

মহাভাৰত

বনপৰ্ব

1975

DEPARTMENT OF PUBLICATION
GAUHATI UNIVERSITY

MAHĀBHĀRATA, VANAPARVAN, Assamese translation of the Mahabharata by 27 Sanskrit Scholars of Assam, edited by Dr. B. K. Barua (Chief Editor), Dr. S. N. Sarma, Sri B. N. Shastri, Sri R. K. Deva Sarma, Sri J. Sarma, Dr. M. Neog, Sri B. C. Goswami, and published by the Registrar, Gauhati University in the Department of Publication, April 1975

Price Rs. 35.00 only

Printed by
Sri Prafulla Dawka,
at the Gauhati University Press,
GAUHATI—14

আগ-কথা

‘ভাৰতীয় চিন্তা, সাধনা, দৰ্শন, আদৰ্শ, আচাৰ-বীতি, সমাজ আৰু ৰাজনীতি বিষয়ৰ বিপুল বিশ্বকোষ’ মহাভাৰতৰ নিম্নলিখিত সংস্কৃতৰপৰা অসমীয়া গদ্যলৈ সম্পূৰ্ণ ভাঙি উলিয়াই খণ্ড-খণ্ডকৈ প্ৰকাশ কৰাৰ কাম গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ে ১৯৬০ হনতে হাতত লয়, আৰু, ১৯৬২ হনত আদি-পৰ্ব আৰু ১৯৬৩ হনত সভা-পৰ্ব হ'পা হৈ ওলায়। এই কামৰ কাৰণে ভাৰত চৰকাৰৰ ডেভেলপমেন্ট বৈজ্ঞানিক গৱেষণা আৰু সাংস্কৃতিক পৰিক্ৰমা মন্ত্ৰী-দপ্তৰ আৰু অসম চৰকাৰৰ শিক্ষা-বিভাগে বিশ্ববিদ্যালয়লৈ ৮২ হেজাৰ টকাৰ এটি আৰ্থিক সাহায্য আগ বঢ়ায়।

এই ধনৰ প্ৰায় সমুদায় মহাভাৰতৰ ওঠৰওটি পৰ্বৰ ভাঙনি, সম্পাদনা, হপাশালৰ উপযোগীকৈ প্ৰতিলিপিকৰণ, আৰু আদি-পৰ্ব আৰু সভা-পৰ্বৰ দুই খণ্ডত প্ৰকাশ-কাৰ্য্যত, শেষ হয়। হাতত থকা ৬ হেজাৰৰ সামান্য অধিক টকাৰে বাকী পৰ্ব ১৬ টা প্ৰকাশ কৰাটো অসম্ভৱ হৈ পৰাত, বিষয়টো বিশ্ব-বিদ্যালয়ৰ সমুখত এটা সমস্যা-ৰূপে দেখা দিয়ে।

সমস্যাৰ সমাধানকল্পে বিশ্ববিদ্যালয়-কৰ্তৃপক্ষ পুনৰ অসম চৰকাৰৰ কাষ চাপে, আৰু চৰকাৰেও বিষয়ৰ গুৰুত্ব উপলব্ধি কৰি ৬২ হেজাৰ টকাৰ আৰ্থিক সাহায্য এটি যত্ন কৰে।

আমি এই ধনেৰেই মহাভাৰতৰ বাকী পৰ্ব কেইটি প্ৰকাশ কৰিবলৈ ওলাইছো। পৰ্বৰ আকাৰ অনুযায়ী খণ্ড বিভাগ কৰাৰ মানসে আমি বন-পৰ্বটো এটি খণ্ডত আৰু বাকী পৰ্ব ১৫ টি ৬ টা খণ্ডত হপা কৰি উলিওৱাব আঁচনি কৰিছো। আমাৰ এই আঁচনিৰে প্ৰথম ফলাগম বন-পৰ্বটো সহায় পাঠক-পাঠিকাসকললৈ আগ বঢ়ালো।

কেন্দ্ৰীয় আৰু আমাৰ ৰাজ্যিক চৰকাৰ, বিশ্ববিদ্যালয়ৰ কৰ্তৃপক্ষ, অনুবাদকসকল, প্ৰতিলিপিকাৰ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হপাশাল আৰু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰকাশন-বিভাগৰ নাম এই খণ্ডটিৰ লগত কৃতজ্ঞতাৰে জড়িত কৰিলো।

আৰু,

যিগৰাকী বিৰাট ব্যক্তিঃসম্পন্ন, উদ্যোগী পুৰুষৰ কল্পনা, পৰিকল্পনা আৰু এহাঙৰীয়া চেষ্টাত আমি এই মহান জাতীয় অভাৱটি পূৰণ কৰাৰ কামত সাহায্যনুসৰি, উৎসাহ-সহকাৰে আগ বাঢ়িব পাৰিলোহক, সেই প্ৰাভঃশ্বৰণীয় বিবিধ কুমাৰৰ অনুপ্ৰেৰণাময় স্মৃতি-মাথোন আমালৈ থাকিল। মহাভাৰতৰ অসমীয়া অনুবাদ আৰু প্ৰকাশৰ দীৰ্ঘ-বাণিয়ে এই অতি কৰুণ বেদনাময় স্মৃতি প্ৰথিত থাকিব।

মহেশ্বৰ নেওগ
সম্পাদক

বনপৰ্ৱৰ সন্মানকনকন^১

ডঃ বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা, মুখ্য সন্মানক

ডঃ সত্যেন্দ্ৰ নাথ শৰ্মা

শ্ৰীবিষ্ণুনাৰায়ণ শাস্ত্ৰী

শ্ৰীবজ্জীকান্ত দেৱশৰ্মা

শ্ৰীযোগেশ্বৰ শৰ্মা

ডঃ মহেশ্বৰ বেঙণ

শ্ৰীবিপিন চন্দ্ৰ গোস্বামী

বনপৰ্ৱৰ অনুবাদকনকন

শ্ৰীচিদানন্দ তৰ্কভীৰ্ঘ

শ্ৰীশিৱচন্দ্ৰ তৰ্কভীৰ্ঘ

শ্ৰীদেৱেন্দ্ৰনাথ তৰ্কভীৰ্ঘ

শ্ৰীগৌৰীকান্ত শৰ্মা

শ্ৰীকবিচন্দ্ৰ মহন্ত

শ্ৰীৰাজেশ্বৰ তৰ্কভীৰ্ঘ

শ্ৰীহেম চন্দ্ৰ শৰ্মা

শ্ৰীগঙ্গানাথ মীমাংসা-শিৰোমণি

শ্ৰীবজ্জত চন্দ্ৰ স্মৃতিভীৰ্ঘ

শ্ৰীগঙ্গানাথ শৰ্মা

শ্ৰীজীৱেশ্বৰ শৰ্মা

শ্ৰীদীনেশ চন্দ্ৰ দত্ত

শ্ৰীলক্ষ্মীকান্ত শৰ্মা

শ্ৰীহৰগোৱিন্দ স্মৃতিভীৰ্ঘ

শ্ৰীদেৱেশ্বৰ গোস্বামী

শ্ৰীউমাকান্ত শৰ্মা

শ্ৰীভৱদেৱ ভাগৱতী

শ্ৰীঅমৰেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী

শ্ৰীবিপিন চন্দ্ৰ গোস্বামী

শ্ৰীমতী নিৰ্ৱলা দেৱী

শ্ৰীঅনিকঙ্ক দেৱ শৰ্মা

শ্ৰীকেশৱ চন্দ্ৰ ভাগৱতী

শ্ৰীমোগেশ্বৰ শৰ্মা

শ্ৰীকামাখ্যা ভট্টাচাৰ্য

শ্ৰীভগৱান গোস্বামী

শ্ৰীভৱকৃষ্ণ মিত্ৰ

শ্ৰীতিৱেশ্বৰ শৰ্মা

সূচী-পত্র

অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা	অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা
অবধ্য পর্ব			২২	শাস্ত্র-বোধোপাখ্যান	৬৬
১	পাণ্ডুরসকলৰ বন-গমন আৰু অনুগামী	১	২৩	বৈভবন-প্ৰৱেশ	৬৮
	পুৰবাসীসকলৰ প্ৰত্যাহ্বান	১	২৪	বৈভবন-প্ৰৱেশ	৬৯
২	পাণ্ডুরসকলৰ বন-গমন	৫	২৫	বৈভবন-প্ৰৱেশ	৭১
৩	কাম্যক-বন-প্ৰৱেশ	১২	২৬	বৈভবন-প্ৰৱেশ	৭৩
৪	শ্ৰুতবাক্তৰ দ্বাৰা বিদুবৰ উপদেশ		২৭	শ্ৰোপদীৰ পৰিতাপ-বাক্য	৭৫
	প্ৰত্যাখ্যান	১৮	২৮	শ্ৰোপদী-বাক্য	৭৭
৫	বিদুবৰ নিৰ্কাণ্ডন	২০	২৯	শ্ৰোপদী-স্থিতিৰ-সংবাদ	৮০
৬	বিদুবৰ প্ৰত্যাগমন	২২	৩০	শ্ৰোপদীৰ উক্তি	৮৪
৭	ব্যাগদৰ আগমন	২৪	৩১	স্থিতিৰৰ উক্তি	৮৭
৮	বাসদেৱৰ উপদেশ	২৫	৩২	শ্ৰোপদীৰ উক্তি	৯০
৯	সুৰভি-উপাখ্যান	২৭	৩৩	ভীষ্মৰ উক্তি	৯৪
১০	মৈত্ৰেয়ৰ শাপ	২৯	৩৪	স্থিতিৰৰ উক্তি	১০১
১১	কিন্ৰীৰ-বহু-আখ্যান	৩২	৩৫	ভীষ্মৰ উক্তি	১০৩
অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্ব			৩৬	কাম্যক-বন-গমন	১০৬
১২	শ্ৰোপদী-আত্মসন	৩৭	৩৭	অৰ্জুনৰ ইন্দ্ৰ-দৰ্শন	১০৯
১৩	বাসুদেৱ-বাক্য	৪৬	কৈবাত-পৰ্ব		
১৪	শাস্ত্র-বোধোপাখ্যান	৪৭	৩৮	মুনি-শঙ্কৰ-সংবাদ	১১৪
১৫	শাস্ত্র-বোধোপাখ্যান	৪৯	৩৯	মহাদেৱ-স্তৱ	১১৬
১৬	শাস্ত্র-বোধোপাখ্যান	৫১	৪০	শিৱৰ প্ৰস্থান	১২২
১৭	শাস্ত্র-বোধোপাখ্যান	৫৩	৪১	দেৱতাসকলৰ প্ৰস্থান	১২৫
১৮	শাস্ত্র-বোধোপাখ্যান	৫৫	ইন্দ্ৰলোক-ভিগমন-পৰ্ব		
১৯	শাস্ত্র-বোধোপাখ্যান	৫৭	৪২	অৰ্জুনৰ ইন্দ্ৰলোক-গমন	১১৮
২০	শাস্ত্র-বোধোপাখ্যান	৫৯	৪৩	অৰ্জুনৰ ইন্দ্ৰসভা-দৰ্শন	১৩১
২১	শাস্ত্র-বোধোপাখ্যান	৬২	৪৪	অৰ্জুনৰ অন্তৰ্হাদি-শিক্ষা	১৫৩

অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা	অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা
৪৫	চিত্রসেন আৰু উৰ্বশীৰ সংবাদ	১৩৪	৭৫	নলৰ কন্যা-পুত্ৰ-দৰ্শন	২১২
৪৬	উৰ্বশীৰ শাপ	১৩৬	৭৬	নন-দময়ন্তী-সমাগম	২১৪
৪৭	লোমশ মুনিৰ গমন	১৪০	৭৭	ঋতুপৰ্ণব স্বদেশ-গমন	২১৮
৪৮	ধৃতবাস্তৱ বিলাপ	১৪২	৭৮	নলৰ ধৰ্মাৰ্জ্যলৈ প্ৰত্যাগমন	২২০
৪৯	ধৃতবাস্তৱ খেদ	১৪৩	৭৯	বৃহদশ মুনিৰ প্ৰস্থান	২২২
৫০	কুন্তী-পুত্ৰৰ ভোজন	১৪৫	তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব		
৫১	ধৃতবাস্তৱ বিলাপ	১৪৭	৮০	অমুশোচনা	২২৪
নলোপাখ্যান-পৰ্ব			৮১	মুৰ্খিতিৰ-নাৰদ-সংবাদ	২২৭
৫২	নলোপাখ্যান-পৰ্ব	১৫০	৮২	তীৰ্থ-যাত্ৰা	২২৮
৫৩	হংস-দময়ন্তী-সংবাদ	১৫৪	৮৩	পুলস্ত্যৰ তীৰ্থ-বৰ্ণনা	২৩৭
৫৪	ইন্দু-নাৰদ-সংবাদ	১৫৬	৮৪	পুলস্ত্যৰ তীৰ্থ-বৰ্ণনা	২৪৯
৫৫	নল বজাৰ দৌড়া	১৫৮	৮৫	পুলস্ত্যৰ তীৰ্থ-বৰ্ণনা	২৫৮
৫৬	নল বজাৰ দৌড়া	১৬০	৮৬	ধোম্য-মুৰ্খিতিৰ-কথা	২৬৬
৫৭	দময়ন্তীৰ স্বপ্ন	১৬২	৮৭	ধোম্যৰ তীৰ্থ-মাহাত্ম্য-বৰ্ণন :	
৫৮	কলি আৰু দেৱতাৰ সংবাদ	১৬৫		পূৰ্ব দিশ	২৬৮
৫৯	নল বজাৰ পাশা-খেল	১৬৭	৮৮	ধোম্যৰ তীৰ্থ-মাহাত্ম্য-বৰ্ণন :	
৬০	ৰাজকুমাৰ আৰু ৰাজকুমাৰীৰ			দক্ষিণ দিশ	২৭০
	কুন্তল নগৰ প্ৰস্থান	১৬৮	৮৯	ধোম্যৰ তীৰ্থ-মাহাত্ম্য-বৰ্ণন :	
৬১	নল বজাৰ বন-যাত্ৰা	১৭০		পশ্চিম দিশ	২৭২
৬২	দময়ন্তী-বৰ্জ্জন	১৭৩	৯০	ধোম্যৰ তীৰ্থ-মাহাত্ম্য-বৰ্ণন :	
৬৩	অজগৰৰ গ্ৰাসিত দময়ন্তী	১৭৫		উত্তৰ দিশ	২৭৪
৬৪	দময়ন্তী-বণিক-কথোপকথন	১৭৭	৯১	মুৰ্খিতিৰ লগত লোমশ মুনিৰ	
৬৫	চেদি ৰাজ্যত দময়ন্তী	১৮৪		সাক্ষাৎ	২৭৬
৬৬	নল-কৰ্কাটক-সংবাদ	১৮৬	৯২	মুৰ্খিতিৰ প্ৰতি লোমশ মুনিৰ	
৬৭	নলৰ বিলাপ	১৯১		তীৰ্থ-যাত্ৰা-সংক্ৰান্ত উপদেশ	২৭৮
৬৮	দময়ন্তী-সুদেৱ-সংবাদ	১৯৩	৯৩	মুৰ্খিতিৰ তীৰ্থ-যাত্ৰা-উল্লেখ	২৮০
৬৯	নলাহুৰণ	১৯৫	৯৪	মুৰ্খিতিৰ প্ৰতি লোমশ মুনিৰ	
৭০	দময়ন্তীৰ পুনঃ-স্বপ্ন-কথা	১৯৯		বৰ্ষোপদেশ	২৮২
৭১	ঋতুপৰ্ণব বিদম্ভ-গমন	২০১	৯৫	গয়-যজ্ঞ-বৰ্ণনা	২৮৬
৭২	নলৰ কলি-মুক্তি	২০৩	৯৬	অগস্ত্য মুনিৰ উপাখ্যান	২৮৬
৭৩	ঋতুপৰ্ণবজাৰ বিদম্ভ-প্ৰৱেশ	২০৭	৯৭	বিদম্ভৰাজৰ চোৱালীৰ লগত	
৭৪	নল-কেশিনী-সংবাদ	২১০		অগস্ত্য মুনিৰ বিবাহ	২৮৮

অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা	অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা
৯৮	অগস্ত্য মুনিৰ ধন-ভিক্ষা	২৯০	৯২৬	মাছাতা-উপাখ্যান	৩৫৩
৯৯	লোপামুদ্ৰাৰ পুত্ৰ আৰু পৰশুৰামৰ হৃত-শক্তি-লাভ	২৯২	৯২৭	জন্তৰ-উপাখ্যান	৩৫৬
১০০	বজ্জ-নিৰ্মাণ-উপাখ্যান	২৯৭	৯২৮	সৌম্যক বজ্জাৰ শতপুত্ৰ-প্ৰাপ্তি	৩৫৮
১০১	বৃদ্ধাসুৰ-বধোপাখ্যান	২৯৯	৯২৯	সবৰতা-ভীৰ্বৰ মহিমা	৩৬০
১০২	বিষ্ণু-স্তুতি	৩০১	১৩০	বিভিন্ন ভীৰ্বৰ মহিমা আৰু বজ্জা উশীনৰৰ উপাখ্যান	৩৬২
১০৩	কালেয়-গ্ৰস্ত দেৱতাৰ অগস্ত্য-স্তুতি	৩০৩	১৩১	শেন-কপো-উপাখ্যান	৩৬৪
১০৪	অগস্ত্যৰ সমুদ্ৰ-গমন	৩০৪	১৩২	অষ্টাবক্ৰৰ উপাখ্যান	৩৬৬
১০৫	অগস্ত্যৰ উপাখ্যান	৩০৬	১৩৩	অষ্টাবক্ৰ-উপাখ্যান	৩৬৮
১০৬	সগৰ-সম্ভৱি-কথা	৩০৮	১৩৪	বন্দী-অষ্টাবক্ৰ-প্ৰসঙ্গ	৩৭২
১০৭	কপিলৰ শাপত দণ্ড সগৰ-সম্ভৱিসকল	৩০৯	১৩৫	যজ্ঞোত্ত-উপাখ্যান	৩৭৮
১০৮	ভগী-গৰ তপস্যা	৩১৪	১৩৬	২২ক্ৰীতৰ যুত্যা	৩৮৩
১০৯	ভগী-গৰ গজা-গৰ শাৰদা	৩১৮	১৩৭	যজ্ঞোত্তৰ যুত্যা শোক	৩৮০
১১০	অযাশ্ৰয় মুনিৰ উপাখ্যান	৩১৭	১৩৮	যজ্ঞোত্তৰ পুনৰ্জীৱন-পাণ্ডা	৩৮৬
১১১	বিভাগুবকৰ আশ্ৰমত বৈশ্যৰ প্ৰৱেশ	৩২১	১৩৯	পাণ্ডৱসকলৰ দুৰ্গম উত্তৰ-খণ্ড-যাত্ৰা	৩৮৮
১১২	বৈশ্য-পৰিচয়	৩২৩	১৪০	পাণ্ডৱসকলৰ গজমাদন-প্ৰৱেশ : ১	৩৯০
১১৩	শাস্তাৰ সগত অযাশ্ৰয়ৰ বিবাহ	৩২৫	১৪১	পাণ্ডৱসকলৰ গজমাদন-প্ৰৱেশ : ২	৩৯২
১১৪	যুধিষ্ঠিৰৰ মতেজ্ঞ পৰ্বতলৈ গমন	৩২৭	১৪২	পাণ্ডৱসকলৰ গজমাদন-প্ৰৱেশ : ৩	৩৯৪
১১৫	কীৰ্ত্তবীৰ্য্যৰ উপাখ্যান	৩৩০	১৪৩	পাণ্ডৱসকলৰ গজমাদন-প্ৰৱেশ : ৪	৩৯৮
১১৬	কাৰ্ত্তবীৰ্য্যৰ্জ্জুনৰ হাতত জয়দয়িৰ যুত্যা	৩৩৩	১৪৪	পাণ্ডৱসকলৰ গজমাদন-প্ৰৱেশ : ৫	৩৯৯
১১৭	পৰশুৰামৰ সংকল্প	৩৩৫	১৪৫	পাণ্ডৱসকলৰ গজমাদন-প্ৰৱেশ : ৬	৪০১
১১৮	প্ৰভাস ক্ষেত্ৰত যাদৱ-পাণ্ডৱ-সমাগম	৩৩৬	১৪৬	ভীমৰ কদলী-বনত প্ৰৱেশ	৪০৪
১১৯	বলোৰামৰ উক্তি	৩৩৮	১৪৭	হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপকথন : ১	৪১০
১২০	সাত্যকি, কৃষ্ণ, যুধিষ্ঠিৰৰ কথোপকথন	৩৩৯	১৪৮	হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপকথন : ২	৪১২
১২১	গয়ৰ যজ্ঞ-বৰ্ণন	৩৪৩	১৪৯	হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপকথন : ৩	৪১৬
১২২	মুকনাৰ বিবাহ	৩৪৫	১৫০	হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপকথন : ৪	৪১৭
১২৩	অশ্বিনীকুমাৰৰ অনুগ্ৰহত চ্যৱনৰ যৌৱন-লাভ	৩৪৭	১৫১	হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপকথন : ৫	৪২০
১২৪	শৰ্য্যাতি বজ্জাৰ যজ্ঞৰ বৰ্ণনা	৩৪৯	১৫২	ভীমৰ সৌগন্ধিক-পদ্ম-হৰণ : ১	৪২২
১২৫	মদাসুৰৰ হাতৰপৰা ইন্দ্ৰৰ যুক্তি	৩৫১			

অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা	অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা
১৫৭	ভীষ্ম সৌগন্ধিক-পদ্ম-হরণ : ২	৪২৩	১৭৮	অজগবৎ প্রাসাদ ভীষ্ম	৪৯০
১৫৪	ভীষ্ম সৌগন্ধিক-পদ্ম-হরণ : ৩	৪২৪	১৭৯	ভীষ্ম অশ্বেশপত্নী স্থিতি	৪৯২
১৫৫	ভীষ্ম সৌগন্ধিক-পদ্ম-হরণ : ৪	৪২৬	১৮০	অজগবৎ প্রাসাদ : স্থিতি এবং উদ্ভব	৪৯৬
১৫৬	পাণ্ডবসকল নবনাবারণ		২০১	অজগবৎ হাওপদা ভীষ্ম বৃত্তি	৪৯৯
	আজ্ঞামূল প্রত্যাহার	৪২৮			
	জটাসূর-বধ-পর্ব			মার্কণ্ডেয়-সমাসা-পর্ব	
১৫৭	জটাসূর-বধ-পর্ব	৪২৯	১৮২	পাণ্ডবসকল কাম্যক-বন-গমন	৫০২
			১৮৩	কাম্যক-বনলৈ শ্রীকৃষ্ণ আক	
				মার্কণ্ডেয় ঋষি আগমন	৫০৪
	যক্ষযুদ্ধ-পর্ব		১৮৪	মার্কণ্ডেয় জ্ঞান-মাহাত্ম্য-বর্ণনা	৫১১
১৫৮	পাণ্ডবসকল পদ্মমাদন-প্রবেশ	৪৩৪	১৮৫	বৈদ্য বজ্রা বজ্রা ত্রি মুনি	৫১৩
১৫৯	আজ্ঞা-দেব-সু : ১	৪৪০	১৮৬	তাক্য আক সবস্বতী	
১৬০	মণিমান-বধ	৪৪২		কথোপকথন	৫১৬
১৬১	কুরুর-দর্শন	৪৪৭	১৮৭	সংসারভাব-উপাখ্যান	৫১৯
১৬২	কুরুর-বাক্য	৪৫১	১৮৮	মার্কণ্ডেয়-নাবারণ-সংবাদ	৫২৩
১৬৩	মেক-দর্শন	৪৫৪	১৮৯	মার্কণ্ডেয়-নাবারণ-সংবাদ	
১৬৪	অর্জুনভিগমন	৪৫৭		ভবিষ্য-কথন	৫৩১
	নিরাতকরচ-যুদ্ধ-পর্ব		১৯০	মার্কণ্ডেয় ভবিষ্য-কথন	৫৩৫
১৬৫	অর্জুন-সমারম	৪৫৯	১৯১	স্থিতিব প্রতি মার্কণ্ডেয়	
১৬৬	ইন্দ্র আগমন	৪৬০		ধর্মোপদেশ	৫৪১
১৬৭	স্থিতি-অর্জুন-সংবাদ	৪৬৩	১৯২	মুকোপাখ্যান	৫৪৩
১৬৮	অর্জুন বাক্য	৪৬৫	১৯৩	ইন্দ্র আক বক মুনি সংবাদ	৫৪৯
১৬৯	যুদ্ধবিভ	৪৭০	১৯৪	কজির-মাহাত্ম্য	৫৫২
১৭০	নিরাতকরচ-যুদ্ধ	৪৭১	১৯৫	যযাতি গো-দান	৫৫৩
১৭১	যায়ামুদ	৪৭৪	১৯৬	সেতুক আক যুদ্ধবিভ চবিজ	৫৫৭
১৭২	নিরাতকরচ-যুদ্ধ	৪৭৬	১৯৭	ইন্দ্র আক অগ্নি ঘাণা শিহিব	
১৭৩	চিবণ্যপূর-দৈর্ঘ্য-বধ	৪৭৮		পবীকা	৫৫৫
১৭৪	অজ্ঞ-দর্শন-সংকেত	৪৮২	১৯৮	শিহিব-চবিজ	৫৫৮
১৭৫	অজ্ঞ-প্রদর্শন	৪৮৪	১৯৯	ইন্দ্রায়র উপাখ্যান	৫৬১
১৭৬	গজমাদন-প্রদান	৪৮৫	২০০	দান-মাহাত্ম্য-কথন	৫৬৩
১৭৭	পাণ্ডবসকল যৈতবনত প্রবেশ	৪৮৮	২০১	ধৃক্কা-উপাখ্যান : ১	৫৭২
			২০২	ধৃক্কা-উপাখ্যান : ২	৫৭৪

অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা	অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা
২০৩	ধৃকুমার-উপাখ্যান : ৩	৫৭৬	জ্যোপদী-সত্যভামা-সংবাদ-পৰ্ব		
২০৪	ধৃকুমার-উপাখ্যান : ৪	৫৭৯	২৩৩	জ্যোপদী-সত্যভামা-সংবাদ	৬৫৭
২০৫	পতিভ্রতার উপাখ্যান : ১	৫৮২	২৩৪	জ্যোপদীর স্ত্রী-কর্তব্য-কথন	৬৬১
২০৬	পতিভ্রতার উপাখ্যান : ২	৫৮৪	২৩৫	ঈকাকব ঘাৎকা-গমন	৬৬২
২০৭	জ্ঞান্ধ-ব্যাধ সংবাদ : ১	৫৮৭	ঘোষ-যাজ্ঞা-পৰ্ব		
২০৮	জ্ঞান্ধ-ব্যাধ-সংবাদ : ২	৫৯৪	২৩৬	ধৃতবাস্তব খেদ	৬৬৪
২০৯	জ্ঞান্ধ-ব্যাধ-সংবাদ : ৩	৫৯৬	২৩৭	কর্ণ-শকুনি-বাক্য	৬৬৭
২১০	জ্ঞান্ধ-ব্যাধ-সংবাদ : ৪	৬০০	২৩৮	ঘোষ-যাজ্ঞা-মন্ত্রণা	৬৬৯
২১১	জ্ঞান্ধ-ব্যাধ-সংবাদ : ৫	৬০২	২৩৯	দুর্যোধনৰ প্ৰস্থান	৬৭১
২১২	জ্ঞান্ধ-ব্যাধ-সংবাদ : ৬	৬০৪	২৪০	গন্ধৰ্ব-দুর্যোধন-সংবাদ	৬৭৩
২১৩	জ্ঞান্ধ-ব্যাধ-সংবাদ : ৭	৬০৫	২৪১	কর্ণৰ পৰাভৱ	৬৭৬
২১৪	জ্ঞান্ধ-ব্যাধ-সংবাদ : ৮	৬০৯	২৪২	দুর্যোধনাদি-২৭৭	৬৭৮
২১৫	জ্ঞান্ধ-ব্যাধ-সংবাদ : ৯	৬১১	২৪৩	দুর্যোধন-মোচনৰ অনুজ্ঞা	৬৮০
২১৬	জ্ঞান্ধ-ব্যাধ-সংবাদ : ১০	৬১৩	২৪৪	পাণ্ডৱ আৰু গন্ধৰ্বৰ যুদ্ধ	৬৮২
২১৭	বৃহস্পতিৰ উৎপত্তি	৬১৬	২৪৫	গন্ধৰ্বৰ পৰাভৱ	৬৮৩
২১৮	অগ্নিৰ সন্ততি-বৰ্ণনা	৬১৮	২৪৬	দুর্যোধনৰ মৌচন	৬৮৫
২১৯	বৃহস্পতিৰ সন্ততি-বৰ্ণনা	৬১৯	২৪৭	কর্ণ-দুর্যোধনৰ কথোপকথন	৬৮৭
২২০	পাণ্ডৱৰ অগ্নিৰ উৎপত্তি আৰু সন্ততি-বৰ্ণনা	৬২১	২৪৮	দুর্যোধনৰ বাক্য	৬৮৯
২২১	অগ্নি-বকপ তপ আৰু মনুৰ সন্ততি-বৰ্ণনা	৬২২	২৪৯	দুর্যোধনৰ অনশন	৬৯০
২২২	সহন্যক অগ্নিৰ জ্বল-প্ৰৱেশ	৬২৫	২৫০	কর্ণৰ উপদেশ	৬৯৩
২২৩	কেশীৰ হাতবগৰা দেৱসেনা-উজ্জ্বল	৬২৭	২৫১	দুর্যোধনৰ অনশন	৬৯৪
২২৪	কন্দৰ উৎপত্তি : ১	৬২৮	২৫২	দুর্যোধনৰ পুৰ-প্ৰৱেশ	৬৯৬
২২৫	কন্দৰ উৎপত্তি : ২	৬৩১	২৫৩	কর্ণৰ দিগ্বিজয়-যাজ্ঞা	৭০০
২২৬	কন্দৰ উৎপত্তি : ৩	৬৩৪	২৫৪	কর্ণৰ দিগ্বিজয়	৭০২
২২৭	ইন্দ্ৰ-কন্দ-সংগৰ্ষ	৬৩৬	২৫৫	দুর্যোধনৰ যজ্ঞাৰম্ভ	৭০৫
২২৮	কুমারৰ জন্ম-কথা	৬৩৭	২৫৬	দুর্যোধনৰ বৈকুণ্ঠ-যজ্ঞ	৭০৭
২২৯	কন্দৰ উপাখ্যান	৬৩৯	২৫৭	দুৰিষ্ঠিৰ চিন্তা	৭০৯
২৩০	মনুষা-গ্ৰহ-কথন	৬৪৩	দৃশ-যজ্ঞোত্তৰ-পৰ্ব		
২৩১	মহিষাসূৰ-বধ-আখ্যান	৬৪৭	২৫৮	কাম্যক-প্ৰৱেশ	৭১১
২৩২	কৰ্ত্তিক-তৰ	৬৫৫			

অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা	অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা
ত্ৰীবিজ্ঞোপক-পৰ্ব			২৮৫	বাম-বায়ুগৰ বন্ধ-মুক্ত	৭৮২
২৫৯	যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰতি বাসব উপদেশ	৭১২	২৮৬	প্ৰহ্লাদি বাকস-বধ আৰু	
২৬০	মৃদগলোপাখ্যান	৭১৫		কুন্তকৰ্ণৰ নিদ্রা-ভঙ্গ	৭৮৩
২৬১	মৃদগল-দেৱদূত-সংবাদ	৭১৭	২৮৭	কুন্তকৰ্ণ-বধ	৭৮৬
শ্ৰোপদী-হৰণ-পৰ্ব			২৮৮	ইন্দ্ৰজিতৰ লগত বাম-লক্ষণৰ যুদ্ধ	
				আৰু বাম-লক্ষণৰ মৃত্যু	৭৮৮
২৬২	দুৰ্ব্বাসা-উপাখ্যান : ১	৭২১	২৮৯	ইন্দ্ৰজিৎ-বধ	৭৯০
২৬৩	দুৰ্ব্বাসা-উপাখ্যান : ২	৭২৭	২৯০	বায়ুগ-বধ	৭৯২
২৬৪	জয়দ্রথৰ আগমন	৭২৬	২৯১	বামৰ লগত সীতাৰ পুনৰ্মিলন,	
২৬৫	কোটিকৰ প্ৰশ্ন	৭২৭		অযোগ্যলৈ প্ৰত্যাহৰ্ত্তন আৰু	
২৬৬	শ্ৰোপদীৰ বাক্য	৭২৯		বামৰ বাজাভিষেক	৭৯৪
২৬৭	জয়দ্রথ-শ্ৰোপদী-সংবাদ	৭৩০	২৯২	যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰতি আশ্বাস-দান	৭৯৯
২৬৮	শ্ৰোপদী-হৰণ	৭৩২		পণ্ডিত-মাহাত্ম্য-পৰ্ব	
২৬৯	পাণ্ডৱসকলৰ আগমন	৭৩৪	২৯৩	সান্নিধ্য উপাখ্যান : ১	৮০০
২৭০	শ্ৰোপদীৰ উক্তি	৭৩৭	২৯৪	সান্নিধ্য উপাখ্যান : ২	৮০৩
২৭১	জয়দ্রথৰ পলায়ন	৭৩৯	২৯৫	সান্নিধ্য বিবাহ	৮০৫
জয়দ্রথ-বিকোভন-পৰ্ব			২৯৬	সত্যৱান-সান্নিধ্য বন-গমন	৮০৭
			২৯৭	সান্নিধ্য বন-প্ৰাৰ্থনা আৰু লাভ	৮০৯
২৭২	জয়দ্রথ-বিকোভন-পৰ্ব	৭৪৭	২৯৮	সত্যৱানৰ পুনৰ্জীৱন আৰু	
				সান্নিধ্য বন-লাভ-কথন	৮১৭
বায়োপাখ্যান-পৰ্ব			২৯৯	সান্নিধ্য-মাহাত্ম্য	৮২০
২৭৩	যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰশ্ন	৭৪৭		কুন্তল-আহৰণ-পৰ্ব	
২৭৪	বাম-বায়ুগৰ-জন্ম-কথা	৭৪৯	৩০০	সূৰ্য্য-কৰ্ণ-সংবাদ : ১	৮২২
২৭৫	বায়ুগ-প্ৰভুত্ব বন-লাভ	৭৫০	৩০১	সূৰ্য্য-কৰ্ণ-সংবাদ : ২	৮২৪
২৭৬	বানৰ আদিৰ উৎপত্তি	৭৫৩	৩০২	সূৰ্য্য-কৰ্ণ-সংবাদ : ৩	৮২৬
২৭৭	বামৰ বন-গমন-আখ্যান	৭৫৪	৩০৩	পৃথৱী প্ৰতি কুন্তিভোজ বজাৰ	
২৭৮	মাতৃ-বধ আৰু সীতা-হৰণ	৭৫৮		উপদেশ	৮২৭
২৭৯	কৰুণ-বধ	৭৬১	৩০৪	পৃথৱীৰ বিজ-পৰিচৰ্চা	৮২৯
২৮০	সীতাৰ প্ৰতি ত্ৰিভুজ সাধনা	৭৬৪	৩০৫	মহৰ্ষি দুৰ্ব্বাসাৰপৰা পৃথৱী	
২৮১	বায়ুগ-সীতা-সংবাদ	৭৬৯		মন্ত্ৰ-লাভ	৮৩১
২৮২	হনুমানৰ প্ৰত্যাগমন	৭৭১	৩০৬	কুন্তীৰ সূৰ্য্যাহ্বান	৮৩২
২৮৩	সেতু-বন্ধন	৭৭২	৩০৭	সূৰ্য্য-সমাগম	৮৩৫
২৮৪	লজ্জা-প্ৰৱেশ	৭৭৯	৩০৮	কৰ্ণ-পৰিত্যাগ	৮৩৭

অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা	অধ্যায়	বিষয়	পৃষ্ঠা
৩০৯	বাধাব কৰ্ণ-প্ৰাপ্তি	৮৩৯	৩১২	নকুল আদিৰ পাতন	৮৪৫
৩১০	কৰ্ণৰ কৰচ-কুণ্ডল-দান	৮৪১	৩১৩	স্থিতিৰ খেদ আৰু বন্ধৰ প্ৰশ্ন	৮৪৯
	অৰণি হৰণ-পৰ্ব		৩১৪	নকুল আদিৰ জীৱন আৰু	
				স্থিতিৰ বন্ধ-সাক্ষ	৮৬৩
৩১১	স্থিতিৰ আদিৰ যুগ্ম-ব্ৰহ্মণ,	৮৪৪	৩১৫	অজ্ঞাত-বাসৰ ব্ৰহ্মণ।	৮৬৫

মহাভাৰত

॥ বনপৰ্ব ॥

॥ অধ্যায় ১ ॥

॥ পাণ্ডবসকলৰ বন-গমন আৰু অনুগামী গুৰবাসীসকলৰ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন ॥

অশ্বৰ্য্যামী নাৰায়ণ-স্বৰূপ ভগবান শ্ৰীকৃষ্ণ, (তেওঁৰ নিত্য সখা), নবস্বৰূপ নবজ্যেষ্ঠ অৰ্জুন, (তেওঁৰ লীলা প্ৰকাশকাৰিণী) ভগৱতী সবস্বতী আৰু (সেই লীলাসমূহৰ সঙ্কলনকৰ্ত্তা) মহৰ্ষি বেদব্যাসলৈ সেৱা জনাই জয় অৰ্থাৎ মহাভাৰত পাঠ কৰা উচিত । জনমেজয়ে সুধিলে—হে বিপ্ৰবৰ, ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ ঋতুযতি পুত্ৰবোৰে যন্ত্ৰীসকলেৰে সৈতে এইদৰে ছলেৰে যেতিয়া পাশা-খেলাত পাণ্ডৱসকলক হৰুৱাই কুপিত কৰিলে আৰু ভয়ানক শত্ৰুতাৰ সৃষ্টি কৰি তেওঁলোকক অতি কঠোৰ কথা শুনাতে, মোৰ পিতৃৰ পিতামহ যুধিষ্ঠিৰ আদি কুকৰংগীৱসকলে তেতিয়া কি কৰিলে ? ১—২ ॥

আৰু হঠাতে ধনসম্পত্তিহীন হোৱা বাবে বৰ দুখত পৰা সেই ইন্দ্ৰৰ দৰে তেজৱী পাণ্ডৱসকলে বনত কিতাৱে বিহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে ? ৩ ॥

ভয়ানক বিপদত পৰা সেই পাণ্ডৱসকলক বনলৈ কোনে কোনে অনুসৰণ কৰিছিল ? বনত সিসকলে কেনে আচাৰ-ব্যৱহাৰ কৰিছিল, আৰু বাসেই বা কৰিছিল ক'ত ? ৪ ॥

হে মহামুনি, হে দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ, শত্ৰুসংহাৰকাৰী সেই মহাৰীৰসকলৰ বাৰ বছৰ কাল বনত কিদৰে অতিবাহিত হৈছিল ? ৫ ॥

জগতৰ সুন্দৰীসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠা, পতিব্ৰতা, সদায় সঁচা কথা কওঁতা, মহা-
ভাগ্যৱতী ৰাজকুমাৰী দ্ৰৌপদীয়ে, যি কেতিয়াও দুখ ভোগাৰ যোগ্য নহয় তেওঁ,
বনবাসৰ ভয়ানক কষ্ট কিদৰে সহিলে ? হে তপোধন, এই সকলোবোৰ মোক
বহলাই কওক । ৬—৭ ॥

হে বিপ্ৰ, আপোনাৰ মুখবপৰা মহাপৰাক্ৰমী আৰু তেজস্বী পাণ্ডৱসকলৰ
চৰিত্ৰৰ বিষয়ে শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰিছো । ইয়াৰ বাবে মোৰ মনত বৰ কোঁতুহল
হৈছে । ৮ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, এইদৰে মন্ত্ৰীসকলেৰে সৈতে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ দুৰাশ্বা পুত্ৰবিলাকৰ
দ্বাৰা পাশাখেলত পৰাজিত আৰু ক্ৰুদ্ধ হৈ কুন্তীপুত্ৰসকলে হস্তিনাপুৰৰপৰা প্ৰস্থান
কৰিলে । ৯ ॥

বৰ্দ্ধমানপুৰৰ ফালে থকা দুৰাৰেদি ওলাই অস্ত্ৰধাৰী পাণ্ডৱসকলে দ্ৰৌপদীৰে
সৈতে উত্তৰ-মুখে খোজ ললে । ১০ ॥

ইন্দ্ৰসেন আদি পোন্ধৰজন সেনাকে তিৰোতাবোৰক লৈ বেগী বথেৰে তেওঁলোকক
অনুসৰণ কৰিলে । ১১ ॥

পাণ্ডৱসকল বনলৈ গ'ল বুলি জানিব পাৰি পুৰবাসীসকল শোকতে ভ্ৰিয়মাণ
হ'ল আৰু নিভীকভাৱে ভীষ্ম, বিদূৰ, দ্ৰোণ আৰু কৃপাচাৰ্য্যক বাৰে বাৰে তিবন্ধাৰ
কৰি তেওঁলোকে পৰম্পৰে এইদৰে কোৱা-কুই কৰিবলৈ ধৰিলে । ১২ ॥

পুৰবাসীসকলে বুলে—আমাৰ এই কুল, আমাৰ ঘৰ-দুৱাৰ এতিয়া আৰু
নাথাকে, আমিও নাথাকে ; কাৰণ পাপী দুৰ্য্যোধনে সুবলপুত্ৰ শকুনিৰ বুদ্ধি লৈ কৰ্ণ
আৰু দুঃশাসনৰ সহযোগত এই ৰাজ্য শাসন কৰিবলৈ বিচাৰিলে । ১৩—১৪ ॥

য'ত পাপীৰ সহায়ত এই পাপাশ্বাই ৰাজ্য চলাবলৈ ইচ্ছা কৰিছে তাত
আমাৰ কুল, আচাৰ, ধৰ্ম্ম আৰু অৰ্থ বন্ধা পৰিব নোৱাৰে, গতিকে সুখ হব
কেনেকৈ ? ১৫ ॥

দুৰ্য্যোধন তৈছে শুকবিষ্ময়ী, তেওঁ সদাচাৰ আৰু সুহৃদ-বন্ধুসকলক ত্যাগ
কৰিলে । তেওঁ অৰ্থলোভী, অহঙ্কাৰী, নীচপ্ৰকৃতিৰ আৰু স্বভাৱতে বৰ নিষ্ঠুৰ । ১৬ ॥

দুৰ্য্যোধন য'ত ৰজা, তাত সমগ্ৰ পৃথিৱীখনেই নাইকিয়া যেন, এতেকে
এইটোৱেই উচিত হব যে, পাণ্ডৱসকল যলৈকৈ ওলাইছে আমিও তলৈকে যাওঁ-
হক । ১৭ ॥

কিয়নো গাণ্ডৱসকল দয়ালু, উদাৰ, জিভেজিয়, শত্ৰুজয়ী, লজ্জাশীল, কীৰ্ত্তিমান
ধাৰ্ম্মিক আৰু সদাচাৰ-পৰায়ণ । ১৮ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, এইদৰে কোৱা-কুই কৰি সেই পুৰবাসীসকল পাণ্ডৱসকলৰ
পিছে পিছে গ'ল আৰু কুন্তীজনয় আৰু মাত্ৰী-পুত্ৰসকলৰ ওচৰ চাপি যোৱ-হাতে
এইদৰে কবলৈ ধৰিলে । ১৯ ॥

আপোনালোকৰ কল্যাণ হওক । আপোনালোকৰ বিচ্ছেদত দুৰ্বিত ৰোৱা

আমাক এৰি আপোনালোক কোনকালে যাব খুজিলে ? আপোনালোক যলৈকে ওলাইছে আমিও তলৈকে পিছে পিছে যাব । ২০ ॥

নিৰ্দয় শত্ৰুৱে আপোনালোকক অন্তৰ্ভাৱে পাশা-খেলত ঘটুৱাইছে বুলি শুনি আমি সকলো বৰ উদ্ভিগ্ন হৈছো ।

আপোনালোকৰ সেৱক, অনুৰক্ত, সুহৃদ আৰু সদায় আপোনালোকৰ প্ৰিয় আৰু হিতকৰ কাৰ্য্যত বতৰ থকা আমাক এৰি নাযাব । কু-বজাৰ ৰাজ্যত থাকি আমি নাশ হ'ব নোখোজে" । ২১—২২ ॥

হে নবজ্জৈষ্ঠ পাণ্ডৱসকল, শুভ আৰু অন্তৰ্ভৱ আশ্ৰয়ত থাকিলে তাৰ সংসৰ্গই মানুহৰ গাত যিদৰে গুণ-দোষৰ সৃষ্টি কৰে, তাক কষ্ট জনক । ২৩ ॥

যিদৰে সুগন্ধি ফুলৰ সংসৰ্গই কাপোৰ, পানী, তেল আৰু মাটিকো সুগন্ধ কৰে, সেইদৰে সংসৰ্গই মানুহৰ শুভ আৰু অন্তৰ্ভৱ গুণে দেখা দিয়ে । ২৪ ॥

মূৰ্খ মানুহৰ লগত কৰা সংসৰ্গই মায়ামোহৰ উৎপত্তি কৰে । আৰু সাধু সংসৰ্গ দিনে দিনে ধৰ্ম্ম-প্ৰাপ্তিৰ হেতু হয় । ২৫ ॥

সেই কাৰণে জ্ঞানী, বুদ্ধ আৰু শুদ্ধ স্বভাৱবিশিষ্ট, শাস্তিপৰায়ণ, তপস্বী সাধু-লোকৰ সঙ্গ লোৱা উচিত । ২৬ ॥

যিসকলৰ বিদ্যা, জাতি আৰু কৰ্ম্ম এই তিনিওবিধ বিত্তই সেইসকলৰ সঙ্গ লব লাগে । কাৰণ তেনে লোকৰ সংসৰ্গ-প্ৰভাৱ শাস্ত্ৰ পাঠতকৈও প্ৰবল । ২৭ ॥

আমি অগ্নিহোত্ৰ আদি শুভ কৰ্ম্মৰ অন্তৰ্ধান নকৰিলেও পুণ্যাশ্ৰম সাধু পুৰুষ-সকলৰ সঙ্গত থাকিলে আমাৰ পুণ্য লাভ হ'ব আৰু পাপীৰ সংসৰ্গত থাকিলে পাপ সঞ্চয় হ'ব । ২৮ ॥

দুৰ্জলোকৰ দৰ্শন, স্পৰ্শন, ভেটলোকৰ লগত কথা-বতৰা আৰু উঠা-বহা কৰা-পৰা ধৰ্ম্ম আচৰণৰ হানি হয় আৰু তেনে মানুহে কেতিয়াও চিত্ত শুদ্ধি কৰিব নোৱাৰে । ২৯ ॥

হীন লোকৰ লগত সংসৰ্গ কৰিলে মানুহৰ বুদ্ধি হীন হৈ যায়, মধ্যমবিধ লোকৰ সংসৰ্গত মধ্যম হয় আৰু উত্তম লোকৰ সঙ্গত দিনে দিনে জ্যেষ্ঠ হয় । ৩০ ॥

উত্তম, প্ৰসিদ্ধ আৰু বিশেষকৈ ধাৰ্ম্মিক মানুহে সংসাৰত ধৰ্ম্ম, অৰ্থ আৰু কাম-উৎপত্তিৰ কাৰণ হিছাপে যিবোৰ বেদোক্ত গুণ (সাধন) নিৰ্দেশ কৰিছে সেই-বোৰেই লোকাচাৰিত প্ৰকাশিত হয়, মানুহে কাৰ্য্যত পৰিণত কৰে আৰু শিষ্টসকলে সেইবোৰকেই আদৰ কৰে । ৩১ ॥

সেই সকলোবোৰ সংগুণ একেলগে আৰু বেলেগে বেলেগে আপোনালোকৰ গাত বিদ্যমান এতেকে মঙ্গলকাৰী আমি সকলোৱে আপোনালোকৰ দৰে গুণীলোকৰ মাজত থাকিব খোজে" । ৩২ ॥

স্থিতিৰে কলে,—আমি ধন্য মানিছো, কাৰণ ব্ৰাহ্মণ আদি প্ৰজাবৰ্গই স্নেহ আৰু কৰুণাৰ বশ হৈ আমাৰ গাত নথকা গুণবোৰো থকা বুলি কবলৈ ধৰিছে । ৩৩ ।

ভাইহঁতেৰে সৈতে মই আপোনালোকক কেইআশ্বৰমান কথা কব খোজোঁ । আপোনালোকে আমাৰ ওপৰত স্নেহ আৰু কৃপা প্ৰকাশ কৰি অশ্লথ নকৰে যেন । ৩৪ ।

আমাৰ পিতামহ ভীষ্ম, বজা ধৃতৰাষ্ট্ৰ, বিদূৰ, মোৰ মাতৃদেৱী আৰু আন বন্ধু-বান্ধৱ প্ৰায়খিনিৰেই হস্তিনাপুৰতেই আছে । ৩৫ ।

তেওঁলোক সকলোৱেই আপোনালোকৰ লগতেই শোক-তাপত আতুৰ হৈছে । এতেকে আপোনালোকে আমাৰ হিতৰ কাৰণে তেওঁলোকক যত্নেৰে পালন কৰকগৈ । ৩৬ ।

এতিয়া ঘূৰি যাওক, আপোনালোক বহু দূৰলৈ আহিল । মোৰে শপত—মোৰ লগত আক নাহিব । মোৰ আপোনসকল আপোনালোকৰ আশ্ৰয়তে থাকিল ; তেওঁলোকলৈ মৰম ৰাখিব । ৩৭ ।

কাৰ্য্যবোৰৰ ভিতৰত এইটোৱেই সৰ্ব্বোত্তম কাৰ্য্য বুলি মোৰ মনত ধাৰণা হয়, তাকে কৰিলেই মোৰ পৰম সন্তোষ আৰু উপকাৰ কৰা হ'ব । ৩৮ ।

বৈশম্পায়নে কলে—ধৰ্ম্মৰাজৰ দ্বাৰা সেইদৰে অনুৰোধ কৰা হ'লত সেই প্ৰজা-সকলে “হায় মহাৰাজ !” বুলি সমন্বয়ে ভয়ানক চিঞৰ এটা মাৰিলে । ৩৯ ।

কুন্তীপুত্ৰ স্থিতিৰৰ গুণাৱলী সুঁৱৰি সুঁৱৰি তেওঁলোক দুখতে বৰ পীড়িত আৰু আতুৰ হ'ল । পাণ্ডৱসকলক অনুগমন কৰাৰ ইচ্ছা পূৰ্ণ কৰিব নোৱাৰি তেওঁলোকে পাণ্ডৱসকলক লগ ধৰিয়েই ঘূৰি আহিল । ৪০ ।

নগৰবাসীসকল ঘূৰি যোৱাত পাণ্ডৱসকল বথত উঠি গজানদীৰ পাৰত থকা ‘প্ৰমাণ’ নামৰ বৰ ডাঙৰ বট গছ এজোপাৰ ওচৰলৈ আহিল । ৪১ ।

গধূলি পৰত সেই বটজোপাৰ ওচৰ পালত বীৰ পাণ্ডৱসকলে পৱিত্ৰ জল স্পৰ্শ (হাত-ভৰি ধুই সন্ধ্যা আদি) কৰি সেই নিশাটো তাতেই কটালে । ৪২ ।

দুখতে আতুৰ হৈ তেওঁলোকে পানী খায়েই সেই নিশা কটালে । কেইগৰাকী-মান ব্ৰাহ্মণ মৰমতে এওঁলোকৰ লগে লগেই আহিছিল । ৪৩ ।

তেওঁলোকৰ ভিতৰত কেইগৰাকীমান সপৰিবাৰে আহিছিল আৰু আন কেই-গৰাকীমান স্নাতক ব্ৰহ্মচাৰী আহিল । তেওঁবিলাকে নিজৰ শিষ্য আৰু বন্ধু-বান্ধৱকো লগত আনিছিল । সেই বেদজ্ঞসকলৰ দ্বাৰা বেষ্টিত হৈ বজা স্থিতিৰে অতিশয় শোভা ধাৰণ কৰিলে । ৪৪ ।

স্বাভাৱিকতে বয়সীয়া আৰু ৰাক্ষস আদিৰ বাবে ভয় লগা সেই গধূলি সময়ত জুই জ্বলাই বেদমন্ত্ৰৰ ধ্বনিৰে হৃদয় কৰি ব্ৰাহ্মণসকলে কথা-বতৰা পাতিবলৈ ধৰিলে । ৪৫ ।

“হংসৰ দৰে মন্থবনবিশিষ্ট সেই খ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণসকলে কুক্ৰেষ্ঠ বজা যুষ্টিৰক বনবাসৰ বিষয়ে নানা প্ৰকাৰৰ আশ্বাস দি গোটেই নিশা আনন্দ গুনেৰে কটালে । ৪৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত অৰণ্যপৰ্ব্বত পুৰবাসীসকলৰ প্ৰত্যাহৰ্ত্তন নামৰ প্ৰথম অধ্যায় । ১ ॥

॥ অধ্যায় ২ ॥

॥ পাণ্ডবসকলৰ বন-গমন ॥

বৈশম্পায়নে কলে, বাতি পুৱালত অনায়াসে মহান কাৰ্য্য কৰিব পৰা সেই পাণ্ডবসকল যেতিয়া বনলৈ যাবলৈ ওলাল তেতিয়া ভিক্ষাজীৱী ব্ৰাহ্মণ কেইজন লগত যাবলৈ বুলি তেওঁলোকৰ সমুখত থিয় হল । ১ ॥

তেতিয়া কুন্তীপুত্ৰ বজা যুষ্টিৰে তেওঁলোকক কলে, ব্ৰাহ্মণসকল, আমাৰ ৰাজ্য, লক্ষ্মী আৰু আন সকলো পাশা খেলত হৰি নিয়া হল । আমি ফল, মূল আৰু অন্ন আহাৰ কৰি থাকিম বুলি হৃৎখেৰে বনলৈ যাবলৈ ওলাইছো । বনত বহুতো কষ্ট আছে আৰু নানাবিধ বাঘ, সাপ আদি হিংস্ৰ জন্তু আছে । ২-৩ ॥

মই জানো যে তাত আপোনালোকৰ নিশ্চিতভাৱে বৰ কষ্ট হব । ব্ৰাহ্মণক দিয়া কষ্টই দেৱতাসকলকো বিনাশ কৰিব পাৰে, মোৰতো কথাই নাঠ । এতেকে বিপ্ৰসকল, আপোনালোকৰ যলৈকে মন যায় ঘূৰি যাওক । ৪ ॥

ব্ৰাহ্মণসকলে কলে,— মহাৰাজ, আপোনাৰ যি গতি হয় আমিও তাকেই ভোগ কৰিবলৈ উদাত হৈছোঁহক । আমি আপোনাৰ ভক্ত আৰু ধৰ্ম্ম-মাৰ্গৰ প্ৰদৰ্শক, এতেকে আমাক পৰিত্যাগ কৰা উচিত নহয় । ৫ ॥

দেৱতাসকলেও ভক্তসকলৰ প্ৰতি, বিশেষকৈ সদাচাৰ-পৰায়ণ ব্ৰাহ্মণসকল প্ৰতি নিশ্চিতভাৱে অনুগ্ৰহ প্ৰদৰ্শন কৰে । ৬ ॥

যুষ্টিৰ উত্তৰ দিলে,—হে দ্বিজসকল, মোৰ মনতো ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰতি উত্তম ভক্তি আছে, কিন্তু সহায়ক উপচাৰবোৰৰ অভাৱেই মোক হুখিত যেন কৰিছে ।

যি কেইজন মোৰ ভায়ে ফল, মূল, মৌ আদি আহাৰ্য্য বস্তুবোৰ গোটাই আনিব পাৰিলেহেঁতেন, তেওঁলোকো শোকজনিত হৃৎখেৰে কাতৰ হৈছে । ৮ ॥

দ্রৌপদীৰ অপমান আৰু ৰাজ্য অপহৰণ হোৱা হেতুকে হৃৎখেৰে পীড়িত হোৱা ইন্দ্ৰক হুলাই কষ্ট দিবলৈ মই ভাল পোৱা নাই । ৯ ॥

ব্ৰাহ্মণসকলে কলে,—হে পাণ্ডৱ, আমাক পোহ-পাল দিয়াৰ কাৰণে আগুনি মনত একো চিন্তা নকৰিব । আমি নিজেই নিজৰ বাবে আহাৰৰ ব্যৱস্থা কৰি আপোনাৰ লগত যাম । ১০ ॥

আমি কল্যাণ চিন্তা আৰু জপৰ দ্বাৰা আপোনাৰ জৰ্জৰ কৰিয় আৰু নানা প্ৰকাৰৰ মনোবশ কাহিনী শুনাই আপোনাৰ লগত আৱদ্ধেৰে বসন্ত বিচৰণ কৰিয় । ১১ ॥

মুৰিঠিৰে কলে,—আপোনালোকৰ কথা সঁচা, ইয়াত সন্দেহ নাই যে ব্ৰাহ্মণ-সকলৰ সঙ্গত সদায় মই আনন্দ পাওঁ । কিন্তু এতিয়া ধন আদি নোহোৱা হেতুকে এইটো মোৰ কাৰণে অপযশৰ কথাহে হ'ব, দেখিছো । ১২ ॥

আপোনালোক কষ্ট ভোগৰ যোগ্য নহয়, তথাপি মোলৈ থকা মৰমতে দুখ-কষ্ট ভোগ কৰি আপোনালোকে নিজে আহাৰ গোটাই খোৱা-লোৱা কৰাটো মই কেনেকৈ চাই থাকিম ? খুতৰাষ্ট্ৰৰ পাপী শ্বুত্ৰইউক যিক । ১৩ ॥

বৈশম্পায়নে কলে,—এই বুজি কৈ সেই বজা মুৰিঠিৰে শোকতে স্তিয়মান হৈ মাটিত বহিল । তেতিয়া ব্ৰহ্মজ্ঞানী, বিদ্বান, যোগ আৰু সাংখ্যশাস্ত্ৰত পাৰদৰ্শী শৌনক নামৰ এগৰাকী ব্ৰাহ্মণে বজাক এইদৰে কবলৈ ধৰিলে । ১৪-১৫ ॥

হেজাৰ হেজাৰ শোকৰ আৰু শ শ ভয়ৰ কাৰণ আছে ; কিন্তু সেইবোৰে মূৰ্খৰ ওপৰতহে নিতৌ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে, জ্ঞানীৰ ওপৰত নহয় । ১৬ ॥

বহু দোষযুক্ত, জ্ঞানবিকল্প আৰু কল্যাণ-নাশক কাৰ্য্যত আপোনাৰ দৰে জ্ঞানী লোকে কেতিয়াও মনোযোগ নিদিয়ৈ । ১৭ ॥

হে মহাৰাজ, যম, নিয়ম, আসন, প্ৰাণায়াম, প্ৰত্যাহাৰ, ধাৰণা, ধ্যান আৰু সমাধি—এই অষ্টাঙ্গ যোগেৰে যুক্ত, সকলো অমঙ্গলৰ নাশক আৰু জ্ঞতি-স্মৃতি-অধ্য-য়নৰ দ্বাৰা দূৰ হোৱা যি বুদ্ধিক সৰ্ব্বোত্তম বোলা হয়, সেই বুদ্ধি আপোনাত অন্ত-স্থান কৰিছে । ১৮ ॥

ধন-নাশ, দুখ, আৰু আপোনজনৰ ওপৰত হোৱা অত্যাচাৰত আপোনাৰ দৰে জ্ঞানী লোক শাৰীৰিক আৰু মানসিক দুখত কাতৰ নহয় । ১৯ ॥

অভীজিত মহাত্মা জনক বজাই মনৰ স্থিৰতা আনিব পৰা কেইটামান লোক গাইছিল । মই কওঁ, শুনক । ২০ ॥

গোটেই জগতখনেই মানসিক আৰু শাৰীৰিক দুখত জৰ্জৰিত । সেই দুয়োবিধ দুখৰ প্ৰতিকাৰৰ বাবে এয়া উপায় সংক্ষেপে আৰু বিস্তাৰভাৱে শুনক । ২১ ॥

বোগ, দুষ্কৰ্ম্মজনৰ সংসৰ্গ, অধিক পৰিশ্ৰম আৰু প্ৰিয়বস্তুৰ বিয়োগ বা অভাৱ এই চাৰিবিধেই শৰীৰ-সম্বন্ধীয় দুখৰ কাৰণ । ২২ ॥

যথাসম্ভৱত চাৰিবিধৰ প্ৰতিকাৰ কৰা আৰু কেতিয়াও সেই বিষয়ে চিন্তা নকৰা—এই দুটাই দুখ নিবাৰণৰ উপায় । ইয়াৰ দ্বাৰায় মানসিক দুখ প্ৰশমিত হয় । ২৩ ॥

সেইকাৰণে বিদ্বান আৰু বুদ্ধিমান লোকে মনোহৰ কথাৰে মানুহৰ মানসিক দুখ আৰু হিতকৰ ভোগৰ সামগ্ৰীৰে শৰীৰৰ দুখৰ উপশম কৰে । ২৪ ॥

তপস্তোৱা লো এভোখৰ পেলাই দিলে কলহৰ চৈঁচা পানী তপত হোৱাৰ দৰে মনৰ দুখৰপাই শৰীৰ সন্তপ্ত হয় । ২৫ ॥

সেই বাবে পানীৰে জুই নুখোৱাৰ দৰে জ্ঞানক্ষণী জলৰ দ্বাৰা মানসিক দুখ-
ক্ষণী অগ্নিক নুমাৰ লাগে। মনৰ দুখ আঁতৰিলে মানুহৰ শৰীৰৰ দুখো
আঁতৰে। ২৬ ॥

সংসাৰৰ প্ৰতি আসক্তিয়েই মানসিক দুখৰ হেতু বুলি জনা যায়। এই
আসক্তিৰপৰাই মানুহ সংসাৰত প্ৰবৃত্ত হয় আৰু তাৰ ফলত দুখ পাব লগায়া
হয়। ২৭ ॥

দুখৰ মূল কাৰণ হল—আসক্তি, আসক্তিৰপৰা ভয় উৎপন্ন হয়। শোক-
হৰ্ষ আৰু ক্লেশ এই সকলোবোৰ আসক্তিৰপৰাই আহে। ২৮ ॥

বিষয়ৰ প্ৰতি আসক্তিয়ে তাৰ আৰু অনুৰাগ জন্মায়। এই দুয়োবিধেই
অকল্যাণকাৰী। ইয়াৰ ভিতৰত প্ৰথমটো অৰ্থাৎ বিষয়ৰ প্ৰতি ভাবনাকেই অধিক
অনৰ্থকাৰক বুলি কোৱা হয়। ২৯ ॥

খোবোঙত লগা জুয়ে যিদৰে গহজোপা সমূলে থুৰি শেষ কৰে, সেইদৰে
বিষয়ৰ প্ৰতি আসক্তিয়ে, নিচেই সামান্য হলেও, ধৰ্ম্ম আৰু অৰ্থ দুয়োকো নাশ
কৰে। ৩০ ॥

বিষয়ভোগ কৰিবলৈ নাপাই যিজনে ত্যাগ কৰে তেওঁ ত্যাগী নহয়, কিন্তু
যিজনে বিষয়ভোগ কৰিবলৈ পালেও তাত দোষ দেখি ত্যাগ কৰে তেওঁহে প্ৰকৃত
ত্যাগী, তেওঁৰেহে বৈৰাগ্য লাভ হয়। কাৰো প্ৰতি স্নেহভাব নোহোৱা বাবে তেওঁ
শত্ৰুহীন আৰু বন্ধনহীন হয়। ৩১ ॥

সেই কাৰণে মিত্ৰ আৰু ধন পালেও সেইবোৰলৈ স্নেহভাব (আসক্তি) কৰা
উচিত নহয়। নিজ শৰীৰৰপৰা উৎপন্ন হোৱা আসক্তি জ্ঞানেৰে নিবৃত্ত কৰা
উচিত। ৩২ ॥

যিজনে জ্ঞানী, যোগযুক্ত, শাস্ত্ৰজ্ঞ আৰু সংযতচিত্ত, পহুৰ পাহিত পানী নল-
গাৰ দৰে তেওঁৰ অন্তৰত স্নেহ পলিৰ নোৱাৰে। ৩৩ ॥

বিষয়ত লিপ্ত হোৱা মানুহক অভিলাষে বেৰি ধৰে। সেই অভিলাষে
(পোৱা-নোপোৱা) সকলো বস্তুকে ইচ্ছা কৰে আৰু তাৰপৰা তৃষ্ণা বাঢ়িবলৈ
ধৰে। ৩৪ ॥

তৃষ্ণাক সকলোতকৈ অধম পাপিষ্ঠ আৰু সদায় উৰ্বেদ কৰোঁতা বুলি
কোৱা হৈছে। ইয়াৰ দ্বাৰা প্ৰায়ে অধৰ্ম্মহে হয়, ই বৰ ভয়ানক পাপত বান্ধ
থুৱায়। ৩৫ ॥

দুৰ্ব্বুদ্ধি লোকৰ কাৰণে বিটৌ ত্যাগ কৰা বৰ টান, শৰীৰটো জবাজীৰ
হলেও যি নিজে জীৰ্ণ নহয়, আৰু যাক প্ৰাণনাশক বোগ বোলা হয়, সেই তৃষ্ণাক
যি ত্যাগ কৰিব পাৰে তেওঁৰেই সুখ হয়। ৩৬ ॥

এই তৃষ্ণা যদিও মানুহৰ শৰীৰৰ ভিতৰতেই থাকে তথাপি ইয়াৰ আদি

অন্ত কভো নাই। লোহ-পিণ্ডৰ জুইৰ দৰে এই তৃষ্ণাই প্ৰাণীসমূহক নাশ কৰে। ৩৭ ॥

নিজৰপৰাই জলি উঠা জুইৰে যিদৰে কাঠ পুৰি ছাই হৈ যায়, সেইদৰে মনক সংযত কৰিব নোৱৰা মানুহো শৰীৰৰ লগতে উৎপন্ন হোৱা লোভৰ দ্বাৰা নাশ হয়। ৩৮ ॥

প্ৰাণীবোৰে মৰণলৈ ভয় কৰাৰ দৰে ধনৱান মানুহৰো ৰজা, পানী, জুই, চোৰ আৰু আত্মীয়জনৰপৰা সদায় ভয় হয়। ৩৯ ॥

যিদৰে মাংসৰ টুকুৰা এটি আকাশত থাকিলে চৰায়ে, মাটিত হিংস্ৰ জন্তুৰে আৰু পানীত মাছে খাই পেলায়, সেইদৰে ধনৱান মানুহকো সকলোৱে সকলো-ঠাইতে খেদি ফুৰে। ৪০ ॥

অৰ্থটো কিছুমান মানুহৰ বাবে অনৰ্থক হৈছে হয়, কাৰণ অৰ্থৰ দ্বাৰা পোৱা সাংসাৰিক সুখত আসক্ত হোৱা মানুহে প্ৰকৃত কল্যাণ নাপায়। ৪১ ॥

সেই কাৰণে অৰ্থ প্ৰাপ্তিৰ উপায়বোৰে মনত মোহৰ ভাবহে বঢ়ায়। কৃপণতা, অহঙ্কাৰ, ভয় আৰু উদ্বেগ এইবোৰক জ্ঞানীসকলে, দেহধাৰীসকলে ধনৰপৰা পোৱা দুখ বুলিহে কয়। ধনৰ উপাৰ্জন, ৰক্ষণ আৰু ব্যয়ত মানুহে বৰ দুখ সহে আৰু ধনৰ বাবে এজনে আন এজনক বধ কৰে। ধনৰ ত্যাগতো বৰ দুখ হয় আৰু ৰক্ষা কৰিলেও ই শক্ততা কৰে (অৰ্থাৎ ধন-ৰক্ষকক লোভতে মানুহে বধ কৰে)। ৪২-৪৪ ॥

দুখৰ দ্বাৰাহে ধন-প্ৰাপ্তি হয়। সেইকাৰণে ধনলৈ চিন্তা কৰি নিজৰ নাশ চিন্তা কৰা অনুচিত। ধন নাশ হলে মুখবোৰ সদায় চিন্তাত বুৰ যায়; কিন্তু বিদ্বানসকলে সন্তোষেই পায়। ৪৫ ॥

পিপাসাৰ কেতিয়াও ওৰ নপৰে; সন্তোষেই পৰম সুখ। সেইবাবে জ্ঞানীসকলে সন্তোষকেই সৰ্বোত্তম বুলি ভাবে। ৪৬ ॥

যৌৱন, ৰূপ, জীৱন, ধন-বস্তু সঞ্চয়, ঐশ্বৰ্য্য আৰু প্ৰিয়জনৰ লগত একেলগে বাস—এই সকলোবোৰ ক্ষণেকীয়া। এতেকে বিদ্বানসকলে সেইবোৰলৈ অভিলাষ নকৰে। ৪৭ ॥

সেই হেতুকে সঞ্চিত ধন ত্যাগ কৰা উচিত আৰু সেই ত্যাগৰপৰা হোৱা ক্লেশো ধৈৰ্য্যৰে সৈতে সহ্য কৰা উচিত। ধন সঞ্চয় কৰি কোনো মানুহক নিকপ-ত্ৰে থাকিব পৰা দেখা নাযায়। এতেকে দৈৱৰ বলত (স্থায়সম্ভৱভাৱে) পোৱা ধনকহে ধাৰ্ম্মিক পুৰুষসকলে প্ৰশংসা কৰে। ৪৮ ॥

ধৰ্ম্ম কৰিবলৈ বুলি যিজনে ধন উপাৰ্জনৰ ইচ্ছা কৰে, তেওঁ ধনৰ বাবে ইচ্ছা নকৰাই ভাল। বোকা লগাই ধোৱাতকৈ মানুহৰ পক্ষে তাক স্পৰ্শ নকৰাটোৱেই উত্তম কথা। ৪৯ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, এই বাবে আপুনি কোনো বস্তুলৈ স্পৃহা কৰা উচিত নহয়। যদি আপোনাৰ ধৰ্ম্মৰহে প্ৰয়োজন, তেন্তে ধনৰ ইচ্ছা সমূলে ত্যাগ কৰক। ৫০ ॥

যুষ্টিৰে কলে—হে ব্ৰাহ্মণ, বিষয়ভোগ কৰিবলৈ অভিলষ কৰি মোৰ ধনলৈ এই ইচ্ছা হোৱা নাই, ব্ৰাহ্মণসকলক ভৰণ পোষণ কৰিবলৈহে ধন আকাজক্ষা কৰিছো, লোভৰ বশীভূত হৈ নহয়। ৫১ ॥

হে বিপ্ৰ, গৃহাশ্রমত থকা মোৰ দৰে মানুহে নিজৰ অনুগমন কৰাসকলক ভৰণ-পোষণ নকৰাটো উচিত হ'ব জানো? ৫২ ॥

গৃহস্থৰ আহাৰত [দেৱতা, পিতৃ, মনুষ্য আদি] সকলো প্ৰাণীৰে ভাগ থকা দেখা যায়। নিজে ৰান্ধি নোখোৱা [যদি ব্ৰহ্মচাৰী] সকলকো ৰন্ধা খাদ্য গৃহস্থই দিব লাগে। ৫৩ ॥

আসনৰ বাবে খেৰ, বহিবলৈ ঠাই, পানী আৰু চতুৰ্থতে মিঠা মাত সংপূৰ্ণ—সকলৰ ঘৰত এই চাৰি বিধৰ কেতিয়াও অভাৱ নহয়। ৫৪ ॥

বেমাৰ আদিৰে পীড়িত লোকক শুবলৈ শয়া, ওপৰত থকা আৰু ভাগৰুৱা লোকক বহিবলৈ আসন, পিয়াহত আতুৰক পিবলৈ পানী, ভোকাতুৰক খাবলৈ আহাৰ দিয়া কৰ্ত্তব্য। ৫৫ ॥

আগন্তুকজনক প্ৰীতিপূৰ্ণ দৃষ্টিৰে চাব, মনতে ভালভাৱে ভাবিব, মধুৰ কথা ক'ব আৰু থিয় হৈ আসন আগ বঢ়াই দিব—এইটোৱেই গৃহীৰ সনাতন ধৰ্ম্ম। অতিথি অহা দেখিলে আগুৱাই গৈ আগ বঢ়াই আনি যথোচিত ৰীতিৰে অভ্যর্থনা কৰিব। ৫৬ ॥

যদি গৃহস্থই অগ্নিহোত্ৰ (হোমৰ জুই), ষাঁড়, যিতিৰ-কুটুম, আলহী, অতিথি, বন্ধু-বান্ধৱ, লৰা-ছোৱালী, পত্নী আৰু বন্দী-বেটীবোৰক আদৰ সংকাৰ নকৰে, তেন্তে সিবিলাকৰ ক্ৰোধাগ্নিয়ে তেওঁক পুৰি পেলাব পাৰে। ৫৭ ॥

অকল নিজে খাবৰ কাৰণে অন্ন নিসিঙ্গাব, শ্ৰাদ্ধ যজ্ঞ আদি নাথাকিলে পণ্ড বধ নকৰিব, যথাবিধি দেৱতা আদিলৈ যি বস্তু অৰ্পণ কৰা নহয় তাক নিজেও নাখাব। ৫৮ ॥

ৰাতিপুৱা আৰু গধূলি কুকুৰ, চণ্ডাল আৰু কাউৰীৰ কাৰণে মাটিত খাদ্য দি বৈশ্বদেৱ-বলিৰ অনুষ্ঠান কৰিব। ৫৯ ॥

সেই কাৰণে গৃহী মানুহে নিতৌ 'বিধস' আৰু 'অযুত' খাব। ঘৰৰ সকলোকে ধুৱাই ৰোৱা খাদ্যখিনিক 'বিধস' আৰু যজ্ঞৰ অৱশিষ্টখিনিক 'অযুত' বোলে। ৬০ ॥

আলহীক চকু দিব অৰ্থাৎ প্ৰীতিযুক্ত দৃষ্টিৰে চাব, মন দিব অৰ্থাৎ মনেৰে মজল চিন্তা কৰিব, মধুৰ বাণী দিব অৰ্থাৎ সত্য, প্ৰিয় আৰু হিত কথা ক'ব। যেতিয়া তেওঁ যাবলৈ ওলাব তেতিয়া কিছু দূৰলৈ পিছে পিছে যাব আৰু যেতিয়া-লৈকে তেওঁ ঘৰত থাকে, তেতিয়ালৈকে তেওঁৰ ওচৰত বহি থাকিব—এই পাঁচবিধ দক্ষিণাৰে যজ্ঞ যজ্ঞকে অতিথি-যজ্ঞ বোলে। ৬১ ॥

যি গৃহস্থই ভাগৰি পৰা অপৰিচিত বাটকৱাক কৃপণালি নকৰাকৈ আহাৰ দিয়ে তেওঁৰ মহা পুণ্য হয়। ৬২ ॥

যি গৃহাশ্রমত থকা লোকে এনেদৰে আচৰণ কৰে তেওঁৰ উত্তম ধৰ্ম্ম লাভ হয় বুলি কোৱা হৈছে ; নাইবা হে বিপ্ৰ, আপুনি নো এই বিষয়ে কি ভাবে ? ৬৩ ॥

শৌনকে কলে,—হায় বৰ দুখৰ কথা ! এই জগতখন তেনেই ভুলোটা । যি কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা সাধু লোকে লাজ পায়, অসাধু লোকে তাৰেই পৰিতৃষ্ণি লাভ কৰে । ৬৪ ॥

অজ্ঞানী মানুহে জননেশ্ৰিয় আৰু উদৰৰ তৃপ্তিৰ বাবে মোহ আৰু আসক্তিৰ বশ হৈ বিষয়সমূহক অনুসৰণ কৰি কৰি নানাবিধ ভোগ্য বস্তুক যজ্ঞৰ অৱশেষ বুলি ভাবি গোটাই লয় । ৬৫ ॥

বশ নোহোৱা দুই ঘোঁৰাই সাৰথিক যিদৰে বিপৰীত বাটেদি টানি নিয়ে, সেইদৰে প্ৰকৃত তত্ত্ব নিৰ্ণয় কৰিব নোৱৰা মানুহ বিবেকী হলেও মন হৰণকাৰী ইন্দ্ৰিয়বোৰে তেওঁক বিষয়সমূহলৈ আকৰ্ষণ কৰে । ৬৬ ॥

যেতিয়া মন আৰু পাঁচোটা জ্ঞানেশ্ৰিয় নিজ নিজ বিষয়সমূহত প্ৰৱিষ্ট হয়, তেতিয়া পূৰ্ব্বৰ সংস্কাৰ অনুসাৰে সেই সেই-বিষয়ক বাসনাৰ দ্বাৰা বাসিত মনটো বিচলিত হৈ উঠে । ৬৭ ॥

মানুহৰ মনে যি কোনো ইন্দ্ৰিয়ৰ বিষয়কে ভোগ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে, তেতিয়া সেই ইচ্ছাৰে বিষয়ৰ লগত মিলনৰ উপায় বিচাৰে আৰু তেতিয়া বিষয়ত প্ৰবৃত্ত হৈ লিপ্ত হয় । ৬৮ ॥

তাৰ পাছত বিষয়কপী সঙ্কল্পজ কামনাৰ শৰেৰে থকা-সৰকা হৈ মানুহ পক-ৱাই পোহৰ দেখি জুইত পৰাৰ দৰে লোভকপী জুইত পৰে । ৬৯ ॥

ইয়াৰ পাছত ইচ্ছামতে আহাৰ-বিহাৰ কৰি মোহিত হোৱা মানুহ, মহা-মোহময় সুখত ডুবি থাকি আত্মজ্ঞানৰপৰা বঞ্চিত হয় । ৭০ ॥

এইদৰে অবিদ্যা অৰ্থাৎ অজ্ঞান কৰ্ম্ম আৰু তৃষ্ণাৰ দ্বাৰা মানুহ সংসাৰত নানা যোনিত জন্ম লৈ চকাৰ দৰে ঘূৰি ফুৰে । ৭১ ॥

সেই মানুহে ব্ৰহ্মাৰপৰা তৃণলৈকে সকলো প্ৰাণীতে আৰু পৃথিৱী আকাশ আৰু জলত বাৰে বাৰে জন্ম লৈ পৰিভ্ৰমণ কৰে । ৭২ ॥

অবিবেকীসকলৰ গতিৰ বিষয়ে এয়া কোৱা হল ; এতিয়া বিবেকীসকলৰ গতিৰ বিষয়েও মোৰপৰা শুনক । যিসকল ধৰ্ম্ম আৰু শুভ কাৰ্য্যত বৃত্ত, আৰু যুক্তি লাভৰ বাবে নিবশ্বেৰে অনুৰাগী সেইবিলাকেই বিবেকী পুৰুষ । ৭৩ ॥

কৰ্ম্ম কৰা আৰু কৰ্ম্ম ভাগ কৰা এয়ে বেদৰ আজ্ঞা ; সেই কাৰণে ইয়াৰ পাছত কব খোজা সকলোবোৰ ধৰ্ম্মকে অভিমানশূন্য হৈ আচৰণ কৰা বিধেয় । ৭৪ ॥

যজ্ঞ, বেদ অধ্যয়ন, দান, তপ, সত্য, ক্ষমা, সংযম আৰু নিৰ্ভেদ—এই আঠোটা ধৰ্ম্ম-পথ । ৭৫ ॥

ইয়াৰ ভিতৰত প্ৰথমতে উল্লেখ কৰা চাৰিবিধ ধৰ্ম্ম পিড়মান-পথত অৱস্থিত অৰ্থাৎ এঠেৰে আচৰণ কৰিলে পিড়মান মাৰ্গেদি গতি কৰিব লাগে । নিত্য হৰণ

আৰু সন্ধ্যা-উপসনা আদি যিবোৰ অনন্ত-কৰণীয় কৰ্ম আছে, সেইবোৰ কৰ্তব্য-বুদ্ধিৰে অহঙ্কাৰ-হীন হৈ কৰা উচিত । ৭৬ ॥

শেষৰ চাৰিবিধক দেবযান-মাৰ্গ বোলা হয় আৰু সাধুসকলে সদায় সেই মাৰ্গকে আশ্ৰয় কৰে । ইয়াৰ পাছত উল্লেখ কৰা আঠ অঙ্গৰে যুক্ত মাৰ্গেৰে তৃপ্তি হৈ সেইবোৰ পালন কৰিব লাগে । ৭৭ ॥

একেটা ধ্যেয় বিষয়তে পূৰ্ণভাৱে সন্তুষ্টবদ্ধ হলে, ইন্দ্ৰিয়বোৰক ভালভাৱে বশ কৰিব পাবিলে, অহিংসা আদি ব্ৰতবোৰ প্ৰকৃতভাৱে পালন কৰিলে, ভক্তিভাৱে গুৰুৰ সেৱা কৰিলে, যথাযোগ্যভাৱে যোগসাধনোপযোগী আহাৰ কৰিলে, শুদ্ধভাৱে বেদাদি অধ্যয়ন কৰিলে, সকলো কৰ্ম ঈশ্বৰত অৰ্পণ কৰিলে আৰু দৃঢ়ভাৱে চিত্ত নিৰোধ কৰিলে (মানুহ পৰম কল্যাণপ্ৰাপ্ত হয়) । ৭৮-৮০ ॥

সংসাৰ জন্ম কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰাসকলে এইদৰে ঘেষ-যুক্ত হৈ কৰ্ম কৰে । এই নিয়মবোৰ পালন কৰিয়েই দেৱভাসকল ঐশ্বৰ্য্য-প্ৰাপ্ত হৈছে । ৮০ ॥

কল্প, সাধ্য, আদিভা, বসু আৰু অশ্বিনীকুমাৰ দুজন—এওঁলোকে যোগজনিত ঐশ্বৰ্য্যেৰে যুক্ত হৈ এই প্ৰজাবোৰক ভৰণ-পোষণ কৰে । ৮১ ॥

হে কুণ্ডীনন্দন, হে ভাৰত, সেইদৰে আপুনিও মন আৰু ইন্দ্ৰিয়বোৰক ভালদৰে বশ কৰি তপস্ব্যৰে সিদ্ধি আৰু যোগজনিত ঐশ্বৰ্য্য লাভ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰক । ৮২ ॥

যজ্ঞ, যুদ্ধ আদিৰে পাব পৰা সিদ্ধি পিতৃ-মাতৃময়ী অৰ্থাৎ ইহলোক আৰু পৰলোকত সুখ দিব পৰা হয়, এই সিদ্ধি আপোনাৰ লাভ হৈছেই । এতিয়া তপস্ব্যৰে সেই যোগ-সিদ্ধি লাভ কৰিবলৈ যত্ন কৰক, যাতে ব্ৰহ্মণসকলৰ ভৰণ-পোষণ হব পাৰে । ৮৩ ॥

সিদ্ধপুৰুষসকলে যিহকে বিচাৰে তাকেই নিজ তপস্ব্যৰ বলত কৰিব পাৰে । সেই কাৰণে তপস্ব্যৰ আশ্ৰয় লৈ আপুনিও নিজ মনোৰ্থ পূৰ্ণ কৰক । ৮৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰণ্য-পৰ্বত পাণ্ডৱসকলৰ বনবাস নামৰ বিত্তীয় অধ্যায় । ২ ॥

॥ অধ্যায় ৩ ॥

॥ কাম্যক বন প্ৰবেশ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, শোনকৰ দ্বাৰা এইদৰে কোৱা হ'লত কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে নিজৰ পুৰোহিতৰ কাম চাপি ভায়েকহঁতৰ মাজত এইদৰে কবলৈ ধৰিলে : ১ ॥

এই বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণসকল বনলৈকে মোৰ লগে লগে আহিছে। কিন্তু মই এওঁলোকক ভৰণ-পোষণ দিবলৈ সমৰ্থ নহওঁ, সেট কাৰণে মই বৰ দুখিত হৈছোঁ। ২ ॥

হে ভগৱান, মই এওঁলোকক পৰিত্যাগ কৰিব নোৱাৰোঁ, কিন্তু এওঁলোকক অন্ন দিবলৈও শক্তি নাই। এনে অৱস্থাত মোৰ কি কৰ্ত্তব্য, অনুগ্ৰহ কৰি তাৰে কণক। ৩ ॥

বৈশম্পায়নে কৈ গ'ল, ধাৰ্ম্মিকসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ ধোম্য মুনিয়ে খণ্ডেখ-পৰলৈ চিন্তা কৰি যোগ-ধৰ্ম্মেৰে তাৰ উপায় অন্বেষণ কৰাৰ পাছত এইদৰে কবলৈ ধৰিলে। ৪ ॥

ধোম্যই কলে, পুৰণি কালত সৃষ্টি হোৱা প্ৰাণীবোৰ ভোকত বৰ আঁতুৰ হ'লত নিজ পিতৃৰ দৰে সূৰ্য্যদেৱে সিবিলাকক দয়া কৰি উত্তৰায়ণত গৈ নিজৰ কিৰণসমুহৰ দ্বাৰা পৃথিৱীৰ বস টানি লৈ আৰু দক্ষিণায়ণত ঘূৰি গৈ সেই বসেৰে (পানী) পৃথিৱীখন পুৰালে। ৫—৬ ॥

এইদৰে পৃথিৱীখন শস্যৰ উপযোগী ক্ষেত্ৰ হিছাপে সাজু হোৱাত ওষধিপতি চন্দ্ৰ আকাশত মেঘৰূপে পৰিণত হোৱা সূৰ্য্য-তেজক প্ৰকাশ কৰি তাৰে বৰষুণ দি অন্ন আদি ওষধিসমূহ উৎপন্ন কৰিলে। ৭ ॥

চন্দ্ৰ-কিৰণেৰে অভিষিক্ত হোৱা সূৰ্য্য যেতিয়া বীজ (গুটি)-ৰূপী নিজতে অঙ্কুৰৰূপে নিজে ওলায়, তেতিয়া ছয়বিধ বসেৰে যুক্ত পৱিত্ৰ ওষধি (অন্ন আদি) উৎপন্ন হয় আৰু সেয়ে প্ৰাণীবোৰৰ বাবে অন্ন হয়। ৮ ॥

এইদৰে সূৰ্য্যদেৱেই সকলো জীৱৰে প্ৰাণ ৰক্ষাকাৰী অন্ন, সমস্ত প্ৰাণীৰে তেৱেঁই পালনকৰ্ত্তা; সেই বাবে তুমি তেওঁৰেই শৰণ লোৱা। ৯ ॥

যিসকল জন্ম আৰু কৰ্ম্ম দুয়োপ্ৰকাৰে বিমুক্ত মহাত্মা, সেই ৰক্ষাসকলে বৰ কঠোৰ তপস্যা কৰি সমগ্ৰ প্ৰজাবৰ্গকে উদ্ধাৰ কৰে। ১০ ॥

ভীম, কাৰ্ত্তবীৰ্য্য-অৰ্জুন, বেণুপুত্ৰ পৃথু আৰু নহ্ষ আদি ৰক্ষাসকলে তপস্যা, ভ্যাগ আৰু সমাধিৰ আশ্ৰয় লৈ প্ৰজাবৰ্গক আপদৰপৰা উদ্ধাৰ কৰিছিল। ১১ ॥

হে ধৰ্ম্মাশ্বা ভাৰত, সেইদৰে তুমিও সংকৰ্মৰ দ্বাৰা উদ্ধ হৈ তপস্ব্যৰ যোগেনি
শ্ৰমতে দ্বিজসকলৰ ভৰণ পোষণ কৰাঁ। ১২।

অশ্বোজয়ে সুধিলে—কুৰুশ্ৰেষ্ঠ সেই বজা স্থিতিৰে ব্রাহ্মণসকলৰ ভৰণ-পোষণ
উদ্দেশ্যে অঙ্কুতদৰ্শন সূৰ্য্যদেৱক কিদৰে আৰাধনা কৰিছিল?। ১৩।

বৈশম্পায়নে উত্তৰ দিলে—হে মহাৰাজ, তুমি সাৱধান, পৰিএ আৰু একাগ্ৰচিত্ত
হৈ শুনা। হে ৰাজেন্দ্ৰ, মই সকলোবোৰ কথা কম, তুমি ধৈৰ্য্য ধৰিবা। ১৪।

হে মহামতি, ধোমাই যিদৰে মহাশ্বা স্থিতিৰক প্ৰথমতে এশ আঠোটা [সূৰ্য্যৰ]
নাম কৈছিল, তাকে কওঁ, শুনা। ১৫।

ধোমাই কলে—(১) সূৰ্য্য, (২) অৰ্ঘ্যমা, (৩) ভগ, (৪) ত্বষ্টা, (৫) পৃথ্বী, (৬) অৰ্ক
(৭) সৱিতা, (৮) ৰবি, (৯) গভস্তম্যান, (১০) অজ, (১১) কাল, (১২) যুত্বা, (১৩)
ধাতা (১৪) প্ৰভাকৰ, (১৫) পৃথিৱী, (১৬) অপ, (১৭) তেজ, (১৮) আকাশ, (১৯) বায়ু
(২০) পৰায়ণ, (২১) সোম, (২২) বৃহস্পতি, (২৩) শুক্ৰ, (২৪) বুধ, (২৫) অজানক
(মঙ্গল), (২৬) ইন্দ্ৰ, (২৭) বিবস্বান, (২৮) দীপ্তাংগ, (২৯) শুচি, (৩০) শৌৰি, (৩১)
শনৈশ্বৰ, (৩২) ব্ৰহ্মা, (৩৩) বিষ্ণু, (৩৪) কৰ্জ, (৩৫) ক্লন্দ, (৩৬) বৰুণ, (৩৭) যম,
(৩৮) বৈদ্যতায়ি, (৩৯) জাঠবাগ্নি, (৪০) ঐক্সনাগ্নি, (৪১) তেজঃপতি, (৪২) ধৰ্ম্মধ্বজ,
(৪৩) বেদকৰ্ত্তা, (৪৪) বেদাজ, (৪৫) বেদবাহন, (৪৬) কৃত, (৪৭) ত্ৰেতা, (৪৮) দ্বাপৰ
(৪৯) সৰ্বমল্যশ্ৰয় কলি, (৫০) কলাকাঠা মুহূৰ্ত্তৰূপ সময়, (৫১) ক্ষণা (ৰাতি), (৫২)
যাম, (৫৩) ক্ষণ, (৫৪) সংবৎসৰ, (৫৫) অশ্বখ, (৫৬) কালচক্ৰ-প্ৰৱৰ্ত্তক বিভাবসু,
(৫৭) শাস্বতপুৰুষ, (৫৮) যোগী, (৫৯) ব্যস্তাবাস্ত, (৬০) সনাতন, (৬১) কালাধক্ষ,
(৬২) প্ৰজাধক্ষ (৬৩) বিশ্বকৰ্ম্মা (৬৪) ওমোনুদ, (৬৫) বৰুণ (৬৬) সাগৰ, (৬৭) অংগু,
(৬৮) জীমূত, (৬৯) জাৱন (৭০) অৰিহা, (৭১) ভূতাস্ত্ৰ, (৭২) ভূতপতি, (৭৩)
সৰ্বলোক, নমস্কৃত (৭৪) শ্ৰষ্টা, (৭৫) সংবৰ্ত্তক, (৭৬) বহ্নি, (৭৭) সৰ্বাদি, (৭৮)
অলোলুপ, (৭৯) অনন্ত, (৮০) কপিল, (৮১) ভানু, (৮২) কামদ, (৮৩) সৰ্বতোমুখ,
(৮৪) জয়, (৮৫) বিশাল, (৮৬) বৰদ, (৮৭) সৰ্বধাতুনিষেচিতা, (৮৮) মনঃসুপৰ্ণ,
(৮৯) ভূতাদি, (৯০) শীত্ৰগ, (৯১) প্ৰাণধাৰক, (৯২) ধ্বজ্জৰি, (৯৩) ধূমকেতু (৯৪)
আদিদেৱ (৯৫) অদিতিসূত, (৯৬) দ্বাদশাশ্বা, (৯৭) অৰবিন্দাক্ষ, (৯৮) পিতামাতা-
পিতামহ, (৯৯) স্বৰ্গদ্বাৰ প্ৰজা দ্বাৰ, (১০০) মোক্ষদ্বাৰ ত্ৰিবিষ্টপ, (১০১) দেহকৰ্ত্তা,
(১০২) প্ৰশান্তাশ্বা, (১০৩) বিশ্বাশ্বা, (১০৪) বিশ্বতোমুখ, (১০৫) চৰাচৰাশ্বা, (১০৬)
সুশ্লাশ্বা, (১০৭) মৈত্ৰেয় আৰু (১০৮) কৰুণাৱিত—এইবোৰ অমিততেজস্বী কীৰ্ত্তনীয়
সূৰ্য্যদেৱৰ এশ আঠোটা নাম—এইবোৰ স্বয়ম্ভু ব্ৰহ্মাৰ দ্বাৰা উক্ত হৈছিল। ১৬—২৮।

সকলো দেৱতা, পিতৃ আৰু যক্ষসকলে যাক সেৱা কৰে, অসুৰ, ৰাক্ষস আৰু
সিদ্ধসকলে যাক বন্দনা কৰে আৰু উত্তম সুবৰ্ণ আৰু অগ্নিৰ দৰে যি কাঙ্ক্ষিত,
সেই ভগৱান ভাস্কৰক মই মঙ্গল কামনা কৰি বাৰে বাৰে প্ৰণাম কৰোঁ। ২৯।

যি মানুহে বেলে ওলাবৰ সময়ত একাগ্ৰচিত্তে এই নামবোৰ পাঠ কৰে,

ভেঁও পুত্ৰ, পত্নী, ধনবত্ৰসমূহ, জাতিস্বৰতা (পূৰ্বজস্বৰ জ্ঞান), ধৈৰ্য্য আৰু উত্তম বুদ্ধি লাভ কৰে । ৩০ ॥

যি মানুহে পবিত্ৰভাৱে শুদ্ধচিত্তে একাগ্ৰ হৈ দেৱজ্যেষ্ঠ সূৰ্য্যৰ এই স্তৱটো পাঠ কৰে, তেওঁ শোকৰূপী দাহানলেৰে যুক্ত হস্তৰ সংসাৰ সাগৰবৰণৰা যুক্ত হয় আৰু মনে কামনা কৰা সকলো বস্তুকে পায় । ৩১ ॥

বৈশম্পায়নে কলে,—পুৰোহিত ধোম্যৰ দ্বাৰা এনে সময়োচিত কথা কোৱা হ'লত বিগ্ৰসকলক দিবলৈ অন্নপ্ৰাপ্তিৰ উদ্দেশ্যে সমাধিহু হৈ সংযতচিত্তে, দৃঢ়ভাৱে ব্ৰত পালন কৰি শুদ্ধচেতা ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে উত্তম উপহাৰ আৰম্ভ কৰিলে । বজা যুধিষ্ঠিৰ গজাৰ পানীত স্নান কৰি পুষ্প উপহাৰ আদি নৈৱেদ্যেৰে দিৱাকৰক পূজা কৰি, সূৰ্য্যদেৱৰ ফালে মুখ কৰি থিয় হ'ল । ধৰ্ম্মাত্মা যুধিষ্ঠিৰ চিত্ত একাগ্ৰ আৰু ইন্দ্ৰিয়বোৰ সংযত কৰি অকল বায়ু ভক্ষণ কৰিয়ে থাকিল । ৩২—৩৪ ॥

গজা-জলেৰে আচমন কৰি শুচি হৈ বাক সংযত কৰি আৰু প্ৰাণায়াম কৰি থাকি তেওঁ সূৰ্য্যৰ [অষ্টোত্তৰ শতনাম] স্তোত্ৰ পাঠ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩৫ ॥

যুধিষ্ঠিৰে কলে,—হে সূৰ্য্যদেৱ, আপুনি জগতৰ চকু আৰু প্ৰাণীবিলাকৰ আত্মা, আপুনিয়েই সকলো জীৱৰে উপপত্তি স্থান আৰু ক্ৰিয়াশীল লোকৰ সদাচাৰ । ৩৬ ॥

আপুনিয়েই জ্ঞানযোগীসকলৰ গতি, কৰ্ম্মযোগীসকলৰ আশ্ৰয় । মোক্ষৰ মুকলি হুৱাবো আপুনি আৰু যুক্তিকামীসকলৰ গতি অৰ্থাৎ, পাব লগীয়া ঠায়ো আপুনিয়েই । ৩৭ ॥

আপুনিয়েই সমগ্ৰ জগৎ ধাৰণ কৰে, আপোনাৰ দ্বাৰা জগৎ প্ৰকাশিত হয়, আপুনিয়েই ইয়াক পবিত্ৰ কৰে আৰু কৃপা কৰি পালনো কৰে । ৩৮ ॥

ঋষিসকলৰ দ্বাৰা পূজিত আপোনাক বেসজ্ঞ ব্ৰাহ্মণসকলে নিজৰ নিজৰ শাখাত বৰ্ণোৱা মন্ত্ৰেৰে যথাসময়ত পূজা কৰে । ৩৯ ॥

সিদ্ধ, চাৰণ, গন্ধৰ্ব্ব, যক্ষ, গুহক, আৰু সৰ্পবোৰে বৰ প্ৰাপ্তিৰ অভিলাষেৰে আপোনাৰ দিব্য বথখনৰ পিচে পিচে অনুসৰণ কৰে । ৪০ ॥

তেজিৰ দেৱতা (অষ্ট বসু, একাদশ কুত্ৰ, দ্বাদশ আদিত্য, প্ৰজাপতি আৰু ইন্দ্ৰ) আৰু জ্ঞান আকাশচাৰী সিদ্ধগণেও উপেন্দ্ৰ আৰু মহেন্দ্ৰেৰে সৈতে আপোনাক আৰাধনা কৰি সিদ্ধি লাভ কৰিলে । ৪১ ॥

জ্যেষ্ঠ বিদ্যাধৰসকল দিব্য মন্দাৰ ফুলৰ মালাৰে আপোনাক পূজা কৰি পূৰ্ণমোৰখ হৈ তিতালিকে আপোনাৰ ওচৰ পায়গৈ । ৪২ ॥

‘গুহক, অগ্নিহোতা আদি সাত পিতৃগণে আৰু সনক আদি দিব্য জম্বুদ্বীপসকলে আপোনাবেই পূজা কৰি অলপ সময়ৰ ভিতৰতেই জগতৰ কাৰণৰূপে জ্যেষ্ঠতাত্ম্য লাভ কৰিলে । ৪৩ ॥

বস্তু, মৰুৎ, কল্প, সাধ্য আৰু আপোনাৰ কিৰণ-পানকাৰী বাগধিন্য আদি সিদ্ধ মহাসিকলেও আপোনাৰ আৰাধনাৰ দ্বাৰা প্ৰাণীসমূহৰ ভিতৰত স্বেচ্ছতা লাভ কৰিলে । ৪৪ ।

ব্ৰহ্মলোকেৰে সৈতে সাতো লোকত আৰু আন আন লোকতো সূৰ্য্যক চেৰ পেলাব পৰা কোনো প্ৰাণী নাই বুলি ভাবোঁ । ৪৫ ।

জগতত আন আন বহুতো ডাঙৰ আৰু শক্তিশালী প্ৰাণী আছে, কিন্তু সেইবোৰৰ দীপ্তি আৰু প্ৰভাৱ আপোনাৰ সমান নহয় । ৪৬ ।

সকলোবোৰ জ্যোতিৰ্গুণ-পদাৰ্থ আপোনাৰেই অন্তৰ্গত, আপুনিয়েই সকলোবোৰ জ্যোতিৰ গৰাকী । সত্য, সত্ত্ব আৰু সকলোবোৰ সাত্বিক ভাব আপোনাতেই বৰ্ত্তমান । ৪৭ ।

শাক্ত নামৰ ধনুৰ্ধাৰী বিষ্ণুৱে যাৰ সহায়ত দেৱাৰি দৈত্যবোৰৰ দৰ্প চূৰ্ণ কৰিছিল, সেই সুদৰ্শন চক্ৰ বিশ্বকৰ্ম্মাট আপোনাৰ তেজঃশক্তিৰ দ্বাৰা গঢ়িছিল । ৪৮ ।

আপুনি গ্ৰীষ্ম ঋতুত নিজৰ কিৰণৰ দ্বাৰা সকলোবোৰ দেহধাৰী প্ৰাণীৰ তেজ আৰু ওষধিবোৰৰ বস শোষণ কৰি বৰ্ষা ঋতুত আকৌ বৰষুণেৰে সেইবোৰ এৰি দিয়ে । ৪৯ ।

বৰ্ষাকালত আপোনাৰ কিৰণসমূহৰ কিছুমানে তাপ দিয়ে, কিছুমানে পোবে, কিছুমানে মেঘ হৈ গাজে কিছুমান, চিকমিকায় আৰু কেতবোৰে বৰষুণ দিয়ে । ৫০ ।

শীতকালৰ টেঁচা বতাহে কঁপাই তোলা জগতখনক আপোনাৰ তপত কিৰণে যেনে সুখ দিয়ে, জুই গৰম কাপোৰ আৰু কহলেও তেনে সুখ দিব নোৱাৰে । ৫১ ।

আপুনি নিজৰ কিৰণেৰে ত্ৰয়োদশ-দ্বীপযুক্তা পৃথিৱীক প্ৰকাশিত কৰে । আৰু অকলেই তিনিওলোকৰ মঙ্গলৰ বাবে তপেৰ হৈ থাকে । ৫২ ।

যদি আপোনাৰ উদয় নহয়, তেনেহলে এই গোটেই জগৎখন অন্ধ হৈ থাকিব আৰু মনীষীলকলে ধন্ব', অৰ্থ আৰু কন্ব'-বিষয়ক কন্ব'ত প্ৰবৃত্ত নহব । ৫৩ ।

অগ্নিহোমন, পণ্ড-বন্ধন, পূজা, যজ্ঞ, যজ্ঞ আৰু তপস্যা আদি সকলোবোৰ ক্ৰিয়াক আপোনাৰ অনুগ্ৰহতে ব্ৰাহ্মণ, কত্মি আৰু বৈশ্যসকলৰ দ্বাৰা সম্পাদিত হয় । ৫৪ ।

এহেৰ্জাৰ দুপ পৰিস্থিত ব্ৰহ্মাৰ যি দিনৰ কথা কোৱা হয়, কাল পৰিমাণ জনা লোকসকলে তাৰ আদি আৰু অন্ত আপুনিয়েই বুলি কয় । ৫৫ ।

যন্ম আৰু মন্ম পুত্ৰসকলৰ, জগতৰ, ব্ৰহ্মলোকপ্ৰাপক অমানৱ পুৰুষসকলৰ, সকলোবোৰ স্বৰূপৰ আৰু ঈশ্বৰবোৰ ঈশ্বৰ আপুনিয়েই । ৫৬ ।

প্ৰলয়কাল উপস্থিত হলে আপোনাৰেই ক্ৰোধৰপৰা ওলোৱা সংবৰ্তক নামৰ অগ্নিৰে তিনিও লোকক ভস্ম কৰি আকৌ আপোনাতে স্থিতি কৰে । ৫৭ ।

আপোনাৰ কিৰণৰপৰাই উৎপন্ন হোৱা বিভিন্ন বৰণৰ ঐবাৱত আদি বৰ বৰ মেঘ আৰু বিজুলীবোৰে সকলোবোৰ প্ৰাণীকে সংহৰণ কৰে । ৫৮ ।

তাৰ উপৰিও আপুনিয়েই নিজকে দ্বাদশ ভাগত বিভক্ত কৰি দ্বাদশ সূৰ্য্যৰূপে উদয় হৈ নিজৰ ৰশ্মিৰে সকলো সংহাৰ কৰি একমাত্ৰ অৱশিষ্ট সাগৰখনৰ গোটেইখিনি পানীকে শুকুৱাই পেলায় । ৫৯ ॥

আপোনাকে ইন্দ্ৰ বোলে । আপুনিয়েই কল্প, আপুনিয়েই বিষ্ণু, আপুনিয়েই প্ৰজাপতি । অগ্নি, সূক্ষ্ম মন, প্ৰভু আৰু সনাতন ব্ৰহ্মণ্ড আপুনিয়ে । ৬০ ॥

আপুনিয়েই হংস (বিশ্বৰ হৰণ-কৰ্ত্তা) সৰ্বিতা, (উৎপত্তিৰ কাৰণ) ভানু, অংশুমালী বৃষাকপি (অৰ্থাৎ হৰ বা হৰি, বিবস্বান, মিহিৰ, পুষা, মিত্ৰ, ধৰ্ম্ম, সহস্ৰৰশ্মি, আদিত্য, তপন, গবাম্পতি মাৰ্ত্তণ্ড, অৰ্ক, ৰবি, সূৰ্য্য, শৰণ্য, দিনকৃৎ, দিৱাকৰ, সপ্তসপ্তি, ধাম-কেশী, (জ্যোতিষ্ময় কিৰণধাৰী) বিৰোধন, আশুগামী, তমোহ্ন আৰু হৰিতাম্ব নামে কথিত হয় । ৬১-৬৩ ॥

যিজনে সপ্তমী বা ষষ্ঠী তিথিত দুখ আৰু অহঙ্কাৰ-শূণ্য হৈ ভক্তি ভাৱেৰে আপোনাৰ পূজা কৰে সেই মানুহক লক্ষ্মীয়ে আশ্ৰয় দান কৰে । ৬৪ ॥

যিসকলে একাগ্ৰচিত্তে আপোনাৰ পূজা-সেৱা কৰে তেওঁলোকৰ কেতিয়াও বিপদ-আপদ নহয় আৰু তেওঁলোকে মানসিক চিন্তা আৰু বেমাৰ ভোগ নকৰে । ৬৫ ॥

যিসকলে আপুনি সকলোতে আছে বুলি জানি ভক্তি কৰে তেওঁলোক সকলো বেমাৰ আৰু পাপৰপৰা মুক্ত হৈ চিৰজীৱী আৰু সুখী হয় । ৬৬ ॥

হে অন্নপতি, মই ব্ৰহ্মাৰে সৈতে সকলোকে অতিথি সেৱা কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি অন্ন লাভ কৰিব খোজোঁ ; আপুনি মোক অন্ন দি অনুগ্ৰহ কৰক । ৬৭ ॥

আপোনাৰ কাষত আশ্ৰয় লোৱা মাঠৰ, অৰুণ, দণ্ড আদি যিবোৰ অনুচৰ আছে—বিজুলী, বজ্জ আদিৰ প্ৰৱৰ্ত্তক সেই সকলোকে মই সেৱা জনাইছো । ৬৮ ॥

ক্ষুভাৰে সৈতে মৈত্ৰীদেৱী আৰু গোৰী, পদ্মা আদি আদি আন আন যিসকল জীৱৰ মাতৃ আছে সেইসকললৈও মই সেৱা জনাইছো । তেওঁলোকে যেন শৰণাগত হোৱা মোক ৰক্ষা কৰে । ৬৯ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—হে মহাৰাজ, যেতিয়া যুধিষ্ঠিৰে লোকসমূহৰ আশ্ৰয়স্বৰূপ প্ৰভাকৰ সূৰ্য্যদেৱক এইদৰে স্তুতি কৰিলে তেতিয়া সেই দিনকৰ সন্তুষ্ট হ'ল আৰু জলি থকা জুইৰ দৰে উদ্ভাসিত দেহাৰে তেওঁ পাণ্ডুপুত্ৰক দৰ্শন দিলে । ৭০ ॥

সূৰ্য্যদেৱে কলে, তোমাৰ যি যি অভিশাপ আছে সেই সকলোবোৰ পূৰ্ণ হব । মই বাৰ বছৰলৈ তোমাক অন্ন দান কৰিম । ৭১ ॥

হে মহাৰাজ, মই দিয়া এই তামৰ পাত্ৰটো লোৱাঁ । হে সুভ্ৰত, তোমাৰ ৰাঙ্কনী-ঘৰত এই পাত্ৰটোত ফল-মূল খোৱাৰ যোগ্য আন আন বস্তু আৰু শাক আদিৰে যি চাৰিবিধ (চৰ্বা, চোহ, লেহা আৰু পেয়) খাদ্য দ্ৰব্য সাজু কৰা হব

সেইবোৰ তেতিয়ালৈকে অক্ষয় হৈ থাকিব যেতিয়ালৈকে দ্রৌপদীয়ে নিজে নোখোৱাকৈ আনক খুৱাই থাকিব ।

আজিৰপৰা চৈধ্য বছৰৰ মূৰত তুমি নিজৰ ৰাজ্য আকৌ ঘূৰাই পাবা । ৭২-৭৩ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, এইদৰে কৈ কৈ ভগৱান সূৰ্য্যদেৱ তাতেই অন্তৰ্ধান হল । ৭৪ ॥

আন কোনো মানুহেও যদি মন সংযত কৰি একাগ্ৰচিত্তে এই স্তোত্ৰটো পাঠ কৰে আৰু তেওঁ যদি বৰ হুল'ভ বৰো প্ৰাৰ্থনা কৰে তথাপি সূৰ্য্যদেৱে তেওঁৰ সেই মনোবাঞ্ছিত বস্তু প্ৰদান কৰিব । ৭৫ ॥

যিজনে নিতৌ এই স্তোত্ৰটো ধাৰণ কৰে অথবা বাৰে বাৰে শুনে, তেওঁ পুত্ৰ কামনা কৰিলে পুত্ৰ আৰু ধন কামনা কৰিলে ধন পাব । বিদ্যাৰ প্ৰয়াসী হলে তেওঁ বিদ্যা পাব আৰু সেইদৰে পুৰুষে পত্নী কামনা কৰিলে পত্নীও লাভ কৰিব । ৭৬ ॥

তিৰোণা বা পুৰুষে যদি দিন আৰু ৰাতিৰ দুয়োটা সন্নিষ্কৰ্ণতে এই স্তোত্ৰটো সদায় পাঠ কৰে, তেনেহলে বিপদত পৰিলে তেওঁ উদ্ধাৰ পাব আৰু বান্ধোনত থাকিলে তাৰপৰা মুক্ত হব । ৭৭ ॥

এই স্তোত্ৰটো সৰ্ব্ব প্ৰথমে ব্ৰহ্মাটো মহাত্মা ইন্দ্ৰক দিছিল । ইন্দ্ৰৰপৰা নাৰদে আৰু তেওঁৰপৰা ধোমাই পাইছিল । ধোমাৰপৰা যুধিষ্ঠিৰে পাই নিজৰ সকলো কামনা পূৰ্ণ কৰিলে । ৭৮ ॥

[যিজনে এই স্তোত্ৰটো যথানিয়মে পাঠ কৰে তেওঁ] যুদ্ধত সদায় জয় লাভ কৰে, বিপুল অৰ্থ লাভ কৰে, সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হয় আৰু শেষত সূৰ্য্যলোকলৈ গতি কৰে । ৭৯ ॥

বৈশম্পায়নে কৈ গল, বৰ লাভ কৰি ধৰ্ম্মজ্ঞ কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ গঙ্গাৰ পানীৰপৰা উঠি আহিল । তেওঁ ধোমাৰ চৰণ স্পৰ্শ কৰিলে আৰু ভায়েকহঁতক আলিঙ্গন কৰিলে । ৮০ ॥

দ্রৌপদীৰ ওচৰলৈ যোৱাঃ দ্রৌপদীয়ে তেওঁক সেৱা কৰিলে । তেতিয়াই পাণ্ডু-নন্দন ৰজা যুধিষ্ঠিৰে ৰাজনী-ধৰত সেই পাত্ৰটো দি তাতে অন্ন প্ৰস্তুত কৰালে । ৮১ ॥

ৰজোৱা চাৰিওবিধৰ অলপ অন্নও পাত্ৰটোৰ গুণত বাঢ়ি যায় আৰু শেষ নোহোৱা হয় । তাৰে তেওঁ ব্ৰাহ্মণসকলক ভোজন কৰাবলৈ ধৰিলে । ৮২ ॥

ব্ৰাহ্মণসকলৰ ভোজনৰ পাছত ভায়েকসকলক খুৱাই যুধিষ্ঠিৰে 'বিধস' নামৰ অৱশিষ্ট অন্ন খায় । ৮৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰক খুৱাই দ্রৌপদীয়ে শেষ খাদ্যাধিনি নিজে খায় । দ্রৌপদীৰ ভোজনৰ পাছতহে সেই পাত্ৰটোৰ অন্ন শেষ হয় । এইদৰে সূৰ্য্যৰপৰা মনোবাঞ্ছিত বৰ লাভ কৰি সূৰ্য্যৰ সমান তেজস্বী ৰজা যুধিষ্ঠিৰে ব্ৰাহ্মণসকলক যথানিয়মে

অন্ন দান কৰিবলৈ ধৰিলে। পুৰোহিতক আগত ৰাখি তেওঁ তিথি, নক্ষত্ৰ আৰু পৰ্ব্ব-বোৰত বিধি আৰু মন্ত্ৰৰ প্ৰমাণমতে তেওঁৰ যজ্ঞৰ দ্ৰব্যবোৰ সংগ্ৰহ কৰাবলৈ ধৰিলে। ৮৪-৮৫ ॥

তাৰ পাছত স্বস্তোত্ৰ কৰাই ব্ৰাহ্মণসকলৰ দ্বাৰা পৰিহৃত হৈ পাণ্ডৱসকল ধোম্যোৰে সৈতে কাম্যাক-বনলৈ গমন কৰিলে। ৮৬ ॥

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত অৰণ্য-পৰ্ব্বত পাণ্ডৱসকলৰ কাম্যাক-বন প্ৰৱেশ নামৰ তৃতীয় অধ্যায় ॥ ৩ ॥

॥ অধ্যায় ৪ ॥

॥ ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ দ্বাৰা বিদুৰৰ উপদেশ প্ৰত্যাখ্যান ॥

বৈশম্পায়নে কলে,—যেতিয়া পাণ্ডৱসকল বনলৈ গ'ল, তেতিয়া জ্ঞান-চক্ষু-বিশিষ্ট অশ্বিকানন্দন ৰজা ধৃতৰাষ্ট্ৰই অনুতপ্ত হৈ নিজে সুখাসনত বহি অগাধ বুদ্ধিসম্পন্ন ধাৰ্মিক বিহুৰক এইদৰে কলে। ১ ॥

ধৃতৰাষ্ট্ৰই কলে, তোমাৰ বুদ্ধি শুক্ৰাচাৰ্য্যৰ দৰে শুদ্ধ, অতি সূক্ষ্ম, শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম্মকো তুমি জানা। তুমি সকলোৰে প্ৰতি সমভাৱে থাকাঁ। কোৱাৰ আৰু পাণ্ডৱ, হুয়ো পক্ষই তোমাক সন্মান কৰে। সেই কাৰণে মোৰ আৰু পাণ্ডৱহঁতৰ পক্ষে যিটো কাৰ্য্য হিতকৰ হ'ব তাকে কোৱাঁ। ২ ॥

হে বিহুৰ, এনে অৱস্থাত যি কৰিলে মোৰ এই নাগৰিকসকলে আহ্বাক-ভাল পাব আৰু সিহঁতেও (পাণ্ডৱসকলে) আমাক সমূলে ওফৰাব নোৱাৰিব, তাকে এতিয়া কোৱাঁ? উত্তম কাৰ্য্যৰ বিষয়ে তুমি জানা (গতিকৈ প্ৰকৃত উপায় দিহঁ!)। ৩ ॥

বিহুৰে কলে,—হে নৰেন্দ্ৰ, ধৰ্ম্ম, অৰ্থ আৰু কাম—এই তিনিওবিধ প্ৰাপ্তিৰ-মূল হৈছে ধৰ্ম্ম। জ্ঞানীসকলে এই ৰাজ্যভোগৰ মূলে ধৰ্ম্ম বুলিয়েই কয়। হে মহাৰাজ, ধৰ্ম্মপথত থাকি যথালজিবে পাত্ৰৰ পুত্ৰসকলক পালন কৰক। ৪ ॥

শকুনি-প্ৰমুখ্যে পাপীহঁতে সভাগৃহত সেই ধৰ্ম্মক প্ৰৱৰ্জনা কৰিলে; কাৰণ আপোনাৰ পুত্ৰই সত্যপৰায়ণ কুণ্ডীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰক পাশা খেললৈ আহ্বান কৰিছিলেৰে পৰাজিত কৰিলে। ৫ ॥

হে কুকৰাজ, হুইহঁতৰ দ্বাৰা পাণ্ডৱবোৰৰ প্ৰাণ কৰা এই দুৰ্য্যৱহাৰৰ প্ৰতি-কাৰৰ উপায় মই জানো। ইয়াকে কৰিলে আপোনাৰ পুত্ৰ দুৰ্য্যোধনো গাপ-মুক্ত হৈ সংসাৰত ভালদৰে প্ৰতিষ্ঠিত হ'ব পাৰিব। ৬ ॥

হে মহাবাজ, আপুনি পাণ্ডৱসকলক যি ৰাজ্য দিছিল সেই ৰাজ্য সিহঁতে পাব লাগে।
আপনৰ ধনলৈ লোভ নকৰি নিজৰ ধনত সন্তুষ্ট থকাই ৰজাৰ পক্ষে পৰম ধৰ্ম। ৭ ॥

ইয়াকে কৰিলে আপোনাৰ যশস্যা হানি নহব, ডাইসকলৰ ভিতৰত শ্বেদ-
ভাৰ নহ'ব আৰু ধৰ্ম-হানিও নহ'ব। আপোনাৰ বাবে সৰ্ব্বপ্ৰধান কাৰ্য্য এইটোৱেই
যে আপুনি সিহঁতক সন্তুষ্ট কৰক আৰু শত্ৰুক নিৰুদ্ধ কৰক। ৮ ॥

হে মহাবাজ, এনে কৰিলেহে যদি আপোনাৰ পুত্ৰসকলৰ কপালত ৰাজভোগ
হয়। এতেকে খবধৰ কৰক। জান, যদি আপুনি তাকে নকৰে তেন্তে নিশ্চিত-
ভাৱে কুকৰ্মৰ ধ্বংস হ'ব। ৯ ॥

ক্ৰুদ্ধ হোৱা ভীম বা অৰ্জুনে পত্ৰ-সৈন্যৰ কাকে। জীয়াই নাৰাখিব। অস্ত্ৰ-বিদ্যা-
পাকৈত সন্তোষাচী অৰ্জুন য'ত হুঁতুৰক, সকলোৰে সাবস্বৰূপ গাণ্ডীৱ যাৰ ধনু,
বাহুবলী ভীম যাৰ যোদ্ধা, সেই পাণ্ডৱসকলৰ কাৰণে জগতত অপ্ৰাপ্য একো বস্তু
নাই। আপোনাৰ পুত্ৰ দুৰ্য্যোধনৰ জন্মৰ সময়ত মই হিতজনক বুলি যি বৃজিব
পাৰিছিলো তাক মই তেতিয়াই আপোনাক কৈছো। ১০-১১ ॥

'সমস্ত বংশৰ বাবে অমঙ্গলীয়া এই পুত্ৰটোক ত্যাগ কৰক' বুলি মই দিয়া
হিত আৰু উত্তম উপদেশমতে তেতিয়া আপুনি একো নকৰিলে। হে মহাবাজ,
এতিয়াও মই এয়া হিত কথা কলো। যদি আপুনি তাকে নকৰে; তেন্তে পিচত
অনুতাপ কৰিব লাগিব। ১২ ॥

যদি আপোনাৰ পুত্ৰ দুৰ্য্যোধনে প্ৰীতিৰে সৈতে পাণ্ডৱৰ লগত একেখন ৰাজ্য
গঢ়াৰ কথা মানি লয়, তেনেহলে আপোনাৰ অনুতাপ নহ'ব, বৰং সুখহে হ'ব।
সেয়ে নহলে, সকলোৰে সুখ-শান্তিৰ কাৰণে আপুনি পুত্ৰ দুৰ্য্যোধনক নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব
লাগিব। ১৩ ॥

এইদৰে অহিতকাৰক দুৰ্য্যোধনক নিয়ন্ত্ৰণ কৰি আপুনি পাণ্ডুপুত্ৰ স্থিতিৰক
ৰাজ-পাটত বহুৱাওক, কাৰণ তেওঁ অজ্ঞাতশত্ৰু, তেওঁৰ কাৰো প্ৰতি বাগ-দেখ নাই।
মহাবাজ, তেওঁটো ধৰ্ম্মমতে এই পৃথিৱী শাসন কৰিব পাৰিব। ১৪ ॥

হে মহাবাজ, তাকে কৰিলে পৃথিৱীৰ সকলোবিলাক ৰজা-মহাৰজাই বৈশ্য-
সকলৰ দৰে ভাৰ-ভেটি লৈ আমাৰ (কৌৰৱসকলৰ) ওচৰ চাপিবহি। হে নৰপতি,
দুৰ্য্যোধন, শকুনি আৰু সুত-পুত্ৰ কৰ্ণ প্ৰীতিৰে পাণ্ডৱসকলৰ লগ লাগকগৈ। ১৫ ॥

দুঃশাসনে সভাৰ মাজত ভীম আৰু দ্ৰৌপদীক কৰ্মা খোজক আৰু আপুনি
স্থিতিৰক ভালদৰে সাৱধান দি সসন্ধানে এই ৰাজ্যত স্থাপন কৰক। ১৬ ॥

হে মহাবাজ, আপোনাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত ইয়াৰ বাহিৰে আন আৰু কি ক'ব
পাৰোঁ? এইখিনি কৰিলেই আপুনি সকলো কৰা হ'ব। ১৭ ॥

হুতবাহুই কলে, বিদূৰ, এই সভাত পাণ্ডৱসকলৰ আৰু যোৰ বিষয়ে তুমি
যিখিনি কথা ক'লা সেইখিনি পাণ্ডুপুত্ৰইতৰ বাবে হিতকাৰক, কিন্তু মোৰ লৰাইতৰ
কাৰণে হিতকাৰক নহয়, এতেকে এইবোৰ মোৰ মনে নামানে। ১৮ ॥

সময়ত তুমি যিবোৰ কৈছা তাৰ দ্বাৰা এইটো নিশ্চিতভাৱে জানিলো যে, তুমি পাণ্ডৱহঁতৰ ভালৰ বাবেহে আছা। আজি বুজিব পাৰিলো যে তুমি মোৰ হিত-চিন্তাকাৰী নোহোৱা। পাণ্ডৱহঁতৰ বাবে কেনেকৈ নিজ-পুত্ৰ ত্যাগ কৰিম? ১৯ ॥

ইয়াত কোনে সংশয় নাই যে, সিহঁতো মোৰেই পুত্ৰ, দুৰ্য্যোধন মোৰ দেহৰ-পৰাই জন্মিছে। সকলোতে সমদৃষ্টি কৰিও কোনে কাক কব, তুমি আনৰ কাৰণে নিজৰ দেহটো ত্যাগ কৰা? ২০ ॥

বিদূৰ, তোমাক মই যথেষ্ট সন্মান কৰোঁ, কিন্তু তুমি কুটিল ভাবেনে মোক পৰামৰ্শ দিছা। এতিয়া তুমি মোৱা বা থাকা, যিহকে ইচ্ছা তাকে কৰা। ওসতী তিৰোতাক ভাল বুজনি দিলেও (তাই) গিৰিয়েকক এবিট ২১ ॥

বৈশম্পায়নে কলে,—মহাৰাজ জনমেজয়, ৰজা ধৃতৰাষ্ট্ৰ এঠাখনি কৈ হঠাতে উঠি অন্তেষপুৰলৈ সোমাই গ'ল। তেতিয়া বিদূৰে 'এট কুল আৰু নাথাকে' বুলি কৈ পাণ্ডৱসকল য'ত আছিল তলৈকে তেওঁ গুচি গ'ল। ২২ ॥

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অনণ্য পৰ্বত বিদূৰ উপদেশ-প্ৰত্যাখ্যান নামৰ চতুৰ্থ অধ্যায় ॥ ৪ ॥

॥ অধ্যায় ৫ ॥

॥ বিদূৰৰ নিৰ্বাসন ॥

বৈশম্পায়নে কলে,—ভাৰতবংশৰ শিৰোমণি পাণ্ডৱসকল বনবাসৰ উদ্দেশ্যে গঙ্গাৰ পাৰৰপৰা নিজৰ সঙ্গীবোৰেৰে সৈতে কুৰুক্ষেত্ৰলৈ গ'ল। ১ ॥

তেওঁলোকে সবস্বতী, দুষস্বতী আৰু যমুনাৰ বা-বতাহ লৈ এখন বনৰ পিছত আন এখন বন পাৰ হৈ ক্ৰমে পশ্চিমফালে যাবলৈ ধৰিলে। ২ ॥

তাৰ পাছত সবস্বতী নৈৰ পাৰেদি গৈ থাকোঁতে মকভূমি আৰু হাবিয়নিৰ মাজত মুনিসকলৰ প্ৰিয় কাম্যক-বন দেখিবলৈ পালে। ৩ ॥

হে ভাৰত, বহুতো পশু-পক্ষী বাস কৰা সেই বনত মুনিসকলে বহুৱাই সাজুনা দিয়াত সেই বীৰসকল তাতেই থাকিবলৈ ললে। ৪ ॥

ইফালে পাণ্ডৱসকলক দেখা পাবলৈ উৎসুক হৈ থকা বিদূৰ সম্বন্ধিশালী কাম্যক-বনলৈ একমাত্ৰ ৰথেৰে গমন কৰিলে। ৫ ॥

বেগী ঘোঁৰাই টনা ৰথত কাম্যক-বনত উপস্থিত হৈ বিদূৰে যুধিষ্ঠিৰক জৌপদী, ভায়েকহঁত আৰু ভ্ৰাতৃগণসকলেৰে সৈতে নিৰ্জন ঠাইত বহি থকা দেখিবলৈ পালে। ৬ ॥

সত্যব্রত বজা যুধিষ্ঠিৰে লৰালৰিকৈ আহিবলৈ ধৰা বিদূৰক আঁতৰবপৰা নথি-
বলৈ পালে আৰু ভায়েক ভীষ্মক সঙ্ঘোষন কৰি কলে, ‘কন্তাই (অৰ্থাৎ দাসীৰ
পুত্ৰ বিদূৰে) আমাৰ ওচৰ চাপি জানো কি কৰা ?’ ৭ ॥

শকুনিৰ কথামতে আকৌ পাশা খেলিবৰ বাবে মাতিবলৈকে এওঁ আহিছেনেকি !
নৌচ শকুনিয়ে আকৌ পাশা খেলিবলৈ বাতি নি আমাৰ অন্তৰ্বোধৰ জয় কৰিব
শুধিছেনেকি ? ৮ ॥

ভীষ্ম, ‘আই’ বুলি যদি কোনোবাই মোক মাতি, মই পিছ চ’তকিন নোবাবোঁ ।
এনেস্থলত যদি আমি পাশা খেলত গাভীৰখন হেঁকৰাব লগাত পৰোঁ তেন্তে মহলে
আমাৰ ৰাজ্য খুৰাই পোৱাৰ আশাতে সংশয় আহিব । ৯ ॥

বৈশম্পায়নে কলে,—মহাৰাজ, তাৰ পাছত পাণ্ডৱসকলৰ কেয়োজনে থিয়
হৈ বিদূৰক আদৰি আহিলা । তেওঁ দীক্ষাবপৰা যথোচিতভাৱে অভ্যর্থনা পাই
আজমীচ বংশীয় সেই বিদূৰ পাণ্ডৱসকলৰ লগত মিলিত হ’ল । ১০ ॥

আদৰ যত্বেৰে অভ্যর্থনা কৰাৰ পাছত নৰশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকলে বিদূৰক বনলৈ
মহাৰ কাৰণ সুধিলে । তেখেতেও অস্থিকালীন ধৃতবাস্তুই যেনে আচৰণ কৰিছিল
সেই সকলোবোৰ বহলাই কলে । ১১ ॥

বিদূৰে কলে, হে অজাতশত্ৰু, ৰজা ধৃতবাস্তুই মোক নিজৰ বন্ধক বুলি ভাবি মাতি
নি আদৰ কৰিলে আৰু কলে—বিদূৰ, এনেকুৱা পৰিস্থিতিত সমান ভাব ৰাখি তুমি
এনে এটা উপায় দিয়াঁ যিটো সিহঁতৰ (পাণ্ডৱ) আৰু মোৰো হিতকৰ হয় । ১২ ॥

উত্তৰত ময়ো এনেকৈ কলোঁ যিটো উচিত, কোঁৱৰ আৰু ধৃতবাস্তুৰ বাবেও
হিতকৰ আৰু উপকাৰী, তাকে কৰক । সেই কথা তেওঁ ভাল নাপালে আৰু ময়ো
তাৰ বাস্তিৰে কিবা উচিত কথা আছে বুলি কব নোৱাৰিলো । ১৩ ॥

পাণ্ডৱহঁত, মই ত্ৰয়ো পক্ষৰ কাৰণেই পৰম হিতকৰ কথা কৈছিলো । কিন্তু
অস্থিকাপুত্ৰ ধৃতবাস্তুই মোৰ সেই কথা নুশুনিলে । যিদৰে উপকাৰী খাদ্য বেমা-
ৰীৰ ভাল নালাগে, সেইদৰে মই কোৱা কথাও তেওঁ ভাল নালাগিল । ১৪ ॥

হে অজাতশত্ৰু, বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণৰ অসৎ স্বভাৱৰ তিৰোতাক যিদৰে সং পথলৈ
আনিব নোৱাৰি, সেইদৰে ৰজা ধৃতবাস্তুকো কলাগৰ পথলৈ অনা সম্ভৱ নহয় ।

যিদৰে কুমাৰী কণ্যা বাণী বহুবীয়া বৃঢ়া গিৰিয়েকক ভাল নালাগে, সেই-
দৰে ভৱভ-শ্ৰেষ্ঠ ধৃতবাস্তুৰো মই কোৱা কথাবোৰ ভাল নালাগে । ১৫ ॥

হে নৃপ, ৰজা ধৃতবাস্তুই শুভ পথ নলয়, এতেকে কোঁৱৰহঁতৰ বিনাশ হোৱাটো
ক্ৰম । যিদৰে পছমব পাতত ঢালি দিয়া পানী নৰয়, সেইদৰে হিতকৰ কথাটো
ধৃতবাস্তুৰ মনত ঠাই নাপায় । ১৬ ॥

তেতিয়া ক্ৰুদ্ধ ৰজা ধৃতবাস্তুই মোক কলে বোলে, হে ভাৰত, ভোমাৰ যতে
শ্ৰদ্ধা আছে ততে থাকাগৈ, আৰু এই ৰাজ্য বা নগৰখন পালন কৰিবলৈ ভোমাৰ
সহায় নিৰিচাৰোঁ । ১৭ ॥

হে নবপতি, বজা। ধৃতবাস্তৱৰ দ্বাৰা এইদৰে পৰিত্যক্ত হৈ তোমাক উপদেশ দিবলৈকে মই আহিছো। সভাস্থলত তোমাক মই যি কথা কৈছিলো আৰু এতিয়া যিখিনি কয়, সেই সকলোবোৰ ভালদৰে মনত ৰাখিবা। ১৮ ॥

শত্ৰুবোৰৰ দ্বাৰা দুঃসহ কষ্ট দিয়া হলেও যিজনে ক্ষমা কৰি অনুকূল অৱসৰলৈ প্ৰতীক্ষা কৰি থাকে আৰু অকণমান জুইৰ ফিৰিঙতকো খেৰ আদিবৈ জলাই ডাঙৰ জুইত পৰিণত কৰাৰ দৰে যিজনে মনক বশ কৰি নিজৰ শক্তি বচায় সেই-জনে অকলেই পৃথিৱী ভোগ কৰে। ১৯ ॥

হে বজা, যিজনৰ ধন সহায়কাৰীবোৰক ভগাই দিয়া নহয় অৰ্থাৎ যিজনৰ ধন সহায়কাৰীবিলাকে নিজৰ বুলি ভোগ কৰিবলৈ পায়, সিজনৰ দুখতো সিবিলাকে অংশ গ্ৰহণকাৰী পালে পৃথিৱীখনকে পোৱা হয় বুলি কয়। ২০ ॥

হে পাণ্ডুনন্দন, অনর্থক কথা নোকোৱাকৈ সঁচা কোৱাত সৰ্বোত্তম। নিজৰ সহায়কাৰীসকলেৰে সৈতে একেলগে বহি খাদা খাব লাগে। তেওঁলোকৰ আগত আত্ম-গৌৰৱ কৰা অনুচিত। এনে আচৰণ কৰা বজাৰ সদায় উন্নতি হয়। ২১ ॥

যুধিষ্ঠিৰে কলে, উত্তম বুদ্ধিৰ আশ্ৰয় লৈ, সদায় সাৱধান হৈ আপুনি কোৱাৰ দৰেই কৰিম। দেশ-কাল অনুসৰি আৰু যি যি কৰা উচিত বুলি আপুনি ভাবে, তাকো কওক। সেইবোৰ সকলো মই পালন কৰিম। ২২ ॥

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰণ্য-পৰ্বত বিদূৰৰ নিৰ্বাসন নামৰ পঞ্চম অধ্যায়। ৫ ॥

॥ অধ্যায় ৬ ॥

॥ বিদূৰৰ প্ৰত্যাগমন ॥

বৈশম্পায়নে কলে, হে মহাৰাজ, পাণ্ডৱসকলক লগ ধৰিবলৈ যেতিয়া বিদূৰ আশ্ৰমলৈ গ'ল তেতিয়া মহাজ্ঞানী বজা ধৃতবাস্তৱই অনুতাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১ ॥

বিদূৰে সন্ধি-বিগ্ৰহ আদি নীতি ভালদৰে জানে বাবে তেওঁৰ প্ৰভাৱ বৰ বেছি। গতিকে পাণ্ডৱৰ লগ ললে ভৱিষ্যৎ কালত পাণ্ডৱসকলৰ বৰ উন্নতি হব। ২ ॥

বিদূৰৰ কথা সুঁৱৰি তেওঁ মুছৰ্ণা যোৱা যেন হ'ল আৰু সভাগৃহৰ দুৱাৰদ্বাৰলৈ আহি বজাসকলৰ সমুখতে অচেতন হৈ মাটিত বাগৰি পৰিল। ৩ ॥

আকৌ চেতনা হ'বাই পালত বজা ধৃতবাস্তৱ মাটিৰপৰা উঠিল আৰু ওচৰত উপস্থিত হোৱা সজয়ক তেওঁ এইদৰে কবলৈ ধৰিলে। ৪ ॥

(বিদ্বৰ), মোৰ ভাই আৰু বন্ধুও। এওঁ সাক্ষাৎ দ্বিতীয় ধৰ্ম্মবৰণ। তেওঁৰ কথা শ্রবণ কৰি আজি মোৰ হৃদয় বিদীৰ্ণ হোৱা যেন হৈছে। ৫ ॥

মোৰ সেই ধাৰ্ম্মিক ভাইক সোনকালে লৈ আহাঁ, এই বুলি কৈ বৰ হৃদয়ে বজাই কান্দিবলৈ ধৰিলে। ৬ ॥

বজা ধৃতবান্ধুই বিদ্বৰক সুঁৱৰি মূৰ্ছকত যোৱা যেন হৈ অনুতাপতে দগ্ধ হবলৈ ধৰিলে আৰু আত্ম-স্নেহত সজয়ক এইদৰে কবলৈ ধৰিলে। ৭ ॥

সজয় যোৱা, মোৰ ভাই বিদ্বৰৰ বাতৰি লোৱাৰগৈ। মই পাপীয়ে খঙতে খেদি পঠিয়ালো, জানো তেওঁ এতিয়া জীৱাই আছে নে নাই। ৮ ॥

অসীম বুদ্ধিযুক্ত মোৰ সেই জাননী ভায়ে কেতিয়াও অকণমানো অপ্ৰিয় কাৰ্য্য কৰা নাই। ৯ ॥

হে বুদ্ধিমান, পৰম বুদ্ধিমান সেই বিদ্বৰে মোৰপৰা বৰ বেয়া ব্যৱহাৰ পালে। তুমি গৈ তেওঁক লৈ আহাঁগৈ, নহলে মই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিম। ১০ ॥

বজাৰ এই কথা শুনি সজয়ে তেওঁক শ্রদ্ধা জনাই 'বাক' বুলি কৈ কাম্যক বনলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ১১ ॥

য'ত পাণ্ডৱসকল আছিল সেই বনত অলপ সময়ৰ ভিতৰতে উপস্থিত হৈ সজয়ে দেখিবলৈ পালে যে, বজা যুধিষ্ঠিৰ যুগচৰ্ম ধাৰণ কৰি বিদ্বৰ আৰু হেজাৰ হেজাৰ ব্ৰাহ্মণৰ লগত বহি দেৱতাসকলৰ দ্বাৰা বেষ্টিত হৈ থকা ইন্দ্ৰৰ দৰে নিজৰ ভায়েক-ইতৰ দ্বাৰা সুৰক্ষিত হৈ আছে। ১২-১৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰ চাপি সজয়ে তেওঁক অভিবাदन জনালে। ভীম, অৰ্জুন আৰু নকুল সহদেৱেও যথোচিতভাৱে তেওঁক অভ্যর্থনা কৰিলে। ১৪ ॥

বজা যুধিষ্ঠিৰৰ দ্বাৰা কুশল বাতৰি সোধাৰ পাছত সজয়ে ভালদৰে আসন গ্ৰহণ কৰি নিজৰ আগমনৰ কাৰণ বৰ্ণাই এইদৰে কবলৈ ধৰিলে। ১৫ ॥

সজয়ে কলে—হে বিদ্বৰ, অধিকানন্দন মহাবাজ ধৃতবান্ধুই আপোনাক শ্রবণ কৰিছে। আপুনি সোনকালে গৈ বজাক দেখা কৰক আৰু জীৱন দিয়ক। ১৬ ॥

হে সাধুশ্ৰেষ্ঠ, কুকৰ্ণক আনন্দ দিওঁতা এই নবশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকলৰপৰা ভাল-ভাৱে বিদায় লৈ মহাবাজৰ আদেশমতে শীঘ্ৰে তেখেতৰ ওচৰলৈ যাওক। ১৭ ॥

বৈশম্পায়নে কলে,— আত্মীয়স্বজনৰ প্ৰিয়, বুদ্ধিমান বিদ্বৰক যেতিয়া এইদৰে কোৱা হ'ল, তেতিয়া তেওঁ যুধিষ্ঠিৰৰ অনুমতি লৈ আকৌ ইন্দ্ৰিনাপুৰলৈ গ'ল। ১৮ ॥

মহাতেজস্বী অধিকাসুত ধৃতবান্ধুই তেওঁক কলে, হে ধাৰ্ম্মিক, ভাগ্যৰ বলতহে তোমাক ঘূৰাই পালো, হে নিষ্পাপ, মোৰ সৌভাগ্য যে তুমি মোক পাহৰা নাই। ১৯ ॥

হে ভৱতকুলভূষণ, মই আজি বাতিয়ে-দিনে তোমাৰ কাৰণে জাগি থকা কাৰণে নিজৰ শৰীৰৰ এনে আচৰিত দশা দেখা পাইছো। ২০ ॥

এইদৰে কৈ তেওঁ বিদ্বৰক কোলালৈ আহি মূৰ তুলিলে আৰু কলে, হে নিষ্পাপ, মই তোমাক যি অপ্ৰিয় কথা কৈছিলোঁ তাৰ বাবে কৰা কৰণ। ২১ ॥

বিহুৰে কলে, মহাৰাজ, মই কৰ্ম কৰিছোৱেই । আপুনি মোৰ পৰম গুৰু । আপোনাক দৰ্শন কৰিবলৈ এয়া মই লৰালৰিকৈ আহিছো । নৰশ্ৰেষ্ঠ, ধাৰ্মিক লোকসকলে দুৰ্দ্ধশাপ্ৰাপ্তবিলাকৰ প্ৰতি বেছিকৈ মৰম দেখুৱায় । এই বিষয়ে আপুনি একো চিন্তা কৰিব নালাগে । ২২-২৩ ॥

হে ভাৰত, মোৰ কাৰণে পাণ্ডুৰ পুত্ৰবোৰ যেনেকুৱা, আপোনাৰ পুত্ৰবোৰো তেনেকুৱাই । কিন্তু বৰ্ত্তমানে পাণ্ডুসকল দুৰ্দ্ধশাগ্ৰস্ত, সেই বাবে তেওঁবিলাকৰ প্ৰতি মোৰ মন আসক্ত হৈছে । ২৪ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, মহাতেজস্বী তেওঁলোক দুয়ো ডাই-ককাই বিহুৰ আৰু ধৃতৰাষ্ট্ৰই ইজনে সিজনক অনুনয়-বিনয় কৰি পৰম আনন্দ পালে । ২৫ ॥

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত অৰণ্য-পৰ্ব্বত বিহুৰৰ প্ৰত্যাগমন নামৰ ষষ্ঠ অধ্যায় ॥ ৬ ॥

॥ অধ্যায় ৭ ॥

॥ ব্যাসৰ আগমন ॥

বৈশম্পায়নে কলে, বিহুৰ পালেহি আৰু বজা ধৃতৰাষ্ট্ৰয়ো তেওঁক সান্ত্বনা দি থাকিলে বুলি শুনি দুইবুদ্ধি ধৃতৰাষ্ট্ৰতনয় দুৰ্য্যোধনে অনুতাপ কৰিবলৈ ধৰিলে । ১ ॥

বজা দুৰ্য্যোধনে শকুনি, কৰ্ণ আৰু দুঃশাসনক মাতি আনি অজ্ঞান আন্ধাৰত তল গৈ কবলৈ ধৰিলে : ২ ॥

বুদ্ধিমান পিতৃ ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ মন্ত্ৰী, বিদ্বান পাণ্ডুতনয়সকলৰ বন্ধু আৰু তেওঁলোকৰেই হিতকাৰী বিহুৰ আকৌ ঘূৰি আহিল । ৩ ॥

বিহুৰে পাণ্ডুসকলক ঘূৰাই অনাৰ কাৰণে পিতাৰ মন ঘূৰোৱাৰ আগতে মোৰ হিত-সাধনৰ বাবে তোমালোকে পৰামৰ্শ দিয়াঁ । ৪ ॥

যদি পাৰ্থসকলক ইয়ালৈ কিবা প্ৰকাৰে ঘূৰি অহা দেখিবলৈ পাওঁ, তেনেহলে পানী এটোপাও নীধাই নিজ ইচ্ছামতে মই নিজৰ দেহাটো শুকুৱাই পেলাম । ৫ ॥

মই বিহু খাম, ডিঙিত বচি লগাম, অস্ত্ৰেৰে নিজক আঘাত কৰিম অথবা জলা জুইত সোমাম, তথাপি তেওঁলোকক আকৌ ঋদ্ধিমন্ত হোৱা দেখিব নোৱাৰিম । ৬ ॥

শকুনিয়ে কলে, বজা, লৰা-ধেমালি পাইছেনেকি ? তেওঁলোক লপথ খাই গৈছে । তাৰ সলনি নহব অৰ্থাৎ, তেওঁলোক প্ৰতিজ্ঞা ভঙ্গ কৰি ঘূৰি নাহে । ৭ ॥

হে ভৰত-বংশ-ভিলক, পাণ্ডৱসকলৰ সকলোৱেই সত্য-পালনত লাগি আছে। বোপা, তেওঁলোকে তোমাৰ পিতাৰাৰ কথা কেতিয়াও নুভনে আৰু আহিবলৈ কলেও ঘূৰি নাহে। ৮ ॥

নাইবা, তেওঁলোক সকলোৱেই যদি পিতাৰাৰ কথা মানি লয় আৰু প্ৰতিজ্ঞা ভঙ্গ কৰি নগৰলৈ ঘূৰিও আহে, তেতিয়াও আমাৰ ব্যৱহাৰ এনে হ'ব। ৯ ॥

আমি সকলোৱেই বজাৰ আদেশ পালন কৰি মাজৰ মানুহ হ'ম আৰু পাণ্ডৱসকলৰ বহুতো ছিদ্ৰ লুকাই লুকাই বিচাৰি থাকিম। ১০ ॥

দুঃশাসনে কলে— মহাবুদ্ধিমান মোমাইদেউ, আপুনি যি কলে, মোৰো সেইটোৱেই মনে ধৰে। আপোনাৰ মুখৰপৰা ওলোৱা পৰামৰ্শ মোৰ সদায় ভাল লাগে। ১১ ॥

কৰ্ণই কলে, দুৰ্য্যোধন, আমি সকলোৱে তোমাৰ অভিলষিত কামনা পূৰাবলৈ চেষ্টা কৰিয়েই আছো। বজা, এই বিষয়ত আমাৰ সকলো এক মত হোৱা দেখিছো। ১২ ॥

ধীৰ বুদ্ধিৰ পাণ্ডৱসকল নিৰ্দিষ্ট সময় পূৰ নকৰাকৈ ঘূৰি নাহে আৰু যদিহে মোহৰ বশ হৈ ঘূৰিও আহে, তেতিয়াও তুমি আকৌ পাশা খেলি তেওঁলোকক জয় কৰিবা। ১৩ ॥

বৈশম্পায়নে কৈ গ'ল, কৰ্ণই এই দৰে কোৱাত বজা দুৰ্য্যোধন বৰ সন্তুষ্ট নহল আৰু তেওঁ ততালিকে মুখখন ঘূৰালে। ১৪ ॥

তেতিয়া তেওঁৰ মনৰ ভাব বুজিব পাৰি কৰ্ণই ৰোষতে নিজৰ ধুনীয়া চকুহাল বহলাই মেলি দুঃশাসন, শকুনি আৰু তেওঁলৈ চাই নিজে ঘপহ কৰে উঠি বৰ ক্ৰোধ-পূৰ্ণভাৱে কলে— ভূমিপালসকল, এই বিষয়ত মোৰ যি মত তাক শুনা। ১৫—১৬ ॥

আমি সেৱক আৰু বাহুস্বৰূপ, এতেকে তেওঁৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰিমহক, কিন্তু আমি সকলোৱে এলাহ এৰি এওঁৰ দ্ৰিঃ কাৰ্য্যত লাগি থাকিব পৰা নাই। ১৭ ॥

বৰ্ণ্য পিন্ধি নিজৰ নিজৰ ৰথত উঠি আৰু অন্ত-শত্ৰু লৈ বনবাসী পাণ্ডৱসকলক ৰথ কৰিবলৈ আমি একে লগে যাওঁহক। ১৮ ॥

তেওঁলোক সকলো মৰি শান্ত হলে আৰু অজ্ঞাত স্থানলৈ অৰ্থাৎ সিপুৰীলৈ গলেহে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকল সকলোবোৰ কাজিয়াৰপৰা মুক্ত হ'ব আৰু আমিও মুক্ত হ'ম। ১৯ ॥

যেতিয়ালৈকে তেওঁবিলাক কষ্টত পৰি আছে, যেতিয়ালৈকে শোকত বুৰ গৈ আছে আৰু যেতিয়ালৈকে বন্ধু-বান্ধৱহীন হৈ আছে, তেতিয়ালৈকেহে তেওঁলোকক জয় কৰিব পৰা হ'ব—এয়ে মোৰ মত। ২০ ॥

তেওঁৰ সেই কথা শুনি বাৰে বাৰে সকলোৱে প্ৰশংসা কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু তেতিয়া সূতপুত্ৰ কৰ্ণৰ উত্তৰত তেওঁলোকে মাত্ৰ কলে “বৰ ভাল কথা”, “বৰ ভাল কথা।” ২১ ॥

এইদৰে কোৱা-কুই কৰি, ক্ৰোধৰ বশ হৈ তেওঁলোক সকলোৱে বেলেগ বেলেগ
বথত উঠি পাণ্ডৱসকলক বধ কৰিবলৈ নিশ্চয় কৰি একে লগে নগৰৰ বাহিৰ ওলাল। ২২ ॥

পৰিত্ৰাচিন্ত ব্যাসদেৱ দিবা দৃষ্টিৰে তেওঁলোক বনলৈ যোৱা খুলি জানিব
পাৰি তাত আহি উপস্থিত হল। ২৩ ॥

সেই লোক-পূজিত ভগৱান ব্যাসদেৱে তেওঁলোক সকলোকে বাধা দি ততা-
লিকে সিংহাসনত বহি থকা প্ৰাজ্ঞ-চক্ৰ ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ ওচৰ চাপি কবলৈ ধৰিলে। ২৪ ॥

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰণ্য-পৰ্বত ব্যাসদেৱৰ আগমন নামৰ সপ্তম
অধ্যায় ॥ ৭ ॥

॥ অধ্যায় ৮ ॥

॥ ব্যাসদেৱৰ উপদেশ ॥

ব্যাসদেৱে কলে, মহাজ্ঞানী ধৃতৰাষ্ট্ৰ, মোৰ কথা শুনা, সকলোবোৰ কোৱাৰ
কাৰণে সৰ্ব্বোত্তম হিত কথা তোমাক কম। ১ ॥

হে মহাবাহু, পাণ্ডৱসকলক বনলৈ পঠিওৱাটো মই ভাল পোৱা নাই। দুৰ্য্যো-
ধন আদিৰ দ্বাৰা ছল কৰি তেওঁলোকক পাশা খেলত হৰুওৱা হৈছে। ২ ॥

ভাৰত, সিহঁতে তেৰ বছৰ কাল পূৰ্ণ হোৱাৰ পাছত সিহঁতক দিয়া দুখ কষ্টৰ
কথা সুঁৱৰি ক্ৰুদ্ধ হব আৰু কোৱাৰহঁতৰ ওপৰত বিষ সিঁচিব অৰ্থাৎ বিষাল
অস্ত্ৰেৰে আঘাত হানিব। ৩ ॥

এইবোৰ জানিও তোমাৰ পাপমতি মুৰ্খ পুত্ৰই সদায় খঙতে থাকি ৰাজ্যৰ
লোভত পাণ্ডৱসকলক বধ কৰিবলৈ কিয় বিচাৰিছে? ৪ ॥

তুমি এই মুৰ্খক ভালদৰে বাধা দিয়া, তোমাৰ এই পুত্ৰ শাস্ত হওক। যদি
এওঁ কলবাসী পাণ্ডৱসকলক বধ কৰিবলৈ মন কৰে, তেন্তে নিজে প্ৰাণ এৰিব। ৫ ॥

জ্ঞানী বিদূৰ, ভীষ্ম, মই, কৃপাচাৰ্য আৰু দ্ৰোণাচাৰ্য যেনেকুৱা, তেনেকুৱা সাধু
স্বভাৱৰ তুমিও। ৬ ॥

মহাপ্ৰাজ্ঞ, আপোন লোকৰ লগত কাজিয়া কৰাটো বৰ নিন্দনীয় কথা। ই
অৰ্ধৰ্ণ আৰু অপৰাধ বঢ়ায়, এতেকে হে ৰজা, আপোনজনৰ লগত কাজিয়া নক-
ৰিব। ৭ ॥

হে ভাৰত, পাণ্ডৱৰ প্ৰতি এই দুৰ্য্যোধনৰ যেনে ভাৱ, যদি তালৈ আওকাণ
কৰা হয়, তেনেহলে হে ৰজা, তাৰপৰা ভয়ানক অশান্তি, অত্যাচাৰৰ সৃষ্টি হব। ৮ ॥

নাইবা হে বজা, তোমাৰ এই দুৰ্ব্বুদ্ধি-পুত্ৰ আন কাৰো সহায় নোলোৱাকৈ অকলে পাণ্ডৱৰ লগত বনলৈ যাওক । ৯ ॥

হে নৰপতি, তাত পাণ্ডৱৰ সংসৰ্গত থাকিলে তোমাৰ পুত্ৰৰ প্ৰতি যদি সিহঁতৰ স্নেহ জন্মে, তেনেহলে তুমি এতিয়াও কৃতার্থ হব পাৰিবা । ১০ ॥

নাইবা মহাৰাজ, জন্মৰ সময়ত যাৰ যি স্বভাৱ হয়, সি নমৰালৈকে এৰা নিদিয়ে বুলি শুনা যায় । ১১ ॥

অথবা, এই বিষয়ে ভীষ্ম, দ্ৰোণ, বিদুৰ বা তোমাৰ কি মত ? ইয়াত যি ভাল হয় তাকেই প্ৰথমতে কৰিব লাগে আৰু তাৰপৰাই তোমালোকৰ প্ৰয়োজন সিদ্ধ হব পাৰে । ১২ ॥

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰণ্য-পৰ্বত বেদব্যাসৰ উপদেশ নামৰ অষ্টম অধ্যায় ॥ ৮ ॥

॥ অধ্যায় ৯ ॥

॥ সুৰাভি-উপাখ্যান ॥

দ্ব্যতৰাষ্ট্ৰই কলে, হে মহাশয়, এই পাশা খেল ময়ো ভাল নাপাওঁ । হে মুনি, বিধাতাই মোক টানি নি এইদৰে কৰাইছে বুলিয়েই ভাবোঁ । ১ ॥

ভীষ্ম, দ্ৰোণ আৰু বিদুৰৰা এই খেলটো ভাল লগা নাছিল । গান্ধাৰীয়েও পাশা খেল মুঠেই বাছা কৰা নাছিল, কিন্তু মইহে মোহগ্ৰস্ত হৈ সকলোকে পাশা খেলত লগালোঁ । ২ ॥

হে প্ৰিয়ৱ্ৰত মহাশয়, মই জানো যে দুৰ্য্যোধন অবিৱেকী, তথাপি পুত্ৰ-স্নেহৰ বশ হৈ মই তাক ভ্যাগ কৰিব নোৱাৰোঁ । ৩ ॥

বাসে কলে,— হে বিচিহ্নবীৰ্য্যভনয় নৃপতি, তুমি সঁচা কথা কৈছা, আমি ভালকৈয়ে জানো যে পুত্ৰ পৰম প্ৰিয় হয়, পুত্ৰতকৈ বেছি প্ৰিয় বস্তু আৰু একো নাই । ৪ ॥

সুৰাভিয়ে পুত্ৰৰ বাবে চকুলা টুকি টুকি ইল্লকো এইদৰেই বুজাইছিল । সম্বুদ্ধিশালী আন বস্তুৰে দ্বন্দ্ব হলেও তেওঁ পুত্ৰতকৈ অধিক প্ৰিয় কিবা বস্তু আছে বুলি মনা নাছিল । ৫ ॥

হে নৰপতি, এই বিষয়ে মই তোমাক পৰম উত্তম এটা কাহিনী কওঁ, যিটো সুৰাভি আৰু ইল্লৰ কথা-বতৰাৰ মাজেদি বৰ্ণোৱা হৈছে । ৬ ॥

হে মহাৰাজ, পুৰণিকালত গো-মাতা সুৰভিয়ে স্বৰ্গলৈ গৈ বৰকৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে। বোপা, তেতিয়া ইন্দ্ৰৰ তেওঁলৈ বৰ কৰুণা হ'ল। ৭ ॥

ইন্দ্ৰই সুধিলে,—হে কল্যাণী, তুমি কিয় এই দৰে কান্দি আছা? দেৱলোক-বাসীসকলৰ মজলনে? মানুহ বা গৰুবিলাকৰ সকলোৰে ভালনে? তোমাৰ এই কান্দোন সাধাৰণ কাৰণত হোৱা নাই। ৮ ॥

সুৰভিয়ে উত্তৰ দিলে, হে দেৱৰাজ, আপোনালোকৰ অধঃপতন হোৱা দেখা নাযায়। হে ইন্দ্ৰ, মই পুত্ৰৰ কথা ভাবিছো আৰু সেই কাৰণেই কান্দিছো। ৯ ॥

চাওক, এই নীচ খেতিয়কটোৱে মোৰ দুৰ্ব্বল পোৱালিটোক বাৰে বাৰে লো-লগোৱা মাৰিৰে মাৰিবলৈ ধৰিছে আৰু হালত লগাই দুখ দিছে। ১০ ॥

হে সুৰপতি, জিৰণি লবলৈ বুলি বহিব খোজাত তাক সি মাৰিছে। হে দেৱেন্দ্ৰ, তালৈ মোৰ বৰ দয়া লাগিছে আৰু মনো বৰ উদ্ভিগ্ন হৈছে।

তাত (হালত) এটা গৰু বলী আৰু বেছি গধুৰ যুঁৱলি টানিবলৈ সমৰ্থ; কিন্তু আনটো দুৰ্ব্বলী আৰু প্ৰাণহীন যেন হৈছে আৰু শুকাই-খীণাই যোৱা বাবে সিৰবোৰ ওলাই পৰিছে। হে বাসৱ, সি বৰ কষ্টেৰে সেই গধুৰ যুঁৱলিখন টানিছে। তাৰ কাৰণে দুখ লাগিছে। ১১—১২ ॥

হে ইন্দ্ৰ, চাওক, লো-লগোৱা মাৰিৰে তাক বাৰে বাৰে কোবাই কষ্ট দিবলৈ ধৰিছে, তথাপি সি সেই যুঁৱলিৰ ভাৱ কঢ়িয়াব পৰা নাই। ১৩ ॥

সেই কাৰণে তাৰ শোকত আতুৰ হৈ মই বৰ দুখিত হৈছো আৰু দয়া-যুক্ত হৈ ছয়ো চকুৰে চকুলো টুকি টুকি কান্দি আছো। ১৪ ॥

ইন্দ্ৰই কলে, হে কল্যাণী, তোমাৰ হেজাৰ হেজাৰ পুত্ৰই এই দৰে কষ্ট পাবলৈ ধৰিছে, কিন্তু তুমি এটি মাত্ৰ পুত্ৰই মাৰ খোৱা দেখি কিয় ইয়াত ইমান দয়া দেখুৱাইছা? ১৫ ॥

তেতিয়াও সুৰভিয়ে উত্তৰ দিলে, হে শত্ৰু, যদি মোৰ হেজাৰ পুত্ৰও হয়, মোৰ সকলোৰে প্ৰতি সমান ভাব। কিন্তু দুৰ্দশাগ্ৰস্ত পুত্ৰৰ প্ৰতি দয়া বেছিকৈ হয়। ১৬ ॥

ব্যাসদেৱে কলে,—কুকপতি, সুৰভিৰ সেই কথা শুনি ইন্দ্ৰ বৰ আশ্চৰ্য্যান্বিত হ'ল। তেতিয়াৰপৰা তেওঁ নিজৰ জীৱনতকৈও পুত্ৰক বেছি প্ৰিয় বুলি বুজি পালে। ১৭ ॥

তেতিয়াই ভগৱান পাক-শাসন ইন্দ্ৰই তাতে খেতিয়কজনৰ কামত বাধা জন্মাই হঠাতে বৰকৈ বৰষুণ দিলে। ১৮ ॥

সুৰভিয়ে কোৱা কথা ঠিক; তেওঁলোক (কোঁৱৰ আৰু পাণ্ডৱ) সকলো মিলিতভাৱে তোমাৰেই পুত্ৰ। কিন্তু হে ৰজা, যি পুত্ৰ সকলোতকৈ হীন, দুৰ্দশাগ্ৰস্ত তেওঁৰ প্ৰতিহে বেছিকৈ কৃপা কৰা উচিত। ১৯ ॥

বাছা, পাণ্ডু যেনে মোৰ পুত্ৰ, তুমিও তেনে আৰু মহাজানী বিহুৰো তেনে-কুৱাই। চেনেহতে মই তোমাক এইবোৰ কলো। ২০ ॥

হে ভাৰত, বছদিনৰপৰাই তোমাৰ এশ পুত্ৰ আছে, কিন্তু পাণ্ডুৰ পাঁচ-

টিহে মাথোন দেখা যায় । তেওঁলোকে অকপট, সবল, তেওঁলোক বৰ চুখত পৰিছে । ২১ ॥

তেওঁলোক কেনেকৈ বহু দিনলৈ জীয়াই থাকে জ্ঞান তেওঁলোকৰ কেনেকৈ উন্নতি হয়, এইদৰে কুন্তীৰ সেই বেচেৰা পুত্ৰহঁতৰ বিষয়ে দিনে ৰাতি চিন্তা কৰাত মোৰ মন সন্তপ্ত হৈ উঠিছে । ২২ ॥

হে ৰজা, যদি তুমি ইয়াত কৌৰৱক জীয়াই থকাটো ইচ্ছা কৰা তেনেহলে তোমাৰ পুত্ৰ দূৰ্য্যোধন পাণ্ডৱসকলৰ লগত জগ লাগি শান্তিৰে থাকক । ২৩ ॥

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰণ্য-পৰ্বৰত ব্যাসৰ উপদেশ নামৰ নৱম অধ্যায় । ৯ ॥

॥ অধ্যায় ১০ ॥

॥ মৈত্ৰেয়ৰ শাপ ॥

ধৃতৰাষ্ট্ৰই কলে,—হে মহামুনি, আমাক যি কলে, সেই কথা ঠিকেই । ময়ো তাকেই সঠিক বুলি ভাবোঁ আৰু এই ৰজাসকলেও তাকেই অনুমোদন কৰে । ১ ॥

হে মুনি, আপুনিও তাকেই ভাল বুলি ভাবে । ই কুকৰ্ণৰ মহা উন্নতিৰ কাৰণ হব । এই কথাৰে পিতৃৰ, ভগ্ন আৰু দ্ৰোণাচাৰ্য্যয়ো মোক কৈছে । ২ ॥

যদি আপোনাৰ মোৰ ওপৰত অনুগ্ৰহ আছে আৰু কৌৰৱ বংশৰ প্ৰতি দয়া আছে, তেনেহলে মোৰ দুৰ্বাখ্যা পুত্ৰ দূৰ্য্যোধনক আপুনি উপদেশ দিয়ক । ৩ ॥

ব্যাসে উত্তৰ দিলে, হে ৰজা, এয়া মহৰ্ষি ভগৱান মৈত্ৰেয়ই পাঁচোজন পাণ্ডৱক লগ ধৰি আমাক দেখা কৰিবলৈ ইয়ালৈ আহিছে । ৪ ॥

হে মহাৰাজ, এই গৰাকী মহৰ্ষিয়েই এই কুলৰ শান্তিৰ কাৰণে তোমাৰ পুত্ৰ দূৰ্য্যোধনক যথাযোগ্যভাৱে শিক্ষা দিব । ৫ ॥

হে কুকৰ্ণনন্দন, এওঁ যিহকে কয় তাকেই সন্দেহ নকৰাকৈ কৰা উচিত হব । কিন্তু তাকে নকৰিলে ক্ৰোধতে তেখেতে তোমাৰ পুত্ৰক অভিশাপ দিব । ৬ ॥

বৈশম্পায়নে কৈ গ'ল, এইদৰে কৈ ব্যাসদেৱ গুচি গ'ল আৰু মৈত্ৰেয় ঋষিক আহিবলৈ ধৰা দেখা গ'ল । ৰজা ধৃতৰাষ্ট্ৰই পুত্ৰবোৰেৰে সৈতে তেখেতক সসম্মানে অভ্যৰ্চনা কৰিলে । ৭ ॥

অৰ্ঘ্য আদি উপচাৰৰ দ্বাৰা অভ্যৰ্চিত হৈ জিৰণি লোৱাৰ পাছত মুনিস্বেৰ্ত্ত মৈত্ৰেয়ক অধিকাভনয় ৰজা ধৃতৰাষ্ট্ৰই নম্ৰভাৱে সুধিলে । ৮ ॥

হে ভগৱান, এই কুক দেশলৈ আতপানাৰ আগমন বিলা ক'ফে হৈছেনে ? ধীৰ জাই-ককাই পাঁচো পাণ্ডৱ কুললৈ আহেনে ? ৯ ॥

ভবত-শ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকল নিজৰ প্ৰতিজ্ঞাতে স্থিৰ থাকিব খোজেনেকি ? কৌৰৱ-সকলৰ মাজত উত্তম ভ্ৰাতৃত্বৰ অখণ্ডভাৱে থাকিবনে ? । ১০ ॥

মৈত্ৰেয়দেৱে উত্তৰ দিলে, [মহাৰাজ,] তীৰ্থ-যাত্ৰা কৰি ঘূৰি ফুৰোঁতে দৈৱ-ক্ৰমে আহি কুক দেশ পালোহি । কাম্যক-বনত যুধিষ্ঠিৰকো লগ পালো । ১১ ॥

হে প্ৰভু, জটা আৰু পহুৰ ছাল ধাৰণ কৰি ভপোৰনত বাস কৰা সেই মহাত্মা যুধিষ্ঠিৰক চাবলৈ বহুত যুনি তালৈ আহিছিল । ১২ ॥

হে মহাৰাজ, তোমাৰ পুত্ৰবিলাকৰ বুদ্ধি বিভ্ৰম হোৱা বুলি মই তাতেই শুনিবলৈ পালো । তেওঁলোক পাশা-খেলৰূপী অনীতিত প্ৰযুক্ত হোৱা বাবে তেওঁলোকৰ বৰ ভয়ৰ কাৰণ উপস্থিত হৈছে । ১৩ ॥

সেই কাৰণে মই কৌৰৱৰ অৱস্থা চাবলৈ বুলি তোমাৰ ওচৰ পাইছোহি । হে বজা, তোমাৰ ওপৰত সদায় মোৰ স্নেহ আৰু প্ৰীতি অধিকভাৱে আছে । ১৪ ॥

মহাৰাজ, তোমাৰ আৰু ভীষ্মৰ জীৱিত কালতে তোমাৰ পুত্ৰহীতে নিজৰ ভিতৰতে এইদৰে কাৰ্জিয়া কৰা কথাটো মই কোনোমতে উচিত হোৱা যেন পোৱা নাই । ১৫ ॥

হে বজা, তুমি নিজেই এইবিলাক নিগ্ৰহ-অনুগ্ৰহ কৰিবলৈ সক্ষম স্তম্ভ-স্বৰূপ, তথাপি হব খোজা এই ঘোৰ অশাস্ত্ৰলৈ কিয় আওকাণ কৰিছা ? ১৬ ॥

হে কুক-নন্দন, তোমাৰ সভাৰ মাজতে দস্যুৰ দৰে যি আচৰণ কৰা হল, তাৰ বাবেই তুমি তপস্বী মুনিসকলৰ মাজত শোভা নোপোৱা হৈছা । ১৭ ॥

বৈশম্পায়নে কলে,—তাৰ পাছত মহৰ্ষি ভগৱান মৈত্ৰেয়ই অসহিষ্ণু বজা দুৰ্যো-ধনৰ ফালে মুখ কৰি মধুৰ কথাৰে এই দৰে কলে । ১৮ ॥

মৈত্ৰেয়ই কলে, মহাৰাজ দুৰ্যোধান, তুমি বজ্জাবোৰৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ । স্তন্য তে মহাভাগ, তোমাৰ হিতকৰ কথা মই কওঁ । ১৯ ॥

হে বজা, তুমি পাণ্ডৱসকলৰ অনিষ্ট চিন্তা নকৰিবাঁ । হে নবশ্ৰেষ্ঠ, নিজৰ, পাণ্ডৱসকলৰ, কুকবংশৰ আৰু জগতৰ প্ৰিয় সাধন কৰা । ২০ ॥

মানুহৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকলৰ সকলোৱেই বীৰ আৰু পৰাক্ৰমী যোদ্ধা । তেওঁলোকৰ গাত দহ হেজাৰ হাতীৰ বল আছে আৰু তেওঁলোকৰ শৰীৰ বজ্জৰ দৰে কঠিন । ২১ ॥

তেওঁলোক সকলোৱেই সত্যভ্ৰতধাৰী আৰু সকলোৱেই পুৰুষোচিত শক্তিৰ বাবে গৰ্বী । ইচ্ছামতে ৰূপ লব পৰা দেৱ-শক্তি হিডিসা, বক প্ৰমুখো বান্ধসবিলাকৰ আৰু কিৰ্ম্মীৰ বান্ধসৰো তেওঁলোকেই বধকাৰী । যি ভয়ঙ্কৰ কিৰ্ম্মীৰে ইয়াৰপৰা মহাত্মা পাণ্ডৱসকল বাতি ওলাই যাবলৈ ধৰোঁতে স্থিৰ পৰ্যন্তৰ দৰে তেওঁলোকৰ বাট ভেটি থিয় হৈছিল, সমবলৈ আগ্ৰহণীল, বলবানৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ ভীমে বলেৰে তাক ধৰি, বাঘে সাধাৰণ পশু মৰাৰ নিচিনাকৈয়ে হেলাৰঙে মাৰিলে । হে বজা, দিগ্বিজয়ৰ সময়ত ভীমে দহ হেজাৰ হাতীৰ বল গাত থকা সেই মহা ধনুৰ্দ্ধৰ বজা

অবাসন্ধক যিদৰে যুদ্ধত মাৰিলে তালৈ চোৱাঁ (মন কৰাঁ) । (এইটোও মন কৰিব লগীয়া যে), বসুদেৱ-নন্দন ঈকৃষ্ণ তেওঁলোকৰ সম্বন্ধীয় (মিতিৰ) আৰু ক্ৰপদৰ পুত্ৰ-বোৰ খুলশালী । ২২—২৬ ॥

বজা, মৰণৰ অধীন কোন মানুহ যুদ্ধত তেওঁলোকৰ মুখা-মুখি হব ? হে ভৰতকুলভূষণ, পাণ্ডৱসকলেৰে সৈতে তুমি শান্তি স্থাপন কৰাহে যুগুত । ২৭ ॥

হে বজা, তুমি মোৰ কথা মানি চলা, ক্ৰোধৰ বশ নহবা । ২৭ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, হে মহাৰাজ, মৈত্ৰেয় ঋষিয়ে এইদৰে কৈ থাকোঁতে সেই দুৰ্য্যোধনে মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি হাতীৰ ড'বৰ দৰে নিজৰ উকত হাতেৰে চাপৰ মাৰিলে আৰু ভৰিৰে মাটিত আঁচোৰ দিবলৈ ধৰিলে । ২৮—২৯ ॥

সেই চুবুৰীয়ে একো উত্তৰ নিদি অলপমান তললৈ মুখ কৰি ব'ল । হে মহাৰাজ, দুৰ্য্যোধনক (তেওঁৰ কথা) শুনিবলৈ ইচ্ছা নকৰা আৰু মাটিত ভৰিৰে আঁচোৰ দি থকা দেখিলত মৈত্ৰেয়ৰ মনলৈ কোপ ভাব আহিল । আৰু অৱশেষত সেই মূনিশ্ৰেষ্ঠ মৈত্ৰেয় কোপৰ বশীভূত হল । ৩০—৩১ ॥

বিধাতাৰ দ্বাৰা প্ৰেৰিত হৈ শাপ দিবলৈ তেওঁৰ মন গ'ল । তাৰ পাছত মৈত্ৰেয়দেৱে খঙতে চকু বগা কৰি পানীৰে আচমন কৰিলে আৰু ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ সেই দুৰ্মতি পুত্ৰক এই বুলি শাপ দিলে । ৩২ ॥

যিহেতু তই মোক অনাদৰ কৰি মোৰ কথা মানিব খোজা নাই, সেই বাবে এই অহঙ্কাৰৰ ফল শীঘ্ৰে পাবি । ৩৩ ॥

তোৰ এই অপকাৰ চিন্তাৰপৰাই মহাযুদ্ধ লাগিব আৰু তাতে বলবান ভীমে গদাৰে কোবাই তোৰ উৰু ভাঙিব । ৩৪ ॥

এই দৰে কোৱা হলত মহীপতি ধৃতৰাষ্ট্ৰই মূনিক প্ৰসন্ন কৰি কলে,—এনে যেন নহয় । ৩৫ ॥

মৈত্ৰেয়ই কলে—মহাৰাজ, যেতিয়া তোমাৰ পুত্ৰই শান্তিৰ পথ লব তেতিয়াহে এই শাপ নালাগিব ; বোপা, যদিহে বিপৰীত আচৰণ কৰে, তেন্তে লাগিবই । ৩৬ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, তেতিয়া দুৰ্য্যোধনৰ পিতাক মহাৰাজ ধৃতৰাষ্ট্ৰই ভীমৰ বলৰ বিষয়ে বিশেষভাৱে জানিবলৈ ইচ্ছা কৰি মৈত্ৰেয়ক সুমিলে—ভীমৰ দ্বাৰা কি দৰে কিস্মীৰক বধ কৰা হৈছিল ? ৩৭ ॥

মৈত্ৰেয়ই কলে—তোমাৰ পুত্ৰই মোৰ কথা শুনিবলৈ ইচ্ছা নকৰে, গতিকে মই তোমাক আৰু একো কথা নকওঁ । মই যোৱাৰ পাছত এই বিদ্বেষে তোমাক সকলো কথা কব । ৩৮ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, এই দৰে কৈ মৈত্ৰেয়দেৱ যি বাটেদি আহিছিল সেই বাটেদি ওলাই গ'ল । কিস্মীৰ-বধৰ কথা শুনিবলৈ উদ্ভিগ হৈ দুৰ্য্যোধনে বাহিৰলৈ গ'ল ।

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্ৱৰ অন্তৰ্গত অৰণ্য-পৰ্ৱত মৈত্ৰেয়ৰ অভিধাপ নামৰ দশম অধ্যায় । ১০ ॥

॥ অধ্যায় ১১ ॥

॥ কিম্বীৰ-বধ আখ্যান ॥

ধৃতবান্ধুই ক'লে, বিদূৰ, কিম্বীৰ-বধৰ কাহিনী শুনিবলৈ মোৰ ইচ্ছা হৈছে ;
কোৱাঁচোন, সেই বান্ধুসৰ লগত ভীমসেনৰ দেখা-সাক্ষাতেই বা হ'ল কেনেকৈ ? ১ ॥

বিদূৰে ক'লে, অতিমানৱৰ দৰে কৰ্ম্ম কৰোঁতা সেই ভীমৰ এই কাৰ্য্যৰ কথা
শুনক। তেওঁলোকৰ বিষয়ে হোৱা কথাৰ মাজত মই আগতে বহুতবাৰ এই কথা
শুনিছিলো। ২ ॥

মহাৰাজ, পাশা খেলত পৰাভূত হৈ পাণ্ডৱসকল ইয়াৰপৰা গুচি গ'ল আৰু
তিনি দিন তিনি ৰাতিৰ পাছত প্ৰসিদ্ধ কাম্যক-বন পালেগৈ। ৩ ॥

নৰনাথ, আধা ৰাতিৰ পাছৰ ভয়াৱহ দোভাগ ৰাতি কুবকৰ্ম্মা নৰ-খাদক বান্ধুস-
বিলাকৰ বিচৰণ-কাল। ৪ ॥

নৰদুৰ্দ্ধ বান্ধুসৰ ভয়ত বনচাৰী তাপস আৰু গৰখীয়াসকলেও দূৰৈতে সেই বন
পৰিহাৰ কৰিছিল। ৫ ॥

ভাৱত, তেওঁলোক গৈ সেই বন সোমালত জলন্ত চকুৰে এটা ভীষণ বান্ধুসে
তেওঁলোকৰ বাট আগচি ধৰি তেওঁলোকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ সাজু হোৱা দেখা
পালে। ৬ ॥

সি তাৰ হাত-মুখ অতি প্ৰকাণ্ড কৰি যি বাটেদি সেই কুকবংশজসকল গৈছিল,
সেই বাট আগুৱি থাকিল। ৭ ॥

উজলা দাঁত আঠটা, বঙা চকুযোৰ আৰু ঠৰঙা-ঠৰং চুলিবোৰেৰে তাক
সূৰ্য্যৰ কিৰণত উদ্ভাসিত বিদ্যুৎ-প্ৰভ আৰু বগলীৰ জাকেৰে ধুনীয়া হোৱা এচ-
পৰা মেঘ যেন দেখা গৈছিল। ৮ ॥

বান্ধুসী মায়া-যুক্ত মহা গৰ্জনকাৰী সেই বান্ধুসক মহা গৰ্জনকাৰী মেঘ যেন
দেখা গৈছিল। ৯ ॥

তাৰ গৰ্জনত ভয় খাই স্থলচৰ চৰাইবোৰ জলচৰ চৰাইৰে মিলি চিঞৰ-বাখৰ
কৰি চৌদিশে গুচি গ'ল। ১০ ॥

ইফালে-সিফালে বেগেৰে ফুৰা হৰিণ, বাঘ ম'হ ভালুক প্ৰভৃতিৰে খলক লাগি
থকা সেই বন তাৰ গৰ্জনত স্তব্ধ হৈ পৰিল। ১১ ॥

তাৰ প্ৰৱল নিশ্বাসৰ আঘাত পোৱা ডাম-বৰণীয়া পাতেৰে শোভিত গছৰ পাত-
বোৰে আৰু দূৰগামী লতাবোৰে গছবোৰ সাৰটি ধৰিলে । ১২ ॥

এনেতে ধুমুহা বতাহ ব'বলৈ ধৰাত সেই বতাহত ওপৰলৈ উঠা ধূলিয়ে আকাশ
ঢাকি পেলালে আৰু তেতিয়া আকাশ আন্ধাৰ হৈ পৰিল । ১৩ ॥

পাঁচ পাণ্ডৱৰ অজানিত সেই অনুগম ৰাক্ষসে পাঁচ পাণ্ডৱৰ পক্ষ ইন্দ্ৰিয়ৰ বিষয়ৰ
দুঃখদায়ক হৈ মৈনাক পৰ্বতৰ দৰে থাকি কৃষ্ণসৰ যুগৰ ছালৰ দৰে-কাপোৰ পিন্ধা
পাণ্ডৱসকলক দুৰৈৰেপৰা নিৰীক্ষণ কৰি বনলৈ সোমোৱা বাট আগুৱি ধৰিলে । ১৪-১৫ ॥

কাহানিও নেদেখা সেই ৰাক্ষসক দেখি অতিশয় ভয় খাই, দুঃশাসনৰ হাতত
খোপা মূলকি আউলি-বাউলি হৈ পৰা চুলিবোৰেৰে কমল-লোচনা দ্ৰৌপদী পাঁচ
পাণ্ডৱৰ মাজত সোমাই, পাঁচখন পৰ্বতৰ মাজত সোমাই ওলাবলৈ বাট বিচৰা
নদীৰ দৰে চঞ্চল হৈ পৰিল । ১৬-১৭ ॥

ইন্দ্ৰিয়সমূহে বিষয়ৰ প্ৰতি আগ্ৰহ দেখুৱাৰ দৰে পাঁচ পাণ্ডৱেও বাৰে বাৰে
মুছৰী যাবলৈ ধৰা সেই দ্ৰৌপদীক তুলি ধৰিলে । ১৮ ॥

তেতিয়া মন্ত্ৰ-বলত বলীয়ান ধোমাই ৰাক্ষস-নিবাসক মন্ত্ৰসমূহ ভালকৈ প্ৰয়োগ
কৰি পাণ্ডৱসকলৰ আগতেই সেই ৰাক্ষসসকলে মায়াবলত ধাৰণ কৰা সেই ভয়ঙ্কৰ
আকৃতি নাশ কৰিলে ; তেতিয়া সেই বলশালী ৰাক্ষসে মায়াবল হেৰুৱাই খঙত
নিজ চকু দুটা বৰ ডাঙৰ কৰি চাবলৈ ধৰিলে । ১৯-২০ ॥

সেই মায়াবী নিষ্ঠুৰ ৰাক্ষসক তেতিয়া যম যেন দেখা গৈছিল । দুবদৰ্শী বজা
যুধিষ্ঠিৰে তেতিয়া তাক কলে—আপুনি কোন, কাৰ পুত্ৰ আৰু কি কৰিবলৈনো
ওলাইছে কওক । তেতিয়া সেই ৰাক্ষসে ধৰ্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰৰ আগত কবলৈ
ধৰিলে । ২১-২২ ॥

মই বকৰ সক ভায়েক, কিম্বাৰ নামে জনাজাত । মনৰ দুখ পৰিহৰি মই
এই জাত-শূন্য কাম্যক-বনত বাস কৰিছো । ২৩ ॥

মই নিতৌ লোকসকলক বণত পৰাভূত কৰি আহাৰ কৰোঁ ; তোমালোকেই
বা কোন, মোৰ আহাৰৰূপে মোৰ ওচৰত উপস্থিত হ'লাহি ? তোমালোক সকলো-
টিকে যুদ্ধত হৰুৱাই অক্লেপে ভোজন কৰিম । ২৪ ॥

বৈশম্পায়নে কলে—ভাৰত, যুধিষ্ঠিৰে তেতিয়া সেই দুই ৰাক্ষসৰ সেই প্ৰশ্ন শুনি
ভেঙলোকৰ গোত্ৰ, নাম আদি সকলো বিবৰি কলে । ২৫ ॥

যুধিষ্ঠিৰে কলে,—যদি পাণ্ডৱসকলৰ ভিতৰত ধৰ্মৰাজৰ নাম কেতিয়াবা কাণত
পৰিছে, তেনেহলে ময়েই সেই ধৰ্মৰাজ ; মোৰ লগত এয়া জননী আৰু ভীম অৰ্জুন
আদি সকলোটি আছে । ২৬ ॥

নিজ ৰাজ্য হেৰুৱাই বনত বাস কৰিবলৈ স্থিৰ কৰি আপোনাৰ অধীনৰ এই
বনলৈ আহিলো । ২৭ ॥

বিদ্ববে কলে,—কিন্তু কিস্মীৰে কলে, মোৰ সৌভাগ্য হেতুকে ইমান দিনৰ পাছত মোৰ বাহিত লোকক ইয়ালৈ পঠিয়াইছে । ২৮ ॥

মই নিতৌ হাতত অস্ত্ৰ লৈ এই ভীমক বধিবৰ কাৰণে গোটেই পৃথিৱী ঘূৰি ফুৰিলো, তথাপি ইয়াক নিচাৰি পোৱা নাছিলো । ২৯ ॥

যিজনে মোৰ প্ৰিয় ককাইক বধিছিল, মোৰ চিৰ-বাহিত সেই ভ্ৰাতৃঘাতীক আজি ভাগ্যবলতহে লগ পালো । ৩০ ॥

হে বজা, বৈজ্ঞানীক বনত (একচ্ক্ৰো নগৰৰ কাষৰ বনত) কাৰ্যিক শক্তিহীন এই দুৰ্ঘাটাই, বায়ুৰ বেগ লৈ, মায়াবলক আশ্ৰয় কৰি, বনত চিকাৰ কৰিবলৈ মোৱা মোৰ মৰমৰ সখি হিড়িম্বক বধ কৰিছিল আৰু তেওঁৰ ভনীয়েক হিড়িম্বাক হৰণ কৰিছিল । ৩১-৩২ ॥

এয়েই সেই মূৰ্খ, আজি যথাসময়ত দোভাগ ৰাতি আমাৰ বিচৰণৰ সময়ত মোৰ এই বনতেই মোৰ আগত ওলাইছেহি । ৩৩ ॥

ইয়াৰ প্ৰতি বহুত দিনৰপৰা পোষণ কৰি অহা শত্ৰুতাৰ আজি সমাপ্তি কৰিম, আৰু ইয়াৰ প্ৰচুৰ ৰক্ত-সজ্জাবেৰে বকৰ তৰ্পণ কৰিম । ৩৪ ॥

আজি মই এই ৰাক্ষসৰ কটকক নিপাত কৰি মোৰ ভাই আৰু বন্ধুৰ ঋণ পৰিশোধ কৰি পৰম শান্তি লভিম । ৩৫ ॥

যুধিষ্ঠিৰ, যদিও তেতিয়া বকে এই ভীমক পৰিচাৰ কৰিছিল তথাপি আজি তোমাৰ সাক্ষাততে মই তাক ভক্ষণ কৰিম । ৩৬ ॥

এই অতিকায় ভীমক বধ কৰি, অগস্ত্যই বাতাপীক হজম কৰাৰ দৰে তোমাৰ সমুখতে ইয়াক জীণ নিয়াম । ৩৭ ॥

ৰাক্ষসে তেনেকৈ কোৱাত ধৰ্মপৰায়ণ সত্যবাদী যুধিষ্ঠিৰৰ খং উঠিল আৰু ‘সি হ’ব নোৱাৰে’ বুলি কৈ সেই নিশাচৰক তিৰস্কাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩৮ ॥

তেতিয়া মহাবলী ভীমে দুই হাতেৰে খামুচি ধৰিব পৰা গছ এজোপা ততালিকে উভালি ভাঙি পাত আদি গুচাই ললে । ৩৯ ॥

বিজয়ী অৰ্জুনেও সেইদৰে নিমিষতে বজ্ৰৰ আঘাতত চূৰ্ণ-বিচূৰ্ণ হোৱা পৰ্ব্বতৰ দৰে গধুৰ গাণ্ডীৰ ধনুখন সাজু কৰিলে । ৪০ ॥

ভাৰত, ভীমে তেতিয়া ৰাক্ষসক জয় কৰিবলৈ সাজু হোৱা সেই অৰ্জুনক বাধা দি, মেঘৰ দৰে গৰ্জ্জন কৰি ‘অলপ সময় ৰ’ বুলি কৈ ততালিকে সেই ৰাক্ষসক খেদি গল । ৪১ ॥

মহাবলী পাণ্ডুনন্দন ভীমে অতিশয় ক্ৰোধান্বিত হৈ পিতৃ কাপোৰ কাছি, কঁকালত কাপোৰ বান্ধি হাতত হাতেৰে আঘাত কৰি ওঁঠ কামুৰিবলৈ ধৰিলে । ৪২ ॥

তেতিয়া ভীমে সেই বৃক্ষদণ্ড হাতত লৈ তাৰ ফালে বেগেৰে খেদি গল, আৰু মমদণ্ডময় সেই টাণ্ডোন, ইন্দ্ৰই বজ্ৰ নিক্ষেপ কৰাৰ দৰে তাৰ মূৰলৈ মাৰি পঠিয়ালে ; তথাপিও সেই ৰাক্ষসক অবিচলিত হৈ থকা দেখা গল । ৪৩-৪৪ ॥

বান্ধসেও দীপ্ত বহু-সদৃশ এডোখৰ জলন্ত কাঠ ভীমৰ গালৈ মাৰি পঠিয়ালে। কিন্তু প্ৰহাৰ-শটু ভীমসেনে সেই জলন্ত কাঠডোখৰ বাঁও ভৰিৰে ওফৰাই পঠিয়াইছে, সেই কাঠডোখৰ আকৌ বান্ধসৰ ফাললৈ গ'ল। কিম্বাৰেও খঙত অধীৰ হৈ তৰ্ভালিকে গছ এজোপা উভালি লৈ দণ্ডধাৰী যমৰ দৰে সেই যুদ্ধত ভীমলৈ খেদা মাৰিলে। গছবোৰৰ ধ্বংসৰ কাৰণেই এইদৰে সেই যুদ্ধযুদ্ধ হৈছিল। ৪৫-৪৭ ॥

পুৱনি কালত ব্ৰী লাভৰ কাৰণে বালী-সুগ্ৰীৱ দুই ভায়েকৰ মাজত যেনে যুদ্ধ-যুদ্ধ হৈছিল, তেনে যুদ্ধত, দুয়োৰে মূৰলৈ মাৰি পঠোৱা গছবোৰ ভাগি টুকুৰা-টুকুৰ হ'বলৈ ধৰিলে। ৪৮ ॥

পদ্ম-বনত দুটা মণ্ডলীয়া হাতীৰ মাজত হোৱা যুদ্ধত পদ্মসমূহ যিদৰে জীৰ্ণ-শীৰ্ণ হৈ পৰে, তেনেদৰে ভীম-কিম্বাৰৰ যুদ্ধতো সেই বনৰ গছ-গছনিবোৰ যুগ্মবনৰ দৰে জীৰ্ণ-শীৰ্ণ হৈ পৰিল। ৪৯ ॥

ভাৰতশ্ৰেষ্ঠ, বান্ধসশ্ৰেষ্ঠ কিম্বাৰ আৰু নবশ্ৰেষ্ঠ বৃকোদৰৰ মাজত হোৱা সেই খঙেকীয়া ডক-যুদ্ধত ছিটিকি পৰা গছৰ বাকলিবোৰ সেই বনত সিঁচৰাতি হৈ পৰি থকা দেখা গৈছিল। ৫০ ॥

তাৰ পাছত খঙত অধীৰ সেই বান্ধসে এটা শিল বুটলি লৈ যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হোৱা ভীমৰ গালৈ দলিয়ালে; কিন্তু ভীমে তালৈ কেৰেপকে নকৰিলে। ৫১ ॥

নিজ শক্তিয়ে সূৰ্য্য-বশ্বিক বাধা দি সূৰ্য্যৰ ফালে অগ্ৰসৰ হোৱা বাহুবৰ দৰে, শিলাখাতত নিশ্চল হোৱা ভীমৰ ফালে সেই বান্ধস আগুৱাই গ'ল। ৫২ ॥

দুয়ো দুয়োকৈ সাবটী-সাবটীক ইটোৱে-সিটোৱে অঁটা-অঁটি কৰিবলৈ ধৰা সময়ত উভয়েকৈ দুটা যুধামান ডেকা ষাঁড় যেন দেখা গৈছিল। ৫৩ ॥

নখ-দণ্ডধাৰী সিহঁত দুয়োৰে সেই দাক্ষণ যুদ্ধত দুটা গৰ্বিত বাঘৰ যুদ্ধৰ সাদৃশ্য লাভ কৰিছিল। ৫৪ ॥

দুৰ্য্যোধনৰ হাতত হোৱা পৰাভৱজনিত খং, শাৰীৰিক বল, আৰু দ্ৰোপদীৰ চকুৰ ইঞ্জিডলক উৎসাহত ভীমক অধিক উৎসাহী দেখা গৈছিল। ৫৫ ॥

মদমার্গেৰে মদক্ষৰিত হৈ থকা যুদ্ধমণ্ডলেৰে মত্ত গজ যিদৰে আন মত্ত গজক আক্ৰমণ কৰে, তেনেদৰে কুদ্ধ বৃকোদৰে সমুখৰপৰা সেই বান্ধসক দুই হাতেৰে গৰা মাৰি ধৰিলে। ৫৬ ॥

ভেতিয়া শক্তিমান সেই বান্ধসেও ভীমক সাবটি ধৰিলে; বলীশ্ৰেষ্ঠ ভীমসেনে তাক নিজ বাহুবলেৰে আহাৰি পেলালে। ৫৭ ॥

ভেতিয়া দুয়ো মহাবলীৰ মাজত হোৱা সেই যুদ্ধত, বাহু-নিষ্পেষণত বাঁহ ফলাৰ দৰে নিচিনা ভীষণ দৰু হ'বলৈ ধৰিলে। ৫৮ ॥

তাৰ পাছত ভীমে তাক এটা আছাৰ মাৰি, কঁকালত বলেৰে ধৰি, প্ৰচণ্ড বভাহে গছ বুৰোৱাৰ দৰে তাক বেগেৰে বুৰাবলৈ ধৰিলে। ৫৯ ॥

বলীয়ান ভীমৰ হাতত বুদ্ধত নিষ্পেষিত হৈ নিশকভীয়া হোৱাত সেই কিস্মীৰ বান্ধস বিচলিত হৈ পৰিছিল আৰু শক্তিয়ে আঁটে মানে ভীমক আঁটি ধৰিছিল। ৬০ ॥

ভীমে ভেতিয়া তাক ক্লান্ত দেখি, পশুক বহিবে বন্ধাৰ দৰে তাকো দুই হাত লগ লগাই বান্ধি পেলালে। ৬১ ॥

বান্ধসে ভেতিয়া চেতনা হেৰুৱাই বিভিন্ন ভেৰী-নাদেৰে গুজৰি কঁপিবলৈ ধৰিলে ; আৰু মহাবলী ভীমে তাক বহু পৰলৈ ঘূৰালে। ৬২ ॥

পাণ্ডুনন্দন ভীমে সেই বান্ধসক অৱশ্য হৈ পৰা জানি ততালিকে তাক দুই বাহুৰ মাজত লৈ তাৰ ওপৰত জন্তুক মৰা মাৰ শোধালে। ৬৩ ॥

ভীমে আঁঠুৰে তাৰ তপিনাৰ ফালে আঘাত কৰি দুই হাতেৰে ডিঙিত চেপি-বলৈ ধৰিলে। ৬৪ ॥

ভেতিয়া দেহ জৰ্জৰিত হোৱা সেই সান্ধসৰ চকু ঘূৰিবলৈ ধৰাত, তাক ভীমে মাটিতে ঘূৰাই ঘূৰাই ক'বলৈ ধৰিলে। ৬৫ ॥

পাপী, তই হিড়িম্ব আৰু বকৰ মৰণৰ কাৰণে শোকৰ চকুলো মচিব নালা-গিব ; তই নিজেই যমপুৰীলৈ যাবলৈ ওলাইছে। ৬৬ ॥

ভেতিয়া তাৰ গাৰ চট্‌ফটনিত কানি-কাপোৰ অলঙ্কাৰ-পাতি সুলকি পৰিল ; সি চেতনা হেৰুৱাই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলত, ক্ৰোধমনা মহাবীৰ ভীমসেনে তাক পেলাই দিলে। ৬৭ ॥

ঘনশ্যাম সেই বান্ধস নিহত হ'লত, সেই বাজপুত্ৰসকলৰ মনত আনন্দ লাগিল, তেওঁ-লোকে ভীমৰ নানা গুণগান কৰি সেই কাম্যক-বনবপৰা দ্বৈত-বনৰ ফাললৈ গ'লগৈ। ৬৮ ॥

বিত্তৰে কলে,—কুকৰাজ, এইদৰে ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰৰ আদেশত ভীমসেনে বুদ্ধত কিস্মীৰক বধ কৰিছিল। ৬৯ ॥

তাৰ পাছত সেই বিজয়ী ধৰ্ম্মৰাজে সেই দ্বৈত-বন শত্ৰু-শূন্য কৰি, বাসস্থলী স্থাপন কৰি দ্ৰৌপদীৰে সৈতে তাতে থাকিল। ৭০ ॥

ভবত-বংশৰ সেই শ্ৰেষ্ঠ লোক পাণ্ডৱসকলে ভেতিয়া দ্ৰৌপদীক আশ্বাস দি ভীমৰ কাৰ্য্যত পৰম আনন্দ লাভ কৰি তেওঁক বহুত প্ৰশংসা কৰিলে। ৭১ ॥

ভীমৰ বাহুবলত নিষ্পেষিত হৈ সেই কিস্মীৰ বান্ধস নিহত হোৱাত, সেই বীৰ-সকল গৈ নিষ্কণ্টক আৰু শান্তিপূৰ্ণ বনত প্ৰৱেশ কৰিলে। ৭২ ॥

মই সেই বনলৈ যাওঁতে, ভীমৰ বাহুবলত নিহত হৈ, মহাৰণ্যৰ প্ৰৱেশ-পথত হাত-ভৰি মেলি পৰি থকা সেই দুষ্টাআ বান্ধসক নিজে দেখিছো। ৭৩ ॥

হে ভাৰত, মই সেই ঠাইতো সমন্তত ব্ৰাহ্মণসকলে কোৱা, ভীমৰ হাতত হোৱা এই কিস্মীৰ-বধৰ কাহিনী শুনিছিলো। ৭৪ ॥

বৈশম্পায়নে কলে,—মহাবীৰ বান্ধস কিস্মীৰ এইদৰে বুদ্ধত নিহত হোৱা শুনি, বজা বৃতৰাজী চিত্তানিমগ্ন হল, আৰু শোকাভিজুত হোৱাৰ দৰে তেওঁ হুহুনিয়াহ কাঢ়িলে। ৭৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত কিস্মীৰ-বধ আখ্যান নামৰ একাদশ অধ্যায়। ৭৬ ॥

। অধ্যায় ১২ ।

॥ অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বঃ দ্রৌপদী-আশ্বাসন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—পাণ্ডৱসকল বনলৈ যোৱা বুলি আৰু দুখত অভিভূত হোৱা বুলি শুনি, ভোজ আৰু হৃষ্ণিবংশীয় লোকসকলে অন্ধকসকলেৰে সৈতে লগ লাগি মহাবৰণ্যত থকা তেওঁলোকৰ ওচৰলৈ গ'লগৈ । ১ ।

পাঞ্চালৰ আত্মীয়-কুটুম্বসকল, চেদিৰাজ্যৰ অধিপতি ধৃষ্টকেশু, লোক-বিখ্যাত মহাবলী কৈকেয়-ভ্ৰাতৃসকল ক্ৰোধত অধাৰ হৈ পৃথাক পুতেকহঁতক দেখা কৰিবলৈ বনলৈ গল ; আৰু ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুতেকসকলক নিন্দা কৰি কবলৈ ধৰিলে, 'আমাৰ এতিয়া কৰ্তব্য কি ?' ২—৩ ॥

সেই ক্ষত্ৰিয়পুত্ৰসকল শ্ৰীকৃষ্ণেৰে সৈতে ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰক আগুৰি বহিল আৰু কুৰুশ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰক প্ৰণাম জনাই শ্ৰীকৃষ্ণই দুখ মনেৰে কলে । ৪ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণই কলে, দুৰ্যোধন, কৰ্ণ, দুৰ্যোদন শকুনি আৰু চতুৰ্থতে দুঃশাসনৰ ভেজ পিৰ সময়-ভূমিয়ে । ৫ ॥

ইহঁতক যুদ্ধত বধ কৰি ইহঁতৰ সঙ্গী নৰপতিসকলেৰে সৈতে ইহঁতৰ অনুগামী-সকলক পৰাভূত কৰি, আমি সকলোৱে ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰক অভিষিক্ত কৰিম । যি প্ৰৱক্ষক, সি অৱশ্যবধ্য—এয়েই সনাতন ধৰ্ম্ম । ৬—৭ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, পাণ্ডৱসকলৰ দুখত অভিভূত, ক্ৰুদ্ধ শ্ৰীকৃষ্ণক সমূহ প্ৰাণীকেই সংহাৰ কৰিবলৈ উদ্যত যেন দেখি অৰ্জুনে তেওঁক শান্ত কৰিলে । ৮ ॥

যিজন পৰম পুৰুষ, প্ৰমাণৰ অতীত, যিজন নিত্য, অসীম শক্তিৰ আধাৰ, যিজন ব্ৰহ্মাৰো ব্ৰহ্মী, সৰ্বব্যাপী, লোকনাথ আৰু ধী-সম্পন্ন সেই কৃষ্ণক খঙত অতিশয় অভিভূত হোৱা দেখি পাৰ্ধৱী সেই সত্যকীৰ্ত্তি মহাপুৰুষৰ গুণ বখানিবলৈ ধৰিলে । ১০ ॥

অৰ্জুনে কলে, বাসুদেৱ, আপুনি অতীজতে গন্ধমাদন পৰ্ব্বতত য'তে ৰাতি ত'তে কাতি অৱস্থাত যুনি-বেশেৰে দহ হাজাৰ বছৰ কাল বিচৰণ কৰিছিল । ১১ ।

কৃষ্ণ; আপুনিৱেই পূৰ্ব্ব জন্মত পুৰুষ ভীৰ্ত জল মাত্ৰ পান কৰি এবাৰ হাজাৰ বছৰ কাল যাপন কৰিছিল । ১২ ॥

মধুসূদন, আপুনিৱেই বিশাল বদৰিকাশ্ৰমত এশ বছৰ কাল উদ্ধৰ্ব্বাহ হৈ এখন ভবিৰ ওপৰত থিয় হৈ বায়ু ভক্ষণ কৰি আছিল । ১৩ ॥

কৃষ্ণ, উত্তরবীর-বস্ত্র এখনো গাত নোলোৱাকৈ সমস্ততী নদীৰ পাৰত বাৰ-বছৰীয়া যজ্ঞ কৰাৰ সময়ত জীৰ্ণ-জীৰ্ণ হোৱা আপোনাক সিৰাসমূহেৰে যাত্ৰ আৰুত যেন দেখা গৈছিল । ১৪ ॥

কৃষ্ণ, বাসদেৱে মোক কৈছিল যে, তাৰ পাছত আপুনি পুণাৱান লোকৰ যোগা-ভূমি প্ৰভাস তীৰ্থলৈ গৈ তপস্যালৈ মানুহৰ ধাউতি জন্মোৱাৰ উদ্দেশ্যে ত্ৰুত উদ্‌যাপন কৰি এহেজাৰ দেৱবৰ্ষ এখন ভৰিৰ ওপৰত থিয় হৈ আছিল । ১৫—১৬ ॥

হে কেশৱ, আপুনি সমূহ প্ৰাণীৰেই ক্ষেত্ৰজ্ঞ, আপুনিয়েই প্ৰাণীসমূহৰ উপাতি আৰু লয়ৰ নিদান । আপুনি সনাতন, আপুনিয়েই সকলো ভগ্নসাৰ আধাৰ আৰু যাগ-যজ্ঞৰ নিদান । ১৭ ॥

কৃষ্ণ, আপুনি সকলো প্ৰাণীৰ আদিতে অহঙ্কাৰেৰে স্ৰজন কৰা ভূমি-পুত্ৰক বধ কৰি মণি আৰু কুণ্ডল আহৰণ কৰি যজ্ঞীয় ঘোঁৰা স্ৰজন কৰিছিল । ১৮ ॥

সৰ্বলোক-বিজেতা, পুৰুষাশ্ৰেষ্ঠ আপুনিয়েই ঘোঁৰা স্ৰজন কাৰ্য্য সমাপন কৰি যুদ্ধত সমৱেত দৈত্য আৰু দানৱসকলক নিধন কৰিছিল । ১৯ ॥

শক্তিমান কেশৱ, তাৰ পাছত আপুনি শচীপতিক সকলোৰে অধিপতি পাতি, নিজে মনুষ্যালোকত আৱিৰ্ভাৱ হৈছে । ২০ ॥

পুৰুষাশ্ৰেষ্ঠ পৰম্প, সেই আপুনি কেশৱেই নাৰায়ণ (শূল আৰু সূক্ষ্ম কাৰণা-ভৰ্গত) হৈ হৰিকপ ধাৰণ কৰি ব্ৰহ্মা, চন্দ্ৰ, সূৰ্য্য, ধৰ্ম্ম, বিধাতা, যম, অগ্নি, বায়ু, কুবেৰ, কল্প, কাল, আকাশ, পৃথিৱী, দিক্, বিষ্ণু, বৃহস্পতি আৰু প্ৰজাপতি হৈছিল । ২১—২২ ॥

যদুসুদন কৃষ্ণ, লোকৰ পৰম আশ্ৰয় দেৱশ্ৰেষ্ঠ প্ৰভুত তেজশালী আপুনিয়েই চৈত্ৰবধ বনত বহু যজ্ঞ সম্পাদন কৰিছিল । ২৩ ॥

জনাৰ্দন, তেতিয়া তাত প্ৰত্যেকটো যজ্ঞতেই ভাগে ভাগে পূৰ্ণ এক কোটিকৈ সোণৰ মোহৰ খৰচ হৈছিল । ২৪ ॥

শত্ৰু-ভাপনকাৰী, যদু-বন্দন কৃষ্ণ, আপুনি অদিতিৰো পুত্ৰত্ৰ গ্ৰহণ কৰি ইন্দ্ৰা-নুজ বিষ্ণু-ৰূপে জগতত জমাজাত হৈ বামন-ৰূপ ধাৰণ কৰি নিজ প্ৰজাৱেৰে স্বৰ্গ, আকাশ আৰু মৰ্ত্যালোকক তিনি খোজেৰেই আঙৰি পেলাইছিল । ২৫—২৬ ॥

হে সৰ্বভূতৰ আত্মাকপকাৰী, আপুনি সূৰ্য্যবধত স্থিতি লাভ কৰি স্বৰ্গ, আকাশ আৰু ভূকণ্ডলক নিজ তেজৰে দীপ্তিমান কৰি ভুলিছিল । ২৭ ॥

ভগৱান কৃষ্ণ, আপুনি, আপোনাৰ সেই হেজাৰ-বিজাৰ (বিস্তাৰ) অৱতাৰত পাণাভিলাষী শ শ অসুৰক বধ কৰিছে । ২৮ ॥

আপুনি অজ্ঞাতপন্ন স্নান-বন্ধন ছিতি পেলাইছিল ; আপুনিয়েই নিম্নল আৰু নবকক বধ কৰি প্ৰাগজ্যোতিষৰ পথ বিপদুস্ত কৰিছিল । ২৯ ॥

আপুনি জাক্ষী নগৰত জাহতি, ক্ৰাথ, বজা দিগ্‌পাল, জৰাসন্ধ, শৈব্য আৰু শতধনাক জয় কৰিছিল । ৩০ ॥

আপুনি মেঘ-গম্ভীৰ শব্দকাৰী সূৰ্য্যৰ দৰে উজ্জ্বল বথত আৰোহণ কৰি কক্ষী (কক্ষ) বীৰক যুদ্ধত পৰাভূত কৰি ভোজবংশসত্ত্বতা কস্তাক (কক্ষিক) বহিবীকপে লাভ কৰিছে । ৩১ ॥

আপুনি কোপাৱিষ্ট হৈ ইন্দ্ৰদ্যুম্ন বজাক, কসেকমান যৱনক, সৌভপতি শাৱক বধ কৰিছে আৰু আপুনিৱেই শাৱক নগৰ সোভপুৰীৰ বিনাশ সাধিছে । ৩২ ॥

এই লোকসকল যুদ্ধত আপোনাৰ হাতত নিহত হৈছে । এওঁলোকত বাহিৰে আন যিসকল লোকক আপুনি বধ কৰিছে, সেই সকলৰো নাম স্তনক । যুদ্ধত কাৰ্ত্তবীৰ্য্যার্জুনৰ সমকক্ষ বীৰ বজা ভোজক ইৰাৱতী নগৰত যুদ্ধত বধ কৰিছে । ৩৩ ॥

গোপতি আৰু তালকেতু, এই দুজমকো আপুনিৱেই বধ কৰিছে । জনাৰ্দ্ধন, আপুনি ঐশ্বৰ্য্যশালী দ্বাৰকাক নিজৰ কৰি লৈছে আৰু আপুনিৱেই সেই পুৰীক সমুদ্রত জাহ নিয়াৰ । মধুসূদন, আপোনাৰ নাই ক্ৰোধ, নাই হিংসা, নাই মিথ্যা । হে দশাৰ্জন-সেৱিত কৃষ্ণ, আপোনাৰ উপস্থিতিত নৃশংসতাই নাথাকে, কুটিলতা আকৌ থাকিব কেনেকৈ ? ৩৪—৩৫ ॥

অচ্যুত, মন্দিৰৰ ভিতৰত নিজ তেজৰে ভাস্বৰ হৈ বহি থকা আপোনাৰ ওচৰলৈ খম্বিসকল গৈ অভয়দান প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল । ৩৬ ॥

মধুসূদন, যুগৰ অৱসানত আপুনি নিজেই প্ৰাণীসঙ্কোচ কৰি গোটেই জগতকেই নিজত বিলীন কৰিছিল । ৩৭ ॥

বৃক্ষিনন্দন, যিজনে এই গোটেই জগতকে ভ্ৰজন কৰিছিল, চৰাচৰ-জ্ঞক সেই ব্ৰহ্মা যুগৰ আদিতে উপজিছিল আপোনাৰ নাভিকমলত । ৩৮ ॥

মধু আৰু কৈটভ নামধাৰী ভয়ঙ্কৰ দানৱ দুজন যেতিয়া আপোনাক বধিবলৈ উদ্যত হৈছিল, তেতিয়া সিহঁতৰ সেই উজ্জতালি দেখি আপোনাৰ খং উঠাত আপোনাৰ কপালবৰষা উপজিছিল মূলপাণি শঙ্কু । সেই মহান দেৱতা দুজনে এইদৰেই জন্ম লভিছিল আপোনাৰ শৰীৰবৰষা । ৩৯—৪০ ॥

এই অধিদেৱ দুজন আপোনাৰ আদেশ মানি চলে । এই কথা কৈছিল মোক নাৰদে । তাৰ পাছত আপুনি নাৰায়ণেই অতীজত চৈত্ৰবথ বনত এটা মহাযজ্ঞ সম্পাদন কৰি প্ৰচুৰ দান-দক্ষিণা কৰিছিল । এনে যজ্ঞ অতীতত কোনেও কৰিব পৰা নাছিল আৰু ভৱিষ্যতেও কৰিব নোৱাৰিব । ৪১—৪২ ॥

কমলনয়ন, শক্তিশাল আপুনি ল'ৰাকালৰেপৰা বলদেৱৰ সহায়ত বহু কাৰ্য্য সমাপন কৰিছিল । আপুনি ব্ৰাহ্মণসকলক লগত লৈ, কৈলাস-পুৰীত বসতি কৰিছিল । ৪৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—

ঈকৃষ্ণৰ আশ্বাসকপ পাণ্ডৱ অৰ্জুন স্তম্ভৱান কৃষ্ণক এই কথাবোৰ কৈ নিয়াত হ'লত, কৃষ্ণই অৰ্জুনক ক'বলৈ ধৰিলে— । ৪৪ ॥

আপুনি যোৰ আৰু মই আপোনাৰ, গতিকে যিসকল লোক যোৰ-সেই-

সকল লোক আপোনাবো। যিজনে আপোনাক হিংসা কৰে, সি মোকো হিংসা কৰে, যি আপোনাৰ বাধ্য সি মোৰো বাধ্য। ৪৫ ॥

মহাবীৰ অৰ্জুন, আপুনি আছিল মানুহ, আৰু মই আছিলো দুখহাৰী হৰি; সেই আমি নব আৰু নাৰায়ণ ঋষি দুজনেই এই মৰ্ত্যালোকত অৱতীৰ্ণ হৈছোহি। ৪৬ ॥

ভাৰত-শ্ৰেষ্ঠ পাৰ্থ, আপুনি মোৰপৰা বেলেগ আৰু মই সেইদৰে আপোনাৰপৰা ভিন্ন নহওঁ; আমাৰ উভয়ৰ ভেদ (পাৰ্থক্য) জ্ঞানৰ অতীত। ৪৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—

সেই সন্মুখেত বীৰবৃন্দৰ মাজত মহাত্মা কৃষ্ণই এইদৰে কোৱাত, আৰু বজাসকল ক্ৰোধান্বিত হোৱাত, ধৃষ্টদ্যুম্ন প্ৰভৃতি বীৰ ভ্ৰাতৃসকলেৰে পৰিৱেশিত হৈ শৰণাৰ্থিনী দ্ৰৌপদীয়ে ভায়েকহঁতেৰে সৈতে বহি থকা ক্ৰীকৃষ্ণৰ ওচৰ চাপি থঙতে ক'বলৈ ধৰিলে। ৪৮—৪৯ ॥

দ্ৰৌপদীয়ে কলে,—

অসিত দেৱলে কৈছিল যে প্ৰজা সৃষ্টিৰ পূৰ্বে একমাত্ৰ আপোনাকেই সৰ্বলোক-ব্ৰহ্মা প্ৰজাপতি বোলা হৈছিল। ৫০ ॥

হে অপৰাজেয় মধুসূদন, পৰশুৰামে কৈছিল যে আপুনিয়েই যজ্ঞ, যাজক আৰু যজ্ঞানী; কাৰণ, আপুনি সৰ্বব্যাপক বিষ্ণু। ৫১ ॥

পুৰুষোত্তম, ঋষিসকলে আপোনাক ক্ষমা আৰু সত্য বুলি কয়। কল্যাণে কয় যে আপুনি সত্যৰপৰা যজ্ঞ-ৰূপে আৱিৰ্ভূত হৈছে। ৫২ ॥

মহাভূতব্ৰহ্মা ভূতনাথ, নাৰদে কৈছিল আপুনি সাধা, কল্প আৰু দেৱসকলৰো অধিদেৱ। ৫৩ ॥

নৰোত্তম, শিশুৱে খেলৰ বস্তু লৈ খেল খেলাৰ দৰে আপুনিও বাৰে বাৰে ব্ৰহ্মা, শিৱ, ইন্দ্ৰ প্ৰভৃতি দেৱবৃন্দক লৈ খেল খেলিছে। ৫৪ ॥

প্ৰভু, আপোনাৰ মূৰে আকাশ আৰু চৰণযুগলে পৃথিৱীক আৱৰি আছে, প্ৰাণীসমূহেই হৈছে আপোনাৰ উদৰ। এতেকে আপুনি সনাতন পুৰুষ। ৫৫ ॥

বেদাধ্যয়ন আৰু তপস্যানুষ্ঠান কৰি কষ্ট সহি যিসকলে চিত্ত-শুদ্ধি লাভ কৰিছে, যিসকল আত্মদৰ্শনৰ তৃপ্তি লাভিবলৈ সক্ষম হৈছে, সেইসকলৰ মানত আপুনিয়েই নিত্য-সত্য-ব্ৰহ্ম। ৫৬ ॥

যুদ্ধত পৃষ্ঠপ্ৰদৰ্শন কৰিব নলগা সৰ্বগুণসম্পন্ন ধাৰ্মিক বজাসকলৰ একমাত্ৰ গতি আপুনিয়েই। আপুনিয়েই প্ৰভাৱশালী, আপুনিয়েই বিভৱশালী, আপুনিয়েই প্ৰাণী-সমূহৰ আত্মা আৰু কাৰ্য্য। ৫৭ ॥

লোকপালসকল, সকলো লোক, সমূহ নক্ষত্ৰ, দশ দিক, আকাশ, চন্দ্ৰ, সূৰ্য—এই সকলোবোৰ আপোনাতেই প্ৰতিষ্ঠিত। ৫৮ ॥

মহাবাহু, আপুনিয়েই প্ৰাণীসকলক অৱশীল আৰু দেৱতাসকলক অমৰ কৰিছে। ৫৯ ॥

মধুসূদন, দেৱ-মনুষ্য প্ৰভৃতি সকলো প্ৰাণীৰে ঈশ্বৰ আপুনি ; আপোনাৰ লগত প্ৰীতি-ভাব থকা হেতুকে মনৰ দুখৰ কথা কবলৈ আগ বাঢ়িছো । ৬০ ॥

প্ৰভু কৃষ্ণ, পাণ্ডৱসকলৰ ভাৰ্য্যা, আপোনাৰ সখী, ধৃষ্টদ্যুম্নৰ ভনী মোক সভাৰ মাজলৈকেই বা টানি অনা হ'ল কেলেই ? ৬১ ॥

স্ত্ৰী-আচাৰ পাগল কৰি থকা সময়ত শোণিত-প্ৰবাহত তিতি থকা মোক এখন মাত্ৰ কাপোৰেৰে কুক-সঙালৈ টানি অনাত, মোৰ গা কঁপি উঠিছিল, আৰু মই মনত দুখ পাইছিলো । ৬২ ॥

সেই সভাত বজাসকলৰ মাজতে মই যেতিয়া এইদৰে বজঃপ্ৰাৱেৰে তিতি আছিলো, তেতিয়া পাপমতি কোঁৱৰহঁতে মোক দেখি অতিকৈ হাঁহিছিল । ৬৩ ॥

মধুসূদন, পাঁচ পাণ্ডৱ, পাঞ্চালৰ লোকসকল, আৰু যাদৱসকল জীয়াই থাকোঁ-তেই সিহঁতে মোক দাসীৰূপে পাবলৈ বিচাৰিছিল । ৬৪ ॥

কৃষ্ণ, মই ধৰ্ম্ম-ভীষ্ম আৰু ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ বোৱাৰী, তথাপি সিহঁতে (কোঁৱৰহঁতে) মোক বলৈৰে দাসী কৰিছিল । ৬৫ ॥

বণত অগ্ৰগণ্য মহাবলী পাণ্ডৱসকলকো মই নিন্দা কৰোঁ ; কিয়নো তেওঁলোক তেওঁলোকৰ ধৰ্ম্ম-পত্নীক আনৰ হাতত নিৰ্য্যাতিতা হোৱা দেখিও ক্ৰান্ত আছিল । ৬৬ ॥

জনাৰ্দ্দন, যি দুই মহাবলীয়ে মই এনেকৈ দুখত কাতৰ হোৱা দেখিও মোক কষ্ট দিওঁতাক ক্ষমা কৰিব পাৰিছিল, সেই ভীষ্মৰ বাহুবলক আৰু অৰ্জুনৰ গাণ্ডীৱক মই দ্বিচ্ছাৰ দিওঁ । ৬৭ ॥

স্বামীসকল দুৰ্বল হ'লেও যি কোনো প্ৰকাৰে ভাৰ্য্যাক ৰক্ষা কৰে, এয়েই সজ্ঞানসকলে পালন কৰি অহা চিৰকালীয়া ৰীতি । ৬৮ ॥

ভাৰ্য্যাক ৰক্ষা কৰিব পাৰিলেই বংশ ৰক্ষা কৰা হয়, বংশ ৰক্ষা হ'লেই আত্ম-সংৰক্ষণ লাভ হয় । ৬৯ ॥

স্বামীৰ আত্মাই গৈ ভাৰ্য্যাৰ গৰ্ভত জন্ম লাভ কৰে কাৰণেই ভাৰ্য্যাক জায়া বোলা হয় ; আৰু স্বামীকো ভাৰ্য্যাই ৰক্ষা কৰা উচিত, নহলে মোৰ গৰ্ভত পুত্ৰ-ৰূপে উপজিবই বা কেনেকৈ । ৭০ ॥

শৰণাগতক কাহানিও পৰিহাৰ নকৰা এই পাণ্ডৱসকলে শৰণাৰ্থিনী মোৰ প্ৰতি অনুগ্ৰহ দেখুওৱা নাই । ৭১ ॥

জনাৰ্দ্দন, মোৰ পঞ্চপতিৰপৰা মোৰ গৰ্ভত যি পাঁচজন মহাবলী পুত্ৰৰ জন্ম হৈছে, সিহঁতৰ পালনৰ কাৰণে হ'লেও মোক অন্ততঃ ৰক্ষা কৰা কৰ্ত্তব্য । ৭২ ॥

হে কৃষ্ণ, যুধিষ্ঠিৰৰ পুত্ৰ প্ৰতিবিম্বা, ভীষ্ম-পুত্ৰ সূতসোম, অৰ্জুন-তনয় ঋতকীৰ্ত্তি, নকুলৰ পুত্ৰেক শতানীক আৰু কনিষ্ঠ পাণ্ডৱৰ তনয় ঋতকৰ্ণা—সকলোটি সত্য-বাদী, পৰাক্ৰমী আৰু প্ৰত্যাশৰ দৰে মহাবলী । ৭৩—৭৪ ॥

ধৰ্ম্মনিষ্ঠাত এওঁলোক নিশ্চয় জ্যেষ্ঠ আৰু বৃদ্ধত শত্ৰুৰ অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা অজ্ঞেয়, তথাপি নিশ্চক্ৰীয়া সেই ধাৰ্ত্তবাস্তৱগণক সহ্য কৰি থাকে কিয় ? ৭৫ ॥

অস্তায় আচৰি ৰাজ্য কাঢ়ি ললে, আমাক সকলোকে দাস কৰিলে, বজোৱতী মোক সভাৰ মাজত এখন কাপোৰেৰে চাৰিওফালে টানি লৈ ফুৰিলে । ৭৬ ॥

মধুসূদন, ভীষ্ম, অৰ্জুন আৰু আপোনাৰ বাহিৰে আনে গাণ্ডীৱত গুণ লগাবও নোৱাৰে । ৭৭ ॥

কৃষ্ণ, য'ত দুৰ্য্যোধন মূৰ্ছপৰ কাৰণেও জীয়াই থাকিব পাৰে, তাত মই মহাবলী ভীষ্মৰ বলক আৰু পাৰ্থৰ বীৰত্বক ধিকাৰ দিওঁ । ৭৮ ॥

মধুসূদন, সেই দুৰ্য্যোধনেই আগতে অহিংস ব্ৰহ্মচৰ্য্য ব্ৰত উদ্‌যাপন কৰি অধ্যয়নত বতৰ্‌ধকা এওঁলোকক ল'ৰা কালতে মাকেৰে সৈতে ৰাজ্যৰপৰা খেদি পঠিয়াইছিল । ৭৯ ॥

সেই পাপীয়ে, ভয়ঙ্কৰ নতুন তীক্ষ্ণ কালকূট বিষ ভীষ্মসেনৰ আহাৰৰ লগত মিহলাই দিছিল । ৮০ ॥

হে জনাৰ্দ্দন, হে মহাবাহু পুৰুষোত্তম, ভীষ্মৰ আয়ুস থকা হেতুকেই কোনো বিকাৰ নঘটাকৈয়েই সেই বিষ আহাৰৰ লগত জীণ গ'ল । ৮১ ॥

কৃষ্ণ, গজাৰ পাৰৰ প্ৰমাণ নামক বটৰ তলত নিশ্চিন্তে টোপনি গৈ থকা এই ভীষ্মসেনক (দুৰ্য্যোধনে) ৰাতি গজাত পেলাই দি নিজ নগৰলৈ গুচি গৈছিল । ৮২ ॥

কুন্তীনন্দন মহাবাহু ভীষ্মসেনে যেতিয়া সাৰ পালে, তেতিয়া তেওঁ সেই ৰাতি ছিঙি উঠি আহিল । ৮৩ ॥

বিষধৰ ফেটী-সাপৰ হতুৱাই ভীষ্মসেনৰ সকলো অঙ্গতে দংশন কৰালে, তথাপি শত্ৰুঘাতী ভীষ্মৰ মৃত্যু নঘটিল । ৮৪ ॥

ভীষ্মে সাৰ পাই উঠি আটাইবোৰ সাপকে মৰিয়ালে, তেওঁৰ প্ৰিয় সাৰথিকো হস্ত-পৃষ্ঠেৰে মাৰিলে । ৮৫ ॥

আকৌ, ৰাণ্য-কালভেই ৰাৰণাৱতত শুই থকা পাণ্ডৱসকলক জননী কুন্তীৰে সৈতে পুৰি মাৰিবলৈ ধৰিছিল ; তেতিয়া মোৰ শাহু আয়ে ভয়ত কান্দি কান্দি পাণ্ডৱসকলক কৈছিল—মহা বিপদত পৰিলো, জুয়ে আগুৰি ধৰিলেহি ; হায় ! মৰিলো । আজি এই জুইৰপৰা ৰক্ষা ক'ত ? হায়, মোৰ মৰমৰ বাচাইতেৰে সৈতে মই আজি এই অবশ্বিত অৱস্থাত পুৰি মৰোঁ । ৮৬—৮৮ ॥

তেতিয়া মহাবলী ৰাঘুবেগী পৰাক্ৰমী ভীষ্মে মোৰ শাহু আইক আৰু তেওঁৰ ভায়েকহঁতক আশ্বাস দি কৈছিল— । ৮৯ ॥

বিনঅনন্দন পক্ষীৰাজ গৰুড়ৰ নিচিনাকৈ যেনো ইয়াৰপৰা ওলাই যাম । ইয়াত আমাৰ কোনো ভয় নাই । ৯০ ॥

সেই মহাবলীয়ে বাঁও কাষত আইক, সোঁ কাষত ধৰ্ম্মৰাজক, দুই কাষত দুই খ'জা ভায়েকক আৰু পিঠিত অৰ্জুনক লৈ ততালিকে বেগেৰে ওলাই গৈ আটাই কেইজনকে সেই জুইৰপৰা ৰক্ষা কৰিছিল । ৯১—৯২ ॥

কীৰ্ত্তিমান সেই পাণ্ডৱসকলে তেতিয়া জননীৰে সৈতে তাৰপৰা গৈ ওচৰতে থক' মহাবল্য হিড়িম্বনলৈ গ'লগৈ । ৯৩ ॥

এওঁলোক সকলো কেইজন ডেভিৱা পথ-দ্বয়ত ক্লাস্ত আৰু অতিশয় দুখিত হৈ ভাঙে বাকৰ লগতে গভীৰ টোপনিত পৰিল। এওঁলোক টোপনি গৈ থকা সময়তে হিড়িমা নামেৰে এজনী বান্ধনী ডেওঁলোকৰ কাষ চাপিল। ১৪ ॥

জননী কুণ্ডীৰে সৈতে তাত মাটিতে পাণ্ডৱসকলক টোপনি গৈ থকা দেখি মদনাভিকৃত হৈ তাই ভীমসেনক পাৰলৈ হেপাই কবিলে। ১৫ ॥

সেই বান্ধনীয়ে ভীমৰ ভৰি দুখন কোলাত তুলি লৈ, তেওঁৰ কুশল কামনা কৰি আনন্দ মনেৰে কোমল হাতেৰে ভীমৰ ভৰি ঘোড়াবিহীন ধৰিলে। ১৬ ॥

মহাবলী সন্তোষবাক্যে মহাত্মা ভীমে বান্ধনীৰ উপস্থিতি বৃদ্ধিৰ পাবিলে আৰু ‘সুন্দৰী, ডোমাক ইয়াত কি লাগে’ বুলি বুলিলে। ১৭ ॥

ভীমে তেনেকৈ কোৱাত মাত্ৰাৱিনী সেই কপটী বান্ধনীয়ে সেই মহাত্মা ভীম-সেনক কবলৈ ধৰিলে। ১৮ ॥

মোৰ মহাবলশালী ককাইদেউ আপোনালোকক বহিবলৈ আহিব লাগিছে; গতিকে পলম নকৰি ইয়াৰপৰা পলাওক। ১৯ ॥

ডেভিৱা ভীমসেনে তাইৰ আগত অতক্ৰম কৰি এই কথা কলে, ‘মই তালৈ ভয় নকৰোঁ, সি আহিলে তাক মাৰি পেলাম।’ ২০ ॥

ডেওঁলোক দুয়োৰে (ভীম-হিড়িমাৰ) কথা-বতৰা শুনি শুনি, ভৈৰৱ-নাদে চিঞৰি, দেখিবলৈ ভয় লগা ভীষণ মূৰ্ত্তিৰ সেই অধম বান্ধনী উপস্থিত হ’লহি। ২০১ ॥

বান্ধনীয়ে কলে, হিড়িমা, কাৰ লগত কথা কৈছ? সেইজনক মোৰ ওচৰলৈ লৈ আহ, মই তাক ভোজন কৰিম, তই পলম নকৰিবি। ২০২ ॥

তাইৰ হৃদয়ত চেনেহ-ভাব ওপজা হেতুকে সেই কপটী বৃদ্ধিমতী বান্ধনীয়ে ভীমলৈ দয়া-পৰৱশ হৈ তাৰ আগত ভীমৰ নাম প্ৰকাশ নকৰিলে। ২০৩ ॥

ডেভিৱা সেই নব-বাদক বান্ধনীয়ে ভীষণ নাদেৰে লজ কৰি বেগেৰে ভীমৰ ফালে গতি কৰিলে। ২০৪ ॥

সেই বলবান বান্ধনীয়ে মহাবেগে ভীমৰ ফাললৈ আগ বাঢ়ি গৈ খঙেৰে ভীমৰ হাতত ধৰিলে। সি আন হাতখন বৃষ্টিবদ্ধ কৰিলে। ২০৫ ॥

ভঙালিকে ইল্লৰ বন্ধ ঘেন কঠিন আৰু বন্ধপাতৰ দৰে চুট মাৰ ভীমৰ গাত শোধাবলৈ ধৰিলে। ২০৬ ॥

বান্ধনীয়ে নিজ হাতেৰে ভীমসেনৰ হাতত ধৰি থকাটো মহাবলী ভীমে সহিব নোৱাৰিলে, আৰু সেই কাৰণে তেওঁৰ খং উঠিল। ২০৭ ॥

ডেভিৱা, সকলো অস্ত্ৰ-বিদ্যাত নিপুণ ব্ৰহ্মাসুৰ আৰু ইল্লৰ মাজত হোৱা যুদ্ধৰ দৰে, ভীমসেন আৰু হিড়িম্বৰ মাজতো তুমুল যুদ্ধ আৰম্ভ হ’ল। ২০৮ ॥

হে অমৰ, শক্তিমান ভীমে বহু পৰলৈ সেই বান্ধনীৰ লগত যুঁজ কৰি, পাহত বলীহীন ভীমে দুৰ্বল সেই বান্ধনীক বধ কৰিলে। ২০৯ ॥

হিড়িম্বক বধ কৰাৰ পাছত ঘটোৎকচ জননী হিড়িম্বাক লগত লৈ ভীমে ভায়েক-ককায়েকহঁতেৰে সৈতে সেই ঠাইৰপৰা আঁতৰিলে । ১১০ ॥

তাৰ পাছত শত্ৰুক সন্তাপ দিওঁতা সেই পাণ্ডৱসকল জননী আৰু সজ ভ্ৰাতৃগণ-গণেৰে সৈতে একচক্ৰা নগৰৰ ফাললৈ যাবলৈ ধৰিলে । ১১১ ॥

এওঁলোকৰ এই গমনত শুভাকাঙ্ক্ষী ব্যাসদেৱ আছিল মন্ত্ৰণাশীল । পাছত ব্ৰতচাৰী পাণ্ডৱসকল গৈ একচক্ৰা নগৰ পালেগৈ । ১১২ ॥

তাতো এওঁলোকে বক নামে মহা বলবান হিড়িম্ব-সদৃশ এটা ভয়ঙ্কৰ ৰাক্ষসক লগ পালেগৈ । ১১৩ ॥

সেই ভীষণ ৰাক্ষসকো বধ কৰি ত্ৰেষ্ঠ যোদ্ধা ভীম ভায়েকহঁতেৰে সৈতে ক্ৰপদ ৰজাৰ নগৰলৈ গ'লগৈ । ১১৪ ॥

কৃষ্ণ, আপুনি ভীষ্মক-জীয়াৰী কষ্টিণীক লাভ কৰাৰ দৰে, তাত থকা কালতে অৰ্জুনে মোক লাভ কৰিলে । ১১৫ ॥

মধুসূদন, এইদৰে শত্ৰুসকলৰ পক্ষে অসাধ্য এটা মহৎ কৰ্ম্ম স্বয়ম্ভৱত সম্পাদন কৰি শ্বায়-যুদ্ধত জয় লাভ কৰা পাৰ্থই মোক লাভ কৰিছিল । ১১৬ ॥

কৃষ্ণ, এইদৰে বহু কষ্ট ভুগি, কুস-পুৰোহিত ধোম্যাক লগত লৈ, শাহু আইৰে সৈতে অতি দীনভাৱে কাল যাপন কৰিছো । ১১৭ ॥

সিংহৰ দৰে গমনকাৰী এওঁলোকে শত্ৰুসমূহতকৈ অধিক বীৰ্য্যবান হৈও নীচ ব্যৱহাৰৰপৰা মোক কষ্ট পোৱা দেখিও কেলেই উপেক্ষা কৰিছিল ? ১১৮ ॥

পাণ্ডৱসকলতকৈ হীনবলী পাপ-কৰ্ম্মকাৰী সেই পাণিষ্ঠাইতৰ হাতত পোৱা কষ্ট ইমান দিনে সহি থাকি নিজে জলি-পুৰি য়িছো । ১১৯ ॥

হে কৃষ্ণ, সৌভাগ্য-বলত মই ডাঙৰ বংশত উপজিলো, পাণ্ডৱসকলৰ ভাৰ্য্যা আৰু মহাত্মা পাণ্ডুৰ বোৱাৰী হ'বলৈ পালো । ১২০ ॥

মধুসূদন কৃষ্ণ, তেনে সম্মানযোগ্যা সাধনী মোক পাঁচ পাণ্ডৱৰ চকুৰ আগতে চুলিত ধৰি টানি আনিলে । ১২১ ॥

ইয়াকে কৈ, পাহি মেল খাবলৈ ধৰা পহুৱৰ দৰে কোমল হাতেৰে মূখ ঢাকি যুদ্ধভাষিনী দ্ৰৌপদীয়ে হুক-হুকাই কান্দিবলৈ ধৰিলে । ১২২ ॥

দৌপদীয়ে মনৰ দুখত এনেকৈ চকুলো টুকিলে যে, দুলভা হেতুকে সংলগ্নতা-প্ৰাপ্ত উন্নত আৰু সুলক্ষণ-যুক্ত স্তনযুগল, সেই চকুলোৱে তিৱাই পেলালে । ১২৩ ॥

তেওঁ বাৰে বাৰে চকু মোহাৰি মোহাৰি, কৌপাই কৌপাই, বাষ্পপূৰ্ণ কণ্ঠেৰে খঙতে ক'বলৈ ধৰিলে । ১২৪ ॥

মোৰ পতিসকল নাই, পুত্ৰগণ নাই, বন্ধুৰ্গণ নাই, ভাই নাই, পিতা নাই; হে যধুপুদন, আপুনিও নাই; কিয়নো, আপোনালোকে সেই নীচহঁতৰ হাতত মোক নিৰ্য্যাতিতা হোৱা দেখিও মনত দুখ অনুভৱ নকৰি তাক উপেক্ষা কৰিব পাৰিছিল ।

সেই সময়ত কৰ্ণই যে মোক অভিকৈ হাঁহিছিল, মোৰ সেই দুখে সাক্ষ্যনা লভিব নোৱাৰে । ১২৫—১২৬ ॥

কৃষ্ণ, চাৰিটা কাৰণত আশ্বিনী অন্ততঃ মোক বন্ধা কৰা উচিত ; হে কেশৱ, সেই কাৰণ চাৰিটা হ'ল—আপোনাবে মোৰে সঙ্কট, বংশ-গৰিমা, সখিত্ব আৰু আপোনাৰ শক্তি । ১২৭ ॥

বৈশম্পায়নে কলে,—

সেই বীৰসকলৰ মাজত তেতিয়া কৃষ্ণই দ্রৌপদীক কবলৈ ধনিলে ।

কৃষ্ণই কলে,—

দ্রৌপদী, তুমি যিসকলৰ ওপৰত ঋণ কৰিছা, সেইসকলৰ ভাৰ্যাসকলে, অৰ্জুনৰ শৰ-জালত পৰি তেজৰ নদীত বুৰ গৈ মৃত্যু ঘৰণ কৰি মাটিত বাগৰি পৰি থকা স্বামীসকলক চাই চাই কান্দিব । পাণ্ডৱসকলৰ কাৰণে যি কৰা আৱশ্যক হয় তাক নিশ্চয় কৰিম ; দুখ নকৰিবা । ১২৮—১২৯ ॥

কৃষ্ণা, মই তোমাৰ আগত প্ৰতিজ্ঞা কৰিছো—তুমি ৰাজবাণী হ'বা । আকাশ ভাগি পৰিব পাবে, হিমগিৰি ছিৰাছিৰ হ'ব পাবে, পৃথিৱী টুকুৰা-টুকুৰ হ'ব পাবে, সমুদ্ৰ শুকাই যাব পাবে, তথাপি মোৰ কথা মিছা হ'ব নোৱাৰে । দ্রৌপদীয়ে নিজৰ কথাৰ প্ৰত্যুত্তৰত কৃষ্ণৰপৰা সেই কথা শুনি মধ্যমপতি অৰ্জুনৰ ফালে কেৰাহিকৈ নিৰীক্ষণ কৰিলে । মহাৰাজ, তেতিয়া অৰ্জুনে দৌপদীক ক'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে । ১৩০—১৩২ ॥

হে শোভনবৰ্ণা, সুবস্ত্ৰনয়নী, তুমি নাকান্দিবা ; মধুসূদনে যি কৈছে সেয়ে হ'ব ; তাৰ অন্যথা নহয় । ১৩৩ ॥

ধৃষ্টদ্যুম্নই কলে,—

মই বধ কৰিম দ্রোণক, ভীষ্মক বধ কৰিব শিখণ্ডীয়ে, ভীষ্মে দুৰ্যোধনক আৰু ধনঞ্জয়ে কৰ্ণক বধ কৰিব । জনী, ৰাম আৰু কৃষ্ণৰ সহায়ত আমি যুদ্ধত জয়ী হম । ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলৰ কথাই নাই, ইন্দ্ৰও সমকক্ষ হ'ব নোৱাৰে । ১৩৪—১৩৫ ॥

বৈশম্পায়নে কলে,—

ধৃষ্টদ্যুম্নই এই কথা কোৱাত বীৰসকলে পৰম্পৰে পৰম্পৰলৈ চাই কৃষ্ণৰ ফালে নিৰীক্ষণ কৰিলে । তেতিয়া শক্তিমান কৃষ্ণই ভেঙলোকৰ আগত ক'বলৈ ধৰিলে । ১৩৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত দ্রৌপদী-আশ্বাসন নামৰ দ্বাদশ অধ্যায় । ১২ ॥

॥ অধ্যায় ১৩ ॥

॥ বাসুদেব-বাক্য ॥

বাসুদেবে কলে,—হে পৃথিবী-পালক ধৰ্ম্মৰাজ, মই আগতে পাশা-খেলৰ সময়ত দ্বাৰকাত থকাহেঁতেন আপুনি এই কষ্ট ভুগিব মালাগিলহেঁতেন । ১ ॥

হে দুৰ্দ্ধৰ বজা, কোঁৱৰসকলে, বজা ধৃতবাস্ত্ৰই আৰু তুৰ্য্যোধনে নামাভিলেও মই সেই পাশা-খেললৈ অনাছত হৈয়েই আহিলোহেঁতেন আৰু বহুত দোষ দেখুৱাই সেই খেলত বাধা দিলোহেঁতেন । ২ ॥

হে প্ৰভু হুৰিষ্ঠিব, ভীষ্ম, দ্ৰোণ, কৃপাচাৰ্য্য আৰু বাহ্লীকক মতাই আনি আপোনাৰ কাৰণে কলোহেঁতেন, হে ধৃতবাস্ত্ৰ, আপোনাৰ পুত্ৰসকলে পাশা খেলা অনুচিত ; আপোনাৰ কাৰণেই পাশা-খেলৰ দোষ দেখুৱালোহেঁতেন ; আপুনি সেইবোৰৰ বাবে ভেতিয়া তাৰপৰা আঁতৰি থাকিব পাবিলেহেঁতেন । ৩-৪ ॥

এই পাশা-খেলৰ কাৰণে অতীজত নল বজাই বাজ্য হেৰুৱাইছিল । হে বজা, এট খেলৰপৰা অতৰ্কিতে বিনাশ ঘটে । ৫ ॥

এই পাশা-খেলৰ যথায়থ বৰ্ণনা মই দিওঁ । ৬ ॥

জী-সেৱন, পাশা-খেল, যুগয়া আৰু মদ্যপান, এই চাৰিবিধ মানুহৰ কামনাৰপৰা উৎপন্ন হুখ । ইয়াৰ দ্বাৰা লোক জীহীন হয় । ৭ ॥

শাস্ত্ৰবিদ পণ্ডিতসকলে বিশেষকৈ সেই হুখ পাশা-খেলৰপৰাই হোৱা দেখে বুলি সকলো ঠাইতে কয় । ৮ ॥

(এই খেলৰ ফলতে) একে দিনতেই ধন-সম্পত্তিৰ বিনাশ ঘটি নিশ্চিত হুখ লাভ হয় ; ভোগ লাভ নোহোৱাকৈয়েই অৰ্থনাশ হৈ কঠুৰা বাক্যৰ প্ৰচলন হয় । ৯ ॥

মহাবাহু কুকনন্দন, মই অধিকা-পুত্ৰক লগ ধৰি এই কথা আৰু তিষ্ঠতাৰ কথা কলোহেঁতেন । ১০ ॥

কোঁৱৰ, মোৰ এই কথা যদি গ্ৰহণ কৰা হয়, তেনেহলে কুকসকলৰ মজল আৰু ধৰ্ম্মাচৰণ হ'লহেঁতেন । ১১ ॥

বাজেন্দ্ৰ, যদি ডেউ মোৰ সেই হিত-বাক্য আৰু প্ৰিয় কথা গ্ৰহণ নকৰিলেহেঁতেন তেনেহলে মই বল প্ৰয়োগ কৰি ডেউক যাতনা দিলোহেঁতেন । ১২ ॥

ডেউৰ বন্ধু বোলা কিছুমান দুৰ্দ্ধৰ বুদ্ধিৰ লোক ডেউৰ পাবিৰণ হৈ ডেউৰ অধীনত আছে ; অত্যাৱ পাশা-খেল খেলোৱা সেই খেলাকসকলকো বধ কৰিব লাগে । ১৩ ॥

হে কুক-বংশ-সম্ভূত বজা, তেতিয়া মই যোৰ পৰিভ্ৰমৰ লগত নাছিলো। সেই কাৰণেই আপোনালোকে পাশা-খেলাৰ ফলত এই দ্বন্দ্ব পালে। ১৪।

হে কুকশ্ৰেষ্ঠ পাত্ৰনন্দন, মই দাবকাটল আহিহে দ্বন্দ্বধানবপৰা আপোনাৰ এই সকলো দ্বন্দ্বৰ বাতৰি শুনিবলৈ পালো। ১৫।

বজা, এই কথা শুনিবলৈই যোৰ মন উজ্জ্বল হল; আক, হে বিশপতি (বজা), ততালিকে মই আপোনাৰ সাক্ষাত লাভৰ কাৰণে আপোনাৰ ওচৰলৈ লবি আহিলো। ১৬।

হে ভাৰত-শ্ৰেষ্ঠ, মই আপোনাক জাড়ুলকলেৰে সৈতে এনে দ্বন্দ্বমগ্ন হোৱা দেখাটো আমাৰ সকলোৰে কাৰণে দ্বন্দ্বৰ কাৰণ হৈছে। ১৭।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত বাসুদেৱ-বাকা নামে জয়োদম্ অধ্যায়। ১৩।

॥ অধ্যায় ১৪ ॥

॥ শাস্ত্র-বোধোপাখ্যান ॥

যুধিষ্ঠিৰে কলে, হে বৃষ্ণি-নন্দন কৃষ্ণ, আপোনাৰ অনুপস্থিতি ঘটিল কেনেকৈ? আপোনাৰ প্ৰবাস হৈছিল ক'ত আক সেই প্ৰবাসতেই বা আপুনি কি কৰিছিল? ১।

ঈকৃষ্ণই কলে, মই ভৌমক বধিবৰ কাৰণে শাস্ত্র নগৰলৈ গৈছিলো; তাৰ কাৰণ কৰ্ত্ত, শুনক। ২।

মহা ভেজস্বী, মহা শক্তিমান, যশস্বী, দয়াময়ৰ পুত্ৰ বজা শিশুপালক মই বধ কৰিছিলো। ৩।

হে ভাৰত-বংশ-সম্ভূত মহান পুৰুষ, আপোনাৰ বাজসুয় যজ্ঞত যোৰ প্ৰতি সন্মান দেখুৱাত শিশুপাল ক্ৰুদ্ধ হৈ উঠিছিল, তেতিয়া মই তাক কমা নকৰিলো। ৪।

হে ভাৰত, শাস্ত্র তাক বধ কৰা শুনি অতিশয় ক্ৰুদ্ধ হৈ মই আপোনাৰ ওচৰ-বত (ইজ্ঞাপ্ৰসূত) থাকোঁতেই মূল্য দাবকাপুৰীলৈ আহিছিল। ৫।

হে বজা, শাস্ত্র বজাই ইজ্ঞাপাৰী সৌভ-বিমানত আবোহণ কৰি বৃষ্ণি-বংশৰ বীৰ বালকসকলৰ লগত যুদ্ধ কৰি, ভেঙলোকৰ ওপৰত নিষ্ঠুৰ আঘাত কৰিছিল। ৬।

পাছত সেই হৃদয়ভিৰে বৃষ্ণি-বংশৰ বহুত বীৰ বালকক বধ কৰি নগৰৰ ফুলনি-বোৰ সমূলি ধ্বংস কৰিছিল। ৭।

হে মহাবাহু, সি এই বুলিও কৈছিল 'সেই বৃষ্ণিকুলাধৰ বাসুদেৱৰ পুতেক হৃদয়ভি বাসুদেৱ ক'লৈ গ'ল?' ৮।

আনন্দেরাসীসকল, ডোমালোকে সঁচা কথা কোঁৱা, সি ক'ত ? সি য'ত আছে মই ভালেকে যাম । মই যুদ্ধত সেই যুদ্ধার্থীৰ দৰ্প চূৰ্ণ কৰিম । ৯ ॥

মই অস্ত্ৰ ছুই প্রতিজ্ঞা কৰিছোঁ, কংস আৰু কেনীৰ নিধনকাৰী সেই কৃষ্ণক মই বধ কৰিহে উভতিম, তাক বধ নকৰাকৈ মই উলটি নাযাওঁ । ১০ ॥

‘ক’ত সেই কৃষ্ণ ? ক’ত সেই কৃষ্ণ ?’ বুলি সেই সৌভাধিপতি শাস্ত্ৰ মোৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ হেপাহ কৰি, ইফালে-সিফালে ঘূৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে । ১১ ॥

শিশুপালক বধ কৰা কাৰণে মোৰ যি ক্ৰোধ-বহিঃ স্ফুলিছে, তাৰ কাৰণেই আজি সেই পাপী, নীচ, বিশ্বাস-ঘাতকক যমৰ ঘৰলৈ পঠিয়াম । ১২ ॥

ধৰ্ম্মৰাজ ! সি কৈছিল—যি পাপ-চৰিত্ৰ কৃষ্ণই মোৰ ভাই শিশুপালক বধ কৰিছে তাক মই বধিহে এৰিম । ১৩ ॥

মোৰ ভাই, ল’ৰা শিশুপাল যুদ্ধ-ক্ষেত্ৰত নাছিল, আৰু তেওঁ সারথীনো নাছিল, তেনেস্থলত যি তেওঁক বধ কৰিছে, মই সেই জনাৰ্দনক বধ কৰিম । ১৪ ॥

হে কুকনন্দন যুধিষ্ঠিৰ, এইদৰেই সেই শাস্ত্ৰ বজা মোক গালি-শপনি পাৰি ইচ্ছাগামী সৌভ বিমানেৰে ওপৰলৈ উঠিল । ১৫ ॥

কুকনন্দন, মাৰ্জিতকাবতৰ অধিপতি দৃষ্টবুদ্ধি, দৃষ্টায়া শাস্ত্ৰই মোৰ প্রতি যি অসজ আচৰণ কৰিলে, তাক দ্বাৰকাত গৈহে শুনিবো । ১৬ ॥

হে কৌৰব্য বজা, তেতিয়া মই সেই কুকৰ্ম্ম-পৰায়ণ শাস্ত্ৰই আন দেশৰ ওপ-বত কৰা অত্যাচাৰ, মোৰ নিজৰ প্রতি কৰা নিষ্ঠা আৰু সি কৰা আত্মগৰ্ভৰ কথা ভালকৈ জানিব পাৰি, মোৰ মন খঙত অধীৰ হয় আৰু মই তাক বধিবলৈ মনস্থ কৰোঁ । ১৭-১৮ ॥

বজা, তাৰ পাছত মই শাস্ত্ৰবধৰ কাৰণে যুদ্ধলৈ সাজু হৈ গৈ সমুদ্ৰ-উৰ্মি-চক্ৰৰ ওপৰৰ আকাশত তাক দেখা পালো । ১৯ ॥

হে বজা, তেতিয়া মই পাক্ষজন্যত দুই দি শাস্ত্ৰক যুদ্ধলৈ আহ্বান কৰি মই নিজেও যুদ্ধলৈ সাজু হলো । ২০ ॥

তাত, সেই দানববিলাকৰ লগত মোৰ নিচেই কম সময়হে যুদ্ধ হৈছিল, আৰু সেই কম সময়ৰ যুদ্ধতে সিহঁত আটাইবিলাকেই হয় মোৰ বশ হল, নহয় যত্নে বৰণ কৰিলে । ২১ ॥

হে শক্তিমান, এয়েই আছিল মই তেতিয়া যাব নোৱৰাৰ কাৰণ । পাছত হস্তিনাপুৰৰ সেই অনায়াস পাশা-খেলাৰ কথা শুনিবলৈ অজিণয় হুঃখপ্ৰসন্ন আপোনা-লোকৰ সাক্ষাৎ পাবলৈ আহিছো । ২২ ॥

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্ব্বত শাস্ত্ৰ-বধোপাখ্যান নামৰ চতুৰ্দশ অধ্যায় ॥ ১৪ ॥

॥ অধ্যায় ১৫ ॥

॥ শাস্ত্র-বোধোপাখ্যান ॥

যুধিষ্ঠিৰে কলে,—হে মহাশক্তিমান মহামনা বাসুদেৱ, আপোনাৰ এই কথাই মোৰ হেপাহ পলুৱাব পৰা নাই। আপুনি সৌভাষিপতি শাস্ত্ৰৰ নিধন-কাহিনী বিৱৰি কওক। ১ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণই কলে,—হে ভাৰত-শ্ৰেষ্ঠ শক্তিমান বজা, মোৰ হাতত শ্ৰুতশ্ৰৱাৰ পুত্ৰ নিহত হোৱা শুনি শাস্ত্ৰৰাজ দ্বাৰকা আক্ৰমণ কৰিবলৈ আগ বাঢ়ি আহিল। ২ ॥

পাণ্ডুনন্দন, দুৰাশ্বা শাস্ত্ৰই আকাশী-ৰথত উঠি নগৰৰ ওপৰ ভাগত অৱস্থান কৰি সকলো ফালৰেপৰা সেই নগৰ (দ্বাৰকা) আগুৰি পেলালে। ৩ ॥

সৌভাষিপতিয়ে তাতে থাকি ভাৰেপৰা সেই নগৰৰ বিকজে যুদ্ধ চলালে। সেই যুদ্ধ সকলো ফালৰেপৰা অস্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰি চলোৱা হৈছিল। ৪ ॥

তেতিয়া ভোৰণসমূহেৰে সৈতে গোটেই দ্বাৰকাপুৰীৰ সকলোফালে পতাকা উৰিবলৈ ধৰিলে, সৈন্য সঞ্চালিত হবলৈ ধৰিলে, শৌচাগাৰ আৰু প্ৰস্ৰাৱৰ স্থান নিৰ্ম্মিত হবলৈ ধৰিলে; যন্ত্ৰচালিত শস্ত্ৰধাৰীসকলক সুৰঙ্গ-পথত স্থাপন কৰা হ'ল। ৫ ॥

ৰথ চলাচলৰ উপযোগী পথসমূহত লোহাৰ শূলবোৰ, নগৰৰ তোৰণ আৰু অট্টালিকাবোৰৰ ওপৰত লোহাৰ অস্ত্ৰ স্থাপন কৰা হ'ল। নগৰত সৈন্যৰ চলাচল আৰম্ভ হল। শত্ৰুৰ দ্বাৰা নিক্ষিপ্ত জ্বলন্ত গুলী আৰু কাঠৰ টুকুৰা-নিবাৰক লোহাৰ যন্ত্ৰ ঠায়ে ঠায়ে স্থাপন কৰা হ'ল। ৬ ॥

হে ভাৰতবংশজ-শ্ৰেষ্ঠ বজা, ডবা, ভেৰী, পগৰ, আনক প্ৰভৃতি বাদ্য-যন্ত্ৰসমূহ সাজু কৰা হ'ল। তোমৰ, অৰ্জুণ, শতদ্রী, নাকুল, ভৃগুভী, শিলব গুলী, কুঠাৰ, অস্থান্য অস্ত্ৰ আৰু লোহাৰ ঢালবোৰ যথাস্থানত ৰখা হল। গুলীপূৰ্ণ নালিকা (বন্দুক) স্থাপন কৰা হল। ৭-৮ ॥

হে ভাৰতশ্ৰেষ্ঠ কৃষ্ণপুত্ৰ, যিসকল শত্ৰুক বাধা দিবলৈ সমৰ্থ, আন যুদ্ধত যিসকলৰ বীৰত্বৰ পৰিচয় পোৱা হৈছিল, প্ৰখ্যাত বংশসমূহত সেই গদ, সাস্ত্ৰ, উদ্ধৰ প্ৰভৃতি বীৰসকলে যুদ্ধ-শাস্ত্ৰৰ বিধান অনুসৰি বিভিন্ন ধৰণৰ বহু ৰথ ঠায়ে ঠায়ে স্থাপন কৰিলে। ৯-১০ ॥

পতাকাধারী অশ্বাৰোহী সৈন্যসকলক গড়ৰ ওপৰত স্থাপন কৰি, নগৰৰ মাজ-ভাগতো সৈন্যৰ শিবিৰ স্থাপন কৰি বখীয়াসকলৰ দ্বাৰা দ্বাৰকা নগৰৰ ভিতৰ-ভাগো সুৰক্ষিত কৰা হ'ল । ১১ ॥

উগ্রসেন আৰু উদ্ধৱ আদি সান্ন্যাসী লোকসকলে ঘোষণা কৰিলে, কোনেও যদ খাব নোৱাৰিব । ১২ ॥

আমি অসান্নধান হ'লে শাস্ত্ৰই আমাৰ ওপৰত অন্ত্যাত্ম কৰিব । ইয়াকে জানি হুষ্কি আৰু অন্ধক-বংশীয় লোকসকল সতৰ্ক হৈ ব'ল । ১৩ ॥

সন্ধিত ধন বন্ধাৰ কাৰণে আনৰ্ত্ত-দেশীয় সকলো নাচনিয়াৰ আৰু গায়ক নট-বোৰক ওতালিকে নগৰৰপৰা বাহিৰলৈ পঠিয়ালে । ১৪ ॥

হে কৌৰব্য, নদীৰ দলংবোৰো ভাঙি দিয়া হ'ল, নাও চলাচল নিষেধ কৰা হ'ল, নগৰৰ গড়ৰ বাহিৰত থকা খাৱৈত অলেখ শূল পুতি ৰখা হ'ল । ১৫ ॥

হে কুক্ৰোষ্ঠ, সেইদৰে নাদবোৰো পানী ভুলি শুকান কৰা হ'ল, আৰু নগৰৰ বাহিৰত এক ক্ৰোশ (দুমাইল) দূৰলৈকে বিস্তৃত অঞ্চল জোহাৰ শূল আদি পুতি ৰিপদ-সঙ্কুল কৰি তোলা হ'ল । ১৬ ॥

হে কুক্ৰোষ্ঠলক ধৰ্মৰাজ, যি দ্বাৰকা নগৰ ইন্দ্ৰৰ অমৰাৱতীৰ দৰে সমানেই অগম্য দুৰ্গৰ সদৃশ সুৰক্ষিত আৰু অস্ত্ৰে শস্ত্ৰে পৰিপূৰ্ণ, সেই দ্বাৰকা নগৰ, বিশেষকৈ সেই সময়ত, সকলোপ্ৰকাৰৰ অস্ত্ৰে-শস্ত্ৰে পৰিপূৰ্ণ হৈ সুৰক্ষিত আৰু অবোধ্য হৈ উঠিছিল । ১৭-১৮ ॥

ৰজা, সৌভগতি শাস্ত্ৰৰ সেই আক্ৰমণৰ সময়ত হুষ্কি আৰু অন্ধকসকল এই নগৰৰপৰা অনুমতি পত্ৰ নোহোৱাকৈ বাহিৰলৈ যাব বা তাত প্ৰৱেশ কৰিব নোৱাৰিছিল । ১৯ ॥

মহাৰাজ, তেতিয়া বথ চলাচলৰ উপযোগী আটাইবোৰ পথত আৰু নগৰৰ পথাৰবোৰত হাতী-ঘোঁৰাবোৰে অলেখ সৈন্য স্থাপন কৰা হৈছিল । ২০ ॥

হে মহাৰাজ, তেতিয়া সেই সৈন্যবোৰক বেতন, খাদ্য, অস্ত্ৰ আৰু কাপোৰৰ যোগান ধৰা হৈছিল । আৰু ভেওঁলোকক অতি প্ৰীতি-সম্বাদৰ জৰোৱা হৈছিল । ২১ ॥

কোনো সৈন্যকেই বিনা বেতনে বা কাকো অধিক বেতনত লোৱা হোৱা নাছিল । পৰাক্ৰমৰ পৰীক্ষা নোলোৱাকৈ অনুগ্ৰহ-মাত্ৰ দেখুৱাই কোনো সৈনিকক নিযুক্তি দিয়া হোৱা নাছিল । ২২ ॥

হে ৰাজীৱ-লোচন ৰজা, এইদৰে শুক বেতনভোগী সৈনিকসকলে আৰু ৰজা উগ্রসেনে দ্বাৰকা নগৰক সুসজ্জিত কৰি ৰক্ষা কৰিছিল । ২৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনভিগমন-পৰ্বত শাস্ত্ৰ-বোধোপাখ্যান নামৰ পঞ্চদশ অধ্যায় । ১৫ ॥

। অধ্যায় ১৬ ।

॥ শাস্ত্র-বধোপাখ্যান ॥

বান্ধুদেৱে কলে,—

মহাবাজ, তেতিয়া সৌভাষিপতি শাস্ত্র সেইদৰে সুসজ্জিত দ্বাৰকাক লক্ষ্য কৰি
অলেখ পদাতিক আৰু হাতী আদি থকা সৈন্ত-বাহিনী লৈ দ্বাৰকাৰ ওচৰত উপস্থিত
হ'লহি । ১ ॥

চতুৰঙ্গ শক্তিসম্পন্ন শাস্ত্রবজাৰ অধীনত থকা সেই সেই সৈন্তদল বহু জলাশয়
থকা সমতল অঞ্চলত প্ৰৱেশ কৰিলেহি । ২ ॥

আশান, দেৱ-অগ্নিৰ, উ'ইৰ হাফলু, আৰু দেৱদুৰ্গ পৰিহাৰ কৰি আন সকলো
ঠাইতে সেই সৈন্তদল স্থাপিত হ'ল । ৩ ॥

মহাবাজ, সৈন্তবিলাক ভাগে ভাগে স্থাপিত হোৱাত সকলো বাট-পথ বন্ধ হৈ
পৰিল, 'আন' কি, 'শাস্ত্র' সিবিৰলৈও বাট নাথাকিল । ৪ ॥

শাস্ত্র বজাই দ্বাৰকাভিমুখে চলাই অনা সেই সেনাদল আছিল সকলো ধৰণৰ
অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰেৰে সজ্জিত আৰু সকলো শাস্ত্ৰত পাৰ্গত । হাতী, ঘোঁৰা, বশ-সমূহেৰে সেই
সৈন্তদল দুৰ্ভেদ্য আৰু পদাতিক সৈন্তৰ নিচানবোৰেৰে সেই সৈন্তদল শোভিত
হৈছিল । তান্তি আছিল শকত-আবত বীৰ-লক্ষণযুক্ত সৈনিকসকল, নানাতৰহৰ পতাকা-
সমূহ, কৰচবোৰ, বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ বথবোৰ আৰু ধনুসমূহ । ৫—৭ ॥

হে 'কুকলক্ষন', তেতিয়া টাকদেৱ, সাধ আৰু মহাবথ প্ৰত্যয় প্ৰভৃতি যাদৱ-
কুমাৰসকলে শাস্ত্র বজাৰ সৈন্তদল আগ হাতি অহা দেখি, তেওঁৰ অহাৰ সহি নাথাকি,
দ্বাৰকাৰপৰা ওলাই গৈ সিহঁতৰ লগত বণ দিলে । ৮—৯ ॥

তেওঁলোক 'আটাইকে' বৰণ 'সাজেৰে সাজি নানাতৰহৰ বস্ত্ৰ-অলঙ্কাৰেৰে ভূষিত
'জীৰ্ণ' পতাকাবোৰেৰে শোভিত হৈ বহুত আয়োজন কৰি শাস্ত্রবজাৰ মহা মহা বীৰ
বগুৱাসকলৰ সমুখীন হ'লহি । ১০ ॥

" 'সাহু' হাতত 'ধনু' লৈ শাস্ত্র মন্ত্ৰশালাত সেনাপতি কেবলহঁতৰ লগত বুদ্ধ কৰি-
বলৈ আৰম্ভ কৰিলে । ১১ ॥

" 'ভাৰতবৰ্ষ', 'ইজৰ' 'খাৰি-বৰ্ষ' কৰ্মৰ কৰে 'জাহ্নবী'ৰ পুত্ৰ সাধৱো কেবলহঁতৰ
ওপৰত অভিমান ৰাণ-বৰ্ষণ আৰম্ভ কৰিলে । ১২ ॥

মহাৰাজ, ভূপতি ক্ষেমবৃদ্ধিয়ে হিমালয়ৰ দৰে অলব-অচৰ হৈ থাকি সেই ভূমূল বাণ-বৰ্ষণ সহিবলৈ ধৰিলে । ১৩ ॥

হে বাৰ্জেন্দ্ৰ, তেতিয়া ক্ষেমবৃদ্ধিয়ে নিজেও সাধুৰ ওপৰত কৌশলপূৰ্ণ ততোধিক বিশাল শবজ্বাল নিক্ষেপ কৰিলে । ১৪ ॥

তেতিয়া সাধুই সেই মায়াময় শবজ্বাল কৌশলেৰে ছেদ কৰি, ক্ষেমবৃদ্ধিৰ বথৰ ওপৰলৈ হেজাৰ শৰ মাৰি পঠিয়ালে । ১৫ ॥

তেতিয়া শাস্ত্ৰৰ সেনাপতি ক্ষেমবৃদ্ধি সাধুৰ বাণেৰে ক্ষত-বিক্ষত হৈ, অতিশয় কষ্ট পাই, অতি বেগী ঘোঁৰাবিলাকৰ সহায়ত যুদ্ধ-ক্ষেত্ৰৰপৰা আঁতৰি গ'ল । ১৬ ॥

শাস্ত্ৰৰ সেনাপতি সেই নিষ্ঠুৰ ক্ষেমবৃদ্ধি পলোৱাত, বেগৱান নামেৰে এজন বলৱান দৈত্য মোৰ পুত্ৰৰ ফাললৈ আগ বাঢ়ি গ'ল । ১৭ ॥

হে বজা, যাদৱশ্ৰেষ্ঠ বীৰ সাধুয়ো তেতিয়া আগ বাঢ়ি গৈ সেই ধাৱমান দৈত্যৰ পতি বোধ কৰিলে । ১৮ ॥

হে কুন্তীনন্দন, যথার্থ বিক্ৰমশালী সেই সাধুই ততালিকে এডাল গদা ঘূৰাই বেগেৰে আগুৱাই অহা সেই দৈত্যৰ গালৈ মাৰি পঠিয়ালে । ১৯ ॥

বজা, বেগেৰে আগুৱাই অহা সেই দৈত্য সাধুৰ গদাৰ কোবত, বতাহন কোবত শিপা উভালি ভাগি পৰা গছৰ দৰে মাটিত বাগৰি পৰিল । ২০ ॥

মহাবীৰ সেই অসুৰ গদাৰ কোবত মৰিলত, মোৰ পুত্ৰ সাধুই গৈ বিশাল সেনাদলৰ মাজত সোমাই যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে । ২১ ॥

মহাৰাজ, মহাধনুৰ্দ্ধাৰী বুলি জনাজাত, বিবিদ্ধা নামে এজন মহাবলী দানৱৰ লগত চাকদেফৰ ভেটা-ভেটি হ'ল । ২২ ॥

অতীজত ব্ৰহ্মাসুৰ আৰু ইন্দ্ৰৰ মাজত হোৱা যুদ্ধৰ দৰে চাকদেফ আৰু বিবিদ্ধাৰ মাজত ভূমূল যুদ্ধ চলিবলৈ ধৰিলে । ২৩ ॥

মহাবলী চুটা সিংহৰ দৰে ছয়ো ছয়োৰে প্ৰতি সৰ্ব্বোদেহে উৰ্জ্জ্বল-গৰ্জ্জ্বল কৰি বাণেৰে পৰস্পৰক আঘাত কৰিবলৈ ধৰিলে । ২৪ ॥

তেতিয়া কল্পিলী-নন্দন চাকদেফই অগ্নি আৰু সূৰ্য্যৰ নিচিনা ভেজৱী শক্ত-নাশক এপাট বাণ মহাস্ত্ৰ-মন্ত্ৰেৰে মন্ত্ৰপূত কৰি ধনুত জুৰিলে । ২৫ ॥

বজা, মোৰ পুত্ৰ মহাবল চাকদেফই ক্ৰোধান্বিত হৈ সেই বাণপাট বিবিদ্ধালৈ মাৰি পঠোৱাত, সেই দানৱ মৰি বাগৰি পৰিল । ২৬ ॥

বজা শাস্ত্ৰ বিবিদ্ধা নিহত আৰু নিজৰ সেনাদল বিচলিত হোৱা দেখি, নিজে ইচ্ছা-গামী সৌভ-বিমানত আৰোহণ কৰি উপস্থিত হ'লহি । ২৭ ॥

শক্তিমান বজা, তেতিয়া দ্বাৰকাবাসী সৈন্তসমূহ সৌভ-বিমানেৰে অহা শাস্ত্ৰক দেখি ভয়ত ব্যাকুল হৈ পৰিল । ২৮ ॥

হে কুকবলীয়া বজা, তাৰ পাহত প্ৰহাৰই নিজ সৈন্যদলৰপৰা ওলাই গৈ দ্বাৰকাৰ সৈন্তসকলক চঞ্চলতা পৰিহাৰ কৰিবলৈ উপদেশ দি কৰলৈ ধৰিলে । ২৯ ॥

আপোনালোক সকলোৱে যুদ্ধ-ক্ষেত্ৰত থাকি চাওক, মই এই যুদ্ধত শাস্ত্ৰ বজাৰে সৈতে সেই বিমানখন খেদি পঠিয়াওঁ । ৩০ ॥

হে যাদৱসকল, আজি মই মোৰ ধনু আৰু বাহুব দ্বাৰা নিক্ষিপ্ত বিষধৰ-তুল্য লোহাৰ বাণসমূহেৰে শাস্ত্ৰৰ সৈন্তসমূহক ধ্বংস কৰিম । ৩১ ॥

আপোনালোক আশ্বস্ত হওক, ভয় পৰিহাৰ কৰক, আজি সৌভাগ্যপতিৰ মৃত্যু হব ; মোৰ আক্ৰমণত সেই দৃষ্টাণ্ডা বিমানেৰে সৈতে বিনাশপ্ৰাপ্ত হব । ৩২ ॥

হে বীৰেন্দ্ৰ পাণ্ডৱ, প্ৰচ্যুত ই উৎসাহেৰে এনেকৈ কোৱাত সেই যাদৱ সৈন্তদল মুগ্ধ হৈ উৎসাহেৰে যুদ্ধত প্ৰবৃত্ত হ'ল ।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত শাস্ত্ৰ-বধোপাখ্যান নামৰ ষোড়শ অধ্যায় । ১৬ ॥

॥ অধ্যায় ১৭ ॥

॥ শাস্ত্ৰ-বধোপাখ্যান ॥

বাসুদেৱে কলে,—হে ভৰত-শ্ৰেষ্ঠ, কল্মিণী-পুত্ৰই যাদৱসকলক এই কথা কৈ ধুনীয়াকৈ সজোৱা ঘোঁৰা-যুক্ত সোণৰ বথত আৰোহণ কৰি, মুখ মেলি খাবলৈ অহা যম-সদৃশ মকৰ-চিহ্নেৰে চিহ্নিত পতাকা উকুৱাই শত্ৰুৰ ফাললৈ গতি কৰিলে । তেতিয়া অতি বেগী ঘোঁৰাবোৰ আকাশত উঠা যেন দেখা গৈছিল । ১-২ ॥

মহাবীৰ প্ৰচ্যুত ই তৃণ, তৰোৱাল, হস্তাবৰণ, আঙুলি-ঢাকনী ধাৰণ কৰি গৰজি গৰজি শত্ৰুক গালি-শপনি পাৰি, বিজুলীৰ পোহৰ বিতৰণ কৰা ধনুখন ইহাত-সিহাত কৰি সৌভ-বিমানত থকা দৈত্যসকলক মুগ্ধ কৰিলে । ৩-৪ ॥

তেওঁ বাৰে বাৰে ধনুত টঙ্কাৰ দি বাণ মাৰি পঠিয়াই সেই যুদ্ধত শত্ৰুক নিধন কৰা সময়ত কোনেও তাৰ অৱকাশ (বিৰতি) দেখা নাছিল । ৫ ॥

তেতিয়া তেওঁৰ মুখ বিবৰ্ণ হোৱা নাছিল আৰু শৰীৰৰ অঙ্গনোৰো কঁপা নাছিল । এওঁৰ তীব্ৰ গজ্জৰ্ণত মানুহে শুনিবলৈ পাইছিল সিংহসদৃশ এক অজুত প্ৰবল শক্তিৰ ধ্বনি । ৬ ॥

শ্ৰেষ্ঠ পতাকাত অঙ্কিত তিনি মাছৰ যম ঘৰিয়ালটোৱে সেই শ্ৰেষ্ঠ বথত সুবৰ্ণ-দণ্ডত শাস্ত্ৰৰ সৈন্তদলৰ আগত থাকি সিহঁতৰ ভয় জন্মাইছিল । ৭ ॥

বজা, তাৰ পাছত শত্ৰুঘাতী সেই প্ৰচ্যুত তড়ালিকে ওলাই গৈ যুদ্ধ কৰিবৰ হেপাহেৰে শাস্ত্ৰৰ সমুখলৈ আগ বাঢ়ি গ'ল । হে কুক-কুলৰ উদ্ধাবকৰ্তা, সেই যুদ্ধত বীৰ প্ৰচ্যুত ই চলোৱা অভিযান অতি খঙাল সেই শাস্ত্ৰ বজাই সহিব নোৱাৰিলে । ৮-৯ ॥

শত্ৰু-নগৰ-বিজেতা শাস্ত্ৰ বজা খং আৰু গৰ্বিত মডলীয়া হৈ বিমানবপৰা নামি আহি প্ৰদ্যুম্নৰ আগত যুদ্ধত প্ৰৱৃত্ত হ'ল । ১০ ॥

তেতিয়া সমৰেত সৈনিকসকলে বলি আৰু ইন্দ্ৰৰ মাজত হোৱা যুদ্ধৰ দৰে শাস্ত্ৰ আৰু যজ্ঞ-বীৰৰ মাজত হোৱা যুদ্ধখন চাবলৈ ধৰিলে । ১১ ॥

হে বীৰ, শাস্ত্ৰবজাৰ সেই বথখন আছিল কোণলপূৰ্ণ আৰু সোণ-খটোৱা ; তাত উৰোৱা হৈছিল পতাকা আৰু বিশেষ-চিহ্নযুক্ত নিচান ; তাত তলৰ ফালে কাঠ আৰু ভিতৰত আছিল তুণ । ১২ ॥

হে কুকবংশীয় বজা, সেই বলৱান শাস্ত্ৰ বজাই বেশ-ভূষণেৰে সুশোভিত হৈ উন্নত ধৰণৰ বথত আৰোহণ কৰি, প্ৰদ্যুম্নৰ ওপৰত বাণ বৰষিবলৈ ধৰিলে । ১৩ ॥

তেতিয়া সেই যুদ্ধত প্ৰদ্যুম্নয়ো শাস্ত্ৰক যুদ্ধ কৰিবলৈ যেন হাতৰ কিপ্ৰতাৰে বেগেৰে শাস্ত্ৰলৈ বাণ মাৰিবলৈ ধৰিলে । ১৪ ॥

সৌভপতি শাস্ত্ৰই সেই যুদ্ধত বাণাঘাত সহিব নোৱাৰি জ্বলন্ত জুইৰ দৰে বাণবোৰ মোৰ পুত্ৰলৈ মাৰি পঠিয়ালে । ১৫ ॥

মহাবলী প্ৰদ্যুম্নই সেই যুদ্ধত তেওঁৰ ফাললৈ অহা সেই বাণৰাশি কাটি পেলালে । তেতিয়া শাস্ত্ৰই মোৰ পুত্ৰৰ ওপৰত আন কিছুমান চোকা শৰ নিক্ষেপ কৰিলে । ১৬ ॥

মহাৰাজ, প্ৰদ্যুম্নই সেই যুদ্ধত শাস্ত্ৰৰ বাণত থকা-সৰকা হৈ ততালিকে এপাট হৃদয়-বিদাৰক বাণ মাৰি পঠিয়ালে । ১৭ ॥

মোৰ পুত্ৰই মাৰি পঠোৱা সেই পাখি-লগা বাণপাতে ততালিকে তাৰ কৰ্ণ ভেদ কৰি তাৰ বুকু বিচ্ছিন্ন হৈ সি মৰ্চ্ছিত হৈ পৰি গ'ল । ১৮ ॥

মহাবীৰ শাস্ত্ৰ বজা অচেতন হৈ পৰি যোৱাত, দানৱ-বীৰবিলাক খুলি উকুৱাই পলাবলৈ ধৰিলে । ১৯ ॥

বজা, শাস্ত্ৰ বজা যেতিয়া সংজ্ঞাহীন হৈ বাগৰি পৰিল, তেতিয়া তাৰ সৈন্য-বিলাকে হাহাকাৰ অগালে । ২০ ॥

হে কুকবংশজ, তাৰ পাছত সেই মহাবলী শাস্ত্ৰই চেতনা লাভ কৰি উঠি, ততালিকে প্ৰদ্যুম্নলৈ বহুত বাণ মাৰি পঠিয়ালে । ২১ ॥

শাস্ত্ৰই মাৰি পঠোৱা সেই বাণবোৰে, গৈ তেতিয়া সেই যুদ্ধত থকা প্ৰদ্যুম্নক কাণ আৰু বুকুৰ সন্ধিস্থলত বেছিকৈ বিদ্ধি ধৰাত, তেওঁ জ্ঞান হেৰুৱাই বথৰ ওপৰত বাগৰি পৰিল । ২২ ॥

মহাৰাজ, শাস্ত্ৰ বজাই প্ৰদ্যুম্নক এইদৰে বাণেৰে হানি চিঞৰ-বাখৰেৰে পৃথিৱী খলক লগাই সিংহ-গজ্জনেৰে পৰজিবলৈ ধৰিলে । ২৩ ॥

হে ভৱভনন্দন, মোৰ পুত্ৰ যেতিয়া এইদৰে মৰ্চ্ছিত হৈ আছিল, তেতিয়াই শাস্ত্ৰ বজাই আকৌ লৰালৰিকৈ কিছুমান হৃদয়-বাণ মাৰি পঠিয়ালে । ২৪ ॥

কুকৰ্ণেট, প্ৰদ্যুম্ন এইদৰে সেই দুঃসহ বাণবোৰৰ আঘাতত যুদ্ধস্থলীতেই মৃত-
কহ গৈ বিতত হৈ বাগৰি পৰিল । ২৫ ॥

ইতি মহাত্মাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাস্তিগমন-পৰ্বত শাস্ত্ৰ-বোধোপাখ্যান নামৰ
সপ্তদশ অধ্যায় । ১৭ ॥

৪ ॥ অধ্যায় ১৮ ॥

॥ শাস্ত্ৰ-বোধোপাখ্যান ॥

বাসুদেৱে কলে, মহাবীৰ প্ৰহ্লাদ শাস্ত্ৰৰ ষাণ্ড এইদৰে পীড়িত হোৱাত যাদৱ
বাহিনীত থকা বীৰসকলে পলাবলৈ স্থিৰ কৰি অতি দুখ অনুভৱ কৰিছিল । ১ ॥

মহাবাজ, প্ৰদ্যুম্ন মুৰ্ছিত হোৱাত হৃষিক আৰু অন্ধকবংশীয় সকলো সৈন্যই যেতিয়া
হাহাকাৰ কৰিছিল, তেতিয়া শত্ৰুসকল পৰম হৰ্ষান্বিত হৈছিল । ২ ॥

তেওঁক এইদৰে মুৰ্ছিত হৈ থকা দেখি শিকিত সাৰথি দাককিয়ে তেওঁক বেগী
ধোৱাবে ততালিকে তাৰপৰা আঁতৰাই নিলে । ৩ ॥

বথ বেছি দূৰ যাবলৈ নাপালে, তেওঁৰ চেতনা আহিল, আৰু শত্ৰুৰ বথ জয়
কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি তেৱেঁই হাতত ধনু লৈ সাৰথিক কলে । ৪ ॥

সূত-পুত্ৰ, ই তোমাৰ কি কাৰ্য্য ? কেলেই পলাই যাব খুজিছা ? যুদ্ধত হৃষিক-
বীৰসকলৰতো ই ধৰ্ম্ম নহয় । ৫ ॥

সৌতি, এই মহাযোদ্ধা শাস্ত্ৰক দেখি তোমাৰ কেনেকৈ ভ্ৰম হোৱা নাইতো ?
অথবা এই যুদ্ধ দেখি তোমাৰ দুখ লাগিছেনেকি ? মোক আচল কথাষাৰ কোৱা-
চোন । ৬ ॥

সৌতিয়ে কলে,—জনार्দনপুত্ৰ প্ৰদ্যুম্ন, মোৰ ভুলো হোৱা নাই, ভয়ো ওপজা
নাই ; কিন্তু মই বিবেচনা কৰোঁ, শাস্ত্ৰ আপোনাৰ কাৰণে দুঃসহ । ৭ ॥

মহাবীৰ, মই লাহে লাহে আঁতৰি যোওঁ, এই বলৱান শাস্ত্ৰ পাপ-কৰ্ম্মকাৰী ।
গৰ্ভিকে যুদ্ধত মুৰ্ছিত বীৰ ধৰ্ম্মক সাধাৰণে বৰ্জ্য কৰা উচিত । ৮ ॥

আত্মজ্ঞান আপোনাক মই সততে বৰ্জ্য কৰা উচিত আৰু আপুনিও সদায়
মোক বৰ্জ্য কৰা উচিত । বথী সততে বৰ্জ্যীয় বুলি জানিয়েই মই আঁতৰি যাবলৈ
ইচ্ছা কৰিছোঁ । ৯ ॥

অস্তিমান কল্পিণী-নন্দন, আপুনি অকলশৰীয়া আৰু ধীনৱসকল বহুত । আপো-
নাক শত্ৰুৰ সমকক্ষ যেন নেদেখি মই আঁতৰি যাবলৈ বিচাৰিছোঁ । ১০ ॥

কুকনন্দন, সাৰথিয়ে সেইদৰে কোৱাত, ঘৰিয়াল-চিহ্নেৰে শোভিত পতাকাযুক্ত
বথত আৰোহণকাৰী প্ৰদ্যুম্নই ‘আকৌ বথ ঘূৰোৱাঁ’ বুলি সাৰথিক কলে । ১১ ॥

দাকক-নন্দন সোতি, তুমি আৰু কেতিয়াও কোনোপ্ৰকাৰেই মই জীয়াই
থাকোঁতে মোৰ বথ বণ-ভূমিৰপৰা আঁতৰ নকৰিবা । ১২ ॥

যি লোক যুদ্ধৰপৰা পলায়, যি বাগৰি পৰা আৰু বশ্বতা স্বীকাৰ কৰা লোক
আঘাত কৰে, সেইদৰে যি লোকে তিৰোতা, শিশু, বুঢ়া, বথহীন, দলত্যাগী আৰু
অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ এৰি যোৱা লোকক বধ কৰে, তেনে কোনো লোক বৃক্ষি বংশত
ওপজা নাই । ১৩-১৪ ॥

দাককি, তুমি সূত-কুলত উপজি সাৰথিৰ কৰ্ত্তব্য পালন কৰি আহা, তুমি
বৃক্ষি-বংশীয় লোকৰ সমৰ-নীতিও জানা । ১৫ ॥

সোতি, শত্ৰুসেনাৰ সমুখত যাদৱসকলৰ আচৰণীয় সকলো কাৰ্য্য তুমি জানিও
এইদৰে আৰু কেতিয়াও বথ বিমুখ নকৰিবা । ১৬ ॥

মূৰ্ছিত হৈ যুদ্ধৰপৰা পলাই গুচি যাওঁতে মোৰ পিঠিত অস্ত্ৰৰ আঘাত লগা
দেখি গদাৰ ককায়েক মোৰ দুৰ্জয় পিতাই মোক কি কব ? ১৭ ॥

মাধৱৰ ককায়েক নীল-বসনধাৰী মদ-মত্ত শক্তিমান বলদেৱেই বা আচি মোক কি
কব ? ১৮ ॥

সাৰথি, মই যুদ্ধৰপৰা গুচি আহিছো বুলি শুনি মহাধনুৰ্দ্ধাৰী নবসিংহ, সাতাকি
আৰু যুদ্ধ-বিজয়ী সান্নাই কি ক’ব ? ॥

সাৰথি, দুৰ্জয় চাকদেক্ষ, গদ, সাৰণ আৰু মহা শক্তিশালী অক্ৰুৰেই বা মোক
কি কব ? ২০ ॥

মই এজন সম্মানিত, শান্ত-স্বভাৱ, পৌৰুষাভিমানী বীৰ ; এই স্থলত যাদৱ-বীৰাঙ্গনা-
সকলে মিলি মোক কি ক’ব ? ২১ ॥

(তেওঁলোকে কব) এয়া প্ৰদ্যুম্ন, মহাযুদ্ধ এৰি ভয়ত পলাই আহিছে । এওঁক
ধিকাৰ দিয়া উচিত । ‘ভালেই কৰিছে’ বুলিতো নকব । ২২ ॥

মোৰ বা মোৰ নিচিনা লোকৰ পক্ষে কথাবে উপহাস কৰাটোও নিন্দা আৰু
মৃত্যুভকৈও অধিক । সাৰথি, তুমি আকৌ যুদ্ধৰপৰা গুচি নাযাবাঁ । ২৩ ॥

মধু-দানৱ-নিহন্তা কৃষ্ণই মোৰ ওপৰত দ্বাৰকাৰ ভাৰ অৰ্পণ কৰি স্থিতিৰ
যজ্ঞলৈ গৈছে । তেওঁ মোক আজি ক্ষমা নকৰিব । ২৪ ॥

সূতপুত্ৰ, যুদ্ধলৈ সাজু হৈ ওলোৱা । কৃতবৰ্ম্মা বীৰক মই হাক দিছিলো ‘তুমি
যুদ্ধলৈ যাব নালাগে, মই শাস্ত্ৰক খেদি পঠিয়াম’ বুলি সেই কৃতবৰ্ম্মায়ো মোক
সমৰ্থ দেখি মিছে নগ’ল । এতিয়া যুদ্ধৰপৰা পলাই আহি সেই মহাবথৰ আগত
গৈ কি ক’ম ? ২৫-২৬ ॥

শত্ৰু-চক্ৰ-গদাধাৰী দুৰ্জয়, মহাশক্তিমান মহাপুৰুষ, কমল-লোচন আহিব লাগিছে,
তেওঁকেই বা মই কি সমিধান দিম ? ২৭ ॥

সাত্যকি, বলদেৱ, আৰু আন বিনকল বৃক্ষবংশীয় লোকে মোৰ কাৰণে গোৱৰ
বোধ কৰে, সিনকলকেই বা কি কৰ্ম ? ২৮ ॥

সাৰথি, তুমি মোক অজ্ঞান অৱস্থাত যুদ্ধক্ষেত্ৰপৰা এইদৰে লৈ অহাত মই
বশৰ ঠাইপৰা আঁতৰি আহোঁতে পিঠিত শত্ৰুৰ শবৰ আঘাত লৈ কেতিয়াও জীয়াই
থকা উচিত নহয় । ২৯ ॥

দাকক-নন্দন, ততালিকে বথ লৈ উদ্ভৃতি ব'লী, বিপদত পৰিলেও আৰু কেতিয়াও
এনে নকৰিবাঁ । ৩০ ॥

সোতি, যুদ্ধপৰা ভয়ত পলাই আহোঁতে মোৰ পিঠিত শবৰে আঘাত কৰা
হৈছে, এনে স্থলত মই মোৰ জীৱনত একো গুৰু দিব নোৱাৰোঁ । ৩১ ॥

সোতি, তুমি কেতিয়াবা মই কাণ্ডকাৰৰ দৰে ভয়ত কাতৰ হৈ যুদ্ধ এৰি পলাই
যোৱা কথা জানানে ? ৩২ ॥

দাকক-পুত্ৰ, মোৰ যুদ্ধৰ হেপাহ থাকোঁতেই তুমি যুদ্ধৰ ঠাই এৰি অহা উচিত
নহয় ; গতিকে য'ত যুদ্ধ হৈছে, ততালিকে তালৈ ব'লী । ৩৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত শাল্ল-বধোপাখ্যান নামৰ
অষ্টাদশ অধ্যায় । ১৮ ॥

॥ অধ্যায় ১৯ ॥

॥ শাল্ল-বধোপাখ্যান ॥

শ্ৰীকৃষ্ণই ক'লে,—

কুন্তী-নন্দন, সোতিকে এনেকৈ কোৱাত, তেওঁ বলী-শ্ৰেষ্ঠ প্ৰহাৰক মধুৰ আৰু
নম্ৰভাৱে আচল কথা ক'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে । ১ ॥

কল্লিণী-নন্দন, যুদ্ধত ঘোঁৰা পৰিচালক মোৰ কোনো ভয় নাই ; মই যাদৱ-
সকলৰ সমৰ-নীতিও জানো । এই ক্ষেত্ৰতো ইয়াৰ অকণো অন্তথা হোৱা নাই । ২ ॥

আয়ুদ্धान, 'বথীক সকলোপ্ৰকাৰে ৰক্ষা কৰা উচিত'—সাৰথিসকলৰ প্ৰতি থকা
এই উপদেশ মোৰ মনত আছিল আৰু আপুনিও অতিশয় কষ্ট পাইছিল । ৩ ॥

হে বীৰ, আপুনি শাল্লৰ দ্বাৰা নিষ্কিপ্ত বাণত অতিশয় আঘাত পাই মূৰ্ছিত হৈ
পৰিছিল । সেই কাৰণেহে মই তাৰপৰা আঁতৰি আহিছিলোঁ । ৪ ॥

যাদৱ-শ্ৰেষ্ঠ কেশৱ-নন্দন, ঈশ্বৰৰ ইচ্ছাত আপুনি জ্ঞান লাভ কৰিছে ; আজি
আপুনি মোৰ ঘোঁৰা পৰিচালনা শিক্ষা প্ৰদৰ্শন কৰক । ৫ ॥

মই দাককৰ পুত্ৰ, যথানিয়মে অশ্ব-চালনা শিক্ষাও লাভ কৰিছো, শাস্ত্ৰৰ এই বিখ্যাত সেনা-বাহিনীৰ মাজত মই নিৰ্ভয়ে প্ৰৱেশ কৰিম । ৬ ॥

ক্ৰীত্ৰুষ্ণই কলে,—

হে বীৰ, সাৰথিয়ে ইয়াকে কৈ লেকায় টানি ঘোঁৰাবোৰক উৎসাহিত কৰি বেগেৰে চলাই নি তেতিয়াই যুদ্ধৰ ঠাইলৈ যাবলৈ ধৰিলে । ৭ ॥

যমক আৰু আন সকলোবোৰ সৌফালে থকা সৈন্ত-সমাবেশ (সেনা-বহুল) একেবাৰেই বাঁওফলীয়া কৰিলে । ৮ ॥

মহাৰাজ, সৌকাৰ কোষত আৰু লেকায়ৰ টানত উৎসাহিত সেই উৎকৃষ্ট ঘোঁৰাবোৰে যেন জঁপিয়াই জঁপিয়াই ওপৰলৈহে উঠি যাবলৈ ধৰিলে । ৯ ॥

ৰজা, "সেই ঘোঁৰাবোৰ সাৰথি দাককিৰ হাতৰ ক্ষিপ্ৰ বেগ উপলব্ধি কৰি উত্তেজিত হৈ যেন ভৰিৰে মাটি নোছোৱাকৈয়ে যাবলৈ ধৰিলে । ১০ ॥

ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, সাৰথিয়ে অনাস্থাসে শাস্ত্ৰৰ সেই সেনাক বাঁওফালে ৰাখি চেৰ পেলাই যোৱাটো অসম্ভৱ যেন লাগিল । ১১ ॥

প্ৰহ্ময়্যই বাঁওফলীয়াটোকে চেৰাই যোৱাটো সহিব নোৱাৰি সৌভগতি শাস্ত্ৰই ততালিকে তিনিপাট বাণ মাৰি সাৰথিক পীড়িত কৰিলে । ১২ ॥

মহাৰাজ, দাককিয়ে শাস্ত্ৰৰ বাণৰ গতি চিন্তা কৰি আকৌ আগৰ দৰে বাঁওফলীয়াটোকেয়েই অধিক বেগেৰে যাবলৈ ধৰিলে । ১৩ ॥

হে বীৰ, তেতিয়া সৌভগতি শাস্ত্ৰই আকৌ যোৰ পুত্ৰ কষ্টিগী-নন্দনৰ ওপৰত নানা ভৰহৰ বাণ বৰষিবলৈ ধৰিলে । ১৪ ॥

শত্ৰুবীৰ-নিধনকাৰী প্ৰহ্ময়্যই মিচিকিয়াই হাঁহি সেই বাণবোৰ আহি পোৱাৰ আগতেই হাতৰ ক্ষিপ্ৰতা দেখুৱাই, চোকা বাণসমূহেৰে সেইবোৰ কাটি পেলালে । ১৫ ॥

প্ৰহ্ময়্যই সেই বাণবোৰ কাটি পেলাৱা দেখি সৌভাধিপতিয়ে আনুৰিক মায়া (কৌশল) অৱলম্বন কৰি বাণ মাৰিবলৈ ধৰিলে । ১৬ ॥

মহাশক্তিশালী দানৱান্ধৱ নিৰ্বেশ কৰা বুলি জানিব পাৰি প্ৰহ্ময়্যই ব্ৰহ্মাৰূপে আকাশতে তাক কাটি পেলাই আন বহুত বাণ মাৰি পঠিয়ালে । ১৭ ॥

ৰক্ত-পিপাসু সেই বাণবোৰে শাস্ত্ৰৰ অস্ত্ৰ নাশ কৰি ততালিকে গৈ তাৰ মূৰ, বুকু আৰু মূখ শালি ধৰিলে, আৰু তেতিয়া সি মুৰ্ছিত হৈ পৰি গ'ল । ১৮ ॥

সেই নীচ শাস্ত্ৰ বাণৰ আঘাতত কষ্ট পাই পৰি যোৱাত, কষ্টিগী-নন্দনে শত্ৰু-বিনাশক আন বাণ এপাট মাৰিবলৈ ধনুত জ্বৰিলে । ১৯ ॥

সকলো যাদৱৰ ব্ৰহ্মা আকৰ্ষণ কৰা সৰ্পৰ নিচিনা ভীকু আৰু অগ্নিৰ দৰে উজ্জল সেই বাণপাট ধনুত জোৰা দেখিয়েই আকাশত হাহাকাৰ ধ্বনিৰে খলক লাগিল । ২০ ॥

তেতিয়া ইন্দ্ৰ আৰু কুবেৰেৰে সৈতে আন দেৱতাসকলে মনৰ দৰে বেগৱান নাৰদ আৰু পৱনক পঠিয়াই দিলে । ২১ ॥

তেওঁলোক দুয়োজনে প্ৰহ্ময়্যৰ ওচৰলৈ আহি দেৱতাসকলৰ কথা ইয়াকে ক'লে

যে,—বীৰ, এই শাস্ত্ৰ কোনো প্রকাৰেই আপোনাৰ হাতত নিহত হোৱা উচিত নহয় । ২২ ॥

বুদ্ধত এই শাস্ত্ৰ আপোনাৰ বধ্য নহয়, আনহাতে কোনো বুদ্ধতেই এই বাণৰ অবধ্য একো নাই, এতেকে এই বাণ সম্বৰণ কৰক । ২৩ ॥

হে মহাবাহু, বিধাতাই বুদ্ধত এওঁৰ বৃত্ত্যৰ কৰ্মৰূপে কল্পনা কৰিছে দৈৱকী-নন্দন কৃষ্ণক ; এতেকে, এই কথা বিফল হ'ব নোৱাৰে । ২৪ ॥

তেতিয়া প্রহ্লাদই আনন্দ মনেৰে সেই বাণপাট ধনুৰপৰা একতাই ললে আৰু ভূগত ভৰাই থলে । ২৫ ॥

মহাবাহু, তাৰ পাচত প্রহ্লাদৰ শৰেৰে অৰ্জুবিহিত শাস্ত্ৰ বজা উঠি অতি দুঃখ-মনেৰে সসৈন্তে আৰু ততালিকে তাৰপৰা গুচি গ'ল । ২৬ ॥

হে মহাবাহু, নিষ্ঠুৰ শাস্ত্ৰ বজাই এইদৰে যাদৱসকলৰ হাতত পৰাজয় বৰণ কৰি, দ্বাৰকা এৰি থৈ সৌভ-বিমানেৰে ভেঙে আকাশলৈ উঠি গুচি গ'ল । ২৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত শাস্ত্ৰ-বধোপাখ্যান নামৰ ঊনবিংশ অধ্যায় । ১৯ ॥

॥ অধ্যায় ২০ ॥

॥ শাস্ত্ৰ-বধোপাখ্যান ॥

বাসুদেৱে কলে,—হে মহাবাহু, পিছে আপোনাৰ বাজসূয় মহায়জ্ঞ নিষ্পন্ন হোৱাত মই উদ্ভূত (দ্বাৰকাৰ ওচৰত থকা) আনৰ্ত্ত নগৰলৈ গলো । ১ ॥

হে মহাবাহু, মই তেতিয়া নিষ্প্ৰভ দ্বাৰকা নগৰ দেখিবলৈ পালো ; তাত বেদাধ্যয়নৰ লক্ষ উজ্জাৰিত হোৱা নাই আৰু সুলক্ষী বমণীসকলেও বেশ-ভূষা পৰিধান কৰা নাই । ২ ॥

দ্বাৰকাৰ উপবনসমূহৰ মনোৰম সৌন্দৰ্য্য লাগি হোৱা দেখি মই বৰ সন্নিহত হৈ হৃদিকানন্দন কৃতবৰ্ম্মাক সুধিলো । ৩ ॥

হে নবজ্জৈষ্ঠ, এই বৃক্ষবংশীয় পুত্ৰ-বমণীসকল বৰকৈ উদ্বিগ্ন হৈছে ; ইয়াৰ কাৰণ কি, আপোনাৰপৰা গুনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ । ৪ ॥

হে নৃপোত্তম, মই এইদৰে সোধাত সেই হৃদিকানন্দনে শাস্ত্ৰ বজাৰ দ্বাৰা দ্বাৰকাৰ অৱবোধ আৰু বৃত্তি—এই সকলো বৃত্তান্ত বহুলাই বৰ্ণনা কৰিলে । ৫ ॥

হে ভবভ্ৰেষ্ঠ, পিছে তেতিয়া মই সেই সকলো বৃত্তান্ত শুনি শাস্ত্ৰ বজাক বিনাশ কৰিবলৈ মন কৰিলো । ৬ ॥

হে ভবভ্রষ্ট, তাব পিছত মই পুৰবাসীসকলক আশ্বাস দি বজা আহক, বসুদেৱ আৰু বুদ্ধিবংশীয় প্ৰধান বীৰসকলৰ মনত আনন্দ জন্মাই কলো—হে বদ্ধ-বংশীয় বীৰসকল, আপোনালোকে সদায় নগৰৰ প্ৰতি মনোযোগ দিব। মই শাস্ত্ৰৰজাক বিনাশ কৰিবলৈ যাত্ৰা কৰিছো বুলি জানিব; তাক বধ নকৰাকৈ মই আৰু ঘাৰকা নগৰালৈ উভতি নাই। শাস্ত্ৰেৰে সৈতে সৌভ-নগৰ ধ্বংস কৰি আকৌ আপোনালোকৰ লগত সাক্ষাৎ কৰিম, এতিয়া আপোনালোকে শত্ৰুৰ ত্ৰাসোজ্জেক-কাৰী জিহ্বৰ-বিশিষ্ট এই দুন্দুভি বজাওক। ৭—১০ ॥

হে ভবভ্রষ্ট, মই এইদৰে আশ্বাস দিয়াত সেই সকলোবোৰ বীৰে আনন্দ মনেৰে মৌক কলে, আপুনি যাওক আৰু শত্ৰুসমূহক বিনাশ কৰকগৈ। ১১ ॥

মই “বন্তি” শব্দ উচ্চাৰণ কৰি, শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণসকলক মূৰ দৌৱাই প্ৰণাম কৰি, প্ৰফুল্ল মনৰ সেই বীৰসকলৰ আশীৰ্বাদেৰে অভিনন্দিত হৈছিলো। ১২ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ মহাবাজ, শৈব্য আৰু সুগ্ৰীৱ নামে দুটি অশ্বযুক্ত বধত উঠি পাঞ্চজন্ত নামৰ মহাশিখা বজাই দশোদিশ মুখৰিত কৰি আৰু শক্তিসম্পন্ন, বীৰ বুলি সুপ্ৰসিদ্ধ, চতুৰঙ্গ সেনা-বাহিনীৰ দ্বাৰা পৰিৱেষ্টিত হৈ মই যাত্ৰা কৰিলো। ১৩-১৪ ॥

মই নানা দেশ, গছ-গছনিৰে সুশোভিত পৰ্বতশ্ৰেণী, সৰোবৰ আৰু বহু নদী অতিক্ৰম কৰি যাত্ৰিকাবত নগৰত উপস্থিত হলো। ১৫ ॥

হে শত্ৰুঘ্নশ্ৰেষ্ঠ, তাত শাস্ত্ৰৰাজ সৌভ নামে বিমানত আৰোহণ কৰি সাগৰৰ পাৰলৈ গৈছে বুলি শুনি ময়ো তেওঁৰ পিছে পিছে গ'লো। ১৬ ॥

শত্ৰুঘ্ন শাস্ত্ৰই সাগৰ পাই সৌভত উঠি ভয়ঙ্কৰ ঢৌ উঠি থকা সাগৰৰ গৰ্ভৰ নাভিত প্ৰৱেশ কৰিলে। ১৭ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, তেতিয়া সেই দুৰ্জনে দুবৈৰপৰা মোক দেখিবলৈ পাই মোক আশ্চৰ্য্যান্বিত কৰি বাৰে বাৰে যুদ্ধলৈ আহ্বান কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৮ ॥

মোৰ শত্ৰু ধনুৰপৰা ধৰ্ম্মিত বহুত মৰ্ম্মভেদী বাণে তেওঁৰ সৌভপুৰ ভেদ কৰিব নোৱৰা দেখি মোৰ বৰ খং উঠিল। ১৯ ॥

হে মহাবাজ, সেই দুৰ্জৰ, পাৰ্শ্বিষ্ঠ, অধম দৈত্যয়ো মোৰ ওপৰত হেজাৰ-বিজাৰ শৰ বৰষিবলৈ ধৰিলে। ২০ ॥

হে ভবত বংশধৰ, সেই দৈত্যই মোৰ সৈন্ত, সাৰথি আৰু ঘোঁৰাবোৰ বাণেৰে বিকিপ্ত কৰি তুলিলে; তথাপি সেই বাণ-বৰ্ষণত চিন্তিত নোহোৱাকৈ আমি যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলো। ২১ ॥

তেতিয়া যুদ্ধত শাস্ত্ৰৰ পদাঙ্ক অনুসৰণকাৰী বীৰসকলে নই নই, হেজাৰে হেজাৰে মিহি পাৰ থকা শৰবোৰ মোটল নিক্ষেপ কৰিলে। ২২ ॥

তেতিয়া সেই অনুৰম্বোৰে মৰ্ম্মভেদী বাণেৰে মোৰ ঘোঁৰা, বথ আৰু সাৰথিকো চাকি পেলালে। ২৩ ॥

বাণেৰে আচ্ছাদিত হোৱাত মোৰ ঘোঁৰা, বথ, যোদ্ধা, সাৰথি দাকক আৰু সৈন্যবিলাক অদৃশ্য হ'ল; সেইদৰে ময়ো দৃষ্টিৰ অগোচৰ হ'লো। ২৪ ॥

হে কুন্তীনন্দন, ভেতিয়া ময়ো অলৌকিক অস্ত্ৰ-বিদ্যাবে ধনুত মন্ত্ৰপুত্ৰ কৰি বহু অদৃশ্য শৰ নিক্ষেপ কৰিলো। ২৫ ॥

হে ভাৰত, আকাশৰ এক ক্ৰোধ উপৰত থকা সেই সৌভ-নগৰ মোৰ মৈনিক-সকলৰ দৃষ্টিগোচৰ নহৈছিল। ২৬ ॥

তাৰ পাছত বণভূমিত থকা লোকসকলে বজ্জ্বলিত থকা দৰ্শকৰ দৰে সিংহ-নাৰ কৰি আৰু ডাঙৰকৈ হাত চাপৰি মাৰি মোক আনন্দ দিবলৈ ধৰিলে। ২৭ ॥

মোৰ হাতৰ আগবপৰা ওলাই যোৱা ধুনীয়া পাখিৰ বাণবোৰ দানৱসকলৰ অজ্ঞত পতঙ্গৰ নিচিনাকৈ পৰিবলৈ ধৰিলে। ২৮ ॥

ভেতিয়া মোৰ তীক্ষ্ণ বাণেৰে আহত হৈ মহাসমুদ্ৰত নিপতিত দানৱসকলৰ হল-হলা শব্দ সৌভ-নগৰত বিয়পি পৰিল। ২৯ ॥

হিৰণ্য বাহুব, হিৰণ্য ৰুদ্ধৰ আৰু মূৰ নোহোৱা কৰুদ্ধ, দানৱবিলাক ভয়ঙ্কৰ আৰ্ত্তনাদ কৰি সমুদ্ৰ-গৰ্ভত পৰিবলৈ ধৰিলে আৰু সাগৰৰ জলচৰ প্ৰাণীসমূহে সিহঁতক ভক্ষণ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ৩০—৩১ ॥

তাৰ পিছত মই এওঁ গাখীৰ, চন্দ্ৰ, মৃণাল আৰু ৰূপৰ নিচিনা উজ্জ্বল পানীত ওপজা পাৰ্শ্বজন্ত শব্দ ডাঙৰকৈ বজালো। ৩১—৩২ ॥

ভেতিয়া সৌভপতি শাস্ত্ৰটো বণত সেই দানৱবিলাকক নিপাতিত দেখি মোৰে সৈতে ভীষণ মাত্ৰা-যুদ্ধত যুঁজিবলৈ ধৰিলে। ৩২—৩৩ ॥

সেই যুদ্ধত মোৰ ওপৰত অনবৰত ইন্দ্ৰ-বৰুণাদিৰ অস্ত্ৰ-ভুল্যা গদা, হল, কুন্ত, শূল, শক্তি, পৰশু, খড়্গা, বজ্ৰ, পাশ, দণ্ড, শৰ, পট্টিল আৰু ভূষণী প্ৰভৃতি অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰবোৰ পৰিবলৈ ধৰিলে। ৩৩—৩৪ ॥

মই মাত্ৰাবলেৰে শীঘ্ৰে সেই দানৱী-মাত্ৰা বিনাশ কৰিলো আৰু মাত্ৰা ধ্বংস হোৱাত তেওঁ পৰ্বতৰ শৃঙ্গেৰে বুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৩৫ ॥

হে ভবভ-বংশধৰ, তাৰ পাছত কেতিয়াবা অন্ধকাৰৰ নিচিনা, কেতিয়াবা বা পোহৰৰ নিচিনা হ'ল; কেতিয়াবা দুৰ্দ্ধিন, কেতিয়াবা বা স্নুদিন, কেতিয়াবা চোঁচা, কেতিয়াবা গৰম হল; কেতিয়াবা এঙাৰ-বৰ্ষণ কেতিয়াবা ধূলি-বৰ্ষণ আৰু কেতিয়াবা বা শব্দ-বৰ্ষণ হ'ল; হে ভাৰত, এইদৰে সেই শত্ৰুৱে মাত্ৰা কৰি মোৰে সৈতে যুঁজিবলৈ ধৰিলে। ৩৬—৩৭ ॥

ভেতিয়া মই ভালদৰে বুজি পাই মাত্ৰাৰ দ্বাৰা সেই সমুদায় বিনাশ কৰিলো আৰু সমুদয় অনুসাৰে বাণ-যুদ্ধেৰে সকলো দিশ প্ৰতিধ্বনিত কৰিলো। ৩৮ ॥

হে মহাবাহু কুন্তী-পুত্ৰ, তাৰ পাছত আকাশ-মণ্ডলত শব্দ সূৰ্য্য, শত চন্দ্ৰ, আৰু সমুদ্ৰ-অদৃশ্য লক্ষ্য উদয় হোৱাৰ নিচিনা হ'ল। ৩৯ ॥

পিছে তেতিয়া দিন-ৰাতি আৰু দশো দিশৰ উৱাদিহ পোৱা কঠিন হ'ল ; গতিকে মই যুদ্ধ হৈ প্ৰজ্ঞান্ন যোজনা কৰিলো । ৪০ ॥

হে কুন্তীপুত্ৰ, বায়ুৰ কোবত যিদৰে ঢুলা আকাশলৈ যায়, সেই দৰে মায়ানী সেই অস্ত্ৰবোৰ সঞ্চাৰিত হ'ল । হে বাৰ্হেত্ৰ, পোহৰ পাই আকৌ মই শত্ৰুৰ লগত যুঁজিবলৈ ধৰিলো ; সেই যুদ্ধ তুমুল আৰু লোমহৰ্ষক হৈ উঠিল । ৪১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত শাস্ত্ৰ-বোধোপাখ্যান নামৰ বিংশ অধ্যায় । ২০ ॥

। অধ্যায় ২১ ॥

২ ॥ শাস্ত্ৰ-বোধোপাখ্যান ॥

বাসুদেৱে কলে,—পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ মহাশত্ৰু সেই শাস্ত্ৰ বজাই বৰ্ণকেত্ৰত এইদৰে মোৰ লগত যুঁজি শেষত আকাশলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ১ ॥

হে মহাৰাজ, বিজয়াভিলাষী যুৰ্ধ শাস্ত্ৰই ক্ৰোধৰ বশৱৰ্তী হৈ তাৰপৰা শত-পুৰুষ-মাৰক মহা অস্ত্ৰ, মহা গদা, প্ৰজ্বলিত শূল, মুষল, খড়্গা প্ৰভৃতি অস্ত্ৰবোৰ মোলৈ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে । ২ ॥

মই তৎক্ষণাৎ উন্নত বাণেৰে সেই আকাশগামী অস্ত্ৰবোৰক বাধা দি পুন্যতেই তাক ভিনি খণ্ড কৰিলো ; তেতিয়া আকাশ-মণ্ডলত ডাঙৰ শব্দ হ'ল । ৩ ॥

পিছত শাস্ত্ৰই অলেখ ওখ-চাপৰ পাব থকা বাণেৰে মোৰ অস্ত্ৰ, বথ আৰু সাৰথি দাককক বিক্ৰিপ্ত কৰিলে । ৪ ॥

তেতিয়া দাককে ভয়ত বিহ্বল হৈ মোক কলে, হে বীৰ, শাস্ত্ৰৰ বাণত নিপীড়িত হৈ মই থাকিব নোৱৰা হৈছো, অস্ত্ৰবোৰ অৱসন্ন হৈছে, যাতোন বৰ্ণকেত্ৰত থকা উচিত বুলিহে আছে । ৫ ॥

মই সাৰথিৰ এনেকুৱা কৰণ কথা শুনি বাণ-পীড়িত তেওঁক অনুসন্ধান কৰি চাবলৈ ধৰিলো । ৬ ॥

হে পাণ্ডৱশ্ৰেষ্ঠ, তেওঁৰ বুকুত, মূৰত, শৰীৰত নাইবা বাহু-শৃঙ্গলত এনে অকণো ঠাই নেদেখিলো য'ত শৰে বিদ্ধা নাই । ৭ ॥

তেওঁৰ ক্ষত স্থানবপৰা উৎকট বক্তাৰা বিগলিত হোৱাত বহুদূৰ দিলে নৈবিক ষাডুৰ ধাৰা বোৱা পৰ্বতৰ দৰে সি শোভা পাইছিল । ৮ ॥

হে মহাৰাজ, বণত শাস্ত্ৰৰ বাণৰ দ্বাৰা নিপীড়িত, বিষাদগ্ৰস্ত আৰু হাতত অৰ থকা সাৰথিক দেখি তেওঁক আশ্বাস দিবলৈ ধৰিলো । ৯ ॥

হে ভবতবংশীয় বীৰ, তাৰ পিছত দ্বাবকানিবাসী, আহকৰ পৰিচাৰক এজন লোকে শীঘ্ৰে য়োক বথত তুলি লৈ বিষয়ভাৱে বন্ধুৰ নিচিনাকৈ গদগদ স্বৰেৰে কবলৈ ধৰিলে; হে সুৰিষ্ঠিব, তাক শুনক । ১০-১১ ॥

(তেওঁ কলে)—হে বীৰ কেশৱ, আহক, দ্বাবকাধিপতি আপোনাৰ পিতৃবন্ধু আহকে আপোনালৈ কি কথা কৈ পঠাইছে শুনক । ১২ ॥

হে কুৰ্মনন্দন, আজি আপুনি আনফালে ব্যস্ত থকাত শাস্ত্ৰ বজাই দ্বাবকাত উপস্থিত হৈ নিকৰ্ণিয় শূৰপুত্ৰ বসুদেৱক বলৈৰে হত্যা কৰিছে । ১৩ ॥

হে অনাৰ্দ্দন, গতিকে যুদ্ধৰ আৰু প্ৰয়োজন নাই, ভাবপৰা ভালদৰে বিবত হওক, বৰ্তমান দ্বাবকা বন্ধা কৰাটোৱেই আপোনাৰ প্ৰধান কৰ্ত্তব্য । ১৪ ॥

মই তেওঁৰ এই কথা শুনি বৰ উৰ্দ্ধ্বিগ্ন হৈ কোনটো কৰ্ত্তব্য আৰু কোনটো অকৰ্ত্তব্য তাক নিৰ্ণয় কৰিব নোৱাৰিলো । ১৫ ॥

হে বীৰ, মই সেই মহৎ অপ্ৰিয় কথাটো শুনি সাত্যকি, বলদেৱ আৰু মহাবীৰ প্ৰদ্যুম্নক মনে মনে নিন্দা কৰিবলৈ ধৰিলো । ১৬ ॥

হে কুৰ্মনন্দন, যিহেতু মই তেওঁলোকৰ ওপৰত দ্বাবকা আৰু পিতাৰ বন্ধুগৰ ভাৱ অৰ্পণ কৰি সৌভৰাজক বধ কৰিবৰ বাবে যাত্ৰা কৰিছিলো, ১৭ ॥

মহাপৰাক্ৰমী বলদেৱ, শত্ৰুহন্তা সাত্যকি, কৰ্ম্মিণীনন্দন, মহাপুৰুষাৰ্থী চাকদেৱ আৰু শাস্ত্ৰ প্ৰভুতি বীৰসকলৰ কোন জীৱিত আছে, ইয়াকে ভাৰি মোৰ মন বৰ উৰ্দ্ধ্বিগ্ন হৈ উঠিছিল । ১৮-১৯ ॥

হে নবজ্জৈষ্ঠ, যিহেতু এওঁলোক জীৱিত থাকোঁতে স্বয়ং বজ্জধাৰী ইন্দ্ৰও কোনো প্ৰকাৰে বসুদেৱক বধ কৰিবলৈ সমৰ্থ নহয়, ২০ ॥

এতেকে মই নিশ্চয় বুজিছো যে, বসুদেৱ নিহত হৈছে যেতিয়া বলদেৱ প্ৰভুতি এওঁলোক সকলোৱেই প্ৰাণ হেৰুৱাইছে । ২১-২২ ॥

হে মহাবীৰ, সকলোৰে মৰণ হৈছে—এই কথা বাবে বাবে চিন্তা কৰি অত্যন্ত বিহ্বল হৈ মই আকৌ শাস্ত্ৰেৰে সৈতে যুদ্ধ আৰম্ভ কৰিলো । ২৩ ॥

হে বীৰ মহাবীৰ, পিছে তেতিয়া পুণ্য কৰ্ম্ম হোৱাত যযাতি যেনেকৈ স্বৰ্গৰপৰা মন্ত্ৰ্যলোকত পৰিছিল তেনেকৈ সৌভৰপৰা বসুদেৱক নিপতিত হোৱা দেখিলো, হে বজ্জা, তেতিয়া ভূপতিত মোৰ পিতাৰ দৃশ্যটো দেখি মই মোহাৱিষ্ট হৈ পৰিলো । ২৪ ॥

তেওঁৰ মুকুট জীৰ্ণ আৰু মলিন, বস্ত্ৰ আৰু কেশ বিশৃঙ্খল আৰু নিপতিত তেওঁক পুণ্য কৰ্ম্ম হোৱা গ্ৰহ যেন দেখা গৈছিল । ২৫ ॥

হে কুৰ্ম্মীনন্দন, তেতিয়া মোৰ শূৰ্ম্মনিশ্চিত মহাধনুখন হাতৰপৰা খহি পৰিল আৰু মই মূৰ্ছিত হৈ বথৰ ওপৰত বহি পৰিলো । ২৬ ॥

হে ভাবত, তেতিয়া মোৰ সৈন্তসকলে যুদ্ধকল্প মোক বথৰ ওপৰত অচেতন হৈ পৰি থকা দেখি হাহাকাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে । ২৭ ॥

বাহু আৰু চৰণদ্বয়লৈ মেলি মোৰ ভূপতিত পিতাক স্মাৰিত পৰা এটা শঙ্কণ
যেন দেখা গৈছিল । ২৮ ॥

হে মহাপৰাক্ৰমী বীৰ, হাতত শূল আৰু পট্টিশ থকা শঙ্কৰিলাকে ভূপতিত
ভেৰ্তক উৰাই-মুৰাই বৰিওৱাত মোৰ অন্তৰ কঁপি উঠিছিল । ২৯ ॥

হে বীৰ, তাৰ পিছত যুদ্ধৰ্থে মই চৈতন্য লাভ কৰি তাত সৌভ-নগৰ,
শঙ্ক শাস্ত্ৰ আৰু বৃদ্ধ পিতা কাকো দেখিবলৈ নাপালো ৩০ ॥

তেতিয়া মোৰ মনত নিশ্চিত ধাৰণা হ'ল যে, ই নিশ্চয় মাত্ৰা মাথোন ; এই-
দৰে মই সংজ্ঞা লাভ কৰি আকৌ শই শই বাণ বৰ্ষণ কৰিবলৈ ধৰিলো । ৩১ ॥

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত শাস্ত্ৰ-বোধোপাখ্যান নামৰ
একবিংশ অধ্যায় । ২১ ॥

॥ অধ্যায় ২২ ॥

॥ শাস্ত্ৰ-বোধোপাখ্যান ॥

বাসুদেৱে কলে—হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পিছত মই মনোহৰ ধনুখন লৈ দেৱ-
তাৰ শঙ্ক দৈত্যবিলাকৰ মূৰ বাণেৰে ছেদন কৰি সৌভৰপৰা ভূমিত পেলাবলৈ
ধৰিলো । ১ ॥

ধনুৰপৰা উন্নত, উজ্জ্বলগামী, সৰ্পাকৃতি, সূতীক্ষ্ম আৰু ধুনীয়া মূলৰ শবসমূহ
শাস্ত্ৰ ৰাজৰ উদ্দেশ্যে নিক্ষেপ কৰিলো । ২ ॥

হে কুকবংশধৰ, পিছে তেতিয়া সৌভ-নগৰ অদৃশ্য হ'ল আৰু মাত্ৰা-বলত সকলো
অন্তৰ্জান হোৱাত মই বিস্ময়ান্বিত হলো । ৩ ॥

হে ভৰতবংশধৰ মহাৰাজ, তাৰ পিছত বিকৃত মুখ আৰু চুলি থকা দানৱ-
বিলাকে দৃঢ়তাৰে ৰব ডাঙৰটক চিঞৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে । ৪ ॥

তেতিয়া মই সেই মহাযুদ্ধত সিহঁতক বধ কৰিবৰ বাবে অতি শীঘ্ৰে শঙ্কভেদী
অস্ত্ৰ যোজনা কৰিলো আৰু তৎক্ষণাৎ সেই শঙ্ক নাইকিয়া হ'ল । ৫ ॥

যিবোৰ দানৱে সেই চিংকাৰ কৰিছিল, সেই সকলোবোৰ দানৱ সূৰ্যাসদৃশ
প্ৰজ্বলিত শঙ্কানুগামী বাণৰ দ্বাৰা নিহত হ'ল । ৬ ॥

হে মহাৰাজ, সেই শঙ্ক নিবৃত্ত হোৱাত আকৌ অস্ত্ৰান্ত দিশৰপৰা আন আন
অসি হবলৈ ধৰিলে আৰু তাকো মই শবৰ দ্বাৰা ওভতাই পঠালো । ৭ ॥

হে ভাৰত, এই নভোমণ্ডল, ভূমণ্ডল আৰু দশোদিশে দানৱসকলে চিঞৰ-বাখৰ
জগালে আৰু ময়ো সিহঁতক হত্যা কৰিলো । ৮ ॥

হে বীৰ, তাৰ পিছত প্ৰাগ্-জ্যোতিষ নগৰলৈ গৈ মোৰ দৃষ্টি বিমুক্তকাৰী আৰু
স্বৈচ্ছাচাৰী সেই সৌভ নগৰ মোৰ পুনৰ দৃষ্টিগোচৰ হ'ল । ৯ ॥

তেতিয়া লোক-কয়ল্কাৰী আৰু উগ্ৰাকৃতি এটা দানৱে হঠাৎ ভয়ঙ্কৰ শিলা-বৰ্ষণৰ
দ্বাৰা মোক ঢাকি পেলালে । ১০ ॥

হে নৃপশ্ৰেষ্ঠ, বাৰে বাৰে শিলা-বৰ্ষণ কৰাত উঁই-হাফলুৱে ঢাকি ধৰাৰ দৰে
ময়ো পৰ্ব্বতৰ দ্বাৰা আচ্ছন্ন হৈ পৰিলো । ১১ ॥

হে বজা, তেতিয়া মই, মোৰ অশ্ব, সাৰথি—সকলো শিলৰ দ্বাৰা আচ্ছাদিত
হৈ সকলোৰে দৃষ্টিৰ অগোচৰ হলো । ১২ ॥

পিছে তেতিয়া মোৰ যিসকল বৃক্ষিবংশীয় প্ৰধান বীৰ সৈনিক আছিল, তেওঁ-
লোক সকলো ভয়ত অভিভূত হৈ হঠাৎ দশো দিশে পলাবলৈ ধৰিলে । ১৩ ॥

হে নৃপতি, মই সেইদৰে দৃষ্টিৰ অগোচৰ হোৱাত স্বৰ্গ, মৰ্ত্য আৰু আকাশ
হাহাকাৰ শব্দেৰে পৰিপূৰ্ণ হ'ল । ১৪ ॥

হে মহাৰাজ, তেতিয়া মোৰ বন্ধু-বান্ধৱসকলে শোক আৰু দুখত বিহ্বল হৈ
বিষম মনেৰে বিলাপ আৰু পৰিতাপ কৰিবলৈ ধৰিলে । ১৫ ॥

শত্ৰুসকলৰ আনন্দ হ'ল আৰু আত্মীয়সকলৰ দুখ হল; হে বীৰ, হে অচ্যুত,
সৌভৰাজে এইদৰে জয়লাভ কৰিছিল বুলি সংজ্ঞা লাভৰ পিছত শুনিছিলো । ১৬ ॥

তাৰ পিছত মই ইন্দ্ৰৰ প্ৰিয় পাষণ্ডেদী বজ্জ তুলি লৈ সেই সকলোবোৰ
শিল খণ্ড খণ্ড কৰিবলৈ ধৰিলো । ১৭ ॥

হে মহাৰাজ, তেতিয়া মোৰ অস্ত্ৰপ্ৰাণ অশ্ববোৰ পৰ্ব্বতৰ ভৰত অস্তিৰ হৈ
কঁপিবলৈ ধৰা যেন হল । ১৮ ॥

যেনেকৈ মেঘ ফালি আকাশত উদয় হোৱা সূৰ্য্য দেখি মানুহে আনন্দ লাভ
কৰে, তেনেকৈ পৰ্ব্বত-বিনিমূৰ্ত্ত মোক দেখি বান্ধৱসকলে আকৌ আনন্দ লাভ
কৰিলে । ১৯ ॥

তেতিয়া সাৰথিয়ে পৰ্ব্বতৰ ভৰত পীড়িত, ক্ষুদ্ৰপ্ৰাণ অশ্বসমূহক দেখি সেই
সময়ৰ উপযোগী কথাবোৰ মোক কবলৈ ধৰিলে । ২০ ॥

হে বৃক্ষিবংশীয় ত্ৰীকৃষ্ণ, স্বচ্ছন্দে থকা সৌভাধিপতি শাসক ভালদৰে চাওক;
উপেক্ষাৰ আৰু প্ৰয়োজন নাই; এওঁৰ প্ৰতি সমুচিত যত্ন লওক । ২১ ॥

হে বীৰ, আজি শাসকৰ প্ৰতি বন্ধু ভাব আৰু সবলতা পৰিত্যাগ কৰক; হে
কেশৱ, শাসক বধ কৰক, জীৱিত নাৰাখিব । ২২ ॥

হে শত্ৰুহন্তা বীৰ, শত্ৰু সকলো প্ৰকাৰ পৰাক্ৰমেৰে বধযোগ্য; সি দুৰ্ব্বল হলেও
ৰত্নদানৰ উপেক্ষাৰ পাত্ৰ নহয় । ২৩ ॥

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, হে প্ৰভু, যিজন যুদ্ধ নকৰি নিজৰ আসনত থাকিলেও বধাৰ্হ
হব পাৰে, বণস্থলত উপস্থিত হোৱা সিজননো কিয় বধযোগ্য নহব? হে বৃক্ষিকুল-

জ্যেষ্ঠ, আপুনি সকলো প্ৰকাৰ যত্নেৰে এওঁক বধ কৰক, সময় আৰু অভিক্ৰম নকৰিব । ২৪ ॥

হে বীৰ, বিজনে আপোনাবোৰে সৈতে যুদ্ধ কৰিলে আৰু যাৰ দ্বাৰা দ্বাৰকা হিন্ধ-
ভিন্ন হল, তেনেজনক বন্ধু বুলি বিবেচনা নকৰিব; সি নিশ্চয় সবলভাৱ বশীভূত
নহব । ২৫ ॥

হে কুন্তী-নন্দন, মই সাৱধিৰ এনেকুৱা কথাবোৰ শুনি আৰু তাকে যথার্থ
বিবেচনা কৰি শাস্ত্ৰবাজৰ বধৰ বাবে আৰু সৌভ নগৰ ধ্বংসৰ উদ্দেশ্যে যুদ্ধত
মন দি দাৰুকা কলো; হে বীৰ, তুমি যুদ্ধকাল ৰোৱা । ২৬-২৭ ॥

তেতিয়া মই সেই যুদ্ধক্ষেত্ৰত অতি শক্তিশালী দানৱ-নাশকাৰী, অপ্ৰতিহত,
দিব্য, অভেদ্য, সৰ্বসহনশীল, মহাদীপ্তিশালী আৰু মনোহৰ আশ্ৰেয়ান্ত্ৰ ধনুত যোজনা
কৰিলো । ২৮-২৯ ॥

যুদ্ধত যক্ষ, ৰাক্ষস, দানৱ আৰু বিপক্ষ ৰজাসকলৰ উদ্ভাসকাৰী, অতি বৃহৎ,
প্ৰকাশময়, কালান্তক যমুসদৃশ; শত্ৰুবিমৰ্দ্দনকাৰী, অনুপম সুভীক্ষ চক্ৰ মন্ত্ৰপুত কৰি “তুমি
নিজ প্ৰভাৱত সৌভ নগৰ আৰু ইয়াত থকা মোৰ শত্ৰুসকলৰ প্ৰাণ সংহাৰ কৰা”
এই কথা কৈ ক্ৰোধত নিজ বাহুৰ শক্তিয়ে সৌভৰ উদ্দেশ্যে সুদৰ্শন চক্ৰ প্ৰেৰণ
কৰিলো । ৩০-৩২ ॥

তেতিয়া সুদৰ্শনে নভোমণ্ডললৈ উঠি যুগান্তৰত সমুদিত দ্বিতীয় সূৰ্য্যৰ মিচিনা
দীপ্তি লাভ কৰিছিল । ৩৩ ॥

কৰতে যেনেকৈ ডাঙৰ কাঠ কালে তেনেকৈ সুদৰ্শনেও কাঙ্ক্ষিণী সৌভ নগৰক
মাজতে দ্বিখণ্ড কৰিলে । ৩৪ ॥

ত্ৰিপুৰাসুৰৰ যিদৰে মহাদেৱৰ শৰাঘাতত পতন হৈছিল, সেইদৰে সুদৰ্শনৰ
শক্তিত বিধ্বস্ত দ্বিখণ্ডিত সৌভ নগৰো ভূপাতিত হৈছিল । ৩৫ ॥

সৌভ নিপাতিত হোৱাত সুদৰ্শন চক্ৰ মোৰ হাতলৈ উভতি আহিল; মই চক্ৰ
গ্ৰহণ কৰি আকৌ শাস্ত্ৰৰ উদ্দেশ্যে শীঘ্ৰে নিক্ষেপ কৰিলো । ৩৬ ॥

সেই মহা সমৰত সুদৰ্শন চক্ৰ শৰবিদ্ধ শাস্ত্ৰক আৰু তেওঁৰ প্ৰকাণ্ড গদা
দ্বিখণ্ড কৰি হঠাৎ নিজ দীপ্তিত প্ৰজ্বলিত হৈ উঠিল । ৩৭ ॥

সেই বীৰ নিহত হোৱাত ভীত দানৱসকল মোৰ বাণত নিপীড়িত হৈ হাহা-
কাৰ লগাই দিশে পলাবলৈ ধৰিলে । ৩৮ ॥

তেতিয়া মই সৌভৰ ওচৰত বথ ৰাখি আনন্দত শঙ্খ ধ্বনি কৰি বন্ধুসকলক
আনন্দ দিলো । ৩৯ ॥

মেক-শৃঙ্গাকাৰ বিধ্বস্ত অট্টালিকাৰ দ্বাৰসমূহ অগ্নিদগ্ধ হোৱা দেখি ভাত
থকা তিৰোতাসকল পলাবলৈ ধৰিলে । ৪০ ॥

এইদৰে যুদ্ধত সৌভ নগৰ নিপাতিত আৰু শাস্ত্ৰ ৰজাক বধ কৰি আনন্ত্ৰ
নগৰবপৰা দ্বাৰকালৈ উভতি আহি বন্ধুবৰ্গৰ প্ৰীতি বৰ্দ্ধন কৰিলো । ৪১ ॥

হে শত্ৰুঘ্নবহন! মহাবাহু, এইবোৰ কাৰণত মই হস্তিনাপুৰলৈ আহিব নোৱাৰিলো; যদি আহিব পাৰিলোহেঁতেন, তেন্তে নিশ্চয় দুৰ্য্যোধন জীৱিত নেথাকিলহেঁতেন। ৪২ ॥

হে বীৰ, অথবা মই উপস্থিত হলে দ্যুত ক্ৰোড়া সেইদৰে নহলহেঁতেন; মই ৰাজতে হিগা ডেটাই পানী ভেটি বাখিব নোৱাৰাৰ দৰে হৈছো, মইনো আজি কি কৰিম? ৪৩ ॥

বৈশম্পায়নে কলে—মহাবাহু! পুৰুষোত্তম অৰ্জুনদন কুকৰ্ণশৰণ ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰক এই কথা কৈ তেওঁক অভিমানন কৰি আৰু শ্ৰীমন্ত পাণ্ডৱসকলক আমন্ত্ৰণ জনাই যাত্ৰা কৰিলে। ৪৪—৪৫ ॥

ৰজা যুধিষ্ঠিৰ আৰু ভীষ্মে তেওঁৰ মন্ত্ৰক আত্মাণ, অৰ্জুনে আলিঙ্গন, নকুল আৰু সহদেৱে অভিস্বাদন, ধৌম্যষ্ট সন্মান আৰু দ্ৰোণদীয়ে অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা তেওঁৰ অৰ্চনা কৰিলে। ৪৫—৪৬ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণ পাণ্ডৱসকলৰ দ্বাৰা পূজিত হৈ কাঞ্চন বথত সুভদ্ৰা আৰু অভিমন্যুক তুলি লৈ নিজেও তাত আৰোহণ কৰিলে। ৪৭ ॥

যুধিষ্ঠিৰক আশ্বাস দি শ্ৰীকৃষ্ণ সূৰ্য্যৰ সদৃশ দীপ্তিমান, শৈব্য আৰু সুগ্ৰীৱ-অশ্বযুক্ত বথৰ দ্বাৰা দ্বাৰকালৈ প্ৰস্থান কৰিলে। ৪৮ ॥

তাৰ পিছত শ্ৰীকৃষ্ণ প্ৰস্থান কৰাত ধৃষ্টদ্যুম্নও দ্ৰোণদীৰ পুত্ৰসকলক লগত লৈ নিজ নগৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ৪৯ ॥

পিছত চেদিৰাজ ধৃষ্টকেশু পাণ্ডৱসকলক সাক্ষাৎ কৰি নিজৰ ভগিনী কৰেণুমতীক লৈ মনোহৰ শক্তিমতী নগৰলৈ প্ৰস্থান কৰিলে। ৫০ ॥

হে ভৰতবংশধৰ, তেতিয়া কেৱল দেশৰ ৰাজকুমাৰসকলো অসীম শক্তিশালী যুধিষ্ঠিৰৰ অনুমতি লৈ আৰু পাণ্ডৱসকলক সন্তাষণ জনাই প্ৰস্থান কৰিলে। ৫১ ॥

ভ্ৰাতৃগণ, বৈজ্ঞ আৰু দেশবাসীসকলক বাৰে বাৰে বিদায় দিয়া সত্ত্বেও তেওঁলোকে কোনো প্ৰকাৰে পাণ্ডৱসকলক পৰিত্যাগ কৰা নাছিল। ৫২ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ ৰাজেশ্বৰ, সেই মহাত্মাসকলৰ অত্যন্তদৰ্শী দলটো কাম্যক-অৰণ্যত বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ৫৩ ॥

মহানুভৱ যুধিষ্ঠিৰে সেই ভ্ৰাতৃগণসকলক সন্মান কৰি আন পুৰুষসকলক 'বথ-লজ্জা কৰা' বুলি আদেশ দিছিল। ৫৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত শাস্ত্ৰ-বথোপাখ্যান নামৰ দ্বাবিংশ অধ্যায়। ২২ ॥

॥ অধ্যায় ২৩ ॥

॥ দ্বৈতবন-প্ৰবেশ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—দ্বারকাধিপতি বাসুদেৱ প্ৰস্থান কৰিলত যুধিষ্ঠিৰ, ভীম, নকুল, সহদেৱ—এই শিৱতুল্য পৰহিতকাৰী বীৰসকল, দ্ৰোণদী আৰু পুৰোহিত ধোম্য বেদ-বেদাঙ্গ-পাৰঙ্গত ব্ৰাহ্মণসকলক অষ্টাধিক শত সুৱৰ্ণ, বস্ত্ৰ আৰু গাই দান কৰি মনোহৰ অশ্বযুক্ত, মহামূল্য ৰথত আৰোহণ কৰি বনলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ১—২ ॥

ইতিপূৰ্বে কুৰিজন ভৃত্য ধনু, অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ, প্ৰদীপ্ত বাণ, ধনুৰ গুণ, যন্ত্ৰ আৰু খড়্গ আদি গ্ৰহণ কৰি সুভদ্ৰাৰ লগত দ্বাৰকালৈ গৈছিল । ৩ ॥

তাৰ পিছত ইন্দ্ৰসেন ৰাজকুমাৰী সুভদ্ৰাৰ বস্ত্ৰ, ধাত্ৰী, দাসী আৰু ভূষণাদি লৈ ৰথেৰে শীঘ্ৰে দ্বাৰকালৈ গ'ল । ৪ ॥

তেতিয়া মহাত্মা পুৰবাসীসকলে কুকশ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰ চাপি তেওঁক প্ৰদক্ষিণ কৰিলে আৰু কুকজাঙ্গলৰ প্ৰধান প্ৰধান ব্ৰাহ্মণসকলে সুপ্ৰসন্ন হৈ তেওঁক অভিবাদন কৰিলে । ৫ ॥

মহাত্মা ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে ভ্ৰাতৃবৰ্গেৰে সৈতে প্ৰসন্ন হৈ তেওঁলোকক সৎকাৰ কৰিলে আৰু কুকজাঙ্গলৰ জনসমূহক দেখি তাতেই বিজ্ঞান কৰিলে । ৬ ॥

তেতিয়া পুত্ৰৰ ওপৰত পিতাৰ যেনেকুৱা ভাবোদয় হয়, তেওঁলোকৰ ওপৰতো কুকশ্ৰেষ্ঠ মহাত্মা যুধিষ্ঠিৰৰ তেনেকুৱা ভাবোদয় হ'ল, আৰু পিতাৰ প্ৰতি পুত্ৰৰ ভক্তি-ভাব হোৱাৰ দৰে কুকজাঙ্গলবাসী প্ৰজাসকলৰ ভৰতশ্ৰেষ্ঠ তেওঁৰ প্ৰতি সেই ভাব হ'ল । ৭ ॥

হে মহাৰাজ, তেতিয়া সেই বিশাল জনতাই কুক-প্ৰধান তেওঁক লগ পাই চাৰিও ফালে বেহীন কৰি লজ্জিতভাৱে থিয় হৈ অঙ্ক-সিন্ধু মুখে কৰলৈ ধৰিলে—হায় নাথ, হায় ধৰ্ম্ম, প্ৰজাসকলৰ অধীশ্বৰ কুকশ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম্মৰাজ আপুনিৰে পিতাই পুত্ৰক ত্যাগ কৰাৰ দৰে নগৰবাসী, আমাক আৰু দেশবাসী এওঁলোকক পৰিত্যাগ কৰি কলৈনো যাত্ৰা কৰিছে ? ৮—৯ ॥

হে ৰজা, ক্ৰূৰবুদ্ধি হৰ্যোধান, শকুনি আৰু পাপ-মতি কৰ্ণক ধিক্ ; এই পাপী-হঁতে ধাৰ্ম্মিক সাধু আপোনাৰ ইমান অনৰ্থ কামনা কৰিব পাৰে । ১০ ॥

সৎকৰ্ম্মকাৰী মহাত্মা ধৰ্ম্মৰাজ, আপুনি কৈলাস-সমূহ অনুপম নিজৰ বাসস্থান ইন্দ্ৰপ্ৰস্থ নগৰ পৰিত্যাগ কৰি কলৈনো গমন কৰিছে ? ১১ ॥

মহানুভব ধৰ্মৰাজ, আপুনি দেৱসভাসদৃশ অনুগম সভাৰ অনুষ্ঠান কৰি দেৱ-
মায়ী পৰিত্যাগ কৰাৰ দৰে সেই সভা ত্যাগ কৰি কলৈনো যাত্ৰা কৰিছে ? ১২ ॥

তেতিয়া ধৰ্ম কামাৰ্থ জ্ঞানী মহা তেপত্ৰী অৰ্জুনে হিতাকাজ্ঞী সেই পুৰবাসী-
সকলক উচ্চস্বৰে কবলৈ ধৰিলে, বজা যুধিষ্ঠিৰে অৱণ্যত বাস কৰি শত্ৰুসকলৰ
যশোবান্ধি গ্ৰহণ কৰিব । ১৩ ॥

হে ধৰ্ম্মাৰ্থ জ্ঞানী হিতকাৰী বিপ্ৰশ্ৰেষ্ঠ তপস্বীসকল, যাতে আমাৰ এই শ্ৰেষ্ঠ
মনোবথ সুসম্পন্ন হয়, আপোনালোকে প্ৰসন্ন হৈ তাকে প্ৰাৰ্থনা কৰক । ১৪ ॥

হে মহাৰাজ, অৰ্জুনে এইদৰে কোৱাত হিতাকাজ্ঞী সেই ব্ৰাহ্মণ আৰু অগ্ৰ-
লোকসকলে আনন্দতে ধাৰ্ম্মিকসকলৰ শ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰক অভিনন্দন জনাই প্ৰদক্ষিণ
কৰিলে । ১৫ ॥

তেওঁলোক যুধিষ্ঠিৰৰ অনুমতি পাই আনন্দিত হৈ যুধিষ্ঠিৰ, ভীম, অৰ্জুন, নকুল,
সহদেৱ আৰু দ্ৰোপদীক সজ্জাৱণ কৰি নিজৰ নিজৰ ৰাজ্যলৈ প্ৰস্থান কৰিলে । ১৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত দ্বৈতবন-প্ৰবেশ নামৰ
এয়োবিংশ অধ্যায় । ২৩ ॥

॥ অধ্যায় ২৪ ॥

॥ দ্বৈতবন-প্ৰবেশ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—তেওঁলোক প্ৰস্থান কৰাত সত্যসজ্জ, ধাৰ্ম্মিক, কুন্তী-নন্দন
যুধিষ্ঠিৰে জাতুসকলক কবলৈ ধৰিলে । ১ ॥

আমি বাৰ বছৰ নিৰ্জল বনত বাস কৰিব লাগিব, এতেকে গভীৰ অৱণ্যত
নানাবিধ মৃগ-পক্ষীৰে ভৰি থকা ফল-ফুল থকা বহুত ধাৰ্ম্মিক লোকৰ বাসস্থান,
কল্যাণকৰ আৰু মনোহৰ এখন ঠাই বিচাৰাঁ—য'ত এই কেইবছৰ আমি অনায়াসে
বাস কৰিব পাৰোঁ । ২—৩ ॥

এইদৰে কোৱাত ধনঞ্জয়ে মনস্বী মানৱ-শুক ধৰ্ম্মৰাজক শুকৰ দৰে সন্মান দেখুৱাই
উত্তৰ দিবলৈ ধৰিলে । ৪ ॥

আপুনিৱেই বৃদ্ধ মহৰ্ষিসকলৰ উপাসক ; মনুষ্যালোকত আপোনাৰ কোনো অস্বি-
দিত নাই । ৫ ॥

হে ভৱতশ্ৰেষ্ঠ, যিজনে প্ৰতিদিন দেৱলোক, ব্ৰহ্মলোক, গন্ধৰ্বলোক, আৰু
অম্বৰালোক প্ৰভৃতি সকলো লোকলৈ ভ্ৰমণ কৰে সেই জিতেজিৱ, মহা তপস্বী নাৰদ
আৰু ব্যাসদেৱ প্ৰভৃতি ব্ৰাহ্মণসকলক আপুনি সৰ্বদায় উপাসনা কৰে । ৬—৭ ॥ :

হে মহাৰাজ, আপুনি ব্ৰাহ্মণসকলৰ কৰ্ত্তব্য আৰু অকৰ্ত্তব্যৰ বিষয়ে নিগ্ৰহ আৰু অনুগ্ৰহৰ ক্ষতিও জানে; এই বিষয়ে সন্দেহ নাই । ৮ ॥

হে বজা, আপুনিহেই যুক্তি, আৰু তাৰ কাৰণ আপোনাৰ অন্তৰ্গত আছে; হে মহাৰাজ, আপুনি য'ত বাস কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে, আমিও তাতে বাস কৰিম । ৯ ॥

পৱিত্ৰ জলেৰে পৰিপূৰ্ণ, নানাবিধ ফল-ফুলেৰে সুশোভিত, বহু ব্ৰাহ্মণৰ আশ্ৰিত আৰু অনোহৰ এই সৰোবৰৰ নাম দ্বৈতবন । যদি আপুনি আন একো নাভাবি অনুমতি দিয়ে, তেন্তে ইয়াতে এই বাৰ বছৰ কাল আনন্দেৰে অভিৰাহিত কৰিব পাৰোঁ । ১০—১১ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে,—হে পাৰ্থ, তুমি যি কৈছা, মোৰো সৈতে অভিমত; এওঁকে আমি বিশাল, বিখ্যাত আৰু পৱিত্ৰ দ্বৈতবন-সৰোবৰলৈ যাওঁ । ১২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—তাৰ পিছত ধাৰ্ম্মিক পাণ্ডৱসকলে বহু ব্ৰাহ্মণেৰে সৈতে পৱিত্ৰ দ্বৈতবন-সৰোবৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ১৩ ॥

অগ্নিহোত্ৰী, নিৰগ্নিহোত্ৰী, স্বাধ্যায়ী, ভিক্ষু, বনবাসী, তপস্বী, সংকল্পপূৰ্ব্বক ভ্ৰতধাৰী আৰু মহাত্মা ব্ৰাহ্মণসকলে সেই স্থানত যুধিষ্ঠিৰক প্ৰদক্ষিণ কৰিলে । ১৪-১৫ ॥

পাণ্ডৱসকল বহু ব্ৰাহ্মণেৰে সৈতে তালৈ গৈ বম্য পৱিত্ৰ দ্বৈতবনত প্ৰৱেশ কৰিলে । ১৬ ॥

বজা যুধিষ্ঠিৰে বৰ্ষাকালত তমাল, তাল, আম, মধুক, অশোক, কদম্ব, শাল, অৰ্জুন আৰু কৰ্ণিকাব বৃক্ষসমূহ ফুলি সুশোভিত হৈ থকা সেই বিশাল বনখন দেখিলে । ১৭ ॥

সেই বনত ম'ৰা, ডাক, চকোৱা আৰু ফুলি আদি চৰাইবিলাকে ডাঙৰ ডাঙৰ গছবোৰৰ ডালত বহি সুমধুৰ স্বৰত গান গাই আছিল । ১৮ ॥

মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰে সেই বনত হস্তিনীদলেৰে সৈতে পৰ্ব্বতাকাৰ মদমত্ত হস্তী-সমূহৰ প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড দলবোৰ দেখিবলৈ পাইছিল । ১৯ ॥

তেওঁ দ্বৈতবনত সবস্বতী নদীৰ ওচৰলৈ গৈ জটাধাৰী পুণ্যাত্মা ধাৰ্ম্মিকসকলৰ আশ্ৰমত অসংখ্য সিদ্ধাৰ্থি দৰ্শন কৰিলে । ২০ ॥

তাৰ পিছত মহা ভেক্সী ধাৰ্ম্মিক-শ্ৰেষ্ঠ বজা যুধিষ্ঠিৰে ভাতৃ আৰু অনাগ্ৰ লোকেৰে সৈতে বথৰপৰা অৱবোহণ কৰি সেই বনত প্ৰৱেশ কৰিলে, যেন ইন্দ্ৰাহে স্বৰ্গপুৰীত প্ৰৱেশ কৰিছে । ২১ ॥

স্ততি-পাঠক আৰু মহৰ্ষিসকলে মনস্বী, দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞ, নৃপশ্ৰেষ্ঠ ভেওঁক দৰ্শন কৰাৰ ইচ্ছাবে ভাতৃ উপস্থিত হ'ল আৰু বনবাসীসকল তেওঁক চাৰিও ফালে বেঢ়ি থিয় হৈ থাকিল । ২২ ॥

মহা ধাৰ্ম্মিক ভেওঁ কৃতজ্ঞ হৈ মহৰ্ষিসকলক অভিবাদন কৰি, তেওঁলোকৰ দ্বাৰা দেৱতা আৰু বজাৰ দৰে সন্মানিত হৈ, উত্তম ব্ৰাহ্মণসকলেৰে দৈতে ভাতৃ প্ৰৱেশ কৰিলে । ২৩ ॥

পুণ্যশালী মহাত্মা বজা যুধিষ্ঠিৰ ধৰ্মপৰায়ণ তপস্বীসকলৰপৰা পিতৃ-ভৃত্য সম্মান পাই পুষ্পিত কদম্বৰ তলত উপবেশন কৰিলে । ২৪ ॥

ভেটিয়া ডবজশ্ৰেষ্ঠ ভীম, অৰ্জুন, নকুল, সহদেৱ, দ্রোণদী আৰু অমুচৰবৰ্গ অস্ত্ৰ পৰিজাগ কৰি বজাৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল । ২৫ ॥

ডাঙৰ হাতীৰ দ্বাৰা যিদৰে কিশাল পৰ্ব্বতৰ শোভা বৃদ্ধি পায়, সেইদৰে বাসস্থানত উপস্থিত ধনুৰ্দ্ধাৰী, মহাত্মা পঞ্চ পাণ্ডৱৰ দ্বাৰা বেষ্টিত সেই বিস্তৃত লতাৰ দ্বাৰা অৱনত কদম্ব গছেও শোভা বৰ্দ্ধন কৰিছিল । ২৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনভিগমন-পৰ্ব্বত দ্বৈতবন-প্ৰবেশ নামৰ চতুৰ্বিংশ অধ্যায় । ২৪ ॥

॥ অধ্যায় ২৫ ॥

॥ দ্বৈতবন-প্ৰবেশ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,— সুখত অভ্যস্ত ইন্দ্ৰভৃত্য ৰাজপুত্ৰ পাণ্ডৱসকলে সেই বন পাই স্বাস্থ্যকৰ সবস্বতী নদীৰ তীৰস্থ শাল বনত বাস কৰি অতি কষ্টে কাল যাপন কৰিবলৈ ধৰিলে । ১ ॥

মহা প্ৰভাৱশালী কুকশ্ৰেষ্ঠ বজা যুধিষ্ঠিৰ সেই বনত যতি, মূনি আৰু উত্তম ব্ৰাহ্মণসকলৰ উৎকৃষ্ট ফল-মূলৰ দ্বাৰা পৰিতৃপ্ত হ'ল । ২ ॥

মহা তেজস্বী পুৰোহিত ধোমাই তাত মহাৰণাসী বজা পাণ্ডৱসকলৰ যাগ, পিতৃ শ্ৰাদ্ধাদি আৰু অগ্ন্যগ্ন ক্ৰিয়াসমূহ পিতৃৰ দৰে সম্পন্ন কৰিলে । ৩ ॥

এদিনাখন উগ্ৰ, শ্ৰেষ্ঠ, তেজস্বী আৰু প্ৰাচীন ঋষি মাৰ্কণ্ডেয় ৰাজ্যৰপৰা ওলাই আহি বনবাসী শ্ৰীমন্ত পাণ্ডৱসকলৰ সেই আশ্ৰমত অতিথি-স্বৰূপে উপস্থিত হ'ল । ৪ ॥

অতুলনীয় সত্ত্ব গুণসম্পন্ন মনসী কুকশ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰে দেৱতা, ঋষি আৰু মানৱ-সকলৰ পূজাৰ্হ, প্ৰস্থলিত অগ্নিক সন্মুখ দীপ্তিমান, মহামূনি মাৰ্কণ্ডেয় উপস্থিত হোৱা দেখি ভেতৰ পূজা কৰিলে । ৫ ॥

অসীম তেজস্বী, সৰ্ব্বজ্ঞ, মহাত্মা সেই মূনিৱে তপস্বীসকলৰ মধ্যৱৰ্তী যুধিষ্ঠিৰ, ভীম, অৰ্জুন আৰু দ্রোণদীলৈ দৃষ্টিপাত কৰি বাস্তৱ্যক দ্ৰৱণ কৰি ইহিলে । ৬ ॥

ধৰ্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে উদ্বিগ্ন হৈ সুধিলে, আপুনি তপস্বীসকলৰ সন্মুখত মৌলৈ দৃষ্টিপাত কৰি আনন্দত হাস্য কৰাৰ দৰে কিয় হাস্য কৰিছে ; তাকে দেখি তপস্বীসকল লজ্জিত হৈছে । ৭ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়েই ক'লে— বৎস, মই আনন্দ নাইবা হাস্য কৰা নাই আৰু হৰ্ষজৰিত

দৰ্পণো মোক অভিজ্ঞত কৰা নাই ; কিন্তু আজি তোমাৰ এই বিপদ দেখি সত্য-পৰায়ণ দশবথ-পুত্ৰ বামক স্মৰণ কৰিছে । ৮ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, অতীতত ধনুৰ্দ্ধাৰী বজা বামচন্দ্ৰকো পিতাৰ আদেশত লক্ষ্মণেৰে সৈতে বনত বাস কৰি ঋষ্যমুক পৰ্ব্বতৰ বনৰ মাজত ঘূৰি ফুৰা ময়েই দেখিছিলো । ৯ ॥

শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ ইল্লৰে কপাস্তব, যমৰ নেতা, নমুচিৰ হস্তা, মহাঋষী আৰু নিম্পাপী ; তেওঁৰ পিতাৰ আদেশত বনত বাস কৰিছিল । ১০ ॥

ইল্লৰ সমগ্ৰ শক্তিশালী, মহানুভৱ সমৰ-বিজয়ী তেওঁৰ সকলো প্ৰকাৰ ভোগ পৰিত্যাগ কৰি বনত বিচৰণ কৰিছিল ; গতিকে শক্তি থকাত অধৰ্ম্মাচৰণ কৰা অনুচিত । ১১ ॥

হে বৎস, নাভাগ, ভগীৰথ প্ৰভৃতি বজাসকলে এই সসাগৰা পৃথিৱী জয় কৰি তেওঁলোকেই সত্যৰ দ্বাৰায় সমস্ত লোক জয় কৰিছিল ; এতেকে সামৰ্থ্য থকাত পাপ আচৰণ কৰা অনুচিত । ১২ ॥

হে নৰঞ্জেষ্ঠ, সকলোৱে যাক উল্লুক্ত কুকুৰ বুলি কয়, সেই সাধু কাশিক-কষৰাজে সমস্ত ৰাজ্য আৰু ধন পৰিত্যাগ কৰি সত্যত্ৰত পালন কৰিছিল ; গতিকে শক্তি থকাত অধৰ্ম্ম কৰা অযুগুত । ১৩ ॥

হে নৰঞ্জেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰ, বিধাতাই ৱেদবাকাৰ দ্বাৰা নিয়ম স্থাপন কৰিছে ; সাধু সপ্তৰিষ্মণ্ডলে তাৰ অনুৱৰ্ত্তী হৈ আকাশত দীপ্তি কৰি আছে ; এতেকে, বল থকাত পাপ কৰা অনুচিত । ১৪ ॥

হে নৰঞ্জেষ্ঠ বজা, চোৰাঁচোন, মহাবলী, পৰ্ব্বত-শৃঙ্গাকাৰ দঁতাল হাতীবোৰ বিধাতাৰ আদেশত চলি আছে ; গতিকে, শক্তি থকাত পাপ আচৰণ কৰা উচিত নহয় । ১৫ ॥

হে বজা, চোৰাঁচোন, সৃষ্টিকৰ্ত্তাই যিদৰে বিধান কৰিছে সেইদৰে প্ৰাণীসমূহে জন্ম অনুসাৰে সদায় কৰ্ম্ম অনুষ্ঠান কৰিছে, এতেকে সামৰ্থ্য থকাত কেতিয়াও অধৰ্ম্ম কৰা অনুচিত । ১৬ ॥

হে কুশীপুত্ৰ, সত্য, ধৰ্ম্ম, সন্মাহাৰ আৰু লজ্জাৰ দ্বাৰা সমস্ত জীৱক তুমি অতিক্ৰম কৰিছা, তোমাৰ যশ আৰু তেজ প্ৰচণ্ড সূৰ্য্যৰ সদৃশ প্ৰদীপ্ত হৈ উঠিছে । ১৭ ॥

হে মহানুভৱ বজা, প্ৰতিজ্ঞা অনুসাৰে ক্লেশদায়ক এই বনবাস কৰাৰ পিছত আকৌ নিজ শক্তিয়ে কোবৰসকলৰপৰা সমুজ্জ্বল ৰাজলক্ষ্মীক গ্ৰহণ কৰিব। ১৮

মহৰ্ষিয়ে তুপস্বীসকলৰ মাজত বন্ধু-বান্ধৱেৰে সৈতে যুধিষ্ঠিৰক এইদৰে উপদেশ দি, হিতকাৰী কুশীপুত্ৰসকলক আৰু ধোম্যক আদৰ-সম্ভাষণ জনাই তাৰপৰা উত্তৰ ফালে প্ৰস্থান কৰিলে । ১৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনভিগমন-পৰ্ব্বত দ্বৈতবন-প্ৰৱেশ নামৰ পঞ্চবিংশ অধ্যায় ২৫ ॥

॥ অধ্যায় ২৬ ॥

১। দ্বৈতবন-প্ৰবেশ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,— মহাত্মা পাণ্ডৱসকল দ্বৈতবনত বাস কৰাত সেই মহা-
ৰণ্য ব্ৰাহ্মণসকলৰ দ্বাৰা পৰিপূৰ্ণ হৈ উঠিল । ১ ॥

তেওঁলোকৰ দ্বাৰা সদায় উচ্চাৰিত বেদধ্বনিৰে দ্বৈতবন-সৰোবৰ ব্ৰহ্মলোকৰ দৰে
পৱিত্ৰ হৈ পৰিল । ২ ॥

তাৰ ব্ৰাহ্মণসকলৰ উচ্চাৰিত মনোহৰ ব্ৰাহ্মণ-বাক্য, ঋক্, যজুঃ আৰু সাম-
বেদৰ ধ্বনি হ'বলৈ ধৰিলে । ৩

আকৌ কুন্তীপুত্ৰসকলৰ ধনুৰ টকাৰ আৰু জ্ঞানী ব্ৰাহ্মণসকলৰ বেদধ্বনি হ'বলৈ
ধৰিলে ; তাৰ ফলত ক্ষত্ৰিয় তেজ ব্ৰহ্মতেজেৰে মিলিত হৈ এটি অপূৰ্ব শোভা
বৰ্দ্ধন কৰিলে । ৪ ॥

পিছে এদিনাখন দল্ভ-বংশীয় বক নামে এজন মুনিয়ে ঋষিসকলৰ দ্বাৰা পৰি-
বেষ্টিত হৈ সন্ধ্যা উপাসনা কৰি বহি থকা ধৰ্ম্মৰাজ কুণ্ডীনন্দন যুধিষ্ঠিৰক কবলৈ
ধৰিলে । ৫ ॥

হে কুৰুশ্ৰেষ্ঠ কুন্তীপুত্ৰ, দ্বৈতবনত তপস্বী ব্ৰাহ্মণসকলৰ হোমৰ সময় সমুপস্থিত ;
চোৱাঁ, হোমাগ্নি প্ৰজ্জ্বলিত হৈ উঠিছে । ৬ ॥

তোমাৰ অৱৰুদ্ধিত ভৃগু, অঙ্গিৰা, বসিষ্ঠ, কাশ্যপ, অগস্ত্য, অত্ৰি-বংশীয় শ্ৰেষ্ঠ
ব্ৰতধাৰী মহাভাগ তপস্বীসকল আৰু সমস্ত জগতৰ উত্তম ব্ৰাহ্মণসকলে তোমাৰে সৈতে
এই পৱিত্ৰ দ্বৈতবনত ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰিছে । ৭—৮ ॥

হে কুৰুবংশধৰ কুন্তীপুত্ৰ, মই তোমাক কেই আশ্বৰ্যমান কথা কব খুজিছো,
তুমি ব্ৰাহ্মসকলেৰে সৈতে মোৰপৰা সেই কথাখিনি শুনা । ৯ ॥

যেনেকৈ অগ্নি আৰু বায়ুৱে গোট খাই হাবি-বন দগ্ধ কৰে, তেনেকৈ ব্ৰহ্মতেজ
আৰু ক্ষত্ৰিয়তেজ পৰস্পৰে গোট খাই উৎকট হৈ শত্ৰুক ভষ্ম কৰে । ১০ ॥

হে বৎস, বজাই ব্ৰাহ্মণক পৰিত্যাগ কৰি ঐশ্বৰ্য্য বাহা কৰিব পাৰে, কিন্তু
ইহলোক বা পৰলোক জয় কৰিব নোৱাৰে ; ধৰ্ম্মাৰ্থ-বিষয়ে শিক্ষিত, মোহ-বহিত
ব্ৰাহ্মণক লাভ কৰিহে বজাই শত্ৰু বিনাশ কৰে । ১১ ॥

জগতত বলি বজাই প্ৰজা পালনকাৰী মোক্ষ-ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰি ব্ৰাহ্মণ ভিন্ন
আন আত্ম লাভ কৰা নাছিল । ১২ ॥

অমুববাজ বিবোচন-পুত্র বলিৰ কামনা পৰিপূৰ্ণ আৰু ৰাজলক্ষ্মীও অক্ষয় হৈছিল ; তেওঁ ব্ৰাহ্মণৰ সহযোগত সঙ্গৰণা পৃথিৱী লাভ কৰি অৱশেষত তেওঁলোকৰ প্ৰতি দৃষ্ট ব্যৱহাৰ কৰি বিনষ্ট হৈছিল । ১৩ ॥

ঐশ্বৰ্য্যালিনি এই পৃথিৱীয়ে ব্ৰাহ্মণৰ বাহিৰে আনক দীৰ্ঘ কাল ভজনা নকৰে, ব্ৰাহ্মণে যাক নীতি শিক্ষাৰ দ্বাৰা সুশিক্ষিত কৰে, সঙ্গৰণা পৃথিৱী তেওঁৰ ওচৰত নত হৈ থাকে । ১৪ ॥

অক্লেশৰ দ্বাৰা আহত হস্তীৰ যিদৰে শক্তি হানি হয়, সেইদৰে ব্ৰাহ্মণ-বৰ্জিত যুদ্ধক্ষেত্ৰত বিপ্ৰ-বিহীন ক্ষত্ৰিয়ৰ বল ক্ষয় হয় । ১৫ ॥

ব্ৰাহ্মণৰ অনুশয় কৃপা-ভৃষ্টি আৰু ক্ষত্ৰিয়ৰ অভুলনীয় বল—এই দুইটি যেতিয়া একে লগ হয়, তেতিয়া মনুষ্যলোক সুপ্ৰসন্ন হয় । ১৬ ॥

যেনেকৈ প্ৰবল অগ্নিয়ে বায়ুৰ সহায়ত শুকান ঘাঁহ-বন পুৰি ভস্ম কৰে, তেনেকৈ ক্ষত্ৰিয়ই ব্ৰাহ্মণেৰে সৈতে লগ লাগি শত্ৰুক নিৰ্মূল কৰে । ১৭ ॥

মেধাৱী লোকে অলক্ষ বিষয়ৰ লাভ আৰু লক্ষ বিষয়ৰ পৰিবৰ্ত্তনৰ বাবে ব্ৰাহ্মণ-সকলৰপৰা জ্ঞানগৰ্ভ উপদেশ গ্ৰহণ কৰা উচিত । ১৮ ॥

এতেকে তুমি অপ্ৰাপ্ত বিষয়ৰ প্ৰাপ্তি, প্ৰাপ্ত বিষয়ৰ উন্নতি আৰু যোগ্য পাত্ৰত দানৰ বাবে যশস্বী, বেদজ্ঞ, পণ্ডিত আৰু বহু শাস্ত্ৰ-জ্ঞানী ব্ৰাহ্মণক পূজা কৰা । ১৯ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰতি তোমাৰ সদায় উত্তম ব্যৱহাৰ, সেই কাৰণে তোমাৰ এই প্ৰখ্যাত যশ সৰ্ব্ব লোকত প্ৰচাৰ হৈ আছে । ২০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—তেতিয়া সেই ব্ৰাহ্মণসকলে দল্ভ-বংশীয় বক য়ুনিক পূজা কৰিলে আৰু যুধিষ্ঠিৰেও তেওঁক স্তুতি কৰা বাবে তেওঁলোক বৰ সন্তুষ্ট হ'ল । ২১ ॥

যিদৰে ঋষিসকলে ইন্দ্ৰক অৰ্চনা কৰে, সেইদৰে দৈবপায়ন, নাৰদ, জামদগ্ন্য, পৃথুশ্ৰৱা, ইন্দ্ৰহায়, ভালুকি, কৃতচেতা, সহস্ৰপাদ, কৰ্ণশ্ৰৱা, মুঞ্জ, লৱণাম্ব, কাশ্যপ, হাৰিত, স্কুলকৰ্ণ, অগ্নিৱেশ্য, শোনক, কৃতবাক্, সুবাক্, বৃহদম্ব, ৰিভাবসু, উৰ্দ্ধবেতা, বৃষমিত্ৰ, সুহোত্ৰ, হোত্ৰবাহন প্ৰভৃতি মুনিসকল আৰু অনেক উগ্ৰ ব্ৰতধাৰী ব্ৰাহ্মণসকলে যুধিষ্ঠিৰক সৎকাৰ কৰিলে । ২২—২৫ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনভিগম্য-পৰ্ব্বত বৈভৱম-প্ৰৱেশ্য নামৰ ষড়বিংশ অধ্যায় ॥ ২৬ ॥

॥ অধ্যায় ২৭ ॥

॥ দ্রৌপদীর পৰিতাপ-বাক্য ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—তার পিছত দুঃখ আৰু শোকত অভিভূত বনবাসী পাণ্ডৱ-সকলে সন্ধ্যা সময়ত দ্রৌপদীৰে সৈতে বহি কথোপকথন কৰিবলৈ ধৰিলে । ১ ॥

তেতিয়া প্ৰিয়, সুন্দৰী, বিহুৱী, পতিভ্ৰতা কৃষ্ণাই দুৰ্বিষ্টিৰক এইদৰে কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে । ২ ॥

দ্রৌপদীয়ে ক'লে,—আমাক ইমান দুঃখ দিও হুবাআ পৰদ্রোহী পাপী দুৰ্য্যো-ধনৰ নিশ্চয় অকণো দুঃখ লগা নাই । ৩ ॥

হে মহাৰাজ, মোৰে সৈতে আপোনাক যুগচৰ্ম্মধাৰী আৰু বনবাসী কৰিও সেই দুৰ্জ্জন দুৰ্ম্মতি অনুতপ্ত হোৱা নাই । ৪ ॥

সেই দুৰ্য্যোধনে যেতিয়া ধৰ্ম্মপৰায়ণ জ্যেষ্ঠ ভ্ৰাতৃ আপোনাক কৰ্কশ কথা শুনালে, তেতিয়া পাপকৰ্ম্মী তেওঁৰ হৃদয় নিশ্চয় লোৰে নিৰ্ম্মিত আছিল । ৫ ॥

সদায় সুখত থকা, অকণো দুঃখ নোপোৱা আপোনাক এনেকুৱা দুঃখ দিও নিৰ্দ্ধয় পাপিষ্ঠ দুৰ্য্যোধনে আত্মীয়সকলেৰে সৈতে আনন্দ পাইছে । ৬ ॥

হে ভৱত-বংশীয় মহাৰাজ, আপুনি যেতিয়া যুগচৰ্ম্ম পৰিধান কৰি বনবাসৰ কাৰণে ওলাল, তেতিয়া দুৰ্য্যোধন, কৰ্ণ, নিৰ্দ্ধয় শকুনি আৰু উৎকট দুই দুঃশাসন—এই চাৰিটা পাপিষ্ঠৰ অঙ্কুশত হোৱা নাছিল । ৭—৮ ॥

হে কুৰুজ্যেষ্ঠ, কিন্তু আন সকলোবোৰ কোঁৱৰ হলে দুঃখত অভিভূত হৈছিল, আৰু তেওঁলোকৰ চকুলো ওলাইছিল । ৯ ॥

হে মহাৰাজ, চিৰ সুখী, দুঃখ ভোগ নকৰা এই লম্বা দেখি আপোনাৰ পুৰণি লম্বালৈ মনত পৰাত মোৰ বেজাৰ লাগিছে । ১০ ॥

গজদন্তেৰে নিৰ্ম্মিত, নানা বস্ত্ৰেৰে বিভূষিত সভাৰ মাজত যি সিংহাসন আছিল তাৰ পৰিৱৰ্ত্তে এই কুশাসন দেখি শোকে মোক আচ্ছন্ন কৰিছে । ১১ ॥

হে মহাৰাজ, সভাৰ ভিতৰত ৰাজ-মণ্ডলীৰে পৰিৱৃত্ত আপোনাক যেনেকুৱা দেখিছিলো, আজি তেনেকুৱা দেখিবলৈ নাপাই মোৰ অন্তৰত কেনেকৈ শান্তি থাকিব পাৰে ? ১২ ॥

হে ভৱতবংশধৰ, ময়ে আপোনাক আগতে চন্দন-চৰ্জিত সূৰ্যাসন্থৰ ডেউৱী দেখিছিলো, আৰু সেই ময়ে আপোনাক কৰ্কশ-লিঙ্গ দেখি মোহগ্ৰস্ত হৈ পৰিছো । ১৩ ॥

হে বৃশ্ৰেষ্ঠ, মই পূৰ্বে আপোনাক কুন্ত পটু-বস্ত্ৰৰ দ্বাৰা সজ্জিত দেখিছিলো, কিন্তু বৰ্ত্তমান মই আপোনাক বজ্জলধাৰী ৰূপত দেখিব লগীয়া হ'লো। ১৪ ॥

হে সৰ্ব-গুণাৱিত প্ৰভু, ইতিপূৰ্বে আপোনাৰ ঘৰবপৰা হাজাৰ হাজাৰ ব্ৰাহ্মণ, যতি, ব্ৰহ্মচাৰী আৰু গৃহস্থীক সুবৰ্ণ-পাত্ৰত ইচ্ছানুসাৰে বিত্ত্ব প্ৰকাৰে প্ৰস্তুত অন্ন দান কৰা হৈছিল আৰু আপোনাৰ ঘৰত সৰ্ব প্ৰকাৰ কাম্য অম্লাদিৰ দ্বাৰা ব্ৰাহ্মণ-সকলক যথাবিহিত সেৱা সংকাৰ কৰিছিল, হে মহাৰাজ, সেইবোৰ আজি দেখিবলৈ নাপাই মোৰ অন্তঃকৰণত কেনেকৈ শান্তি থাকিব পাৰে ? ১৫—১৭ ॥

হে মহাৰাজ, কুণ্ডলধাৰী য়ুৱক পাচকসকলে আপোনাৰ যি ভাতৃসকলক উৎকৃষ্ট প্ৰকাৰে প্ৰস্তুত মধুৰ অম্লাদিৰ দ্বাৰা ভোজন কৰাইছিল, সেই চিৰ-সুখী ভাতৃসকলক আজি অবগত্যত বন্য কল-মূলাদিৰ দ্বাৰা জীৱন ধাৰণ কৰা দেখি মোৰ মনত শান্তি নাইকিয়া হৈছে। ১৮—২০ ॥

বনবাসী, অতি দুখী এই ভীমসেনৰ কথা চিন্তা কৰি কৈল আপোনাৰ উপস্থিত সময়ত থং উঠা নাই ? ২০—২১ ॥

সুখী, অতি ধীৰ ভীমসেনে নিজে দাসোচিত কৰ্ম্মবোৰ কৰি দুখ পোৱা দেখি কি কাৰণত আপোনাৰ ক্ৰোধানল প্ৰজ্জ্বলিত হোৱা নাই ? ২১—২২ ॥

বিবিধ যান আৰু নানা বিধ বস্ত্ৰৰ দ্বাৰা সমাদৃত এই ভীমসেনক বনবাসী হোৱা দেখি কিয় আপোনাৰ থং উঠা নাই ? ২২—২৩ ॥

যি বৃকোদৰে যুদ্ধ-ক্ষেত্ৰত সমস্ত কুকুলক নিৰ্ম্মূল কৰিব পাৰে, তেওঁ আপোনাৰ প্ৰতিজ্ঞাৰ কাৰণেই এইবোৰ সন্ত্ৰ কৰি আছে। ২৩—২৪ ॥

হে মহাৰাজ, যি অৰ্জ্জুন বাহুবলযুক্ত হৈয়ো বহুবাহু অৰ্জ্জুনৰ সমকক্ষ, যিজন বাণ-সজ্জানত অতি কিপ্ৰ বুলি কালান্তক যমসদৃশ, যাৰ শস্ত্ৰ-প্ৰাণত সমস্ত ৰজাই অৱনত হৈ আপোনাৰ যজ্ঞত ব্ৰাহ্মণসকলক উপাসনা কৰিছিল, যিজন পুৰুষশ্ৰেষ্ঠক দেৱতা আৰু দানৱসকলে পূজা কৰিছিল, হে ৰজা, আজি সেই অৰ্জ্জুনৰ কথা ভাবি কি কাৰণত আপোনাৰ থং উঠা নাই ? ২৪—২৭ ॥

হে ভৰতবংশধৰ, দুঃখানভিজ্জ চিৰ-সুখী অৰ্জ্জুনক বনবাসী হোৱা দেখি কিয় আপোনাৰ কোপানল প্ৰদীপ্ত হোৱা নাই ; সেই কাৰণে মই অত্যন্ত দুখ পাইছো। ২৭—২৮ ॥

যিজনে অকলে বথত উঠি দেৱতা, মনুষ্য আৰু সৰ্পগণক পৰাজয় কৰিছিল, সেই অৰ্জ্জুনক বনবাসী হোৱা দেখি কৈলেনো আপোনাৰ থং উঠা নাই ? ২৯ ॥

যিজনে অশ্বতাকৰ বধ, অশ্ব আৰু হস্তীৰে পৰিহৃত হৈ ৰজাসকলবপৰা ৰলেৰে ধন গ্ৰহণ কৰিছিল, যিজনে একেলগে পাঁচ শ ধৰ নিৰ্বেপ কৰিব পাৰে ; হে শত্ৰুতাপন, সেই অৰ্জ্জুনক বনবাসী হোৱা দেখি কি বাবে আপোনাৰ ৰোষানল প্ৰজ্জ্বলিত হোৱা নাই ? ৩০—৩১ ॥

বনত খড়্গ-চৰ্মধাৰীসকলৰ ভিতৰতু জ্যেষ্ঠ, উৎসাহী, তৰুণ, জ্ঞানবৰণীয়া নকুলক বনত দেখি কি কাৰণত কোপানল প্ৰদীপ্ত হোৱা নাই ? ৩২ ॥

হে মহাবাহু, হে যুধিষ্ঠিৰ, শৌৰ্য্যালী, সুন্দৰ মাত্ৰীনন্দন সহদেৱক বনত দেখি কি বাবে আপুনি কমা কৰি আছে ? ৩৩ ॥

হে মহাবাহু, চিৰ সুখী নকুল আৰু সহদেৱ—এওঁলোক দুজনক বৰ হৃৎথ পোৱা দেখি কি কাৰণত আপোনাৰ ধ্বংস উঠা নাই ? ৩৩—৩৪ ॥

হে মহাবাহু, ক্ৰপদ বংশত ওপজা, মহাত্মা পাতুৰ গুজ্জৰধু, ধৃষ্টদ্যুম্নৰ ভগিনী, বীৰ পত্নী আৰু ব্ৰত-পালিকা মোক বনচাৰিণী হোৱা দেখিও আপুনি কিয় কোৰৱক কমা কৰি আছে ? ৩৫ ॥

হে ভৰতজ্যেষ্ঠ, যিহেতু মোক আৰু ভ্ৰাতৃসকলক এনেকুৱা চুবুৰীয়া-গ্ৰন্থ দেখিও আপোনাৰ মন ব্যথিত হোৱা নাই, গতিকে নিশ্চয় আপোনাৰ ক্ৰোধেই নাই । ৩৬ ॥

জগতত প্ৰসিক্তি আছে, ক্ৰোধ-শূন্য ক্ৰত্ৰিয় নাই ; কিন্তু ক্ৰত্ৰিয় আপোনাৰ আজি তাৰ ব্যতিক্ৰম দেখিছো । ৩৭ ॥

হে কুন্তীপুত্ৰ, যি ক্ৰত্ৰিয়ই উপযুক্ত সময়ত ক্ৰোধ প্ৰদৰ্শন নকৰে, তেওঁক সকলো লোকে সদায় পৰাজয় কৰে । ৩৮ ॥

এতেকে শত্ৰুৰ প্ৰতি কমা কৰা কোনো প্ৰকাৰে আপোনাৰ অনুচিত, নিজৰ শক্তিৰ দ্বাৰা সিহঁতক নিৰ্দূল কৰিব পাৰিব, এই বিষয়ে সন্দেহ নাই । ৩৯ ॥

সেইদৰে যি ক্ৰত্ৰিয়ই কমাৰ সময়ত কমা নকৰে, তেওঁ সমস্ত প্ৰাণীৰ অপ্ৰিয় হৈ ইহকাল বা পৰকালত বিনাশ-প্ৰাপ্ত হয় । ৪০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত দ্ৰৌপদীৰ পৰিতাপ বাক্য নামৰ সপ্তবিংশ অধ্যায় । ২৭ ॥

॥ অধ্যায় ২৮ ॥

॥ দ্ৰৌপদী-বাক্য ॥

দ্ৰৌপদীয়ে ক'লে—এই বিষয়ে বিবেচন-পুত্ৰ বলি-প্ৰজ্ঞাদ সংবাদ নামে এটি প্ৰাচীন ইতিহাস পৌৰাণিকসকলে কয় ! ১ ॥

এদিনাখন বলিয়ে মহাজ্ঞানী অসুৰজ্যেষ্ঠ ধন্বন্তৰী-জ্ঞানী দৈত্যৰাজ পিতামহ প্ৰজ্ঞানক সুবিলে । ২ ॥

বলিয়ে ক'লে,—হে পুত্ৰনীয়, কমা আৰু ক্ৰোধ এই দুটাৰ ভিতৰত কোনটো জ্যেষ্ঠ ? এই বিষয়ে মোৰ সন্দেহ জন্মিছে, আপুনি প্ৰসকাৰী মোক যথার্থৰূপে কওক । ৩ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, কৰ্ম্ম আৰু ক্ৰোধৰ ভিতৰত যিটো প্ৰশস্ত, তাক যোক নিঃসন্দেহে
কওক, আপোনাৰ সকলো উপদেশ সঁচাকৈ পালন কৰিয় । ৪ ।

বলিৰ এনেকুৱা প্ৰশস্ত সৰ্ব্বনিঃসন্দেহ উত্তৰজানী পিতামহ প্ৰজ্ঞাদে সন্দিক্ত হৈ
সোধা তেওঁক তাৰ সকলো উত্তৰ দিবলৈ ধৰিলে । ৫ ।

প্ৰজ্ঞাদে ক'লে—হে বৎস, সদায় ক্ৰোধ জ্বেৰকৰ নহয়, আৰু সদায় কৰ্ম্মাণ্ড
মজল-সাধক নহয় ; এই দুয়োটাকে নিঃসন্দেহে জানিবা । ৬ ।

বোপা, যিজনে সদায় কেৱল কৰ্ম্মাই কৰে, তেওঁ বহু দোষত দোষী হয় ;
ভৃত্যসকল উদাসীন হয় আৰু শত্ৰুসকলে তেওঁক পৰাজয় কৰে । ৭ ।

বোপা, কোনো লোকে তেওঁক কেতিয়াও সন্মান নকৰে ; গতিকে পণ্ডিতসকলে
সদায় কৰ্ম্মা কৰাটো বৰ্জন কৰি থাকে । ৮ ।

ভৃত্যসকলে প্ৰভুৰ উপকাৰ অনাদৰ কৰি নানা দোষজনক কাম কৰে, ক্ষুদ্ৰ-
মনৰ লোকসকলে কৰ্ম্মাশীল প্ৰভুৰ অৰ্থ অপহৰণ কৰিবলৈ অভিলষ কৰে । ৯ ।

অবিৱেকী লোকসকলে অন্নপানাদি সংৰক্ষণত নিযুক্ত থাকি তেওঁৰ যান, বস্ত্ৰ,
অলঙ্কাৰ, শয্যা, আসন, ভোজন, পান আৰু আন সকলো উপাদান-সামগ্ৰী ইচ্ছা-
নুসাৰে গ্ৰহণ কৰে । ১০—১১ ।

তেওঁলোকে স্বামীৰ আদেশ লাভ কৰিও আদিষ্ট দেয় দ্ৰব্যসমূহ আনক দান
নকৰে আৰু স্বামীৰ সমুচিত উপচাৰৰ দ্বাৰা তেওঁক কেতিয়াও অৰ্জ্জনা নকৰে ;
বোপা, ইহলোকত অৱজ্ঞা মৰণতকৈও গৰ্হিত । ১২ ।

হে স্নেহভাজন, দাস, পুত্ৰ, ভৃত্য আৰু উদাসীনসকলে তেনেকুৱা কৰ্ম্মাৱান
লোকক কটু কথা কয় । ১৩ ।

এনেকুৱা কৰ্ম্মাশীল লোকক পৰাভয় কৰি সকলোৱে তেওঁৰ ভাৰ্য্যা গ্ৰহণ কৰিবলৈ
ইচ্ছা কৰে আৰু হীনবুদ্ধি এওঁৰ ভাৰ্য্যাও ৰেজাচাৰিণী হয় । ১৪ ।

যদি দুই লোকসকলে কৰ্ম্মাশীল প্ৰভুৰ ওচৰত অলপো দণ্ড ভোগ নকৰে,
তেনেহলে সিহঁতে সদায় অভ্যুদয় লাভ কৰি তেওঁৰ দোষ আৰু অপকাৰ কৰে । ১৫ ।

হে বিবোচন-পুত্ৰ, কৰ্ম্মাশীল লোকৰ এইবোৰ আৰু আন আন বহু দোষ
আছে ; ইয়াৰ পিছত তুমি কৰ্ম্মাহীন লোকসকলৰ দোষবোৰ শুনা । ১৬ ।

বজ্জোগণৰ দ্বাৰা আচ্ছাদিত ক্ৰোধী লোকে যদি স্বীয় ক্ৰোধেৰে পাত্ৰ নাইবা
অপাত্ৰৰ প্ৰতি নানা প্ৰকাৰৰ দণ্ড বিধান কৰে, তেনেহলে তেওঁৰ বন্ধুবৰ্গেৰে সৈতে
বিৰোধ হয় ; আত্মীয়জন আৰু আন আন লোকৰপৰা তেওঁ শত্ৰুতা লাভ কৰে । ১৭—১৮ ।

ক্ৰোধী মানুহে আনক অপমান কৰা বাবে নিজে অৰ্ধ-হানি, বিজ্ঞাৰ, অনাদৰ,
সভাপ, বিৰোধ আৰু মোহ ভোগ কৰে আৰু সকলোৰে শত্ৰু হৈ উঠে । ১৯ ।

যিজনে ক্ৰোধৰ বশবৰ্ত্তী হৈ অশাস্ত কৰি মানুহক দণ্ড দিয়ে, তেওঁ শীঘ্ৰে
ঐশ্বৰ্য্য, প্ৰাণ আৰু স্বজনৰপৰা আঁঠি হয় । ২০ ।

যিজনে চোৰ আৰু হত্যাকাৰীৰ ওচৰত ক্ৰোধতেই উপস্থিত হয়, তেওঁলৈ মানুহে ঘৰত বাস কৰা সাপৰ দৰে ভয় কৰে । ২১ ॥

মানুহে যাক সদায় শঙ্কা কৰে, তেওঁৰ কেনেকৈ ঐশ্বৰ্য লাভ হ'ব পাৰে ? হিঙ্গ দেখিলেই মানুহে তেওঁৰ নিশ্চয় অপকাৰ কৰে । ২২ ॥

এতেকে সদায় ক্ৰোধ কৰা নাইবা সদায় কোমল হোৱা অনুচিত, সময় অনুসাৰে কোমল আৰু উগ্র হোৱা উচিত । ২৩ ॥

যথাসময়ত যিজন শাস্ত নাইবা উগ্র স্বভাৱৰ হয়, তেওঁ ইহকাল আৰু পৰ-কালত সুখ লাভ কৰে । ২৪ ॥

পণ্ডিতসকলে যাক সদায় ক্ৰোধৰ দ্বাৰা অনুলজ্জনীয় বুলি কয়, সেই ক্ষমাৰ বিষয়বোৰ বহুলাই কষ্ট, তুমি শুনা । ২৫ ॥

যদি আগতে উপকাৰ কৰোঁতাজন ভোমাৰ কোনো গুৰুতৰ অপৰাধত পৰে, তেন্তে তেওঁৰ উপকাৰ সূঁচৰি সেই অপৰাধ মাৰ্জ্জনা কৰা উচিত । ২৬ ॥

আকৌ অজ্ঞানত যিজনে অপৰাধ কৰে তেওঁকো ক্ষমা কৰা উচিত, যিহেতু মানুহে সকলো বিষয়ত পাণ্ডিত্য অৰ্জন কৰা সুলভ নহয় । ২৭ ॥

কিন্তু যদি সজ্ঞানে অপৰাধ কৰি তাক অজ্ঞানত কৰা বুলি কয়, তেনেহলে অপৰাধ অলপ হলেও তেনে পাপী, কুটিল লোকক বধ কৰা উচিত । ২৮ ॥

প্ৰথম অপৰাধত সকলো প্ৰাণীকে ক্ষমা কৰা কৰ্ত্তব্য ; কিন্তু দ্বিতীয় অপৰাধ সামান্য হলেও অপৰাধীক বধ কৰা উচিত হ'ব । ২৯ ॥

যদি কোনোবাই অজ্ঞানত কোনো প্ৰকাৰ অপকাৰ কৰে, তেন্তে ভালদৰে পৰীক্ষা কৰি তেওঁক মাৰ্জ্জনা কৰা উচিত । ৩০ ॥

সামৰূপ উপায়ৰ দ্বাৰা উগ্র নাইবা শান্ত স্বভাৱৰ সকলোকে বিনাশ কৰিব পাৰি, সামৰ অসাধ্য একোৱেই নাই ; এতেকে সামেই শ্ৰেষ্ঠ উপায় । ৩১ ॥

দেশ, কাল আৰু নিজৰ বলাবল বিবেচনা কৰি অপৰাধীক মাৰ্জ্জনা কৰা উচিত, যিহেতু দেশ-কালৰ বাহিৰে আন বিষয়ত ইয়াৰ উপযোগিতা নাই ; এতেকে দেশ-কাললৈ অপেক্ষা কৰিবা ; সেইদৰে লোক-ভয়ৰ কাৰণেও অপৰাধীক ক্ষমা কৰা কৰ্ত্তব্য । ৩২ ॥

হে বংশ, ক্ষমাৰ এনেকুৱা সময় বুলি জ্ঞানীসকলে কয় আৰু ইয়াৰ বিপৰীত হলেই ক্ৰোধ প্ৰকাশৰ কাল বুলি কয় । ৩৩ ॥

হে মহাবাজ, মই ভাবোঁ, লোভী, নিত্য-অপৰাধী ধৃতবাস্তৱ পুত্ৰসকলৰ প্ৰতি আপোনাৰ ক্ৰোধ প্ৰকাশৰ এইটোৱেই সময় । ৩৪ ॥

কাৰণ কৌৰৱসকলক ক্ষমা কৰাৰ আজি আৰু সময় নাই ; ক্ৰোধৰ সময় উপস্থিত হলে ক্ৰোধ প্ৰকাশ কৰা কৰ্ত্তব্য । ৩৫ ॥

শান্ত প্ৰকৃতিৰ হলে মানুহে অৱজ্ঞা কৰে আৰু উগ্ৰ স্বভাৱৰ হলে মানুহে ভয় কৰে ; এতেকে সময় অনুসাৰে যিজনে কোমলতা আৰু উগ্ৰতা প্ৰকাশ কৰে, তেওঁ প্ৰকৃত ৰজা । ৩৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত দ্ৰৌপদী-বাক্য নামৰ অষ্টবিংশ অধ্যায় । ২৮ ॥

॥ অধ্যায় ২৯ ॥

॥ দ্ৰৌপদী-যুধিষ্ঠিৰ সংবাদ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে,— হে মহাপ্ৰাজ্ঞ, ক্ৰোধেই মানুহক ধ্বংসৰ পথলৈ নিয়ে আৰু চিন্তা-ভাবনাত পেলায় বুলি জানিবঁ। গতিকে ক্ৰোধৰ ফলতেই শুভ আৰু অশুভ ফলৰ উৎপত্তি হয় । ১ ॥

হে সুন্দৰী, যি মানুহে ক্ৰোধ দমন কৰে তেওঁৰেই মঙ্গল হয়। হে কল্যাণী, যি মানুহে সদায় ক্ৰোধ দমন কৰিব নোৱাৰে সেই নিদাক্ষণ ক্ৰোধ তেওঁৰেই অমঙ্গলৰ কাৰণ হয় । ২ ॥

এই সংসাৰত ক্ৰোধৰ ফলতেই মানুহক ধ্বংসৰ পথলৈ যোৱা দেখা যায়। গতিকে, মোৰ নিচিনা মানুহে কেনেকৈ আত্মনাশকাৰী সেই ক্ৰোধ প্ৰকাশ কৰিব ? ৩ ॥

ক্ৰুদ্ধ মানুহে পাপ কাম কৰে, গুৰুকো বধ কৰে। এনেকি কৰ্কণ কথাৰে শ্ৰেষ্ঠজনকো অপমানিত কৰে । ৪ ॥

কোনটো ক'ব লগীয়া আৰু কোনটো নক'ব লগীয়া, খঙৰ বশীভূত মানুহে তাক বুজিব নোৱাৰে। (গতিকে) ক্ৰুদ্ধ মানুহৰ অকৰ্তব্য কাম একো নাই, তেনেদৰে নক'ব লগীয়া কথাও একো নাই। ৫ ॥

ক্ৰোধৰ ফলত মানুহে অবধ্যকো বধ কৰে আৰু পূজা বা সন্মান পোৱাৰ অযোগ্যজনকো পূজা বা সন্মান কৰে, এনেকি নিজকো যমৰ নগৰলৈ পঠায়। ৬ ॥

পৰকালত শ্ৰেষ্ঠ সম্পদ লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰা জ্ঞানী লোকসকলে এই দোষবিলাক দেখি ক্ৰোধ জয় কৰে। ৭ ॥

ধীৰ প্ৰকৃতিৰ মানুহে ত্যাগ কৰা সেই ক্ৰোধ আমাৰ নিচিনা মানুহে কেনেকৈ আচৰণ কৰে ? হে দ্ৰৌপদী, এনেদৰে ভাবিলে মোৰ খং নুঠে। ৮ ॥

ক্ৰুদ্ধ জনৰ প্ৰতি যিজনে ক্ৰোধ নকৰে তেওঁৰেই নিজক আৰু আনক ডাঙৰ ভয়বশৰা বন্ধা কৰে, তেওঁৰেই উভয়ৰে ত্ৰাণ-কৰ্তা। ৯ ॥

দুৰ্বল মানুহৰ ঘনি বলহানৰ ওপৰত ঋং উঠে তেনেহ'লে সেই মূৰ্খ নিজে নিজেই দুখ-কষ্ট ভুগি মৃত্যুৰ মুখত পৰে । ১০ ॥

নিজক দমন কৰিব নোৱাৰি শৰীৰ ত্যাগ কৰোঁতাৰজনৰ পৰকাল নষ্ট নহয় । হে জ্যোতী, সেই কাৰণে অসমর্থজনে ক্ৰোধ দমন কৰিব লাগে বুলি (সাধুসকলে) কয় । ১১ ॥

বিধান আৰু বলহান মানুহে (আনৰপৰা) দুখ-কষ্ট পালেও ক্ৰোধ নকৰে ; (গতিকৈ) দুখ-কষ্ট দিওঁতাৰজনক বধ নকৰাৰ ফলত তেওঁ পৰকালত আনন্দ উপভোগ কৰে । ১২ ॥

সেই কাৰণে এই কথাখিনি বুজিব পৰা বলহান আৰু দুৰ্বল উভয়েই সদায় (অনিষ্টকাৰীক) ক্ষমা কৰিব লাগে বুলি সাধুসকলে কয় । ১৩ ॥

হে কৃষ্ণা, এই সংস্ৰাভ ক্ৰোধ জয় কৰিব পৰা গুণটোকেই সাধুসকলে প্ৰশংসা কৰে । আৰু কৰ্মাশীল সাধুলোকৰেই জয় হয় বুলি কোৱা হয় । ১৪ ॥

মিছা কথাটোকৈ সঁচা কথা আৰু নিৰ্জয়ভাতকৈ দয়া শ্ৰেষ্ঠ । কিন্তু যাৰপৰা বহু দোষ ঘটে তেনেকুৱা ক্ৰোধ সাধুসকলে ত্যাগ কৰা উচিত । গতিকে দুৰ্য্যোধনৰপৰা মৰণ মিলিলেও আৰ নিচিনা লোকে কেনেকৈ বহু দোষযুক্ত ক্ৰোধ প্ৰকাশ কৰে ? ১৫ ॥

দুৰ্বলশী জ্ঞানীসকলে শাক তেজস্বী বুলি কয় তেনেকুৱা লোকৰ অন্তৰত ঋং নোপজে, ই নিশ্চিত । ১৬ ॥

যিজন উৎপন্ন বুদ্ধিৰ বলত ক্ৰোধ দমন কৰিবলৈ সমৰ্থ, তদ্বদৰ্শী পণ্ডিতসকলে তেওঁকেই তেজস্বী বুলি কয় । ১৭ ॥

হে সুন্দৰী, ক্লান্ত মানুহে যথানিয়মে কাৰ্য্যৰ সমালোচনা কৰিব নোৱাৰে, অকাৰ্য্য আৰু অৰ্য্যাদাৰ বিষয়েও বুজিব নোৱাৰে । ১৮ ॥

ক্লান্তজনে অৱধ্যকো বধ কৰে, গুৰুৰো অনিষ্ট আচৰণ কৰে ; গতিকে শক্তি-শালী লোকে ক্ৰোধ আঁতৰত বখা উচিত । ১৯ ॥

ক্ৰোধৰ আৰা অভিকৃতা হোৱা মানুহে লজ্জা, অমৰ্ণ, দোৰ্ঘ্য আৰু লহালখিকৈ কাৰ কৰা শক্তি— এইবিলাক গুণ কোনো ক্ৰমেই লাভ কৰিব নোৱাৰে । ২০ ॥

হে মহাপ্ৰাজ্ঞ, ক্ৰোধ পৰিত্যাগ কৰিলে মানুহে ভালকৈ শক্তি লাভ কৰে । কিন্তু খঙাল মানুহৰ পকে লম্বয়তে প্ৰকাশ হোৱা শক্তি ফলহ হয় । ২১ ॥

পণ্ডিতসকলে সদায় ক্ৰোধক তেজ বুলি কয় । বিধাতাই লোক-সংহাৰৰ কাৰণে মানুহৰ মনত বজ্জোঙণৰ পৰিণাম-স্বৰূপ ক্ৰোধৰ বিধান কৰিছে । ২২ ॥

গতিকে সচ্চৰিত্ৰৰ মানুহে সদায় ক্ৰোধ পৰিত্যাগ কৰা উচিত । স্বৰ্ণৰপৰা আঁতৰি যোৱাও বৰং ভাল, তথাপি ক্লান্ত হোৱা ভাল নহয় ॥ ২৩ ॥

হে সুন্দৰী, বুজিহীন মূৰ্খসকলেহে এইবিলাক নিয়ম অজ্ঞান কৰে । কিন্তু মোৰ নিচিনা মানুহে কেনেকৈ লজ্জান কৰিম ? ২৪ ॥

যদি মানুহৰ মাজত পৃথিৱীৰ নিচিনা ক্ষমাশীল কোনো নাথাকিলহেঁতেন, তেন্তে, সন্ধি স্থাপন নহলহেঁতেন, কিয়নো ক্ৰোধেই যুদ্ধৰ মূল । ২৫ ॥

তাপিত হ'লেই ডাপ প্ৰদান কৰিব, শুকৰ দ্বাৰা আহত হ'লেই তেওঁক আঘাত কৰিব, কোনোবাই আক্ৰোশ কৰিলেই তাৰ প্ৰতি আক্ৰোশ প্ৰকাশ কৰিব, হিংসা কৰিলেই হিংসা কৰিব— এনেকুৱা নিয়মৰ অনুসৰণ কৰিলে গোটেইখন পৃথিৱী ধ্বংসপ্ৰাপ্ত হ'ব আৰু অধৰ্ম্মৰ বৃদ্ধি হ'ব । ২৬—২৭ ॥

বাপেকে পুতেকক, পুতেকসকলে বাপেকক, পিৰিয়েকে ঘৈণীয়েকক আৰু ঘৈণীয়েকে পিৰিয়েকক বিনষ্ট কৰিব । ২৮ ॥

হে কৃষ্ণা, এনেদৰে লোকসকল ক্ৰোধৰ বশীভূত হোৱা হ'লে একেবাৰে সৃষ্টি লোপ পালেহেঁতেন । আৰু কাৰো জন্ম নহলহেঁতেন । হে সুন্দৰী, প্ৰজাসকলৰ মিলনেই জন্মৰ কাৰণ । ২৯ ॥

হে দ্ৰৌপদী, বুজা তেনেকুৱা ক্ৰোধ-পৰায়ণ হ'লে সকলো প্ৰজা অতি শীঘ্ৰে ধ্বংসপ্ৰাপ্ত হয় । গতিকে, হে সুন্দৰী, ক্ৰোধেই প্ৰজাসকলৰ ধ্বংস আৰু অমঙ্গলৰ কাৰণ হয় । ৩০ ॥

এই পৃথিৱীত ক্ষমাশীল লোক থকাৰ কাৰণেই প্ৰজাসকলৰ জন্ম আৰু জীৱুজি হয় । ৩১ ॥

হে সুন্দৰী, সকলো প্ৰকাৰৰ আপদ-বিপদতেই ক্ষমাশীল মানুহে ক্ষমা কৰা উচিত । (কিয়নো) ক্ষমাশীল মানুহৰপৰাট সকলো প্ৰাণীৰ সৃষ্টি হয় । ৩২ ॥

যি মানুহে বলশালীৰ দ্বাৰা অপমানিত, তাড়িত আৰু ক্ৰোধিত হলেও ক্ষমা কৰে আৰু যিজনে সদায় ক্ৰোধ জয় কৰে তেৱেঁই জ্ঞানী আৰু শ্ৰেষ্ঠ পুৰুষ । ৩৩ ॥

ক্ষমতাশালী হ'লেও তেনেকুৱা মানুহৰ সনাতন-লোক প্ৰাপ্তি হয় । কিন্তু অজ্ঞ জ্ঞানী ক্ৰোধপৰায়ণ লোকৰেই ইহকাল আৰু পৰকাল নষ্ট হয় । ৩৪ ॥

হে কৃষ্ণা, এই বিষয়ত ক্ষমাশীল লোকসকলৰ বিষয়ে সাধুসকলে এই গাঁথাবিলাকৰ উদাহৰণ দিয়ে । মহাত্মা কাশ্যপ মুনিয়েও সেই গাঁথাবিলাকৰ উল্লেখ কৰিছে । ৩৫ ॥

ক্ষমাইধৰ্ম্ম, ক্ষমাই যজ্ঞ, ক্ষমাই বেদ, ক্ষমাই জ্ঞান । যিজনে এনেদৰে জানিবলৈ সমৰ্থ হয় তেৱেঁই সকলোকে ক্ষমা কৰিব পাৰে । ৩৬ ॥

ক্ষমাই ব্ৰহ্ম আৰু সত্য, ক্ষমাই ভূত আৰু ভবিষ্যৎ, ক্ষমাই তপস্যা আৰু পৱিত্ৰতা । ক্ষমাই এই পৃথিৱীখন ধাৰণ কৰিছে । ৩৭ ॥

যজ্ঞ আৰু ব্ৰহ্মৰ বিষয়ে ভালদৰে জ্ঞান থকা মানুহে আৰু তপস্বীসকলে যি স্থান লাভ কৰে ক্ষমাশীল লোকসকলেও সেই স্থান লাভ কৰে । ৩৮ ॥

যজুৰ্বেদ-বিহিত কৰ্ম্মকাৰী আৰু কৰ্ম্মশীল মানুহৰ স্থান বেলেগ বেলেগ । কিন্তু ক্ষমাশীল লোকৰ স্থান ব্ৰহ্মলোকতেই প্ৰতিষ্ঠিত আৰু সেই স্থান (সকলোৰে) পূজনীয় । ৩৯ ॥

কমা তেজস্বীসকলৰ তেজ-স্বৰূপ আৰু তপস্বীসকলৰ ব্ৰহ্ম-স্বৰূপ । সত্যপৰায়ণ মানুহৰ পক্ষে কমাই সত্য, কমাই যজ্ঞ আৰু কমাই শান্তি । ৪০ ॥

হে কৃষ্ণা, যি কমাৰ ওপৰত ব্ৰহ্ম, যজ্ঞ আৰু সত্য প্রতিষ্ঠিত, মোৰ নিচ্ছিনা মানুহে তেনেকুৱা কমা কেনেকৈ ত্যাগ কৰিম ? ৪১ ॥

জ্ঞানীলোকসকলে সদায় কমা প্ৰদৰ্শন কৰেই । যেতিয়াই জ্ঞানী লোকে সকলোকে কমা কৰে তেতিয়াই তেওঁৰ ব্ৰহ্মলোক প্ৰাপ্তি হয় । ৪২ ॥

কমাশীল মানুহৰ ইহলোক আৰু পৰলোক এই উভয়লোকেই হস্তগত হয় । তেওঁবিলাকে ইহলোকত সম্মান আৰু পৰলোকত শুভলোক লাভ কৰে । ৪৩ ॥

যিসকল মানুহৰ জ্ঞান কমাগুণৰ প্ৰভাৱত পৰাহত হয় তেওঁবিলাকৰ পৰম পৱিত্ৰ লোক লাভ হয় । গতিকে কমা-গুণেই শ্ৰেষ্ঠ । ৪৪ ॥

মহৰ্ষি কাশ্যপে কমা-শীল মানুহৰ উদ্দেশ্যে সদায় এই গাঁথা গাই থাকে । হে দ্ৰোণদী, কমা সম্বন্ধে গোৱা গাঁথাৰ বিষয়ে শুনিলা । গতিকে এতিয়া সম্ভৱ হোৱা, খং নকৰিব । ৪৫ ॥

পিতামহ শান্তনুনন্দন ভীষ্ম আৰু দৈৱকীনন্দন ক্ৰীষ্ণাই শান্তিকেই ভালদৰে পূজা কৰিব । ৪৬ ॥

আচাৰ্য্য কৃপ, বিহুৰ আৰু সঞ্জয়েও শান্তিৰ কাৰণেই উল্লেখ কৰিব । ৪৭ ॥

সোমদত্ত, যুয়ৎসু, দ্ৰোণপুত্ৰ অশ্বত্থামা আৰু আমাৰ পিতামহ ব্যাসদেৱেও সদায় শান্তিৰ কথাকেই ক'ব । ৪৮ ॥

এতিয়া মোৰ ধাৰণা হৈছে যে এইসকল মানুহে মহাবাজ ধৃতৰাষ্ট্ৰ বা তেওঁৰ পুত্ৰক শান্তিৰ পথলৈ নিলে তেওঁলোকে আমাক ৰাজ্য প্ৰত্যৰ্পণ কৰিব পাৰে । কিন্তু (তেওঁলোক) লোভৰ বশীভূত হ'লে ধ্বংসপ্ৰাপ্ত হ'ব । ৪৯ ॥

হে সুন্দৰী, ভৰতৰ বংশধৰসকলৰ ধ্বংসৰ কাৰণে এই দাক্ষ্য কাল উপস্থিত হৈছে । মই পূৰ্বৰপৰাই এইটো ঠিক কৰি ৰাখিছো । ৫০ ॥

দূৰ্য্যোধন ৰাজকাৰ্য্যৰ অযোগ্য । গতিকে তেওঁ কেতিয়াও কমা অৱলম্বন নকৰিব । কিন্তু তেওঁলোকৰ ভিতৰত ময়েই যোগ্য পাত্ৰ । গতিকে কমাই মোকেই আশ্ৰয় কৰিছে । ৫১ ॥

কমা আৰু অনুশংসতা মহাত্মাসকলৰ চৰিত্ৰ-স্বৰূপ আৰু সেইটোৱেই সনাতন ধৰ্ম্ম । গতিকে প্ৰকৃত পক্ষে মই কমা অৱলম্বন কৰিম । ৫২ ॥

॥ ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাস্তিগমন-পৰ্বত দ্ৰোণদী-মুণিষ্ঠিৰ সংবাদ নামৰ ঊনত্রিংশ অধ্যায় । ২৯ ॥

॥ অধ্যায় ৩০ ॥

॥ দ্রৌপদীৰ উক্তি ॥

দ্রৌপদীয়ে ক'লে—(হে নাথ), যি ধাতা আৰু বিধাতাই মোহ জন্মাই বুলেবে
ৰাজ্য আক্ৰমণ-ৰূপ পিতৃ পৰম্পৰাগত কৰ্ত্তব্য কৰ্ম্মত আপোনাৰ মন অন্যফালে
নিছে, সেই ধাতা আৰু বিধাতাক নমস্কাৰ কৰোঁ । ১ ॥

কৰ্ম্মই (উত্তম মধ্যম প্ৰভৃতি পৃথক পৃথক) লোক প্ৰাপ্তিৰ সাধন, আৰু কৰ্ম্মৰ
ফল নিত্য (অনিবাৰ্য্য) । মানুহে লোভত মোক্ষ লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে । ২ ॥

ধৰ্ম্ম, দয়া, ক্ষমা আৰু সৰলতাৰ দ্বাৰা আৰু লোকাপবাদলৈ ভয় কৰি মানুহে
ইহলোকত উন্নতি কৰিব নোৱাৰে । ৩ ॥

হে ভাৰত, এনেকুৱা দ্বৰস্থাত পৰা অযোগ্য হলেও আপুনি আৰু আপোনাৰ
এই মহা শক্তিশালী ব্ৰাহ্মসকল সেই দ্বৰস্থাত পৰিছে । এটোটা সহিব নোৱাৰি । ৪ ॥

ৰাজ্য-শাসন কালত অথবা বিবাদৰ সময়ত আপোনালোকে একোকে ধৰ্ম্মতকৈ
প্ৰিয় বুলি নাজানিছিল । ধৰ্ম্মক নিজৰ জীৱনতকৈও প্ৰিয়তৰ বুলি ভাবিছিল । ৫ ॥

ধৰ্ম্মৰ কাৰণেই আপোনাৰ ৰাজ্য আৰু জীৱন । এই কথাটো ব্ৰাহ্মণ, গুৰু-
জন আৰু দেৱতাসকলেও জানে । ৬ ॥

মই ভাবোঁ যে আপুনি ভীম, অৰ্জ্জুন, মাদ্ৰীৰ পুত্ৰ হুজন আৰু মোকো ভাগ
কৰিব পাৰে, কিন্তু ধৰ্ম্ম ভাগ কৰিব নোৱাৰে । ৭ ॥

ধৰ্ম্ম ৰক্ষাকাৰী ৰজাক সেই ৰক্ষিত ধৰ্ম্মই ৰক্ষা কৰে বুলি মই আৰ্য্যসকলৰপৰা
শুনিবলৈ পাইছোঁ । কিন্তু মই ভাবোঁ যে ধৰ্ম্মই আপোনাক ৰক্ষা কৰা নাই । ৮ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, খেনেকৈ নিজৰ ছায়া নিজৰেই অনুগামী হয় তেনেকৈ আপোনাৰ
অসাধাৰণ বুদ্ধিও সদায় ধৰ্ম্মৰেই অনুগামী হৈছে । ৯ ॥

আপুনি সমগ্ৰ পৃথিৱীৰ আধিপত্য লাভ কৰিও নিজৰ সমকক্ষ, কনিষ্ঠ আৰু
শ্ৰেষ্ঠজনক অপমানিত কৰা নাই আৰু আপোনাৰ অভিমান বা অহঙ্কাৰো হোৱা
নাই । ১০ ॥

হে পাৰ্থ, স্বাহা শব্দ, স্বধা শব্দ আৰু পূজাৰ দ্বাৰা দেৱতা, পিতৃ আৰু ব্ৰাহ্মণ-
সকলক আপুনি সদায় পূজা কৰি থাকে । ১১ ॥

হে ভাৰত, সকলো প্ৰকাৰৰ উপভোগৰ দ্বাৰা আপুনি ব্ৰাহ্মণ, যতি, সন্ন্যাসী
আৰু গৃহীসকলক তুষ্ট কৰিছিল । ১২ ॥

আপুনি (ব্ৰাহ্মণ, যতি, সন্ন্যাসী আৰু গৃহীসকলক) স্বৰ্ণ-পাত্ৰত ভোজন কৰাই
ছিল । মই তেখেতসকলৰ পৰিচৰ্যা কৰিছিলোঁ আৰু বানপ্ৰস্থীসকলক স্বৰ্ণাদি ধাতু-

নিৰ্দ্ধিষ্ট পাত্ৰ দিয়া হৈছিল। আপোনাৰ দ্বৰত ভ্ৰাতৃগণসকলৰ উদ্দেশ্যে অদ্বৈত বস্তু একো নাছিল। ১৩ ॥

আগুনি শান্তিৰ কাৰণে অতিথি আৰু আন আন প্ৰাণীসকলৰ তৃপ্তিৰ উদ্দেশ্যে বৈশ্বদেৱ বলি প্ৰদান কৰি শিৰীচাৰেৰে সৈতে দ্বৰত বাস কৰিছিল। ১৪ ॥

যজ্ঞ, পণ্ড-বন্ধন, কাৰ্য আৰু নৈমিত্তিক কৰ্ম, শাকমজ্ঞ আৰু যজ্ঞকৰ্ম—এই-বিলাক কাম আপোনাৰ সদায় হৈ আছিল। ১৫ ॥

ৰাজ্যভ্ৰষ্ট হৈ দম্ভাসকলৰ বাসস্থান এই নিৰ্জল অৱণ্যত বাস কৰিও আগুনি ধৰ্ম্মৰপৰা আঁতৰি যোৱা নাই। ১৬ ॥

অশ্বমেধ, ৰাজহুয়, পুণ্ডৰীক আৰু গোসৱ আদি যজ্ঞ কৰাই আগুনি প্ৰচুব দক্ষিণা দিছিল। ১৭ ॥

হে মহাৰাজ, পাশাখেলত বিধ্ব পৰাজয়ৰ সময়ত আপোনাৰ বিপৰীত বুদ্ধিৰ ফলত আগুনি ৰাজ্য, ধন, অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আৰু ভ্ৰাতৃসকলকো হেৰুৱাইছিল। ১৮ ॥

আগুনি সবল, হৃদ, বদান্য, লজ্জাশীল আৰু সভ্যৱাদী। এনেকুৱা আপোনাৰ কেনেকৈ পাশা খেলত বিপৰীত বুদ্ধি হ'ল? ১৯ ॥

আপোনাৰ এনেকুৱা দুখ আৰু আপদ হোৱা দেখি যোৰ মনত দুখ উপস্থিত হৈছে। ২০ ॥

এই বিষয়ে মানুহে পুৰণি ইতিহাসৰ এই উদাহৰণ দিয়ে—লোকসকল নিজৰ বশীভূত নহ'লেও ঈশ্বৰৰ বশীভূত হৈ চলে। ২১ ॥

বিধাতা প্ৰাণীসকলক প্ৰিয়, অপ্ৰিয়, সুখ আৰু দুখ দিওঁতাৰ গৰাকী; তেৱেঁই পূৰ্বজন্মৰ কৰ্ম অনুসাৰে সকলো বিধান কৰে। ২২ ॥

হে নৰবীৰ, যেনেকৈ সুভাৱে নচুওৱা কাঠৰ পুতলাই নিজৰ অজ্ঞ-প্ৰত্যক্ষ সঞ্চালন কৰে তেনেদৰে বিধাতাৰ প্ৰেৰণাত সকলো জীৱই অজ্ঞ-প্ৰত্যক্ষৰ দ্বাৰা চেষ্টা কৰে। ২৩ ॥

হে ভাৰত, সেই ঈশ্বৰেই সকলো ভূততেই আকাশৰ দৰে ব্যাপ্ত হৈ সংসাবত গুপ্ত আৰু অগুপ্ত বিধান কৰিছে। ২৪ ॥

জৰীবে বজা চৰাইৰ দৰে সকলো প্ৰাণীয়েই পৰাধীন। ঈশ্বৰৰ অশীনত থাকি নিজৰ বা আনৰ ওপৰত কোনেও প্ৰভুত্ব কৰিব নোৱাৰে। ২৫ ॥

জীৱসমূহ সূতাৰে গঁথা মণি, নাকী-জ্বী লগোৱা বলধ আৰু (নদী আদিৰ) পাবৰপৰা বাগৰি সোঁতত পৰা গছৰ দৰেই (স্বাধীন নহয়)। ২৬ ॥

(এই সংসাৰখন) তন্ময়। এই সংসাৰক ঈশ্বৰৰ আদেশ পালন কৰিছে। গতিকে মানুহে আত্মাৰ অধীন হৈ অলপ সময়ো অস্তিত্বাহিত কৰিব নোৱাৰে। ২৭ ॥

এই জীৱসমূহ নিজৰ সুখ-দুখৰ গৰাকী নহয়। গতিকে ঈশ্বৰে স্বৰ্গ বা নৰক য'লৈ পঠায় জীৱ তালৈকেই যায়। ২৮ ॥

হে ভাৰত, যেনেকৈ ঝাঁহ-বনৰ আগৰিলাক প্ৰহৰ বায়ুৰ বশীভূত হয় তেনেকৈ সকলো প্ৰাণীয়েই ঈশ্বৰৰ বশীভূত হয় । ২৯ ॥

ঈশ্বৰেই (মানুহক) পাপ আৰু পুণ্য কামত নিযুক্ত কৰি সকলো প্ৰাণীতে ব্যাপি আছে । কিন্তু তেওঁক ঈশ্বৰৰূপে কোনেও দেখা নাপায় । ৩০ ॥

এই ক্ষেত্ৰ নামৰ শৰীৰটোৱেই ঈশ্বৰৰ নিমিত্ত মাত্ৰ । ঈশ্বৰে এই শৰীৰৰ হতুৱায়ে ভাল বেয়া সকলো কাম কৰায় । ৩১ ॥

চাওক, ঈশ্বৰে কি মহা প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছে । তেওঁই নিজৰ মাত্ৰৰ দ্বাৰা মোহিত কৰি প্ৰাণীসমূহৰ হতুৱাই প্ৰাণীসকলক বধ কৰাইছে । ৩২ ॥

তদ্বদৰ্শী মুনিসকলে প্ৰাণীসকলৰ এই সৃষ্টিক ইন্দ্ৰজালৰ নিচিনা দেখে ; কিন্তু ই বায়ুৰ বেগৰ দৰে অন্য প্ৰকাৰে পৰিৱৰ্ত্তিত হয় । ৩৩ ॥

মানুহে সেই প্ৰাণীসকলক অন্যৰূপে ভাবে । কিন্তু ঈশ্বৰে (সেই প্ৰাণীসকলক) অন্যৰূপে উৎপন্ন আৰু বিকৃত কৰে । ৩৪ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, যেনেকৈ কাঠৰ দ্বাৰা কাঠ, শিলৰ দ্বাৰা শিল, লোৰ দ্বাৰা লো আৰু অচেতন পদাৰ্থৰ দ্বাৰা অচেতন পদাৰ্থ হেঁদন কৰা যায়, তেনেদৰে ভগৱান স্বয়ং প্ৰপিতামহই হুল কৰি প্ৰাণীসকলৰ দ্বাৰায় প্ৰাণীসকলৰ ধ্বংস সাধন কৰিছে । ৩৫-৩৬ ॥

যেনেকৈ সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীয়ে পুতলাৰে ওমলে তেনেদৰে ইচ্ছামতে কাম কৰিবলৈ সমৰ্থ ভগৱন্ত পুৰুষেও কেতিয়াবা সংযোগ আৰু কেতিয়াবা বিয়োগ ঘটাই প্ৰাণীসকলেৰে ধেমালি কৰিছে । ৩৭ ॥

হে মহাৰাজ, ঈশ্বৰ প্ৰাণীসকলৰ প্ৰতি পিতৃ-মাতৃৰ দৰে মৰমিয়াল নহয়, ইতৰ মানুহৰ দৰে বোবাৱিষ্ট হৈয়েই যেন ব্যৱহাৰ কৰে । ৩৮ ॥

আৰ্য্যসকলক সচৰিত্ৰ আৰু লজ্জাশীল হৈ জীৱন যাপন কৰা দেখি অনাৰ্য্য-সকলে ধন আদিৰ চিন্তাত বিহ্বল হৈ সুখেৰে বাস কৰা দেখা যায় । ৩৯ ॥

হে পাৰ্থ, চিন্তাৰ কাৰণে আপোনাৰ এনেকুৱা বিপদ আৰু দুৰ্য্যোধনৰ সম্পদ হোৱা দেখি সেই বিষমদৰ্শী ঈশ্বৰক মই নিন্দা কৰোঁ । ৪০ ॥

আৰ্য্যশাস্ত্ৰ লজ্জনকাৰী, ক্ৰুৰ, লোভী আৰু অধাৰ্ম্মিক দুৰ্য্যোধনক ৰাজ্যদান কৰি ঈশ্বৰে কি ফল পাইছে ? ৪১ ॥

যদি অনুষ্ঠান কৰা কৰ্ম্মৰ ফল অকল কৰ্ত্তাটো ভোগ কৰে, আনে নকৰে, তেনেহলে (সেই কামত নিযুক্ত কৰা) কৰ্ম্মৰ ফলত নিশ্চয় ঈশ্বৰো পাপত লিপ্ত হ'ব লাগিব । ৪২ ॥

হেতুকৰ্ত্তা হৈয়ো যদি ঈশ্বৰে কৰ্ম্মজনিত পাপ ভোগ নকৰে, তেনেহ'লে বল-কেই তাৰ কাৰণ বুলি ধৰিব লাগিব । (গড়িকে) দুৰ্ব্বল লোকসকলৰ কাৰণে মই দুঃখ কৰোঁ । ৪৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্ব্বত দ্ৰৌপদীৰ উক্তি নামৰ ত্ৰিংশ অধ্যায় । ৩০ ॥

॥ অধ্যায় ৩১ ॥

॥ যুধিষ্ঠিৰৰ উক্তি ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে,— হে যাজ্ঞসেনী, তুমি কোৱা সুললিত আৰু শোভন কথা-
খিনি শুনিলো। কিন্তু তুমি নাস্তিকৰ দৰে কথা কৈছা। ১ ॥

হে বাহুপুত্ৰী, মই ফলাকাঙ্ক্ষী হৈ কৰ্ম্মৰ অনুষ্ঠান নকৰেঁ। কিন্তু দান কৰা
কৰ্ত্তব্য বুলি দান কৰেঁ। আৰু যজ্ঞ কৰা কৰ্ত্তব্য বুলি যজ্ঞ কৰেঁ। ২ ॥

হে কৃষ্ণা, ফল থাকক বা নাথাকক, গাৰ্হস্থ্য-আশ্ৰমত থাকি যিবিলাক কাম কৰা
উচিত, সেইবিলাক কামকেই মই শক্তি অনুসাৰে কৰিছো। ৩ ॥

হে সুন্দৰী, সাধুসকলৰ ব্যৱহাৰ দেখি শাস্ত্ৰ অনুসাৰে মই ধৰ্ম্ম-কাৰ্য্য কৰেঁ।
কিন্তু সেই কামৰ ফললৈ আশা নকৰেঁ। ৪ ॥

হে কৃষ্ণা, মোৰ মন স্বাভাৱিকতেই ধৰ্ম্মানুৰাগী। যি লোকে স্বৰ্গাদি ফল লাভৰ
আশাত ধৰ্ম্মাচৰণ কৰে তেওঁ ধৰ্ম্মবন্দিক। গতিকে তেওঁ ধাৰ্ম্মিকসকলৰ স্বাক্ষৰ হীন
আৰু অযন্ত। ৫ ॥

যিজনে ধৰ্ম্মৰ ফল কামনা কৰি ধৰ্ম্ম কৰে আৰু যিজনে নাস্তিকতাৰ কাৰণে
ধৰ্ম্মত বিশ্বাস নকৰে সেই পাপীয়ে ধৰ্ম্ম-কাৰ্য্য কৰি ফল নাপায়। ৬ ॥

মই বেদোক্ত প্ৰমাণ অনুসাৰে (এই কথা) কৈছো। তুমি ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি কেতি-
য়াও সন্দেহ নকৰিব। (কিন্তু নো) ধৰ্ম্মত সন্দেহ থকা মানুহৰ অধোগতি হয়। ৭ ॥

যি হীনমতি মানুহে ধৰ্ম্মত অশ্বিন্দাস আৰু আৰ্য্যসকলৰ মত অজ্ঞান কৰে,
সেই মানুহ শূদ্ৰ বেদৰ বাহিৰত থকাৰ দৰে, দেৱলোকৰপৰা আঁতৰি থাকিব
লগাত পৰে। ৮ ॥

হে মনস্বিনী, ভদ্ৰ বংশত জন্ম গ্ৰহণ কৰি ধৰ্ম্মপৰায়ণ বা বেদাধ্যায়ী হোৱা বাজ-
ৰ্ষিক ধাৰ্ম্মিকসকলে হুবিৰ বুলি কয়। ৯ ॥

যি মুৰ্খই শাস্ত্ৰৰ নিয়ম উল্লংঘন কৰি ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি অজ্ঞান প্ৰকাশ কৰে, সি
শূদ্ৰ আৰু ভক্তবৰ্ত্তকৈও পাপী। ১০ ॥

হিৰ মনৰ মহা তপস্বী মাৰ্কণ্ডেয় শুনি ধৰ্ম্মৰ প্ৰভাৱত চিৰজীৱী হোৱা তুমিয়েই
স্বচক্ৰে দেখিছা। ১১ ॥

ব্যাস, বশিষ্ঠ, মৈত্ৰেয়, নাৰদ, লোমশ, শুকদেৱ আৰু আন আন বিত্তম্ভ মনৰ
ঋষিসকল ধৰ্ম্মৰ প্ৰভাৱত দিব্যযোগ-সম্পন্ন হৈ অভিশাপ দিবলৈ আৰু যব দান কৰিবলৈ
সমৰ্থ হৈছে আৰু তেওঁলোকে দেৱতাতকৈও অধিক দোষৰ লাভ কৰিছে। ১২—১৩ ॥

হে পুণ্যৱতী, দেৱতাসকলৰ দৰে বিশ্বাস আৰু বেদজ্ঞ এই ঋষিসকলে সদায়
সৰ্বপ্ৰথমে ধৰ্ম্মকেই কৰ্ত্তব্য বুলি বৰ্ণনা কৰিছে। ১৪ ॥

গতিক, হে কল্যাণীয়া বাণী, তুমি ভ্রান্তচিত্তা হৈ ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি অজ্ঞান আৰু
ঈশ্বৰক ভাবন্ধাৰ কৰা উচিত নহয় । ১৫ ।

বালকবিলাকে সকলো তত্ত্বজ্ঞানীকেই পাগল বুলি ভাবে, সিহঁতে ধৰ্ম্ম আচৰণ
কৰাত সন্দেহ কৰি আনৰ ওচৰত প্ৰমাণ নিষিদ্ধাৰে । ১৬ ।

সিহঁতে নিজে নিজক ঠিক বুলি ভাবি গৰ্ব্বিত হয় আৰু ধৰ্ম্মৰ অৱমাননা কৰে
আৰু অকল ইঞ্জিয় সুখ সম্বন্ধীয় লৌকিক কাৰ্য্যবিলাক কৰিবলৈ অঙ্গীকাৰ কৰি
অতীন্দ্ৰিয় বিষয়ত মুগ্ধ হয় । ১৭ ।

যি মানুহে ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি সন্দেহ কৰে সেই পাপাখ্যাত্ৰ প্ৰায়শ্চিত্ত নাই । সেই
হতভগীয়াই কেৱল অৰ্হচ্ছিত্তাত মগ্ন হৈ (কাল অতিবাহিত কৰে) আৰু পৱিত্ৰ
লোক নাপায় । ১৮ ।

যি মানুহে প্ৰমাণ লবলৈ পৰাৱাদ্য হৈ বেল-শাস্ত্ৰৰ অৰ্থৰ মিলন কৰে আৰু
যি কাম-ক্ৰোধৰ কলীকৃত হয়, তেনেকুৱা মানুহ নৰকলৈ যায় । ১৯ ।

হে কল্যাণী, যি উত্তম মনৰ মানুহে অসম্বন্ধ চিন্তে সদায় ধৰ্ম্মৰেই আচৰণ
কৰে, তেওঁ পক্ষকালত অনন্ত-সুখ ভোগ কৰে । ২০ ।

যি দুৰ্ঘ ঋষিসকলে দি যোৱা প্ৰমাণ আৰু সকলো শাস্ত্ৰৰ মত উল্লেখ কৰি ধৰ্ম্ম
আচৰণ কৰিবলৈ পৰাৱাদ্য হয়, সি জন্ম-জন্মান্তৰেও শুভ ফল লাভ কৰিব নোৱাৰে । ২১ ।

হে সুন্দৰী, যিজনে ঋষি-বাক্যক প্ৰমাণ বুলি মথৰে আৰু শিষ্টাচাৰ মানি
নচলে তেনেজনৰ ইহলোক আৰু পৰলোক উভয়েই নিশ্চয় নষ্ট হয় । ২২ ।

হে কৃষ্ণা, জাতি আচৰণ কৰা ধৰ্ম্ম আৰু সৰ্বজ্ঞ সৰ্বদৰ্শী ঋষিসকলে কৈ
যোৱা পুৰাণৰ কথাবিলাকত অবিস্থান নকৰিব । ২৩ ।

হে দ্ৰৌপদী, সাগৰ পৰা হ'বলৈ ইচ্ছা কৰা বসিকসকলৰ নৌকাৰ দৰে দেৱ-
লোকলৈ যাবৰ কাৰণে ইচ্ছা কৰা মানুহৰ ধৰ্ম্মই একমাত্ৰ ডেলা-বৰণ । ২৪ ।

হে সুন্দৰী, যদি ধাৰ্ম্মিকসকলে আচৰণ কৰা ধৰ্ম্ম বিফল হ'লহেঁতেন তেনেহ'লে
এই সংসাৰখন ঘোৰ অন্ধকাৰত নিহত হ'লহেঁতেন । ২৫ ।

যদি ভগস্যা, ব্ৰহ্মচৰ্যা, যজ্ঞ, বেদ-শাস্ত্ৰৰ অধ্যয়ন, দান আৰু সৰলতা প্ৰভৃতি
ধৰ্ম্ম বিফল হ'লহেঁতেন তেনেহ'লে কোনেও নিৰ্বাণ, বিদ্যা আদি কোনো ফলকেই
নাপালেহেঁতেন, তেওঁলোকে কেৱল পশুৰ দৰে জীৱন যাপন কৰিব লগা হ'ল-
হেঁতেন । ২৬-২৭ ।

যদি পৰম্পৰাক্ৰমে কোনেও ধৰ্ম্ম আচৰণ নকৰিলেহেঁতেন আৰু কৰিলেও যদি ভাৱ
ফল লোৱালেহেঁতেন, তেনেহ'লে এই ধৰ্ম্ম-কাৰ্য্য একেবাৰেই ভোপ পালেহেঁতেন । ২৮ ।

জিহ্বা, দেহভাণ্ডা, পদৰ্কৰ, অস্থি আৰু বাকসকল প্ৰকৃষ্টশৰীৰ হৈছে। কি কাৰণে
জাগ্ৰহ কৰি ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰে ? ২৯ ।

হে কৃষ্ণা, বিধাতাই ইহলোকত ধৰ্ম্মৰ ফল দান কৰে বুলি জ্ঞানিব পাৰি
তেখেতসকলে মজলৰ কাৰণে ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰে । সেই মজলেই সমস্তৰ সুখ । ৩০ ।

ধৰ্ম কেতিয়াও নিষ্ফল নহয় আৰু অধৰ্মও বলৱান নহয় । বিদ্যা আৰু উপস্যাৰ ফলো তেনেকুৱা (অৰ্থাৎ নিষ্ফল নহয়) । ৩১ ॥

হে কৃষ্ণা, তোমাৰ আৰু প্ৰভাপশালী ধৃষ্টদ্যায়এ জন-বৃত্তান্তৰ বিষয়ে যেনেদৰে শুনিছা সেই কথাটো তেনেকুৱা বুলিয়েই জানিব। ৩ ॥

হে স্তুতিস্থিতা, ইমানবোৰ ধৰ্ম আচৰণ কৰিলে তাৰ ফল হয় নে নহয় তোমা-লোকেই তাৰ প্ৰমাণ । ধীৰ প্ৰকৃতিৰ মানুহে কৰ্মৰ অলপ ফল পালেই সন্তুষ্ট হয় । ৩৩ ॥

অলপ বুদ্ধিৰ বিদ্বানসকল অধিক ফল লাভ কৰিলেও সন্তুষ্ট নহয় । গতিকে তেওঁবিলাকে যত্নৰ পাছত জন্ম লাভ কৰি ধৰ্মৰ ফল! অজপো সুখ লাভ নকৰে । ৩৪ ॥

হে পৰৱৰ্তী, দেৱতাসকলেও পাপ-পুণ্যৰ ফল আৰু জন্ম মৃত্যুৰ বিষয়ে ভাল দৰে জানিব নোৱাৰে । ৩৫ ॥

যি মানুহে এইবিলাক বিষয়ত অভিজ্ঞতা লাভ কৰিও আন আন মানুহক মুগ্ধ কৰি ৰাখে সি হাজাৰ হাজাৰ কল্পতো শুভ ফল লাভ কৰিব নোৱাৰে । ৩৬ ॥

গূঢ় মায়াৰ দেৱতাসকলেও ধৰ্ম-বিষয়ৰ সেই কৰ্মবিলাক বন্ধা কৰে । শাস্ত্ৰ প্ৰকৃতিৰ আৰু ইন্দ্ৰিয় দমনকাৰী ব্ৰাহ্মণসকলে উপস্যাৰ প্ৰভাৱত পাপহীন হৈ আৰু ধ্যানৰ ফল লাভ কৰি এইবিলাক দেখিবলৈ পায় । ৩৭ ॥

ফল দৰ্শন নহ'লেও ধৰ্ম বা দেৱতাৰ প্ৰতি অশ্ৰদ্ধা কৰা উচিত নহয় । ত্ৰিংশ ভাব পৰিত্যাগ কৰি বিশেষ যত্নেৰে যজ্ঞ আৰু দান কৰা উচিত । ৩৮ ॥

কাৰণ এইটোৱেই সনাতন ধৰ্ম-স্বৰূপে নিৰ্দ্ধিষ্ট হৈছে আৰু ইহলোকতো কৰ্মৰ ফল দেখা গৈয়েই আছে । হে কৃষ্ণা, ব্ৰহ্মাই পুৰুষসকলক যি কথা কৈছে আৰু কশ্যপ য়নিয়েও যি কথা জানিব পাৰিছে তাৰ দ্বাৰা তোমাৰ সন্দেহ নিয়মৰ নিচিনাকৈ নাশপ্ৰাপ্ত হওক । সকলো বিষয়েই শাস্ত্ৰানুসাৰে প্ৰচলিত হৈ আহিছে বুলি ঠিক কৰি তুমি নাস্তিক ভাৱ ত্যাগ কৰ। ৩৯—৪০ ॥

সকলো ভূতৰ ঈশ্বৰ ষাডাক ভিৰ্জ্জাৰ নকৰি। সেই ঈশ্বৰক বিশেষভাৱে জানিবলৈ ইচ্ছা কৰ। আৰু নমস্কাৰ জনোৱা—তোমাৰ যেন আকৌ এনেকুৱা বুদ্ধি নহয় । ৪১ ॥

হে কৃষ্ণা, ভক্তজনে যবগণীল হৈয়ো যাৰ অনুগ্ৰহত অমৰত্ব লাভ কৰে সেই জ্যেষ্ঠ দেৱতাক তুমি কোনো প্ৰকাৰে অৱমাননা নকৰি। ৪২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্ব্বত যুধিষ্ঠিৰৰ উক্তি নামৰ একত্ৰিংশ অধ্যায় । ৩১ ॥

॥ অধ্যায় ৩২ ॥

॥ দ্রৌপদীৰ উক্তি ॥

দ্রৌপদীয়ে ক'লে,—হে পাত্ৰ, মই ধৰ্ম্মৰ অৱমাননা বা নিন্দা কৰা নাই ।
সৰ্ব্বভূতৰ ঈশ্বৰ প্ৰজাপতিৰেই বা কেনেকৈ অপমান কৰোঁ ? ১ ॥

হে ভাৰত, মই হৃথত কাতৰ হৈছে কাৰণেহে এনেদৰে বিলাপ কৰিছোঁ ।
মই আকৌ বিলাপ কৰিম, আপুনি সুস্থিৰ মনেৰে শুনক । ২ ॥

হে শত্ৰু দমনকাৰী, এই সংসাৰত জ্ঞানীসকলৰ পক্ষে ধৰ্ম্ম কৰাই উচিত ।
কিয়নো স্বাৰৰ আৰু মানুহ—এওঁলোকে কৰ্ম্ম নকৰিলেও নিশ্চয় জীয়াই থাকে । ৩ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, গৰু আদি জীৱবিলাকে মাতৃ-স্তন পানকে আদি কৰি ঠাত জিৰণি
লোৱা প্ৰভৃতি নানা কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা জীয়াই থাকে । ৪ ॥

হে ভৰত-বংশাগ্ৰণী, বিশেষকৈ জজ্ঞমবিলাকৰ ভিতৰত মানুহেই কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা
ইহলোক আৰু পৰলোকত নিজ নিজ বৃত্তি লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে । ৫ ॥

সকলো প্ৰাণীয়েই প্ৰাক্তন কৰ্ম্মৰ সংস্কাৰ অৱলম্বন কৰে আৰু সেইমতে কাম
কৰি তাৰ প্ৰত্যক্ষ-ফল ভোগ কৰে । ৬ ॥

যেনেকৈ বগলীয়ে পানীত থাকি পূৰ্ব্বৰ সংস্কাৰ অনুসাৰে নিজৰ জীৱন নিৰ্ব্বাহ
কৰে, সেইদৰে কি ধাতা কি বিধাতা কি অন্ত প্ৰাণী সকলোৱে নিজ নিজ প্ৰাক্তন
কৰ্ম্মৰ সংস্কাৰৰ প্ৰভাৱত জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰে । ৭ ॥

কৰ্ম্ম নকৰা মানুহে কোনো প্ৰকাৰৰ বৃত্তি অৱলম্বন কৰিব নোৱাৰে । গতিকে
সকলোৱে কৰ্ম্মত লাগি থকা উচিত । দৈৱৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি কাম কৰিবলৈ
এৰি দিয়া কোনোক্রমেই উচিত নহয় । ৮ ॥

(গতিকে) আপুনি সদায় কৰ্ম্ম কৰক । (কেতিয়াও) গ্ৰান্থিযুক্ত নহ'ব ; সদায়
কৰ্ম্ম কৰি কৃতকাৰ্য্য হওক । কৰ্ম্মৰ অনুষ্ঠান জনা মানুহ হাজাৰৰ ভিতৰত এজন
ওলায় নে নোলায় সন্দেহ । ৯ ॥

অৰ্থৰ বক্ষণাবেক্ষণ আৰু বৃদ্ধি কৰিবলৈকো কৰ্ম্মৰ আৱশ্যক । কিয়নো (দৈৱৰ
ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি) উপাৰ্জন নকৰিলে অৰ্থ অক্ষয় নহয় । চাওক, ব্যয় কৰি থাকিলে
হিমালয় পৰ্ব্বতো ক্ষয়প্ৰাপ্ত হয় । ১০ ॥

এই ভূমণ্ডলত প্ৰজাসকলে যদি কৰ্ম্ম নকৰিলেহেঁতেন তেনেহ'লে সিহঁত ক্ৰমে ক্ৰমে
ধ্বংস হ'বলৈ গ'লহেঁতেন আৰু কৰ্ম্ম নিষ্ফল হ'লে, তেওঁলোকৰ জীৱজন্ম নহ'লহেঁতেন । ১১ ॥

ফল নোহোৱা কৰ্ম্মত লাগি থকা বহুতো মানুহ আমি দেখিবলৈ পাই। কিন্তু কৰ্ম্ম নকৰিলে মানুহে কোনো প্ৰকাৰেই জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰিব নোৱাৰে। ১২ ॥

অদৃষ্টবাদী আৰু চাৰ্কাৰ মতাৱলম্বী—এই উভয় প্ৰকাৰ মানুহেই শঠ। কৰ্ম্ম-পৰায়ণ মানুহেই প্ৰশংসাৰ পাত্ৰ হয়। ১৩ ॥

যি মানুহ কেৱল দৈৱৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি নিশ্চেষ্ট হৈ শুই থাকে, সেই দুৰ্ব্বদ্ধি পানীত থকা মাটিৰ কেঁচা ঘটৰ দৰে অৱসন্ন হয়। ১৪ ॥

তেনেকুৱা শঠ স্বভাৱৰ দুৰ্ব্বদ্ধি মানুহ কৰ্ম্ম কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈয়ো যদি কৰ্ম্ম নকৰাকৈ বহি থাকে, তেনেহ'লে সি অনাথ দুৰ্ব্বলৰ দৰে বেছি দিন জীয়াই থাকিব নোৱাৰে। ১৫ ॥

এই সংসাৰত মানুহে অকস্মাৎ যি ধন লাভ কৰে তাকেই হঠাৎ পোৱা বুলি কোৱা হয়। সেই ধন কাৰো যত্নৰ দ্বাৰা উপাৰ্জিত নহয়। ১৬ ॥

সে পাৰ্থ, মানুহে হঠাৎ যি ধন লাভ কৰে তাকেই ভাগ্যই দিয়া বুলি নিশ্চয় কৰি কোৱা হয়। ১৭ ॥

মানুহে নিজ নিজ কাম কৰি যি ফল লাভ কৰে তাকেই প্ৰত্যক্ষ আৰু পৌকষ লব্ধ ফল বুলি কোৱা হয়। ১৮ ॥

হে পুৰুষজ্ঞেষ্ঠ, মানুহে স্বাভাৱিকতে (কৰ্ম্মত) প্ৰবৃত্ত হৈ কোনো অনিৰ্দ্ধিষ্ট কাৰণত যি ফল লাভ কৰে তাকেই স্বভাৱজ বুলি জানিব। ১৯ ॥

মানুহে এইদৰে হঠাৎ, দৈৱাৎ, স্বাভাৱিকতে আৰু কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা যি ফল লাভ কৰে সেয়েই তাৰ পূৰ্ব্বজন্মৰ কৰ্ম্মৰ ফল। ২০ ॥

সৰ্ব্বভূতৰ ঈশ্বৰ বিধাতা-পুৰুষেও কৰ্ম্মৰ অধীন হৈ মানুহৰ পূৰ্ব্বজন্মকৃত কৰ্ম্ম অনুসাৰে ফল দান কৰে। ২১ ॥

মানুহে শুভ বা অশুভ যি কামকেই কৰে, তাকেই বিধাতাই বিধান কৰা পূৰ্ব্বজন্মৰ কৰ্ম্মফল বুলি ভাবিব। ২২ ॥

দেহীসকলৰ দেহ বিধাতাৰ কৰ্ম্ম-সাধনৰ কাৰণ-স্বৰূপ। বিধাতাই সেই দেহক যি কৰ্ম্মত নিযুক্ত কৰে, সি তাকেই কৰে। ২৩ ॥

হে কোণ্ডেয়, বিধাতা মহেশ্বৰেই স্বয়ং সকলো কৰ্ম্মৰ নিয়োগকৰ্ত্তা হৈ আত্মাৰ অধীনত নথকা প্ৰাণীসমূহৰ হতুৱাই সেই সকলো কৰ্ম্ম সম্পাদন কৰায়। ২৪ ॥

হে বীৰ, তেখেতেই নিজে মনে মনে অৰ্থ নিশ্চয় কৰি বুদ্ধিৰে কাম কৰি সেই অৰ্থ লাভ কৰে। মানুহ সেই কৰ্ম্ম-ফলৰ নিমিত্ত মাত্ৰ। ২৫ ॥

হে পুৰুষজ্ঞেষ্ঠ, যিবিলাক ঘৰ আৰু নগৰ নিৰ্ম্মিত হয়, পুৰুষৰ কৰ্ম্মই তাৰো কাৰণ। গতিকে কৰ্ম্ম যে কিমান প্ৰকাৰৰ তাক হিছাপ কৰিব নোৱাৰি। ২৬ ॥

পশুভসকলে বুদ্ধিৰ দ্বাৰা ভিলত ডেল, গাই গৰুৰ শৰীৰত দুহু আৰু কাঠত অগ্নিৰ উৎপত্তি হয় বুলি বুদ্ধিৰ পাবি সেইবিলাক প্ৰস্তুত কৰাৰ উপায়ো ঠিক কৰি লয়। ২৭ ॥

তাৰ পাছত ষ্টিক কৰি লোৱা উপায়ৰ দ্বাৰা কাৰ্য্য সিদ্ধি কৰিবলৈ পণ্ডিতসকল
প্ৰস্তুত হয়। এনেদৰে প্ৰাণীসকলে কাৰ্য্য সিদ্ধি কৰি নিজৰ নিজৰ জীৱিকা নিৰ্বাহ
কৰে। ২৮ ॥

কৰ্ম্মকৰ্ত্তা কৰ্ম্মত নিপুণ হলে কৰ্ম্ম সুসম্পন্ন হয় আৰু তাৰ ফলো ভালদৰে
পোৱা যায়। কিন্তু কৰ্ম্মকৰ্ত্তা নিপুণ নহলে নানা প্ৰকাৰৰ ফলভেদ হয়। ২৯ ॥

যদি পুৰুষকাৰ কৰ্ম্মসাধ্য বিষয়ত বাৰ্থ হ'লহেঁতেন তেনেহলে যাগ, যজ্ঞ আৰু
শুশ্ৰূষী আদি খন্দা কামত কোনো প্ৰস্তুত নহলহেঁতেন আৰু তেতিয়া কোনো শিষ্য
বা গুৰু ব্ৰহ্মলহেঁতেন। ৩০ ॥

পুৰুষ কৰ্ম্মকৰ্ত্তা। এই নিমিত্তে কৰ্ম্ম সিদ্ধ হলে পুৰুষৰ প্ৰশংসা হয় আৰু
অসিদ্ধ হলে 'এই বিষয়ৰ কোনো কৰ্ত্তা নাছিল নে?' বুলি (লোকে) নিন্দা কৰে। ৩১ ॥

কিছুমান মানুহে সকলো কৰ্ম্ম হঠাৎ হয় বুলি, কিছুমানে দৈৱৰ প্ৰভাৱত হয়
বুলি আৰু কিছুমানে মানুহৰ যত্ন-চেষ্টাৰ ফলত হয় বুলি কয়। ৩২ ॥

এই তিনি প্ৰকাৰ কাৰণত কাৰ্য্য সিদ্ধি হয় বুলি কিছুমানে স্বীকাৰ নকৰে।
কিন্তু দৈৱ আৰু আকস্মিকতা আদি সকলো প্ৰাক্তন কৰ্ম্মৰ অন্তৰ্ভুক্ত হয়। ৩৩ ॥

যিসকলে দৈৱক কাৰ্য্য সিদ্ধিৰ কাৰণ বুলি ভাবে আৰু মানুহে দৈৱ, আক-
স্মিকতা আৰু যত্ন—এই তিনি প্ৰকাৰ কাৰণত ফল লাভ কৰে, তাৰ চতুৰ্থ কাৰণ
নাই বুলি জানে, তেওঁলোকেই তত্ত্বজ্ঞ পণ্ডিত। ৩৪—৩৫ ॥

যদি বিধাতাই প্ৰাণীসমূহক তেওঁলোকৰ পূৰ্বজন্মৰ কৰ্ম্ম অনুসাৰে ফল দান নক-
ৰিলেহেঁতেন, তেনেহলে মানুহে যেনেকুৱা বিষয়-অভিলাষ কৰি কৰ্ম্ম কৰিলেহেঁতেন
তেনেকুৱা ফলকেই লাভ কৰিলেহেঁতেন। ৩৬ ॥

যদি পূৰ্বজন্মৰ কৰ্ম্মৰ ফল নেথাকিলেহেঁতেন তেনেহলে মানুহে যেনেকুৱা ফল
কামনা কৰি কৰ্ম্ম কৰে তেনেকুৱা ফলকেই লাভ কৰিলেহেঁতেন। ৩৭ ॥

আকস্মিকতা, দৈৱ আৰু যত্ন—এই তিনিটাৰ দ্বাৰায় অৰ্থ সিদ্ধি আৰু অসিদ্ধি
হয়। এই কথা যিবিলাকে স্বীকাৰ নকৰে, তেওঁলোক দেহৰ নিচিনা জড়
পদাৰ্থ। ৩৮ ॥

কৰ্ম্ম কৰিব লাগে বুলি বস্তুৱেও নিৰ্দেশ দি গৈছে। গতিকে মানুহে দৈৱক
দিয়াই নিশ্চেষ্ট হৈ থাকিলে পৰাজয় স্বীকাৰ কৰি দুখ-কষ্ট ভুগিব লগাত
পৰে। ৩৯ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, কৰ্ম্ম কৰিলে প্ৰায়েই ফল লাভ হয়। কিন্তু এনেদৰে মানুহ
কেতিয়াও অতীত ফল লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ নহয়। ৪০ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, জন্মৰ বিকলতা হোৱা বাবে কৰ্ম্ম নিষ্ফল হয় বুলি কেতিয়াও
কৰ্ম্মৰ বিপৰীত অৰ্থ স্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। যিহেতুকে প্ৰায়শ্চিত্ত কৰিলেই ফল
লাভ হয় (গতিকে কৰ্ম্ম কেতিয়াও ফলহীন নহয়)। ৪১ ॥

যি মানুহ আলস্য-পৰামৰ্শ চৈ গুই থাকে অলক্ষীয়ে তাৰ লগ লগ আৰু কাৰ্য্যদক্ষ পুৰুষে নিশ্চয় নিজ কৰ্ম্মৰ ফল লাভ কৰি অতুল ঐশ্বৰ্য্য ভোগ কৰে। ৪২ ॥

সংশয়েই অনর্থক ক্লম। অসংশয় চিন্তে কাম কৰিলে নিশ্চয় কাৰ্য্য সিদ্ধি হয়।

কিন্তু অসংশয় চিন্তে কাম কৰা যীৰ স্বভাৱৰ পুৰুষ সংসারত অতি দুৰ্ভাগ্য। ৪৩ ॥

বৰ্ত্তমানে আমাৰ ভাঙৰ বিপদ উপস্থিত হৈছে। যদি আপুনি চেষ্টা কৰি কাম কৰে তেনেহলে এই বিপদ ক্ষিণে মাপ হ'ব। ৪৪ ॥

কৰ্ম্ম সফল নহ'ব বুলি ভাবি যদি ভীষ, অৰ্জ্জুন, নকুল, সহদেৱ আৰু আপুনি কৰ্ম্ম নকৰি বহি থাকে তেনেহলে ৰাজ্যপ্ৰাপ্তিৰ আশা একেবাৰেই দূৰ হৈ যাব। ৪৫ ॥

অন্য মানুহৰ কৰ্ম্ম সফল হয়, গতিকে কি কাৰণেণো আমাৰ চেষ্টা বিফল যাব? কৰ্ম্ম কৰিলে সোনকালেই হওক বা পলমকৈয়েই হওক, নিশ্চয় তাৰ ফল লাভ হয়। ৪৬ ॥

চাওক, খেতিয়কে নাঙলেৰে মাটি চহাট শস্যৰ গুটি সিঁচে আৰু নিশ্চেষ্ট হৈ থাকে; গুটি পজাব বৰষুণেই কাৰণ। ৪৭ ॥

যদি বৰষুণ নহয় তেনেহলে খেতিয়কৰ দুখ নেথাকে। সি ভাবে যে আন মানুহে যিদৰে খেতি কৰে সিও তেনেদৰে কৰিছে। খেতি সফল মহলে স্তাৰ কোনো দোষ নাই। ৪৮ ॥

‘মানুহে যি কৰা কৰ্ত্তব্য মই যথাসাধ্য কৰিছো। কৰ্ম্মৰ ফল নোপোৱাত মই কোনোক্রমে অপৰাধী হ'ব নোৱাৰোঁ’—এনেদৰে ভাবি জ্ঞানীসকলে আত্মনিন্দা নকৰে। ৪৯ ॥

হে ভাৰত, কৰ্ম্ম কৰিলে অৰ্থ সিদ্ধি নহয় বুলি ভাবি বৈবাগ্য প্ৰকাশ কৰা অনুচিত। ফল-সিদ্ধিৰ বিষয়ে পুৰুষকাৰ আৰু অবৈবাগ্য এই দুটাই কাৰণ। ৫০ ॥

কৰ্ম্মৰ সিদ্ধি হওক বা নহওক কৰ্ম্ম কৰিবলৈ এৰি দিয়া উচিত নহয়। সকলো প্ৰকাৰৰ কাৰণ লগ লাগিলে অৱশ্যেই কৰ্ম্ম সিদ্ধি হয়। ৫১ ॥

প্ৰধান অঙ্গৰ অভাৱ হলে কৰ্ম্মৰ সম্পূৰ্ণ ফল নহয়, অথবা কৰ্ম্মৰ ফল একে-বাৰেই নিষ্ফল হৈ যায়। কৰ্ম্ম আৰম্ভ নকৰিলে ফল বা শৌৰ্য্যাদি গুণ কেতিয়াও দেখিবলৈ পোৱা নাযায়। ৫২ ॥

জ্ঞানী মানুহে নিজৰ মঙ্গলৰ নিমিত্তে বল আৰু শক্তি অনুসাৰে দেশ, কাল, উপায় আৰু মঙ্গল প্ৰয়োগ কৰিব লাগে। ৫৩ ॥

পৰাক্ৰমেই কাৰ্য্য-সাধনৰ মুখ্য উপায়। এই কথাটো সকলো বিষয়তে দেখা যায়। গতিকে পৰাক্ৰম অৱলম্বন কৰি অশ্ৰয়ন্ত চিন্তে কৰ্ম্ম কৰিব লাগে। ৫৪ ॥

বুদ্ধিমান যি মানুহে মানুহৰ শৰীৰত বহু গুণ থকা মাজলিক চিহ্ন দেখিবলৈ পায়, সম আদি গুণৰ দ্বাৰা কামত নিযুক্ত কৰি ভেৰুৱপৰা অৰ্থ লাভৰ আকাঙ্ক্ষা কৰে। ৫৫ ॥

হে বৃষিষ্ঠিৰ, মানুহৰ কথাই নাই, এনে কি সমুদ্ৰ বা পৰ্ব্বতো যদি অপকাৰী

হয় তেনেহলে সিহঁতৰো বিপদ ঘটাবলৈ নাইবা বাজ্যৰপৰা খেদি দিবলৈ চেষ্টা কৰা উচিত । ৫৬ ॥

যি মানুহে সদায় শত্ৰুৰ দোষ উলিয়াবলৈ উষ্টিপৰি লাগে, তেওঁ নিজৰ আৰু অমাত্যসকলৰ ওচৰৰ ধৰণৰপৰা মুক্ত হয় । ৫৭ ॥

মানুহে কেতিয়াও অসমৰ্থ বুলি নিজৰ অৱমাননা কৰা উচিত নহয় । নিজক অৱমাননা কৰা মানুহৰ কেতিয়াও উৎকৃষ্ট ঐশ্বৰ্য্য লাভ নহয় । ৫৮ ॥

হে ভৰত-বংশধৰ, মানুহৰ এনেদৰে স্বাভাৱিকতে কাৰ্য্য সিদ্ধি হয় । কিন্তু কাল আৰু অৱস্থাৰ বিভাগ অনুসাৰে সেই ফল-সিদ্ধি বেলেগ বেলেগ ৰূপত পৰিণত হয় । ৫৯ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, পুৰণি কালত মোৰ পিতাই এজন পণ্ডিত-ব্রাহ্মণক নিজৰ ঘৰত থাকিবলৈ দিছিল । বৃহস্পতিয়ে কোৱা এই সকলোবিলাক নীতিকথা তেখেতে মোৰ পিতাৰ আগত কৈছিল আৰু মোৰ ভাতৃসকলৰ হতুৱাই অভ্যাস কৰাইছিল । মই তেতিয়া ঘৰত থাকি তেওঁলোকৰপৰা এই কথাবিলাক শুনিবলৈ পাইছিলো । ৬০-৬১ ॥

হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, মই যেতিয়া সেইবিলাক কথা শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰি কোনো কাৰ্য্যোপলক্ষে গৈ পিতাৰ কোলাত বহিছিলো, তেতিয়া সেই ব্রাহ্মণে সাক্ষ্য দি এই নীতিকথাবিলাক মোক কৈছিল । ৬২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্ব্বত দ্ৰৌপদীৰ উক্তি নামৰ স্বাক্ষৰ অধ্যায় । ৩২ ॥

॥ অধ্যায় ৩৩ ॥

॥ ভীষ্মৰ উক্তি ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—যুগল স্বভাৱৰ ভীষ্মেন যাজ্ঞসেনীৰ কথাবিলাক শুনিবলৈ পাই আগতকৈও বেছি ক্রুদ্ধ হ'ল আৰু তেওঁ হুয়ুনিয়াত কাঢ়ি বজা যুধিষ্ঠিৰক ক'বলৈ ধৰিলে । ১ ॥

ধৰ্ম্মৰপৰা আঁতৰ নোহোৱাকৈ সৎ পুৰুষে আচৰণ কৰা বাজ্য-লাভৰ নিয়ম পালন কৰক । ধৰ্ম্ম অৰ্থ আৰু কামহীন হৈ আমাৰ পক্ষে তপোবনত বাস কৰাৰ কি প্ৰয়োজন ? ২ ॥

দুৰ্য্যোধনে ধৰ্ম্ম, সবলতা আৰু শক্তিৰ প্ৰভাৱত আমাৰ বাজ্য অপহৰণ কৰা নাই, কেৱল কপট পাশা খেলিহে অপহৰণ কৰিছে । ৩ ॥

শিয়ালে যেনেকৈ সিংহই মৰা জন্তুৰ মাংস আৰু দুৰ্বল কুকুৰে দলহান কুকুৰে অনা মাংস খায়, তেনেদৰে দুৰ্য্যোধনেও আমাৰ ৰাজ্য অপহৰণ কৰিছে । ৪ ॥

হে মহাৰাজ, আপুনি কেলেই সামান্য মাত্ৰ ধৰ্ম্ম ৰক্ষাৰ অনুৰোধত ধৰ্ম্ম আৰু কামৰ উৎপাদক ৰাজ্যৰূপ অৰ্থ পৰিত্যাগ কৰি দুখত নিমগ্ন হৈছে ? ৫ ॥

গাণ্ডীৱধাৰী অৰ্জুন ৰক্ষা কৰা আমাৰ ৰাজ্য ইচ্ছাশো বলেৰে অপহৰণ কৰিব নোৱাৰে । কেৱল আপোনাৰ অসাৱধানতাৰ কাৰণে আমাৰ চকুৰ আগত সেই ৰাজ্য শত্ৰুৱে অপহৰণ কৰিলে । ৬ ॥

যেনেকৈ হাত-কোঙা মানুহৰপৰা বেল আৰু ধোঁৱা মানুহৰ ওচৰৰপৰা গাই-গৰু অপহৰণ কৰি নিয়া হয়, তেনেদৰে আপোনাৰ কাৰণে জীয়াই থকা আমাৰ হাতৰপৰাও ৰাজ্যৰূপ ঐশ্বৰ্য্য অপহৃত হৈছে । ৭ ॥

হে ভাৰত, ধৰ্ম্ম আপোনাৰ প্ৰিয় । গতিকে আপোনাক ভাল পোৱাৰ কাৰণেই আমি এনেকুৱা ডাক্তৰ বিপদত পৰিছোঁ । ৮ ॥

হে ভৱতৰ্হভ, আপোনাৰ সজ্ঞ কথা অনুসাৰে গ্ৰাণ্যসংযম কৰি আমি মিত্ৰ-সকলৰ মনত দুখ আৰু শত্ৰুসকলৰ মনত মানন্দ দিছোঁ । ৯ ॥

আমি আপোনাৰ শাস্ত্ৰসজ্ঞত কথা শুনি সেই সময়ত ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলক বধ কৰা নাই । তেনেকুৱা বেয়া কামে এতিয়া আমাক অনুতপ্ত কৰিছে । ১০ ॥

হে মহাৰাজ, দুৰ্বলী লোকে আচৰণ কৰা বনৰীয়া জন্তুৰ দৰে আমাৰ এই অৰণ্যবাসলৈ মন কৰক ; সমৰ্থবান লোকে কেতিয়াও এনে আচৰণ নকৰে । ১১ ॥

কৃষ্ণ, অৰ্জুন, অভিময়ু, সঞ্জয়সকল, মই আৰু মাত্ৰীৰ পুত্ৰ ৩জন- আমি কোনেও আপোনাৰ এই অৱস্থা অভিনন্দিত নকৰোঁ । ১২ ॥

হে মহাৰাজ, আপুনি কি ধৰ্ম্মৰক্ষাৰ অনুৰোধত সদায় ব্ৰতী হৈ বৈবাগ্য পছা অৱলম্বন কৰি শক্তিহীন মানুহৰ দৰে কাল যাপন কৰিব ? ১৩ ॥

যিসকল কাপুৰুষ নিজৰ বংশলক্ষ্মীক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ অসমৰ্থ, সিহঁতেই নিতান্ত নিষ্ফল আৰু স্বাৰ্থঘাতক বৈবাগ্যক প্ৰিয় জ্ঞান কৰে । ১৪ ॥

হে মহাৰাজ, আপুনি জ্ঞানী আৰু কাৰ্য্য সাধন কৰিবলৈ সমৰ্থ । আপুনি আমাৰ পুৰুষকাৰৰ বিষয়ে জানে । তথাপি আপুনি অনুশংসতাৰ কাৰণেই এই অনৰ্থৰ প্ৰতি দৃষ্টিপাত কৰা নাই । ১৫ ॥

(চাওক) আমি শত্ৰু নিৰ্যাতন কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈয়ো ক্ষমা অৱলম্বন কৰা বাবে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলে আমাক অসমৰ্থ বুলি ভাবিছে, আমাৰ পক্ষে যুদ্ধত প্ৰাণ ত্যাগ কৰাও ইয়াতকৈ দুখজনক নহয় । ১৬ ॥

যদি ধৰ্ম্ম-যুদ্ধত আমি সকলো নিহতও হওঁ, তেনেহ'লে সিও ভাল । কাৰণ তেনেকুৱা হলে পৰলোকত ঞ্চেঠ সম্পদ লাভ হ'ব । ১৭ ॥

হে ভৱতৰ্হভ, নাইবা যদি আমিহেই ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলক যুদ্ধত বধ কৰি সমস্ত পৃথিৱী লাভ কৰিব পাৰোঁ, তেনেহলে সেইটোও আমাৰ পক্ষে মঙ্গলজনক । ১৮ ॥

কৰ্ম্মৰ অনুষ্ঠান, বিপুল কীৰ্ত্তি-লাভ আৰু শত্ৰু-নিৰ্ব্বাণন কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰা আমি সৰ্বভাৱে মুক্ত প্ৰস্তুত হোৱা উচিত । ১৯ ॥

কৰ্ত্তব্যৰ বিষয়ে বিবেচনা কৰি নিজৰ কাৰণে মুক্ত প্ৰস্তুত হোৱাত যদি শত্ৰু-সকলে আমাক পৰাস্ত কৰি ৰাজ্য লাভ কৰে তেনেহলে সেইটোও আমাৰ পক্ষে প্ৰশংসাৰ বিষয় । ইয়াত অঙ্গণো নিন্দা নাই । ২০ ॥

হে মহাৰাজ, যি ধৰ্ম্মৰ দ্বাৰা মিত্ৰসকলৰ আৰু নিজৰ কষ্ট হ'ব, তাকেই বাসন বোলা হয় । সেইটোৱেই কুধৰ্ম্ম আৰু তাক ধৰ্ম্ম বুলিব নোৱাৰি । ২১ ॥

হে পুৰুষোত্তম, যেনেকৈ সুখ আৰু দুখে (মৰি যোৱা) মানুহক ত্যাগ কৰে তেনেদৰে ধৰ্ম্ম আৰু অৰ্থই সদায় ধৰ্ম্মৰ চিন্তাত থকা মানুহক পৰিত্যাগ কৰে । ২২ ॥

যি মানুহে কেৱল ধৰ্ম্মৰ নিমিত্তেই ধৰ্ম্ম কাৰ্য্য কৰে সি জ্ঞানী নহয়, আৰু সি নানা প্ৰকাৰৰ দুখ-কষ্ট ভোগ কৰে । অন্ধৰূপে সূৰ্য্যৰ কিৰণৰ বিষয়ে জানিব নোৱাৰা দৰে সিও ধৰ্ম্মোপাৰ্জনৰ প্ৰয়োজনৰ বিষয়ে বুজিব নোৱাৰে । ২৩ ॥

যি মানুহৰ অৰ্থ কেৱল আশ্ৰয়ভোগতেই নিযুক্ত হয় সি অৰ্থোপাৰ্জনৰ প্ৰয়োজনৰ বিষয়ে জানিব নোৱাৰে, গৰখীয়াবিলাকে অবশ্যত নক চৰাই থকাৰ দৰে সেই পানীয়েও কেৱল ধন ককা কৰিয়েই জীৱন অভিযান্ত্ৰিক কৰে । ২৪ ॥

যি মানুহ সদায় অৰ্থোপাৰ্জনত বত থাকে, ধৰ্ম্ম আৰু কৰ্ম্মৰ বিষয়ে যি একো নকৰে সি নিশ্চিন্ত ৰাজহুৱাকাৰীৰ দৰে সকলোৰে বধৰ যোগ্য । ২৫ ॥

আকৌ যি মানুহ ধৰ্ম্ম আৰু অৰ্থ পৰিত্যাগ কৰি সদায় কামাৰ্থী হয়, তাৰ বন্ধু-বান্ধৱ নাইকিয়া হয় আৰু ধৰ্ম্ম, অৰ্থয়ো তাক এৰা দিয়ে । ২৬ ॥

তুকাই যোৱা পানীত থকা মাহৰিলাকৰ দৰে ধৰ্ম্মাৰ্থহীন মানুহ ইচ্ছানুসাৰে বিহাৰ কৰি কামৰ অৱসানত মৃত্যুৰ মুখত পৰে । ২৭ ॥

এই কাৰণেই পণ্ডিতসকলে ধৰ্ম্মাৰ্থ উপাৰ্জনৰপৰা আঁতৰি লৈথাকে । যেনেকৈ জৰণি (খঁহি জুই উলিওৱা কাঠ) অগ্নি উৎপাদনৰ মূল কাৰণ, তেনেকৈ ধৰ্ম্ম আৰু অৰ্থও কৰ্ম্মৰ মূল কাৰণ । ২৮ ॥

ধৰ্ম্ম সকলো প্ৰকাৰে অৰ্থৰ মূল, অৰ্থও ধৰ্ম্ম উপাৰ্জনৰ কাৰণ । যেন আৰু সন্মুখত পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ পুষ্টি সাধন কৰাৰ দৰে, ধৰ্ম্ম আৰু অৰ্থয়ো পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ পুষ্টিসাধন কৰে বুলি জানিব । ২৯ ॥

যক্ষা, চুলন আদি দ্ৰব্য স্পৰ্শ কৰিলে অথবা সূৰ্য্য আদি অৰ্থ-লাভ কৰিলে মানুহ যি প্ৰীতি জনে তাৰেই নাম কাম । মানুহৰ মনৰ সকলোই কাম, তাৰ বেলেগ শৰীৰ নাই । ৩০ ॥

হে মহাৰাজ, অৰ্থলাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰা মানুহে কেইকৈ ধৰ্ম্ম আৰু ধৰ্ম্ম-কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰা মানুহে কেইকৈ অৰ্থ লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে । কিন্তু কামাৰ্থীয়ে কামৰ বাহিৰে একোকে ইচ্ছা নকৰে । ৩১ ॥

বেলেকে পণ্ডিতসকলে কাঠৰ ভৰপৰা আকৌ আন ভৰ লাভ কৰিবলৈ কৰিব

নোৱাৰে, তেনেদৰে কামৰপৰা অস্ত কাম লাভৰ কল্পনা কৰিব নোৱাৰে । কামেই প্ৰীতি উৎপাদনৰ ফল । ৩২ ॥

হে মহাবাজ, যেনেকৈ ব্যাধে পক্ষী বধ কৰে অৰ্থাৎ পক্ষীৰ প্ৰতি হিংসা আচৰণ কৰে, তেনেকৈ অধৰ্ম্ময়ো সকলো জীৱৰ প্ৰতি হিংসা আচৰণ কৰে । ৩৩ ॥

যি মানুহ কাম আৰু পোভৰ বশীভূত হৈ ধৰ্ম্মৰ স্বৰূপ জানিবলৈ পৰাখুখ হয় সেই দুৰ্ম্মতি ইহকাল আৰু পৰকালত সকলো প্ৰাণীৰেই বধ্য হয় । ৩৪ ॥

হে মহাবাজ, স্পষ্টকৈ বুজা গৈছে যে স্ত্ৰী, ধন, গৰু, হাতী আদি দ্ৰব্য বিলাকৰপৰাই কাম উৎপন্ন হয় । এই কথাটো আপুনি জানে আৰু দ্ৰব্যৰ প্ৰকৃতি আৰু কপাত্তৰ বিষয়েও ভালদৰে জানে । ৩৫ ॥

জৰা আৰু মৰণৰ দ্বাৰা সেইবিলাক দ্ৰব্যৰ অদৰ্শন বা বিয়োগকেই অনৰ্থ বোলা হয় । বৰ্ত্তমানে আমাৰো সেই ভাঙৰ অনৰ্থ উপস্থিত হৈছে । ৩৬ ॥

মই ভাবোঁ যে পক্ষী ইন্দ্ৰিয়, মন আৰু হৃদয়ে নিজ নিজ বিষয়ত বৰ্ত্তমান থাকি যি প্ৰীতি উপভোগ কৰে তাৰেই নাম কাম । সেইটোৱেই ধৰ্ম্মৰ উৎকৃষ্ট ফল । মানুহে এনেদৰে ধৰ্ম্ম, অৰ্থ আৰু কামৰ ওপৰত বেলেগ বেলেগকৈ দৃষ্টিপাত কৰি ধৰ্ম্মপৰ, অৰ্থপৰ বা কামপৰ হোৱা উচিত নহয় । সদায় (সমানভাৱে) এই ত্ৰিবিধৰ অনুশীলন কৰিব লাগে । ৩৭—৩৯ ॥

পূৰ্ব্বাহ্নত ধৰ্ম্ম-আচৰণ, মধ্যাহ্নত অৰ্থ-চিন্তা আৰু অপৰাহ্নত কামৰ অনুশীলন কৰিব লাগে বুলি শাস্ত্ৰত কোৱা আছে । ৪০ ॥

প্ৰথম বয়সত কামৰ অনুশীলন, মধ্য বয়সত অৰ্থ চিন্তা আৰু শেষ বয়সত ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰিব লাগে । এইটোৱেই শাস্ত্ৰত লিখা নিয়ম । ৪১ ॥

হে বাগ্মীবৰ, কালজ্ঞ পণ্ডিতসকলে এইদৰে কাল বিভাগ কৰি যথা সময়ত ধৰ্ম্ম, অৰ্থ আৰু কাম—এই ত্ৰিবিধৰ আচৰণ কৰা উচিত । ৪২ ॥

হে কুকনন্দন মহাবাজ, যি মানুহে মহোদয় হোৱা বাবে সুখ ভোগ কৰে আৰু মোক্ষলাভজনিত সুখ পাবলৈ বিচাৰে তাৰ পক্ষে মোক্ষ লাভেই জ্যেষ্ঠ । ৪৩ ॥

হে মহাবাজ, লৰালৰিকৈ মোক্ষ বা মহোদয় লাভৰ কাৰণে যত্ন কৰিলেও কল্প মানুহৰ জীৱনৰ দৰে সেই জ্যেষ্ঠৰ মোক্ষ গৃহবাসীৰ কাৰণে দুঃখ-দায়ক হৈ উঠে । ৪৪ ॥

আপুনি ধৰ্ম্মৰ মৰ্ম্ম বুজি আৰু সদায় ধৰ্ম্মানুষ্ঠান কৰি থাকে । এই কথা জানিব পাৰি কৰ্ম্ম কৰিবৰ নিমিত্তে আপোনাৰ বন্ধু-বান্ধৱে আপোনাক কয় । ৪৫ ॥

দান, যজ্ঞ, সাধুসকলৰ পূজা, বেদাধ্যয়ন আৰু সবলতা—এইকেইটাই প্ৰধান ধৰ্ম্ম । ইহকাল আৰু পৰকাল—এই উভয় কালতেই এইবিলাক বলৱান হৈ থাকে । ৪৬ ॥

হে পুৰুষজ্যেষ্ঠ, ধনহীন মানুহে জ্ঞান আৰু গুণৰ দ্বাৰা গুণৱান হলেও তেওঁ লোকে ধৰ্ম্মানুষ্ঠান কৰিব নোৱাৰে । ৪৭ ॥

হে মহাবাজ, ধৰ্ম্মই এই জগতৰ মূল। ধৰ্ম্মতকৈ ভাল একোৱেই নাই। প্ৰচুব অৰ্থ থাকিলেই ধৰ্ম্মানুষ্ঠান কৰিব পাৰি। ৪৮ ॥

কিন্তু সেই অৰ্থ ভিক্ষাবৃত্তি বা কাতৰতা অৱলম্বন কৰি কেতিয়াও লাভ কৰিব নোৱাৰি, ধৰ্ম্মাচৰণ কৰিলেহে পোৱা যায়। ৪৯ ॥

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, ব্ৰাহ্মণে ভিক্ষাবৃত্তিৰ দ্বাৰা অৰ্থ লাভ কৰে। আপোনাৰ পক্ষে তেনেকুৱা বৃত্তি অৱলম্বন কৰা নিষেধ। গতিকে আপুনি শক্তিৰ দ্বাৰা অৰ্থ লাভ কৰিবলৈ যত্নপৰ হওক। ৫০ ॥

বিশেষকৈ ক্ষত্ৰিয়ৰ ভিক্ষাবৃত্তিৰ দ্বাৰা অথবা বৈশ্য আৰু শূদ্ৰৰ দৰে অন্য প্ৰকাৰে জীৱিকা ধাৰণৰ নিৰ্দ্ধাৰিত নিয়ম নাই। নিজৰ বলেই তেওঁবিলাকৰ প্ৰধান ধৰ্ম্ম। ৫১ ॥

গতিকে, হে পাৰ্থ, আপুনি নিজ ধৰ্ম্ম অৱলম্বন কৰি সমাগত শত্ৰুবিলাকক বধ কৰক। আৰু, মোৰ আৰু অৰ্জুনৰ সহায়ত ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলৰ সৈন্যবিলাক বধ কৰক। ৫২ ॥

জানী লোকে প্ৰভুত্বকেই ধৰ্ম্ম বুলি কয়। গতিকে আপুনি প্ৰভুত্ব লাভ কৰিবলৈ যত্ন কৰক; অনীশ্বৰ হৈ থকা উচিত নহয়। ৫৩ ॥

হে ৰাজেশ্বৰ, যি হিংসাৰ দ্বাৰা লোকসকল ভীত আৰু উদ্ভিগ্ন হয় সেই হিংসা-প্ৰধান ক্ষত্ৰিয় কুলত আপুনি জন্ম গ্ৰহণ কৰিছে। গতিকে সাৱধান হৈ কুলোচিত সনাতন ধৰ্ম্ম পালন কৰক। ৫৪ ॥

প্ৰজা পালনৰ দ্বাৰা নানা প্ৰকাৰৰ ফল লাভ কৰা আপোনাৰ পক্ষে নিষ্পনীয় নহয়। কাৰণ বিধাতাই বিধান কৰা সেইটোৱেই ক্ষত্ৰিয়ৰ সনাতন ধৰ্ম্ম। ৫৫ ॥

গতিকে হে পাৰ্থ, প্ৰজা পালনৰপৰা পৰাভূত হৈ আপুনি জন-সমাজত হাষ্টা স্পন্দ হব। কাৰণ মানুহ স্বধৰ্ম্মৰপৰা আঁতৰি আহিলে কেতিয়াও প্ৰশংসাৰ পাত্ৰ হব নোৱাৰে। ৫৬ ॥

হে কুক-বংশধৰ, সেই ক্ষিত্তি আপুনি মনৰ দুৰ্ব্বলতা ত্যাগ কৰি আৰু শক্তি আহৰণ কৰি নিপুণ মানুহৰ দৰে ৰাজ্য ভাৰ বহন কৰক। ৫৭ ॥

হে মহাবাজ, অকল ধাৰ্ম্মিক হৈ কোনো ৰজাই পৃথিৱী জয় কৰিব পৰা নাই আৰু সম্পদ বা ঐশ্বৰ্য্যও লাভ কৰিব পৰা নাই। ৫৮ ॥

যেনেকৈ ব্যাধে খোৱা বস্ত্ৰৰ প্ৰলোভন দেখুৱাই মৃগবিলাকৰ প্ৰাণ সংহাৰ কৰি নিজৰ খাদ্য লাভ কৰে তেনেকৈ বুদ্ধিমান মানুহেও শত্ৰুপক্ষৰ সূভীয়া মানুহ বিলাকক ভেটি দিয়াৰ ফলত ভেদ জন্মাই অনায়াসেই ৰাজ্য লাভ কৰে। ৫৯ ॥

হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, অসুৰবিলাক দেৱতাসকলৰ ককায়েক আৰু সমৃদ্ধিশালী। তথাপি দেৱতাসকলে কৌশল কৰি অসুৰবিলাকক জয় কৰিছিল। ৬০ ॥

হে মহাবলী ৰজা, এনেদৰে বলৱন্ত পুৰুষৰ সকলো কামেই সুসাধ্য। এনেকৈ বিবেচনা কৰি আপুনি কৌশলেৰে শত্ৰুবিলাক বধ কৰক। ৬১ ॥

যুদ্ধত অৰ্জুনৰ নিচিনা ধনুৰ্দ্ধৰ আৰু যোৰ নিচিনা গদাযুদ্ধ-বিশাৰদ এই পৃথিৱীত কোনো নাই। ৬২ ॥

হে পাণ্ডৱ, বলৱান মানুহে শত্ৰু পক্ষৰ সৈন্য বা আন বিষয়ৰ অনুসন্ধান কৰি যুদ্ধ নকৰে, কেৱল বসেবেহে যুদ্ধ কৰে। গতিকে আপুনি বল প্ৰকাশ কৰক। ৬৩ ॥

বলেই অৰ্থৰ মূল। হেমন্ত-কালীন গছৰ ছায়াৰ দৰে ইয়াৰ বাহিৰে কোনো বস্তুৱে কোনো প্ৰকাৰেই উপকাৰী হ'ব নোৱাৰে। ৬৪ ॥

হে কৌন্তেয়, যেনেকৈ কৃষকে অধিক শস্য-লাভৰ আশাত তাকৰীয়া গুটি সিঁচে তেনেকৈ অৰ্থাভিলাষী মানুহে অধিক অৰ্থ লাভৰ কাৰণে অলপ অৰ্থ ত্যাগ কৰাও কৰ্ত্তব্য। এই বিষয়ত আপুনি সংশয় কৰা উচিত নহয়। ৬৫ ॥

কিন্তু য'ত অৰ্থ ত্যাগ কৰিলে তাৰ সমান বা তাতোকৈ অধিক লাভৰ সম্ভাৱনা নাই তাত প্ৰতিজ্ঞা কৰি অৰ্থ ত্যাগ কৰা উচিত নহয়। যিহেতুকে সেইটো কেৱল গাধাই গা খজুওৱাৰ দৰে পৰিণামত দুখেদায়ক হয়। ৬৬ ॥

হে মহাৰাজ, যি মানুহে এইদৰে অলপ ধৰ্ম্ম ত্যাগ কৰি অধিক ধৰ্ম্ম লাভ কৰে নিশ্চয় তেৱেঁই জ্ঞানী। ৬৭ ॥

জ্ঞানী মানুহে বন্ধুবল থকা শত্ৰুৰ বন্ধুৰ হতুৱাই ভেদ জন্মায়। কাৰণ ভেদ-প্ৰাপ্ত হোৱা বন্ধুৱে তাগ কৰিলে সেই বুদ্ধিহীনক বশীভূত কৰিব পৰা যায়। ৬৮ ॥

হে মহাৰাজ, বলৱান মানুহে বসেবে যুদ্ধ কৰিয়েই প্ৰজাবিলাকক বশীভূত কৰে। নিগ্ৰহ বা প্ৰিয় সম্ভাষণৰ দ্বাৰা সিহঁত বশীভূত নহয়। ৬৯ ॥

যেনেকৈ বহুতো মোমাখি লগ লাগি মো আনোতাৰ প্ৰাণ সংহাৰ কৰে তেনেকৈ বহুত দুৰ্বল মানুহেও লগ লাগি বলৱান শত্ৰুক বধ কৰিবলৈ সমৰ্থ হয়। ৭০ ॥

হে মহাৰাজ, যেনেকৈ সূৰ্য্যই নিজৰ কিৰণৰ দ্বাৰা পৃথিৱীৰ ৰস শোষণ কৰি প্ৰজাসকলক পালন কৰে, তেনেকৈ আপুনিও প্ৰজাৰপৰা কৰ লৈ প্ৰজাপালন কৰি সূৰ্য্যতুল্য হওক। ৭১ ॥

আমাৰ পিতৃ-পুৰুষসকলৰ নিচিনাকৈ যথানিয়মে পৃথিৱী পালন কৰাটোও অনাদি তপস্যা বুলি আমি শুনিবলৈ পাইছো। ৭২ ॥

কজিয়সকলে যুদ্ধত শত্ৰু জয় কৰি নাইবা পৰাজিত হৈ যি সম্পত্তি লাভ কৰে, তপস্যা আচৰণৰ দ্বাৰা কেতিয়াও তেনেকুৱা গতি লাভ কৰিব নোৱাৰে। ৭৩ ॥

আপোনাৰ এনেকুৱা দ্ৰুদ্ষা দেখি মানুহে ঠিক কৰিছে যে সূৰ্য্যৰপৰা কিৰণ আৰু চন্দ্ৰৰপৰা লক্ষ্মীও আঁতৰি গৈছে। ৭৪ ॥

হে মহাৰাজ, সভাত উপস্থিত হোৱা আটাইবিলাকেই এতিয়া কেৱল আপোনাৰ প্ৰশংসা আৰু শত্ৰুসকলৰ নিন্দাৰেই আলোচনা কৰিছে। ৭৫ ॥

হে মহাৰাজ, মোহ, কাৰ্পণ্য, ভয়, কাম বা অৰ্থৰ কাৰণে আপুনি অলপো মিছা কথা কোৱা নাই। সেই কাৰণেই সভাত উপস্থিত হোৱা ব্ৰাহ্মণ আৰু কৌৰৱ সকলে আপোনাৰ সত্য-পৰামৰ্শতাৰ বিষয়ে আনন্দ মনেৰে আলোচনা কৰে। ৭৬-৭৭ ॥

কাৰ্য্য লাভ কৰোঁতে বজাই যি অলপ পাপ কৰে পাছত প্ৰচুৰ দক্ষিণাৰে সৈতে যাগ-যজ্ঞ কৰি তেওঁ সেই পাপ খণ্ডন কৰে । ৭৮ ॥

হে মহাৰাজ, ব্ৰাহ্মণসকলক বহুত গাঁও আৰু গৰু দান কৰি চন্দ্ৰ বাহৰ হাতবপৰা যুক্ত হোৱাৰ দৰে, সেই বজাও তেনেকুৱা পাপবপৰা যুক্ত হয় । ৭৯ ॥

হে কুব্জন্দন যুধিষ্ঠিৰ, বুঢ়া আৰু ল'ৰাবিলাকেৰে সৈতে গ্ৰাম আৰু নগৰবাসী লোকসকলে আপোনাবেই প্ৰশংসা কৰিছে । ৮০ ॥

কুকুৰৰ ছালেৰে সজা মোনাত থোৱা গাখীৰ, শূদ্ৰৰ গাত থকা বেদ, চোৰৰ সত্য-কথন আৰু নাৰীৰ শাৰীৰিক বল যেনেকুৱা, দুৰ্য্যোধনৰ ৰাজ্য লাভো তেনেকুৱাই । ৮১ ॥

হে ভৰত-বংশধৰ, আবাল-বৃদ্ধ-বনিতা সকলোৱে এই কথাৰ সদায় সমালোচনা কৰিছে । ৮২ ॥

হে অৰিন্দম, অশ্বপুনি নিজৰ বুদ্ধিত ৰাজ্যভ্ৰষ্ট হৈ আমাৰে সৈতে এই দুৰৱস্থা প্ৰাপ্ত হোৱাৰ কাৰণে আমি সকলোটিয়েই বিনষ্ট হৈছো । ৮৩ ॥

আপুনি ব্ৰাহ্মণসকলক ধন দান কৰিবলৈ মানস কৰি আৰু সকলো প্ৰকাৰৰ (যুদ্ধৰ) সঁজুলিৰে পৰিপূৰ্ণ বথত উঠি অস্ত্ৰবিদ্যা-বিশাৰদ, ধনুৰ্কৰ আৰু মহাবলী ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে আজিয়েই লৰালৰিকৈ হস্তিনাপুৰলৈ গমন কৰক । ৮৪—৮৫ ॥

হে মহাবলী কুন্তীপুত্ৰ, সৰ্পৰ নিচিনা উগ্ৰ বাঁৰ দেৱতাসকলৰ দ্বাৰা পৰিবেষ্টিত হৈ ব্ৰহ্মাসুৰ বধকাৰী ইন্দ্ৰই যেনেকৈ অসুৰবিলাকক জয় কৰি স্বৰ্গৰাজ্য (পুনঃ) অধিকাৰ কৰিছিল, তেনেদৰে আপুনিও নিজ শক্তিয়ে মহা শত্ৰু ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰ-ইন্দ্ৰক জয় কৰি পুনঃ ৰাজ্য গ্ৰহণ কৰক । ৮৬ ॥

পৃথিৱীত এনে কোনো মানুহ নাই যি অৰ্জুনৰ গাণ্ডীৰ ধনুৰপৰা ওলোৱা গৃধ্ৰপঙ্খযুক্ত সাপৰ দৰে তীব্ৰ শব্দৰ আঘাত সহ কৰিব পাৰে । ৮৭ ॥

হে ভাৰত, এনেকুৱা বাঁৰ, হাতী বা ঘোঁৰা নাই মই ক্লান্ত হৈ যুদ্ধত গদা ঘূৰালে যি মোৰ সেই গদাৰ বেগ সহ কৰিব পাৰে । ৮৮ ॥

হে কোন্ডেয়, আমি যদি যুদ্ধত সৃজয়সকল, কৈকেয় বংশীয়সকল আৰু ক্ৰীকক্ষৰ লগত লগ লাগোঁ, তেনেহলে কেনেকৈ ৰাজ্য নাপাম ? ৮৯ ॥

হে মহাৰাজ, বহুত সৈন্য-সামন্তেৰে সৈতে লগ লাগি যুদ্ধ কৰিলে শত্ৰুৰ হাতলৈ যোৱা ৰাজ্য আপুনি কেলেই উদ্ধাৰ কৰিব নোৱাৰিব ? ৯০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন-পৰ্বত তীৰ্থৰ উক্তি নামৰ ত্ৰয়স্তিংশ অধ্যায় । ৩৩ ॥

॥ অধ্যায় ৩৪ ॥

॥ যুধিষ্ঠিৰৰ উক্তি ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—ভীমে এনেদৰে কোৱাঃ মহানুভৱ, সভাভূত, অজ্ঞাত-শত্ৰু
ৰজা যুধিষ্ঠিৰে ধৈৰ্য্য ধৰি এই কথাখিনি ক'বলৈ ধৰিলে । ১ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে,—তোমাৰ বাক্যৰূপ শেলৰ দ্বাৰা ব্যাখ্যিত হৈয়ো মই তোমাৰ
ওপৰত অভিযোগ কৰিব নোৱাৰোঁ । (কিয়নো) মোৰ অগ্ৰায় আচৰণতহে তোমা-
লোক এনেদৰে বিৰগ্ন হৈছা । ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই । ২ ॥

ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলৰ হাতৰপৰা ৰাজ্যখন মোৰ অধীনলৈ আনিবৰ কাৰণে
ইচ্ছা কৰি মই পাশা খেলিছিলো । এই কথা জানিব পাৰি ধৃষ্ট আৰু প্ৰবন্ধক
শকুনিৰে দুৰ্য্যোধনৰ প্ৰতিনিধি হৈ মোৰ লগত পাশা খেলিবলৈ ধৰিলে । ৩ ॥

হে ভীম, মই শঠতা কৰিব নোৱাৰোঁ । কিন্তু শঠ-লিৰোমণি শকুনিৰে সভাৰ
মাজতেই শঠতাৰে অক্ষ নিক্ষেপ কৰি জয় লাভ কৰিলে আৰু তেতিয়া ময়ো
বিপদৰ কথা বুজিব পাৰিলো । ৪ ॥

শকুনিৰ ইচ্ছা অনুসাৰে পাশাতি যুগ্ম আৰু অযুগ্ম হৈ পৰিবলৈ ধৰা দেখিলেই
যদি মই আত্মসংযম কৰিব পাৰিলোহেঁতেন, তেন্তেহে এনে অঘটন নঘটে; কিন্তু
ক্ৰোধে মানুহৰ ধৈৰ্য্য নাশ কৰে । ৫ ॥

ৰোপা ভীম, ধৈৰ্য্য লোপ পালে কি পোকৰ, কি অভিমান, কি বীৰত্ব একো-
ৱেই মানুহৰ মন সংযত কৰিব নোৱাৰে । এনেকুৱা হব লগীয়াই আছিল বুলি মই
ভাবোঁ । সেই কাৰণে তোমাৰ কথাত মই দোষাৰোপ নকৰোঁ । ৬ ॥

ৰাজ্য লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি যেতিয়া ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰ ৰজা দুৰ্য্যোধনে আমাক
বিপদত পেলাই দাসত্বৰ শৃঙ্খলেৰে আৱদ্ধ কৰিছিল, তেতিয়া ক্ৰৌণদীয়েই আমাৰ
আজ্ঞায় আছিল । ৭ ॥

আমি পাশা খেলৰ কাৰণে পুনৰায় সভালৈ অহাত ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰ দুৰ্য্যোধনে
ভাৱতসকলৰ সঙ্ঘত মোৰ উদ্দেশ্যে যিবিলাক কথা কৈছিল সেই কথা তুমিও
জানা আৰু অৰ্জুনেও জানে । ৮ ॥

(দুৰ্য্যোধনে কৈছিল) হে অজ্ঞাতশত্ৰু, (পাশাখেলাত পৰাস্ত হলে) আপুনি
আপোনাৰ আত্মসকলেৰে সৈতে বাৰ বছৰ জাতভাৱে বনবাস খাটিব লাগিব আৰু
অজ্ঞাতভাৱে এবছৰ কাল বনত বাস কৰিব লাগিব । ৯ ॥

হে পূজনীয়, যদি কেনেকৈ ভাৰতৰ গুপ্তচৰে এই কথা জানিব পাৰে তেনে-
হলে আপুনি আকৌ বাৰ বছৰ অৰণ্যত জাতভাৱে আৰু এবছৰ অজাতভাৱে
বাস কৰিব লাগিব। এই কথা বুজি লৈ আপুনি প্ৰতিজ্ঞা কৰক। ১০ ॥

হে মহাৰাজ, যদি আমাৰ গুপ্তচৰৰ চকুত ধূলি দি সিহঁতে নজনাকৈ সেই-
খিনি কাল কটাব পাৰে, তেনেহলে, হে ভাৰত, এই কোঁৱৰৰ সভাত মই প্ৰতিজ্ঞা
কৰি কৈছো যে পঞ্চনদ দেশ নিশ্চয় আপোনাৰ হ'ব। ১১ ॥

হে ভাৰত, যদি আপুনি আমাক পৰাস্ত কৰে, তেনেহলে আমিও তেনেকুৱাই
আচৰণ কৰিম। এই কথাবিলক সেই ৰজা দূৰ্যোধনে আগেয়ে কোঁৱৰসকলৰ
সম্মুখত এনেদৰে কৈছিল আৰু ময়ো তেনেকুৱা হব বুলিয়েই কৈছিলো। ১২ ॥

সভাত খেলা আমাৰ সেই পাশা খেল জঘন্য হৈ উঠিল। আমি পৰাস্ত হৈ
নিৰ্বাসিত হোৱা আৰু এনেদৰে খেদা খাই আমি জঘন্য বেশেৰে দেশে দেশে,
বনে বনে ঘূৰি ফুৰিছোঁ ১৩ ॥

তেতিয়া দূৰ্যোধনো শাস্তিৰ কাৰণে অলপো ইচ্ছা নকৰি পুনৰায় ক্ৰোধৰ
বশীভূত হৈ উঠিল আৰু নিজৰ বশলৈ অহা কোঁৱৰসকলক দুৰ্গ আদি বন্ধা কৰা
কামত নিযুক্ত কৰিলে। ১৪ ॥

কোন মানুহে সাধুসকলৰ সম্মুখত এনেকুৱা প্ৰতিজ্ঞা কৰি পুনৰায় ৰাজ্য লাভৰ
নিমিত্তে সেই প্ৰতিজ্ঞা লঙ্ঘন কৰিব পাৰে? পূজনীয় মানুহৰ পক্ষে ধৰ্ম্ম-পথ
অভিক্ৰম কৰি ৰাজ্য শাসন কৰা মৰণতকৈয়ো অধিক ক্লেশদায়ক হয়। ১৫ ॥

হে ভীম, তুমি যেতিয়া পাশা খেলৰ ঠাইত পৰিচালিত পৰিমাৰ্জিত কৰি মোৰ
বাহু দুখন ডগ্ৰসাং কৰিবলৈ উদ্যত হৈছিলো, তেতিয়া অকল অৰ্দ্ধনৈহে তোমাক
বাধা দিছিল। কিন্তু তেতিয়া তুমি তোমাৰ বীৰত্ব প্ৰকাশ কৰিলে কি অনিষ্ট
হলহেঁতেন? ১৬ ॥

তুমি সকলোৰে শক্তি সামৰ্থ্যৰ কথা জানা। এনেস্থলত প্ৰতিজ্ঞা কৰাৰ আগতে
তুমি কোলই এনেকুৱা কথা কোৱা নাট? বিপদ মূৰ পাতি লোৱাৰ পাহত কেলেই
তুমি মোক এনেকুৱা কথা কৈছা? ১৭ ॥

হে ভীম, যাজ্ঞসেনীৰ দুৰৱস্থা দেখি আমি যে ক্লান্ত হৈছিলো সেই দুখতেই
এতিয়া বিহ খাই দুখ অনুভৱ কৰাৰ দৰে অন্তৰত দুখ অনুভৱ কৰিবলৈ ধৰিছো। ১৮ ॥

হে শ্ববতপ্ৰবীৰ, কৃষকসকলে শস্যৰ গুটি সিঁচি যেনেদৰে ফললৈ অপেক্ষা
কৰে, তেনেদৰে তুমিও সুখোদয়ৰ কাললৈ অপেক্ষা কৰা। কুক-বীৰসকলৰ মাজত
তুমি যিবোৰ কথা কৈছা এতিয়া সেই অনুসাৰে কাম কৰা কোনোবাকমে উচিত
নহয়। ১৯ ॥

যদি প্ৰভাৱিত হোৱা বীৰে শত্ৰুক বলৱান হোৱা বুলি জানি তৎক্ষণাৎ কাটি
পেলাব পাৰে তেনেহলে তাৰ শত্ৰুকৰ নানা গুণেৰে মণ্ডিত হয় আৰু সেই বীৰ
এই সংসাৰত জীয়াই থাকে। ২০ ॥

সেই বীৰেই সমগ্ৰ ৰাজলক্ষ্মী লাভ কৰে, শত্ৰুসকলো তেওঁৰ ওচৰত অৱনত হয়। যেনেকৈ দেৱতাসকলে ইন্দ্ৰক আশ্ৰয় কৰি কাল যাপন কৰে, তেনেদৰে তেওঁৰ বন্ধু-বান্ধৱবিলাকেও তেওঁক আশ্ৰয় কৰি জীয়াই থাকে। ২১ ॥

তুমি মোৰ সত্য-প্ৰতিজ্ঞাৰ কথা শুনা—মই দেৱত্ব আৰু মোৰ জীৱনতকৈয়ো ধৰ্ম্মক প্ৰিয় বুলি ভাবোঁ। ৰাজ্য, ধন, পুত্ৰ আৰু যশস্বী—এইবিলাক সত্যৰ এটা ক্ষুদ্ৰ অংশৰো সমান হ'ব নোৱাৰে। ২২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাত্তিগমন-পৰ্বত যুধিষ্ঠিৰৰ উক্তি নামৰ চতুস্তিংশ অধ্যায়। ৩৪ ॥

॥ অধ্যায় ৩৫ ॥

॥ ভীষ্মৰ উক্তি ॥

ভীষ্মে ক'লে,—

হে মহাৰাজ কোন্ডেয়, ফেনৰ দৰে অসাব আৰু ফলৰ দৰে পতনশীল মানুহে কালৰ বশীভূত হৈ কালক দেখা পোৱা যেন পায়। কিন্তু সেই কাল শবৰ দৰে শীঘ্ৰগামী আৰু সোঁতৰ দৰে নিতাবাহী, অনন্ত, অতুলনীয় আৰু সকলোৰে ধ্বংসকাৰী। গতিকে এনেকুৱা কালত সন্ধি কৰা নিগ্ৰস্ত নিষ্ফল। ১—২ ॥

বেজিৰ আগেৰে আনিগেও যেনেদৰে অজ্ঞনৰ গুৰি শেষ হয় তেনেদৰে মানুহৰ পৰমায়ুও শেষ হয়। গতিকে মানুহে কেনেকৈ কাললৈ অপেক্ষা কৰিব? ৩ ॥

যি মানুহৰ পৰমায়ু নিশ্চয় অপৰিমিত অথবা যি মানুহে পৰমায়ুৰ পৰিমাণ জানে আৰু সকলো বিষয়কেই দেখা পায়, তেনেকুৱা মানুহে হে সময়লৈ অপেক্ষা কৰি থকা উচিত। ৪ ॥

হে মহাৰাজ, এই তেৰ বছৰ কাল অপেক্ষা কৰোঁতে পৰমায়ু শেষ কৰি কালে আমাক মৃত্যুৰ মুখলৈ আগ বঢ়াই নিব। ৫ ॥

মৃত্যু সদায় শৰীৰীসকলৰ শৰীৰত আশ্ৰয় কৰি থাকে। গতিকে আমিও মৃত্যুৰ আগতেই ৰাজ্য লাভৰ কাৰণে চেষ্টা কৰা উচিত। ৬ ॥

শৌৰ্য্যাদি গুণ নথকা বাবে যি মানুহে (আনৰ ওচৰত) অবিদিত আৰু শত্ৰু নিৰ্য্যাভন কৰিবলৈ অসমৰ্থ হৈ পৰম উৎকৃষ্ট কীৰ্ত্তি লাভ কৰিব নোৱাৰে, সি জুখিব ডাৰ-বৰুপ হৈ বলধৰ দৰে অৱসন্ন হৈ পৰে। ৭ ॥

যি মানুহ বলহীন, নিকদ্যোগী আৰু শত্ৰু-নিৰ্য্যাভন কৰিবলৈ অসমৰ্থ সেই কুলক্ষণীয়া মানুহৰ জন্ম নিষ্ফল বুলি মই ভাবোঁ। ৮ ॥

আপোনাৰ বাহুযুগল সুৰ্বৰ অধিকাৰী আৰু কীৰ্ত্তি লাভ কৰাৰ উপযোগী । গতিকে আপুনি যুদ্ধত শত্ৰু নাশ কৰি নিজৰ বাহুবলেৰে লাভ কৰা ঐশ্বৰ্য্য উপভোগ কৰক । ৯ ॥

হে অৰিন্দম, যি মানুহে প্ৰভাৱকৰ প্ৰাণ সংহাৰ কৰি নবকলৈ যায় তাৰ পক্ষে লেই নবকো স্বৰ্গৰ নিচিনা হয় । ১০ ॥

ক্ৰোধৰ কাৰণে উৎপন্ন হোৱা সন্তাপ হতাশনটকৈও অধিক দীপ্তিমান । সেই কাৰণে মই দিনে 'ৰাতিয়ে সেই সন্তাপৰ দ্বাৰা সন্তপ্ত হৈ নিদ্ৰাও পৰিত্যাগ কৰিছো । ১১ ॥

(আৰু) ধনুস্ত্ৰণ আকৰ্ষণও শ্ৰেষ্ঠ আৰু সিংহৰ দৰে শক্তিশালী সেই অৰ্জুনো পৰম সন্তপ্ত হৈ স্বস্থানত বৈ আছে । ১২ ॥

যি অৰ্জুন পৃথিৱীৰ সকলো ধনুৰ্দ্ধৰকেই অকলে সংহাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ, সেই অৰ্জুনেও মৃত গজৰ দৰে অন্তৰৰ গৰম নিশ্বাস ত্যাগ কৰিবলৈ ধৰিছে । ১৩ ॥

নকুল, সহদেৱ আৰু বৃদ্ধা মাভূয়ে আপোনাৰ প্ৰিয় কামনা কৰি জড় আৰু মুকৰ দৰে অৱস্থান কৰিছে । ১৪ ॥

এতিয়া সৃষ্টিবিলাকেৰে সৈতে সকলো বন্ধু-বান্ধৱে আপোনাৰ হিত চিন্তা কৰি কাল যাপন কৰিছে । প্ৰতিবিদ্ধাৰ মাতৃ দ্ৰৌপদী আৰু ময়ো অতিশয় সন্তপ্ত হৈছো । ১৫ ॥

এই সকলোবিলাক বাবেই যুদ্ধ কৰিবলৈ ভাল পায় । (কিন্তু) তেওঁলোক বিপদগ্ৰস্ত হৈছে । গতিকে এতিয়া মই যি কথা কয় সেই কথাখিনি সকলোৰে অভিপ্ৰেত হ'ব । ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই । ১৬ ॥

দুৰ্বল আৰু নীচসকলে আমাৰ হাতৰপৰা ৰাজ্য কাঢ়ি নি ভোগ কৰিছে । হে মহাৰাজ, ইয়াতকৈ ডাঙৰ বিপদ কি হ'ব পাৰে । ১৭ ॥

হে শত্ৰুদমনকাৰী, স্বভাৱ, লাজ আৰু দয়া-গুণৰ কাৰণে আপুনি নানা প্ৰকাৰে দুখ-কষ্ট সহ কৰিছে । কিন্তু এই বিষয়ে কোনেও আপোনাক প্ৰশংসা কৰা নাই । ১৮ ॥

হে মহাৰাজ, অৰ্থজ্ঞানশূণ্য, বেদৰ অক্ষৰত মাথোন জ্ঞান থকা আৰু কেৱল গুৰুৰ বাণী আওবোৱা অজ্ঞানী জ্যোতিয়ৰ দৰে আপোনাৰ বুদ্ধিও তত্ত্বাৰ্থ বুদ্ধিবলৈ সমৰ্থ হোৱা নাই । ১৯ ॥

ক্ৰ্দ্ৰবশতি মানুহবিলাকেহে এই কুলত জন্ম গ্ৰহণ কৰে । ব্ৰাহ্মণৰ নিচিনা পৰম দয়ালু হৈ আপুনি কেলেই ভেনেকুৱা ক্ষত্ৰিয় কুলত জন্ম গ্ৰহণ কৰিছে ? ২০ ॥

ভগৱান বনুৱে কোৱা ৰাজ-ধৰ্ম্মৰ বিষয়ে আপুনি শুনিছে । তথাপি আপুনি ক্ৰ্দ্ৰ, প্ৰভাৱক, অশান্ত প্ৰকৃতিৰ ধৃভবাস্তৱ পুত্ৰইতক কেলেই ক্ষমা কৰিছে ? হে মহাৰাজ, কৰ্ত্তব্য বিষয়ত আপুনি অজ্ঞৰ সাপৰ দৰে নিশেচ হৈ থাকিব নে ? ২১-২২ ॥

হে কোভেশ, বুদ্ধিমান, শক্তিশালী, জ্ঞানী আৰু সদ্বংশজাত আপোনাৰ পক্ষে আমাক লুকাই ৰাখিবলৈ ইচ্ছা কৰা যেনেকুৱা, এমুঠি ভূপেৰে হিমালয় পৰ্ব্বতক

ঢাকি ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰাও তেনেকুৱা। আকাশত সূৰ্য্য আচ্ছন্ন হৈ নথকাৰ দৰে পৃথিৱী-বিশ্বাত আপুনিও এই পৃথিৱীত কোনেও নজনা কৈ লুকাই থাকিব নোৱাৰিব। ২৩—২৪ ॥

বহুত পানী থকা ঠাইত অৱস্থিত ডাল, পাত আৰু ফুল থকা শালগছৰ নিচিনা ঐবাৱত-সদৃশ এই অৰ্জ্জুনেই বা অজ্ঞাত হৈ কেনেকৈ বিচৰণ কৰিব? ২৫ ॥

সিংহৰ নিচিনা শক্তিশালী এই শিশু ভাতৃ নকুল আৰু সহদেৱেই বা অজ্ঞাত-ভাৱে কেনেকৈ বিচৰণ কৰিব? ২৬ ॥

বীৰ-প্ৰসৱিনী, পৱিত্ৰকীৰ্ত্তি, বিশ্বাত ৰাজকন্যা এই দ্ৰৌপদীয়েই বা অজ্ঞাত-ভাৱে কেনেকৈ বিচৰণ কৰিব? ২৭ ॥

হে মহাৰাজ, এই প্ৰজাসকলেও মোক সৰুৰেপৰাষ্ট জানে। এনেকুৱা অৱ-স্থাত তুণেৰে সুমেক পৰ্বত ঢাকি ৰখাৰ দৰে মোৰ পক্ষে অজ্ঞাতভাৱে বাস কৰাও অসম্ভৱ যেন দেখিছো। ২৮ ॥

তেনেদৰে আমি বহুতঃ বজা আৰু ৰাজপুত্ৰক ৰাজ্যচ্যুত কৰিছো। সিহঁত এতিয়া ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ অনগত হৈছে। ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই। ২৯ ॥

আগেয়ে আমি পৰাস্ত আৰু ৰাজ্যচ্যুত কৰা সেই বজা আৰু ৰাজপুত্ৰসকলে শাস্ত ভাব অৱলম্বন নকৰিব। এতিয়া সিহঁতে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ হিতৈষী হৈ নিশ্চয় আমাক যুদ্ধত পৰাস্ত কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব। ৩০ ॥

আমাক বিচাৰি উলিয়াবৰ কাৰণে সিহঁতে নিশ্চয় গুপ্তচৰ পাঠিয়াব আৰু সেই গুপ্তচৰবিলাকেও আমাৰ কথ। জানিব পাৰিলে শত্ৰুৰ ওচৰত প্ৰকাশ কৰিব। গতিকে তেতিয়া আমাৰ ডাঙৰ ভয় উপস্থিত হ'ব। ৩১ ॥

আমি হাবিত ভাল দৰেই তেৰ মাহ বাস কৰিলো। (গতিকে) সেই মাহ-বিলাকক একোটা বছৰ বুলি ভাবি লওক। ৩২ ॥

পশ্চিমতকলে কয় যে পুতিকা নামৰ লতা সোমলতাৰ প্ৰতিনিধি হ'ব পাৰে। তেনেদৰে একোটা মাহো একোটা বছৰৰ প্ৰতিনিধি হ'ব পাৰে। ৩৩ ॥

হে মহাৰাজ, ভাল দৰে বোজা কঢ়িয়াব পৰা ভাল স্বভাৱৰ বৃষভক তৃপ্তিৰে সৈতে পেট ভৰাই ৰখাবলৈ দিলে মানুহ মিছা কথা কোৱা পাপৰপৰা মুক্ত হয়। ৩৪ ॥

গতিকে, হে মহাৰাজ, আপুনি শত্ৰু বধ কৰিবলৈ স্থিৰ কৰক। কিয়নো, ক্ষত্ৰি-য়ৰ পক্ষে যুদ্ধৰ বাহিৰে আন ধৰ্ম নাই। ৩৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জ্জুনাভিগমন-পৰ্বত ভীমৰ উক্তি নামৰ পঞ্চত্ৰিংশ অধ্যায়। ৩৫ ॥

॥ অধ্যায় ৩৬ ॥

॥ কাব্যক-বন-গমন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—

হে পুৰুষোত্তম জনমেজয়, শত্ৰু-সন্তাপকাৰী কুন্তী-নন্দন যুধিষ্ঠিৰে ভীমৰ কথা শুনি নিশ্বাস পেলাই চিন্তা কৰিছিল । ১ ॥

মই সুনিশ্চিতৰূপে ৰাজ-ধৰ্ম আৰু জাতি-ধৰ্মৰ কথা শুনিছো ; যি লোকে ভৱিষ্যৎ আৰু বৰ্ত্তমান কালত সেইবোৰ কৰ্ত্তব্য নে অকৰ্ত্তব্য তাক তুলনা কৰি চাব জানে সেইজনেই তত্ত্বদৰ্শী । ২ ॥

ধৰ্মৰ প্ৰধান গতি বুজাটো অতিশয় কঠিন, এই কথা মই জানো, গতিকে কেনেকৈ মই বলেৰে সুমেক পৰ্ব্বত-সদৃশ সেই ধৰ্মক বিনাশ কৰিম । ৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰে অলপ সময় এইদৰে চিন্তা কৰি আৰু কৰ্ত্তব্য-কৰ্ম স্থিৰ কৰি পিচ মুহূৰ্ত্ততেই ভীমক এই কথা ক'লে । ৪ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে,—

হে মহাবাহু বাক্য-বিশ্বাসদ ভৰত-নন্দন, তুমি যি কৈছা, সেইটো সত্য ; কিন্তু মোৰ এই কথাখিনি গ্ৰহণ কৰাঁ । ৫ ॥

হে ভৰত-নন্দন ভীমসেন, নভবা-নিচিন্তাকৈ হঠাতে যিবিলাক মহাপাপজনক কৰ্ম আৰম্ভ কৰা হয়, পিছত সেইবিলাক কৰ্ম্মই মনত দুখ দিয়ে । ৬ ॥

হে মহাবাহু, ভালদৰে মন্ত্ৰণা কৰি কৰা মহত্বপূৰ্ণ পুণ্য কাম সুবিবেচনাৰে কৰিলে দৈৱ অনুকূল হ'লে সিদ্ধ হয় । ৭ ॥

কিন্তু কেৱল মনৰ চঞ্চলতা হেতুকে বল আৰু দৰ্পৰ দ্বাৰায় প্ৰযুক্ত হৈ তুমি নিজে এই কাৰ্য্য আৰম্ভ কৰা যদি উচিত বুলি ভাবাঁ, সেই বিষয়ে তুমি মোৰ বক্তব্য শুনা । ৮ ॥

মহাবলী ভূবিজ্জৱা, শল, জলসঙ্ক, ভীষ্ম, দ্ৰোণ, কৰ্ণ আৰু অন্তৰ্য্যামা (এওঁলোক সকলোৱে দুৰ্য্যোধনৰ পক্ষ অৱলম্বন কৰিব) । ৯ ॥

সকলো অন্ত-শত্ৰুত পাৰ্গত দুৰ্য্যোধন প্ৰভৃতি ধৃতবাস্তৱ পুত্ৰসকল অপৰাজেয় আৰু সদায় আমাৰ আভতায়ী । ১০ ॥

ইয়াৰ বাহিৰে আমি (ৰাজসূয় যজ্ঞত দিগ্বিজয়ৰ সময়ত) যিসকল অভিযুক্ত আৰু অনভিযুক্ত বজাক পৰাজয় কৰিছিল, তেওঁলোকে কোৱন্ত-পক্ষ অৱলম্বন কৰিছে, আৰু দুৰ্য্যোধনৰ প্ৰতি অনুৰক্ত হৈছে । ১১ ॥

গতিকে হে ভৰত-নন্দন, তেওঁলোকে দুৰ্য্যোধনৰ হিত-সাধনত মনোযোগ দিব, আমাৰ পক্ষত যোগ নিদিব। গতিকে সম্পূৰ্ণ ৰাজ-উৰাল আৰু সৈন্যবাহিনীৰ গৰাকী হৈ তেওঁলোকে আমাক পৰাজয় কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব। ১২ ॥

পুত্ৰ আৰু মন্ত্ৰীৰূপেৰে সৈতে কোৱন্ত-বাহিনীৰ সকলো সৈন্যকেই দুৰ্য্যোধনে উপযুক্ত বেতন আৰু সকলো প্ৰকাৰৰ ভোগ্য বস্তু দি সন্তুষ্ট কৰি ৰাখিছে। ১৩ ॥

ইয়াৰ বাহিৰে দুৰ্য্যোধনে বিশেষভাৱে সেই বীৰসকলক সন্মানিত কৰিছে। গতিকে তেওঁলোকে যুদ্ধত দুৰ্য্যোধনৰ কাৰণে প্ৰাণো ত্যাগ কৰিব। এয়ে মোৰ নিশ্চিত ধাৰণা। ১৪ ॥

হে মহাবাহু, যদিও আমাৰ সাক দুৰ্য্যোধন প্ৰভৃতিৰ ওপৰত মগায়া ভীষ্ম, দ্ৰোণ আৰু কৃপাচাৰ্য্যৰ সমদৃষ্টি আছে, তথাপি তেওঁলোকে ৰাজদত্ত অন্নৰ পৰিশোধ কৰিব— এইটো মোৰ নিশ্চিত ধাৰণা, গতিকে তেওঁলোকে যুদ্ধত অতি প্ৰিয় প্ৰাণকো ত্যাগ কৰিব। ১৫—১৬ ॥

তেওঁলোক সকলোৱেই দিব্যান্তৰিদ্ আৰু ধাৰ্ম্মিক, গতিকে ইজ্ঞেৰে সৈতে সমস্ত দেৱতায়ো তেওঁলোকক জয় কৰিব নোৱাৰিব। এয়ে মোৰ ধাৰণা। ১৭ ॥

তাৰ উপৰিও তেওঁলোকৰ ভিতৰত অসহিষ্ণু সৰ্ব্ব-অন্ত-অভিজ্ঞ মহাৰথী অভেদ্য-কৰচৰাৰী দুৰ্দ্ধৰ্ষ কৰ্ণ আছে, যি আমাৰ ওপৰত সদায় ক্ৰুদ্ধ। ১৮ ॥

গতিকে সহায়-সম্বলহীন তুমি পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ ভীষ্ম আদিক পৰাজয় নকৰাকৈ দুৰ্য্যোধনক বধ কৰিব নোৱাৰিবা। ১৯ ॥

হে বৃকোদৰ, সবাতোকৈ শ্ৰেষ্ঠ ভীষ্ম প্ৰভৃতি ধনুৰ্দ্ধৰসকলৰ আৰু কৰ্ণৰ অন্ত-চালনাৰ কোশলৰ বিষয়ে চিন্তা কৰি মোৰ টোপনি অহা নাই। ২০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—

অত্যন্ত অসহিষ্ণু ভীষ্ম যুধিষ্ঠিৰৰ এইবিলাক কথা শুনি উৰিয় আৰু ভীত হৈছিল আৰু তেওঁ কোনো কথা কোৱা নাছিল। ২১ ॥

যুধিষ্ঠিৰ আৰু ভীষ্ম দুয়োজনে এইদৰে আলোচনা কৰি থাকোঁতে, মহাৰোগী সত্যৱতীৰ পুত্ৰ ব্যাসদেৱ তাত উপস্থিত হ'ল। ২২ ॥

তেওঁ আহি উপস্থিত হোৱাত, পাণ্ডৱসকলে নিয়ম অনুসাৰে ব্যাসদেৱক পূজা কৰিলে। তেতিয়া বাগ্মীৰ ব্যাসদেৱে যুধিষ্ঠিৰক এই কথা ক'লে। ২৩ ॥

ব্যাসদেৱে ক'লে,—

হে নবশ্ৰেষ্ঠ মহাবাহু যুধিষ্ঠিৰ, মই যোগবলেৰে তোমাৰ মনৰ অভিপ্ৰায় বুজিব পাৰিছো; আৰু সেই কাৰণে মই অতি সোনকালে ইয়ালৈ আহিছো। ২৪ ॥

হে শত্ৰুহন্তা ভৰত-নন্দন, ভীষ্ম, দ্ৰোণ, কৃপ, কৰ্ণ, অশ্বখামা, ৰাজপুত্ৰ দুৰ্য্যোধন, দুঃশাসনৰূপা তোমাৰ মনত যি ভয় উপজিছে, তাক মই লাত্ৰোক্ত কৰ্ম্মৰ দ্বাৰায় দূৰ কৰিম। ২৫—২৬ ॥

হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, তুমি তাকে শুনি ধৈৰ্য্য ধৰি কাৰ্য্যৰ দ্বাৰায় সম্পাদন কৰাঁ । কাৰ্য্য সম্পাদন কৰি সোনকালে মনৰ সন্তাপ দূৰ কৰাঁ । ২৭ ॥

তাৰ পিছত বাক্য-বিশ্বাবদ পৰাশৰ-পুত্ৰ ব্যাসদেৱে যুধিষ্ঠিৰক নিৰ্জুন ঠাইলৈ নি যুক্তিসজ্জত এই কথা কলে । ২৮ ॥

হে ভৰত-শ্ৰেষ্ঠ, তোমাৰ মঙ্গল-লাভৰ উত্তম কাল উপস্থিত হৈছে । এই সময়ত অৰ্জুনে শত্ৰুসকলক যুদ্ধত পৰাজয় কৰিব পাৰিব । ২৯ ॥

তুমি মোৰ অনুগত । গতিকে তোমাক কাৰ্য্য-সিদ্ধিৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি-স্বৰূপা প্ৰতি-মুখি নামক-বিদ্যা (বৈদিক ইন্দ্ৰ-মন্ত্ৰ) উপদেশ দিওঁ । তুমি গ্ৰহণ কৰাঁ । ৩০ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, এই বিদ্যা লাভ কৰি মহাবাহু অৰ্জুনে ৰাজ্য লাভ কৰিব পাৰিব । অৰ্জুন অস্ত্ৰ লাভ কৰিবৰ কাৰণে ইন্দ্ৰ, কদ্ৰ, বৰুণ, কুবেৰ আৰু ধৰ্ম্ম-ৰাজৰ ওচৰলৈ যাওক । কাৰণ অৰ্জুন তপস্যা আৰু বিক্ৰমৰ প্ৰভাৱত দেৱতা-সকলক দেখা কৰিবলৈকো সমৰ্থ । ৩১—৩২ ॥

কাৰণ এই অৰ্জুনেই নাৰায়ণৰ সহচৰ, আৰু নাৰায়ণৰ সনাতন অংশ 'নৰ' নামে নিত্য প্ৰাচীন মহা ভেজস্বী ঋষি আছিল । ৩৩ ॥

গতিকে মহাবাহু অৰ্জুনে ইন্দ্ৰ, কদ্ৰ আৰু অগ্ন্যায় দিক্‌পাণ্ডিতসকলৰপৰা অস্ত্ৰ লাভ কৰি শত্ৰু বিজয়-ৰূপ গুৰুতৰ কাৰ্য্য সাধন কৰিব । ৩৪ ॥

হে মহাৰাজ কুন্তীনন্দন, তোমালোকৰ বাসৰ কাৰণে এই বনখনতকৈ আন কোন বন উপযুক্ত হ'ব, সেই বিষয়ে চিন্তা কৰাঁ । ৩৫ ॥

কাৰণ এখন বনতেই চিৰকাল বাস কৰাটো আনন্দদায়ক হ'ব নোৱাৰে ; আৰু বিগেহকৈ, ই তপস্বীসকলৰ উদ্বেগজনক হ'ব পাৰে । ৩৬ ॥

তোমালোকে (খাদ্যৰূপে ব্যৱহাৰ কৰি) এই বনৰ হৰিণা পহু, জতা আৰু ওষধি দ্ৰব্যসমূহৰ বিনাশ সাধন কৰিছা ; আৰু তুমি বেদ-বেদাঙ্গ শাস্ত্ৰত পাৰ্গত অনেক ব্ৰাহ্মণক (ইয়াৰ দ্বাৰায়) ভৰণ-পোষণ কৰিছা । ৩৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—

এই কথাখিনি কৈ ভগৱান, প্ৰভাৱশালা, লোক-ভদ্ৰজ, যোগী, বুদ্ধিমান, সত্য-ব্ৰতী-নন্দন ব্যাসদেৱে বিনীত আৰু পৱিত্ৰ যুধিষ্ঠিৰক সেই সৰ্ব্বোত্তম বিদ্যাৰ উপদেশ দিলে ; আৰু যুধিষ্ঠিৰৰূপৰা অনুৰতি লৈ তাতেই অভ্যাস হ'ল । ৩৮—৩৯ ॥

ধাৰ্ম্মিক, সংগ্ৰামী আৰু মেধাৱী যুধিষ্ঠিৰে সদায় যথাসময়ত অভ্যাস কৰি (ব্যাসদেৱে উপদেশ দিয়া) সেই বেদমন্ত্ৰটো মনত ৰাখিছিল । ৪০ ॥

যুধিষ্ঠিৰ ব্যাসদেৱৰ উপদেশত আনন্দিত হৈ সেই যৈত-বনৰপৰা সবস্বতী নদীৰ পাৰত অৱস্থিত কাম্যক-বনলৈ গৈছিল । ৪১ ॥

হে মহাৰাজ জনৰেজয়, ঋষিসকলে যেনেকৈ দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ অনুগমন কৰে, সেইদৰে বেদাদি শাস্ত্ৰত সুনিপুণ তপস্বী ব্ৰাহ্মণসকলে যুধিষ্ঠিৰৰ অনুগমন কৰিছিল । ৪২ ॥

হে ভৰতবংশশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পিছত মহাত্মা পাণ্ডৱসকল যন্ত্ৰী আৰু পৰিয়ালবৰ্গেৰে সৈতে আকৌ কাষাক-বনত প্ৰৱেশ কৰিছিল । ৪৩ ॥

হে মহাৰাজ, মনস্বী, ধনুৰ্বেদ-বিশাৰদ বীৰ পাণ্ডৱসকলে মনোহৰ বেদধ্বনি শুনি যুগমাংসার্থী হৈ সদায় বিত্তজ্ঞ বাণৰ দ্বাৰায় যুগুতা কৰি শাস্ত্ৰ অনুসাৰে পিতৃসকল, দেৱতা আৰু ব্ৰাহ্মণসকলক দান-দক্ষিণা কৰি সেই কাষাক-বনত কিছু দিন বাস কৰিছিল । ৪৪—৪৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জুনাভিগমন পৰ্বত কাষাক-বন-গমন নামৰ ষট্‌ত্ৰিংশ অধ্যায় । ৩৬ ॥

॥ অধ্যায় ৩৭ ॥

॥ অৰ্জুনৰ ইন্দু-দৰ্শন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পিছত এদিনাখন ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে ব্যাসদেৱৰ উপদেশ শ্ৰৱণ কৰি, নিৰ্জুন ঠাইলৈ জ্ঞানী অৰ্জুনক মাতি নি, তেওঁৰ গাত হাত বুলাই সান্ত্বনাপূৰ্ব্বক মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি এই কথা কৈছিল । ১—২ ॥

শত্ৰু দমনকাৰী যুধিষ্ঠিৰে অলপ সময় অৰ্জুনৰ বনবাসৰ (দ্রোপদী-বিশোগৰ) বিষয়ে চিন্তা কৰি, গোপনে অৰ্জুনক এই কথা কৈছিল । ৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'ছিল,—

হে ভৰত-নন্দন, ভীষ্ম, দ্ৰোণ, কৃপ, কৰ্ণ আৰু অশ্বত্থামা এই কেইজনৰ ওপৰ-তেই চতুৰঙ্গ ধনুৰ্বেদে (আদান, সন্ধান, বিসৰ্গ, সংহাৰ) প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিছে । ৪ ॥

তেওঁলোকে অস্ত্ৰৰ যত্ন (গ্ৰহণ, ধাৰণ আৰু প্ৰয়োগ) আৰু শত্ৰু-প্ৰযুক্ত অস্ত্ৰৰ প্ৰতিকাৰ-ৰূপ চিকিৎসাৰে সৈতে দৈৱ, ব্ৰাহ্ম আৰু মানুহৰ অস্ত্ৰসমূহ সম্পূৰ্ণৰূপে জানে, তাৰ বাহিৰেও অগ্ৰাণ্য সমস্ত অস্ত্ৰৰ প্ৰয়োগো ভাল দৰে জানে । ৫ ॥

ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰ দূৰ্য্যোধনে তেওঁলোক সকলোকে অনুন্নয় কৰিছে, বেলেগ বেলেগ-ভাৱে সেৱা কৰিছে আৰু সন্তুষ্ট কৰিছে, গুৰুজনৰ ওচৰত যেনেকৈ থাকে সেই-দৰে তেওঁলোকৰ ওচৰত আছে । ৬ ॥

আন আন যুঁজাৰ বীৰসকলৰ প্ৰতিও দূৰ্য্যোধনৰ সদায় অসাধাৰণ প্ৰীতি আছে । আচাৰ্য্যসকলেও সন্মানিত আৰু সন্তুষ্ট হৈ দূৰ্য্যোধনৰ দোষ পৰিহাৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰিছে । ৭ ॥

গতিকে সন্মানিত সেই ভীষ্ম প্ৰভৃতি বীৰসকলে যথাসময়ত নিজৰ শক্তি

সামৰ্থ্য পৰিত্যাগ নকৰিব, (আমাৰ বিৰুদ্ধে প্ৰয়োগ কৰিব) আৰু বৰ্ত্তমান সময়ত গাঁও, নগৰ, সাগৰ, বন আৰু খনিসমূহেৰে সৈতে এই সমগ্ৰ পৃথিৱীখনেই দুৰ্য্যো-
ধনৰ অধীনত আছে। হে অৰ্জ্জুন, তুমিয়েই আমাৰ প্ৰিয় আৰু তোমাৰ ওপৰতেই
আমাৰ ভাৱ অৰ্পণ কৰিছো। ৮—১ ॥

হে শক্ৰ-দমনকাৰী, সেই কাৰ্য্যৰ সময় উপস্থিত হৈছে। এই বিষয়ে মই
কৰ্ত্তব্য-কৰ্ম্ম নিকপণ কৰিছো। বোপা, মই ব্যাসদেৱৰপৰা এক গোপন বিদ্যা
লাভ কৰিছো। ১০ ॥

হে ভৱভ্ৰেষ্ট, সেই গোপন বিদ্যা নিয়মানুসাৰে প্ৰয়োগ কৰিলে, সমস্ত জগত-
খনেই মনত প্ৰকাশিত হ'ব। গতিকে তুমি সেই বৈদিক মন্ত্ৰটো গ্ৰহণ কৰি একা-
গ্ৰচিহ্ন হৈ কঠোৰ তপস্বী কৰাঁ, যাতে সময়ত দেৱতাসকলৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰিব
পাৰাঁ। ১১—১২ ॥

বোপা, তুমি ধনু, কৰচ, খড়্গ ধাৰণ কৰি, কাকো আক্ৰমণ কৰিবলৈ অৱকাশ
নিদি সাধুভ্ৰত অৱলম্বন কৰি মূনিৰ বেশেৰে উত্তৰ দিশলৈ যোৱাঁ। ১৩ ॥

হে ধনঞ্জয়, অলৌকিক সমস্ত অন্তৰ্কেই ইল্লই জানে। বৃদ্ৰাসুৰৰপৰা ভয় পাই
দেৱতাসকলে নিজ নিজ অন্তৰ্বিলাক সেই সময়ত ইল্লৰ ওচৰত সমৰ্পণ কৰিছিল। ১৪ ॥

সেই সকলো অন্ত্ৰ একে ঠাইতে আছে, গতিকে ইল্লৰপৰাই তুমি সেই-
বিলাক লাভ কৰিব পাৰিবা, তুমি ইল্লৰ শৰণাপন্ন হোৱাঁ। তেওঁ তোমাক অন্ত্ৰ-
সমূহ দিব। ১৫ ॥

তুমি দীক্ষা গ্ৰহণ কৰি আজিয়েই ইল্লক দেখা কৰিবৰ কাৰণে যোৱাঁ।

বৈশম্পায়নে ক'লে—

এই কথা কৈ প্ৰভাৱশালী যুধিষ্ঠিৰে অৰ্জ্জুনক সেই মন্ত্ৰৰ উপদেশ দিছিল। ১৬ ॥

অৰ্জ্জুনেও বাক্য, মন আৰু শৰাৰ সংযত কৰি শাস্ত্ৰবিধি অনুসাৰে দীক্ষা
গ্ৰহণ কৰিলে; তেতিয়া ককায়েক যুধিষ্ঠিৰে বাৰ ভায়েক অৰ্জ্জুনক খাবলৈ অনুমতি
দিলে। ১৭ ॥

তেতিয়া ধৰ্ম্মৰাজৰ নিৰ্দেশমতে মহাবাহু অৰ্জ্জুনে ইল্লৰ দৰ্শনাৰ্থী হৈ গাণ্ডীৱ
ধনু আৰু দুটা অক্ষয় তুণ গ্ৰহণ কৰি, কৰচ পিকি আৰু ধনুৰ জ্যাৰ আঘাতৰপৰা
তলুৱা আৰু আঙ্গুলি ৰক্ষা কৰিবলৈ তলজাগ আৰু অঙ্গুলিধাৰণ কৰি, অগ্নিত হোম
কৰি এল আঠোটা সোণৰ মোহৰ ব্ৰাহ্মণক দান দি তেওঁলোকৰ দ্বাৰায় স্বস্তি
পাঠ কৰাই নিশ্বাস ত্যাগ কৰি ওপৰলৈ চাই ধৃতবাস্তৱ পুত্ৰহঁতৰ বধৰ নিমিত্তে
প্ৰস্থান কৰিলে। ১৮—২০ ॥

সেই সময়ত ধনু ধাৰণ কৰি অৰ্জ্জুনক প্ৰস্থান কৰা দেখা পাই সিদ্ধ ব্ৰাহ্মণ-
সকলে আৰু অদৃশ্য প্ৰাণীবিলাকে কৈছিল—হে অৰ্জ্জুন, তুমি মনত যি বাঞ্ছা
কৰিছা, তাক সোনকালে লাভ কৰাঁ।

আন আন ভ্রাম্মণসকলে জ্বয় হ'বলৈ আশীৰ্বাদ দি অৰ্জুনক এট বুলি কৈছিল—
হে কুন্তীনন্দন, তুমি কাৰ্য্য সাধন কৰাঁ। তোমাৰ নিশ্চয় বিজয় হ'ব।

সকলোৰে মন আকৰ্ষণ কৰি যাবলৈ সাজু হোৱাঁ, শাল গছৰ নিচিনা দীঘল
আকৃতিৰ বীৰ পুৰুষ সেই অৰ্জুনক দ্রৌপদীয়ে এট কথা ক'লে। ২৩ ॥

দ্রৌপদীয়ে ক'লে,—

হে মহাবাহু কুন্তীনন্দন ধনঞ্জয়, আপোনাৰ জন্মৰ সময়ত কুন্তীদেৱীয়ে আপোনাৰ
বিষয়ে যি ইচ্ছা কৰিছিল, আৰু আপুনি নিজে যি ইচ্ছা কৰিছে, সেই
সমস্ত বাঞ্ছাই পূৰ্ণ হওক।

আমাৰ ক্ষত্ৰিয় বংশত মেন কোনো ভিক্ষাজীৱীয়ে জন্ম গ্ৰহণ নকৰে। ভিক্ষাৰ
দ্বাৰায় জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰা ভ্রাম্মণসকলক মই সদাই নমস্কাৰ কৰোঁ।

এয়ে মোৰ পৰম দুঃখ যে, সেই পাপমতি দুৰ্য্যোধনে ৰাজসভাত মোক দেখি
উপহাস কৰি মোক এজনী গাই গক (বহু-পুৰুষ-ভোগ্য) বুলি কৈছিল।

শত্ৰুৱে মোক সেই ৰাজসভাৰ মাজত যে বহুবিলাক অসঙ্গত কথা কৈছিল,
সেই দুঃখভৰোয়া আপোনাৰ এই বিৰহ দুঃখ মই অতি গুৰুতৰ বুলি ধাৰণা কৰিছোঁ।

আপুনি যোৱাৰ পিছত আপোনাৰ ককাই-ভাইসকলে জাগৃত অৱস্থাত বাবে
বাৰে আপোনাৰ বীৰোচিত কাৰ্য্য-কলাপৰ উল্লেখ কৰি আপোনাৰ কথাৰ দ্বাৰায়
নিশ্চয় আনন্দ বোধ কৰিব।

কিন্তু হে পাৰ্থ, আপুনি বহু দিন ধৰি ওৱাসী হ'লে সুখ, ভোগ, ধন, আৰু
জীৱন—এইবোৰ একোলৈকে মোৰ হাবিয়াহ নোহোৱা হ'ব, আৰু ইচ্ছাও নাথাকিব।

হে পাৰ্থ, আপোনাৰ ওপৰতেই আমাৰ সুখ-দুঃখ, জীৱন-মৰণ, ৰাজ্য আৰু
ঐশ্বৰ্য্য নিৰ্ভৰ কৰিছে।

হে কুন্তীনন্দন, মই আপোনাক সন্তোষ জনাইছোঁ। আপুনি মজ্জল লাভ কৰক;
কিন্তু হে নিষ্পাপ, মোৰ প্ৰাৰ্থনা, আপুনি যেন বলবানেৰে সৈতে বিৰোধ
নকৰে।

হে মহাবলী, আপুনি বিজয় লাভৰ কাৰণে নিৰ্ব্বিয়ে সোনকালে যাওক।
ধাতা আৰু বিধাতাক মই প্ৰণাম কৰোঁ, যেন আপুনি মজ্জলে আৰু সুস্থ শৰীৰে
হাব পাৰে।

হে ধনঞ্জয়, ভ্ৰী, জী, কীৰ্ত্তি, দ্ৰাডি, পুষ্টি, উমা, লক্ষ্মী, সৰস্বতী—এই সকলো-
বিলাক দেৱতাই বাটত আপোনাক ৰক্ষা কৰক। ২১—৩৩ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি জ্যেষ্ঠজনৰ সেৱক, আৰু জ্যেষ্ঠ ভ্ৰাতৃৰ আদেশ পালন-
কাৰী, গতিকে মই আপোনাৰ শাস্তিৰ কাৰণে বসু, কদ্ৰ, আদিভা, মৰুৎ, বিশ্বদেৱ
আৰু সাধ্যগণৰ শৰণাপন্ন হৈছোঁ।

হে ভৰতনন্দন, আকাশস্থ, স্বৰ্গস্থ আৰু পৃথিৱীস্থ প্ৰাণীসমূহৰপৰা, আৰু

অশ্বাস্ত যিবোৰ যিবোৰী প্ৰাণী আছে, তেওঁলোকৰপৰাও আপোনাৰ মঙ্গল হওক ।

বৈশম্পায়নে ক'লে,—

যশস্বিনী শ্লোপদী এইদৰে আশীৰ্ব্বাদ প্ৰাৰ্থনা কৰি বিৰত হ'ল । ৩৪-৩৬ ॥

তাৰ পিছত মহাবাহু অৰ্জুনে পুৰোহিত ধৌম্যক আৰু ভ্ৰাতৃসকলক প্ৰদক্ষিণ কৰি ধুনীয়া ধনুখন হাতত লৈ প্ৰস্থান কৰিলে । ৩৭ ॥

পৰাক্ৰমী বলৱান অৰ্জুনে ঐশ্ৰৱ্যযোগ অৱলম্বন কৰি গৈছিল । সেই বাবে সকলো প্ৰাণী তেওঁৰ মাৰ্গৰপৰা আঁতৰি গৈছিল । ৩৮ ॥

বোপা জনমেজয়, শত্ৰু-তাপনকাৰী অৰ্জুনে তপস্বীসকলে বাস কৰা অনেক পৰ্ব্বত অতিক্ৰম কৰি দেৱতাসকলে আশ্ৰয় কৰা অলৌকিক আৰু পৱিত্ৰ হিমালয় পৰ্ব্বতলৈ গৈছিল । ৩৯ ॥

মহাত্মা অৰ্জুনে যোগ অৱলম্বন কৰি মনৰ নিচিনা বেগী ৫ বতাহৰ দৰে এদিনতেই পৱিত্ৰ হিমালয় পৰ্ব্বতত উপস্থিত হৈছিল । ৪০ ॥

তেওঁ হিমালয় আৰু গন্ধমাৰ্দ্দন পৰ্ব্বত অতিক্ৰম কৰি আলম্ব্যবিহীন হৈ দিনে ৰাতিয়ে গৈ থাকি বহু দুৰ্গম স্থান অতিক্ৰম কৰিছিল । ৪১ ॥

তাৰ পিছত অৰ্জুনে ইন্দ্ৰকীল পৰ্ব্বতত উপস্থিত হৈ তাত থাকিল ; কাৰণ তেওঁ ভেতিয়া 'ভূমি ইয়াত বৈ যোৱা' বুলি হোৱা আকাশৱাণী শুনিছিল । ৪২ ॥

সেই কথা শুনি অৰ্জুনে চাৰিওফালে চকু ঘূৰাই চাইছিল । তাৰ পিছত সমালাচীয়ে গছ এজোপাৰ তলত ব্ৰাহ্মণৰ যোগ্য কান্তিৰ দ্বাৰায় দীপ্ত হোৱা পিঙ্গল বৰণীয়া জটাধাৰী কৃশ শৰীৰৰ এজন তপস্বী দেখা পাইছিল । সেই মহাতপস্বী-জনে অৰ্জুনক তাত থকা দেখি সুধিছিল । ৪৩—৪৪ ॥

বোপা, তুমি কোন, কিয় ইয়াত উপস্থিত হৈছা, তুমি হাতত ধনু আৰু শৰ ধাৰণ কৰিছা, গাত কৰচ পিঙ্গিছা, কঁকালত আৰু হাতত তৰোৱাল আৰু ভল-ত্ৰাণ ধাৰণ কৰিছা, নিশ্চয় তুমি ক্ষত্ৰিয় ধৰ্ম্মাৱলম্বী । ৪৫ ॥

ইয়াত অন্তৰ কোনো কাৰ্য্য নাই । এইখন শয়ঙণাৱিত হৰ্ষ-ক্ৰোধবিহীন তপস্বী ব্ৰাহ্মণসকলৰ আশ্ৰম । ৪৬ ॥

ইয়াত ধনুৰ কোনো কাৰ্য্য নাই ; কিয়নো, ইয়াত কোনো সময়তেই যুদ্ধ নহয় । গতিকে বোপা, এই ধনুখন তুমি পৰিত্যাগ কৰা । হে বীৰ, জান কোনো পুৰুষে যাক কেতিয়াও লাভ কৰিব নোৱাৰে, তুমি তপস্বীৰ প্ৰভাৱৰ দ্বাৰায় সেই উত্তম গতি লাভ কৰিছা ।

সেই ব্ৰাহ্মণজনে হাঁহি হাঁহি বাবে বাবে অৰ্জুনক তেনেকৈ কৈছিল । কিন্তু হিৰসম্ভৱ অৰ্জুনক ধৈৰ্য্যচ্যুত কৰিব পৰা নাছিল । ৪৭—৪৮ ॥

তাৰ পিছত সেই ব্ৰাহ্মণজনে সম্বন্ধি হৈ হাঁহি হাঁহি অৰ্জুনক কৈছিল—
হে শত্ৰুসূদন, তুমি বৰ লোৱা, তোমাৰ মঙ্গল হওক । মই ইন্দ্ৰ । ৪৯ ॥

ইন্দ্ৰই এইদৰে কোৱাৰ পিছত মহাবীৰ কুককুল-ধুবন্ধৰ অৰ্জ্জুনে মূৰ দৌৱাই হাত যোৰ কৰি ইন্দ্ৰক ক'লে, ৫০ ॥

হে ভগৱান, মোক বৰ দিয়ক যেন মই আজি আপোনাৰপৰা সমস্ত অস্ত্ৰ জানিব পাৰোঁ, এয়ে মোৰ কামনা। ৫১ ॥

তেতিয়া ইন্দ্ৰই সম্বন্ধ হৈ যেন হাঁহি হাঁহি অৰ্জ্জুনক ক'লে, হে ধনঞ্জয়, ইয়াত উপস্থিত হোৱা তোমাৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ কি প্ৰয়োজন? ৫২ ॥

তুমি উত্তম গতি লাভ কৰিছা; অতীৰ্ষ স্বৰ্গাদি ভোগ বৰণ কৰা। ইন্দ্ৰই এইদৰে কোৱাত, অৰ্জ্জুনে তেওঁক ক'লে, ৫৩ ॥

হে দেৱৰাজ, মই লোভত নাইবা কামনাৰ বশৱৰ্তী হৈ দেৱত্ব নাইবা সুখ বাঞ্ছা নকৰোঁ। আনকি সমস্ত দেৱলোকৰ আধিপত্যও বাঞ্ছা নকৰোঁ। ৫৪ ॥

মোৰ ককাই-ভাইসকলক বনত পৰিত্যাগ কৰি, ক্ৰুতাৰ ঐতিশোধ নোলোৱাকৈ (ইন্দ্ৰপদ লাভ কৰিও) মই চিৰকাল সমস্ত জগতৰ নিন্দাৰ পাত্ৰ হম। ৫৫ ॥

অৰ্জ্জুনে এইদৰে কোৱাৰ পিছত সমস্ত লোকৰে পূজনীয় ইন্দ্ৰই অৰ্জ্জুনক ভাল লগা কথাৰে সান্ত্বনা দি ক'লে, ৫৬ ॥

ৰোপা, তুমি যেতিয়া ভূতপতি ত্ৰিলোচন শূলপাণি মহাদেৱৰ দৰ্শন লাভ কৰিব পাৰিবা, তেতিয়া মই তোমাক সকলো দিব্য অস্ত্ৰকে দান কৰিম। ৫৭ ॥

হে কুণ্ডীনন্দন, তুমি পৰম দেৱতা মহাদেৱৰ দৰ্শন লাভৰ নিমিত্তে যত্ন কৰা। তেওঁৰ দৰ্শন লাভ কৰি সিদ্ধ হৈ স্বৰ্গলাভ কৰিব পাৰিবা। ৫৮ ॥

অৰ্জ্জুনক এই কথা কৈ দেৱৰাজ ইন্দ্ৰ আকৌ অদৃশ্য হ'ল। তাৰ পিছত অৰ্জ্জুনো যোগ অৱলম্বন কৰি সেই ঠাইতে থাকিল। ৫৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰ্জ্জুনাভিগমন-পৰ্বত অৰ্জ্জুনৰ ইন্দ্ৰ-দৰ্শন নামৰ সপ্তত্ৰিংশ অধ্যায়। ৩৭ ॥

॥ অধ্যায় ৩৮ ॥

॥ কৈবটগৰ্ব্ব : মুনি-শঙ্কৰ-সংবাদ ॥

জনমেজয়ে ক'লে—হে ভগৱান, অনায়াসে কাৰ্য্য সাধনকাৰী অৰ্জুনে কেনেকৈ
অস্ত্ৰবিলাক লাভ কৰিছিল, সেই বৃত্তান্ত মই বহুলাই শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰিছো। ১ ॥

পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ দীৰ্ঘবাহু মহাপ্ৰতাপী অৰ্জুন কেনেকৈ সেই নিজৰ বনভ নিৰ্ভয়ে
প্ৰৱেশ কৰিছিল (তাকো কওক)। ২ ॥

আপুনি ব্ৰহ্মজ্ঞানীসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ, তেওঁ তাত বাস কৰি কি কৰিছিল,
কেনেকৈ ভগৱান মহাদেৱ আৰু ইন্দ্ৰক সন্তুষ্ট কৰিছিল, ৩ ॥

হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, আপোনাৰ অনুগ্ৰহত মই এই বৃত্তান্ত শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰিছো।
কাৰণ আপুনি স্বৰ্গ আৰু মৰ্ত্যৰ সকলো বৃত্তান্তকে জানে। ৪ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, যুদ্ধত অপৰাজিত বীৰশ্ৰেষ্ঠ অৰ্জুনে পুৰণি কালত মহাদেৱেৰে সৈতে
অতি অল্পত লোমহৰ্ষক অতুলনীয় যুদ্ধ কৰিছিল; সেই যুদ্ধৰ কথা শুনি মৰশ্ৰেষ্ঠ বীৰ
আন আন পাণ্ডৱসকলবোৰ বিবাদ-হৰ্ষ আৰু বিস্ময়ত হৃদয় কঁপি উঠিছিল;
ইয়াৰ বাহিৰেও অৰ্জুনে অগ্ৰাণ্য 'যি যি কাম কৰিছিল সকলোখিনি আপুনি
কওক। ৫-৭ ॥

যিহেতুকে বিজয়ী অৰ্জুনৰ অতি সামান্য কাৰ্য্যও নিন্দনীয় আছিল বুলি
মই লক্ষ্য কৰা নাই, গতিকে সেই বীৰ অৰ্জুনৰ সম্পূৰ্ণ চৰিত্ৰ মোৰ আগলৈ
কওক। ৮ ॥

বৈশম্পায়নে কলে—বোপা, তুমি কৌৰৱশ্ৰেষ্ঠ, তোমাক মই মহাত্মা অৰ্জুনৰ
নিকম অলৌকিক মহৎ চৰিত্ৰৰ কথা ক'ম। ৯ ॥

হে নিম্পাপ, দেৱদেৱ ত্ৰিলোচনেৰে সৈতে অৰ্জুনৰ অতিশয় শৰীৰ সংস্পৰ্শ-ৰূপ
সমাগমৰ কথা মই কওঁ শুনা। ১০ ॥

হে মহাবাহু, অতুল পৰাক্ৰমী, মহাবলী, মহাবাহু, সৰ্বলোকশ্ৰেষ্ঠ, মহাৰথী, স্থিৰচিত্ত,
ইন্দ্ৰনন্দন, কৌৰৱ অৰ্জুন যুধিষ্ঠিৰৰ আদেশমতে দেৱবাহু ইন্দ্ৰক আৰু দেৱদেৱ মহাদেৱক
দেখা কৰিবলৈ অলৌকিক গাভীৰ ধনু আৰু সোণৰ মুঠি খুওৱা খড়্গ ধাৰণ কৰি কাৰ্য্য-
সাধনৰ নিমিত্তে হিমালয়ৰ শিখৰলৈ লক্ষ্য কৰি উত্তৰ দিশলৈ গ'ল। ১১-১৩ ॥

অৰ্জুন উপস্যাৰ বাবে সজ্জা কৰি অতি খৰকৈ অকলে কণ্টকাকীৰ্ণ ভয়ঙ্কৰ
বনভ উপস্থিত হ'ল। ১৪ ॥

সেই বনত গহবিলাক নানাবিধ ফুল আৰু ফলেৰে পৰিপূৰ্ণ আছিল, নানা-ধৰণৰ পক্ষীসমূহ বিচৰণ কৰিছিল, নানা প্ৰকাৰ ফুলৰ জৰিয়ত বনখন ব্যাপ্ত আছিল, সিদ্ধ আৰু চাৰণপণে বিহাৰ কৰিছিল । ১৫ ॥

তাৰ পিছত অৰ্জুন সেই নিৰ্জৰ্ণ বনত উপস্থিত হোৱাত, আকাশত শঙ্খধ্বনি আৰু পটহধ্বনি হৈছিল । ১৬ ॥

শঙ্খ আৰু পটহধ্বনি হোৱাৰ পিছত পৃথিৱীত অভিন্ন পুষ্কপুষ্কি হৈছিল; আৰু মেঘসমূহে বিস্তৃত হৈ সমগ্ৰ আকাশখনকে আবৰি ধৰিছিল । ১৭ ॥

তেতিয়া অৰ্জুন হিমালয়ৰ সৰীপৰ্বতী তপস্বী বন অতিক্ৰম কৰি হিমালয়ৰ ওপৰত বাস কৰি শোভিত হৈছিল । ১৮ ॥

তেওঁ দেখা পাইছিল, তাত গহবোৰ ফুলেৰে অকমলাই আছে, সেই গহবোৰত পৰি চৰাইবোৰে মনোহৰ শব্দ কৰিছে । তাত অনেক নদী আছে, তাক পানীবিলাক বৈদূৰ্য্যমণিৰ নিচিনা নিৰ্মল, সেই নদীবোৰৰ বুকুত ডাঙৰ ডাঙৰ পানীৰ পকলীয়া (প্ৰান্তৰ্ভ) পৰিছে, তাৰ ওচৰতেই হাঁহ, কাঙ্গিৰীহাঁহ আৰু সবৰ্ণি চৰাইবোৰে আৰু পুৰুষ-জাতীয় কুলি, কনক আৰু ম'ৰাবিলাকে শব্দ কৰি আছে । ১৯-২০ ॥

সেই নৈৰ পাৰত মনোহৰ কমলসমূহ আছে । অভিবৰী অৰ্জুন সেই ঠাইত পৱিত্ৰ নিৰ্মল জল-প্ৰবাহ দেখি আনন্দিত হৈছিল । ২১ ॥

তেতিয়া অতি তেজস্বী দৃঢ় মনৰ অৰ্জুন বৰণীয় সেই বন-প্ৰদেশত আনন্দেৰে বাস কৰি উগ্ৰ তপস্যাত প্ৰবৃত্ত হ'ল । ২২ ॥

তপস্যাত প্ৰবৃত্ত অৰ্জুন কুশনিৰ্ম্মিত বস্ত্ৰ পৰিধান কৰি হাতত দণ্ড আৰু যুগচৰ্শ্ব ধাৰণ কৰি শোভিত হ'ল; আৰু মাটিত পৰা পকা পাতবোৰ প্ৰথমে খাবলৈ ধৰিলে । ২৩ ॥

পিছত, তিনি দিনৰ মূৰে মূৰে একোটাটকৈ ফল ভোজন কৰি এমাহ অতিক্ৰম কৰিছিল । তাৰ পিছত, চাৰিদিনক মূৰে মূৰে একোটাটকৈ ফল খাই দ্বিতীয় মাহ অতিবাহিত কৰিলে । ২৪ ॥

তাৰ পিছত পোন্ধৰ দিনৰ মূৰে মূৰে একোটাটকৈ ফল ভক্ষণ কৰি তৃতীয় মাহ অতিক্ৰম কৰিছিল । চতুৰ্থ মাহ উপস্থিত হোৱাত তৰুজন্তু মহাবাহু অৰ্জুন কেৱল বাহু ভক্ষণ কৰি থাকিল । কোনো বস্তুকে আশ্ৰয় নকৰাকৈ তেওঁ ভবিক-মূল আশ্ৰয়-লিক জাগ ভগবৎ স্বাক্ষৰ: থিয় দি থাকি হাত দুখন ওপৰলৈ তুলি তপস্যা কৰিছিল । ২৫-২৬ ॥

নিৰ্ভো ভ্ৰমণ কৰা হেতুকে অৰ্জুন পঞ্চাঙ্গী মহাত্মা অৰ্জুনক মূৰৰ জটসমূহৰ ভিতৰত কিছুমান চুলি বিদ্যাতক নিচিনা পিঙ্গল বৰণীয়া আৰু কিছুমান মেঘৰ নিচিনা নীল বৰণীয়া হৈছিল । ২৭ ॥

তাৰ পিছত, মহাবিকল অৰ্জুন উগ্ৰ তপস্যাত প্ৰবৃত্ত হোৱা কুলি কমললৈ ইচ্ছুক হৈ পিনাকী মহাদেৱৰ ওচৰলৈ গৈছিল । ২৮ ॥

তেওঁলোকে মহাদেৱক প্ৰণাম কৰি অৰ্জুনৰ তপস্যাৰ বিষয়ে কৈছিল ; এই মহাতেজৱী কুন্তীনন্দন অৰ্জুন হিমালয়ৰ ওপৰত বাস কৰিছে । ২৯ ॥

হে দেৱদেৱ, অৰ্জুনে নিজ তেজৰ প্ৰভাৱত দশোদিশকে যেন ধোঁৱাৰে আবৃত কৰি ভয়ানক দৃষ্ৰ তপস্যাত প্ৰবৃত্ত হৈছে ; আমি তেওঁৰ উদ্দেশ্য বুজিব পৰা নাই । ৩০ ॥

তেওঁ অমাৰ সকলোকে সম্বোধন কৰিছে ; গতিকে আপুনি তেওঁক ভালদৰে বাধা দিয়ক । পৱিত্ৰ মন্ত্ৰৰ সেই মুনিসকলৰ সেই কথা শুনি ভূতপতি মহাদেৱে এই কথা ক'লে—হৈ মুনিসকল, আপোনালোকে অৰ্জুনৰ প্ৰতি কোনো প্ৰকাৰ আশঙ্কা নকৰিব । ৩১-৩২ ॥

আপোনালোক উদ্ভিগ্ন নহৈ আনন্দ মনেৰে নিজ ঠাইলৈ সোনকালে উলটি যাওক । মই এওঁৰ হৃদয়ৰ অভিলাষ কি বুজিব পাৰিছোঁ । ৩৩ ॥

এওঁৰ স্বৰ্গৰ প্ৰতি কোনো ইচ্ছা নাই, সম্পদ অথবা আয়ুসৰো কামনা নাই ; কিন্তু এওঁৰ আকাজিকিত যি বস্তু, সেই সমস্তকে আজিয়েই মই সম্পাদন কৰিম । ৩৪ ॥

বৈশম্পায়নে কৈছিল—সত্যবাদী ঋষিসকল মহাদেৱৰ সেই কথা শুনি আনন্দ মনেৰে আকৌ নিজ নিজ আশ্ৰমলৈ গ'ল । ৩৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত কৈৰাতপৰ্ব্বত মুনীশঙ্কৰ-সংবাদ নামৰ অষ্টত্ৰিংশ অধ্যায় । ৩৮ ॥

॥ অধ্যায় ৩৯ ॥

॥ মহাদেৱ-স্তৱ ॥

বৈশম্পায়নে কলে,—সেই মহাত্মা তপস্বীসকল যোৱাৰ পিছত সৰ্ব্বপাপ-নাশক ভগৱান পিনাক-ধনুৰ্জাৰী মহাদেৱে উজ্জ্বল কিৰাতৰ বেশ ধাৰণ কৰিলে, আৰু এজোপা সোণালী গছৰ দৰে জিলিকি, এটা দ্বিতীয় পৰ্ব্বতৰ দৰে শোভিত হৈ, সুন্দৰ পিনাক ধনু আৰু সৰ্পসদৃশ বাণ গ্ৰহণ কৰি, জ্বলন্ত অগ্নিৰ দৰে অতি বেগেৰে আহি অৰ্জুনৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল । ১—৩ ॥

তেতিয়া সমানব্ৰতা আৰু সদৃশ-বেশধাৰিণী উমাদেৱীৰে সৈতে মহাদেৱে কিৰাত বেশৰ দ্বাৰায় নিজৰ স্বৰূপ গোপন কৰিছিল । নানা ভৱৰ বেশধাৰী আনন্দ-মগ্ন প্ৰমথ প্ৰভৃতি পাৰিষদবৰ্গই, আৰু হাজাৰ হাজাৰ তিবোতাই তেওঁক অনুগমন কৰিছিল । হে ভৱতনন্দন, সেই সময়ত সেই ঠাইখন অত্যন্ত শোভিত হৈছিল । ৪—৫ ॥

সেই সময়ত ক্ষণেকৰ ভিতৰতে সমস্ত বনখনেই নীৰৱ হৈ পৰিছিল। নিজৰা আৰু চবাইবিলাকৰো শব্দ নাইকিয়া হৈ পৰিছিল। ৬ ॥

মহাদেৱে অনায়াসে কৰ্ণসম্পাদনকাৰী অৰ্জুনেৰ ওচৰলৈ গৈ মূক নামে অদ্ভুত আকৃতিৰ এজন দানৱক দেখা পালে। ৭ ॥

তেতিয়া সেই মূক দানৱে গাহৰিৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি অৰ্জুনক বধ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছিল। অৰ্জুনেও গাভীৰ ধনু আৰু সৰ্পতুল্য বাণ গ্ৰহণ কৰি সেই শ্ৰেষ্ঠ ধনুখনত গুণ আৰোপণ কৰি ধনুৰ টোকাৰৰ দ্বাৰায় দশোদিশ মুখৰিত কৰি খঙতে অভিষয় উদ্দীপ্ত সেই ববাহৰূপী মূক দানৱক ক'লে, ৮—৯ ॥

যিহেতু তুমি ইয়াত উপস্থিত হোৱা নিৰপবাধী মোক বধ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছা, সেই বাবে তোমাকেই মই প্ৰথমতে খমৰ ঘৰলৈ পাঠাই দিওঁ। ১০ ॥

অবিচলিত ধনুৰ্জৰ অৰ্জুনে গাহৰিটোক প্ৰহাৰ কৰিবলৈ সাজু হোৱা দেখি কিৰাতৰূপী মহাদেৱে হঠাতে বাধা দি কৈছিল যে, এই উল্লনীল মণিময় পৰ্বতৰ নিচিনা গাহৰিটোক তেৱেঁই প্ৰথমতে বধ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে; অৰ্জুনে তেওঁৰ কথা অগ্ৰাহ্য কৰি গাহৰিটোক প্ৰহাৰ কৰিলে। ১১—১২ ॥

মহা-ভেজৱী কিৰাতেও একে সময়তেই একমাত্ৰ লক্ষ্য সেই গাহৰিটোৰ ওপৰত বজ্জতুল্য কঠিন অগ্নিলিখাৰ নিচিনা উজ্জ্বল বাণ বৰ্ষণ কৰিলে। ১৩ ॥

তেতিয়া তেওঁলোক দুয়োজনে নিক্ষেপ কৰা বাণ দুয়োপাট গৈ পৰ্ব্বতৰ নিচিনা কঠিন আৰু বিশাল সেই মূক দানৱৰ শৰীৰত এক সময়তেই পৰিল। ১৪ ॥

মেঘত উৎপন্ন হোৱা বজ্জৰ যেনেকুৱা শব্দ হয়, আৰু ইল্লৰ বজ্জ-অস্ত্ৰ পৰ্ব্বতত পৰিলে যেনেকুৱা শব্দ হয়, সেই শব্দ দুপাটৰ সংযোগত তেতিয়া তেনেকুৱা শব্দ হ'ল। ১৫ ॥

তেতিয়া সৰ্পৰ নিচিনা উজ্জ্বল মুখৰ বহু বাণৰ দ্বাৰায় বিদ্ধ হৈ সেই ববাহৰূপী দানৱ আকৌ ৰাক্ষসৰ নিচিনা ভয়ঙ্কৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি মৰি থাকিল। ১৬ ॥

তাৰ পিছত, শত্ৰুহন্তা জয়শীল অৰ্জুনে সুৱৰ্ণৰ নিচিনা কান্তি-বিশিষ্ট কিৰাত বেলৰ দ্বাৰায় আত্ম-গোপনকাৰী, তিবোতাবে সৈতে থকা পুৰুষ এজনক দেখা পালে। ১৭ ॥

অৰ্জুনে আনন্দিত হৈ হাঁহি হাঁহি সেই পুৰুষজনক ক'লে, তুমি কোন, এই নিৰ্জন বনত তিবোতাসকলৰ দ্বাৰায় পৰিহৃত হৈ ফুৰিছা? ১৮ ॥

হে সোণ-বৰণীয়া পুৰুষ, এই ভয়ঙ্কৰ বনত তোমাৰ ভয় লগা নাই জানো, কি কাৰণে তুমি মোৰ এই গাহৰিটোক শৰেৰে আঘাত কৰিছা? ১৯ ॥

ইয়াত উপস্থিত হোৱা ৰাক্ষসৰ নিচিনা বিকৃতাকাৰ এই দানৱটোক ময়েই প্ৰথমতে লাভ কৰিছিলো, হঠাতেই হওক, নাইবা মোক পৰাভৱ কৰিবৰ কাৰণেই হওক, তুমি ইয়াক আঘাত কৰিছা। গতিকে জীৱন লৈ তুমি মোৰ হাতৰপৰা যাব নোৱাৰিবা। ২০ ॥

কাৰণ তুমি আজি স্নেহ ওপকৃত কেনেকুৱা ব্যৱহাৰ কৰিলে, সি স্বপ্নৰ নিয়ম নহয়। সেই বাবে যুগল-বৰ্ণ-অৰ্জুনেৰ্গৰ্ভ-পৰ্ণ-তবাসী ভোমাক বই বধ কৰিম। ২১ ॥

অৰ্জুনে এইদৰে কোৱাত ইহাি ইহি কোৱল বাক্যেৰে কিবাতো সন্ধ্যাটী অৰ্জুনক ক'লে, ২২ ॥

হে কীৰ্ণ, বনক ওচৰত তুমি মোৰ জীৱনৰ নিমিত্তে আশংকা নকৰিবা। বনত বাস কৰা আমাৰ এই ঠাই সদায় পৰিচিত। ২৩ ॥

হে ভগোদন, কিন্তু তুমিনো কি কাৰণে এই কঠোৰ বনবাস খাটিছা? আমি সদায় অনেক জীৱজন্তু-পৰিপূৰ্ণ এই বনতেই বাস কৰি থাকিলোঁ। ২৪ ॥

ভোমাক অগ্নিৰ নিচিনা ভেজহী যেন দেখিছো, ভোমাৰ শৰীৰ কোৱল, তুমি সুখত ডাঙৰ-দীঘল হৈছা; গতিকে তুমি কেনেকৈ জনশূন্য এই বনত বৃষি কৰিবা? ২৫ ॥

অৰ্জুনে ক'লে—মই গাভীৰ ধনু আৰু অগ্নিভূল্য নাৰাচ বাণবিলাকৰ সহায়ত স্থিতিৰ কাৰ্ত্তিকেয়ৰ নিচিনাকৈ এই মহাবনত বাস কৰিছো। ২৬ ॥

এই উদ্যানক বাৰুকটো মোক বধ কৰিবলৈ ববাহ-ৰূপ ধৰণ কৰি ইয়াত উপস্থিত হৈছিল; গতিকে মই এই জন্তুটোক বধ কৰিছো। ২৭ ॥

কিবাতো ক'লে—ময়েই প্ৰথমতে মোক ধনুৰপৰা মৰা বাণেৰে ইয়াক প্ৰহাৰ কৰি বধ কৰিছো, আৰু তাক যমৰ ঘৰলৈ পঠাইছো। ২৮ ॥

ই মোৰেই প্ৰথম লক্ষ্য আছিল; গতিকে ই মোৰেই প্ৰাণ্য, আৰু মোৰ প্ৰহাৰতে ই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিছে। ২৯ ॥

তুমি নিজ-বনত গৰ্বিত হৈ নিজৰ দোহসমূহ আনে কৰা বুলি কোৱা উচিত নহয়। তুমি গৰ্বিত হৈছা। মূৰ্খ, তুমি জীৱন লৈ মোৰপৰা সাৰি যাব নোৱাৰিবা। ৩০ ॥

তুমি হিৰ হোৱা। মই ভোমাক ওপৰত বজ্জতুলি বাণ নিক্ষেপ কৰিম। তুমি ভোমাৰ স্বেৰ্ণ শক্তিৰে মোক লগত যুদ্ধ কৰা, আৰু পাৰা। যদি তুমিও (মোৰ ওপৰত) বাণ নিক্ষেপ কৰা। ৩১ ॥

অৰ্জুনে ভেটিয়া সেই কিবাতৰ তেনেকুৱা কথা শুনি ক্ৰোধ প্ৰকাশ কৰি বাণ প্ৰহাৰ কৰিলে। ৩২ ॥

ভেটিয়া কিবাতো আনন্দ মনেৰে অৰ্জুনৰ বাণবিলাক গ্ৰহণ কৰিলে। কিবাতো বাবে বাবে "হিৰ হোৱা" এই বুলি কৈ "মূৰ্খ, মূৰ্খ" বুলি সম্বোধন কৰি ক'বলৈ ধৰিলে। ৩৩ ॥

মৰ্মভেদী নাৰাচ নামৰ বাণসমূহ নিক্ষেপ কৰা—এই বুলিও কিবাতো অৰ্জুনক ক'লে। ভেটিয়া অৰ্জুনে লগে লগে বাণ বৰ্ষণ কৰিলে। ৩৪ ॥

তাৰ পিছত তেওঁলোক দুয়োজনেই ক্লান্ত হৈ পৰাক্ৰম দেখুৱাই শোভিত হৈছিল; তেওঁলোকে সৰ্প-সদৃশ বাণবিলাকৰ স্বৰূপ বাবে বাবে পৰস্পকে পৰস্পক প্ৰহাৰ কৰিছিল। ৩৫ ॥

অৱশেষত অৰ্জুনে কিবাতক উপমন্ত বাণ কুটি কৰিবলৈ ধৰিলে ; আৰু কিবাত-কণী মহাদেৱও আনন্দ মনেৰে সেই বাণ নিজৰ শৰীৰত গ্ৰহণ কৰিবলৈ লাগিল । ৩৬ ॥

মহাদেৱে বিষ্ণুসময় সেই বাণ বৰ্ষণ লহু কৰি, অক্ষত শৰীৰেৰে পৰ্বকক নিচিনা অচল হৈ থাকিল । ৩৭ ॥

অৰ্জুন নিজৰ বাণ-বৰ্ষণ বৰ্ষ হোৱা দেখি অভিলষিত হ'ল আৰু 'সাধু সাধু'—এই বুলি কবলৈ ধৰিলে । ৩৮ ॥

কি আচৰিত কথা, হিমালয়ৰ শিখৰবাসী এই কোষল-শৰীৰ কিবাত্তে মোৰ গাভীৰ অনুৰপবা নিকপ্ত এই নাৰাচ নামৰ বাণসমূহ অক্ষাতকভাৱে গা পাতি লৈছে । ৩৯ ॥

এওঁ কোন, সাক্ষাৎ মহাদেৱ নেকি, নাইবা, কোনোবা যক্ষ বা দেৱতা নেকি ? কাৰণ, হিমালয়লৈ দেৱতাসকলৰ সমাগম হয় । ৪০ ॥

মই মৰা হাজাৰ হাজাৰ বাণৰ বেগ মহাদেৱ ভিন্ন আনে লহু কৰিব নোৱাৰে । ৪১ ॥

এওঁ মহাদেৱ ভিন্ন আন কোনো দেৱতাই হওক নতুবা যক্ষই হওক, মই এওঁক তীক্ষ্ণ বাণৰ দ্বাৰায় সময় যবলৈ পঠিৱাম । ৪২ ॥

হে মহাৰাজ, তাৰ পিছত সূৰ্য্যই যেনেকৈ কিশকমালা বিস্তাৰ কৰে, সেইদৰে জয়শীল অৰ্জুনেও আনন্দ মনেৰে স্তম্ভ স্তম্ভ মৰ্জ্জেনী নাৰাচ নামৰ বাণ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৪৩ ॥

পৰ্বতে যেনেকৈ শিলাৱৃষ্টি বুকু পাতি লয়, সেইদৰে জগৎ সৃষ্টিকৰ্ত্তা কিবাত-কণী ভগৱান মহাদেৱেও প্রসন্ন মনেৰে সেই নাৰাচ বাণৰ বৰ্ষণ গা পাতি লৈছিল । ৪৪ ॥

তাৰ পিছত অৰ্জুন অলপ সময়ৰ ভিতৰতে বাণশূন্য হৈ পৰিল আৰু মৰ নাইকিয়া হোৱা দেখি তেওঁ বৰ ভয় খালে । ৪৫ ॥

তেতিয়া অৰ্জুনে ভগৱান অন্তিমকৈ চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে, যিহেতু পূৰ্বতে বাণত-নাৰৰ সময়ত তেওঁক কুটি অক্ষয় ছন্দ দিছিল । ৪৬ ॥

অৰ্জুনে ভাবিছিল, এই এতিয়া অনুৰে কি নিক্ষেপ কৰিম, মোৰ বাণ শেষ হৈ গৈছে । এওঁ কোনোবা অপূৰ্ব পুৰুষ, যিহেতুকে কোষ অক্ষত আনকেই এওঁ গ্ৰাস কৰিছে । ৪৭ ॥

শূলৰ আগৰেৰে যিদৰে হাতীক বধ কৰা হয়, তেনেকৈ মই অনুৰ আগৰেৰেই এওঁক বধ কৰি দণ্ডৰ সময় যবলৈ পঠিৱাম । ৪৮ ॥

ইদাকৈ ভাবি মৰা ভেকজী অৰ্জুনে অনুৰ আকত অল সংযোগ কৰি, তাৰ দ্বাৰায় (কিবাতক) এৰি মজ্জাক্ষয় কৰিব আৰম্ভ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৪৯ ॥

তাৰ পিছত অক্ষত অৰ্জুনে অনুৰ আগৰেৰে কিবাতক ভাৰকৈ প্ৰহাৰ কৰিলে । তেতিয়া পৰ্বতবাসী সেই কিবাত অৰ্জুনৰ সেই বিদ্যা অনুক্ষণ হাতেৰে আঁহুৰি দিলে । ৫০ ॥

ধনুখন গ্ৰহণ কৰাৰ পিছত অৰ্জুনে খড়্গ ধাৰণ কৰিলে, আৰু যুদ্ধ শেষ কৰিবৰ ইচ্ছা কৰি বেগেৰে কিৰাতৰ ওচৰলৈ গ'ল । ৫১ ॥

পৰ্বত ছেদন কৰিবলৈকো কুণ্ঠিত নোহোৱা সেই ভীষ্মধাৰ খড়্গখন অৰ্জুনে পৰাক্ৰম দেখুৱাই বাহুবলৰ দ্বাৰায় কিৰাতৰ মূৰত নিক্ষেপ কৰিলে । ৫২ ॥

তেতিয়া সেই উৎকৃষ্ট খড়্গখন কিৰাতৰ মূৰত পৰি ভাগি গ'ল । তাৰ পিছত অৰ্জুনে গছ আৰু শিল দলিয়াই যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৫৩ ॥

তেতিয়া ভয়ঙ্কৰ শৰীৰ ধাৰণ কৰি কিৰাতকপী ভগৱান মহাদেৱে অৰ্জুনে মাৰি পঠোৱা গছ আৰু শিলবিলাক ধৰিবলৈ ধৰিলে । তাৰ পিছত অৰ্জুনে খণ্ডত মুখেৰে ধোঁৱা উলিয়াই বজ্জৰ নিচিনা কঠিন মুঠিৰে দুৰ্দ্ধৰ কিৰাতকপী মহাদেৱক প্ৰহাৰ কৰিলে । ৫৪—৫৫ ॥

সেই সময়ত কিৰাত-কপী ভগৱান মহাদেৱে ইন্দ্ৰৰ বজ্জ-সদৃশ অতি দাকণ মুঠি প্ৰহাৰৰ দ্বাৰা অৰ্জুনক পীড়িত কৰিলে । ৫৬ ॥

তেতিয়া যুদ্ধ কৰি থকা অৰ্জুন আৰু কিৰাতৰ মুঠি-প্ৰহাৰৰপৰা ভয়ঙ্কৰ চটা-চট শব্দ উৎপন্ন হ'বলৈ ধৰিলে । ৫৭ ॥

ব্ৰহ্মাসুৰ আৰু ইন্দ্ৰৰ যুদ্ধৰ নিচিনা কিৰাত আৰু অৰ্জুনৰ সেই বোমাঞ্চকৰ বাহু-যুদ্ধ এক মুহূৰ্ত্তকাল ব্যাপি হৈছিল । ৫৮ ॥

তাৰ পিছত বলৱান বিজয়ী অৰ্জুনে বক্ষস্থলেৰে কিৰাতক আঘাত কৰিলে ; আৰু বলৱান কিৰাতেও (বাহু পাশৰপৰা মুক্ত হবলৈ) চেষ্টা কৰি থকা সেই অৰ্জুনক প্ৰহাৰ কৰিলে । ৫৯ ॥

দুৰ্য্যোধন কাঠৰ ঘঁহনিত যিদৰে ধোঁৱাৰে সৈতে জুই ওলায় সেইদৰে তেওঁলোক দুয়োজনৰ বাহু-যুদ্ধত আৰু বক্ষস্থলৰ সংঘৰ্ষত শৰীৰত ধূমযুক্ত অগ্নিৰ উৎপন্ন হৈছিল । ৬০ ॥

তাৰ পিছত মহাদেৱে অৰ্জুনক নিজ অস্ত্ৰেৰে নিপীড়ন কৰি অৰ্জুনৰ চৈতন্য লোপ কৰি খণ্ডত অধিক শক্তিৰে আক্ৰমণ কৰিলে । ৬১ ॥

হে ভৱতনন্দন, তাৰ পিছত অৰ্জুন মহাদেৱৰ বাহুৰ মাজত আৱদ্ধ হৈ শৰীৰৰ অভিশয় পীড়া হেতুকে শিঙাকাৰ পদাৰ্থৰ নিচিনা হৈ পৰিল । ৬২ ॥

মহাদেৱৰ বাহুপাশৰ দ্বাৰা আৱদ্ধ হৈ থকা অৰ্জুনৰ শ্বাস-প্ৰশ্বাস বন্ধ হৈ গৈছিল, তেওঁ স্পন্দনহীন হৈ মাটিত পৰি গ'ল আৰু মৰাৰ নিচিনা হ'ল । ৬৩ ॥

অৰ্জুন এক মুহূৰ্ত্ত সেইদৰে থাকি আকৌ চৈতন্য লাভ কৰি উঠি-বহি ভেজৰে বাঙলী-হৈ অভ্যক্ত হুৰ্ণিত হ'ল । ৬৪ ॥

তেতিয়া শৰণাগত-বক্ষক ভগৱান মহাদেৱৰ শৰণাগত হৈ বেদীৰ ওপৰত মহাদেৱৰ যুগ্ম মূৰ্ত্তি স্থাপন কৰি মালোৰে মহাদেৱৰ পূজা কৰিলে ৬৫ ॥

যেতিয়া পাণ্ডৱশ্ৰেষ্ঠ অৰ্জুনে সেই মালাধাৰ কিৰাতৰ মূৰত দেখিলে তেতিয়া তেওঁ আনন্দতে উদ্ভাৱল হ'ল । ৬৬ ॥

তেওঁ কিৰাতকপী মহাদেৱৰ ভৱিত পৰিল । তেতিয়া মহাদেৱ সন্তুষ্ট হ'ল

আক অৰ্জুনক বিজ্ঞাপন আক উপসায় দ্বাৰা কীৰ্ত্তি হোৱা দেখি যেনে নিচিনা গভীৰ ধৰ্ম্মনিবে ক'লে। ৬৭ ॥

মহাদেৱে ক'লে,— বোপা অৰ্জুন, মই তোমাৰ এই অজুলনীয় বীৰত্ব আক ধৈৰ্য্য গুণত সন্তুষ্ট হৈছো। (জগতত) তোমাৰ সন্তান কত্ৰিয় নাই। ৬৮ ॥

হে নিম্পাপ মহাবাহু ভবভঞ্জে, আজি মই মোৰ আক তোমাৰ উৎসাহ আক বল সম্মানেই দেখিলো। মই তোমাৰ ওপৰত সন্তুষ্ট হৈছো, তুমি, মোৰ স্বৰূপ দৰ্শন কৰ'। ৬৯ ॥

হে বিশালনেত্র, তুমি পূৰ্ব জনহত ঋষি আছিলি, গতিকে মই তোমাক দিব্য জ্ঞান দিলো। তুমি যুদ্ধত সকলো শত্ৰুক আক সমস্ত দেৱতাক জয় কৰিব পাৰিবা। ৭০ ॥

যি অস্ত্ৰ কোনেও বাধণ কৰিব নেদাৰে, মই প্ৰীতিপূৰ্ব্বক সেই অস্ত্ৰ তোমাক দান কৰিম। কাৰণ তুমি মোৰ সেই অস্ত্ৰ সহজেই ধাৰণ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব'। ৭১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—তাৰ পিছত অৰ্জুনে সেই ঠাইত দেৱী পাৰ্ব্বতীৰে সৈতে অতি ডেউকা কৈলাসবাসী শূলপাণি মহাদেৱক দেখা পালে। ৭২ ॥

তেতিয়া শত্ৰু-নগৰ-বিজয়ী অৰ্জুনে আঠু কাঢ়ি মৰমেৰে সেৱা জনাই স্তুতিৰে মহাদেৱক প্ৰসন্ন কৰিলে। ৭৩ ॥

অৰ্জুনে ক'লে— হে গুণাধাৰী মহাদেৱ, আপুনি সমস্ত দেৱতাৰে নিয়ন্তা, ললাটস্থ নয়নৰ দ্বাৰা কামদেৱক দণ্ড কৰিছিল, আপুনি নীলকণ্ঠ আক দেৱতাসকলৰো দেৱতা। ৭৪ ॥

হে দেৱ, মই জানো যে আপুনি ব্ৰহ্মাদি সৃষ্টিকৰ্ত্তাসকলৰ ভিত্তবত প্ৰধান, আপুনি ত্ৰিলোচন, সৰ্বব্যাপক দেৱতাসকলৰো গতি, আক আপুনিহেই এই জগতখন সজ্জন কৰিছে। ৭৫ ॥

আপুনি দেৱ-দানৱ-মন্ত্ৰব্যাসকলেৰে সৈতে তিনিও লোকৰেই অজ্ঞেয়, আপুনিহেই বিশ্বকৰ্ম্মণী শিৱ আক শিবকৰ্ম্মণী বিষ্ণু। ৭৬ ॥

আপুনিহেই দক্ষমজ্ঞ বিনাশকাৰী, আপোনাৰ লজ্জাটত নেজ আছে, আপুনিহেই জগতৰ সংহাৰ-কৰ্ত্তা আক সৃষ্টি-কৰ্ত্তা। হে ত্ৰিশূলধাৰী, হৰিহৰ-স্বৰূপ আপোনাৰ মই নমস্কাৰ কৰে'। ৭৭ ॥

হে ভগৱান, আপুনি পিনাক-ধনুৰ্দ্ধাৰী, জগৎ প্ৰসৱিত্ৰ, সূৰ্য্য-স্বৰূপ, মজলদাৱক ত্ৰিধাৰী, সকলো প্ৰাণীৰ অধীশ্বৰ, আপোনাৰ মই প্ৰসন্ন কৰে'। ৭৮ ॥

আপুনি প্ৰথমগণৰ অধিপতি, জগতৰ মজলদাৱক, লোক সৃষ্টিকৰ্ত্তা ব্ৰহ্মাদিৰো সৃষ্টিকৰ্ত্তা, প্ৰকৃতি পুৰুষৰো অধীশ্বৰ, সৰ্বোৎকৃষ্ট, পবন সূক্ত তুৰীয়া ব্ৰহ্ম, শিৱ-স্বৰূপ (আপোনাৰ মই প্ৰসন্ন কৰে'।) ৭৯ ॥

হে জগদীশ্বৰ, শৰণ, আপুনি যোৱা-অপোনাৰ কৰ্ম্ম কৰিব। মই আপোনাৰ দৰ্শন-কাঙ্ক্ষী হৈ, উপবীতসকল, ঔত্তম, অকলহক, অকলহক, অকলহক, এই-মহাৰূপত, বিশালনেত্র

আহিছো। হে ভগৱান দেৱেশ, আপুনি সমস্ত লোকৰেই নমস্যা, গতিকে মই আপো-
নাক সুপ্ৰসন্ন কৰোঁ। ৮০-৮১ ॥

হে মহাদেৱ, শুকতৰ সাহস দেখুৱাই মই আপোনাৰে সৈতে অজানবশতঃ যি
সংঘৰ্ষ কৰিলো, তাক যেন আপুনি অপৰাধ বুলি নধৰে। হে শঙ্কৰ, মই আজি
আপোনাৰ শৰণাগত, মোক ক্ষমা কৰক। ৮২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—তেতিয়া মহাতেজৱী মহাদেৱে হাঁহি মাৰি অৰ্জুনৰ মনোহৰ
বাহুযুগলত ধৰি 'মই তোমাক ক্ষমা কৰিছো' বুলি অৰ্জুনক ক'লে। ৮৩ ॥

ভগৱান মহাদেৱে সম্ভৱ হৈ বাহুযুগলৰ দ্বাৰায় অৰ্জুনক আলিঙ্গন কৰি আশ্বাস
দি আকৌ কবলৈ ধৰিলে।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত কৈৰাতপৰ্ব্বত মহাদেৱ-স্তৱ নামৰ একোন
চত্বাৰিংশ অধ্যায়। ৩৯ ॥

॥ অধ্যায় ৪০ ॥

॥ শিবৰ প্ৰস্থান ॥

মহাদেৱে ক'লে— হে অৰ্জুন, তুমি পূৰ্ব জনমত নৰ নামে ঋষি আছিল; আক
নাৰায়ণৰ সহচৰ আছিল। তুমি বদৰিকা আশ্ৰমত বহু অমৃত বহু ধৰি
উগ্ৰ ভগ্নাস্যা কৰিছিল। ১ ॥

তোমাৰ আক পুৰুষজ্যেষ্ঠ নাৰায়ণৰ যি উৎকৃষ্ট তেজ আছে, সেই তেজৰ
দ্বাৰায় পুৰুষজ্যেষ্ঠ তোমালোক দুয়োজনে অগতখন ধাৰণ কৰিছা। ২ ॥

হে প্ৰভাৱশালী অৰ্জুন, ইন্দ্ৰৰ ৰাজ্য অভিষেকৰ সময়ত তুমি আক কৃষ্ণই
মেঘৰ নিচিনা গভীৰ ধ্বনি-মুক্ত অতি বৃহৎ ধনু ধাৰণ কৰি দানৱসকলক শাসন
কৰিছিল। ৩ ॥

হে পুৰুষজ্যেষ্ঠ পাৰ্থ, এইখনেই সেই গাভীৰ ধনু, এইখন তোমাৰ হাতৰ যোগ্য।
মই মাৰা কৰি সেই ধনুখন কাটিছিলো। ৪ ॥

হে কুকনন্দন পাৰ্থ, পুনৰ সেই অক্ষয় তুণ হুটা তোমাবেই যোগ্য হওক; আক
তোমাৰ শৰীৰ বেদনাশূন্য হওক। ৫ ॥

হে পুৰুষোত্তম পাৰ্থ, তুমি স্বৰ্ণাৰ্ঘ পৰাক্ৰমশালী। মই তোমাৰ ওপৰত সম্ভৱ
হৈছো; গতিকে তুমি মোৰপৰা অভিলষিত বৰ গ্ৰহণ কৰা। ৬ ॥

হে সন্মানকাৰী অক্ৰহতা, মৰ্ত্যালোকত তোমাৰ সমান কোনো পুৰুষ নাই
আক স্বৰ্গতো তোমাতকৈ জ্যেষ্ঠ কতিয়োচিত ৰজাশালী লোক নাই। ৭ ॥

অৰ্জুনে ক'লে—হে প্ৰভু ভগৱান বৃষভধ্বজ, আপুনি যদি মৰম কৰি মোক অভিলষিত বব দিব খোজে, তেনেহ'লে মই সেই ভয়ঙ্কৰ দিবা পাণ্ডপত অস্ত্ৰ পাবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ । ৮ ॥

আপোনাৰ ব্ৰহ্মশিৰ নামক যি ভয়ঙ্কৰ পৰাক্ৰমশালী পাণ্ডপত অস্ত্ৰ আছে, সেই অস্ত্ৰই দাক্ষণ প্ৰলয়কাল উপস্থিত হলে সমস্ত জগতকেই সংহাৰ কৰে । ৯ ॥

হে মহাদেৱ, ভীষ্ম, দ্ৰোণ, কৃপ আৰু কৰ্ণেৰে সৈতে মোৰ মহাযুদ্ধ হব ; সেই যুদ্ধত যেন মই আপোনাৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰি তেওঁলোকক জয় কৰিব পাৰোঁ । ১০ ॥

এই অস্ত্ৰৰ দ্বাৰায় মই যুদ্ধত দানৱ, বাহস, তুত, শিশাচ, গন্ধৰ্ব আৰু নাগ-সকলক দগ্ধ কৰিবলৈ সমৰ্থ হম । ১১ ॥

এই অস্ত্ৰ অভিমত্ৰণ কৰিলে, তাৰপৰাই হাজাৰে হাজাৰে খুল, ভয়ানক গদা আৰু সৰ্পাকৃতিৰ বাণবিলাক আৱিৰ্ভূত হয় । ১২ ॥

এই অস্ত্ৰৰ দ্বাৰায় মই বণক্ষেত্ৰত দ্ৰোণ, কৃপ, ভীষ্ম আৰু সদায় কটুভাষী কৰ্ণেৰে সৈতে যুদ্ধ কৰিব পাৰিম । ১৩ ॥

হে ভগৱান কাশ্যবিনাশক, মোৰ প্ৰধান কামনা, যাতে মই আপোনাৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰি বিশেষভাৱে কৃতকৃত্য হবলৈ সমৰ্থ হওঁ । ১৪ ॥

মহাদেৱে ক'লে—হে প্ৰভাৱশালী পাণ্ডৱ, মোৰ প্ৰিয় পাণ্ডপত অস্ত্ৰ মই তোমাক দিওঁ, যিহেতুকে তুমি সেই অস্ত্ৰ ধাৰণ, প্ৰয়োগ আৰু উপসংহাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ । ১৫ ॥

ইন্দ্ৰ, যম, কুৰেব, বকণ অথবা বায়ুৱেও এই অস্ত্ৰ নাজানে ; গতিকে মানুহে কেনেকৈ জানিব । ১৬ ॥

হে পাৰ্থ, তুমি হঠাতে কোনো পুৰুষৰ ওপৰত এই অস্ত্ৰ প্ৰয়োগ নকৰিবা । কাৰণ দুৰ্বলৰ ওপৰত প্ৰয়োগ কৰিলে এই অস্ত্ৰই সমস্ত জগতকে বিনাশ কৰিব পাৰে । ১৭ ॥

হাৱৰ-জলমাশ্বক এই জিহ্বাৱনৰ ভিতৰত এনে কোনো প্ৰাণী নাই যি এই অস্ত্ৰৰ বধ্য নহব । বিশেষকৈ, এই অস্ত্ৰক সঙ্কল্প, দৃষ্টি, বাক্য আৰু ধনুৰ দ্বাৰায় শত্ৰুৰ ওপৰত প্ৰয়োগ কৰিব পাৰি । ১৮ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—অৰ্জুনে সেই কথা শুনি পৱিত্ৰ আৰু একাগ্ৰচিত্ত হৈ অতি সোনকালে মহাদেৱৰ ওচৰত উপস্থিত হৈ ক'লে,—যেতিয়া শিকা দান কৰক । ১৯ ॥

তাৰ পিছত মহাদেৱে বস্ত্ৰ, সঙ্কেত আৰু উপসংহাৰৰ উপায় সম্বন্ধিত দৃষ্টি-মাক বসব নিচিনা সেই ব্ৰহ্মশিৰ নামক পাণ্ডপত অস্ত্ৰ চালনা পাণ্ডৱজ্যেষ্ঠ অৰ্জুনক শিকালে । ২০ ॥

তেতিয়া সেই অস্ত্ৰ উমাপতি মহাদেৱৰ যেনেকুৱা অনুগত আছিল, অৰ্জু-
নৰো তেনেকুৱা অনুগত হ'ল ; আৰু অৰ্জুনেও সন্তুষ্ট হৈ সেই অস্ত্ৰ গ্ৰহণ
কৰিলে । ২১ ॥

তেতিয়া পৰ্ব্বত-বন, বৃক্ষসমূহ, সাগৰ, বনপ্ৰান্ত, গাঁও, নগৰ আৰু খনিসমূহেৰে
সৈতে সমগ্ৰ পৃথিৱী কল্পিত হ'ল । ২২ ॥

সেই সময়ত (অৰ্জুনৰ শুভসূচক) হাজাৰ শত্ৰু, হস্তাতি আৰু ভেৰী বাদ্যৰ শব্দ
হৈছিল ; আৰু বাৰে বাৰে (শত্ৰুৰ অন্তঃসূচক) উৎপাতবিলাক হৈছিল । ২৩ ॥

তাৰ পিছত সেই ভয়ঙ্কৰ পাণ্ডপত অস্ত্ৰ যুষ্টিমান হৈ অতুল পৰাক্ৰমী অৰ্জুনৰ
ওচৰত থাকি অতি উজ্জ্বল হৈ উঠিল । সেই অস্ত্ৰ দেৱতা আৰু দানৱসকলে
দেখিছিল । ২৪ ॥

অৱশেষত 'মহাদেৱে' অতুল তেজস্বী অৰ্জুনৰ দেহত হাত বুলাই দিলে, (তাৰ
ফলত) আগতে অৰ্জুনৰ শৰীৰত যি ক্ষত 'বা' বেদনা আছিল, সেই সকলো নষ্ট
হ'ল । ২৫ ॥

হে মহাবাহু, যেতিয়া মহাদেৱে 'তুমি স্বৰ্গলৈ যোৱাঁ' এই বুলি অনুমতি দিলে,
তেতিয়া অৰ্জুনে দুৰ দৌৱাই মহাদেৱক প্ৰণাম কৰি মহাদেৱৰ 'ক্ষালে কৃতাজলি
কৰি আহিল । ২৬ ॥

তাৰ পিছত দেৱতাসকলৰ অধীশ্বৰ, ঈচ্ছা-বিজয়ী, মহাৰাজানী, কৈলাসবাসী,
উমাপতি, জলতৰ মজলকাৰী মহাদেৱে দৈত্য আৰু পিশাচবিলাকৰ দমনকাৰী বিপাল
সেই গাভীৰ ধনুখন পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ অৰ্জুনক দিলে । ২৭ ॥

অৰ্জুনে চাই থাকোঁতেই মহাদেৱে পাৰ্ব্বতীৰে সৈতে শুভ নিম্নোন্নত সমতলভূমি
আৰু শুভাসমূহৰ দ্বাৰায় পৰিপূৰ্ণ, পক্ষী আৰু মহৰ্ষিসকলৰ আশ্ৰয় স্থান,
কল্কজয় সেই গিৰিৰাজ হিমালয় পৰিত্যাগ কৰি তেতিয়াই আকাশলৈ ওচি
ল'ল । ২৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত কৈৰাতপৰ্ব্বত শিৱৰ প্ৰস্থান নামৰ চত্বা-
বিংশ অধ্যায় । ৪০ ॥

॥ অধ্যায় ৪১ ॥

॥ দেবতাসকলৰ ব্ৰহ্মাৰ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—

‘মানুহে চাই থাকোঁতেই যেনেকৈ অস্তাভলগাৰী সূৰ্য্য অস্ত হৈ পৰে, তেনেকৈ অৰ্জুনে চাই থাকোঁতেই পিনাক ধনুৰ্জাৰী মহাদেৱ অস্ত হৈ পৰিল । ১ ॥

হে ভৱন্তনন্দন, ভাৰ পিছত অৰ্জুনে ‘মই মহাদেৱক নিজ চকুৰে দেখিছো’ ইত্যাক ‘ভাৰি অস্তিত্বৰ বিস্ময়পন্ন হ’ল । ২ ॥

(আৰু ভাবিলে) মই ধনু হৈছো, অনুগৃহীত হৈছো, যিহেতুকে ‘মই জিহ্মোচন, পিনাকধাৰী, বৰদণ্ডা, মনোহৰ-মূৰ্ত্তি মহাদেৱক দেখিবলৈ আৰু হৃদয়ৰে স্পৰ্শ কৰিবলৈ পাইছো । ৩ ॥

(সেই কালৰে) মই নিজক কৃতকৃত্য বুলি ভাবিছো আৰু বুদ্ধত সকলো শত্ৰুৱেই পৰাজিত বুলি আশা কৰিছো : এতিয়া ‘মই যোৰ-সমস্ত প্ৰাকোঁজনেই জিৎস্না হোৱা বুলি ধাৰণা কৰিব পাৰিছো । ৪ ॥

ভাৰ পিছত এইদৰে চিন্তা কৰি থকা অতুল পৰাক্ৰমী অৰ্জুনেৰ অস্বাভাৱ বৈৰূপ্য মণিৰ নিচিনা স্তম্ভ বৰণিয়া অীমান বৰণদেৱ জল-জন্তুবিলাকৰ দ্বাৰা পৰিহৃত হৈ নশো দিল আলোকিত কৰি উপস্থিত হ’ল । ৫ ॥

জল-জন্তুবিলাকৰ অধিপতি সংযমী বৰণদেৱ সৰ্প, নদ-নদী, দৈত্য, লগ্ন্যজ্ঞাক বেৰতালকলৰে দৈতে সেই ঠাইত উপস্থিত হ’ল । ৬ ॥

ভাৰ পিছত সোণ বৰণীয়া শৰীৰধাৰী প্ৰভু কুৱেৰ আতি ইচ্ছাল বিমানৰে তাত উপস্থিত হ’ল । তেওঁক বক্ষসকলে অনুগমন কৰিছিল । ৭ ॥

দেখিবলৈ অতি আকৰ্ষিত অশ্বৰ মনোহৰ-মূৰ্ত্তি, অনাধিপতি কুৱেৰ আকাশখন আলোকিত কৰি যেন অৰ্জুনক দেখা কৰিবলৈ আহিছিল । ৮ ॥

ভাৰ পিছত কোক-সংহাৰকাৰী, কেশৱদ্বাৰ, প্ৰতাপ-শালী, অস্তিত্ববীৰ বভাৱ-স্বৰূপ প্ৰাণী-বিনাশকাৰী, সূৰ্য্যপুত্ৰ, স্বৰ্গৰাজ স্বয়ং-মূৰ্ত্তিমান হৈ বসুন্ত-মূৰ্ত্তিধাৰী, সৰ্ববজলকাৰী সিংহপৰে বৈতে বিমানৰে অকলংক, গজৰলোক আৰু-সাগৰোপক— এই তিনিলোক আলোকিত কৰি প্ৰলয় কালত উদিত-বিভীৰ-সূৰ্য্যৰ-বিচিনা হৈ আৱিষ্কৃত হ’ল । ৯ ॥

তেওঁলোকে হিমালয়ৰ উজ্জল আৰু বিচিত্ৰ শিখৰবিলাকত উপস্থিত হৈ ভপৱী অৰ্জুনক দেখা পালে । ১২ ॥

তাৰ কিছু সময়ৰ পিছত ভগৱান ইন্দ্ৰ দেৱভাসকলৰ দ্বাৰা পৰিহৃত হৈ ঐবা-
হত হাভীত উঠি শচীদেৱীৰে সৈতে আহিল । ১৩ ॥

তেওঁৰ মূৰৰ ওপৰত থকা শুকুলা ছাতিৰে তেওঁ শুকুলা মেঘৰ তলেদি ভুমুকি
মৰা চক্ৰৰ দৰে জিলিকি পৰিছিল । ১৪ ॥

গন্ধৰ্ব, ঋষি আৰু ভপৱীসকলে তেওঁৰ স্তুতি কৰিছিল । এনেকুৱা পৰিৱেশৰ
দ্বাৰা শোভিত হৈ ইন্দ্ৰই হিমালয়ৰ শিখৰত উপস্থিত হৈ উদিত সূৰ্য্যৰ দৰে অৱ-
স্থান কৰিছিল । ১৫ ॥

তাৰ পিছত দক্ষিণ দিশৰ অধিপতি পৰম ধাৰ্ম্মিক বুদ্ধিমান যমে মেঘ-গন্তীৰ
ৰূবেৰে মনোহৰ কথা ক'লে, ১৬ ॥

হে অৰ্জুন, তুমি ইয়াত উপস্থিত হোৱা দিকপাল আমালৈ চোৱাঁ ।
আজি তোমাক দিব্য দৃষ্টি দান কৰিলো; গতিকে তুমি আমাক দেখা কৰিব
পাৰিবা । ১৭ ॥

বোণা, তুমি পূৰ্ব জনমত নব নামে মহা বলৱান, অবিজ্ঞেয়, প্ৰভাৱ-শালী ঋষি
আছিল। তাৰ পিছত ব্ৰহ্মাৰ আদেশ অনুসাবে মনুষ্য হৈ জন্ম লাভ কৰিছা । ১৮ ॥

হে নিম্পাপ, তোমালোকৰ পিতামহ অষ্টবসুৰ অংশভূত, মহাবলী, পৰম ধাৰ্ম্মিক
ভীষ্মক তুমি বুদ্ধত জয় কৰিব পাৰিবা । ১৯ ॥

হে কুক-নন্দন, দ্ৰোণই বন্ধা কৰা অগ্নিতুলা তেজৱী ক্ষত্ৰিয়সকলক আৰু
মিথিলাক মহাবলী দানৱ মনুষ্য হৈ জন্ম লাভ কৰিছে তেওঁলোকক আৰু নিৰাত-
কৰচ নামে দানৱবিলাককে তুমি বুদ্ধত জয় কৰিব পাৰিবা ।

হে ধনঞ্জয়, সমস্ত লোকতে প্ৰতাপশালী মোৰ পিতৃদেৱ সূৰ্য্যৰ অংশভূত
মহাবীৰ্য্যৱান কৰ্ণকে তুমি বধ কৰিব পাৰিবা ।

হে শত্ৰুহন্তা কুন্তী-নন্দন, দেৱ, দানৱ আৰু ৰাক্ষসসকলৰ অংশৰূপে মিসকল
পৃথিৱীত অৱতীৰ্ণ হৈছে, বুদ্ধত তোমাৰ হাতত নিহত হৈ তেওঁলোকে মিজ নিজ
কৰ্ম অনুসাবে নিজৰ নিজৰ যোগ্য গতি লাভ কৰিব । ২০-২৩ ॥

হে অৰ্জুন, যিহেতুকে তুমি মহাবুদ্ধত সাক্ষাৎ মহাদেৱক সন্তুষ্ট কৰিছা, সেই-
বাবে তোমাৰ অক্ষয় কীৰ্ত্তি জগতত বৈ যাব । ২৪ ॥

কুকৰণী বিষ্ণুৰে সৈতে তুমি পৃথিৱীৰ ভাৰ বৃত্ত কৰিবা । হে মহাৰাহ, শত্ৰু-
পক্ষই বাৰণ কৰিব নোৱৰা মোৰ এই দণ্ড নামৰ অস্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰাঁ । এই অস্ত্ৰৰ
দ্বাৰা তুমি গুৰুতৰ কাৰ্য্য সাধন কৰিব পাৰিবা । ২৫ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—

কুক-নন্দন অৰ্জুনে যন্ত্ৰ, ইতি-কৰ্ত্তব্য, প্ৰয়োগ আৰু উপসংহাৰেৰে সৈতে
বিধি অনুসাবে সেই অস্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰিলে । ২৬ ॥

ভাব পিছত পশ্চিম দিশৰ অধিপতি জল-জন্তুসকলৰ অধীশ্বৰ মেঘৰ নিচিনা
জ্ঞান বৰণীয়া প্রভু বকণদেৱে এই বুলি ক'লে, ২৭ ॥

হে পাৰ্শ্ব, তুমি ক্ষত্ৰিয়সকলৰ ভিতৰত জ্যেষ্ঠ, আৰু তুমি ক্ষত্ৰিয় ধৰ্মত আছা।
তুমি মোলৈ চোৱাঁ, হে বিশাল বস্তনয়ন, মই জলাধিপতি বকণ। ২৮ ॥

হে কুণ্ডী-নন্দন, শত্ৰুসকলে বাৰণ কৰিব নোৱৰা সেই বকণ-পাশ মই তোমাক
দিবলৈ আগ বঢ়াইছো; গতিকে মন্ত্ৰ, সংকেত আৰু উপসংহাৰেৰে সৈতে তুমি এই
অস্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰাঁ। ২৯ ॥

হে বীৰ, পূৰ্বে তাৰকাসুৰৰ বুদ্ধত মই এই পাশেৰেই হাজাৰ হাজাৰ মহা-
বলী দৈত্যক বান্ধিছিলো। ৩০ ॥

সেই কাৰণে হে মহাবলী, মই অনুগ্ৰহপূৰ্বক দিবলৈ আগ বঢ়োৱা এই পাশ
নামৰ অস্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰাঁ। ইয়াৰ প্ৰভাৱত বধ কৰিবলৈ উদ্যত হোৱা যমেও তোমাৰ
হাভৰপৰা মুক্তি নাপাব। ৩১ ॥

এই অস্ত্ৰ লৈ তুমি যেতিয়া বুদ্ধক্ষেত্ৰত নামিবা, তেতিয়া পৃথিৱী ক্ষত্ৰিয়শূণ্য
হব। ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই। ৩২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—

যম আৰু বকণে দিব্য অস্ত্ৰ দান কৰাৰ পিছত কৈলাসবাসী ধনাধিপতি
কুবেৰে ক'লে, ৩৩ ॥

হে প্রাজ্ঞ মহাবলী পাণ্ডু-নন্দন, কৃষ্ণ যিদৰে তোমাৰ সজ লাভ কৰি সন্তুষ্ট
হৈছে, তেনেকৈ ময়ো তোমাৰ সজ লাভ কৰি সন্তুষ্ট হৈছো। ৩৪ ॥

হে সব্যাসাচী, মহাবাহু, সনাতন, পূৰ্বে জনমৰ নবদেৱ, তুমি পূৰ্বে জনমত
আমাৰে সৈতে সদায় তপস্ব্যত নিমগ্ন আছিল। ৩৫ ॥

হে মহাবাহু নবজ্যেষ্ঠ, তোমাৰ দৰ্শন পাই আনন্দিত হৈ এই দিব্য অস্ত্ৰ
তোমাক দান কৰিছো। ইয়াৰ দ্বাৰায় তুমি দুৰ্জয় দৈত্য প্ৰভৃতিকো জয় কৰিব
পাবিবা। ৩৬ ॥

তুমি মোৰপৰা এই উত্তম অস্ত্ৰ সোনকালে গ্ৰহণ কৰাঁ। ইয়াৰ দ্বাৰা তুমি
দুৰ্য্যোধনৰ সৈন্ত বাহিনী দগ্ধ কৰিব পাবিবা। ৩৭ ॥

এই অস্ত্ৰই মানসিক বল, দৈহিক শক্তি আৰু শৰীৰৰ কাঙ্ক্ষিত বৰ্দ্ধন, শত্ৰুসকলৰ
চৈতন্ত লোপ কৰে, শত্ৰুক জয় কৰে, গতিকে অন্তৰ্জ্ঞান নাচে যোৰ প্ৰিয় এই অস্ত্ৰ
গ্ৰহণ কৰাঁ। ৩৮ ॥

যেতিয়া মহাত্মা মহাদেৱে ত্ৰিপুৰাসুৰৰ তিনিওখন নগৰকে বিনাশ কৰে,
তেতিয়া তেওঁ এই অস্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰিছিল; ইয়াৰ দ্বাৰায় মহাসুৰসকলো দগ্ধ
হৈছিল। ৩৯ ॥

হে সত্য পৰাক্ৰমী, তুমি বৈষ্ণৱ-পৰ্বৰূপে সিঁচিনা মহান, এতেকে তুমি এই অস্ত্ৰ
দ্বাৰণ কৰিবৰ যোগ্য, মই তোমাৰ কাৰণে আগ বঢ়াইছো। ৪০ ॥

তাৰ পিছত মহাবীৰ, মহাবলী, কুৰুৰাজ অৰ্জুনে-বিধিযুক্ত কুৰুৰাজ এই দিবা
অস্ত্ৰ গ্রহণ কৰিলে । ৪১ ।

তাৰ পিছত দেৱৰাজ ইজাই কোষল কৰাৰে অমৰতালে কৰ্ম-সম্পাদনকাৰী
অৰ্জুনক সাত্ৰুমা দি মেঘ আৰু চন্দ্ৰভিৰ নিচিনা পতীৰ বতৰে কলে; ৪২ ।

হে মহাবীৰ কুৰু-জয়ন্ত, তুমি সনাভন ইন্দ্ৰ নাব্যৰূপ অংশ, এই তপস্তাৰ
দ্বাৰায় পৰম সিদ্ধি লাভ কৰি সৎকৰ্ম দেৱত লাভ কৰিহা । ৪৩ ।

হে মহাতেজৱী শত্ৰুদমনকাৰী, তুমি শুকতৰ দেৱকাৰ্য সাধন কৰিব লাগিব,
তাৰ বাবে সাজু হোৱা । ৪৪ ।

হে কুৰু-নন্দন, তোমাৰ কাৰণে মাতলিৰ দ্বাৰা পৰিচালিত বথ পৃথিৱীলৈ
আহিব আৰু সেই বথত মই তোমালৈ দিবা অস্ত্ৰসমূহ পঠাম । ৪৫ ।

বুদ্ধিমান কুৰু-পুত্ৰ অৰ্জুন হিমালয়ৰ শিখৰত সন্নিৱিষ্ট হোৱা দেৱভাসকলক
দেখি আচৰিত হ'ল । ৪৬ ।

তাৰ পিছত মহাৰাজৱী অৰ্জুনে উপস্থিত হোৱা লোকপালসকলক মধুৰ
বচন, জল আৰু ফল-মূলেৰে বিধি অনুসাৰে পূজা কৰিলে । ৪৭ ।

অৱশেষত মনৰ দৰে অভিযয় বেগৱান, বিশিষ্ট জ্ঞানশালী দেৱভাসকল
অৰ্জুনক প্ৰতি সন্মান জনাই যেনেকৈ আহিছিল তেনেকৈ ওচি গ'ল । ৪৮ ।

তেতিয়া পুৰুষোত্তম অৰ্জুন অস্ত্ৰ লাভ কৰি আনন্দিত হ'ল, আৰু তেওঁ
মহোৎসৱ পূৰণ হোৱা বাবে নিজকে কৃতার্থ বুলি ভাবিলে । ৪৯ ।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত কৈৰাতপৰ্বৰ দেৱভাসকলৰ প্ৰস্থান নামৰ
একচত্বাৰিংশ অধ্যায় । ৪১ ।

। অধ্যায় ৪২ ।

॥ ইন্দ্ৰ যোকাতিগমন-পৰ্ব : অৰ্জুনৰ ইন্দ্ৰলোক-গমন ॥

বৈশম্পায়নে কৈছিল—হে মহাবীৰ, দিক্‌পালসকল বোৱাৰ পিছত শত্ৰুবিহৰী
অৰ্জুনে- ইজয়-বৰ্মন আগমনৰ বিষয়ে চিন্তা কৰি আছিল । ১ ।

তাৰ পিছত নিত্ৰাবিজয়ী বুদ্ধিমান অৰ্জুনে সেই বিষয়ে চিন্তা কৰি থাকোঁতে
দেৱৰ পাজলিক দৰে-পতীৰ শব্দ কৰি সমস্ত নিকৰক আৱৰি দেৱভাস। তেওঁ কৰি
আকাশখন পোহৰ কৰি মহা প্ৰভাৱশালী মাতলি-পৰিচালিত ইজয় বৰ্ম আছিল । ২—৪৬ ।

সেই বথৰ ভিডবত ভয়ানক ভৰোৱাল আৰু শক্তি, ভীষণ গদা, অলৌকিক প্ৰভাৱশালী প্ৰাস, অতিশয় দীপ্তিশালী বিদ্যুৎ আৰু বজ্জ-অস্ত্ৰ আছিল, আৰু মহা-মেঘৰ নিচিনা গভীৰ শব্দকাৰী, নিজৰ গতিবেগেৰে ধুমুহাৰ সৃষ্টি কৰা বজ্জৰ সমান ধ্বনি-সম্পন্ন চক্ৰযুক্ত, আগ্নেয় দ্ৰব্যৰ দ্বাৰায় শিলৰ গুলি ভৰাই মাৰিব পৰা, বন্ধুকৰ নিচিনা বৰটোপ নামৰ অস্ত্ৰবিলাক, আৰু ডাঙৰ ডাঙৰ উজ্জ্বল মুখৰ ভয়ঙ্কৰ সৰ্প বিলাক আৰু বগা মেঘৰ খণ্ডবিলাকৰ নিচিনা দমাই থোৱা শিলৰ খণ্ডমোৰ আছিল । ৪—৬ ॥

বায়ুৰ নিচিনা বেগী পাট-মুগা বৰণৰ দহ হাজাৰ ঘোঁৰাঠ দেখিবলৈ ধুনীয়া মায়াময় সেই দিব্য বিমানখন বহন কৰিছে । ৭ ॥

সেই বথত মহানীলমণি নিৰ্ম্মিত নীল পহুৰ নিচিনা স্তায়বৰণীয়া সুৱৰ্ণৰ দ্বাৰা ভূষিত এডাল বাঁহৰ ওপৰত থকা অতি উজ্জ্বল বৈজয়ন্ত নামে ইন্দ্ৰৰ পতাকাখন দেখা পাইছিল । ৮ ॥

মহাবাহু অৰ্জুনে সেই বথত বহি থকা সোণৰ অলঙ্কাৰৰ দ্বাৰা অলঙ্কৃত সাৰথি-জনক দেখি কোনোবা দেৱতা বুলি ভাবিছিল । ৯ ॥

অৰ্জুনে মনতে সেইদৰে আলোচনা কৰি থাকোঁতেই মাতলিয়ে গৈ প্ৰণাম জনাই অৰ্জুনক এই কথা ক'লে, ১০ ॥

হে ক্ৰীমান ইন্দ্ৰনন্দন, ইন্দ্ৰই আপোনাক দেখা কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে । গতিকে আপুনি ইন্দ্ৰৰ প্ৰিয় বথখনত সোনকালে উঠক । ১১ ॥

আপোনাৰ পিতা দেৱশ্ৰেষ্ঠ ইন্দ্ৰই মোক কৈছে, ইয়াত উপস্থিত হোৱা অৰ্জুনক দেৱতাসকলে দেখা কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে । ১২ ॥

দেৱতা, ঋষি, গন্ধৰ্ব আৰু অপ্সৰাসকলৰ দ্বাৰা পৰিবৃত্ত হৈ ইন্দ্ৰই আপোনাক দেখা কৰিবৰ বাবে অপেক্ষা কৰি আছে । ১৩ ॥

গতিকে আপুনি ইন্দ্ৰৰ আদেশ অনুসাৰে মোৰে সৈতে এই ভুলোকৰপৰা দেৱ-লোকলৈ যাবৰ নিমিত্তে বথত উঠক । তাত অস্ত্ৰ লাভ কৰি আকৌ ঘূৰি আহিব । ১৪ ॥

অৰ্জুনে ক'লে—হে মাতলি, তুমি সোনকালে এই উত্তম বথত আৰোহণ কৰ । এই বথ শত শত বাজসুয় আৰু অশ্বমেধ যাগ কৰিও লাভ কৰা অতি দুৰ্লভ । ১৫ ॥

মিবিলাকে তপস্যা কৰা নাই, তেওঁলোকে এই দিব্য মহাবথখন দৰ্শন আৰু স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰে । গতিকে সেই বথত উঠিবই বা কেনেকৈ । ১৬ ॥

হে সাধু, তুমি বথত উঠি ঘোঁৰাবিলাক সংযত কৰাৰ পিছত, পুণ্যৱান লোকে যেনেকৈ সংপথত আৰোহণ কৰে ময়ো সেইদৰে বথত আৰোহণ কৰিম । ১৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—ইন্দ্ৰৰ সাৰথি মাতলি অৰ্জুনৰ সেই কথা শুনি সোনকালে বথত উঠিল আৰু লেকাম ধৰি ঘোঁৰাবিলাকক সংযত কৰিলে । ১৮ ॥

তাৰ পিছত কুকনন্দন কুন্তীপুত্ৰ অৰ্জুনে আনন্দ মনেৰে গজাত স্নান কৰি পৱিত্ৰ হৈ ইষ্টমন্ত্ৰ জপ কৰিলে । ২০ ॥

শেষত ডেওঁ যথানিয়মে আৰু বিধি অনুসাৰে পিডুসকলৰ তৰ্পণ কৰি বিশাল পৰ্ব্বতৰাজ সেই হিমালয়ৰ ওচৰত বিদায় লবলৈ আয়োজন কৰিলে । ২১ ॥

হে পৰ্ব্বত, স্বৰ্গাভিসাৰী পৱিত্ৰ স্বভাৱৰ সাধুসকলৰ আৰু পুণ্য-কৰ্মকাৰী মুনি-সকলৰ ভূমি সদায় আশ্ৰয়স্থল । ২২ ॥

হে পৰ্ব্বত, তোমাৰ অনুগ্ৰহতে ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয় আৰু বৈশ্বাসকলে স্বৰ্গ লাভ কৰি হৃৎখ-কষ্টহীন হৈ দেৱতাসকলেৰে সৈতে বিহাৰ কৰে । ২৩ ॥

হে পৰ্ব্বতৰাজ মহাপৰ্ব্বত, ভূমি মুনিসকলৰ আশ্ৰয় ; হে তীৰ্থৰাজ, মই এতিয়া যাওঁ, মই তোমাক সম্ভাষণ জনাইছো, মই সুখেৰে তোমাৰ ওপৰত বাস কৰিছিলো । ২৪ ॥

তোমাৰ সমতল-ভূমি, নিকুঞ্জ, নদী, নিজৰা আৰু পৱিত্ৰ তীৰ্থবিলাক মই বহুবাৰ দেখিছো । ২৫ ॥

তোমাৰ নানা স্থানবপৰা সুগন্ধি ফল খাইছো ; আৰু তোমাৰ গাৰপৰা ওলাই অহা অতি সুগন্ধি জলধাবী মই পান কৰিছো । ২৬ ॥

তে পৰ্ব্বতৰাজ, মই তোমাৰ অমৃতৰ নিচিনা মধুৰ নিজৰাৰ পানী খাইছো । হে প্ৰভু পৰ্ব্বতৰাজ, ল'ৰাই যিদৰে পিডুৰ কোলাত বং মনেৰে উমলি থাকে, ময়ো সেইদৰে তোমাৰ কোলাত আছিলো । হে শৈল, অগ্নিবাসকলৰ দ্বাৰায় পৰিপূৰ্ণ বেদ অধ্যয়নৰ দ্বাৰা মুগ্ধিত তোমাৰ সমতল-ভূমিত মই সদায় সুখেৰে বাস কৰিছিলো । শত্ৰুহন্তা অৰ্জুনে এইদৰে কৈ পৰ্ব্বতৰপৰা বিদায় ললে । ২৭—২৯ ॥

সূৰ্য্যৰ নিচিনাকৈ অৰ্জুনে সেই দিব্য বথখন পোহৰ কৰি তাত উঠিল । বুদ্ধি-মান সেই কুকনন্দন অৰ্জুনে আনন্দিত হৈ সূৰ্য্যভূষা অলৌকিক অমৃত কাৰ্য্যকাৰী সেই দিব্য বথখনেৰে ওপৰলৈ উঠিবলৈ ধৰিলে আৰু পৃথিৱীবাসী ধাৰ্ম্মিকসকলৰ দৃষ্টি-পথ অতিক্ৰম কৰিলে । ৩০—৩১ ॥

তেওঁ হাজাৰে হাজাৰে আচৰিত ধৰণৰ বিমান দেখা পাইছিল । সেই ঠাইত সূৰ্য্য, চন্দ্ৰ অথবা অগ্নিয়ে পোহৰ দিব পৰা নাছিল । ৩২ ॥

পৃথিৱীত থাকি নক্ষত্ৰৰ দৰে যিবিলাক উজ্জ্বল বস্তু আমি দেখিবলৈ পাওঁ, সেই নক্ষত্ৰবিলাক তাত পুণ্যৰ বলত গাভ কৰা নিজৰ কান্তিৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত হৈছে । ৩৩ ॥

বহু দূৰৈত থকা হেতুকে চাকিটোৰ নিচিনা ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ বুলি যিবিলাক নক্ষত্ৰক ভবা যায়, অৰ্জুনে তালৈ গৈ সেই নক্ষত্ৰবিলাক অতি বিশাল, উজ্জ্বল আৰু কিৰণ-শালী দেখিলে । ৩৪ ॥

অৰ্জুনে তাত বাজৰি, সিদ্ধ আৰু মুক্তত নিহত বীৰসকলক নিজৰ নিজৰ ঠাইত নিজ কান্তিৰে দীপ্তিমান হৈ থকা দেখিলে । ৩৫ ॥

সূৰ্য্যৰ নিচিনা উজ্জ্বল তেজৱী হাজাৰ হাজাৰ গন্ধৰ্ব্ব শত শত দলত বিভক্ত হৈ ভগস্যাৰে জয় কৰা সেই স্বৰ্গলৈ গৈছিল । ৩৬ ॥

যক্ষ, ঋষি আৰু অগ্নিবাসিলাক আৰু নিজ নিজ তেজৰ দ্বাৰা সূৰ্য্যৰ নিচিনাকৈ প্ৰকাশিত হোৱা লোকসকলক দেখি অৰ্জুনে বিস্ময়াগম্ন হৈ স্বাতন্ত্ৰিক সূৰ্য্যলৈ আৰু মাতলিয়েও মৰমেৰে অৰ্জুনক ক'লে, হে প্ৰভাৱশালী পাৰ্থ, আপুনি পৃথিৱীত থাকি যিবিলাকক তৰা যেন দেখিছিল, এওঁলোকেই পুণ্যাখ্যা-লোক, নিজ নিজ ঠাইত অৱস্থান কৰিছে ॥ তাৰ পিছত অৰ্জুনে স্বৰ্গৰ দ্বাৰাৰ মুখত বৈ থকা, কৈলাস পৰ্ব্বতৰ সিংহৰ নিচিনা চাৰিটা দাঁত থকা বগা বৰলীয়া বিজয়ী ঐৰাৱতক দেখিলে । পুৰণি কালত শ্ৰেষ্ঠ বজা মাজাতা যিদৰে শোভা পাইছিল, সেইদৰে কোৱন্ত আৰু পাণ্ডৱসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ অৰ্জুন সিদ্ধসকলৰ মৰ্গত উপস্থিত হৈ শোভা পাইছিল ; আৰু পদ্মনয়ন অৰ্জুন বাজৰ্হি-লোকক অতিক্ৰম কৰি গৈছিল । ৩৭—৪১ ॥

মহা যশস্যাশালী অৰ্জুনে এইদৰে সেই স্বৰ্গলোকত গৈ থাকি ইন্দ্ৰৰ অমৰাৱতী নামে সেই নগৰীখন দেখা পালে । ৪২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ইন্দ্ৰলোকাভিগমন-পৰ্ব্বত অৰ্জুনৰ ইন্দ্ৰ-লোক-গমন নামৰ দ্বিচত্বাৰিংশ অধ্যায় । ৪২ ॥

॥ অধ্যায় ৪৩ ॥

॥ অৰ্জুনৰ ইন্দ্ৰসভা-দৰ্শন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—অৰ্জুনে মনোহৰ অমৰাৱতী নগৰীখন দেখা পালে । তাত সিদ্ধ আৰু চাৰণগণ বিচৰণ কৰিছিল, আৰু সকলো ঋতুতে ফুলি থকা পৱিত্ৰ গছবিলাকে নগৰীৰ শোভা বৰ্দ্ধন কৰিছিল । ১ ॥

তেওঁ অগ্নিবাসকলে ক্ৰীড়া কৰি থকা নন্দন-বনখন দেখিলে । তাত বগা সুগন্ধি পদ্ম আৰু নানা তৰহৰ পৱিত্ৰ গন্ধ-যুক্ত ফুলবিলাকৰ পৰশত মনোহৰ সুগন্ধি বতাহৰ পৰশ তেওঁৰ গাত লাগিল । মনোহৰ ফুলেৰে জকমকাই থকা গছবিলাকে যেন তেওঁক আহ্বান কৰিলে । ২—৩ ॥

পুণ্যাখ্যাসকলৰ কাৰণেহে সেই স্বৰ্গলোক । যিজনে তপস্যা কৰা নাই, যিসকল দ্বন্দ্বত পৰাভুত হৈছে, যিসকলে যাগ-যজ্ঞ কৰা নাই, যিসকলে ব্ৰত পালন কৰা নাই, যিসকলে বেদ অধ্যয়ন কৰা নাই, যিজনে তীৰ্থক্ষেত্ৰত স্নান কৰা নাই, যজ্ঞ আৰু দানৰ অধিকাৰী যিজন নহয়, তেওঁলোক স্বৰ্গ দৰ্শনৰপৰা বঞ্চিত । ৪—৫ ॥

যিজনে দক্ষিণা নিদিয়াকৈ আৰু দেৱতাৰ স্বৰূপ নজানাকৈ যজ্ঞ কৰে, তেনেকুৱা জুড়ীয়া মানুহে, আৰু যিসকলে মন্ত্ৰপাল কৰে, গুৰুপত্নী গমন কৰে আৰু দেৱতাক

নিবেদন নকবাকৈ মাংস ভোজন কৰে, তেনেকুৱা হিংসুক প্ৰাণীবিলাকে স্বৰ্গ-দৰ্শনৰ অধিকাৰী নহয় । ৬ ॥

মহাবাহু অৰ্জুনে অলৌকিক গীতৰ ধ্বনিৰে মুগ্ধৰিত হৈ থকা সেই নন্দন-বনৰ দৃশ্য উপভোগ কৰি ইন্দ্ৰৰ প্ৰিয়তম নগৰী অমৰাৱতীত প্ৰৱেশ কৰিলে । ৭ ॥

অৰ্জুনে তেতিয়া তাত হাজাৰে হাজাৰে দেৱ-বিমান যথাস্থানত বৈ থকা দেখিলে । এই বিমানবিলাক আৰোহীৰ ইচ্ছা অনুসাৰে যলৈকে তলৈকে গৈছিল । অৰ্জুনে অমৃত অমৃত বিমান চাৰিওফালে যাতায়াত কৰি থকা দেখিলে । ৮ ॥

তাত গন্ধৰ্ব আৰু অম্বৰাসকলে অৰ্জুনক স্তুতি কৰিবলৈ ধৰিলে । পুষ্পৰ সুগন্ধ বহন কৰি অনা পৱিত্ৰ বতাহে তেওঁৰ শৰীৰ শীতল কৰিবলৈ ধৰিলে । ৯ ॥

তাৰ পিছত দেৱতা, গন্ধৰ্ব, সিদ্ধ আৰু মহৰ্ষিসকলে আনন্দিত হৈ অনায়াসে কাৰ্য্য সম্পাদনকাৰী অৰ্জুনক সম্বৰ্দ্ধনা জনালে । ১০ ॥

আশীৰ্বাদেৰে আৰু মনোহৰ বাদ্য-ধ্বনিৰে সম্বৰ্দ্ধিত হোৱা মহাবাহু অৰ্জুনে তেতিয়া শঙ্খ আৰু দ্বন্দ্বুৰ্ভি-ধ্বনিও শুনিলে । ১১ ॥

তাৰ পিছত অৰ্জুনে ইন্দ্ৰৰ আদেশ অনুসাৰে “সুবৰীথী” নামে বিখ্যাত বিশাল নক্ষত্ৰ-মাৰ্গলৈ গৈছিল । তেতিয়া চাৰিওফালৰপৰা তেওঁক স্তুতি কৰিছিল । ১২ ॥

তাত সাধাগণ, বিশ্বদেৱগণ, মৰুৎগণ, অশ্বিনীকুমাৰদ্বয়, দ্বাদশ আদিত্য, অফুরসু, একাদশ-কৰ্ত্ত, পৱিত্ৰ ব্ৰহ্মৰ্ষিসকল, দিলীপ প্ৰভৃতি ৰাজৰ্ষিসকল, তুঙ্গক, নাৰদ, হাতা-হুহ নামে গন্ধৰ্ব হাজন উপস্থিত আছিল । শত্ৰুদমনকাৰী কুকনন্দন অৰ্জুনে তেওঁলোকক বিধি অনুসাৰে দৰ্শন কৰি দেৱৰাজ ইন্দ্ৰক দৰ্শন কৰিলে । ১৩—১৫ ॥

তাৰ পিছত মহাবাহু অৰ্জুনে সেই উত্তম বথৰপৰা নামি দেৱাধিপতি পিতৃদেৱ পাকশাসন ইন্দ্ৰক দৰ্শন কৰিলে । ১৬ ॥

সেই সময়ত সুৱৰ্ণ-দণ্ডযুক্ত মনোহৰ ধৱল ছত্ৰ ইন্দ্ৰৰ মূৰত ধাৰণ কৰা হৈছিল, অম্বৰাবিলাকে মনোহৰ সুগন্ধি চামৰেৰে তেওঁক বিচি আছিল, স্তুতি-পাঠক বিশ্বাৱসু প্ৰভৃতি গন্ধৰ্বসকলে বন্দনা কৰিছিল, শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণসকলে ঋক্, যজুঃ আৰু সাম-ৱেদৰ মন্ত্ৰৰ ধাৰায় ত্তৰ কৰিছিল । ১৭—১৮ ॥

তাৰ পিছত বলৱান অৰ্জুনে ইন্দ্ৰৰ ওচৰলৈ গৈ মূৰ দোঁৱাই তেওঁক প্ৰণাম কৰিলে, আৰু ইন্দ্ৰয়ো তেওঁৰ নিপোটল হাত চুখনেৰে অৰ্জুনক আঁকোৱালি ধৰিলে । ১৯ ॥

অৱশেষত ইন্দ্ৰই অৰ্জুনক হাতত ধৰি দেৱৰ্ষিসকলৰ পূজিত, পৱিত্ৰ, নিজ-আসনতে ওচৰতেই বহুৱালে । ২০ ॥

তেতিয়া শত্ৰুহন্তা ইন্দ্ৰই বিনয়াৱনত সেই অৰ্জুনৰ মূৰ শুভি তেওঁক কোলাত তুলি ললে । ২১ ॥

অতি মনোহৰ-মূৰ্ত্তি অৰ্জুনে ইন্দ্ৰৰ আদেশমতে ইন্দ্ৰৰ আসনলৈ গৈ দ্বিতীয় ইন্দ্ৰৰ নিচিনা সেই আসনৰ একাংশ অধিকাৰ কৰিলে । ২২ ॥

তাৰ পিছত ইন্দ্ৰই মৰমতে পৱিত্ৰ গন্ধ-যুক্ত হাতেৰে অৰ্জুনৰ সূক্ষ্মৰ মুখখনত হাত বুলাই দি তেওঁক সান্ত্বনা দিলে । ২৩ ॥

অৰ্জুনৰ সুবৰ্ণস্তম্ভৰ নিচিনা দীঘল, সুলক্ষণ, ধনুৰ গুণ আৰু বাণৰ ঘৰ্ষণৰ দ্বাৰায় কঠিন হৈ পৰা বাহুযুগল ইন্দ্ৰই বজ্জ-ধাবণৰ দ্বাৰায় চিহ্নিত হাতেৰে পিহি দি সান্ত্বনা দিলে ; আৰু বাৰে বাৰে অৰ্জুনৰ বাহু-যুগলৰ ওপৰত শৰু কৰি হাত চাপৰি মাৰিলে । আনন্দতে সহস্ৰনয়ন ইন্দ্ৰই বিকশিতনেত্ৰে মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি অৰ্জুনলৈ চাই আহিল ; তথাপি তেওঁ তৃপ্তি লাভ কৰিব পৰা নাছিল । ২৪—২৬ ॥

কৃষ্ণ পক্ষৰ চতুৰ্দশা তিথিত উদিত চন্দ্ৰ আৰু সূৰ্য্যই একে ৰাশিতে থাকি সেনেকৈ আকাশ সুশোভিত কৰে, সেইদৰে ইন্দ্ৰ আৰু অৰ্জুনে একেখন আসনতে বহি সেই সভাৰ শোভা বঢ়াইছিল । ২৭ ॥

সেই সভাত সামগানত প্ৰৱীণ ঔষুক প্ৰভৃতি গন্ধৰ্বসকলে সামগানৰ নিয়মানুসাৰে অতি মনোহৰ গীত গাইছিল । ২৮ ॥

পদুমৰ পাহিৰ নিচিনা লোচনযুক্তা, বিপুল-নিতম্বৱতা, সিদ্ধসকলৰ চিত্তবিনোদনৰ সমৰ্থা হুতাচী, মেনকা, ৰজ্জা, পূৰ্ণচিত্তি, স্বপ্নপ্ৰভা, উৰ্ব্বশী, মিশ্ৰকেশী, দণ্ডগোৰী, বকধিনী, গোপালী, সহজগ্ৰা, কুন্তযোনি, প্ৰজাগৰা, চিত্ৰসেনা, চিত্ৰলেখা, সহা, মধুৰ-স্বৰা প্ৰভৃতি অম্বৰাসকস আৰু অগ্ৰাণ্য অম্বৰাসকসে স্তন-স্পন্দন কৰি চিত্ত, বুদ্ধি আৰু মন আকৰ্ষণ কৰিব পৰা ভাব আৰু মাধুৰ্য্য দেখুৱাই নৃত্য কৰিছিল । ২৯—৩২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ইন্দ্ৰলোকাভিগমন-পৰ্বত ইন্দ্ৰসভা-দৰ্শন নামৰ ত্ৰিচত্বাৰিংশ অধ্যায় । ৪৩ ॥

॥ অধ্যায় ৪৪ ॥

॥ অৰ্জুনৰ অস্ত্ৰাদি শিক্ষা ॥

তাৰ পিছত ইন্দ্ৰৰ অভিপ্ৰায় বুদ্ধি গন্ধৰ্বসকলেৰে সৈতে দেৱতাসকলে উত্তম অৰ্থাৎ লৈ অতি সোনকালে অৰ্জুনক পূজা কৰিলে । ১ ॥

তাৰ পিছত তেওঁলোকে ৰাজপুত্ৰ অৰ্জুনক পান্য আৰু আচমন গ্ৰহণ কৰোৱাই ইন্দ্ৰৰ ৰাজভৱনত প্ৰৱেশ কৰালে । ২ ॥

জয়শীল অৰ্জুন এইদৰে সন্মানিত হৈ পিতৃৰ গৃহত ৰাস কৰিবলৈ ধৰিলে, আৰু তেওঁ উপসংহাৰেৰে সৈতে মহাত্মবিলাকৰ প্ৰৱোগ শিকিলে । ৩ ॥

ইন্দ্ৰৰ প্ৰিয়তম, আৰু অন্যৰ দুঃসঙ্গ বজ্জ আৰু অজ্জ, আৰু অকালতে মেঘ-ময়ূৰৰ নৃত্য দেখি দেশান্তৰত প্ৰয়োগ কৰা বুলি জানিব পৰা অশ্বতী (বৈদ্যাতিক) অজ্জৰ প্ৰয়োগ লিকিলে । ৪ ॥

অজ্জ শিক্ষা সমাপ্ত কৰি অৰ্জুনে ককাই-ভাইসকলক সূঁৱৰিলে । তথাপি ইন্দ্ৰৰ আদেশমতে তাত পাঁচ বছৰ সুখেৰে বাস কৰিলে । ৫ ॥

তাৰ পিছত যথাসময়ত এদিনাখন ইন্দ্ৰই অজ্জবিদ্যাত নিপুণ অৰ্জুনক ক'লে, হে কুন্তীনন্দন, তুমি চিত্ৰসেন গন্ধৰ্বৰপৰা নাচ-গান শিক্ষা কৰ' । ৬ ॥

হে কুন্তীনন্দন, দেৱতাসকলৰ আৱিষ্কৃত যি বাদ্য মনুষ্য-লোকত নাই, তাক তুমি শিক্ষা কৰ' । তোমাৰ মজল হব । ৭ ॥

তাৰ পিছত ইন্দ্ৰই চিত্ৰসেন গন্ধৰ্বক অৰ্জুনেৰে সখি পতাই দিলে আৰু অৰ্জুনেও তেওঁৰে সৈতে লগ লাগি সুস্থ শৰীৰে আনন্দ অনুভৱ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৮ ॥

চিত্ৰসেনে প্ৰচুৰ পৰিমাণে নাচ-গান আৰু বাদ্য লিকাইছিল । তথাপি অসাধ্য সাধন-ব্ৰতী অৰ্জুনে পাশা খেলৰ কথা ভাবি দুঃশাসন আৰু সুবল-পুত্ৰ লকুনিক অতি সোনকালে বধ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি (নাচ-গান আদিৰ দ্বাৰায়ে) শান্তি লাভ কৰিব পৰা নাছিল । তাৰ পিছত অৰ্জুনে চিত্ৰসেনেৰে সৈতে নানা ঠাইত বাস কৰি অপাৰ আনন্দ অনুভৱ কৰি গন্ধৰ্বসকলৰ অনুপম নৃত্য আৰু বাদ্যৰ শিক্ষা লাভ কৰিছিল । ৯-১০ ॥

শত্ৰুহন্তা অৰ্জুনে নাচ-গান আৰু বাদ্যৰ নানাবিধ কৌশল আৰু সকলো প্ৰকাৰ গুণৰ শিক্ষা কৰিলে । কিন্তু ককাই, ভাই আৰু মাক কুন্তীদেৱীলৈ মনত পৰি শান্তি লাভ কৰিব পৰা নাছিল । ১১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ইন্দ্ৰলোকাভিগমন-পৰ্বত অৰ্জুনৰ অজ্জাদি শিক্ষা নামৰ চতুশ্চত্বিংশ অধ্যায় । ৪৩ ॥

॥ অধ্যায় ৪৫ ॥

॥ চিত্ৰসেন আৰু উৰ্বশীৰ সংবাদ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—অৰ্জুনৰ চকু প্ৰথমেই উৰ্বশীত পৰিছে বুলি বুজি ইন্দ্ৰই চিত্ৰসেনক গোপনে এইদৰে ক'লে, ১ ॥

হে পুৰুষজ্যেষ্ঠ গন্ধৰ্বৰাজ, তুমি যোৱা কথামতে উৰ্বশীৰ ওচৰলৈ যোৱ' । সদ্য-হতে সেই অম্লবাজ্জ্যেষ্ঠাই অৰ্জুনৰ শুদ্ধতা কৰক । ২ ॥

মোৰ নিয়োগ অনুসাৰে তুমি যেনেকৈ অৰ্জুনক অস্ত্ৰ-বিদ্যা শিকাই সন্মানিত কৰিছা, তেনেকৈ তেওঁক ত্ৰীসজ্জাত অতি নিপুণ কৰিব"। ১৩ ॥

ইন্দ্ৰই এনেকৈ কোৱাত গন্ধৰ্বৰাজ চিত্ৰসেনে 'বাক কৰিম' বুলি কৈ ইন্দ্ৰৰ কাষৰপৰা ত্ৰেষ্ঠ অশ্বৰা উৰ্বশীৰ ওচৰলৈ গ'ল। ৪ ॥

পিছত উৰ্বশীক দেখা পাই বিশেষজ্ঞ চিত্ৰসেন অতি হৰ্ষিত হ'ল, সেই অশ্ববাহি তেওঁক শুভাগমন প্ৰদান কৰি অভ্যৰ্থনা কৰিলে, চিত্ৰসেনে মনোহৰ আসনত বহি মিচিকিয়াই হাঁহি মনোহৰ আসনত বহি থকা উৰ্বশীক ক'লে, ৫ ॥

হে সুশ্ৰোণী, তুমি এইটো জানি লোৱ"। স্বৰ্গৰ একমাত্ৰ অধিপতি দেৱেজ্জই তোমাৰ অনুগ্ৰহ প্ৰশংসা কৰি মোক ইয়ালৈ পঠোৱাত মই ইয়ালৈ আহিছো। ৬ ॥

যিজন দেৱলোক আৰু মনুষ্যালোকত ত্ৰী, ঋপ, চৰিত্ৰ, ব্ৰত, ইন্দ্ৰিয়-সংযম আৰু সহজ গুণসমূহেৰে অতি প্ৰখ্যাত, বল আৰু বীৰ্য্যোৰেও অতি বিখ্যাত বুলি যি প্ৰতিভা-শালীজন মাননীয়, ৭ ॥

শক্তিশালী, তেজস্বী, ক্ষমাশীল আৰু ক্ৰোধবহিত যিজনে অষ্টাঙ্গসংযুক্ত মেধা আৰু গুৰু-গুজ্জৰা অৱলম্বন কৰি অজ্ঞ, উপনিষদ ইতিহাস আৰু পুৰাণেৰে সৈতে চাৰিও বেদ অধ্যয়ন কৰিছে, যিজনে অকলেই ব্ৰহ্মচৰ্য্য, দক্ষতা, পাণ্ডিত্য আৰু যৌৱনৰ দ্বাৰায় ইন্দ্ৰৰ দৰে এই স্বৰ্গপুৰী বন্ধা কৰিব পাৰে আৰু যিজন আত্ম-জ্ঞানবাহিত, প্ৰিয়বাদী আৰু সকলোকে সন্মান কৰে"তা আৰু যাৰ লক্ষ্য অতি সুন্দৰ হলেও স্থূলৰূপ প্ৰতীয়মান হয়, ৮-১০ ॥

যিজনে সুহৃদসকলৰ প্ৰতিপালনৰ কাৰণে নানাবিধ অন্ন আৰু পানীয় বৰ্ষণ কৰি থাকে, যিজন সত্যভাষী, সৰ্বলোক-পূজিত, সুবক্তা, ৰূপহান, যিজন অহঙ্কাৰ-বহিত, শৰণাগতপালক, লোকমনোহৰ, সৰ্বপ্ৰিয় আৰু যুদ্ধত অচল আৰু যিজন প্ৰাৰ্থনীয় গুণসমূহত মহেন্দ্ৰ আৰু বৰুণদেৱৰ সমান, ১১-১২ ॥

সেই বীৰবৰ অৰ্জুনক তুমি দেখিছা, তেওঁ তাজি স্বৰ্গকল-প্ৰাপ্ত হওক, হে কল্যাণী, তেওঁ ইন্দ্ৰৰ আজ্ঞানুসাৰে আজি যেনেকৈ তোমাৰ শৰণাগত হৈ তোমাৰ চৰণদুগল লাভ কৰে তেনেকুৱাই কৰ"াগৈ। ১৩ ॥

এনেকৈ কোৱাত অনিন্দনীয়, প্ৰীতিমতী উৰ্বশীয়ে ঈশ্বৰ হাঁহি চিত্ৰসেনক বহু সন্মানেৰে সন্মানিত কৰি প্ৰত্যুত্তৰ দিলে, ১৪ ॥

তুমি মোৰ আগত তেখেতৰ যি গুণবাজিৰ উল্লেখ কৰি কৈছা, সেইবিলাক সঁচা, মানুহৰ যুখে অৰ্জুনৰ গুণৰ কথা শুনি আগতেই মোৰ কাষৰা জন্মি আছে, এই কাৰণে মই অৰ্জুনক কিয় বৰণ নকৰিম? ১৫ ॥

মহেন্দ্ৰৰ নিয়োগ, তোমাৰ প্ৰণয় আৰু সেই অৰ্জুনৰ গুণসমূহেৰে অৰ্জুনত মোৰ কাষৰা জন্মি আছে, তুমি যোৱ"। মই ইচ্ছানুসাৰে বংগনেৰে নিষ্কণ্ড যায় ১৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ইন্দ্ৰলোকাভিগমন-পৰ্বত চিত্ৰসেন আৰু উৰ্বশীৰ সংবাদ নামৰ পঞ্চচত্বাৰিংশ অধ্যায় ॥ ৪৫ ॥

॥ অধ্যায় ৪৬ ॥

॥ উৰ্বশীৰ শাপ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে — কৃতার্থ চিত্রসেন গন্ধৰ্বক বিদায় দি পিছত মিচিকিয়াই হাঁহি পৱিত্ৰাশয়া উৰ্বশীয়ে অৰ্জুনক দৰ্শন কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি স্নান কৰিলে । ১ ॥

অৰ্জুনৰ ৰূপ আৰু সৌন্দৰ্য্যৰ দ্বাৰা আকৃষ্ট হোৱা উৰ্বশীৰ হৃদয় কামদেৱৰ বাণত অতিশয় পীড়িত হোৱাত তেওঁ কামাগ্নিত দগ্ধ হ'ল । স্নান কৰি উৰ্বশীয়ে মনোৰম অলঙ্কাৰ পিন্ধিলে আৰু সুগন্ধ দিবা পুষ্পৰ হাৰেৰে নিজকে সজালে । তেতিয়া একান্তমনে অৰ্জুনৰ কথা ভাবোঁতে তেওঁৰ মনত ধাৰণা হ'ল যেন ধুনীয়া আন্তৰণ পাৰি থোৱা এখন উত্তম শয্যাত তেওঁৰ কামনা অনুসাৰে আৰ্হি উপস্থিত হোৱা অৰ্জুনেৰে সৈতে তেওঁ ৰমণ কৰিছে । ২-৪ ॥

সন্ধ্যাৰ পিছত চন্দ্ৰৰ কিৰণে চানিও দিশ চৌৱাট পেলোৱাত পৃথুশ্ৰোণী উৰ্বশী পাৰ্থৰ ঘৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ৫ ॥

কোমল, কৈকোৰা, দীঘলীয়া চুলিৰ বেণীত ভেট ফুলৰ থোপা পিন্ধি সুশোভিতা হৈ সুন্দৰী উৰ্বশী যাবলৈ ধৰিলে । ৬ ॥

তেওঁ সুন্দৰ কাণ্ডি, জ্বিলাস আৰু সুমধুৰ কথাৰে নিজৰ মুখচন্দ্ৰেৰে যেন চন্দ্ৰক স্পৰ্দ্ধা কৰি যাবলৈ ধৰিলে । ৭ ॥

যাওঁতে সেই উৰ্বশীৰ স্বৰ্গীয় অঙ্গৰাগ সনা, স্বৰ্গীয় চন্দনেৰে আৰু হাৰ-ভূষণেৰে অতিশয় ভূষিত সমান স্তনযুগল কঁপি গৈছিল । ৮ ॥

(তেওঁৰ) অধোদেশত অতি উন্নত, ডাঙৰ, মহীধৰৰ সমান বহল, মেখলামালাৰে ভূষিত আৰু কামদেৱৰ মন্দিৰৰ স্বৰূপ বগা বৰণৰ নিতম্বযুগলে (শোভা কৰিছিল) । ৯-১০ ॥

স্বৰ্গীয় ঋষিসকলৰো মনত বাখা জন্মোন্মাদা, মিহি পাতল কাপোৰেৰে সুশোভিত আৰু সকলো প্ৰকাৰৰ দোষৰহিত জঘনযুগলে (অতিশয়) শোভা কৰিছিল । ১১ ॥

পৰিহিত নুপুৰ-কিৰণেৰে শোভিত, ডাঙৰ গেৰোৱা আৰু অলপ বড়ুৱা দীঘল আঙুলিৰে অংক কাচৰ পিঠিৰ নিচিনা উন্নত চৰণযুগলে শোভা কৰিছিল । ১২ ॥

(সেই অঙ্গৰা) অলপ সুৰা পান কৰি মদনক আৱিৰ্ভূত কৰাত আৰু নানা প্ৰকাৰ বিলাস-সামগ্ৰীৰে ভূষিত হোৱাত অতিশয় মনোহাৰিণী হৈছিল । ১৩ ॥

বিশ্বাভয়ুগল, স্তম্ভিত-পাঠকগণ, আৰু গন্ধৰ্বগণেৰে সৈতে সেই বিলাসিনী উৰ্বশী

প্ৰয়াণ কৰে, কিন্তু এনেবিলাক বহুতক আশ্ৰয় কৰা সত্ত্বেও স্বৰ্গত তেওঁৰ আকৃতি
অত্যন্ত দৰ্শন-যোগ্যা হৈ থাকে । ১৪ ॥

মেঘবৰ্ণ-বঙেৰে বঞ্জিত অতিশয় মসৃণ শাৰীখন অৰ্দ্ধাকৃত পৰিধান কৰি আকাশত
চক্ৰলেখাৰ নিচিনা মনেৰে আক পৰনৰ সদৃশ গমন কৰি শুদ্ধচিত্তা হাস্যবদনা উৰ্বশী
পাণ্ডৱ অৰ্জুনৰ ঘৰ পালেগৈ । ১৫ ॥

উৰ্বশী সেই ঘৰৰ দুৱাৰ-মুখৰ সমীপ পালেগৈ আৰু দুৱাৰবিলাকে অৰ্জুনক
জনাগৈ,—হে নবজ্যেষ্ঠ, সুনয়না উৰ্বশী নিশ্চল মনোহৰ ঘৰত উপস্থিত হৈছেহি ।
হে মহাবাজ, সেই অৰ্জুন অতি শক্তিত মনেৰে ৰাতি উৰ্বশীৰ ওচৰলৈ গ'ল, আৰু
উৰ্বশীক দেখিয়েই অৰ্জুনে লাভতে চকু মুদি তেওঁক নমস্কাৰ কৰি শুকজনক কৰাৰ
দৰে পূজা কৰিলে । ১৭-১৯ ॥

অৰ্জুনে ক'লে,—হে অপ্সৰাৰ জ্যেষ্ঠা, আপোনাক মূৰ দোঁৱাই সেৱা কৰিছো,
হে দেৱী, আপুনি কি আজ্ঞা কৰে, মই আপোনাৰ দাস উপস্থিত হৈছোহি । ২০ ॥

অৰ্জুনৰ কথা শুনি উৰ্বশী চেতন নোহোৱাৰ নিচিনা হৈ চিত্ৰসেন গন্ধৰ্বই
কোৱা সকলো কথা অৰ্জুনক শুনাগৈ, ২১ ॥

হে নবজ্যেষ্ঠ, চিত্ৰসেন গন্ধৰ্বই মোক যেনেকৈ কৈছে, সেই সকলো কথা
মই আনুপুৰ্ব্বিক তোমাক কম, কি কাৰণে মই ইয়ালৈ আহিছো তাকো
কম । ২২ ॥

হে নৰোত্তম, তোমাৰ আগমনৰ কাৰণে স্বৰ্গত মহেন্দ্ৰৰ সমীপত মনোবম
পৰম উৎসৱৰ আয়োজন হোৱাৰ সময়তে কদ্ৰ-দেৱগণৰ আৰু আদিত্যসকলৰ উপস্থিতিত
আৰু অগ্নিনীকুমাৰ দুজনৰ উপস্থিতিত, বসুসকলৰ উপস্থিতিত আৰু মহৰ্ষিসকলৰ
আৰু বাৰ্হসকলৰ উপস্থিতিত আৰু বিশ্বাসসুগণ, স্তুতি-পাঠকগণ, যক্ষগণ আৰু
ঔৰগগণ সকলোৱে নিজ নিজ প্ৰভাৱ অনুসাৰে যাৰ বি সম্মান সেই অনুপাতে
আসনত বহাত, (অৰ্থাৎ ঔষধি-বিশেষেৰে) জনিত হোৱাত, অগ্নি, সূৰ্য আৰু চক্ৰ
মূৰ্ত্তি ধাৰণ কৰি উপস্থিত থকাত গন্ধৰ্ববিলাকে বীণা বজোৱাত, হে ইন্দ্ৰনন্দন, হে
পৃথুদোচন, স্বৰ্গীয় মনোহৰ গীত আৰম্ভ হোৱাত, হে কুকুলজ্যেষ্ঠ, সকলো প্ৰধান
প্ৰধান অপ্সৰাবিলাকে মনোহৰ নৃত্য কৰিবলৈ ধৰাত, হে অৰ্জুন, নিশ্চয় তুমি তাত
অনিমেঘনেজে একমাত্ৰ মোকেই চাইছিল। । ২৩-২৮ ॥

তাত দেৱতাবিলাকৰ সমীপত হোৱা যজ্ঞ শেষ হোৱাত, আৰু যজ্ঞৰ শেষত
কৰিব লগীয়া স্নান শেষ হোৱাত, তোমাৰ পিতাৰাৰ আজ্ঞা অনুসাৰে দেৱতাসকল
নিজ নিজ ঘৰলৈ গ'ল । ২৯ ॥

আৰু ডেনেকৈয়ে জ্যেষ্ঠ অপ্সৰাসকল নিজ নিজ ঘৰলৈ গ'ল, হে শত্ৰুঘ্ন, তাত
আন আন যিসকল উপস্থিত হৈছিল, সেই সকলোকে তোমাৰ পিতাৰাই বিদায়
দিলে । ৩০ ॥

হে কমলপত্রাক, তাক পিছত ইজ্জই আদেশ দিয়াত চিত্রসেনে গন্ধৰ্ব মোৰ ওচৰলৈ গৈছিল। পিছত সেই চিত্রসেনে মোক আক কৈছিল, ৩১ ॥

হে বব, তোমাৰ কাৰণে দেৱৰাজে মোক পঠাইছে। দেৱৰাজৰ ভালপোৱা কথাষাৰ তুমি কৰ'৷, আৰু মোৰো প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰ'৷, আৰু নিজৰো মজল কৰ'৷। ৩২ ॥

হে সুজ্ঞাণী, সদায় উদাৰ গুণ-ভূষিত বণত ইজ্জৰ সদৃশ বীৰ অৰ্জ্জুনক তুমি অভিলষ কৰ'৷, এই বুলি গন্ধৰ্ব বজাই ভেতিয়া কৈছিল। ৩৩ ॥

হে নিম্পাপ, হে শত্ৰুদমনকাৰী, তোমাৰ পিতাৰাৰ আজ্ঞা পোৱাৰ পিছত মই তোমাক গুজ্জৰা কৰিবলৈ তোমাৰ ওচৰলৈ আহিছো। ৩৪ ॥

হে বীৰ, তোমাৰ গুণৰাজিয়ে মোৰ মন আকৰ্ষণ কৰাত মই কামৰ বশীভূত হৈছো। এয়ে মোৰ বহু দিনীয়া অভিলষিত মনোৰথ। ৩৫ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—অৰ্জ্জুনে স্বৰ্গধামত উৰ্বশীয়ে তেনেকৈ কোৱা শুনি অতিশয় লাজ পাই হাত ছুৰনেৰে কাণ দুখন ঢাকি কবলৈ ধৰিলে, ৩৬ ॥

হে সুভগা, হে যশস্বিনী, আপুনি মোক নৃগুণিব লগা কথাহে শুনাগৈহি, হে বৰাননা, (আপুনি) নিশ্চয় মোৰ গুৰুপত্নীৰ সমান। ৩৭ ॥

মোৰ পক্ষে মহাভাগ্যৱতী কুন্তীদেৱী যেনে মাননীয়া আৰু ইজ্জাণী শচী মোৰ পক্ষে যেনেকুৱা, কল্যাণদায়িনী আপুনিও (মোৰ পক্ষে) তেনেকুৱা, ইয়াত বিচাৰ কৰি চাব লগীয়া একো নাই। ৩৮ ॥

হে শুচিন্দ্ৰিতা, হে শুভা, মই যে বাৰে বাৰে বিশেষভাৱে আপোনালৈ চাই-জিলো, সঁচাকৈয়ে তাৰ এটি নিশ্চয় আপৰ বিশেষ কাৰণ আছে, সেইটো শুনক। ৩৯ ॥

“প্ৰকৃষ্ণিতা উৰ্বশী পুৰুবংশৰ জননী” এই কথা মই জানিব পাৰি সেই দেৱ-সভাত মই আপোনালৈ চকুৰ পঢ়াৰ নেপেলোৱাকৈ চাই আহিলো। ৪০ ॥

হে অম্বৰা, কল্যাণী, আপুনি মোক আন প্ৰকাৰে নাভাবিব। আপুনি মোৰ গুৰুৰ গুৰু আৰু মোৰ বংশ বিস্তাৰকাৰিণী। ৪১ ॥

উৰ্বশীয়ে ক'লে,—হে বীৰ, আমি সকলো স্বাধীনা, হে দেৱৰাজ-নন্দন, ইয়াত তুমি মোক গুৰুপত্নীৰ খলত পেলাই থৰ নোৱাৰ'৷। ৪২ ॥

পুৰুবংশৰ যিসকল পুত্ৰ বা নাতি উপস্যাৰ কলত ইয়ালৈ আহে, সেই সকলোৱে মোৰে সৈতে বৰণ ক্ৰিয়া কৰে, কিন্তু তাত নিশ্চয় শ্বেঙলোকৰ আজ্ঞাৰ প্ৰতি একো ব্যতিক্ৰম ভাব নথটে। ৪৩ ॥

সেই কাৰণে তুমি প্ৰসন্ন হোৱা, কাম-পীড়িতা মোক তুমি বিমুখ নকৰিবা। হে মানী, উত্তপ্তহৃদয়া তোমাৰ অনুৰক্তা মোক গ্ৰহণ কৰা। ৪৪ ॥

অৰ্জ্জুনে ক'লে, হে অনিন্দিতা, হে নাৰীশ্ৰেষ্ঠা, আপোনাক সত্য কথা কও শুনক, দেৱতাসকলেৰে সৈতে দিশ আৰু বিদিশত মোৰ সত্য কথা শুনক, ৪৫ ॥

হে নিম্পাপা, মোৰ পক্ষে কুন্তী, মাত্ৰী আৰু শচী যেনে পূজনীয়া, বংশৰ জননী আপুনিও আজি মোৰ পক্ষে নিশ্চয় তেনে গুৰুহানীয়া। ৪৬ ॥

হে বরবর্ষিনী, আপুনি যাওক, আপোনাৰ চৰণ-মুগলত মূৰ দৌৱাই শৰণ লৈছো, নিশ্চয় আপুনি মোৰ মাতৃৰ নিচিনা পূজনীয়, আপুনি পুত্ৰৰ নিচিনাকৈ মোক বন্ধা কৰক । ৪৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,— অৰ্জুনে এনেকৈ কোৱাত উৰ্বশী পঙ ৫ অধীৰ হৈ কঁপি কঁপি কপালৰ গাঁথি ঘোপা কৰি অৰ্জুনক এই বুলি শপিবলৈ ধৰিলে, ৪৮ ॥

তোমাৰ পিতৃৰাৰ আজ্ঞা পাই কাম-পীড়িতা হৈ মই নিজেই তোমাৰ ঘৰত উপস্থিত হোৱা সত্ত্বেও যিহেতুকে তুমি মোক আনন্দিত নকৰিলা, সেই কাৰণে, হে পাৰ্থ, তুমি নৰ্ত্তক হৈ তিবোতাবিলাকৰ ভিতৰত পুৰুষ-শক্তিহীন আৰু মানহীন হৈ ঘাঁড়ৰ দৰে ঘূৰি ফুৰিবা । ৪৯-৫০ ॥

পিছত এনেকৈ শাপ দি কঁপা ওঠেৰে নিশ্বাস পেলাই উৰ্বশী আকৌ শীঘ্ৰে নিজৰ ঘৰলৈ উভতি গ'ল । ৫১ ॥

তাৰ পিছত শত্ৰুমৰ্দনকাৰী পাণ্ডু-পুত্ৰ অৰ্জুন চিত্ৰসেনে গন্ধৰ্বৰ ওচৰলৈ গৈ উৰ্বশীৰ লগত ৰাতি যি যি কথা হৈছিল, সেই সকলো কথা তেওঁক বিৱৰি ক'লে, আৰু তেওঁক যেনেকৈ শাপ দিছিল, সেই কথাও ক'লে । চিত্ৰসেনেও ইল্লক সেই কথা নিঃশেষভাৱে জনালে । পিছত ইল্লই পুত্ৰ অৰ্জুনক নিৰ্জন ঠাইলৈ মতাই আনি মধুৰ কথাবে সান্ত্বনা দি মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি ক'বলৈ ধৰিলে,—হে শ্ৰেষ্ঠ বীৰ, হে পুত্ৰ, তোমাক পুত্ৰৰূপে লাভ কৰি আজি কুন্তীদেৱী সুপুত্ৰৱতী হৈছে । ৫২-৫৫ ॥

হে মহাপৰাক্ৰমী, তুমি ধৈৰ্য্যত ঋষিবিলাককো নিশ্চয় পৰাজয় কৰিছা, হে মানদাতা, উৰ্বশীয়ে তোমাক যি শাপ দিছে সেই শাপ তোমাৰ প্ৰয়োজনীয় আৰু সহায়ক হ'ল । ৫৬-৫৭ ॥

হে নিম্পাপী, পৃথিৱীত তোমালোকে তেৰ বহুবৰ এবছৰহে অজ্ঞাত-মাস খাটিব লগীয়া আছে । হে বীৰ, সেই সময়তে এই শাপ প্ৰয়োগ কৰিবা । ৫৮ ॥

তুমি তেনেকুৱা নৰ্ত্তক ৰূপ ধৰি আৰু তেনেকৈয়ে নপুংসকভাৱে এবছৰ কাল অতিবাহিত কৰি তাৰ পিছত পুনৰ আগাৰ নিচিনা পুৰুষৰূপ লাভ কৰিবা । ৫৯ ॥

ইল্লই এনেকৈ কোৱাত শত্ৰু-নিধনকাৰী বীৰ অৰ্জুনে পৰম আনন্দ লাভ কৰিলে, (উৰ্বশীৰ) শাপৰ কথা আৰু চিন্তা নকৰিলে । ৬০ ॥

যশস্বী গন্ধৰ্বৰাজ চিত্ৰসেনেৰে সৈতে সেই পাণ্ডু-পুত্ৰ অৰ্জুনে স্বৰ্গলোকত লাহ-বিলাহৰ মাজত বাস কৰিবলৈ ধৰিলে । ৬১ ॥

পাণ্ডু-পুত্ৰ অৰ্জুনৰ এই বৃত্তান্ত মিছনে নিতৌ শুনে তেওঁৰ পাপযুক্ত কাম-ভাৱৰ প্ৰতি অভিলಾষ নাথাকে । ৬২ ॥

দেৱশ্ৰেষ্ঠ ইল্লৰ পুত্ৰ অৰ্জুনৰ এই পৱিত্ৰ চৰিত্ৰ শুনি শ্ৰেষ্ঠ মানৱসকলে মদ, মত্ত আৰু ৰাগ প্ৰভৃতি দোষসমূহ পৰিহাৰ কৰি স্বৰ্গগামী হৈ তাত বিচৰণ কৰি থাকে । ৬৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ইল্ললোকাভিগমন-পৰ্বত উৰ্বশীৰ শাপ নামৰ ষট্-চতুৰিংশ অধ্যায় । ৪৬ ॥

॥ অধ্যায় ৪৭ ॥

॥ লোমশ মুনিৰ গমন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে—মহৰ্ষি লোমশ এদিনাখন পুৰন্দৰক চাবৰ মনেৰে ফুৰি ফুৰি ইন্দ্ৰৰ ভৱনত উপস্থিত হ'ল । ১ ॥

সেই মহামুনিয়ে দেৱৰাজৰ সমীপলৈ গৈ নমস্কাৰ কৰি অৰ্জুনক ইন্দ্ৰেৰে সৈতে একে লগে বহি থকা দেখিবলৈ পালে । ২ ॥

মহৰ্ষিসকলৰ দ্বাৰা "পূজিত হৈ সেই মুনি ইন্দ্ৰৰ আজ্ঞানুসাৰে কুশ-নিম্নিত উৎকৃষ্ট আসনত উপবেশন কৰিলে । ৩ ॥

ইন্দ্ৰৰ আসনত অৰ্জুনক দেখি সেই মুনিয়ে কেনেকৈনো ক্ষত্ৰিয় অৰ্জুনে ইন্দ্ৰৰ আসন লাভ কৰিলে তাকে ভাবিলে । ৪ ॥

কিনো তেওঁ এনে সুকৰ্ম কৰিছিল, কোন কোন লোক জয় কৰিছিল, যাৰ গুণত দেৱতাসকলৰো নমস্কাৰ ইন্দ্ৰাসন তেওঁ লাভ কৰিলে । ৫ ॥

শচীপতি ব্ৰতাসুৰঘাতী ইন্দ্ৰই তেওঁৰ মনৰ অভিপ্ৰায় বুজি হাঁহি মাৰি লোমশ মুনিক এইদৰে ক'লে, ৬ ॥

হে ঋষিৰ, আপুনি মনেৰে যি ভাবিছে, শুনক, মনুষ্য-জন্ম লাভ কৰি তেওঁ কেৱল মৰণশীল নহয়, ই নিশ্চয় । ৭ ॥

হে মহৰ্ষি, দীৰ্ঘবাহু এই অৰ্জুন কুন্তীদেৱীৰ গৰ্ভত জন্ম গ্ৰহণ কৰা মোৰ পুত্ৰ, কোনো এটি বিশেষ কাৰণে তেওঁ অস্ত্ৰৰ কথাৰে মোৰ ইয়ালৈ আহিছে । ৮ ॥

পুৰাণ-পুৰুষ এই ঋষিচোঁঠৰ কথা আপুনি নাজানে, কি আচৰিত । হে ব্ৰহ্মৰ্ষি, -এওঁ কোন আৰু এওঁৰ উৎপত্তিৰ কাৰণ আপুনি মোৰপৰা শুনক । ৯ ॥

পুৰাণ-ঋষিচোঁঠ নৰ আৰু নাৰায়ণ নামে (প্ৰসিদ্ধ) তেওঁলোককেই হুৰীকেশ আৰু ধনঞ্জয় বুলি বিশেষভাৱে জানিব । ১০ ॥

ঋষি নৰ আৰু নাৰায়ণ নামে তিনিও লোকতে বিখ্যাত তেওঁলোক দুজন পুণ্যধাম পৃথিৱীত কোনো কাৰ্য্য সাধনৰ কাৰণে অৱতীৰ্ণ হৈছে । ১১ ॥

হে বিপ্ৰ, দেৱতাসকলো যাক লাভ কৰিবলৈ অসমৰ্থ, আৰু মহাত্মা ঋষিসকলো যাক পাবলৈ অসমৰ্থ, সেয়ে বিষ্ণুৰ আৰু জিষ্ণুৰ (অৰ্থাৎ অৰ্জুনৰ) নিৱাস-স্থান পৱিত্ৰ বদৰিকাশ্ৰম নামে বিখ্যাত, য'ত সিদ্ধগণ আৰু স্তুতি-পাঠকবিলাকৰ দ্বাৰায় গজা প্ৰহাৰিতা হৈ আছে । ১২—১৩ ॥

হে মহৰ্ষি, মোৰ নিয়োগ অনুসাৰে মহাকাঙ্ক্ষিশালী আৰু মহাবলবন্ত হৈ পৃথিৱীত জন্ম গ্ৰহণ কৰি তেওঁলোকেই পৃথিৱীৰ ভাৰ হৰণ কৰিব । ১৪ ॥

বৰ লাভ কৰি গৰ্বিত, অতি উদ্ধত, প্ৰসিদ্ধ কিছুমান অনুৰে আমাৰ অপ্ৰিয় কাৰ্য্য কৰে । ১৫ ॥

বৰ-প্ৰাপ্ত সিহঁতে বল আৰু দৰ্পেৰে যুদ্ধ হৈ দেৱতাবিলাকক গণ্যই নকৰে আৰু মাৰিবলৈ বৈ থাকে । ১৬ ॥

পাতালত বাস কৰা দনু নামে দৈত্যৰ সেই ভয়ঙ্কৰ পুত্ৰসকল মহা বলশালী, কিন্তু দেৱতাসকল সিহঁতৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ অসমৰ্থ । ১৭ ॥

ভগৱান মধুসূদন অজ্ঞেয় হৰি সীমান বিষ্ণু পৃথিৱীত অস্বৰ্ণ হৈ কপিল নামে প্ৰসিদ্ধ হৈ আছে । ১৮ ॥

হে প্ৰভু, পূৰ্ব্ব কালত পৃথিৱী খনন কৰি পাতাললৈ প্ৰৱেশ কৰা মহাত্মা সগৰ বজাৰ পুত্ৰসকল এওঁৰ দৃষ্টিত ভয়ানক হৈছিল । ১৯ ॥

হে বিজ্ঞোত্তম, সেই কপিল যুনিৰে অথবা অৰ্জুনেই মিলিত হৈ মহাযুদ্ধত মহৎ কাম সমাধা কৰিব, ইয়াত সংশয় নাই । ২০ ॥

মহা হৃদত থকা নাগবিলাকৰ নিচিনা অনুচৰবিলাকেৰে সৈতে নিৱাত কৰচকে আদি কৰি দৈতাবিলাকক দেখা যাত্ৰকেই মাৰিবলৈ সেই অৰ্জুন সমৰ্থ । ২১ ॥

কিন্তু সামান্য কাৰ্য্যৰ কাৰণে সেই নাৰায়ণক জগাবৰ প্ৰয়োজন নাই, জাগৰিত হলে তেওঁৰ ভেজোৰাশিৰে জগত দগ্ধ হ'ব পাৰে । ২২ ॥

এই অৰ্জুনেই সেই সমস্ত নিৱাত কৰচ দানৱক অনুচৰেৰে সৈতে সংহাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ, গতিকে সেইবিলাকক মাৰি এই বীৰ অৰ্জুন আকৌ মনুষ্য-লোকলৈ যাব । ২৩ ॥

আপুনি আমাৰ নিয়োগ অনুসাৰে পৃথিৱীলৈ যাওকগৈ, কাম্য-বনত যুষ্টিৰ বাস কৰি আছে, আপুনি তালৈ গৈ তেওঁৰ লগত সাক্ষাৎ কৰিব । ২৪ ॥

মোৰ আদেশ অনুসাৰে সেই ধৰ্ম্মাত্মা সত্যবাদী যুষ্টিৰক কওকগৈ, আপুনি অৰ্জুনৰ কাৰণে উৎকণ্ঠা নকৰিব, অস্ত্ৰ লাভ কৰি অৰ্জুন সোনকালে উলটি আহিব । ২৫ ॥

কাৰণ অৰ্জুন যুদ্ধত নিপুণ শক্তিশালী আৰু কৃতান্ত নহলে ভীষ্ম আৰু দ্ৰোণ প্ৰভৃতি বীৰসকলেৰে সৈতে যুদ্ধ কৰিবলৈ সমৰ্থ নহব । ২৬ ॥

অস্ত্ৰত পাৰগ মনসী মহাবাহু অৰ্জুন স্বৰ্গীয় নৃত্য-গীত আৰু বান্ধত পাৰ্গত হৈছে । ২৭ ॥

হে শক্ত-দমনকাৰী নৰেশ্বৰ, আপুনিও ভায়েকসকলেৰে সৈতে বিশেষ বিশেষ ভীৰ্ঘবিলাক দৰ্শন কৰিবলৈ উদ্যোগী হওক । ২৮ ॥

হে বাজেন্দ্ৰ, পুণ্য ভীৰ্ঘবিলাকত স্নান কৰি জৰা-অৱস্থা বহিত হৈ পাপ-বহিত হৈ আৰু সুখী হৈ বাজ্য ভোগ কৰিব পাৰিব । ২৯ ॥

হে জ্যেষ্ঠ ভিজ, যুধিষ্ঠিৰে জ্ঞাতৃগণেৰে লৈতে পৃথিৱী পৰ্য্যটন কৰিব, আপুনিও তপোবলেৰে বলীমান, গন্তিকে আপুনি এওঁক বন্ধা কৰিবলৈ সমৰ্থ । ৩০ ॥

পৰ্ব্বতত, দুৰ্গত আৰু বিষম দেশবিলাকত উদ্বাহৰ বাহুসবিলাক সদায় বাস কৰি থাকে, সেইবিলাকৰপৰাও (আপুনি যুধিষ্ঠিৰ প্ৰভৃতিক) বন্ধা কৰিব । ৩১ ॥

মহেঞ্জই লোমশ মুনিক এনেকৈ কোৱাত অৰ্জ্জুনে সংযতচিত্তেৰে এই কথা ক'লে, হে সাধু, আপুনি পাণ্ডু-পুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰক বন্ধা কৰিব । ৩২ ॥

হে সাধু, আপোনাৰ দ্বাৰায় সুৰক্ষিত হৈ বজা যুধিষ্ঠিৰে যাতে তীৰ্থ পৰ্য্যটন কৰিব পাৰে, আৰু যাতে (বিপ্ৰক) দান দিব পাৰে, হে মহামুনি, আপুনি তাৰ ব্যৱস্থা কৰিব । ৩৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—মহা তপস্বীশীল লোমশ মুনিৰে 'তথা তথা' বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰি কাম্যক-বন লক্ষ্য কৰি পৃথিৱীলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ৩৪ ॥

পিছত তপস্বী আৰু ভ্ৰাতৃবৃন্দই সকলোপিনে আৱৰি থকা শত্ৰুহস্তা কুন্তীপুত্ৰ ধৰ্ম্মবাজক সেই কাম্য-বনত দেখা পালে । ৩৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ইন্দ্ৰলোকাভিগমন-পৰ্ব্বত লোমশ মুনিৰ গমন নামৰ সপ্তচত্বিংশ অধ্যায় । ৪৭ ॥

॥ অধ্যায় ৪৮ ॥

॥ ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ বিলাপ ॥

জনমেজয়ে সুবিলে,—হে বিপ্ৰ, অতি ভেজৱী অৰ্জ্জুনৰ অতি অল্পত এই কৰ্ম্মৰ কথা শুনি মহাজ্ঞানী ধৃতৰাষ্ট্ৰই কি ক'লে ? ১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—অধিকাৰ তনয় বজা ধৃতৰাষ্ট্ৰই মহৰ্ষি ব্যালবপৰা ইন্দ্ৰ-পুৰীলৈ যোৱা অৰ্জ্জুনৰ কথা শুনি সজয়ক এইদৰে কলে, ২ ॥

হে সূত, ধীমান অৰ্জ্জুনৰ কৰ্ম্ম মট সমিশেষ শুনিছো, হে সাৰথি, যথার্থভাৱে সমস্ত কথা তুমিও জানিছানে ? ৩ ॥

দুৰ্ভীক্ষা, দুৰ্ব্বীজি, সাধাৰণ বিষয়ত উদ্ধত মোৰ পুত্ৰ দুৰ্য্যোধনে পৃথিৱীকে ধ্বংস কৰিব । ৪ ॥

দ্বাৰীল অৱস্থাত যি মহাজ্ঞানৰ কথাবিলাক সদায় সত্য আৰু যাৰ সেনাপতি ধনঞ্জয়, ত্ৰৈলোক্যও ভেওঁবেই । ৫ ॥

জিলত লাগ দিয়া তীক্ষ্ণাৱ্ৰ কৰ্ণী আৰু নাৰাচ অস্ত্ৰ নিক্ষেপকাৰী অৰ্জ্জুনৰ আগত জৰা আৰু মৰণ-বৰ্জ্জিত হলেওবা কোম ভীতি থাকিব পাৰিব ? ৬ ॥

যিহেতু অজয় পাণ্ডৱ পুত্ৰসকলৰ মোৰ পুত্ৰসকলেৰে সৈতে যুদ্ধ সমাগত, সেই-
হেতুকে এই চুফাঁয়া মোৰ পুত্ৰহঁত সকলো যুঁজাৰ যুঁথলৈ গৈছে । ৭ ॥

গাণ্ডীৰ ধনুৰ্জাৰী অৰ্জুনৰ যুদ্ধত তিষ্ঠিব পৰা এখী মই সদায় চিন্তা কৰিও দেখি-
বলৈ নাপাওঁ । ৮ ॥

যুদ্ধলৈ যদি দ্ৰোণ আৰু কৰ্ণও যায়, অথবা ভীষ্মও যদি যায়, সৈন্যৰ বন্ধাৰ
কাৰণে মহা সংশয় উপস্থিত হ'ব, ভেতিয়াও আমাৰ জয় যে হ'ব তাৰো আশা
নাই । ৯ ॥

কাৰণ, কৰ্ণ দয়ালু আৰু প্ৰমাদী, দ্ৰোণাচাৰ্য্য গুৰু আৰু বৃদ্ধ, কিন্তু অৰ্জুন
বলৱান, উদযমী, ক্ষমাৰহিত আৰু কৃষ্ণবিক্ৰমী । ১০ ॥

সকলো বীৰ নিশ্চয় অন্তৰ্জ্ঞ আৰু সকলো বীৰ মহা যশস্বী ; গতিকে জয় কৰিব
নোৱৰা সকলো প্ৰকাৰৰ তুমুল সংগ্ৰাম হ'ব । ১১ ॥

এওঁলোকে অজয় হৈ বোধ কৰোঁ সকলোৰে ওপৰত আধিপত্য বাৰ্জা কৰে ;
গতিকে এওঁলোকৰ অথবা অৰ্জুনৰ মৃত্যু হ'লেহে যুদ্ধৰ উপশম হ'বৰ সম্ভাৱনা । ১২ ॥

অৰ্জুনক মাৰিব পৰা বীৰ কোনো নাই, অথবা তেওঁক জয় কৰিব পৰাও কোনো
নাই, গতিকে মোৰ প্ৰতি উঠা খং কেনেকৈ প্ৰশমিত হ'ব, তাৰ একো উপায় মই
দেখা নাপাওঁ । ১৩ ॥

দেৱৰাজৰ সমান বীৰ অৰ্জুনে খাণ্ডৱ দাহ কৰি অগ্নিৰ প্ৰীতি সাধিছে আৰু
ৰাজসুয় মহাযজ্ঞত বজাসকলক পৰাজয় কৰিছে । ১৪ ॥

হে সাধু, পৰ্ব্বতৰ চূড়াত বহু পৰিলেও পৰ্ব্বত শেষ নহয় ; কিন্তু বোপা, অৰ্জু-
নৰ হাতৰপৰা ওলোৱা বাণসমূহ শত্ৰুত পৰিলে শত্ৰুৰ অৱশিষ্ট নাথাকে । ১৫ ॥

যেনেকৈ সূৰ্য্যদেৱৰ কিৰণমালাই চৰাচৰ জগতক ভাপিত কৰে, তেনেকৈ অৰ্জুনৰ
হাতৰপৰা ওলোৱা শববিলাকে মোৰ লৰাইঁতক দগ্ধ কৰিব । ১৬ ॥

সমস্ত ভাৰতীয় সৈন্যবাহিনী যেন সবাসাচীৰ বথৰ ঘৰ্ণণত উন্মত্ত আৰু বিদীৰ্ণ
হৈ পৰিছে । ১৭ ॥

যেনেকৈ বিধাতাই সেই অৰ্জুনক সৰ্ব্ব-সংহাৰক অন্তক-ৰূপে সৃষ্টি কৰিছে,
তেনেকৈ সেই কিৰিটীও সম্ভৱত তুণৰপৰাই উলিয়াই বাণসমূহ আতভাৱীৰ প্ৰতি
নিৰ্বেপ কৰি অৱস্থান কৰিব । ১৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ইন্দ্ৰলোকাভিগমন-পৰ্ব্বত ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ বিলাপ
নামৰ অষ্টচত্বাৰিংশ অধ্যায় । ৪৮ ॥

॥ অধ্যায় ৪৯ ॥

॥ শূতৰাষ্ট্ৰৰ খেদ ॥

সঙ্কয়ে ক'লে,—হে মহীপতি, বজা হৃষ্যোধনৰ সম্পৰ্কে যে আপুনি এইবিলাক কথা ক'লে, এই সকলোবিলাক কথাই যথার্থ তত্ত্বপূৰ্ণ কথা, এইবিলাক অলপো মিছা নহয় । ১ ॥

যশস্বিনী ধৰ্ম্মপত্নী দ্রৌপদীক সভালৈ নিয়া দেখি তেজস্বী সেই পাণ্ডু-পুত্ৰসকলে ভয়ঙ্কৰ খঙত নিশ্চয় জ্বলি আছে । ২ ॥

হে মহাবাজ, হৃঃশাসনে কোৱা সেই নিষ্ঠুৰ কথাবিলাক আৰু কৰ্ণবো নিদাকণ কথাবিলাক শুনি যেনে ক্ৰুদ্ধ হৈ আছে, তেওঁলোক ক্ষান্ত হব বুলি মোৰ ধাৰণা নহয় । ৩ ॥

হে মহাবাজ, যুদ্ধত অৰ্জুনে একাদশ-শৰীৰী মহাদেৱক কেনেকৈ ধনুৰ যুদ্ধেৰে সঙ্কষ্ট কৰিছে, সেইটো মই ভালকৈ শুনিছো । ৪ ॥

অৰ্জুনক জানিবলৈ ইচ্ছা কৰি সকলো দেৱতাৰ ঈশ্বৰ ভগৱান শিৱই নিজে কিৰাত ৰূপ ধৰি অৰ্জুনৰ লগত যুদ্ধ কৰিছে । ৫ ॥

সেই যুদ্ধত সেই লোকপালসকলে তপস্যাবে পৰাক্ৰান্ত, শত্ৰু-আক্ৰমণকাৰী, কুক-কুলশ্ৰেষ্ঠ সেই অৰ্জুনক অস্ত্ৰ প্ৰদান কৰিবৰ কাৰণে দেখা দিছে । ৬ ॥

পৃথিৱীত অৰ্জুনৰ বাহিৰে আন কোন দেৱতাসকলক এনেকৈ সাক্ষাৎ পাবলৈ সমৰ্থ হব পাৰে ? ৭ ॥

হে মহাবাজ, অকৌমুৰ্ত্তি মহেন্দ্ৰবেণ্ড যাক যুদ্ধত ক্ৰীণবল কৰিব পৰা নাই, কোন বীৰপুৰুষনো তেওঁক ক্ৰীণবল কৰিবলৈ সমৰ্থ হ'ব ? ৮ ॥

দ্রৌপদীক সভালৈ টানি আনি পাণ্ডু-পুত্ৰসকলক ক্ৰুদ্ধ কৰাৰ ফলত এই ভয়ঙ্কৰ লোমহৰ্ষক তুমুল যুদ্ধৰ সঙ্কট উপস্থিত হৈছে । ৯ ॥

যেতিয়া হৃষ্যোধনে দ্রৌপদীক তাৰ উক-মুগল দেখুৱাইছিল ভীমে তেতিয়া ওঠ কঁপাই অৰ্ধমুগ্ধ এই কথা কৈছিল, ১০ ॥

হেৰ পাপী, তই যেনেকৈ ছল কৰি পাশা-খেলত জয় লাভ কৰিছ, তেনেকৈ তেৰ বহুবৰ পিছত ভীষণ গদাৰ কোবেৰে তোৰ উক-মুগল ভাঙি পেলায় । তেওঁৰ এই কথা বাৰ্থ নহয় । ১১ ॥

অস্ত্ৰ-প্ৰহাৰত পাণ্ডৱসকল শ্ৰেষ্ঠ আৰু সকলো অতি তেজস্বী আৰু সকলো

প্ৰকাৰ অস্ত্ৰত অভিজ্ঞ ; দেৱতাসকলেও তেওঁলোকক জয় কৰিব নোৱাৰে । ১২ ॥

বোধ কৰোঁ ভাৰ্য্যা দ্ৰোণদীৰ ওপৰত কৰা অত্যাচাৰৰ বাবে তেওঁলোক ক্ৰুদ্ধ হৈ আছে, সেইবাবে যুদ্ধত আপোনাৰ পুত্ৰসকলক জীয়াই নথয় । ১৩ ॥

ধৃতৰাষ্ট্ৰই কলে,—হে সাৰথি, কৰ্ণই পাণ্ডৱবিলাকক নিষ্ঠুৰ কথা কৈ বৰ বেয়া কাম কৰিছে, দ্ৰোণদীক সভালৈ অনাটোতেই পাণ্ডৱসকলেৰে সৈতে অশেষ বৈৰভাৱ হৈ আছে । ১৪ ॥

গুৰুজ্যেষ্ঠ দূৰ্য্যোধন যদি নীতিত নাথাকে, মন্দবুদ্ধি মোৰ পুত্ৰইতনো সম্প্ৰতি কেনেকৈ নীতিত থাকিব । ১৫ ॥

হে সাৰথি, মন্দভাগ্য দূৰ্য্যোধনে মোক চক্ৰহীন আৰু উদ্যোগহীন দেখি অজ্ঞানী বুলি ভাবি মোৰ কথা শুনিবলৈ ইচ্ছা নকৰে । ১৬ ॥

কৰ্ণ আৰু সুবলপুত্ৰকে আদি কৰি যিবিলাক বেয়া মন্ত্ৰী আছে সিহঁত সকলো মন্দবুদ্ধি, জ্ঞানহীন আৰু বেয়া-মনৰ, গতিকে সিহঁতে বেছিকৈ দূৰ্য্যোধনৰ দোষহে বুদ্ধি কৰে । ১৭ ॥

অতি ভেজয়ী অৰ্জুনে আলাসতে মৰা শৰবিলাকেও মোৰ পুত্ৰইতক দহি পেলাব ; অতি খঙেৰে মৰা শৰবিলাকে যে ধ্বংস কৰিবই তাতনো আৰু কি সংশয় আছে ? ১৮ ॥

অৰ্জুনৰ বাহুবলেৰে মৰা মহাধনুৰপৰা ওলোৱা মন্ত্ৰেৰে অভিমন্ত্ৰিত দিবা অস্ত্ৰসমূহ দেৱতাসকলকো পীড়ন কৰিবলৈ সমৰ্থ হয় । ১৯ ॥

ত্ৰৈলোক্যৰ স্বামী সেই জনাৰ্দন হৰি যাৰ ৰক্ষক, যাৰ সুহৃদ, যাৰ মন্ত্ৰী—তেওঁখনো অজ্ঞেয় কি আছে ? ২০ ॥

হে সঞ্জয়, এই সংসাৰত অৰ্জুনৰ এইটোৱে নিশ্চয় সুন্দৰ আৰু অতি আচৰিত কথা যে মহাদেৱৰ হাত দুখন সমৱেত হৈ আছে। এই বিষয়ে জনজ্ঞতি আছে । ২১ ॥

পূৰ্ব কালত দামোদৰেৰে সৈতে অৰ্জুনে অগ্নিৰ সহায়ৰ নিমিত্তে খাণ্ডৱ-বনত যি কাম সাধন কৰিছে, সেইটো সকলোৱে নিজ চকুৰে দেখিছে । ২২ ॥

অৰ্জুন আৰু ভীম, কৃষ্ণ আৰু বলদেৱ ক্ৰুদ্ধ হ'লে মন্ত্ৰীবিলাকেৰে সৈতে আৰু সুবল-পুত্ৰবিলাকেৰে সৈতে মোৰ পুত্ৰইত একত্ৰিত হলেও সিহঁত যুদ্ধ কৰিবলৈ সমৰ্থ নহব । ২৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ইল্ললোকান্ধিগমন-পৰ্বত ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ খেদ নামৰ একোনপঞ্চাশৎ অধ্যায় । ৪৯ ॥

॥ অধ্যায় ৫০ ॥

॥ কুষ্ঠী-পুত্ৰৰ ভোজন ॥

জনমেষ্ঠীয়ে ক'লে,—হে মূনি, ধৃতৰাষ্ট্ৰ বজাই বীৰ পাণ্ডু-পুত্ৰসকলক বনলৈ পঠিয়াই পিছত যে শোক কৰিছে, সেইবিলাক সকলো নিবৰ্ধক মাজ । ১ ॥

তেওঁৰ পুত্ৰ দুর্যোধনে যে মহাবতী পাণ্ডৱসকলৰ খং তুলিছিল, সেই অজ্ঞানী দুর্যোধনক তেওঁ কি কাৰণে উপেক্ষা কৰিছে ? ২ ॥

সেইটো যি হওক, বনত পাণ্ডু-পুত্ৰসকলৰ ভোজন কি প্ৰকাৰে হয়, কওকচোন : তেওঁলোকে বনত উৎপন্ন হোৱা বস্তু ভোজন কৰে নে গাঁৱত হোৱা বস্তুৰে ভোজন সমাধা কৰে, সেইটো আমাক কওক । ৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—হে মহাৰাজ, বনত উৎপন্ন হোৱা ধানৰ চাউল, আৰু বিষ আদি নলগোৱা কাঁড়েৰে কৰা যুগয়াৰ আগ-ভাগ ব্ৰাহ্মণসকলক নিবেদন কৰি অৱশিষ্ট-ভাগ পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকলে ভোজন কৰে । ৪ ॥

হে মহাৰাজ, সামগ্ৰিক আৰু নিৰগ্নিক ব্ৰাহ্মণসকল বনত বাস কৰি থকা মহা-ধনুৰ্দ্ধাৰী সেই বীৰসকলৰ লগত থাকে । ৫ ॥

সেই বনত যুধিষ্ঠিৰে ভৰণ-পোষণ কৰা মোক্ষবিদ্ ব্ৰাহ্মণৰ সংখ্যা দহ হাজাৰ, আৰু মহাত্মা স্নাতকসকলৰ সংখ্যা দহ হাজাৰ হব । ৬ ॥

কক নামে যুগ, কৃষ্ণসাব যুগ আৰু অন্যান্য যি ডক্ক্য বনচৰ থাকে, সেইবিলাক নানা প্ৰকাৰ বাণেৰে বধ কৰি ব্ৰাহ্মণসকলক নিবেদন কৰা হয় । ৭ ॥

কিন্তু তাত কাকো বৰ্ণহীন হোৱা, ব্যাধিশূন্ত হোৱা, ভীত হোৱা, ক্লেশ হোৱা, দুৰ্বল হোৱা নাইবা দুখী হোৱা দেখা নাযায় । ৮ ॥

কুক-বংশৰ শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে পুত্ৰতুল্য ভ্ৰাতৃসকলক আৰু সচোদৰ ভ্ৰাতৃ-তুল্য জ্ঞাতিসকলক পোষণ কৰে । ৯ ॥

যশস্বিনী পত্নী দ্ৰৌপদীয়ে প্ৰথমতে মাকে খুওৱাৰ দৰে ব্ৰাহ্মণসকলক খুৱাই পিছত অৱশিষ্ট ভোজন কৰে । ১০ ॥

মাংসৰ কাৰণে নিতৌ ধনু লৈ বজা যুধিষ্ঠিৰ পুৰৰ পিনে আৰু ভীষ্মেন দক্ষিণৰ পিনে, যমজ নকুল আৰু সহদেৱ পশ্চিম আৰু উত্তৰ পিনে গৈ পশু বধ কৰে । ১১ ॥

কাম্য-বনত বেদ অধ্যয়ন কৰি ইষ্টমন্ত্ৰ জপ কৰি আৰু হোম কৰি অৰ্জুন লগত নোহোৱা বাবে অতি উৎকণ্ঠিত হৈও, তেনেকৈয়ে তেওঁলোকে পাঁচ বছৰকাল কটালে । ১২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বতৰ অন্তৰ্গত ইন্দ্ৰলোকাভিগমন-পৰ্বত কুন্তী-পুত্ৰৰ ভোজন নামৰ পঞ্চাশৎ অধ্যায় । ৫০ ॥

॥ অধ্যায় ৫১ ॥

॥ ধৃতবাস্তৱ বিলাপ ॥

বৈশম্পায়নে ক’লে,—হে শ্ৰেষ্ঠপুৰুষ, সেই পাণ্ডৱসকলৰ মনুষ্যাভীত সেট অজুত চৰিত্ৰৰ কথা শুনি লত অম্বিকা-তনয় ধৃতবাস্তৱই চিন্তা, শোক আৰু দুঃখত অভিভূত হৈ দীঘলীয়া তপত নিম্বাস পেলাই সাৰথি সজয়ক সম্বোধন কৰি ক’বলৈ ধৰিলে, ১--২ ॥

হে সাৰথি, মোৰ পুত্ৰইতে অনুষ্ঠান কৰা অতীতৰ পাশা-খেলবপৰা হোৱা ঘোৰ দুৰ্নীতিৰ কথা দিনে-বাতিয়ে ভাবি ভাবি মই অকণো শান্তি নোপোৱা হৈছো । ৩ ॥

অসহনীয় বলশালী পাণ্ডৱৰ শৌৰ্য্য, ধৈৰ্য্য আৰু প্ৰকৃষ্ট ধৃতি আৰু আত্মবলৰ পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ প্ৰতি দেখুওৱা অনুৰাগে মানৱতাক অতিক্ৰম কৰি উঠিছে । ৪ ॥

মহাভাগ দেৱপুত্ৰ দুজন নকুল আৰু সহদেৱ ইন্দ্ৰৰ সমান কান্তিশালী, দুয়োজন যুদ্ধত দুৰ্দ্ধমনীয় । ৫ ॥

যুদ্ধত দুয়োজনেই তীক্ষ্ণ অস্ত্ৰধাৰী, দুবলৈ অস্ত্ৰ-ক্ষেপণৰ যোগ্য, হিৰ সংকল্পযুক্ত, তেওঁলোকে খবকৈ অস্ত্ৰ চলাব পাৰে, দুয়ো ভয়ঙ্কৰ ক্ৰোধী, সদায় উৎসাহী, বেগ-শীল, সিংহৰ দৰে বিক্ৰমশালী, অম্বিনীকুমাৰ-সদৃশ দুঃসহ ভীম আৰু অৰ্জুনক আগত লৈ তেওঁলোক দুয়ো যেতিয়া যুদ্ধৰ আগত থাকিব, হে সজয়, মোৰ সৈন্য এটিও নাথাকিব । অতুলনীয়, অতিক্ৰোধী, মহাবথ নকুল আৰু সহদেৱে দ্ৰোণদীৰ সেট ভীষণ দুঃখ কেতিয়াও সহ্য কৰি নাথাকে । মহা ধনুৰ্দ্ধাৰী বৃষ্ণিবংশীয়বিলাকে আৰু মহা-তেজস্বী পাঞ্চাল-দেশীয়বিলাকে আৰু কুন্তীপুত্ৰসকলে সত্যসন্ধী বাসুদেৱৰ দ্বাৰা বন্ধিত হৈ যুদ্ধত মোৰ পুত্ৰৰ সৈন্যবাহিনীক ধ্বংস কৰিব । ৬--১০ ॥

হে সূতনন্দন, বাম আৰু কৃষ্ণৰ দ্বাৰা পৰিচালিত বৃষ্ণিবিলাকৰ বেগ যুদ্ধত উপস্থিত হোৱা সেইসকলেও সহিব নোৱাৰিব । ১১ ॥

সেইবিলাকৰ ভিতৰত ভয়ঙ্কৰ পৰাক্ৰমী মহাধনুৰ্দ্ধাৰী ভীমেই বীৰহন্তা আকাশ-গামী পদাৰে বিচৰণ কৰি থাকিব । ১২ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক’লে, হে মহাবাহু, হে জ্ঞানৰ্দন, আপুনি যি ক’লে সেই কথা সত্য বুলি মই স্বীকাৰ কৰিছো । মোৰ ত্ৰয়োদশ বছৰ বনবাসৰ পিছত মোৰ শত্ৰু-

আৰু বজ্জৰ শৰুৰ নিচিনা গাভীৰ ধনুৰ শৰু আৰু ভীমৰ গদাৰ বেগ বজা-
বিলাকে মুঠেই সহিব নোৱাৰিব । ১৩ ॥

দুৰ্য্যোধনৰ বশীভূত হৈ আগতে বন্ধুবৰ্গৰ স্তন্য লগীয়া কথাবিলাক যে মই জনা
নাছিলো, তেতিয়াহে মই স্মৰণ কৰিব লাগিব । ১৪ ॥

সঙ্গে ক'লে,—হে মহাৰাজ, যিহেতু আপুনি সমৰ্থ হৈও মোহমুগ্ধ হৈ পুত্ৰ
দুৰ্য্যোধনক উপেক্ষা কৰি নিবাৰণ কৰা নাই সেইটোহে আপোনাৰ অতিশয় গৰ্হিত
ভাৱ । ১৫ ॥

মধুসূদন অচ্যুতে পাণ্ডু-পুত্ৰসকলক দ্যুতক্ৰীড়াত পৰাজয় কৰা স্তনি তৎক্ষণাৎ
কাম্য-বনলৈ গৈ তেওঁলোকক আশ্বস্ত কৰিছে । ১৬ ॥

হে মহাৰাজ, ধৃষ্টদ্যয় প্ৰভৃতি ক্ৰপদ বজাৰ পুত্ৰসকলে আৰু বিৰাট বজাই, ধৃষ্ট-
কেতু আৰু কেকয় বজাই, মহাবথ বজাসকলে কুন্তীপুত্ৰসকল পৰাজিত হোৱা দেখি
যি কৈছে, অনুচৰবপৰা জানি সেই কথা মই আপোনাক জনাইছো । ১৭-১৮ ॥

মধুসূদন তাত উপস্থিত হোৱাত, পাণ্ডু-পুত্ৰসকলে আৱৰি ধৰিলে । 'মই বুদ্ধত
অৰ্জুনৰ সাবধি হ'ম' এই বুলি তেওঁ তেতিয়াই পাণ্ডু-পুত্ৰসকলৰ পক্ষ গ্ৰহণ কৰিছে । ১৯ ॥

কৃষ্ণসৰ পহুৰ চাল উত্তৰীয়ৰূপে পৰিধান কৰি তেনেকুৱা অৱস্থাত কুন্তী-
পুত্ৰসকলক থকা দেখি ক্ৰীষ্ণই খঙেৰে তেতিয়াই যুধিষ্ঠিৰক কৈছে, ২০ ॥

ইন্দ্ৰপ্ৰস্থত ৰাজসূয় যজ্ঞৰ সময়ত পাণ্ডু-পুত্ৰসকলৰ যি সম্পত্তি মই দেখিছিলো
তেনে সম্পত্তি অন্য বজাবিলাকৰ পক্ষে অতি দুৰ্ভাৱ । ২১ ॥

যি যজ্ঞত অঙ্গ, বজ্জ, গোপু, ওড়, চোল, ড্ৰাবিড়, অন্ধক, সাগৰ, অন্দ্ৰ, পত্তন,
সিংহল, বৰ্ণব, স্লেচ্ছ, লক্ষা, শ শ পশ্চিম ৰাষ্ট্ৰ, সাগৰৰ ওচৰৰ দেশ, পহ্লৱ,
দৰদ, কিৰাত, যৱন, শক, হাৰ, হুন, চীন, তুৰাৰ, সৈন্ধৱ, জাণ্ডৱ, বামঠ, যুগু, জীৰাজ্য
তক্ষণ, কেকয়, মালৱ আৰু কাশ্মীৰ আদি দেশৰ সেই বজাসকলে কুন্তীপুত্ৰসকলৰ
অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ ভয়তে নিমন্ত্ৰিত হৈ যজ্ঞৰ পৰিচৰ্যা-কাৰ্য্য কৰা দেখিছিলো । ২২-২৬ ॥

হে কুৰুন্দ্ৰন, দুৰ্য্যোধন, কৰ্ণ, দুঃশাসন আৰু সুবল-পুত্ৰ শকুনি আদি যিবিলাকে
চক্ৰল নীচগামিনী সমৃদ্ধি আপোনাৰপৰা আহৰণ কৰিছে, সেই সকলোকে,
আৰু আন কোনোবাই যদি এইবিলাকৰ সহায়ৰ কাৰণে আমাৰে সৈতে যুদ্ধ কৰে
সেইবিলাককো, ৰাম, ভীম, অৰ্জুন, নকুল, সহদেৱ, অক্ৰুৰ, গদ, শাহু, প্ৰহ্লাদ,
আহক, বীৰ ধৃষ্টদ্যয় আৰু শিশুপাল-পুত্ৰ ধৃষ্টকেতুৰে সৈতে লগ লাগি আমি যুদ্ধত
তৎক্ষণাৎ সিহঁতক বধ কৰি সেই সমৃদ্ধি আহৰণ কৰিম । তাৰ পিছত আপুনি
দুৰ্য্যোধনৰ সেই সম্পত্তি লাভ কৰি ভায়েকসকলেৰে সৈতে হস্তিনাপুৰত বাস কৰি
এই পৃথিৱী শাসন কৰিব । ২৭-৩০ ॥

তাৰ পিছত বজা যুধিষ্ঠিৰে সেই বীৰ-সমাজত ধৃষ্টদ্যয় প্ৰভৃতিৰ আগতেই কৃষ্ণক
ক'লে, সকলোৱে জনক । ৩১ ॥

বিলাকক সিঁহতৰ বন্ধুৰে সৈতে বধ কৰিব, মই বজাসকলৰ আগত তেৰ বছৰ বন-
বাস খটাৰ প্ৰতিজ্ঞা কৰিছো, গতিকে হে কেশৱ, মোৰ এই সত্য বন্ধা কৰক।
ধৰ্ম্মৰাজৰ সেই কথা শুনি ধৃষ্টদ্যুম্ন প্ৰভৃতি সভাসদসকলে সেই কথাত সন্তোষ হৈ
তৎক্ষণাৎ বিমৰ্ষ কেশৱক সম্বোধিত মধুৰ কথাৰে সান্ত্বনা দিলে। তেওঁৰ আগতেই
দ্রৌপদীক ক'লে, হে দেৱী, আপোনাৰ ক্ৰোধৰ কাৰণেই দুৰ্য্যোধনৰ মৃত্যু
হ'ব। ৩২—৩৬ ॥

হে দেৱী, আমি সঁচাকৈয়ে প্ৰতিজ্ঞা কৰি কৈছো, আপুনি শোক নকৰিব, হে
কৃষ্ণা, যিবিলাকে পাশা-খেলত আপোনাক জয় কৰি, আপোনাৰ প্ৰতি দৃষ্টিপাত
কৰি যেনেকৈ হাঁহিছিল, শিয়াল আৰু চৰায়ে সিঁহতৰ মঙহ খাই খাই তেনেকৈ
হাঁহিব। ৩৭ ॥

যিবিলাকে আপোনাক ৰাজসভালৈ টানি নিছিল, শগুণ আৰু শিয়ালে সিঁহতৰ
মূৰ টানি নি ভেজ পী খাব। ৩৮ ॥

হে পাঞ্চালী, মাংসভোজী জন্তুৱে সিঁহতৰ দেহ মাটিত চোঁচোকাই নি খোৱা
আপুনিও দেখিবলৈ পাব।

সেই সভাত আপোনাক যিবিলাকে দুখ দিছিল আৰু নিন্দনীয় কথাৰে উপ-
হাস কৰিছিল, সেইসকলৰ মূৰ মাটিত চিগি পৰাত পৃথিৱীয়ে ভেজ পী খাব। ৪০ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, যুদ্ধত ধ্বজা উৰাই থকা তেজৱী সেই বীৰসকলে এনেকুৱা বহু
প্ৰকাৰ কথা কৈছিল। ৪১ ॥

তেৰ বছৰৰ পিছত সেই মহাৰথীবিলাক ধৰ্ম্মৰাজৰ দ্বাৰা বৃত হৈ বাসুদেৱক
আগত লৈ যুদ্ধলৈ যাব। ৪২ ॥

ৰাম, কৃষ্ণ, ধনঞ্জয়, প্ৰহ্লাদ, শাল্য, সাত্যকি, ভীম, নকুল, সহদেৱ মংস্যৰাজ
আৰু কেকয়, আৰু পাঞ্চালদেশীয় ৰাজপুত্ৰসকল—ইসকল মহাত্মা, অপৰাজেয়
আৰু লোকপ্ৰসিদ্ধ বীৰ। এওঁলোক সৈন্যো নিজৰ সম্পৰ্কীয় বন্ধুবান্ধৱেৰে সৈতে
যুদ্ধলৈ ওলালে জীয়াই থাকিবলৈ ইচ্ছা কৰা কোনো খঙাল সিংহৰ সন্মুখলৈ যোৱাৰ
দৰে এইবিলাকৰ সন্মুখত থিয় হ'ব। ৪৩-৪৪ ॥

ধৃতবাস্তৱই ক'লে,—হে সজ্জন, পাশা খেলৰ সময়ত বিহুৰে মোক কৈছিল, হে
নৰেন্দ্ৰ, যদি আপুনি পাণ্ডৱবিলাকক পাশা খেলত পৰাজয় কৰে, তেন্তেহলে
নিম্নে কুকৰংশৰ বস্ত্ৰ-দৰ্শন-ৰূপ মহা ভয় উপস্থিত হ'ব। ৪৫ ॥

হে সজ্জন, এতিয়া মই বিবেচনা কৰিছো, বিহুৰে আগতে মোক কি কৈছিল,
সেয়ে হ'ব। পাণ্ডুপুত্ৰসকলৰ প্ৰতিজ্ঞাৰ কাল পাব হলেই সেই যুদ্ধ হ'ব, কংশ
নাই। ৪৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্জাৰ অন্তৰ্গত ইন্দ্ৰলোকাভিগমন-পৰ্বত ধৃতবাস্তৱ বিলাপ
নামৰ একপঞ্চাশৎ অধ্যায়। ৫১ ॥

॥ অধ্যায় ৫২ ॥

॥ বলোগাথ্যান-পৰ্ব ॥

জনমেজয়ে সুধিলে, মহাত্মা অৰ্জ্জুন অস্ত্ৰৰ কাৰণে ইন্দ্ৰলোকলৈ যোৱাত পাণ্ডু-পুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ প্ৰভৃতিয়ে কি কৰিছিল ? ১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—মহাত্মা অৰ্জ্জুন অস্ত্ৰৰ কাৰণে ইন্দ্ৰলোকলৈ যোৱাত ভৰত-শ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডু-পুত্ৰসকলে দ্ৰোপদীৰে সৈতে কাম্য-বনত বাস কৰি আছিল । ২ ॥

পিছত এদিন হুংখ-পীড়িত পাণ্ডুৱসকল দ্ৰোপদীৰে সৈতে পৰিষ্কাৰ কৰা নিৰ্জ্জন-খলত তৃণৰ শয্যাত বহি অৰ্জ্জুনৰ কাৰণে অশ্ৰুপূৰ্ণ-কণ্ঠে শোক কৰি অত্যন্ত দুঃখিত হৈছিল । অৰ্জ্জুনৰ বিবহত তেওঁলোক শোকত মুহুমান হৈ পৰিছিল । ৩—৪ ॥

অৰ্জ্জুনৰ বিবহ আৰু ৰাজ্য নাশ হোৱাৰ কাৰণে অতি দুঃখিত হৈ মহাবাহু ভীমে যুধিষ্ঠিৰক ক'লে, ৫ ॥

হে মহাবাহু, যি অৰ্জ্জুনৰ কাৰণে পাণ্ডু-পুত্ৰসকলৰ প্ৰাণ দেহত আছে আপোনাৰ নিৰ্দেশ অনুসাৰে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ সেই অৰ্জ্জুন গ'ল । ৬ ॥

তেওঁৰ হানি-বিধিনি ঘটিলে পাঞ্চালবিলাক, বাসুদেৱ, সাত্যকি আৰু পুত্ৰেৰে সৈতে আমি সকলোৱেই বিনষ্ট হ'ম, ইয়াত সন্দেহ নাই । ৭ ॥

সেই ধৰ্ম্মাত্মা বহুত চিন্তা কৰি আপোনাৰ নিৰ্দেশ অনুসাৰে গৈছে, ইয়াত কোনো আমাৰ আৰু দুখৰ কথা কি আছে । ৮ ॥

সেই মহাত্মাৰ বাহু-বলক আজয় কৰি আমি সকলোৱে বুদ্ধত শত্ৰুক পৰাজয় কৰি ৰাজ্য লাভ কৰিম বুলি ভাবি আছো । ৯ ॥

মই সেই ধৰ্ম্মজ্ঞৰ প্ৰভাৱৰ কাৰণে সভাৰ মাজত শত্ৰুনিৰে সৈতে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলক পৰলোকলৈ পঠোৱা নাই । ১০ ॥

আমাৰ খণ্ডৰ কাৰণে আপুনিৱেই, আমি সকলোৱেই বাহুবলী আৰু বাসুদেৱৰ দ্বাৰায় বঞ্চিত হৈছো সেই ক্ৰোধ সহি আছো । নহলে আমি কৃষ্ণৰ সহায়ত শত্ৰুপক্ষৰ কৰ্ণ প্ৰভৃতিক বধ কৰি নিজৰ বাহু-বলেৰে সমস্ত পৃথিৱী দাসন কৰিলো হৈতেন । ১১—১২ ॥

আমি শক্তিশালী হৈও আপোনাৰ পাশা-খেলৰ দোষতে সকলো বলহীন হৈ আছো, কিন্তু ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰহঁত মূৰ্খ হৈও অৰীন বজাবিলাকৰপৰা উপহাৰ লৈ বলী হৈছে । ১৩ ॥

মহাবাজ, আপুনি ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্মলৈ লক্ষ্য কৰক, বনবাস ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম নহয়, পণ্ডিতসকলে ৰাজত্বকেই ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম বুলি কয়। গতিকে আপুনি ক্ষত্ৰিয়-ধৰ্মত অভিজ্ঞ ক্ষত্ৰিয় হৈও ধৰ্ম-পথ নষ্ট নকৰিব। ১৪—১৫ ॥

হে মহাবাজ, আমি ৰাৰ বছৰৰ আগতেই বনবাসবপৰা ওলাই গৈ কৃষ্ণ আৰু অৰ্জুনক আনি ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰহঁতক মাৰি পেলায়। ১৬ ॥

হে মহামতি মহাবাজ, সিহঁত সৈন্ত-সু্যুহত থাকিলেও বেগেৰে গৈ সিহঁতক পৰলোকলৈ পঠিয়াম, মই অকলেই ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰহঁতক আৰু শকুনিক বধ কৰিম, দুৰ্য্যোধন, শকুনি নাইবা যদি আন কোনোবা প্ৰতিষোধী আছে তেনেহলে সেই সকলোকে মই বধ কৰিম। ১৭—১৮ ॥

হে মহাবাজ, মই এনে কৰাৰ পিছত আপুনি আকৌ বনলৈ আহিব, এনে কাৰ্য্যত আপোনাৰ আৰু কোনো দোষ নহয়। ১৯ ॥

হে তাত, হে অৰিষ্মদ, হে মহাবাজ, বিবিধ যজ্ঞ সম্পাদন কৰি পাপ-মুক্ত হৈ আমি উত্তম স্বৰ্গলৈ গমন কৰিম। ২০ ॥

হে মহাবাজ, যদি আমাৰ ৰজা অপত্তিত আৰু দীৰ্ঘ-সূত্ৰী নহয় তেনেহলে এনে হ'ব পাৰে, বিশেষতঃ আপুনি ধৰ্মপৰায়ণ। ২১ ॥

এইটো নিশ্চিত যে ধূৰ্ত ব্যক্তিক শঠতাবে নাশ কৰিব লাগে, ধূৰ্তক ধূৰ্ততাব দ্বাৰা বিনাশ কৰিলে পাপ নহয়। ২২ ॥

হে মহাবাজ, এই ভাৰত-ধৰ্মত ধৰ্ম-শাস্ত্ৰজ্ঞসকলে এক অহোৰাত্ৰকে এক বছৰৰ তুল্য জ্ঞান কৰে। ২৩ ॥

হে প্ৰভু, তেনেকৈয়ে বেদ-বাক্যতো সদায় শুনা যায় যে অতি কঠোৰে কটোৱা অলপ দিনতে এবছৰ পূৰ্ণ হয়। ২৪ ॥

যদি আপোনাৰ ওচৰত বেদ-বাক্য প্ৰমাণ হয়, তেনেহ'লে সেই অনুসাবে দিনৰ আগ-ভাগকেই এয়োদশ বছৰৰ সমান বুলি ধৰক। ২৫ ॥

হে শত্ৰুদমন, মই কোৱা যি কোনো সহায়কাৰীৰে সৈতে দুৰ্য্যোধনক বধ কৰা উচিত, নহ'লে হে মহাবাজ, সি আগতেই সমস্ত পৃথিৱী নিজৰ হাতলৈ নিব। ২৬ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, আপুনি দ্যুতপ্ৰিয় হৈ যে অজ্ঞাতবাসৰ প্ৰতিজ্ঞা কৰিছে, তাতেই আমি প্ৰায় অধঃপতিত হৈ আছো। ২৭ ॥

সেই সুহৃদ্ধন দুৰ্য্যোদ্য দুৰ্য্যোধনে গুপ্তচৰৰ দ্বাৰা আমাক বিচাৰি উলিয়াব নোৱাৰিব, এনে দেশ ক'তো দেখিবলৈ নাপাওঁ। ২৮ ॥

সেই প্ৰভাবক পুৰুষোত্তম পিছত এই বনলৈ আহি আমাৰ সকলোকে চিনাক্ত কৰি বনবাস খাটিব লগা কৰিব। ২৯ ॥

হে মহাবাজ, যদি সেই পাপিষ্ঠই কোনোমতে আমাক অজ্ঞাতবাসবপৰা উদ্ধাৰ হোৱা দেখে তেনেহ'লেও সি পুনৰ্জন্মৰ আপোনাক মাতিব আৰু নিশ্চয়

পাশা খেলত প্ৰস্তুত হ'ব, আপুনিও আমন্ত্ৰিত হৈ আকৌ পাশা খেলত হতভী হ'ব। ৩০—৩১ ॥

হে মহাৰাজ, সি অক্ষত্ৰীভাৱে অতি নিপুণ, আপোনাৰ খেলত ভেনে নৈপুণ্য নাই, ডেতিয়া আপোনাৰ হিতাহিত জ্ঞান নোহোৱা হ'ব; গতিকে পৰাজিত হৈ আকৌ বনলৈ যাব লাগিব। ৩২ ॥

হে মহাৰাজ, যদি আপুনি আমাক যাবলীয়েন দৃষ্টী কৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰে, ভেনেহ'লে বেদবিহিত ধৰ্ম্মৰ প্ৰতি সম্পূৰ্ণ দৃষ্টিপাত কৰক। ৩৩ ॥

বেদত নিশ্চয় আছে, শঠ লোকক শঠতাৰে বধ কৰা উচিত। আমি আপোনাৰ আজ্ঞা পালে তালৈ গৈ যেনেকৈ উৎকৃষ্ট বায়ুৰ সাৰথি অগ্নিয়ে তৃণ আৰু কাঠ গুৰি পেলায়, তেনেকৈ নিজ শক্তি অনুসাৰে দুৰ্দ্ধৰ্ম্মী দুৰ্য্যোধনক বধ কৰিম; গতিকে আপুনি আমাক আজ্ঞা দিয়ক। ৩৪—৩৫ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—ধৰ্ম্মৰাজ বজা যুধিষ্ঠিৰে ভীমৰ এই কথা শুনি মূৰ শুভি পাণ্ডুনন্দন ভীমসেনক সান্ত্বনা দি ক'লে, ৩৬ ॥

হে মহাৰাজ, তুমি পাণ্ডীৰ ধৰ্ম্মকাৰী অৰ্জুনেৰে সৈতে এয়োদশ বছৰৰ পিছত অৱশ্যে দুৰ্য্যোধনক বধ কৰিবা। ৩৭ ॥

হে পাৰ্শ্ব, তুমি যে কৈছা 'হে প্ৰভু, কাল পূৰ্ণ হৈছে'—এনেকুৱা স্থলত এই কথা সঁচা বুলি মোৰ বোধ হোৱা নাট; সেই হেতুকে মই মিছা কথা ক'বলৈ আগ বাঢ়িব নোৱাৰোঁ। ৩৮ ॥

হে কোণ্ডেয়, শঠতা নকৰাকৈয়ে তুমি সেই দুৰ্দ্ধৰ্ম্ম, পাপিষ্ঠ দুৰ্য্যোধনক তাৰ সহায়কবিলাকেৰে সৈতে বধ কৰিবা। ৩৯ ॥

ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে এনেকৈ ভীমক কোৱাত মহাভাগ যুধামন্যু নামে এজন মহাৰাষি আহি উপস্থিত হ'ল। ৪০ ॥

মহাত্মা ধৰ্ম্মৰাজে সেই ধাৰ্ম্মিক ৰাষি অহা দেখি শান্ত অনুসাৰে মধুপৰ্কৰ দ্বাৰা পূজা কৰিলে। ৪১ ॥

তেওঁ আসনত বহি সুস্থ হোৱাত মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ ওচৰত বহি তেওঁৰ পিনে স্তুতিপাত কৰি বান্ধা প্ৰকাৰ কৰুণ কথা ক'বলৈ ধৰিলে, ৪২ ॥

হে ভগৱান, শঠ বুদ্ধিৰ পাশা খেলত নিপুণ ধৰ্ম্মবিলাকে মোক যান্ত্ৰি নি পাশা খেলত মোৰ ৰাজ্য আৰু ধন অপহৰণ কৰিছে। ৪৩ ॥

পাশা খেল নকৰা সৰলমনা মোৰ প্ৰাণজীৱকও জ্যেষ্ঠ প্ৰিয়তমা ভাৰ্য্যাক কপটতা-পূৰ্ণ পাশা খেলত পৰাজয় কৰি পাপিষ্ঠহঁতে সভালৈ টানি নিছিল। ৪৪ ॥

আকৌ মোক পাশা খেলত পৰাজয় কৰি পছৰ চাল পিন্ধাই গভীৰ অৱণ্যত বাস কৰাইছে। ৪৫ ॥

বহু অত্যন্ত দুঃখজনক বনবাসত জড়িত দুঃখিত হৈ আছো, বিশেষকৈ সিহঁতে পাশা খেলৰ সময়ত মোৰ প্ৰতি জড়িত দাকৰণ বাক্য প্ৰয়োগ কৰিছিল। কাতৰ

হৈ বন্ধুবিলাকে পাশা-বিষয়ক আৰু অশ্বাশু-বিষয়ক যিবিলাক কথা কৈছিল, সেই বিলাক মোৰ মনত জাগি আছে, সেইবিলাক সুঁৱৰি মোৰ গোটেই ৰাতি চিন্তাতে যাবলৈ ধৰিছে । ৪৬—৪৭ ॥

আমাৰ সকলোৰে প্ৰাণ যি গাণ্ডীৱধাৰী অৰ্জ্জুনৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিছে, সেই মহাত্মা নোহোৱাত আমি মৰাৰ দৰে হৈ আছো । ৪৮ ॥

কেতিয়ানো সেই প্ৰিয়বাদী, দয়ালু, আলস্য-ৰহিত অৰ্জ্জুনক অন্ত লাভ কৰি আকৌ ঘূৰি অহা দেখিবলৈ পাম । ৪৯ ॥

হে মহৰ্ষি, আমাতকৈ দুৰ্ভগীয়া কোনো ৰজা এই পৃথিৱীত আগতে কেতিয়াবা থকা আপুনি দেখিছেনে বা শুনিছেনে ? মোৰ মনেৰে পৃথিৱীত মোতকৈ দুৰ্ভগীয়া কোনো লোক নাই । ৫০ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—হে পাণ্ডু-পুত্ৰ মহাৰাজ, আপুনি কৈছে 'মোতকৈ দুৰ্ভগীয়া পুৰুষ কোনো ক'তো নাই' । ৫১ ॥

হে নিম্পাপী, হে পৃথিৱীস্বৰ, যি ৰজাই আপোনাতকৈয়ো বেছি দুঃখ ভোগ কৰিছিল, যদি আপুনি শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰে, সেই ৰজাৰ বৃত্তান্ত এতিয়াই আপোনাৰ আগত বৰ্ণনা কৰোঁ । ৫২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—পিছত ৰজা যুধিষ্ঠিৰে তেখেতক ক'লে, হে ভগৱান, কোন ৰজা এনেকুৱা অৱস্থাত পৰিছিল সেইটো শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰিছো, আপুনি কওক । ৫৩ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—হে পৃথিৱীস্বৰ, আপোনাতকৈও যে অতি দুখী ৰজা আছিল, সেই বিৱৰণ আপুনি ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে একান্ত মনেৰে শুনক । ৫৪ ॥

নিষধ দেশত বীৰসেন নামে এজন প্ৰসিদ্ধ ৰজা আছিল, তেওঁৰ ধৰ্ম্মাৰ্থ-নিপুণ নল নামে এজন পুত্ৰ আছিল । ৫৫ ॥

আমি শুনিছো, সেই নল ৰজাই পুষ্কৰৰ হাতত কপট পাশা খেলত পৰাজিত হৈ আৰু অতিশয় দুঃখত পীড়িত হৈ ভাৰ্য্যাৰে সৈতে বনত বাস কৰিছিল । ৫৬ ॥

হে মহাৰাজ, বনবাস খটাৰ সময়ত তেওঁৰ লগত ভৃত্য, দাস, ৰথ, ভাই-ককাই, বন্ধু-বান্ধৱ আদি একোৱেই নাছিল, তেওঁ সেই বিষয়ে কেতিয়াবা চিন্তা কৰিছিল । ৫৭ ॥

কিন্তু আপুনি দেৱ-সদৃশ বীৰ ভ্ৰাতৃবৃন্দ আৰু ব্ৰহ্মজ্ঞ ভেজস্বী বিপ্ৰসমূহেৰে পৰিহৃত হৈ আছে, সেই কাৰণে আপুনি শোক কৰা উচিত নহয় । ৫৮ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে,—হে কৱিচক্ৰেষ্ঠ, মহাত্মা সেই নল ৰজাৰ চৰিত বিস্তাৰিতভাৱে শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ, আমাৰ আগত আপুনি বৰ্ণনা কৰক । ৫৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বৰ নামৰ দ্বিপঞ্চাশ অধ্যায় । ৬০ ॥

॥ অধ্যায় ৫৩ ॥

॥ হংস-দময়ন্তী সংবাদ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—বীৰসেনৰ পুত্ৰ বলৰান, উৎকৃষ্ট, গুণশালী, ৰূপৱান আৰু অশ্ব-বিদ্যাও পণ্ডিত নল নামে এজন ৰজা আছিল । ১ ॥

তেওঁ সূৰ্য্যৰ নিচিনা তেজস্বী হৈ দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ দৰে সমস্ত ৰজাৰ ওপৰত আধিপত্য বিস্তাৰ কৰি যেন সইসকলৰ শিৰতহে অধিষ্ঠান কৰি আছিল । ২ ॥

তেওঁ ব্ৰহ্মনিষ্ঠ, বেদজ্ঞ, বীৰ, সত্যবাদী, সংযতেশ্ৰিয়, উদাৰ স্বভাৱৰ, ধনুৰ্দ্ধাৰী-বিলাকৰ ভিতৰত প্ৰধান, সকলোৰে ৰক্ষক, অক্ষৌহিণী-পতি, মহাত্মা, সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ আৰু সাক্ষাৎ মনুৰ দৰে বিৰাজমান হৈ আছিল । পাশা খেললৈ তেওঁৰ বৰ আসক্তি আছিল । নৰ আৰু নাৰী উভয়ে তেওঁক ভাল পাইছিল । সেই মহাত্মা নিষধ দেশৰ অধিপতি আছিল । ৩-৪ ॥

সেই সময়তেই বীৰ, সৰ্ব-গুণসম্পন্ন, ভীষণ পৰাক্ৰমী ভীম নামে বিদৰ্ভ দেশৰ এজন ৰজা আছিল । অপুত্ৰক সেই ৰজাই সন্তান কামনা কৰিছিল । সংযতচিত্ত হৈ তেওঁ সন্তানৰ নিমিত্তে অত্যন্ত যত্ন কৰিছিল । হে ভাৰত, দমন নামেৰে এজন মহৰ্ষি এদিন তেওঁৰ ওচৰলৈ আহিছিল । ৫—৬ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, ধৰ্ম্মজ্ঞ সেই ভীমে মহিষীৰে সৈতে সন্তান কামনা কৰি তেজস্বী সেই মহৰ্ষিক আদৰ-সংকাৰেৰে অতিশয় সন্তুষ্ট কৰিলে । ৭ ॥

মহা যশস্বী দমনে প্ৰসন্ন হৈ সন্তীক সেই ভীম ৰজাক এজনী কন্যাৰূপ আৰু তিনিজন উদাৰ স্বভাৱৰ পুত্ৰ লাভ কৰিবলৈ বৰ দান কৰিলে । ৮ ॥

পিছত বিদৰ্ভাধিপতিয়ে যথাসময়ত দময়ন্তী নামেৰে এগৰাকী কন্যাৰূপ আৰু দম, দান্ত আৰু দমন নামেৰে সৰ্বগুণী, কাণ্ডিমান, ভীষণ পৰাক্ৰমী তিনিজন পুত্ৰলাভ কৰিলে । ৯ ॥

সৌভাগ্যশালিনী, সুমধ্যমা দময়ন্তীয়ে ৰূপ, তেজ, যশ আৰু জীৱে সংসাৰভ অতি-গম্য খ্যাতি লাভ কৰিছিল । ১০ ॥

পিছত তেওঁ বয়সপ্ৰাপ্ত হোৱাত অলঙ্কাৰেৰে ভূষিতা শ শ দাসী আৰু শ শ সখীয়ে ইন্দ্ৰানীৰ পৰিচৰ্যা কৰাৰ দৰে তেওঁৰো পৰিচৰ্যা কৰিবলৈ ধৰিলে । ১১ ॥

পৱিত্ৰা, সুন্দৰী, ভীম-হৃদিতা দময়ন্তী সকলো আভৰণেৰে বিভূষিতা হৈ সেই সৰ্বসকলৰ মাজত উজ্জ্বল বিজুলীৰ দৰে বিৰাজ কৰি আছিল । ১২ ॥

সুদীৰ্ঘনয়না সেই কন্যা লক্ষ্মীৰ নিচিনা এনেকুৱা সুৰূপশালিনী হৈছিল যে দেৱ,

বন্ধ, মনুষ্য বা আন কোনেও তেওঁৰ সমতুল্য দেখা আৰু শুনা নাই। সেই সুন্দৰীক দেখিলে দেৱতাসকলৰো চিন্তিত প্ৰসন্নতা জন্মে। ১৩-১৪ ॥

নবশ্ৰেষ্ঠ নল বজাও নিজে কামদেৱৰ নিচিনা মূৰ্ত্তিমান হৈ পৃথিৱীৰ লোক-সকলৰ মাজত অতুলনীয় ৰূপশালী হৈছিল। ১৫ ॥

মানুহে কোতুক বশতঃ সেই দময়ন্তীৰ ওচৰত নল বজাৰ আৰু নল বজাৰ ওচৰত দময়ন্তীৰ প্ৰশংসা বাৰে বাৰে কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৬ ॥

হে কুন্তীপুত্ৰ, নল বজা আৰু দময়ন্তী—উভয়ৰে সদায় পৰস্পৰ ৰূপ আৰু গুণৰ কথা শুনোতে শুনোতেই পৰস্পৰৰ প্ৰতি অপূৰ্ণ কাম-ভাব জাগি উঠিল, আৰু সেই চিন্তায়েই হৃদয়ৰ কাম-ভাব বঢ়াই তুলিলে। ১৭ ॥

তেতিয়া নল বজাই হৃদয়ৰ কাম-বেদনা সহ্য কৰিব নোৱাৰি অন্তঃপুৰৰ সমীপত থকা নিৰ্জ্জন বনত বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৮ ॥

পিছত সেই বনত তেওঁ সোণ-বৰণীয়া পাখি থকা হাঁহ কিছুমান চৰি থকা দেখি সিহঁতৰে এটা ধৰি আনিলে। ১৯ ॥

তেতিয়া সেই চৰাইটোৱে নল বজাক কলে, তে মহাৰাজ, আপুনি মোক নামাৰিব, আপোনাৰ প্ৰিয় কাম মই সন্ধান কৰিম। ২০ ॥

এনেকৈ কোৱাত, বজাই হাঁহটো এৰি দিলে আৰু হাঁহবিলাক আকাশেদি বিদৰ্ভ নগৰলৈ উৰা মাৰিলে। ২২ ॥

তালৈ গৈ দময়ন্তীয়ে দেখা ঠাইত সেই হাঁহবোৰ পৰিলগৈ, আৰু তেওঁ সেই হাঁহবোৰ দেখিলে। ২৩ ॥

দময়ন্তীয়ে সখীদ্বিলাকেৰে সৈতে অস্ত্ৰত ৰূপৰ হাঁহবোৰক ওচৰত দেখি প্ৰফুল্ল-চিন্তে তৎক্ষণাৎ সেইবোৰক ধৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। ২৪ ॥

পিছত সেই প্ৰমোদ-বনত হাঁহবিলাক চাৰিওপিনে যেতিয়া পলাবলৈ ধৰিলে, তেতিয়া ছোৱালীবিলাকৰ প্ৰত্যেকেই একোটাকৈ হাঁহ ধৰিবৰ বাবে লৰাটপৰা কৰিবলৈ ধৰিলে। ২৫ ॥

দময়ন্তী যিটো হাঁহৰ ওচৰলৈ লৰি গৈছিল, সেই হাঁহটোৱে মানুহৰ মাতাবে দময়ন্তীক ক'লে, ২৬ ॥

হে দময়ন্তী, নিষধ দেশত নল নামে যে এজন বজা আছে, তেওঁ ৰূপত অশ্বিনী-কুম্ভাৰ নিচিনা তেওঁৰ সমান ৰূপহীন পুৰুষ নাই। ২৭ ॥

ৰূপত তেওঁ স্বয়ং মূৰ্ত্তিমান কামদেৱ। হে সুমধ্যমা, হে সুন্দৰী, যদি আপুনি তেওঁৰ ভাৰ্য্যা হ'ব পাৰে তেতিয়াহলে আপোনাৰ জনম আৰু ৰূপ সফল হ'ব। আমি দেৱতা, গন্ধৰ্ব, মানুহ, সাপ, আৰু ৰাক্ষস দেখিছো, কিন্তু তেনেকুৱা ৰূপহ পুৰুষ আমি আগেয়ে ক'তো দেখা নাই। আপুনিও ৰমণীসকলৰ ভিতৰত বহু-স্বৰূপা আৰু নল বজাও শ্ৰেষ্ঠপুৰুষ, গতিকে বিশিষ্টাৰে সৈতে বিশিষ্টৰ সংসৰ্গ উপযুক্ত হয়। ২৮—৩০ ॥

হে মহাবাজ, হাঁহটোৱে তেনেকৈ কোৱাত দময়ন্তীয়ে সেই হাঁহটোক ক'লে, তুমি তালৈ গৈ নল বজাকো এনেকৈ কোৱাটোৱে । ৩১ ॥

হে নৰনাথ, হাঁহটোৱে বিদৰ্ভ বজাৰ কন্যাক 'বাক' বুলি কৈ আকৌ নিষধ দেশলৈ আহি নল বজাৰ ওচৰত সমস্ত বৃত্তান্ত নিবেদন কৰিলে । ৩২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বৰ হংস-দময়ন্তী সংবাদ নামৰ ত্ৰিপঞ্চাশ অধ্যায় । ৫৩ ॥

॥ অধ্যায় ৫৪ ॥

॥ ইন্দু-বাবদ সংবাদ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—হে ভাৰত, দময়ন্তী হাঁহৰ কথা শুনাৰপৰা সুস্থতা পৰিত্যাগ কৰি নল বজাৰ প্ৰতি আসক্ত হ'ল । ১ ॥

তেতিয়াৰপৰা দময়ন্তীয়ে অতিশয় চিন্তা কৰি দীঘল ছমুনিয়াহ কাঢ়ি শুকাই-খীলীট ঘাবলৈ ধৰিলে, তেওঁৰ মুখ ক'লা পহিল আৰু মলিন হ'ল । ২ ॥

তেওঁ বলিয়াৰ দৰে নলক দেখা পাবলৈ উচ্ছা কৰি উদ্ধৃষ্টি কৰিবলৈ ধৰিলে, আৰু তেওঁৰ মন সদায় নলৰ ধ্যানত আসক্ত হোৱাত শৰীৰ পাণ্ডু-বৰ্ণ হ'ল । ৩ ॥

শয্যা, আসন আৰু অন্য কোনো ভোগ্য বস্তুতে তেওঁ অকণো প্ৰীতি লভিব নোৱৰা হ'ল, দিনে-ৰাতিয়ে দময়ন্তীয়ে হা হা শব্দ কৰি কান্দি কান্দি চকুৰ টিপ নমৰাকৈ কটাবলৈ ধৰিলে । ৪ ॥

পিছত সখীসকলে দময়ন্তীৰ তেনেকুৱা অৱস্থা আৰু আকৃতি জানিব পাৰি বিদৰ্ভাধিপতি বজাক ইজিতেৰে সেই বৃত্তান্ত জনালে, বজা ভীমে দময়ন্তীৰ সখী-য়েকহঁতৰপৰা সেই কথা শুনি নিজৰ কন্যাৰ এনে আচৰণ অতি গুৰুতৰ বুলি ভাবিবলৈ ধৰিলে,—মোৰ এই ছোৱালীজনীক বৰ্ত্তমান কিয় অতি অসুস্থ যেন দেখা যায় । ৫-৭ ॥

পিছত নিজে বজাই নিজ কন্যা দময়ন্তীক যৌৱন-অৱস্থা প্ৰাপ্ত হোৱা দেখি তেওঁৰ স্বয়ম্বৰ পতা উচিত বুলি স্থিৰ কৰিলে । ৮ ॥

হে প্ৰভু, সেই নৰপতিয়ে বজাবিলাকলৈ এই বুলি নিমন্ত্ৰণ পঠালে, হে বীৰ-সকল, আপোনালোকে দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰ পতা হৈছে বুলি জানিব । ৯ ॥

ভীম বজাৰ আদেশ অনুসাৰে বজাসকলে দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰৰ কথা জানিব পাৰি ভীম বজাৰ ওচৰলৈ আহিবলৈ ধৰিলে । ১০ ॥

হাতী, ঘোঁৰা আৰু বথৰ শব্দেৰে পৃথিৱী পৰিপূৰ্ণ কৰি বিচিত্ৰ ৰাজ্য আৰু

অলঙ্কাৰ পৰিধান কৰি, সুদৃশ্য সৈন্যসমূহেৰে সুসজ্জিত হৈ বজাসকল ভীম বজাৰ ওচৰলৈ আহিবলৈ ধৰিলে । ১১ ॥

মহাবাহু ভীম বজাই সেই মহাআা বজাসকলক যথাযোগ্য পূজা কৰিলে আৰু তেওঁলোক পূজিত হৈ তাতে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে । ১২ ॥

সেই সময়তেই মহাপ্রাজ্ঞ, মহাব্রত, মহাআা, দেৱৰ্ষি সপ্তম নাৰদ আৰু পঞ্চৰত ঋষি ফুৰি ফুৰি পৃথিৱীৰপৰা ইন্দ্রলোকলৈ গমন কৰিলে আৰু পূজনীয় ঋষি দুজনে দেৱৰাজৰ ভৱনত প্ৰৱেশ কৰিলে । ১৩-১৪ ॥

প্ৰভু ইন্দ্রই তেওঁলোকক পূজা কৰি পিছত সমস্ত বিষয়ৰ অক্ষয় মঙ্গল আৰু নিৰাপত্তৰ কথা সুধিলে । ১৫ ॥

নাৰদে ক'লে,—হে প্ৰভু, হে দেৱেশ্বৰ, হে মণ্বৰ, আমাৰ সদায় কুশল আৰু বজাসকল কুশলে আছে । ১৬ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে—বৃহহা বলী ইন্দ্রই নাৰদৰ কথা শুনি তেওঁকেই সুধিলে যে যিবিলাক ধাৰ্মিক বজাই জীৱনৰ আশা পৰিত্যাগ কৰি যুদ্ধত অপৰা হৈ ল্যায় যুদ্ধত শত্ৰুঘাত-মৃত্যুৰ মুখত পৰে সেইবিলাকৰ কাৰণে অভীষ্ট দিব পৰা এট মোৰ অক্ষয় লোক বিদ্যমান আছে । সেইসকল বীৰ-ক্ষত্ৰিয় নো বৰ্ত্তমান ক'ত, আমাৰ অতি প্ৰিয় অতিথি সেই বজাসকলক বৰ্ত্তমান দেখিবলৈ পোৱা নাই দেখোন । ১৭-১৯ ॥

এনেকুৱাভাৱে ইন্দ্র বজাই প্ৰশ্ন কৰাত নাৰদে ক'লে,—দেৱেশ্ব, শুনক কি কাৰণত বজাবিলাকক আপুনি দেখিবলৈ পোৱা নাই । বিদৰ্ভ বজাৰ দময়ন্তী নামে বিখ্যাত এজনী ছোৱালী আছে, তেওঁ পৃথিৱীৰ সকলো নাৰীক চেৰ পেলাইছে, হে দেৱেশ্ব, সোনকালে তেওঁৰ স্বয়ম্বৰ হব, সেই কাৰণে বজা আৰু ৰাজপুত্ৰসকল গৈছে । ২০-২২ ॥

হে মহাবলী বৃহহা, বজাবিলাকে নাৰী-বধু-স্বৰূপা সেই কন্যা পাবলৈ আশা কৰি প্ৰাৰ্থনা কৰিছে । ২৩ ॥

নাৰদে এনেকৈ কৈ থাকোঁতেই দেৱশ্ৰেষ্ঠ লোকপালসকল অগ্নিৰে সৈতে ইন্দ্রৰ সমীপত উপস্থিত হ'ল । ২৪ ॥

তেতিয়া সেই দেৱতাসকলে নাৰদৰ কথা শুনিবলৈ পালে, আৰু শুনিবলৈ তেওঁ লোক আনন্দিত হৈ ক'লে, আমিও তালৈ যাম । ২৫ ॥

হে মহাৰাজ, পিছত তেওঁলোকে নিজ নিজ দলেৰে সৈতে নিজ নিজ বাহনত থকা বজাসকল উপস্থিত সেই বিদৰ্ভ নগৰলৈ গমন কৰিলে । ২৬ ॥

হে কুন্তীপুত্ৰ, (ইপিনে) স্বয়ম্বৰ-সভাত বজাসকল উপস্থিত হোৱা শুনি মহাআা নল বজাও দময়ন্তীৰ প্ৰতি একাঙাচিত্ত হৈ যাবলৈ ধৰিলে । ২৭ ॥

পিছত সেই লোকপাল-দেৱতাসকলে বাটত মুৰ্দ্ধিধাৰী সাক্ষাৎ কামদেৱ-স্বৰূপ ৰূপালী নল বজাক পৃথিৱীত থকা দেখা পালে । ২৮ ॥

সেই লোকপালসকলে সূৰ্য্যৰ নিচিনা কাঙ্ক্ষিমান নল ৰজাক দেখি তেওঁৰ ৰূপ-সম্পদত বিস্মিত হৈ দময়ন্তী-লাভৰ সঙ্কল্প পৰিত্যাগ কৰিলে । ২৯ ॥

হে মহাৰাজ, পিছত দেৱতাসকলে নিজৰ নিজৰ বিমানবিলাক আকাশতে থৈ আকাশৰপৰা নামি নল ৰজাক ক'লে, ৩০ ॥

হে নিষধৰাজ্যেষ্ট নল, আপুনি সত্য-পৰায়ণ, আপুনি আমাক সহায় কৰক, হে নবোক্তয়, আপুনি আমাৰ দূত হওক । ৩১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত ইল্ল-নাৰদ সংবাদ নামৰ চতুঃপঞ্জাশ অধ্যায় । ৫৪ ॥

॥ অধ্যায় ৫৫ ॥

॥ নল ৰজাৰ দৌত্য ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—হে ভাৰত, নল ৰজাই দেৱতাসকলৰ ওচৰত “দূত হম” বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰি ক'লে, তাৰ পিছত ওচৰলৈ গৈ কৃতাজ্জলি হৈ তেওঁলোকক সুধিলে, ১ ॥

আপোনালোক কোন ? যিজনে মোক দূত হবলৈ কৈছে, তেওঁনো কোন ? মইনো আপোনালোকৰ কি কাৰ্য্য কৰিব লাগে, সেইবিলাক যথার্থভাৱে আপোনা-লোকে মোক কওক । ২ ॥

নল ৰজাই সোধাত ইল্লই ক'লে,—শুনক, আমি দেৱতা, দময়ন্তীৰ কাৰণে আমি আহিছো । ৩ ॥

হে পাৰ্থিৱ, মই ইল্ল, এওঁ অগ্নি, এওঁ জলাধিপতি বৰুণ আৰু এওঁ মানুহৰ শৰীৰ নাশ কৰা যম । ৪ ॥

হে মহাৰাজ, আমি অহাৰ বাতৰি আপুনি দময়ন্তীক জনাওকগৈ, আৰু কওকগৈ, ইল্ল প্ৰভৃতি দেৱগণ স্বয়ম্বৰ চাবলৈ স্বয়ম্বৰ-সভালৈ আহি আছে । ৫ ॥

ইল্ল, অগ্নি, বৰুণ আৰু যম দেৱতাসকলে তোমাক পাবলৈ ইচ্ছা কৰে, তেওঁলোকৰ ভিতৰত এজন দেৱতাক তুমি পতিক্ৰমে বৰণ কৰা । ৬ ॥

ইল্লই এনেকৈ কোৱাত নল ৰজাই কৃতাজ্জলি হৈ ক'লে,—যি কন্যা লাভ কৰিবলৈ মই আহিছো, আপোনালোকো সেই কন্যাৰ কাৰণেই আহিছে ; গতিকে মোক তালৈ দূত কৰি পঠোৱাটো আপোনালোকৰ উচিত নহয় । ৭ ॥

হে দেৱতাসকল, কোন পুৰুষে নিজৰ বাহিত স্ত্ৰীৰ আগত আনৰ অভিপ্ৰায় এনেকৈ ক'ব পাৰে ? সেই কাৰণে আপোনালোকে মোক ক্ষমা কৰক । ৮ ॥

দেৱতাসকলে ক'লে,—হে নিৰধাৰিপতি, আপুনি পূৰ্বতেই 'কৰিম' বুলি আমাক প্ৰতি
জ্ঞতি দিছে, এতিয়া কিয় নকৰিব, সোনকালে যাওক । ১৯ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—দেৱতাসকলে এনেকৈ কোৱাত নল বজাই আকৌ ক'লে,
দময়ন্তীৰ ভৱন অতি সুবক্ষিত, মই তাত কেনেকৈ প্ৰৱেশ কৰিম ? ২০ ॥

'প্ৰৱেশ কৰিব পাৰিব', এই বুলি ইন্দ্ৰই আকৌ তেওঁক ক'লে । তেতিয়া তেওঁ
'বাক' বুলি কৈ দময়ন্তীৰ ভৱনলৈ গমন কৰিলে । ২১ ॥

তাত সখীসকলে বেৰি থকা শৰীৰৰ কাণ্ডিৰে দীপ্তিমতী বৰ-বৰ্ণিনী বৈদৰ্ভীক
নলে দেখিলে । ২২ ॥

অতি সুকোমলাঙ্গী, তন্নীমধ্যা, সুনয়না, দময়ন্তীয়ে যেন নিজৰ প্ৰভাৱে চন্দ্ৰকো-
চৰ পেলাইছে । ২৩ ॥

সেই চাক-হাসিনীক দেখা মাত্ৰকেই তেওঁৰ কাম-ভাৱ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে, কিন্তু
সত্য বন্ধা কৰিবৰ কাৰণে হৃদয়ৰ কাম-বেদনা কোনোমতে দমন কৰি থাকিল । ২৪ ॥

পৰম ৰমণীয়া আৰু মাননীয়া সেই ৰমণীসকল নল বজাক দেখি তেওঁৰ
প্ৰভাৱত জ'ই পৰি নিজ নিজ আসনৰপৰা সসজ্জমে থিয় হ'ল । ২৫ ॥

তেওঁলোকে তেওঁৰ প্ৰতি বিস্ময়েৰে সৈতে অতি প্ৰীতি লাভ কৰি কথাৰে অভাৰ্ঘনা
নকৰি কেৱল মনে মনে প্ৰশংসা কৰিবলৈ ধৰিলে, ২৬ ॥

আহা ! এই মহাআৰ কি ৰূপ, কি কাণ্ডি, কি ধৈৰ্য্য ! এওঁ কোন ? এওঁ
নিশ্চয় দেৱতা, যক্ষ নাইবা গন্ধৰ্ব্ব । ২৭ ॥

সেই লাজকুৰীয়া উত্তম ৰমণীবিলাকে তেওঁৰ প্ৰভাৱত অভিভূত হৈ তেওঁক একোকে
কবলৈ সমৰ্থ নহ'ল । ২৮ ॥

পিছত দময়ন্তীয়ে মিচিকিয়া হাঁহিৰে বিস্ময়েৰে সৈতে বিস্ময়াপন্ন সেই বীৰ নল
বজাক কবলৈ ধৰিলে, ২৯ ॥

হে বীৰ, আপোনাৰ কোনো অজ্ঞতে খতি-খুণ নাই, হে মোৰ হৃদয়ৰ কাম-
উদ্ধীপক, আপুনি কোন, আপুনি দেৱতুল্য, হে নিম্পাপ, আপুনি কোন মই
জানিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ । ৩০ ॥

ৰজাৰ শাসন অতি উগ্ৰ আৰু মোৰ এই কক্ষণ অতি সুবক্ষিত । আপুনি
কেনেকৈ অলক্ষিতে ইয়ালৈ আহিল ? দময়ন্তীয়ে এইদৰে কোৱাত নল বজাই তেওঁৰ
প্ৰত্যুত্তৰ দিলে । ৩১ ॥

নল বজাই ক'লে,—হে কল্যাণী, মই নল বজা বুলি জানিবা, দেৱতাৰ দূত
হৈ ইয়ালৈ আহিছো, ইন্দ্ৰ, অগ্নি, বৰুণ আৰু যম— এই কেইজন দেৱতাই তোমাক
লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে । হে সুন্দৰী, তেওঁলোকৰ ভিতৰত যি কোনো এজন
দেৱতাক তুমি পতি-ৰূপে বৰণ কৰা । ২২-২৩ ॥

মই তেওঁলোকৰ প্ৰভাৱতেই মানুহৰ অলঙ্কিত হৈ তোমাৰ কক্ষত প্ৰৱেশ কৰিছো, গতিকে প্ৰৱেশৰ সময়ত মোক কোনেও দেখিবলৈ পোৱা নাই আৰু নিবাৰণ কৰিবও পৰা নাই । ২৪ ॥

হে ভদ্ৰা, দেৱতাসকলে যি কাৰণে মোক পঠিয়াইছে, হে কল্যাণী, সেই কথা তুমি শুনিলা, এতিয়া তোমাৰ যেনে ইচ্ছা সেইৰূপে কাম কৰ' । ২৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বত নল ৰজাৰ দৌত্য নামৰ পঞ্চ-পঞ্চাশ অধ্যায় । ৫৫ ॥

॥ অধ্যায় ৫৬ ॥

॥ নলৰ ৰজাৰ দৌত্য ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—দময়ন্তীয়ে দেৱতাবিলাকৰ উদ্দেশ্যে শ্ৰদ্ধাৰে সৈতে নমস্কাৰ কৰি হাঁহি মাৰি নল ৰজাক ক'লে,—হে মহাৰাজ, আপুনি মোৰে সৈতে প্ৰণয় কৰক, আপোনাৰ কি কাম মই কৰিম, কওক । ১ ॥

হে ঈশ্বৰ, মই আৰু মোৰ যিখিনি সম্পত্তি আছে, সেই সকলো নিশ্চয় আপোনাৰ অধীন, আপুনি প্ৰণয় প্ৰকাশ কৰক । ২ ॥

হে মহাৰাজ, হাঁহবোৰৰ কথাই মোক দহি পেলাবলৈ ধৰিছে । হে বীৰ, আপোনাৰ কাৰণেই মই ৰজাবিলাকক একত্ৰিত কৰিছো । ৩ ॥

হে মানদ, আপোনাক ভজি থকা দেখিও যদি আপুনি মোক প্ৰত্যাখ্যান কৰে তেনেহলে মই আপোনাৰ কাৰণে বিষ, অগ্নি, পানী অথবা জৰী অৱলম্বন কৰি প্ৰাণ ত্যাগ কৰিম । ৪ ॥

দময়ন্তীয়ে এইদৰে কোৱাত নল ৰজাই তেওঁক প্ৰত্যুত্তৰ দিলে—দেৱতাসকলে বাঞ্ছা কৰাতো কিয় তুমি মানুহলৈ মন মেলিছা ? ৫ ॥

মই যে মহাত্মা লোকপাল ঈশ্বৰসকলৰ চৰণ-ৰেণুৰ সমানো নহওঁ, গতিকে তোমাৰ মন তেওঁলোকেতে প্ৰবৃত্ত হওক । ৬ ॥

হে নিৰ্ম্মলাঙ্গী, দেৱতাসকলৰ অপ্ৰিয় আচৰণ কৰিলে মানুহৰ মৃত্যু হয় ; গতিকে তুমি মোক ৰক্ষা কৰ' , উত্তম দেৱতাসকলক বৰণ কৰ' । ৭ ॥

নিশ্চয় দেৱতাক পালে নিৰ্ম্মল বস্ত্ৰ আৰু সেইদৰে স্বৰ্গীয় বিচিত্ৰ-মালা আৰু উত্তম অলঙ্কাৰ পৰিধান কৰিব পাৰিবা । ৮ ॥

যিজনে এই সমস্ত পৃথিৱী প্ৰজন কৰি তাক আকৌ গ্ৰাস কৰে, সেই দেৱেশ্বৰ অগ্নিক কোন নাৰীয়ে স্বামী বৰণ নকৰে । ৯ ॥

সমস্ত প্ৰাণী যাৰ দণ্ডৰ ভয়তে ধৰ্ম-নিৰত থাকে সেই ধৰ্মবাজকনো কোন নাৰীয়ে পতি বৰণ নকৰে ! ১০ ॥

সমস্ত দৈত্য-দানৱ-দমনকাৰী সকলো দেৱতাৰ অধিপতি ধৰ্মাত্মা মহাত্মা ইন্দ্ৰক পালে কোন নাৰীয়ে পতিকেপে নভজে ! ১১ ॥

যদি তোমাৰ মনত অভিলাষ জন্মে তেনেহলে লোকপালসকলৰ ভিতৰত বৰ্ণ-দেৱকে নিঃশঙ্কচিত্তে পতিকেপে বৰণ কৰাঁ। এই বন্ধুৰ কথা তুমি শুনা। ১২ ॥

নিষধ বজাই এইদৰে কোৱাত বেজাৰৰ চকুলোৰে দময়ন্তীৰ চকু ছটি ভৰি পৰিল, তেতিয়া তেওঁ নলক কবলৈ ধৰিলে, ১৩ ॥

হে পৃথিৱীশ্বৰ, মই দেৱতাসকলক নমস্কাৰ কৰি আপোনাৰ ওচৰত সত্য কৰি কওঁ যে, মই আপোনাকহে স্বামীৰূপে বৰণ কৰিম। ১৪ ॥

তেতিয়া নল বজাই কঁপি কঁপি কৃতাজলি হৈ থকা দময়ন্তীক ক'লে,—হে কল্যাণী, মই দেৱতাৰ দূত হৈ আহিছো, হে ভদ্ৰা, তোমাৰ ইচ্ছানুসাৰে ব্যৱস্থা কৰিব। ১৫ ॥

বিশেষকৈ, মই দেৱতাসকলৰ আগত প্ৰতিজ্ঞাতি দি আনৰ কাৰণে যত্ন কৰি কেনেকৈনো মই নিজৰ কাৰণে এই বিষয়ত উৎসাহ দেখুৱাব পাবোঁ, ১৬ ॥

হে ভদ্ৰা, যদি মোৰ পক্ষে এই স্বাৰ্থ ধৰ্ম-বিকল্প নহয়, তেনেহলে মই এনে স্বাৰ্থত সন্মত হ'ব পাৰোঁ, কিন্তু তুমি সেই কাম কৰিলে সি ধৰ্ম-বিকল্পও নহয়, গতিকে তুমি যথাবিধি ব্যৱস্থা কৰাঁ। ১৭ ॥

প্ৰত্যাখ্যাতা দময়ন্তীয়ে মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি নল বজাক লাহে লাহে মধুৰকৈ ক'বলৈ ধৰিলে, ১৮ ॥

হে নৰেশ্বৰ, যি কামত আপোনাৰ কোনো প্ৰকাৰ দোষ নহয়, তেনেকুৱা এটা উত্তম উপায় মই দেখিছো। ১৯ ॥

নে নৰশ্ৰেষ্ঠ, মোৰ স্বয়ম্বৰ-সভালৈ ইন্দ্ৰ আদি দেৱতাসকল আৰু আপুনি একেলগে আহিব। ২০ ॥

হে নৰেশ্বৰ, পিছত দেৱতাসকলৰ ওচৰতেই আপোনাক মই বৰণ কৰিম, এনে কৰিলে কোনো দোষ নহয়। ২১ ॥

দময়ন্তীয়ে এনেকৈ কোৱাত দেৱতাসকল থকা ঠাইলৈ নল বজা উভতি গ'ল। ২২ ॥

মহেশ্বৰ লোকপাল দেৱতাসকলে তেওঁক ঘূৰি অহা দেখি সকলো হতাশ সুধিলে, ২৩ ॥

হে নিম্পাপ বজা, তুমি পৱিত্ৰ মনৰ, হাঁহি মুখে থকা দময়ন্তীক দেখিলানে ? তেওঁ আমাৰ বিষয়ে কি কৈছে কোৱাচোন। ২৪ ॥

নল বজাই ক'লে,—আপোনালোকৰ আদেশ অনুসাৰে মই হাতত দণ্ড লৈ জৰা-গ্ৰস্ত লোকে বোঢ়ি থকা দময়ন্তীৰ গুৱনৰ বৃহৎ-কক্ষত প্ৰৱেশ কৰিলো। ২৫ ॥

আপোনালোকৰ প্ৰভাৱতেই সেই ৰাজ-কুমাৰীৰ বাহিৰে আন কোনো মানুহে মোক প্ৰৱেশ কৰোঁতে নেদেখিলে । ২৬ ॥

পিছত মই তেওঁৰ সখীয়েকহঁতক দেখিলো, তেওঁলোকেও মোক দেখিলে, হে দেৱেশ্বৰহ্ৰদ, মোক দেখি সকলো বিস্মিত হ'ল । ২৭ ॥

হে উত্তম দেৱহ্ৰদ, উজ্জল মুখৰ দময়ন্তীৰ ওচৰত আপোনালোকৰ কথা বৰ্ণনা কৰাত তেওঁ আপোনালোকৰ প্ৰতি আগ্ৰহ নেদেখুৱাই মোকেই বৰণ কৰিবলৈ উদ্যত হ'ল । ২৮ ॥

সেই বালিকাই ক'লে,—হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, দেৱতাসকলেৰে সৈতে আপুনিও মোৰ স্বয়ম্বৰ-সভালৈ আহিব । ২৯ ॥

হে নিষধৰাজ, হে মহাবাহু, তেওঁবিলাকৰ সাক্ষাততে মই আপোনাক বৰণ কৰিম । এনে কৰিলে আপোনাৰ কোনো দোষ নহয় । ৩০ ॥

হে ত্ৰিদশেশ্বৰ দেৱতাসকুল, মই সবিশেষে যথাৰ্থভাৱে সকলো কথা নিৰ্বেদন কৰিলো । এতিয়া আপোনালোকেই এই বিষয়ে যেনে মন যায় কৰক । ৩১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত নল-ৰজাৰ দৌত্য নামৰ ষটপঞ্চাশ অধ্যায় । ৫৬ ॥

॥ অধ্যায় ৫৭ ॥

॥ দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—ৰজা ভীমে শুভ-কালত পৱিত্ৰ স্নান আৰু তিথিত ৰজাসকলক স্বয়ম্বৰ-সভালৈ আহ্বান কৰিলে । ১ ॥

সেই কথা শুনি ৰজাসকল কাম-পীড়িত হৈ দময়ন্তীক লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি স্বয়ম্বৰ-সভালৈ শীঘ্ৰে গমন কৰিলে । ২ ॥

যেনেকৈ ডাঙৰ সিংহ পৰ্ব্বতত প্ৰৱেশ কৰে, তেনেকৈ তেওঁলোকো তোৰণ-বিৰাজিত সুৱৰ্ণ-স্তম্ভমণ্ডিত স্বয়ম্বৰ-সভাত প্ৰৱেশ কৰিলে । ৩ ॥

সুমাঞ্জিত মণি আৰু কুণ্ডল-বিভূষিত সুৰভি-মালা পিন্ধা ৰজাসকল বিবিধ আসনত বহাত স্বয়ম্বৰ-সভা অতি মনোহৰ হৈ পৰিল । ৪ ॥

নাগগণে বেৰি থকা ভগৱতীৰ দৰে আৰু বাঘেৰে পৰিপূৰ্ণ পৰ্ব্বতৰ গুহাৰ নিচিনা শ্ৰেষ্ঠ পুৰুষসকলেৰে পৰিপূৰ্ণ সেই ৰাজ-সভাত তেওঁলোকৰ পৰিঘৰ নিচিনা স্থূল, সু-মনোহৰ, ডাঙৰ-দীঘল বাহুবিলাকক পঞ্চশীৰ্ষ সাপৰ নিচিনা দেখা গৈছিল । ৫-৬ ॥

বজাসকলৰ মনোহৰ চুলি, নাক, চকু আৰু জয়গলেৰে সুশোভিত মুখ আকাশৰ
লক্ষ্যৰ দৰে শোভনীয় হৈছিল । ৭ ॥

পিছত শুভবদনা দময়ন্তীয়ে নিজৰ কান্তি আৰু লাৱণ্যেৰে বজাসকলৰ নয়ন-মন
আকৰ্ষণ কৰি স্বয়ম্বৰ-সভাত প্ৰৱেশ কৰিলে । ৮ ॥

সেই মহাত্মা বজাসকলৰ দৃষ্টি দময়ন্তীৰ শৰীৰৰ যি যি অৱয়ৱত পৰিল, সেই
সেই অৱয়ৱতেই লাগি ব'ল। তাৰপৰা আঁতৰি নগল । ৯ ॥

তাৰ পিছত, হে ভাৰত, সভাত থকা বজাসকলৰ নাম উচ্চাৰিত হোৱাত দময়-
ন্তীয়ে একে ৰূপৰ পাঁচজন পুৰুষ সত্ৰৰ ভিতৰত দেখিবলৈ পালে । ১০ ॥

আৰু সেইবিলাকৰ সকলোটিকেই একে আকাৰৰ যুষ্টিমান দেখি সন্দিগ্ধ হৈ
কোনজন নল বজা চিনিব নোৱাৰিলে । ১১ ॥

মানিনী দময়ন্তীয়ে সেই পাঁচজনৰ ভিতৰত যিজনলৈকে চায়, তেওঁকেই নল বজা
যেন দেখে, গতিকে তেওঁ চিন্তা কৰি কৰি মনতে ভাবিবলৈ ধৰিলে, ১২ ॥

হে ভাৰত, মই কেনেকৈ দেৱতাসকলক চিনি পাম আৰু কেনেকৈ নল
বজাক চিনিব পাৰিম, এইদৰে চিন্তা কৰি সেই বিদৰ্ভকুমাৰী অতিশয় দুঃখিত
হ'ল । ১৩ ॥

হে ভাৰত, দেৱতাসকলৰ যিবিলাক চিহ্ন বৃদ্ধসকলৰপৰা শুনিবলৈ পোৱা যায়
সেই দেৱচিহ্নবিলাকৰ বিষয়ে দময়ন্তীয়ে মনতে আলোচনা কৰিবলৈ ধৰিলে । ১৪ ॥

পৃথিৱীত থকা দেৱতাসকল এজনৰো সেই চিহ্নবিলাক দেখিবলৈ পোৱা নাযায় ।
এনেদৰে বহু প্ৰকাৰ অনিশ্চয়তাৰে বহুত ভাবি-চিন্তি দেৱতাসকলৰ শৰণাপন্ন
হোৱাই সেই সময়ৰ কাম বুলি দময়ন্তীয়ে মানি ললে, আৰু কঁপি কঁপি কৃতজ্ঞালি
হৈ সেই দেৱতাসকলক মনেৰে আৰু ৰাক্যেৰে নমস্কাৰ কৰি এনেকৈ ক'বলৈ
ধৰিলে,—মই ইহাবিলাকৰ মুখে নিষধাধিপতিৰ কথা শুনি যেতিয়া তেওঁকে পতি-
ৰূপে বৰণ কৰিছো, সেই সত্য বন্ধাৰ কাৰণে দেৱতাসকলে মোক সেই নল বজাক
দেখুৱাই দিয়ক । ১৫—১৭ ॥

মই মন আৰু বাক্যেৰেও যিহেতুকে ব্যভিচাৰ কৰা নাই, দেৱতাসকলে মোক
সেই সত্য বন্ধাৰ কাৰণে সেই নল বজাক চিনাই দিয়ক । ১৮ ॥

যেনেকৈ দেৱতাসকলে নিষধ দেশৰ বজাক মোৰ পতি নিৰ্দ্ধিষ্ট কৰি দিছে,
সেই সত্য বন্ধাৰ কাৰণে দেৱতাসকলে সেই নল বজাক মোক জ্ঞাত কৰি দিয়ক । ১৯ ॥

নল বজাক আৰাধনা কৰিবৰ কাৰণে এই স্বয়ম্বৰ-ৰূপ জ্ঞাত যেনেকৈ মই আৰম্ভ
কৰিছো, সেই সত্য বন্ধাৰ কাৰণে দেৱতাসকলে মোক নল বজাক বিদিত কৰি
দিয়ক । ২০ ॥

মহেশ্বৰ লোকপালসকলে নিজ নিজ ৰূপ ধাৰণ কৰক, যেতিয়া মই সেই পুণ্য-
লোক নল বজাক জানিব পাৰিম । ২১ ॥

দেৱতাসকলে দময়ন্তীৰ সেই শোক আৰু বিলাপৰ কৰুণ বাক্য শুনি, নল ৰজাৰ প্ৰতি তেওঁৰ একান্ত আসক্তি, যথার্থ অনুৰাগ, চিত্তশুদ্ধি, বুদ্ধি, ভক্তি আৰু প্ৰযুক্তি জানিব পাৰি সামৰ্থ্যানুসাৰে নিজৰ নিজৰ প্ৰখ্যাত ৰূপ ধাৰণ কৰিলে । ২২-২৩ ॥

পিছত দময়ন্তীয়ে ছায়াহীন, ঘাম নোলোৱা, নিমেষ নোহোৱা চকুৰে, জঁই নপৰা মালাৰে, ধূলি নলগা শীৰবেৰে আৰু মাটি নোহোৱাকৈ থকা দেৱতাসকলক দেখিবলৈ পালে । ২৪ ॥

কিন্তু নৰপাল নল ৰজা ছায়াশূন্য হৈ, ঘাম আৰু ধূলিৰে লেটি পেটি হৈ চকু পচাবি জঁই পৰা মালা পিন্ধি ভূমিষ্ঠ হৈ থাকিল । ২৫ ॥

হে ভাৰত,-হে পাণ্ডৱ, দময়ন্তীয়ে তেতিয়া দেৱতাসকলক আৰু পুণ্যলোক নল ৰজাক বৰণ কৰিলে । ২৬ ॥

সুদীৰ্ঘনয়না সেই ৰাজকুমাৰীয়ে লাজ পাই তেওঁৰ কাপোৰৰ আঁচলত ধৰি তেওঁৰ ডিঙিত অতি মনোহৰ বৰমাল্য প্ৰদান কৰিলে । ২৭ ॥

হে ভাৰত, বৰবৰ্ণিনী দময়ন্তীয়ে তেওঁক পতি-ৰূপে বৰণ কৰাত সভাত থকা ৰজাবিলাকে তৎক্ষণাৎ হাহাকাৰ ধ্বনি কৰি উঠিল । ২৮ ॥

হে ভাৰত, কিন্তু দেৱতা আৰু মহৰ্ষিসকলে বিস্মিত হৈ নল ৰজাক প্ৰশংসা কৰি 'সাধু সাধু' শব্দ কৰিলে । ২৯ ॥

হে কুকনন্দন, বীৰসেনৰ পুত্ৰ নল ৰজাই বৰাৰোহা দময়ন্তীক আশ্বাস দি প্ৰহৃষ্টচিত্তে কবলৈ ধৰিলে, ৩০ ॥

হে কল্যাণী, তুমি দেৱতাসকল উপস্থিত থাকোঁতেও যে মোক বৰণ কৰিলা, সেই কাৰণে তুমি মোক তোমাৰ আজ্ঞানুৱৰ্ত্তী স্বামী বুলি জানিবা । ৩১ ॥

হে শুচিচিন্তা, মই তোমাৰ ওচৰত সঁচাকৈ কৈছো, মোৰ শৰীৰত প্ৰাণ থকা পৰ্য্যন্ত মই তোমাৰ হৈ থাকিম । ৩২ ॥

দময়ন্তীয়েও কৃতজ্ঞলিপূৰ্বক তেনেকুৱা কথাবে নল ৰজাক অভিনন্দন কৰাৰ পিছত তেওঁলোক পৰস্পৰে প্ৰীত হৈ অগ্নি প্ৰভৃতি দেৱতাসকলক দেখি মনে মনে তেওঁলোকৰ শৰণাগত হ'ল । ভীম-নন্দিনীয়ে নল ৰজাক বৰণ কৰাত মহা-প্ৰভৱ লোকপাল দেৱতাসকল আনন্দিত হৈ নল ৰজাক আঁঠটা বৰ প্ৰদান কৰিলে । লচাপতি ইন্দ্ৰই প্ৰীত হৈ যজ্ঞত প্ৰত্যক্ষ দৰ্শন প্ৰদান আৰু উত্তম শুভ গতিৰ বৰ প্ৰদান কৰিলে । অগ্নিয়ে নল ৰজাই যি য'তে ইচ্ছা কৰিব তাতেই অগ্নিৰ আৱিৰ্ভাৱ হোৱাৰ আৰু অগ্নিৰ সদৃশ লোকসকল উজ্জ্বল হোৱাৰ বৰ প্ৰদান কৰিলে । যম ৰজাই অমৃত বিশিষ্ট ৰস আৰু ধৰ্ম্মত বিশিষ্ট মতি হ'বলৈ বৰ প্ৰদান কৰিলে । ৩৩-৩৭ ॥

জলাধিপতি বক্ৰগদেৱে যি ঠাইত নল ৰজাই ইচ্ছা কৰে সেই ঠাইতেই জলৰ আৱিৰ্ভাৱ হোৱাৰ আৰু উত্তম গন্ধযুক্ত মালা পোৱাৰ বৰ দান কৰিলে । তেওঁলোক প্ৰত্যেকেই এইদৰে দুটা দুটাকৈ বৰ প্ৰদান কৰিলে । ৩৮ ॥

সেই দেৱতাসকলে নল বজাক এইদৰে বৰ প্ৰদান কৰি স্বৰ্গলৈ প্ৰস্থান কৰিলে । বজাসকল নল-দময়ন্তীৰ বিবাহ দেখি বিস্মিত আৰু হৰ্ষিত হৈ নিজ নিজ ঠাইলৈ গমন কৰিলে । ৩৯ ॥

বজাসকল যোৱাৰ পিছত মহাত্মা নৰপতি ভীমে মনত প্ৰীতি লাভ কৰি নল বজাৰে সৈতে দময়ন্তীৰ বিবাহ সম্পাদন কৰিলে ।

শ্ৰেষ্ঠ মানৱ নিষধৰাজ নিজ অভিলಾষ অনুসাৰে কিছুদিন তাত বাস কৰি ভীম বজাৰ আজ্ঞা লৈ নিজ নগৰলৈ প্ৰত্যাগমন কৰিলে । হে মহাৰাজ, যেনেকৈ দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই শচীৰে সৈতে বিলাস কৰে, তেনেকৈ পুণ্যলোক নল বজাই সেই নাৰী-বড় দময়ন্তীক পাই তেওঁৰে সৈতে বিলাস কৰিবলৈ ধৰিলে । অত্যন্ত হৰ্ষ-সূৰ্য্যৰ নিচিনা প্ৰতাপশালী বীৰ নল বজাই প্ৰজাসমূহক ধৰ্ম্মানুসাৰে প্ৰতিপালন কৰি তেওঁলোকৰ মনোৰঞ্জন কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু নহুষ-তনয় যযাতিৰ দৰে অশ্বমেধ যজ্ঞেৰে পূজা কৰিলে । ৪১—৪৪ ॥

বুদ্ধিমান নল বজাই আন আন বহুপ্ৰকাৰ দক্ষিণাৰে সৈতে কৃতু নামৰ যজ্ঞেৰে দেৱপূজা কৰিলে, আৰু দেৱ-সদৃশ নল বজাই দময়ন্তীৰে সৈতে মনোৰম বন আৰু উপবনত বিহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৪৫ ॥

পিছত মনস্বী নল বজাই দময়ন্তী দেৱীত ইন্দ্ৰসেন নামেৰে এটি পুত্ৰ আৰু ইন্দ্ৰ-সেনা নামেৰে এজনী ছোৱালী জন্ম দিলে । ৪৬ ॥

এইদৰে সেই বসুধাধিপ নলে যথাসময়ত যজ্ঞ-ক্ৰিয়া আৰু যথাসময়ত বিহাৰ-ক্ৰিয়া কৰি ধন-সম্পদেৰে পৰিপূৰ্ণ ধৰণী ৰক্ষা কৰিবলৈ ধৰিলে । ৪৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বত দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰ নামক সপ্তপঞ্চাশ অধ্যায় । ৫৭ ॥

॥ অধ্যায় ৫৮ ॥

॥ কলি আৰু দেৱতাৰ সংবাদ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—ভীম-দুহিতা দময়ন্তীয়ে নৈষধ বজাক বৰণ কৰাৰ পিছত মহা তেজস্বী লোকপালসকল স্বৰ্গলৈ উলটি যাওঁতে কলিৰে সৈতে দ্বাপৰক আহিবলৈ ধৰা দেখিলে । ১ ॥

বল আৰু ব্ৰতাসুৰক বধ কৰোঁতা ইন্দ্ৰই দ্বাপৰেৰে সৈতে কলিক অহা দেখি সুখিলে,—হে কলি, তুমি দ্বাপৰেৰে সৈতে কলৈ গমন কৰিছা, কোৱাঁ । ২ ॥

তেতিয়া কলিয়ে ইন্দ্ৰক ক'লে, মোৰ মন দময়ন্তীত আসক্ত হৈছে, সেই কাৰণে মই তেওঁৰ স্বয়ম্বৰ-সভালৈ গৈ তেওঁকে লাভ কৰিব খুজিছো । ৩ ॥

ইজাই হাঁহি ভেটক ক'লে;—সেই দময়ন্তীয়ে দেহতাসকলক সন্ধান
সাধাততে নল বজাক পতিৰূপে বৰণ কৰিছে । ৪ ॥

ইজাই কলিক এনেকৈ কোৱাত কলি ক্লান্ত হৈ সেই দেহতাসকলক সন্ধান
কৰি এইদৰে ক'লে,—দময়ন্তীয়ে দেহতাসকল উপস্থিত থকা সত্ত্বেও মানুহক পতি-
ৰূপে বৰণ কৰিছে । ৫ ॥

দেহতাসকলৰ আগত মানুহক যে ভেট পতিৰূপে বৰণ কৰিলে সেই নিমিত্তে
ভেট ভীষণ দণ্ড পোৱা উচিত । ৬ ॥

কলিয়ে এইদৰে 'কোৱাত' সেই দেহতাসকলে প্রত্যুত্তৰ কৰিলে,—দময়ন্তীয়ে
অসম্মৰ অজ্ঞানুসাৰে নল বজাক বৰণ কৰিছে । ৭ ॥

কোন কৰ্ম্মণীয়েনো সকলো গুণসম্পন্ন নল বজাক আশ্রয় নকৰিব ? বজা নলে
যথারূপে ব্ৰত আচৰণ কৰি নিখিল বেদধৰ্ম্ম জানিছে । ৮ ॥

পঞ্চম আখ্যানৰে সৈতে যিজনে চাৰি বেদ অধ্যয়ন কৰিছে, যাৰ ঘৰত ধৰ্ম্ম
অনুসাৰে যজ্ঞত নিতৌ দেহতাসকল পৰিতৃপ্ত হয়, যিজন বৃহত্ৰিজ্ঞ, সত্যবাদী,
হিংসামুখ্য হৈ আছে, যিজন পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ আৰু দেহতুল্য, যি বজাত দক্ষতা, ধৈৰ্য্য,
জ্ঞান, তপস্যা, শৌচ, দম, আৰু শম—এইবিলাক গুণ সদায় বৰ্ত্তমান, ৯-১০ ॥

হে কলি, এনেহে গুণী নল বজাক যি শাপ দিবলৈ ইচ্ছা কৰে, সেই মুঢ়-
জনে নিজকেহে শাপ দিয়ে, আৰু নিজকে 'নিজে' বধ কৰে । ১১ ॥

হে কলি, এনেকুৱা গুণৱান পুৰুষক যিজনে শাপ দিবলৈ ইচ্ছা কৰে, সি
নিশ্চয় কষ্টদায়ক অগাধ নৰকৰ হৃদত-নুৰ গৈ থাকে । দ্বাপৰ আৰু কলিক এই-
দৰে কৈ দেহতাসকল স্বৰ্গধামলৈ গুচি গ'ল । ১২ ॥

দেহতাসকল যোৱাৰ পিচত কলিয়ে দ্বাপৰক কৰলৈ ধৰিলে, হে দ্বাপৰ, মই
কোপ সঞ্চার কৰিব নোৱাৰোঁ । নল বজাৰ শৰীৰত মই বাঁস কৰিম, 'ভেটক
ৰাজ্যচ্যুত কৰিম, আৰু দময়ন্তীৰে সৈতে বিচ্ছেদ ঘটাম, তুমি পাশাত সোমাই
মোক সহায় কৰিবা । ১৩-১৪ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত কলি আৰু দেহতাৰ
সংবাদ নামৰ অষ্টপঞ্চাশ' অধ্যায় । ৫৮ ॥

॥ অধ্যায় ৫৯ ॥

॥ নল বজাৰ পাশা-খেলা ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—কলিয়ে দ্বাপৰেৰে সৈতে এনেদৰে সঙ্কেত কৰি নিষধ বজা য'ত আছে, তালৈ আগমন কৰিলে । ১ ॥

কলিয়ে নল বজাৰ ছিদ্ৰ পাবৰ অভিশাপেৰে বহুকাল নিষধ দেশত বাস কৰি থাকিল, পিছত বাৰ বছৰ উকলি যোৱাত কলিয়ে সেই বজাৰ এটি দোষ দেখিবলৈ পালে । ২ ॥

নল বজাই মূৰ্ত্ত পৰিত্যাগ কৰি পাদ-প্ৰক্ষালন নকৰাকৈ কেৱল আচমন কৰিয়েই সন্ধ্যা আচৰণ কৰিছিল, সেই সময়তে কলিয়ে সেই নল বজাৰ শৰীৰত প্ৰৱেশ কৰিলে । ৩ ॥

কলিয়ে নলৰ শৰীৰত প্ৰৱেশ কৰি অশ্ব কপ ধৰি পুঞ্চৰৰ সমীপলৈ গৈ পুঞ্চৰক এইদৰে ক'লে, হে পুঞ্চৰ, তুমি আহাঁ, নলেৰে সৈতে পাশা খেলাই । ৪ ॥

মোৰ সহায়ত তুমি নিশ্চয় পাশা খেলত নল বজাক জয় কৰিব পাৰিবা । নল বজাক আৰু তেওঁৰ ৰাজ্য জয় কৰি সমগ্ৰ নিষধ ৰাজ্য লাভ কৰিব পাৰিবা । ৫ ॥

কলিয়ে এইদৰে কোৱাত পুঞ্চৰ নল বজাৰ ওচৰলৈ গ'ল, কলিয়ে শ্ৰেষ্ঠ পাশা-জুগ ধাৰণ কৰি পুঞ্চৰক লগত গ'ল । ৬ ॥

শত্ৰুহন্তা ভ্ৰাতৃ পুঞ্চৰে বীৰ নল বজাৰ ওচৰত উপস্থিত হৈ বাৰে বাৰে কবলৈ ধৰিলে, আহক, এই শ্ৰেষ্ঠ পাশাৰে পণ ৰাখি দুয়োজনে পাশা খেলোঁ । ৭ ॥

পিছত মহাত্মা নল বজাই দময়ন্তীৰ আগত পুঞ্চৰৰ পুনঃ পুনঃ আহ্বান সহিব নোৱাৰিলে, গতিকে সেই সময়কেই পাশা খেলৰ কাল বুলি বিবেচনা কৰিলে । ৮ ॥

কলিয়ে প্ৰৱেশ কৰা নল বজাই তেতিয়া দ্যুত-ক্ৰীড়াত প্ৰবৃত্ত হৈ পুঞ্চৰৰ ওচৰত অনুক্ৰমে হিৰণ্য, সুৱৰ্ণ, যান আৰু বস্ত্ৰ পণ কৰি পৰাজিত হ'বলৈ ধৰিলে । ৯ ॥

অবিদমনকাৰী বজা পাশা খেলত মত্ত হৈ খেলত অতি অনুৰক্ত হোৱাত তেওঁৰ বন্ধুবিলাকৰ ভিতৰত কোনেও তেওঁক তাবপকা নিষাধ কৰিব নোৱাৰিলে । ১০ ॥

হে ভাৰত, পিছত মন্ত্ৰী-মণ্ডলীৰে সৈতে নগৰবাসীসকল বজাক চাবলৈ আহি খেলত মগ্ন বজাক খেলবপকা নিষাধ কৰিবলৈ উপস্থিত হ'ল । ১১ ॥

তাৰ পিছত সাৰথি ওচৰলৈ গৈ দময়ন্তীক জনালে, হে দেৱী, বিশেষ কাৰ্য্যৰ কাৰণে এই নগৰবাসীসকল দূৰাৰত উপস্থিত হৈছে । ১২ ॥

গভিকে আপুনি মহাৰাজৰ ওচৰত নিবেদন কৰক, ধৰ্ম আৰু অৰ্থ দৰ্শন-কাৰী প্ৰজাসকল বজাৰ ব্যসন সহিব নোৱাৰি উপস্থিত হৈছেহি । ১৩ ॥

তেতিয়া সেই দময়ন্তী শোকত অচেতন আৰু দুঃখত পীড়িত হৈ চকুলো টুকি নল বজাক ক'বলৈ ধৰিলে, ১৪ ॥

হে মহাৰাজ, মন্ত্ৰী-মণ্ডলীৰে সৈতে নগৰবাসী প্ৰজাসকল ৰাজ-ভক্তিপূৰ্বক আপোনাৰ দৰ্শন পাবলৈ ইচ্ছা কৰি দুৱাৰত বৈ আছেহি । ১৫ ॥

গভিকে আপুনি তেওঁলোকক দেখা কৰা উচিত । কচিৰাপাকী দময়ন্তীয়ে বাৰে বাৰে বিলাপ কৰি এইদৰে কোৱা সত্ত্বেও কলি প্ৰৱেশ কৰা বজাই তেনেকৈ বিলাপ কৰি কোৱা দময়ন্তীৰ কথাৰ একো প্ৰত্যুত্তৰ নিদিলে, তেতিয়া সেই মন্ত্ৰী-মণ্ডলী আৰু নগৰবাসীসকল 'এওঁ নাই'—এইবুলি কৈ দুঃখাৰ্ত আৰু লজ্জিত হৈ নিজ নিজ ঘৰলৈ প্ৰস্থান কৰিলে । ১৬—১৭ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, এনেদৰে পুহুৰ আৰু নলৰ কেবা মাহো এই পাশা খেল চলিল, আৰু পুণ্যলোক নল ৰজা পৰাজিত হ'ল । ১৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বত নল ৰজাৰ পাশা খেল নামৰ একোনষষ্ঠিতম অধ্যায় । ৫৯ ॥

॥ অধ্যায় ৬০ ॥

॥ ৰাজকুমাৰ আৰু ৰাজকুমাৰীৰ কুণ্ডিন-নগৰ-প্ৰস্থান ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—হে মহাৰাজ, স্থিৰমতি ভীম-তনয়া দময়ন্তী নৰাধিপ নলক অক্ষকৌণ্ডাত উদ্যন্তৰ দৰে আত্মহাৰা হোৱা দেখি ভয় আৰু শোকত ব্যাকুল হৈ সেই কাৰ্য্য ৰজাৰ পক্ষে অতি গুৰুতৰ বুলি ভাবিবলৈ ধৰিলে । ১—২ ॥

তেওঁ নল ৰজাক খেলত সৰ্বস্বান্ত হোৱা দেখি আৰু তেওঁৰ সেই কাৰ্য্য পাপ বুলি আশঙ্কা কৰি তেওঁৰ মঙ্গল কামনা কৰি অতি যত্নবিনী, হিতকাৰিণী, সৰ্বকাৰ্য্য-নিপুণা, অনুৰক্তা, সুভাষিণী, পৰিচাৰিকা বৃহৎসেনা নামে ৰাজীজ্ঞানীক ক'লে, ৩—৪ ॥

হে বৃহৎসেনা, তুমি যোৱা আৰু ৰজাৰ আদেশ অনুসাবে মন্ত্ৰীবৰ্গক অনাই খেলত কিমান ধন হাৰিছে আৰু কিমান অৱশিষ্ট আছে সেইটো সোধাঁগৈ । ৫ ॥

ৰাজীয়ে দময়ন্তীৰ আজ্ঞা অনুসাবে মন্ত্ৰীক জনোৱাত সেই মন্ত্ৰীসকলে সেইটো নল ৰজাৰ আদেশ বুলি জানি 'এইটো আমাৰ সৌভাগ্যৰ বিষয়' এই কথা কৈ নল ৰজাৰ ওচলৈ গ'ল । ৬ ॥

ভীম-নন্দিনীয়ে সেইসকল মন্ত্ৰীক দ্বিতীয় বাৰ অহা দেখি সেই কথা বজাক নিবেদন কৰিলে। নল বজাই অংগবদৰেই একো সন্নিধান নিদিলে। ৭ ॥

স্বামীয়ে কোনো-ৰূপ হৰিষ-বাক্য প্ৰয়োগ কৰি উত্তৰক নিদিয়াত দময়ন্তী অতি লজ্জিতা হৈ আকৌ ভিতৰলৈ সোমাই গ'ল। ৮ ॥

পাশটি কেইডাল সদায় নলৰ প্ৰতি বিদ্বেষ হৈ থকাত নল বজাৰ সৰ্ব্বস্ব যোৱা শুনি আকৌ ধাত্ৰীক দময়ন্তীয়ে ক'লে, ৯ ॥

হে বৃহৎসেনা, হে কল্যাণী, সম্প্ৰতি গুৰুতৰ ঘটনা উপস্থিত হৈছে, গতিকে তুমি পুনৰ যোৱা, মহাৰাজৰ আদেশ অনুসাৰে সাৰথি বাঞ্ছেক লৈ আহাঁগৈ। ১০ ॥

বৃহৎসেনাই দেৱী দময়ন্তীক তেনে কথা শুনি বিস্ময়ী পুৰুষ পঠাই সাৰথি বাঞ্ছেক লৈ অনালে। ১১ ॥

পিছত দেশ-কালৰ তত্ত্ব বুজা প্ৰশংসাৰ পাত্ৰী দময়ন্তীয়ে সময়োচিত সুমধুৰ কথাৰে সান্ত্বনা দি সাৰথিজনক বজাৰ বিষয় অৱস্থাৰ কথা ক'লে, ১২ ॥

হে বাঞ্ছেক, বজাই তোমাৰ প্ৰতি কেনে সংব্যৱহাৰ কৰে সেইটো তুমি জানা, বৰ্ত্তমান তেওঁ বিষম বিপদত পৰিছে, গতিকে এই সময়ত তেওঁক সহায় কৰা উচিত। ১৩ ॥

পুৰুষে বজাক যিমানেই পৰাজয় কৰিবলৈ ধৰিছে, সিমানেই বজাৰ অক্ষতীভূত পুনঃ পুনঃ অনুৰাগ বৃদ্ধি হবলৈ ধৰিছে। ১৪ ॥

অক্ষবিলাক পুৰুষৰ বশীভূত হৈ যেনেকৈ পৰিবলৈ ধৰিছে, নল বজাৰ তেনেকৈ প্ৰতিকূলে পৰা দেখা গৈছে। ১৫ ॥

মহাৰাজে মুগ্ধ হৈ সুহৃদ বা স্বজনবিলাকৰ উচিত কথা যিদৰে শুনা নাই, সেইদৰে মোৰ কথাও অনুমোদন কথা নাই। ১৬ ॥

মই নিশ্চয় এইটো জানিছো যে মহাত্মা নিম্বৰাজৰ কোনো প্ৰকাৰ দোষ নাই, কাৰণ তেওঁৰ চিত্ত মোহত আচ্ছন্ন হোৱাতহে তেওঁ মোৰ কথাৰ আদৰ কৰা নাই। ১৭ ॥

হে সাৰথি, মোৰ মন শুদ্ধ হোৱা নাই, বজা কেতিয়াবা বিপদত পৰিব পাৰে, গতিকে মই তোমাৰ শৰণাগত হৈছো, মোৰ কথা বক্ষা কৰাঁ। ১৮ ॥

তুমি বজাৰ অতি প্ৰিয় আৰু বথত মনোবেগী ঘোঁৰা সংৰাগ কৰি ভাতে মোৰ এই ল'ৰা-ছোৱালীহালক লৈ কুণ্ডিল নগৰলৈ যোৱাঁ। ১৯ ॥

মোৰ জ্ঞাতিসকলৰ ভাত মোৰ পুত্ৰ আৰু কন্যা দুয়োটিকে ধৈৰ্য আৰু ঘোঁৰা বাখি তুমি মিজেও ভাত বাস কৰিবা, নাইবা ইচ্ছানুসাৰে অন্য স্থানলৈ যাবা। ২০ ॥

নলৰ সাৰথি বাঞ্ছেকই দময়ন্তীৰ এই কথা নল বজাৰ প্ৰধান প্ৰধান মন্ত্ৰী-সকলক নিবেদন কৰিলে। ২১ ॥

হে মহীপতি, তেওঁলোক সকলোৱে মিলি পৰামৰ্শ কৰি সেইটোকেই স্থিৰ কৰি সাৰথিৰ প্ৰতি অনুমতি প্ৰদান কৰাত সাৰথিয়ে ৰাজকুমাৰ আৰু ৰাজকুমাৰীক বথত তুলি লৈ বিদৰ্ভ নগৰলৈ গমন কৰিলে । ২২ ॥

পিছত সাৰথি অতি হৃৎখাৰ্ত হৈ বথ আৰু ঘোঁৰাৰে সৈতে ৰাজকুমাৰ ইন্দ্ৰসেন আৰু ৰাজকুমাৰী ইন্দ্ৰসেনাক তাতে ৰাখি ভীম ৰজাক মাত লগাই নল ৰজাৰ কাৰণে অতি শোক প্ৰকাশ কৰি ঘূৰি আকৌ অযোধ্যা নগৰলৈ গ'ল । ২৩—২৪ ॥

তেতিয়া তেওঁ অতি হৃৎখিত হৈ ঋতুপৰ্ণ নামে আযোধ্যাৰ অধিপতি ৰজাৰ উপাসনা কৰিবলৈ ধৰিলে । ২৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত ৰাজকুমাৰ আৰু ৰাজকুমাৰীৰ কণ্ডিল-নগৰ-প্ৰস্থান নামৰ ষষ্ঠিতম অধ্যায় । ৬০ ॥

॥ অধ্যায় ৬১ ॥

॥ নল ৰজাৰ বন-যাত্ৰা ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—সাৰথি বাৰ্কে'য় যোৱাৰ পিছত পুৰুষৰে পাশা খেলত নল ৰজাৰ ৰাজ্য আৰু যিবিলাক ধন-সম্পদ আছিল, সেই সকলো হৰণ কৰি নিলে । ১ ॥

হে মহাৰাজ, নল সৰ্ব্বস্বান্ত হোৱাত পুৰুষৰে হাঁহি হাঁহি তেওঁক ক'লে, আপুনি আকৌ পাশা খেলত বহক । আপোনাৰ পণৰ উপযুক্ত আৰু কি আছে ? ২ ॥

আপোনাৰ একমাত্ৰ মহিষী দময়ন্তী অৱশিষ্ট আছে, তাৰ বাহিৰে সকলোকে মই জয় কৰি লৈছো । হে সাধু, যদি ইচ্ছা হয় তেওঁকেই আপুনি পণ কৰক । ৩ ॥

পুৰুষে এইদৰে কোৱাত পুণ্যলোক নল ৰজাৰ হৃদয় হুখেতে বিদীৰ্ণপ্ৰায় হ'ল; কিন্তু তেওঁ পুৰুষক একো নক'লে । ৪ ॥

পিছত মহা যশস্বী নল ৰজাই পুৰুষৰ পিনে চাই অতি ক্ৰোধান্বিত হৈ সৰ্ব্বাঙ্গৰ ভূষণবিলাক পৰিভাগ কৰি পৰিধেয় এক-বস্ত্ৰ আৰু অনাবৃত শৰীৰেৰে বন্ধুবৰ্গৰ শোক বঢ়াই বিপুল ঐশ্বৰ্য্য বিসৰ্জ্জন কৰি তাৰপৰা ওলাই গ'ল । ৫-৬ ॥

পিছত দময়ন্তী পতিক যোৱা দেখি এক-বস্ত্ৰ পৰিধান কৰি তেওঁৰ পিছে পিছে যাবলৈ ধৰিলে । নিষধৰ ৰজা নগৰৰ বাহিৰত দময়ন্তীৰে সৈতে তিনি ৰাতি বাস কৰি থাকিল । ৭ ॥

হে মহাৰাজ, ইপিনে পুৰুষে নগৰৰ ভিতৰত ঘোষণা কৰি দিলে, যিয়েই নলৰ প্ৰতি সম্যক আস্থা প্ৰকাশ কৰিব সিয়েই মোৰ বধ্য হ'ব । ৮ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, নগৰবাসীসকলে পুৰুষৰ এই ঘোষণাত নলৰ প্ৰতি তেওঁৰ ঘেৰ
ভাৰ থকা বুলি বিবেচনা কৰি নলক পুনৰ কোনোপ্ৰকাৰ সমাদৰ নকৰিলে । ৯ ॥

ৰজা নল নগৰৰ বাহিৰত তিনি ৰাতি বাস কৰি থাকিল, কিন্তু তেওঁ সংকাৰৰ
যোগ্য হৈও কোনোজনৰপৰা কোনোপ্ৰকাৰৰ সংকাৰ নাপাই তিনি ৰাতি কেৱল
পানী খাই জীৱন ধাৰণ কৰিলে । ১০ ॥

তেওঁ ভোকতে আতুৰ হৈ ফল মূল বিচাৰি বিচাৰি তাৰপৰা প্ৰস্থান কৰিলে,
দময়ন্তীও তেওঁৰ পিছে পিছে গ'ল । ১১ ॥

ভোকত আতুৰ নলে বহু দিন তেনেদৰে অনাশাৰে কটোৱাৰ পিছত সোণৰ
নিচিনা পাখি থকা কিছুমান চৰাই দেখিবলৈ পালে । ১২ ॥

নিম্বৰ অতিপতি বলশাপী নলে তেতিয়া ভাসিনলৈ ধৰিলে, আজি মোক এইটো
ভোজন মিলিছে আৰু ইয়াৰপৰা ধনো লাভ হ'ব । ১৩ ॥

পিছত তেওঁ পৰিধান কৰা কাপোৰখনেৰে সেই চৰাইবিলাকক আৱৰি ধৰিলে,
কিন্তু তেওঁৰ সেই কাপোৰখন লৈ চৰাইবিলাক আকাশলৈ উৰি গ'ল । ১৪ ॥

পিছত উৰি যোৱা সেই চৰাইবিলাকে নল ৰজাক ব্ৰহ্মহীন, দীন আৰু অধো-
বদন হৈ মাটিত থকা দেখি এই কথা ক'লে, ১৫ ॥

হে দুৰ্বুদ্ধি, আমিযেই পাশটি, তই কাপোৰ পিন্ধি থাকিলে আমাৰ প্ৰীতি
নহয়, সেইকাৰণে তোৰ কাপোৰ হৰণ কৰি নিবৰ কাৰণে ইচ্ছা কৰি ইয়ালৈ
আহিছিলো । ১৬ ॥

হে মহাৰাজ, তেতিয়া নল ৰজাই নিজক বিবস্ত্ৰ দেখি আৰু পাশটিবিলাক
যোৱা জানিব পাৰি দময়ন্তীক কবলৈ ধৰিলে, ১৭ ॥

হে অনিন্দিতা, মই যিবিলাক কাপোৰ ব্ৰহ্মৰূপৰা ভ্ৰষ্ট হৈছে, দুঃখিত
আৰু ক্ষুধান্বিত হৈ অতি কষ্টেৰেও প্ৰাণ-সংগ্ৰাম নিকাৰ কৰিবলৈ সমৰ্থ হ'ব পৰা
নাই, হে ভীক, সেইবিলাকৰ কাৰণেই নিম্ববাসী প্ৰজাসকলে মোক সমাদৰ কৰা
নাই । সেইবিলাকেই কাপোৰ হৈ মোক বস্ত্ৰ হৰণ কৰিলে । ১৮-১৯ ॥

হে প্ৰিয়া, মই জ্ঞানহীন হৈ বিষম অৱস্থাপ্ৰাপ্ত আৰু অতি দুঃখিত হৈছো,
মই তোমাৰ স্বামী ; গতিকে তুমি নিজৰ হিতকৰ এই কথা মোৰপৰা শুনা, ২০ ॥

এই বাটবিলাক অৱন্তী দেশ আৰু ঋক্ষস্থান পৰ্য্যন্ত অতিক্ৰম কৰি দক্ষিণা-
পথলৈ গৈছে । ২১ ॥

এই থলতে মহাশৈল বিজ্জা, সমুদ্ৰগামিনী পৰোক্ষি নামে নদী আৰু মহৰ্ষি-
সকলৰ বহু ফল-মূলেৰে ভৰি থকা আশ্ৰমবিলাকো বিদ্যমান । ২২ ॥

এয়া বিদৰ্ভ নগৰলৈ যোৱা পথ, আৰু এই পথ কোসল ৰাজ্যলৈ গৈছে,
ইয়াৰ পিছত দক্ষিণে এই দক্ষিণাপথ দেশ । ২৩ ॥

হে ভাস্কৰ, দুঃখ-পীড়িত নল ৰজাই সংযতচিত্ত হৈ ভীম-দুহিতা দময়ন্তী দেৱীক

এইদৰে বাবে বাবে কোৱণত দময়ন্তী অতি দুঃখিতা আৰু কাভৰা হৈ সৰুৰূপে কথাকে নল বজাৰু কবলৈ ধৰিলে, ২৪-২৫ ॥

হে মহাৰাজ, আপোনাৰ মনৰ কথা বাবে বাবে চিন্তা কৰি কৰি মোৰ হৃদয় কঁপি উঠিছে আৰু অঙ্গবিলাক অৱশ হৈছে । ২৬ ॥

হৃতবাক্য, হৃতবাক্য, বিবস্ত্ৰ, ক্লুপিত আৰু জ্ঞান আপোনাক মই কেনেকৈ এই নিৰ্জ্জন বনত পৰিত্যাগ কৰি যাব পাৰোঁ ? ২৭ ॥

হে মহাৰাজ, আপুনি এই ঘোৰ বনত পূৰ্বৰ সুখ চিন্তা কৰি যেতিয়া জ্ঞান, ক্লুপিত আৰু-জ্ঞান হৈ পৰিব, মই তেতিয়া আপোনাৰ জন্ম দূৰ কৰিম । ২৮ ॥

হে মহাৰাজ, মই সচাঁকৈয়ে কৈছো যে সকলোপ্ৰকাৰ দুঃখত ভাৰ্য্যাৰ সমান একো ঔষধ নাই, বৈদ্যসকলৰ এয়ে মত । ২৯ ॥

নল বজাই ক'লে,—হে সুমধ্যমা, হে দময়ন্তী, তুমি যি কৈছা—দুঃখাত্মজনৰ ভাৰ্য্যাৰ নিচিনা মিত্ৰ আৰু ঔষধ নাই—সেইটো যথার্থ । ৩০ ॥

হে ভীক, মই তোমাক পৰিত্যাগ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰা নাই, তুমি কিয় আশঙ্কা কৰিছা, মই নিজকে পৰিত্যাগ কৰিব পাৰোঁ, হে অনিশ্চিতা, তোমাক পৰিত্যাগ কৰিব নোৱাৰোঁ । ৩১ ॥

দময়ন্তীয়ে ক'লে,—হে মহাৰাজ, যদি আপুনি মোক পৰিত্যাগ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰা নাই তেনেহলে কি কাৰণে বিদৰ্ভ দেশৰ পথৰ কথা কৈছে ? ৩২ ॥

হে নৃপতি, হয়ো জানো যে আপুনি মোক পৰিত্যাগ কৰিবৰ যোগ্য নহয়, কিন্তু যিহেতু আপোনাৰ চিন্তা-বিকৃতি ঘটিছে, সেই কাৰণে পৰিত্যাগ কৰিবও পাৰে । ৩৩ ॥

হে অমৰোপম, হে নৰোত্তম, আপুনি মোক বাবে বাবে বিদৰ্ভলৈ যোৱা বাটৰ কথা কৈ মোৰ শোক বঢ়াবলৈ ধৰিছে । ৩৪ ॥

যদি মোৰ জ্ঞাতিবৰ্গৰ ওচৰলৈ যোৱাৰ ইচ্ছা আপোনাৰ হয়, তেনেহলে আপোনাৰ মত হলে আমি দুয়ো বিদৰ্ভ নগৰলৈকে যাওঁ । ৩৫ ॥

বিদৰ্ভ বজাই আপোনাক সমাদৰ কৰি ৰাখিব, আপুনি তাত তেওঁৰপৰা সন্মান পাই আমাৰ ঘৰত স্নেহভেই থাকিব পাৰিব । ৩৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বতৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত নল বজাৰ বন-যাত্ৰা নামৰ একবক্তিতম অধ্যায় । ৬১ ॥

॥ অধ্যায় ৬২ ॥

॥ দময়ন্তী-বর্জন ॥

নল বজাই ক'লে, তোমার পিতাৰাৰ ৰাজ্য যেনে মোৰ ৰাজ্যও ভেনে ; ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই। দীন-দৰিদ্ৰ-বেশে কেতিয়াও তালৈ নাযাও । ১ ॥

এসময়ত তোমাৰ প্ৰীতিবৰ্দ্ধনকাৰী আৰু সমৃদ্ধিশালী মহি এতিয়া ৰাজ্যহীন হৈ কেনেকৈ তোমাৰ শোক বঢ়াবলৈ তালৈ যাম ? ২ ॥

বৃহদশ্বট ক'লে,—বজা নলে এনেদৰে কৈ অৰ্জু বস্ত্ৰাহৃত কল্যাণময়ী দময়ন্তীক বাৰে বাৰে সান্ত্বনা দিছিল : ৩ ॥

তেওঁলোক দুয়ো এখন কাপোৰ পিন্ধি বনৰ মাজত ইফালে জিফালে ঘূৰি ঘূৰি ভোক-পিয়াহত পৰিভ্ৰান্ত হৈ কোনো এখন নিৰ্জন ঠাইত উপস্থিত হ'ল । ৪ ॥

তেতিয়া সেই মনোৰম ঠাইখিনি পাই নিঃশব্দ অধিপতি বজা নলে বৈদ-
ৰ্ভীৰে সৈতে মাটিত বিশ্রাম ললে । ৫ ॥

বন্থহীন, তৃণাসন-ৰহিত, ধূলি-ধূসৰিত, পৰিভ্ৰান্ত বজা নল মলিন বেশেৰে দময়ন্তীৰে সৈতে মাটিতে শুলে । ৬ ॥

সুকুমাৰী, কলাগী, বেচৰী দময়ন্তী বহুদিন অনাহাৰত পৰিভ্ৰান্ত হৈ দুঃখেতে তৎক্ষণাৎ টোপনিত লালকাল দিলে । ৭ ॥

হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, দময়ন্তীৰ টোপনি আছিল ; কিন্তু দুখে-শোকে সন্তপ্ত বজা নলৰ টোপনি অহা নাছিল । ৮ ॥

তেওঁ ৰাজ্য-নাশ, বন্ধু-ত্যাগ, বনত কলিৰ দ্বাৰা কাপোৰ অপহৰণ আদি নানা দুৰৱস্থাৰ কথাৰ্কে ভাবি-চিন্তি আছিল । ৯ ॥

বনত ভ্ৰমণ কৰিলে মোৰ কি হব ? অথবা মকৰিলেই বা কি হব ? মোৰ মৰণেই জেয় নে ভাৰ্য্যা পৰিত্যাগেই ভাল ? ১০ ॥

দময়ন্তীয়ে মোৰ প্ৰতি অনুৰক্তা হৈ মোৰ নিমিত্তেই দুঃখ পাইছে ; কিন্তু তুমি যদি এৰি যাওঁ, তেতিয়া হ'লে কেতিয়াবা কোনো বন্ধু-বান্ধৱৰ ওচৰলৈ নিশ্চয় যাব । ১১ ॥

এই পতিব্ৰতা সতীয়ে মহি এৰি গলে নিশ্চয় দুখ পাব আৰু প্ৰাণৰ লক্ষ্যমো হ'ব পাবে, কিন্তু কোনো সময়ত সুখো পাব পাৰে । ১২ ॥

হে নৰপতি, বজা নলে এনেকৈ বহু ভাবি-চিন্তি দময়ন্তীক পৰিত্যাগ কৰাই মজলজনক বুলি ভাবিলে । ১৩ ॥

মই এৰি গলেও এই যশস্বিনী, পতিভক্তি-পৰায়ণা, পতিব্ৰতা সতীক বাটত কোনেও বলেৰে ধৰ্ষণ কৰিব নোৱাৰে । ১৪ ॥

এনেকৈ কলিৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হতবুদ্ধি নলে দময়ন্তীক এৰি যাবলৈ মন মেলিলে । ১৫ ॥

তেওঁ নিজৰ বিবস্ত্ৰ অৱস্থা আৰু দময়ন্তীৰো মাত্ৰ এখন কাপোৰ থকাৰ কথা চিন্তা কৰি ৰাণীৰ পিছা কাপোৰৰ আধা কাটিবলৈ মন কৰিলে । ১৬ ॥

মোৰ প্ৰিয়তম সৰ সাৰ নোপোৱাতকৈ কাপোৰেই বা কেনেকৈ কাটোঁ ? এনেকৈ চিন্তা কৰি ৰজা নলে, উপায় বিচাৰি ঘূৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে । ১৭ ॥

হে ভৰত-বংশধৰ, ৰজা নলে ইফালে সিফালে চাই-চিতি থাকোঁতে হাবিৰ মাজত খাপৰপৰা ওলাই থকা এখন ভাল তৰোৱাল দেখা পালে । ১৮ ॥

শত্ৰু নিধনকাৰী নিষধাধিপতিয়ে সেই খড়্গেৰে কাপোৰখনৰ আধাডোখৰ কাটি নিজে পিছি টোপনিত লাগকাল হৈ থকা বিদৰ্ভ-ৰাজকণ্ঠ্যক তাতে এৰি থৈ গুচি গ'ল । ১৯ ॥

তাৰ পিছত নিষধৰ অধিপতি নল ব্যাকুল হৈ আকৌ তালৈ ঘূৰি আহি দময়-
ন্তীক তেনে অৱস্থাত দেখি চকুলো টুকি কান্দিবলৈ ধৰিলে, ২০ ॥

মোৰ যি প্ৰিয়তমা ভাৰ্য্যাক আগৈয়ে সূৰ্য্য বা বায়ুৰেও দেখা পোৱা নাছিল, আজি তেওঁ অনাথিৰ দৰে নিৰ্জ্জন বনত মাটিত শুই আছে । ২১ ॥

টোপনিৰপৰা সাৰ পাই হাঁহি মুখে এই সুন্দৰীয়ে মাত্ৰ আধাডোখৰ কাপোৰ পিছি থকা পাই পাগলীৰ দৰে নহবনে ? ২২ ॥

হিংস্ৰ বাঘ, সৰ্প আদিৰে ভৰি থকা এই হাবিত কেনেকৈ অকলে স্বামী বিৰ-
হিণী, কল্যাণী, সতী দময়ন্তী বাস কৰিব ? ২৩ ॥

হে মহাভাগ্যৱতী, তুমি ধৰ্ম্মেৰে ভূষিতা, এতেকে দ্বাদশাদিত্য, অষ্ট বসু, একা-
দশ কদ্ৰ, আৰু মৰুতসকলেৰে সৈতে অশ্বিনীকুমাৰদ্বয়ে তোমাক ৰক্ষা কৰিব । ২৪ ॥

কলিৰ দ্বাৰা জ্ঞানহীন হোৱা নল ৰজাই পৃথিৱীত অতুলনীয় ৰূপৱতী প্ৰিয়তমা
ভাৰ্য্যাক এইদৰে কৈ আকৌ যাবলৈ উদ্যত হ'ল । ২৫ ॥

কলিৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত নল ৰজা কিছু দূৰ যায় আৰু প্ৰিয়তমাৰ অকৃত্ৰিম প্ৰেমৰ
আকৰ্ষণত বাৰে বাৰে আকৌ ঘূৰি আহে । ২৬ ॥

তেতিয়া কলি-পীড়িত নলৰ হৃদয় দোখোৰ-মোখোৰত পৰিছিল আৰু
দোলনৰ দৰে বাৰে বাৰে তেওঁ অহা-যোৱা কৰি আছিল । ২৭ ॥

অৱশেষত নল কলিৰ দ্বাৰা আকৃষ্ট আৰু মোহিত হৈ শুই থকা সেই প্ৰিয়-
তমা ভাৰ্য্যাক এন্নি বৰ কাতৰভাৱে বিলাপ কৰি আঁতৰি গ'ল । ২৮ ॥

নলে কলি-সংসৰ্গত হতবুদ্ধি হৈ জন-প্ৰাণীহীন অৱণ্যত অকলে ভাৰ্য্যাক এৰি
সেইবোৰকে চিন্তা কৰি দুঃখ মনেৰে গুচি গ'ল । ২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বত দময়ন্তী-বৰ্জ্জন নামৰ
দ্বাষষ্টিতম অধ্যায় । ৬২ ॥

॥ অধ্যায় ৬৩ ॥

॥ অজগৰৰ গ্ৰাসত দময়ন্তী ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, নল এজা আঁতৰি গ'লত সুন্দৰী দময়ন্তী-
শ্বায়ে নিৰ্জ্জন বনত টোপনিতে পথ পৰিভ্ৰম দূৰ কৰি সাৰ পাঠ ভয়ত কাতৰ
হৈ পৰিল । ১ ॥

শোক-দুঃখ-পৰায়ণা দময়ন্তীয়ে স্বামীক নেদেখি “মহাৰাজ আপুনি ক'ত” এই
বুলি উচ্চৈঃস্বৰে নিষধ বজাক মাতি মাতি বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে, ২ ॥

হা নাথ, হা স্বামী, হা মহাৰাজ, আপুনি কিয় মোক এৰিলে ? হায় ! বিনাশ
হলো, হায় ! মৰিলো, নিৰ্জ্জন বনত মোৰ যে ভয় লাগিছে ! ৩ ॥

হা মহাৰাজ, আপুনি যদি ধাৰ্ম্মিক আৰু সত্যবাদী হয়, তেন্তে স্বয়ম্বৰত—
“তোমাক মই নেৰোঁ”— এট সত্য কৰি কিয় নিৰ্জ্জন বনত নিদ্রিতাৱস্থাত মোক
এৰিলে ? ৪ ॥

ধৰ্ম্মাচৰণত ক্ৰটি নকৰা উপযুক্তা, পতি-পৰায়ণা ভাৰ্য্যাক, বিশেষকৈ শত্ৰুৰ দ্বাৰা
অনিষ্টৰ শঙ্কাত, আপুনি কিয় এৰি যাব ? ৫ ॥

হে নৰেশ্বৰ, আগতে সেই লোকপালসকলৰ সমুখত যি সত্য কৰিছিল, সেই
সত্য মোৰ প্ৰতি প্ৰকৃততে পালন কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছেনে ? ৬ ॥

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, মানুহৰ কেতিয়াও অকালত মৃত্যু নহয়, সেইবাবে আপোনাৰ
পৰিত্যক্তা ভাৰ্য্যা এই মুহূৰ্ত্ততো জীয়াই আছে । ৭ ॥

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, ইমান সময় যথেষ্ট পৰিহাস কৰা হৈছে, মই বৰ ভয় খাইছো ;
হে জীৱিতেশ্বৰ, এই মহা বিপদত মোক দেখা দিয়ক । ৮ ॥

হে নিষধাধিপতি মহাৰাজ, এই আপোনাক দেখিলো, আকৌ এই দেখিছো,
গহ-লভাৰ আঁৰত থাকি মোক কিয় প্ৰত্যুত্তৰ নিদিয় ? ৯ ॥

হে বাজেন্দ্ৰ, হে পৃথিৱীপতি, আপুনি কি নিষ্ঠুৰ, কিয় এই নিজ্ঞান বনত বিপদ-
গ্ৰস্তা, শোকাভূৰা মোক সান্ত্বনা নিদিয় ? ১০ ॥

হে মহাৰাজ, মই নিজৰ বাবে নাইবা আন কোনো কাৰণে শোক কৰা
নাই, কিন্তু আপুনি অসহায় আৰু অকলশৰীয়া হোৱা বাবে শোকত মগ্ন হৈছো । ১১ ॥

হে মহাৰাজ, সন্ত্যা সময়ত, ভোক-পিয়াহত আৰু পথ-পৰিভ্ৰমত জৰ্জৰিত
হৈ গহ-ভলত মোক নেদেখি কি উপায় কৰিব ? ১২ ॥

তাৰ পাছত অতিশয় শোকাভূৰা সেই দময়ন্তীয়ে শোকত আউলী-বাউলী হৈ বিলাপ কৰি দুঃখ মনেৰে ইফালে সিফালে লৰি-ঢাপৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে । ১৩ ॥

ভীম-নন্দিনী, এনেকৈ ব্যাকুল হৈ কেতিয়াবা মাটিত বাগৰি পৰে, কেতিয়াবা ভয়ত লুকাই থাকে আৰু কেতিয়াবা বৰকৈ চিঞৰি কান্দি আভূৰ হৈ পৰে । ১৪ ॥

এনেকৈ ভীমবশ্যা, পতিভ্ৰতা দময়ন্তীয়ে শোকাভূৰা হৈ কান্দি কান্দি দীৰ্ঘ-নিশ্বাস পেলাই ক'বলৈ ধৰিলে, ১৫ ॥

যাৰ অভিষাপত পৰি নিষধৰ অধিপতি এনে দুৰৱস্থাত পৰিছে, আমাৰ দুখতকৈ তেওঁৰ অধিক দুখ হ'ব । ১৬ ॥

যি পাপীয়ে নিষ্পাপ-চিত্ত নলৰ এনে বিলাই কৰিছে, সি ইয়াতকৈও অধিক দুঃখত জীৱন যাপন কৰিব । ১৭ ॥

মহাত্মা নল বজাৰ ভাৰ্যা সেই ভীম-নন্দিনীয়ে এনেকৈ পৰিতাপ কৰি, হিংস্ৰ জন্তু-পৰিপূৰ্ণ বনত স্মৃতীক বিচাৰি পাগলিনীৰ দৰে বাৰে বাৰে “হা নাথ, হা মহাবাজ” বুলি বিলাপ কৰি অ'ত ত'ত ভ্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ১৮-১৯ ॥

কুকুৰা চৰাইৰ দৰে কৰুণ-স্বৰে বাৰে বাৰে বিলাপ কৰি বনৰ মাজত ফুৰি ফুৰোঁতে ভৈষ্মীক ক্ষুধাতুৰ ডাঙৰ অজগৰ সাপ এটা হঠাতে ওচৰলৈ আহি গ্ৰাস কৰিবলৈ উদ্ভত হ'ল । ২০-২১ ॥

অজগৰৰ গ্ৰাসত পৰি শোকত মগ্ন হৈ নিষধৰ অধিপতি নলৰ বাবে তেওঁ যিমান শোক কৰিলে, নিজৰ কাৰণে সিমান শোক কৰা নাছিল, ২২ ॥

হা নাথ, এই নিৰ্জ্জন বনত মোক আশ্ৰয়হীনা দেখি এই অজগৰে গ্ৰাস কৰিছে । আপুনি কিয় এতিয়াও লৰি অহা নাই ? ২৩ ॥

হে নিষধৰ অধিপতি, যেতিয়া পুনৰ মোলৈ আপোনাৰ মনত পৰিব, তেতিয়া আপোনাৰ কি গতি হ'ব ? হে প্ৰভু, আপুনি এই নিৰ্জ্জন বনত মোক এৰি ক'লৈ গৈছে ? ২৪ ॥

হে নিষধাধিপতি নিষ্পাপ মহাবাজ, আপুনি যেতিয়া শাপৰপৰা মুক্ত হৈ প্ৰকৃতিস্থ হ'ব আৰু ঐশ্বৰ্য্য লাভ কৰিব, তেতিয়া কোনে পৰিত্ৰাণ, ক্ষুধাতুৰ, আৰু বিষাদিত আপোনাৰ ক্লান্তি দূৰ কৰিব ? ২৫ ॥

দময়ন্তীয়ে এনেকৈ বিলাপ কৰিছে, এনেতে গহীন বনত ফুৰি থকা এক ব্যাধ তেওঁৰ কান্দোনাৰ বোল শুনিবলৈ পাই বেগেৰে লৰি আহি তাত উপস্থিত হওক । ২৬ ॥

আয়তলোচনা দময়ন্তীক তেনেকৈ অজগৰে গ্ৰাস কৰিবলৈ ধৰা দেখি অতি বেগেৰে ভ্ৰত্যাভৈষ্মকৈ ওচৰলৈ গৈ মৃগজীৱী ব্যাধে লৰচৰ কৰিব নোৱৰা সেই অজগৰ সৰ্পক তীক্ষ্ণাত্মেৰে বিদীৰ্ণ কৰি তাৰ মুখৰপৰা দময়ন্তীক উদ্ধাৰ কৰিলে । ২৭-২৮ ॥

হে ভৰত-বংশধৰ, সেই ব্যাধে তেওঁক মুক্ত কৰি পানীৰে ধুই-পখালি অভয়-স্থানী দি আহাৰ কৰাই সুধিলে, ২৯ ॥

হে হৰিণনয়না, তুমি কাৰ গৃহিণী, কি বাবে এই বনলৈ আহিছা, কিয় বা এনেকুৱা দুৰৱস্থাত পৰিছা? ৩০ ॥

হে ভৰত-বংশধৰ, ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, ইয়াৰ পাছত দময়ন্তীয়ে ব্যাধৰ ওচৰত নিজৰ সমস্ত বৃত্তান্ত বৰ্ণনা কৰিলে। ৩১ ॥

পাপাত্মা ব্যাধ আধাড়খৰীয়া কাপোৰ পিন্ধি থকা দময়ন্তীৰ ফুল নিভুৰভাগ, উন্নত স্তনযুগল, সুঠাম শৰীৰ, পুৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰৰ দৰে মুখ-মণ্ডল, কুটিল চেলাউৰি-শোভিত চকুযুৰি দেখি আৰু সুমধুৰ সজ্জাৰ স্তম্ভি কামৰ বশবৰ্ত্তী হ'ল। ৩২-৩৩ ॥

কাম-পীড়িত ব্যাধে বিনয়পূৰ্বক মধুৰ বাক্যেৰে সেই দময়ন্তীক সাক্ষ্যনা প্ৰদান কৰিবলৈ ধৰিলে, মহানুভৱা দময়ন্তীয়েও ব্যাধৰ কু-অভিপ্ৰায় বুজি পালে। পতিব্ৰতা দময়ন্তী সেই দুৰ্ঘটৰ মনোভাৱ বুজি পাই খঙত জ্বলি উঠিল। ৩৪-৩৫ ॥

পতি আৰু ৰাজা-বহিতা, দুঃখিনী দময়ন্তীয়ে পাপমতি ব্যাধক কথাবে নিৰাৰণ কৰিব নোৱাৰি খঙত জ্বলি-পকি লাও দিলে, “যদি মই নিষধৰ অধিপতি নল-ভিন্ন আনক নভবাকৈ আছো, তেন্তে এই দুৰাচাৰ যুগজীৱী ব্যাধ মৃত্যু-মুখত পৰক।” ৩৬-৩৮ ॥

এনেকৈ কোৱা মাত্ৰকে সেই যুগজীৱী জুয়ে পোৰা গছৰ দৰে জীৱন পৰিত্যাগ কৰি মাটিত বাগৰি পৰিল। ৩৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বৰ অঙ্কগৰৰ গ্ৰাসত দময়ন্তী নামৰ ত্ৰিমুখিতম অধ্যায়। ৬৩ ॥

॥ অধ্যায় ৬৪ ॥

॥ দময়ন্তী-বণিক-কথোপকথন ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—সেই কমলনয়না দময়ন্তী ব্যাধৰ জীৱন নাশ কৰি জিলিয়ে চিঞৰি থকা সেই ভীষণ বনত অকলে ফুৰিবলৈ ধৰিলে। ১ ॥

একো ঠাইত সিংহ, ঘোং, বাঘ, বনবীয়া ম'হ আৰু ভালুক আদি জন্তুৱে বিচৰণ কৰিছে, একো ঠাইত বা নানা ধৰণৰ চৰায়ে ৰাও কাটি হাউচ কৰিছে, ক'ববাত শ্লেচ্ছ আৰু চোৰবিলাকে বাস কৰিছে, ক'ববাত বা শাল, বাঁহ, ধোপ, কেন্দু, আনত, ইলুদ, পলাশ, অৰ্জুন, অৰিষ্ঠ, চল্লন, শিমলু আদি গছেৰে পৰিপূৰ্ণ হৈ আছে। একো একো ঠাইত জামু, আম, লোধু, খৰিয়া, বেত, আম-লতী, পাকৰি, কদম, আৰু ডিমক আদি গছে আৱৰি আছে আৰু একোডোখৰ ঠাই বগবী, বেল, বৰ, পিয়াল, তাল, শিলিখা, ভোমোৰা আদি গছেৰে সুশোভিত হৈ আছে। ২-৫ ॥

বিবিধ ঋতুৰে বজ্জিত পৰ্ব্বতশ্ৰেণী, সুমধুৰ ধ্বনি-পূৰ্ণ নিকুঞ্জসমূহ, পৰ্ব্বতৰ মাজত থকা ভয়ঙ্কৰ গহ্বৰবোৰ, নদী, সৰোবৰ, পুখুৰী, বিলবোৰ, হৰিণা, জলচৰ পক্ষী, আৰু ভীষণ যুষ্টিৰ পিলাচ, সাপ, বান্ধসবোৰ, গিৰি আৰু শৃঙ্গসমূহ, মনোহৰ নিজৰাসমূহেৰে শোভিত ঠাইবোৰ দময়ন্তীয়ে দেখিলে । ৬-৮ ॥

বিদৰ্ভ-নন্দিনীয়ে এই বনতে পালে পালে বৰা, ভালুক, বনৰীয়া ম'হ আৰু সৰ্পসমূহ দেখিলে । ৯ ॥

তেতিয়া তেজস্বিনী, যশস্বিনী, কপৱতী বৈদৰ্ভীয়ে স্বামী-বিবাহিণী হৈ সেই ভীষণ বনত প্ৰৱেশ কৰি অতি ধৈৰ্য্যেৰে নলক বিচাৰি ফুৰোঁতে তেওঁ কাৰোপৰা ভয় পোৱা নাছিল । ১০-১১ ॥

হে মহাৰাজ, পতি-বিবাহানলত তাপিত-হৃদয়া, দুঃখিনী বিদৰ্ভ-ৰাজ-কন্যাই এটি শিলৰ ওপৰত বহি বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে । ১২ ॥

দময়ন্তীয়ে ক'লে,— হে বিশালৰক্ষ, মহাবাহু, নিষধৰ অধিপতি, আজি মোক এই নিজ্জৰ্ন অবৰ্ণ্যত এৰি কলৈ গ'ল ? ১৩ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ বীৰ, আপুনি অশ্বমেধাদি প্ৰচুৰ দান দক্ষিণাদিৰে পৰিপূৰ্ণ অসংখ্য যজ্ঞ কৰি ধৰ্ম্মানুষ্ঠাতা হৈ এতিয়া মোৰ ভাগ্য-দোষত মিথ্যাচৰণত প্ৰবৃত্ত হ'ল ? ১৪ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ ৰজা, পাশা-খেলৰ সময়ত মোৰ আগত যি কৈছিল, এতিয়া সেই কথা সোঁৱৰণ কৰক । ১৫ ॥

হে ভূমিপতি, হাঁহবিলাকে আপোনাৰ আৰু মোৰ আগত যি কৈছিল, সেই কথাবোৰ ৰক্ষা কৰা উচিত । ১৬ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, সম্যকৰূপে অধ্যয়ন কৰা সাক্ষোপাঙ্গ চাৰি বেদ সত্যৰ প্ৰতীক ; সেইবাবে, হে শত্ৰু-নাশকাৰী নৰেশ্বৰ, আগতে মোৰ আগত যি কথা কৈছিল সেই কথা সত্যত পৰিণত কৰক । ১৭-১৮ ॥

হে নিষ্পাপ বীৰ নল, আপোনাৰ ভাৰ্য্যাই এই বনত জীৱন বিসজ্জৰ্ন দিবলৈ ওলাইছে ; আপুনি কিয় মোক প্ৰভুত্বৰ নিদিয় ? ১৯ ॥

এই দুৰ্দান্ত, ক্লধাৰ্ভ, ভয়ঙ্কৰ পত্নৰাজে মুখ মেলি মোক ভয় খুৱাইছে । এই সময়ত মোক পৰিত্ৰাণ কৰা জানো আপোনাৰ উচিত নহয় ? ২০ ॥

হে কল্যাণময় মহাৰাজ, আপুনি আগতে মোক সদায় কৈছিল, “ভূমি ভিন্ন মোৰ আন কোনো প্ৰিয়জন নাই,” সেই কথা সত্যত পৰিণত কৰক । ২১ ॥

হে নৰাধিপ, অভিলাষিণীৰ অভিলাষৰ বন্ধ হৈ আপুনি উন্মাদিনীৰ দৰে বিলাপ কৰি থকা আপোনাৰ প্ৰিয়তমা ভাৰ্য্যাক সন্তুষ্ট নকৰা আপোনাৰ উচিত হৈছে জানো ? ২২ ॥

হে পৃথিৱীস্বৰ, আয়তলোচন, শত্ৰুনাশকাৰী, প্ৰাণবল্লভ, আধৰোথৰ বন্ধ পৰিধান কৰি মলিন ৰেণে বিলাপ কৰি অনাথা জাক-ছেৰা দীন-শীৰ্ণ হৰিণীৰ দৰে অকলশৰে কান্দি ফুৰিছো, কিয় দেখা দি সান্ধনা নিদিয় ? ২৩-২৪ ॥

হে মহাবাজ, এই ভীষণ অবণ্যত আপোনাৰ ভাৰ্য্যা দময়ন্তীয়ে অসহায় হৈ আপোনাক আহ্বান জনাইছে, আপুনি কিয় প্রত্যাশৰ দিয়া নাই ? ২৫ ॥

হে নবোত্তম, কুলশীল-সম্পন্ন মনোহৰ-মুৰ্ত্তি আপোনাক আজি এই পৰ্ব্বতত কিয় নেদেখোঁ ? ২৬ ॥

হে নিষধাধিপ, সিংহ, বাঘ আদি বনবীয়া জন্তুৰে পৰিপূৰ্ণ ভয়ানক বনৰ ক'ত শয়ন বা উপবেশন কৰিছে, কিহা কোন ঠাইত বাস কৰিছে ? ২৭ ॥

হে নবজ্যেষ্ঠ, আপুনি দময়ন্তীৰ শোক বৃদ্ধি কৰিছে, আপুনি কলৈ গৈছে, আপোনাৰ শোকতে শোকাভূৰা মই কাকনো কি সোধোঁ ? ২৮ ॥

এই নিৰ্জন বনত কোনোবাই নল বজাক দেখিছেনে ? এই বনত নল বজা বাস কৰি আছেনে—এই বুলিনো মই কাক সোধোঁ ? ২৯ ॥

তুমি শত্ৰু-বিনাশকাৰী, কপৱান যিজন মহাত্মা নল বজাক বিচাৰিছা, এৱেঁই সেই পদ্মলোচন নল—এইদৰে কোৱা মধুৰ কথা মই আজি কাৰ মুখৰপৰা শুনিম ? ৩০ ॥

সোৱা চাৰিটা দাঁত আৰু ডাঙৰ হনুৰ বনৰজা বাঘ মোৰ ফালে আহি আছে, নিৰ্ভয়ে এওঁৰ ওচৰলৈ যাওঁ (আৰু কওঁ), ৩১ ॥

আপুনি সকলো জন্তুৰ অধিপতি আৰু এই বনৰ বজা, মই বিদৰ্ভ বজাৰ কথা, নিষধাধিপতি শত্ৰুঘাতী নল বজাৰ ভাৰ্য্যা, মোৰ নাম দময়ন্তী । ৩২-৩৩ ॥

হে যুগাধিপতি, এই বনত প্ৰাণবল্লভ নলক যদি আপুনি দেখিছে, তেন্তে ঘোৰ শোক-সাগৰত নিমগ্না, অকলশৰীয়া, পতি অগ্নেষণ-কাৰিণী এই দুঃখিনীক আশ্বাস দিয়ক । ৩৪ ॥

হে অবণ্যৰ অধিপতি পশুৰাজ, যদিহে আপুনি নলৰ কথা নকয় তেন্তে মোক ভক্ষণ কৰি এই নিদাকণ দুঃখৰপৰা মোক মুক্ত কৰক । ৩৫ ॥

এই যুগবাজেও অবণ্যত মোৰ বিলাপ শুনি কোনো প্রত্যাশৰ নিদিলে, এতিয়া সোঁ সাগৰ-গামিনী নিৰ্মূল জলবাশিৰ তটিনীৰ ওচৰলৈ যাওঁ । ৩৬ ॥

অথবা, মনোৰম, ভিন ভিন বৰ্ণেৰে শোভিত, অতি উচ্চ, বহু শৃঙ্গযুক্ত, নানা ধাতুৰে পৰিপূৰ্ণ, বিবিধ পাথৰেৰে ভূষিত, এই অবণ্যৰ ধবলীকালে বিৰাজিত, সিংহ, বাঘ, হাতী, বৰা, ভালুক আদি বন্য জন্তু-ব্যাগ্ৰ, চাৰিওফালে চিত্ৰ-বিচিত্ৰ চৰাইবোৰে আৰাও কৰা, পলাশ, অশোক, বকুল, নাহৰ গছ, ওখ কৰ্ণিকাৰ, ধোপ, পাকৰি আদি গছ আৰু মনোহৰ ফুলেৰে শোভিত জলচৰ পক্ষী ক্ৰীড়া কৰি থকা, নৈ থকা এই পৱিত্ৰ পৰ্ব্বতৰাজকে তেন্তে নল বজাৰ কথা সোধোঁ, ৩৭-৪১ ॥

হে ভগৱান, অচলজ্যেষ্ঠ, আপুনি শ্ৰিয়-দৰ্শন, শৰণ্য-কল্যাণময় মহীধৰ, আপোনাৰ নমস্কাৰ কৰোঁ । ৪২ ॥

মই আপোনাৰ ওচৰলৈ আহি প্ৰণাম কৰিছো, মোক বজাৰ ভগ্নী, বজাৰ পত্নী আৰু বজাৰ হৃদিতা দময়ন্তী বুলি জানিব । ৪৩ ॥

চতুৰ্দ্ধৰ্মৰ পালক, ৰাজসূয় অশ্বমেধ প্ৰভৃতি বহুত যজ্ঞৰ অনুষ্ঠান কৰি বহুত দক্ষিণা দিওঁতা, প্ৰীতি আৰু সমান চকুৰে প্ৰজাক পালন কৰোঁতা, ব্ৰহ্মপৰায়ণ, সাধু-চৰিত্ৰ, সত্যবাদী, অসুয়াগ্ৰন্য, শৌৰ্য্যদীৰ্ঘাশালী, ধৰ্ম্মজ্ঞ, জীমান, শত্ৰু নিৰ্মূলকাৰী, বিদৰ্ভৰ অধিপতি, পাৰ্থিৱশ্ৰেষ্ঠ মহাৰথ ভীম মোৰ পিতা, হে ভগৱান, আপোনাৰ ওচৰত উপস্থিত হোৱা মোক তেওঁৰেই জীয়াৰী বুলি জানিব । ৪৪-৪৭ ॥

নিষধ-ৰাজ্যৰ ৰজা বিখ্যাত নৰোত্তম বীৰসেন মোৰ শহুৰ । ৪৮ ॥

সত্যপৰায়ণ, জীমান, শত্ৰুহন্তা, শ্যামবৰ্ণ, পুণ্যশ্ৰোক, ব্ৰাহ্মণৰ হিতকাৰী, বেদজ্ঞ, বাগ্মী, পুণ্যাশ্ৰা, অগ্নি-উপাসক, সোমপায়ী, যাগযজ্ঞকাৰী, দাতা, যোদ্ধা, সুশাসনকাৰী, আৰু পৰম্পৰা-ৰূপে পোৱা পৈতৃক ৰাজ্য আৰু ধন ৰক্ষা কৰোঁতা, বিখ্যাত নল সেই বীৰসেন ৰজাৰ পুত্ৰ । এই বনলৈ অহা অৱলা মোক সেই নলৰেই একমাত্ৰ ভাৰ্য্যা বুলি জানিব । ৪৯-৫১ ॥

হে পৰ্ব্বতৰাজ, আপুনি ৰাজ্যত্ৰয় স্বামীক বিচাৰি ফুৰা অসহায়া, হুংখিনী, স্বামী-বিবহিণী মোক নল ৰজাৰ ভাৰ্য্যা বুলি জানিব । ৫২ ॥

হে অচলশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি অতি ওখ শত শিখৰেৰে কেতিয়াবা এই বনত গজেন্দ্ৰ,- বিক্ৰম, দীৰ্ঘবাহু, (আজানুলঙ্ঘিত বাহু) বুদ্ধিমান, সহিষ্ণু, ধৈৰ্য্যশীল, যশস্বী, বলশালী মোৰ স্বামী নিষধৰ অধিপতি নল ৰজাক দেখিছিলনে ? ৫৩-৫৪ ॥

হে পৰ্ব্বতশ্ৰেষ্ঠ, একাকিনী, কাতৰচিত্তা, আপোনাৰ নিজৰ ছোৱালীৰ দৰে বিনাগকাৰিণী, হুংখিনী মোক আজি কিয় মাত এষাৰেৰে আশ্বাস নিদিয়ে ? ৫৫ ॥

হে ধাৰ্ম্মিক, মহাবীৰ, সত্যবাদী মহীপতি, যদি আপুনি এই বনত বাস কৰি আছে, তেন্তে নিজেই মোক দেখা দিয়ক । ৫৬ ॥

কেতিয়া মই মহাত্মা নৈষধৰাজৰ “হে বৈদৰ্ভী” এই বুলি স্পষ্টাক্ৰমে কোৱা, মেঘৰ ধ্বনিৰ নিচিনা গুৰু-গভীৰ অমৃতময় মধুৰ বাণী শুনিবলৈ পাম ? ৫৭-৫৮ ॥

হে ধৰ্ম্মবৎসল-নৃপতি, বেদৰ মৰ্ম্মানুসৰণ কৰি কোৱা কথাৰে ভয়-বিহ্বলা হুংখিনী মোৰ শোক নিবাৰণ কৰি অভয় দিয়ক । ৫৯ ॥

তাৰ পিছত গিৰিৰাজক এইদৰে কৈ সেই ৰাজনন্দিনী দময়ন্তীয়ে আকৌ উত্তৰাভি-মুখে খোজ ললে । ৬০ ॥

সেই ৰূপহী দময়ন্তীয়ে তিনি দিন তিনি ৰাতি গৈ মনোহৰ ফলে-ফুলে সুশোভিত তপস্বীসকলৰ আশ্ৰম এখন দেখিবলৈ পালে । ৬১ ॥

তেওঁ বশিষ্ঠ, ভৃগু, অত্ৰিৰ সদ্গুণ শুদ্ধাত্মা, মিতাহাৰী, বহিৰিঞ্জিয়-অন্তৰিঞ্জিয়-সংযমী, জলাহাৰী, পত্ৰাহাৰী, বায়ুভক্ষী, স্বৰ্গপথদৰ্শী, গছৰ বাকলি আৰু যুগচৰ্ম্ম পৰি-ধানকাৰী, যোগ-সাধনত নিমগ্ন ঋষিসকলেৰে শোভিত মনোহৰ আশ্ৰমসমূহ দেখি-বলৈ পালে । ৬২-৬৪ ॥

সেই আশ্ৰমত ঋষিসকলেৰে সৈতে নানা জাতিৰ হৰিণ আৰু বান্দৰবিলাক লগ লাগি বিচৰণ কৰা দেখি দময়ন্তী আশ্চৰ্য্য হ’ল । ৬৫ ॥

সুন্দৰ-ভুক, সুকেশী, সুভনী, ধনীয়া দাঁত আৰু মুখেৰে সুন্দৰী মনোহৰ উক-
বিলিষ্টা, তেজস্বিনী, পতিব্ৰতা, পদ্মপত্নয়না, বীৰসেনৰ পুত্ৰ নলৰ ভাৰ্যা, উপস্বিনী,
নাৰীৰত্ন-স্বৰূপা, মহাভাগা দময়ন্তী আশ্বস্তচিত্তে আশ্ৰমত সোমাল । ৬৬-৬৭ ॥

আশ্ৰমত সোমাই দময়ন্তীয়ে তপস্বীসকলক অভিবাদন জনাই মূৰ দোঁৱাই থিয়
দিলে । সেই তপস্বীসকলেও “স্বাগত” বুলি কৈ যথানিয়মে আদৰ-সম্ভাষণ কৰি
বহিবলৈ অনুমতি দি “আমি কি কৰিব লাগে কোৱাঁ” এই বুলি শ্রুিলে । ৬৮-৬৯ ॥

সুন্দৰী দময়ন্তীয়ে তেওঁলোকক ক’লে, “হে ধৰ্ম্মপৰায়ণ তপসসকল, এই আশ্ৰমত
আপোনালোকৰ তপস্যাত, নিত্য-হোমাগ্নিত, ধৰ্ম্ম আৰু আশ্ৰমত থকা পণ্ড-পক্ষী-
বিলাকৰ স্বকীয় ধৰ্ম্মাচৰণত কুশলনে ? ৭০ ॥

তেওঁলোকে ক’লে, — হে যশস্বিনী ভদ্ৰা, আমাৰ সকলো বিষয়তে মঙ্গল ; হে
সুন্দৰী, তুমি কোন আৰু কি কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰাঁ ? ৭১ ॥

হে কল্যাণী, তোমাৰ শৰীৰৰ উজ্জ্বল কাষি আৰু অনুপম ৰূপ দেখি আমাৰ
বিস্ময় জন্মিছে ; তুমি শোক এৰি আশ্বস্ত হোৱাঁ । ৭২ ॥

হে অনিন্দিতা কল্যাণী, তুমি এই অৰণ্যৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেৱী, নে এই গিৰি-
ৰাজৰ নাইবা এই তবঙ্গিনীৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেৱী, সঁচা কথা কোৱাঁ । ৭৩ ॥

তেওঁ ঋষিসকলক ক’লে, হে বিপ্ৰসকল, আপোনালোক সকলো তপস্বীয়ে
মোক মানৱী বুলিয়েই জানিব ; মই এই অৰণ্যগিৰি বা নদীৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেৱী
নহওঁ । ৭৪-৭৫ ॥

হে দ্বিজশ্ৰেষ্ঠসকল, মোৰ আত্ম-পৰিচয় বিস্তাৰিতভাৱে বৰ্ণনা কৰিম, আপোনা-
লোকে শুনক, বিদৰ্ভ দেশৰ ৰজা ভীষ্মৰ জীয়াৰী বুলি মোক সকলোৱে জানিব । ৭৬ ॥

নিষধ ৰাজ্যৰ অধিপতি, যশস্যাশালী, বুদ্ধিমান, সমৰ-বিজয়ী, বিদ্বান, ৰাজশ্ৰেষ্ঠ
বীৰ নল মোৰ স্বামী । ৭৭ ॥

নিষধ বংশৰ পালনকৰ্ত্তা, দেৱ-পূজক, দ্বিজাতিসকলৰ প্ৰিয়, মহা যশস্যাশালী,
বুদ্ধিমান, সত্যবাদী, ধৰ্ম্মিক, জ্ঞানী, সত্যপৰায়ণ, শত্ৰুনাশকাৰী, দেৱ-ব্ৰাহ্মণৰ হিতকাৰী,
ঐশ্বৰ্য্যাশালী, পৰৰাজ্য-বিজয়ী, বিশালনয়ন, পূৰ্ণচন্দ্ৰবদন, বেদ-বেদান্ত পাবদৰ্শী, প্ৰধান
প্ৰধান যজ্ঞৰ অনুষ্ঠাতা, দেৱৰাজ-সদৃশ ৰূপৱান, নৃপশ্ৰেষ্ঠ নল মোৰ স্বামী । ৭৮-৮১ ॥

যুদ্ধত শত্ৰুনাশকাৰী, চন্দ্ৰ-সূৰ্য্যৰ দৰে প্ৰতাপী, সত্য-ধৰ্ম্মপৰায়ণ সেই স্বামীক
কিছুমান অকৃতজ্ঞ, অনাৰ্য্য শঠ প্ৰকৃতিৰ লোকে কুট পাশা-খেলালৈ আহ্বান কৰি
তেওঁৰ ৰাজ্য-ধন সকলো হৰণ কৰিছে । ৮২-৮৩ ॥

মোৰ নাম দময়ন্তী । মোক সেই ৰাজশ্ৰেষ্ঠ নলৰে ভাৰ্যা বুলি জানিব । মই
স্বামীৰ দৰ্শন লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছোঁ । ৮৪ ॥

মই বৰ দুঃখিনী । বন, উপবন, নদ-নদী, পৰ্ব্বত-পাতাৰ, খাল-বিল সকলোবোৰ
ঠাইত বণপণ্ডিত, অস্ত্ৰবিদ, মহাত্মা, স্বামী নলক বিচাৰি মই এতিয়া এই আশ্ৰম
পাইছোঁহি । ৮৫ — ৮৬ ॥

কেতিয়াবা নিষধৰ অধিপতি নল ৰজা আপোনালোকৰ এই মনোৰম তপোবনত উপস্থিত হৈছিলনে ? ৮৭ ॥

হে ব্ৰাহ্মণসকল, যাৰ বাবে মই ভয়ঙ্কৰ বাঘ-ডালুক আদি হিংস্ৰ জন্তুৰে পৰিপূৰ্ণ এই ঘোৰ অৰণ্যত উপস্থিত হৈছো, সেই নল ৰজাক যদি দুই এদিনৰ ভিতৰত নেদেখোঁ তেন্তে শৰীৰ ত্যাগ কৰি শোক-সন্তপ্ত শ্বাম্যাক মুক্তি দিম। ৮৮—৮৯ ॥

সেই প্ৰাণেশ্বৰ ব্যতিৰেকে মোৰ জীৱনৰ কি প্ৰয়োজন ? স্বামী বিবহাননত দৃষ্টি হৈ কেনেকৈ মই জীয়াই থাকিম ? ৯০ ॥

ইয়াৰ পিছত সত্যদৰ্শী তাপসসকলে, বনৰ মাজত অকলে বিল্লাপ কৰি থকা ভীম-জীয়াৰ দময়ন্তীক এনেকৈ সাধুনা দিলে, ৯১ ॥

হে পতিব্ৰতা কল্যাণী, আগলৈ তোমাৰ কল্যাণ হ'ব ; আমি তপস্যাৰ প্ৰভাৱেৰে দেখিছোঁ, সোনকালে তুমি নিষধৰ অধিপতিক দেখিবা। ৯২ ॥

হে ভৈমী, শত্ৰু-ধ্বংসকাৰী, ধাৰ্মিকশ্ৰেষ্ঠ, তাপ-বহিত, নিষধৰ অধিপতি নলক দেখিবা। ৯৩ ॥

হে কল্যাণী, তেনেকৈ সকলো পাপ-তাপবপৰা মুক্ত, সকলো ধন-বঢ়েৰে সৈতে শত্ৰুদমনকাৰী, নগৰশ্ৰেষ্ঠৰ সুশাসক, সুহৃদয়, শোক-নিবাৰক, শত্ৰুসকলৰ ভয়জনক, কল্যাণৰ পাত্ৰ স্বামীক দেখিবলৈ পাবা। ৯৪—৯৫ ॥

তপস্বীসকলে নলৰ প্ৰিয়তমা ৰাণী ৰজাৰ জীয়াৰ দময়ন্তীক এনেদৰে কৈ অগ্নিহোত্ৰ আৰু আশ্ৰমেৰে সৈতে সকলোবিলাক অদৃশ্য হ'ল। ৯৬ ॥

সেই বীৰসেন ৰজাৰ বোৱাৰী, সুন্দৰী, দময়ন্তী এই অতি আচৰিত ঘটনাটো দেখি আচৰিত হ'ল। ৯৭ ॥

মই কি সপোন দেখিলো। ই কি অভূত ঘটনা হ'ল ! সেই তাপসসকলেই বা ক'ত ! আৰু আশ্ৰমসমূহেই বা ক'ত ! ৯৮ ॥

ব্ৰাহ্মণসকলে স্নানাদি নিৰ্ব্বাহ কৰা সেই পৱিত্ৰজলা, ৰমণীয়া নদীয়েই বা ক'ত ! আৰু ফলে-ফুলে সুশোভিত মনোৰম গছবিলাকেই বা ক'ত ! ৯৯ ॥

এনেকৈ ভীম-কন্যা, সুন্দৰী দময়ন্তীয়ে অনেক সময় চিন্তা কৰি স্বামীৰ শোকতে বিষণ্ণ-বদনা হৈ পৰিল। ১০০ ॥

ইয়াৰ পাছত দময়ন্তী চকুলো টুকি সেই ঠাইৰপৰা গ'ল, বেজাৰত তেওঁৰ কণ্ঠ ৰোধ হ'ল, তেওঁ এজোপা অশোক গছ দেখি গদগদ বাক্যেৰে বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১০১ ॥

চৰাইবোৰে বাও কঢ়া, ধুনীয়া ফুল-পাতেৰে সুশোভিত হৈ থকা বৃক্ষশ্ৰেষ্ঠ অশোকৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁ বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে, ১০২ ॥

হায় ! এই হাবিখনত বহুত লিখৰ থকা, গিৰিৰাজৰ দৰে বহুত ফল-ফুলেৰে সুশোভিত এইজোপা অশোক গছ জন্মনি হৈ আছে। ১০৩ ॥

হে প্ৰিয়দৰ্শন অশোক বৃক্ষ, সোনকালে মোৰ শোক নিবাৰণ কৰাঁ। হে বিশোক, তুমি কেতিয়াবা নিৰ্ভয়-চিন্তৰ নলক দেখিছিলানে ? ১০৪ ॥

শত্ৰু দমনকাৰী দময়ন্তীৰ প্ৰাণেশ্বৰ নিষধৰ অধিপতি প্ৰিয়তম নলক দেখি-ছিলানে ? ১০৫ ॥

তেওঁ নিজৰ সুকোমল শৰীৰ আধাতোখৰ কাপোৰেৰে ঢাকি নানা দুঃখত পীড়িত হৈ এট বনলৈ আহিছে। ১০৬ ॥

হে অশোক গছ, মই কেনেকৈ শোকশূন্য হৈ যাব পাৰোঁ। তাৰে উপায় কৰাঁ ; হে শোকনাশক, তোমাৰ অশোক নামৰ মথ্যৰ্থতা ৰক্ষা কৰাঁ। ১০৭ ॥

এনেকৈ কৈ সেই শোকাভুৰা ৰমণীশ্ৰেষ্ঠা ভীষ্ম-নন্দিনীয়ে শেট অশোক গছ এৰি অইন এখন ভীষণ ঠাই পালেগৈ। ১০৮ ॥

তালৈ গৈ পতি অশ্বেষণকাৰিণী, ভীষ্ম-কন্যা দময়ন্তীয়ে অনেক গছ, ৰম্য পাহাৰ, পুষ্প-পক্ষী, ভয়ঙ্কৰ গহ্বৰ, পৰ্বতৰ প্ৰান্তভাগ, আৰু নদীসমূহ দেখিবলৈ পালে। ১০৯-১১০ ॥

ইয়াৰ পিছত ভালদৰে অলপ দূৰ গৈ হাঁতিমুখী দময়ন্তীয়ে ক্ৰৌঞ্চ, কুকণা, চাকৈ-চকোৱা আদি জলচৰ চৰায়ে আৰাও কৰা, মাছ-কাছ কুস্তীৰ আদিয়ে বাঁপি থকা, বেতনিৰে আৱৰি থকা দ্বীপ, উপদ্বীপ-শোভিত, সুশীতল নিৰ্মল পানীৰে ভৰি থকা বহল সুন্দৰ নদী পাব হোৱা, হাতী, ঘোঁৰা আৰু ৰথোৰে পৰিপূৰ্ণ সাউদৰ দল এটি দেখিবলৈ পালে। ১১১-১১৩ ॥

যশস্বিনী, নিতম্বিনী নলৰ ভাৰ্য্যাই সেই দলটোক দেখি ওচৰলৈ গৈ তেওঁলোকৰ মাজত প্ৰৱেশ কৰিলে। ১১৪ ॥

হে ভৰত-বংশধৰ, সেই দময়ন্তীক পাগলীৰ দৰে শোকাভুৰা, অৰ্দ্ধ-বস্ত্ৰাহতা, ক্ষীণা, মলিনা, ধূলি-ধূসৰিতা দেখি কিছুমান মানুহ ভয়তে লৰি পলাল, কিছুমান চিন্তিত হ'ল আৰু কিছুমানে চিঞৰিবলৈ ধৰিলে। কোনো কোনোৱে উপহাস কৰিবলৈ ধৰিলে, কেতবোৰে দোষ বিচাৰিবলৈ ধৰিলে আৰু তেওঁলোকৰ ভিতৰত কিছুমানে দয়া-পৰৱশ হৈ সুধিবলৈ ধৰিলে, ১১৫-১১৭ ॥

হে কল্যাণী, তুমি কোন ? কাৰ গৃহিণী ? এই বনত কি বিচাৰিছা ? তোমাক দেখি আমি দুঃখিত হৈছো। তুমি দেৱী নে মানৱী ? ১১৮ ॥

হে মঙ্গলদায়িনী, সঁচা কথা কোৱাঁ, তুমি এই বনৰ অথবা পৰ্বতৰ নাইবা দল-দিশৰ অধিষ্ঠাত্ৰী দেৱতানেকি ? তোমাৰ শৰণাগত হৈছো। ১১৯ ॥

হে অনিন্দিতা, তুমি যথিলীয়েই হোৱা বা ৰাক্ষসীয়েই হোৱা নাইবা দেৱীয়েই হোৱা—আমাৰ হিত সাধিবা আৰু সকলোতে আমাক ৰক্ষা কৰিবা। ১২০ ॥

হে কল্যাণী এই জনসমূহে যাতে সৰ্ব্বতোভাৱে আপদ-বিপদ নঘটাকৈ মঙ্গলে যাৰ পাবে, তাৰে উপায় বিধান কৰাঁ। ১২১ ॥

তাৰ পাছত পতি-শোকত হুঃখিনী, পতিব্ৰতা দময়ন্তীয়ে জনসমূহৰ তেনেকুৱা কথা শুনি প্ৰত্যুত্তৰ দিলে, ১২২ ॥

মহাজন, গোমস্তা, ল'ৰা, বুঢ়া, ডেকা আৰু সাউদৰ অগ্ৰণী তোমালোক হিসকল আছা, মোক স্বামী-দৰ্শনৰ অভিলাষিনী, বজাৰ জীয়াৰী, বজাৰ গৃহিণী, বজাৰ বোহাৰী, মানৱী বুলিয়েই জানিবা । ১২৩—১২৪ ॥

মোৰ পিতা বিদৰ্ভৰাজ ভীম, নিষধৰ অধিপতি মহাত্মা নল মোৰ স্বামী আৰু মই এতিয়া সেই অজ্ঞেয় স্বামীকে বিচাৰি ফুৰিছো । ১২৫ ॥

যদি তোমালোকে মোৰ প্ৰাণেশ্বৰ, পুৰুষোত্তম, শত্ৰুনাশকাৰী নল বজা এই বনত আছে বুলি জানা, তেন্তে তৎক্ষণাৎ কৈ দিয়' । ১২৬ ॥

বণিক-দলৰ নেতা শুচি নামৰ বণিকজনে সুন্দৰী দময়ন্তীক ক'লে, হে কল্যাণী, মোৰ কথা শুনা, ১২৭ ॥

হে সুচিস্মিতা, যশস্বিনী, জনসমূহৰ নেতা মই এজন সাউদ ; নল নামেৰে কোনো মানুহক ইয়াত দেখা নাই । ১২৮ ॥

মানুহৰ সংসৰ্গ নোহোৱা এই অৰণ্যত বহুত হাতী, সিংহ, বাঘ, ম'হ, ভালুক আৰু হৰিণ আদি জন্তু দেখিছো ; তোমাৰ বাহিৰে অইন মানুহ দেখা নাই । আজি যক্ষ-ৰাজ মণিভদ্ৰ আমাৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হওক । ১২৯—১৩০ ॥

তাৰ পাছত দময়ন্তীয়ে সাউদসকল আৰু দলৰ নেতাজনক সুধিলে, তোমালোক কলৈ যাবা মোক কোৱাঁচোন । ১৩১ ॥

বণিক-দলৰ গৰাকীয়ে ক'লে,—হে ৰাজপুত্ৰী, এই দলটো শীঘ্ৰেই লাভৰ কাৰণে সত্য-পৰায়ণ চেদি ৰাজ্যৰ ৰজা সুবাহুৰ দেশলৈ যাব । ১৩২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বত দময়ন্তী-বণিক-কথোপ-কথন নামৰ চতুঃষষ্টিতম অধ্যায় । ৬৪ ॥

॥ অধ্যায় ৬৫ ॥

॥ চেদিৰাজ্যত দময়ন্তী ॥

বৃহদশ্বট ক'লে,—তেতিয়া স্বামী-দৰ্শনৰ অভিলাষিনী সুন্দৰী দময়ন্তী বণিকৰ তেনেকুৱা কথা শুনি সেই দলটোৰ লগতে গ'ল । ১ ॥

ইয়াৰ পিছত বহুদিন গ'লত বণিকসকলে সেই ভয়ঙ্কৰ অৰণ্যৰ মাজত সুন্দৰ, প্ৰচুৰ ঈহনি আৰু খৰিৰে পৰিপূৰ্ণ, ফলে-ফুলে সুশোভিত, নানা চৰাইৰে ভৰি থকা পদ্ম-সৌগন্ধিক নামেৰে এখনি সৰোবৰ দেখিবলৈ পালে । ২—৩ ॥

সেই বণিকসকলৰ পণ্য বহন কৰা বাহনবিলাক ডাণ্ডিৰ পৰাও মনোহৰ, সুশী-
তল, নিৰ্ভল, সুস্বাদু পানী থকা সেই সৰোবৰৰ পাৰত বাস কৰিবলৈ ডেউলোকে
মন কৰিলে । ৪ ॥

দলপতিৰ সন্মতিমতে বনত প্ৰৱেশ কৰি সেই সকোবৰৰ পশ্চিম পাৰত বণি-
কৰ দলটো বাস কৰিলে । ৫ ॥

ইয়াৰ পিছত মাজ নিশা গোটেই বন নীৰৱ-নিৰ্ভক হোৱাত পৰিশ্রান্ত বণিক
সকল টোপনিভ লালকাল দিলত মদমত্ত হাতীৰ পাল এটা উপস্থিত হ'ল । ৬ ॥

কুমেদি হিমেজু ওলাই মলিন হৈ থকা হাতীৰ পালটোৱে পৰ্ৱতীয়া জুৰিলে
পানী খাবলৈ আহি সেই সাউদৰ দলটো আৰু ডেউলোকৰ হাতী আদি বাহন-
বোৰ দেখিবলৈ পালে । ৭ ॥

সেই সকলোবিলাক মদমত্ত বনৰীয়া হাতীয়ে খৰচীয়া হাতীবোৰ দেখি বধ
কৰিবৰ মনেৰে খেদি আজিল । ৮ ॥

পৰ্বতৰ আগৰপৰা খহি পৰা শূঙ্গৰ দৰে ঢপলিহাই অহা হাতী বিলাকৰ
বেগ সহিব নোৱৰা হৈছিল । ৯ ॥

বণিকবিলাকে পদ্যসৌগন্ধিক সৰোবৰৰ পাৰত বনৰীয়া হাতীৰ পথ আঙুৰি
শুই থকাত হাতীবিলাক উপকৃত হৈ ভয়তে পলাবলৈ চেষ্টা কৰাত বণিকবিলাক
আক্ৰান্ত হ'ল আৰু আত্মৰক্ষাৰ বাবে ভাৰ্ষক্য কৰি হাবিৰ জোপোহাৰ মাজত ভয়তে
লুকাইল । বহুতকৈ টোপনিভ অচেতন হৈ থকাত হাতীয়ে শুবেৰে, দাঁতৰ
আঘাতেৰে আৰু ভৰিৰে গচকি মাৰিলে । ১০—১২ ॥

বহুত উঠ, ধোঁৱা আৰু তাৰবাহীলোকে হাতীৰ উৎপীড়নত প্ৰাণ হেৰুৱালে ;
বহুতো বণিকে ভয়তে লৰা-ঢপৰা কৰি ইটোৱে-সিটোৱে খুন্দিয়া-খুন্দি কৰি ভয়তৰ
শব্দ কৰি মাটিত বাগৰি পৰিল আৰু ভয়তে গছত উঠি অসমান ঠাইত পৰি
প্ৰাণ এৰিলে । ১৩—১৪ ॥

হে মহাৰাজ, এনেকুৱাকৈ দৈৱ-দুৰ্ৱিপাকত পৰি বনৰীয়া হাতীৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত
হৈ ঐশ্বৰ্য্যশালী বহুত বণিক নিহত হ'ল । ১৫ ॥

এনেতে অৱশ্যৰ মাজত এটি ভয়তৰ শব্দ হ'ল—‘ভীষণ জুয়ে পুৰি মাৰে এতিয়া,
সোনকালে লৰি আহি প্ৰাণ ৰক্ষা কৰাঁ’ । ১৬ ॥

‘ধন বহুবোৰ সিঁচৰতি হৈছে, কিয় পলাইছা ? এই সকলোবিলাক ধন
গোটেই লোৱাঁ, হোৱা কথা যিহা নহয়’ । ১৭ ॥

‘আকোঁ মই কৈছো, তোমালোকে চিন্তা কৰাঁ’, এনেকুৱাকৈ কোৱাত বণিক-
সকল ভয়তে কাতৰ হৈ উধাতু খাই লৰিবলৈ ধৰিলে । ১৮ ॥

সেই ভয়ানক লোককয়জনিত গণ্ডগোলত দমৱন্তী ভয়াতুৰা হৈ আগি
উঠিল । ১৯ ॥

সেই অৱশ্যত পদ্বনয়না ভৈৰৱীয়ে টোপনিৰক্ষা সাব পাই আগতে নেনেকা

সকলো লোকৰে ভয়জনক ভেনে লোক-বিনাশক ঘটনা দেখি অতিশয় উদ্ভিগ্ন আৰু ভয়তে ব্যাকুল হৈ থিয় দি ব'ল । ২০—২১ ॥

সেই বণিকসকলৰ ভিতৰত যিবিলাকে ক্ষত-বিক্ষত নোহোৱাকৈ সেই মহা-বিপদৰপৰা মুক্তি পাইছিল, তেওঁলোকে গোট খাই আলোচনা কৰিছিল, কি কাৰ্য্যৰ কাৰণে এনে বিপদ ঘটিল ? নিশ্চয় আমি মহা যশস্বীশালী মণিভদ্রক পূজা কৰা নাই । ২২ ॥

বোধ কৰোঁ যক্ষৰ অধিপতি ধনেশ্বৰ কুবেৰৰ অথবা প্ৰথমতে বিদ্যকাৰীসকলৰ পূজা কৰা হোৱা নাই । ২৩ ॥

নাইবা, যাত্ৰাৰ সময়ত অমঙ্গলীয়া পক্ষী-দৰ্শনৰ এয়া বিপৰীত ফল । আমাৰ গ্ৰহ অন্তৰ্ভুক্ত নহয়, তেন্তে কিয় এনে বিঘিনি ঘটিল ? ২৪ ॥

আন কিছুমান বণিকে জ্ঞাতিনাশ, ধনক্ষয় হোৱা শোকত অতিশয় দুঃখিত হৈ খঙতে কবলৈ ধৰিলে, আজি পাংগলীৰ দৰে বিকৃত আকৃতিৰ যিজনী তিৰোতা অমানৱী ৰূপ ধৰি বণিকসকলৰ মাজত সোমাইছিল, তাইৰেই এনে ভীষণ মায়া-প্ৰভাৱেৰে এই দুৰ্ঘটনা ঘটিল । ২৫—২৬ ॥

সেই তিৰোতাজনী নিশ্চয় ৰাক্ষসী অথবা যক্ষিণী নাইবা ভয়ঙ্কৰ পিশাচী, তাইৰ কাৰণেই আমাৰ এই বিপদ ঘটিলে । ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই । ২৭ ॥

যদি সেই অনেক দুঃখদায়িনী, ধনজন-নাশিনী পাপিনীক দেখা পাতঁ তেনে-হ'লে বণিকসকলৰ এই সৰ্বনাশ-কাৰিণীক ধূলি, চপৰা, তুণ, কাঠ দলিয়াই আৰু ভুকুৰে অৱশ্যে বধিম । ২৮ ॥

দুঃখিনী দময়ন্তীয়ে তেওঁলোকৰ তেনেকুৱা নিদাক্ষণ কথা শুনি লাজ আৰু ভয়ত উধাড় খাই অৱণ্টলৈ লুবি পলাল, আৰু নিজৰ ভৱিষ্যত-বিপদৰ আশঙ্কা কৰি অনুতাপ কৰিবলৈ ধৰিলে, ২৯—৩০ ॥

উঃ হায়, মোৰ প্ৰতি বিধাতাৰ কি নিদাক্ষণ কোপ ! অলপো শুভ-দৃষ্টি নাই, ইনো কি কুৰ্মৰ ফল নাজানো ! ৩১ ॥

মই কায়-মনো-বাক্যে কেতিয়াও কাৰো কোনো অনিষ্ট আচৰণ কৰা নাই, তথাপি এইটো কি কুৰ্মৰ ফল নাজানো ! ৩২ ॥

নিশ্চয় আগৰ জন্মত বহুত পাপ আচৰণ কৰিছিলো, সেই কাৰণেই মই এই এবাৰ নোৱৰা মহা বিপদত পৰিছো । ৩৩ ॥

স্বামীৰ ৰাজ্য নাশ, আত্মীয়-স্বজনৰ হাতত পৰাজয়, স্বামী-বিচ্ছেদ, ল'ৰা-ছোৱালী দুটিৰ অদৰ্শন আৰু মহা অৱণ্টত অনাধিনীৰ দৰে হিংস্ৰ জন্তুৰ মাজত বাস, ইয়াত-কৈ আৰু কি দুঃখ আছে ? ৩৪ ॥

হে মহাৰাজ, ইয়াৰ পাছত পিছ দিনা ৰাতি পুৱালত যত্নে মুখৰপৰা বন্ধা পোৱা মানুহবিলাকে তেতিয়া সেই ঠাইৰপৰা ওলাই আহি পিতা, পুত্ৰ, ভায়েক, সখিয়েক স্বৰিছে ধূলি শোক কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩৫—৩৬ ॥

সেই নিৰ্জ্জন বনত বৈদৰ্ভীয়ে 'উঃ মই কি পাপ কাৰ্য্য কৰিছিলো' বুলি শোক কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩৭ ॥

মই নিৰ্জ্জন বনত যি জনসমূহ লগ পাইছিলো, মোৰ ভাগ্য-দোষত ভেওঁ-লোকৰো হাতীৰ গছকত যুত্থা ঘটিল । নিশ্চয় মই আজিৰ দৰে দুঃখ বহুত সহিব লাগিব । ৩৮ ॥

বৃদ্ধাসকলৰ মুখে শুনিছিলো, কাল প্ৰাপ্ত নহ'লে মানুহৰ যুত্থা নহয়, কাৰণ মই দুঃখিনী আজি হাতীৰ উপদ্ৰৱতো নমৰিলো । ৩৯ ॥

এই সংসানত মানুহৰ সুখ-দুঃখ সকলো দৈৱাধীন । মই লিঙ কালতো কায়-মনো-বাক্যে কোনো পাপ-কৰ্ম্ম কৰা নাই, তথাপি কিয় এনে দুৰ্দশাগ্ৰস্ত হ'লো ? ৪০ ॥

জানিছো, মোৰ যয়ন্বৰত ইন্দ্ৰাদি লোকপালসকল উপস্থিত হৈছিল, ভেওঁলোকক এৰি নলক বৰিলো, নিশ্চয় ভেওঁলোকৰ কোপ-প্ৰভাৱতে পতি-বিচ্ছেদ আদি নানা দুঃখ পাইছো । ৪১—৪২ ॥

তেতিয়া সুন্দৰী, পতিভ্ৰতা, দুঃখিনী দময়ন্তীয়ে এনেকুৱাকৈ বিলাপ কৰি অনুভাপ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৪৩ ॥

হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, শবৎ কালৰ প্ৰতিপদৰ চন্দ্ৰৰ দৰে স্নানযুখী দময়ন্তী যুত্থা-মুখৰপৰা ৰক্ষা পোৱা বৈদপাৰগ ব্ৰাহ্মণসকলেৰে সৈতে যাবলৈ ধৰিলে । ৪৪ ॥

দময়ন্তী ভেওঁলোকৰ পিছে পিছে গৈ গধূলি সময়ত সত্যদৰ্শী চেদি ৰাজ্যৰ অধিপতি সুবাহু ৰজাৰ নগৰ পালেগৈ । ৪৫ ॥

ইয়াৰ পিছত অৰ্জ্ববস্ত্ৰাবৃত দময়ন্তী সেই পূবশ্ৰেষ্ঠত প্ৰৱেশ কৰিলেগৈ । ৪৬ ॥

চেদি ৰাজ্যৰ নাগৰিকসকলে ব্যাকুলচিত্তা, মলিনবৰ্ণা, আউলী-বাউলী হৈ পাগলীৰ নিচিনাকৈ কৃশা দময়ন্তীক যোৱা দেখিলে । ৪৭ ॥

তেতিয়া দময়ন্তীক চেদি ৰাজ্যত প্ৰৱেশ কৰা দেখি, নগৰৰ সকলো ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকে কৌতূহলত পিছে পিছে যাবলৈ ধৰিলে । দময়ন্তীয়ো ল'ৰা-ছোৱালী-বিলাকেৰে পৰিৱেশিত হৈ ৰাজ-ভৱনৰ ওচৰ পালেহি । ৪৮ ॥

সেই সময়ত ৰাজমাণ্ড প্ৰাসাদৰ ওপৰত আছিল ; তেওঁ দময়ন্তীক ল'ৰা ছোৱালী-বোৰেৰে পৰিৱেশিত হৈ যোৱা দেখি ধাত্ৰীক ক'লে,—হেৰ' যাচোন, সৌ মানুহ-জনীক মোৰ ওচৰলৈ মাতি আন । ৪৯ ॥

ল'ৰা ছোৱালীবিলাকে তাইক বিৰজি দিছে, বেচেৰী, দুঃখিনী আৰু আশ্ৰয়-প্ৰাৰ্থিনী । মই দেখিছো তাইৰ ৰূপে মোৰ ঘৰ উজ্জ্বল কৰিব । ৫০ ॥

পাগলীৰ বেশত থকা আয়তনয়না এইগৰাকী তিবোতা সাক্ষাৎ লক্ষ্মীৰ নিচিনা । ধায়ে সেই জনতাক ৰাষণ কৰি তিবোতাগৰাকীক প্ৰাসাদলৈ আনি বিন্দিও হৈ সুখিলে ; তুমি এনেকুৱা দুঃখ-কষ্টত থকা সত্ত্বেও তোমাৰ শৰীৰৰ সৌন্দৰ্য্য দেখোন অলপো কম নাই । ৫১—৫২ ॥

হে সুন্দরী, তুমি কোন ? তুমি কার পত্নী কোরো ? তুমি যেহে মাজত বিজুলীৰ দৰে জিলিকি আহা, তোমাৰ শৰীৰত কোনো আভৰণ নাই ; তথাপি স্বামুহৰ ৰূপ বুলি ধাৰণা নহয় । ৫৩ ॥

হে দেৱী, তুমি অসহায়, জৰজীৰি তোমাক শিবন্ত কৰিছে ; তথাপি তুমি উৎকণ্ঠিত হোৱা নাই । খাইব তেনেকুৱা কথা শুনি দময়ন্তীয়ে ক'বলৈ ধৰিলে, ৫৪ ॥

মোক পণ্ডিততা, সংকুলজাতা, অন্তঃপুৰবাসিনী, যথেষ্টবাসিনী, স্থানৱী, দাসী বুলিয়েই জানিবা । ৫৫ ॥

অফল ফল-মূল খাই যি ঠাইতে গছলি হয় সেট ঠাইতে আশ্রয় লও । মোৰ স্বামী বহু গুণৰ অধিকাৰী আৰু মোৰ একান্ত অনুৰক্ত আছিল । ময়ো ছায়াৰ দৰে সেই বীৰৰ অনুগমন কৰিছিলো । ৫৬ ॥

অশেষ গুণস্বয়ং হৈয়ো দৈৱ-হৰ্ষিপাকত পৰি ভেঁও পাখা খেলত অভিলষ আসক্ত হুৱ । ৫৭ ॥

সেই পাখা খেলত সমুদায় ৰাজ্য-ধন হেৰুৱাই অকলে এখন মাত্ৰ কাপোৰ পিন্ধি বলিষ্ঠৰ দৰে ব্যাকুল হৈ বনলৈ গ'ল । ৫৮ ॥

ময়ো স্বামী-দেৱতাক আশ্বাস দিবৰ কাৰণে তেওঁৰ পিছে পিছে বনলৈ গ'লো, সেই বীৰে এসিনাখন কিম্বা কাৰণত হাবিৰ মাজত ক্ষুধাতুৰ হৈ প্ৰায় অজ্ঞান আৰু উদ্ভতৰ দৰে ভূমি ফুৰোঁতে পৰিধান কৰা কাপোৰখনকো এবিৰ লগীয়া হ'ল । ৫৯—৬০ ॥

ময়ো এখন কাপোৰ পিন্ধি পাণ্ডলীৰ দৰে নাঙঠ স্বামীৰ অনুগমন কৰি কৰি অনেক নিশা উজাগৰে কটালো । ৬১ ॥

তাৰ পাছত এনেকৈ যন্ত্ৰত দিন গ'লত, এদিনাখন লৱনাস্ত্ৰহাত মোৰ পিন্ধা কাপোৰৰ স্ৰাৱ কাটি শিৰণবাসিনী মোক সেই অৱণ্যৰ মাজত এৰি স্বামী পলায়ন কৰিলে । ৬২ ॥

লোকত স্বামীক বিচাৰি দিনে-ৰাত্ৰিয়ে মট দেওঁ-পুৰি মাৰিছো । সেই পহুম-কৰ্ম্মৰ দৰে দেৱতুল্য প্ৰিয় প্ৰাণেশ্বৰ স্বামীক বনত অনেক অনুসন্ধান কৰিও নেপালো । ৬৩ ॥

এনেকৈ অনেক বিলাপ কৰি চকুপানী টুকি কাঙৰ স্বৰেৰে ৰোষন কৰা পতি-প্ৰাণা দময়ন্তীক ৰাজমাতাই অধিক স্নেহময়ী হৈ সাঙুৱা লিবলৈ ধৰিলে, ৬৪ ॥

হে কল্যাণী, তুমি মোৰ ইয়াতেই থাকাঁ, তোমাক বেছি মোৰ প্ৰীতি জন্মিছে । হে সুন্দরী, মোৰ অধীনস্থ থকা পুৰুষবিলাকে স্তেয়মৰ স্বামীক বিচাৰি আনিব । ৬৫ ॥

নাইবা, ভেঁও ইকাল-লিকালে তোমাৰ দায়ে বুলি বুলি নিজেই আহি ইচ্ছাত উপভিত হ'ব ; হে কল্যাণী, তুমি ইয়াত থাকিলেই স্বামীক লভ কৰিবা । ৬৬ ॥

দময়ন্তীয়ে ৰাজমাতাৰ কথা শুনি কৰলৈ ধৰিলে,—হে বীৰ-জবনী, এই অপোহোৱাৰ ফলত থাকিললৈ সন্মত আছো । ৬৭ ॥

কিন্তু মই কোনো মানুহৰ অৱশিষ্ট নাখাওঁ, কাৰো ভৱি নুধুৱাওঁ, কেতিয়াও কোনো পৰ-পুৰুষেৰে সৈতে কথা নাপাওঁ। ৬৮ ॥

যদি কোনো পুৰুষে মোক প্ৰাৰ্থনা কৰে সেই পুৰুষ যথাবিধি দণ্ডাই হ'ব। যদি কোনো ছফ্ৰ প্ৰকৃতিৰ লোকে বাৰে বাৰে মোক প্ৰাৰ্থনা কৰে, তেন্তে তাক প্ৰাণদণ্ড দিব লাগিব। এয়ে মোৰ ভৱ। ৬৯ ॥

স্বামীক বিচাৰিবলৈ পঠোৱা ব্ৰাহ্মণসকলক লগ ধৰি মই পঞ্চ সুধিম। যদি এইবোৰ নিয়ম বন্ধিত হয়, তেতিয়া আপোনাৰ লগত থাকিম। ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই। কেতিয়াবা ইয়াৰ অৱস্থা হলে মোৰ আঁক ইয়াত থকা নহ'ব। ৭০—৭১ ॥

হে কল্যাণী, তোমাৰ এই সকলোবোৰ নিয়ম প্ৰতিজ্ঞা অনুসাৰে পালন কৰা হ'ব—এই বুলি ৰাজমাৰে আনন্দ মনেৰে ক'লে। হে ভৱত-বংশধৰ নৰপতি, ৰাজমাৰে ভৈয়ীক এমেকৈ কৈ নিজৰ ছোৱালী সুনন্দাক ক'লে, হে সুনন্দা, এই সৈবিকীক এগৰাকী দেৱী বুলি জানিবা। ৭২-৭৩ ॥

এওঁ তোমাৰ সম-বয়সীয়া সখী হ'ব, এওঁৰে সৈতে সদায় নিশ্চিন্তমনে বং-মেয়ালি কৰি থাকিবা। ৭৪ ॥

তাৰ পাছত সুনন্দাই আনন্দ মনেৰে সখীসকলেৰে সৈতে আৱৰি ধৰি দময়ন্তীক নিজৰ ঘৰলৈ লৈ গ'ল। ৭৫ ॥

পতিব্ৰতা দময়ন্তীয়ে তাত যথানিয়মে সন্মানিতা হৈ সকলো ভোগ্য-বস্তু ভোগ কৰি নিশ্চিন্ত মনেৰে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ৭৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বত চৌদিশাভ্যন্তৰ দময়ন্তী নামৰ পঞ্চমস্তিম অধ্যায়। ৬৫ ॥

॥ অধ্যায় ৬৬ ॥

॥ নল-কৰ্কোটক সংবাদ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—হে মহাৰাজ, বজ্জা নলে দময়ন্তীক পৰিত্যাগ কৰি নিবিড় অৰণ্যত এক উদ্যানক প্ৰজ্জ্বলিত দাৱানল দেখিবলৈ পালে। ১ ॥

সেই দাৱানলৰ আজবপৰা কোনোৱা প্ৰাণীয়ে 'পুণ্যলোক নল বেথাই আহক' বুলি বাৰে বাৰে বৰকৈ চিঞৰা শুনিছে। ২ ॥

'ভয় নকৰিবা' এই বুলি কৈ উঠি নলে সেই দাৱানলৰ আজত কুণ্ডলী পকাই শুই থকা উয়কৰ নাগ এটি দেখিলে। ৩ ॥

তেতিয়া সেই নাগে হাত যোৰ কৰি কঁপি কঁপি নলক কবলৈ ধৰিলে, হে বজা, মোক কৰ্কোটক নাগ বুলি জানিব । ৪ ॥

হে নৰপতি, এদিন মহাতপা মহৰ্ষি নাৰদক প্ৰবঞ্চনা কৰি ঋষিৰ কোপত পৰি শাপগ্ৰস্ত হৈছে । ৫ ॥

‘তই গতি শক্তি বহিত হৈ ইয়াতে থাক, যেতিয়া নল বজাই ইয়াৰপৰা নিব সেই সময়ত তই মোৰ শাপৰপৰা মুক্ত হবি’ বুলি মহৰ্ষিয়ে শাপ দিয়ে । ৬ ॥

ঋষিৰ শাপৰ বাবে মই এখোজো কাঢ়িব নোৱৰা হৈ আছো । আপুনি মোক এই বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ কৰক, মই আপোনাক ভাল উপদেশ দিম । ৭ ॥

মই আপোনাৰ সখি হম, মোৰ সম্মান নাগ বংশত কোনো নাই, মই এতিয়াই লম্বু হৈ পৰোঁ, মোক আপুনি ইয়াৰপৰা লৈ বলক । ৮ ॥

এনেকৈ কৈ সেই নাগৰাজ অদ্ভুত-পৰিমাণ হ’ল ; নল বজাই সেই নাগক লৈ জুই নথকা ঠাইলৈ গ’ল । ৯ ॥

দাৱান্নি আকাশলৈ উঠি তৎক্ষণাৎ নিৰ্ব্বাপিত হ’ল । নলে নাগক তাতে এৰিবলৈ ইচ্ছা কৰা দেখি, নল বজাক কৰ্কোটক নাগে কবলৈ ধৰিলে, ১০ ॥

হে নিষধাধিপতি, মোক লৈ কেইখোজমান গণনা কৰি যাওক ; হে মহাবাহু, মই আপোনাৰ যথোচিত উপকাৰ সাধিম । ১১ ॥

নাগৰ আদেশ অনুসাৰে নলে গণনা কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে, দহ খোজ হোৱা বুলি কোৱাত কৰ্কোটকে নলক দংশন কৰিলে ; নাগ-দংশনত নলৰ আগৰ ৰূপ ঋন্তেকতে নাইকিয়া হ’ল । ১২ ॥

বজা নল নিজৰ ৰূপ বিকৃত হোৱা দেখি আচৰিত হ’ল, ইফালে কৰ্কোটক নাগে নিজ-ৰূপ ধাৰণ কৰা মহাপতি নলে দেখিবলৈ পালে । ১৩ ॥

তাৰ পাছত কৰ্কোটকে নলক সাজুনা দি কবলৈ ধৰিলে, হে বজা, আপোনাক মানুহে চিনিব নোৱৰা কৰিবলৈকে আপোনাৰ ৰূপ হৰণ কৰিছে । ১৪ ॥

হে মহাবাহু নল, যাৰ কাৰ্য্যত আপুনি এই নিদাকণ কষ্টেৰে পোড়িত হৈছে, সেই পাপীয়ে মোৰ বিষেৰে দগ্ধ হৈ নিজৰ শৰীৰত দুখ ভোগ কৰিব । ১৫ ॥

হে মহাবাহু, সেই দুৰাশ্বাই যেতিয়ালৈকে আপোনাক এৰি নাযায়, তেতিয়ালৈকে মোৰ তীব্ৰ বিষেৰে জৰ্জৰিত হৈ আপোনাৰ শৰীৰত অতি কষ্টেৰে বাস কৰিব । ১৬ ॥

হে মহাপতি, সেই দুৰ্ঘটাই ক্ৰোধৰ বশৱৰ্তী হৈ অসুখা কৰি নিৰপৰাধী আপোনাক সংসাৰ-দুখৰপৰা বঞ্চিত কৰিছে । এতিয়া মই আপোনাক বক্ষা কৰিলো । ১৭ ॥

হে নৰজ্যেষ্ঠ মহাবাহু, মোৰ অনুগ্ৰহত দাঁতাল জন্তু, শক্ৰ আৰু ব্ৰহ্মবিদসকলৰপৰা আপোনাৰ কোনো ভয় নহ’ব । ১৮ ॥

হে মহাবাহু, বিষৰ দ্বাৰা আপোনাৰ কোনো কষ্ট অনুভৱ নহব ; আৰু দুৰ্ঘতো সদায় আপুনি শত্ৰুক পৰাজয় কৰিব পাৰিব । ১৯ ॥

হে নিষধৰ ঈশ্বৰ, আজি আপুনি ঈশ্বাৰপৰা মনোবশ অযোধ্যা নগৰৰ ঋতুপৰ্ণ বজাৰ ওচৰলৈ যাওক, তেওঁ পৰিচয় সুধিলে ‘মই সাৰথি, মোৰ নাম বাহুক’ এই বুলি কব, বজা ঋতুপৰ্ণ পাশা খেলত নিপুণ, আপুনি তেওঁক অশ্ববিদ্যা শিকাৰ আৰু তাৰ বিনিময়ত বজাই আপোনাক অশ্ববিদ্যা দিব। ২০—২১ ॥

ইচ্ছাকু বংশধৰ স্ৰীমান বজা ঋতুপৰ্ণ আপোনাৰ মিত্ৰ হব; যেতিয়া আপুনি পাশা খেলত পৈগত হব তেতিয়া ঈশ্বৰ্য্য লাভ কৰিব। ২২ ॥

আপুনি ভাৰ্য্যা-পুত্ৰ-কন্যাৰে সৈতে মিলিত হব, শোকেৰে মন দুৰ্ব্বল নকৰিব, আকৌ বাজ্য, ধন-ঐশ্বৰ্য্য ঘূৰাই পাব, মই আপোনাক সত্য কথা কৈছো। ২৩ ॥

হে বজা, আপুনি যেতিয়া নিজৰ ৰূপ পাবলৈ ইচ্ছা কৰিব, তেতিয়া মোক স্মৰণ কৰিব আৰু এই কাপোৰ পৰিধান কৰিব। ২৪ ॥

এই কাপোৰ পৰিধান কৰিলে নিজৰ দিবা-ৰূপ পাব, ইয়াকে কৈ নাগে তেতিয়া নলক এষোৰ সুন্দৰ কাপোৰ দিলে। ২৫ ॥

হে কুকবংশজাত বজা যুধিষ্ঠিৰ, নাগৰাজ কৰ্কোটক নল বজাক এনেকৈ উপদেশ আৰু কাপোৰ দি অন্তৰ্জ্ঞান হ’ল। ২৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত নল-কৰ্কোটক সংবাদ নামৰ ষট্‌ষষ্টিতম অধ্যায়। ৬৬ ॥

॥ অধ্যায় ৬৭ ॥

॥ নলৰ বিলাপ ॥

বৃহদশ্বই ক’লে,—এনেকৈ সেই কৰ্কোটক নাগ অদৃশ্য হ’লত, নিষধ ৰাজ নল দহ দিনৰ যুৱত গৈ ঋতুপৰ্ণ বজাৰ নগৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। ১ ॥

বজা ঋতুপৰ্ণৰ ওচৰত উপস্থিত হৈ নলে ক’লে,—মোৰ নাম বাহুক, পৃথিৱীত মোৰ নিচিনা অশ্ব-চালক কোনো নাই। ২ ॥

মই সকলো বিষয়তে নিপুণ, অৰ্থ-কষ্ট দেখা দিলে তাৰ প্ৰতিকাৰৰ বাবে সং-পৰামৰ্শ দিব পাৰোঁ, আৰু আনতকৈ বিশেষভাৱে পাক-প্ৰণালীও জানো। ৩ ॥

হে বজা ঋতুপৰ্ণ, এই সংসাৰত যিমানবোৰ শিল্প আৰু আন যি হুঃসাধা কাৰ্য্য আছে সেই সকলোবোৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰিম; আপুনি মোক পোহ-পাল দিয়ক। ৪ ॥

বজা ঋতুপৰ্ণই ক’লে,—হে মহাবাহু, তুমি পৰম সুখেৰে ইয়াতে থাকাঁ, যি কৰিব খোজাঁ সেই সকলোকে কৰিবা, বিশেষকৈ মোৰ সদায় বেগী যান-বাহনত উঠিবলৈ অভিলাষ হয়। ৫ ॥

এজেকে তুমি ইয়াতে থাকি অশ্ব-লিকা দিবা, যাতে মোৰ অশ্ববিলাক শীত্ৰগামী হয়। আজিকলবা তুমি অশ্বাধ্যক্ষ হ'লা আৰু ভোম্বাক দহ হেজাৰ সুবৰ্ণ মুদ্ৰাবে বেডন দিয়া হব। ৬ ॥

এই বাক্যেৰ আৰু জীৱলে সদায় ভোম্বাৰ আল-পৈচান ধৰিব, তুমি এওঁলোক দুজনেৰে সৈতে বং-ধেমালি কৰি মোৰ অধীনত সুখেৰে বাস কৰাঁ। ৭ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,— নল বজাই ঋতুপৰ্ণৰ আদেশ অনুসাৰে বাক্যেৰ আৰু জীৱলেৰে সৈতে সসম্মানে সেই নগৰত বাস কৰিলে। ৮ ॥

সেই নগৰত বাস কৰি থাকোঁতে বজা নলে বিদৰ্ভৰাজ-কন্যা দময়ন্তীৰ চিন্তা কৰি প্ৰতিদিনে গধূলি এই কথা কয়, ৯ ॥

হায়, অসহায়া দময়ন্তীয়ে ভোক পিয়াহত আতুৰ আৰু পৰিশ্রান্ত হৈ ক'ত শয়ন কৰিছে, এই দুৰ্ভগীয়াৰ স্মৰণ কৰি জীৱন-বন্ধাৰ বাবে কাক উপসনা কৰিছে। ১০ ॥

জীৱলে নলৰ মুখত এনে কথা শুনি এদিনাখন বাতি নলক সুধিলে, হেৰা বাছক, এইগৰাকীকো কোন বৈশী যাৰ কাৰণে তুমি শোক কৰিছা, মই শুনিব খোজোঁ। ১১ ॥

হে আশ্বম্বান, যিগৰাকী বৈশীৰ বাবে এনেকৈ শোক কৰিছা, তেওঁ কাৰ ভাৰ্যা? নল বজাই তেওঁক ক'লে, কোনো এজন মন্দমতিৰ বহুগুণৱতী ভাৰ্যা আছিল; সেই দুৰ্ভগীয়াই কিবা কাৰণত সতাবপৰা পিছলি তেওঁৰে সৈতে নিজৰ বিচ্ছেদ ঘটাইছে। ১২—১৩ ॥

সেই দুৰ্ভগীয়াই এতিয়া দিনে-ৰাতিয়ে শোকত দগ্ধ হৈ তেওঁৰ বিবহ-যন্ত্ৰণাত নানা দুখেৰে ভ্ৰমণ কৰিছে। ১৪ ॥

নিশা-কালত তেওঁক স্মৰণ কৰি এইবোৰ কথা কয়, নানা ঠাই ফুৰি অৱশেষত কোনো এখন ঠাইত গৈ অনুচিত কাৰ্য্য কৰি, পুনঃ পুনঃ ভাৰ্য্যাক স্মৰণ কৰি কঠোৰে কাল কটায়। সেই দুঃখিনী নাৰীয়ে বনৰ মাজত অতি কঠোৰে স্বামীৰ অনুগমন কৰিছিল। ১৫—১৬ ॥

সেই হিংস্ৰ জন্তুৰে পৰিপূৰ্ণ জন্তুৰ অনগ্যৰ মাজত ভোক-পিয়াহত আতুৰ হোৱা বাট-পথ নজনা দুৰ্ভগীয়াই ত্যাগ কৰা অকলশৰীয়া কামিনী কেনেকৈ জীয়াই আছে নাজানো। ১৭—১৮ ॥

হে আৰ্য্য, সেই হতভগীয়া দুৰ্ভগীয়াই তেওঁক এনেকৈ এৰিছে। নিমন্ধৰ অধিপতি বজা নলে এনেকুৱাকৈ দময়ন্তীক স্মৰণ কৰি, ঋতুপৰ্ণ বজাৰ নগৰত অজ্ঞাতভাবে বাস কৰিলে। ১৯ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত নলৰ বিলাপ নামৰ সপ্তষষ্টিতম অধ্যায়। ৬৭ ॥

॥ অধ্যায় ৬৮ ॥

॥ দময়ন্তী-সুদেব সংবাদ ॥

বৃহদশ্বট কলে,—ভাৰ্য্যাৰে সৈতে ৰাজ্যজ্যেষ্ঠ নল দাস হৈ আছে বুলি শুনি বিদৰ্ভৰ অধিপতি ভীম নৰপতিয়ে ব্ৰাহ্মণসকলক নলক বিচাৰিবলৈ চাৰিওফালে গঠালে । ১ ॥

ৰজা ভীমে ব্ৰাহ্মণসকলক বহু ধন দি আদেশ কৰিলে, তোমালোকে নল আৰু কন্যা দময়ন্তীক বিচাৰি আনিবাহক । ২ ॥

তোমালোকৰ ভিতৰত যিয়েই এই কাম সম্পূৰ্ণৰূপে জ্ঞানি নল দময়ন্তীক আনিব পাৰিবা, তেওঁকে এহেজাৰ গৰু, ভূমি আৰু নগৰ পৰিমিত গাঁও এখন পুৰস্কাৰ দিম । ৩ ॥

যদি নল আৰু দময়ন্তীক ইয়ালৈ আনিব নোৱাৰা, কিন্তু তেওঁলোকৰ খা-খবৰ দিব পাৰা, তেন্তে এহেজাৰ গৰুৰ ধন পুৰস্কাৰ পাবা । এনেকৈ কোৱাত সেই ব্ৰাহ্মণসকল আনন্দিত হৈ দশোদিশে গ'ল । ৪-৫ ॥

ব্ৰাহ্মণসকলে বহু নগৰ আৰু ৰাজ্যত বিচাৰি নল আৰু ভীম-কন্যা দময়ন্তীক কোনো ঠাইতে দেখা নাপালে । ৬ ॥

তাৰ পিছত সুদেৱ নামে এজন ব্ৰাহ্মণে সুৰম্য চেদি-ৰাজ্যত অন্বেষণ কৰি ৰাজ-অন্তঃপুৰত ৰজাৰ মজলাচৰণত নিযুক্ত হৈ স্বামী-বিবহত মলিন বেশেৰে সুনন্দাৰে সৈতে থকা অসীম ৰূপলালিনী বিদৰ্ভৰাজ-কন্যাক দেখা পালে । ৭-৮ ॥

ধোঁৱাৰে আৱৰি থকা জুইৰ প্ৰভাৱ দৰে মলিন আৰু অতিশয় শুকাই-খীণাট থকা বিশালাকাৰী দময়ন্তীক দেখি শৰীৰৰ চিনেৰে ঠিৰাং কৰি “এওঁ ভৈয়ী” এই বুলি মনতে ভাবিলে । ৯ ॥

ব্ৰাহ্মণ সুদেৱে মনতে ভাবিলে, মই আগতে এওঁৰ যি ৰূপ দেখিছিলো আজিও সেই ৰূপকে দেখিছো; সকলোৰে কাম্য সাক্ষাৎ লক্ষ্মীৰ নিচিনা এই ৰূপ-ৱতীক দেখি কৃতार्थ হলো । ১০ ॥

এই মনোহৰ বৰ্তুল-স্তন-মুগলেৰে শোভিতা, পূৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰৰ দৰে মুখৰ কাঙি-বিশিষ্টা, স্তামা, লক্ষণৱতী, সূন্দৰীয়ে শৰীৰৰ কাঙিৰে দশোদিশ উজ্জ্বল কৰিছে । ১১ ॥

পদ্মৰ পাহিৰ দৰে মনোহৰ চকুযুৰিৰে কামদেৱৰ ভাৰ্য্যা সাক্ষাৎ ৰতিৰ সদৃশ দময়ন্তী পূৰ্ণিমাৰ জোনৰ প্ৰভাৱ নিচিনা সকলোৰে অভিলাষিত । ১২ ॥

সেই বিদৰ্ভ-ৰূপ সৰোবৰবৰপৰা দৈৱ-দোষত উভালি অনা, বোকা লাগি মলিন হৈ থকা, মৃণালৰ সদৃশ, বাহুৱে গিলা জোনেৰে প্ৰভাহীন পূৰ্ণিমা-নিশাৰ দৰে, শুকাই সোঁত নোহোৱা নদীৰ নিচিনা, ভয়তে জ্বলচৰ পক্ষীশূন্য, হাতীয়ে ওঁড়েৰে মোঠাৰি পোলোৱা পাত নোহোৱা মলিন পদ্মৰ নিচিনা, পতি-বিৰহিণী, দুঃখিনী দময়ন্তী কান্তিহীন হৈছে । ১৩-১৫ ॥

এই মনোহৰ অৰুণ-বিশিষ্টা, সুকুমাৰী, মনিমুক্তা খটোৱা ঘৰত থকা দময়ন্তী সূৰ্য্যৰ তাপত শুকোৱা উভালি অনা মৃণালৰ দৰে হৈ পৰিছে । ১৬ ॥

অৰুণপটীয়া, ৰূপ-গুণযুক্তা, তাৰ আদি ভূষণ-বহিতা, অকাশত নীল মেঘে ঢাকি ৰখা নতুন চন্দ্ৰলেখাৰ নিচিনা এওঁ সুন্দৰী হৈছে । ১৭ ॥

কাম-ভোগবহিতা, প্ৰিয়বিৰহিণী, বন্ধু-বান্ধৱৰপৰা আঁতৰত থাকি দিনক দিনে শুকাই গৈ স্বামী-দৰ্শনৰ অভিলাসেৰে মাথোন জীয়াই আছে । ১৮ ॥

আন ভূষণ নাথাকিলেও স্বামীয়েই তিৰোতাৰ একমাত্ৰ ভূষণ, ৰূপ-লারণ্য থাকিও এই স্বামী-বিৰহিণী কামিনী কান্তিহীন হৈ পৰিছে । ১৯ ॥

বৰ আচৰিত কথা, এওঁ সুন্দৰীক এৰি শোকত নিজৰ প্ৰাণ পৰিত্যাগ নকৰি আজিও নল ৰজাই জীৱন ধৰি আছে । ২০ ॥

এই ক'লা চুলিৰে সু-শোভিতা, পদ্ম-পত্ৰ-নয়না, একমাত্ৰ সুখৰ আধাৰ কামিনীক দুঃখান্তৰ্ণ দেখি মোৰ মনত দুখ লাগিছে । ২১ ॥

হায়, কেতিয়ানো এই সাধৱী সুন্দৰীয়ে, চন্দ্ৰৰ সংসৰ্গত ৰোহিণীৰ দৰে স্বামীৰ সঙ্গ পাই দুঃখ-সাগৰবৰপৰা উত্তীৰ্ণ হব । ২২ ॥

নিশ্চয় জানিছো, ৰাজ্যভ্ৰষ্ট নিষধৰ অধিপতি ৰজা নলে নিজ ৰাজ্য আৰু এওঁ সুন্দৰীক পুনৰ লাভ কৰি পৰম প্ৰীতিৰে কাল কটাব । ২৩ ॥

নিষধৰ অধিপতি নলেই সমান-স্বভাৱ, সমান-বয়স, সমান-কুলত জন্মা বৈদৰ্ভীক পাবৰ যোগ্য, এওঁ কৃষ্ণনয়না দময়ন্তীও নলৰ উপযুক্ত পত্নী ॥ ২৪ ॥

সেই অসীম বলশালী নল ৰজাৰ ভাৰ্য্যা পতি-দৰ্শনাভিলাষিণী দময়ন্তীক মই আশ্বাস দিয়াটো যুক্তিযুক্ত হব । ২৫ ॥

যি হওক, এতিয়া এই পূৰ্ণচন্দ্ৰমুখী, আগত দুখ অনুভৱ নকৰা, ধ্যানতৎপৰা দুঃখিনীক মই অভয় দিওঁ । ২৬ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—তাৰ পিছত সুদেৱ ব্ৰাহ্মণে মনে মনে নানা চিহ্ন আৰু কাৰণেৰে দময়ন্তী বুলি বিবেচনা কৰি ওচৰলৈ গৈ ভীম-নন্দিনী দময়ন্তীক কবলৈ ধৰিলে, ২৭ ॥

হে বৈদৰ্ভী, মই তোমাৰ ভাইৰ প্ৰিয় বন্ধু, মোৰ নাম সুদেৱ, ৰজা ভীমৰ আদেশত তোমাক বিচাৰি ইয়ালৈ আহিছো । ২৮ ॥

তোমাৰ পিতৃ-মাতৃ ককাই-ভাই সকলোৰে কুশল, আৰু তাত থকা আত্মজ্ঞান লৰা-ছোৱালী দুটিও কুশলে আছে । ২৯ ॥

তোমাৰ বাবে সকলো বন্ধু জিয়মান হৈ আছে । শত শত ব্ৰাহ্মণে গোটেই পৃথিবীখনত তোমাক বিচাৰি ফুৰিছে । ৩০ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, দময়ন্তীয়ে সুদেৱক চিনি পাই অনুক্ৰমে আত্মীয় বন্ধুবৰ্গ আটাইৰে কুশল-বাণী শুধিলে । ৩১ ॥

হে মহাৰাজ, দময়ন্তীয়ে ওঠাতে আত্মবদ্ধ দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ সুদেৱক দেখা পাই অতি শোকাকুল হৈ বৰকৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে । ৩২ ॥

হে ভৰতবংশধৰ, তাৰ পিছত তেওঁক সুদেৱ ব্ৰাহ্মণেৰে সৈতে একেলগে কথোপ-কথন কৰি কন্দা দেখি, সুন্দৰী শোক-সন্তপ্ত হৈ মাকক ক'লে, আই, এজন ব্ৰাহ্মণেৰে লগ লাগি সৈবজীয়ে বৰকৈ কান্দিছে । যদি জানিবৰ ইচ্ছা কৰে জানি লওক । ৩৩-৩৪ ॥

তেতিয়া ৰাজমাৰে সুন্দৰীৰ কথা শুনি ৰাজ-অন্তঃপুৰবৰপৰা ওলাই য'ত সৈবজী ব্ৰাহ্মণেৰে সৈতে আছিল তালৈ গ'ল । ৩৫ ॥

হে নৰপতি, চেদিৰাজ-জননীয়ে সুদেৱ ব্ৰাহ্মণক মহাই অনাই শুধিলে, হে ব্ৰাহ্মণ, এই সুন্দৰী কাৰ গৃহিণী, আৰু কাৰ জীয়াৰী ; কি বাবে জ্ঞাতি-বন্ধু আৰু স্বামীৰপৰা বঞ্চিত হৈছে, এই সকলোবোৰ কথা তুমি জানা । ৩৬-৩৭ ॥

হে বিপ্ৰ, এই সকলো বৃত্তান্ত মৰ বিশেষভাৱে তোমাৰপৰা জানিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ, এই দেৱী-ৰূপিনীৰ সকলো পৰিচয় সঠিককৈ মোৰ আগত কোৱা । ৩৮ ॥

হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ সুদেৱে চেদিৰাজ-জননীৰ কথা শুনি সুস্থিৰ-ভাৱে বহি তেওঁৰ আগত দময়ন্তীৰ সমুদায় বিৱৰণ কবলৈ ধৰিলে । ৩৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বত দময়ন্তী-সুদেৱ সংবাদ নামৰ অষ্টষষ্টিতম অধ্যায় । ৬৮ ॥

॥ অধ্যায় ৬৯ ॥

॥ নলোন্বেষণ ॥

সুদেৱে কলে,—হে কল্যাণী, এই সুন্দৰী বিদৰ্ভ দেশৰ অধিপতি ধৰ্ম্মাশ্বা নৰ-পতি ভীমৰ চুহিতা, এওঁৰ নাম দময়ন্তী । ১ ॥

এওঁ নিমধৰ অধিপতি বীৰসেন বজাৰ পুত্ৰ, জ্ঞানী, পুণ্যশ্লোক নল বজাৰ গৃহিণী । ২ ॥

মহীপতি বজা নলে ভায়েকেৰে সৈতে পাশা-খেলাত সমুদায় ৰাজ্য হেৰুৱাই দময়ন্তীৰে সৈতে অজ্ঞাত ঠাইলৈ গৈছিল । ৩ ॥

আমি সকলোৱে দময়ন্তীৰ বাবে গোটেই পৃথিৱী ভ্ৰমণ কৰিছো। এতিয়া আপোনাৰ পুত্ৰৰ ঘৰত সেই সুন্দৰী দময়ন্তীক দেখা পালো। ৪ ॥

এওঁৰ সদৃশ ৰূপৱতী নাবী মনুষ্যলোকত দেখা নাই ; এই জ্যামা, লক্ষণৱতী দময়ন্তীৰ ভূকৰ মাজত পহুৱা সদৃশ স্বাভাৱিক জৰণ-চিহ্ন মই দেখিছিলো, এতিয়া মেঘেৰে আৱৰি থকা চন্দ্ৰৰ দৰে মলেৰে আবৃত হৈ নেদেখা হৈছে। ৫-৬ ॥

বিধাতাই এওঁক অতুল ঐশ্বৰ্য্যৰ অধিকাৰিণী 'কৰিবৰ বাবে এই জৰণ-চিহ্ন দিছে, এতিয়া এই সুন্দৰ ৰূপ প্ৰতিপদৰ চন্দ্ৰ-কলাৰ নিচিনাকৈ প্ৰায় অদৃশ্য হৈ আছে। ৭ ॥

এওঁৰ শৰীৰ অতিশয় মলেৰে আবৃত আৰু পৰিষ্কাৰ নকৰা সত্ত্বেও সৌন্দৰ্য্য নষ্ট হোৱা নাই বৰং সোণৰ দৰে উজ্জ্বল হৈছে আছে। ৮ ॥

ছায়ে ঢাকি থোৱা তাপতে জুইৰ উমান পোৱাৰ দৰে মলেৰে আবৃত শৰীৰৰ কান্তিতে আৰু এই জৰণ-চিনতে এওঁক দেৱী-ৰূপিণী দময়ন্তী বুলি মই জানিছো। ৯ ॥

হে নৰপতি, সেই সুদেৱ ব্ৰাহ্মণৰ কথাবোৰ শুনি, সুনন্দাই দময়ন্তীৰ ভূকৰ মাজত থকা জৰণৰ ওপৰৰ মলি ধুই-পখালি নাইকিয়া কৰিলে। ১০ ॥

মলি ধুই পখালি আঁতৰালত দময়ন্তীৰ ভূকৰ মাজত থকা জৰণ-চিহ্ন আকাশত-থকা মেঘৰ মাজৰপৰা ওলোৱা জোনৰ দৰে উজ্জ্বল হৈ উঠিল। ১১ ॥

হে ভৰত-বংশধৰ, সুনন্দা আৰু চেদিৰাজ-জননীয়ে সেই জৰণ-চিহ্ন দেখি অতি কাতৰেৰে কান্দি কান্দি খন্তেক দময়ন্তীক চেনেহে সাবটি ধৰি আছিল। ১২ ॥

চেদিৰাজ-জননীয়ে চকুলো টুকি লাহেকৈ দময়ন্তীক কবলৈ ধৰিলে, এই জৰণ-চিন দেখি বুজিছো, বাছা, তুমি মোৰ ভনীৰ জীয়াৰী। ১৩ ॥

হে কল্যাণী, মই আৰু তোমাৰ মাৰা দশাৰ্ণ দেশৰ অধিপতি মহাৰাজা সুদামা ৰজাৰ জীয়াৰী। ১৪ ॥

দশাৰ্ণৰ অধিপতিয়ে তোমাৰ মাতৃক ভীম ৰজাৰ হাতত আৰু মোক বীৰবাহুৰ হাতত সমৰ্পণ কৰে। মই দশাৰ্ণ দেশত পিতাৰ ঘৰত তোমাৰ জন্ম হোৱা দেখিছো। ১৫ ॥

হে সুন্দৰী দময়ন্তী, তোমাৰ পিতাবাৰ ঘৰ যেনে, মোৰ ঘৰো তেনে আৰু মোৰ ধন-ঐশ্বৰ্য্য সকলো তোমাৰ নিজা ধন-সম্পত্তিৰ সমান। ১৬ ॥

হে নৰপতি, তেতিয়া দময়ন্তীয়ে অতি আনন্দমনে মাহীয়েকক প্ৰণাম কৰি এইদৰে কবলৈ ধৰিলে, ১৭ ॥

যদিও আপুনি মোক চিনিব পৰা নাই তথাপি আপোনাৰ ঘৰত সকলো ভোগ্য-বস্তু পৰম সুখেৰে ভোগ কৰি বাস কৰিছো, আৰু আপুনিও সুনিয়মে মোক সন্মান কৰিছে। ১৮ ॥

আপোনাৰ তাত থাকিলে অধিকতৰ সুখ হ'ব, ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই ; কিন্তু মই বহু দিন প্ৰবাসত আছো, এই বাবেহে, মাহী, মোক পিতাৰ ঘৰলৈ যাবলৈ অনুমতি দিয়ক। ১৯ ॥

যোৰ সৰু ল'ৰা-ছোৱালী দুটি পিতৃ-মাতৃ-নিবৰত শোকাভূৰ হৈ তাত বাস কৰিছে, সেইবাবে বিদৰ্ভলৈ যাবৰ ইচ্ছা কৰে, যদি আপুনি মোৰ হিত সাধিবলৈ ইচ্ছা কৰে তেন্তে বিদৰ্ভলৈ যাবলৈ অতি সোনকালে আদেশ দিয়ক । ২০-২১ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ মহাবাজ, মাহীয়েকে দময়ন্তীৰ কথা শুনি, “বাক” বুলি কৈ পুত্ৰৰ অনুমতি ক্ৰমে বহু সৈন্য-সামন্তেৰে সৈতে অনেক খোৱা বস্তু, সাজপাৰ আদি দি মানুহে কঢ়িয়াই নিয়া দোলাৰে শ্ৰীমতী দময়ন্তীক পিতৃৰ ঘৰলৈ পঠাই দিলে । ২২—২৩ ॥

তাৰ পাছত দময়ন্তী অতি সোনকালে বিদৰ্ভ নগৰ পালৈগৈ, আৰু সকলো বন্ধু-বান্ধৱে আনন্দ মনেৰে তেওঁক যথোচিত সমাদৰ কৰিলে । ২৪ ॥

হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, যশস্বিনী দেৱী দময়ন্তীয়ে তাত গৈ ল'ৰা-ছোৱালী দুটিৰে সৈতে মাক, পিতাক, ভাই-বন্ধু, সখীসকলৰ কুশল দেখি যথাবিধিৰে ব্ৰাহ্মণ আৰু দেৱতা-সকলক পূজা কৰিলে । ২৫-২৬ ॥

বিদৰ্ভৰ অধিপতি ভীম ৰজাই নিজৰ কন্যাক দেখি অতিশয় সন্তুষ্ট হৈ সুদেৱ ব্ৰাহ্মণক এহেজাৰ গৰু, গাঁও আৰু বহু ধনেৰে সন্তুষ্ট কৰিলে । ২৭ ॥

হে মহাবাজ, সুন্দৰী দময়ন্তী পিতাকৰ ঘৰত সেই ৰাতি বাস কৰি ভাগৰ পলুৱাই মাকক এই কথা ক'লে । ২৮ ॥

দময়ন্তীয়ে ক'লে—আহ, যদি আপুনি মোক জীয়াই ৰাখিবলৈ ইচ্ছা কৰে, তেন্তে সোনকালে ৰাণশ্ৰেষ্ঠ নলক আনিবলৈ যত্ন কৰক । ২৯ ॥

ৰাণীয়ে দময়ন্তীৰ তেনে কথা শুনি শোকে বৰকৈ খুন্দা মাৰি ধৰাত তেওঁ একো উত্তৰ দিব নোৱৰা হ'ল । ৩০ ॥

ৰাণীৰ তেনেকুৱা অৱস্থা দেখি, অন্তঃপুৰৰ সকলো তিৰোতাই হাহাকাৰ কৰি বৰকৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে । ৩১ ॥

তাৰ পাছত ৰাণীয়ে ভীম ৰজাক কবলৈ ধৰিলে, মহাবাজ, আপোনাৰ জীয়াৰী দময়ন্তীয়ে স্বামীৰ বাবে অনুতাপ কৰিছে । ৩২ ॥

হে মহাবাজ, আপোনাৰ কন্যাই লাঞ্ছনাকটি কৰি নিজেই প্ৰকাশ কৰিছে, এতেকে আপুনি পুণ্যলোক নলৰ অনুসন্ধান কৰিবলৈ আদেশ পালনকাৰী মানুহ পঠাওক । ৩৩ ॥

ৰজা ভীমে ৰাণীৰ কথা অনুসাৰে সকলো দিশলৈ অধীনস্থ ব্ৰাহ্মণসকলক পঠাই দিলে, আৰু ক'লে, নলৰ অনুসন্ধানত যত্ন কৰিবাহক । ৩৪ ॥

তেতিয়া ব্ৰাহ্মণসকলে ৰজাৰ আদেশ পাই দময়ন্তীৰ ওচৰলৈ গৈ, হে ৰাজ-তনয়া, আমি নলক বিচাৰিবলৈ ওলাইছো, এই বুলি কলে । ৩৫ ॥

ইয়াৰ পাছত ভীম-তনয়া দময়ন্তীয়ে ব্ৰাহ্মণসকলক কলে, হে বিপ্ৰসকল, আপোনা-লোকে সকলো দেশতে জুন-সমাজত পুনঃ পুনঃ এই কথাখিনি কব, ৩৬ ॥

হে বন্ধুক, কাপোৰৰ এডোখৰ কাটি স্বামীৰ অনুবক্তা প্ৰণয়িনীক শয়নাৱস্থাত নিৰ্জন বনত এৰি ক'লে পলালা ? ৩৭ ॥

ভূমি তেওঁক যি আদেশ কৰিছিল, তেওঁ তাকেই পালন কৰি আৰাডুখৰীয়া কাপোৰ পিন্ধি শোকত দগ্ধ হৈ তোমালৈকে বাট চাই আছে। ৩৮ ॥

হে পৃথিৱীপতি বীৰ, তেনেকৈ শোকেৰে সন্তপ্ত হৈ কান্দি থকা সেই প্ৰিয়-তমাৰ প্ৰতি অনুগ্ৰহ প্ৰকাশ কৰি প্ৰত্যুত্তৰ দিয়। ৩৯ ॥

আপোনালোকে এনেকৈ আন কথাও কব; তেতিয়াহে মোৰ প্ৰতি তেওঁ প্ৰসন্ন হ'ব, ঠিক যেনেকৈ বতাহৰ সংসৰ্গত জুই জ্বলি উঠি সমস্ত বন দহি পেলায়। ৪০ ॥

স্বামীয়ে সদায় পত্নীক ভৰণ-পোষণ দি ৰক্ষা কৰা উচিত; আপুনি ধাৰ্মিক হৈ কি বাবে সেই উভয়েকে নষ্ট কৰিলে? ৪১ ॥

আপুনি সকলোৰে জনাজাত, জ্ঞানী, কুলীন আৰু সদায় দয়া-পৰায়ণ হৈও এতিয়া অকল মোৰ ভাগ্য-দোষতেই নে নিৰ্দ্দয় হৈছে? ৪২ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, এতেকে মোৰ প্ৰতি সদয় হওক, কাৰণ, দয়াই পৰম ধৰ্ম্য বুলি আপোনাৰপৰা শুনিছিলো। ৪৩ ॥

আপোনালোকৰ এই কথাবোৰ শুনি যদি কোনো প্ৰত্যুত্তৰ দিয়ে, সেইজন মানুহ কোন, ক'ত থাকে—সকলোপ্ৰকাৰেৰে অনুসন্ধান কৰিব। ৪৪ ॥

হে দ্বিজশ্ৰেষ্ঠসকল, যিজন মানুহে এনেকুৱা কথা শুনি উত্তৰ দিয়ে, তেওঁৰ সেই সকলো কথা মনত বাখি মোক কবতি। ৪৫ ॥

হে ব্ৰাহ্মণসকল, আপোনালোকক মোৰ নিৰ্দ্দেশ অনুসাৰে এইবিলাক কথা কোৱা বুলি যেন আনে নেজানে, তাৰ বাবে সাৱধান হৈ কাৰ্য্য সমাধা কৰি মোৰ ওচৰলৈ উভতি আহিব। ৪৬ ॥

অথবা, তেওঁ সমৃদ্ধিমন্ত্ৰ নে নিৰ্ধন, সমৰ্থ নে অসমৰ্থ, আৰু তেওঁৰ কি কৰ্ত্তব্য-কৰ্ম্ম সকলো জানি লব। ৪৭ ॥

হে মহাৰাজ, ব্ৰাহ্মণসকলে দময়ন্তীৰ এনেকুৱা নিৰ্দ্দেশ শুনি তেনে অকৰ্ত্তব্য কামত লিপ্ত থকা ৰজা নলক বিচাৰিবলৈ দশোদিশে গ'ল। ৪৮ ॥

হে ৰজা যুধিষ্ঠিৰ, সেই ব্ৰাহ্মণসকলে নগৰ, ৰাজ্য, গাঁও, চুৰুৰি আৰু আশ্ৰম আদিত বিচাৰি কোনো ঠাইতে নলৰ সন্ধান নেপালে। ৪৯ ॥

হে নৰপতি, সকলো ব্ৰাহ্মণে দময়ন্তীয়ে যিদৰে কবলৈ শিকাইছিল, সেই সেই ঠাইত সেই সকলোবোৰ কথা শুনাই ফুৰিছিল। ৫০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বত নলাঘ্ৰেষণ নামৰ একোনসপ্ততিতম অধ্যায়। ৬৯ ॥

। অধ্যায় ৭০ ।

॥ দময়ন্তীৰ পুনঃ-স্বয়ম্বৰ-কথা ॥

বৃহদশ্বট ক'লে—এনেকৈ বহু দিনৰ পাছত পৰ্ণাদ নামেৰে এজন ব্রাহ্মণে বিদৰ্ভ নগৰলৈ ঘূৰি আহি ভীষ্ম-কন্যা দময়ন্তীক এই কথা কলে, ১ ॥

হে দময়ন্তী, মই নিষধৰ অধিপতি নলক বিচাৰি যাওঁতে অযোধ্যা নগৰলৈ গৈ ঋতুপৰ্ণ বজাৰ ওচৰত উপস্থিত হলো। ১ ॥

হে সুন্দৰী, মই তালৈ গৈ তোমাৰ আদেশানুসাৰে সকলোবোৰ কথা মহাবাজ ঋতুপৰ্ণক জনালো। ৩ ॥

কিন্তু বজা ঋতুপৰ্ণ আৰু সভাসদসকলে এইবিলাক কথা মই বাবুৰ কোৱা শুনিও কোনো প্ৰভাৱ নদিলে। ৬ ॥

মই ঋতুপৰ্ণ বজাৰপৰা বিদায় লৈ আকোঁতে বাছক নামেৰে কোনো এজন পুৰুষে নিজান ঠাইত মোক কবলৈ ধৰিলে, ৫ ॥

মানুহজন আগটী, তেওঁৰ গাত চুটি, তেওঁ বজা ঋতুপৰ্ণৰ সাৰথি, বেগাই বথ চলোৱাত নিপুণ, বন্ধা-বঢ়া ভালদৰে কৰিব পাৰে সেইজন মানুহেই বহু বাৰ ঘন-ঘনকৈ নিশ্বাস পেলাই, অনৰ্গলে চকুৰ পানী টুকি মোক তোমাৰ কুশল বাতৰি সুধি পাছত এই কথা কলে, ৬—৭ ॥

কুলনাৰীসকলে বিষম দুৰ্দশাগ্ৰস্ত হলেও নিজে নিজক ৰক্ষা কৰে। এই কাৰণে পতিব্ৰতা সতীয়ে নিঃসন্দেহে স্বৰ্গ লাভ কৰে। ৮ ॥

পতিব্ৰতা তিবোতাই স্বামীয়ে পৰিত্যাগ কৰিলেও কেতিয়াও কোপ নকৰে, বংগ সাধু-পথ অৱলম্বন কৰি নিজৰ প্ৰাণ ৰক্ষা কৰে। ৯ ॥

সুখ-শান্তি হেৰুৱাই বিষম দুৰ্দশা-প্ৰাপ্ত মৃত নলে দময়ন্তীক যদিও পৰিত্যাগ কৰিছে, সেই বিষয়ে জ্ঞোষ কৰা উচিত নহয়। ১০ ॥

চৰাইৰ দ্বাৰা পিন্ধা কাপোৰ অপহৰণ আদি অত্যধিক মনস্তাপেৰে জ্বলি পকি প্ৰাণ ধাৰণ কৰি থকা নল বজাৰ প্ৰতি শাস্য, লক্ষণাৱতী দময়ন্তীয়ে কোপ কৰা অনুচিত। ১১ ॥

নল বজাই দময়ন্তীৰ প্ৰতি আদৰ্শেই কৰক বা অনাদৰ্শেই কৰক, তথাপি ৰাজ্য-ভ্ৰষ্ট, জীহীন, ক্ষুধাতুৰ, নানা দুখেৰে পীড়িত পত্নিক দেখি জ্ঞোষ কৰা উচিত নহয়। ১২ ॥

মই সেই বাছকৰ মুখৰপৰা এনে কথা শুনি ততাতৈয়াকৈ ইয়ালৈ আহিছো; এতিয়া আপুনি এই বিষয়ে প্ৰমাণ কৰি বজাক জনাওক। ১৩ ॥

হে নৰপতি, পৰ্ণাদৰ মুখৰপৰা এই কথা শুনি দময়ন্তীয়ে চকুৰ পানী টুকি গোপনে মাকৰ ওচৰলৈ গৈ আদ্যোপান্ত সমুদায় কথা কবলৈ ধৰিলে, ১৫ ॥

আই, আপুনি কেতিয়াও এই কথা পিতাৰ কাণত নপেলাব, মই আপোনাৰ ওচৰলৈ সুদেৱ ব্ৰাহ্মণক আনি নিয়োগ কৰিম । ১৫ ॥

যদি মোৰ হিত কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে, তেন্তে যাতে ভীষ্ম নৰপতিয়ে এই বিষয়ে অলপো জানিব নোৱাৰে, তাৰ উপায় আপুনি কৰিব । ১৬ ॥

হে স্কন্দনী, সুদেৱে যেনেকৈ মোক অতি নীত্ৰে বন্ধু-বান্ধৱৰ লগলৈ আনিছে, এতিয়া আকৌ সেই সুদেৱেই নিৰাপদেৰে নলক আনিবলৈ ইয়াৰপৰা অযোধ্যা নগৰলৈ সোনকালে যাত্ৰা কৰক । ১৭-১৮ ॥

ইয়াৰ পাছত দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ পৰ্ণাদে বিজ্ৰাম লোহাত সুন্দৰী বৈদ্যীয়ে প্ৰচুৰ ধনেৰে তেওঁক অৰ্চনা কৰিলে ; আৰু কলে, নল বজা আহি পালে আকৌ আপোনাৰ ধন দিম । ১৯ ॥

হে দ্বিজবৰ, আপুনি মোৰ বহু উপকাৰ সাধিছে, এনে কাম আনে কেতিয়াও কৰিব নোৱাৰে ; আপোনাৰ অনুগ্ৰহত অবিলম্বে মই স্বামী-দেৱতাক লভিম । ২০

পৰ্ণাদ ব্ৰাহ্মণে এইবিলাক কথা শুনি আশীৰ্বচনেৰে দময়ন্তীক আশ্বাস দি কৃতार्थ হৈ সন্তুষ্টিতে নিজ-ঘৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ২১ ॥

হে বজা যুধিষ্ঠিৰ, তাৰ পাছত দময়ন্তীয়ে শোকত দুঃখিতা হৈ মাকৰ ওচৰত সুদেৱক সন্তাষণ কৰি কলে, ২২ ।

হে সুদেৱ, আপুনি উৰি মোৱাৰ দৰে ততালিকে আযোধ্যা নগৰলৈ গৈ অযোধ্যাৰ অধিপতি ঋতুপৰ্ণ বজাক এই কথা ক'ব, ২৩ ॥

ভীষ্ম-কন্যা দময়ন্তীৰ আকৌ স্বয়ম্বৰ হ'ব, বহুত বজা আৰু ৰাজকুমাৰ স্বয়ম্বৰ-সভালৈ গৈছে । কাটলৈ স্বয়ম্বৰৰ দিন ধাৰ্য্য হৈছে, যদি আপুনি গোৱাটো সন্তৰ্ভুলি ভাবে, তেন্তে অতি সোনকালে ডাঠলৈ যাওক । দময়ন্তীয়ে নল বজা জীৱিত আছেনো নাই ইয়াৰ কোনো নিশ্চয় কৰিব পৰা নাই । তেওঁ কাটলৈ সূৰ্যোদয় হলেই দ্বিতীয় স্বামী বৰণ কৰিব । ২৪-২৬ ॥

হে মহাৰাজ, তেতিয়া সুদেৱ ব্ৰাহ্মণে ঋতুপৰ্ণ বজাৰ ওচৰলৈ গৈ দময়ন্তীয়ে কোৱা সকলো কথা আদ্যোপান্ত কবলৈ ধৰিলে । ২৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত দময়ন্তীৰ পুনঃ-স্বয়ম্বৰ-কথা নামৰ সপ্ততিতম অধ্যায় । ৭০ ॥

॥ অধ্যায় ৭১ ॥

॥ ঋতুপর্ণৰ বিদৰ্ভ-গম্বৰ ॥

বৃহদশ্বই ক'লে,—বজা ঋতুপৰ্ণই সুদেৱৰপৰা এই সকলো বৃত্তান্ত শুনি মধুব বচনেনৈ সাক্ষ্য দি বাহকক ক'লে, ১ ॥

হে অশ্ববিদ্যা-বিশাৰদ বাহক, দময়ন্তীৰ পুনঃ-স্বয়ম্বৰ হ'ব, সেই কাৰণে এদিনতে বিদৰ্ভ দেশলৈ যাবৰ ইচ্ছা কৰোঁ, এই বিষয়ে তুমি কি ভাবা ? ২ ॥

হে কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ, ঋতুপৰ্ণ বজাৰ তেনে কথা শুনি নলৰ হৃদয় দুখেতে বিদীৰ্ণ হ'ল আৰু মহামতি নলে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩ ॥

দময়ন্তীয়ে দুখেতে মোহিত হৈ এই কাৰ্য্য কৰিব, আৰু এনে কথা ক'ব—এটোটা নিশ্চয় অসম্ভৱ ; বোধ হয় মোক পাবৰ বাবে চিন্তা কৰিহে তেওঁ এনেকুৱা ডাঙৰ উপায় উদ্ভাৱন কৰিছে । ৪ ॥

উঃ হায় ! মই কি নিদাকণ ! ক্ষুদ্ৰবুদ্ধি পাপমতি হৈ পতি-পৰায়ণা হিৰ-বুদ্ধিমতী বৈদৰ্ভীক প্ৰভাষণ কৰিছো ! ৫ ॥

সংসাৰত ভিৰোতাৰ স্বভাৱ চকল, কিন্তু মোৰ দোষ অতি দাকণ । যদি দময়ন্তীয়ে বহু দিন বিবহ-মন্ত্ৰণা ভোগ কৰি মোলৈ পাহৰি এনে কাম কৰিছে ? এইটোতো সম্ভৱো হ'ব পাৰে ! ৬ ॥

দময়ন্তী মোৰ বিবহ-শোকত নিৰাল চৈ ব্যাকুল হৈছে সঁচা, তথাপি তেওঁ এনেকুৱা স্বয়ম্বৰ প্ৰস্তাৱ কেতিয়াও নকৰে । বিশেষকৈ তেওঁ দুটি ল'ৰা-ছোৱালীৰ জননী । ৭ ॥

বি হওক, তাত গৈ উপস্থিত হৈ এই বিষয়ৰ সত্যাসত্য নিশ্চয় জানিম ; এতিয়া মই স্বাৰ্থ সিদ্ধিৰ নিমিত্তে ঋতুপৰ্ণ বজাৰ অভিলাস পূৰণ কৰোঁ । ৮ ॥

ইয়াকে থিৰাং কৰি বেজাৰ মনেৰে বাহকে কৰঘোৰে ঋতুপৰ্ণ বজাক এই কথা ক'লে, ৯ ॥

হে পুৰুষ-জ্যেষ্ঠ মহাবাজ, মই আপোনাৰ কথা অনুমোদন কৰিছো । এদিনৰ ভিতৰতে আপোনাক লৈ বিদৰ্ভ নগৰলৈ যাম । ১০ ॥

হে মহাবাজ, তাৰ পাছত নলে ভাঙ্গামুৰি ৰূপটিৰ (ঋতুপৰ্ণ বজাৰ) আদেশানু-সাৰে ঘোঁৰা-শাললৈ গৈ ঘোঁৰাবোৰক পৰীক্ষা কৰিবলৈ ধৰিলে । ১১ ॥

ঋতুপৰ্ণ বজাৰ কথাত অতি ব্যস্ত হৈ বাহকে ঘোঁৰা-শালত যাবহাৰ পৰীক্ষা কৰি কেতবোৰ বেগী, সহনশীল, ক্লশ ঘোঁৰা বিচাৰি উলিয়ালে । ১২ ॥

সেই ঘোঁৰাবোৰ ভেজ-বল থকা, উৎকৃষ্ট জাতত জন্মা, সুশিক্ষিত, মূলক্ষণ-বুদ্ধ ; সিহঁতৰ নাক ডাঙৰ, গগনমূল বহল, সিহঁত বায়ুৰ দৰে বেগৱান, সিদ্ধ দেশত জন্মা আৰু দহ আৱৰ্ণেৰে (চকৰ) শোভিত, এনেবোৰ ঘোঁৰা ঋতুপৰ্ণ ৰজাই দেখি অলপ খংমনেৰে কবলৈ ধৰিলে, ১৩—১৪ ॥

তুমি মোক মোৰ অভীষ্ট সিদ্ধিত ব্যৰ্থ-মনোৰথ কৰিবলৈ প্ৰভাষণ কৰিছা নেকি ? এইবোৰ ভাৰ সহিব নোৱৰা, কম বেগী ঘোঁৰাই কেনেকৈ মোৰ ৰথ টানিব ? আৰু এনেকুৱা অশ্বেৰে ইমান দুৰ্গম পথ মই কেনেকৈ যাব পাৰিম ? ১৫ ॥

বাহকে ক'লে,—হে মহাৰাজ, এই ঘোঁৰাবিলাকৰ কপালত এটা, মূৰত দুটা, কাষত দুটা, তাৰ ওচৰত দুটা, বুকুত দুটা, পিঠিত এটা, এই দহোটা আৱৰ্ণ (চকৰ) আছে । ১৬ ॥

এইবিলাক ঘোঁৰা নিঃসন্দেহে বিদৰ্ভলৈ যাব পাৰিব । নাইবা আপোনাৰ যিবোৰ ঘোঁৰা মনোনীত হয়, আদেশ কৰক, সেইবোৰকে মই ৰথত সুবি দিওঁ । ১৭ ॥

ঋতুপৰ্ণ ৰজাই ক'লে,—হে বাহক, তুমিয়েই নিপুণ অশ্ব-পৰীক্ষক, যিবোৰ ঘোঁৰাক সমৰ্থ বুলি বিবেচনা কৰা সিহঁতকেই তৎক্ষণাৎ ৰথত সুবি দিয়' । ১৮ ॥

ঋতুপৰ্ণ ৰজাৰ কথা শুনি, অশ্ব-পৰীক্ষক নলে ভাল লক্ষণ থকা, সুশিক্ষিত, ক্ৰতুগামী চাৰিটা ঘোঁৰা ৰথত সুবিলে । ১৯ ॥

ভেতিয়া ৰজা ঋতুপৰ্ণ লৰা-লৰিকৈ ৰথত আৰোহণ কৰিলে আৰু লগে লগে সেই জ্যেষ্ঠ ঘোঁৰাবোৰ আঁঠু কাঢ়ি মাটিত পৰি গ'ল । ২০ ॥

হে নৰপতি, তাৰ পাছত নবোত্তম শ্ৰীমান ৰজা নলে, বল-বীৰ্য্য-সম্পন্ন সেই ঘোঁৰাবোৰক মৰম কৰি হাত ফুৰাই দিলে । ২১ ॥

ৰজা নলে ৰাক্ষস সাৰথিক ৰথত বহুৱাই নিজে ঘোঁৰাৰ লেকাম তুলি লৈ বায়ু-বেগে ঘোঁৰা চলাবলৈ ধৰিলে । ২২ ॥

নল ৰজাই সেই জ্যেষ্ঠ ঘোঁৰাবোৰ বিধি অনুসাবে চলোৱাত, ৰথীক বিন্মিত কৰি আকাশ-পথত উঠিলগৈ । ২৩ ॥

অযোধ্যাৰ অধিপতি ঋতুপৰ্ণ ৰজা তেনেকৈ ঘোঁৰাবোৰ আকাশ-মার্গত বায়ু-বেগে বিচৰণ কৰা দেখি আচৰিত হ'ল । ২৪ ॥

ৰাক্ষস সাৰথিয়ে বাহকৰ তেনেকুৱা ঘোঁৰা পৰিচালনা আৰু ৰথৰ শক্তি শুনি তেওঁৰ অস্ববিদ্যাৰ বিষয়ে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে । ২৫ ॥

এওঁ দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ সাৰথি মাতলি নেকি ? মহাবীৰ বাহকত দেখোন তেওঁৰ সকলো লক্ষণ দেখা যায় । ২৬ ॥

অথবা, ঘোঁৰাবিলাকৰ কুল-সভাৰ জনা শালিহোত্ৰই (অশ্ব-শাস্ত্ৰ বটোতা আচাৰ্য্য) জতি সুন্দৰ মনুষ্য-দৰীৰ ধাৰণ কৰি আহিছেনেকি বাক ? ২৭ ॥

নাইবা, এওঁ পৰপুৰুষ (শত্ৰুৰাজ্য-জয়কাৰী) নল ৰজানেকি ? সেই নল ৰজা আহি ইয়াত উপস্থিত হৈছেনে ? এনেকুৱাকৈ ৰাক্ষস সাৰথিয়ে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে । ২৮ ॥

নল বজা যেনেকুৱা অম্ববিদ্যা-বিশাবদ, বাহুকো তেনেকুৱা সুশিক্ষিত ; এতেকে বাহুক আৰু নলৰ জ্ঞান সমান বুলি বিবেচনা হয় । ২৯ ॥

যদিও বাহুকৰ বয়স নলৰ বয়সৰ সমান দেখা যায়, তথাপি এওঁ বলশালী নল বজা নহয়। তেওঁৰ সদৃশ আন কোনোবা হ'ব । ৩০ ॥

কাৰণ, মহা পুৰুষসকলো দৈৱৰ বিধানানুসাৰে লাক্ষ্যোক্ত নিয়ম মানি হৃদয়েণে এই পৃথিৱীত ঘূৰি ফুৰে । ৩১ ॥

যোৰ বোধেৰে এই বাহুক নল বজাতকৈ আগতী, চুটি-চাপৰ হ'ব । যদিও বয়স তেওঁৰ সমান, তথাপি ৰূপত বিপৰীত দেখা যায় । নল বজাৰ বিবিলাক গুণ আছে, বাহুকৰো সেই সকলো গুণ আছে বুলি বোধ হয় । ৩২-৩৩ ॥

হে মহাবাজ, বাক্ষ্য সাৰথি মনতে পুণ্যলোক নল আৰু বাহুকৰ বিষয়ে এনেকৈ বিচাৰ কৰি চিন্তাত মগ্ন হ'ল । ৩৪ ॥

বজা ঋতুপৰ্ণ বাক্ষ্য সাৰথিৰে সৈতে বাহুকৰ ঘোঁৰা পৰীক্ষাদি কাৰ্য্য চিন্তা কৰি মুগ্ধ হ'ল । ৩৫ ॥

বাহুকৰ একাগ্ৰতা, উৎসাহ, ঘোঁৰা-পৰিচালনাত নিপুণতা আৰু দৃঢ়তৰ যত্ন দেখি তেওঁলোকে অতিশয় আনন্দ পালে । ৩৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত ঋতুপৰ্ণৰ বিদৰ্ভ-গমন নামৰ একসপ্ততিতম অধ্যায় । ৭১ ॥

॥ অধ্যায় ৭২ ॥

॥ নলৰ কলি-মুক্তি ॥

বৃহদশ্ব মুনিয়ে ক'লে,—সেই বাহুকে আকাশেদি উৰি যোৱা চৰাইৰ দৰে নদী, বন, সৰোবৰ আৰু পৰ্ব্বতবিলাকো অলপ সময়ৰ ভিতৰতে অতিক্ৰম কৰিলে । ১ ॥

ডেনেকৈ অতি বেগেৰে বধখন লৈ থাকোঁতে তেতিয়া শত্ৰুপৰীবিজ্ঞতা ভজা-দুৰৰ গুডেক বজা ঋতুপৰ্ণই দেখিলে, তেওঁৰ চাদবখন তলত পৰি গৈছে । ২ ॥

চাদবখন পৰি যোৱাত মহাত্মা বজা উজ্জ্বল হৈ, 'কাপোবখন আনো' বুলি নলক কলে, ৩ ॥

হে অতি বুদ্ধিমান বাহুক, বাক্ষ্যই যোৰ চাদবখন লৈ আহক, তুমি ইয়াতে চাদবখন অনালৈকে বেগবন্ত এই ঘোঁৰাবিলাক বাধি থোৱা । ৪ ॥

তাকে শুনি নলে উত্তৰ দিলে, আপোনাৰ চাদৰখন অতি দূৰত পৰিছে। মই সেই ঠাইবপৰা এযোজন বাট আগুৱাই আহিছো, আকৌ সেই চাদৰখন অনাগৈ অতি কঠিন হ'ব। ৫।

নলে এনেকৈ কোৱাত বজা ঋতুপৰ্ণ নিমাত হ'ল, তাৰ পিছত বনৰ মাজত পাত, ফল আদিৰে সুশোভিত হৈ থকা এজোপা ভোমোৰা গছ দেখা পালে। ৬।

সেই গছজোপা দেখি বজা ঋতুপৰ্ণই বেগাবেগিকৈ বাহকক কলে, সাৰথি, তুমি চোৱাঁ, গণিতু-বিদ্যাত মোৰো কেনেকুৱা অদ্ভুত শক্তি। ৭।

সকলোৱে সকলো বিষয় নাছানো, কোনো সৰ্বজ্ঞ নহয়, আকৌ একেজন পুৰুষতে সম্পূৰ্ণ জ্ঞানৰ প্ৰতিষ্ঠা কেতিয়াও হ'ব নোৱাৰে। ৮।

বাহক, এই গছজোপাত যিমান পাত আৰু ফল আছে, মই সেই গোটেইবোৰ কব পাবোঁ। ইয়াত যিমান পাত আৰু ফল সৰিছে, সেই পাত আৰু ফলৰ ভিত্ত-বত এশ এটা পাত আৰু এশ এটা ফল আছে; ইয়াৰ দুটা শাখাত পাঁচ কোটি পাত আছে, ইয়াৰ আন দুটা শাখা আৰু অসংখ্য যিবোৰ প্ৰশাখা আছে, সেইবিলাকত দুই হাজাৰ পঁচাল্লকৈটা ফল আছে। ৯-১১।

তাৰ পিছত বাহকে বথখন বাধি বজা ঋতুপৰ্ণক কলে, হে শত্ৰুসূদন, মই চকুৰে নেদেখা বস্তুতহে আপুনি নিজ-গুণ প্ৰকাশ কৰিছে। মই এই ভোমোৰাগছ জোপা কাটি ইয়াৰ পাত আৰু ফলবিলাক চাই লওঁ, হে মহাবাহু, এই পাত আৰু ফলবিলাক গণিলেহে মোৰ চকুৰে দেখা যেন হ'ব। হে মহাবাহু, আপোনাৰ চকুৰ আগতে এই ভোমোৰা গছজোপা কাটোঁ, আপুনি কোৱা অনুসাৰে পাত আৰু ফল আছোনে নাই গণিলেহে জ্ঞানিব পাৰিম। ১২-১৪।

হে নৰেশ্বৰ, যদি বাক্ষ্যেই এক মুহূৰ্ত্তকালো ঘোঁৰাবিলাকৰ লেকাম সংযত কৰে, তেনেহলে আপুনি চাই থাকোঁতে থাকোঁতেই ইয়াৰ পাত আৰু ফলবিলাক গণিব পাৰিম। ১৫।

তেতিয়া বজাই সাৰথিক ক'লে, এতিয়া পলম কৰাৰ সময় নহয়। বাহকে আকৌ ক'লে,—মই সমস্তে অলপ সময়ৰ ভিতৰতে গণনা সমাপ্ত কৰিম, আপুনি এক মুহূৰ্ত্তকাল অপেক্ষা কৰক, অথবা যদি আপুনি অতি শীঘ্ৰে যাব খোজে, এইটো বিদৰ্ভ দেশলৈ সূন্দৰ বাট, তেনেহলে বাক্ষ্যকে সাৰথি কৰি এই বাটেৰে যাওক। ১৬-১৭।

হে কুক-নন্দন, ঋতুপৰ্ণই বাহকক সান্ত্বনা দি কলে, হে বাহক, তুমিহে উৎকৃষ্ট সাৰথি, ভোমোৰা নিচিনা উৎকৃষ্ট সাৰথি পৃথিৱীত আন কোনো নাই। ১৮।

হে অশ্ববিদ্যা-বিশাৰদ, ভোমোৰা চেষ্টাতহে মই বিদৰ্ভ দেশৰ ৰাজধানীলৈ যাবলৈ ইচ্ছা কৰিছো, ভোমোৰা শৰণাগত হৈছে, তুমি এই কাৰ্য্যত বিধিনিষেধটো। ১৯।

যদি তুমি আজি বিদৰ্ভ দেশলৈ গৈ মোক সূৰ্য্য-দৰ্শন কৰাৰ পাবা, তেনেহলে তুমি মোৰপৰা যি কামনা কৰা, তাকেই পূৰণ কৰিম। ২০ ॥

এই কথা শুনি বাহকে ডেউক ক'লে,—মই ভোমোৰা গছজোপাৰ পাত আৰু ফল গৰি উঠি বিদৰ্ভ দেশলৈ যাওঁ; আপুনি মোৰ এই কথাটোত যান্তি হওক। ২১ ॥

বজাই কথাটো জনিছা সত্ত্বেও মানি কলে, বাক গণা, হে অশ্ববিদ্যা-ভক্ত বাহক, মই কোৱা অনুসাৰে তুমি শাখাৰ এক অংশ মাত্ৰ গৰি চোৱাঁ, তাতেই তুমি প্ৰীতি লাভ কৰিব পাৰিবা। তেতিয়া তেওঁ বধবপৰা নামি তৎক্ষণাৎ সেই ভোমোৰা গছজোপা কাটি পেলালেগৈ। ২২ ॥

তাৰ পিছত গণনা কৰি পালে, বজাই পাত আৰু ফল বিমান থকা বুলি কৈছিল, ঠিক সিয়ানেই আছে। তেওঁ আচৰিত হৈ বজা ঋতুপৰ্ণক ক'লে, ২৪ ॥

হে বজা, গণিত-বিদ্যাত আপোনাৰহে এই অদ্ভুত শক্তি দেখিলো, হে মহাবাহু, আপুনি যি বিদ্যাৰ প্ৰভাৱেৰে এই গণিত-বিদ্যা জানিব পাৰিছে, মই সেই বিদ্যা শুনিলো ইচ্ছা কৰোঁ। বজা যাবৰ কাৰণে উদ্ভাসল হৈ বাহকক ক'লে, তুমি অশ্ববিদ্যা-বহস্যত আৰু মই দ্যুত-বিদ্যা-বহস্যত সুনিপুণ বুলি জানিবা। ২৫-২৬ ॥

বাহকে ক'লে, হে পুৰুষপ্ৰবৰ, আপুনি এই বিদ্যা দান কৰক, ইয়াৰ পৰিসৰ্ত্তে আপুনি মোৰপৰা অশ্ব-বিদ্যা-বহস্য গ্ৰহণ কৰক। ২৭ ॥

তাৰ পিছত বজা ঋতুপৰ্ণই কাৰ্য্যৰ গুৰুত্ব দেখি আৰু অশ্ববিদ্যাৰ জোভতে বাহকক আশ্বাস দি কলে, বাক সেয়ে হওক। ২৮ ॥

হে বাহক, তুমি মোৰপৰা দ্যুতবিদ্যাৰ গূঢ়-বহস্য গ্ৰহণ কৰোঁ আৰু মোক দিব খোজা অশ্ব-বিদ্যা-বহস্য এতিয়া তোমাৰ ওচৰতেই থাকক। এনেকৈ কৈ ঋতুপৰ্ণই নলক নিজৰ দ্যুত-বিদ্যা দান কৰিলে। ২৯ ॥

দ্যুত-বিদ্যা জনাৰ পিছত তেওঁৰ শৰীৰবপৰা নাগবাহু ককোঁটকৰ ভীক বিষ উল্লীৰণ কৰি কলি বাহিৰ ওলাল। সেই সময়তে অত্যন্ত আতুৰ সেই কলিৰপৰা দম-স্বৰ্ভীৰ অভিলাপো আঁতৰ হ'ল; সেই কলিয়ে কষ্ট দিয়া কাৰণে বজা নল কৰ্ত্তব্য-বিমূঢ় হৈ পৰিল। ৩০-৩১ ॥

তাৰ পিছত বিষৰ প্ৰভাৱবপৰা যুক্ত হোৱা কলিয়ে নিজৰ স্বৰূপ প্ৰকাশ কৰিলে। সেই সময়ত নিঃশাখিপতি নল অত্যন্ত কোপিত হৈ কলিক লপিবলৈ ইচ্ছা কৰিলে। ৩২ ॥

তেতিয়া ভয়তে ভীত হৈ কঁপি কঁপি হাত যোৰ কৰি কলিয়ে ডেউক ক'লে, হে মহাবাহু, কোপ সম্বৰণ কৰক, মই আপোনাক উত্তম যশস্যা দান কৰিম। ৩৩ ॥

ইন্দ্ৰসেনৰ জননী দময়ন্তীক আগতে আপুনি যেতিয়া মহাবাহুৰ মাজত বিনা কাৰণে পৰিত্যাগ কৰিছিল, তেতিয়া তেওঁ অত্যন্ত কোপিতা হৈ মোক লাগ দিছিল, তেতিয়াবপৰা মই বৰ কষ্ট পাই আহিছো। ৩৪ ॥

হে অপৰাজিত, নাগৰাজ কৰ্কেটকৰ বিষত নিজকে দিনে-ৰাতিয়ে দহি দহি আপোনাৰ শৰীৰত অতি দুখেৰে বাস কৰি আছিলো। ৩৫ ॥

এতিয়া মই আপোনাৰ শৰণাগত হৈছো, আপুনি মোৰ এই কথা শুনক। যদি ভয়তে পীড়িত হৈ আপোনাৰ শৰণাগত হোৱা মোক শাপ নিদিয়ে তেনে-হলে এই জগতত যিসকল মানুহে এলাহৰ বশীভূত নহৈ আপোনাৰ গুণানুকীৰ্ত্তন কৰে তেওঁলোকে কোনো দিনে মোৰপৰা ভয় নাপাব। কলিয়ে এনেকৈ কোৱাত বজা নলে নিজৰ ক্ৰোধ সম্বৰণ কৰিলে। ৩৬-৩৭ ॥

তাৰ পিছত কলি অত্যন্ত ভীত হৈ তৎক্ষণাৎ ভোমোৰা গছ জোপাৰ ভিতৰত সোমাই গ'ল। নিম্বৰাজ নলৰ লগত কলিয়ে কথোপকথন কৰোঁতে কলিক আন কোনেও দেখা পোৱা নাছিল। ৩৮ ॥

তাৰ পিছত কলি অদৃশ্য হোৱাত শত্ৰু-বীৰসকলৰ সংহৰণকাৰী নিম্বধাৰিপতি বজা নলে চিন্তাবপৰা মুক্ত হৈ এই ভোমোৰা গছজোপাৰ ফলবিলাক গণনা কৰি, অতি প্ৰফুল্লিত হৈ সুন্দৰ ভেজৰে ভেজ স্বীকৃপ ধাৰণ কৰিলে। তাৰ পিছত বথত আৰোহণ কৰি অত্যন্ত বেগৱান ঘোঁৰাবিলাক বথত ঘূৰি আকৌ বিদৰ্ভ দেশলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ৩৯-৪০ ॥

কলিয়ে আজন্ম লোৱা কাৰণে ভোমোৰা গছজোপা দেখিবলৈ অশোভনীয় হৈছিল। তাৰ পিছত বজা নলে অতি প্ৰসন্নচিত্তে পুনৰ সুন্দৰ ঘোঁৰাবিলাক চলাবলৈ ধৰিলে; তেতিয়া এনেকুৱা প্ৰতীতি হৈছিল, যেন সুন্দৰ ঘোঁৰাবিলাক চৰাইৰ দৰে পুনৰ উৰিহে যাবলৈ ধৰিছে। মহা যশস্বী বজা নল তেনেকৈ অতি বেগেৰে বিদৰ্ভ দেশলৈ গৈছিল। ৪১-৪২ ॥

নল যোৱাৰ পিছত কলিও নিজৰ ঘৰলৈ গ'ল। হে বজা, কলিৰপৰা মুক্তি পোৱা ভূমিপাল বজা নল সমস্ত চিন্তাবপৰা মুক্ত হ'ল, কিন্তু এওঁ নিজৰ প্ৰাথমিক সৌন্দৰ্য্যাক্ষপ নাপালে। ৪৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত নলৰ-কলি মুক্তি নামৰ দ্বিসপ্ততিতম অধ্যায়। ৭২ ॥

॥ অধ্যায় ৭৩ ॥

॥ ঋতুপৰ্ণ বজাৰ বিদৰ্ভ-প্ৰবেশ ॥

বৃহদশ্ব য়ুনিয়ৈ ক'লে,—হে য়ুৰিষ্ঠিব, তাৰ পিছত সত্য পৰাক্ৰমশালী বজা ঋতু-
পৰ্ণই বেলি মাৰ যোৱাৰ আগতে বিদৰ্ভ দেশ পোৱাত লোকসকলে সেই বিষয়ে
বজা ভীমক জনালেগৈ । ১ ॥

ভীমৰ আদেশ অনুসাৰে বজা ঋতুপৰ্ণ বথৰ ঘৰ্ষৰ ধ্বনিৰে দশোদিশ প্ৰতি-
ধ্বনিত কৰি কুণ্ডিন নগৰত প্ৰৱেশ কৰিলে । ২ ॥

তাৰ পিছত (দময়ন্তীয়ে পুতেকহঁতৰ লগত পঠাই দিয়া) নলৰ ঘোঁৰাবিলাকে
কুণ্ডিন নগৰত সেই বথধ্বনি শুনিছিল, আৰু শুনি অতি উৎসাহিত হৈছিল । ৩ ॥

দময়ন্তীয়েও বৰ্ষাকালত গৰ্জন কৰা মেঘৰ গম্ভীৰ ধ্বনিৰ নিচিনা নলৰ সেই
বথৰ গম্ভীৰ ঘৰ্ষৰ ধ্বনি শুনিবলৈ পাইছিল । ৪ ॥

দময়ন্তী বথৰ সেই গম্ভীৰ ঘৰ্ষৰ ধ্বনি শুনি অতি আচৰিত হৈছিল, কিয়নো
আগতে বজা নলে ঘোঁৰাৰ লোকাম ধৰোঁতে বথৰ যেনেকুৱা গম্ভীৰ ঘৰ্ষৰ
ধ্বনি হৈছিল, সিদিনাও বথৰ তেনেকুৱা শব্দই শুনা গৈছিল, আৰু ঘোঁৰাবিলাকো
আচৰিত হৈছিল । ৫ ॥

প্ৰাসাদত থকা ময়ূৰ, হাতীশালত বজা হাতী আৰু তেনেকৈ অশ্বশালৰ
ঘোঁৰাবিলাকেও বজাৰ সেই অন্তৰ্ভূত বথ-ধ্বনি শুনিছিল । ৬ ॥

হে বজা, বথৰ সেই গম্ভীৰ ধ্বনি শুনি ময়ূৰ, হাতী আৰু ঘোঁৰাবিলাকে
উৎকণ্ঠিত ভাৱে ওপৰমুৱা হৈ মেঘৰ গৰ্জনৰ নিচিনাকৈ চিংকাৰ কৰিবলৈ ধৰিছিল । ৭ ॥

দময়ন্তীয়ে ক'লে, হায়! বথৰ এই ঘৰ্ষৰ ধ্বনিয়ৈ যেনেকৈ ভূমণ্ডল পৰিপূৰণ
কৰিছে, তেনেকৈ মোৰ মনতো আচ্ছাদ জন্মাইছে । মনটোৱে কৈছে, এৱেঁই
বজা নল । ৮ ॥

আজি যদি স্নানোত্তৰদন, অসংখ্য গুণধৰ বীৰবৰ নলক দেখা নাপাওঁ, তেনেহলে
নিজৰ এই জীৱন শেষ কৰিম, ইয়াত সংশয় নাই । ৯ ॥

আজি যদি মই সেই বীৰ-শিবোমণি নলৰ স্পৰ্শ কৰিলেই আনন্দৰ শিহৰণ উঠা
ভূজ-মুগলৰ মাজত প্ৰৱেশ কৰিব নোৱাৰোঁ, তেন্তে মই নিশ্চয় জীয়াই নাথাকিম । ১০ ॥

যদি বন্ধেৰে মেঘৰ নিচিনা গম্ভীৰ ধ্বনি কৰা নিষধাধিপতি মহাবাজ নল মোৰ
ওচৰলৈ নাহে, তেনেহলে আজিয়েই সোণৰ নিচিনা দীপ্তিমান ছত্ৰাশনত প্ৰৱেশ
কৰিম । ১১ ॥

যদি সিংহৰ নিচিনা বলশালী আৰু মদমত্ত হাতীৰ নিচিনা পৰাক্ৰমী ৰাজ
ৰাজেশ্বৰ নল মোৰ ওচৰলৈ নাহে, তেনেহলে আজিয়েই মোৰ জীৱন নাশ কৰিম,
ইয়াত সংশয় নাই। ১২ ॥

মোৰ মনত নপৰে, মই কোনোবা দিনা সুইচ্ছাবে তেওঁৰ আগত যিহা কথা কৈছো,
মোৰ স্মৰণ নহয়, মই কোনোবা দিনো তেওঁৰ অপকাৰ কৰিছো, মোৰ স্মৰণ নহয়,
কেতিয়াবা স্বেচ্ছাই তেওঁৰ আদেশ প্ৰতিপালন নকৰাকৈ আছো। ১৩ ॥

মোৰ সেই নিষধবাজ নল শক্তিশালী, ক্ষমালীল, বীৰ, দাতা, সকলো বজাৰ
ভিত্তবৃত্ত স্বেৰ্ণ। তেওঁ সদায় নীচ কন্যাৰপৰা আঁতৰত থাকে আৰু তেওঁ পৰ-নাৰীৰ
ওচৰত নপুংসকৰ নিচিনাকৈ আচৰণ কৰে। ১৪ ॥

মই সদায় তেওঁৰ গুণ স্মৰণ কৰি আৰু দিনে-ৰাতিয়ে তেওঁতে আসক্ত হৈ
থকাৰ ফলত মোৰ হৃদয়ৰ প্ৰিয়তম নলৰ বিবহ-শোকতে বিস্বাকুল হৈছো। ১৫ ॥

হে ভাবত, এনেকৈ বিলাপ কৰি দময়ন্তীয়ে প্ৰায়-অচেতন হৈ পাছত পৱিত্ৰ
যশস্যশালী নলক চাবৰ মনেৰে প্ৰাসাদত আৰোহণ কৰিলে। ১৬ ॥

তাৰ পিছত ৰাক্ষস আৰু ৰাক্ষসেৰে সৈতে বহুত বহি থকা বজা ঋতুপৰ্ণক
প্ৰাসাদৰ মাজৰ কোঠাত দেখিবলৈ পালে। ১৭ ॥

পিছত ৰাক্ষস আৰু ৰাক্ষসেৰে সেই সুন্দৰ বধৰপৰা নানি ঘোঁৰাবিলাক মেলি
দি বধখন আন এখন ঠাইত ৰাখিলে। ১৮ ॥

ইয়াৰ পিছত ঋতুপৰ্ণ বজা বধৰপৰা নানি ভয়ানক পৰাক্ৰমী মহাৰাজ ভীমৰ
ওচৰলৈ গ'ল। ১৯ ॥

তাৰ পিছত ভীমে ঋতুপৰ্ণ বজাক অতি সাদৰ-সৎকাৰেৰে অভ্যৰ্চনা কৰাত
তেওঁ সাদৰে সেই অভ্যৰ্চনা গ্ৰহণ কৰিলে। ২০ ॥

ভূপাল ঋতুপৰ্ণই বয়সীয়া কুণ্ডিল নগৰত উপস্থিত হৈ সেই বিদৰ্ভত বাবে বাবে
অনুসন্ধান কৰিও দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰ সম্পৰ্কে একো দেখা নাপালে। আকৌ বিদৰ্ভাধিপতি
বজাৰ লগত লগ লাগি, এই কথাও জানিব নোৱাৰিলে যে ই জীৱ এটা গুপ্ত
মন্ত্ৰণা মাত্ৰ। ২১ ॥

হে ভবত-নন্দন বৃষ্টিৰ, বিদৰ্ভৰাজে “আপোনাৰ শুভাগমন হওক” “আশুদি
কি কাৰণে ইয়ালৈ আহিল” এই বুলি ঋতুপৰ্ণ বজাক সুধিলে। ২২ ॥

বজা ভীমে দময়ন্তীৰ দ্বিতীয় স্বয়ম্বৰৰ খবৰ পাই ঋতুপৰ্ণ আহিহে বুলি নাছানে।
বজা ঋতুপৰ্ণও অতি বুদ্ধিমান আৰু সত্য পৰাক্ৰমী। ২৩ ॥

তেওঁ তাত উপস্থিত হৈ বজা নাইবা ৰাজকুমাৰ কাকো নেদেখিলে; নেদেখিলে তাত
জ্ঞানসকলৰ সমাগম, নুঙনিলে তাত দময়ন্তীৰ দ্বিতীয় স্বয়ম্বৰ সম্পৰ্কে কথা বাৰ্তা।
তাৰ পিছত কোশলেস্বৰ বজা ঋতুপৰ্ণই মনে মনে চিন্তা কৰিলে আৰু বিদৰ্ভৰাজক
ক'লে, হে বজা, মই আপোনাক সেৱা জনাবলৈ আহিছো। ২৪-২৫ ॥

এই কথা জনি বজা ভীম বিশ্বমাপন্ন হৈ মনে মনে চিন্তা কৰি বজা ঋতুপৰ্ণৰ বহু গাঁও অতিক্ৰম কৰি এল যোজনতকৈও অধিক বাট অহাৰ যথার্থ কাৰণ জানিব নোৱাৰিলে, তেওঁ অহাৰ কাৰণটো অতি সাধাৰণ-ৰূপে কিয় দেখুৱালে তাকো নুবুজিলে । ২৬—২৭ ॥

“বাক, যি কাৰণেই নহওক, পিছত জানিব পাৰিম । এও” যি কাৰণ কলে সেইটো অহাৰ কাৰণ হব নোৱাৰে,”—ইয়াকে স্থিৰ কৰি বজাই তেওঁক আদৰ অভ্যৰ্থনা কৰি বিজ্ঞান লবলৈ নিৰ্দেশ দিলে । ২৮ ॥

আকৌ ক’লে,—আপুনি অতি ক্লান্ত হৈছে, এতিয়া বিজ্ঞান কৰক । এইদৰে বিদৰ্ভ-ৰাজে প্ৰসন্নচিত্তে আদৰ-সৎকাৰ কৰাত ঋতুপৰ্ণ বজা সন্তুষ্ট হ’ল । ২৯ ॥

পিছত তেওঁ ৰাজসেৱকসকলেৰে সৈতে গৈ তেওঁলোকে দেখুৱাই দিয়া ঘৰত সোমাল, হে বজা, ৰাক্ষে’য়েৰে সৈতে ঋতুপৰ্ণ যোৱাৰ পিছত বাহকে বথখন লৈ বথখাললৈ গ’ল । পিছত তেওঁ বথৰপৰা ঘোঁৰাবিলাক মেলি দি অশ্ব-শাস্ত্ৰৰ বিধি অনুসাবে পৰিচৰ্যা কৰি আক সিহঁতক আশ্বাস দি নিজেও বথৰ ভিতৰত বহিল । ৩০-৩১ ॥

বিদৰ্ভ-কুমাৰীও শোকত আতুৰ হৈ ভক্তাসুৰৰ পুতেক বজা ঋতুপৰ্ণ, সূতৰ পুতেক ৰাক্ষে’য় আৰু বথৰ ভিতৰত বহি থকা বাহকক দেখি চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে—কাৰ বথৰ এই ঘৰ্ষৰ-ধ্বনি ? ৩২-৩৩ ॥

নলৰ বথৰ নিচিনা এই ঘৰ্ষৰ-ধ্বনি গভীৰ, কিন্তু আগন্তুকৰ ভিতৰত নিষধাধিপতি নলক দেখা নাপাওঁ ! নিশ্চয় ৰাক্ষে’য় সাৰথিয়েও নলৰ নিচিনাকৈ সেই অশ্ব-বিজ্ঞান-বহস্য শিকিছে, সেই গতিকৈ আজি নলৰ বথৰ নিচিনাকৈ এই বথৰ গভীৰ ঘৰ্ষৰ-ধ্বনি হৈছিল । হায়, ঋতুপৰ্ণ যেনেকুৱা বজা নলো তেনেকুৱা ; আকৌ এই বথখনৰ গভীৰ ধ্বনি, নিষধাধিপতি নলৰ বথৰ গভীৰ ধ্বনিৰ নিচিনা পৰিলক্ষিত হয় । ৩৪-৩৫ ॥

হে বুদ্ধিৱ, সুলক্ষণা সেই দময়ন্তীয়ে এনেকৈ নানা চিন্তা কৰি নিষধৰাজ নলক বিচাৰ কৰিবলৈ দূতীক পঠালে । ৩৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বৰত ঋতুপৰ্ণ বজাৰ বিদৰ্ভ-প্ৰৱেশ নামৰ ত্ৰিসপ্ততিতম অধ্যায় । ৭৩ ॥

॥ অধ্যায় ৭৪ ॥

॥ বল-কেশিনী সংবাদ ॥

দময়ন্তীয়ে ক'লে,—হে কেশিনী, যোৰ্ণা, সৌজন হুস্ববাহু কদাকাৰ কোন সাৰথি
বথৰ ভিতৰত বহি আছে, পৰিচয় লোৱা। ১ ॥

হে ভদ্ৰা, তুমি সাৱধানে তেওঁৰ ওচৰলৈ গৈ মধুৰ ভাষাৰে শুভ সংবাদ সোধা,
হে অনিন্দিতা, আক সেই পুৰুষজনৰ যথার্থ খবৰ জানিবলৈ চেষ্টা কৰা। ২ ॥

এইজন পুৰুষ সম্পৰ্কে মোৰ অতি সন্দেহ হৈছে, কাৰণ এওঁক দেখি মোৰ
মন আক হৃদয়ত কিবা এক শাস্তিৰ সমাবেশ হৈছে, সম্ভৱ এওঁ বজা নলো
হ'ব পাৰে। ৩ ॥

হে সুশ্ৰোণী, তুমি কথা-প্ৰসঙ্গত পৰ্ণাদ নামক ব্ৰাহ্মণে কোৱা কথাবিলাক এওঁক
কৰা, হে অনিন্দিতা, আকোঁ এওঁ যি উত্তৰ দিয়ে, সেইবিলাকো ভালদৰে মনত
ৰাখিবা। ৪ ॥

তাৰ পিছত দ্বিতীয়ে সাৱধানে গৈ বাহকৰ লগত কথা-বাৰ্তা পাতিলে আক কল্যাণী
দময়ন্তীয়েও প্ৰাসাদত থাকি নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৫ ॥

হে নবেজ্জ, আপোনাৰ শুভাগমন হওক, মই আপোনাৰ কুল-সমাচাৰ জানিব
খোজোঁ, হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, দময়ন্তীয়ে কোৱা কথাখিনি ভালদৰে শুনক। ৬ ॥

বিদৰ্ভ-ৰাজকুমাৰীয়ে শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰে, আপোনালোকে কেতিয়া অযো-
ধ্যাৰপৰা যাত্ৰা কৰিলে? কি কাৰণেই বা ইয়ালৈ আহিল? আপুনি ইয়াৰ যথার্থ
উত্তৰ দিয়ক। ৭ ॥

বাহকে ক'লে,—মহাত্মা কোশল-ৰাজ ঋতুপৰ্ণই এজন বায়ুৰ মুখৰপৰা শুনিছিল,
কালিলৈ দময়ন্তীৰ দ্বিতীয় স্বয়ম্বৰ হ'ব। ৮ ॥

এই কথা শুনিয়েই ৰজাই বায়ুৰ নিচিনা বেগৱান আক এদিনৰ ভিতৰতে এল
যোজন বাট অতিক্ৰম কৰিব পৰা প্ৰৱীণ প্ৰৱীণ ঘোঁৰাবিলাক বথত যুৰি ইয়াত
উপস্থিত হৈছে, মই তেওঁৰে সাৰথি। ৯ ॥

কেশিনীয়ে ক'লে,—আপোনালোকৰ ভিতৰৰ তৃতীয় পুৰুষজন কোন, তেওঁ
কৰপৰা আহিল, আক কাৰ সেৱক? আকোঁ এওঁলোকৰ ভিতৰত আপুনি নো
কোন, কাৰ পুত্ৰ, আক কি কাৰণেই বা আপোনাৰ ওপৰত এই কাৰ্য্যভাৰ
নিহিত হৈছে? ১০ ॥

বাহকে ক'লে—হে ভদ্রা, এইজন তৃতীয় পুৰুষ পৱিত্ৰ যশস্বীশালী নল বজাৰ সাৰথি বাঞ্ছ্যে নামে বিখ্যাত, পিছত নল বজা বনলৈ যোৱাত তেওঁ ভাস্কাসুৰৰ পুতেক ঋতুপৰ্ণ বজাৰ ওচৰ চাপিল । ১১ ॥

(আকৌ) ময়ো অশ্ববিজ্ঞান-বহুস্ত আৰু সাৰথিৰ কাম উভয়তে নিপুণ ; সেই গতিকে মোকো ঋতুপৰ্ণ বজাই সাৰথিৰ কামত আৰু বজা-বঢ়া কাৰ্য্যত নিযুক্ত কৰিছে । ১২ ॥

কেশিনীয়ে ক'লে—হে বাহক, নল বজা কি কাৰণে বনলৈ গ'ল বাঞ্ছ্যেই জানেনে ? অথবা তেওঁ আপোনাৰ আগত নল বজাৰ সম্বন্ধে কিবা কথা কৈছে নেকি ?

বাহকে ক'লে,—হে ভদ্রা, পুণ্যকৰ্ম্মা বজা নলে হুয়োজন পুতেকক ইয়াতে থৈ নিজ্বৰ ইচ্ছা অনুসাৰে অযোধ্যাৰপৰা গুচি গৈছে, মই ইয়াৰ বাহিৰে নিষধপতি নলৰ কথা একো নেজানো । ১৪ ॥

হে যশস্বিনী, আন কোনো মানুহেই নলক নাজানে ; বজা নলৰ আগৰ ৰূপ নাইকিয়া হোৱাত তেওঁ এই জগততে গুপ্তভাৱে ফুৰি আছে । পৰমাচ্ছাইহে নলক জানে, আৰু তেওঁৰ অস্তৰাচ্ছাইহে তেওঁক জানে । বজা নলে তেওঁৰ পিছত জন্মা কুকপাদি লক্ষণবিলাক কাৰো ওচৰত কোনো দিনে প্ৰকাশ কৰা নাই । ১৫—১৬ ॥

কেশিনীয়ে ক'লে,—প্ৰথমতে অযোধ্যালৈ যি ব্ৰাহ্মণজুন গৈছিল, সেই ব্ৰাহ্মণজনে দময়ন্তীয়ে শিকাই দিয়া এই কথাবিলাক বাৰে বাৰে কৈছিল, ১৭ ॥

হে উন্নত প্ৰিয়ভ্ৰম, আপোনাতোই সদায় অনুৰক্তা প্ৰিয়-পত্নী মোক কাননৰ মাজত শুই থাকোঁতে এৰি থৈ আৰু মই পিছা কাপোৰখনৰে এভাগ কাটি নি কলৈ গ'লা ? ১৮ ॥

আপুনি তেওঁক যি অৱস্থাত দেখিছিল, আজিও সেই অৱস্থাতোই আছে । সেই অৰ্দ্ধাংশ কাপোৰকে পৰিধান কৰি দিনে-ৰাত্ৰিয়ে আপোনাৰ বিবহানলেৰে সন্তপ্ত হৈ আপোনাৰ পুনৰ-আগমনকে অপেক্ষা কৰি আছে । ১৯ ॥

হে বীৰভূমিপাল, আপোনাৰ বিবহ-দ্বংধতে সদায় কান্দি থকা সেই প্ৰিয়-পত্নীক শান্তি দিয়ক আৰু মোৰ কথাৰ প্ৰভাৱত দিয়ক । ২০ ॥

হে মহামতি, তেওঁক আনন্দ লগোৱা কেইটামান কথা কওক, সাধৱী বিদৰ্ভ-কুমাৰীয়ে আপোনাৰ সেই কথা আকৌ শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰে । ২১ ॥

হে বাহক, ব্ৰাহ্মণৰ মুখৰপৰা এইবিলাক কথা শুনি আগতে তেওঁক যি উত্তৰ দিছিল, বিদৰ্ভ-কুমাৰীয়ে আপোনাৰপৰা পুনৰ সেই উত্তৰকেই শুনিব খোজে । ২২ ॥

বৃহদশ্ব মুনিয়ে ক'লে,—হে সুধিষ্ঠিৰ, কেশিনীয়ে এনেকৈ কোৱাত বজা নলৰ হৃদয় অত্যন্ত কাতৰ হ'ল আৰু তেওঁৰ চকু হাটি পানীৰে চপচপীয়া হৈ গ'ল । ২৩ ॥

নিষেধেৰে শোকানলেৰে সন্তপ্ত হৈ তৎক্ষণাৎ উত্তৰৰ দ্বংধ বোধ কৰি পুনৰ অৰ্দ্ধপূৰ্ণ গদগদ স্বৰেৰে কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে, ২৪ ॥

উত্তম বংশৰ তিবোতাসকলে বিষম সঙ্কটত পৰিলেও নিজকে নিজেই বন্ধা কৰে, পিছত সত্যত থাকি আকৌ স্বৰ্গকো জয় কৰিব পাৰে, ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই । ২৫ ॥

শ্ৰেষ্ঠ তিবোতাসকলে স্বামীৰপৰা বঞ্চিতা হলেও তেওঁক কোনো দিনে খং নকৰে, আৰু তেওঁলোকে সদায় সদাচাৰৰ কহুচেৰে প্ৰাণ ধাৰণ কৰে । ২৬ ॥

পুৰুষে বিষম সঙ্কটত পৰি সুখৰপৰা বঞ্চিত হোৱাৰ ফলত কিংকৰ্ত্তব্য বিষুচ হৈ যদি পত্নীক পৰিত্যাগ কৰে তেতিয়াও সতী নাৰীয়ে তেওঁক খং কৰিব নাপায় । ২৭ ॥

আকৌ অতি কষ্টে জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা সময়ত, চৰায়ে কাপোৰ হৰণ কৰি নিওঁতে, মানসিক চিন্তাবে সম্বুত হোৱা পতিৰ প্ৰতি, স্ত্ৰীয়া বিদৰ্ভ-কুমাৰীয়ে খং কৰিব নাপায় । বজা নল ৰাজ্যভ্ৰষ্ট, কাণ্ডিহীন, ক্ষুধিত আৰু বিষাদ-সাগৰত নিমগ্ন, তেনেকুৱা বিষম সঙ্কটত পৰা স্বামীক দেখি তেওঁ আদৰেই কৰক নাইবা অনাদৰেই কৰক, তেওঁ সেই কথা নাভাৱে । ২৯ ॥

হে ভাৰত, মনৰ দুখেতে অভ্যস্ত কাতৰ হোৱা নলে এনেকৈ সেই কথাখিলাক কৈ চকুৰ পানী নেপেলোৱাকৈ থাকিব নোৱাৰিলে । ৩০ ॥

তাৰ পিছত কেশিনী তাৰপৰা গৈ নলে কোৱা সকলো কথা আৰু তেওঁৰ মনৰ বিকাৰ-ভাৱ যথা-বীতি দময়ন্তীক জনালে । ৩১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত নল-কেশিনী সংবাদ নামৰ চতুঃসপ্ততিতম অধ্যায় । ৭৪ ॥

॥ অধ্যায় ৭৫ ॥

॥ নলৰ কন্যা-পুত্ৰ-দৰ্শন ॥

বৃহদশ্ব মুনিয়ে ক'লে,—হে মুখিতিৰ, দময়ন্তীয়ে সেই কথাখিলাক শুনি অভ্যস্ত শোক-মগ্না হৈ তেওঁকে নল বুলি আশঙ্কা কৰি কেশিনীক এই কথা ক'লে, ১ ॥

হে কেশিনী, আকৌ যোৱা, বাহকক পুনৰ পৰীক্ষা কৰাঁগৈ, নীৰৱে ওচৰত থাকি তেওঁৰ চৰিত্ৰৰ ওপৰত দৃষ্টি ৰাখাঁ । ২ ॥

হে ভামিনী, যেতিয়া তেওঁ কোনো এটা কাম কৰিব, সেই কাম কৰা সময়ত তাৰ কাৰণ, আৰু সেই কামত যত্নৱান হোৱা তেওঁৰ কাৰ্য্য-কৌশল লক্ষ্য কৰিবা । ৩ ॥

হে কেশিনী, তেওঁ পানী খুজিলে পানী নিদি কোনো প্ৰকাৰে তাৰপৰা বেগ দি ওলাই আহিবা, আকৌ জুই খুজিলে কোনো এটা চেলু উলিয়াই জ্বলোৱা নিদিবা । ৪ ॥

বাহুকৰ এইবিলাক চৰিত্ৰ ভালদৰে চাই-চিতি হোক কৰা, আকৌ তুমি যদি বাহুকৰ গাত দৈৱিক অথবা মানৱোচিত কিবা বিশেষত্ব দেখা, সেইবিলাকো হোক কৰা । দময়ন্তীয়ে এনেকৈ কোৱাত কেশিনী তালৈ গ'ল, আৰু অশ্ববিদ্যা-বিশাৰদ বাহুকৰ লক্ষণবিলাক চাই উভতি আহিল । বাহুকড যিবিলাক দৈৱিক আৰু মানৱোচিত বিশেষত্ব দেখিলে তেওঁ সেই সকলো সম্পূৰ্ণৰূপে দময়ন্তীক ক'লে । ৫—৭ ॥

কেশিনীয়ে ক'লে,—দময়ন্তী, এওঁৰ প্ৰতিটো ব্যৱহাৰেই অত্যন্ত পৱিত্ৰ, মই আগতে এনেকুৱা পুৰুষ ক'তো দেখা নাই আৰু জনাও নাই । ৮ ॥

এওঁ চাপৰ দুৱাৰমূখ পাব হওঁতে কেতিয়াও চাপৰি নোসোমায়, কিন্তু তেওঁক সোমোৱা দেখিলেই ভালদৰে যাৰ পৰাকৈ সি ওপৰলৈ উঠিহে যায় । ৯ ॥

ঠেক ঠাইতো এওঁৰ কাৰণে ওলোৱা-সোমোৱা বাট বহল হয় । বজা ভীমে ঋতুপৰ্ণৰ কাৰণে নানাতৰহৰ খাদ্য-বস্তু তালৈ পঠাইছিল, আৰু প্ৰচুৰ পৰিমাণে মাংসও পঠাইছিল ; সেইবিলাক খাদ্য-বস্তু খুবৰ কাৰণে তাত কেইটামান খালী কলহো ৰাখিছিল । ১০—১১ ॥

পিছত তেওঁ চোৱা মাজেই সেই কলহবিলাক পানীৰে ভৰি গ'ল, আৰু খাদ্য-বস্তুবিলাক বাহুকে সেই পানীৰে প্ৰক্ষালন কৰি চোকাত তুলি দি এমুঠি বন হাতত লৈ সূৰ্য্যদেৱৰ কিৰণত সেই বনমুঠি ধৰি থাকিল । তাৰ পিছত সেই বন-মুঠিতেই তৎক্ষণাৎ অগ্নিদেৱ প্ৰজ্জ্বলিত হ'ল । ১২—১৩ ॥

সেইবিলাক অদ্ভুত কথা দেখি মই ইয়ালৈ আহিছো ; মই বাহুকড আন এটা অদ্ভুত কথা দেখিলো । ১৪ ॥

হে কল্যাণী, তেওঁ জুইত হাত দিলেও নোপোৰে আৰু পাত্ৰত পানী নেখা-কিলেও তেওঁৰ ইচ্ছানুসাৰে তৎক্ষণাৎ উপস্থিত হৈ প্ৰস্নাহিত হয় । ১৫ ॥

মই তেওঁৰ ক্ষেত্ৰত আৰু এটা অত্যন্ত আশ্চৰ্য্যজনক কথা দেখিলো ; তেওঁ ফুলবিলাক আনি হাতেৰে ধীৰে ধীৰে মোহাৰে, মোহাবিলেও সেই ফুলবিলাক বিকৃত নহয়, পুনৰ বিকলিত আৰু সুগন্ধিতহে হয় । এইবিলাক অদ্ভুত লক্ষণ দেখি মই বেগাই ইয়ালৈ আহিছো । ১৬—১৭ ॥

বৃহদশ্ব যুনিয়ে ক'লে,—হে বৃষিষ্ঠিৰ, পৱিত্ৰ যশস্তাশালী নলৰ অসাধাৰণ কাৰ্য্য-বিলাক বাহুকৰ কৰ্ম-চেষ্ঠাৰ মাজেদি প্ৰকাশ হোৱা শুনি দময়ন্তীয়ে মনে মনে নলক পোৱা বুলি স্থিৰ কৰিছিল । ১৮ ॥

পুনৰ তেওঁ ইজিতেৰে বাহুককে স্বামী বুলি আশঙ্কা কৰি কেশিনীক মধুৰ বাক্যেৰে কান্দি কান্দি ক'লে, সখী, আকৌ এবাৰ বোৱাঁ, যেতিয়া বাহুক অসাৱধান হোৱাৰোঁত থাকিব তেতিয়া তেওঁ বিশেষ নিয়মেৰে পাক কৰা মাংস বাহুনীঘৰ-পৰা তৎক্ষণাৎ ইয়ালৈ লৈ আহিবা । দময়ন্তীৰ প্ৰিয়কাৰিণী কেশিনীয়ে অত্যন্ত বাহুকৰ তালৈ গৈ অত্যন্ত ওপত মাংস অলপমান নহাই তৎক্ষণাৎ লব দিলে । ১৯—২১ ॥

হে কুব্জনন্দন, তাৰ পিছত কেশিনীয়ে ভেঙে পাক কৰা মাংস আনি দময়ন্তীক দিলে, তেওঁ আগতে বহুবাৰ নলে পাক কৰা মাংসৰ সোৱাদ অনুভৱ কৰিছিল। ২২ ॥

সিদিনাও সেই মাংস খাই সাৰথি বাহুকক আচলতে নল বুলি জানিব পাৰি অভ্যস্ত কাতৰ হৈ বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। তাৰ পিছত মুখ-হাত দুই অভ্যস্ত ব্যাকুল হৈ ভায়েক ইন্দ্ৰসেনেৰে সৈতে ইন্দ্ৰসেনাক পুনৰ কেশিনীৰ লগত পঠাই দিলে। হে ভাৰত, তাৰ পিছত বাহুককপী বজা নলে নিজৰ পুতেক বুলি জানিব পাৰি বেগাই গৈ সিহঁতক সাৱটি ধৰি কোলাত ললে আৰু সেই বাহুককপী নলে সুৰ-কুমাৰৰ নিচিনা পুতেক হুজনক পাই হুতে আকুল হৈ মুক্তকণ্ঠে নকন্দাকৈ থাকিব নোৱাৰিলে। তেতিয়া এই নিম্বেশ্বৰ নলে বাৰে বাৰে মানসিক বিকাৰ-ভাৱ দেখুৱাই তৎক্ষণাৎ পুতেক হুজনক কোলাৰপৰা নমাই থৈ কেশিনীকে এই কথা ক'লে, ২৩—২৬ ॥

হে কল্যাণী, এই ল'ৰা হুজন মোৰ ল'ৰা হুজনৰ নিচিনা, এই হেতুকে এই ল'ৰা হুজনক দেখিয়ে মোৰ চকুৰ পানী বৰলৈ ধৰিছে। ২৭ ॥

হে কল্যাণী, তুমি বাৰে বাৰে অহা-যোৱা কৰিবলৈ ধৰিছা, মানুহে বেয়া আশঙ্কা কৰিব পাৰে, তাতে আমি এই দেশৰ অতিথি, গতিকে তুমি সানন্দে ইয়াৰপৰা যোৱা। ২৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বত নলৰ কন্যা-পুত্ৰ-দৰ্শন নামৰ পঞ্চসপ্ততিতম অধ্যায়। ৭৫ ॥

॥ অধ্যায় ৭৬ ॥

॥ নল-দময়ন্তী সমাগম ॥

বৃহদশ্ব মুনিয়ে ক'লে,—

হে বৃষ্টিৰ, অতি বুদ্ধিমান পৱিত্ৰ যশস্যাশালী নলৰ সম্পূৰ্ণ বিকাৰ-ভাৱ দেখি কেশিনীয়ে আহি দময়ন্তীৰ আগত সেই কথা ক'লে। ১ ॥

তাৰ পিছত দময়ন্তী হুতে আতুৰ হৈ নলক চাবৰ মনেৰে পুনৰ কেশিনীক মাৰুৰ ওচৰলৈ এই বুলি কবলৈ পঠাই দিলে, ২ ॥

হে আই, মোৰ মনে নল বুলি সন্দেহ কৰি বাহুকক কেইবাবাৰো পৰীক্ষা কৰিছে। এওঁত আনবিলাক লক্ষণ মিলে, মাত্ৰ ৰূপতহে মোৰ সন্দেহ হয়, গতিকে মই নিজে এবাৰ পৰিচয় লবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ। ৩ ॥

হে আই, সেই বাহুকক ইয়াঁলৈ আনক, নাইবা মোকে তেওঁৰ ওচৰলৈ যাবলৈ আদেশ দিয়ক। আপোনাৰ অভিকটি অনুসাৰে পিতাই জনাকৈ হওক নাইবা নজনাকৈয়েই হওক মোক এটা বিধান কৰি দিয়ক। ৪ ॥

বিদৰ্ভ-কুমাৰীয়ে এনেকৈ কোৱাত সেই ৰাজ-মহিষীয়ে বিদৰ্ভ-ৰাজ ভীষ্মক নিজৰ ছোৱালীৰ অভিপ্ৰায়ৰ কথা ক'লে, তেতিয়া তেওঁ সকলো কথা শুনি অনুমতি দিলে। ৫ ॥

হে ভৰত-কুলভূষণ, পিতা-মাতা উভয়ে আদেশ দিয়াত দময়ন্তীয়ে ৰাজ-ভৱনৰ ভিতৰত তেওঁৰ থকা ঠাইলৈ নলক মতাই অনালে; দময়ন্তীক হঠাতে সমুখত উপস্থিত হোৱা দেখি শোক-তাপত আকুল নলৰ চকুৰ পানী ওলাবলৈ ধৰিলে। ৬—৭ ॥

তেতিয়া সুন্দৰী দময়ন্তীও তেনেকুৱা ছবিস্থাপন সেই নলক দেখি শোকতে অত্যন্ত ব্যাকুল হৈ পৰিল। ৮ ॥

হে মহাৰাজ, তাৰ পিছত ধূলি-বোকাৰে মলিনা, মলিন কাপোৰ পৰিধান কৰা আৰু জটা ধাৰণ কৰা দময়ন্তীয়ে বাহুকক এই কথা ক'লে, ৯ ॥

হে বাহুক, আগতে আপুনি এনেকুৱা কোনোবা ধৰ্ম্মজ্ঞ পুৰুষ দেখিছিলনে যি নিৰ্জ্ঞান কাননত শুই থাকোঁতে নিজৰ পত্নীক এৰি থৈ গুচি যাব পাৰে? ১০ ॥

পৱিত্ৰ যশস্থানালী মহাৰাজ নলৰ বাহিৰে বেলেগ কোনোবা পুৰুষ আছে নে যি মহাৰণ্যৰ মাজত দুখতে আকুল অনপৰাধিনী প্ৰিয়তমা ভাৰ্য্যাক এৰি থৈ গৈছে। ১১ ॥

মইনো শিশু কালৰেপৰা সেই মহাৰাজৰ কি অপৰাধ কৰিছিলো, যি কাৰণে মহাৰাজে গহন কাননত শুই থাকোঁতে মোক এৰি থৈ গুচি গ'ল? ১২ ॥

ইতিপূৰ্বে স্বয়ম্ভৱ সময়ত ইন্দ্ৰ প্ৰভৃতি সাক্ষাৎ দেৱতাসকলকো উপেক্ষা কৰি মই যিজনক পতিকপে বৰণ কৰিছিলো, তেনে চিৰ-অনুগতা, ভক্তা, পৰিচাৰিকা আৰু পুত্ৰৱতী মোক তেওঁ কিয় পৰিত্যাগ কৰিলে? ১৩ ॥

হতাশনৰ সন্নিধানত আৰু দেৱতাসকলৰ সম্মুখত 'মই তোমাৰ স্বামীত্ব গ্ৰহণ কৰি তোমাৰেই অনুগত হৈ থাকিম' এই অঙ্গীকাৰ কৰি যিদিনা মোক এৰি থৈ গ'ল, সিদিনা আপোনাৰ সেই সত্য ক'লৈ গ'ল? ১৪ ॥

হে শত্ৰুদমনশীল যুধিষ্ঠিৰ, দময়ন্তীয়ে যেতিয়া এইবিলাক কথা কবলৈ ধৰিলে তেতিয়া ৰজা নলৰ দুই চকুৰপৰা শোকজাত দুঃখপূৰ্ণ অশ্ৰুধাৰা ববলৈ ধৰিলে। ১৫ ॥

কৃষ্ণভাৰক, ৰক্তোপাভ দুই চকুৰে অনবৰত সেই শোকাঙ্ক পেলোৱা নলে দময়ন্তীক অত্যন্ত শোকাভুৱা দেখি এই কথা ক'লে, ১৬ ॥

হে ভীক, মোৰ যে ৰাজ্য নষ্ট হৈছে আৰু মই যে তোমাক বনৰ মাজত এৰি থৈ গৈছিলো, এইবিলাক কাম কলিয়ে কৰিছে, মই নিজে কৰা নাই। ১৭ ॥

ইতিপূৰ্বে ভূমি বনৰ মাজত থাকোঁতে অতি কাণ্ডৰ হৈ মোৰ কাৰণে

দিনে-ৰাতিয়ে সদায় শোক কৰি থকা অৱস্থাত, আৰু ধৰ্ম্ম-সঙ্কটত পৰি তুমি যিজনক শাপনা-
নলেবে দক্ষ কৰিছিল, সেই কলি তোমাৰ শাপানলত দক্ষ হৈ মোৰ শৰীৰত বাস
কৰিছিল। জ্বলা-জুইত পুনৰ জুই দিয়াৰ নিচিনাকৈ সদায় তোমাৰ শাপেই তাক দহি
আছিল। ১৮—১৯ ॥

হে কল্যাণী, মোৰ উদ্যোগ আৰু তপস্বাৰ বলত সেই কলি পৰাস্ত হৈছে,
এই কাৰণে এতিয়া আমাৰ দুঃখ নাশ হ'ব। ২০ ॥

হে বিপুল-নিতম্বিনী সুল্লৰী, পাপাত্মা কলি মোক পৰিত্যাগ কৰি আঁতৰ
হৈছে, তাক পিছত মই তোমাৰ কাৰণেই ইয়ালৈ আহিছোঁ, ইয়াৰ বাহিৰে মোৰ
আন কোনো কাৰণ নাই। ২১ ॥

হে ভীক, তোমাৰ দৰে বৰণীয়ে পত্নী-অনুৰক্ত আৰু ভক্ত স্বামীক পৰিত্যাগ
কৰি আন স্বামী বৰণ কৰিব পাৰে জানো? ২২ ॥

বিদৰ্ভৰাজৰ আটোদশানুসাৰে সমগ্ৰ পৃথিৱীত দূতবিলাকে ঘোষণা কৰি ফুৰিছে,
ভীম-কুঁৱৰী দময়ন্তীয়ে দ্বিতীয় স্বামী বৰণ কৰিব। দময়ন্তী স্বেচ্ছাচাৰিণী হৈ নিজৰ
অস্তিকি অন্সাবে তেওঁৰ অনুৰূপ দ্বিতীয় স্বামী বৰণ কৰিব, এই কথা শুনি
বজা ঋতুৰ্ণ উদ্ভাৱন হৈ এই নগৰত উপস্থিত হৈছেহি। ২৩—২৫ ॥

দময়ন্তীয়ে ক'লে,—হে কল্যাণময় নিম্বৰাজ, মোৰ ওপৰত আন দোষ
আৰোপ কৰক; কিন্তু মোৰ চৰিত্ৰ সম্পৰ্কে কোনো আশঙ্কা কৰিব নোৱাৰে, যিহেতু
মই দেৱতাসকলকো উপেক্ষা কৰি আপোনাক বৰণ কৰিছোঁ। ২৬ ॥

আপোনাৰ অনুসন্ধান লবৰ কাৰণেই ব্ৰাহ্মণসকল সকলোপিনে গৈছিল আৰু
তেওঁলোকে মই বচনা কৰি দিয়া গীতবিলাক গাই গাই দশোদিশে ঘূৰি
ফুৰিছিল। ২৭ ॥

হে মহাবাজ, তাৰ পিছত পৰ্ণাদ নামে এজন পণ্ডিত ব্ৰাহ্মণে আপোনাক
অযোধ্যা নগৰৰ ঋতুৰ্ণ বজাৰ ৰাজভৱনত দেখা পালে। ২৮ ॥

হে নিম্বৰাজ, তেওঁ মই শিকাই দিয়া কথাবিলাক কোৱাৰ পিছত সেই-
দৰে আপোনাৰপৰা যথোচিত উত্তৰ পোৱাত আপোনাক আনিবৰ বাবে এই
উপায়কে অৱলম্বন কৰিলো। (যে কালিলৈ দময়ন্তীৰ দ্বিতীয় স্বয়ম্বৰ হ'ব, ঋতুৰ্ণক
জনাৰ্হী)। ২৯ ॥

হে পৃথ্বীনাথ নৰেশ্বৰ, মই ভাল দৰে জানো, এই জগতত আপোনাত বাহিৰে
আন কোনো এনেকুৱা পুৰুষ নাই যি এদিনৰ ভিতৰতে বথত ঘোঁৰা ঘূৰি এশ
যোজন বাট আহিব পাৰে। ৩০ ॥

হে মহীপতি, মই সইড খাই আপোনাৰ এই চৰণ-মুগল স্পৰ্শ কৰি কৈছোঁ,
মই কোনো দিনে একো অসদাচৰণ কৰা নাই আৰু মোৰ মনে কাহানিও
অসদাচৰণ কৰিব বুলি ভবা নাই। ৩১ ॥

যি সদায় গতিশীল, সকলো প্ৰাণীৰ সাক্ষী বান্ধু-দেৱতা এই জগতত নিৰন্তৰ

দুৰি আছে, যদি মই কিবা পাপ কৰিছো, তেনেহলে তেওঁ মোৰ প্ৰাণ হৰণ কৰি নিয়ক । ৩২ ॥

প্ৰচণ্ড-কিৰণধাৰী সূৰ্য্যদেৱ সমস্ত জ্বলনৰ ওপৰত বিচৰণ কৰি আছে ; যদি মই কিবা পাপ কৰিছো, তেনেহলে তেওঁ মোৰ প্ৰাণ হৰণ কৰক । ৩৩ ॥

চিন্তাৰ অধিপতি চন্দ্ৰদেৱ সকলো প্ৰাণীৰ অন্তঃকৰণত সাক্ষীৰূপে বিচৰণ কৰে, যদি মই পাপ কৰিছো তেওঁ মোৰ প্ৰাণ হৰণ কৰক । ৩৪ ॥

এই তিনিজন দেৱতাই ত্ৰিভুবনগন ধাৰণ কৰি আছে, যদি মই সঁচা কৈছো, তাকেই এওঁলোকে স্পৰ্শকৈ কওক ; যদি মিছা কৈছো, তেনেহ'লে মোক ত্যাগ কৰক । ৩৫ ॥

দময়ন্তীয়ে এনেকৈ কোৱাত বায়ুদেৱে শূণ্য পথৰপৰা মাত লগালে, হে নল, মই তোমাক সঁচাকৈয়ে কৈছো, এই দময়ন্তীয়ে কোনো পাপ কৰা নাই । ৩৬ ॥

হে বজা, দময়ন্তীয়ে উজ্জ্বল চৰিত্ৰ-বহু সুন্দৰৰূপে বক্ষা কৰিছে, আমি একে-বাতে তিনি বছৰ বক্ষক আৰু সাক্ষী হৈ আছো । ৩৭ ॥

তোমাক পাবৰ কাৰণেই এই দময়ন্তীয়ে ভূপনাৰ অতীত এই উপায় অৱলম্বন কৰিছে, কিয়নো এই জগতত তোমাত বাহিৰে আন কোনো পুৰুষে এদিনৰ ভিতৰত এশ যোজন বাট যাব নোৱাৰে । ৩৮ ॥

হে ৰাজন, ভীম-কুঁৱৰী দময়ন্তী তোমাবেই যোগ্য, আৰু তুমিও ভীম-কুঁৱৰী দময়ন্তীৰেই যোগ্য, এওঁৰ চৰিত্ৰ সম্পৰ্কে কোনো সন্দেহ নকৰিবা, তুমি নিজৰ ভাৰ্য্যাৰে সৈতে নিঃসন্দেহে আগৰ নিচিনাকৈ মিলিত হোৱা । ৩৯ ॥

বায়ুদেৱে তেনেকৈ কোৱাৰ লগে লগে আকাশৰপৰা পুষ্পবৃষ্টি হবলৈ ধৰিলে, দেৱতাসকলৰ হৃদয়-বাদ্য বাজিবলৈ ধৰিলে আৰু সুন্দৰ সমীৰণ প্ৰৱাহিত হবলৈ ধৰিলে । ৪০ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, সেই অন্তৰ্ভূত অন্তৰ্ভূত দৃশ্যবিলাক দেখি শত্ৰুহন্তা বজা নলে দময়ন্তীৰ ওপৰত ওপজা বেয়া আশঙ্কাবিলাক আঁতৰ কৰিলে । ৪১ ॥

তাৰ পিছত ভূপাল নলে সেই নাগৰাজ কৰ্কোটকক স্মৰণ কৰি তেওঁ দিৱ্য সেই নতুন কাপোৰ পৰিধান কৰিলে ; তাৰ পিছত তেওঁ আগৰ ৰূপ লাভ কৰিলে । ৪২ ॥

তেতিয়া আগৰ নিজ-ৰূপ প্ৰকাশমান হোৱা পুণ্যলোক মহাৰাজ নলক দেখি সতী সাধৱী ভীম-কুমাৰী দময়ন্তীয়ে তেওঁৰ হৃদয়-মন্দিৰত বুকু দি উচ্চস্বৰে কান্দিবলৈ ধৰিলে । ৪৩ ॥

পূৰ্বৰ ৰূপ লাভ কৰি ৰূপৱান বজা নলে ভীমৰ কুঁৱৰী দময়ন্তী আৰু নিজৰ কুমাৰ ছজনক আলিঙ্গন কৰিলে আৰু যথাশক্তি প্ৰীতি-সম্ভাষণে অৰ্পণ কৰিলে । ৪৪ ॥

তাৰ পিছত সুমুখা, বিশাল-নয়না দময়ন্তীয়ে নলৰ মুখখনি নিজৰ বুকুত আঁকোৱালি লৈ সেই আগৰ ছথতেই ব্যাকুল হৈ দীৰ্ঘ নিশ্বাস পেলাবলৈ ধৰিলে । ৪৫ ॥

ভেনেকৈ পুৰুষ-সিংহ নলো ধলিনাঙ্গী পৰিত্যাগ দময়ন্তীক জালিজন কৰি
বহু সময় শোকতে আকুল হৈ থাকিল । ৪৬ ॥

হে বজা, তাৰ পিছত (দময়ন্তীৰপৰা সংযুক্ত ঘটনা জামিৰ পাই) দময়ন্তীৰ
মাকে নল আৰু দময়ন্তীৰ সমুদায় হৃদয়ত একাদিক্ৰমে পৰম ক্ৰীতিৰে বজা ভীষ্মৰ
আগত বৰ্ণনা কৰিছিল । ৪৭ ॥

তেতিয়া মহাবাজ ভীষ্মে ক'লে, আজি নল পৰমৰূপে ইচ্ছাতে থাকক, কাইলৈ
বাতিপুৰা শোচাচাৰ কৰাৰ পিছত দময়ন্তীৰে সৈতে নলক বহু দেখা কৰিম । ৪৮ ॥

হে বজা, তাৰ পিছত সেই নল আৰু দময়ন্তীয়ে ধনত থাকোঁতে ঘটি যোৱা
পুৰণা ঘটনাবোৰ কোৱা-কুই কৰি অতি হৰ্ষেৰে বাতিটো একে লগে বাস কৰিলে । ৪৯ ॥

পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ সুখ বাহা কৰি নল আৰু দময়ন্তী বজা ভীষ্মৰ ঘৰত
প্ৰসন্নচিত্তে বাস কৰিলে । ৫০ ॥

চতুৰ্থ বছৰত ডেওঁ নিজৰ প্ৰিয়তমা পত্নী দময়ন্তীৰে সৈতে মিলন হোৱাৰ পিছত
পূৰ্ণ-মনোবশ হৈ নলে অসীম আনন্দ লাভ কৰিলে । ৫১ ॥

যেনেকৈ পৃথিৱীত শস্ত্ৰ আৰা গজাৰ পিছত বৰষুণ পালে উজ্জসিত হয়, তেনেকৈ
দময়ন্তীও নিজৰ স্বামীক পাই অতি সন্তুষ্ট হৈছিল । ৫২ ॥

চন্দ্ৰ উদয় হলে যেনেকৈ যামিনীৰ শোভা পৰিৱৰ্দ্ধিত হয়, তেনেকৈ ভীষ্মৰ
কুমাৰী দময়ন্তীৰো নিজৰ স্বামীক পাই মনোবশ পুৰণ হোৱাত অলসতা আঁতৰ
হ'ল, আৰু লগে লগে সন্তাপ ঘাৰ যোৱাত হৃদয় হৰ্ষোজ্জলিত হৈ তেওঁ অতিশয়
শোভা পাবলৈ ধৰিলে । ৫৩ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্বত মল-দময়ন্তী-সম্বাগম
নামৰ ষট্-সপ্ততিতম অধ্যায় । ৭৬ ॥

॥ অধ্যায় ৭৭ ॥

॥ ঋতুগৰ্ণৰ স্বদেশ-গমন ॥

বৃহদশ মূনিৰে ক'লে,—হে বৃথিষ্ঠিৰ, তাৰ পিছত সেই বাতিটো দময়ন্তীৰে সৈতে
বাস কৰি বজা নলে পোহাক-পৰিচ্ছদ আদিৰে অলঙ্কৃত হৈ বিদৰ্ভ-কুমাৰী দময়ন্তীৰে
সৈতে যথা সম্ভৱত বজা ভীষ্মক দেখা কৰিলে । ১ ॥

তাৰ পিছত জা-পা দুই পৰিত হৈ বিলীভভাৱে লক্ষ্যৰক্ষক প্ৰণাম কৰিলে ।
লগতে দময়ন্তীয়েও প্ৰণাম কৰিলে । ২ ॥

বজা ভীমে অতি দুঃসময়ভিত্তে মলক পুত্ৰেকৰ নিচিনাকৈ গ্ৰহণ কৰিলে, আৰু নলেৰে সৈতে পতিততা দময়ন্তীক যথোপযোগী আদৰ-সংস্কাৰ কৰি তেওঁলোকক প্ৰীতি-সজ্জায় জমালে। বজা নলে সেই গুৰুত্বা যথাপ্ৰীতি গ্ৰহণ কৰি শত্ৰুৱেক ভীমকো যথাযোগ্য সেৱা-সংস্কাৰ জ্ঞাপন কৰিলে। তাৰ পিছত মল বজাক বিদৰ্ভ নগৰলৈ তেনেকৈ অহা দেখি জনসাধাৰণৰ মাজত মহা আনন্দৰ হিছোল জাগৃত হবলৈ ধৰিলে। ৩-৪ ॥

বিদৰ্ভ-ৰাজে জ্ঞেয়ীৱজ ধ্বজ-পতাকাৰে কুণ্ডিন নগৰখন পৰিশোভিত কৰিলে, ৰাজপথবিলাক সাৰি-মুচি বিতাপন ফুলেৰে সজালে আৰু নগৰবাসীসকলৰ দ্বাৰাৰে দ্বাৰাৰে সুগন্ধ ফুলবিলাক জ্ঞেয়ীৱজভাৱে ছটিয়ালে। ৬-৭ ॥

গোটাই দেৱমন্দিৰবিলাক পৰিমাৰ্জিত কৰি দেৱমূৰ্ত্তিসকলক যথোপচাৰে পূজা কৰিলে। ঋতুপৰ্ণ বজায়ে যেতিয়া শুনিবলৈ পালে যে বাহুকেই হস্তবেশী নল, আৰু তেওঁৰ লগত দময়ন্তীৰ মিলন হৈছে, তেতিয়া তেওঁ অতি হৰ্ষ লাভ কৰিলে, আৰু বজা মলক মতাই অমাই তেওঁৰ ওচৰত কমা ধুজিলে। ৮-৯ ॥

অতি বুদ্ধিমান নলেও নানা যুক্তিৰে ঋতুপৰ্ণ বজাৰ ওচৰত কমা ধুজিলে। বজা নলৰপৰা আদৰ-সংস্কাৰ পাই বাক্‌গট্টমকলৰ ভিতৰত অগ্ৰগণ্য তত্ত্বজ্ঞ বজা ঋতুপৰ্ণই বিশ্বয়-বদনে নিষধাধিপতি মলক কলে, হে নিষধৰাজ, এইটো এটা সৌভাগ্যৰ কথা, নিজে পৰিত্যাগ কৰাৰ পিছতো যে পুনৰ আপোনাৰ পত্নীৰ লগত মিলন হ'ল। এইদৰে কৈ মলক অস্তিনন্দন জ্ঞাপন কৰিলে। ১০-১১ ॥

হে ভূপাল-শিবোৱণি, অজ্ঞাত-বাসৰ সময়ত মোৰ ঘৰত বাস কৰোঁতে মই আপোনাৰ কোনো অপৰাধ কৰা নাই। ১২ ॥

কেতিয়াবা যদি জানিয়েই হওক নাইবা নাজানিয়েই হওক, আপোনাৰ কিবা অনুচিত কাৰ্য্য কৰিছো, সেট সকলোবোৰ যেন আপুনি ক্ষমা কৰে। ১৩ ॥

মলে ক'লে, হে মহাৰাজ, আপুনি মোৰ তিলমানে অপৰাধ কৰা নাই, আৰু কৰিলেও মোৰ তাত খং নাই, বৰং মই আপোনাৰ অপৰাধ ক্ষমা কৰাহে উচিত। ১৪ ॥

হে জন্মেশ্বৰ, ইতিপূৰ্বে আপুনি মোৰ সখী আৰু আন সম্বন্ধীও হয়, ইয়াৰ বাহিৰেও আপুনি মোৰ ওপৰত অত্যধিক প্ৰীতি-ভাব ৰাখিব পাৰে। ১৫ ॥

হে বজা, আপোনাৰ ঘৰত বাস কৰি মোৰ সকলো কাৰ্য্যনা সফল হোৱাৰ ফলত পৰম ধুখী হৈছো, আপোনাৰ ঘৰত লগায় যেনেকুৱা সুখ ভোগ কৰিছিলো, মই নিজৰ বন্ধতো তেনেকুৱা সুখ ভোগ কৰিব পৰা নাই। ১৬ ॥

আপোনাৰ হিউকৰ অশ্ববিদ্যা-বহল্য মোৰ ওচৰতেই থাকিল। হে বজা, যদি আপুনি অনুমতি দিয়ে, তেনেহলে সেই অশ্ববিদ্যা দান কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ। এনেকৈ কৈ নিষধৰাজ মলে তেওঁৰ অনুমতি পাই ঋতুপৰ্ণক অশ্ববিদ্যা প্ৰদান কৰিলে। ১৭ ॥

হে বুদ্ধিৱ, ভক্তানুৱৰ পুত্ৰেক বজা ঋতুপৰ্ণ বিধি-বিহিত কৰ্ম্মানুসাৰে সেই অশ্ব-

বিদ্যা গ্ৰহণ কৰি নিষধৰাজ নলকো দ্যুতবিদ্যা-বহস্য প্ৰদান কৰি আন এজন সাৰথি লৈ নিজৰ নগৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ১৮-১৯ ॥

হে বজা, ঋতুপৰ্ণ (স্বদেশলৈ) যোৱাৰ পিছত বজা নলে কুণ্ডিন নগৰত বহু দিন থকা সত্ত্বেও অজপ দিন থকা যেন বোধ কৰিছিল । ২০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত ঋতুপৰ্ণৰ স্বদেশ গমন নামৰ সপ্তসঙ্ক্ৰান্তিম অধ্যায় । ৭৭ ॥

॥ অধ্যায় ৭৮ ॥

॥ নলৰ স্বৰাজ্যলৈ প্ৰত্যাগমন ॥

বৃহদশ্ব যুনিয়ৈ ক'লে,— হে কুণ্ডীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ, নিষধৰাজ নল কুণ্ডিন নগৰত এমাহ থাকি বজা ভীষ্মৰ আদেশ লৈ কেইজনমান সেৱকেৰে সৈতে আকৌ নিষধ দেশলৈ গৈছিল । ১ ॥

তাৰ পিছত সেই মহামনা মহীপতি নল অত্যন্ত ক্ৰুদ্ধ আৰু উজ্জ্বল হৈ চাৰিওপিনে ১৬ টা হাতীয়ে ঘেৰি থকা এখন সুন্দৰ বন, ৫০ টা ঘোঁৰা আৰু ৬০০জন পদাতিক সৈনিকেৰে সৈতে পৃথিৱী কম্পন কৰিহে যেন অতি বেগেৰে নিষধ দেশৰ ৰাজধানীত প্ৰৱেশ কৰিছিল । ২—৩ ॥

তাৰ পিছত বীৰসেনৰ পুতেক নলে ভায়েক পুঙ্কৰৰ ওচৰলৈ গৈ কলে, পুনৰ পাশা খেল আৰম্ভ কৰোঁ, মই প্ৰচুৰ ধন উপাৰ্জন কৰিছোঁ, ইয়াৰ বাহিৰেও যি ধন-সম্পত্তি আৰু পত্নী দময়ন্তী আছে সেই সকলো পাশাখেলত পণৰূপে সমৰ্পিত কৰা হ'ল । হে পুঙ্কৰ, কিন্তু তুমি ৰাজ্য পণ বাখিব লাগিব । পুনৰ এক পণেৰেই পাশা-খেল আৰম্ভ হওক, এয়ে মোৰ নিশ্চিত বিচাৰ । যদি তোমাৰ জয় হয়, তেতিয়া আকৌ উভয়ৰ প্ৰাণ পৰ্য্যন্তকো পণ ৰাখিলো । ৪—৬ ॥

খেলত জয় কৰি আনৰ ধন-ৰাজ্য আৰু আন আন সম্পত্তি আহৰণ কৰিলেও প্ৰতি-পণ দান কৰা উচিত—মনীষীসকলে এইটো পৰম ধৰ্ম্ম বুলি কয় । ৭ ॥

যদি তুমি পাশা-খেল খেলিব নোখোজা তেনেহলে বাণেৰেই যুদ্ধ-খেল আৰম্ভ হওক । হে বজা, আনৰ সহায় নোলোৱাকৈ দ্বন্দ্ব-যুদ্ধেৰে তোমাৰ অথবা মোৰেই শান্তি হৈ যাওক । ৮ ॥

বংশ-পৰম্পৰাক্ৰমে উপভোগ কৰি অহা এই ৰাজ্য যি কোনো সম্ভৱত যি কোনো উপায়েৰে উদ্ধাৰ কৰা উচিত— বুঢ়াসকলৰ এই উপদেশ আছে । ৯ ॥

হে পুঙ্কব, আজি তুমি দুটাৰ এটা পথ বাছি লোৱাঁ, চলপুৰ্ব্বক পাশা খেলাঁ নাইবা যুদ্ধতে ধনুৰ গুণ লগোৱাঁ । ১০ ॥

নিষধাধিপতি নলে এনেকৈ কোৱাত পুঙ্কবে নিজৰ জয় লাভ নিশ্চয় বুলি ভাবি ভূধৰ নলক ক'লে, ১১ ॥

হে নৈষধ, সৌভাগ্যৰ কথা, ৰাজ্য পণ ঘূৰাই লবলৈ বহু ধন তুমি উপাৰ্জন কৰিছা, আৰু সৌভাগ্যৰ কথা যে দময়ন্তীৰো হৃদ্ধত কৰ্ম কৰ পালে । ১২ ॥

হে মহাবাহু ৰজা, আকৌ সৌভাগ্যৰ কাৰণেই আজি তুমি পত্নীৰে সৈতে জীয়াই আছা, এই ধন জয় কৰিব পাৰিলেই সালঙ্কত, ভীমৰ কুমাৰীয়ে অপলাপ-সকলে স্বৰ্গত ইন্দ্ৰদেৱক সেৱা কৰি থকাৰ দৰে মোকো সেৱা কৰিবলৈ উপস্থিত হব । হে নৈষধ, মই সদায় তোমাকে অনুসন্ধান কৰি আছো, আৰু পুনৰ দেখা পাবলৈ আকাঙ্ক্ষা কৰি আছো । ১৩—১৪ ॥

শত্ৰুৱৰ্গেৰে সৈতে পাশা-খেল খেলিলে মোৰ তৃপ্তি নহয়, কিন্তু আজি অনিন্দ্য-সুন্দৰী দময়ন্তীক জয় কৰিব পাৰিলেহে কৃতকাৰ্য্য হব পাৰিম, কিয়নো এই সুন্দৰী দময়ন্তী সদায় মোৰ হৃদয়-মন্দিৰত বিৰাজমান । এনেকৈ নানা প্ৰকাৰে অপলাপপূৰ্ণ পুঙ্কবৰ কথাবিলাক শুনি ৰজা নল খঙতে আতুৰ হৈ তেওঁৰ মূৰটো খড়েগৰে কাটিবলৈ উচ্ছা কৰিছিল, খঙতে চকু বঙা হৈ গৈছিল, তথাপি নলে হাঁহি মাৰি তেওঁক কলে, ১৫—১৭ ॥

প্ৰতিজ্ঞাত পণ থৈ খেল আৰম্ভ কৰোঁ, কিয় অনৰ্থক বাক্য প্ৰয়োগ কৰিবলৈ ধৰিছা ; পৰাজয় হলে পুনৰ এনেকুৱা দুৰ্ব্বাক্য প্ৰয়োগ কৰিব নোৱাৰিবা ।

তাৰ পিছত নল আৰু পুঙ্কবৰ মাজত পুনৰ পাশা-খেল আৰম্ভ হ'ল । বীৰ নলে এক পণেৰেই পুঙ্কবক পৰাজয় কৰিলে আৰু পুঙ্কবে বড়ৰ ভ'ৰাল, আন কি, প্ৰাণ পণ লৈও জয় লাভ কৰিব নোৱাৰিলে । ১৮—১৯ ॥

পুঙ্কবক পৰাজয় কৰাৰ পিছত ৰজা নলে হাঁহি মাৰি কলে, “দুখৰ লেশ-মাত্ৰ নথকা কণ্টক-বিহীন এই সমগ্ৰ ৰাজ্যখন এতিয়া মোৰ । হে নৃপাধম, তুমি বিদৰ্ভ-কুমাৰীলৈ দুই চকুৰে চাবও নোৱাৰিবা, হে মূৰ্খ, এতিয়া তুমি সপৰিবাৰে দাস হে হব লাগিল । ২০—২১ ॥

আগতে যি পাশা-খেলেৰে তুমি মোক পৰাজয় কৰিছিলো, সেই কাম তুমি কৰা নহয়, হে মূৰ্খ, তুমি নাজানা, সেই কাম কলিয়ে কৰিছে । ২২ ॥

আনে কৰা দোষ মই তোমাৰ ওপৰত কেতিয়াও আৰোপ নকৰোঁ, তোমাক প্ৰাণদণ্ড নিদি এৰি দিলো, তুমি পৰম সুখে জীয়াই থাকাঁ । ২৩ ॥

ভেনেকৈ তোমাৰ ভৰণ-পোষণৰ কাৰণে নিজৰ অংগৰ সমগ্ৰ ধন-সম্পত্তিও ঘূৰাই দিলো । হে বীৰ, সেইদৰে তোমাৰ ওপৰত মোৰ প্ৰীতি-ভাৱো আগৰ দৰেই থাকিব, ইয়াত সন্দেহ নাই । ২৪ ॥

আৰু তোমাৰ লগত থকা বন্ধু-ভাৱ মোৰ কোনো দিনেই দুৰ হৈ নাযাব, হে পুঙ্কব, তুমি সহোদৰ ভাই, তুমি এশ বছৰ জীয়াই থাকাঁ । ২৫ ॥

সভা-পৰাক্ৰমী বজা নলে ভায়েকক এনেকৈ সাক্ষনা দি আকৌ পুনঃ পুনঃ আলিঙ্গন কৰি তেওঁক নিজ নগৰলৈ পঠাই দিলে। ২৬ ॥

হে বজা, নিৰূপিত নলে এনেকৈ সাক্ষনা দিয়াত পুত্ৰৰে সেই বনস্যাশালী নলক যোৰহাতে প্ৰণাম কৰি কলে, হে গৃহীনাথ, আপুনি বোক প্ৰাণ আৰু বাসস্থান দিছে, ইয়াৰে আপোনাৰ জগতত অক্ষয় কীৰ্ত্তি হওক আৰু পৰম সুখী হৈ এল বছৰ জীয়াই থাকক। ২৭—২৮ ॥

হে নৰাজেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰ, বজা নলে তেনেকৈ পুত্ৰক সমাদৰ কৰাত তেওঁ তাত এঘাট থাকি নিজৰ বন্ধু-বান্ধৱ, প্ৰধান সেনা আৰু অন্তৰ্গত সৈন্যসকলেৰে সৈতে হৰ্ষচিন্তে নিজৰ ৰাজধানীলৈ গ'ল। তেতিয়া তেওঁৰ শৰীৰ সূৰ্য্যদেৱৰ নিচিনাকৈ প্ৰকাশিত হৈছিল। ১৯—৩০ ॥

পুত্ৰক ধন-সম্পত্তিৰে সৈতে কুশলৈ ঘৰলৈ পঠাই দি ক্ৰীড়ান নলেও অতিশয় শোভাসম্পন্ন নিজ নগৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। ৩১ ॥

নগৰত প্ৰৱেশ কৰি নিৰূপিত নলে নগৰবাসীসকলক সাক্ষনা দিলে। নগৰ-বাসী আৰু গ্ৰামবাসীসকলেও ৰোমাঞ্চিত শৰীৰেৰে অতি চৰ্হান্বিত হ'ল। ৩২ ॥

মন্ত্ৰী প্ৰভৃতি লোকসকলে হাত যোৰ কৰি ক'লে, হে মহাৰাজ, ইজ্ঞাক উপাসনা কৰিবলৈ যেনেকৈ দেৱতাসকল ওচৰত উপস্থিত হয়, তেনেকৈ আজি নগৰবাসী আৰু গ্ৰামবাসীসকলেও অতি সন্তুষ্ট হৈ আপোনাক পুনৰবাৰ সেৱা কৰিবলৈ অৱ-সৰ পাইছে। ৩৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত নলৰ স্বৰাজ্যলৈ প্ৰত্যাপন নামৰ অষ্টসপ্ততিতম অধ্যায়। ৭৮ ॥

॥ অধ্যায় ৭৯ ॥

॥ বৃহদশ্ব মুনিৰ প্ৰহাৰ ॥

বৃহদশ্ব মুনিৰে ক'লে, হে যুধিষ্ঠিৰ, (বজা নল নগৰত উপস্থিত হোৱাৰ পিছত) প্ৰশান্ত আৰু হৰ্ষময় নগৰত মহোৎসৱ আৰম্ভ হোৱাত বজা নলে প্ৰধান সৈন্যৰে সম্বন্ধীক আনিবলৈ পঠাইছিল। ১ ॥

ভৱতৰ পৰাক্ৰমশালী, অপ্ৰময়ৰ আশ্ৰয়ালী, পক্ষ-বীৰ-আশংক জনক ভীমে নিজ-কুমাৰী দময়ন্তীকো অতি সমাদৰ কৰি পঠাই দিলে। ২ ॥

ল'ৰা-ছেহালীৰে সৈতে বিদৰ্ভকুমাৰী জাহাৰ পিছত বজা নলে অতি আনন্দেৰে কাল যাপন কৰিছিল, আৰু ৰজা-কাননত বিৰাজমান নেত্ৰবাজ ইজ্ঞাৰ নিচিনাকৈ

অহং বীপত গোটেই বজাবিলাকৰ ডিঙবত বিবাজিত হৈছিল আৰু মহা মনসী তেওঁ সেই নিমিষ বাজ্য প্ৰভাৱ কৰি পুনৰ বীতি অনুসাৰে শাসন কৰিছিল । ৩-৪ ॥

আৰু পৰ্য্যাপ্ত দক্ষিণাৰ সম্পৰ্ক থকা নানা প্ৰকাৰ যাগেৰে ভগৱান বাসুদেৱক অৰ্ছনা কৰিছিল । আপুনিও তেনেকৈ অতি সোনকালে বন্ধু-বান্ধৱেৰে সৈতে বিবাজমান হ'ব পাৰিব । ৫ ॥

হে ভবভূৰ্জ পুৰুষোত্তম, মন্ত্ৰ-নগৰ অহং কৰা নলে পাশা-খেলাৰ কাৰণেই পত্নীৰে সৈতে এমেকুৱা হুংৰ ভোগ কৰিছিল । ৬ ॥

হে পৃথিৱীৰ অধীনৰ, মহাবাজ নলেই এনেকুৱা ভয়ানক হুংৰ ভোগ কৰি আকৌ সুখ ভোগ কৰিছিল । ৭ ॥

হে পাণ্ডু-নন্দন, আপুনিও পুনৰ জাতুৰ্গ আৰু মহাবাহী জৌপদীৰে সৈতে এই মহাবন্যত ধৰ্মকেই সদায় চিন্তা কৰি আয়োদ কৰি আছে । ৮ ॥

হে বজা, মহা ভাগ্যশালী, বেদ-বেদাঙ্গ-পাৰদৰ্শী, বিদ্যান ব্ৰাহ্মণসকল সদায় আপোনাৰ লগতে আছে, গতিকে আপোনাৰ লোকৰ কথা কি আছে ? ৯ ॥

নাগৰজা কৰ্কোটক, দময়ন্তী, নল, আৰু বাজৰি ঋতুপৰ্ণন ইতিহাস কীৰ্ত্তন কৰিলে কলিৰ ভয় নাপ হয় । ১০ ॥

হে ধৈৰ্য্যশীল মহাবাজ, আপোনাৰ নিচিনা পুৰুষে এই কলিনাশক ইতিহাস শুনিলেও আশ্বাস পাব পাৰে । ১১ ॥

সদায় পুৰুষাৰ্থবিলাক অনিত্য বুলি ভাবি তাৰ উন্নতি আৰু অৱনতি সম্পৰ্কেও চিন্তা কৰিব নালাগে । ১২ ॥

হে মহাবাজ, এই ইতিহাস শুনি ধৈৰ্য্য ধৰক, শোক নকৰিব, হে নৃপতি, আপুনি সৰ্ব্বটো পৰিলেও বিষাদ কৰিব নালাগে । ১৩ ॥

সদ্ব গুণাপন্ন মানুহে ভাগ্য আৰু পুৰুষাৰ্থৰপৰা বঞ্চিত হলেও আত্মাক হুংৰ নিদিয়ে । ১৪ ॥

যিসকলে বজা নলৰ এই মহৎ চৰিত্ৰ কীৰ্ত্তন কৰে অথবা পুনঃ পুনঃ শুনে, তেওঁলোকত অলক্ষীয়ে আশ্ৰয় নলয়, তেওঁলোকৰ সকলো মনোৰথ সিদ্ধ হয়, আৰু এই সংসাৰত ধন্য-পাত্ৰ হয় । ১৫ ॥

এই প্ৰাচীন উত্তম ইতিহাস সদায় শুনিলে মানুহে পুত্ৰ, পৌত্ৰ, পুত্ৰ আৰু সকলো লোকৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰে, নিৰোগী আৰু সকলোৰে প্ৰিয়পাত্ৰও হয়, ইয়াত সন্দেহ নাই । ১৬-১৭ ॥

হে বজা, আপুনি ভৱতে উদ্বিগ্ন হৈছে, মই অক-বিন্ধ্য জামো, আকৌ এনে-কুৱা ভয় উপস্থিত হলে তুমিৰ মোক আহ্বান কৰিব, আপোনাৰ সেই ভয় মই বিনাশ কৰিম । ১৮ ॥

হে সন্ত্যপবাক্ৰমী কুন্তী-নন্দন, মই দ্যুত-বিজ্ঞাৰ সম্পূৰ্ণ বহন্য জামো, মই কৰ্ত্ত, আপুনি দ্যুত-বিজ্ঞা গ্ৰহণ কৰক, মই আপোনাৰ প্ৰতি অতি সন্তুষ্ট হৈছো । ১৯ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—হে জনমেজয়, তাৰ পিছত বজা যুধিষ্ঠিৰে প্ৰসন্নচিত্তে বৃহ-
দশ্বক ক'লে, হে ভগৱান, মই দ্যুত-বিদ্যাৰ বহস্য যথার্থৰূপে জানিবলৈ ইচ্ছা
কৰে ॥ ২০ ॥

তেতিয়া মহা তপস্বী মুনিয়ে মহাত্মা পাণ্ডু-নন্দনক দ্যুতবিদ্যা-বহস্য প্ৰদান
কৰিলে, আৰু অশ্ববিদ্যা-বহস্যৰো উপদেশ দি স্নানাদি কৰ্ম কৰিবলৈ গ'ল ॥ ২১ ॥

বৃহদশ্ব মূনি যোৱাৰ পিছত ধনুৰাজ যুধিষ্ঠিৰে বিভিন্ন ঠাইবপৰা আৰু তীৰ্থ,
পৰ্বত, বনবপৰা অহা তপস্বী ব্ৰাহ্মণসকলৰ মুখে সবাসাচী অৰ্জুনৰ এই সমাচাৰ
শুনিবলৈ পালে যে মনীষী অৰ্জুনে বায়ু শুদ্ধ কৰি কঠোৰ তপস্যা আৰম্ভ কৰিছে।
তেওঁ আৰু শুনিবলৈ পালে, মহাবাহু পাৰ্শ্বই যি অতি দুষ্কৰ তপস্যা আচৰণ
কৰিছে, এনেকুৱা উগ্ৰ তপস্যা আগতে আন কোনেও আচৰণ কৰা দেখা নাই ॥ ২২-২৪ ॥

পাৰ্শ্ব ধনঞ্জয়ে যেনেকুৱা নিয়ম আৰু ব্ৰত পালন কৰি তপস্যা আচৰণ কৰিছে
আৰু অকলে মৌনভাৱে ফুৰিছে, এনে বোধ হয় যেন তেওঁ যুষ্টিমান ধৰ্ম্মহে ॥ ২৫ ॥

হে বজা, পাণ্ডু-নন্দন যুধিষ্ঠিৰে মহাবিপৰ্য্যাক্ষৰ মাজত জয়শীল নিজৰ প্ৰিয় ভায়েক
অৰ্জুন উগ্ৰ তপস্যাত ব্ৰতী হোৱা শুনি অত্যন্ত শোক কৰিছিল ॥ ২৬ ॥

আৰু অৰ্জুনৰ বিয়োগত হৃদয় সন্তপ্ত হোৱা যুধিষ্ঠিৰে শৰণাগত হৈ মহা-
বিপৰ্য্যাক্ষৰ মাজত বহু বিষয়ৰ অভিজ্ঞতা থকা ব্ৰাহ্মণসকলক নিজৰ মনোগত অভিপ্ৰায়
জিজ্ঞাসা কৰিছিল ॥ ২৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নলোপাখ্যান-পৰ্ব্বত বৃহদশ্ব মুনীৰ প্ৰস্থান নামৰ
একোনাশীতিতম অধ্যায় ॥ ৭৯ ॥

॥ অধ্যায় ৮০ ॥

॥ তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্ব : অনুশোচনা ॥

জনমেজয়ে বৈশম্পায়নক সুধিলে—হে ভগৱান, মোৰ প্ৰপিতামহ পাৰ্শ্ব কাশ্যক-
বনবপৰা তীৰ্থ-পৰ্য্যটন কৰিবলৈ যোৱাত যুধিষ্ঠিৰ প্ৰভৃতি সেই চাৰিজন পাণ্ডুপুত্ৰই
সবাসাচী অৰ্জুনৰ বিয়োগত কি কৰিছিল ? ১ ॥

যেনেকৈ দেৱতাসকলৰ প্ৰধান সহায় বিষ্ণু, মোৰ মনত ভাব হয়, তেনেকৈ
তেওঁলোকৰো সৈন্ত-বিজয়ী মহাধনুৰ্দ্ধাৰী অৰ্জুনেই একমাত্ৰ সহায় আছিল ॥ ২ ॥

ইজ্জৰ নিচিনা পৰাক্ৰমশালী, বুদ্ধত অপৰাধ্যুত সেই অৰ্জুন নোহোৱাকৈ মহাবীৰ
প্ৰপিতামহসকল বনত কেনেকৈ আছিল ? ৩ ॥

বৈলম্পায়নে ক'লে,—হে বৎস, সত্য-পৰাক্ৰমশালী পাণ্ডু-পুত্ৰ অৰ্জুন কাম্যক-বনবৰণা যোৱাত যুধিষ্ঠিৰ প্ৰভৃতি আন পাণ্ডুপুত্ৰসকল দুঃখ আৰু শোকতেই আকুল হৈছিল। ৪ ॥

তাৰ পিছত সূতা-ছিগা মণি আৰু পাখি-ছিগা চৰাইৰ নিচিনাকৈ যুধিষ্ঠিৰ প্ৰভৃতি পাণ্ডু-পুত্ৰসকল মনৰ দুখেতে বহি আছিল। ৫ ॥

আকৌ কুব্জৰ বিয়োগত চিত্ৰবৰ্ণৰ বনখন যেনেকুৱা অশোভনীয় হৈছিল, পুণ্যকৰ্ম্ম অৰ্জুনৰ বিয়োগতো সেই কাম্য-বনখন তেনেকুৱা অশোভনীয় হৈছিল। ৬ ॥

হে জনমেজয়, তেতিয়া নবশ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰ প্ৰভৃতি পাণ্ডু-পুত্ৰসকল সেই অৰ্জুনৰ বিয়োগত কাম্যক-বনত অতি নিৰানন্দ মনেৰে বাস কৰিছিল। ৭ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, পৰাক্ৰমশালী, মহাবীৰ, শত্ৰুঞ্জয়, পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰ প্ৰভৃতিয়ে নিতৌ বিস্তৃত বাণেৰে যজ্ঞাৰ্হ নানা প্ৰকাৰৰ তৰিণ ভ্ৰাক্ষণসকলৰ কাৰণে বধ কৰি আকৌ বগ্নাহাৰ ফল-মূল আদিও আহৰণ কৰি ভ্ৰাক্ষণসকলক প্ৰদান কৰিছিল। ৮-৯ ॥

হে বজা, নবশ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰ প্ৰভৃতি ৰাজপুত্ৰসকল ধনঞ্জয় যোৱাৰ পিছত অতি-শয় উৎকণ্ঠিত হৈ কাতৰচিন্তে সকলোটিয়ে সেই কাম্যক-বনত বাস কৰিছিল। ১০ ॥

বিশেষকৈ পঞ্চাল ৰাজকুমাৰী দ্ৰৌপদীয়ে মধ্যমপতি অৰ্জুনৰ কাৰণে অতিশয় চিন্তা কৰি তেওঁৰ চিন্তাতেই অস্থিৰ হোৱা পাণ্ডুৰশ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰক এই কথা কৈছিল, ১১ ॥

যি অৰ্জুন দুহতীয়া হৈয়ো বহুতীয়া কাৰ্ত্তবীৰ্য্যৰ নিচিনা প্ৰতাপশালী, হে পুৰুষ-শ্ৰেষ্ঠ, তেওঁৰ বিয়োগত এই বন মোৰ ভাল লগা নাই। ১২ ॥

নীল মেঘৰ নিচিনা শ্যাম-বৰ্ণ, মত্ত হাতীৰ নিচিনা গতিশীল সেই সৰ্বাসাচী অৰ্জুনৰ বিয়োগত যিদিনেই চাওঁ সেই দিনেই এই ঠাইডোখৰ শূন্যময় যেন দেখা পাওঁ। বহুবিধ আশ্চৰ্য্যময় বস্তু আৰু ফুলেৰে বমক-জমক হৈ থকা গছ আদিৰে পৰিপূৰ্ণ এই কাম্যক-বনখন তেওঁ থকাত যেনে শোভনীয় হৈ আছিল এতিয়া তেনেকুৱা শোভনীয় দেখা নাহায়। ১৩-১৪ ॥

যি মহেন্দ্ৰ-নন্দনৰ শৰাসনৰ ধ্বনি ইন্দ্ৰৰ বজ্জ-ধ্বনিৰ নিচিনা শুভা যায় সেই পদ্মপলাশলোচন অৰ্জুনৰ বিয়োগত এই কাম্যক-বন মোৰ ভাল লগা নাই, হে বজা, সৰ্বাসাচী অৰ্জুনলৈ ভাবি ভাবি মই অকণো সুখানুভৱ কৰিব নোৱাৰাত পৰিছোঁ। ১৫ ॥

হে মহাৰাজ, বীৰ শত্ৰুনাশক ভীমসেনে দ্ৰৌপদীৰ তেনেকুৱা নানা প্ৰকাৰৰ শোক-মূলক থকা শুনি বাৰে বাৰে বিলাপ কৰি কথা তেওঁক এই কথা কৈছিল। ১৬ ॥

ভীমে ক'লে,—হে সুমধ্যমা, হে ভদ্ৰা, তুমি মোৰ মনৰ প্ৰীতিকৰ যিবিলাক কথা কৈছা সেইবিলাকে অমৃত পান কৰাৰ নিচিনাকৈ মোৰ হৃদয়ত প্ৰীতি জন্মাইছে। ১৭ ॥

যাব হাত দুখন পৰিষ নামক অস্ত্ৰ আৰু পাঁচ-ফণাযুক্ত দুডাল সাপৰ নিচিনা দীঘল আৰু ডাঙৰ, ধনুৰ্গণৰ আঘাতেৰে চিহ্নিত আৰু খড়্গ আৰু ধনুৰ্জাৰণ কৰা এশ আঠটা সোণৰ অলঙ্কাৰেৰে সুশোভিত তেনেকুৱা পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ অৰ্জুনৰ বিৰো-
গত কাম্যক-বনখন সূৰ্য্য মাৰ যোৱা আকাশৰ দৰে দেখা হৈছে । ১৮-১৯ ॥

যি মহাবাহু অৰ্জুনৰ আশ্ৰয় লৈ পাঞ্চাল আৰু কৌৰৱসকলে প্ৰমত্ত দেৱতা-
সকলৰ সৈন্যলৈকে। ভয় নকৰে আৰু যি মহাঘা অৰ্জুনৰ বাহুবলক আশ্ৰয় কৰিয়েই
আমি যুদ্ধত শত্ৰুবিলাকক পৰাজয় কৰি এই পৃথিৱী পুনৰ পাম বুলি ভাবি আছে,
সেই ফাল্গুনবীৰ কাম্যক-বনত নথকাত ধৈৰ্য্য ধৰিব নোৱাৰে। আৰু দশোদিশ অঙ্ক-
কাৰেৰে আৱৰি ধৰা যেন দেখিবলৈ পাওঁ । তাৰ পিছত পাণ্ডু-নন্দন নকুলে চকুলো
টুকি গদগদ হ'বে এই কথা ক'লে । ২০-২২ ॥

নকুলে ক'লে,—যি মহাবীৰ অৰ্জুনৰ বিষয়ে সমৰাজনত দেৱতাসকলেও দিবা-
কৰ্ম বৰ্ণনা কৰে সেই যোদ্ধাবিলাকৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ অৰ্জুনৰ অনুপস্থিতিত এই বনত
আমি কেনেকৈ শান্তিৰে থাকিব পাৰোঁ ? ২৩ ॥

যি মহা তেজস্বী বীৰে উত্তৰ দিশলৈ গৈ মহাবলী শত শত মুখ্য গন্ধৰ্বক
পৰাজয় কৰি সিহঁতৰ ঘোঁৰাবিলাক আনিছিল, যি প্ৰিয় অৰ্জুনে মহাক্ৰতু ৰাজসুয়
যজ্ঞত ককায়েক মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰক প্ৰীতিপূৰ্বক বায়ুৰ নিচিনা বেগশালী তিস্তিৰিকণ্মাঘ
নামে ঘোঁৰাবিলাক প্ৰদান কৰিছিল, ভীমতকৈ সৰু ভায়েক সেই ভয়ঙ্কৰ ধনুৰ্জব
দেৱতাতুল্য অৰ্জুনৰ অনুপস্থিতিত এতিয়া এই কাম্যক-বনত থাকিবলৈ আমি ইচ্ছা
নকৰোঁ । ২৪-২৬ ॥

সহদেৱে ক'লে,—যি মহাবলী অৰ্জুন আগতে মহাক্ৰতু ৰাজসুয় যজ্ঞৰ সময়ত
যুদ্ধ জয় কৰি অনেক ধন আৰু যুৱতী হৰণ কৰিছিল, যি অসীম তেজস্বী ধনঞ্জয়
বায়ুদেৱৰ সন্মতিক্ৰমে যুদ্ধত একে লগে লগ লাগি থকা যত্ন-বংশধৰবিলাকক অকলে
পৰাজয় কৰি সুভদ্ৰাক হৰণ কৰি আনিছিল, হে মহাৰাজ, যবত সেই বিজয়ী
ভাই ধনঞ্জয়ৰ পুন্যময় আসনখন দেখি মোৰ হৃদয়ে কেতিয়াও শান্তি নাপায় । এই
হেতুকে, হে শত্ৰুবিজয়ী, এই বনৰপৰা আন ঠাইলৈ যাব খোজে। বীৰবৰ অৰ্জুনৰ
অনুপস্থিতিত এই বন মোৰ অলপো ভাল লগা নাই । ২৭-৩০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত অনুশোচনা নামৰ অশীতিতম
অধ্যায় । ৮০ ॥ -

॥ অধ্যায় ৮১ ॥

॥ যুধিষ্ঠিৰ-নাৰদ-সংবাদ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—হে জন্মেজয়, ধনঞ্জয়ৰ কাৰণে উৎকৰ্ষিতা দ্ৰৌপদীৰে সৈতে ভায়েকসকলৰ কথাবিলাক শুনি ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰৰ মন অশান্তিৰে পৰিপূৰ্ণ হ'ল । ১ ॥

এনেতে দেখিবলৈ পালে, ব্রহ্মতেজেৰে ভেজীয়ান আহুতিৰে জ্বলি উঠা জুইৰ নিচিনাকৈ মহাত্মা দেৱৰ্ষি নাৰদ তাত উপস্থিত হৈছে । ২ ॥

তেওঁ অহা দেখি ভায়েকসকলেৰে সৈতে ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে আসনবৰণা উঠি আহি মহাত্মাক যথাযোগ্য সৎকাৰ কৰিলে । ৩ ॥

সেই ভায়েকসকলে আৱৰি থকা অতি তেজস্বী, কুককল-চুড়ামণি শ্ৰীমান যুধিষ্ঠিৰ দেৱতাসকলে আৱৰি থকা ইন্দ্ৰৰ নিচিনাকৈ শোভা পাইছিল । ৪ ॥

যেনেকৈ গায়ত্ৰীয়ে, বেদ আৰু সূৰ্য্যৰ প্ৰভাই সুমেক পৰ্ব্বত ত্যাগ নকৰে তেনেকৈ যাজ্ঞসেনী দ্ৰৌপদীয়ে ধৰ্ম্মতঃ নিজৰ স্বামী পাৰ্থসকলক ত্যাগ কৰা নাছিল । ৫ ॥

হে নিষ্পাপ ধনঞ্জয়, দেৱৰ্ষি নাৰদে আদৰ অভাৱনা গ্ৰহণ কৰি ধৰ্ম্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰক সমুচিত সাক্ষনা দিছিল । ৬ ॥

তাৰ পিছত তেওঁ মহাত্মা ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰক এই কথা কৈছিল—হে ধৰ্ম্ম-শিবোমণি, কোৱাঁ, তোমাৰ কি বস্ত্ৰৰ প্ৰয়োজন ? মই তোমাক কি দিওঁ । ৭ ॥

তাৰ পিছত ভায়েকসকলেৰে সৈতে ধৰ্ম্ম-নন্দন বজা যুধিষ্ঠিৰে দেৱতুল্য নাৰদক প্ৰণাম কৰি হাত যোৱাকৈ ক'লে, ৮ ॥

হে মহাভাগ, সূত্ৰত মহৰ্ষি, সমগ্ৰ জগতৰ পূজনীয় আপুনি সম্বন্ধই হ'লে, মই জানো, আপোনাৰ অনুগ্ৰহত আমাৰ সমস্ত কাৰ্য্য সফল হ'ব । ৯ ॥

হে পুণ্যৱান মুনি-শিবোমণি, যদি ভাইসকলেৰে সৈতে মই আপোনাৰ দয়াৰ পাত্ৰ হওঁ, তেনেহলে আপুনি মোৰ সন্দেহ ভালদৰে ভঞ্জন কৰিব পাৰে । ১০ ॥

মানুহে ভীৰ্ণ-যাত্ৰাত আসক্ত হৈ মেদিনী-মণ্ডপ প্ৰদক্ষিণ কৰিলে কি ফল হয় সেইটো আপুনি অনুগ্ৰহ কৰি সম্পূৰ্ণৰূপে কওক । ১১ ॥

নাৰদে ক'লে,—হে বজা, সাৱধানে শুনা, বুদ্ধিমান ভীষ্মই পুলস্ত্যৰ মুখে যিবিলাক ব্ৰহ্মত শুনিছিল, মই সকলোবিলাক কওঁ । ১২ ॥

হে মহাভাগ বজা, আগতে দেৱতা আৰু গৰুড়সকলে আৰু দেৱৰ্ষিসকলে আশ্ৰয়

লোৱা পৱিত্ৰ সুন্দৰ ঠাই ভাগীৰথীৰ পাৰত ধৰ্ম্মাশ্ৰম ভীষ্মই পৈত্ৰিক ব্ৰত, শ্ৰাদ্ধ, তৰ্পণ আদিৰে অনুষ্ঠান কৰি মুনিসকলেৰে সৈতে বাস কৰিছিল । ১৩—১৪ ॥

পৰম তেজস্বী সেই ভীষ্মই বেদোক্ত বিধি অনুসাৰে দেৱতা, ঋষি আৰু পিতৃাদিৰ তৰ্পণ কৰিছিল । ১৫ ॥

কিছু কাল যোৱাৰ পিছত মহা যশস্বী ভীষ্মই জপ কৰি থাকোঁতে উগ্ৰ-তেজস্বী মুনিস্ৰেষ্ঠ পুলস্ত্যক দেখিছিল । ১৬ ॥

উগ্ৰ-তপস্বী, সুন্দৰ কাণ্ডিৰে কাণ্ডিমান পুলস্ত্যক দেখি ভীষ্মই পৰম হৰ্ষ লাভ কৰিলে আৰু তেওঁ অতি বিন্ময়াপন্ন হ'ল । ১৭ ॥

হে ভাৰত, মহাভাগ পুলস্ত্য মূনি উপস্থিত হোৱাত ধৰ্ম্মাশ্ৰমবিলাকৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ ভীষ্মই বেদোক্ত বিধান অনুসাৰে পূজা কৰিলে । ১৮ ॥

পৱিত্ৰ আৰু শুদ্ধচিত্তে, মূৰেৰে অৰ্ঘ্য লৈ ব্ৰহ্মৰ্ষিসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ সেই পুলস্ত্য মুনিৰ আগত নিজৰ নীম প্ৰকাশ কৰিলে । ১৯ ॥

হে সুব্ৰত, আপোনাৰ কুশল তওক, মই আপোনাৰ দাস ভীষ্ম, মই আপোনাক দেখা মাতেই সকলো পাপবপৰা মুক্ত হ'লো । ২০ ॥

হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, ধৰ্ম্মাশ্ৰমসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ ভীষ্ম এনেকৈ কৈ হাত যোৰ কৰি মনে মনে থাকিল । ২১ ॥

তাৰ পিছত কুককুল-শিৰোমণি সেই ভীষ্ম নিয়ম অনুসাৰে স্বাধ্যায় আৰু বেদোক্ত কৰ্ম্মবিলাক কৰোঁতে দ্বৰ্দ্ধল হোৱা দেখি মূনি পুলস্ত্য অতি সন্তুষ্ট হৈছিল । ২২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত যুধিষ্ঠিৰ-নাৰদ-সংবাদ নামৰ একাশীতিতম অধ্যায় । ৮১ ॥

॥ অধ্যায় ৮২ ॥

॥ তীৰ্থ-যাত্ৰা ॥

পুলস্ত্যই ক'লে,—হে ধৰ্ম্মজ, সুব্ৰতী মহাশ্ৰম, তোমাৰ এই বিনয়, ইচ্ছা-সংযম আৰু সত্য-পালন দেখি মই পৰম সন্তুষ্ট হৈছো । ১ ॥

তুমি পিতৃ-ভক্তি অৱলম্বন কৰি যি এই ধৰ্ম্ম পালন কৰিছা, সেই ধৰ্ম্মৰ প্ৰভাৱেই মোক দেখিবলৈ পাইছা । তোমাৰ ওপৰত মোৰ পৰম প্ৰীতি জন্মিছে । ২ ॥

হে নিম্পাপ, কুককুল-শিৰোমণি ভীষ্ম, মোৰ দৰ্শন ব্যৰ্থ নহয়, কোৱাঁ, তই তোমাৰ কি মনোবাঞ্ছা পূৰণ কৰিব লাগে, তুমি যি খুজিবা মই তাকেই দিম । ৩ ॥

ভীষ্মই ক'লে,—হে মহাভাগ, আপুনি সকলোৰে পূজনীয়, আপুনি সুপ্রসন্ন হ'লে মোৰ অভিলাষ জানো পূৰ্ণ নোহোৱাকৈ থাকিব ? পৰম শক্তিশালী আপোনাক যে দেখিবলৈ পালো, তাতেই মই কৃতকাৰ্য্য হোৱা বুলি ভাবিছো । ৪ ॥

ধৰ্ম্মপ্ৰাণসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ মহৰ্ষি, যদি মই আপোনাৰ দয়াৰ পাত্ৰ হওঁ তেনেহলে মোৰ সংশয়বিলাক আপুনি উজ্ঞন কৰিব পাৰে । ৫ ॥

মোৰ মনত তীৰ্থত ওপজা ধৰ্ম্ম সম্বন্ধীয় কিছুমান সংশয় উপস্থিত হৈছে, মই সেই সংশয়বিলাকৰ সমাধান শুনিব খোজোঁ, আপুনি মোক ক'ব পাৰে । ৬ ॥

হে দেৱভূগ্য ব্ৰহ্মৰ্ষি, যিজনে তীৰ্থ দৰ্শন কৰিবলৈ সমস্ত পৃথিৱী প্ৰদক্ষিণ কৰে, তাৰ কি ফল হয়, মোক সংশয় ছেদ কৰি কওক । ৭ ॥

পুলস্তাই ক'লে,—হে পুত্ৰ, তীৰ্থ-যাত্ৰা যে ঋষিসকলৰ পৰম আশ্ৰয়, সেই বিষয়ে মই তোমাক কওঁ, তীৰ্থ-পৰ্য্যটন কৰিলে যি ফল হয় তাক তুমি একাগ্ৰমনে শুনা । ৮ ॥

যি হস্ত, পাদ, আৰু মন সংযত কৰে তেওঁৰ বিদ্যা, তপস্যা আৰু মুমুক্ষুতা হয় আৰু সিজনৈ তীৰ্থৰ ফল ভোগ কৰে । ৯ ॥

যিজন প্ৰতিগ্ৰহৰপৰা আঁতৰত থাকে, যি-কোনো বস্তু লাভতে সন্তুষ্ট থাকে, অহঙ্কাৰী নহয়, তেওঁ তীৰ্থৰ ফল ভোগ কৰে । ১০ ॥

যিজন দম্ভবিহীন, উদ্যোগ-শূন্য, অজ্ঞাহাৰী আৰু জিতেন্দ্ৰিয়, তেওঁ সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হৈ তীৰ্থৰ ফল ভোগ কৰে । ১১ ॥

হে বজা, যাৰ ঋণ নাই, যিজন সত্যবাদী আৰু যি একান্তচিত্তে ব্ৰত পালন কৰে আৰু সকলো প্ৰাণীকে নিজৰ নিচিনা দেখে, তেৱেঁই তীৰ্থৰ ফল ভোগ কৰে । ১২ ॥

ঋষিসকলে দেৱতাসকলৰ উদ্দেশ্যে যথাক্ৰমে যজ্ঞ আৰু সেইবিলাকৰ যথার্থ ফলৰ কথা কৈ গৈছে ; সেই যজ্ঞানুষ্ঠাতাসকলে ইহ-লোকত আৰু পৰলোকতো সদায় তীৰ্থৰ ফল ভোগ কৰে । ১৩ ॥

কিন্তু বজা, দুখীয়া মানুহে সেইবিলাক যাগ-যজ্ঞ কৰিব নোৱাৰে, কিয়নো যজ্ঞত নানাবিধ উপকৰণ আৰু নানাবিধ সজ্জাৰ আৱশ্যক হয় । ১৪ ॥

এই হেতুকে বজা নাইবা ধনী মানুহেহে কেতিয়াবা এই যজ্ঞৰ অনুষ্ঠান কৰিব পাৰে, কিন্তু অৰ্থহীন, সহায়হীন, অকলশৰীয়া আৰু যোগাবহীন মানুহে এইবিলাক যাগ-যজ্ঞ কৰিব নোৱাৰে । ১৫ ॥

হে প্ৰকৃষ্ট-যোদ্ধা নৰেশ্বৰ, দুখীয়াবিলাকেও নিজ-পুণ্যৰ বলেৰে যজ্ঞানুষ্ঠানৰ ফলৰ সমান ফল যি কাৰ্য্যেৰে পায় সেই কাৰ্য্যবোৰো কথা কওঁ শুনা । ১৬ ॥

হে ভবভ্ৰেষ্ঠ, ঋষিসকলৰ এই পৰম গোপনীয় রহস্য তীৰ্থ-যাত্ৰা অতি পৱিত্ৰ-কৰ্ম্ম যজ্ঞতকৈও শ্ৰেষ্ঠ বুলি কয় । ১৭ ॥

যি মানুহে তীৰ্থ-পৰ্য্যটন নকৰে, তীৰ্থত গৈ ডিনি ৰাতি উপবাস নিদিয়, সোণ আৰু গো-দান নকৰে, সেই মানুহ দুখীয়া হয় । ১৮ ॥

মানুহে তীৰ্থ-পৰ্য্যটন কৰিলে যি ফল পায় শ্ৰুতৰ দক্ষিণাদি দান কৰি অগ্নি-
ষ্টোমাদি যজ্ঞ অনুষ্ঠান কৰিলেও সেই ফল নাপায় । ১৯ ॥

পৃথিৱীত দেৱাদিদেৱ ব্ৰহ্মাৰ ত্ৰিলোক-বিখ্যাতে পুঙ্কৰ নামে এখন প্ৰসিদ্ধ তীৰ্থ
আছে । তাত মহাভাগ্যৱান পুৰুষেহে প্ৰৱেশ কৰিব পাৰে । ২০ ॥

হে মহামতি কুৰুসন্দন, পৃথিৱীত যি দহ হাজাৰ কোটি তীৰ্থ আছে, পুঙ্কৰ
তীৰ্থত সদায় সেইসকলৰ নৈকট্য সম্বন্ধ আছে । ২১ ॥

হে বিষ্ণু, আদিভা, বসু, কপ্ত আৰু মৰুদগণেৰে সৈতে সাধা, গন্ধৰ্ব আৰু অঙ্গ-
ৰাসকল সদায় তাত সন্নিহিত হৈ আছে । ২২ ॥

হে মহাৰাজ, পুঙ্কৰতীৰ্থত দেৱতা, দৈতা আৰু ব্ৰহ্মৰিসকলো তপস্যা কৰি
বিপুল পুণ্যাশালী দিবা-যোগী হৈছে । ২৩ ॥

মনৱীসকল পুঙ্কৰ-তীৰ্থলৈ যাবলৈ মনেৰে অভিলাষ কৰিলেও সকলো পাপৰপৰা
মুক্ত হয় আৰু সুৰলোকত পুজিত হয় । ২৪ ॥

হে মহাভাগ, পূৰ্বকালত ঋষিসকলেৰে সৈতে দেৱতাসকলে পুঙ্কৰ তীৰ্থত মহা-
পুণ্যাশালী হৈ সিদ্ধি লাভ কৰিছিল । ২৫ ॥

সেই পুঙ্কৰ-তীৰ্থত যিজনে পিতৃদিৰ আৰু দেৱতাসকলৰ অৰ্চনাদি কাৰ্য্যত আসক্ত
হৈ জ্ঞান কৰে, মনৱীসকলে অশ্বমেধ যজ্ঞতকৈও তেওঁ দহ গুণ অধিক ফল পায় বুলি
কয় । ২৬ ॥

হে ভীষ্ম, যিজনে পুঙ্কৰ-কাননত বাস কৰি এজন ব্ৰাহ্মণকো যদি খুৱাব পাৰে,
তেওঁ সেই কৰ্ম্মৰ ফলেৰেই ইহলোক আৰু পৰলোকতো আনন্দ অনুভৱ কৰিব
পাৰে । ২৭ ॥

মানুহে শাক-মূল, ফল অথবা যিকোনো বস্তুৰেই জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ নকৰক,
আনৰ দোষ কীৰ্ত্তন নকৰাকৈ ব্ৰহ্মা সহকাৰে সেই বস্তু ব্ৰাহ্মণকো দান কৰিব । ২৮ ॥

তাৰ দ্বাৰা বিদ্বান মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় । হে নৃপেন্দ্ৰ, ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়,
বৈশ্য নাইবা শূদ্ৰ—যিয়েই পুঙ্কৰ তীৰ্থত জ্ঞান কৰে তেওঁ পুনৰ জন্ম গ্ৰহণ
নকৰে । ৩০ ॥

বিশেষকৈ, কাতি মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিত যি মানুহ পুঙ্কৰ তীৰ্থত জ্ঞান কৰিবলৈ
যায় তেওঁ ব্ৰহ্মধামত অক্ষয় লোক প্ৰাপ্ত হয় । ৩১ ॥

হে ভাৰত, যি মানুহে সন্ধ্যা সময়ত আৰু ৰাতিপুৱা হাত যোৰ কৰি পুঙ্কৰ তীৰ্থৰ
নাম লয়, তাৰ দ্বাৰা তেওঁৰ সকলো তীৰ্থত জ্ঞান আৰু আচমন কৰা হয় । ৩২ ॥

তিৰোতা নাইবা পুৰুষে জন্মৰপৰা বৰ্ত্তমান অৱস্থালৈকে কৰা পাপসমূহ, পুঙ্কৰ
তীৰ্থত জ্ঞান কৰা মাজেই বিনাশ হয় । ৩৩ ॥

হে ৰজা, যেনেকৈ দেৱতাসকলৰ ভিতৰত যমুসুদন-বিষ্ণু শ্ৰেষ্ঠ, তেনেকৈ সকলো
তীৰ্থৰ ভিতৰত পুঙ্কৰ তীৰ্থকেই শ্ৰেষ্ঠ বুলি কয় । ৩৪ ॥

পুষ্কৰ তীৰ্থত ইঞ্জিয়-সংযমপূৰ্বক শুদ্ধভাৱে বাৰ বছৰ বাস কৰিলে মানুহে
অশ্বমেধাদি সকলো যজ্ঞৰ ফল আৰু ব্ৰহ্মলোক লাভ কৰে । ৩৫ ॥

কোনোবাই যদি সম্পূৰ্ণ এশ বছৰ অগ্নিহোত্ৰ উপাসনা কৰে আৰু আন এজনে
পুষ্কৰ তীৰ্থত কাতি মাহৰ এক পুৰ্ণিমা তিথিত বাস কৰে, উভয়েৰে ফল সমানেই
হয় । ৩৬—৩৭ ॥

হিমালয় পৰ্বতৰ তিনিটা ধৱল শৃঙ্গ, তিনিটা ধাৰা, আৰু প্ৰসিদ্ধ পুষ্কৰ-তীৰ্থ—
এই তিনিৰ উপস্থিতি কাৰণ কোনেও একো নেজানে । ৩৮ ॥

পুষ্কৰ তীৰ্থলৈ যোৱা অতি দুঃখকৰ, পুষ্কৰ তীৰ্থত তপস্যা কৰা দুৰ্দ্ধৰ্ভ, পুষ্কৰ তীৰ্থত
দান কৰা সুযোগ পোৱা কঠিন আৰু তাত বাস কৰাও অগম্য দুঃখকৰ । ৩৯ ॥

সেই পুষ্কৰ তীৰ্থত সংযত আৰু পৰিমিতাহাৰী হৈ বাৰ ৰাতি বাস কৰি পিছত
তীৰ্থ প্ৰদক্ষিণ কৰি জম্বুমাৰ্গলৈ যাব লাগে । ৪০ ॥

জম্বুমাৰ্গ দেৱতা, ঋষি আৰু পিতৃাদিয়ে আশ্ৰয় লোৱা তীৰ্থ । তালৈ গ'লে
সকলো মনোৰথ পূৰ্ণ হয় আৰু অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায় । ৪১ ॥

তাত পাঁচ ৰাতি বাস কৰিলে মানুহৰ অন্তঃকৰণ পৱিত্ৰ হয়, তেওঁ কোনো দুৰ্গতি
ভোগ কৰিব নালাগে আৰু শেষত উত্তম সিদ্ধি লাভ কৰে । ৪২ ॥

জম্বুমাৰ্গৰপৰা ঘূৰি আহি তঞ্চুলিকাশ্ৰমলৈ যাব লাগে, তালৈ গলে দুঃখ নাশ
হয় আৰু ব্ৰহ্মলোকলৈ যায় । ৪৩ ॥

হে বজা, অগস্ত্য সৰোবৰত উপস্থিত হৈ তিনি ৰাতি উপবাসে থাকি পিতৃ আৰু
দেৱ-পূজাত মন নিৱেশ কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় । ৪৪ ॥

আকৌ শাক নাটবা ফল আদিৰে জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰিলে উত্তম কান্তিকৈয়
লোক লাভ কৰে, তাৰ পিছত সৰ্বসাধাৰণৰ পূজিত ভগৱতী লক্ষ্মী দেৱী বাস কৰা
কল্প যুনিৰ আশ্ৰমলৈ যাব লাগে । ৪৫ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, সেই আশ্ৰমখনক ধৰ্ম্মাৰণ্য বুলি কয়; সেই আশ্ৰম অতি পৱিত্ৰ
আৰু আদি তীৰ্থ—সেই আশ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰিলেই সকলো পাপ নাশ হয় । ৪৬ ॥

সেই আশ্ৰমত ইঞ্জিয়-সংযমপূৰ্বক মিঠাহাৰী হৈ পিতৃাদি আৰু দেৱতাসকলৰ
পূজা কৰিলে মানুহে সম্পূৰ্ণ কামনা-পূৰক যজ্ঞৰ ফল ভোগ কৰে । ৪৭ ॥

তাৰ পিছত কল্পযুনিৰ আশ্ৰম প্ৰদক্ষিণ কৰি যযাতি-পতন নামক তীৰ্থলৈ যাব
লাগে, তালৈ গ'লে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায় । ৪৮ ॥

তাৰ পিছত মহাকাল তীৰ্থলৈ যাব লাগে, তাত ইঞ্জিয়-সংযমাদি নিয়ম পালন
আৰু পৰিমিত আহাৰ কৰি কোটি তীৰ্থত স্নান আৰু আচমন কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ
ফল পোৱা যায় । ৪৯ ॥

তাৰ পিছত ধৰ্ম্মজ পুষ্কৰ উমাংগতি ভগৱান শিৱৰ তীৰ্থলৈ যাব লাগে, সেই
তীৰ্থৰ নাম তিনিও লোকত ভদ্ৰনট নামে বিখ্যাত । ৫০ ॥

তালৈ গৈ শিৱক দৰ্শন কৰিলে যাত্ৰীয়ে এহাজাৰ গৰু দানৰ ফল পায় আৰু

মহাদেৱৰ অনুগ্রহত সকলোৰে ওপৰত আধিপত্য লাভ কৰিব পাৰে—যি আধিপত্যৰ ফলত প্ৰচুৰ ধন, শত্ৰুনাশ আৰু লক্ষ্মী-সম্পন্ন হ'ব পাৰে । ৫১ ॥

তাৰ পিছত ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত নৰ্মদা নদীলৈ গৈ দেৱতা আৰু পিতৃাদিৰ তৰ্পণ কৰিলে অগ্নিষ্টোম যাগৰ ফল পায় । ৫২ ॥

জিতেন্দ্ৰিয় ব্ৰহ্মচাৰী দক্ষিণ-সাগৰলৈ গ'লে অগ্নিষ্টোম যাগৰ ফল পায় আৰু ব্যোম-যানত উঠিব পাৰে । ৫৩ ॥

পিছত চৰ্ম্মৱতী (চম্পক) নদীলৈ গৈ ঈন্দ্ৰিয়-সংযম, শৌচ, সন্তোষাদি নিয়ম পালন কৰি নিয়ন্ত্ৰিত পৰিমাণে আহাৰ ভোজন কৰিলে বজা বন্তিদেৱে অনুমোদন কৰা অগ্নিষ্টোম যজ্ঞৰ ফল পায় । ৫৪ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ যুধিষ্ঠিৰ, তাৰ পিছত হিমালয়ৰ পুতেক অৰ্কদলৈ যাত্ৰা কৰিব লাগে । বহুদিন আগতে এই ঠাইত পৃথিৱীৰ ছিত্ৰ আছিল । ৫৫ ॥

সেই অৰ্কদলত ব্ৰশিষ্ঠৰ ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত আশ্ৰম । তাত এবাতি বাস কৰিলে এহাজাৰ গো-দানৰ ফল পোৱা যায় । ৫৬ ॥

হে নৰেন্দ্ৰ, জিতেন্দ্ৰিয় ব্ৰহ্মচাৰীয়ে পিঙ্গতীৰ্থত স্নান আৰু আচমন কৰিলে এশ-কপিল ধেনু দানৰ ফল পায় । ৫৭ ॥

হে বাজেন্দ্ৰ, তাৰ পিছত উত্তম প্ৰভাস তীৰ্থলৈ যাব লাগে, হে বীৰ, সেই তীৰ্থত দেৱতাসকলৰ মুখ-স্বৰূপ অনিল-সাৰথি স্বয়ং প্ৰজ্বলিত অগ্নিদেৱ সদায় সন্নিহিত হৈ আছে । ৫৮ ॥

সেই তীৰ্থত সংযতচিত্তে, শুদ্ধভাৱে স্নান কৰিলে মানুহে অতিৰাত্ৰ আৰু অগ্নিষ্টোম যাগৰ ফল পায় । ৫৯ ॥

তাৰ পিছত সবৰৱতী আৰু সাগৰ-সঙ্গমত স্নান কৰিলে তেওঁ এহাজাৰ গো-দানৰ ফল আৰু স্বৰ্গলোক পায়, হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, নিজ-তেজেৰে সদায় অগ্নিৰ নিচিনাকৈ প্ৰকাশিত হয় । ৬০—৬১ ॥

মানুহে শুদ্ধচিত্তে জলাধিপতি বৰুণ-তীৰ্থত (সমুদ্ৰত) স্নান কৰি আৰু তাত তিনি বাতি বাস কৰি নিতৌ দেৱতা-পিতৃাদিৰ তৰ্পণ কৰিব লাগে । ৬২ ॥

এই নিয়মে কাম কৰিলে যাত্ৰী চন্দ্ৰৰ নিচিনা প্ৰভাশালী হয় আৰু তেওঁ অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায়, হে ভৰত-শিবোমণি, তাৰ পিছত বৰদান নামে তীৰ্থলৈ যাব লাগে । ৬৩ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, যি বৰদান তীৰ্থত তুৰ্কাসা মুনিয়ে বিষ্ণুক বৰ দিছিল সেই তীৰ্থত মানুহে স্নান কৰিলে এহাজাৰ গো-দানৰ ফল পায় । ৬৪ ॥

তাৰ পিছত স্বাৰৱতীলৈ যাব লাগে, তাত থকা পিতৃাৰকত সংযমী আৰু মিথাহাৰী হৈ স্নান কৰিলে মানুহে প্ৰচুৰ সোণ পায় । ৬৫ ॥

হে মহাভাগ, সেই তীৰ্থত আজিও পহুম ফুলৰ চিহ্নেৰে চিহ্নিত প্ৰচুৰ যুজ্ঞা দেখা যায়, হে শত্ৰুদমন, সেইটো এটা অদ্ভুত কথা । ৬৬ ॥

হে পুৰুষ-বহু কুক-নন্দন, যি ঠাইত ত্ৰিভূলব চিহ্ন থকা প্ৰথম ফুল দেখা যায় সেই ঠাই মহাদেৱৰ বাসস্থান । ৬৭ ॥

হে ভাৰত, সাগৰ আৰু সিদ্ধ নদীৰ সঙ্কম পালে, শুদ্ধচিত্তে বৰ্ণ-ভীৰ্ঘত স্নান কৰি দেৱতা, ঋষি আৰু পিতৃ আদিৰ তৰ্পণ কৰিলে, নিজ দীপ্তিৰে দীপ্যমান বৰ্ণ-লোক পায় । ৬৮ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, সেই ঠাইত শঙ্কু-কৰ্ণেশ্বৰ শিৱক পূজা কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ দহ গুণ ফল হয় বুলি মনীষীসকলে কয় । ৬৯ ॥

হে ভৱতৰংগাৱতাংস কুকশেঠ, সেই শঙ্কু-কৰ্ণেশ্বৰক প্ৰদক্ষিণ কৰি ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত দমী নামে প্ৰসিদ্ধ, সকলো পাপ-বিনাশক সেই ভীৰ্ঘলৈ যাব লাগে; সেই ঠাইত ব্ৰহ্মা প্ৰভৃতি দেৱতাসকলেও মন্ত্ৰেশ্বৰক উপাসনা কৰে । ৭১—৭২ ॥

সেই ভীৰ্ঘত স্নান আৰু আচমন কৰি দেৱতাসকলে আৱৰি থকা কন্দদেৱৰ অৰ্চনা কৰিলে স্নান কৰা মানুহৰ জন্মৰপৰা সেই পৰ্য্যন্ত যি পাপ হয় সেই পাপ নাশ হয় । ৭৩ ॥

হে নৰঞ্জেঠ, এই ভীৰ্ঘত ভগৱান দমীক দেৱতাসকলে স্তৱ কৰে, হে পুৰুষ-সিংহ, সেই ভীৰ্ঘত স্নান কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায় । ৭৪ ॥

হে মণাপ্ৰাজ্ঞ নৰেশ্বৰ, সৰ্ব-শক্তিমান ভগৱান বিষ্ণুৱে পূৰ্ব-কালত দৈত্য-দানৱ-বিলাকক বধ কৰি এই ভীৰ্ঘতেই গৈ নিজৰ অপৱিত্ৰতা নিবৃত্ত কৰিছিল । ৭৫ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, তাৰ পিছত সকলোৱে স্তুতি কৰা বসুধাৰা ভীৰ্ঘলৈ যাব লাগে, তালৈ গ'লেই অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায় । ৭৬ ॥

হে কুকশেঠ, সেই ভীৰ্ঘত শুদ্ধ আৰু একাগ্ৰচিত্তে স্নান কৰি দেৱতা-পিতাদিক তৰ্পণ কৰিলে বিম্বলোকত প্ৰতিষ্ঠিত হব পাৰি । ৭৭ ॥

হে ভৱতৰঞ্জেঠ, আকৌ এই ভীৰ্ঘত ক্ৰুৱাদি অষ্টবসুৰ পৱিত্ৰ সৰোবৰ আছে, ইয়াত স্নান আৰু আচমন কৰিলে মানুহ বসুদেৱতাসকলৰ প্ৰিয় পাত্ৰ হয় । হে নৰঞ্জেঠ, সেই ঠাইত সকলো পাপ-নাশক সিদ্ধ-ভূম নামে প্ৰসিদ্ধ ভীৰ্ঘ আছে, তাত স্নান কৰিলে প্ৰচুৰ সোণ পোৱা যায় । ৭৮—৭৯ ॥

ভগ্নভুজ ভীৰ্ঘলৈ গ'লে পৱিত্ৰ সুশীল পুৰুষ ব্ৰহ্মলোকলৈ যাব পাৰে আৰু পৰম গতি লাভ কৰে । ৮০ ॥

পঞ্চ-কুমাৰিকা ভীৰ্ঘ সিদ্ধ মহাপুৰুষসকলৰ আশ্ৰিত স্থান, তাত স্নান কৰিলে মানুহে অতি সোনকালে স্বৰ্গলোক পায় । ৮১ ॥

সেই ঠাইতেই আকৌ সিদ্ধ পুৰুষসকলে আশ্ৰয় লোৱা বেণুকা ভীৰ্ঘ, তাত স্নান কৰিলে চক্ৰ যেনেকুৱা নিৰ্মল, ব্ৰাহ্মণো তেনেকুৱা নিৰ্মল হয় । ৮২ ॥

তাৰ পিছত শৌচ-সন্তোষাদি নিয়ম পালন আৰু পবিত্ৰিত ভোজন কৰি পঞ্চদশ ভীৰ্ঘলৈ গ'লে শাস্ত্ৰত দেৱযজ্ঞাদি পঞ্চ-যজ্ঞৰ ক্ৰমে যি ফল উল্লেখিত আছে সেই পঞ্চ-যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায় । হে বাৰ্জেজ্ঞ, তাৰ পিছত ভীৰ্ঘৰ উত্তম ঠাইলৈ যাব

লাগে ; হে ভৰতজ্যেষ্ঠ, সেই যোনি-তীৰ্থত স্নান কৰিলে মানুহ দেৱীৰ পুত্ৰ-সদৃশ হয়, শৰীৰৰ কাণ্ডি ভপত সোণৰ নিচিনা হয় ; হে বজা, মানুহে সেই তীৰ্থলৈ গ'লে এশ হাজাৰ গো-দানৰ ফল পায় । ৮৩—৮৪ ॥

ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত শ্ৰীকৃষ্ণলৈ গৈ পিতামহ ব্ৰহ্মাক প্ৰণাম কৰিলে এহাজাৰ গো-দানৰ ফল পায় । ৮৫ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, তাৰ পিছত পৰম উত্তম বিমল তীৰ্থলৈ যাত্ৰা কৰিব লাগে— যি তীৰ্থত আভিও সোণালী আৰু ৰূপালী মাছবিলাক দেখা যায় । ৮৬ ॥

সেই তীৰ্থত স্নান কৰিলে মানুহে অতি সোনকালে ইন্দ্ৰলোক পায় আৰু সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হৈ পৰম গতি লাভ কৰে । ৮৮ ॥

হে ভাৰত, বিত্তা তীৰ্থলৈ গৈ দেৱতা আৰু পিতৃাদিৰ তৰ্পণ কৰিলে মানুহে বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল পায় । ৮৯ ॥

কান্দীৰতেই নীলৰাজ তক্ষকৰ বিত্তা নামে সুপ্ৰসিদ্ধ বাসস্থান, এই স্থানে সকলো পাপ নাশ কৰিব পাৰে । ৯০ ॥

সেই তীৰ্থত স্নান কৰিলে মানুহে নিশ্চয় বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল পায়, আৰু সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হৈ উত্তম গতি লাভ কৰে । ৯১ ॥

তাৰ পিছতেই ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত বড়ৱা তীৰ্থলৈ যাব লাগে, পিছত সন্ধ্যা সময়ত বিধি অনুসাৰে স্নান আৰু আচমন কৰি অগ্নি দেৱতাক যথাশক্তি চক্ৰ অৰ্পণ কৰিব লাগে ; পিছত পিতৃাদিৰ উদ্দেশ্যে দান কৰিলে সেই দান অক্ষয় ত্ৰয় বুলি মনীষী-সকলে কয় । ৯২—৯৩ ॥

হে বজা, তাৰ পাছত ভগৱান বিষ্ণুক সুপ্ৰসন্ন কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰা দেৱতা, ঋষি, পিতৃাদি গন্ধৰ্ব, অশ্বৰা, গুহক, কিল্বব, যক্ষ, সিদ্ধ, বিদ্যাধৰ, মনুষ্য, বান্দস, দৈত্য, কদ্ৰ আৰু ব্ৰহ্মা—এইসকলে একাগ্ৰচিত্তে এহাজাৰ বছৰ দীক্ষা গ্ৰহণ কৰি তেনেকৈ আহুতি দিবৰ কাৰণে চক্ৰ পাক কৰি সাতটা সাতটা মন্ত্ৰেৰে আহুতি দি ভগৱান কেশৱক স্তুতি কৰিছিল । ৯৪—৯৬ ॥

ইয়াৰ পিছত ভগৱান সুপ্ৰসন্ন হৈ তেওঁলোকক অগ্নিমাৰি অৰ্ঘ্য সিদ্ধি প্ৰদান কৰিছিল ; হে মহাৰাজ, তাৰ পিছত আকৌ অগ্ন্যগ্ন বৰো দি ভগৱান কেশৱ মেঘৰ মাজত চিকিমিকি বিদ্যুৎ যেনেকৈ নাইকিয়া হয় তেনেকৈ অন্তৰ্হিত হৈছিল । হে ভাৰত, সেই কাৰণে সেই ঠাইৰ নাম তিনিও লোকত সপ্তচক্ৰ নামে বিখ্যাত হৈছে, এই ঠাইত অগ্নিত চক্ৰ দান কৰিলে এশ হাজাৰ গো-দান, এশ বাজসূয় যজ্ঞ, আৰু এহাজাৰ অশ্বমেধ যজ্ঞতকৈও অধিক কল্যাণ হয় । তাৰপৰা উলটি আহি কদ্ৰ পদতীৰ্থলৈ যাব লাগে, তাৰ পিছত মহাদেৱক পূজা কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায় । ৯৭—১০০ ॥

হে বজা, একাগ্ৰচিত্তে ব্ৰহ্মচৰ্য্য ত্ৰুত পালন কৰি যদিয়ান তীৰ্থলৈ গৈ আকৌ এবাৰি ভাত বাস কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায় । ১০১ ॥

হে ভবত-বংশ-শিবোমণি বাজেজ্ঞ, তাৰ পিছত লোক-বিখ্যাত দেৱিকা তীৰ্থলৈ যাব লাগে। সেই ঠাইত ব্ৰাহ্মণসকলৰ জন্ম হোৱা বুলি জনজ্ঞতি আছে। ১০২ ॥

সেই দেৱিকা মূলশাণি মহাদেৱৰ স্থান, সেই ঠাই তিনিওলোকেতে বিখ্যাত, সেই দেৱিকাত স্নান কৰি আৰু মহাদেৱক অৰ্চনা কৰি তাত যথাশক্তি চক নিৱেদন কৰিলে সকলো কামনা-পৰিপূৰক যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায়। ১০৩—১০৪ ॥

সেই ঠাইতে দেৱতাসকলে আশ্ৰয় লোৱা ভগৱান শঙ্কৰৰ কামতীৰ্থ, হে ভাবত, সেই কামতীৰ্থত স্নান কৰিলে মানুহে অতি সোনকালে মনোবাঞ্ছিত সিদ্ধি লাভ কৰিব পাৰে। ১০৫ ॥

সেই ঠাইতে যজ্ঞ কৰিলে, বেদ পাঠ কৰিলে অথবা ফুল আৰু পানী স্পৰ্শ কৰিলে মৰণৰ পথ লোৱা মানুহ শোকৰপৰা মুক্ত হয়। ১০৬ ॥

সেই ঠাইতে পাঁচ যোজন বহল আৰু আধা যোজন ওখ এনেকুৱা এটা পৱিত্ৰ বেদিকা আছে, সেই বেদিকা দেৱতা আৰু ঋষিসকলৰ আশ্ৰয়-স্থান। ১০৭ ॥

হে ধৰ্মজ্ঞ, তাৰ পিছত যথাক্ৰমে দীৰ্ঘসজ্জ নামে তীৰ্থলৈ যাব, তাত ব্ৰজ প্ৰভৃতি দেৱতাসকল, সিদ্ধ পুৰুষ আৰু মহৰ্ষিসকলে দীক্ষিত হৈ একনিষ্ঠমনে দীৰ্ঘসজ্জৰ উপাসনা কৰে। ১০৮—১০৯ ॥

হে শত্ৰুদমনকাৰী ভবতবংশী বাজেজ্ঞ, দীৰ্ঘসজ্জলৈ যোৱা মাতেই বাজসূয় আৰু অন্বমেধ যজ্ঞৰ সমান ফল পোৱা যায়। ১১০ ॥

তাৰ পিছত শৌচ-সন্তোষাদি নিয়ম পালন আৰু পৰিমিত ভোজন কৰি বিনশন তীৰ্থলৈ যাব লাগে, এই ঠাইৰ মেক-পৃষ্ঠত সব্বতী নদী অদৃশ্যভাৱে আছে। ১১২ ॥

তাৰ পিছত চমসোস্তেদ, শিবোস্তেদ আৰু নাগোস্তেদ তীৰ্থত সব্বতী নদী দেখা পোৱা যায়, চমসোস্তেদ তীৰ্থত স্নান কৰিলে মানুহে অগ্নিহোম যজ্ঞৰ ফল পায়। ১১২ ॥

শিবোস্তেদ তীৰ্থত স্নান কৰিলে মানুহে এহাজাৰ গো-দানৰ ফল পায়, নাগো-স্তেদ তীৰ্থত স্নান কৰিলে নাগলোক পায়। ১১৩ ॥

হে মহাবাজ, তাৰ পাছত দুৰ্ভাৰ শশয়ান তীৰ্থ পোৱা যায়। পুৰুষসকলে এই তীৰ্থ শহাৰ ৰূপ ধৰি ঢাকি বাখে; হে বাজেজ্ঞ, আকৌ প্ৰত্যেক বছৰে তেওঁ-লোকক কাতি মাহৰ পূৰ্ণিমা তিথিৰ দিনাখন কৌশিকী অতিক্ৰম কৰি সব্বতীত পৰা দেখা যায়। ১১৪—১১৫ ॥

হে ভবত-কুলভিলক, সেই শশয়ান তীৰ্থত স্নান কৰিলে সদায় চন্দ্ৰৰ নিচিনা প্ৰকাশমান হব পাৰি, হে ভবতৰ্ভজ, আকৌ এহাজাৰ গো-দানৰ ফল পোৱা যায়। ১১৬ ॥

হে কুকনন্দন, তাব পিছত কুমাৰকোটি তীৰ্থলৈ গৈ তাত সংখ্যচিহ্নে দেৱতা-
পিতৃাদিৰ পূজাত মনোনিৱেশ কৰি জ্ঞান কৰিব লাগে । ১১৭ ॥

সেই তীৰ্থত জ্ঞান কৰিলে মানুহে দহ হাজাৰ গো-দানৰ ফল পায়, আৰু
নিজৰ বংশ উদ্ধাৰ কৰে । হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, তাব পিছত পৱিত্ৰচিহ্নে কল্পকোটি তীৰ্থলৈ
যাব লাগে, হে মহাৰাজ, এই তীৰ্থত পূৰ্ব-কালত এক কোটি মুনিয়ে মহাদেৱক দৰ্শন
কৰিবলৈ আকাজকা কৰি ইৰ্ষতে আকুল হৈ ভগৱান বৃষভধ্বজক ‘মই আগতে চাওঁ’ এই
বুলি কৈ তালৈ গৈছিল । ১১৮—১২০ ॥

হে ৰজা, তাব পাছত যোগেশ্বৰ শিৱয়ো যোগ-সাধনা কৰি বিত্তছায়া মহৰ্ষি-
সকলৰ খং নিবাৰণ কৰিবলৈ এক কোটি কল্পৰ দৃষ্টি কৰি ঋষিসকলৰ আগত
উপস্থিত হ’ল, তাব পিছত সেই মহৰ্ষিসকলে বেলেগ বেলেগ কল্প দেখিবলৈ পালে,
আৰু প্ৰত্যেকে “মইহে আগতে কল্পক দেখিছোঁ”—এনেকৈ কবলৈ ধৰিলে । হে ৰজা,
তাৰ পিছত সেই মহাজ্ঞা মুনিসকলৰ উত্তম ভক্তিত মহাদেৱ অতি সন্তুষ্ট হৈ ডেওঁ-
লোকক বৰ দিলে, ১২১—১২৩ ॥

হে মহৰ্ষিসকল, আজিৰপৰা তোমালোকৰ ধৰ্ম্ম বাঢ়ক । হে নবজ্জেষ্ট, সেই কল্প-
কোটি তীৰ্থত জ্ঞান কৰি পৱিত্ৰ হোৱা মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু নিজৰ
বংশ উদ্ধাৰ কৰে । ১২৪ ॥

হে ৰজা, তাব পিছত পৰম পুণ্যময় লোক-বিখ্যাত সবৰহতা সঙ্কমতীৰ্থলৈ যাব
লাগে । সেই তীৰ্থত ব্ৰহ্মাদি দেৱতাসকলে আৰু তপোধান মহৰ্ষিসকলে ভগৱান কেশৱক
উপাসনা কৰে । ১২৫—১২৬ ॥

হে ৰাজেশ্বৰ, বহুত মানুহে বিশেষকৈ চ’ত মাহৰ শুক্লা-চতুৰ্দশীত গৈ সেই তীৰ্থত
জ্ঞান কৰি গ্ৰচুৰ সোণ লাভ কৰে আৰু সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হৈ ব্ৰহ্মলোক
পায় । ১২৭ ॥

হে নৰেশ্বৰ, যি ঠাইত ঋষিসকলৰ সত্ৰ সমাপ্ত হৈছিল সেই সত্ৰ সমাপ্ত
হোৱা ঠাইলৈ গ’লে এহাজাৰ গো দানৰ ফল পোৱা যায় । ১২৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত তীৰ্থ-যাত্ৰা নামৰ
দ্ব্যংশীভিত্তম অধ্যায় । ৮২ ॥

॥ অধ্যায় ৮৩ ॥

॥ গুলস্ত্যৰ তীৰ্থ-বৰ্ণনা ॥

গুলস্ত্য ক'লে,—হে মহাবাজ, তাৰ পাছত আপুনি পুণ্যতীৰ্থ কুকক্ষেত্ৰলৈ যাব; সেই ঠাই দেখিলে সকলো প্ৰাণী পাপৰপৰা মুক্ত হয়। ১ ॥

কুকক্ষেত্ৰলৈ যাম, কুকক্ষেত্ৰত বাস কৰিম— এই কথা যি জনে সদায় কয়, তেওঁ সকলো পাপৰপৰা মুক্তি লাভ কৰে। ২ ॥

কুকক্ষেত্ৰত বৰাহ৭ উৰি ফুৰা পুণিনিলাকও কু-কৰ্মকাৰীক পৰম গতি পোৱায় (মুক্তি লাভ কৰায়)। ৩ ॥

সৰস্বতীৰ (নদীৰ) দক্ষিণে আৰু নৃষতীৰ (নদীৰ) উত্তৰে অৱস্থিত কুকক্ষেত্ৰত যি-সকলে বাস কৰে, তেওঁলোক স্বৰ্গতে বাস কৰে। ৪ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, সেই সৰস্বতীৰ পাৰত এমাহ কাল সুস্থিৰ হৈ বাস কৰিব।

হে ভৰতবংশীয় মহাপতি, ব্ৰহ্মা আদি দেৱতা, ঋষি, সিদ্ধ, গন্ধৰ্ব, অশ্বৰাযক, পৰ্ৱগসকলো তাত থক! মহা পুণ্যভূমি ব্ৰহ্মক্ষেত্ৰলৈ যায়। ৫—৬ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, যি জনে কুকক্ষেত্ৰত বাস কৰিবলৈ অভিলাসো প্ৰকাশ কৰে, তেওঁৰ সকলো পাপ ক্ষয় হয় আৰু তেওঁ ব্ৰহ্মলোক লাভ কৰে। ৭ ॥

হে কুকবংশধৰ, যিজন ব্ৰহ্মাবে সৈতে কুকক্ষেত্ৰলৈ যায়, তেওঁ ৰাজসুয় আৰু অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায়। ৮ ॥

তাৰ পাছত মচক্ৰুক নামে মহা নদী হ্ৰৱী যক্ষক যিয়েই প্ৰণাম কৰে তেওঁ এহাজাৰ গৰু দান কৰাৰ সমান ফল লাভ কৰে। ৯ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ ৰাজেন্দ্ৰ, তাৰ পাছত আপুনি সকলো তীৰ্থৰ ভিতৰত জ্যেষ্ঠ বিষ্ণু-স্থানলৈ যাব, সেই ঠাইত হৰি সদায় বিৰাজ কৰে। ১০ ॥

তাত গা ধুই উষ্ণি ত্ৰিলোকৰ পালক হৰিক নমস্কাৰ কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু বিষ্ণুলোকো লাভ হয়। ১১ ॥

হে ভাৰত, তাৰ পাছত ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত পাৰিপ্লৱ তীৰ্থলৈ যাব, সেই তীৰ্থলৈ গ'লে অগ্নিকৌম আৰু অতিৰাত্ৰৰ ফল পোৱা যায়। ১২ ॥

পৃথিৱী তীৰ্থলৈ গ'লেও হাজাৰ গৰু দানৰ ফল পোৱা হয়; হে ৰজা, তাৰ পাছত তীৰ্থ সেৱা কৰাৰ মানসে লাগুকিনী নদীলৈ গৈ দশাশ্বমেধত দান কৰিলে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ হয়। ১৩—১৪ ॥

নাগবিলাকৰ উত্তম তীৰ্থ সৰ্পদেৱীলৈ গ'লে অগ্নিষ্ণৌম যজ্ঞৰ ফল আৰু নাগলোক পাব পাৰি। হে ধৰ্মৰাজ, তাৰ পাছত দুৱৰী তবন্ধকৰ ওচৰলৈ যাব। ১৪-১৫ ॥

তাত এনিশা বাস কৰিলে হাজাৰ গৰু দানৰ ফল পায়। তাৰ পাছত সংযত হৈ নিয়মিত আহাৰ কৰি কোটি তীৰ্থত স্নান কৰিলে, অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায়। অশ্বিনীদেৱীৰ তীৰ্থ পালে মানুহ ৰূপৱান হয়। ১৬-১৭ ॥

ধৰ্মৰাজ, তাৰ পাছত আপুনি উত্তম বৰাহ তীৰ্থলৈ যাব। সেই ঠাইতে বিষ্ণুৱে পুৰণি কালত বৰাহ ৰূপ ধাৰণ কৰি আছিল। ১৮ ॥

নৰজ্যেষ্ঠ, তাত গা ধূলে অগ্নিষ্ণৌম যজ্ঞৰ ফল লাভ হয়। হে ৰাজেন্দ্ৰ, তাৰ পাছত আপুনি জয়ন্তী ৰাজ্যৰ সোমতীৰ্থলৈ যাব। ১৯ ॥

তাত গা ধূলে মানুহে ৰাজসূয় যজ্ঞৰ ফল পায়। একহংস তীৰ্থত গা ধুই মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভে। ২০ ॥

নবনাথ, তাৰ পাছত তীৰ্থসেৱা লোকে কৃতশোচ নামৰ তীৰ্থলৈ গৈ বিষ্ণুক স্তুত কৰিব আৰু পৰম পৱিত্ৰ হ'ব। ২১ ॥

তাৰ পাছত মহাত্মা শিৱৰ ধাম যুদ্ধবট নামে ঠাইত এবাতি বাস কৰিলে শিৱৰ অনুচৰবিলাকৰ ভিতৰত প্ৰধান হ'ব পাৰি। ২২ ॥

হে মহাৰাজ, তাত স্নান কৰি বিখ্যাত যাক্ষণীৰ তীৰ্থত স্নানকৰি সকলোপ্ৰকাৰৰ মনোৰাহা পূৰ্ণ কৰিব পৰা যায়। ২৩ ॥

হে ভৰত-কুলজ্যেষ্ঠ, সেই ঠাই কুৰুক্ষেত্ৰৰ দ্বাৰদেশ বুলি জনাজাত। তীৰ্থ-সেৱী লোক তাত প্ৰদক্ষিণ কৰি শান্ত আৰু স্থিৰচিত্তে পুষ্কৰ-সদৃশ সেই তীৰ্থত গা ধুই পিতৃ আৰু দেৱতাসকলক পূজা কৰি কৃতকাৰ্য্য হয় আৰু অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল প্ৰাপ্ত হয়। জমদগ্নিৰ পুত্ৰ মহাত্মা পৰম্বামে সেই তীৰ্থ নিৰ্ম্মাণ কৰিছিল। তাৰ পাছত তীৰ্থ-পৰায়ণ লোক একাগ্ৰচিত্তে ৰাম হৃদলৈ গমন কৰিব। ২৪-২৬ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, মহা পৰাক্ৰমী, তেজস্বী, বীৰ পৰম্বামে সেই ঠাইত ক্ষত্ৰিয়সকলক নিৰ্ম্মূল কৰি তেওঁলোকৰ বস্ত্ৰেৰে পাঁচোটা হ্ৰদ সৃষ্টি কৰিছিল। ২৭ ॥

হে নৰজ্যেষ্ঠ, তুনা যায় তেওঁ পাঁচোটা হ্ৰদৰ দ্বাৰা পিতৃ আৰু প্ৰপিতামহ-সকলৰ তৰ্পণ কৰিছিল। ২৮ ॥

হে মহাৰাজ, তেতিয়া পিতৃ-পুত্ৰসকল সন্মুখ হৈ পৰম্বামক কৈছিল, হে বাম, হে মহাভাগ বিদূৰলালী ভাৰ্গৱ, তোমাৰ এনেকুৱা পিতৃ ভক্তি আৰু বিক্ৰমত আমি সন্মুখ হৈছো, হে মহাতেজস্বী, তুমি তোমাৰ অভিলসিত শুভ বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰ। ২৯-৩০ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, (পিতৃসকলে) এই বুলি কোৱাত মহাযোদ্ধা সেই পৰম্বামে কৃতাজলি হৈ আকাশত থকা পিতৃসকলক কবলৈ ধৰিলে, ৩১ ॥

আপোনালোক যদি মোৰ প্ৰতি সন্মুখ হৈ যোৱাক অনুগ্ৰহ-ভাজন বুলি ভাৰিছে তেন্তে আকৌ যেন পিতৃতোষণ উপস্যা কৰিব পাৰে।—এই পিতৃ-প্ৰসাদ কামনা কৰে। ৩২ ॥

যি ক্ৰোধৰ বশৱৰ্তী হৈ মই কক্ৰিয়সকলক নিৰ্মূল কৰিছিলো সেই পাপৰ-
পৰা যেন আপোনালােকৰ শক্তিৰ দ্বাৰা মই মুক্ত হওঁ । ৩৩ ॥

আৰু এই হৃদবিলাকো পৃথিৱী-বিখ্যাত তীৰ্থস্থানত পৰিণত হওক : পৰশু-
ৰামৰ এই শুভ কথা শুনি পিতৃসকলে অতিশয় সন্তুষ্ট হৈ আনন্দচিত্তে তেওঁক কবলৈ
ধৰিলে,—গুনবায় তোমাৰ তপস্যা বাঢ়ক, পিতৃ-ভক্তিৰ দ্বাৰা তোমাৰ তপস্যা
বিশেষভাৱে সমৃদ্ধ হওক । ৩৪—৩৫ ॥

তুমি যে ক্ৰোধৰ বশৱৰ্তী হৈ কক্ৰিয়সকলক উৰ্দ্ধ্ব কৰিছিলো সেই পাপৰপৰা
তুমি মুক্ত, কাৰণ নিজ-কৰ্মৰ ফলতে তেওঁলোক মৰিছে । ৩৬ ॥

হৃদবিলাকোয়ে তীৰ্থত পৰিণত হব—সেই বিষয়ে কোনো সন্দেহ নাই । যিজনে
সেই হৃদত গা ধুই পিতৃসকলৰ তৰ্পণ কৰিব সিজনেৰ পিতৃগণ প্ৰীত হৈ পৃথিৱীত
দুৰ্ভুজ বাহিত বস্তু, মনস্কামনা আৰু চিৰন্তন সৰ্গলোক প্ৰদান কৰিব । ৩৭—৩৮ ॥

হে বজা, পৰশুৰামক পিতৃসকলে এটা বৰ দান কৰি তেওঁৰপৰা প্ৰীতি
সহকাৰে বিদায় লৈ সেই ঠাইতে অদৃশ্য হ'ল । ৩৯ ॥

এয়েই মহাত্মা ভাৰ্গৱ পৰশুৰামৰ দ্বাৰা সৃষ্টি হৃদবিলাকৰ পৱিত্ৰতাৰ কাৰণ । যিজনে
শুভ ব্ৰত আচৰণ কৰি ব্ৰহ্মচৰ্য্য পালন কৰি সেই হৃদত স্নান কৰে আৰু পৰশুৰামক
আৰাধনা কৰে, হে মহাবাজ, তেওঁ বহু সুৰ্গ লাভ কৰে । হে কুৰুশ্ৰেষ্ঠ, তীৰ্থ-
সেৱাৰ মানসে যিজনে বংশযুলক আৰু কায়শোধন নামৰ তীৰ্থত স্নান কৰে,
হে ভৰত-কুল-তিলক, সিজনে নিজৰ বংশ উদ্ধাৰ কৰে আৰু নিজৰ শৰীৰো শুদ্ধ
কৰে । এই বিষয়ে সন্দেহ নাই । শুদ্ধদেহী সিজনে শ্ৰেষ্ঠ, শুভ লোকলৈ গমন
কৰে । ৪০—৪৩ ॥

হে ধৰ্মজ্ঞ, তাৰ পাছত আপুনি ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত লোকোদ্ধাৰ তীৰ্থলৈ যাব,
প্ৰাচীনকালত তাত প্ৰভাৱশালী বিষ্ণুৱে লোকসকলক উদ্ধাৰ কৰিছিল । ৪৪ ॥

হে বজা, ত্ৰৈলোক্য-বন্দিত তীৰ্থ লোকদ্বাৰালৈ গৈ সেই শ্ৰেষ্ঠ তীৰ্থত গা ধুই
আপোন লোকসকলক উদ্ধাৰ কৰিব পাৰে । ৪৫ ॥

জীতীৰ্থলৈ গৈ তাত শুদ্ধচিত্তে গা ধুই যিজনে পিতৃ আৰু দেৱতাসকলক পূজা
কৰে তেওঁ বহু ঐশ্বৰ্য্য লাভ কৰে । ৪৬ ॥

সংযত ব্ৰহ্মচাৰী হৈ কপিলা তীৰ্থলৈ গৈ তাত গা ধুই নিজৰ পিতৃপুৰুষসকলক
আৰু দেৱতাক বন্দনা কৰিলে এহাজাৰ কপিলা গৰু দানৰ ফল লাভ কৰে ।
সূৰ্য্যতীৰ্থলৈ গৈ সংযত মনেৰে গা ধুই উপবাসে থাকি পিতৃ আৰু দেৱতাসকলক
অৰ্চনা কৰিলে অগ্নিচৌম (যজ্ঞৰ ফল) আৰু সূৰ্য্যালোক লাভ কৰিব পৰা যায় । ৪৭—৪৯ ॥

তীৰ্থসেৱীয়ে গোভৱন তীৰ্থলৈ গৈ তাত স্নান কৰিলে হাজাৰ গো-দানৰ
ফল পায় । ৫০ ॥

হে কুকবংশীয় বজা, তীৰ্থসেৱী লোকে শঙ্খিনী তীৰ্থলৈ গৈ তাত দেৱীৰ
তীৰ্থত স্নান কৰিলে উত্তম ৰূপ লাভ কৰে । ৫১ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, তাৰ পাছত আপুনি দুৱৰী ভৰতকৰ ওচৰ পাবগৈ। মহাত্মা কৃষ্ণেৰ
সেই তীৰ্থ সন্মতীৰ পাবত। ৫২ ॥

হে ৰজা, তাত গা ধূলে মানুহে অগ্নিস্ৰোম যজ্ঞৰ ফল পায়। হে মহাৰাজ
নৰঞ্জেষ্ঠ, তাৰ পাছত আপুনি ব্ৰহ্মাৰ্জুতলৈ যাব। ৫৩ ॥

ব্ৰহ্মাৰ্জুত স্নান কৰি মানুহে ব্ৰহ্মলোক পাব পাৰে। হে ৰাজেন্দ্ৰ, তাৰ
পাছত আপুনি উত্তম তীৰ্থ সূতীৰ্খলৈ যাব। ৫৪ ॥

তাত পিতৃসকল দেৱতাসকলৰ লগত নিতৌ বিৰাজ কৰে। সেই ঠাইত পিতৃ
আৰু দেৱতাসকলক পূজা কৰি গা ধোৱা উচিত। ৫৫ ॥

তেতিয়া হ'লে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল আৰু পিতৃলোক পাব পাৰি। হে ধৰ্ম্মজ্ঞ,
তাৰ পাছত আপুনি অশ্বমতী ৰাজ্যৰ সূতীৰ্খ কাশীশ্বৰ তীৰ্খলৈ যাব, হে ভৰত-
কুলজ্জেষ্ঠ, তাত স্নান কৰিলে সকলো ব্যাধিৰপৰা মুক্ত হৈ ব্ৰহ্মলোক পাব
পাৰি। ৫৬—৫৭ ॥

হে ভৰতনন্দন ৰজা, অশ্বমতী ৰাজ্যৰ মাতৃতীৰ্খত গা ধূলে সতি-সন্ততিৰ ঐহুদ্ভি
হয় আৰু মহতী সমৃদ্ধি লাভ কৰিব পাৰি। ৫৮ ॥

তাৰ পাছত সংযত আৰু মিঠাহাৰী হৈ সীত-বনলৈ যাব। হে মহাৰাজ, সেই
ঠাইৰ মহাতীৰ্থ পৃথিৱীৰ আন ঠাইত দুৰ্লভ। ৫৯ ॥

হে ভৰত-বংশীয়, সেই তীৰ্থ দেখা মাত্ৰকে মানুহে নিজৰ পিতৃকুল পৱিত্ৰ কৰে আৰু
কেশ অঙ্কুৰণ কৰি পৱিত্ৰ হয়। ৬০ ॥

সেই ঠাইত শ্বাবিল্লোমাপহ নামৰ আন এখন প্ৰধান তীৰ্থ আছে। হে নৰঞ্জেষ্ঠ,
তীৰ্থসেৱী বিপ্ৰ আৰু বিদ্বানসকলে সেই শ্বাবিল্লোমাপহ তীৰ্থত গা ধুই পৰম প্ৰীতি
লাভ কৰে। ৬১—৬২ ॥

হে নৰঞ্জেষ্ঠ, জ্জেষ্ঠ দ্বিজসকলে প্ৰাণায়ামৰ দ্বাৰা নিজ নিজ লোম ছেদন কৰে
আৰু আত্মাক পৱিত্ৰ কৰি পৰম গতি লাভ কৰে। ৬৩ ॥

হে ৰজা, সেই ঠাইতে দশাশ্বমেধিক তীৰ্থত স্নান কৰিলে পৰম পদ লাভ
হয়। ৬৪ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, তাৰ পাছত লোক-বিখ্যাত মানুহ তীৰ্থলৈ যাব। হে ৰজা,
সেই ঠাইত কৃষ্ণসাব পত্ৰবিলাকে বাধৰ শৰত বিদ্ধ হৈ সেই সৰোবৰত গা ধুই
মানুহৰ কপ লাভ কৰিছিল। ৬৫—৬৬ ॥

সেই ঠাইত ব্ৰহ্মচাৰী আৰু সংযতচিত্ত হৈ স্নান কৰিলে সকলো পাপৰপৰা
মুক্ত হৈ স্বৰ্গলোক লাভ কৰিব পাৰি। ৬৬—৬৭ ॥

হে মহীপতি, সেই মানুহ তীৰ্থৰ পূবফালে এক ক্ৰোশ দূৰত সিদ্ধসকলৰ দ্বাৰা
পুজিত আপগা নামেৰে এখন বিখ্যাত নদী আছে। ৬৭—৬৮ ॥

তাত যি দেৱগণ আৰু পিতৃলোকৰ উদ্দেশ্যে শ্যামাক ধানৰ অন্ন দান কৰে
তেওঁৰ মতা ধৰ্ম্ম হয়। দেৱতা আৰু পিতৃসকলক উদ্দেশ্য কৰি যিজনে এজন

বিপ্ৰক ভোজন কৰায়, তেওঁৰ কোটি বিপ্ৰক ভোজন কৰোৱাৰ সমান মহাধৰ্ম-ফল লাভ হয়। ৬৯ ॥

তাৎ গা ধুই পিতৃ আৰু দেৱতাসকলক পূজা কৰি এবাতি বাস কৰিলে অগ্নিস্টোমৰ ফল লাভ হয়। হে ভৱতনন্দন বাজেজ্ঞ, তাৰ পাছত ত্ৰয়োভুৱৰ নামেৰে পৃথিৱী-বিখ্যাত-ব্ৰহ্মাব-উত্তম স্থানলৈ যাব। ৭১ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, তাৎ সপ্তৰিকুলত আৰু মহাত্মা কপিলৰ কেদাৰত যিজনে গা ধোৱে, যিজনে শুদ্ধ আৰু সংযতচিত্ত হৈ ব্ৰহ্মাক উপলক্ষি কৰে, হে বাজেজ্ঞ, তেওঁ সকলো পাপৰপৰা আত্মাক বিমুক্ত কৰি ব্ৰহ্মলোক পায়। অতি চুৰ্দ্ধ কপিল-কেদাৰলৈ গৈ তপস্যাৰ দ্বাৰা পাপ নিৰ্মূল কৰি লীন হৈ যায়। ৭৩—৭৪ ॥

হে বাজেজ্ঞ, তাৰ পাছত আপুনি লোকবিজ্ঞত সৰক তীৰ্থলৈ যাব। তাৎ যিজনে কৃষ্ণা চতুৰ্দশী তিথিত বৃষধ্বজ শিৱক স্তুতি কৰে তেওঁৰ মনোবাঞ্ছা পূৰ্ণ হয় আৰু তেওঁ স্বৰ্গলোক লাভ কৰে। হে কুকনন্দন ৰজা, সেই সৰকৰ কদ্ৰকোটি-কূপ হৃদত তিনি কোটি তীৰ্থ আছে। তাতেই ইলাস্পদ নামে আৰু এখন তীৰ্থ আছে। ৭৫—৭৭ ॥

তাৎ গা ধুই দেৱতা আৰু পিতৃসকলক পূজা কৰিলে দুৰ্গতিৰপৰা ৰক্ষা পোৱা হয় আৰু বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায়। ৭৮ ॥

হে ভৱতবংশীয় ৰজা, কিংদান আৰু কিংজপ্য তীৰ্থত মানুহে স্নান কৰি অপৰিমিত দান আৰু জপৰ ফল লাভ কৰে। ৭৯ ॥

ব্ৰহ্মাৱান আৰু জিতেজিয় মানুহে কলসী তীৰ্থত গা ধুই অগ্নিস্টোম যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে। ৮০ ॥

হে কুককুলশ্ৰেষ্ঠ, সৰক তীৰ্থৰ পূৰ্বফালে মহাত্মা নাৰদৰ অম্বাজগ্ন নামে বিখ্যাত তীৰ্থ আছে। ৮১ ॥

হে ভৱত-কুল-সন্তত, সেই তীৰ্থত গা ধুই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে মানৱে নাৰদৰ অনুমতিক্ৰমে শ্ৰেষ্ঠলোক লাভ কৰে। ৮২ ॥

হে ৰজা, শুক্লা দশমী তিথিত পুণ্ডৰীক তীৰ্থত প্ৰৱেশ কৰি যিজনে স্নান কৰে তেওঁ পুণ্ডৰীক যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে। ৮৩ ॥

তাৰ পাছত ত্ৰিলোক-বিখ্যাত ত্ৰিবিষ্টপ তীৰ্থলৈ যাব, তাৰ পুণ্যতোয়া বৈত-ৰণী নদীয়ে সকলো পাপ নাশ কৰে। ৮৪ ॥

সেই তীৰ্থত গা ধুই শূলপাণি শিৱৰ পূজা কৰিলে সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হৈ পৰম গতি লাভ কৰিব। ৮৫ ॥

হে বাজেজ্ঞ, তাৰ পাছত আপুনি উত্তম ফলকী বনলৈ গমন কৰিব। কাৰণ, দেৱতাসকলে সেই ফলকী বনত থাকি বহু হাজাৰ বছৰ ধৰি তপস্যা কৰি আছে। গতিকে মানুহে তাৰ ওচৰত থকা দৃষ্যতী নদীত গা ধুই দেৱতাসকলৰ তৰ্পণ কৰিলে অগ্নিস্টোম আৰু অতিৰাএ যজ্ঞৰ ফল পায়। হে ভৱতশ্ৰেষ্ঠ ৰজা,

ভাৰ পাছত সৰ্ব্বদেৱ তীৰ্থত গা ধূলে মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পায়। হে ভৰত-কুবংশীয় বজা, ভাৰ পাছত মানুহে পানী-যাত তীৰ্থত গা ধুই দেৱতাক তৰ্পণ কৰিলে অগ্নিস্কোম, অতিবাত্ৰ আৰু বাজসূয় যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে আৰু ঋষিলোকলৈ গমন কৰে। ৮৬—৯০ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ বাজেন্দ্ৰ, ভাৰ পাছত উত্তম মিশ্ৰক তীৰ্থলৈ গমন কৰিব। কাৰণ, মহাত্মা বেদব্যাসে ৰিষসকলৰ কাৰণে বহু তীৰ্থ মিশ্ৰিত কৰিছিল তুলি জনা যায়। গতিকে ৰিষনে সেই মিশ্ৰক তীৰ্থত স্নান কৰে তেওঁ সকলো তীৰ্থতেই স্নান কৰে। ৯১-৯২ ॥

ভাৰ পাছত মানুহে সংযতচিত্তে নিয়মিত আহাৰ কৰি ব্যাসবনলৈ যাব আৰু তাত থকা মনোজৱতীৰ্থত গা ধুই হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰিব। ৯৩ ॥

হে ভাৰত, ভাৰ পাছত মানুহ পৱিত্ৰ-চিত্তে মধুৱটলৈ গৈ সেট দেৱীতীৰ্থত গা ধুই পিতৃ-শ্ৰাদ্ধ কৰি আৰু ইষ্ট দেৱতাক পূজা কৰি, দেৱীৰ অনুমতিক্ৰমে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰে। ৰিষনে নিয়মিত আহাৰ কৰি কোলিকী আৰু দৃষদ্বতী নদীৰ সঙ্গম-স্থলত স্নান কৰে তেওঁ সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হয়। ৯৪—৯৬ ॥

ভাৰ পাছত ব্যাসস্থলীলৈ যাব। সেই ঠাইতে বেদব্যাসে গুৰু-লোকত অধীৰ হৈ নিজৰ দেহ বিসৰ্জন কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছিল। হে বাজেন্দ্ৰ, দেৱতাসকলে কিন্তু তেওঁক পুনৰ তাৰপৰা তুলি আনিছিল। ৯৭—৯৮ ॥

সেই ব্যাসস্থলী তীৰ্থলৈ গৈ হাজাৰ গৰু দানৰ ফল লাভ কৰিব। হে কৌবল-শ্ৰেষ্ঠ, ভাৰ পাছত কিংদত্ত নামৰ কুপলৈ গৈ প্ৰস্থপৰিমিত তিল দান কৰি পিতৃ-ঋণৰপৰা মুক্ত হৈ পৰম সিদ্ধি লাভ কৰিব। বেদতীৰ্থত গা ধূলে মানুহে হেজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰিব পাৰে। ৯৮—৯৯ ॥

হে নৰশ্ৰেষ্ঠ, আহ আৰু সুদিন নামে দুখন লোক-বিখ্যাত তীৰ্থ আছে। সেই তীৰ্থ দুখনত গা ধূলে মানুহে সূৰ্য্য-লোক লাভ কৰিব পাৰে। ১০০ ॥

হে নৃপশ্ৰেষ্ঠ, ভাৰ পাছত আপুনি ত্ৰিভুৱন-বিখ্যাত যুগধুম তীৰ্থলৈ যাব আৰু তাত গজা স্নান কৰিব। ১০১ ॥

তাত মহাদেৱক পূজা কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায়। দেৱ-তীৰ্থত গা ধূলে মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰে। ১০২ ॥

ভাৰ পাছত ত্ৰিভুৱন-বিখ্যাত বামন তীৰ্থলৈ যাব। তাত বিষ্ণুপদত গা ধুই বামনক পূজা কৰি সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হৈ বিষ্ণুলোক পাব পাৰি। ভাৰ পাছত মানুহে কুলম্পন তীৰ্থত স্নান কৰি নিজৰ কুল পৱিত্ৰ কৰিব পাৰে। ১০৩-১০৪ ॥

হে নৰশ্ৰেষ্ঠ, ভাৰ পাছত উত্তম বায়ুতীৰ্থ পৰন হ্ৰদলৈ গৈ তাত গা ধুই বায়ু-লোক লাভ কৰিব পাৰি। ১০৫ ॥

ভাৰ পাছত অমৰ হ্ৰদত গা ধুই অমৰেশ্বৰ ইন্দ্ৰক পূজা কৰিলে অমৰসকলৰ অনুগ্ৰহত স্বৰ্গলোক লাভ হয়। ১০৬ ॥

হে নবজ্যেষ্ঠ, যি জনে শালিসূৰ্য্য ৰাজ্যৰ শালিহোৱা তীৰ্থত যথাবিধি স্নান কৰে তেওঁ হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পায় । ১০৭ ॥

হে ভৰড-কুলজ্যেষ্ঠ নবপতি, সৰস্বতী নদীৰ পাৰত ঐকুঞ্জ নামৰ এখন তীৰ্থ আছে । তাত স্নান কৰিলে অগ্নিক্ৰৌঞ্চ যজ্ঞৰ যশ পোৱা যায় । ১০৮ ॥

হে কুক-কুলাধিপতি ৰাজজ্যেষ্ঠ, পুৰণিকালত নৈমিষ-বনত বাস কৰা তপস্বী ঋষি-সকলে তীৰ্থ-যাত্ৰাৰ কাৰণে কুকক্ষেত্ৰলৈ গৈ তাত সৰস্বতী নদীৰ পাৰত ঋষি-সকলৰ বাসস্থানৰ উপযোগী আৰু তৃপ্তিকৰ এটা বিশাল কুঞ্জৰ সৃষ্টি কৰিছিল । মানুহে সেই নৈমিষ কুঞ্জলৈ গৈ তাত গা ধুলে অগ্নিক্ৰৌঞ্চ যজ্ঞৰ ফল পায় । ১০৯-১১১ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, তাৰ পাছত উত্তম ক্ষেত্ৰকণ্ঠা তীৰ্থলৈ যাব আৰু তাত গা ধুই হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰিব । ১১২ ॥

হে ৰাজেশ্বৰ, তাৰ পাছত ব্ৰাহ্মতীৰ্থলৈ যাব । তাত গা ধুই ক্ষত্ৰিয় আদি আন বৰ্ণৰ মানুহেও ব্ৰাহ্মণত্ব লাভ কৰে । ১১৩ ॥

আৰু ব্ৰাহ্মণেও আত্মক বিশুদ্ধ কৰি পৰম গতি লাভ কৰে । হে নবজ্যেষ্ঠ, তাৰ পাছত আপুনি উৎকৃষ্ট সোমতীৰ্থলৈ যাব । ১১৪ ॥

হে ৰাজজ্যেষ্ঠ, তাত স্নান কৰি চন্দ্ৰলোক লাভ কৰিব । হে ৰজা, তাৰ পিছত আপুনি সপ্তসাবিত্ৰ তীৰ্থলৈ যাব । ১১৫ ॥

তাত লোক-বিখ্যাত তপঃসিদ্ধ মহৰ্ষি মজ্জনক বাস কৰিছিল । হে ৰজা, শুনা যায় যে পুৰণি কালত মজ্জনক ঋষিৰ কুশ বনে হাত বিকিছিল । তেতিয়া সেই ক্ষত ঠাইৰপৰা শাকৰ বস ওলাবলৈ ধৰিলে । তাকে দেখি মহা তপস্বী ব্ৰাহ্মণিয়ে আনন্দ মনেৰে নাচিবলৈ ধৰিলে । ১১৬-১১৭ ॥

মজ্জনক ঋষিৰ নাচোন দেখি স্থানৰ আৰু জজন্ম দুয়োবিধ পদাৰ্থই তেওঁৰ তেজত মোহিত হৈ নাচিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে । ১১৮ ॥

তেতিয়া ব্ৰাহ্মা আদি দেৱতা আৰু তপস্বী ঋষিসকলে ঋষিৰ হৈ মহাদেৱক জনালে, ১১৯ ॥

হে দেৱ, মজ্জনক মুনি যাতে নচাৰপৰা বিৰত হয় তাৰ ব্যৱস্থা কৰক । মজ্জনকে যেতিয়া আনন্দচিত্তে নাচি আছিল, তেতিয়া মহাদেৱ তেওঁৰ ওচৰ চাপি দেৱভাসকলৰ হিতৰ কাৰণে ক'বলৈ ধৰিলে, ১২০ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ মহৰ্ষি, আপুনি কিয় নাচিছে ? হে মুনিজ্যেষ্ঠ, আজি আপোনাৰ আনন্দৰ কাৰণ কি ? ১২১ ॥

ঋষিয়ে ক'লে,—হে ৰাজজ্যেষ্ঠ, মই তপস্বী আৰু ধৰ্ম্মপথৰ পথিক । হে ব্ৰাহ্মণ, মোৰ হাতৰপৰা শাকৰ বস ওলোৱা আপুনি দেখা নাইনে ? ১২২ ॥

এই শাকৰ বস ওলোৱা দেখিয়েই মই বিপুল আনন্দত নাচিছো । মহাদেৱে হাঁহি বাগমোহিত মজ্জনকক ক'লে, ১২৩ ॥

হে বিপ্ৰ, মই কিন্তু ইয়াত বিন্দিত হোৱা নাই । কাৰণ আপুনি মোলৈ চাওক, হে নবজ্যেষ্ঠ । এইবুলি মহাদেৱে তেতিয়াই নখেৰে নিজৰ অঙ্গুষ্ঠত আঘাত কৰিলে । হে ৰজা,

ভেটিয়া সেই ক্ষত ঠাইবপৰা ভুয়াৰ নিচিনা বগা ডম্ব বাহিৰ হ'ল । ১২৪—১২৫ ॥

হে বজা, সেই ডম্ব দেখি মৰ্হনক লাজ পাই মহাদেৱৰ চৰণ দুখনিত দীঘল দি পৰিল আৰু মহাদেৱৰ বাহিৰে আন কোনো দেৱতাকেই জ্যেষ্ঠ বুলি নাভাবি ক'বলৈ ধৰিলে, ১২৬ ॥

হে মূলপাণি, আপুনি দেৱাসুৰ আদি সমস্ত জগতৰ গতি আৰু আপুনিয়েই স্বাস্থৰ-জৰ্জমাণক সমগ্ৰ জগতৰ প্ৰমুখ । ১২৭ ॥

আপুনিয়েই প্ৰলয়কালত সকলোকে গ্ৰাস কৰে । গতিকে দেৱতাসকলেও আপোনাক নাজানে, মই জানিম কেনেকৈ ? ১২৮ ॥

হে নিম্পাপ, ব্ৰহ্মা আদি সকলো দেৱতাকেই আপোনাৰ ভিতৰতেই দেখা যায় । গতিকে আপুনিয়েই সমস্ত জগতৰ কৰ্ত্তা আৰু কাৰয়িতা । ১২৯ ॥

সকলো দেৱতাই আপোনাৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰি নিৰ্ভয়ে আমোদ-প্ৰমোদ কৰিছে । এইদৰে স্তৱ কৰি প্ৰণত হৈ সেই মুনিয়ে মহাদেৱক ক'লে, ১৩০ ॥

হে মহাদেৱ, আপোনাৰ কৃপাত যেন মোৰ তপস্যা নষ্ট নহয় । তাৰ পিছত মহাদেৱে সন্তুষ্ট হৈ সেই মহৰ্ষিক এই বুলি ক'লে, ১৩১ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, মোৰ অনুগ্ৰহত আপোনাৰ তপস্যা তাজাৰ গুণে বাঢ়িব, হে মহা-মুনি, ময়ো আপোনাৰ লগত এই আশ্ৰমত বাস কৰিম । ১৩২ ॥

মিসকলে এই সপ্তসাবিত্তত তীৰ্থত গা ধুই মোক পূজা কৰিব, তেওঁলোকৰ ইহলোক আৰু পৰলোকত একো বস্তৱেই দুৰ্গত নহ'ব । ১৩৩ ॥

আৰু তেওঁলোক সাবিত্তলোকলৈ গমন কৰিব, এই বিষয়ে সন্দেহ নাই । ইয়াকে কৈ মহাদেৱ সেই ঠাইতে অদৃশ্য হ'ল । ১৩৪ ॥

হে ভাৰত, তাৰ পাছত ত্ৰিলোক-বিখ্যাত ঔশনস তীৰ্থলৈ যাব । তাত ব্ৰহ্মা আদি দেৱতাসকল, ঋষিসকল, আন আন তপস্বীগণ আৰু ভগৱান কাৰ্ত্তিকেশ ৱক্তাচাৰ্য্যৰ সন্তুষ্টিৰ কাৰণে নিতৌ তিনি সন্ধ্যা বিৰাজ কৰিছিল । ১৩৫—১৩৬ ॥

হে নবজ্যেষ্ঠ, তাৰ পাছত সকলো পাপ-নাশক কৃপালমোচন তীৰ্থলৈ গমন কৰিব । তাত স্নান কৰিলে মানুহ সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হয় । ১৩৭ ॥

হে নবজ্যেষ্ঠ, তাৰ পাছত অগ্নিতীৰ্থলৈ যাব । সেই তীৰ্থত গা ধুই অগ্নিলোক লাভ কৰিব-আৰু নিজৰ কুল উদ্ধাৰ কৰিব । ১৩৮ ॥

হে ভৰত-কুলজ্যেষ্ঠ বজা, সেই অগ্নিতীৰ্থৰ ওচৰত বিদ্বামিদ্ৰ তীৰ্থ আছে । তাত গা ধুলে ক্ষত্ৰিয় আদিয়ে ব্ৰাহ্মণত্ব লাভ কৰে । ১৩৯ ॥

হে নবজ্যেষ্ঠ, তাৰ পিছত ব্ৰহ্মযোনি তীৰ্থলৈ গৈ পৱিত্ৰ আৰু সংযতচিত্ত হৈ স্নান কৰি মানুহে ব্ৰহ্মলোক লাভ কৰে, আৰু সপ্তম পুৰুষলৈকে কুল পৱিত্ৰ কৰে, তাত কোনো সন্দেহ নাই । ১৪০—১৪১ ॥

হে ৰাজজ্যেষ্ঠ, তাৰ পাছত ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত পৃথুদক নামৰ কাৰ্ত্তিকেশ তীৰ্থলৈ যাব আৰু তাত স্নান কৰি পিতৃ-পূজা আৰু দেৱতা-পূজাত বঁত হ'ব । ১৪২—১৪৩ ॥

হে ভৰত-বংশীয় বজ্জা, তেতিয়া হ'লে পুৰুষ বা ভিৰোভাই জানিয়েই হওক বা নাজানিয়েই হওক, মানৱীয় বুদ্ধিৰ দ্বাৰা যিমান পাপ কাম কৰিছিল, তাত গা ধোৱা মাএকে সেই সকলো (পাপ) লোপ পাব। আৰু সেইজনে অশ্লষেধ যজ্ঞৰ ফল আৰু স্বৰ্গলোক লাভ কৰিব। ১৪৩-১৪৪ ॥

কাৰণ, আন আন তীৰ্থতকৈ কুকক্ষেত্ৰে বেছি পুণ্যফল-দায়ক, কুকক্ষেত্ৰতকৈ সবস্বতী, সবস্বতীতকৈ তাত থকা আন তীৰ্থসমূহ, আকৌ সেই তীৰ্থতকৈয়ো পৃথুদক তীৰ্থ বেছি পুণ্যজনক—এয়ে মানুহসকলৰ অভিমত। ১৪৫ ॥

গতিকে, সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ তীৰ্থ পৃথুদকত যিজনে ইষ্টমন্ত্ৰ অৰ্পণ কৰি দেহ ত্যাগ কৰিব, তেওঁৰ পুনৰ্জন্ম নহয়। ১৪৬ ॥

হে বজ্জা, সনৎকুমাৰ আৰু বেদব্যাসে এই কথা কৈছিল, বেদেও ইয়াক সত্য বুলিয়েই কৈছে। গতিকে আপুনি পৃথুদক তীৰ্থলৈ যাব। ১৪৭ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, পৃথুদকতকৈ আন পৱিত্ৰ তীৰ্থ আৰু নাই। এই তীৰ্থ আঁত পৱিত্ৰ—এই বিষয়ে কোনো সন্দেহ নাই। ১৪৮ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, গতিকে যি পাপীয়ে পৃথুদক তীৰ্থত স্নান কৰে, তেওঁ স্বৰ্গ লাভ কৰে—এই বুলি জ্ঞানীলোকে কয়। ১৪৯ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ বজ্জা, সেই ঠাইতে মধুস্ৰৰ নামে আৰু এখন তীৰ্থ আছে। তাত গা ধুলে মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰে। ১৫০ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পাছত যথাক্ৰমে পৰম পৱিত্ৰ আৰু লোকবিখ্যাত সবস্বতী আৰু অৰুণাৰ সঙ্গম-তীৰ্থলৈ গমন কৰিব। ১৫১ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, তাত তিনি দিন উপবাসে থাকি গা ধুলে মানুহে ব্ৰহ্ম-হত্যাৰ পাপৰপৰা মুক্ত হৈ অগ্নিহোম আৰু আতিৰীচ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু সপ্তম-পুৰুষ পৰ্য্যন্ত কুপ পৱিত্ৰ কৰে। ১৫২-১৫৩ ॥

হে কোবৰশ্ৰেষ্ঠ, সেই ঠাইতে অৰ্জুকাঁল নামে আৰু এখন তীৰ্থ আছে। পুৰণি কালত দৰ্ভি মুনিয়ে ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰতি দয়া প্ৰকাশ কৰিবৰ কাৰণে সেই তীৰ্থৰ সৃষ্টি কৰিছিল। ১৫৩ ॥

তাও ব্ৰত, উপনয়ন, উপবাস পালন কৰি ব্ৰাহ্মাদি ক্ৰিয়া আৰু মন্ত্ৰত বত থাকি লোক ব্ৰহ্মজ্ঞ হয়, ইয়াত কোনো সংশয় নাই। ১৫৪ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, ক্ৰিয়া আৰু মন্ত্ৰবিহীন মানুহেও সেই তীৰ্থত গা ধুই ব্ৰত আচৰণ কৰি জ্ঞান লাভ কৰা প্ৰাচীনসকলে দেখিছে। ১৫৫ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, দৰ্ভি মুনিয়ে চাৰি সাগৰক তালৈ আনিছিল। গতিকে তাত গা ধুলে মানুহে চুবুৰিহাত নপৰে। ১৫৬ ॥

সেই তীৰ্থত স্নান কৰা মানুহে চাৰি হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পায়। হে বাক্ষ-শ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পাছত তাত থকা শতসহস্ৰক আৰু সাহস্ৰক নামে কুৱন-বিখ্যাত দুয়ো-

খন তীৰ্থলৈ যাব। সেই তীৰ্থত স্নান কৰি মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পায়। ১৫৭-১৫৮ ॥

সেই দুয়োখন তীৰ্থত দান বা উপবাস কৰিলে হাজাৰ গুণ ফল পোৱা যায়। তাৰ পাছত শ্ৰেষ্ঠ বেণুকা তীৰ্থলৈ যাব। ১৫৯ ॥

সেই তীৰ্থত গা-ধুই পিতৃ আৰু দেৱগণক পূজা কৰিব। তেতিয়া হ'লে সকলো পাপবপৰা মুক্ত হৈ অগ্নিহোম যজ্ঞৰ ফল পাব। ১৬০ ॥

তাৰ পিছত ক্ৰোধহীন আৰু জিতেন্দ্ৰিয় হৈ বিমোচন তীৰ্থত স্নান কৰিলে মানুহৰ দান-গ্ৰহণৰ সকলো পাপ ক্ষয় হয়। ১৬১ ॥

তাৰ পাছত ব্ৰহ্মচাৰী আৰু জিতেন্দ্ৰিয় হৈ পঞ্চস্তুতী তীৰ্থলৈ গ'লে মহা পুণ্য লাভ কৰি সাধু সমাজত পূজিত হয়। ১৬২ ॥

যোগেশ্বৰ বৃষধ্বজ মহাদেৱ স্বয়ং তাত বিৰাজ কৰিছে : দেৱাদিদেৱক পূজা কৰিলে অচিৰে সিদ্ধি লাভ হয়। ১৬৩ ॥

তাৰ ওচৰত তৈজস নামে বৰুণৰ তীৰ্থ নিজ মহিমাৰ দ্বাৰা শোভা পাইছে। তাত পুৰণি কালত ব্ৰহ্মা আদি দেৱতাসকল, ঋষিসকল আৰু তপস্বীসকলে কাৰ্ত্তিকক দেৱতাসকলৰ সেনাপতি পদত অভিষিক্ত কৰিছিল। হে কোবৰশ্ৰেষ্ঠ, সেই তৈজস-তীৰ্থৰ পূৰ্বফালে কুকতীৰ্থ অৱস্থিত। ১৬৪-১৬৫ ॥

ব্ৰহ্মচাৰী আৰু জিতেন্দ্ৰিয় হৈ যি পুৰুষে কুকতীৰ্থত স্নান কৰে তেওঁ সকলো পাপবপৰা মুক্ত হৈ ব্ৰহ্মলোক লাভ কৰে। ১৬৬ ॥

তাৰ পাছত সংযত হৈ নিয়মিত আগাৰ কৰি স্বৰ্গৰাৱ তীৰ্থলৈ যাব। তেতিয়া-হলে অগ্নিহোম যজ্ঞৰ ফল আৰু ব্ৰহ্মলোক লাভ হব। ১৬৭ ॥

হে নৰপতি, তাৰ পাছত তীৰ্থাভিলাষী লোক অনৱক তীৰ্থলৈ যাব। কাৰণ, তাত গা ধুলে মানুহে দুৰ্গতিৰপৰা বন্ধা পাব পাৰে। ১৬৮ ॥

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ বৰুণ, তাত স্বয়ং ব্ৰহ্মা নাৰায়ণ আদি দেৱতাসকলৰ লগত সদায় বিৰাজ কৰে। ১৬৯ ॥

হে কুকবংশীয় বাজেন্দ্ৰ, সেই তীৰ্থত কট্টাপী দেৱী বাস কৰে। যিজনে তেওঁৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁক পূজা কৰে, তেওঁ দুৰ্গতি ভোগ নকৰে। ১৭০ ॥

হে মহাবাজ, তাতেই বিশ্বেশ্বৰ উমাপতি মহাদেৱৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁক পূজা কৰিলে মানুহ সকলো পাপবপৰা মুক্ত হয়। ১৭১ ॥

হে শঙ্কপীড়ক মহাবাজ, পদ্মনাভ নাৰায়ণৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁক পূজা কৰিলে মানুহে দীপ্তিমান হৈ বিহুলোকলৈ গমন কৰে। ১৭২ ॥

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, সৰ্বদেৱী তীৰ্থত স্নান কৰি মানুহ সকলো প্ৰকাৰ দুখবপৰা মুক্ত হৈ চন্দ্ৰৰ নিচিনা শোভা পায়। ১৭৩ ॥

হে বজা, তাৰ পাছত তীৰ্থসেৱীজন সন্তিপূৰ্বলৈ যাব, সেই তীৰ্থ প্ৰদক্ষিণ কৰিলে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ হয় । ১৭৪ ॥

হে ভৱভনন্দন, তাৰ পাছত পাত্ৰন তীৰ্থলৈ গৈ পিতৃ আৰু দেৱতাসকলক তুষ্ট কৰি অগ্নিস্থৌম যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰিব । ১৭৫ ॥

হে ভৱভঞ্জেষ্ঠ বজা, সেই তীৰ্থত গজাহুদ নামে কূপ আছে । সেই কূপত তিনি কোটি তীৰ্থ আছে । তাত গা ধুৱে মানুহে স্বৰ্গলাভ কৰিব পাৰে । ১৭৬-১৭৭ ॥

আপগা তীৰ্থত স্নান কৰি শিৱক পূজা কৰিলে মানুহ প্ৰথমবিলাকৰ ভিত-বত প্ৰধান হয় আৰু তেওঁলোকে নিম্নৰ কুল উদ্ধাৰ কৰে । ১৭৮ ॥

তাৰ পাছত ত্ৰিলোক-বিখ্যাত স্থানুৰটলৈ গমন কৰিব । তাত গা ধুই এৰাতি বাস কৰিলে কল্পলোক লাভ হয় । ১৭৯ ॥

তাৰ পাছত বশিষ্ঠৰ আশ্ৰম বদৰিপাচনলৈ যাব । তাত মানুহে তিনি ৰাতি উপবাসে থাকি বগবী-ফল খাব লাগে । ১৮০ ॥

হে বজা, যিজনে তাত তিনি ৰাতি উপবাসে থাকি বাৰ বছৰ পৰ্যন্ত বগবী-ফল খায় তেওঁ বশিষ্ঠমুনিৰ নিচিনা হয় । ১৮১ ॥

হে বজা, তাৰ পাছত তীৰ্থ-পৰায়ণ মানুহ কল্পমাৰ্গ-তীৰ্থলৈ গৈ এদিন এৰাতি উপবাস কৰিলে ইন্দ্ৰলোকত পূজিত হয় । ১৮২ ॥

তাৰ পাছত একৰাত্ৰ তীৰ্থলৈ গৈ এৰাতি উপবাসী হৈ সংযত আৰু সত্য-পৰায়ণ হৈ থাকিলে ব্ৰহ্মলোকত পূজিত হয় । ১৮৩ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, তাৰ পাছত তেজস্বী আৰু মহাত্মা সূৰ্য্যৰ য'ত আশ্ৰম সেই ত্ৰিভূ-ৱন-বিখ্যাত তীৰ্থত স্নান কৰি সূৰ্য্যক পূজা কৰিবলৈ সূৰ্য্যালোকলৈ গমন কৰে আৰু কুল উদ্ধাৰ কৰিব পাৰে । ১৮৪ ॥

হে বজা, তাৰ পাছত তীৰ্থসেৱী লোকে সোমতীৰ্থত স্নান কৰি সোমলোক লাভ কৰে, ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই । ১৮৫ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ বজা, তাৰ পাছত মহাত্মা দধীচি মুনিৰ অতি পুণ্যজনক, পৱিত্ৰ আৰু লোকবিখ্যাত তীৰ্থলৈ যাব । ১৮৬ ॥

সেই তীৰ্থলৈ সৰস্বতীৰ তপোনিধি অজিৰা গৈছিল । মানুহে সেই তীৰ্থত স্নান কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু সাৰস্বতলোক লাভ কৰে, তাত কোনো সংশয় নাই । ১৮৭-১৮৮ ॥

তাৰ পাছত সংযত আৰু ব্ৰহ্মচাৰী হৈ কণ্ডাশ্ৰম তীৰ্থলৈ যাব । হে বজা, তাত তিনি ৰাতি উপবাস কৰি সংযত হৈ নিয়মিত আহাৰ কৰিলে স্বৰ্গৰ এল কণ্ডা আৰু ব্ৰহ্মলোক লাভ কৰিব পাৰি । ১৮৯-১৯০ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ বজা, তাৰ পাছত আপুনি সন্ন্যাসী তীৰ্থলৈ যাব । প্ৰতি মাহে ডালৈ মহাপুণ্যশালী ব্ৰহ্মা আদি দেৱতাসকল, ঋষিসকল আৰু তপস্বীসকল আহি থাকে । ১৯০ ॥

সেই তীৰ্থত সূৰ্য্য-গ্ৰহণৰ সময়ত স্নান কৰিলে এশ অশ্বমেধ যজ্ঞ কৰাৰ সমান অক্ষয় ফল লাভ হয়। ১৯২ ॥

পৃথিৱীত আৰু অন্তৰীক্ষত যিবিলাক তীৰ্থস্থান, নদী, হ্ৰদ, পুখুৰী, প্ৰস্ফুৰণ, কুঁৱা, দীৰ্ঘিকা আৰু মঠ-মন্দিৰাদি আছে, সেই সকলোবিলাকেই প্ৰতি মাহে অষ্টমী-সীৰ দিনা সন্নিহিতী তীৰ্থলৈ আহে—এই বিষয়ে কোনো সন্দেহ নাই। বহু তীৰ্থৰ মিলনস্থল বুলিয়েই এই তীৰ্থ সন্নিহিতী নামে বিখ্যাত। ১৯৩-১৯৫ ॥

সেই তীৰ্থত গা ধুই তাৰ পানী খালে মানুহ স্বৰ্গলৈ যায়। যি মানুহে অমাবস্যা তিথিত সূৰ্য্য-গ্ৰহণৰ সময়ত সেই সন্নিহিতী তীৰ্থত জ্ঞানাদি কৰ্ম কৰে তেওঁৰ পুণ্যৰ ফল শুনক, ১৯৬-১৯৭ ॥

যথাবিধি এতাজাৰ অশ্বমেধ যজ্ঞ কৰিলে যি ফল হয়, সন্নিহিতী তীৰ্থত স্নান আৰু জ্ঞান কৰিলে মানুহে তাতালিকে সেই ফল পায়। ১৯৭-১৯৮ ॥

কি ভিৰোতা, কি পুৰুষ সকলোৱেই যি কোনো দৃষ্টমত নকৰক সকলো পাপ সন্নিহিতী তীৰ্থত স্নান কৰা মাতেই নষ্ট হয়, তাত কোনো সন্দেহ নাই। আৰু সেই স্নান কৰাজন পদ্মবৰ্ণ বথত উঠি ব্ৰহ্মলোকলৈ গমন কৰে। ১৯৮-১৯৯ ॥

তাৰ পাছত মচক্কক নাম দুৱৰী বন্ধক নমস্কাৰ কৰি আৰু তাত থকা কোটি তীৰ্থত গা ধুই বহুত সোণ লাভ কৰে। ২০০ ॥

হে ভৱভ্ৰষ্ট, তাতেই গঙ্গাহ্ৰদ নামে আৰু এখন তীৰ্থ আছে। হে ধৰ্ম্মজ্ঞ বজ্জা, ব্ৰহ্মচাৰী হৈ একাগ্ৰচিত্তে সেই গঙ্গাহ্ৰদ তীৰ্থত স্নান কৰিলে সাক্ষসুয় আৰু অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায়। ২০১-২০২ ॥

পৃথিৱীত নৈমিষাৰণ্য আৰু অন্তৰীক্ষত পুষ্কৰ তীৰ্থই শ্ৰেষ্ঠ বুলি বিবেচিত; কিন্তু তিনিও লোকৰ ভিতৰত কুকৰ্ণেত্ৰই প্ৰশস্ত তীৰ্থ বুলি অভিহিত। ২০৩ ॥

কুকৰ্ণেত্ৰত থতাহত উৰি ফুৰা ধূলিবিলাকেও কুকৰ্ণকাৰীক পৰম গতি দিয়ে। ২০৪ ॥

দৃশ্যতী নদীৰ উত্তৰে আৰু সব্ৰতী নদীৰ দক্ষিণে থকা কুকৰ্ণেত্ৰত যি লোক বাস কৰে তেওঁ স্বৰ্গতে বাস কৰে। ২০৫ ॥

মই কুকৰ্ণেত্ৰলৈ যাম, আৰু কুকৰ্ণেত্ৰত বাস কৰিম—এনেধাৰ কথা উচ্চাৰণ কৰিয়েই মানুহ সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হ'ব পাৰে। ২০৬ ॥

কুকৰ্ণেত্ৰ ব্ৰহ্মাৰ বেদী, পুণ্যজনক আৰু ব্ৰহ্মহিসকসৰো বসতি। গতিকে যিবিলাক মানুহ তাত বাস কৰে, তেওঁলোক কোনোপ্ৰকাৰেই শোচনীয় নহয়। ২০৭ ॥

ভৱত্কক, অবত্কক, বামহ্ৰদসমূহ আৰু মচক্কক এই চাৰিসীমাৰ মাজৰ ঠাই যিনিকেই কুকৰ্ণেত্ৰ সমস্তপঞ্চক আৰু ব্ৰহ্মাৰ উত্তৰ বেদী বোলা হয়। ২০৮ ॥

ইতি মহাভাৰতত বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্ব্বত পদন্ত্যৰ তীৰ্থ-বৰ্ণনা নামৰ ত্ৰ্যশীতিতম অধ্যায়। ৮৩ ॥

॥ অধ্যায় ৮৪ ॥

॥ গুলন্ত্যৰ তীৰ্থ-বৰ্ণনা ॥

গুলন্ত্যই ক'লে,—হে মহাবাজ, তাৰ পাছত সৰ্বোৎকৃষ্ট ধৰ্মতীৰ্থলৈ যাব ; সেই ঠাইত মহাত্মা ধৰ্মই কঠোৰ তপস্যাবে সেই তীৰ্থ পুণ্যময় কৰি নিজ নামেৰে বিখ্যাত কৰিছে। ধৰ্ম-পৰায়ণ আৰু একাগ্ৰচিত্ত হৈ সেই তীৰ্থত স্নান কৰিলে মানুহে যে সপ্তম পুৰুষ পৰ্য্যন্ত কুল পৱিত্ৰ কৰিব পাৰে, তাত সন্দেহ নাই। হে বাজজ্যেষ্ঠ, তাৰ পাছত উত্তম জ্ঞানপান্ধন তীৰ্থলৈ গমন কৰিব। ১-৩ ॥

তালৈ গ'লে অগ্নিহোম যজ্ঞৰ ফল লাভ হয় আৰু মুনিলোকলৈ গমন কৰিব পাৰি। হে বজা, তাৰ পাছত, সৌগন্ধিকবন তীৰ্থলৈ যাব। ৪ ॥

তাত ব্ৰহ্মা আদি দেৱতাসকল, ঋষিসকল, তপস্বীসকল, সিদ্ধসকল, চাৰণবৃন্দ, গন্ধৰ্ব-গণ, কিন্নৰগণ আৰু মহানাগগণ বিৰাজ কৰে। ৫ ॥

হে বজা, মানুহ সেই বনত প্ৰৱেশ কৰিয়েই সকলো পাপবপৰা মুক্ত হয়। তাৰ পাছত সকলো নদীৰ ভিতৰত জ্যেষ্ঠ প্লক্ষা আৰু সবৰতী নদী আছে। তাত উঁহ-হাঁফলুবপৰা ওলোৱা পানীত গা ধুব। ৬-৭ ॥

তাত দেৱতা আৰু পিতৃসকলক পূজা কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ হয়, সেই উঁহ-হাঁফলুবপৰা এপাট শম্যা (মুদগৰাকৃতি যজ্ঞ-সঁজুলি) হাবাৰ জোৰেৰে নিক্ষেপ কৰিলে যিমান দূৰ যায় সিমান দূৰত, ঈশানাধ্যুষিত নামে এখন অতি দুৰ্ভূত তীৰ্থ আছে। হে নবজ্যেষ্ঠ, তাত স্নান কৰি মানুহে হাজাৰ কপিলা-গৰু-দানব আৰু অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায়—পুৰাণ আদিত ইয়াৰ প্ৰমাণ আছে। হে ভৱভংগী নবজ্যেষ্ঠ, সুগন্ধা, শতকুণ্ডা আৰু পঞ্চযক্ষালৈ গ'লে মানুহ স্বৰ্গলোকলৈকে পূজিত হয়। হে ভৱভঙ্গন, তাতেই ত্ৰিশূলখাত নামৰ তীৰ্থ আছে ; তাত গা ধুই পিতৃজ্ঞান আৰু দেৱতা-পূজা কৰি দেহ-ত্যাগ কৰিলে প্ৰমথবিলাকৰ অধিপতি হ'ব পাৰি— তাত কোনো সন্দেহ নাই। ৮-১২ ॥

হে বাজজ্য, তাৰ পাছত উত্তম দেৱীস্থানলৈ যাব। সেই তীৰ্থ শাকন্তবী নামে তিনিও লোকতে জনাজাত। হে বজা, সেই দেৱীয়ে ব্ৰতী হৈ বাহে বাহে শাক ভক্ষণ কৰি এহাজাৰ দিব্য বছৰ অতি-বাহিত কৰিছিল। ১৩-১৪ ॥

হে ভৱভঙ্গন, এদিন তপস্বী ঋষিসকল সেই তীৰ্থলৈ অহাত দেৱীয়ে শাকে-বেই সেই ঋষিসকলক আপ্যায়িত কৰিছিল। ১৫ ॥

সেয়েহে সেই দেৱীক শাকম্ভৱী বুলি জনা যায়। শাকম্ভৱী তীৰ্থলৈ গৈ ব্ৰহ্মচাৰী আৰু একাগ্ৰচিত্ত হৈ কেৱল শাক-ভক্ষণ কৰি তিনি বাতি বাস কৰিলে দেৱীৰ বাৰ বছৰ শাক-ভক্ষণ কৰাৰ সমান ফল লাভ হয়। তাৰ পাছত ত্ৰিলোক-বিখ্যাত সুৱৰ্ণাক্ষী দেৱীৰ ওচৰলৈ যাব। ১৬-১৮ ॥

পুৰণি কালত সেই ক্ষেত্ৰত বিষ্ণুৱে শিৱৰ কৃপা লাভৰ কাৰণে তেওঁক আৰাধনা কৰিছিল, আৰু দেৱতা-সকলৰ সুহৃদ্ভাৱত বহু বৰ লাভ কৰিছিল। ১৯ ॥

হে ভৱতনন্দন, ত্ৰিপুৰাবিয়ে সন্তুষ্ট হৈ বিষ্ণুক বৰ দি কৈছিল,— তে কৃষ্ণ, তুমি জগতত মানুহৰ অতি প্ৰিয় হ'বা। ২০ ॥

আৰু সমগ্ৰ জগতৰ ভিতৰত তুমিয়েই প্ৰধান হ'বা— তাত কোনো সন্দেহ নাই। ২১ ॥

হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, মানুহে তালৈ গৈ শিৱক পূজা কৰি অৰ্থমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু প্ৰমথবিলাকৰ অধিপতি হয়। ২২ ॥

তাৰ পাছত ধূমাৱতীলৈ যাব, তাত তিনি বাতি উপবাসী হৈ থাকিলে মানুহৰ সকলো মনোবাঞ্ছা সিদ্ধ হয়, তাত সন্দেহ নাই। ২৩ ॥

হে ৰজা, দেৱীতীৰ্থৰ দক্ষিণাৰ্কেৰে বথান্তৰ্ত্ত নামে তীৰ্থ হৈছে; হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, ব্ৰহ্মাবান আৰু সংযতেজিয় হৈ তালৈ গ'লে মহাদেৱৰ প্ৰসাদত পৰম গতি লাভ হয়। ২৪ ॥

হে মহাপ্ৰাজ্ঞ, সেই বথান্তৰ্ত্ত তীৰ্থ প্ৰদক্ষিণ কৰি সকলো পাপ-নাশকাৰী ধাৰাতীৰ্থলৈ যাব। ২৫ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ নবশ্ৰেষ্ঠ ৰজা, সেই ধাৰাতীৰ্থত স্নান কৰিলে মানুহ শোকমুক্ত হয়। ২৬ ॥

তাৰ মহাগিৰি (হিমালয়)-ক নমস্কাৰ কৰি স্বৰ্গদ্বাৰ-ভূল্য গজাঘাৰলৈ যাব। তাত কোটিতীৰ্থত সমাহিতচিত্তে স্নান কৰিলে পুণ্ডৰীক যজ্ঞৰ ফল লাভ হয়, আৰু কুল উদ্ধাৰ হয়। সেই তীৰ্থত এবাতি বাস কৰিলে মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰে। ২৭—২৮ ॥

সপ্তগজ, ত্ৰিগজ আৰু শকাৱৰ্ত্ত তীৰ্থত যথানিয়মে দেৱতা-পূজা আৰু পিতৃব্ৰাহ্মাদি কৰিলে মানুহ পুণ্যলোকত পূজিত হয়। ২৯ ॥

তাৰ পাছত মানুহে কনখলত গা ধুই তিনি বাতি উপবাস কৰিলে অম্ৰ-মেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু স্বৰ্গলোকলৈ গমন কৰে। ৩০ ॥

হে ৰজা, তাৰ পাছত তীৰ্থ-সেৱীজন কপিলাবটলৈ যাব আৰু তাত এবাতি উপবাস কৰি হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰিব। ৩১ ॥

হে কুককুলশ্ৰেষ্ঠ মহাৰাজ, নাগৰাজ মহাত্মা কপিলৰ সেই তীৰ্থ গোটেই জগততে প্ৰসিদ্ধ। ৩২ ॥

হে ৰজা, সেই নাগ-তীৰ্থত স্নান কৰিলে মানুহে হাজাৰ কপিলা-গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰে। ৩৩ ॥

হে বজা, তাৰ পাছত শাক্তনু বজাৰ জ্যেষ্ঠ তীৰ্থ ললিতকলৈ যাব। তাত গা ধুলে দুৰ্গতিৰ হাত সাৰিব পাৰি। ৩৪ ॥

যি জনে গজা আৰু যমুনাৰ সঙ্গম-স্থলত স্নান কৰে, তেওঁ দহোটা অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু নিজৰ বংশ উদ্ধাৰ কৰিব পাৰে। ৩৫ ॥

হে বাজজ্যেষ্ঠ, তাৰ পাছত আগুনি লোক-বিখ্যাত মৃগন্ধ তীৰ্থলৈ যাব। তালৈ গ'লে মানুহ সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হৈ ব্ৰহ্মলোকত পুজিত হয়। ৩৬ ॥

হে বজা, তাৰ পাছত তীৰ্থসৈন্যী লোক কজ্জাৰত নামৰ তীৰ্থলৈ যাব; তাত গা ধুলে স্বৰ্গলোক লাভ হয়। ৩৭ ॥

হে নবজ্যেষ্ঠ, তাৰ পাছত গজা আৰু সবস্বতী নদীৰ সঙ্গমত স্নান কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল আৰু স্বৰ্গলোক লাভ হয়। ৩৮ ॥

ভদ্রকৰ্ণেশ্বৰলৈ গৈ যথাবিধি দেৱতাৰ পূজা কৰিলে মানুহ দুৰ্গতিত নপৰে আৰু স্বৰ্গত পুজিত হয়। ৩৯ ॥

হে বজা, তাৰ পাছত তীৰ্থ-পৰায়ণ লোক কুজ্জাৰত তীৰ্থলৈ গ'লে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল আৰু স্বৰ্গ লাভ হয়। ৪০ ॥

হে নবপতি, তাৰ পাছত তীৰ্থসৈন্যী লোক অকঙ্কতীবটলৈ যাব। তাত ব্ৰহ্ম-চৰ্য্য অৱলম্বন কৰি একাগ্ৰচিত্তে তিনি ৰাতি উপবাসে থাকি, সামুদ্ৰক তীৰ্থত স্নান কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ আৰু হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ হয় আৰু নিজৰ কুল উদ্ধাৰ কৰিব পাৰে। ৪১-৪২ ॥

তাৰ পাছত ব্ৰহ্মচাৰী আৰু একাগ্ৰচিত্ত হৈ ব্ৰহ্মাৰত তীৰ্থলৈ গমন কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু চন্দ্ৰলোকলৈ গমন কৰে। ৪৩ ॥

যমুনাৰ প্ৰভৱ তীৰ্থলৈ গৈ তাত যমুনাৰ পানীত গা ধুলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায়, আৰু স্বৰ্গলোকত পুজিত হয়। ৪৪ ॥

ত্ৰৈলোক্য-বন্দিত দৰ্বীসংক্ৰমণ তীৰ্থলৈ গৈ মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু স্বৰ্গলোকলৈ গমন কৰে। ৪৫ ॥

সিদ্ধ আৰু গঙ্ঘৰ্বসকলৰ দ্বাৰা পুজিত সিদ্ধপ্ৰভৱ তীৰ্থলৈ গৈ তাত এৰাতি ৰাস কৰিলে বহু সুৱৰ্ণ-দানৰ ফল পাব। ৪৬ ॥

তাৰ পাছত মানুহে অতি দুৰ্গম ৰেদী তীৰ্থলৈ গৈ অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু স্বৰ্গলোকলৈ গমন কৰে। ৪৭ ॥

হে ভৰতনন্দন, ঋষিকুল্যা আৰু বশিষ্ঠ তীৰ্থলৈ গৈ (স্নানাদি কাৰ্য্য সমাপন কৰি) সেই বশিষ্ঠ তীৰ্থ অতিক্ৰম কৰি সকলো বৰ্ণই (পাছৰ জন্মত) ব্ৰাহ্মণ হৈ জন্ম লাভ কৰে। ৪৮ ॥

আকৌ ঋষিকুল্যালৈ গৈ স্নান কৰি নিষ্পাপ হৈ দেৱতা আৰু ঋষিসকলক পূজা কৰি মানুহে ঋষিলোক লাভ কৰে। ৪৯ ॥

হে বজা, ভৃগুভুক্তলৈ গৈ তাত কেৱল শাক ভক্ষণ কৰি এমাহ কাল বাস কৰে, তেনেহ'লে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ । বীৰপ্ৰমোদ তীৰ্থলৈ গলে সকলো পাপৰ-পৰা মুক্ত হয় । ৫০-৫১ ॥

হে ভৰতনন্দন, কৃত্তিকা আৰু মঘা তীৰ্থলৈ গলে মানুহে অগ্নিষ্টোম আৰু অতি-বাজ যজ্ঞৰ যশ পায় । ৫২ ॥

তাৰ পাছত উত্তম বিদ্যাভীৰ্থলৈ গৈ (প্ৰাতঃ) সন্ধ্যাকালত স্নান কৰিলে সকলো ঠাইতে বিদ্যা লাভ হয় । ৫৩ ॥

ভীৰ্থাভিলাষী মানুহে দুপৰীয়া আহাৰ নকৰাকৈ সকলো পাপ-নাশক মহাজন্ম তীৰ্থত এবাতি বাস কৰিলে তেওঁ মঙ্গলময় লোকত বাস কৰিব । ৫৩-৫৪ ॥

মহালয় তীৰ্থত মানুহে প্ৰত্যেক তিনি দিন উপবাসৰ পাছত এদিনকৈ আহাৰ কৰি এমাহকাল থাকি সকলো পাপ কয় কৰি বিমুক্তাৰ্থ হৈ বহু সোণ লাভ কৰে আৰু, পূৰ্ণবৰ্ত্তী আৰু পৰবৰ্ত্তী দশ পুৰুষ উদ্ধাৰ কৰে । ৫৪-৫৫ ॥

তাৰ পাছত ব্ৰহ্ম-সেৱিত বেতসিকা তীৰ্থলৈ গ'লে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল আৰু শুদ্ধ লাভ হয় । ৫৬ ॥

তাৰ পাছত সিদ্ধ-সেৱিত সুন্দৰিকা তীৰ্থলৈ গ'লে মানুহ সুন্দৰ হয়, এই বিষয়ত প্ৰাচীনসকলে প্ৰত্যক্ষ প্ৰমাণ পাইছে । ৫৭ ॥

তাৰ পাছত ব্ৰাহ্মণী তীৰ্থলৈ গৈ ব্ৰহ্মচাৰী আৰু জিতেজিয় হৈ থাকিলে পদ্ম-বৰ্ণ বহুত উষ্ণ ব্ৰহ্মলোকলৈ গমন কৰে । ৫৮ ॥

তাৰ পাছত সিদ্ধসকলৰ বসতি পৱিত্ৰ নৈমিষ তীৰ্থলৈ যাব । তাত পিতামহ ব্ৰহ্মা দেৱতাসকলৰ লগত সদায় বিৰাজ কৰে । ৫৯ ॥

নৈমিষ তীৰ্থলৈ যাব খোজা মানুহৰ আধা পাপ নাশ হয় ; আৰু তাত প্ৰৱেশ কৰা যাত্ৰকে সকলো পাপ দূৰ হয় । ৬০ ॥

হে ভৰতনন্দন, তীৰ্থ-পৰায়ণ জ্ঞানী মানুহে সেই নৈমিষ তীৰ্থত এমাহ বাস কৰিব লাগে ; কাৰণ পৃথিৱীৰ সকলো তীৰ্থই নৈমিষত আছে । ৬১ ॥

হে ভৰত-বংশীয় বজা, সেই তীৰ্থত স্নান কৰি নিয়মত থাকি নিয়মিত আহাৰ কৰি গোমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে । ৬২ ॥

হে ভৰতনন্দন বাজজ্যেষ্ঠ, জ্ঞানীসকলে কয়, যি মানুহে উপবাসে থাকি নৈমিষ তীৰ্থত প্ৰাণ ত্যাগ কৰে, তেওঁ সপ্তম পুৰুষলৈকে বংশ পৱিত্ৰ কৰে । আৰু তিনিও লোকেতে আনন্দ-উপভোগ কৰে । নৈমিষ তীৰ্থ সদায় পৱিত্ৰ আৰু পুণ্যদায়ক । ৬৩-৬৪ ॥

গজোভেদ তীৰ্থলৈ গৈ মানুহে তিনি দিন উপবাসে থাকি বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে আৰু সদায় ব্ৰহ্মাৰ নিচিনা হৈ থাকে । ৬৫ ॥

সবস্বতী নদীলৈ গৈ পিতৃ আৰু দেৱতাসকলৰ তৰ্পণ কৰিব লাগে। তেতিয়াহে সবস্বতী-লোকলৈ গৈ আনন্দ পায়—এই বিষয়ত কোনো সন্দেহ নাই। ৬৬ ॥

তাৰ পাছত বাহুদা নদীলৈ যাব। তাত ব্ৰহ্মচাৰী আৰু একাগ্ৰচিত্ত হৈ এবাতি বাস কৰিলে স্বৰ্গত পূজিত হয় আৰু দেৱসমূহ যজ্ঞৰ ফল লাভ হয়। ৬৭-৬৮ ॥

হে কুকৰ্ণনন্দন, তাৰ পাছত পুণ্যজনক আৰু পুণ্যৱান লোকৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত কীৰৱতী নদীলৈ যাব। তাত পিতৃ আৰু দেৱতাৰ পূজাত বত থাকিলে বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল পায়। ৬৮-৬৯ ॥

তাৰ পাছত ব্ৰহ্মচাৰী আৰু জিতেন্দ্ৰিয় হৈ বিমলালোক তীৰ্থলৈ গৈ সেই ঠাইত এবাতি বাস কৰিলে স্বৰ্গলোকত পূজিত হয়। ৬৯-৭০ ॥

তাৰ পাছত সবমু নদীৰ উত্তম তীৰ্থ গোপ্ৰতাৰলৈ গমন কৰিব। হে মহাবাজ, সেই তীৰ্থত জীৰামচন্দ্ৰই দেহ-ভাগ কৰি সেই তীৰ্থৰ প্ৰভাৱত ছত্ৰ্য, সৈন্য আৰু বাহনে সহিতে স্বৰ্গলৈ গৈছিল। ৭০-৭১ ॥

হে ভৰত-নন্দন বজা, জীৰামচন্দ্ৰৰ অনুগ্ৰহত আৰু নিজৰ চেষ্ঠাত সেই গোপ্ৰতাৰ তীৰ্থত স্নান কৰি মানুহ সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হৈ স্বৰ্গলোকত পূজিত হয়, আৰু বামতীৰ্থ গোমতী নদীত স্নান কৰি মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু নিজ কুল পৱিত্ৰ কৰে। ৭২-৭৪ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, সেই ক্ষেত্ৰৰ ওচৰতেই শতসাহস্ৰিক নামে আৰু এখন তীৰ্থ আছে। হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, সংযত হৈ নিয়মিত ভোজন কৰি সেই শতসাহস্ৰিক তীৰ্থত স্নান কৰি মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ পুণ্যফল লাভ কৰে। ৭৪-৭৫ ॥

হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পাছত অতি উত্তম তীৰ্থ ভড়ুস্থানলৈ গমন কৰিব; তালৈ গ'লে মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে। ৭৬ ॥

হে বজা, মানুহে কোটি তীৰ্থত গা ধুই কাৰ্ত্তিকৈয়ক পূজা কৰিলে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পাব আৰু তেওঁ তেজস্বী হ'ব। ৭৭ ॥

তাৰ পাছত বাৰাণসীলৈ গৈ বৃষধ্বজক পূজা কৰি কপিলা হ্ৰদত স্নান কৰিলে মানুহে ৰাজসূয় যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে। ৭৮ ॥

হে কুকশ্ৰেষ্ঠ, তীৰ্থাভিলাষী লোক অবিমুক্ত তীৰ্থলৈ গৈ মহাদেৱক দৰ্শন কৰিলেই ব্ৰহ্মহত্যাৰ পাপৰপৰা মুক্ত হয় আৰু সেই ঠাইতে দেহভাগ কৰিলে মোক্ষ লাভ কৰে। ৭৯-৮০ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, লোকবিখ্যাত গোমতী আৰু গঙ্গা নদীৰ সঙ্গমত থকা হৰ্জত মাৰ্কণ্ডেয় তীৰ্থলৈ গৈ অগ্নিষ্টোম যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু কুল উদ্ধাৰ কৰে। ৮০-৮১ ॥

তাৰ পাছত ব্ৰহ্মচাৰী আৰু একাগ্ৰচিত্ত হৈ গয়ালৈ গৈ অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে আৰু কুল উদ্ধাৰ কৰে। ৮২ ॥

তাত অক্ষয় বট নামে এজোপা-ত্ৰিলোক বিখ্যাত বৰ গছ আছে। সেই গছৰ তলত পিতৃসকলৰ উদ্দেশ্যে দান কৰিলে অক্ষয় ফল লাভ হয়। ৮৩ ॥

মহানদীত গা ধুই পিতৃ আৰু দেৱতাসকলৰ তৰ্পণ কৰিলে। অক্ষয় স্বৰ্গ লাভ আৰু কুল উদ্ধাৰ কৰিব পাৰিব। ৮৪ ॥

তাৰ পাছত ৰাতিপুৱা ধৰ্ম্মাৰণ্য শোভিত ব্ৰহ্মসৰোবৰলৈ গ'লে ব্ৰহ্মলোক লাভ হয়। ৮৫ ॥

ব্ৰহ্মাই সেই সৰোবৰৰ পাৰত এডাল উত্তম যুপ-কাঠ স্থাপন কৰিছিল। সেই যুপ প্ৰদক্ষিণ কৰিলে ৰাজপেয় যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰিব। ৮৬ ॥

হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পাছত লোক-বিখ্যাত ধেনুক তীৰ্থলৈ গমন কৰিব। তাত এৰাতি উপবাসে থাকি তিল-ধেনু দান কৰিব। ৮৭ ॥

তেতিয়াহলে মানুহ সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হৈ চন্দ্ৰলোকলৈ যায়, ই নিশ্চিত। হে মহাৰাজ, এতিয়াও তাত এটা বৰ ডাঙৰ চিন দেখা যায়। ৮৮ ॥

আগেয়ে এজনী কপিলা গাই পোৱালিৰে সৈতে পৰ্ব্বতত বিচৰণ কৰিছিল। আজিকালিও সেই কপিলা গাইৰ আৰু পোৱালিৰ খোজৰ চিন দেখা যায়। ৮৯ ॥

হে ভৱত-নন্দন ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, সেই খোজবিলাকত গা ধুলে মানুহৰ কু-কৰ্ম্মজনিত যিমান পাপ থাকে সেই সকলোখিনিয়েই নষ্ট হয়। ৯০ ॥

তাৰ পাছত গ্ৰন্থবট নামে ধীমান দেৱৰ (মহাদেৱৰ) থানলৈ যাব আৰু তাত মহাদেৱক পূজা আদি কৰি ভস্মেৰে স্নান কৰিব (গাত ভস্ম সানিব)। ৯১ ॥

তেতিয়া ব্ৰাহ্মণে বাৰ বছৰ ভ্ৰত আচৰণ কৰাৰ সমান ফল পাব; আৰু আন আন বৰ্ণৰ মানুহে সকলো পাপৰপৰা নিষ্কৃতি লাভ কৰিব। ৯২ ॥

হে ভৱতশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পাছত গীতৰ দ্বাৰা মুখৰিত উদ্যন্ত পৰ্ব্বতলৈ যাব, তাত গায়ত্ৰী দেৱীৰ ভবিৰ খোজৰ চিন দেখিবলৈ পোৱা যায়। ৯৩ ॥

ব্ৰাহ্মণে তাত কঠোৰ নিয়ম পালন কৰি সঙ্ঘ্য উপাসনা কৰিব। তেতিয়া তেওঁ বাৰ বছৰ পৰ্য্যন্ত কৰা সঙ্ঘ্য-উপাসনাৰ ফল পাব। ৯৪ ॥

হে ভৱতশ্ৰেষ্ঠ, সেই উদ্যন্ত পৰ্ব্বততেই বিখ্যাত যোনিদ্বাৰ তীৰ্থ আছে। সেই তীৰ্থলৈ গ'লে মানুহ জন্ম-যাতনাৰপৰা মুক্ত হয়। ৯৫ ॥

হে ৰজা, যি গুৰু আৰু কৃষ্ণ—উভয় পক্ষতেই গয়াত বাস কৰে, তেওঁ সপ্তম পুৰুষ পৰ্য্যন্ত কুল পৱিত্ৰ কৰে—ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই। ৯৬ ॥

বহু পুত্ৰ কামুনা কৰিব লাগে। কাৰণ (বহু পুত্ৰৰ) এজন গয়ালৈ যাব পাৰে, এজনে অশ্বমেধ যজ্ঞ কৰিব পাৰে আৰু কোনোবা এজনে নীল বৃষ উৎসৰ্গ কৰিব পাৰে। ৯৭ ॥

হে নৰনাথ, তাৰ পাছত তীৰ্থসেৱী লোকে কন্তু নদীত গৈ স্নান কৰিব। তেতিয়া তেওঁ অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল আৰু মহাসিদ্ধি লাভ কৰিব। ৯৮ ॥

হে মহাৰাজ, তাৰ পাছত একাগ্ৰচিত্ত হৈ ধৰ্ম্মপ্ৰস্থ তীৰ্থলৈ গমন কৰিব। তাত ধৰ্ম্ম সদায় বিৰাজমান। ৯৯ ॥

সেই তীৰ্থত কুঁৱা খানি পানী উলিয়াই তাত স্নান কৰি পৱিত্ৰ হৈ পিতৃ আৰু দেৱতাসকলৰ তৰ্পণ কৰিব। তেতিয়া পাপ-মুক্ত হৈ স্বৰ্গলোক লাভ কৰিব। ১০০ ॥

তাৎ পুতচৰিত্ৰ মহৰ্ষি মতঙ্গৰ আশ্ৰম আছে । সুন্দৰ আৰু ক্লান্তি-শোক-নাশক সেই আশ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰি মানুহে গৰাময়ন যজ্ঞৰ ফল পায়, আৰু তাত থকা ধৰ্ম্ম-তীৰ্থত স্নান কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে । ১০১-১০২ ॥

হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পাছত অতি উৎকৃষ্ট ব্ৰহ্মস্থানলৈ গমন কৰিব । হে পুৰুষ-শ্ৰেষ্ঠ, তাত ভগৱান ব্ৰহ্মাৰ ওচৰলৈ গৈ মানুহে ৰাজসূয় আৰু অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় । হে ৰজা, তাৰ পাছত তীৰ্থাভিলাষী লোক ৰাজগৃহ তীৰ্থলৈ গমন কৰিব । ১০৩-১০৪ ॥

তাৎ স্নান কৰি মানুহে কাকীৱান মুনিৰ দৰে আৰোদ পায় । তাৰ পাছত মানুহ পৱিত্ৰ হৈ যক্ষিণীৰ নৈবেদ্য আহাৰ কৰিব । ১০৫ ।

তেতিয়া সেই যক্ষিণীৰ অনুগ্ৰহত মানুহ ব্ৰহ্মহতাৰ পাপৰপৰা মুক্ত হয় । তাৰ পাছত মণিনাগ তীৰ্থলৈ গ'লে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ হয় । ১০৬ ।

হে ভৰতনন্দন, যি মণিনাগৰ নৈবেদ্য ভক্ষণ কৰে, বিষয়ৰ সাপে কামুৰিলেও তেওঁৰ গাত বিষৰ সঞ্চাৰ নহয় । ১০৭ ॥

তাৎ এৰাতি বাস কৰিলে মানুহে সমস্ত গৰু দান কৰাৰ ফল পায় । হে ৰজা, তাৰ পাছত আপুনি ব্ৰহ্মৰ্ষি গৌতমৰ প্ৰিয় আশ্ৰমলৈ যাব । ১০৮ ।

সেই আশ্ৰমৰ অহল্যা হৃদত স্নান কৰিলে পৰম গতি লাভ হয় । হে ৰজা, আশ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰিলে নিজ-সম্পদ লাভ কৰে । ১০৯ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, তাৎ এটা ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত কুপ আছে । তাত গা ধুলে মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে । ১১০ ॥

ৰাজৰ্ষি জনকৰ এটা কুপ আছে, ই দেৱতাসকলৰো পূজিত । তাত স্নান কৰি মানুহে বিশ্বলোক লাভ কৰে । ১১১ ॥

তাৰ পাছত মানুহ সকলো পাপ নাশকাৰী বিনশন তীৰ্থলৈ যাব । তালৈ গ'লে ৰাজপেয় যজ্ঞৰ ফল লাভ হয় আৰু চন্দ্ৰলোকলৈ যাব পাৰি । ১১২ ॥

সকলো তীৰ্থৰ পানীৰপৰা উৎপন্ন গণ্ডকীলৈ গ'লে ৰাজপেয় যজ্ঞৰ ফল আৰু সূৰ্যলোক লাভ হয় । ১১৩ ॥

তাৰ পাছত ত্ৰিলোক-বিখ্যাত বিশল্যা নদীলৈ গ'লে (তাৎ স্নান কৰিলে) অগ্নিষ্ঠৌম যজ্ঞৰ ফল আৰু স্বৰ্গলোক লাভ হয় । ১১৪ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ মহাৰাজ, তাৰ পাছত অধিবজ্জ নামৰ তপোবনত প্ৰৱেশ কৰি যক্ষ-বিলাকৰ লগত আৰোদ-প্ৰমোদ কৰিবলৈ পায়—এই বিষয়ত কোনো সন্দেহ নাই । ১১৫ ॥

সিদ্ধসকলৰো পূজিত কম্পনা নদীলৈ গলে (তাৎ স্নান কৰিলে) পুণ্ডৰীক যজ্ঞৰ ফল আৰু স্বৰ্গলোক লাভ হয় । ১১৬ ॥

হে ৰজা, তাৰ পাছত মাহেশ্বৰী নদীলৈ গ'লে (তাৎ স্নান কৰিলে) অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু কুল উদ্ধাৰ কৰিব পাৰে । ১১৭ ॥

হে নৰপতি, দেৱতাসকলৰ পুৰুষিণীলৈ গ'লে (তাৎ স্নান কৰিলে) মানুহ হৃদত নপৰে আৰু অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ হয় । ১১৮ ॥

তাৰ পাছত ব্ৰহ্মচাৰী আৰু একাগ্ৰচিত্ত হৈ সোমপদলৈ যাব আৰু মাহেশ্বৰ পদত স্নান কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ হয় । ১১৯ ॥

হে ভবত্ৰেষ্ঠ বাজ্জেষ্ট, সেই ঠাইত কোটি তীৰ্থ আছে বুলি জনাজাত, কোনোবা দ্ৰব্যজ্ঞা অনুৰে কাছৰ ৰূপ ধৰি সেই তীৰ্থ হৰণ কৰি নিছিল । তেতিয়া মহা প্ৰভাস-শালী বিষ্ণুৱে তাক উদ্ধাৰ কৰিলে । গতিকে, হে যুধিষ্ঠিৰ, সেই কোটি তীৰ্থত স্নান কৰিব । ১২০-১২১ ॥

তাৰ ফলিত মানুহে পুণ্ডৰীক যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু তেওঁ বিষ্ণুলোকলৈ গমন কৰে । হে বাজ্জেষ্ট, তাৰ পাছত নাৰায়ণৰ স্থানলৈ যাব । ১২২ ॥

হে ভবত-নন্দন, তাত বিষ্ণু সদায় বিৰাজ কৰে । সেই তীৰ্থত ব্ৰহ্মা আদি দেৱতাসকল, ঋষিসকল, উপৰীসকল, আদিত্যসকল, বসুসকল, আৰু কক্ৰসকলে বিষ্ণুৰ উপাসনা কৰে । তাত বিখ্যাত অদ্ভুতকৰ্ম্মা বিষ্ণু-শালগ্ৰাম আছে । ১২৩-১২৪ ॥

ত্ৰিলোকৰ অধিপতি, বৰদাতা আৰু অৱিনশ্বৰ সেই ভগৱান বিষ্ণুৰ ওচৰলৈ গৈ মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল আৰু বিষ্ণুলোক লাভ কৰে । ১২৫ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, সেই নাৰায়ণ-স্থানত সকলো পাপ নাশ কৰিব পৰা এটা কুপ আছে । তাত চাৰিও সাগৰ সদায় অৱস্থান কৰিছে । ১২৬ ॥

হে বাজ্জেষ্ট, তাত স্নান কৰিলে মানুহে দুৰ্গতি ভোগ নকৰে । হে ৰজা, বৰদাতা অৱিনশ্বৰ মহাদেৱৰ ওচৰলৈ গৈ মানুহে মেঘমুক্ত চন্দ্ৰৰ নিচিনাকৈ শোভা পায় তাৰ পাছত জাতিস্বৰ তীৰ্থত স্নান কৰি পৱিত্ৰ হয় আৰু সংযতচিত্তে তাত স্নান কৰি জাতিস্বৰত লাভ কৰে—ই ক্ৰম সত্য । ১২৭-১২৯ ॥

তাৰ পাছত মাহেশ্বৰ তীৰ্থলৈ গৈ উপবাসে থাকি শিৱক পূজা কৰি অভীষ্ট বস্তু লাভ কৰে, তাত কোনো সন্দেহ নাই । ১২৯-১৩০ ॥

তাৰ পাছত সকলো পাপ-নাশক বামন তীৰ্থলৈ গৈ নাৰায়ণক প্ৰণাম কৰিলে দুঃখ-দুৰ্গতি ভোগ নকৰে । ১৩১ ॥

তাৰ পাছত সকলো পাপ ধ্বংসকাৰী কুলিকাশ্ৰমলৈ যাব । তাত থকা মহা পাপ-নাশিনী কৌশিকী নদীলৈ গ'লে (সেই নদীত গা ধুলে) মানুহে বাজসুয় যজ্ঞৰ ফল পায় । ১৩২ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, তাৰ পাছত আপুনি ত্ৰেষ্ঠ চম্পকাবণ্য তীৰ্থলৈ যাব । তাত এবাতি থাকিলে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ হয় । ১৩৩ ॥

তাৰ পাছত অতি দুৰ্জ্ঞাৰ জ্যেষ্ঠলৈ তীৰ্থলৈ গৈ এবাতি থাকিলে হাজাৰ গৰু-দানৰ সমান পুণ্য ফল লাভ কৰিব । ১৩৪ ॥

হে পুৰুষত্ৰেষ্ঠ, তাত পাৰ্শ্বতীৰে সৈতে মহাতেজৱী বিশ্বেশ্বৰক দৰ্শন কৰিলে মিত্ৰ আৰু বৰুণ লোক লাভ হয় । ১৩৫ ॥

আৰু তাত তিনি দিন উপবাসে থাকিলে অগ্নিষ্টোম যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায় ।

হে নবজ্যেষ্ঠ, তাৰ পাহত সংযত হৈ নিয়মিত আহাৰ কৰি কন্যাসংবেদ্য তীৰ্থলৈ গৈ প্ৰজাপতি মনুৰ লোক লাভ কৰে। ১৩৬—১৩৭ ॥

হে ভবভ-নন্দন, কঠোৰ ত্ৰুতাৱলম্বী ঋষিসকলে কয়, কন্যা তীৰ্থত যৎসামান্য দান কৰিলেও তাৰপৰা অক্ষয় ফল হয়। ১৩৮ ॥

তাৰ পাহত ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত নিৰ্ব্বীৰ্য্য তীৰ্থলৈ গৈ মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে আৰু তেওঁ বিষ্ণুলোকলৈ গমন কৰে। ১৩৯ ॥

হে নবজ্যেষ্ঠ, যিসকল লোকে নিৰ্ব্বীৰ্য্য-সজ্জমত দান কৰে তেওঁলোক নিরু-পত্তৰ ব্ৰহ্মলোকলৈ গমন কৰে। ১৪০ ॥

তাত ত্ৰিলোক-বিখ্যাত বশিষ্ঠৰ আশ্ৰম আছে। তাত স্নান কৰিলে বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল লাভ হয়। ১৪১ ॥

ব্ৰহ্মৰ্ষিসকলৰ দ্বাৰা সেৱিত দেৱকুট তীৰ্থলৈ গৈ মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে আৰু বংশ উদ্ধাৰ কৰে। ১৪২ ॥

হে বাজজ্যেষ্ঠ, তাৰ পাহত বিশ্বামিত্ৰ মুনিৰ হৃদলৈ যাব। তাত কৌশিক বিশ্বামিত্ৰই পৰম সিদ্ধি লাভ কৰিছিল। ১৪৩ ॥

সকলো তীৰ্থৰ ভিতৰত জ্যেষ্ঠ মহাহুদৰ পাহত যিজনে বাস কৰে, তেওঁ দ্বৰ্গতি ভোগ নকৰে আৰু বহু সূৰ্য্য-দানৰ ফল লাভ কৰে। ১৪৪ ॥

হে বীৰ, আশ্ৰমবাসী কুমাৰ ঐত্তিকেশ্বৰ ওচৰলৈ গৈ মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে—তাত কোনো সন্দেহ নাই। ১৪৫ ॥

ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত অগ্নিধাৰা নদীলৈ গৈ তাত স্নান কৰিলে অগ্নিকৌম যজ্ঞৰ ফল লাভ হয়। ১৪৬ ॥

তাৰ পাহত দেৱজ্যেষ্ঠ, বৰদাতা, অৱিনশ্বৰ বিষ্ণুৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁক পূজা কৰি হিমালয়ৰ ওচৰত থকা ব্ৰহ্মাৰ সৰোবৰলৈ গৈ তাত স্নান কৰি অগ্নিকৌম যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰিব। ১৪৭ ॥

লোক-পৱিত্ৰ-কাৰিণী ত্ৰিলোক-বিখ্যাত কুমাৰধাৰা নদী সেই ব্ৰহ্মাৰ সৰোবৰ-পৰাই ওলাইছে। ১৪৮ ॥

তাত গা ধুই মানুহে মনতে অনুভৱ কৰে—মই কৃতার্থ হ'লো। আৰু তিনি দিন উপবাসে থাকি মানুহ ব্ৰহ্মহত্যা পাপৰপৰা মুক্ত হয়। ১৪৯ ॥

হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, তাৰ পাচত তীৰ্থ-পৰায়ণ লোক মহাদেৱী গৌৰীৰ ত্ৰিলোক-বিখ্যাত শৃঙ্গলৈ গমন কৰিব। ১৫০ ॥

হে নবজ্যেষ্ঠ, সেই শৃঙ্গত আবোহণ কৰি স্তনকুণ্ডত প্ৰৱেশ কৰি সেই স্তনকুণ্ড স্পৰ্শ কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ হয়। ১৫১ ॥

তাত স্নান কৰি দেৱতা আৰু পিডুসকলক পূজা কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল আৰু স্বৰ্গলোক লাভ হয়। ১৫২ ॥

তাৰ পাছত ব্ৰহ্মচাৰী আৰু একাগ্ৰচিত্ত হৈ তাত্ৰাৰ্হণ তীৰ্থলৈ গ'লে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল আৰু ইন্দ্ৰলোক লাভ হয় । ১৫৪ ॥

নন্দিনী-স্থানৰ দেৱ-সেৱিত কুপলৈ গলে (তাত স্নান কৰিলে) নবমেধ যজ্ঞৰ সমান পুণ্য লাভ হয় । ১৫৫ ॥

কৌলিকী আৰু অৰুণা নদীৰ সঙ্গম-স্থান কালিকা-সঙ্গমলৈ গৈ, তাত স্নান কৰি তিনি বাতি উপবাসে থাকিলে সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হয় । ১৫৬ ॥

জানী লোক উৰ্ব্বশী-তীৰ্থ, সোমাশ্ৰম আৰু কুম্ভকৰ্ণাশ্ৰমলৈ গৈ তাত স্নান কৰি পৃথিৱীত পুজিত হয় । ১৫৮ ॥

ব্ৰহ্মচাৰী আৰু একাগ্ৰচিত্ত হৈ মানুহে কোকা নদীৰ উপস্ৰি-স্থানত স্নান কৰিলে জাতিস্মৰণ লাভ কৰে । এই কথা প্ৰাচীন লোকসকলে প্ৰত্যক্ষ দেখিছে । ১৫৮ ॥

গৈ (তাত স্নান কৰি) মানুহ কৃতার্থ হয় আৰু সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হৈ ইন্দ্ৰলোকলৈ গমন কৰে । তাত থকা পৱিত্ৰ তীৰ্থলৈ গৈ সবয়তী নদীত স্নান কৰিলে মানুহে বিমানত থাকি শোভা পায় । ১৫৯-১৬০ ॥

হে মহাবাহু, মুনিসকলৰ বসতি উদ্দালক তীৰ্থলৈ গৈ তাত স্নান কৰি মানুহ সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হয় । ১৬১ ॥

পুণ্যজনক ব্ৰহ্মৰ্ষিসকলৰ বসতি ব্ৰহ্মতীৰ্থলৈ গৈ মানুহে বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে আৰু বিমানত থাকি (দেৱতাবিলাকৰ দ্বাৰাও) সম্মানিত হয় । ১৬২ ॥

তাৰ পাছত চম্পা নগৰীলৈ গৈ গজাত স্নান-তৰ্পণ আদি কৰি দণ্ডাৰ্পণ তীৰ্থলৈ গৈ হেজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰে । ১৬৩ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত পুৰাণৰ তীৰ্থ-বৰ্ণনা নামৰ চতুৰশীতিতম অধ্যায় । ৮৪ ॥

॥ অধ্যায় ৮৫ ॥

॥ পুৰাণৰ তীৰ্থ-বৰ্ণনা ॥

পুৰাণত ক'লে, তাৰ পাছত বাতিপুৰা শ্ৰেষ্ঠ সংবেদ্য তীৰ্থত স্নান কৰি মানুহে বিদ্যা লাভ কৰে—এই বিষয়ত কোনো সন্দেহ নাই । ১ ॥

হে বজ্জা, পুৰণি কালত পৰম্বৰামে নিজ প্ৰজ্ঞাৰ দ্বাৰা লৌহিত্য নামে এখন তীৰ্থৰ সৃষ্টি কৰিছিল । তাত স্নান কৰিলে বহু সুবৰ্ণ-দানৰ ফল লাভ হয় । ২ ॥

ব্ৰহ্মাই নিজে বিধান কৰিছে যে মানুহে কৰতোয়া নদীলৈ গৈ তিনি-বাতি উপবাসে থাকিলেই অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে । ৩ ॥

হে বাজেন্দ্ৰ, গুণীসকলে কয়, মানুহে গজা-সাগৰৰ সঙ্গমত স্নান কৰি অশ্ব-
মেধ যজ্ঞৰ দহ গুণ ফল লাভ কৰে । ৪ ॥

হে বজা, যিজনে গজাৰ পশ্চিম পাৰলৈ গৈ তাত স্নান কৰি তিনি দিন বাস
কৰে, তেওঁ সকলো প্ৰকাৰ পাপৰপৰা মুক্ত হয় । ৫ ॥

তাৰ পাছত সকলো পাপ নাশকাৰী বৈতৰণী নদীলৈ গৈ বিবজ তীৰ্থলৈ গ'লে চন্দ্ৰৰ
নিচিনা শোভা প্ৰাপ্ত হয়, পৱিত্ৰ বংশত জন্ম গ্ৰহণ কৰি সকলো পাপ নষ্ট
কৰে আৰু হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পাই নিম্বৰ বংশ পৱিত্ৰ কৰে । ৬-৭ ॥

শোণ আৰু জ্যোতিৰথ্যা নদীৰ সঙ্গমত তিনি ৰাতি বাস কৰি পৱিত্ৰ হৈ পিতৃ
আৰু দেৱতাসকলৰ তৰ্পণ কৰিলে অগ্নিষ্টোম যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায় । ৮ ॥

হে কুকনন্দন, শোণ আৰু নৰ্মদা নদীৰ পাৰত গজা বঁহিনিৰ ওচৰত গা
ধূলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ হয় । ৯ ॥

হে নৰপতি, কোশলা নগৰীৰ ঋষভ তীৰ্থলৈ গৈ মানুহে তিনি ৰাতি উপবাসে
থাকি বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে, সহস্ৰ গো-দানৰ ফল পায় আৰু কুল উদ্ধাৰ
কৰে । ১০-১১ ॥

সেই কোশলা নগৰীৰেই কাল তীৰ্থত স্নান কৰিলে এখাৰটা বলদ দান কৰাৰ
সমান ফল হয়— এই বিষয়ে কোনো সন্দেহ নাই । ১১-১২ ॥

তিনি দিন উপবাসে থাকি পুষ্পৱতী নদীত স্নান কৰি মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ
ফল লাভ কৰে আৰু কুল উদ্ধাৰ কৰে । ১২-১৩ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, বদৰিকা তীৰ্থত স্নান কৰি মানুহে দীৰ্ঘায়ু লাভ কৰে আৰু
স্বৰ্গলোক প্ৰাপ্ত হয় । ১৩-১৪ ॥

চম্পা নগৰীলৈ গৈ গজাত স্নান কৰি দণ্ড নামৰ দেৱতাৰ ওচৰ চাপিলে হাজাৰ
গৰু-দানৰ ফল লাভ হয় । ১৪-১৫ ॥

তাৰ পাছত পুণ্যজনক আৰু পুণ্যৱান মানুহৰ দ্বাৰা পৰিশোধিত লগেটিকা
নদীলৈ যাব । তাত স্নান কৰি মানুহে বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু তেওঁ দেৱতা
সকলৰো সন্মানৰ পাত্ৰ হয় । ১৫-১৬ ॥

তাৰ পাছত পবন্তৰামৰ নিবাস-স্থান মহেন্দ্ৰ পৰ্বতলৈ গৈ বাম তীৰ্থত স্নান কৰি
মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰিব পাৰে । ১৭ ॥

হে কুকনন্দন বজা, মতঙ্গ নুনিৰ ব্ৰহ্মো সেই ঠাইতে আছে । তাত স্নান কৰি
মানুহে হেজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰে । ১৮ ॥

শ্ৰী পৰ্বতলৈ গৈ তাৰ ওচৰত থকা নদীত গা ধূলে আৰু ব্ৰহ্মদেৱৰ পূজা কৰিলে
অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ হয় । ১৯ ॥

কাৰণ, সেই শ্ৰী পৰ্বতত পাৰ্ব্বতীৰে সৈতে মহাভৈৰৱী মহাদেৱ আৰু দেৱতাসকলৰ
লগত ব্ৰহ্মা মহা আনন্দেৰে বসতি কৰিছিল । ১৯-২০ ॥

পবিত্ৰ আৰু সংযতচিত্ত হৈ সেই ঠাইৰ দেৱতাদেৱতাসকলক সন্মান কৰি মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল আৰু পৰম সিদ্ধি লাভ কৰে। পাণ্ড্য দেশত অৱস্থিত দেৱতাসকলবোৰ আদ্ভুত ঋষভ পৰ্বতলৈ গৈ মানুহে বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু স্বৰ্গলোকত আনন্দ অনুভৱ কৰে। ২০-২১ ॥

হে বজা, তাৰ পাছত অম্লবীৰিলাকৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত কাৱেৰী নদীলৈ গৈ তাত গা ধুই মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পাব পাৰে। ২২ ॥

হে বাজ্জৈষ্ঠ, তাৰ পাছত সাগৰৰ পাৰত থকা কন্যা তীৰ্থত স্নান কৰিব। তাত স্নান কৰি মানুহ সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হয়। ২৩ ॥

হে বাজ্জৈষ্ঠ, ব্ৰহ্মা আদি দেৱতাসকল, ঋষিসকল, তপস্বীসকল, ভূত, যক্ষ আৰু পিশাচগণ, কিন্নৰগণ, মহাসৰ্পগণ, সিদ্ধ, চাৰণ আৰু গছৰ্বসকল, মনুষ্য, সৰ্প, নদী, সমুদ্ৰ আৰু পৰ্বতসকলে য'ত উমাপতি শিৱক উপাসনা কৰে, ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত সমুদ্ৰ-মধ্যৱৰ্তী, সৰ্বলোক-পূজিত সেই গোকৰ্ণতলৈ গৈ তিনি বাতি উপবাসে থাকি তাত মহাদেৱক পূজা কৰি মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল আৰু প্ৰমথবীলাকৰ ভিতৰত জ্যেষ্ঠতা লাভ কৰে। ২৪-২৭ ॥

তাত বাৰ দিন থাকিলে মানুহৰ চিত্ত পৱিত্ৰ হয়, তাৰপৰাই ত্ৰিভুবন-পূজিত গায়ত্ৰীৰ স্থানলৈ যাব লাগে। ২৮ ॥

হে বজা, সেই গায়ত্ৰী তীৰ্থত তিনি বাতি থাকিলে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পায় আৰু ব্ৰাহ্মণৰ প্ৰত্যেক উদাহৰণ লাভ কৰিব পাৰি। ২৯ ॥

তাত বৰ্ষসঙ্কৰ লোকে যদি গায়ত্ৰী পাঠ কৰে তেনেহলে গদ্যময় হৈ বা গ্ৰাম্য গীতৰ দৰে মুখৰপৰা নিঃসৃত হয়। অত্ৰাঙ্গণে পাঠ কৰিব খুজিলে পাহৰি যায়। ৩০-৩১ ॥

বিপ্ৰাৰ্থি সংৱৰ্ত্তৰ দুৰ্ভাৰ পুখুৰীলৈ গৈ (তাত স্নান কৰি) মানুহ কপৱান আৰু লোকপ্ৰিয় হয়। ৩২-৩২ ॥

তাৰ পাছত বেণা নদীলৈ গৈ দেৱতা আৰু পিতৃসকলৰ তৰ্পণ কৰিব। ফল-স্বৰূপে মানুহে ময়ূৰ আৰু হংস-যুক্ত বিমান লাভ কৰে। ৩২-৩৩ ॥

তাৰ পাছত সদায় সিদ্ধ-সেৱিত গোদাৱৰী নদীলৈ গৈ (স্নান কৰিলে) গোমেধ যজ্ঞৰ ফল আৰু জ্যেষ্ঠ বান্ধুকিলোক লাভ কৰে। ৩৩-৩৪ ॥

বেণা নদীৰ সঙ্গমত স্নান কৰি বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল, আৰু বৰদা নদীৰ সঙ্গমত স্নান কৰি হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰিব। ৩৪-৩৫ ॥

তাৰ পাছত ব্ৰহ্মস্থানলৈ গৈ তাত তিনি দিন উপবাস কৰিলে মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল আৰু স্বৰ্গলোক লাভ কৰে। ৩৫-৩৬ ॥

কুণপ্ৰৱন তীৰ্থলৈ গৈ ব্ৰহ্মচাৰী আৰু একাক্ষিত হৈ তাত তিনি বাতি থাকি স্নান কৰিলে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পোৱা যায়। ৩৬-৩৭ ॥

তাৰ পাছত দেৱ হৃদৰ অৱগত্য কৃষ্ণবেণা নদীৰ পানীপৰা উৎপন্ন হোৱা জাতিস্বৰ হৃদত স্নান কৰিলে মানুহ জাতিস্বৰ হয় । ৩৭-৩৮ ॥

হে ভৱতনন্দন, ইজ্জাই য'ত এশ অশ্বমেধ যজ্ঞ কৰি স্বৰ্গৰাজ্য লাভ কৰিছিল, সেই ঠাইলৈ গ'লেই অগ্নিহোম যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰিব । সৰ্বদেৱ হৃদত স্নান কৰি মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পায় । ৩৮-৩৯ ॥

তাৰ পাছত বহু পুণ্যজনক দীৰ্ঘিকা আৰু নদীৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ পয়োক্ষী নদীলৈ গৈ তাত দেৱতা আৰু পিতৃসকলক পূজা কৰিলে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পায় । ৪০ ॥

হে ভৱতনন্দন বজা, পুণ্যজনক দণ্ডকাবণ্যলৈ গৈ স্নান কৰিব । তাত স্নান কৰা মাজেই হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল লাভ কৰিব । ৪১ ॥

শৰভঙ্গ মুনি আৰু মহাত্মা শুকৰ আশ্রমলৈ গ'লে মানুহ দৰিদ্ৰ নহয় আৰু তেওঁ কুল পৱিত্ৰ কৰে । ৪২ ॥

তাৰ পাছত পৰশুৰাম-সেৱিত শূৰ্পাৱৰ তীৰ্থলৈ গমন কৰিব । সেট বাম-তীৰ্থত স্নান কৰি মানুহে বহু সুবৰ্ণ-দানৰ ফল লাভ কৰে । ৪৩ ॥

সংযত হৈ নিয়মিত আহাৰ কৰি সপ্তগোদাৱৰ তীৰ্থত স্নান কৰিলে মহাপুণ্য আৰু দেৱলোক লাভ হয় । ৪৪ ॥

সংযত হৈ নিয়মিত আহাৰাদি কৰি দেৱপথ তীৰ্থলৈ গৈ মানুহে দেৱসত্তা যজ্ঞৰ পুণ্য লাভ কৰে । ৪৫ ॥

পুৰণি কালত সাৱয়ত মুনি তুঙ্গকাণ্যলৈ গৈ তাত ব্ৰহ্মচাৰী আৰু জিতেন্দ্ৰিয় হৈ (আন আন মুনিক) বেদ পঢ়াইছিল । ৪৬ ॥

পাছত তেওঁলোকে বেদ পাহৰি যোৱাত, অন্ধিৰা মুনিৰ পুতেক বৃহস্পতিয়ে ঋষিসকলৰ উত্তৰীয়-বস্ত্ৰত সুখেৰে বহি (ওজাৰ উচ্চাৰণ কৰিছিল) । ৪৭ ॥

যথানিয়মে সমাকৰূপে ওজাৰধ্বনি উচ্চাৰিত হোৱাত ঋষিসকলৰ আগেয়ে যিজনে যি বেদমন্ত্ৰ অভ্যাস কৰিছিল সেইটো মনত পৰিল । ৪৮ ॥

তেতিয়া ঋষিসকল, দেৱতাসকল, বৰুণ, অগ্নি, প্ৰজাপতি, নাৰায়ণ, মহাদেৱ, আৰু মহাতেজস্বী ব্ৰহ্মা আন দেৱতাসকলৰ লগত আহি মহাতেজস্বী ভৃগুক যজ্ঞ কৰিবৰ কাৰণে নিযুক্ত কৰিছিল । ৪৯-৫০ ॥

তাৰ পাছত ভৃগৱান ভৃগুৱে যথানিয়মে শাস্ত্ৰানুসাৰে সকলো ঋষিৰ কাৰণে পুনৰায় অগ্নি স্থাপন কৰিলে । ৫১ ॥

আৰু, আজ্যজাগৰ দ্বাৰা বিধিমেত অগ্নিৰ তৰ্পণ কৰি ঋষিসকল যথাক্ৰমে নিজ নিজ স্থানলৈ গুচি গ'ল । ৫২ ॥

হে ৰাজজ্যেষ্ঠ, সেই তুঙ্গকাবণ্যত প্ৰৱেশ কৰা মাজেই কি পুৰুষ কি নাৰী সকলোৰে পাপ নষ্ট হয় । ৫৩ ॥

হে বজা, ধীৰ, সংযত আৰু পৰিমিতাহাৰী হৈ সেই ভূজকাৰণ্যত এমাহ কাল বাস কৰিলে ব্ৰহ্মলোক পাব পাবে আৰু কুল উদ্ধাৰ হয় । ৫৪ ॥

যেধাৱিক তীৰ্থলৈ গৈ পিতৃ আৰু দেৱতাসকলৰ তৰ্পণ কৰিলে অগ্নিকৌশল যজ্ঞৰ ফল, স্মৃতি আৰু মেধা লাভ হয় । ৫৫ ॥

তাৰ পাছত লোক-বিখ্যাত কালঞ্জৰ পৰ্বতলৈ গৈ তাত থকা দেৱ হুত ত স্নান কৰিলে মানুহে হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পায় । ৫৬ ॥

হে বজা, যি লোকে কালঞ্জৰ পৰ্বতলৈ গৈ তাত স্নান কৰে আৰু (আনকো) স্নান কৰায়, তেওঁ স্বৰ্গলোকত পূজিত হয়— ই নিশ্চিত । ৫৭ ॥

হে নৰপতি, তাৰ পাছত পৰ্বতশ্ৰেষ্ঠ চিত্ৰকূটলৈ গৈ সকলো পাপ নাশ কৰিব পৰা মন্দাকিনী নদীত স্নান কৰিলে পিতৃ আৰু দেৱতাসকলক অৰ্চনা কৰি মানুহে অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল পায় আৰু পৰম গতি লাভ কৰে । ৫৮-৫৯ ॥

হে বাজেশ্বৰ, তাৰ পাছত সৰ্বোৎকৃষ্ট ভৰ্তৃহান তীৰ্থলৈ যাব । তাত মহাসেন কাৰ্ত্তিক সদায় বিৰাজ কৰে । ৬০ ॥

হে নৃপশ্ৰেষ্ঠ, সেই তীৰ্থলৈ যোৱা মাত্ৰেই মানুহে সিদ্ধি লাভ কৰে । আৰু কোটি তীৰ্থত স্নান কৰি হাজাৰ গৰু-দানৰ ফল পায় । ৬১ ॥

সেই কোটি তীৰ্থ প্ৰদক্ষিণ কৰি মানুহ জ্যোত্ৰস্থান নামৰ তীৰ্থলৈ যাব আৰু মহাদেৱক পূজা কৰি চন্দ্ৰৰ নিচিনা শোভা পাব । ৬২ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ মহাবাজ যুধিষ্ঠিৰ, সেই ঠাইত এটা বিখ্যাত কুপ আছে । তাত চাৰিও সাগৰেই বাস কৰে । ৬৩ ॥

হে বাজশ্ৰেষ্ঠ, মানুহ সংযতচিত্ত হৈ সেই কুপত স্নান কৰিলে আৰু তাক প্ৰদক্ষিণ কৰিলে পৱিত্ৰ হয় আৰু পৰম গতি লাভ কৰে । ৬৪ ॥

হে কুকশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পাছত প্ৰখ্যাত শৃঙ্গবেৰপুৰলৈ গমন কৰিব । হে মহাবাজ, পুৰণি কালত ৭৭৪৭-পুত্ৰ বামচন্দ্ৰ সেই ঠাইত উপস্থিত হৈছিল । ৬৫ ॥

হে মহাবাহু, সেই তীৰ্থত স্নান কৰিলে পাপমুক্ত হয় । ব্ৰহ্মচাৰী আৰু একাগ্ৰচিত্ত হৈ গঙ্গাত স্নান কৰি পাপশূন্য হৈ মানুহ বাজপেয় যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে । তাৰ পাছত জানী মহাদেৱৰ মূৰবট নামে স্থানলৈ যাব । ৬৬-৬৭ ॥

হে নৰপতি, মহাদেৱৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁক পূজা আৰু প্ৰদক্ষিণ কৰি প্ৰথম-বিলাকৰ ভিতৰত আৰিপত্য লাভ কৰিব পাবে । ৬৮ ॥

সেই তীৰ্থত গঙ্গাত স্নান কৰি তাৰ পাছত ঋষিসকলৰ দ্বাৰা প্ৰশংসিত প্ৰহ্লাদ তীৰ্থলৈ গমন কৰিব । ৬৯ ॥

তাত ব্ৰহ্মা আদি দেৱতাসকল, দিগ্‌পতিসকলেৰে সৈতে দিশবিলাক, লোক-পালকসকল, সাধুসকল, লোকপূজিত পিতৃসকল, সনৎকুমাৰ আদি মহৰ্ষিসকল, অজিবস্, প্ৰভৃতি নিম্পাপ ব্ৰহ্মৰ্ষিসকল, নাগ-সুগৰ্গ-সিদ্ধ-গ্ৰহসকল, নদীসকল, সমুদ্ৰসকল, গন্ধৰ্বসকল, অশ্বৰাসকল, আৰু প্ৰজাপতিৰে সৈতে ভগৱান হৰি বিৰাজ কৰে ।

সেই প্ৰয়াগত তিনিটা অগ্নিকুণ্ড আছে, তাৰ মাজেদি তীৰ্থক্ষেত্ৰ জাহ্নবী নদী বেগেৰে প্ৰবাহিত হৈছে । (সেই ঠাইতে) তিনিও লোকতে খ্যাত সূৰ্য্যৰ কন্যা লোক-পাৰ্বতী যমুনা গঙ্গাৰ লগত মিলিছে । গঙ্গা আৰু যমুনাৰ মাজৰ ঠাইখিনি পৃথিৱীৰ জঘন স্বৰূপ । ৭০-৭৫ ॥

ঋষিসকলে কয়, প্ৰয়াগ পৃথিৱীৰ জঘনৰ অন্তৰ্ভাগ যোনিও ; প্ৰয়াগ, প্ৰতি-
ষ্ঠান, কন্বল আৰু অশ্বত্থবনান মহাভীৰ্খ আৰু সেই ভোগৱতী গঙ্গা প্ৰজাপতিৰ বেদী ।
হে বৃষিষ্ঠিৰ, তাত বেদ আৰু যজ্ঞসমূহে যুগ্মিমান হৈ প্ৰজাপতিক উপাসনা কৰে ; আৰু
ঋষি, তপস্বী, দেৱতা আৰু ৰাজ্য-পালক ৰজাসকলে তাত যজ্ঞ কৰে । ৭৬-৭৮ ॥

গতিকে হে ভৱতনন্দন ৰজা, জ্ঞানীলোকে কয় যে ত্ৰিভুবনৰ তিহবত প্ৰয়াগ
ভীৰ্খই সকলো ভীৰ্খৰ ভিতৰত অধিক পুণ্যজনক । ৭৯ ॥

গতিকে সেইভীৰ্খলৈ গ'লে তাৰ নাম কীৰ্ত্তন কৰিলে মানুহ মৰণৰ সময়ৰ
ভয় আৰু পাপবপৰা মুক্ত হ'ব পাৰে । ৮০ ॥

যি মানুহে লোকবিখ্যাত সেই গঙ্গা-যমুনা-সঙ্গমত স্নান কৰে, তেওঁ ৰাজসূয় যজ্ঞ
আৰু অশ্বমেধ যজ্ঞৰ সকলো ফল লাভ কৰে । ৮১ ॥

হে ভৱতনন্দন, এই প্ৰয়াগ দেৱতাসকলৰ দ্বাৰা সংস্কৃত যজ্ঞভূমি । গতিকে তাত
অলপ দান কৰিলেও বহু দানৰ ফল পোৱা যায় । ৮২ ॥

হে তাত, আপুনি যদি প্ৰয়াগত মৰণ কামনা কৰে তেনেহলে বেদ আৰু
লোকসমাজৰ নিষেধমতে আপুনি সেই কামনা অতিক্ৰম নকৰিব । ৮৩ ॥

হে কুকনন্দন, বাঠি কোটি উৎকৃষ্ট ভীৰ্খ আৰু দহ হাজাৰ সাধাৰণ ভীৰ্খ আছে ।
সেই ভীৰ্খবিলাকৰ সামিধ্য এই প্ৰয়াগতেই ঘটে বুলি মুনিসকলে কয় । ৮৪ ॥

চাৰিবিধ বিদ্যাত অভিজ্ঞ আৰু সত্যবাদীসকলৰ যি পুণ্য হয়, গঙ্গা আৰু
যমুনাৰ সঙ্গমত স্নান কৰা মাজেই সেই পুণ্য লাভ হয় । ৮৫ ॥

তাত ভোগৱতী নামে বাসুকিৰ এখন উৎকৃষ্ট ভীৰ্খ আছে । তাত স্নান কৰিলে
অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফল লাভ হয় । ৮৬ ॥

হে কুকনন্দন, সেই প্ৰয়াগ ভীৰ্খৰ গঙ্গাত ত্ৰিভুবন-বিখ্যাত হংসপ্ৰপতন আৰু
দশাশ্বমেধিক নামে আৰু দুখন ভীৰ্খ আছে । ৮৭ ॥

যি ঠাইতে স্নান কৰা হওক, গঙ্গা সকলো ঠাইতেই কুকৰ্কেত্ৰৰ তুল্য । কিন্তু
কন্বলত গঙ্গা বিশেষ ভীৰ্খ আৰু প্ৰয়াগত অতি মহাভীৰ্খ । ৮৮ ॥

মানুহে এখ পাপ কৰিও যদি গঙ্গাত স্নান কৰে তেনেহলে জ্বৰে খৰি পুৰি
নোহোৱা কৰাৰ নিচিনাকৈ গঙ্গাৰ পানীয়েও সেই মানুহৰ সকলো পাপ নাশ
কৰে । ৮৯ ॥

সত্য যুগত সকলো ভীৰ্খই পুণ্যজনক, ত্ৰেতাযুগত পুণ্ডৰ ভীৰ্খ পুণ্যজনক, দ্বাপৰত
কুকৰ্কেত্ৰ ভীৰ্খ পুণ্যজনক আৰু কলিযুগত গঙ্গা ভীৰ্খ পুণ্যজনক । ৯০ ॥

পুন্ডব তীৰ্থত তপস্যা কৰিব, মহাজন তীৰ্থত দান কৰিব, মলয়তীৰ্থত অগ্নিত
প্ৰবেশ কৰিব আৰু ডুঙডুঙ তীৰ্থত উপবাস কৰিব। ১১ ॥

পুন্ডব, কুৰুক্ষেত্ৰ, গঙ্গা আৰু মগধ আদি তীৰ্থত স্নান কৰি মানুহে ওপৰৰ
আৰু তলৰ সাত পুৰুষ উদ্ধাৰ কৰে। ১২ ॥

গঙ্গাৰ নাম ল'লে পাপ নাশ হয়, দেখিলে ভুত ফল পায়, আৰু গঙ্গাৰ পানীত
স্নান কৰিলে বা তাৰ পানী খালে সাত পুৰুষ পৰ্য্যন্ত পৱিত্ৰ হয়। ১৩ ॥

হে ব্ৰহ্মা, মানুহৰ অস্থিৰে সন্মান কাল গঙ্গাৰ স্পৰ্শ কৰি থাকে, সন্মান
কাল সেই মানুহ স্বৰ্গলোকত সন্মানিত হয়। ১৪ ॥

মানুহে পুণ্য তীৰ্থসমূহ আৰু পুণ্য ক্ষেত্ৰসমূহ সেৱা কৰি আৰু পুণ্য লাভ কৰি
অমৰলোক লাভ কৰে। ১৫ ॥

পিতামহ ব্ৰহ্মাই কয়, গঙ্গাৰ সমান তীৰ্থ নাই, কেশৱতকৈ শ্ৰেষ্ঠ দেৱতা
নাই, আৰু ব্ৰাহ্মণতকৈ উচ্চ বৰ্ণ নাই। ১৬ ॥

হে মহাবাহু, য'ত গঙ্গা আছে সেইখনেই দেশ, সেয়েই তপোবন, আৰু গঙ্গাৰ
পাৰত থকা সেই ক্ষেত্ৰই সিদ্ধক্ষেত্ৰ। ১৭ ॥

এই সত্য বাক্য ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য, সাধুলোক, পুত্ৰ, মিত্ৰ, শিষ্য আৰু
অনুগত লোকসকলক সদায় শুনাৰ। ১৮ ॥

এই তীৰ্থ-কীৰ্ত্তন ধন্য, পৱিত্ৰ, স্বৰ্গসুখদায়ক, সুখোৎপাদক, পুণ্য-প্ৰদায়ক, মনো-
বহু, পৱিত্ৰতা-জনক, ধৰ্ম্মমূলক আৰু উত্তম। ১৯ ॥

মহৰ্ষিসকলৰ (মতে) ই গোপনীয় আৰু সকলো পাপ-নাশকাৰী; দ্বিজাতিৰ
মাজত (এই মহাত্ম্য) পাঠ কৰিলে তেওঁলোকে নিৰ্ম্মল হৈ স্বৰ্গ লাভ কৰে। ১০০ ॥

এই উৎকৃষ্ট তীৰ্থসমূহৰ কীৰ্ত্তন সম্পদ, স্বৰ্গ আৰু পুণ্যদায়ক, শত্ৰু-নাশক, মজল-
জনক, মেধাজনক আৰু আৱশ্যকীয়। ১০১ ॥

এই তীৰ্থ-প্ৰকৰণ পাঠ কৰি পুত্ৰহীনে পুত্ৰ লাভ কৰে, ধনহীনে ধন পাব
পাবে, বজাই শত্ৰু জয় কৰিব পাবে, বৈশ্যই ধন-লাভ কৰে, শূদ্ৰই অতীৰ্দ্ধ বস্তু
লাভ কৰে, আৰু ব্ৰাহ্মণে সকলো বিদ্যাও পাবদৰ্শিতা লাভ কৰে। ১০২-১০৩ ॥

যি লোকে পৱিত্ৰ হৈ সদায় এই তীৰ্থ-প্ৰকৰণ শ্ৰৱণ কৰে, তেওঁ বহু পুৰুষ-জন্ম
শ্ৰবণ কৰিব পাৰে আৰু স্বৰ্গলোকত আনন্দ উপভোগ কৰে। ১০৪ ॥

হে ভীষ্ম, (মই আপোনাৰ আগত) গম্য আৰু অগম্য সকলো তীৰ্থৰ কথাই
ক'লো। সকলো তীৰ্থচাৰৰ ইচ্ছা থাকিলে মানুহে অন্ততঃ মানসিক চিন্তাৰ দ্বাৰাও
সেইবিলাক তীৰ্থলৈ গমন কৰিব পাৰে। ১০৫ ॥

দেৱতাসকল, দেৱতুল্য ঋষিসকল, বসুসকল, সাধ্যসকল, মৰুৎসকল, অশ্বিনী-
কুমাৰদ্বয়—এই সকলোৱে পুণ্য-লাভৰ ইচ্ছাত এইবিলাক তীৰ্থত স্নান কৰিছিল। ১০৬ ॥

হে ব্ৰতনিষ্ঠ কুকৰ্ণন ভীষ্ম, আপুনিও এওঁলোকৰ নিচিনাকৈ যথানিয়মে পুণ্য-
কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা পুণ্য বৃদ্ধি কৰিবলৈ এইদৰে তীৰ্থ-ভ্ৰমণ কৰক। ১০৭ ॥

শাস্ত্রজ্ঞানসামর্থ্যকলেই আত্মিকতাবশতঃ ক্রতিবাক্য অনুসারে আক শুদ্ধচিত্তে সেই তীৰ্থবিলাকলৈ যায়। ১০৮ ॥

হে কৃষ্ণনন্দন, ব্রতহীন, অসংযত, অপবিত্র, চোৰ আৰু কুটিল বৃদ্ধিৰ মানুহে তীৰ্থত স্নান নকৰে। ১০৯ ॥

আত্মনি সদায় নিয়মমতে চলি ধৰ্ম আৰু অৰ্থৰ সম্যক আলোচনা কৰি পিতৃ আৰু পিতামহ সকলোৰে ভূক্তি সাধন কৰিছে। ১১০ ॥

হে ধৰ্মজ্ঞ বজা, আপোনাৰ ধৰ্মকাৰ্য্য দেখি ব্রহ্মা আদি দেৱতাসকল আৰু ঋষিসকল চিৰদিনেই আপোনাৰ প্ৰতি সন্তুষ্ট। ১১১ ॥

গতিকে হে ইন্দ্ৰসদৃশ ভীষ্ম, আপুনি অস্তিত্বকালত বহুলোকলৈ যাব পাৰিব আৰু এই জগতত চিৰস্থায়ী মহাকীৰ্ত্তি লাভ কৰিব। ১১২ ॥

লাবদে ক'লে,—ভগৱান পুলস্ত্য যুনি এইদৰে কৈ ভীষ্মৰ অনুমতি লৈ তেওঁৰ ব্যৱহাৰত সন্তুষ্ট হৈ কষ্টচিত্তে তাতেই অন্তৰ্হিত হ'ল। ১১৩ ॥

হে কোবরশ্ৰেষ্ঠ, শাস্ত্ৰতত্ত্বাৰ্থদৰ্শী ভীষ্মই পুলস্ত্যৰ কথামতেই (তীৰ্থাভিলাষী হৈ) পৃথিৱী ভ্ৰমণ কৰিছিল। ১১৪ ॥

হে মহাভাগ, মহৰ্ষিয়ে মহাপুণ্যজনক আৰু সকলো পাপ-নাশক এই তীৰ্থ-যাত্ৰা প্ৰকৰণ এইদৰে প্ৰয়াগতেই সমাপ্ত কৰিছিল। ১১৫ ॥

যি মানুহে এই বিধি অনুসৰি পৃথিৱী ভ্ৰমণ কৰে, তেওঁ পৰজন্মত এশ অশ্ব-মেধৰ শ্ৰেষ্ঠ ফল ভোগ কৰিব। ১১৬ ॥

হে পৃথানন্দন, পূৰ্বে কোবরশ্ৰেষ্ঠ ভীষ্মই যি পুণ্য লাভ কৰিছিল, তাৰ আঠ গুণ পুণ্য আপুনি লাভ কৰিব। আপুনি ঋষিসকলক লগত লৈ তীৰ্থলৈ ওলাইছে; গতিকে আপোনাৰ আঠ গুণ ফল হ'ব। ১১৭ ॥

বাতিপুৰা উঠি যি মানুহে দেৱৰ্ষি পুলস্ত্যৰ বৰ্ণনা কৰা এই তীৰ্থযাত্ৰা-প্ৰকৰণ পাঠ কৰিব, তেওঁ সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হ'ব। ১১৮ ॥

বান্ধীকি, কাশ্যপ, আত্ৰেয়, কুণ্ডজঠৰ, বিষ্ণামিত্ৰ, গৌতম, অমিত, দেৱল, মাৰ্ক-ণ্ডেয়, পালক, ভৰজাজ, বশিষ্ঠ, উচ্চালক, শৌনক, পুত্ৰ শুকৰ লগত তপস্বীশ্ৰেষ্ঠ বেদ-বাস, মুনিশ্ৰেষ্ঠ দুৰ্ব্বাসা আৰু মহাতপা জাবালি—এইসকল ঋষিশ্ৰেষ্ঠই আপোনালৈকে অপেক্ষা কৰি আছে। গতিকে, হে মহাবাজ, এওঁলোকৰ লগত আপুনি তীৰ্থসমূহ ভ্ৰমণ কৰক। ১১৯-১২২ ॥

হে মহাবাজ, অসাধাৰণ ভেজৰী মহৰ্ষি মোমশো আপোনাৰ ওচৰলৈ আহিব লাগিছে; আপুনি তেওঁৰ লগত তীৰ্থ-ভ্ৰমণ কৰক। ১২৩ ॥

হে ধৰ্মজ্ঞ বজা মোৰ লগতো আপুনি এই তীৰ্থবিলাক ভ্ৰমণ কৰক। ভেতিয়া-হ'লে আপুনি মহাভিষ একাৰ নিচিনা মহাকীৰ্ত্তি লাভ কৰিব। ১২৪ ॥

হে বাজশ্ৰেষ্ঠ, ধৰ্ম্মজ্ঞা যযাতি আৰু পুৰুষোত্তম নিচিনাকৈ আপুনিও নিজৰ ধৰ্ম্মৰ দ্বাৰায় শোভা পাব হ'ব। ১২৫ ॥

বজা ভগীৰথ আৰু বিখ্যাত শ্ৰীৰামচন্দ্ৰৰ দৰে আপুনিও সূৰ্য্যৰ নিচিনা দীপ্তিমান হৈ সকলো বজাতকৈ অধিক দীপ্তিশালী হৈছে। ১২৬ ॥

হে মহাৰাজ, মনু, ইক্ষাকু, মহাযশসী পুৰুষ আৰু পৃথু, যেনেকুৱা বিখ্যাত আছিল, আপুনিও তেনেকুৱা বিখ্যাত বজা। ১২৭ ॥

পুৰণি কালত দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই যেনেকৈ সকলো শত্ৰু নাশ কৰি মনোকষ্ট দূৰ কৰি ত্ৰিভুবন পালন কৰিছিল, আপুনিও তেনেকৈ শত্ৰু দমন কৰি প্ৰজা পালন কৰিব। ১২৮-১২৯

হে ৰাজীৱলোচন, আপুনি কাৰ্ত্তৱীৰ্য্যৰ্জ্জুন বজাৰ নিচিনাকৈ নিজৰ ধৰ্ম্মৰ দ্বাৰায় পৃথিৱী জয় কৰি যশস্যা লাভ কৰিব। ১৩০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—হে মহাৰাজ জগন্নেজয়, ভগৱান নাৰদ ঋষি এটাদৰে যুধিষ্ঠিৰক আশ্বাস দি তেওঁৰ অনুমতি লৈ ভাতেই অদৃশ্য হ'ল। ১৩১ ॥

ধৰ্ম্মাশ্বা যুধিষ্ঠিৰেও সেই বিষয়ে চিন্তা কৰি ঋষিসকলৰ আগত তীৰ্থযাত্ৰাৰ পুণ্যৰ বিষয়ে নিবেদন কৰিলে। ১৩২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্ব্বত পুৰুষোত্তম তীৰ্থ-বৰ্ণনা নামৰ পঞ্চাশতীতিতম অধ্যায়। ৮৫ ॥

॥ অধ্যায় ৮৬ ॥

॥ ধৌম্য-যুধিষ্ঠিৰ-কথা ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে,—বজা যুধিষ্ঠিৰে জানী নাৰদ আৰু ভাস্ককসকলৰ মতামত লৈ পিতামহ ব্ৰহ্মাৰ তুল্য প্ৰভাৱশালী ধৌম্যক ক'লে, ১ ॥

হে তপোধন, মই অস্ত্ৰ-শিক্ষাৰ কাৰণে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, অসাধাৰণ বৈৰ্য্যশীল, মহা-পৰাক্ৰমী, মহাবাহু অৰ্জ্জুনক নিৰ্ব্বাসিত কৰিছো। ২ ॥

অৰ্জ্জুন প্ৰভু বাসুদেৱৰ সমান বীৰ, মোৰ প্ৰতি অনুৰক্ত, সকলো কাৰ্য্য-সাধনত সমৰ্থ, অস্ত্ৰ-প্ৰয়োগত অতি নিপুণ আৰু প্ৰভাৱশালী। ৩ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, কৃষ্ণ আৰু অৰ্জ্জুন এই দুয়োজনকেই মই লজ্জাঘাতী আৰু মহা-পৰাক্ৰমী বুলি জানো। তপঃ-প্ৰভাৱবান বেদবাসেও সেই কথা জানে। ৪ ॥

নাৰদেও কৃষ্ণ আৰু অৰ্জ্জুনক তিনি যুগতে বৰ্ত্তমান আৰু সাক্ষাৎ দ্ৰিষ্টবংশী বুলি জানে। তেওঁ এই কথা মোৰ আগত প্ৰায়েই প্ৰকাশ কৰে। ৫ ॥

আৰু যমো জানো, কৃষ্ণ আৰু অৰ্জ্জুন নব-নাৰায়ণ ঋষি। অৰ্জ্জুন সমৰ্থ—এই ভাৱিয়েই মই তেওঁক পঠাইছো। ৬ ॥

অৰ্জুন ইন্দ্ৰৰ পুত্ৰ, গতিকে ইন্দ্ৰতকৈ তেওঁ নিকৃষ্ট নহয়। সেয়েহে তেওঁ ইন্দ্ৰক দেখা কৰি তেওঁৰপৰা অস্ত্ৰ লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হ'ব—এই কথা চিন্তা কৰিয়েই যই অৰ্জুনক পঠাইছে। ৭ ॥

ভীষ্ম আৰু দ্রোণ অতিবথ, কৃপ আৰু অন্বথায়া হুঙ্কয়। কিন্তু সেই মহা-বথীসকলক চৰ্যোধনে (আগেয়ে) যুদ্ধৰ কাৰণে বৰণ কৰি ৰাখিছে। ৮ ॥

তেওঁলোক সকলোৱেই বেদজ্ঞ, বীৰ, সকলো অস্ত্ৰত নিপুণ, মহাবলী আৰু অৰ্জু-নৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ সদায় ইচ্ছুক। ৯ ॥

মৃতপুত্ৰ কৰ্ণয়ো দিব্যাস্ত্ৰ জানে, তেওঁ মহাবথ, অস্ত্ৰৰ গতি সৃষ্টি কৰাত বায়ুৰ নিচিনাই তেওঁৰ বল। বাণ যাৰ শিখাশ্বৰূপ, তলত্ৰাণৰ শব্দই যাৰ শব্দ, ধূলি যাৰ ধোঁৱা, অস্ত্ৰৰ আগমনেই যাৰ আগমন আৰু হুয়োধন-ৰূপ বায়ু যাৰ পৰি-চালক, সেই কৰ্ণ-ৰূপ মহা-অগ্নিয়ে প্ৰলয়কালত কালৰ দ্বাৰা প্ৰেৰিত অগ্নিৰ নিচিনাকৈ যোৱা সৈন্যৰূপ শুকান বনবিলাক পুৰি পেলাব—এই বিষয়ে কোনো সন্দেহ নাই। ১০-১১ ?

তেতিয়া সেই যুদ্ধত অৰ্জুন নামে মেঘে শব্দধাৰা-ৰূপ জলধাৰাৰ দ্বাৰা সেই প্ৰদীপ্ত কৰ্ণ-ৰূপ বহিষ্কৃত নিকৰ্ণাপিত কৰিব। সেই সময়ত কৃষ্ণ-ৰূপী বায়ুৱে অৰ্জুন-মেঘক চালিত কৰিব। দিব্য অস্ত্ৰৰ দীপ্তি হ'ব সেই মেঘৰ বিজুলী, বগা ধোঁৱা-ৰূপী বগা বগলীৰ শাবী সেই মেঘে ধাৰণ কৰিব; গাণ্ডীৱ-ৰূপ ইন্দ্ৰধনুৰ দ্বাৰা অৰ্জুন-মেঘ উজ্জ্বল হৈ উঠিব। ১২-১৩ ॥

শত্ৰু-নগৰ-বিজয়ী অৰ্জুনে নিশ্চয় স্বয়ং ইন্দ্ৰৰপৰাই সকলো দিব্য অস্ত্ৰ লাভ কৰিব। ১৪ ॥

যোৰ বিশ্বাস, অৰ্জুন সেই সকলো বীৰৰ লগতেই যুদ্ধত সমৰ্থ। যুদ্ধত হুঙ্কয় শত্ৰুক জয় কৰাত (অৰ্জুন ভিন্ন আন) উপায় নাই। ১৫ ॥

আমি সকলোৱে সেই শত্ৰুজয়ী পাণ্ডৱক অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰা দেখা পাম। বীৰ অৰ্জুনে কোনো কাৰ্য্য-ভাৰ গ্ৰহণ কৰি ভাগৰ বোধ নকৰে। ১৬ ॥

হে মনুষ্যাশ্ৰেষ্ঠ, সেই বীৰ অৰ্জুন নহ'লে কৃষ্ণাবে সৈতে আমি এই কাম্যাক-বনত বাস কৰিব নোৱাৰিম। ১৭ ॥

গতিকে শুভ, পৱিত্ৰ, মনোৰম, যথেষ্ট অন্ন আৰু ফল থকা আন এখন বনৰ নাম কওক—য'ত পুণ্যবান লোকসকল বাস কৰে। ১৮ ॥

বৰষুণৰ কাৰণে মানুহে মেঘৰ ফালে যেনেকৈ চাই থাকে, আমিও যাতে সেই বনত থাকি তেনেকৈ বীৰ অৰ্জুনৰ কাৰণে প্ৰতীক্ষা কৰিব পাৰোঁ। ১৯ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, আপুনি ব্ৰাহ্মণসকলৰ মুখে শুনা নানাবিধ আশ্ৰম, সৰোবৰ, নদী আৰু মনোৰম পৰ্ব্বতৰ কথা আমাৰ আগত কওক। কাৰণ অৰ্জুনহীন এই কাম্যাক-বনত বাস কৰিবলৈ মন যোৱা নাই। গতিকে আমি ইয়াৰপৰা আন-জালে যাওঁ। ২০-২১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্ব্বত ধোম্য-মুখিষ্ঠিৰ-কথা নামৰ ষড়শীতিতম অধ্যায়। ৮৬ ॥

॥ অধ্যায় ৮৭ ॥

॥ ধৌম্যৰ তীৰ্থ-মাহাত্ম্য-বৰ্ণন : পূৰ্ব দিশ ॥

বৈশম্পায়ন মুনিয়ে ক'লে,—পাণ্ডৱসকলক বিষয়মানে থকা আৰু (আন ঠাইলৈ) যাবলৈ আগ্ৰহ প্ৰকাশ কৰা দেখি বৃহস্পতি-সদৃশ ধৌম্যই সান্থনা দি ক'লে, ১ ॥

হে নিষ্কাপী ভৱভ্ৰেষ্ট মহাৰাজ, আপুনি ব্ৰাহ্মণসকলৰ মনোনীত পুণ্যাত্ম্য আৰু পৃথিৱীৰ চাৰিওপিনে থকা পুণ্য-তীৰ্থ, পৰ্বত-পাতাৰ আদিৰ মাহাত্ম্য মোৰ মুখে ভালদৰে শুনক ২ ॥

হে মহাৰাজ, আশ্ৰমাদিৰ মাহাত্ম্য শুনাৰ পিছত আপোনাৰ আৰু শ্ৰোণদীৰে সৈতে ভায়েকহঁতৰ লেশমাত্ৰও শোক থাকিব নোৱাৰে ৩ ॥

হে পাণ্ডৱ, সেই আশ্ৰমাদিৰ মাহাত্ম্য শুনাৰপৰা আপুনি পুণ্যহে আৰ্জি কৰা পাৰিব আৰু সেই পুণ্য-তীৰ্থবিলাকলৈ গ'লে শুনা ফলতকৈ যোৱা ফল এশগুণে বেছি হ'ব ৪ ॥

হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, আৱন্তপিতে পূব দিশৰ বিৱৰণ মোৰ মনত পৰা ধৰণে আপোনাৰ আগত কওঁ। ৰাজহিসকলৰ বসতি পূবফালেটো অতি ধুনীয়া ৫ ॥

সেই পূবফালে দেৱহিসকলে অধিষ্ঠান কৰা নৈমিষাৰণ্য আছে। সেই নৈমিষা-ৰণ্যত দেৱতাৰ পুণ্য-তীৰ্থবিলাক ভিন ভিনভাৱে আছে ৬ ॥

ভাতে পৱিত্ৰ, মনোৰম, দেৱহি-সেৱিত গোমতী নদী; সেই ঠাইতে সন্ধ্যা দেৱতা-সকলে যাগ-যজ্ঞ কৰিছিল। যম ৰজায়ে সেই ঠাইতে পত্ন-হিংসক যজ্ঞশালা সাজিছিল ৭ ॥

সেই পূব দিশতে ৰাজহি গৱৰ দ্বাৰা পুজিত পৱিত্ৰ গৱ নামে এখন জ্যেষ্ঠ পৰ্বত আছে। তাতে দেৱহিসকল আহি নানা উপাস্তা সাধন কৰা মঙ্গলময় ব্ৰহ্মলব-তীৰ্থ ৮ ॥

হে পুৰুষজ্যেষ্ঠ, ব্ৰহ্মসৰব মাহাত্ম্য-বৰ্ণনাত আগৰ মহাপুৰুষসকলে শাস্ত্ৰত এই-দৰে লিখি থৈ গৈছে যে সৰ্ব-সাধাৰণ মানুহে বহু পুত্ৰৰ কাৰণে ইচ্ছা কৰা উচিত। কাৰণ বহু পুত্ৰ হ'লে এজন নহয় এজন পুত্ৰৰ পৰাক্ৰমেই যাবৰ ইচ্ছা হ'ব পাৰে। তাৰে এজন লৰাও যদি গয়ালৈ গৈ পিতৃাদিৰ উদ্দেশ্যে পিতৃ-দান, অশ্বদেহ ব্ৰহ্ম অথবা নীল বৃষভ উৎসৰ্গা কৰে, তেন্তে সেই এজন পুত্ৰৰ দ্বাৰা পুৰুষৰ দশ পুৰুষ, ব্ৰহ্মলব দশ পুৰুষ উজ্জ্বল হৈ যায় ৯—১০ ॥

হে মহাবাজ, ব্রহ্মসৰবৰ সম্মুখতে এখন ডাঙৰ নদী আৰু গম্বশ্বৰ নামে এখন ঠাই আছে। তাতে অক্ষয় ফল দানকাৰী এজোপা বৰ গছ আছে। ব্রাহ্মণসকলে সেই গছজোপাৰ মাহাত্ম্য বৰ্ণাই থাকে। ১১ ॥

সেই ঠাইত পিতৃ দান কৰিলে অক্ষয় ফল হয়। তে বজা, যি ডাঙৰ নদীৰ কথা উল্লেখ কৰিলো সেইখন তৈছে পবিত্ৰ-জলময়ী কল্মষ নদী। ১২ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ মহাবাজ, সেই ঠাইতে নানা ফল-মূল্যাদি উৎপন্ন হোৱা কোশিকী নামে এখন নদী আছে; সেই নদীৰ পাৰত তপস্বী বিশ্বামিত্ৰই তপস্যা কৰি ব্ৰাহ্মণত্ব লাভ কৰিছিল। ১৩ ॥

এই ঠাইতে পতিত-পাত্ৰনী পক্ষা নদী বৈ আছে, এই নদীৰ পাৰতে ভগ্নীৰথ বজাই বহু দান-দক্ষিণা দি অসংখ্য যাগ-যজ্ঞ সম্পন্ন কৰিছিল। ১৪ ॥

হে কুকনন্দন যুধিষ্ঠিৰ, লোকমুখে শুনিবলৈ পাই, পূবফালে পাঞ্চাল দেশত উৎপলা নামে এখন ডাঙৰ বন আছে। সেই বনৰ মাজত পুতেকক লগত লৈ বিশ্বামিত্ৰ ঋষিয়ে যাগ-যজ্ঞ কৰিছিল। ১৫ ॥

সেই ঠাইতে বিশ্বামিত্ৰ ঋষিয়ে অলৌকিক ঐশ্বৰ্য্য লাভ কৰা দেখি পূজাপাদ পৰশুৰামে তেওঁৰ বংশৰ মাহাত্ম্য স্তুতি আকাৰে গাইছিল। ১৬ ॥

কাণ্যকুজ দেশত বিশ্বামিত্ৰই ইল্লম্বেৰে সৈতে সোমবস পান কৰিছিল। তাৰ ফলত তেওঁ নিজৰ জন্মগত ক্ৰিয় জাতিত্বপৰা মুক্ত হৈ “মই এজন ব্ৰাহ্মণ” বুলি প্ৰচাৰ কৰিছিল। ১৭ ॥

হে বীৰ, লোকমুখে শুনা যায়, গঙ্গা আৰু যমুনা নদী মিলন হোৱা ঠাই-ডোখৰ অতি উত্তম পুণ্যদায়ক। এই কাৰণে ঋষি-মুনিসকলে এই ঠাইত ব্ৰাহ্মণাদি কৰে। ১৮ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, পুৰণি কালত প্ৰজাপতি ব্ৰহ্মাই এই পুণ্য-তীৰ্থতে উৎকৃষ্ট যাগ কৰিছিল, অৰ্থাৎ পূৰ্ণাঙ্গ যাগ কৰিছিল। এই কাৰণে জগতত এই তীৰ্থ প্ৰয়াগ (প্ৰ+যাগ) নামে প্ৰসিদ্ধ হৈছে। ১৯ ॥

হে বাজেন্দ্ৰ, প্ৰয়াগতে অগস্ত্য মুনিৰ এখন আশ্ৰম আছে। নানা দিক-দিক-স্তৰপৰা বহু তপস্বী আৰু এই আশ্ৰম শোভিত কৰি থাকে দেখি এই আশ্ৰমক ভাগসাবণ্য বোলে। ২০ ॥

কথিত আছে, কালজৰ পৰ্বতৰ ওপৰত হিৰণ্য-বিন্দু নামে এখন ডাঙৰ তীৰ্থ আছে। সেই ঠাইতে অগস্ত্য পৰ্বততো আছে। পৰ্বতটো দেখাত ধুনীয়া, পবিত্ৰ, শ্ৰেষ্ঠ আৰু মঙ্গলদায়ক। ২১ ॥

হে কুকনন্দন, মহাত্মা ভাৰ্গৱ মুনিক মহেন্দ্ৰ নামে এটা পৰ্বত আছে। পুৰণি কালত প্ৰজাপতি ব্ৰহ্মাই স্বয়ং তাতে যাগ-যজ্ঞ কৰিছিল। ২২ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ বজা, যি মণিকৰ্ণিকাত পবিত্ৰ ভাগীৰথী-গঙ্গা প্ৰৱেশ কৰি পবিত্ৰ কৰি তুলিছে সেই ঠায়েই ব্ৰহ্মশালা নামে বিখ্যাত। ২৩ ॥

এই ব্ৰহ্মশালাত নিষ্পাপী যোগী ঋষিসকলে তপ-জপাদি কৰি থাকে। সেই ব্ৰহ্মশালা দৰ্শন কৰিলে মানুহ মাত্ৰেৰে পুণ্য হয়। ২৪ ॥

ব্ৰহ্মশালাৰ ওচৰতে মাতঙ্গ মুনিৰ কেদাৰ নামেৰে এখন বৰ ডাঙৰ আৰু দেখাত ধুনীয়া আশ্ৰম আছে। তাৰ ওচৰত নানাবিধ ফল-মূল, পবিত্ৰ পানীৰে পৰিপূৰ্ণ কুণ্ডোদ নামেৰে পৰ্বত এটাও আছে। ২৫ ॥

সেই পৰ্বততে পিত্ৰাহত আকুল হোৱা নিষধপতি নল বজাই পানী খাই লাভি লাভ কৰিছিল। সেই পৰ্বততে তপস্বীসকলৰ দ্বাৰা পৰিশোধিত পবিত্ৰ দেৱ-বন আছে। ২৬ ॥

হে মহাৰাজ, পূব দিশত থকা তীৰ্থ, নদী, পৰ্বত আৰু পুণ্যাশ্ৰমবোৰৰ কথা মই আপোনাৰ আগত যথাসাধ্য বৰ্ণনা কৰিলো। আন তিনিও দিশত থকা ভিন ভিন পুণ্য-তীৰ্থ, নদী, পৰ্বত আৰু পুণ্যাশ্ৰমবোৰৰ মাহাত্ম্য মোৰপৰা আপুনি গ্ৰহণ কৰক। ২৭—২৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত ধৌম্যৰ তীৰ্থ-মাহাত্ম্য বৰ্ণন : পূৰ্ব দিশ নামৰ সপ্তাশীতিতম অধ্যায়। ৮৭ ॥

॥ অধ্যায় ৮৮ ॥

॥ ধৌম্যৰ তীৰ্থ-মাহাত্ম্য-বৰ্ণন : দক্ষিণ দিশ ॥

ধৌম্যই ক'লে,—হে ভাৰত, দক্ষিণ তীৰ্থাদিৰ পুণ্য তীৰ্থবোৰ জ্ঞান অনুসাৰে মই আপোনাৰ আগত বহুলাই প্ৰকাশ কৰোঁ। আপুনি শুনক, ১ ॥

লোকমুখে শুনিছো, দক্ষিণফালে পবিত্ৰ গোদাৱৰী নদী বৈ আছে। সেই নদীৰ পাৰত বহুত উপবন আছে। সি প্ৰচুৰ জলপূৰ্ণ; যোগী-ঋষিসকলে তাত নিত্য স্নান-তৰ্পণাদি কৰে। ২ ॥

বেনা আৰু ভগীৰথী নামে দুখন নদী দক্ষিণফালে বৈ আছে। সেই নদীত স্নান কৰিলে মানুহৰ পাপ-ভয় লেশমাত্ৰও নাথাকে। নদী দুখনৰ দ্বয়ো পাৰ পত্ত-পক্ষীৰে আৰু যোগী-ঋষিসকলৰ আশ্ৰমেৰে শোভিত। ৩ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, দক্ষিণফালে বাজৰি নগৰ পৰ্যোক্ষী নামে এখনি নদী আছে। তাত প্ৰচুৰ পানী আছে। তাৰ পাছত বহু পুণ্য-তীৰ্থ আছে। ব্ৰাহ্মণসকলে তাত স্নান-তৰ্পণাদি কৰে। ৪ ॥

সেই নদীৰ পাৰতে মহা-যোগেশ্বৰ, সুকীৰ্ত্তি মাৰ্কণ্ডেয় মুনিয়ে পৃথিৱীৰ অধিপতি সেই নৃপ বজাৰ বংশাণুক্ৰমে গুণ-গাণ প্ৰচাৰ কৰিছিল। ৫ ॥

তুমা যায়, সেই বজা নুগই যজমান হৈ যজ্ঞ কৰাত ইজুই যয়ং আহি এই নদীৰ পাৰত সোমলতাৰ বস পান কৰি আনন্দ উপভোগ কৰিছিল। বায়ুশকলো নদীৰ পাৰলৈ আহি বজাৰপৰা বহু দান-দক্ষিণা লভি সন্তুষ্ট হৈছিল। ৬ ॥

পয়োক্ষীৰ ওচৰৰ উত্তম বাৰাহ তীৰ্থত যজ্ঞ কৰোঁতে পয়োক্ষী নদীৰ পানী উজ্জ্বল বা ভূতলস্থ নাইবা বায়ুৰ দ্বাৰা সঞ্চালিত হৈ যজমানৰ পাত পৰিলে তেওঁৰ আজন্ম সকলো পাপ নষ্ট হয়। ৭ ॥

সেই পয়োক্ষী নদীৰ ওচৰতে মহাদেৱে নিজে তেওঁৰ পৱিত্ৰ স্বৰ্গতকৈও উচ্চ শিঙা বান্ধেটো মাটিত পুতি ৰাখিছে; সেই শিঙাটো দৰ্শন কৰিলে মানুহমাজেটো শিৱপুৰলৈ যায়। ৮ ॥

এফালে পানীৰে পৰিপূৰ্ণ গজা প্ৰভৃতি নদী, আনফালে অকল পয়োক্ষী নদী — দুয়োপক্ষৰ তুলনাত পয়োক্ষী নদীত স্নান-তৰ্পণাদি কৰিলে সকলো পুণ্য-তীৰ্থতকৈ অধিক পুণ্য হয়। ৯ ॥

হে ভৱতঃশ্ৰেষ্ঠ, আকৌ বৰ্ণনাত্মক পৰ্ব্বতৰ ওপৰত ফল-মূলাদিৰে উপচি পৰা পুণ্য মাঠৰ-বন আৰু এডাল যুপ আছে। ১০ ॥

প্ৰৱেশীৰ উত্তৰ-ফালে মহা-তপস্বী কন্ব মুনিৰ পৱিত্ৰ আশ্ৰম। এই আশ্ৰমত নানা গছ-লতাটি বেৰি থকা সন্ন্যাসীসকলৰ প্ৰকাণ্ড হাবি এখন থকা বুলি শুনা যায়। ১১ ॥

হে বোপা, সেই অৰণ্যৰ ওচৰত শূৰ্পাৰক তীৰ্থত মহাত্মা জামদগ্নিৰ পামাণ-তীৰ্থ আৰু পুনশ্চজ্জা নামে দুখন গজ-বেদী আছে। ১২ ॥

হে কুন্তীপুত্ৰ ধৃষ্টিৰ, এই বেদীৰ ওচৰতে বহু আশ্ৰম থকা অশোক তীৰ্থ। পাণ্ড্য দেশত বাকণ তীৰ্থ আৰু অগস্ত্য তীৰ্থ আছে। ১৩ ॥

হে মহাৰাজ, পাণ্ড্য দেশতে পৱিত্ৰ কুমাৰী তীৰ্থসমূহ আছে। হে কুন্তীপুত্ৰ, ইয়াৰ পাছত তান্ত্ৰপৰ্ণী তীৰ্থৰ বিৱৰণ মহা কৰ্ত্ত। আপুনি মন দি শুনক। ১৪ ॥

হে ভৱত, য'ত আশ্ৰমত থাকি দেৱতাসকলে মোক্ষ ফল লাভৰ কাৰণে উগ্ৰ তপ কৰিছিল, তিনিও লোকেতে গোকৰ্ণ তীৰ্থ বুলি জনা জাত। ১৫ ॥

হে বোপা, গোকৰ্ণ হ্ৰদ পানীলোকে ঢুকি নোপোৱা, চোঁচা পানীৰে পৰিপূৰ্ণ, মনোৰম আৰু অতি পৱিত্ৰ। ১৬ ॥

সেই হ্ৰদৰ ওচৰতে দেৱসম পৰ্ব্বতৰ ওপৰত অগস্ত্য মুনিৰ শিষ্যসকলে এখন আশ্ৰম পাতি লৈছে। এই আশ্ৰম নানাবিধ গছ-লতা আৰু ফলমূলেৰে পৰিপূৰ্ণ। ১৭ ॥

তাৰ ওচৰতে সুন্দৰ মণিময় মজ্জলপ্ৰদ বৈদূৰ্য্য নামৰ পৰ্ব্বত আছে। সেই পৰ্ব্বতৰ ওপৰত অগস্ত্য মুনিৰ নিজা আশ্ৰম। তাত প্ৰচুৰ ফল-মূল আৰু পানী আছে। ১৮ ॥

হে নৰেশ্বৰ, এতিয়া সুৰাষ্ট্ৰ দেশত যিবোৰ পুণ্য দেৱ-মন্দিৰ, আশ্ৰম আৰু নানা হ্ৰদ, নদ নদী আছে, সেইবিলাকৰ কথাও মহা কৰ্ত্ত। ১৯ ॥

হে বৃথিষ্টিব, ব্ৰাহ্মণসকলে কয় যে এই সুৰাষ্ট্ৰ দেশত সাগৰৰ পাৰত চন্মসোন্তেদ আৰু দেৱগণ-সেৱিত প্ৰভাস তীৰ্থ আছে । ২০ ॥

তাৰ ওচৰতে তপস্বীসকলে তপস্যা কৰা শুভকৰ পিণ্ডাৰক তীৰ্থ । সেই তীৰ্থৰ ওচৰতে শীত্ৰে ফল দিওঁতা উজ্জয়ন্ত নামে এটা ডাঙৰ পৰ্ব্বত আছে । ২১ ॥

হে বৃথিষ্টিব, সেই উজ্জয়ন্ত পৰ্ব্বতৰ ওপৰত দেৱসিং-শ্ৰেষ্ঠ নামৰ মুনিয়ে তাহানি গোৱা সেই পুৰণি স্তুতিবোৰৰ কথা মই কওঁ, আগুনি জনক । ২২ ॥

সুৰাষ্ট্ৰ দেশত যি পৱিত্ৰ, অতি ওখ উজ্জয়ন্ত পৰ্ব্বতৰ কথা উল্লেখ কৰা হৈছে, তাত বহু পশু-পক্ষী বাস কৰে । তাৰ ওপৰত তপস্যা কৰি শৰীৰ সন্তাপিত কৰিলে স্বৰ্গত পুৰ্জিত হয় । ২৩ ॥

তাতেই পৱিত্ৰ দ্বাৰকাপুৰী । যি দ্বাৰকাত সনাতন মধুসূদন সাক্ষাৎ-ৰূপে জলি আছে । সেই সাক্ষাৎ দেৱতাই সনাতন ধৰ্ম্ম । ২৪ ॥

বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণ আৰু আত্মতত্ত্বদৰ্শী মহাপুৰুষসকলে এই মহাত্মা কৃষ্ণকে সনাতন ধৰ্ম্ম বুলি কয় । ২৫ ॥

পৱিত্ৰ বস্ত্ৰৰ ভিতৰত গোৱিন্দই পৰম পৱিত্ৰ, যাবতীয় পুণ্যৰ ভিতৰত গোৱিন্দই পৰম পুণ্য আৰু জালৰ ভিতৰত গোৱিন্দই আটাইতকৈ ভাল । এই ত্ৰিজগতত পুণ্ডৰীকাক কৃষ্ণ সনাতন শ্ৰেষ্ঠ দেৱতা । ২৬ ॥

এই মধুসূদন হৰি অবিনাশী, অথচ বিনাশশীল জীৱাত্মা-স্বৰূপ । সেই অচিন্ত্য পৰমেশ্বৰ মধুসূদন হৰি দ্বাৰকাতে বিৰাজিত হৈ থাকে । ২৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অষ্টমত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত ধোম্যৰ তীৰ্থ-ব্ৰাহ্মণ্য-বৰ্ণন : দক্ষিণ দিশ নামৰ অষ্টাশীতিতম অধ্যায় । ৮৮ ॥

॥ অধ্যায় ৮৯ ॥

॥ ধোম্যৰ তীৰ্থ-ব্ৰাহ্মণ্য-বৰ্ণন : পশ্চিম দিশ ॥

ধোম্যই ক'লে, হে ভৰত-নন্দন, পশ্চিমফালৰ আনৰ্ভ বাজ্যৰ ভিতৰত যিবোৰ পুণ্য জনপদ, পৱিত্ৰ স্থান আছে, আপোনাৰ আগত মই তাৰ বৰ্ণনা দিওঁ, ১ ॥

হে ভাৰত, পশ্চিমফালে পশ্চিম-বাহিনী নৰ্ম্মদা নামে এখন পুণ্য-সলিলা নদী আছে । এই নদীৰ দুয়োপাৰে প্ৰিয়ঙ্গু, জাম পত্ৰ আৰু বেত-লতাই ফোঁতা কৰি আছে । ২ ॥

হে কৃষ্ণশ্ৰেষ্ঠ, ত্ৰিজগতত যিবোৰ পুণ্য তীৰ্থ, পুণ্য মন্দিৰ, নদী, বন আৰু পৰ্ব্বত আছে, অৰ্থাৎ তাত থকা নব-নাৰী, জীৱ-জন্তু, ব্ৰহ্মাৰে সৈতে দেৱ-দেৱতা আৰু

মহা মহা সিদ্ধ-মুনিসকল আছে। এই আটাইবিলাকে নৰ্মদা নদীৰ পৱিত্ৰ জলত তীৰ্থ-স্নান কৰিবলৈ আছে। ৩-৪ ॥

সেই নৰ্মদাৰ পাৰত শিখৰা মুনিৰ এখন আশ্ৰম আছে। এই আশ্ৰমতে নব-বাহন কুবেৰৰ জন্ম হৈছিল। ৫ ॥

তাৰ ওচৰতে বৈদুৰ্য্য-শিখৰ নামে এটা পুণ্যময় ডাঙৰ পৰ্বত আছে। সেই পৰ্বতত থকা গছবোৰত সদায় ফুল-ফল থাকে আৰু তাৰ পাতবোৰ সদায় সেউজীয়া। ৬ ॥

হে মহাৰাজ, পৰ্বতৰ টিঙৰ ওপৰত এটা পুখুৰী আছে। সেট পুখুৰীত পদ্ম ফুল ফুলি থাকে। দেৱতা-গন্ধৰ্বসকলে তালৈ স্নান আৰু প্ৰণাম কৰে। স্বৰ্গ-তুল্য সেই পৰ্বতটোলৈ দেৱমুনিসকলে সদায় সাতায়াত কৰে। পৰ্বতৰ চাৰিওপিনে বহুত আচৰিত ধৰণৰ বস্তু থকা গম পোৱা যায়। ৭-৮ ॥

হে শত্ৰু-নগৰ-বিজয়ী মহাৰাজ, সেই পৰ্বতৰ ওপৰত ৰাজৰ্ষি বিশ্বামিত্ৰৰ বিশ্বামিত্ৰা নামে এখন পৱিত্ৰ নদী আছে। সেই নদীত বহুত হ্ৰদ আৰু তীৰ্থ আছে। ৯ ॥

সেই নদীৰ পাৰতে সাধু-সমাজৰ মাজত নহুৰ ৰজাৰ পুতেক যযাতি শাপদ্ৰষ্ট হৈ পতিত হৈছিল আৰু তেওঁ সনাতন-লোক আৰু ধৰ্ম লাভ কৰিছিল। ১০ ॥

লোক সমাজৰপৰা জনা যায়, বিশ্বামিত্ৰা নদীৰ পাৰতে এটা পুণ্য হ্ৰদ, মৈনাক পৰ্বত, ফলে-ফুলে উপচি থকা অসিত নামে এটা পৰ্বত, কঙ্কসেনৰ পুণ্যাশ্ৰম আৰু চ্যবন মুনিৰ প্ৰসিদ্ধ আশ্ৰম আছে। ১১-১২ ॥

হে মহাৰাজ, সেইবোৰ পুণ্য আশ্ৰমত মানুহে সাধাৰণ কষ্টসাধ্য তপস্যাৰ দ্বাৰায়ো মনৰ কামনা পূৰণ কৰিব পাৰে। তাতে তত্ত্বদৰ্শী ঋষিসকলৰ জাহ্নমাৰ্গ আশ্ৰম আছে। ১৩ ॥

হে পৰম-সংযমী ৰজা, সেই আশ্ৰম পশু-পক্ষীৰে পূৰ্ণ, আৰু তপস্বীসকলৰ বাসস্থান পুণ্যতমা কেতুমালা (জম্বুদ্বীপৰ ন-ভাগৰ এভাগৰ নাম) গঙ্গাদ্বাৰ আৰু ব্ৰাহ্মপুন্ড্ৰই বসতি কৰা সৈন্ধৱাৰণ্য ইয়াতেই। ১৪-১৫ ॥

ইয়াতেই পুষ্কৰ নামৰ পুণ্য ব্ৰহ্ম-সৰোবৰ আছে আৰু বাণপ্ৰস্থী সিদ্ধ ঋষিসকলৰ আশ্ৰম আছে। ১৬ ॥

হে সূৰ্য্যভিষেক কৰকৰ, এই পুষ্কৰ ক্ষেত্ৰত বাস কৰিবলৈ স্বয়ং প্ৰজাপতি ব্ৰহ্মাই এই গাথা গাইছিল। ১৭ ॥

পুষ্কৰলৈ যাওঁ বুলি মনেৰে ইচ্ছা কৰা মনীষীসকলৰো পাপৰাশি এই পুষ্কৰ তীৰ্থই সমূলে বিনাশ কৰে। শেষত তেওঁ স্বৰ্গত আনন্দমনে বাস কৰে। ১৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ যাত্ৰা-পৰ্বত ধোম্যৰ তীৰ্থ-মাহাত্ম্য-বৰ্ণন : পশ্চিম দিশ নামৰ ঊননৱতিতম অধ্যায়। ৮৯ ॥

॥ অধ্যায় ৯০ ॥

॥ ধৌম্যৰ তীৰ্থ-মাহাত্ম্য-বৰ্ণন : উত্তৰ দিশ ॥

হে ৰাজজ্যেষ্ঠ, এতিয়া উত্তৰ দিশৰ পুণ্য-তীৰ্থ আৰু দেৱ-মন্দিৰৰ বিৱৰণ আপোনাৰ আগত কওঁ। মন দি শুনক। কথা গ্ৰহণ কৰাৰ লগে লগে আপোনাৰ শুভ জ্ঞান বাঢ়ে। ১-২ ॥

হে পাণ্ডৱ, উত্তৰফালে সু-পুণ্যৱতী সৰস্বতী হ্ৰদ আৰু তীৰ্থযুক্তা মহাৰেগৱতী সমুদ্ৰগামিনী যমুনা নদী আছে। ৩ ॥

তাতে প্ৰক্ষাৰতৰণ নামে পুণ্যতৰ শুভ তীৰ্থ আছে, য'ত বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণসকলে যজ্ঞ কৰি অৱতৃপ্ত জ্ঞান কৰে। ৪ ॥

তাৰ ওচৰতে এঠাইত যজ্ঞৰ পুণ্ডৰীক সহদেৱে বৰ বহল আৰু ডাঙৰ দীঘল, যজ্ঞ-গৃহ সাজি লৈ বহু যোগী ঋষিৰে সৈতে যাগ-যজ্ঞ কৰিছিল। সেইখিনি ঠাই এতিয়াও অগ্নিশিৰ মহাতীৰ্থ বুলি বিখ্যাত। ৫ ॥

অগ্নিশিৰ তীৰ্থৰ মাহাত্ম্য বচাবৰ বাবে দেৱৰাজ ইজুই গোৱা গাথা আজি-কালিও ব্ৰাহ্মণসকলৰ মুখে মুখে প্ৰচলিত হৈ আছে। ৬ ॥

হে কুৰুজ্যেষ্ঠ, যমুনা নদীৰ পাৰত সহদেৱে বহুবিধ অগ্নি স্থাপন কৰি যজ্ঞত আহুতি দি লক্ষ মুদ্ৰা দান কৰিছিল। ৭ ॥

আকৌ যমুনাৰ পাৰত মহা যশস্যশালী চক্ৰৱৰ্তী প্ৰাচীন ভৱত ৰজাই এল আঠ-চল্লিশটা অশ্বমেধ যজ্ঞ কৰিছিল। ৮ ॥

হে বোপা, আগতে শুনিছে যে শৰভঙ্গ মুনিয়ে ব্ৰাহ্মণসকলৰ মনৰ কামনা পূৰ্ণ কৰিছিল। সেই মুনিয়ে প্ৰসিদ্ধ মহাপুণ্যাশ্ৰম আছে। ৯ ॥

হে ৰজা যুধিষ্ঠিৰ, পুৰণি কালত বালগিৰ্য্য মুনিসকলে যি সৰস্বতী নদীৰ পাৰত উপস্থিত হৈ অৰ্চনা, বন্দনাৰ দ্বাৰা সৰস্বতীৰ উপাসনা কৰিছিল, সদায় সাধুসকলে পূজা কৰা সৰস্বতী নদী সেইফালে আছে। ১০ ॥

হে মানৱজ্যেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰ, সেই উত্তৰফালে দুৰৱতী নামে এখন পবিত্ৰ নদী অন-বৰত বৈ আছে। সেই নদীৰ ওচৰতে অসীম যশস্যশালী, মহাভৈৰৱী, সুব্ৰত ৰাজৰ্ষিৰ ন্যগ্ৰোধাখ্য, পুণ্যাখ্য, পঞ্চাল্য, দাল্ভ্যঘোষ আৰু দাল্ভ্য নামে পঁচখন পুণ্যাশ্ৰম ত্ৰিজগতত জনাজাত হৈ আছিল। ১১-১৩ ॥

শুনিবলৈ পাওঁ, দুৰৱতী নদীৰ ওচৰতে নব-নাৰায়ণ নামে দুজন কৃষ্ণ-বৰ্ণ অথচ

অবর্ণ (অৰ্ঘ্যং গুণত্ৰয়বহিত) ঋষিয়ে পুণ্যবৰ্জক ডাঙৰ যজ্ঞ এটা কৰিছিল। তেওঁ-
লোক বেদজ্ঞ, বেদাধ্যাপক আৰু বৈদিক ক্ৰিয়ানুষ্ঠানকাৰী আছিল। ১৪ ॥

বহুদিন আগতে বৰুণদেৱতাবে সৈতে ইন্দ্ৰাদি দেৱতাসকলে লগ লাগি বিশাখ-
যুপত তপস্যা কৰিছিল। সেই দিনবেপৰা বিশাখ-যুপ নামৰ তীৰ্থৰ প্ৰচাৰ হৈ
আছে। ১৫ ॥

সেই তীৰ্থৰ ওচৰতে পল্যাশক তীৰ্থ। সেই তীৰ্থত সূৰ্যশৰ্মী, পূজনীয়, প্ৰত্ন-
পাদ জমদগ্নি ঋষিয়ে যজ্ঞ কৰিছিল। ১৬ ॥

সেই তীৰ্থত শ্ৰেষ্ঠ নদীবিলাকে নিজ নিজ পানীৰে জমদগ্নি মুনিক আঙুৰি
ধৰি স্বয়ং সেৱা কৰিছিল। ১৭ ॥

হে মহাৰাজ, আকৌ ইয়াতে বিশ্বাসসূত্ৰে মহাত্মা জমদগ্নি মুনিৰ যজ্ঞ দেখি নিজে
এই শ্লোক ফাকি গাইছিল, ১৮ ॥

মহাত্মা জমদগ্নি মুনিয়ে দেৱতাৰ উদ্দেশ্যে যজ্ঞ কৰি থাকোঁতে চাৰিওফালৰ
নদীবিলাকে মুনিৰ ওচৰত মধুৰ দ্বাৰা ব্ৰাহ্মণ্যকলৰ তৰ্পণ কৰাইছিল। ১৯ ॥

উত্তৰফালে আকৌ আন আন পৰ্বততকৈ ডাঙৰ-দীঘল ওখ পৰ্বত এটা আছে।
সেই পৰ্বতত সদায় গন্ধৰ্ব, যক্ষ, বাহুস আৰু অপ্সৰাবিলাক বিচৰণ কৰে, কিৰাত-
কিল্লৰবিলাক বাস কৰে। ২০ ॥

সেই পৰ্বত (হিমাশয়) বেগেৰে ভেদ কৰি গঙ্গা নদী বাহিৰ হৈছিল। সেই
ঠাইখিনি ব্ৰহ্মৰ্ষিসকলৰ দ্বাৰা সেৱিত গঙ্গাদ্বাৰ নামে জনাজাত। ২১ ॥

হে কোবৰ, সনৎকুমাৰ মুনিয়ে কনখলকে পুণ্যজনক বুলি কয়। পদুম নামে
আৰু এটা পৰ্বত আছে, তাতেই পদুমবোৰৰ জন্ম হৈছিল। ২২ ॥

হে মহাৰাজ, ভৃগু মুনিয়ে এই পৰ্বতৰ ওপৰত বিশাল আশ্ৰম পাতি তপ
কৰিছিল আৰু মহা মহা ঋষি-মুনিসকলৰ বসতি সেই আশ্ৰমৰ নাম ভৃগুভূজ। ২৩ ॥

ভূত, ভৱিষ্যত আৰু বৰ্ত্তমান তিনিও কালতে বিদ্যমান, পৱিত্ৰ বিশালা নামে
এজোপা বগৰী গছৰ তলত সেই মহা যশস্বী নাৰায়ণৰ এখন পুণ্যাশ্ৰম আছে। এই-
খনেই ত্ৰৈলোক্যা-বিদিত বদৰিকাশ্ৰম। ২৪ ॥

বিশালা বগৰীজোপাৰ ওচৰেদি পৱিত্ৰ গঙ্গা নদী এতিয়াও বৈ আছে। সেই
গঙ্গাৰ পানীৰ এভাগ তপত, আনভাগ চোঁচ। নদীৰ বাহিৰিলাক সোণৰ নিচিনাকৈ
জ্বলি আছে। ২৫ ॥

মহা ভেজুৰী ঋষি-মুনি আৰু দেৱতাসকলে বদৰিকাশ্ৰমত জ্বলি থকা মহাপ্ৰভু
নাৰায়ণ দেৱক সন্ধ্যা পাট মমত্কাৰ কৰে। ২৬ ॥

এই বদৰিকাশ্ৰমত পৰমাত্মা, সনাতন নাৰায়ণ পদুম আৱিৰ্ভূত হোৱা বাবে সমগ্ৰ
বিশ্ব আৰু সকলো তীৰ্থ-স্থান আৰু মঠ-মন্দিৰ ইয়াতেই মিলিত হৈ আছে। ২৭ ॥

তেওঁ পুণ্যময়, তেওঁ পৰম ব্ৰহ্ম, তেওঁ তীৰ্থ, তেওঁ ভূপোবন, জ্যেষ্ঠ, পৰম দেৱতা,

প্ৰাণীসকলৰ পৰমেশ্বৰ, তেওঁ নিত্য, পৰম আশ্ৰয় আৰু পৰম পদ । শাস্ত্ৰজ্ঞ পণ্ডিতসকলে নাৰায়ণ দেৱক এই বুলি ঠিৰাং কৰি ভৱ-বন্ধনৰপৰা মুক্ত হৈ যায় । ২৯-৩০ ॥

আদি-পুৰুষ, মহাযোগী নাৰায়ণ যি ঠাইত আছে সেই ঠাইতে দেৱৰ্ষি, সিদ্ধ-মুনি যোগী-ঋষিসকল থাকে । ৩১ ॥

হে পৃথিৱীপতি মহাৰাজ, সকলো পুণ্যৰে মূল হৈছে এই তীৰ্থ । ইয়াত আপোনাৰ কোনো সংশয় থাকিব নালাগে । পৃথিৱীৰ পুণ্য তীৰ্থ, দেৱ-দেৱীৰ মন্দিৰ, আন আন আশ্ৰমাদিৰ কথা মই ব্যাখ্যা কৰিলো; এই তীৰ্থবোৰত মহা মহা অষ্টবসু, সাধ্য, দেৱতা, আদিত্য, বায়ু, অশ্বিনীকুমাৰ আৰু দেৱভুল্য ঋষিসকলে সদায় আহাৰ-বিহাৰ কৰি থাকে । ৩২-৩৪ ॥

হে কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ, শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণসকলক আগত লৈ ভাগ্যবান ভায়েক-সকলেৰে সৈতে আপুনি সোনকালে এই তপোবন আৰু তীৰ্থস্থানত বিচৰণ কৰি উৎকণ্ঠা দূৰ কৰিব । ৩৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্ব্বত ধৌম্যৰ তীৰ্থ-মাহাত্ম্য-বৰ্ণন :
উক্তৰ দিশ নামৰ নৱতিতম অধ্যায় । ৯০ ॥

॥ অধ্যায় ৯১ ॥

॥ যুধিষ্ঠিৰৰ লগত লোমশ মুনিৰ সাক্ষাৎ ॥

বৈশম্পায়ন মুনিয়ে ক'লে,—হে কোধৰ-পুত্ৰ মহাৰাজ জন্মেজয়, ধৌম্যই তীৰ্থাদিৰ মাহাত্ম্য এইদৰে কোৱাৰ পিছত সেই মহা তেজস্বী লোমশ মুনি যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল । ১ ॥

স্বৰ্গত দেৱতাসকল যিদৰে নম্ৰভাৱে ইন্দ্ৰৰ ওচৰলৈ যায়, তেনেকৈ ভায়েকহঁতেৰে সৈতে অগ্ৰজ যুধিষ্ঠিৰ বজা ব্ৰাহ্মণসকলক আগত লৈ মহাভাগ লোমশ মুনিৰ ওচৰলৈ গ'ল । ২ ॥

ধৰ্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে লোমশ মুনিক যথোচিত অতিথি-সংকাৰ কৰি ইয়ালৈ অহাৰ কাৰণ আৰু চাৰিওপিনে ঘূৰি ফুৰাৰ প্ৰয়োজন সুধিলে । ৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰে এনে প্ৰশ্ন কৰাত মহা তেজস্বী সেই মুনিবৰে বৰ সুখ পালে, আৰু পাণ্ডৱসকলক আনন্দ দিবলৈ বুলি মৃদু সুবত ক'লে, ৪ ॥

হে কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ, মই কোনো উদ্দেশ্য নোহোৱাকৈয়ে পৃথিৱীৰ চাৰিওফালে ঘূৰি ফুৰি স্বৰ্গলৈ গলো । তাত দেৱৰাজ ইন্দ্ৰক দেখিলো । ৫ ॥

আপোনাৰ তৃতীয় ভায়েক মহাবীৰ অৰ্জুনকো দেখিলো। হে পুৰুষাৰ্জেষ্ঠ, স্বৰ্গত ইন্দ্ৰৰ অৰ্জ্ঞ আসনত অৰ্জুনক বহি থকা দেখি মই বৰ আচৰিত হওঁ। সেই সময়তে দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই মোক দেখা পাই ক'লে, হে মুনিবৰ, আপুনি পাণ্ডু-পুত্ৰসকলৰ ওচৰলৈ যাওক। ৬-৭ ॥

সেয়ে মই ইন্দ্ৰ আৰু অৰ্জুনৰ কথাষাতে আপোনাক ভায়েকহঁতেৰে সৈতে দেখা-সাক্ষাৎ কৰিবৰ বাবে ইয়ালৈ আহিলো। বোপা পাণ্ডু-পুত্ৰ, মই আপোনাক অতি শুভ বাতৰি দিওঁ। হে মহাৰাজ, ঋষিসকল আৰু দ্ৰৌপদীৰে সৈতে আপুনি সুস্থ-ভাৱে মোৰ কথা শুনক। ৮-৯ ॥

হে ভৰতৰ্জেষ্ঠ মহাৰাজ, আপুনি অৰ্জুনক যি অস্ত্ৰ লাভ কৰিবলৈ পঠাইছিল অৰ্জুনে সেই অমোঘ অস্ত্ৰ পাণ্ডপত কদ্বৰপৰা লাভ কৰিছে। ১০ ॥

সমুদ্ৰ-মন্থনত অমৃতৰপৰা সেই অস্ত্ৰ বাহিৰ হৈছে। এই অস্ত্ৰক ব্ৰহ্মশিৰ বোলে। তপস্যাৰ বলতে পশুপতি কদ্বৰ ওচৰলৈ আহিল। সেই অস্ত্ৰ অৰ্জুনে লাভ কৰিলে। ১১ ॥

মন্ত্ৰ পুত্ৰ কৰি নিক্ষেপ কৰি ওভতাই অনা, নিৰপৰাধীক দক্ষ কৰি প্ৰায়শ্চিত্ত হোৱা আৰু অস্ত্ৰাঘাতত হুংখ পোৱাৰ প্ৰতিকাৰ কৰা আদিৰ উপায়েৰে সৈতে সেই বজ্জতুলা, বোজ্জ-অস্ত্ৰ আৰু দণ্ডাদি আন অস্ত্ৰ অৰ্জুনে লাভ কৰিছে। ১২ ॥

হে পাৰ্থ, যম, কুব্জ, বকুল আৰু ইন্দ্ৰৰপৰা অতুলনীয় পৰাক্ৰমী অৰ্জুনে দিব্য অস্ত্ৰসমূহ লাভ কৰিছে। ১৩ ॥

বিশ্বাবসুৰ পুত্ৰক চিত্ৰসেনৰপৰা গীত, নৃত্য, সাম, গান আৰু বাদ্য অনুক্ৰমে নিয়মানুসাৰে শিকিছে। ১৪ ॥

আপোনাৰ ভ্ৰাতৃ ভীমৰ ভায়েক অৰ্জুন এইদৰে অস্ত্ৰ-বিদ্যাত পাৰ্গত হৈ গন্ধৰ্ব'-বিদ্যা লাভি সুখেৰে স্বৰ্গত আছে। ১৫ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই মোক যি কাৰণে আপোনাৰ ওচৰত এই কথা-খিনি কবলৈ কৈছে, সেই কথা মই ভাঙি পাতি কওঁ। আপুনি মোৰ কথাটো কণ দিয়ক। ১৬ ॥

হে দ্বিজোত্তম মুনিবৰ, আপুনি মৰ্ত্যলোকলৈ যাব নিশ্চয়। তালৈ গৈ মোৰ কথাষাতে যুধিষ্ঠিৰক এইদৰে কব, ১৭ ॥

অস্ত্ৰ-বিদ্যাত পাৰ্গত আপোনাৰ সহোদৰ ভাই অৰ্জুন স্বৰ্গত দেৱতাসকলে সাধিব নোৱৰা মহৎ অসাধ্য কাম সাধন কৰি অতি সোনকালে ইয়ালৈ ঘূৰি আহিব। ১৮ ॥

ভায়েকহঁতেৰে সৈতে আপুনিও তপস্যা কৰক। তপস্যাতকৈ উৎকৃষ্ট বস্তু জগতত একো নাই। এই তপস্যাৰ দ্বাৰা মহৎ ফল লাভ হয়। ১৯ ॥

হে ভৰতৰ্জেষ্ঠ, মই কৰ্ণক ভালদৰে জানো; কৰ্ণ মহাবীৰ, কৰ্ণ সভাবাদী, মহা-উৎসাহী, মহা-শক্তিশালী, মহাসমৰত অধিতীয় বীৰ আৰু বুদ্ধ-বিশাবদ, মহা-ধনুৰ্দ্ধব,

মহাত্মা প্ৰয়োগত কুশল, উজ্জ্বল কান্তিমান, কাৰ্ত্তিকসদৃশ, সূৰ্য্যৰ পুত্ৰ, হৃষ্ট-পুষ্ট, মহা-
বলী আৰু প্ৰভাস-সম্পন্ন কৰ্ণক মই জানো। সেইদৰে অৰ্জুনকো জানো; অৰ্জুন
উন্নতবুদ্ধ, স্বভাৱতে অসীম শক্তিশালী। কৰ্ণ অৰ্জুনৰ যোদ্ধা ভাগৰ এভাগৰো যোগ্য
নহয়। ২০-২২ ॥

হে শত্ৰুবিজয়ী মহাৰাজ, আপোনাৰ সেই মহাবীৰ কৰ্ণলৈ যি মহা ভয়, সেই
ভয়ো অৰ্জুন আপোনাৰ ওচৰ পালেহি তৎক্ষণাৎ মই নিবাৰণ কৰিম। ২৩ ॥

হে বীৰপুৰুষ, এই তীৰ্থ-যাত্ৰাৰ উদ্দেশ্যে আপোনাৰ যে প্ৰবল মানসিক চিন্তা
হৈছে, সেই চিন্তা মতৰ্থি লোমশ মুনিৰে আপোনাৰ আগত বিশদ ব্যাখ্যাৰে দূৰ
কৰিব, ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই। ২৪ ॥

হে ভাৰত, তীৰ্থবিলাকত তপ কৰিলে যি ফল হয়, সেই সকলো কথা
এই ব্ৰহ্মৰ্ষি লোমশে আপোনাক ভাঙি-পাতি বুজাই দিব। তেওঁৰ কথা আপুনি
অবিশ্বাস নকৰিব। ২৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত যুধিষ্ঠিৰৰ লগত লোমশ মুনিৰ
সাক্ষাৎ নামৰ একনবতিতম অধ্যায়। ৯১ ॥

॥ অধ্যায় ৯২ ॥

॥ যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰতি লোমশ মুনিৰ তীৰ্থযাত্ৰা-সংক্ৰান্ত উপদেশ ॥

লোমশ মুনিৰে ক'লে, যুধিষ্ঠিৰ, স্বৰ্গত অৰ্জুনে মোক লগ পাই কৈছে—
মোৰ দাদা যুধিষ্ঠিৰক ধৰ্ম্মসংকত শুভ-সম্পদৰ ভাগী কৰক, ১ ॥

হে তপোধন, আপুনি শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম্ম আৰু তপ-জপাদি ভালকৈ জানে। ভাগ্যবান
ৰজাসকলৰ সনাতন ৰাজকীয় ধৰ্ম্মও জানে, ২ ॥

আপুনি লোক-পাৱনী পৰম তীৰ্থ-ধৰ্ম্মৰ কথাও জানে। গতিকে মোৰ অনুৰোধ,
আপুনি পাণ্ডৱসকলক তীৰ্থ পৰ্য্যটন কৰাই তীৰ্থভাত পুণ্য ফলত লিপ্ত কৰা-
ওক, ৩ ॥

ৰজা যুধিষ্ঠিৰে মাতে তীৰ্থলৈ গৈ গো-দান কৰিব পাৰে, তাৰ বাবে আপুনি
অশেষ যত্ন কৰিব।—অৰ্জুনে এই বাৰ্ত্তা আপোনাক দিবলৈ মোক কৈছে, ৪ ॥

আপুনি তেওঁক দুৰ্গম সঙ্কটপূৰ্ণ স্থানত ৰক্ষা কৰিব; আপুনি ৰক্ষা কৰিলেই
যুধিষ্ঠিৰ ৰজাই নিশ্চয় তীৰ্থলৈ গৈ পুণ্য সঞ্চয় কৰিব, ৫ ॥

দধীচি মুনিয়ে ইন্দ্ৰক আৰু অজিৰা মুনিয়ে সূৰ্য্যক যেনেকৈ নানা বিপদৰপৰা বন্ধা কৰিছিল, তেনেকৈ হে দ্বিজোত্তম, আপুনিও পাণ্ডৱসকলক বান্ধসৰপৰা সৰ্ব্বতোভাৱে বন্ধা কৰিব, ৬ ॥

আপুনি সহায়ত থাকিলে পৰ্ব্বত-প্ৰমাণ অসংখ্য বান্ধস, পিশাচো যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰ চাপিব নোৱাৰে। ৭ ॥

ইন্দ্ৰৰ কথাষাতে আৰু অৰ্জুনৰ আদেশ অনুসৰি আপোনাক বান্ধসাৰিৰ ভয়ৰপৰা বন্ধা কৰি আপোনাৰ লগত তীৰ্থ-যাত্ৰা কৰিম। ৮ ॥

হে কুকনন্দন, আগতে মই চুৰাৰো তীৰ্থলৈ গৈছো। এই তৃতীয়বাৰ আকো আপোনাৰ লগত সেই তীৰ্থলৈ যাম বুলি ভাবিছো। ৯ ॥

হে মহাবাজ যুধিষ্ঠিৰ, পুণ্যাশালী ৰাজহিসকলে আৰু মনু প্ৰভৃতিয়েও ভয় নিবাৰণী তীৰ্থ-যাত্ৰা কৰিছিল। ১০ ॥

হে কুকনন্দন, কপটপ্ৰকৃতি, অশুভচিহ্ন, ভজানী, পাপী আৰু কুটিল মানুহে তীৰ্থ-স্থান নকৰে। ১১ ॥

আপোনাৰ কিন্তু সদায় ধৰ্ম্মত মতি, আপুনি ধৰ্ম্মজ্ঞ, সত্যনিষ্ঠ, আপুনি সম্পূৰ্ণ-ভাৱে সকলো বন্ধনৰপৰা মুক্ত হব পাৰিব। ১২ ॥

হে পাণ্ডৱ, আপুনি আগৰ দিনত উগীৰথ বজা, গয়াদি ৰাজবৃন্দ আৰু যযাতি বজ্জা সকলো লোকৰে যেনে সন্মানী আছিল, আপুনিও তেনে সকলো লোকৰে মাজত সন্মানী হব। ইয়াত কোনো ভুল নাই। ১৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে,—স্বয়ং দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই মোৰ কাৰণে চিন্তা কৰিছে। তাতকৈনো মোৰ অধিক হৰ্ষ কি হব পাৰে! সেই হৰ্ষতে বিভোৰ হৈ পদ্বীৰ্জ্ঞ কথাত কোনো উত্তৰ ভাবি পোৱা নাই। ১৪ ॥

যিজন লোকৰ আপোনাৰ লগত দেখা-সাক্ষাৎ হ'ল, যিজনৰ ভাতৃ হৈছে মহাবীৰ অৰ্জুন আৰু যিজনৰ হিতাহিত, জয়-পৰাজয়, স্বয়ং ইন্দ্ৰয়ো ভাবে, সেইজন লোকতকৈ কোন ডাঙৰ হব পাৰে! ১৫ ॥

তীৰ্থ-দৰ্শনৰ প্ৰতি আপুনি মোক যিভাৱে কৈছে, ধোম্যৰ কথাষাতে মোৰ এই বুদ্ধি আগতে উদয় হৈছিল। ১৬ ॥

হে গুৰুদেৱ, আপুনি তীৰ্থ-দৰ্শন কৰিবলৈ যেতিয়া যাৰ লাগে বুলি ভাবে, আপুনি কব, আমি তৎক্ষণাৎ ওলাই যাম। মই এই কথা স্থিৰ কৰিছো। ১৭ ॥

বৈশম্পায়ন মুনিয়ে ক'লে, তীৰ্থ-যাত্ৰালৈ সাজু হোৱা যুধিষ্ঠিৰক লোমশ মুনিয়ে ক'লে, হে মহাবাজ, আপুনি নিচেই কম সজী লগত লব। কাৰণ তীৰ্থত সজী কম হলেহে ইচ্ছামুসৰি দৰ্শনাদি কৰিব পাৰি। ১৮ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, মোৰ লগত অহা লোকসকলৰ ভিতৰত যিসকল ডিঙাৰী, বায়ুণ আৰু যতি সন্তাসীয়ে ভোক-পিয়াহ, পথজন্মৰ কষ্ট আৰু জ্বাৰ, পীড়া সহিব নোৱাৰে তেওঁলোক ইয়াৰপৰা ঘূৰি যোৱা উচিত। ১৯ ॥

যিসকল বায়ুণে মিষ্টান্ন ভাল পায়, ভাত-আঞ্জা, লেহা, পেয় আৰু মঙহ আদি নানাতৰহৰ খাদ্য খায় তেওঁলোক ইয়াৰপৰাই ঘৃণি যোৱা উচিত । ২০ ॥

যিবিলাকে ৰাঙ্কনি নহলে চলিব নোৱাৰে আৰু মই যিসকলক উপযুক্ত ভোজন আৰু মাহেকীয়া বেতন দি বেলেগভাৱে ৰাখিছো, তেওঁলোকো ঘৃণি যোৱা উচিত হব । ২১ ॥

যিসকল পূৰ্ববাসী প্ৰজা ভক্তিৰশতঃ মোৰ অনুগামী হৈছে তেওঁলোক মহা ৰাজ ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ ওচৰলৈ যাওক । ২২ ॥

যাবি যি উপযুক্ত বেতন তেৱেঁই যথাসময়ত দিব ; যদি ৰজা ধৃতৰাষ্ট্ৰই নিদিয়, তেতিয়াহলে আমাৰ মঙ্গলাকাজীকী ক্ৰুপদ ৰজাট আপোনালোকক দিব । ২৩-২৪ ॥

বৈশম্পায়ন মুনিয়ে ক'লে, ইয়াৰ পিছত গভীৰ দুখত অধীৰ হৈ অনেক প্ৰজা, ব্ৰাহ্মণ আৰু যতি সন্তাসী হস্তিনা নগৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ২৫ ॥

যুধিষ্ঠিৰৰ সঞ্চল-ভক্তিৰ মুগ্ধ হৈ অস্থিকাৰ পুত্ৰ ৰজা ধৃতৰাষ্ট্ৰই তেওঁলোকক গ্ৰহণ কৰিলে আৰু নিয়মানুসাৰে ধন-সোণ দি সন্তোষ কৰিলে । ২৬ ॥

কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ ৰজা নিচেই কম বায়ুণ আৰু লোমশ মুনিয়ে সৈতে আনন্দ-মনে কাম্য বনত তিনি ৰাতি ৰাস কৰিলে । ২৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰতি লোমশ মুনিয়ে তীৰ্থযাত্ৰা সংক্ৰান্ত উপদেশ নামৰ দিনৱৰ্ত্তিতম অধ্যায় । ৯২ ॥

॥ অধ্যায় ৯৩ ॥

॥ যুধিষ্ঠিৰৰ তীৰ্থ-যাত্ৰা উদ্যোগ ॥

বৈশম্পায়ন মুনিয়ে ৰজাক ক'লে, হে মহাৰাজ, বনবাসী ব্ৰাহ্মণসকলে তীৰ্থ-যাত্ৰালৈ যো-জা কৰা যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰলৈ গৈ এই কথা ক'লে, ১ ॥

হে মহাৰাজ, মহাত্মা লোমশ মুনিয়ে সৈতে ভায়েকসকলক গত লৈ আপুনি তীৰ্থলৈ যাব । ২ ॥

কিন্তু হে পাণ্ডৱ, আমাকো তীৰ্থলৈ লৈ যাওক, যিহেতুকে আপুনি নহলে আমি সেই পুণ্য তীৰ্থলৈ যাব নোৱাৰে । ৩ ॥

হে মানৱজ্যেষ্ঠ, বনৰ মাজত হিংস্ৰ জন্তুৰে ভৰি থকা দুৰ্গম, সঙ্কটপূৰ্ণ তীৰ্থবোৰলৈ কম সংখ্যক মানুহ যাব নোৱাৰে । ৪ ॥

আপোনাৰ ভায়েকসকল মহা ধনুৰ্দ্ধৰ বীৰ । আপোনালোকৰ দ্বাৰা ৰক্ষিত হলে আমিও যাব পাৰে । ৫ ॥

হে ভূপাল, হে নবগতি, আপোনাৰ অনুগ্রহত তীৰ্থ আৰু বনৰ সুখ-ফল পোৱাৰ কাৰণে আমি ইচ্ছা কৰিছোঁ। ৬ ॥

হে মহাবাহু, আপোনাৰ শক্তিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি শুদ্ধাচাৰী আমি তীৰ্থ-দৰ্শন আৰু তীৰ্থ-জ্ঞান কৰি নিষ্পাপ হ'ব পাৰোঁ। যেন। ৭ ॥

হে ভাৰত, কাৰ্ভৱীয়া বজা, অষ্টক বাজৰি, লোমপাদ বজা, আৰু জগদ্বিখ্যাত মহা শক্তিশালী ভবত বজাই যি দুস্ত্ৰাপ্য শুভ-লোক লভিছিল, আপুনিও তীৰ্থ-জ্ঞানাদি কৰি সঁচাকৈ সেই দুস্ত্ৰাপ্য শুভ-লোক নিশ্চয় লাভ কৰিব। ৮-৯ ॥

হে মহাবাহু, আপোনাৰ যদি ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰতি দয়া-ভাৱ থাকে তেন্তে আপোনাৰে সৈতে প্ৰভাসাদি তীৰ্থ, মহেন্দ্ৰাদি পৰ্বত, গঙ্গাদি নদী আৰু অক্ষয় বট বৃক্ষাদি দেখিবলৈ আমি ইচ্ছা কৰোঁ। ১০-১১ ॥

অতি সোনকালে আপুনি আমাৰ বাক্য ৰক্ষা কৰক; তাৰপৰা মঙ্গল হ'ব।

হে মহাবাহু, বান্ধসবিলাকে তপস্যাত বিগিনি ঘটাবলৈ সদায় তীৰ্থ-বিলাকত ঘূৰি ফুৰে। সেই বান্ধসৰপৰা আমাক ৰক্ষা কৰক। ১২ ॥

হে নৰেশ্বৰ, ধোম, বুদ্ধিমান নাৰদ, ঋতাত্যাগী দেৱৰি লোমশ মুনিয়ে সি তীৰ্থৰ নাম উল্লেখ কৰিছে, আমাৰ লগত লোমশৰ দ্বাৰা ৰক্ষিত হৈ তীৰ্থ-যাত্ৰাৰ নিয়মানুসাৰে সেইবোৰ পৰ্য্যটন কৰক আৰু পাপ শ্ৰাৱণ কৰক। ১৩-১৫ ॥

ব্ৰাহ্মণসকলৰ দ্বাৰা সংকৃত হৈ বজা পাণ্ডৱশ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰে আনন্দ-লোভক পেলাই ভীমসেন আদি বীৰ ভায়েকহঁতৰ দ্বাৰা বেষ্টিত হৈ লোমশ আৰু পুৰো-হিত ধোম্মাৰ অনুমতি লৈ ঋষিসকলক ক'লে,—বাক, আপানালোক যাব। ১৬-১৭ ॥

তেতিয়া পাণ্ডৱাগ্ৰজ সংঘৰ্ষী যুধিষ্ঠিৰে ভায়েকহঁত আৰু সুন্দৰী দ্ৰৌপদীক লগত লৈ তীৰ্থলৈ যাবলৈ মন মেলিলে। ১৮ ॥

তেওঁলোক যাবলৈ ওলোৱাত মনীষী পূজাপাদ ব্যাস, পৰ্বত বাজৰি আৰু নাৰদ মূনি পাণ্ডৱসকলক দেখা কৰাৰ কাৰণে কাম্যক-বনলৈ গ'ল। ১৯ ॥

যুধিষ্ঠিৰে তেওঁলোকৰ যথাবিধি অভ্যর্থনা কৰিলে। বজাৰ অভ্যর্থনা পাই তেওঁলোকে যুধিষ্ঠিৰক ক'লে। ২০ ॥

ঋষিসকলে ক'লে, হে যুধিষ্ঠিৰ, হে নকুল-সহদেৱ, হে ভীম, তোমালোক জ্ঞানশীল হৈ অন্তৰ নিৰ্মল কৰি শুদ্ধ হৈ তীৰ্থলৈ যোৱা। ২১ ॥

শাৰীৰিক সংযম পালন কৰাৰ নাম মানুহ-ব্ৰত আৰু মন শুদ্ধ কৰি বুদ্ধিৰে চলাটোৱেই হৈছে দৈৱ-ব্ৰত। এই ব্ৰতৰ কথা ব্ৰাহ্মণসকলে শাস্ত্ৰত কৈছে। ২২ ॥

হে নৰেশ্বৰ, মন একেবাৰে নিৰ্দোষী হলেহে পৱিত্ৰতা আহে কাৰণে সকলো প্ৰাণীৰ প্ৰতি মিত্ৰ-ভাৱ কৰি শুদ্ধ হৈ তীৰ্থ-দৰ্শন কৰিবা। ২৩ ॥

তোমালোকে দৈৱব্ৰত অৱলম্বন কৰি মন শুদ্ধ কৰি শাৰীৰিক সংযম আদি পালন কৰি শাস্ত্ৰোক্ত তীৰ্থ-ফল লাভ কৰিবা। ২৪ ॥

হে মহাৰাজ, দ্রৌপদীৰে সৈতে পাণ্ডৱসকলে উক্ত প্ৰকাৰৰ ভ্ৰত কৰিম বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰি স্বৰ্গৰ আৰু পৃথিৱীৰ ঋষি-মুনিৰ দ্বাৰা পাঠ-ব্ৰতাদি মন্ত্ৰলা-চৰণ কৰালে। লোমশ, ব্যাসদেৱ, নাৰদ আৰু দেৱৰ্ষি পৰ্ব্বতৰ চৰণ-মুগলত সেৱা কৰি ধোম্য আৰু বনবাসী ব্ৰাহ্মণবিলাকক লগত লৈ আঘোণ মাহৰ পূৰ্ণিমা শেষ হলত পুৰী নক্ষত্ৰত তীৰ্থ-যাত্ৰা কৰিলে। ২৫-২৬ ॥

তেওঁলোকে মাটিৰ বজ্জা বাচন লগত লৈ, কোপান আৰু পহুৰ ছাল পিন্ধি, মূৰত জটা বাধি আৰু শৰীৰ বক্ষাৰ্থে অভেদ্য কৰচ বান্ধি তীৰ্থলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ২৭ ॥

হে ঈশ্বৰোজয় বজ্জা, যোৱা সময়ত তেওঁলোকে ইন্দ্ৰসেনাদি ভূতাসকল, পোন্ধৰখন বথ, বান্ধনিঘৰত কাম কৰা লোকসকল আৰু আন আন পৰিচাৰকসকলক লগত লৈ হাতত বাণসহ তুণ লৈ আৰু কঁকালত অন্ত্ৰ-শস্ত্ৰ বান্ধি তেওঁলোকে পূবমুখে বাহিৰ হৈ ওলাল। ২৮-২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ ষষ্ঠগত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত যুধিষ্ঠিৰৰ তীৰ্থ-যাত্ৰা উদ্যোগ নামৰ ত্ৰিৱৰ্তিতম অধ্যায়। ৯৭ ॥

॥ অধ্যায় ৯৪ ॥

॥ যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰতি লোমশ মুনিৰ ধৰ্ম্মোপদেশ ॥

যুধিষ্ঠিৰে সুধিলে, হে দেৱৰ্ষিশ্ৰেষ্ঠ, আমি নিজক একেবাৰে সম্পূৰ্ণ গুণহীন বুলি নেভাবোঁ, তথাপি আমি যেনেকৈ দুঃখতে অনুতপ্ত হৈ আছোঁ আন কোনো বজ্জা তেনেকৈ দুঃখত পৰা নাই। ১ ॥

হে মূনিশ্ৰেষ্ঠ লোমশ, আমাৰ পদম শত্ৰু দুৰ্য্যোধনাদি অত্যন্ত নিষ্ঠুৰী বুলি ভালকৈ জানো। তেওঁলোকে কোনো দিনে ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰা নাই। তথাপি বৰ্ত্তমান যুগত কি কাৰণে ইমান সমৃদ্ধি-সম্পন্ন হৈ উঠিছে? ২ ॥

লোমশে ক'লে, হে পৃথাপুত্ৰ মহাৰাজ, পাপমতি মানুহে পাপৰ দ্বাৰা সম্প্ৰতি সম্পদ লাভ কৰিছে, এই বিষয়ে আপুনি দুঃখ নকৰিব। ৩ ॥

মানুহে প্ৰথমে অধৰ্ম্মৰ দ্বাৰা সম্পদ লাভ কৰে, তাৰ পাছত শুভ-ফল লাভ কৰে, তাৰ পাছত শত্ৰুক পৰাজিত কৰে আৰু শেষত সমূলে বিনষ্ট হয়। ৪ ॥

হে মহাৰাজ, মই ইতিপূৰ্বে বহু দৈত্য-দানৱক পাপৰ বলত ক্ৰুত উন্নতি লাভ কৰি পাছত আকৌ ধ্বংস হৈ যোৱা দেখিছোঁ। ৫ ॥

হে বজ্জা, মই ভালদৰে জানো, সত্য যুগত দেৱতাই সদায় ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰিছিল, অসুৰ তাৰ ওচৰলৈকে নগৈছিল। ৬ ॥

হে ভাৰত, দেৱতাসকল তীৰ্থলৈ গৈছিল; কিন্তু অসুৰবোৰ কোনো তীৰ্থলৈ যোৱা নাছিল। হে ভাৰত, অধৰ্মকাৰী অসুৰক গৰ্ব-অহঙ্কাৰ আগতেই স্পৰ্শ কৰিছিল। ৭ ॥

গৰ্বৰপৰা অভিমান উপজিছিল, অভিমানৰপৰা খং উঠিছিল, খঙৰ ফলত কু-কাৰ্য্যত মতি হৈছিল। শেষত তেওঁলোক সমূলে ধ্বংস হৈ গৈছিল। ৮ ॥

লজ্জাবিহীন কু-কাৰ্য্যত আসক্ত, অত্যন্ত হীন বৃত্তাৱলম্বী আৰু ভণ্ড ব্ৰতাচাৰী অসুৰক কমা, লক্ষ্মী আৰু স্বধৰ্ম্মই সোনকালে এৰা দিলে। ৯ ॥

হে মহাৰাজ, লক্ষ্মী দেৱতাৰ সামিধ্যত সদায় অচলা হৈ থাকিল। কু-লক্ষ্মীয়ে অসুৰক স্পৰ্শ কৰি গৰ্ব-অহঙ্কাৰ বচাই দিছিল। তান পৰিণামত গৰ্ব-অহঙ্কাৰত উন্মত্ত হোৱা দৈত্য-দানৱসকলক খোৱা কলিয়ে স্পৰ্শ কৰিছিল। কু-লক্ষ্মীয়ে যেতিয়া অসুৰৰ অন্তৰত বসতি কৰিলে তেতিয়া সিহঁত কালৰ প্ৰভাৱত প্ৰভাৱান্বিত হ'ল। দৰ্পেৰে অভিভূত হোৱা অসুৰে সং কৰ্ম্ম ত্যাগ কৰিছিল। সেই চেতনাহীন অভি-মানী অসুৰসকল অচিৰে বিনষ্ট হৈছিল। ১০-১২ ॥

যশস্যাবিহীন হৈ দৈত্যাবিলাক সমূলে ধ্বংসাপ্ত হয়। আনহাতে ধৰ্ম্ম-পৰায়ণ দেৱতাবৃন্দই তীৰ্থ, সাগৰ, নদী, হ্ৰদ, পৃথুৱী আৰু পুণ্য দেৱ-মন্দিৰ আদি দৰ্শন কৰিছিল। ১৩-১৪ ॥

হে পাণ্ডৱ, তপ, যজ্ঞ, দান আৰু আশীৰ্ব্বাদৰ ফলতে তেওঁলোকে সকলো পাপকে নিৰ্ম্মূল কৰি সৰ্ব্বত্র শুভ-ফল লাভ কৰিছিল। এইদৰে দেৱতাসকলে সদায় অবৈধ কাৰ্য্য পৰিত্যাগ কৰি বৈধ কাৰ্য্যত বত হৈ তীৰ্থাদি দৰ্শন কৰিছিল। তাৰ গুণতে তেওঁলোকৰ পৰম বিড়্ৰুতি লাভ হৈছিল। ১৫-১৬ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, আপুনিও ভায়েকহঁতক লগত লৈ তেনেকৈ পুণ্য তীৰ্থলৈ গৈ তাত স্নানাদি কৰি আগতে হেৰুৱা ৰাজলক্ষ্মী আকৌ লাভ কৰিব। এইটোৱেই চিৰ-কলীয়া ধৰ্ম্মনীতি। ১৭ ॥

হে জনাৰিপতি মহাৰাজ, যেনেকৈ নৃগৰ্জা উশীনৰৰ পুত্ৰ শিৱি ৰজা, ভগী-বথ ৰজা, বসুমতা ৰজা, গয় ৰজা, নূৰ ৰজা, আৰু পুৰবৰা ৰাজ্যিয়ে তীৰ্থলৈ গৈ তীৰ্থৰ সুপৱিত্ৰ জলত স্নানাদি কৰি, কঠোৰ তপস্যা সাধন কৰি আৰু মহাপুৰুষ-সকলৰ দৰ্শন লাভ কৰি পৱিত্ৰ হৈ পুণ্য, যশস্যা আৰু ঐশ্বৰ্য্য লাভ কৰিছিল, তেনেকৈ আপোনাবোৰে বিপুল সম্পত্তি লাভ হব। ১৭-২০ ॥

যিদৰে পুত্ৰ-পৰিজন আৰু বন্ধু-বান্ধৱেৰে সৈতে ইক্ষাকু ৰজাই, মূচুকন্দ, মাহাতা আৰু মৰুত ৰজাই পুণ্য কীৰ্ত্তি লাভ কৰিছিল আৰু দেৱতা আৰু দেৱতাসকলেও তপোবনত যেনেকৈ পুণ্য কীৰ্ত্তি লাভ কৰিছিল, অপুনিও তেনেকৈ সমগ্ৰ পুণ্য কীৰ্ত্তি লাভ কৰিব। ২১ ॥

অধৰ্ম্ম আৰু ঘোৰ বশৱৰ্ত্তী ধৃতবাস্তৱ পুতেক দুৰ্য্যোধন আদিও দৈত্যসকলৰ দৰে অচিৰতে ধ্বংস হব। ইয়াত আপুনি কোনো সন্দেহ নকৰিব। ২২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত সুৰিষ্টিৰ প্ৰতি লোমশ মুনিৰ একোপদেশ সাধৰ চতুৰ্ভুৱতিতম অধ্যায়। ৯৪ ॥

॥ অধ্যায় ৯৫ ॥

॥ গয়-যজ্ঞ-বর্ণনা ॥

বৈশম্পায়ন মুনিয়ে বজ্রাক ক'লে,—হে পৃথিবীপালক, যুষ্টিৰীবাৰি পাণ্ডৱসকল লগ-লাগি সেই পূৰ্ব্বোক্ত তীৰ্থবিলাকত বাস কৰি ক্ৰমে নৈমিষাৰণ্যত উপস্থিত হ'ল । ১ ॥

হে মহাবাজ, তেওঁলোকে নৈমিষাৰণ্যত গোমতী নদীৰ পাৰত থকা আটাইকেইখন তীৰ্থতে স্নান কৰি গো-দান আৰু ধন-দান কৰিলে । ২ ॥

হে ভাৰত, পাণ্ডৱসকলে সেই ঠাইতে দেৱতা, পিতৃ আৰু ব্ৰাহ্মণসকলক পুণঃ পুণঃ সন্তোষ দান কৰি কন্যা তীৰ্থ, অশ্ব তীৰ্থ, গো তীৰ্থ, কালকোটি তীৰ্থ আৰু বিষগ্ৰন্থ পৰ্ব্বতৰ ওপৰত বাস কৰি বাহুদা নদীৰ পানীত স্নান কৰিলে । ৩-৪ ॥

হে মহীপাল, তাৰপৰা আহি তেওঁলোকে আকৌ দেৱতাৰ যজ্ঞ-ভূমি প্ৰয়াগ তীৰ্থত গা-ধুই তাতে বাস কৰিলে আৰু উগ্ৰ তপস্যা আৰম্ভ কৰিলে ; প্ৰয়াগৰ গঙ্গা-যমুনা মিলন হোৱা ঠাইলৈ গৈ যজ্ঞকাৰী, নিম্পাপী মহাত্মা পাণ্ডৱসকলে ব্ৰাহ্মণক বহু ধন, সোণ দান কৰিলে । ৫-৬ ॥

হে মহাবাজ, তাৰ পাছত তেওঁলোকে ব্ৰাহ্মণসকলেৰে সৈতে গৈ তপস্বীসকলৰ নিবাস ব্ৰহ্মবেদীত কিছু দিন বাস কৰিলে । সেই পুণ্য ব্ৰহ্মবেদীত পাণ্ডৱসকলে বন্য ফল-মূলৰ দ্বাৰা ব্ৰাহ্মণসকলক সন্তুষ্ট কৰি তাতে থাকি উত্তম তপস্যা কৰিলে । ৭-৮ ॥

হে অতুলনীয় কাণ্ডিশালী জন্মেজয়, যুষ্টিৰীবাৰি পাণ্ডৱসকলে ব্ৰহ্মবেদীৰপৰা পুণ্য-ধৰ্ম্মজ্ঞ গয় বাজৰ্ঘিয়ে সংস্কাৰ কৰা পৰ্ব্বত এটালৈ গল । সেই পৰ্ব্বতৰ ওচৰতে আকৌ গয়শিৰ নামে এটা সক পাহাৰ আৰু বেত-লতাই দুয়ো পাৰ শোভা কৰি থকা পুলিন-শোভিতা মহানদী নামে এখন মনোৰম নদী আছে । ৯-১০ ॥

তাতে পৱিত্ৰ শৃঙ্গবিশিষ্ট পৰ্ব্বত আৰু ঋষি-সেৱিত পৰম পৱিত্ৰ উত্তম ব্ৰহ্মসৰ তীৰ্থ আছে । সেই ঠাইৰপৰাই পুণ্যাত্মা অগস্ত্য ঋষিয়ে যমলোকলৈ যাত্ৰা কৰিছিল । ১০-১১ ॥

সেই ক্ষেত্ৰতে সনাতন ধৰ্ম্মবাজ যম বাস কৰিছিল । হে এহাবাজ, সকলোবিলাক নদীৰ এই ঠায়েই প্ৰভৱস্থান । ১২ ॥

তাতে পিমাণপাণি মহাদেৱ সদায় বিবাজমান । মহাবীৰ পাণ্ডৱসকলে ইয়াৰে অক্ষয়-বট থকা ঠাইখিনিত চাতুৰ্য্যাস্য ব্ৰত আৰু মহান ঋষি-যজ্ঞ সমাধা কৰিছিল । ১৩-১৪ ॥

দেৱতাৰ যজ্ঞ ভূমি সেই অক্ষয় বটৰ ওচৰত যাগ-যজ্ঞাদি কৰিলে অক্ষয় ফল হয় । এই ঠাইতে তেওঁলোকে স্থিৰচিত্তে অনশন ব্ৰত কৰিছিল আৰু শত শত তপস্বী ব্ৰাহ্মণ ইয়ালৈ আহিছিল । ১৪—১৫ ॥

তেতিয়া তেওঁলোকে ঋষি-প্ৰণীত ব্যৱস্থা অনুসাৰে চাতুৰ্মাস্য যজ্ঞ কৰিলে । হে মহাবাজ, মহাত্মা পাণ্ডৱৰ যজ্ঞত উপস্থিত থকা বিদ্যা আৰু তপস্যাত শ্ৰেষ্ঠ বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণসকলে পুণ্য কাহিনীবোৰ কবলৈ ধৰিলে । ১৬ ॥

হে বজা, তেওঁলোকৰ মাজৰ বিদ্যা আৰু ব্ৰত অনুশীলনকাৰী কোম্বাৰ-ব্ৰতী শমঠ মুনিয়ে অমূৰ্ত্তৰয়া অমূৰৰ পুতেক গয়ামূৰৰ উপাখ্যান কবলৈ ধৰিলে । ১৭ ॥

শমঠ মুনিয়ে কলে, হে ভাৰত, অমূৰ্ত্তৰয়া অমূৰৰ পুতেকৰ নাম হৈছে গয়ামূৰ । তেওঁ শ্ৰেষ্ঠ ৰাজৰ্ষি । তেওঁৰ কাৰ্য্য-কলাপ অতি পুণ্যময় । সেই পুণ্যময় কাৰ্য্যবোৰ মোৰপৰা শুনক । ১৮ ॥

হে মহাবাজ, এই ক্ষেত্ৰতে অপৰিমিত অন্নদান আৰু অশেষ দান-দক্ষিণা কৰি ৰাজৰ্ষি গয়ামূৰে যজ্ঞ কৰিছিল । সেই যজ্ঞত শ, শ, হাজাৰ হাজাৰ চাত্তৰ পৰ্ব্বত হৈছিল । ১৯ ॥

কেবা শ ঘিউৰ হ্ৰদ আৰু দৈ গাখীৰৰ নদী হৈছিল, উৎকৃষ্ট ব্যঞ্জনাদিৰ অসংখ্য সৃষ্টি হৈছিল । ২০ ॥

দিনে দিনে এই বস্তুবিলাক দ্বীপীয়া মগনীয়াক প্ৰতি দিনে বিলাই দিছিল । হে মহাবাজ, আৰু আন আন ব্ৰাহ্মণসকলেও ভালকৈ সন্দ্ৰাৰ কৰা অন্ন-উপকৰণাদি ভোজন কৰিছিল । ২১ ॥

সেই যজ্ঞত দক্ষিণা দিয়াৰ সময়ত ব্ৰাহ্মণসকল বজাৰ আশীৰ্ব্বাদসূচক উচ্চ বেদধ্বনি উচ্চাৰিত হৈছিল । সেই ধ্বনিয়ে স্বৰগ ভেদি উঠিছিল । সেই বেদধ্বনিৰ ফলত আন একো কথাই শুনা নগৈছিল । ২২ ॥

হে বজা, সেই পুণ্য বেদধ্বনিয়ে ভূলোক, স্বৰ্গলোক, আকাশ আৰু দশোদিশ পৰিপূৰ্ণ কৰিছিল, ইও এক আচৰিত কথা হৈছিল । ২৩ ॥

সেই যজ্ঞত যুগল্ অন্নাদি ভোজন কৰি পবিত্ৰ হৈ মানুহবিলাকে নানা দেশ-বিদেশত মহা তেজস্বী গয়ামূৰৰ গুণানুকীৰ্ত্তন কৰি কৰি এই গাথাবোৰ গাইছিল । ২৪ ॥

গয়ৰ যজ্ঞত আজি আৰু কোন প্ৰাণীয়ে খাবৰ ইচ্ছা কৰে ? ভোজনৰ অৱশিষ্ট ভাত, তৰকাৰী আদি ভোজ্য-দ্ৰব্যৰ পঁচিলখন পৰ্ব্বত আছে । ২৫ ॥

মহা প্ৰভাৱশালী গয় ৰাজৰ্ষিয়ে যি যজ্ঞ কৰিছিল এনে যজ্ঞ পূৰ্ব্বত কোনো বজা-মহাবজায়ে কৰা নাছিল, ভবিষ্যতেও কৰিব নোৱাৰে । ২৬ ॥

গয়ৰ যজ্ঞত প্ৰদত্ত আহুতিৰ দ্বাৰা তৃপ্ত দেৱতাসকলে আন লোকে দিয়া আহুতি কিদৰে গ্ৰহণ কৰিব ? ২৭ ॥

পৃথিৱীৰ ধূলি, স্বৰ্গৰ তৰা আৰু বৰষুণৰ বিন্দু যেনেকৈ কোনেও লেখ-জোখ কৰিব নোৱাৰে সেইদৰে গয়ৰ যজ্ঞতো দান-দক্ষিণাৰ লেখ-জোখ কৰিব নোৱাৰা হৈছিল । ২৮ ॥

হে মহাৰাজ, এই ব্ৰহ্মসৰব ওচৰতে বজ্জা গয়ামুৰব এনে ধৰণৰ বহু যাগ-যজ্ঞ হৈছিল। ২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত গয়-যজ্ঞ-বৰ্ণনা নামৰ পঞ্চনবতিতম অধ্যায়। ৯৫ ॥

॥ অধ্যায় ৯৬ ॥

॥ অগস্ত্য মুনিৰ উপাখ্যান ॥

বৈশম্পায়ন মুনিয়ে ক'লে, বহু দান-দক্ষিণা কৰি কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ বজ্জাই তাৰপৰা যাত্ৰা কৰি অগস্ত্য মুনিৰ আশ্ৰমত বিশ্রাম কৰি দুৰ্জ্জয় মণিমতী পুৰত বাস কৰিলে। ১ ॥

সেই ঠাইতে থাকিয়েই বাগ্মীবৰ বজ্জাই লোমশ মুনিক সুধিলে, অগস্ত্য মুনিৰে বাতাপি অসুৰক কি কাৰণে বিনাশ কৰিছিল? ২ ॥

নৰঘাতী সেই দৈত্যৰ বল-শক্তি কিমান? মহাত্মা অগস্ত্য মুনিৰ কোপানল কিয়ইবা তাৰ গাত পৰিছিল? ৩ ॥

উত্তৰত লোমশ মুনিয়ে কলে, হে কুকনন্দন, ইতিপূৰ্বে মণিমতী নগৰত ইন্দল নামেৰে এজন দৈত্য আছিল। তেওঁৰ ভায়েক হৈছে বাতাপি। ৪ ॥

দিতিপুত্ৰ সেট ইন্দলে তপস্বী ব্ৰাহ্মণ এজনক কলে, আপুনি মোক এটা ইন্দ্ৰভুল্য মহা-তেজস্বী পুত্ৰ-সন্তান বৰ দিয়ক। ৫ ॥

সেট ব্ৰাহ্মণে তেওঁক ইন্দ্ৰসদৃশ পুত্ৰ-বৰ নিদিলে। তেতিয়া ব্ৰাহ্মণৰ প্ৰতি দৈত্য-ৰাজৰ বৰ খং উঠিল। ৬ ॥

হে বাজেন্দ্ৰ, সেই সময়ৰপৰা ইন্দল দৈত্যটো ব্ৰাহ্মণৰ প্ৰতি ক্ৰুদ্ধ হৈ তেওঁ-লোকক হত্যা কৰিবলৈ ভায়েক বাতাপিক ছাগলীৰ ৰূপ ধৰিবলৈ কয়। ৭ ॥

কোৱা ক্ষাত্ৰকে ইচ্ছাকপী বাতাপিয়েও তৎক্ষণাৎ ছাগলী আৰু ডেড়াব ৰূপ ধৰে। দৈত্যবাজে সেই মণ্ডহ বজ্জাই ব্ৰাহ্মণসকলক খুৱায় আৰু এইদৰে ব্ৰাহ্মণক মাৰিব খোজে। ৮ ॥

ইন্দল অনুৰে যমলোকলৈ যোৱা যাকেই নাম ডাকি মাতিছিল সিয়েই জীৱন্ত হৈ সমৰীৰে দেখা দিছিল। ৯ ॥

সেই কাৰণে বাতাপিক ছাগলী কৰি তাৰ মণ্ডহ বজ্জাই ব্ৰাহ্মণক খুৱাই আকৌ বাতাপি বুলি জ্ঞাতিছিল। ১০ ॥

হে নবপতি, ব্ৰাহ্মণৰ শত্ৰু, বলবান, মায়াবী অম্বুৰ বাতাপিয়ে ইন্দ্রলৰ সেই উচ্চ ববৰ মাত শুনি ব্ৰাহ্মণৰ দেহৰ পাশ্বদেশ কালি হাঁহি হাঁহি বাহিৰ হৈছিল। ১১-১২ ॥

এনেকৈ হুইমতি সেই দৈত্যবাজ ইন্দ্রলৈ পুনঃ পুনঃ ব্ৰাহ্মণসকলক ভোজন কৰাই বধ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৩ ॥

এই সময়ত অগস্ত্য মুনিয়ে নিজ পিতৃ-পুত্ৰসকলক গাঁতৰ ভিতৰত তল মূৰকৈ ওলমি থকা দেখিলে। ১৪ ॥

ওলমি থকা পিতৃগণক মুনিয়ে 'আপোনালোকে এনেদৰে গাঁতৰ ভিতৰত কঁপি জ'পি কিয় আছে' বুলি সুখিলত ব্ৰহ্মবাদী পিতৃগণে উত্তৰ দিলে— তোমাৰ সন্তানৰ অৰ্থেই আমি এইদৰে আছো। ১৫ ॥

তেওঁলোকে অগস্ত্যক ক'লে,— আমি তোমাৰ নিজৰ পিতৃ-পুত্ৰ। এই গাঁতত তোমাৰ সন্তান কামনা কৰি ওলমি আছো। ১৬ ॥

হে অগস্ত্য, যদি আমাৰ কাৰণে তুমি উত্তম সন্তান উৎপাদন কৰা ভেঙে আমাৰ এই ঘোৰ নবকৰপৰা মুক্তি হব। হে পুত্ৰ, তুমিও শুভ গতি লভিবা। ১৭ ॥

সত্যপৰায়ণ, ধাৰ্মিক, মহা তেজস্বী অগস্ত্য মুনিয়ে তেওঁলোকক ক'লে, হে পিতৃসকল, আপোনালোকৰ মনৰ কামনা মই পূৰণ কৰিম। আপোনালোকৰ মনৰ দ্বন্দ্ব দূৰ হওক। ১৮ ॥

সেই দিনাৰপৰা অবিচ্ছিন্ন সন্তান-সন্ততিৰ চিন্তা কৰি মহাত্মা অগস্ত্য মুনিয়ে সন্তান জন্মাৰ নিমিত্তে উপযুক্তা ভাৰ্যা বিচাৰি নাপালে। ১৯ ॥

মুনিয়ে প্ৰাণীৰ উত্তম অঙ্গবোৰ (মনেৰে) ধাৰণা কৰি এজনী সুন্দৰী নাবী (মনেৰে) সৃষ্টি কৰিলে। ২০ ॥

মহাতপা অগস্ত্য মুনিয়ে নিজৰ প্ৰয়োজন সাধিবৰ কাৰণে সৃষ্টি কৰা এই তিবোতা-জনীক সন্তানৰ কাৰণে তপ কৰি থকা বিদৰ্ভ বজাক দান কৰিলে। ২১ ॥

উজ্জল বিভুলীৰ নিচিনা শৰীৰৰ কাঙ্ক্ষি ধাৰণ কৰি সেই সুযুখী সুন্দৰী বিদৰ্ভ-ৰাজৰ ঘৰত উপজি ডাঙৰ দীঘল হবলৈ ধৰিলে। ২২ ॥

হে ভাৰত, বিদৰ্ভ বজাই জন্মা মাতেই ছোৱালীটি দেখি মনৰ আনন্দতে ব্ৰাহ্মণ-সকলক জনালে। ২৩ ॥

হে মহাৰাজ, ব্ৰাহ্মণসকলে ছোৱালীজনীক অভিনন্দন জনালে আৰু তেওঁৰ নাম লোপামুদ্ৰা ৰাখিলে। ২৪ ॥

হে মহাৰাজ, পানীৰ পছমৰ দৰে, জুইৰ শিখাৰ নিচিনাকৈ উত্তম ৰূপ ধাৰণ কৰি ছোৱালীটি লহপহাকৈ বাঢ়ি আহিল। ২৫ ॥

হে বাজেজ্ঞ, সুন্দৰ অলঙ্কাৰৰ দ্বাৰা শোভিতা এশ সহচৰী আৰু আন এশ দাসীয়ে সুন্দৰী মূৰতী লোপামুদ্ৰাৰ বশবৰ্তী হৈ আল ধৰিলে। ২৬ ॥

স্বৰ্গত লভ-সহস্ৰ তৰাৰ মাজত বোহিণী তৰা যেনেকৈ জ্বলি থাকে এশ দাসী আৰু এশ সুন্দৰী কন্যাৰ মাজত তেজস্বিনী লোপামুদ্ৰাও সেই দৰে জ্বলি আহিল। ২৭ ॥

পূৰ্ণ-যোৱনা, সূচবিজ্ঞা আৰু সদাচাৰিণী হোৱা সঙ্কেও বজাৰ ভয়ত কোনো লোকে লোপামুদ্ৰাৰ পাণি গ্ৰহণ কৰিবলৈ আগ বাঢ়ি নাছিল। ২৮ ॥

দেখাত স্বৰ্গৰ অপেশ্বৰীভকৈও ধুনীয়া সেই সত্য-পৰায়ণা লোপামুদ্ৰাই নিজৰ সদাচৰণেৰে পিতৃ আৰু আত্মীয়-স্বজনসকলক আনন্দ দিলে। ২৯ ॥

পিতাকে লোপামুদ্ৰাক কপৱতী, গুণৱতী আৰু মূৰতী হোৱা দেখি ছোৱালীজনী ক'ত বিয়া দিব এই কথা চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে। ৩০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্ব্বৰ অগস্ত্য মূনিৰ উপাখ্যান নামৰ ষষ্ঠস্কন্ধতম অধ্যায়। ১৬ ॥

॥ অধ্যায় ৯৭ ॥

॥ বিদৰ্ভ-ৰাজৰ ছোৱালীৰ লগত অগস্ত্য মূনিৰ বিবাহ ॥

লোমশ মূনিৱে শ্বশুৰিটক কলে, অগস্ত্য মূনিৱে লোপামুদ্ৰাক ভেৰ্ণৰ গৃহিণী হোৱাৰ উপযুক্তা বুলি ভাবি বিদৰ্ভ-ৰাজৰ ওচৰলৈ গৈ কলে, ১ ॥

হে মহাৰাজ, পুত্ৰৰ কাৰণে মোৰ বিয়া কৰাবলৈ ইচ্ছা হৈছে। হে মহীপাল, আপোনাক অনুৰোধ কৰিছো, লোপামুদ্ৰাক মোলৈ সম্প্ৰদান কৰক। ২ ॥

মূনিৱে এইদৰে ক'লত ৰজা বিমোহিত পৰিল। প্ৰত্যখ্যান কৰিবলৈও অসমৰ্থ অথচ প্ৰদান কৰিবলৈও অনিচ্ছুক। ৩ ॥

তেতিয়া বিদৰ্ভ-ৰাজে ৰাণীৰ ওচৰলৈ গৈ কলে, মহাশক্তি-সম্পন্ন মহৰ্ষি অগস্ত্যই (ভেৰ্ণৰ কথাত মান্তি নহলে) ক্ৰোধাৱিষ্ট হৈ আমাক শাপাৱিৰ দ্বাৰা ভয়ানক কৰিব পাৰে। ৪ ॥

লোপামুদ্ৰাই ৰজা ৰাণীক এই হুঃখতে অস্থিৰ হৈ থকা দেখি কাষ চাপি গৈ কলে, ৫ ॥

মহাৰাজ, মোৰ কাৰণে আপুনি দুঃখ পাব নালাগে। পিতা, অগস্ত্য মূনিৱে মোক বিয়া দি আপুনি নিজক ৰক্ষা কৰক। ৬ ॥

জীয়েকৰ কথামতে ৰজাই মহাত্মা অগস্ত্য মূনিৰ হাতত বৈদিক অনুষ্ঠান ৰক্ষা কৰি লোপামুদ্ৰাক সম্প্ৰদান কৰিলে। ৭ ॥

অগস্ত্য মূনিৱে লোপামুদ্ৰাক ভাৰ্য্যা লাভ কৰি কলে, তুমি বহু-মূলীয়া কাপোৰ আৰু অলঙ্কাৰাদি পৰিত্যাগ কৰ। ৮ ॥

স্বামীৰ কথামতে লোপামুদ্ৰাই বহু-মূলীয়া, দেখাত অতি ধুনীয়া আৰু সুন্দৰ

সাজ-পাৰ ভাঙ্গি কবিলে । শ্বেতৰ নয়ন-মুগল আহিল সুদীৰ্ঘ, উকল আহিল ঠিক কল গছৰ দৰে । ৯ ।

এতিয়া লোপামুদ্ৰাই কোণীম, গছৰ বাকলি, গছৰ ছাল ব্যৱহাৰ কবিলে আৰু মহা মূনি স্বামীৰ ব্ৰত আচৰণ কবিলে । ১০ ।

পূজাপাদ অগস্ত্য মুনিয়ে গজাধাৰত উপস্থিত হৈ স্বামীৰ অনুকূল ভাৰ্য্যাবে সৈতে উগ্ৰ উপস্যা আৰম্ভ কবিলে । ১১ ।

স্বামীৰ লগত থাকি পৰম শান্তি পাই লোপামুদ্ৰাই বহু সন্মানপূৰ্বক স্বামীৰ সেৱা-উচ্ছৱা কবিলে । অগস্ত্য মুনিয়েও ভাৰ্য্যাব প্ৰীতি বৰ ভাল পোৱা ভাব দেখুৱালে । ১২ ॥

এইদৰে বহু দিন যোৱাৰ পাছত অগস্ত্য মুনিয়ে উপস্যাৰ দ্বাৰা উচ্ছল কান্তি লাভ কৰা লোপামুদ্ৰাই ঋতু-জ্ঞান কৰা মূলি আনিলে । ১৩ ॥

লোপামুদ্ৰাৰ পৰিচৰ্যা, পৱিত্ৰতা, ইঞ্জিত-সংখ্যম আৰু ৰূপ-সৌন্দৰ্য্যত প্ৰীতি লাভ কৰি মুনিয়ে মৈথুনৰ নিমিত্তে তেওঁক ওচৰলৈ মাতিলে । ১৪ ॥

স্বামীৰ অনুৰাগিনী লোপামুদ্ৰাই লাজে তলমুৱা হৈ অগস্ত্যক প্ৰজ্ঞাবে এই কথা কলে, ১৫ ॥

স্বামীয়ে নিশ্চয় সন্তানৰ নিমিত্তে মোক ভাৰ্য্যা-ৰূপে গ্ৰহণ কৰিছিল । গতিকে যাতে আপোনাৰ প্ৰতি মোৰ প্ৰীতি হয় তেনেভাৱে আচৰণ কৰক । ১৬ ॥

হে বিপ্ৰবৰ, আগতে মই পিতাৰ ঘৰত ৰাজ-অট্টালিকাৰ ভিতৰত যি শয্যাতে শয়ন কৰিছিলো, এতিয়াও তেনেকুৱা শয্যাতে আপুনি মোৰ লগত সঙ্গম কৰক । ১৭ ॥

মোৰ ইচ্ছা, আপুনি মাল্য আৰু অলঙ্কাৰেৰে বিভূষিত হওক ; বহুো দিবা-আন্তৰ্ণেৰে অলঙ্কৃত হৈ ইচ্ছাৱতে আপোনাৰ লগত সঙ্গতা হওঁ । ১৮ ॥

ইয়াৰ অন্তৰ্ধা, কোণীম আৰু গেকৱা কাপোৰ সিদ্ধি মই আপোনাৰ ওচৰলৈ নাযাওঁ । হে বিপ্ৰৰ্ষি, (উপস্যাৰ) এই আৰম্ভণ (ভোগৰ দ্বাৰা) কেতিয়াও অপৱিত্ৰ হবলৈ দিব নোৱাৰোঁ । ১৯ ॥

হে বিপ্ৰ-ঋষিবৰ, এই পৰম পৱিত্ৰ উপস্যা লোকৰ বেগত্বা চিৰকালৰ কাৰণে মই কেতিয়াও অপৱিত্ৰ নকৰোঁ । ২০ ॥

অগস্ত্যই লোপামুদ্ৰাক কলে,— হে লোপামুদ্ৰা, হে কল্যাণী, হে জুৰঘামা, তোমাৰ দেউতাহাৰ ঘৰত যেনে ধন-সম্পত্তি আছে তেনে ধন-সম্পত্তি তোমাবোৰো নাই, মোবোৰো নাই । ২১ ॥

লোপামুদ্ৰাই অধিক উত্তৰ দিলে,—হে উপোষম, জনপদ হিমাৰ ধন-সোণ আছে, আপুনি উপস্যাৰ বলত সেই সকলোখিনি মুহূৰ্ত্ততে সংগ্ৰহ কৰি আনিবলৈ সক্ষম—ইয়াত মোৰ কোনো সন্দেহ নাই । ২২ ॥

অগস্ত্য মুনিয়ে কলে, তুমি যি কৈছা সেই কথা সঁচা । কিন্তু এই কাৰণত

তপস্যা ক্ষয় হয়। যাতে মোৰ তপস্যা নষ্ট নহয় অথচ সম্পত্তিও লাভ হয় তেনে-
ভাৱে মোক পৰামৰ্শ দিয়'। ২২ ॥

লোপামুদ্ৰাই কলে,—হে তপোধন, মোৰ এই ঋতুকাল কেইদিনমানহে বাকী
আছে। ইয়াৰ অনাথা কৰি মই আপোনাৰ লগত ঋতু-পালন কৰিবলৈ কেতিয়াও ইচ্ছা
নকৰে'। ২৩ ॥

আপোনাৰ ঋষি-ধৰ্ম লোপ কৰিবলৈ মই ইচ্ছা নকৰে'। এইভাৱে আপুনি
মোৰ অভিলাস পূৰ্ণ কৰক। ২৪ ॥

অগস্ত্য মুনিয়ে লোপামুদ্ৰাক কলে. হে সুন্দৰী, তোমাৰ মনত যদি এটি
কামনাটো স্থিৰ হৈছে, তেন্তে ধন সংগ্ৰহ কৰিবলৈ ওলালো, হে ভদ্রে, তুমি ইয়াতে
আহাৰ-বিহাৰ কৰিবা। ২৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্ব্বত বিদৰ্ভ ৰজাৰ ছোৱালীৰ
লগত অগস্ত্য মুনিৰ বিবাহ নামৰ সপ্তনৱতিতম অধ্যায়। ২৭ ॥

॥ অধ্যায় ২৮ ॥

॥ অগস্ত্য মুনিৰ ধন-ভিক্ষা ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, হে কুকনন্দন, তাৰ পাছত মহৰ্ষি অগস্ত্যই ৰাজ-সমা-
জত সকলো ৰজাতকৈ অধিক বৈভৱ-সম্পন্ন বুলি জনাজাত ৰজা ঋতৰ্বৰাৰ ওচৰত
ধন ভিক্ষা কৰিবলৈ গ'ল। ১ ॥

ৰজা ঋতৰ্বৰাই মহৰ্ষি অগস্ত্য নিজ-দেশৰ সীমান্তলৈ অহা বুলি জানিব পাৰি
মন্ত্ৰীসকলেৰে সৈতে তেওঁৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু মহৰ্ষিক আদৰ-সাদৰকৈ লৈ গ্ৰাহিল। ২ ॥

ৰজা ঋতৰ্বৰাই অগস্ত্য মুনিক যথাবিধি অৰ্ঘ্য আদিৰ দ্বাৰা অৰ্চনা কৰি বিনীত-
ভাৱে হাত যোৰকৈ তেওঁৰ আগমনৰ কাৰণ সুধিলে। ৩ ॥

অগস্ত্য মুনিয়ে ক'লে, হে পৃথিৱীপতি, মই ধন-প্ৰাৰ্থী হৈ আপোনাৰ ওচৰত
উপস্থিত হোৱা বুলি বুজিব। আপুনি অন্ত লোকৰ অহিত নকৰাকৈ আপোনাৰ নিজ
অংশৰ ধন যথালক্ষি মোক দান কৰক। ৪ ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, হে যুধিষ্ঠিৰ, তাৰ পাছত ৰজা ঋতৰ্বৰাই মহৰ্ষি অগস্ত্যৰ
ওচৰত সম্পূৰ্ণ আয়-ব্যয়ৰ হিছাপ এটি দাঙি ধৰিলে। আৰু ক'লে, হে বিদ্বান মহৰ্ষি,
এই ধনৰ যিখিনি অধিক বুলি আপুনি ভাবে তাৰপৰা গ্ৰহণ কৰক। ৫ ॥

তাৰ পাছত সকলো প্ৰাণীতে সম-ভাৱে ব্ৰহ্মৰি অগস্ত্যই ৰজা ঋতৰ্বৰাৰ আয়-ব্যয়
সন্ধান দেখিলে আৰু তাৰপৰা ধন গ্ৰহণ কৰিলে অশ্ব প্ৰাণীবিলাকৰ সকলোপ্ৰকাৰে
কষ্ট হ'ব বুলি ভাবিলে। ৬ ॥

পিছত মহর্ষি অগস্ত্যই ঋতুৰ্দ্ধাক লগত লৈ ব্ৰহ্ম নামে বজাৰ ওচৰলৈ গ'ল। বজা ব্ৰহ্ম নিজ-দেশৰ সীমালৈ আগ বাঢ়ি গৈ তেওঁলোক দুজনক সন্মান কৰি লৈ আহিল। ৭ ॥

বজা ব্ৰহ্মই তেওঁলোক দুজনক পাদ্য-অৰ্ঘ্য আদি নিবেদন কৰিলে আৰু তেওঁলোকক অনুজ্ঞা লৈ আগমনৰ কাৰণ সুধিলে। ৮ ॥

অগস্ত্যই ক'লে,—হে বজা ব্ৰহ্ম, আপুনি জানিব, আমি দুজন আপোনাৰ ধনাভিলাসী হৈ ইয়াত উপস্থিত হৈছো। আনক দুখ নিদিয়াকৈ আপোনাৰ যি ধন থাকে তাৰে যথাশক্তি আমাক দিয়ক। ৯ ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে,—মহর্ষি অগস্ত্য এইদৰে কোৱাৰ পিছত বজা ব্ৰহ্মই তেওঁলোক দুজনৰ আগত সম্পূৰ্ণ আয়-ব্যয়ৰ বিৱৰণ জনালে আৰু ক'লে, মহর্ষি, এতিয়া আপোনালোক দুজনে মোৰ যিখিনি ধন অধিক বুলি ভাবে তাক গ্ৰহণ কৰক। ১০ ॥

তাৰ পিছত সেই সমভাৱ-বুদ্ধি মহর্ষি অগস্ত্য ব্ৰহ্মই দেখুৱা বিৱৰণীৰপৰা আয়-ব্যয় দেখি নিশ্চয় কৰিলে, যদি মই ইয়াৰপৰা ধন গ্ৰহণ কৰোঁ তেনেহলে নিশ্চয় অগ্ৰ প্ৰাণীৰ সকলোপ্ৰকাৰে কষ্ট হ'ব। ১১ ॥

পিছত মহর্ষি অগস্ত্য, বজা ঋতুৰ্দ্ধা আৰু ব্ৰহ্ম—তিনিওজন পুৰুষোত্তম-নন্দন মহাধনী ত্ৰ্যসদস্যু নামে বজাৰ ওচৰলৈ গ'ল। ১২ ॥

হে মহাৰাজ, ৰাজত্ৰেষ্ঠ, ইক্ষাকু-বংশীয়, মহামতি ত্ৰ্যসদস্যুয়ে তেওঁলোকক অহা দেখি নিজ-ৰাজ্যৰ সীমান্তলৈ গৈ যথা-ৰীতি অভিবাদন জনাই আৰু আদৰ-সাদৰেৰে সৎকাৰ কৰি তেওঁলোক অহাৰ কাৰণ সুধিলে। ১৩-১৪ ॥

অগস্ত্য মুনিয়ে ক'লে,—হে পৃথিৱীপতি, আপুনি জানিব, আমি ধন কামনা কৰি ইয়ালৈ আহিছো। ৰাজ্য আৰু প্ৰজাসকলক দুঃখ-দুৰ্গতি নিদিয়াকৈ আপোনাৰ নিজ-ধনৰ কিছু অংশ আপুনি আমাক দান কৰক। ১৫ ॥

লোমশ মুনিয়ে যুধিষ্ঠিৰক ক'লে, তেতিয়া বজা ত্ৰ্যসদস্যুয়ে তেওঁলোকৰ আগত তেওঁৰ সম্পূৰ্ণ আয়-ব্যয়ৰ হিছাপ দিলে আৰু ক'লে, আপোনালোকে এতিয়া আয়-ব্যয় চাই-চিতি অধিকাকৈ যি ধন পায় তাক গ্ৰহণ কৰক। ১৬ ॥

এইদৰে কোৱাৰ পিছত সমবুদ্ধি মহর্ষি অগস্ত্যই হিছাপ চাই আয়-ব্যয় সমান দৈৰ্ঘিলে। আৰু তাৰপৰা ধন গ্ৰহণ কৰিলে প্ৰাণীসকলৰ কষ্ট হ'ব বুলি ভাবিলে। ১৭ ॥

হে মহাৰাজ, তাৰ পিছত সকলো বজাই লগ লাগি পৰস্পৰে আলোচনা কৰি মহর্ষি অগস্ত্যক কলে, ১৮ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, দৈত্যৰাজ ইক্ষল পৃথিৱীৰ ভিতৰত সকলোভকৈ বেছি ধনশালী। গতিকে আমি সকলোৱে ইক্ষল দানৱৰ ওচৰলৈ গৈ ধন ভিক্ষা কৰোঁ। ১৯ ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে,—হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, তেতিয়া ইক্ষলৰ ওচৰতে

ভিক্ষা কৰা উচিত হ'ব বুলি ভাবি তেওঁলোক লগে-ভাৰে দৈত্যৰাজ ইন্দ্রলৈ
গুচবলৈ গ'ল । ২০ ।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত অগস্ত্য মুনীৰ ধন-ভিক্ষা
নামৰ অষ্টদ্বিতীয় অধ্যায় । ১৮ ।

। অধ্যায় ১৯ ।

॥ যোগমুদ্গাৰ গুহ আৰু পৰশুৰামৰ হাত-খণ্ডি-কাণ্ড ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, হে বজা, ইন্দ্রলৈ মহৰ্ষি অগস্ত্য-সহিতে বজাসকল তেওঁৰ
ৰাজ্যত উপস্থিত হোৱা জানি মন্ত্ৰীসকলেৰে সৈতে গৈ তেওঁলোকক যথোচিত
সংকাৰ কৰিলে । ১ ।

হে কুকনন্দন, তাৰ পাছত অসুৰশ্ৰেষ্ঠ ইন্দ্রলৈ ভায়েক বাতাপিৰ মঙহ ৰাজ্য
তাৰ দ্বাৰা অতিথি সেৱা কৰিলে । ২ ।

মেঘ-কপধাৰী মহা অসুৰ বাতাপিৰ মঙহ বজা দেখি ৰাজহিসকল বিষঃ আৰু
বিমুগ্ধ হৈ পৰিল । ৩ ।

তাকে দেখি ঋষিশ্ৰেষ্ঠ অগস্ত্যই বজাসকলক ক'লে, আপোনালোকে বিবাদ
নকৰিব । মই অকলে মহা দৈত্য বাতাপিক ভোজন কৰিম । ৪ ।

এনেদৰে কৈ মহৰ্ষি অগস্ত্য শ্ৰেষ্ঠ আসনত বহিল, আৰু দৈত্য-ৰাজ ইন্দ্রলৈ
হাঁহি হাঁহি পৰিত্ৰেণন কৰিবলৈ ধৰিলে । ৫ ।

অগস্ত্য মুনিয়ে মহা অসুৰ বাতাপিৰ আটাইখিনি মঙহ খাই পেলালে । বোতা
হৈ ঘোৱাৰ পাছত ইন্দ্রলৈ বাতাপিৰ নাম মাতিবলৈ ধৰিলে । ৬ ।

হে ৰোপা,—এনে সময়তে মেঘ গৰ্জ্জনৰ দৰে ডগ্ৰকৰ শব্দ কৰি দুৰি অগস্ত্যৰ
অধোবাস্তু নিঃসৰণ হ'ল । ৭ ।

দৈত্যপতি ইন্দ্রলৈ বাবে বাবে মাতিবলৈ ধৰিলে, হে বাতাপি, তুমি ওলাই আহাঁ,
ওলাই আহাঁ । হে বজা, তেতিয়া মহৰ্ষি অগস্ত্যই বিচিকিৰাই হাঁহি ইন্দ্রলৈ
ক'লে, ৮ ।

সেই অসুৰ বাতাপিক মই জীৰ্ণ কৰিছো, গতিকে ক'বপৰা ওলাব । দৈত্যপতি
ইন্দ্র মহা দৈত্য বাতাপি জীৰ্ণ হোৱা শুনি বৰ হুঃখিত হ'ল । ৯ ।

ইন্দ্রলৈ মন্ত্ৰীসকলেৰে সৈতে হাত হোৱাকৈ অতিথিসকলক এই কথা কবলৈ
ধৰিলে : আপোনালোক কি বাবে ইত্যন্ত উপস্থিত হৈছে ? কতকচোন বাক, মই
আপোনালোকৰ কাৰণে কি কৰোঁ । ১০ ।

ভেড়িয়া মহৰি অগন্ত্যই হাঁহি মুখে ইন্দ্ৰলক ক'লে,—হে অম্ৰব, আমি তোমাক শক্তিশালী বজা আৰু প্ৰচুৰ ধনাধিপতি বুলি ভাবিছো। ১১।

এই বজাসকল অতি ধনবান্ নহয়। ইপিনে মোৰ বহু ধনৰ আৱশ্যক। এতেকে অতি জীৱক কষ্ট নিদিয়াতৈ তোমাৰ নিজ-ধনৰ যজ্ঞশক্তি কিছু ভাৱ দান কৰা। ১২।

ভেড়িয়া টহলে মহৰি অগন্ত্যক প্ৰণাম কৰি ক'লে, হে মহৰি, মই কি দিবৰ যোগ্য আপুনি যদি কৰ পাৰে তেনেহলে মই আপোনাক ধন দিম। ১৩।

অগন্ত্য মুনিয়ে ক'লে,—হে মহা অম্ৰব, তুমি এওঁলোক প্ৰতিজন বজাক দহ হাজাৰকৈ গৰু আৰু দহ হাজাৰকৈ সোণৰ মুদ্ৰা দিব খুজিছা। ১৪।

মোক এই বজাবিশাকক দিয়াতকৈ দুগুণ গৰু আৰু সোণৰ মুদ্ৰা, এখন সোণৰ বথ, মনৰ দৰে বেগবত দুটা ঘোঁৰা দিব খুজিছা। ১৫।

তুমি বথখন ততালিকে পৰীক্ষা কৰি চোৱাঁ, ই স্পষ্টকৈ সোণৰ বথ। মহৰি অগন্ত্যই এইদৰে কোৱাত আত্ম-স্বৰ্গ-দুঃখত চুংখিত দৈত্যপতি ইন্দ্ৰে মহৰি অগন্ত্যক বিচৰাতকৈও অধিক ধন দিলে। ১৬।

হে ভবতকুলনন্দন, সেই সোণৰ বথত বিবাহ আৰু সুখৰ নামে দুটা অতি ক্ৰুতগামী ঘোঁৰা জুৰি দিলে। বথবাহী সেই ঘোঁৰা দুটাই নিম্নমতে মহৰি অগন্ত্যৰে সৈতে বজাসকলক আৰু ধনবিশাক অগন্ত্য মুনিৰ আজ্ঞামতে লৈ গ'ল। ১৭-১৮।

অগন্ত্য মুনিৰ আজ্ঞাম পোৱাৰ পিছত ক্ৰুতৰ্কা প্ৰভৃতি বজাসকল মুনিৰ আজ্ঞা অনুসৰি নিজ নিজ বাজধানীলৈ গুচি গ'ল, আৰু মহৰি অগন্ত্যৰো তেওঁৰ ভাৰ্য্যা লোপামুদ্ৰাৰ সকলো অভিলাস পূৰণ কৰিলে। ১৮।

লোপামুদ্ৰাই ক'লে, হে ভগৱান, আপুনি যোৱা সকলো অভিলাস পূৰণ কৰিলে, এতিয়া যোৱা গৰ্ভত এটি অত্যন্ত শক্তিশালী পুত্ৰ উৎপাদন কৰক। ১৯।

অগন্ত্যই ক'লে, হে কল্যাণী, হে শুভে, তোমাৰ সদায়বাহবত মই সন্তুষ্ট হৈছো। কিন্তু পুত্ৰ সম্বন্ধে তোমাৰ ওচৰত মই এটি চিন্তাৰ কথা কওঁ জনা, ২০।

তোমাৰ গৰ্ভত এহাজাৰ পুত্ৰই হওক, অথবা দশ দশ তুল্য এশ পুত্ৰই হওক বাইবা এখন তুল্য দহজন পুত্ৰই হওক, সিহঁতৰ একেই হাজাৰজনক জন্ম কৰিব পৰা হ'ব। ২১।

লোপামুদ্ৰাই ক'লে, হে ভগৱান, হাজাৰ পুত্ৰৰ সমান এজন পুত্ৰই হওক। বহু অসামু পুত্ৰতকৈ এজন বিবান পুত্ৰও শ্ৰেষ্ঠ। ২২।

লোমল মুনিয়ে ক'লে, হে মহাবাহু,—তোমাৰ কথাই হওক—এই বুলি কৈ মহাকা অগন্ত্য মুনিয়ে সৰান চৰিত্ৰশালিনী ব্ৰহ্মাৰ পত্নী লোপামুদ্ৰাৰে সৈতে যথা-সমন্ত সংগম কৰিলে। ২৩।

অগন্ত্য মুনি লোপামুদ্ৰাৰ গৰ্ভাধান কৰি বনলৈ গুচি গ'ল। মুনি বনলৈ যোৱাৰ পাছত সেই গৰ্ভ মাতৃ-কৰ্মবত সাত বছৰ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। ২৪।

হে ভবত-নন্দন, সাত বছৰ অতিবাহিত হৈ যোৱাৰ পাছত শক্তি আৰু প্ৰভাৱ

দ্বাৰা প্ৰজ্জ্বলিত হৈ সেই গৰ্ভ মাতৃ-ঋত্বৰূপৰা বহিৰ্ভূত হ'ল আৰু তেওঁৰ নাম হ'ল মহাকবি দৃঢ়সূ্য । ২৫ ॥

ঋষি-পুত্ৰ দৃঢ়সূ্যৰে বেদাঙ্গ আৰু উপনিষদেৰে সৈতে সমগ্ৰ বেদ অধ্যয়ন কৰি ব্ৰাহ্মণসকলৰ ভিতৰত মহাবিজ্ঞ হৈ উঠিল । ২৬ ॥

তেজস্বী দৃঢ়সূ্যৰে ল'ৰা-কালতেই পিতৃ-গৃহত যজ্ঞীয় কাৰ্ত্তৰ ভাৰ বহন কৰিছিল । সেইবাবে তেওঁৰ নাম ইক্ষ্বাহ-ৰূপে বিখ্যাত হ'ল । ২৭ ॥

মহৰ্ষি অগস্ত্য পুত্ৰ ইক্ষ্বাহৰ অধ্যয়ন আৰু কাৰ্ত্ত বহনাদি কাৰ্য্য-কলাপ দেখি অতি আনন্দিত হ'ল । হে ভৰতনন্দন, মহৰ্ষি অগস্ত্যই এনেকুৱা উত্তম সন্তান জন্ম দিলে । ২৮ ॥

হে বজা, তাৰ পাছত মহৰ্ষি অগস্ত্যৰ পিতৃসকলে যথোচিত স্থান লাভ কৰিলে । তাৰ পাছত সেই ঠাই পৃথিৱীৰ ভিতৰত অগস্ত্যাশ্ৰম নামে বিখ্যাত হ'ল । ২৯ ॥

প্ৰহ্লাদ-গোত্ৰ-সম্ভূত মহা অসুৰ বাতাপিক সি অগস্ত্য মুনিয়ে এইদৰে প্ৰশয়িত কৰিছিল, এয়ে সেই ৰমণীয়, নানা গুণ-সম্পন্ন মহৰ্ষি অগস্ত্যৰ আশ্ৰম । ৩০ ॥

আশ্ৰমৰ ওচৰতে দেৱ-গন্ধৰ্ব-সেৱিতা পুণ্য-সঙ্গিলা এই ভাগীৰথী নৈয়ে নভো-মণ্ডলত বতাহত কঁপি থকা পতাকাৰ নিচিনা সুশোভিত হৈ আছে । ৩১ ॥

সেই ভাগীৰথী নদী গিৰি-শৃঙ্গবোৰত বাধা পাই ক্ৰমে চাপৰ শিলবোৰৰ ওপৰেদি সমস্ততা সৰ্পিলাই দৰে সদায় প্ৰৱাহিত হৈ আছে । ৩২ ॥

জননীয়ে সন্তানক আপ্যায়িত কৰি থকাৰ নিচিনাকৈ প্ৰথম মহাদেৱৰ জটাৰপৰা নিৰ্গত তিমিগিৰি-প্ৰৱাহিত সমুদ্ৰৰ প্ৰিয়তমা মহিষী গঙ্গাট সমস্ত দক্ষিণ দিশকে প্লাৱিত কৰি ৰাখিছে । সেই প্ৰথম পৱিত্ৰ গঙ্গা নদীত ইচ্ছানুসাৰে স্নান কৰা । ৩৩ ॥

হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, জানিবা, এইখন মহৰ্ষিসকলে আশ্ৰয় কৰি থকা ত্ৰিলোক-বিখ্যাত ভৃগু মুনিৰ তীৰ্থ । ৩৪ ॥

এই তীৰ্থত স্নান কৰি পৰশুৰামে নষ্ট তেজ ফিৰাই পাইছিল । হে পাণ্ডুনন্দন যুধিষ্ঠিৰ, তুমি ভায়েৰাইঁত আৰু দ্ৰৌপদীৰে সৈতে এই তীৰ্থত স্নান কৰি হৰ্ষ্যোদনৰ দ্বাৰা হৃত আপোন-তেজ পৰশুৰামে ৰামৰ লগত শত্ৰুতা কৰি নষ্ট হোৱা শক্তি ঘূৰাই পোৱাৰ দৰে ঘূৰাই লোৱা । ৩৫—৩৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে জনমেজয়, বজা যুধিষ্ঠিৰে ভায়েক ভীম, অৰ্জুন, নকুল, সহদেৱ আৰু ভাৰ্য্যা দ্ৰৌপদীৰে সৈতে সেই পুণ্যজলা গঙ্গাত স্নান কৰি দেৱ-পিতৃাদিৰ তৰ্পণ কৰিলে । ৩৭ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, গঙ্গা তীৰ্থত স্নান কৰা বজা যুধিষ্ঠিৰৰ ৰূপ তেজস্বীতকৈও তেজস্বী হৈ উঠিল আৰু শত্ৰুবিলাকৰ অসহনীয় হ'ল । ৩৮ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, পাণ্ডুনন্দন যুধিষ্ঠিৰে লোমশ মুনিক স্মিলিলে, হে প্ৰভু, হে ভগ-ৱান, কি কাৰণে পৰশুৰামৰ শক্তি নাশ হৈছিল, কেনেকৈবা ঘূৰাই পালে, এই কথা মই জানিব খোজেঁ, অনুগ্ৰহ কৰি বৰ্ণনা কৰক । ৩৯ ॥

লোমশ মুনিয়ৈ ক'লে, হে বাজেজ্ঞ মুখিষ্ঠিৰ, ধীমান বায় আৰু পৰশুৰামৰ চৰিত্ৰ জ্ঞপ্ত কৰাঁ। পুৰণি কালত বান্ধৱ-বধৰ কাৰণে বিষ্ণু সশৰীৰে মহাৰাজ দশৰথৰ পুত্ৰৰূপে জন্ম গ্ৰহণ কৰে। পাছত আমি তেওঁক অযোধ্যা নগৰত দশৰথৰ পুত্ৰৰূপে দেখিবলৈ পাওঁ। ৪০-৪১ ॥

কৰ্মবীৰ দশৰথ-পুত্ৰ বামৰ ধনু-ভাঙ্গাৰ পৰাক্ৰমৰ কথা শুনি ঋচীক-বংশজ বেণুকা-তনয় কুলনন্দন পৰশুৰামে জীৰামচক্ৰক চাবলৈ আগ্ৰহ কৰি ক্ষত্ৰিয়-সংহাৰক দিব্য-ধনু হাতত লৈ অযোধ্যা নগৰলৈ আহে। ৪২-৪৩ ॥

অযোধ্যাধিপতি বজা দশৰথে পুত্ৰ বামৰ শক্তি পৰীক্ষা কৰিবলৈ পৰশুৰাম তেওঁৰ ৰাজ্যৰ সীমালৈ আহিছে বুলি শুনি পৰশুৰামক আগ বঢ়াই আনিবলৈ বামক পঠাই দিলে। তে কুলীনন্দন মুখিষ্ঠিৰ, বাম তাতক সুদীক্ষ আশ্ৰয়লৈ পৰশুৰামৰ ওচৰ চাপিল। তাকে দেখি পৰশুৰামে হাঁতি মাৰি ক'লে, হে প্ৰভাৱশালী বাজেজ্ঞ, যদি তোমাৰ শক্তি আছে, তেনেহলে যি ধনুৰ দ্বাৰা মই ক্ষত্ৰিয়-কুল ধ্বংস কৰিছিলো সেই ধনুত গুণ আৰোপ কৰাঁ। পৰশুৰামে এইদৰে কোৱাত জীৰামচক্ৰক ক'লে, হে ভগৱান, আপুনি মোক তিৰস্কাৰ নকৰিব। ৪৪-৪৭ ॥

সকলো দ্বিজাতিৰ পিতৃবত ময়ো ক্ষত্ৰিয়-শাস্ত্ৰ পালন কৰাত অধম নহওঁ, বিশেষকৈ ঈক্ষাকু-বংশীয় ক্ষত্ৰিয়ই নিজ-বাহুবলৰ প্ৰশংসা নকৰে। ৪৮ ॥

বামচক্ৰই এইদৰে কোৱাৰ পিছত পৰশুৰামে ক'লে, হে বাম, অযথা বাক্য ব্যৱ কৰাৰ কোনো আৱশ্যক নাই, চাওঁ, এই ধনুখন বিস্তৃত কৰাঁচোন। ৪৯ ॥

তাৰ পাছত দশৰথ-তনয় জীৰামচক্ৰই ক্ৰোধান্বিত হৈ ক্ষত্ৰিয়-বীৰ-সংহাৰক দিব্য ধনুখন পৰশুৰামৰ তাতৰপৰা আনি ললে। ৫০ ॥

হে ভাৰত, বামচক্ৰই সেই ধনুত হেলাৰঙে গুণ আৰোপ কৰিলে। তাৰ পাছত শ্ৰৱল পৰাক্ৰমী বামচক্ৰই মিচিকি হাঁতি মাৰি গুণত শব্দ কৰি বাণ এৰি দিলে। ৫১ ॥

ৰজ্ঞপাতৰ শব্দৰ নিচিনা বামৰ ধনুভাঙাৰ শব্দ শুনি সকলো প্ৰাণী সন্তুষ্ট হৈ উঠিল। এই সময়তে দশৰথ-পুত্ৰ বামে পৰশুৰামক ক'লে, হে ব্ৰাহ্মণ, এই চাওক ধনুত গুণ আৰোপ কৰিলো, কণ্ডক, আৰু আপোনাৰ ঘান কি কৰিব লাগে। তেতিয়া পৰশুৰামে মহাত্মা বামক এপাট দিব্য-বাণ দি ক'লে, এই বাণ ধনুত লগাই তোমাৰ কাণৰ ওচৰলৈ টানি আনা। ৫২-৫৩ ॥

লোমশ মুনিয়ৈ ক'লে,—হে মহাৰাজ, পৰশুৰামৰ এই কথা শুনি বামে খঙতে জ্বলি পকি উঠি ক'লে, হে ভাৰ্গৱ, আপুনি বৰ অহঙ্কাৰী হৈছে। আপোনাৰ দৰ্প শুনিছো, তথাপি ক্ষমা কৰিছো। ৫৪ ॥

আপুনি পিতামহ ব্ৰহ্মাৰ অনুগ্ৰহত ক্ষত্ৰিয়সকলক জয় কৰি শক্তি লাভ কৰিছে। নিশ্চয় সেই কাৰণে মোক নিষ্পা কৰিছে। ৫৫ ॥

মই আপোনাৰ চক্ষুত দিব্য-দৃষ্টি দিওঁ, তাৰে আপুনি মোৰ যথার্থ ৰূপ চাই লওক। হে ভৰত-কুলনন্দন, হে মুখিষ্ঠিৰ, তাৰ পাছত পৰশুৰামে বামচক্ৰৰ শৰীৰত

দ্বাদশ আদিত্য, অষ্ট বসু, একাদশ কল্প, বাধা-নামক দেৱতাসকল, উপপাত্তাৰ বায়ু, সিঁত্ৰুসন, অগ্নিদেৱ, বক্ষস, গ্ৰহ, পৰ্ৱৰ, বাকস, যক্ষ, নদ-নদী, তীৰ্থ, সমান্তৰ জন্তু, কুণ্ড, বালখিলা প্রভৃতি অগ্নি, দেৱৰ্ষি, সন্ত-সমুজ, সকলো পৰ্বত, উপনিষদেৰে সৈতে বেদ, বয়ট্কাৰ যজ্ঞ, চৈতন্যশালী সামগান আৰু ধনুৰ্বেদ, য়েবসমুহ, ববয়ুণ আৰু বিদ্যাভো দেখিবলৈ পালে। ৫৬-৬০।

তাৰ পাছত বিষ্ণুৰূপী ভগৱান বামচক্ৰই পৰম্বাৰ্য-প্ৰদত্ত বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। হে ভাৰত, সেই সময়ত সমগ্ৰ পৃথিৱী য়েববিহীন ভুৱান বিদ্যা আৰু উদ্ধাৰ দ্বাৰা পৰিহাৰ্য্য হৈ উঠিল। আকাশ হুগিৰে আচ্ছন্ন হ'ল। পৃথিৱীত ভূমলৰাৰে ববয়ুণ হ'ল। বাৰে বাৰে ভূমিকম্প আৰু মহৎ উৎপাতসূচক শব্দৰ গৰ্জনা হ'বলৈ ধৰিলে। ৬১-৬২।

ঈৰামচক্ৰৰ হাতৰপৰা প্ৰেৰিত হোৱা প্ৰছলিত সেই বাণে পৰম্বাৰ্যক বিচ্ছল কৰি কেৱল ডেওৰ শক্তি হৰণ কৰিয়েই দূৰি আহিল। ৬৩।

পৰম্বাৰ্যে মূৰ্ছা গৈ আকৌ চৈতন্ত লাভ কৰিলে। চৈতন্ত লাভ কৰিয়েই বিষ্ণু-ভেজ-বৰূপ বামচক্ৰক প্ৰণাম কৰিলে। তাৰ পাছত ভগৱান বিষ্ণুৰূপী বামচক্ৰৰ আজ্ঞা লৈ মহেজ পৰ্বতলৈ গ'ল। তাত গৈ ভয়-ভীত আৰু লজ্জিত হৈ মহাপত্নীত নিমগ্ন হ'ল। ৬৪-৬৫।

এনেদৰে এবছৰ কাল অতীত হৈ যোৱাৰ পাছত পৰম্বাৰ্যক শক্তিহীন, অভিমান-মুখ্য আৰু চুৰ্ছিত হৈ থকা দেখি সিঁত্ৰুসকলে কবলৈ ধৰিলে। ৬৬।

সিঁত্ৰুসকলে ক'লে,—হে পুত্ৰ, তুমি বিষ্ণুৰ লগত যি আচৰণ কৰিলা, নিশ্চয় সেইটো ঠিক হোৱা নাই। সেই বিষ্ণু সদায় তিনিও লোকৰে পূজনীয় আৰু মাননীয়। ৬৭।

হে পুত্ৰ, তুমি বধূসৰ নামে পৱিত্ৰ নদীলৈ যোৱা। সেই পুণ্য-তীৰ্থত স্নান কৰি আকৌ আগৰ নিচিনা শক্তিশালী শৰীৰ লাভ কৰিব পাৰিবা। ৬৮।

হে পৰম্বাৰ্য, সেইখন দীপ্তোদক নামেৰে তীৰ্থ। তাতে ভোয়াৰ প্ৰসিদ্ধামহ কৃষ্ণ মূৰ্ত্তি সত্য যুগত উত্তম উপাস্যা কৰিছিল। ৬৯।

হে কুণ্ডীনন্দন মুৰ্ত্তিৰ, সিঁত্ৰু-বাক্যমতে পৰম্বাৰ্যে সকলো কৰিলে। হে পাণ্ডু-পুত্ৰ, এই তীৰ্থত স্নান কৰি হৃত-শক্তি পুনঃ দ্ৰুৱাই পালে। ৭০।

হে তাত মহাবাজ মুৰ্ত্তিৰ, এইদৰে পুৰণি কালত মুকুটৰ কৰ্মকাৰী পৰম্বাৰ্যে বিষ্ণু-বৰূপ বামচক্ৰক পাই এনেকুৱা অৱস্থাপন্ন হৈছিল। ৭১।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত গোপামুদ্ভাৰ পুত্ৰ আৰু পৰম্বাৰ্যৰ হৃত-শক্তি লাভ নামক একোনশততম অধ্যায়। ৯৯।

॥ অধ্যায় ১০০ ॥

॥ বজ্জ-নিৰ্দ্ধাণ-উপাখ্যান ॥

মুখিষ্ঠিবে ক'লে, হে বিজ্ঞেষ্ঠ, সেই বুদ্ধিমান মহৰ্ষি অগস্ত্যৰ কাৰ্য্য-কলাপ আকৌ বহুলকৈ শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰে। ১ ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে,—হে মহাবাজ মুখিষ্ঠিৰ, অসীম শক্তিশালী মহৰ্ষি অগস্ত্যৰ প্ৰভাৱ, আৰু দিবা, অন্ধুত, অলৌকিক কথা মই বৰ্ণনা কৰে। ১, শুনা, ২ ॥

সত্য যুগত বুদ্ধত মতলায়া, অতি নিৰ্দ্দয় কালকেয় নামে এটি বিখ্যাত দৈত্যৰ দল আছিল। ৩ ॥

বিবিধ অন্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ দ্বাৰা সুসজ্জিত হৈ কাৰ্য্যকেয় নামে দৈত্যৰ দলটোৱে বৃত্তাসুৰক আশ্ৰয় কৰি মহেন্দ্ৰ প্ৰভুত্ব দেৱতাসকলক চাৰিওপিনৰপৰা আক্ৰমণ কৰিলে। ৪ ॥

তাৰ পাছত দেৱতাসকল বৃত্তাসুৰক বধ কৰিবলৈ যত্ন কৰি দেৱবাজ ইন্দ্ৰক আগত লৈ ব্ৰহ্মাৰ ওচৰলৈ গ'ল। ৫ ॥

গৈ ব্ৰহ্মাৰ ওচৰত কৰোঁৱৰে থিয় দিলে। তাকে দেখি ব্ৰহ্মাই দেৱতাসকলক ক'লে, হে দেৱতাসকল, তোমালোক যি উদ্দেশ্য লৈ ইয়াত আহিছা মই সকলো জানিছো। ৬ ॥

মই বৃত্তাসুৰক বধ কৰিবলৈ এটি উপায় দিওঁ শুনা। দধীচি নামে এজন মহৰ্ষি আছে। তেওঁ অত্যন্ত উদাৰ। তোমালোক সকলোৱে লগ লাগি তেওঁৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা কৰা গৈ। স্বৰ্গপ্ৰাণ, মহৰ্ষি দধীচিয়ে আনন্দমনে তোমালোকৰ ইচ্ছিত বস্তু দি দিব। ৭-৮ ॥

বিজয়-অভিলাষী তোমালোক সকলোৱে একে লগ হৈ সেই মূনি দধীচিক কৰ্ম্ম, স্বৰ্গ, মৰ্ত্ত্য, পাতাল এই তিনি লোকৰ হিতৰ কাৰণে আমাক আপোনাৰ শৰীৰৰ অস্থি প্ৰদান কৰক। ৯ ॥

তোমালোকে দধীচি মূনিৰ ওচৰত অস্থি-ভিক্ষা কৰাৰ পাছত মহৰ্ষি দধীচিয়ে যোগ-বলৰ দ্বাৰা তনু ত্যাগ কৰি নিজৰ অস্থি প্ৰদান কৰিব আৰু তোমালোকে তেওঁৰ অস্থিৰ দ্বাৰা সুদৃঢ় ভয়ঙ্কৰ বজ্জ নিৰ্দ্ধাণ কৰিব। ১০ ॥

বজ্জৰ আকৃতি হয় কুণীয়া হব লাগিব আৰু এই বজ্জ মহাশক্ত-নাশক ভয়ঙ্কৰ লক্ষকাৰী হব। সেই বজ্জৰ দ্বাৰায় ইন্দ্ৰই নিশ্চয় বৃত্তাসুৰক বধ কৰিব। ১১ ॥

তোমালোকক মোৰ কব লগীয়া সকলো কলো। এতিয়া তোমালোকে অতি সোনকালে তাৰ ব্যৱস্থা কৰা'গৈ। ব্ৰহ্মাই দেৱতাসকলক এইদৰে কোৱাৰ পাছত দেৱতাসকল ব্ৰহ্মাৰ আদেশ লৈ নাৰায়ণক আগত লৈ নানা গছ-লতাৰে সুশোভিত সব্বভী নদীৰ আন পাৰত থকা মহৰ্ষি দধীচিৰ আশ্ৰমলৈ গ'ল। ১২-১০ ॥

ভ্ৰমৰৰ গুঞ্জনৰে সেই আশ্ৰম এনেকুৱা শব্দ-মুক্ত হৈছিল যেন সাম-গান কৰা ব্ৰাহ্মণসকলে সামবেদ পাঠ কৰিবলৈহে ধৰিছে। পুংস-কোকিলৰ বৰ আৰু ক্ষুদ্ৰ পণ্ড-পক্ষীৰ কোলাহলেৰে পৰিপূৰ্ণ হোৱা বাবে ভাব হয়, সেই আশ্ৰম যেন জীৱন্ত। ১৪ ॥

সেই আশ্ৰমত বাস কৰা সিংহ প্ৰভৃতি হিংস্ৰ জন্তুবিলাকে কেতিয়াও কাকো হিংসা নকৰে। সেইবাবে হিংস্ৰ জন্তুক ভয় নকৰাকৈ মহ, শাহুৰি, কেটেলা পহু আৰু শৰ পহুবিলাক আশ্ৰমৰ চাৰিওপিনে চৰি ফুৰে। ১৫ ॥

গণ্ডুলৰ উপবিভাগৰপৰা মদৰ ধাৰা বৈ থকা মাখুন্দী আৰু দ'তাল তাতী-বোৰে পুখুৰীৰ পানীত জলক্ৰীড়া কৰি আশ্ৰমৰ চাৰিওপিনে শব্দ কৰি ফুৰিছিল। ১৬ ॥

পৰ্বতৰ গুহা আৰু কন্দৰশায়ী সিংহ, বাঘ আৰু অন্য জন্তুবিলাকে বৰ ডাঙৰ ডাঙৰকৈ শব্দ কৰিছিল আৰু সেই শব্দৰ দ্বাৰা আশ্ৰমখন মুখবিত হৈ পৰিছিল। ১৭ ॥

অন্যান্য আশ্ৰমতকৈ অধিক শোভা-বিশিষ্ট, সুবমা, স্বৰ্গ-সদৃশ সেই দধীচি মুনীৰ আশ্ৰমত দেৱতাসকল উপস্থিত হ'লগৈ। ১৮ ॥

সেই আশ্ৰমত শৰীৰৰ কাষিৰে সাক্ষাৎ পিতামহ ব্ৰহ্মাৰ নিচিনা, সূৰ্য্যৰ সমান তেজস্বী, অত্যন্ত দীপ্তিমান দধীচি মুনিক দেখিবলৈ পালে। ১৯ ॥

হে বজ্জা, দেৱতাসকলে মহৰ্ষি দধীচিৰ চৰণত অভিৱাদন আৰু প্ৰণাম জনাই ব্ৰহ্মাই কোৱামতে বৰ ভিক্ষা কৰিলে। ২০ ॥

তেতিয়া মহৰ্ষি দধীচিয়ে পৰম প্ৰসন্ন হৈ দেৱতাসকলক এনেদৰে ক'লে, হে দেৱতাসকল, আজি মই যি কৰিলে আপোনালোকৰ মঙ্গল হয় তাকে কৰিম। মোৰ এই শৰীৰ মই নিজেই ত্যাগ কৰিম। ২১ ॥

এইদৰে কৈ মনুষ্যশ্ৰেষ্ঠ, জিতেন্দ্ৰিয়, মহৰ্ষি দধীচিয়ে তৎক্ষণাৎ নিজ-প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। তাৰ পাছত দেৱতাসকলে ব্ৰহ্মাৰ উপদেশ অনুসৰি দধীচি মুনীৰ মৃত শৰীৰৰপৰা অস্থি ললে। ২২ ॥

হৰ্ষোজ্ঞাস-পৰিপূৰ্ণ দেৱতাসকলে শত্ৰু-জয়ৰ আশা কৰি বিশ্বকৰ্ম্মাৰ ওচৰলৈ গৈ বজ্জা নিৰ্ম্মাণৰ বাবে সকলো বিধৰি কলে। পৰম পৱিত্ৰ ব্ৰহ্মা প্ৰজাপতিয়ে দেৱতাসকলৰ বাঁকা শুনি অতি যত্ন সহকাৰে বজ্জা নিৰ্ম্মাণ কৰিলে। বজ্জা নিৰ্ম্মাণ কৰি আনন্দ মনেৰে ইজ্ঞাক ক'লে,—হে দেৱ, আজিয়েই এই ভয়ঙ্কৰ বজ্জেৰে দেৱ শত্ৰু, উৎকট বজ্জাসুৰক ভগ্নীভূত কৰক। ২৩-২৪ ॥

এইদৰে শত্ৰু নিধন কৰি দেৱতাবিলাকেৰে সৈতে সুখেৰে স্বৰ্গত থাকি স্বৰ্গৰাজ্য শাসন আৰু পালন কৰক। বিশ্বকৰ্মাট এনেকৈ কোৱাৰ পাছত দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই আনন্দমনে প্ৰজাপতিৰ গাতৰপৰা বজ্জ গ্ৰহণ কৰিলে। ২৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত বজ্জ-নিৰ্দ্ধাণ-উপখ্যান নামৰ শততম অধ্যায়। ১০০ ॥

॥ অধ্যায় ১০১ ॥

॥ বৃত্তাসুৰ-বধোপাখ্যান ॥

লোমশ যুনিয়ে ক'লে, হে মহাৰাজ, তাৰ পাছত বজ্জধাৰী ইন্দ্ৰ বলৱান দেৱতা-সকলৰ দ্বাৰা সুবক্ষিত হৈ আকাশ-পাতাল জুৰি থকা মহাবীৰ বৃত্তাসুৰৰ ওচৰলৈ গ'ল। ১ ॥

সেই সময়ত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰেৰে সজ্জিত, শূঙ্কযুক্ত, পৰ্বত-সদৃশ, মহাকায় কালকেয় নামে দৈত্যবিলাকে বৃত্তাসুৰক চাৰিওপিনে আগুৰি ধৰি বন্ধা কৰি আছিল। ২ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰ, তাৰ পাছত দেৱতা আৰু দৈত্যসকলৰ মাজত মুহূৰ্ত্ত কাল ভীষণ যুদ্ধ হ'ল আৰু সেই যুদ্ধটো লোকসমূহত ত্ৰাসৰ সঞ্কাৰ কৰিলে। ৩ ॥

বীৰসকলে বাহুৰে তুলি লৈ শত্ৰু-শৰীৰলৈ নিক্ষেপ কৰা তৰোৱালসমূহ চূৰ্ণ-বিচূৰ্ণ হৈ ভীষণ শব্দ হৈছিল। ৪ ॥

হে মহাৰাজ, আকাশৰপৰা পৃথিৱীৰ তললৈ বাগৰি পৰা শত্ৰুৰ মূৰবিলাক গছৰপৰা খহি পৰা তাল-ফল-নিচিনা দেখা হৈছিল। ৫ ॥

কালেয় দৈত্যসকলে সোণৰ কৰচ পিন্ধি হাতত পৰিষ অস্ত্ৰ লৈ দাৱানল-দগ্ধ পৰ্বতৰ নিচিনাকৈ দেৱতাবিলাকক আগুৰি ধৰিলে। ৬ ॥

বুকু ফিল্‌দাই শত্ৰুক আক্ৰমণ কৰিবলৈ চোঁচা মাৰি অহা সেই দৈত্যবিলাকৰ শক্তি সঙ্ক কৰিব নোৱাৰি দেৱতাসকল ভয়তে ছত্ৰ-ভঙ্গ দি পলাবলৈ ধৰিলে। ৭ ॥

দৈত্যৰ ভয়ত দেৱতাসকল পলোৱা দেখি সহস্ৰলোচন দেৱৰাজ পুৰন্দৰ দৈত্য-বিলাকৰ শক্তি বঢ়া বুলি অনুমান কৰি অত্যন্ত মোহগ্ৰস্ত হৈ পৰিল। ৮ ॥

কালেয় দৈত্যৰ ভয়ত ভীত হৈ ইন্দ্ৰই তৎক্ষণাত সেই সৰ্বশক্তিমান প্ৰভু নাৰায়ণৰ আজয় ললে। ৯ ॥

সনাতন বিষ্ণুৱে ইন্দ্ৰক অত্যন্ত মোহগ্ৰস্ত হোৱা দেখি ইন্দ্ৰৰ শক্তি বঢ়াবলৈ দেৱৰাজ ইন্দ্ৰত নিজৰ শক্তি অৰ্পণ কৰিলে। ১০ ॥

তাৰ পিছত ভগৱান বিষ্ণুৰ দ্বাৰা ইন্দ্ৰক সুবক্ষিত হোৱা দেখি দেৱতা আৰু উদ্ধাত্তকৰণ ব্ৰহ্মৰ্ষিসকলে নিজ নিজ শক্তি অৰ্পণ কৰিলে। ১১ ॥

বিষ্ণু আৰু মহানুভৱ ঋষি আৰু দেৱতাসকলৰ শক্তিয়ে ইল্ল অত্যন্ত বলশালী হৈ উঠিল। ১২ ॥

দেৱৰাজ ইল্ল বলবান হোৱা বুলি জানি বৃদ্ধাসুৰে ভয়ঙ্কৰ শব্দেৰে গৰ্জ্জন কৰিবলৈ ধৰিলে। সেই গৰ্জ্জনত পৃথিৱীৰ দশোদিশ, আকাশ, স্বৰ্গ, আৰু পৰ্ব্বত—সকলো কঁপি উঠিল। ১৩ ॥

হে বজ্জা, তাৰ পাছত বৃদ্ধাসুৰৰ ভয়ঙ্কৰ গৰ্জ্জন শুনি দেৱৰাজ ইল্লই অত্যন্ত সজ্জন্ত আৰু ভয়-ভীত হৈ অতি সোনকালে বৃদ্ধাসুৰক বধ কৰিবলৈ দধীচি শ্বনিৰ অস্থি-নিৰ্ম্মিত মহৎ বজ্জ নিৰ্দ্ধেপ কৰিলে। ১৪ ॥

ইল্লৰ বজ্জৰ দ্বাৰা আহত হৈ সূৰ্য-মালাধাৰী মহা দৈত্য। সেই বৃদ্ধাসুৰে পুৰণি কালত বিষ্ণুৰ হাতৰপৰা পিছলি পৰা মহা পৰ্ব্বত মন্দৰগিৰিৰ নিচিনাকৈ পৃথিৱীত বাগৰি পৰিল। ১৫ ॥

মহা দৈত্য সেই বৃদ্ধ নিহত হোৱাৰ লগে লগে ইল্লই ভয়তে পীড়িত হৈ সৰোবৰত প্ৰৱেশ কৰিবলৈ লব ধৰিলে। ইল্লই ভয়তে হাতৰপৰা বজ্জ নিৰ্দ্ধেপ হোৱা সত্ত্বেও নোহোৱা বুলি আৰু বৃদ্ধাসুৰ মৰা সত্ত্বেও নমৰা বুলি ভাবিলে। ১৬ ॥

দেৱতা আৰু মহৰ্ষিসকলে পৰম প্ৰসন্ন আৰু আনন্দিত হৈ ইল্লদেৱৰ স্তুতি কৰিবলৈ ধৰিলে। তাৰ পাছত দেৱতাসকলে লগ লাগি বৃদ্ধাসুৰৰ মৃত্যু হোৱাত শোকাভিভূত দৈত্যবিলাকক বধ কৰিলে। ১৭ ॥

সংগঠিত দেৱতাসকলৰ শক্তিলৈ ভয় কৰি দৈত্যবিলাকে মাছ, খৰিয়াল প্ৰভৃতি জল-জন্তুৰে ভৰি থকা অগাধ সমুদ্ৰত প্ৰৱেশ কৰিলে আৰু সকলোৱে মিলি স্বৰ্গ, মৰ্ত্ত্য, পাতাল—এই তিনি লোক বিনাশৰ কাৰণে মন্ত্ৰণা কৰিবলৈ ধৰিলে। তাতে নিজ-বুদ্ধিত বিশ্বাস থকা কিছুমান দৈত্যই বিভিন্ন উপায় বৰ্ণনা কৰিলে। ১৮-১৯ ॥

বহু সময় আলোচনা কৰাৰ পাছত অসু-বিলাকে এটা ভয়ানক বুদ্ধি সাজিলে; বিদ্বান আৰু তপস্বী যিসকল, সেইসকলক আগেয়ে বিনাশ কৰিব লাগিব। কাৰণ তপস্যাৰ বলতে ত্ৰিজগতৰ স্থিতি সম্ভৱ হৈছে। ২০ ॥

এতেকে তপস্যা-বিনাশৰ কাৰণে তোমালোকে লৰালৰি কৰা আৰু পৃথিৱীত যিবিলাক তপস্বী, ধৰ্ম্মবিদ আৰু ধৰ্ম্ম-পৰায়ণ লোক আছে সিহঁতক ডুবন্তে বধ কৰা। সিহঁত নাশ হলে জগতৰে নাশ হ'ব। ২১-২২ ॥

এইদৰে জগৎ-বিনাশৰ উপায় বিচাৰি উলিয়াই দৈত্যসকল অতি আনন্দিত হৈ পৰিল আৰু বৰুণৰ বাসস্থান প্ৰবল তৰু-পৰিপূৰ্ণ, বিবিধ বৃদ্ধৰ আকৰ, সমুদ্ৰ-ৰূপ দুৰ্গক আক্ৰমণ কৰিলে। ২৩ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-মাত্ৰা-পৰ্ব্বত বৃদ্ধাসুৰ-বধোপাখ্যান নামৰ একাধিকশততম অধ্যায়। ১০১ ॥

॥ অধ্যায় ১০২ ॥

॥ বিষ্ণু-স্ততি ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, বকণৰ নিবাস-স্থান জলনিধি সমুদ্রক আশ্রয় কৰি
কালেয় নায়ে দৈত্যৰ দলটো তিনি লোকৰ বিনাশৰ কাৰণে তৎপৰ হৈ উঠিল । ১ ॥

সিহঁতে ক্ৰোধান্বিত হৈ নিৰ্ত্তো বাতি পুণ্য-স্থান আৰু আশ্রমবিলাকত বসতি কৰা-
সকলক ভক্ষণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ২ ॥

সেই দুৰাশা কালেয় দৈত্যদলে বশিষ্ঠ মুনিৰ আশ্রমত এশ সাতান্নকৈৰজন
তপস্বী ব্রাহ্মণক খাই পেলালে । ৩ ॥

আৰু ব্রাহ্মণসকলৰ নিবাস-ভূমি পৱিত্ৰ চাৱন মুনিৰ আশ্রমলৈ গৈ সেই দৈত্য-
হঁতে ফল-মূল খাই জীয়াই থকা এশ মুনিক খাই পেলালে । ৪ ॥

এইদৰে সিহঁতে বাতি তলে মুনিসকলক বিনাশ কৰে আৰু দিনত সমুদ্রত প্ৰবেশ
কৰি থাকে । ভৱদ্বাজ মুনিৰ আশ্রমত বায়ু আৰু পানী আহাৰ কৰি থকা কুৰিজন
সংযমী ব্রাহ্মচাৰী নিধন কৰিলে । এনেকৈ বাহু-বলত মঙলীয়া দানৱসকলে বাতি
সকলোবিলাক আশ্রমত নানা প্ৰকাৰে উৎপীড়ন কৰিবলৈ ধৰিলে । কাল-প্ৰেৰিত কশ্যপ-
ভাৰ্যা কালৰ ভনয় দৈত্যবিলাকে বহু ব্রাহ্মণ বিনাশ কৰিলে । হে মনুষ্যশ্ৰেষ্ঠ, দেহৰ
বিনাশ হলেও যি তপস্যাবিলাক নহওঁ তেনেহেঁত তপোৰূপ ধনৰ দ্বাৰা ধনবান
তপস্যা-বত তপস্বীসকলক অভ্যাচার কৰি থকা দৈত্যসকলৰ এই ষড়যন্ত্ৰ কোনো
মানুহে জনা নাছিল । ৫-৮ ॥

বাতিপুত্ৰ হ'লে তপস্যাব কাৰণে নিৰ্ম্মমিত আহাৰ কৰি খীণাট যোৱা ঋষি-
সকলক নিদ্ৰাশ শৰীৰেৰে পৃথিৱীত পৰি থকা দেখা গৈছিল । ৯ ॥

দৈত্যবিলাকে খাই পেলাওৱাৰ কাৰণে মণ্ডহ, তেজ, মজ্জা আৰু নাড়ী-ভুক
নাইকিয়া হৈ টনা-আঁজোৰাত ছিন-ভিন হৈ পৰি থকা মুনিসকলৰ হাববিলাক
দেখি এনে লাগিছিল যেন ঠাইখন বহু শত্বোৰেহে ঢাক খাই আছে । ১০ ॥

উবুৰি হৈ পৰি থকা কলহ, ভাগি-ছিগি পৰি থকা বজ্জৰ ক্ৰুৰ, সিঁচৰতি হৈ
পৰি থকা অগ্নিহোত্ৰৰ সামগ্ৰীবিলাকেৰে পৃথিৱী আচ্ছাদিত হৈ পৰিছিল । ১১ ॥

কালেয় দৈত্যদলৰ ভয়তে পৃথিৱীত স্বাধ্যায় আৰু বহট্কাৰ নোহোৱা হৈছিল,
যজ্ঞ-উৎসৱ আদি ক্ৰিয়াবোৰ ধ্বংস হৈছিল আৰু সকলো জগৎ উৎসাহ-বিহীন
হৈ পৰিছিল । ১২ ॥

হে নৰেশ্বৰ, এনেদৰে প্ৰতিদিনে ক্ষয়-প্ৰাপ্ত হোৱা মানুহবিলাক আশ্ব-ৰক্ষা কৰিবৰ বাবে ভয়তে চাৰিওপিনে পলাই গৈছিল। ১৩ ॥

তাৰ ভিতৰত কিছুমানে পক্ষ'তৰ গুহাত প্ৰৱেশ কৰিলে, কিছুমানে নিজৰাৰ আশে-পাশে আশ্ৰয় ললে আৰু অন্য কিছুমানে মৰণৰ ভয়ত ব্যাকুল হৈ প্ৰাণ ত্যাগ কৰিলে। ১৪ ॥

আন হাতে মহা ধনুৰ্জ্বৰ বীৰ কিছুমানে পৰম আনন্দেৰে দৈত্যবিলাকক অশ্ব-ষণ কৰি মিহঁতক দমন কৰিবলৈ অতিশয় যত্নপৰ হ'ল। ১৫ ॥

কিন্তু সেই বীৰসকলে সমুদ্ৰাশ্ৰিত এই দৈত্যবিলাকক বিচাৰি নাপালে। তেওঁলোক বৰ পৰিশ্ৰান্ত হ'ল আৰু ঘৰলৈ উভতি আহিল। ১৬ ॥

হে নৰৰাজ, যজ্ঞ, উৎসৱ আদি ক্ৰিয়াবিলাক লোপ হোৱাত এই জগতৰ বিনাশ হ'বলৈ ধৰিলে আৰু দেৱতাসকলৰ বৰ কষ্ট হ'ল। ১৭ ॥

ভয়তে ইন্দ্ৰাদি দেৱতাসকলে লগ লাগি মন্ত্ৰণা কৰি আশ্ৰয়দাতা, শৰণাগত-বংসল, জন্মহীন, সৰ্বব্যাপী, অপৰাজিত, বৈকুণ্ঠাধিপতি নাৰায়ণ মধুসূদনৰ ওচৰলৈ গৈ প্ৰণাম কৰি ক'লে, ১৮-১৯ ॥

হে প্ৰভু, আপুনিযেই আমাৰ প্ৰষ্ঠা, আপুনিযেই আমাৰ পালক, আপুনিযেই জগতৰ সংহাৰ-কৰ্তা, আপুনিযেই এই চৰাচৰ জগত প্ৰজন কৰিছে। ২০ ॥

হে পদ্মলোচন, পুৰণি কালত আপুনিযেই বৰাহ ৰূপ ধৰি জগতৰ হিতৰ কাৰণে সমুদ্ৰ-জলমগ্ন পৃথিৱীক উদ্ধাৰ কৰিছিল। ২১ ॥

হে পুৰুষোত্তম, প্ৰাচীন কালত নৰসিংহ শব্দৰ ধাৰণা কৰি মহাপৰাক্ৰমী আদি-দৈত্য হিৰণ্যকশিপুক বধ কৰিছিল। ২২ ॥

সকলো প্ৰাণীৰে অবধ্য বলীক বামন ৰূপ ধৰি ত্ৰৈলোক্যৰ ৰাজত্বপৰা বঞ্চিত কৰিছিল। ২৩ ॥

যজ্ঞ-বিঘাতক, ক্ৰূৰকৰ্ম্মা, মহাধনুৰ্জ্বাৰী জম্বু নামৰ বিখ্যাত অসুৰক আপুনিযেই নিধন কৰিছিল। ২৪ ॥

এনেকুৱা আৰু বহুতো কাম কৰিছিল যিবিলাকৰ সংখ্যা নাই। এতেকে হে মধুসূদন, ভয়ত আতুৰ দেৱতাসকল আপুনিযে একমাত্ৰ আশ্ৰয়। ২৫ ॥

হে দেৱেশ, সেইবাবে লোক-হিতৰ কাৰণে আপোনাক জনাওঁ, আপুনিযেই মহা ভয়ৰপৰা জগতৰ সকলো লোক, দেৱতা আৰু ইন্দ্ৰক ৰক্ষা কৰক। ২৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত বিষ্ণু-স্ততি নামৰ দ্বাদশতম অধ্যায়। ১০২ ॥

॥ অধ্যায় ১০৩ ॥

॥ কালৈয়-ব্রহ্ম দেবতাব অগন্ত্য-স্ততি ॥

দেৱতাসকলে ক'লে, হে প্ৰভু, আপোনাৰ অনুগ্ৰহতে চাৰিপ্ৰকাৰৰ প্ৰাণী বৰ্দ্ধিত হয় আৰু বৰ্দ্ধিত প্ৰজাসকলে তথা আৰু কৰাৰ দ্বাৰা দেৱতাসকলক পালন কৰে । ১ ॥

আপোনাৰ অনুগ্ৰহত আৰু আপোনাৰ দ্বাৰা বৰ্দ্ধিত হৈ নিকৰিগুচিহ্নে লোক-সকল এনেকৈ ইজনে সিজনক আশ্ৰয় কৰি বৰ্দ্ধিত হয় । ২ ॥

হে প্ৰভু, মনুষ্যসকলৰ অত্যন্ত ভয় উপস্থিত হৈছে, জানোচা কোনোবাটো আহি বাতি এই ব্ৰাহ্মণসকলক বধ কৰে ! ৩ ॥

ব্ৰাহ্মণসকলৰ বিনাশ হলে সমগ্ৰ পৃথিৱী লয় হ'ব । পৃথিৱীৰ লয় হলে স্বৰ্গও লয়-প্ৰাপ্ত হ'ব । ৪ ॥

হে মহাবাহু, হে জগৎপতি, আপোনাৰ দ্বাৰা পৰিবৰ্দ্ধিত হৈ সকলো মানুহ আপোনাৰ অনুগ্ৰহতে যেন বিনাশ-প্ৰাপ্ত নহয় । ৫ ॥

বিষ্ণুৱে ক'লে, হে দেৱতাসকল, প্ৰজাসকলৰ যি বিনাশৰ কাৰণ উপস্থিত হৈছে, সেই সকলো মই জানিছো আৰু আপোনালোককো কওঁ, আপোনালোকে দুঃখ পৰিত্যাগ কৰি শুনক, ৬ ॥

কালৈয় নামে এটা অত্যন্ত ভয়ঙ্কৰ, বিখ্যাত দৈত্যৰ দল আছে । সেই দৈত্য-সকলে ব্ৰহ্মাসুৰক আশ্ৰয় কৰি গোটেই জগততে তোপপাৰ লগাইছিল । ৭ ॥

পৰম বুদ্ধিমান সহস্ৰলোচন দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই ব্ৰহ্মাসুৰক বধ কৰা দেখি জীৱন ৰক্ষা কৰিবলৈ সেই দৈত্যসকলে সমুদ্ৰত প্ৰৱেশ কৰি আছে । ৮ ॥

সিহঁতে দিনত ঘৰিয়াল-কুষ্ঠীৰ প্ৰভৃতি জল-জন্তুৰে পৰিপূৰ্ণ অগাধ সমুদ্ৰত প্ৰৱেশ কৰি থাকে আৰু বাতি হলে জগৎ সংসাৰ কৰিবলৈ আশ্ৰয়লৈ আহি ঋষিসকলক বধ কৰে । ৯ ॥

সিহঁতে অগাধ সমুদ্ৰ আশ্ৰয় কৰি থকা বাবে আপোনালোক সিহঁতক বিনাশ কৰিবলৈ সমৰ্থ নহ'ব । এতেকে আপোনালোকে সমুদ্ৰ শুকুৱাবলৈ কিবা উপায় কৰক । ১০ ॥

মহৰ্ষি অগন্ত্যৰ বাহিৰে আন কোনোও সমুদ্ৰ শুকান কৰিব নোৱাৰে । সমুদ্ৰ শুকুওৱাত বাতিৰে আন কোনো উপায়েৰে সিহঁতক বিনাশ কৰিব নোৱাৰিব । ১১ ॥

তেতিয়া ভগৱান বিষ্ণুৱে কোৱা এই কথা শুনি দেৱতাসকলে ব্ৰহ্মাদেৱৰ আজ্ঞা লৈ মহৰ্ষি অগস্ত্যৰ আশ্ৰমলৈ গল। ১২ ॥

সেই আশ্ৰমত তেওঁলোকে দেৱতাসকলৰ দ্বাৰা উপাসিত ব্ৰহ্মাৰ নিচিনা, ঋষি-সকলে উপাসনা কৰি থকা তেজোন্তাসিত মিত্ৰাবৰ্ণৰ পুত্ৰ মহাত্মা অগস্ত্যক দেখিবলৈ পালে। ১৩ ॥

দেৱতাসকলে মহাত্মা, অবিচলিত, আশ্ৰমস্থ, তপোনিধি মিত্ৰাবৰ্ণনন্দন অগস্ত্য মুনিৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰ্ম্মবিলাক বৰ্ণনা কৰি কৰি স্তুতি কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৪ ॥

দেৱতাসকলে ক'লে, তে মহানুভৱ, পূৰ্ব কালত নহুৱৰ অত্যাচাৰত প্ৰপী-ড়িত লোকসকলক আপুনিয়েই বন্ধা কৰিছিল আৰু আপুনিয়েই লোক-কণ্টক সেই নহুৱক স্বৰ্গ আৰু ইন্দ্ৰ পদবপৰা তললৈ নমাই দিছিল। ১৫ ॥

সূৰ্য্যৰ ওপৰত ব্ৰহ্মাৰ কৰি কলেৱৰ বৃদ্ধি কৰিবলৈ ধৰা নাগাধিৰাজ বিজ্ঞাপৰ্বত আপোনাৰ কথামতে বাঢ়িবলৈ এৰিছিল। ১৬ ॥

বিজ্ঞা পৰ্বত বাঢ়ি যোৱাৰ কাৰণে যেতিয়া জগৎ আজ্ঞাৰে আৱৰি ধৰিছিল আৰু প্ৰজাসকল মৃত্যু-ভয়ত কাতৰ হৈ পৰিছিল তেতিয়া আপোনাকেই আশ্ৰয়-ৰূপে পাই শান্তি লাভ কৰিছিল। ১৭ ॥

সদায় আপুনিয়েই ভয়ত ভীত আমাৰ আশ্ৰয়। সেই বাবে দুঃখাৰ্ত্ত আমি সক-লোৱে আপোনাত বৰ মাগিছো, আপুনি আমাক বৰ দিয়ক। ১৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত কালেন-ব্ৰহ্ম দেৱতাৰ অগস্ত্য-স্তুতি নামৰ ত্ৰ্যধিকশততম অধ্যায়। ১০০ ॥

॥ অধ্যায় ১০৪ ॥

॥ অগস্ত্যৰ সমুদ্ৰ-গমন ॥

মুৰিষ্ঠিবে ক'লে, হে মহামুনি লোমশ, বিজ্ঞা পৰ্বত কি কাৰণে ক্ৰোধান্বিত হৈ হঠাৎ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে, এইটো বহলভাৱে শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ। ১ ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, সূৰ্য্যদেৱে স্বৰ্গময় মহা পৰ্বত গিৰিৰাজ বেক পৰ্বতক উদয় আৰু অন্তৰ সময়ত প্ৰদক্ষিণ কৰে। ২ ॥

বেক পৰ্বতক প্ৰদক্ষিণ কৰা দেখি বিজ্ঞা পৰ্বতে সূৰ্য্যক ক'লে, হে ভাস্কৰ, তুমি যিদৰে বেক পৰ্বতক প্ৰতিদিনে আৱৰ্ত্তন আৰু প্ৰদক্ষিণ কৰা, মোকো তেনে কৰোঁ। বিজ্ঞা পৰ্বতে সূৰ্য্যক এনেকুৱাকৈ কোৱাত সূৰ্য্যদেৱে বিজ্ঞা পৰ্বতক উদয় দিলে,

হে গিৰিবৰ, মই নিজ ইচ্ছাতে মোক পৰ্ব্বতক প্ৰদক্ষিণ কৰা নাই এই জগৎ যিজনাই সৃষ্টি কৰিছে তেৱেঁই মোক এই পথ নিৰ্দেশ কৰি দিছে । ৩-৫ ॥

হে শত্ৰুতাপনকাৰী যুধিষ্ঠিৰ, সূৰ্য্যদেৱে এইদৰে কোৱাৰ লগে লগে বিদ্যা পৰ্ব্বতে খঙতে জ্বলি উঠি চন্দ্ৰ-সূৰ্য্যৰ পথ বন্ধ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি বাঢ়িবলৈ ধৰিলে । ৬ ॥

তাকে দেখি সকলো দেৱতাই লগ লাগি মহান পৰ্ব্বতৰাজ বিদ্যাৰ ওচৰলৈ গৈ নানা উপায়েৰে বিদ্যা পৰ্ব্বতৰ ক্ৰোধ বাৰণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে ; কিন্তু বিদ্যাই দেৱতাসকলৰ কথা নুশুনিলে । ৭ ॥

তাৰ পাছত সকলো দেৱতা সংঘবদ্ধ হৈ নিজ আশ্ৰমত থকা ধাৰ্ম্মিকসকলৰ অগ্ৰগণ্য, অভূত শক্তিশালী, মহৰ্ষি অগস্ত্যৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু সকলো বৃত্তান্ত ক'লে । ৮ ॥

দেৱতাসকলে ক'লে—হে দ্বিজোত্তম, এই বিদ্যা পৰ্ব্বতে ক্ৰোধৰ বশীভূত হৈ চন্দ্ৰ-সূৰ্য্যৰ পথ আৰু নক্ষত্ৰসকলৰ গতি ৰোধ কৰিছে । হে মহাভাগ, আপোনাৰ বাহিৰে অন্য কোনেও ইয়াৰ ক্ৰোধ বাৰণ কৰিব নোৱাৰে, এতেকে আপুনি গৈ বিদ্যাক বাধা দিয়ক । ৯—১০ ॥

দেৱতাসকলৰ কথা শুনি মহৰ্ষি অগস্ত্যই তেওঁৰ ভাৰ্য্যা লোপামুদ্ৰাৰে সৈতে বিদ্যা পৰ্ব্বতৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু তাত উপস্থিত হৈ বিদ্যা পৰ্ব্বতক ক'লে, ১১ ॥

হে পৰ্ব্বতশ্ৰেষ্ঠ, মই এটা কামৰ কাৰণে দক্ষিণ দিশলৈ যাওঁ, আশা কৰোঁ তুমি মোক বাট এৰি দিবা । ১২ ॥

মই যেতিয়ালৈকে উভতি নাহোঁ তেতিয়ালৈকে তুমি মোলৈ অপেক্ষা কৰি থাকিবা । হে শৈলৰাজ, মই উভতি অহাৰ পাছত ইচ্ছামতে বাঢ়িবা । ১৩ ॥

হে শত্ৰুতাপন, বিদ্যা পৰ্ব্বতেৰে সৈতে মহৰ্ষি অগস্ত্যই এনে বন্দৱস্ত কৰি আজিলৈকে দক্ষিণ দিশৰপৰা উভতি অহা নাই । ১৪ ॥

হে মহাৰাজ, অগস্ত্য মুনিৰ প্ৰভাৱত বিদ্যা পৰ্ব্বত কেনেকৈ নবঢ়াকৈ থাকিল সেই কথা মই তোমাৰ আগত কলো । ১৫ ॥

হে ৰজা, মহৰ্ষি অগস্ত্যৰ বৰ লৈ দেৱতাসকলে যিদৰে কালেশ্বৰ নামৰ দৈত্যদল নিধন কৰিছিল, সেইটো মই বৰ্ণনা কৰোঁ, শুনা । ১৬ ॥

দেৱতাসকলৰ কথা শুনি মিত্ৰাবৰুণ-নন্দন অগস্ত্যই সুমিলে, দেৱতাসকল, আপোনালোক কিয় ইয়ালৈ আহিছে ? মোৰপৰা কি বৰ পাবলৈ ইচ্ছা কৰে ? অগস্ত্যই এইদৰে কোৱাত দেৱতাসকলে মুনিক ক'লে, ১৭ ॥

হে মহাত্মা, আমি ইচ্ছা কৰোঁ, আপুনি মহা সমুদ্ৰৰ জল পান কৰক । তাৰ পাছত আমি বন্ধু-বান্ধৱেৰে সৈতে দেৱ-শত্ৰু কালেশ্বৰ নামৰ সেই দৈত্যদলক বধ কৰিম । ১৮ ॥

দেৱতাসকলৰ কথা শুনি মুনিৱে ক'লে, সেয়ে হব । মই আপোনালোকৰ মনো-বথ পূৰ্ণ কৰিম আৰু লোকসমূহৰো মহা সুখ সাধন কৰিম । ১৯ ॥

হে বৃষ্টিৰ, এইদৰে কৈ অগস্ত্য মুনি দেৱতা আৰু তপঃসিদ্ধ ঋষিসকলৰ লগত সৰিংপতি সমুদ্ৰৰ ওচৰলৈ গ'ল । ২০ ॥

সমুদ্ৰ-শোষণৰূপ অদ্ভুত দৃশ্য চাবলৈ ইচ্ছা কৰি মনুষ্য, নাগ গন্ধৰ্ব, যক্ষ, কিন্নৰ প্ৰভৃতিয়ে মুনিৰ অনুসৰণ কৰিলে । ২১ ॥

তাৰ পাছত তেওঁলোক সকলো লগ হৈ ভয়ঙ্কৰ শব্দযুক্ত সমুদ্ৰৰ পাৰত উপস্থিত হল । তবঙ্গমালাৰ দ্বাৰা সমুদ্ৰটো যেন নৃত্য কৰি আছিল আৰু প্ৰতিকূল বায়ুৰ কাৰণে যেন উদ্ধতভাৱে গতি কৰিছিল, ফেনবাশিৰ দ্বাৰা যেন হাঁহি আছিল । সমুদ্ৰ যেন গুহাবিলাকত স্থলিত হৈ পৰি গৈছিল । সেই সমুদ্ৰ নানা জলজন্তু-পক্ষীৰে পৰিপূৰ্ণ আছিল । ২২-২৩ ॥

মহৰ্ষি অগস্ত্যেৰে সৈতে দেৱতা, গন্ধৰ্ব, প্ৰধান নাগসকল আৰু মহানুভৱ ঋষি-সকল মহাসমুদ্ৰ পালেগৈ । ২৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত অগস্ত্যৰ সমুদ্ৰ-গমন নামৰ চতুৰধিকশততম অধ্যায় । ১০৪ ॥

॥ অধ্যায় ১০৫ ॥

॥ অগস্ত্যৰ উপাখ্যান ॥

লোমশ মুনিৰে ক'লে, হে বজ্জা, ভগৱান মিত্ৰাবৰুণৰ পুত্ৰ মহৰ্ষি অগস্ত্যই সমুদ্ৰৰ পাৰত উপস্থিত হৈ সমাগত দেৱতা আৰু ঋষিসকলক ক'লে, মই লোকৰ মঙ্গলৰ কাৰণে সমুদ্ৰৰ জল পী পেলাওঁ । আপোনালোকৰ যি কৰ্তব্য তাক অতি সোনকালে সমাধা কৰক । ১-২ ॥

মৰ্যাদাৰপৰা অলপো বিচলিত নোহোৱা মিত্ৰাবৰুণ-পুত্ৰ অগস্ত্যই এইখিনি কথা কৈ কুপিত হৈ সকলো লোকৰ চকুৰ আগতে সমুদ্ৰৰ জল পান কৰি পেলালে । ৩ ॥

সমুদ্ৰৰ জল পান কৰা দেখি ইন্দ্ৰ প্ৰমুখ দেৱতাসকল অতিশয় বিস্ময়ান্বিত হ'ল, আৰু অগস্ত্যৰ স্তুতি-গীত কৰি তেওঁৰ প্ৰতি সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিবলৈ ধৰিলে, ৪ ॥

হে লোকাপালক, আপুনি আমাৰ বন্ধাকৰ্তা আৰু এই সমস্ত লোকৰে বিধাতা । আপোনাৰ অনুগ্ৰহতে দেৱতাসকলেৰে সৈতে এই চৰাচৰ জগতৰ লয় নহব । ৫ ॥

দেৱতাসকলে মহৰ্ষি অগস্ত্যক সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিলে । লগে লগে গন্ধৰ্বসকলে তুৰ্য্য-ধ্বনি কৰিবলৈ ধৰিলে । আকাশৰপৰা পুষ্প-বৃষ্টি হল । মহৰ্ষি অগস্ত্যই সমুদ্ৰৰ জল পান কৰি শেষ কৰি পেলালে । ৬ ॥

মহাসমুদ্ৰক জলশূন্য কৰা দেখি দেৱতাসকল অতি আনন্দিত হৈ দিবা আক
শ্ৰেষ্ঠ অস্ত্ৰ লৈ পৰম উৎসাহেৰে দৈত্যহঁতক বধ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৭ ॥

মহা বলবান আৰু বেগবান মহাঈশ্বৰ দেৱতাসকলে যেতিয়া সিংহ-গৰ্জ্জন কৰি
দৈত্যবিলাকক মাৰিবলৈ ধৰিলে তেতিয়া বেগবান মহাঈশ্বৰ দেৱতাসকলৰ শক্তি দৈত্য-
সকলে সহিব নোৱৰা হ'ল ৮ ॥

হে ভৰত-কুলনন্দন, সেই মৃত্যুঞ্জয়ী দৈত্যসকলে ভয়ঙ্কৰ গৰ্জ্জন কৰি ক্ষণেক
সময়ৰ কাৰণে দেৱতাসকলেৰে সৈতে তুমুল যুদ্ধ কৰিলে । ৯ ॥

সেই দৈত্যহঁতে শুদ্ধান্তঃকৰণ মুনিসকলৰ তপস্যাব দ্বাৰা আগেয়ে দক্ষ হোৱাৰ
নিচিনা হৈ আছিল । এতিয়া পূৰ্ণ শক্তিৰে যুদ্ধ কৰিও বন্ধা নপৰিল, দেৱতাসকলৰ
দ্বাৰা বিনষ্টহে হ'ল । ১০ ॥

সোণৰ মালা, কুণ্ডল আৰু বাজু-বিভূষিত দানৱসকল নিহত হৈ ফুলি থকা
পলাশ ফুলৰ নিচিনা অত্যন্ত শোভা পাবলৈ ধৰিলে । ১১ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পাছত মৰিবলৈ বাকী থকা কালেয় দৈত্য কিছুমান দেৱী
বসুন্ধৰাৰ বুকু বিদীৰ্ণ কৰি পাতাললৈ গ'ল । ১২ ॥

দৈত্যসকল নিহত হোৱা দেখি দেৱতাসকলে মুনিশ্ৰেষ্ঠ অগস্ত্যক নানা বাক্যেৰে
স্তুতি কৰিলে আৰু ক'লে, ১৩ ॥

হে মহাভাগ, আপোনাৰ অনুগ্ৰহত লোকসকলে মহা সুখ পালে আৰু আপো-
নাৰ শক্তিৰ ফলতে নিষ্ঠুৰ, অদম্য, শক্তিশালী কালেয় দৈত্যদল নিহত হ'ল । ১৪ ॥

হে মহাবাহু, হে লোকভাৱন, এতিয়া আপুনি সমুদ্ৰ পূৰণ কৰক । আপুনি
সমুদ্ৰৰ যি পানী খাইছে সেই পানী আকৌ সমুদ্ৰতে ত্যাগ কৰক । ১৫ ॥

দেৱতাসকলে এইদৰে কোৱাত মুনিবৰ ভগৱান অগস্ত্যই প্রত্যুত্তৰ দিলে, খোৱা
পানী মই জীৰ্ণ কৰি পেলাইছো, যদি আপোনালোকে সমুদ্ৰ পূৰণৰ যত্ন কৰে
তেনেহলে আন উপায় চিন্তা কৰক । শুদ্ধান্তঃকৰণ মহৰ্ষি অগস্ত্যৰ এই কথা শুনি
দেৱতাসকল বিস্মিত আৰু বিপন্ন হৈ পৰিল । ১৬-১৮ ॥

হে মহাবাহু, তাত থকা সকলো লোকে মুনিশ্ৰেষ্ঠ অগস্ত্যক প্ৰণাম কৰি পৰ-
স্পৰৰ অনুমতি ক্ৰমে নিজ নিজ ঠাইলৈ উলটি গ'ল আৰু ভগৱান বিষ্ণুৰে সৈতে
দেৱতাসকলো পিতামহ ব্ৰহ্মাৰ ওচৰলৈ গ'ল । ১৮-১৯ ॥

ব্ৰহ্মাৰ ওচৰলৈ গৈ সমুদ্ৰ-পূৰণৰ কথা আলোচনা কৰি সকলোৱে হাত ধোৱ
কৰি সাগৰ-পূৰণ কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰিলে । ২০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বৰ অগস্ত্যৰ উপাখ্যান নামৰ
পঞ্চাধিকশততম অধ্যায় । ১০৫ ॥

॥ অধ্যায় ১০৬ ॥

॥ সগৰ-সন্ততি-কথা ॥

লোমশ মুনিye ক'লে, হে বজা, লোক-পিতামহ ব্রাহ্মাই উপস্থিত দেৱতা-সকলক ক'লে, আপোনালোক ইচ্ছানুসৰি অভীষ্ট স্থানলৈ যাওক । ১ ॥

বহু দিনৰ মূৰত সমুদ্ৰ আপোনা-আপুনি স্বাভাৱিক অৱস্থা প্ৰাপ্ত হ'ব । মহাৰাজ ভগীৰথে জ্ঞাতিসকলৰ কাৰণে জলনিধি সমুদ্ৰক প্ৰভুত জলবাণিৰে পৰিপূৰ্ণ কৰিব । ২ ॥

দেৱতাসকলে পিতামহ ব্ৰাহ্মাৰ কথা শুনি সেই সময়লৈ বাট চাই থাকি নিজ নিজ স্থানলৈ উভতি গ'ল । ৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰে সুধিলে, হে ব্ৰাহ্মণ, ভগীৰথৰ জ্ঞাতিসকল কেনেকৈ সমুদ্ৰ-পূৰণৰ কাৰণ হ'ল, ইয়াৰ বা কাৰণ কি আৰু ভগীৰথৰ আশ্ৰয়ত সমুদ্ৰই বা কেনেকৈ জল-পূৰ্ণ হ'ল ? ৪ ॥

হে তপোধন, হে ব্ৰাহ্মণ, আপুনি কবলৈ আৰম্ভ কৰা সেই উত্তম ৰাজ-চৰিত মই বহুভাৱে শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ । ৫ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে জনমেজয়, মহাত্মা যুধিষ্ঠিৰে এনেদৰে লোমশ মুনিক কোৱাত লোমশ মুনিye মহাত্মা সগৰৰ মহাত্মা কবলৈ ধৰিলে । ৬ ॥

লোমশ মুনিye ক'লে, হে ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, ইচ্ছাকু বংশত সগৰ নামে এজন ৰজা আছিল । তেওঁ ৰূপবান, ধৈৰ্য্যশালী, বলী আৰু প্ৰতাপী কিন্তু অপুত্ৰক আছিল । ৭ ॥

হে ভাৰত, তেওঁ হৈহয় আৰু তালজজ্ঞ নামৰ ক্ষত্ৰিয়সকলক নিধন কৰি আন ৰজাসকলক বশ কৰি নিজ-ৰাজ্য শাসন কৰিছিল । ৮ ॥

হে ঔৰভশ্ৰেষ্ঠ, তেওঁৰ ৰূপ-যৌৱন-গৰ্ব্বিতা বৈদৰ্ভী আৰু শৈব্য নামে দুগৰাকী মহিষী আছিল । ৯ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, ৰজা সগৰে পত্নী দুগৰাকীৰে সৈতে কৈলাস পৰ্ব্বতলৈ গৈ পুত্ৰ কামনা কৰি কঠোৰ তপস্যা আৰম্ভ কৰিলে । ১০ ॥

ধ্যান-ধাৰণা আদি যোগেৰে সৈতে মহান তপস্যা-বত সেই সগৰ ৰজাই মহাত্মা ত্ৰিশুব-নাশক, ত্ৰিনয়ন, শঙ্কৰ, ভৱ, ঈশান, শূলপাণি, পিনাকা, ত্ৰ্যম্বক, উগ্ৰেশ আদি বহু ৰূপধাৰী শিৱক দৰ্শন কৰিলে । ১১-১২ ॥

বৰদাতা উমাপতি শিৱক দোখয়েঠ মহাবাহু সগৰ বজাই দুই ভাৰ্য্যাবে সৈতে
প্ৰণাম কৰি পুত্ৰৰ কাৰণে বৰ মাগিলে । ১৩ ॥

শিৱই সন্তুষ্ট হৈ সপত্নীক নৃপশ্ৰেষ্ঠ সগৰক ক'লে, হে নৰপতি, তুমি ইয়াত
যি মুহূৰ্ত্তত বৰ মাগিল। তাৰ ফলত, হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, তোমাৰ এজনী পত্নীৰ গৰ্ভত
অতি অহঙ্কাৰী ষাঠি হাজাৰ বীৰপুত্ৰ জন্মিব । ১৪-১৫ ॥

হে পৃথিৱীপতি, তেওঁগোক একেলগে বিনষ্ট হ'ব, আনজনীৰ গৰ্ভত এটি মহা
প্ৰতাপশালী বংশধৰ পুত্ৰ জন্মিব । ১৬ ॥

সগৰ বজাক এইদৰে কৈ মহাদেৱ তাতে অশুৰ্জ্ঞান হ'ল আৰু পত্নী দুগ্ৰীবা-
কীৰে সৈতে ৰজা সগৰেও আঁত আনন্দমনে নিজ-ৰাজধানীলৈ গ'ল । ১৭-১৮ ॥

হে নৰশ্ৰেষ্ঠ, কিছুদিনৰ মূৰে তেওঁৰ ভাৰ্য্যা পদানয়ন বৈদভী আৰু শৈব্য
গৰ্ভৱতী হ'ল । ১৮-১৯ ॥

তাৰ পাছত, যথাসময়ত বৈদভীয়ে এটি লাও প্ৰসৱ কৰিলে আৰু শৈব্যাই
দেৱতুল্য এটি পুত্ৰ জন্ম দিলে । ৰজা সগৰে বৈদভী-গৰ্ভজাত সেই লাওটো পেলাই
দিবৰ মন কৰিলে । ২০-২০ ॥

এনে সময়তে ৰজা সগৰে এটি অতি গভীৰ আকাশবাণী শুনিবলৈ পালে—
হে মহাবাহু, দুঃসাহস নকৰিব, পুত্ৰবিলাকক ভাগ কৰা উচিত নহয় । লাওটোৰ
ভিতৰৰপৰা গুটিবিলাক উলিয়াই ঘূতপূৰ্ণ তপত পাত্ৰত সযত্নে ভাগ ভাগকৈ থৈ
দিয়ক । ২১-২২ ॥

হে পৃথিৱীপতি, তেনে কৰিলে সময়ত আপুনি ষাঠি হাজাৰ পুত্ৰ পাব । হে নৰ-
পতি, মহাদেৱে আপোনাৰ একক্ৰমে পুত্ৰ-জন্মৰ নিৰ্দেশ দিছে । এইবাবে আপুনি
ইয়াৰ অগ্ৰথা বুদ্ধি নকৰিব । ২৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অষ্টম তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত সগৰ-সন্ততি-কথা নামৰ
ষড়ধিকশততম অধ্যায় । ১০৬ ॥

॥ অধ্যায় ১০৭ ॥

॥ কপিলৰ শাপত দক্ষ সগৰ-পুত্ৰসকল ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ ভূপাল, অগ্ৰগণ্য ৰজা সগৰে এই আকাশ-
বাণী শুনি ব্ৰহ্মা-সহকাৰে যথোক্ত কাৰ্য্য কৰিলে । ১ ॥

মহাবাহু সগৰে গুটিবিলাক এটি এটিকৈ ভাগ ভাগ কৰি সেই ভাগবিলাক
ঘূতপূৰ্ণ কলহত থৈ দিলে । ২ ॥

পুত্ৰবিলাক বক্ষা কৰিবলৈ যত্নবান হৈ ধাই-মাকসকলক এটি এটিকৈ দি দিলে ।
হে মহাবাজ যুধিষ্ঠিৰ, বহু দিনৰ মূৰত মহাদেৱৰ অনুগ্ৰহত নৰপতি সগৰৰ অতুলনীয়,
শক্তিশালী, মহাপৰাক্ৰমী ষাঠি হাজাৰ পুত্ৰ জন্মিল । ৩-৪ ॥

সেই পুত্ৰবিলাক অত্যন্ত উদ্ধত আৰু হিংসাপৰায়ণ হ'ল ; সিহঁতে আকাশত
বিচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে । বহুসংখ্যক বাবে সিহঁতে দেৱতা আৰু আন সকলো
লোককে অৱজ্ঞা কৰিবলৈ ধৰিলে । ৫ ॥

মুগ্ধপ্ৰিয় সেই বীৰ সগৰ-পুত্ৰসকলে দেৱতা, গন্ধৰ্ব, বান্দুস আৰু সকলো প্ৰাণীকে
উৎপীড়ন কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে । ৬ ॥

সেই দুৰ্শ্বতি সগৰ-পুত্ৰসকলৰ দ্বাৰা প্ৰপীড়িত লোকসকল দেৱতাসকলেৰে সৈতে
লগ লাগি ব্ৰহ্মাৰ ওচৰলৈ গ'ল । ৭ ॥

সকলো লোকেৰে পিতামহ মহাভাগ ব্ৰহ্মাই উপস্থিত লোক আৰু দেৱতাসকলক
ক'লে, হে দেৱতাসকল, আপোনালোক এই লোকসকলেৰে সৈতে অহা ঠাইলৈ
উভতি যাওক । ৮ ॥

হে দেৱতাসকল, অলপ দিনৰ ভিতৰতে নিজ কুৰ্মৰ ফলত সগৰ-পুত্ৰবিলাকৰ
মহা প্ৰলয় হ'ব । ৯ ॥

হে নৰেশ্বৰ, ব্ৰহ্মাই এইদৰে কোৱাত সেই দেৱতা আৰু লোকসকলে ব্ৰহ্মাৰ
অনুমতি লৈ য'বপৰা আহিছিল তালৈ উভতি গ'ল । ১০ ॥

হে ভৱতৰ্হভ, তাৰ পাছত বহু দিন অতীত হৈ যোৱাত মহা বলশালী বজা সগৰ
অশ্বমেধ যজ্ঞত দীক্ষিত হ'ল । ১১ ॥

হে বজা, সেই অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ঘোঁৰাটো সগৰ-পুত্ৰসকলৰ দ্বাৰা পৰিৱক্ষিত হৈ
পৃথিৱীত বিচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে । হে আৰ্য্য, পাছত সেই যজ্ঞৰ ঘোঁৰাটো
দেখোঁতে ভয় লগা জলশূন্য সাগৰৰ পাৰ পাই সগৰৰ পুত্ৰসকলে অতি যত্নসহকাৰে
বক্ষা কৰি থকা সত্ত্বেও তাতেই অদৃশ হ'ল । তেতিয়া সগৰ-সন্ততিসকলে সেই উৎকৃষ্ট
যজ্ঞৰ ঘোঁৰাটো চুৰ হোৱা বুলি ভাবি পিতাকৰ ওচৰলৈ আহি অদৃশ হোৱা ঘোঁৰাটো
চুৰ হোৱা বুলি ক'লে । তাকে শুনি সগৰে ক'লে,—তোমালোকে দশোদিশে
ঘোঁৰাটোৰ সন্ধান কৰ' । ১২-১৩ ॥

হে মহাবাজ, তাৰ পাছত সগৰ-পুত্ৰসকলে পিতৃ আজ্ঞা লৈ দশোদিশে আৰু
পৃথিৱীৰ চাৰিওপিনে সেই ঘোঁৰাটোৰ অনুসন্ধান কৰিবলৈ ধৰিলে । সিহঁতে
ইটোৱে-সিটোৱে লগ লাগি বিচাৰিও ঘোঁৰা আৰু ঘোঁৰা-চোৰৰ কোনো সন্ধান
নাপালে । ১৪-১৬ ॥

তেতিয়া তেওঁলোকে পিতাকৰ ওচৰলৈ আহি হাত যোৰকৈ ক'লে, হে মহাবাজ,
আমি আপোনাৰ আদেশ অনুসৰি সমুদ্ৰ, বননি, ৰীপ, নদ-নদী, গুহা-পৰ্ব্বত-পাহাৰ
আৰু অন্ধ বন-প্ৰদেশ আদি কৰি সমস্ত পৃথিৱী বিচাৰি চালো ; কিন্তু ঘোঁৰা আৰু
ঘোঁৰা-চোৰৰ কোনো সন্ধান নাপালো । ১৭-১৯ ॥

হে বজা যুধিষ্ঠিৰ, বজা সগৰ খঙতে উদ্ভাবল হৈ দৈৱক্ৰমে পুত্ৰবিলাকক ক'লে, যোৱা, উভতি নাহিব। যোৱাটো আকো বিচাৰ। যজ্ঞৰ যোৱা ননাকৈ উভতি নাহিব। ২০-২১ ॥

সগৰৰ পুত্ৰসকলে পিতাকৰ এই আদেশ লিৰোধাৰ্য্য কৰি আকো সমস্ত পৃথিৱী বিচাৰিবলৈ ধৰিলে। বিচাৰি ফুৰোঁতে ফুৰোঁতে সেই মহাবীৰ সগৰ-পুত্ৰসকলে এঠাইত পৃথিৱী গাঁত হৈ থকা দেখিলে। সেই গাঁতটো পাই তেওঁলোকে অহি যন্ত্ৰেৰে কোব আৰু খন্তিৰে সমুদ্ৰ খান্দিবলৈ ধৰিলে। ২২-২৩ ॥

সগৰ-নন্দনসকলে এক গোট হৈ অল্পাত চাৰিওফালে বিদৌৰ্ণ হৈ সমুদ্ৰৰ বৰ কৃষ্ণ পালে। ২৪ ॥

সগৰ-পুত্ৰসকলৰ দ্বাৰা নিহত হ'বলৈ ধৰা অসুৰ, ৰাক্ষস আৰু নানাতৰুৰ প্ৰাণী-বিলাকে আৰ্ত্তনাদ কৰিবলৈ ধৰিলে। ২৫ ॥

মূৰ কটা যোৱা, শৰীৰ ছিন্নভিন্ন হোৱা, ছাল ছিগা, তাৰ ভগা, গত সহস্ৰ প্ৰাণী দেখা গ'ল। ২৬ ॥

এইদৰে জলনিধি সমুদ্ৰ খান্দিবলৈ ধৰা সগৰ-পুত্ৰবিলাকৰ বহু দিন অতীত হৈ গ'ল, কিন্তু যোৱাটোৰে দেখা-দেখি নহ'ল। ২৭ ॥

হে বজা, তাৰ পাছত সগৰ-পুত্ৰসকল ক্ৰোধান্বিত হৈ সমুদ্ৰৰ পূব-উত্তৰ কোণৰ পিনে পাতাল ফুটাই প্ৰৱেশ কৰি তাত যোৱাটো চৰি ফুৰা দেখিলে আৰু লিখাৰ দ্বাৰা জলি থকা অগ্নিৰ নিচিনা শক্তিৰ দ্বাৰা দীপ্যমান, অতুলনীয় তেজপুঞ্জ-ৰূপ, মহাত্মা কপিল মুনিক দেখিবলৈ পালে। ২৮ ॥

হে নৰনাথ, যোৱাটো দেখা পাই সিহঁতৰ আনন্দতে শৰীৰ বোম্বাফুত হৈ পৰিল। সিহঁত কাল-প্ৰেৰিত হৈ খঙতে মহাত্মা কপিলক অৱজ্ঞা কৰি যোৱাটো ধৰিবলৈ খেদা মাৰি গ'ল। তাকে দেখি মুনিস্ৰেষ্ঠ কপিল ক্ৰোধান্বিত হৈ উঠিল। ৩০-৩১ ॥

যি মুনিস্ৰেষ্ঠ কপিলক বাসুদেৱ কুলি কয়, সেই মহা তেজস্বী, কপিলকপী বাসুদেৱে বিকৃত চক্ষুৰে সিহঁতৰ ওপৰত তেজ নিক্ষেপ কৰি বুদ্ধিহীন সগৰ-তনয়সকলক দগ্ধ কৰিলে। ৩২ ॥

সিহঁতক ভস্মীভূত হোৱা দেখি মহামুনি নাৰদ বজা সগৰৰ ওচৰলৈ আহিল আৰু কপিলৰ-নেত্ৰানলত পুত্ৰসকল ভস্মীভূত হোৱা কথাটো জনালে। ৩৩-৩৪ ॥

নাৰদ মুনিৰ মুখৰপৰা নিৰ্গত নিদাকণ বাক্য শুনি বজা সগৰে ক্ষণেক সময় দুখ মনেৰে থাকি মহাদেৱৰ কথা স্মৰণ কৰিলে। ৩৪-৩৫ ॥

হে ভৱভ্ৰষ্ট, তাৰ পাছত অসমজাৰ পৌত্ৰ অংগমানক মাতি আনি এই কথা ক'লে, হে পৌত্ৰ, অসীম বলশালী সেই ষাঠি হাজাৰ পুত্ৰ মোৰ কাৰণে কপিল মুনিৰ ক্ৰোধানলত ভস্ম হৈছে। হে নিল্যাপ, পূৰ্ববাসী প্ৰজাসকলৰ হিতৰ কাৰণে ধৰ্ম্ম-ৰক্ষা কৰিবলৈ গৈ মই তোমাৰ পিতাবাক ত্যাগ কৰিছিলো। ৩৫-৩৭ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে ভগোদন লোমশ, নৃপজ্যেষ্ঠ ৰজা সগৰে কি কাৰণে দুস্ত্যাজ্য নিজ বীৰপুত্ৰক ত্যাগ কৰিছিল, সেইটো মোক কওক । ৩৮ ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, বাণী শৈব্যৰ গৰ্ভপ্ৰসূত অসমজ্ঞা নামে সগৰ ৰজাৰ এটি বিখ্যাত পুত্ৰ আছিল । সি পুৰবাসী প্ৰজাসকলৰ দুৰ্বল লাবিলাকক নেজুত ধৰি কান্দি থকা অৱস্থাত নদীত পেলাই দিছিল । ৩৯-৪০ ॥

তাকে দেখি পুৰবাসী প্ৰজাসকল ভয় আৰু শোক-মগ্ন হৈ সগৰ ৰজাৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু হাত যোৰকৈ ৰজাক ক'লে, হে মহাৰাজ, আপুনি আমাৰ শত্ৰু-সৈন্যৰ ভয়ৰপৰা ৰক্ষক । সেইবাবে আপুনি আপোনাৰ পুত্ৰ অসমজ্ঞাৰ এট যোৰ ভয়ৰ পৰা আমাক ৰক্ষা কৰক । ৰজা সগৰে পুৰবাসীসকলৰ এই মৰ্মস্থত্ৰুদ বাক্য শুনি মুহূৰ্ত্ত কাল দুঃখমানে থাকি মন্ত্ৰীসকলক এই কথা ক'লে, আজিয়েই মোৰ কুপুত্ৰ অসমজ্ঞাক নগৰৰপৰা বাহিৰ কৰি দিয়' । ৪১-৪৩ ॥

যদি তোমালোকে মোৰ মঙ্গল কামনা কৰ' । তেনেহলে অতি সোনকালে এই কাম কৰ' । হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, ৰজাই এইদৰে কোৱাত মন্ত্ৰীসকলে তৎক্ষণাৎ ৰাজ-আজ্ঞা পালন কৰিলে । মহাৰাজা সগৰে পুৰবাসীসকলৰ হিতৰ নিমিত্তে যি প্ৰকাৰে নিজ পুত্ৰক ত্যাগ কৰিলে সেইটো তোমাৰ আগত কলো । এতিয়া মহা ধনুৰ্দ্ধৰ অংশুমানক ৰজা সগৰে যি ক'লে সেই সকলো তোমাক কওঁ । তুমি মোৰপৰা শুনি লোৱ' । ৪৪-৪৬ ॥

সগৰে ক'লে, হে মোৰ মৰমৰ পোত্ৰ, তোমাৰ পিতাৰাক ত্যাগ কৰা, যাতি হাজাৰ পুত্ৰৰ মৰণ হোৱা আৰু যজ্ঞৰ ঘোঁৰাটো হেৰোৱা, এইবোৰ কাৰণত মই বৰ অনুতপ্ত হৈছো । ৪৭ ॥

হে পোত্ৰ, দুঃখেতে অনুতপ্ত আৰু যজ্ঞ-বিঘ্নৰ কাৰণে বিক্ষিপ্তচিত্ত মোক যজ্ঞৰ ঘোঁৰাটো আনি দি নবকৰপৰা উদ্ধাৰ কৰ' । ৪৮ ॥

মহাৰাজা সগৰে এনেকৈ কোৱাত অংশুমান দুঃখমানে পৃথিৱী সুৰঙ্গ হৈ থকা ঠাইলৈ গ'ল । ৪৯ ॥

অংশুমান এই সুৰঙ্গেৰে সমুদ্ৰত প্ৰৱেশ কৰিলে আৰু তাত গৈ মহাৰাজা কপিল মূনি আৰু যজ্ঞৰ ঘোঁৰাটো দেখিবলৈ পালে । ৫০ ॥

অত্যন্ত তেজস্বী, মূনিপ্ৰৱৰ, পুৰাণ-পুৰুষ কপিলক দেখি অংশুমানে মাটিত মূৰ থৈ প্ৰণাম কৰি ভেঙক সকলো কথা জনালে । ৫১ ॥

হে ভৰতবংশী মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, অংশুমানৰ প্ৰতি ধৰ্মপ্ৰাণ কপিল মূনি পৰম সন্তুষ্ট হ'ল আৰু বৰ দিম বুলি অংশুমানক ক'লে । ৫২ ॥

অংশুমানে প্ৰথমতে যজ্ঞৰ কাৰণে ঘোঁৰাটো প্ৰাৰ্থনা কৰিলে আৰু পিতৃসকলক পৱিত্ৰ কৰিবৰ কাৰণে প্ৰাৰ্থনা কৰি দ্বিতীয় বৰ মাগিলে । ৫৩ ॥

মহাতেজস্বী মূনিজ্যেষ্ঠ কপিলে অংশুমানক ক'লে, হে নিম্পাপ, তোমাৰ মঙ্গল হওক । তুমি যি যি প্ৰাৰ্থনা কৰিলা সেই সকলো তোমাক দিলো, তোমাত ক্ষমা

ধৰ্ম্ম আৰু সত্য প্ৰতিষ্ঠিত হওক। তোমাৰ দ্বাৰা সগৰ কৃতাৰ্থ হৈছে আৰু তোমাৰ পিতা অসমজ্ঞাও যথার্থ পুত্ৰবান হৈছে। ৫৪—৫৫ ॥

তোমাৰ প্ৰভাৱতে সগৰ-সন্ততিসকল স্বৰ্গলৈ যাৱ আৰু তোমাৰ নাতি-ল'ৰাই সগৰ বংশ পৱিত্ৰ কৰিবৰ কাৰণে মহাদেৱক সন্তুষ্ট কৰি স্বৰ্গৰপৰা ত্ৰিপথ-গামিনী গজ্জাক আনিব। হে নবজ্জেষ্ট, তোমাৰ মঙ্গল হওক। তুমি যজ্ঞৰ ঘোঁৰাটো লৈ যোৱা। ৫৬—৫৭ ॥

হে বৎস অংগুমান, মহাপুৰুষ সগৰৰ যজ্ঞ সম্পন্ন কৰা। মহাত্মা কপিল মুনিয়ে অংগুমানক এইদৰে কোৱাত অংগুমানে ঘোঁৰাটো লৈ সগৰ বজাৰ যজ্ঞ-ভূমিত উপস্থিত হ'ল আৰু বজা সগৰৰ ওৰি ছুই প্ৰণাম কৰি সকলো কথা বজাক ক'লে। বজা সগৰে মৰমতে অংগুমানৰ মূৰত ধৰি চুমা খালে। ৫৮—৬০ ॥

লগতে অংগুমানে সগৰ-পুত্ৰসকলৰ বিনাশৰ ক্ষেত্ৰত যি দেখিছিল আৰু যি শুনিছিল তাকো ক'লে আৰু যজ্ঞ-ভূমিলৈ অনা ঘোঁৰাটোৰ কথাও ক'লে। তাকে শুনি বজা সগৰে পুত্ৰৰ মৰণ-দুঃখ ত্যাগ কৰিলে। ৬০—৬১ ॥

তাৰ পিছত অংগুমানক নানাপ্ৰকাৰে প্ৰশংসা কৰি সেই অশ্বমেধ যজ্ঞ সমাপন কৰিলে। যজ্ঞ সমাপ্তি হ'লত সকলো দেৱতাই সগৰক সন্মান জনালে। ৬২ ॥

পদ্মলোচন বজা সগৰে জলনিধি সমুদ্ৰক পুত্ৰৰূপে ভাৱিলে আৰু সুদীৰ্ঘ কাল ৰাজ্য শাসন কৰি নাতি-ল'ৰা অংগুমানক ৰাজ্য-ভাৰ দি স্বৰ্গলৈ গ'ল। ৬৩—৬৪ ॥

হে মহাৰাজ, ধৰ্ম্মাত্মা অংগুমানেও পিতামহ সগৰৰ দৰে সমুদ্ৰ-পৰিবেষ্টিত পৃথিৱী শাসন কৰিলে। তেওঁৰ দিলীপ নামে এটি মহা ধাৰ্ম্মিক পুত্ৰ জন্মিল। ৬৪—৫৫ ॥

পুত্ৰ দিলীপক ৰাজ্য গতাই দি অংগুমানেও ইহলীলা ত্যাগ কৰিলে। দিলীপে পিতৃসকলৰ মৰণৰ কথা শুনি শোক-সন্তপ্ত হ'ল আৰু তেওঁলোকৰ সদগতি চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে। বজা দিলীপে গজ্জাক পৃথিৱীলৈ আনিবলৈ মহা যত্ন কৰিলে। ৬৬—৬৭ ॥

যথাসক্তি চেষ্টা কৰিও দিলীপে গজ্জাক পৃথিৱীলৈ আনিব নোৱাৰিলে। তেওঁৰ ভগীৰথ নামে এটি ৰূপৱান, ধৰ্ম্মপৰায়ণ, সত্যবাদী আৰু অহিংসুক পুত্ৰ উপজিছিল। ভগীৰথক ৰাজপাটত বহুৱাই দিলীপে বানপ্ৰস্থ অৱলম্বন কৰিলে। ৬৮—৬৯ ॥

হে ভৱভজ্জেষ্ট, হে ভৱত কুলনন্দন, তপঃসিদ্ধ হৈ বজা দিলীপে অজ্ঞ-কালত বনৰপৰা স্বৰ্গলৈ গ'ল। ৭০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বৰ কপিলৰ শাপত দত্ত সগৰ-পুত্ৰসকল নামৰ সপ্তাধিকশততম অধ্যায়। ১০৭ ॥

॥ অধ্যায় ১০৮ ॥

॥ ভগীৰথৰ তপস্যা ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, মহাবথী, মহাধনুৰ্জৰ চক্ৰবৰ্তী বজা ভগীৰথ সকলো লোকেৰে
মন আৰু নয়নৰ আনন্দদায়ক হৈ উঠিল । ১ ॥

হে নৰেশ্বৰ, মহাবাহু ভগীৰথে যেতিয়া শুনিলে, মহাত্মা কপিল মুনিৰ ক্ৰোধা-
গ্নিত ডেউৰ পিতৃসকল নিহত আৰু ডেউলোকো স্বৰ্গ-লাভৰপৰা বঞ্চিত হৈছে,
তেতিয়া অন্তৰত বৰ দুখ লাগি ডেউ মন্ত্ৰীৰ ওপৰত বাজ্যভাৰ দি তপস্যা কৰি-
বলৈ হিমালয় পৰ্বতৰ দাঁতিলৈ ওলাই গ'ল । ২—৩ ॥

হে নৰঞ্জেষ্ঠ, বজা ভগীৰথে তপস্যাব দ্বাৰা পাপ নাশ কৰি গঙ্গাদেৱীক আৰা-
ধনা কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিলে আৰু নানাপ্ৰকাৰ গৈৰিকাদি ধাতু-বিশিষ্ট, বহু শিখ-
ৰৰ দ্বাৰা অলঙ্কৃত, চাৰিওপিনে বায়ুক আচ্ছন্ন কৰি থকা মেঘেৰে অভিশিষ্ট গিৰি-
বাজ হিমালয়ক দেখিবলৈ পালে । ৪৫ ॥

গিৰিবাজ হিমালয় নদী, নিকু-জবন আৰু ধুনীয়া অটালিকাবিলাকেৰে সুশোভিত
হৈ আছিল । পৰ্বতৰ গুহা-কন্দৰ্বাদিত আচ্ছন্ন লৈ থকা বাঘ সিংহ প্ৰভৃতি জন্তু-
বিলাকে তাত সদায় বাস কৰিছিল । ৬ ॥

নানাভাৱে কুকলিয়াই থকা বিচিত্ৰ অঙ্গ-প্ৰত্যঙ্গৰ পক্ষীসমূহ, ডাঙৰ ডাঙৰ
ভোমোৰাবোৰ, হাঁহ, দাউক, পানীকাউৰী, ময়ূৰ, শতপত্ৰ, কুলি, চাকৈ-চকোৱা,
অসিতাপাঙ্গ পাক পুত্ৰ-প্ৰিয় প্ৰভৃতি পক্ষীবিলাকে পৰ্বতৰ শোভা বৰ্দ্ধন কৰিছিল । ৭-৮ ॥

গিৰিবাজ হিমালয়ৰ মনোৰম জলাশয়বিলাক প্ৰস্ফুটিত পহুম ফুলেৰে ভৰি
আছিল । জলচৰ পক্ষীবিলাকৰ মধুৰ শব্দেৰে এই পৰ্বত অলঙ্কৃত হৈছিল ।
পৰ্বতৰ শিলাভলত কিয়ন আৰু অগ্নিবিলাক উপস্থাপন কৰিছিল । দাঁতাল হাতী-
বিলাকৰ দাঁতৰ আগৰ দ্বাৰা চাৰিফালৰ গছ-গছনিবিলাকত যহনি খোৱা চিন দেখা
গৈছিল । তাত বিদ্যাধৰসকল বিচৰণ কৰিছিল । নানা বস্ত্ৰেৰে এই পৰ্বত পৰিপূৰ্ণ
আছিল । অগ্নিশিখাৰ দৰে দীপ্তিমান জিহ্বা-বিশিষ্ট বিষধৰ সৰ্পবিলাকে তাত আচ্ছন্ন
লৈছিল । ৯—১১ ॥

সেই পৰ্বতৰ কোনো কোনো ঠাই সোণ-স্বৰণৰ, কোনো ঠাই ৰূপৰ নিচিনা,
কোনো ঠাই কজলা বৰণৰ আছিল । নৰঞ্জেষ্ঠ ভগীৰথে সেই পৰ্বতলৈ গৈ ঘোৰ

তপস্যা কৰিলে। এহেজাৰ দিব্য-বহুৰ অতিবাহিত কৰিলে। এহেজাৰ দিব্য-বহুৰ পাৰ হৈ যোৱাত মহানদী গজ্জাই নিজ-মূৰ্ত্তি ধৰি ভগীৰথক দেখা দিলে ১২-১৪ ॥

গজ্জাই ক'লে, হে মহাবাজ, তুমি মোৰপৰা কি ইচ্ছা কৰা, মই তোমাক কি দিম কোৱাঁ, তোমাৰ মনোৰথ পূৰ্ণ কৰিম। ১৫ ॥

গজ্জাদেৱীয়ে ভগীৰথক এনেকৈ কোৱাৰ পাছত বজা ভগীৰথে হিমালয় নন্দিনী গজ্জাদেৱীক ক'লে, হে বৰদা, হে মহানদী, মহাত্মা সগৰ বজাৰ ষাঠি হাজাৰ পুত্ৰ মোৰ পিতামহ। তেওঁলোক যজ্ঞৰ ধোঁৱা বিচাৰি যোৱাত কপিল মুনিৰ কোপত পৰি যম-লোকলৈ গৈছে। ১৬-১৭ ॥

মুনিবৰ কপিলৰ ওচৰ পাঠতেই তেওঁলোক তৎক্ষণাৎ ভস্মীভূত হৈ গ'ল। এইদৰে দুৰ্ঘৰণ হোৱা তেওঁলোকৰ আজিও স্বৰ্গবাস হোৱা নাই। হে মহানদী, যেতিয়ালৈকে ভস্মীভূত শৰীৰবিলাক আপুনি আপোনাৰ জলৰ দ্বাৰা অভিষিক্ত নকৰে তেতিয়ালৈকে সেই সগৰ-পুত্ৰসকলৰ সদগতি নহব। ১৮-১৯ ॥

হে মহাবাজ, মোৰ পিতামহ সগৰ-পুত্ৰসকলক স্বৰ্গলৈ নিয়ক। হে মহানদী, মই তেওঁলোকৰ উদ্ধাৰৰ কাৰণে আপোনাৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা কৰিছো। ২০ ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, হে মহাবাজ, বজা ভগীৰথৰ এই কথা শুনি বিশ্ব-বন্দিতা গজ্জাদেৱীয়ে পৰম প্ৰসন্ন হৈ ভগীৰথক ক'লে, ২১ ॥

হে মহাবাজ, মই তোমাৰ কথা মতে কাম কৰিম— ইয়াত অলপো সংলগ্ন নাই। কিন্তু আকাশৰপৰা পৃথিৱীত পৰিবৰ সময়ত মোৰ শ্ৰোতৰ গতি ধাৰণ কৰা অত্যন্ত কঠিন। ২২ ॥

হে বজা, এই তিনিও লোকতে দেৱগ্ৰেষ্ঠ নীলকণ্ঠ মহাদেৱৰ বাহিৰে অইন কোনেও মোৰ বেগ ধাৰণ কৰিব নোৱাৰিব। ২৩ ॥

হে মহাবাজ, তুমি তপস্যাৰ দ্বাৰা বৰদাতা মহাদেৱক সন্তুষ্ট কৰা। স্বৰ্গৰ-পৰা পৰোতে তেওঁ মোক মূৰেৰে ধাৰণ কৰিব। ২৪ ॥

তেওঁ তোমাৰ পিতৃসকলৰ হিত কামনা কৰি তোমাৰ মনোৰথ পূৰ্ণ কৰিব। হে বজা, মহাবাজ ভগীৰথে এই কথা শুনি কৈলাস পৰ্ব্বতলৈ গৈ মোৰ তপস্যাৰে কিছু দিনৰ মূৰত মহাদেৱক সন্তুষ্ট কৰিলে। ২৫-২৬ ॥

হে নৃপ, পিতৃসকলৰ স্বৰ্গ-বাস উদ্দেশ্য কৰি নবগ্ৰেষ্ঠ ভগীৰথে মহাদেৱৰ ওচৰত গজাৰ বেগ ধাৰণ কৰিবলৈ বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। ২৭ ॥

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ভীৰ্মযাত্ৰা-পৰ্ব্বত ভগীৰথৰ তপস্যা নামৰ অষ্টাধিকশততম অধ্যায়। ১০৮ ॥

॥ অধ্যায় ১০৯ ॥

॥ ভগীৰথৰ গঙ্গা-অবতাৰণ ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, হে বজা, মহাৰাজ ভগীৰথৰ কথা শুনি দেৱতাসকলৰ
হিতৰ কাৰণে ভগৱান সদাশিৱই ভগীৰথক ক'লে, তথাস্তু ! ১ ॥

হে মহাভাগ, হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, তোমাৰ কাৰণে আকাশৰপৰা বৈ অহা কল্যাণ-
ময়ী পুণ্য-স্বৰূপা দিব্য নদী গঙ্গাদেৱীক মই ধাৰণ কৰিম । ২ ॥

হে মহাৰাজ, এনেকৈ কৈ ভগৱান সদাশিৱ নানাতৰুৰ অন্তৰ্বে সুসজ্জিত
জয়ঙ্কৰ পৰিষদগণেৰে আবৃত হৈ দ্বিবিৰাজ হিমালয়লৈ আহিল । ৩ ॥

তাত থাকি সদাশিৱই নবশ্ৰেষ্ঠ ভগীৰথক ক'লে, হে মহাৰাজ, হিমালয়-নন্দিনী
মহানদী গঙ্গাক মৰ্ত্তলৈ আতিবলৈ প্ৰাৰ্থনা কৰ'। স্বৰ্গৰপৰা বৰলৈ ধৰা সৰিৎ-
শ্ৰেষ্ঠ গঙ্গাক মই মূৰত ধাৰণ কৰিম । ৪-৫ ॥

মহাদেৱৰ এই কথা শুনি বজা ভগীৰথে একাগ্ৰচিত্তে অৱনতমস্তক হৈ গঙ্গা-
দেৱীক চিন্তা কৰিলে । ৬-৬ ॥

তাৰ পাছত মহাদেৱক থিয় হৈ থকা দেখি ভগীৰথৰ আৰাধ্যা, পুণ্যজলা, ৰমণীয়
গঙ্গা তৎক্ষণাৎ আকাশৰপৰা তললৈ বৰলৈ ধৰিলে । ৬-৭ ॥

গঙ্গাক ভূতললৈ বৰলৈ ধৰা দেখি মহাসিকলেৰে সৈতে দেৱতা, গন্ধৰ্ব, নাগ
আৰু যক্ষ— সকলো চাবলৈ বুলি তাত উপস্থিত হ'ল । তাৰ পাছত দ্বিবিৰাজ-নন্দিনী গঙ্গা
আকাশৰপৰা ভূতললৈ পতিত হ'ল । সেই সময়ত গঙ্গাত প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড চাকনৈয়া
উঠিছিল, মাছ-মগৰ প্ৰভৃতি জল-জন্তুবিলাকেৰে পৰিপূৰ্ণ হৈ আছিল । হে মহাৰাজ,
আকাশ-মেখলা সেই গঙ্গাক মহাদেৱে কপালত পৰা মুক্তামালাৰ নিচিনাকৈ
ধাৰণ কৰিলে । ৭-১০ ॥

পানীৰ ওপৰত ফেন উঠি থকা বাবে তিনি ধাৰা হৈ সমুদ্ৰস্থে গতি কৰা সেই
মহানদী গঙ্গা ৰাজহাঁহৰ শাৰীৰ দৰে সুশোভিত হৈছিল । একো একো ঠাইত ওপৰৰ-
পৰা তল-মুখে বৈ ফেনৰূপ-ওৰণি লোৱা সেই গঙ্গাই কামোদ্গাদিনী তিবোতাৰ
দৰে গতি কৰিছিল । একো ঠাইত পানীৰ খলকনিৰে বৰ বৰ খলক তুলিছিল ।
এনেদৰে বহু ৰূপ ধৰি আকাশৰপৰা নমা গঙ্গাই পৃথিৱী পাই ভগীৰথক ক'লে, ১০-১৩ ॥

হে মহাৰাজ, মই কোন বাটেৰে যাওঁ, বাট দেখুৱাই দিয়'। হে পৃথিৱী-
পতি, তোমাৰ নিমিত্তে মই পৃথিৱীত অৱতীৰ্ণ হৈছোঁ । ১৪ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, গজাদেৱীৰ এই কথা শুনি বজা ভগীৰথে যি ঠাইত মহাআ সগৰ-পুত্ৰসকলৰ ভ্ৰম্মীভূত শৰীৰবিলাক আছিল, পৱিত্ৰ জলৰ দ্বাৰায় তাক প্লাৱিত কৰাবৰ কাৰণে সেই ঠাইলৈ প্ৰস্থান কৰিলে । ১৫ ॥

জগত-পূজ্য, ভগৱান সদাশিৱ গজাক ধাৰণ কৰি দেৱতাসকলেৰে সৈতে কৈলাস পৰ্ব্বতলৈ গুচি গ'ল। বজা ভগীৰথে গজাৰে সৈতে সমুদ্ৰৰ পাৰলৈ গৈ বকণালয় সমুদ্ৰক বেগেৰে পূৰ্ণ কৰালে আৰু গজাক কন্যাৰূপে কল্পনা কৰি ললে । ১৬-১৮ ॥

বজা ভগীৰথৰ মনোৰথ পূৰ্ণ হ'ল আৰু তাতে পিতৃাদিৰ উদ্দেশ্যে জল পিতৃ দান কৰিলে । তে যুষ্টিৰ, যিপ্ৰকাৰে গজা নদী স্বৰ্গ, মৰ্ত্তা, পাভাল—এই ত্ৰিপথ-গামিনী হ'ল, তোমাৰ আগত এই সকলো ক'লো । ১৯ ॥

হে মহাৰাজ, যিপ্ৰকাৰে সমুদ্ৰ-পূৰণৰ বাবে গজা পৃথিৱীলৈ অৱতীৰ্ণ হৈছিল, কাৰণবশতঃ মহাআ অগস্ত্য মুনিয়ে যিপ্ৰকাৰে সমুদ্ৰ পান কৰিছিল, ব্ৰহ্মহা বাতাপিক মহৰ্ষি অগস্ত্যই যিদেৰে নিধন কৰিছিল আদি তুমি মোক সোধা সকলো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিলে । ২০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থসাধা-পৰ্ব্বত ভগীৰথৰ গজা-অৱতাৰণ নামৰ নৱাধিকশততম অধ্যায় । ১০৯ ॥

॥ অধ্যায় ১১০ ॥

॥ ঋষ্যশৃঙ্গ মুনিৰ উগাখান ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পাছত যুষ্টিৰে ক্ৰমে পাপ-ভয়-নিবাৰণ-কাৰিণী নন্দা আৰু অপৰনন্দা নদীলৈ গমন কৰিলে । ১ ॥

বজাই বিপদ-আপদ-ৰহিত হেমকূট পৰ্ব্বত পাই তাত বহুতো অদ্ভুত আৰু ভাবিব নোৱৰা বস্তু দেখিবলৈ পালে । ২ ॥

সেই হেমকূট পৰ্ব্বতত বিনা বতাহে হাজাৰ হাজাৰ মেঘ আৰু শিল ধূপ খাইছিল । তাত বিষাদ মনেৰে থকা লোক উঠিব নোৱাৰিছিল । ৩ ॥

তাত অনবৰত বতাহ বলি থাকে, স্বেদে সদায় বৰষুণ দিয়ে, বেদাধ্যয়নৰ শক্তি ভয়া যায় ; কিন্তু অধ্যয়নকাৰীক দেখা নাযায় । ৪ ॥

পুত্ৰা-গম্বলি ভগৱান হৰ্যাহনক (অগ্নিক) প্ৰজ্জ্বলিত হোৱা দেখা যায় ; তপস্যাবিধিনিকাৰী তাঁহবোৰে আত্মি দংশন কৰে । ৫ ॥

তাত থকা লোকসকলৰ মৰলৈকে (সেই পৰ্ব্বত দেখিলে) কৈলাপ্য জাৰ আহি পৰে, আৰু ভেঙলোকৰ ঘৰলৈ মনত পৰে । যুষ্টিৰে এইদৰে বহুতো অদ্ভুত কথা দেখি পুনৰ লোমশ মুনিক সেইবোৰৰ বিষয়ে সুধিবলৈ ধৰিলে । ৬ ॥

লোমশই ক'লে, হে শত্ৰুদমনকাৰী, ওপৰত উল্লেখ কৰা কথাখিনি যেনেকৈ শুনিছিলো, সেই বিষয়ে পুনৰ মই কওঁ, মহাৰাজ, মনোযোগেৰে শুনিব। ৭ ॥

এই ঋষভকুট পাহাৰতে কেইবা শও বছৰ ধৰি তপস্যা কৰি থকা ঋষভ নামে এজন মহা ক্ৰোধী তাপস বাস কৰিছিল। ৮ ॥

এদিন আন লোকে তেওঁৰ লগত কথা পাতিবলৈ আহোঁতে তেওঁ খঙতে পৰ্ব্বতক ক'লে, যি ইয়ালৈ আহি কথা ক'ব, তেওঁৰ গাতে শিল দলিয়াই দিব। ৯ ॥

তেওঁ বায়ুক আহ্বান কৰি জনালে, তাত বায়ুৱেও কোনো শব্দ কৰিব নোৱাৰে। ইয়াত কেনোবা মানুহে কথা কলে মেষ-গৰ্জ্জনে যেন তেওঁক বাধা দিয়ে। ১০ ॥

হে মহাৰাজ, এইদৰে সেই মহৰ্ষিয়ে খঙৰ কোবত কিছুমান কাম হবলৈ দিলে আৰু কিছুমান কামত বাধা দিলে। ১১ ॥

হে নৃপতি, এইদৰে শুনা যায় যে পুৰণি কালত দেৱতাসকল নন্দালৈ আহিছিল। দেৱতা-দৰ্শনৰ কাৰণে কিছুমান মানুহে তেওঁলোকৰ পিছ লৈছিল। ১২ ॥

কিন্তু ইন্দ্ৰাদি দেৱতাসকলে সেই মানুহবোৰক দৰ্শন দিবলৈ ইচ্ছা নকৰি এই পৰ্ব্বতটোক বাধা-ৰূপে বাখি এই ঠাইখিনি মানুহৰ দ্ৰৱ্য কৰিলে। ১৩ ॥

হে কৌশ্বেয়, ভেতিয়াৰপৰা এই পৰ্ব্বতটোক মানুহে দেখাকে নাপায়, উঠা-টোতো দূৰৰ কথা। ১৪ ॥

তপস্যাবে শৰীৰ-মন শোধিত নকৰিলে এই মহান গিৰিক দেখিব বা তাত উঠিব নোৱাৰি। গতিকে হে কৌশ্বেয়, তুমি প্ৰথমে সংযতবাক হোৱা। ১৫ ॥

সেই কালত দেৱতাসকলে ইয়াত বহুতো উত্তম যজ্ঞ সম্পাদন কৰিছিল। হে ভাৰত, আজিও সেই যজ্ঞৰ এনে বহুতো চিন-চাব দেখিবলৈ পোৱা হয়। ১৬ ॥

কুশ-বনৰ আকৃতিৰে এনে দুৰ্ব্বা-বন যেন মাটিত পানিহে থৈছে, আৰু হে নৰনাথ, এই অসংখ্য গছবোৰকো যুপ-কাঠৰ নিচিনাই দেখা যায়। ১৭ ॥

হে ভাৰত, আজিও দেৱতাসকল আৰু ঋষিসকল ইয়াত বাস কৰে, সিসকলৰ দ্বাৰা অনুষ্ঠিত হোৱা যজ্ঞৰ অগ্নিকে পূৱা-পশ্চিমে দেখিবলৈ পোৱা হয়। ১৮ ॥

হে কৌশ্বেয়, ইয়াত যিসকলে স্নান কৰে তেওঁলোক তৎক্ষণাৎ পাপৰপৰা মুক্ত হয়, সেই কাৰণে, হে কুক্ৰেষ্ঠ, আপুনিও ভায়েকসকলেৰে সৈতে ইয়াত স্নান কৰক। ১৯ ॥

নন্দাত স্নান কৰাৰ পাছত আপুনি কৌশিকী তীৰলৈ যাব। তাত তাহানি বিন্ধ্যমিত্ৰ ঋষিয়ে অতি উগ্ৰ আৰু গ্ৰেষ্ঠ তপস্যা কৰিছিল। ২০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ভেতিয়া বজাই সহচৰসকলেৰে সৈতে তাত স্নান কৰি মনোৱম পুণ্য-সলিলা, সুশীলা আৰু শুভপ্ৰদা কৌশিকী নদীলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ২১ ॥

লোমশে ক'লে, হে ভৰতগ্ৰেষ্ঠ, এয়ে সেই দেৱনদী পুণ্য-সলিলা কৌশিকী, ইয়াতেই বিন্ধ্যমিত্ৰ ঋষিৰ বম্য আশ্ৰম বিৰাজমান। ২২ ॥

আৰু ইয়াতেই বাহাৰ্ম্ম কণ্যাপন্নন বিভাণ্ডকৰ পুণ্যাশ্ৰম, সেই বিভাণ্ডক মুনীৰে পুত্ৰ জিভেজিয় তপস্বী ঋষ্যশৃঙ্গ। ২৩ ॥

যি নিজৰ তপোবলৰ প্ৰভাৱত বাসৱক বৰষুণ দিয়াবলৈ বাধ্য কৰিছিল আৰু যাৰ ভয়ত অনাবৃষ্টিৰ মাজতো বল আৰু বৃদ্ধ নিধনকাৰী ইল্লই সঁচাকৈ বৰষিছিল, সেই কাশ্যপ-নন্দন তেজস্বী প্ৰভুৰ জন্ম হৈছিল এজনী মৃগীৰপৰা, তেখেতে লোমপাদ বজাৰ ৰাজ্যত মহৎ আৰু অল্পত কাম কৰিছিল। ২৪-২৫ ॥

লোমপাদ বজাই নিজৰ ৰাজ্যত শস্য কীৰ্ণ হবলৈ ধৰাত, সন্তিতাই (সূৰ্য্যাই) সাৱিত্ৰীক দান কৰাৰ নিচিনাকৈ নিজৰ কন্যা শান্তাক এইজন মুনিলৈ দিছিল। ২৬ ॥

যুধিষ্ঠিৰে সুধিলে, কাশ্যপনন্দন সেই ঋষ্যশৃঙ্গৰ মো কেনেকৈ মৃগীৰ গৰ্ভত জন্ম হ'ল? বিৰুদ্ধ যোনিৰ সংসৰ্গত জন্মি তেওঁ কেনেকৈ তপস্বী হ'ল? আৰু, কিয়নো সেই বুদ্ধিমান বালকৰ ভয়ত অনাবৃষ্টিৰ মাজত বল আৰু বৃদ্ধহন্তা ইল্ল বৰষুণ দিব লগাত পৰিল? ২৮ ॥

সেই ব্ৰতযুক্তা ৰাজপুত্ৰী শান্তাইবা কি এনে কপৱতী আছিল, মৃগীৰ সন্তান ঋষ্যশৃঙ্গ মুনিৰো চিত্ত প্ৰলোভিত কৰিব পাৰিছিল? ২৯ ॥

ৰাজৰ্ষি লোমপাদো বোলে ধাৰ্মিক আছিল, তেনেস্থলত তেওঁৰ ৰাজ্যত বৃষ্টি-দেৱতা ইল্লই নবৰষিছিলেই বা কিয়? ৩০ ॥

হে ভগৱান, এই সকলোবোৰ ঋষ্যশৃঙ্গ মুনিৰ কাৰ্য্যকলাপৰ বিষয়ে যথাযথ-ভাৱে বহুলাই অনুগ্ৰহ কৰি মোক কওক। ৩১ ॥

লোমশই কবলৈ ধৰিলে, সেই অতি পূজনীয় প্ৰজাপতিৰ নিচিনা জ্যোতিৰ্ম্ময়, অবাৰ্ধবীৰ্য্য, তপস্যাৰ দ্বাৰা শোষিত চিত্ত সাধু, বিপ্ৰৰ্ষি বিভাগুৰ প্ৰতাপী, মহা তেজস্বী, বৃদ্ধতুল্য-অভিজ্ঞ, পুত্ৰ ঋষ্যশৃঙ্গৰ কেনেকৈ জন্ম হ'ল শুনক। ৩২-৩৩

সেই দেৱতুল্য ঋষি মহাত্মা এটিৰ ওচৰ পাই বহু কাল ধৰি তপস্যাত মগ্ন হৈ থকাত বৰ ভাগকৰা হৈ পৰে। ৩৪ ॥

(সেই সময়ত) অম্লৰা উৰ্বশীক দেখি (কাম-ভাব হোৱাত) তেওঁৰ বেতঃ (সেই ব্ৰহ্মৰ জলতে) স্ফলিত হয়; তেতিয়া হে ৰাজন, মৃগী, এজনীয়ে পানী খাওঁতে সেই তুৰুখিনিও খাই পেলায়। ৩৫ ॥

সেইদৰে তৃষিতা মৃগীয়ে পানীৰ লগত গুৰুও পান কৰিলত তাইৰ গৰ্ভ হ'ল,। আগেয়ে এক দেৱকন্তাক লোক-শ্ৰুতি ভগৱান ব্ৰহ্মাই শাপ দিছিল যে তাই পৃথিৱীত মৃগ ৰূপ ধৰি এজন মুনিক প্ৰসৱ কৰিলেহে মুক্তি পাব। সেইকাৰণে যিহেতুকে দেৱ-তাৰ নিৰ্ব্বন্ধ অব্যৰ্থ, সেই মৃগীত বিভাগুৰ পুত্ৰ হ'ল আৰু সেইজনৰ নামেই মহৰ্ষি ঋষ্যশৃঙ্গ; তেওঁ বনত সদায় তপ আচৰণ কৰিছিল। ৩৬-৩৮ ॥

হে ৰাজন, সেই মহৰ্ষিৰ মূৰত শিৱ থকাৰ কাৰণে তেওঁ ঋষ্যশৃঙ্গ নামে জনা-জাত হ'ল। ৩৯ ॥

তেওঁ পিতাকৰ বাহিৰে অন্য মানুহ নেদেখাৰ কাৰণে তেওঁৰ মন কঠোৰ ব্ৰহ্ম-চৰ্য্যাত সদায় নিমগ্ন হৈ থাকিল। ৪০ ॥

সেই সময়তে অজ্ঞদেহত লোমপাদ নামে এজন বিখ্যাত বজা আছিল, তেওঁ দশবধ বজাৰ সম্বন্ধে । ৪১ ॥

তেওঁ এসময়ত ইচ্ছাকৃতভাৱে ব্ৰাহ্মণক প্ৰতিজ্ঞাত দান নিদি মিছা মাতিলে, তেতিয়া ব্ৰাহ্মণসকলে সেই বজাক বৰ্জ্বন কৰিলে । ৪২ ॥

বজাই স্বেচ্ছাচাৰিতাৰ কাৰণে পুৰোহিতৰ ওচৰত দোষ কৰাত ইজ্জাই তেওঁৰ ৰাজ্যত বহুত দিনলৈকে বৰষুণ নিদিয়া হোৱাত প্ৰজাসকল (শস্যাদিৰ অভাৱ-অনা-টনত) প্ৰপীড়িত হবলৈ ধৰিলে । ৪৩ ॥

তেতিয়া, হে পৃথিৱীপতি, ইজ্জাৰ দ্বাৰা বৰষুণ দিয়াবলৈ সমৰ্থ, মনীষী, তপোবল-বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণসকলক সুধিবলৈ ধৰিলে, ৪৪ ॥

[হে মুনিসকল], বৰষুণ কেনেকৈ হ'ব পাবে অনুগ্রহ কৰি তাৰ উপায় চিন্তা কৰক । এই বুলি কোৱাত ঋষিসকলে নিজৰ নিজৰ যতামত তেওঁৰ আগত ক'লে । ৪৫ ॥

কিন্তু তাৰ ভিতৰে এজন জ্যেষ্ঠ মুনিয়ে বজাক ক'লে, হে ৰাজেন্দ্ৰ, আপোনাৰ ওপৰত ব্ৰাহ্মণসকল কুপিত হৈছে, গতিকে তাৰপৰা নিষ্কৃতি পাবৰ উপায় কৰক । ৪৬ ॥

হে ৰাজন, বনতে জন্ম আৰু পোষিত পালিত-হোৱা, স্ত্ৰী-সম্বন্ধ-বিষয়ে কোনো অভিজ্ঞতা নথকা, ধাৰ্মিক মুনিপুত্ৰ ঋষ্যশৃঙ্গক অনাওক । ৪৭ ॥

হে মহাৰাজ, যদি সেই মহা তপস্বীয়ে আপোনাৰ ৰাজ্যত পদাৰ্পণ কৰেহি, তেনেহলে তেতিয়াই বৰষুণ হব, ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই । ৪৮ ॥

এই কথা শুনিযেই, হে ৰাজন, তেওঁ প্ৰায়শ্চিত্ত আচৰণ কৰি ব্ৰাহ্মণসকল প্ৰসন্ন হোৱাত উলটি আহিল । ৪৯ ॥

বজা অহা শুনি প্ৰজাসকল হৰ্ষান্বিত হ'ল । তেতিয়া অজ্ঞবাজে মন্ত্ৰণাত পাৰ্গত মন্ত্ৰী-সকলক মাতি আনি আলচ কৰি ঋষ্যশৃঙ্গ মুনিক আনিবলৈ যত্ন কৰিলে । ৫০-৫১ ॥

তেতিয়া ধাৰ্মিক বজাই শাস্ত্ৰজ্ঞসকলেৰে সৈতে পৰামৰ্শ কৰি স্থিৰ কৰিলে যে (এই ক্ষেত্ৰত) শাস্ত্ৰজ্ঞ, কাৰ্য্যজ্ঞ আৰু নীতিবিদ মন্ত্ৰীসকলৰ লগত আলোচনা কৰি উপায় উলিয়াব লাগিব । তেতিয়া বজাই মুখ্য বৈশ্যাবিলাকক যতাই অনালে । ৫২ ॥

বজাই তেওঁলোকক ক'লে, বৈশ্যসকল সকলো কাৰ্য্যতে পাৰ্গত যেতিয়া, হে সুন্দৰীহঁত, তোমালোকে মুনিপুত্ৰ ঋষ্যশৃঙ্গক কিবা উপায় কৰি প্ৰলোভন দি বিশ্বাস জন্মাই মোৰ ৰাজ্যলৈ অনাহক । ৫৩-৫৪ ॥

তেতিয়া বৈশ্য স্ত্ৰীসকলে এফালে ৰাজ-আজ্ঞা আৰু আনফালে অভিশাপৰ ভয়ত হতচিন্তা আৰু বিবৰ্ণ হৈ সেই কাম কৰিব নোৱাৰিম বুলি ক'লে । কিন্তু তাৰে বুঢ়ী ভিৰোতা এগৰাকীয়ে বজাক এইদৰে ক'লে, ৫৫ ॥

হে মহাৰাজ, সেই তপোধনক আনিবলৈ মই যত্ন কৰিম, কিন্তু মোৰ কেইটা-মান অভিলষিত বস্তু আছে । আপুনি যদি অনুগ্রহ কৰি মোক সেইবোৰ দিয়ে

মই ঋষি-পুত্র ঋষ্যশৃঙ্গক আনিব পাৰিম ; তেতিয়াই বজাই তেওঁৰ সকলো অভিলষিত বস্তু দান কৰিবলৈ অনুমতি দিলে । ৫৬-৫৭ ॥

আৰু নানাবিধ ধন-বস্তু ওপচাই দিলে । তাৰ পাছত হে মহাপতি, বহুতো ৰূপ-যৌৱন-সম্পন্ন স্ত্ৰী লগত লৈ সেই বৃত্তীগৰাকী আনন্দ মনেৰে বনলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ৫৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বন পৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত ঋষ্যশৃঙ্গ উপাখ্যান নামৰ দশাধিকশততম অধ্যায় । ১১০ ॥

॥ অধ্যায় ১১১ ॥

॥ বিভাণ্ডকৰ আশ্রমত বেশ্যা প্লেবেশ ॥

লোমশে ক'লে, হে ভাৰত, বৃত্তীগৰাকীয়ে বজাৰ আজ্ঞা পাই সেই ৰাজ-কাৰ্য্য সিদ্ধি কৰিবৰ অৰ্থে নিজ বুদ্ধিৰে নৌকা সজোৱা আশ্রম (নাৱতে সকলকৈ-কৃত্ৰিম আশ্রম) কৰিলে, ১ ॥

নানাবিধ গছ লতা, জোপোহা, ফল-ফুল, সুমিৰ্চ ফল, বৃক্ষ আৰু বহুবিধ কৃত্ৰিম শোভাৰে সুসজ্জিত কৰি সেই নৌকাশ্রমখন অদ্ভুত এমণীয় আৰু মনোহৰ দৃশ্যময় কৰি তুলিলে, ২-৩ ॥

কাশ্যপ (বিভাণ্ডক) মুনিৰ আশ্রমৰ ওচৰতে নাও বান্ধি চোৰাংচোৱা পঠাই জানিলে, মুনি বাহিৰলৈ গৈছে, ৩ ॥

তাৰ পাছত কাশ্যপ মুনি আঁতৰলৈ গৈ দেখি নিজৰ কৰ্ত্তব্যৰ কথা ভালকৈ বুজাই দি নিজৰ বুদ্ধিমতী বেশ্যা জীয়েকক তালৈ যাবলৈ ক'লে । ৫ ॥

নিপুণা, বেশ্যা-কন্যা সেই আশ্রমত উপস্থিত হৈ চিৰ-তপস্বী মুনি-কুমাৰক দেখা পালেগৈ । ৬ ॥

বেজাই সুধিলে, হে মুনিবৰ, তপস্বীসকল কুশলে আছে নে ? আপোনাসকলে ফল-মূল যথেষ্ট পাই আছেনে ? আৰু, আপুনি এই আশ্রমত আনন্দেৰে আছেনে ? সম্প্ৰতি মই আপোনাক দেখা কৰিবলৈহে আহিছো, ৭ ॥

তাপসসকলৰ তপস্যা বৃদ্ধি হৈ আছেনে ? আপোনাৰ পিতৃ নিন্তেজ হোৱা নাইতো ? হে বিপ্ৰ, আপুনি আনন্দ মনেৰে আছে নহয় ? হে ঋষ্যশৃঙ্গ, আপুনি সদায় বেদ-পাঠ কৰি আছেতো ? ৮ ॥

ঋষ্যশৃঙ্গই ক'লে, আপুনি স্ত্ৰী-সম্পদৰ দ্বাৰা জ্যোতিষ্কৰ দৰে প্ৰকাশিত হৈছে, আপুনি

এজন পুজনীয় লোক, আমার ধর্ম অনুযায়ী যথাসম্ভব পান্ড-অৰ্ঘ্য-জল আৰু ফল-মূল আগ বঢ়াব খোজোঁ। ১৯ ॥

কৃষ্ণৰ পছৰ সুখদায়ক ছালেৰে আবৃত কুশাসন পাৰি থোৱা আছে, তাত সুখেৰে বহক। আপোনাৰ আশ্ৰম ক'ত, দেৱতাৰ দৰে আপুনি কি এই ব্ৰত পালন কৰিছে। ১০ ॥

বেশ্যাই ক'লে, হে কাশ্যপনন্দন, মোৰ মনোৰম আশ্ৰম এই পৰ্বতৰপৰা তিনি যোজন ব্যাপি থকা পৰ্বতৰ সিমালে তাত স্বধৰ্ম পালন কৰি থাকোঁ; মোৰ ধৰ্ম হ'ল মই কাৰো অভিবাদন বা পান্ড অৰ্ঘ্য গ্ৰহণ নকৰোঁ। ১১ ॥

আপুনি মোক নমস্কাৰ কৰিব নালাগে, বৰ" মইহে আপোনাক নমস্কাৰ কৰিব লাগে; আৰু মোৰ এই ব্ৰত যে মই আপোনাক আলিঙ্গন কৰিব লাগে। ১২ ॥

ঋষ্যশৃঙ্গই ক'লে, এইখিনি পকা ভল্লাতক (ভোলা), আমলখি, ককমক, ইন্দুদ, ধমন দিছো, আপুনি ইচ্ছামতে ভক্ষণ কৰক। ১৩ ॥

লোমশে ক'লে, বেশ্যাই সেই সকলোবোৰ পৰিত্যাগ কৰি ঋষ্যশৃঙ্গক অগ্ৰ মহাৰসপূৰ্ণ অতি বসাল আৰু মনোহৰ ফল আগ বঢ়ালে, সেইবোৰ ঋষ্যশৃঙ্গৰ বৰ কচিকৰ হ'ল। ১৪ ॥

আৰু, সুগন্ধি ফুলৰ মালা, বিচিত্ৰ জলমলীয়া কাপোৰ, উৎকৃষ্ট পানীয় বস্তু দিলে। তাৰ পাছত আমোদ-প্ৰমোদ আৰু হাঁহি-ধেমালি কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৫ ॥

তেওঁৰ ওচৰত বেশ্যাই ফলিতা-লতান নিচিনাকৈ (পাত-ফুল-ফল আদিৰে বিভাজন হৈ) কন্দুক খেল কৰি (কোনো সময়ত গা খজুৱাই, কোনো সময়ত ভাকুট কুটাই) আনন্দ কৰিছিল আৰু নিজৰ অঙ্গৰ দ্বাৰা ঋষ্যশৃঙ্গৰ অঙ্গ সেৱা কৰি বহুবাৰ আলিঙ্গন কৰিছিল। ১৬ ॥

সৰ্জ (শাল গছ), অশোক, তিলকাদি সুগুণিত বৃক্ষসমূহ দোঁ খুৱাই আৰু ভাঙি-ছিঙি, লজ্জিতা হৈ যেন মদমত্তা বেশ্যাই মৰ্ষি-পুত্ৰক প্ৰলুব্ধ কৰিলে। ১৭ ॥

বাৰে বাৰে ঋষ্যশৃঙ্গৰ দেহ আলিঙ্গন কৰি যেতিয়া দেখিলে যে তেওঁৰ ভাবৰ বিকাৰ ঘটছে, তেতিয়া 'তেওঁৰ অগ্নিহোত্ৰ যজ্ঞৰ সময় হৈছেহি'— বুলি ছল কৰি লাহেকৈ তাৰপৰা গুচি গ'ল। ১৮ ॥

বেশ্যাই যোৱাৰ পাছত ঋষ্যশৃঙ্গ কামাতুৰ হৈ সংজ্ঞাহীনৰ দৰে হ'ল আৰু তেওঁৰ চিন্তাতে শূন্য আৰু পীড়িতৰ দৰে হৈ হুমুনিয়াহ পেলাবলৈ ধৰিলে। ১৯ ॥

তাৰ অলপ পৰৰ পিছতে সিংহৰ নিচিনা পিঙ্গল-বৰ্ণ চকুৰে, নখ পৰ্য্যন্ত নোমেৰে আবৃত, স্বাধ্যায়-সমাধি-সম্পন্ন, কল্যাপ-নন্দন বিভাগুৰ মুনি উপস্থিত হ'লহি। ২০ ॥

তেওঁ আহি পুণ্ডিকক বিপৰীত ভাষাপন্ন হৈ কিবা এটা ধ্যান কৰি বহি থকা অৱস্থাত পাই, বাৰে বাৰে ওপৰলৈ চাই দীঘল হুমুনিয়াহ ভাবি আমন-জিমনকৈ থকা দেখি দ্বিধিলে, ২১ ॥

বোপা, আজি তুমি সমিধ খৰি আহৰণ কৰা নাট কিয়? আজি অগ্নিহোত যজ্ঞ কৰিলানে? জুস্-জুস্? ভালকৈ চাফা কৰা হ'লনে, আৰু হোমৰ গাইজুনী দামু-বিৰে সৈতে লগ লগালানে (মীৰোৱা : 'লনে)? ২২ ॥

হে পুত্ৰ, তুমি দেখোন আজি আগৰ নিচিনাকৈ থকা নাট, আশ্ব-চেতনা-লোপ হৈ কিবা চিত্তাত যেন আকুল হৈ আছে! আজি তুমি খুব আমন জিমন ভাবত আছে, কোৱাঁচোন আজি ইয়াটল কোন আহিছিল? ২৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা পৰ্ব্বত বিভাগকৰ আশ্রমত বেশ্যাৰ প্ৰৱেশ নামৰ একাদশাধিকশততম অধ্যায় : ১১১ ॥

॥ অধ্যায় ১১২ ॥

॥ বেশ্যা-পৰিচয় ॥

ঋষ্যশৃঙ্গট ক'লে, ইয়াটল দেৱতাসকলৰ নিচিনা, স্বভাৱতে শোভাবান, সোণোৱালী বৰণৰ, পদুমৰ পাতিৰ নিচিনা আয়তাকাৰ চকুৰে, উদাৰমনা, অতি ওখ নহয় অতি চাপৰো নহয়, এনেকুৱা এজন জটাহাৰী ব্ৰহ্মচাৰী আহিছিল। ১ ॥

তেওঁ ৰূপত বিতোপন, সূৰ্য্যৰ নিচিনা তেওঁৰী, যুগ্ধ কৃষ্ণবৰ্ণৰ চকুযুৰিৰে, অতি গোঁৰবৰণৰ। তেওঁৰ নীল-বৰণীয়া জঁটাখিনি খুব নিৰ্মল আৰু সুগন্ধি, আৰু সোণৰ জৰীৰে বান্ধি থোৱা। ২ ॥

অন্তৰীকৃত বিজুলীৰ দৰে তেওঁৰ কণ্ঠঃ কণ্ঠাভৰণ শোভা পাইছে। তেওঁৰ কণ্ঠদেশৰ তলত দুটি মনোহৰ ৰোমশূন্য মাংসপিণ্ড আছে। ৩ ॥

তেওঁৰ কঁকালটো কৃষ্ণ কটিভাগো অতি কৃষ্ণ আৰু মোৰ এই কটি-সূত্ৰৰ দৰে তেওঁৰো কোপীনৰ মাজৰপৰা সোণৰ কটি-সূত্ৰ প্ৰকাশ পাইছিল। ৪ ॥

তেওঁৰ আৰু এটা অদ্ভুত বস্তু চাব লগীয়া তেওঁৰ দুই ভৰিত বান্ধি ৰখা দুটা ধুনীয়া বস্তু আছে; সেইদৰে, মই কত্ৰাঙ্কৰ মালা পিন্ধি থকা নিচিনাকৈ তেওঁৰ হাত দুখ-নিভো কঙ্কন পিন্ধা আছে—সিও জুনুক-জুনুক শব্দ কৰে। ৫ ॥

তেওঁ যেতিয়া ইফাল-সিফালকৈ ফুৰে, তেওঁৰ গাৰ সেট অলঙ্কাৰবোৰে সৰো-বৰত আনন্দত মত্ত হৈ আৰাও কৰি থকা ৰাজহাঁহৰ নিচিনাকৈ শব্দ কৰে। তেওঁ পিন্ধি থকা কোপীনবোৰ অতি চমক লগা, মই পিন্ধাবোৰ সিমান ধুনীয়া নহয়। ৬ ॥

তেওঁৰ মুখখনি অদ্ভুত চাব লগীয়া বস্তু, কথা ক'লে যেন চিত্তত আনন্দৰ হিলোৱাল উঠে, তেওঁৰ মাত কেইঘাৰ মতা কুলি চৰাইৰ মাতৰ নিচিনা, সেই মাত ৰূপত পৰাত মোৰ অন্তৰাত্মা ব্যথিত হৈছিল। ৭ ॥

যেনেকৈ বহাগ মাহত বতাহৰ দ্বাৰা চালিত বননি গন্ধ-মদিৰ হৈ শোভা পায়, তেনেকৈয়ে, হে পিতা, বায়ু-সেৱিত হৈ তেওঁ অতি উত্তম আৰু পৱিত্ৰ গন্ধ বিস্তাৰ কৰি শোভা পাইছিল। ৮ ॥

তেওঁৰ জঁটা ভালকৈ বান্ধি থোৱা আছিল যদিও অসম্মানভাৱে দুভাগ হৈ কপালতো কিছুমান ওলমি আছে আৰু ফুটুকা-ফুটুকি পাখিৰে, চাকৈচকোৱা চৰাইৰ দৰে ধুনীয়া বস্তুৰে তেওঁৰ কাণ দুখন আবৃত আছিল। ৯ ॥

তাৰ পাছত এটা ঘূৰণীয়া, চিত্ৰ-বিচিত্ৰ ফলৰ নিচিনা বস্তু তেওঁ সোঁহাতেৰে আনি মাটিত পেলাই দিয়াত বাৰে বাৰে ওপৰলৈ আশ্চৰ্য্যকপে জঁপিয়াই জঁপিয়াই উঠিবলৈ ধৰে। ১০ ॥

সেই ফলটো আঘাত কৰি তেওঁ বায়ু-সঞ্চালিত বস্তুৰ দৰে ফুৰিছিল, এবাৰ ইফালে এবাৰ সিকালে যোৱাৰ দৰে বাৰে বাৰে ঘূৰি আহে। তেওঁক দেৱতাৰ পুত্ৰৰ নিচিনা দেখি, হে পিতা, সঁচাকৈয়ে খুব ভাল লাগিল আৰু তেওঁৰ প্ৰতি মোৰ আসক্তি জন্মিল। ১১ ॥

আকৌ তেওঁ মোক আকোঁৱালি লৈ, জঁটাত ধৰি মুখখন তললৈ আনি তেওঁৰ মুখ মোৰ মুখত দি এটা শব্দ কৰিছিল, মই তাত অতি আনন্দ পাইছিলো। ১২ ॥

মই হাত-মুখ ধুবৰ কাৰণে যি পানী আৰু খাবৰ কাৰণে যিখিনি ফল আগ বঢ়াইছিলো, তেওঁ সেইবোৰ ভাল নাপালে, মোক ক'লে, সেইদৰে গ্ৰহণ নকৰাটো তেওঁৰ ব্ৰত, এই বুলি কৈ মোক আন কিছুমান ফল দিলে। ১৩ ॥

তেওঁ দিয়া বসাল ফলবিলাকৰ লগত মই দিয়া ফলবিলাকৰ তুলনা হ'বই নোৱাৰে, আৰু এইবোৰ ফলৰ যেনে বাকলি আৰু গুটি আছে সেইবোৰ ফলৰ তেনেকুৱা নাই। ১৪ ॥

আকৌ সেই উদাৰ ৰূপৱান মানুহজনে মোক এবিধ বস পান কৰিবলৈ দিছিল, সেই বস পান কৰি সঁচাকৈ বৰ আনন্দ পালো আৰু মোৰ এনে লাগিল যেন পৃথিৱীখন তল-ওপৰ হ'বলৈ ধৰিছে। ১৫ ॥

আৰু এইবিলাক পাট,সূতাৰে গঁথা, চিত্ৰ-বিচিত্ৰ, সুগন্ধি ফুলৰ মালা ইয়াত পেলাই থৈ তপস্যাৰ দ্বাৰা উজ্জ্বল কৰি তেওঁ নিজ আশ্ৰমলৈ উলটি গৈছে। ১৬ ॥

তেওঁ যোৱাৰ পাছত মই একেবাৰে আত্মহাৰা হৈ পৰিছো, গাটোও জলাপোৰা কৰিব লাগিছে, অতি শীঘ্ৰে তেওঁৰ ওচৰলৈ যাওঁ যাওঁ লাগিছে, অথবা তেওঁ সদায় ইয়াটলৈ আহি থাকক—এনে ইচ্ছা হৈছে। ১৭ ॥

হে পিতা, মই তেওঁৰ ওচৰলৈকে যাওঁ, তেওঁৰ যেনে ব্ৰহ্মচৰ্যা, তেওঁৰ

লগতে থাকি সেই সাধুৱে যেনেকৈ ওপ আচৰণ কৰিছে, তেনেকৈ আচৰণ কৰি বলৈ ইচ্ছা কৰে। ১৮ ॥

তেওঁৰ দৰেই আচৰণ কৰিবলৈ মোৰ অন্তৰত ইচ্ছা হৈছে, তেওঁক নেদেখি মোৰ চিত্ত বিয়াকুল হৈ পৰিছে। ১৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত বৈশ্য পৰিচয় নামৰ দ্বাদশাধিকশততম অধ্যায়। ১১২ ॥

॥ অধ্যায় ১১৩ ॥

॥ শান্তাৰ ব্ৰত ঋষ্যশৃঙ্গৰ বিবাহ ॥

বিভাগুকে ক'লে, হে পুত্ৰ, সেইবোৰ অদ্ভুত ৰূপ দেখুৱাই ৰাক্ষসবিলাক ফুৰি ফুৰে, সিহঁতে অনুপম শক্তি আৰু ৰূপ ধাৰণ কৰি সদায় তপস্যাত বিধিনি আচৰণ কৰি ফুৰে। ১ ॥

বোণা, এইবিলাকেই সুন্দৰ আৰু উগ্ৰ (তপ-বিৰোধী) ৰূপেৰে সৈতে নানা উপায় অৱলম্বন কৰি, প্ৰলোভন দেখুৱাই আশ্ৰমৰ সুখময়, শান্তিময় অৱস্থাপৰা মুনিসকলক নষ্ট-ভ্ৰষ্ট কৰি ফুৰে। ২ ॥

সং লোক, প্ৰাৰ্থী, যতি, মুনিসকলে কেতিয়াও সেইবোৰ কামনা নকৰে, সেই পাপাচাৰীহঁতে তাপসসকলৰ তপস্যাত বিধিনি আচৰি ভাল পায়, সিহঁতক তাপস-সকলে চাব নাপায়। ৩ ॥

হে পুত্ৰ, অসং লোকসকলৰ উপভোগ্য, অপেয় মদ্য আৰু বিচিত্ৰ উজ্জল গন্ধ-যুক্ত মাংস মুনিসকলৰ ভোগৰ বস্তু নহয়। ৪ ॥

পুতেকক সেইবিলাক ৰাক্ষস, সিহঁতৰপৰা সদায় আঁতৰত থাকিব লাগে বুলি কৈ বিভাগুকে তেওঁক বিচাৰি গ'ল; আৰু তিনি দিন বিচাৰি বিফল-মনোৰথ হৈ আশ্ৰমলৈ ঘূৰি আহিল। ৫ ॥

যেতিয়া কাশ্যপ আকৌ বৈদিক নিয়মানুসাৰে যজ্ঞীয় ফল আহৰণ কৰিবলৈ গ'ল, তেতিয়া সেই বৈশ্য আকৌ মুনি ঋষ্যশৃঙ্গক লোভ দেখুৱাবলৈ আহিল। ৬ ॥

তেওঁক দেখা মাত্ৰকে ঋষ্যশৃঙ্গ আনন্দতে উদ্ভ্ৰান্ত হৈ তেওঁৰ সমুখলৈ গ'ল আৰু ক'লে যে মোৰ পিতা আশ্ৰমলৈ ঘূৰি নৌ-আহোঁতেই তোমালোকৰ আশ্ৰমলৈ যাওঁ ব'লা। ৭ ॥

তেতিয়া, হে মহাবাজ, কাশ্যপৰ একমাত্ৰ পুতেকক (ঋষ্যশৃঙ্গক) সেই বেষ্যা-সকলে নানা কৌশলেৰে নৌকাজ্ৰমলৈ আনি নাও এৰি দিলে আৰু নানা বিধ উপায়েৰে তেওঁক আনন্দ দি অজ্ঞাধিপতিৰ ওচৰ পালেগৈ। ৮ ॥

তাৰ পাছত বজা লোমপাদে নাৰিকে চলাই অনা অতি শুভ নাওখনি নৈৰ-পাৰত ৰাখি ঋষ্যশৃঙ্গক দেখুৱাবলৈ পানীৰ কাষৰপৰাই নাৱাশ্ৰম নামেৰে আৰু এখন আশ্ৰম নিৰ্মাণ কৰিলে। ৯ ॥

বজাই বিভাগুকৰ একমাত্ৰ পুতেক সেই ঋষ্যশৃঙ্গক অন্তেষপুৰলৈ নি বহুৱাই দেখিলে যে দেৱৰাজে তথাতে বৰষুণ দিছে আৰু পৃথিৱী জলেৰে পৰিপূৰ্ণ হৈছে। ১০ ॥

লোমপাদ বজাৰ অভিল্লাষ পূৰ্ণ হোৱাত তেওঁৰ শাস্তা নামৰ কন্যাক ঋষ্য-শৃঙ্গলৈ বিয়া দিলে আৰু ঋষিৰ (বিভাগুকৰ) ক্ৰোধৰ প্ৰতিকাৰ-স্বৰূপে তেওঁৰ অহা বাটত বহুতো কৃষককু কৰ্মণ কৰিবৰ কাৰণে লগালে। ১১ ॥

বজাই বনলৈ ওলাই যোৱা বিভাগুক মুনিয়ে পুতেকক বিচাৰি আঙিৰ বুলি ভাবি বাটত বহুতো পশুশালা আৰু সাহিয়াস পশুপালক কিছুমান নিযুক্ত কৰি ৰাখিলে আৰু তেওঁলোকক আদেশ দিলে, যদি সেই মহৰ্ষিয়ে তেওঁৰ কিবা কথা তেওঁলোকক সোধে তেন্তে তেওঁলোকে কৰপুটে ক'ব যে, এইবোৰ আপোনাৰ পুতেকলৈ পশু আৰু তেখেতৰেই এইবোৰ খেতি-পথাৰ। তে মহৰ্ষি, এতিয়া আপোনাৰ কি শুভ কাম সম্পাদন কৰিব লাগে, আমি সকলো আপোনাৰ আজ্ঞাত বান্ধ পোৱা দাস, আজ্ঞা কৰক, আমি পাসন কৰিবলৈ প্ৰস্তুত আছোঁইক। ১২-১৩ ॥

এইদৰে উপায় অৱলম্বন কৰি থাকোঁতে, সিফালে মুনিয়ে ফল-মূল সংগ্ৰহ কৰি আতি নিজৰ আশ্ৰমত পুতেকক বিচাৰ কৰি নেদেখি খঙত অত্যন্ত জ্বলি-পকি উঠিল। ১৪ ॥

খঙৰ বেগত বিদীৰ্ণ-চিত্ত হৈ এইবোৰ বজানে বিধান বুলি অনুমান কৰি সমগ্ৰ ৰাজ্য, নগৰ আৰু সপৰিয়ালে বজাক ধ্বংস কৰে বুলি ভাবি চম্পা নগৰলৈ গাত্ৰা কৰিলে। ১৫ ॥

তেওঁ এইদৰে গৈ থাকোঁতে ভোক-পিয়াহত ভাগকৰা হৈ বাটৰ সমুদ্ৰিশালী গুৱালৰ চুবুৰী এটাত সেই ৰাতি বন্ধিলে আৰু সেই গো-পালকসকলেও তেখেতক সথানিয়মে শুশ্ৰূষা আদি কৰিলে, তেওঁ ৰাতিটো বজাৰ দৰে কটালে। ১৬ ॥

সিবিলাকৰপৰা এইদৰে অতীব মান-সংকাৰ পাই, সিবিলাকক সুধিলে, গুৱাল-সকল, তোমালোক কাৰ প্ৰজা? তেতিয়া তেওঁলোক সকলোটি ওচৰ চাপি আহি ক'লে এইবোৰ গোধন আপোনাৰ পুতেকৰে। ১৭ ॥

এনেকৈ সকলো ঠাইতে একে ধৰণেৰে মান-সংকাৰ অভ্যৰ্থনা পাই আৰু খুব খুৰ আলাপ শুনি শুনি অতি আনন্দ পাই, মনৰ অশান্তিবোৰ দূৰ হৈ অজ্ঞদেৱাধিপতিৰ ওচৰ পালেগৈ। ১৮ ॥

তেতিয়া বজাই তেখেতক যথোচিত আদৰ-অভ্যর্থনা কৰিলে, স্বৰ্গত দেৱতা-সকলৰ মাজত ইন্দ্ৰৰ নিচিনাকৈ পুতেকক দেখা পালে আৰু তাতে উঠি অহা পুৰ্ণিমাৰ জোৰৰ নিচিনা, অকালত দেখা দিয়া বিজুলীৰ দৰে তেখেতৰ বোৱাৰী শাস্তাকো দেখা পালে। ১৯ ॥

আহোঁতে তেওঁৰ পুতেকৰ বহুতো গাঁও, গুৱালীৰ বস্তি দেখি আৰু (ৰাজ-অস্ত্ৰমুখত) বোৱাৰীয়েক শাস্তাক দেখি, মূনিৰ সেই উগ্র খং মাৰ গ'ল। হেনবৰেজ, বিভাগুকে বৰং সেই ৰজাৰ মজল বিধানহে কৰিলে। ২০ ॥

তেতিয়া সূৰ্য্য-অগ্নিৰ নিচিনা প্ৰভাৱশালী মহৰ্ষিয়ে পুতেকক উদ্দেশ্য কৰি ক'লে, ৰজাৰ সকলো শুভ অভিলাষ পূৰণ কৰি তোমাৰ পুত্ৰ-সন্তান জন্ম হ'লেই বনলৈ গুচি যাৰা। ২১ ॥

ঋষাশৃঙ্গয়ো সেইমতেই পিতাকৰ আজ্ঞা পালন কৰিলে আৰু য'ত তেখেতৰ পিতাক বাস কৰিছিল তালৈ গুচি গ'ল। তে ৰাজ্য, শাস্তাও আকাশত চন্দ্ৰৰ লগত ৰোহিণী বাস কৰাৰ নিচিনাকৈ সদায় স্বামীৰ অনুকূল। তে চলিবলৈ ধৰিলে। ২২ ॥

অথবা, যেনেকৈ সুভগা তৰুৱাৰ বশিষ্ঠক, লোপামুদ্ৰাই অগস্ত্যক শুজুয়া কৰিছিল, দময়ন্তীয়ে নলৰ প্ৰতি, শচীয়ে বজ্জথৰ ইন্দ্ৰৰ প্ৰতি আৰু ইন্দ্ৰসেনা নাৰা-য়ণীয়ে মৃদগলৰ প্ৰতি যেনেদৰে অনুকূল। তে চলিছিল, সেইদৰে, হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, শাস্তাযো বনবাসী ঋষাশৃঙ্গক শ্ৰদ্ধা ভক্তিৰে সৈতে সেৱা-শুজুয়া কৰিছিল ২৩ ২৪ ॥

আজিও এইখন তেওঁৰেই পুণ্যাশ্ৰম বিৰাজমান, ইয়াতেই সেই বিখ্যাত পুণ্য-কীৰ্ত্তিস্বৰূপ মহা হুদ্ৰ ; গতিকে, তে মহাৰাজ, আপুনি ইয়াত স্নান কৰি কৃতকৃত্য আৰু বিমুক্ত হৈ অন্য তীৰ্থলৈ যাবলৈ মন কৰক। ২৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্ব্বত শাস্তাৰ লগত ঋষাশৃঙ্গৰ বিবাহ নামৰ ত্ৰয়োদশাধিকশততম অধ্যায়। ১১৩ ॥

॥ অধ্যায় ১১৪ ॥

॥ যুধিষ্ঠিৰৰ মহেন্দ্ৰ পৰ্ব্বতলৈ গমন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে জনৈজয়, তাৰ পাছত যুধিষ্ঠিৰে কৌশিকী তীৰ্থৰপৰা গৈ একাদিক্ৰমে সকলো তীৰ্থক্ষেত্ৰ ভ্ৰমণ কৰিলে। ১ ॥

তেওঁ সাগৰ পাই নদীৰ মহাবৰ্ত্তী গঙ্গা সাগৰ-সঙ্গমত স্নান কৰিলে। ২ ॥

তাৰপৰা বজাই সাগৰৰ তীৰেদিয়েই ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে কলিঙ্গ দেশলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ৩ ॥

লোমশে ক'লে, হে কৌন্তেয়, এয়ে কলিঙ্গ দেশ, ইয়াতে বৈতৰণী নদী আছে আৰু এই ঠাইতে ধৰ্ম্মই দেৱতাসকলৰ ওচৰত শৰণাপন্ন হৈ যজ্ঞ কৰিছিল। ৪ ॥

এয়ে হৈছে সেই নদীৰ উত্তৰপাৰ, ত্ৰিঙ্গসকল ইয়াতে বস-বাস কৰে। এই-ডোখৰ ঠাই পৰ্ব্বতময়, ঋষিসকলৰ এয়ে যজ্ঞীয় থলী। ৫ ॥

স্বৰ্গগামী লোকসকলৰ পক্ষে এই ঠাইখন দেৱযান-পথৰ সমান, ইয়াতেই প্ৰাচীন কালত অন্য ঋষিসকলেও আহি যজ্ঞানুষ্ঠান কৰিছিল। ৬ ॥

হে মহাৰাজ, ইয়াতেই কদ্ৰুই যজ্ঞত পশু গ্ৰহণ কৰিছিল, আৰু পশু লুণ্ঠ কৰি কৈছিল, 'এয়া মোৰ ভাগ।' ৭ ॥

এইদৰে পশু হৰণ কৰি নিয়াত দেৱতাসকলে তেখেতক ক'লে, পৰৰ যি কোনো ধন গ্ৰহণ কৰি নহঁত নকৰিব আৰু যজ্ঞৰ সকলো ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰিব। ৮ ॥

তেতিয়া দেৱতাসকলে কদ্ৰুক স্তুতি-বাক্যেৰে প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু ইহঁত মন্ত্ৰেৰে তৰ্পণ কৰি তেখেতক সন্তুষ্ট কৰিলে। ৯ ॥

তাৰ পাছত কদ্ৰুদেৱে যজ্ঞীয় পশু এৰি দি দেৱযান পথেদি গুচি গ'ল, তাতে কদ্ৰুৰ আখ্যান (প্ৰবাদাকাৰে) বৈ গ'ল, হে যুধিষ্ঠিৰ, শুনা। ১০ ॥

দেৱতাসকলে কদ্ৰুৰ ভয়ত তৎকালিক নিৰ্ম্মিত সৰ্ব্বোৎকৃষ্ট এটি ভাগ তেওঁক দিব বুলি সংকল্প কৰিছিল। ১১ ॥

হে ৰাজন, এই বৰ্ণনাখিনি কীৰ্ত্তন কৰি যি ইয়াৰ জল স্পৰ্শ কৰিব তেওঁ দেৱযান পথ প্ৰত্যক্ষ দেখা পাব। ১২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত মহা ভাগ্যবান পাণ্ডৱসকলে দ্ৰৌপদীৰে সৈতে এই বৈতৰণী নদীত নামি পিতৃসকলক তৰ্পণ কৰিলে। ১৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে লোমশ, চাওক, কত তপস্যাৰ বলত এই নদীত যথা-বিধিৰে স্নান কৰি আজি মনুষ্য ভাবধৰণা মুক্তি পাইছে। ১৪ ॥

হে উত্তম ব্ৰতধাৰী, আপোনাৰ অনুগ্ৰহতে আজি সকলো লোক দেখা পাইছে, মহাত্মা বানপ্ৰস্থীসকলৰ জপ-ধ্বনি শুনিবলৈ পাইছে। ১৫ ॥

মহাৰাজ, আপুনি যি ধ্বনি শুনিছে সেই ধ্বনি য'ৰপৰা আহিছে সি ইয়াৰ-পৰা তিনিশ যোজন দূৰত, আপুনি নীৰৱ হওক। ১৬ ॥

হে ৰাজন, এই বিৰাজমান দিব্য স্বয়ম্ভু ব্ৰহ্মাৰ, ইয়াতে প্ৰতাপী স্বয়ম্ভু বিশ্ব-কৰ্ম্মাই যজ্ঞ কৰিছিল। ১৭ ॥

সেই যজ্ঞতে স্বয়ম্ভুৱে মহাত্মা কল্যাপ ঋষিক এই পৰ্ব্বত, বনসমূহেৰে সৈতে সমস্ত পৃথিৱী দক্ষিণাৰূপে আগ বঢ়ালে। ১৮ ॥

তেতিয়া হে কৌন্তেয়, এইদৰে দান দিয়া মাত্ৰে পৃথিৱীয়ে বৰ দুখ পাই ঋগ্বেদে বিশ্বপতিক এনেকৈ ক'লে, ১৯ ॥

হে ভগৱান, তুমি মোক কেতিয়াও মনুষ্যক দান দিব নোৱৰা, এতিয়া যে মোৰ প্ৰদান কৰিছা, ই অত্যন্ত পাপ কাম ; গতিকে মই এতিয়াই বসাতলত প্ৰৱেশ কৰিমগৈ। ২০ ॥

হে নৰপতি, তেতিয়া ভগৱান কশাপ ঋষিয়ে, এইদৰে পৃথিৱীয়ে হুখ কৰা দেখি তেওঁক সান্ত্বনা দিবলৈ ধৰিলে। ২১ ॥

হে পাণ্ডৱ, এইদৰে ঋষিৰ তপসাত পৃথিৱী সন্তুষ্ট হৈ পুনৰ জলৰপৰা উঠি ওখ হৈ বেদী-ৰূপেৰে থাকিল। ২২ ॥

হে মহাবাজ, এতিয়া সেই যে বেদীৰ নিচিনা হৈ তুমি-খণ্ড আছে, তাত উঠিলে বীৰ্য্যবান হ'ব পাৰিব। ২৩ ॥

সেই বেদী-ৰূপ তুমি-খণ্ড সাগৰৰ আশ্ৰয়ত আছে আৰু তাৰ পৰাই পুনৰুত্থান হৈছে ; গতিকে হে ৰাজন, আপুনি তাত আৰোহণ কৰিলে আপোনাৰ কল্যাণ হ'ব। আপুনি অকলে সাগৰত নামক। ২৪ ॥

মই আপোনাৰ কাৰণে স্বত্ন্যয়ন কৰিম যাতে আপুনি তাত এতিয়াই আৰোহণ কৰিব পাৰে, হে অজমীঢ়-বংশ-সজ্জত, মানুহে স্পৰ্শ কৰিলে এই বেদী সমুদ্ৰত প্ৰৱেশ কৰে। ২৫ ॥

ওঁ হে জগতপালক নাৰায়ণ, আপুনি নিম্নত সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ, আপোনাক নমস্কাৰ, হে দেৱেশ, সাগৰৰ এই লোণা, জলত আপুনি সন্নিহিত হওক। ২৬ ॥

আপুনি অগ্নি, সূৰ্য্য, বিশ্বৰ তেজ, ক্ৰীডনশীল জল, বিষ্ণুৰ সাকাৰ ৰূপ আৰু মোক্ষৰ কাৰণ স্বৰূপ আপুনিহেই। হে পাণ্ডৱ, এই সত্য বাক্য উচ্চাৰণ কৰি এই বেদীত আৰোহণ কৰক। ২৭ ॥

অগ্নি আপোনাৰ কাৰণ, যজ্ঞ আপোনাৰ দেহ, আপুনি বিষ্ণুৰ বেতঃ ধাৰণ কৰি আছে আৰু আপুনি মোক্ষৰ সাধন স্বৰূপ। হে পাণ্ডৱ, এই সত্য বাক্য জপ কৰি, তাৰ পাছত নদীৰ স্বামী-স্বৰূপ সমুদ্ৰত স্নান কৰিব লাগে। ২৮ ॥

হে কুক্ৰেষ্ঠ, অগ্ৰথা দেৱতাৰ উপস্থিতিৰ স্থান নদী-জলধিপতি মহোদধিক, আনকি কুল-বনৰ আগেৰেও চুব নাপায়। ২৯ ॥

বৈশম্পায়নে কয়, তাৰ পাছত স্বত্ন্যয়ন কৰা হলত মহাত্মা যুধিষ্ঠিৰে সাগৰৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু লোমশ মুনিৰ উপদেশ মতে সকলো কাম কৰি সেই মহেন্দ্ৰ পৰ্ব্বতত ৰাতি বাস কৰিলে। ৩০ ॥

ইতি মহাত্মাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত যুধিষ্ঠিৰৰ মহেন্দ্ৰ পৰ্ব্বতলৈ গমন নামৰ চতুৰ্দশাধিকশততম অধ্যায়। ১১৪ ॥

॥ অধ্যায় ১১৫ ॥

॥ কাৰ্ত্তবীৰ্য্যৰ উপাখ্যান ॥

বৈশম্পায়নে কয়, বজ্জাই তাত এবাতি বাস কৰি ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে তাৰ নিবাসী তাপসসকলক সেৱা-সংকাৰ কৰিলে। ১ ॥

লোমশই তাত বাস কৰা ভৃগুৰ বংশৰ, অগ্নিৰা বংশৰ, বসিষ্ঠ বংশৰ আৰু কশ্যপৰ বংশৰ তাপসসকলৰ বিষয়ে বজ্জাক কৈছিল, সেই সকলোকে এজাই তাত যোৱা কৰি নমস্কাৰ জনাই পৰশুৰামৰ অনুচৰ বীৰ অকৃতব্ৰণক সুধিবলৈ ধৰিলে, ২-৩ ॥

কেতিয়ানো সেই ভগৱান পৰশুৰামে তাপসসকলক দৰ্শন দিও, সেই প্ৰসক্তে ভাৰ্গৱক দৰ্শন পাবলৈ ইচ্ছা কৰে। ৪ ॥

অকৃতব্ৰণে ক'লে, আপুনি ইয়ালৈ অহা মাত্ৰেই পৰম-জ্ঞানী বামে আপোনাৰ কথা জানিছে আৰু আপোনাৰ প্ৰতি ৰামৰ প্ৰীতিও আছে, গতিকে আপোনাক নিশ্চয় দৰ্শন দিব। ৫ ॥

তাপসসকলে সেই পৰশুৰামক অষ্টমী আৰু চতুৰ্দশীত দেখিবলৈ পায়, আৰু ৰাতিটো শেষ হ'লেই কালিলৈ চতুৰ্দশী তিথি মিলিব। ৬ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, আপুনি মহাবলী জামদগ্নি ৰামৰ একান্ত অনুগ্ৰহ আৰু সকলো পূৰ্বৰ বৃত্তান্ত জানে, সেই কাৰণে আজি অনুগ্ৰহ কৰি আমাক কণ্ঠকোচান, কি কাৰণে কেনেকৈ পূৰ্বে সেই বামে যুদ্ধত ক্ষতিয়সকলক পৰাজয় কৰি দমন কৰিছিল? ৭-৮ ॥

অকৃতব্ৰণে ক'লে, হে ভাৰত, হে মহাবাজ, সেই মহৎ আৰু উত্তম আখ্যান ভৃগুবংশৰ দেৱতুল্য জামদগ্ন্য ৰামৰ চৰিত্ৰ আৰু হৈহয় দেশৰ অধিপতি কাৰ্ত্তবীৰ্য্যৰ কথা আপোনাক ক'ম। ৯-১০ ॥

হে পাণ্ডৱ, হৈহয় দেশৰ অধিপতি অৰ্জুনৰ এগজাৰ বাহু আছিল, তেওঁক বামে বধ কৰিছিল। ১১ ॥

হে ৰাজন, সেই অৰ্জুনে দত্তাগ্ৰেয় ঋষিৰ প্ৰসাদত তেওঁৰ সোণৰ বিমান আৰু পৃথিৱীৰ সকলোবোৰ প্ৰাণীৰ ওপৰত প্ৰভুত্ব লাভ কৰিছিল। পৃথিৱীৰ যি কোনো ঠাইলৈ তেওঁৰ বথৰ অবাধ গতি আছিল। সেই বথত উঠি ঋষিৰ বৰৰ প্ৰভাৱত শক্তিশালী হৈ সদায় সকলো কালে দেৱতা যক্ষ আৰু ঋষিসকলক উপীড়ন কৰি ফুৰিছিল আৰু সকলো দিশৰ প্ৰাণীসকলৰ ওপৰত অত্যাচাৰ কৰিছিল। ১২-১৪ ॥

তেতিয়া মহাব্রতী ঋষিসকল আৰু দেৱতাসকল একত্ৰ হৈ পৰম দেৱ, অসুৰ-সংহাৰী, সত্যপৰাক্ৰমা, বিষ্ণুৰ ওচৰলৈ গৈ ক'লে, হে প্ৰজু, হে ভগৱান, হৈছয় দেশৰ ৰজা অৰ্জুনে দিব। বিমানৰে সৈতে আহি শচীৰ লগত আনন্দ কৰি থকা বাসৱক আক্ৰমণ কৰিছেহি, গতিকে তেওঁক বধ কৰিব লাগে। এনেকৈ কোৱাত, হে ভাৰত, ইজ্ঞেৰে সৈতে ভগৱান বিষ্ণুৱে কাৰ্ত্তৱীৰ্য্যক বধ কৰিবলৈ মন্ত্ৰণা কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৫-১৮ ॥

দেৱৰাজ ইজ্ঞই প্ৰাণীৰ হিতৰ কাৰণে সিখিনি নিবেদন কৰিলে সেই সকলো-বোৰৰ কাৰণে প্ৰতিজ্ঞাতি দি সৰ্বলোক পূজিত ভগৱানে, নিজৰ বশা বাসস্থান বদৰিকাশ্ৰমলৈ গুচি গ'ল। ১৯ ॥

এনে সময়তে, হে পৃথিৱীপতি, কান্যকুজ ৰাজ্যত মহান প্ৰতাপশালী গাধি নামেৰে জনাজাত এজন ৰজা বনবাসলৈ গৈছিল। ২০ ॥

তেওঁ বনবাসত থকা কালতে অপ্সৰাৰ নিচিনা দীপ্লিপ্ ৰূপৰ এটি কন্যা জন্ম পালে, (সেই কন্যা ডাঙৰ হোৱাত) হে ভাৰত, ভৃগুমুনিৰ পুত্ৰক খচীকে তেওঁক বিয়া কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিলে। ২১ ॥

তেতিয়া গাধিয়ে সেই ব্ৰতী ব্ৰাহ্মণক ক'লে, হে দ্বিজোত্তম, এটা কথা জানি লব, আমাৰ কুলত পূৰ্ব-পুৰুষৰপৰা চলি অহা এটা প্ৰথা আছে যে বেগৱান আৰু ৰাতিৰে শ্যামবৰণ, ভিতৰে ৰঙা, এনে কাণ থকা এহাজাৰ বগা ঘোঁৰা পণ হিছাপে দিব লাগে। ২২-২৩ ॥

হে ভগৱান, আপোনাক মই কোৱা অনুচিত যে এহাজাৰ ঘোঁৰা দিয়ক, অথচ আপোনাৰ নিচিনা এজন মহাত্মাক মোৰ কন্যা সম্প্ৰদান কৰা উচিত। ২৪ ॥

খচীকে ক'লে, এফালে শ্যাম বৰণীয়া কাণৰ বেগৱান বগা ঘোঁৰা এহাজাৰ আপোনাক মই দিম গতিকে আপোনাৰ কন্যা মোৰ ভাৰ্যা হবই লাগিব। ২৫ ॥

অকৃতব্ৰণে ক'লে, হে ৰাজন, তেতিয়া তেওঁ (খচীকে) সেইদৰেই হওক বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰি বৰুণৰ ওচৰ পাই 'বাহিৰ ফালে শ্ৰ'মবৰণৰ, ভিতৰি ৰঙা, এনে কাণ থকা এহাজাৰ শীত্ৰগামী বগা ঘোঁৰা গুৰুৰ (পণ) কাৰণে লাগে, অনুগ্ৰহ কৰি দিয়ক' বুলি বৰুণক বুলিলে, তেতিয়া বৰুণে তেওঁক সেইমতেই এহাজাৰ ঘোঁৰা দিলে। ২৬-২৭ ॥

যি ঠাইত সেই ঘোঁৰাবিলাক উল্লিখিত হৈছিল, সেই ঠাইৰ নাম আজিও অশ্ব তীৰ্থ বুলি বিখ্যাত। তেওঁ তাৰ পাছত কান্যকুজলৈ গৈ গঙ্গাৰ পাৰত সত্যৱতীক দান কৰিলে। ২৮ ॥

দেৱতাসকল বৰ-যাত্ৰী ৰূপে আহিছিল, তেতিয়া গাধি ৰজাই এহাজাৰ ঘোঁৰা পাই আৰু দেৱতাসকলক দেখি নিজৰ জীয়েক সত্যৱতীক খচীকলৈ বিয়া দিলে। ২৯ ॥

দ্বিজজ্যেষ্ঠ খচীকে ধাৰ্ম্মিক পদ্ধতিৰে (নিয়মেৰে) ভাৰ্যা লাভ কৰি যথা ইচ্ছা যথা সুখেৰে সেই সন্মধ্যমা বয়সীৰে সৈতে বিহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৩০ ॥

হে বাজন, বিবাহ হৈ যোৱাৰ পাছত মহৰ্ষি ভৃগু আজ্ঞামলৈ আহিল আৰু পুতেক ঋচীক সভাৰ্য্যোদেখিবলৈ পাই বৰ সন্তোষ পালে। ৩১ ॥

তেতিয়া স্বামী-স্ত্ৰী উভয়ে ক্ষেৰতাৰো অৰ্চনীয় গুৰুদেৱক বহিবলৈ দি যথোচিত সেৱা-সংকাৰ কৰি হাতযোৰ কৰি ব'ল। ৩২ ॥

সেই অৱস্থাত ভগৱান ভৃগুৱে হৰ্ষচিন্তেৰে বোৱাৰীয়েকক ক'লে, হে সুভগা, তোমাৰ যি শুভাভিলাষ আছে মোৰপৰা বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰি লোৱাঁ। ৩৩ ॥

বোৱাৰীয়েকে সেই পুজনীয় গুৰুক সেৱা শুজ্জয়াৰে সৈতে নিজৰ আৰু মাতৃৰ পুত্ৰ-প্ৰাপ্তিৰ কাৰণে সন্তুষ্ট কৰিলে, তেখেতেও বোৱাৰীয়েক আৰু তেওঁৰ মাকৰ মনোমত বৰ-প্ৰাপ্তিৰ কাৰণে আশীৰ্বাদ কৰিলে। ৩৪ ॥

ভৃগুৱে ক'লে, তুমি আৰু তোমাৰ মাতৃয়ে ঋতু স্নানৰ পাছত পুংসবনৰ কাৰণে বেলেগে বেলেগে, তেওঁ অশ্বখ গছ আৰু তুমি উদ্ৰব (যজ্ঞ ডিম্বক গছ) গছক আলিঙ্গন কৰিবা। ৩৫ ॥

এই হুবিধ যজ্ঞীয় পায়স তোমাৰ কাৰণে আৰু তোমাৰ আয়েৰাৰ কাৰণে, মই গোটেই বিশ্বক (বিৰাট পুৰুষক) বাৰে বাৰে অনুস্মৰণ কৰি যত্নেৰে সাধন কৰি ৰাখিছো। ৩৬ ॥

ইয়াক তোমালোকে অতি সাৱধানে খাব লাগিব বুলি কৈ ঋষি নেদেখা হ'ল, ইফালে এওঁলোকে বৃক্ষ আলিঙ্গন কৰাত আৰু হব্যান ব্যৱহাৰ কৰাত বিপৰ্য্যয় কৰিলে। ৩৭ ॥

তাৰ পাছত সেই ভগৱান ভৃগুৱে বহুদিনৰ পাছত দিব্য জ্ঞানেৰে ঘটনাবোৰ জানি আকৌ এবাৰ আহিল। ৩৮ ॥

সেই মহা তেজস্বী ভৃগুৱে বোৱাৰীয়েক সত্যৱতীক ক'লে, হে ভদ্ৰা, তোমাৰ হব্যানৰ ব্যৱহাৰ আৰু বৃক্ষত আলিঙ্গন ভালমতেই হৈছিল। ৩৯ ॥

পাছে, হে সুভ, তোমাৰ মাৰাৰ বিপৰীত আচৰণৰ দ্বাৰা তুমি বহিষ্ঠা হৈছা, তোমাৰ পুত্ৰ ব্ৰাহ্মণেই হ'ব কিন্তু কৃত্ৰিয়ৰ বৃত্তিধাৰী হ'ব। ৪০ ॥

আৰু তোমাৰ মাৰাৰ ব্ৰাহ্মণ আচাৰ মুক্ত এটি মহান, বাৰ্ধ্যবান, কৃত্ৰিয় সন্তান হ'ব, তেওঁ সাধুসকলৰ পথ অনুসৰণকাৰী হ'ব। ৪১ ॥

তাৰ পাছত সত্যৱতীয়ে বাৰে বাৰে শহুৰেকক সেৱা-সংকাৰ-পূৰ্বক খাটিবলৈ ধৰিলে, মোৰ যেন তেনেকুৱা পুত্ৰ নহওক, বৰং নাতি যেন তেনেকুৱা হয়। ৪২ ॥

হে পাণ্ডৱ, তেতিয়া ভৃগুৱে 'তথাস্তু' বুলি কৈ বোৱাৰীয়েকক সান্ত্বনা দিলে আৰু যথা সময়ত তেওঁৰ জন্মদগ্নি নামৰ পুত্ৰ সন্তান এটি জন্ম হ'ল। ৪৩ ॥

সেই ভৃগুৰ নাতি ব্ৰহ্মশক্তি আৰু তেজোযুক্ত হৈ ক্ৰমে ডাঙৰ হৈ তেজস্বী হ'বলৈ ধৰিলে। তেওঁ বেদ অধ্যয়নৰ দ্বাৰা বহুতো ঋষিক চেৰ পেলাব পাৰিছিল, সম্পূৰ্ণ ধনুৰ্বেদ তেওঁত প্ৰতিভাত হৈছিল আৰু চাৰিবিধ অস্ত্ৰ জ্ঞানেৰে তেওঁ সূৰ্য্যৰ নিচিনা প্ৰভাৱশালী হৈ পৰিছিল। ৪৪-৪৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অষ্টম তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত কাৰ্ত্তবীৰ্য্যৰ উপাখ্যান নামৰ পঞ্চদশাধিকশততম অধ্যায়। ১১৫ ॥

॥ অধ্যায় ১১৬ ॥

॥ কাণ্ড বীৰ্য্যাক্ষনৰ হাতত জয়দগ্ধিৰ মৃত্যু ॥

অকৃতব্রূণে ক'লে, মহাতপস্বী জয়দগ্ধিয়ে বেদ অধ্যয়নত মনোনিবেশ কৰিলে
আৰু অত্যন্ত উপ আচৰণ কৰাৰ ফলত সমগ্ৰ বেদ জয়দগ্ধিৰ আয়ত্ত হ'ল । ১ ॥

তাৰ পাছত জয়দগ্ধি প্ৰসেনজিত ৰজাৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁৰ কন্যা বেণুকাক
বিবাহৰ কাৰণে খুজিলেগৈ আৰু ৰজায়ে সেই মতেই তেওঁক কন্যা-দান কৰিলে । ২ ॥

ভৃগুনন্দনে এইদৰে বেণুকাক ভাৰ্য্যাকপে লাভ কৰি তেওঁৰ আশ্ৰমত সেই স্নানকলা
ভাৰ্য্যাবে সৈতে তপস্যা কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩ ॥

বেণুকাৰ গৰ্ভত পাঁচটি ল'ৰা-সন্তান জন্ম হয়, তাৰ পঞ্চমটি হৈছে বাম ; তেওঁ
সকলোটিতকৈ কনিষ্ঠ হৈও উৎকৃষ্ট গুণশালী হৈছিল । ৪ ॥

কালক্ৰমে (ল'ৰা ডাঙৰ হোৱাত) এদিন আটাইকেইটা ল'ৰা ফলাহাৰ বিচাৰি
যোৱাত নিত্য ব্ৰতধাৰিণী বেণুকা স্নানৰ কাৰণে নদালৈ গ'ল । ৫ ॥

হে ৰাজন, তেওঁ স্নান কৰি আহি থাকোঁতে দৈবাৎ মাৰ্ত্তিকাবত দেশৰ ৰজা
চিত্ৰবৰ্দ্ধক হঠাতে দেখা পালে । ৬ ॥

পদ্ম মালাধাৰী চিত্ৰবৰ ৰজাই ভাৰ্য্যাকৰ সৈতে জল-ক্ৰীড়া কৰি থকা দেখা পাই
বেণুকাৰ তেওঁলৈ আসক্তি জন্মিল । ৭ ॥

পানীত তিতি-বুৰি অহা তেওঁৰ এই ব্যভিচাৰ ভাব উৎপন্ন হোৱাত তেওঁ বিমুঢ়া
আৰু ভীতা হৈ আশ্ৰমলৈ আহিল আৰু তাৰ তেওঁৰ স্বামীয়ে এনে অৱস্থাৰ কাৰণ
বুজিব পাৰিলে । ৮ ॥

মহাতেজী বীৰ্য্যবান মুনিয়ে ভাৰ্য্যাক ব্ৰাহ্ম-ক্ৰীহীনা দেখা পাই 'খিক', এই শব্দ
উচ্চাৰণ কৰি গৰিহণা দিলে । ৯ ॥

সেই সময়তে তেওঁৰ কমৰ্দ্দন নামেৰে জ্যেষ্ঠ-পুত্ৰ আহি পালেহি, তাৰ পাছতে
সুষেণ, বসু আৰু বিশ্ববসুও আহি পালেহি । ১০ ॥

তেতিয়া মুনিয়ে তেওঁলোকক এজন এজনকৈ মাকক মাৰিবলৈ কোৱাত তেওঁ-
লোক মাতুলস্নেহত ব্যাকুল হৈ কোনেও একো উত্তৰ নিদিলে । ১১ ॥

এনে কৰাত খঙত মুনিয়ে সিহঁত আটাইকেইটাক শাপ দিলে আৰু ভৎসনাং আশ-
চেতনা বিলুপ্ত হোৱাত সিহঁত জড়-প্ৰাপ্ত হৈ পত-পক্ষীৰ ধৰ্ম্মী হবলৈ ধৰিলে । ১২ ॥

তাৰ পাছত বাঁৰ শত্ৰু-দমনকাৰী বাম আহি ওলালত তেওঁক মহাতপস্বী মহাবাহু জমদগ্নিয়ে ক'লে, ১৩ ॥

হে পুত্ৰ, তোমাৰ এই পাপিনী মাৰাক মাৰি পেলোৱাঁ, তাৰ বাবে কোনো দুখ নকনিবঁ, তেতিয়াই বামে পৰশু-কুঠাৰ লৈ মাকৰ শিবশ্ছেদন কৰি পেলালে ১৪ ॥

হে মহাৰাজ, তেতিয়া সেই মহাত্মা জমদগ্নিৰ খঙৰ উপশম হ'ল আৰু (বামৰ ওপৰত) প্ৰসন্ন হৈ এই বুলি ক'লে, ১৫ ॥

যিহেতুকে তুমি মোৰ কথামতে এনে চক্ৰৰ কাম সম্পাদন কৰিলি, হে ধৰ্ম্মজ্ঞ-পুত্ৰ, তোমাৰী অন্তৰেৰে যিমান ইচ্ছা যি বাঞ্ছা কৰা (মোৰপৰা) বৰ লোৱাঁ। ১৬ ॥

তেতিয়া নোওঁ, মাকে যাতে পুনৰ জীৱন লাভ কৰে আৰু তেওঁক মৰা কথাটো যেন পাতৰে, মাতৃবধ পাপ যেন তেওঁৰ গাত নালাগে আৰু ভাতৃসকলেও যেন পূৰ্বৰ অৱস্থা পায়, যুদ্ধত অগতিদন্দিতা আৰু দীৰ্ঘায়ু যেন লাভ হয়, এই বুলি বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিলে, হে ভাৰত, মইন তপস্বী জমদগ্নিয়েও তেওঁৰ সেই সকলো মনৰ বাঞ্ছা পূৰণ কৰিলে ১৭-১৮ ॥

এইদৰে কিছুকাল অতিবাহিত হোৱাত এদিন আশ্ৰমত সন্ধ্যাৰ পুতেক কেইজন নথক অৱস্থাহঁ মত বাব কাৰ্ত্তবীৰ্য্য (অৰ্জুন) উপস্থিত হ'ল ১৯ ॥

তেতিয়া আশ্ৰমত উপস্থিত হোৱা বজ্জাক সন্ধ্যাৰ ভাৰ্য্যাটো যথালক্ষিত্তি পৰিচৰ্যা কৰিলে, কিন্তু সেই বণেশ্বৰত বজ্জাটো তেনে পৰিচৰ্যাৰ কোনো অভিনন্দন নকৰিলে ২০ ॥

বৰ আশ্ৰমৰ গছ-গছনিবোৰ ভাঙি বহুতে উপোত্ত কৰি বগেৰে মজ্জৰ কাৰণে বখা গাংজনী চিঞৰাটো দামুৰিটো লৈ গুচি যায় ২১ ॥

তাৰ পাছত তেতিয়া বাম আশ্ৰমলৈ ঘূৰি আহে, পিতাকে নিজে সকলো কথা কোৱাত আৰু গাইজনায়ে হৰ্ষেলিয়াই খকা দেখি বৰ খং উঠিল। তেতিয়া তেওঁ, মৃত্যুৰে আঁকোৱালি লোৱা কাৰ্ত্তবীৰ্য্যৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু যুদ্ধত সেই শত্ৰু-দমনকাৰী ভাৰ্গৱে নিজৰ বিজয়েৰে মনোৰম ধনু ধৰি ভীষ্ম ভঞ্জন শৰেৰে পৰিখ-সদৃশ সহস্ৰভুজ ছেদন কৰিলে, আৰু বামৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হৈ বজ্জাটো মৃত্যু বৰণ কৰিলে। তেতিয়া কাৰ্ত্তবীৰ্য্য অৰ্জুনৰ পুতেকহঁত বামৰ প্ৰতি খঙত জলি-পকি উঠিল ২২-২৫ ॥

এদিন বাম আশ্ৰমত নথকা অৱস্থাত জমদগ্নিক সিহঁতে উপদ্ৰৱ কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু যুদ্ধত লিপ্ত নোহোৱা তপস্বী জমদগ্নিক বধ কৰিলে ২৬ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, শত্ৰু-নাশকাৰী কাৰ্ত্তবীৰ্য্যৰ পুতেকহঁতে অন্তৰেৰে জমদগ্নিক বহুত শাস্তি দি নিজৰ গন্তব্য স্থানলৈ গুচি গ'ল, উপিনে জমদগ্নিয়ে অনাথ অৱস্থাত কাতৰ স্বৰেৰে বামবাম কৰি বহুপৰলৈ চিঞৰি থাকি প্ৰাণ এৰিলে। এইদৰে সেই দুয়ুজবোৰ গুচি যোৱাৰ পাছত আৰু জমদগ্নিও পৰলোক-প্ৰাপ্ত হোৱাত ভৃগুনন্দন বাম, হাতত

সমিধাদি লৈ আশ্রমলৈ ঘূৰি আহিল। তেতিয়া তেওঁ তেনে অৱস্থাত হ'ব নলগীয়া-
পিতাকক যুত্যাশয়ত দেখি অত্যন্ত হুঃখিত হৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে। ২৭-২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাতা-পৰ্বত কাৰ্ত্তবীৰ্য্য-উপাখ্যানৰ
ষোড়শাধিকশততম অধ্যায়। ১১৬ ॥

॥ অধ্যায় ১১৭ ॥

॥ পৰশুৰামৰ সংকল্প ॥

হে পিতা, মাক অপৰাধৰ কাৰণ নীচ প্ৰকৃতিৰ সত্ৰ ক'ৰ্ত্তব্যৰ্থৰ পুতেকহঁতে
শৰেৰে তাৰিত হৰিণ বধ কৰাৰ দৰে আপোনাক বধ কৰিলে। ১ ॥

হে পিতা, ধৰ্ম্মজ্ঞ হৈ সং-পাখত চলি থকা আৰু সকলো প্ৰাণীৰ ওপৰত কোনো
পাপ আচৰণ নকৰা আপোনাবোৰ এনে ধৰ্ম্মগৰ যুতা হ'ল নে? ২ ॥

আপুনি ওপসাত বত হৈ থকা অৱস্থাত আৰু বুঢ়া শৰীৰেৰে যুদ্ধ কৰিবলৈ
আগ নবঢ়াতো যে আপোনাক সেই দুৰ্ভুবিলাকে চোকা চোকা শ শ শৰেৰে মাৰিলে,
তথাপি কি সিহঁতৰ পাপ হোৱা নাই? ৩ ॥

সেই নিসাজ্জীৱে সিহঁতৰ বন্ধু-বান্ধৱ আৰু মন্ত্ৰীসকলৰ আগত ক'বনে যে ধাৰ্ম্মিক,
বুঢ়া, যুঁজ নকৰা মানুহ এজনক মাৰিছে? ৪ ॥

হে মহাৰাজ, এইদৰে নানা প্ৰকাৰে সকলোভাৱে হিনাট-বিনাট কান্দি মহা ওপসী
পৰশুৰামে পিতাকৰ সকলো প্ৰেত-কাৰ্য্য সম্পাদন কৰিলে। ৫ ॥

শত্ৰু-নগৰ-বিজেতা বামে অগ্নিত পিতাকৰ শৱ দাহ কৰিলে, আৰু হে ভাৰত,
সকলো ক্ষত্ৰিয়ক বধ কৰাৰ প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে। ৬ ॥

অত্যন্ত ক্ৰোধান্বিত হৈ অতি বগী, বীৰ্য্যবান, যমৰ নিচিনা বামে অকলেই
যুদ্ধত কাৰ্ত্তবীৰ্য্যৰ পুতেকহঁতক বধ কৰিলে। ৭ ॥

হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, যিবিলাক সিহঁতৰ অনুগত ক্ষত্ৰিয় আছিল, সিহঁতকো শ্ৰেষ্ঠ যুঁজাৰ
ৰামে ভূমি-শায়ী কৰিলে। ৮ ॥

প্ৰভাৱশালী বামে এইদৰে তিনি সাতবাৰ (একেশবাৰ) পৃথিৱী নিঃক্ষত্ৰিয় কৰিলে
আৰু সীমান্ত পঞ্চকত পাঁচোতা তেজৰ হৃদ নিৰ্ম্মাণ কৰিছিল। ৯ ॥

সেই হৃদত ভৃগু বংশধৰ বামে পিতৃসকলৰ তৰ্পণ কৰিছিল, আৰু পিতামহ
ঋচীক সাক্ষাৎ দৰ্শন কৰিলে। তেওঁ ৰামক ক্ষত্ৰিয় বধ কৰিবলৈ নিষেধ কৰিলে। ১০ ॥

তাৰ পাছত মহা-প্ৰতাপী জমদগ্নি-পুত্ৰই মহৎ যজ্ঞানুষ্ঠান কৰি ইন্দ্ৰৰ তৰ্পণ কৰিলে
আৰু ঋত্বিক(ব্ৰাহ্মণসকলক) মি দান দিলে। ১১ ॥

হে নৰপতি, দীৰ্ঘে চল্লিশ হাত, পূতলে চল্লিশ হাত, ওখই চয়ত্রিশ হাত এটা সোণৰ বেদী সাজি মহাত্মা কশ্চপক দান কৰিলে । ১২ ॥

তেতিয়া কশ্চপৰ অনুমতিত ব্ৰাহ্মণসকলে সেই বেদীক খণ্ড খণ্ড কৰি ভগাই ল'লে, তেতিয়াৰপৰা হে ৰাজন, সেই ব্ৰাহ্মণসকল 'খণ্ডবায়ন' বুলি প্ৰখ্যাত হ'ল । ১৩ ॥

সেই মহাত্মা কশ্চপক ভূমি প্ৰদান কৰি এই মহেন্দ্ৰ পৰ্ব্বভূতে অতুল বিক্ৰমী ৰামে বাস কৰে । ১৪ ॥

এইদৰে গোটেই পৃথিৱীৰ ক্ষত্ৰিয়বিলাকৰ লগত তেখেতৰ শক্ততা বাঢ়ে আৰু অমিত বিক্ৰমেৰে ৰামে পৃথিৱী জয় কৰে । ১৫ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত সেই মহামনা ৰামে চতুৰ্দশী তিথিত সেই বিপ্ৰসকলক আৰু ভায়েকসকলেৰে সৈতে ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰক দৰশন কৰিছিল । ১৬ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, ক্ষমতাশালী ৰাজজ্যেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰে ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে ৰামক পূজা কৰিলে আৰু ব্ৰাহ্মণসকলকো বিশেষ অৰ্চনা কৰিলে । ১৭ ॥

এইদৰে জমদগ্নি-পুত্ৰক পূজা-অৰ্চনা কৰাৰ পাছত ৰামেও যুধিষ্ঠিৰক ব্ৰহ্মা জ্ঞাপন কৰিলে, আৰু তেওঁৰ কথামতে সেই ৰাতি মহেন্দ্ৰ পৰ্ব্বভূতে বাস কৰি দক্ষিণ মুখ হৈ যাবলৈ ধৰিলে । ১৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত কাৰ্ত্তবীৰ্য্য-উপাখ্যানৰ সপ্তদশাধিকশততম অধ্যায় । ১১৭ ॥

॥ অধ্যায় ১১৮ ॥

॥ প্ৰতাস-ক্ষেত্ৰত যাদব-পাণ্ডব-সন্মাগম ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহানুভৱ যুধিষ্ঠিৰে মহেন্দ্ৰ পৰ্ব্বভূতৰপৰা গৈ সমুদ্ৰ তীৰ-স্থিত পুণ্য আৰু ৰম্য ক্ষেত্ৰবোৰ দৰ্শন কৰিলে আৰু কোনো কোনো তীৰ্থত সকলো ঠাই ব্ৰাহ্মণসকলৰ দ্বাৰা শোভিত দেখিলে । ১ ॥

হে জনমেজয়, সংকৰ্ম্মকাৰী কশ্চপৰ পুত্ৰ সূৰ্য্যৰ নাতি যুধিষ্ঠিৰে ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে সেই তীৰ্থ-ক্ষেত্ৰবোৰত স্নান কৰি পুণ্য-সলিলা প্ৰশস্তা নামে সাগৰ-গামিনী নদীৰ ফালে যাবলৈ ধৰিলে । ২ ॥

তাতে সেই মহানুভৱ স্নান কৰি দেৱতা আৰু পিতৃসকলৰ ভৰ্পণ কৰি আৰু মুখ্য মুখ্য ব্ৰাহ্মণসকলক ধন দান কৰি সমুদ্ৰ-গামিনী গোদাবৰী নদীলৈ বুলি যাত্ৰা কৰিলে । ৩ ॥

তাৰ পাছত হে ৰাজন, বীৰ যুধিষ্ঠিৰে ভ্ৰাবিড় দেশত লোক-পত্তিকাকাৰী সমুদ্ৰলৈ

নিষ্কাশন হৈ তাবপৰা ক্ৰমে মহা পৱিত্ৰ অগস্ত্য তীৰ্থ আৰু (আন) নাৰী-তীৰ্থবোৰ দৰ্শন কৰিলে । ৪ ॥

তাৰ বীৰ অগ্ৰণী ধনুৰ্দ্ধৰ অৰ্জুনৰ ইত্যৰ মানুহৰ অসাধ্য সেই কামৰ কথা (নাৰী-তীৰ্থ লাগি মোচন) শুনি আৰু ঋষিসকলৰ দ্বাৰা পূজিত হৈ পাণ্ডু-পুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে বৰ আনন্দ পালে । ৫ ॥

তেতিয়া হে মহাবাজ, বজ্জা যুধিষ্ঠিৰে ভ্ৰাতৃসকল আৰু দ্ৰোণদীৰে সৈতে সেই তীৰ্থ-ক্ষেত্ৰসমূহত স্নান কৰি, অৰ্জুনৰ বিক্ৰমৰ প্ৰশংসা কৰি আনন্দ লভিলে । ৬ ॥

তাৰ পাছত সেইবিলাকে সেই সাগৰৰ তীৰ্থ-ক্ষেত্ৰবোৰত এহাজ্জাৰ গৰু দান দিলে আৰু অতি আনন্দেৰে ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে বজ্জাটো অৰ্জুনৰ গো-দান বিষয়ে কথা-বাৰ্তা হবলৈ ধৰিলে । ৭ ॥

হে নৃপোত্তম, সাগৰঃ সেই তীৰ্থসমূহ আৰু অগ্ৰ বহুতো পুণ্য-ক্ষেত্ৰ ভ্ৰমণ কৰি, নিজৰ অভীষ্ট পূৰ্ণ কৰি ক্ৰমে শূৰ্পাৰক নামে পুণ্যভূমি ক্ষেত্ৰ দৰ্শন কৰিলেগৈ । ৮ ॥

তাৰ পাছত সাগৰৰপৰা কিছু দূৰৈত এখন বিখ্যাত বন পালেগৈ । পূৰ্বে তাত দেৱতা-সকলে তপ আচৰণ কৰিছিল । ৯ ॥

পুণ্যত্মা মহাবাহু যুধিষ্ঠিৰে শ্ৰেষ্ঠ ধনুৰ্দ্ধৰ ঋচীক-পুত্ৰ জমদগ্নিৰ, তপস্বীসকলে আৱৰি থকা পুণ্যত্মাসকলৰ দ্বাৰা পূজিত দেৱী দৰ্শন কৰিলেগৈ । ১০ ॥

তাৰ পাছত হে মহাবাহু, সেই বজ্জাই অৰ্ষ্যবসু, মৰুৎ, অশ্বিনীকুমাৰ, যম, আদিত্য-সকল, কুৱেৰ, ঈল, বিষ্ণু, সৱিতা, ব্ৰহ্ম মহেশ্বৰ, চন্দ্ৰ, সূৰ্য্য, বৰুণ আৰু সাধ্যসকল, পিতৃসকল, ব্ৰহ্মা, গণসকলেৰে সৈতে ৰুদ্ৰ, সৰস্বতী, সিদ্ধসকল আৰু আন আন যি সকল দেৱতা আছে তেওঁলোকেও পুণ্যময় আৰু সু-মনোহৰ ক্ষেত্ৰসমূহ দৰ্শন কৰিলে । ১১-১৩ ॥

বজ্জা যুধিষ্ঠিৰে সেই তীৰ্থসমূহত জ্ঞানী লোকসকলক বস্ত্ৰ পিন্ধাই বহুতো ধন-বস্তু দান দি সকলো তীৰ্থতে স্নান কৰি পুনৰ শূৰ্পাৰক তীৰ্থলৈ ঘূৰি আহিল । ১৪ ॥

সেই সমুদ্ৰ-তীৰত পুণ্য পথেদি গৈ বজ্জাই ভায়েকহঁতৰ আৰু শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণসকলেৰে সৈতে পৃথিৱী বিখ্যাত প্ৰভাস নামে তীৰ্থত উপস্থিত হ'ল । ১৫ ॥

তাৰ বিশাল-লোচন বজ্জা-নয়ন বজ্জা যুধিষ্ঠিৰে ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে সেই তীৰ্থত স্নান কৰি দেৱতা পিতৃসকলৰ তৰ্পণ কৰিলে; দ্ৰোণদী আৰু লোমশ যুনিৰে সৈতে বিপ্ৰসকলেও তাকেই কৰিলে । ১৬ ॥

তাৰ ধাৰ্ম্মিক শ্ৰেষ্ঠ বজ্জা যুধিষ্ঠিৰে বাৰ দিন কেৱল জল-বায়ু ভক্ষণ কৰি থাকি দিনে-ৰাতিয়ে স্নান কৰি আৰু চাৰিওফালে অগ্নি প্ৰজ্জ্বলিত কৰি তপস্যা কৰিছিল । ১৭ ॥

এইদৰে উগ্ৰ তপ আচৰণ কৰি থকাৰ কথা শুনি বৃষ্ণিবংশ-শ্ৰেষ্ঠ জনাৰ্দন আৰু বলোৰাম দুয়ো সসৈন্তে মহাবাজ অজমীঢ় বংশ-সম্ভূত যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰলৈ আহিল । ১৮ ॥

ସେହି ବୃକ୍ଷବଂଶଧବସକଳ ଆହି ପାଞ୍ଚୁ ପୁତ୍ରସକଳକ ଧୂଳି-ଧୂସରିତ ହେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖିତ-
ଭାବେ ଭୂମିତ ଶୋରା ଦେଖି ଆକ ସେହିଦବେ ଥକାବ ଅଯୋଗ୍ୟା ଶ୍ରୋମଦୀକୋ ଏନେଦବେହି
ଥକା ଦେଖି ଉଚ୍ଚ ସ୍ବରେ କାନ୍ଦିବଲେ ଧରିଲେ । ୧୯ ॥

ତେତିସ୍ୟା ନବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁଧିଷ୍ଠିବେ ଯଥା ନିୟମେ ବାସ, ଜ୍ଞାନାର୍ଦ୍ଦନ, ପ୍ରହାସ, ଶାସ୍ତ୍ର, ଶିନିବ
ନାତି ସାତ୍ୟକି ଆକ ଆନ ଆନ ଅଭ୍ୟାଗତ ବୃକ୍ଷିକୂଳବ ଲୋକସକଳକ ସେବା-ସଂକାର
କରିଲେ । ୨୦ ॥

ତେଓଁଲୋକେଓ ପାଞ୍ଚୁପୁତ୍ରସକଳେ ଅଭାର୍ଗନା କର'ବ ନିଚିନାକି ସଥାରଂ ସେବା-ସଂକାର
ଜନାଲେ ଆକ ଦେବତାସକଳେ ଯେନେକି ଇଚ୍ଛକ ଆରବି ଲେ ବହୁରାୟ, ସେହିଦବେ ସୁଧିଷ୍ଠିବକୋ
ସକଳୋରେ ଆରବି ନି ବହୁରାଲେ । ୨୧ ॥

ତେତିସ୍ୟା ତେଓଁ (ସୁଧିଷ୍ଠିବେ) ତେଓଁଲୋକବ ପ୍ରତି ଶତ୍ରୁସକଳବ ଆଚରଣ, ତେଓଁଲୋକେନୋ
ବନବାସତ କି କି କରିଛିଲ, ଆକ ଅନ୍ତରାଭବ କାରଣେ ଅର୍ଜ୍ଜୁନକ ଇଚ୍ଛବ ଭରନତ ଥୋରା—
ଏହି ସକଳୋବୋବ କଥା ଆନନ୍ଦମନେବେ କ'ବଲେ ଧରିଲେ । ୨୨ ॥

ସେହି ମହାନୁଭବ, ପୂଜନୀୟ ବୃକ୍ଷିକୂଳଜ୍ଞାତସକଳେ ତେଓଁବ କଥା ଶୁନି ସକଳୋ ବୃଜ୍ଞି
ପାଲେ ଆକ ଜୀର୍ଣ୍ଣ-ଜୀର୍ଣ୍ଣ ଅବସ୍ଥାତ ତେଓଁଲୋକକ ଦେଖି ମନତ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖ ପାଟି ଚକ୍ରୁବ
ପାନୀ ଟୁକିବଲେ ଧରିଲେ । ୨୩ ॥

ଇତି ମହାଭାରତବ ବନପର୍ବବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ତୀର୍ଥ-ଯାତ୍ରା-ପର୍ବବ ପ୍ରଭାସ କ୍ଷେତ୍ରତ ଯାଦବ
ପାଞ୍ଚୁବ-ସମାଗମ ନାମେ ଆଧ୍ୟାୟବ ଅଷ୍ଟାଦଶାଧିକଶତତମ ଅଧ୍ୟାୟ । ୧୧୮ ॥

॥ ଅଧ୍ୟାୟ ୧୧୯ ॥

॥ ବଳବାୟବ ଉଚ୍ଚି ॥

ତେ ତପୋଧନ, ପାଞ୍ଚୁବସକଳ ଆକ ଯାଦବସକଳେ ପ୍ରଭାସ-ତୀର୍ଥ ପାଟି କି କରିଛିଲ
ଆକ ତେଓଁଲୋକବ ତାତ କି କଥା-ବତରା ହେଛିଲ ? ୧ ॥

ସେହି ମହାତ୍ମା ଯାଦବ ଆକ ପାଞ୍ଚୁବସକଳ ପରମ୍ପର ସୃଜନ ଆଛିଲ, ଆକ ସକଳୋରେଟି
ସକଳୋ ଶାସ୍ତ୍ରତ ପାର୍ଗତ ଆଛିଲ । ୨ ॥

ବୈଶମ୍ପାୟନେ କ'ଲେ, ଯାଦବ-ପରିବାରବ ବୀରସକଳେ ସୟୁଦ୍ଧ-ତୀର୍ଥବ ପୁଣ୍ୟ-ତୀର୍ଥ-ପ୍ରଭାସ-
କ୍ଷେତ୍ର ପାଟି ପାଞ୍ଚୁବସକଳକ ଆଶୁବି ଧରି ବାସ କରିଲେ । ୩ ॥

ତାବ ପାହତ ଦୁଃଖ, ଚକ୍ର-କୁଳକୁଳ-ଯୋଲାନ ଆକ କ୍ଷପବଦବେ ଗୁଡ୍ରବର୍ଣ୍ଣବ ବନଯାଜାଧୀବୀ
ହଳଧବ ବାମେ କମଳନୟନ କୁଞ୍ଜକ କ'ଲେ । ୪ ॥

ବଳଦେବେ କ'ଲେ, ହେ କୁଞ୍ଜ, ଧର୍ମାଚରଣ କରିଲେ ଯେ ମାନୁବର ଅହ୍ମଦୟ (ଉଚ୍ଛ୍ଵାସ) ଲାଭ

তব আক অধৰ্মাচৰণ কৰিলে যে অৱনতি হ'ব সি নহয়, কাৰণ, মহাত্মা যুধিষ্ঠিৰে জটা আৰু কৌপীন ধাৰণ কৰি বনবাস খাটি কষ্ট ভোগ কৰিছে । ৫ ॥

দুৰ্য্যোধনেও পৃথিৱী শাসন কৰিছে, কিন্তু পৃথিৱীয়ে (গাটো লুকুৱাবৰ জোখাবে) গাঁত অকণমানো দিয়া নাই । গতিকে ধৰ্ম্মাচৰণতকৈ অধৰ্ম্মাচৰণহে জেঠ বুলি অজ-বুদ্ধি লোকে ভাবিব । ৬ ॥

দুৰ্য্যোধনৰ উন্নতি হৈছে আৰু মনত কষ্ট দি যুধিষ্ঠিৰৰ ৰাজ্য কাঢ়ি লোৱা হৈছে, ধৰ্ম্ম আৰু অধৰ্ম্মৰ মাজত কোনটো কৰ্ত্তব্য এই লৈ মানুহে মানুহৰ মাজত এটা সম্বন্ধৰ ভাব জন্মাই দিছে । ৭ ॥

ধৰ্ম্মৰ পুত্ৰ ধৰ্ম্মপথ অৱলম্বনকাৰী, বীৰ-প্ৰকৃতি দানী ৰজা যুধিষ্ঠিৰ ৰাজ্য আৰু সুখৰপৰা ভ্ৰষ্ট হ'ব পাৰে, কিন্তু ধৰ্ম্মৰপৰা বিচলিত হ'লে (সংসাৰ পথত) কেনেকৈ আগ বাঢ়িব ? ৮ ॥

ভীষ্ম কৃপ-দ্ৰোণাচাৰ্য্য আদি বিপ্ৰসকল, কুলৰ বৃদ্ধ ৰজা (ধৃতৰাষ্ট্ৰ), এওঁলোকেনো এই পাত্ৰ-পুত্ৰহঁতক বনলৈ খেদাই সুখ অনুভব কৰিব কেনেকৈ পাৰিছিল ? পাপ-বুদ্ধি ভাৰত-কুলজ্জৈৰ্ম্মসকলক ধিক । ৯ ॥

পাপী ধৃতৰাষ্ট্ৰই মৃত্যুৰ পাছত পিতৃসকলক লগ পাই তেওঁ ক'ব নে, যে, মই পুত্ৰহঁতক, নিষ্পাপ পুত্ৰহঁতক ৰাজ্যৰপৰা বাহিৰ কৰি খেদাই উপযুক্ত কামকে কৰিছোঁ । ১০ ॥

তেওঁ বুদ্ধিৰে এটোটা অনুভৱ কৰিব নোৱাৰিলেনে যে কোনোবা পাপৰ ফলত পৃথিৱীৰ ৰজাসকলৰ ভিতৰত মই এনেকুৱা অন্ধ হৈ জন্ম হৈছোঁ ; আকৌ যদি কুন্তী-পুত্ৰহঁতক ৰাজ্যৰপৰা বনবাসলৈ খেদি পঠোৱা হয়, তেতিয়াবা কি অৱস্থা হ'ব । ১১ ॥

বিচিত্ৰ-বীৰ্য্যৰ পুত্ৰ (আসন্নমৰণ) ৰজা ধৃতৰাষ্ট্ৰই সপুত্ৰে এই নিষ্ঠুৰ কাৰ্য্য-অনুষ্ঠান কৰি পিতৃলোকত বাস কৰা সমৃদ্ধ সুবৰ্ণৰ দৰে উজ্জ্বল বৰ্ণৰ প্ৰফুল্ল মুখৰ ৰজাসকলৰ দৰ্শন লাভ কৰিছে (অৰ্থাৎ তেওঁ মৃত্যুৰ ওচৰ চাপিছে) । ১২ ॥

এই আয়তন্ত্ৰৰ বিশালৰস্ত্ৰনেত্ৰে ভীষ্ম প্ৰভৃতি বীৰসকলক নুসুধি তেওঁলোকৰ প্ৰতি অশ্লায় কৰি—শঙ্কিত-চিত্ত ৰজা ধৃতৰাষ্ট্ৰই অন্ত-শস্ত্ৰ কাঢ়ি লৈ ভায়েকসকলেৰে সৈতে যুধিষ্ঠিৰক বনলৈ পঠাইছে । ১৩ ॥

যি দীৰ্ঘবাহু ভীষ্মে অন্ত-শস্ত্ৰ নোহোৱাকৈয়ে শত্ৰুৰ সমুদ্ভিশালী বাহিনী নিৰ্মূল কৰিছিল, যাৰ কথা শুনিলেই সৈন্যবোৰে মল-মূত্ৰ ত্যাগ কৰে, সেই বীৰে এতিয়া ডোক-পিয়াহ পথ-শ্ৰমত ক্লশ এই ঘোৰ বনবাসৰ কথা শ্ৰৱণ কৰি, নানা অন্ত-শস্ত্ৰ আৰু বানেৰে সজ্জিত সকলোকে নিৰ্মূল কৰিব । ১৪-১৫ ॥

এওঁৰ বল-বীৰ্য্যৰ সমতুল্য বীৰ অস্ত্ৰ কাকো দেখা নাযায়, তেওঁ এতিয়া জাব-জহ-বতাহত ক্লশকায় হৈ ফুৰিছে, তেওঁ মুক্ত শত্ৰুসমূহ নিৰ্মূল নকৰিব জানো ? ১৬ ॥

পূব প্ৰান্তত যিজন বীৰে অকলেই অনুচৰ-বৰ্গেৰে বহুতো ৰজাক বগত

জিনি নিৰ্ব্বিয়ে ঘূৰি আহিছিল, আজি সেই বীৰ বৃকোদৰে কৌপীন শিঙি বনত কষ্ট ভোগ কৰিছে । ১৭ ॥

যি সহদেৱে সাগৰোপকূলত সমুদ্ৰত হোৱা দাক্ষিণাত্যৰ ৰজাসকলক পৰাজয় কৰিছিল, আজি সেইজন বীৰে তপস্বীৰ বেশ লৈছে চোৱাঁ । ১৮ ॥

যি ৰণ-কুশলী-বীৰ নকুলে পশ্চিম দিশলৈ গৈ অকলসৰে তাৰ ৰজাসকলক জিনিছিল, আজি সেইজনে বনত ফল-মূল খাই মলিন শৰীৰে জটাধাৰী হৈ জীৱন ধাৰণ কৰিছে । ১৯ ॥

অতিৰথ ৰজা দ্ৰুপদৰ মহা-যজ্ঞ-বেদীত উৎপত্তি হোৱা যি কন্যা আজি সেই সুখ পাবৰ যোগা সতী দ্ৰৌপদীয়ে কেনেকৈ এটী দুখময় বনবাস সহন কৰিব । ২০ ॥

অথবা যম, বায়ু, ইন্দ্ৰ, অশ্বিনী-কুমাৰ — এই দেৱতাসকলৰ পুত্ৰ হৈও সুখ ভাগী হোৱাৰ পৰিৱৰ্ত্তে কিম্বোনো সুখৰপৰা বঞ্চিত হৈ বনবাসত ফুৰিব লগীয়া হৈছে ? ২১ ॥

ধৰ্ম্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰক পৰাজয় কৰি আৰু ভাৰ্য্যা অনুচৰ-বৰ্গেৰে সৈতে খেদি দি দুৰ্য্যোধনক দিনক দিনে উন্নত কৰি থাকিলে সশৈলা পৃথিৱীয়ে কি দুখ নাপাব ? ২২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত বলোৰামৰ বাক্য নামৰ উনবিংশাধিকশততম অধ্যায় । ১১৯ ॥

॥ অধ্যায় ১২০ ॥

॥ সাত্যকি, কৃষ্ণ, যুধিষ্ঠিৰৰ কথোপকথন ॥

সাত্যকিয়ে ক'লে, হে ৰাম, এতিয়া শোক কৰি থকাৰ সময় নহয়, কিন্তু এটি বিষয়ে যদিও যুধিষ্ঠিৰে আমাক একো কোৱা নাই, তথাপি যি প্ৰতিবিধান কৰিব লাগিব তাক আমি সকলোৱে ভাবি-চিন্তি স্থিৰ কৰিব লাগিব । এতিয়াও সময় অতীত হোৱা নাই । ১ ॥

যিসকল ঐশ্বৰ্য্যাশালী পুৰুষ, তেওঁলোকে নিজে কোনে' কামৰ ভাৰ নলয়; হে ৰাম, সেই কামবিলাকত কাৰ্য্য-সাধক অগ্ৰ লোকহে থাকে । যেনেকৈ শিবি প্ৰভৃতি যযাতিৰ আছিল । ২ ॥

সেইদৰে যিসকলৰ কাম কাৰ্য্য-সাধকসকলে নিজমতেৰে আৰম্ভ কৰে সেই ঐশ্বৰ্য্যাশালী শ্ৰেষ্ঠ পুৰুষসকলে নিৰাশ্ৰয়ৰ দৰে কষ্ট ভোগ নকৰে । ৩ ॥

গতিকে ৰাম, কৃষ্ণ, প্ৰহ্লাদ, শান্ত আৰু মোৰ দৰে জৈলোক্যপতিসকল আজন্ম থাকোঁতে পাণ্ডৱসকলে অৱণ্যত বাস কৰিছে । ৪ ॥

গতিকে আজিয়ে নানা অন্ত-শস্ত্ৰ আৰু বিচিত্ৰ বাৰ্ম্হেৰে সুসজ্জিত হৈ বুদ্ধি-সৈন্ত

যুদ্ধলৈ ওলাওক; যুদ্ধ বাহিনীৰ দ্বাৰা অভিভূত হৈ দূৰ্য্যোধন সবাঙ্গৰে যম-পুৰীলৈ যাত্ৰা কৰক । ৫ ॥

কৃষ্ণ থাকক, আপুনিযোতাং উঠিলে অকলে গোটেই পৃথিৱীকে গ্ৰাস কৰিব পাৰে; গতিকে দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই যুদ্ধক বধ কৰাৰ দৰে আপুনিযে অনুচৰসকলেৰে সৈতে দূৰ্য্যোধনক বধ কৰক । ৬ ॥

মোৰ ভাই অৰ্জুন মোৰ সখি গুৰু আৰু জনাৰ্দনৰ একবাবেই আত্মসম সূক্ষ্ম । তেওঁৰো থাকক; মানুহে শত্ৰু-বধ কাৰণে সংপূৰ্ণ আৰু গুৰুৱে অপ্রীতিকুলবাদী দিচ্চ কামনা কৰে, সেইসকল আমাৰ আছে । ৭ ॥

যি উদ্দেশ্যে (যুদ্ধ জয়ৰ) শ্ৰেষ্ঠ অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰি হুঁসাধা কৰ্ম কৰিছে সেই তেওঁৰ (কৰ্মৰ) সকলো অন্তৰ্ভুক্তি মই উত্তম অস্ত্ৰেৰে প্ৰতিহত কৰি যুদ্ধত তেওঁক অভিভূত কৰি হে বাম, সৰ্পবিষকল্প আৰু অগ্নি সদৃশ শৰেৰে তেওঁক নিৰ্মূল কৰিম । চোকা তৰোৱালেৰে যুদ্ধত তেওঁৰ শিৰ বলেৰে দেহৰপৰা বিচ্ছিন্ন কৰি তাৰ পাহত দূৰ্য্যোধনাদি সকলো কুকণ্ঠশব্দসকলক তেওঁৰ লগৰীয়া বিলাকেৰে সৈতে বধ কৰিব; হে বোহিণী-নন্দন, যুদ্ধত ধনুৰ্দ্ধাৰী মই অকলে, প্ৰলয়াগ্নিয়ে গুৰুতান অৰণ্য দহন কৰাৰ দৰে কোৱন্ত-পক্ষীয় শ্ৰেষ্ঠ বীৰসকলক বিনাশ কৰা পৰাক্ৰমী বাৰসকলে (অথবা ভীমৰ বংশত জন্ম হোৱা লোকসকলে) হৰ্ষেৰে সৈতে চাওক । কৃপ, দ্ৰোণ, বিকৰ্ণ, কৰ্ণই প্ৰহ্মায়ুই নিক্ষেপ কৰা তীক্ষ্ণ বাণ সহ্য কৰিব নোৱাৰিব । ৮—১১ ॥

অভিমন্যুৰ শক্তিৰ কথাও মই জানো, তেওঁ যুদ্ধত প্ৰৱিষ্ট হ'লে প্ৰহ্মায়ুৰ দৰেই পৰিচয় দিয়ে, শাস্ত্ৰই দুই বাহুৰে অভিভূত কৰি বধে-সাৰথিয়ে তেওঁ হুঁশাসনক শিকনি দিয়েক । ১২ ॥

বংশোদ্ভূত জাহ্নৱতী-পুত্ৰ শাস্ত্ৰৰ যুদ্ধত সহন কৰিব নোৱৰা একো নাই; এই শাস্ত্ৰই ল'ৰা-কালতে সম্ভৱাসুৰৰ সৈন্যগোৰ নিপাত কৰিছিল । ১৩ ॥

বৰ্ত্তুল উৰু আৰু শত-দীৰ্ঘ-বাহু-সম্পন্ন অশ্বচক্ৰক এই শাস্ত্ৰই যুদ্ধত বধ কৰিছিল, কাৰ সাধ্য আছে মহাবত শাস্ত্ৰৰ আগলৈ বধ লৈ আহিব পাৰে ? ১৪ ॥

যেনেকৈ কালপ্ৰাপ্ত হ'লে যমৰ হাতত পৰিলে মানুহে নিস্তাৰ নাপায় তেনেকৈ এওঁৰ যুদ্ধত যদি কোনো এওঁৰ হাতত পৰে তেন্তে জীয়াই ঘূৰি আৰু আহিব নোৱাৰে । ১৫ ॥

দ্ৰোণ, ভীষ্ম—এই মহাবত দুজন আৰু পুত্ৰসকলৰ দ্বাৰা আবৃত সৌমদগুৰু আৰু সকলোবোৰ সৈন্যক বাসুদেৱে নিজৰ শৰ-বহ্নি জালেৰে ধ্বংস কৰিব । ১৬ ॥

উত্তম ধনু-শৰ আৰু চক্ৰধাৰী অস্থিতীয় কৃষ্ণৰ পক্ষে যুদ্ধত দেৱসমাজেৰে সৈতে ত্ৰিজগতত কি অসম্ভৱ কথা আছে ? ১৭ ॥

গতিকে যজ্ঞানুষ্ঠানত কুশলন বেদীত সিঁচৰতি হৈ থকাৰ নিচিনাকৈ অনি-কল্পই হাতত অসিৰ্বৰ্ম লৈ যুৱবোৰ কাটি পেলোৱাত সংজাহীন হৈ মৰি যোৱা বীৰ-সকলৰ দ্বাৰা পৃথিৱী পৰিব্যাপ্ত হওক । ১৮ ॥

বৃষ্টি, ভোজ, অন্ধক, সান্ত্বত, শ্বৰসেন আদি ৰাজ্যৰ মুখ্য মুখ্য যোদ্ধাসকল একত্ৰিত হৈ যুদ্ধত সেই ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুতেকহঁতক নিধন কৰি পৃথিৱীত যশস্যা বৃদ্ধি কৰক । ২০ ॥

ধাৰ্মিক শ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰ পাশা খেলত প্ৰতিজ্ঞা কৰা মতে ব্ৰত পালন কৰি বনবাস খাটি থাকিব, তেতিয়ালৈকে অভিমন্যুৱে ৰাজ্য শাসন কৰক । ২১ ॥

আমাৰ বান বৰ্ষণৰ দ্বাৰা নিঃশক্ৰ হৈ যুধিষ্ঠিৰে ধৃতৰাষ্ট্ৰ-পুত্ৰ আৰু বৰ্ণহীন পৃথিৱী ভোগ কৰিব, এইটোৱেই আমাৰ যশস্যাপূৰ্ণ কৰিব লগীয়া কাম । ২২ ॥

বাসুদেৱে ক'লে, হে বীৰ মাধৱ (সাত্যকি), * তোমাৰ উক্তি অতি যুক্তিপূৰ্ণ আৰু সত্য, আমি নিঃসন্দেহে মানি ললোহঁতেন, কিন্তু কুককুল শ্ৰেষ্ঠই (যুধিষ্ঠিৰে) কেতিয়াও নিজ ভুক্ত বলেৰে জ্বিনি ল'ব নোৱৰা ভূমি ইচ্ছা নকৰে । ২৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰে লোভ, ভয় আৰু কামৰ বশৱৰ্তী হৈ কেতিয়াও স্বৰ্ঘ্য ত্যাগ নকৰে, অতীৰ্থ ভীম, অৰ্জুন, যঁজা-কৌৰৱ নকুল-সহদেৱ আৰু দ্ৰুপদ ৰজাৰ কণ্ঠা কৃষ্ণায়ে সেই একে কথাৰে সমৰ্থন কৰিব । ২৪ ॥

যুদ্ধত বৃকোদৰ আৰু ধনঞ্জয় দুয়ো পৃথিৱীৰ ভিতৰত অতুলনীয় বীৰ, যাদ্ৰীৰ দুই পুত্ৰ নকুল আৰু সহদেৱো আছে, তেনেকুলত কিয় সমগ্ৰ পৃথিৱীক শাসন নকৰে ? ২৫ ॥

মহাৰা পঞ্চাধিপতি, কেকয় ৰাজ্যৰ ৰজাৰে সৈতে চেদি ৰজা আৰু আমি যেতিয়া একে সগ হৈ বিক্ৰমৰে যুদ্ধ কৰিম, তেতিয়াই সকলো ৰিপু শেষ হৈ যাব । ২৬ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, তে মাধৱ, তুমি যি কৈছা সি আচৰিত নহয় ; মোৰ কাৰণে সত্য তে শ্ৰেষ্ঠ ৰক্ষণীয় বস্তু, ৰাজ্য নহয় । কৃষ্ণই মোক যথাযথ ভাৱে জানে আৰু ময়ো কৃষ্ণক যথাযথ ভাৱে জানো । ২৭ ॥

যেতিয়াই এখেত পুৰুষ-শ্ৰেষ্ঠ মাধৱ বিক্ৰমৰ সময় আহিছে বুলি জানিব, তেতিয়াই শিনি, প্ৰতীৰ, ভূমি আৰু কেশৱে যুদ্ধত দুৰ্যোধনক পৰাজয় কৰিবা । ২৮ ॥

হে বীৰ-শ্ৰেষ্ঠসকল, এতিয়া নিজ নিজ ঠাইলৈ উভতি যাওকগৈ, ৰাজ-ৰাজেশ্বৰসকলেৰে সৈতে দেখা হ'বলৈ পাঠ (বৰ সুখী হ'লো), ধৰ্ম্মত সুনিশ্চল ভাৱে থাকি, সুখে সন্তোষে বাস কৰি পুনৰ যেন একত্ৰিত হোৱা দেখিবলৈ পাওঁ । ২৯ ॥

তেতিয়া যদু-বীৰসকলে পাণ্ডৱসকলৰপৰা পৰস্পৰ অভিনন্দন জনাই বিদায় লৈ— বৃদ্ধসকলক আদৰ্শ সন্তাষণ জনাই আৰু সৰুবিলাকক আকৌৱালি আলিঙ্গন দি, নিজৰ গৃহাভিমুখে যাত্ৰা কৰিলে, আৰু পাণ্ডৱসকলেও ইখনৰ পাছত সিখনকৈ তীৰ্থ ভ্ৰমণ কৰাত লাগিল । ৩০ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণাদি যদু-বীৰসকলক বিদায় দি ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে বিদৰ্ভ ৰাজ্যত থকা পুণ্য-নদী পয়োক্ষী-তীৰ্থলৈ লোমশ মূনি আৰু ভ্ৰাতৃ-ভাৰ্য্যাসকলেৰে সৈতে যাত্ৰা কৰিলে । ৩১ ॥

সেই পায়োক্ষী-তীৰ্থৰ ওচৰ পাই যজ্ঞীয় সোমবস মিশ্ৰিত জলপান কৰি উপবাস

* মধু—মথুৰা প্ৰদেশ, তাত জন্ম হোৱা মাধৱ (টোকা—নীলকণ্ঠ)

কৰিলে আৰু সেই ঠাইৰ মুখ্য ব্ৰাহ্মণসকলে (ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য) মহাবাজা ধৰ্মৰাজক সুন্দৰ সুন্দৰ স্তৱ-স্ততিৰে সৈতে গুণানুকীৰ্ত্তন কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩২ ।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত যাদৱাগমন নামৰ বিংশতি-অধিক-শততম অধ্যায় । ১২০ ॥

॥ অধ্যায় ১২১ ॥

॥ গয়ৰ যজ্ঞ-বৰ্ণন ॥

হে মহাবাজ, তুমিহে নৃগ বজ্জাট যজ্ঞ পাতি সোম বসেৰে ইন্দ্ৰক তৰ্পণ কৰোঁতে ইন্দ্ৰই তৃপ্তি লাভ কৰি বৰ আনন্দ পাইছিল । ১ ॥

ইয়াতে দেৱতাসকলে ইন্দ্ৰ আৰু প্ৰজাপতিসকলেৰে সৈতে বহুবিধ যজ্ঞানুষ্ঠান পাতি প্ৰচুৰ দক্ষিণাৰে সুসম্পন্ন কৰিছিল । ২ ॥

আৰু ইয়াতে অমূৰ্ত্তৰয়াৰ পুত্ৰ গয় নামে বজ্জায়ো সাতোটা গন্ধমেধ যজ্ঞ পাতি তাত সোমবসেৰে ব্ৰজধৰক তৰ্পণ কৰিছিল । ৩ ॥

তেওঁৰ সেই সাতোটা যজ্ঞত যিবিলাক কাঠৰ বা মাটিৰ দ্ৰব্যাদিৰ (পাত্ৰাদিৰ) প্ৰয়োজন আছিল, সেই সকলোবোৰ সোণেৰেই নিৰ্ম্মিত আছিল । ৪ ॥

সেই যজ্ঞত যজ্ঞ-স্তম্ভৰ কটক, যজ্ঞ-স্তম্ভ, সোমপাণ পান, ঘিউ ওপতোৱা আৰু হৰি পাক কৰা ভাণ্ড, অগ্ন্যানা জ্বল আৰু জ্বল যজ্ঞাহুতি লোৱা আৰু যজ্ঞাহুতি দিয়া পাত্ৰ) ;—এই সাতবিধ বিখ্যাত বস্তুৰ ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল । ৫ ॥

সেই সপ্ত যজ্ঞৰ সাতোটা যজ্ঞ-স্তম্ভই উজ্জল সোণৰ আছিল আৰু প্ৰত্যেক-টোৰ ওপৰতে একোটা কটক (ঘূৰণীয়া চক) আছিল । হে (মহাবাজ) যুধিষ্ঠিৰ, সেই পৃথিৱীপতি গয়ৰ উচ্চ পৰ্যায়ৰ যজ্ঞত ইন্দ্ৰাদি দেৱতাসকলে স্বয়ং যজ্ঞ-স্তম্ভবোৰ উৎখাপিত কৰে । ৬-৭ ॥

সোমবসেৰে ইন্দ্ৰ তুষ্ট হৈছিল, অঁজলিয়ে অঁজলিয়ে অসংখ্য ধন-সোণ দক্ষিণাৰে সৈতে ব্ৰাহ্মণসকলো সন্তুষ্ট হৈছিল । ৮ ॥

যেনেকৈ পৃথিৱীত বালি, আকাশত তৰা অথবা যেনেকৈ বৰষুণৰ ধাৰা কোনেও গণিব নোৱাৰে, সেইদৰে, হে মহাবাজ, গয় বজ্জায়ো অগণন ধন-সোণ সেই সাত যজ্ঞত সদস্যসকলক দিছিল । ৯-১০ ॥

বালি প্ৰভৃতিৰে যদি গণনা কৰিব পাৰি, তথাপি দক্ষিণা দানকাৰী গয় বজ্জাৰ দক্ষিণাৰ পৰিমাণ লোৱা অসম্ভৱ আছিল । ১১ ॥

বিশ্বকৰ্ম্মাৰ দ্বাৰা নিৰ্ম্মিত সোণৰ গৰু নানা দিশৰপৰা অহা ব্ৰাহ্মণসকলক দান দি সন্তুষ্ট কৰিছিল । ১২ ॥

হে বাজ্ঞ, শেষত সেই যজ্ঞকাৰী মহাত্মা গগ্নে ইমান যজ্ঞ কৰিছিল, যে প্ৰায় গোটেই পৃথিৱী তেওঁৰ যজ্ঞ-ভূমি ৰূপে ব্যৱহাৰ হৈছিল। ১৩ ॥

হে ভাৰত, তেওঁ সেই কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা ইন্দ্ৰলোক পাইছিল যিয়ে এই পয়োক্ষীত স্নান কৰে তেওঁ গয়ৰ সালোক্য প্ৰাপ্ত হয়। ১৪ ॥

সেই কাৰণে হে বাজ্ঞেজ, হে পৃথিৱীপতি, হে অচ্যুত, তুমি ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে ইয়াত স্নান কৰিলে নিম্পাপ হ'বা। ১৫ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে পাপ বহিত (জন্মেজয়), ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে পয়োক্ষীত স্নান কৰি সেই তেজস্বী ৰজাই (যুধিষ্ঠিৰে) বৈতৰ্হ্য পৰ্বত, নৰ্ম্মদা আৰু মহানদীৰ ফাললৈ যাত্ৰা কৰিলে। তাত ভগৱান লোমশ ঋষিয়ে তেওঁক সকলোবোৰ বৰ্ণাই ক'লে। ১৬-১৭ ॥

তাত যিবোৰ পুণ্য-মনোৰম তীৰ্থ-ক্ষেত্ৰ আছিল, প্ৰীতি লাভ কৰি সুযোগ অনুসৰি সেইবোৰ স্তীৰ্থলৈ ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে গৈছিল আৰু সেই সেই ক্ষেত্ৰত ভ্ৰাম্মণসকলক বহুতো ধন-বিত দান কৰিছিল। ১৮ ॥

লোমশই ক'লে, হে কোশ্বেয়, বৈতৰ্হ্য পৰ্বত দেখিলে আৰু নৰ্ম্মদাত স্নান কৰিলে, দেৱতাৰ আৰু ৰজাসকলৰ স্নান প্ৰাপ্তি হয়। ১৯ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, এয়া ত্ৰেতা আৰু দ্বাপৰৰ সন্ধি স্থল, হে কোশ্বেয়, এইখিনি পালেহি, সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হ'ব পাৰি। ২০ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, এয়া শৰ্যাতিৰ যজ্ঞৰ ঠাই প্ৰকাশ পাইছে, স্বয়ং ইন্দ্ৰই অশ্বিনী-কুমাৰ ঋষেৰে সৈতে সোমবস পান কৰিছিল। ২১ ॥

ইয়াতে মহাতপস্বী ডুগুনন্দন চাবন ইন্দ্ৰৰ প্ৰতি ক্ৰুদ্ধ হৈ তেওঁক স্তম্ভিত কৰিছিল আৰু ৰাজপুত্ৰী সুকন্যাকো ভাৰ্য্যৰূপে লাভ কৰিছিল। ২২ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে ভগৱান, কেনেকৈনো ভগৱান ইন্দ্ৰক স্তম্ভিত কৰিছিল, কিয়নো মহাতপস্বী ডুগুনন্দনে খং কৰিছিল অশ্বিনী-কুমাৰ দুজনাকনো কিয় সোমপায়ী কৰিছিল, কি কৰা হৈছিল এই গোটেই বৃত্তান্তখিনি যি যি হৈছিল, মোক কওক। ২৩-২৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত গয়ৰ যজ্ঞ-বৰ্ণন নামৰ একবিংশতি-অধিকশততম অধ্যায়। ১২১ ॥

॥ অধ্যায় ১২২ ॥

॥ সুকন্যাৰ বিবাহ ॥

লোমশই ক'লে, হে ভাৰত, মহৰ্ষি কৃষ্ণৰ চাৰন নামেৰে এটি ল'ৰা হৈছিল, সৰোবৰৰ তীৰতে মহা তেজস্বী মুনিয়ে তপ আচৰণ কৰিছিল । ১ ॥

হে পাণ্ডৱ, হে নৰপতি, সেই মহা তেজস্বী তপস্বী তাতে বহু কাল বীৰাসন কৰি মহাদেৱৰ দৰে নিশ্চল হৈ আছিল । ২ ॥

হে মহাবাহু, এনেকৈয়ে বহু কাল থকাত ধৰ্ম্মৰ চাৰিওফালে উ'ইৰ হাফলু উঠিল, বন-লতা গজি গা ঢাকি পেলালে আৰু চাৰিওফালে পকুৱাই আগুৰি ধৰিলে । ৩ ॥

উ'ইৰ হাফলুৰে আবৃত হৈ মাটিৰ চপৰা এটা যেন হৈ তেওঁ দুৰ্গোৰ তপস্যা কৰিবলৈ ধৰিলে । ৪ ॥

এনেকৈ বহু কাল যোৱাৰ পাছত এই উত্তম বয়সীয়া সৰোবৰলৈ বিহাৰ কৰিবৰ মনেৰে লৰ্যাতি নামে এজন বজা আহিছিল । ৫ ॥

সেই বজাৰ চাৰি হাজাৰ স্ত্ৰী ভাৰ্যা হিছাপে আছিল, কিন্তু হে ভাৰত, সুকন্যা নামেৰে এটিহে ৰূপহী কন্যা আছিল । ৬ ॥

সেই ছোৱালীটি সখীসকলেৰে সৈতে দিব্য বসন-ভূষণ পৰিধান কৰি ঘূৰি ফুৰি আহি ভাৰ্গৱৰ উ'ইৰ দ'মটোৰ ওচৰ চাপিলহি । ৭ ॥

তেতিয়া সেই সুকন্যাই সখীসকলেৰে সেই ঠাইডোখৰ বৰ সুন্দৰ দেখি ভাত থকা গছ-ফুল আদি বিচাৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে । ৮ ॥

তেওঁ নিজৰ খোৱনোচিত ৰূপ-লাৱণ্যৰ গৰ্ভত মদন-মত্ত হৈ ইচ্ছামতে সেই বনৰ ফুলেৰে ভৰি থকা গছৰ ডালবোৰ ভাঙি ফুৰিবলৈ ধৰিলে । ৯ ॥

এইদৰেই অকলেই নানা অলঙ্কাৰেৰে অলঙ্কৃত হৈ এখন মাত্ৰ কাপোৰ পৰিধান কৰি সখীসকলক এৰি বিজুলীৰ নিচিনা প্ৰভাৱে ঘূৰি ফুৰা অৱস্থাত সেই জ্ঞানী ভাৰ্গৱে তেওঁক দেখা পালে । ১০ ॥

পৰম জ্যোতিসম্পন্ন, তপোবলেৰে বলীয়াৰ্হন বিদ্ৰোহিয়ে তেনেকুৱা নিৰ্জ্ঞান বনত সেই সুন্দৰীক দেখি বৰ আনন্দ পাই ক্ৰীণ কৰ্ত্তেৰে সেই কল্যাণীক কথা সুধিবলৈ ধৰিলে ; কিন্তু সুকন্যাই তেওঁৰ মাত্ৰ গম ধৰিব নোৱাৰিলে, শেষত তেওঁ সেই উ'ইৰ হাফলুৰ মাজত ভাৰ্গৱৰ চকু দুটা দেখা পালে । তেতিয়া কোড়হল-বশতঃ হোহ-পৰৱশ হৈ জ্ঞানকৈ এডাল কাঁইটেৰে 'এইটো নো কি' এই বুলি সেই চকু দুটাত খোচ মাৰি দিলে । ১১-১৩ ॥

সুকন্যাই এইদৰে চকু দুটা বিজি দিয়াত ঋষিৰ বৰ খং উঠিল, সেই খণ্ডেই শৰ্যাতিৰ সৈন্যবিলাকৰ শৌচ-প্ৰস্ৰাৱ বন্ধ কৰিলে। ১৪ ॥

তেতিয়া মল-মূত্ৰ নিবোধ হোৱাত সৈন্যবোৰৰ কষ্ট দেখি বজাই সুধিবলৈ ধৰিলে, ১৫ ॥

আজি বৃদ্ধ-মহাত্মা, নিত্য তপস্যাতে বত হৈ থকা ভাগৱতক, বিশেষতে সেই খণ্ডল ঋষিক কোনে কি অপকাৰ কৰিছে ? ১৬ ॥

জানিয়েই হওক বা নাজানিয়েই হওক, যদি কোনোবাই কিবা অত্যাচাৰ কৰিছা অতি সোনকালে কোৱা ; তেতিয়া সৈন্যবিলাকে ক'লে, কি অপকাৰ কৰা হ'ল আমি নাজানো, আশ্বনিয়েই নিজ ইচ্ছাবে সকলো উপায় কৰি সেই বিষয়ে জানিবলৈ চাওক। তেতিয়া বজাই মল-মূত্ৰ-নিবোধত কষ্ট পোৱা নিজৰ সৈন্য-বিলাকক দেখি, নিজৰ সুহৃদবৰ্গক শাস্তভাৱে আৰু উগ্ৰভাৱে সুধিলে, আৰু তেওঁলোকেও একো নাজানে বুলি ক'লে। ১৭-১৯ ॥

তাৰ পাছত গিঁতাকক অতি দৃষ্টি কৰি থকা দেখি জীয়েক সুকন্যাই ক'লে, মই বনত ফুৰি ফুৰোঁতে তাৰ উঁই-হাফলু এটাত জ্বলি থকা এটা প্ৰাণী দেখিলো। ২০ ॥

জ্ঞানাকী পকুৱাৰ নিচিনা কিবা প্ৰাণী বুলি ভাবি মই ওচৰলৈ গৈ খোচ মাৰি দিলো—এই বুলি কোৱা শুনা মাজেই বজা শৰ্যাতি তৎক্ষণাৎ উঁইৰ হাফলুটোৰ ওচৰ পালেগৈ। ২১ ॥

বজাই সেই ঠাই পাই তাত বয়োবৃদ্ধ, তপোবৃদ্ধ ভাগৱত ঋষিক দেখিলে আৰু কৰ-যোৰ কৰি সৈন্যবোৰৰ কাৰণে ক্ষমা-ভিক্ষা কৰিলে, ২২ ॥

নাজানি মোৰ ছোৱালীজনীয়ে আপোনাৰ যি অপকাৰ কৰিলে সেই দোষ ক্ষমা কৰিব লাগে। তেতিয়া ভৃগু-নন্দন চাৱনে বজাক কবলৈ ধৰিলে, ২৩ ॥

‘এই কন্যাই দৰ্পপূৰ্ণ আৰু তাচ্ছিল্যভাৱেৰে মোক চকুত বিজিছিল ; গতিকে হে ৰাজন, মই সঁচাকৈ কৈছো, আপোনাৰ কপ-লাৱণ্য-বুদ্ধি, লোভ-মোহ-বশ-বৰ্ত্তিনী হৈ আচৰণ কৰা এই কন্যাৰ পানি-গ্ৰহণ কৰিহে ক্ষমা কৰিম। ২৪-২৫ ॥

লোমশই ক'লে, ঋষিৰ কথা শুনি শৰ্যাতিয়ে কোনো বিচাৰ নকৰাকৈয়ে মহাত্মা চাৱনলৈ নিজৰ কণ্ঠ্যক বাক-দান কৰিলে। ২৬ ॥

ভগৱানে (চাৱন) কণ্ঠ্য লাভ কৰি বৰ আনন্দ পালে, বজাও সন্তোষ পাই সসৈন্যে নিজৰ নগৰাভিমুখ হ'ল। ২৭ ॥

আনন্দিতা সুকন্যায়ে তপস্বীক (চাৱনক) স্বামী লাভ কৰি প্ৰীতিপূৰ্ণ তপস্যাবে আৰু সুসংযমেৰে সদায় সেৱা কৰিবলৈ ধৰিলে। ২৮ ॥

সেই হিংসা-শূন্য, শুভাননা (ৰাজ-নন্দিনীয়ে) অগ্নি আৰু অতিথিৰ শুদ্ধতা কৰি অতি কম সময়তে চাৱন য়নিক সেৱা কৰাৰ উপবৃদ্ধা হৈ পৰিছিল। ২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা পৰ্বত সুকন্যাৰ বিবাহ নামৰ ষাৰিংশাধিকশততম অধ্যায়। ১২২ ॥

॥ অধ্যায় ১২৩ ॥

॥ অশ্বিনীকুমারৰ অনুগ্ৰহত চ্যবনৰ যৌৱন লাভ ॥

লোমশই ক'লে, কিছুদিন যোৱাৰ পাছত, হে মহাবাহু, সুকন্যাই আভৰণাদি খুলি স্নান কৰিবলৈ ধৰাত তেওঁক অশ্বিনীকুমার দেৱতাই দেখা পালে। ১ ॥

দেৱৰাজৰ কন্যাৰ নিচিনা দীপ্লিপ্ ৰূপেৰে তেওঁক দেখা পাই সত্যবাদী অশ্বিনীকুমাৰে ততালিকে তেওঁৰ ওচৰলৈ আহি এই কথা সুধিলেহি, ২ ॥

হে সুন্দৰী, তুমি কাৰ, এই ঘোৰ অৱশ্যৰ মাজত কিনো কৰিছা, হে ভদ্ৰা, হে শোভনা, তোমাৰ বিষয়ে জানিব খোজোঁ, সম্পূৰ্ণকৈ কোৱা'চোন। ৩ ॥

তেতিয়া সুকন্যাই সলজ্জভাৱে দেৱজ্যেষ্ঠ অশ্বিনীকুমারদ্বয়ক ক'লে, মই পৰ্য্যাপ্তি বজাৰ কন্যা আৰু চ্যৱন মুনিৰ ভাৰ্য্যা। ৪ ॥

শুনি অশ্বিনীকুমাৰে আকৌ ইঁহি ইঁহি তেওঁক কবলৈ ধৰিলে, হে কল্যাণী, তোমাৰ পিতাই তোমাক এট ভাটী বহুসৰ মানুহজনলৈ কিয় বিয়া দিলে ? ৫ ॥

হে ভীক, অলঙ্কাৰ বাতি বিজুলীৰ চমকনিৰ নিচিনাকৈ তুমিও এই বনত চমক লগাইছা, তোমাৰ নিচিনা এনে ৰূপ-লাবণ্য-সম্পন্ন কন্যা আনকি দেৱতা-সকলৰ ভিতৰতো দেখা নাই। ৬ ॥

তুমি অলঙ্কাৰ আভৰণাদি নোহোৱাক আৰু উৎকৃষ্ট বসন-ভূষণ নোহোৱাকৈয়ে, হে ভদ্ৰা, এই বনখনৰ অধিক শোভা বঢ়াইছা। ৭ ॥

সকলো অলঙ্কাৰ-আভৰণাদিৰে অলঙ্কৃত হৈ অতি ধুনীয়া কাপোৰ পিন্ধিলেহে আৰু শোভা বাঢ়িব, হে অনৱদ্যজী, এনে মলিন অৱস্থাবে থকাটো তোমাৰ উচিত হোৱা নাই। ৮ ॥

হে কল্যাণী, কি কাৰণে এনেকুৱা অৱস্থাত থাকি কান-ভোগ-বিবৰ্জিত জড়-জীৱকায় স্বামীক সেৱা-উজ্জ্বা কৰি আছা ? ৯ ॥

হে মধুৰ ইঁহি-মুজা, তোমাক পৰিত্ৰাণ কৰিবলৈ আৰু পোষণ কৰিবলৈ অসমৰ্থ চ্যৱনক এৰি আমাৰ হৃদয়ৰ এজনক বৰণ কৰা। ১০ ॥

হে দেৱ-যোনি-সন্তত-ভুল্যা, স্বামীৰ কাৰণে তোমাৰ যৌৱন বৃথা নকৰিবা ; — এই বুলি কোৱাত সুকন্যাই সেই দেৱতা হৃদয়ক ক'লে, ১১ ॥

মই চ্যৱনৰ প্ৰতি অনুৰক্তা, গতিকে মোক এনেভাৱে নাভাৰিব। তেতিয়া

দেৱতা হুজনে তেওঁক পুনৰ ক'লে, আমি হুজন দেৱ-লোকৰ যুখ্য চিকিৎসক, আমি তোমাৰ স্বামীক ৰূপ-যৌৱন-সম্পন্ন কৰিম, তেতিয়া তেওঁ আৰু আমি হুজনৰ কোনো এজনক স্বামীৰূপে বৰণ কৰিবানে? ১২-১৩ ॥

হে শুভলক্ষণসম্পন্ন, এতিয়া এই চুক্তিৰ কথা তুমি তোমাৰ স্বামীক সুধি নিবেদন কৰ'। হে ৰাজন, সুকন্যাই দেৱতা হুজনৰ এই কথা শুনি ভৃগু-নন্দনৰ ওচৰ চাপি তেওঁক এওঁলোকৰ কথাখিনি ক'লে: এই কথা শুনাযাত্ৰকে চাবনে তেওঁৰ ভাৰ্য্যাক 'সেইদৰে কৰা হওক' বুলি আবেশ দিলে। ১৪-১৫ ॥

দেৱতা হুজনে ৰাজ-কণাক ক'লে, তোমাৰ স্বামীক পানীত নামিবলৈ কোৱ'। এই কথা শুনি সুকপাতিলাৰী চাবন খীয়ে পানীত নামিল। ১৬ ॥

হে মহাৰাজ, তেতিয়া অশ্বিনীকুমাৰ হুজনো সৰোবৰৰ জলত প্ৰৱেশ কৰিলে, আৰু কন্তেকতে তেওঁলোক তিনিওজন সৰোবৰৰপৰা ওপৰলৈ উঠিল। ১৭ ॥

তেওঁলোক আটাইকেইজন সমান যৌৱন-সম্পন্ন, দিব্য-ৰূপধাৰী, চিক্‌চিকীয়া কুণ্ডল পিন্ধা, একে বেশ-ভূষণেৰে বিভূষিত আৰু দেখিলেই মন আকৰ্ষক হৈ উঠে। ১৮ ॥

সিলকল আটাইকেইজনে একেলগে তেতিয়া ক'লে, হে শুভ-লক্ষণ-সম্পন্ন, হে উৎকৃষ্ট-কশিণী, আমাৰ এই তিনিওজনৰ ভিতৰত তুমি যিজনকে ইচ্ছা কৰা তেওঁকে, স্বামীৰূপে বৰণ কৰ'। ১৯ ॥

হে স্কন্দোত্তমা, যিজনতে তোমাৰ মন খাইছে, তেওঁকে তুমি গ্ৰহণ কৰ'। তেতিয়া সুকন্যাই তেওঁলোক তিনিওজনকেই সমান ৰূপধাৰী হৈ থকা দেখি বহুত ভাৰি-চিন্তি নিজৰ (পূৰ্ব) পতিকৈ নিশ্চয় কৰি বৰণ কৰিলে। এইদৰে নিজৰ বঞ্চিত বহন (যৌৱন), ৰূপ আৰু ভাৰ্য্যা লাভ কৰি মহা ভৈজৱী চাবন মূৰিয়ে আমন্দ মনেৰে সন্তোষাৰ্থে দেৱতাসকলক কহলৈ ধৰিলে, যিহেতুকে মই আপোনালোকৰ কৃপাত বৃদ্ধ হৈও দীৰ্ঘায়ুযুক্ত হৈ ৰূপ-যৌৱন-সম্পন্ন হৈছো, আৰু ভাৰ্য্যাও লাভ কৰিছো, সেই কাৰণেই মই আপোনালোক হুয়োজনক দেৱৰাজ ইল্লুই চাই থকাতেই প্ৰীতিৰে সোমৰস পান কৰাম, মই আপোনাসকলৰ আগত সন্তা কৰি কৈছোঁ। ২০-২৩ ॥

এইদৰে কোৱা শুনি হুয়োজন দেৱতা সন্তোষ মনেৰে স্বৰ্গলৈ উলটি গ'ল, চাবন আৰু সুকন্যায়ো দেৱতাৰ নিচিনাকৈ বিহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। ২৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত অশ্বিনীকুমাৰৰ অনুগ্ৰহত চাবনৰ যৌৱন-লাভ নামৰ ত্ৰয়োবিংশত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১২৩ ॥

॥ অধ্যায় ১২৪ ॥

॥ শৰ্ম্মাতি বজাৰ যজ্ঞৰ বৰ্ণনা ॥

লোমশট ক'লে, তাৰ পাছত শৰ্ম্মাতি বজা চাৱনক ডেকা বঙসীয়া কৰাব কথা শুনি অতি আনন্দ পাই সপৰিবাৰে সৈন্য-সামন্ত লৈ ভাৰ্গৱক আশ্রমলৈ আহিল । ১ ॥

সভাৰ্য্যে শৰ্ম্মাতিয়ে আশ্রমলৈ আহি চাৱন আৰু শূকন্যাক দেৱতাৰ পুত্ৰ-পুত্ৰী যেন কপৰ দেখা পাই সমগ্ৰ পৃথিৱীখন পালে যি সুখ পালেহেঁতেন, সেই সুখ অনুভৱ কৰিলে । ২ ॥

খৰিয়ে সপৰিবাৰে বজাক অহা দেখি যথাযথভাৱে সংকাৰ কৰি দুয়োকে বহুৱাই নানা মনোৰম সুখৰ কথা কবলৈ ধৰিলে । ৩ ॥

তাৰ পাছত, হে মহাবাজ, সেই ভৃগু-নন্দনে সিবিলাকক কথাৰে সন্তুষ্ট কৰি বজাক আশ্বাস দি ক'লে, হে ৰাজন, মই আপোনাৰ যজ্ঞ সম্পাদন কৰিম, আপুনি তাৰ বাবে যথাযোগ্য আয়োজন কৰক । ৪ ॥

হে মহাবাজ, চাৱনৰ এই কথা শুনি বজা শৰ্ম্মাতিয়ে পৰম সন্তুষ্ট-মনে তাক সমৰ্থন কৰিলে । ৫ ॥

তেতিয়া যজ্ঞৰ কাৰণে শুভ ফলপ্ৰদ এক প্ৰশস্ত দিন ঠিক কৰি উত্তম যজ্ঞ-মণ্ডপ নিৰ্ম্মাণ কৰিলে । ৬ ॥

হে মহাবাজ, সেই যজ্ঞ-মণ্ডপত ভৃগু-নন্দন চাৱনে (পূৰ্ব-কল্পিত) বজা শৰ্ম্মাতিৰ হতুৱাই যজ্ঞ কৰাবলৈ ধৰিলে । তাত কি কি আচৰিত কথা হ'ল কওঁ শুনক, ৭ ॥

চাৱনে দেৱতা অগ্নিনীকুম্ভাৰলৈ বুলি সোমবসৰ আহুতি দাঙি ল'লে, তেতিয়া ইন্দ্ৰই সিবিলাকলৈ প্ৰদান কৰিবলৈ ধৰা বস্তু দিবলৈ কাৰণ কৰিলেহি । ৮ ॥

ইন্দ্ৰই ক'লে, এওঁলোক হুজুৰ সোমবস পান কৰিবৰ যোগ্য নহয়, কাৰণ ডেওঁলোকে বৰ্গত দেৱতাসকলৰ চিকিৎসকৰ কাম কৰে । ৯ ॥

চাৱনে ক'লে, সেই ৰূপ-দ্রব্য-গুণ-সম্পন্ন মহাবাজ আৰু মহোৎসাহী দেৱতা হুজুনে মোক দেৱতাৰ দৰে অমৰ কৰিলে । তেওঁলোকে কিয় সোমাহুতি নাপাব ? কেৱল আপুনি আৰু অইন দেৱতাসকলেহে পাননে ? হে পুৰুষৰ, হে দেৱবাজ, অগ্নিনীকুম্ভাৰ হুজনো দেৱতাই । ১০-১১ ॥

ইন্দ্ৰই ক'লে, চিকিৎসক হৈ নানা কাৰ্য্য কৰি ইচ্ছামতে ৰূপ ধাৰণ কৰি মৰ্ত্য-লোকত বিচৰণ কৰি ফুৰা এওঁলোক হুজন কেনেকৈ সোমবস পানৰ যোগ্য হ'ব ? ১২ ॥

লোমশই ক'লে, এই একে কথাকে যেতিয়া দেৱৰাজ ইল্লই বাৰে বাৰে ক'বলৈ ধৰিলে, তেতিয়া ভাগৱতই ইল্লক অনাদৰ কৰি সোমবস ধাৰণ কৰা গ্ৰহ গ্ৰহণ কৰিলে । ১৩ ॥

তেতিয়া অশ্বিনীকুমাৰক দিবলৈ সেই উত্তম সোমবস গ্ৰহণ কৰিব খোজা দেখি শ্লষিক ইল্লই, এই কথা ক'লে, ১৪ ॥

যদি তুমি নিজে এই সোমবস এওঁলোকৰ কাৰণে গ্ৰহণ কৰ'৷, তেন্তে অত্যন্ত উৎকৃষ্ট জ্বাক ঘোৰ (কৰাল) ৰূপী এই বজ্জ প্ৰহাৰ কৰিম ।' ১৫ ॥

ইল্লই এইদৰে কোৱাত ভৃগু-নন্দনে হাঁহিমুখে ইল্লক উপেক্ষা কৰি যথাবিধি অশ্বিনীকুমাৰলৈ উত্তম গ্ৰহ ধাৰণ কৰিলে । ১৬ ॥

তেতিয়া শচী-পতি ইল্লই ঋষিলৈ কৰাল বজ্জ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ওলোৱাত ভাগৱতই সেই বজ্জ-প্ৰহাৰী ইল্লৰ বাহ স্তম্ভন কৰিলে । ১৭ ॥

মহাতেজা চাৱনে ইল্লৰ বাহ স্তম্ভন কৰি দেৱৰাজ ইল্লক নিহত কৰিবলৈ কৃত্যদেৱীৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ আহতি দিলে । ১৮ ॥

এইদৰে মূনিৰ তপৰ প্ৰভাৱত মদ নামৰ এটা মহা শক্তিশালী, বিৰাটকাৰ অসুৰৰ কৃত্যা ৰূপে জন্ম হ'ল । ১৯ ॥

সেই অসুৰৰ শৰীৰটো ইমান ডাঙৰ যে দেৱাসুৰসকলেও তাৰ উৱা-দিহ ধৰিব নোৱৰা হ'ল । তাৰ মুখখন বিকটাকাৰ, আগৰ দাঁতকেইটা ডাঙৰ আৰু টিহ্-টিহ্ কৰে জোঙা (চোকা) । ২০ ॥

তাৰ মুখখন মেলি দিয়াত তলৰ থুঁতবিটো মাটিত আৰু ওপৰৰ ভাগ একে-বাৰেই স্বৰ্গত লাগিছে, আৰু চাৰিটা বহল দাঁত আছে শ-শ খোজন জুৰি, আন কেইটা দাঁত দহ খোজন ব্যাপি আছিল । তাৰ দাঁত দেখি অনুমান হয় যেন শূলৰ আগহে, অট্টালিকাৰ শিখৰহে । ২১-২২ ॥

বাহ দুখন পৰ্ব্বতৰ দৰে এশ খোজন বিস্তীৰ্ণ; চকু দুটা যেন আকাশৰ চন্দ্ৰ-সূৰ্য্য, মুখখন কালাগ্নিৰ নিচিনা । ২৩ ॥

সি যেতিয়া মুখখন মেলি বিজুলীৰ দৰে চঞ্চল জিভাৰে বাৰে বাৰে মুখ চেলেকি ইফালে সিফালে ঘোৰ দৃষ্টিপাত কৰিবলৈ ধৰিলে, তেতিয়া অনুমান হ'ল যেন বলৈৰে অগংখন গ্ৰাস কৰিবলৈহে ওলাইছে । ২৪ ॥

সেই মদাসুৰ অত্যন্ত ক্ৰুদ্ধ হৈ এনেকুৱা বিৰাট কৰাল-ৰূপেৰে ঘোৰ গজ্জৰ্ণ কৰি দ্বিজগত ধ্বনিত কৰি ইল্লক খাবলৈ খেদি গ'ল । ২৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত পৰ্য্যাপ্তি বজ্জৰ গজ্জৰ স্বৰ্ণনা নামৰ চতুৰ্বিংশত্যাধিকশততম অধ্যায় । ১২৪ ॥

॥ অধ্যায় ১২৫ ॥

॥ মদাসুৰৰ হাতবগৰা ইন্দ্ৰৰ মূৰ্ত্তি ॥

লোমশই ক'লে, তেতিয়া স্তুতিতবাহু দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই সেই ঘোৰমৰ্দ্ধি মদাসুৰে মুখ মেলি কালাস্তকৰ নিচিনাকৈ গ্ৰাস কৰিবলৈ অহা দেখি ভয়ত বাৰে বাৰে মুখ চেলেকি হাত স্তম্ভন হৈ থকা অৱস্থাবে ভয়-পীড়িত হৈ চাৰন মুনিক কবলৈ ধৰিলে, ১-২ ॥

হে ভাগৱ, এতিয়াবপৰা এই অশ্বিনীকুমাৰ-মুগল সোম-পানৰ যোগা ক'ব—মই সত্যকৈ কৈছো, হে বিপ্ৰ, মোৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হওক । ৩ ॥

আপোনাৰ আৰম্ভ কাম বৃথা নহওক, এয়ে পৰম বিধান হওক, বিপ্ৰৰ্ষি, মই বেচ জানো, আপুনি অসত্য কামত প্ৰবৃত্ত নহয় । ৪ ॥

যেনেকৈ আপুনি এই অশ্বিনীকুমাৰক সোম-পানৰ যোগ্য কৰিলে, তেনেকৈয়ে হে ভাগৱ, আপোনাৰো শক্তি প্ৰকাশ পাই গৈ থাকিব । ৫ ॥

আক সুকণ্ঠাৰ পিতাকৰ যশস্যা পৃথিৱীত লোকসকলৰ মুখে মুখে হ'ব, আপোনাৰ শক্তি প্ৰকাশ কৰিবলৈকে মই এই কাম কৰিছো । ৬ ॥

গতিকৈ, আপোনাৰ যি ইচ্ছা পূৰণ হওক, আপুনি মোৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হওক । মহাত্মা ভাগৱক ইন্দ্ৰই এইদৰে মিনতি বচন কোৱাত চাৰনৰ খং মাৰ গ'ল, আক শীঘ্ৰে পুৰন্দৰক মূৰ্ত্তি দিলে আক আগতে ব্ৰজেন কৰা মদাসুৰক মদ পান, স্ত্ৰী, পাশাখেল আক মৃগয়াত নিৰত থাকিবলৈ দি ইন্দ্ৰকো সোমোৰে তৰ্পণ কৰি, অশ্বিনীকুমাৰেৰে সৈতে সকলো দেৱতাক যজি, বজাকো (ধৰ্ম্মযাতি) সকলো লোকতে জনাজাত কৰি অনুকূল ভাৰ্য্যা সুকন্যাৰে সৈতে আশ্ৰমত বিহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে । হে মহাৰাজ, সেইজনৰে (চাৰনৰ) এয়া ব্ৰাহ্মণসকলৰ দ্বাৰা সমাগম হৈ থকা গুণ্য-সবোৰৰ সম্মুখত বিৰাজমান । ৭-১১ ॥

ইয়াত আপুনি ব্ৰাহ্মসকলেৰে সৈতে পিতৃ আক দেৱতাসকলৰ তৰ্পণ কৰক ; হে ভাৰত, ইয়াৰ পাছত সিকতাৰ্দ্ধ তীৰ্থ দৰ্শন কৰি সৈন্ধৱ অৱণ্যলৈ গৈ ভাৰ কুজ নদীঘোৰ দৰ্শন কৰক । হে মহাৰাজ, সকলোবোৰ কুণ্ডৰে জল স্পৰ্শ কৰিব । ১২-১৩ ॥

হে ভাৰত, শিৱৰ মন্ত্ৰ জপ কৰিয়েই সিদ্ধি লাভ কৰিব, হে নবশ্ৰেষ্ঠ, এতিয়া ত্ৰেতা আক দ্বাপৰ যুগৰ সন্ধি-কালৰ নিচিনা সময় (অৰ্থাৎ এনে সময়ত ইয়াত স্থান কৰিলে কলিৰ দোষে স্পৰ্শ কৰিব নোৱাৰে) । ১৪ ॥

হে পাৰ্শ্ব, এয়া সকলো পাপ ধ্বংসকাৰী তীৰ্থ, ইয়াত স্নান কৰিলে আপুনি সকলো পাপবপৰা নিষ্কৃতি পাব পাৰিব । ১৫ ॥

মনীষীসকল বাস কৰা আৰ্ছীক পৰ্বত নামৰ আৰু এখন বন্য স্থান আছে, তাত সদায় বৈ থকা নদী আছে, ই সদায় ফল-ফুলেৰে ভৰা আৰু সুগন্ধ বায়ু বৈ থকা উত্তম ঠাই । ১৬ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, ইয়াত বহু দেৱতাৰ বহু ক্ষেত্ৰ আছে, এয়া হৈছে চন্দ্ৰ-তীৰ্থ; ইয়াত অগ্নিতুল্যা, দীপ্তিমন্ত, বায়ুভক্ষী বৈখানস, বালখিলা আদি ঋষিসকল বাস কৰে । ১৭ ॥

তিনিখন উচ্চ-খাপৰ তীৰ্থ বাবাণসী, প্ৰয়াগ আৰু এই চন্দ্ৰ-তীৰ্থ । এইসকল তীৰ্থত পৰিক্ৰমা কৰি যিভাৱেই হয় স্নান-দান কৰক । ১৮ ॥

হে বাজেন্দ্ৰ, ইয়াতেই লাভনুৰে, বজা শুনকে আৰু নব-নাৰায়ণ দুয়ো শাস্ত্ৰত স্থান লাভ কৰিছিল । ১৯ ॥

এই আৰ্ছীক পৰ্বততে মহৰ্ষিসকলৰ লগত দেৱতা, পিতৃসকল সদায় বাস কৰি তপ আচৰণ কৰিছিল, হে মহাবাজ, আপুনিও সিসকলক আৰাধনা কৰক । ২০ ॥

হে ৰাজন, ইয়াতে সেই ঋষিসকলে যজ্ঞীয় থালীৰ গন্ধ সদায় লৈয়ে আছে (অৰ্থাৎ সদায় যজ্ঞ-বত হৈয়ে আছে), অক্ষয়-স্ৰোতা যমুনা ইয়াতেই বিদ্যমান, আৰু কৃষ্ণাও ইয়াতে সদায় তপস্যাৰতা হৈ আছে । গতিকে নকুল-সহদেৱ-অৰ্জুন-ভীমসেন-দ্ৰোপদী, আপোনাকে সৈতে আমি সকলোটি তালৈ যামইক । ২১-২২ ॥

হে নৰেশ্বৰ, এইখন, পুণ্যময় ইন্দ্ৰ প্ৰস্তৰণ, ইয়াত পূৰ্বে ব্ৰহ্মা, বিষ্ণু আৰু বক্ৰণে উৰ্দ্ধলোক লাভ কৰিছিল । ২৩ ॥

হে নৃপতি, ক্ষমাশীল, পৰম ধাৰ্মিক ভেৰুলোকে ইয়াত বাস কৰিছিল, সৰল বুদ্ধিৰ আৰু মিত্ৰতা বাঞ্ছা কৰা লোকসকলৰ পৰম শুভ স্থান এই পৰ্বত ; গতিকে আপোনালোকে ইয়াতে বাস কৰক । ২৪ ॥

এয়া মহৰ্ষিসকলৰ দ্বাৰা চিৰ-সেৱিতা যমুনা, হে মহাবাজ, এই নদী পৰম পুণ্যময়ী, পাপ-প্ৰক্ষালিনী, ইয়াতেই নানা যজ্ঞাদিৰো অনুষ্ঠান হয় । ২৫ ॥

ইয়াত মহানুভৱ স্বয়ং যজ্ঞাতা ৰজাই আৰু সৃষ্টিৰ পুত্ৰ সাহদেৱি আৰু দানী সোমকেও যজ্ঞ কৰিছিল । ২৬ ॥

উত্তি মহাভাৰতৰ মনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত মনামুৰব হস্তবপৰা ইন্দ্ৰব স্তুতি নামৰ পৰাবিশ্বকৰ্ম্মিকনতম অধ্যায় । ১২৫ ॥

॥ অধ্যায় ১২৬ ॥

॥ মাহাত্মা-উপাখ্যান ॥

সুধিষ্ঠিৰে সুধিলে, নৃপশ্ৰেষ্ঠ মাহাত্মাৰ নাম তিনি লোকত জনাজাত, হে ব্রাহ্মণ-শ্ৰেষ্ঠ, সেই মহাবাজ সুরনাম্বৰ পুত্ৰ মাহাত্মাৰ জন্ম কেনেকৈ হ'ল ? ॥

ভগৱান বিষ্ণুৰ দৰে যি মাহাত্মা বজ্জাৰ তিনিও লোকেই বজ্জ, সেইজন অতুল-প্রতাপী বজ্জাই কেনেকৈ স্বৰ্গত শ্ৰেষ্ঠ স্থান লাভ কৰিলে ? ॥

ইন্দ্ৰতুলা সেই তেজস্বী বজ্জাৰ মাহাত্মা নামটোনো কেনেকৈ হ'ল, অদ্বিতীয় স্বৰ্গৰ জন্মই বা কেনেকৈ হ'ল—এই সকলো কথা জনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ, আপু-নিয়েই এই বিষয়ে কব পাৰিব। ৩ ॥

লোমশই ক'লে, হে মহাবাজ, সেই মহানুভৱ বজ্জাৰ মাহাত্মা নাম তিনিও লোকত কেনেকৈ সকলোৰে জনাজাত হ'ল স্বৰ্গ চিত্তেৰে শুনক, ৪ ॥

ইক্ষাকু বংশত সুরনাম্ব নামে এজন বজ্জা আছিল, সেই বজ্জাই বহু যাগ-যজ্ঞ কৰিছিল আৰু তাত অনেক দান-দক্ষিণাও কৰিছিল। ৫ ॥

সেই ধাৰ্মিক-প্ৰৱৰ বজ্জাই এহাজাৰ অশ্বমেধ যজ্ঞ সম্পাদন কৰি আৰু আন আন বহু ডাঙৰ ডাঙৰ যজ্ঞ কৰি বহু দক্ষিণা দান কৰিলে। ৬ ॥

পিছে সেই মহাত্মা মহাত্মা বাজৰি অপুত্ৰক আছিল; তেওঁ মন্ত্ৰীসকলৰ হাতত বাজ্যভাৰ অৰ্পণ কৰি সদায় বনতে বস-বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ৭ ॥

হে মহাবাজ, সেই সংযমী বজ্জা শাস্ত্ৰ-বিধি অনুযায়ী নিজক সংযত কৰি ইষ্ট দেৱতাত মন নিয়োগ কৰি কোনো এদিন উপবাস কৰোঁতে কষ্ট পাই পিছাহত অৰ্চে-কৰ্চে শুকোৱা অৱস্থাবে তৃণ-মুনিৰ আশ্ৰমত সোমাল। সেই বাতিতেই, হে মহাবাজ, মহাত্মা মহৰ্ষি তৃণ-নন্দনে সুরনাম্বৰ পুত্ৰ-প্ৰাপ্তিৰ কাৰণে যজ্ঞ সম্পাদন কৰিছিল আৰু তাত আগতে অতি সাৱধানেৰে মন্ত্ৰপুত্ৰ জলেৰে পৰিপূৰ্ণ কৰি ডাঙৰ কজৰ এটা ধাপন কৰি থোৱা হৈছিল, সেই জলকে পান কৰি বজ্জাৰ পত্নীয়ে ইন্দ্ৰতুলা পুত্ৰ প্ৰসৱ কৰিব। ৮-১১ ॥

এইদৰে থাপিত কৰি থোৱা কলহটো এৰি থৈ মহৰ্ষিসকল জলে, বাতি জাগৰণত জ্বল হৈ তই থকা ধ্বিসকলক অতিক্ৰম কৰি ক্লান্ত সুরনাম্ব (সৌদাম্বি) বজ্জাই পিছাহত অত্যন্ত আতুৰ হৈ আশ্ৰম সোমাই পানী খুজিলে। ১২-১৩ ॥

তেতিয়া সেই ভাগবত বজাই শুকান ডিঙিৰে চৰাইৰ নিচিনাকৈ সেহাই সেহাই চিঞৰা মাত কোনেও শুনিলে। ১৪ ॥

তাৰ পাছত বজাই সেই জলপূৰ্ণ কলহটো দেখি বেগেৰে তালৈ গৈ লগাখিনি পানী খাই বাকী পানীখিনি পেলাই দিলে। ১৫ ॥

সেই পিপাসাৰ্ত্ত বজাই শীতল জল পান কৰি শান্তি লাভ কৰিলে আৰু তেওঁ বৰ সুখী হ'ল। ১৬ ॥

ম্বাহত তপস্বী চাৱন আৰু ঋষিসকলে সাৰ পালভ দেখিলে, কলহটোত পানী নাই। ১৭ ॥

তেতিয়া তাত থকা সকলোকে 'এইটো কাৰ কাম' বুলি সোধাত যুৱনাথ 'ময়ে কৰিলো' বুলি সত্য স্বীকাৰ কৰিলে। ১৮ ॥

ভগৱান ভাৰ্গৱে তেতিয়া ক'লে, এইটো উচিত নহল; আপোনাৰ পুত্ৰ-প্ৰাপ্তিৰ কাৰণে এই পানীখিনি তপস্যাৰ শক্তিয়ে পূৰ্ণ কৰি ৰখা হৈছিল। ১৯ ॥

হে শক্তিশালী পৰাক্ৰমী ৰাজৰ্ষি, আপোনাৰ পুত্ৰ হওক বুলি দাক্ষ তপস্যাবে মই এই জলত ব্ৰহ্মভেজ স্থাপন কৰিছিলো। ২০ ॥

সেই পুত্ৰই মহা বলী, মহা প্ৰতাপী, তপোবল-বুদ্ধ হৈ দেৱৰাজ ইন্দ্ৰকো যমালয়লৈ পঠাব পাৰিলেহেঁতেন। এইমতেই, হে ৰাজন, মই এট জল ঠিক কৰি ৰাখিছিলো। এনেফলত আপুনি আজি এট জল পান কৰাটো উচিত নহল। ২১-২২ ॥

কিন্তু এতিয়া ইয়াক অন্যথা কৰাটোও আত্মাৰ পক্ষে সম্ভৱ নহয়, আচলতে আপুনি যি কৰিলে সকলো দৈৱইহে কৰাইছে। ২৩ ॥

হে মহাৰাজ, মোৰ তপোবল-নিহিত যথাবিধি যন্ত্ৰপুত্ৰ যি জল আপুনি পিপাসাৰ্ত্ত হৈ পান কৰিলে তাৰ ফলত নিজেই উক্ত শৰণ-সম্পন্ন এটি পুত্ৰ সন্তান জন্ম দিব। এই বিষয়ে আপোনাৰ উদ্দেশ্যে এটা অন্তৰ্ভূত যজ্ঞ কৰিম; তাৰ ফলত আপুনি ইন্দ্ৰভূল্য শক্তিশালী পুত্ৰ জন্ম দিব, অথচ গৰ্ভধাৰণৰ কষ্ট নাপাব। ২৪-২৬ ॥

তাৰ পাছত এশ বছৰ পাৰ হোৱাত বজাৰ বাঁও কাম ভেদ কৰি মহাতেজৱী সূৰ্য্যৰ নিচিনা পুত্ৰ নিৰ্গত হ'ল, কিন্তু ভেনে হোৱাত সেই যুৱনাথ বজাৰ যুড়ী নঘটিল। ঘটনাটো বৰ আচৰিত যেন লাগিছিল। ২৭-২৮ ॥

তেতিয়া মহাতেজা ইন্দ্ৰ সেই ল'ৰাটো চাবলৈ আহিল আৰু দেৱভাসকলে ইন্দ্ৰক সুধিলে, এই ল'ৰাটোৱে কি পান কৰিব? ২৯ ॥

ভেনেতে ইন্দ্ৰই সেই নৱজাত শিশুৰ মুখত নিজৰ তৰ্জ্জনী আঙুলিটো সুঁৱৰাই দিলে আৰু ক'লে, মোক এই শিশুৱে এইদৰে পান কৰিব, এই বুলি কোৱাৰ লগে লগেই ইন্দ্ৰাদি দেৱভাসকলে ল'ৰাটিৰ নাম মাজ্জাতা ৰাখিলে। ৩০ ॥

তেতিয়া সেই শিশু লক্ষ্যই (ইন্দ্ৰ) দিয়া আঙুলিটো চুহি ম্বাহতেজৱী হৈ ভেৰ হাত দীঘল হৈ ৰাছিল। ৩১ ॥

হে মহাবাজ, ইল্লই সাক্ষ্য কৰা মাজেই সেই প্ৰভাৱশালী শিতটোৰ ধনুৰ্বেদ, বেদ আৰু আন আন দিবা অস্ত্ৰসমূহ আয়ত্ত হ'ল। ৩২ ॥

অজগৰ নামে ধনু, স্বৰ্গপৰা উদ্ভৱ হোৱা শবসমূহ আৰু অভেদ্য কৰচ ভং-
কণাং তেওঁৰ ওচৰলৈ আহি উপস্থিত হ'লহি। ৩৩ ॥

হে ভাৰত, তেওঁ স্বয়ং ইল্লৰ দ্বাৰা ৰাজ্যত অভিষিক্ত হৈছিল, বিষ্ণুৱে বিজ্ঞ-
মেৰে ত্ৰিজগত জয় কৰাৰ দৰে সেই মহাত্মা মাজাতায়ো ধৰ্মৰ দ্বাৰা ত্ৰিলোক জয়
কৰিছিল, আৰু, হে ৰাজৰ্ষি, ধন-বহুৰ সম্ভাৱো নিজেই আহি তেওঁৰ লগ লৈছিল। ৩৪-৩৫ ॥

সেই মহাত্মা মাজাতাৰ আদেশ কেৱেঁ লক্ষ্যন নকৰিছিল; ধন-বহুই সেই ৰাজ্য-
যিক নিজেই আহি লগ দিছিল। ৩৬ ॥

এইদৰেই তেওঁৰ ৰাজত্বত পৃথিৱী ধন-সম্পত্তিৰে ভৰপূৰ হ'ল আৰু বজাই প্ৰচুৰ
দান-দক্ষিণাৰে সৈতে বিবিধ যজ্ঞানুষ্ঠান কৰিলে। ৩৭ ॥

হে মহাবাজ, মহাতেজস্বী মাজাতাত বহুত যজ্ঞ-মণ্ডপ নিৰ্মাণ কৰি অপেষ
পুণ্য সঞ্চয় কৰে আৰু সেই পুণ্যৰ ফলত ইল্লৰ অৰ্জাসন লাভ কৰে। ৩৮ ॥

সেই জ্ঞানী নিতা-ধৰ্ম-পৰায়ণ বজাই একে দিনাই কেৱল আদেশৰ দ্বাৰা সাগৰ-
নগৰ-পূৰ্ণ পৃথিৱী জয় কৰিছিল। ৩৯ ॥

দক্ষিণাপূৰ্ণ যজ্ঞানুষ্ঠানৰ মণ্ডপসমূহে সসাগৰা পৃথিৱী ব্যাপিছিল, ক'তো অকণো
অনাৰুত ঠাই নাছিল। ৪০ ॥

হে মহাবাজ, সেই মহাত্মাই ব্ৰাহ্মণসকলক দহ সহস্ৰ পদ্য (পদ্য-এল কোটি)
গাভী দান কৰিছিল বুলি কথিত আছে। ৪১ ॥

কোনো এসময়ত বাৰ বছৰ ব্যাপি পৃথিৱীত অনাৰুতি হোৱাত ইল্লৰ সাক্ষা-
ততে সেই মহাত্মাই শস্য-বৃদ্ধিৰ কাৰণে বৰভূণ দিয়াইছিল। ৪২ ॥

তেওঁ মহা মেঘৰ দৰে গৰ্জনকাৰী সোমবংশীয় গান্ধাৰাধিপতিক শব-বৰ্ণণেৰে অভি-
ভূত কৰি নিহত কৰে। ৪৩ ॥

হে মহাবাজ, সেইজন কৃতাত্মা-পুৰুষ চাৰি শ্ৰেণী (দেৱতা, মনুষ্য, স্বাক্ষৰ, পণ্ড-
পক্ষী আদি) প্ৰজাৰ ত্ৰাণ-কৰ্তা আছিল, তেওঁ নিজৰ ভপস্যাৰ প্ৰজাৱেৰে তিনিও
লোকক তাপিত কৰিছিল। ৪৪ ॥

কুকৰ্ণেৰ মাজভাগত সেইজন সূৰ্য্যতুল্য প্ৰভাৱশালী বজাৰ পুণ্যভস্ম দেশত দেৱতা-
সকলক যজন কৰা স্থান আজিও বিদ্যমান। ৪৫ ॥

হে মহীপাল, আপুনি মোক যি যি সুবিছিল, মাজাতা বজাৰ সেই সকলো
মহৎ চৰিত্ৰ, জন্ম বৃত্তান্ত আদি আপোনাৰ আগত ক'লো। ৪৬ ॥

বৈলম্বান্ধৱে ক'লে, হে ভাৰত, হে কোঁড়েয়, মহৰ্ষি সৌৰশই এইদৰে কোৱাত
সুৰিষ্ঠিৰে পুনৰ সৌমক নামে আন এজন বজাৰ বিষয়ে সুবিলে। ৪৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত মাজাতা-উপাখ্যান নামৰ
ষড়বিংশত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১২৬ ॥

॥ অধ্যায় ১২৭ ॥

॥ জন্তুৰ উপাখ্যান ॥

স্থিতিৰে স্থিলে, হে মহান বজা, সেই সোমক বজাৰ বল-বীৰ্য্য, কৰ্ম-প্রভাৱ কেনেকুৱা আছিল সম্পূৰ্ণকৈ শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰে। ১১ ॥

লোমশই ক'লে, হে মহাবাজ স্থিতিৰ, এসময়ত সোমক নামেৰে এখন ধাৰ্ম্মিক বজা আছিল, তেওঁৰ এল উপযুক্ত ভাৰ্য্যা আছিল। ১২ ॥

সেই বজাই বহু কাললৈকে অপ্ৰেৰ যত্ন কৰা সত্ত্বেও সেই ভাৰ্য্যাসকলৰ ভিতৰৰ কোনো এগৰাকীৰপৰাও এটিও পুত্ৰ-সন্তান নেদেখিলে। ১৩ ॥

পিছে কোনো এসময়ত সেই বুঢ়া বজাৰ নানাপ্ৰকাৰৰ চেষ্টাৰ (ঔষধ, যাগ-যজ্ঞ ইত্যাদি) ফলত সেই বাণীসকলৰ কোনো এগৰাকীৰপৰা জন্তু নামৰ পুত্ৰ-সন্তান এটি জন্ম পালে। ১৪ ॥

হে বৃশভি, মাতৃ (বাণী)সকলে কাম-ভোগ পিছ পেলাই সদায় সেই ল'ৰাটোক আগুৰি বহি থাকে। ১৫ ॥

এইদৰেই কিছুদিন যোৱাত এসময়ত সেই জন্তুক মাটিত বহুৱাই খওঁতে (পকুৱাই) ভগিনাত কামুৰিলে আৰু সেই কামোৰত হুথ পাই লৰাটিয়ে চিক্ৰ-বিবলৈ ধৰিলে। ১৬ ॥

তেতিয়া মাতৃসকলেও অত্যন্ত ব্যথিত হৈ জন্তুক মাজত লৈ একে লগে কান্দিবলৈ ধৰিলে; সেই কান্দোনৰ ধ্বনি তুমুল হৈ উঠিল। ১৭ ॥

মন্ত্ৰীসভাৰ মাজত প্ৰবোধিতৰ লগত বহি থকা বজাই সেই শব্দ শুনিবলৈ পালে। ১৮ ॥

তেতিয়া বজাই সেইটোনো কিহৰ ধ্বনি জানিবৰ কাৰণে হুৱবীক পঠালে, আৰু হুৱবীয়ে আহি ল'ৰাটিৰ সকলোখিনি বুজাত ক'লে। ১৯ ॥

সেই কথা শুনিয়েই বজা সোমকে ভতালিকে উঠি মন্ত্ৰীসকলেৰে সৈতে অভ্ৰম-প্ৰবৃত্ত প্ৰৱেশ কৰি পুতেকক নিহুঁকাবলৈ ধৰিলে। ২০ ॥

হে মহাবাজ, বজাই ল'ৰাটক নিহুঁকাই অভ্ৰমপ্ৰবৰপৰা ওলাই আহি প্ৰবোধিত আৰু মন্ত্ৰীসকলৰ লগত বহিল। ২১ ॥

সোমকে ক'লে, এই সংসাৰত এক পুত্ৰ হোৱাটো বিৰল, এক পুত্ৰ হোৱাতকৈ অপুত্ৰক হোৱাই ভাল। প্ৰাণী-জগতত সদায় বোগ কষ্ট লাগিছেই থাকে; সেই কাৰণে এক পুত্ৰ হোৱাটোৱেই শোকৰো কাৰণ। ২২ ॥

হে প্ৰভাৱশালী ব্ৰাহ্মণ, মই পুত্ৰাভিলাষী হৈ বিচাৰ কৰি মোৰ যোগ্য এশ পত্নী বিয়া কৰালো, কিন্তু তেওঁলোকৰ কোনো সতি-সন্ততি নহ'ল। ১৩ ॥

মোৰ সকলোটি স্ত্ৰীয়ে চেকী কৰা সন্তোষ কোনোমতে মোৰ এই একমাত্ৰ জন্তু বোলা ল'ৰাটিৰেই জন্ম হ'ল, ইয়াতকৈনো অধিক দুখৰ কাৰণ কিবা থাকিব পাৰেনে ? ১৪ ॥

হে যিজ্ঞোত্তম, ভাৰ্যাসকলেৰে সৈতে মোৰো আত্মস ক্ৰমে শেষ হৈ আহিছে, এতিয়া এওঁলোকৰ আৰু মোৰ জীৱন এই এক পুত্ৰৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰিছে। ১৫ ॥

গতিকে ডাঙৰেই হওক বা সৰুৱেই হওক, সুকৰেই হওক বা দুৰুৱেই হওক যি কৰ্মৰ দ্বাৰা এশ পুত্ৰৰ জন্ম হ'ব পাৰে তেনে কৰ্ম কৰা উচিত হ'ব। ১৬ ॥

পুৰোহিতে ক'লে, যি উপায়েৰে এশ পুত্ৰ হ'ব পাৰে তেনে কাম কৰিব পৰা হয়। হে সোমক, যদি সেইমতে আপুনি কাম কৰিব পাৰিম বুলি কয়, তেন্তে মই আপোনাক উপায় ক'ব পাৰোঁ। ১৭ ॥

সোমকে ক'লে, এশ পুত্ৰৰ কাৰণে কৰিব লগায়া বা নকৰিব লগায়া যি কামেই নহওক, হে ভগৱান, সেই কাম আপুনি কৰা হৈছে বুলিয়েই ধৰি লওক, মাত্ৰ আপুনি অনুগ্ৰহ কৰি মোক সেই উপায় কওক। ১৮ ॥

পুৰোহিতে ক'লে, হে বাজন, মই যজ্ঞ আৰম্ভ কৰিলে আপুনি জন্তুৰে সৈতে (বজাৰ লৰা জন্তুক যজ্ঞীয় পশু-ভাৱ কৰি) যজ্ঞ কৰিব, তাৰ পাছত অতি সোনকালেই আপোনাৰ সুত্ৰী-সম্পন্ন এশ পুত্ৰ হ'ব। ১৯ ॥

সেই হোমায়িত জন্তুৰ চৰ্খিৰে আহুতি প্ৰদান কৰাত মাতৃসকলে সেই হোমৰ ধোঁৱাৰ পোন্ধ পাব আৰু ফলত কালক্ৰমে মহা বীৰ্য্যবন্ত এশ পুত্ৰ জন্ম দিব। ২০ ॥

আপোনাৰ সেই পুত্ৰ জন্তু আকৌ পূৰ্বৰ মাকৰ গৰ্ভতে উৎপন্ন হ'ব আৰু সেই ল'ৰাৰ লৰীৰ বঁওফালে এটা সোণোৱালী চিন থাকিব। ২১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত জন্তুৰ উপাখ্যান নামৰ সপ্ত-বিংশত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১২৭ ॥

॥ অধ্যায় ১২৮ ॥

॥ সোমক বজাৰ শত-পুত্ৰ-প্ৰাপ্তি ॥

সোমকে ক'লে, হে ব্ৰাহ্মণ, যি যি কৰ্ম যি প্ৰকাৰে কৰিব লাগে, আপুনি তাৰ অনুষ্ঠান কৰক। পুত্ৰ আশা কৰি মই আপোনাৰ সকলো আজ্ঞা প্ৰতিপালন কৰিম। ১১ ॥

ভেতিয়া সেই পুৰোহিতে সোমকক সেই জন্তুৰ মাংসেৰে আহুতি দিয়াৰ সঙ্কল্পেৰে যজ্ঞ আৰম্ভ কৰালে। সেই সময়ত ককণাময়ী মাতৃসকলে গভীৰ শোকত ব্যাকুল হৈ 'হাম্ব, আমি মৰি গলো,' এইদৰে ককণসুৰে কান্দি কান্দি পুত্ৰ জন্তুৰ সৈ। হাতত ধৰি টানিবলৈ ধৰিলে। উপিনে পুৰোহিতেও ব'গ হাতত ধৰি টানিবলৈ ধৰিলে। মাতৃসকলে ক্ৰোড়ীবিলাকৰ নিচিনাকৈ বিলাপ কৰি থাকোঁতে পুৰোহিতে সেই লৰাটোক টানি লৈ গ'ল আৰু বলি দি তাৰ চৰ্ম্মেৰে মধ্যবিধি অস্ত্ৰিত আহুতি দিলে। সেই চৰ্ম্মেৰে আহুতি দিলত হোমৰ গোন্ধ পাঠ মাতৃসকল চিঞৰি চিঞৰি হঠাৎ মাটিত লুটি খাই পৰিল। তাৰ পাছত সূন্দৰী বাণীসকল গৰ্ভৱতী হ'ল। ১২—৬ ॥

হে ভৱত-বংশোদ্ভৱ সুধিষ্ঠিৰ, দহ মাহ পূৰ্ণ হ'লত সকলো কেইজনী বাণীবপৰা মূঠতে এল পুত্ৰ জন্মিল। ৭।

হে পাখিৰ, জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ জন্তু নিজ-জননীৰপৰা জন্মিল। তেওঁ সকলোবোৰ বাণীৰেই যিমান প্ৰিয়পাত্ৰ হৈছিল অন্য পুত্ৰবোৰ নিজ নিজ মাতৃৰ ওচৰত যিমান প্ৰিয় হোৱা নাছিল। ৮ ॥

পুৰোহিতে কোৱামতে জন্তুৰ ব'গপিনে সুৰ্গময় এটি চিহ্ন দেখা গৈছিল। তেওঁ সেই এল ল'ৰাৰ ভিতৰত বহু গুণত জ্যেষ্ঠ হৈছিল। ৯ ॥

কিছুদিনৰ পাছত নৰপতি সোমকৰ পুৰোহিত পৰলোকলৈ গ'ল। তাৰ কিছুদিনৰ পাছত বজা সোমকেও পৰলোকলৈ প্ৰয়াণ কৰিলে। ১০ ॥

বজা সোমক যমপুৰীলৈ গৈ নিজৰ গুৰু পুৰোহিতক ঘোৰ নৰক-যজ্ঞৰ ভোগ কৰি থকা দেখি সুধিলে, হে মহাভাগ, কি কাৰণে আপুনি ইহেন নৰক-যজ্ঞৰ ভুগিছে? ১১ ॥

নৰকাস্থিত অতীৰ সন্তপ্ত পুৰোহিতে সোমকক উত্তৰ দিলে, তোমাক পুত্ৰৰ চৰ্ম্মেৰে যজ্ঞ কৰোৱাৰ এই ফল। ১২ ॥

এই কথা শুনি ৰাজৰি সোমকে যমৰাজক সম্বোধন কৰি ক'লে, হে ধৰ্মৰাজ, আপুনি অনুগ্ৰহ কৰি পুৰোহিতক নবকৰণৰা যুক্ত কৰি দিয়ক, তেওঁৰ পৰিৱৰ্ত্তে মই নবকত প্ৰৱেশ কৰোঁ । ১৩ ॥

কাৰণ, মোৰ নিমিত্তেহে মহাভাগ গুৰুদেৱ নবকায়িত সন্তুষ্ট হৈছে । উক্তবত ধৰ্মৰাজ যমে ক'লে, হে ৰজা, কৰ্ত্তাৰ কৰ্মফল কেতিয়াও অন্য কোনেও ভোগ নকৰে । হে বাগ্মীবৰ, চোৱাঁচোন, সেটবোৰ তোমাৰ শুভ-কৰ্মৰ ফল-স্বৰূপ পুণ্যময় লোক দেখা গৈছে । ১৪ ॥

সোমকে ক'লে, হে ধৰ্মৰাজ, ব্ৰহ্মবেদী গুৰুদেৱৰ বিনে মই কোনো পুণ্য লোকৰ কামনা নকৰোঁ । স্বৰ্গতেই হওক বা নবকতেই হওক গুৰুদেৱেৰে সৈতেহে বাস কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ । হে দেৱ, মোৰ পুণ্য-কৰ্মৰ ফলৰ আমি দুয়োজনৰেই সমান অধিকাৰী । গতিকে আমি দুয়োজনৰ পাপ পুণ্য কৰ্মৰ ফল দুয়োজনৰেই সমান হোৱা উচিত । ১৫-১৬ ॥

ধৰ্মৰাজে ক'লে, হে নবপতি, যদি তোমাৰ সেয়েই অভিলাষ হয় তেন্তে সম্প্ৰতি তুমিও এওঁৰে সৈতে পাপ-কৰ্মৰ ফল ভোগ কৰোঁ, তাৰ পাছত সৎগতি লাভ কৰিবা । ১৭ ॥

লোমশই ক'লে, হে যুধিষ্ঠিৰ, ৰাজীৱ-লোচন ৰজা সোমকে ধৰ্মৰাজৰ বাক্যানুসাৰে সকলো আচৰণ পালন কৰিলে, আৰু ভোগৰ দ্বাৰা পাপ কৰ্ম হোৱাৰ পাছত গুৰু সহ নবকৰণৰা যুক্ত হ'ল । ১৮ ॥

গুৰুপ্ৰিয় ৰজা সোমকে গুৰু সহ স্বপুণ্য-কৰ্মাজিত শুভ-লোকত স্বৰ্গ-সুখ উপভোগ কৰিলে । ১৯ ॥

মহাৰাজ, সোঁ যে সঙ্ক্ৰমণত দেখা গৈছে সেয়েই সোমক ৰাজৰ পুণ্যময় প্ৰসিদ্ধ আশ্ৰম । ইয়াত ক্ৰমান্বীল হৈছে ৰাজি বাস কৰি মানুহে সুগতি লাভ কৰে । ২০ ॥

হে কুৰুগ্ৰেষ্ঠ, আহক, আমিও ইয়াত সুসংগত আৰু নিশ্চিন্তভাৱে দীৰ্ঘ নিশা বাস কৰোঁ । তাৰ কাৰণে সাজু হওক । ২১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত সোমক ৰজাৰ শত-পুত্ৰ-প্ৰাপ্তি নামৰ অষ্টাবিংশত্যাধিকশততম অধ্যায় । ১২৮ ॥

॥ অধ্যায় ১২৯ ॥

॥ সবস্বতী-তীৰ্থৰ ঘৰিমা ॥

লোমশট ক'লে, হে মহাবাজ, পুৰণি কালত এই ঠাইত প্ৰজাপতিয়ে এহাজাৰ বছৰ ব্যাপি ইষ্টীকৃত নামৰ এটি সন্তৰ অনুষ্ঠান কৰিছিল । ১ ॥

এই যমুনা নদীৰ তীৰত নাভাগৰ পুত্ৰ অম্ববীৰশেও যজ্ঞৰ অনুষ্ঠান কৰি অৱশেষত যাজ্ঞিকসকলক দৰ্হী পদ্ম গো দান কৰিছিল আৰু যজ্ঞ আদি ভপস্যাৰ দ্বাৰা পৰম সিদ্ধি লাভ কৰিছিল । ২ ॥

হে কুন্তীনন্দন, এইখন পুণ্য-কৰ্ম্মা, যাজ্ঞিক, মহান তেজস্বী, সাৰ্ব্বভৌম সম্ৰাট নহুৰ বজাৰ পুত্ৰ যযাতিৰ দেশ । ইয়াতেই দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ প্ৰতি স্পৰ্দ্ধানীল যযাতিৰ যজ্ঞ-ভূমি । ৩—৪

হে মহাবাজ, চাওকচোন, প্ৰজ্বলিত হোমৰ অগ্নিয়ে শোভমান নানাপ্ৰকাৰ ইষ্টক-ৰচিত যজ্ঞ-কুণ্ডেৰে ইয়াৰ গোটেইখিনি ঠাই আঙুৰা আছে, যেন যযাতিৰ পুণ্য কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হৈ তাৰ পুণ্য-প্ৰসাহত নিমগ্ন হৈছে আছে । ৫ ॥

এই এক-পত্ৰা শয়ীৰ অৱশিষ্টাংশ আৰু শীধুপাত্ৰসমূহ (কুঁহিহাৰৰ বসেনে তৈয়াৰ কৰা মদৰ নাম শীধু) চাওক । মহাবাজ, সেইবোৰ পৰশুৰামৰ কুণ্ড আৰু নাৰায়ণ জ্বৰিৰ আশ্ৰম দেখা গৈছে । ৬ ॥

হে মহীপাল, যিজন যোগ-বলেৰে সমগ্ৰ ভূমণ্ডল ভ্ৰমণ কৰিছিল, সেই মহাভেজা ঋচিক শূনিৰ পুত্ৰ জমদগ্নিৰ এয়া বোপ্যা নদীৰ তীৰৱৰ্তী প্ৰসৰ্পণ তীৰ্থ । ৭ ॥

হে কুকনন্দন, এই তীৰ্থস্থানৰ এটি জনজাতিৰ বিষয়ে এটি শ্লোক পাঠ কৰোঁ, মনো-যোগেৰে শুনক । পুত্ৰক লগত লৈ কোনো এজনী নাৰী এই তীৰ্থত বাস কৰিবলৈ আহোঁতে উৰালৰ আকৃতিৰ অলঙ্কাৰ পৰিধানকাৰিণী এজনী ভয়ঙ্কৰী পিচ্ছাটীয়ে কৈছিল, হুগন্ধৰ দেশত দধি খাই, অচ্যুতস্থলীত বাস কৰি, ভুঙলত স্নান কৰি এই পুণ্য কেন্দ্ৰত বাস কৰিবলৈ পুত্ৰসহ তোমাৰ অধিকাৰ কি ? ৮—৯ ॥

এবাতি বাস কৰি যদি দ্বিতীয় বাতি বাস কৰা তেন্তে দিনত যি অনিষ্টৰ অভিনয় দেখিলা বাতিৰ অভিনয় অন্ত প্ৰকাৰৰ দেখিবা । ১০ ॥

হে ভবভঞ্জেষ্ঠ, এই জনজাতিবগৰা বুজা যায়, ইয়াত এবাতি বাস কৰা উচিত, এতেকে আমিও আজিৰ বাতিটো ইয়াতেই বাস কৰোঁহক । হে কুন্তীনন্দন বৃধিষ্ঠিৰ, এই কেন্দ্ৰ কুককেন্দ্ৰৰ দ্বাৰ-বন্ধপ । ১১ ॥

ইয়াতেই নবপতি নহম-নন্দন যযাতিয়ে বহু ধন-বজ্জৰ দক্ষিণাবে এনে অনেক যজ্ঞ-কাৰ্য্য সম্পন্ন কৰিছিল—যিবিলাক যজ্ঞত দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই অপৰ আনন্দ লাভ কৰিছিল । ১২ ॥

যমুনা নদীৰ তীৰত এইখন প্ৰস্কাৱতৰণ নামৰ উত্তম তীৰ্থ । ইয়াকেই মনীষী-সকলে স্বৰ্গধাৰ বুলি কয় । ১৩ ॥

মহৰ্ষিসকলে ইয়াতেই যুপ, উজ্জ্বল আদি নানা প্ৰকাৰ যজ্ঞৰ সাধন-সামগ্ৰী সংগ্ৰহ কৰি সাবয়ত যজ্ঞ সম্বাদান কৰি অৱজ্ঞান কৰিছিল । ১৪ ॥

হে বজা! যুধিষ্ঠিৰ, ইয়াতেই বজা ভৱতে ধৰ্ম্ম-পূৰ্ব্বক পৃথিৱীৰ আধিপত্য লাভ কৰি বহু বাৰ যজ্ঞ কৰিছিল । বহু বাৰ সন্তমেধ যজ্ঞৰ উদ্দেশ্যে কৃষ্ণসান যুগৰ অঙ্গৰ নিচিনা শোভমান পৱিত্ৰ অশ্ব দিগ্বিজয়ৰ অৰ্থে এৰি দিছিল । হে নবজ্ঞেষ্ঠ, এই ঠাইতে ঋষিগ্ৰন্থৰ সম্বৰ্ণৰ দ্বাৰা পৰিবন্ধিত মক্ৰত বজাই উত্তম যজ্ঞৰ সুবিধা পাইছিল । এই তীৰ্থত স্নান কৰি তেওঁ সকলোবোৰ শুভলোক প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল । এই তীৰ্থত স্নান কৰি মানৱ পাপ-মুক্ত হয়, এতেকে আপুনিও ইয়াত সম্যকৰূপে স্নান কৰা উচিত । ১৫-১৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে পাণ্ডৱজ্ঞেষ্ঠ জনমেজয়, ভায়েকসকলেৰে সৈতে বজা যুধিষ্ঠিৰে স্নান কৰি মহৰ্ষিসকলৰ দ্বাৰা প্ৰশংসিত হৈ মহৰ্ষি লোমশক ক'লে, হে ভপোবল-সিদ্ধ যথার্থ বিজ্ঞমশালী য়নিবৰ, আপোনাৰ অনুগ্ৰহত এই প্ৰস্কাৱতৰণ তীৰ্থৰ জলত স্নান কৰি অপেষ শুভলোক দেখিবলৈ পাইছো আৰু পাণ্ডৱজ্ঞেষ্ঠ শ্বেতহাহন অৰ্জুনকো দেখিছো । ১৮-১৯ ॥

লোমশই ক'লে, হে মহাবাহু, আপুনি ঠিকেই কৈছে, এই তীৰ্থত স্নান কৰি মহৰ্ষিসকলে শুভলোকৰ সংকাং পাইছিল । এইবাৰ আপুনি একমাত্ৰ পুণ্যৰ আজ্ঞাৰ্থী সাধুসকলৰ দ্বাৰা পৰিবেষ্টিত পুণ্য-সলিলা সম্বৰ্ণতী নদী অঙ্গলোকন কৰক । ২০ ॥

হে নবজ্ঞেষ্ঠ, এই তীৰ্থত স্নান কৰি আপুনিও পাপ-মুক্ত হ'ব পাৰিব । এই তীৰ্থতেই দেৱৰ্ষি, ব্ৰহ্মৰ্ষি আৰু বাজৰ্ষিসকলে সাবয়ত যজ্ঞৰ অনুষ্ঠান কৰিছিল । ২১ ॥

এয়েই প্ৰজাপতিৰ পাঁচ যোজন পৰ্য্যন্ত বিস্তৃত যজ্ঞবেদী আৰু যজ্ঞ-পৰায়ণ মহাজ্ঞা কুকৰাজৰ কেন্দ্ৰ । ২২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বৰ সম্বৰ্ণতী তীৰ্থৰ মহিমা নামৰ একোনবিংশত্যধিকশততম অধ্যায় । ১২৯ ॥

॥ অধ্যায় ১৩০ ॥

২॥ বিভিন্ন তীৰ্থৰ মহিমা আৰু বজা উত্থানৰ উপাখ্যান ॥

লোমশই ক'লে, হে ভাবত, এই তীৰ্থত শৰীৰ পৰিত্যাগ কৰি মানৱসকল স্বৰ্গধামলৈ যায়। সেই কাৰণে হাজাৰ হাজাৰ মানুহ মৰণ কামনা কৰি ইয়ালৈ আহি বাস কৰে। ১ ॥

পূৰ্ণি কালত যজ্ঞৰ সময়ত দক্ষ প্ৰজাপতিয়ে বৰ দিছিল— এই তীৰ্থত যুত্থা হোৱা মানৱ স্বৰ্গগামী হ'ব। ২ ॥

এয়া বৰণীয়, দিবা, খবতৰ-প্ৰবাহ-যুক্তা সবস্বতী নদী আৰু বিনশন নামেৰে প্ৰসিদ্ধ তীৰ্থ। ৩ ॥

এয়েই নিষাদ ৰাজ্যৰ দ্বাৰ। হে বীৰ যুধিষ্ঠিৰ, নিষাদসকলৰ সংসৰ্গজনিত দোষক ভয় কৰি 'নিষাদসকলে মোক জানিব নোৱাৰক' বুলি সবস্বতী নদী পৃথিৱীৰ গৰ্ভত প্ৰৱেশ কৰিছে। ৪ ॥

এইটো চমসোক্তেৰ তীৰ্থ। ইয়াত সবস্বতী নদী পৃথিৱীৰ গৰ্ভৰপৰা পুনঃ প্ৰকাশিত হৈছে আৰু সমুদ্ৰগামী বহু নদী আহি এই নদীত সন্মিলিত হৈছে। ৫ ॥

হে শক্ৰমৰ্দ্দন, ইয়াতে সিদ্ধৰ মহাতীৰ্থ। এই তীৰ্থতেই লোপামুদ্ৰা আহি নিজ-পতি অগস্ত্য মুনিক বৰণ কৰিছিল। ৬ ॥

হে সূৰ্য্যৱং তেজস্বী ৰজা, সোৱা প্ৰভাস তীৰ্থ দেখা গৈছে। এই তীৰ্থ ইন্দ্ৰদেৱৰ পৰম প্ৰিয়, পৱিত্ৰময় আৰু সকলো পাপ, বিনাশক। ৭ ॥

সৌধন উত্তম বিষ্ণুপদ নামেৰে সুপ্ৰসিদ্ধ তীৰ্থ। সোৱা পৰম পৱিত্ৰ অতীৰ মনো ৰম বিপাশা নদী। এই নদীত ভগৱান বশিষ্ঠ মুনিয়ে পুত্ৰ-লোকত অৰীৰ হৈ নিজক পাল-বদ্ধ কৰি নিজেই নদীত নিপতিত হৈ পাৰত পালৰপৰা যুক্ত হৈ উঠি আহিছিল। ৮—৯ ॥

হে শক্ৰদমন, এয়া সকলো পুণ্যৰ আশ্ৰয় কাশ্মীৰ-মণ্ডল। ইয়াত অসংখ্য মহৰ্ষি বাস কৰিছিল। এই ঠাই আপুনি ভায়েকসকলেৰে সৈতে অৱলোকন কৰক। এই ঠাইখন এনেকুৱা পৱিত্ৰ যে ইয়াত ভূতপুৰুষ ঋষিসকল, নহয়-নন্দন যযাতি, অগ্নি আৰু কাম্ভূপ আদি মহাপুৰুষৰ সংবাদ চলিছিল। ১০—১১ ॥

হে মহাৰাজ, এয়া মানস সৰোবৰৰ দ্বাৰদেশ প্ৰকাশ হোৱা দেখা গৈছে। সেই পৰ্বতৰ মাজভাগত বুদ্ধিমান (পৰশু)ৰামে এখন আশ্ৰম স্থাপিত কৰে। ১২ ॥

সত্যবিক্রম, বিদেহৰ উত্তৰ দিশত স্থাপিত এই দ্বাৰ বাতীকৰণ নামে প্ৰসিদ্ধ অৰ্থাৎ প্ৰবল বায়ুত উৰি অহা পদ্ম পুষ্পাদিসমূহেও ইয়াক অতিক্ৰম কৰিব নোৱাৰে, আনবোৰো কথাই নাই। গতিকে এই দ্বাৰ অত্যন্ত অজৈয়। ১৩ ॥

হে নবজ্ঞেষ্ঠ, এই দেশৰ দ্বিতীয় আশ্চৰ্য্যজনক সংবাদ হ'ল, ইয়াত যুগক্ষয় অৰ্থাৎ পাঁচটি সত্ত্বসৰ সমাপ্ত হ'লে পাৰিষদ সহ উষা আৰু কামৰূপী মহাদেৱক সাধুসকলে সাক্ষাৎ লাভ কৰে। এই সৰোবৰত তীব্ৰত চ'ত মাহত কল্যাণকামী যাজ্ঞিকসকলে নানাপ্ৰকাৰ যজ্ঞেৰে সপৰিবাৰে পিনাকধাৰী মহাদেৱৰ অৰ্চনা কৰে। জ্ঞানশীল জিভেজিৱ পুৰুষে এই সৰোবৰত স্নান কৰি সকলোপাপ নাশ কৰি শুভলোক পায়, এই বিষয়ে সন্দেহ নাই। এই সৰোবৰটো উজ্জানক নামে প্ৰসিদ্ধ। ইয়াত হৃন্দ (কাৰ্ত্তিকেশ্ব) আৰু অৰুণতীৰে সৈতে ভগৱান মহৰ্ষি বশিষ্ঠদেৱে তপস্যা কৰি পৰম শান্তি পাইছিল। ১৪—১৭ ॥

এইটো প্ৰসিদ্ধ কুশৱান হ্ৰদ। ই কুশেশ্বৰ নামেৰে প্ৰসিদ্ধ পদ্ম-শোভিত হৈ আছে। এয়া কক্ৰিণীৰ আশ্ৰম। ইয়াতে তেওঁ ক্ৰোধ জয় কৰি পৰম শান্তি পাইছিল। ১৮ ॥

হে পাণ্ডু-নন্দন মহাৰাজ, আপুনি যে আগেয়ে আশু-সমাধি-সিদ্ধিৰ স্থান ভৃগু-ভৃঙ্গ পৰ্ব্বতৰ নাম শুনিছিল, এতিয়া আপুনি সেই মহাপৰ্ব্বতখন দেখিব। ১৯ ॥

হে ৰাজজ্ঞেষ্ঠ, আপুনি সম্প্ৰতি সুনন্দলা, শীতল-জলা, সৰ্বপাপ-বিনাশিনী বিতস্তা নদী দৰ্শন কৰক। এই নদীৰ তীৰত মহৰ্ষিসকল বাস কৰিছিল। ২০ ॥

যমুনা নদীৰ দুয়ো কাষে প্ৰবাহিত জলা আৰু উপজলা নদী দুখনি অৱলোকন কৰক। ইয়াত ৰজা উশীনৰে যজ্ঞ সম্পন্ন কৰি ইন্দ্ৰকো অতিক্ৰম কৰিব পাৰিছিল। ২১ ॥

হে মহাৰাজ ভৰতনন্দন, মহাৰা্যা উশীনৰৰ মহত্ব বুজি তেওঁক বৰ দিয়াৰ অস্তি-প্ৰায়ে আহি দেৱ-সভা-তুল্য ৰাজ-সভাত ইন্দ্ৰ আৰু অগ্নি উপস্থিত হৈছিল। ২২ ॥

মহাৰা্যা উশীনৰক পৰীক্ষা কৰিব লাগে আৰু বৰ দান কৰিব লাগে, এই কাৰণে ইন্দ্ৰই শেন ৰূপ আৰু অগ্নিয়ে কপো ৰূপ ধাৰণ কৰি ৰজাৰ যজ্ঞ-মণ্ডপত পৰিলগৈ। ২৩ ॥

হে মহাৰাজ, শেনৰপৰা ভয় খাই পীড়িত হৈ আজন্ম বিচাৰি আহি কপোটো ৰজাৰ উকত পৰি একেবাৰে লীন হ'ল। ২৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত বিভিন্ন তীৰ্থৰ মহিমা আৰু ৰজা উশীনৰৰ উপাখ্যান নামৰ ত্ৰিংশাধিকশততম অধ্যায়। ১৩০ ॥

॥ অধ্যায় ১৩১ ॥

॥ শেন-কপৌ উপাখ্যান ॥

শেনটোৱে ক'লে, হে মহাবাজ, সকলো বজাই আপোনাকেই ধৰ্মপ্ৰাণ বজা বুলি প্ৰচাৰ কৰে। কিন্তু আপুনি আজি কি কাৰণে এনেকুৱা ধৰ্ম-বিকল্প কাৰ্য্য কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে? ১ ॥

হে বজা উপাধীন, মই ভোকত বৰ আতুৰ হৈছো, কপৌ চবাইকে মোৰ আহাৰ-ৰূপে বিধাতাই নিয়ত কৰি ৰাখিছে। আপুনি ধৰ্মৰ লোভত বন্দী হৈ এই কপৌ-টোক বন্ধা নকৰে যেন। অন্তথা অধৰ্ম্ম হৈ কৰা হ'ব। ২ ॥

বজাই ক'লে, হে পক্ষীৰাজ, এই কপৌ চবাইটোৱে তোমাৰপৰা ভয় পাই বৰ বিহ্বল হৈ প্ৰাণ-বন্ধাৰ কাৰণে মোৰ ওচৰ চাপিছেহি। অণ্ডয় বিচাৰি মোৰ ওচৰলৈ অহা চবাইটোক নিদিলে যে মোৰ পৰম ধৰ্ম্ম হ'ব, হে পক্ষীৰাজ, সেইটো তুমি নুবুজা কেলেই? ৩ ॥

হে শেন, চোৱাঁচোন বাক, এই বপুৰী কপৌটো তোমাৰ ভয়ত ব্যাকুল হৈ থবহৰি কঁপিবলৈ ধৰিছে, প্ৰাণ বন্ধাৰ কাৰণে মোৰ ওচৰ চাপিছে। গতিকে তাক পৰিত্যাগ কৰা ধৰ্ম্মবিগৰ্হিত কথা হ'ব। ৪ ॥

যি লোকে ব্ৰাহ্মণক হত্যা কৰে, বা লোকমাত্ৰাণক হত্যা কৰে, আৰু আত্ম-প্ৰাণীক পৰিত্যাগ কৰে, এই তিনিয়োজনৰেই সমান পাপ, এয়ে শাস্ত্ৰৰ মত। ৬ ॥

শেনে ক'লে, হে মহাবাজ, মই কঠঁ তনক, আহাৰৰপৰা জীৱৰ উপপত্তি, আহাৰৰ দ্বাৰা জীৱ বিৰুদ্ধমান হয় আৰু আহাৰৰ বলতে জীৱিত থাকে। ৭ ॥

অতি মৰমৰ ধন-সম্পত্তি ত্যাগ কৰিও বহু দিনলৈ জীৱিত থাকিব পৰা যায়; কিন্তু আহাৰ পৰিত্যাগ কৰি ক্ষণমাত্ৰ কালো জীৱন ধাৰণ কৰা কঠিন। ৮ ॥

হে মহাবাজ, আপুনি আজি যোক আহাৰৰপৰা বঞ্চিত কৰিছে, গতিকে মোৰ প্ৰাণটো শৰীৰ এৰি অকুতোভয়-পথত (অৰ্থাৎ স্বত্বা পথত) উপনীত হৈছে। ৯ ॥

হে ধৰ্ম্মপ্ৰাণ, মই মৰিলে আহাৰৰ অভাৱত মোৰ পুত্ৰ, ভাৰ্য্যা অৱশ্যে মৰিব, গতিকে একমাত্ৰ কপৌক বন্ধা কৰি আপুনি অন্ত বহু প্ৰাণীক হত্যা কৰিব। ১০ ॥

হে সত্য-পৰাক্ৰম উপাধীন, যি ধৰ্ম্মই অন্ত ধৰ্ম্মক বাধা দিয়ে সেই ধৰ্ম্ম প্ৰশস্ত হ'ব নোৱাৰে, সেই ধৰ্ম্ম কুৎসিৎ। অন্তৰ অবিৰোধী ধৰ্ম্মহে প্ৰকৃত ধৰ্ম্ম। ১১ ॥

হে মহীপাল, যিবোৰ ধৰ্ম্মৰ পৰম্পৰা বিৰোধ হয় সেইবোৰৰ ভিতৰত লক্ষ-গুণ বিবেচনা কৰি অশ্লৰ অবিৰোধী ধৰ্ম্মহে আচৰণ কৰা উচিত । ১২ ॥

হে পৃথিৱীপাল, ধৰ্ম্মাধৰ্ম্ম বিচাৰৰ সময়ত পাপ-পুণ্য সম্বন্ধে লাভ-পোষৰ বিচাৰ কৰি য'ত পুণ্যৰ অংশ সম্বন্ধিক তাকেই ধৰ্ম্মৰূপে নিশ্চয় কৰা উচিত । ১৩ ॥

বজাই ক'লে, হে পক্ষীশ্ৰেষ্ঠ, তুমি যিবোৰ বাক্য শ্ৰৱণ কৰিলা, সঁচাকৈয়ে সিহঁতৰ অশেষ কল্যাণযুক্ত, তোমাক পক্ষীৰাজ গৰুড় বুলিহে বিবেচনা কৰিব পৰা যায়, এন্তেকে তুমি যে বিশিষ্ট ধৰ্ম্ম-জ্ঞ এওঁ বিষয়ে কোনে সন্দেহ নাই । ১৪ ॥

তুমি যিবোৰ বাক্যেৰে উপদেশ দিছা, বাস্তৱিককৈ সেইবোৰ যিচিহ্ন তাৎপৰ্য্য-পূৰ্ণ আৰু ধৰ্ম্ম-সম্পন্ন । ইয়াৰপৰা মই লক্ষ্য কৰিছো যে তোমাৰ কোনো অবিদিত নাই । ১৫ ॥

তথাপি হে পক্ষীৰাজ, তুমি শৰণ-প্ৰাৰ্থীক পৰিত্যাগ কৰাটো সাধু-কাৰ্য্য বুলি কিয় ভাব' ? বস্তুতঃ তোমাৰ এওঁ চেষ্ঠী কেৱল ভোজনৰ কাৰণেহে, নহয় জানো ? ১৬ ॥

তুমি এই ক্ষুদ্ৰ চৰাইটোতকৈ বেছি পৰিমাণে জগৎ খান্দেবেই আহাৰ-কাৰ্য্য সমাধা কৰিব পাৰা ? গো, বৃষ, গাহৰি, হৰিণ, মহিষ প্ৰকৃতি অসংখ্য খাদ্য-সম্পদৰ প্ৰস্তুত আছে, তুমি যিহকে খাবলৈ ইচ্ছা কৰা আৰু আদেশ দিছা তৎক্ষণাৎ সেইটো প্ৰস্তুত কৰি দিয়া হ'ব । ১৭ ॥

শেনে ক'লে, হে মহাৰাজ, মই গাহৰি নাখাওঁ, বৃষভ নাখাওঁ, বিবিধ যুগ-মাংস নাখাওঁ, কপোটোৰ মাংস ভিন্ন অন্য কোনে খাদ্য-বস্তুৰ মোৰ প্ৰয়োজন নাই । ১৮ ॥

হে ক্ষত্ৰিয়শ্ৰেষ্ঠ মহাৰাজ, বিধাতাই মোৰ কাৰণে যিটো বস্তু খাদ্যৰূপে বিহিত-কৰিছে সেই কপোটো আপুনি ভাগ কৰক । ১৯ ॥

শেন চৰায়ে কপোঁ ভোজন কৰে—ই এটা চিৰ-প্ৰচলিত প্ৰথা । হে নৰপতি, ধৰ্ম্মৰ সাৰভূত নজনাকৈ কলগছৰ নিচিনা মাৰ-বিহীন ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰা উচিত নহয় । ২০ ॥

বজাই ক'লে, হে পক্ষীৰাজ, তোমাক মই শিৱি বংশৰ সমুদ্ভিশালী ৰাজ্য সমৰ্পণ কৰিব পাৰে' , অথবা তে শেন, তুমি যিহকে প্ৰাৰ্থনা কৰা সকলোকে দিব পাৰে' । ২১ ॥

কিন্তু শৰণ-প্ৰাৰ্থনা কৰি সমাগত হোৱা এই চৰাইটোক ভাগ কৰিব নোৱাৰে' । হে পক্ষীসত্তম, কি কাম কৰিলে তুমি এই চৰাইটোক এবিধ পাৰা কোৱা, মই তাকেই কৰে' , কিন্তু চৰাইটোক হলে এবিধ নোৱাৰিম । ২২ ॥

শেনে ক'লে, হে মহাৰাজ, যদি আপোনাৰ কপোটোৰ প্ৰতি ইমানেই মৰম লাগিছে তেন্তে এই কপোটোৰ সমান ওজনৰ আপোনাৰ শৰীৰৰ মাংস আৰু তৰ্কৰূপে কোথ কৰি দিয়ক, তাৰেই মোৰ ভূক্তি হ'ব । ২৩—২৪ ॥

বজাই ক'লে, হে পক্ষীৰাজ, তুমি যে মোৰ শৰীৰৰ মাংস প্ৰাৰ্থনা কৰিলা ইয়াক মোৰ প্ৰতি অনুগ্ৰহ বুলিহে স্বীকাৰ কৰিলো, এই মুহূৰ্ত্তেই মই তৰ্কৰূপে তুমি মোৰ শৰীৰৰ মাংস দিওঁ । ২৫ ॥

লোমশই ক'লে, হে কুন্তীনন্দন, প্রকৃষ্ট ধর্মতত্ত্বজ্ঞ বজ্রাই নিজ হাতে মাংস কাটি কপোবে জোথ কবোরা আবৃত্ত কবিলে । ২৬ ॥

এক পাল্লাত মাংস আক অশ্ব পাল্লাত কপোক ভুলি দি দেখিলে যে কপোর ওজন বাড়িল । তেতিয়া বজ্রাই আকৌ মাংস কাটি দি সমান নোহোৱাত আকৌ দিলে । পুনঃ পুনঃ মাংস দিয়াত সমান নোহোৱাত বজ্রা নিজে ভুলাত আৰোহণ কবিলে । ২৭—২৮ ॥

শেনে ক'লে, ধর্মতত্ত্বজ্ঞ মহাবাজ, শেন-কপধাবী যঃ ইজ্ঞ, এওঁ কপৌ-কপধাবী অগ্নি, ধর্ম পৰীক্ষা কবিলে আপোনাৰ যজ্ঞ-বেদীত উপস্থিত হৈছোহক । ২৯ ॥

৫৫ প্রজাপালক মহাবাজ, আপুনি যি মাংস কাটিছে সিয়েই আপোনাৰ জ্ঞান দীপ্তিশালী কীৰ্ত্তিবাশি সমগ্র পৃথিবীত বিয়পাব । ৩০ ॥

হে পৃথিবীধ্বব, পৃথিবীত যেতিয়ালৈ মানুহে আপোনাৰ আলোচনা কৰিব, তেতিয়ালৈকে আপোনাৰ কীৰ্ত্তি আক প্রতিষ্ঠা সমাজত অচলভাৱে বিৰাজমান হৈ থাকিব । ৩১ ॥

এইদৰে বজ্রা উলীনবক উপদেশ প্রদান কৰি অগ্নি আক ইজ্ঞদেৱ স্বৰ্গলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ধর্মপ্রাণ উলীনবেও ধর্মৰ প্রভাৱত দিব্য-শৰীৰ ধারণ কৰি স্বৰ্গ আক পৃথিবী উদ্ভাসিত কৰি দিব্যধাম স্বৰ্গ আৰোহণ কৰিলে । হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, এয়েই সেই মহা-নুভৱ উলীনবৰ পৱিত্ৰ আশ্রম । এই আশ্রমত বাস কৰিলে পুণ্য লাভ আক পাপ নাশ হয় । আহক, মোৰে সৈতে এই আশ্রম দর্শন কৰকহি । ইন্দ্ৰাত সদায় পুণ্যৱান ব্রাহ্মণসকলে সনাতন মুনিসকল আক দেৱতাসকলৰ লগত সাক্ষাৎ কৰে । ৩২—৩৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত শেন-কপৌ উপাখ্যান নামৰ একত্রিংশাধিকশততম অধ্যায় । ১৩১ ॥

॥ অধ্যায় ১৩১ ॥

॥ অষ্টাবদ্বৰ উপাখ্যান ॥

লোমশই ক'লে, হে নববাজ, উদ্ধালক মুনিৰ পুত্ৰ স্বেতকেতু । তেওঁক এই পৃথিবীত সকলোৱে মন্ত্ৰ-শাস্ত্ৰত বৰ নিপুণ বুলি স্বীকাৰ কৰিছিল । তেওঁৰ এই আশ্রম আপুনি অবলোকন কৰক । এই আশ্রম সদায় ফলেৰে উপচি থকা গছ-বোৰেৰে শোভমান । ১ ॥

স্বেতকেতুৱে এই আশ্রমত মানৱ-দেহধাবী সবস্তুতী দেৱীক প্রত্যক্ষ কৰিছিল আক আশ্রমত আৱির্ভূত সবস্তুতী দেৱীক কৈছিল, হে ৰাগদেৱী, যই যেন আপোনাৰ তত্ত্বজ্ঞান লাভ কৰিব পাৰে । ২ ॥

সেই যুগত কহোড় মুনিৰ পুত্ৰ অষ্টাবক্ৰ আৰু উদ্ধালক মুনিৰ পুত্ৰ শ্বেতকেতু এই দুজন মহৰ্ষি পৃথিৱীত ব্ৰাহ্মণসকলৰ ভিতৰত খ্ৰেষ্ঠ আছিল। দুয়োজনৰ ভিতৰত সম্বন্ধ আছিল মোমাই-ভাগিনৰ (শ্বেতকেতু মোমাই, অষ্টাবক্ৰ ভাগিন)। ৩।

এসময়ত মোমাই-ভাগিন দুয়োজন বিদেহ-ৰাজ জনকৰ খজ-মণ্ডপত উপস্থিত হয়গৈ। দুয়োজনেই অনুপম বিদ্বান্ আছিল। শাস্ত্ৰাৰ্থ-বিবাদত দুয়োজনে বিপক্ষ শাস্ত্ৰজ্ঞক (বন্দী) পৰাজিত কৰিছিল। ৪।

ব্ৰাহ্মণখ্ৰেষ্ঠ অষ্টাবক্ৰ বিবাদত বৰ নিপুণ তাত্বিক আছিল। তেওঁ বাল্যাবস্থাতেই জনক ৰজাৰ খজ-সভাত গৈ বিপক্ষ বন্দীক বিচাৰত পৰাজিত কৰি নদী-জলত নিমজ্জিত কৰিছিল। এই অষ্টাবক্ৰ মুনিৰ উদ্ধালকৰ দোহিত্ৰ আছিল। সেই উদ্ধালক মুনিৰ এইখন পৱিত্ৰ আশ্ৰম। আপোনালোকে ইয়াত প্ৰৱেশ কৰি ভায়েকসকলেৰে সৈতে অলপ সময় ভগৱৎ-উপাসনা কৰক। ৫-৬।

মুৰিঠিৰে ক'লে, মুনিৰ লোমশ, যিজনে সুপ্ৰসিদ্ধ বিদ্বান বন্দীক বিচাৰত পৰাজিত কৰিব পাৰিছিল, সেই অষ্টাবক্ৰ কেনে প্ৰভাৱশালী মুনি আছিল? কি কাৰণেই বা তেওঁ অষ্টাবক্ৰ নামে জগতত প্ৰখ্যাত হৈছিল? সেইবিলাক ঘটনাৰ তত্ত্ব মোৰ আগত বিশেষৰূপে বৰ্ণনা কৰক। ৭।

লোমশই ক'লে, তে ৰাজন, উদ্ধালক মুনিৰ কহোড় নামেৰে এজন প্ৰসিদ্ধ শিষ্য আছিল। বিশেষ সংযতভাৱে গুৰুৰ আদেশ পালন কৰি গুৰুক শুদ্ধা কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি বহু দিন ব্যাপি অধ্যয়ন কৰিছিল। ৮।

বিপ্ৰবৰ কহোড় অতি বিনীতভাৱে গুৰু উদ্ধালক মুনিৰ পৰিচৰ্য্যাত নিৰত আছিল। গুৰুৱে তেওঁৰ বিস্তৰ পৰিচৰ্য্যা-তৎপৰতা উপলব্ধি কৰি পৰম সম্বন্ধ হৈ ভেটিয়াই তেওঁক যথার্থ বেদজ্ঞান প্ৰদান কৰিলে আৰু লগতে নিজ-কন্যা সুজাতাক ভাৰ্য্যাৰূপে প্ৰদান কৰিলে। ৯।

কিছুদিন পাছত সুজাতা গৰ্ভৱতী হ'ল। সেই গৰ্ভ অগ্নিৰ নিচিনা তেজঃপূৰ্ণ স্বৰূপ আছিল। এদিন বেদ অধ্যয়নত নিৰত কহোড় মুনিক সুজাতাৰ গৰ্ভত থকা শিশুটোৱে ক'লে, হে পিতা, আপুনি গোটেই ৰাতিটো বেদ পাঠ কৰিলে সঁচা, কিন্তু আপোনাৰ শুদ্ধভাৱে বেদৰ স্বৰ উচ্চাৰণ হোৱা নাই। ১০।

সেই সময়ত মুনি শিষ্য-সমাজত বহি আছিল। বালকৰ এনেকুৱা উপলুঙা-বাক্য শুনি মুনিৰে অপমান বোধ কৰি কোপ কৰি তেওঁক অভিশাপ দি ক'লে, গৰ্ভত থাকি তুমি এনেকুৱা অপবাক্য প্ৰয়োগ কৰা কাৰণে তোমাৰ আঠোটি অঙ্গ বেঁকা হব। ১১।

মুনিৰ শাপ অনুসাবে কালক আঠ অঙ্গত বেঁকা হৈ উপজিল। এৱেঁই জগতত মহৰ্ষি অষ্টাবক্ৰ নামে বিখ্যাত হ'ল। এওঁৰ এজন শ্বেতকেতু নামে মোমায়েক আছিল। দুয়োজন বয়সত সমান আছিল। ১২।

দিনে দিনে বাঢ়ি অহা গৰ্ভৰ দ্বাৰা অভিশপ্ত পীড়িত হৈ কিকিৎ ধন জ্ঞানৰ আশাবে

সুজাতাই ধমহীন স্বামীক নিৰ্জল ঠাইলৈ যাতি আনি বিনীত বাক্যেৰে প্ৰসন্ন কৰি ক'লে, ১৩ ॥

হে আৰ্য্য, এতিয়া মোৰ গৰ্ভৰ দশম মাহ চলিছে। মই ধমহীন, প্ৰয়োজনীয় ধন নাই, এতেকে এই উপস্থিত বিপদৰূপৰা কেনেকৈ নিস্তাৰ পাব পাৰোঁ? ১৪ ॥

ভাৰ্য্যাৰ এনেকুৱা কথা শুনি কহোড় মুনি ধনৰ অৰ্থে জনক বজাৰ বাজ-সভালৈ গ'ল। বাজ-সভাত উপস্থিত হ'লত তেওঁক বিচাৰ-নিপুণ বন্দীয়ে বিচাৰত পৰাজিত কৰি নদীৰ জলত ডুবাই দিলে। ১৫ ॥

জনকৰ বাজ-সভাত বন্দীয়ে কহোড় মুনিক শাস্তাৰ্থ বিচাৰত পৰাজিত কৰি পানীত ডুবাই দিলে— এই সংবাদ উদ্ধালক মুনিৰে সুজাতাক ক'লে আৰু লগতে ক'লে, তুমি এই সকলো কৃতান্ত অক্টাবজ্জৰূপৰা একে বাবে গোপন কৰি ৰাখিব। ১৬ ॥

সুজাতাই পিত্তাকৰ এই আদেশ পালন কৰিছিল। ওপজাৰ পাছতো অক্টাবজ্জই এই সৰ্ব্ব্ব একো শুনিবলৈ পোৱা নাছিল। অক্টাবজ্জই উদ্ধালক মুনিক নিজ পিতাকৰ নিচিনাকৈ আৰু শ্বেতকেতুক ভাইৰ নিচিনাকৈ ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ১৭ ॥

যেতিয়া অক্টাবজ্জৰ বয়স বাৰ বছৰ হ'ল, তেতিয়া এদিন তেওঁ মুনি উদ্ধালকৰ কোলাত বহি আছিল। এনে অৱস্থাত হঠাতে শ্বেতকেতু তালৈ আহি কান্দি থকা অৱস্থাত অক্টাবজ্জৰ হাতত ধৰি দূৰলৈ টানি নিলে, লগতে এইবুলিও ক'লে, যে, এই কোলা ভোম্বাৰ পিতাৰাৰ নহয়। ১৮ ॥

শ্বেতকেতুৱে কোৱা এই কটু কথাৰাৰ সেই সময়ত অক্টাবজ্জৰ মনত গভীৰ-ভাৱে লাগিল আৰু সেই কাৰণে তেওঁ বহু দুঃখ পালে। তাৰ পাছত ঘৰলৈ গল। ঘৰ পাট হাকক সুধিলে, আট; মোৰ পিতা কোন? ১৯ ॥

অক্টাবজ্জৰ প্ৰশ্নত সুজাতাৰ মনত বহু দুঃখ উপজিল। নকলে অক্টাবজ্জই কপিহ, এই ভয়ত সকলো কথা ভাঙি পাতি ক'লে। ঘটনাৰ সকলো সম্ভৱ বৃত্তিৰ পাৰি ৰাভিভেট বিপ্ৰ অক্টাবজ্জই শ্বেতকেতুক ক'লে, ২০ ॥

আৰি দুয়ো জনক একাৰ যজ্ঞলৈ যাওঁ বজা। তুমি হায়, যে জনক বজাৰ যজ্ঞত বহু আচৰিত দৰ্শকীয় বজা আছে। তালৈ গৈ বিদ্বান্ ভ্ৰাক্ষণসকলৰ শাস্তাৰ্থ শুনিবলৈ পায়, সুন্দৰ সুন্দৰ আদ-দ্রব্য খাবলৈ পায়। ২১ ॥

তালৈ গ'লে আৰাবো বিচক্ষণ প্ৰৱক্তা-পতি ৰাজিক আৰু সুখৰ সুবক্তা পোৱা বেবজ্জৰ কল্যাণকৰ শৰ শুনিবলৈ অৱলম্ব মিলিব। ২২ ॥

এইদৰে সিদ্ধান্ত কৰি মোমাই আৰু ভাৰ্মিন দুয়োজন জনক বজাৰ সকলো-বিধৰ সামগ্ৰীৰে পৰিপূৰ্ণ যজ্ঞলৈ যাত্ৰা কৰিলে। যজ্ঞ-মণ্ডলৈ যাওঁতে পক্ষত অক্টাবজ্জৰ কল জনকৰ লগত সাক্ষাৎ হ'ল। তেতিয়া সেৱকবিলাকে বজাক বাট এৰি দিবলৈ কোৱাত অক্টাবজ্জই এইদৰে ক'লে, ২৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বন-পৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত অক্টাবজ্জৰ উপাখ্যান নামক দ্বাদশোদ্যায়িকশততম অধ্যায়। ১৩২ ॥

॥ অধ্যায় ১৩৩ ॥

॥ অষ্টাবক্র-উপাখ্যান ॥

অষ্টাবক্রই ক'লে, হে মহাবাজ, পথত গমনা-গমন সম্বন্ধে এই নিয়ম। ব্রাহ্মণ উপস্থিত নাথাকিলে ক্রমে অন্ধ, কলা তিৰোতা, ভাববাহক আৰু বজা—এওঁলোকক বাট এৰি দিব লাগে, কিন্তু ব্রাহ্মণ উপস্থিত হলে সকলোৱে প্ৰথমে ব্রাহ্মণক বাট এৰি দিব লাগে। ১ ॥

বজাট ক'লে, ব্রাহ্মণ-কুমাৰ, বাক মই তোমাক বাট এৰি দিলো; তুমি যি পিনে ইচ্ছা কৰা সেই পিনেই যোৱা। অগ্নিৰ সক নাই, দেৱৰাজ ইন্দ্ৰয়ো ব্রাহ্মণক দেখিলে লিৰ দেৱাই নমস্কাৰ কৰে। ২ ॥

অষ্টাবক্রই ক'লে, হে বজা, আমি দুয়ো আপোনাৰ যজ্ঞ চাবলৈ আহিছো। যজ্ঞ চাবলৈ আমাৰ বৰ কৌতূহল জন্মিছে। আমি আপোনাৰ অতিথিকপে ইয়াত উপস্থিত হৈছো, যজ্ঞ-বেদীত সোমাবলৈ আপোনাৰ অনুমতি আকাঙ্ক্ষা কৰোঁ; দ্বাৰপালক আজ্ঞা কৰক। ৩ ॥

হে ইন্দ্ৰদ্যুম্ন-কুমাৰ জনক, আমি যজ্ঞ চাবলৈ আহিছো, মহাবাজৰ লগত সাক্ষাৎ কৰি ধৰ্ম সম্বন্ধে আলোচনা কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছো, কিন্তু দ্বাৰপালে বাধা দিয়াত ক্ৰোধব্যাধিৰ দ্বাৰা অতিশয় সম্বপ্ত হৈছো। ৪ ॥

দ্বাৰপালে ক'লে, হে ব্রাহ্মণ-কুমাৰ, মই কওঁ, শুনাচোন, আমি পণ্ডিত বন্দীৰ আদেশ পালক, তেওঁৰ আদেশ 'ইয়াত কোনো ব্রাহ্মণ বালক সোমাব নোৱাৰিব, বিচক্ষণ জ্ঞানবৃদ্ধ ব্রাহ্মণহে সোমাব পাৰিব। ৫ ॥

অষ্টাবক্রই ক'লে, বাক, যদি ইয়াত জ্ঞানবৃদ্ধ ব্রাহ্মণৰ কাৰণেহে দুৱাৰ খোলা আছে তেন্তে আমাবো প্ৰৱেশ হোৱা যুক্ত হব। আমি ব্ৰহ্মচৰ্য্য ব্ৰত পালন কৰিছো আৰু বেদ-জ্ঞানৰ প্ৰভাৱত প্ৰভাৱান্বিত। ৬ ॥

আমি গুৰুজনৰ সেৱক, জিতেজিৱ অধ্যাত্ম-জ্ঞানৰ প্ৰতিপাদক উপনিষদ আদি শাস্ত্ৰত পৰাকাঠা লাভ কৰিছো। বয়সত বালক বুলি কোনো ব্রাহ্মণক অৱমাননা কৰা উচিত নহয় বুলি পণ্ডিতসকলে কয়, কাৰণ স্পৰ্শ কৰিলে জুইৰ কণা এটোৱো দাহ কৰা দেখা যায়। ৭ ॥

দ্বাৰপালে ক'লে, ব্রাহ্মণ-কুমাৰ, যদি তুমি বেদ-জ্ঞান-সম্পন্ন তেন্তে বেদ প্ৰতি-পাদিত যজ্ঞবাদ, অৰ্ঘ্যবাদ প্ৰভৃতি বহুকণা জড়িত-মধুৰ এক-অন্ধৰ (ওঁ) ব্ৰহ্মবোধক

বাণী উচ্চাৰণ কৰা'চোন । মনত ৰাখিবা, তুমি নিভাঙ বাৰুক, আত্ম-প্ৰাণা কৰিছা কেলেই ? হে বালক, জ্ঞানীলোক জগতত হুল'ভ । ৮ ॥

অষ্টাবক্ৰই ক'লে, দ্বাৰপাল, যেনেকৈ পৈণত অৱস্থাত বৃহৎ-কায় অঙ্কসোৰ-বিহীন শিমলু-কলক বৃহৎ-কায় বোলা নিষ্ফল, সেইদৰে জ্ঞান-বিহীন মানুহকো কেৱল শৰীৰ ডাঙৰ হলেই বৃদ্ধ বুলি মানিব নোৱাৰি । চুটি আৰু কৃশকায় বৃদ্ধ যদি কলেবে উপচি পৰে তেন্তে তাকো বৃদ্ধ বুলি স্বীকাৰ কৰা উচিত । কলহীন বৃদ্ধক বৃদ্ধ বোলা উচিত নহয় । ৯ ॥

দ্বাৰপালে ক'লে, লৰাবিলাক বুঢ়া মানুহৰপৰাই জ্ঞান আহৰণ কৰি বহু দিনৰ পাছত বুঢ়া হয়, অলপ দিনৰ ভিতৰত জ্ঞান আহৰণ কৰা অসম্ভৱ । তুমি ল'ৰা হৈ কিয় বুঢ়া মানুহৰ নিচিনাকৈ বজ্জতা আৰম্ভ কৰিছা ? ১০ ॥

অষ্টাবক্ৰই ক'লে, মূৰৰ চুলিবোৰ পকি গুৰুবৰ্ণ হ'লেহে যে বুঢ়া হয় তেনে নহয়, বয়সত বালকো যদি প্ৰকৃষ্ট জ্ঞানৱান হয়, তেন্তে তেওঁকেই দেৱতাবিলাকে বুঢ়া বুলি কয় । ১১ ॥

বয়স অধিক হলে, চুলি পকিলে, ধন সম্পত্তি প্ৰচুৰ হলে বা ডাই-বন্ধুৰ সংখ্যা বেচি হলেই কোনো শ্ৰেষ্ঠ হব নোৱাৰে, কিন্তু ঋষিসকলে এইদৰে ধৰ্ম নিৰূপণ কৰিছে যে, যিজন অন্ধৰে সৈতে বেদ অধ্যয়ন কৰিব পাৰে আৰু অৰ্থ ব্যাখ্যা কৰিব পাৰে তেৱেঁই প্ৰকৃত শ্ৰেষ্ঠ লোক । ১২ ॥

হে দ্বাৰপাল, মই ৰাজ-সভাত বন্দীৰ লগত সাক্ষাৎ কৰাৰ অভিলাষেৰে ইয়ালৈ আহিছো, এতেকে তুমি যোৱা, সুবৰ্ণ মালাধাৰী ৰজা জনকক আমি অশা সংবাদ দিয়া'গৈ । ১৩ ॥

হে দ্বাৰপাল, তুমি আজি আমাক পণ্ডিতসকলেৰে সৈতে শাস্ত্ৰ-বিচাৰত প্ৰৱৃত্ত হোৱা দেখিবা, বিচাৰ চৰম অৱস্থালৈ আহিলে বন্দীক পৰাজিত হোৱা দেখিবা । ১৪ ॥

আৰু সভাত থকা অন্যান্য ব্যক্তিসকল মৌনভাৱে থাকিলে ৰজা আৰু প্ৰধান পুৰোহিতেৰে সৈতে বিদ্বান ব্ৰাহ্মণসকলে আমাৰ উৎকৰ্ষ-অপকৰ্ষ বিচাৰ কৰিব । ১৫ ॥

দ্বাৰপালে ক'লে, তুমি দহ বছৰ বয়সীয়া শিশু, সুশিক্ষিত বিদ্বান লোকৰ প্ৰৱেশ-যোগ্য গৌৰৱ-শালী এই যজ্ঞ-মণ্ডপত কেনেকৈ প্ৰৱেশ কৰিবা ? তথাপি মই অন্য কোনো উপায়ে তুমি সোমোৱাৰ চেষ্টা কৰোঁ, তুমিও সেইমতে যথোচিত চেষ্টা কৰোঁ । ১৬ ॥

অষ্টাবক্ৰই ক'লে, হে মহাৰাজ, আপুনি জনক-বংশৰ পুৰুষসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ-তম, ৰাজচক্ৰবৰ্ত্তী সম্ৰাট, আপোনাৰ ওচৰতেই গুণ-গৰিমা, ঐশ্বৰ্য্য-বিকৃতি পূৰ্ণৰূপে বিৰাজ কৰিছে । বৰ্ত্তমানে আপুনিৰে একমাত্ৰ যজ্ঞাদি উত্তম কৰ্ত্তানুষ্ঠানৰ কৰ্ত্তা । পুৰণি কালত মাত্ৰ যযাতিহে আপোনাৰ সদৃশ আছিল । ১৭ ॥

অষ্টাবক্ৰই ক'লে, হে মহাৰাজ, আপোনাৰ ৰাজ-সভাত বন্দী নামে এজন প্ৰসিদ্ধ বিদ্বান আছে, তেওঁ চেনো বাদ-বিবাদত ধৰ নিপুণ, বহু বিদ্বান, বৃদ্ধ

ব্রাহ্মণক শাস্ত্ৰাৰ্থ বিচাৰত পৰাজিত কৰিছে, আৰু আপোনাৰ আদেশক্ৰমে অনুগত লোকৰ দ্বাৰা জলুত বুৰাই দিছে। ১৮ ॥

এই সংবাদ ব্ৰাহ্মণসকলৰপৰা জানিব পাৰি বহু আজি আপোনাৰ এই সভাত অধৈত ব্ৰাহ্মবাদ সম্বন্ধে বৰ্ণনা কৰিবলৈ উপস্থিত হৈছে। মহাৰাজ, ক'ত সেই বন্দী? তেওঁৰ লগত দেখা কৰি যেনেকৈ সূৰ্য্যই তৰাবোৰৰ ভেজ নিষ্প্ৰভ কৰে ময়ো বন্দীৰ তেজ তেনেকৈ নিষ্প্ৰভ কৰিম। ১৯ ॥

বজাই ক'লে, হে ব্ৰাহ্মণ-কুমাৰ, তুমি প্ৰতিপক্ষ বন্দীৰ বাক্যবল নজনাকৈ তেওঁক পৰাজিত কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছ। যিজন প্ৰতিবাদীৰ শক্তি বুজি পায় তেওঁহে এনেকুৱাকৈ কোৱা সম্ভৱ হয়। ঠাণ্ডপূৰ্বে বহু বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণে বন্দীৰ শক্তি বুজিব পাৰিছে। ২০ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ-কুমাৰ, তুমি এও বন্দীৰ শক্তি নাজানিয়েই তেওঁক জয় কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছ। ইয়াৰ আগেয়ে কিছুমান বিদ্বান পণ্ডিত আহি বিচাৰত প্ৰৱৃত্ত হৈ তেওঁৰ ওচৰত সূৰ্য্যৰ আগত তৰাৰ দৰে নিষ্প্ৰভ হৈ গৈছে। ২১ ॥

বন্দীক জয় কৰা অভিপ্ৰায়ে ৰাজসভাত শাস্ত্ৰাৰ্থ বিচাৰ কৰিবলৈ বহু বিজ্ঞানোন্মত্ত ব্ৰাহ্মণ আহি বন্দীৰ ওচৰ পালেই নিষ্প্ৰভ আৰু ত্ৰিৰস্কৃত হৈ সভাৰ-পৰা বাহিৰ হৈ যায়; সেই কাৰণে অন্য সদস্যৰ লগত বাৰ্তালাপৰ অৱসৰ ক'ত থাকিব পাৰে? ২২?

মহাৰাজ, বন্দীয়েতো আমাৰ নিচিনা নিপুণ বাদীৰ লগত কোনো দিনে বিবাদ কৰি পোৱা নাই, সেই কাৰণে সিংহৰ নিচিনাকৈ নিৰ্ভয়চিত্তে বিবাদত বাক্য জাল বিস্তাৰ কৰে। আজি মোৰ লগত সাক্ষাৎ বিচাৰত পৰাজিত হৈ চকা ভগা গাড়ীৰ দৰে বাটৰ ওপৰতে বাগৰি পৰিব। ২৩ ॥

বজাই ক'লে, কুমাৰ, যিটো বস্তুৰ এক এক অংশত ত্ৰিশটিকৈ অৱয়ৱ আছে, যিটো এনেকুৱা দ্বাদশ অৱয়ৱ-বৃত্ত, চৌবিশটি পৰ্ব-সমন্বিত, তিনিশ বাঠিটি অৰ (শলাকা)-বিশিষ্ট সেই বস্তুটিৰ তত্ত্ব যি পুৰুষে বুজি পায় তেওঁই উৎকৃষ্ট কৰি। ২৪ ॥

অষ্টাবক্ৰই ক'লে, যাৰ চতুৰ্বিংশতি পৰ্ব, ছয়টি নাভী, বাৰটি প্ৰাণ (মাংস বা ৰাশি) আৰু তিনিশ বাঠি অৰ আছে সেই সদায় গতিশীল চক্ৰই আপোনাক ৰক্ষা কৰক। ২৫ ॥

বজাই সুধিলে, ব্ৰাহ্মণ-কুমাৰ, বজ্জুযোজিত (জৰীবে সাঙোৰা) ঘোটকী দুজনীৰ নিচিনা বা শেন পক্ষীৰ নিচিনা হঠাৎ পতনশীল যি দুটি বস্তু আছে সেই দুটি বস্তুক কোন দেৱতাই জন্ম দিয়ে, সেই দুটিয়ে বা কাক জন্ম দিয়ে? ২৬ ॥

ৰাঘু-সাৰথি * দেৱতা এই বস্তু দুটিৰ (বিদ্যা-অশনি) জনক আৰু এই
* ৰাঘু-সাৰথি—মেধ, আধ্যাত্মিক অৰ্থত মন, হঠাৎ পতনশীল দুটি বস্তু—বিদ্যা আৰু বজ্জুপাত, আধ্যাত্মিক অৰ্থত দুঃখ আৰু মৃত্যু।

বস্ত্ৰ দুটিয়ে মেঘক গৰ্ভত ধাৰণ কৰে। হে মহাবাজ, এই দুটি আপোনাৰ শত্ৰুৰ ঘৰতো নপৰে যেন। ২৭ ॥

ৰজাই সুধিলে, শোৱাৰ সময়ত কাৰ চকু মুদ নাখায়, কোনে জনম লৈ লবচৰ নকৰে, কাৰ হৃদয় নাই, কোন বেগৰ গতিত বাঢ়ে ? ২৮ ॥

অষ্টাবক্ৰই ক'লে, শোৱাৰ সময়ত মাহুৰ চকু মুদ নাখায়, জনম লৈ কণীয়ে লবচৰ নকৰে, লিলৰ হৃদয় নাই, বেগৰ গতিত নদী বাঢ়ে। ২৯ ॥

ৰজাই ক'লে, হে ব্ৰাহ্মণ, আপোনাৰ শক্তি দেৱতাৰ সমান। গতিকে আপোনাৰ মই মনুষ্য বুলি নাভাবোঁ। আপুনি বালক নহয়, দৰাচলতে ৫ বুলিয়েই স্বীকাৰ কৰিলো। বাদ-বিবাদত আপোনাৰ সমান দ্বিতীয় ব্যক্তি কোনো নাই, গতিকে যজ্ঞ-মণ্ডপলৈ যোৱা দুৱাৰ মেলি দিলো। ব্ৰাহ্মণ, আপুনি বিচৰা বন্দী এই জনেই। ৩০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত অষ্টাবক্ৰ-উপাখ্যান নামৰ ত্ৰয়সিংশাধিকশততম অধ্যায়। ১৩০ ॥

॥ অধ্যায় ১৩৪ ॥

॥ বন্দী-অষ্টাবক্ৰ-প্ৰসঙ্গ ॥

অষ্টাবক্ৰই ক'লে, হে দুৰ্দ্ধৰ সৈন্য-বাহিনীৰ অধিনায়ক মহাবাজ, এই সত্যাত সমাগত, অতুল প্ৰভাৱশালী ৰজাসকলৰ ভিতৰত বাদী-প্ৰধান বন্দীৰ পৰিচয় নাপাওঁ। যদি পৰিচয় পাওঁ তেন্তে অথাই পানীত হাঁহ ধৰাৰ নিচিনাকৈ তেওঁকো ধৰি আনোঁ। ১ ॥

হে বন্দী, তুমি নিজকেই অতিবাদী বুলি বিবেচনা কৰিছা, সেয়ে পৰাজিত পণ্ডিতক পানীত ডুবাই দিয়াৰ পণ কৰি ৰাখিছা। কিন্তু প্ৰলয়-কালৰ অগ্নিৰ মুখত যেনেকৈ নদীৰ পানী শুকাই যায় তেনেকৈ মোৰ সমুখত তোমাৰ স্বাক্ষৰ হৈ যাব। হে বন্দী, মোৰ ওচৰত আজি স্থিৰ হৈ ৰহাঁ। ২ ॥

মোক তুমি শুই থকা বাঘ আৰু কাউৰীয়ে চেলেৰি থকা বিষধৰ সাপ বুলি জাবিবা। সাপৰ মূৰত পদাঘাত কৰি কেতিয়াও বিনা দংশনে বন্ধা পৰিব নোহোৱে, এই কথা ঠিক জানিবা। ৩ ॥

কোনো দৃঢ়-শৰীৰী বুলি অভিমান কৰা অতিশয় দুৰ্দ্ধৰ লোকে যদি পৰ্ব্বতত আঘাত কৰে তাৰপৰা পৰ্ব্বতৰ কোনো খতি-খণ দেখা নাযায়, নিজৰ হাত আৰু নথহে বিদৰি যায়। ৪ ॥

যেনেকৈ মৈনাক পৰ্ব্বতৰ তুলনাত আন পৰ্ব্বতবোৰ নিকৃষ্ট, যেনেকৈ বলধৰ তুলনাত দাম্বিবিলাক নিকৃষ্ট, তেনেকৈ এই ভূমণ্ডলত মিথিলাধিপতি জনকৰ তুলনাত অন্য বজাসকল নিকৃষ্ট । ৫ ॥

যেনেকৈ দেৱতাসকলৰ ভিতৰত দেৱৰাজ ইন্দ্ৰ শ্ৰেষ্ঠ, নদীৰ ভিতৰত গঙ্গা নদী শ্ৰেষ্ঠ, তেনেকৈ বজাসকলৰ ভিতৰত আগুনিৰেই শ্ৰেষ্ঠ । অনুগ্রহ কৰি বন্দীক মোৰ ওচৰলৈ অনোৱাৰ অনুমতি কৰক । ৬ ॥

লোমশই ক'লে, হে মহাবাজ যুধিষ্ঠিৰ, অষ্টাবক্ৰই বাজসভাত ক্ৰোধায়িত হৈ গৰ্জন কৰি বন্দীক ক'লে, হে বন্দী, তুমি মোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়াঁ, ময়ো তোমাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিওঁ । ৭ ॥

বন্দীয়ে ক'লে, যেনেকৈ এক অগ্নি আশ্ৰয়-ভেদে অনেকপ্ৰকাৰে প্ৰকাশ পায়, এক সূৰ্য্যই সমগ্ৰ বিশ্ব প্ৰকাশ কৰে সেইদৰে বুদ্ধিতত্ত্ব আশ্ৰয়-ভেদে (তৎ, ইদং অহম্) সেইটো, এইটো, মই ইত্যাদি নানাপ্ৰকাৰে প্ৰকাশ পায়, আৰু বুদ্ধিৰ চৈতন্য সংপাতৰ দ্বাৰা চেতিত হয় । বুদ্ধিতত্ত্বই একমাত্ৰ বীৰ দেৱৰাজ অৰ্থাৎ ইন্দ্ৰিয়বিলাকৰ প্ৰধান ভূত । বুদ্ধিতত্ত্বই অবিহুতা একমাত্ৰ যম অৰ্থাৎ পৰাভিমত তত্ত্বাশ্ৰয়ৰ অভিভাৱক । স্বপ্ন-কালত বুদ্ধিয়েই অৱশিষ্ট থাকে । সেই বুদ্ধিতত্ত্বই পিতৃসকলৰ ইন্দ্ৰৰ অৰ্থাৎ শকাদি বিষয়-উপহাৰেৰে পালনকৰ্ত্তৃ, জ্যোত্বাদি ইন্দ্ৰিয়সকলৰ নিয়ন্তা (অৰ্থাৎ একমাত্ৰ বুদ্ধিতত্ত্বই নানাকপে প্ৰতিভাত, সমগ্ৰ প্ৰকাশক, অৱশেষত বুদ্ধিতেই সকলোৰে পৰ্যায়সান, গতিকে একমাত্ৰ বুদ্ধিতত্ত্বই তত্ত্ব, তত্ত্বাশ্ৰয় অগ্ৰসিদ্ধ) । ৮ ॥

বন্দীৰ মত খণ্ডন কৰি অষ্টাবক্ৰই ক'লে, যেনেকৈ দুই দেৱতা ইন্দ্ৰ আৰু অগ্নি, দুই দেৱসি নাৰদ আৰু পৰ্ব্বত, দুই দেৱ অগ্নিনীকুমাৰদ্বয়, বথৰ চক্ৰ দুটি, বিধাতাই প্ৰজ্ঞন কৰা দুটি প্ৰাণী ভাৰ্য্যা আৰু পতি—এওঁলোকে পৰস্পৰ সখ্যাভাৱে বিচৰণ কৰে তেনেকৈ বুদ্ধি আৰু চেতন—এই দুই তত্ত্বই পৰস্পৰ সখ্যাভাৱে বিষয়ানুভৱ প্ৰভৃতি নানা কাৰ্য্য নিৰ্ব্বাহ কৰে । এতেকে তত্ত্ব দুই, বুদ্ধিৰূপ একতত্ত্ব অলীক । ৯ ॥

বন্দীয়ে ক'লে, কৰ্ম্মৰ বশৱৰ্ত্তী হৈ জীৱবিলাকে দেৱ, মনুষ্য আৰু তিৰ্য্যগ্ৰূপে জন্ম গ্ৰহণ কৰে, তিনিওখন বেদ (ঋক্ যজুঃ, সাম) পৰস্পৰ মিলিত হৈ বাজপেয়াদি যজ্ঞৰ অনুষ্ঠান নিৰ্ব্বাহ কৰে, অধ্বৰ্যুসকলে প্ৰাতঃ, মধ্যাহ্ন, সায়াক্ৰ-ভেদে ত্ৰিবিধ সৰন (যজ্ঞ) নিৰ্ব্বাহ কৰে, কৰ্ম্মবশতঃ জীৱবিলাকে স্বৰ্গ, মৰ্ত্তা আৰু নৰক ভোগ কৰে, চন্দ্ৰ, সূৰ্য্য আৰু অগ্নিৰূপ তিনি বিধ জ্যোতিষ্ক পদাৰ্থ সিদ্ধ । এতেকে জগৎ কৰ্ম্মাধীন । ১০ ॥

অষ্টাবক্ৰই ক'লে, ব্ৰাহ্মণসকলৰ আশ্ৰয় অৰ্থাৎ জ্ঞানোপলব্ধি-স্থান চাৰিপ্ৰকাৰ ; ব্ৰাহ্মণ, কত্ৰিয়, বৈশ্য আৰু শূদ্ৰ, এই চাৰি বৰ্ণই জ্ঞান-যজ্ঞ নিৰ্ব্বাহ কৰে ; শূদ্ৰা দিক্ চাৰিটি অথাৎ বিৰাট্ হিৰণ্যগৰ্ভ ইন্দ্ৰৰ, তুৰীয় সাক্ষাৎকাৰ এই চাৰিটি অৱস্থা, এই চাৰি অৱস্থাৰ বাচক অ, উ, ম আৰু নাদ এই চাৰিটি কৰ্ম্ম অৰ্থাৎ ওঁ । আৰু বেদস্থানী সদায় পৰা, পশ্যন্তী, মধ্যমা আৰু বৈখৰী এই চাৰি পাদবৃত্ত বুলি সাধু-

সকলে কৈছে ; এতেকে জ্ঞানৰ দ্বাৰা তুৰীয়া সাক্ষাৎকাৰ হলে কৰ্ত্তৃত্বাদি অলীকৰূপে প্ৰতিপন্ন হয়, গতিকে কৰ্ম্ম অলীক । ১১ ॥

উত্তৰত বন্দীয়ে ক'লে, যেনেকৈ যজ্ঞ-নিৰ্ব্বাহক (গাৰ্হপত্য দক্ষিণায়ি আহুতনীয় সভ্য আবসধ্য) অগ্নি প'চ প্ৰকাৰ, পণ্ডিত হৃদয় প্ৰত্যেক চৰণত প'চ প'চটি অকৰ, (অথবা অষ্টাঙ্কৰী প'চ পদ) অগ্নিহোত্ৰ, দশপোৰ্ণমাস, চাভূৰ্মাসা, পশু, লোম-ভেদে যজ্ঞ প'চ প্ৰকাৰ, এইদৰে শক, স্পৰ্শ, ৰূপ, বস, গন্ধ এই পঞ্চ বিষয়ৰ গ্ৰাহক শ্ৰোত্ৰ, ত্বকু, চক্ষু, বসনা আৰু শ্ৰাণ এই প'চ জ্ঞানেজিয়, পঞ্চনদ অৰ্থাৎ শক স্পৰ্শাদি পঞ্চ বিষয়ৰ সোঁত উপাদেয় বুলি লোক-প্ৰসিদ্ধ আৰু অঙ্গৰা অৰ্থাৎ শবীৰাস্তবতী চিতি শক্তি প্ৰমাণ-বিপৰ্যায়-বিকল্প-নিদ্ৰা-মৃত্যুকণ পঞ্চ শিষ্যস্বতী সদায় পঞ্চ বিষয়ত বিভ্ৰান্ত, এতেকে তুৰীয়া সাক্ষাৎ অলীক । ১২ ॥

অষ্টাঙ্কৰী ক'লে, হে বন্দী, কোনো পণ্ডিতে কয় যে, অগ্ন্যধানৰ দক্ষিণা হয়টি গো, সৰ্ব্ববেদ-প্ৰসিদ্ধ সাদ্যক যজ্ঞ অৰ্থাৎ একাহসাধ্য যজ্ঞ হয়প্ৰকাৰ, হয়-ঋতুৰে কালচক্ৰ সিদ্ধ হয়, কৃত্তিকা হৃদয়জন, এইদৰে জ্ঞানেজিয় প'চটিতকৈ অধিক ষষ্ঠ ইজিয় কৰ্ত্তভোক্তৃত্বাদি গুণযুক্ত মনৰ সিদ্ধি হয় । ১৩ ॥

বন্দীয়ে ক'লে, শব্দাদি প্ৰত্যেক বিষয়ত আসক্ত শ্ৰোত্ৰাদি হয় ইজিয়তকৈ অধিক এটি বুদ্ধি বৃত্তি, এই সাত ইজিয়ক সপ্তৰি বা সপ্তপুৰুষ পশু বোলে, ঐহিক বিষয়ত আসক্ত হলে এওঁলোকক গ্ৰাম্য পশু, দিবা বিষয়ত আসক্ত হ'লে বন্য পশু বোলে । এওঁলোক সপ্তহৃদয় স্বৰূপ, যিহেতু এওঁলোকে এবিধ ক্ৰতুক ৰক্ষণ কৰে অৰ্থাৎ শব্দাদি বিষয় আৰু তজ্জনিত সুখ-লেশ আত্মাত সমৰ্পণ কৰে, আত্মাত সেই সুখ অনুভৱ কৰি আনুত হয় । যেনেকৈ সাতোগছি তীৰেৰে যুক্ত হৈ বীণাট বাদ্য উৎ-পাদন কৰে, তেনেকৈ আত্মা শ্ৰোত্ৰাদি সাতোটি তন্ত্ৰৰ দ্বাৰা কৰ্ত্তৃত্বাদি গুণ-যুক্ত হয়, গতিকে তুৰীয়া সাক্ষাৎকাৰ অলীক । ১৪ ॥

অষ্টাঙ্কৰী ক'লে, শ্ৰোত্ৰাদি ইজিয় সাতোটি, অহংবৃত্তি এটি, এই আঠ ইজিয়-গ্ৰাহ্য বিষয় ইজিয়-প্ৰৱেশাধিকাৰী, এতেকে আঠটি । যেনেকৈ আঠগুণ শৰ সূতাৰে নিৰ্ম্মিত তন্ত্ৰুৰে (তুলা) শত শত পৰিমাণ ধাৰণ কৰে তেনেকৈ আঠপ্ৰকাৰ বিষয়েও জনন্ত ৰূপ ধাৰণ কৰে । এই আঠবিধ ইজিয়ৰ জৰিয়তে পৰমাত্মা উপলব্ধিত হয় । যৈতকণ অজ্ঞানেই, বিষয়েজিয় সংযোগ-ৰূপ যজ্ঞত পুৰুষ পশু-বন্ধনৰ বৃত্ত আৰু সেই বৃত্ত শ্ৰোত্ৰেজিয়াদি আঠ কোণ-যুক্ত যুগ-স্বৰূপ । কেন্ত স্তনা মায়, শব্দাদি-বিষয়ক আঠবিধ বাসনা ইজিয়াধিষ্ঠাতৃ দেৱতাভেদে থাকে, আত্মাত নাথাকে । যেতিয়া অৰৈত পৰমাত্মাৰ বিষয়ে জ্ঞান (শব্দ) জন্মে তেতিয়া আঠ প্ৰকাৰ বাসনা-ৰূপ বৈত ভ্ৰম-বন্ধ হয় । গতিকে তুৰীয়া সাক্ষাৎকাৰ অসম্ভৱ নহয় । ১৫ ॥

বন্দীয়ে ক'লে, পণ্ডিতসকলে কয় যে, যেনেকৈ দিগ্-যজ্ঞত সমিধৰ দ্বাৰা অগ্নি-প্ৰজ্বালন কৰা সান্নিধ্যেনী মন্ত্ৰ নৱপ্ৰকাৰ, প্ৰতিপাদিত নাটি অকৰ-যুক্ত হুতী হুল, এক

প্ৰকৃতি নটি অন্ধেৰে সকলো গণনা কাৰ্য্য সম্পাদন কৰা হয়। তেনেকৈ এই যে নানাতৰহৰ সৃষ্টি দেখা যায় তাৰ প্ৰতি পুৰুষ, প্ৰকৃতি, মহৎ, অহঙ্কাৰ, শক্তি, ক্ষমতা, বল, বস, দম্ব, এই নটি পদাৰ্থৰ সংমিশ্ৰণেই কাৰণ। এতেকে বৈজ্ঞান-প্ৰসূত অনাদি অনন্ত সৃষ্টিৰ বিনাশ হ'ব নোৱাৰে, গতিকে তুৰীয় জ্ঞান অলীক। ১৬ ॥

অষ্টাবক্ৰই ক'লে, পণ্ডিতসকলে কয়, দিক্-স্থানীয় ইঞ্জিয় দহটি জীৱ-সহজী, আত্ম-সহজী নহয়; যেনেকৈ জীৱবিলাকে দহ মাহ গৰ্ভ ধাৰণ কৰে তেনেকৈ মায়া-যুক্ত প্ৰবাসীয়া অহং প্ৰকৃতিৰ সৃষ্টিত যুক্ত হৈ সহস্ৰ জীৱ-ৰূপে উপলব্ধ হয়, কিন্তু পৰমাৰ্থৰূপে আত্মা সঙ্গ-বহিত। তত্ত্ব-জ্ঞানৰ উপদেষ্টা দহজন, বিদ্যেবী দহজন আৰু অধিকাৰীও দহজন। আত্মাৰ স্বৰূপ জ্ঞান জন্মিলে প্ৰকৃতি, মায়া প্ৰকৃতি অলীক ৰোধ হয়। গতিকে তুৰীয় সাক্ষাৎকাৰ সম্ভৱ। ১৭ ॥

বন্দীয়ে ক'লে, পণ্ড-ৰূপ জীৱবিলাকৰ এঘাৰটি ইঞ্জিয়; তাৰ বিষয় এঘাৰটি। জীৱৰূপ পণ্ড-বন্ধনৰ কাৰণে এই এঘাৰটি বিষয় এঘাৰটি যুগ্মৰ স্বৰূপ বুলি নিৰ্দিষ্ট হৈছে, উক্ত শব্দাদি একাদশ বিষয় গ্ৰহণ কৰি জীৱসকল হৰ্ষ-বিষাদাদি এঘাৰপ্ৰকাৰ বিকাৰপ্ৰাপ্ত হয়; এই এঘাৰপ্ৰকাৰ বিকাৰে স্বৰ্গভো দেৱতাসকলৰ বোদন জন্মায়। সেইকাৰণে দ্বৈত প্ৰকৃতি কাৰ্য্য-বিষয়েঞ্জিয়-সংযোগ চিৰ-প্ৰসিদ্ধ কাৰণে তুৰীয় সাক্ষাৎকাৰ অসিদ্ধ। ১৮ ॥

অষ্টাবক্ৰই ক'লে, দ্বাদশ মাহত এটি সংবৎসৰ তয়, দ্বাদশ অক্ষৰ-যুক্ত চাৰি পাদে জগতী হুল প্ৰসিদ্ধ আছে সঁচা; কিন্তু যোগীসকলে কয়, বিষয়বপৰা ইঞ্জিয়-বিলাকক নিবৃত্ত কৰাবলৈ শাস্ত্ৰত দ্বাদশ ব্ৰত বিহিত হৈছে আৰু প্ৰকৃতি সহজীৱ যজ্ঞ দ্বাদশ দিনত সাধন কৰা নিয়ম। যেনেকৈ মাহৰ সংঘাত সংবৎসৰ, অক্ষৰ-সংঘাত জগতী হুল অতিবিক্ত নহয়, তেনেকৈ মৃত বুদ্ধিত প্ৰকৃতি সংঘাত ভিন্ন অস্ত কোনো অতিবিক্ত পুৰুষ নাট, কিন্তু যোগীৰ পক্ষে সি বিপৰীত অৰ্থাৎ প্ৰকৃতি-সংঘাততকৈ পুৰুষ ভিন্নৰূপে প্ৰতীক্ৰিয়মান হয়। কাৰণ ধৰ্ম্ম-সত্যাদি (ধৰ্ম্ম, সত্য, তপ, দম, অমাংসখ্যা, ব্ৰী, তিতিকা, অনসূয়া, দান, শাস্ত্ৰবুদ্ধি, ধৃতি, ক্ষমা) দ্বাদশ ব্ৰতৰ দ্বাৰা চিত্ত শুদ্ধ হলে ইঞ্জিয়-সংঘাততকৈ অতিবিক্ত শুদ্ধ চৈতন্য পৰমেশ্বৰৰ শুদ্ধৰোধ জন্মে। ১৯ ॥

বন্দীয়ে ক'লে, পণ্ডিতসকলে ত্ৰয়োদশী তিথিকেই প্ৰশস্ত আৰু পৃথিৱীক ত্ৰয়োদশ ৰূপযুক্ত বুলি কৈছে। অৰ্থাৎ এই তত্ত্বজ্ঞান যে কেৱল ধৰ্ম্ম-সত্যাদি দ্বাদশ প্ৰকাৰ ব্ৰত ধাৰণ কৰিলেই হয় তেনে নহয়, দেশ আৰু কালকো অপেক্ষা কৰে। তত্ত্বজ্ঞান ব্ৰহ্মলোকত থকা জীৱৰ কাৰণে সকলো কালতেই হ'ব পাৰে, ব্ৰহ্মলোকত হলে সত্যযুগতহে হ'ব পাৰে। লোকেই ক'লে, হে বুদ্ধিবিব, বন্দীয়ে এইদৰে লোকৰ অৰ্জুনাৰ কৈ বিবত হল, বাকী অৰ্জুনেই অষ্টাবক্ৰই পুৰুষ কৰিলে। শুদ্ধ, চৈতন্য-ৰূপ অদ্বৈত ব্ৰহ্ম—অগ্নি, বায়ু আৰু সূৰ্য্যৰ নিচিনা*অসঙ্গ হৈও যে

মন, বুদ্ধি, অহঙ্কাৰ আৰু দহটি ইন্দ্ৰিয়—এই ভেৰটি তত্ত্বৰ বিষয় ভোগৰূপ যজ্ঞত গ্ৰহণ হয় সেইটো শুদ্ধ চৈতন্যৰ আত্মাদক ঐশ্বৰ্য্যালিক অজ্ঞানৰ দ্বাৰা বোধ হয় মাত্ৰ, বস্তুতঃহে নোৱাৰে, যিহেতুকে পূৰ্বেৰ্ণাজ্ঞ ধৰ্ম্ম-সত্যাদি দ্বাদশ ব্ৰত অনুষ্ঠিত হলে উক্ত অজ্ঞান নষ্ট হয়, লগে লগে মন বুদ্ধি প্ৰভৃতি ত্ৰয়োদশ তত্ত্ব সমূলে বিনষ্ট হয়। এতেকে তত্ত্বজ্ঞানে পুৰুষ-প্ৰযত্ন সাধ্য দেশ-কালক অপেক্ষা নকৰে। ২০।

তাৰ পাছত যেতিয়া সূত-পুত্ৰ বন্দী অষ্টাবক্ৰৰ অশ্বৈৰবাদ স্থাপন-মূলক উত্তৰ ত্বনি অধোমুখ আৰু চিন্ধামগ্ন হৈ পৰিল তেতিয়া সভাৰ সদস্যসকলৰ ভিতৰত তুমুল কলকল শব্দ উঠিল। ২১।

মহাৰাজ জনকৰ সমুদ্ভিশালী, সৰ্বৰ্ণাজ্ঞ-সুন্দৰ যজ্ঞ-মণ্ডপ যেতিয়া মহা কোলাহলেৰে মুখৰিত হৈ উঠিল, তেতিয়া অষ্টাবক্ৰৰ মহাত্ম্য বৃদ্ধিৰ পাৰি যাজ্ঞিক ব্ৰাহ্মণসকলে কৃতান্তলিঙ্গীটে সমাদৰ জ্ঞাপন কৰিবলৈ তেওঁৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। ২২।

অষ্টাবক্ৰটো বজাক সন্মোহন কৰি ক'লে, হে মহাৰাজ, ইতিপূৰ্বে বন্দীয়ে শাস্ত্ৰাৰ্থ বিচাৰত অনেক বিদ্বান ব্ৰাহ্মণক পৰাজিত কৰি জলমগ্ন কৰিছে, গতিকে এওঁবোৰে সেয়ে গতি হোৱা উচিত বুলি ভাবোঁ, এওঁকো জলমগ্ন কৰক। ২৩।

বন্দীয়ে ক'লে, হে মহাৰাজ, মই বজা বৰুণদেৱৰ পুত্ৰ, মোৰ পিতামহে ইয়াত অনুষ্ঠিত আপোনাৰ যজ্ঞৰ সমান কাল স্থায়ী দ্বাদশ বছৰ ব্যাপি এটি যজ্ঞ আৰম্ভ কৰিছে, সেই যজ্ঞ উদ্‌যাপন কৰিবলৈ মই ইয়াৰপৰা কিছুমান শ্ৰেষ্ঠ যাজ্ঞিক ব্ৰাহ্মণক বাদত পৰাজিত কৰি বৰুণ লোকলৈ পঠাইছোঁ। ২৪।

মহাৰাজ, সেই সকলোবোৰ ব্ৰাহ্মণ পিতা বৰুণদেৱৰ যজ্ঞ চাবলৈ গৈছে। তেওঁলোক পুনৰায় ইয়ালৈ আহিব। পূজনীয় অষ্টাবক্ৰক মই সন্মান জ্ঞাপন কৰিছোঁ। কাৰণ তেওঁৰ কাৰণে মোৰ আজি পিতাৰ লগত সাক্ষাৎ হ'ব। ২৫।

অষ্টাবক্ৰটো ক'লে, মহাৰাজ, এই বন্দীয়ে বুদ্ধি আৰু বাক্যবলেৰে ব্ৰাহ্মণসকলক নিগৃহীত কৰি পানীত বুৰাইছে, আজি মই নিজ বুদ্ধিৰে তেওঁৰ সেই বাক্য-লজ্জা কেনেকৈ ধৰ্ষ কৰিলোঁ সেইটো মোৰ বাক্য শুনি সাধু সদস্যসকলে বুদ্ধিৰ পাৰিছে। ২৬।

অগ্নি স্বভাৱতে দহনশীল, তথাপি জাতবেদঃ অৰ্ধাৎ সৰ্বজ্ঞেয় বিষয়ে জ্ঞানস্থান; এই কাৰণে সাধু অৰ্ধাৎ পৰীক্ষাৰ সমন্বত সদাচাৰ আৰু সত্যবাদী লোকৰ গৃহ (শৰীৰ) ভ্যাগ কৰি যেনেকৈ দগ্ধ কৰে, এইদৰে সাধুলোকে মন্দবাদী ছালক বা পুত্ৰৰ কথাৰ সাৰাংশ গ্ৰহণ কৰে। গতিকে মোৰ কথাবোৰো সাৰাংশ গ্ৰহণ কৰিব বুলি আশা কৰোঁ। ২৭।

হে মহাৰাজ, আপুনি বোধ হয় স্বেচ্ছাতক (স্বাপখৰা) গছৰ পাত আৰু ফল ব্যৱহাৰ কৰি হীনভেজ হৈছে, গতিকে মোৰ বাক্য নুতনে, অথবা এই বন্দীৰ স্তুতি

বাক্যত আপুনি আনন্দত মতলীয়া হৈছে। যেনেকৈ অঙ্কুশৰ আঘাতত মতলীয়া হাতীয়ে মাউতৰ কথা মানি লব নোখোজে সেইদৰে আপুনিও মোৰ বাক্য শুনিব খোজা নাই। ২৮ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, আপোনাৰ দিব্য আৰু অলৌকিক বাক্য শুনিলো। মই ভাবোঁ, আপুনি সাক্ষাৎ দিবা-ৰূপৰ লোক, কাৰণ, আপুনি এটা বন্দীক বাদত পৰা-জিত কৰি মনোবথ পূৰ্ণ কৰিলে। ২৯ ॥

অষ্টাবক্রই ক'লে, এই বন্দীক জীৱিত ৰখাৰ কোনো প্ৰয়োজন নাই। এওঁৰ পিতা বৰুণদেৱ, গতিকে এওঁক জলাশয়ত নিমজ্জিত কৰক। ৩০ ॥

বন্দীয়ে ক'লে, হে ব্ৰাহ্মণকুমাৰ, মই বজা বৰুণদেৱৰ পুত্ৰ, জ্বলন্ত মজ্জিত হলেও মোৰ কোনো ভয়ৰ কাৰণ নাই। বহু কাল আগতে নষ্ট হোৱা আপোনাৰ পিতা ঋষি কহোড়ক এটা মাত্ৰ দেখিব। ৩১ ॥

লোমশই ক'লে, মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, এটা অৱসৰতে মহাশ্মা বৰুণদেৱৰ দ্বাৰা অভ্যর্থিত হৈ জলমগ্ন ব্ৰাহ্মণসকল আচৰিত্তে বজা জনকৰ ওচৰত আৱিৰ্ভূত হ'ল। ৩২ ॥

পুত্ৰৰ অলৌকিক কৰ্মশক্তি দেখি ঋষিৰ কহোড়ক ক'লে, হে মহাৰাজ জনক, বংশৰ গোৱৰ বৃদ্ধিৰ কাৰণেই সাধু কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা লোকসকলে পুত্ৰ-লাভৰ ইচ্ছা কৰে, চাওক মহাৰাজ, মই যি কাৰ্য্য কৰিব পৰা নাই শিশু-পুত্ৰ অষ্টাবক্রই সেই কৰ্ম্ম সাধন কৰিলে। ৩৩ ॥

হে জনকৰাজ, দেখা যায়, দুৰ্বল লোকৰো বলবান, মূৰ্খলোকৰো পণ্ডিত, জ্ঞানহীন লোকৰো জ্ঞানী পুত্ৰ জন্মে। ৩৪ ॥

হে প্ৰজাবন্ধক মহাৰাজ, আপোনাৰ মজ্জল হওক। স্বয়ং যমৰাজে তীক্ষ্ণ কুঠাৰেৰে মুদ্ধত শত্ৰুসকলৰ শিৰশ্ছেদ কৰক। ৩৫ ॥

হে মহাৰাজ, আপোনাৰ এই যজ্ঞত উত্তম আৰু মহত্বপূৰ্ণ ঔক্ধ্য সাম উচ্চাৰিত হৈছে, যথাবিধি সোমৰস পান কৰা হৈছে, ইন্দ্ৰাদি দেৱতাসকলে প্ৰত্যক্ষ দৰ্শন দি সানন্দচিত্তে নিজৰ নিজৰ পৱিত্ৰ ভাগবোৰ গ্ৰহণ কৰিছে। ৩৬ ॥

লোমশই ক'লে, হে মহাৰাজ, ইয়াৰ পাছৰ ঘটনা এই যে, যেতিয়া বন্দীৰ দ্বাৰা নমজ্জিত তেজস্বী ব্ৰাহ্মণসকল আৱিৰ্ভূত হল, তেতিয়া বন্দী বজা জনকৰ আদেশ লৈ সমুদ্ৰ-জলত প্ৰৱেশ কৰিলে। ৩৭ ॥

ইপিনে অষ্টাবক্রই পিতৃদেৱ কহোড়ক পূজা কৰি নিজেও ব্ৰাহ্মণসকলৰ দ্বাৰা যথোচিত সন্মানিত হৈ সন্ত-পুত্ৰ বন্দীক পৰাজিত কৰি মোমায়েক শ্বেতকেতুৰে সৈতে নিজৰ পৱিত্ৰ আশ্ৰমলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ৩৮ ॥

আশ্ৰমলৈ গৈ মুনিবৰ কহোড়ক মাক সূজাতাৰ সম্মুখত অষ্টাবক্রক আদেশ কৰি ক'লে, হে পুত্ৰ, তুমি সোনকালে এই সমজা নদীত স্নান কৰিবলৈ প্ৰৱেশ কৰ। পিতাৰ আদেশ অনুসাৰে নদীত স্নান কৰি উঠি আহিলত দেখা গ'ল, তেওঁৰ অঙ্গবোৰ ঋজু (পোন) হৈ পৰিছে। ৩৯ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, সমস্তা এখনি পৱিত্ৰ নদী, এই নদীত স্নান কৰিলে সকলো বৰুৱা
পাপৰপৰা মুক্তি লাভ কৰিব পাৰি। এতেকে আপুনিও ভাই আৰু ভাৰ্য্যাৰে
সৈতে স্নান পান আৰু অৰুণাহন কৰিবলৈ ভাও প্ৰৱেশ কৰক। ৪০ ॥

হে অজমীঢ়-কুলভিলক যুধিষ্ঠিৰ, আপোনাৰ বিশ্বাস-পূৰ্বক ভাই আৰু ভ্ৰাতৃ
সকলেৰে সৈতে ইয়াত এৰাতি সুখেৰে বাস কৰি কালিলৈ পুৱাই মোৰে সৈতে
পৱিত্ৰ কৰ্ম্মত অচলা ভক্তি আৰু ভ্ৰাতৃ বাধি অনাগ্ৰ পুণ্য-তীৰ্থলৈ যাত্ৰা কৰিব। ৪১

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত অষ্টোত্তম উপাখ্যান নামৰ
চতুৰ্বিংশত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১৩৪ ॥

॥ অধ্যায় ১৩৫ ॥

॥ যবদ্বীপ-উপাখ্যান ॥

লোমশই ক'লে, হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, এই যে মধুবিলা নামে প্ৰসিদ্ধ নদী দেখা
গৈছে, এই নদীৰ আন এটা নাম সমস্তা। এয়েই প্ৰসিদ্ধ কৰ্দ্দমিল ক্ষেত্ৰ। ইয়াতেই
বজ্জা ভৰতৰ অভিষেক হৈছে। ১ ॥

দেৱৰাজ ইন্দ্ৰ যজ্ঞাসুৰক হত্যা কৰি জীহীন হৈ এই নদীত স্নান কৰি পাপৰ-
পৰা মুক্ত হৈছিল। ২ ॥

হে নৰশ্ৰেষ্ঠ, মৈনাক পৰ্বতৰ অন্তৰ্ভুক্ত বিনশন নামে প্ৰসিদ্ধ তীৰ্থ দেখা গৈছে।
ইয়াতেই অদিতি দেৱীয়ে পুত্ৰ-লাভৰ কাৰণে দেৱতাৰ উদ্দেশ্যে ব্ৰহ্মোদন পাক
কৰি উৎসৰ্গ কৰিছিল। ৩ ॥

হে ভৰতবংশীয় শ্ৰেষ্ঠ মহাৰাজ, এই পৰ্বতৰাজ মৈনাকত আৰোহণ কৰি অম-
ৰুত্ব আৰু বাক্যেৰে উচ্চাৰণৰ অযোগ্য জীহীনতাক সোনকালে নাশ কৰক। ৪ ॥

হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, সোঁ যে পৰ্বতমালা দেখা গৈছে সেইবোৰ কমল নামে
প্ৰসিদ্ধ, ঋষিসকলৰ বৰ আনন্দদায়ক। সোঁৱা মহানদী গঙ্গা দেখা গৈছে, ৫ ॥

ভগৱান সনৎকুমাৰে ইতিপূৰ্বে ইয়াত তপস্বী কৰি সিদ্ধি লাভ কৰিছিল,
হে অজমীঢ়-কুলনন্দন, এই গঙ্গা নদীত স্নান কৰি সৰ্ব্বপ্ৰকাৰ পাপৰপৰা মুক্তি-
লাভ কৰক। ৬ ॥

হে কুণ্ডীকুমাৰ, এইটো পুণ্য নামে প্ৰসিদ্ধ জলৰ হৃদ, এয়া হৃদয় পৰ্বত আৰু
উকী গঙ্গা, ইয়াত যত্নসকলেৰে সৈতে গৈ স্নান-আচৰণ কৰক। ৭ ॥

এইখন শুলশিৰা মূনিৰ মনোবৰ আশ্ৰয় দেখা গৈছে। ইয়াত অৰুণাৰ আৰু
জ্যোতিৰ পৰিহাৰ কৰক। ৮ ॥

হে পাণ্ডুনন্দন, য'ত ভৱৰাজ মূনিৱে কবিত্ব লাভ কৰিছিল সেয়ে এই বৈভ্য মূনিৰ আশ্ৰম । ইয়াতে যৱক্ৰীত মূনি বিনাশপ্ৰাপ্ত হৈছিল । ৯ ॥

মুখিষ্ঠিৰে ক'লে, হে মূনিবৰ লোমশ, যোগশক্তি-সম্পন্ন মূনি ভৱৰাজ কেনেকৈ যোগ-মুক্ত হৈছিল, কি কাৰণেই বা মূনি যৱক্ৰীত বিনষ্ট হৈছিল ? ১০ ॥

এই ঘটনাৱলীৰ বৃত্তান্ত শুনিবলৈ কোঁড়ুক জন্মিছে । দেৱৰাজ ঋষিসকলৰ ইহেন চৰিত্ৰাৱলী কীৰ্ত্তন কৰিলে শুনি আনন্দ পাওঁ । ১১ ॥

লোমশই ক'লে, মূনিবৰ ভৱৰাজ আৰু বৈভ্য দুয়োজন সগি আছিল । দুয়োজনে বৰ প্ৰেমভাৱে এই আশ্ৰমত নিবস্তৱ বাস কৰিছিল । ১২ ॥

হে ভৱত-বংশোদ্ভৱ মহাৰাজ, মূনিবৰ বৈভ্যৰ অৰ্দ্ধাবস্থা আৰু পৰাবস্থা নামে দুজন ল'ৰা আছিল । ভৱৰাজৰ যৱক্ৰীত নামে এজন ল'ৰা আছিল । ১৩ ॥

হে ভৱত, পুত্ৰদ্বয় আৰু বৈভ্য মূনি বৰ বিদ্বান আছিল । কিন্তু ভৱৰাজ সদায় তপস্বীতে নিৰত আছিল । এই মূনি দুজন সকলোৰে অনুপম কীৰ্ত্তিশালী আছিল । ১৪ ॥

হে নিম্পাপ মুখিষ্ঠিৰ, তেজস্বী যৱক্ৰীতে তপস্বী পিতা ভৱৰাজক কোনেও সন্মান নকৰে, সপ্তাৰ বৈভ্যক হে সকলোৱে সন্মান কৰে, এতেকে তেওঁ বৰ পবিত্ৰ আৰু ক্ৰোধান্বিত হৈ বেদজ্ঞান লাভৰ কাৰণে বৰ কঠোৰ তপস্যা আৰম্ভ কৰিলে । ১৫—১৬ ॥

সেই মহা তপস্বী যৱক্ৰীতে প্ৰজ্জলিত অগ্নিত নিজৰ শৰীৰ সম্ভপ্ত কৰি দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ মনত বৰ সম্ভাপ জন্মালে । ১৭ ॥

তাৰ পাছত তপস্বী যৱক্ৰীতৰ ওচৰলৈ আহি ইন্দ্ৰই সুধিলে, আপোনাৰ এনে উত্তম তপস্যা আচৰণৰ কাৰণ কি ? ১৮ ॥

তপস্বী যৱক্ৰীতে ক'লে, হে দেৱ-পুজিত ইন্দ্ৰ, অধ্যয়ন নকৰাকৈয়ে ব্ৰাহ্মণসকলৰ বেদজ্ঞান স্বতঃ-প্ৰতিভাত হওক, এই উদ্দেশ্যে মই এনেকুৱা উচ্চ ধৰণৰ তপস্যা আৰম্ভ কৰিছোঁ । ১৯ ॥

হে পাকশাসন কৌশিক ইন্দ্ৰ, স্বাধ্যায়ৰ অৰ্থে মোৰ এই তপস্যাৰ আৰম্ভ । তপস্যাবে সকলো প্ৰকাৰ জ্ঞান লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছোঁ । ২০ ॥

প্ৰভু দেৱৰাজ, অধ্যয়ন কৰি গুৰু-মুখৰপৰা বেদজ্ঞান লাভ কৰা দীৰ্ঘকাল সাপেক্ষ, গতিকে, যাতে অতি সোনকালে বেদজ্ঞান লাভ কৰিব পাৰি তাৰ কাৰণে মই এই পৰম তপ আচৰণ কৰিছোঁ । ২১ ॥

দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই ক'লে, হে বিপ্ৰ-ঋষি, আপুনি যি পথেৰে যাব খুজিছে সি অধ্যয়নৰ প্ৰকৃত পথ নহয় । অধ্যয়নৰ প্ৰকৃত পথ নষ্ট কৰি আপোনাৰ কি প্ৰয়োজন সিদ্ধি হব ? গতিকে মই কওঁ, আপুনি উঠক, গুৰু-মুখৰপৰা বেদ অধ্যয়ন কৰকগৈ । ২২ ॥

লোমশই ক'লে, এইদৰে যৱক্ৰীতক উপদেশ প্ৰদান কৰি ইন্দ্ৰদেৱ স্বৰ্গলৈ গ'ল । ইনিৰে অনুপম পৰাক্ৰমশালী যৱক্ৰীতে পুনৰায় তপস্যা কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে । ২৩ ॥

হে মহাবাজ, শুনিলে পাঠ, যরক্ৰীতে ঘোৰ তপস্যাৰে মহৎ তপঃ-প্ৰভাৱ সঞ্চয় কৰি দেৱবাজ ইন্দ্ৰৰ বৰ সন্তাপ জন্মাইছিল । ২৪ ॥

এলেকুৱা ঘোৰ তপস্যাতে বত মহামুনি যরক্ৰীতৰ ওচৰলৈ আহি ইন্দ্ৰদেৱে তেওঁক পুনৰায় তপস্যা কৰাবপৰা বাৰণ কৰি ক'লে, হে মুনিবৰ, আপোনাৰ এই তপস্যাৰ প্ৰয়োজন-সিদ্ধিৰ সম্ভাৱনা একেবাৰেই নাই । আপোনাৰ এনেকুৱা বুদ্ধি অতীৰ অসঙ্গত হৈছে । কিন্তু ইয়াৰ দ্বাৰা কেৱল আপোনাৰ আৰু পিতাৰেহে বেদজ্ঞান প্ৰতিভাত হ'ব । ২৫—২৬ ॥

যরক্ৰীতে ক'লে, হে দেৱবাজ, আপুনি যদি মোৰ এই অভিলষিত মনোৰথ সিদ্ধ নকৰে তেন্তে, শুনক, মই ইয়াতকৈও অতি কঠোৰ তপস্যা আৰম্ভ কৰিম । ২৭ ॥

অৱধান কৰক, দেৱবাজ, আপুনি যদি মোৰ সম্পূৰ্ণ মনোৰথ সিদ্ধ কৰি নিদিয়ে তেন্তে প্ৰজ্বলিত অগ্নিত অজবোৰ কাটি কাটি আহুতি প্ৰদান কৰিম । ২৮ ॥

লোমশই ক'লে, হে যুধিষ্ঠিৰ, বুদ্ধিমান দেৱবাজে মহাত্মা মুনিবৰ যরক্ৰীতৰ তপস্যা কৰা বিষয়ে বুদ্ধি স্থিৰ আৰু নিশ্চিত বুলি জানিব পাৰি, তেওঁক কি উপায়ে তপস্যাৰপৰা বিবত কৰাব পৰা যায় সেই বিষয়ে বিশেষ চিন্তা কৰি বিদায় ললে । তাৰ পাছত তেওঁ যক্ষ্মা-বোগগ্ৰস্ত দুৰ্ব্বল বৃদ্ধা তপস্বী ব্ৰাহ্মণৰ বেশ ধাৰণ কৰিলে । ২৯—৩০ ॥

সেই বেণে ভাগীৰথীৰ তীৰত থিঠাইত যরক্ৰীতে স্নানাদি কাৰ্য্য সম্পাদন কৰে সেই তীৰলৈ গৈ বালিৰে এটি বাট বান্ধিবলৈ ধৰিলে । ৩১ ॥

দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ যরক্ৰীতে ইন্দ্ৰই কোৱা কথা নামানিলে কাৰণে ইন্দ্ৰদেৱে বালিৰে গজা নদীখন ভৰাই দিবলৈ ধৰিলে । ৩২ ॥

ইন্দ্ৰদেৱে যরক্ৰীত মুনিয়ে দেখাকৈ এইদৰে নিৰন্তৰ এমুঠি এমুঠিকৈ বালি ছটিয়াবলৈ ধৰিলে আৰু পথ নিৰ্ম্মাণৰ কাম আৰম্ভ কৰি দিলে । ৩৩ ॥

তেতিয়া মুনিশ্ৰেষ্ঠ যরক্ৰীতে ইন্দ্ৰক গজাৰ ওপৰত পথ নিৰ্ম্মাণ কৰিবলৈ যত্ন কৰা দেখিলে আৰু ইতিকিং কৰি এইদৰে কবলৈ ধৰিলে, ৩৪ ॥

হে দ্বিজ, এইটো কি কাণ্ড, আপুনি কি কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে ? আপুনি এই অতিশয় চেষ্ঠা মিছাতেহে কৰিছে । ৩৫ ॥

ইন্দ্ৰই ক'লে, বাপু, মানুহবোৰে বাৰে বাৰে নদী পাৰ হোৱাত বৰ ক্লেশ অনুভৱ কৰে, গতিকে মই গজা নদীখন বান্ধি এটা বাট উলিয়াব খুজিছো, তেতিয়া যাতায়াতৰ পথ সুগম হ'ব । ৩৬ ॥

যরক্ৰীতে ক'লে, তপোধন, তুমি প্ৰথৰ প্ৰহাংশীলা এই গজা নদীখন বান্ধিব নোৱাৰিবা, গতিকে তুমি এই অসাধ্য কৰ্ম্মৰপৰা বিবত হোৱা, বল আৰু বুদ্ধিৰে কৰিব পৰা কৰ্ম্মহে আৰম্ভ কৰা । ৩৭ ॥

ইন্দ্ৰই ক'লে, হে মুনিবৰ, আপুনি যেনেকৈ অলভ্য বেদাৰ্থ-জ্ঞান লাভৰ কাৰণে ব্যৰ্থতপস্যাৰ কাৰণে উদ্যত হৈছে, ময়ো গজাৰ ওপৰত বালিৰে অসম্ভৱ-সেতু নিৰ্ম্মাণ কৰিবলৈ চেষ্ঠা কৰিছো । ৩৮ ॥

যৱক্ৰীতে ক'লে, হে দেৱেন্দ্ৰ পাক-শাসন, যেনেকৈ আপোনাৰ বালিৰ সেতু নিৰ্মাণ কাৰ্য্য নিষ্ফল, সেইদৰে মোৰ এই উদ্ভাৱো যদি আপুনি নিবৰ্থক বুলি বিবেচনা কৰিছে তেনেহলে মোৰ পক্ষে যি সম্ভৱ হয় সেই কাৰ্য্যটো কৰক, আৰু মোক এনেকুৱা এটি উত্তম বৰ দান কৰক, যাতে মই অস্তৰ ওচৰত বিশেষ প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিব পাৰোঁ। ৩৯—৪০ ॥

লোমশই ক'লে, হে বজা যুধিষ্ঠিৰ, প্ৰাৰ্থনা অনুসাৰে দেৱৰাজ ইল্লই যৱক্ৰীতক বৰ প্ৰদান কৰি ক'লে, হে মুনিবৰ, আপোনাৰ আৰু পিতাৰ দুয়োজনৰে যথাভিলষিত বেদজ্ঞান লাভ হ'ব আৰু যদি অগ্নি অভিলষ থাকে সিও লাভ হ'ব। আপুনি এতিয়া তপস্যাবপৰা বিৰত হৈ আশ্ৰমলৈ গাওক। এটাদৰে কামনা সিদ্ধি কৰি পিতাকৰ ওচৰলৈ গৈ সকলো ইতিবৃত্ত নিবেদন কৰিলে। ৪১—৪২ ॥

যৱক্ৰীতে ক'লে, পিতা, আপোনাৰ আৰু মোৰ উভয়ৰে সম্পূৰ্ণ বেদৰ জ্ঞান লাভ হ'ব। আনৰ ওচৰত প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিব পাৰিম। এই বৰ লাভ কৰিলো। ৪৩ ॥

ভৰদ্বাজে ক'লে, হে পুত্ৰ, যথাভিলষিত বৰ লাভ কৰি তোমাৰ মনত অতিশয় অহঙ্কাৰ উপজিব পাৰে, অহঙ্কাৰ-বশতঃ মনলৈ সঙ্কোচ ভাব আহিব পাৰে, সেয়ে বিনাশৰ হেতু হ'ব পাৰে। ৪৪ ॥

হে পুত্ৰ, এই বিষয়ে দেৱতাবিলাকে কোৱা এটা কাহিনীৰ পণ্ডিতসকলে উদাহৰণ দিয়ে, কওঁ শুনা। পুৰণি কালত বালধি নামেৰে এজন বৰ শক্তিশালী মুনি আছিল, ৪৫ ॥

সেই মুনিয়ে, পুত্ৰ-শোকত বৰ কাতৰ হৈ—মোৰ দেৱতাৰ নিচিনা অমৰ পুত্ৰ লাভ হওক—এই সঙ্কল্প কৰি কঠোৰ তপস্যা আৰম্ভ কৰিলে। পাছত সঙ্কল্প অনুসাৰে তেওঁ পুত্ৰ লাভ কৰে। ৪৬ ॥

দেৱতাসকলে তেওঁৰ প্ৰতি অনুগ্ৰহ কৰিলে সঁচা, কিন্তু তেওঁৰ পুত্ৰৰ আয়ুস দেৱতাৰ আয়ুসৰ পৰিমাণৰ সমান নকৰিলে। বৰ-দানৰ সময়ত ইয়াকেহে ক'লে, বোলে মৰণশীল লোক কেতিয়াও দেৱতাৰ নিচিনা অমৰ হ'ব নোৱাৰে। গতিকে এওঁৰ আয়ুস নিমিত্তাধীনহে হ'ব। ৪৭ ॥

বালধিয়ে ক'লে, হে পৱিত্ৰ দেৱতাসকল, এইয়ে পৰ্ব্বতবোৰ অক্ষুণ্ণভাৱে থিয় হৈ থাকে মোৰ পুত্ৰ তেনেকৈ অক্ষয়ৰূপে থাকে যেন। এই পৰ্ব্বতেই যেন তেওঁৰ আয়ুসৰ নিমিত্ত হয়, অৰ্থাৎ এই পৰ্ব্বত যিমান দিনলৈ থিয় হৈ থাকিব মোৰ পুত্ৰও যিমান দিনলৈ জীৱিত থাকক। ৪৮ ॥

ভৰদ্বাজে ক'লে, হে পুত্ৰ যৱক্ৰীত, তাৰ পাছত মুনিবৰ বালধিৰ এজন অতিশয় মেধাযুক্ত পুত্ৰ জন্মিল, আৰু সেই কাৰণে তেওঁৰ নাম মেধাৱী বখা হয়। তেওঁ স্বভাৱতে বৰ ক্ৰোধী আছিল। পিতাকৰ মুখত দেৱতাৰ বৰ-দানৰ ফলত—তেওঁ বৰ দীৰ্ঘায়ু—এই কথা শুনি তেওঁ বৰ অহঙ্কাৰী হৈ উঠে আৰু অত্যাগ্ৰ অহিসকলক অহমাননা কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। ৪৯ ॥

ইমানতে ক্ৰান্ত নাথাকি তেওঁ ঋষিসকলক অপদস্থ কৰাৰ উদ্দেশ্যে গোটেই পৃথিৱীতে পৰ্য্যটন কৰি কৰি এদিন মহা প্ৰতাপী মনুষী ধনুষাক নামৰ যুনি এজনৰ ওচৰ পালেগৈ । ৫০ ॥

তালৈ গৈ মেধাৱীয়ে তেওঁক বৰকৈ ভিৰঙ্কাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে । ভিৰঙ্কাৰত অভিষ্ঠ হৈ তেওঁক ভষ্ম হোৱা বুলি অভিশাপ দিলে । কিন্তু তেওঁ ভষ্ম নহ'ল । ৫১ ॥

কাৰণ অনুসন্ধান কৰি ধ্যানস্থ হৈ তেওঁ জানিব পাৰিলে, দেৱতাৰ বৰ-দানৰ ফলত মেধাৱী ৰোগ আৰু মৃত্যু-বহিত । গতিকে তেওঁৰ আত্মসৰ নিমিত্ত পৰ্ব্বতখন মহিষৰ দ্বাৰা উঘালি পেলালে । ৫২ ॥

মৃত্যুৰ কাৰণ পৰ্ব্বত বিনষ্ট হোৱাত হঠাৎ শিশু মেধাৱীও মৃত্যুৰ মুখত পতিত হল । তেতিয়া পিতা বাল্যিয়ে মৃত পুত্ৰক লৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে । ৫৩ ॥

সাধাৰণ মানুহৰ নিচিনাকৈ অতিশয় বিলাপ কৰা দেখি তেওঁক তত্ত্বজ্ঞ বেদৱিৎ ঋষি-সকলে গোট খাই যি কথা কৈছিল, কওঁ শুনা । ৫৪ ॥

মৰণশীল মানুহে কেতিয়াও নিয়তিৰ বিধান লঙ্ঘন কৰিব নোৱাৰে । ধনুষাক ঋষিয়ে ধ্যানৰ দ্বাৰা সবিশেষ জানিব পাৰি এওঁৰ মৃত্যুৰ নিমিত্ত পৰ্ব্বত মহিষৰ দ্বাৰা বিদীৰ্ণ কৰালে । ৫৫ ॥

হে পুত্ৰ যৱজীত, শিশু তপস্বী বৰ লাভ কৰি অহংকাৰ-প্ৰাপ্ত হৈ অতি সোন-কালে বিনাশ-প্ৰাপ্ত হ'ল । এতেকে তুমি যাতে তেনে অৱস্থাত নপৰা তাৰ বাবে সাৱধান হোৱাঁ । ৫৬ ॥

এই বৈভ্য যুনি বৰ শক্তিশালী । পুত্ৰ হুজুনো তেওঁৰ অনুকপ । পুত্ৰ, তেওঁৰ ওচৰলৈ কেতিয়াও নাযাবা, এলাহ পৰিত্যাগ কৰি উদ্দেশ্য-সাধনত যত্নশীল হোৱাঁ । ৫৭ ॥

পুত্ৰ, তোমাক এই বিষয়ে সাৱধান হবলৈ কওঁ । মহা ঋষি, তপস্বী বৈভ্য বৰ কোপন স্বভাৱৰ । কোপিত বৈভ্যই তোমাক পীড়িত কৰাত কোনো বাধা নাই । ৫৮ ॥

যৱজীতে ক'লে, পিতা, আপুনি এই বিষয়ে নিশ্চিন্ত থাকক, আপুনি যেনে মোৰ পূজা, ঋষিবৰ বৈভ্যও মোৰ মানত আপোনাৰ অনুকপ । ৫৯ ॥

লোমশই ক'লে, হে মহাৰাজ, যৱজীতে পিতাকৰ ওচৰত এইদৰে মধুৰ বাক্য প্ৰকাশ কৰি নিৰ্ভীকচিত্তে অন্ত্যাত্ম ঋষিসকলক বিবক্তি প্ৰদান কৰি বৰ সুখ পাইছিল । এনে অপকৰ্ম্ম কৰি সম্ভৱ হোৱাটোৱেই তেওঁৰ স্বভাৱ হৈ উঠিল । ৬০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্ব্বত যৱজীত-উপাখ্যান নামৰ পঞ্চবিংশত্যাধিকশততম অধ্যায় । ১৩৫ ॥

॥ অধ্যায় ১৩৬ ॥

॥ যবক্ৰীতৰ মৃত্যু ॥

লোমশই ক'লে, হে মুখিটিৰ, যৱক্ৰীত মুনি নিৰ্ভীকচিত্তে অনাই-বনাই ফুৰি-পকি চ'ত মাহৰ দিন এটাত বৈভ্যৰ আজন্ম ওলালগৈ। ১ ॥

হে ভাৰত মুখিটিৰ, সেই যৱক্ৰীতে গৈ বৈভ্য মুনিৰ নানাতৰহৰ ফল-ফুলেৰে উপচি পৰা বৃক্ষসমূহেৰে শোভিত মনোহৰ আজন্মত ফুৰি থকা কিম্ববীৰ নিচিনা ৰূপ-ৱতী পুত্ৰ-বধূক দেখা পালে। ২ ॥

কামভাষ-পীড়িত জ্ঞানহীন যৱক্ৰীতে নিলজ্জভাৱে লজ্জাৱতী সেই বালিকাক ক'লে, হে বমণী, তুমি মোৰ সেৱাত বতা হোৱা। ৩ ॥

সেই বালিকাই যৱক্ৰীতৰ স্বভাৱ-চৰিত্ৰৰ ভাব জানিও অভিযাপনৈ ভয় কৰিলে। ইপিনে বৈভ্য মুনিৰো তেজস্বিতা সম্বন্ধে স্মৰণ আটে। তথাপি 'বাক সেৱেই হওক' বুলি তেওঁৰ ওচৰ চাপিল। ৪ ॥

হে ভাৰত শত্ৰুদমন মুখিটিৰ, তেতিয়া যৱক্ৰীতে সেই বমণীক নিৰ্জ্ঞান ঠাইলৈ লৈ গ'ল আৰু পাণ্ডৱ সমুদ্ৰত বুবাই দিলে। এই অৱসৰতে বৈভ্য মুনি নিজ আজন্মত আহি উপস্থিত হ'ল। ৫ ॥

উপস্থিত হৈ দেখিলে যে পুত্ৰ-বধূ পৰাবসূৰ ভাৰ্য্যাই আৰ্জ্জভাৱে কান্দি আছে, কান্দি থকা দেখি মধুৰ বাক্যে সাস্তুনা প্ৰদান কৰি কান্দোনৰ কাৰণ সুধিলত কল্যাণী সেই বমণীয়ে যৱক্ৰীতৰ প্ৰস্তাৱ আৰু বিচাৰপূৰ্বক সেই প্ৰস্তাৱৰ প্ৰত্যা-খ্যান সম্বন্ধে সমুদায় ঘটনাৱলী নিবেদন কৰিলে। ৬-৭ ॥

যৱক্ৰীতৰ এই কুংসিত চেষ্ঠাৰ কথা শুনি মুনিৰ অন্তঃকৰণ ক্ৰোধান্বিত হৈ উঠিল। ৮ ॥

তেতিয়া স্বভাৱতেই ক্ৰোধশীল মুনি আকৌ অত্যন্ত ক্ৰুদ্ধ হৈ মূৰৰ জঁটা এটি হিঙি সংক্ৰাণপূৰ্বক আৰ্হিত অগ্নিৰ আৰ্হি দিলে। ৯ ॥

সেই অগ্নিৰপৰা পুত্ৰ-বধূ-সহৃদী ৰূপৱতী এজনী বমণী উপজিল। সেইদৰে আকৌ এটা জঁটা হিঙি অগ্নিৰ আৰ্হি দিলে। ১০ ॥

এইবাৰ অগ্নিৰপৰা এক বাকস উপজিল। বাকসৰ চকু দুটা বৰ ডাঙৰ আৰু সি দেখাত বৰ ভয়ঙ্কৰ। সিহঁত দুয়ো মুনিক সুৰিজে, সুমিখৰ, আশি আপো-নাৰ কি কাৰ্য সাধে? ১১ ॥

তেতিয়া ক্ৰোধশীল মুনিয়ে ‘যৱজীতক হত্যা কৰ’৷’ বুলি আদেশ দিলে। আদেশ পাই
‘বাক সেয়েই হওক’ বুলি যৱজীতক মাৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি ভাৰপৰা আঁতৰি গ’ল। ১২ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, মহাত্মা বৈভ্য-সৃষ্ট সেই নাৰীৰূপ কৃত্যাই যৱজীতক ওচৰলৈ গৈ
তেওঁক মৃদ্ধ কৰি কমণ্ডলুটো তৰণ কৰিলে। ১৩ ॥

কমণ্ডলু অপহৃত হ’লত যৱজীত উচ্ছ্বিত আৰু অপৰিত্র হৈ পৰিল। সেই অৱ-
সৰতে বান্ধসে শূল উদ্যত কৰি তেওঁক মাৰিবলৈ খেদি আহিল। ১৪ ॥

মাৰিবলৈ খেদি অহা ভীষণ মূৰ্ত্তি সেই বান্ধসক দেখি যৱজীতে তৎক্ষণাৎ
উঠি সৰোবৰৰ প্ৰতি লক্ষ্য কৰি সেই বাটেদি লৰ দিলে। ১৫ ॥

লৰি গৈ দেখিলে যে সৰোবৰ শুকান। তাৰ পাছত আকৌ নদীৰ ওচৰলৈ
শীঘ্ৰে দৌৰি গৈ দেখিলে নদীও শুকান। ১৬ ॥

নিকপায় হৈ শূলধাৰী ভয়ঙ্কৰ বান্ধসৰ খেদাত বৰ ভয় খাই হঠাৎ পিতা ভৰ-
দ্বাজৰ অগ্নিহোত্ৰ গৃহত প্ৰৱেশ কৰিলে। ১৭ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, সেই অগ্নিহোত্ৰ গৃহৰ দুৱাৰ মুখত এজন অন্ধ শূদ্ৰ-জাতীয় প্ৰহৰী
আছিল। যৱজীত প্ৰহৰীৰ দ্বাৰা বাধা প্ৰাপ্ত হৈ দুৱাৰ মুখতে থিয় হৈ ব’ল। ১৮ ॥

প্ৰহৰীৰ দ্বাৰা ব্যাহত যৱজীতৰ হৃদয়ত বান্ধসে শূলেৰে আঘাত কৰিলে। শূলৰ
আঘাতত হৃদয় বিদীৰ্ণ হৈ তেওঁ মৰি থাকিল। ১৯ ॥

যৱজীতক হত্যা কৰি বান্ধস বৈভ্যৰ ওচৰলৈ গ’ল। তেতিয়া বৈভ্যই বান্ধসক
সেই ৰমণীৰে সৈতে বাস কৰিবলৈ আদেশ কৰিলে। ২০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত যৱজীতৰ মৃত্যু নামৰ
ষট্‌ত্ৰিংশতাব্দিকশততম অধ্যায়। ১৩৬ ॥

। অধ্যায় ১৩৭ ॥

॥ যৱজীতৰ মৃত্যুত শোক ॥

লোমশই ক’লে, তে কুন্তীনন্দন, ভৰদ্বাজ মূনি দৈনন্দিন স্বাধ্যায় সম্পন্ন কৰি
বহুতো সমিধ লৈ নিজ আশ্ৰমলৈ উভতি আহিল। ইতিপূৰ্বে মূনি আশ্ৰমলৈ
আছিল যজ্ঞৰ অগ্নি হঠাৎ জ্বলি উঠি মুনিক স্বাগত সজ্জাৰণ জনায়। কিন্তু আজি
মুনিক পুত্ৰ মৰিছে, গতিকে মূনি মৰণালোচত অন্তৰ্হিত হৈছে, সেইদেখি আগৰ নিচি-
নাকৈ অগ্নিয়ে জ্বলি উঠি মুনিক স্বাগত সজ্জাৰণ নকৰালে। ১-২

অগ্নিহোত্ৰ গৃহত অগ্নিৰ এনেকুৱা বিৰূপ ভাব দেখি আচৰিত হৈ মহাতপা মুনিয়ে
তাৰ বচি থকা অন্ধ শূদ্ৰ প্ৰহৰীটোক সুধিলে, ৩ ॥

প্ৰহৰী, আজি কি কাৰণে আগৰ নিচিনাকৈ মোক দেখি অগ্নিয়ে প্ৰসন্ন ভাব নেদেখুৱালে ? ইপিনে তুমিও আগৰ নিচিনাকৈ প্ৰসন্ন ভাব প্ৰকাশ নকৰিলা ? আজন্মত সকলো কুশলে আছেতো ? প্ৰহৰী, হীনবুদ্ধি পুত্ৰ ক'ত ? সি বৈভাৱ আজন্মলৈ বোৱা নাইতো ? কোৱ'। প্ৰহৰী, সোনকালে কোৱ'। মোৰ মনত সমূলি শান্তি নাইকিয়া হৈছে । ৪-৫ ॥

প্ৰহৰী শূদ্ৰই ক'লে, হে মুনিবৰ, বৰ দুখৰ কথা, আপোনাৰ হীনবুদ্ধি পুত্ৰ বৈভাৱ আজন্মলৈ গৈছিল, তাৰ ফলত কোনো এজন বলবান বান্ধসৰ দ্বাৰা হত হৈ ইয়াতে মাটিৰ ওপৰত পৰি আছে । ৬ ॥

বান্ধসে হাতত শূল লৈ খেদি অহাত তেওঁ আতি অগ্নিহোত্ৰ-গৃহৰ ভিতৰত সোমাবলৈ ধৰোঁতে মই দুই হাতেৰে দুৱাৰ মুখতে বাধা দিলো । ৭ ॥

মই ভাবোঁ, তেওঁ অন্তৰ্জ হোৱা কাৰণে শুদ্ধ হবলৈ পানীৰ উদ্দেশ্যে ইয়াত সোমাব খুজিছিল ; কিন্তু মোৰ বাধা পাই হতাশ তৈ উঠিল । তেতিয়া হঠাৎ সেই বান্ধসে বেগেৰে আহি শুলেৰে আঘাত কৰাত তেওঁৰ মৃত্যু হ'ল । ৮ ॥

প্ৰহৰীৰপৰা এনে অপ্ৰিয় কথা শুনি অতি দুঃখিত হৈ মৃত পুত্ৰক কোলাত লৈ ভবদ্বাজ মুনিয়ে বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৯ ॥

ভবদ্বাজে ক'লে, হে পুত্ৰ, তুমি ব্ৰাহ্মণসকলৰ হিতৰ কাৰণে অধ্যয়ন নকৰাকৈয়ে বেদজ্ঞানত স্বতঃপ্ৰতিভাশালী হবলৈ অতি কঠোৰ তপস্যা কৰিছিল। ১০ ॥

মহাত্মা ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰতি তুমি বৰ ভিতকাৰী আছিল। কোনো প্ৰাণীৰ ওচৰত তুমি অপৰাধ কৰা নাছিল। কিন্তু সম্প্ৰতি তুমি অলপ কঠোৰ ভাবধাৰা লৈ আহিছিল। ১১ ॥

হে পুত্ৰ, মই তোমাক শতবাৰ বাধা দিয়া সত্ত্বেও কালাভুক যম-সদৃশ সেই মূনিক দেখা কৰিবলৈ কেলেই গৈছিল। ১২ ॥

বুঢ়া কালত তুমিয়েই মোৰ একমাত্ৰ পুত্ৰ— এই কথা জানিব পাৰিও মহা প্ৰভাৱ-শালী বৈভা মূনি তোমাৰ প্ৰতি কিয় এনে ক্ৰোধৰ বশৱৰ্তী হৈ উঠিল ? ১৩ ॥

হে পুত্ৰ, আজি মই পাপিষ্ঠ বৈভাৱ কুকৰ্ম্মৰ দ্বাৰা অতি অসহ পুত্ৰ লোক পালো। তোমাৰ অভাৱত ময়ো অতীৱ প্ৰিয়তম প্ৰাণ আৰু পৃথিৱীত নাৰাখোঁ। ১৪ ॥

যেনেকৈ মই আজি পুত্ৰ-শোকত প্ৰাণ ত্যাগ কৰিব লগাত পৰিলো বৈভাও সেইদৰে বিনা অপৰাধতে জ্যেষ্ঠ পুত্ৰৰ হাতত নিহত হওক । ১৫ ॥

মই বিবেচনা কৰোঁ, পৃথিৱীত যি মানুহৰ পুত্ৰ নাই, তেৱেঁই অতিশয় সুখী, কাৰণ তেওঁ পুত্ৰশোক অনুভৱ নকৰাকৈ ইচ্ছানুসাৰে বিচৰণ কৰিব পাৰে । ১৬ ॥

যি মানুহ নিজৰ পুত্ৰ-শোকত অতীৱ কাভৰ হৈ পৰে, নিজৰ প্ৰিয় বন্ধু-বান্ধৱৰ ওপৰত অভিলাপ প্ৰদান কৰিব পাৰে, তাতকৈ নো কোন মহাপাপী হব পাৰে ? ১৭ ॥

মই নিজৰ স্বত-পুত্ৰক দেখিলো, পৰম সুহৃদ বৈভাৱ প্ৰতি অভিলাপ প্ৰদান কৰিলো,

গভিকে এই সংসাৰত মোৰ বাহিৰে অন্য কোন ব্যক্তিয়ে এনেকুৱা বিপদ অনুভৱ কৰিছে ? বোধ হয় এনে ব্যক্তি আৰু দ্বিতীয় নাই । ১৮ ॥

লোমশই ক'লে, হে যুধিষ্ঠিৰ, এইদৰে বহু বিলাপ কৰি অৱশেষত ভৱদ্বাঞ্জে পুত্ৰৰ মৃত শটোৰ দাহন কৰি নিজেও অগ্নি প্ৰজ্জ্বলিত কৰি তাত প্ৰৱেশ কৰিলে । ১৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত যৱক্ৰীতৰ মৃত্যুত শোক নামৰ সপ্তজিংশত্যাধিকশততম অধ্যায় । ১৩৭ ॥

॥ অধ্যায় ১৩৮ ॥

॥ যৱক্ৰীতৰ পুনৰ্জীৱন লাভ ॥

লোমশই ক'লে, হে যুধিষ্ঠিৰ, সেই সময়ত মূনিৰ যজ্ঞমান বৃহদ্যায় নামেৰে এজন প্ৰতাপৱান সৌভাগ্য-সম্পন্ন বজ্জাই এটি যজ্ঞানুষ্ঠান আৰম্ভ কৰিলে । ১ ॥

যজ্ঞৰ পূৰ্ণতা সম্পাদনৰ অৰ্থে বৈভ্য মূনিৰ পুতেক অৰ্কাবসু আৰু পৰাবসুৰু বুদ্ধিমান বৃহদ্যায় বজ্জাই বৰণ কৰিলে । ২ ॥

হে কুন্তীনন্দন, পিতাকৰ আজ্ঞা লৈ ত্ৰয়োজনেই যজ্ঞলৈ গ'ল । আশ্ৰমত কেৱল পিতাক আৰু পৰাবসুৰু ভাৰ্য্যা— এই দুগৰাকী থাকিল । এদিনাখন পৰাবসু অকলে ঘৰৰ বাতৰি লবলৈ আশ্ৰমলৈ আহোঁতে বাটত বনৰ মাজত যুগপৎ পৰিহিত পিতাক বৈভ্যক দেখিবলৈ পালে । ৩-৪ ॥

বাতি শেষপ্ৰায়, অন্ধকাৰ মাত্ৰ অৱশিষ্ট, এই অৱস্থাত নিজালু পৰাবসুৱে হৰিণ-চৰ্দ্ৰ-পৰিহিত পিতাক কোনো হিংস্ৰ জন্তু বুলি বিবেচনা কৰিলে । ৫ ॥

তেতিয়া পিতাকক হিংস্ৰ জন্তু বুলি বিবেচনা কৰি, ইচ্ছা নাধাকিলেও আত্ম-বন্ধাৰ কাৰণে পৰাবসুৱে বৈভ্যক হত্যা কৰিলে । ৬ ॥

তাৰ পাছত ঘটনা বুজিব পাৰি, হে যুধিষ্ঠিৰ, তেওঁ পিতাকৰ প্ৰেত-কাৰ্য্য সম্পন্ন কৰি পুনঃ যজ্ঞলৈ আহি সকলো ঘটনা ভায়েক অৰ্কাবসুৰু ক'লে, হে ভাই, তুমি এই যজ্ঞ কাৰ্য্য সম্পাদনৰ ভাৱ অকলে বহন কৰিব নোৱাৰিবা । মই হিংস্ৰ জন্তু জ্ঞান কৰি, পিতাক হত্যা কৰিছো । এই কাৰণে হে ভাই, তুমি ব্ৰহ্ম-হত্যা পাপ বিনাশৰ ব্ৰত আচৰণ কৰ' । মই বজ্জাৰ যজ্ঞ সম্পাদন কৰোঁ । হে মূনি, মই অকলে যজ্ঞ সম্পাদন কৰিব পাৰিম । ৭-৯ ॥

অৰ্কাবসুৱে ক'লে, হে ভাই, তুমি বুদ্ধিমান বৃহদ্যায়ৰ যজ্ঞ-কাৰ্য্য সম্পাদন কৰ' । মই তোমাৰ কাৰণে ইজিয়-সংযম-পূৰ্ব্বক ব্ৰহ্ম-হত্যা প্ৰায়শ্চিত্ত আচৰণ কৰোঁ । ১০ ॥

লোমশই ক'লে, হে যুধিষ্ঠিৰ, ভায়েকৰ কাৰণে অৰ্কাবসু ব্ৰহ্মহত্যা-পাপৰ প্ৰাশ-
ক্ষিত পূৰ্ণ কৰি পুনৰায় যজ্ঞলৈ ঘূৰি আহিল। ভায়েকক যজ্ঞলৈ অহা দেখি
পৰাবসুৱে বজাক মাতি অনাই হৰ্ষ-গদগদস্বৰে ক'লে, হে বজা, এওঁ ব্ৰহ্মঘাতী,
এওঁ যজ্ঞ চাবলৈ যজ্ঞ-মণ্ডপত প্ৰৱেশ কৰিব নোৱাৰে। কাৰণ ব্ৰহ্মঘাতী পুৰুষে
দৃষ্টিৰ দ্বাৰা আপোনাক পীড়িত কৰিব, তাত সন্দেহ নাই। ১১-১৩ ॥

লোমশই ক'লে, হে প্ৰজা-পালক যুধিষ্ঠিৰ, পৰাবসুৰপৰা এই কথা শুনি
বজাই ভূত্যসকলক মাতি আনি কলে, তোমালোকে এওঁক ইয়াৰপৰা অপ-
সাৰিত কৰা। ভূতাৰ দ্বাৰা অপসাৰিত অৰ্কাবসুৱে পুনঃ পুনঃ 'মই ব্ৰহ্মহত্যা কৰা
নাই' এই কথা কোৱা সত্ত্বেও ভূত্যসকলে 'ব্ৰহ্মঘাতী' বুলি বান্ধে বাৰে সন্ধান
কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৪-১৫ ॥

তথাপি অৰ্কাবসুৱে নিজে ব্ৰহ্মহত্যা কৰা বুলি স্বীকাৰ নকৰি সিহঁতক বুজা-
বলৈ চেষ্টা কৰিলে যে, তেওঁৰ ভায়েকেহে ব্ৰহ্মহত্যা কৰিছে। তেওঁ ব্ৰহ্মহত্যা
পাপ-নাশক ব্ৰত আচৰণ কৰি ভায়েকক পাপৰপৰা মুক্ত কৰিছে। ১৬ ॥

এইদৰে বুজালেও ভূতাবিলাকে ক্ৰোধান্বিত হৈ তাৰপৰা গুচি যাবলৈ কোৱাত
মহাতপা ব্ৰহ্মৰ্ষি অৰ্কাবসু মৌনভাৱে তাৰপৰা গুচি গ'ল। ১৭ ॥

বনলৈ গৈ সূৰ্য্যদেৱৰ আশ্ৰয় লৈ উগ্ৰ তপস্যা আৰম্ভ কৰি ত্ৰিংশতম অৰ্কাবসুৱে
সূৰ্য্য সম্বন্ধে বহস্যময় বৈদিক মন্ত্ৰৰ অনুষ্ঠান আৰম্ভ কৰিলে। তাৰ পাছত অগ্ৰভোজী
অৱিনাশী সূৰ্য্যদেৱে সাকাক ৰূপ ধৰি অৰ্কাবসুক দেখা দিলে। হে বজা যুধি-
ষ্ঠিৰ, এনেকুৱা উত্তম তপস্যাৰ দ্বাৰা দেৱতাসকল তপস্বী অৰ্কাবসুৰ প্ৰতি বৰ প্ৰসন্ন
হ'ল। তাৰ পাছত দেৱতাসকলে অৰ্কাবসুক বজাৰ দ্বাৰা যজ্ঞত বৰণ কৰালে আৰু
পৰাবসুক নিষ্কাশিত কৰিলে। তাৰ পাছত সূৰ্য্য, অগ্নি প্ৰভৃতিয়ে অৰ্কাবসুক বৰ
দান কৰিলে। ১৮-২০ ॥

তেতিয়া অৰ্কাবসুৱে দেৱতাসকলৰ ওচৰত 'মোৰ পিতাই পুনৰ্জীৱন লাভ কৰক,
পৰাবসুৱে নিৰ্দোষিতা লাভ কৰক, আৰু পিতৃ হত্যাৰ কথা পাহৰি যাওক'—এই
তিনিটি বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। ২১ ॥

লগে লগে প্ৰাৰ্থনা কৰিলে, ভৰষাজ আৰু যৱক্ৰীতো পুনৰ্জীৱিত হওক আৰু
সূৰ্য্য-সম্বন্ধীয় বহস্যময় বেদমন্ত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠা হওক। অৰ্কাবসুৱে এই প্ৰাৰ্থনা কৰাত
দেৱতাসকলে 'এৱমন্ত্ৰ' অৰ্থাৎ 'এয়েই হওক' বুলি বৰ দিলে। ২২ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, তেতিয়া সকলোটি পুনৰ্জীৱিত হ'ল। জীৱিত যৱক্ৰীতে অগ্নি
প্ৰভৃতি দেৱতাসকলক সৃষ্টি কৰিলে, হে দেৱ, মই যথোচিতভাৱে বেদ অধ্যয়ন
কৰিছো আৰু বেদোক্ত ব্ৰতৰ আচৰণ কৰিছো, মই নিত্য-বেদাধ্যায়ী আৰু তপস্বী,
তথাপি বৈভা যুনিয়ে এনেকুৱা অনুচিত বীতিৰে মোক কেনেকৈ হত্যা কৰিলে। ২৩-২৪ ॥

দেৱতাবিলাকে ক'লে, হে যৱক্ৰীত, বিষয়টো তুমি কোৱাৰ দৰে হোৱা
নাই। তুমি আগৈয়ে গুৰুৰ আশ্ৰয় নোলোৱাকৈ বিনা পৰিশ্ৰমে বেদ

অধ্যয়ন কৰিছা। তেওঁ কিন্তু গুৰুক সন্তুষ্ট কৰি বহু দিন শাৰীৰিক ক্লেশ ভোগ কৰি উত্তম বেদ-জ্ঞান লাভ কৰিছে। ২৫-২৬ ॥

লোমশই ক'লে, হে বজা, অগ্নি প্ৰভৃতি দেৱতাসকলে সকলোকে পুনৰ্জীৱিত কৰি যন্ত্ৰকৌতকে। এনে উপদেশ দি স্বৰ্গ-ধামলৈ গুচি গ'ল। ২৭ ॥

হে বাজশ্ৰেষ্ঠ, সেইখনেই এই পৱিত্ৰ বৈভ্য য়ুনিৰ আশ্ৰম। এই আশ্ৰম কলেবে উপচি পৰা বৃক্ষসমূহেৰে শোভমান। এই আশ্ৰমত বাস কৰি বহু পাপ নষ্ট কৰক। ২৮ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত যন্ত্ৰকৌতৰ পুনৰ্জীৱন লাভ নামৰ অষ্টত্ৰিংশত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১৩৮ ॥

॥ অধ্যায় ১৩৯ ॥

॥ পাণ্ডবসকলৰ দুৰ্গম উত্তৰ-খণ্ড যাত্ৰা ॥

লোমশই ক'লে, হে ভৰত-নন্দন মহাবাজ যুধিষ্ঠিৰ, এই পৰ্য্যন্ত আপোনালোকে উশীৰ, বীজ, মৈনাক, শ্বেত আৰু কালশৈল নামৰ পৰ্বতবোৰ অতিক্ৰম কৰি আহিল। ১ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, এই যে সপ্ত-ধাৰাত প্ৰৱাহিত গঙ্গা নদী দেখা গৈছে, এই-খন বজোপুণৰ সম্পৰ্কবিহীন পুণ্যময় তীৰ্থস্থান। ইয়াতেই অগ্নিদেৱ দিৱাবাত্ৰি প্ৰজ্বলিত হৈ আছে। ২ ॥

এইখন অতীৰ অল্পত তীৰ্থ, ইয়াক আজিও সৰ্বসাধাৰণে দৰ্শন কৰিব নোৱাৰে। গতিকে আপোনালোক সকলোৱে চিন্তাৰ একাগ্ৰতা অৱলম্বন কৰি মনৰ ব্যাকুলতা এৰি পৰিদৰ্শন কৰক। ৩ ॥

এইখন দেৱতাসকলৰ চৰণ-চিহ্নেৰে সুশোভিত দিৱ্য-ক্ৰীড়াস্থলী। ইয়াকো একাগ্ৰচিত্তে দৰ্শন কৰক। হে কুন্তী-নন্দন, এই পৰ্য্যন্ত কালশৈল অতিক্ৰম কৰা হ'ল। এতিয়া শ্বেতগিৰি (কৈলাশ) মন্দাৰ পৰ্বতৰ ভিতৰত প্ৰৱেশ কৰোঁহক। এয়ে যক্ষ আৰু যক্ষৰাজ কুৱেৰৰ বাসস্থান। ৪-৫ ॥

হে মহাবাজ, ইয়াতেই শীঘ্ৰে গমনশীল আশী হাজাৰ গন্ধৰ্ব আৰু কিন্নৰ— ইয়াৰ চাৰিওফালে যক্ষ বাস কৰে। হে মানৱশ্ৰেষ্ঠ, এওঁলোকৰ ৰূপ আৰু শৰীৰৰ আকৃতি নানাভাৱৰ, তেওঁলোকে নানাপ্ৰকাৰ অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰি যক্ষ-ৰাজ যশিভদ্ৰৰ উপাসনাত বত আছে। ৬-৭ ॥

এওঁলোক ইয়াত বৰ সমৃদ্ধিশালী, গমনত বায়ুৰ সমান, প্ৰয়োজন হলে ইয়াৰ পৰা দেৱৰাজ ইন্দ্ৰকো স্বৰ্গচ্যুত কৰিব পাৰে। ৮ ॥

হে বৈষ্ণৱপদ যুধিষ্ঠিৰ, এই পৰ্বত বলৱান যক্ষ-ৰাক্ষসেৰে সুবক্ষিত, গতিকে অতীত দুৰ্গম । এই কাৰণে বিশেষভাৱে সংযত হওক । ৯ ॥

হে কুন্তীনন্দন, কুৰেবৰ সহকাৰী যক্ষগণ আৰু অন্যান্য বোদ্ৰ আৰু মৈত্ৰ নামৰ ৰাক্ষসৰ ওচৰ পাৰ্থগৈহক ; তেওঁলোকক অতিক্ৰম কৰিবলৈ পৰাক্ৰমৰ প্ৰয়োজন হব পাৰে, তাৰ কাৰণে সাৱধান হওক । ১০ ॥

হে ভাৰত, সোৱা ছয় যোজন উচ্চ কৈলাস পৰ্বত দেখা গৈছে । তালৈ দেৱতাসকল আহে আৰু তাতেই বিশালা (বদৰিকাশ্ৰম) তীৰ্থ বিৰাজমান হৈ আছে । ১১ ॥

কুৰেবৰ ৰাজ্যত অসংখ্য যক্ষ, ৰাক্ষস, কিন্নৰ, নাগ, সুপৰ্ণ আৰু গন্ধৰ্বসকল নিবাস কৰে । ১২ ॥

হে মহাৰাজ, আপুনি ভীমসেনৰ বল আৰু মোৰ তপস্যা বলৰ দ্বাৰা বক্ষিত হৈ তপ আৰু ইন্দ্ৰিয় সংযম কৰি জ্ঞান কৰক । ১৩ ॥

ৰজা বৰুণদেৱ, যুদ্ধজয়ী যম, গজা, যমুনা, আৰু এই পৰ্বত— এওঁলোকেও আপোনাৰ মজল কৰক । ১৪ ॥

মৰুৎগণ, অম্বিনীকুমাৰ, নদী-সৰোবৰ এওঁলোকেও আপোনাৰ মজল বিধান কৰক । আৰু, হে কান্তিমান ৰজা, আপোনাৰ দেৱ, অসুৰ, অষ্টবসুসকলৰপৰাও মজল হওক । ১৫ ॥

হে ভাগীৰথী, ইন্দ্ৰৰ সুৱৰ্ণময় পৰ্বতৰপৰা তোমাৰ কল-কণ্ঠ ধ্বনি শুনিবলৈ পাইছো, হে সৌভাগ্যশালিনী, অজমীচ-বংশোদ্ভৱ ক্ষত্ৰিয়সকলৰ আদৰণীয় এওঁ ৰজা যুধিষ্ঠিৰ, পৰ্বতবিলাকৰপৰা এওঁক বক্ষা কৰোৱা । ১৬ ॥

হে শৈলনন্দিনী, এওঁ এই পৰ্বতমালাৰ ভিতৰত সোমাব খুজিছে, অনুগ্ৰহ কৰি ভূমি এওঁক আশিষ প্ৰদান কৰা । এই সাগৰগামী গজাৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা কৰি লোমশ মুনিৰে যুধিষ্ঠিৰক ক'লে, আপুনি এইবাৰ সংযত হওক । ১৭ ॥

লোমশ মুনিৰ কথা শুনি ৰজা যুধিষ্ঠিৰে সন্মোহন কৰি ক'লে, হে বন্ধুসকল, আজি মুনিৰ লোমশৰ মনত কেনেকৈ এই দুৰ্গম পৰ্বতমালা অতিক্ৰম কৰা যায়—ইত্যাদি চিন্তাৰে কিঞ্চিত্তৰ সজাৰ হৈছে ; ই এটা অপূৰ্ণ ঘটনা, গতিকে তোমালোকে সাৱধান হৈ জ্যোপদীক বক্ষা কৰা, যাতে কোনো বিপদৰ সন্মুখীন হব নালাগে । মহৰ্ষি লোমশৰ মতে এই অঞ্চলটো অতি দুৰ্গম । সকলোৱে শুদ্ধাচাৰ ভাৱ ধাৰণ কৰা । ১৮ ॥

বৈষ্ণৱ্যৱনে ক'লে, হে জনমেজয়, তাৰ পাছত ৰজা যুধিষ্ঠিৰে মহা বলী ভীমক কলে, হে ভাই, আজি আমাৰ ওচৰত অৰ্জুন নাই, গতিকে ভূমিৰেই সাৱধানে জ্যোপদীক বক্ষা কৰা, কাৰণ, কিবা ভয়ৰ হেতু উপস্থিত হ'লে তেওঁ তোমাকেই আশ্ৰয় কৰে । ১৯ ॥

ভাব পাছত, বজাই নকুল-সহদেৱৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁলোকক চুমা খাই শৰীৰত হাত বুলাই চকুলো টুকি ক'লে, ভাই, তোমালোকে ভয় নকৰাতো? বল'৷, সাৱধানে আগুৱাই বল'৷ । ২০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত পাণ্ডৱসকলৰ দুৰ্গম উত্তৰাখণ্ড যাত্ৰা নামৰ একোনচত্বাৰিংশত্যাধিকশততম অধ্যায় । ১৩৯ ॥

॥ অধ্যায় ১৪০ ॥

৷ পাণ্ডৱসকলৰ গন্ধমাদন-প্ৰবেশ ১ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে বৃকোদৰ, তাত বলৱান আৰু ডাঙৰ ভূতসকল অদৃশ্য-ভাৱে আছে, অগ্নি আৰু তপস্যাৰ সহায়তহে তালৈ যাব পৰা হয় । ১ ॥

শক্তিক আশ্ৰয় কৰি তুমি ক্ষুধা আৰু পিপাসা নিবাৰণ কৰ'৷; তাৰ পাছত, হে বৃকোদৰ, তুমি বল আৰু দক্ষতা অৱলম্বন কৰ'৷ । ২ ॥

হে কুন্তী-পুত্ৰ ভীম, তুমি শ্বশিৰ কথা শুনিছা; এতিয়া দ্ৰোপদীয়ে কৈলাস পৰ্ব্বতলৈ কেনেকৈ যাব, তাক ভালদৰে চিন্তা কৰি চোৱা । ৩ ॥

হে আয়তেক্ষণ পৰাক্ৰমী ভীম, অথবা তুমি সহদেৱ, ধোম্য, সাবথিসকল, পুৰবাসী-সকল, পৰিচাৰকসকল, বথ, অশ্ব আৰু পথশ্ৰম সহ্য কৰিব নোৱৰা বিপ্ৰসকলেৰে সৈতে ইয়াতেই থাক'৷ । ৪ ৫ ॥

ব্ৰত ধাৰণ কৰি অজ্ঞাহাৰী হৈ আমি তিনিজন (মই, নকুল আৰু মহাতপস্বী লোমশ) যাওঁহক । ৬ ॥

মোৰ আগমনলৈ বাট চাই সমাহিত হৈ মই ঘূৰি নহালৈকে দ্ৰোপদীক বন্ধা কৰি এই গন্ধমাদনতেই তুমি বাস কৰ'৷ । ৭ ॥

ভীমে ক'লে, হে ভাৰত, ৰাজপুত্ৰী দ্ৰোপদী যদিও জ্ঞান আৰু হৃৎশাস্তি তথাপি তেওঁ অৰ্জুনক দৰ্শন কৰিবলৈ যাবই । ৮ ॥

যুদ্ধনিষ্ঠীক, মহাত্মা অৰ্জুনক নেদেখিয়েই আপুনি অতিশয় উদাসীন হৈ পৰিছে, তদুপৰি যদি সহদেৱ, মোক আৰু কৃষ্ণকো নেদেখে তেনেহলে আপোনাৰ উদাসীনতা আৰু বাঢ়িব । গতিকে শিষ্যসকল, পৰিচাৰকসকল, সাবথি আৰু পুৰবাসী-সকল যাব নালাগে । মই কিন্তু এনেস্থলত আপোনাক এৰিবলৈ কোনোমতেই ইচ্ছা নকৰে'৷ । ৯-১০ ॥

এই ৰাক্ষসপূৰ্ণ, দুৰ্গম আৰু বিষম পৰ্ব্বতত আপোনাক এৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰে'৷ । তদুপৰি পতিব্ৰতা, ভাগৱতী, ৰাজপুত্ৰী দ্ৰোপদীয়ে আপোনাক এৰিবলৈ কেতিয়াও

ইচ্ছা নকৰে। আপানাব সদায় অনুগত সহদেৱবো। মই মনৰ কথা বুজিছো। তেওঁ কেতিয়াও নিৰ্বাৰিত নহব। হে মহাবাজ, সকলোৱেই অৰ্জুনক চাবৰ কাৰণে পৰম ইচ্ছুক, গতিকে আমিও যাম। যদি শূৰ্য্যবোৰৰ কাৰণে বথেৰে যোৱা অসম্ভৱ তেনেহ'লে আমি ৰোজ কাঢ়িয়েই যাম। হে মহাবাজ, আপুনি আমাৰ প্ৰাৰ্থনা ভঙ্গ নকৰিব। পাঞ্চালীয়ে যিবোৰ ঠাইত ৰোজ কাঢ়িবলৈ অসমৰ্থ, মই তাত তেওঁক নিজে ৰহন কৰিম। ১২-১৬ ॥

হে মহাবাজ, মই এইটোৱেই স্থিৰ কৰিছো। আপুনি যেন ইয়াৰ অন্তথা নকৰে। যিবোৰ দুৰ্গম ঠাই সুকুমাৰ বীৰ মাদ্ৰী-পুত্ৰ নকুল আৰু সহদেৱে অতিক্ৰম কৰিব নোৱাৰিব, সেই ঠাইবোৰত মই তেওঁলোকক বহন কৰিম। ১৭ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে ভীম, তুমি যে যশস্বিনী পাঞ্চালী আৰু নকুল সহদেৱক বহন কৰিম বুলি কৈছা সেইবাবে তোমাৰ বল-শক্তি বৃদ্ধি হওক। এই কাৰ্য্য তোমাৰ বাহিৰে আনৰ দ্বাৰা সম্ভৱ হ'ব নোৱাৰে। তোমাৰ মঙ্গল হওক, বল, যশ, ধৰ্ম্ম আৰু কীৰ্ত্তি বৰ্দ্ধিত হওক। ১৮-১৯ ॥

তুমি যমজ ভাই দুজনক কৃষ্ণাৰে সৈতে বহন কৰিম বুলি উৎসাহিত হৈছা, তোমাৰ যেন গ্লানি আৰু পৰাভৱ কেতিয়াও নহয়। ২০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তেতিয়া মনোৰমা পত্নী কৃষ্ণাই হাঁহি মাৰি ক'লে, হে মহাবাজ, ময়ো যাম। আপুনি যেন মোৰ কাৰণে দুঃখিত নহয়। ২১ ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, হে কুন্তী-পুত্ৰ, তপস্যাৰ প্ৰভাৱতহে গন্ধমাদন পৰ্বতলৈ যাৱ পাৰি। গতিকে আমি সকলোৱে তপস্যা গ্ৰহণ কৰিম। ২২ ॥

হে মহাবাজ, নকুল, সহদেৱ, ভীমসেন, মই আৰু আপুনি অৰ্জুনক দৰ্শন কৰিম। ২৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এইদৰে আলোচনা কৰি কৰি গৈ থাকোঁতে তেওঁলোকে মহান সুবাহু ৰাজ্য দেখি আনন্দিত হ'ল। ২৪ ॥

হিমালয়ত অৱস্থিত সেই সুবাহু-ৰজাৰ ৰাজ্য অসংখ্য হাতী, ঘোঁৰা, কিৰাত, ভজন, পুলিন্দ আৰু নানাবিধ আচৰিত বস্তুৰে পৰিপূৰ্ণ। ৰজা সুবাহুৱেও তেওঁলোকক দেখি পূজা কৰি আত্মান জ্বনালে। ২৫ ॥

কুলিন্দসকলৰ ৰজাৰ দ্বাৰা সন্মানিত হৈ তেওঁলোকে সেই ৰাজ্যত সুখেৰে বাস কৰিলে। ২৬ ॥

পিচদিনাখন বাতিপুৱা বিমল সূৰ্য্য উদয় হোৱাত পাণ্ডৱসকলে হিমগিৰি পৰ্বতৰ ফালে আগ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। তাৰ আগতে ইন্দ্ৰসেন প্ৰমুখ্যে ভূতাসকলক, পুৰবাসীসকলক, ৰাঙ্কনীসকলক আৰু জ্যোপদীৰ পৰিচাৰকসকলক কুলিন্দসকলৰ ৰজাৰ ওচৰত ৰাখিলে। ২৭-২৮ ॥

মহাবলী পাণ্ডৱসকল কৃষ্ণাবে সৈতে সেই দেশবপৰা আনন্দিত হৈ যাবলৈ ধৰিলে, আৰু অৰ্জুনক চাবলৈ লাহে লাহে আনন্দেৰে গমন কৰিলে। ২৯।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত পাণ্ডৱসকলৰ গন্ধমাদন প্ৰবেশঃ ১ নামৰ চত্বাৰিংশতাত্মিকশততম অধ্যায়। ১৪০।

॥ অধ্যায় ১৪১ ॥

॥ পাণ্ডৱসকলৰ গন্ধমাদন-প্ৰবেশ ২ ॥

বুদ্ধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে ভীমসেন, নকুল, সহদেৱ আৰু পাঞ্চালী, তোমালোকে এই বনচৰসকললৈ চোৱা। সিসকলক লক্ষ্য কৰিলে বুজিব পাৰিবা, প্ৰাক্তন কৰ্ম্মৰ বিনাশ নাই। ১।

আমি চুৰ্কাৰ, ফ্লিষ্ট, আৰু আসক্ত হোৱা সত্ত্বেও ধনঞ্জয়ক চাবলৈ পৰম্পৰৰ সহায়ত যাত্ৰা কৰিমহক। ২।

মহাবীৰ ধনঞ্জয়ক ওচৰত নেদেখা কাৰণে মোৰ শৰীৰটো তুলাৰাশিক অগ্নিয়ে পোৰাব নিচিনাকৈ পুৰিব লাগিছে। ৩।

অৰ্জুনক দেখাৰ ইচ্ছা, তোমালোক অনুজসকলেৰে সৈতে বনবাস, দ্ৰৌপদীৰ কেশ-গ্ৰহণ আৰু সেই বীৰ অৰ্জুনৰ বিচ্ছেদে মোক দহন কৰিব লাগিছে। ৪।

হে বৃকোদৰ, মহাধনুৰ্দ্ধাৰী, অজৈয়, শক্তিশালী, নকুলৰ অগ্ৰজ পাৰ্থক নেদেখি মই তাগিত হৈছো। ৫।

তেওঁৰ দৰ্শন-লাভৰ আশাতেই তোমালোকৰ লগত তীৰ্থবোৰত আৰু বয়সীয়া-বন, সৰোবৰ আদিত বিচৰণ কৰিব লাগিছে। ৬।

আজি পাঁচ বছৰে সত্যসন্ধ বীৰ ধনঞ্জয়ক দেখা নাই। হে বৃকোদৰ, সেই-কাৰণেই মই সন্তপ্ত হৈছো। ৭।

হে বৃকোদৰ, সিংহবিক্ৰান্তগামী, জিতনিদ্ৰ, শ্যামবৰ্ণৰ অৰ্জুনক নেদেখি মই সন্তাপ পাইছো। ৮।

যুদ্ধত সুনিপুণ অস্ত্ৰধাৰী, অতুলনীয় ধনুৰ্মান অৰ্জুনক নেদেখি মই সন্তাপিত হৈছো। ৯।

শত্ৰুসকলৰ মাজত ক্লুদ্ধ যমৰ দৰে বিচৰণকাৰী, যদুমত হাতীৰ নিচিনা, শিখ-ক্লদ্ধ, ইন্দ্ৰৰ নিচিনা বীৰ্য্যবান আৰু ঐশ্বৰ্য্যশালী, অতুলনীয় বিক্ৰমশালী, বহুজ জাতৰ অগ্ৰজ, অজৈয় আৰু উগ্ৰ ধনুৰ্দ্ধাৰী অৰ্জুনক নেদেখি মই অতি হঃখিত হৈছো। ১০-১২।

অতি ক্ষুদ্ৰ লোকে তিবন্ধাৰ কৰিলেও অৰ্জুন সদায় ক্ষমাশীল আৰু সং পথত চলা লোকসকলৰ আশ্ৰয় আৰু অভয়দাতা । ১৩ ॥

তেওঁ যুদ্ধত কুটিল পথ অৱলম্বন কৰি মায়াৰে বধ কৰিবৰ ইচ্ছা কৰা বহুধৰ ইন্দ্ৰৰ পক্ষেও কালসৰ্পৰ নিচিনা । ১৪ ॥

অমিতাশ্বা, মহাবলী, প্ৰতাপী অৰ্জুন শৰণাগত শত্ৰুৰ প্ৰতি মৰমিয়াল আৰু অভয়-দাতা । ১৫ ॥

আমাৰ সকলোৰে তেওঁ আশ্ৰয়, তেওঁ যুদ্ধত শত্ৰুহৰ্ষা । তেওঁ সকলো বহুৰ আৰোহণ-কৰ্তা আৰু আমাৰ সকলোৰে তেওঁ সুগম কাৰণ । ১৬ ॥

অৰ্জুনৰ বীৰ্য্যৰ প্ৰভাৱত মই দিব্য-বহুবোৰ লাভ কৰিছিমো । সেই নানা-জাতীয় বহুবোৰ এতিয়া দুৰ্য্যোধনে পাইছে । ১৭ ॥

যাৰ বাহুবলৰ কাৰণে আগতে মোৰ ৰাজসভা বীৰসভা আৰু সৰ্ব্বদৃষ্টি সভা বুলি ত্ৰিভুবনত বিখ্যাত আছিল, ১৮ ॥

বীৰ্য্যত যি বাসুদেৱৰ সমান, যুদ্ধত কাৰ্ত্তবীৰ্য্যৰ সমান, বনত অজ্ঞেয় আৰু অতুলনীয় সেই অৰ্জুনক মই দেখা নাই । ১৯ ॥

হে ভীম, শত্ৰুনাশক অৰ্জুনে মহাবীৰ্য্যশালী সন্ধৰ্ষণক (বলৰামক), অপৰাজিত তোমাক আৰু বাসুদেৱক বিক্ৰমত অনুকৰণ কৰিছে । ২০ ॥

যি অৰ্জুন বাহুবল আৰু প্ৰভাৱত ইন্দ্ৰৰ সমান, বেগত বায়ুৰ সমান, মুখৰ সৌন্দৰ্য্যত চন্দ্ৰৰ সমান আৰু ক্ৰোধত সনাতন যমৰ সমান সেই নবশ্ৰেষ্ঠক চাবলৈ আমি সকলোৱে গন্ধমাদন পৰ্ব্বতত প্ৰৱেশ কৰিম । ২১-২২ ॥

সেই পৰ্ব্বতত বিশাল বগবী গছেৰে সৈতে নবনাৰায়ণৰ আশ্ৰম আছে । সদায় যক্ষসকল বাস কৰা সেই উত্তম পৰ্ব্বত আমি দেখা পাম । ২৩ ॥

ৰাক্ষসসকলে ৰক্ষা কৰি থকা কুৱেৰৰ সৰোবৰলৈ মহাতপস্যা কৰি আমি খোজ কাঢ়ি যাম । ২৪ ॥

হে স্বাকাদৰ, সেই ঠাইলৈ যান-বাহনেৰে যাৰ নোৱাৰি । নৃশংস, লুপ্ত আৰু অশান্তচিত্তসকলো তালৈ যাৰ নোৱাৰে । ২৫ ॥

আমি তৰোৱাল আদি অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰি মহাত্ৰতী বিপ্ৰসকলৰ লগত অৰ্জুনক বিচাৰি তালৈ যাম । ২৬ ॥

অপৱিত্ৰ লোকসকলে তাত মক্ষিকা, দংশম-শক, সিংহ, বাঘ, সবীসৃপ আদিৰ লগ পায় ; কিন্তু পৱিত্ৰসকলে সেইবোৰ নেদেখে । ২৭ ॥

গতিকে আমি সংযমী আৰু পৰিমিতাহাৰী হৈ অৰ্জুনক দৰ্শন কৰিবলৈ গন্ধ-মাদন পৰ্ব্বতত প্ৰৱেশ কৰিম । ২৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত পাণ্ডৱসকলৰ গন্ধমাদন প্ৰৱেশঃ নামৰ একচত্বাৰিংশত্যাধিকশততম অধ্যায় । ১৪১ ॥

॥ অধ্যায় ১৪২ ॥

॥ পাণ্ডবসকলৰ গন্ধমাদন-প্ৰবেশ: ৩ ॥

লোমশ মুনিয়ে ক'লে, তোমালোক সকলোৱে পৰ্ব্বত, নদী, নগৰ, কানন আৰু সূত্ৰী তীৰ্থবোৰ দেখিছা, তদুপৰি তাৰ পানীও হাতেৰে স্পৰ্শ কৰিছা । ১ ॥

এই পথ দিব্য মন্দিৰ-পৰ্ব্বতলৈ গৈছে । হে পাণ্ডবসকল, তোমালোক সকলো সমাহিত আৰু নিকষিগ্ন হোৱা । ২ ॥

তোমালোকে দেৱতাসকলৰ, দিব্য ঋষিসকলৰ আৰু পুণ্যকৰ্ম্মাসকলৰ নিবাস এই পৰ্ব্বতলৈ যাব লাগিব । ৩ ॥

হে সৌম্য মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, এইখনেই পৱিত্ৰ জল বহন কৰা পুণ্য গঙ্গানদী । এই নদীৰ উৎপত্তি স্থান বদৰী আৰু ইয়াক দেৱৰ্ষিসকলে অৰ্চনা কৰি থাকে । ৪ ॥

এই নদীকেই আকাশগামী মহাত্মা বাল্মিল্যসকলে আৰু গন্ধৰ্ব্বসকলে অৰ্চনা কৰে আৰু ঈষ্ট-সিদ্ধিৰ কাৰণে প্ৰাৰ্থনা কৰে । ৫ ॥

মৰীচি, পুলহ, ভৃগু আৰু অজিৰা ঋষিয়ে ইয়াতেই পৱিত্ৰ ধ্বনিযুক্ত সামগান গাইছিল । ৬ ॥

ইয়াতেই দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই মৰুৎসকলেৰে সৈতে আফ্ৰিক-জপৰ অনুষ্ঠান কৰে আৰু সাধ্যসকল আৰু অশ্বিনীকুমাৰদ্বয়ে তেওঁক পৰিচৰ্যা কৰে । ৭ ॥

সূৰ্য্যেৰে সৈতে চন্দ্ৰমা, গ্ৰহবিলাকেৰে সৈতে নক্ষত্ৰসমূহ দিনত আৰু ৰাতি পৰ্য্যায়-ক্ৰমে এই নদীলৈ আহে । ৮ ॥

হে মহাভাগ, এই গঙ্গাদ্ৰাবত (হৰিদ্ৰাবত) ভগৱান শিৱই এই নদীৰ পানী মূৰেৰে ধাৰণ কৰিছিল, এই পানীৰ দ্বাৰা লোক-ৰক্ষা হয় । ৯ ॥

হে তাত, এই ভগৱতী দেৱী গঙ্গাক তোমালোক সকলোৱে সংযমী হৈ ওচৰলৈ গৈ অভিবাদন কৰা । ১০ ॥

মহাত্মা লোমশ মুনিৰ সেই কথা শুনি পাণ্ডবসকলে সংযত হৈ আকাশীগঙ্গাক অভিবাদন কৰিলে । ১১ ॥

আকাশীগঙ্গাক ধৰ্ম্মাচৰণকাৰী পাণ্ডবসকল অভিবাদন কৰি সংযত আৰু আনন্দিত হৈ আকৌ ঋষিসকলেৰে সৈতে আগ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে । ১২ ॥

তাৰ পাছত নবশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডবসকলে দুবৰপৰা চাৰিও দিশ ব্যাপি থকা শ্বেতৰ নিচিনা এটা বগা বস্তু দেখিলে । ১৩ ॥

ভেটিয়া পাণ্ডৱসকলে সেই বিষয়ে কিবা প্ৰশ্ন কৰিব বুলি জানি প্ৰশ্নকৃত লোমশ মুনিয়ে ক'লে, হে পাণ্ডুপুত্ৰসকল, শুনা । ১৪ ॥

এইবোৰ য়ে কৈলাস শিখৰ নিচিনাকৈ সুজী পৰ্বতৰ সমান উচ্চ হৈ আছে, সেইবোৰ মহাত্মা দৈত্য লবকৰ অস্থি । পৰ্বতৰ শিলবোৰৰ লগত লগ লাগি থকা বাবে পৰ্বত যেন হৈ প্ৰকাশিত হৈ আছে । ১৫-১৬ ॥

পুৰাতন দেৱ ভগৱান বিষ্ণুৱে দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ হিত-সাধনৰ কাৰণে নৰকাসুৰক হত্যা কৰিছিল । ১৭ ॥

দহ হাজাৰ বছৰ তপস্যা কৰি স্বাধ্যায় বাক উপসায় প্ৰভাৱত তেওঁ ইন্দ্ৰপদ লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছিল । ১৮ ॥

মহান তপোবল আৰু বাহুবলৰ প্ৰভাৱৰ দ্বাৰা সেই দিতিৰ পুত্ৰ নৰকাসুৰে দুৰ্জয় হৈ দেৱতাসকলক সদায় পৰাভূত কৰিছিল । ১৯ ॥

হে অনঘ, ইন্দ্ৰ তেওঁৰ বল আৰু ধৰ্ম্মাচৰণ দেখি ভয় খাই উদ্ভিন্ন হৈ পৰিছিল । ২০ ॥

ভেটিয়া দেৱৰাজে ভগৱান অব্যয় বিষ্ণুক মনেৰে ধ্যান কৰাত সৰ্বব্যাপী প্ৰভু আহি তাত উপস্থিত হ'ল । ২১ ॥

বিষ্ণুক দেখি ঋষিসকলে আৰু দেৱতাসকলে স্তুতি কৰিবলৈ ধৰিলে । ২৩ ॥

ভগৱান বিষ্ণু উপস্থিত হ'লত তেওঁৰ তেজৰ দ্বাৰা প্ৰজ্বলিত অগ্নিদেৱ নিমন্ত্ৰিত হৈ পৰিল । দেৱতাৰ ইন্দ্ৰ, বৰদেৱ বিষ্ণুক দেখি বজ্জখাৰী ইন্দ্ৰই অঞ্জলিৱদ্ধ আৰু প্ৰণত হৈ নমস্কাৰ কৰি তেওঁৰ ভয়ৰ কাৰণ জনালে । ২২-২৪ ॥

ভগৱান বিষ্ণুৱে ক'লে, হে ইন্দ্ৰ, দৈত্যৰাজ নৰকবপৰা তোমাৰ ভয় উপেক্ষা হোৱা মই জানো । তপস্যা সিদ্ধিকপ কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা তেওঁ ইন্দ্ৰপদ পাবলৈ অভিলাষ কৰিছে । ২৫ ॥

তে দেৱেন্দ্ৰ, নৰকে যদিও তপস্যাত সিদ্ধি লাভ কৰিছে, তথাপি মই তোমাৰ ওপৰত সন্তুষ্ট হৈ তেওঁৰ প্ৰাণ নিশ্চয় সংহাৰ কৰিম । তুমি মুহূৰ্ত্ত কাল অপেক্ষা কৰ' । ২৬ ॥

তাৰ পাছত হাতেৰে আঘাত কৰি মহা তেজস্বী বিষ্ণুৱে নৰকাসুৰৰ চৈতন্য বিলুপ্ত কৰিলে আৰু সি আহত হৈ পৰ্বত-ৰাজ হিমালয়ৰ দৰে মাটিত পৰি গ'ল । ২৭ ॥

বিষ্ণুৰ মাত্ৰাৰ দ্বাৰা নিহত হোৱা নৰকৰ এই অস্থিসমূহ ভগৱান বিষ্ণুৰ দ্বিতীয় কৰ্ম্মৰূপে প্ৰকাশিত হৈ আছে । ২৮ ॥

বসুমতী নষ্টপ্ৰায় হৈ পাতালত নিমজ্জিত হোৱাত একদন্ত বৰাহৰূপী বিষ্ণুৱে বসুমতীক উদ্ধাৰ কৰিছিল । ২৯ ॥

মুখিষ্ঠিৰে ক'লে, ভগৱান, আমাক বিস্তান্ধিতাৰে কণকচোন, কেনেকৈ নষ্ট হোৱা বসুমতীক বিষ্ণুৱে পুনৰায় এশ যোজন ওপৰলৈ তুলিলে, কেনেকৈনো জগজ্জক ধাৰণ কৰি থকা, হিৰ, সকলো লস্যৰ জননী, মহাতাৰ্ঘ্যৱতী, প্ৰণামৱতী দেৱী বসুমতী এশ যোজন তললৈ গ'ল ? ৩০-৩২ ॥

সেই পৰমাৰ্ঘ্য বিষ্ণুৰ শক্তি কোনে দেখুৱালে ? হে দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ, এই সকলো বৃত্তান্ত বিস্তাৰিতভাৱে মই আপোনাৰপৰা শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰিছোঁ। কাৰণ, এই সকলোবোৰ আপুনিহে জানে। ৩৩ ॥

লোমশ যুনিৱে ক'লে, হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, তুমি যোক যি সুধিছা মই তাক বিস্তাৰিতভাৱে কওঁ শুনা। ৩৪ ॥

হে বৎস, প্ৰাচীন কালত যেতিয়া সত্য যুগ ভয়ঙ্কৰ হৈ উঠিছিল তেতিয়া পুৰাতন, আদিদেৱ বিষ্ণুৱে যমৰ কাৰ্য্য কৰিছিল। ৩৫ ॥

এইদৰে ধীমান, পৰম দেৱতা বিষ্ণুৱে যমৰ পদত অধিষ্ঠিত থকা কালত, হে ধাৰ্ম্মিক বজ্জা, কোনো প্ৰাণীৰে মৃত্যু নহৈছিল, কিন্তু জন্ম-প্ৰবাহ চলি আছিল। ৩৬ ॥

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, এইদৰে পশু-পক্ষী, গৰু, ছাগলী, ঘোঁৰা, মৃগ, বাৰুস আৰু মানুহ হাজাৰ হাজাৰ আৰু অমৃত অমৃত গুণে পানীৰ নিচিনাকৈ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। ৩৭ ॥

এইবিলাকেৰে পৰিপূৰ্ণ আৰু ভয়ঙ্কৰ হৈ অতিশয় ভাৰৰ কাৰণে বসুমতী এল যোজ্জন তললৈ গ'ল। ৩৮ ॥

এই মহাভাৰৰ দ্বাৰা পৃথিৱীয়ে সকলো অজ্ঞতে বাখা পালে আৰু পৃথিৱীৰ চৈতন্য লুপ্তপ্ৰায় হ'লত পৃথিৱীয়ে দেৱশ্ৰেষ্ঠ নাৰায়ণক প্ৰতিপাত কৰি তেওঁৰ শৰণাগত হ'ল। ৩৯ ॥

পৃথিৱীয়ে ক'লে, হে ভগৱান, আপোনাৰ অনুগ্ৰহতেই মই বহুত দিন ইয়াত স্থিতিশীল হৈ আছিলোঁ। এতিয়া মহাভাৰৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হৈ মই থাকিবলৈ অসমৰ্থ হৈ পৰিছোঁ। ৪০ ॥

হে প্ৰভু, মোৰ এই ভাৰ আপুনি গুচাব লাগে। মই আপোনাৰ শৰণাগত হৈছোঁ। হে বিদু, আপুনি দয়া কৰক। ৪১ ॥

পৃথিৱীৰ সেই প্ৰাৰ্থনা শুনি ভগৱান অৱিনাশী বিষ্ণুৱে আনন্দিত হৈ সুমধুৰ বাক্যেৰে ক'লে। ৪২ ॥

বিষ্ণুৱে ক'লে, হে ভাৰাৰ্ত্তা বসুধা, তুমি ভয় নকৰিবা। তুমি যাতে পাতল হ'ব পাৰা তাৰ ব্যৱস্থা মই এতিয়াই কৰোঁ। ৪৩ ॥

লোমশই ক'লে, এইদৰে বসুমতীক বিদায় দি বিষ্ণুৱে এটা দাঁত থকা অতি উজ্জল বৰাহৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। ৪৪ ॥

বঙা চকুযুক্ত সেই বৰাহ সকলোৰে ভয় জন্মাই, উজ্জল ধোঁৱাৰ বৰ্ণ ধাৰণ কৰি সেই ঠাইতে অতি বৃহৎ হৈ উঠিল। ৪৫ ॥

তেতিয়া অৱিনাশী বিষ্ণুৱে উজ্জল দাঁতটোৰে বসুমতীক এল যোজ্জন ওপৰলৈ তুলি দিলে। ৪৬ ॥

এইদৰে পৃথিৱীক ওপৰলৈ দাঙি ধৰোঁতে দেৱতা, ঋষি, তপোধন আদি সকলোৰে চাকল্য উপস্থিত হ'ল। ৪৭ ॥

স্বৰ্গ, আকাশ আৰু পৃথিৱীত হাহাকাৰ উঠিল, দেৱতা আৰু মনুষ্যসকল অস্থিৰ হৈ পৰিল । ৪৯ ॥

তেতিয়া ঋষিসকলেৰে সৈতে দেৱতাসকল বহি থকা উজ্জ্বল মূৰ্ত্তি ব্ৰহ্মাদেৱৰ ওচৰ চাপিল । ৫০ ॥

তেওঁলোক সকলোৱে বজ্জাঞ্জলি হৈ লোক-সাক্ষা, দেৱশ্ৰেষ্ঠ ব্ৰহ্মাক কবলৈ ধৰিলে, ৫১ ॥

হে দেৱতাসকলৰ প্ৰভু, সমস্ত লোক চঞ্চল হৈছে, চৰাচৰ সকলো ব্যাকুল হৈ পৰিছে আৰু সাগৰবিলাক চঞ্চল হৈ উঠিছে । ৫২ ॥

এই সমগ্ৰ বসুমতী এশ যোজন দূৰলৈ গ'ল । কাৰ প্ৰভাৱত এনেকুৱা হ'ল ? গোটেই জগৎ ব্যাকুল হৈ পৰিছে । হে প্ৰভু, আমি প্ৰায় সংজ্ঞাহীন হৈ পৰিছো । অনুগ্ৰহ কৰি আমাক ইয়াৰ কাৰণ কি কওক । ৫৩ ॥

ব্ৰহ্মাই ক'লে, হে দেৱতাসকল, তোমালোকৰ অসুৰৰপৰা কোনো ভয় নাই । কি কাৰণে এই চঞ্চলতা উপস্থিত হৈছে কওঁ শুনা । ৫৪ ॥

বসুমতী এশ যোজন তললৈ গৈছিল । পুনৰায় ইয়াক পৰমাত্মা বিষ্ণুৱে উদ্ধাৰ কৰিলে । পৃথিৱীক উদ্ধাৰ কৰা কাৰণে এই চাঞ্চল্যৰ উদ্ভৱ হৈছে : এই প্ৰকৃত কথা জানি তোমালোকে সংশয় ছেদ কৰা । ৫৫-৫৭ ॥

দেৱতাসকলে ক'লে, হে প্ৰভু, ক'ৰপৰা পৰমাত্মা বিষ্ণুৱে বসুমতীক উদ্ধাৰ কৰিলে ? আমাক সেই ঠাইৰ কথা কওক, তালৈকে আমিও যাম । ৫৮ ॥

ব্ৰহ্মাই ক'লে, হে দেৱতাসকল, ভগৱান সুপৰ্ণ (স্বৰ্ণচূড়) বিষ্ণু এতিয়া নন্দন বনত আছে । তালৈ গৈ তেওঁক দৰ্শন কৰা, এয়া তেওঁ প্ৰকাশিত হৈ আছে । ৫৯ ॥

লোকভাৱন ভগৱান বিষ্ণুৱে বৰাহৰূপ ধাৰণ কৰি কালাগ্নিৰ দৰে প্ৰদীপ্ত হৈ পৃথিৱীক উদ্ধাৰ কৰিলে । ৬০ ॥

তেওঁৰ বক্ষত ক্ৰীবংসাক্ষ বিৰাজিত হৈ আছে । হে দেৱতাসকল, তোমালোকে সুস্থভাৱে থকা পৰম পুৰুষৰ দৰ্শন লাভ কৰা গৈ । ৬১ ॥

লোমশ মুনিয়ে কলে, তাৰ পাছত মহাত্মা বিষ্ণুক দৰ্শন কৰি আৰু বাক্য শ্ৰৱণ কৰি বিদায় লৈ দেৱতাসকল ব্ৰহ্মাক আগত লৈ নিজ নিজ ঠাইলৈ গ'ল । ৬২ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, হে মহাৰাজ জনৈজয়, পাণ্ডৱসকলে এইবোৰ কথা শুনি লোমশ মুনিয়ে নিৰ্দেশ কৰা পথেৰে আনন্দিত হৈ বেগাই যাবলৈ ধৰিলে । ৬৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত পাণ্ডৱসকলৰ গন্ধমাদন-প্ৰৱেশঃ ৩ নামৰ ত্ৰিচত্বাৰিংশত্যাধিকশততম অধ্যায় । ১৪২ ॥

॥ গাওঁবসকলৰ গন্ধমাদন-প্ৰবেশ : ৪ ॥

বৈলম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত সেই ঘাঁহ, মহাশক্তিশালী, শ্ৰেষ্ঠ ধনুৰ্দ্ধাৰী পাণ্ডৱসকল ধনু আৰু শৰেৰে পৰিপূৰ্ণ তুণ লৈ, ধনুৰ আঘাত বাৰণৰ বাবে চৰ্ম্মকোষ আৰু আঙুলি বক্ষাবু কাৰণে চৰ্ম্মবান্ধি, হাতত ভৰোৱাল আৰু, যিহাজেঠসকলক আৰু পাঞ্চালীক লগত লৈ গন্ধমাদন পৰ্ব্বতৰ ফালে যাবলৈ ধৰিলে । ১-২ ॥

যাওঁতে সৰোবৰ, নৈ, পৰ্ব্বত, বন আৰু পৰ্ব্বতৰ ওপৰত হাঁ বিস্তাৰ কৰি থকা গছবোৰ দেখিলে । ৩ ॥

বীৰ পাণ্ডৱসকলে আশ্বসংঘমী হৈ নানা ফল-মূল ভক্ষণ কৰি ফুল-ফল থকা, ঋষিসকলৰ দ্বাৰা সেৱিত ঠাইবোৰ দেখিলে । নানা প্ৰকাৰৰ অসংখ্য হৰিণ চাই চাই বিষম সজ্জটপূৰ্ণ বহুতো খলাবমা ঠাঠিত বিচৰণ কৰিলে । ৪-৫ ॥

ঋষি, সিদ্ধ আৰু দেৱতাসকল থকা, গন্ধৰ্ব আৰু অম্ববাসকলৰ প্ৰিয় আৰু কিল্লবসকল বিচৰণ কৰা সেই গন্ধমাদনত তেওঁলোক সোমালগৈ । ৬ ॥

হে মহাৰাজ, পাণ্ডৱসকলে গন্ধমাদনত সোমোৱা মাছেই প্ৰচণ্ড বতাহ আৰু বৰষুণ আৰম্ভ হ'ল । ৭ ॥

তেতিয়া ধূলি আৰু গছৰ পাতে বতাহত উৰি স্বৰ্গ, পৃথিৱী আৰু আকাশ হঠাতে আচ্ছন্ন কৰি পেলালে । ৮ ॥

ধূলিয়ে গোটেই আকাশ আৱৃত কৰাত কোনো বস্তু চিনিব নোৱৰা হ'ল, ইজনে সিজনৰ লগত কথা পাতিবও নোৱৰা হ'ল । ৯ ॥

কোনেও কাকো নেদেখা হ'ল, চকু অন্ধকাৰে আৱৰি ধৰিলে, বতাহে শিলৰ গুৰি উৰাই দিলে । ১০ ॥

বতাহত ভঙা গছবোৰ অনবৰত মাটিত বাগৰি পৰিবলৈ ধৰিলে আৰু শুৱজ্বৰ শব্দ হ'বলৈ ধৰিলে । ১১ ॥

বতাহৰ প্ৰভাৱত মোহিত হৈ তেওঁলোকে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে, সবগখন পৰি গ'ল নেকি ? পৃথিৱীয়েই বিদীৰ্ণ হ'ল নেকি ? নাইবা পৰ্ব্বতেই পৰি গ'ল নেকি ? ১২ ॥

তেতিয়া তেওঁলোকে বাটৰ কাষত থকা বন্ধীক (উঁহ-মাটি), গছ আৰু বিষম ঠাই হাতেৰে খেপিয়াই উলিয়াই বতাহৰ ভয়ত তাতেই লুকাই থাকিল । ১২ ॥

তাৰ পাছত মহাবলী ভীমসেন ধনু হাতত লৈ আৰু দ্রৌপদীক হাতত ধৰি এজোপা গছ আশ্ৰয় কৰি থাকিল । ১৪ ॥

ধৰ্মবান্ধ আৰু ধোয়াই ভীষণ বনত আশ্ৰয় ল'লে, সহদেৱে অগ্নিহোত্ৰ গ্ৰহণ কৰি পৰ্ব্বতত আশ্ৰয় গ্ৰহণ কৰিলে । ১৫ ॥

নকুল, ব্ৰাহ্মণসকল আৰু মহাতপস্বী লোমশ ভয় খাই গছবোৰক আশ্ৰয় কৰি তাতে লুকাই থাকিল । ১৬ ॥

লাহে লাহে যেতিয়া বতাহ কমিল, ধূলিও কমি গ'ল, তেতিয়া মহা ধাৰাধাৰে বৰষুণ আৰম্ভ হ'ল । ১৭ ॥

বজ্ৰ-নিষ্কেপৰ দৰে ভয়ানক চট্ চট্ শব্দ হ'বলৈ ধৰিলে, আকাশত বিদ্যুৎ প্ৰকাশিত হ'বলৈ ধৰিলে । ১৮ ॥

তাৰ পাছত চাৰিওফালৰপৰা বৰষুণ-শিলেৰে সৈতে পানীৰ ধাৰা বেগবান বতাহৰ প্ৰভাৱত অনবৰত প্ৰৱাহিত হ'বলৈ ধৰিলে । ১৯ ॥

সাগৰগামী নদীবিলাক ফেনকপ-ভেলৰ দ্বাৰা বাগু কলুষিত পানীবোৰ বহন কৰি ডগা গছবিলাকক আকৰ্ষণ কৰি মহাশব্দেৰে প্ৰৱাহিত হ'বলৈ ধৰিলে । ২০ ॥

বতাহ যেতিয়া সাম্য হ'ল, শব্দও নাইকিয়া হ'ল আৰু পানী কমি গ'ল, তেতিয়া সূৰ্য্য উদ্ভিত হ'ল । ২১ ॥

সেই সময়ত বীৰসকল বাহিৰলৈ ওলাই আহিল আৰু লাহে লাহে গন্ধমাদন পৰ্ব্বতেদি যাত্ৰা কৰিলে । ২২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত পাণ্ডৱসকলৰ গন্ধমাদন প্ৰৱেশঃ ৪ নামৰ ত্ৰিচত্বাৰিংশত্যাধিকশততম অধ্যায় । ১৪৩ ॥

॥ অধ্যায় ১৪৪ ॥

॥ পাণ্ডৱসকলৰ গন্ধমাদন-প্ৰৱেশ : ৫ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, মহাত্মা পাণ্ডৱসকল মাত্ৰ এক ক্ৰোণ (দুই মাইল) বাট গৈছে, এনেতে দ্রৌপদী খোজ কাঢ়িবলৈ অপাৰগ হৈ বহি পৰিল । ১ ॥

সেই বতাহ-কষড়্ধৰ কাষণে কষ্ট পাই পৰিত্ৰাস্ত হৈ সূকুমাৰতাৰ কাৰণে তপস্বিনী দ্রৌপদী দুৰ্জিহতা হৈ পৰিল । ২ ॥

নীলনয়না দ্রৌপদীয়ে মুছৰ্গ হৈতুকৈ কঁপি কঁপি সূকুমাৰ বৰ্দ্ধলক্ষণৰ কাছ হুটাবে নিজৰ উক হুটাত ধৰিলে । ৩ ॥

তাৰ পাছত তেওঁ হাতীৰ শুঁড়ৰ নিচিনা উৰু হুটাত ধৰি কঁপি কঁপি হঠাতে কল গছৰ দৰে মাটিত ঢলি পৰিল। ৪ ॥

সুন্দৰী দ্ৰৌপদী সেইদৰে তালি যোৱা লতাৰ দৰে পৰি থোৱা দেখি শক্তিশালী নকুলে তৎক্ষণাৎ ওচৰলৈ গৈ দ্ৰৌপদীক ধৰিলে। ৫ ॥

নকুলে কলে, হে মহাৰাজ, অসিতেক্ষণা (নীলনয়না), পঞ্চাল-ৰাজ্যৰ জীয়েক দ্ৰৌপদী ক্লান্ত হৈ মাটিত পৰি গ'ল, আপুনি তেওঁক চাওকহি। ৬ ॥

হে মহাৰাজ, যুৱগামিনী দ্ৰৌপদীয়ে ভ্ৰম কৰিব নোৱাৰে; তেওঁ বৰ কষ্ট পাঠছে, আপুনি পৰিত্ৰাস্তা দ্ৰৌপদীক আশ্বাস দিয়ক। ৭ ॥

বৈশম্পায়নে কলে, মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ সেই কথা শুনি অতি হুঃখিত হৈ ভীম আৰু সহদেৱৰ লগত শীঘ্ৰে দ্ৰৌপদীৰ ওচৰলৈ লৰি গ'ল। ৮ ॥

দ্ৰৌপদীক বিৱৰ্ণ আৰু ক্ষীণ হোৱা দেখি ধৰ্ম্মায়া, কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ আতুৰ হৈ পৰিল আৰু তেওঁক কোলাত লৈ তেওঁ বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৯ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'বলৈ ধৰিলে, ভায়, স্তীৰ্শ্ৰেষ্ঠ দ্ৰৌপদী অতি সুখত সুৰক্ষিত গৃহত সুকোমল শয়্যাত শয়ন কৰিছিল, এতিয়া মাটিত পৰি শুই আছে। ১০ ॥

সুন্দৰীৰ সুকুমাৰ চৰণ, পদুমৰ নিচিনা মুখ আজি মোৰ কাৰণে বিৱৰ্ণ হৈ গৈছে। ১১ ॥

বুদ্ধিভীম হৈ পাশা খেলিবলৈ ইচ্ছা কৰি কি কাম কৰিলো। কৃষ্ণাক লগত লৈ যুগপূৰ্ণ অৱণ্যত বনবাসী হলো। ১২ ॥

পাণ্ডৱসকলক পতিক্ৰমে পাঠ সুখী হ'ব বুলি আশা কৰি পিতৃ ক্ৰপদ বজ্জাই দীৰ্ঘনয়না দ্ৰৌপদীক বিবাহ দিলে। ১৩ ॥

মোৰ পাপকৰ্ম্মৰ কাৰণে তেওঁ কোনো প্ৰকাৰৰ সুখ নাপালে, বৰ ভ্ৰমত ক্লান্ত হৈ আৰু শোকত অভিভূত হৈ পথ অতিক্ৰম কৰি মাটিত পৰি শুই আছে। ১৪ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এইদৰে বাৰে বাৰে ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে বিলাপ কৰি থাকোঁতে ধোম্য আদি দ্বিজোত্তমসকল তালৈ গ'ল। ১৫ ॥

তেওঁলোকে আশীৰ্বাদ-বাক্যেৰে আশ্বাস দি বন্ধোদ্ব-মন্ত্ৰ জপ আৰু ক্ৰিয়াৰ অনুষ্ঠান কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৬ ॥

মহৰ্ষিসকলে মন্ত্ৰ পাঠ কৰিলে, পাণ্ডৱসকলে শীতল বতাহেৰে শুক্ৰঘা কৰাত পাঞ্চালীয়ে সুখ অনুভৱ কৰি লাতে লাতে চৈতন্য লাভ কৰিলে। ১৭-১৮ ॥

চেতনা লাভ কৰাত তপস্বিনী, দীনা দ্ৰৌপদীক পাণ্ডৱসকলে হৰিণচৰ্ম্মৰ শয়্যাত বিজ্ৰাম কৰিবলৈ দিলে। ১৯ ॥

তেওঁৰ বঙা চৰণ দুখন নকুল আৰু সহদেৱে কিণমুক্ত (ধনুগুণৰ ঘৰ্ষণত চিল্লিত) হাতেৰে লাতে লাতে সংবাহন কৰিবলৈ ধৰিলে। ২০ ॥

ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে তেওঁক আশ্বাস দিলে আৰু ভীমসেনক এইদৰে ক'বলৈ ধৰিলে, ২১ ॥

হে মহাবাহু ভীম, বিষম আক হিমব কাৰণে দুৰ্গম এই অসংখ্য পৰ্ব্বতত কৃষ্ণাই কেনেকৈ বিচৰণ কৰিব ? ২২ ॥

ভীমে ক'লে, হে মহাবাহু, আপোনাক, বাজপুত্ৰী দ্ৰৌপদীক আৰু নকুল সহদেৱক মই নিজেই কঢ়িয়াই নিম । আপুনি বিষাদ নকৰিব । ২৩ ॥

হে অনঘ, মহাবীৰ্য্যাশালী, আকাশগামী মোৰ সমান বলী হিড়িম্বাপুত্ৰ ঘটোৎকচে আপোনাৰ আদেশমতে আমাক সকলোকে বহন কৰিব । ২৪ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ধৰ্ম্মৰাজৰ আদেশ পাই ভীমে বান্ধসপুত্ৰ ঘটোৎকচক স্মৰণ কৰিলে । পিতৃয়ে স্মৰণ কৰা মায়েই পাণ্ডৱসকলক আৰু ব্ৰাহ্মণসকলক অভিহাদন জনাই কৃতাজলি হৈ ঘটোৎকচ তাত উপস্থিত হ'লহি । মহাবাহু ঘটোৎকচ তেওঁলোকৰ দ্বাৰা অভিনন্দিত হৈ ভয়ঙ্কৰ পৰাক্ৰমী পিতৃ ভীমসেনক কলে, আপুনি মোক স্মৰণ কৰিছে, সেইকাৰণে মই শুক্ৰমা কৰিবলৈ শীঘ্ৰে আহিলো । হে মহাবাহু, মোক আজ্ঞা কৰক, মই নিঃসংশয়ে সকলো কাৰ্য্য সম্পাদন কৰিম । সেই কথা শুনি ভীমসেনে বান্ধস ঘটোৎকচক সাতট মাৰি ধৰিলে । ২৫-২৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত পাণ্ডৱসকলৰ গন্ধমাদন প্ৰবেশঃ ৫ নামৰ চতুঃশতাবিংশত্যাধিকশততম অধ্যায় । ১৪৪ ॥

॥ অধ্যায় ১৪৫ ॥

॥ পাণ্ডৱসকলৰ গন্ধমাদন-প্ৰবেশ : ৬ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে ভীম, ধৰ্ম্মজ বঙ্গবান, বীৰ সত্যবাদী, ভক্তিমান পুত্ৰ বান্ধসশ্ৰেষ্ঠ ঘটোৎকচে আমাক সোনকালে গ্ৰহণ কৰক । ১ ॥

হে ভয়ঙ্কৰ পৰাক্ৰমী ভীম, তোমাৰ বাহুবলৰ দ্বাৰা পাকালীৰে সৈতে মই গন্ধমাদনলৈ যাম । ২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ভায়েকৰ কথা শুনি নবশ্ৰেষ্ঠ ভীমসেনে শত্ৰুদমনকাৰী পুত্ৰ ঘটোৎকচক আদেশ দিলে । ৩ ॥

ভীমে ক'লে, হে আকাশগামী হিড়িম্বাপুত্ৰ, তোমাৰ মাতৃ দ্ৰৌপদী পৰিজ্ঞাতা, তুমি কামগ, গতিকৈ তেওঁক বহন কৰ । ৪ ॥

তুমি তেওঁক কাঙ্ছত লৈ আমাৰ মাজত থাকি নিম্ন আকাশ মাৰ্গেৰে লাহে লাহে যোৱা, যাতে তেওঁ কষ্ট বোধ নকৰে । তোমাৰ মঙ্গল হওক । ৫ ॥

ঘটোৎকচে ক'লে, ধৰ্ম্মৰাজ, ধৌম্য, কৃষ্ণা আৰু নকুল-সহদেৱক মই অকলে বহন কৰিব পাৰিম । তদুপৰি মই আজি সহায়-সম্পন্ন । ৬ ॥

হে অনঘ, আন আন শ শ কামৰূপী আকাশগামী বীৰে আপোনালোকক ব্ৰাহ্মণসকলেৰে সৈতে বহন কৰি লৈ যাব। ৭ ॥

এই বুলি কৈ বীৰ ঘটোংকচে পাণ্ডৱসকলৰ মাজত থাকি দ্ৰৌপদীক বহন কৰিলে আৰু অন্যান্য বান্ধৱসকলে পাণ্ডৱসকলক বহন কৰিলে। ৮ ॥

অতি তেজস্বী লোমশ মুনিৰে নিজৰ প্ৰভাৱৰ দ্বাৰা দ্বিতীয় সূৰ্য্যৰ দৰে সিদ্ধ-মাৰ্গেৰে গমন কৰিলে। ৯ ॥

বান্ধৱসকলে ঘটোংকচৰ আদেশমতে ভয়ঙ্কৰ পৰাক্ৰমী বান্ধৱসকলে সেই ব্ৰাহ্মণ-সকলক বহন কৰি লৈ গ'ল। ১০ ॥

এইদৰে অতি বৰ্ণনীয় বন-উপবন আদি দৰ্শন কৰি তেওঁলোক সকলোৱে বিশাল বদৰিকাশ্ৰমলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ১১ ॥

মহাবেগৱান বান্ধৱসকলে সেই বীৰসকলক বহন কৰি দীৰ্ঘ-পথ অতি অল্প-পথৰ দৰে অতিক্ৰম কৰিলে। ১২ ॥

তেওঁলোকে বাটত স্নেহসকলৰ দ্বাৰা পৰিপূৰ্ণ, চাৰিওফালে নানা বড় থকা ধাতুপূৰ্ণ উপত্যকাবোৰ দেখিলে। ১৩ ॥

চাৰিওফালে বিদ্যাধৰ, বানৰ, কিম্বৰ, কিংপুৰুষ, গন্ধৰ্ব্ব, ময়ূৰ, চম্বৰ, কক শৃগ, ববাহ, মহিষ, গৱয় আদিৰে পৰিপূৰ্ণ স্থান দেখিলে। ১৪-১৫ ॥

নানা নদী, নানা পক্ষী, শৃগ আৰু বানৰেৰে পৰিপূৰ্ণ ঠাই দেখিলে। মন্ত বিহগপূৰ্ণ গছবোৰ দেখিলে। তেওঁলোকে অৱতৰণ কৰি বহুত দেশ, উত্তৰ কুকদেশ আৰু বহুতো আচৰিত বস্তুৰে পৰিপূৰ্ণ কৈলাস পৰ্বত দেখা পালে। সেই কৈলাসৰ ওচৰত নব-নাৰায়ণৰ আশ্ৰম দেখা পালে। ১৬-১৮ ॥

সেই আশ্ৰমখন সদায় পুষ্প-ফল থকা দিবা বৃক্ষেৰে পৰিপূৰ্ণ। তাৰ পাছত অতি মনোৰম ডাল-পাতেৰে ঘূৰণীয়া আকৃতিৰ, ঘন ছায়া যুক্ত, সুগ্ৰী, শ্লিষ্ণ আৰু কোমল ঘন পত্ৰযুক্ত, বিশাল শাখাযুক্ত, অতি বিস্তীৰ্ণ আৰু উজ্জল, সুস্বাদু দিবা ফলেৰে পৰিপূৰ্ণ, মহৰ্ষিসকলৰ দ্বাৰা সেৱিত আৰু মদপ্ৰসূদিত নানা পক্ষীৰে সদায় পৰিপূৰ্ণ সেই বদৰীবৃক্ষ দৰ্শন কৰিলে। ১৯-২২ ॥

দংশ-মশকহীন, বহুতো ফল-মূলযুক্ত, নীল ঘাঁহ-বনেৰে পৰিপূৰ্ণ, দেৱতা আৰু গন্ধৰ্ব্বৰ দ্বাৰা সেৱিত, স্বাভাৱিকতে সুন্দৰ, হিমৰ দ্বাৰা যুহ আৰু শীতল, কটক-শৃঙ্গ সেই ঠাইত বদৰী বৃক্ষৰ ওচৰত ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠসকলেৰে সৈতে মহাত্মা পাণ্ডৱসকল বান্ধৱসকলৰ কাছৰপৰা লাহে লাহে নামিল। ২৩-২৫ ॥

তাৰ পাছত পাণ্ডৱসকলে দ্বিজশ্ৰেষ্ঠসকলৰ লগত বৰ্ণনীয় নব-নাৰায়ণৰ আশ্ৰম দেখা পালে। ২৬ ॥

সেই পুণ্যময় আশ্ৰম তমোগুণ-বহিত, তাত প্ৰথম সূৰ্য্যৰ কিৰণ নাই, কুণ্ডা, তৃণা, শীত, শোক আদি তাত নাই। ২৭ ॥

সেই আশ্রয় মহর্ষিসকলৰ দ্বাৰা পৰিপূৰ্ণ, বেদাধ্যয়ন তাত চলিয়েই আছে, অধ্যাত্মিক লোকৰ তাত প্ৰৱেশ নাই। ২৮ ॥

সেই আশ্রয় দিবা বলি-হোম, সন্ধ্যাজ্ঞান, অনুলেপন, দিবাপুষ্প আদিৰে সুশোভিত হৈ বিৰাজ কৰিছে। ২৯ ॥

বিশাল অগ্নিগৃহ, সুন্দৰ সুন্দৰ যজ্ঞীয় বস্তু বখা পাত্ৰ, ডাঙৰ ডাঙৰ পানীৰ কলহ আৰু কবণ আদিৰে সুশোভিত, সকলো প্ৰাণীৰে আশ্রয় স্থল, ব্ৰহ্মৰোষৰ দ্বাৰা নিনাদিত ভ্ৰমনাশক, দিবা, সকলোৰে আশ্ৰয়ণীয় সেই আশ্রয় তেওঁলোকে দেখিলে। ৩০-৩১ ॥

সেই আশ্রয় অতিশয় শ্ৰীসম্পন্ন আৰু সত্যসঙ্কল্প আদিৰ দ্বাৰা সুশোভিত। তাত ফল-মূল-ভোজী, সংযমী, সুন্দৰ কৃষ্ণাজিন পিন্ধা, সূৰ্য্যৰ দৰে তেজস্বী, উপস্যা কৰি পৰমাত্মাক ধ্যান কৰি থকা, মোক্ষকামী, জিতেজ্জিয়, ব্ৰহ্ম-ৰূপ, মহাভাগ্যশালী, ব্ৰহ্মবাদী মহর্ষিসকল বাস কৰে। মহাতেজস্বী ধীমান ধৰ্ম্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ সংযত আৰু শুচি হৈ ত্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে সেই ঋষিসকলৰ ওচৰলৈ গ'ল। দিব্যজ্ঞান লাভ কৰা, স্বাধায়া-নিবৃত্ত মহর্ষিসকলে আনন্দিত হৈ যুধিষ্ঠিৰ সেই ঠাই পোৱাত আগ বাঢ়ি আহি আশীৰ্বাদ দিলে। ৩২-৩৬ ॥

পাৱকসদৃশ ঋষিসকল সমুচ্চ হৈ পানী ফল-মূলাদিৰে বিধিপূৰ্ব্বক তেওঁৰ সৎকাৰ কৰিলে। ৩৭ ॥

যুধিষ্ঠিৰে মহর্ষিসকলৰ সৎকাৰ আনন্দেৰে সংযত হৈ গ্ৰহণ কৰিলে। ৩৮ ॥

তাৰ পাছত যুধিষ্ঠিৰে দ্ৰৌপদী, পাণ্ডৱসকল আৰু বেদাঙ্গ-পাৰগ সহস্ৰ সহস্ৰ ব্ৰাহ্মণৰ লগত আনন্দিত হৈ দিব্যগন্ধি, মনোৰম, স্বৰ্গৰ দৰে গুণ্যময়, সুশোভিত শত্ৰুসদন নামৰ মন্দিৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। ৩৯-৪০ ॥

ধৰ্ম্মাত্মা যুধিষ্ঠিৰে তাত দেৱতা আৰু দেৱৰ্ষিসকলে পূজা কৰা, ভাগীৰথীৰ দ্বাৰা শোভিত নব-নাৰায়ণৰ স্থান দেখা পালে। ৪১ ॥

নবশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকলে তাত ব্ৰহ্মৰ্ষিসকলৰ দ্বাৰা সেৱিত সুমধুৰ দিবাফল দেখিলে। ৪২ ॥

সেই ঠাই পাই মহাত্মা পাণ্ডৱসকল ব্ৰাহ্মণসকলৰ লগত আনন্দেৰে থাকিল। ৪৩ ॥

তাৰপৰা নানা পক্ষীয়ে বাস কৰা মৈনাক পক্ষ্যত, হিৰণ্য-শিখৰ আৰু পৱিত্ৰ বিন্দুসৰোবৰ দেখিলে। ৪৪ ॥

কৃষ্ণাৰ লগত পাণ্ডৱসকলে সকলো ঋতুতে ফুলেৰে উজ্জ্বল হৈ থকা মনোহৰ শ্ৰেষ্ঠ কাননত বিচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৪৫ ॥

বিকশিত পুষ্পযুক্ত, চাৰিওফালে সুশোভিত, পৰিপূৰ্ণ, অবিৰল স্নিগ্ধ-পত্ৰৰ শীতল ছাঁৰে মনোৰম গছবোৰ দেখি তেওঁলোক আনন্দিত হ'ল। নিৰ্মল পানী থকা বিচিত্ৰ সৰোবৰবিলাক কমল আৰু উৎপল আদিৰে চাৰিওফালে উজ্জ্বল হৈ থকা দেখি পাণ্ডৱসকল বৰ আনন্দিত হ'ল। ৪৬-৪৮ ॥

হে বজা, তাত পুণাগন্ধি, সুখারহ বতাহ বলি থকা বাবে পাণ্ডৱসকল দ্রোণদীৰ্ঘে সৈতে বৰ আচ্ছাদিত হ'ল । ৪৯ ॥

মহাত্মা পাণ্ডৱসকলে বিশাল বদৰীৰ ওচৰত বিমল পঙ্কজপূৰ্ণ, মনি-প্ৰহালৰ সোপান থকা, দিব্য পুষ্পপূৰ্ণ গছ থকা মনোহৰ ভাগীৰথী আৰু সীতা নামৰ সুন্দৰ তীৰ্থ দেখিলে । ৫০-৫১ ॥

তেতিয়া তেওঁলোকে দেৱযিসকল থকা পৰম দুৰ্গম ভাগীৰথীৰ পুণ্য জলত তৰ্পণ কৰিলে । ৫২ ॥

কুন্তীপুত্ৰ পাণ্ডৱসকলে পৰম শুদ্ধ হৈ দেৱতা আৰু ঋষিসকলৰ তৰ্পণ কৰিলে আৰু জপ কৰিলে । ৫৩ ॥

পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱ সকলে ব্ৰাহ্মণসকলেৰে সৈতে তাত বাস কৰিলে । নবশ্ৰেষ্ঠ দেৱতুল্য পাণ্ডৱসকলে কৃষ্ণাৰ বিচিত্ৰ ক্ৰীড়াবোৰ দেখি অতি আনন্দিত হ'ল । ৫৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত পাণ্ডৱসকলৰ গন্ধমাদন-প্ৰৱেশঃ নামৰ পঞ্চচত্বাৰিংশত্যাধিকশততম অধ্যায় । ১৪৫ ॥

॥ অধ্যায় ১৪৬ ॥

॥ ভীষ্মৰ কদলী-বনত প্ৰবেশ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ বীৰ পাণ্ডৱসকল ধনঞ্জয়ক চাবলৈ ইচ্ছুক হৈ সেই ঠাইত শুভাচাৰী হৈ ছয় ৰাতি বাস কৰিলে । ১ ॥

তাৰ পাছত উত্তম-পুৰণালৰপৰা (ঈশান কোণৰপৰা) অহা বতাহে ইচ্ছা কৰি হঠাতে এটা সূৰ্য্যৰ দৰে উজ্জ্বল দিব্য পদ্ম ফুল, আনি তাত পেলালে । ২ ॥

সেই মনোৰম, দিব্যগন্ধি, পৱিত্ৰ পদ্ম ফুলপাহ বতাহে আনি মাটিত পেলাই দিয়া পাঞ্চালীয়ে দেখিলে । ৩ ॥

অতি উত্তম, সুন্দৰ, সৌগন্ধিক পদ্মপাহ সুন্দৰী দ্ৰোণদীয়ে লাভ কৰি অতি আনন্দিত হৈ ভীমসেনক ক'লে, ৪ ॥

হে ভীমসেন, এই দিব্য, উত্তম, অতি উজ্জ্বল, সুগন্ধময় পুষ্পটি আপুনি চাওক । ই মোৰ মনত বৰ আনন্দ দিছে । ৫ ॥

হে পৰম্প, এইপুষ্প মই কাম্যক-আশ্ৰমত ধৰ্ম্মৰাজক প্ৰদান কৰিম । হে পাৰ্ধ, যদি মই আপোনৰ প্ৰিয়া হওঁ, তেনেহলে এনেকুৱা ফুল বহুতো মোৰ কাৰণে আপুনি আনি দিবক । মই সেইবোৰ কাম্যক-বনলৈ লৈ যাম । ৬-৭ ॥

শুভাপালী, আনন্দিতা দ্ৰোণদীয়ে ভীমসেনক এইদৰে কৈ ফুলপাহ হাতত লৈ ধৰ্ম্মৰাজৰ ওচৰলৈ গ'ল । ৮ ॥

পুৰুষোত্তম মহাবলী ভোমে মণ্ডিৰাৰ অভিপ্ৰায় বৃদ্ধি প্ৰিয়াৰ আনন্দ বিধান কৰিবলৈ যাঞা কৰিলে । ৯ ॥

বতাহে যি ফালৰপৰা সেই ফুলপাহ আনিছিল সেই ফালে সেই ধৰণৰ আন পুষ্প সংগ্ৰহ কৰিবলৈ ভীম শীঘ্ৰে গমন কৰিলে । ১০ ॥

স্বৰ্ণময় ধনু আৰু সৰ্পৰ দৰে শৰ গাভত লৈ ক্ৰুদ্ধ সিংহৰ দৰে আৰু মন্ত হাতীৰ দৰে তেওঁ গমন কৰিলে । ১১ ॥

মানি, বিফলতা, ভয় আৰু সম্ভ্ৰমহীন বায়ুশূন্য মহাধনুজ্বাৰী ভীমসেনক সকলো প্ৰাণীয়ে চাবলৈ ধৰিলে । ১২ ॥

দ্রৌপদীৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰিবলৈ তেওঁ বাহুবল আশ্ৰয় কৰি ভয় আৰু সংশয় পৰিভাগ কৰি গছ লতাৰে আচ্ছন্ন নীল শিলাতলযুক্ত পৰ্ব্বতত উঠিল । ১৩-৪১ ॥

কিন্ধবসকলৰ বাসস্থান, সৌন্দৰ্য্যশালী, নানা ধৰণৰ ধাতু, গছ, ফুল, চৰাই আদিৰে পৰিপূৰ্ণ সুশোভিত পৰ্ব্বতত ভীমে বিচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ১৫ ॥

সেই পৰ্ব্বত সকলোপ্ৰকাৰৰ সৌন্দৰ্য্য-সম্পন্ন আৰু পৃথিৱীৰ ভূজদল-স্বৰূপ । চাৰিওফালে থকা বৰ্মণীয় গন্ধমাদনৰ শৃঙ্খলবোৰলৈ দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰি সুন্দৰ স্থানবোৰৰ কথা অন্তৰেৰে ভাবি পুংকোকিলৰ সকলো বয় আৰু ভ্ৰমৰৰ গুণন শুনি, অনুক্ৰমে চকু, কাণ, মন বিভিন্ন বস্তুত দি অসীম বিক্ৰমশালী ভীম গমন কৰিলে । মহা-তেজস্বী, উদ্ধাম, মন্ত হাতীৰ নিচিনা ভীমে সকলো ঋতুতে ফুলি থকা ফুলৰ ভ্ৰাণ ললে । নানা ফুলৰ গন্ধ বহন কৰা পুণ্যময় শীতল গন্ধমাদন বায়ুৰ যোগেদি পিতৃৰ স্পৰ্শ লাভ কৰি ভীমৰ ভ্ৰম নিবাৰিত হ'ল । ১৬-২০ ॥

ফুলৰ কাৰণে যোৱা ভীমসেনে যক্ষ, গন্ধৰ্ব্ব, দেৱতা, ব্ৰহ্মৰ্ষিসকল বাস কৰা গন্ধ-মাদন দেখিলে । ২১ ॥

হালধীয়া, ক'লা আৰু বগা বৰণৰ ধাতু-বিচ্ছেদৰ কাৰণে সপ্তপৰ্ণৰ পাতবিলাক নানা বঙেৰে বজ্জিত হৈ যেন পৰ্ব্বতক ত্ৰিগুণাকাৰে অনুলেনন কৰিছে । দুই কাষত লাগি থকা মেঘৰ কাৰণে অনুমান হয় যে দুখন ডেউকাৰে সৈতে পৰ্ব্বতে নৃত্য কৰিছে । ২২ ॥

নিজৰাখিলাকৰ পানী বৈ থকা কাৰণে পৰ্ব্বতটো যেন যুক্তাৰ হাৰেৰে উজ্জল হৈ আছে । অতি সুন্দৰ গুহা, নিজৰাৰ পানী আৰু উপত্যকাৰে সুশোভিত এয়ে সেই গন্ধমাদন পৰ্ব্বত । ২৩ ॥

অম্ববাসকলৰ নুপুৰৰ ধ্বনিৰ তালে তালে মনুৰবিলাকে তাত নৃত্য কৰিছে, প্ৰকাণ্ড হাতীয়ে গন্ধমাদনৰ শিলবোৰ দাঁতেৰে ঘৰ্ষণ কৰিছে । ২৪ ॥

পৰ্ব্বতৰ ওপৰৰপৰা নিৰ্গল পানী সদায় তললৈ পৰি থকা কাৰণে দেখা যায় যেন গন্ধমাদনে পিছা কাপোৰৰ স্নানকি পৰি থুজিছে । মুখত ঘাঁহ লৈ নিচেই ওচৰত মুহুৰিভাৱে বিচৰণ কৰি থকা, ভয় নকৰা হৰিণবিলাকে ভীমৰ ফালে চাইছে ।

বায়ুপুত্র শ্রীমন্ত ভীমে আনন্দেবে ক্রীড়া কৰি যাওঁতে অসংখ্য লতা ভৰিবে টানি টানি প্ৰিয়াৰ মনোবৰ্ণ পূৰ্ণ কৰাৰ মানসে যাবলৈ ধৰিলে । ২৬-২৭ ॥

দীঘল, সোণ-বৰণীয়া, সিংহৰ দৰে দৃঢ়াঙ্গ, যুৱক, মত্ত হাতীৰ নিচিনা পৰাক্ৰমী, বেগবান, বস্ত্ৰচক্ৰ, মত্ত হাতীৰ নিবাবক, কপৰ নতুন অৰুতাৰ ভীমলৈ প্ৰিয়সকলৰ ওচৰত বহি থকা গন্ধৰ্ব্ব যুৱতীসকলে নিজে অদৃশ্য হৈ একাগ্ৰমনে একে থবে চাই থাকিবলৈ ধৰিলে । ২৮ ॥

ভীমেও ক্রীড়া কৰি বৰণীয় গন্ধমাদনৰ শৃঙ্খবোৰত বিচৰণ কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে আৰু লগে লগে দুৰ্য্যোধনে দিয়া বিবিধ ক্লেৰ কথো চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে । ২৯-৩১ ॥

বনবাসিনী দ্ৰৌপদীৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য সাধন কৰিবলৈ ওলোৱা ভীমে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে, অৰ্জুন স্বৰ্গলৈ গ'ল, ময়ো পুষ্পৰ কাৰণে আহিলো, এতিয়া আৰ্য্য যুধিষ্ঠিৰে কি কৰিব ? নবশ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰে স্নেহবশতঃ আৰু বাহু-বলত বিশ্বাস কৰিব নোৱৰা হেতুকে নকুল আৰু সহদেৱক কোনো কাৰ্য্যলৈ নপঠিয়ায় । সৌগন্ধিক ফুলেই বা কেনেকৈ মই শীঘ্ৰে লাভ কৰোঁ ? এইদৰে চিন্তা কৰি নবশ্ৰেষ্ঠ ভীমে সুশোভিত গিৰিশৃঙ্খবোৰলৈ চাই গড়ুৱৰ দৰে বেগবান হৈ যাবলৈ ধৰিলে । ৩২-৩৫ ॥

দ্ৰৌপদীৰ বাক্যকে পাথেয় বুলি গ্ৰহণ কৰি উৎসৱৰ সময়ৰ পয়োভৰৰ দৰে ভৰিৰে পৃথিৱী কঁপাই ভীম অতি শীঘ্ৰে যাবলৈ ধৰিলে । ৩৬ ॥

বায়ুবেগী ভীম এইদৰে যাওঁতে হাতীবীলাক ভাঁত হ'ল, সিংহ, বাঘ, যুগ আদিও মৰ্দ্দিত হ'ল । ৩৭ ॥

মহাবৃক্ষবোৰক বেগেৰে উল্লংঘিত আৰু মৰ্দ্দিত কৰি লতা আৰু বগ্নী আদি কৰ্ষণ কৰি পাতুপুত্ৰ ভীমে পৰ্ব্বতৰ শৃঙ্খলিকত হাতীৰ দৰে বগাবলৈ ধৰিলে । ৩৮ ॥

বিদ্যুৎযুক্ত মেঘৰ দৰে ভীমে ভয়ঙ্কৰ গৰ্জনা কৰাত, সেই মহাশক্তিৱান বাঘ-বীলাকে গুহা ত্যাগ কৰিলে । বনবাসীবোৰ লুকাল, সম্ভ্ৰান্ত হৈ পক্ষীবোৰ উৰিবলৈ ধৰিলে, যুগবোৰ পলাবলৈ ধৰিলে, ডালুকে গছ এৰিলে, সিংহই গুহা পৰিত্যাগ কৰিলে, মহাসিংহ আৰু মহিষবীলাকে বিজ্ঞপ্ত কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩৯-৪১ ॥

ভীমৰ শক্ত ভয় খাই হস্তিনীবোৰক লগত লৈ হস্তীসমূহে সেই বন পৰিত্যাগ কৰি অন্য মহাবনলৈ প্ৰস্থান কৰিলে । ৪২ ॥

ববাহ, যুগ, বনৰীয়া মহিষ, বাঘ, লিয়াল আৰু গৰুযবোৰ পলাবলৈ ধৰিলে । ৪৩ ॥

চক্ৰবাক, ময়ূৰ, চাতক, হংস, কাৰণ্ড, শুক, কোকিল, ক্ৰৌঞ্চ আদি চৰাইবীলাক অচেতনপ্ৰায় হৈ চতুৰ্দ্ধিশে পলাবলৈ ধৰিলে । ৪৪ ॥

কিছুমান মদমত্ত হস্তী হস্তিনীৰ কাৰণে উত্তেজিত হৈ আৰু কিছুমান সিংহ আৰু বাঘ অতি ক্ৰুদ্ধ হৈ ভীমসেনৰ কালে আগ বাঢ়ি গ'ল । ৪৫ ॥

কিছুমানে ভয়ত বিভ্রান্ত হৈ মল-মূত্ৰ ত্যাগ কৰি মুখ মেলি ভীষণ গৰ্জন কৰিবলৈ ধৰিলে। ৪৬ ॥

তাৰ পাছত বায়ুপুত্ৰ বলৱান পাণ্ডৱে ক্ৰুদ্ধ হৈ বাহুবল আশ্ৰয় কৰি হাতীৰ প্ৰহাবেৰে হাতীক, সিংহৰ প্ৰহাবেৰে সিংহক আৰু কিছুমানক হাতৰ আঘাতেয়েই হত্যা কৰিলে। সিংহ, বাঘ, ভৰুক আদি ভীমৰ দ্বাৰা আহত হৈ তেওঁক এৰি মল-মূত্ৰ ত্যাগ কৰি ভয়তে পলাল। সিহঁতক দূৰীভূত কৰি মহাবলী, ক্ৰীমন্ত পাণ্ডুপুত্ৰ ভীম গজৰ্জনেৰে চাৰিওদিশ মুখৰিত কৰি অতি বেগেৰে বনৰ মাজত সোমালগৈ। তাৰ পাছত মহাবাহু ভীমসেনে বহু যোজন বিস্তৃত হৈ থকা মনোৰম কদলীবোৰ গন্ধমাদনৰ শৃঙ্গবোৰত দেখিলে : সেইনোৰ দেখি মহাবলী ভীম গজবোৰৰ মাজত সোমালগৈ। ৪৭-৫১ ॥

ভীমসেনে মহাতেজস্বী দৰ্পিত নৰসিংহৰ দৰে গৰ্জন কৰি মদপ্ৰাসী মহাহন্তীৰ দৰে বিবিধ গছ-গছনি ভাঙি, যক্ষসকলৰ তাল গছৰ দৰে অতি উচ্চ পতাকাবোৰ ভাঙি আৰু দলিয়াই যাবলৈ ধৰিলে। ৫২-৫৩ ॥

তেতিয়া অতি ডাঙৰ ডাঙৰ জন্তু আৰু মৃগ, বানৰ, সিংহ, মহিম আদি সৰোবৰবিলাকলৈ যাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ৫৪ ॥

সিহঁতৰ চিঞৰ আৰু ভীমসেনৰ গৰ্জনত অগ্ৰ বনত থকা মৃগ, পক্ষী আদিও সম্ভ্ৰান্ত হ'ল। ৫৫ ॥

পশু-পক্ষীবোৰৰ কোলাহল হঠাতে শুনি পানীত থকা সহস্ৰ সহস্ৰ পক্ষী তিতা পাখিৰে উৰিবলৈ ধৰিলে। ৫৬ ॥

সেই জলচৰ চৰাইবিলাকক লক্ষ্য কৰি সিহঁতৰ কালে যাওঁতে ভীমে অতি ডাঙৰ সৰোবৰ এখন দেখা পালে। ৫৭ ॥

চাৰিওফালে বেৰি থকা সোণ-বৰণীয়া কদলী বৃক্ষবোৰে মুহু বতাহৰ দ্বাৰা কম্পিত হৈ যেন সেই স্থিৰ সৰোবৰক বাঁদি আছে। ৫৮ ॥

বলী ভীমে পদ্যপূৰ্ণ সৰোবৰত নামি বহুদূৰৈ মহাগজৰ দৰে ক্ৰীড়া কৰিবলৈ ধৰিলে। ৫৯ ॥

তাত ইচ্ছামতে ক্ৰীড়া কৰি অতি দীপ্তিমান ভীমসেন তাৰপৰা উঠি বহু গছেৰে পৰিপূৰ্ণ সেই বনৰ ভিতৰত সোমাবলৈ প্ৰস্তুত হ'ল। ৬০ ॥

শৰীৰৰ সমস্ত বল প্ৰয়োগ কৰি দ্বিতীয় পাণ্ডৱে অতি ডাঙৰ শব্দেৰে শঙ্খধ্বনি কৰাত চাৰিওদিশ নিনাদিত হ'ল। ৬১ ॥

শঙ্খৰ নিনাদত, ভীমৰ গৰ্জনত আৰু উগ্ৰবাহু-শব্দত যেন পৰ্ব্বতৰ গুহা-বোৰো নিনাদিত হৈ উঠিল। ৬২ ॥

বজ্জপাতৰ দৰে সেই মহা বহু শুনি পৰ্ব্বতৰ গুহাত থকা সিংহবিলাকেও মহা গৰ্জন কৰিবলৈ ধৰিলে। ৬৩ ॥

হে ভাবত, সিংহৰ গৰ্জ্জন শুনি ভয়ত ভ্ৰম হৈ হাতীবিলাকেও চিংকাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু সেই শব্দই গোটেই পৰ্ব্বত মুখৰিত কৰি তুলিলে। ৬৪।

গজবাজবোৰৰ সেই নাদ শুনি ভায়েক ভীমসেন অহা বুলি হনুমন্তই জানিব পাৰিলে। ৬৫।

হনুমন্তই মনতে স্থিৰ কৰিলে, ভায়েক ভীমসেন সেই পথেৰে যোৱা উচিত নহ'ব। গতিকে ভীমৰ মন্ত্ৰলব বাবে স্বৰ্গলৈ যোৱা পথ কল্প কৰি দিলে। ৬৬।

কদলীবৃক্ষমণ্ডিত অতি ঠেক পথত থাকি ভীমক অপায়-অমন্ত্ৰলবপৰা বন্ধা কৰিবলৈ পথ কল্প কৰিলে। ৬৭।

পাতু-পুত্ৰ ভীম সেই পথেৰে গৈ যাতে অভিশপ্ত বা ধৰ্মিত নহয় তাকে ভাবি তেওঁ কদলীবৃক্ষৰ মাজতে থাকিল। ৬৮।

বানৰ হনুমান জন্মণ কৰি কদলীবৃক্ষৰ মাজত নিদ্রিত হৈ পৰিল। ৬৯।

জন্মণ কৰি নিজৰ সুবিপুল আৰু ইল্লৰ ধ্বজৰ দৰে দীঘল নেজৰে তেওঁ ইল্লৰ বজ্জপাতৰ নিচিনাকৈ শব্দ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৭০।

নেজৰ শব্দ পৰ্ব্বতে গুহাকপ মুখৰ দ্বাৰা গ্ৰহণ কৰি গৰুৰ শব্দৰ নিচিনাকৈ চাৰিওফালে প্ৰতিধ্বনিৰ সৃষ্টি কৰিলে। ৭১।

নেজৰ আঘাতৰ শব্দত সেই মহা পৰ্ব্বতটো বিচলিত হ'ল আৰু পৰ্ব্বতৰ শৃঙ্গবোৰ বিঘূণিত হৈ চাৰিওফালে পৰিবলৈ ধৰিলে। ৭২।

নেজৰ শব্দই আৰু মন্ত্ৰ হাতীৰ নাদে বিচিত্ৰ পৰ্ব্বত-শৃঙ্গবোৰত যেন লুকাই লুকাই বিচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৭৩।

ভীমসেনে সেই শব্দ শুনি আনন্দত পুলকিত হৈ শব্দ ক'বপৰা আহিছে তাকে বিচাৰি কদলী-বনত বিচৰণ কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। ৭৪।

তাৰ পাছত কদলী-বনৰ মাজত এটা প্ৰকাণ্ড শিলৰ ওপৰত মহাবাহু ভীমে বানৰাধিপতি হনুমানক দেখা পালে। ৭৫।

হনুমানৰ ৰূপ বিদ্യാংপাতৰ দৰে দুৰ্নীৰীক্ষ্য পিঙ্গল আৰু চক্কল। তেওঁৰ নেজৰ শব্দ বজ্জপাতৰ দৰে ভয়ঙ্কৰ। ৭৬।

তেওঁৰ বাহু চতুষ্কোণযুক্ত, ডিঙি শব্দত আৰু চুটি, কাছ অতি বহল আৰু শৰীৰৰ মাজভাগ ক্ষীণ। ৭৭।

তেওঁৰ নেজৰ আগভাগ দীঘল নোমেৰে শব্দত হোৱাত পতাকাৰ দৰে বিৰাজিত হৈ আছে। ৭৮।

হনুমানৰ ওঠ দৃষ্ণ, জিহ্বা তাস্তবৰ্ণৰ, মুখ বগা আৰু ক্ৰ চক্কল। বগা আৰু তীক্ষ্ণ দাঁতৰে তেওঁৰ মুখখন শোভিত। ৭৯।

ভীমে বশিষ্ঠান চক্ৰৰ নিচিনা মুখখন দেখিলে। হনুমানৰ মুখৰ ডিঙৰত বগা দাঁতবোৰ দেখিলে এনেকুৱা অনুমান হয় যেন হনুমানৰ মুখমণ্ডল কেশব আৰু কলি থকা এথোপা অশোক ফুলহে। সোণ-বৰণীয়া কদলী বৃক্ষবিলাকৰ মাজত উজ্জল

শিখান্বুক্ত অগ্নিৰ নিচিনা শৰীৰ-বিশিষ্ট, পাতল পিঙ্গল বৰ্ণৰ চকুৰে চাই থকা হনু-মানক ভীমে দেখিলে। ৮০-৮২ ॥

অতিকায়, মহাবলী, হিমালয় পৰ্ব্বতৰ দৰে স্বৰ্গপথ কল্প কৰি থকা সেই বানৰ-শ্ৰেষ্ঠ হনুমানক অকলশৰীয়া অৱস্থাত সেই মহাবনত দেখি ভয়শূন্য, বলী, মহাদাঙ্গ ভীমসেনে তেওঁৰ ওচৰ চাপি বজ্জপাতৰ দৰে উগ্ৰ সিংহনাদ কৰিলে। সেই নাদ শুনি সকলো পশু-পক্ষী সন্তুষ্ট হৈ উঠিল। ৮৩-৮৫ ॥

মহাবলী হনুमानে পাতল পিঙ্গল বৰ্ণৰ চকু দুটা অলপকৈ মেলি ভীমৰ ফালে অৱজ্ঞাবে চালে আৰু মিচিকিয়াই হাঁহি মাৰি এইদৰে ক'বলৈ ধৰিলে। ৮৬ ॥

হনুमानে ক'লে, কণ্ঠ্যৱস্থাত মই সুখনে শুই আছিলো, কি কাৰণে মোক তুমি জগালাহি? তুমি জ্ঞানী, গতিকে তুমি প্ৰাণীবোৰক দয়া কৰা উচিত। ৮৭ ॥

তিৰ্য্যগ্‌যোনিত আমাৰ জন্ম, ধৰ্ম্মৰ বিষয়ে একো নাজানো; কিন্তু মানুহবিলাক বুদ্ধিমান আৰু তেওঁলোকে প্ৰাণীবোৰক দয়া কৰে। ৮৮ ॥

তোমাৰ দৰে বুদ্ধিমান লোক এজনে কি কাৰণত দেহ, বাক্য আৰু মন দূষিত কৰা ধৰ্ম্ম-বহিৰ্দ্ৰুখ ক্ৰুৰ কৰ্ম্মত আসক্ত হৈছা? ৮৯ ॥

সম্ভৱতঃ তুমি ধৰ্ম্মৰ বিষয়ে একো নাজানো, জ্ঞানীসকলৰ পৰিচৰ্চাও তুমি কৰা নাথ। সেই হেতুকে অজ্ঞবুদ্ধি বালকৰ দৰে পশুবোৰক পীড়া দিছা। ৯০ ॥

কোৱাঁচোন বাক তুমি কোন? কি কাৰণেই বা এই মানৱ-শূন্য বনলৈ আহিছা? ৯১ ॥

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, তুমি কলৈ যাবা? এইখন অতি দুৰ্বাৰোহ পৰ্ব্বত। তাক অতিক্ৰম কৰি যাব নোৱাৰি; হে বীৰ, এইটো দেৱলোকলৈ যোৱা পথ। মানুহ সেই পথেৰে কেতিয়াও যাব নোৱাৰে। ৯২-৯৩ ॥

হে বীৰ, তোমাৰ ওপৰত দয়া জন্মাৰ বাবেহে মই তোমাক বাধা দিছো। ইয়াৰপৰা তুমি এই পথেদি যাব নোৱাৰিবা। মোৰ কথাত বিশ্বাস কৰা। ৯৪ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, তোমাক আজি মই সকলোও কাৰে স্বাগত সজ্জাষণ জ্ঞানাইছো। এই অমৃততুল্য ফল-মূল ভক্ষণ কৰি তুমি ঘূৰি যোৱা। বৃথাতে যুঁজাক বৰণ নকৰিবা। মোৰ কথা যদি গ্ৰহণ কৰা, তেতিয়া হ'লে হে মানৱশ্ৰেষ্ঠ, তুমি ঘূৰি যোৱা। ৯৫-৯৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত ভীমৰ কদলী বনত প্ৰৱেশ নামৰ ষট্‌চত্বাৰিংশত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১৪৬ ॥

॥ অধ্যায় ১৪৭ ॥

॥হনুমান আৰু ভীষ্মৰ কথোপকথন : ১॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহাজ্ঞানী বানৰবাজ হনুমানৰ সেই কথা শুনি শত্ৰুদমন-কাৰী বীৰ ভীষ্মসেনে ক'বলৈ ধৰিলে। ১ ॥

ভীষ্মে ক'লে, তুমি কোন ? কি কাৰণত এই বানৰ-শৰীৰ ধাৰণ কৰিছা ? ব্ৰাহ্ম-ণৰ পাছৰ ক্ষত্ৰিয় জাতিত মোৰ জন্ম। সোমবংশীয় কুককুলত মোৰ জন্ম। মোৰ মাতৃ কুন্তী দেৱী আৰু পিতৃ বায়ু দেৱতা। পাণ্ডুপুত্ৰ ভীষ্মসেন বুলি মোক সকলোৱে জানে। ২-৩ ॥

বায়ুপুত্ৰ হনুমানে অলপ হাঁহি কুকবীৰ, বায়ুতনয় ভীষ্মৰ কথা শুনিলে আৰু এইদৰে উত্তৰ দিলে। ৪ ॥

হনুমানে ক'লে, মই এটা বানৰ। তোমাৰ অভিলষিত পথ মই এৰি নিদিম। তুমি নিৰাপদে এই ঠাইৰপৰা ঘূৰি যোৱা, তেতিয়াহ'লে তুমি কোনো বাধা নেপাবা। ৫ ॥

ভীষ্মে ক'লে, তে বানৰ, বাধা-বিঘিনি যি হয় ত'ৰ; সেইবোৰ তোমাক সোধা নাই। তুমি মোক কেৱল বাট এৰি দিয়া, উঠা, তোমাক মই কোনো কষ্ট নিদিওঁ। ৬ ॥

হনুমানে ক'লে, মোৰ উঠিবলৈ শক্তি নাই, মই বোণৰ দ্বাৰা পীড়িত। যদি একান্ত তোমাৰ যোৱাৰ প্ৰয়োজন, তেনেহ'লে মোৰ ওপৰেদি পাব হৈ যোৱা। ৭ ॥

ভীষ্মে ক'লে, নিৰ্গুণ পৰমাত্মা সকলোৰে দেহত ব্যাপি আছে; গতিকে জ্ঞানগম্য সেই পৰমাত্মাক মই কেতিয়াও অৱমাননা আৰু লজ্জন নকৰোঁ। ৮ ॥

যদি মই ভূতভাৱন পৰমাত্মাক শাস্ত্ৰজ্ঞানৰ সহায়ত নাজানিলোহেঁতেন, তেনে-হলে হনুমানে সাগৰ পাৰ হোৱাৰ দৰে মই তোমাক আৰু এই পৰ্ব্বত জ'প মাৰি লজ্জন কৰি গলোহেঁতেন। ৯ ॥

হনুমানে ক'লে, হে নবজ্জৈষ্ঠ, যদি জানা কোৱাচোন বাক হনুমান নামৰ সেইজন কোন—যি সাগৰ পাৰ হৈছিল? ১০ ॥

ভীষ্মে ক'লে, বানবজ্জৈষ্ঠ জীমন্ত হনুমান মোৰ ভাই। তেওঁ গুণৰ কাৰণে দ্ৰাঘ-নীৰ আৰু বুদ্ধি,পৰাক্ৰম আৰু বলযুক্ত। ১১ ॥

বামৰ পত্নীৰ কাৰণে বানৰবাজ হনুমানে একে জাঁপতে এল মৌজনে বহুল সাগৰ
লুপ্তন কৰিছিল। ১২ ॥

সেই মহাবীৰ্য্যশালী হনুমান মোৰ ভাট। শক্তিত মই তেওঁৰ সমান। বল,
পৰাক্ৰম আৰু যুদ্ধত মই তোমাক পৰাভূত কৰিব পাৰোঁ। ১৩ ॥

উঠাঁ, মোক বাট এৰি দিয়াঁ। মোৰ কিমান শক্তি তুমি আজি চোৱাঁ।
যদি তুমি মোৰ হুকুম অমান্য কৰাঁ তেন্তে তোমাক মই যমৰ ঘৰলৈ পঠাম। ১৪ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ভীষ্মক বাহু-বলৰ কাৰণে দৰ্শিত আৰু বলোদ্ধত বুলি
জানি, অন্তৰেৰে ইহি মাৰি হনুমানে এইদৰে ক'লে। ১৫ ॥

হনুমানে ক'লে, হে অনঘ, মোৰ ওপৰত সন্দেহটো হোৱাঁ। বান্ধক্যৰ কাৰণে
মোৰ উঠিবলৈ শক্তি নাই। দয়া কৰি মোক নেজত ধৰি আঁতৰাই তুমি যোৱাঁগৈ। ১৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হনুমানে এইদৰে কোৱাত নিজ বাহু-বলৰ কাৰণে দৰ্শিত
ভীমে হনুমানক বল-বিক্ৰমহীন বুলি ভাবিলে, ১৭ ॥

এই বল আৰু পৰাক্ৰমহীন বানৰক নেজত ধৰি যমৰ ওচৰলৈ পঠাওঁ। ১৮ ॥

অৱজ্ঞাসূচক ইহি এটা মাৰি ভীমে নীও হাতেৰে ধৰিলে; কিন্তু মহাকপি
হনুমানৰ নেজ অলপমানো লৰচৰ কৰিব নোৱাৰিলে। ১৯ ॥

পুনৰাই দুই হাতেৰে মহাবলী ভীমে বজ্জৰ দৰে প্ৰকাণ্ড নেজডাল দাঙিবলৈ চেষ্টা
কৰিলে, কিন্তু নোৱাৰিলে। ২০ ॥

তেতিয়া ভীমে জু ওপৰলৈ তুলিলে, নেজ বিস্তাৰিত কৰিলে, মুখ জুকাটিযুক্ত হ'ল
আৰু শৰীৰ ভাগকহা হৈ পৰিল। তেও নেজ ওপৰলৈ তুলিব নোৱাৰিলে। ২১ ॥

চেষ্টা কৰিও নেজ তুলিবলৈ অসমৰ্থ হৈ নেজডাল এৰি দি শ্ৰীমন্ত ভীম হনু-
মানৰ কাষত থিয় হৈ লাজত তলমূৰ কৰি থাকিল। ২২ ॥

তাৰ পাছত কুন্তীপুত্ৰ ভীমে অঞ্জলিৱদ্ধ হৈ প্ৰণিপাত কৰি এইদৰে ক'লে,
হে কপিশ্ৰেষ্ঠ, মোৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হোৱাঁ; মই তোমাক কৰ্কশ কথা কৈছো, গতিকে
মোক ক্ষমা কৰাঁ। ২৩ ॥

তুমি সিদ্ধ নে দেৱতা নে গন্ধৰ্ব্ব নে গুহ্যক, এইদৰে বানৰৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি
আছা? কৃপা কৰি মোক কোৱাঁ। ২৪ ॥

হে মহাবাহু, যদি তোমাৰ পৰিচয় গোপনীয় নহয় আৰু মই যদি শুনিবলৈ
যোগ্য হওঁ তেনেহ'লে কোৱাঁ, মই শিষ্যৰ দৰে তোমাক সুধিছো আৰু তোমাৰ
শৰণাগত হৈছো। ২৫ ॥

হনুমানে ক'লে, হে অৱিন্দয় পাণ্ডুপুত্ৰ, যিহেতুকে মোৰ বিষয়ে ভালদৰে জানি-
বলৈ তোমাৰ কৌতূহল হৈছে, মোৰ পৰিচয় সম্পূৰ্ণৰূপে কওঁ শুনা। ২৬ ॥

হে কমলপদ্মাক, কেসৰীৰ ক্ষেত্ৰত জগদৰ প্ৰাণবায়ুৰ দ্বাৰা মোৰ জন্ম, হনুমান
নামৰ বানৰ মই। ২৭ ॥

মহাবীৰ্য্যশালী বানবৰ বজ্জাসকলে আৰু বানবসকলৰ দলপতিসকলে সূৰ্য্যপুত্ৰ সূগ্ৰীৱ আৰু ইন্দ্ৰপুত্ৰ বালীৰ ওচৰ চাপিছিল। তেতিয়া অগ্নি আৰু বায়ুৰ যেনে-কুৱা মিত্ৰতা মোৰ আৰু সূগ্ৰীৱৰ তেনেকুৱা মিত্ৰতা হ'ল। ২৮-২৯ ॥

কোনো কাৰণবশতঃ সূগ্ৰীৱ বালীৰ দ্বাৰা বিতাৰিত হয় আৰু মোৰ লগত ঋষ্যমুক পৰ্কৰতত বহু কাল তেওঁ বাস কৰে। ৩০ ॥

তাৰ পাছত ভগৱান বিষ্ণু দশবথৰ পুত্ৰ মহাবলী ৰাম-ৰূপে মানৱ-ৰূপ ধাৰণ কৰি পৃথিৱীত উপস্থিত হ'ল। ৩১ ॥

পিতৃৰ প্ৰীতিৰ কাৰণে শ্ৰেষ্ঠ ধনুৰ্দ্ধৰ ৰামে হাতত ধনু লৈ ভাৰ্য্যা আৰু ভায়েকেৰে সৈতে দণ্ডকাৰণ্যত আশ্ৰয় ল'লে। ৩২ ॥

দুৰাছা ৰাক্ষসৰাজ, বলী বাৱণে তেওঁৰ ভাৰ্য্যাক হুল কৰি বলপূৰ্ব্বক অপহৰণ কৰিলে। ৩৩ ॥

হে অনন্স, ৰাক্ষস মাৰীচে সুবৰ্ণ, বহু আদিৰে বিচিত্ৰ যুগ ৰূপ ধাৰণ কৰি নবশ্ৰেষ্ঠ ৰামক বঞ্চনা কৰিলে। ৩৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্কৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্কৰত হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপকথনঃ ১ নামৰ সপ্তচত্বাৰিংশত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১৪৭ ॥

॥ অধ্যায় ১৪৮ ॥

॥ হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপকথনঃ ২ ॥

হনুমানে ক'লে, ৰামৰ পত্নীক হৰণ কৰাত তেওঁক বিচাৰি ফুৰোঁতে ৰামৰে পৰ্কৰতৰ শিখৰত বানবশ্ৰেষ্ঠ সূগ্ৰীৱক দেখিলে। ১ ॥

মহাছা ৰামৰ সূগ্ৰীৱেৰে সৈতে বন্ধুত্ব হ'ল আৰু বালীক বধ কৰি সূগ্ৰীৱক ৰাজ্যত অভিষিক্ত কৰিলে। ২ ॥

সূগ্ৰীৱে ৰাজ্য লাভ কৰাৰ পাছত সীতাক বিচাৰিবলৈ হেজাৰ হেজাৰ বানব পঠিয়ালে। ৩ ॥

তাৰ পাছত বানববিলাকৰ লগত সীতাক বিচাৰি মই দক্ষিণ-দিশলৈ যাত্ৰা কৰিলো। ৪ ॥

তাৰ পাছত মহাছা গুধু, সম্পাতিয়ে মোক জনালে, সীতা বাৱণৰ প্ৰাসাদত আছে। ৫ ॥

অক্লিষ্টকৰ্ম্মা ৰামৰ কাৰ্য্য-সিদ্ধিৰ নিমিত্তে এশ যোজন বহল সাগৰ ওৎফণাৎ জঁপিয়াই পাব হ'লো। ৬ ॥

মই নিজ শক্তিয়ে মকৰালয় সাগৰ পাৰ হৈ বাৰুণৰ প্ৰাসাদত দেৱকন্তাৰ নিচিনা জনক বজাৰ কথা সীতাক দেখা পালো। বাঘৰ প্ৰিয়া বৈদেহী গীতা দেৱীক লগ ধৰিলে। ৭-৮ ॥

অট্টালিকা, প্ৰাকাৰ, তোৰণ আদিৰে পৰিপূৰ্ণ সমগ্ৰ লক্ষ্য দহন কৰি শ্ৰীৰাম-চন্দ্ৰৰ নাম লক্ষ্যত প্ৰকাশ কৰি মই ঘূৰি আহিলো। ৯ ॥

ৰাজীৱলোচন বামে মোৰ বাক্য বুদ্ধি বুদ্ধিৰ প্ৰভাৱেৰে মহাসমুদ্ৰত সেতু বান্ধি কোটি কোটি বানৰ সৈন্য লগত লৈ সাগৰ পাৰ হ'ল। তাৰ পাছত বামে বল-বিক্ৰমেৰে সকলো বান্ধসকেই নিৰ্মূল কৰিলে। ১০-১১ ॥

যুদ্ধত বান্ধসবোৰক, বান্ধসৰাজ লোকৰ-পীড়াকাৰী ৰাৱণক আৰু তেওঁৰ ভ্ৰাতৃ, পুত্ৰ, বন্ধু-বান্ধৱক হত্যা কৰি ধাৰ্মিক, ভক্ত আৰু অনুগতৰ প্ৰতি দয়ালু, ভক্তিমান, বান্ধসেন্স বিভীষণক লক্ষ্য ৰাজ্যত অভিষিক্ত কৰিলে। ১২-১৩ ॥

তাৰ পাছত লুপ্ত-বেদজ্ঞতিৰ নিচিনাকৈ হৰণ কৰি নিয়া ভাৰ্য্যা সীতাক উদ্ধাৰ কৰি মহা যশস্বী বামে সতী পত্নীক লগত লৈ অতি শীঘ্ৰে শত্ৰুৱে জয় কৰিব নোৱৰা নিজ ৰাজধানী অযোধ্যালৈ আহি শত্ৰুসকলৰ প্ৰভু বধুনন্দন তাত বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৪-১৫ ॥

নৃপতিশ্ৰেষ্ঠ ৰাম ৰাজ্যত প্ৰতিষ্ঠিত হ'ল। মই সেই ৰাজীৱলোচন ৰামচন্দ্ৰৰ ওচ-বত বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিলো, ১৬ ॥

হে শত্ৰুনাশকাৰী শ্ৰীৰামচন্দ্ৰ, যেতিয়ালৈকে আপোনাৰ কথা ত্ৰিলোকত প্ৰচাৰিত হৈ থাকিব, তেতিয়ালৈকে যেন মই জীৱিত হৈ থাকোঁ। বামে “সেয়ে হওক” বুলি মোক ক'লে। ১৭ ॥

হে অৰিন্দম ভীম, সদায় মই ইয়াত থকা সত্ত্বেও সীতা দেৱীৰ প্ৰসাদত মোৰ ইচ্ছানুযায়ী দিব্য ভোগ ওচৰতে উপস্থিত হৈ থাকে। ১৮ ॥

তাৰ পাছত ৰামচন্দ্ৰ দহ হাজাৰ, দহ লাখ বছৰ ৰাজত্ব কৰি নিজ ধাম বৈকুণ্ঠলৈ গুচি গ'ল। ১৯ ॥

হে অনথ, ইয়াত অপ্সবাসকলে আৰু গন্ধৰ্বসকলে সদায় বীৰ ৰামচন্দ্ৰৰ গুণানু-কীৰ্ত্তন কৰি মোক আনন্দ দিয়ে। ২০ ॥

হে কুকনন্দন, এই পথ মৰণশীলসকলৰ অগম্য। সেই কাৰণে এই দেৱতাসকলৰ পথটো মই তোমাৰ কাৰণে কব্ধ কৰি আছো। ২১ ॥

হে ভৰতৰ বংশধৰ, তুমি যাতে অপমানিত বা অভিশপ্ত নোহোৱা সেইবাবে মই তোমাৰ পথ বন্ধ কৰিছিলো। এইটো দেৱতাৰ পথ। মনুষ্যৰ এই পথেদি গতি নাই। তুমি যি কাৰণে ইয়ালৈ আহিছা, সেই সৰোবৰ ইয়াতেই আছে। ২২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থ-যাত্ৰা-পৰ্বত হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপ-কথনঃ ২ নামৰ অষ্টচত্বাৰিংশত্যধিকশততম অধ্যায়। ১৪৮ ॥

॥ অধ্যায় ১৪৯ ॥

॥ হনুমান আৰু ভীষ্মৰ কথোপকথন : ৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহাবাহু প্ৰতাপী ভীষ্মসেনক হনুमानে এইদৰে কোৱাত ভীষ্ম অতি আনন্দিত হ'ল। তাৰ পাছত ভীষ্মে ককায়েক কপিপ্ৰেষ্ঠ হনুমানক প্ৰশ্ন-পাত কৰি গদগদ বাক্যেৰে ক'বলৈ ধৰিলে, হে মহান, আপোনাৰ যে মই দৰ্শন লাভ কৰিলো, মোৰ সমান আৰু ভাগ্যৱান নাই। ১-২ ॥

মোৰ প্ৰতি আপোনাৰ পৰম অনুগ্ৰহ। আপোনাক দেখি মই বৰ সন্তোষ লাভ কৰিছো। দয়া কৰি মোৰ এটা প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰিব লাগে। ৩ ॥

হে বীৰ, মকবালয় সাগৰ লঙ্ঘন কৰোঁতে আপোনাৰ যি অতুলনীয় ৰূপ আছিল, সেই ৰূপ মই চাবলৈ ইচ্ছা কৰিছো। ৪ ॥

সেই ৰূপ দেখিলে মই সন্তোষিত হ'ম। তেজস্বী ভীষ্মে এইদৰে কোৱাত হনু-মানে হাঁহি মাৰি উত্তৰ দিলে, ৫ ॥

মোৰ সেই ৰূপ তুমি চাব নোৱাৰা আৰু জানেও চাব নোৱাৰে। সেই-কালৰ অৱস্থা আন প্ৰকাৰৰ আছিল; আজি সেই অৱস্থা আৰু নাই। ৬ ॥

সত্য যুগত কালৰ প্ৰভাৱ আনবকমৰ, ত্ৰেতা আৰু দ্বাপৰতো সেইদৰে ভিন্ন ভিন্ন অৱস্থা। এইবোৰেই কালৰ ধ্বংসকাৰী বাঁতি; গতিকে মোৰো এতিয়া আগৰ সেই ৰূপ নাই। ৭ ॥

যুগৰ পৰিৱৰ্ত্তনৰ লগে লগে সেই যুগৰ ধৰ্ম্ম অনুসাৰে ভূমি, নদী, পৰ্ব্বত, পাহাৰ, সিদ্ধ, দেৱতা আৰু মহৰ্ষিসকলো কালৰ লগত পৰিৱৰ্ত্তিত হয়। ৮ ॥

বল, শৰীৰ আৰু প্ৰভাৱো যুগৰ লগে লগে কম-বেছি হৈ থাকে। হে কৃকবংশধৰ, সেইকাৰণে আগৰ সেই ৰূপ চাবলৈ ইচ্ছা কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই। যুগৰ লগে লগে মই পৰিৱৰ্ত্তিত হৈ থাকোঁ, কাৰণ কালৰ প্ৰভাৱ হুবড়িক্ৰমণীয়। ৯ ॥

ভীষ্মে ক'লে, আপুনি যোক যুগবোৰৰ সংখ্যা, বিভিন্ন যুগৰ আচাৰ, ধৰ্ম্ম, অৰ্থ, কাম, তত্ত্ব, শুভাশুভ কৰ্ম্ম, শক্তি আৰু উৎপত্তি-বিনাশ আদিৰ কথা কওক। ১০ ॥

হনুমানে ক'লে, সেইটোৱেই কৃত যুগ বা সত্য যুগ—যি যুগত ধৰ্ম্ম সনাতন। এই যুগোত্তম কৃত যুগত সকলো লোক কৃতকৃত্য। ১১ ॥

এই কৃত যুগত ধৰ্ম্মৰ হ্ৰাস নহয়, কোনো প্ৰাণীৰে বিনাশ নহয়। এই কাৰণে এই যুগৰ নাম কৃত যুগ। কালৰ গতিত এই যুগ মুখ্য হ'লেও গৌণ হৈ পৰিছে। ১২ ॥

সত্য যুগত দেবতা, দানব, গন্ধৰ্ব, যক্ষ, বাক্ষস, পল্লব আদি একোৱেই নাছিল।
তেতিয়া ক্ৰম অথবা বিক্ৰমো নাছিল। ১৩ ॥

তেতিয়া চিন্তা-শুদ্ধিৰ কাৰণে সাহ, ঋগ্, যজুঃ আদি বেদৰ ক্ৰিয়া আৰু কৃষি
আদি লৌকিক কৰ্ম নাছিল। তেতিয়া সৰ্বজ্ঞৰ দ্বাৰা সকলো কৰ্ম সিদ্ধ হৈছিল।
সেই যুগত সন্ধ্যাসেই আছিল এক মাত্ৰ ধৰ্ম। ১৪ ॥

সেই যুগত ব্যাধি, ইন্দ্রিয়ৰ ক্ষয়, অমৃতা, বোদন, দৰ্প, কপটতা, বৈবিতা,
আলস্য, ঘেৰ, পৈশুন্য, ভয়, সন্তাপ, ঈৰ্ষা, স্বার্থসাধা আদি নাছিল। ১৫-১৬ ॥

যোগীসকলৰ শ্ৰেষ্ঠ গতি আনন্দময় ব্ৰহ্মাই এক মাত্ৰ উপাস্য আছিল। সক
লোৰে আত্মা নাৰায়ণ আছিল সত্য যুগত শুদ্ধবৰ্ণ। ১৭ ॥

কৃত যুগত ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য আৰু শূদ্ৰসকল শয়নমাদিসুস্থ আছিল। সকলো
প্ৰজা নিজ নিজ কৰ্মত নিবত আছিল। ১৮ ॥

ব্ৰহ্মাই এক মাত্ৰ আশ্ৰয়ণীয়, আচৰণীয় আৰু জ্ঞাতব্য আছিল। তেতিয়া সকলো
বৰ্ণৰ লোকে ব্ৰহ্মাই একমাত্ৰ গতি বুলি জানি ধৰ্ম অৰ্জন কৰিছিল। ১৯ ॥

তেওঁলোক এক দেৱ (ব্ৰহ্ম), এক মন্ত্ৰ (প্ৰণৱ), এক বিধি (বেদান্ত শ্ৰৱণাদি) আৰু
এক ক্ৰিয়া (ধ্যানাদি)-পৰায়ণ আছিল। সকলোৱে ব্ৰহ্ম-প্ৰতিপাদক এক ভেদ অৱলম্বন
কৰি ব্ৰহ্ম-জ্ঞান ৰূপ এক ধৰ্মত ব্ৰতী আছিল। ২০ ॥

চাৰি আশ্ৰমত থাকি কালোচিত কৰ্মবোৰ নিষ্কামভাৱে কৰি শ্ৰেষ্ঠা গতি
লাভ কৰিছিল। ২১ ॥

ব্ৰহ্মৰ লগত ঐক্য স্থাপন-ৰূপ ধৰ্মই সত্য যুগৰ লক্ষণ। সত্য যুগত চাৰি বৰ্ণৰ ধৰ্ম
সম্পূৰ্ণ আৰু শাস্ত্ৰত। ২২ ॥

যি যুগত ত্ৰি-গুণৰ একত্ৰিতভাৱে প্ৰভাস নাই সেইটোৱেই কৃত যুগ। এতিয়া ত্ৰেতা
যুগৰ কথা শুনা। এই যুগত যজ্ঞৰ প্ৰৱৰ্ত্তন হ'ল। কাৰণ এই যুগ বজ্জো-
গ্ৰহণ। ২৩ ॥

এই যুগত ধৰ্মৰ এক পাদ হ্ৰাস হ'ল। এই যুগত মানুহবোৰ সত্যত প্ৰবৃত্ত
আৰু ক্ৰিয়াকৰণ ধৰ্মত আসক্ত হ'ল। ২৪ ॥

গতিকৈ যজ্ঞ, ধৰ্ম আৰু বিবিধ ক্ৰিয়াৰ প্ৰৱৰ্ত্তন হ'ল এই ত্ৰেতা যুগত। ত্ৰেতাত
বিশেষ বিশেষ সৰ্বজ্ঞ কৰি ক্ৰিয়া আৰু দান কৰিলে নিশ্চিত ফল লাভ হয়। ২৫ ॥

ত্ৰেতা যুগত মানুহবিলাক ধৰ্মৰপৰা বিচলিত নহয়। তেওঁলোক তপস্যা আৰু
দান-পৰায়ণ। সকলোৱেই ক্ৰিয়াদান আৰু স্বধৰ্মনিষ্ঠ। ২৬ ॥

দ্বাপৰ যুগত ধৰ্মৰ দুই পাদ হ্ৰাস হ'ল। বিষ্ণুৱে পীত বৰ্ণ গ্ৰহণ কৰিলে আৰু
বেদ চাৰি ভাগত বিভক্ত হ'ল। ২৭ ॥

কিছুমান লোকে চাৰি বেদ, কিছুমানে তিনি বেদ, কিছুমানে দুখন বেদ, কিছুমানে
এখন বেদ অধ্যয়ন কৰে। কিছুমান বেদ অধ্যয়নৰপৰা একেৰাৰে বিবত থাকে। ২৮ ॥

এইদৰে শাস্ত্ৰবোৰ বিভিন্নভাৱত বিভক্ত হোৱাত ক্ৰিয়াও নানাভাৱত বিভক্ত হ'ল। লোকসকল তপস্যা আৰু দানত প্ৰবৃত্ত হৈ বজোঙ-প্ৰধান হৈ পৰিল। ২৯ ॥

এক তত্ত্ব বা এক দেৱৰ জ্ঞান নথকা হেতুকে বেদ নানাভাৱত বিভক্ত হ'ল। সাংখ্যিক বুদ্ধিবশৰা বিচলিত হোৱা কাৰণে কিছুমানে এক মাত্ৰ সত্যকেই আশ্ৰয় কৰিলে। ৩০ ॥

সত্যৰপৰা বিচলিত হোৱা কাৰণে নানা ব্যাধি উপস্থিত হ'ল। তদুপৰি কাম আৰু জ্ঞান আন দৈৱিক উপদ্ৰৱ আৰম্ভ হ'ল। ৩১ ॥

মানুহবিলাকে কাম, ব্যাধি আদিৰ দ্বাৰা অতিশয় পীড়িত হৈ তপস্যা কৰিবলৈ ধৰিলে। ৩২ ॥

এইদৰে অধৰ্ম্ম-হেতুকে দ্বাপৰ যুগত প্ৰজাসকলৰ ক্ষয় হ'বলৈ ধৰিলে। কলি যুগত ধৰ্ম্মৰ মাত্ৰ এক পাদ হৈ বাকী থাকিল। ৩৩ ॥

এই তমোঙ-প্ৰধান কলি যুগত ভগৱান কৃষ্ণ (ক'লা) বৰ্ণৰ হ'ল। বেদাচাৰ ধৰ্ম্ম, যজ্ঞ, ক্ৰিয়া আদি সকলো লুপ্তপ্ৰায় হ'ল। ৩৪ ॥

অভিবুদ্ধি, ব্যাধি, ভজ্ঞা, ক্ৰোধ আদি দোষ, উপদ্ৰৱ, মানসিক অশান্তি, ক্ষুধা, ভয় আদি বৃদ্ধি হ'ল। ৩৫ ॥

যুগৰ আৰম্ভণত ধৰ্ম্ম নষ্ট হয়। ধৰ্ম্ম নষ্ট হলে লোকসকলৰো নশ হয়। ৩৬ ॥

লোকসকলৰ ক্ষয় হ'লে লোক-প্ৰৱৰ্ত্তক ধৰ্ম্ম-জ্ঞানাদিও ক্ষয়প্ৰাপ্ত হয়। যুগ-ক্ষয়ৰ কাৰণে ধৰ্ম্মবোৰে বিপৰীত ফলহে দিয়ে। ৩৭ ॥

এয়েই হ'ল কলি যুগ—যি যুগ অতি সোনকালে প্ৰৱৰ্ত্তিত হ'ব আৰু চিৰ-জীৱীসকলে যুগানুৱৰ্ত্তন কৰি থাকিব। ৩৮ ॥

তে শত্ৰুদমনকাৰী ভীম, যোৰ বিষয়ে বিশেষভাৱে জানিবলৈ তোমাৰ আগ্ৰহ হৈছে। অনৰ্থক কথা জানিবলৈ তোমাৰ কি কাৰণে মন হৈছে? ৩৯ ॥

হে মহাবাহু ভীম, তুমি মোক যি যুগ-সংখ্যাৰ কথা সুধিছা সেইবোৰ মই তোমাক ক'লো, তোমাৰ মঙ্গল হওক। এতিয়া তুমি যোৱা। ৪০ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্ব্বত হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপকথন : ৩ নামৰ উপপঞ্চাশতাত্মিকশততম অধ্যায়। ১৪৯ ॥

॥ অধ্যায় ১৫০ ॥

॥ হনুমান আৰু ভীমৰ কথোগল্পন : ৪ ॥

ভীমে ক'লে, আপোনাৰ আগৰ ৰূপ নশৰন নকৰাকৈ মই কেতিয়াও ইয়াৰ-পৰা নাযাওঁ। যদি মই আপোনাৰ অনুগ্ৰহৰ পাত্ৰ হওঁ, তেনেহলে মোক আপুনি পূৰ্ব-ৰূপ দেখুৱাওক। ১১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ভীমে এইদৰে কোৱাত হনুমানে ইহি মাৰি তেওঁক সেই সাগৰ লঙ্ঘন কৰা সময়ৰ ৰূপ দেখুৱালে। ১২ ॥

ভায়েক ভীমৰ প্ৰিয়-কাৰ্য্য কৰিবলৈ ইচ্ছুক হৈ হনুমানে তেওঁৰ শৰীৰটো অভিশয় বিস্তাৰিত কৰিলে। ১৩ ॥

অতুলনীয় দ্ব্যতিমান হনুমানে তেওঁৰ শৰীৰটোৰ প্ৰস্থেৰে গছ-গছনিৰে সৈতে কদলী-বনখন আচ্ছাদিত কৰিলে আৰু উচ্চতাত বিজ্ঞা পৰ্ব্বততকৈও ওখ হৈ থাকিল। ১৪ ॥

তেওঁ মহা শৰীৰ ধাৰণ কৰি দ্বিতীয় পৰ্ব্বত এগুনৰ দৰে হ'ল। তেতিয়া হনুমানৰ চকু বঙা, দাঁত তীক্ষ্ণ, মুখ কুটিল আকৃতিযুক্ত হৈ উঠিছিল। ১৫ ॥

হনুমান দীঘল নেড়েৰে চাৰিও দিশ ব্যাপি থাকিল। কোৱৰ-নন্দন ভীমে ভায়েকৰ সেই ৰূপ দেখি অতি বিস্মিত আৰু আনন্দিত হ'ল। সূৰ্য্যৰ দৰে তেজস্বী, সুৱৰ্ণৰ পৰ্ব্বতৰ দৰে উজ্জ্বল, আকাশৰ দৰে প্ৰদীপ্ত হনুমানক দেখি ভীমে চকু মুদিলে। তেতিয়া হনুমানে ইহি ভীমসেনক কবলৈ ধৰিলে, ১৬ ॥

হে অনন্দ্ৰ, তুমি মোৰ ৰূপ ইমানখিনিহে চাবলৈ সমৰ্থ, মই ইচ্ছানুসাৰে ইয়াতকৈ আৰু বৃদ্ধিপ্ৰাপ্ত হব পাৰোঁ। পৰাক্ৰমী শত্ৰুৰ সমুখত মই শক্তিৰ দ্বাৰা অভিশয় ব্ৰহ্ম আকৃতি ধাৰণ কৰোঁ। ১৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, পৱন-নন্দন ভীম হনুমানৰ সেই অক্লুত, অতি ভয়ঙ্কৰ বিজ্ঞা পৰ্ব্বতৰ দৰে শৰীৰ দেখি আচৰিত হ'ল। ১৮ ॥

তেতিয়া মহাত্মা ভীমে আনন্দত পুলকিত হৈ কৃতাজলি হৈ সেই ৰূপ ধাৰণ কৰি থকা হনুমানক ক'লে, ১৯ ॥

হে শক্তিমান, আপোনাৰ শৰীৰৰ বিপুলতা মই দেখিলো। হে মহা বীৰ্য্যশালী, এতিয়া আপুনি শৰীৰ সঙ্কুচিত কৰক। ২০ ॥

আপোনাৰ উদীয়মান সূৰ্য্যৰ নিচিনা উজ্জ্বল ৰূপ, মৈনাক পৰ্ব্বতৰ দৰে অপৰিমেয় আৰু অপৰাজেয় আকৃতি মই চাই থাকিব নোৱাৰোঁ। ১৩ ॥

হে বীৰ, আৰ্জি মোৰ মনত অতি বিস্ময় উপজিছে, কাৰণ ৰামচন্দ্ৰই আপুনি তেওঁৰ অনুচৰ হৈ থকা সত্ত্বেও নিজে ৰাৱণৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ-যাত্ৰা কৰিছিল। ১৪ ॥

আপুনি অকলে যোদ্ধা আৰু ৰাৱণবিলাকেৰে সৈতে লক্ষ্মণবীৰখন নিজ বাহু-বলেৰে ভংগশাণ বিনাশ কৰিব পাৰে। ১৫ ॥

হে বায়ুপুত্ৰ, আপোনাৰ অপ্ৰাপ্য একো নাই। ৰাৱণ সমস্ত সৈন্য-সামন্ত লগত লৈয়ো যুদ্ধত অকলে আপোনাৰ সমকক্ষ হ'ব নোৱাৰে। ১৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ভীষ্মসেনে বানৰ-শ্ৰেষ্ঠ হনুমানক এঠবোৰ কথা কোৱাত হনুमानে স্নিগ্ধ আৰু গভীৰভাৱে উত্তৰ দিবলৈ ধৰিলে। ১৭ ॥

হনুमानে একে, হে ভীষ্মসেন, তুমি যিবোৰ কথা কৈছা সেই সকলো সঁচা। ৰাক্ষসাদি ৰাৱণ মোৰ সমকক্ষ নহয়। ১৮ ॥

লোক-কণ্ঠক ৰাৱণক মই বধ কৰিলে ৰাৱণৰ কীৰ্ত্তি হ্ৰাস হয়, সেই কাৰণেহে মই তাক বধ নকৰিলো। ১৯ ॥

বীৰ বাঘৰে ৰাৱণক আৰু তাৰ অনুচৰবোৰক বধ কৰি সীতাক নিজ ৰাজ-ধানীলৈ আনি জগত্ত কীৰ্ত্তি ৰাখিলে। ২০ ॥

হে বিপুল জ্ঞানৱান ভীষ্ম, তুমি ভ্ৰাতাৰ প্ৰিয় আৰু হিতত আসক্ত। বায়ুৰ দ্বাৰা পৰিৱক্ষিত হৈ বিদ্ব-বহিত আৰু মঙ্গলময় পথেৰে যোৱা। ২১ ॥

হে কুক্ৰেষ্ঠ, এইটোৱেই সৌগন্ধিক-বনলৈ যোৱা বাট। এই বাটে গৈ যক্ষ আৰু ৰাক্ষসসকলে বন্ধা কৰি থকা কুবেৰৰ উদ্যান দেখিবলৈ পাবা। ২২ ॥

তুমি নিজে বলেৰে পুষ্প চয়ন কৰা উচিত নহ'ব। মনুষ্যসকলে দেৱতাসকলক মান্য কৰা উচিত। ২৩ ॥

হে ভৱতকুলশ্ৰেষ্ঠ, দেৱতাসকলক বলি, হোম, নমস্কাৰ, যন্ত্ৰ আৰু ভক্তিৰে সন্তুষ্ট কৰিব লাগে। ২৪ ॥

তুমি সাহস পৰিত্যাগ কৰি স্বৰ্গ পালন কৰিবা। স্বৰ্গৰূপত থাকি পৰম স্বৰ্গ বুজি লবা আৰু তাক পালন কৰিবা। ২৫ ॥

বৃহস্পতিৰ সমান জ্ঞানী লোকেও নিশিকাকৈ আৰু বৃদ্ধসকলৰ সেৱা নক-ৰাকৈ স্বৰ্গৰ প্ৰকৃত ভৱ বুজিব নোৱাৰে। ২৬ ॥

কি কি ক্ষেত্ৰত অধৰ্ম্মও স্বৰ্গ হয় আৰু স্বৰ্ম্মও অধৰ্ম্ম হয়, সেইবোৰ বিশেষ বিচাৰৰ দ্বাৰা জানিব লাগিব। বুদ্ধিহীনসকল এনেকুৱা ক্ষেত্ৰত বিমূঢ় হৈ পৰে। ২৭ ॥

আচাৰৰ দ্বাৰা স্বৰ্গ লাভ হয়, স্বৰ্ম্মত বেদ প্ৰতিষ্ঠিত, বেদৰপৰা যজ্ঞৰ উৎ-পত্তি আৰু যজ্ঞৰ দ্বাৰা দেৱতাসকল সন্তুষ্ট হয়। ২৮ ॥

বেদাচাৰ বিধানোক্ত যজ্ঞৰ দ্বাৰা দেৱতাসকলে স্থিতি লাভ কৰিছে, বৃহস্পতি আৰু গুৰুৰ নীতি অৱলম্বন কৰি মনুষ্যসকলে স্থিতি লাভ কৰিছে। ২৯ ॥

সেৱা, বাণিজ্য, কৃষি, গো-পালন আদি ধৰ্ম্মমূলক জীৱিকা অৱলম্বন কৰি সকলো মানুহে জীৱন ধাৰণ কৰিছে। দ্বিজাতিসকলে বেদ, বাস্তৱী আৰু দণ্ডনীতি জানিব লাগে। এই তিনি বিদ্যা যথাযথভাৱে প্ৰয়োগ কৰি লোকসকল চলিব লাগে। ৩০-৩১ ॥

লোকমাজা যদি ধৰ্ম্ম-পথে পৰিচালিত নহয় তেন্তে বেদ-ধৰ্ম্ম জগতত নাথাকিব। দণ্ডনীতি নাথাকিলে এই জগতখন সীমাহীন হৈ পৰিব। ৩২ ॥

বাস্তৱী-ধৰ্ম্ম নাথাকিলে সকলো লোক বিনাশপ্ৰাপ্ত হ'ব। এই তিনি বিদ্যা ভালদৰে প্ৰযোজ্য হ'লে প্ৰজাসকল ধৰ্ম্মপৰায়ণ হ'ব। ৩৩ ॥

ঋত বা তত্ত্বজ্ঞানেই দ্বিজাতিসকলৰ একমাত্র ধৰ্ম্ম। এই ধৰ্ম্ম সাংঘিক ধৰ্ম্ম। যজ্ঞ, অধ্যয়ন আৰু দান সকলোৰে সাধাৰণ ধৰ্ম্ম। ৩৪ ॥

যাজন, প্ৰতিগ্ৰহ আৰু অধ্যাপনা বিপ্ৰসকলৰ ধৰ্ম্ম, ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্ম পালন, বৈশ্য-সকলৰ ধৰ্ম্ম পোষণ। ৩৫ ॥

শূদ্ৰসকলৰ ধৰ্ম্ম হৈছে দ্বিজাতিসকলৰ শুজাৰ। গুৰু শুজাৰাবাৰী শূদ্ৰসকলৰ শিক্ষা, হোম আৰু ব্ৰত নাই। ৩৬ ॥

হে কুন্তীপুত্ৰ ভীষ্ম, ক্ষত্ৰিয়ৰ পালন-ধৰ্ম্মই তোমাৰো ধৰ্ম্ম। তুমি বিনীত আৰু নিয়ন্ত্ৰিত হৈ স্বধৰ্ম্ম পালন কৰ'। ৩৭ ॥

বৃদ্ধসকলৰ লগত মন্ত্ৰণা কৰি, সাধু, বুদ্ধিমান আৰু বেদজ্ঞসকলৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰি দণ্ডৰ দ্বাৰা শাসন কৰ'। যিবোৰ ব্যসনত আসক্ত তেওঁলোক পৰাভূত হয়। ৩৮ ॥

বজাই যেতিয়া নিগ্ৰহ আৰু অনুগ্ৰহ যথাযথভাৱে প্ৰয়োগ কৰে তেতিয়া প্ৰজাসকল সুস্থখ্যলিত হৈ থাকে। ৩৯ ॥

সেইকাৰণে বজাসকলে দেশ, দুৰ্গ, শত্ৰু বল, মিত্ৰ বল, সিদ্ধিৰক্ষা, ক্ষয়, বৃদ্ধি আদি সকলো গুণচৰৰ দ্বাৰা জানিব লাগে। ৪০ ॥

গুণচৰ, বুদ্ধি, মন্ত্ৰণা, পৰাক্ৰম, নিগ্ৰহ আৰু অনুগ্ৰহ বজাৰ উপায় মাত্ৰ, দক্ষ-তাৰে তেওঁৰ কাৰ্য্যসাধক। ৪১ ॥

বজাই সাধ, দান, ভেদ, দণ্ড আৰু উপেক্ষাৰ দ্বাৰা কাৰ্য্য সাধন কৰিব লাগে। এইবোৰ আৱশ্যকমতে একে লগে বা এটা এটাকৈ প্ৰয়োগ কৰা উচিত। ৪২ ॥

নীতিৰ প্ৰয়োগ আৰু গুণচৰৰ প্ৰয়োগ মন্ত্ৰণাপূৰ্ব্বকহে কৰিব লাগে। সুমন্ত্ৰণাৰ দ্বাৰা যিবোৰ সিদ্ধি হ'ব পাৰে সেই বিষয়ে দ্বিজসকলৰ লগত মন্ত্ৰণা কৰিব লাগে। ৪৩ ॥

স্ত্ৰী, মুচ, শিশু, লুণ্ঠিয়া, চঞ্চল আৰু উন্মাদ লোকৰ লগত গৃহ বিষয়ে মন্ত্ৰণা কৰা অনুচিত। ৪৪ ॥

বিদ্বানৰ লগতহে মন্ত্ৰণা কৰিব লাগে, সমৰ্থ লোকৰ দ্বাৰা কৰ্ম্ম কৰাব লাগে আৰু হিতাকাঙ্ক্ষী লোকৰ দ্বাৰা প্ৰজা, স্ত্ৰী, পুত্ৰ আদি ৰক্ষা কৰিব লাগে। মূৰ্খ-বিলাকক সকলো ক্ষেত্ৰতে বৰ্জ্জন কৰিব লাগে। ৪৫ ॥

ধৰ্ম্ম-কাৰ্য্যত ধাৰ্ম্মিকক, অৰ্থ-কাৰ্য্যত পণ্ডিতক, স্ত্ৰীসকলৰ কাৰ্য্যত স্ত্ৰীশ্ৰদ্ধক, ক্ৰূৰ-কৰ্ম্মত ক্ৰূৰসকলক নিযুক্ত কৰিব লাগে। ৪৬ ॥

বিশেষ কাৰ্য্য উপস্থিত হ'লে সেইটো গুপ্তচৰৰ দ্বাৰা কবোৱা উচিত নে আনৰ দ্বাৰা কবোৱা উচিত, সেইটো বুজিব দ্বাৰা ঠিক কৰা উচিত। শত্ৰু-পক্ষৰ বলাগলো জানিব লাগে। ৪৭ ॥

জীৱন বন্ধাৰ কাৰণে শৰণাগত হোৱা সাধুসকলক অনুগ্ৰহ কৰিব লাগে। অশিষ্ট আৰু উচ্ছৃঙ্খল লোকসকলক শাস্তি দিব লাগে। ৪৮ ॥

বজাই যেতিয়া নিগ্ৰহ আৰু অনুগ্ৰহ যথাযথভাৱে প্ৰয়োগ কৰে তেতিয়া প্ৰজা-সকলৰ মৰ্যাদা সুব্যৱস্থিত হৈ থাকে। ৪৯ ॥

হে পাৰ্থ, দুৰ্ব্বিজ্ঞেয় ৰাজ-ধৰ্ম্মৰ বিষয়ে তোমাক সকলো ক'লো। তুমি এই ধৰ্ম্ম স্বধৰ্ম্ম বুলি জানি বিনয়ী হৈ পালন কৰিবা। ৫০ ॥

তপস্যা, ধৰ্ম্ম, দম আৰু যজ্ঞৰ দ্বাৰা বিপ্ৰসকল যিদৰে স্বৰ্গলৈ যায়, সেইদৰে দান, অতিথি-সৎকাৰ আদি ধৰ্ম্মৰ দ্বাৰা বৈশ্যসকলেও সদগতি লাভ কৰে। ৫১ ॥

সেইদৰে ক্ষত্ৰিয়সকলো পৃথিৱীত দুইক নিগ্ৰহ আৰু সাধুক পালন কৰি স্বৰ্গলৈ যায়। কাম আৰু দেৱৰূপৰা অতৰত থাকি লোভহীন আৰু ক্ৰোধহীন হৈ সম্যকৰূপে দণ্ড বিধান কৰি ক্ষত্ৰিয়সকলে সজ্জনসকলৰ লোক লাভ কৰে। ৫২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপকথন : ৪ নামৰ পঞ্চাশদধিকশততম অধ্যায়। ১৫০ ॥

॥ অধ্যায় ১৫১ ॥

॥ হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপকথন : ৫ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তেতিয়া হনুমানে নিজ ইচ্ছাৰ দ্বাৰা কৰা বিপুল শৰীৰ সঙ্কোচ কৰি দুই হাতেৰে ভীমসেনক আলিঙ্গন কৰিলে। ১ ॥

এইদৰে হনুমানে আলিঙ্গন কৰাত ভীমৰ সকলো শ্ৰম নাশ পালে আৰু তেওঁৰ ভাগ্য অনুকূল হ'ল। ২ ॥

ভীমে তেতিয়া শৰীৰত অতিশয় বল অনুভৱ কৰি ভাবিলে, তেওঁৰ সমান আৰু দ্বিতীয় বলৱান কোনো নাই। তাৰ পাছত হনুমানৰ চকুৱেদি আনন্দাঙ্ক প্ৰস্ফুট হ'ল আৰু স্নেহবশতঃ কণ্ঠবোধ হৈ গদগদ বাক্যেৰে ভীমসেনক তেওঁ ক'লে, হে বীৰ, তুমি নিজ বাসস্থানলৈ যোৱা, প্ৰয়োজন হ'লে মোক স্মৰণ কৰিব। ৩-৪ ॥

কিন্তু মই ইয়াত থকা বুলি তুমি কেতিয়াও প্ৰকাশ নকৰিবা। হে মহাবলী ভীম, কুৱেৰৰ প্ৰাসাদৰূপৰা দেৱ-যুৱতী আৰু গন্ধৰ্ব-যুৱতীসকল ইয়াতলৈ সময়ে সময়ে

আহি থাকে। হে ভীম, আজি তোমাৰ মানৱ শৰীৰৰ স্পৰ্শ লাভ কৰি জগতৰ হৃদয়-নন্দন, সীতাৰ যুগপদ্যৰ সূৰ্য্য, দশাননৰূপ অঙ্ককাৰৰ ভাস্কৰ, বাম নামধাৰী বিষ্ণুৰ অৱতাৰ বাহুবৰ স্মৰণ হৈছে। মোৰ দৃষ্টি আজি সৱল হৈছে। হে কুতীপুত্ৰ, আমাৰ এই দৰ্শন তোমাৰ কাৰণে অমোঘ হওক। ৫-৮ ॥

হে ভাৰত, তুমি মোৰ সক ভাই হিছাপে বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰ'। যদি তুমি ইচ্ছা কৰ'।, ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলক মই হস্তিনাপুৰলৈ গৈ হত্যা কৰিব লাগে, তেনেহ'লে মই তাকেই কৰিম। শিলাখণ্ডৰ দ্বাৰা যদি হস্তিনাপুৰ ধ্বংস কৰিব লাগে তাকো কৰিম। ৯-১০ ॥

হে মহাবলী ভীম, যদি তুমি ইচ্ছা কৰ'। তেনেহলে এতিয়াই মই চূৰ্য্যোধনক বান্ধি তোমাৰ ওচৰলৈ লৈ আহিম। ১১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহাত্মা হনুমানৰ সেই বাক্য শুনি ভীমসেনে আনন্দিত হৈ তেওঁক এইদৰে কবলৈ ধৰিলে, ১২ ॥

হে বানৰ-শ্ৰেষ্ঠ, আপোনাৰ দ্বাৰা মোৰ সকলো কামনা সিদ্ধ হ'ল। আপোনাৰ মজল হওক। মই কেৱল প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ যেন আপুনি মোৰ প্ৰতি শয়ন হয়। ১৩ ॥

আপোনাক পাই আজি পাণ্ডৱসকল নাথৱন্ত হ'ল। হে বীৰ্য্যৱান, আপোনাৰ শক্তিৰ প্ৰভাৱেৰে আমি সকলোবোৰ শত্ৰুকেই পৰাজিত কৰিব পাৰিম। ১৪ ॥

ভীমে এইদৰে কোৱাত হনুমানে উত্তৰ দিলে, ভাই আক সুহৃদ হিছাপে মই তোমাৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰিম। ১৫ ॥

হে বীৰ, শত্ৰু-সৈন্যৰ মাজত যোতিয়া তুমি সিংহনাদ কৰিবা তেতিয়া মই মোৰ নাদেৰে তোমাৰ নাদ উচ্চতৰ কৰিম। তদুপৰি ধনঞ্জয়ৰ ধ্বজাত থাকি মই ভয়ঙ্কৰ নাদ কৰিম। ১৬-১৭ ॥

সেই নাদে শত্ৰুসকলৰ প্ৰাণ হৰণ কৰিব আৰু তোমালোকে সিহঁতক অনায়াসে হত্যা কৰিব পাৰিবা। এইদৰে পাণ্ডুনন্দন ভীমক সকলো কথা কৈ হনুমানে তেওঁক সৌগন্ধিক-সৰোবৰলৈ যোৱা পথৰ কথা ক'লে, আৰু তাতেই হনুমান অন্তৰ্ধান হ'ল। ১৮-১৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত হনুমান আৰু ভীমৰ কথোপকথন ৪৫ নামৰ একপঞ্চাশদধিকশততম অধ্যায়। ১৫১ ॥

॥ অধ্যায় ১৫২ ॥

॥ ভীমৰ সৌগন্ধিক-পদ্ম-হৰণ : ১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, বানৰ-শ্ৰেষ্ঠ হনুমান অন্তৰ্হিত হোৱাত বলীশ্ৰেষ্ঠ ভীমে সেই পথেদি বিশাল গন্ধমাদনত বিচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ১ ॥

হনুমানৰ শৰীৰ আৰু অগতৰ ভিতৰত অতুলনীয় স্ত্ৰী, দশবধৰ পুত্ৰ স্ত্ৰীৰামচন্দ্ৰৰ মাহাত্ম্য আৰু মহানুভৱতা স্মৰণ কৰি ভীম যাবলৈ ধৰিলে । ২ ॥

সৌগন্ধিক-বন পাকলৈ ইচ্ছা কৰি গৈ থাকোঁতে ভীমে পথত বহনীয় উপবন-সমূহ, সুন্দৰ সুন্দৰ পুষ্পপূৰ্ণ গছ, সৰোবৰ, নদী, নানা বঙৰ ফুল, পুষ্পিত বহুৰাজি আৰু গাত বোকা লৈ থকা মন্ত-হাতীৰ পাল দেখিলে । এই হাতীবোৰ দেখিলে অনুমান হয় যেন সেইবোৰ বৰষুণ দি থকা মেঘেহে । ৩-৫ ॥

হৰিণ আৰু চক্ৰল হৰিণীবিলাকে মথত গাঁহ লৈ থকা চাই চাই স্ত্ৰীমন্ত ভীম বনৰ মাজৰ পথেদি যাবলৈ ধৰিলে । ৬ ॥

মহিষ, বৰাহ, লাক্কল আদিৰে পৰিপূৰ্ণ পৰ্বতত শোৰ্য্য-সৌৰ্য্যৰ কাৰণে নিৰ্ভীক ভীম উঠিলগৈ । ৭ ॥

বহু বতাহৰ দ্বাৰা আন্দোলিত হৈ সুগন্ধি পুষ্পযুক্ত আৰু তাজ পঙ্কজযুক্ত গছ-বোৰে যেন তেওঁক আহ্বানহে জনাইছে । ৮ ॥

সুন্দৰ ঘাট থকা সৰোবৰে যেন পদ্মফুলৰ দ্বাৰা কৃতাজলি পুট টৈ মন্ত ভ্ৰমৰৰ ভঞ্জনৰে ভীমৰ স্তুতিহে কৰিছে । এনেকুৱা সৰোবৰ অতিক্ৰম কৰি মনোৰম গিৰিশৃঙ্গবোৰত মন আৰু চকু নিৱেশ কৰি স্ৰোণদীৰ বাক্য মনত পেলাই ভীম শীঘ্ৰে যাবলৈ ধৰিলে । ৯-১০ ॥

পিছদিনাখন বাস্তিপুত্ৰা হৰিণ-পৰিপূৰ্ণ মনত বিস্তৰ সোণ-বৰণীয়া পদ্মেৰে পৰিপূৰ্ণ এখনি সৰোবৰ দেখিলে । ১১ ॥

সেই সৰোবৰ হংস, কাৰণ্ডৰ আৰু চক্ৰবাক আদিৰে সুশোভিত । বিমল পদ্মপূৰ্ণ সেই সৰোবৰ যেন পৰ্বতৰ ডিঙিত এধাৰি মালাহে । ১২ ॥

উদীয়মান সূৰ্য্যৰ দৰে উজ্জ্বল মহাবলী ভীমে তাত মনোহৰ সৌগন্ধিক-বন দেখা পালে । ১৩ ॥

সেই সৌগন্ধিক-পুষ্পবোৰ দেখি মনেৰে পাবলৈ ইচ্ছা কৰিলে আৰু লগে লগে বনবাসত ক্লেণ পোৱা তেওঁৰ প্ৰিয়া স্ৰোণদীৰ কথা ভাবিবলৈ ধৰিলে । ১৪ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত ভীমৰ সৌগন্ধিক-পদ্ম হৰণ : ১ নামৰ দ্বিপঞ্চাশদধিকশততম অধ্যায় । ১৫২ ॥

॥ অধ্যায় ১৫৩ ॥

॥ ভীমৰ সৌগন্ধিক-পদ্ম হৰণ : ২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, কৈলাসৰ শিখৰৰ ওচৰত বান্ধসবোৰে বন্ধা কৰি থকা সুন্দৰ কাননযুক্ত কুৱেৰৰ বাসস্থানৰ ওচৰত আৰু পৰ্বতৰ নিজৰাৰ ওচৰত অতি বৰণীয়, দিব্য সেই সোণৰ পদ্ম থকা সৰোবৰখন ভীমে দেখিলে। নানা গছ-লতাই তাত হ'ৱা আছে, সেউজীয়া পদ্ম ফুল তাত ফুটি আছে। সেই সৰোবৰ নানা পক্ষীৰে ভৰপূৰ, তাত সুন্দৰ সুন্দৰ মাটি আছে। পৰ্বতৰ শৃঙ্গৰ ওপৰত সেই সৰোবৰ অৱস্থিত; তাৰ পানী অতি নিৰ্মল, লেশমাত্ৰও বোকা তাত নাই। সেই সুন্দৰ বিচিত্ৰ সৰোবৰখনি দেখিবলৈ অতি অঙ্গুত। ১-৪ ॥

কুন্তীপুত্ৰ ভীমে নিৰ্মল, শীতল, অমৃতময়, আৰোগ্য-কাৰক আৰু মঙ্গলকাৰক পানী দেখি সেই সৰোবৰৰ পানী যথেষ্ট পান কৰিলে। ৫ ॥

সেই অতি বৰণীয় সৰোবৰখনি দিব্য সৌগন্ধিক পুষ্পৰে ভৰপূৰ। পৰম সুগন্ধি সোণ-বৰণীয়া পদ্মৰে সেই সৰোবৰ আচ্ছন্ন হৈ আছে। ৬ ॥

সেই পুষ্পবোৰ যেন বৈভূৰ্হা মণিৰে চিত্ৰ-বিচিত্ৰ আৰু অতি মনোৰম। হংস, কাৰণ্ডৰ আদি পক্ষীয়ে বিমল পৰাগ ওপৰলৈ উৰাই দিছে। ৭ ॥

এই সৰোবৰ মহাশ্মা ৰাজাধিৰাজ কুৱেৰৰ ক্ৰীড়াৰ স্থান। গন্ধৰ্ব, অম্লবা আৰু দেৱতাসকলে তাত পূজা কৰে। ৮ ॥

ঋষিসকলে, যক্ষসকলে, কিংপুৰুষসকলে এই সৰোবৰত পূজা কৰে। বান্ধস, কিন্ধৰ আৰু কুৱেৰে ইয়াক বন্ধা কৰে। ৯ ॥

সেই দিব্য সৰোবৰ দেখি মহাবলী কুন্তীপুত্ৰ ভীম অতি আনন্দিত হ'ল ১০ ॥

মহাৰাজ কুৱেৰৰ অদেয়মতে ক্ৰোধবশ নাজৰ হেজাৰ হেজাৰ বান্ধসে নানা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ লৈ সৰোবৰখনি বন্ধা কৰি থাকে। ১১ ॥

সেই বান্ধসবোৰে অজিনধাৰী, উজ্জল ৰাজু পিছা, অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰা, হাতত ভৰোৱাল লৈ থকা, সন্ধাহীন, সন্তোষমনকাৰী, ভয়ঙ্কৰ পৰাক্ৰমী, বীৰ, কুন্তীপুত্ৰ ভীমক সেই সৰোবৰলৈ যোৱা দেখি পৰস্পৰে পৰস্পৰক জুৰিবলৈ ধৰিলে, ১২-১৩ ॥

এই পুৰুষজ্যেষ্ঠকনে হাতত অস্ত্ৰও লৈছে, আৰু অজিন-ধাৰণো কৰিছে। এওঁ কি কাৰণে ইয়াতলৈ আহিছে আদি সোধা উচিত। ১৪ ॥

ভাব পিচত মহাবাহু ভীমক ওচৰত পাই সিহঁত সকলোৱে সেই ভেজৰী ভীমক সুধিলে, তুমি কোন, আমাক কোৱাঁচোন । ১৫ ॥

হে মহামতি, তুমি মূনিৰ বেশ ধাৰণ কৰিছা, অথচ হাতত অস্ত্ৰও ধাৰণ কৰিছা । কি কাৰণে ইয়ালৈ আহিছা কোৱাঁচোন বাক । ১৬ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্ব্বত ভীমৰ সৌগন্ধিক-পদ্ম-হৰণ : নামৰ ত্ৰিপঞ্চাশদকিকণ্ডতম অধ্যায় । ১৫৩ ॥

॥ অধ্যায় ১৫৪ ॥

॥ ভীমৰ সৌগন্ধিক-পদ্ম হৰণ : ৩ ॥

ভীমে ক'লে, হে বান্ধসসকল, মই পাণ্ডুপুত্ৰ ভীম, ধৰ্ম্মৰাজৰ ভায়েক । আমি ভ্ৰাতাসকলেৰে সৈতে আহি বিশাল বদৰিকাশ্ৰম পাইছোহি । ১ ॥

এইফালৰপৰা বতাহে লৈ যোৱা অতি উত্তম সৌগন্ধিক ফুল এপাত দেখি দ্ৰৌপদীয়ে তাত সেই ফুল যথেষ্ট পৰিমাণে পাবলৈ ইচ্ছা কৰিছে । ২ ॥

আমাৰ সুন্দৰী ধৰ্ম্মপত্নীৰ কাৰণে ফুল আহৰণ কৰি তেওঁৰ প্ৰীতি সম্পাদন কৰিবলৈ মই এই ঠাই পাইছোহি । ৩ ॥

বান্ধসবোৰে ক'লে, হে শ্বশুৰশ্ৰেষ্ঠ, এইখন কুৱেবক প্ৰিয় ক্ৰীড়াস্থান । মৰণ-শীল মনুষ্যই ইয়াত বিহাৰ কৰিব নোৱাৰে । ৪ ॥

হে বুকোদৰ, দেৱহিসকলে, যক্ষসকলে আৰু দেৱভাসকলে কুৱেবক সন্মান জনাই ইয়াত বিহাৰ কৰে আৰু ইয়াৰ পানী খায় । ৫ ॥

অগ্ৰায় আচৰণ কৰি যদি কোনোবাই ধনেন্দ্ৰক অৱমাননা কৰি ইয়াত বিহাৰ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে তেনেহ'লে সেই দৰ্ভিক্ষে যে নিশ্চয় বিনাশ হ'ব তাত কোনো সন্দেহ নাই । ৬ ॥

তুমি যদি কুৱেবক অৱমাননা কৰি বলপূৰ্ব্বক পদ্মবোৰ হৰণ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰাঁ, তেনেহ'লে নিজকে ধৰ্ম্মৰাজৰ ভায়েক বুলি কেনেকৈ পৰিচয় দিছা ? ৭ ॥

যক্ষৰাজ কুৱেবক প্ৰণাম জনাই তুমি পদ্ম আহৰণ কৰাঁ আৰু ইয়াৰ পানী খোৱাঁ । যদি ইয়াকে নকৰাঁ তেনেহ'লে এই সৰোবৰ তুমি চাবও নোৱাৰিবা । ৮ ॥

ভীমে ক'লে, হে বান্ধসসকল, ধনেন্দ্ৰক মই ইয়াত দেখা নাই, তত্পৰি দেখিলেও মহাবাহু কুৱেবৰ ওচৰত মই ভিক্ষা কৰিব নোৱাৰোঁ । ৯ ॥

ক্ষত্ৰিয়সকলে কেতিয়াও ভিক্ষা নকৰে, ই সনাতন ধৰ্ম্ম । মই কেতিয়াও ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্ম বিসৰ্জন দিব নোৱাৰোঁ । ১০ ॥

এই বমণীয় স্থান পৰ্ব্বতৰ নিজৰাৰ ওচৰত অৱস্থিত, মহাআ কুৱেৰৰ ভৱনৰ ওচৰত নহয় । ১১ ॥

গতিকৈ, এই সৰোবৰখনৰ ওপৰত কুৱেৰৰ যেনেকুৱা অধিকাৰ, সকলো প্ৰাণীৰেই তেনেকুৱা অধিকাৰ । এনে ক্ষেত্ৰত কোনে কাৰ ওচৰত ডিঙা কৰিব কোৱা'চোন ? ১২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, বান্ধসবোৰক এইদৰে কৈ মহাবলী, মহাবাহু ভীমসেন অপেক্ষা নকৰি সেই সৰোবৰত নামিল । ১৩ ॥

তেতিয়া চাৰিওফালৰপৰা বান্ধসসকলে খঙেৰে ভং'সনা কৰি 'নাযাবি নাযাবি' বুলি নিষেধ কৰিবলৈ ধৰিলে । ১৪ ॥

ভয়ঙ্কৰ পৰাক্ৰমী, মহা ভেজৱী ভীমে সেই বান্ধসবিলাকক অৱহেলা কৰি গা ধুবলৈ ধৰিলে । তেতিয়া সিহঁতে ভীমক বাধা দিলে । ১৫ ॥

'ধব, বান্ধ, কাট, ভীমক আজি বান্ধি খাম,' এইদৰে বান্ধসবোৰে তৰ্জ্জন-গৰ্জ্জন কৰি টল-টলকৈ চকু মেলি অন্ত-শব্দ লৈ খঙেৰে ভীমৰ ফালে আগ বাঢ়ি গ'ল । ১৬ ॥

তেতিয়া ভীম সোণ খটোৱা, গধুৰ, যমদণ্ডৰ দৰে মহাগদা হাতত লৈ অতি বেগেৰে সিহঁতৰ ফালে আগ বাঢ়ি গ'ল আৰু 'ব ব' বুলি চিঞৰিবলৈ ধৰিলে । ১৭ ॥

তেতিয়া ক্ৰোধবশ নামৰ ভয়ঙ্কৰ বান্ধসবোৰ তোমৰ, পট্টল আদি বিবিধ অন্ত হাতত লৈ ভীমক হত্যা কৰিবলৈ আগ বাঢ়ি গ'ল আৰু চাৰিওফালৰপৰা আঙুৰি ধৰিলে । ১৮ ॥

কুন্তীৰ গৰ্ভত, বায়ুৰ ঔৰসত বলৱান ভীমৰ জন্ম । ভেঁও বীৰ, বেগৱান আৰু শক্ৰেস্তা । সদায় সত্যত আৰু ধৰ্ম্মত নিবত, গতিকে ভীমক শক্ৰে পৰাভূত কৰিব নোৱাৰে । ১৯ ॥

মহাআ ভীমে সিহঁতৰ বিবিধ মাৰ্গ আৰু অন্ত-শব্দ ধ্বংস কৰি শ শ বীৰ বান্ধসক সেই সৰোবৰৰ পাৰত হত্যা কৰিলে । ২০ ॥

মহাবীৰ বান্ধসসকলে ভীমৰ বল, ধীৰ্য্য, বিদ্যা আৰু বাহুবল দেখি, তত্পৰি সকলোবোৰে একে লগ হৈও যুদ্ধত তিষ্ঠিব নোৱাৰি, তৎক্ষণাৎ চাৰিওফালে শীঘ্ৰে পলায়ন কৰিবলৈ ধৰিলে । ২১ ॥

ক্ৰোধবশ নামৰ বান্ধসসকল ভীমৰ আঘাতত অচেতনপ্ৰায় হৈ আৰু ছিন্ন-ভিন্ন হৈ আকাশ-মাৰ্গে কৈলাস পৰ্ব্বতৰ শৃঙ্খবোৰৰ ফালে পলাবলৈ ধৰিলে । ২২ ॥

ইলুই দৈত্য-দানৱসকলক পৰাজিত কৰাৰ দৰে ভীমেও শক্ৰসকলক যুদ্ধত পৰাজিত কৰি সেই সৰোবৰত অৱগাহন কৰি ইচ্ছামতে পদ্ম-সংগ্ৰহ কৰিবলৈ ধৰিলে । ২৩ ॥

তাৰ পাছত ভীম অমৃতৰ দৰে পানী খাই পুনৰাই অতিশয় বীৰ্য্যশালী আৰু ভেজৱী হৈ উঠিল । তাৰ পাছত তেওঁ অতি সুগন্ধি সৌগন্ধিক-পদ্মবোৰ সংগ্ৰহ কৰিলে । ২৪ ॥

সেই ক্ৰোধবশ নামৰ বান্ধসবোৰ ভীমৰ দ্বাৰা আহত হৈ কুৱেৰৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু যুদ্ধক্ষেত্ৰত ভীমৰ বল-বীৰ্য্যৰ কথা যথাযথভাৱে ক'লেগৈ । ২৫ ॥

মহাৰাজ কুৰেবে বাৰ্হসসকলৰ কথা শুনি হাঁহি হাঁহি ক'লে, ভীমে কৃষ্ণাৰ নিমিত্তে ফুল নিবলৈ আহিছে। তেওঁ ইচ্ছামতে ফুল নিয়ক। ২৬।

বজা কুৰেবক সকলো খবৰ জনাই খঙাল বাৰ্হসবোৰ কুক্ৰোষ্ঠ ভীমৰ ওচৰলৈ গ'ল। সিহঁতে গৈ ভীমক সৰোবৰত বহুদৈ বিহাৰ কৰি থকা দেখা পালে। ২৭।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত ভীমৰ সৌন্দৰ্য্যিক-পদ্ম-হৰণ : ৩ নামৰ চতুঃপঞ্চাশদধিকশততম অধ্যায়। ১৫৪।

॥ অধ্যায় ১৫৫ ॥

১। ভীমৰ সৌন্দৰ্য্যিক-পদ্ম-হৰণ : ৪ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত ভীমসেনে বহু মূল্যবান, নানা বৰ্ণন বহুতো দিব্য পদ্ম ফুল ভাৰপৰা আহৰণ কৰিলে। ১।

তাৰ পাছত উত্তম বতাহ শিলঙৰি উৰাই সংগ্ৰাম সূচনা কৰি মহাৰেণে তলৰ কালে বৰলৈ ধৰিলে। ২।

ভয়ঙ্কৰ শব্দ কৰি ডাঙৰ ডাঙৰ উচ্চা মাটিত পৰিবলৈ ধৰিলে। অন্ধকাৰৰ দ্বাৰা আচ্ছন্ন হৈ সূৰ্য্য নিশ্চয় হৈ পৰিল। ৩।

ভীমৰ বিক্ৰমত ভয়ঙ্কৰ শব্দ উঠিল, পৃথিৱী বিচলিত হ'ল আৰু ধূলিৰ বৰ্ষণ হ'বলৈ ধৰিলে। ৪।

চাৰিওদিশে পশু-পক্ষীয়ে কোলাহল আৰম্ভ কৰিলে, সকলো অন্ধকাৰৰ দ্বাৰা আচ্ছন্ন হৈ পৰিল, একোকেই চিনিব নোৱৰা হ'ল। ৫।

ইয়াৰ বাহিৰেও অগ্ৰ্যন্ত বহুতো ভয়ঙ্কৰ উৎপাত আৰম্ভ হ'ল। সেই অন্ধৃত-বোৰ দেখি বাগ্মীক্ৰোষ্ঠ ধৰ্ম্মপুত্ৰ সুধিষ্ঠিৰে ক'লে, কোনে আমাক অভিভৱ কৰিবলৈ আহিছে? হে বুদ্ধতৰ্হদ পাণ্ডৱসকল, তোমালোক ভালদৰে সজ্জিত হোৱা। ৬-৭।

মই ভালদৰে বুজিছো, এতিয়া আমাৰ পৰাক্ৰম দেখুওৱাৰ সময় উপস্থিত, এইদৰে কৈ বজা সুধিষ্ঠিৰে চাৰিওফালে চালে। ৮।

ভীমক নেদেখি অৰিষ্টম ধৰ্ম্মপুত্ৰ সুধিষ্ঠিৰে জ্যোপদী আৰু ওচৰতে থকা মকুল আৰু সহদেৱক যুদ্ধত ভয়ঙ্কৰ মূৰ্ত্তি ধাৰণকাৰী ভীমৰ কথা সুধিলে; হে পাকালী, সাহসপ্ৰিয় বীৰ ভীমে কি কৰিব বুজিছে? তেওঁ সাহস প্ৰদৰ্শন কৰিছে নেকি? এই মহাবুদ্ধ সূচনা কৰা উৎপাতবোৰ চাৰিওফালে অকস্মাতে প্ৰাহুত্ব হৈ জতিসৰ ভয় জনাইছে। মনস্বিনী, প্ৰিয়কাৰিণী, মতিবী, চাকহাসিনী জ্যোপদীয়ে সুধিষ্ঠিৰে এইদৰে সোৰাত উত্তৰ দিলে। ৯-১২।

দ্রৌপদীয়ে ক'লে, হে মহাৰাজ, যিটো সৌগন্ধিক-পুষ্প বতাহে কঢ়িয়াই আনি-ছিল, সেইটো ভীমসেনে গ্ৰীভ হৈ যোক দিলে । ১৩ ॥

মই তেতিয়া বীৰ ভীমসেনক ক'লো, যদি এনেকুৱা পদ্ম আপুনি ইচ্ছতো দেখা পায় তেনেহ'লে সেই সকলোবোৰ লৈ আহকগৈ । ১৪ ॥

মহাৰাজ পাণ্ডুপুত্ৰই যোৰ গ্ৰীতিসাধনৰ কাৰণে সেই ফুল আনিবলৈ ইন্দ্ৰাবৰণা উত্তৰ-পূব দিশলৈ গ'ল । ১৫ ॥

দ্রৌপদীয়ে এই কথা কোৱাত ৰজা যুধিষ্ঠিৰে নকুল-সহদেৱক ক'লে, আমি শীঘ্ৰে ভীম যলৈ গৈছে তালৈকে যাওঁ । শ্ৰান্ত আৰু ক্লান্ত বিপ্ৰসকলক ৰাক্ষসসকলে বহন কৰক । হে দেৱভূত্য ঘটোৎকচ, তুমি কৃষ্ণাক বহন কৰাঁ । ১৬-১৭ ॥

মই বুজিছো, ভীম ইন্দ্ৰাবৰণা দূৰলৈ গৈছে । যদিও তেওঁ বায়ুৰ সমান বেগ-বান, তথাপি ঘূৰি অহাত তেওঁ পলম কৰিছে । ১৮ ॥

ভীমে গৰুড়ৰ দৰে বেগেৰে পৃথিৱীত কিচৰণ কৰিব পাৰে । ইচ্ছামতে তেওঁ আকাশলৈ উঠিবও পাৰে আৰু তাৰপৰা নামিবও পাৰে । ১৯ ॥

হে ৰাক্ষসসকল, তোমালোকৰ প্ৰভাৱেৰে ভীমক বিচাৰি যাম । তেওঁ আগতে কেতিয়াও ব্ৰাহ্মবাদী সিদ্ধসকলৰ কোনো অপৰাধ কৰা নাই । ২০ ॥

ঘটোৎকচ আদি ৰাক্ষসসকলক যুধিষ্ঠিৰে এইদৰে কোৱাত পথ চিনি পোৱা ৰাক্ষসসকল আনন্দেৰে পাণ্ডৱসকলক, লোমশেৰে সৈতে বিপ্ৰসকলক লৈ কুন্তেৰৰ সৰোবৰলৈ গ'ল । ২১-২২ ॥

তেওঁলোক অতি শীঘ্ৰে গৈ সুন্দৰ কাননযুক্ত, সৌগন্ধিক-পদ্ম-পৰিপূৰ্ণ মনোৰম সৰোবৰখন দেখা পালে । ২৩ ॥

সেই সৰোবৰৰ পাৰত মনস্বী ভীমক আৰু তেওঁ নিহত কৰা ডাঙৰ ডাঙৰ চকু থকা, শৰীৰ, চকু, বাহু, উৰু, ডিঙি আদি ভিন্ন হোৱা যক্ষবোৰ দেখিলে । ক্ৰোধত স্তম্ভনয়ন, ওঠ কামুৰি থকা মহাশূন্য ভীমক সৰোবৰৰ পাৰত তেওঁলোকে বৈ থকা দেখিলে । জীৱক সংহাৰ কৰা সময়ত দণ্ড ধাৰণ কৰি থকা যমৰ দৰে ভীমে দুই বাহুৰে গদা তুলি নদীৰ তীৰত বৈ থকা দেখি ধৰ্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে তেওঁক পুনঃ পুনঃ আলিঙ্গন কৰিলে । ২৪-২৭ ॥

নন্দভাৱে যুধিষ্ঠিৰে ক'বলৈ ধৰিলে, হে কুন্তীপুত্ৰ ভীম, তুমি কি কৰিলা ? সাহস প্ৰদৰ্শন কৰি দেৱভাসকলৰ অপ্ৰিয় কাৰ্য্য কৰিলা নেকি ? ২৮ ॥

যদি যোৰ প্ৰিয় বাহা কৰাঁ তেনেহ'লে পুনৰাই এনে কাম কেতিয়াও নক-ৰিবঁ । ভীমক এইদৰে অনুশাসন কৰি পদ্ম ফুল গ্ৰহণ কৰিলে আৰু দেৱভাসদল পাণ্ডৱসকলে সেই সৰোবৰত বিহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে । এনে সময়তে হাতত দিলৰ অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰি মহাকায় উদ্যান-ৰক্ষীসকল আহি তাত উপস্থিত হ'ল । তেওঁ-লোকে ধৰ্মৰাজক, মহৰ্ষি লোমশক, নকুল-সহদেৱক আৰু অন্যান্য ব্ৰাহ্মণসকলক দেখি যিনীতভাৱে প্ৰণাম জনালে । ২৯-৩২ ॥

ধৰ্মৰাজে বান্ধসকলক সাঙুলি দিলে আৰু সিহঁত প্ৰসন্ন হ'ল। কুৰুৰক জনাই পাণ্ডৱসকলে গন্ধমাদন পৰ্বতত অৰ্জুনৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰি আনন্দেৰে কিছু দিন তাত বাস কৰিলে। ৩৩-৩৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্বত সৌগন্ধিক-পদ্ম-হৰণ : ৪ নামৰ পঞ্চপঞ্চাশদধিকশততম অধ্যায়। ১৫৫ ॥

॥ অধ্যায় ১৫৬ ॥

॥ পাণ্ডৱসকলৰ নবনাৰায়ণৰ আশ্ৰমলৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাত বাস কৰোঁতে ধৰ্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে দ্ৰৌপদী আৰু ব্ৰাহ্মণসকলেৰে সৈতে ভায়েকহঁতক এই কথা ক'লে, ১ ॥

পৱিত্ৰ আৰু মঙ্গলদায়ক তীৰ্থবিলাক আমি দেখিলো; মনৰ আনন্দদায়ক ভিন ভিন বনবিলাকো আমি দেখিলো। ২ ॥

আগৰ দিনত দেৱতাসকল আৰু মহামতি মুনিসকল সেইবিলাকত বাস কৰিছিল; ব্ৰাহ্মণসকলেও সেইবিলাক ঠাইৰ প্ৰতি যথেষ্ট সন্ত্ৰম দেখুৱাই আহিছে। ৩ ॥

আগৰ দিনৰ ঋষি আৰু বাজ্জ্বিসকলৰ নানাপ্ৰকাৰৰ চৰিত-কথা আৰু কাৰ্য্য-কলাপ শুনিলো, সেইবিলাক শুনিলেই কল্যাণ হয়। ৪ ॥

সেই মঙ্গলদায়ক আশ্ৰমবিলাকত এইবিলাক পুণ্য কথা শুনি শুনি আমি ব্ৰাহ্মণসকলেৰে সৈতে বীতিমতে স্নানাদি কাৰ্য্য কৰিলোহক। ৫ ॥

তাত আমি নিতৌ ফুল আৰু পানীৰে দেৱতাসকলক পূজা কৰিলো আৰু য'ত যি পোৱা গ'ল সেই ফল-মূলেৰে পিতৃসকলকো তুষ্ট কৰিলো। ৬ ॥

বৰ্ণীয় পৰ্বতমালাত, সমস্ত সৰোবৰত আৰু অতি পৱিত্ৰ সাগৰত মহাপুৰুষসকলেৰে সৈতে আমি স্নান আদি কৰিলোহক। ৭ ॥

ইলা, সব্বতী, সিন্ধু, যমুনা, নৰ্মদা আৰু মনোৰম নানা তীৰ্থত বিপ্ৰসকলেৰে সৈতে আমি স্নান, তৰ্পণ আদি কৰিলো। ৮ ॥

গন্ধাঘাৰ পাৰ হৈ বহুত কল্যাণদায়ক পৰ্বত, হিমালয় পৰ্বত, বিশাল বদৰিকা আৰু নবনাৰায়ণৰ আশ্ৰম দেখিলো; সেইবিলাকত নানা পত্ৰ-পক্ষীয়ে বাস কৰে; তদুপৰি সিদ্ধসকল, দেৱতাসকল আৰু ঋষিসকলে সন্মান কৰি অহা দিব্য পুষ্কৰিণীও দেখিলো। ৯-১০ ॥

হে জ্যেষ্ঠ ঋষিসকল, মহাত্মা লোমশ মুনিয়ে অনুগ্ৰহ কৰি আমাক এখন এখনকৈ সকলোবিলাক ঠাইকেই দেখুৱালে। ১১ ॥

সিদ্ধসকলে আশ্রয় কৰা পৱিত্ৰ কুৱেৰৰ ভৱনলৈ কেনেকৈ যোৱা হ'ব—এই বিষয়ে হে ভীম, তুমি ভাবি-ভাবি চোৱাঁ। ১২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহাবাজ যুধিষ্ঠিৰে এইদৰে ক'লত আকাশীৰাণী হ'ল : হে মহাবাজ, পথৰ দুৰ্গমতাৰ কাৰণে এই ঠাইৰপৰা বৈশ্বৱৰ্ণৰ আশ্রমলৈ যাব নোৱাৰিব। ১৩ ॥

যি বাটেদি আহিছিল সেই বাটেদি উত্ততি বদৰী নামৰ নবনাবায়ণৰ থান পাওকগৈ। ১৪ ॥

হে কুন্তীপুত্ৰ, তাৰপৰা সিদ্ধ-চাৰণসকলে আশ্রয় কৰা দহত কল-পুষ্পেৰে মনো-মোহা বৃষপৰ্ব্বাৰ আশ্রম পাবগৈ। ১৫ ॥

তাকো পাব হৈ আৰ্হি-ষোণাশ্রমত বাস কৰিব। তাৰপৰাই কুৱেৰৰ ভৱন দেখা পাব। ১৬ ॥

এই সময়ত পৱিত্ৰ, সুখকৰ, আনন্দদায়ক, শীতল, পুণ্যদায়ক আৰু অপূৰ্ব গন্ধ-যুক্ত বতাহ ব'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ১৭ ॥

আকাশৰপৰা অহা সেই দিব্যৱাণী শুনি ঋষি, ব্ৰাহ্মণ আৰু ক্ষত্ৰিয়সকল সকলো আচৰিত হল। ১৮ ॥

সেই আচৰিত ৱাণী শুনি ধৌম্য পুৰোহিতে ক'লে, হে মহাবাজ, এই বিষয়ে ক'ব লগা আমাৰ একো নাই, এতিয়া সেইমতেই কাম কৰক। ১৯ ॥

তেতিয়া বজ্জা যুধিষ্ঠিৰ সেই কথামতেই আকৌ নবনাবায়ণৰ আশ্রমলৈ ধুৰি আহিল। ২০ ॥

দ্রৌপদীৰে সৈতে ভীমসেনকে আদি কৰি পঞ্চ পাণ্ডৱ আৰু ব্ৰাহ্মণসকল সেই আশ্রমত সুখেৰে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ২১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত তীৰ্থযাত্ৰা-পৰ্ব্বত পাণ্ডৱসকলৰ নবনাবায়ণৰ আশ্রমলৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন নামৰ ষট্‌পঞ্চাশদধিকশততম অধ্যায়। ১৫৬ ॥

॥ অধ্যায় ১৫৭ ॥

॥ জটাসুৰ-বধ পৰ্ব্ব ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত ব্ৰাহ্মণসকলেৰে সৈতে পাণ্ডৱসকল অৰ্জুনলৈ বাট চাই সেই পৰ্ব্বভূতে শঙ্কাহীনভাৱে বাস কৰিলে। ১ ॥

ভীমৰ পুতেক ঘটোৎকচ আৰু আন বান্ধসবিলাক যোৱাত আৰু এদিনাখন ভীমসেন নোহোৱা সময়ত এটা বান্ধসে ধৰ্মৰাজ, নকুল, সহদেৱ আৰু দ্রৌপদীক

হৰণ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিলে। সেই বাক্সে নিজকে সকলো শাস্ত্ৰ জনা, যন্ত্ৰজ্ঞ, উত্তম ব্ৰাহ্মণ বুলি কৈ পাণ্ডৱসকলক ভালবি লগাবলৈ নিতৌ যত্ন কৰিলে। দ্রৌপদীক হৰণ কৰিবৰ কাৰণে পাণ্ডৱসকলৰ ধনু আৰু তুণ হাত কৰি লবলৈ সুবিধা বিচাৰি থকা সেই দুইটাশত পাণ্ডুৱা অশ্বৰটোৰ নাম আছিল জটাসুৰ। ২-৫।

হাইৰে ঢাকি খোৱা জুইৰ নিচিনাকৈ সেই পাণিষ্ঠ বাক্সক চিনি বেপাই ঘৃণি-ঠিৰে তাক খুৱাট-বুৱাট বাখিলে। ৬।

হে অক্ৰোধান, এদিনাখন ভীমসেন যুগ্মতালৈ গ্ৰহান কৰাত আৰু অনুচৰবিলাক-কোৰে সৈতে ঘটোৎকচকো যোৱা দেখি জোমল প্ৰকৃতি সংযমী তপস্বী মহৰ্ষিসকলক বা ধুবলৈ আৰু ফুল তুলিবলৈ আঁতৰি যোৱা দেখি সেই অনুৰে বিকৃত, ভয়-হৰ, আৰু প্ৰকাণ্ড ৰূপ এটা ধাৰণ কৰি পাণ্ডৱসকলৰ সকলোবিলাক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ হাত কৰি দ্ৰৌপদী সহ পাণ্ডৱ তিনিজনকো লৈ বাওণা কৰিলে। পাণ্ডৱ-নন্দন সহদেৱে যত্নেৰে বল প্ৰয়োগ কৰি তাৰপৰা এবাই আহি শস্ত্ৰৰ হাতৰপৰা কৌশিক খড়্গখন আকুৰি আনি মহাৰাণী ভীমসেন যিদিনে গৈছিল সেইফালে চিঞৰিবলৈ ধৰিলে। ৭-১১।

সেউদৰে অপহৃত ধৰ্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে অনুৰক ক'লে, হেৰ যুৰ্থ, তই আচল কথাই মন কৰা নাই, তেওঁৰ ধৰ্ম্ম টুটি আহিছে। ১২।

মানুহৰ ভিতৰত অন্ত যিসকল আছে আৰু যিসকলে তিৰ্য্যাক্যোনিভ (পত-পক্ষী) পাইছে সেইসকলে, বিশেষকৈ বাক্সসকলে, ধৰ্ম্মলৈ দৃষ্টি ৰাখে। ১৩।

ধৰ্ম্মৰ মূল বাক্সসকল, তেওঁবিলাকে ভালকৈ ধৰ্ম্ম জানে, এইবিলাকলৈ চাই তই মোৰ ওচৰত থাকিব পাৰা। ১৪।

দেৱতাসকল, ঋষিসকল, সিদ্ধসকল, পিতৃসকল, বাক্সসকল, গন্ধৰ্ব-ঊৰগ-বক্ষ, পত-পক্ষী আৰু পোক-পৰুৱা পৰ্য্যন্ত তিৰ্য্যাক্যোনিভ অন্ত পোৱা জীৱবিলাক মানুহক আশ্ৰয় কৰি জীয়াই থাকে; তয়ো মানুহৰ জালৰ লৈহে জীয়াই আছে। ১৫-১৬।

যি জাতিৰ কল্যাণৰ দ্বাৰা তইতৰ কল্যাণ সাধিত হৈছে, সেই মানুহ জাতিৰ শোচনীয় অৱস্থা হ'লে দেৱতাসকলেও বেজাৰ কৰে। ১৭।

মানুহে বিধিমতে হব্য-কৰ্মৰ দ্বাৰা দেৱতাসকলক পূজা কৰিলে দেৱতাসকল শক্তিসম্পন্ন হয়। হে বাক্স, আমি দেশৰ ৰক্ষক আৰু পালক। ১৮।

দেশ ৰক্ষা নপৰিলে সুখ-সম্পত্তি কেনেকৈ হয়? এতেকে বিনা দোষত বাক্সে ৰক্ষাক অপহাৰ কৰা উচিত নহয়। ১৮-১৯।

হে নৰধাণক, আমি তইতক অকণো অপহাৰ কৰা নাই। শক্তি অনু-সাৰে আমি দেৱতালিক অৰ্পণ কৰিহে শুক-ব্ৰাহ্মণসকলক ভোজন কৰাওঁ। আমি

সদায় নিম্নঅৰ্থে চলোহক। বিদ্বানী নিম্নসকলক কেতিয়াও হিঙ্গা কৰিব নাপায়। ২৪-২১।

যাব অন্ন ভোজন কৰা হয় আৰু যাব আশ্ৰয়ত থকা হয় তেওঁলোকৰ অনিষ্ট কৰিব নালাগে। আমাৰ আশ্ৰয়ত ভাই সন্মাননে সুখেৰে বাস কৰিহ। ২২।

হুন্মতি, তই আমাৰ অন্ন খাই, আমাকে হৰণ কৰিব খুজিহ কিয়? তই মিছাতে ডাঙৰ-দীঘল হ'লি, তোৰ আচাক-ব্যৱহাৰ, মতি-বুদ্ধি সকলোবোৰ নষ্ট পালে। ২৩।

তই যুধাই মৰিব খুজিহ, মিছা-মিছিকৈ আছি সমৰিবিচোন, যদি পঁচাকৈয়ে তোৰ মতিচ্ছন্ন হৈছে, সকলো ধৰ্ম বৰ্জিত হৈহ, তেন্তে আমাৰ অন্তৰিলাক সি যুদ্ধ কৰি দ্রোণদীক হৰণ কৰ। যদি অজ্ঞানতাৰশতঃ এই কাৰ্য্য কৰ, তেনে-হলে এই সংসাবত তোৰ অধৰ্ম আৰু অকীৰ্ত্তিহেই হৈ যাব। হে বান্ধুস, তই আছি এই নাৰীগৰাকীক স্পৰ্শ কৰি কলহৰ বিহ বোদালি লৈ যাবলৈ ওলাইছ। তাৰ পাহত যুধিষ্ঠিৰ দাঙিব নোৱৰাকৈ গধুৰ হৈ পৰিল। ২৪-২৫।

যুধিষ্ঠিৰ গধুৰ হৈ গ'লত বান্ধুস বেলাই যাৰ নোৱৰা হ'ল, তাৰ পাহত যুধি-
ষ্ঠিৰে দ্রোণদী আৰু নকুলক ক'লে, বান্ধুসলৈ ভয় নকৰিব। যই ইয়াৰ পতি হৰণ কৰিলো। মহাবলী ভীষ্মেন বেছি দূৰত নাই। ২৮-২৯।

এই মুহূৰ্ততে ভীষ্ম আহি পালে বান্ধুস জীয়াই নাথাকিব। স্তম্ভিত হোৱা সেই বান্ধুসক দেখি সহদেৱে কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰক এইদৰে ক'লে, হে মহাৰাজ, কৃত্তিব পক্ষে ইয়াতকৈ ভাল কাম আৰু কি আছে, যুদ্ধত আগবাঢ়ি নৈ প্ৰাণ দিব অথবা শত্ৰুকে জয় কৰিব। হে শত্ৰুতাপন, সি আমাৰ লগত আৰু আশিও তাৰ লগত যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হৈছে। ৩০-৩২।

হে মহাৰাজ, হে মহাৰাজ, এয়ে উপযুক্ত সময়। ইয়াক আশি বধ কৰোঁহক, আচল পৰাক্ৰম দেখুৱাবৰ ক্ষতিহোচিও এয়ে উপযুক্ত সময়। ৩৩।

আমি জয়লাভ কৰোঁ বা পৰাজিত হওঁ, সদাশক্তি পামেই। বান্ধুস জীয়াই থাকোঁতে আছি যদি বেছি মাৰ যায়, হে ভাৰত, জেনেহলে যই কেতিয়াও আৰু নিজকে কৃত্তিৰ বুলি নকওঁ। হে বান্ধুস, তই সাৱধান হ, যই পান্থপুত্ৰ সহদেৱ, মোক মাৰি এওঁক নে, নহলে তই অসি ইফালে জ্বৰি পৰি থাকিব। সহদেৱে এইদৰে কৈ থাকোঁতেই হঠাতে বজ্জখাৰী ইন্দ্ৰৰ দৰে গদাধাৰী ভীষ্মসেন আহি ওলালহি। তেওঁ বনসামন্তালিনী দ্রোণদী আৰু হুই ভাৱেকক ডাঙা জেৰিলে। সহদেৱে মাটিত থিয় হৈ বান্ধুসক তিবন্ধাৰ কৰি থকা দেখিলে আৰু বাটত ইফালে সিফালে ঘূৰি ফুৰা এটা বান্ধুসক দেখিবলৈ লাগে, হুতুৱে কেনে তাৰ অভিহাস কৰিছে, দৈৱই যেন তাক বাধা দিছে। বান্ধুসে ভাৱেকসকলক আৰু দ্রোণদীক হৰণ কৰি নিয়া দেখি অসমীয়া ভীষ্মে খঙেৰে বান্ধুসক এই কথা ক'লে, হে পাপী, আগুৱে শত্ৰু পৰীক্ষা কৰাৰ সময়তে তোক যই চিনি থৈছে। ৩৮-৪০।

যিহেতুকে নগণ্য ভোক মাৰিব লাগে বুলি মই ভবাই নাছিলো সেয়েহে ভোক ভেটিয়া মৰা ন'হল । ভেটিয়া তই ভেদন কৰি বায়ুৰ দৰে আছিন্তি আৰু আমাক কোনো অপ্ৰিয় কথা কোৱা নাছিলি । ৪১ ॥

তই আমাৰ প্ৰিয় কাৰ্য্যাহে কৰিছিলি, অপ্ৰিয় আচৰণ কৰা নাছিলি, নিৰপৰাধী অভিধি বায়ুৰক কেনেকৈ বধ কৰে ? ৪২ ॥

বয়সত কুমলীয়া তই বধৰ অযোগ্য আছিলি, বান্ধস বুলি জানিও যি কোমল বয়সীয়া লোকক বধ কৰে সি নবকলৈ যায় । ৪৩ ॥

অদ্ভুত কৰ্মকাৰী কালে ভোক যেতিয়া জ্যোপদীক হৰণ কৰিবলৈ মতি দিলে, নিশ্চয় তই এতিয়া বয়সত ডেকা হৈছ । ৪৪ ॥

পানীত মাছে টোপ গিলাদি মৃত্যু-স্বৰূপ সূতাৰ আগত বাছি থোৱা জ্যোপদী-হৰণ-স্বৰূপ বৰশী গিলিলি, এতিয়া তই ইয়াৰপৰা নিস্তাৰ পাবি কেনেকৈ ? ৪৫ ॥

তোৰ মনে যি ঠাইলৈ আগেয়েই গ'ল, আৰু য'লৈ তই যাব খুজিছ তালৈ যাবলৈ নেপাৱ, বকাসুৰ আৰু হিড়িম্ব মোৱা বাটেদিহে তই যাব লাগিব । ৪৬ ॥

ভীমে এইদৰে কোৱাত বান্ধসে ভেঙঁবিলাক সকলোকে ভয় খাই এৰি দিলে আৰু কালপ্ৰেৰিত হৈ বান্ধস বুদ্ধ কৰিবলৈ সাজু হ'ল আৰু খঙতে ওঠ কঁপাট ভীমসেনক ক'লে, হেৰ পাপী, মোৰ দিক্ৰম হোৱা নাই ; তোৰ কাৰণেহে বৈ আছে । ৪৭-৪৮ ॥

তই বুদ্ধত যিবিলাক বান্ধসক বধ কৰিলি তাৰ কথা মই কব পাৰোঁ ; আজি তোৰ ভেজ্জৰে ভেঙঁলোকৰ তৰ্পণ কৰিম । ৪৯ ॥

এইদৰে কোৱাত ভীমে সাক্ষাৎ যমৰ দৰে দাঁত কামুৰি, বাহু জোকাৰি বান্ধসলৈ খেদি গ'ল । ভেটিয়া ভীমক বুদ্ধ কৰিবলৈ অহা দেখি বান্ধসেও ঘন ঘনকৈ বুদ্ধ মেলি ওঠ কামুৰি খঙতে বলিয়ে উল্লৰু খেদি যোৱাদি খেদি গ'ল । ৫০-৫২ ॥

ভেঙঁলোক হুজুৰ ভেটিয়া ভয়ঙ্কৰ বাহু বুদ্ধ লাগিলত নকুল-সভদেৱ দুয়ো অতি খং উঠি খেদি গ'ল । ৫৩ ॥

কুন্তীপুত্ৰ বৃকোদৰে ইহি ইহি ভেঙঁলোকক হাক দি ক'লে, মই বান্ধসক বলে পাবিম, তোমালোকে চাট খাৰ্কাহক । ৫৪ ॥

মই নিজক, ভাইসকলক, ধৰ্ম্মক, সজ কৰ্ম্মক আৰু যজ্ঞক চিয়াই শপত খাই কৈছো, হে মহাবাহু, মই আজি এই বান্ধসক বধ কৰিয়েই । ৫৫ ॥

এইদৰে কৈ পৰস্পৰ স্পৰ্দ্ধা কৰি বান্ধস আৰু ভীম দুয়োজনে দৰবা-দৰবি কৰিবলৈ ধৰিলে । ৫৬ ॥

বুদ্ধত দেৱতা আৰু দানৱৰ দৰে খঙত একো নাই হৈ কোনেও কাকো সঠিক নোৱৰা সেই ভীম আৰু বান্ধসৰ মাজত খুন্দিয়া-খুন্দি লাগিল । ৫৭ ॥

মেঘৰ দৰে গৰজি মহাবলী ভেঙঁলোক হুজুনে উৰ্জ্জন-গৰ্জ্জন কৰি গছবোৰ উভালি আনি আনি ইজনে সিজনক ধৰিয়াবলৈ ধৰিলে । ৫৮ ॥

পৰম বলশালী তেওঁলোক দুজনে ইজনে সিজনক বধ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি যুদ্ধ কৰোঁতে প্ৰকাণ্ড গছবোৰো কৰঙলৰ খুন্দাত ভাগিল । ৫৯ ॥

আগৰ দিনত তিব্বোতাৰ কাৰণে বাৰী আৰু সুগ্ৰীৱ এই দুই ককাই-ভাইৰ দৰে সেই গছেৰে ক'ণা যুদ্ধত গছ-গছনি নাইকিয়া হৈ গৈছিল । ৬০ ॥

তেওঁলোক দুয়ো বাৰে বাৰে গৰ্জন কৰি গছবিলাক ঘূৰাই ঘূৰাই সঘনে মৰিয়া-বলৈ লাগিল । ৬১ ॥

পৰস্পৰক বধ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি সেই ঠাইৰ আটাইবোৰ গছ উভালি মৰি-মূৰ কৰিলত সেই মহাবলী দুজনে দুখণ্ড লিৰাট মেঘ নাইবা দুটা বৃহৎ পৰ্ব্বতে যুদ্ধ কৰাৰ দৰে ঘণাঘণ্ শিলবোৰ দাঙি লৈ যুঁজিবলৈ ধৰিলে । ৬২-৬৩ ॥

খঙত অধৈৰ্য্য হৈ তেওঁলোকে দুজনে প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড শিলনোৰেনে বজ্জৰ নিচিনাকৈ বিজুলী-সংকাৰে প্ৰহাৰ কৰি যুঁজিবলৈ লাগিল । ৬৪ ॥

হাতীৰ দৰে বলশালী তেওঁলোক দুজনে আকৌ লৰি আহি হাত দুটাৰে পৰস্পৰক গৰা মাৰি ধৰি টনাটনি কৰিবলৈ লাগিল । ৬৫ ॥

তেওঁলোকে প্ৰচণ্ড ভুকুৰে ইজনে সিজনক যোঁতিয়া প্ৰহাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে তেতিয়া সেই ভয়া দুজনৰ ভুকুৰপৰা ধূপ্ ধূপ্ শব্দ হ'ল । ৬৬ ॥

তাৰ পাছত ভীমে পাঁচমূৰীয়া সাপৰ দৰে মুঠিটো কটকটীয়াকৈ মাৰি লৈ তাৰে বান্ধসৰ গলধনত ওকিৰ নোৱৰাকৈ মাৰ সোধালে । ৬৭ ॥

তাৰ পাছত ভীমসেনৰ ভুকুত সেই বান্ধসটো অৱল আৰু একেবাৰে বিতত হোৱা দেখি ভীমসেন আগ বাঢ়ি আহিল । ৬৮ ॥

তাৰ পাছত দেৱতাৰ নিচিনা মহাবাহু ভীমে তাক হাত দুটাৰে ধৰি ওপৰলৈ দলিয়াই মাটিত থেকেচি পেলালে । ৬৯ ॥

তেতিয়া তাৰ হাত-ভৰিবোৰ দাঙি একেটা চৰতে মূৰটো গাৰপৰা ছিঙি পেলালে । ৭০ ॥

ভীমসেনৰ চৰত হিগা দাঁত কামুনি পকা, টেলোৰা চকুৰে, তেজোৰ বাঙলী জটী-সুৰৰ মূৰটো গছ-পৰা সৰা গুটটোৰ দৰে মাটিত পৰি থাকিল । তাক বধ কৰি মহাধনুৰ্জাৰী ভীম মুঠিটোৰ ওচৰলৈ আহিল । আহোঁতে মকংসকলে ইন্দুক স্তুতি কৰা দি শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণসকলে ভীমক স্তুতি কৰি কৰি আহিল । ৭১-৭২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত জটাসুৰ-বধ-পৰ্ব নামৰ সপ্তপঞ্চাশদধিক-লততম অধ্যায় । ১৫৭ ॥

॥ অধ্যায় ১৫৮ ॥

॥ যক্ষযুদ্ধ-পর্ব : পাণ্ডবসকলৰ গন্ধমাদন-প্ৰবেশ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সেই ৰাক্ষসক বধ কৰি কুণ্ডীপুত্ৰ বজা যুধিষ্ঠিৰ আকৌ নাৰায়ণাশ্ৰমলৈ আহি তাতে থাকিল । ১ ॥

তেওঁ দ্ৰৌপদীৰে সৈতে ভায়েক তিনিজনক মাতি আনি এই সময়ত অৰ্জুনলৈ মনত পৰি এই কথা ক'লে, ২ ॥

আমি বনে বনে ফুৰি ভালেৰে চাৰিটা বছৰ কটালো, অৰ্জুনে পঞ্চম বছৰ সোমালে আহিব বুলি কৈ গৈছে । ৩ ॥

ফুলি থকা গছবিলাকেৰে, মতলীয়া কুলি, ভোমোৰা, ম'ৰা আৰু চাতক চৰাইৰে সদায় উৎসৱত সজোৱাদি সজাই থোৱা, বাঘ, বৰা-গাহৰি, ম'হ, মেঠোন, হৰিণ, নান। হিংস্ৰ জন্তু আৰু কক পহু থকা, ফুলি থকা সতপ্ৰদল আৰু শতদল পদ্ম, ভেট, প্ৰফুল্লিত পত্ৰম আৰু নীলোৎপলেৰে সজ্জিত, পৰম পৱিত্ৰ আৰু পুণ্যদায়ক দেৱতা-অম্বৰসকলে আশ্ৰয় কৰা, পৰ্বতশ্ৰেষ্ঠ গিৰিৰাজ কৈলাস পৰ্বত আমি পালোহিহক । ৪-৭ ॥

অৰ্জুন উভতি অহা চাবলৈ হেপাহ কৰি আমি ইয়ালৈ আহিলো । অতুলনীয় শক্তিশালী অৰ্জুনে মোৰ আগত প্ৰতিজ্ঞা কৰি গৈছে, তেওঁ বিদ্যা-দিক্ষাৰ কাৰণে পাঁচ বছৰ স্বৰ্গত বাস কৰিব । গান্ধীৰধাৰী, শত্ৰুদমনকাৰী, অৰ্জুনে অস্ত্ৰ লাভ কৰি স্বৰ্গৰপৰা আকৌ ইহলোকলৈ অহা আমি ইয়াতে দেখিবলৈ পাম । এই বুলি কৈ যুধিষ্ঠিৰে সকলোখিনি ব্ৰাহ্মণকে মাতি আনিলে । ৮-১০ ॥

তপস্বীসকলৰ ওচৰত তালৈ অহাৰ কাৰণে ধৰ্ম্মৰাজে ক'লে । পাণ্ডবসকলে দুৰ্ঘ মনৰ সেই উগ্ৰ তপস্বীসকলক প্ৰদক্ষিণ কৰিলে । ব্ৰাহ্মণসকলে সেই সংকাৰ আশীষ-বচনেৰে অনুমোদন কৰি অচিৰে দুঃখ ওচি সূখৰ উদয় হ'ব বুলি আৰু ধৰ্ম্মজ্ঞানী যুধিষ্ঠিৰে ক্ষত্ৰিয় ধৰ্ম্মৰ প্ৰভাৱত পৃথিৱী পালন কৰিব বুলি ক'লে । তপস্বীসকলে কোৱা সেই কথা বজাই মানি ল'লে । ১১-১৩ ॥

তাৰ পাছত বিপ্ৰসকল আৰু ভ্ৰাতৃবৰ্গেৰে সৈতে শত্ৰু-ভাপন বজা দাবলৈ ধৰিলে । ৰাক্ষসবিলাকে তেওঁলোকক অনুগমন কৰিলে আৰু লোমশই বন্ধা কৰি গ'ল । ১৪ ॥

মহা তেজস্বী, সূত্ৰত যুধিষ্ঠিৰ ভায়েকসকলেৰে সৈতে কোনো কোনো ঠাইত খোজ কাঢ়ি গ'ল আৰু কোনো ঠাইত তেওঁলোকক ৰাক্ষসসকলে দাং-কোলাটক নিলে । ১৫ ॥

ভেতিয়া বজা যুধিষ্ঠিৰে বহুত দুঃখ-কষ্ট ভাষি-গুণি সিংহ, বাঘ, হাতীৰে ভৰা উত্তৰফালে যাত্ৰা কৰিলে । ১৬ ॥

তেওঁলোক কৈলাসদিবি, মৈনাক পৰ্বত, গন্ধমাদনৰ পাদদেশ আৰু হিমালয় পৰ্বতলৈ চাই চাই যাবলৈ ধৰিলে । ১৭ ॥

পৰ্বতবিলাকৰ ওপৰে ওপৰে প্ৰবাহিত হোৱা পবিত্ৰ নদীবিলাকলৈ চাই চাই সোতৰ দিনৰ দিনা পবিত্ৰ হিমালয়ৰ পৃষ্ঠদেশ পালেগৈ । ১৮ ॥

হে মহাৰাজ, তাত পাণ্ডুসকলে গন্ধমাদনৰ ৬৮২ পাঠি হিমালয়ৰ পবিত্ৰ পৃষ্ঠভাগত নানা গছ-লতাৰে আগুৰি থকা ঠাঁইত কেয়োপিনে পানীৰে বেছি থকা, ফুলি থকা গছেৰে ভৰা বৃষপৰ্বাৰ পৰম পবিত্ৰ আশ্ৰম দেখিবলৈ পালে । ১৯-২০ ॥

তালৈ আহি শত্ৰু-দমনকাৰী পাণ্ডৱসকলে দুখ-ভাগৰ পাহৰি গৈ ধৰ্ম্মাত্মা ৰাজৰ্ষি বৃষপৰ্বাক অভিনন্দন জনালে । ২১ ॥

সেই ৰাজৰ্ষিয়ে ভৰতকুলৰ প্ৰদীপ পাণ্ডৱসকলক পুত্ৰৰ দৰে অভিনন্দন জনালে আৰু শত্ৰুসংহাৰক পাণ্ডৱসকলে আদৰ-সাদৰ পাঠ তাত সাত ৰাতি বাস কৰিলে । ২২ ॥

আঠ দিনৰ দিনা লোক-বিখ্যাত সেই ঋষি বৃষপৰ্বাক পাণ্ডৱসকলে মাতি আনি তাৰপৰা যোৱাৰ ইচ্ছা প্ৰকাশ কৰিলে । ২৩ ॥

তেওঁলোকে সেই বিপ্ৰসকলক বন্ধুৰ নিচিনাকৈ আদৰ-সাদৰ কৰি এজন এজনকৈ বৃষপৰ্বাৰ তাতত গতাই দিলে । ২৪ ॥

পাণ্ডৱসকলে অৱশিষ্ট সকলো বোজা আৰু গজ-পাত্ৰ, বহু আৰু আভৰণ-বিলাক বৃষপৰ্বাৰ আশ্ৰমতে ৰাখিলে । ভূত-ভৱিষ্যৎ সকলোকে ভালকৈ জনা সৰ্ব-ধৰ্ম্মজ্ঞ সেই ঋষিয়ে পাণ্ডৱসকলক নিজৰ পুত্ৰৰ দৰে উপদেশ দিলে আৰু মহামতি পাণ্ডৱসকলেও তেখেতৰ অনুমতি লৈ উত্তৰফালে ৰাওণা কৰিলে । ২৫-২৭ ॥

ৰজা বৃষপৰ্বাই তেওঁলোকক আগ বঢ়াই থ'লে আৰু সেই মহা তেজস্বী ৰাজৰ্ষি পাণ্ডৱসকলক বিপ্ৰসকলৰ ওচৰত শোধাই দি বিপ্ৰসকলকো পাণ্ডৱসকলৰ পাছে পাছে পঠিয়াই আশীৰ্বাদেৰে অভিনন্দন জনাই আৰু পথৰ নিৰ্দেশ দি ঘূৰি আহিল । ২৮-২৯ ॥

তাৰ পাছত কুন্তী-মন্দন, সত্য-বিক্ৰম যুধিষ্ঠিৰ ভায়েকসকলেৰে সৈতে বিবিধ পদৰে পৰিপূৰ্ণ বাটেদি খোজ কাঢ়ি যাবলৈ লাগিল । ৩০ ॥

এইদৰে পাণ্ডৱসকলে নানা গছেৰে ভৰা পৰ্বতবিলাকত বিজ্ঞান লৈ চতুৰ্থ দিনৰ দিনা কৈলাস পৰ্বত পালেগৈ । ৩১ ॥

সেই পৰ্বত আছিল প্ৰকাণ্ড এটুকুৰা ডাঠ ডাৱৰৰ নিচিনা জলাশয়েৰে শোভিত আৰু শুশুকিত মণি, কাঞ্চন, ৰূপ আৰু পাথৰেৰে ভৰা । ৩২ ॥

তেওঁলোকে বৃষপৰ্বাই দেখুৱাই দিয়া ৰাটটো পাই নানা প্ৰকাৰৰ গছ-পৰ্বত চাই চাই সেই বাটেদি গৈ থাকিল । ৩৩ ॥

পৰ্বতৰ ওপৰে ওপৰে থকা অতি দুৰ্গম গহ্বৰবোৰ আৰু কোনো প্ৰকাৰে পাব হ'ব নোৱৰা বহুত ঠাই তেওঁলোক অনায়াসে পাব হৈ গ'ল। ৩৪ ॥

ৰোমা, দ্ৰৌপদী, পাণ্ডৱসকল আৰু মহৰ্ষি লোমশ, কেশোজন একে লগে গ'ল, কোনো পিছ পৰি নাথাকিল। ৩৫ ॥

তেওঁলোক পশু-পক্ষীৰে ভৰা, অলেখ গছ-লতাৰে পূৰ্ণ, বান্ধববিলাক বাস কৰা পৱিত্ৰ পদ্ম-বনৰ শোভিত আৰু খাল-বিলেৰে ভৰা অৰণ্যপূৰ্ণ মনোৰম মহাগিৰি মালায়ান পৰ্বত পালেগৈ। ৩৬-৩৭ ॥

তাৰ পাছত কিংপুৰুষ আৰু সিদ্ধ-চাৰণসকলৰ বাসস্থান গন্ধমাদন পৰ্বত দেখি তেওঁলোকৰ গাৰ নোম শিয়ৰি উঠিল। ৩৮ ॥

তাত বিদ্যাধৰসকল, কিন্নৰীসকল, পালে পালে হাতী আৰু সিংহ-বাঘ-বিলাক ঘূৰি ফুৰিছিল। ৩৯ ॥

তেওঁলোক শৰভ পক্ষীৰ শৰেৰে পূৰ্ণ আৰু নানাপ্ৰকাৰৰ পছ বাস কৰা নন্দন-বনৰ নিচিনা সেই গন্ধমাদন-বন পালেগৈ। ৪০ ॥

দ্ৰৌপদীৰে সৈতে পাণ্ডৱসকলে বিপ্ৰসকলৰ লগত পৰম আনন্দেৰে সেই মনোৰম, আনন্দজনক, সকলোৰে আশ্ৰয়স্থল সুন্দৰ-বনখনত লাঠে লাঠে সোমালগৈ। তাত চৰাইবিলাকৰ মুখৰপৰা ওলোৱা, কাণত সোৱাদ লগা, মনোমোহা সুমধুৰ আৰাণ্ড শুনি শুনি, সকলো ঋতুৰ ফালেৰে শোভিত, সকলো কালৰ ফুলেৰে উজ্জ্বল আৰু কলৰ ভৰত দৌ খাই থকা গছবিলাক চাই চাই যাবলৈ ধৰিলে। তাত আৰু, অমৰা, ঔ, নাৰিকল, কেন্দু, মুঞ্জাতক, আঞ্জীৰ, ডালিম, জৰা, কঠাল, বহুত, কল, খাজুৰি, থেকেৰা, পাৰাৱত, চপা, নুনি, বেল, কটবেল, জামু, গমাদী, বগৰী, জৰি, ডিম্বক, বড়, আইত, কিৰিকা, ভোলা, আমলখী, শিলিখা, ভোমোৰা, ইজুদ, কৰদৈ, টেপৰ আৰু মহাবিল—এইবিলাক আৰু অন্যান্য নানাপ্ৰকাৰৰ ফলযুক্ত গছ গন্ধমাদনৰ সানু-প্ৰদেশত দেখিলে। ৪১-৪৮ ॥

সেই গছবিলাক অমৃতৰ নিচিনা সোৱাদ ফলেৰে উপচি আছিল। শুভপৰি ফুলেৰে জকমকাই থকা চপা, অশোক, কেতক, বকুল, পুন্নাগ, চতিয়না, কৰ্ণিকাব, পাৰলি, কুটজ, মদাৰ, ঠলীবৰ, পাৰিজাত, কোবিদাৰ, দেৱদাক, শাল, ভাল, ভয়াল, আইত, হিজলুক, শিমলু, পলাশ, অশোক, চিচু, সবল আৰু আন আন গছ দেখিলে। সেইবিলাক গছত চকোৰ, বাঢ়ৈটোকা, ফেঁচু, ভাটৌ, কুলি, ঘনচিৰিকা, কেতেকী, টিপচী, প্ৰিয়ক, চাতক আৰু অন্যান্য বিবিধ চৰায়ে শুনিছে শুনি থাকিবৰ মন ৰোৱা সুমধুৰ গান গাইছিল। ৪৯-৫৩ ॥

ইফালে সিকালে মনোহৰ সৰোবৰবিলাক আছিল, তাত জলচৰ ভৰি আছিল। সেই সৰোবৰবিলাক ভেট, নীলোৎপল, বজোৎপল, শ্বেতোৎপল, পদ্ম আদিৰে জকমকাই আছিল। ৫৪-৫৫ ॥

ভাত কাদম্ব নামৰ শ্যাম-বৰণীয়া কলহংস, কুবল বা উৎকোশ নামৰ হাঁহ, ঘিলা-
হাঁহ, চাকৈ-চকোৱা, পানীকুকুৰা, প্লহ বা শিৱল চৰাই, হাঁহ, বগলী, মাছিবোকা
প্ৰভৃতি জলচৰ চৰাইবিলাক ইফালে সিফালে ঘূৰি ফুৰিছিল। ৫৬-৫৭ ॥

আক ভেওঁলোকে দেখিলে পহুমনি—হ'ত আনন্দেৰে বঙা পহুমৰ বস পান
কৰি মতলীয়া হৈ থকা আক পহুম ফুলবিলাকৰ ভিতৰবৰপৰা ওলোৱা বেগু-পদ্ম-
কেশববিলাকেৰে লুতুৰি-পুতুৰি হৈ অকণ-বৰ্ণ ধাৰণ কৰা ভোমোৰাবোৰে সুম-
ধুৰ স্বৰেৰে গুণ-গুণাই আছিল। ৫৮ ॥

গছমানদৰ পাদদেশত নবশ্ৰেষ্ঠসকলে আক দেখিলে পদ্মবনসমূহে কেয়োফালে
শোভা বৰ্জন কৰিছে আক লতা-মণ্ডপবিলাকত লাহ-বিলাহত মতলীয়া হৈ থকা ম'ৰা
চৰাইবিলাকে মেঘৰ গাজনি শুনি কাম-ভানত উদ্ভত হৈ ময়ূৰীবিলাকেৰে সৈতে
ফুলাম পাখিবোৰ মেলি নাচি আছে। ৫৯-৬১ ॥

তেওঁলোকে ব' মনে নাচি নাচি হাবিৰ মাজত সোমাবলৈ অভিলাষ কৰা ম'ৰাবোৰ
দেখিলে, কোনো কোনো ম'ৰাই ত্ৰিয়াৰে সৈতে বমণ কৰি থকাও দেখিলে। ৬২ ॥

একোৰোৰ ম'ৰাক লতা-পাতেৰে আঙুৰা কুটজ গছত থকা দেখিলে, কোনোবা-
বোৰক আকৌ কুটজ গছবোৰৰ দোলত উৎকট মূৰ্ত্তিত থকা দেখিলে। ৬৩ ॥

কিছুমানক ধুনীয়া পাখিৰে চালি ধৰি শিৰত মুকুট পিন্ধি থকা যেন দেখিলে,
আক কিছুমানক আকৌ গছৰ ধোন্দত সোমাই ধুনীয়াটিহ'ত হৈ থকা দেখিলে। ৬৪ ॥

কামদেৱৰ শৰৰ নিচিনাকৈ পৰ্ব্বতৰ ওপৰত ফুলি থকা সোণ-বৰণীয়া ফুল-পদ্ম
বোৰো দেখিলে। ৬৫ ॥

পৰ্ব্বতৰ শিখৰত ফুলি থকা সোণ-বৰণীয়া সোণাক আক হাবিত ফুলি থকা
বঙা কুন্তকবিলাক দেখিলে। ৬৬ ॥

কামাতুৰবিলাকক উদ্ভাউল কৰা কামদেৱৰ শৰৰ নিচিনাকৈ লেথাৰি নিছিগা গছ-
গছনিৰ শাৰীবোৰ তেওঁলোকে দেখিবলৈ পালে। ৬৭ ॥

ফোঁটৰ দৰে শোভা কৰি থকা তিল ফুলবিলাক দেখিলে, আক দেখিলে
কামদেৱৰ শৰৰ নিচিনা মনোহৰ আয়ৰ কঁহিবিহাৰ। ৬৮ ॥

সেই কঁহিৰ ময়ূৰীবিলাকৰ ওপৰত পৰি ভোমোৰাবিলাকে গুন-গুনাই থকা তেওঁ-
লোকে দেখিবলৈ পালে। সেই পৰ্ব্বতবিলাকৰ ওপৰত থকা সমভলত সোণ-বৰণীয়া,
ধোঁৱা-বৰণীয়া, বঙা, ক'লা, হালধীয়া আদি বঙৰ ফুলেৰে জক্‌মকাই থকা গছ-
বিলাকে বৰকৈ শোভা বঢ়াইছিল। ৬৯-৭০ ॥

কোনো ঠাইত শাল, তমাল, পাবলি, বকুল প্ৰভৃতি গছ লগ লাগি পৰ্ব্বতৰ
ওপৰত গাঁথি থোৱা মালাৰ দৰে শোভা বঢ়াইছিল। ৭১ ॥

পৰ্ব্বতৰ ওপৰৰ সমভলত বহুত সৰোবৰো দেখিলে, সেইবিলাক আছিল নিৰ্জল
কটিক-বৰণীয়া, ভাত পাণ্ডু-বৰণীয়া চৰাইবিলাকে কলহংস আক শবালি প্ৰভৃতি

চবাইবিলাকে সুলভিত কলবর কবি আছিল আৰু পদুম, ভেঁট প্রভৃতি ফুলবিলাকৰ সম্পৰ্কত তাৰ পানী সুখদায়ক আৰু শীতল আছিল । ৭২-৭৩ ॥

এইদৰে সেই বীৰসকলে কেয়োফালে মালাৰ দৰে থকা সুগন্ধি ফুলবিলাক, বসল ফলবিলাক, মনোহৰ সৰোবৰবিলাক আৰু অতি মনোহৰ গছবিলাক চাই চাই গছমাদনত সোমাল । কেয়োজন পাণ্ডৱৰে সেই দৃশ্যত চকু তৰল লাগিল । ৭৪-৭৫ ॥

সেই বনত নানা বকমৰ পদুম, উৎপল, কল্লাৰ প্রভৃতি ফুলৰ সৌৰভেৰে সুগন্ধি সুখস্পৰ্শ বায়ু জ্বাহি তেওঁলোকৰ গাত লাগিল । ৭৬ ॥

তেতিয়া স্থিতিৰে ভীমক এইদৰে প্ৰীতিদায়ক কথা ক'লে, ভীম, এই গছ-মাদন-বনখন কেনে মনোহৰ ! ৭৭ ॥

এই মনোমোহা বনত অপূৰ্ণ, বৰণীয়া গছবিলাক আৰু পাত-ফুল-ফলেৰে ওপচা নানা বকমৰ লতাবোৰ আছে । ৭৮ ॥

এইবিলাকত কুলিবিলাকে সুমধুৰ গান গাই আছে আৰু ফুলে জকমকাই আছে । ইয়াত কাঁইটীয়া বা নুফুলা গছ এজোপাও নাই । ৭৯ ॥

সকলোবোৰ গছেই সিদ্ধ পাত আৰু ফল থকা । গছমাদনৰ শালুক ভেট কুলি থকা, পদুমেৰে ভৰা পদুমনিবিলাক ভোমোৰাৰ মাতেৰে মধুৰ হৈ আছে । ৮০ ॥

ফুলৰ বেগুনে লুতুৰি-পুতুৰি হৈ থকা ভোমোৰাবিলাকে বস পান কৰি থকা সো পদুমবিলাকলৈ চোৱা । পৰ্বতৰ এই উত্তম কাননত নানা ফুলৰ সুগন্ধযুক্ত বনৰাজিয়ে বিভিন্নপ্ৰকাৰৰ পদুম ফুলৰ মালা পিছা সাক্ষাৎ মৃষ্টিমতী লক্ষ্মীৰ দৰে শোভা ধাৰণ কৰিছে । ৮১-৮২ ॥

ভোমোৰাৰ গুন-গুননিৰে মুখৰিত বনশ্ৰেণীয়ে কেনে শোভা ধৰিছে ! ভীম, এয়া চোৱা, কেয়োফালে দেৱতাৰ পৱিত্ৰ ক্ৰীড়াভূমি । ৮৩ ॥

বৃকোদৰ, আমি সিদ্ধ তলোচক, মানুহ আহিব নোৱৰা ঠাই পালোহি । এই গছমাদনৰ সানুপ্ৰদেশত পুষ্পিতাগ্ৰ লতাবিলাক ফুলি থকা গছবিলাকত কেনেকৈ ওলমি আছে । তাতে আকৌ ময়ূৰবিলাকে কেকাৰেৰে দিল মুখৰিত কৰিছে । ৮৪-৮৫ ॥

চকোৰ, শতপত্ৰ, মন্ত কোকিল, শালিকা প্রভৃতি চবাইবিলাক পৰ্বতৰ সানুদেশত ফুলি থকা এই ডাঙৰ ডাঙৰ গছবিলাকলৈ উৰি গৈছে । বঙা, হালধীয়া, যুগা, নানা বৰণৰ চবাইবিলাক গছৰ আগত পৰিছেগৈ । ৮৬-৮৭ ॥

সেউজীয়া, বড়চুৱা ষাঁহনিবোৰৰ দাঁতিত বহুত চাকৈ-চকোৱাই পৰস্পৰে পৰস্পৰলৈ চাই আছে । ৮৮ ॥

পৰ্বতৰ নিজৰাবিলাকত সাৰস পক্ষীবিলাক দেখা যায় । চবাইবিলাকে সকলো প্ৰাণীৰে মন মুহিব পৰা মধুৰ কলবৰ কৰিছে । ৮৯ ॥

ভৃঙ্গবাজ, চক্ৰবাক, হাবগিলা চবাইবিলাকেও আৰাণ্ড কৰিছে । চাবিদ'তীয়া, বগা, মদনভ এই ষাঁহীবিলাকে বৈদূৰ্য্য সিচিনা ধৰণৰ ডাঙৰ ডাঙৰ সৰোবৰ-বিলাক খোদালিছে । কেইবাএজোপাও ভাল গছ সমান ওক পৰ্বতৰ ষাঁহীবিলাক

সূৰ্য্যৰ কিৰণৰ দৰে উজ্জ্বল নাইবা শবৎ কালৰ মেঘৰ দৰে শুভ্র নানাবিধ জুৰিব-পৰা জলধাৰা তললৈ নামি আহিছে। নানাপ্ৰকাৰৰ ৰূপ আদি ধাতুবিলাকে মহা-পৰ্ব্বতৰ শোভা বঢ়াইছে। সেই ধাতুবিলাকক কোনো ঠাইত ধোঁৱা-বৰণীয়া, কোনো ঠাইত সোণ-বৰণীয়া দেখা যায়। ১০-১৩ ॥

কোনো ঠাইত হাঁইতালৰ নিচিনা, কোনো ঠাইত হেঙুলৰ নিচিনা ধাতুবিলাকে সঙ্ঘা সময়ৰ ডাৱৰবিলাকৰ নিচিনা মনঃলিলাবিলাক আৰু গহ্বৰবিলাকে মহা-পৰ্ব্বতৰ শোভা বঢ়াইছে। ১৪ ॥

কোনো ঠাইত বগা-বঙচুৱা বৰণৰ গৈৰিক ধাতুবিলাক বগা, ক'লা মেঘৰ নিচিনাকৈ বাতিপুত্ৰাৰ বেলিৰ কিৰণৰ দৰে শোভা কৰিছে। ১৫ ॥

এই বহুতপ্ৰকাৰৰ প্ৰভাশালী পদাৰ্থই পৰ্ব্বত শোভিত কৰিছে। বৃষপৰ্ব্বণ্ট কোৱাদি গন্ধৰ্ববিলাকক নিজ নিজ পত্নীসকলেৰে সৈতে কিন্নৰবিলাকক লগত লৈ পৰ্ব্বতৰ টিঙত থকা দেখা গৈছে। তাল-মান মিলাই গোৱা, সকলো প্ৰাণীৰে মন হৰিব পৰা, বহুপ্ৰকাৰৰ সামগ্ৰ্য্যৰ ধ্বনিও শুনা গৈছে। ১৬-২৭ ॥

সৌৱা চোৰাঁ, পৱিত্ৰ, কল্যাণদায়ক, দেৱনদী মহাগঙ্গা। ৮৯ ॥

হে শত্ৰুতাপন ভীম, নানাপ্ৰকাৰৰ ধাতু, নৈ, কিন্নৰ, পশু, পক্ষী, গন্ধৰ্ব, অপেশ্বৰী, মনোৰম কানন আৰু হৃদেকৰকমৰ অসংখ্য মূৰ থকা সাপবিলাকেৰে ভৰা এই পৰ্ব্বত-ৰাজলৈ চোৱা। ১৯-১০০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সেই বীৰসকলে আনন্দ মনেৰে এইবিলাক চাই চাই গৈ থাকিল। ১০১ ॥

পৰ্ব্বতৰ শোভা চাই শত্ৰুতাপনসকলৰ হেপাই নপলাল। তাৰ পাছত গুটি লগা গছ আৰু মালাৰে শোভিত ৰাজসি আৰ্তি'ষণৰ আশ্ৰম দেখা পালে। তেতিয়া তেওঁলোক উগ্ৰতপা, ক্ষীণকায়, সিৰ ওলোৱা, সকলো ধৰ্ম্মতে পাৰ্গত আৰ্তি'ষণৰ ওচৰলৈ গ'ল। ১০২-১০৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত যক্ষযুদ্ধ-পৰ্ব্বত পাণ্ডৱসকলৰ গন্ধমাদন-প্ৰৱেশ নামৰ অষ্টপঞ্চাশদধিকশততম অধ্যায়। ১৫৮ ॥

॥ অধ্যায় ১৫৯ ॥

আষ্টি ষেণ-যুধিষ্ঠিৰ-সম্বাদ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, যুধিষ্ঠিৰে তপস্কাৰ বলত পাপ ধ্বংস কৰা ঋষিৰ ওচৰ চাপি নিজৰ নাম কৈ পৰম তৃপ্তিৰে মূৰ দৌৱাই সেৱা কৰিলে । ১ ॥

তাৰ পাছত দ্ৰোণদী, ভীম আৰু নকুল-সহদেৱে বাজুৰি ওচৰলৈ গৈ কেয়ো-কালে বেৰি ধৰি মূৰ দৌৱাই দৌৱাই সেৱা জনালে । ২ ॥

সেইদৰে পাণ্ডৱসকলৰ পুৰোহিত ধৰ্ম্মজ্ঞানী ধোমায়ো ব্ৰত-ধাৰণকাৰী সেই ঋষিক যথানিয়মে সন্মান জনালে । ৩ ॥

সেই ধৰ্ম্মজ্ঞ মুনিয়ে দিবা-চক্ৰৰ দ্বাৰা তেওঁলোকক কুক্ৰোষ্ঠ পাণ্ডৱ পুতেক বুলি জানিলে, আৰু বহিবলৈ ক'লে । ৪ ॥

মহা তপস্বী ঋষিয়ে কুকুল-ক্ৰোষ্ঠ যুধিষ্ঠিক সন্মান জনালে আৰু ভাৱে-সকলেৰে সৈতে সুখেৰে বচি থকা বজ্জাক সুধিলে, ৫ ॥

হে ধৰ্ম্মবাজ, আপোনাৰতো অসত্যলৈ মন দোৱা নাই? আপুনিতো ধৰ্ম্মতে আছে? মাতৃ-পিতৃৰ যথাযোগ্য আজ্ঞা পালন আৰু শ্ৰাদ্ধাদি কৰাত আপোনাৰ ক্ৰটি হোৱা নাইতো? ৬ ॥

আপুনি গুৰুসকলক, বৃদ্ধসকলক আৰু নিদ্বানসকলক সদায় পূজা কৰি আছেন? আপোনাৰ পাপ-কৰ্ম্মৰ প্ৰতি কাহানিও ভাব হোৱা নাইতো? ৭ ॥

হে কুক্ৰোষ্ঠ, আপুনি নিয়মমতে সং কাৰ্য্যৰ আদৰ আৰু অসং কাৰ্য্যৰ পৰিহাৰ কৰিব পাৰিছেন? আৰু টিয়াকে কৰোঁতে আপুনি আত্ম-প্ৰশংসা কৰা নাইতো? ৮ ॥

সাধুসকলক আপুনি যথাযোগ্য সন্মান কৰোঁতে তেখেতসকলে জানো আনন্দ উপভোগ নকৰে? বনবাস খাটিও আপুনি জানো ধৰ্ম্ম-পথতে থকা নাই? ৯ ॥

আপোনাৰ আঁচৰণ দেখি ধোমাই কাহানিও মনত আঘাত পোৱা নাইতো? আপুনি আপোনাৰ পিতৃ-পিতামহসকলে আচৰণ কৰা দান, ধৰ্ম্ম, তপস্যা, শৌচ, সবলতা আৰু তিতিকা নিতৌ আচৰণ কৰি আছেন? হে পাণ্ডৱ, বাজু-সকল যোৱা বাটেদিয়েইতো আপুনি গৈ আছে? ১০-১১ ॥

হে ধৰ্ম্মবাজ, পিতৃসকলে নিজ নিজ বংশত জন্ম হোৱা গো-নাতিসকলক ভাল কাম কৰা দেখিলে এওঁলোকৰ সজ-কৰ্ম্মৰ ফলত আমি সুখ ভোগ কৰিবলৈ পাম

আৰু বেয়া কাম কৰা দেখিলে ইহঁতৰ পাপ-কৰ্মৰ ফলত আমি দুখ ভোগ কৰিব লাগিব বুলি আনন্দ আৰু শোক প্ৰকাশ কৰে । ১২-১৩ ॥

যিজনে পিতৃ, মাতৃ, অগ্নি, শুক আৰু আত্মা—এই পাঁচজনক তুষ্ট কৰিব পাৰে তেওঁৰ ইহলোক আৰু পৰলোক—উভয় লোককে জয় কৰা হয় । ১৪ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে প্ৰভু, আপুনি মোক যি ধৰ্ম্মৰ কথা ক'লে মই লজ্জিত অনুসাৰে বিধিমতে তাক পালন কৰিছোঁ । ১৫ ॥

আৰ্হিৰ্ষেণে ক'লে, জলভক্ষক, বায়ুভক্ষক আৰু আকাশেদি ফুৰা মহৰ্ষিসকল প্ৰত্যেক পৰ্বৰ সন্ধিক্ষণত অৰ্থাৎ পূৰ্ণিমা, অমাবস্যা আৰু প্ৰতিপদৰ দোমোজাত এই পৰ্বতলৈ আহে । ১৬ ॥

হে মহাৰাজ, পৰস্পৰ অনুৰক্ত নায়ক-নায়িকাসকলক কিংপুৰুষসকলৰ দৰে এই পৰ্বতৰ টিঙত থকা দেখা যায় । ১৭ ॥

পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্ন কাপোৰ-কানি পিন্ধি ফুৰা বহুত গন্ধৰ্ব আৰু অশ্বৰাৱ দল ইয়াত দেখা যায় । ১৮ ॥

মালাধাৰী, প্ৰিয়দৰ্শন বিদ্যাধৰসকল, মহা উৰগসকল আৰু সুপৰ্ণসকলক ইয়াত দেখা যায় । ১৯ ॥

প্ৰত্যেক পৰ্বৰ সময়ত এই পৰ্বতৰ ওপৰত ভেৰী, পগৰ, লজ্জা আৰু মৃদঙ্গৰ শব্দ শুনা যায় । ২০ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠসকল, ইয়াত থাকিয়েই এই সকলোবোৰ শুনা যায়, আপোনা-সকলে তালৈ যাবলৈ কেতিয়াও মন নকৰিব । ২১ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠসকল, ইয়াৰ সিফালে যাব নোৱাৰি; সেইখন দেৱতাসকলৰ বিহাৰৰ স্থান; তালৈ মানুহ যাব নোৱাৰে । ২২ ॥

অলপ চকল মনৰ মানুহ তালৈ গ'লে, হে ভাৰত, তাত থকা প্ৰাণীবিলাকে তেওঁলোকক হিংসা কৰে আৰু ৰাক্ষসবিলাকে তাড়না কৰে । ২৩ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, এই কৈলাসৰ শিখৰ পাব হৈয়েই পৰম সিদ্ধ দেৱতাসকল চলা-চল কৰা স্থান পোৱা যায় । ২৪ ॥

হে শত্ৰুসংহাৰক পাৰ্থ, চাঞ্চল্যৱশতঃ ইয়াৰ সিফালে যোৱাজনক ৰাক্ষস-বিলাকে লোহাৰ যাঠি আদিৰে খুচি মাৰে । ২৫ ॥

বোপা, আঁউসী-পূৰ্ণিমাৰ সন্ধিক্ষণত অপেচৰাবিলাকে বেৰি থকা নৰ-বাহন কুৱেৰক সম্বন্ধিৰে সৈতে ইয়াত দেখা যায় । ২৬ ॥

পৰ্বতৰ টিঙত বহি থকা, ওলাই অহা বেলিৰ নিচিনা, যক্ষ-ৰাক্ষসবিলাকৰ অধিপতিক সকলো প্ৰাণীয়েই দেখিবলৈ পায় । ২৭ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, দেৱ, দানৱ, সিদ্ধসকল আৰু কুৱেৰৰ এই পৰ্বতৰ টিংটোৱেই জীড়ানুজীৱি । ২৮ ॥

বোপা, পৰ্ব-সন্ধিৰ সময়ত গন্ধমাদন পৰ্বতত কুৱেৰক উপাসনা কৰিবলৈ অহা
তুহুৰ গীত আৰু সাহগানৰ ধ্বনি শুনা যায় । ২৯ ॥

বোপা সুধিষ্ঠিৰ, পৰ্ব-সন্ধি-সময়ত সকলো প্ৰাণীয়েই এনেকুৱা বহুত আচৰিত
দেখিবলৈ পায় । ৩০ ॥

হে পাণ্ডৱশ্ৰেষ্ঠসকল, অৰ্জুন নাহেখানে আপোনাঁসকলে ঋষিযুনিয়ে খোৱা
বসাল ফল খাই ইয়াতে বাস কৰক । ৩১ ॥

বোপাসকল, ইয়ালৈ আহিলে কেতিয়াও চকল হ'ব নালাগে। আপোনাঁসকলে
এতিয়া ইয়াতে যেনেকৈ ভাল পায় তেনেকৈ সুখি-ষেলি থাকি শেহত নিজ অন্ন-
বলেৰে পৃথিৱী জয় কৰি পালন কৰিব । ৩২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব-ৰ অন্তৰ্গত যক্ষ-যুদ্ধ-পৰ্বত আৰ্ক্তি-ষেণ-সুধিষ্ঠিৰ-সম্বাদ
নামৰ ঊনষষ্ঠাধিকশততম অধ্যায় । ১৫৯ ॥

॥ অধ্যায় ১৬০ ॥

॥ মণিমানু-বধ ॥

জনমেজয়ে সুধিলে, অলৌকিক, পৰাক্ৰমশালী, পাণ্ডপুত্ৰ, মহামতি যোৰ পিতা-
মহসকলে সেই আৰ্ক্তি-ষেণৰ আশ্ৰমত গন্ধমাদন পৰ্বতত কিমান দিন বাস কৰিছিল
আৰু মহাবল, বীৰ্য্যশালী, অমানুষিক পৰাক্ৰমী সেই বীৰসকলে কি কি কাম
কৰিছিল ? ১-২ ॥

হে মুনিস্ৰেষ্ঠ, তাত থাকোঁতে সেই বীৰশ্ৰেষ্ঠ মহাপুৰুষসকলে কি কি বস্তু খাই
ছিল তাকো কয় যেন । ৩ ॥

সেই হিমালয় পৰ্বতত বাস কৰোঁতে মহাবাহু ভীষ্মসেনে যি যি পৰাক্ৰম
দেখুৱাইছিল তাকো বহলাই কয় যেন । ৪ ॥

হে বিপ্ৰশ্ৰেষ্ঠ, তেওঁৰ লগত যক্ষবিলাকৰ আৰু যুদ্ধ হোৱা নাছিলনে ? কুৱেৰেৰে
সৈতে তেখেতসকলৰ দেখা হোৱা নাছিলনে ? ৫ ॥

আৰ্ক্তি-ষেণে কোৱামতে তালৈ কুৱেৰ আহে। হে উপোধন, মই এইবিলাক
কথা বহলকৈ শুনিব খোজোঁ। তেখেতসকলৰ কথা শুনি থাকিলে মোৰ শুনিববহে
মন যায়, কেতিয়াও আমনি নালাগে । ৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, পাণ্ডৱসকল অতুলনীয় তেজস্বী বুলি জানি সদায় তেখেতৰ
কথামতে চলিছিল । ৭ ॥

মুনিৰ খাদ্য বসাল কল, কেৱল শৰেৰে বধ কৰা পহুৰ মাংস আৰু হিমালয়ত

উৎপন্ন হোৱা মানাবিধ পত্নিৰ মধু খাই সেই ভৰতশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকল তাত বাস কৰিছিল । ৮—৯ ॥

এইদৰে দ্বোমশ্বই কোৱা নানা কথা শুনি ভেখেতসকলৰ পক্ষৰ বছৰটো তাতে পাৰ হৈ গ'ল । ১০ ॥

আগেয়ে ঘটোৎকচে প্ৰয়োজনীয় সময়ত উপস্থিত হ'মহি বুলি যি ঠাইৰপৰা বান্ধসখিলাকেৰে সৈতে গৈছিল, সেই আৰ্দ্ধিংশৰ আশ্ৰমত থাকি বহুত আচৰিত আচৰিত বস্তু চাই মহাশ্বাসকলে কেইবা মাহো কটালে । ১১-১২ ॥

পাণ্ডৱসকল তাত পৰম সুখে থাকোঁতে পত্নিৰ অন্তঃকৰণৰ সংঘৰ্ষী শ্বনিসকল আৰু চাৰণসকল পাণ্ডৱসকলৰ প্ৰতি ভুক্ত হৈ দেখা কৰিবৰ কাৰণে ভেখেতসকলৰ ওচৰলৈ আহিল । ভৰতকুলশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকলেও সেই ভণ্ডাসকলৰ লগত অলৌকিক কথা-বাৰ্তা পাতিলে । ১৩-১৪ ॥

এইদৰে কেইদিনমান গ'লত এদিন পক্ষীৰাজ গৰুড়ই হঠাতে মহা ব্ৰহ্মত থকা এটা প্ৰকাণ্ড নাগক তালৈ লৈ আহিল । ১৫ ॥

ভেতিয়া সেই মহা পৰ্বতটো কঁপিবলৈ ধৰিলে তাক প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড গছবোৰ মৰিমূৰ হ'ল । পাণ্ডৱসকলে আৰু সকলো প্ৰাণীয়েই সেই অন্তত কাণ্ড দেখিবলৈ পালে । ১৬ ॥

তাৰ পাছত সেই পৰ্বতৰ ওপৰৰপৰা গৰুড়ই পাণ্ডৱসকললৈ মঙ্গলজনক সুগন্ধ-মুক্ত মালাবোৰ বতাহত পঠিয়াই দিলে । ১৭ ॥

তাত বহুসকলেৰে সৈতে পাণ্ডৱসকলে আৰু যশস্বিনী ভ্ৰোপদীয়ে পাঁচ-বৰণীয়া অপূৰ্ণ ফুলবোৰ দেখিলে । ১৮ ॥

সেই সময়ত পৰ্বতৰ ওপৰত অকলশৰীয়াটক সুখেৰে বহি থকা মহাবাহু ভীম-সেনক ভ্ৰোপদীয়ে ক'লে, । ১৯ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, মহাবলী গৰুড়ৰ পাখিৰ বতাহত পৰ্বতৰ ওপৰৰপৰা পাঁচ-বৰণীয়া ফুলবোৰ পৰিছেহি । ২০ ॥

আগেয়ে আপোনাৰ ভায়েক অৰ্জুনে অশ্বৰথা নৈৰ ওচৰত খাণ্ডৱ দাহ কৰোঁতে সকলো প্ৰাণীৰ আগতে ইল্লক পৰাজয় কৰি গন্ধৰ্ব, উৰগ আৰু বান্ধসসকলক বাধা দি আৰু মায়াত্মীসকলক বধ কৰি গাভীৰ মনু লাভ কৰিলে । ২১-২২ ॥

হে ইল্লক নিচিনা পৰাক্ৰমশালী ভীমসেন, এতিয়া আপোনাৰ অভুলনীয় প্ৰভাৱ আৰু মহা বাহুবল সকলোৰে অসহ আৰু ভয়জনক । ২৩ ॥

হে ভীমসেন, আপোনাৰ বাহুবলৰ প্ৰতাপত ভয় খাই বান্ধসখিলাক পৰ্বত এৰি কেয়োফালে পলাই যাওক । ২৪ ॥

ভেতিয়াহ'লে আপোনাৰ বহুবৰ্গই নিৰ্ভয় মনেৰে উল্লসিত হৈ পৰম মঙ্গলদায়ক বিচিত্ৰ মালাৰে শোভিত পৰ্বতৰ শিখৰ দেখিবলৈ পাব । ২৫ ॥

হে ভীম, বহুত দিনৰপৰা মোৰ হাবিয়ান, মই যেন আপোনাৰ বাহুবলৰ আশ্ৰয়ত থাকি এই পৰ্বতৰ শিখৰটো চাবলৈ পাওঁ । ২৬ ॥

তেতিয়া শত্ৰুতাপন মহাবাহু ভীমসেনে দ্রৌপদীৰ কথাও উভলা হৈ আন একোকে নাভাবিলে । ২৭ ॥

ভীমৰ গতি আছিল সিংহশ্ৰেষ্ঠৰ নিচিনা, তেওঁ আছিল শ্ৰীমন্ত, উদাৰ, সোণ-বৰণীয়া, মনস্বী, বলৱন্ত, উল্লসিত, অভিমানী আৰু বীৰ । ২৮ ॥

তেওঁৰ চকুযুৰি আছিল বঙা, কান্ধ দুখন বিশিষ্ট গোলাকাৰ, পৰাক্ৰম আছিল মণ্ডলীয়া হাতীৰ নিচিনা, দাঁত আছিল সিংহৰ দৰে, কান্ধ আছিল বিশাল আৰু তেওঁ শাল গছৰ পুলিৰ নিচিনা ওখ আছিল । ২৯ ॥

মহাশূৰ, সৰ্ব্বাঙ্গসুন্দৰ, কন্থগ্ৰীৱ, মহাবাহু ভীমে ধনু-শৰ আৰু তুণ হাতত ল'লে । ৩০ ॥

সেই বলৱন্ত ভীমে সিংহৰ নিচিনা বিক্ৰমেৰে আৰু হাতীৰ নিচিনা মন্ততাবে ভয়-মোহ এৰি পৰ্ব্বতৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে । ৩১ ॥

সকলো প্ৰাণীয়ে তেওঁক হাতত ধনু-শৰ লৈ হাতীৰ দৰে তিলদ'ল ভাঙি সিংহৰ নিচিনাকৈ অহা দেখিলে । ৩২ ॥

সেই পাণ্ডৱ ভীম হাতত গদা লৈ ভয়-মমতা ত্যাগ কৰি দ্রৌপদীৰ আনন্দ বঢ়াই গিৰিৰাজৰ শিখৰ পালেগৈ । ৩৩ ॥

পদ্মনকুমাৰ ভীমক হুংখ-ভাগৰ, ভয়, নিকংসাহ আৰু ঈৰ্ষাট কেতিয়াও হুৰ নোৱাৰিছিল । ৩৪ ॥

মহাবলী ভীম দেখিবলৈ ভয় লগা, দুৰ্গম, এটা অতি ঠেক বাটেদি গৈ কেইবা-জোপাও তালগছ যোৰা দিলে যিমান ওখ তয় সিমান ওখ এটা পৰ্ব্বতৰ টিঙত উঠিলগৈ । ৩৫ ॥

সেই মহাবলশালী ভীম কিল্লৰ, মূনি, নাগ, গন্ধৰ্ব আৰু বাৰ্হসবিলাকৰ মনত আনন্দ দি পৰ্ব্বতৰ টিঙত উঠিলগৈ । ৩৬ ॥

তেতিয়া ভৰতশ্ৰেষ্ঠ ভীমসেনে কাঞ্চন আৰু ফটিকৰ বৰেৰে শোভিত কুন্তেৰ থকা ঠাইখন দেখিবলৈ পালে । ৩৭ ॥

সেই ঠাইখন কেন্দ্ৰোফালে সোণৰ প্ৰাচীৰেৰে বেৰি থোৱা আছিল আৰু ভাত সকলোবিধৰ উদ্যানবোৰে শোভা কৰিছিল, হীৰা, মাণিক আদি কেন্দ্ৰোনিধৰ বহুই চিক্ৰমিকাই আছিল । ৩৮ ॥

সেই কাৰেংবোৰ পৰ্ব্বততকৈও ওখ আছিল, তাৰ বেৰৰ ওৰিৰ বান্ধ আৰু ওপৰত থকা ঘৰবোৰ বৰণীয় আছিল, তাৰ সিংহদ্বাৰবোৰ নাগদণ্ড আৰু বতাহত খেলি থকা ধ্বজবিলাকেৰে শোভিত আছিল । ৩৯ ॥

টকালে-সিকালে বিলাসিনীসকলে বৰকৈ নাচি ফুৰিছিল আৰু বতাহে লবাই থকা পতাকাবিলাকে তাৰ শোভা বঢ়াইছিল । ৪০ ॥

ভীমসেনে তেতিয়া সেইবিলাক দেখি নিজৰ সম্পদলৈ মনত পেলাই হুংখে হাতখন বোঁকা কৰি ধেনুৰ মূৰত ধৰি ধনাধিপতিৰ নগৰৰ সৌন্দৰ্য চাই থাকিল । ৪১ ॥

তেতিয়া গন্ধমাদনৰ ওপৰৰপৰা সকলোপ্ৰকাৰৰ সুগন্ধ লৈ অলপ সুখদায়ক বতাহ সকলো প্ৰাণীকে আনন্দ দি তাত প্ৰস্থাহিত হ'ল । ৪২ ॥

তেতিয়া তাত কল্পনাভীত আচৰিত আচৰিত নানাবিধ গছগছনিয়ে নানা বঙৰ হবেকপ্ৰকাৰৰ কান্তিপূৰ্ণ অচিন্তনীয় কুঁহিপাতবিলাকেৰে অপূৰ্ণ শোভা ধাৰণ কৰিলে । ৪৩ ॥

তেতিয়া ভৰতশ্ৰেষ্ঠ ভীমে বড়ৰ জালবিলাকেৰে ভৰা বিচিত্ৰ মালাৰে শোভিত বান্ধসাম্বিপতি কুৱেৰ থকা ঠাইখন দেখিলে । ৪৪ ॥

ওৰে জীৱনটো যুদ্ধ কৰিয়েই কটোৱা মহাবাহু ভীমসেন তাতত গদা, খড্গ আৰু ধনু লৈ পৰ্য্যন্তৰ দৰে অচল-অটল হৈ থাকিল । ৪৫ ॥

তাৰ পাছত ভীমে শত্ৰুবিলাকৰ গাৰ নোম শিয়ৰি উঠাকৈ গছ-গছনি কৰিলে আৰু ধনুৰ্দ্ধাৰক শৰেৰে সকলো প্ৰাণীকে মোহিত কৰিলে । ৪৬ ॥

তেতিয়া যক্ষ, বান্ধস আৰু গন্ধৰ্ববিলাক আনন্দত পুলকিত হৈ সেই শব্দ অনুশৰি আতি ভীমৰ ওচৰ পালেহি । ৪৮ ॥

তেতিয়া যক্ষ-বান্ধসবিলাকৰ তাতত থকা গদা, পৰিঘ, শূল, শক্তি, তৰোৱাল আৰু কুঠাৰবিলাক চিক্‌মিকাবলৈ ধৰিলে । ৪৯ ॥

সেই সময়ত আকাশত আৰু মাটিত গৰ্জ্জন কৰি থকা সিহঁতৰ অন্ত-শব্দবোৰ ভীমে তীব্ৰবেগী ভল্ল নামৰ অন্তৰ দ্বাৰা ছেদেলি-ভেদেলি কৰি দিলে । ৫০ ॥

মহাবলী ভীমসেনে বান্ধসবিলাকৰ হাত ভৰিবোৰ শৰেৰে থকা-সৰকা কৰিলে আৰু সিবিলাকৰ গাৰপৰা অনবৰত তেজৰ ধাৰ বৰলৈ ধৰিলে । ৫১ ॥

গদা-পৰিঘধাৰী বান্ধসবিলাকৰ শৰীৰৰপৰা কেয়োকাৰ্শ্বেদি তেজৰ সৌভ বৰলৈ ধৰিলে । ৫২ ॥

ভীমে বাহুবলেৰে এৰা অন্ত-শব্দবিলাকৰ কোবত যক্ষ-বান্ধসবিলাকৰ মূৰ আৰু তাত-ভৰিবোৰ টুকুৰা-টুকুৰ হোৱা দেখা গ'ল । ৫৩ ॥

ভাৱেৰে বেলিক ঢাকি ৰখাৰ দৰে বান্ধসবিলাকে প্ৰিয়দৰ্শন ভীমক ঢাকি পেলোৱা সকলো প্ৰাণীয়ে দেখিবলৈ পালে । ৫৪ ॥

বেলিয়ে চোকা কিৰণেৰে যেনেকৈ মেঘ আঁতৰাই দিয়ে, মহাবাহু, বলৱন্ত, সত্য-বিক্ৰম ভীমেও সেইদৰে শত্ৰু-সংহাৰক শৰেৰে আটাইবোৰ বান্ধসকে খেদি দিলে । ৫৫ ॥

তেতিয়া বান্ধসবিলাকে ডাঙৰ ডাঙৰকৈ শব্দ কৰি নানা তৰ্জ্জন-গৰ্জ্জন কৰিবলৈ ধৰিলে, কিন্তু ভীমক অকণো বিচলিত কৰিব নোৱাৰিলে । ৫৬ ॥

তেতিয়া অন্ধ বিকল হোৱা যক্ষবিলাকে অন্ত-শব্দবোৰ চপাই নলৈ ভীমলৈ উঠ কৰি আতুৰ হৈ চিঞৰিবলৈ ধৰিলে । ৫৭ ॥

তেওঁবিলাক ভীমৰ খেদাত গদা, শূল, তৰোৱাল, শক্তি, পৰিঘ প্ৰভৃতি অন্তৰোৰ এৰি দক্ষিণফাললৈ পলাই গ'ল । ৫৮ ॥

ভাতে মলিমান নামেৰে কুৱেৰৰ এজন সখিয়ক আছিল । সেই বান্ধসজনৰ

ହାତତ ଶୂଳ ଆକ ଗଦା ଆছিল । ଡେଉଁର ବୁକୁ ବହଳ ଆକ ଗାତ ବଳୋ ବାକକେରେ ଆছিল । ୬୧ ।

ସେଟି ମହାବୀରଜନେ ଆନବିଳାକକ ଦୁବି ଅହା ଦେଖି ନିଜର ଅଧିକାର ଆକ ଶକ୍ତି ଦେଖୁରାହି ହାହି ହାହି କ'ଲେ, ୬୦ ।

ତୋମାଲୋକ ବହତ ହେଉ ଏଜନ ସ୍ନାନୁହର ଓଚବତ ସୁକ୍ତ ପବାଜୟ ସାନି ଦୁବି ଆହିତା-
ହକ ; ଏତିୟାନୋ କୁହେବର ଓଚବଲେ ଗୈ ସ୍ନାନାଧିପତିକ କି କ'ବାହକ ? ୬୧ ।

ସିହିତକ ଏଟିଦବେ କୈ ହାତତ ଶକ୍ତି, ଶୂଳ ଆକ ଗଦା ଲେ ଡେଉଁ ଡିଆଲେ
ଧେଦି ଗ'ଲ । ୬୨ ।

ସତଲୀୟା ହାତୀର ଦବେ ତେଉଁକ ବେଗେରେ ଅହା ଦେଖି ଡିଆସେନେ ବଳନକ୍ତ ନାୟର ଡିମି-
ପାଟି ଅନ୍ତେବେ ଡେଉଁର ଦୁଇ କାସତ ଆସାତ କବିଲେ । ୬୩ ।

ସହାବଳୀ ସମିସ୍ତାନେଓ ଏଓ ଉଠି ଏଡାଲ ପ୍ରକାତ ଗଦା ଦୃଢ଼ଭାବେ ଧବି ଡିଆର ଗାତ
ତାବେ ଆସାତ କବିଲେ । ୬୪ ।

ଡିଆସେନେଓ ଡେତିୟା ବିଜୁଲୀର ନିଚିନା ଚିକ୍ମିକିୟା ସେଟି ଭୟଙ୍କର ପ୍ରକାତ
ଗଦାଢାଲ ନିବାବନ କବିବଲେ ବୁଲି ଆକାଶେଦି ବହତ ଚୋକା ଚୋକା ଏବ ନିକ୍ଷେପ
କବିଲେ । ୬୫ ।

ସେହି ସକଲୋବୋର ଏବେହି ଗଦାର ଓଚର ପାହି ସିହା ହେ ଗ'ଲ, ଗଦା ବସହାବତ
ପାଟିକତ ବାଙ୍କସର ଓଚବତ ସେଟି ବେଗେରେ ଅହା ଏବୋଏବୋ ବେଗ ନାହିକିୟା ହ'ଲ । ୬୬ ।

ଡେତିୟା ଶକ୍ତିଶାଳୀ, ସହାପବାକ୍ରମୀ ଡିଆସେନେ ଗଦାସୁକ୍ତର ନୀତି ଅନୁସରଣ କରା ଉଚିତ
ବୁଲି ଜାନି ତାବ ଦ୍ଵାରା ବାଙ୍କସର ଗଦାର ପ୍ରହାର ନିକ୍ଷେପ କବିଲେ । ୬୭ ।

ଡେତିୟା ସେଟି ବୁଦ୍ଧିଯୁକ୍ତ ବାଙ୍କସେ ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞାତ୍ଵେ ସୋମର ନାଲ ଲଗୋରା ଏପାଟି ଭୟଙ୍କର
ଲୋହାର ଶକ୍ତି ସାବି ଦିଲେ । ୬୮ ।

ଭୁଇଁର ଅଞ୍ଜଣର ନିଚିନା ବଡ଼ା, ଅତି ଭୟଙ୍କର ସେଟି ଶକ୍ତିପାଟି ଭୟ ଲଗା ଏକ କବି
ଡିଆର ସୌ ବାହାଟୋ ଫାଲି ଗଠାତେ ଯାଟିତ ପବିଲିଲେ । ୬୯ ।

ଅଭୁଲନୀୟ ପବାକ୍ରମଶାଳୀ, ସହାସନୁଜୀବୀ ଡିଆସେନେ ଶକ୍ତିପାଟିର ଡିଆର ଖୋଟ ଥାଟି ଏଠତ
ଚକ୍ର ପକାହି ଗଦାପାଟି ଦାଢ଼ି ଲ'ଲେ । ୭୦ ।

ସେହି ଗଦାପାଟି ଆছিল ଡଳା ଲୋହାବେ ସଜା, ସୋମର ପାତ ସେବୋଡ଼ା, ଏକ୍ର ଦୟୋଡ଼ାତ
ଏଟାର ଲଗା-ଅନ୍ତ । ତାକ ଦେଖିଲେହି ଶକ୍ତର ଭୟ ବାଢ଼େ । ଡେନେହେନ ଗଦାଢାଲ ଲେ
ଡିଆସେନେ ଗର୍ଜିବଲେ ଧବିଲେ । ୭୧ ।

ଡିଆସେନେ ମହାବଳୀ ସମିସ୍ତାନକ ବେଗେରେ ଧେଦି ଗ'ଲ । ସମିସ୍ତାନେଓ ଚକ୍ରଚକ୍ରୀୟା ସହାସନୁ
ଏପାଟି ଦାଢ଼ି ଲେ । ୭୨ ।

ବାଙ୍କସେ ତତ୍ତ୍ଵଜ୍ଞ-ଗର୍ଜନ କବି ଡିଆର ଗାଲେ ବେଗେରେ ସୁଜାପାଟି ସାବି ଦିଲେ ।
ଗଦାସୁକ୍ତ ପାଟିକତ ଡିଆସେନେ ଗଦାର ଆସାତେବେ ସେହି ସୁଜାପାଟି ଡାଢ଼ି ପେଜାରେ । ୭୩ ।

ଗକଠିଟି ସାପ ଧେଦି ଯୋରାଦି ଡିଆସେନେ ବାଙ୍କସର ପ୍ରାପ ଲକ୍ଷେ ବୁଦ୍ଧି ଧେଦି ଗ'ଲ ଆକ
ଆକାଶଲେ ଉଠିପ ସାବି ଗଦା ଦୁବାସଲେ ଧବିଲେ । ୭୪ ।

সেই বুদ্ধত মহাবাহু ভীমে ইন্দ্ৰই বজ্ৰ মৰাদি গোজৰণি মাৰি বৰ বেগেৰে গদাৰ
প্রচাৰ কৰিলে । ৭৫ ॥

বান্ধসক বধ কৰি কৃতকৃত্য হৈ সেই গদা আৰ্হি মাটিত পৰিলহি । ভীমসেনে
সেই মহাবলবন্ত বান্ধসক এইদৰে বধিলে । ৭৬ ॥

সিংহই বলধ গজ মৰাদি ভীমে তাক বধ কৰ। সকলোবোৰে দেখিলে । বান্ধসক
মাটিত পৰি মৰি থকা দেখি বাকীবোৰ বান্ধস ভয়তে চিক্ৰবি চিক্ৰবি পূবফাললৈ
চাপলি য়েলিলে । ৭৭ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত বক্ষ-বুদ্ধ-পৰ্বত মণিমান-বধ নামৰ
ষষ্ঠাধিকশততম অধ্যায় । ১৬০ ॥

॥ অধ্যায় ১৬১ ॥

॥ কুব্জ-দৰ্শন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহাবাহু সুধিষ্ঠিৰ, মাদ্রী-পুত্ৰস্বয়, ধোম্য, দ্রোপদী আৰু
আন সকলো বিপ্ৰ এহাতে বহুতপ্ৰকাৰৰ শক্কেৰে পৰ্বতৰ ওহা প্ৰতিধ্বনিত হোৱা
শুনি আৰু আনহাতে ভীমক নেদেখি উদ্ভিগ্ন হৈ পৰিল । ১-২ ॥

তেতিয়া দ্রোপদীক আৰ্হি-যেণৰ ওচৰত থৈ মহাবাহু বীৰ সকলোটি একে
লগ হৈ হাতত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ লৈ পৰ্বতৰ ওপৰত উঠিলগৈ । ৩ ॥

তেতিয়া মহাধনুৰ্দ্ধাৰী, শস্ত্ৰতাপন বীৰসকলে পৰ্বতৰ ওপৰত উঠি ইফালে-
সিফালে চাই ভীমসেনক দেখিবলৈ পালে । ৪ ॥

ভেৰেভেৰে আৰু দেখিলে, মহাবলী, মহাপৰাক্ৰমী প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড বান্ধস-
বিলাকক ভীমসেনে বধ কৰি মাটিত পেলাই থৈছে । ৫ ॥

সেই সময়ত বাহুবলী ভীম হাতত গদা, খড়্গ আৰু ধনু লৈ বুদ্ধত সকলো
বান্ধসক বধ কৰি ইন্দ্ৰৰ নিচিনাটি হৈ শোভা পাইছিল । ৬ ॥

তেতিয়া মহাবাহু পাণ্ডৱসকল ভায়েকক আঁকোৱালি ধৰি পৰম শান্তিৰে তাতে
বহিল । ৭ ॥

সেই সময়ত দেৱশ্ৰেষ্ঠ লোকপালসকলেৰে স্বৰ্গ যেনেকৈ শোভিত হয় তেনেকৈ
মহাধনুৰ্দ্ধাৰী সেই চাৰি ভাতৃৰ দ্বাৰা পৰ্বতৰ লিখবটো কপহ হৈ উঠিল । ৮ ॥

কুব্জৰ ঘৰ আৰু মাটিত বগবাই থোৱা বান্ধসবিলাকক দেখি বজা সুধি-
ষ্ঠিৰে বহি থকা ভায়েক ভীমক ক'লে । ৯ ॥

ସୁସ୍ଥିତିରେ କ'ଲେ, ବୀର ଭୀମ, ସାହସ ବା ମୋହବଶତଃ ତୁମି এই ପାପ କାର୍ଯ୍ୟଟୋ କବିଲା । ବନବାସୀ ଡୋମାର ପକ୍ଷେ ଅବାବତ କବା ଏହି ବନ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ ଶୋଭା ନାପାୟ । ୧୦ ॥

ବଞ୍ଚାଇ ସମର୍ଥନ ନକବା କାମ କରିବ ନାପାୟ ବୁଲି ଧର୍ମଞ୍ଜୟକଲେ କୟ, କିନ୍ତୁ ହେ ଭୀମସେନ, ତୁମି ଏହିଟୋ ଦେହତାସକଲେଓ ଭାଲ ନୋପୋରା କାମ କବିଲା । ୧୧ ॥

ଧର୍ମ ଆକ ପ୍ରୟୋଜନର ଫାଲେ ଲୁକ୍କା ନକରି ସି ଲୋକେ ପାପ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବଲେ ସନ କରେ, ହେ-ପାର୍ଥ, ସେହି ଲୋକେ ସେହି ପାପ କାର୍ଯ୍ୟର ଫଳ ନିଶ୍ଚୟ ଭୋଗ କରେ ! ତୁମି ଯଦି ଯୋକ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବ ଖୋଜୁଁ ଶେନେହ'ଲେ ହୁନାହିଁ ଏନେକୂରା କାମ ନକରିବା । ୧୨ ॥

ବୈଶମ୍ପାୟନେ କ'ଲେ, ଡ୍ରବ୍ୟ ଆକ ତାର ସ୍ବରୂପର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଜନା ଧର୍ମସତ୍ତି କୁଣ୍ଡୀପୁତ୍ର ସୁସ୍ଥିତିରେ ହିବସତ୍ତି ଭାସେକ ଭୀମକ ଏହିଦେବେ କ'ଲେ, ଆକ ସେହି କଥାଟୋକେ ଭାବି ସହାତେଜୀ ଧର୍ମବାଞ୍ଚ କାନ୍ତ ହ'ଲ । ତାର ପାହତ ଭୀମର ଶାତବସବା ନୟନାକେ ସାରି ଯୋରା ବାଞ୍ଚସ-ବିଳାକ ଏକେ ଲଗ ହେ କୁରେବର ସର ଫାଲେ ଡାପାଲି ମେଲିଲେ ଆକ ସିହିତ ବର ବେଗାହି ଗେ କୁରେବର ସର ପାଲେଗେ । ୧୩-୧୪ ॥

ସିହିତେ ଭୀମଲେ ଭୟ କରି ଆତୁର ହେ ଚିତ୍ତବିହିନ । ସିହିତେ ଅନ୍ତ-ଶନ୍ତବୋର ଏବି ଥେ ଆହିଛିଲ, ଭାଗବତ କାନ୍ତ ହେଛିଲ ଆକ ତେଜେବେ ଲୁହୁରି-ପୁହୁରି ହେଛିଲ । ୧୫ ॥

ସିହିତେ ଆଉଲି-ବାଉଲି ହେ କୁରେବକ କ'ଲେ, ହେ ସନପତି, ଆପୋନାର ସି-ବିଳାକ ଯୁଞ୍ଜାକରେ ଗଦା, ପବିସ, ଡ୍ରବୋରାଲ, ଡୋମର ଆକ କୁଣ୍ଡ ଲେ ଯୁଦ୍ଧ କରେ ସେହି ପ୍ରଧାନ ପ୍ରଧାନ ବାଞ୍ଚସ ସକଲୋବିଳାକକେ ମାନୁହ ଏଟାହି ଠଟାତେ ପର୍ବତତ ଉଠି ଲିହି ପେଲାଲେ । ୧୬-୧୮ ॥

ହେ ସହାବାଞ୍ଚ, ଯୁଦ୍ଧତ ଧନ୍ତେବେ ଏକେ ଲଗେ ଥେଦି ଡୋରା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧନ୍ଧ-ବାଞ୍ଚସର ଦଳଟୋକୋ ଏକେଟା ମାନୁହେହି ସାରି ପେଲାଲେ । ୧୯ ॥

ହେ ସ୍ବର୍ଗଦେବ, ସକଲୋବିଳାକେଟି ପ୍ରାଣ ଭାଗ କରି ପାରି ଆଛେ, ଆମି ଏହି କେହି-ଜନକ ଯାତ୍ରା ତେଣୁ ଦୟା କରି ଏବି ଦିଲେ , ଆପୋନାର ସାଧିସେକ ସମ୍ପର୍କମାନକୋ ସାରିଲେ । ୨୦ ॥

ଏହି କାମ ଏଜ୍ଞାନ ଯାଏ ମାନୁହେ କରିଲେ, ଶ୍ରୀକ୍ଷା ସି ବଃବ କବକ । ସେହି କଥା ଶୁନି ଧନ୍ଧର ଅସିପତି କୁରେବର ବର ସଂ ଉଠିଲ । ୨୧ ॥

ଭୀମର ଏହି ଅପବାସନ କଥା ଶୁନି ଆକ ଆକୋ କିବା କରିବ ପାରେ ବୁଲି ଧନ୍ତ ଡକୁ ବଡ଼ା କରି କୁରେବ 'କି ବାବେ, କେନେକେ' ବୁଲି ଚିତ୍ତବି ଉଠିଲ । ୨୨ ॥

ଧନ୍ଧାସିପତିସେ ଧନ୍ତେ ଥିସ୍ତେ ବଥ ମାଞ୍ଜୁ କରିବଲେ କ'ଲେ । ତେତିସ୍ତା ଧନ୍ଧକଲେ ପର୍ବତର ଡିଣ୍ଡର ନିଚିନା ଓଥ ଆକ ସଞ୍ଜଲ ମେଘର ନିଚିନା ଶ୍ରୀୟବର୍ଣ୍ଣ ବଥସନତ ସୋଗର ଯାଲା ଲିଙ୍ଗୋରା ଯୋବାବୋର ଲଗାଲେହି, ତେଣୁବ ସର୍ବଶୃଙ୍ଗଯୁକ୍ତ, ତେଜସ୍ବୀ, ବଳସ୍ବତ୍, ନାନା ବନ୍ଧ-ବିଭୂଷିତ, ସୁଶିକ୍ଷିତ ଆକ କାଢ଼ର ନିଚିନା ବେଗୀ ଭାଲ ଭାଲ ସୁନୀୟା ଯୋବାବୋର ଆନି ବଥତ ଲଗାଲେହି । ୨୩-୨୫ ॥

ସେହି ଯୋବାବୋରେ ବିଜୟ-ଯୁଦ୍ଧକ ସ୍ବରେବେ ହେୟାବର କରିବଲେ ଧରିଲେ । ବାଞ୍ଚା-ଧିବାଞ୍ଚ ପ୍ରଭୁ କୁରେବ ସେହି ସହାବଥତ ଉଠିଲ । ୨୬ ॥

মহা-ভেজয়ী কুৱেৰ যাত্ৰিত দেৱতা আৰু গন্ধৰ্বসকল তৰু কৰিবলৈ লাগিল। সকলোবিলাক যক্ষই সেই মহামতি কুৱেৰক হোৱা দেখিলে। ২৭ ॥

যক্ষবিলাকৰ চকু আছিল বঙা, বৰণ সোণৰ নিচিনা, শৰীৰ প্ৰকাণ্ড আৰু বলো অসীম। এনেকুৱা এহেজাৰমান যক্ষ অন্ত-গন্ত আৰু তবোৱাল লৈ ওলাল। ২৮ ॥

সেই মহাবেগী যক্ষসকলে আকাশৰ কপ চৰাই ওপৰেদি জঁপিয়াই গৈ ভৱ-কণ্ঠৰ গন্ধমাদন পালেগৈ। ২৯ ॥

পাণ্ডৱসকলে ধনপতিৰ পোহনৌয়া সবহীয়া খোঁৰাকাক আৰু যক্ষ-ৰাক্ষস-বিলাকে মাজত সুমুৱাই নিয়া মহামা কুৱেৰক দেখিলে। ৩০ ॥

প্ৰিয়দৰ্শন কুৱেৰক দেখি পাণ্ডৱসকলৰ গাৰ নোম শিঁয়ৰি উঠিল। কুৱেৰেও মহাপ্ৰাণ, মহাবথ, অন্ত-শত্ৰেৰে সজ্জিত পাণ্ডৱ পুত্ৰসকলক দেখি ভাল পালে আৰু দেৱতাৰ কাৰ্য্য কৰিবলৈ ইচ্ছুক কুৱেৰে ভিতৰি ভিতৰি বৰ সন্তোষ লাভ কৰিলে। ৩১-৩২ ॥

তাৰ পাছত কুৱেৰকে আদি কৰি যক্ষসকল চৰাইৰ দৰে উৰি অহাদি আহি পাণ্ডৱসকলৰ ওচৰতে পৰ্বতৰ টিঙত নামিলহি। ৩৩ ॥

ভেতিয়া যক্ষ-গন্ধৰ্বসকল পাণ্ডৱসকলক দেখি কুৱেৰৰ মন আনন্দিত হোৱা যেন, পাট নিৰ্বিকাৰ হৈ থাকিল। ৩৪ ॥

নকুল, সহদেৱ আৰু ধৰ্ম্মজ্ঞ যুধিষ্ঠিৰ—এই মহামা পাণ্ডৱসকলে প্ৰভু কুৱেৰক প্ৰণাম কৰিলে। ৩৫ ॥

মহাবথ পাণ্ডৱসকল নিজকে অপৰাধী বুলি ভাবি হাত যোৰ কৰি কুৱেৰক বেৰি ব'ল। ৩৬ ॥

সেই ধনাধিপতি বিশ্বকৰ্ম্মাই সজ্জা চিণ-বিচিত্ৰ সৌন্দৰ্য্যযুক্ত আসনশ্ৰেষ্ঠ পুষ্প-কত বহিল। ৩৭ ॥

বহি থকা কুৱেৰৰ ওচৰতে মহাকায শঙ্কুক আৰু মহাবেগী হাজাৰ-বিজাৰ যক্ষ-ৰাক্ষস বহি গ'ল। ৩৮ ॥

শই শই গন্ধৰ্ব আৰু অপেচৰীসকল ইন্দ্ৰক দেৱতাসকলে বেৰি বহাদি কুৱেৰক চাৰিওফালে আগুৰি বহিল। ৩৯ ॥

ভীমসেনে মূৰত সোণৰ মালা আৰু হাতত পাশ, খড়্গ আৰু ধেনু লৈ থকা কুৱেৰক চাবলৈ ধৰিলে। ৪০ ॥

ৰাক্ষসৰ প্ৰহাৰত ভীমৰ শৰীৰ ক্ষত-বিক্ষত হোৱা সত্ত্বেও মূৰৰ আগতে কুৱেৰক দেখি ভেৰ্তৰ মনলৈ কোণনো গ্লানি অহা নাছিল। ৪১ ॥

নববাহন কুৱেৰে ভীমক হাতত চোকা কাঁড় লৈ মুক্ত কৰিবলৈ ইচ্ছুক হৈ থকা দেখি ধৰ্ম্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰক ক'লে, ৪২ ॥

হে পাৰ্শ্ব, তুমি সকলো প্ৰাণীৰে হিত-চিন্তক বুলি সকলোৱে জানে। তুমি ভাতৃসকলেৰে সৈতে নিৰ্ভয়ে এই পৰ্ব্বতৰ টিঙতে থাকাঁ। ৪৩ ॥

হে পাণ্ডৱ, ভীমৰ ওপৰত খং নাৰাখিবা, এই যক্ষবিলাকক কাৰণেই আগতে বধ কৰি থৈছে, তোমাৰ ভায়েকৰ কাৰণ মাজ। ৪৪ ॥

এই মৰ সাহস কাম কৰা বাবে লাজ বোধ নকৰিবা। আগেয়েও দেৱতাসকলে যক্ষ-বান্ধসবিলাকক বধ কৰা দেখিছিল। ৪৫ ॥

হে ভূবতশ্ৰেষ্ঠ, ভীমসেনলৈ মোৰ খং নাই, তেওঁৰ প্ৰতি মই তুষ্ট; আগেয়েও ভীমসেনৰ কামত মই তুষ্ট হৈছিলো। ৪৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, বজাক এইদৰে কৈ কুৱেৰে ভীমক ক'লে, হে কৃষ্ণশ্ৰেষ্ঠ বোপা ভীম, তুমি দ্ৰৌপদীক তুষ্ট কৰিবলৈ বুলি এই যি দুঃসাহসৰ কাম কৰিল্লা তাৰ বাবে মই মনুত বেয়া পোৱা নাই। তুমি মোক আৰু দেৱতাসকলকো উপেক্ষা কৰি যক্ষ-বান্ধসবিলাকক বধিলা। ৪৭-৪৮ ॥

নিজ বাহু-বলক আশ্ৰয় কৰা বাবে মই তোমাৰ প্ৰতি তুষ্ট, হে বৃকোদৰ, আজি মই ঘোৰ শাপৰপৰা মুক্ত হ'লো। ৪৯ ॥

আগেয়ে মহৰ্ষি অগস্তাই মোক কোনো এটা দোষ কৰা বাবে শাপ দিছিল; আজি তুমি মোক সেই শাপৰপৰা মুক্ত কৰিলা। ৫০ ॥

হে পাণ্ডুনন্দন, আগেয়ে মই বহুত ৰেশ ভোগ কৰা সকলোৱে দেখিছে, হে পাণ্ডৱ, তোমাৰ গাত কেতিয়াও কোনো দোষ নাই। ৫১ ॥

যুধিষ্ঠিৰে সুধিলে, হে প্ৰভু, মহামতি অগস্তাই নো অপোনাক কেলেই শাপ দিছিল? হে দেৱ, আপোনাক শাপ দিয়াৰ কাৰণটো শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ। ৫২ ॥

হে ধীমান, অগস্তাৰ খঙত যে আপুনি সৈন্ত-সামন্ত, লগুতা-লিক্‌চোৰে সৈতে ভ্ৰম্ৰ নহল, এইটো বৰ আচৰিত কথা। ৫৩ ॥

ধনেন্দ্ৰে ক'লে, হে মহাপাৰ্জ, এদিনাখন কুশৱতী নগৰত দেৱতাসকলৰ এটা আলোচনা চলিছিল, তালৈ মোকো মতাত ময়ো তিনি শ মহাপদ-সংখ্যক যক্ষৰে সৈতে গৈছিলো। ৫৪ ॥

যক্ষবিলাকৰ হাতত নানাপ্ৰকাৰৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ আছিল আৰু সিহঁত দেখিবলৈ ভয় লগা আছিল। পিছে বাটতে মই ঋষিশ্ৰেষ্ঠ অগস্ত্যক দেখা পালো। ৫৫ ॥

সেই ঋষিয়ে হৰেকৰকমৰ চৰাই-চিৰিকতিৰে ভবা, ফুলি থকা গছৰে জক্-মকাই থকা যমুনাৰ পাৰত উগ্ৰ তপস্যা কৰি আছিল। ৫৬ ॥

তেওঁক বেলিৰ ফালে মুখ কৰি উৰ্দ্ধবাহু হৈ জ্বলি থকা জুইৰ নিচিনাকৈ পোহৰ হৈ থকা এটা জেউতিৰ দ'ম যেন দেখা গৈছিল। ৫৭ ॥

ধীমান মণিমান নামৰ মোৰ সখি, প্ৰধান বান্ধস এজনে মূৰ্খতা, অজ্ঞানতা, অহঙ্কাৰ আৰু মোহ-বশতঃ ওপৰৰপৰা সেই মহৰ্ষিৰ মূৰতে থুৱাই দিলে। তেওঁ খঙত মোক এই কথা ক'লে, কণ্ঠতে যেন কেয়োফালে জুইহে জ্বলিছিল। ৫৮-৫৯ ॥

হে ধনেশ্বৰ, যিহেতুকে তোমাৰ চকুৰ আগতে তোমাৰ বন্ধু এই দুৰন্তই মোক
হেয় জ্ঞান কৰি অপমান কৰিলে, সেই হেতুকে তোমাৰ এই সৈন্য-সামন্তবিলাকেৰে
সেতে ই কোনো এজন মানুহৰ হাতত মৰিব। দুৰ্ম্মতি তুমিও এই সৈন্যবিলাক
মৰা দেখি দুখ পাবা। শেষত সেই মানুহজনক দেখি পাপৰপৰা মুক্ত হ'বা। ৬০-৬১ ॥

পো-নাতি আদিৰে সৈতে তোমাৰ এই সৈন্যবিলাকৰ ভিতৰতো যি তোমা-
আজ্ঞা পালন কৰিব সি মানুহৰ হাতত এটাৰ দোষক নহুতৰে মৰণ-স্বৰূপ পো-
শাপৰপৰা মুক্ত হ'ব। ৬২ ॥

আগেয়ে মই এতিয়াৰে সেই স্বয়ংশ্রেষ্ঠৰ শাপগ্ৰস্ত হৈ আছিলো; হে মহাবাজ,
এতিয়া তোমাৰ ভায়েক! ভীমে মোক সেই শাপৰপৰা উদ্ধাৰ কৰিলে। ৬৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত যক্ষযুদ্ধ-পৰ্বত কুৰেব-দৰ্শন নামক একষষ্ঠ্য-
ধিকশততম অধ্যায়। ১৬১ ॥

॥ অধ্যায় ১৬২ ॥

॥ কুৰেব-বাক্য ॥

কুৰেবে ক'লে, যুধিষ্ঠিৰ, ধৈৰ্য্য, দক্ষতা উপযুক্ত দেশ-কাল আৰু পৰাক্ৰম—এই
পাঁচোটাই লোকযাত্ৰা নিৰ্ব্বাহকৰ কাৰ্য্য-সিদ্ধিৰ উপায়। ১।

সত্য যুগত মানুহবিলাক ধৈৰ্য্যশালী, নিজ নিজ কৰ্ম্মত পাৰ্গত আৰু পৰাক্ৰমৰ
বিধান জনা লোক আছিল। ২ ॥

হে ক্ষত্ৰিয়শ্ৰেষ্ঠ, ধৈৰ্য্যশালী, দেশ-কালজ্ঞ আৰু সকলো ধৰ্ম্মৰ বিধান জনা
ক্ষত্ৰিয়ই চিহ্ন দিন এই পৃথিৱী শাসন কৰি আহিছে। ৩ ॥

হে বীৰ, যিজনে এই নিয়ম পালন কৰি সকলো কাম কৰে, তেওঁ এই লোকত
যশস্যা আৰু পৰলোকত সদৃগতি লাভ কৰে। ৪ ॥

দেশ-কালজ্ঞ দেৱবাজ ইন্দ্রই বসুসকলেৰে সৈতে পৰাক্ৰম দেখুৱাই দেৱলোকৰ
আধিপত্য লাভ কৰিছে। ৫ ॥

যি লোকে খণ্ডৰ বশীভূত হৈ নিজৰ অনিষ্টৰ প্ৰতি লক্ষ্য নকৰে আৰু যি
পাপিষ্ঠ পাপমতিয়ে পাপকেহে কৰি থাকে, কৰ্ম্মৰ ভাল-বেয়া পাৰ্থক্য নাজানে,
সময়ৰ মোল নুবুজে, যি দুৰ্দ্ধৰ্ষীয়া আৰু কপটব্য-জ্ঞান-বহিত, সেই লোকে ইহলোক
আৰু পৰলোক উভয়লোকে কষ্টেই ভোগ কৰে। ৬-৭ ॥

মিতামিতি আচাৰ-ব্যৱহাৰ আৰু অযথা কাম কৰে তাবিলাকৰ উভয় লোক নষ্ট হয়। দুঃসাহসী, প্ৰবঞ্চক, চুইমতি আৰু সকলো কৰ্মতা বিচৰা লোক-নিৰ্ভৰ পাপত লিপ্ত হয়। এই ভীমসেনে ধৰ্ম নাজানে; তেওঁ অত্যাচাৰী, শিক্তমতি, অল-
সিদ্ধ আৰু নিৰ্ভীক। হে পুৰুষাৰ্জেষ্ঠ, তুমি তেওঁক ভালকৈ শাসন কৰ'। তুমি এতিয়া
আকৌ আৰ্দ্ধিমেণৰ আশ্ৰয়লৈ ঘূৰি যোৱা। ৮-১০ ॥

তুমি তালৈ গৈ শোক-ভয় নকৰি এই কুৰূপক্ষটো বাস কৰা। অলকানন্দী
আৰু পৰ্বতীয়া লোকবিলাকে, গন্ধৰ্ব-যক্ষ-কিম্ববিলাকেৰে সৈতে, মোৰ কৰ্মৰূপে,
বিপ্ৰসকলেৰে সৈতে তোমালোকক বন্ধা কৰিব। ১১-১২ ॥

হে ধাৰ্মিকাৰ্জেষ্ঠ মহাবাজ, ভীমসেনে যদি দুঃসাহসৰ কিবা কাম কৰিব খোজে
তেতি তেওঁক ভালকৈ বুজাই-বঢ়াই হাক দিব'। ১৩ ॥

হে মহাবাজ, এতিয়াৰপৰা এই বনত থকা লোকসকলে তোমালোকলৈ চকু
দিব, তোমালোকৰ সন্মোহিত কৰিব আৰু সদায় তোমালোকক বন্ধা কৰিব। ১৪ ॥

সেইদৰেই মোৰ উত্তম ভ্ৰাতৃবিলাকে সদায় তোমালোকক যথেষ্ট পৰিমাণে
সুখাদ্ৰ অন্ন-পানৰ যোগাৰ দিব। ১৫ ॥

বোপা যুষ্টিৰ, উল্লব অৰ্জুন, বায়ুৰ ভীম, ধৰ্মৰ তুমি আৰু অশ্বিনীকুমাৰ-
সুগলব নকুল-সহদেৱ যেনেকৈ সেই সেই দেৱতান নিয়োগোৎপন্ন নিজ পুত্ৰ যুলি সদায়
বক্ষণীয় সেইদৰেই ইয়াত তোমালোক সকলোটি মোৰ বক্ষণীয়। ১৬-১৭ ॥

সকলোৱে গৃঢ় তত্ত্ব ধৰিব পৰা, সকলো ধৰ্মৰ বিধান জনা, ভীমসেনৰ অনুজ
অৰ্জুন স্বৰ্গত কুশলে আছে। ১৮ ॥

বোপা, যিখিনি উৎকৃষ্ট সম্পদ থাকিলে স্বৰ্গ লাভ হ'ব পাৰে, ওপজাবপৰা
অৰ্জুনৰ গাত সেই সকলোবিলাকেই আছে। ১৯ ॥

দম, দান, বল, বুদ্ধি, লাভ, ধৈৰ্য আৰু উত্তম উদ্যোগ—এইবিলাকো সেই
অতুলনীয় বীৰ মহাপ্ৰাণ অৰ্জুনৰ গাত আছে। ২০ ॥

হে পাণ্ডৱ, অৰ্জুনে অজ্ঞানতো বেয়া কাম নকৰে, মানুহে মানুহৰ আগত
অৰ্জুনৰ মিচা কথা বটি নুফৰে। ২১ ॥

হে ভাৰত, কুৰুত্বলব নাম উচ্ছল কৰা অৰ্জুনে দেৱতা, পিতৃ আৰু গন্ধৰ্বসকলৰ
আদৰৰ ধন হৈ উল্লব দৰত অস্ত্ৰ-লিঙ্গা কৰিছেগৈ। ২২ ॥

বিজনে সকলোবিলাক বজাকে ধৰ্মৰূপে বশবৰ্ত্তী কৰিছিল, সেইজন হ'ল তোমাৰ
পিতাৰ ককাক মহা ভেজৱী শান্তনু। ২৩ ॥

হে পাৰ্শ্ব, গান্ধীধৰাৰী কুলভিলক পাৰ্শ্বই স্বৰ্গত সেইজন মহা অস্ত্ৰাঙ্গী বজাক
বঢ়িয়াই তুমি কৰিছে। ২৪ ॥

মহা ভগৱী সেই শান্তনুৱে পিতৃসকল, দেৱতাসকল, ঋষিসকল আৰু মিত্ৰ-
সকলক পূজা কৰি যমুনাৰ পাৰত লেখত ল'ব লগা সাতোটা অস্ত্ৰবিশেষ সমাধা
কৰিছিল। ২৫ ॥

হে মহাবাহু, সেই বজ্রাৰো বজা, স্বৰ্গ জয়কাৰী তোমাৰ প্ৰগিভামহ শান্তনুৱে স্বৰ্গত থাকি এতিয়া অৰ্জুনক তোমাৰ কুল-মঙ্গল সুধিছে । ১৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, কুৱেবে কোৱা এই কথা শুনি যুধিষ্ঠিৰেৰে সৈতে পাণ্ডৱ-সকল পৰম আনন্দিত হ'ল । ১৭ ॥

ভেতিয়া ভবভ্ৰেষ্ঠ বৃকোদৰে শক্তি, গদা, খড়্গ আৰু ধনু সামৰি থৈ কুৱে-বক নমস্কাৰ কৰিলে । ২৮ ॥

ভেতিয়া আশ্ৰয়দাতা কুৱেবে শৰণাগত ভীমক “শত্ৰুবিলাকৰ সম্ভাৱন হানিকৰ আৰু বন্ধুবৰ্গৰ আনন্দ বৃদ্ধিকাবক হোৱা” বুলি আশীৰ্বাদ দিলে । ২৯ ॥

হে শত্ৰুতাপন ভবভ্ৰেষ্ঠসকল, তোমালোকে আমাৰ এই বয়সীয় নিজ ঘৰ-বিলাকত বাস কৰাঁহক, তোমালোকে যিহকে বিচাৰা শত্ৰুবিলাকে তাকে আনি দিব । ৩০ ॥

অৰ্জুনো অৱশিষ্টাৰ্জৱ পাৰ্গত হৈ ব্ৰহ্ম দেৱবাজ্জৰপৰা বিদায় লৈ সোমকালে ঘূৰি আচি এইখিনি পাবহি । ৩১ ॥

সৰু কৰ্ম্মকাৰী যুধিষ্ঠিৰক এইদৰে উপদেশ দি ওচাকৈশ্বৰ কুৱেৰ সিৰিজেষ্ঠাত থকা শিক ঘৰলৈ গ'ল । ৩২ ॥

হাজান-হাজাৰ বন্ধ-বান্ধসেও ফুলাম দলিচা পৰা, নানা বহুৰে সজোৱা বহু-বিলাকত উঠি কুৱেবৰ পাতে পাতে গ'ল । ৩৩ ॥

ভেতিয়া ইন্দ্ৰপুৰীৰ নিচিনা সেই কুৱেবৰ নগৰ চৰাটৰ দৰে উৰা উৰুই ঘোঁৰাবিলাকৰ হেঁচাবৰত সুগৰিত হৈ উঠিল । ৩৪ ॥

সেই কুৱেবৰ ঘোঁৰাবিলাকে মেঘনোৰ আজুৰি আজুৰি বতাহ খাট খাট ঘোঁৰাদি আকাশেদি বেগাট গ'ল । ৩৫ ॥

ভেতিয়া কুৱেবৰ কথাশ্রুতে মৰি থকা বান্ধসবিলাকৰ শব্দৰ পৰ্জাতৰ ‘সিখৰ-পৰা’ আঁতৰাট পেলালে । ৩৬ ॥

বুদ্ধিমান অগস্ত্য মুনিয়ে সিহঁতৰ শাপৰ সময় নিৰ্দ্ধিষ্ট কৰি দিছিল ; এতিয়া বুদ্ধত মৰা বাবে সিহঁতৰ শাপৰ অন্ত হ'ল । ৩৭ ॥

মহাত্মা পাণ্ডৱসকলেও সকলো বান্ধসৰ দ্বাৰা পূজিত হৈ উত্তৰ নোহোৱাকৈ সেই বাতি কুৱেবৰ ঘৰতে সুখেৰে কটালে । ৩৮ ॥

ইতি মহাবাহুৰ ভবপৰ্বৰ অন্তৰ্গত শত্ৰুবন্ধ-পৰ্বত কুৱেব-বাক্য নাৰদ-বিবৰ্ত্তন-বিকল্পভম অধ্যায় । ১৬২ ॥

॥ অধ্যায় ১৬৩ ॥

॥ শ্বেক-দৰ্শন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে শক্ৰদমন, তাৰ পাছত বেলি ওলালত ধোম্য সজ্জা-
আহ্নিক কৰি আৰ্হিৰেণেৰে সৈতে পাণ্ডৱসকলৰ ওচৰলৈ গ'ল । ১ ॥

পাণ্ডৱসকলে আৰ্হিৰেণ আৰু ধোম্যৰ চৰণত সেৱা জনাই হাত যোৰ কৰি
সেই ব্ৰাহ্মণসকলক পূজা কৰিলে । ২ ॥

তাৰ পাছত মহৰ্ষি ধোম্যই যুধিষ্ঠিৰক সোঁ হাতত ধৰি পূবফাললৈ চাই এই
কথা ক'লে, ৩ ॥

হে মহাবাহু, সোৱা চোৱাঁ, মনোৱম গিৰিৰাজ মন্দৰে সাগৰলৈকে পৃথিৱীক
ব্যাপি আছে । ৪ ॥

ইন্দ্ৰ আৰু বৈশ্ৰৱণে পৰ্বত আৰু বন-কাননেৰে সুশোভিত এই দিক্‌টো
ৰক্ষা কৰিছে । ৫ ॥

বোপা, সৰ্ব্ব ধৰ্ম্মজ্ঞ মনীষী ঋষিসকলে বজা ইন্দ্ৰ আৰু বৈশ্ৰৱণৰ এটখনকে
ঘৰ বুলি কয় । ৬ ॥

এই কাৰণেই প্ৰজাসকলে, ধৰ্ম্মজ্ঞ ঋষিসকলে, সিদ্ধসকলে, সাধাসকলে আৰু
দেৱতাসকলে উদয় হৈ অহা সূৰ্য্যক উপাসনা কৰে । ৭ ॥

সকলো প্ৰাণীৰে গৰাকী, ধৰ্ম্মজ্ঞ যম বজাৰ য়ত প্ৰাণীবিলাকৰ গন্তব্য স্থল
এই দক্ষিণ দিক্‌টো আশ্ৰয় কৰি আছে । ৮ ॥

সোঁটো যংঘমন নামৰ যমৰাজ থকা ঘৰ ওলাইছে ; এই ঘৰটো দেখিবলৈ বৰ
আচৰিত, অতি সমৃদ্ধিশালী আৰু পৰম পৱিত্ৰ । ৯ ॥

সোঁ পৰ্বত-ৰাজকে মনীষীসকলে অন্তাচল বুলি কয়, তালৈ গৈ সূৰ্য্যাদেৱতা
নিজ সত্যত প্ৰতিষ্ঠিত হয় । ১০ ॥

বৰুণ বজাই এই পশ্চিমাচল আৰু মহাসাগৰত অধিষ্ঠিত হৈ সকলো প্ৰাণীকে
ৰক্ষা কৰে । ১১ ॥

ব্ৰহ্মবিদ্যাসকলৰ পৰম আশ্ৰয়, কল্যাণদায়ক, শক্তিশালী এই মহামেধকৰে উত্তৰ
দিশ পোহৰাই আছে । ১২ ॥

য'ত স্বাৱৰ, ভজম সকলোকে সৃষ্টি কৰি সকলো প্ৰাণীৰে আত্মায়কপ প্ৰজা-
পতি আছে সেয়ে এই দিক্ । ১৩ ॥

দক্ষকে আদি কৰি যি সাতজনক ব্ৰহ্মাৰ মানস-পুত্ৰ বুলি কয়, সেইসকলৰো এই মহামেধৰেই সুখকৰ নিকপত্ৰৰ স্থান । ১৪ ॥

বোপা, ইয়াতে বশিষ্ঠ প্ৰভৃতি সাতজন মহৰ্ষি থাকে আৰু ঘূৰি ঘূৰি উদয় হয় । ১৫ ॥

সোৱা সুমেধৰ শিখৰ চোৱাঁচোন, কেনে উত্তম বন্যস্থান ! তাতে দেৱতাসকলৰ লগত পৰম সুখেৰে পিতামহ বাস কৰে । ১৬ ॥

যিজন পঞ্চভূত-স্বৰূপ প্ৰকৃতিৰ আচল উপাদান, সকলো প্ৰাণীৰে উৎপত্তি-স্থল, অনাদি অনন্ত প্ৰভু, প্ৰকাশশীল সৰ্ব্বোত্তম ঈশ্বৰ, মকৰ পূৰ্ণকালে সেই নাৰায়ণৰ বাসস্থান, সেই স্থানে প্ৰজাপতি ব্ৰহ্মাৰ স্থানতকৈও বেছিকৈ শোভা পাইছে । পৰম মঙ্গলময়, সকলোতকৈ উজ্জ্বল সেই স্থান দেৱতাসকলেও দেখিবলৈ নাপায় । ১৭-১৮ ॥

সূৰ্য্য আৰু অগ্নিতকৈও বেছি প্ৰকাশশীল, মাহাত্ম্যপূৰ্ণ বিষ্ণুৰ সেই স্থান নিজৰ পোহৰেৰেই জ্বলি আছে, দেৱতা-দানৱসকলেও সেই ঠাই দেখিবলৈ নাপায় । ১৯ ॥

মকৰ সিংহালে পূৰ্বলৈ সেই নাৰায়ণৰ স্থান শোভিত হৈ আছে । তাতে সৰ্ব্ব প্ৰাণীৰ অধিপতি, সকলোৰে মূল উপাদান, স্বয়ম্ভু প্ৰভুৱে সকলো প্ৰাণীকে পোহৰাই নিজ-শক্তিয়ে অতিশয় শোভিত হৈ আছে । বোপা, তালৈ ব্ৰহ্মৰ্ষিসকলো যাৰ নোৱাৰে ; মহৰ্ষিসকলৰতো কথাই নাই । ২০-২১ ॥

হে কুৰুজ্যেষ্ঠ, তালৈ কেৱল যতিসকলেহে যাব পাৰে । হে পাণ্ডৱ, সেই ঠাইত কোনো জ্যোতিষ্ক পদাৰ্থই পোহৰ দিব নোৱাৰে । ২২ ॥

অচিন্ত্যস্বৰূপ স্বয়ং প্ৰভুৱেইহে তাত অতিশয় বিৰাজ কৰে । ভক্তিৰ বলত যতিসকলেহে সেই নাৰায়ণ হৰিৰ চৰ্চনলৈ যাব পাৰে । ২৩ ॥

যিসকল পৰম তপশ্চাৰণকাৰী, যিসকলে সজ্জ-কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা সদায় ঈশ্বৰ চিন্তা কৰে, সেই মহাত্মাসকল যোগসিদ্ধ ; সেইসকলৰ তমোগুণ আৰু মোহ একেবাৰে নাই । ২৪ ॥

হে ভাৰত, তালৈ যিসকল যায় সেইসকল আকৌ এই লোকলৈ ঘূৰি আহিব নালাগে । সেই স্থান স্বয়ম্ভু দেৱতাৰো দেৱতা মহাত্মা সনাতনৰ স্থান । ২৫ ॥

হে মহাভাগ, সেই স্থান হ'ল সনাতন, অক্ষয় আৰু অব্যয় । হে যুধিষ্ঠিৰ, সেয়ে হ'ল ঈশ্বৰৰ সদায় থকা ঠাই । সেই স্থানলৈ প্ৰণাম কৰাঁ । ২৬ ॥

হে কুৰুসেনাপতি, চল সূৰ্য্যই দিনে দিনে ঘূৰি ঘূৰি সেই মেক প্ৰদক্ষিণ কৰি আছে । ২৭ ॥

হে নিম্পাপ মহাবাজ, সমূহ জ্যোতিষ্কমণ্ডলীয়ে এই গিৰিৰাজক সদায় প্ৰদক্ষিণ কৰি আছে । ২৮ ॥

অন্ধকাৰ হৰণকাৰী ভগৱান সূৰ্য্যই এই সকলোবিলাক জ্যোতিষ্ক পদাৰ্থকে আকৰ্ষণ কৰি আৰু পোহৰ বিলাই প্ৰদক্ষিণ কৰি আছে । ২৯ ॥

এই দিবাক্ষৰ সূৰ্য্য যাব যোৱাৰ পাহত সন্ধ্যা পাব হ'লে উত্তৰকাললৈ যায় । ৩০ ।

হে পাণ্ডৱ, সকলো প্ৰাণীৰে হিতকৰক সৱিতা দেৱতা উক্তৰ যেকৱেদি ঘূৰি পূবকাললৈ যায় । ৩১ ।

এইদৰে সূৰ্য্যই যথাকালত পুৰ্ণিমা-অমাবস্যা তিথিৰ শেষ যোৰাটো লৈ বাহ-বিলাক বিভক্ত কৰিছে । সেইদৰে নক্ষত্ৰবিজ্ঞাকৰে সৈতে চন্দ্ৰয়ো গতি কৰিছে । ৩২ ।

এইদৰে অৱিজ্ঞাতভাৱে মহামেধক অতিক্ৰম কৰি সকলো প্ৰাণীকে চেতনা দি আৱকা মন্ত্ৰৰ পৰ্ব্বকটলৈ যায় । ৩৩ ।

এইদৰেই অস্তকাবহাৰী আদিত্যদেৱ কিৰণেৰে জগতক সচেতন কৰি এই বাটেই নিৰ্ম্মিমাণে ঘূৰি ফুৰে । ৩৪ ।

তাৰ পাহত সীতল কৰিবৰ মনেৰে সূৰ্য্যদেৱতাই দক্ষিণ দিকক আশ্ৰয় কৰে, তেতিয়া জাৰ কালি-হয় । ৩৫ ।

তাৰ পাহত সূৰ্য্যই দক্ষিণজ্বলবপৰা ঘূৰি নিজৰ শক্তিৰ বলত হৃদয়ব-জ্ঞান সকলো প্ৰাণীৰে শক্তি হৰণ কৰিবলৈ ধৰে । ৩৬ ।

তেতিয়া প্ৰাণীবিলাক একেবাৰে জ্ঞাত, কাতৰ, ভাগকৰা হৈ ঘামি-জামি টোপনিত লাগুকাঁল দিয়ে । ৩৭ ।

এইদৰেই ভগৱান সূৰ্য্যই অচিন্তনীয় পথেদি ঘূৰি আকৌ প্ৰজাসকলৰ বিষয়ে ভাবি বৰ্ষাকালৰ সৃষ্টি কৰে । ৩৮ ।

মহা ভেজৰী সূৰ্য্যই সুখদায়ক বৃষ্টি, বতাহ আৰু ভাপৰ দ্বাৰা স্বাস্থ্য-লক্ষণ সকলোৱৰ কল্যাণ কৰি ঘূৰি যায় । ৩৯ ।

হে পাৰ্শ্ব, এইদৰেই এই সূৰ্য্যই অৱিজ্ঞাতভাৱে নিত্য এই কাল-চক্ৰত ঘূৰি ফুৰি সকলো প্ৰাণীৰ কল্যাণ সাধন কৰে । ৪০ ।

সূৰ্য্যৰ গতিৰ ভেদ নাই, হে পাণ্ডৱ, সূৰ্য্যদেৱ বৈ মাথাকে, তেওঁ সকলো প্ৰাণীৰে শক্তি গ্ৰহণ কৰি পুনঃ সৃষ্টি কৰে । ৪১ ।

তেওঁ সকলো প্ৰাণীৰে পৰমানু আৰু কৰ্ম্মৰ বিধান দি অবিৰাম দিন বাতি সৃষ্টি কৰিছে । ৪২ ।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত বক্ষসুহ-পৰ্ব্বত যেক-দৰ্শন নামৰ ত্ৰিবিধাৱিক-শততম অধ্যায় । ১৬৩ ।

॥ অধ্যায় ১৬৪ ॥

॥ বর্জনাভিগম ॥

বৈশম্পায়নে কলে, অৰ্জুনৰ দৰ্শনাভিলাষী মহাত্মা পাণ্ডৱসকলে সং ব্ৰত পালন কৰি সেই গন্ধমাদন পৰ্বতত বাস কৰি থাকোঁতে তেওঁলোকৰ মনত হৰ্ষ আৰু অনুৰাগৰ সঞ্চার হৈছিল। ১ ॥

বল-বীৰ্য্য-সম্পন্ন, বিদ্বদ্ভাভিলাষী, সত্য আৰু ধৈৰ্য্যনিষ্ঠ পাণ্ডৱসকলৰ প্ৰতি প্ৰীত হৈ দলে দলে গন্ধৰ্ব আৰু মহৰ্ষি তেওঁলোকৰ ওচৰলৈ আহিছিল। ২ ॥

পুষ্পিত বৃক্ষসমূহেৰে পৰিপূৰ্ণ গন্ধমাদন পৰ্বত পাই আকাশগামী মৰুৎগণৰ দৰে মহাত্মা পাণ্ডৱসকলৰ মনত পৰম আনন্দ হৈছিল। ৩ ॥

ময়ূৰ আৰু হাঁহৰ মাতেৰে মুৰবিত, ফুলেৰে ভৰি পৰা, সৌন্দৰ্য্যশালী সেই পৰ্বতৰ শৃঙ্গ আৰু শৃঙ্গৰ তলৰ সমান ঠাইবোৰ দেখি তেওঁলোকে অতিশয় আনন্দ অনুভৱ কৰিছিল। ৪ ॥

সেই শ্ৰেষ্ঠ পৰ্বতত কছাৱা, শৰালি, হাঁহ, পহুম ফুলেৰে পৰিপূৰ্ণ, স্বয়ং কুয়েৰৰ দ্বাৰা নিৰ্ম্মিত অনেক পুখুৰী তেওঁলোকে দেখিছিল ; সেই পুখুৰীবোৰৰ কাষত নতুনকৈ শেলুৱৈ গজিছিল। ৫ ॥

সেই পৰ্বতৰ মনোৰম আৰু উন্নত ধৰণৰ ক্ৰীড়াস্থানবোৰ নানাবৰ্ণৰ মালাৰ দ্বাৰা আবৃত আৰু মণিসমূহৰ দ্বাৰা পৰিব্যাপ্ত হোৱাত সুলোভিত হৈছিল আৰু প্ৰকৃততে ৰজা কুন্তেৰৰ ক্ৰীড়াস্থান যেন হৈ পৰিছিল। ৬ ॥

নানাবৰ্ণৰ সুগন্ধি বৃক্ষবান্ধিৰে আৰু মেঘমালাৰে পৰ্বতৰ শৃঙ্গসমূহ পৰিব্যাপ্ত হোৱা হেতুকে উপস্যা-পৰাষণ পাণ্ডৱসকলে সদায় বিচৰণ কৰিও পৰ্বতৰ শৃঙ্গ বুলি অনুমান কৰিব পৰা নাছিল। ৭ ॥

হে পুৰুষপ্ৰধান জনমেজয়, সেই শ্ৰেষ্ঠ পৰ্বত গন্ধমাদন নিজৰ কান্তি মহোদৰি-বিলাকৰ প্ৰভাৱত সদায় পোহৰ হৈ থকা বাবে দিন আৰু ৰাতিৰ কোনো প্ৰভেদ বুজিব পৰা নহৈছিল। ৮ ॥

যি সূৰ্য্যক আশ্ৰয় কৰি অপৰিণিত শক্তিশালী অগ্নিয়ে হাৱৰ-জলম প্ৰকাশ কৰে, সেই সূৰ্য্যদেৱৰ উদয় আৰু অস্ত পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকলে পৰ্বতৰপৰাই দেখিছিল। ৯ ॥

বৰি-কিৰণৰ আগম আৰু নিৰ্গম, বৰিৰ উদয়-স্থান আৰু অস্ত-স্থান আৰু বৰিৰ কিৰণজালেৰে সমাচ্ছন্ন দিশ-বিদিশ দৰ্শন কৰি পৱিত্ৰ ব্ৰতাবলম্বী, পৰম ধাৰ্মিক, বেদপাঠ আৰু নিত্যকৰ্ম-নিবত, সত্যপৰায়ণ পাণ্ডৱসকলে সত্যনিষ্ঠ, মহাৰথী অৰ্জুনৰ আগমন প্ৰতীক্ষা কৰিছিল। ১০-১১ ॥

অস্ত্ৰ-শিক্ষাত কৃতবিদ্যা হৈ উভতি অহা অৰ্জুনৰ দ্বাৰা ইয়াত সমাগত হোৱা সকলোৰে আনন্দ হওক, এইদৰে শুভাকাঙ্ক্ষা কৰি পাণ্ডৱসকল তপোযোগ-পৰায়ণ হৈছিল। ১২ ॥

পৰ্বতৰ ওপৰত থকা বিচিত্ৰ বনবিলাকলৈ চাই বাৰে বাৰে অৰ্জুনৰ কথা চিন্তা কৰি থাকোঁতে দিনটো আৰু ৰাতিটোৱেই তেওঁলোকৰ এবছৰ যেন লাগিছিল। ১৩ ॥

ধৌম্যৰ আদেশত জটা ধাৰণ কৰি মহাত্মা অৰ্জুন যেতিয়া ওলাই গৈছিল, তেতিয়াৰপৰাই তেওঁলোকৰ আনন্দ নোহোৱা হৈছিল। তেওঁৰ প্ৰতি মন অনু-ধাৱিত হোৱাত তেওঁলোকৰ আনন্দই বা হয় কেনেকৈ। ১৪ ॥

ভ্ৰাতৃ সৃষ্টিৰ নিয়োগত কাম্যক-বনৰপৰা উদগত হাতীৰ দৰে প্ৰখৰ পতিশীল অৰ্জুন যেতিয়া ওলাই গৈছিল, তেতিয়াৰপৰাই তেওঁলোক শোকত কাতৰ হৈছিল। ১৫ ॥

হে জনমেজয়, অস্ত্ৰ-শিক্ষাৰ নিমিত্তে অভিলাষ কৰি শ্বেতাস্থবাহন অৰ্জুন ইন্দ্ৰৰ ওচৰলৈ যোৱাত তেওঁৰ বিষয়ে সেইদৰে চিন্তা কৰি থাকোঁতেই সেই পৰ্বতত পাণ্ডৱসকলৰ অতি কষ্টে এমাহ পাৰ হৈছিল। ১৬ ॥

ইন্দ্ৰৰ আৱাসত পঁচ বছৰ বাস কৰি ইন্দ্ৰৰপৰা সকলোবোৰ দিব্য-অস্ত্ৰ লাভ কৰাৰ পাছত আগ্নেয়, বাকণ, সৌম্য, বায়ব্য, বৈষ্ণৱ, ঐশ্বৰ্য্য, পাণ্ডপত, ব্ৰাহ্ম, পাৰমেষ্ঠ্য অস্ত্ৰ, আৰু প্ৰজাপতি, যম, বিধাতা, সূৰ্য্য, কৃষ্ণ আৰু কুৱেৰৰ অস্ত্ৰ, এই আটাইবোৰ অস্ত্ৰও ইন্দ্ৰৰপৰা লাভ কৰিলত ইন্দ্ৰই আহিবলৈ আদেশ দিয়াত তেওঁক অভিবাদন আৰু প্ৰদক্ষিণ কৰি সন্তুষ্ট আৰু আনন্দিত হৈ অৰ্জুন গন্তমাদনলৈ আহিল। ১৭-২০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত বক্ষসুত্ৰ-পৰ্ব্বত অৰ্জুনাবিগমন নামৰ চতুঃ-বহুধিকশততম অধ্যায়। ১৬৪ ॥

॥ অধ্যায় ১৬৫ ॥

॥ নিবাতকবচ-যুদ্ধ-পৰ্ব : অৰ্জুন-সমাগম ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত কোনো এসময়ত অশ্বযুক্ত, বিহাঙৰ দৰে উজ্জল
বথ এখন আহি হঠাৎ উপস্থিত হোৱা দেখি অৰ্জুনৰ বাবে চিন্তা কৰি থকা মহাবীৰী
পাণ্ডৱসকলৰ বৰ হৰ্ষ হৈছিল । ১ ॥

মাতলিয়ে লৈ অহা সেই বথখন মেঘৰ মাজত থকা ডাঙৰ উজ্জ্বল আৰু ধোৱা
নোহোৱা শিখাৰ দৰে নিজ-কান্তিৰে দীপ্যমান হৈ অন্তৰীক্ষ প্ৰকাশ কৰি শোভা
পাইছিল । ২ ॥

কিৰীটি, মালা আৰু নতুন আভৰণ পৰিধান কৰি ইল্লৰ দৰে প্ৰভাৱ-বিশিষ্ট
ধনজয় নিজ-কান্তিৰে প্ৰকাশমান হৈ গন্ধমাদন পৰ্বতলৈ আহিছিল আৰু তেওঁক সেই
বথখনত আৰোহণ কৰি থকা দেখা গৈছিল । ৩ ॥

গন্ধমাদনলৈ আহি মহেন্দ্ৰৰ বথৰপৰা নামি কিৰীটি-মালাধাৰী জ্ঞানী অৰ্জুনে
ধোম্বাৰ ভৰিত ধৰি অভিৱাদন কৰাৰ পাছত অজ্ঞাতশত্ৰু বৃথিষ্টিৰ চৰণত অভিৱাদন
জনাই বুকোদৰৰ চৰণত অভিৱাদন কৰিছিল আৰু নিজেও মাদ্ৰীসূত নকুল-সহদেৱৰ
দ্বাৰা অভিৱাদিত হৈছিল । পাছত দ্ৰোণদীৰ ওচৰলৈ আহি তেওঁক সাক্ষনা দি
জাতৃসকলৰ ওচৰত নম্ৰ হৈছিল । ৪-৫ ॥

সেই অপ্ৰমেয় অৰ্জুনৰ আগমনত ডাঙৰ আহি উপস্থিত হোৱা সেই গন্ধৰ্ব-
আৰু মহৰ্ষিসকলৰ পৰম আনন্দ হৈছিল । কিৰীটি পিন্ধা অৰ্জুনেও তেওঁলোকক
দেখি বজা বৃথিষ্টিৰক প্ৰশংসা কৰি আনন্দ কৰিলে । ৬ ॥

নমুচিন্দিহন্তা ইল্লই যি বথত আৰোহণ কৰি দিতি-পুত্ৰসকলৰ সাতোটা দল বধ
কৰিছিল, বিজ্ঞ পাণ্ডৱসকলে ইল্লৰ সেই বথখনৰ ওচৰলৈ গৈ প্ৰদক্ষিণ কৰিছিল । ৭ ॥

সেই কুকৰাজৰ পুত্ৰসকলে হুৰ্হুচিন্তে সুবৰাজৰ দৰে মাতলিকো ভালদৰে মান
সংকাৰ কৰিছিল আৰু স্বৰ্গনিবাসী দেৱতাসকলৰ বিষয়ে তেওঁক যথাযথভাৱে
সুধিছিল । ৮ ॥

মাতলিয়েও পিতাকে পুত্ৰক উপদেশ দিয়াৰ দৰে পাণ্ডৱসকলক উপদেশ দি
অভিনন্দিত কৰিছিল, তাৰ পাছতেই তেওঁ সেই অসুপম বথখনেৰে ত্ৰিদিৱাৰিপতি ইল্লৰ
ওচৰলৈ উভতি গৈছিল । ৯ ॥

মাতলি উভতি যোৱাত ইন্দ্ৰৰ শত্ৰু-দমনকাৰী ইন্দ্ৰপুত্ৰ নবদেৱশ্ৰেষ্ঠ মহাত্মা অৰ্জুনে সূৰ্য্যৰ দৰে কাঙিমান, বহুমূলীয়া ধনীয়া অলঙ্কাৰবোৰ ভাৰ্যা জোপনীক দিছিল, তাৰ পাছত কুক্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকল আৰু সূৰ্য্য্যাপ্ততুল্য প্ৰভাবিশিষ্ট বিজ্ৰেষ্ঠসকলৰ মাজত বহি স্বৰ্গত ঘটা সকলো কথা কৈ উঠি কৈছিল, মোৰ স্বভাৱ আৰু অধাৰসায়ৰ কাৰণে ঠাল্লেৰে সৈতে সকলো দেৱতা মোৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হৈছিল। সেইদৰে তেওঁলোকক প্ৰসন্ন কৰি ইন্দ্ৰ, বায়ু আৰু শিৱৰপৰা প্ৰত্যক্ষভাৱে এইবোৰ অস্ত্ৰ-শিক্ষা কৰিছিলো। বিজ্ঞকৰ্ম্মা অৰ্জুনে তেওঁলোকৰ আগত স্বৰ্গবাসৰ কথা এইদৰে সংক্ষিপ্তভাৱে কৈ সেই ৰাতি জ্ঞানলচিন্তে নকুল-মহদেৱেৰে সৈতে শয়ন কৰিছিল। ১০-১৪।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নিৰ্বাচকৱচ-বৃদ্ধ-পৰ্ব্বত অৰ্জুন-সমাগম নামৰ পঞ্চষষ্ঠাধিকশততম অধ্যায়। ১৬৫।

। অধ্যায় ১৬৬।

॥ ইন্দ্ৰৰ আগমন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, পাছে সেই ৰাতিটো পাৰ হৈ যোৱাত পিহদিমাখন ৰাতিপুৱা জ্বাভূসকলেৰে সৈতে লগ লাগি সকলোৱে ধৰ্ম্মৰাজ সুধিষ্ঠিৰক বন্দনা কৰিলে। ১।

হে জনমেভয়, স্বাপন, হৰিণ আৰু পক্ষীবিলাকৰ বহু ধ্বনৰ বেলেগ বেলেগ কণ্ঠ-ধ্বনি হোৱাৰ দৰে, ঠিক এই সময়ত আকাশত দেৱতাসকলৰ সকলো ৰাধ্য, বধৰ চকৰি আৰু বটোৰ তুমুল ধ্বনি হৈছিল। ২-৩।

সূৰ্য্য-সদৃশ দীপ্তিমান বিমানবিলাকেৰে দলে দলে গজৰ্ব্ব আৰু জলৰা চাৰিও ফালৰপৰা আহি শত্ৰুহতা দেৱৰাজিৰ অনুগামী হৈছিল। ৪।

তাৰ পাছত ক্ষেত্ৰৰ দৰে ধ্বনি কৰা, সুভৰ্ণেৰে অলঙ্কৃত, অশ্বযুক্ত বিমানত আৰোহণ কৰি পৰম কাঙিৰে কাঙিমান দেৱৰাজ পুৰন্দৰ পাণ্ডৱসকলৰ ওচৰলৈ আহি বধৰ-পৰা নাৰিছিল। ৫-৬।

অপৰিমিত বুদ্ধি-লম্পন্ন দেৱৰাজক বৰ্শন কৰিয়েই জ্বাভূসকলেৰে সৈতে জতি দাম্পনীজ ক্ৰীমান সুধিষ্ঠিৰ তেওঁৰ ওচৰলৈ গৈছিল আৰু বিধি-বিহিত কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা স্বধাৰিণি যথা-যোগ্য পূজা কৰিছিল। ৭-৮।

তেজস্বী অৰ্জুনো আকৌ পুৰন্দৰক প্ৰণাম কৰি পুৰন্দৰৰ ওচৰতে কৃত্যৰ দৰে অন্তৰত হৈ আছিল। ৯।

জটধাৰী, তপস্যাপৰাক্ৰম, নিম্পাপ অৰ্জুনক দেৱৰাজৰ ওচৰত বিদীত হৈ থকা দেখি মহাতেজা, কৃতীপুত্ৰ সুধিষ্ঠিৰে অৰ্জুনৰ শৰীৰ স্নান কৰায় পিছত দেৱৰাজ

ইজ্জত বৰ্ণন কৰা বাবে মহা আনন্দত নিমগ্ন হৈ অচ'না কৰি পৰম প্ৰসন্ন হৈছিল। বজা সুধিষ্ঠিৰক ডেউকুৱা দুখ মনৰ আঁক আঁকত আঁহুত হোৱা দেখি বীৰান দেৱবাহু পুনৰ্নবে কৈছিল, পাণ্ডৱ, তুমি বজা চৈ পৃথিৱী শাসন কৰিবা। হে কোঁজোত, তুমি যজ্ঞল লাভ কৰা আৰু এই কাৰ্য্যক-আজ্ঞাৰেও যজ্ঞল লাভ কৰক। ১৪-১৩।

হে মহাবাহু, মোৰপৰা পৱিত্ৰ পাণ্ডৱ অৰ্জুনে সকলো জ্ঞান লাভ কৰিলে, যোম শত্ৰু নাশ কৰা বাবে তেওঁৰ দ্বাৰা সন্মো বখেই উপকৃত হৈছো। তিনিকো মোকেও এওঁক যুদ্ধত জয় কৰিব নোৱাৰে। ১৪।

কুতীপুত্ৰ সুধিষ্ঠিৰক সহস্ৰলোচন ইজ্জই এইদৰে কোৱাৰ পাছত, মহৰ্ষিসকলে তেওঁক স্তুতি কৰিলে আৰু আনন্দচিত্তে কনটল গুচি গ'ল। ১৫।

ধনেন্দ্ৰৰ কুন্তেৰৰ আৱাসত বাস কৰা পাণ্ডৱসকলৰ ইজ্জাবে সৈতে হোৱা এই মিলন-কাহিনী যি জ্ঞানীজনে সংযত হৈ ভ্ৰমচৰ্চা অমলয়নপূৰ্বক ব্ৰত আচৰণ কৰি স্নানধানে এবছৰলৈ অধ্যয়ন কৰে, তেওঁ কোনো বাধা নোপোৱাকৈ সুখী হৈ এশ বছৰ জীয়াই থাকে। ১৬-১৭।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নিবাতকৱচ-যুদ্ধ-পৰ্বত ইজ্জৰ আগমন নামৰ ষট্‌ষষ্ঠীধিকনতম অধ্যায়। ১৬৬।

। অধ্যায় ১৬৭ ।

॥ সুধিষ্ঠিৰ-অৰ্জুন-সম্বাদ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ইজ্জ যজ্ঞানলৈ উদ্ভতি বোৱাত ত্ৰৌপদী আৰু ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে লগ লাগি অৰ্জুনে ধৰ্ম্মপুত্ৰ সুধিষ্ঠিৰক পূজা কৰিলে। ১।

অভিহাদন কৰোঁতে শিৰোজ্ঞাপ কৰি অভিহাদনকাৰী পাণ্ডৱ অৰ্জুনক সুধিষ্ঠিৰে গদগদ বাচক্যেৰে আনন্দতে ক'লে, ২।

হে অৰ্জুন, তৰুত এই সুখীৰ্ণ কাল যাপন কৰিলা কেনেকৈ? অন্তৰ্বেষেইনে লাভ কৰিলা কেনেকৈ? কেনেকৈনো দেৱবাহুক সন্তুষ্ট কৰিলা? তুমি অন্তৰ্বেষ ভ্ৰাতৃকে সংগ্ৰহ কৰিলানে? স্ত্ৰুপতি ইজ্জ নাইবা কজ্জই সন্তুষ্ট হৈ ভোজ্যক অন্তৰ্বেষ দিলেনে? ৩-৪।

হে অৰিহাস, দেৱবাহু ইজ্জ নাইবা ভ্ৰমজ্ঞান পিৰাকৰ্মী পিতৃক স্নিগ্ধে দেখিছিলো, তেওঁৰোঁকক আৱৰ্জনা কৰি বিধৰে তেওঁলোকৰপৰা জ্ঞান লাভ কৰিছিলো। জ্ঞান ইজ্জই ভোজ্যক যি দৰে কৈছিল--সেই বকজো কৰা যদি নহয়ই অৰিহাস ইজ্জা কৰে। হে বহাজ্জি, তুমি মোৰ সন্মো সন্তান সন্তান কৰিলা, দেখিলো দেৱবাহু

কি মঙ্গল কবিত্ব ! যেনেকৈ মহাদেৱ আৰু দেৱৰাজ ইল্ল সন্তুষ্ট হৈছিল আৰু দেৱৰাজৰ যি যি প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰিছিলো, হে অনঘ ধনঞ্জয়, সেই সকলো কথা সম্পূৰ্ণকৈ কোৱাঁ । ৫-৮ ॥

অজ্ঞানে ক'লে, দেৱৰাজ ইল্ল আৰু ভগৱান শঙ্কৰক যি উপায়েৰে দৰ্শন কৰিছিলো, মহাৰাজ, কণ্ঠ শুনক । ৯ ॥

হে অৰিমৰ্দ্দন, আপুনি কোৱা সেই বিদ্যা অধ্যয়ন কৰি আপোনাৰ আদেশ-মতে বনলৈ গৈছিলো তপস্যাৰ কাৰণে । ১০ ॥

এই কাম্যক-বনৰপৰা ভৃগুতুল্ললৈ গৈ তপস্যামগ্ন হৈ মাথোন এবাতি থাকোঁ-তেই অকস্মাৎ বাটত এজন ব্ৰাহ্মণ দেখা পালো । ১১ ॥

তেওঁ মোক সুধিলে, পাৰ্থ, তুমি ক'লৈ যোৱাঁ মোৰ আগত কোৱাঁ । হে কুকনন্দন, ময়ো ভাঙি-পাতি সকলো কথা তেওঁক কলো । ১২ ॥

হে ৰাজজ্যেষ্ঠ, মোৰপৰা সকলো কথা শুনি পৰম সন্তুষ্ট হৈ ব্ৰাহ্মণে মোক বৰ সন্মান কৰিলে । ১৩ ॥

তাৰ পাছত মোৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হৈ ব্ৰাহ্মণজনে ক'লে, হে ভাৰত, তুমি তপস্যা কৰাঁ, তেতিয়াহে অতি সোনকালে দেৱৰাজ ইল্লৰ দৰ্শন লাভ কৰিব পাৰিবা । ১৪ ॥

মহাৰাজ, তেতিয়া তেওঁৰ কথা অনুসৰি শৈশিৰ পৰ্ব্বতত আৰোহণ কৰি ফলমুলাহাৰী হৈ মই এমাহ তপস্যা কৰিলো । ১৫ ॥

দ্বিতীয় মাহ মই কেৱল পানী খায়েই কটালো । হে পাতুনন্দন, তৃতীয় মাহত একেবাৰে নিবাহাৰে থাকিলো । অৱশেষত, চতুৰ্থ মাহত উৰ্দ্ধবাহু হৈ থাকিলো । তথাপি মোৰ বল কম নাছিল, এইটো আচৰিত যেন লাগিছিল । ১৬-১৭ ॥

তাৰ পাছত, পঞ্চম মাহ আৰম্ভ হৈ প্ৰথম দিন যোৱাৰ লগে লগে বৰাহ-ৰূপ ধাৰণ কৰা এটা প্ৰাণীয়ে নাকেৰে লক কৰি ভৰিৰে মাটি খান্দি পেটেৰে মাটি ঘাঁহি বাৰে বাৰে ঘূৰা-ঘূৰি কৰি কৰি মোৰ কাষলৈ আহিছিল । ১৮-১৯ ॥

সেই সময়তে অকোঁ তাৰ পিছে পিছে ধনুৰ্দ্ধাৰ আৰু অসিধাৰী এজন লোক আহি উপস্থিত হ'ল ; তেওঁৰ লগতে কেইজনীমান তিবোতাও আহিছিল । ২০ ॥

তেতিয়া মই অক্ষয় তৃণহয় আৰু ধনুখন হাতত লৈ সেই অজ্ঞাত বৰাহৰূপী ৰোমা-ককৰ প্ৰাণীটোক শৰেৰে বিদ্ধিলো । ২১ ॥

কিন্তু সেই কিৰাতেও দৃঢ় ধনু আকৰ্ষণ কৰি মোৰো অন্তৰত ৰূপনি তুলি মোঙ-কৈও দৃঢ়ভাৱে একে সময়তে বৰাহটো বিদ্ধিছিল । ২২ ॥

হে মহাৰাজ, তেতিয়া তেওঁ মোক কৈছিল, মই প্ৰথমেই ইয়াক মাৰিম বুলি লৈছো, তেনেস্থলত যুগয়া-ধৰ্ম পৰিহাৰ কৰি তুমি ইয়াক বিদ্ধিলা কিয় ? ২৩ ॥

হিৰ হোৱাঁ, এই নিশিত বাণেৰে তোমাৰ দৰ্প চূৰ্ণ কৰোঁ । এই বুলি কৈ ধনুৰ্দ্ধাৰী মহাকাৰ্য্য কিৰাভটো মোৰপিনে আঙুৱাই আহিল । ২৪ ॥

তাৰ পাছত তেওঁ বিপুল বাণ বৰ্ষণ কৰি ধাৰাধাৰ বৰষুণে পৰ্বত ঢাকি পেলাৱাৰ দৰে মোক ঢাকি পেলালে আৰু তেওঁকো মই বিপুল বাণ বৰ্ষণৰ দ্বাৰা ঢাকি পেলালো। ২৫ ॥

বজ্জেৰে পৰ্বত বিদীৰ্ণ কৰাৰ দৰে বলেৰে টনা, মন্ত্ৰপুত, জ্বলি থকা শব-বিলাকেৰে তেওঁকো ওভতাই বিচ্ছিলো। ২৬ ॥

তেতিয়া তেওঁৰ সেই এক শৰীৰেই শত-সহস্ৰপ্ৰকাৰ শৰীৰত পৰিণত হল ; সেই শৰীৰবিলাকো মই পুনৰ বাণেৰে বিচ্ছিলো। ২৭ ॥

হে ভাৰত, আকৌ সেই শৰীৰবিলাক একত্ৰিত হোৱা দেখা গ'ল। সেই একীভূত শৰীৰবিলাকো মই বিদাৰণ কৰিলো। ২৮ ॥

মহাৰাজ, শৰীৰবিলাক একত্ৰিত হোৱাৰ পাছত তেওঁৰ শৰীৰ বৃহৎ, মূৰ সূক্ষ্ম, আকৌ শৰীৰ সূক্ষ্ম, মূৰ বৃহৎ হৈছিল আৰু সেই ৰূপেৰে যুদ্ধক্ষেত্ৰত মোৰপিনে আগ বাঢ়ি আহিছিল। ২৯ ॥

হে ভৰতৰ্ষভ, যেতিয়া দেখিলো, ৰণত বাণেৰে তেওঁক পৰাভৱ কৰিব নোৱাৰোঁ, তেতিয়া বায়ব্য নামৰ মহা-অস্ত্ৰ ধনুত জুৰিলো। ৩০ ॥

কিন্তু বায়ব্য অস্ত্ৰৰ দ্বাৰাও তেওঁক বধ কৰিব নোৱাৰিলো ; ইও এক আচৰিত। সেই বায়ব্য অস্ত্ৰ প্ৰতিহত হোৱাত মোৰ বৰ বিস্ময় জন্মিল। ৩১ ॥

মহাৰাজ, ইয়াৰ পিছত আকৌ সেই বিশেষত্ব থকা মহান কিৰাতক ভীষণ ভীষণ অস্ত্ৰসমূহেৰে ঢাকি পেলালো আৰু শূলাকৰ্ণ, জলময়, শৰবৰ্ষ, শলভ, উজ্জন আৰু অশ্ববৰ্ষ নামৰ প্ৰধান প্ৰধান তীক্ষ্ণ অস্ত্ৰবোৰ ধনুত জুৰি লৈ তেওঁৰপিনে আগ বাঢ়ি গলো। ৩২-৩৩ ॥

হে মহাৰাজ, মোৰ এই সকলোবোৰ অস্ত্ৰকে তৎক্ষণাৎ তেওঁ গ্ৰাস কৰিলে। সেই সকলোবোৰ অস্ত্ৰ গ্ৰাস কৰাৰ পাছত মই ভয়ানক ব্ৰহ্মাস্ত্ৰ নিক্ষেপ কৰিলো। ৩৪ ॥

সেই ব্ৰহ্মাস্ত্ৰৰপৰা নিৰ্গত প্ৰজ্বলিত বাণবিলাক সকলোফালে বাঢ়ি গৈছিল ; বৃদ্ধিপ্ৰাপ্ত বাণবোৰ মই নিক্ষেপ কৰা মহাস্ত্ৰৰ দ্বাৰা আকৌ বিশেষভাৱে বাঢ়িছিল। ৩৫ ॥

হে ৰজা, মোৰপৰা ওলোৱা সেই বাণৰ প্ৰভাৱত লোকসকল সম্ভাপিত হৈছিল। মুহূৰ্ত্ততে সেই ব্ৰহ্মাস্ত্ৰৰ কান্দিয়ে দশোদিশ আৰু আকাশ সকলোপিনে প্ৰকাশ কৰিছিল। ৩৬ ॥

সেই অস্ত্ৰকো তৎক্ষণাৎ মহা তেজস্বী পুৰুষজনে বিনাশ কৰিলে ; ব্ৰহ্মাস্ত্ৰ বিনাশ হোৱাত মোৰ অন্তৰত মহা ভয় সোমাল। ৩৭ ॥

তেতিয়া অক্ষয় তুণয় আৰু ধনু হাতত লৈ আকৌ মহা প্ৰাণীজনৰ প্ৰতি অস্ত্ৰ নিক্ষেপ কৰিলো ; সেই অস্ত্ৰবিলাকো তেওঁ খাই পেলালে। ৩৮ ॥

অস্ত্ৰবিলাক নষ্ট হৈ যোৱাত, বাণবিলাক উক্ষণ কৰাত, সেই পুৰুষ আৰু মোৰ মাজত বাহুযুদ্ধ আৰম্ভ হ'ল। ৩৯ ॥

মুঠি আৰু হাতৰ প্ৰহাৰৰ বাৰা মূৰু কবিয়ে। সেই অক্লুত পুৰুষজনাক বলে
নোহোৱি নিশ্চেষ্ট হৈ মাটিত পৰি গলো। ৪০ ॥

মহাৰাজ, মাটিত পৰি তেওঁৰ পিনে চাই থাকোঁতেই জিবোতাবিলাকেৰে সৈতে
আচৰিত ধৰণৰ সেই পুৰুষজন বিকট হাঁহি মাৰি তাতেই অমৃত্যু হ'ল। ৪১ ॥

এইবোৰ অশ্ৰয়জনক কাম কৰাৰ পাছত ভগৱান, দৈৱাদিগেৰে মহাদেৱে কিৰাভ-
ৰুপ পৰিহাৰ কৰি আচৰিত দিব্যাহৰ পৰিহিত অন্য দিব্য-ৰূপ ধাৰণ কৰি তাতেই
থাকিল। ৪২-৪৩ ॥

ভেতিয়াহে সৰ্প আৰু পিনাকধাৰী, বৃষভৰাহন, বহুৰূপী ভগৱান শিবক উমাবে
সৈতে চকুৰ আগতে দেখিলো। ৪৪ ॥

মূৰু-ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ সম্মুখত সেইদৰে মাটিত পৰি থকা দেখি যোৰ ওচৰলৈ
গৈ মূলপানিয়ে কলে, হে পৰমপু, মই পত্ৰকৈ হৈছো। ৪৫ ॥

ইয়াৰ পাছত অক্ষয়বাণ-পূৰ্ণ ভূগৱয় আৰু ধনুখন তুলি লৈ মোক অৰ্পণ কৰি
ভগৱানে ক'লে, কোন্‌দেৱ, লোৱাঁ, মই তোমাৰ প্ৰতি সন্তুষ্ট হৈছো, কোৱাঁ, তোমাক
কি বৰ লাগে? হে বীৰ, অমৰত্বত বাহিৰে তোমাৰ মনোগত যি ভাব আছে কোৱাঁ,
তোমাক তাকেই দিম। পিছে অস্ত্ৰৰ প্ৰতি মন আসক্ত হোৱাত হাত যোৰ কৈ মানসিক
প্ৰণাম জনাই ক'লো, ভগৱান, যদি মোৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হৈছে, তেন্তে মোৰ বাহু
এয়েই—প্ৰভুৰ ওচৰত যিমান অস্ত্ৰ আছে, আটাইবোৰকে পাবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ।
ভগৱান শিবয়ে দিওঁ বুলি মোক ক'লে। ৪৬-৫০ ॥

ভেতিয়া যোৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হৈ 'হে পাণ্ডৱ, মোৰ এই বৌদ্ধাজ্ঞ তোমৰ ওচৰত
থাকিব' ইয়াকে কৈ ভয়ানক পাণ্ডপত অস্ত্ৰ মোক দিলে। ৫১ ॥

সনাতন পাণ্ডপত অস্ত্ৰ প্ৰদান কৰি আকৌ শিবক ক'লে, এই অস্ত্ৰ মানুহৰ
প্ৰতি কেতিয়াও প্ৰযোজ্য নহয়, গীৰবলৰ প্ৰতি প্ৰয়োগ কৰিলে ই সমস্ত জগতকে
দহি পেলাব। হে ধনুজয়, শত্ৰুৰূপৰা অত্যন্ত ব্যথিত হোৱাজনেহে শত্ৰুৰ প্ৰতি এই
শক্তিমান অস্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰা উচিত হব। ৫২-৫৩ ॥

দিব্য, অপ্ৰতিহত আৰু সকলো অস্ত্ৰৰ প্ৰতিবেধক এই পাণ্ডপত অস্ত্ৰ নিজ
অস্ত্ৰৰ প্ৰতিঘাতভেদে সদায় প্ৰযোজ্য। ৫৪ ॥

বৃষধ্বজ মহাদেৱ প্ৰসন্ন হোৱা বাবে, শত্ৰুকুল-বিনাশক, শত্ৰু সৈন্যৰ উচ্ছেদক,
কুসেহ আৰু সুব-দানৱ-বাকসবোৰ দুষ্টাপ্য এই পাণ্ডপত অস্ত্ৰ আছিল মোৰ পান্ধ-
দেশত শোভা কৰিছে। তেওঁৰ আদেশ অনুসৰি মই তাক বহি চাই থাকোঁতেই
সেই দেৱতা অন্তৰ্জান হ'ল। ৫৫-৫৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নিৰাতকৰুচ-মূৰু-পৰ্বত যুধিষ্ঠিৰ-অৰ্জুন-
সংবাদ নামৰ সপ্তষষ্ঠাধিকশততম অধ্যায়। ১৬৭ ॥

॥ অধ্যায় ১৬৮ ॥

॥ অৰ্জুনৰ বাক্য ॥

অৰ্জুনে ক'লে, হে ভাৰত, দেৱদেৱ মহাত্মা মহাদেৱৰ অনুগ্ৰহ লাভ কৰি হৰ্ষ চিন্তে ৰাতিটো তাতেই বাস কৰিলো । ১ ॥

ৰাতিটো বাস কৰাৰ পাছত ৰাতিপুৱা প্ৰাতঃকৃত্য সমাপন কৰি যিজন ব্ৰাহ্মণক আগেয়ে দেখিছিলো, সেইজনকে আকৌ দেখিলো । ২ ॥

ভগৱান মহাদেৱক লগ পাইছো, ইয়াকে কৈ সকলে বৃত্তান্ত ভাঙি-পাতি তেওঁক নিবেদন কৰিলো । ৩ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, সন্তুষ্ট হৈ সেই দ্বিজোত্তমে মোক কলে, মহাদেৱক তুমি যিদৰে দৰ্শন কৰিছা, আন কোনেও সেইদৰে দৰ্শন কৰা নাই । হে অনঘ, যমাদি লোকপাল-সকলেৰে সৈতে মিলি ইয়ালৈ অহা দেৱেন্দ্ৰক দেখিবা আৰু তোমাক সকলোবোৰ অন্তৰ্কে তেওঁ দিব । ৪-৫ ॥

মহাৰাজ, এইদৰে কৈ বাৰে বাৰে মোক আলিঙ্গন কৰি পৃথিৱীৰ দৰে কাঙ্ক্ষিত ব্ৰাহ্মণজন ইচ্ছানুসাৰে গন্তব্য স্থানলৈ গুচি গৈছিল । ৬ ॥

হে শত্ৰুহা, সেইদিনাখন আবেলি এই জগতখন আকৌ নতুন যেন কৰি নিৰ্ম্মল সমীৰণ প্ৰৱাহিত হৈছিল । ৭ ॥

শৈশিৰ পৰ্ব্বতৰ নামনিত সুগন্ধি, দিবা, নতুন মালাসমূহৰ আৰু চ.ৰিওফালে বৃহদাকাৰ উৎকৃষ্ট বাদ্যযন্ত্ৰসমূহৰ প্ৰাচুৰ্য্য হৈছিল আৰু মহেন্দ্ৰ-সম্বন্ধীয় মনোহৰ স্তুতিবাণি শুনা গৈছিল । ৮-৯ ॥

গন্ধৰ্ব আৰু অম্ববাসকলে দলে দলে দেৱৰাজ ইন্দ্ৰৰ সন্মুখত নানাধৰণৰ গান গাইছিল । মৰুংগণ, ইন্দ্ৰৰ অনুচৰসকল, শচী আৰু জয়ন্ত প্ৰভৃতিও বিমানেৰে আহি তাত উপস্থিত হৈছিল । ১০-১১ ॥

তেওঁলোকৰ পাছতে ঘোঁৰাই টনা সু-অলঙ্কৃত ৰথেৰে দেৱবৃন্দেৰে সৈতে শচীপতি ইন্দ্ৰও আহিল । ১২ ॥

হে মহাৰাজ, এই সময়তে পৰমৈশ্বৰ্য্যশালী নৰবাহন কুৱেৰে তাত আহি উপস্থিত হোৱা দেৱবৃন্দক মোক দেখুৱালে । ১৩ ॥

দক্ষিণ দিশত অৱস্থিত দক্ষিণ-দিক্‌পতি যমক দেখিলো, সেইদৰে পূৰ্ব্বদিক্‌পতি ইন্দ্ৰ আৰু পশ্চিম-দিক্‌পতি বৰুণকো স্ব স্ব স্থানত অৱস্থিত হৈ থকা দেখিলো । ১৪ ॥

হে নবজ্যেষ্ঠ মহাবাজ, মোক সান্থনা দি তেওঁলোকে ক'লে, দেৱকাৰ্য্যৰ প্ৰয়োজন সিদ্ধিৰ বাবে শত্ৰুৰক দৰ্শন কৰিছা; আমি সকলোবিলাক লোকপালেই ইয়াত উপস্থিত আছো, আমাকো দৰ্শন কৰাঁ আৰু আমাৰপৰাও তুমি সম্পূৰ্ণভাৱে অন্তৰ্বৰ গ্ৰহণ কৰাঁ । ১৫-১৬ ॥

হে প্ৰভু, তাৰ পাছত জ্যেষ্ঠ দেৱতাসকলক প্ৰণাম কৰি তেওঁলোকৰপৰা প্ৰধান প্ৰধান অন্তৰ্বৰ সংযতভাৱে যথাবিধি গ্ৰহণ কৰিলো । ১৭ ॥

ভাৰত, দেৱতাসকলৰপৰা অন্ত্ৰ লাভ কৰাৰ পাছত অন্ত্ৰ-পৰিচালনা সম্বন্ধে অনুজ্ঞাও পালে। হে অৱিন্দ্ৰ, তাৰ পাছত দেৱতাসমূহ নিজ নিজ স্থানলৈ গুচি গ'ল । ১৮ ॥

দেৱাধিপতি ভগৱান ইল্লই সমুজ্জ্বল বথত আৰোহণ কৰি উভতি যোৱা সময়ত মোক ক'লে, ফাল্গুনী, তুমি স্বৰ্গলৈ যাব লাগিব, তুমি যে স্বৰ্গ-গমনাভিলাষী, ইয়ালৈ অহাৰ আগেয়ে মই জানো, গতিকে তোমাক স্বৰ্গ-দৰ্শন কৰামেট । ১৯-২০ ॥

আগেয়ে বহু বাৰ তীৰ্থত স্নান কৰিছিলো, ইও এটা ভাঙৰ উপস্যা কৰা হৈছে; গতিকে তুমি স্বৰ্গলৈ যাব পাৰিবা । হে শত্ৰু-নিপাতকাৰী, তুমি অৱশ্যেই স্বৰ্গলৈ যাব লাগিব; গতিকে নিশ্চয় আকৌ তাত গৈ এবাৰ উপস্যা আচৰণ কৰিব লাগিব । ২১-২২ ॥

মোৰ নিয়োগও মাতলিয়ে তোমাক স্বৰ্গলৈ লৈ যাব । তুমি দেৱতা আৰু মহাত্মা মুনিসমূহৰ মাজতো জনাজাত । ২৩ ॥

ইয়াকে শুনি, ময়ো ইল্লক ক'লো, ভগৱান ত্ৰিদশেশ্বৰ, মোৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হওক । অন্ত্ৰ-লিঙ্গৰ নিমিত্তে আপোনাক মই আচাৰ্য্য বৰণ কৰিলো । ২৪ ॥

ইল্লই ক'লে, পৰন্তপ বৎস পাণ্ডৱ, যি মনোবথ লৈ অন্ত্ৰ-লাভৰ ইচ্ছা কৰিছা, সেই মনোবথ লাভ কৰাঁ; তুমি এজন অন্ত্ৰবিদ্ আৰু জ্যেষ্ঠ পুৰুষ হবা । ২৫ ॥

ইল্লই এইদৰে কোৱাও মই ক'লো, শত্ৰুহন্তা দেৱবাজ, আপোনাৰ দিব্যান্ত্ৰবোৰ মোক দিয়ক । অন্ত্ৰৰ প্ৰতিঘাতৰ নিমিত্তেহে সেই দিব্যান্ত্ৰবোৰ ব্যৱহাৰ কৰিম, মানুহৰ ওপৰত কেতিয়াও প্ৰয়োগ নকৰোঁ; হে দেৱজ্যেষ্ঠ, এই অন্ত্ৰৰ দ্বাৰা অন্ত্ৰ নাশ কৰি জয় কৰা লোকসকলক পাছত এনেয়ে পামহক । ২৬-২৭ ॥

তেতিয়া ইল্লই ক'লে, ধনঞ্জয়, মই এট কথো কৈছো তোমাৰ পৰীক্ষাৰ নিমিত্তে । তোমাৰ নিচিনা মোৰ সন্তানৰহে এনে কথা উপযুক্ত । ২৮ ॥

হে ভাৰত, মোৰ গৃহলৈ গৈ বায়ু, অগ্নি, অৰ্ক-বসু, বৰুণ আৰু মৰুৎসকলৰপৰা ভালদৰে সকলোবোৰ অন্ত্ৰ শিক্ষা কৰাঁ । ২৯ ॥

পিতামহ, সাধ্য, গন্ধৰ্ব, উৰগ, বাক্ষস, নিখাত আৰু বিষ্ণুৰ সকলো অন্ত্ৰ, ইয়াৰ বাহিৰেও মোৰ অধীনত থকা সমুদায় অন্ত্ৰ ভালকৈ জানি লোৱাঁ, এইদৰে কৈ ডাঙেই ইল্ল অন্ত্ৰদান হ'ল । ৩০-৩১ ॥

হে মহাবাজ, ইয়াৰ ক্ষণেক পাছতে, মাতলি-পৰিচালিত দিবা, পৱিত্ৰ, স্বাৰ্দ্ধাময় ইল্লৰ বথ দেখিলো । ৩২ ॥

লোকপালসকল যোৱাত মাতলিয়ে মোক ক'লে, মহাশক্তিশালী দেৱৰাজ ইলুই, ভোমাক দৰ্শন কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে । ৩৩ ॥

মহাবাহু অৰ্জুন, আগেয়ে সিদ্ধি লাভ কৰা, তাৰ পাছত কাম কৰা ; বৰ্ত্তমান দশৰীৰে স্বৰ্গলৈ গৈ চাট লোৱা পুণ্যকৰ্ম লোকসকলক । ৩৪ ॥

হে ভাৰত, দেৱৰাজ সন্তানমন ইলুই ভোমাক দৰ্শন কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে—মাতলিয়ে এইদৰে কোৱাত শৈলিৰ পৰ্ব্বত পদক্ষিপ কৰি তেওঁক মাত লগাই দেৱৰাজৰ সেই ধুনীয়া বথখনত আবেশণ কৰিলে । মন আক পতনৰ দৰে বেগী ঘোঁৰাবিলাক যথাৰীতি পৰিচালনা কৰা হৈছিল অৰূপী চালনাত নিপুণ হয়-তত্ত্বজ্ঞাত মাতলি আৰু মই বথৰ ওপৰত বহি যাওঁতে বাৰে দাৰ তেওঁ মোৰ মুখখনলৈ চাইছিল । ৩৫-৩৭ ॥

হে মহাবাহু, সেইদৰে বথখন ঘূৰি গৈ থাকোঁতে মাতলিয়ে বিস্মিত হৈ ইয়াকে কৈছিল, আজি মোৰ এইটো অতি তদ্ভূত আৰু বিচিত্ৰ বুলি ধাৰণা হৈছে, দেৱৰাজেও এট দিব্য বথত আবেশণ কৰিলে বথ চলি থকা অৱস্থাত ইফালৰপৰা সিফাললৈ লুৰচৰ কৰিব নোৱাৰে ; সচাঁকৈয়ে এট কথা মই সদায় বথ চলাওঁতে লক্ষ্য কৰিছো ; কিন্তু তুমি ঘোঁৰাবিলাক প্রথমতে ওপৰলৈ উঠি গতি কৰাৰ লগে লগে বথখন ঘূৰি যোৱাতো বথৰ ভিতৰতে ইফাল-সিফাল কঢ়িয়ে আছা ; হে কুকদ্দহ, তোমাৰ এই-বিলাক কাৰ্য্যই ইলুকো অতিক্ৰম কৰিছে, এনে ভাব মোৰ উদয় হৈছে । ইয়াকে কৈ আকাশলৈ উঠি মাতলিয়ে দেৱসমূহৰ আলয় আৰু বিমানবোৰ মোক দেখুৱালে । তাৰ পাছত, অক্ষয়কৃত সেই বথখন আৰু ওপৰলৈ উঠি গল । ৩৮—৪২ ॥

ঈশি আৰু দেৱতাসকল মোক প্রশংসা কৰিছিল । হেনবোত্তম, তাৰ পাছত দেৱবিসকলৰ তপসাসকৰ স্থানবোৰ দেখিলো । ৪৩ ॥

গন্ধৰ্ব আৰু অঙ্গৰাসকলৰ প্ৰভাৱ, অসীম শক্তিসম্পন্ন দেৱতাসকলৰ নন্দনকে আদি কৰি বন আৰু উপবনবোৰ দেৱ-সাধৰি মাতলিয়ে অতি শীঘ্ৰে মোক দেখুৱালে । অশীষ্ট ফলদায়ক দিৱ্যবৃক্ষ আৰু বহুৰাজিৰে সুশোভিত দেৱৰাজৰ ভৱন অমৰাবতী দেখিলো । সূৰ্য্যই তাত তাপ নিদিয়, গৰম আৰু জাৰ তাত নাই, তাত অৱসাদ, শোক আৰু দৈন্যও নাই । হে নৃপ, যজোত্তপৰ ৰিকাবে ঘেষ, বাগ আৰু অহঙ্কাৰালিৰ কাৰণীভূত গুণবিশেষে তাত বাধা নিদিয় আৰু তাত বাৰ্জক্যও নাই । ৪৩-৪৭ ॥

হে অবিমৰ্জন মহাবাহু, স্বৰ্গবাসী দেৱতাসকলৰ অৱসাদ নাই, ক্ৰোধ নাই আৰু নাই লোভ । ৪৮ ॥

হে মহাবাহু, স্বৰ্গত প্ৰাণীবিলাক সদায় সন্তুষ্ট, গছবিলাক ফলেফুলে পৰিপূৰ্ণ আৰু গছৰ পাণ্ডবিলাক সদায় সেউজীয়া । ৪৯ ॥

সৰ্বোজ ফুলৰ সুগন্ধেৰে ভৰা নানাদৰণৰ পুখুৰী তাত আছে, সদায় তাত সুখতি, শীতল সন্নিবণ বয় আৰু তাৰ পানীবোৰ অতিশয় মিৰ্জল । ৫০ ॥

বিচিত্ৰ বহুৰাজিৰে নানা বৰ্ণ-বিলিষ্ট আৰু পুষ্প-ৰিক্তিত স্বৰ্গীয় কুমি ; তাত আছে তত্ত্বজ্ঞাত মাতলিৰ ধুনীয়া সংলাপিৰ পত-পতী । ৫১ ॥

আকাশত বহুতকেই বিমানেরে অহা-যোরা কবা দেখা যায় । একাদশ কল্প, দ্বাদশ সাধ্য (গণ-দেৱতা-বিশেষ), অষ্টবসু, দ্বাদশ আদিত্য, ঊনপঞ্চাশ বায়ু আৰু অশ্বিনীকুমাৰদ্বয়ৰ সকলোকেই অৰ্চ্চনা কৰিলো । তেওঁলোকেও মোক বল, বীৰ্য্য, যশস্যা, ভেজ, অস্ত্ৰ আৰু যুদ্ধ-বিজয়ত সুস্থিৰ হবলৈ আশীৰ্বাদ কৰিলে । দেৱতা আৰু গন্ধৰ্বৰ বাসভূমি মনোৰম সেই স্বৰ্গপুৰীত প্ৰৱেশ কৰি দেৱৰাজ সহস্ৰাক্ষক কৃতাজ্জলি হৈ উপাসনা কৰিলো ; দাতৃশ্ৰেষ্ঠ ইন্দ্ৰয়ো প্ৰসন্ন হৈ মোক নিজৰ আসনৰ আধাত বহিবলৈ দিলে । ৫২-৫৫ ॥

বহু সমাদৰ কৰি ইন্দ্ৰই মোৰ শৰীৰ স্পৰ্শ কৰিলে । হে ভাৰত, মোৰ প্ৰতি অতি স্নেহ-পৰৱশ দেৱ-গন্ধৰ্বসকলেৰে সৈতে অস্ত্ৰ শিক্ষা কৰি অস্ত্ৰৰ কাৰণ স্বৰ্গত বসতি কৰিলো । বিশ্বাবসুৰ পুত্ৰ চিত্ৰসেন আছিল মোৰ বন্ধু । ৫৬-৫৭ ॥

হে নৃপ, সমগ্ৰ গন্ধৰ্ব-বিদ্যা তেৱেঁই মোক শিকালে । সকলো মনোবাসনা পৰিপূৰ্ণ কৰি সকলোৰে সন্মানিত হৈ অস্ত্ৰ-লাভ কৰাৰ পাছত, তুমুল ভেৰাৰ শব্দ, গীত, বাদ্য, ধ্ৰুৱণ আৰু শ্ৰেষ্ঠ নৰ্ত্তকী অপ্সৰাসকলক দৰ্শন কৰি সেই ইন্দ্ৰালয়ত সুখেৰে বাস কৰিছিলো । ৫৮-৫৯ ॥

প্ৰকৃত কৰ্ম্ম আচল পুৰুষাৰ্থ বুলি জানি সেই নাচ-গানৰ প্ৰতিও অনাদৰ নেদে-খুৱাই মানসিক অনুৰাগ নৰখাকৈ সেইবিলাক শিকাৰ উপৰিও অস্ত্ৰ-বিলাকৰ প্ৰতিহে বিশেষ অনুৰাগী আছিলো । ৬০ ॥

ভাৰ পাছতে প্ৰভু সহস্ৰাক্ষই মোৰ কামনা অনুযায়ী অস্ত্ৰ-শিক্ষা-দানেৰে মোক সন্তুষ্ট কৰিছিল । হে ৰজা, এইদৰে স্বৰ্গত বাস কৰি থাকোঁতেই মোৰ ইমান দিন গ'ল । ৬১ ॥

অস্ত্ৰ সংগ্ৰহ কৰি লোৱাৰ পাছত দেৱৰাজে অতি বিশ্বস্ত বুলি চন্দ্ৰোখন হাতেৰে মোৰ শিৰ স্পৰ্শ কৰি এই কথা ক'লে, দেৱতাসকলেও আজি তোমাক যুদ্ধত জয় কৰিব নোৱাৰে, মনুষ্যলোকত অজিতেন্দ্ৰিয় মানৱসকলে আকৌ পাবিব কেনেকৈ ? যুদ্ধত অপৰাজেয়, অপ্ৰমেয় আৰু অপ্ৰতিম হবা তুমি ।—এইদৰে কোৱাৰ পাছত আনন্দতে তেওঁ বোমাক্ৰিত হ'ল ; ইয়াৰ পাছতে ইন্দ্ৰই আকৌ ক'লে, ৬২-৬৪ ॥

অস্ত্ৰ-যুদ্ধত তোমাৰ সমান বীৰ কোনো নহব । সদায় তুমি অপ্ৰমত্ত, দক্ষ, সত্যবাদী, জিতেন্দ্ৰিয়, ধনুৰ্বেদ-নিপুণ, অস্ত্ৰবিদ আৰু বীৰপুৰুষ বুলি পৰিগণিত হবা । হে ধনঞ্জয়, এতিয়া তুমি পোন্ধৰপ্ৰকাৰ অস্ত্ৰ লাভ কৰিলা । ৬৫-৬৬ ॥

প্ৰয়োগ, উপসংহাৰ, আৱৃতি, (পুনঃ প্ৰয়োগ আৰু উপসংহাৰ), প্ৰায়শ্চিত্ত (অস্ত্ৰাদিৰ দ্বাৰা দক্ষ নিৰপবাধীসকলৰ পুনৰ্জীৱন) আৰু প্ৰতিষাৎ (পৰাস্ত্ৰৰ দ্বাৰা পৰাস্তৃত অস্ত্ৰৰ পুনৰ্জীৱন)—এই প্ৰয়োগাদি পঞ্চ বিধি তুমি ভালদৰে জানা । এতিয়া আৰু অস্ত্ৰৰ প্ৰয়োগাদি পঞ্চ বিধিত তোমাৰ নিচিনা কোনো নাই । হে পৰম্প, তেতিয়া ঔক-দক্ষিণাবহে সময় হৈছে । ৬৭-৬৮ ॥

যদিহে তুমি ঔক-দক্ষিণা দিবলৈ প্ৰস্তুত, তেতিয়াহে ঔক-দক্ষিণাৰ বিষয়ে মই

ভোমাক জনাম । হে মহাৰাজ, দেৱৰাজে গুৰু-দক্ষিণাৰ বিষয়ে কোৱাত মই এইদৰে ক'লো, যি কৰিবলৈ সমৰ্থ তাক মই কৰা বুলিয়েই জানিব । তেতিয়া বৃদ্ধঘাতী ইল্লই হাঁহি হাঁহি ক'লে, ৬৯-৭০ ॥

এই তিনিও লোকত ভোমাৰ অসাধ্য একো নাই । তেঁতে শুনা, নিৰাতকৰচ নামৰ দানৱবিলাক মোৰ শত্ৰু । সিহঁত সাগৰৰ মাজৰ দুৰ্গত বাস কৰে, সিহঁত সকলোৰে ৰূপ, সৌন্দৰ্য্য আৰু শক্তি সমান, আৰু সংখ্যাও তিনি কোটি বুলি কথিত আছে । ৭১-৭২ ॥

হে কোণ্ডেশ্ব, তালৈ গৈ তুমি সিহঁতক বধ কৰা ; তেতিয়াহে ভোমাৰ গুৰু-দক্ষিণা দিয়া হ'ব, তাৰ পাছত ম'ৰা পাখিৰে চিকমিকাই থকা উজ্জল বৰণৰ ঘোঁৰা লগোৱা, মাতলিয়ে চলোৱা, অতি মনোহৰ দিব্য বথ এখন মোক দিলে । নিজ-ৰূপৰ অনুৰূপ অজ্ঞানভৱণ আৰু স্পৰ্শ কৰিলেই সুখ অন্তৰ হোৱা এই ধুনীয়া কৰুচটোও মোক দিলে । এই উত্তম যুকুটটো মোৰ মনত বান্ধি দিলে আৰু গাণ্ডীৱত অক্ষয় ধনুও ৭ তেওঁ নিজেই লগাই দিলে । পূৰ্ণ কালত বিবেচন-পুত্ৰ বলিক ইল্লই যি বথেৰে জয় কৰিছিল, সেই বথত বিৰাজমান হৈ মই বগলৈ প্ৰয়াণ কৰিলো । তেতিয়া সেই বথৰ শব্দই দেৱৰাজৰ বথ বুলি সূচনা কৰাত মোকেই দেৱৰাজ বুলি বিবেচনা কৰি দেৱতাসকল মোৰ ওচৰলৈ আহিছিল আৰু মোক দেখি সুখিছিল, ফাল্গুনী, তুমি কি কৰিবা ? ৭৩-৭৪ ॥

ইল্লেৰে সৈতে নিৰাতকৰচ-বধ সম্বন্ধে যি কথা হৈছিল, তাকেই সম্পন্ন কৰিম বুলিহে তেওঁলোকক ক'লো, মই যুদ্ধত নিৰাতকৰচইতক বধ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি ওলা-ইছো বুলি জানিব । হে নিষ্কাপ মংগাগসকল, মোক আশীৰ্বাদ কৰক । দেৱৰাজ পুৰন্দৰৰ স্তুতি কৰাৰ দৰে প্ৰসন্ন হৈ তেওঁলোকে তেতিয়া মোৰ স্তুতি কৰিছিল । ৭৯-৮০ ॥

তেওঁলোকে কৈছিল, নমুচি, বলাসুৰ, বৃন্দাসুৰ, প্ৰহ্লাদ আৰু নৰকক এই বথেই ইল্লই জয় কৰিছিল । ইয়াৰ বাতিৰেও হেজাৰে-হেজাৰে, অযুতে-অযুতে, অৰ্কদে-অৰ্কদে অগ্নাল অসুৰক যুদ্ধত জয় কৰিছে । ৮১-৮২ ॥

হে কোণ্ডেশ্ব, আগেয়ে বাসৱ যিবিলাক দানৱৰ বশীভূত হৈছিল, সেই নিৰাতকৰচ দানৱইতক এই বথেৰেই তুমি যুদ্ধত জয় কৰিব পাৰিবা । এই উত্তম শব্দটো লোৱা, এই শব্দেই মহাশয় ইল্লই তিনিওলোক জয় কৰিছে, তুমিও দানৱসকলক জয় কৰিব পাৰিবা । ৮৩-৮৪ ॥

দেৱতাসকলে দিয়া দেৱদত্ত নামৰ জলোন্তৰ এই শব্দটো মই ললো বিজয়ৰ কাৰণে । পাছত অমৰসকলৰপৰা প্ৰশংসা লাভি শব্দ, কৰুচ আৰু ধনুৰ্ৰূপ ধাৰণ কৰি যুদ্ধাভিলাষী হৈ অতি ভয়ানক দানৱ-পুৰীলৈ প্ৰস্থান কৰিলো । ৮৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নিৰাতকৰচ-যুদ্ধ-পৰ্ব্বত অৰ্জুনৰ বাক্য নামৰ অষ্টব্যকশততম অধ্যায় । ১৬৮ ॥

॥ অধ্যায় ১৬৯ ॥

॥ যুদ্ধাবস্তু ॥

নিরাতকরচৰে সৈতে যুদ্ধ কৰিবলৈ অভিল্য কৰি যি যি স্থানৰ মাজেৰে গৈছিলো, সেই সেই স্থানত মুহূৰ্ত্তসকলে মোক অভ্যর্থনা কৰিছিল। পাছত অক্ষয়, অব্যয়, ভয়ানক জলাধিপতি সমুদ্ৰ দৰ্শন কৰিলো। ১ ॥

সেই সাগৰত উদ্ভিত, ফেনযুক্ত, পৰস্পৰ মিলিত, যিহঁত তৰঙ্গবাহিনীক এমেকুৱা দেখা যায় যেন পৰ্ব্বতবিলাকে জঁপিয়াই জঁপিয়াই গমন কৰিছে। ২ ॥

বড়বাজিৰে পৰিপূৰ্ণ হাজাৰ-হাজাৰ নাও সাগৰত চাৰিওপিনে দেখা যায়। তিনি মাছক গিলিব পৰা ডাঙৰ মাছ, সেই মাছকো গিলিব পৰা ভাতোতৈ ডাঙৰ মাছ, কাছ আৰু দৰিদ্ৰালবিলাকক জলমগ্ন পৰ্ব্বতৰ দৰে দেখিবলৈ পোৱা যায়। সাগৰৰ পানীত সকলোপিনে হাজাৰ-হাজাৰ শব্দ তল গৈ আছে। ৩-৪ ॥

পাতল মেধাচ্ছন্ন তৰাবিলাকক ৰাতি আকাশত যেনে দেখা যায়, সাগৰতো হাজাৰ-হাজাৰ বড়বাৰি তেনেকৈ ভাঙি থকা যেন দেখা যায়। ৫ ॥

ভয়ানক, প্রবল বতাহ সাগৰৰ ওপৰত ঘূৰি আছে—সেইটোৱেই মোৰ আচৰিত যেন লাগিছিল। অতিশয় বেগী প্রশস্ত জলনিধি দৰ্শন কৰি ওচৰতে থকা দানৱ-বিলাকেৰে পৰিপূৰ্ণ সেই দানৱ-পুনী দৰ্শন কৰিলো। বথৰ ব্যৱহাৰ-বিধি-বিশেষজ্ঞ মাতলিয়ে তৎক্ষণাত বথখন পাঠাললৈ লৈ গৈ বথৰ সকলো মন্ত্ৰ-পাতি ঠিক আৱেণে নাই এবাৰ ভালকৈ চকু ফুলাই বথখন বেগাই চলাই নিলে। পাছত বথৰ ধ্বনিৰে দানৱবিলাকক এস্ত কৰি নগৰবপিনে প্রবল বেগে বথ আগুৱাই গ'ল। ৬-৮ ॥

আকাশত হোৱা মেঘৰ ধ্বনিৰ দৰে বথৰ ধ্বনি জনি যোকেই দেৱবাজ বুলি ভাবি দানৱবিলাক বৰ উদ্ভিন্ন হৈ পৰিল। ৯ ॥

সিহঁত সকলোবিলাকেই মূষল, শূল, পৰশ, অসি, গদা আৰু ধনু-শৰ ধাৰণ কৰিছিল, আৰু সিহঁতৰ মন ভ্ৰমযুক্ত আছিল। ১০ ॥

দানৱবিলাকে উদ্ভিন্নচিত্তে নগৰ বন্ধা কৰিবলৈ নগৰৰ দ্বাৰ বন্ধ কৰিছিল, কিন্তু বন্ধাৰ সংবিধান কৰিও তাৰ কোনো উপায় নেদেখিছিল। ১১ ॥

সেই সময়ত তুমুল শব্দ কৰা দেৱদত্ত নামৰ শব্দ হাতত লৈ অতি হৰ্ষচিন্তে ধীৰে ধীৰে ঝট বজাবলৈ ধৰিলো। ১২ ॥

আকাশ ভোলপাব কবি সেই শব্দ প্ৰতিধ্বনিত হৈছিল আৰু সেই শব্দত প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড প্ৰাণীবিলাক ভয়ত লুকাই আহিল। ১৩।

সুন্দৰ সুন্দৰ নানাপ্ৰকাৰৰ অলঙ্কাৰ পৰিধান কৰি কনুচেৰে শৰীৰ ঢাকি লৌহনিৰ্ম্মিত মহাশূল, গদা, মুসল, পৰিধ, তল্‌বাৰাল, বথচক্ৰ, শতঙ্গী, ভুস্তণ্ডী, বিচিহ্ন নানাবিধ খড়্গ প্ৰভৃতি ধুনীয়া ধুনীয়া অস্ত্ৰ হাতত লৈ হাজাৰে হাজাৰে দিতি-পুত্ৰৰ আৱিৰ্ভাৱ হ'ল। ১৪-১৬।

হে ভৰতৰ্ষভ, তেতিয়া মাতলিয়ে বিবেচনা কৰি সমৰ-স্থলীত বথ চলিব পৰা বাটেদি ঘোঁৰাবিলাক পৰিচালনা কৰিছিল। ১৭।

মাতলি-পৰিচালিত শীত্ৰগামী অশ্ববিলাকৰ শীত্ৰ গতিৰ কাৰণে মই তেতিয়া একোকে চিনিব পৰা নাছিলো। সেইটো মোৰ কাৰণে আচৰিত যেন লাগিছিল। ১৮।

পিছে সেই দানৱবিলাকেও তাত বিকৃতভাৱে ধ্বনি কৰা সকলোধৰণৰ বাদ্য যন্ত্ৰ বজাইছিল। ১৯।

সেই বাদ্যবিলাকৰ শব্দত তৎক্ষণাৎ শই-শই, হাজাৰে-হাজাৰে পৰ্ব্বত-সদৃশ ডাঙৰ ডাঙৰ মাছ ঢেল-পোঙা দি উঠিল। ২০।

সেই সময়ত শই-শই, হাজাৰে-হাজাৰে তীক্ষ্ণ বাণ বৰ্ষণ কৰি দানৱবিলাক ক্ৰত গতিৰে মোৰপিনে আগুৱাই আহিল। ২১।

মোৰ আৰু সিহঁতৰ মাজত নিৰাতকৰচাস্তক অতি ভয়ঙ্কৰ তুমুল যুদ্ধ হ'ল। ২২।

সেই মহাসমৰলৈ দেৱৰ্ষি, মণ্ডসি, সিদ্ধগণ আৰু দানৱশ্ৰেষ্ঠসকল আহিছিল। তালৈ অহা মুনিসকলে মোৰ জয় কমনা কৰি তাৰাৰ নিমিত্তে হোৱা যুদ্ধত ইন্দ্ৰক স্তুতি কৰাৰ দৰে অনুকূল মধুৰ বাক্যেৰে মোকো স্তুতি কৰিছিল। ২৩-২৪।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নিৰাতকৰচ যুদ্ধ-পৰ্ব্বত নামৰ যুদ্ধাৰম্ভ উনসপ্তত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১৬:।

॥ অধ্যায় ১৭০ ॥

॥ বিবাতকৰচ যুদ্ধ ॥

অৰ্জুনে ক'লে, হে ভাৰত, তাৰ পাছত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ হাতত লৈ সজ্জিলিত নিৰাত-কৰচহঁতে যুদ্ধক্ষেত্ৰত অতি বেগেৰে মোলৈ খেদি আহিল। ১।

সেই মহাৰথীবোৰে ডাঙৰকৈ শব্দ কৰি মোৰ বথৰ বাট ভেঙি ধৰিলে আৰু চাৰিওফালৰপৰা বেৰি ধৰি বাণ বৃষ্টিৰে মোক ঢাকি পেলালে। ২।

তেতিয়া শূল-পট্টীশধারী, মহাবলী অশ্বাত্ত দানববিলাকেও শূল-ভুগুণী মোৰ ওপৰত নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৪ ॥

অস্ত্র-বিদ্যাত সুনিপুণ, যমতুল্য ভয়াৱহ, ভীষণাকাৰ কিছুমান নিৰাতকৰচ পুনঃ পুনঃ শৰ নিক্ষেপ কৰি মোৰপিনে আগুৱাই আহিল। ৫ ॥

সেই যুদ্ধত গাভীৰবপৰা নিক্ষেপ কৰা, সবলভাৱে প্ৰবল বেগেৰে যোৱা দহপাট দহপাট বাগেৰে এজন এজনকৈ দানবহঁতক বধ কৰিলে। ৬ ॥

শিলকো বিদীৰ্ণ কৰিব পৰা, মহি প্ৰয়োগ কৰা শৰবিলাকে সিহঁত সকলোকে যুদ্ধৰপৰা বিমুখ কৰিলে। মাতলিয়েও তেতিয়া অশ্ববিলাকক ক্ষিপ্ৰ গতিৰে পৰিচালনা কৰি আগুৱাই নিলে। ৭ ॥

মাতলি-পৰিচালিত, বায়ুৰ দৰে বেগৱান অশ্ববিলাক দানবসকলক প্ৰমথিত কৰি যুদ্ধ-ক্ষেত্ৰত অনেকপ্ৰকাৰে বিচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৮ ॥

সেই মহাৰথখনত এক অখুণ্ড ঘোঁৰা লগোৱা আছিল। মাতলিৰ দ্বাৰা পৰীক্ষিত আৰু পৰিচালিত হোৱাত সিমানবোৰ ঘোঁৰাও অলপ-সংখ্যক অশ্বৰ দৰেই বিচৰণ কৰিছিল। ৯ ॥

সিহঁতৰ খুৰাৰ আঘাতত, বথৰ চকাৰ শব্দত আৰু মোৰ শৰ-নিক্ষেপত শই শত অসুৰ মৰিল। ১০ ॥

যুদ্ধত সাৰথিবোৰৰ মৃত্যু হোৱাত চালক নোহোৱাৰ বাবে ঘোঁৰাই বথ বিপৰীত-ফালে টানি নিবলৈ ধৰিলে; বথৰ ভিতৰত যুদ্ধাক দানববিলাক হাতত ধৰি লৈ মৰি আছিল আৰু কিছুমান এনেয়ে আছিল। ১১ ॥

বিবিধ অস্ত্ৰ প্ৰকাৰ কৰা সেই দানববিলাকে দিশ-বিদিশ প্ৰতিৰোধ কৰি মোক যেতিয়া আঘাত কৰিলে, তেতিয়া মোৰ মন বৰ ৰাখিত হৈ পৰিল। ১২ ॥

সেই সময়ত, মাতলিৰ গতি আচৰিত প্ৰভাৱ দেখিলো। তেওঁ তেনেকুৱা বেগী ঘোঁৰাবিলাকক অপ্ৰয়াসে ধৰি ৰাখিছিল। ১৩ ॥

ক্ষিপ্ৰগামী, চমৎকাৰ অস্ত্ৰসমূহেৰে শট-শট, হাজাৰে-হাজাৰে অস্ত্ৰধাৰী সেই অসুৰবিলাকক ময়ো কাটিলো। ১৪ ॥

৩ শত্ৰুগুণী, এনেকৈ নানা উদ্যমেৰে মোক বৰক্ষেত্ৰত বিচৰণ কৰা দেখি বীৰ মাতলি মোৰ প্ৰতি সন্তুষ্ট হৈছিল। ১৫ ॥

ইন্দ্ৰৰ বথ আৰু অশ্ববিলাকে এইদৰে দানববিলাকক বধ কৰাত কিছুমান কয় হৈছিল, কিছুমান আঁতৰি পলাইছিল। ১৬ ॥

যুদ্ধত সিহঁত পৰাভূত হোৱা যেন দেখি ভীষণ শৰ-বৃষ্টিৰে সিহঁতে মোক কাঁতৰ কৰি যুদ্ধ কৰাত বাধা জন্মালে। ১৭ ॥

তেতিয়া মই ব্ৰহ্মাস্ত্ৰ-তুল্য, শীত্ৰগামী, আচৰিত বাণসমূহেৰে ভংগণাং শই-শই, হাজাৰে-হাজাৰে দানৱসকলক আক্ৰমণ কৰিলো। ১৮ ॥

মোৰ অন্ত্ৰেৰে পীড়িত মহাবতী দানৱবিলাক মিলিত হৈ খং মনেৰে শক্তি, শূল আৰু অসিৰ দ্বাৰা মোকো পীড়া কৰিলে। ১৯ ॥

হে ভাৰত, যয়ো তেতিয়া দেৱৰাজৰ অতি প্ৰিয় উগ্ৰ দাহিক'-শক্তিসম্পন্ন মাধৱ (মধুদৈত্য বধৰ নিমিত্তে নিৰ্মাণ কৰা বাবে মাধৱ) নামৰ অস্ত্ৰ ধনুত যোজনা কৰিলো। ২০ ॥

সেই মাধৱাস্ত্ৰৰপৰা উদ্ভৱ হোৱা খড়্গ আৰু ত্ৰিশূলান্তৰ বলেৰে মোলৈ নিক্ষেপ কৰা সিহঁতৰ তোমৰ নামৰ অস্ত্ৰবিলাক শ শ, হাজাৰ-হাজাৰ খণ্ড কৰি কাটিলো। ২১ ॥

সিহঁতৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰবোৰ কটাৰ পাছত দহপাট দহপাট শৰেৰে খঙতে সিহঁতৰ সকলোকে ওভতাই আঘাত কৰিলো। ২২ ॥

জাকে জাকে ভোমোৰা আহি ফুলত গৰাৰ দৰে গাভীৰৰপৰা ওলাই যোৱা বাণবিলাক যুদ্ধক্ষেত্ৰত পৰিলগৈ। সেই কাৰণে মাতলিয়ে মোক প্ৰশংসা কৰিবলৈ ধৰিলে। ২৩ ॥

সিহঁতৰ নিক্ষিপ্ত বাণবিলাকেও মোক বৰকৈ আঙুৰি ধৰিলে, শৰেৰে সেই বাণবিলাককো মই কাটিলো। সেই কাৰণেও মাতলিয়ে মোক প্ৰশংসা কৰিছিল। ২৪ ॥

মোৰ হাতত মৰিবলৈ উদ্যত হোৱা নিৰাতকৱচবিলাকে আকৌ ভয়ানক শব-বৃষ্টি কৰি চাৰিও ফালৰপৰা মোক ঢাকি পেলালে। ২৫ ॥

ক্ষিপ্ৰগামী, অতি উজ্জল, উৎকৃষ্ট, অস্ত্ৰবিঘাতক অস্ত্ৰবিলাকেৰে শব-বেগত বাধা জন্মাই হাজাৰ-হাজাৰ দানৱক বিধ্বিলো। ২৬ ॥

বাৰিষা কালত গিৰিশৃঙ্গবোৰে জল-বৰ্ষণ কৰাৰ নিচিনাকৈ সিহঁতৰ ছিন্ন শৰীৰ-বিলাকেও শোণিত বৰ্ষণ কৰিছিল। ২৭ ॥

ইন্দ্ৰৰ বজ্জৰ দৰে কঠিন, পোনে পোনে যোৱা, বেগৱান মোৰ বাণবিলাকৰ আঘাতত মৰিব লগীয়া দানৱবিলাক অতিশয় উদ্ভিগ হৈছিল। ২৮ ॥

সিহঁতৰ শৰীৰ শতধা-ভিন্ন হোৱাৰ কাৰণে যুদ্ধ কৰিবলৈ বল কমি যোৱাত মোৰে সৈতে সিহঁতে মায়াযুদ্ধ কৰিছিল। ২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্কৰ অন্তৰ্গত নিৰাতকৱচ-যুদ্ধ-পৰ্কত নিৰাতকৱচ-যুদ্ধ নামৰ সপ্তত্ৰাধিকশততম অধ্যায়। ১৭০ ॥

॥ অধ্যায় ১৭১ ॥

॥ মায়ামুদ্র ॥

অৰ্জুনে ক'লে, তাৰ পাছত বৃক্ষপ্ৰমাণ শিৰৰ টুকুৰাবিলাকেৰে অতি প্ৰৱল শিলাবৃষ্টি আৰম্ভ হ'ল; সেয়ে মোক বৰকৈ পীড়া কৰিলে । ১ ॥

সেই মহামুদ্রত বজ্ৰসদৃশ মহেন্দ্ৰান্দ্ৰপৰা নিক্কিপ্ত বেগী বাণসমূহেৰে সেই শিলবিলাক গুড়ি কৰিলে । ২ ॥

শিলা-বৰ্ষণত পৰা সেই শিলবিলাক গুড়ি কৰি দিয়াত জুই ওলাইছিল আৰু শিৰৰ গুড়িবোৰ জুইৰ ফিৰিঙতিৰ দৰে মুদ্র-ক্ষেত্ৰত পৰিছিল । ৩ ॥

পাছত শিলা-বৰ্ষণ বন্ধ হোৱাত মোৰ কাষত অজস্ৰ ধাৰাৰে প্ৰৱল জল-বৃষ্টি হবলৈ ধৰিলে । ৪ ॥

আকাশৰপৰা পৰা শক্তিশালী অজস্ৰ জলধাৰাই পৰিদিশ, উপদিশ আৰু নডো-মণ্ডল সকলো ঢাকি পেলালে । ৫ ॥

জলধাৰাৰ পতন, দানৱবিলাকৰ গৰ্জন আৰু পৰনৰ প্ৰৱল প্ৰৱাহত একোকে শুনা নগৈছিল । ৬ ॥

আকাশ আৰু পৃথিৱীত সমুদ্র থকা জলধাৰা অনবৰত সেই মুদ্রক্ষেত্ৰত পৰি মোক বিশেষভাৱে মুদ্র কৰিছিল । ৭ ॥

সেই জলবৃষ্টিৰ ওপৰত ইন্দ্ৰই উপদেশ দিয়া, জল-শোষক, ভয়ানকভাৱে দীপ্ত, দিবা অস্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰিলে; তেতিয়াহে পানী শুকাল । ৮ ॥

তে ভাৰত, শিলা-বৰ্ষণ গুড়ি কৰাত, জল বৰ্ষণ শুকোৱাত দানৱসকলে অগ্নি আৰু বায়ুমায়ী সৃষ্টি কৰিলে । ৯ ॥

তেতিয়া আকৌ সলিলান্দ্ৰেৰে অগ্নি নিকাৰ্ণপণ আৰু শৈল নামৰ মহান্দ্ৰেৰে বায়ুৰ বেগ-ধাৰণ কৰিলে । ১০ ॥

সেই মায়া প্ৰতিহত হোৱাত মুদ্রোন্মত্ত দানৱসকলে একে লগে বহুত মায়া বিস্তাৰ কৰিলে । ১১ ॥

তাৰ পাছত ভীষণাকাৰ আগ্নেয়, বায়ব্য আৰু শৈলান্দ্ৰবিলাক বোমাককৰ-ভাৱে বৰ্ষণ কৰিলে । ১২ ॥

মুদ্র-স্থলীত সেই মায়াময়ী বৃষ্টিয়ে মোক বৰ কষ্ট দিলে; ইয়াৰ পাছতে আকৌ চাৰিওপিনে খোৰ ভীষণ অন্ধকাৰৰ আৱিৰ্ভাৱ হ'ল । ১৩ ॥

ভয়ানক তীব্র অন্ধকাৰে জগৎ ঢাকি পেলোৱাত ঘোঁৰাবিলাক বিমুখ হ'ল আৰু মাতলিয়ে বিচলিত হ'ল । ১৪ ॥

তেওঁৰ হাতৰপৰা লেকাম আৰু চাবুক মাটিত পৰি গ'ল, আৰু ভয় খাই বাৰে বাৰে মোক কবলৈ ধৰিলে—অৰ্জুন, ক'ত আছা ? ১৫ ॥

তেওঁ চৈতন্যবিহীন হোৱাত ময়ো বৰ ভয় খালো; কিন্তু মই ভয় ধোৱা দেখি অচেতন অৱস্থাতে মোক ক'লে—পাৰ্থ, পুৰণি কালত অমৃতৰ কাৰণে সূন্যসুখৰ ভীষণ যুদ্ধ হৈছিল, সেই যুদ্ধ মই দেখিলো, শঙ্কৰাসুৰ বধত হোৱা ভয়ানক যুদ্ধক ময়েই বথ পৰিচালনা কৰিছিলো । ১৬-১৮ ॥

সেইদৰে ব্ৰহ্মাসুৰ-বধতো ময়েই বথৰ ঘোঁৰা চলাইছিলো আৰু দেখিছিলো বিৰোচন-পুত্ৰ বলিৰ দাকণ যুদ্ধ । এই ভীষণ সময়ত অস্থ পৰিচালনা কৰিছিলো ময়েই, কিন্তু পাণ্ডৱ, আগেয়ে কেতিয়াও মই এনেদৰে জ্ঞানশূন্য হোৱা নাছিলো । ১৯-২০ ॥

বিধাতাই নিশ্চয়, প্ৰজাসকলৰ সংহাৰৰ ব্যৱস্থা কৰিছে । জগতৰ ক্ষয়ৰ বাহিৰে আন কোনো কাৰণত এনে যুদ্ধ সজাটো হোৱা নাই । ২১ ॥

তেওঁৰ সেই কথা শুনি নিজেই নিজক সংযত কৰি দানৱবিলাকৰ মায়াবল স্তম্ভিত কৰাৰ পাছত ভয়াতুৰ মাতলিক ক'লো—মোৰ ডুজবল চোৱাঁ আৰু চোৱাঁ গাভীৰ ধনু আৰু অস্ত্ৰৰ প্ৰভাৱ । ২২-২৩ ॥

আজি অস্ত্ৰ-মায়াৰে ইহঁতৰ এই ভয়ঙ্কৰ মায়া আৰু এই ঘোৰ অন্ধকাৰ নাশ কৰোঁ । সাৰথি, ভয় নাই, স্থিৰ হোৱাঁ । ২৪ ॥

তে নবাধিপ, ইয়াকে কৈ দেৱতাসকলৰ মঙ্গলৰ হকে সকলো প্ৰাণীৰে সন্মোহিনী অস্ত্ৰ-মায়া সৃজন কৰিলো । ২৫ ॥

মোৰ অস্ত্ৰ-মায়াই সিহঁতৰ পূৰ্বৰ সেই সকলো মায়া পীড়ন কৰাত অপৰ্যাগু শক্তিশালী দানৱে আকৌ নতুন নতুন বহুপ্ৰকাৰৰ মায়া উদ্ভাৱিত কৰিছিল । ২৬ ॥

সিহঁতৰ সেই মায়াই এবাৰ জগৎখন অন্ধকাৰেৰে গ্ৰাস কৰে আৰু এবাৰ প্ৰকাশ কৰে, একোবাৰ জগৎখনেই একেবাৰে নেন্দেখা হয়, আকৌ একোবাৰ পানীত তল যায় । ২৭ ॥

ইয়াৰ পাছত জগৎখন ভালকৈ প্ৰকাশ হোৱাত ভালকৈ আয়ত্ত কৰা ঘোঁৰা-বিলাকৰ দ্বাৰা পৰিচালিত উত্তম বথখন লৈ সেই ভীষণ বণক্ষেত্ৰত মাতলি বিচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ২৮ ॥

তাৰ পাছত উগ্ৰ নিৱাতকৱচ দানৱবিলাক আহি মোৰ ওপৰত পৰিল; যেনো ভিত্তি চাই সিহঁতক হৰৰ ঘৰলৈ পঠালো । ২৯ ॥

নিৱাতকৱচবিলাক নাশ হোৱা যুদ্ধখন সেইদৰে চলি থকাত মায়া কৰি লুকাই থোৱা দানৱবোৰক হঠাতে নেন্দেখা হ'লো । ৩০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নিৱাতকৱচ-যুদ্ধ-পৰ্বৰ মায়াযুদ্ধ নামৰ একসপ্ততীকপতম অধ্যায় । ১৭১ ॥

॥ অধ্যায় ১৭২ ॥

॥ নিবাতকবচ-যুদ্ধ ॥

অৰ্জুনে ক'লে, অদৃশ্য হৈ থকা সেই দৈত্যবিলাকে মায়াৰ বলেৰে অদৃশ্য
অস্ত্ৰবলৰ দ্বাৰা যুদ্ধ কৰিছিল আৰু ময়ো সিহঁতেৰে সৈতে তেনেকৈয়ে যুদ্ধ কৰিছিলো । ১ ॥

উত্তমকপে গাণ্ডীয়ৰপৰা নিক্ষেপ কৰা অস্ত্ৰেৰে পৰিচালিত বাণবিলাকে সিহঁত
য'ত য'ত আছিল তালৈকে গৈ সিহঁতৰ মূৰবিলাক কাটি পেলালে । ২ ॥

পাছে, নিবাতকবচহঁতক এইদৰে মই বধ কৰিবলৈ ধৰাত সিহঁত তৎক্ষণাৎ
মায়া সন্ধান কৰি নিজ পুৰীত সোমালগৈ । ৩ ॥

দৈত্যবোৰ উভতি যোৱাত আৰু বণস্থলী দৃষ্টিগোচৰ হোৱাত শই-শই,
হাজাৰে-হাজাৰে দানৱ মৰি পৰি থকা দেখিলো । ৪ ॥

সেই সমৰ-ক্ষেত্ৰত দৈত্যবিলাক বিশেষভাৱে নিষ্পিষ্ট হোৱা অস্ত্ৰ, আভৰণ, কবচ
আৰু শৰীৰ শই শই দেখা হৈছিল । ৫ ॥

ইথোজৰপৰা সিখোজ যাবলৈ ঘোঁৰাবিলাকৰ অৱকাশ নাছিল, অৱশেষত
আকাশলৈ উঠি ওপৰত বৈ থাকিব লগা হৈছিল । ৬ ॥

তেতিয়া নিবাতকবচ দৈত্য কিছুমান আকাশলৈ গৈ তললৈ পৰ্বত নিক্ষেপ
কৰি মায়াৰে আকাশ ঢাকি অদৃশ্য হৈ আছিল । ৭ ॥

আৰু কিছুমানে মাটিৰ তললৈ গৈ বথৰ চক্ৰ আৰু ঘোঁৰাবিলাকৰ ধ্বাত
ধৰিছিলে । ৮ ॥

যুদ্ধ কৰি থাকোঁতে মোৰ বথ আৰু বথ বহন কৰা অশ্ববিলাকক সিহঁতে জৰ
কৰি পৰ্বতেৰে আৰু বথেৰে সৈতে মোক ঢাকি পেলাইছিল । ৯ ॥

খিয় হৈ থকা কিছুমান পৰ্বত আৰু পথালি হৈ থকা কিছুমান পৰ্বতৰ দ্বাৰা
মই যি স্থানত আছিলো সেই স্থান গুহাৰ নিচিনা হৈ পৰিল । ১০ ॥

অসুৰবিলাকৰ দ্বাৰা ঘোঁৰাবোৰ নিগৃহীত হোৱাত আৰু পৰ্বতবিলাকে মোক ঢাকি
পেলোৱাত মই বৰ কষ্ট পালো । মাতলিয়েও সেইটো লক্ষ্য কৰিছিল । ১১ ॥

মই ভীত বুলি অনুমান কৰি মাতলিয়ে মোক এই কথা ক'লে, অৰ্জুন,
অৰ্জুন, ভয় নকৰিবা, বজ্জাত্ৰ উলিয়াই লোৱা । ১২ ॥

হে মৰাধিপ, তেওঁৰ কথা শুনি দেৱৰাজৰ অত্যন্ত প্ৰিয় ভৱানক বজ্জাত্ৰ
ভেঙিয়া উলিয়াই লোৱা । ১৩ ॥

সুচল স্থানলৈ গৈ গাণ্ডীৰ ধনু মন্ত্ৰপুত কৰি বজ্জৰ সম্মান কঠিন লৌহ-নিৰ্ম্মিত তীক্ষ্ণ শৰ নিক্ষেপ কৰিলো। ১৪ ॥

বজ্জান্ধৰপৰা নিৰ্গত বাণবোৰ বজ্জ যেন হৈ সেই নিৰাতকৱচহঁতৰ শৰীৰ আৰু সিহঁতৰ সকলো মায়াত প্ৰৱেশ কৰিলে। ১৫ ॥

পৰ্বত-সদৃশ মহাকায় দানৱহঁত বজ্জৰ বেগত নিহত হৈ ঠটোৱে সিটোক সাৱটি ধৰি মাটিত পৰিল। ১৬ ॥

বথ আৰু অশ্বেৰে সৈতে যিবিলাক দানৱে মাটিৰ ডলত আশ্ৰয় লৈছিল, তাত বাণ প্ৰৱেশ কৰি সিহঁতৰ যুতা ঘটালে। ১৭ ॥

চাৰিওপিনে সিঁচৰতি হৈ থকা পৰ্বতসমূহৰ দৰে, চাৰিওপিনে ঘৰি পৰি থকা পৰ্বত-সদৃশ নিৰাতকৱচবোৰৰ দ্বাৰা সেই স্থান সমাচ্ছন্ন হৈ পৰিল। ১৮ ॥

বথ, বথান্ধ, মাতলি আৰু মোন কোনে ক্ষতি নহ'ল, এই কথা আচৰিত হেন লাগিছিল। ১৯ ॥

হে মহাৰাজ, সেই সময়ত মাতলিয়ে ঠাতি হাঁহি মোক ক'লে, অৰ্জুন, তোমাৰ যি বীৰত্ব দেখা গ'ল, এনে বীৰত্ব দেৱতাসকলেও নাই। ২০ ॥

অসুৰবিলাক বিনাশ হোৱাত সেই নগৰত থকা দানৱহঁতৰ তিৰোতাবিলাকে শৱ কানন হাঁহবিলাকৰ দৰে চিংকাৰ কৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে। ২১ ॥

তাৰ পাছত বথ-ধ্বনিৰে নিৰাতকৱচহঁতৰ তিৰোতাবিলাকক ভয় খুৱাই মাতলিৰে সৈতে মই দানৱপুত্ৰীৰ ভিতৰলৈ সোমাই গ'লো। ২২ ॥

ম'ৰাৰ দৰে চিত্ৰ-বিচিত্ৰ দহ হাজাৰ ঘোঁৰা আৰু সূৰ্য্যৰ সমান উজ্জ্বল বথখন দেখি তিৰোতাবিলাক দলে দলে পলাল। ২৩ ॥

শিলৰ ওপৰত শিল পৰি শব্দ হোৱাৰ দৰে ভয়োদ্ভিগ্না তিৰোতাবিলাকেও পৰি যোৱাত সিহঁতৰ আভৱণৰপৰা শব্দ ওলাল। ২৪ ॥

তেতিয়া ভয়বিহ্বলা দৈত্য-নাৰীবোৰে বড়ুৰাজিৰে বিচিত্ৰ, কাঞ্চনময় নিজ আৱাসত প্ৰৱেশ কৰিলে। ২৫ ॥

স্বৰ্গতকৈয়ো বিশিষ্ট আচৰিত ধনৰ সেই উত্তম নগৰখন দেখি মাতলিক সুখিলো, ইন্দ্ৰপুত্ৰীতকৈও এই পুত্ৰখন মনোৰম বুলি মই ভাবোঁ। কি কাৰণে ইমান ধনীয়া? দেৱতাসকলেও ইয়াত বাস নকৰে কিয়? ২৬-২৭ ॥

মাতলিয়ে ক'লে, পাৰ্থ, এই পুত্ৰখন আগৈয়ে আমাৰ বজ্জা দেৱৰাজৰেই আছিল, পাছত নিৰাতকৱচবোৰে ইয়াৰপৰা দেৱতাসকলক ধেদি দিলে। ২৮ ॥

অনেক দুৰ্ব্বোৰ তপস্যাৰ দ্বাৰা পিতামহ ব্ৰহ্মাক পৰিভূষ্ট কৰি—নিবাসৰ নিমিত্তে এইখন নগৰ আৰু দেৱতাসকলৰপৰা অভয়—এই দুই বৰ সিহঁতে প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল। ২৯ ॥

ইয়াৰ পাছত ভগৱান ব্ৰহ্মাক ইচ্ছাই এটাবৰ কৈছিল, ভগৱান, নিজৰ হিত সাধনৰ বাবে ইহঁতক অন্ত কৰক। ৩০ ॥

হে ভাৰত, তেতিয়া ভগৱান ব্ৰহ্মাই কথাষাৰ সমৰ্থন কৰি কৈছিল, হে শত্ৰুহা, তুমিয়েই অগ্ৰ শৰীৰ পৰিগ্ৰহ কৰি ইহঁতক নাশ কৰিবা। ৩১ ॥

এই কাৰণেই, ইহঁতৰ বধৰ নিমিত্তে সকলোবোৰ অন্ত ইন্দ্ৰই তোমাক দিছে, তুমি বধ কৰা এই নিৱাতকৱচহঁতক দেৱতাসকলে বধ কৰিব নোৱাৰে। ৩২ ॥

ইহঁতৰ আত্ম-কাল শেষ হেতুকে অন্তকাৰী হিছাপে তুমি আহি ইয়াত উপস্থিত হ'লা। হে ভাৰত, সেইদৰে তুমি ইহঁতক বিনাশো কৰিলা। ৩৩ ॥

হে পুৰুষোত্তম, মহেন্দ্ৰই দানৱবোৰৰ বিনাশৰ কাৰণে অন্তৰ সেই উৎকৃষ্ট প্ৰকৃত শক্তি তোমাক শিকাইছিল। ৩৪ ॥

অৰ্জুনে ক'লে, সেই দানৱবোৰক বিনাশ কৰাৰ পাছত নগৰখনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰি ৰাতলিৰে সৈতে আকৌ অমৰাৱতীলৈ গ'লো। ৩৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নিৱাতকৱচ-যুদ্ধ-পৰ্বত নিৱাতকৱচ-যুদ্ধ নামৰ দ্বিসপ্তাধিকশততম অধ্যায়। ১৭২ ॥

॥ অধ্যায় ১৭৩ ॥

॥ হিৰণ্যগুৰ-দৈত্য-বধ ॥

অৰ্জুনে ক'লে, নিৱাতকৱচইতক বধ কৰি উভতি আহোঁতে অগ্নি আৰু সূৰ্য্যৰ দৰে কাণ্ডিমান আন এখন ধুনীয়া ডাঙৰ নগৰ দেখিছিলো, সেই নগৰখন ইফালে-সিফালে যাব পাৰে। ১ ॥

সেই নগৰখনত বহুদেৰে সৈতে নানা বস্ত্ৰ চৰাইবোৰে শুৱলা মাতেৰে গীত গাই আছিল আৰু তাত পৌলোম-কালকেয় দৈত্যবোৰে সদায় আনন্দমনে বাস কৰিছিল। ২ ॥

সমগ্ৰ বস্ত্ৰ-বাণিৰে পৰিপূৰ্ণ, চালেই চকু-বোৱা আচৰিত ধৰণৰ সেই নগৰখনৰ চাৰিওপিনে চৰবিধন দুৱাৰ আৰু ভিতৰতো দুৱাৰ থকা অষ্টালিকাবোৰ আছিল। ৩ ॥

নগৰখন ফল-ফুলেৰে উপচি পৰা গছেৰে ভৰি আছিল, তাত আছিল ধুনীয়া অপৰূপ চৰাই। হীৰা-মুকুতাকে আদি কৰি নানা বস্ত্ৰ পিন্ধা আৰু সদায় আনন্দ মনেৰে থকা, মালা-ভূষিত, হাতত (হয়্যোপিনে ধাৰ থকা) খড়্গ লোৱা, চাপ-দ্বয়ল-মুদগৰধাৰী অসুৰবিলাকেৰে সমগ্ৰ নগৰ পৰিপূৰ্ণ আছিল। ৪-৫ ॥

হে মহাৰাজ, দেখোঁতেই আচৰিত অসুৰবিলাকৰ নগৰখন দেখি ৰাভলিক সুৱিলো, বিন্ধৱযুদ্ধ এইখনো কি? ৬ ॥

মাতুলিয়ে ক'লে, পুলোমা আৰু কালকা নামে দিতিৰ দুজনী কন্যা আছিল। দেৱতাৰ বহুবেৰে এহাজাৰ বছৰ দুয়োজনীয়ে প্ৰৱল তপস্যা কৰিছিল। ৭ ॥

পাছত তপস্যাৰ অন্তত দুয়োজনীকে ব্ৰহ্মাই বৰ দিলে। হে ৰাজেন্দ্ৰ, যাতে সুৰ, বাক্স, পন্নগ আদিৰ হাতত পুত্ৰৰ মৃত্যু নহয় আৰু যাতে হুখ নহয়, এই দুটা বৰ তেওঁলোকে লাভ কৰিছিল। হে ভৱভক্ৰেষ্ঠ, ইয়াৰ বাহিৰেও অমৰ, মহৰ্ষি, যক্ষ, গন্ধৰ্ব, পন্নগ, অসুৰ আৰু বাক্সসকলৰ অপৰাজেয় হোৱা বৰ তেওঁলোকে লৈছিল। হীৰা-মুক্তা আদি সকলো বস্তুৰে বিভূষিত, কালিয়ান, ৰোণ-শোক-বিহীন, সকলো কামনা পূৰণ কৰিব পৰা গুণ থকা ব্ৰহ্মাই স্বয়ং কালকেয়ৰ কানে নিৰ্মাণ কৰা আকাশগামী, অতি ৰমণীয় নগৰ এখন ব্ৰহ্মাৰপৰা লাভ কৰিছিল। ৮-১১ ॥

সেই কাৰণে পুলোমাৰ পুত্ৰ পোলম আৰু কালকাৰ পুত্ৰ কালকেয় মহাসুৰ-সকলে বসতি কৰা, দেৱতাস্থান্য, দিবা এতি আকাশগামী নগৰখনে বিচৰণ কৰে। ১২ ॥

মহাবলী দানৱ কালকেয় আৰু পোলোমসকলৰ দ্বাৰা ৰক্ষিত এই নগৰখনক হিৰণ্যপুৰ বুলিও কোৱা হয়। ১৩ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, সেয়েহে সকলো দেৱতাৰ অবধ্য এই অসুৰবিলাকে উদ্বেগ নোপোৱাকৈ অভ্যন্তৰ অনুৰাগেৰে সৈতে হৃষ্টচিত্তে ইয়াত বাস কৰিছে। ১৪ ॥

আগেয়ে ব্ৰহ্মাই নিৰ্ণয় কৰি থৈছে, ইহঁতৰ মৰণ মানুহৰ হাতত। হে পাৰ্থ, দুৰ্দ্ধৰ মহাবলী কালকেয়ইতক অতি শীঘ্ৰে ব্ৰহ্মাস্ত্ৰৰ দ্বাৰা যুদ্ধত বিনাশ কৰোঁ। ১৫ ॥

অৰ্জুনে ক'লে, হে নৰপতি, ইহঁত সুৰাসুৰৰো অবধ্য, ইয়াকে জানি আনন্দ-চিত্তে মাতুলিক ক'লো, তৎক্ষণাৎ এই নগৰলৈ লৈ বসোঁ। ১৬ ॥

ইহঁত যেতিয়া ত্ৰিদশাধিপতিৰ শত্ৰু, অন্তৰে ইহঁতক বিনাশ কৰোঁ, দেৱতাৰ লক্ষ্য যোৰ অবধ্য নহয়, গতিকে বধ কৰিলে পাপে স্পৰ্শ নকৰে। ১৭ ॥

তেতিয়া অম্বমুক্ত দিবা বথখনেৰে হিৰণ্যপুৰৰ ওচৰলৈ অতি সোনকালে মাতুলিয়ে যোৱা লৈ গ'ল। ১৮ ॥

বিচিত্ৰ বস্ত্ৰাভৰণ পৰিধান কৰা, যোৰ দ্বাৰা আঘাতপ্ৰাপ্ত দৈত্যজাক বথত আৰোহণ কৰি প্ৰৱল বেগেৰে আকাশলৈ উঠিল। ১৯ ॥

তাৰ পাছত নালীক, নাৰাচ, ভল্ল, শক্তি, ঋক্তি আৰু তোমৰ অন্তৰৰ দ্বাৰা ভয়ানক পৰাক্ৰমী, ক্ৰোধাচ্ছ দানৱৰোৰে যোৱাকো প্ৰতিঘাত কৰিলে। ২০ ॥

অতি ভীষণ শব্দবৰ্ষণৰ দ্বাৰা মই সিহঁতৰ অন্তৰোৰৰ প্ৰতিৰোধ কৰিলো আৰু বিদ্যাবলৰ আশ্ৰয়ত যুদ্ধ-ক্ষেত্ৰত বথেৰে বিচৰণ কৰি প্ৰৱল ভীষণ অন্তৰবৰ্ষণৰ দ্বাৰা সিহঁতক মোহিত কৰাত মোহমুক্ত হৈ সিহঁতে ইটোৱে সিটোক ধ্বংস কৰিলে। ২১-২২ ॥

এইদৰে যুদ্ধ হৈ সিহঁতৰ ভিতৰতে ইটোৱে সিটোক খেদি যোৱাত প্ৰজ্জ্বলিত বাণসমূহে নই নই সিহঁতৰ মূৰৰোৰ কাটি পেলালে। ২৩ ॥

তেতিয়া বধৰ যোগ্য দানৱবিলাক আকৌ নগৰত সোমাই দানৱী মায়াৰ প্ৰভাৱত নগৰেৰে সৈতে আকাশত উঠিল। ১৪।

হে কুকৰ্ণন্দন, নগৰেৰে সৈতে আকাশলৈ যোৱা দেখি অতি শক্তিশালী শৰ-বৰ্ষণৰ দ্বাৰা পথ বন্ধ কৰি সিহঁতৰ গতি প্ৰতিৰোধ কৰিলো। ২৫।

ইচ্ছানুসৰি গতিশীল, আকাশবিহাৰী, সূৰ্য্যৰ দৰে উজ্জ্বল সেই দিব্য নগৰখন ব্ৰহ্মাৰ বৰত দৈত্যবিলাকে বিনাককৈ লাভ কৰিছিল। ২৬।

যুদ্ধ চলি থকা অৱস্থাত নগৰখন এবাৰ মাটিৰ তলত পৰে, এবাৰ ওপৰলৈ গতি কৰে, এবাৰ বৰুণগামী হয়, আকৌ এবাৰ পানীত বুৰ যায়। ২৭।

হে পৰশুপ, অমৰাৱতী-সদৃশ, ইচ্ছা অনুসাৰে যোৱা সেই প্ৰকাণ্ড নগৰখন বহুবিধ অস্ত্ৰেৰে মই ধাৰণ কৰিলো। ২৮।

ইয়াৰ পাছত আকৌ দিব্যাস্ত্ৰ নিক্ষেপ কৰি দিব্যাস্ত্ৰৰপৰা আৱিৰ্ভূত শৰ-সমূহেৰে দানৱস্বৰেৰে সৈতে নগৰখন ভালদৰে ধৰি ৰাখিলো। ২৯।

হে মহাৰাজ, মই নিক্ষেপ কৰা দ্ৰুতগামী লোহ-বাণবিলাকৰ দ্বাৰা বিদীৰ্ণ হৈ সমগ্ৰ দানৱপুৰ মাটিত পৰিগ'ল। ৩০।

হে নৰপতি, মৰণৰ বাবে কালপ্ৰেৰিত অসুৰবিলাক বজ্ৰৰ দৰে বেগী লোহ-নিশ্চিঙ মোৰ শৰত বিদ্ধ হোৱাত সকলোপিনে ঘূৰি ফুৰিছিল। ৩১।

তাৰ পাছত মাতলিয়ে সূৰ্য্যৰ দৰে উজ্জ্বল বথখনেৰে ওপৰলৈ উঠি আগফালে জঁপিয়াই পৰাৰ দৰে তৎক্ষণাত মাটিত অৱতৰণ কৰিলে। ৩২।

হে ভাৰত, তেতিয়া মোৰে সৈতে যুদ্ধ কৰিবলৈ ইচ্ছুক ক্ৰুদ্ধ দানৱবোৰৰ মাটি হাজাৰ বথে মোক আগুৰি আছিল। সেই বথবিলাকো গৃধ্ৰপত্ন-বিৰাজিত তীক্ষ্ণ বাণেৰে মই ধ্বংস কৰিলো। ৩৩।

যুদ্ধত মানুহে আমাক নোৱাৰে, এইদৰে চিন্তা কৰি সমুদ্ৰত উশ্মিমাল্লাৰ নিচিনা যুদ্ধ-ক্ষেত্ৰত সিহঁত আগুৱাই আহিছিল। ৩৪।

তেতিয়া মই ক্ৰমাগতয়ে দিব্যাস্ত্ৰবোৰ ধনুত জুৰিলো। বথেৰে যুদ্ধ কৰা অন্তত যুঁজাৰুসকলৰ হাজাৰ হাজাৰ অস্ত্ৰ মোৰ দিব্যাস্ত্ৰবোৰে লাহে লাহে কাটি পেলালে। বিচিত্ৰ বথ-মাৰ্গত বিচৰণ কৰা অগাধ দানৱবোৰক শই-শই, হাজাৰে-হাজাৰে, বণস্থলীত দেখা গৈছিল। শিৱত বিচিত্ৰ মুকুট আৰু পাণ্ডুৰি মৰা, বিচিত্ৰ কৰচ আৰু পত্ৰাকা ধাৰণ কৰা আৰু বিচিত্ৰ নানা ভূষণেৰে ভূষিত দানৱবোৰে মোৰ মনত যেন আনন্দহে দিছিল। অস্ত্ৰেৰে, শৰ-বৰ্ষণেৰে বণত সিহঁতক মই পীড়িব নোৱাৰিলো, কিন্তু সিহঁতেহে মোক ওভতাই পীড়িলে। যুদ্ধত নিপুণ দানৱবোৰে পীড়ন কৰাত মই বৰ পীড়িত হ'লো আৰু সেই মহা যুদ্ধত মোৰ মনত বৰ ভয় লাগিল। অৱশেষত যুদ্ধ-ক্ষেত্ৰত দেৱদেৱ কল্পৰ প্ৰতি প্ৰণাম জনাই, প্ৰাণী-সকলৰ মঙ্গল হওক—এই বুলি কৈ সৰ্ব-বিশ্ববিনাশক বোদ্ভাস্ত্ৰ নামে প্ৰসিদ্ধ মহাস্ত্ৰ নিক্ষেপ কৰিলো। ৩৫-৪১।

হে শক্রনাশক, অস্ত্র নিক্ষেপ কৰাৰ পাছতে ত্ৰিমুখ, নবলোচন, বড়কুকৰিশিষ্ট, জিভা উলিয়াই থকা, ডাঙৰ ডাঙৰ নাগবোৰক কাপোৰ-ৰূপে পিন্ধা, সূৰ্য্য আৰু অগ্নিৰ দৰে কেশযুক্ত, ভয়ঙ্কৰ, উজ্জ্বল, ত্ৰিশিৰা প্ৰকম এজনক দেখিলো। হে ভবভৰ্ষভ, সেই প্ৰকমজনক দেখাৰ পাছতে চিবন্তন, ভয়ানক বোদ্ভান্ত গাণ্ডীৱত সংযোগ কৰি অমিত শক্তিমান জিনয়ন শিল্পক প্ৰণাম কৰি দানৱেন্দ্ৰবোৰৰ বিনাশৰ নিমিত্তে নিক্ষেপ কৰিলো। নিক্ষেপ কৰাৰ লগে লগেই তাৰপৰা হাজাৰ হাজাৰ শৰীৰৰ আৱিৰ্ভাৱ হ'ল। ৪২-৪৫ ॥

হে নৰপতি, জাকে জাকে বাঘ, ভালুক, সিংহ, হাতী, ঘোঁৰা, গৰু, ম'হ, মৃগ, চমৰী পহু, উট, গাহৰি, বান্দৰ, কুকুৰনেচীয়া নাঘ, সাপ, হাতীৰ দৰে মুখ থকা মগৰ, ফেঁচা, ডুকণ্ড চবাই, শঙণ, গৰুড় প্ৰভৃতি জীৱ-জন্তু ওলাল। ইয়াৰ বহিৰেও দেৱতা, ঋষি, যক্ষ-বক্ষ, গন্ধৰ্ব, পিশাচ, ভূত-প্ৰেত, গুহ্যক, দৈত্য, মাছ আৰু ঘোঁৰাৰ নিচিনা মুখ থকা, অসি প্ৰভৃতি নানা অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰা নৈঋত আৰু গদা-মুদগবধাৰী ৰাক্ষস দলে দলে যুদ্ধ ক্ষেত্ৰত আৱিৰ্ভাৱ হ'ল। ৪৬-৫১ ॥

সেই কদ্ভান্ত নিক্ষেপ কৰাত এইবিলাক আৰু এইবিলাকৰ বাহিৰেও নানা ৰূপ ধাৰণ কৰা নানা প্ৰাণীৰে সমস্ত জগৎ পৰিপূৰ্ণ হৈ পৰিল। ৫২ ॥

মাংস-মৈদ-বসা-অস্থি-সংযুক্ত, ত্ৰিশিৰা, চতুৰ্দন্ত, চতুৰ্মুখ, চতুৰ্ভুজ আদি অনেক ৰূপ ধাৰণকাৰী সিঁহতৰ হাতত পুনঃ পুনঃ বধ্যমান দানৱবোৰৰ ক্ষয় হৈ আহিছিল। হে ভাৰত, সূৰ্য্য আৰু অগ্নিৰ দৰে শক্তিমান, বজ্ৰ আৰু বিদ্যুতৰ দৰে উজ্জ্বল, পৰ্ব্বতৰ দৰে দৃঢ়, ধ্বংসোৎপাদক অগ্ৰাণ্ত বাণেৰেও মূৰ্ত্তৰ ভিতৰতে সকলো দানৱকে নাশ কৰিলো। ৫৩-৫৫ ॥

গাণ্ডীৱবপৰা অস্ত্ৰ নিক্ষেপত প্ৰাণ ত্যাগ কৰি আকাশৰপৰা সিঁহতক থহি-পৰা দেখি ত্ৰিপুৰনাশক সৰ্ব্বজ্ঞ শিল্পক আকৌ প্ৰণাম কৰিলো। ৫৬ ॥

দিব্য আভৰণেৰে ভূষিত দানৱবিলাকক বোদ্ভান্তই নিষ্পিষ্ট কৰা দেখি দেৱ-সাৰথি মাতলিয়ে বৰ হৰ্ষ লাভ কৰিলে। ৫৭ ॥

দেৱতাসকলৰো হুঃসহ তেনে অসাধ্য কাম কৰা দেখি ইন্দ্ৰৰ সাৰথিয়ে মোক বৰ আদৰ কৰিলে আৰু কৃতজ্ঞ হৈ সন্তুষ্টচিত্তে ক'লে, আজি তুমি যি কাৰ্য্য সম্পন্ন কৰিলা ই সুবাসুৰৰো অসাধ্য। ৫৮-৫৯ ॥

সূৰ্যপতি ইন্দ্ৰয়ো যুদ্ধত এনে কাম কৰিব নোৱাৰে, আকাশগামী এই প্ৰকাণ্ড নগৰখন দেৱতা বা অসুৰ—কোমেও ধ্বংস কৰিব নোৱাৰে। ৬০ ॥

হে বীৰ, নিজৰ বীৰ্য্য আৰু তপস্যাৰ প্ৰভাৱত তুমি ইহ'তক বিনাশিলা। আকাশগামী হিৰণ্যপুৰ ধ্বংস আৰু দানৱবিলাক খিন্ধি হোৱাত মাইকী কুকুৰা চকাইৰ দৰে দুখ আৰু বেজাৰত আউলি-জাউলি হৈ কান্দি দৈত্য-ৰমণীহঁত নগৰৰ বাহিৰ ওলাই গ'ল। ৬১-৬২ ॥

স্বামীহীন। নাৰীবোৰে স্বামী, পুত্ৰ, পিতৃ-ভ্ৰাতৃ সকলোৰে প্ৰতি অত্যন্ত দোকা-কুলা হৈ হিয়াত ডুকুতাই ডুকুতাই শেহাই শেহাই কান্দি কান্দি মাটিত পৰি গ'ল ; লগে লগে সিহঁতৰ মালা আভৰণ আদিও বহি পৰিল। হৃৎ-দৈন্ত-পীড়িত, ক্ৰী, কাণ্ডি আৰু স্বামীহীন সেই দানৱপুৰ কুৰূপ হৈ পৰিল। গন্ধৰ্ব-নগৰ-সদৃশ সেই ধুনীয়া নগৰখন নাগ নোহোৱা হ্ৰদ আৰু শুকান গছৰে পৰিপূৰ্ণ অৱস্থাৰ দৰে নিশ্চল হৈ 'অদৃশ্য' হ'ল। যুদ্ধ জয় কৰা বাবে আনন্দত মোৰ মন উৎফুল্ল হৈছিল ; লগে লগে তৎক্ষণাত তাৰপৰা মাতলিয়ে মোক লৈ আহিল। ৬৩-৬৬।

হে মহাভাতি, হিবণ্যপুৰ-নিবাসী অসুৰ আৰু নিৰাতকৰুচ দানৱহঁতক বধ কৰি হিবণ্যপুৰ এৰি যুদ্ধ-ক্ষেত্ৰত পৰা ইন্দ্ৰপুৰলৈ ঘূৰি অহাৰ পাছত ইন্দ্ৰৰ ওচৰলৈ আহিলো। আৰু মহাশক্তিমন্ত্ৰ নিৰাতকৰুচ বধ, মায়াদূৰীকৰণ, হিবণ্যপুৰ ধ্বংস প্ৰভৃতি যি যি ঘটনাবোৰ ঘটিছিল, সেই সকলোবোৰকে মাতলিয়ে দেৱেন্দ্ৰক জনালে। তাকে শুনি ভগৱান দেৱেন্দ্ৰ মৰুৎপথেৰে সৈতে সন্তুষ্ট হৈ "সাধু সাধু" বুলি মোক প্ৰশংসা কৰিলে। ৬৭-৭০।

তাৰ পাছত দেৱবৃন্দেৰে সৈতে দেৱবাজে মোক আহ্বান কৰি বাবে বাবে এইদৰে মধুৰ বাক্য ক'লে, হে পাৰ্থ, দেৱাসুৰসকলে সম্পন্ন কৰিব নোৱৰা কৰ্ম তুমিহে গ্ৰাহি সম্পন্ন কৰিলা, মোৰ শত্ৰুক বধ কৰি তুমি গুৰু দক্ষিণা দিলা। ৩ অৰ্জুন, যুদ্ধত সদায় এনেদৰে স্থিৰ হোৱা উচিত আৰু অজ্ঞাত হৈ অস্ত্ৰ পৰিচালনা কৰা উচিত। বগত দেৱ-দানৱ, ৰাক্ষস, অসুৰ, যক্ষ, গন্ধৰ্ব, পক্ষী আৰু পল্লগবোৰে তোমাক পৰাভৱ কৰিব নোৱাৰে। হে কৌণ্ডেয়, তোমাৰ বাহুবলেৰে নিৰ্জিত বসুধা ধাৰ্মিক কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে পালন কৰিব। ৭১-৭৫।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নিৰাতকৰুচ-যুদ্ধ-পৰ্বত হিবণ্যপুৰ-দৈত্য-বধ নামৰ ত্ৰিসপ্তত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১৭০।

॥ অধ্যায় ১৭৪ ॥

॥ অস্ত্ৰ-দৰ্শন-সংকেত ॥

অৰ্জুনে ক'লে, দেহত সোমাই যোৱা শৰেৰে মই কত-বিক্ষত হোৱাত 'অৰ্জুনে শত্ৰুক জয় কৰিব' এনে বিশ্বাস মোৰ ওপৰত ৰাখি আপোন বুলি স্বীকাৰ কৰি দেৱবাজে মোক ক'লে, ১।

হে ভাৰত, তোমাৰ হাতত সকলোবোৰ দিবা অস্ত্ৰ আছে, পৃথিৱীত কোনো মানুহে তোমাক পৰাস্ত কৰিব নোৱাৰে। ২ ॥

ভীষ্ম, দ্রোণ, কৃপ, কর্ণ, শকুনি আৰু আন আন কক্ৰিয়সকল যুদ্ধলিপ্ত অৱস্থাত তোমাৰ ষোড়শ কলাৰ এক কলাবোৰ যোগ্য নহয়। ৩ ॥

শবীৰ-বন্ধক, অভেদ্য, দিবা এট কৰুচ আৰু এট ত্ৰিৰাশী মালা প্ৰভু দেৱনাঞ্জে মোক দিলে। ৪ ॥

ইয়াত বাহিৰেও আকৌ ভীষ্ম শৰকাৰী দেৱদত্ত নামৰ এট শঙ্খটো দিলে আৰু এই ধুনীয়া মুকুটটো ইন্দ্ৰই স্বয়ং মোৰ মূৰত পিন্ধাই দিলে। এই মনোহৰ, উজ্জ্বল, বহুমূলীয়া বস্ত্ৰ আভৰণবিলাক ইন্দ্ৰৰপৰাই মই পালে। হে নৃপ, ইন্দ্ৰৰ পুণ্য-ভৱনত এইদৰে অভ্যাখিত হৈ গজৰ্ব্ব শিশুবিলাকেৰে সৈতে সুখেৰে বাস কৰিছিলো। ৫-৭ ॥

অমৰগণেৰে সৈতে লগ লাগি প্ৰসন্নচিত্তে দেৱেন্দ্ৰই মোক ক'লে, তৰ্কহীন, এতিয়া তোমাৰ যোৱাৰ সময় হৈছে, তাত্ত্বসকলে তোমাক স্মৰণ কৰিছে। ৮ ॥

হে ভাৰত, দ্যুত ক্ৰীড়াৰপৰা উদ্ধৃত কলহৰ কথা স্মৰণ কৰি এইদৰে ইন্দ্ৰ-ভৱনত পাঁচ বছৰ বাস কৰিছিলো। ৯ ॥

পিছে এতিয়াহে পূজাৰ্হ গজমাৰ্হনৰ শৃঙ্গত তাত্ত্বসকলৰ দ্বাৰা আপোনাক পৰিৱেশিত হৈ থকা দেখিলো। ১০ ॥

মুৰিটোৰে ক'লে, হে ভাৰত ধনঞ্জয়, ভাগ্য-বলেৰে তুমি অস্ত্ৰবোৰ লাভ কৰিলু; ভাগ্যবলতহে তুমি দেৱপতি প্ৰভু দেৱেন্দ্ৰক আশাখিলা। হে নিম্পাপ পৰম্প, ভাগ্যৰ ফেৰত পাৰ্শ্বৰূপে সৈতে শিৱক প্ৰত্যক্ষ দৰ্শন কৰি মহাদেৱক সন্তুষ্ট কৰিব পাৰিলা। ১১-১২ ॥

হে ভৰতৰ্ষভ, সৌভাগ্যৱশতঃ লোকপালসকলেৰে সৈতে মিলিত হ'লা। আমিও ইয়াত ভাগ্যৰ কাৰণেই জীৱিত আছো আৰু তুমিয়ে ঠয়ালৈ পুনৰ আহিছ। ১৩ ॥

আজিহে শ্বতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰহঁতক বশীভূত আৰু নগৰীৰে পৰিপূৰ্ণ পৃথিৱীখন জয় কৰা বুলি ভাবিছো। ১৪ ॥

হে ভাৰত, যিবোৰ অস্ত্ৰেৰে বীৰ্য্যৱন্ত নিৰাতকৰুচহঁতক বধ কৰিছিলো, সেই দিবা অস্ত্ৰবোৰ দৰ্শন কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে। ১৫ ॥

অৰ্জুনে ক'লে, যিবিলাক অস্ত্ৰেৰে মই ভয়ানক নিৰাতকৰুচহঁতক বিনিপাত কৰিছিলো, কালিলৈ সেই অস্ত্ৰবোৰ বাতিপুত্ৰ দৰ্শন কৰিব। ১৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, গজমাৰ্হনৰ শৃঙ্গত স্বৰ্গৰপৰা আগমনৰ কথা এইদৰে কৈ তাত্ত্বসকলেৰে সৈতে সেই নিশাটো ডাঙেই তেওঁ বাস কৰিছিল। ১৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নিৰাতকৰুচ-যুদ্ধ-পৰ্বত অস্ত্ৰদৰ্শন-সংহত নামৰ চতুঃসংহত্যাধিকশততম অধ্যায়ঃ ॥ ১৭৪ ॥

॥ অধ্যায় ১৭৫ ॥

॥ অস্ত-প্ৰদৰ্শন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সেই বাতিটো পাৰ হোৱাত জাডসকলেৰে সৈতে ধৰ্ম্মবাজ
মুৰিষ্ঠিৰে শয্যা ত্যাগ কৰি অৱশ্য কৰণীয় কামবোৰ কৰিলে। ১ ॥

তাৰ পাছত অস্ত্ৰানীৰ হৰ্ষবৰ্জক অৰ্জুনক ক'লে, কোন্তেয়, যিবিলাক অস্ত্ৰেৰে
দানৱবিলাকক জয় কৰিছিলো, সেইবোৰ দেখুৱাঁ। ২ ॥

হে নৰপতি জনমেজয়, তেতিয়া পাণ্ডৱ ধনঞ্জয়ে দেৱতাসকলে দিয়া সেই দিবা
অস্ত্ৰবোৰ দেখুৱালে। ৩ ॥

অতি তেজস্বী সূত্ৰী ধনঞ্জয়ে নিম্নমানুসাৰে পৱিত্ৰতা অৱলম্বন কৰি, পৰ্ব্বতবোৰক
মুৰলি, চক্ৰ আৰু ধ্বজৰূপে কল্পনা কৰি সুন্দৰ বেণুযুক্ত, চক্ৰ, দণ্ড আৰু মুৰলিৰ
সংযোগৰ বাবে জিহিৰা দাক-বিলিষ্ট মানস-ভূমিকপ বথত ধ্যানবলেৰে আৰো-
হণ কৰি, ইন্দ্রদত্ত কাঙ্ক্ষিমান দিবা কৱচেৰে শৰীৰ ঢাকি, দেৱদত্ত শঙ্খ আৰু গাভীৰ ধনু
হাতত লৈ অতি শুৱনি হৈ ক্ৰমান্বয়ে সেই দিব্যাস্ত্ৰবোৰ দেখুৱাবলৈ উপক্ৰম কৰিলে।
পাছত সেই দিব্যাস্ত্ৰবোৰ প্ৰয়োগ কৰিব খোজোঁতেই ভৰিৰে ভিৰ দি থকা পৃথিৱী-
খন বৃক্ষবাণিৰে সৈতে কঁপি উঠিল আৰু সৰিং আৰু সাগৰবিলাক ক্ষুব্ধ হৈ উঠিল। ৪-৮ ॥

শিলবিলাক বিদীৰ্ণ হল, সূৰ্য্যই নিজকে প্ৰকাশ নকৰা হ'ল, জুট নজল্লা আৰু বতাহো
নবলা হ'ল। ৯ ॥

দ্বিজাতিসকলৰ বেদসমূহ কিঞ্চিত্তমানো প্ৰকাশ নোহোৱা হ'ল। হে জনমেজয়,
মাটিৰ তলত থকা প্ৰাণীবোৰে পীড়িত হৈ মাটিৰ তলৰপৰা উঠি অৰ্জুনক বেৰি
ধৰিলে। ১০ ॥

সেই অস্ত্ৰবোৰৰ প্ৰভাৱত দক্ষ হোৱা আৰু যুধ ৰেকেটা হোৱা সকলো প্ৰাণীয়ে
কঁপি কঁপি কৃতাজ্জলি হৈ সেই সময়ত ধনঞ্জয়ক প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল। তেতিয়া ব্ৰহ্মৰ্ষি,
দেৱৰ্ষি, মহৰ্ষি, সিদ্ধ, গন্ধৰ্ব্ব, অমৰ, যক্ষ, ৰাক্ষস, বিহগ আৰু খেচৰ-জজম প্ৰাণী-
সকলোৱেই তাত আহি উপস্থিত হৈছিল। ১১-১৪ ॥

তাৰ পাছত আকৌ পিতামহ, সকলো লোকপাল, জুত-প্ৰেতাৰ্হি পাবিষদেৰে
সৈতে ভগৱান মহাদেৱ তালৈ আহিছিল। ১৫ ॥

বিচিত্ৰ, দিব্য স্থান্য পৰিধান কৰি মহাবাজ পত্ন আৰু চাৰিওপিনে সম্পূৰ্ণ-
ভাৱে অৱস্থান কৰিছিল। ১৬ ॥

দেৱতাসকল-প্ৰেৰিত গন্ধৰ্বসকলে বিবিধ গীত গাঠিছিল আৰু অঙ্গবাসকলে দলে দলে আহি নৃত্য কৰিছিল। ১৭ ॥

হে মহাৰাজ জনমেজয়, ভেনে সমন্বতে দেৱতাসকলে তালৈ নাৰদ মুনিক পঠাই-ছিল, তেওঁ আতি শুনিব লগীয়া এই কথা পাৰ্থক কৈছিল, ১৮ ॥

হে অৰ্জুন, এই দিব্য অস্ত্ৰবোৰ প্ৰয়োগ নকৰিবা : হে ভাৰত, এটাবোৰ লক্ষ্য-হীন স্থানত কেতিয়াও প্ৰয়োগ কৰিব নেলাগে। হে কুকনন্দন, বিপদগ্ৰস্ত নোহোৱা-লৈকে লক্ষ্যস্থানতো কেতিয়াও প্ৰয়োগ কৰা উচিত নহয়। লক্ষ্যহীন স্থান আৰু নিজে বিপদগ্ৰস্ত নোহোৱাকৈ লক্ষ্যস্থানতো প্ৰয়োগ কৰিলে ডাঙৰ দোষ হয়। ১৯-২০ ॥

আগলৈ (অথবা তত্ত্ব-শাস্ত্ৰানুসাৰে) এই অস্ত্ৰবোৰ ৰক্ষা কৰিলে বলৱান আৰু সুখোপযোগী হ'ব, ইয়াত সন্দেহ নাই। ২১ ॥

হে পাণ্ডৱ, আৰু ইয়াক যথাৰীতি ৰক্ষা (ব্যৱহাৰ) নকৰিলেই তিনিও লোকৰ বিনাশৰ কাৰণহে হয়। এনেকুৱা আৰু কেতিয়াও নকৰিবা। ২২ ॥

হে অজাতশত্ৰু যুধিষ্ঠিৰ, যুদ্ধত শত্ৰুৰ বিনাশৰ সময়ত পাৰ্থক এই অস্ত্ৰবিলাক প্ৰয়োগ কৰোঁতে তুমি দেখিবা। ২৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে নবশ্ৰেষ্ঠ জনমেজয়, এইদৰে পাৰ্থক বাধা দি সকলো-দেৱতা আৰু অস্ত্ৰাস্ত্ৰ শিবিলাক তালৈ আহিছিল সকলো নিজ নিজ স্থানলৈ উলটি গ'ল। ২৪ ॥

হে কোঁৱৰ, তেওঁলোক সকলো উলটি যোৱাত পাণ্ডৱসকল সেই বনতে অমন্দ-চিন্তে কৃষ্ণাৰে সৈতে বাস কৰিবলৈ ধনিলে। ২৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত নিৱাতকৱচ যুদ্ধ-পৰ্বত অস্ত্ৰ-প্ৰদৰ্শন নামৰ পঞ্চসপ্তত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১৭৫ ॥

॥ অধ্যায় ১৭৬ ॥

॥ গন্ধমাদন-প্ৰস্থান ॥

জনমেজয়ে সুধিলে, ৰথীসকলৰ ভিতৰত প্ৰকৃষ্ট-বীৰ অৰ্জুনে অস্ত্ৰ সংগ্ৰহ কৰি কৃত্তশত্ৰু ইন্দ্ৰৰ ডৱনৰপৰা দুবি অহাৰ পাহত শক্তিমন্ত আৰু সাহসী অৰ্জুনেৰে সৈতে লগ লাগি পৃথৱী পুত্ৰসকলে কি কৰিছিল ? ১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, অতি সুবহ্য পৰ্ব্বতশ্ৰেষ্ঠ সেই গন্ধমাদনৰ কাষাকাষি কন-বিলাকত থকা কুৱেৰৰ উলানলৈ গৈ ইন্দ্ৰসম-পৰাক্ৰমী অৰ্জুনেৰে সৈতে নবশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকলে বিহাৰ কৰিছিল। ২ ॥

তাত থকা অসুপম গৃহসমূহ আৰু নানা বৃক্ষবাজিৰে সৈতে বিশেষ সম্পৰ্ক থকা

অনেকপ্ৰকাৰ ক্ৰীড়া দৰ্শন কৰি অন্তৰ প্ৰতি যত্নপৰ, ধনুৰ্দ্ধৰ, নবশ্ৰেষ্ঠ, কিবীটী অৰ্জুনে সদায় বহু বাৰ বিচৰণ কৰিছিল । ৩ ॥

বিশ্ৰুতগৰ পুত্ৰ বজ্জা কুন্তেৰৰ অনুগ্ৰহত বাসস্থান লাভ কৰি নবদেৱ পাণ্ডুৰ পুত্ৰসকলে ভূমিস্থ প্ৰাণীসকলৰ ঐশ্বৰ্য্যকো স্পৃহা কৰা নাছিল আৰু তাত থকা কালছোৱা তেওঁলোকৰ বাবে মঙ্গলজনক হৈছিল । ৪ ॥

অৰ্জুনেৰে সৈতে মিলি যিদৰে সেই বনত এবাতি বাস কৰিছিল সেইদৰেই আৰু চাৰিবিছৰ তাত বাস কৰিছিল । আগৰ ছবছৰ আৰু পাছৰ চাৰিবিছৰ-এই দহ বছৰেই বনত বসতি কৰা পাণ্ডৱসকলৰ মঙ্গলজনক হৈছিল । ৫ ॥

তাৰ পাছত বায়ুৰ পুত্ৰ, বেগী ভীম আৰু অৰ্জুন এফালে আৰু ইন্দ্ৰতুল্য পৰাক্ৰমী বীৰ নকুল আৰু সহদেৱ আন এফালে বহি বজ্জা স্থিতিৰক প্ৰিয় আৰু হিতকৰ বাক্য ক'লে, ৬ ॥

হে কুকৰাজ, আগেয়ে আপোনাৰ প্ৰতিজ্ঞা সফল কৰি লৈ তাৰ পাছতহে আপোনাৰ প্ৰিয়-সাধন কৰিবলৈ আমি ইচ্ছা কৰিছো । সেই কাৰণেই অনুগামী ভ্ৰাতৃসকলেৰে সৈতে দুৰ্য্যোধনক বধ কৰিবলৈ বৰ্ত্তমানে এই বনসমূহ পৰিত্যাগ কৰি নাযাওঁ । হে মহাৰাজ, এই একাদশ বৰ্ষটো ইয়াতে বাস কৰোঁ । আমি সুখত থকাৰ লায়ক, কিন্তু আমাৰ সুখ হৰণ কৰিছে দুৰ্য্যোধনে । আপোনাৰ নিৰ্দেশানু-সৰি সন্মানকে। বিসৰ্জন দি নিৰ্ব্বিশঙ্কমনে বনসমূহত ভ্ৰমি ভ্ৰমি হীনবুদ্ধি-সম্পন্ন দুৰ্য্যোধনক প্ৰবঞ্চনা কৰি কোনো কষ্ট নোহোৱাকৈ অজ্ঞাত-বাস লাভ কৰা উচিত হ'ব । বৰ্ত্তমান ওচৰত বাস কৰি সিহঁতক প্ৰলোভিত কৰিছো । ভৱিষ্যতেও ওচৰতে থকা বুলি জানিব, দূৰ দেশলৈ যোৱা বুলি আমাক নাজানিব । এবছৰ কাল গোপনে বিচৰণ কৰাৰ পাছত শত্ৰুৰ বধ আৰু ৰাজ্যপ্ৰাপ্তিৰ দ্বাৰা অপকাৰীৰ অপকাৰ কৰি নবাধ্য শত্ৰুক কাঁইট উঘালি পেলোৱাৰ দৰে উঘালি পেলাৰ লাগিব । হে নবেল্ল, অনুগামী ভ্ৰাতৃসকলৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত পায়ণ দুৰ্য্যোধনক জয় কৰি প্ৰতিশোধ লোৱাৰ পাছত ৰাজ্যত অধিষ্ঠিত হওক । হে নবদেৱ, বৰ্ত্তমানে এই স্বৰ্গ-সদৃশ স্থানত পৰিত্ৰাণ কৰি আমি শোক পৰিহাৰ কৰা উচিত হ'ব । ৭-১১ ॥

হে ভাৰত, যদি আপুনি ৰাজ্য লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰে, তেন্তে চৰাচৰ জগতত ধৰ্ম্ম সম্বন্ধীয় বিশিষ্ট যশস্য বিলোপ হব । কুক-পুত্ৰসকলৰ সেই ৰাজ্য লাভ কৰি মৃত্যু আৰু ধৰ্ম্ম-কৰ্ম্ম লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হোৱা উচিত । ১২ ॥

হে নবেল্ল, কুন্তেৰপৰা আজি আপুনি যি লাভ কৰিছে, ইয়াক সদায়েই আপুনি লাভ কৰিব পাৰে । হে ভাৰত, অপৰাধকাৰী শত্ৰুসকলক বধ কৰক আৰু যদিহে ভ্ৰাতৃ বুলি বধ কৰিব নোখোজে তেন্তে বন্ধন কৰিবলৈ মন কৰক । ১৩ ॥

বুদ্ধ কৰিলে আপোনাৰ প্ৰৱল পৰাক্ৰম সাক্ষাৎ ইন্দ্ৰৰো সহিব নোৱাৰে । হে ধৰ্ম্মৰাজ, দেৱবৃন্দেৰে সৈতে বুদ্ধ কৰিব লগীয়া হলেও আপোনাৰ প্ৰৱোজন সিদ্ধিৰ নিমিত্তে প্ৰবৃত্ত পক্ষধ্বজ কুক আৰু শিৱিৰ নাতি সাত্যকি, এওঁলোক দুয়োজনৰেই

আমাক কেতিয়াও উৎপীড়ন নকৰিব। হে নৰদেৱশ্ৰেষ্ঠ, বলত কৃষ্ণ যেনে অপ্ৰতিম, অৰ্জুনো তেনে আক, সাত্যকি যেনে ময়ো তেনে। ১৪-১৫ ॥

হে নৃপশ্ৰেষ্ঠ, আপোনাৰ উদ্দেশ্য সিদ্ধিৰ বাবে যাদৱসকলেৰে সৈতে শ্ৰীকৃষ্ণ যেনেকৈ সৰ্ব্বতোভাৱে আজিত, ঠিক তেনেকৈ অস্ত্ৰ-প্ৰয়োগত কুশল যমজ নকুল-সহদেৱ আক ময়ো আপোনাৰ আজিত। ১৬ ॥

আপোনাৰ অৰ্থলাভ আৰু ঐশ্বৰ্য্যৰ উৎকৰ্ষ-সাধন—এই দুটাকে আমি সৰোগত কৰিছো; যুদ্ধত শত্ৰু-নাশৰ দ্বাৰা আপোনাৰ মঙ্গল কৰিম। ১৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, পিছে ধৰ্ম্মাৰ্থবিদ, বৰিষ্ঠ, ধৰ্ম্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে তেওঁলোকৰ মত জানিব পাৰি তেতিয়া কুৱেৰৰ বসতিস্থান গন্ধমাদন প্ৰদক্ষিণ কৰিলে। সেই পৰ্ব্ব-তত থকা অট্টালিকা, নদী, সৰোবৰ আৰু বান্ধসসমূহক সম্ভাষণ কৰি এবাৰ গম্বা-পথলৈ আৰু এবাৰ পৰ্ব্বতটোলৈ চাই চাই বিগুজ বুদ্ধি-সম্পন্ন যুধিষ্ঠিৰে গিৰিজেষ্ঠক প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। ১৮-২০ ॥

ডাই-বন্ধুসকলেৰে সৈতে কুকপতি জিতাখা যুধিষ্ঠিৰে শত্ৰুসকলক জয় আৰু ৰাজ্য লাভ কৰাৰ পাছত সকলো কাম সম্পন্ন কৰি, 'হে শৈলেন্দ্ৰ, তপস্যাৰ নিমিত্তে আহোঁতে তোমাক আকৌ দৰ্শন কৰিম' এইবুলি কৈ অনুজ আৰু দ্বিজসকলৰ দ্বাৰা পৰিবৃত্ত হৈ সেই পথেৰে যাবলৈ মন কৰিছিল আৰু পৰ্ব্বতৰ নিজৰাবিলাকলৈ দলে দলে তেওঁলোকক ঘটোৎকচে কান্ধত তুলি নিছিল। ২১ ॥

পিতাই পুত্ৰক অনুশাসন কৰাৰ দৰে মহৰ্ষি লোমশই প্ৰসন্নচিত্তে সেই প্ৰস্থানকাৰী-সকলক অনুশাসন কৰি দেৱতাসকলৰ পুণ্যতম স্থান স্বৰ্গলৈ গমন কৰিছিল। ২২ ॥

লোমশ যুনিবৰণা সেইদৰে উপদেশ লাভ কৰি নৰশ্ৰেষ্ঠ পাৰ্শ্বসকলে জীৰ্ণ, ৰম্য-তপোৱন আৰু অগ্ন্যাশ্ব প্ৰকাণ্ড সৰোবৰবোৰ দৰ্শন কৰি কৰি প্ৰস্থান কৰিছিল। ২৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত নিৰাতকৱচ-যুদ্ধ-পৰ্ব্বত গন্ধমাদন-প্ৰস্থান নামৰ ষট্-সপ্তত্মিকশততম অধ্যায়। ১৭৬ ॥

॥ অধ্যায় ১৭৭ ॥

॥ পাণ্ডবসকলৰ দ্বৈতবনত প্ৰবেশ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, নানা জ্ঞান-নিজ্বাৰে শোভিত, দিগ্‌গজ-কিন্নৰ আৰু নানা পক্ষীৰ বাসভূমি গন্ধমাদন পৰ্বতত এইদৰে সুখেৰে বাস কৰি থাকি সেই ঠাই এৰি আহিব লগীয়া হোৱাত পাণ্ডৱসকলৰ মনত বেয়া লাগিছিল। ১ ॥

কিন্তু তেওঁলোক যেতিয়া তাৰপৰা আহি কুন্তেৰৰ প্ৰিয়-ভূমি, মেঘ বৰণীয়া পৰ্বত কৈলাস পালেহি তেতিয়া তেওঁলোকৰ মনত মহা আনন্দ উপজিল। ২ ॥

তাৰত ওখ ওখ পৰ্বতৰ মাজে মাজে সঙ্কীৰ্ণ গিৰিপথ, সিংহ থকা গুহা, পাহা-বীয়া নদীৰ ওপৰত নানা ধৰণৰ দলং, বহুত জলপ্ৰপাত আৰু ওখ-চাপৰ মালভূমি দেখা পাই তেওঁলোকৰ মনত বং লাগিল। ৩ ॥

তাৰত আৰু বহুত অৰণ্য দেখিবলৈ পালে, সেটো অৰণ্যৰ মাজত নানা ধৰণৰ পশু-পক্ষীৰ আৱাস। সেটোবোৰ চাট চাট বীৰৰ অগ্ৰগণী পাণ্ডৱসকলে ভাতত ধনু-শৰ আৰু ভৰোৱাল লৈ ইফালে-সিফালে বিচৰণ কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। ৪ ॥

ধুনীয়া ধুনীয়া বননি, মনোৰম নদী-সৰোবৰ, গিৰি-গহৱৰ, পৰ্বতৰ গুহা—এই-বিলাকতে পাণ্ডৱসকলে দিনে নিশাট বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ৫ ॥

এই মনোৰম কৈলাস পৰ্বতৰ ভিন ভিন গুহাত বাস কৰি তাৰপৰা আহি তেওঁলোকে বৃষপৰ্বা বজাৰ মনোমোহা আশ্ৰমত উপস্থিত হ'লগৈ। ৬ ॥

বৃষপৰ্বা বজাট আগ বাঢ়ি আহি তেওঁলোকক অভ্যৰ্থনা জনালে। তেওঁলোকে পৰম প্ৰীত হৈ বৃষপৰ্বা বজাক প্ৰৱাসৰ সকলো কথা যথাযথভাৱে বিবৰি ক'লে। ৭ ॥

সেই দেৱতা আৰু ঋষিসকলৰ আৱাস-ভূমি পুণ্যাশ্ৰমত সুখেৰে এৰাতি বাস কৰি সেই বীৰসকল বিলাল বদৰিকাশ্ৰমলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ৮ ॥

মহানুভৱ পাণ্ডৱসকল নাৰায়ণৰ স্থান বদৰিকাশ্ৰম পাই সকলো দুখ-শোক পাহৰি দেৱতা আৰু সিদ্ধসকলৰ বাসস্থান কুন্তেৰৰ কাষা সৰোবৰত গৈ বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ৯ ॥

মহামানৱ পাণ্ডৱসকলে পুণ্যাশ্ৰা, নিষ্পাপ ব্ৰহ্মৰ্ষিসকলৰ নিচিনাকৈ পৰম আনন্দেৰে নন্দন নায়েৰে ইন্দ্ৰবনত বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ১০ ॥

এইদৰে মহাসুখে বদৰিকাশ্ৰমত পাণ্ডৱ বীৰসকলে এমাহ সুখেৰে বাস কৰি

জাহে লাহে অহা বাটেদিয়ে উভতি আহি কিবাড-বজা সুবাহৰ ৰাজ্যলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ১১ ॥

চীন, তুযাৰ আৰু দৰদ আদি কুলিম্বৰ সকলো মনোৰম প্ৰদেশ পাব হৈ আৰু হিমৱৎ প্ৰদেশ অতিক্ৰম কৰি বীৰসকলে সুবাহ ৰজাৰ ৰাজ্য দেখা পালে। ১২ ॥

পাণ্ডৱসকল ৰাজ্যৰ ভিতৰত প্ৰৱেশ কৰা বুলি শুনি সুবাহ ৰজাই তেওঁলোকক আভ্যৰ্থনা কৰি আনিবলৈ আগ বাঢ়ি গ'ল। পাণ্ডৱসকলে তেওঁক যথোচিত অভিনন্দন জনালে। ১৩ ॥

সুবাহ ৰজা আৰু বিশোক প্ৰভৃতি তেওঁৰ সূত্ৰসকল, ইন্দ্ৰসেন আদি পৰিচাৰক বৰ্গ আৰু আন আন পালি-পহৰীয়া—সকলোৰে সৈতে পাণ্ডৱসকল তেওঁৰ ৰাজধানীলৈ আহিল। ১৪ ॥

তাত তেওঁলোকে মহা আনন্দে এনিশা বাস কৰিলে। সুবাহ ৰজাই তেওঁলোকক বহুত বথ, সাৰথি আৰু অনুচৰ উপহাৰ দিলে। সেই সকলোবিলাক লগত লৈ অনুচৰবৰ্গেৰে সৈতে ঘণ্টাংকচৰপৰা বিদায় লৈ যমুনা নদী উত্তৰ হোৱা পৰ্ব্বতৰ ফালে যাত্ৰা কৰিলে। ১৫ ॥

তাত তেওঁলোকে বিশাখদূপ নামেৰে ঠাই এখন পালেগৈ। ৰক্ত উত্তৰীয়া বস্ত্ৰয়কপ বগা বৰণৰ পৰ্ব্বতৰ জুৰিয়ে সেই পৰ্ব্বতৰ স্নেহ-ৰক্ত শৃঙ্খক আগুৰি আছে। সেই ঠাই তেওঁলোকৰ বৰ ভাল লাগিল আৰু তেওঁলোকে তাত বাস কৰিবলৈ ললে। ১৬ ॥

তাত চৈত্ৰবথ-সদৃশ এখন মহা অৰণ্য আছে। সেই অৰণ্যত হৰিণা, গাহৰি আদি নানাধৰণৰ পশু আৰু নানাতৰহৰ পক্ষীয়ে বাস কৰে। যুগয়া-প্ৰিয় পাণ্ডৱসকল সেই বনত সন্তুংসৰ কাল নিৰাপদে বাস কৰিলে। ১৭ ॥

সেই অৰণ্যতে ভীমসেনে পৰ্ব্বতৰ গহ্বৰত অতি বলৱান, মৃত্যুৰ নিচিনা উগ্ৰ ৰূপ, ভোকত আতুৰ এটা বৃহৎ সাপৰ হাতত পৰি মুছ-কঁছ গৈছিল। ১৮ ॥

সাপে ভীমৰ গোটেই গাটো মেৰিয়াই ধৰিছিল। কিন্তু ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰ যাৰ আশ্ৰয় তাৰ বিনাশ ক'ত? মহাবীৰ ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে তেওঁক সেই সাপৰ গৰাহৰ-পৰা মুক্ত কৰিছিল। ১৯ ॥

এইদৰে পাণ্ডৱসকলে বনত বিহাৰ কৰি ফুৰোঁতে ফুৰোঁতে প্ৰায় বাৰ বছৰ কাল অতীত হোৱা বুলি জানি, তপস্যা আৰু কাণ্ডিৰে উদ্ভাসিত হৈ সেই চৈত্ৰবথতুল্যা বন ত্যাগ কৰি ধনুৰ্ৰ্বেদত ৰত পাণ্ডৱসকল সবয়তী নদীৰ তীৰত পৰ্ব্বতৰ ওপৰৰ নিৰ্জন প্ৰদেশ অতিক্ৰম কৰি বৈত-বন পালেগৈ আৰু তাতেই বাস কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিলে। ২০-২১ ॥

তেওঁলোক দ্বৈত-বনত প্ৰৱেশ কৰা দেখি তাৰ অধিবাসী শয়-দয়-সদাচাৰ-পৰায়ণ তপস্বীসকলে, পাদ-প্ৰক্ষালনৰ বাবে জল, বহিবলৈ কুশাসন আদি লৈ আগ বাঢ়ি আহি পাণ্ডৱসকলক অভ্যর্থনা কৰিলে। ২২ ॥

সেই সবস্বতীৰ তীৰ অঁহত, পাকৰী, বগৰী, খৰিয়া, বেল, শিৰীষ, ঈজুদ, পীলু, আদি নানা বৃক্ষ আৰু বৌহিতক বেত আদি নানা লতাবে সুশোভিত আছিল। ২৩ ॥

যক্ষ, গন্ধৰ্ব আৰু মহৰ্ষিসকলৰ কাম্য-ভূমি, দেৱতাসকলৰ আৱাস-স্থান সেই সবস্বতীৰ তীৰত বিচৰণ কৰি দেৱসূত পাণ্ডৱসকল মহা সুখেৰে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ২৪ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অজগৰ-পৰ্বত পাণ্ডৱসকলৰ দ্বৈত-বনত প্ৰৱেশ নামৰ সপ্তসপ্তত্ৰাধিকশততম অধ্যায়। ১৭৭ ॥

॥ অধ্যায় ১৭৮ ॥

॥ অজগৰৰ প্লাসত ভীম ॥

জনমেজয়ে ক'লে, এক অযুত হাতীৰ সমান বলী মহা পৰাক্ৰমী যি ভীমসেনে পুস্তা মূনিৰ পুত্ৰ কুৱেৰকে। যুঁজত পৰাস্ত কৰিছিল, যি ভীমসেনে পঞ্চম সৰো-বৰ তল-ওপৰ লগাই যক্ষ-বক্ষবিলাকক হত্যা কৰিছিল, তেনে শত্ৰুহন্তা ভীমসেনে সেই অজগৰৰ হাতত কিয় ইমান লাক্ষিত হ'ল মোক বিবৰি কওক। এই কথা শুনি-বলে মোৰ দৰে কৌতূহল উপজিছে। ১-৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সেই মহা শনুৰ্দ্ধৰ পাণ্ডৱসকল ৰাজৰ্ষি বৃষপৰ্বৰ আশ্ৰমত-পৰা আতি সেৱা আশ্ৰয়পূৰ্ণ দ্বৈত-বনত বাস কৰিবলৈ ললে। মহাবীৰ দুকো-দৰ হাতত পদু-শৰ আৰু কঁকালত তৰোৱাল বাহি লৈ দেৱতা-গন্ধৰ্বাদিৰ লীলা-ভূমি সেই বনৰ সৌন্দৰ্য্য উপভোগ দৰি ইফালে সিফালে ঘূৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে, হিমালয়ৰ সেই সুবৰ্ষা স্থানত অনেক ঋষি-মুনি, সিদ্ধ-গন্ধৰ্ব, অম্বৰা আদি দেখি-বলৈ পালে। তাত দেখিলে চাকৈ-চকোৱা, কুলি-কেতকী, আদি নানাবিধৰ চৰাই-চিনিকটিয়ে গান গাই ফুৰিছে, ভোমোৰাট ফুলে ফুলে উৰি গুনগুনাই গান গাইছে। ৪-৭ ॥

সদায় ফুলে-ফলে জাতিদ্ধাৰ, হিমৰ পৰশত কোমল হৈ থকা, প্ৰচুৰ ছাঁকে-নয়ন-মন জুৰোৱা বহুত গছ-গছনি দেখিবলৈ পালে। ৮ ॥

আক দেখিলে ফটিকৰ নিচিনা পানীৰে সৈতে পাহাৰীয়া নদী, তাত হাজাৰ হাজাৰ হাঁহ আৰু কাম চৰায়ে ধেমালি কৰি আছে। ৯ ॥

আক দেখিলে দেৱদাকৰ অবণ্য। তাৰ লগতে আছে হৰিচন্দন আৰু আন আন সুগন্ধি গছ। ১০ ॥

এটাবোৰ দেখি ভীমৰ মনত অপাৰ আনন্দ লাগিল, তেওঁ পৰ্বতৰ জলহীন সমভূমিত মৃগয়া কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে আৰু শৰেৰে অনেক চৰিণ বধ কৰিলে। ১১ ॥

ভীমসেনৰ শৰীৰত অমৃত হাতীৰ বল। তেওঁ সেই বনেৰে বৰ বৰ বাঘ, ভালুক আদি বধ কৰিলে। ১২ ॥

অসংখ্য হৰিণ, গাহৰি, ম'ঠ আদি বধ কৰি সেই মহাবলী ভীমসেন বনৰ চাৰিওফালে ঘূৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। ১৩ ॥

ভীমসেনৰ এশ হাতীৰ সমান বল, সিংহ বা ডাঙৰ ডাঙৰ বাঘেও তেওঁক বলে নোৱাৰে। তেওঁ ডাঙৰ ডাঙৰ গছদিনাক চকুৰ পচাৰতে উভালি লৈ চিঞৰত চতুৰ্দ্ধিক খলক লগাই ঘূৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। ১৪-১৫ ॥

পৰ্বতৰ টিঙত থিয় দি গছ-বাৰখিলাক উভালি দলিয়াই চিঞৰ-বাখৰ কৰি কেতিয়াবা কেতিয়াবা নিৰ্ভয়ে তলত জঁপিয়াই পৰে, কেতিয়াবা আকৌ আনন্দতে হাত চাপৰি বজায়। এওঁদৰে ভীমে বননিৰ চাৰিওফালে বিচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৬-১৭ ॥

ভীমসেনৰ চিঞৰ-বাখৰত প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড হাতীদিনাক পলাই পলাই দিলে, মহাবলী সিংহবিলাক গহুৰৰপৰা ওলাই আহিল, কোনো কোনো সিংহই আগ-বক্ষাৰ কাৰণে নিজ শক্তি প্ৰয়োগ কৰিবলৈ খাপ খে বহি থাকিল। ১৮-১৯ ॥

মহাবলী ভীমসেনে নিৰ্ভয়ে বনচৰৰ দৰে এই ঘোৰ অবণাত এওঁদৰে মৃগয়া কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। এওঁদৰে চাৰিওফালে খোজৰ শব্দেৰে দলদোপ-হেন্দোলদোপ লগাই জীৱ-জন্তুবিলাকক সন্তুষ্ট কৰি ঘূৰি ফুৰোঁতে ফুৰোঁতে ভীমসেন গৈ ঘোৰ অবণ্যৰ মাজত প্ৰৱেশ কৰিলে। ভীমৰ কোলাহলত ডাঙৰ ডাঙৰ গুহাত পৰি থকা বৰ বৰ সাপবিলাক গুহা এৰি লাহে লাহে আন ঠাইলৈ পলাই গ'ল। ২০-২২ ॥

এনেতে ভীমসেনে এটা প্ৰকাণ্ড অজগৰ দেখা পালে। তাৰ বৃহৎ শৰীৰ দেখিলে গাৰ নোম শিয়ৰি উঠে। পৰ্বত-প্ৰমাণ গাৰে পৰ্বতৰ গহুৰ আৱৰি সেই মহা-সৰ্প গুহাৰ ভিতৰত পৰি আছে। নানা বঙেৰে তাৰ শৰীৰ চিত্ৰিত, হালধিৰ নিচিনা বং, পৰ্বতৰ গুহাৰ দৰে মুখ জক্-জক্ কৈ জলি আছে, চকুঘূৰি অতি বঙা, লুক্-লুক্ কৈ জিভা মেলি মুখ চেলকি আছে। তাক দেখিলে সকলো প্ৰাণীৰে কঁপ ওপজে, দেখিলে ধাবণা হয়, সি এটা কালাস্তক বম। নিশ্বাসৰ ফোঁচ-ফোঁচনিৰে ঘেৰ সকলোকে সি ভিৰজাৰ কৰিছে। ২৩-২৭ ॥

ভীষক দেখি অজগবৰ বৰ খং উঠিল আৰু তৎক্ষণাৎ আগ বাঢ়ি আহি বন্ধেকে ভীষক হুই বাহু মেৰিয়াই ধৰিলে। ২৮ ॥

পূৰ্ণৰ বৰ-দানব কলত অজগৰে স্পৰ্শ কৰা মাত্ৰকে ভীষক অচেতন হৈ পৰিল। ২৯ ॥

যি গাত এক অমৃত হাতীৰ বল, যি ভীষক বাহুবল অতুলনীয়, সেই ভীষক অজগৰে বল কৰি পেলালে, বহুত চেষ্টা কৰিও ভীষক লবচৰ কৰিব নোৱাৰা হ'ল। ৩১ ॥

সেই মহাবলী ভীষে, যাৰ শক্তি এক অমৃত হাতীৰ সমান, নিজকে এক-দ্বাবলৈ অশেষ যত্ন কৰিও, বৰ দানব প্ৰভাৱত, অজগৰৰ কবলত পৰা নিজকে মুক্ত কৰিব নোৱাৰিলে। ৩২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অজগৰ-পৰ্বত অজগৰৰ গ্ৰাসত ভীষ নামক অষ্টসপ্তত্যৱিকশততম অধ্যায়। ১৭৮ ॥

॥ অধ্যায় ১৭৯ ॥

॥ ভীষক অশ্বেষণত যুধিষ্ঠিৰ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহাবীৰ ভীষসেনে এইদৰে সৰ্পৰ বশীভূত হৈ ভাৰিবলৈ ধৰিলে— এই সৰ্পৰ অতি অক্লান্ত বল। ডেউ মহাসৰ্পক এইদৰে সুমিলে, হে মহাসৰ্প, আপুনি কোন আৰু মোক কি কৰিব খুজিছে, অনুগ্ৰহ কৰি কওক। ১-২ ॥

মই পাতুপুত্ৰ ভীষসেন, ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰৰ অনুজ। মোৰ শৰীৰত এশ হাতীৰ বল আছে, আপুনি মোক কেনেকৈ আয়ত্ত কৰিলে ? ৩ ॥

শত শত সিংহ, বাঘ, হাতী, মহা মহা যুগ্মত পৰাস্ত কৰি বধ কৰিছো। ৪ ॥

হে সৰ্পৰাজ, মহাবলী বাক্স, পিছাচ আৰু নাগসকলেও মোৰ বাহুবল সহিত পৰা নাছিল। ৫ ॥

কি বিদ্যাব বলত অথবা কি বৰৰ প্ৰভাৱত আপুনি মোক ইমান চৰ্টা মোক সত্ত্বেও জয় কৰিব পাৰিছে ? ৬ ॥

হে নাগ, আপুনি মোৰ শক্তি প্ৰতিহত কৰাৰ পৰা মই ইয়াকে বুজিছোঁ— মানুহৰ বল-বিক্ৰম মিছা। ৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, অৱশ্যে হৈ পৰা মহাবীৰ ভীষে এইদৰে কোৱাৰ লক্ষ্য

লগে সৰ্পবাজে ভীষ্মৰ গোটেই গাটো ঘেৰিয়াই ধৰি ডেউৰে বিশাল হাত দুখন এৰি যি এইদৰে কবলৈ ধৰিলে, ৮-৯।

হে মহাবীৰ, ভোকতে মই আঁতুৰ হৈ পৰিছিলো, দেৱতাসকলে তোমাক আজি মোৰ আঠাৰ-ৰূপে পঠিয়াইছে। দেহীসকলৰ প্ৰাণ বৰ প্ৰিয়। হে শত্ৰুহত্যা, মই কেনেকৈ এই সৰ্প-ৰূপ পালো, সেই কথা তোমাক আজি ক'ব লাগিব, তুমি মনোযোগ দি শুনা। ১০-১১।

বৰ্হিসকলৰ কোপত মোৰ এই অৱস্থা হৈছে। আজি মোৰ শাপৰ অন্ত হৈছে বুলি মই আশা কৰিছো। গতিকে তোমাক আজি মই সকলো কথা বিবৰি ক'ম। ১২।

তুমি নিশ্চয় নহুৰ নামেৰে এজন ৰাজৰ্ষিৰ কথা শুনিবলৈ পাইছা। তেওঁ তোমা-লোকৰে পূৰ্ব-পুৰুষ আয়ুৰজাৰ বংশধৰ, পুত্ৰ। চোৱাঁ, মোৰ কপালৰ ফেৰ, ব্ৰাহ্ম-ণক অপমান কৰাত অগস্ত্যৰ শাপত মোৰ আজি এই দশা হৈছে। ১৩-১৪।

তুমি মোৰ বংশধৰ, দেখিবলৈ অতি ধুনীয়া। দৈৱৰ বিধান চোৱাঁ, আজি তোমাক মই খাব লগীয়া হৈছো। ১৫।

দিনৰ ষষ্ঠ ভাগত যি মোৰ ওচৰ চাপে, সি হাতীয়েই হওক বা ম'হেই হওক কোনোমতেই ৰক্ষা পৰিব নোৱাৰে। ১৬।

নে নৰশ্ৰেষ্ঠ, তুমি নাভাবিব'। যে এটা সামান্য সৰ্পৰ শক্তিৰ দ্বাৰা তুমি পৰাভূত হৈছা,। হে কৌৰৱ-প্ৰধান, বৰ-লানৰ ফলতহে তোমাৰ এনে দশা হৈছে। ১৭।

স্বৰ্গৰ ইন্দ্ৰ-সিংহাসনৰপৰা মই ছব্-ছব্ কৈ পৃথিৱীৰ কালৈ নামি আহিবলৈ ধৰাত মই সেই ঋষিৰ অগস্ত্যক সকাহৰে প্ৰাৰ্থনা কৰিলো, হে প্ৰভু, মোৰ শাপান্তৰ বিধান কৰক। ১৮।

সেই ডেউপুত্ৰময় ঋষিয়ে মোৰ প্ৰতি সদয় হৈ ক'লে, হে ৰাজন, কিছুকালৰ পাছত তুমি শাপমুক্ত হ'বা। ১৯।

তাৰ পাছত মই পৃথিৱীত পৰিলোহি, কিন্তু মোৰ স্মৃতি ত্ৰংশ নহল। মোৰ পূৰ্বৰ যি স্মৃতি আছিল, সি এতিয়াও আগৰ দৰেই আছে। ২০।

ঋষিয়ে যোক কৈছিল, আত্মানাত্মবিদ্ যিজন লোকে তোমাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিব পাৰিব, তেওঁৰ দ্বাৰায় তোমাৰ মুক্তি লাভ হ'ব। ২১।

সেই দয়ালু ঋষিসকলে এই বুলি কোৱা মই শুনিছিলো, হে ৰাজন, তুমি স্মৰণ কৰা যাত্ৰকে তোমাক বৈছি বলৱান জীৱবোৰে তৎক্ষণাত শক্তি লাভ হ'ব, তাৰ পাছত ঋষিসকল অন্তৰ্জান হ'ল। ২২-২৩।

হে মহাবীৰ ভীষ্ম, সেই মহাপাণী মই সৰ্পযোনি-প্ৰাপ্ত হৈ শাপ-মুক্তিৰ সময়লৈ অপেক্ষা কৰি এই মোৰ নবকৃত বাস কৰিবলৈ ধৰিছো। ২৪।

এই কথা শুনি মহাবীৰ ভীষ্মে সৰ্পক ক'লে, হে পল্লৱৰাজ, আপোনাৰ প্ৰজি মোৰ কোনো কোপ নাই, আক মই নিজকো গৰিহণা নিদিওঁ। ২৫।

কাৰণ মানুহে সুখ-নাশ বা দুঃখ-লাভত মনত কষ্ট দিব নাপায়। পুৰুষ-কাৰণ দ্বাৰা দৈৱক কোনেও পৰাস্ত কৰিব নোৱাৰে। দৈৱই আচল, পুৰুষাৰ্থ নিৰ্বৰ্ণক। ২৬-২৭ ॥

চাওক বাক, দৈৱ দুৰ্বিপাকত, মই ইমান বলৱান হৈও বিনা কাৰণে ইয়ালৈ আহি আছি এই অৱস্থা পাব লগীয়া হৈছে। ২৮ ॥

কিন্তু মই মোৰ নিজৰ মৃত্যুৰ কাৰণে ইমানখিনি দুঃখ কৰা নাই, এই বোৰ অৱশ্যৰ মাজত এৰি থৈ অহা ৰাজ্যচ্যুত ভাতৃসকলৰ কাৰণেহে মোৰ বৰ দুখ লাগিছে। ২৮-২৯ ॥

এই হিমালয় পৰ্বত অত্যন্ত দুৰ্গম। যক্ষ-বক্ষ আদিৰে ভৰপূৰ। মোৰ ভাতৃ-সকল বিয়াকুল হৈ মোক বিচাৰি ঘূৰি ফুৰোঁতে সেইবোৰৰ হাতত পৰিব। ৩০ ॥

মই মৰা শুনিলে মোৰ ধৰ্ম্মশীল ভাতৃসকল নিকংসাহ হৈ পৰিব। কাৰণ ৰাজ্য-লাভৰ আশা সম্বন্ধে ময়েহে তেওঁলোকক উত্তেজিত কৰি ৰাখিছিলো। ৩১ ॥

অৱশ্যে সৰ্বশাস্ত্ৰবিদ-মৈথিলী অৰ্জুন শোকত কাতৰ হৈ নপৰিব পাৰে। দেৱ, দানৱ, গন্ধৰ্ব আদিয়েও তেওঁক বলে নোৱাৰে। ৩২ ॥

সেই মহাবলী অৰ্জুন অকলেই বিক্ৰমেৰে দেৱৰাজ ইন্দ্ৰকো মুহূৰ্ত্ততে স্থানচ্যুত কৰিবলৈ সমৰ্থ। ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰ দাণ্ডিক, মূৰ্থ, কণট-পাশা খেলত পৈণত, সকলোৰে গৰ্হিত দুৰ্য্যোধনৰতো অৰ্থাৎ নাই। ৩৩-৩৪ ॥

পুত্ৰপ্ৰাণাঃখিনী আইৰ কাৰণেও মোৰ বৰ দুখ লাগিছে। বেচেৰীয়ে সদায় ভাবি আছিল, তেওঁৰ পুত্ৰসকল আনতকৈ বেছি বলী আৰু মহৎ। ৩৫ ॥

হে ভূজঙ্গ, মোৰ মৃত্যুৰ পাছত মোৰ সেই অনাথা মাতৃৰ সকলো মনোৰথ নিষ্ফল হ'ব। ৩৬ ॥

মোৰ ৰাজবলেৰে বলীয়ান, মোৰ অনুগত, যমজ ভাই নকুল-সহদেৱো মোৰ মৃত্যুৰ কাৰণে নিকংসাত হৈ পৰিব, শোকতে শুকাই-খীণাই যাব আৰু তেওঁলোকৰ বলবীৰ্য্য হ্ৰাস হৈ পৰিব। ৩৭-৩৮ ॥

ভীমসেনে এইদৰে বহু বিলাপ কৰিলে। সাপে মেৰিয়াই ধৰি থকা গৰ্হিকে তেওঁ অকণো ল-চৰ কৰিব নোৱাৰিলে। ৩৯ ॥

ইফালে কুন্তীপুণ্ড্ৰ বৃদ্ধিৰে নানাপ্ৰকাৰৰ অমঙ্গল দেখি চিন্তাগ্ৰস্ত হৈ পৰিল আৰু দৰ্শয় হৈ উঠিল। ৪০ ॥

দক্ষিণ দিশৰপৰা শিয়ালৰ অমঙ্গলীয়া চিঞৰ শুনিবলৈ পোৱা গ'ল। তেওঁৰ আজ্ঞাম্বৰ পূৰ্বফালেও অমঙ্গল-অৰ্জুনাদ শুনা গ'ল। এঠেঙীয়া, এচকুৱা আৰু দেখিলে ভয় লগা ঘনচিঞা চৰাং ভেজ বত্ৰিয়াই পশ্চিমলৈ লৰি যোৱা দেখা পালে। ৪১-৪২ ॥

ঠাটতে প্ৰচণ্ড বতাহ বসিবলৈ ধৰিলে। লগে লগে পত-পক্ষীবিলাক আৰ্ত্তনাদ কৰি পিঞাবি উঠিল। ৪৩ ॥

লিহকালবপৰা ক'লা কাউৰীয়ে তেওঁক যেন কবলৈ ধৰিলে, যোৱাঁ, যোৱাঁ, তুৰুঙে যোৱাঁ। লগে লগে তেওঁৰ সোঁ বাহু নাচি উঠিল। ৪৪

তেওঁৰ বুকুখন আৰু বঁও ভৰিৰ তলুৱা তপত হ'ল। আগচকু নাচিবলৈ ধৰিলে। এই সকলোবিলাকে সূচনা কৰিলে, তেওঁৰ কিবা এটা বিপদ আহিছে। ৪৫ ॥

হে ভাবত, মেধাৱী ধৰ্ম্মৰাজে জানিব পাৰিলে, তেওঁৰ কিবা বিপদ উপস্থিত। ভীম ক'লৈ গৈছে বুলি তেওঁ দ্ৰৌপদীক সুবিলে। ৪৬ ॥

দ্ৰৌপদীয়ে ক'লে, ভীম ওলাই যাবৰ ভালমান বেছি হৈছে। ইয়াকৈ স্তনি ধোয়া পুৰোহিতৰে সৈতে বজা যুধিষ্ঠিৰ তৎক্ষণাৎ তেওঁক বিচাৰি ওলাল। ৪৭ ॥

অৰ্জুনক দ্ৰৌপদীৰ বন্ধাৰ ভাৱ দিলে আৰু নকুল-সহদেৱক ব্ৰাহ্মণসকলক উজ্জ্বলত নিয়োগ কৰিলে। ৪৮ ॥

বজাট আশ্ৰয়বপৰা পদব্ৰজে ওলাই আহি যোঁৱ অৱণত ভীমসেনক বিচাৰিবলৈ ধৰিলে। ৪৯ ॥

পূব দিশলৈ গৈ বৰ বৰ হাতীবিলাক দেখা পালে আৰু দেখিলে, মাটিত ভীমৰ খোজ পৰি আছে। ৫০ ॥

তাত দেখিলে, শই-শই হাতী আৰু হাজাৰে-হাজাৰে হৰিণা পহু মৰি পৰি আছে। সেই পথ অনুসৰণ কৰি তেওঁ আগুৱাই যাবলৈ ধৰিলে। ৫১ ॥

দেখিলে, হৰিণাৰ পিছে পিছে বতাহৰ দৰে লৰি যাওঁতে ভীমৰ গাত লাগি অসংখ্য গছ-গছনি ভাগি পৰি আছে। ৫২ ॥

এইবিলাক চিন অনুসৰণ কৰি আগ বাঢ়ি গৈ গৈ পৰ্ব্বতৰ গুহা এটা পালে। ঠাইখনত শুকান শুকান বতাহ বলিছে, নানা কাঁইটীয়া গছেৰে ভৰপূৰ, শুকান ঠাই, পানী এটুপিও নাই। কিছুমান শিলৰ টুকুৰাৰ ওপৰত চুটি-চাপৰ গছ গজি আছে, অতি সঙ্কীৰ্ণ স্থান। সেই ঠাইত দেখিলে, এটা ভয়ঙ্কৰ অজগৰে ভীমক মেৰিয়াই ধৰি আছে। ৫৩-৫৪ ॥

ইতি মহাভাৰত বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত অজগৰ-পৰ্ব্বত ভীমৰ অশ্বেষণত যুধিষ্ঠিৰ নামৰ উন-অশীত্ৰাধিকশততম অধ্যায়। ১৭৯ ॥

॥ অধ্যায় ১৮০ ॥

॥ অজগৰৰ প্ৰশ্ন : যুধিষ্ঠিৰৰ উত্তৰ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহামতি যুধিষ্ঠিৰে মৰমৰ ভায়েকক সাপৰ নেজৰে মেৰ খাই থকা দেখা পাই এইদৰে কবলৈ ধৰিলে, ১ ॥

হে মোৰ ক্ষোদৰৰ ভাই, তোমাৰ কেনেকৈ এনে বিপদ হ'ল ? পৰ্ব্বতৰ সদৃশ শৰীৰেৰে এই সৰ্পৰাজেই বা কোন ? ২ ॥

ভীমে ককায়েকক দেখা পাই সাপে তেওঁক কেনেকৈ মেৰিয়াই ধৰিলে আৰু অশেষ চেষ্টা কৰিও সাপৰ গৰাহৰপৰা কেনেকৈ নিজকে মুক্ত কৰিব নোৱাৰিলে—এই সকলো তেওঁক বিৱৰি ক'লে । ৩ ॥

ভীমে ক'লে, দাদা, এওঁ মহাশক্তিশালী বাজৰ্হি নহয় । সাপৰ দৰে এওঁক দেখা গৈছে আৰু খাবলৈ বুলি মোক ধৰি ৰাখিছে । ৪ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, মহাশয়, অসীম বলৱান এওঁ মোৰ ভাই । এওঁক অনুগ্ৰহ কৰি এৰি দিয়ক । ক্ষুধা নিবাৰণৰ কাৰণে আপোনাক আন আহাৰ দিয় । ৫ ॥

সৰ্পট ক'লে, এট আহাৰ এজন বাজপুত্ৰ, মোৰ মুখত আহি পৰিছে । আপুনি ইয়াত নাখানিব । কালিলৈ আপুনিও মোৰ আহাৰ হব লাগিব । ৬ ॥

মহাশয়, মোৰ সীমাৰ ভিতৰত যি পৰেহি তেওঁ মোৰ ভক্ষ্য হয়—এইটো মোৰ নিয়ম । আপুনিও মোৰ সীমাৰ ভিতৰত সোমাইছে । ৭ ॥

বহু দিনৰ মূৰত আপোনাৰ ভায়েকক মই আহাৰ-ৰূপে পাইছো । তেওঁক মই এৰি নিদিওঁ ; মই অন্য আহাৰো নিবিচাৰোঁ । ৮ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, আপুনি দেৱতাই হওক, দৈত্যই হওক বা সাপেই হওক, মোক সত্য কৰি কওক, কি উদ্দেশ্য আপুনি ও মৰ্মসনক ধৰি ৰাখিছে ? মই যুধিষ্ঠিৰে আপোনাক প্ৰশ্ন কৰিছো । ৯ ॥

হে ভুজঙ্গম, কি শক্তি বা জ্ঞান লাভ কৰিবলৈ পালে আপুনি মূৰী হয় আৰু কি আহাৰ দিলে আপুনি এওঁক এৰি দিব পাৰে, অনুগ্ৰহ কৰি মোক কওক । ১০ ॥

সৰ্পট ক'লে, হে মহাবাজ, মই জ্ঞানীনাৰ পূৰ্বপুত্ৰ । মোৰ নাম নহয় বজা । চন্দ্ৰবংশৰ পঞ্চম বজা আয়ুৰ পুত্ৰ । ১১ ॥

তপ, যজ্ঞ, দয়, স্বাধ্যায় আৰু বিষ্ণুৰ দ্বাৰা যি ত্ৰৈলোক্যৰ প্ৰভুৰ নাম কৰিছিলো । ১২ ॥

সেই ঐশ্বর্য লাভ কৰাৰ পাছত মোৰ অহঙ্কাৰ ত'ল, মোৰ দোলা-বাহু-
ৰূপে মই এহেজাৰ ব্রাহ্মণ নিযুক্ত কৰিলো । ১৩ ॥

হে মহাবাজ, মই ঐশ্বর্যত মতলীয়া হৈ ব্রাহ্মণসকলক অপমান কৰা বাবে
অশস্তা ঋষিয়ে মোৰ এনে দশা কৰিছে । ১৪ ॥

কিন্তু মহাবাজ, সেই মহায়া অগস্ত্যৰ কৃপাতে আজিও মোৰ জ্ঞান লোপ
হোৱা নাই । ১৫ ॥

হে মহাবাজ, দিনৰ ষষ্ঠ ভাগত আপোনাৰ ভায়েকক মই দ্ৰাভাৰূপে পাইছো ।
তেওঁক মই এৰি দিব নোৱাৰোঁ । মই আন অদ্ভাৰো নিৰিচাৰোঁ । ১৬ ॥

কিন্তু আপুনি যদি আজি মোৰ প্ৰশ্নবিলাকৰ যথাযথ উত্তৰ দিব পাৰে,
তেন্তেহলে আপোনাৰ ভায়েক বৃকোদৰক মই এৰি দিম । ১৭ ॥

যুগিষ্ঠিৰে ক'লে, তে বৃকোদৰ, কণ্ঠকচোন বাক । আপোনাৰ প্ৰশ্নৰ যথাসাধ্য উত্তৰ
দি আপোনাৰ যাতে গতি জন্মাব পাৰে তাৰ বাবে যত্ন কৰিম । ১৮ ॥

হে সৰ্পবাজ, আপুনি ব্রাহ্মণৰ বেদ্য নিৰিংশেষ-ব্রহ্মক জ্ঞানে নে নষ্ট বুজিছে
আপোনাৰ প্ৰশ্নৰ মই যথোচিত উত্তৰ দিবলৈ চেষ্টা কৰিম । ১৯ ॥

সৰ্পই ক'লে, তে মহাবাজ যুগিষ্ঠি, ব্রাহ্মণ কোন ? আৰু জগতত জ্ঞাতৰ
বিষয় কি ? মোক বুজাই কওক । অগস্ত্যৰ কথাবশত্ৰ বুদ্ধিৰ পাৰিছো আপুনি
এজন জ্ঞানী লোক । ২০ ॥

যুগিষ্ঠিৰে ক'লে, তে সৰ্পবাজ, যি লোক সত্য, দান, ক্ষমা, সং চৰিত্ৰ
অনিৰ্ভুৱতা, ওশন্য আৰু দয়া—এই কেইটা গুণৰ অধিকাৰী তেওঁটো ব্রাহ্মণ । ২১ ॥

হে সৰ্প, এই জগতত একমাত্র জ্ঞাতৰ বিষয় তেওঁ সুখ-দুঃখৰ অতীত পৰম-ব্রহ্ম,
যাৰ বিষয়ে জ্ঞান গতিৰে দুঃখ-শোক একোৱেই নাথাকে । আপোনাৰ আৰু
কিবা সুখৰ লগীয়া থাকিলে সোধক । ২২ ॥

সৰ্পই কলে, সত্য একল ব্রাহ্মণে সুকীয়া বৰ্ম নহয় ; চাৰিও জাতিৰে বৰ্ম ।
সেইদৰে চাৰিও জাতিৰে আচাৰ্য্য বেদমূলক । গতিকে সত্য, দান, অহিংসা, অক্ৰোধ
দম্ভা, ককণা—শূদ্ৰৰ ভিতৰতো থাকিব পাৰে । ২৩ ॥

আৰু আপুনি যে সুখ-দুঃখৰ অতীত বেদ্য বস্তুৰ কথা ক'লে জগতত এনে
এটা বস্তু থকা দেখা নাযায় । ২৪ ॥

যুগিষ্ঠিৰে ক'লে, শূদ্ৰৰ যি স্বাভাৱিক প্ৰৱৃতি সি প্ৰকৃত ব্রাহ্মণত নাথাকে ।
জ্ঞাতিত শূদ্ৰ হলেও শূদ্ৰ নহব পাৰে আৰু জ্ঞাতিত ব্রাহ্মণ হলেও ব্রাহ্মণ নহব
পাৰে । ২৫ ॥

যাৰ গাত ব্রাহ্মণৰ লক্ষণ থাকে তেওঁহে প্ৰকৃত ব্রাহ্মণ আৰু যাৰ গাত ব্রাহ্মণৰ
লক্ষণ নাথাকে তেওঁক শূদ্ৰ বুলিহে নিৰ্দেশ কৰিব লাগে । ২৬ ॥

আকৌ আপুনি যে ক'লে সুখ-দুঃখৰ অতীত কোনো বেদ্য বস্তু জগতত নাই, এই

কথা ঠিকেই ; কৰ্মৰ দ্বাৰা লাভ কৰা এনে কোনো অৱস্থা নাই য'ত সুখ বা দুঃখক এটাও নাই । ২৭ ॥

কিন্তু যেনেকৈ শীতল জলৰ মাজত অগ্নি থাকিব নোৱাৰে আৰু অগ্নিৰ ভিতৰত শীতল জল থাকিব নোৱাৰে, তেনেকৈ সুখ আৰু দুঃখ একোৱেই নিত জন্ম বস্তুত থাকিব নোৱাৰে । মই ইয়াকে ভাবোঁ ; আপুনি বা কি কয় । ২৮-২৯ ॥

সৰ্পট ক'লে; তে মহাবাজ, যদি আপুনি কয়, বৈদিক আচাৰৰ দ্বাৰাস্থে ব্ৰাহ্মণ হয় তেনেহলে যেতিয়ালৈকে আচাৰ আৱৰণ কৰা নহয় তেতিয়ালৈ জাতি নহব নেকি । ৩০ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে মহামতি সৰ্প, বৰ্ত্তমানে এই জগতত সকলো জাতিৰ সংমিশ্ৰণ হোৱা গতিকে কোন মানুহ কোন জাতিৰ জানিব পৰা বৰ কঠিন । ৩১ ॥

সকলো জাতিৰ পুৰুষে সকলো জাতিৰ তিৰোতাত সন্তান উৎপাদন কৰে । বাক্য, মৈথুন, জন্ম আৰু মৰণ সকলো মানুহৰে একে ধৰণৰ । ৩২ ॥

কিন্তু ব্ৰাহ্মণ নহলেতো গজৰ অধিকাৰী নহয়, গতিকে আচাৰৰ দ্বাৰা ব্ৰাহ্মণৰ জাতি নিকপণ কৰা হয় বুলি জ্ঞানীসকলে কৈছে । ৩৩ ॥

নাভি-ছেদনৰ আগতে জাত-কৰ্ম্মৰ নিধান আছে । তাৰ পাছত, যথাসময়ত উপনয়ন হয় । উপনয়নৰ সময়ত জাতকৰ মাক হয় সাৱিত্ৰী আৰু পিতাক হয় আচাৰ্য্য । উপনয়ন মানুহৰ দ্বিতীয় জন্ম । যেতিয়ালৈকে এই উপনয়নৰ দ্বাৰা দ্বিতীয় জন্ম নহয়, তেতিয়ালৈকে সকলো মানুহ শূদ্ৰৰ তুল্য হৈ থাকে । জাতি সম্বন্ধে সংশয় উপস্থিত হ'লে ইয়াৰ দ্বাৰায় নিকপণ কৰিব লাগে বুলি স্বয়ং মনুৱে ব্যৱস্থা দিছে । ৩৪ ॥

সংস্কাৰ-বিহীন সকলো লোকেই শূদ্ৰৰ তুল্য । তে সৰ্পৰাজ, বৰ্ত্তমান কালত বৰ্ণসম্বন্ধৰে সংখ্যা বেছি । ৩৫ ॥

হে মহাসৰ্প, যাৰ সংস্কাৰ আছে তেওঁকেই ব্ৰাহ্মণ বুলি মই আগেন্ধে কৈ গৈছোঁ । ৩৬ ॥

সৰ্পট ক'লে, হে যুধিষ্ঠিৰ, আপুনি ব্ৰহ্মজ্ঞানী, আপোনাৰ কথা শুনি সুখী হ'লোঁ । আপোনাৰ ভায়েক বৃকোদৰক মোৰ আৰু খোৱা নহ'ল । ৩৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত অজগৰ-পৰ্ব্বত অজগৰৰ প্ৰশ্নঃ যুধিষ্ঠিৰৰ উত্তৰ নামৰ অশীত্যধিকশততম অধ্যায় । ১৮০ ॥

॥ অধ্যায় ১৮১ ॥

॥ অজগৰৰ হাচৰপৰা ভীষৰ মুক্তি ॥

সুধিষ্ঠিৰে ক'লে, এই জগতত আপুনি এজন বেদ-বেদান্ত আদিত পাৰদৰ্শী
জোক। কি কাম কৰিলে মানুহে অনুত্তমা গতি পাব পাৰে সেই সম্পৰ্কে অনুগ্ৰহ
কৰি কওক। ১ ॥

সৰ্পই ক'লে, যি লোকে সৎ পাত্ৰত দান কৰে, প্ৰিয় আৰু সত্য কথা কয়
আৰু হিংসা-বৰ্জিত কাম কৰে, তেৱেঁই স্বৰ্গ-পদ লাভ কৰে, এয়ে মোৰ মত। ২ ॥

সুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে সৰ্প, দান শ্ৰেষ্ঠ নে সত্য শ্ৰেষ্ঠ? অহিংসা ডাঙৰ নে
প্ৰিয়বাদিতা ডাঙৰ? অনুগ্ৰহ কৰি কওক। ৩ ॥

সৰ্পই ক'লে, দান বা সত্য, তত্ত্বকথা বা অহিংসা বা প্ৰিয়বাদিতা—এই সকলো-
বিলাকৰে কাৰ্য্যৰ ওকত অনুসৰি ওক-লঘুতাৰ নিৰ্ণয় হয়। ৪ ॥

কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত দানতকৈ সত্য শ্ৰেয়ঃ। কোনোবা ক্ষেত্ৰত আকৌ সত্যতকৈ
দানহে শ্ৰেয়ঃ। ৫ ॥

এইদৰে কোনো কোনো ক্ষেত্ৰত প্ৰিয়বাদিতাতকৈ অহিংসা শ্ৰেয়ঃ আৰু কোনো
কোনো ক্ষেত্ৰত অহিংসাতকৈ প্ৰিয়বাদিতা শ্ৰেয়ঃ। ৬ ॥

কাৰ্য্যৰ তাৎপৰ্য্য অনুসৰি এই মহৎ গুণবিলাকৰ ওক-লঘুতাৰ নিৰ্ণয় হয়।
এতিয়া, আৰু আন কিবা কথা সুধিব খুজিলে সোধক, মই উত্তৰ দিম। ৭ ॥

সুধিষ্ঠিৰে ক'লে, মৃত্যুৰ লগে লগে শাৰীৰ ধ্বংস হয়। এই অশৰীৰী আত্মা
স্বৰ্গলৈ বা যায় কেনেকৈ, আৰ্জিত কৰ্ম্মফলেই বা কেনেকৈ ভোগ কৰে—আৰু,
তেতিয়া আমাৰ ভোগৰ বিষয়ে বা কি—এই সকলো বিষয় মোক বিবৰি কওক। ৮ ॥

সৰ্পই ক'লে, হে মহাৰাজ, নিজ কৰ্ম্ম অনুসৰি প্ৰাণীসকলৰ তিনি বিধ-গতি
লাভ হয়। কিছুমানৰ স্বৰ্গপ্ৰাপ্তি হয়, কিছুমানে আকৌ মানুহ হৈ জন্ম গ্ৰহণ কৰে।
আন কিছুমানে আকৌ পশু-পক্ষীৰ যোনিত জনম লভে। ৯ ॥

মনুষ্য জন্ম লাভ কৰি সদা-সৰ্বদায় গুৰুচিত্তে দান আদি হিংসা-বৰ্জিত কৰ্ম্ম
কৰি পুনৰাই স্বৰ্গ লাভ কৰে। ১০ ॥

ইয়াৰ বিপৰীত কৰ্ম্ম কৰি আকৌ মনুষ্য জন্ম লাভ কৰে। পশু-পক্ষী-যোনি
তকোনেকৈ প্ৰাপ্ত হয় কও' শুনক। ১১ ॥

যি মানুহ কাম-কোষৰ দ্বাৰা বশীভূত হয়, হিংসা আৰু লোভৰ দ্বাৰা পৰি-
চালিত হয়, সি পশু বা পক্ষী হৈ জন্ম গ্ৰহণ কৰে। ১২ ॥

পশুৰ ভিতৰতো বিশেষত্ব আছে। তাৰে কিছুমান মনুষ্য জন্মৰ পূৰ্ব্বে-
ভাস। গো-জন্ম আৰু অশ্ব-জন্মৰ পাছত দেৱত্ব লাভ কৰাও দেখা যায়। ১৩ ॥

এই সংসাৰত কামিলা লোকসকল যেনেকৈ ইফালে সিফালে বিচৰণ কৰি
ফুৰে আৰু একামিলা লোকসকল একে ঠাইতে বহি থাকে—সেইদৰে কৰ্মফল
ভোগ কৰিবৰ কাৰণে জীৱই ভিন ভিন যোনিত জন্ম গ্ৰহণ কৰে। কিন্তু যিবিলাক
জানী পুৰুষ কৰ্মফল-বন্ধনপৰা মুক্ত হ'ব পাৰিছে, তেওঁলোকে গতি-হীন হৈ পৰম
ব্ৰহ্মত চিৰ কাল বাস কৰি থাকে। ১৪ ॥

ফলাকাঙ্ক্ষী কৰ্মীসকলে ভিন্ন ভিন্ন শৰীৰ প্ৰাপ্ত হৈ বানে বাৰে জনম লভি
কৰ্মফল ভোগ কৰে। কিন্তু নিষ্কাম কৰ্মীসকলে চিত্ত-শুদ্ধি হোৱাৰ কাৰণে জন্ম-
মৃত্যুৰ সকলো দোষ বুজি পায়। ১৫ ॥

যুষ্টিৰে ক'লে, তে সৰ্প, আপুনি ধীৰ। আত্মাই কিদৰে শব্দ, স্পৰ্শ, ৰূপ,
বস, গন্ধ গ্ৰহণ কৰে, বুজাই কওক। ১৬ ॥

তে সৰ্পশ্ৰেষ্ঠ, তে মহামতি, আপুনি কৈছে, সকলো ইন্দ্ৰিয়ৰ দ্বাৰা সকলো
বিষয়ৰে একে লগে জ্ঞান নহয়—ইয়াৰ কাৰণ কি কওক। ১৭ ॥

সৰ্পট ক'লে, আত্মাই যেতিয়া দেখক আশ্ৰয় কৰে, তেতিয়া ইন্দ্ৰিয়বিলাকৰ সহায়েৰে
যে চিত্তভাৱে বাসনাৰ ফল উপভোগ কৰে। ১৮ ॥

আত্মাৰ ভোগাধিকৰণ তেওঁ দেহ। তে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, জ্ঞান, বুদ্ধি আৰু মনে
সেই ভোগাধিকৰণৰ কাৰণ। ১৯ ॥

জীৱাত্মা মন ইন্দ্ৰিয়ৰ দ্বাৰা নিজ ক্ষেত্ৰৰপৰা ওলাই আতি ৰূপ আদি বিষয়ক
বহুবিলাকত প্ৰৱেশ কৰে। ২০ ॥

প্ৰাণাসকলৰ মনকো বুদ্ধিয়েহে প্ৰেৰণা দিয়ে। বুদ্ধিৰ সহায় নললে মনে কোনো
বস্তুক গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে। এই কাৰণে মনে একে সময়তে সকলো বিষয়
গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে। ২১ ॥

তে মহামন, অযুগলৰ মনত অৱস্থিত আত্মাই স্থূল বা সূক্ষ্ম—ভিন ভিন বস্তু
সম্বন্ধে বুদ্ধি প্ৰেৰণ কৰে। ২২ ॥

জানী লোকসকলে কেতিয়াবা কেতিয়াবা বুদ্ধিৰ অগোচৰ জ্ঞান লাভ কৰে।
সেই স-প্ৰকাশক জ্ঞান আত্মাৰ সুকীয়া গুণ। ২৩ ॥

যুষ্টিৰে ক'লে, মন আৰু বুদ্ধিৰ লক্ষণ কি মোক অনুগ্ৰহ কৰি কওক।
অধাত্ম জ্ঞানীসকলৰ এয়ে পৰম ধন। ২৪ ॥

সৰ্পট ক'লে, বুদ্ধি আৰু আত্মাৰ ওতপ্ৰোত সম্বন্ধ। বুদ্ধি আত্মাৰ আত্মক
লাভ কৰিতে কল্যাণকাৰিণী হয়। ২৫ ॥

কার্য্যবপৰা বুদ্ধিৰ উৎপন্ন হয়, বুদ্ধিৰ গুণৰ বিধান অনুসৰি মনৰ জন্ম। মনক বুদ্ধিৰ গুণ বুলিও কব পাৰি। ২৬ ॥

হে মহাৰাজ, মন আৰু বুদ্ধিৰ এয়ে তাৎপৰ্য্য। অৱশ্যে আপুনিও এই সম্বন্ধে জানে। আপোনাৰ বা মত কি? ২৭ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে সৰ্প, আপুনি জ্ঞানীসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ, সকলো সং বুদ্ধি আপোনাৰ আছে। জ্ঞাতব্য সকলো বিষয় আপুনি জানে। ২৮ ॥

আপুনি সৰ্ব্বজ্ঞ, স্বৰ্গবাসী। আপুনি অদ্ভুত ক'ঙ্ক সম্পাদন কৰিছে; তথাপি আপোনাৰ অন্তৰত অজ্ঞানে কেনেকৈ প্ৰৱেশ কৰিবলৈ পালে, মোক ভাঙি কওক, মোৰ বৰ সংশয় উপস্থিত হৈছে। ২৯ ॥

সৰ্পই ক'লে, মহাজ্ঞানী আৰু মহান শক্তিশালী লোককো ঐশ্বৰ্য্যই মুহিব পালে। মোৰ বিশ্বাস, সুখত থকা সকলো লোককে অহঙ্কাৰে মুগ্ধ কৰে। ৩০ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, ঐশ্বৰ্য্যৰ মোহত মই অহঙ্কাৰী হৈ পৰিলো, ফলত মোৰ পতন হ'ল। আপোনাৰ লগত কথা পাতি পূৰ্ব-জ্ঞান ফিৰাই পাইছো। ৩১ ॥

হে মহাৰাজ, আপুনি মোৰ মতঃ উপকাৰ সাধন কৰিলে। আপোনাৰ দৰে স'ধুৰ লগত বহা পাতি মই দুৰ্ব্বোৰ অভিলাষবশতঃ মুগ্ধ হ'লো। ৩২ ॥

তাহানিখন মই স্বৰ্গত বিমানবৈ ঘূৰি ফুৰিছিলো। দৰ্পত মগ্ন হৈ কাকো মই খেৰ-কুটা হেনো গণ্য নকৰিছিলো। ৩৩ ॥

ব্ৰহ্মৰ্ষি, দেৱতা, গন্ধৰ্ব্ব, যক্ষ, হুন্ধক, পক্ষগ আদি ঐলোক্যবাসী সকলোৱে মোক কৰ শোধাব লাগিছিল। ৩৪ ॥

হে মহাৰাজ, মোৰ দৃষ্টি শক্তি ইমানটো আছিল যে যাৰ পিনে মই কেৰা-হিকৈ চাওঁ তাৰ সকলো শক্তি তৎক্ষণাতঃ লোপ পায়। ৩৫ ॥

মোৰ দোশা ব'বলৈ এহাজাৰ ব্ৰহ্মৰ্ষিক লগাই দিছিলো। সেই মহাপাপে মোৰ সকলো শ্ৰী হৰণ কৰিলে। ৩৬ ॥

এদিনাখন এইদৰে মোৰ দোলা গৈ থাকোঁতে অগস্ত্য মুনিক মই ভৰিৰে স্পৰ্শ কৰিলো। অগস্ত্যৰ ঋং উঠি মোক অভিলাষ দিলে “তোৰ পতন হওক—তই সাপ হ'লৈ।” ৩৭ ॥

যেতিয়া মই সাপ হৈ ততক্ষণকৈ পৃথিৱীৰফালে নামি আহিবলৈ ধৰিলো তেতিয়াহে মোৰ জ্ঞান উপভিল। মই সকাতেৰে অগস্ত্যক প্ৰাৰ্থনা কৰিলো—প্ৰভু, মোৰ শাপা-শব বিধান কৰক। ৩৮ ॥

আৰু ক'লো, হে প্ৰভু, অহঙ্কাৰত মতলীয়া হৈছো—মোক আপুনি কমা কৰক। তেতিয়া সেই ঋষি মোৰ প্ৰতি দয়া-পৰৱশ হৈ মই তললৈ নামি আহি থকা অৱস্থাত ক'লে, ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে তোমাক শাপ-মুক্ত কৰিব। হে মহাৰাজ, তোমাৰ এই ঘোৰ অহঙ্কাৰৰ কাৰণে হোৱা পাপৰ ফল যেতিয়া শেষ হৈ যাব তেতিয়া তুমি আকৌ তোমাৰ পুণ্যৰ ফল ভোগ কৰিবলৈ পাবা। তাৰ পাছত

তেওঁৰ ভপোবল দেখি মই বিশ্বস্ত মানিলো। তেওঁৰ সেই আশীৰ্বাদৰ কাৰণে মই আপোনাক ব্ৰাহ্ম আৰু ব্ৰাহ্মণ সম্পৰ্কে কব পাৰিছো। সত্য, ইন্দ্ৰিয়-দমন, তপস্যা, দান, অহিংসা আৰু ধৰ্মনিষ্ঠতা—এইবোৰৰ দ্বাৰায় মানুহে ব্ৰাহ্মণত্ব লাভ কৰে। হে মহাৰাজ, জাতি বা কুলে ব্ৰাহ্মণত্ব দিব নোৱাৰে। আপোনাৰ ভায়েক ভীমসেন বিপদৰপৰা মুক্ত। মহাৰাজ, আপোনাৰ মঙ্গল হওক। মই আকৌ স্বৰ্গলৈ আহিলো। ৩৯-৪৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এই কথা কৈ নহয় বন্ধা অজগৰ-শৰীৰ ত্যাগ কৰি দিব্য-দেহ ধাৰণ কৰি স্বৰ্গলৈ গুচি গ'ল। ৪৪ ॥

যুধিষ্ঠিৰো ভায়েক ভীম আৰু পুৰোহিত ধৌম্যোৰে সৈতে আশ্ৰমলৈ উভতি আহিল। ১৫ ॥

আশ্ৰমত উপস্থিত থকা সকলো ব্ৰাহ্মণকে যুধিষ্ঠিৰে সকলো কথা যথাযথভাৱে বিবৰি ক'লে। ৪৬ ॥

সকলো কথা শুনি ব্ৰাহ্মণসকলে আৰু যুধিষ্ঠিৰৰ আন তিনিজন ভায়েক আৰু যশস্বিনী দ্ৰৌপদীয়ে লাজ পালে। ৪৭ ॥

পাণ্ডৱসকলৰ মঙ্গলৰ অৰ্থে সেই শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণসকলে ভীমৰ দৃঃসাহসিকতাক নিন্দা কৰিলে আৰু ভৱিষ্যতে যাতে তেনে দৃঃসাহসিকতাৰ কাম নকৰে সেই সম্পৰ্কে উপদেশ দিলে। ৪৮ ॥

পাণ্ডৱসকলেও ভীমক দেখা পাই ভয়ৰপৰা মুক্ত হৈ আনন্দতে হৰ্ষধ্বনি কৰিবলৈ ধৰিলে। ৪৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অজগৰ-পৰ্বত অজগৰৰ হাতৰপৰা ভীমৰ মুক্তি নামৰ এক-অশীতাব্দিশততম অধ্যায় ॥ ১৮১ ॥

॥ অধ্যায় ১৮২ ॥

॥ দ্বাৰ্কাণ্ডেন-সন্ধ্যাসী-পৰ্বঃ পাণ্ডৱসকলৰ কাম্যক-বন-গমন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এইদৰে পাণ্ডৱসকল তাত বাস কৰি থাকোঁতে গ্ৰীষ্ম-কালৰ অন্ত পৰিল, আৰু সকলো প্ৰাণীৰে সুখদায়ক বৰ্ষাকাল আৰম্ভ হ'ল। ১ ॥

মেঘে আকাশ আৱৰি ধৰিলে, ঘনে ঘনে গৰজি উঠিল, দিনে-ৰাতিয়ে বৰষুণ হবলৈ ধৰিলে। প্ৰায় সততে আকাশ অন্ধকাৰ হৈ থাকিল। ২ ॥

সূৰ্য্যৰ কিৰণ নপৰা গভিৰে ল'ল, হাজাৰ হাজাৰ বহুপ অন্ধকাৰ হৈ পৰিল, কেৱল স্বাধোন ঘনে ঘনে বিজুলীৰ পোহৰে উজলাই ৰাখিলে। ৩ ॥

বাহ-বনেৰে পৃথিৱী আবৃত হ'ল। কেচু, সাপ, জোক, দাঁহ, মহ আদি
মঙলীয়া হৈ উঠিল। ইকালে সিকালে পানী ভোঙা বান্ধিলে। পৃথিৱী শান্ত হৈ
পৰিল। ৪।

চাৰিওফালে পানী উপচি পৰিল। সন্ন-বিষন্ন, খাল-বাহ একোৰে চিন-চান
নোহোৱা হ'ল। ৫।

নদীৰ পানী উপচি পৰিল, বিহা শব্দে, তীব্ৰ বেগে নৈবিলাক ব'বলৈ ধৰিলে,
গছ-গছনিবিলাকে মনোমোহা শোভা ধাৰণ কৰিলে। ৬।

বৰষুণৰ শব্দৰ লগত বননিৰ শব্দৰ গাহৰি, পহু আদি নানা প্ৰকাৰ জীৱ-জন্তু
আৰু চবাই-চিৰিকতিৰ নানা ধৰণৰ কলৰৰ শব্দ গ'ল। ৭।

ম'ৰা, চাকৈ-চকোৱা, কুলি-কেতেকী, বেং-ভেকুলি সকলোৱে আনন্দে নাচি
নাচি গান গাবলৈ ধৰিলে। ৮।

পৰ্বতৰ ওখ ওখ ঠাইবিলাকত বিচৰণ কৰি ফুৰা পাণ্ডৱসকলক এইদৰে প্ৰকৃতিয়ে
যেন অভিনন্দন জনালে। ৯।

লাহে লাহে বৰ্ষাকাল অতীত হৈ গ'ল। শৰতে ভূমুকি মাৰিলে। হাঁহ, বগলী-
বোৰ আকে আকে উৰি আহিল। পৰ্বত-ভৈয়ামত লতা-বন গজি উঠিল। নৈৰ
পানী স্বভাৱে নিম্ন হ'ল। ১০।

নিৰ্মল আকাশ জোন-তৰাৰে জিলিকি উঠিল। পশু-পক্ষীবোৰে উলহ-মালহেৰে
চাৰিওফালে লৰা-চপৰা কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। ইয়াকে দেখি পাণ্ডৱসকলৰ মনত
অপাৰ আনন্দ লাগিল। ১১।

ধূলি-মাকতি নোহোৱা নিৰ্মল আকাশ গ্ৰহ-নক্ষত্ৰ, চন্দ্ৰ-তৰা আদিৰে সুশোভিত
হৈ উঠিল। ১২।

নিৰ্মল পানীৰে ভৰা নৈ-পুখুৰীবিলাক ভেট-পহুঁ আদি নানা ফুলেৰে উপচি
পৰিল। ১৩।

পুন্যতীৰ্থা সৰস্বতী নদী পানীৰে ভৰপূৰ হ'ল। ছয়োপাৰে বেতনিবোৰে অপূৰ্ণ
শোভা ধাৰণ কৰিলে। সৰস্বতী নদীৰ পানী আকাশৰ দৰে উজলি উঠিল। পাণ্ডৱ-
সকলে সেই সৰস্বতী নদীৰ তীৰত বিচৰণ কৰি পৰম আনন্দ উপভোগ কৰিলে। ১৪-১৫।

হে জনমেজয়, এইদৰে তাত বাস কৰি থাকোঁতে কাতি মাহৰ পুণ্যতমা নিশা
শবৰ পূৰ্ণিমা উপস্থিত হ'ল। ১৬।

পুণ্যশীল মহাছা তপস্বীসকলেৰে সৈতে পাণ্ডৱসকলে যান-বাহানাদিত বোজা
দি যোৱাৰ উদ্যোগ কৰিলে। ১৭।

কৃষ্ণপক্ষৰ আৰম্ভতে ধোম্য পুৰোহিত, স্তুতি-পাঠক, সুপকাৰ আৰু পৰিচাৰক-
বৰ্গেৰে সৈতে পাণ্ডৱসকল কাষ্যক-বনলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ১৮।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্য-পৰ্বত পাণ্ডৱসকলৰ কাষ্যক-
বন-গমন নামৰ দ্বি-অশীত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১৮২।

॥ অধ্যায় ১৮৩ ॥

॥ কাম্যাক-বনৰৈ শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু মাৰ্কণ্ডেয় ঋষিৰ আগমন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে জনমেজয়, যুধিষ্ঠিৰক আগত লৈ দ্ৰোণদীৰে সৈতে পাণ্ডৱসকলে কাম্যাক-বনত প্ৰৱেশ কৰিলে। ঋষি-মুনিসকলৰ আতিয়া গ্ৰহণ কৰি তেওঁলোক উপৱেশন কৰিলে। ১ ॥

এইদৰে তেওঁলোক তাত সুখেৰে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। বহুত ব্ৰাহ্মণ ঋষি তেওঁলোকক আৱৰি থাকিল। ২ ॥

এনেতে এদিনাখন এজন ব্ৰাহ্মণে খবৰ দিলে, অৰ্জুনৰ প্ৰিয় সখা, মহাপ্ৰাণ, মহাবীৰ, দয়াল সাগৰ শ্ৰীকৃষ্ণ আতি আছে। ৩ ॥

আপোনালোক যে ইয়াতে আছে, শ্ৰীহৰিয়ে এই কথা জানে। তেওঁ সদায় আপোনালোকৰ মঙ্গল কামনা কৰে। তেওঁ আপোনালোকৰ লগত সাক্ষাৎ কৰিবলৈ কুলি আতিছে। ৪ ॥

তপস্যা-নিষত, চিৰজীৱী, মহাত্মা মাৰ্কণ্ডেয় ঋষিও অতি শীঘ্ৰে আপোনালোকৰ ওচৰ পাবতি। ৫ ॥

তেওঁ এনে কথা কোৱাৰ লগে লগে মহাবতী শ্ৰীকৃষ্ণ শৈৱ্য আৰু সুগ্ৰীৱ নামক দুটা ঘোঁৰাটো লৈ বহুত উঠি আহি পালেহি। ৬ ॥

শচীক লগত লৈ ইন্দ্ৰ অহাৰ দৰে সত্যভামাৰে সৈতে শ্ৰীকৃষ্ণ পাণ্ডৱসকলৰ লগত সাক্ষাৎ কৰিবলৈ আহি পালে। ৭ ॥

বথৰপৰা নামিয়েই মহামতি শ্ৰীকৃষ্ণটো ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰক আৰু মহাবলী ভীমক যথাবিধি প্ৰণাম কৰিলে। ৮ ॥

পুৰোহিত ধোম্যাকে যথাবিধি পূজা কৰিলে। নকুল-সহদেৱে শ্ৰীকৃষ্ণক অভি-বাদন কৰাৰ পিচত তেওঁ অৰ্জুনক আলিঙ্গন কৰিলে আৰু দ্ৰোণদীক যথান্যায় সম্ভাষণ কৰিলে। ৯ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণই প্ৰিয় সখা অৰ্জুনক বহুদিনৰ মূৰত লগ পাই বাবে বাবে আলিঙ্গন কৰিলে। ১০ ॥

সেই ৰূপে শ্ৰীকৃষ্ণৰ প্ৰিয় মহিষী সত্যভামায়ে পাণ্ডৱসকলৰ প্ৰিয় ভাৰ্য্যা দ্ৰোণদীক আলিঙ্গন কৰিলে। ১১ ॥

তাৰ পাছত পাণ্ডৱসকলে পুৰোহিত আৰু ভাৰ্য্যাৰে সৈতে শ্ৰীকৃষ্ণক চাৰিও-
কাঁলে বেঢ়ি ধৰি যথাবিধি অৰ্চনা কৰিলে । ১২ ॥

মহাজানী শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু অশ্বৰথাভী অৰ্জুন—এই দুয়োৰে মিলনত এনেহে দেখা
হৈছিল যেন মহাত্মা ভূতনাথ কল্প মহাবীৰ কাৰ্ত্তিকেৰে সৈতেহে মিলিত হৈছে । ১৩ ॥

তাৰ পাছত অৰণ্যত যি যি ঘটাইল সকলোবিলাক শ্ৰীকৃষ্ণক কৈ উঠি সুভদ্ৰা
আৰু অভিমন্যু কেনে আছে পুৱৰ সুধিলে । ১৪ ॥

মধুৰিপু শ্ৰীকৃষ্ণই পুৰোহিত ধোম্য, অৰ্জুন আৰু দ্ৰোপদীক আকৌ সন্তোষণ
কৰি ভেঙলোকৰ মাজত বহি মহাবাজ যুধিষ্ঠিৰক প্ৰশংসা কৰি কবলৈ ধৰিলে, ১৫ ॥

পাণ্ডৱসকলৰ পক্ষে ৰাজ্য লাভতকৈও ধৰ্ম্ম ডাঙৰ । সেই ধৰ্ম্ম বৃদ্ধিৰ কাৰণে
ভগ্নপত্নী কৰাৰ আৱশ্যক । সত্য আৰু সবলভাবে আপুনি স্বধৰ্ম্ম পালন কৰি ইহ-
কাল পৰকাল—উভয়কে জয় কৰিছে । ১৬ ॥

বিদ্যা উপাৰ্জন কৰি আপুনি ব্ৰত আচৰণ কৰিছে, সমগ্ৰ ধনুৰ্বেদ শিক্ষা কৰি
ক্ষত্ৰিয় ধৰ্ম্মেৰে ধন উপাৰ্জন কৰিছে । এইদৰে আপুনি পুৰণি কালৰ সকলো যজ্ঞৰ
ফল লাভ কৰিছে । ১৭ ॥

গ্ৰাম্য ধৰ্ম্মত আপোনাৰ ৰতি নাই, হে মহাবাজ, কামনাৰ বশীভূত হৈ আপুনি
কোনো কামকে নকৰে আৰু অৰ্থৰ লোভত আপুনি ধৰ্ম্ম ত্যাগ নকৰে । সেই
বাবেই আপুনি যথার্থতে ধৰ্ম্মৰাজ । ১৮ ॥

ৰাজ্য-ধন আৰু ভোগৰ অধিকাৰী হৈও আপুনি দান, সত্য, তপ, জ্ঞান, বুদ্ধি,
ক্ষমা আৰু ধৈৰ্য্য ত্যাগ কৰা নাই, বৰঞ্চ এইবিলাকতেই আপোনাৰ সদায় ৰতি । ১৯ ॥

কুক্ৰান্তালবিলাকৰ বৃহৎ জনতাট যেনিয়া সভাৰ মাজত দ্ৰোপদীক নিৰাশ্ৰয়
অৱস্থাত দেখিও কোনো প্ৰতিকাৰ নকৰিলে, এনে ধৰ্ম্ম আৰু সদাচাৰ-বিৰোধী কাম
দেখিও আপোনাৰ বাহিৰে আন কোনে সহিব পাৰিলেহেঁতেন । ২০ ॥

নিশ্চয় আপুনি সকলো সমৃদ্ধি লাভ কৰি অতি সোনকালে প্ৰজা পালন কৰিবলৈ
পাৰ । যদি আপোনাৰ প্ৰতিজ্ঞা সমাপ্ত হৈছে তেনেহলে আমিও কোৱৰবিলাকক
দমন কৰাত সহায় কৰিম । ২১ ॥

তাৰ পাছত শ্ৰীকৃষ্ণই ধোম্য, ভীম, যুধিষ্ঠিৰ, নকুল, সহদেৱ আৰু দ্ৰোপদীক
অজ্ঞা কৰি ক'লে, আপোনাৰলোকৰ ভাগ্যৰ বলতে অৰ্জুনে শিৱক সন্তুষ্ট কৰি
বিদ্য অস্ত্ৰ লাভ কৰিছে । ২২ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণই যাজ্ঞসেনী দ্ৰোপদীক সন্তোষন কৰি ক'লে, তুমি বৰ ভাগ্যৱতী, কিয়নো
ভোমালোকৰ আগবণ্ডৰূপে অৰ্জুনক পাইছা । ২৩ ॥

হে দ্ৰোপদী, তোমাৰ পুত্ৰসকল অতি চৰিত্ৰৱান । ধনুৰ্বেদত ভেঙলোকৰ বিশেষ
অনুৰাগ । সং-চৰিত্ৰৱান বন্ধু-বান্ধৱৰ লগত ভেঙলোক উমলি-জামলি ঘূৰে । ২৪ ॥

ভোমাব পিতাৰা আৰু ভায়েক—সকলোৰে সৈতে ভেঙলোকেও আন আন ৰাজ্য

আৰু ৰাষ্ট্ৰপৰা নিমন্ত্ৰণ পায়। তেওঁলোকে যজ্ঞসেনৰ ঘৰত বা মোমায়েকহঁতৰ ঘৰতে থাকি ভাল নাপায়। ২৫ ॥

তোমাৰ ধনুৰ্বেদত ৰতিশীল পুত্ৰসকলে নিৰ্বিল্পে দ্বাৰকা দেশলৈ গৈ দ্বাৰকটো নগৰীত প্ৰৱেশ কৰি দেৱতাৰ কথা পাহৰি গৈছে। ২৬ ॥

তুমি তেওঁলোকৰ প্ৰতি যেনে ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰা, আৰ্য্য্য কুন্তীয়ে যেনে ব্যৱহাৰ কৰে, সুভদ্ৰায়ে ঠিক তেনে ব্যৱহাৰেই কৰিছে। ২৭ ॥

হে দ্ৰৌপদী, কষ্টিগী-পুত্ৰ, প্ৰহ্লাদই অনিৰুদ্ধ, অভিমন্যু, সুনীথ আৰু ভানুক যিদৰে শিক্ষা দিছে তোমাৰ পুত্ৰসকলকো সেইদৰেই শিক্ষা দিছে। ২৮ ॥

অভিমন্যু কুমাৰে তেওঁলোকক সাৱধানে তৰোৱাল, গদা, চৰ্ম্ম আদি অস্ত্ৰবিলাক কেনেকৈ ধৰিব লাগে, ৰথ-অশ্ব কেনেকৈ পৰিচালনা কৰিব লাগে ভালদৰে শিক্ষা দিছে। ২৯ ॥

প্ৰহ্লাদয়ে যথাবিধি তেওঁলোকক আৰু অভিমন্যুক অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ শিক্ষা দি তেওঁলোক সকলোটিৰে পৰাক্ৰমত পৰম সন্তোষ লাভ কৰিছে। ৩০ ॥

তেওঁলোক যেতিয়া বিহাৰ কৰিবলৈ যায় তেওঁলোকৰ প্ৰত্যেকৰ লগে লগে ৰথ আৰু হাতী খোৰাও যায়। ৩১ ॥

তাৰ পাছত শ্ৰীকৃষ্ণই ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰক সন্ধান কৰি ক'লে, মহাৰাজ, যদুবংশীয় বীৰসকল আৰু কুকুৰ আৰু অন্ধকসকল আপোনাৰ আদেশ পালন কৰিছাে সাজু হৈ আছে। ৩২ ॥

বলৰামৰ অধিনায়কত্বত মথুৰাৰ মহাবেশী সৈন্যসকল ৰথ-অশ্ব পদাতি সমন্বিতে আপোনাৰ আদেশ পালনৰ কাৰণে সাজু হৈ বৈ আছে। ৩৩ ॥

মহাৰাজ, পৃথিৱী-পুত্ৰ নৰকাসুৰক, সৌভাষিপতি শাস্তক যি পথেৰে নিয়া হৈছে মহাপাপী দুৰ্য্যোধনকো তাৰ বন্ধুবৰ্গেৰে সৈতে সেই পথেৰে পঠিয়াই দিয়ক। ৩৪ ॥

হে মহাৰাজ, সভাত আপুনি যিদৰে প্ৰতিজ্ঞা কৰিছে, সেই প্ৰতিজ্ঞামতে আপুনি নিশ্চিত হৈ থাকক। অচিৰতে যদু-সৈন্যই শত্ৰু-সৈন্যক বধ কৰি হস্তিনাপুৰ আপোনাক সমৰ্পণ কৰিব। ৩৫ ॥

আপুনি দুঃখ-কষ্ট সকলো পাহৰি আপোনাৰ ইচ্ছামতে বিচৰণ কৰক। আপুনি অচিৰতে আপোনাৰ ৰাষ্ট্ৰেৰে সৈতে হস্তিনাপুৰৰ ৰাজ-সিংহাসন লাভ কৰিব। ৩৬ ॥

শুকৰোক্ত শ্ৰীকৃষ্ণৰ কথা শুনি তেওঁৰ মত জানিব পাৰি ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে কৃতাজলি হৈ কেশৱক এইদৰে কবলৈ ধৰিলে, ৩৭ ॥

হে কেশৱ, আপুনি পাণ্ডৱসকলৰ গতি আৰু পাণ্ডৱসকল আপোনাৰ শৰণাগত, এই সম্পৰ্কে কোনো সন্দেহ নাই। যেতিয়া সময় উপস্থিত হয় তেতিয়া সকলো কাম সম্পন্ন হব। কাৰণ, আপুনি সকলোৰে কৰ্ত্তা। ৩৮ ॥

পাণ্ডৱসকলে আপোনাকে চিন্তা কৰি প্ৰতিজ্ঞা অনুসৰি এই বাৰ বছৰ কাল নিৰ্জ্ঞনত বাস কৰিছে, এতিয়া বাকী অজ্ঞাত-বাসৰ কাল পালন কৰিব। ৩৯ ॥

হে কৃষ্ণ, আপোনাৰ যেন সদায় এনে সন্তান থাকে। পাণ্ডৱসকল সত্যত আছে। হে কেশৱ, বন্ধু-পৰিজন সমন্বিতে সত্যপৰায়ণ দানশীল, পাণ্ডৱসকল সদায় আপোনাত শৰণাপন্ন। ৪০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু যুধিষ্ঠিৰৰ এইকপে কথোপকথন হোৱাৰ পাছত বহুত হাজাৰ বছৰ বয়সীয়া, তপস্বী, মহাতপা, অজব-অমৰ, কপে-গুণে উদ্ভাসিত মাৰ্কণ্ডেয় মুনি আৰু ওলাল। ৪১-৪২ ॥

বয়স কেবা হাজাৰ বছৰ হলেও তেওঁক পঁচিল বছৰীয় যুৱক যেন দেখা গৈছিল। সকলো ব্ৰাহ্মণে আৰু শ্ৰীকৃষ্ণেৰে সৈতে পাণ্ডৱসকলে তেওঁক মথান্যায় অৰ্চনা কৰিলে। এইদৰে সমাদৃত হৈ ঋষিয়ে আসন গ্ৰহণ কৰাৰ পাছত ব্ৰাহ্মণ আৰু পাণ্ডৱসকলৰ অনুবোধমতে শ্ৰীকৃষ্ণই তেওঁক সন্তোষ কৰি ক'লে। ৪৩-৪৪ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণই ক'লে, ভগৱান মাৰ্কণ্ডেয়, বজা, স্ত্ৰী আৰু ঋষিসকলৰ সন্তান প্ৰাচীন স্মৃতিৰ সম্পৰ্কে পুণ্য পুৰাতন কথা আমাৰ আগত কওক। পাণ্ডৱসকল, সমন্তত ব্ৰাহ্মণসকল, দ্ৰোণদী, সত্যভামা আৰু মই—আমি সকলোৱে আপোনাৰ কথা শুনিবলৈ পৰম ইচ্ছুক হৈছো। ৪৫-৪৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এইদৰে তেওঁলোকে সভাপাতি বহি আছে। এনেতে পাণ্ডৱসকলৰ লগত সাক্ষাৎ কৰিবলৈ পুণ্যাশ্বা দেৱৰ্ষি নাৰদ আহি সেই ঠাইত উপস্থিত হ'ল। ৪৭ ॥

তেওঁলোক সকলোৱে সেই মহাশ্বা নাৰদক পাদ্য-অৰ্ঘ্য আদিৰে যথামোগ্য অভ্যর্থনা কৰিলে। ৪৮ ॥

দেৱৰ্ষি নাৰদেও তেওঁলোকৰ অভিপ্ৰায় বুজিব পাৰি মাৰ্কণ্ডেয় ঋষিক কৰা অনুবোধ অনুমোদন কৰিলে। ৪৯ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণই মিচিকিয়াই হাঁহি মাৰি মাৰ্কণ্ডেয়ক ক'লে, হে ব্ৰহ্মৰ্ষি, পাণ্ডৱসকলৰ প্ৰতি আপোনাৰ কি উপদেশ অনুগ্ৰহ কৰি কওক। ৫০ ॥

এই কথা শুনি মহাতপা মাৰ্কণ্ডেয় মুনিয়ে ক'লে, বহুত অধ্যয়ন কৰি লাগিব, আপোনালোকে এটা সময় স্থিৰ কৰক। ৫১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয় ঋষিয়ে এইদৰে কোৱাত মধ্যাহ্নৰ সূৰ্য্যৰ দৰে মাৰ্কণ্ডেয় ঋষিৰ ফালে চাই ব্ৰাহ্মণসকলেৰে সৈতে পাণ্ডৱসকলে এটা সময় নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিলে। ৫২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহামুনি মাৰ্কণ্ডেয়ই কথা কবলৈ সাজু হোৱা বুলি জানি কথা উলিয়াবলৈ বুলি যুধিষ্ঠিৰে প্ৰশ্ন কৰিলে, ৫৩ ॥

প্ৰভু, আপুনি অতি প্ৰাচীন লোক। দেৱতা-দৈত্য, মহা মহা ঋষি আৰু বজা-মহাবজাসকলৰ বৃত্তান্ত আপুনি জানে। ৫৪ ॥

আপুনি সকলোৰে বৰেণ্য আৰু পূজনীয়। আপোনাৰ সাক্ষাৎ লাভ কৰিবৰ কাৰণে আমি চিৰকাল বাহা কৰি আছো। আমাৰ সৌভাগ্যক্ৰমে দৈৱকী-দুত ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণ ইয়াত উপস্থিত আছে। ৫৫ ॥

আমি সুখৰপৰা বঞ্চিত হোৱা দেখি আৰু দুৰ্বৃত্ত ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকল সম্বন্ধ-
শালী হোৱা দেখি মোৰ ধাৰণা হৈছে, শুভ বা অশুভ কৰ্মবিলাকৰ কৰ্তা মানুহ
নিজেই আৰু তেওঁ স্বকৰ্মৰ ফল ভোগ কৰে। ঈশ্বৰ তাৰ কৰ্তা নহয়। ৫৬-৫৭ ॥

হে ত্ৰেষ্ঠ ব্ৰহ্মজ্ঞ, কৰ্ম ফলৰ দ্বাৰা যি সুখ বা দুঃখ হয় সেই সুখ বা দুঃখ মানুহে
এই জনমতে ভোগ কৰে নে পৰকালত ভোগ কৰে? ৫৮ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ-ত্ৰেষ্ঠ, চিৰন্তন আত্মা দেহ ত্যাগ কৰি শুভা-শুভ কৰ্মৰ দ্বাৰা জন্মতত্ত
বিচৰণ কৰি ফুৰে। সেই আত্মাৰ লগত এই ক্ষণেকীয়া সুখ-দুঃখবিলাক কেনেকৈ
লগ লাগেগৈ? ৫৯ ॥

হে ভাৰ্গৱ, প্ৰাণীসকলৰ মৃত্যুৰ পাছত ঐহিক বা পাৰলৌকিক কৰ্মবিলাক ক'ত
কেনেকৈ থাকে? ৬০ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে ধৰ্মৰাজ, ই আপোনাৰ পক্ষে উপযুক্ত প্ৰশ্নই হৈছে।
আপুনি জ্ঞানী। এই সকলোকে আপুনি জানে। লোক-হিতৰ কাৰণেহে আপুনি
এই প্ৰশ্ন কৰিছে। ৬১ ॥

বাক মই কওঁ, সাৱধানে শুনক, মানুহে ইহকাল আৰু পৰকালত কেনেকৈ
সুখ-দুঃখ ভোগ কৰে। ৬২ ॥

অগ্ৰজন্তা প্ৰজাপতিয়ে পোনতে প্ৰাণীসকলৰ শৰীৰবিলাক বিসৃজ আৰু নিৰ্মূল
কৰিয়েই সৃষ্টি কৰিছিল আৰু লগতে ধৰ্মশাস্ত্ৰবিলাকো নিৰ্মাণ কৰিছিল। ৬৩ ॥

তাহানিখনৰ লোকসকল পুণ্যাত্মা আৰু ব্ৰহ্ম-স্বৰূপ আছিল। তেওঁলোক ব্ৰতী,
সদাচাৰী আৰু সত্যপৰায়ণ আছিল আৰু যি ফলকে কামনা কৰিছিল সেই
ফলকে লাভ কৰিছিল। ৬৪ ॥

তেওঁলোকে ইচ্ছা অনুসৰি স্বৰ্গলৈ গৈ দেৱতাসকলৰ লগত মিলিব পাৰিছিল
আৰু ইচ্ছামতে তেওঁলোক মৰ্ত্যলৈ নামি আহিব পাৰিছিল। ৬৫ ॥

তেওঁলোক ইচ্ছা-মুক্ত আছিল। ইচ্ছামতে য'লৈকে ত'লৈকে যাব পাৰিছিল,
তেওঁলোকৰ কোনো বাধা নাছিল, ভয় নাছিল, আৰু তেওঁলোকৰ ওপৰত কোনো
উপদ্ৰৱ নাছিল। যিহকে বিচাৰিছিল তাকেই পাইছিল তেওঁলোকে। ৬৬ ॥

তেওঁলোক শম-দম গুণৰ অধিকাৰী আছিল, হিংসা-দ্বেষ-শূন্য আছিল। তেওঁ-
লোকে সকলো ধৰ্মকে জানিছিল। তেওঁলোকে মহাত্মা ঋষিসকলৰ আৰু দেৱতাস-
সকলৰ দৰ্শন লাভ কৰিছিল। ৬৭ ॥

তেওঁলোকৰ হাজাৰ বছৰ পৰমামু আছিল আৰু তেওঁলোকে হাজাৰ সন্তোষ
জন্ম দিছিল। সেই যুগ উকলি যোৱাৰ পাছত পৃথিৱীৰ অধিৱাসীসকল কাম-ক্ৰোধ আদি
বিপ্লৱ বশ হৈ পৰিল। তেওঁলোকে বুঢ়ী-কৌশল আৰু দৰ্প-দম্ব আদিৰ দ্বাৰা কীৰ্ত্তিক
নিৰ্বাহ কৰিবলৈ ধৰিলে। লোভ-মোহ আদিৰ দ্বাৰা অভিভূত হৈ পৰিল। ৬৮-৬৯ ॥

তেওঁলোক দেহত্যাগ কৰি অশুভ কৰ্মৰ ফলত নবকামী হ'ল আৰু জন্ম

পাছত পশু-পক্ষী-যোনিতো ভগ্ন গ্রহণ কৰিলে । এইদৰে এই বৈচিত্ৰ্যময় সংসারত পুনঃ পুনঃ ভগ্ন গ্রহণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৭০ ॥

তেওঁলোক অভিলষিত ফল লাভ কৰিব নোৱৰা হ'ল, জ্ঞানহীন হ'ল আৰু চঞ্চলচিত্ত হৈ উঠিল । তেওঁলোকে সকলো কথাও সন্দেহ কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু তেওঁলোকৰ জীৱনটো কৰ্মকৰ তৈ উঠিল । ৭১ ॥

অন্তত কৰ্মৰ ফলত তেওঁলোক নিশকৰ্ত্তীয়া তৈ পৰিল, ৰোগযুক্ত হ'ল আৰু প্ৰায়েই তেওঁলোকে হীনবৃত্তি অৱলম্বন কৰিবলৈ ধৰিলে । ৭২ ॥

তেওঁলোক নানাধৰণৰ কামনাৰ বশীভূত হ'ল । ঈশ্বৰত বিশ্বাস হেৰুৱালে, নাস্তিক হ'ল; পাণী, ৰোগী আৰু অজ্ঞায় হ'ল আৰু তেওঁলোকৰ চিত্তৰ নিৰ্মলতা লোপ পালে । ৭৩ ॥

মানুহ ধৰিলে নিজ নিজ কৰ্ম্মাংসাৰে গতি কৰে । জ্ঞানীয়েই হওক বা অজ্ঞানী-য়েই হওক, তেওঁলোকৰ কৰ্ম্মসমূহ ক'ত থাকে আৰু মানুহে যত্নৰ পাছত ক'ত থাকি মুক্ত আৰু মুক্ত কৰ্ম্মৰ ফলবিলাক ভোগ কৰে—সেই সম্পৰ্কে যি সিদ্ধান্ত তাকে আপোনাক ক'ওঁ শুনক । ৭৪-৭৫ ॥

ভগৱানে ভ্ৰজন কৰা আদি-দেহ অৰ্থাৎ লিঙ্গ-শৰীৰৰ দ্বাৰা মানুহে শুভা-শুভ কৰ্ম্মৰ ফল সঞ্চয় কৰে । ৭৬ ॥

পৰমায়ু শেষ হ'লে এই ধ্বংস হওঁ হওঁ হোৱা শৰীৰ ত্যাগ কৰি লগে লগে আন এটা শৰীৰ গ্ৰহণ কৰে । ইয়াৰ মাজত দেহহীন অৱস্থা এটা নাথাকে । ৭৭ ॥

মুক্ত কৰ্ম্মবিলাক হাঁৰ দৰে গৈ নতুন শৰীৰত প্ৰৱেশ কৰে আৰু ফলস্বৰূপে মানুহে সেই জন্মতো সুখ বা দুঃখ ভোগ কৰে । ৭৮ ॥

জ্ঞানীসকলে লক্ষ্য কৰিছে যে নিয়তিৰ নিয়মৰ অধীন মানুহে অন্তত কৰ্ম্মৰ হাত কোনোমতে এবাৰ নোৱাৰে । ৭৯ ॥

তত্ত্বজ্ঞানহীন লোকৰ এয়ে গতি । কিন্তু তত্ত্বজ্ঞানীসকলৰ গতি আন প্ৰকাৰৰ । তাকে ক'ওঁ শুনক । ৮০ ॥

হিসকল লোক তপস্যা-নিবৃত্ত, সকলো ধৰ্ম্ম-শাস্ত্ৰত পাবদৰ্শী, ব্ৰতী, সত্যপৰায়ণ, শুক-শুভ্ৰাঘাত বত, সংযতবাহী, যোগী, ক্ষমাশীল, শয়-দমাদি গুণসম্পন্ন, কুলীন, শুভ-লক্ষণ-যুক্ত, তেওঁলোক জিতেন্দ্ৰিয় হেতুকে ইন্দ্ৰিয়-দমনকাৰী; যোগাভ্যাস, গতিকৈ নিৰোগী; হঃখহীন, গতিকৈ নিৰ্ভীক । তেওঁলোকে জন্ম, মৃত্যু, গৰ্ভবাস-অৱস্থা—সকলোকে জ্ঞান-চক্ৰৰ দ্বাৰা দেখা পায় । ৮১-৮৪ ॥

সেই মহাত্মা ধ্বিসকলে ভূত-ভৱিষ্যৎ-বৰ্ত্তমান সকলোকে জানিব পাৰে । তেওঁলোক এই কৰ্ম্মভূমিত জনম লাভি আকৌ দেৱলোক প্ৰাপ্ত হয় । ৮৫ ॥

কোনোবাই দেৱতাৰ কৃপাত, কোনোবাই যোগবলৰ দ্বাৰা আৰু কোনোবাই বা অকৰ্ম্মৰ দ্বাৰা আত্মজ্ঞান লাভ কৰে । এই কথা সাৰোক্তাৰ বুলি জানিব । ৮৬ ॥

এই জগতত যি জ্ঞেয়ঃ তাক মই বহলাই বুজাই দিছো, হে সুখিতিব, আপুনি তাক সাধনানে শুনক । ৮৭ ॥

কোনো কোনোৱে এই জীৱনতে জ্ঞেয়ঃ লাভ কৰে, কিন্তু পৰকালত নাপায় । কিছুমানে এই জীৱনত জ্ঞেয়ঃ লাভ কৰিব নোৱাৰে । কিন্তু পৰকালত পায় । কিছুমানে ইহকাল-পৰকাল—উভয়তে জ্ঞেয়ঃ লাভ কৰে । আন কিছুমানে আকৌ ইহকাল বা পৰকাল ক'তো জ্ঞেয়ঃ লাভ কৰিব নোৱাৰে । ৮৮ ॥

যাব বিপুল-ধন আছে, শৰীৰৰ শোভা-বৰ্দ্ধন কৰিয়েই যিসকলে সুখ পায় আৰু সদায় শাৰীৰিক সুখতে আৱদ্ধ থাকে, তেওঁলোকৰ ইহকালতহে জ্ঞেয়ঃ লাভ হয় । পৰকালত তেওঁলোকৰ সুখ নহয় । ৮৯ ॥

যিসকল জিতেজিৱ লোক যোগযুক্ত হৈ তপশ্চাত নিবত থাকে, বৈশাধ্যন আদিত বত থাকি শাৰীৰিক সুখৰ প্ৰতি যিসকলে পিঠি দিয়ে আৰু প্ৰাণী-বধবপৰা বিবত থাকে, তেওঁলোকে ইহকালত সুখ নাপায়, কিন্তু পৰকালত পায় । ৯০ ॥

যিসকল লোকে জীৱনৰ আদিছোৱাতে ধৰ্ম উপাৰ্জন কৰি যথাসময়তে সত্বপা-য়েৰে ধন আৰ্জি লৈ গৃহাশ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰে আৰু তিথি-পৰ্বত যাগ-যজ্ঞৰ অনুষ্ঠান কৰে তেওঁলোকে ইহকালতো সুখ পায় আৰু পৰকালতো সুখ পায় । ৯১ ॥

কিন্তু যিবোৰ মুৰ্খই বিদ্যাও উপাৰ্জন নকৰে, তপশ্চা বা দান আদিতো বত নাথাকে, আনকি বিধিমেতে বিবাহ আদি কৰি সন্তানো উৎপাদন নকৰে, তেওঁলোকে ইহকাল-পৰকাল-কোনো কালতে সুখ ভোগ নকৰে । ৯২ ॥

আপোনালোকৰ দেৱাংশে জন্ম । আপোনালোক অতি শক্তিশালী, সুবিদ্বান আৰু দেৱতাৰ কাৰ্য সাধিবলৈ স্বৰ্গবপৰা নামি আহি মৰ্ত্যধামত জনম লভিছে । আপোনালোক বীৰ, শম-দমাদি গুণসম্পন্ন আৰু সদাচাৰী । এই জগতত মহৎ কৰ্ম সাধন কৰি বিধি অনুসৰি দেৱতা, ঋষি আৰু পিতৃপুৰুষক তৰ্পণ কৰি আপো-নালোকে স্বকৰ্মৰ দ্বাৰা পুনৰায় পুণ্যৱানৰ নিৱাসভূমি স্বৰ্গধামলৈ গমন কৰিব । হে মহাৰাজ, বৰ্ত্তমান কষ্ট দেখি আপুনি কোনো শৰ্মা নকৰিব । আপোনাৰ এই ক্লেণ ভবিষ্যত সুখৰ কাৰণেহে । ৯৩-৯৫ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্তা-পৰ্ব্বত কাণ্ড্যক-বনজৈ-শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু মাৰ্কণ্ডেয় ঋষিৰ আগমন নামৰ দ্বি-অশীতমোক্তকণ্ঠতম অধ্যায় । ১৮৩ ॥

॥ অধ্যায় ১৮৪ ॥

॥ মাৰ্কণ্ডেয়ৰ ব্ৰাহ্মণ-মাহাত্ম্য-বৰ্ণনা ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত পাণ্ডুপুত্ৰসকলে মহাত্মা মাৰ্কণ্ডেয়ক ক'লে, প্ৰভু, মুখ্য ব্ৰাহ্মণসকলৰ মাহাত্ম্য শুনিব খোজোঁ। অনুগ্ৰহ কৰি কওক। ১ ॥

ইয়াকে শুনি মহাতেজৱী, মহাত্মা, সৰ্বশাস্ত্ৰবিশাৰদ, ভগৱান মাৰ্কণ্ডেয়ই কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ২ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হৈহয় বংশৰ প্ৰৱৰ্ত্তক, শত্ৰু-নগৰ-বিজেতা, এজন কোমল বয়সীয়া বলৱান আৰু কপৱান ৰজা আছিল। যুগয়া কৰিবলৈ বুলি এদিনাখন তেওঁ ঘোৰ অৱণ্যত প্ৰৱেশ কৰিছিল। গছ-লতা আদিৰে গোটেই অৱণ্য আৱৰি আছে। কৃষ্ণসৰ পছৰ ছাল গাত মেৰিয়াই বহি থকা মূনি এজনক তেওঁ দূৰৱপৰা দেখা পালে। তেওঁ ভাবিলে, এইটো এটা হৰিণা পছ। এই বুলি ভাবি মূনিৰ গালৈ শৰ নিক্ষেপ কৰিলে। শৰ লাগি মূনিৰ মৃত্যু হ'ল। ওচৰলৈ গৈ সকলো কথা বুজিব পাৰি তেওঁৰ মন লোকাকুল হৈ উঠিল। ৩-৫ ॥

পৃথিৱীৰ অধীশ্বৰ সেই ৰজাই হৈঃয়সকলৰ আগত চকু চলচলীয়াকৈ সেই সকলো কথা বিবৰি ক'লে। ৬ ॥

হে মহাৰাজ, সেই ফল-মুলাহাৰী মুনিক তেওঁ এইদৰে বধ কৰা শুনি হৈহয়-সকল দুঃখেতে স্তম্ভমান হ'ল। ৭ ॥

সেই মূনি কাৰ পুত্ৰ—এই কথা অনুসন্ধান কৰি তেওঁলোক ইফালে সিফালে বিচাৰি ফুৰি অলপ সময়ৰ পাছত অবিষ্কেন্দ্ৰিৰ পুত্ৰ তাক্ষামূনিৰ আশ্ৰমত উপস্থিত হ'ল। ৮ ॥

সেই নীয়তত্ৰত মহামুনিক অভিহাদন কৰি তেওঁলোক থিয় হৈ থাকিল। মূনিয়েও তেওঁলোকক যথাযোগ্য অভ্যর্থনা কৰিলে। ৯ ॥

তেওঁলোকে ক'লে, হে মহাত্মন, আমি আপোনাৰ সংকাৰৰ যোগ্য নহওঁ। আমি ব্ৰহ্মদাতী। ১০ ॥

সেই বিপ্ৰৰ্ষিয়ে তেওঁলোকক ক'লে, আপোনালোকে ব্ৰহ্মবধ কৰিছে? ক'তা? তেওঁৰ মৃত-দেহটো ক'ত আছে কওকচোন? বাক, আপোনালোকে মোৰ তপোবল প্ৰত্যক্ষ কৰক। ১১ ॥

তেওঁলোকে সেই মহামুণিক সকলো ঘটনা আদ্যোপান্ত বৰ্ণনা কৰি সেই ঋষিৰ মৃত দেহটো বিচাৰি গ'ল, কিন্তু বিচাৰি নাপালে। ১২ ॥

ইফালে সিফালে ভালদৰে বিচাৰি চালে। তেওঁলোকৰ লাজ লাগিল। তেওঁলোকে সপোন দেখা যেন পালে আৰু আকোঁ গৈ তেওঁলোক ঋষিৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। ১৩ ॥

তাক্ষামুনিয়ে তেওঁলোকক সন্মোদন কৰি ক'লে, আপোনালোকে যাক বধ কৰিছিলো সেই ব্ৰাহ্মণ জন এয়া। হে বজাসকল, এওঁ মোৰ পুত্ৰ, তপোবলত বলীয়ান। ১৪ ॥

তেওঁলোকে সেই ঋষিজনক দেখা পাই বিস্ময়ান্বিত হ'ল আৰু মুণিক ক'লে, ই বৰ আচৰিত কথা। ১৫ ॥

এওঁ মৰিছিল, কেনেকৈ এওঁ পুনৰ্জীৱন পালে। ই আপোনাৰ তপোবলৰ প্ৰভাৱ নেকি? এওঁক যে আপুনি জীয়াই তুলিলে, হে বিপ্ৰ, যদি আপুনি নাথাকে, অনুগ্ৰহ কৰি সেই বিষয়ে কওক, আমি শুনিব খোজোঁ। ১৬ ॥

ঋষিয়ে তেওঁলোকক ক'লে, হে ৰাজগৰ্ভৰ্গ, আমাৰ ওপৰত মৃত্যুৰ হাত নাই। ১৭ ॥

তাৰ কাৰণ আপোনালোকক সংক্ষেপে কওঁ শুনক। আমি অকস সত্যকেহে জনো, অসত্যত আমাৰ মন নাই আৰু আমি স্বধৰ্ম্মত নিবত থাকোঁ। সেই কাৰণে আমাৰ মৃত্যু-ভয় নাই। ১৮ ॥

আমি ব্ৰাহ্মণসকলৰ গুণ-কীৰ্ত্তন কৰোঁ, তেওঁলোকৰ দোষ নিবিচাৰোঁ, সেই কাৰণে আমাৰ মৃত্যু-ভয় নাই। ১৯ ॥

আমি অতিথিৰ্গৰু যথাযোগ্য সংকাৰ কৰোঁ। পোষ্যবৰ্গক মৰম-চেনেহেৰে ভৰণ-পোষণ দিওঁ। ইয়াকে কৰি যি বাকী থাকে তাকেহে আমি নিজে ভোজন কৰোঁ। সেই বাবে আমাৰ মৃত্যু-ভয় নাই। ২০ ॥

আমি ক্ষামাশীল, সহনশীল, দান-পৰায়ণ। আমি তীৰ্থাদি পৰ্য্যটন কৰোঁ আৰু পুণ্যস্থানত বাস কৰোঁ। সেই বাবে আমাৰ মৃত্যু-ভয় নাই। আমি তেজস্বী-লোকৰ দেশত বাস কৰোঁ, গতিকে আমাৰ মৃত্যু-ভয় নাই। ২১ ॥

আপোনালোকক এইবোৰ কথা সংক্ষেপে কলো। আপোনালোক এতিয়া যাওকগৈ। আপোনাৰ লোকৰ পাপ কটা গৈছে, ভয় নকৰিব। ২২ ॥

সেই বজাসকলে তেওঁৰ শলাগ লৈ যথাবিধি অভিনন্দন জনাই গবৰ আনন্দে নিজ দেশলৈ উভতি গ'ল। ২৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সম্বত্ৰ-পৰ্ব্বত মাৰ্কণ্ডেয়ৰ ব্ৰাহ্মণ-মাহাত্ম্য-বৰ্ণনা নামৰ চতুৰশীত্যধিকশততম অধ্যায়। ১৮৪ ॥

॥ বৈন্য বজাৰ যজ্ঞত অগ্নি মূৰ্তি ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, ব্ৰাহ্মণৰ মাহাত্ম্য সম্পৰ্কে অকৌ কওঁ শুমক। বৈন্য নামে এজন বাজৰি আছিল। তেওঁ অস্বমেধ যজ্ঞ আৰম্ভ কৰিলে। ১ ॥

অৰ্থৰ কাৰণে অগ্নি মূৰ্তি তেওঁৰ ওচৰ চাপিব খুজিছিল, কিন্তু ধৰ্মৰ কথা ব্যস্ত হ'লে ফল নাশ হব বুলি ভাবি বেচিকৈ অৰ্থৰ বাবে যাচ-ঞা নকৰিলে। ২ ॥

সেই মহাতপা ধৰ্ম্মিয়ে চিন্তা কৰি দেখিলে, বাণপ্ৰস্থ অকণমান কৰা উচিত। ইয়াকে ভাবি তেওঁ তেওঁৰ ধৰ্ম্মপত্নী আৰু পুত্ৰসকলক ওচৰলৈ মাতি আনি ক'লে, ৩ ॥

মই বনবাসী হব খোজোঁ। তাত মোৰ অশেষ ফল লাভ হব। আশা-কৰোঁ তোমালোকে ইয়াত সন্মতি দিবা। ৪ ॥

এই কথা শুনি ধৰ্ম্ম-কাৰ্য্যত ব্যস্তশীলা তেওঁৰ ভাৰ্য্যাই ক'লে, আপুনি মাহাত্ম্য বৈশ্বৰ ওচৰলৈ গৈ বহু ধন-সোণ খুজি আনকগৈ। সেই বাজৰি আপোনাৰ যজ্ঞমান। আপুনি খুজিলে তেওঁ নিশ্চয় আপোনাক বহুতো ধন-বস্তু দিব। হে বিপ্ৰৰি, আপুনি তেওঁৰ বহু ধন-সোণ আনি সেইবিলাক আপোনাৰ পুত্ৰ আৰু পোষ্যবৰ্গৰ ভিতৰত ভগাই দি আপুনি ইচ্ছামতে বলশালী হওক। জ্ঞানীলোকে কৈছে, ইহে পৰম ধৰ্ম্ম। ৫-৭ ॥

অগ্নিয়ে ক'লে, অৱশ্যে মাহাত্ম্য গৌতমে যোক কৈছে, বৈশ্ব যেনে ধাৰ্ম্মিক তেনে ধনৱান, সত্যবাদী আৰু সদাচাৰী। ৮ ॥

কিন্তু তেওঁ আন এটা কথাও কৈছে, সেই ঠাইৰ বহুত ব্ৰাহ্মণে যোক ভাল নাপায়; গতিকে মই তালৈ যোৱা উচিত নহয়। ৯ ॥

সেই সত্যাত মই ধৰ্ম্ম, অৰ্থ আৰু কামনা সিদ্ধিৰ অৰ্থে যি হিতকৰ কথা কয়, সেই ব্ৰাহ্মণসকলে নিবৰ্ধক বাক্যৰ দ্বাৰা সেইবিলাক কথাৰ প্ৰতিবাদ কৰিব। ১০ ॥

কিন্তু তুমি বৰ বুদ্ধিমতী। তোমাৰ কথা মোৰ গাত লাগিছে। তথাপি মই যাম। বৈন্যই নিশ্চয় যোক বহু ধন-বস্তু আৰু গৰু-গাই দান কৰিব। ১১ ॥

ইয়াকে কৈয়েই মহাতপা মূৰ্তি অগ্নি বৈন্যৰ যজ্ঞলৈ যাত্ৰা কৰিলে। যজ্ঞ-মন্ত্ৰপত্ৰ প্ৰৱেশ কৰিয়েই মন্ত্ৰলসূচক বাক্যৰ দ্বাৰা বজাক স্তুতি কৰিবলৈ ধৰিলে। ১২ ॥

অগ্নিয়ে ক'লে, মহাবাজ, আপুনি ধন্য। আপুনি উদাৰ। পৃথিৱীৰ ভিত্ত-

বত আপুনিৱেই সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ বজা। মুনিসকলেও আপোনাৰ গুণ-গান কৰে। আপোনাৰ বাহিৰে আন কোনো ধৰ্ম্মজ লোক নাই। এই কথা শুনি মহাভাপা গৌতম ঋষিৰ খং উঠিল আৰু তেওঁক কবলৈ ধৰিলে। ১৩-১৪ ॥

গৌতমে ক'লে, অত্ৰি, তুমি এনে কথা জনাই নকৰা। ভোম্বাৰ সম্যক জ্ঞান নাই। আমি জানো, দেৱৰাজ ইন্দ্ৰহে সৰ্ব্বপ্ৰধান বজা। ১৫ ॥

অত্ৰিয়ে ইয়াৰ প্ৰত্যুত্তৰ-ৰূপে গৌতমক ক'লে, স্বৰ্গত ইন্দ্ৰ বজা যেনে সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ, পৃথিৱীত এওঁ সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ বজা। আপোনাৰহে ভুল হৈছে। মই কওঁ, আপোনাৰহে সম্যক জ্ঞান হোৱা নাই। ১৬ ॥

গৌতমে ক'লে, মই জানো, মোৰ ভুল হোৱা নাই। ভোম্বাৰহে সম্পূৰ্ণ ভুল হৈছে। বজাৰ দৰ্শন-লাভৰ আশাতেহে তুমি সভাত এইদৰে বজাক স্তুতি কৰিছা। ১৭ ॥

পৰম ধৰ্ম্ম কি তাক তুমি নাজানা। তুমি ধৰ্ম্মৰ প্ৰয়োজনো নাজানা। তুমি কিয় বুঢ়া হ'লা কব নোৱাৰে, তুমি জ্ঞানত এতিয়াও বালক, তুমি এটা মূৰ্খ। ১৮ ॥

মুনিসকলৰ চকুৰ আগতে তেওঁলোকে এইদৰে কাৰ্জিয়া কৰা দেখি, যজ্ঞত ব্ৰতী হোৱা ঋষিসকলে সুধিলে, এওঁলোক কি ধৰণৰ লোক, এওঁলোকক ইয়াত সোমাবলৈ কোনে দিলে, বৈন্য বজাৰ সভাত কিয় এওঁলোকে এইদৰে উচ্চৈঃস্বৰে তৰ্ক-বিতৰ্ক কৰিছে? ১৯-২০ ॥

এওঁলোক দুয়ো এইদৰে তৰ্ক-বিতৰ্ক কৰি থাকোঁতে সকলো ধৰ্ম্ম-শাস্ত্ৰত পাবদৰ্শী ধৰ্ম্মাশ্বা কাশ্যপ মুনিৱে তেওঁলোকৰ ওচৰ চাপি বিবাদৰ কাৰণ কি সুধিলে। ২১ ॥

তেতিয়া গৌতমে সভাত উপস্থিত থকা মুনিসকলক সন্মোদন কৰি ক'লে, হে বিপ্ৰসকল, আপোনালোকে আমাৰ উভয়ৰে প্ৰশ্ন শ্ৰৱণ কৰক। ২২ ॥

অত্ৰিয়ে কৈছে বৈন্য হেনো আমাৰ বিধাতা। ইয়াত আমাৰ মহান সংশয় উপস্থিত হৈছে। ইয়াকে শুনি মহাশ্বা মুনিসকলে সকলো ধৰ্ম্মজ্ঞানৰে থকা সনৎকুমাৰৰ ওচৰলৈ লবি গ'ল আৰু ইয়াৰ সংশয় ছেদ কৰিবলৈ অনুৰোধ কৰিলে। ২২-২৩ ॥

মহাশ্বা সনৎকুমাৰে তেওঁলোকৰ কথা শুনি যথাযথভাৱে ধৰ্ম্ম আৰু অৰ্থবৃত্ত বাক্যেৰে তেওঁলোকক কবলৈ ধৰিলে। ২৪ ॥

সনৎকুমাৰে ক'লে, অগ্নি আৰু বায়ু উভয়ে লগ লাগি যেনেকৈ ঘোৰ অৰণ্য দাহ কৰে, সেইদৰে ব্ৰাহ্মণ শক্তি আৰু ক্ৰত্ৰিয় শক্তি—উভয় শক্তি মিলিত হলে ব্ৰহ্ম বিনাশ কৰিব পাৰে। ২৫ ॥

এই কথা জনাজাত যে বজা ধৰ্ম্ম-বন্ধক, গতিকে প্ৰজাসকলৰ পতি। তেওঁই ইন্দ্ৰৰ নিচিনা প্ৰজাৰ বন্ধক আৰু শুক্ৰৰ নিচিনা নীতিজ্ঞ। তেওঁই বিধাতা আৰু তেওঁই বৃহস্পতিৰ নিচিনা হিতোপদেশকা। তেওঁকেই প্ৰজাপতি, বিৰাট্, ভূপতি, নৃপ আদি শব্দেৰে অভিহিত কৰা হয়। এনেহেন বজাক স্তুতি নকৰাকৈ থাকিব পাৰে কোন? ২৬ ॥

ধৰ্ম-প্ৰবৰ্ত্তক হোৱাৰ কাৰণে বজাক প্ৰথম কাৰণ বোলা হয়। যুদ্ধত জয় লাভ কৰি উপদ্ৰৱ নাশ কৰাৰ কাৰণে তেওঁক যুদ্ধাজিৎ বোলা হয়, ভয়ৰপৰা বন্ধা কৰে বুলি অভিহিত আৰু ইন্ধৰ বোলা হয়, তেওঁ স্বৰ্গস্থ দিব পাৰে বাবে তেওঁক স্বৰ্ণেতা, কৃষিকৰ্ত্তে জয় লাভ কৰিব পাৰে দেখি তেওঁক সহজিৎ, বিষ্ণু আদি শব্দেৰে অভিহিত কৰা হয়। ২৮ ॥

বজা সত্যৰ জনক, প্ৰাচীন ধৰ্ম্মজ্ঞ আৰু সত্য-ধৰ্ম্ম-প্ৰবৰ্ত্তক। অধৰ্ম্ম প্ৰবৰ্ত্তিব বুলি ভয় কৰি ঋষিসকলে বজাৰ শৰীৰত সকলো ব্ৰহ্মবল আৰোপ কৰিছে। ২৯ ॥

আকাশত আদিত্যই যেনেকৈ সকলো অন্ধকাৰ নাশ কৰে, সেইদৰে পৃথিৱীত বজাই সকলো অধৰ্ম্ম বিনাশ কৰে। ৩০ ॥

গভিকে শাস্ত্ৰ প্ৰমাণাদিৰ দ্বাৰা বজাই যে প্ৰধান—এই উত্তৰ বজা শব্দৰ দ্বাৰাই সিদ্ধ হৈছে। ৩১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক’লে, এই কথা প্ৰমাণ হোৱাত উদাৰ-চৰিত বজাই পৰম সন্তোষ পালে আৰু আগতে তেওঁক স্তুতিবাদ কৰা অত্ৰিক সন্তোষন কৰি ক’লে, ৩২ ॥

মিহেতু আপুনি মোক মানুহৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ বুলি কৈছে আৰু দেৱতাৰ লগত তুলনা কৰিছে, গতিকে, হে বিপ্ৰৰ্ষি, মই আপোনাক নানা ধৰণৰ বহু ধন-বস্তু দান কৰিম। বহুমূলীয়া বস্ত্ৰ-অলঙ্কাৰেৰে সুন্দৰী দহ হাজাৰ দাসী, দহ কোটি সোণৰ মোহৰ আৰু দহ ভাৰ সোণ আপোনাক দান কৰিলো। মই জানিব পাৰিছো, আপুনি সৰ্ব্বজ্ঞ। আপুনি এইবিলাক গ্ৰহণ কৰক। ৩৩-৩৫ ॥

যথাযোগ্য সংকাৰ গ্ৰহণ কৰি মহাতপা অত্ৰি এই সকলোবিলাক লৈ নিজ ঘৰলৈ উভতি আহিল। ৩৬ ॥

সকলোবিলাক বয়-বস্ত্ৰ পুত্ৰসকলক ভগাই দি সেই সংযমী অত্ৰি শ্বনি তপ-স্যাৰ উদ্দেশ্যে বনলৈ গুচি গ’ল। ৩৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বত বৈষ্ণৱ বজাৰ যজ্ঞত অত্ৰি শ্বনি নামৰ পঞ্চাশত্যাৱিকশততম অধ্যায়। ১৮৫ ॥

॥ অধ্যায় ১৮৬ ॥

॥ তাকৰ্ণ আৰু সৰস্বতীৰ কথোপকথন ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে বিপুল্য বীৰ যুধিষ্ঠিৰ, মহামুনি তাকৰ্ণৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত যজ্ঞ-ভোক্ত্ৰী, যজ্ঞ-ফল-দাত্ৰী দেৱী সৰস্বতীয়ে দান সম্বন্ধে কি কৈছিল মই কওঁ শুনা। ১ ॥

তাকৰ্ণই ক'লে, হে দেৱী, এই জগতত মানুহৰ জ্ঞেয়ঃ কি আৰু কি কাম কৰিলে মানুহ অধৰ্ম্মৰপৰা পিছলি নপৰে মোক বুজাই কওক। কি কামৰ দ্বাৰা লোকে জ্ঞেয়ঃ সাধন কৰিব পাৰে, হে মাতৃ, মই আপোনাত শৰণ লৈছো, মোক বিবৰি কওক, যাতে মই স্বধৰ্ম্মৰপৰা পিছলি নপৰে। ২ ॥

হে মহিমাশ্ৰী মাতৃ, অগ্নিত কেনেকৈ আহুতি দিব লাগে বা অগ্নি-পূজা কেনেকৈ কৰিব লাগে, কোন সময়ত কি কৰিলে ধৰ্ম্ম নাশ নহয়—এই সকলো কথা মোক ভালদৰে কওক, যাতে আসক্তিবহীন হৈ সকলো ঠাইতে ভ্ৰমি ফুৰিব পাৰে। ৩ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাকৰ্ণই এইদৰে সাদৰে প্ৰশ্ন কৰাত তেওঁ সাত্ৰহে শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰা বুলি বুজিব পাৰি সৰস্বতী দেৱীয়ে উত্তম বৃত্তি-সম্পন্ন বিপ্ৰ তাকৰ্ণক এই ধৰ্ম্মবৃত্ত হিতকৰ কথা কবলৈ ধৰিলে। ৪ ॥

সৰস্বতীয়ে ক'লে, সকলো ঠাইতে সকলোতে যাৰ ব্ৰহ্মজ্ঞান হয়, যি অবিচলিতভাৱে চিন্তাশক্তি লাভ কৰিছে আৰু যিজন সদায় বেদাধ্যয়নত বৃত্ত থাকে তেওঁ যুত্যাৰ পাছত দেৱলোকলৈ গমন কৰে আৰু তেওঁ দেৱতাসকলৰ লগত থাকি পৰম আনন্দ লাভ কৰে। ৫ ॥

সেই স্বৰ্গত ফল-ফুলেৰে জাতিজাৰ, মনোমোহা, সুবৃহৎ অশোক ফুলৰ গছবিলাক শাৰী শাৰী হৈ আছে, পুণ্যভীৰ্ণা সৰোবৰ আছে, সেই সৰোবৰবিলাকত মাছে ধেমালি কৰি আছে। তাৰ চাৰিওফালে সুন্দৰ খটখটি আৰু তাত সোণ-বৰণীয়া পদুম ফুল জকমককৈ ফুলি আছে। ৬ ॥

সেই পুখুৰীবিলাকৰ পাৰে পাৰে ভ্ৰমি ফুৰে অপ্সৰাসকল। তেওঁলোকৰ শৰীৰত সোণ-বৰণীয়া অলঙ্কাৰ। তেওঁলোকৰ গাৰ সুগন্ধত পুণ্য ভাৱৰ উদয় হয়। সেই পুখুৰীৰ পাৰত উপবেশন কৰি এই পুণ্যাশ্ৰা লোকসকলে পৰম আনন্দ উপভোগ কৰে। ৭ ॥

যি লোকে ধেম্ দান কৰে তেওঁ পৰম স্থান পায়, যুযুত দান কৰিলে দুৰ্গা-

লোক পায়, বজ্জ দান কৰিলে চক্ৰলোকলৈ গমন কৰে আৰু স্তূৰ্ণ দান কৰিলে অমৰক-প্ৰাপ্ত হয়। ৮।

ধুনীয়া দামুৰীৰে সৈতে সূন্দৰী খীৰভী গাই দান কৰিলে দেৱলোক-প্ৰাপ্ত হয়, আৰু সেই গাইৰ গাত যিমান নোম আছে সিমান বছৰ দেৱলোকত বাস কৰে। ৯।

হালন্ত চলা, গাড়ী টানিব পৰা, দুহা, বলহান, ঘাঁড় যিহ্মে দান কৰে তেওঁ মহজনী খীৰভী গাই দান কৰাৰ সমান ফল পায়। ১০।

বজ্জ-অলঙ্কাৰ, কাঁহৰ কৰিয়া আৰু উপযুক্ত দক্ষিণাৰে সৈতে যিহ্মে কপিণী গাই দান কৰে, সেই গাই কাম ধেনুৰ লেখীয়া হৈ দাতাৰ সকলো কামনা পূৰ্ণ কৰে। ১১।

দান কৰা গাইৰ গাত যিমান নোম থাকে, গো-দানৰ ফলত সিমান বছৰ স্বৰ্গ বাস হয়। অকল সেয়ে নহয়, সেই দানৰ ফলত পুত্ৰ-পৌত্ৰ আৰু বংশৰ সন্তান পুৰুষলৈকে উদ্ধাৰ হৈ যায়। ১২।

সোণেৰে লিং বন্ধোৱা গাই, কাঁহৰ কৰিয়া, ধন, উপযুক্ত বজ্জ, দক্ষিণা আৰু ভিলেৰে সৈতে ব্ৰাহ্মণক দান কৰিলে মানুহ সকলো ধন-বড়ৰ অধীশ্বৰ হয়। ১৩।

কাম-ক্ৰোধ আদি বিপ্লৱ বশীভূত হৈ কুকৰ্মৰ ফলত অতি অন্ধকাৰ নবৰলৈ যাবলৈ ধৰা মানুহকো সাগৰত পাল তৰি দিয়া জাহাজৰ নিচিনাকৈ ভৱ-সাগৰত পৰা ত্ৰাণ কৰে। ১৪।

যিহ্মে ব্ৰাহ্মণক ব্ৰাহ্ম-বিধিৰে কণা দান কৰে আৰু বিধিপূৰ্বক ভূমি দান কৰে তেওঁ ইন্দ্ৰলোক-প্ৰাপ্ত হয়। ১৫।

হে ভাৰ্কা, যি লোকে জগৎ আৰু সৰ্বাচাৰ-সম্পন্ন হৈ সাত বছৰ বিয়পি অগ্নিত আহুতি দিয়ে তেওঁৰ উপৰি সাত পুৰুষ আৰু তলে সাত পুৰুষ আৰু নিজে স্ব-কৰ্মৰ দ্বাৰা উদ্ধাৰ হৈ যায়। ১৬।

ভাৰ্কাই ক'লে, হে দেৱী, বেদত উল্লেখ কৰা অগ্নিহোত্ৰ ত্ৰত কি অনুগ্ৰহ কৰি মোক কওক। আপোনাৰ কৃপাত মই অগ্নিহোত্ৰ ত্ৰত কামিব খোজে। ১৭।

সৰস্বতীয়ে ক'লে, যি পণ্ডিত নহয়, যাৰ ব্ৰহ্মজ্ঞান হোৱা নাই, যি অশুচি আৰু যিহ্ম বিধিৰে হাত-ভৰি ধুই আচাৰ্য হোৱা নাই তেনে লোকক অগ্নিহোত্ৰ হোৱাৰ অধিকাৰ নাই। যি লোক শুদ্ধাচাৰী আৰু শুদ্ধচিত্ত আৰু দেৱতাৰ প্ৰতি ব্ৰহ্মাৰ্হান তেওঁহে অগ্নিহোত্ৰ যোগত আহুতি দিবৰ উপযুক্ত। ১৮।

বেদৰ জ্ঞান নথকা, অজ্ঞাত কুলশীল লোকক দেৱতাক আহুতি দিয়া কৰ্মত নিবৃত্ত কৰিলে তাৰ কোনো ফল পোৱা নাযায়; গতিকে, ভাৰ্কা, তেনে লোকক অগ্নিহোত্ৰ কৰ্মত নিবৃত্ত কৰিব। ১৯।

যিসকল ব্ৰহ্মজ্ঞান, নিৰাহুকাৰী, সত্যবাদী লোকে অগ্নিহোত্ৰ কৰ্ম কৰি যজ্ঞ-লেশ ভোজন কৰে, তেওঁলোক পুণ্য-ভূমি, ব্ৰহ্মলোক বা পৰম শ্ৰেষ্ঠ সত্যলোকলৈ গতি কৰে। ২০।

তাক'ই ক'লে, হে দেবী, আপুনি পৰমাত্মা-স্বৰূপ, আপুনি কোন মই জানিব
 নোহোঁ। আপুনি মোক কৰ্মভক্ত আৰু ব্ৰহ্মভক্ত সহজে জ্ঞান দান কৰিছে, আপো-
 নাক সম্যকৰূপে জানিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ। ২১ ॥

সব্বতীয়ে ক'লে, অগ্নিহোত্ৰ যজ্ঞৰপৰাই মই আৱিষ্কৃত হৈছো। মই পৰমাত্মা-
 স্বৰূপ। তোমাক লগ পাই বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণসকলৰ সংশয় ছেদ কৰিবৰ কাৰণে
 তোমাৰ আগত এই তত্ত্ব-কথা বেকত কৰিলো। ২২ ॥

ভাক'ই ক'লে, হে দেবী, আপোনাৰ নিচিনা জগতত কোনো নাই। লক্ষ্মীৰ
 নিচিনা আপোনাৰ শোভা। আপোনাৰ স্বৰ্গীয় ৰূপ বৰ্ণাৰ নোৱাৰি। আপোনাৰ
 জ্ঞান অসীম। ২৩ ॥

সব্বতীয়ে ক'লে, হে শ্ৰেষ্ঠ মানৱ, যজ্ঞত যিবিলাক উত্তম বস্তু দান কৰা হয়,
 সেইবোৰেৰে মোৰ জীৱিত্তি হয় আৰু সেইবোৰেৰে পৰিপূৰ্ণ হৈ মই এনে ৰূপতী
 হৈছো। ২৪ ॥

হে বিদ্বান, যজ্ঞত যি সমিধ আদি কাঠ, সূৰ্যৰ আদি ধাতু, যৱ ধান আদি
 শস্য দান কৰা হয় সেইবোৰৰ দ্বাৰা যজ্ঞ-কৰ্ত্তাৰ স্বৰ্গ-লাভ, জ্ঞান-লাভ আৰু
 মুক্তি-লাভ হয় বুলি জানিবা। ২৫ ॥

তাক'ই ক'লে, সকাম যজ্ঞৰ ফলৰ দ্বাৰা যি জ্ঞেয়ঃ লাভ হয়, ইয়াৰ দ্বাৰা
 মুনিসকলে তাকেই কৈছে। যি কৰিলে মোক্ষ লাভ হয়, যোগী আৰু সন্তাসী-
 সকলে যাক পূৰ্বপুৰুষ বুলি আখ্যা দিছে, এতিয়া সেই বিষয়ে কওক। মই
 সেইটো নাজানো। ২৬ ॥

সব্বতীয়ে ক'লে, বেদজ্ঞসকলে তেওঁতে শৰণ লয়। যিসকলে নিয়মিতৰূপে
 বেদ অধ্যয়ন কৰে, ব্ৰত আৰু পুণ্য আচৰণ কৰে, যিসকল উপবী, তেওঁলোকে
 দ্বৈত-শোকৰপৰা পৰিত্ৰাণ লাভ মুক্তি লাভ কৰি যোগাধিক ব্ৰহ্মভক্ত হৈ যি জ্ঞেষ্ঠ,
 জ্ঞতি পূৰ্ণ হৈ যি নিভ-মনতুন, সেই সচ্চিদানন্দ-ৰূপ পৰম ব্ৰহ্ম লাভ কৰে। ২৭ ॥

সেই চিদানন্দ-ৰূপ পৰম ব্ৰহ্মতে এই দৃশ্যস্থান বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ড অৱস্থিত। পানীৰ
 মাজৰ বেতৰ জোপাহাৰ নিচিনা বীজ আৰু অঙ্কুৰেৰে সৈতে ধৰ্ম, জ্ঞান, বৈবাণ্য
 আদি সূক্ষ্ম এই বিশ্ব তেওঁতেই আছে। এই বিশ্বত বেতৰ অসংখ্য শাখাৰ দৰে
 ভোগৰ স্থান, অসংখ্য আৰু অসীম। সেই ব্ৰহ্মাণ্ডৰ মূলৰপৰা অবিদ্যা-ৰূপ নদী
 বৈ গৈ নানাপ্ৰকাৰৰ ভোগ বাসনাৰ সৃষ্টি কৰি প্ৰাণীসকলক নানাপ্ৰকাৰৰ ঐহিক
 সুখ বা দুখে দিছে। ২৮ ॥

এই বাসনাবিলাকেই মানুহক ভিন ভিন ভোগ-বাসনাৰ স্থানলৈ বৈ যায়
 আৰু তেওঁলোক সেই সেই স্থানলৈ গৈ পূজ-কৰ্ত্তা, পণ্ড আদি নানা সম্পদ লাভ
 কৰে আৰু ধান-যৱ, শাক-পাচলি, পাৰস-পৰমায় আদি ভোগ কৰিবলৈ পায়। ২৯ ॥

যি স্থানত ইজ, মকং প্ৰভৃতি দেৱতাসকলক অগ্নিকল মুখেৰে যজ্ঞত আহুতি দিয়া হয় তাকেই বোৰ পৰম স্থান বুলি জানিবা। ৩০ ॥

ইতি মহাত্মাৰত্ন বনপৰ্বৰ স্তম্ভগত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্য-পৰ্বত তাক্য আৰু সবম্বতীৰ কথোপকথন নামৰ ষড়শীত্যমিকশততম অধ্যায়। ১৮৬ ॥

॥ অধ্যায় ১৮৭ ॥

॥ মৎস্যাবতাৰ-উপাখ্যান ॥

বেলম্পায়নে ক'লে, ইয়াৰ পাছত পাণ্ডুপুত্ৰ মুখিষ্ঠিৰে মাৰ্কণ্ডেয়ক ক'লে, বৰ্ত্তমানে আপুনি আমাক বৈবস্বত (সূৰ্য্য-বংশীয়) মনুৰ চৰিত্ৰৰ কথা কওক। ১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, নবশ্ৰেষ্ঠ নবেশ্বৰ, সূৰ্য্যৰ এজন প্ৰবল প্ৰভাপী ল'ৰা আছিল। তেওঁ প্ৰজাপতিৰ দৰে প্ৰতিভাশালী আৰু শ্ৰেষ্ঠ ঋষি আছিল; তেওঁৰ নাম মনু। ২ ॥

সেই মনুৱে শক্তি, তেজ, দীপ্তি আৰু বিশেষকৈ তপস্যাব দ্বাৰা নিজৰ পিতৃ-পিতামহক চেৰ পেলাইছিল। ৩ ॥

মহাবাহু, এওঁ বিশাল দেশৰ বদৰিকাজমলৈ গৈ হাত দুখন ওপৰলৈ তুলি মাথোন এখন ভৰিৰ ওপৰত থিয় দি দহ হাজাৰ বছৰ ধৰি কঠোৰ তপস্যা আৰম্ভ কৰিছিল। সেই সময়ত তেওঁ তলৰ পিনে মূৰ কৰি অনিমেষ নেদ্রে চাই আছিল। ৪—৫ ॥

এদিনাখন সেই জটাধাৰীয়ে তিতা কাপোৰেৰেই চীৰিনী নদীৰ তীৰত তপস্যা কৰি আছিল। এনেতে তালৈ এটা মাছ আহি তেওঁক এইদৰে ক'লে, ৬ ॥

ভগৱান, মই নিচেই সৰু মাছ, ডাঙৰ ডাঙৰ মাছবোৰৰপৰা মই ভয় পাই আছো; গতিকে হে শ্ৰেষ্ঠজ্ঞত-পালনকাৰী মূনি, আপুনি মোক সিহঁতৰ ভয়ৰপৰা বৰ্দ্ধা কৰক। ৭ ॥

বলৱান মাছবোৰে বিশেষকৈ দুৰ্ব্বল মাছবোৰেৰে আহাৰ কৰে, এয়া মাছ-জাতিৰ চিৰ কালৰ ৰীতি। ৮ ॥

সেই দেখি মই মহাভয়-সাগৰত নিমগ্ন হৈছো। আপুনি বিশেষ যত্ন কৰি মোক বৰ্দ্ধা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰক। আপোনাৰ এই উপকাৰৰ বাবে প্ৰত্যুপকাৰ কৰিম। ৯ ॥

মাছটোৰ এনে কথা শুনি বৈবস্বত মনুৰ অভিষয় দহা উপজিল। তেওঁ নিজ হাতেৰে চক্ৰৰ কিৰণৰ দৰে সেই উজ্জল মাছটোক পানীৰপৰা পাবলৈ তুলি আনি ঋষিকা নামে পাত্ৰ এটাৰ ভিতৰত থলে। ১০—১১ ॥

মহাবাজ, মনুরে সেই মাছটো অতিশয় জ্ঞানবোধে প্রতিপালন করিলে, আক মাছটো দিনে দিনে বাড়িবলৈ ধরিলে। মাছটোৰ প্রতি মনুর পুত্রর দৰে বাৎসল্য-ভাব প্রকাশ পালে। এইদৰে বহুদিন থকাৰ পাছত মাছটো ইমান ডাঙৰ হৈ উঠিল যে তাৰ পক্ষে তাত থকা অসম্ভৱ হ'ল। ১২—১৩।

শেষত এদিন মাছটোৱে মনুক দেখা পাই আকৌ ক'লে, ভগৱান, এতিয়া আপুনি মোক ইয়াতকৈ ভাল আন এডোখৰ ঠাই দিয়ক। ১৪।

ভেতিয়া ভগৱান মনুরে সেই মাছটোক মণিকা নামৰ পাত্ৰৰপৰা উলিয়াই এটা ডাঙৰ পুখুৰীলৈ লৈ গ'ল। ১৫।

হে শক্রবিজয়ী (যুধিষ্ঠিৰ), মনুরে তেতিয়া মাছটো তাত এৰি দিলে। পাছত বহুত বছৰ থকাত মাছটো তাতেই ক্ৰমশঃ বাড়িবলৈ ধরিলে। ১৬।

পদ্মলোচন, "সেই পুখুৰীটোৰ দীঘলে দুই যোজন আৰু বহলে এক যোজন আছিল; তথাপি তাতে সেই মাছটো থকা কঠিন হৈ পৰিল। ১৭।

নৰনাথ কুন্তীনন্দন, সেই পুখুৰীটোতো মাছটোৱে তাৰ শৰীৰ লবচৰ কৰিব নোৱৰা হ'ল, গতিকে মনুক দেখি সি আকৌ ক'বলৈ ধরিলে, ১৮।

ভগৱান, সাধু, এতিয়া আপুনি মোক সমুদ্ৰৰ প্ৰিয় মহিষী গজালৈ লৈ যাওক। মই তাতে বাস কৰোঁ, নাইবা আপুনি যেনে ভাল দেখে তাকেই কৰক। হে নিম্পাপ, মই অকপটভাৱেই আপোনাৰ নিৰ্দ্ধেশ অনুসাৰে থাকিম; কিয়নো আপোনাৰ কাৰণেই মই পৰিপুষ্টি লাভ কৰি ইমান ডাঙৰ হৈ উঠিছোঁ। ১৯—২০।

মাছটোৱে এইদৰে কোৱাত জিতেন্দ্ৰিয় ভগৱান মনুরে মাছটো লৈ গৈ গজাত থ'লেনি। ২১।

হে শক্রদমনকাৰী, তাত কিছুদিন থকাৰ পাছতেই মাছটো আকৌ বাড়িবলৈ ধরিলে। পাছত এদিন মনুক দেখি আকৌ সি ক'লে, হে ভগৱান, মোৰ শৰীৰ এতিয়া ইমান বাঢ়িল যে এতিয়া গজাতো মই শৰীৰটো লবচৰ কৰিব নোৱৰা হ'লো। গতিকে সোনকালে মোক সাগৰলৈ লৈ যাওক। প্রভু, আপুনি এসময় হৈ অৱশেষত মোৰ প্ৰতি এইখিনি কৃপা কৰিব। কুন্তীনন্দন, তেতিয়া মূৰি নিজেই সেই মাছটো গজাৰ জলৰপৰা উলিয়াই আনি সাগৰলৈ লৈ গল আৰু তাত থলৈগৈ। ২২—২৪।

যদিও সেই মাছটো অতি বৃহৎ আছিল, তথাপি তাক বহন কৰিব লগীয়া হোৱাত তাৰ ভাৰ মনুৰ ইচ্ছানুসাৰেই হৈছিল। ইয়াৰ পৰা আৰু গোন্ধ উভৰে মনুৰ কাৰণে বৰ সুখকৰ আছিল। ২৫।

মনুরে সেই মাছটো সাগৰত এৰি দিয়াত মাছটোৱে হাঁহি হাঁহি মনুক এইদৰে ক'লে, ২৬।

ভগৱান, আপুনি মোক বিশেষভাৱে সকলোপ্ৰকাৰে বন্ধা কৰিছে; গতিকে উপযুক্ত সময় উপস্থিত হ'লে আপুনি যেনে কৰিব লাগিব তাক কৰ্ত্তব্য। ২৭।

ভগৱান, ভাগ্যশালী, অতি সোনকালেই এই সম্পূৰ্ণ চৰাচৰ পাৰ্থিৱ জগতৰ প্ৰলয় হ'ব । ২৮ ॥

এই সমগ্ৰ জগতৰে জলমগ্ন হ'ব বা লোক-সংহাৰৰ সময় সমুপস্থিত হৈছে; সেই দেখি মই আপোনাৰ কাৰণে যি বিশেষভাৱে হিতকৰ হ'ব তাকেই আজি জনাব খুজিছোঁ । ২৯ ॥

কি স্বাৰৰ, কি জঙ্গম, কি জুড়, কি চেতন সকলোৰেই অত্যন্ত ভয়ঙ্কৰ সময় উপস্থিত হৈছে । ৩০ ॥

আপুনি শকত বহী লগোৱা মজপুত নাও এখন ঠতুৱাব কৰাব আৰু সপ্তৰ্ষি-সকলেৰে সৈতে আপুনি সেই নাৱতে বহি থাকিব । ৩১ ॥

প্ৰাচীন কালত ব্ৰাহ্মণসকলে খিৰোৰ বীজৰ কথা কৈ গৈছে সেইবোৰ সংগ্ৰহ কৰি নাৱত তুলি লৈ পৃথক পৃথকভাৱে ভালদৰে ৰক্ষা কৰিব । ৩২ ॥

হে মুনিসকলৰ প্ৰিয় ভগৱী, আপুনি সেই নাৱতে মোৰ কাৰণে অপেক্ষা কৰিব । তেতিয়া মই আপোনাৰ ওচৰলৈ মূৰত শূঙ্গ ধাৰণ কৰি অহিম । তাৰ দ্বাৰা আপুনি মোক চিনি পাব । এইদৰেই আপুনি সকলো কাম কৰাব লাগিব । এতিয়া আপোনাৰ অনুমতি পালে মই ইয়াৰপৰা যাব খোজোঁ । মোৰ সহায় নললে আপুনি অকলে এই মহান জলবাশি পাৰ হ'ব নোৱাৰিব । ৩৩-৩৪ ॥

প্ৰভু, মোৰ এই কথাত আপুনি অকণো সন্দেহ নকৰিব । তেতিয়া তেওঁ (বৈষ্ণৱত মনুৱে) ইয়াকেই কৰিম, এইদৰে কৈ মাছটোক সম্ভাষণ জনালে । মহাবাজ, পাছত মনু আৰু মাছ উভয়ে পৰস্পৰৰ অভিলাষ বুজি নিজৰ ইচ্ছা অনুসাৰে তাৰপৰা আঁতৰ হ'ল । ৩৫ ॥

শক্ৰদমনকাৰী, তাৰ পাছত মনু মাছে বিদৰে কৈছিল তেনেকৈ সকলো-প্ৰকাৰ বীজ লৈ সুন্দৰ নাও এখনেৰে প্ৰৱল তোৰে পৰিপূৰ্ণ মহাসাগৰত বৈ থাকিল । ৩৬-৩৭ ॥

শক্ৰনগৰ-বিজয়ী নৰেশ্বৰ, তেতিয়া মনুৱে মাছৰ চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে । এইটো জানিব পাৰি শূঙ্গ ধাৰণ কৰা মাছটো সোনকালে আহি সেইখিনি পালে । নৰজ্যেষ্ঠ ভৰতকুল-শিবোমণি, মনুৱে সেই মহাসাগৰত মাছটোক আগেয়ে নিজে কোৱামতে পৰ্ব্বতৰ সমান উচ্চ শূঙ্গ ধাৰণ কৰি অহা দেখিলে আৰু মাছৰ মূৰত থকা শিঙত পকাই-বটা বহী বান্ধি দিলে । ৩৮-৩৯ ॥

শক্ৰনগৰ-বিজ্ঞেতা পুৰুষজ্যেষ্ঠ, মনুৱে নাওখন সেই শিঙত বান্ধি দিলে । বহীৰে বান্ধি দিয়াত মাছে তেওঁলোক আটাইকে নাৱেৰে পাৰ কৰাবলৈ সেই লৱণ সঘুৰ্জত বৰ বেগেৰে নাও টানিবলৈ ধৰিলে । সেই সময়ত সাগৰে নিজ লহৰীৰে নৃত্য, আৰু পানীৰ হেলোপেৰে গৰ্জন কৰিবলৈ ধৰিলে । শক্ৰবিজ্ঞেতা, সেই মহাসাগৰৰ মাজত নাওখন প্ৰচণ্ড বায়ুবেগেৰে বিক্ষুব্ধ হৈ মত্ত, চকু ল জ্বীৰ নিচিনাকৈ

দ্বিবিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। সেই সময়ত স্থল নাটক। দিশ-বিদিশ একোৱেই চকুড-
নগৰা হল। ৪১—৪৪ ॥

ভবতকুলশ্ৰেষ্ঠ নৰেশ্বৰ, আকাশ আৰু অন্তৰীক সকলোকে জলেবে ভবপুৰ
হোৱা দেখা গল। এইদৰে যেতিয়া সমগ্ৰ বিশ্বই জ্বলমল হ'ল তেতিয়া মনু, মাহ
আৰু সপ্তৰ্ষিসকলকেই মাথোন দেৱা গৈছিল। এনেকৈ সেই মাছে বহু বছৰ ধৰি
অনলসভাৱে সেই জ্বলৰাশিৰ মাজত নাওখন টানিবলৈ ধৰিলে। শেষত সেই
মাছে নাওখন হিমালয় পৰ্বতৰ উচ্চ শিখৰলৈ টানি নি থাকিল। তাৰ পাছত সেই
মাছে মিচিকিয়া হাঁহি মাৰি ঋষিসকলক ক'লে, আপোনালোকে এই হিমালয়ক
শিখৰত নাওখন বান্ধক, পলম নকৰিব। মাহৰ এনে কথা শুনি মহৰ্ষিসকলে
হিমালয়ৰ শিখৰত নাওখন বান্ধিলে। তেতিয়াৰপৰাই হিমালয়ৰ সেই উত্তম শিখৰ
নৌকা-বন্ধন নামে বিখ্যাত হল। ৪৫—৫০ ॥

ভবতশ্ৰেষ্ঠ কুণ্ডীনন্দন, সেই শিখৰ আজিও সেই নামেই প্ৰসিদ্ধ, সেইটো জানিব।
তাৰ পাছত সেই মাছে নিষিৰতে সেই ঋষিসকলক ক'লে, ৫১ ॥

মই প্ৰজাপতি ব্ৰহ্ম। মোৰ বাহিৰে উপলব্ধি কৰিব লগীয়া আন কোনো
বস্তু নাই। ময়ে মংস্যৰূপ ধাৰণ কৰি এই মহাভয়ৰপৰা তোমালোকক ৰক্ষা
কৰিছো। এতিয়া মনুৱে দেৱতা, অসুৰ, মানুহ আদি সকলো প্ৰজা, সকলো লোক
আৰু সম্পূৰ্ণ চৰাচৰ সৃষ্টি কৰিব। ৫২—৫৩ ॥

এওঁ কঠোৰ তপস্যাৰে জগৎ সৃষ্টিৰ প্ৰতিভা লাভ কৰিব। মোৰ অনুগ্ৰহত-
প্ৰজা-সৃষ্টিৰ সময়ত এওঁ মোহ-গ্ৰস্ত নহ'ব। ৫৪ ॥

এইদৰে কৈ ভগৱান মংস্য মুহূৰ্ত্তৰ ভিতৰতে অদৃষ্ট হ'ল। তাৰ পাছত বৈৱস্বত
মনুৰ নিজৰে প্ৰজা-সৃষ্টি কৰাৰ অভিলাষ জন্মিল, কিন্তু প্ৰজা সৃষ্টি কৰিবলৈ গৈ তেওঁৰ
বুদ্ধি মোহেৰে আচ্ছন্ন হল, তেতিয়া তেওঁ উগ্ৰ তপস্যা আৰম্ভ কৰিলে আৰু মহান
তপোবল লাভ কৰি তেওঁ সৃষ্টিৰ কাৰ্য্য আৰম্ভ কৰিলে। ৫৫—৫৬ ॥

ভবতকুল-ভূষণ, পূৰ্ব-কল্পৰ অনুসাৰে সকলো প্ৰজাকে যথাযথভাৱে সৃষ্টি
কৰিবলৈ ধৰিলে। এইদৰে ইয়াকেই সংক্ষেপতে মংস্যপুৰাণৰ আখ্যান বুলি
কোৱা হয়। ৫৭ ॥

মই বৰ্ণনা কৰা এই উপাখ্যানে সকলো পাপকে নাশ কৰে। প্ৰতিদিনে
আৱস্তাণিতে যিসকলে মনুৰ এই চৰিত্ৰ শুনে, তেওঁলোক সুখী হয়, সকলো অজি-
লাষকে কৰিব পাৰে আৰু সকলো লোকলৈ যাব পৰা হয়। ৫৮ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বত মংস্ভাৱত-
উপাখ্যান নামৰ সপ্তাশীত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১৮৭ ॥

॥ অধ্যায় ১৮ ॥

॥ মার্কণ্ডেয়-নাবায়ণ-সংবাদ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত বিনয়শীল ধৰ্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে যশস্বী মার্কণ্ডেয় মুনিক আকৌ এইদৰে প্ৰশ্ন কৰিলে, ১ ॥

মুনিপ্ৰসব, আপুনি হাজাৰ-হাজাৰ যুগৰ শেষত হে.ৱ। বহু মহাপ্ৰলয়ৰ দৃশ্য দেখিছে। সংসাৰত আপোনাৰ সমান দীৰ্ঘ আয়ুস পোৱা লোক দেখা নাযায়। ২ ॥

ব্ৰহ্মবিদসকলৰ ভিতৰত জ্যেষ্ঠ মহৰ্ষি, পৰমেশ্বী মহাত্মা ব্ৰহ্মাৰ বাহিৰে আন কোনোৱেই আপোনাৰ সমান দীৰ্ঘায়ু নহয়। ৩ ॥

হে ব্ৰহ্মজ, যেতিয়া এই সংসাৰ, দেহতা, দানৱ আৰু অন্তৰীক্ষ আদি লোক-শূন্য হৈ যায়, সেই প্ৰলয়-কালতো অকল আপুনিয়েই ব্ৰহ্মাৰ ওচৰত থাকি তেওঁক উপাসনা কৰে। ৪ ॥

হে ব্ৰহ্মৰ্ষি, আকৌ প্ৰলয়-কালৰ অন্তত যেতিয়া পিতামহ ব্ৰহ্মাই সজাগ হৈ সকলো দিশকে বায়ুভূত কৰি তাৰ দ্বাৰা সমস্ত জলবাণিকে ইপিনে-সিপিনে ছটিয়াই চাৰিপ্ৰকাৰ প্ৰানীৰ (অৰ্থাৎ জৰায়ুজ, অণুজ, স্বেদজ আৰু উদ্ভজ) ৰচনা কৰে, তাকো একমাত্ৰ আপুনিয়েই (সৰ্বাত্মকে আগৈয়ে) সন্দেহভাৱে দেখা পায়। ৫-৬ ॥

হে ব্ৰাহ্মণজ্যেষ্ঠ, আপুনি যত্নেৰে ধ্যানমগ্ন হৈ সকলো লোকৰে পিতামহ, সাক্ষাৎ লোকগুৰু ব্ৰহ্মাৰ আৰাধনা কৰে। ৭ ॥

দ্বিজজ্যেষ্ঠ, আপুনি বহু বাৰ জগতৰ আদি সৃষ্টি দেখা পাইছে আৰু কঠোৰ তপস্যাৰ দ্বাৰা (মৰীচি আদি) প্ৰজাপতিসমূহক জয় কৰিছে। ৮ ॥

মানুহে আপোনাক পৰলোকত ভগৱান নাবায়ণৰ ওচৰতে থকা হিছাপে প্ৰখ্যাত বুলি আপোনাৰ মহিমা কীৰ্ত্তন কৰে। আপুনিয়েই প্ৰথমতে নিজ ইচ্ছা-নুসাৰে ব্যক্ত হোৱা, সৰ্বব্যাপক ব্ৰহ্মৰ উপলক্ষৰ স্থান-স্বৰূপ হৃদয়-পুণ্ডৰীকৰ কৰ্ণিকাসমূহ উদ্ঘাটন কৰি বৈৰাগ্য আৰু অভ্যাসৰ দ্বাৰা ওপজা দিব্য দৃষ্টিৰে বিশ্ব-বচস্বিতা ভগৱানক বহুত বাৰ সাক্ষাৎ কৰিছে। ৯-১০ ॥

সেই কাৰণে সকলোকে বিনাশ কৰিব পৰা যুত্থাৱে নাইবা শৰীৰক জৰ্জৰিত কৰিব পৰা বাৰ্জিকাই আপোনাক স্পৰ্শ কৰা নাই। ব্ৰহ্মৰ্ষি, এয়া পৰমেশ্বী ব্ৰহ্মাৰেই অনুগ্ৰহ। ১১ ॥

যেতিয়া সূৰ্য্য, অগ্নি, বায়ু, চন্দ্ৰ, অন্তৰীক্ষ আৰু পৃথিৱী আদি একোৰে অৱশেষ থাকি নাছিল, সমগ্ৰ চৰাচৰ জগৎ সেই একাৰ্ণৱ জলত নিমগ্ন হৈছিল, দেৱতা আৰু অসুৰবিলাক বিনষ্ট হৈছিল; আৰু ডাঙৰ ডাঙৰ সাপবোৰ ধ্বংস হৈ গৈছিল, সেই সময়ত পদ্ম আৰু উৎপলত বাস আৰু শয়ন কৰা সকলো প্ৰাণীৰে ঈশ্বৰ অমিতাভা ব্ৰহ্মাক আপুনিয়েই অকলে উপাসনা কৰিছিল। ১২-১৪।

দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ, এই সকলোবোৰ পুৰণি ইতিহাস আপোনাৰ সাক্ষাততে ঘটিছে। সেই কাৰণে আপোনাৰপৰাই সকলোৰে মূল ঘটনাবোৰ শুনিব খোজে। ১৫।

হে বিপ্ৰবৰ, আপুনিয়েই একমাত্ৰ বহুবিধ কাৰ্য্য অনুষ্ঠান কৰিছে। এই লোক-সমূহত এনে কোনো বস্তু নাই যি আপোনাৰ জ্ঞাত নহয়। ১৬।

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, মহাৰাজ, স্বয়ম্ভু, সনাতন, অৰিনাশী, অব্যক্ত, সৃষ্টি, নিৰ্গুণ আৰু গুণাত্মক পুৰাণ পুৰুষক নমস্কাৰ কৰি তোমাক এই কথা এতিয়া শুনাম। হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, এৱেঁই সেই পীতাম্বৰধাৰী জনাৰ্দ্দন। এৱেঁই সংসাৰৰ শ্ৰষ্টা, বিবিধ ৰূপৰ কৰ্তা, প্ৰাণীসকলৰ আত্মা, বচয়িতা আৰু প্ৰভু। এওঁকেই পৱিত্ৰ, চিন্তাৰ অতীত আৰু মহান আশ্চৰ্য্যময় তত্ত্ব বুলি কোৱা হয়। ১৭-১৯।

এওঁৰ আদি নাই, অন্তও নাই, এওঁ সকলো প্ৰাণীৰ স্বৰূপ, এওঁ অব্যয়, অক্ষয়। এওঁ সকলোৰে কৰ্তা, এওঁৰ কিন্তু কোনো কৰ্তা নাই। এৱেঁই পুৰুষাৰ্থ বা মোক্ষ-প্ৰাপ্তিৰ কাৰণ। ২০।

সেই অন্তৰ্য্যামী আত্মাই সকলোকে জানে কিন্তু তেওঁক হ'লে সমস্ত বেদবাদিয়েও জানিব নোৱাৰে। হে নৰশ্ৰেষ্ঠ নৃপতি, জগতৰ সম্পূৰ্ণ প্ৰলয় হৈ গ'লে সেই আদি কাৰণ পৰমেশ্বৰৰপৰাই এই আশ্চৰ্য্যময় জগৎ আকৌ উৎপন্ন হয়। ২১।

চাৰি হাজাৰ দিবা বৰ্ষক এক সত্য যুগ বোলে। তাৰ যুগসন্ধি চাৰি শ বছৰ। ২২।

সেইদিনে তিনি হাজাৰ বছৰেৰে ত্ৰেতা যুগ হয়; ইয়াৰ যুগসন্ধি তিনি শ বছৰ, যুগ-সন্ধি আৰু সন্ধ্যাংশও তিনি শ বছৰ। ২৩।

তাৰ পাছত দুই হাজাৰ বছৰেই দ্বাপৰ যুগৰ পৰিমাণ। তাৰ যুগসন্ধি দুশ বছৰ আৰু সন্ধ্যাংশও দুশ বছৰ। ২৪।

তাৰ পাছত এক হাজাৰ বছৰে কলিযুগ হয়; তাৰ যুগসন্ধি এশ বছৰ আৰু সন্ধ্যাংশও এশ বছৰ পৰিমিত। সন্ধি আৰু সন্ধ্যাংশৰ পৰিমাণ সমান। ২৫-২৬।

কসি যুগ ক্ষয় হ'লে, সত্যযুগ সাৰভূত হয়, এইদৰে বাৰ হাজাৰ বছৰক এক যুগ বোলা হয়। ২৭।

নৰশ্ৰেষ্ঠ, ইয়াৰ এহাজাৰ যুগেই ব্ৰহ্মাৰ এদিন হয়। এই বিশ্ব ব্ৰহ্ম-স্বৰূপ গৃহত সকলো প্ৰকাৰে প্ৰবৃত্ত হোৱাৰেই পণ্ডিতসকলে প্ৰলয় বুলি অভিহিত কৰে। ২৮।

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, হাজাৰ যুগ শেষ হ'বলৈ যেতিয়া অলপ সময় অৱশেষ থাকে, সেই সময়ত প্ৰায় মানুহেই মিছলীয়া হয়। ২৯।

হে পাৰ্শ্ব, সেই সময়ত যজ্ঞ, দান আৰু ব্ৰতৰ প্ৰতিনিধি কৰ্মৰ প্ৰচলন হয়। ৩০ ॥

যুগৰ শেষ কালছোৱাত ব্ৰাহ্মণসকলে শূদ্ৰৰ কাম কৰে, শূদ্ৰসকলে বৈশ্বসকলৰ দৰে ধন উপাৰ্জন কৰিবলৈ ধৰে অথবা ক্ষত্ৰিয়সকলৰ কামেৰে জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰিবলৈ ধৰে। ৩১ ॥

কলি যুগত ব্ৰাহ্মণসকলে যজ্ঞ, বেদ-অধ্যয়ন, দণ্ড আৰু যুগচৰ্ম পৰিত্যাগ কৰে, আৰু সকলোকে ধোৱা হয়। হে পুত্ৰ, শূদ্ৰসকলে জপ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে, ব্ৰাহ্মণসকলে জপ কৰিবলৈ এৰি দিয়ে। ৩২-৩৩ ॥

নবেশ্বৰ, এইদৰে যেতিয়া মানুহৰ মিচাব আৰু ব্যৱহাৰ বিপৰীত হয়, তেতিয়াই প্ৰলয়ৰ পূৰ্ব ৰূপে দেখা দিয়ে। তেতিয়াই পৃথিৱীত বহুবোৰ স্বেচ্ছ বজাই বাজু কৰিবলৈ ধৰে। ৩৪ ॥

তেতিয়া হলেৰে শাসন কৰা, পাপী আৰু মিছলীয়া অন্ধ, শক, পুণ্ডিন, যৱন, কছোজ, বাহ্লীক আৰু শক্তিশালী আতীৰ জাতিৰ বজা হয়। নবশ্ৰেষ্ঠ, সেই সময়ত কোনো ব্ৰাহ্মণেই নিজৰ ধৰ্ম অনুসাৰে জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰিব নোৱাৰে। ৩৫-৩৬ ॥

নবেশ্বৰ, ক্ষত্ৰিয় আৰু বৈশ্বসকলেও নিজ নিজ ধৰ্মৰ বিপৰীত কাৰ্য্য কৰিবলৈ ধৰে। সকলোৰে আত্মস কৰ্ম যায়; সকলোৰে বল-শক্তি আৰু পৰাক্ৰম হ্ৰাস পায়। ৩৭ ॥

মানুহৰ বল হ্ৰাস হয়, শাৰীৰিক শক্তি কমি যায়। মানুহে কথমপিহে সঁচা কথা কয়। বহু দেশত মানুহ নাইকিয়া হয়, দিশসমূহ পণ্ড, সৰ্প আদিৰে ভৰপূৰ হয়। ৩৮ ॥

যুগৰ শেষ সময় উপস্থিত হলে, মানুহবোৰে মিছাতেই ব্ৰহ্মৰ বিষয়ে কথা কয়। শূদ্ৰই ব্ৰাহ্মণক 'ভো' বুলি সম্বোধন কৰে, ব্ৰাহ্মণে শূদ্ৰক 'স্বাৰ্য্য' বুলি সম্বোধন কৰায়। ৩৯ ॥

নবনাথ, যুগান্তৰ-সময়ত বহু জীৱ-জন্তু উৎপন্ন হব। যুগজ পদাৰ্থ মাত্ৰেই নাসিকাৰ প্ৰতি সিমান গন্ধযুক্ত বুলি অনুমান নহয়। ৪০ ॥

নবশ্ৰেষ্ঠ, বসাল বস্তুও যেনে ভবা যায় তেনে স্বাদযুক্ত নহয়। বজা, যুগ-কয়ত জীসমূহৰ বহু সন্তান হয়, শৰীৰ চুটি-চাপৰ হয়, চৰিত্ৰ হীন আৰু সাধাচাৰ নোহোৱা হয়, তদুপৰি জীসকলে ৰক্তি ক্ৰীড়াৰ প্ৰতি একান্ত আসক্ত হৈ মূখেৰে জীচিহ্ন-মূলক কথা-বাৰ্তা প্ৰকাশ কৰে। মহাবাজ, যুগৰ অবসানত, দেশৰ প্ৰায়-লোকেই অন্ন বিক্ৰী কৰে, ব্ৰাহ্মণবোৰে বেদ বিক্ৰী কৰে, জীৱিলাকে বেজা-বৃত্তি অৱলম্বন কৰে। ৪১-৪২ ॥

মহাবাজ, যুগান্ত-কালত গাই গৰুৰ গাখীৰ তেনেই কমি যায়, গছত ফল-ফুল নিচেই কম হয়, চৰাইৰ সংখ্যা বেছি হয়। ৪৩ ॥

মহাবাজ, ব্ৰাহ্মণবিলাকে ব্ৰহ্মহত্যা-পাপেৰে লিষ্ট মিছলীয়া বজাসকলৰপৰা

দান-পক্ষিণা লয় আৰু লোভ-মোহৰ বশ হৈ ভিক্ষা কৰিবলৈ মিছাতেই ধৰ্মৰ চিহ্ন লৈ দলোদিশৰ মানুহক পীড়িত কৰে। ৪৪-৪৫ ॥

গৃহস্থীসকলে কৰ-বহনৰ জয়ত হলেৰে অৰ্ধ-সংগ্ৰহ কৰে। ব্ৰাহ্মণবোৰে মূনি-বিলাকৰ দৰে কপট আকৃতি ধাৰণ কৰি বৈষ্ণৱ-মূৰ্ত্তিৰে জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰে আৰু মিছাকৈ দেখুৱাবলৈ নথ, নোম আদি ধাৰণ কৰে। ৪৬ ॥

নবজ্জেষ্ট, ধনৰ লোভত ব্ৰহ্মচাৰীসকলেও আশ্ৰয়ত মিছা আচৰণ কৰি মদ পান কৰি গুৰুপত্নী-গমন কৰে। আৰু, শৰীৰত মাংস বস্ত্ৰ আদি বচাবলৈ ইহলৌকিক কাৰ্য্যত বত হয়। ৪৭-৪৮ ॥

যুগান্ত-কালত আশ্ৰমবাসীসকলেই নানাপ্ৰকাৰ পাৰশ্বত্বে পৰিভ্ৰত হৈ আনৰপৰা পোৱা ভোজনৰ গুণ-গান কৰে। ৪৯ ॥

ভগৱান ইন্দ্ৰয়েণ ঠিক বৰ্ষা ঋতুৰ সময়ত জল বৰ্ষণ নকৰে। হে ভাৰত, পৃথিৱীত বীজসমূহ ভালদৰে অঙ্কুৰিত নহয়। ৫০ ॥

কলিমুগত মানুহবোৰে হিংসাবেই সুখ লাভ কৰে আৰু অপৰিত্ৰ হৈ থাকে। পাপহীন, সেই সময়ত অধৰ্মৰ ফল অধিকভাৱে পোৱা যায়। ৫১ ॥

মহাৰাজ, সেই সময়ত যি মানুহ ধৰ্ম্মত আসক্ত থাকে তেওঁৰ আত্মস কৰি যায়, কিন্তুনো সেই সময়ত কোনোৱেই ধৰ্ম্মত নাথাকে। ৫২ ॥

মানুহে বজাবত মিছা জোখেৰে বস্ত্ৰ বিক্ৰী কৰে, নবজ্জেষ্ট, বৰ্দ্ধিকসকলো সেই সময়ত বহু মায়া জনা হৈ উঠে। ৫৩ ॥

ধাৰ্ম্মিকসকলৰ ক্ষয়, পাপীৰোৰৰ বৃদ্ধি, ধৰ্ম্মৰ বল হানি আৰু অধৰ্ম্মৰ বল বৃদ্ধি হয়। ৫৪ ॥

যুগান্ত-কালত ধৰ্ম্মিষ্ঠ লোকক অজ্ঞান আৰু দৰিদ্ৰ দেখা যায়। অধাৰ্ম্মিকবোৰ দীৰ্ঘায়ু আৰু ঐশ্বৰ্য্যশালী হয়। ৫৫ ॥

যুগক্ষয়ৰ সময়ত নগৰৰ উদ্যানত অধাৰ্ম্মিকসকলে পাপ-পূৰ্ণ উপায়েৰে লোক-সকলেৰে সৈতে দুৰ্ব্বৃত্ত্য কৰে। ৫৬ ॥

মহাৰাজ, অলপ ধন সংগ্ৰহ হোৱা বুলি জানিলেই মানুহ ধন-মদত মত্তলীয়া হৈ উঠে। যদি কাৰোবাক বিশ্বাস কৰি নিজৰ ধন থাবলৈ দিয়া হয়, তেন্তে অধিকাংশ পাপী আৰু লাজ নোহোৱা মানুহে সেই বক্ষা কৰিবলৈ দিয়া ধনক হৰণ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে আৰু ধন খোৱা মানুহজনক স্পষ্টকৈ কয়, সেই ধন মোৰেই, তোমাৰ একোৱেই নাই। ৫৭-৫৯ ॥

মহাৰাজ, যুগান্ত-কালত সাত-আঠ বছৰীয়া তিবোতাই গৰ্ভ-ধাৰণ কৰে আৰু সহ-বাহ-বহৰীয়া পুৰুষৰ সন্তানে দেখা দিয়ে। ৬০ ॥

ষোল্ল বছৰ বয়সত মানুহৰ চুলিবোৰ পকে আৰু তেওঁৰ আত্মস সোনকালেই সমাপ্ত হয়। ৬১ ॥

মহাৰাজ, তৰুণসকলৰ আত্ম ক্ষীণ হয় আৰু স্বভাৱ বুঢ়াৰ দৰে হয় আৰু

উষ্ণসকলৰ যি খীল-বস্ত্ৰৰ আশা কৰা যায় সি বৃহৎসকলতহে প্ৰকাশ পায়। ৬২ ॥

সেই সময়ত ক্ৰীসমূহ চৰিত্ৰহীন আৰু বিপৰীতাচাৰিণী হৈ যোগ্য পতিকা পৰিভ্ৰমণ কৰি পশুসদৃশ দাসৰ লগত ব্যক্তিচাৰ আৰম্ভ কৰে আৰু বীৰৰ পত্নী হ'লেও পতি জীৱিত থকা সত্ত্বেও আন পুৰুষৰ আশ্ৰয় লয় আৰু আন পতিৰে সৈতে ব্যক্তিচাৰ কৰে। ৬৩-৬৪ ॥

মহাবাহু, এইদৰে আত্মসৰ কৰ-কাৰক হাজাৰ যুগৰ অন্তিম ভাগৰ অৱসান হ'লত বহু বছৰ ধৰি অনাবৃষ্টি আৰম্ভ হ'ল। ৬৫ ॥

পৃথিৱীপতি, ভেতিয়া পৃথিৱীৰ অঙ্গ শক্তিশালী মানুহ ভোকত ব্যাকুল হৈ মৃত্যু-মুখত পতিত হ'ল। ৬৬ ॥

নবনাথ, তাৰ পাছত প্ৰচণ্ড তেজস্বী সাত-সূৰ্য্য উদিত হৈ নদী আৰু সমুদ্ৰৰ সমুদায় জল শুকুৱাই পেলায়। ৬৭ ॥

ভবত-কুলভূষণ, সেই সময়ত যি কোনো তৃণ, কাঠ নাইবা শুকান বসাল পদাৰ্থ থাকে সকলোবোৰকেই শুষ্কীভূত হোৱা দেখা যায়। ৬৮ ॥

ভাৰত, তাৰ পাছত বায়ুৰে সৈতে সংস্পৰ্শক নান্দৰ প্ৰলয়-কালৰ অগ্নিয়ে সূৰ্য্যই আগৈয়ে শোষণ কৰা পৃথিৱীত প্ৰৱেশ কৰে। ৬৯ ॥

শেষত সেই অগ্নিয়ে পৃথিৱী ভেদ কৰি বসাতলত প্ৰৱেশ কৰি দেৱ, দানৱ আৰু যক্ষসমূহৰ মহাভয় উৎপাদন কৰে। ৭০ ॥

ৰজা, সেই অগ্নিয়ে নিম্নস্থ নাপলোকত আৰু পৃথিৱীত যি বস্তু আছিল, সেই সমুদায়কে মুহূৰ্ত্তৰ ভিতৰতে নষ্ট কৰি দিয়ে। ৭১ ॥

সেই অমল্‌লীয়া বায়ুৰে সৈতে সংস্পৰ্শক বহিৰে হাজাৰ-হাজাৰ যোদ্ধা এই জগতখন বিনাশ কৰি পেলালে। ৭২ ॥

এইদৰে সেই প্ৰদীপ্ত ব্যাপক বহিৰে দেৱতা, অসুৰ, গন্ধৰ্ব, যক্ষ, নাগ আৰু বান্দসেৰে সৈতে সমগ্ৰ বিশ্বকে ভস্ম কৰিলে। ৭৩ ॥

শেষত আকাশ-মণ্ডলত গজ-জ্ঞেয়ীসদৃশ, বিদ্যুৎমালা-বিভূষিত মহামেঘসকল অল্পত দৰ্শনেৰে সমুদিত হল। ৭৪ ॥

একো একোচপৰা মেঘ নীল কমলৰ দৰে স্তাম্বল, একো একোচপৰা কুসুম-কুসুমৰ দৰে শুভ্ৰ, একো একোচপৰা মেঘ কেলবৰ দৰে কান্তিমুক্ত, কোনোবা চপৰা মেঘ পীত বৰণীয়া, কোনো কোনো মেঘ হালধীয়া, কোনো কোনো মেঘ কাৰুণ্ড পক্ষীৰ দৰে, কোনো কোনো মেঘ কমল-দলসদৃশ, কোনো কোনো মেঘ হিঙ্গুলবৰ্ণ, কোনো কোনো মেঘ জেঠ নগৰৰ নিচিনা, কোনো কোনো মেঘ গজজ্ঞেয়ীৰ সমান আকাৰৰ, কোনো কোনো মেঘ কাজল-বৰণীয়া, কোনো কোনো মেঘ মকৰ-আকৃতিৰ দৰে আকৃতিৰ্ভূত হল। ৭৫-৭৭ ॥

সেই সকলো মেঘেই বিদ্যুৎ-মাল্যাবে অলঙ্কৃত হৈ সমুজ্জিত হ'ল। মহাবাহু,

ভয়ঙ্করভাৱে গৰ্জ্জন কৰা হেতু সিহঁতৰ আকাৰ ভয়ানক বুলি জনা গ'ল। লাহে লাহে সেই মেঘে সম্পূৰ্ণ আকাশ ঢাকি পেলালে। ৭৮ ॥

মহাবাজ, সেই মেঘে বৰ্ষণ কৰাত এই পৰ্ব্বত, বন আৰু খনি-নিষ্কৰেৰে সৈতে সমগ্ৰ পৃথিৱী অগাধ জলবান্ধিৰে পৰিপ্লুত হৈ পৰিপূৰ্ণ হ'ল। ৭৯ ॥

পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পাছত বিধাতাৰ দ্বাৰা প্ৰেৰিত হৈ গৰ্জ্জন কৰা সেই ভয়ঙ্কৰ মেঘসমূহে মূৰ্ছৰ্ভৰ ভিতৰতে সকলোকে জলেৰে প্লাৱিত কৰিলে। ৮০ ॥

মহান জলবান্ধি বৰ্ষণ কৰি পৃথিৱীক জলমগ্ন কৰি সেই সমস্ত মেঘে সেই অত্যন্ত ঘোৰ, অমজলকাৰী আৰু ভয়ানক অগ্নিকো বিনাশ কৰিলে। ৮১ ॥

শেষত মহাত্মা ব্ৰহ্মাৰ প্ৰেৰণামতে সেই মেঘমণ্ডলে এইদৰে ধাৰাত্মিকভাৱে বাৰ বছৰ জল-বৰ্ষণ কৰি পৃথিৱীক পৰিপূৰ্ণ কৰিলে। ৮২ ॥

হে ভাৰত, অৱশেষত সাগৰে নিজৰ সীমা অতিক্ৰম কৰিলে, পৰ্ব্বতবোৰ বিদীৰ্ণ হ'ল আৰু পৃথিৱী জলমগ্ন হ'ল। ৮৩ ॥

তাৰ পাছত মেঘ-শ্ৰেণীয়ে আকাশমণ্ডল আৱৰি পেলালে, হঠাৎ বায়ুবেগৰ দ্বাৰা আহত হোৱাত ছিন্ন-ভিন্ন হৈ অদৃশ্য হ'ল। ৮৪ ॥

নৰনাথ, তেতিয়া পদ্মত বাস কৰা আদি-দেৱ স্বয়ং ব্ৰহ্মা সেই ভয়ঙ্কৰ বায়ু পান কৰি শুই পৰিল। ৮৫ ॥

হে মহাপাল, এইদৰে চৰাচৰ প্ৰাণী, দেৱতা, অসুৰ ৰাক্ষস, বক্ষ, মনুষ্য, হিংসুক জীৱ, বৃক্ষ আৰু অন্তৰীক্ষ শূণ্য হোৱাত এই ঘোৰ একাৰ্ণৱময় জগতত মই অকলে ইফালে-সিফালে পৰিভ্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলো। ৮৬-৮৭ ॥

ৰূপশ্ৰেষ্ঠ, একাৰ্ণৱৰ এই ভয়ঙ্কৰ জলবান্ধিৰ মাজত বিচৰণ কৰি কোনো প্ৰাণীকে নেদেখি মই ব্যাকুল হলো। ৮৮ ॥

নৰনাথ, সেই সময়ত আলস্যহীন হৈ সুদীৰ্ঘকাল উঠি-ভাহি ফুৰাত আন্ত হৈ পৰিলো। কোনো ঠাইতে মোৰ কোনো সাজসজ্জা নিমিলিল। ৮৯ ॥

মহাবাজ, তাৰ পাছত কোনো এদিন একাৰ্ণৱৰ সেই অগাধ জলবান্ধিৰ মাজত এজোপা সুমহান বিশাল বটবৃক্ষ দেখিলো। ৯০ ॥

নৰাধিপ, সেই বৃক্ষৰ বিস্তাৰ্ণ শাখাত এখন গিয়া আসন আছিল, তাৰ ওপৰত এখন বিস্তীৰ্ণ শয্যা। মহাবাজ, সেই শয্যাত এটি সুন্দৰ শিশু বহি আছে, তেওঁৰ মুখ কমলৰ দৰে কমলাৰ কান্তিযুক্ত, চকু দুটা চন্দ্ৰৰ দৰে আনন্দনাথক, আৰু প্ৰফুল্ল পদ্মৰ দৰে বিশাল। ৯১-৯২ ॥

হে পৃথিৱীনাথ, তেওঁক দেখি মই বৰ বিস্ময় মানিলো। সমস্ত সংসার বিনাশ হৈ যোৱাৰ পাছতো কেনেকৈনো এই ল'ৰাজন ইয়াত শুই থাকিবলৈ পালে? ৯৩ ॥

নৰেশ্বৰ, মই ভূত, তদ্বিষাত আৰু বৰ্ত্তমান—এই তিনিও কালৰ কথা আনিও

আৰু তপস্যাৰ দ্বাৰা ধ্যান কৰিও সেই শিশুটি নো কোন তাক লক্ষ্য কৰিবলৈ সক্ষম নহ'লো । ১৪ ॥

এনেতে সেই শিশু অতসী ফুলৰ দৰে শ্যাম-বৰণীয়া, জীৱৎস-চিহ্নেৰে সুশোভিত আৰু সাক্ষাৎ লক্ষ্মীৰ নিৱাস-স্থানৰ দৰে প্ৰতিভাত হবলৈ ধৰিলে । ১৫ ॥

পাছত জীৱৎসধাৰী, পদ্ম-সদৃশ নয়ন-যুক্ত, কাণ্ডিমান সেই শিশুৱে মোক জ্ঞতি-সুখকৰ বাক্যেৰে ক'লে, হে ভূগবংশী মাৰ্কণ্ডেয়, মই তোমাক জানিব পাৰিছো, তুমি পৰিজ্ঞাত হৈ বিজ্ঞানৰ অভিলাস কৰিছা । গতিকে, তোমাৰ যেতিয়ালৈকে ইচ্ছা তেতিয়ালৈকে ইয়াতে বহি থাকাঁতি । ১৬-১৭ ॥

মুনিশ্ৰেষ্ঠ, মই তোমাৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হৈছো, মই তোমাৰ বাসস্থানৰ ব্যৱস্থা কৰিছো, তুমি মোৰ শৰীৰত প্ৰৱেশ কৰি বিজ্ঞান কৰ । ১৮ ॥

হে ভাৰত, তেতিয়া সেই শিশুৱে এইদৰে কোৱাত মোৰ দীৰ্ঘ জীৱন আৰু মনুষ্যত্বৰ ওপৰত বৈৰাগ্য জন্মিল । ১৯ ॥

পাছত সেই ল'ৰাজনে হঠাৎ মুখখন মেলি দিলে ; মই দৈৱ-বলত অৱশ হৈ তেওঁৰ মুখৰ ভিতৰত প্ৰৱেশ কৰিলো । ২০ ॥

মহাৰাজ, মই হঠাতে তেওঁৰ পেটৰ ভিতৰত প্ৰৱেশ কৰি তাত ৰাষ্ট্ৰ, নগৰেৰে সৈতে সমস্ত মহীমণ্ডল দেখিবলৈ পালো । ২০১ ॥

পাছত মই সেই মহাআা বালকৰ উদৰত ভ্ৰমণ কৰিবলৈ ধৰিলো । ভ্ৰমণ কৰোঁতে মই গঙ্গা, শতদ্ৰু, সীতা, যমুনা, কোশিকী, চম্পকতী, বেতৱতী, চন্দ্ৰভাগা, সবৰতী, সিদ্ধু, বিপাশা, গোদাৱৰী, বন্ধোকসাৰা, নলিনী, নৰ্মদা, তাত্ৰা, পুণ্যাভোয়া, শুভাৱহা, বেধা, সুবেধা, কৃষ্ণবেধা,—এই সকলো নদী ; ঈৰাম, বিতস্তা, কাৱেৰী, শোণ বিশল্যা, কিম্পুনা—এইবোৰ মহানদী আৰু ইয়াত বাহিৰেও যিবোৰ নদী পৃথিৱীত আছে, সেইবোৰ দেখিবলৈ পালো । ২০২-২০৬ ॥

শত্ৰুহন্তা, ইয়াৰ বাহিৰেও জলজন্তুৰে ভৰি থকা অগাধ জলনিধি বহুতকৰ সমুদ্ৰকো দেখিলো । ২০৭ ॥

তাত মই চন্দ্ৰ আৰু সূৰ্য্যেৰে সুশোভিত আকাশমণ্ডল দেখিলো, সেয়া অনন্ত তেওঁৰে প্ৰজ্বলিত, অগ্নি আৰু সূৰ্য্যেৰে দদীপ্যমান । ২০৮ ॥

বজ্জা, বিবিধ কাননেৰে সুশোভিত যি ভূমিভাগ দেখা গ'ল তাত ব্ৰাহ্মণসকলে নানাবিধ যজ্ঞৰ অনুষ্ঠান কৰিবলৈ ধৰিছে । ক্ষত্ৰিয়সকল সকলো বৰ্ণকে সুখী আৰু প্ৰসন্ন কৰাত প্ৰবৃত্ত হৈছে । বৈজ্ঞানিকসকলে যথানিয়মে কৃষি-কাৰ্য্য কৰিছে আৰু শূদ্ৰসকল তিনিও দ্বিজাতিৰ সেৱা-শুদ্ৰৰূপত নিৰত হৈছে । ২০৯-২১০ ॥

শেষত সেই মহাআাৰ উদৰত পৰিভ্ৰমণ কৰোঁতে কৰোঁতে হিমালয়, হেমকূট, নিষধ, বজ্জাচিত, শ্বেত, গন্ধমাদন, মন্দ্ৰৰ, মহাগিৰি, নীল, কনকপৰ্বত, দেক, মহেন্দ্ৰ, বিদ্যা, মলয়, পাৰিপাত্ৰ—এই সকলো আৰু অগাধ যিবোৰ বিশাল পৰ্বত আছে, সেই সমস্তকেই দেখিলো । সেইবোৰ পৰ্বত বহুসমূহেৰে বিভূষিত হৈ আছে ।

মহাৰাজ, সেই সময়ত তাত বিচৰণ কৰোঁতে কৰোঁতে সিংহ, ব্যাঘ্ৰ, বৰাহ আৰু পৃথিৱীৰ অন্যান্য যাবতীয় প্ৰাণীকো দেখিবলৈ পালো। ১১১-১১৭ ॥

হে নবজ্জেষ্ট, মই তেওঁৰ উদৰত প্ৰৱেশ কৰি চাৰিওপিনে বিচৰণ কৰি কৰি ইল্ল প্ৰভৃতি দেৱতাসকলৰ দৰ্শন লাভ কৰিলো। ১১৮ ॥

পৃথিৱীপতি, সাধ্য, কপ্ত, আদিত্য, গুহ্যক, পিতৃ, সৰ্প, নাগ, সুৱৰ্ণ, বসু, অশ্বিনী-কুমাৰ, গন্ধৰ্ব, অম্বৰা, যক্ষ আৰু ঋষিসকলক দেখিলো। দৈত্য-সানৱসমূহ, নাগ, সিংহিকাশুত্ৰ (বাহু) আৰু আন দেৱশত্ৰুকো দেখা পালো। মহাৰাজ, এই জগতত মই যিবোৰ স্থাৱৰ-জঙ্গম পদাৰ্থ দেখিছিলো সেই আটাইবোৰেই সেই মহাত্মাৰ উদৰত দৃষ্টি-গোচৰ হ'ল। মই সদায় ফলাহাৰ কৰি সেই সমগ্ৰ জগততে ঘূৰি ফুৰোঁ। ১১৯-১২২ ॥

সেই শিশুৰ শৰীৰৰ ভিতৰত মই এশ বছৰৰো অধিক কাল ভ্ৰমণ কৰি আছো, তথাপি কদাপি তেওঁৰ শৰীৰৰ শেষ দেখা নগ'ল। ১২৩ ॥

হে নবনাথ, যেতিয়া মই নিবস্ত্ৰৰ ভ্ৰমণ কৰি চিন্তা কৰিও সেই মহাত্মাৰ দেহ-সীমা নাপালো, তেতিয়া মই মন, বাক্য আৰু কৰ্মৰ দ্বাৰা সেই বৰদায়ক আৰু বৰেণ্য দেৱতাত বিধিপূৰ্বক শৰণ ললো। ১২৪-১২৫ ॥

হে পুৰুষজ্জেষ্ট, শেষত হঠাৎ মই তেওঁৰ মেল খোৱা মুখখনৰপৰা বাহু-বেগেৰে বাহিৰলৈ ওলাই আহিলো। ১২৬ ॥

নবজ্জেষ্ট বজা, বাহিৰলৈ ওলাই দেখিলো, পুনৰ সম্পূৰ্ণ জগতখন নিজ উদৰত ধাৰণ কৰি জীবৎস-চিহ্নেৰে সুশোভিত হৈ সেই অমিত-তেজস্বী বালক সেই বট-বৃক্ষৰ শাখাত বহি আছে। ১২৭-১২৮ ॥

তেতিয়া মহাতেজস্বী, পৌতাশ্বৰধাৰী, জীবৎস-ভূষিত, কান্তিমান সেই শিশুৱে প্ৰসন্ন হৈ হাঁহি হাঁহি মোক ক'লে, ১২৯ ॥

হে মুনিজ্জেষ্ট মাৰ্কণ্ডেয়, সম্প্ৰতি তুমি মোৰ এই শৰীৰত বাস কৰি পৰিজ্ঞাত হৈছা; গতিকে মই তোমাক কওঁ। ১৩০ ॥

তেওঁ এই কথা কোৱাৰ পাছত মুহূৰ্ত্তৰ ভিতৰতে মোৰ পুনৰ নতুন দৃষ্টি উদ্ভৱ হ'ল—যিহেৰে নিজে নিজক মায়ামুক্ত আৰু সচেতন অনুভৱ কৰিলো। ১৩১ ॥

হে পুত্ৰ, সেই অমিত-তেজস্বী শিশুৰ অনন্ত প্ৰভাৱ দেখি তেওঁৰ সুপ্ৰতিষ্ঠিত, সুজ্ঞাত, স্বত্ব-বিস্তাৰ আঙুলি-বিৰাজিত, তাত্ত্বিক চৰণমূল যত্নেৰে শিৰত ধাৰণ কৰি প্ৰণাম কৰিলো, বিনয় আৰু যত্নপূৰ্বক কৃতজ্ঞালি হৈ ওচৰলৈ গৈ সেই সম্পূৰ্ণ প্ৰাণীসমূহেৰে আত্মা, কমললোচন দেৱতাৰ দৰ্শন কৰিবলৈ ধৰিলো। ১৩২-১৩৪ ॥

শেষত হাত যোৱা কৰি প্ৰণাম-পূৰ্বক এইদৰে ক'লো, হে দেৱ, মই আপোনাক আৰু আপোনাৰ এই জ্জেষ্ট মাতাক জানিব খোজোঁ। ১৩৫ ॥

হে ভগৱান, মই আপোনাৰ মূখেৰেই আপোনাৰ শৰীৰত প্ৰৱেশ কৰি পেটৰ ভিতৰত সমস্ত জগৎ দৰ্শন কৰিলো। ১৩৬ ॥

হে দেৱ, আপোনাৰ শৰীৰত দেৱতা, দানৱ, যক্ষ, ৰাক্ষস, গন্ধৰ্ব, নাগ, সমগ্ৰ চৰাচৰ জগৎ মোৰ নয়ন-গোচৰ হ'ল। ১৩৭ ॥

হে প্ৰভু, আপোনাৰ শৰীৰৰ ভিতৰত নিবন্তৰ শীঘ্ৰ গতিৰে ভ্ৰমণ কৰিলেও আপোনাৰে কৃপাত মোৰ স্মৃতি-শক্তি বিলোপ হোৱা নাই। ১৩৮ ॥

হে মহাপ্ৰভু, মোৰ ইচ্ছা নাথাকিলেও আপোনাৰ ইচ্ছানুসাৰেই মই আপোনাৰ পেটৰ ভিতৰৰপৰা বাহিৰ হলো। হে কমলনয়ন, আপুনি সৰ্বোৎকৃষ্ট দেৱতা, মই আপোনাক জানিব খোজোঁ। ১৩৯ ॥

আপুনি এই সমগ্ৰ জগৎ পান কৰি ইয়াত সাক্ষাৎ শিঙ-বেশত কিয় বিৰাজ কৰিছে, সেইটো মোক কওক। ১৪০ ॥

হে অনঘ, কি কাৰণে এই সমগ্ৰ সংসাৰ আপোনাৰ শৰীৰত অৱস্থান কৰিছে? হে শত্ৰুহন্তা, আপুনি কিমান সময় ইয়াত এই ৰূপত অৱস্থান কৰি? ১৪১ ॥

হে দেৱেশ্বৰ, কমলনয়ন, মই ব্ৰাহ্মণোচিত অভিলাষেৰে এইটো বিস্তৃত আৰু যথার্থভাৱে আপোনাৰপৰা শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ। ১৪২ ॥

হে প্ৰভু, মই যি দেখিলো সেইবোৰ অগাধ আৰু অচিন্ত্য। মহাতেজৱী ৰাণ্যীবৰ শ্ৰীমান সেই দেৱদেৱক এইদৰে কোৱাত তেওঁ মোক সান্ত্বনা দি এইদৰে কবলৈ আৰম্ভ কৰে। ১৪৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্ব্বত মাৰ্কণ্ডেয়-নাৰায়ণ-সংবাদ নামৰ অষ্টাদশাধ্যায়িকশততম অধ্যায়। ১৮৮ ॥

॥ অধ্যায় ১৮৯ ॥

॥ মাৰ্কণ্ডেয়-নাৰায়ণ-সংবাদত ভবিষ্য-কথন ॥

ভগৱানে ক'লে, বিপ্ৰবৰ, দেৱতাসকলে ইচ্ছা কৰিলেও মোৰ যথার্থ-স্বৰূপ জানিব নোৱাৰে। মই যিদৰে এই জগৎ সৃষ্টি কৰোঁ তোমাৰ প্ৰতি সন্তুষ্ট হৈ তাক বৰ্ণনা কৰোঁ। ১ ॥

ব্ৰহ্মৰ্ষি, তুমি পিতৃভক্ত, তুমি মোৰ শৰণাগত, তুমি মহৎ ব্ৰহ্মচৰ্য্য পালন কৰিছা। সেইহেতু তুমি মোৰ সাক্ষাৎ স্বৰূপ দৰ্শন কৰিছা। ২ ॥

পূৰ্বকালত ময়ে জলৰ “নাৰা” নাম ৰাখিছো। সেই ‘নাৰা’ মোৰ সদায় জয়ন অৰ্থাৎ বাসস্থান। সেই কাৰণেই মই নাৰায়ণ নামে প্ৰখ্যাত। ৩ ॥

মই নাৰায়ণ, সকলোৰে উৎপত্তিৰ কাৰণ, মই সনাতন, মই অবিনাশী। যিজন-
উজ্জঠ, সকলো প্ৰাণীৰে সৃষ্টি আৰু সংহাৰ কৰোঁতা ময়ে। ময়েই বিষ্ণু, ময়ে ব্ৰহ্মা,

ময়ে দেৱৰাজ ইন্দ্ৰ, ময়েই বজা কুৱেৰ আৰু প্ৰেতৰাজ যমো ময়েই। ৪-৫ ॥

বিপ্ৰবৰ, মই শিৱ, চন্দ্ৰ, প্ৰজাপতি কশ্যপ, ধাতা-বিধাতা, আৰু যজ্ঞও ময়েই। ৬ ॥

অগ্নি মোৰ মুখ, পৃথিৱী মোৰ চৰণ, চন্দ্ৰ আৰু সূৰ্য্য মোৰ নয়ন। স্বৰ্গই মোৰ শিৰ, আকাশ আৰু দিশেই মোৰ কাণ, জল মোৰ শৰীৰৰ ঘামৰপৰা উৎপন্ন। দিশেৰে সৈতে আকাশেই মোৰ শৰীৰ। বায়ু মোৰ হনতে অৱস্থিত, মন্তে বহু দক্ষিণায়ুক্ত শ শ যজ্ঞৰ অনুষ্ঠাতা। ৭-৮ ॥

বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণসকলে দেৱ-যজ্ঞত অৱস্থান কৰা যজ্ঞপুৰুষ মোকে যজ্ঞন কৰে। পৃথিৱী পালন কৰেঁতা ক্ষত্ৰিয় ব্ৰহ্মাসকলে স্বৰ্গপ্ৰাপ্তিৰ অভিলাষেৰে পৃথিৱীত মোৰ কাৰণেই যজ্ঞ কৰে। এইদৰে বৈশ্যসকলে স্বৰ্গলোকৰ বিজয়-আকাঙ্ক্ষাৰে মোৰেই সেৱা-পূজা কৰে। মেক-মন্দৰেৰে বিভূষিত, চতুঃসাগৰেৰে পৰিবেষ্টিত এই বসুন্ধৰাক ময়েই শেষনাগ-ৰূপে শিৰত ধাৰণ কৰেঁ। ৯-১০ ॥

বিপ্ৰবৰ, পূৰ্বকালত এই পৃথিৱী যেতিয়া জলত মগ্ন হয়, তেতিয়া ময়েই বৰাহ-ৰূপ ধাৰণ কৰি বলপূৰ্বক এই পৃথিৱীক উদ্ধাৰ কৰেঁ। হে বিজ্ঞ, ময়ে বড়ৰামুখ অগ্নি হৈ জল পান কৰেঁ। আৰু পুনৰ সেই জলৰ সৃজন কৰেঁ। মোৰেই শক্তিৰ দ্বাৰা ব্ৰাহ্মণ মোৰ মুখ, ক্ষত্ৰিয় মোৰ ভূজ্জয়, বৈশ্য মোৰ উকলুগল আৰু মোৰ চৰণযুগলেই শূদ্ৰ। ঋক্বেদ, যজুৰ্বেদ, সামবেদ আৰু অথৰ্ববেদ মোৰপৰাই উৎপত্তি হৈছে আৰু মোতেই লীন হব। শান্তি-পৰায়ণ, সংযমী, জিজ্ঞাসু, কাম-ক্ৰোধ-দ্বেষ-বহিত, আসক্তি-শূন্য, নিষ্পাপ, সাত্ত্বিক, সদায় অহঙ্কাৰহীন আৰু অধ্যাত্ম-জ্ঞান-সম্পন্ন যতি আৰু ব্ৰাহ্মণসকলে মোৰেই চিন্তা কৰে, মোকেই উপসনা কৰে। ১১-১৬ ॥

ময়েই সংৱত্ৰক (প্ৰলয়ৰ কাৰণ) বহি। ময়ে সংৱত্ৰক অনল। ময়ে সংৱত্ৰক সূৰ্য্য আৰু ময়েই সংৱত্ৰক বায়ু। ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, আকাশত যিবোৰ তৰা দেখা যায় সেই সমূহকে মোৰ বোম-কূপ বুলি জানিবা। বড়াকৰ সমুদ্ৰ আৰু চাৰি দিশকেই মোৰ বস্ত্ৰ, শয্যা আৰু বাসস্থান বুলি জানিবা। ময়েই দেৱতাসকলৰ কাৰ্য্য-সিদ্ধিৰ কাৰণে এতিবোৰক পৃথক পৃথকভাৱে সৃষ্টি কৰিছো। ১৭-২০ ॥

হে সাত্ৰশ্ৰেষ্ঠ, কাম, ক্ৰোধ, হৰ্ষ, ভয়, আৰু মোহ—এই সমস্ত বিকাৰেই মোৰ বোমাৱপী বুলি জানিবা। ২১ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, মানুহে সত্য, দান, উগ্ৰ তপস্যা আৰু প্ৰাণীৰ প্ৰতি অহিংসা—এইবোৰ কৰ্ম কৰিলে মঙ্গল লাভ কৰিব পাৰে। জীৱনমাজেই মোৰ বিধান অনুসাৰেই মোৰ শৰীৰত বিধা কৰে। মই যেতিয়া সকলো প্ৰাণীৰে জ্ঞান প্ৰকট কৰি দিওঁ তেতিয়াহে চেষ্টাশাল হয়, নিজৰ ইচ্ছানুসাৰে কদাপি নহয়। ২২-২৩ ॥

যিসকল ব্ৰাহ্মণে ভালদৰে বেদ অধ্যয়ন কৰি শান্ত-চিত্ত আৰু ক্ৰোধ-শূন্য হৈ নানাপ্ৰকাৰ যজ্ঞৰ দ্বাৰা মোৰ আৰাধনা কৰে তেওঁলোকেই মোক লাভ কৰে। ২৪ ॥

হে বিজ্ঞ, পাপৰক্ষা, লোভী, কৃপণ, অনাৰ্য্য আৰু অসংযমী মানুহে কদাপি

মোক পাৰ নোৱাৰে। ময়ে শুদ্ধচিত্ত মানৱৰ যোগ-সেৱিত, মহাকলজনক, সুগভ, মজল পথ। মৃত মানুহৰ পক্ষে মই সদায় দুৰ্জৰ্ভ। ২৫-২৬।

মহৰ্ষি, যেতিয়াই ধৰ্ম্মৰ গ্লানি আৰু অধৰ্ম্মৰ উত্থান হয়, তেতিয়াই মই নিজে নিজক সৃষ্টি কৰেঁ।। যেতিয়া জগতত হিংসানুবক্ত, ত্ৰেষ্ঠ দেৱতাসকলৰো অবধ্য ভয়ানক দৈত্য আৰু বাহুসসমূহৰ উপস্থিতি হয়, তেতিয়া মই মনুষ্য শৰীৰত প্ৰৱেশ কৰি পুণ্যাত্মা পুৰুষৰ গৃহত অৱতীৰ্ণ হৈ সকলো উপদ্ৰৱকে শাস্ত কৰেঁ।। ২৭-২৯।

মই নিজ মায়াৰে দেৱতা, মনুষ্য, নাগ, বাহুস আৰু স্থানৰ প্ৰাণীসমূহক সৃষ্টি কৰি পুনৰ সংহাৰ কৰেঁ।। ৩০।

পুনৰ সৃষ্টি-ৰচনাৰ সময়ত মই অচিন্ত্যৰূপ ধাৰণ কৰেঁ। আৰু মৰ্যাদা দৃঢ় কৰিবলৈ মানৱ শৰীৰ লৈ অৱতাৰ গ্ৰহণ কৰেঁ।। ৩১।

সত্য যুগত মোৰ শৰীৰ বগা, ত্ৰেতা যুগত হালধীয়া, দ্বাপৰত বঙা আৰু কলি যুগত ক'লা। ৩২।

কলি কালত অধৰ্ম্ম তিনি ভাগে বিভক্ত। প্ৰলয়-কাল উপস্থিত হলে, মই অভ্যন্ত ভয়ানক কাল-ৰূপ ধাৰণ কৰি অকলেই এই সম্পূৰ্ণ চৰাচৰ ত্ৰিলোকক নাশ কৰোঁ।। ৩৩।

মই তিনিও লোকেতে ব্যাপি থাকোঁ, মই সম্পূৰ্ণ বিশ্বৰে আত্মা, মই সকলো-মানুহৰে সুখদাতা, ময়ে সকলোৰে উপস্থিতিৰ কাৰণ, মই সৰ্বব্যাপী, মোৰ অন্ত নাই, মই ইন্দ্ৰিয়সমূহৰ চালক, মোৰ বিক্ৰম অতি বিশাল। হে ব্ৰাহ্মণ, সকলো প্ৰাণীকেই সংহাৰ কৰা আৰু সকলোকে উদ্যোগশীল কৰা যি অব্যক্ত কালচক্ৰ আছে তাৰ সঞ্চালন কৰোঁতা মই অকলেই। হে মুনিশ্ৰেষ্ঠ, আকৌ সকলো প্ৰাণীৰ ভিতৰতে মোৰ আত্মা নিহিত আছে, কিন্তু, হে বিপ্ৰবৰ, মোক কেৱেঁ জানিব নোৱাৰে। ৩৪-৩৬।

সমগ্ৰ জগততে ভক্ত পুৰুষসকলে সকলোপ্ৰকাৰে মোকেই আৰাধনা কৰে। তুমি মোৰ ওচৰলৈ আহি যি ক্লেণ পাইছা, হে ব্ৰাহ্মণ, সেই সকলোবোৰেই তোমাৰ ভৱিষ্যৎ কল্যাণ আৰু সুখৰ কাৰণ হ'ব। হে নিষ্পাপ, এই জগতত তুমি স্থানৰ-জঙ্ঘমাখক যি পদাৰ্থকে দেখিবলৈ পাইছা সেই সকলোবোৰেই মোৰ ভূত-ভাৱন আত্মাকৈ সকলোপ্ৰকাৰে প্ৰকাশমান হৈ আছে। সমস্তলোকৰ পিতামহ ব্ৰহ্মা মোৰেই অৰ্দ্ধশৰীৰ। ৩৭-৩৯।

হে ব্ৰহ্মৰ্ষি, মই শব্দ, চক্ৰ আৰু গদাধাৰী নাৰায়ণ। হে ব্ৰহ্মৰ্ষি, মই বিশ্বাত্মা, হাজাৰ যুগৰ পৰিৱৰ্ত্তনৰ সময়ত মই সকলো প্ৰাণীৰে মোহ উৎপাদন কৰি নিদ্ৰিত থাকোঁ। হে মুনিশ্ৰেষ্ঠ, যেতিয়ালৈকে ব্ৰহ্মা জাগৃত নহয় তেতিয়ালৈকে মই শিশু নহলেও শিশুৰূপেই ইয়াত সকলো সময়তে এইদৰে অৱস্থান কৰোঁ। ৪০-৪১।

হে দেৱৰ্ষি-পূজিত বিপ্ৰবৰ, মই ব্ৰহ্মস্বৰূপ, মই তোমাৰ প্ৰতি পুনঃ পুনঃ সজ্জ হৈ বৰ দান কৰিছোঁ। তুমি সম্পূৰ্ণ চৰাচৰ জগতকে নষ্ট আৰু একাধৰিত

নিমগ্ন হোৱা দেখি ব্যাকুল হৈছিল। তাক মই বুজিছিলো। সেই কাৰণেই তোমাক পুনৰ জগৎ দৰ্শন কৰাইছো। হে ব্ৰহ্মৰ্ষি, তুমি যেতিয়া মোৰ শৰীৰত প্ৰৱেশ কৰিছিল। আৰু সমস্ত লোককে দৰ্শন কৰি বিশ্বাসাৱিষ্ট হৈ জ্ঞান-শূন্য হৈ পৰিছিল। তেতিয়াই মই তোমাক সোনকালে মুখৰপৰা বাহিৰলৈ উলিয়াই দিছিলো। ৪২-৪৫ ॥

হে ব্ৰহ্মৰ্ষি, এইদৰে মই তোমাক নিজৰ স্বৰূপ ব্যক্ত কৰিছিলো, ইয়াক জনাটো দেৱতা আৰু অসুৰবো দুঃসাধ্য। যেতিয়ালৈকে মহা-তপস্বী ভগৱান ব্ৰহ্ম জ্ঞাপিত নহয়, তেতিয়ালৈকে তুমি বিশ্বাসপূৰ্বক সূত্ৰৰে বিচৰণ কৰাঁ। ৪৬-৪৭ ॥

হে ব্ৰিজশ্ৰেষ্ঠ, সৰ্বলোক-পিতামহ ব্ৰহ্ম জাগৃত হ'লে মই তেওঁৰে সৈতে এক হৈ সমস্ত শৰীৰকে সৃষ্টি কৰিম। ৪৮ ॥

আকাশ, পৃথিৱী, অগ্নি, বায়ু, জল আৰু সংস্কাৰ যি কোনো চৰাচৰ বস্তু অৱশিষ্ট থাকে সেই সকলোকে নিৰ্ম্মাণ কৰিম। ৪৯ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে পুত্ৰ (যুধিষ্ঠিৰ), এইদৰে কৈ সেই পৰম অদ্ভুত দেৱতা অন্তৰ্হিত হ'ল। তাৰ পাছত মই নানা প্ৰকাৰ বিচিত্ৰ প্ৰজা উপপন্ন হোৱা দেখিলো। ৫০ ॥

ধৰ্ম্মাস্মাশ্ৰেষ্ঠ ভৱতকুল-প্ৰদীপ যুধিষ্ঠিৰ, প্ৰলয়-কাল উপস্থিত হোৱাত মই এইদৰে আশ্চৰ্য্য অনুভৱ কৰিছিলো। ৫১ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, পূৰ্ব কালত যিজন পদ্মায়তনোচন দেৱতাৰ দৰ্শন লাভ কৰিছিলো তেওঁই তোমাৰ সম্বন্ধীয় ভগৱান জনাৰ্দ্দিন। ৫২ ॥

হে কুণ্ডীনন্দন, তেওঁৰেই বৰ-দানত মই পূৰ্ব স্মৃতি পাহৰি যোৱা নাই, মোৰ আত্ম দীৰ্ঘ আৰু যুত্ব ইচ্ছাধীন হৈছে। ৫৩ ॥

সেই পুৰাণ-পুৰুষ, অচিন্ত্যৰূপ, সৰ্বব্যাপী হৰি এই মহাভূজ কৃষ্ণ বৃষ্ণি-কুলত জন্ম গ্ৰহণ কৰি যেন ক্ৰীড়াশীল হৈ বিৰাজ কৰিছে। ৫৪ ॥

শ্ৰীৰংস-চিহ্নাঙ্কিত বক্ষ সেই ভগৱান গোবিন্দই এই বিশ্বৰ সৃষ্টি, পালন আৰু সংহাৰ-কৰ্ত্তা সনাতন প্ৰভু আৰু প্ৰজাপতিবো অধিপতি। ৫৫ ॥

এই আদি দেৱ-স্বৰূপ, বিজয়শীল, পীতাম্ববধাৰী, বৃষ্ণিকুলভাষণ পুৰুষক (শ্ৰীকৃষ্ণ) দেখি মোৰ প্ৰাচীন স্মৃতি উদয় হৈছে। ৫৬ ॥

কৃষ্ণকুল-শ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱ, এই মাধৱেই সমস্ত প্ৰাণীৰে পিতা-মাতা, এওঁ সকলোৰে শৰণদাতা, তেমালোক সকলোৰে এওঁত শৰণ লোৱাঁ। ৫৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে জনমেজয়, মাৰ্কণ্ডেয় মূৰ্খই এইদৰে কোৱাৰ পাছত কুণ্ডী-পুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ, ভীম, অৰ্জুন আৰু পুৰুষৰত্ন নকুল-সহদেৱ সকলোৰে শ্ৰৌণম্বীৰে সৈতে শ্ৰীকৃষ্ণক প্ৰণাম জনালে। ৫৮ ॥

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, সম্মানীয় শ্ৰীকৃষ্ণয়ো এওঁলোক সকলোকে বিধিপূৰ্বক সম্বাদন কৰি পৰম মধু-সান্ধনা বাক্যেৰে আশ্বাস দিলে। ৫৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্য-পৰ্বত মাৰ্কণ্ডেয়-নাৰায়ণ-সংস্কাৰত ভৱিষ্য-কথন নামৰ একোনবৰ্ত্ত্যৱিকণততম অধ্যায়। ১৮৯ ॥

॥ অধ্যায় ১৯০ ॥

॥ মাৰ্কণ্ডেয়ৰ ভাবিষ্য-কথন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে জনমেজয়, তাৰ পাছত কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে মহা যুনি মাৰ্কণ্ডেয়ক নিজ সাম্ৰাজ্যত সংসাৰৰ ভৱিষ্যৎ গতি-বিধিৰ বিষয়ে পুনৰ এইদৰে প্ৰশ্ন কৰিলে । ১ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে বাগ্মীৰৰ ডুম্ববংশীয় মহৰ্ষি, যুগৰ আবৃত্তিগত যিদৰে উৎপত্তি আৰু বিনাশ হৈছিল, সেই আশ্চৰ্য্য বৃত্তান্ত আপোনাৰ মুখৰপৰা শুনিলো । ২ ॥

কলি যুগ সম্বন্ধে বিৱৰণ শুনিবলৈ মোৰ আকৌ আগ্ৰহ জন্মিছে । যেতিয়া সমস্ত ধৰ্ম্মৰ উচ্ছেদ হ'ব তেতিয়া কি অৱশেষ থাকিব ? ৩ ॥

যুগান্ত-কালত কলি যুগত মানুহৰ বল-পৰাক্ৰম কেনে হ'ব, আহাৰ-বিহাৰ কেনে হ'ব, পৰমায়ু কিমান আৰু এওঁলোকৰ পৰিধান কেনে হ'ব ? ৪ ॥

কলি যুগৰ কোন সীমা পালে পুনৰ সত্য যুগৰ আৰম্ভ হ'ব ? হে মহৰ্ষি, যি-হেতু আপুনি এই বিষয়ে বিচিত্ৰ কথা ব্যক্ত কৰিছে, গতিকে এই সকলো বিষয়ো বিস্তৃতভাৱে বৰ্ণনা কৰক । ৫ ॥

এইদৰে সোধাত যুনিজ্যেষ্ঠ মহৰ্ষিয়ে হৃষিকেশৰ শ্ৰীকৃষ্ণ আৰু পাণ্ডৱসকলক আনন্দিত কৰি আকৌ এইদৰে ক'লে । ৬ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, ভৱভজ্যেষ্ঠ বজ্জ, দেৱদেৱৰ প্ৰসাদত মই আগেয়ে যি দেখিছো, শুনিছো আৰু অনুভৱ কৰিছো, তাক শুনা । কলি কালত সকলোৰে যি ভৱিষ্যৎ বৃত্তান্ত ঘটিব তাৰ বৰ্ণনা কৰিম শুনা । ৭-৮ ॥

হে ভৱভজ্যেষ্ঠ, সত্য যুগত মানুহৰ জিতবত বৃষ-ৰূপ ধৰ্ম্ম চাৰি পাদেৰে যুক্ত হোৱা হেতু ই সম্পূৰ্ণৰূপে প্ৰতিষ্ঠিত । ইয়াত কোনো হস্ত বা লোভাদি নাই । ৯ ॥

কিন্তু তেওঁ যুগত সেই ধৰ্ম্মৰ এক পাদ অধৰ্ম্মেৰে অভিভূত হোৱাত নিজে তিনি অংশেৰে প্ৰতিষ্ঠিত হয় । স্বাপৰত ধৰ্ম্ম আধা হয়, আধাখিনি অধৰ্ম্মৰ দ্বাৰা মিজ্জিত হয় । ১০ ॥

কিন্তু হে ভৱভজ্যেষ্ঠ, কলি যুগ উপস্থিত হোৱাত অধৰ্ম্মই নিজৰ তিনি অংশৰ দ্বাৰায় লোকক অভিভূত কৰিলে আৰু ধৰ্ম্ম কেৱল এক পাদ লৈয়ে মানুহক স্বাভাৱত প্ৰতিষ্ঠিত হ'ল । হে পাণ্ডুৰাজ, প্ৰত্যেক যুগতে মানুহৰ আহুস, বীৰ্য্য, বুদ্ধি আৰু তেজ ক্ৰমশঃ হ্ৰাস পাইছে । হে যুধিষ্ঠিৰ, ব্ৰাহ্মণ, কছিৱ, বৈশ্য আৰু

শূদ্ৰ সকলো জাতিৰ মানুহে কপটপূৰ্ণভাবে ধৰ্ম্মৰ আচৰণ কৰিব। মানুহে ধৰ্ম্মৰ জাস বিস্তাৰ কৰি লোকসমূহক বঞ্চনা কৰিব। নিজকে পণ্ডিত বুলি বিবেচনা কৰা মানুহে সত্যক পৰিত্যাগ কৰিব। ১১-১৪ ॥

শেষত সত্য হানি হোৱা হেতু মানুহৰ আয়ুস ডাকৰ হ'ব। আয়ুস কমি যোৱা হেতু নিজৰ জীৱন নিৰ্ব্বাহৰ উপযুক্ত বিদ্যা লাভ কৰিব নোৱাৰিব। ১৫ ॥

বিদ্যাহীন হ'লে বিজ্ঞানৰ অভাৱ হব আৰু ফলত গোভেৰে অভিভূত হব আৰু লোভ-ক্ৰোধৰ বশীভূত হৈ মূঢ় আৰু কামাসক্তহনে পৰম্পৰে শত্ৰুতা কৰি এজনে আনজনক শ্বশ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিব। ১৬ ॥

ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয় আৰু বৈশ্বসকল পৰম্পৰ সঙ্গীৰ্ণ আৰু সকলো তপস্যা আৰু সত্য-বহিত হৈ সমান হৈ যাব। অন্ত্যজ (চণ্ডাল প্ৰভৃতি)-সকলে ক্ষত্ৰিয় বৈশ্ব আদিৰ কাম কৰিব আৰু ক্ষত্ৰিয়-বৈশ্ব আদিয়ে চণ্ডালৰ কাজ কৰিব, ইয়াত কোনো সংশয় নাই। ১৭-১৮ ॥

যুগান্ত-কাল উপস্থিত হ'লে মানুহবোৰ এনে হব। সেই সময়ত কাপোৰৰ ভিতৰত শয়ন সূতাৰ কাপোৰ আৰু ধানৰ ভিতৰত কোবদুখক ধানৰ আদৰ হব। ১৯ ॥

সেই সময়ত পুৰুষসকলে কেৱল স্ত্ৰীৰ লগতেই মিত্ৰতা কৰিব। কিছুমান মানুহে মাত্ৰ-মাংসৰেই জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰিব। গাই গৰু নষ্ট হলে ঘেহু আৰু ছাগলীকে দোহন কৰিব আৰু ঘিসকল লোকে সদায় ব্ৰত আচৰণ কৰিছিল, তেওঁলোকে লোভী হব। ২০-২১ ॥

মানুহৰ এজনে আনজনক ঠগিব আৰু মাৰিব। যুগান্ত-কালত মানুহ অপহীন, নাস্তিক আৰু চোৰ হব। ২২ ॥

নদী-ভাৰত কোৰেৰে মানুহে ঔষধি কৰ। সেই ঔষধিয়েও যুগান্ত-কালত অলপ কৈহে ফল দিব। ২৩ ॥

যিবোৰে সদায় ব্ৰত পালন কৰে তেওঁলোকেও সেই সময়ত লোভৰ বলবৰ্ত্তী হৈ দেৱযজ্ঞ আৰু ব্ৰাহ্ম আদিত আনৰ ভোজ্য বস্তু ভোগ কৰিব। ২৪ ॥

পিতাকে পুতেকৰ, পুতেকে পিতাকৰ ভোগ কৰিব লগীয়া বস্তু ভোগ কৰিব। সেই সময়ত ভাগ কৰিব লগীয়া বস্তুও ভোজনৰ উপযোগী বুলি বিবেচিত হ'ব। ২৫ ॥

ব্ৰাহ্মণবোৰে ব্ৰত পালন নকৰিব আৰু বেদৰ মিন্দা কৰিবলৈ ধৰিব, তৰ্কবাদত বিশ্ৰোহিত হৈ হোম-যজ্ঞ নকৰি নীচ বিষয়লৈ আগ্ৰহ কৰিব। ২৬ ॥

মানুহে নামনি ভূমিত খেতি কৰিব; গাই গৰুক আৰু এবহুবীয়া গৰু পোৱালিক ভাৰ বহনত নিয়োগ কৰিব। ২৭ ॥

পুতেকে পিতাকক, পিতাকে পুতেকক বধ কৰি উদ্ধিগ্ন নহব, ডাঙৰ ডাঙৰ কথা ক'ব, মিন্দা অনুভৱ নকৰিব। ২৮ ॥

গোটেই জগত ক্ৰিয়াহীন, যজ্ঞবৰ্জিত, নিৰানন্দ আৰু উৎসাহহীন হৈ প্ৰোজ্ঞ-ব-ব-ব হব। ২৯ ॥

যুগৰ অৱসানত শূদ্ৰসকলে ব্ৰাহ্মণৰ 'সেৱা' নকৰিব : সেই সময়ত মহৰ্ষিসকলৰ আশ্ৰমত, ব্ৰাহ্মণৰ গৃহত, দেৱতাৰ স্থানত, যজ্ঞ-ভূমিত আৰু নাগাজনত যি ভূভাগ থাকিব তাত অস্থিৰেই 'চিহ্ন' থাকিব, কিন্তু দেৱ-অস্থিৰৰ দ্বাৰা সেই ভূমি শোভিত নহ'ব । ৬৬-৬৭ ॥

এইদৰেই যুগান্ত-কালৰ লক্ষণ যুলি বুজিব : যেতিয়া সকলো মানুহ ভয় লগা; ধৰ্মহীন, মাংস-ভক্ষক আৰু মদ্যপায়ী হ'ব, সেই সময়ত যুগৰ সংহাৰ হ'ব । ৬৮ ॥

মহাৰাজ, যেতিয়া ফুলতে ফুল, ফলতে ফল জন্মিব তেতিয়াই যুগৰ, সংহাৰ হ'ব । যুগান্ত-কালত মেঘে অসময়ত বৰষুণ দিব । ৬৯-৭০ ॥

মানুহৰ সকলো কাৰ্য বিপৰীতভাৱে হ'ব । শূদ্ৰই ব্ৰাহ্মণৰ বিৰোধ আঁচৰণ কৰিব । ৭১ ॥

তেতিয়া সমস্ত বিশ্বই অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে ম্লেচ্ছৰে পৰিপূৰ্ণ হ'ব । ব্ৰাহ্মণ সকলে কৰ বহনৰ ভয়ত দশোদিশত আশ্ৰয় লব । ৭২ ॥

সমগ্ৰ দেশৰ লোকৰ আচাৰ আৰু বেশ-ভূষা প্ৰভেদ নোহোৱা হ'ব । মানুহ বেতনহীন কৰ্মৰ দ্বাৰা সীড়িত হৈ আশ্ৰমলৈ যাব আৰু ফলমূল খাই তেওঁলোকে জীৱন নিৰ্বাহ কৰিব । ৭৩ ॥

লোকসমূহ এইদৰে আকুল হলে কোনো নিয়ম নিৰ্দিষ্ট নোহোৱা হ'ব । শিষ্যসকল গুৰুৰ উপদেশমতে নচলিব বৰং তেওঁৰ অহিতহে সাধন কৰিব । ৭৪ ॥

আচাৰ্য্য ধনহীন হলে সদায় শিষ্যবলৰা শিক্ষাৰ পাব । মিত্ৰ, সহকী ভাই-বন্ধুহে ধনৰ লোভত মানুহৰ ওচৰত থাকিব । ৭৫ ॥

যুগান্ত-কালত সকলো মানুহৰে অভাৱ হ'ব । চাৰিও-দিশ জলি উঠিব আৰু নক্ষত্ৰ-সমূহৰ উজ্জলতা নাইকিয়া হ'ব । ৭৬ ॥

গ্ৰহসমূহ বিপৰীত গতিৰে গমন কৰিব । বায়ু ব্যাকুলভাৱে বব । মহাভয় সূচক বহু উদ্ধাপাত হ'ব । ৭৭ ॥

সপ্ত-দুৰ্য্যই উদ্ভাপ দিব । সকলোতে বিজুলীৰ ভয়ানক লক্ষ্য হ'ব । দশোদিশ দহিছিলে ধৰিব । ৭৮ ॥

উদয় আৰু অস্তৰ সময়ত সূৰ্য্যাক বাহিৰে গ্ৰাস কৰা দেখা যাব । ভগৱান ইজাই সময়মতে বৰষুণ নিদিব । ৭৯ ॥

যুগান্ত-কাল উপস্থিত হলে শস্ত্ৰ-নজন্মিব । ক্ৰীড়কক কঠোৰ স্বভাৱ, সদায় কটুবাদিনী আৰু ৰোদনপ্ৰিয় হ'ব । ৮০ ॥

ক্ৰীসকল পতিৰ আজ্ঞাধীন নহ'ব । যুগান্তকালত শূদ্ৰই পিতা-মাতাক হত্যা কৰিব । ৮১ ॥

নাৰীসমূহে কাৰো আশ্ৰয় নোলোৱাকৈয়ে স্বামী আৰু সন্তানক হিংসা কৰিব ।

হে মহাবাহু, পৰ্ব্ব অৰ্থাৎ উপযুক্ত তিথি (অমাবস্যা) নহলেও বাহ্যে সূৰ্য্যক
গ্ৰাস কৰিব । ৮২ ॥

যুগান্তত অগ্নি চাৰিওপিনে জলি থাকিব । পথিকসকলে খুজিলেও অগ্নি, জল
আৰু বাসস্থান নাপাব, শেষত নিবাস হৈ বাটতে শুই থাকিব । ৮৩ ॥

যুগান্ত-কাল উপস্থিত হ'লে কাউৰী, হাতী, শগুন আদি পক্ষ-পক্ষীবিলাকে ভীষণ
শব্দেৰে সৈতে কক্ষ-বাক্য প্ৰয়োগ কৰিব । সেই সময়ত মানুহে মিত্ৰ, সম্বন্ধীয়,
সেৱক আৰু কুটুম্বজনকো ত্যাগ কৰিব । ৮৪-৮৫ ॥

প্ৰায় মানুহে দেশবপৰা দেশান্তৰলৈ, এক দিশবপৰা আন দিশলৈ, নগৰবপৰা
নগৰান্তৰলৈ গৈ ক্ৰমশঃ আশ্ৰয় ল'ব আৰু এজনে আনজনক 'হে পিতা, হে পুত্ৰ'
ইত্যাদি অত্যন্ত হৃৎকজনক বাক্য প্ৰয়োগ কৰি পৃথিৱীত বিচৰণ কৰিব । ৮৬-৮৭ ॥

সেই সমস্ত লোকৰ ভয়ঙ্কৰ সংহাৰমূলক যুগান্ত-কাল অতীত হলে পুনৰ সভ্য-
যুগৰ আৰম্ভ হ'ব । তেতিয়া ব্ৰাহ্মণাদি বৰ্ণৰ উদ্ভৱ হৈ আকৌ নিজ নিজ প্ৰভাৱ
ক্ৰমশঃ বিস্তাৰ কৰিব । ৮৮-৮৯ ॥

সেই সময়ত মানুহৰ অত্যাশ্ৰয় কাৰণে পুনৰ দৈৱ অনায়াসে অনুকূল হ'ব ।
যেতিয়া সূৰ্য্য, চন্দ্ৰ আৰু বৃহস্পতি একে লগে পুৰা নক্ষত্ৰ আৰু সেই অনুপাতে এক
বাশিত (কৰ্কট) উপস্থিত হ'ব তেতিয়াই সভ্য যুগৰ আৰম্ভ হ'ব । সেই সময়তে
মেঘে সময়মতে বৰষুণ দিব । নক্ষত্ৰসমূহ শুভজনক হ'ব । ৯০-৯১ ॥

গ্ৰহসমূহ যথাবিহিত অনুকূল গতিক আশ্ৰয় কৰি অগ্ৰসৰ হ'ব । সেই সময়ত
সকলোৰে মঙ্গল হ'ব, দেশলৈ সুদিন আহিব, আৰোগ্য বিস্তাৰ হ'ব আৰু বোগ-
ব্যাধি নোহোৱা হ'ব । ৯২ ॥

যুগান্তৰ-সময়ত কাল-প্ৰেৰিত হৈ সজ্জল নামে গাঁৱত কোনো ব্ৰাহ্মণৰ মঙ্গল-
ময় গৃহত এজন মহা শক্তিশালী বালকৰ জন্ম হব, তেওঁৰেই নাম হ'ব বিষ্ণুশা
কঙ্কী । ৯৩ ॥

শ্ৰবণ কৰাৰ লগে লগেই তেওঁৰ ওচৰত ইচ্ছানুসাৰে বাহন, অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ, যোদ্ধা
আৰু কৰুচ আহি উপস্থিত হব । তেওঁৰ ধৰ্ম্ম-বিজয়ী চক্ৰবৰ্ত্তী বজ্জা হব । ৯৪-৯৫ ॥

সেই উদাৰবুদ্ধি, তেজস্বী ব্ৰাহ্মণেই হৃৎকপীড়িত এই জগতক আনন্দ প্ৰদান
কৰিব । যুগৰ অন্ত কৰিবলৈকে তেওঁৰ আৱিৰ্ভাৱ । ৯৬ ॥

তেওঁৰেই যুগৰ সংহাৰ কৰি নতুন যুগৰ প্ৰৱৰ্ত্তক হ'ব । তেওঁ ব্ৰাহ্মণৰ ঘাৰা
পৰিবৃত্ত হৈ পৃথিৱীৰ সকলো ঠাইৰে নীচ স্বেচ্ছসমূহক সংহাৰ কৰিব । ৯৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্য-পৰ্ব্বত মাৰ্কণ্ডেয়ৰ ভৱিষ্য-
কথন নামৰ নৱত্যয়িকশততম অধ্যায় । ১১০ ॥

মানুহে প্ৰায় দীন, অসহায় আৰু বিধৱাৰ ধন হৰণ কৰিব । ৩০ ।

মানুহৰ শাৰীৰিক বল আৰু পৰাক্ৰম ক্ষীণ হৈ যাব, জ্ঞানহীন হৈ লোভ আৰু মোহৰ বশবৰ্ত্তী হ'ব । অসৎ-দানৰ ইচ্ছাবে, দুইসকলৰ অসাধু বাক্যপূৰ্ব্বক দানতো আনন্দ প্ৰকাশ কৰি দান গ্ৰহণ কৰিব । হে কুন্তীনন্দন, পাপবুদ্ধি, মূৰ্খ বজাসকলে পাণ্ডিত্যৰ অভিমান কৰি এজনে আনজনক মাতি আনি হত্যা কৰিব খুজিব । এইদৰে যুগান্ত-কালত সকলো ক্ষত্ৰিয়ই জাতিৰ কষ্টক হ'ব । ৩১-৩৩ ।

যুগক্ষয়ৰ সময়ত ক্ষত্ৰিয়সমূহ প্ৰজাৰ স্বৰূপ নহ'ব, অভিমান আৰু অহঙ্কাৰে গৰ্ব্বী আৰু লোভী হৈ কেৱল দণ্ড-বিধানৰেই অনুৰাগী হ'ব । ৩৪ ।

হে ভাৰত, তেওঁলোকে সাধুসকলকো বাৰে বাৰে আক্ৰমণ কৰি তেওঁলোকৰ ধন আৰু ভিৰোভাক উপভোগ কৰিব, কান্ধিলেও তেওঁলোকৰ দয়া মুগ্ধজিব । ৩৫ ।

যুগান্ত-কাল উপস্থিত হ'লে কোনেও কাৰো কণ্ঠা প্ৰাৰ্থনা নকৰিব নাইবা কাকো কণ্ঠা দান নকৰিব, কণ্ঠাসকলে নিজেই পতি গ্ৰহণ কৰিব । ৩৬ ।

যুগৰ শেষ সময় উপস্থিত হ'লে অসন্তোষীয়া আৰু মূৰ্খ বজাসকলে সকলো উপায়ে আনৰ ধন অপহৰণ কৰিব । ৩৭ ।

সেই সময়ত সমস্ত জগত স্লেচ্ছ হৈ যাব—ইয়াত সন্দেহ নাই ; ভেটিয়া এখন হাতে আনখন হাতক প্ৰবঞ্চনা কৰিব । ৩৮ ।

সংসাৰত মানুহবোৰে পাণ্ডিত্যৰ অভিমান কৰি সত্যক সজ্জেকপ কৰিব । বুঢ়া-বোৰ শিশুমতি হ'ব আৰু শিশুবোৰে বুঢ়াৰ বুদ্ধি ল'ব । ৩৯ ।

কাপুৰুষবোৰে বীৰৰ অভিমান কৰিব আৰু বীৰবিলাক ভীকৰ দৰে বিষঃ হ'ব । যুগক্ষয় আৰম্ভ হলে কোনেও কাকো বিশ্বাস নকৰিব । ৪০ ।

যুগৰ সকলো মানুহে লোভ আৰু মোহৰ অধীন হৈ ভক্ষ্যভক্ষ্যৰ বিচাৰ নকৰি একে লগে আহাৰ কৰিব । অধৰ্ম বাঢ়িব, ধৰ্ম নাথাকিব । ৪১ ।

হে বজা, ব্ৰাহ্মণ, ক্ষত্ৰিয় আৰু বৈশ্বৰ অৱশিষ্ট নাথাকিব । যুগান্ত-কালত সমগ্ৰ বিশ্ব এক বৰ্ণ, এক জাতি হ'ব । ৪২ ।

যুগক্ষয়ৰ সময়ত পিতাকে পুতেকক আৰু পুতেকে পিতাকক ক্ৰমা নকৰিব । ভিৰোভাবিলাকে পতিৰ সৈৱ্য ভ্যাগ কৰিব । ৪৩ ।

বিবোৰ দেশ যৱান আৰু গোধূমান-প্ৰধান যুগান্ত-সময়ত সেইবোৰ দেশ-কেই আশ্ৰয় কৰিব । ৪৪ ।

হে মহাবাজ, যুগান্ত-কাল আহিলে মূনিহ আৰু ভিৰোভা যোজাচাৰী হৈ এজনে আনজনৰ কাৰ্য্য সহ নকৰিব । ৪৫ ।

হে বুদ্ধিষ্ঠি, সেই সময়ত সমগ্ৰ জগৎ স্লেচ্ছ হৈ যাব । মানুহে জ্ঞানৰ দাবা দেৱতাসকলৰ ভক্তি সাধন নকৰিব । ৪৬ ।

হে মহাবাজ, সেই সময়ত কোনেও কাৰো উপদেশ নুতনিব, কোনো কাৰো ভক্ত নহ'ব, সমস্ত বিশ্ব তমোভূপেৰে আচ্ছাদিত হ'ব । ৪৭ ।

যেতিয়া মানুহৰ আয়ুস মাত্ৰ বোজা বছৰ হ'ব, তাৰ পাছতেই প্ৰাণ ত্যাগ কৰিব। পাঁচ বা ছয় বছৰীয়া কন্তাই প্ৰসৱ কৰিব। সাত-আঠ বছৰীয়া ল'ৰাৰ সন্তান জন্মিব। ৪৮-৪৯ ॥

হে নৃপশ্ৰেষ্ঠ, যুগান্ত-কাল আহিলে তিৰোতাটো নিজৰ স্বামীত আৰু স্বামীয়ে নিজৰ স্ত্ৰীত সন্তুষ্ট নাথাকিব। ৫০ ॥

সেই সময়ত মানুহৰ সম্পত্তি নিচেই কম হ'ব, মিছাতেই মানুহে সাধু বেশ ল'ব। হিংসাৰ প্ৰকোপ বাঢ়িব; কোনেও একো দান নকৰিব। ৫১ ॥

যুগক্ষয়ত দেশৰ সকলো মানুহে জ্ঞান নিকটী কৰিব, ব্ৰাহ্মণসকলে বেদ নিকটী কৰিব আৰু তিৰোতাবিলাকে বেস্তানুত্তি অৱলম্বন কৰিব। ৫২ ॥

যুগান্ত-কালত মানুহবোৰ য়েচ্ছাচাৰী, সৰ্বভক্ষী হ'ব আৰু প্ৰত্যেক কামতে মানুহে নিজৰ নিষ্ঠুৰতাৰ পৰিচয় দিব, ইয়াত সংশয় নাই। ৫৩ ॥

হে ভৰত-শ্ৰেষ্ঠ, যুগৰ অন্তত ধনৰ লোভত মানুহে বেচা-কিনা কৰাৰ সময়ত সকলোকে বঞ্চনা কৰিব। ৫৪ ॥

কাৰ্য্যৰ তত্ত্ব নাজানিলেও মানুহে কাজ কৰিবলৈ প্ৰস্তুত হ'ব। যুগৰ শেষত সকলো মানুহেই য়েচ্ছাচাৰী হ'ব। ৫৫ ॥

স্বভাৱতেই মানুহে নিষ্ঠুৰ কাম কৰিব, এজনে আনজনক মিছাতেই কলঙ্কিত কৰিব। যুগক্ষয় আৰম্ভ হ'লে সকলো মানুহে উদ্যান আৰু গছবোৰ কাটিব। তাৰ কাৰণে মনত অকণো দুখ নকৰিব। প্ৰত্যেক মানুহৰে জীৱন-ধাৰণত শঙ্কা উপস্থিত হ'ব। ৫৬-৫৭ ॥

হে বজা, প্ৰত্যেক মানুহে লোভৰ বশীভূত হৈ বায়ুৰ ধন উপভোগ কৰিব আৰু বায়ুসকলক হত্যা কৰিব। ৫৮ ॥

শূদ্ৰসকলৰ দ্বাৰা পীড়িত হৈ ব্ৰাহ্মণবোৰে ভয়তে হাহাকাৰ কৰিব আৰু বজা কৰোঁতাৰ অভাৱত পোটেই পৃথিৱীত ঘূৰি ফুৰিব। ৫৯ ॥

যেতিয়া আনৰ জীৱন বিনাশ কৰা, নিষ্ঠুৰ, ভয়লগা আৰু প্ৰাণীক হিংসা কৰা মানুহ জন্মে তেতিয়াই যুগান্ত-কাল চমু চাপি আহে। ৬০ ॥

হে কুব্জুল-তিলক, শ্ৰেষ্ঠ-ব্ৰাহ্মণসকলে দম্ভাবোৰৰ দ্বাৰা পীড়িত হৈ ক্ষয়ত কাউবাৰ দৰে ইফালে-সিফালে ঘূৰি ঘূৰি নদী, পৰ্বত আৰু দুৰ্গম ঠাইকো আজয় কৰিব, দুই বজীবোৰৰ কৰ-বহনত সদায় পীড়িত হৈ ঈৰ্ষা ত্যাগ কৰিব, শূদ্ৰ-সকলৰ সেৱা-গুজৰা কৰিব আৰু ধৰ্ম্ম-কিবোৰী কৰাজ কৰিব। হে বজা, যুগৰ অন্তিম কালত জগতৰ এনে দশাই হ'ব। ৬১-৬২ ॥

শূদ্ৰবোৰেই ধৰ্ম্মৰ উপদেশ দিব আৰু তেওঁলোকৰেই সেৱাত নিযুক্ত থকা ব্ৰাহ্মণবোৰে তাকে শুনিব আৰু তাকেই প্ৰামাণিক বুলি মান্য কৰিব। সকলো মানুহৰ ব্যৱহাৰ বিপৰীত হ'ব। উচ্চই নীচ হ'ব, নিচেই উচ্চ হ'ব। মানুহে দেৱ-তাৰ বিগ্ৰহ ত্যাগ কৰি অস্থি হাপন কৰি তাকেই পূজা কৰিব। ৬৩-৬৪ ॥

মই ভোমাক যিকোৰ কথা ক'লো তত যেন ভোমাৰ কোনো আশঙ্কা নাথাকে । ২৯ ॥

মোৰ কথাত সন্দেহ কৰিলে ভোমাৰ কন্ম' লোপ হ'ব, হে ভৱত-কুলভ্ৰমণ, কোৱসকলৰ বিখ্যাত কুলত তোমাৰ জন্ম : গতিকে, মন, বাক্য আৰু কাৰ্য্যেৰে এই সকলোবোৰ পালন কৰাঁ । ৩০ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে বিশ্বশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি মোক যি কথা ক'লে সি অতি ঞ্জতি-মধুৰ ; হে বিভু, মই আপোনাৰ আদেশ যত্নেৰে পালন কৰিম ; হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, মোৰ মনত লোভ, ভয়, আৰু ঈৰ্ষা নাই । হে প্ৰভু, আপুনি মোক যিখিনি কথা ক'লে তাক মই অৱশ্যে পালন কৰিম । ৩১-৩২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহাবাহু, সেই পৰম যুদ্ধিমান মাৰ্কণ্ডেয়ৰ কথা শুনি ক্ৰীকৃষ্ণেৰে সৈতে পাণ্ডৱসকল বৰ আনন্দিত হ'ল আৰু যিসকল শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ তালৈ আহিছিল তেওঁলোকো বৰ প্ৰসন্ন হ'ল । ৩৩-৩৪ ॥

যুদ্ধিমান মাৰ্কণ্ডেয়ৰপৰা কল্যাণকৰ কথা আৰু পৌৰাণিক কাহিনী শুনি সকলো বিস্মিত হ'ল । ৩৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰতি মাৰ্কণ্ডেয়ৰ ধৰ্ম্মোপদেশ নামৰ একনৱত্যাধিকশততম অধ্যায় । ১১১ ॥

॥ অধ্যায় ১১২ ॥

॥ মণ্ডুকোপাখ্যান ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত পাণ্ডুনন্দন যুধিষ্ঠিৰে মুনিশ্ৰেষ্ঠ মাৰ্কণ্ডেয়ক ক'লে, হে ব্ৰাহ্মণ, আপুনি আকৌ ব্ৰাহ্মণৰ মহাত্ম্য বৰ্ণনা কৰক । ১ ॥

ভেতিয়া মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, মহাবাহু, ব্ৰাহ্মণৰ এই অপূৰ্ব চৰিত্ৰৰ কথা শুনক । ২ ॥

অযোধ্যনগৰত পৰীক্ষিৎ নামে ইক্ষাকু-কুলৰ শ্ৰেষ্ঠ এজন বজা আছিল । তেওঁ এদিনাখন চিকাৰলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ৩ ॥

একেটি মাত্ৰ অশ্বৰ সহায় লৈ পশুৰ অন্বেষণ কৰাত পশুৱে তেওঁক দূৰলৈ লৈ গ'ল । ৪ ॥

তেওঁ পথভ্ৰান্ত আৰু ভোক-পিয়াহত আতুৰ হৈ পৰিল, এনেতে কোনো একালে এখন গভীৰ নীলিম অৱণ্য দেখা পালে । ৫ ॥

ৰজা-জাৰ ভিতৰত প্ৰৱেশ কৰিলে । সেই অৱণ্যৰ মাজভাগত এটি অতি বমণীয় সৰোবৰ আছিল, তাকে দেখি বজাই অগ্ৰেবে সৈতে স্নাত অৱণ্যহন কৰিলে । ৬ ॥

বজা আশ্বস্ত হ'ল আৰু ঘোঁৰাটোৰ আগত কিছুমান পহুমৰ ঠাৰি দি নিজে সৰোবৰৰ দাঁতিত শুই পৰিল। শুই থাকোঁতে মধুৰ সঙ্গীতৰ ধ্বনি শুনিবলৈ পালে। ৭।

ইয়াকে শুনি বজাই চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে, ইয়াত মানুহৰ গতি দেখা নাযায়, তেওঁ এই গীত-ধ্বনি কাৰ। ৮।

এনেতে তেওঁ এজনী অত্যন্ত ৰূপহী ছোৱালী দেখিবলৈ পালে, ছোৱালীজনীয়ে গান গাই গাই ফুল গোটাৰ লাগিছে। লাহে লাহে ছোৱালীজনী বজাৰ কাষ পালেহি। ৯।

বজাই তেওঁক সুধিলে, কল্যাণী, তুমি কোন, কাৰ কন্যা? তেওঁ ক'লে, 'মই কন্যা' (অৰ্থাৎ মোৰ বিয়া হোৱা নাই)। বজাই ক'লে, মই তোমাক অভিলাষ কৰোঁ। ১০।

তেতিয়া কন্যাই ক'লে, আপুনি এটা প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে মোক লাভ কৰিব পাৰে, আন উপায়ে নোৱাৰে। বজাই তেওঁক প্ৰতিজ্ঞাৰ কথা সুধিলে। কন্যাই উত্তৰ দিলে—কদাপি মোক জল-দৰ্শন নকৰাব। ১১।

বজাই কথা দি ছোৱালীজনীক বিয়া কৰালে। বিয়াৰ পাছত বজা পৰীক্ষিতে অতি আনন্দ মনেৰে খেল-খেমালি কৰি তেওঁৰে সৈতে নীৰৱে বহি থাকিল। বজা এইদৰে বহি থাকোঁতে সৈন্তবোৰ আহি উপস্থিত হ'ল। ১২-১৩।

বজাক বহি থকা দেখি সৈন্তবোৰ তেওঁক পৰিৱেশন কৰি থিয় হ'ল। বজা সৈন্তসমূহক দেখি আশ্বস্ত হ'ল আৰু কন্যাৰে সৈতে এখন মনোহৰ পান্ধীত উঠি নিজ নগৰলৈ উভতি আহিল আৰু তেওঁৰে সৈতে নিৰ্জন ঠাইত বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৪।

কোনো ঘনিষ্ঠ মানুহেও সেই বজাক দেখি নোপোৱা হ'ল। প্ৰধান মন্ত্ৰীয়ে বজাৰ ওচৰলৈ যোৱা এগৰাকী স্ত্ৰীক সুধিলে, ১৫।

এনে স্থলত তোমালোকৰ কি প্ৰয়োজন? তেওঁলোকে উত্তৰ দিলে, আমি ইয়াত এটা আচৰিত কথা দেখিলো, অস্ত্ৰপুৰলৈ জল নিয়া নিষেধ। ইয়াকে শুনি প্ৰধানমন্ত্ৰীয়ে ওখ গছেৰে সমাকীৰ্ণ বহু কল-ফুল-সমৰিত এখন অৰণ্য আৰু তাৰ ভিতৰত এঠাইত সুধাৰ দৰে উজ্জ্বল পানীৰে ভৰি থকা অতি গোপনীয়ভাৱে মুক্তাঙ্কলময়ী এটা নাদ তৈয়াৰ কৰি গোপনে বজাৰ ওচৰলৈ গৈ ক'লে, এই মহৎ অৰণ্য জলহীন, ইয়াত সুখেৰে বিহাৰ কৰক। ১৬-১৮।

মন্ত্ৰীৰ কথা শুনি বজাই নৱ-বিবাহিতা বাণীৰে সৈতে সেই অৰণ্যত প্ৰৱেশ কৰিলে। এদিন বজাই সেই বৰ্মণীয় উদ্যানত প্ৰিয়তমাৰে সৈতে বিহাৰ কৰি আছে। শেষত ভোক-পিয়াহত আতুৰ হৈ জ্ঞাত হ'ল, এনেতে এখন মাধৱীলতাৰ কুড় দেখিলে। ১৯।

সেই মণ্ডপত প্ৰিয়াৰে সৈতে প্ৰৱেশ কৰি বজাই সুধাৰ দৰে নিৰ্জল জলেৰে পৰিপূৰ্ণ সেই নাদটো দেখিলে। ২০।

॥ युधिष्ठिरब प्रति मार्कण्डेयब धर्मोपदेश ॥

मार्कण्डेयइ क'ले, ताब पाहउ तेउं चोबबिलाकक विनाश कबि अश्वमेध महायज्ञब अन्तर्धान कबि এই समग्र पृथिवीके विविध ब्राह्मणक प्रदान कबिब । १ ॥

तेउं श्रयङ्ग (ब्रह्मा)-विहित मङ्गलमयी मर्यादा स्थापन कबि पुण्य सङ्गम आक यम विस्तार कबि बमणीय वनत प्रवेश कबिब । २ ॥

पाहउ जगतब लोक-समूहे तेउं चरित्रब अनुकरण कबिब । এইदने सदा-युगउ ब्राह्मणसकले दस्युबिलाकक विनाश कबिले देशब मङ्गल हब । ३ ॥

द्विजश्रेष्ठ कक्षी सदाय दस्यु-बधत आसक्त है पृथिवीत विचरण कबिब आक निजे जय कबा देशसमूहउ युगचर्च, शक्ति, त्रिशूल आक अश्वार अन्न-शस्त्र स्थापन कबि श्रेष्ठ ब्राह्मणसकलबपरा निजब स्तुति सुनिब आक निजेउ तेउंलोकक यथोचित सम्मान देखुवाब । ४-५ ॥

सेइ समयत दस्युबिलाके 'हाय पिता, हाय माता, हाय पुत्र' आदि अति कक्कण बाणीबे अतिकै कान्दब आक डगडान कक्षीये सेइबोबक विनाश कबिब । ६ ॥

हे त्वावत, सदा युग उपस्थित ह'ले अश्वमेध विनाश, धर्मब वृद्धि आक जनसाधारण कर्मपरायण ह'ब । ७ ॥

सदा युगउ उद्यान निर्मित ह'ब, यज्ञ-कुम्भब स्थापन ह'ब । पुत्रुषी आक धर्म-शालाब निर्माण ह'ब, पुत्रुषिणी आक देवमन्दिर प्रसूत ह'ब आक नानाविध यज्ञब अन्तर्धान ह'ब । ब्राह्मणसकल साधु आक मुनिसकल तपस्वी ह'ब । ८-९ ॥

आश्रमबिलाकत पाशङ्ग नाईकिन्ना हब, प्रजासकल सदापरायण ह'ब । सि'चा बीज मात्रेई जन्मिब । १० ॥

हे बाज्जेल, सकलो ऋतुते सकलोप्रकार बसाई उपजिब ; मानुहबोब दान, व्रत आक नियम पालनउ निवत থাকिब । ११ ॥

ब्राह्मणसकल आनन्द मनबे धर्माचरण आक जप-यज्ञ-परायण ह'ब । कज्जियसकले धर्मानुसाबेई এই पृथिवी पालन कबिब । १२ ॥

सदा युगउ वैश्वसकले सदाय श्रावडाबे बाणिज्य कबिब । ब्राह्मणसकल यजन-श्राद्ध, अध्यायन-अध्यापना, दान आक प्रतिग्रह आदि हरप्रकार कार्यउ निरुद्ध

থাকিব। ক্ষত্ৰিয়সকল বল-পৰাক্ৰমতে অনুবক্ত হ'ব আৰু শূদ্ৰবোৰ ব্ৰাহ্মণাদি তিনিও বৰ্ণৰে সেৱাত নিযুক্ত থাকিব। ১৩ ॥

ধৰ্ম্মৰ এই ৰূপ সত্য যুগত অক্ষুণ্ণ থাকিব। ত্ৰেতা, দ্বাপৰ আৰু কলিযুগত ধৰ্ম্মৰ যেনে স্থিতি হ'ব তাক বৰ্ণনা কৰা হ'ল। হে পাণ্ডুনন্দন, সৰ্ব্ব লোকৰে জনা যুগ-সংখ্যাও তোমাৰ ওচৰত বৰ্ণনা কৰা হ'ল। ১৪-১৫ ॥

ঋষিসকলৰ দ্বাৰা প্ৰশংসিত আৰু বায়ুদেৱৰ দ্বাৰা বৰ্ণিত পুৰাণৰ কথা শ্ৰৱণ কৰি মই তোমাৰ ওচৰত ভূত-ভবিষ্যতৰ সকলো বৃত্তান্ত বৰ্ণনা কৰিলো। ১৬ ॥

মই চিৰজীৱী হোৱাৰ কাৰণে "সংসাৰৰ" গতি-বিধি এই সময়ে লক্ষ্য কৰি দৰ্শন আৰু অনুভৱ কৰিছো আৰু সেইবোৰকে তোমাৰ ওচৰত বৰ্ণনা কৰিছো। ১৭ ॥

হে ধাৰ্ম্মিকশ্ৰেষ্ঠ, তুমি ভ্ৰাতৃ-সমূহেৰে সৈতে ধৰ্ম্ম-বিষয়ক "সন্দেহ" নিৰাৰণ কৰিবলৈ আকৌ মোৰ আন এটা কথা মনোযোগেৰে শুনা। ১৮ ॥

হে ধৰ্ম্মাভ্যাশ্ৰেষ্ঠ মহাৰাজ, তুমি সদায় ধৰ্ম্ম-বিষয়ত নিজক নিযুক্ত ৰাখিবা, কিয়নো ধৰ্ম্মাভ্যাসবোৰেই ইহলোক আৰু পৰলোকত আমল অনুভৱ কৰে। ১৯ ॥

হে নিম্পাপ, মই তোমাক যি কল্যাণকৰ কথা ক'ম, তাক তুমি মনোযোগেৰে শুনিব। তুমি কেতিয়াও কোনো ব্ৰাহ্মণকে নিন্দা নকৰিবা, কিয়নো ব্ৰাহ্মণ কুপিত হৈ প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে সম্পূৰ্ণ লোককে বিনাশ কৰিব পাৰে। ২০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মাৰ্কণ্ডেয়ৰ কথা শুনি পৰম ভেজৱী আৰু বুদ্ধিমান, কুকফলৰত্ন যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে মুনি, প্ৰজাবৰ্গক ৰক্ষা কৰিব লাগিলে মই কোন ধৰ্ম্মত থকা উচিত আৰু মই কিদাৰে আচৰণ কৰিলে নিজ ধৰ্ম্মৰ পৰা আঁতৰ হ'ব লগা নহওঁ? ২১-২২ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, মহাৰাজ, তুমি সকলো প্ৰাণীৰ প্ৰতি দয়ালু, সকলোৰে চিত্তেয়ী, সকলোৰে প্ৰীতিভাজন হ'বা, কাৰো গুণত দোষ নেদেখিবা। সত্যবাদী, কোমল-স্বভাৱ, জিতেলিয় আৰু প্ৰজাপালনত সজাগ থাকি ধৰ্ম্মৰ আচৰণ কৰিবা। অধৰ্ম্মক পৰিত্যাগ কৰিবা। দেৱতা আৰু পিতৃসকলৰ পূজা কৰিবা। ২৩-২৪ ॥

অনন্তধানতাবলতঃ যদি তোমাৰ দ্বাৰা কাৰবাৰ প্ৰতি অনুচিত আচৰণ হৈ থাকে, তাকো উচিত দান দি বশলৈ আনিবা। অন্তিমামক কৰাপি আশ্ৰয় নিদিবা, নিজকে সদায় পৰাধীন বুলি ভাবিবা। ২৫ ॥

তুমি এই সমগ্ৰ পৃথিৱীকে জয় কৰি হৰ্ষযুক্ত আৰু সুখী হোৱা। মই তোমাক এই অতীত আৰু ভবিষ্যত ধৰ্ম্মৰ কথা বিৱৰি ক'লো, কিন্তু ভূত আৰু ভৱিষ্যতৰ এনে কোনো কথা পৃথিৱীত নাই, যিটো তুমি নাজান; গতিকে, হে বোপা, তুমিহ যি ক্লেম পাইছা তাক অন্তৰত ঠাই নিদিবা। ২৬-২৭ ॥

বোপা, কালৰ দ্বাৰা পীড়িত হ'লেও বিদগ্ধ লোককো কোনো মোহৰে অভিভূত নহয়। হে মহাৰাজ, এই কালে দেৱতাসকলৰ উপমাৰে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে। ২৮ ॥

বোপা, কালৰ দ্বাৰা প্ৰেৰিত হৈ যাদুহু যাদুই মোহপ্ৰভাৱ কৰে। হে বৈশম্পায়ন,

তাক দেখিও বজাই বাণীৰে সৈতে তাৰ পাৰতে থিয় হৈ থাকিল। পাছত বজাই বাণীক ক'লে, তুমি এই নাদৰ জলত সুখেৰে অৱতৰণ কৰ'। এই কথা শুনি দেৱী নাদৰ জলত অৱতৰণ কৰি নিমগ্ন হ'ল আৰু পুনৰ তাৰপৰা উঠি নাহিল। ২১-২২ ॥

তেতিয়া বজাই তেওঁক বিচাৰি নাদৰ সমস্ত পানী ভুলিলে আৰু গাঁত এটাৰ মুখত ভেকুলী দেখিবলৈ পালে। ক্ৰুদ্ধ হৈ বজাই আদেশ দিলে, সকলো ভেকুলী বধ কৰা হওক। যিসকলে মোৰ ওচৰত কোনো প্ৰাৰ্থনা কৰিব খোজে, তেওঁলোকে মৰা ভেকুলী উপহাৰ লৈ মোৰ ওচৰ চাপিব। ২৩-২৪ ॥

শেষত সকলোতে ভয়ঙ্কৰ ভেক-বধ আৰম্ভ হ'লত সমস্ত ভেকুলী ভয়ত কাঁতৰ হৈ পৰিল। ভেকুলীবোৰে ভয়াৰ্ত্ত হৈ তেওঁলোকৰ বজাক সকলো হৃদ্ভাঙ নিয়েদন কৰিলে। ২৫ ॥

পাছত ভেকুলীৰ বজা তপস্বীৰ ভেশ লৈ বজাৰ ওচৰ চাপিল আৰু এইদৰে ক'লে, ২৬ ॥

মহাবাজ, আপুনি ক্ৰোধৰ বশীভূত নহব। মোক কৃপা কৰক। নিৰপৰাৱী ভেকুলীবোৰ বধ নকৰিব। এই বিষয়ে দুটি শ্লোকো আছে। ২৭ ॥

হে অচ্যুত, আপুনি ভেকুলীবোৰক বধ নকৰিব। কোপ সম্বৰণ কৰক। অধিৱেশী মানুহৰেই ধন-বুদ্ধি নষ্ট হয়। ২৮ ॥

গতিকৈ প্ৰতিজ্ঞা কৰক, এইবোৰৰ প্ৰতি ক্ৰোধ নকৰিব। এই অৰ্থৰ্শ কৰি আপোনাৰ লাভ কি? ভেকুলী হত্যা কৰি আপুনি কি ফল পাব? ২৯ ॥

এইদৰে কোৱাত ইষ্টজনৰ শোকত সন্তপ্ত হৈ থকা বজাই তেওঁক কলে, হে সাধু, মই ভেকুলীবোৰক ক্ষমা কৰিব নোৱাৰোঁ, কাৰণ, সিহঁতক বধ কৰিম। সেই হুৰ্ভাষাইতেই মোৰ প্ৰিয় পত্নীক ভক্ষণ কৰিছে। গতিকে সিহঁতক সকলো-প্ৰকাৰেই বধ কৰিম। আপুনি যোঁক বাধা নিদিব। ৩০-৩১ ॥

বজাৰ কথা শুনি ভেকুলী বজাৰ মন আৰু ইচ্ছিয় ব্যাধিত হৈ উঠিল। তেওঁ ক'লে, মহাবাজ প্ৰসন্ন হওক, মই ভেকুলীৰ বজা, মোৰ নাম আয়ু। সেই কথা মোৰে হুহিতা, তাইৰ নাম সুশোভনা। তাই অতি দুষ্কৰিতা; পুৰ্বেও তাই এইদৰে বহু বজাক বধনা কৰিছে। ৩২ ॥

তেতিয়া বজাই ভেকুলীৰ বজাক ক'লে, মই তোমাৰ সেই পুত্ৰীক কামনা কৰোঁ, তুমি সেই কন্তাক যোঁত সমৰ্পণ কৰ'। ৩৩ ॥

পাছত ভেকুলীৰ বজাই সেই কন্যাক বজাত সমৰ্পণ কৰিলে আৰু কন্যাক ক'লে, তুমি এই বজাৰ শুদ্ধতা কৰ'। ৩৪ ॥

পাছত ক্ৰুদ্ধ হৈ ভেকুলী বজাই কন্যাক এইদৰে অভিলাপ দিলে, বিহেতু তুমি বহু বজাক বধনা কৰিছা আৰু অসং আচৰণ কৰিছা, সেই কাৰণে তোমাৰ সন্তান-সমূহ ভ্ৰাত্মপ-বিবোধী হ'ব। ৩৫ ॥

বভিকলা-সহস্রী গুণেবে বাজ খোৱা হুদয়েবে বজাই সেই কন্যা লাভ কৰি তিনিও লোকৰে ঐশ্বৰ্য্য লাভ কৰা যেন পালে আৰু হৰ্ষ-গদগদ বাক্যেৰে ডেকুলী বাজক প্ৰণাম আৰু অভিনন্দন জনাই ক'লে, মই আপোনাৰ কৃপা লাভ কৰিছোঁ । ৩৬ ॥

তাৰ পাছত ডেকুলীৰ বজাই কন্যাক যথাবিহিত সম্ভাষণ কৰি নিজ ঠাইলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ৩৭ ॥

কিছু কালৰ পাছত সুশোভনাৰ গৰ্ভত বজা পৰীক্ষিতৰ শল, দল আৰু বল নামে তিনিজন পুত্ৰ জন্মিলু । যথাসময়ত বজা পৰীক্ষিতে জ্যেষ্ঠ পুত্ৰ শলক বাজ্যা-ভিষিক্ত কৰি তপস্বাত মনোনিৱেশ কৰি বনলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ৩৮ ॥

তাৰ পাছত এদিনাখন বজা শলে যুগয়া কৰিবলৈ গৈ এটা যুগ দেখি বথেৰে তাৰ অনুসৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু সাৰথিক ক'লে, য়োক অতি সোনকালে লৈ বল' । এইদৰে কোৱাত সাৰথিয়ে বজাক ক'লে, মহাৰাজ, আপুনি এই যুগ ধৰিবলৈ আগ্ৰহ নকৰিব । আপুনি ইয়াক ধৰিবলৈ সমৰ্থ নহব । যদি আপোনাৰ বথত দুটা 'বাম্য' ঘোঁৰা জোঁটা থাকিলহেঁতেন তেনেহ'লে সম্ভৱ হ'লহেঁতেন । ইয়াকে শুনি বজাই সাৰথিক সুৱিলে, 'বাম্য' ঘোঁৰা কি, কোৱাঁ, নহলে তোমাক হত্যা কৰিম । বজাৰ এই কথা শুনি সাৰথি বাজ-ভয়ত ভীত হ'ল, আনপিনে (ঘোঁৰাৰ পৰিচয় দিবলৈ গৈ) বামদেৱ ঋষিৰ শাপলৈও ভয় কৰিলে । গতিকে বজাক একোকে নকলে । তেতিয়া বজাই আকৌ তবোৱাল উলিয়াই ক'লে, সোনকালে কোৱাঁ, নহলে হত্যা কৰিম । তেতিয়া বজালৈ ভয় লাগি সাৰথিয়ে ক'লে, মহাৰাজ, বামদেৱ মুনিৰ দুটা ঘোঁৰা আছে, সিহঁতকে 'বাম্য' বোলা হয়, সিহঁত মনৰ সমান বেগশালী । ৩৯-৪১ ॥

সাৰথিয়ে এইদৰে কোৱাত বজাই তেওঁক আদেশ দিলে, বামদেৱৰ আজ্ঞামলৈ লৈ বল' । বামদেৱৰ আজ্ঞাৰ পাই বজাই মুনিৰ ক'লে, হে গুণৱান, মোৰ শব্দৰ দ্বাৰা বিদ্ধ হৈ এটা যুগ পলায়ন কৰিছে । আপুনি 'বাম্য' ঘোঁৰা দুটা দি মোক কৃপা কৰক । তেতিয়া মহৰ্ষিয়ে ক'লে, মই তোমাক 'বাম্য' ঘোঁৰা দুটা দিলো, তোমাৰ কাম শেষ হ'লেই ঘোঁৰা দুটা মোক ওভতাই দিবঁ । ঘোঁৰা দুটা পাই বজাই ঋষিৰ অনুমতি লৈ তাৰপৰা প্ৰস্থান কৰিলে আৰু বাম্য ঘোঁৰা দুটা জোঁটা বথত উঠি সেই বিদ্ধ যুগৰ অনুসৰণ কৰিলে আৰু সাৰথিক ক'লে, সাৰথি, এই অশ্ববল বায়ুৰ হাতত থকাৰ বোধ্য নহয় । গতিকে ইহঁত দুটাক বামদেৱক ওভতাই দিয়াৰ আৱশ্যক নাই । এইদৰে কৈ বজাই যুগ লাভ কৰি নিজ বাজধানীলৈ উভতি আহিল আৰু অশ্ব দুটাক অস্তঃপুৰত বান্ধি ৰাখিলে । ৪২-৪৩ ॥

শেষত ঋষিয়ে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে, তৰুণ বাজ-কুমাৰে জ্যেষ্ঠ বাহন লৈ বিহাৰ কৰিব লাগিছে, ঘূৰাই দিবলৈ বন কৰা নাই । হায় ! কি কষ্ট ! ৪৪ ॥

ভেঙে এইদৰে মনতে চিন্তা কৰি থাকোঁতে এমাহ পূৰা হ'লত নিজৰ শিষ্য-জনক ক'লে, আত্ৰেয়, বজ্জাৰ ওচৰলৈ গৈ কোৱাঁগৈ, যদি বজ্জাৰ কাম হৈছে, তেন্তে শুকদেৱৰ বামা অশ্ব দুটা ঘূৰাই দিব লাগে। শিষ্যজনে গৈ বজ্জাক সেইদৰে ক'লে। প্ৰত্যুত্তৰত বজ্জাই ক'লে, এনে বাহন বজ্জাবহে উপযুক্ত। এনে বহু বাখিবলৈ বায়ুণৰ অধিকাৰ নাই। বায়ুণৰ অশ্বৰ প্ৰয়োজন কি? তুমি কুললৈ উভতি যোৱাঁ। ৪৫-৪৬ ॥

শিষ্যই উভতি গৈ সকলো কথাৰে উপাধ্যায়ক জনালে। সেই অপ্ৰিয় কথা শুনি বামদেৱ খঙত জলি উঠিল, আৰু নিজে বজ্জাৰ ওচৰলৈ গৈ ঘোঁৰা ঘূৰাই দিবলৈ ক'লে। বজ্জাই কিন্তু ঘোঁৰা ঘূৰাই নিদিলে। ৪৭ ॥

বামদেৱে ক'লে, বজ্জা, মোৰ এই বামা অশ্ব দুটা ঘূৰাই দিয়াঁ। এই ঘোঁৰাৰ দ্বাৰা তুমি তোমাৰ অসাধ্য কাম সাধন কৰিছা। তুমি ব্ৰাহ্মণ আৰু ক্ষত্ৰিয় ধৰ্ম্মৰ বহিৰ্ভূত হৈ বৰুণদেৱৰ ভয়ঙ্কৰ জালত বধা নহবা। ৪৮ ॥

বজ্জাই ক'লে, হে মহৰ্ষি বামদেৱ, সুশিক্ষিত, সুনিয়ত, শান্ত প্ৰকৃতিৰ যি দুটা বলদ আছে, সিহঁতেই বায়ুণবোৰৰ উপযুক্ত বাহন, গতিকে আপুনি ইহঁতৰ দ্বাৰা য'লৈকে ইচ্ছা যাওক। আপোনালোকৰ দৰে মানুহকতো বেদেই বহন কৰে। ৪৯ ॥

বামদেৱে ক'লে, বজ্জা, পৰলোকত বেদসমূহে আমাৰ নিচিনা মানুহকে বহন কৰে; কিন্তু ইহলোকত মোৰ আৰু মোৰ নিচিনা আন মানুহবোৰে এয়েই (অৰ্থাৎ অশ্বই) বাহন। ৫০ ॥

বজ্জাই ক'লে, চাৰিটা গৰ্ভভ বা ত্ৰৈষ্ঠ অশ্বতৰী নাইবা বায়ুৰ সমান বেগী অশ্বই আপোনাক বহন কৰক। আপুনি এইসকল বাহনেৰে গমন কৰক। এই বায়ুৰ ক্ষত্ৰিয়ৰেই উপযুক্ত। গতিকে আপুনি জানক, এই বায়ুৰ মোৰেই, আপোনাৰ নহয়। ৫১ ॥

বামদেৱে ক'লে, যিসকলে ব্ৰাহ্মণৰ ভীষণ ব্ৰতৰ কথা কৈ গৈছে, যদি তাকে অৱলম্বন কৰি মই জীয়াই আছো, তেন্তে মোৰ আজ্ঞাৰে লোহময়, বিকটৰূপধাৰী, ভয়ঙ্কৰ, প্ৰকাণ্ড চাৰিটা বাক্সে তোমাৰ বধাভিলাষী হৈ আৰু তীক্ষ্ণ ত্ৰিশূল লৈ তোমাক চাৰি টুকুৰা কৰি বহন কৰক। ৫২ ॥

বজ্জাই ক'লে, হে বামদেৱ, যিসকলে আপোনাক বাক্য, মন আৰু কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা মোক হত্যা কৰিবলৈ উদ্যত হোৱা হুলি জানে, সেইসকলেই মোৰ কথা অনুসৰি, তীক্ষ্ণ ত্ৰিশূল আৰু ভৰোৱালেৰে শিষ্যৰে সৈতে আপোনাক হত্যা কৰক। ৫৩ ॥

বামদেৱে ক'লে, বজ্জা, তুমি যেতিয়া এই ঘোঁৰা দুটা মোৰপৰা লোৱা, তেতিয়া প্ৰতিজ্ঞা কৰিহিলা, পুনৰ মোক দি দিবা। গতিকে যদি তুমি নিজক জীয়াই বাখিবলৈ সক্ষম হ'ব লাগে, তেন্তে ঘোঁৰা দুটা মোক সোনকালে ওভুৱাই দিয়াঁ। ৫৪ ॥

বজাই ক'লে, হে ব্রাহ্মণ, এই বামদেৱ যুগয়াৰ হে উপযুক্ত, ব্রাহ্মণসকলৰ যুগয়া বিধেয় নহয়। আপোনাক মিথ্যাবাদী বুলি অনুশাসনো কৰা নাই আৰু আত্মবিশ্বাস আপোনাৰেই সকলো আদেশ পালন কৰিম, যাতে পুণ্যলোক প্ৰাপ্তি হয়। ৫৫ ॥

বামদেৱে ক'লে, মন, বাৰু আৰু কাৰ্য্যৰ দ্বাৰা ব্রাহ্মণসকলৰ কোনো অনুশাসন নাই। যি বিদ্বান মানুহে তপস্যাৰ দ্বাৰা ব্রাহ্মণক এইদৰে জানে, তেওঁলোকেই সেই কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা শ্ৰেষ্ঠ হৈ জীয়াই থাকে। ৫৬ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, মহাবাজ, বামদেৱে এইদৰে কোৱাত বিকটকণ্ঠধাৰী বান্ধসবোৰ শূল হাভত লৈ আৱিৰ্ভাব হ'ল আৰু বজাক হত্যা কৰিবলৈ প্ৰস্তুত হ'ল। তেতিয়া বজাই ডাঙৰ শব্দ কৰি ক'বলৈ ধৰিলে, ৫৭ ॥

যদি ইক্ষাকুবংশীয়সকলে আৰু মোৰ আজ্ঞাপালক প্ৰজাসমূহেও মোক তাগ কৰে তথাপি বামদেৱৰ এই বামা নামৰ ঘোঁৰা দুটা পৰিত্যাগ নকৰিম, কিয়নো এনেবিধ লোক ধৰ্ম্মপৰায়ণ নহয়। ৫৮ ॥

এইদৰে কৈ থাকোঁতে বজা শল বান্ধসব দ্বাৰা তৎক্ষণাৎ নিহত হৈ ধ্বংসী হ'ল। ইক্ষাকুবংশীয়সকলে বজাৰ মৃত্যু হোৱা বুলি জানিলত ভায়েক দলক বাজ্যত অভিষেক কৰিলে। ৫৯ ॥

তেতিয়া আকৌ বিপ্ৰৰ বামদেৱ সেই বাজ্যলৈ গৈ বজা দলক ক'লে, হে বজা, ব্রাহ্মণসকলক যি দান কৰা উচিত, সেই সমুদায় ধৰ্ম্মশাস্ত্ৰতে দেখা যায়। গতিকে যদি তোমাৰ অধম্যুলৈ ভয় আছে, তেনেহলে অতি সোনকালে বামদেৱক মোক দি দিয়। বামদেৱৰ এই কথা শুনি বজাই খং মনেৰে সাবধিক ক'লে, ৬০-৬১ ॥

সাবধি, মই সংগ্ৰহ কৰা বিষাক্ত চিজিভ বাণ এপাট লৈ আঁহী, যাতে বামদেৱ বিজ্ঞ হৈ ব্যথিত আৰু কুকুৰৰ দ্বাৰা দংশিত হৈ মৰন কৰে। ৬২ ॥

বামদেৱে ক'লে, হে নবেল্ল, মই জানো, তোমাৰ অহিযীৰ গৰ্ভজাত শ্বেনজিৎ নামে দহ বছৰীয়া এজন প্ৰিয় পুত্ৰ আছে। তুমি মোৰ আজ্ঞাৰে প্ৰেক্ষিত হৈ সোনকালে তেওঁক ডয়ল্লৰ বাণৰ দ্বাৰা সংহাৰ কৰ। ৬৩ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, মহাবাজ, বামদেৱে এইদৰে কোৱাত সেই প্ৰচণ্ড তেজস্বী বাণ ধনুৰপৰা ওলাই গৈ অভঃপুৰৰ ভিতৰত ৰাজ-কুমাৰক বিনাশ কৰিলে। ইয়াকে শুনি দল বজাই ক'লে। ৬৪ ॥

বজাই ক'লে, হে ইক্ষাকুসকল, মই আজি আপোনালোকৰ প্ৰিয় ক্ৰম কৰিম। আজি এই ব্রাহ্মণক স্মৃতিত কৰি বিনাশ কৰিম। সাবধি, আন এপাট তীক্ষ্ণ, তেজস্বী বাণ লৈ আঁহী—আজি মোৰ পৰাক্ৰম চাই লোৱা। ৬৫ ॥

বামদেৱে ক'লে, হে নবেল্ল, তুমি এই ঘোৰৰূপ, বিষাক্ত পৰ মোলৈ বিক্ৰম কৰিবলৈ বিচাৰিছা; কিন্তু এই পৰ তুমি সন্ধান বা মোচন কৰিব নোৱাৰিছা। ৬৬ ॥

হে ইক্ষাকুসকল, মোলৈ চোৱাঁ, মই তুলি লোৱা শৰ নিক্ষেপ কৰিব পৰা নাই, বামদেৱক বিনাশ কৰিবলৈ মোৰ উৎসাহ নোহোৱা হৈছে। গতিকে আত্মস্মান এই বামদেৱ জীয়াই থাকক। ৬৭ ॥

বামদেৱে ক'লে, হে বজা, তুমি এই বাণেৰে মহিবীৰ স্পৰ্শ কৰিলে সেই পাপৰপৰা (ব্রাহ্মণক হত্যা কৰিবলৈ ওলোৱা) মুক্ত হ'ব। তেতিয়া বজাই তাকেই কৰিলে। শেষত বাজপুত্ৰীয়ে মুনিক ক'লে। ৬৮ ॥

বাজপুত্ৰীয়ে ক'লে, হে বামদেৱ, যিহেতু মই এই কঠোৰ স্বভাৱৰ স্বামীক প্ৰতি দিনে মিঠা মুখেৰে সৎ উপদেশ দি ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰিয় কাৰ্য্যতে নিযুক্ত থাকোঁ, সেই হেতু, হে ব্ৰাহ্মণ, মই যেন পুণ্যলোক লাভ কৰিব পাৰোঁ। ৬৯ ॥

বামদেৱে ক'লে, হে সুন্দৰনয়না, অনিন্দ্য বাজকুমাৰী, তোমাৰপৰাই বাজকুল বন্ধা পৰিল; তুমি মোৰপৰা অনুপম বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰাঁ। মই তাক প্ৰদান কৰিম। তুমি তোমাৰ স্বজন আৰু সুমহৎ ইক্ষাকু ৰাজ্য শাসন কৰাঁ। ৭০ ॥

বাণীয়ে ক'লে, হে ভগৱান, মোৰ প্ৰাৰ্থনীয় বৰ হ'ল, আজিৰপৰা যেন মোৰ স্বামী পাপৰপৰা মুক্ত হয় আৰু যেন এওঁ পুত্ৰ আৰু বন্ধু-বান্ধৱেৰে সৈতে মুখেৰে বাস কৰিব পাৰে। হে বিপ্ৰবৰ, এই বৰকেই মই প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ। ৭১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে কুকুলৰ শ্ৰেষ্ঠ বীৰ, বাজপুত্ৰীৰ এই কথা শুনি মূনি বামদেৱে ক'লে, বাক সেয়ে হ'ব। তেতিয়া দল ৰজাই বৰ আনন্দ পালে আৰু মহৰ্ষিক প্ৰণাম জনাই বামা অশ্ব দুটা ওভতাই দিলে। ৭২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বত মণ্ডুকোপাখ্যান নামৰ ত্ৰিৱৰ্ত্তিকশততম অধ্যায়। ১১২ ॥

॥ অধ্যায় ১১৩ ॥

॥ ইল্ল আৰু বক মুনিৰ সংবাদ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এদিন ঋষি, ব্ৰাহ্মণ আৰু মুৰ্খিৰে মাৰ্কণ্ডেয় মুনিক সুধিলে, 'বক ঋষি কেনেকৈ দীৰ্ঘায়ু হ'ল ?

মাৰ্কণ্ডেয়ই ডেওঁলোকক ক'লে, মহাৰাজ, বক মহা উপৰী আছিল, সেয়েহে ডেওঁ দীৰ্ঘায়ু। এই বিষয়ে আনপ্ৰকাৰে বিচাৰ কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই। ১-২ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ৰ এই কথা শুনি ভায়েকেৰে সৈতে কুন্তী-কুমাৰ ধৰ্ম্মৰাজ মুৰ্খিৰে মাৰ্কণ্ডেয়ক আকৌ সুধিলে, ৩ ॥

হে মহাভাগ্যশালী মুনিস্বেষ্ঠ, দল্ভব পুতেক মহা উপরী বক ঋষি চিবজীৱী আক ইন্দ্ৰৰ প্ৰিয় মিত্ৰ বুলি জনা যায় । ৪ ।

হে ভগৱান, বক আক ইন্দ্ৰৰ এই সমাগম সুখ আক হৃৎথেৰে বিজিঙ বুলি কয় । মই সেই বিষয়ে শুনিব খোজে^১, আপুনি স্বার্থভাৱে বৰ্ণনা কৰক । ৫ ।

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তে মহাবাজ, লোমাঞ্চকৰ দেৱাসুৰ-সংগ্ৰাম সমাপ্ত হ'লত লোকপাল ইন্দ্ৰ তিনিও লোকৰ অধিপতি হ'ল । ৬ ।

ইন্দ্ৰৰ শাসন-কালত মেঘে ঠিক সময়ত বৰষুণ দিলে, শস্য-সম্পদ উত্তম হ'ল, সকলো প্ৰজা ৰোগ-ব্যাধি-মুক্ত হল, ধৰ্ম্মত অৱস্থান কৰিলে, আক ধৰ্ম্মকেই পৰম আশ্ৰয় বুলি মানিলে । ৭ ।

সকলো মানুহেই প্ৰসন্নভাবে সৈতে নিজ নিজ অৱস্থান গ্ৰহণ কৰিলে । বলাসুৰ-শজ দেৱবাজ ইন্দ্ৰই নিজৰ প্ৰজাবৰ্গক আনন্দিত দেখি নিজে সন্তোষ অনুভৱ কৰিলে । এদিন দেৱবাজ ইন্দ্ৰ ঐৰাৱত হাতীত উঠি আনন্দিত প্ৰজাবৰ্গক চাবলৈ ওলাল । ৮-৯ ।

হে বজা, বিচিত্ৰ আশ্ৰয়, নানা প্ৰকাৰ কল্যাণকাৰী নদী, সমৃদ্ধিশালী নগৰ, গাঁও, জনপদ, প্ৰজাপালন-কুশল ধৰ্ম্মাচ্ছা বজা, নাদ, খোৱা পানীৰ ব্যৱস্থা, পুখুৰী, আক ব্ৰহ্মচৰ্য্যপৰায়ণ স্বেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণৰ দ্বাৰা সেৱিত বহু বহু সৰোবৰ দেখিবলৈ পালে । ১০-১২ ।

হে মহাবাজ, তাৰ পিছত ইন্দ্ৰই বয়লীয়া ভূভাগত অৱতীৰ্ণ হৈ পৰম সুন্দৰ পুৰ দিশত সমুদ্ৰৰ ওচৰত বহু গছ-গছনিৰে ভৰপূৰ এখন বয়লীয়া আশ্ৰয় দেখা পালে । তাত বহু পণ্ড-পক্ষী বাস কৰে । দেৱবাজ ইন্দ্ৰই সেই বয়লীয়া আশ্ৰয়লৈ গৈ বক মুনিকে দেখা পালে । ১২-১৪ ।

দেৱবাজ ইন্দ্ৰক উপস্থিত হোৱা দেখি বকৰ হৃদয়ত গভীৰ প্ৰেম উপজিল । তেওঁ পাদ্য, আসন, অৰ্ঘ্য আক ফল-মুলাদিৰে দেৱবাজৰ পূজা কৰিলে । ১৫ ।

সকলোৰে বৰ-দাতা, বলসূদন, দেৱেশ্বৰ ইন্দ্ৰ সুখপূৰ্বক আসনত বহি মুনিক বকক এইদৰে ক'লে, ১৬ ।

হে নিম্পাপ মুনি, আপুনি লত সহস্ৰ বছৰ জীয়াই আছে । গতিকে, হে ব্ৰহ্মণ, চিবজীৱীসকলৰনো কি হৃৎথ তাক মোৰ ওচৰত বৰ্ণনা কৰক । ১৭ ।

বকে ক'লে, অগ্ৰিয় মানুহেৰে সৈতে বাস, প্ৰিয়জনেৰে সৈতে বিচ্ছেদ আক অসং মানুহৰ লগত সংযোগ—এইবোৰেই চিবজীৱীসকলৰ হৃৎথ । ১৮ ।

পুত্ৰ, ভাৰ্য্যা, জাতি আক আত্মীয়-স্বজনৰ বিনাশ আক জীৱন-নিৰ্কাহৰ কাৰণে আনৰ অধীনত কৰ্ত্ত ভূগিব লগা হোৱাতকৈনো আক কি ডাঙৰ হৃৎথ থাকিব পাৰে ? ১৯ ।

ধনহীন মানুহ যি আনৰ দ্বাৰা অপমানিত হ'ব লগা হয় তাতকৈ অধিক হৃৎথী আক সংসাবত নাই^২ বুলি প্ৰতিজ্ঞাত হয় । ২০ ।

চিবজীৱী মানুহৰ পক্ষে বংশ-মৰ্যাদাহীনসকলৰ বংশৰ উন্নতি আৰু বংশ-মৰ্যাদা-সম্পন্নসকলৰ বংশৰ বিনাশ আৰু সেইদৰে সংযোগ আৰু বিয়োগ চাই থাকিব লগীয়া হয়। ২১ ॥

হে দেৱ ইন্দ্ৰ, সম্বন্ধিলালী অকুলীন মানুহবোৰ কিদৰে কুল-বিপৰ্যয় ঘটে তাক আপুনি নিজেই প্ৰত্যক্ষ কৰিছে। ২২ ॥

দেৱতা, দানৱ, গন্ধৰ্ব্ব, মনুষ্য, নাগ আৰু বাহস—সকলোৱেই যে বিপৰীত অৱস্থা প্ৰাপ্ত হয়, ইয়াতকৈনো আৰু অধিক দুঃখ কি আছে। ২৩ ॥

সং কুলত জন্মা মানুহবোৰে নীচ কুলৰ মানুহৰ বশৱৰ্তী হৈ দুঃখ পায় আৰু দৰিদ্ৰ-সকল ধনীবিলাকৰ দ্বাৰা অৱজ্ঞাত হয়। ইয়াতকৈনো আৰু দুঃখৰ বিষয় কি হ'ব পাৰে। ২৪ ॥

জগতত এনেকুৱা বহু বিপৰীত ভাব দেখা যায়। জ্ঞানহীন মানুহবিলাক সুখী হয়, পণ্ডিতসকলে ক্লেশ পায়। এই জগতত মানুহবিলাকৰ এনেকুৱা বহু দুঃখ-ক্লেশ দেখা যায়। ২৫ ॥

ইন্দ্ৰই ক'লে, হে মহাভাগ্যশালী, দেৱতা আৰু ঋষি সকলোৱে আপোনাৰ সেৱা কৰে। হে ব্ৰাহ্মণ, চিবজীৱী মানুহৰ সুখ কি তাকো বৰ্ণনা কৰক। ২৬ ॥

বকে ক'লে, কু-মিত্ৰক আশ্ৰয় নকৰি দিনৰ অষ্টম বা দ্বাদশ ভাগতো যিসকলে কেৱল শাক পাক কৰি জীৱন ধাৰণ কৰে, সিসকলতকৈ আৰু অধিক সুখী কোন? যাৰ দিন গণিব লগীয়া নহয়, যাৰ প্ৰতি দিন অন্নৰ কাৰণে চিন্তা কৰিব লগীয়া নহয়, তেৱেঁই সুখী। ২৭-২৮ ॥

হে ইন্দ্ৰ, যিসকলে নিজ পৰাক্ৰমেৰে উপাৰ্জন কৰি ঘৰত কেৱল শাক পাক কৰি খায়, আন কাৰো আশ্ৰয় নলয়, তেৱেঁই সুখী। ২৯ ॥

আনৰ ওচৰত দীনতা নেদেখুৱাই নিজৰ ঘৰত ফল আৰু শাক খোৱাও ভাল; আনৰ ঘৰত ভিৰন্ধাৰেৰে সৈতে সুমিষ্ট অন্ন ভোজন কৰাও শ্ৰেয়স্কৰ নহয়। গতিকে এই সম্বন্ধে সাধুসকলৰ সদায় মত-বিৰোধ। যি আনৰ অন্ন খাবলৈ বিচাৰে, সি কুকুৰৰ দৰে ভাজ্যকে বিচাৰে। সেই দুৰাছা আৰু কুপণৰ এনেকুৱা ভোজনক বিতৰ। ৩০-৩১ ॥

যিসকল শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণে সদায় অতিথি, ভূত-প্ৰাণী আৰু পিতৃসকলত অৰ্পণ কৰি উষ্ণি অৱশিষ্ট অন্ন ভোজন কৰে, তাতকৈ অধিক সুখী কোন আছে? হে দেৱেন্দ্ৰ, এই অৱশিষ্ট অন্নতকৈ অত্যন্ত মধুৰ আৰু পম্বিত্ৰ আন কোনো ভোজন নাই। ৩২-৩৩ ॥

যিসকলে প্ৰতিদিন অতিথিক দান কৰি শেষ অন্ন ভোজন কৰে, সেই অন্নৰ যিমান পৰাহ অতিথি ব্ৰাহ্মণে নিৰ্ভো ভোজন কৰে, সিমান হাতাৰ গো-দানৰ পুণ্য-ফল সেই দাতাই লাভ কৰে আৰু ঠকাৰ দ্বাৰা তেওঁৰ যৌৱন-কালত কৰা সকলো পাপো বিনাশ হয়। ৩৪-৩৫ ॥

ব্ৰাহ্মণ-ভোজন কৰাই দক্ষিণা দিয়াৰ সময়ত যি জল দাতাৰ হাতত বৈ যায়, সেই জল নিজৰ পিনে ছটিয়ালে তৎক্ষণাত সকলো পাপৰণবা যুগ্ম হয়। ৩৬ ॥

এইদৰে দেৱৰাজ ইজ্জই বক মুনিৰে সৈতে এই সকলো আৰু অন্যান্য বহু শুভ কথোপকথন কৰি বকৰ আদেশ লৈ স্বৰ্গলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ৩৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্থা-পৰ্ব্বত ইজ্জ আৰু বক মুনিৰ সংবাদ নামৰ ত্ৰিৱৰ্ণ্যতমিকশততম অধ্যায় । ১৯৩ ॥

॥ অধ্যায় ১৯৪ ॥

॥ কৃত্তিব-মাহাত্ম্য ॥

বৈশম্পায়নে ক্ৰ'লে, তাৰ পাছত পাণ্ডৱসকলে আকৌ মাৰ্কণ্ডেয় মুনিক প্ৰশ্ন কৰিলে, ১ ॥

আপুনি ব্ৰাহ্মণসকলৰ মাহাত্ম্য বৰ্ণনা কৰিলে; সম্প্ৰতি আমি কৃত্তিবসকলৰ মাহাত্ম্যৰ বিষয়ে অলপ শুনিব খোজোঁ। ইয়াকে শুনি মহৰ্ষি মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, ভাল বাক, শুনা। মই সদায়েই কৃত্তিবসকলৰ মাহাত্ম্য বৰ্ণনা কৰিম। কুকবংশত সুহোত্ৰ নামে এজন প্ৰসিদ্ধ ৰজা আছিল। এদিন তেওঁ মহৰ্ষিসকলৰ ওচৰলৈ গৈ উভতি অহাৰ সময়ত উশীনৰ-পুত্ৰ ৰজা শিৱিক সম্মুখত ৰথত বহি থকা দেখিবলৈ পালে। ওচৰলৈ আহি দ্ৰোণা অৱস্থানুসাৰে পৰম্পৰে পৰম্পৰক সন্মান কৰিলে। কিন্তু গুণানুসাৰে পৰম্পৰে নিজক সমান বুলি জানি কোনেও কাকো পথ এৰি নিদিলে। এনেতে তাত দেৱৰ্ষি নাৰদ উপস্থিত হ'ল আৰু সুধিলে, এয়া কি কথা? তোমালোকৰ ইজনে সিজনৰ পথ বন্ধ কৰি দিয়া হৈ আছে দেখোন। ১২ ॥

তেওঁলোক উভয়ে নাৰদক ক'লে, হে ভগৱান, এইটো ঠিক নহয়, যিহেতু প্ৰাচীন কৰ্ম্মকৰ্ত্তাসকলে (ধৰ্ম্ম-ব্যৱস্থাপকসকলে) বিশিষ্ট বা সমৰ্থ মানুহক পথ দিবলৈ উপদেশ দিছে। কিন্তু আমি উভয়ে মিত্ৰ ভাৱাপন্ন; বিচাৰ কৰিলে আমি দুজনৰ কোন অধিক জ্যেষ্ঠ আৰু কোন আনজনতকৈ অধিক নিকৃষ্ট তাক নিৰ্ণয় কৰা টান। এইদৰে কোৱাৰ পাছত নাৰদে তিনিটা শ্লোক পাঠ কৰিলে। ৩ ॥

হে কৌৰৱ, যিসকল নিষ্ঠুৰ, তেওঁলোকে কোমলজনৰ প্ৰতিও নিষ্ঠুৰতা কৰে আৰু যিসকল কোমল তেওঁলোকে নিষ্ঠুৰজনৰ প্ৰতিও মৃদু ব্যৱহাৰ কৰে। এইদৰে সাধুৱে অসাধুৰ ওচৰতো সাধু কাৰ্য্যই কৰে। গতিকে, সাধুৱে সাধুৰ প্ৰতি কি কাৰণে সাধু ব্যৱহাৰ নকৰিব? ৪ ॥

সাধুসকলে আনে কৰা উপকাৰ লভ গুণ কৰি মানে; এই ৰীতি দেৱতাসকলৰ মাজতো প্ৰচলিত নাই জানো? বাস্তৱিকতে, শিৱি ৰজা আপোনাতকৈও সাধুশীল। ৫ ॥

কৰ্ম্মা মানুহক দানেবে, মিছা কথা কোৱাজনক সঁচা কথাবে, নিষ্ঠুৰজনক
কমাৰে আৰু চুৰ্তক ভাল ব্যৱহাৰ কৰি নিজৰ বশলৈ আনিব লাগে । ৬ ॥

আপোনালোক উভয়ে উদাৰ, পতিকে এই নিদৰ্শন অনুসাৰে আপোনালোকৰ
ভিতৰত এজন অঁতৰি যাওক । এইদৰে কৈ-নাৰদ মনে মনে থাকিল । ইয়াকে
শুনি কুকবংশীয় বজা সুহোত্ৰই শিৰি বজাই কৰা বহু সংকামৰ প্ৰশংসা আৰু প্ৰদ-
ক্ষিপ কৰি পথ এৰি দি অঁতৰি গ'ল । ৭ ॥

এইদৰে নাৰদে ক্ষত্ৰিয়ৰ মাহাত্ম্য বৰ্ণনা কৰিছিল । ৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বত ক্ষত্ৰিয়-মাহাত্ম্য
নামৰ চতুৰ্নৱত্যধিকশততম অধ্যায় । ১১৪ ॥

॥ অধ্যায় ১১৫ ॥

॥ শ্ৰীযাতিৰ গো-দান ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, আকৌ আন এজন ক্ষত্ৰিয় বজাৰ মহত্বৰ কথা শুনা ।
নহয়ৰ পুতেক বজা যযাতিয়ে যেতিয়া পুৰবাসীসকলৰ দ্বাৰা আবৃত হৈ বিবাজ
কৰিছিল, সেই দিনৰ কথা । এজন ব্ৰাহ্মণে গুৰুক দক্ষিণা দিবলৈ ভিক্ষা কৰাৰ ইচ্ছাবে
তেওঁৰ ওচৰ চাপি ক'লে, মহাবাজ, মই গুৰু-দক্ষিণা দিবলৈ ভিক্ষা প্ৰাৰ্থনা কৰিছোঁ,
কিন্তু ইয়াৰ মাজত এটা প্ৰতিজ্ঞা আছে । ১ ॥

বজাই ক'লে, ভগৱান, আপোনাৰ প্ৰতিজ্ঞাৰ কথা প্ৰকাশ কৰক । ২ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, এই সংসাৰত কোনো মানুহৰ ওচৰত ভিক্ষা কৰিলে তেওঁ
অতিশয় বিৰোধ কৰে, সেই কাৰণে আপোনাক সুধিছোঁ, আজি আপুনি মোক মোৰ
প্ৰিয় বস্তু দিবলৈ কেনেকৈ সমৰ্থ হব । ৩ ॥

বজাই ক'লে, হে দানৰ অধিকাৰী, মই কোনো বস্তু দান কৰি তাকে বাবে
বাৰে চৰ্চ্চা কৰি নাথাকোঁ । ভিক্ষা-অযোগ্য বা অপ্ৰাপ্য বস্তুৰ কথাও মই শুনা
নাই । কিন্তু প্ৰাপ্য বস্তু দান কৰি অধিক স্নেহ লাভ কৰোঁ । ৪ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, মোৰ ওচৰত ভিক্ষা কৰিলে মোৰ মন কুপিত নহয় ; ভিক্ষুক
বাস্থ্য মোৰ প্ৰিয়হে হয় আৰু মই অৰ্থ দান কৰি অনুশোচনা নকৰোঁ । গতিকে,
মই আপোনাক এক হাজাৰ ব্ৰতা গুৰু দান কৰিছোঁ । ৫ ॥

এইদৰে কৈ বজা যযাতিয়ে ব্ৰাহ্মণক এহাজাৰ গৰু দান কৰিলে, ব্ৰাহ্মণেও ল'লে। ৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সম্বাস্য-পৰ্বত যযাতিৰ গো-দান নামৰ পঞ্চনবতাধিকশততম অধ্যায়। ১৯৫ ॥

॥ অধ্যায় ১৯৬ ॥

॥ সেদুক আৰু বৃষদৰ্ভৰ চৰিত্ৰ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, পাণ্ডুনন্দন যুধিষ্ঠিৰে মাৰ্কণ্ডেয় মুনিক আকৌ অনুৰোধ কৰিলে, ভগৱান, পুনৰ আমাক ক্ষত্ৰিয়ৰ মাহাত্ম্য শুনাওক। ১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, মহাবাজ, বৃষদৰ্ভ আৰু সেদুক নামে দুজন বজা আছিল। তেওঁলোক উভয়ে নীতি-পৰায়ণ আৰু অস্ত্ৰ-উপাস্ত্ৰ আদি বিদ্যাত নিপুণ আছিল। বজা বৃষদৰ্ভৰ বাল্যকালৰপৰা এটা গোপনীয় ব্ৰত আছিল, তেওঁ ব্ৰাহ্মণক সোণ আৰু ৰূপৰ বাহিৰে আন একো নিদিয়। এওঁৰ এই ব্ৰতৰ কথা সেদুকে জানিছিল। ২-৩ ॥

এদিনাখন এজন বেদাধ্যয়ন-সম্পন্ন ব্ৰাহ্মণ বজা সেদুকৰ ওচৰলৈ আহিল আৰু তেওঁক আলীৰ্বাদ দি গুৰু-দক্ষিণাৰ কাৰণে ভিক্ষা প্ৰাৰ্থনা কৰি ক'লে, মহাবাজ, আপুনি মোক এহাজাৰ ঘোঁৰা দিয়ক। তেতিয়া সেদুকে সেই ব্ৰাহ্মণক ক'লে, ব্ৰাহ্মণ, আপোনাৰ অভীষ্ট গুৰু-দক্ষিণা দিয়া মোৰ পক্ষে সম্ভৱপৰ নহয়। ৪-৬ ॥

গতিকে আপুনি বৃষদৰ্ভ বজাৰ ওচৰলৈ যাওক। বজা বৃষদৰ্ভ পৰম ধাৰ্মিক। আপুনি তেওঁৰ ওচৰত ভিক্ষা কৰক। তেওঁ আপোনাক এহাজাৰ ঘোঁৰা দিব। এয়া তেওঁৰ গোপনীয় ব্ৰত। ৭ ॥

তেতিয়া ব্ৰাহ্মণে বৃষদৰ্ভৰ ওচৰলৈ গৈ এহাজাৰ ঘোঁৰা প্ৰাৰ্থনা কৰিলে; পিছে বজাই তেওঁক চাবুকেৰে আঘাত কৰিলে। ৮ ॥

তাব'পাহত ব্ৰাহ্মণে তেওঁক ক'লে, নিৰপৰাধী মোক আপুনি কিয় মাৰিছে? ৯ ॥

এইদৰে কৈ তেওঁ বজাক শাপ দিবলৈ উদ্যত হ'ল। তেতিয়া বজাই তেওঁক ক'লে, ব্ৰাহ্মণ, যিজন আপোনাক দান নকৰে তেওঁক জানো শাপ দিছে? এয়া আপোনাৰ ব্ৰাহ্মণোচিত কৰ্মনে? ১০ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, বাজাধিবাজ, আপোনাৰ ওচৰলৈ বজা সেদুকে পঠাইছে। সেয়েহে মই আপোনাৰ ওচৰলৈ গুৰু-দক্ষিণা প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ আহিছো। তেওঁৰ উপদেশ অনুসাবেই মই আপোনাৰ ওচৰত ভিক্ষা কৰিছো। ১১ ॥

বজাই ক'লে, যাক চাবুকেৰে আঘাত কৰা হ'ল। তেওঁক কেনেকৈ শুদ্ধ হাতে ওভতাই দিওঁ? গতিকে, আজি যিখিনি বাজকীয় কৰ মোৰ হাতলৈ আহিব, সেই সকলোখিনি পূৰ্ণাকৃত আপোনাক দি দিম। এইদৰে কৈ বজাই এদিনৰ আয় ব্রাহ্মণক দি দিলে; সেয়া এহাজাৰ ঘোঁৰাৰ মূল্যতকৈও বেছি হ'ব।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বত সেতুক আৰু বৃষদৰ্ভব চৰিত্ৰ নামৰ ষষ্টিত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১১৬ ॥

॥ অধ্যায় ১১৭ ॥

॥ ইন্দু আৰু অগ্নিৰ দ্বাৰা শিবিৰ গৰীক্ষা ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, এসময়ত দেৱতাসকলে কথা-বাৰ্তা হৈ স্থিৰ কৰিলে, আমি পৃথিৱীলৈ গৈ উশীনৰ-পুত্ৰ শিৰি বজা কিমান সাধু, তাৰ পৰীক্ষা কৰিম। সেয়ে হওক, বুলি কৈ অগ্নি আৰু ইন্দুই কথাটো জানিবলৈ উদ্যত হ'ল। ১ ॥

অগ্নিয়ে কপৌৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিলে আৰু ইন্দুই শেন চৰাইৰ ৰূপ ধৰি কপৌ-টোক তাৰ মাংসৰ কাৰণে পিছে পিছে খেদি গ'ল। ২ ॥

বজা শিৰি দিবা আসনত বহি আছে, এনেতে কপৌটো গৈ তেওঁৰ কোলাত পৰিল। ৩ ॥

ইয়াকে দেখি পুৰোহিতে বজাক ক'লে, মহাবাজ, এই কপৌ চৰাইটোৱে শেনৰ ভয়ত নিজৰ প্ৰাণ ৰক্ষা কৰিবলৈ আপোনাৰ আশ্ৰয় লৈছে। কিন্তু বিদ্বানসকলে কয়, শৰীৰত কপৌ পৰা ভয়ঙ্কৰ অনিষ্টসূচক। দিশাধিপতি বজাই ইয়াৰ নিষ্কৃতি কৰিব, গতিকে ইয়াৰ নিষ্কৃতিৰ কাৰণে আপুনি বৰ দান কৰক। ৪-৫ ॥

তাৰ পাছত কপৌৱে বজাক ক'লে, মই শেনৰ ভয়ত প্ৰাণাৰ্থী হৈ জীৱন ৰক্ষাৰ কাৰণে আপোনাত শৰণ লৈছো। মই ঋষি। পূৰ্ব শৰীৰপৰা এই কপৌ শৰীৰ ধাৰণ কৰিছো; প্ৰাণাৰ্থী হৈ প্ৰাণৰক্ষণ আপোনাৰ আশ্ৰয় লৈছো। ৬ ॥

মোক ব্ৰহ্মচাৰী বুলি জানিব। মই বেদাধ্যয়ন কৰাৰ ফলত কুশ হৈ পৰিছো, মই ভগৱী আৰু ভিত্তেন্দ্ৰিয়, মই কদাপি আচাৰ্য্যৰ অপ্ৰিয় কথা নকওঁ, এনেকুৱা যোগযুক্ত মোক নিষ্পাপ বুলি জানিব। ৭ ॥

মই বেদ অধ্যয়ন কৰোঁ, হুল-জানোঁ মোৰ আছে, মই সম্পূৰ্ণ বেদৰ এটা এটা আখৰ দ্বৈ অধ্যয়ন কৰিছো, মই কপৌ নহওঁ। গতিকে আপুনি মোক শেনৰ হাতত অৰ্পণ নকৰিব; কিয়নো বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণ-দান-উত্তম দান নহয়। ৮ ॥

ভাব পাছত শেনে বজাক ক'লে, মহাবাজ, সংসাবত জীৱব বাবে বাবে বিভিন্নভাৱে জন্ম হয়। সৃষ্টি-ক্ৰমত হয়তো পূৰ্ব্ব জন্মত এই কপৌৰপৰাই আগুনি জন্মিব পাৰে; সেইবুলি আগুনি এই কপৌক বজা কৰি মোৰ ভোজনৰ বিধিনি নথটাব। ১-১০।

বজাই ক'লে, এই কপৌ আক শেনে যিভাৱে কথা কৈছে আগৈয়ে পক্ষীয়ে এইদৰে বিতৰ্ক কথা কোৱা কোনেও দেখা নাই। ইহঁতক উভয়কে এইদৰে জানি ইহঁতৰ প্ৰতি কিভাবে ন্যায় আচৰণ কৰা যায়। ১১।

যি বজাই আশ্ৰয় বিচাৰি অহা ভয়াৰ্থ প্ৰাণীক শত্ৰুৰ হাতত অৰ্পণ কৰে, তেওঁ যথাসময়ত পৰিত্ৰাণৰ ইচ্ছা কৰিলেও পৰিত্ৰাণ নাপায়। তেওঁৰ ৰাজ্যত সময়মতে বৰষুণ নহয়; বীজ ৰোপণ কৰিলেও সময়ত অঙ্কুৰিত নহয়। ১২।

যি বজাই শৰণাপন্ন ভয়াতুৰ প্ৰাণীক শত্ৰুৰ হাতত দি দিয়ে তেওঁৰ সন্তান জন্মি ৰাণ্য অৱস্থাতে মৰে, তেওঁৰ পিতৃপুৰুষসকলে কেতিয়াও স্বৰ্গত বাস কৰিব নোৱাৰে আৰু দেৱতাসকলেও তেওঁলোকে দিয়া আহুতি-দ্ৰব্য গ্ৰহণ নকৰে। ১৩।

যি বজাই আশ্ৰয়ার্থী ভীত প্ৰাণীক শত্ৰুত অৰ্পণ কৰে তেওঁৰ আশ্ৰয় নিষ্ফল হয়, সেই নীচমনা মানুহ সোনকালে স্বৰ্গৰপৰা চ্যুত হয় আৰু ইন্দ্ৰ আদি দেৱতা-সকলে তেওঁৰ ওপৰত বজ্জ নিক্ষেপ কৰে। ১৪।

হে শেন, শিৱি বংশীয়সকলে এই কপৌৰ পৰিসৰ্ত্তে অগ্নেৰে সৈতে এটা ৰ'ণ্ড পাক কৰি তোমাক দিয়ক, তুমি যি ঠাইতে ভাল পোৱা, তাতেই থাকাঁ, তালৈকে তোমালৈ প্ৰচুৰ মাংস লৈ যাওক। ১৫।

শেনে ক'লে, মই আপোনাক ৰ'ণ্ডৰ মাংস খোজা নাই, বা মোক কপৌৰ অধিক আন কোনো মাংসও নালাগে। আজি আন পক্ষীৰ অভাৱত দেৱতাসকলে এই পক্ষীকেই আজি মোৰ ভোজন হিছাপে দিছে, গতিকে এইটো মোৰ ভোজন হ'ব, সেই কাৰণে ইয়াকে মোক দিয়ক। ১৬।

বজাই ক'লে, হে শেন, ৰ'ণ্ড অথবা সৰ্ব্বাঙ্গ সুন্দৰ বজ্যা গৰু মোৰ সেৱক-সকলে বিচাৰ কৰি আনি তোমাক দিয়ক। ভৱ-ভীত কপৌৰ সলনি মোৰ ওচৰত পাব পৰা ইয়েই উচিত মূল্য হ'ব। ইয়াকেই তুমি লোৱাঁ। কপৌটোক নামাৰিবা। ১৭।

মই নিজৰ প্ৰাণকে ত্যাগ কৰিম, তেওঁ কপৌটো নিদিওঁ। শেন, তুমি কি নাজানা, এই কপৌ যে সোমযুক্ত যজ্ঞৰ দৰে প্ৰতিপালনৰ যোগ্য। হে প্ৰিয়-দৰ্শন, ইয়াৰ কাৰণে তুমি বৃথাই কষ্ট নকৰিবা, মই এই কপৌটো কোনো-প্ৰকাৰেই তোমাত অৰ্পণ নকৰিম। ১৮।

হে বজা, যি কাৰ্য কৰিলে শিৱি দেশৰ লোকসকল এসময় হৈ সাধুৰূপে মোক প্ৰশংসা কৰে আৰু যাৰে মই তোমাৰো প্ৰিয় কাৰ্য সাধন কৰিব পাৰোঁ, তুমি মোক তেনে নিৰ্দেশ দিয়াঁ, তুমি যিভাৱে কথা, মই তাকেই কৰিম। ১৯।

শেনে ক'লে, মহাবাজ, আপুনি কপৌৰ মাংসৰ পৰিমিত মাংস আপোনাৰ সোঁ উকৰপৰা কাটি মোক দিয়ক, তেতিয়াহে কপৌটো বন্ধা পৰিব, মোৰো প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰা হ'ব আৰু শিৱি দেশৰ প্ৰজাসকলেও আপোনাক প্ৰশংসা কৰিব । ২০ ॥

তেতিয়া বজাই সোঁ উকৰপৰা একখণ্ড মাংস কাটি কপৌৰে সৈতে তুলাচনীত তুলি দিলে ; কিন্তু কপৌৰ ওজন বেছি হ'ল । ২১ ॥

তেতিয়া তেওঁ আকৌ শৰীৰৰ আন ঠাইৰপৰা মাংস কাটি তুলাচনীত দিলে, তাতো কপৌৰ ওজন অধিক হ'ল । এইদৰে তেওঁ সৰ্ব্ব শৰীৰৰ মাংস কাটি তুলাচনীত ধাৰণ কৰিলে, তথাপি কপৌটো বেছি গধুৰ হোৱা দেখা গ'ল । ২২ ॥

তাৰ পাছত বজা নিজেই তুলাচনীত উঠিল ; কিন্তু তাত তেওঁৰ অন্তৰত কোনো অসন্তোষ নুপজিল । এই ঘটনা দেখি, 'বজাই কপৌক বন্ধা কৰিলে', এই বুলি কৈ অন্তৰ্জান হ'ল । শেষত বজাই কপৌক ক'লে, ২৩ ॥

কপৌ, শিৱি দেশৰ লোকসকলে তোমাক কপৌ বুলিয়েই জানক । হে পক্ষীপ্ৰৱৰ, মই তোমাক সুধিছো, এই শেন কোন ? ইন্দ্ৰৰ বাহিৰে আন কেৱে' এনে কাম কৰিব নোৱাৰে । গতিকে হে ভগৱান, তুমি মোৰ এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়' । ২৪ ॥

কপৌৱে ক'লে, মই ধুমকেতু বৈশ্বানৰ অগ্নি, আৰু সেই শেন সাক্ষাৎ বজ্জহন্ত শচীপতি । তুমি সুৰথাৰ পুত্ৰ জ্যেষ্ঠ পুৰুষ । তোমাক জনাৰ উদ্দেশ্যে, তোমাৰ জ্যেষ্ঠতাৰ পৰীক্ষাৰ কাৰণে আমি উভয়ে তোমাৰ ওচৰলৈ আহিছিলো । ২৫ ॥

হে মহাবাজ, তুমি মোক বন্ধা কৰিবলৈ যি মাংসপেশী তৰোৱালেৰে কাটি দান কৰিছা, সেই অক্লিষ্টক মই এতিয়া শুভ, মনোহৰ, পুণ্যগন্ধ আৰু সোণ-বৰণীয়া কৰি দিম । ২৬ ॥

তোমাৰ এই অক্লপাশ্বৰপৰা এটি ল'ৰা উপজিব । তেওঁ প্ৰজাসমূহৰ পালক, যশস্বী আৰু দেৱৰ্ষিসকলৰ অত্যন্ত আদৰৰ পাত্ৰ হব । তেওঁৰ নাম হব কপৌতৰমা । ২৭ ॥

মহাবাজ, তেওঁক তুমি সৌৰথসমূহৰ ভিতৰত জ্যেষ্ঠ, যশস্যাৰে উজ্জল, বীৰ আৰু উৎকৃষ্ট শৰীৰধাৰী-ৰূপে দেখিবলৈ পাবা । ২৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্তা-পৰ্বত ইন্দ্ৰ আৰু অগ্নিৰ দ্বাৰা শিৱিৰ পৰীক্ষা নামৰ সপ্তনৱত্যয়িকশততম অধ্যায় । ১৯৭ ॥

॥ অধ্যায় ১২৮ ॥

॥ শিবি-চৰিত ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, আৰু কওকটোন, এই বুলি পাণ্ডু-পুত্ৰই মহা ভাগ্যবান মাৰ্কণ্ডেয়ক ক'লে। তেতিয়া মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'বলৈ ধৰিলে, বিশ্বামিত্ৰৰ পুত্ৰ অষ্টকৰ অশ্বমেধলৈ সকলোঁ বজাই আহিছিল। ১ ॥

তেওঁৰ ভায়েকসকল প্ৰতৰ্দ্ধন, বসুমনা আৰু ঔশীনৰ শিবিও আহিছিল, যজ্ঞ সমাপ্ত কৰি ভায়েকসকলৰ লগত বথত গৈ আছিল আৰু নাৰদক আতি থকা দেখা পাই আপুনিও বথত উঠি লওক বুলি তেওঁলোকে ক'লে। ২ ॥

তেওঁলোকক 'বাক' বুলি কৈ নাৰদ বথত উঠিল, তেওঁলোকৰ এজনে তেতিয়া দেৱৰ্ষি নাৰদক ক'লে, আমি আপোনাক প্ৰসন্ন কৰি কিবা এটা সুখৰ খোজোঁ। ৩ ॥

'সোধ'।' বুলি মুনিয়ে ক'লে। তেওঁ ক'লে, সকলোৱেই আশ্চৰ্য্য আৰু সৰ্ব্ব-শুণযুক্ত, গতিকে আমি চাৰিজনহে চিৰকাল ভোগ্য স্বৰ্গলোকলৈ যাব পাৰিমহঁক। কোন নামিব? এই অষ্টকেই নামক, এই বুলি ঋষিয়ে ক'লে। ৪ ॥

কি কাৰণত? বুলি সুখিলত তেওঁ ক'লে, মই অষ্টকৰ ঘৰত আছিলো। তেওঁ মোক বথত লৈ গৈছিল, গৈ বেলেগ বেলেগ বঙৰ অনেক হাজাৰ গৰু দেখিলো। মই তেওঁক সুখিলো, কাৰ গাই এইবিলাক? এইবিলাক ময়ে দান কৰা, এনে কথাবে নিজকে নিজে প্ৰশংসা কৰিলে। গতিকে এটোই নামিব। আকৌ প্ৰশ্ন হ'ল তিনিজনহে যাব, কোন নামিব? ৫ ॥

প্ৰতৰ্দ্ধন—এই বুলি ঋষিয়ে ক'লে, কিবা কাৰণত মই প্ৰতৰ্দ্ধনৰ ঘৰত আছিলো, তেওঁ মোৰ বথত থৈ গ'ল। ৬ ॥

তেনেতে এজন ব্ৰাহ্মণে মোক এটা ঘোঁৰা দিয়'। বুলি ভিক্ষা খুজিলে। দুবি গৈ দিমগৈ বোলাত তেওঁ ক'লে, খিতাতে দিয়'।। ব্ৰাহ্মণে ক'লে, খিতাতে ব্ৰাহ্মণক দিয়া উচিত, এই বুলি দক্ষিণ ফালৰ ঘোঁৰাটো দি দিলে। ৭ ॥

ইয়াৰ পাছত অন্য এজন ব্ৰাহ্মণ ঘোঁৰা বিচাৰি আহিল। বাক দিওঁ, এই বুলি ব'ও ফালৰ ঘোঁৰাটো দি দিলে। ইয়াৰ পাছত আকৌ যাবলৈ ধৰিলে, আকৌ এজন অশ্বাৰ্থী ব্ৰাহ্মণ আহিল, ততাতৈয়াকৈ ব'ওহাডৰ সুঁৱলিৰ আগৰ ঘোঁৰাটো বুলি দিলে। ৮ ॥

আকৌ যাবলৈ লাগিল। পুনৰ এজন ব্ৰাহ্মণ ঘোঁৰা বিচাৰি আহিল। তেওঁ ক'লে, বৰ বেগাই গৈ (ঘৰত) দিমগৈ। এতিয়াই দিয়'। বুলি ব্ৰাহ্মণে ক'লে, তেতিয়া তেওঁক ঘূৰলিৰ আগৰ সিটো ঘোঁৰা দি নিজে টানিলে আৰু ব্ৰাহ্মণসকলক ক'লে, এতিয়া আৰু দিবলৈ একো নাই। ১৯ ॥

এওঁ দানো কৰিছে আৰু খণ্ডো কৰিছে। তেনেকৈ কোৱাৰ কাৰণেই তেওঁ এতিয়া নামি যাওক। আকৌ প্ৰশ্ন হ'ল, হুজনহে যাব, কোন নামিব? বসুমনা নামিব, এই বুলি ঋষিয়ে ক'লে। ১০-১১ ॥

কি কাৰণত এই বুলি সুধিলে। নাৰদে তেতিয়া ক'লে, মই ঘূৰি ঘূৰি বসুমনাৰ ঘৰ ওলালোঁগৈ। ১২ ॥

পুষ্প বথৰ প্ৰয়োজন হেতুকে আশীৰ্বাদ প্ৰদান কৰিলো আৰু তেওঁৰ পাছে পাছে গ'লো। ব্ৰাহ্মণসকলেও আশীৰ্বাদ দিলুত তেওঁলোকক এখন বথ দেখুৱালে। ১৩ ॥

তেতিয়া মই সেই বথখনৰ প্ৰশংসা কৰিলো। সেই কাৰণে বজাই ক'লে, প্ৰভু, আপুনি বথখনৰ প্ৰশংসা কৰিছে, গতিকে এই বথখন আপোনাবেই হওক। ১৪ ॥

আকৌ অন্য এদিন মোৰ বথখনৰ প্ৰয়োজন আছিল বুলি উপস্থিত হ'লো। তেতিয়াও বসুমনাট সেইযাৰ কথাৰে দোহাৰি কৈছিল, এই বথখন আপোনাবেই। মই আকৌ গৈ তৃতীয়বাৰ আশীৰ্বাদ কৰিলো, তেতিয়া তেওঁ ব্ৰাহ্মণসকলক (সেই বথখন দেখুৱাই) মোৰ ফালে চাই চাই ক'লে, আপুনি পুষ্প বথৰ কাৰণে ভাল আশীৰ্বাদেই দিছিল, এই দ্ৰোহ-বাক্যৰ কাৰণেই অৱজ্ঞান কৰিব লাগিব। ১৫ ॥

এতিয়া এজন যাব পাৰিব। কোন নামিব? নাৰদে পুনৰ ক'লে, শিৱিয়েই গমন কৰিব আৰু মই নামি পাবিম। ইয়াৰ কাৰণ কি? পুনৰায় নাৰদে উত্তৰ দিলে—মই শিৱিৰ সমান নহওঁ, কাৰণ কোনো এজন ব্ৰাহ্মণে এওঁক (এইদৰে) কৈছিল, ১৬ ॥

শিৱি, মই আহাৰ বিচাৰি আহিছো। শিৱিয়ে তেওঁক ক'লে, মই কি কৰিব লাগে আদেশ দিয়ক। ১৭ ॥

তেতিয়া তেওঁক ব্ৰাহ্মণজনে ক'লে, আপোনাৰ বৃহৎগৰ্ভ নামৰ এই পুত্ৰক বধ কৰক আৰু বন্ধা-বঢ়া কৰি তেওঁৰ মাংসেৰে অন্ন তৈয়াৰ কৰক। তাৰ পাছত মোৰ বিচাৰ কৰিব। তেতিয়া পুত্ৰক বধ কৰি তাৰ মাংস পাক কৰিলে আৰু তাক খাবলৈ মিঠা কৰি পাত্ৰত থৈ মূৰত তুলি ল'লে আৰু সেই ব্ৰাহ্মণজনক বিচাৰি গ'ল। ১৮ ॥

এইদৰে বিচাৰি ফুৰোঁতে কোনো এজন মানুহে ক'লে, সেই বায়ুজনে আপোনাৰ নগৰলৈ গৈ আপোনাৰ ঘৰ, ধন আৰু অস্ত্ৰৰ ভঁৰাল, অন্তৰ্গৃহ, ঘোঁৰা আৰু হাতীৰ শাল দহন কৰিব লাগিছে। ১৯ ॥

সেই কথা শুনিয়ো শিৱিৰ মুখৰ বং বিকৃত নহ'ল। তেওঁ নগৰলৈ গৈ সেই

ব্ৰাহ্মণজনক ক'লে, হে প্ৰভু, অন্নৰ পাক হৈ গৈছে। ব্ৰাহ্মণজনো আচৰিত হৈ তল-মূৰ হ'ল। তেওঁ একো কথাকে কব নোৱাৰিলে। ২০ ॥

তেতিয়া, দেউ, খাওক, বুলি ব্ৰাহ্মণক প্ৰসন্ন কৰিলে, ক্ষণেকতে ওপৰলৈ মূৰ দাঙি তেওঁ শিৱিক ক'লে, ২১ ॥

আগুনিয়েই ভোজন কৰক। শিৱিয়ে তেওঁক 'বাক' বুলি কৈ অচঞ্চলচিত্তে পূজা-পাভল কৰি মাংস-পাত্ৰ দাঙি ধৰি খাবলৈ ইচ্ছা কৰিলে। ২২ ॥

তেতিয়া সেই ব্ৰাহ্মণজনে (তেওঁৰ) হাতত ধৰি ক'লে, আগুনি কোৱা জয় কৰিছে আৰু আপোনাৰ ব্ৰাহ্মণৰ কাৰণে ত্যাগ কৰিব নোৱৰা কোনো বস্তুৱেই নাই। এই বুলি মহা ভাগ্যৱান শিৱিক সেই ব্ৰাহ্মণে অভিনন্দন জনালে। ২৩ ॥

শিৱিয়েও ওপৰলৈ মূৰ দাঙি দেৱ-সন্তানৰ নিচিনাকৈ অলঙ্কাৰ গিহি আৰু সুগন্ধি বস্তু সানি তেওঁৰ পুতেক আগতে থিয় হৈ থকা দেখিলে। ইয়াৰ পাছত তেওঁৰ সকলো উদ্দেশ্য পূৰণ কৰি ব্ৰাহ্মণ অন্তৰ্জান হ'ল। ২৪ ॥

সেই বাৰ্ষিক পৰীক্ষা কৰিবৰ কাৰণেই বিধাতা নিজেই সেই-ৰূপে আহিছিল। তেওঁ অন্তৰ্জান হ'লত মন্ত্ৰীসকলে বজাক সুবিলে, কি পাবলৈ ইচ্ছা কৰি আগুনি জালি-জলিও এইটো এনেকুৱা কৰিলে? ২৫ ॥

শিৱিয়ে ক'লে, মই যশস্বাৰ কাৰণে নাইবা অৰ্থ আৰু ভোগ-লালসাৰ কাৰণে এনে দান কৰা নাই, এই মাৰ্গটো পাপমুক্ত নহয়—তাকে ভাবিয়েই এই সকলো-বিলাক কৰিছা। ২৬ ॥

সন্তসকলে সদায় যিটো আচৰণ কৰে সেইটোৱেই ভাল, সেই কাৰণে মোৰ মনে ভালটোকে আশ্ৰয় কৰিছে, গতিকে শিৱি বজাৰ এই শ্ৰেষ্ঠ ভাগ্যৰ কথা মই যথাযথভাৱে জানো। ২৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্তা-পৰ্ব্বত শিৱি-চৰিত নামৰ অষ্টমত্যাধিকশততম অধ্যায়। ১৯৮ ॥

॥ অধ্যায় ১৯৯ ॥

॥ ইন্দ্রদ্যুম্নৰ উপখ্যান ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ঋষি আৰু পাণ্ডৱসকলে আকৌ মাৰ্কণ্ডেয়ক প্ৰশ্ন ক'ৰিলে, আপোনাতকৈ আগেয়ে জন্ম গ্ৰহণ কৰা কোনোবা আছেনে কি ? ১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই তেওঁলোকক ক'লে, পুণ্য কয় হোৱাত স্বৰ্গৰূপৰা বিচ্যুত ইন্দ্ৰদ্যুম্ন নামৰ এজন ৰাজৰ্ষিয়ে 'মোৰ খ্যাতি নিঃশেষ হৈ গৈছে' এইদৰে ভাবি সেই দ্যুম্ন মোৰ ওচৰলৈ আহিছিল আৰু তেওঁ সুধিছিল, আপুনি মোক চিনি পাইছেনে ? ২ ॥

তেতিয়া মই তেওঁক কলেঁ, আমি তীৰ্থ-পৰ্য্যটন প্ৰভৃতি ধৰ্ম্ম-কাৰ্য্যৰ চেষ্টাত আকুল। গতিকে গাঁৱত এৰাতি থকা বাসায়নিক পৰিত্ৰাজক নহওঁ। এই কাৰণে আমি নিজে কৰা কাৰ্য্যবিলাকো আকৌ, শৰীৰৰ তপস্যাৰ বিধান থকা হেতুকে, আমি নিজৰ কাৰণে গ্ৰহ আদি নিৰ্ম্মাণ নকৰোঁ। ৩ ॥

হিমালয়ত প্ৰাৱৰকৰ্ণ নামেৰে এটা ফেঁচা আছে। তেওঁ আমাতকৈও পুৰণি। গতিকে তেওঁ হয়তো আপোনাক চিনি পাব পাৰে। ইয়াৰপৰা পূবে হিমালয় পৰ্ব্বত অৱস্থিত। তাতেই সেই ফেঁচাটো বাস কৰে। ৪ ॥

ইয়াৰ পাছত তেওঁ এটা ঘোঁৰাৰ ৰূপেৰে মোক পিঠিত তুলি সেই ফেঁচাটো থকা ঠাইলৈ লৈ গ'ল। আৰু তেওঁক সুধিলে, আপুনি মোক চিনি পাইছেনে ? ৫ ॥

তেওঁ যেন অলপ সময়ৰ কাৰণ ধ্যান কৰিলে আৰু এওঁক ক'লে, মোৰ আপোনাক চিনি পোৱা মনত নপৰে। তেওঁ এইদৰে ক'লত ৰাজৰ্ষি ইন্দ্ৰদ্যুম্নই সেই ফেঁচাটোক ক'লে, ৬ ॥

আপোনাতকৈ পুৰণি কোনোবা আছেনে কি ? এইদৰে সুধিলত তেওঁ ক'লে, ইন্দ্ৰদ্যুম্ন নামৰ এটা সৰোবৰ আছে। তাত নাড়ীজজ্ঞ নামে এটি বগলী আছে। তেওঁ আমাতকৈ বহুত আগতে ওপজা। তেওঁকে সোধক। তেতিয়া ইন্দ্ৰদ্যুম্নই মোক আৰু সেই ফেঁচাটো লৈ সেই সৰোবৰলৈ গ'ল, য'ত নাড়ীজজ্ঞ নামৰ বগলীটো আছিল। ৭ ॥

তেওঁক আমি সুধিলো, আপুনি ইন্দ্ৰদ্যুম্ন বজাক চিনি পায়নে ? তেওঁ এক মুহূৰ্ত্তমান সময় ধ্যান কৰি ক'লে—ওহোঁ, ইন্দ্ৰদ্যুম্ন বজাক মোৰ মনত নপৰে। তেতিয়া তেওঁক আমি সুধিলো, আপোনাতকৈ পুৰণি কোনোবা আছেনে কি ? তেওঁ আমাক ক'লে, এই সৰোবৰতেই অকুপাৰ নামে এটা কাছ আছে। তেওঁ আমা-

তকৈ আগতে ওপজ্ঞা । তেওঁ কেনেকৈ হয়তো এই বজ্জাক চিনি পাব পাবে, গতিকে তেওঁকে সুধি চাওক । ৮ ॥

ইয়াৰ পাছত সেই বগলীটোৱে সেই অকুপাৰ নামৰ কাছটোক নিবেদন কৰিলে, আমি আপোনাক এটা প্ৰশ্ন সুধিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ ; আপুনি সোনকালে ওলাই আহে যেন । এই কথা শুনি সেই কাছটোও হুদটোৰপৰা ওলাই আহি আমি য'ত আছিলো তালৈ গ'ল । সৰোবৰৰ পাৰলৈ আহিলত আমি তেওঁক সুধিলো, ইন্দ্ৰদ্যুম্ন বজ্জাক আপুনি চিনি পায়নে কি ? ৯ ॥

তেওঁ অলপ সময়ৰ কাৰণে ধান কৰিলে আৰু কঁপি কঁপি উৰি গৈ চিন্তেৰে সংজ্ঞাবিহীন হৈ চকুপানীৰে চল-চলীয়া কৰি কৰযোৰে ক'লে, মই তেখেতক চিনি নাপাম কিয় । ইয়াতেই তেখেতে এতাজাৰ যজ্ঞ সম্পাদন কৰি হাজাৰ যজ্ঞ খুটা (যুপ) পুতিছিল । ১০ ॥

এই সৰোবৰটোও তেখেতে দক্ষিণা-ৰূপে উৰ্গা কৰা গৰুবিলাকে খুটি পাতি নিৰ্ম্মাণ কৰিছিল । মই ইয়াতেই বাস কৰি আছো । ১১ ॥

ইয়াৰ পাছত কাছই কোৱা এই সকলো কথা শুনি দেৱলোকৰপৰা দেৱবধা অৱিৰ্ভাৱ হ'ল আৰু লগে লগে ইন্দ্ৰদ্যুম্নৰ প্ৰতি উচ্চাৰিত এই কথা শুনা গ'ল, আপোনাৰ কাৰণে স্বৰ্গ প্ৰস্তুত হৈ আছে, যথোচিত স্থান (তাত) লাভ কৰক ; কীৰ্ত্তিমান আপুনি স্থিৰচিত্তে গমন কৰক । ১২ ॥

এই বিষয়ে কেইটামান শ্লোকো আছে । পুণ্য কৰ্ম্মৰ গুণ-গানে পৃথিৱী আৰু স্বৰ্গ দুয়োকে স্পৰ্শ কৰে । যেতিয়ালৈকে তেনে গুণ-গান হয়, তেতিয়ালৈকেহে পুৰুষ আখ্যা পায় । ১৩ ॥

যি কোনো লোকৰ যেতিয়া জগতত নিন্দা কীৰ্ত্তিত হয়, তেনে নিন্দা-গান চলি থকা পৰ্য্যন্ত সেই পুৰুষ অধৰ্ম্ম-লোকত (নবকত) পতিত হয় । ১৪ ॥

সেই কাৰণেই মানুহে অনন্ত-প্ৰাপ্তিৰ নিমিত্তে সদায় সজ আচৰণ কৰা উচিত । পাপযুক্ত মনোভাৱ পৰিত্যাগ কৰি মানুহ ধৰ্ম্মকে আশ্ৰয় কৰিব । ১৫ ॥

সেই কথা শুনি সেই বজ্জাই ক'লে, অলপ সময় বওক ; মই এই বুঢ়া দুজনক যথাস্থানত থৈ আহোঁগৈ । ১৬ ॥

তাৰ পাছত তেওঁ সেই প্ৰাসাদকৰ্ণ নামৰ ফৈচা আৰু মোক যথা স্থানত ৰাখি সেই বথতেই উঠি যথোচিত স্থান পালেগৈ । মই চিৰজীৱী বুলি এনেকৈ এই কথাবোৰ প্ৰত্যক্ষ কৰিছিলো—এই বুলি মাৰ্কণ্ডেয়ই পাণ্ডৱসকলক ক'লে । ১৭ ॥

পাণ্ডৱসকলেও ক'লে, আপুনি স্বৰ্গভ্ৰষ্ট ইন্দ্ৰদ্যুম্ন বজ্জাক আকৌ নিজৰ ঠাইলৈ পঠিয়াই ভাল কামেই কৰিলে । তাৰ পাছত মাৰ্কণ্ডেয়ই পাণ্ডৱসকলক ক'লে, দৈৱকীৰ পুত্ৰ অীকৃষ্ণো নবকত বৃৰ গৈ থকা বাজৰ্হি নৃপক সেই কষ্টৰপৰা উদ্ধাৰ কৰি পুৰব স্বৰ্গলৈ পঠাইছিল । ১৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্ব্বত ইন্দ্ৰদ্যুম্নৰ উপাখ্যান নামৰ ঊনষষ্ঠাধিকশততম অধ্যায় । ১৯৯ ॥

॥ অধ্যায় ২০০ ॥

॥ দান-মাহাত্ম্য-কথন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, বাজৰ্ঘি বৃথিষ্ঠিৰে মহা ভাগ্যদান মাৰ্কণ্ডেয়ৰপৰা ইন্দ্ৰদ্যুম্নৰ স্বৰ্গপ্ৰাপ্তিৰ কথা শুনি বৃনিক আকৌ সুধিলে, হে মহামুনি, কেনেকুৱা অৱস্থাত দান কৰি পুৰুষে স্বৰ্গলোক ভোগ কৰিব পাৰে, সেই কথাটো মোক কওক। গাহ'স্থ-জীৱনত, বাল্য বা যৌৱন কালত নাইবা বৃদ্ধা বয়সত দান কৰি কেনে ফল পায়, সেই কথাও মোক কওক। ১-৩ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, বৃথ' জন্ম চাৰিবিধৰ, বৃথা দান ষোলপ্ৰকাৰৰ। অপুত্ৰকৰ জন্ম বৃথা আৰু যিসকল ব্ৰহ্মৰ্ষৰপৰা বহিষ্কৃত তেওঁলোকৰ জন্মও বৃথা। ৪ ॥

যিসকলে আনৰ পাকতেই খায়, অকল নিজৰ কাৰণেই যিজনে বন্ধা-বঢ়া কৰে আৰু যি বান্ধি-বাঢ়ি অতিথি আদিক নিদিয়াকৈ নিজেই আগতে খাই লয়, তেনে ভোজুনো মিছা। ৫ ॥

ব্ৰহ্মচৰ্য্যাৰ্থ্য পালন কৰি যি তাৰপৰা স্মৰিত হয়, তেনে লোকক দান দিয়া, অগ্নায়ৰ যোগে অৰ্জ্জা ধনৰ দান পতিত ব্ৰাহ্মণক দান দিয়া আৰু চোৰক দান কৰা নিষ্ফল। ৬ ॥

পিতৃ আদি নিজৰ গুৰুজনক দান, মিছলীয়াক দান, পাণীক দান, খাই পাত ফলাক দান, গ্ৰাম-যাজকক দান, বেদৰ জ্ঞান বিক্ৰী কৰা জনক দান, শূদ্ৰ যাজকক দান, জাতিত ব্ৰাহ্মণ অথচ আচাৰত ব্ৰাহ্মণ নহয় এনেজনক দান, শূদ্ৰাৰ পতিক দান, ব্ৰাহ্মণক দান, সৰ্প ব্যৱসায়ীক দান আৰু পৰিচাৰকক দান— এই ষোলপ্ৰকাৰৰ দান বৃথা। ইয়াৰ উপৰিও অজ্ঞান, ভয় আৰু ক্ৰোধবশতঃ যি দান কৰা যায় তেনে দানো বৃথা। ৭-৯ ॥

যানুহে পৰজন্মত গৰ্ভত থাকিয়েই সেই সকলো দানৰ ফল ভোগ কৰে, আৰু সং ব্ৰাহ্মণসকলক দিয়া দানৰ ফল বৃদ্ধিপ্ৰাপ্ত হৈ তেওঁ ভোগ কৰে। ১০ ॥

সেই কাৰণে, হে মহাবাজ, স্বৰ্গৰ পথ জয় কৰিবৰ ইচ্ছা থাকিলে সকলো দান সকলো অৱস্থাতে যিজাতিসকলকেই (সং ব্ৰাহ্মণসকলক) দিয়া উচিত। ১১ ॥

বৃথিষ্ঠিৰে ক'লে, চাৰুৱৰ্ণ্যৰপৰা দান গ্ৰহণ কৰা কোন ব্ৰাহ্মণে কেনে গুণৰ দ্বাৰা দাতাক বিশেষকৈ তৰায় আৰু নিজেও ভবে? ১২ ॥

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, বেদাদি অধ্যয়ন, কপ, মন্ত্ৰ আৰু হোমৰ যোগেদি জ্ঞানময় ভৱী নিৰ্দ্দাণ কৰি তেওঁলোক নিজেও পাব হয়, আনকো পাব কৰায়। ১৩ ॥

যি ব্ৰাহ্মণসকলক সন্তুষ্ট কৰে, তেওঁৰ প্ৰতি সকলো দেৱতা তুষ্ট হয়। আৰু ব্ৰাহ্মণসকলৰ আশীৰ্ব্বাদ অনুসৰি তেওঁ স্বৰ্গলোক লাভ কৰে। ১৪ ॥

পিতৃ দেৱভাসকলৰ পূজা আৰু ব্ৰাহ্মণসকলৰ অৰ্চনাৰ যোগেৰে যে তেওঁ অনন্ত পুণ্যলোকলৈ যাব পাৰে, তাত সংশয় নাই। ১৫ ॥

মানুহক যেতিয়া স্নেহাই আক্ৰমণ কৰে আৰু তেওঁ সংজ্ঞাহীন হৈ মৃত্যু-মুখত পৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে, তেতিয়াও যদি কোনোবাই পুণ্য-স্বৰ্গৰ ইচ্ছা কৰে, তেনেহ'লে ব্ৰাহ্মণসকলক পূজা কৰাটোৱেই তেওঁৰ একমাত্ৰ উপায়। ১৬ ॥

শ্ৰাদ্ধৰ সময়ত স্মৃতি আদৰেৰে প্ৰশস্ত ব্ৰাহ্মণসকলক ভোজন কৰাব লাগে, আৰু অতি গৌৰৱৰ্ণ নাইবা অতি কৃষ্ণ বৰ্ণ, কুনখী, কুঠৰোগযুক্ত, য'জা, মায়াকাৰী আৰু ক্ৰিয়ৱন্তি-অৱলম্বনকাৰী ব্ৰাহ্মণসকলক বৰ সাৱধানৰে সৈতে ভাগ কৰিব লাগে, কাৰণ যি শ্ৰাদ্ধ নিষ্ঠা নোহোৱাকৈ কৰা হয়, সেই শ্ৰাদ্ধই জ্বয়ে খৰি পোৱাৰ নিচিনাকৈ শ্ৰাদ্ধ-কৰ্ত্তাক পুৰি নিয়ে। ১৭-১৮ ॥

বোবা, কণা আৰু কলা প্ৰভৃতি খুঁত থকা যিসকল লোকক শ্ৰাদ্ধত নিযুক্ত কৰা নেযায়, আৱশ্যক হ'লে তেওঁলোককো বেদত পাৰ্গত ব্ৰাহ্মণসকলৰ লগ লগাইহে নিযুক্ত কৰিব লাগে। ১৯ ॥

হে বুদ্ধিৰ্ভিৰ, কেনেধৰণৰ ব্ৰাহ্মণক দান কৰিব লাগে, তাক কওঁ শুনা। দান কৰোঁতাৰজনক আৰু নিজক শক্তিশালী ব্ৰাহ্মণে ভৰাব পাৰে, তেনে ব্ৰাহ্মণ-কহে দান কৰিব। ২০ ॥

যি সকলো শাস্ত্ৰ জানে তেনে ব্ৰাহ্মণক দান কৰিব, যি শক্তিশালী ব্ৰাহ্মণে নিজক আৰু দাতাক পৰিত্ৰাণ কৰিব পাৰে তেওঁহে শক্তিশালী। ২১ ॥

হে পাৰ্গ, অতিথিক ভোজন কৰালে অগ্নি যিমান সন্তুষ্ট হয়, সিঁউৰে হোম আৰু ফুল-চন্দনাদি অৰ্পণৰ যোগেৰেও অগ্নি সিমান সন্তুষ্ট নহয়। ২২ ॥

সেই কাৰণে আপুনি সকলোপ্ৰকাৰে অতিথিক ভোজন কৰাবৰ কাৰণে চেষ্টা কৰিব। যিসকলে (আলহীক) ভৰি ধুবলৈ পানী, ভৰিত বহিবলৈ সিঁউ, চাৰু, আহাৰ আৰু আশ্ৰয় দান কৰে, তেওঁলোক যমৰ ওচৰ চাপিব নালাগে। দেৱ-ভাৱ নিৰ্দ্দাৰ্য্য পৰিষ্কাৰ কৰা, ব্ৰাহ্মণৰ খোৱা বাচন ঈহা, তেওঁলোকৰ থকা ঠাইৰ যোগাৰ কৰা আৰু গা-মূৰ পিটিকি দিয়া—এইবিলাকৰ এটামে গো-দানতকৈও শ্ৰেষ্ঠ। ২৩—২৫ ॥

কপিলী গাই দান কৰিলে মৃত্তি পায়—ইয়াত সন্দেহ নাই। সেই কাৰণে সজাই-পৰাই অলম্বাৰেৰে সৈতে কপিলী গাই ব্ৰাহ্মণক দান দিয়া উচিত। ২৬ ॥

শাস্ত্ৰজ্ঞ, দৰিদ্ৰ, গ্ৰহস্বী, অগ্নিহোত্ৰী, ল'ৰা-ছোৱালীৰ দ্বাৰা আকুল হোৱা আৰু কেতিয়াও প্ৰত্যাশকাৰত নহা—এনেসকলকহে দান কৰিব লাগে, হে ভাৰত,

সমৃদ্ধসকলক নহয়। তে ভবতশ্ৰেষ্ঠ, সমৃদ্ধসকলৰ কাৰণে ত্যাগ কৰাৰ কোনো জ্ঞপ নাই। ২৭-২৮ ॥

এজনক এজনী মাত্ৰ (কপিলী গাই) দান কৰিব, বহুতৰ মাজত এজনী নহয়। কাৰণ সেই গাঠজনী যদি বিক্ৰী কৰা হয়, তেতিয়া কুলৰ তিনি পুৰুষ পতিত হয়। ২৯ ॥

তেনে গৰুৱে দাতাক উদ্ধাৰ নক'ব, গ্ৰহণ কৰা ব্ৰাহ্মণকতো কেতিয়াও উদ্ধাৰ নকৰেই। আৰু যি মানুহে নিষুদ্ধ সোণ দান কৰে, তেওঁৰ কাৰণে চিৰকাল এশ সূৰ্য (মোহৰ) দান কৰাৰ ফল হয়। যি বলৱান ভাৰ বহন কৰা বলদ দান কৰে, তেওঁৰ সকলো দুৰ্গতিৰপৰা উদ্ধাৰ হয় আৰু তেওঁ স্বৰ্গলোকলৈ গমন কৰে। যি মানুহে বিদ্বান ব্ৰাহ্মণক ভূমি দান কৰে, সেই দাতাজনে সকলো অভীষ্ট বস্তু লাভ কৰে, পৃথিৱীত দাতাৰ সম্বন্ধে সুখিলে মানুহে তেওঁৰ কথাতে কয়। ৩০-৩৩ ॥

এনেকৈ সোধা মানুহৰ ভৰি বাটৰ ধূলিৰে চামনি বান্ধি যোৱাত পৰিশ্ৰমত শৰীৰ ক্লান্ত হয়। সেই ভাগৱত কষ্ট পোৱাসকলক অন্নদাতাৰ কথা যি কয়, তেওঁকো অন্নদাতাৰ সমানেই বুলি কোৱা যায়, ইয়াত সন্দেহ নাই। সেই কাৰণে আপুনি সকলো দান ত্যাগ কৰি ভালকৈ অন্ন দান কৰক। ৩৪-৩৫ ॥

শক্তি অনুসৰি ব্ৰাহ্মণক সংস্কাৰ কৰা অন্ন দান কৰাৰপৰা হোৱা বিচিত্ৰ পুণ্যফল জগতত দেখা নাযায়। এনে দাতাই সেই কৰ্ম্মৰ যোগে প্ৰজাপতিৰে সৈতে একে লোক অধিকাৰ কৰে। অন্নই আটাইতকৈ শ্ৰেষ্ঠ বস্তু, ইয়াতকৈ আৰু শ্ৰেষ্ঠ বস্তু নাই। ৩৬-৩৭ ॥

অন্নক প্ৰজাপতি বোলা হয়, প্ৰজাপতিক আকৌ সংবৎসৰ বুলি কয় আৰু সংবৎসৰক যজ্ঞ বুলি কল্পনা কৰা হয়। গতিকে সকলো অন্ন যজ্ঞতেই প্ৰতিষ্ঠিত। ৩৮ ॥

চৰাচৰ সকলো প্ৰাণী অন্নৰপৰাই উৎপন্ন হয়। এই কাৰণেই সকলো বস্তুতকৈ অন্নই শ্ৰেষ্ঠ—এই কথা জনাজাত। ৩৯ ॥

যিসকলে পানীৰে চপ-চপীয়া পুখুৰী, সৰোবৰ, কুঁৱা আৰু ঘৰ-দুৱাৰ আনৰ ব্যৱহাৰৰ কাৰণে তৈয়াৰ কৰে আৰু যি অন্নদান কৰে আৰু সুমধুৰ কথা কয় তেওঁলোকক যম্বেও কথা শুনাৰ নোৱাৰে। ৪০ ॥

যিজনে পৰিশ্ৰমেৰে অৰ্জুন কৰা ধনৰ দ্বাৰা সঞ্চিত ধান ভাল স্বভাৱৰ ব্ৰাহ্মণক দান কৰে, তেওঁৰ প্ৰতি বসুন্ধৰা সন্তুষ্ট হৈ যেন দাতাক ধন-সোণৰ বৰষুণ ধাৰাধাৰে দিয়ে। ৪১ ॥

প্ৰথমতে অন্নদাতা, তাৰ পাছত সঁচাকথীয়া আৰু তাৰ পাছত নোখোজাকৈ দান কৰাজন—এনেকৈয়ে তিনিওজন একে লগে (স্বৰ্গলৈ) গমন কৰে। ৪২ ॥

বৈজম্পায়নে ক'লে, যুধিষ্ঠিৰে ভায়েকসকলেৰে সৈতে কোড়ুলপূৰ্ণ হৈ আকৌ মহাত্মা মাৰ্কণ্ডেয়ক সুখিলে, ৪৩ ॥

হে মহামুনি, যমলোক আৰু মনুষ্যালোকৰ মাজত থকা বাটটোৰ স্বৰূপ কেনে-

কুৱা? তাৰ পৰিমাণেই বা কিমান? আৰু মানুহে কেনেকৈ আৰু কোন উপায়েৰে সেই বাটটো পাব হ'ব পাৰে? এই কথা মোক কওক। ৪৪।

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, ধাৰ্ম্মিকসকলৰ ডিওৱত জ্যেষ্ঠ, হে মহাবাহু, এই প্ৰশ্ন ধৰ্ম্মজনক, সকলোতকৈ গোপনীয়, ঋষিসকলৰ প্ৰশংসিত। গতিকে ই পৱিত্ৰ। মই তোমাক ইয়াৰ কথা কয়। ৪৫।

হে নৰাধিপ, যমলোক আৰু মনুষ্য-লোকৰ মাজত থকা পথটোৰ পৰিমাণ যন্ত্ৰীতি মহত্ৰ যোজন। ৪৬।

সেই বাট শূন্যময় আৰু সেই বাটত পানীও নাই। সেই বাটেৰে ভয়ঙ্কৰ দুৰ্গম পথ দেখা যায়। পৰিজ্ঞাত মানুহৰ কাৰণে সেই বাটত কোনো গছৰ ছাঁ, পানীয় বস্তু আৰু ঘৰ-দুৱাৰ একো দেখা নাযায়। ৪৭।

পৰিজ্ঞাত মানুহ ক্লাস্ত হৈ যদি সেই বাটত জিৰাই ভেড়িয়া যমৰ অনুৰক্ত যমদূতবিলাকে বলেৰে তেওঁলোকক লৈ যায়। ৪৮।

হে বজ্জা, মতা-মাকী মানুহ, নাইবা পৃথিৱীৰ অটন জীৱই হওক, যিসকলে ব্ৰাহ্মণসকলক হাতী, ঘোঁৰা আদি নানাধৰণৰ উত্তম বস্তু দান দিয়ে, তেওঁলোকেই সেই বাটেৰে বুলিব পাৰে আৰু যিসকলে ছাতি দান কৰে তেওঁলোকে ছাতি মেলি ব'দ সম্বৰণ কৰি সেই বাটেৰে যাব পাৰে। ৪৯-৫১।

যিসকলে অন্ন দান কৰে তেওঁলোক ভৃগু হৈ আৰু যিসকলে অন্ন দান নকৰে তেওঁলোক অভৃগু হৈ যায়। কাপোৰ দান নকৰাসকল বিৱৰ্ত্ত হৈ গমন কৰে। ৫২।

সোণ দান কৰা লোকসকল নানা অলঙ্কাৰেৰে বিভূষিত হৈ আৰু ভূমিদান কৰাসকল সকলো ইচ্ছাৰে পৰিতৃপ্ত হৈ বৰ সুখেৰে গমন কৰে। আৰু গৃহ দান কৰাসকল বিমানত উঠি সুখেৰে গৈ থাকে। ৫৩।

পানী খাবলৈ যোগাৰ কৰি দিৱাসকল তৃষাৰ্ত্ত নোহোৱাকৈ আৰু দীপ দান কৰাসকলৰ বাট পোহৰেৰে উজ্জলিত হোৱাৰ কাৰণে তেওঁলোকে আনন্দমনে সুখেৰে যাব পাৰে। ৫৪।

গো দান কৰাসকল সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হৈ সুখেৰে যায় আৰু এমাহ উপবাস কৰি থকা লোক হংসযুক্ত বিমানত উঠি যায়। ৫৫।

সেইদৰেই ছয় দিন উপবাস কৰি থকা লোকসকল যমদূৰ-মুক্ত বধত উঠি গমন কৰে। যিসকলে একাল্লভোজী হৈ তিনি নিশা কটায়, মাজত আৰু অগ্নি আহাৰ নকৰে, তেওঁলোকৰ অনাময় স্বৰ্গ লাভ হয়। পানী-দানৰ গুণ অলৌকিক আৰু প্ৰেতলোকত সুখদায়ক। ৫৬-৫৭।

তেওঁলোকৰ কাৰণে তাত পুষ্পোদকা নামৰ নদীৰ বিধান আছে, গতিকে তেওঁলোকে তাত অমৃতৰ তুল্য শীতল পানী পান কৰে। ৫৮।

যিসকলে পাপ কাম কৰিছে তেওঁলোকৰ কাৰণে পূজাৰ বিধান কৰা আছে। হে মহাবাহু, এইদৰেই সেই নদীখনে সকলো অজীৰ্ণ যন্ত্ৰ দান কৰে। ৫৯।

সেই কাৰণে হে মহাবাজ, অপুনি বিধি অনুসৰি এই (ব্রাহ্মণ)-সকলক পূজা কৰক। বাটতে গোটেই শৰীৰ ধূলিৰে ঢাক খোৱা আৰু শুকাই-খীণাই ক্লান্ত হোৱা পথিকে অন্ন দান কৰাজনৰ কথা সোধে আৰু আশা কৰি ঘৰলৈ আহে। আপুনি ভেনেজনকে শুজুৱা কৰক, তেৱেঁই অতিথি-ব্রাহ্মণ। ৬০-৬১ ॥

ইন্তেৰে সৈতে সকলো দেৱতা ভেনেজন গৈ থাকোঁতে গিছে পিছে যায়। তেওঁক অভ্যৰ্ণনা কৰিলে তেওঁলোক তুফুট হয় আৰু অভ্যৰ্ণনা নকৰিলে বিতুফুট হয়। ৬২ ॥

সেই কাৰণে, হে মহাবাজ, শাস্ত্ৰৰ নিয়মমতে আপুনিও অতিথিক অভ্যৰ্ণনা কৰক। এই কথা আপোনাক বহুবাৰ কলো। আপুনি আৰু কি শুনিবৰ ইচ্ছা কৰে? ৬৩ ॥

সুধিটিৰে ক'লে, হে ধৰ্মজ্ঞ প্ৰভু, ধৰ্ম সম্বন্ধে আপুনি কোৱা পুণ্য কথাবিলাক মোৰ বাবে বাবে শুনিবৰ ইচ্ছা হয়। ৬৪ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে মহাবাজ, এতিয়া মই অইন ধৰ্মৰ কথা ক'ম; ই সকলো পাপ নষ্ট কৰে। আপুনি মনোযোগেৰে ইয়াক শুনক। ৬৫ ॥

হে ভৱতশ্ৰেষ্ঠ, জ্যেষ্ঠ পুত্ৰবত (আদি পুত্ৰৰ তীৰ্থত) কপিলী গাই দান কৰিলে যেনেকুৱা ফল পোৱা যায়, ব্রাহ্মণৰ পাদ-প্ৰক্ষালন কৰিলেও তেনেকুৱা ফল পায়। ৬৬ ॥

ব্রাহ্মণৰ পাদ-প্ৰক্ষালনৰ পানীৰে মাটি যেতিয়ালৈকে ভিত্তি থাকে, তেতিয়া-লৈকে পহুয় ফুলৰ পাতত পিডুসকলে পানী খায়। ৬৭ ॥

ব্রাহ্মণক স্বাগত-সম্বাষণ কৰিলে অগ্নি তুফুট হয়, আসন দান কৰিলে ইন্ত তৃপ্ত হয়, পাদ-প্ৰক্ষালনত পিডুসকল আৰু অন্নাদি-দানত প্ৰজাপতি তুফুট হয়। ৬৮ ॥

গৰু পোৱালিৰ দুখন ভৰি আৰু মূৰ বাহিৰলৈ ওলোৱাৰ লগে লগে সংযত চিত্তেৰে বিজ্ঞ মনেৰে সেই গৰু সেই সময়তেই দান কৰিব। ৬৯ ॥

যেতিয়ালৈকে পোৱালিটো শূন্যত থাকে, তাক গৰুৰ যোনিৰ ভিতৰত দেখা যায়, যেতিয়ালৈকে সি গৰ্ভ ভাগ নকৰে। তেতিয়ালৈকে সেই গৰু পৃথিৱীৰ তুল্য বুলি জানিব। ৭০ ॥

হে সুধিটিৰ, সেই গাইৰ আৰু পোৱালিৰ গাত যিমানবিলাক নোম থাকে, সিমান সহস্ৰ যুগ পৰ্য্যন্ত (দানকাৰী মানুহ) স্বৰ্গলোকত বিৰাজ কৰে। ৭১ ॥

যি নাকত সোণৰ অলঙ্কাৰ পিন্ধাই আৰু খুড়া চাৰিটাৰ উপযুক্ত ভূষণেৰে ধূনীয়া কৰি ক'লী গাইক ভিলেৰে ঢাকি আৰু বহুত অলঙ্কাৰেৰে সজাই দান দিয়ে, হে ভৱত-পুত্ৰ, আৰু যি দান-ৰূপে ভেনে গাই গ্ৰহণ কৰি সাধুজনক প্ৰতি-দান হিচাপে দি দিয়ে, তেওঁ তেনেকৈ দি দান কৰা ফলৰ ভিতৰত ভাল ফল পায়। ৭২-৭৩ ॥

তেওঁৰ সটাকৈয়ে সমুদ্ৰ, গুহা, পৰ্ব্বত, বন আৰু উপবনেৰে সৈতে চাৰিও সাগৰে বেঢ়ি থকা পৃথিৱী দান কৰা হয়, তাত সন্দেহ নাই। ৭৪ ॥

যি ব্ৰাহ্মণে আঠু চুটীৰ মাজতে হাত থৈ আৰু ধোৱা পাত্ৰ হাতেৰে ছুই কোনো শব্দ নোহোৱাকৈ ভোজন কৰে, তেওঁৰেই অন্ন দান কৰাজনক উদ্ধাৰ কৰিবৰ কাৰণে সমৰ্থমান হয়। ৭৫ ॥

যি মদ পান নকৰে, যাক কোনোও নিন্দা নকৰে, আৰু তেনেদৰে যি সম্যক ভাৱে বেদমন্ত্ৰ জপ কৰে, তেনে দ্বিজইহে (দাতাক) উদ্ধাৰ কৰিব পাৰে। ৭৬ ॥

জুগতত দেৱতা আৰু পিতৃসকলক দিব লগীয়া যিবোৰ বস্তু আছে, সেই সকলোবোৰ পাবৰ যোগ্যতা ব্ৰাহ্মণৰো আছে। কাৰণ, জ্বলি থকা অগ্নিত আহুতি দানৰ নিচিনাকৈ সাধু ব্ৰাহ্মণক দিয়া দান সফল হয়। ৭৭ ॥

ব্ৰাহ্মণসকলৰ ক্ৰোধেই অন্তৰ্গত। তেওঁলোকে অন্য অন্তৰ্গত লৈ যুদ্ধ নকৰে। ইজ্ঞাই যেনেকৈ বজ্ৰৰ দ্বাৰা অসুৰ বধ কৰে, ব্ৰাহ্মণসকলে তেনেকৈ খঙেৰেই শত্ৰু নিপাত কৰে। ৭৮ ॥

হে পৱিত্ৰ ৰজা, যিবোৰ কথা শুনি নৈমিষাৰণ্যত বাস কৰা ঋষিসকল সন্তুষ্ট হৈছিল, মই আপোনাৰ আগত ধৰ্ম্ম-সম্বন্ধীয় এই কথাবোৰ কলো। ৭৯ ॥

হে মহাৰাজ, এই সংসাৰত মানুহ এনে কথা শুনি শোক, ভয় আৰু খং পৰিত্যাগ কৰি নিষ্পাপ হয়। ৮০ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে ধাৰ্ম্মিকশ্ৰেষ্ঠ মহাজ্ঞানী ঋষি, তেনে শুচি নিয়ম কি আছে—যি নিয়ম পালন কৰি ব্ৰাহ্মণসকল সদায় শুদ্ধ হয়? সেইটো মই শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ। ৮১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, বাক্য শুচি, কৰ্ম্ম শুচি আৰু জল শুচি। যি এই তিনিবিধ শুদ্ধি লাভ কৰে, তেওঁ স্বৰ্গলৈ গমন কৰে, ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই। ৮২ ॥

যিজন ব্ৰাহ্মণে বাতিপুৱা, দুপৰীয়া আৰু সন্ধিয়া পৱিত্ৰকাৰী বেদমাতা গায়ত্ৰী জপ কৰি সন্ধ্যা কৰে, সেইজন ব্ৰাহ্মণ সেই গায়ত্ৰীৰ দ্বাৰা পৱিত্ৰ আৰু নিষ্পাপ হৈ সসাগৰা পৃথিৱীৰ দান গ্ৰহণ কৰিয়ো পাপত লিপ্ত নহয়। ৮৩-৮৪ ॥

ৰবি আদি যি কোনো গ্ৰহ এওঁৰ প্ৰতিকূল হৈ আকাশত বিচৰণ কৰি থাকিলেও তাৰ দ্বাৰা এওঁৰ প্ৰতি অনুকূল আৰু শান্ত হৈ মঙ্গলময় হয়। ৮৫ ॥

নিদাকৰ্ণ, ঘোৰ আৰু বিশাল শৰীৰৰ মাংসভোজী কোনো প্ৰাণীয়েই এনে উত্তম ব্ৰাহ্মণক অভিজ্ঞত কৰিব নোৱাৰে। ৮৬ ॥

অধ্যাপন, যাজন বা অন্য কোনো দান গ্ৰহণ কৰিলেও তেনে ব্ৰাহ্মণৰ কোনো দোষ নহয়। কাৰণ, তেওঁলোক প্ৰজ্বলিত অগ্নিৰ সদৃশ। ৮৭ ॥

জ্ঞানীয়েই হওক বা অজ্ঞানীয়েই হওক, সংস্কাৰ-যুদ্ধই হওক বা অসংস্কৃতই হওক, ব্ৰাহ্মণসকলক অৱমাননা নকৰিব, কাৰণ তেওঁলোক ফুট ভাটৰে ঢকা জুই যেন। ৮৮ ॥

যেনেকৈ শ্মশানত দগ্ধকৰি জ্বলি থকা জুই দৃষ্টিত নহয়, তেনেকৈয়ে বিদ্বানেই হওক বা অবিদ্বানেই হওক, ব্ৰাহ্মণো প্রধান দেহতা । ৮৯ ॥

দেৱাল, সিংহ-দৱাৰ আৰু নানাবৰণৰ বাজকাৰেং থাকিলেও উত্তম ব্ৰাহ্মণ নথকা নগৰে শোভা নাপায় । ৯০ ॥

য'ত বেদত পাৰ্গত, ভাল স্বভাৱসম্পন্ন, জ্ঞানৱান আৰু তপস্বী ব্ৰাহ্মণসকল থাকে, সেইখনেই হৈছে প্ৰকৃত নগৰ । ৯১ ॥

হে পাৰ্থ, শাস্ত্ৰত বহুত জ্ঞান থকা মানুহ য'ত থাকে, সেই ঠাই লাগিলে হাবিয়েই হওক বা চৰণীয়া পথাৰেই হওক, তেনে ঠায়েই নগৰ; আৰু সিয়েই তীৰ্থৰূপে পৰিণত হয় । ৯২ ॥

প্ৰজা-পালক ৰজা আৰু তপস্বী ব্ৰাহ্মণ এওঁলোকৰ ওচৰলৈ গৈ সন্মান দেখু-ৱালে মানুহ তৎক্ষণাৎ পাপবৰণা মুক্ত হয় । ৯৩ ॥

জানীসকলে কয়, পুণ্য-তীৰ্থত স্নান, পৱিত্ৰ নাম-কীৰ্ত্তন আৰু সজ্জনেৰে সৈতে আলাপ—এই তিনিওটাই প্ৰশস্ত । ৯৪ ॥

সাধু-সন্ত লুপ্তে বাক্য পৱিত্ৰ হয় । তেনে সুন্দৰ কথা-ৰূপ পানীয়ে আত্মাক পৱিত্ৰ কৰে, সন্তসকলে সদায় এনেকৈয়ে ভাবে । ৯৫ ॥

সম্মাস গ্ৰহণ, মৌনৱলম্বন, জটা পিন্ধা মূৰ খুৰোৱা, গছৰ বাকলি আৰু পছৰ ছাল পিন্ধা, যজ্ঞ কৰা, বনবাসী হোৱা আৰু লম্বোন আদিৰ যোগে শৰীৰক কষ্ট দিয়া—এই সকলোবোৰেই মিছা, যদি মনৰ ভাব নিৰ্ম্মল নহয় । ৯৬-৯৭ ॥

চকু আদি ছটা ইন্দ্ৰিয়ৰ পৱিত্ৰতা নোহোৱাকৈয়ে উপবাস কৰি থকা নাইবা বিষয় ভোগ কৰা সহজ; কিন্তু, হে মহাৰাজ, সকলোৰে বিকাৰজনক মনৰ সংযম কৰাটোৱেই হৈছে আটাইতকৈ কঠিন । ৯৮ ॥

যিসকলে মন, বাক্য, কৰ্ম্ম আৰু বুদ্ধিৰে পাপাচৰণ নকৰে, সেইসকলেই হৈছে মহাত্মা আৰু তেওঁলোকেইহে (প্ৰকৃত) তপস্যা কৰে; কেৱল শৰীৰ শোধন কৰাই তপস্যা নহয় । ৯৯ ॥

আপোন মানুহৰ কাৰণে যাৰ দয়া নাথাকে, তেনে মানুহ শুদ্ধ-মনৰ হলেও নিষ্পাপী নহয় । কাৰণ তেওঁলোকৰ কাঠচিঠীয়া স্বভাৱেই তপস্যা নষ্ট কৰে; আৰু, মাথোঁ উপবাসো তপস্যা নহয় । ১০০ ॥

যিজন ঘৰতে থাকিয়েই সদায় পৱিত্ৰ, গুণ-বিভূষিত আৰু যাবজীৱন দয়ালু, তেওঁৰেই প্ৰকৃত মুনি আৰু তেওঁৰেই সকলো পাপবৰণা মুক্ত হয় । ১০১ ॥

উপবাস কৰিলেই পাপ-কৰ্ম্মবিলাক নষ্ট নহয়, মাংস আৰু ভেজ আদিৰ দ্বাৰা নিৰ্ম্মিত শৰীৰে উপবাসত মাত্ৰ কষ্টহে পায় । ১০২ ॥

মানুহে অবৈধভাৱে নিজেই কল্পনা কৰি কৰ্ম্ম (তপত দিলাবোহণ আদি) কৰিলে, তাৰ দ্বাৰা কষ্টহে হয়, কিন্তু পাপ নাশ নহয় । কাৰণ ভাব-ভক্তি নথকা মানুহৰ কৰ্ম্মবিলাক জুয়ে পুৰিব নোৱাৰে । ১০৩ ॥

যিবিলাকে সম্যাস গ্রহণ কৰে, নাইবা বৈধভাৱে উপবাস আদি কৰে, তেওঁ-লোকো পুণ্যৰ দ্বাৰা শুদ্ধ হয়; কেৱল ফল-মূল খাই, মৌন অৱলম্বন কৰি, বায়ু ভোজন কৰি, মূৰ ধুৱাই, তপোবনত পৰ্জা ঘৰত থাকি, জটা ধাৰণ কৰি, যজ্ঞস্থলীতে শয়ন কৰি, নিতৌ লঘোনে থাকি, অগ্নি সেৱা কৰি, জলন্ত প্ৰৱেশ কৰি আৰু মাটিত শুয়েই শুদ্ধ হ'ব নোৱাৰে। ১০৪-১০৬ ॥

মানুহে (প্ৰকৃত) জ্ঞান আৰু (ধাৰ্মিক) কৰ্মৰ যোগেৰে জৰা, মৃত্যু আৰু ব্যাধি নাশ কৰিব পাৰে আৰু উত্তম পদো লাভ কৰিব পাৰে। ১০৭ ॥

জুয়ে পোৰা বীজ যেনেকৈ পুনৰ গজি উঠিব নোৱাৰে, তেনেদৰে জ্ঞানৰ দ্বাৰা নিঃশেষিত ক্লেশে আত্মাক পুনৰ সংযুক্ত কৰিব নোৱাৰে। ১০৮ ॥

জীৱহীন শৰীৰ কাঠ আৰু দেৱালৰ নিচিনাকৈ অচেতন হৈ মহাসমুদ্ৰৰ কেন্দ্ৰ দৰে নষ্ট হৈ যায়, এই বিষয়ে কোনো সন্দেহ নাই। ১০৯ ॥

যদি উপনিষদৰ এটা শ্লোককেৰে নাইবা তাৰ আধাভাগেৰেই সকলো জীৱৰ অস্তৰত থকা আত্মাক লাভ কৰে, তেনে লোকৰ অইন সকলো প্ৰয়োজননৈ অনা-য়জ্ঞক হৈ পৰে। ১১০ ॥

কোনো কোনোৱে কয়, তত্ত্বম্—এই দুটা অক্ষৰৰ দ্বাৰা একত্ব জ্ঞানৰ সন্তোষ পাই উঠি অইন ল'শ আৰু ভাঙাৰ ভাঙাৰ বাক্যেৰে যি তত্ত্ব-জ্ঞান অনুভৱ হয় সেয়েই হ'ল মোক্ষৰ লক্ষণ। ১১১ ॥

জ্ঞানী বৃদ্ধ লোকসকলে কয়, সংশয়াত্মকজনৰ ইহলোক, পৰলোক বা অইন কোনো সুখ নাই আৰু 'অহং ব্ৰহ্মস্মি' এই অনুভৱেই হ'ল মুক্তিৰ লক্ষণ। ১১২ ॥

যিসকলে বেদৰ তাৎপৰ্য্য জানে, তেওঁলোকে বেদৰ প্ৰয়োজনো সকলো-প্ৰকাৰে বুজে। সেই কাৰণে মানুহে যেনেকৈ দান্নাগ্নিলৈ ভয় কৰে, সেই দৰেই বৈদিক কৰ্ম-কাণ্ডলৈকো ভয় কৰে। ১১৩ ॥

হে ৰজা, আপুনি যদি মুক্তিৰ দ্বাৰাও একাক্ষৰ-নিষ্পন্ন, প্ৰভুত-ওহু জানিবলৈ ইচ্ছা কৰে, তেতিয়া ত'লে নীৰস তৰ্ক ত্যাগ কৰি জ্ঞান আৰু স্মৃতিক আশ্ৰয় কৰক, কাৰণ এনে সাধনৰ ব্যতিক্ৰম কৰিলে আপোনাৰ বুদ্ধি তত্ত্ব-নিৰূপণত সমৰ্থ হ'ব নোৱাৰিব। ১১৪ ॥

প্ৰথমতে সমস্তে ওজাৰ পদাৰ্থ জানিব লাগিব, ইয়েই প্ৰকৃত বেদ; বেদ ইয়া-ৰেই বিস্তৃতি মাত্ৰ। এই কাৰণেই বেদক তত্ত্ব হিচাপে ধৰা হয়। বেদজ্ঞান নহলে জীৱ পৰমাত্মৰ তত্ত্ব সংক্ষেপে জানিবলৈ সমৰ্থ নহয়; এই কাৰণেই পৰমাত্মা-তত্ত্ব ৰূপ বেদবো তত্ত্ব। ১১৫ ॥

দেৱতাসকলৰ বেদোক্ত আয়ু, যজ্ঞাদি কৰ্মবিলাকৰ ফল আৰু প্ৰাণীবিলাকৰ (মানসিক শক্তিৰ) প্ৰভাৱ—এই সকলোবোৰেই যুগে যুগে ফল দি আহিছে। ১১৬ ॥

ইন্দ্ৰিয়বিলাকৰ নিৰ্মলভাৱ যোগে হিচা উপবাস ত্যাগ কৰিব লাগে আৰু ইন্দ্ৰিয়-সম্বন্ধী ভোগবিলাসৰ নিবোধ কৰি দিবা অনশন গ্ৰহণ কৰিব লাগে। ১১৭ ॥

ভপস্যাব দ্বাৰা স্বৰ্গ, দানব দ্বাৰা ভোগ, তীৰ্থস্থানব দ্বাৰা কয় আৰু জ্ঞানবপৰা মুক্তি লাভ হয় । ১১৮ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে বাহুব্ৰেষ্ঠ, মাৰ্কণ্ডেয়ই এনেদৰে ক'লত যশস্বী যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে প্ৰভু, এতিয়া মই দানব প্ৰধান প্ৰধান নিয়মবিলাক জানিব খোজোঁ । ১১৯ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে মহাবাহু যুধিষ্ঠিৰ, আপুনি যি দান-ধৰ্ম্মৰ কথা জনিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে, তাৰ শুকতলৈ চাই ময়ো সদায় সেই বিষয়ে ক'বলৈ ইচ্ছা কৰোঁ । ১২০ ॥

সেই কাৰণে, ক্ৰতি আৰু স্মৃতিত কোৱা সেই দান-বহস্যৰ কথা আপুনি শুনক । হে যুধিষ্ঠিৰ, হাতীৰ ছাঁত বহি তাৰ কাণৰ বা লে যি পাৰ্শ্বক্ৰম আঁক কৰা হয়, তাৰ ফল দশ অমৃত কল্পতো ক্ষয় নহয় । ১২১ ॥

তে মহাবাহু, যি জীৱন নিৰ্বাহ কৰিব নোৱাৰি খোটেই মুখ চকুলোৰে তিতি থকা বৈশ্যক ব্যৱসায়ৰ (মূল) ধন দি প্ৰৱৰ্তায়, তেওঁ সকলো যজ্ঞৰ ফল লাভ কৰে । ১২২ ॥

(যজ্ঞত) সূন্দৰ ঘোঁৰা দান কৰি নদীৰ প্ৰতিকূল সোঁতত গাঁতুৰিলে অক্ষয় ফল হয় ; অতিথিকপে অন্নৰ কাৰণে অহা ইল্লও তুষ্টি হয় আৰু মহা পানীত নাও দি সহায় কৰিলে যেনেকৈ পাপমুক্ত হয়, তেনেকৈ মহা পাপবপৰা মুক্ত হয় । ১২৩ ॥

বিপ্লৱৰ সময়ত ব্ৰাহ্মণসকলক দধি আৰু দধিৰ মণ্ড দান কৰিলে তাৰ ফল অক্ষয় হয়, পৰ্জা-কালত দান কৰিলে দুগুণ আৰু ঋতু-সঙ্ক্ৰান্ত দান কৰিলে দহ গুণ হয় । ১২৪ ॥

উত্তৰায়ণত আৰু দক্ষিণায়নত, মহা বিষ্ণুৰ আৰু ষড়নাতি সংক্ৰান্তিত (বিষ্ণু, নক্যা আৰু মীন সংক্ৰান্তিত) চন্দ্ৰ আৰু সূৰ্য্য-গ্ৰহণৰ সময়ত দান কৰিলে অনন্ত-ফল লাভ হয় । ১২৫ ॥

মুনিসকলে কয়, ঋতু-সঙ্ক্ৰান্ত দান কৰিলে দহ গুণ ফল পায়, ঋতু আৰু অন্নৰ আৱৰ্জিত দান কৰিলে সাত গুণ ফল হয়, চন্দ্ৰ-গ্ৰহণ আৰু সূৰ্য্য-গ্ৰহণৰ সময়ত দান কৰিলে সহস্ৰ গুণ ফল হয়, জল বিষ্ণুৰ আৰু মহা বিষ্ণুৰ সংক্ৰান্তিত দান কৰিলে অক্ষয় ফল ভোগ হয় । ১২৬ ॥

হে বজা, যি ভূমি দান নকৰে, তেওঁ পৰজন্মত ভূমি ভোগ কৰিব নোৱাৰে, আৰু যি যান প্ৰদান নকৰে, তেওঁ যানত উঠি যাব নোৱাৰে ; আৰু যি যেনে-কুৰা কাম্য-বস্তু ব্ৰাহ্মণসকলক দান কৰে, তেওঁ পৰজন্মত তেনেকুৱা কাম্য-বস্তুৰেই ভোগ কৰে । ১২৭ ॥

সোণ জুইৰ প্ৰথম ল'ৰা, ভূমি বিষ্ণুৰ জীয়েক আৰু গাই হ'ল সূৰ্য্যৰ জীয়েক । সেই কাৰণে যি সোণ, গাই আৰু মাটি দান কৰে, তেওঁ যেন খোটেই লোককে দান কৰে । ১২৮ ॥

ত্ৰিভুবনত দান কৰাৰ বাহিৰে অইন কোনো কৰ্মই নিত্য-ফলজনক হ'ব নোৱাৰে আৰু নহ'বও। সেই কাৰণেই, বিশিষ্ট বুদ্ধিৰ জ্ঞানীসকলে কয়, ত্ৰিভুবনৰ ভিতৰত দানেই পৰম আৰু প্ৰধান কৰ্ম। ১২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বত দান-মাহাত্ম্য-কথন নামৰ দ্বিত্যতম অধ্যায়। ২০০ ॥

॥ অধ্যায় ২০১ ॥

॥ ধুকুমাৰ-উপাখ্যান : ১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহা ভাগৱান মাৰ্কণ্ডেয়ৰপৰা ৰাজসি ইন্দ্ৰদ্যুম্নৰ স্বৰ্গ-প্ৰাপ্তিৰ কথা শুনি, হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ মহাৰাজ, দীৰ্ঘায়ু, নিম্পাপী আৰু ভগ্নোবুদ্ধ মাৰ্কণ্ডেয়ক যুধিষ্ঠিৰে আকৌ সুধিলে, ১-২ ॥

হে ধৰ্ম্মজ, আপুনি পুৰাতন ঋষিসকলৰ আৰু বিৱিধ ৰজাসকলৰ বংশবিলাকৰ কথা জানে। দেৱতা, দানৱ আৰু ৰাক্ষসসকলৰ বৃত্তান্তৰ লগতো আপুনি পৰিচিত। ৩ ॥

হে দ্বিজোত্তম, এই লোকত আপোনাৰ অৱিদ্ভিত একো নাই। হে মুনি, মনুষ্য, সৰ্প, ৰাক্ষস, দেৱতা, গন্ধৰ্ব্ব, যক্ষ, কিন্নৰ, অম্বৰা—এই সকলোবিলাকৰে ইতিবৃত্তও আপুনি জানে। এই সকলোবিলাক কথা আৰু তাৰ তত্ত্ব মই শুনিবৰ ইচ্ছা কৰে। ৪-৫ ॥

ইক্ষাকু বংশৰ অপৰাজেয় ৰজা কুৱলায়ু বুলি জনাজাত—তেওঁৰ নাম পৰি-
ৱৰ্ত্তিত হৈ কেনেকৈ ধুকুমাৰ হ'ল ? ৬ ॥

হে ভৃগুবাংশৰ উত্তম পুত্ৰ, বুদ্ধিমান, কুৱলায়ুৰ নাম কেনেকৈ সলনি হ'ল তাৰ তত্ত্বও মই জানিবৰ ইচ্ছা কৰে। ৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহা মুনি মাৰ্কণ্ডেয়ক যুধিষ্ঠিৰে এইদৰে ক'লত, হে ভৰত-
পুত্ৰ, তেওঁ ধুকুমাৰৰ উপাখ্যান ক'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ৮ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়টো ক'লে, ধুকুমাৰৰ এই আখ্যান ধৰ্ম্মমূলক। হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, আপোনাক এই ইতিবৃত্তটো কওঁ, শুনক। ৯ ॥

হে মহাপতি, কেনেকৈ সেই ইক্ষাকু বংশীয় ৰজা কুৱলায়ুই ধুকুমাৰ আখ্যা
পালে, শুনক। ১০ ॥

হে ভৰত-পুত্ৰ, উত্তম নামেৰে এজন বিখ্যাত মহৰ্ষি আছিল। হে কুক-নন্দন,
মকৰৰ নামে বিভোপন দেশ এখনত তেওঁৰ আশ্ৰয়খন আছিল। ১১ ॥

হে মহাবাজ, সেই মহা প্রতাপী উত্তম্বই বিষ্ণুক আবাধনা কৰিবৰ কাৰণে বহুত বছৰ ধৰি অতি দুশ্চৰ তপস্যা কৰিলে । ১২ ॥

তেওঁৰ প্ৰতি সন্তুষ্ট হৈ ভগৱান বিষ্ণুৱে তেওঁক দৰ্শন দিলত, উত্তম্বই তেওঁক দেখিয়েই বৰ অনুনম্বেৰে তেওঁতাবিধ স্তোত্ৰেৰে সন্তুষ্ট কৰিবলৈ ধৰিলে । ১৩ ॥

উত্তম্বই ক'লে, হে দেৱ, আপুনি দেৱতা, অসুৰ আৰু মানৱ আদি সকলো প্ৰজা, স্থাৱৰ আৰু জঙ্গম সকলো প্ৰাণী, বেদ, ত্ৰৈলোক্য আৰু সকলো জ্ঞেয় বস্তুকে সৃষ্টি কৰিছে । হে মহাজ্যোতি, আকাশ আপোনাৰ শিৰ আৰু চন্দ্ৰ-দিৱাকৰ হৈছে আপোনাৰ চকুযুৰি । ১৪-১৫ ॥

হে অচ্যুত, পৱন আপোনাৰ নিশ্বাস, অগ্নি আপোনাৰ তেজ, সকলো দিশ আপোনাৰ বাহু আৰু মহা সমুদ্ৰ আপোনাৰ উদৰ । ১৬ ॥

হে দেৱ, পৰ্ব্বতবিলাক আপোনাৰ উৰু, আকাশ হ'ল আপোনাৰ জজ্বা । হে মধুসূদন, আই পৃথিৱী আপোনাৰ চৰণ আৰু গছ-লতাবিলাক হ'ল আপোনাৰ গাৰ নোম । ১৭ ॥

ইন্দ্ৰ, সোম, অগ্নি, বৰুণ আৰু অইন দেৱতা, অসুৰ আৰু নাগসকলেও নত-লিৰে বিবিধ স্তৱ-গান কৰি আপোনাৰ উপাসনা কৰে । ১৮ ॥

হে ভূৱনৰ গৰাকী, আপুনি সকলো প্ৰাণীতে ব্যাপ্ত হৈ আছে । মহা বলশালী ঋষি আৰু যোগীসকলেও আপোনাৰ স্তুতি কৰে । ১৯ ॥

হে পুৰুষোত্তম, আপুনি তুমি হ'লে জগৎ সৃষ্ণ থাকে, আপোনাৰ খং উঠিলেই মহা ভয় উৎপন্ন হয়, আপুনিহেইহে কেৱল ভয়ৰ অপনেতা (দূৰ কৰোঁতা) । ২০ ॥

দেৱতা আৰু মানুহ আদি সকলো প্ৰাণীৰেই আপুনি সুখ যোগায় । হে দেৱ, আপুনি তিনিটা খোজৰেই তিনিও লোককে আক্ৰান্ত কৰিছে । ২১ ॥

আপুনি সমুদ্ৰিলাকী অসুৰবিলাকৰ বিনাশ সাধন কৰিছে । গতিকে আপোনাৰ বিক্ৰমেৰেই দেৱতাসকলে মহা সুখ লাভ কৰিলে । ২২ ॥

হে মহাত্মা, আপোনাৰ খঙতে দৈত্যসকল পৰাভূত হয়, আৰু এই জগতৰ সকলো প্ৰাণীৰে আপুনি সৃষ্টিকৰ্তা আৰু সংহৰ্তা । ২৩ ॥

সকলো দেৱতাসে আপোনাক আবাধনা কৰিয়েই সুখ পায় ।—মহাত্মা উত্তম্বই এইদৰে বিষ্ণুক স্তুতি কৰিলে । ২৪ ॥

উত্তম্বক বিষ্ণুৱে ক'লে, মই তোমাৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন । তুমি বৰ খোজা । উত্তম্বই ক'লে, মই যে হৰিক দেখা পালো, এইটোৱেই মোৰ কাৰণে বৰ আৰু ইয়েই যথেষ্ট । ২৫ ॥

বিষ্ণুৱেই শাস্ত্ৰত পুৰুষ, জগতৰ দিব্য সৃষ্টিকৰ্তা আৰু গৰাকী । বিষ্ণুৱে ক'লে, হে জ্যেষ্ঠ পুৰুষ, মই তোমাৰ ভক্তি আৰু অচঞ্চলতাত বৰ তুষ্ট হৈছো । ২৬ ॥

হে দ্বিজ, তুমি নিশ্চয়েই মোৰপৰা বৰ পোৱাৰ যোগ্য । তেতিয়া তেওঁক বৰৰ কাৰণে এইদৰে অনুৰোধ কৰিলত, হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, উত্তৰই হাত যোৰ কৰি বৰ মাগিলে, হে কমললোচন, যদি আপুনি মোৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হৈছে, তেতিয়া হ'লে ধৰ্ম, সত্য, আৰু সংযমত মোৰ মতি হওক । হে ঈশ্বৰ, ভক্তি সহকাৰে যেন মই সদায়েই আপোনাৰ সান্নিধ্য লাভ কৰিব পাৰে" । ২৭-২৯ ॥

হে দ্বিজ, মোৰ কৃপাতেই আপোনাৰ এই সকলোবোৰ হ'ব । আপোনাৰ যোগে সন্মুখল হৈ উঠিব, যাৰ বলতে আপুনি দেৱতাসকলৰ লগত যুক্ত হ'ব । ৩০ ॥

তিনিও লোকৰ অৰ্থে আপুনি মহৎ কাৰ্য্য নিষ্পাদন কৰিব । ধুকু নামে এজন মহা অশ্বৰ আছে । তেওঁ তিনিও লোকৰ উৎসাদনৰ কাৰণে যোৰ তপস্যা কৰিছে । তেওঁক যিঞ্জে হত্যা কৰিব তেওঁৰ কথা শুনক । ইচ্ছাকু বংশত বৰ বলশালী আৰু অপৰাজেয় 'বৃহদশ্ব' নামে এজন বজাই খ্যাতি লাভ কৰিব । তেওঁৰ পুতেকৰ নাম কুবল্যশ্ব । তেওঁ পৱিত্ৰ আৰু আত্মসংযমী হিছাপে বিখ্যাত হ'ব । ৩১-৩৩ ॥

হে বিপ্ৰশি, সেই উত্তম বজাই মই দান কৰা যোগবল অৱলম্বন কৰি আপোনাৰ আদেশত ধুকুৰ সংহাৰ কৰি 'ধুকুমাৰ' নাম গ্ৰহণ কৰিব । সেই ব্ৰাহ্মণক এইদৰে কৈ তেতিয়া বিষ্ণু অন্তৰ্ধান হ'ল । ৩৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্য-পৰ্ব্বত ধুকুমাৰ-উপাখ্যান : ১ নামৰ একাধিকদ্বিশততম অধ্যায় । ২০১ ॥

॥ অধ্যায় ২০২ ॥

॥ ধুকুমাৰ-উপাখ্যান : ২ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, মহাবাজ, ইচ্ছাকুৰ মৃত্যু হোৱাত তেওঁৰ পুতেক পৰম ধাৰ্মিক লশাদ এই পৃথিৱী লাভ কৰি অযোধ্যাত বজা হয় । ১ ॥

লশাদৰ পুতেক ককুৎস্থ, তেওঁ অতি বলী আছিল । ককুৎস্থৰ পুতেক অনেনা, আৰু অনেনাৰ পুতেক হ'ল পৃথু । ২ ॥

পৃথুৰ পুত্ৰ বিৰণশ্ব ; বিৰণশ্বৰপৰা অগ্নিয়ে জন্ম লাভ কৰে । অগ্নিৰ সন্তান মূৰলাশ্ব ; মূৰলাশ্বৰ ল'ৰা হ'ল শ্ৰাব । ৩ ॥

শ্ৰাবৰ ল'ৰা শ্ৰাবন্তক । এওঁ শ্ৰাবন্তী নগৰ নিৰ্মাণ কৰিছিল । শ্ৰাবন্তকৰ ল'ৰা মহাবল বৃহদশ্ব । ৪ ॥

বৃহদশ্বৰ পুত্ৰ কুবল্যশ্ব ; কুবল্যশ্বৰ একৈশ হাজাৰ পুত্ৰ হৈছিল । ৫ ॥

সেই কুবল্যশ্বৰ সন্তানবিলাক সকলো বিদ্যাত পাৰ্গত, বলী, আৰু অতি ভয়ঙ্কৰ আছিল । আৰু কুবল্যশ্বও গুণত বাপেকতকৈ শ্ৰেষ্ঠ আছিল । ৬ ॥

মহাবাজ, পিতাক বৃহদশ্বই মহাবীৰ আৰু মহাধাৰ্মিক পুত্ৰ সেই কুৰলান্নকে যথা-
সময়ত বাজ্যত অভিষিক্ত কৰালে । ৭ ॥

বুধিয়ক আৰু শত্ৰুনাশকাৰী বজা বৃহদশ্বই পুতেকৰ ওপৰত বাজ্যৰ সম্পদ অৰ্পি
দি ভপোবনলৈ যাবলৈ উদ্‌যোগ কৰিলে । ৮ ॥

হে নবাধিপ, যিকোনোম উত্তমকৈ শুনিলে, বাজ্যৰি বৃহদশ্বই ভপোবনলৈ প্ৰস্থান
কৰিলে । ৯ ॥

ভেতিয়া মহাতেজী আৰু উদাৰমনা উত্তমকৈ গৈ সকলো অস্ত্ৰ জনা মানুহৰ
ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ বজা বৃহদশ্বক বাণ কৰিলে । ১০ ॥

উত্তমকৈ ক'লে, বজা, আপুনি বাজ্য বন্ধা কৰা উচিত । আপোনাৰ অনুগ্ৰহত
আমি নিকৰ্ণেগ হ'মইক । ১১ ॥

হে বজা, আপুনি মহাত্মা ; গতিকে আপুনি পৃথিৱী বন্ধা কৰি থাকিলে পৃথি-
ৱীও নিকৰ্ণিণী হৈ থাকিব । ১২ ॥

এই পৃথিৱীত প্ৰজাসকলক পালন কৰাত যি মহা ধৰ্ম লাভ কৰা যায়, বন-
গমনত তেনে ধৰ্ম নাই ; গতিকে, আপোনাৰ যেন এনে মতি নহয় । ১৩ ॥

হে বাজ্যেশ্ব, প্ৰজা পালন কৰোঁতে বাজ্যসকলে অতীততে যি ধৰ্ম লাভ
কৰিছিল, হে মহাবাজ, তেনে ধৰ্ম অইন ক'তো দেখা নাযায় । ১৪ ॥

হে সম্ৰাট, প্ৰজা পালন কৰা বজাৰ কৰ্ত্তব্য, গতিকে আপুনি সেই প্ৰজাক
পালন কৰক ; নহ'লে মই নিকৰ্ণেগে তপস্যা কৰিব নোৱাৰিম । ১৫ ॥

হে মহাবাজ, মোৰ আশ্ৰমৰ ওচৰৰ সমতল মকভূমিৰ দাঁতিতে বালিৰে পৰি-
পূৰ্ণ, বহু যোজন ব্যাপি থকা আৰু বহুত যোজন দীঘল উজ্জ্বালক নামেৰে এখন
সাগৰ আছে । তাতে মধু-কৈটভৰ পুত্ৰ, ভয়ঙ্কৰ-মূৰ্ত্তি, ভয়ঙ্কৰ-ব্ৰভাৱ, মহা বলী আৰু
মহা পৰাক্ৰমী ধুকু নামে এটা প্ৰবল দানৱ মাটিৰ ভিতৰতে বাস কৰি আছে । ১৬-১৮ ॥

মহাবাজ, আপুনি তাক বধ কৰিহে বনলৈ যাব পাৰিব । হে পাৰ্থিৱ, সেই
দানৱে দেৱতাসকলক, মনুষ্যসকলক আৰু ত্ৰিভুবন ধ্বংস কৰিবৰ কাৰণে আশ্বতে
অতি ভয়ঙ্কৰ তপস্যা কৰিছিল । হে বজা, সেই দানৱ ব্ৰহ্মাৰপৰা বধ লাভ কৰি
দেৱতা, ৰাক্ষস, দৈত্য, নাগ, মৰু আৰু গন্ধৰ্ব আদি সকলোৰেই অবধ্য হৈছে । ১৯-২২ ॥

গতিকে, আপুনি তাক বধ কৰক, আপোনাৰ মন যেন অশু ভাৱাপন্ন নহয়,
আপোনাৰ মজল হওক আৰু আপুনি নিশ্চিত, শাস্ত্ৰত, অচল আৰু অব্যয় কীৰ্ত্তি লাভ
কৰক । ২২ ॥

এবছৰ পাব হ'ল, বালিৰ ভিতৰত গুই থকা সেই নিদাকণ অনুৰে যেতিয়া
উপাহ লবলৈ আৰম্ভ কৰে, ভেতিয়া পৰ্ৱত, বন আৰু উপবনেৰে সৈতে যোটেই
পৃথিৱী ধূপিবলৈ ধৰে, আৰু তাৰ উপাহৰ বতাহত আদিভ্যমণ্ডল পৰ্য্যন্ত মহা
ধ্বজিসমূহ উৰি উঠে ; আৰু, এসপ্তাহলৈকে ভূমিকম্প হৈ থাকে । লগে লগে জুইব
আগুনি, জুইব লিখা আৰু ধোৱা ওপৰলৈ উঠিবলৈ আৰম্ভ কৰে । ২৩-২৫ ॥

হে বজা, সেই কাৰণেই মই মোৰ নিজৰ আশ্ৰমতে থাকিব নোৱাৰোঁ ।
গতিকে, বাজেস্ত্ৰ, আপুনি সকলো লোকৰ হিতৰ কাৰণে তাক বিনাশ কৰক । ২৬ ॥

সেই অসুৰক বিনাশ কৰিলে সকলো লোক সুস্থ হ'ব আৰু তাক বিনাশ
কৰিবৰ কাৰণে আপুনি যথেষ্ট বলশালী বুলি মই ভাবোঁ । ২৭ ॥

বিশেষকৈ বিষ্ণুৱে তেওঁৰ তেজৰ দ্বাৰা আপোনাৰ বল বৰ্দ্ধন কৰিব ; কাৰণ,
হে বজা, বিষ্ণুৱে আগতে তেনে বৰ মোক প্ৰদান কৰিছিল । ২৮ ॥

যি বজাই সেই প্ৰচণ্ড মহা অসুৰক বধ কৰিব, অতি উগ্ৰ বৈষ্ণৱ ভেজ সেই
বজাৰ শৰীৰত প্ৰৱেশ কৰিব । ২৯ ॥

হে বাজেস্ত্ৰ, আপুনি পৃথিৱীত কোনেও ধাৰণ কৰিব নোৱাৰা বিষ্ণুৰ তেনে
শক্তি ধাৰণ কৰি দুৰ্দ্ধৰ সেই দৈত্যক বধ কৰক । ৩০ ॥

বজা, অলপীয়া শক্তিৰ যোগে মহা শক্তিশালী সেই ধুক্কুৰ ধ্বংস কৰিবলৈ
এশ বছৰেও কোনো সমৰ্থ নহ'ব । ৩১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বত ধুক্কুমাৰ-উপাখ্যান : ২
নামৰ দ্ব্যধিকদ্বিশততম অধ্যায় । ২০২ ॥

॥ অধ্যায় ২০৩ ॥

॥ ধুক্কুমাৰ-উপাখ্যান : ৩ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে কোবৰজ্ঞেষ্ঠ, উত্তৰকই এইদৰে ক'লত সেই অপৰাজেয়
ৰাজৰ্ষিয়ে কৃতাজলি হৈ উত্তৰক ক'লে, ১ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, আপোনাৰ এই আগমন ব্যৰ্থ নহয়, কাৰণ, হে ভগৱান, কুৱলাঙ্গ
বুলি জনা আমাৰ এই লৰাটি ধৈৰ্য্যশীল কাৰ্য্যত তীখৰ আৰু বলত পৃথিৱীত
অদ্বিতীয় ; এওঁৰ লোহাৰ দণ্ড যেন বাহুবল আৰু সাহসী নিজৰ পুত্ৰসকলৰ দ্বাৰা
পৰিৱেশিত হৈ আপোনাৰ এই প্ৰিয় কামটো কৰিব । গতিকে, হে ব্ৰাহ্মণ, মোক
বিদায় দিয়ক ; মই সম্প্ৰতি অন্ত-শত্ৰু ত্যাগ কৰিছোঁ । ২-৪ ॥

তেতিয়া মহা প্ৰভাৱশালী সেই মুনিয়ে ক'লে, সেয়ে হওক । বৃহদশ্বই মহাত্মা
উত্তৰক আগতেই 'এইদৰে কৰাঁ' বুলি পুতেকক আদেশ দি তেওঁ উত্তম তপোবনলৈ
গমন কৰিলে । যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে ভগৱান তপোধন, এই মহা বলী দৈত্যটি
কোন ? তেওঁৰ পুতেক কোন, নাভিনীয়েকেইবা কোন—এই কথা মই জানিব
খোজোঁ । হে তপোধন, মই এনে মহা বলী দৈত্যৰ কথা শুনা নাই । ৫-৭ ॥

হে ধাৰ্মিক মহাজ্ঞানী তপোধন, এই সকলোবিলাক যথঃযথভাৱে বহুলাই মই জানিব খোজে। ১৮ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে মহাপ্রাজ্ঞ নবাধিপ, এই সকলোবোৰ কথা যেনেকৈ ঘটিছিল, অবিকল তেনেকৈয়ে বহুলাই ক'ম, আপুনি শুনক। ১৯ ॥

হে ভৱতঃশ্ৰেষ্ঠ, গোটেই জগৎ তেতিয়া এখন সাগৰময় হ'ল, তেতিয়া স্থান্ধৱ আৰু অজম সকলো প্ৰাণীয়েই লোপ পালে। ২০ ॥

তেতিয়া সিদ্ধ মুনিমকলে যি বিষ্ণুক জগতৰ উৎপত্তিৰ কাৰণ, সৃষ্টিকৰ্তা, চিৰ-স্থায়ী, অবায় আৰু গোটেই জগতৰ মহা-ঈশ্বৰ বুলি কয়, জগত নিৰ্মাতা, মাহা-আয়ুজ্ঞ, অচ্যুত আৰু হৰিকাপে তেনে ভগৱান বিষ্ণুৱে, হে মহা ধাৰ্মিক, অনন্ত-নাগৰ অতি ডাঙৰ শৰীৰৰ ওপৰত শয্যা বচনা কৰি এই পৃথিৱী ধৰি ৰাখি অমিততেজা সেই অনন্ত-নাগৰ বৃহৎ শৰীৰৰ ওপৰতে যোগ অৱলম্বন কৰি নিদ্রিত হৈ আছিল। ২১-২৩ ॥

যেতিয়া তেওঁ নিদ্রিত আছিল, এটা দিবা পহুঁম ফুল তেওঁৰ নাড়ীৰপৰা নিঃসৃত হ'ল আৰু তাতে পিতামহ ব্ৰহ্মা উৎপন্ন হ'ল। ২৪ ॥

জগতৰ সাক্ষাৎ শুক সেই ব্ৰহ্মাদেৱ চতুৰ্বেদময় চাৰি মূৰ্ত্তিৰ চাৰিখন মুখেৰে সূৰ্য্যৰ সমান কাণ্ডিৰে পহুঁম ফুলতে (অৱস্থিত আছিল)। ২৫ ॥

তেওঁ নিজৰ প্ৰভাৱে অপৰাভূত; গতিকে তেওঁৰ বল আৰু পৰাক্ৰম মহৎ আছিল। ইয়াৰ পাছত কিছুমান দিন অতীত হ'লত মধু আৰু কৈটভ নামেৰে দুটা বৰ বলী দানৱে কিৰীটি, কৌন্তভ মণি আৰু তালধীয়া কাপোৰ পিন্ধি বহু যোজনা বিস্তৃত আৰু দৌঘল দিবা-শয্যাতে বাসুকিৰ ফণাত শুই থকা সহস্ৰ সূৰ্য্যৰ নিচিনা কাণ্ডি, তেজ আৰু শৰীৰেৰে জিলিকি থকা অদ্ভুত দৃশ্য দেখি বিস্মিত হৈছিল। কমললোচন পিতামহ ব্ৰহ্মাক পহুঁম ফুলত বহি থকা দেখি, হে মহাবাজ, মধু আৰু কৈটভৰ বৰ বিষয় জ্ঞানিছিল। ২৬-২০ ॥

ইয়াৰ পাছত সেই দানৱ দুটাই অপৰিমিতবল ব্ৰহ্মাকে ভয় খুৱালে। সিহঁত দুটাৰপৰা ভয় পাই ব্ৰহ্মাই পহুঁমৰ নালডাল বহুত বাৰ লৰাই দিমাত কেশৱেও সাৰ পালে। তেতিয়া গৌৱিন্দই বৰ বীৰ্য্যৱান দানৱ দুটাক দেখিলে। ২১-২২ ॥

সিহঁত দুইকো দেখি বিষ্ণুৱে ক'লে, মহাবলী আপোনালোক দুজনক স্বাগত সন্তাষণ জনাইছে। আপোনালোক দুজনক এটা তাল বৰ দিওঁ, মোৰ মনত ভাল লাগিছে। ২৩ ॥

হৃষীকেশ বিষ্ণুক উলাই কৰি মহাবলী সিহঁত দুটাই, হে মহাবাজ, একেলগে লগ লাগি গপত ওফলি পৰি মধুসূদনক উত্তৰ দিলে, ২৪ ॥

হে দেৱশ্ৰেষ্ঠ, আপুনিযেই আমাৰপৰা বৰ খুজি লওক; আমি দুজনেও বৰ দিব পাৰোঁ, গতিকে আমি আপোনাক বৰ দান কৰিমহঁক। আপুনি একো নভবা-নিচিনাকৈ হেলাৰঙে কৈ পেলাওক। ২৫ ॥

ভগৱানে ক'লে, হে বীৰ দুৰ্জনা, মই বৰ গ্ৰহণ কৰিম, বৰৰ প্ৰতি মোৰ আগ্ৰহ আছে। আপোনালোক দুৰ্জন বলসম্পন্ন; আপোনালোকৰ সমান কোনো পুৰুষ নাই। ২৬ ॥

হে মহাবলী বীৰ দুৰ্জন, মই সমস্ত জগতৰ হিতৰ কাৰণে এই বৰ পাবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ যে আপোনালোক দুৰ্জন মোৰ বধ্য হওক। ২৭ ॥

মধু আৰু কৈটভে ক'লে, নিজৰ ইচ্ছানুৰূপ ব্যৱহাৰৰ সময়তো, হে পুৰুষোত্তম, আমি মিছা কথা কোৱা নাট; অইন সময়ৰ কথাই নবৰ্ত্তক। গতিকে আপুনি আমাক সত্য আৰু ধৰ্ম্মত বত বুলি বুজক। ২৮ ॥

বল, বীৰ্য্য, কপ, শাস্ত্ৰগুণ, ধৰ্ম্ম, তপস্যা, দান, ভাল স্বভাৱ, সাংঘিক গুণ আৰু বাহ্যিক ইন্দ্ৰিয়ৰ সংযম—এই সকলোবোৰতে আমাৰ সমান কোনো নাই। ২৯ ॥

হে কেশৱ, আমাৰ মহা দুৰ্য্যোগ উপস্থিত হৈছে; সেই কাৰণে আপুনি কোৱা কথাটো অতি সোনকালে কৰক, কাৰণ কালক অতিক্ৰম কৰা সহজ নহয়। ৩০ ॥

হে জ্যোতিৰ্জ্ঞান প্ৰভু, আমি ইচ্ছা কৰোঁ—আপুনি এটা কাম কৰক; হে সুব্ৰহ্মেষ্ঠ, আপুনি আমাক কোনো মুকলি ঠাইত বধ কৰক। ৩১ ॥

হে সুলোচন, আমিও আপোনাৰ পুত্ৰত প্ৰাপ্ত হ'ম। হে সুৰোত্তম, এইটো বৰকেই আমি মাগিছো বুলি জানিব। ৩২ ॥

আৰু হে দেৱ, আপুনি আমাক আগেয়ে যি প্ৰতিশ্ৰুতি দিছিল, সেইটো যেন মিছা নহয়। ভগৱানে ক'লে, বাক এনেকুৱাই কৰিম আৰু এই গোটেইবোৰ কথাই হ'ব। ৩৩ ॥

সেই মধুসূদন গোৱিন্দই চাঠি-চিঠি ত্ৰেতিয়া অনাবৃত ঠাই নাইবা পৃথিৱীত আৰু আকাশত কোনো আৱৰণ নোহোৱা ঠাই নাপালে। ৩৪ ॥

ত্ৰেতিয়া দেৱতাস্ৰেষ্ঠ মহা যশস্বী মধুসূদনে নিজৰ উৰু-যুগল অনাবৃত দেখি বৰ চোকা ধাৰৰ চক্ৰেৰে মধু আৰু কৈটভৰ মূৰ দুটা কাটি পেলালে। ৩৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অষ্টমোহৰ্ষ-সমাস্য-পৰ্ব্বত বুদ্ধমাৰ্গ উপাখ্যান : ৩ নামৰ ত্ৰাধিকদ্বিশততম অধ্যায়। ২০৩ ॥

॥ অধ্যায় ২০৪ ॥

॥ ধুমুয়াবৰ উপাখ্যান : ৪ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, মহাৰাজ, সেই মধু আৰু কৈটভৰ পুত্ৰ মহাদ্ৰাতি, মহাবীৰ্য্য-সম্পন্ন, আৰু মহাপৰাক্ৰমী ধুমুৱে অতি ঘোৰ তপস্যা কৰিছিল । ১ ॥

সি এটা ভৰিৰ ওপৰত থিয় দি থকাত শুকাই-খীণাই গৈ তাৰ গোটেই শৰীৰৰ শিৰবিলাক ওলাই গৈছিল ; তেতিয়া ব্ৰহ্মা সন্তুষ্ট হৈ তাক বৰ দিছিল আৰু সিয়ে এট বুলি বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিছিল, ২ ॥

মই যেন দেৱ, দানৱ, যক্ষ, গন্ধৰ্ব্ব, নাগ আৰু বাহুবলীৰ অৰথ্য হওঁ—এই বৰ মাগিলে । ৩ ॥

তেতিয়া ব্ৰহ্মাই ক'লে, “তেনেকুৱাই হ'ব, যোৱী” । ব্ৰহ্মাই এনেদৰে ক'লত ধুমু তাৰ মূৰেৰে ব্ৰহ্মাৰ চৰণ স্পৰ্শ কৰি গুচি গ'ল । ৪ ॥

মহাবলী আৰু পৰাক্ৰমী ধুমু বৰ পাই পিতৃবধু মনত পেলাই লৰা-লবিকৈ বিষ্ণুৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল । ৫ ॥

লাহে লাহে নিদাকণ ধুমুৱে গন্ধৰ্ব্বকে আদি কৰি সকলো দেৱতাক জয় কৰি তেওঁলোকক আৰু বিষ্ণুকো ঘনাই ঘনাই বৰ উৎপীড়ন কৰিবলৈ ধৰিলে । ৬ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, দুৰাশ্বা ধুমু উজ্জ্বলক নামৰ বালিময় সমুদ্ৰৰ সেই ঠাইলৈ আহিল আৰু হে প্ৰভু, বগেৰে সেই উত্তৰৰ আশ্ৰমত উৎপীড়ন কৰিবলৈ ধৰিলে । তাৰ পাছত বালিৰ মাজতে লুকাই থাকি মাটিতে অন্তৰ্হিত হৈ তপস্যাৰ বলকে আশ্ৰয় কৰি মধু আৰু কৈটভৰ পুত্ৰ মহা পৰাক্ৰমী ধুমু লোক-বিনাশৰ কাৰণে শয়ন কৰি ব'ল । ৭-৯ ॥

সি উত্তৰৰ আশ্ৰমৰ চাৰিওফালে জুহুৰ বগ্নিবিলাকহে নিশ্বাসত এৰি দিছিল । হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, এনে সময়তে বজা কুৱলাশ্ব ব্ৰাহ্মণ উত্তৰ, সৈন্য, যান-বাহন আৰু পুত্ৰ সমন্বিতে তালৈ গ'ল । ১০-১১ ॥

সেই শত্ৰু-ধ্বংসকাৰী কুৱলাশ্ব বজাৰ লগত একৈশ হাজাৰ বলশালী পুত্ৰ লগ লাগিছিল । ১২ ॥

তাৰ পাছত ভগৱান প্ৰভু নাবায়ণ উত্তৰৰ অনুৰোধক্ৰমে জগতৰ হিতৰ কাৰণে কুৱলাশ্বৰ শৰীৰত প্ৰৱেশ কৰিলে । ১৩ ॥

হৃৰ্জৰ ডেউ প্ৰস্থান কৰিলত আকাশত এটা বিশাল শব্দ হ'ল, অবধ্য কান্দি-
মুক্ত এই বজা আভিৰপৰা ধুকুমাৰ নামেৰে জনাজাত হ'ব । ১৪ ॥

দেৱতাসকলেও ডেউক কেয়োফালৰপৰা দিব্য পুষ্পেৰে ঢাকি পেলালে । কোনেও
নবজোৱাকৈয়ে আপোনা-আপুনিয়েই দেৱ-হনুভিলাক বাজি উঠিল । ১৫ ॥

বুদ্ধিমান তেওঁৰ যাত্ৰাৰ সময়ত শীতল বতাহ ব'বলৈ ধৰিলে । ইন্দ্ৰয়ো পৃথি-
ৱীৰ ধূলিবিলাক নষ্ট কৰিবৰ কাৰণে বৰষুণ দিলে । ১৬ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, দেৱতাসকলৰ বিমান আদি সকলো যান-বাহন মহাসুৰ ধুকুৱে
বাস কৰা ঠাইতে দেখা গ'ল । ১৭ ॥

মহৰিসকলেও দেৱতা আৰু গন্ধৰ্বসকলৰ লগ লাগি কুৱলাশ্ব আৰু ধুকুৰ যুদ্ধৰ
কাৰণে কোড়ুল-মুক্ত হৈ চাই থাকিবলৈ ধৰিলে । ১৮ ॥

হে কুকপুত্ৰ, নাৰায়ণৰ তেজৰ দ্বাৰা বৰ্দ্ধিত হৈ সেই বজা নিজৰ ল'ৰা-
বিলাকেৰে মৈত্ৰেী শীত্ৰে কেয়োফালে (দশোদিশে) ব্যাপ্ত হ'ল । ১৯ ॥

বজা কুৱলাশ্বয়ো সেই সাগৰখন খনাই পেলালে । সেই বালিময় সাগৰত
কুৱলাশ্বৰ পুত্ৰসকলে সাত দিন খান্দি খান্দি মহাবলী ধুকু দেখা পালে । সেই
সময়ত ধুকুৰ ঘোঁৰা মহং শৰীৰ বালিৰ মাজতে লুকাই আছিল । ২০-২১ ॥

তাৰ শৰীৰ সূৰ্য্যৰ নিচিনাকৈ মহা তেজেৰে দীপ্ত আছিল, হে ভৱভঞ্জেষ্ঠ
সিংহসম মহাবাজ, তেতিয়া কালান্তক জুইৰ নিচিনা পোহৰেৰে দীপ্ত হৈ পশ্চিম
দিশ আহুত কৰি ধুকু গুই আছিল । কুৱলাশ্বৰ পুত্ৰসকলে তাক কেয়োফালৰপৰা
ঘেৰি খেদি গৈ তীক্ষ্ণ শৰ, গদা, মুঘল, পট্টিল, পৰিষ আৰু বগা চিক্ৰিকাই থকা
তৰোৱালেৰে প্ৰহাৰ কৰিলত মহাবলী ধুকুৰ বৰ খং উঠিল, আৰু খঙতে তেওঁ-
লোকৰ সেই বিবিধ অস্ত্ৰবিলাক খাই পেলালে । ২২-২৫ ॥

তেতিয়া সি মুখৰপৰা প্ৰলম্বাশ্লিৰ নিচিনা জুই বমন কৰিলে । পুৰণি কালত
যেনেকৈ, হে বাজুসিংহ, মহৰ্ষি কপিলে জোধ্যায়িত হৈ সগৰৰ পুত্ৰবিলাকক এক
মুহূৰ্ত্ততে দগ্ধ কৰি পেলাইছিল, তেনেকৈয়ে খঙতে দোটেই জগত উজ্জয় কৰি
আপোন শক্তিয়ে মুখৰপৰা ওলোৱা জুইৰে সেই নৃপতিৰ সকলো পুত্ৰকে সি দাহ
কৰি পেলালে । সেই সকলোবোৰ সমুত্ত যেন লাগিল । হে ভৱভঞ্জেষ্ঠ, সেই
পুত্ৰসকল জোধ্যায়ি-দগ্ধ হ'লত মহাবলী কুৱলাশ্ব বজা মহাত্মা দ্বিতীয় কৃত্তকৰ্ণৰ
নিচিনাকৈ শুই উঠা তাৰ ওচৰ চাপিল । ২৬-২৯ ॥

হে মহাবাজ, তেতিয়া তাৰ শৰীৰৰপৰা প্ৰচুৰ জলজ্বাৰ হ'ল । হে নৃপ, সেই
বজাই তাৰ জলময় তেজ পি পেলালে । ৩০ ॥

যোদ্ধা বজাই যোগ-বলেৰে পানী আনি বহি নিৰ্ৰূপণ কৰিলে আৰু
সকলো লোকৰ স্থিতিৰ কাৰণে, হে ভৱভঞ্জেষ্ঠ বাজেন্দ্ৰ, কুব-পৰাক্ৰম সেই দৈত্যক
জন্মাত্ৰেৰে দগ্ধ কৰিলে । দ্বিতীয় জগৱান্ধৰ নিচিনাকৈ বাজৰ্ষি কুৱলাশ্বই দেৱতা-
সকলৰ শত্ৰু আৰু শত্ৰুৰূপকাৰী সেই ধুকুৰ আত্মেৰে পুৰি পেলালে । সেই মহামতি

কুৰলাস্বৰ ধুক্কৰ বধ কৰি অপ্ৰতিবন্ধ ধুক্কমাৰ নামে বিখ্যাত হ'ল। সম্বন্ধে হৈ দেৱতাসকলে মহৰ্ষিসকলৰ লগ লাগি ক'লে, এটা বৰ খোজ। তেতিয়া অতি নম্ৰভাৱে কুতাজলি হৈ বৰ বং মনেৰে, হে বজা, তেওঁ (কুৰলাস্বই) এই কথা ক'লে, ৩১-৩৫ ॥

শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণসকলক যাতে মই ধন দান কৰিব পাৰোঁ, শত্ৰুসকলৰ যাতে দুৰ্জয় হওঁ, ভগৱান বিষ্ণুৰে সৈতে যাতে সখিত লাভ কৰিব পাৰোঁ আৰু কোনো জীৱৰ প্ৰতি মই যাতে দ্ৰোহ আচৰণ নকৰোঁ, ৩৬ ॥

সন্ততেই যাতে ধৰ্ম্মত বতি হয়, স্বৰ্গত যাতে অক্ষয় বাস হ'ব পাৰে—এনেকুৱা সকলো কথাই মোৰ হওক। তেতিয়া দেৱতাসকল তুষ্ট হৈ সেই বজাক ক'লে, ৩৭ ॥

হে বজা, গন্ধৰ্ব্বসকলে সৈতে ঋষিসকলে আৰু প্ৰজাসম্পন্ন উত্তমকৈ বিবিধ আশীৰ্বাদ দি এওঁক সম্বোধন কৰি ক'ল, হে সুধিষ্ঠিৰ, (ইয়াৰ পাছত) দেৱতা আৰু মহৰ্ষিসকল নিজৰ নিজৰ ঠাইলৈ উভতি গ'ল। কুৰলাস্বৰ তিনিটা মাত্ৰ ল'ৰা অৱশিষ্ট থাকিল। ৩৮-৩৯ ॥

হে ভৱতপুত্ৰ, সেই তিনিটা হ'ল দুচান্দ, কপিলান্দ আৰু চন্দ্ৰান্দ। এওঁলোকৰ পৰাই অনন্ত-ভেজৰ ইক্ষাকু কুলৰ মহাত্মা বজাসকলৰ বংশৰ প্ৰসম্পৰা চলি আহিছে। এনেকৈয়ে, হে সাধুশ্ৰেষ্ঠ, সেই কুৰলাস্বই মধু আৰু কৈটভৰ পুতেক ধুক্ক নামে মহা দৈত্যক নিধন কৰিলে আৰু কুৰলাস্ব বজাও ধুক্কমাৰ নামে জনাজাত হ'ল। ৪০-৪২ ॥

তেতিয়াৰেপৰা তেওঁ সেই নামেৰেই বহু গুণযুক্ত হ'ল। আপুনি মোক যি সুধিছিল আৰু যিজনৰ কাৰ্য্যানুসাৰে ধুক্কমাৰ উপাখ্যান হ'ল, তাৰ কথা ক'লো। এই পুণ্য উপাখ্যানটো বিষ্ণুৰ গুণ-কীৰ্ত্তন-স্বৰূপ। ৪৩-৪৪ ॥

যিজন ধাৰ্ম্মিকলোকে এই আখ্যানটো উৎসৱাদিৰ সময়ত শুনে, তেওঁ পুত্ৰৱান আৰু আয়ুৰ্দ্ধান হয় আৰু ঐশ্বৰ্য্যযুক্ত হৈ চিন্তা দূৰ হোৱাত কোনো বেমাৰৰ ভয়ে তেওঁক নাপায়। ৪৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাসা-পৰ্ব্বত ধুক্কমাৰৰ উপাখ্যান : ৪ নামৰ চতুৰধিকবিশততম অধ্যায়। ২০৪ ॥

॥ অধ্যায় ২০৫ ॥

॥ পতিব্রতাব উপাখ্যান : ১ ॥

হে ভবতকুলশ্ৰেষ্ঠ, ইয়াৰ পাছত যুধিষ্ঠিৰে মহাহাতি সেই মাৰ্কণ্ডেয়ক ধৰ্ম্ম বিষয়ে চৰ্চাবোধা প্ৰশ্ন কৰিলে, ১ ॥

হে ভগৱান বিপ্ৰ, আপুনি তিবোতাসকলৰ ধৰ্ম্ম সম্বন্ধীয় উত্তম মহাশ্ৰী তত্ত্ব সম-
ন্বিতে কওক, মই সেই কথা শুনিবৰ ইচ্ছা কৰোঁ। ২ ॥

হে সাধুশ্ৰেষ্ঠ বিপ্ৰাৰি, দেৱতাসকলক এই ভগৱত প্ৰত্যক্ষ দেখা যায়—(যেনে)
চন্দ্ৰ, সূৰ্য্য, বায়ু, পৃথিৱী, অগ্নি, পিতৃ, মাতা আৰু কাস্তিযুক্ত আচাৰ্য্য। হে সাধু-
শ্ৰেষ্ঠ ভৃগুনন্দন, আৰু আন যিসকলৰ বিধান আছে তেওঁলোকো প্ৰত্যক্ষ। ৩-৪ ॥

সকলো গুৰুকে মান কৰিব লাগে, আৰু তেনেদৰে এক-পতিৰ সেৱা-পৰায়ণ
তিবোতাক বিশেষকৈ মানিব লাগে পতিব্ৰতাসকলৰ গুৰুত্বা মই বৰ কঠিন বুলি
ভাৰোঁ। ৫ ॥

হে নিম্পাপ প্ৰভু, যিসকলে চকু আদি ইন্দ্ৰিয়বিলাক আৰু মনক শাসন কৰি
নিজৰ স্বামীকে দেৱতাৰ নিচিনাকৈ ভাবি থাকে, সেই পতিব্ৰতাসকলৰ মহাশ্ৰী
মোক কওক। হে ভগৱান প্ৰভু, এই কামটো কিন্তু মোৰ মনত দুষ্কৰ যেন
লাগিছে। ৬-৭ ॥

(ল'ৰা-ছোৱালীৰ) মাক-বাপেকৰ গুৰুত্বা, তিবোতাসকলৰ গিৰিয়েকৰ পৰিচৰ্যা
আৰু তিবোতাসকলৰ পতি-ব্ৰতেই কঠিন ধৰ্ম্ম। ইয়াতকৈ আন দুষ্কৰ কাম
মই দেখা নাই। ৮ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, সাধু আচাৰ্য্যৰ তিবোতাসকলে অতি আদৰেৰে যি ধৰ্ম্ম পালন
কৰে আৰু ল'ৰা-ছোৱালীবিলুকে পিতৃ-মাতৃৰ যি পৰিচৰ্যা কৰে, সি সঁচাকৈয়ে
কষ্ট-সাধ্য। ৯ ॥

হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ প্ৰভু, যিসকল একমাত্ৰ পতিতে ভক্তি-পৰায়ণা, যিসকলে সদায় সঁচা
কথা কয়, আৰু যিসকলে নিয়মিত সময়ত শত্ন স্নান কৰি দহ মাহ উদৰত গৰ্ভ
ধান্য কৰি আকৌ অভুলনীয় বেদনা অনুভৱ কৰি জীৱন পৰ্য্যন্ত মহা বিপদত
পেগাই অতি কষ্টত সন্তান প্ৰসৱ কৰে আৰু বৰ মৰমেৰে তাহাঁতক লালন-পালন
কৰে, তাতকৈ বেছি অল্পত আৰু কি আছে? ১০-১২ ॥

যিসকলে সদায় সকলোবকমৰ নিষ্ঠুৰ কামত লাগি থাকি সকলোৰে ওচৰত নিন্দিত হৈয়ো নিভোঁ নিজৰ কাৰ্য্যত বত থাকে, সিএ এটা দুষ্কৰ কাৰ্য্য বুলি মই ভাবে'। ১৩ ॥

হে বিপ্ৰ, আকৌ আপুনি ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্ম-ব্যৱহাৰন তত্ত্ব সম্বন্ধে মোক কওক, কাৰণ নৃশংসসকলে সাধু-ধৰ্ম্ম লাভ কৰটো কঠিন। ১৪ ॥

হে প্ৰশ্ন-জনাৰসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ ভগৱান, এই সবলোবোন প্ৰশ্নৰ উত্তৰ শুনিবলৈ মই আশা কৰে'। হে ভৃগুকুলশ্ৰেষ্ঠ সুব্ৰত, মই আপোনাৰ সেৱা কৰিবৰো ইচ্ছা কৰে'। ১৫ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ট ক'লে, হে ভগৱৎশ্ৰেষ্ঠ, এই প্ৰশ্ন কঠিন হ'লেও নিস্তৃত হিছাপে মই তোমাক উত্তৰ দিম। যথাযথভাৱে কৈ থকা মোৰপৰা তুমি সেইবোৰ কথা শুনা। ১৬ ॥

অনেকে পিতাকৈ মাকৰ গৌৰৱ বেছি বুলি ভাবে; অনেকে আকৌ মাকতকৈ পিতাককহে গৌৰৱত শ্ৰেষ্ঠ বুলি ভাবে। মাকে যে সন্তানক তুলি-তালি ডাঙৰ দীঘল কৰে, এইটো এটা সঁচাকৈয়ে টান কাম। ১৭ ॥

আকৌ পিতৃয়ে তপস্যা, দেৱতাৰ পূজা আৰু অৰ্চনা, জাৰ আৰু গৰম প্ৰভৃতি সন্মত কৰি অভিচাৰ আৰু অইন অইন উপায়ৰ যোগে পুত্ৰ লাভ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰে। ১৮ ॥

হে বীৰ, তেওঁ অতি কষ্টে অতি দুৰ্ভাৱ পুত্ৰ লাভ কৰি সদায় চিন্তা কৰে, ই বা কেনেকুৱা হয়। ১৯ ॥

হে ভৰতনন্দন, আকৌ বাপেক-মাক দুয়োজনেই পুতেকৰ যশ, খ্যাতি, ধন-সম্পত্তি, সম্ভান আৰু ধৰ্ম্মৰ কাৰণে হেঁপাহ কৰে। ২০ ॥

হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, সেই দুজনৰ আশা যিজনে সফল কৰে, সেইজনেই বাস্তৱিকৈ ধৰ্ম্মজ্ঞ, তেওঁৰ ওপৰত পিতা আৰু মাতা সদায় সন্তুষ্ট, তেওঁৰ ইহলোক আৰু পৰলোকত স্থায়ী কীৰ্ত্তি আৰু ধৰ্ম্ম হয়। স্বামীৰ সেৱাই যেনেকুৱা ফল দিয়ে, যজ্ঞ কৰ্ম্ম, শ্ৰাদ্ধ বা উপবাসে তেনে ফল নিদিয়। ইয়াৰেই (পতিব্ৰতা স্ত্ৰীয়ে) স্বৰ্গ জয় কৰে। ২১-২৩ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, পতিব্ৰতা নাবীসকলৰ সংযত ধৰ্ম্মৰ প্ৰকৰণ এয়ে আৰু এয়েই মোৰ কথিত বস্তু, তুমি ইয়াক সাৱধানে মন দি শুনা। ২৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্তা-পৰ্বত পতিব্ৰতাৰ উপাখ্যান - নামৰ পঞ্চাধিকাবিশতম অধ্যায়। ২০৫ ॥

॥ অধ্যায় ২০৬ ॥

॥ গতিব্রতৰ উপাখ্যান : ২ ॥

মৰ্কণ্ডেশ্বৰই ক'লে, হে ভৰতপুত্ৰ, বেদাধ্যয়নত বত, তপঃপৰায়ণ আৰু ধাৰ্মিক কৌশিক নামে কোনো এজন তপস্বী ব্ৰাহ্মণ আছিল। ১ ॥

তেওঁ সকলো অস্ত্ৰ আৰু উপনিষদেৰে সৈতে বেদ অধ্যয়ন কৰিছিল। এনেকৈয়ে তেওঁ কোনো এদিন এজোপা গছৰ তলত বহি বেদ পাঠ কৰি আছিল। ২ ॥

গছজোপাৰ ওপৰত এটা বগলী লুকাই আছিল। সেই চৰায়ে সেই ব্ৰাহ্মণৰ ওপৰত বিষ্ঠা ত্যাগ কৰিলে। ৩ ॥

তেতিয়া সেই বগলীটোক দেখি সেই ব্ৰাহ্মণে খঙতে তাৰ অনিষ্ট চিন্তা কৰিলে, আৰু খঙৰ বশীভূত হৈ তেওঁ তাক নিৰীক্ষণ কৰিলে। ৪ ॥

সেই বিপ্ৰই তাৰ অপকাৰৰ কথা ধ্যান কৰাৰ লগে লগেই সি মাটিত পৰি গ'ল। সেই বগলীটোক প্ৰাণ-বায়ু উৰি মাটিত অচেতন হৈ পৰি যোৱা দেখি বৰকৈ মনত সন্তাপ পাই দুঃখ কৰি ক'লে, খং আৰু বোতৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হৈ মই বৰ বেয়া কাম কৰি পেলালো। ৫-৬ ॥

মৰ্কণ্ডেশ্বৰই ক'লে, এইদৰে কৈ বিধান সেই ব্ৰাহ্মণ ভিক্ষাৰ কাৰণে বহু গাঁও ঘূৰিলে। এইদৰে গাঁৱৰ বহুত পৱিত্ৰ ঘৰত বিচৰণ কৰি কৰি, হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, আগেয়ে যোৱা এগৰ মানুহৰ ঘৰত সোমাল আৰু ভিক্ষা দিয়ক বুলি মাত দিলে। তাৰ গৃহিনীয়ে অলপ ব'ব বুলি ক'লে। ৭-৮ ॥

গৃহিনীয়ে তেতিয়া কাঁহি-বাতি ইতি আছিল। ইতিমধ্যে, হে বজা, বৰ ভোকত আতুৰ হৈ তেওঁৰ স্বামী ঘপকৰে সোমাই আহিল। হে ভৰতকুলশ্ৰেষ্ঠ, সেই সতীয়ে নিজ স্বামীক দেখি অতিথিক ত্যাগ কৰিলে। ৯-১০ ॥

আৰু, হাত-মুখ ধুবলৈ পানী যোগাই দি বহিবলৈ আসন দিলে। ইয়াৰ পিছত নম্ৰভাৱে নীললোচনা তেওঁ সুমধুৰ ভক্ষ্য আৰু ভোজ্য-আহাৰেৰে তেওঁক সেৱা কৰিবলৈ ধৰিলে। হে যুধিষ্ঠিৰ, অতি অনুৰাগেৰে তেওঁ স্বামীৰ উজ্জ্বল নিতৌ ভোজন কৰিছিল। ১১-১২ ॥

স্বামীৰ মনৰ ভাব অনুসৰণ কৰি তেওঁ পতিক দেখুতা জ্ঞান কৰিছিল। মন, কাম, কথাৰেও তেওঁ অইন পুৰুষক ভঞ্জন নকৰিছিল। ১৩ ॥

সদাচাৰ-সম্পন্ন, পৱিত্ৰা, গৃহকৰ্ম্মত নিপুণা আৰু ঘৰোৱাহী মানুহৰ হিতৈষিণী সেই গৃহিণী সকলোভাৱে লগতে থাকি পতি-গুৰুত বত আছিল । ১৪ ॥

দেৱতা, অতিথি, ভূতা, শত্ৰু, শাহ আৰু স্বামীৰ যিটোক হিত বুলি ভাবিছিল সততে সেইটোকে অনুৱৰ্ত্তন কৰিছিল । ১৫ ॥

সকলো সময়তে ইন্দ্ৰিয়-সংযম কৰি গুৰুত বত সেই তিৰোতাই পতি-গুৰুত শেষ কৰি ভিক্ষাৰ কাৰণে আকাজকা কৰি থিয় হৈ থকা ব্ৰাহ্মণক দেখিলে । লক্ষণীয়া চকুযুৰিবে সৈতে সেই সতীয়ে, হে ভৱতশ্ৰেষ্ঠ, তেতিয়া বৰ মাজ পালে আৰু ব্ৰাহ্মণৰ কাৰণে ভিক্ষা লৈ সেই খশ্বিনী তেতিয়া বাহিৰলৈ আহিল । ১৬-১৭ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, হে শ্ৰেষ্ঠ নাৰী, ম'ব বুলি বে কিম মোক আপুনি বাখি থ'লে আৰু সোনকালে বিদায় নিদিলে ? ১৮ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে মনুষ্যোক্ত, খঙতে জ্বলি যেন সেই ব্ৰাহ্মণ নিজৰ তেজোৱেই উদ্ধীপ্ত হৈছিল । তেওঁক দেখি সেই সতীয়েও শাওঁভাৱে এই কথা ক'লে । ১৯ ॥

তিৰোতা গৰাকীয়ে ক'লে, হে জ্ঞানী ব্ৰাহ্মণ, মোক যেন আপুনি ক্ষমা কৰে । স্বামীয়েই হৈছে মোৰ মহান দেৱতা, তেওঁৰো ভোকতে ভাগৰ লাগি আহিছে । গতিকে তেওঁক গুৰুত কৰিলো । ২০ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, ব্ৰাহ্মণসকল শ্ৰেষ্ঠ নহয়, তুমি পতিকেই শ্ৰেষ্ঠ ভাবিল। গৃহস্থী ধৰ্ম্মত থাকি তুমি ব্ৰাহ্মণসকলক অৱমাননা কৰিল। ২১ ॥

ইন্দ্ৰয়ো এওঁলোকক সম্মান কৰে, পৃথিৱীৰ মানুহৰতো কথাই নাই । হে গৰ্ব্বিণী, তুমি নিজেও নাজানা আৰু বুঢ়াসকলৰপৰাও শিকা নাই । ২২ ॥

ব্ৰাহ্মণসকলে অগ্নিৰ দৰে পৃথিৱীকো দাহ কৰিব পাৰে । ঔগৰাকীয়ে ক'লে, হে ঋষিভুল্য ব্ৰাহ্মণ, মই বগলী চৰাই নহওঁ, হে তপোধন, ক্ৰোধ ত্যাগ কৰক । ২৩ ॥

এই ক্ৰোধ-দৃষ্টিৰে খঙতে আপুনি মোক কি কৰিব ? দেৱতুল্য উদাৰ মনৰ ব্ৰাহ্মণসকলক মই অৱজ্ঞা কৰা নাই । ২৪ ॥

হে নিষ্পাপ ব্ৰাহ্মণ, মোৰ এই অপৰাধ ক্ষমা কৰক । তীক্ষ্ণ হৃদয়ৰ ব্ৰাহ্মণসকলৰ তেজ আৰু মাহাত্ম্যৰ কথা মই জানো । ২৫ ॥

তেওঁলোকে খঙতে সমুদ্ৰক লুণীয়া পানীযুক্ত কৰি পি খাব নোৱাৰা কৰিছে । আৰু উজ্জ্বল তপস্যাবে নিৰ্ম্মলচিত্ত সেই মুনিসকলৰ ক্ৰোধাগ্নি আজিও দগুকাৰণ্যত নিৰ্ম্মাপিত হোৱা নাই, আৰু অতি দুষ্ট মনৰ আৰু কাঠচিঠীয়া বাতাপি অসুৰো ব্ৰাহ্মণসকলক অৱজ্ঞা কৰিয়েই অগন্ত্য মুনিৰ পেটত জ্বলি গৈছে । মহামতি ব্ৰাহ্মণসকলৰ (এনেকৈয়ে) বহুত প্ৰভাৱৰ কথা শুনা যায় । ২৬-২৮ ॥

উদাৰ মনৰ ব্ৰাহ্মণসকলৰ বিপুল অনুগ্ৰহ আৰু ভীষণ খঙৰ কথাও শুনা যায় । হে নিষ্পাপ ব্ৰাহ্মণ, এই ব্যতিক্ৰমৰ কাৰণে আপুনি মোক ক্ষমা কৰা হুঙত । ২৯ ॥

হে ষড়্জ, পতি-গুৰুত যোগে যি ধৰ্ম্ম লাভ হয়, সেই ধৰ্ম্মই মোৰ ভাস্কৰ লাগে ! সকলো দেৱতাৰ ভিতৰত স্বামীয়েই মোৰ পৰম দেৱতা । ৩০ ॥

সেই কাৰণে সকলোতকৈ বিশেষভাৱে পতি-গুৰুস্বাক্ষৰ ধৰ্ম্ম মই কৰোঁ । পতি-গুৰুস্বাক্ষৰ কৰা বাবে মোৰ কেনেকুৱা সুফল হৈছে, হে ব্ৰাহ্মণ, আপুনি এবাৰ ভাবি চাওক । ৩১ ॥

মই জানো, আপুনি খঙতে সেই বগলী চৰাইটো মাৰিলে । হে শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, ক্ৰোধ মানুহৰ শৰীৰতে বাস কৰা এটা শত্ৰুহে মাত্ৰ । ৩২ ॥

যিজনে এই লোকত সঁচা কথা কয়, নিজৰ গুৰুক সন্তোষ দিয়ে, আৰু যিজনে ক্ৰোধ আৰু মোহ ত্যাগ কৰে, দেৱতাসকলে তেওঁকেই ব্ৰাহ্মণ বুলি কয় । ৩৩ ॥

যিজন জিভেলিঙ্গ, ধৰ্ম্মপৰায়ণ, নিজৰ বেদৰ শাখা অধ্যয়নজ্ঞী, আৰু তুচি হৈ থাকি হিংসাকাৰীজনকো হিংসা নকৰে, তেওঁকেহে দেৱতাসকলে ব্ৰাহ্মণ বুলি কয় । ৩৪ ॥

কাম আৰু ক্ৰোধক বশ কৰি যিজনে (সমস্ত) লোককে নিজৰ নিচিনা দেখে তেওঁৰেই উদাৰমনা আৰু ধাৰ্ম্মিক ; তেওঁকেই দেৱতাসকলে ব্ৰাহ্মণ বুলি কয় । ৩৫ ॥

যিজনে সকলো ধৰ্ম্মতে মনোনিৱেশ কৰি পঢ়া-শুনা কৰে নাইবা পঢ়ায়, নিজে যজ্ঞ কৰে বা যাজ্ঞ কৰায়, তেওঁকেই দেৱতাসকলে ব্ৰাহ্মণ বুলি কয় । ৩৬ ॥

হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, যিজন ব্ৰহ্মচাৰী, বদান্য, যি শক্তি অনুসৰি দান কৰে আৰু অধ্যাপনা কৰে, তেওঁকেই দেৱতাসকলে ব্ৰাহ্মণ বুলি কয় । ৩৭ ॥

নিবহঙ্কাৰী হৈ যিসকলে বেদৰ নিজ শাখা অধ্যয়ন কৰে, তেওঁলোককেই দেৱতাসকলে ব্ৰাহ্মণ বুলি কয় । ব্ৰাহ্মণসকলৰ যিটোকে যজ্ঞল বুলি বুজা যায়, সেইটোকেহে তেওঁলোকৰ আগত কোৱা-মেলা কৰিব । ৩৮ ॥

তেওঁলোক সদায় সত্যত থাকে, মিছালৈ তেওঁলোকে মন নেমেলে । বেদাধ্যয়ন, আত্মসংযম আৰু সবলতা, এই কেইটাই ব্ৰাহ্মণৰ ধৰ্ম্ম বুলি ব্ৰাহ্মসকলে কয় । ৩৯ ॥

হে বিজসন্তম, অনবৰত তিল্লয় সংযম, সত্যত থকা আৰু সবলতা—এই কেইটাকে ধৰ্ম্মজ্ঞসকলে ধৰ্ম্ম বুলি কয় । ৪০ ॥

বুঢ়াসকলে উপদেশ দিয়ে, সনাতন ধৰ্ম্ম দুজোঁৱ, ই সত্যত প্ৰতিষ্ঠিত, আৰু বেদেই তাৰ প্ৰমাণ । ৪১ ॥

ধৰ্ম্মৰ ৰূপ অনেকপ্ৰকাৰে দেখা যায় । তথাপি তাৰ ৰূপ সূক্ষ্ম । আপুনিও ধৰ্ম্মজ্ঞ, স্বাধায়-নিবৃত্ত আৰু পৱিত্ৰ । ৪২ ॥

আপুনি যথার্থৰূপে ধৰ্ম্ম নাজানে বুলিহেই মোৰ ধাৰণা । হে বিগ্ৰ, যদি পৰম ধৰ্ম্ম কি তাক নাজানে, তেতিয়াহলে যিখিলা নগৰীলৈ গৈ তাত থকা এজন ধাৰ্ম্মিক ব্যাধক সোধক । সত্যবাদী, জিভেলিঙ্গ সেই ব্যাধক-বাপেকক সন্তোষ কৰিবৰ ইচ্ছাবে যিখিলাত বাস কৰি আছে । তেওঁ আপোনাক আপোনাৰ ইচ্ছানুসৰি ধৰ্ম্মৰ কথা ক'ব । হে ভদ্ৰ ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি যদি ইচ্ছা কৰে, তালৈকে যাওক । ৪৩-৪৫ ॥

হে অনিলিত ব্ৰাহ্মণ, মই যদিও বেছিকৈ কৈছো, সেই সকলোবোৰ কমা কৰে যেন । যিসকলে ধৰ্ম্ম জানে, তেওঁলোকে তিবোতা মানুহ বধ নকৰে । ৫৬ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, আপোনাৰ ওপৰত মই সন্তুষ্ট হৈছো । আপোনাৰ কুশল হওক, হে সুললী নাবী, মোৰ খং গ'ল । আপুনি যে মোক বৰ ভিৰজাৰ কৰিলে, সি মোৰ পৰম উপকাৰৰ কাৰণেহে, আপোনাৰ কল্যাণ হওক । হে শোভনা নাবী, মই গৈ মোৰ উদ্দেশ্য সাধন কৰোঁ । ৫৭ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তেওঁ এইদৰে বিদায় দিলে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ কৌলিক বাহিৰ ওলাই নিজকে নিজে দিক্কাৰ দি নিৰ্দ্ধৰ ঘৰলৈ গুচি গ'ল । ৫৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্কৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্য পৰ্কত পতিব্ৰতাৰ উপাখ্যান : ২ নামৰ ষড়্বিংশতিতম অধ্যায় । ২০৬ ॥

॥ অধ্যায় ২০৭ ॥

॥ ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সংবাদ : ১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, সেই তিবোতাগৰাকীয়ে বিকৃতভাৱে যিখিনি আচৰিত কথ ক'লে সেইখিনিকে ভাবি ভাবি কৌলিকে নিজকে নিজে নিন্দা কৰিলে—যেন তেওঁ এজন অপৰাধীহে । ১ ॥

তাৰ পিছত ধৰ্ম্মৰ সূক্ষ্ম গতিৰ সম্বন্ধে চিন্তা কৰি নিজকে নিজে ক'লে, মই তিবোতাগৰাকীৰ কথাত বিশ্বাস কৰা উচিত, আৰু সেই কাৰণে মই মিথিলালৈ যাম । ২ ॥

কাৰণ, তাত কৃতী আৰু ধাৰ্ম্মিক ব্যাধজন নিশ্চয় বাস কৰে । গতিকে সেই তপোধনবপৰা ধৰ্ম্মৰ সম্বন্ধে জানিবলৈ মই আজিয়েই যাম । ৩ ॥

বগলী চৰাইৰ বধৰ জ্ঞানবপৰা ওপজা বিশ্বাস আৰু শুভ ধাৰ্ম্মিক বচনৰ যোগে সেই তিবোতাগৰাকীৰ কথাত প্ৰত্যয় মানি তেওঁ এইদৰে মনতে ভাবিলে আৰু বৰ উৎসুক হৈ গ'ল, নগৰ আৰু অৰণ্য অতিক্ৰম কৰি কৰি মিথিলালৈ বুলি বাওণা হ'ল । ৪-৫ ॥

তাৰ পিছত তেওঁ গৈ গৈ জনক বজাৰ দ্বাৰা সুৰক্ষিত, ধৰ্ম্ম-সেতুৰ দ্বাৰা পৰিপূৰ্ণ আৰু যজ্ঞাদি উৎসৱৰ দ্বাৰা মুগ্ধৰিত মিথিলা নগৰী পালেগৈ । ৬ ॥

তাৰ পিছত সিংহদ্বাৰ, অট্টালিকা, ৰাজ-প্ৰাসাদ, আৰু প্ৰাচীৰেৰে দেখিবলৈ ধুনীয়া আৰু বহু বিমান গোট খোৱাত বহু হোৱা সেই নগৰীত তেওঁ সোমাল । ৭ ॥

সেই ব্ৰাহ্মণে গৈ গৈ বজাৰেৰে পৰিপূৰ্ণ, সুন্দৰকৈ ভাগ কৰি বখা ডাঙৰ ডাঙৰ বাটেৰে গুৰা, বহুত ঘোঁৰা, বখ, নাগ আৰু মাল যুঁজাকৰে পৰিপূৰ্ণ, নিপোটল-জনেৰে আকীৰ্ণ, নিতৌ উৎসৱত মডলীয়া আৰু বহুত ঘটনা ঘটি থকা সেই নগৰী-খন দেখিলে । ৮-১ ॥

তেতিয়া তেওঁ সেই ধাৰ্মিক ব্যাধজনৰ কথা সুধিলত তাৰ ব্ৰাহ্মণসকলে তেওঁৰ কথা তেওঁক ক'লে । তেতিয়া কৌশিকে তালৈ গৈ দেখিলে, সেই তপস্বী ব্ৰাহ্মণ পছ আৰু মহৰ মাংস বিক্ৰী কৰি কচাইখানাৰ মাজত বহি আছে । ক্ৰেতাৰ হেঁতা-ওপৰা-দেখি সেই ব্ৰাহ্মণ একাঘৰীয়া হৈ ব'ল । ১০-১১ ॥

ব্ৰাহ্মণ অহা কথা শুনি তেওঁ লবালনিকৈ সন্ত্ৰমেৰে থিয় দিলে আৰু য'ত ব্ৰাহ্মণজন আছিল সেই নিজম ঠাইখিনিত থকা ব্ৰাহ্মণজনক চাবৰ কাৰণে তালৈ আহিল । ১২ ॥

ব্যাধে ক'লে, হে ভগৱান, আপোনাক অভিৱাদন জনাইছো, হে শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, আপুনি সুখেৰে আছিছেতো ? মই এটা ব্যাধ । মই আপোনাৰ কিবা মজল বিধান কৰিব পাৰোঁনেকি ? কওক । ১৩ ॥

সেই সতী তিৰোতাগবাকীয়ে যে আপোনাক কৈছিল “আপুনি মিথিলালৈ যাওক” মই সেই কথাৰ ভূ ৰাখিছো আৰু আপুনি সেই কথাতেই ইয়ালৈ আহিছে । ১৪ ॥

তেওঁৰ সেই কথা শুনি সেই ব্ৰাহ্মণ অতি আচৰিত হ'ল আৰু ভাবিলে, ই এটা দ্বিতীয় আচৰিত কথা । ১৫ ॥

এই ঠাই ব্ৰাহ্মণৰ কাৰণে উপযোগী নহয়—এটদৰে ভাবি সেই ব্যাধে ব্ৰাহ্মণক এনেকৈ ক'লে, হে নিম্পাপী প্ৰভু, এই ঠাইডোখৰ আপোনাৰ বাবে উপযুক্ত নহয় ; আপোনাৰ যদি অভিকচি হয়, তেতিয়া হ'লে আমাৰ ঘৰলৈকে যাওঁহক । ১৬ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, সেই বিগ্ৰহো আনন্দ মনেৰে ক'লে, বাক, নিশ্চয় যাম । তেতিয়া ধৰ্ম্ম-ব্যাধে ব্ৰাহ্মণজনক আগত লৈ ঘৰৰ ফালে খোজ ল'লে, আৰু গৈ তেওঁৰ ধুনীয়া ঘৰটোত সোমালত তেওঁক আসন দি পূজা কৰা হ'ল । সেই শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণেও পান্থ আৰু আচমনীয় গ্ৰহণ কৰিলে । ১৭-১৮ ॥

ইয়াৰ পাছত তেওঁ সুখেৰে বহি সেই ব্যাধক ক'লে, এই কাম আপোনাৰ যোগ্য হোৱা নাই । আপুনি এই নিদাকণ কৰ্ম কৰিব লগীয়া হোৱাত মই বৰ বেজাৰ পাইছো । ১৯ ॥

ব্যাধে ক'লে, পিতৃ-পিতামহ-পৰম্পৰা চলি অহা মোৰ এই কাম আশ্বাৰ বংশৰ অনুৰূপ । মই মোৰ কৰ্ত্তব্যহে পালন কৰিছো । হে দ্বিজ, আপুনি খং নকৰিব । ২০ ॥

হে শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, বিধাতাই বিধান কৰা নিজ কৰ্ত্তব্য পালন কৰি বৰ যত্নেৰে সৈতে মোৰ বৃদ্ধ পিতৃ-মাতৃক মই লালন পালন কৰিছো । ২১ ॥

সচা কথা কওঁ, হিংসা নকৰোঁ, শক্তি অনুসাৰে দেৱতা, অতিথি, আৰু ভৃত্য-সকলক দান কৰোঁ, বাকী থকাৰে পেট প্ৰসৰ্ত্তাওঁ । ২২ ॥

কাকো অলপো নিল্লা নকৰেঁ, বলসানজনৰ অপবাদ প্ৰচাৰ নকৰেঁ। হে শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, পূৰ্ব্ব জন্মৰ কৃত-কৰ্মই কৰ্ত্তাক অনুসৰণ কৰি থাকে। ২৩ ॥

এই জগতত কৃষি, গো-বন্ধা, বাণিজ্য, বাজনীতি, বেদৰ আৰু উপনিষদৰ জ্ঞান—এই কেইটাই ত'ম জীৱিকা-নিৰ্ব্বাহৰ উপায়, আৰু ইয়াৰ দ্বাৰা পৰলোক-প্ৰাপ্তি হয়। ২৪ ॥

শূদ্ৰৰ (পৰিচয়্য) কন্যু, ক্ষত্ৰিয়ৰ যুদ্ধ, বৈশ্বৰ কৃষি আৰু ব্ৰাহ্মণৰ ব্ৰহ্মচৰ্য্যা, তপস্যা, বেদৰ মন্ত্ৰ-পাঠ আৰু সত্য ব্যৱহাৰ—এইনিলাক চিৰকলীয়া। ২৫ ॥

নিজ কামত লাগি থকা প্ৰজাসকলক বজাই ধৰ্ম্মমতে শাসন কৰে, আৰু যি-সকলে বেয়া কামত হাত দিয়ে তেওঁলোকক নিজৰ কামত লগায়। ২৬ ॥

বজাক সদায় ভয় কৰা উচিত; কাৰণ তেওঁ প্ৰজাৰ অধিপতি। বজাই বিকপ কৰ্ম্ম কৰাসকলক পছক কাঁড়েৰে ভেটা দিয়াদি বাৰণ কৰে। ২৭ ॥

জনক বজাৰ এই বাজ্যত, হে ঋষিতুল্য ব্ৰাহ্মণ, বিকপ কৰ্ম্মকাৰী কোনো মানুহ নাই; হে ত্ৰিজোত্তম, চাৰিও বৰ্ণ নিজ নিজ কামতে ব্যাপৃত। ২৮ ॥

এই জনক বজাই নিজৰ পুতেক হ'লেও দুষ্টচৰিত্ৰজনক দণ্ডনীয় বুলি ভাবি দণ্ড বিধান কৰে আৰু ধাৰ্ম্মিকজনক উৎপীড়ন নকৰে। ২৯ ॥

হে শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, বজাই চোৰাংচোৰাবিলাকক ভালকৈ প্ৰয়োগ কৰি ধৰ্ম্ম অনুসৰিয়েই সকলোতে চকু দিয়ে। অৰ্থ, সম্পত্তি, ৰাজ্য আৰু দণ্ড-নীতি ক্ষত্ৰিয়-সকলৰ হাততেই থাকে। ৩০ ॥

বজাসকলে নিজৰ কৰ্ত্তব্য পালন কৰিয়েই প্ৰচুৰ সম্পদ ইচ্ছা কৰে। বজাইহে সকলো বৰ্ণৰে জ্ঞাপকৰ্ত্তা। ৩১ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, অইন মানুহে মাৰি দিয়া গাছৰি আৰু ম'হে ম'হে সদায় বিক্ৰী কৰেঁ, নিজে কেতিয়াও বধ নকৰেঁ। ৩২ ॥

মই নিজে মঙহ নাখাওঁ, ঋতুকালতেই জীসংসৰ্গ কৰেঁ। হে ৰিষ, মই সদায় উপবাস কৰি বাতি (মাত্ৰ) ভোজন কৰেঁ। ৩৩ ॥

দুষ্ট-চৰিত্ৰৰ হৈও পুৰুষ সচৰিত্ৰৰ হ'ব পাৰে (সংসজ্ঞৰ বলত)। আৰু প্ৰাণী-হিংসাত লিপ্ত থাকিয়ো (ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰি) ধাৰ্ম্মিক হ'ব পাৰে। ৩৪ ॥

বজাসকলৰ য়েচ্ছাচাৰিতাত ধৰ্ম্ম বৰ সজীৱ হৈ পৰে, আৰু অধৰ্ম্মৰ প্ৰাহুৰ্ভাৱ হ'লে প্ৰজাসকল ঠেক মনৰ হয়। ৩৫ ॥

ভেড়িয়া বিকট-আকাবৰ, বাওনাৰ, কুজাৰ, লাওমুৰীয়াৰ, আৰু নানা ধৰণৰ নপুংসকৰ, কণাৰ, কলাৰ, আৰু উঠন-চকুৱা মানুহবোৰৰ জন্ম হয়। ৩৬ ॥

বজাৰ অধৰ্ম্মৰ ভাবেই সদায় প্ৰজাসকলৰ অমঙ্গল আনে। (সেই কাৰণে) এই বজা জনকে প্ৰজাসকলক ধৰ্ম্মৰে পালন কৰিছে। ৩৭ ॥

তেওঁ নিজৰ কৰ্ত্তব্যত বড় সকলো প্ৰজাকে অনুগ্ৰহ কৰে। যিসকল মানুহে যোক প্ৰলংসা বা নিল্লা কৰে সেই সকলোকে মই সাধু কৰ্ম্মৰ যোগে ভোষণ

কৰে। যিসকল বজাই নিজ বাক-ধৰ্ম্মমতে জীৱন যাপন কৰে আৰু যি স্বধৰ্ম্মত লিপ্ত থাকে তেওঁলোকেই প্ৰকৃত বজা। ৩৮-৩৯।

যি ধৰ্ম্মনিষ্ঠ আৰু সংযমী, যেনে শক্তি অনুসাৰে অন্নদান কৰে, যি সকলো সময়ে সহিষ্ণুভাৱে থাকে আৰু যি উদ্যোগী, তেওঁলোকে আনৰ সাহায্য গ্ৰহণ নকৰে। ৪০।

যোগাতা অনুসৰি সকলো প্ৰাণীকে সদায় সম্ভৱান দেখুওৱা উচিত। মানুহৰ গুণ ত্যাগৰ যোগেই প্ৰকাশ পায়, অইনৰ দ্বাৰা নহয়। ৪১।

মানুহে মিছা কোৱা পৰিহাৰ কৰিব লাগে। উপযাচি আনৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰিব। মানুহে লোভত, ক্ৰোধত নাইবা হিংসাত ধৰ্ম্ম ত্যাগ নকৰিব। ৪২।

প্ৰিয় লাভতো আনন্দ নকৰিব, দুঃখ উপস্থিত হলেও সমস্ত নহব। অৰ্থৰ নাটনিত অধীৰ নহব আৰু স্বধৰ্ম্ম ত্যাগ নকৰিব। ৪৩।

হঠাৎ যদি কোনো নকৰিব লগীয়া কাম কৰা হয়, তাৰ যেন পুনৰাবৃত্তি নহয়; আৰু যিটো কল্যাণ বুলি ভাবিব, তাতেই নিজকে নিয়োগ কৰিব। ৪৪।

পাপীৰ প্ৰতি পাপজনক আচৰণ নকৰিব, সদায় শিষ্টভাৱে থাকিব। কাৰণ, পাপ-কৰ্ম্ম কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰাজনে পাপযুক্ত হৈ নিজকে হত্যা কৰে। ৪৫।

যিসকলে ধৰ্ম্ম নাই বুলি ভাবি ধাৰ্ম্মিকসকলক উপহাস কৰে, সেই অসং পাপীসকলৰ কৰ্ম্মও অসং। ৪৬।

সেইসকল ধৰ্ম্মত অবিশ্বাস কৰিয়েই নষ্ট পায়, ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই। কাৰণ, বতাহেৰে পৰিপূৰ্ণ ডাঙৰ চামৰাৰ পেটাৰীৰ নিচিনাকৈ তেওঁলোকৰ মন সদায়েই পাপতে ওফলি কিটুকীয়া দিয়ে। ৪৭।

মূৰ্খ অথচ অহঙ্কাৰী মানুহৰ কথা অসাবেই হয়। কাৰণ সূৰ্য্যই দিনত যেনেকৈ নিজৰ ৰূপ প্ৰকাশ কৰে, তেনেকৈয়ে তেওঁলোকৰো অন্তৰাঙ্গাট ভিতৰৰ ৰূপ দেখুৱাই দিয়ে। ৪৮।

নিজৰ জয়টোল কোবায়ৈ মূৰ্খই এই জগতত খ্যাতি অৰ্জন কৰিব নোৱাৰে। লেতেৰা-পেতেৰা হ'লেও বিদ্বানজনেইহে প্ৰকাশ পায়। ৪৯।

কোনো গুণীজনে কাৰো নিন্দা নকৰাকৈ বা আশ্ব-প্ৰশংসা নকৰাকৈ প্ৰকাশ পাইছে—এনেকুৱা কথা সংসাৰত দেখা নাযায়। ৫০।

অনুতাপ কৰি পাপ কাৰ্য্যৰপৰা বিৰত হ'লে মানুহ পাপৰপৰা মুক্ত হয়। আকৌ তেনে নকৰোঁ, এনেকৈ প্ৰতিজ্ঞা কৰিলে ফুৰাই পাপযুক্ত হয়। ৫১।

হে উত্তম ব্ৰাহ্মণ, যি কোনো (শাস্ত্ৰীয়) কৰ্ম্মৰ যোগেই পাপৰপৰা মুক্ত হ'ব পাৰি। হে ব্ৰাহ্মণ, ধৰ্ম্মৰ বিষয়ে এনেকুৱা জ্ঞতি-মত আছে। ৫২।

আগতে ধাৰ্ম্মিক হৈয়ো প্ৰথমতে নুভুজি কৰা পাপখিনি মানুহে নষ্ট কৰিব পাৰে; আৰু যিসকলে অসামৰ্থ্যজনিত কাৰণে পাপ কৰে, ধৰ্ম্ম-কাৰ্য্যই তেওঁলোকৰ সেই পাপ দূৰ কৰে। ৫৩।

যদি পাপ কৰিও কোনো পুৰুষে ভাবে, মই পাপী নহওঁ, তেনে মানুহক দেৱতাসকলে পাপী-হিচাপেই দেখে, তেওঁৰ অস্তৰাআয়ো তেওঁৰ পাপী-হিচাপেই দেখে । ৫৪ ॥

যি মানুহে কাপোৰৰ বিক্ৰালে আঙুলিয়াই দিয়াৰ নিচিনাকৈ সাধুৰ দোষকেও বখালে, তেনে মানুহে ঘেৰুৱা হৈ প্ৰজ্ঞাৰে সৈতে কল্যাণজনক কাম কৰিবৰ ইচ্ছা কৰিবই । ৫৫ ॥

পাপ কৰি যদি পুৰুষে মোক্ষৰ উপায় প্ৰায়শ্চিত্তাদি কৰিবৰ ইচ্ছা কৰে, তেনে-
হ'লে ডাৱৰৰ চটাৰপৰা মুক্ত হোৱা চক্ৰৰ নিচিনাকৈ তেওঁ সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হয় । ৫৬ ॥

বেলি ওলায়েই যেনেকৈ প্ৰথমতে অন্ধকাৰকেই বিনাশ কৰে, তেনেকৈয়ে কল্যাণ অনুষ্ঠান কৰাৰ লগে লগেই সকলো পাপৰপৰা মুক্ত হয় । ৫৭ ॥

হে দ্বিজোত্তম, লোভেই পাপৰ আৱাসগৃহ বুলি জানিব । কাৰণ, অজ্ঞান লুণ্ঠীয়া মানুহেহে পাপ-কৰ্ম কৰে । ৫৮ ॥

বনৰ দ্বাৰা ঢাক খাই থকা কুঁৱাৰ নিচিনাকৈ ধাৰ্মিকৰ বেশৰ দ্বাৰা যিবিলাকৰ পাপ লুকাই থাকে, সেইবিলাকৰ ইন্দ্ৰিয়-দমন, পৱিত্ৰ কাৰ্য্য আৰু ধৰ্ম সন্মুখীয়া কথাবতৰা আদি ধাৰ্মিকৰ সকলো লক্ষণেহ থাকে, কিন্তু তেওঁলোকৰ শিষ্টাচাৰ অতিশয় দুৰ্ভেদ । ৫৯ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে নৰোত্তম, সেই মহাজ্ঞানী বিপ্ৰয়ো ধাৰ্মিক ব্যাধজনক প্ৰশ্ন কৰিলে, মই কেনেকৈ শিষ্টাচাৰ জানিম ? ৬০ ॥

হে ধাৰ্মিকসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ, মই এই কথাৰে আপোনাৰপৰা শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ । আপোনাৰ কুশল হওক, আপুনি সেই কথাটো অবিকলভাৱে কওক । ৬১ ॥

ব্যাধে ক'লে, হে দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ, যজ্ঞ, দান, তপ, বেদপাঠ আৰু সত্য-ভাষণ—এই পাঁচোটা পৱিত্ৰ কথাই সদায় শিষ্টাচাৰৰ মাজত পৰে । ৬২ ॥

যিসকল কাম, ক্ৰোধ, অহঙ্কাৰ, লোভ আৰু কুটিলতা পৰিত্যাগ কৰি ধৰ্মক লৈয়েই সম্বন্ধি থাকে, তেওঁলোকেই শিষ্টসকলৰ সন্মত শিষ্ট । ৬৩ ॥

যজ্ঞকাৰী আৰু বেদ-অধ্যয়নশীল তেওঁলোকৰ কোনো আচাৰ নাই । প্ৰাচীন আচাৰ-ব্যৱহাৰ বন্ধ কৰাটো দ্বিতীয় শিষ্ট লক্ষণ । ৬৪ ॥

শুক-শুজ্ঞাৰা, সত্য-কথন, খঙৰ অভাৱ, দান—এই চাৰিটা, হে ব্ৰাহ্মণ, সদায় শিষ্টাচাৰৰ ভিতৰত গণ্য হয় । ৬৫ ॥

মানুহে শিষ্টাচাৰত মন লগাই আৰু তাতে মন স্থাপন কৰি সকলোপ্ৰকাৰে যি প্ৰতিপত্তি লাভ কৰিব পাৰে, অইম কোনো উপায়েৰে সেই প্ৰতিপত্তি লাভ কৰিব নোৱাৰে । ৬৬ ॥

বেদৰ সাৰ হৈছে সত্য, সত্যৰ সাৰ হৈছে সংযম, সংযমৰ সাৰ হৈছে ভ্যাগ ; এই তিনিওটা সদায় শিষ্টাচাৰৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত । ৬৭ ॥

বুদ্ধি আৰু মোহযুক্ত হৈ যিসকল লোকে ধৰ্মৰ দোষ মাত্ৰ দেখে, তেওঁলোক বিপথে গমন কৰে। গতিকে তেওঁলোকৰ অনুগামী সকলো দুঃখত পীড়িত হয়। ৬৮ ॥

যিসকল শিষ্ট ভালদৰে আত্ম-সংযম কৰি বেদাধ্যয়ন আৰু ভ্যাগ-পৰায়ণ হয়, তেওঁলোক সত্য-ধৰ্ম-পৰায়ণ হৈ ধৰ্মৰ পথত উঠিব পাৰে। ৬৯ ॥

• গুৰুৰ মতত থাকি যিসকল শিষ্টাচাৰ-যুক্ত আৰু ধৰ্মাৰ্হদশী হয়, তেওঁলোকে পৰম বুদ্ধিকো নিৰোধ কৰে। ৭০ ॥

আপুনি জ্ঞানৰ আশ্ৰয় লৈ মৰ্যাদা অতিক্ৰম কৰা, পাপ-বুদ্ধিত লিপ্ত থকা, আশৈ নোপোৱা নাস্তিকসকলক ভ্যাগ কৰক আৰু ধাৰ্মিকসকলৰ সেৱা কৰক। ৭১ ॥

আপুনি ধৈৰ্য্য-ৰূপ নাৱত উঠি কাম-ক্ৰোধ-ৰূপ জলজন্তুৰে ভৰা আৰু পঞ্চেন্দ্ৰিয়-ৰূপ পানীৰে উপচি থকা নদী অতিক্ৰম কৰি জলৰূপ দুৰ্গ উত্তীৰ্ণ হওক। ৭২ ॥

বঙা বং যেনেকৈ বগা কাপোৰত জিলিকি উঠে, তেনেকৈয়ে শিষ্টাচাৰত ক্ৰমে সঞ্চয় কৰা জ্ঞানযোগ-ৰূপ মহান ধৰ্ম সাধু হয়। ৭৩ ॥

অহিংসা আৰু সত্য-ভাষণ—এই দুটাই হৈছে সকলো প্ৰাণীৰ পৰম হিতদায়ক। তাৰ ভিতৰত অহিংসা পৰম ধৰ্ম, সেই অহিংসা হৈছে সত্যৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত, আৰু সত্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিয়েই সাধুসকলৰ প্ৰযুক্তিবিলাক অগ্ৰসৰ হয়। ৭৪ ॥

শিষ্টসকলৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰৰ দ্বাৰা সেৱিত সত্যই শ্ৰেষ্ঠ; সম্ভৱসকলৰ ধৰ্ম হৈছে সদাচাৰ, আকৌ আচাৰৰ লক্ষণেৰেহে সম্ভৱসকলক বুজিব পাৰি। ৭৫ ॥

যি যি প্ৰাণী যি যি স্বভাৱৰ, সেই সেই প্ৰাণীয়ে তেনে স্বভাৱকে গ্ৰহণ কৰে। আত্মজ্ঞান-বিহীন পাপী মনৰ লোকসকলে ক্ৰোধ, কাম আদি দোষবিলাককহে পায়। ৭৬ ॥

ন্যায়যুক্ত যি কৰ্ম বা আচাৰ তাকেই ধৰ্ম বুলি কোৱা আছে। আৰু যি আচাৰ ন্যায়সঙ্গত নহয়, সি অধৰ্ম, সম্ভৱসকলৰ এয়েই হ'ল উপদেশ। ৭৭ ॥

ক্ৰোধ বিহীন, হিংসা-বহিত, নিবহঙ্কাৰী, গুণৰ মাজত দোষ নেদেখা, সবল আৰু শান্ত গুণযুক্ত—এনেসকল লোকেই শিষ্টাচাৰী। ৭৮ ॥

তিনি বেদৰ জ্ঞানেৰে বৃদ্ধ, তচি, সজ-চৰিত্ৰ, উদাৰ-মন, গুৰু-গুৰুত্বাকাৰী আৰু ইঞ্জিয়-সংযমী—এনে স্বভাৱৰ লোককো শিষ্টাচাৰী বুলি কয়। ৭৯ ॥

যিসকল পৰম অধ্যাত্মসান্নী, নিজৰ কৰ্মৰ দ্বাৰা যি সমাজত আদৃত, আৰু যাব আচাৰ আৰু কৰ্ম অইনৰ দৃষ্টিৰ, তেওঁলোকৰ নিজৰ কৰ্মৰ দ্বাৰায় হিংসা আদি দোষবিলাক বিনষ্ট হৈ যায়। ৮০ ॥

বুধিয়ক মানুহবিলাকে সেই পুৰণি, নিত্য, স্থিৰ, সদাচাৰকণী ধৰ্মক ধৰ্মৰ চকুৰেই দৃষ্টি কৰি স্বৰ্গ লাভ কৰে। ৮১ ॥

আন্তিক, অভিমানহীন, বিজ্ঞাতিসকলৰ পূজক, শাস্ত্রজ্ঞানী আৰু সজ্জ-আচৰণ-সম্পন্ন সাধকসকলেই স্বৰ্গনিবাসী হয় । ৮২ ॥

যাগ-যজ্ঞাদি হ'ল শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম্ম, ধৰ্ম্মশাস্ত্ৰত কোৱা ব্ৰতাদি হ'ল আন এবিধ ধৰ্ম্ম আৰু শিষ্টসকলৰ শিষ্ট ব্যৱহাৰ—এই তিনিবিধেই ধৰ্ম্মৰ স্বৰূপ । বিদ্যাভ্যাস পাৰ্গ-তালি, তীৰ্থস্থানভ্ৰমণ, ক্ষমা, সত্য, সৰলতা, পৱিত্ৰতা, সজ্জনৰ আচাৰ, নিবীক্ষণ, সকলো প্ৰাণীৰে প্ৰতি দয়াদান, অহিংসাত বঁচ থকা, যি কট্ট কথা কেতিয়াও নকয়,—তেনে লোকেই দ্বিজসকলৰ প্ৰিয় সন্ত । সেইসকলেই সকলো লোকেৰে হিত বাহ্যাকাৰী, গাৱধান, গুণী আৰু শিষ্টসকলৰ আদৃত শিষ্টাচাৰী লোক—যিসকলে শুভ আৰু অশুভ কৰ্ম্মৰ ফল সকল কৰোঁতে তাৰ পৰিণামো বুজি পায় । ৮৩-৮৬ ॥

যিসকলে দুখায়াসকলক অনুগ্ৰহ কৰে আৰু মিথিৰ-কুটুম্বৰ মাজত ধন বিলাই দিয়ে, যিসকল সন্ত, সং পথত নিয়মিত আৰু যিসকল হিংসা-শূন্য সেইসকল সাধুৰেই স্বৰ্গ-বিজয়ী । ৮৭ ॥

যি সকলো প্ৰাণীৰ প্ৰতি দয়ালু, উপায়ী আৰু শাস্ত্ৰৰ জ্ঞানকে ধন বুলি মানি লয়, যি সকলোৰে পূজনীয়, তেওঁকেই সাধুসকলেও শিষ্ট বুলি মানি লয় । ৮৮ ॥

নিজৰ পৰিবাৰবৰ্গ আৰু ভিৰোভাক কষ্ট দি হ'লেও অতি মনোযোগেৰে যিসকল দৰিদ্ৰ শিষ্টই দান কৰে, তেওঁলোক ঐশ্বৰ্য্য-বিভূতি লাভ কৰি সুখময় লোক প্ৰাপ্ত হয় । ৮৯ ॥

জাগতিক ব্যৱহাৰ, নিজৰ মঙ্গল আৰু ধৰ্ম্মলৈ চকু দি সন্তসকলে সাধুসকল আহিলে নিজ শক্তিওকেয়ো বেছি দান কৰে । ৯০ ॥

অহিংসা, সত্য কথা, অনিষ্টৰতা, সৰলতা, দ্ৰোহ আচৰণ নকৰা, অভিমানৰ অভাৱ, লজ্জা, সহিষ্ণুতা, ঈশ্বৰ-দয়ন আৰু শাস্ত্ৰ গুণ, বুজিব প্ৰথৰতা, ধৈৰ্য্যশালতা, আৰু জীৱৰ প্ৰতি অনুকম্পা—এইবিলাক গুণৰ আশ্ৰয় লৈ থকা সন্তসকল চিৰকালৰ কাৰণে সুখেৰে বাস কৰে । ৯১-৯২ ॥

যিসকলৰ কামনা আৰু হিংসা নাই, সেইসকল সাধুৰেই লোক-ব্যৱহাৰৰ আদৰ্শ । সন্তসকলে তিনিটা ব্যৱহাৰকে অতি উত্তম বস্তু বুলি কয়, জোহাচৰণ নকৰি দান কৰা, প্ৰদায় সত্য কথা কোৱা আৰু লোকক দুখ দ্বিগুণি সকলোকে দয়া কৰা । ৯৩-৯৪ ॥

যিসকলৰ ধৰ্ম্ম সুনিশ্চিত সেই মহাশক্তি শিষ্টাচাৰীসকল বৰ সন্তই মনেৰে এই লোকত উত্তম ধৰ্ম্ম পথেৰে গতি কৰে । ৯৫ ॥

লোকৰ দোষ নেদেখা, ক্ষমা, শান্তি, সন্তোষ, প্ৰিয়বাদিতা, কাম-ক্ৰোধ পৰিত্যাগ, সাধু-আচাৰ অনুসৰণ, শাস্ত্ৰসম্মত কৰ্ম্ম-সাধন, অতি উত্তম সজ পথ গ্ৰহণ, ধৰ্ম্মত ব্ৰতী হৈ শিষ্টাচাৰ গ্ৰহণ—এই সকলোবোৰ যিসকলে সাধন কৰে, সেইসকলেই, হে জ্ঞানপ্ৰসূত, বিবিধ লোকচৰিত্ৰ অধ্যয়ন কৰি জ্ঞান-ভয়নত আৰোহণ কৰে আৰু জ্ঞান-ভয়নৰ পৰিত্যাগ পায় । ৯৬-৯৮ ॥

হে দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, শিষ্টাচাৰৰ গুণকে ধৰি অতি পুণ্য আৰু পাপৰ সেই সকলো কথা জ্ঞান আৰু শাস্ত্ৰানুসৰি মই আপোনাক কলো । ৯৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্তা-পৰ্ব্বত ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সংবাদ : ১ নামৰ সপ্তাধিকৰ্ষিততম অধ্যায় : ২০৭ ॥

॥ অধ্যায় ২০৮ ॥

॥ ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সংবাদ : ২ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে যুধিষ্ঠিৰ, তাৰ পাছত সেই ধাৰ্ম্মিক ব্যাধে সেই ব্ৰাহ্মণক ক'লে, মই আচৰণ কৰ। এই কাম যে বৰ নৃশংস তাত সন্দেহ নাই । ১ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, বিধিয়েই বলৱান, আগেয়ে দৈৱৰ নিয়ম লঙ্ঘন কৰিব নোৱৰা কাম মই কৰিছো : প্ৰাক্তন পাপৰ কল হৈছে এই দুষণীয় কৰ্ম । ২ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, এই দোষ নিৰ্দ্ধূল কৰিবৰ কাৰণে মই যত্ন কৰিছো । দৈৱই আগতে মাৰে, ঘটক নিমিত্তহে মাত্ৰ । ৩ ॥

হে দ্বিজোত্তম, এই কন্দৰ আমি নিমিত্ত মাত্ৰ, এট বাবেহে সেই হত্যা কৰা প্ৰাণাবিলাকৰ মাংস মট বিক্ৰী কৰোঁ । ৪ ॥

(এট মাংসৰ) ভক্ষণৰ যোগে সম্ভাৱহাৰ হোৱাৰ কাৰণে সেইবোৰতো ধৰ্ম্ম হয় ; লগে লগে দেৱতা, অতিথি, ভৃত্য আৰু পিতৃসকলৰো তুষ্টি হয় । ৫ ॥

ঔষধৰ গছ, লতা, জন্তু, মৃগ, হৰিণাদি পছ আৰু পক্ষীবিলাকো অন্নৰ নিচিনাকৈ খাদ্যস্থানীয়—এনেকুৱা বেদোক্ত-বাৰ্ণাও আছে । ৬ ॥

হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, তুনিবলৈ পোৱা যায়, উশীনৰ-পুত্ৰ কয়টান্ মহাৰাজ শিৱিয়ে নিজৰ মন্ত্ৰ দান কৰি অতি দুৰ্দ্ধৰ্ভ স্বৰ্গ লাভ কৰিছিল । ৭ ॥

হে দ্বিজ, প্ৰাচীন কালত বভিষেদে বজ্জাৰ পাক-বৰত প্ৰতিদিনে দুহেজাবকৈ জন্তু মৰা হৈছিল আৰু তনা যাত্ৰ, নিতৌ দুহেজাবকৈ গৰুও মৰা হৈছিল । হে শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, বজা বভিষেদে মাংসেৰে সৈতে নিতৌ অন্ন দান কৰি অক্ষয় কীৰ্ত্তি লাভ কৰিছিল আৰু চাতুৰ্মাস্য যোগতো তেওঁ নিতৌ পশু বধ কৰিছিল । ৮-১০ ॥

অগ্নিয়েও মাংস ভাল পায়—এনেকুৱা কতি-বাক্যও আছে । হে ব্ৰাহ্মণ, যজ্ঞত যিজনকলে সততে পশু বধ কৰে । ১১ ॥

সিহঁতো যন্ত্ৰৰ দ্বাৰা পুত্ৰ হৈ স্বৰ্গ-প্ৰাপ্ত হয় । যদি আগতে অগ্নিয়েও মাংস খাবলৈ ইচ্ছা নকৰিলেহেঁতেন, হে দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ, মাংস কাৰো ভক্ষ্যই নহলহেঁতেন । ১২-১৩ ॥

এই মাংস ভক্ষণতো মুনিসকলে এটা নিয়মৰ কথা কৈছে—যিজনে বিধি অনুসৰি জাহ্নব, দেৱতা আৰু পিতৃসকলক দান কৰি নিতৌ ভক্ষণ কৰে, তেওঁক ভক্ষণৰ দোষে ছুব নোহোৱে । ১৪ ॥

এনেকৈ ভক্ষণ কৰিলে নিৰামিষ-ভোজী হয়—এনে বেন-বাক্যও আছে । স্বত্বকালত ভাৰ্যা-গমন কৰিলেও বান্ধনক জ্ঞানচাৰী বুলিয়েই ধৰা হয় । ১৫ ॥

ধৰ্ম আৰু অধৰ্ম, এই দুয়োটাকে গমি-পিটি চাই মুনিসকলে এই বিষয়ে নিৰ্দেশ দিছে । হে ব্ৰাহ্মণ, সোদাস বজাই অত্যন্ত শাপৰ বৰ্ণাভূত হৈ এসময়ত অতিকৈ মানুহৰ মাংস খাইছিল । এই মাংস-ভক্ষণ মোৰমতে নিন্দনীয় । ১৬ ॥

মোৰ এয়ে প্ৰাক্তন কৰ্ম, ইয়াকে বুজি এই কৰ্মৰ যোগেই মই জীৱন নিৰ্বাহ কৰোঁ । হে দ্বিজোত্তম, ইয়াক স্বৰ্ণ বুলি ভাবিয়েই মই এৰি দিয়া নাই । ১৭ ॥

স্বৰ্ণ পৰিত্যাগ কৰিলে, হে ব্ৰাহ্মণ, এই জগতত অধৰ্ম হোৱা দেখা যায় । স্বকৰ্মত নিবত থকাই হৈছে ধৰ্ম—এই কথা নিশ্চিত । ১৮ ॥

পূৰ্বতে বিধিয়ে বিধান কৰা কৰ্মই মানুহক পৰিত্যাগ নকৰে । কৰ্মৰ স্বৰূপ নিৰ্ণয় কৰোঁতে বহু বাৰ এই নিয়ম দেখা গৈছে । ১৯ ॥

অতি নিদাকণ কামত লাগি থকাজনৰো বিবেচনা হোৱা উচিত, কেনেকৈ শুভ কাম কৰি নিন্দাৰপৰা মুক্ত হব পাৰে । ২০ ॥

নৃশংস কৰ্মত লাগি থকা জনৰো বহুত ধৰণেৰে মান নিৰ্ণয় হ'ব পাৰে, যেনে—দান, সত্য, বাক্য আৰু গুণ-গুজ্জৰা । ২১ ॥

ব্ৰাহ্মণসকলৰ পূজাত আৰু ধৰ্মত মই সদায় বত আছোঁ । গতিকে, হে দ্বিজোত্তম, অভিমান আৰু নিন্দাৰপৰা মই মুক্ত । ২২ ॥

খেতি-বাতিৰ মানুহে ভাল ব্যৱসায় বুলি ভাবে, কিন্তু তাতো পৰম হিংসা আছে, কাৰণ মানুহে তাতো নাঙলেৰে মাটি চহাওঁতে মাটিত থকা বহু প্ৰাণী বধ কৰে । ২৩-২৪ ॥

মোৰ এনে ধাৰণা হয়, অইন বহু জীৱ আছে (যিবোৰ তত হ'ব লাগিছে) । হে দ্বিজোত্তম, ধান আদি শস্যৰ যিবোৰ বীজ সেই সকলোবৰকেই জীৱ বুলি মই ভাবোঁ । মানুহে পত্ৰবিলাকক আক্ৰমণ কৰি মাৰে আৰু খায় । ২৫ ॥

হে দ্বিজ, মানুহে বহুত গছ আৰু ওষধি কাটে । হে ব্ৰাহ্মণ, গছ আৰু তাৰ গুটিত বহুত জীৱই থাকে । ২৬ ॥

পানীতো বহুত জীৱ থাকে । তাৰপৰাই কটু ফটাটাকে ওলাই পৰে, গোটেই পৃথিৱী, হে ব্ৰাহ্মণ, প্ৰাণীবিলাকৰ দ্বাৰা ব্যাপৃত । ২৭ ॥

মাছে মাছক গ্ৰাস কৰে । ইয়াৰপৰা মই, চে শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, ইয়াকে বুজোঁ, বহুত ধৰণৰ প্ৰাণী প্ৰাণীৰ ওপৰতে বৰ্দ্ধি থাকে । ২৮ ॥

প্ৰাণীয়ে প্ৰাণীক পৰম্পৰ ভক্ষণ কৰে, তাৰপৰা মই কি বুজিম ? হে বিপ্ৰ, মানুহে জ্বৰি জ্বৰোঁতে জ্বৰি হুটাবে মাটিত বগাই জ্বৰা বহুত জীৱকে বধ কৰে ।

গতিকে মই ভালকৈ দেখিলে^১, মানুহে বহৌড়ে, শোভে বহুত চেতন জীৱ বধ কৰে। গতিকে, এই আকাশ আৰু পৃথিৱী—সকলোতে জীৱই ভৰি আছে। ২৯-৩১।

মানুহে (সদায়েই) অজানিতে হিংসা কৰি আছে, ইয়াৰপৰা প্ৰতিভাত হয়, আগৰেপৰা যি অহিংসা বুলি কাৱ্য হৈছে, সি পুৰণি লোকসকলৰ অনুসন্ধানৰ অভাৱহে। ৩২।

হে বিজ্ঞপ্তি, এই জগতত জীৱক কোনে হিংসা কৰা নাট? দকৈ ভাবিলে দেখা যায়, অহিংসক কোনো নাট। ৩৩।

হে ব্ৰাহ্মণজ্ঞেষ্ঠ, মুনিসকলেই অহিংসা অভ্যাস কৰে, কাৰণ হিংসা কৰিব লগীয়া হৈছে যদিও যত্নেৰে তেওঁলোকে কম হিংসা কৰিছে, আৰু এইটোও লুকিত হৈছে—মহাভাৰত, ভাল বংশত জাত পুৰুষসকলেও বৰ ঘৃণনীয় কাম কৰে আৰু লাজো নাপায়। ৩৪-৩৫।

বন্ধু নাইবা শত্ৰুসকলে অশু পুৰুষক তেওঁলোক ভাল কামত প্ৰবৃত্ত কৰেও অৰ্থাৎ মিত্ৰ বা শত্ৰু বুলি ভাবি ল'ব নোৱাৰে। ৩৬।

আকৌ বন্ধুসকলে বন্ধুসকলৰ উন্নতিতো আনন্দ অনুভৱ কৰিব নোৱাৰে। আৰু নিজকে পণ্ডিত বুলি ভবা অভিমানী মৰ্হসকলেও গুৰুজনক নিন্দা কৰে। ৩৭।

হে ব্ৰাহ্মণজ্ঞেষ্ঠ, জগতত এনেকৈয়ে বহুত বিপৰীত কথা দেখা যায় আৰু ধৰ্ম্ম কাৰ্য্যক অধৰ্ম্ম বুলি আৰু অধৰ্ম্ম কাৰ্য্যক ধৰ্ম্ম বুলি গণ্য কৰা হয়। এই কাৰণে মহা ভাবে^১, ধৰ্ম্ম কাৰ্য্য আৰু অধৰ্ম্ম কাৰ্য্যৰ সম্বন্ধে এনেকৈ বহুত উদাহৰণ পোৱা যায়; গতিকে, যিজন মানুহ নিজৰ কৰ্ম্মত নিবৃত্ত থাকে তেওঁটো মহৎ খ্যাতি পায়। ৩৮-৩৯।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাসাণ-পৰ্ব্বত ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ : ২ নামৰ অষ্টাধিকাংশতম অধ্যায়। ২০৮।

॥ অধ্যায় ২০৯ ॥

॥ ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ ৪ ৩ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়টো ক'লে, হে বৃষিষ্ঠিৰ, ধাৰ্ম্মিকসকলৰ ভিতৰত জ্ঞেষ্ঠ সেই ধাৰ্ম্মিক ব্যাধ-জনে নিপুণ সেই জ্ঞেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণক (কৌশিকক) এই কথা ক'লে। ১।

ব্যাধে ক'লে, বন্ধুসকলৰ নিৰ্দেশ, ধৰ্ম্মৰ একমাত্র প্ৰমাণ বেদ। কাৰণ, ধৰ্ম্মৰ গতি অতি সূক্ষ্ম। ধৰ্ম্ম বহু বিধ আৰু অনন্ত। ২।

প্রাণ-নাশৰ সম্ভাৱনা হ'লে আৰু বিবাহত মিছা কথা ক'ব পাৰে। কামৰ, তেতিয়া মিছাও সঁচা হয় আৰু সঁচাও মিছা হয়। ৩।

যিটোৱেই প্ৰাণীবিলাকৰ আত্যাত্মিক হিতদায়ক সিয়েই সত্য— এইটোৱেই ধাৰণা। ইয়াৰ বিপৰীত কৰাই অধৰ্ম, গতিকে ধৰ্মৰ স্মৃতি চাওক। ৪।

হে সাধুশ্ৰেষ্ঠ, মানুহে যি শুভ বা অশুভ কৰ্ম কৰে, তাৰ ফল অৱশ্যে পায়, ইয়াত সন্দেহ নাই। ৫।

মুখৰ বিষয় অৱস্থাত পৰিলে দেৱতাসকলক বৰ নিন্দা কৰে, কিন্তু নিজৰ কৰ্ম-দোষ বুজি নাপায়। ৬।

হে জ্ঞানপ্ৰজ্ঞেষ্ঠ, মুখ, প্ৰবঞ্চনাকাৰী আৰু উচ্ছলজনে সদায় সুখ-দুখেৰ বিপৰীত ফল পায়। ৭।

তেতিয়া তেনেজনক প্ৰজ্ঞা, সুনীতি বা কোনো পৌৰুষে-চেইটাই এনে কৰিব নোৱাৰে। এওঁলোকে মনৰ ভাৱ অনুসৰি যি বিচাৰে তাকে পায়। ৮।

মানুহৰ পুৰুষকাৰ্য্যৰ কৰ্মফল যদি দৈৱাধীন নহলেই তেনে, তেতিয়া হ'লে বুখিয়ক আৰু দক্ষ মানুহবিলাক সংযত নহ'লেই তেনে। ৯।

সকলো কৰ্ম-বিহীন হৈ থকা সম্ভৱসকলকো নিষ্ফল হোৱা দেখা যায় আৰু মানুহৰ ভিতৰত একো একোজন হিংসাৰ যোগেই দোপত-দোপে উঠি যায়। ১০।

লোকসকলক বঞ্চনা কৰিও তেওঁ সুখেৰে বাস কৰে। হাত-ভৰি লৰ-চৰ নকৰাকৈ বহি থকা কোনো কোনোজনক লক্ষ্যে অঁকোৱালি লয়। ১১।

কোনো কোনোজনে কৰ্ম কৰিও বাহিৰ ফল নাপায়। পুত্ৰ-প্ৰাপ্তিৰ ইচ্ছাৰে দেৱতাসকলৰ যাগ আৰু তপস্যা কৰিয়ে দুখীয়াসকলে দহ মাহ গৰ্ভ ধাৰণ কৰি পুত্ৰৰ জন্ম দিয়ে: কিন্তু সিহঁত ক্লম কলঙ্ক হয়, কিন্তু এনে লোক আছে, যি পিতাকে সঁচি খোৱা বহুত ধন, ধান আৰু অইন ভোগৰ সামগ্ৰী লৈ জন্ম গ্ৰহণ কৰে আৰু সেই সেই মাতুলিক বস্ত্ৰবপৰাই লাভৱান হয়। মানুহৰ বোণবিলাক (নিজ নিজ) কৰ্মবপৰাই উদ্ভৱ হয়—ইয়াত সংশয় নাই। ১২-১৪।

ব্যাধসকলে যেনেকৈ সৰু সৰু পতুবোৰ নষ্ট কৰে, তেনেকৈ ঔষধ গোটাই বৰখা পাকৈও বেজে ব্যাধিবিলাককো ওচাই দিব পাৰে। ১৫।

হে জ্ঞানপ্ৰ, ব্যাধে পশু বধ কৰাৰ দৰে ব্যাধিকো নাশ কৰিব পাৰি। গ্ৰহণীয় দোষত কষ্ট পোৱা যিসকল আছে, তেওঁলোকৰ ভোগ থাকিলেও, হে ধাৰ্মিকশ্ৰেষ্ঠ, তেওঁলোকে ভোগ কৰিব নোৱাৰে। আৰু কিছুমান বাহুবলী মানুহেও বৰ দুঃখেৰে ভোজন কৰিবলৈ পাই কষ্ট ভোগ কৰিব লাগিছে। হে উত্তম জ্ঞানপ্ৰ, এনেকৈয়ে যেন বন্ধকবিহীন গোটেই জগৎখনকে মোহ আৰু শোকেৰে অভিভূত কৰি প্ৰবল কৰ্মৰ সোঁতে বহু বাৰ চোৱাই হৰি নিখ লাগিছে। সকলোৱেই যেন অবিবৰ নোৱাৰে, জীৱও নোৱাৰে, আৰু সকলো ইচ্ছা সিদ্ধ কৰিবও নোৱাৰে। ১৬-১৮।

যদি ইচ্ছিয় সংৰম কৰিব পাৰে, তেতিয়া অপ্ৰিয় কথা ভোগ কৰিবলৈ নাপায়।

সকলোৱেই এই লোকৰ ওচৰলৈ যাবলৈ ইচ্ছা কৰে আৰু শক্তি অনুসৰি চেষ্টা কৰে। কিন্তু তেনে কথা হৈ নুঠে। ২০ ॥

বহুতৰ জন্ম-জগত নক্ষত্ৰ আৰু গ্ৰহৰ মঙ্গলজনক ফল দেখা যায়, কিন্তু কৰ্ম-সংযোগত তাৰ মহা বিৰম ফলেহে দেখা দিয়ে। ২১ ॥

হে সাধুশ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, কোনেও নিজে সুখ-দুঃখ প্ৰভৃতি গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে। প্ৰকৃত কৰ্ম্মবেইহে ইয়াত সিদ্ধি দেখা যায়। ২২ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, শাস্ত্ৰত কোৱা আছে, জীৱ সনাতন। এই লোকত সকলো প্ৰাণীৰেই শৰীৰ অনিত্য। ২৩ ॥

শৰীৰ শনিধন হ'লে দেহৰহে বিলোপ হয়, জীৱাত্মাই কৰ্ম্মৰ বন্ধন অনুসৰি অইন শৰীৰলৈ সংক্ৰমণ কৰে। ২৪ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, হে শ্ৰেষ্ঠ বক্তা, হে শ্ৰেষ্ঠ কৰ্ম্মজ্ঞ, জীৱ কেনেকৈ নিত্য হয়—এই কথা মই যথার্থৰূপে জানিবৰ ইচ্ছা কৰোঁ। ২৫ ॥

ব্যাধে ক'লে, মেহৰ ভেদ হ'লেই জীৱৰ নাশ নহয়, মূৰ্খসিলাকে ঠয়াক মৰিছে বুলি মিছাকৈয়ে কয়। সঁচাকৈ ক'ব লাগিলে জীৱ অশ্লু দেহক আশ্ৰয় কৰি গুচি যায়; সেই শৰীৰৰ ভেদেই ইয়াৰ মৃত্যু। ২৬ ॥

এই জগতত কোনো মানুহেই অশ্লু কোনো মানুহৰ কৃতকৰ্ম্মৰ ফল ভোগ নকৰে। তেওঁ নিজে যি কাম কৰিছিল সেই কামৰহে ফল তেওঁ ভোগ কৰে, আৰু ভোগ নকৰিলে কৰ্ম্মৰ নাশ কেতিয়াও নহয়। ২৭ ॥

পূৰ্ব জন্মৰ পুণ্যশীলজনেহে এই লোকতো পুণ্যস্থান হয় আৰু সৰ্ব্ব জন্মৰ অধম মানুহবিলাক এই জন্মতো পাপী হয়। গতিকে নিজে কৰা কামবিলাকে অনুসৰণ কৰে বুলিয়েই সেই কৰ্ম্মৰে সৈতে পুনৰ মানুহ এই জগতত জন্মে। ২৮ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, হে সাধুশ্ৰেষ্ঠ, প্ৰাণীবিলাকে কিয় পৱিত্ৰ আৰু অপৱিত্ৰ যোনিত জন্ম গ্ৰহণ কৰে? আৰু কোলটো বা পৱিত্ৰ আৰু অপৱিত্ৰ জাতি হয়? ২৯ ॥

ব্যাধে ক'লে, এই ধৰ্ম্ম আৰু অধৰ্ম্ম-ৰূপ কৰ্ম্ম গৰ্ভাধানৰ সময়তেই সম্বন্ধ-যুক্ত হয়। হে উত্তম ব্ৰাহ্মণ, তাকে আপোনাক ঠোৱতে কওঁ। ৩০ ॥

কৰ্ম্মবীজ অনুসৰি পাপকাৰীয়ে পাপী যোনিত আৰু পুণ্যকাৰীয়ে পৱিত্ৰ যোনিত পুনৰ্জন্ম গ্ৰহণ কৰে। ৩১ ॥

শুভ কৰ্ম্মৰ যোগে দেৱত্ব, মিশ্ৰিত কৰ্ম্মৰ যোগে মনুষ্যত্ব, মোহলিপ্ত কৰ্ম্মৰ যোগে অধম-যেউনি আৰু পাপীবিলাকে নবক লাভ কৰে। ৩২ ॥

মানুহ নিজে অৰ্জ্জা দোষেৰে জন্ম, মৃত্যু, আৰু বাৰ্জ্জা-দুঃখত সদায় উৎপীড়িত হৈ সংসাৰত দহি-পুৰি থাকে। ৩৩ ॥

জীৱবিলাকে কৰ্ম্মৰ বান্ধোন অনুসৰি নবক আৰু হাজাৰ হাজাৰ তিৰ্য্যক্ যোনিত জন্ম কৰি সংসাৰত ফুৰিবলৈ ধৰিছে। ৩৪ ॥

জীৱই নিজৰ কৃত সেই বেয়া কামবিলাকৰ যোগে দুঃখ ভোগ কৰি

আকৌ যুত্ৱৰ পাছত সেই দুঃখ ভোগ কৰিবৰ কাৰণে পাপ-যোনিত পুনৰ জন্ম গ্ৰহণ কৰে । ৩৫ ॥

তাৰ পাছত আন বহুতো নতুন বেয়া কাম জীৱই পুনৰ গ্ৰহণ কৰে আৰু অপথ্য খাই ৰোগীয়ে যেনেই কষ্ট পায়, তেনেকৈয়ে জীৱয়ো আকৌ কষ্ট ভোগে । ৩৬ ॥

অনবৰত দুঃখ ভোগ কৰা জীৱ নিজকে সুখী বুলি ভাবি দুঃখ নকৰি কৰ্ম্ম-বিলাকৰ উৎপত্তি হৈ থকাত বহুত কষ্ট পাই চকৰিৰ নিচিনাকৈ জন্মি ফুৰে । হে উত্তম ব্ৰাহ্মণ, তেওঁৰ যদি বিত্তজ্ঞ কৰ্ম্মৰ যোগে বন্ধন মুকলি কৰিব খোজো, তেতিয়া হ'লে তেওঁ তপস্যা আৰু শোণৰ আশ্ৰয় কৰে, আৰু বহুত ভাল কৰ্ম্মৰ যোগে সেই মানুহে ভাল লোক লাভ কৰে । ৩৭-৩৯ ॥

তেওঁ যদি কৰ্ম্মৰ যোগে বিত্তজ্ঞ আৰু বন্ধন-মুক্ত হ'ব খোজো, তেতিয়া সং কৰ্ম্মৰ বিবিধ পুণ্যলোক লাভ কৰে, য'ত কোনো বেজাৰৰ স্থান নাই । ৪০ ॥

পাপ চৰিত্ৰৰ লোকসকলে পাপ কাম কৰি পাপৰ পাব পাব নোৱাৰে । সেই কাৰণে পাপ বৰ্জন কৰি পুণ্য কৰিবলৈ যত্ন কৰিব । ৪১ ॥

যি কৰিব লগীয়া কামৰ স্বৰূপ বুজো তেওঁ হিংসা নকৰি মজলজুনক কথা-বিলাককে ভজন কৰে আৰু সুখ, ধৰ্ম্ম, ধন-ধান স্বৰ্গ আদি সকলো পায় । ৪২ ॥

সংস্কাৰযুক্ত, ইন্দ্ৰিয়দমনশীল, শুচি আৰু চিত্ত জয় কৰা জ্ঞানী লোকসকলৰ জীৱনৰ সুখ ইহলোক আৰু পৰলোকতো সুলভ হয় । ৪৩ ॥

ব্ৰাহ্মণে সন্তুসকলৰ ধৰ্ম্মেৰে অৱস্থান কৰিব, শিষ্টসকলৰ নিচিনাকৈ কাৰ্য্য কৰিব, আৰু আনক কোনো কষ্ট নিদিয়াকৈ জীৱিকা অৰ্জনৰ ইচ্ছা কৰিব । ৪৪ ॥

শাস্ত্ৰত বিচক্ষণ আৰু বেদৰ জ্ঞানৰ দ্বাৰা বিশিষ্ট বহুত শিষ্ট লোক আছে । গতিকে, তেওঁলোকৰ উপদেশমতে নিজ ধৰ্ম্ম অনুসৰি কাম কৰা উচিত । তেতিয়া হ'লে ধৰ্ম্মসম্বন্ধ নহয় । ৪৫ ॥

প্ৰাজ্ঞজনে ধৰ্ম্মতেই আনন্দ পায় আৰু ধৰ্ম্মকেই আশ্ৰয় কৰি থাকে । সেই কাৰণে, হে জ্যেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, য'ত গুণ আছে, ধৰ্ম্ম-পথত প্ৰাপ্ত ধনেৰে সেই ধৰ্ম্মৰ গুৰিতে পানী দিব । ধাৰ্ম্মিকজন এনেকুৱাই হয় আৰু এনে কৰিয়েই তেওঁৰ মন প্ৰসন্ন হয় । ৪৬-৪৭ ॥

তেতিয়া তেওঁৰ মিডিৰ-কুটুমবিলাকো সন্তুষ্ট থাকে আৰু তেওঁ ইহলোক পৰলোকতো সুখী হয় । হে সাধুজ্যেষ্ঠ, শব্দ, স্পৰ্শ, ৰূপ, ৰস, গন্ধাদি ইষ্ট বস্তু-বিলাক আৰু প্ৰভুত্ৱ খে মানুহে লাভ কৰে, এই সকলোবিলাক ধৰ্ম্মৰেই ফল । হে জ্যেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, ধৰ্ম্মৰ এই ফলবিলাক পায়ো যেন তেওঁ ভুলি নহয় । ৪৮-৪৯ ॥

তেওঁ তেনেকৈ তৃপ্তি লাভ নকৰি জ্ঞান-দৃষ্টিৰে চাই বৈবাগ্য গ্ৰহণ কৰে । যিসকলৰ জ্ঞানেই চকু, ইহলোকত তেওঁলোক বাণ-ধ্বৰ আদি কোনো দুঃখৰ বলৱন্তী নহয় । ৫০ ॥

ডেওলোক ইচ্ছানুসৰি বৈবাগী হয় অথচ ধৰ্ম্ম ডেওলোকে ত্যাগ নকৰে । এনে লোকে দ্ৰুপদৰ নম্ৰৰ স্বৰূপ হৃদয়ক্ষম কৰি সৰ্ব্বস্ব ত্যাগ কৰিবৰ কাৰণে যত্ন কৰে । ৫১ ॥

তাৰ পাছত নিয়মমতে মোক্ষৰ কাৰণে যত্ন কৰে, অনিয়মমতে নহয় । এনে-কৈয়ে ডেও বৈবাগ্য অৱলম্বন কৰে আৰু পাপ কামবিলাক ত্যাগ কৰে । ডেও ধাৰ্ম্মিক হয় আৰু পৰম মোক্ষ লাভ কৰে । প্ৰাণীৰ তপস্যাই যুক্তিৰ কাৰণ । সেই তপস্যাব মূল কাৰণ হৈছে জ্ঞানেন্দ্ৰিয় আৰু কৰ্ম্মেন্দ্ৰিয়ৰ সংযম । ৫২-৫৩ ॥

সেই ইন্দ্ৰিয়-সংযম, সত্য আৰু মন-সংযমৰ যোগেই, হে যিজ্জ্যেষ্ঠ, জ্যেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণৰ প্ৰাপ্ত হয় । ৫৪ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, হে ব্ৰতপৰায়ণ, যিবিলাকক ইন্দ্ৰিয় বোলা হয় সেইবোৰ কি ? সেইবিলাকৰ নিবোধ কেনেকৈ কৰা যায় আৰু তাৰ ফলেই বা কি ? ৫৫ ॥

হে ধাৰ্ম্মিকসকলৰ ভিতৰত জ্যেষ্ঠ, তাৰ ফল বা কেনেকৈ পোৱা যায়—এই ধৰ্ম্ম মধ্যমধাৰে মঠ জানিবলৈ উচ্ছা কৰোঁ, আপুনি মোক বুজাওক । ৫৬ ॥

ইতি মহাভাষ্যতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্ব্বত ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ : ৩ নামৰ নৱাধিকৰিণিততম অধ্যায় । ২০৯ ॥

॥ অধ্যায় ২১০ ॥

॥ ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ : ৪ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে বজা স্থিতিপন, বিপ্ৰ কোণিকে এইদৰে ক'লত সেই ধাৰ্ম্মিক ব্যাধজনে যেনেকৈ উত্তৰ দিলে জনক । ১ ॥

ব্যাধে ক'লে, মানুহৰ মন প্ৰথমতে বিশিষ্ট জ্ঞানৰ প্ৰতি প্ৰবৃত্ত হয় । তাৰ পাছত, সেই বিষয়ে জ্ঞান পাই তাক অনুধাৱন কৰে আৰু (বাধা পালে) অজ্ঞো কৰে । ২ ॥

তাৰ পাছত তাৰ কাৰণে (সেই বস্তু পাবৰ কাৰণে) যত্ন কৰি থকৈ কৰ্ম্ম আৰম্ভ কৰে, ইহঁট গৰু বস আদি বস্তুবিলাকৰ ব্যৱহাৰো অভ্যাগ কৰে । ৩ ॥

ভেনে কৰাৰপৰাই অনুৰাগ জন্মে । তাৰ পাছত ক্ৰমে ঘেৰ, লোভ আৰু ঘোহৰ উৎপত্তি হয় । ৪ ॥

তাৰ পাছত, লোভাভিকৃত আৰু বাগ, ঘেৰ আদিত জিয়মানজনৰ ধৰ্ম্মত বৰ্ত্তি নোপড়ে আৰু ডেও দস্ত ভাবেৰে ধৰ্ম্ম আচৰণ কৰে । ৫ ॥

ডেও কপট ভাবেৰে ধৰ্ম্ম চৰ্চ্চা কৰে আৰু টকা-ককিও কপটভাৱে উপাৰ্জন কৰিবলৈহে ডেওৰ কৰ্ত্তি জন্মে । তাৰ পাছত কপটতাৰ দ্বাৰা অৰ্থ লাভ হ'লে, হে জ্যেষ্ঠ

ব্রাহ্মণ, কপটতাতেই তেওঁৰ বুদ্ধি আনন্দিত হয় আৰু তেওঁ গতি কৰে আৰু পাপ কৰ্ম কৰিবৰ ইচ্ছা কৰে। হে হিঞ্জোত্তম, পণ্ডিত আৰু বন্ধু-গাছৰসকলে বাধা প্ৰদান কৰিলে অশান্তীয় কথাৰ যোজনা কৰি শ্ৰুতিৰ লগত লগ লগাই উত্তৰ প্ৰদান কৰে। তেওঁৰ অনুবাগবৰণা ওপজা তিনিবিধ অধৰ্ম হয়। ৬-৮ ॥

তেওঁ পাপকে চিন্তা কৰে, পাপ কথা কয় আৰু পাপ কামকে কৰে। এনেদৰে অধৰ্মত প্ৰবৃত্ত হওঁতে তেওঁৰ সাধু-গুণবিলাক নষ্ট পায়। ৯ ॥

তাৰ পাছত সেই পাপ-কৰ্মীসকলৰ একধৰণৰ স্বভাৱৰ মানুহৰ লগত মিত্ৰতা হয়। তাৰপৰাই তেওঁ দুঃখ পায় আৰু পৰা জন্মতো বিপদত পৰে। ১০ ॥

পাপাত্মাসকল এনেকুৱাই হয়। ধৰ্ম লাভ কেনেকৈ কৰিব পাৰি কওঁ শুনক। যিজনো এই সকলোবোৰ দুঃখ নিজৰ জ্ঞানৰ দ্বাৰা আগতে দেখে, সুখ-দুঃখৰ কাৰণ বিবেচনাত নিপুণ আৰু সাধুসকলকহে সেৱা কৰে, সাধু-কাৰ্য্যত লিপ্ত থকাৰ কাৰণে তেনে মানুহৰ বুদ্ধি ধৰ্ম্মতে বিৰাজমান হয়। ১১-১২ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, আপুনি প্ৰিয় ধৰ্ম্ম সম্বন্ধীয় কথাকেই কৈছে। এনে বাক্যৰ বক্তা বৰ বিৰল। আপুনি দিব্য-প্ৰভাৱসম্পন্ন অতি মহান ঋষি, এয়েই মোৰ মত। ১৩ ॥

ব্যাধে ক'লে, মহাভাগৱান ব্ৰাহ্মণসকল পিতৃ-স্বৰূপ আৰু সদায়েই আগতে অন্নভোজী হয়। সেই কাৰণে এই জগতত মনীষীসকলে সকলোপ্ৰকাৰে তেওঁ-লোকৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰিব। ১৪ ॥

হে উত্তম ব্ৰাহ্মণ, সেইসকলৰ যিটো প্ৰিয়, সেইটো সেই ব্ৰাহ্মণসকলক নমস্কাৰ কৰি আপোনাৰ আগত নহি ক'ম। আপুনি মোৰপৰা সেই ব্ৰাহ্ম-বিদ্যা শুনক। ১৫ ॥

এই গোটেই বিশ্ব-জগৎ সৰ্বপ্ৰকাৰে সাধাৰণ কৰ্মৰ দ্বাৰা অলভ্য আৰু মহা-ভূতাত্মক ব্ৰহ্ম-স্বৰূপ। ব্ৰহ্ম বাহিৰে আৰু উৎকৃষ্ট পৰম তত্ত্ব একো নাই। ১৬ ॥

আকাশ, বায়ু, অগ্নি, জল, পৃথিৱী—এই পাঁচটা হ'ল মহাভূত। শব্দ, স্পৰ্শ, ৰূপ, ৰস, গন্ধ—এই কেইটা হ'ল মহাভূতৰ গুণ। ১৭ ॥

শব্দ প্ৰভৃতি সকলো গুণেই উক্ত মহাভূতসমূহত যথাসম্ভৱ আছে। সেই বাবে সেই ভূতসমূহত গুণবিলাকৰ হিতি অনুভৱ হয় আৰু পুৰুষৰ গুণবিলাক অগ্নি, জল আৰু পৃথিৱীত প্ৰত্যক্ষ দেখা যায়। ১৮ ॥

চেতনা নামে ষষ্ঠ গুণ এটা আছে, তাকেই মন বোলে। বুদ্ধি সপ্তম গুণ আৰু অহঙ্কাৰ হ'ল অষ্টম গুণ। ১৯ ॥

কাণ, ছাল, চকু, জিভা, আৰু নাক—এই পাঁচটা ইন্দ্ৰিয়; জীৱাত্মা, বজঃ, সত্ত্ব আৰু তমঃ—এই কেইটাৰে সৈতে সোতৰটা পদাৰ্থক অব্যক্ত বোলা হয়। (শব্দ, স্পৰ্শ, ৰূপ, ৰস, গন্ধ, চেতনা বা মন, বুদ্ধি, আৰু অহঙ্কাৰক লৈ)। ২০ ॥

কাণ প্ৰভৃতি পাঁচ ইন্দ্ৰিয়, শব্দ প্ৰভৃতি পাঁচটি গুণ, মন, বুদ্ধি, অহঙ্কাৰ, মন্তব্য বোদ্ধব্য, অভিমান, সন্ত, বজ, ভয় এই ঊনৈশটি, আকাশ প্ৰভৃতি পঞ্চ মহাভূত, এই চৌবিশটি ব্যক্ত-অব্যক্ত ৰূপ-গুণ। এই সকলোবোৰ মই আপোনাক কলো, আপুনি আক কিবা শুনিবলৈ ইচ্ছা কবেনেকী ? ২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্ব্বত ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ : ৪ নামৰ দশাধিকদ্বিশততম অধ্যায়। ২১০ ॥

॥ অধ্যায় ২১১ ॥

॥ ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ : ৫ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে ভাৰত, ধৰ্ম্ম-ব্যাধে এনেদৰে উপদেশ দিয়াৰ পাছত সেই ব্ৰাহ্মণে আকৌ মনৰ প্ৰীতিদায়ক কথা ক'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ১ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, হে ধান্মিকশ্ৰেষ্ঠ, যি পাঁচটিক মহাভূত বুলি কোৱা হয়, সেই বোন্ধ প্ৰত্যেকেই গুণ যথার্থৰূপে মোৰ আগত ৰঙক। ২ ॥

ব্যাধে ক'লে, পৃথিৱী পানী, তেজ, বায়ু আৰু আকাশ—এই পাঁচটিয়েই হৈছে মহাভূত। এইবিলাকৰ ভিতৰত পূৰ্ব-পূৰ্বৰ গুণবোৰ পাছৰবোৰত ক্ৰমে দেখা যায়। ৩ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, পৃথিৱীঃ পাঁচটি, পানীত চাৰিটি, তেজত তিনিটি, বায়ুত দুটি আৰু আকাশত এটি গুণ আছে। ৪ ॥

শব্দ, স্পৰ্শ, ৰূপ, ৰস আৰু গন্ধ এই পাঁচটি গুণ হৈছে পৃথিৱীৰ। গতিকে পৃথিৱী হৈছে আন সকলো ভূতৰ ভিতৰতেই বেছি গুণৱতী। ৫ ॥

হে বিজ্ঞঃশ্ৰেষ্ঠ, শব্দ, স্পৰ্শ, ৰূপ আৰু ৰস এই চাৰিটি পানীৰ গুণ। হে শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰতধাৰী, এইবোৰৰ বৰ্ণনা আপোনাক আগতে দিয়া হৈছে। ৬ ॥

শব্দ, স্পৰ্শ আৰু ৰূপ এই তিনিটি হৈছে তেজৰ গুণ, শব্দ আৰু স্পৰ্শ এই দুটি হৈছে বায়ুৰ গুণ আৰু একমাত্ৰ শব্দই হৈছে আকাশৰ গুণ। ৭ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, যিবোৰ মহাভূতত সমগ্ৰ জগত প্ৰতিষ্ঠিত, সেই পঞ্চ মহাভূতত এই পোন্ধৰটি গুণ আছে। ৮ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, এই গুণবোৰে ইটোৱে আনটোক এৰি নাথাকে আৰু পৰস্পৰে সামঞ্জস্য ৰাখি প্ৰকাশ পায়। সকলো গুণে যেতিয়া বৈষম্য লাভ কৰে, তেতিয়া জীৱই কালৰ দ্বাৰা প্ৰেৰিত হৈ সঙ্কল্প অনুসাৰে আন দেহ ধাৰণ কৰে। আৰু

কুতবোৰ পূৰ্বানুক্ৰমে স্বত্ব-কালত বিলীন হয় আৰু উৎপত্তি-কালত প্ৰকাশ পায় । ৯-১০ ॥

বিভিন্ন শৰীৰত স্তম্ভ প্ৰভৃতি যিবোৰ ষাণ্ডু দেখা যায়, সেই সকলোবোৰেই পঞ্চ-কুতৰ পৰিণাম আৰু এইবোৰেই স্থাৱৰ (স্থিতিশীল পৰ্বত আদি) আৰু জঙ্গম (গতিশীল পশু আদি)-ৰূপে সকলো জগত ব্যাপি আছে । ১১ ॥

যিবিলাক বস্তুৰ বাহ্য ইন্দ্ৰিয়ৰ লগত সংসৰ্গ হয় সেইবোৰ ব্যক্ত আৰু যিবোৰ বস্তু ইন্দ্ৰিয়গ্ৰাহ্য নহয়, কেৱল অনুমানৰেহে গ্ৰহণীয়, সেইবোৰ বস্তুকেই অব্যক্ত বুলি জনা যায় । ১২ ॥

জীৱই যেতিয়া নিজ নিজ বিষয়ক অগ্ৰিক্ৰম নকৰাকৈয়ে এই শব্দ আদিৰ গ্ৰাহক ইন্দ্ৰিয়বোৰক নিজৰ বশত ৰাখে, তেতিয়াই তপস্যা কৰা হয়; তেতিয়া আত্মাক জগত-বাসীৰূপে আৰু জগতখনক নিজত অৱস্থিত দেখা পায় । এইদৰে নিৰ্গুণ ব্ৰহ্মক জানিবলৈ সমৰ্থ হোৱা পূৰ্বৰে এই সম্পূৰ্ণ প্ৰাণীকে আত্ম ৰূপতে দেখা পায় । ১৩-১৪ ॥

সকলো অৱস্থাতে সকলো প্ৰাণীকে আত্ম-ৰূপত দেখোৱা সেই ব্ৰহ্ম-স্বৰূপ জ্ঞানীৰ পক্ষে কদাপি অন্তৰ্ভুক্ত কৰ্ম্মৰ লগত সম্বন্ধ ঘটা সম্ভৱপৰ নহয় । ১৫ ॥

যিজনে অন্তঃকৰণৰ বৃত্তিৰূপৰা উৎপন্ন অবিদ্যা প্ৰভৃতি কষ্টসমূহ অতিক্ৰম কৰিব পাৰিছে, তেওঁৰ মন শম (অন্তঃকৰণৰ সংযম) আৰু দম (বাহ্যেন্দ্ৰিয়ৰ সংযম) আদিৰ সাধক জ্ঞান মাৰ্গেদিয়েই গৈ থাকে । ১৬ ॥

পৰম জ্ঞানী ভগৱান প্ৰজাপতিয়ে কয়, মুক্ত জীৱ আদি-অন্ত-হান, স্বয়ম্ভু, অৱিকাৰী, তৰ্কৰ অগম্য আৰু নিৰাকাৰ । ১৭ ॥

ব্ৰাহ্মণ, আপুনি যি বিষয়ে সুধিছে, সেই সকলোবোৰেই মূল হ'ল তপস্যা, আৰু সেই তপস্যা কৰিবলৈ সমৰ্থ হ'ব পাৰি ইন্দ্ৰিয়-সংযমন দ্বাৰাহে, আনপ্ৰকাৰে নহয় । ১৮ ॥

স্বৰ্গ আৰু নৰকৰ কাৰণ হ'ল ইন্দ্ৰিয়সমূহ । ইন্দ্ৰিয়-সংযম হ'ল স্বৰ্গৰ কাৰণ আৰু ইন্দ্ৰিয়ৰ অসংযম হ'ল নৰকৰ কাৰণ । ১৯ ॥

ইন্দ্ৰিয়সমূহৰ সংযমেই হ'ল সকলো যোগ আৰু সকলো তপস্যাৰ মূল, আৰু সেইদৰে ইন্দ্ৰিয়ৰ অসংযম হ'ল নৰকৰ হেতু । ২০ ॥

বিষয়ৰ লগত ইন্দ্ৰিয়বোৰৰ সংযোগ হ'লেই মানুহ ধেষ আদি দোষৰ ভাগী হয় আৰু সেই ইন্দ্ৰিয়সমূহক সংযত কৰিব পাৰিলেই মানুহে সিদ্ধি লাভ কৰিব পাৰে । ২১ ॥

যিজনে নিত্য হয় জ্ঞানেন্দ্ৰিয়ক স্ব-ইচ্ছাবে নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰে, জিতেন্দ্ৰিয় সেইজন কোনো পাপৰ দ্বাৰা লিপ্ত নহয়, গতিকে তেওঁ কেনেকৈ অনৰ্থৰ দ্বাৰা লিপ্ত হ'ব ? ২২ ॥

মানুহৰ শৰীৰটো হৈছে বথ, জীৱ হৈছে সাৱধি আৰু ইন্দ্ৰিয়বোৰ হৈছে অস্থ-সদৃশ । গতিকে বীৰ-ব্ৰতাদ্ৰৱ সাৱধিৰ নহে সাৱধানী মানুহে স্নানোত্ত আৰু কৰ্ণ-

কুশল সেই ইন্দ্ৰিয়ৰূপ ঘোঁৰাৰ দ্বাৰা সুখেৰে সংসাৰ যাত্ৰা নিৰ্বাহ কৰিব পাৰে । ২৩ ॥

অনৰ্থকাৰী মন আৰু পাঁচোট। জ্ঞানেন্দ্ৰিয় সদায় জীৱাত্মাৰ লগত সংযুক্ত হৈ আছে । সেইবাবে যি মানুহে ধৈৰ্য্যশীল হৈ এইবোৰৰ নাকী-জবী ধৰিব পাৰে, সেই মানুহকেই উত্তম সাৰথি বুলি কোৱা হয় । ২৪ ॥

পথত বিচৰণ কৰা ঘোঁৰাৰ দৰে বিষয়ত লিপ্ত থকা ইন্দ্ৰিয়সমূহক পৰিচালনা কৰোঁতে মানুহে ধৈৰ্য্য অৱলম্বন কৰিব লাগে আৰু ধৈৰ্য্যৰ দ্বাৰা নিশ্চয় ভেঁও সেই ইন্দ্ৰিয়বিলাকক জয় কৰিব পাৰিব । ২৫ ॥

পুনীত থকা নাৱক বতাহে আকৰ্ষণ কৰাৰ দৰে বিষয়ত লিপ্ত থকা ইন্দ্ৰিয়-বিলাকৰ ভিতৰত মনে যিটো বিষয় অনুসৰণ কৰে, মানুহৰ বুদ্ধিও সেই বিষয়ত আকৰ্ষিত হয় । ২৬ ॥

বহুতে মোহবশতঃ সঙ্কলিত বিষয়েৰে সৈতে শব্দ, স্পৰ্শ, ৰূপ, ৰস আৰু গন্ধ —এই পাঁচটি বিষয়ত আসক্ত হৈ সুখ আদি ফল লাভৰ ইচ্ছা কৰে ; কিন্তু সেই বিষয়বোৰৰ ভিতৰত জ্ঞতি আৰু যুক্তিৰ দ্বাৰা গিঞ্জনে ব্ৰহ্মবিষয়ে ধ্যান কৰে ভেঁওতে সেই ধ্যান-ফল লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হয় । ২৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্ব্বত ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সংবাদ : ৫ নামৰ একাদশাধিকদ্বিশততম অধ্যায় । ২১১ ॥

॥ অধ্যায় ২১২ ॥

॥ ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সংবাদ : ৬ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে ভাৰত, ধৰ্ম্মব্যাধে এনেদৰে সূক্ষ্ম-বিষয়ে উপদেশ দিলে । সেই ব্ৰাহ্মণে সুসংযত হৈ আকৌ আন সূক্ষ্ম-বিষয়ে ধৰ্ম্ম-ব্যাধক প্ৰশ্ন কৰিলে । ১ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, হে ধৰ্ম্মব্যাধ, মই যথার্থভাৱে আপোনাক আকৌ স্মৰিছো, সত্ত্ব, ৰজ, আৰু তম—এই তিনিটিৰ কাৰ কি গুণ সেই বিষয়ে আপুনি মোক বিবৰি কওক । ২ ॥

ব্যাধে ক'লে, বাক আপুনি মোক যি বিষয়ে প্ৰশ্ন কৰিছে, সেই বিষয়ে আপোনাক মই কয় । এতিয়া সত্ত্ব, ৰজ আৰু তমৰ গুণবোৰ মই পৃথক পৃথককৈ কওঁ, আপুনি শুনক । ৩ ॥

সত্ত্ব, ৰজ আৰু তম এই তিনিটাৰ ভিতৰত তম হ'ল মোহান্বক অৰ্থাৎ, তমোক্তৰ কাৰ্য্য হ'ল মোহ, ৰজ হ'ল প্ৰবৰ্ত্তক, অৰ্থাৎ বজোক্তৰ কাৰ্য্য হ'ল

প্ৰযুক্তি, আৰু সজ্জ হ'ল বহু-প্ৰকাশনৰ, অৰ্থাৎ সজ্জ গুণৰ কাৰ্য্যই হ'ল প্ৰকাশ। গতিকে এই তিনিটাৰ ভিতৰত সজ্জই হ'ল জ্যেষ্ঠ। ৪ ॥

তমোগুণী মানুহ অজ্ঞানী, মূৰ্খ, নিদ্ৰাশূ, বিকৃতচিত্ত, বিকলেজিয়, কাৰ্য্যজট, ক্ৰোধী আৰু অলস হয়। ৫ ॥

হে ব্ৰাহ্মণজ্যেষ্ঠ, বজোগুণী মানুহ বহুভাষী, মন্ত্ৰণাপটু, নবজ্যেষ্ঠ, অনুযায়ীন, সদায় কাৰ্য্য কৰিবলৈ ইচ্ছুক, জড় আৰু অহঙ্কাৰী হয়। ৬ ॥

সজ্জগুণী মানুহ হয় অতি প্ৰভাৱশালী, ধীৰ, সদায় কাৰ্য্য কৰাত অনিচ্ছুক, অনুযায়ীন, অক্ৰোধী, বুদ্ধিমান আৰু ভিত্তিজিয়। ইয়াৰ উপৰিও সাত্ত্বিক লোক জ্ঞানী হয় আৰু সেই বাবেই তেওঁ লৌকিক ব্যৱহাৰত লিপ্ত নহয়। কাৰণ জ্ঞানিৰ লগীয়া তত্ত্ব-কথা তেওঁ জানে বুলিয়েই লৌকিক ব্যৱহাৰক তেওঁ নিন্দা কৰে। ৭-৮ ॥

সাত্ত্বিকসকলৰ প্ৰথমে বৈবাগ্য লক্ষণ প্ৰকাশ পায়, অহঙ্কাৰ কোমল হয়, আৰু সবলতা উপস্থিত হয়। ৯ ॥

তাৰ পাছত তেওঁৰ সৰ্ব্বদৃষ্টি (শীত-উষ্ণ, সুখ-দুঃখ আদি) পৰম্পৰে সাম্য হয়। আৰু তেওঁৰ কেতিয়াও কোনো সংশয় নহয়। ১০ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, মানুহে শূদ্ৰ-যোনিত জন্ম গ্ৰহণ কৰিও সদৃশগুণৰ আশ্ৰয় ললে (সেৱা কৰিলে) তেওঁ বৈশ্যত আৰু ক্ষত্ৰিয়ত লাভ কৰিব পাৰে আৰু তেওঁ যদি সবলতাত থাকে তেনেহলে তেওঁ ব্ৰাহ্মণতও লাভ কৰিবলৈ সমৰ্থ হয়। মই আপোনাৰ আগত সকলো গুণৰ কথা ক'লো। আপুনি আৰু কি শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰে, কওক। ১১-১২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বত ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সংবাদঃ ৬ নামৰ ব্ৰাহ্মণাধিকৰিষততম অধ্যায়। ২১২ ॥

॥ অধ্যায় ২১৩ ॥

॥ ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সংবাদ : ৭ ॥

ব্ৰাহ্মণে সুধিলে, শৰীৰৰ ভিতৰত থকা অগ্নিৰূপ প্ৰাণ পাৰ্থিৱ ষাটুক আশ্ৰয় কৰি কেনেকৈ শৰীৰত থাকে আৰু প্ৰাণবায়ু কেনেকৈ নাভিৰ ভিত্তিৰেদি সঞ্চালন কৰে ? ১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে সুধিষ্ঠিৰ, ব্ৰাহ্মণে এনেদৰে প্ৰশ্ন কৰাত ব্যাধ-ব্যাধে মহাত্মা ব্ৰাহ্মণক এইদৰে ক'বলৈ ধৰিলে। ২ ॥

হাথে ক'লে, অগ্নিয়ে মূৰ প্ৰভৃতি শৰীৰৰ অন্তৰ্গত থাকি শৰীৰ বন্ধা কৰে আৰু প্ৰাণবায়ুৱে মূৰ প্ৰভৃতি স্থান আৰু অগ্নিত থাকি সমস্ত শৰীৰত জীৱনৰ সঞ্চার কৰে। ৩ ॥

অতীত, বৰ্ত্তমান আৰু ভৱিষ্যতৰ সকলো কাৰ্য্যই প্ৰাণত প্ৰতিষ্ঠিত। শৰীৰত থকা ভূতসমূহৰ ভিতৰত প্ৰাণবায়ুৱেই হৈছে শ্ৰেষ্ঠ। সেইবাবেই আমি প্ৰাণৰ উপাসনা কৰোঁহক। ৪ ॥

সেই প্ৰাণেই হৈছে জীৱ, সমস্ত প্ৰাণীৰ আত্মা, সনাতন পুৰুষ, মহন্তত্ব, বুদ্ধি আৰু অহঙ্কাৰ আৰু পঞ্চভূতৰ বিষয়ো সেই প্ৰাণেই। ৫ ॥

এইদৰে এই জগতৰ সকলোতে প্ৰাণে স্থিতি কৰে, প্ৰাণৰ দ্বাৰা সকলোৱে পালন হৈছে। প্ৰাণ-বায়ু সমান-বায়ুৱে লগত মিলিলেও উভয়ে নিজৰ নিজৰ সুকীয়া গতিক আশ্ৰয় কৰে। ৬ ॥

সমান-বায়ুৰ লগত জঠৰাগ্নিৰ আশ্ৰয় লৈ প্ৰাণ-বায়ুৱে যত্নাশয় আৰু গুহ্যস্থলত অৱস্থান কৰি মল-মূৰ্ত্তিৰ ভাৱ বহন কৰা হেতু ই অপান-বায়ু ন'মে বিখ্যাত। ৭ ॥

যত্ন, কৰ্ম্ম আৰু বল—এই তিনিটিত যি বায়ু থাকে সেই বায়ুক আত্মতত্ত্বজ্ঞ সকলে উদান বুলি কয়, আৰু প্ৰাণীসমূহৰ শৰীৰৰ প্ৰত্যেক সন্ধিস্থানত যি বায়ু থাকে, তাক ব্যান বুলি কোৱা হয়। ৮-৯ ॥

সকলো ধাতুত ব্যাপ্ত জঠৰাগ্নি প্ৰাণ আদি বায়ুৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হৈ খাদ্য বস্তুক বস, ধাতু আদি আৰু বায়ু, পিত্ত, কফ-ৰূপে পৰিণত কৰি বিচৰণ কৰে। ১০ ॥

প্ৰাণ, অপান, সমান, উদান আৰু ব্যান—এই পাঁচ বায়ু মিলিত হ'লে যি সংঘৰ্ষ হয়, তাৰ দ্বাৰা যি উষ্ণ-ভাৱ জন্মে, তাক উষ্ণ অগ্নি বোলা হয় আৰু সেই অগ্নিয়ে প্ৰাণীসকলৰ অন্ন পৰিপাক কৰে। ১১ ॥

এই অপান আৰু উদান বায়ুৰ মাজত প্ৰাণ-বায়ু আৰু সমান-বায়ু অৱস্থিত। জঠৰাগ্নিয়ে পাকস্থলীত থাকি নিয়মিতৰূপে ভুক্তাৰ পৰিপাক কৰে। ১২ ॥

এই জঠৰাগ্নিৰ স্থান হৈছে বিষ্ঠাশয় পৰ্য্যন্ত। সেইবাবে সেই ঠাইক গুদ বোলা হয় আৰু সেই ঠাইৰপৰাই শৰীৰত থকা সকলো বায়ুৰ সঞ্চার-স্থানত বস, বস্তু আদিৰ ক্ষুদ্ৰ ক্ষুদ্ৰ স্ৰোত প্ৰবাহিত হয়। ১৩ ॥

অগ্নিৰ বেগ বহন কৰা প্ৰাণ-বায়ু বিষ্ঠাশয়ৰ অন্তস্থানলৈ আহি তাত প্ৰতিহত হয়। গতিকে সেই প্ৰাণ-বায়ুৱে আকৌ ওপৰৰ পিনে গৈ জঠৰাগ্নিকো ওপৰৰ ফালে লৈ যায়। ১৪ ॥

পাকস্থলী থাকে নাভিৰ ওলত আৰু নাভিৰ ওপৰত থাকে আমাশয়। তেনেদৰে প্ৰাণ প্ৰভৃতি সকলো বায়ুৰ মূলভাগ শৰীৰৰ নাভিৰ মাজত থাকে। ১৫ ॥

হৃদয়ৰপৰা বোঁকাকৈ ওপৰৰ পিনে আৰু ওলৰ পিনে দহডাল নাড়ী আছে। সেই নাড়ীবোৰ প্ৰাণ প্ৰভৃতি বায়ুৰ দ্বাৰা পৰিচালিত চৈ অন্ন, বস আদি সকলো-বোৰকেই বহন কৰে। ১৬ ॥

ঋষশূনা আৰু শত্ৰু-মিত্ৰত সম ভাবৰ ধীৰ লোকসকলে মূৰত থকা সহস্ৰদল পদস্থিত পৰমাশ্বাত জীৱাশ্বাক স্থাপিত কৰে আৰু সেই জ্ঞানীসকলে যি পথেৰে গৈ পৰমাশ্বাক লাভ কৰে, যোগীসকলৰ এয়েই হৈছে সেই পথ। সকলো জীৱ-দেহতেই এইভাৱে প্ৰাণ আৰু অপান বায়ু ব্যাপ্ত হৈ আছে। ১৭ ॥

জীৱ প্ৰকৃতে মূৰ্তিহীন। কিন্তু একাদশ ইন্দ্ৰিয়েৰে বিকাৰযুক্ত আৰু পঞ্চমহাভূ-তাংশ প্ৰাণ ব্ৰহ্ম আদি যোক্তক কণা-বিশিষ্ট-যোগজিতাশ্ব (লিঙ্গদেহ আৰু স্থূলদেহৰ সম্বন্ধৰ বিষয়ে ঐক্যজ্ঞান-বিশিষ্ট) আশ্বাক (মূৰ্তিহীন হলেও) মূৰ্ত্তিমান বুলি সদায় জানিব। ১৮ ॥

স্থালীত অন্তৰ্নিহিত অগ্নিৰ দৰে সেই দেহত যি অগ্নি আছে, তাকেই যোগ-জিতাশ্ব-জীৱাশ্বা বুলি জানিব। ১৯ ॥

পশুৰ পাতত থকা পানীৰ বিন্দুৰ দৰে দেহত যি দেৱতা নিলিপ্তভাৱে আছে, তাকেই যোগজিতাশ্ব ক্ষেত্ৰজ বুলি জানিব। ২০ ॥

সত্ত্ব, ৰজ আৰু তম—এই তিনিটি গুণ জীৱ-স্বৰূপ বুলি জানিব। জীৱকো জানিব ঈশ্বৰৰ অংশ বুলি আৰু তেনেদৰে ঈশ্বৰকো জানিব পবিত্ৰৰূপ অংশ বুলি। ২১ ॥

শৰীৰ-তত্ত্বজ্ঞ শ্লোকসকলে দেহা প্ৰভৃতি জড় পদাৰ্থবোৰক জীৱৰ ভোগ্য বুলি কয়। সেই জীৱই দেহৰ ক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা ক্ৰিয়া কৰে আৰু দেহকো ক্ৰিয়া কৰায়। যিজনে সপ্ত-ভূৱন সৃষ্টি কৰিছে, সেই পৰমাশ্বাক জীৱতকৈ শ্ৰেষ্ঠ বুলি কয়। ২২ ॥

যদিও এইৰূপে জীৱ সকলো প্ৰাণীতেই আছে, তথাপি জ্ঞানীসকলেহে সূক্ষ্ম আৰু শ্ৰেষ্ঠ বুদ্ধিৰ দ্বাৰা জীৱক দেখা পায়। ২৩ ॥

যোগীয়ে প্ৰথমতে চিত্তৰ নিৰ্ম্মলতাৰ দ্বাৰা প্ৰাক্তন শুভ আৰু অশুভ কৰ্ম নষ্ট কৰে আৰু তাৰ পাছত বিস্তৰচিত্ত যোগী আশ্বাত থাকি অনায়াসে মোক্ষ লাভ কৰে। ২৪ ॥

কুশলী মানুহৰ দ্বাৰা বতাহ নোহোৱা ঠাইত জলোৱা চাকি যিদৰে জ্বলি থাকে, আৰু ভোজনৰ পাছত মানুহ যিদৰে চিত্তবৃত্তিগ্ৰন্থ হৈ সুখেৰে টোপনি যায়, এনেধৰণৰ চিত্ত ধোৱাটোৱেই হৈছে চিত্ত-নিৰ্ম্মলতাৰ লক্ষণ। ২৫ ॥

লঘু আশ্বাৰ কৰা নিৰ্ম্মল চিত্তৰ যোগীয়ে বাস্তৱ প্ৰথম আৰু শেষ ভাৱতে সদায় মন স্থিৰ কৰি যেতিয়া হৃদয়ত আশ্বাক চাবলৈ আৰম্ভ কৰে আৰু যেতিয়া প্ৰজ্বলিত দীপৰ দৰে প্ৰজ্বলিত মন-ৰূপ দীপৰ দ্বাৰা নিৰন্তৰে আশ্বাক হৃদয়ত দেখিবলৈ পায়, তেতিয়া নিৰাকাৰ আশ্বাক দেখি সেই যোগীয়ে মুক্তি লাভ কৰে। ২৬-২৭ ॥

সকলো উপায়েৰে লোভ আৰু ক্ৰোধক দমন কৰিব পৰাটোৱেই হৈছে মানুহৰ-পৰম তপস্যা আৰু সংসাৰ-ৰূপ সমুদ্ৰ পাৰ হব পৰা সেতু। ২৮ ॥

মানুহে সদায় ক্ৰোধবপৰা তপস্যাক, আনৰ বিদ্বেষবপৰা ধৰ্ম্মক, মান আৰু অপমানবপৰা বিদ্যাক আৰু প্ৰমাদবপৰা আশ্বাক বন্ধা কৰিব। ২৯ ॥

দয়াই হৈছে উত্তম ধর্ম, ক্ষমাই হৈছে উত্তম বল, আত্মজ্ঞানেই হৈছে উত্তম জ্ঞান আৰু সত্য-ব্রতেই হৈছে উত্তম ব্রত । ৩১ ॥

সত্য কথা কোৱাটো হৈছে মঙ্গলজনক, সত্য-জ্ঞান হৈছে হিতদায়ক আৰু প্রাণীসমূহৰ অভ্যন্ত হিতেই হৈছে পৰম সত্য । ৩২ ॥

যাব সকলো কাৰ্য্যই নিষ্কামভাৱে সম্পাদিত হয় আৰু ফল ত্যাগ কৰি যিজনে হোমাদি সকলো কাৰ্য্য সম্পন্ন কৰে, তেৱেঁই হৈছে প্রকৃত সন্ন্যাসী আৰু তেৱেঁই হৈছে প্রকৃত বুদ্ধিমান । ৩২ ॥

জকৰে যেতিয়া ব্ৰহ্মযোগৰ বিষয় শুनावহে পাবে কিন্তু সম্পাদন কৰাট দিব নোৱাৰে, তেতিয়া নিজে ফল ত্যাগ কৰি কাৰ্য্য সম্পাদন কৰা যোগেই হৈছে প্ৰসিদ্ধ ব্ৰহ্মযোগ । ৩৩ ॥

মানুহে কোনো প্রাণীক হিংসা নকৰিব, সকলোতে মিত্ৰ-ভাৱ অন্বলন কৰিব আৰু এই নশ্বৰ জীৱন লাভ কৰি কাৰো প্রতি শত্ৰুতা নকৰিব । ৩৪ ॥

দাবিদ্যা, সন্তোষ, নিষ্কাম-ভাৱ আৰু চকলতা ত্যাগ,—এই কেইটাই হৈছে তত্ত্বজ্ঞানৰ সাধক । ব্ৰহ্মজ্ঞানেই হৈছে তত্ত্বজ্ঞান আৰু তত্ত্বজ্ঞানেই হৈছে সদায় সকলোতকৈ উত্তম । ৩৫ ॥

ইহলোক নাইবা পৰলোকত শোকবহিত হৈ আৰু দূৰ স্থান আশ্ৰয় কৰিও সকলো-বকমৰ পৰিগ্ৰহ ত্যাগ কৰি মুক্তিৰ কাৰণে মানুহ বুদ্ধি অনুসাৰে সংযমী হ'ব । ৩৬ ॥

মুক্তিকামী মুনি সদায় তপস্বী, উদ্ভিয়-সংযমশীল, সংযতচিত্ত আৰু আসক্তিৰ সম্ভাৱনা থকা স্থানতো আসক্তিহীন হ'ব । ৩৭ ॥

মাৰ বিষয়ে লৌকিক গুণসমূহ হৈছে দোষ-স্বৰূপ, ম'ত কোনো আসক্তি নাই, একমাত্ৰ বৈৰাগ্য ভাবৰ দ্বাৰা যি সুখময়, সেয়েই হৈছে অদ্বিতীয় ব্ৰহ্ম-স্বৰূপ । ৩৮ ॥

যিজন দুঃখ-সুখ উভয়কেই পৰিত্যাগ কৰিবলৈ সমৰ্থ হয়, সেই মানুহে বৈৰাগ্যৰ দ্বাৰা জীৱন কটাব পাবে আৰু অন্তত গৈ ব্ৰহ্ম লাভ কৰিব পাবে । ৩৯ ॥

হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, মই সিদ্ধাৰে শুনিছিলো সেউভাৱেই সংক্ষেপে সকলো কথা আপোনাৰ আগত ক'লো । এতিয়া, আপুনি আৰু কি বিষয়ে শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰে ? ৪০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সহাস্তা-পৰ্বত ব্ৰহ্মাণ-ব্যাধ-সহায : ৭ নামৰ ত্ৰয়োদশাধিকৰিণতম অধ্যায় । ২১৩ ॥

॥ ব্রাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ : ৮ ॥

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, যুধিষ্ঠির, মোক্ষ-ধৰ্ম্ম সম্বন্ধে এনেদৰে ধৰ্ম্মব্যাধে সকলো কথা কোৱাত বৰ সন্তুষ্ট হৈ ব্রাহ্মণে ধৰ্ম্মব্যাধক ক'লে, ১ ॥

আপুনি কোৱা সকলো কথা শ্রায়-সঙ্গত । গতিকে ধৰ্ম্ম সম্বন্ধে আপোনাৰ অবিস্তিত একোৱেই যে নাই, সেইটো দেখা গৈছে । ২ ॥

ব্যাধে ক'লে, হে ব্রাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, মোৰ যি ধৰ্ম্ম, যাৰ দ্বাৰা মই এই সিদ্ধি লাভ কৰিছো, সেইটো আপুনি চাওক । ৩ ॥

ভগৱান, আপুনি উঠক, শীঘ্ৰে ঘৰৰ ভিতৰত প্ৰৱেশ কৰি ধৰ্ম্মজ্ঞ আপুনি মোৰ পিতা আৰু মাতাক চাওক । ৪ ॥

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, ধৰ্ম্মব্যাধে এনেদৰে কোৱাত ব্রাহ্মণে সেই ঘৰৰ ভিতৰত প্ৰৱেশ কৰি দেখিলে, ঘৰৰ ভিতৰত চিত্ত আকৰ্ষণ কৰিব পৰা পৰিষ্কাৰ, দেৱতা-সকলৰ দ্বাৰা পূজিত, দেৱগৃহভূলা, মনোহৰ সুগন্ধ থকা, ঠায়ে ঠায়ে বিচনা আৰু আসন থকা, চতুঃশালাময়, অতি সুন্দৰ অট্টালিকাত আহাৰ কৰি বগা কাপোৰ পিন্ধি সুন্দৰ আসনত ধৰ্ম্মব্যাধৰ পিতাক আৰু মাক বহি আছে । তেতিয়া ধৰ্ম্ম-ব্যাধে তেওঁলোকক দেখিয়েই মূৰ দৌৱাই তেওঁলোকৰ চৰণত প্ৰণাম কৰিলে । ৫-৭ ॥

তেতিয়া বুঢ়া মাক-বাপেকে ধৰ্ম্মব্যাধক ক'লে, হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, উঠা, উঠা, ধৰ্ম্মই তোমাক সৰ্ব্বপ্ৰকাৰে ৰক্ষা কৰক । তোমাৰ পৱিত্ৰতাৰ দ্বাৰা আমি সন্তুষ্ট হৈছো । তুমি দীৰ্ঘায়ু লাভ কৰা । ৮ ॥

হে পুত্ৰ, অভিলষিত গতি, তপস্যা, জ্ঞান, গৰম আৰু মেধা তুমি লাভ কৰিছা । তুমি সংপুত্ৰ বুলি প্ৰত্যেক দিনেই নিয়মিত সময়ত আমাৰ পূজাও কৰিছা । ৯ ॥

বোণা, দেৱতাসকলৰ ভিতৰতো আন কোনো দেৱতা তোমাৰ নাই আৰু তুমি সংযত বুলিয়েই ব্রাহ্মণৰ নিচিনাকৈ ইঞ্জিয়-সংযমী হৈছা । ১০ ॥

হে পুত্ৰ, মোৰ পিতাৰ পিতামহ আৰু প্ৰপিতামহসকল তোমাৰ এই ইঞ্জিয়-সংযমত তোমাৰ ওচৰত সন্তুষ্ট হৈছে আৰু আমিও তোমাৰ শুদ্ধাৰ্থত সন্তুষ্ট হৈছোহক । ১১ ॥

মন, কৰ্ম্ম আৰু বাক্য—এই তিনিটাৰ দ্বাৰা তুমি আমাৰ শুদ্ধাৰ্থৰ জটী কৰা নাই আৰু এতিয়াও তোমাৰ বিচাৰ-বুদ্ধিৰ বিপৰীত অৱস্থা দেখা নাই । ১২ ॥

পুত্ৰ, পুৰণি কালত জয়দগ্নি-নন্দন পৰশুৰামে যিদৰে তেওঁৰ বুদ্ধ পিতৃ-মাতৃক গুজ্জৰা কৰিছিল, তুমিও তেনেদৰে, আনকি তাতকৈও বেছিকৈ, আমাৰ গুজ্জৰা কৰিছা। ১৩।

ইয়াৰ পাছত ধৰ্ম্মব্যাধে তেওঁলোকৰ ওচৰত সেই ব্ৰাহ্মণৰ পৰিচয় দিয়াত তেওঁলোকে তেতিয়া স্বাগত প্ৰশ্ন আদিৰ দ্বাৰা ব্ৰাহ্মণক সন্মানিত কৰিলে। ১৪।

ব্ৰাহ্মণে তেওঁলোকৰ পূজা গ্ৰহণ কৰি সুধিলে, পুত্ৰ-ভৃত্যবৰ্গেৰে সৈতে ঘৰত আপোনালোকৰ কুশল নে আৰু আপোনালোকৰ শৰীৰ সদায় আৰোগ্য আছেনে? ১৫।

বুদ্ধদেৱে ক'লে, হে বিপ্ৰ, আমাৰ ঘৰত ভৃত্য আদিৰে সৈতে সকলো কুশলে আছে। হে ভগৱান, আপুনিও নিৰ্ব্বিদ্বে ইয়ালৈ আহিছে নহয়? ১৬।

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তেতিয়া আনন্দিত হে সেই বিপ্ৰই ক'লে, মই নিৰ্ব্বিদ্বে আহিছো। তাৰ পাছত ধৰ্ম্মব্যাধে তেওঁৰ পিনে চাই ক'বলৈ ধৰিলে। ১৭।

ব্যাধে ক'লে, মোৰ এই পিতা-মাতা মোৰ পৰম দেৱতা। গতিকে দেৱতা-সকলৰ বিষয়ে যি কৰা উচিত, মই এওঁলোকৰ বিষয়েও তাকেই কৰোঁ। ১৮।

ইন্দ্ৰ-প্ৰভৃতি তেতিয়া কোটি দেৱতা যিদৰে সকলোৰে পূজনীয়, তেনেদৰে মোৰ এই বুদ্ধ মাতা-পিতাও মোৰ পূজনীয়। ১৯।

ব্ৰাহ্মণসকলে যিদৰে নানা উপহাৰ সংগ্ৰহ কৰি দেৱতাসকলৰ পূজা কৰে, ময়ো তেনেদৰে এলাহ ত্যাগ কৰি এওঁলোকৰ পূজা কৰোঁ। ২০।

হে ব্ৰাহ্মণ, এই মাতা-পিতা মোৰ পৰম দেৱতা। সেইবাবে মই সদায় ফল, ফুল আৰু বহুৰ দ্বাৰা এওঁলোকক সন্তুষ্ট কৰোঁ। ২১।

হে দ্বিজ, জ্ঞানীসকলে যি তিনিবিধ অগ্নিৰ কথা কয়, এওঁলোকেই মোৰ পক্ষে সেই তিনিবিধ অগ্নি, যজ্ঞ আৰু চাৰি বেদ-স্বৰূপ। ২২।

এওঁলোকৰ কাৰণেই মোৰ প্ৰাণ, ভাৰ্য্যা, পুত্ৰ আৰু বন্ধুবৰ্গ। সেইবাবে ভাৰ্য্যা আৰু পুত্ৰেৰে সৈতে সদায় মই এই বুদ্ধ পিতা-মাতাক গুজ্জৰা কৰোঁ। ২৩।

হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, মই নিজেই এই বুদ্ধ পিতা-মাতাৰ গা আৰু ভৰি ধুৱাই দিওঁ, আৰু নিজেই মই এওঁলোকৰ খাদ্য-বস্ত্ৰবোৰ যোগান ধৰোঁ। ২৪।

মই সদায় এওঁলোকৰ আগত প্ৰিয় কথা কওঁ আৰু এওঁলোকৰ অপ্ৰিয় কাৰ্য্য নকৰোঁ, আৰু আনকি, অধৰ্ম্মৰ দ্বাৰাও এওঁলোকৰ প্ৰিয় কাৰ্য্যকেই কৰোঁ। ২৫।

হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, পিতা-মাতাক সাক্ষাৎ ধৰ্ম্ম বুলি ভাবিয়েই জালসা পৰিভ্ৰমণ কৰি সদায় মই এওঁলোকৰ গুজ্জৰা কৰোঁ। ২৬।

হে ব্ৰাহ্মণ, কল্যাণকামী মানুহৰ পক্ষে পিতা-মাতা, অগ্নি, আত্মা আৰু আচাৰ্য্য— এই পাঁচোটি হৈছে শুক। ২৭।

হে দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ, যিজন এই গুৰুসকলৰ অনুকূলভাৱে চলে, তাৰ পক্ষে সদায় আগতে কৈ অহা তিনিবিধ অগ্নিৰ কথা কোৱা হয় আৰু গৃহস্থী লোকৰ পক্ষে এয়েই হৈছে সনাতন ধৰ্ম্ম । ২৮ ॥

ইতি মহাত্মাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্য'-পৰ্বত ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ : ৮ নামৰ চতুৰ্দশতমিকবিশতম অধ্যায় । ২১৪ ॥

॥ অধ্যায় ২১৫ ॥

॥ ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ : ৯ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, ধৰ্ম্মব্যাধে ব্ৰাহ্মণৰ আগত নিজৰ পিতাক আৰু মাকক গুৰু বুলি জনাই আকৌ সেই ব্ৰাহ্মণক ক'লে, ১ ॥

মই দিবা-দৃষ্টি লাভ কৰিছো। মোৰ তপস্যাৰ শক্তি আপুনি চাওক। যি তপস্যাৰ বাবে সেই পতি-ভগ্না-পৰায়ণা, সত্যবাদিনী, জিতেন্দ্ৰিয় পতিব্ৰতাই আপোনাক কৈছিল, আপুনি মিথিলাইল যাওক, তাত এটা ব্যাধ বাস কৰে, তেওঁ আপোনাৰ আগত ধৰ্ম্মৰ কথা ক'ব। ২-৩ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, সেই সত্যবাদিনী আৰু সচ্চৰিত্ৰা পতিব্ৰতাৰ কথা শ্ৰৱণ কৰি মোৰ ধাৰণা হৈছে, আপুনি নিশ্চয় তপস্যা-প্ৰভাৱ-সম্পন্ন। ৪ ॥

ব্যাধে ক'লে, হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, সেই পতিব্ৰতাই যে মোৰ ওচৰলৈ আপোনাক পঠাই দিছে, তেওঁ সেইটো ভালেই কৰিছে, কাৰণ তেওঁ যে সকলো কথা ভালদৰে জানে, তাত কোনো সংশয় নাই। ৫ ॥

হে বিপ্ৰ, আপোনাৰ প্ৰতি অনুগ্ৰহ প্ৰকাশ কৰি মই এই তপস্যাৰ বল আপোনাক দেখুৱালো। হে তাত, মোৰ কথা শুনক। হে দ্বিজ, মই আপোনাৰ হিউৰ কাৰণেই কম। ৬ ॥

হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি আপোনাৰ পিতা-মাতাক অৱজ্ঞা কৰিছে। কাৰণ, আপুনি তেওঁলোকৰপৰা বিদায় নোলোৱাকৈয়েই বেদাধ্যয়ন কৰিবৰ বাবে ঘৰৰপৰা ওলাই আহিছে, এইটো আপোনাৰ উচিত হোৱা নাই। সেই কাৰণে আপোনাৰ শোকত আপোনাৰ তপস্বী বৃদ্ধ পিতা-মাতা অন্ধ হৈছে। ৭-৮ ॥

গতিকে আপুনি তেওঁলোকক প্ৰসন্ন কৰিবৰ বাবে শীঘ্ৰে যাওক। ধৰ্ম্মই যেন আপোনাক পৰিত্যাগ নকৰে। আপুনি তপস্বী, মহাত্মা আৰু সদায় ধৰ্ম্মত আসক্ত, কিন্তু পিতা-মাতাক সন্তুষ্ট নকৰিলে আপোনাৰ এই সকলোবোৰ বাৰ্হ। সেইবাবে আপুনি শীঘ্ৰে গৈ তেওঁলোকক সন্তুষ্ট কৰক। হে ব্ৰাহ্মণ, আপুনি যোৱ

কথাও বিশ্বাস কৰক। ইয়াৰ যেন অৱস্থা নকৰে। আপুনি আজিয়েই যাওক, মই আপোনাৰ মঙ্গলৰ কথাকেই কৈছো। ৯-১০ ॥

ব্রাহ্মণে ক'লে, হে ধৰ্ম, সদাচাৰ আৰু সদৃশ-সম্পন্ন ব্যাধ, আপুনি যি ক'লে, সেই সকলোবোৰেই সঁচা। ইয়াত কোনো সংশয় নাই। সেই বাবে আপোনাৰ মঙ্গল হওক। ১১ ॥

ব্যাধে ক'লে, আপুনি অসংযত মানুহৰ পক্ষে দুৰ্জড, প্ৰাচীন, নিত্য আৰু অলৌকিক ধৰ্মৰ অনুসৰণ কৰিছে, সেই বাবে আপুনি দেহতুল্য। ১২ ॥

হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি শীঘ্ৰে আপোনাৰ পিতা-মাতাৰ ওচৰলৈ গৈ অনলস হৈ ডেঙলোকক গুজ্জৰা কৰকগৈ। ইয়াতকৈ শ্ৰেষ্ঠ আন কোনো ধৰ্ম মই দেখা নাই। ১৩ ॥

ব্রাহ্মণে ক'লে, ইয়ালৈ মই ভাগ্যবশতঃহে আহিছিলো আৰু ভাগ্যক্ৰমেই আপোনাৰ লগত মোৰ সাক্ষাৎ হ'ল। কাৰণ, আপোনাৰ নিচিনা ধৰ্মৰ পথ-প্ৰদৰ্শক জগতত দুৰ্জড। ১৪ ॥

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, হাজাৰ হাজাৰ মানুহৰ ভিতৰত ধৰ্মজ্ঞ মানুহ এজনো থাকেনে নাথাকে, সন্দেহ। আপোনাৰ লগত বন্ধুত্ব হোৱা বাবে মই বৰ সন্তুষ্ট হৈছো। আপোনাৰ কল্যাণ হওক। ১৫ ॥

আজি মই নবকত পৰিবলৈ ধৰিছিলো, হে নিম্পাপ, আপুনিহে মোক তাৰপৰা উদ্ধাৰ কৰিলে আৰু মই মোৰ ভাগ্যৰ দ্বাৰাহে আপোনাক দেখা পালো। ১৬ ॥

যেনেকৈ পণ্ডিত যযাতি বজাক সৎ দৌহিত্ৰসকলে উদ্ধাৰ কৰিছিল, তেনেকৈ হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, আপুনিও মোক উদ্ধাৰ কৰিলে। ১৭ ॥

আপোনাৰ উপদেশ অনুসাৰে মই পিতা-মাতাৰ গুজ্জৰা কৰিম। কাৰণ অজ্ঞানীয়ে ধৰ্ম-অধৰ্মৰ কথা নিশ্চয় ক'ব নোৱাৰে। ১৮ ॥

শূদ্ৰ-যোনিতেই নিত্য-ধৰ্ম দুৰ্জ্জয় হয়। মই হ'লে আপোনাক শূদ্ৰ বুলি স্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰোঁ। ইয়াত নিশ্চয় কোনো কাৰণ আছে। ১৯ ॥

যি ধৰ্ম-বিশেষৰ দ্বাৰা আপুনি শূদ্ৰত্ব লাভ কৰিছে, হে মহামতি, মই এই কথা তত্ত্বতঃ জানিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ। গতিকে আপুনি শুদ্ধ চিন্তে মোৰ কাহনা অনুসাৰে সত্য বৃত্তান্ত প্ৰকাশ কৰি কওক। ২০ ॥

ব্যাধে ক'লে, হে বিপ্ৰশ্ৰেষ্ঠ, মোৰ পক্ষে ব্ৰাহ্মণৰ আদেশ অলম্বনীয়। হে নিম্পাপ, মোৰ পূৰ্ব দেহৰ সকলো বৃত্তান্ত আপুনি জনক। ২১ ॥

মই পূৰ্ব অজ্ঞত বেদাধ্যায়ী, কৰ্মনিগ্ৰহ আৰু বেদাজ্ঞত পাৰজ্ঞত শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ-সন্তান আছিলো। ২২ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, নিজৰ দোষত মই এই অৱস্থা লাভ কৰিছো। মোৰ ধনুৰ্দ্ধন বজা এজন সখা আছিল। ২৩ ॥

হে দ্বিজ, তেওঁৰ সংসৰ্গত ময়ো ধনুৰ্বেদত জ্ঞেষ্ঠ হৈ উঠিছিলো। এনে সময়তেই : সেই বজা মূখ্য যোদ্ধাসকলেৰে সৈতে মন্ত্ৰীসকলৰ দ্বাৰা পৰিবেষ্টিত হৈ যুগয়া কৰিবলৈ ওলাল। হে ব্ৰাহ্মণজ্ঞেষ্ঠ, যুগয়া কৰিবলৈ গৈ তেওঁ এখন আজ্ঞাবহ ওচৰত বহুতো হৰিণ বধ কৰে। তাৰ পাছত ময়ো এপাট ভীষ্ম বাণ মাৰিলো, হে ব্ৰাহ্মণ, সেই বাণৰ দ্বাৰা কোনো এজন ঋষি বিদ্ধ হৈ মাটিত বাগৰি পৰিল, আৰু সেই ঠাইডোখৰ খন্দেৰে পৰিপূৰিত কৰি কৰি ক'বলৈ ধৰিলে, মই কোনো অপৰাধ কৰা নাই, তথাপি তই এই পাপ-কৰ্ম কিয় কৰিলি ? ২৪-২৭ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, মই প্ৰথমতে তেওঁক হৰিণ বুলি ভাবিছিলো আৰু সেইবাবে মই তৎক্ষণাত তেওঁৰ ওচৰত গৈ উপস্থিত হলো। তাত উপস্থিত হৈ দেখা পালো, এজন ঋষি মোৰ আনত-পৰ্বৰ বাণৰ দ্বাৰা বিদ্ধ হৈ পৰি আছে। ২৮ ॥

তেতিয়া তেনে অকাৰ্য্য কৰা বাবে মোৰ মন বৰ ব্যথিত হৈ পৰিল, আৰু সেই উগ্র তপস্বী ব্ৰাহ্মণ মাটিত বাগৰি পৰি আৰ্ত্তনাদ কৰি থকা অৱস্থাত মই ঋষিক কলো, মই নাজানি এই কাৰ্য্য কৰিছো। আপুনি মোৰ সকলো অপৰাধ নিজগুণে ক্ষমা কৰক, এই বুলিও মই ঋষিৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনালো। ২৯-৩০ ॥

হে দ্বিজ, তেতিয়া মূনি ক্ৰোধত জ্ঞানহীন হৈ মোক ক'লে, হে নিষ্ঠুৰ, তই শূদ্ৰ-যোনিত জন্ম গ্ৰহণ কৰি ব্যাধ হবি। ৩১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বৰত ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ ৯ নামৰ পঞ্চদশাধিকৰিণতম অধ্যায়। ২১৫ ॥

॥ অধ্যায় ২১৬ ॥

॥ ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ ৪ ১০ ॥

ব্যাধে ক'লে, হে ব্ৰাহ্মণজ্ঞেষ্ঠ, মই তেতিয়া সেই ঋষিৰ দ্বাৰা অভিশপ্ত হৈ বাক্যেৰে তেওঁক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ যত্ন কৰি কলো, হে ঋষি, আপুনি মোক বন্ধা কৰক। ১ ॥

হে মূনি, মই নাজানি এই কাৰ্য্য কৰিছো। গতিকে হে ভগৱান, আপুনি প্ৰসন্ন হওক আৰু মোৰ সকলো অপৰাধ ক্ষমা কৰক। ২ ॥

ঋষিয়ে ক'লে, মোৰ অভিশাপ যে অন্তথা নহয়, তাত কোনো সংশয় নাই, কিন্তু মই দয়া কৰি তোমাৰ প্ৰতি অলপ ক্ষমুগ্ৰহ প্ৰকাশ কৰিম। ৩ ॥

তুমি শূদ্ৰ-যোনিত জন্ম গ্ৰহণ কৰিও ধৰ্ম্মজ হবা আৰু পিতা-মাতাৰ শুদ্ধাচাৰ্য্য পৰায়ণ হবা, ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই। ৪ ॥

তুমি পিতা-মাতার ভজনাৰ দ্বাৰা সিদ্ধি লাভ কৰিব পাৰিবা, তুমি জাতিস্বং হ'বা আৰু স্বৰ্গলৈও যাব পাৰিবা । ৫ ॥

অভিলাষৰ ক্ষয় হ'লে আকৌ তুমি ব্ৰাহ্মণ হৈ জন্ম গ্ৰহণ কৰিব পাৰিবা । এইভাৱে সেই উগ্ৰ ডেকাৰী বাণবিক য়ুনিয়ে যোক অভিলাপ দিছিল । ৬ ॥

হে অনুজ্ঞেষ্ঠ, মোৰ প্ৰতি সেই য়ুনিয়ে অনুগ্ৰহো কৰিছিল । হে ব্ৰাহ্মণজ্ঞেষ্ঠ, তাৰ পাছত মই তেওঁৰ শৰীৰৰপৰা শবপাট উলিয়ালো আৰু তেওঁক আশ্ৰমলৈ লৈ গলো, তেওঁক কিছু স্বত্বা নহল । হে যিক্সেষ্ঠ, পূৰ্বজন্মৰ সকলো কথা মই আপোনাৰ আগত ক'লো । মই স্বৰ্গলৈও যাম । ৭-৯ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, হে মহামতি ব্যাধ, এনে ধৰণে মানুহে দুখ আৰু দুঃখ লাভ কৰে । গতিকে আপুনি তাৰ বাবে উৎকণ্ঠিত নহব । ১০ ॥

হে লোক-বৃত্তান্ত-তত্ত্বজ্ঞ-নিত্য-ধৰ্ম্ম-পৰামৰ্শ ব্যাধ, আপুনি নিজৰ পূৰ্বজন্মৰ কথা স্মৰণ কৰি দুৰ্দ্ধৰ্ব কাৰ্য্যই কৰিলে । ১১ ॥

হে বিদ্বান, আপোনাৰ জ্ঞান-দোষৰ কাৰণেই কৰ্ম্মদোষ চলি আছে । গতিকে আপুনি আৰু অলপ দিন অপেক্ষা কৰক, তাৰ পাছতেই ব্ৰাহ্মণ হব পাৰিব । ১২ ॥

মোৰ মন্তেৰে হ'লে আপুনি ব্ৰাহ্মণেই, ইয়াত কোনো সংশয় নাই । কাৰণ, জানী ব্ৰাহ্মণো পাপজনক অসং কাৰ্য্যত প্ৰবৃত্ত হ'লে তেওঁ দাত্তিক, পাপী আৰু গুৰুত্বল্য হয় আৰু যি শূদ্ৰই সদায় ইঞ্জিয়-সংযম কৰে, সত্য আৰু ধৰ্ম্মত থাকে, তেওঁকেই মই ব্ৰাহ্মণ বুলি ভাবোঁ । কাৰণ, মানুহ গুণৰ দ্বাৰা ব্ৰাহ্মণ হয় আৰু কৰ্ম্মদোষৰ দ্বাৰা মানুহে পাকণ বিষয় গতি লাভ কৰে । ১৩-১৫ ॥

হে নবজ্ঞেষ্ঠ, মই আপোনাৰ কৰ্ম্মদোষ ক্ষীণ হোৱা বুলিয়েই ভাৱোঁ । গতিকে আপুনি ব্ৰাহ্মণত্ব লাভৰ বাবে উৎকণ্ঠিত নহব । কাৰণ, আপোনাৰ নিচিনা লোক-বৃত্তান্তৰ তত্ত্ব জনা মানুহে বিষাদ নকৰে, তেওঁ সদায় ধৰ্ম্ম-পৰামৰ্শহে হয় । ১৬ ॥

ব্যাধে ক'লে, মানুহে বুদ্ধিৰ দ্বাৰা মানসিক দুঃখ আৰু ঔষধৰ দ্বাৰা শাৰীৰিক দুঃখ নাশ কৰিব আৰু জানী মানুহ মুৰ্খ-সঙ্কল নহব । এয়ে হৈছে ন্যায় আৰু বিৱেকৰ কাৰ্য্য । ১৭ ॥

অপ্ৰিয়ৰ সংযোগ আৰু প্ৰিয়ৰ বিৰোধ হ'লেই অজ্ঞ-বুদ্ধিৰ মানুহ মানসিক দুঃখত দুঃখিত হয় । ১৮ ॥

দুখ, দুঃখ আৰু মোহৰ দ্বাৰা সকলো প্ৰাণী আক্ৰান্ত হয় আৰু সেইবোৰৰ দ্বাৰা পৰিভ্ৰান্তও হয় । গতিকে, কোনো প্ৰাণীয়ে সেই বিষয়ে দোক কৰা উচিত নহয় । ১৯ ॥

অনিষ্ট উপস্থিত হোৱা দেখা পালে মানুহ ভাষণবা নিবৃত্ত হয় আৰু অনিষ্ট আৰম্ভ হোৱাৰ আগতে যদি মানুহে জানিব পাৰে, তেনেহ'লে তেওঁ তাৰ প্ৰতিকাৰ কৰে । ২০ ॥

শোক কৰিলে কোনো ফল নহয়, তাৰপৰা কেৱল পৰিতাপহে হয়। বি-
বিলাকে সুখ আৰু দুঃখ—এই দুয়োটাকেই পৰিত্যাগ কৰে জ্ঞানৰ দ্বাৰা পৰিষ্কৃত
হৈ সেই জ্ঞানীবিলাকেহে সুখ লাভ কৰে। সুখসকল হৈছে অসন্তোষ-পৰাসৰণ আৰু
জ্ঞানীসকল হৈছে সন্তোষী। ২১-২২ ॥

অসন্তোষৰ অন্ত নাই আৰু সন্তোষেই হৈছে পৰম সুখ। জ্ঞান-মার্গেদি যোৱা
মানুহে উত্তম গতি লাভৰ আশা কৰি শোক নকৰে। ২৩ ॥

বিষাদক মনত ঠাই নিদিব। কাৰণ, বিষাদেই হৈছে দাক্ষণ বিষ। ই ক্ৰোধেৰে
পূৰ্ণ সাপৰ দৰে বিবেকহীন অজ্ঞানী মানুহক মাৰি পেলায়। ২৪ ॥

বিক্ৰমৰ সময়ত যাক বিষাদে আক্ৰমণ কৰে, তেজহীন সেই মানুহৰ কোনো
পুৰুষাৰ্থই সিদ্ধি নহয়। ২৫ ॥

কাৰ্য্য কৰি থাকিলে অৱশ্যে তাৰ ফল লাভো দেখা যায়, কিন্তু কোনো
কাৰণবশতঃ আত্মহানি লাভ কৰা মানুহে মজল লাভ কৰিব নোৱাৰে। ২৬ ॥

দুঃখৰ প্ৰতিকাৰৰ উপায় দেখা পালে অনুতাপ নকৰি তাৰ প্ৰতিকাৰৰ কাৰ্য্য
আৰম্ভ কৰিব আৰু সুখৰপৰা মুক্ত হৈ সকলোপ্ৰকাৰৰ দোষত আসক্তি ত্যাগ
কৰিব। ২৭ ॥

যিবিলাকে পৰম জ্ঞান লাভ কৰি এই জগতখন অনিত্য বুলি ভাবে, তেনে
জ্ঞানীসকলে পৰম গতি দেখি শোক নকৰে। ২৮ ॥

হে জ্ঞানী ব্ৰাহ্মণ, মই কোনো শোক নকৰোঁ। সময়ৰ প্ৰতীক্ষা কৰি আছে
আৰু, হে সাধুশ্ৰেষ্ঠ, এইবোৰ দৃষ্টান্ত দেখি মই অৱসন্ন নহওঁ। ২৯ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, হে ধৰ্ম্মজ্ঞ, আপুনি জ্ঞানী, জ্ঞানতপ্ত, মেধাৱী আৰু আপো-
নাৰ বুদ্ধিও তীক্ষ্ণ। সেইবাবে মই আপোনাৰ কাৰণে কোনো শোক নকৰোঁ। ৩০ ॥

হে ধাৰ্ম্মিকশ্ৰেষ্ঠ, আপোনাৰপৰা মই এতিয়া যাবলৈ অনুমতি বিচাৰিছোঁ।
আপোনাৰ মজল হওক। ধৰ্ম্মই আপোনাক বন্ধ কৰক, আৰু আপুনি ধৰ্ম্মবিষয়ত
অপ্ৰমাদী হওক। ৩১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, ব্যাধে কৃতাজলি হৈ ব্ৰাহ্মণক ক'লে, মই আপোনাৰ উপ-
দেশ পালন কৰিম। ইয়াৰ পাছত ব্যাধক প্ৰদক্ষিণ কৰি সেই শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ গুচি
গ'ল। ৩২ ॥

সেই ব্ৰাহ্মণ ঘৰলৈ গৈ তেতিয়াৰেপৰা জতি সংঘত হৈ নিয়মিতভাৱে তেওঁৰ
বুদ্ধ মাক-পিতাকক সকলোবৰ্গে শুদ্ধতা কৰিবলৈ ধৰিলে। ৩৩ ॥

হে ধাৰ্ম্মিকশ্ৰেষ্ঠ বুদ্ধিৱান, ভূমি ধৰ্ম্মৰ বিষয়ে যোক যি সুধিছিলো, হে ধৰ্ম্ম,
তোমাৰ ওচৰত মই ধৰ্ম্ম সম্বন্ধে সেই সকলো কথাকেই ক'লো। ৩৪ ॥

হে সাধুশ্ৰেষ্ঠ, পতিব্ৰতাৰ মাহাত্ম্য আৰু ব্ৰাহ্মণৰ ওচৰত ব্যাধে কোৱা পিতা-
মাতাৰ শুদ্ধতাৰ কথা কোৱা হ'ল। ৩৫ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে সৰ্ব্ব-ধৰ্ম্মজসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ, অতি আচৰিত আৰু সৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম্মবিষয়ক উপাখ্যান মোৰ আগত আগুনি ক'লে । ৩৬ ॥

হে বিদ্বান, উপাখ্যানটো ক্ষতিমথুৰ হোৱা বাবে ইমানখিনি সময় এটা যুহুৰ্ত্তৰ নিচিনাকৈ অতিবাহিত হ'ল ; কিন্তু হে ভগৱান, এই উত্তম ধৰ্ম্মবিষয়ক উপাখ্যান শুনি মই তৃপ্তি নিৰাৰণ কৰিব পৰা নাই । ৩৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্য-পৰ্ব্বত ব্ৰাহ্মণ-ব্যাধ-সম্বাদ : ১০ নামৰ ষোড়শাধিকৰিণতম অধ্যায় । ২১৬ ॥

॥ অধ্যায় ২১৭ ॥

॥ বৃহস্পতিৰ উৎপত্তি ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে ধৰ্ম্মযুক্ত এই শুভ কথা শুনি উঠি মাৰ্কণ্ডেয় ঋষিক হুনাই সুধিলে । ১ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, কিহৰ কাৰণে অগ্নি পানীৰ ভিতৰত প্ৰৱেশ কৰিছিল ? কি কাৰণেইবা অগ্নি অদৃশ্য হোৱাত মহা ভেজৱী অজিৰাই অগ্নি হৈ হব্য গ্ৰহণ কৰিছিল ? ২ ॥

ভগৱান অগ্নি যদি এজনেই হয়, তেতিয়া হ'লে কেনেকৈ অগ্নিহোত্ৰাদি কৰ্ম্মৰ সময়ত দক্ষিণাগ্নি আদি ভেদে অগ্নিৰ বহুত্ব দেখা যায় ? এই সকলো কথা মই জানিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ । ৩ ॥

হে ভাগৱশ্ৰেষ্ঠ মহামুনি, কাস্তিক যিভাবে জগ্নিছিল, যিভাবে অগ্নিৰ পুত্ৰ-ৰূপে প্ৰসিদ্ধি লাভ কৰিছিল আৰু যিভাবে মহাদেৱৰপৰা গজাত আৰু কৃত্তিকা নক্ষত্ৰত জন্ম গ্ৰহণ কৰিছিল, এই সকলোবোৰ বিষয় শুনিবলৈ মোৰ ইচ্ছা হৈছে, আৰু সেইবোৰ কথা মই আপোনাৰপৰা জানিবলৈ বিচাৰিছোঁ । ৪-৫ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, এই বিষয়ে জানীসকলে প্ৰাচীন ইতিহাসৰ উল্লেখ কৰি অগ্নি কিয় কুতুহলৈ উপস্যা কৰিবৰ বাবে পানীত প্ৰৱেশ কৰিছিল, আৰু কেনেকৈনো শক্তিশালী মহৰ্ষি অজিৰাই নিজৰ ভেজৰে সকলোকে সন্তাপ দি আৰু অন্ধকাৰ নষ্ট কৰি সাক্ষাৎ অগ্নি হৈ উঠিছিল, সেই বিষয়ে কৈছে । ৬-৭ ॥

হে মহাবাহু যুধিষ্ঠিৰ, প্ৰাচীন কালত মহৰ্ষি অজিৰাই আশ্ৰমত থাকি অগ্নিক অতিক্ৰম কৰি ভৱানক উপস্যা কৰিছিল আৰু তেওঁ তেতিয়া ভেনে ভেজৱী হৈ সমগ্ৰ জগৎ প্ৰকাশিত কৰি তুলিছিল । ৮ ॥

সেই সময়তেই অগ্নিও তপস্যা কৰি থাকি অজিৰাৰ তেজত সৰুপ আৰু অতি ক্লান্ত হৈ পৰিছিল। কিন্তু তাৰ কাৰণ কি সেৱটো তেওঁ বুজিব পৰা নাছিল। ৯ ॥

তাৰ পাছত অগ্নিয়ে চিন্তা কৰিলে, খুব সম্ভৱ ব্ৰহ্মাই মানুহৰ বাবে আন কোনোবা অগ্নি-দেৱতাৰ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিছে। ১০ ॥

মই তপস্যা কৰি থকাৰ বাবে নিশ্চয় মোৰ অগ্নিও নষ্ট হৈছে। গতিকে মই আকৌ কেনেকৈ অগ্নি হ'ব পাৰোঁ—এইদৰে চিন্তা কৰি থাকোঁতে অগ্নিৰ দৰে জগৎ-সম্ভাপকাৰী মহামুনি আজৰাক অগ্নিয়ে দেখা পালে আৰু ভয়েৰে লাহে লাহে গৈ অগ্নি আজৰাৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল। তেতিয়া আজৰাই অগ্নিক ক'লে, ১১-১২ ॥

হে অগ্নি, আপুনি আকৌ শীত্ৰে জগতৰ হিতকাৰক অগ্নি হওক। কাৰণ, জিভুৱনত বাস কৰা গতিশীল প্ৰাণীবিলাকৰ ভিতৰত আপুনি অগ্নি বুলি সুপৰিচিত। ১৩ ॥

ব্ৰহ্মাই প্ৰথমে আপোনাক অন্ধকাৰ-নাশক অগ্নিকপে সৃষ্টি কৰিছে। গতিকে আপুনি শীত্ৰে নিজৰ স্থানলৈ যাওক আৰু অন্ধকাৰ নাশ কৰকগৈ। ১৪ ॥

অগ্নিয়ে ক'লে, সংসাবত মোৰ পীড়িত নষ্ট হৈছে আৰু আপুনিও অগ্নিকপে জ্ঞানজাত হৈ পৰিছে। গতিকে মানুহে আপোনাকহে অগ্নি বুলি জানিব, মোক নাজানিব। সেহ বাবে মই মোৰ আগ্নেয় ত্যাগ কৰিলো। আপুনিহে এথম অগ্নি হওক আৰু মই প্ৰাজাপত্য নামৰ দ্বিতীয় অগ্নিকপে থাকিম। ১৫-১৬ ॥

অজিৰাই ক'লে, হে অগ্নি, আপুনি মানুহৰ স্বৰ্গজনক-হব্যাহনক পুণ্য কৰ্ম কৰক, আপুনি অন্ধকাৰ-নাশক অগ্নি হওক আৰু মোক আপুনি এথম পুত্ৰকপে শীত্ৰে গ্ৰহণ কৰক। ১৭ ॥

মাৰ্কণ্ডেই ক'লে, হে বজা, অগ্নিয়ে অজিৰাৰ কথা শুনি তাকেই কৰিলে। সেই অজিৰাও বৃহস্পতি নামৰ অগ্নিৰ পুত্ৰ হৈ উঠিল। ১৮ ॥

হে ভৱতনন্দন, অজিৰা আগ্নেয় পুত্ৰ হোৱা বুলি জানি দেৱতাসকল আহি অজিৰাক তাৰ কাৰণ সুধিলে। দেৱতাসকলে অগ্নিক কাৰণ সোধাত অগ্নিয়েও সকলো কথা ক'লে আৰু হে বজা, তেতিয়া দেৱতাসকলেও অজিৰাৰ কথা বিশ্বাস কৰিলে। ১৯-২০ ॥

কশ্মৰিৰ বিধি-বাক্যসমূহত কশ্মৰভেদে আৰু প্ৰয়োজন অনুসাৰে মহা প্ৰভাশালী নানাবিধ অগ্নিৰ কথা মই এতিয়া আপোনাৰ আগত ক'ম। ২১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বত বৃহস্পতিৰ উপপত্তি নামৰ সপ্তদশাধিকৰ্ষিতম অধ্যায়। ২১৭ ॥

॥ অধ্যায় ২১৮ ॥

॥ অঙ্গিৰাৰ সন্ততি-বৰ্ণনা ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে কুককুলশ্ৰেষ্ঠ ৰজা, ত্ৰক্ষাৰ তৃতীয় পুত্ৰ অঙ্গিৰাৰ স্তম্ভ নামৰ এজনী ভাৰ্য্যা আছিল। তেওঁৰ গৰ্ভত যিসকল সন্তান হৈছিল, তেওঁলোকৰ নাম আপুনি শুনক। ১॥

হে ৰজা, অঙ্গিৰাৰ পুত্ৰ হ'ল বৃহস্পতি। তেওঁৰ যশস্যা, শৰীৰৰ তেজ আৰু বেদ-জ্ঞান আছিল মহৎ, তেওঁৰ হৃদয় আছিল উদাৰ, বিচাৰ-শক্তি আছিল বিশাল আৰু তেওঁৰ মনোবল আছিল অসাধাৰণ। সেই বাবেই তেওঁৰ নাম আছিল বৃহস্পতি। ২॥

অঙ্গিৰাৰ সকলোবোৰ সন্তানৰ ভিতৰত অতুলনীয় কপৰতা ভানুমতী হ'ল প্ৰথম কন্যা। ৩॥

তেতিয়া যাৰ প্ৰতি সকলোৰে অনুৰাগ জন্মিছিল আৰু অনুৰাগ জন্মিছিল বুলিয়েই যি বাগা নামে প্ৰসিদ্ধ হৈছিল, সেই বাগাই হল অঙ্গিৰাৰ দ্বিতীয়া কন্যা। ৪॥

মহাদেৱৰ দৃশ্য-অদৃশ্য কন্যাসদৃশ (চন্দ্ৰকলাৰ দৰে) ক্ষীণ শৰীৰৰ সিনীৰালী অঙ্গিৰাৰ তৃতীয়া কন্যা। ৫॥

যাৰ শৰীৰৰ তেজৰ বলত মানুহে বাতিও কপ দেখিছিল, সেই অৰ্জিমতা হ'ল অঙ্গিৰাৰ চতুৰ্থা কন্যা, হৰি দান কৰা বাবে হৰিমতী হ'ল অঙ্গিৰাৰ পঞ্চমা কন্যা আৰু পৱিত্ৰ স্বভাৱৰ মহিমতী হল অঙ্গিৰাৰ ষষ্ঠা কন্যা। ৬॥

হে মহামতি ৰজা, দীপ্তিমান মহামজ্জত থকা বিখ্যাত মহামতী হ'ল অঙ্গিৰাৰ সপ্তমা কন্যা। ৭॥

মানুহে যি ভগৱতীক দেখি বিস্মিত হয় আৰু তেতিয়া চন্দ্ৰৰ কলা এটিও নথকা বাবে যি কেৱল অন্ধকাৰ-ৰূপে প্ৰতিভাত হয় অঙ্গিৰাৰ সেই অষ্টমা কন্যাক মানুহে কুহু বুলি কয়। ৮॥

ঠতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বত অঙ্গিৰাৰ সন্ততি-বৰ্ণনা নামৰ অষ্টাদশাধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২১৮ ॥

॥ অধ্যায় ২:৯ ॥

॥ বৃহস্পতিৰ সন্ততি-বৰ্ণনা ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, চন্দ্ৰৰ সংসৰ্গ লাভ কৰা সন্তোও বৃহস্পতিৰ যিজনী ভাৰ্য্যা যশস্বিনী হৈ আছিল, সেই তাৰাদেৱীয়ে অগ্নিকপ ছয়টি পুত্ৰ আৰু এজনী কন্যা প্ৰসৱ কৰিছিল । ১ ॥

যজ্ঞীয় আহুতিৰ ভিতৰত অগ্নিৰ কাৰণে যিভাগ আহুতি বিহিত আছে, যজ্ঞ-ভাত নামৰ সেই অগ্নি বৃহস্পতিৰ প্ৰথম পুত্ৰ । ২ ॥

চাতুৰ্মাস্য আৰু অশ্বমেধ যজ্ঞত যান বাবে প্ৰথম পশুটো বিহিত আছে, তাক যি নানা বৰ্ণশিখাৰ দ্বাৰা জলি থাকে, সেই অদ্বিতীয় শক্তিশালী অগ্নিয়েই ত'ল শংখু । ৩ ॥

ৰূপত অনুপমা আৰু সত্যপ্ৰকাশণা ধৰ্ম্ম-কন্যা সত্যাদেৱী শংখুৰ ভাৰ্য্যা আছিল । তেওঁৰ গৰ্ভত শংখুৰ এটি পুত্ৰ আৰু তিনিটি সূত্ৰতা কন্যা জন্মিছিল । ৪ ॥

প্ৰথম আদ-ভাগেৰে যজ্ঞত যি অগ্নিৰ পূজা হয়, -সই ভৰদ্বাজ নামৰ অগ্নি ত'ল শংখুৰ প্ৰথম পুত্ৰ । ৫ ॥

সকলো পৌৰ্ণ-মাসসাগত হোম-পাত্ৰৰ দ্বাৰা দিয়া ঘিঁ আদি যিজনে গ্ৰহণ কৰে ভৰত নামৰ সেই অগ্নি শংখুৰ দ্বিতীয় পুত্ৰ । ৬ ॥

ইয়াৰ উপৰিও শংখুৰ আৰু তিনিজনী কন্যা জন্মিছিল আৰু সেইবিলাকক পালন কৰিছিল ভৰতে । সেই ভৰতৰ আকৌ ভৰত নামৰ এটি পুত্ৰ আৰু ভৰতী নামৰ এজনী কন্যা জন্মিছিল । ৭ ॥

হে ভৰতজ্যেষ্ঠ, সকলোৰে ভৰণ-পোষণ কৰা প্ৰজাপতি ভৰত নামৰ অগ্নিৰ পাত্ৰক নামৰ উৎপত্তি হয় আৰু জগতত অত্যন্ত মোহনীয় (পূজনীয়) হোৱা বাবেই তেওঁৰ আন এটা নাম হ'ল মহান্ । ৮ ॥

ভৰদ্বাজ নামৰ অগ্নিৰ ভাৰ্য্যা বীৰাই বীৰ নামৰ এটি পুত্ৰ প্ৰসৱ কৰে । ব্ৰাহ্মণ-সকলে এওঁৰ উদ্দেশ্যে সোম সদৃশ উপাংগুভাৱে (মনে মনে) ঘিঁৰ দ্বাৰা আহুতি দিয়ে । ৯ ॥

যিজনে যজ্ঞত চন্দ্ৰেৰে সৈতে দ্বিতীয় হবি গ্ৰহণ কৰে, তলত লিখা নাম তিনিটা তেওঁৰো প্ৰসিদ্ধ নাম । যেনে, বথপ্ৰভু, বথধ্বান আৰু কুন্তৰেভা । ১০ ॥

এই বীৰ নামৰ অগ্নিয়ে সবহু নামৰ ভাৰ্য্যাৰ গৰ্ভত সিদ্ধি নামৰ এটি পুত্ৰ জন্মায় । সেই সিদ্ধিয়ে নিজৰ কিৰণৰ দ্বাৰা সূৰ্য্যকো আহুত কৰিছিল । অগ্নিৰ ৰংশত অৰ্দ্ধ লাভ কৰা পিতাকক সন্মান কৰা বাবে যজ্ঞ প্ৰভৃতি কাৰ্য্যত সদায় এওঁক আজ্ঞান কৰাৰ বিধান আছে । ১১ ॥

যশসী, তেজ আৰু শোভাৰ দ্বাৰা যি কেতিয়াও বিচ্যুত নহয়, বৃহস্পতিৰ সেই
দ্বিতীয় পুত্ৰৰ নাম হ'ল নিশ্চায়ন । তেওঁ কেৱল পৃথিৱীৰ স্তব্ধ কৰে । ১২ ॥

এই অগ্নি সদায় পাপহীন, নিৰ্মল, পৱিত্ৰ আৰু তেজৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত । এই
অগ্নি সত্য নামৰ এটি পুত্ৰ হয় । এই সত্য নামৰ অগ্নিও নিষ্পাপী আৰু কাল-
বৰ্জিত । ১৩ ॥

অগ্নিয়ে পীড়িত প্ৰাণীসকলৰ কষ্ট নাশ কৰি সিসকলক বেদনামুক্ত কৰে,
সেই সত্য নামক অগ্নিৰ পুত্ৰৰ নাম হ'ল যন । এই অগ্নিয়ে বোণ উৎপাদন কৰে । ১৪ ॥

যি অগ্নিয়ে জগতৰ প্ৰাণীসকলৰ বুদ্ধি অৱলম্বন কৰি অৱস্থান কৰে, সেই অগ্নিক
মনোজ্ঞ-বিদ (প্ৰাজ্ঞানী)-সকলে বিশ্বজিৎ নামৰ অগ্নি বুলি কয় । ১৫ ॥

হে ভাৰত, যি অগ্নিয়ে প্ৰাণীসকলৰ পেটৰ ভিতৰত থাকি খোৱা বস্তু পৰিপাক
কৰে, সেই অগ্নি সমগ্ৰ জগতত বিশ্বভূক্ত নামে সুখসিদ্ধ । ১৬ ॥

এই বিশ্বভূক্ত নামৰ অগ্নিক ব্ৰহ্মচাৰী, সত্যমী, নানা ব্ৰহ্মচাৰী বুলি কয়, আৰু
এ জনসকলে পাক যজ্ঞত এই অগ্নিক পূজা কৰে । ১৮ ॥

পাৰজ গোমতী নদী এওঁৰ প্ৰিয় পত্নী হৈ উঠিছিল । ধৰ্ম্মাচাৰী কৰ্ত্তাসকলে
সেই বিশ্বভূক্ত অগ্নিত সকলো কাৰ্য্য সম্পাদন কৰে । ১৯ ॥

পৰম দাক্ষণ বড়ৱা নামৰ যি অগ্নিয়ে পানী পায়, যি ব্ৰহ্মনিষ্ঠ আৰু যি নাভিপৰা
উৰ্দ্ধগামী হৈ প্ৰাণবায়ু স্পৰ্শ কৰে, সেই অগ্নিৰ নাম উৰ্দ্ধভূক্ত । ২০ ॥

গৃহৰ মন্ত্ৰল-কাৰ্য্য উপলক্ষে যি অগ্নিত ঘিঁৰ ধান দিয়া হয়, আৰু সেই
ঘিঁৰ ধান যি অগ্নিয়ে ক্ৰমে উত্তৰৰ পিনে বহন কৰে, প্ৰভাট ফলদায়ী সেই
অগ্নিৰ নাম হ'ল দ্বিষ্টকৃৎ । ২১ ॥

অগ্নিকপী যি বৃহস্পতিয়ে ক্ৰোধহীন প্ৰাণীসকলৰ মনতো ক্ৰোধ জন্মায়, ক্ৰোধী
অগ্নিকপী সেই বৃহস্পতিৰ তেজোত তেওঁৰ কন্যা-ৰূপে জন্ম গ্ৰহণ কৰে । ২২ ॥

স্বাস্থ্য নামৰ দাক্ষণ আৰু কুৰ অগ্নি সকলো প্ৰাণীতেই থাকে । দুৰ্গত এওঁৰ
সমান ৰূপমান কাৰো নাই আৰু সেই কাৰণেই দেৱতাসকলে এই অগ্নিক
কাৰ্ম্মাগ্নি বুলি কয় । ২৩ ॥

যি অগ্নিয়ে কুন্ত হৈ ধন আৰু মাল্য গ্ৰহণ কৰি ৰথত থাকি যুদ্ধত শত্ৰু-
সংহাৰ কৰে, সেই অগ্নিৰ নাম হ'ল অমোঘাগ্নি । ২৪ ॥

হে মহাভাৰত, ব্ৰাহ্মণসকলে তিনিভাগ মন্ত্ৰৰ দ্বাৰা যাৰ স্তব কৰে, যি অগ্নিয়ে
পন্থা হেৰুৱাব আৱিষ্কাৰ কৰিলে আৰু জ্ঞানীসকলে যাক আত্মানুদাতা বুলি জনে, সেই
অগ্নিৰ নাম হ'ল উক্থ । ২৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অৰ্শ্বৰূপ মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্ত-পৰ্ব্বত বৃহস্পতিৰ সন্ততি-
বৰ্ণনা নামৰ একোদ্বিংশত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২১৯ ॥

॥ গাণ্ডজনা অগ্নিৰ উৎপত্তি আৰু সন্ততি-বৰ্ণনা ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, কাশ্যপ, বশিষ্ঠ, প্ৰাণ-পুত্ৰ প্ৰাণ, অজিৰ-পুত্ৰ চাবন আৰু বৰ্জ—এয়ে হ'ল পঞ্চাগ্নি । ১ ॥

উক্ত নামৰ অগ্নিয়ে 'মঠ ব্ৰহ্মাৰ দৰে ধাৰ্মিক আৰু যশস্বী পুত্ৰ লাভ কৰিম'—এই কামনা কৰি বহু বহুৰ ধৰি হোত্ৰ তপস্যা কৰিছিল । ২ ॥

তাম পাছত তেওঁ পঞ্চ মহাব্যাক্তিকপে পৰমাত্মাৰ গান কৰাত জগতৰ সৃষ্টিকৰ্তা পৰমাত্মাটো পঞ্চবৰ্ণৰ তেজঃপুঞ্জ-ৰূপে তেওঁৰ আগত আবিৰ্ভূত হ'ল । ৩ ॥

হে ভাবত, তেওঁৰ মনটো প্ৰজ্বলিত অগ্নি-সদৃশ পিঙ্গলবৰ্ণ হাত দুখন সূৰ্য্যৰ দৰে তাম বৰণীয়া, শৰীৰ ভাল সোণৰ নিচিনা পীতবৰ্ণ, চকু দুটা শুভ চন্দনৰ নিচিনা পাণ্ডুবৰ্ণ আৰু উৰত দুখন আছিল কৃষ্ণবৰ্ণ । ৪ ॥

আগতে কৈ অসং কাশ্যপ প্ৰভৃতি পঞ্চাগ্নিয়ে তপস্যা কৰি তেওঁক পঞ্চবৰ্ণ কৰিছিল আৰু সেই বাবেই তেওঁ পাক্ষৰূপ নামেৰে প্ৰসিদ্ধ হৈছিল আৰু পাঁচটি বংশৰো তেওঁ প্ৰবৰ্ত্তন কৰিছিল । ৫ ॥

সেই মহা তপস্বীয়ে পিতৃসকলৰ প্ৰজা-সৃষ্টি কৰিম বুলি দহ হেজাৰ বছৰ তপস্যা কৰি ভয়ঙ্কৰ অগ্নি-সৃষ্টি কৰিছিল । ৬ ॥

তাৰ পাছত তেওঁ তপস্যা কৰি মধু নাইবা মূখৰপৰা বৃহদ-থ নামৰ শীত্ৰে আয়ু আদি হৰণ কৰিব পৰা অহোৰাত্ৰ দেৱতা, নাভিৰপৰা কন্দ, বলৰপৰা ইন্দ্ৰ আৰু প্ৰাণৰপৰা বায়ু আৰু অগ্নি দেৱতাক সৃষ্টি কৰিলে । ৭ ॥

এনেদৰে বাহুৰপৰা উদাত্ত-মনদাত্ত সৰমুজ মন্ত্ৰ বিপেদেৱ দেৱতাসকল আৰু পঞ্চ মহাভূতৰ সৃষ্টি কৰি তাৰ পাছত পিতৃসকলৰ কাৰণে পাঁচটি পুত্ৰও ব্ৰজন কৰিলে । ৮ ॥

বৃহদ-থৰ পুত্ৰ হ'ল প্ৰণিধি, কাশ্যপৰ মহন্তৰ, অজিৰাৰ ধীৰ-স্বভাৱী ভানু, বৰ্জৰ সৌভৰ আৰু প্ৰাণৰ অনুদাত্ত । এই পঞ্চবিংশতি-মধ্যাকৰ কথা ব্যাখ্যা কৰা হ'ল । ইয়াৰ বাহিৰেও তেওঁ যজ্ঞ অপহৰণকাৰী পোন্ধৰজন অনুৰো সৃষ্টি কৰিলে । ৯-১০ ॥

তপে দেৱতাসকলৰ বজ্জ্বলসকাৰী সূভীম, অতিভীম, ভীম, ভীমবল, অবল নামৰ পাঁচজনৰো সৃষ্টি কৰিলে । ১১ ॥

তপে সুমিত্র, মিত্রজ্ঞান, মিত্রজ্ঞ, মিত্রবৰ্দ্ধন আৰু মিত্রবৰ্দ্ধা নামৰ পাঁচজন দেৱ-
তাৰো সৃষ্টি কৰিলে । ১২ ॥

সেই তপে সুব-প্ৰতীৰ, বীৰ, সুবেশ, সুবৰ্চস আৰু সুবহুতা-এই পাঁচজন
অসুৰৰো সৃজন কৰিলে । ১৩ ॥

এই পোন্ধৰজনে তিনিভাগত বিভক্ত হৈ পৃথিৱীত থাকিও যাজ্ঞিকসকলৰ
যজ্ঞদ্রব্য স্বৰ্গৰপৰা হৰণ কৰিলে । ১৪ ॥

এই অসুৰসকলে সেই অগ্নিসমূহৰ ইন্দ্ৰ-মহাহৰি হৰণ কৰে আৰু নাশ কৰে ।
হব্য-বহনকাৰী অগ্নিসকলৰ লগত স্পৰ্দ্ধা কৰি ইহঁতে হৰণ কৰে আৰু বিনাশ
কৰে । ১৫ ॥

সেই কাৰণে সুনিপুণ যাজ্ঞিকসকলে বহিৰ্বৈদীত তেওঁলোকৰ প্ৰাপ্য ভাগ
দিয়াৰ নিয়ম কৰিছে । কাৰণ, যি ঠাইত অগ্নি থাকে, সেই ঠাইলৈ ইহঁত যাব
নোৱাৰে । ১৬ ॥

পঞ্চৰ দ্বাৰা (পঞ্চ-সদৃশ শিখাৰ দ্বাৰা) যজ্ঞমানৰ হৰি বহন কৰি অগ্নি প্ৰস্তুতি
হ'লে মন্ত্ৰৰ দ্বাৰা প্ৰশমিত এওঁলোকে যজ্ঞীয় ইন্দ্ৰবন্ত হৰণ কৰিব নোৱাৰে । ১৭ ॥

অগ্নিহোত্ৰ নামৰ হোম কৰি থকা অৱস্থাত পৃথিৱীত সাধুসকলে পূজা
কৰে । ১৮ ॥

যাজ্ঞিকসকলে তপৰ পুত্ৰ বৎসৰ অগ্নিৰ কথাও পাঠ কৰে আৰু যজ্ঞবৈদী-
সকলে বৎসৰ- হৰি মিত্ৰবিন্দৰ কাৰণে বুলি কয় । মহা যশস্বী তপে পুত্ৰসকলেৰে
সৈতে পৰম প্ৰীত হৈ এনেদৰে আনন্দ লাভ কৰিছিল । ১৯-২০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্বত পাকজন্য অগ্নিৰ
উৎপত্তি আৰু বৰ্দ্ধতি-বৰ্ণনা নামৰ বিশেষাধিক-বিশিষ্টতম অধ্যায় । ২২০ ॥

॥ অধ্যায় ২২১ ॥

॥ অগ্নি-স্বৰূপ উপ আৰু মনুৰ সন্ততি-বৰ্ণনা ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, কঠোৰ নিয়মসমূহৰ দ্বাৰা জন্ম গ্ৰহণ কৰা ভৱত নামৰ যি
অগ্নি আছে, সেই ভৱত অগ্নিৰ আন এটা নাম হ'ল পুষ্টিমতি । সেই পুষ্টিমতি
অগ্নিয়ে সন্ততি হৈ তুষ্টি দান কৰে । এওঁ সকলো প্ৰজাকে ভৰণ কৰে বুলিয়েই
এই অগ্নিক ভৱত বোলা হয় । ১ ॥

দ্বিত নামৰ যি অগ্নি আছে, সেই অগ্নি অজি-পূজাত বত থাকে আৰু পীড়িত-
সকলৰ সদায় মজল বিধান কৰা কাৰণে সেই অগ্নিক দ্বিত বোলা হয় । ২ ॥

তপ নামক অগ্নি তপস্যাব মহাকল বৃদ্ধি হোৱা দেখি সেই কল লাভ কৰিব বৰ বাবে তেওঁৰ পুৰুষৰ নামৰ বৃদ্ধিমান এটি পুত্ৰ জন্ম গ্ৰহণ কৰে । ৩ ।

উন্নাবৰবা উন্না নামৰ যি অগ্নি জন্ম গ্ৰহণ কৰিছিল, সেই অগ্নিক প্ৰাণীসমূহৰ ভিতৰত দেখা যায় আৰু মনু নামৰ অগ্নি প্ৰজাপতি আছিল । ৪ ।

ইয়াৰ উপৰিও বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণসকলে শঙ্খ নামৰ এক অগ্নিৰ কথা কয় আৰু ব্ৰাহ্মণসকলে মহা প্ৰভাশালী, দীপ্ত আৱস্থাত নামৰ অগ্নিৰ কথাও কয় । ৫ ।

তাৰ পাছত তপ নামৰ অগ্নিয়ে বলকাৰক, সুবৰ্ণ-সদৃশ প্ৰভাশালী, সোমভাগী হব্য-বহনকাৰী পাঁচভাগ অগ্নিৰ জন্ম দিয়ে । ৬ ।

অন্ত যোৱাৰ সময়ত বশ্মি-পতি সূৰ্য্য পৰিজাত হৈ আগত প্ৰৱেশ কৰি অগ্নি হয় । সেই অগ্নিয়ে ঘোৰ অসুখ আৰু নানাবিধ মনুষ্যৰ সৃষ্টি কৰে । ৭ ।

তপৰ পুত্ৰ মনু আৰু ভানুকো অজিৰাই সৃষ্টি কৰে । বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণসকলে সেই ভানুক বৃহদ্ভানু বুলি কয় । ৮ ।

ভানুৰ সুপ্ৰজ্ঞা আৰু সূৰ্য্যকণ্ঠা বৃহদ্ভাগা নামৰ দুজনী ভাৰ্য্যা আছিল । তেওঁলোকে দুটি কথা প্ৰসন্ন কৰে । তেওঁলোকৰ প্ৰজা-সৃষ্টিৰ কথা শুনক । ৯ ।

বিজনে দুৰ্ব্বল প্ৰাণৰ প্ৰাণ দান কৰে, ভানুৰ প্ৰথম পুত্ৰ সেই অগ্নিক বলদ অগ্নি বোলা হয় । ১০ ।

প্ৰশান্ত প্ৰাণাসমূহতো যি ক্ৰোধক উৎপাদন কৰে, সেই অগ্নিক মনু্যমান বোলা হয় । এই অগ্নি ভানুৰ দ্বিতীয় পুত্ৰ । ১১ ।

দৰ্শ যাগ আৰু পোৰ্ণমাস যাগত যাৰ কাৰণে হবি-বিধান আছে, বিষ্ণু নামৰ সেই অগ্নি অজিৰা-ৰূপ আৰু সেই অগ্নিক ধৃতিমান বোলা হয় । ১২ ।

ইজ্জৈবে সৈতে যাৰ আগ্ৰয়ণ নামৰ হবি বিহিত আছে, সেই অগ্নিক আগ্ৰয়ণ বোলা হয় আৰু এই অগ্নি ভানুৰেই পুত্ৰ । ১৩ ।

চাতুৰ্ম্মাস যাগত নিত্য হবিৰ নিৰঞ্জন নামৰ অগ্নি আছে । চাৰিটি পুত্ৰেৰে সৈতে স্তম্ভ নামৰ অগ্নিও ভানুৰেই পুত্ৰ । ১৪ ।

মনুৰ নিশা নামৰ এজনী ভাৰ্য্যা আছিল । সেই নিশাই এজনী কন্যা, অগ্নি আৰু সোম নামৰ দুটি পুত্ৰ, আৰু হন্যৰ বাহিৰেও পাঁচটি অগ্নি-ৰূপ পুত্ৰ প্ৰসন্ন কৰে । ১৫ ।

চাতুৰ্ম্মাস যাগত জ্যেষ্ঠ হবিৰ দ্বাৰা যি অগ্নি পৰ্জ্জন্যেৰে সৈতে পূজিত হয়, জীৱান (কান্তিযুক্ত) সেই আগ হ'ল বৈশ্বানৰ । ১৬ ।

এই সকলো লোকৰ প্ৰভু যি অগ্নিয়ে অন্ন পৰিপাক কৰে, সেই অগ্নিক বিশ্ব-পতি বোলা হয় । এই অগ্নি মনুৰ দ্বিতীয় পুত্ৰ । ১৭ ।

সেই অগ্নিৰপৰা আজ্যাই (হবিয়ে) অৰ্ভীক লাভ কৰায়, আৰু সেই বাবেই সেই অগ্নিক পৰম ষিষ্টকুং বুলি কোৱা হয় । ১৮ ।

মনুৰ ৰোহিণী নামৰ কন্যা কৰ্ম্মদোষত হিবণ্যকপিথুৰ ভাৰ্য্যা হয় । প্ৰকৃততে

তেওঁ অগ্নি আৰু প্ৰজাপতি। যি অগ্নিয়ে প্ৰাণীসকলৰ প্ৰাণ আশ্ৰয় কৰি শব্দৰ প্ৰবৰ্ত্তন কৰায়, সেই অগ্নিৰ নাম হ'ল সন্নিহিত, আৰু সেই অগ্নি শব্দৰূপ-গ্ৰহণৰ প্ৰবৰ্ত্তক। ১৯ ॥

শুক্ল-কৃষ্ণ-গতি ধাৰণ কৰা যি দেৱে অগ্নিক ব্ৰহ্ম কৰে, পাপহীন যি দেৱে ক্ৰোধক আশ্ৰয় কৰি পাপ উৎপাদন কৰে, যোগীসকলে যাক সদায় শ্ৰেষ্ঠ কপিল ঋষি বুলি কয়, সাংখ্য-যোগ-প্ৰবৰ্ত্তক তেওঁই হ'ল কপিল নামৰ অগ্নি। ২০-২১ ॥

নিতাইহোমী দ্বিজাতিয়ে সকলোবৰ্গৰ হোম-কাৰ্য্যত যাব উদ্দেশ্যে দেয় হবিৰ প্ৰথমভাগ অৰ্পণ কৰে, সেই অগ্নিৰ নাম হ'ল অগ্ৰণী। ২২ ॥

এই বৈশ্বানৰ প্ৰভৃতি অগ্নি আৰু ইয়ান বাহিৰেও পৃথিৱাত বিখ্যাত দুই অগ্নি হোৱাৰ প্ৰায়শ্চিত্তৰ বাবে উদমশীল আন আন অগ্নিৰ সৃষ্টি হৈছিল। ২৩ ॥

যেতিয়া কোনোপ্ৰকাৰে বতাহৰ দ্বাৰা অগ্নিসমূহ পৰস্পৰ সংলগ্ন হয়, তেতিয়া অষ্টকপাল (আঠটা মাটিৰ চকত পাক কৰা হবিৰ)-দ্বাৰা শুচি নামক অগ্নিত হোম কৰিব। ২৪ ॥

যেতিয়া গাহ'পত্য আৰু আতৰনীয় অগ্নিৰ দ্বাৰা দক্ষিণাগ্নিৰ সংস্পৰ্শ হয়, তেতিয়া অষ্ট-কপালৰ দ্বাৰা বাঁতি নামক অগ্নিত হোম কৰিব। ২৫ ॥

ঘৰত থকা অগ্নিক যদি দাবাগ্নিয়ে স্পৰ্শ কৰে, তেনেহলে অষ্ট-কপালৰ দ্বাৰা শুচি নামক অগ্নিত হোম কৰিব। ২৬ ॥

যদি অগ্নিহোৱাৰ অগ্নিক বজ্জ্বলা তিবোতাঠ স্পৰ্শ কৰে, তেনেহলে অষ্ট-কপালৰ দ্বাৰা বসুস্ৰান নামৰ অগ্নিত হোম কৰিব। ২৭ ॥

যদি কোনো জীৱিত লোকক মৃত বুলি শুনা যায় আৰু যদি কোনো পত্নে অগ্নিহোৱা অগ্নিক স্পৰ্শ কৰে, তেনেহলে তেওঁ অষ্ট-কপালৰ দ্বাৰা সুৰতিমান নামৰ অগ্নিত হোম কৰিব। ২৮ ॥

যদি কোনো ব্ৰাহ্মণে পীড়িত হৈ তিনি বাঁতি অগ্নিত আহুতি নিদিয়ে, তেনেহলে তেওঁ অষ্ট-কপালৰ দ্বাৰা উত্তৰাগ্নিত হোম কৰিব। ২৯ ॥

যদি প্ৰতিষ্ঠা কৰা দৰ্গা আৰু পোৰ্ণমাস মাহৰ কুণ্ড হোম নকৰা অৱস্থাত থাকে, তেনেহলে অষ্ট-কপালৰ দ্বাৰা পথিকুং নামৰ অগ্নিত হোম কৰিব। ৩০ ॥

যেতিয়া মৃতিকাগ্নিয়ে অগ্নিহোৱাৰ অগ্নিক স্পৰ্শ কৰে, তেতিয়া অষ্ট-কপালৰ দ্বাৰা অগ্নিমং নামৰ অগ্নিত হোম কৰিব। ৩১ ॥

ইতি মহাভাষ্যতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্ব্বত অগ্নি-স্বৰূপ তপ আৰু মনুৰ সন্ততি-বৰ্ণনা নামৰ একবিংশত্যধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২২. ॥

॥ অধ্যায় ২২২ ॥

॥ সহ নামক অগ্নিৰ জল-প্ৰবেশ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, জলত থকা হিছাপে প্ৰসিদ্ধ সহ নামক অগ্নিৰ মুদিতা নামে এজনী পৰম-প্ৰিয় পত্নী আছিল। ভূপতি আৰু ভূৰভৰ্তা সেই শ্ৰেষ্ঠ অগ্নিৰূপ পুত্ৰৰ জন্ম দিছিল। ১ ॥

এই অগ্নিক ব্ৰাহ্মণসকলে বংশ-পৰম্পৰাক্ৰমে আত্মা, ভূৱনভৰ্তা আৰু সকলো-প্ৰাণীৰ (চতুৰ্দ্ধিশ প্ৰাণীৰ) পতি বুলি কয়। ২ ॥

এই লোকত পৃথিৱী আদি মহাভূতসমূহৰ পতি, ঐশ্বৰ্য্যাশালী, মহাতেজস্বী সেই অগ্নি সদায় ভ্ৰমণ কৰে। ৩ ॥

গৃহপতি নামক যি অগ্নি সদায় যজ্ঞত পূজিত হয়, যি অগ্নিয়ে ৫৮ লোকৰ জন্তু-হব্য বহন কৰে, যি আপ নামক সহাগ্নিৰ পুত্ৰ, সত্ত্বভূক্ (ঘৃতাদি হব্য-ভোক্তা), মহা অদ্ভুত, মহাভাগ, ভূপতি, ভূৱভৰ্তা, একে মন্ত্ৰ-পতি, সেই অগ্নিৰ ভৰত নামৰ এটি পুত্ৰ জন্মে। সেই ভৰত-অগ্নিয়ে যুগ প্ৰাণীক দহন কৰে আৰু কৃত্ত্বেষ্ঠ-অগ্নিক্ৰোম যজ্ঞত নিয়ত স্থান লভে। ৪-৬ ॥

সহ নামক সমৰ্থৱান সেই অগ্নিক দেৱতাসকলে অন্বেষণ কৰে। সেই অগ্নি অগ্নিক্ৰোম যজ্ঞত নিয়ত-ভৰত নামক অগ্নি অহা দেখি নাটবা নিয়ত নামৰ শৱাগ্নিক অহা দেখি স্পৰ্শ কৰাৰ ভয়ত সমুদ্ৰত প্ৰৱেশ কৰিছিল। ৭ ॥

দেৱতাসকল চাৰিওফালে অন্বেষণ কৰি কৰি তালৈও গ'ল। তাৰ পাছত সহ অগ্নিয়ে এদিন অৰ্থৰ্বাক দেখি কবলৈ ধৰিলে, ৮ ॥

হে বীৰ, মই বৰ দুৰ্ব্বল হৈ পৰিছোঁ। গতিকে দেৱতাসকলৰ হব্য আপুনি বহন কৰক। ইয়াৰ পিছত আপুনি মধ্বক্ষ (পিজ্জাক) অগ্নি হওক আৰু মোৰ এই প্ৰিয় কাৰ্য্য সম্পাদন কৰক। ৯ ॥

অৰ্থৰ্বাক এনেদৰে উপদেশ দি সহ-অগ্নি আন ঠাইলৈ গুচি গ'ল, কিন্তু মাহ-বিলাকে তেওঁৰ কথা কৈ দিলে। তেতিয়া সহ অগ্নিয়ে ক্ৰুদ্ধ হৈ মাহবিলাকক ক'লে, তইহঁত নানাপ্ৰকাৰে মনুষ্যসকলৰ ভক্ষ্য হবি। ১০ ॥

মাহবিলাকে তেওঁৰ কথা কোৱাৰ পিছতো সহ অগ্নিয়ে অৰ্থৰ্বাক আকৌ আগৰ কথাকেই ক'লে। ১১ ॥

তেওঁ দেৱতাসকলৰ কথাৰূপে, অনুন্নয় কৰাতো সহ অগ্নিয়ে হৰি বহন আৰু দুৰ্বল শৰীৰ সহ কৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰি শৰীৰ ত্যাগ কৰিলে। ১২।

তেতিয়া সেই অগ্নি অগ্নি-শৰীৰ ত্যাগ কৰি পৃথিৱীত প্ৰৱেশ কৰিলে আৰু তেওঁ ভূমি স্পৰ্শ কৰি নানাবৰ্ণৰ পৃথক পৃথক ধাতুৰ সৃষ্টি কৰিলে। ১৩।

নিজৰ বিকৃত তেজৰপৰা গন্ধ আৰু তেজ, হাড়ৰপৰা দেৱদাক, স্নেহাৰপৰা স্ফটিক, তেনেদৰে পিণ্ডৰপৰা মৰকত আৰু যক্ষতৰপৰা ক'লা বৰণৰ লোহা জন্মিল। এই তিনিটাৰ দ্বাৰায় প্ৰজাসকল শোভিত হৈছিল। তেওঁৰ নখৰপৰা অঙ্গসমূহ জন্মিছিল আৰু সেই অগ্নিৰ সিৰাসমূহ হ'ল বিষ্ণু (প্ৰহ্লাদ)। ১৪-১৫।

হে বজা, এওঁৰ শৰীৰৰপৰা আন আন ধাতুবোৰো জন্মিল। এনেদৰে শৰীৰ ত্যাগ কৰি সেই অগ্নি তপস্যাত প্ৰস্তুত হ'ল। ১৬।

তেতিয়া ডুগু আৰু অজিৰা আদি ঋষিসকলে আকৌ নিজ নিজ সামৰ্থ্যৰে তেওঁক তপস্যাবৰণা কৰিলে। সেই সময়ত সেই অগ্নি অতি দীপ্তিশালী হৈ উঠিল আৰু অৰ্ধৰূপ দেখি ভয়তে মহাসমুদ্ৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। সহ অগ্নি তেনেদৰে অদৃশ্য হোৱাত গোটেই জগৎখনেই অন্ধকাৰৰ ভয়ত ভীত হৈ অৰ্ধৰূপ ঋষিৰ আশ্ৰয় ল'লে আৰু দেৱতা আদি সকলোৱে অৰ্ধৰূপক পূজা কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৭-১৮।

সকলোৱে চাই থকা অৱস্থাতেই অৰ্ধৰূপেই মহাসমুদ্ৰ মন্থন কৰিলে আৰু অগ্নিক দেখি লোক সৃষ্টি কৰিলে। ১৯।

এনেদৰে অৰ্ধৰূপেই অদৃশ্য হোৱা সেই অগ্নিক আগেয়েও আহ্বান কৰিছিল। সেই অগ্নিয়ে এতিয়া সকলো প্ৰাণীৰ হব্য বহন কৰে। ২০।

সেই সমুদ্ৰত নানা ঠাই ভ্ৰমণ কৰি সেই সহ অগ্নিয়ে বেদোক্ত নানা অগ্নিদেৱতাৰ সৃষ্টি কৰিলে। ২১।

সিন্ধুনদ, পঞ্চনদ, দেৱিকা, সবৰূতী, গঙ্গা, শতকুশা, সবৰু, গন্ধকী, চৰ্ম্মৱতী, মহী, মেঘা, মেঘাতিথি, তাম্ৰৱতী, বেত্ৰৱতী আৰু কৌশিকী—এই তিনিখনি নদী, তমসা, নৰ্মদা, গোদাৱৰী, বেণা, উপৰেণা, ভীমা, বড়ৱা, ভাবতী, সুপ্ৰয়োগা, কাৱেৰী, য়ৰ্ণুবা, তুঙ্গৱেণা, কপিল আৰু শোণ নদ। এই নদ-নদীবোৰ হ'ল অগ্নিৰ উৎপত্তি-স্থান আৰু এইবোৰ অগ্নিৰ মাতৃদেৱীৰূপে বিখ্যাত। অদ্ভুত-শক্তি গৃহপতি নামক অগ্নিৰ এজনী প্ৰিয়া ভাৰ্যা আছিল। সেই অগ্নিৰ বিকৃতৰূপ নামৰ এজন পুত্ৰ জন্মিছিল। যিমানবোৰ অগ্নিৰ কথা কোৱা হ'ল সোম যোগো যিমানটো। ব্ৰহ্মাৰ মানস-পুত্ৰ অগ্নিসমূহ অজিৰ বংশতো জন্মিছিল। অজিয়ে পুত্ৰ-সৃষ্টি কামনা কৰি সেইবোৰক পুত্ৰৰূপে গ্ৰহণ কৰিছিল। ২২-২৮।

সেই ব্ৰাহ্মণ অজিৰপৰা অগ্নিসকল নিৰ্গত হৈছিল। মই আপোনাৰ আগত এই মহাত্মা অগ্নিসমূহৰ কথা বৰ্ণনা কৰিলো। ২৯।

অপ্ৰমেন, ক্ৰীমান, অন্ধকাৰ-নাশক অগ্নিসকল যিভাৱে উৎপন্ন হৈছিল, আৰু অদ্ভুতৰ মাহাত্ম্য বেদত বিদৰে বৰ্ণনা কৰা হৈছে অন্যান্য অগ্নিসমূহবোৰো মাহাত্ম্য।

সেয়েই। কাৰণ এইবিলাকৰ ভিতৰত অগ্নি হৈছে এটাহে। একমাত্ৰ ভগৱান অগ্নিকেই সেই প্ৰথম অগ্নি বুলি জানিব। ৩০-৩১ ॥

প্ৰজাপতিৰ শৰীৰবপৰা (অস্তিৰাবপৰা) জ্যোতিষ্টোম-যজ্ঞৰ দৰে অগ্নিও বহু-প্ৰকাৰে উৎপন্ন হৈছে। অগ্নিসমূহৰ এই বিৰাট বংশৰ কথা মই বৰ্ণনা কৰিলো। বিবিধ মন্ত্ৰৰ দ্বাৰা পূজিত হৈ এই অগ্নিয়ে প্ৰাণীসকলৰ হৰা বহন কৰে। ৩২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাসা-পৰ্বত সহ নামক অগ্নিৰ জল-প্ৰৱেশ নামৰ দ্বাৰিংশতাধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২২২ ॥

॥ অধ্যায় ২২৩ ॥

॥ কেশীৰ হাতৰপৰা দেবসেনা-উদ্ধাৰ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে অনঘ, মই আপোনাৰ আগত অগ্নিৰ বিবিধ বংশৰ কথা বৰ্ণনা কৰিলো। হে কুকনন্দন, আপুনি এতিয়া ধীমান কাৰ্ত্তিকেয়ৰ জন্মৰ কথা শুনক। ১ ॥

ব্ৰহ্মৰ্ষিসকলৰ ভাৰ্য্যাৰ দ্বাৰা জন্ম গ্ৰহণ কৰা ব্ৰাহ্মণা, কীৰ্ত্তিবৰ্দ্ধক, অসীমতেজস্বী অদ্ভুত নামক অগ্নিৰ অদ্ভুত পুত্ৰৰ কথা মই ক'ম। ২ ॥

প্ৰাচীন কালত দেৱতা আৰু অসুৰসকলে জন্মৰ ইচ্ছা কৰি পৰস্পৰে যুদ্ধ কৰে। আৰু সেই যুদ্ধত ঘোৰকণী দানৱসকলে দেৱতাসকলক সদায় জয় কৰিছিল। ৩ ॥

পুৰন্দৰ ইন্দ্ৰই দানৱসকলে বহু বাৰ দেৱ-সৈন্যকলক বধ কৰা দেখি এজন সৈন্য-নায়েকৰ কাৰণে অধিক চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে। ৪ ॥

যিজন মহাবলী মহাপুৰুষে দেৱ-সৈন্যসকলক দানৱৰ দ্বাৰা পৰাজিত হোৱা দেখি শক্তিয়ে দেৱ-সৈন্যক বন্ধা কৰিব পাৰে, তেনে এজন পুৰুষ মোৰ আৱশ্যক। ৫ ॥

তাৰ পাছত ইন্দ্ৰ মানস পৰ্বতলৈ গৈ এই বিষয়ে ধ্যান কৰি থকা অৱস্থাত এজনী তিৰোতাৰ ঘোৰ আৰ্জুনাদ শুনিবলৈ পালে : ৬ ॥

কোনোবা পুৰুষ মোৰ ওচৰলৈ শীঘ্ৰে আহক আৰু মোক বন্ধা কৰক। মোক স্বামীৰ বিষয়ে উপদেশ দিয়ক, নাইবা নিজেই মোৰ পতি হওক। ৭ ॥

পুৰন্দৰে সেই তিৰোতাজনীক ক'লে, ভয় নকৰিবা, তোমাৰ কোনো ভয় নাই। ইয়াকে কৈ তাৰ পাছত গৈবিক ধাতু থকা পৰ্বতৰ দৰে ক্ৰীড়াধাৰী আৰু গদা-পাণি কেনী দৈত্যক সেই কৃত্যাজনীক হাতত ধৰি সন্মুখত বৈ থকা অৱস্থাত ভেঙে দেখা পালে আৰু তাৰ পাছত সেই কেশীক ইন্দ্ৰই ক'লে, ৮-৯ ॥

অনাৰ্য্য-কৰ্ম্মা, তই কিয় এই কন্যাজনীক হৰণ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছ ? মোক তই ইচ্ছা বুলি জানিবি। তই এই কন্যাজনীক কষ্ট দিয়া কৰ্ম্মৰপৰা ক্ষান্ত হ । ১০ ॥

কেশীয়ে ক'লে, ইচ্ছা, তই এই কন্যাজনীক পৰিত্যাগ কৰ। মই এই কন্যাজনীক বিয়া কৰাবলৈ ইচ্ছা কৰি এওঁৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা জনাইছো। পাক-শাসন, তই জীৱিত অৱস্থাতেই নিজ পুৰীলৈ উভতি যা। ১১ ॥

এনেদৰে কৈ কেশীয়ে ইচ্ছাক বধ কৰিবৰ বাবে গদা নিক্ষেপ কৰিলে। বাসৱে সেই গদা ওচৰলৈ অহা দেখি মাজ-পথতেই তাক বজ্জেৰে কাটি পেলালে। ১২ ॥

তাৰ পাছত কেশীয়ে ক্ৰুদ্ধ হৈ ইচ্ছাৰ ওপৰত পৰ্ব্বতৰ শৃঙ্গ এটা নিক্ষেপ কৰিলে। হে বজ্জা, তেতিয়া শতক্ৰতুৰে সেই পৰ্ব্বতৰ শিখৰটো ওচৰলৈ অহা দেখি বজ্জেৰে বিদাৰণ কৰিলে। পৰ্ব্বতৰ শৃঙ্গটো মাটিত পৰি গ'ল আৰু মাটিত পৰিবলৈ ধৰা সেই পৰ্ব্বতৰ শৃঙ্গটোৱে কেশীক বৰকৈ পীড়িত কৰাত কেশী অতি পীড়িত হৈ সেই কন্যাজনীক এৰি তাৰপৰা পলাই গুচি গ'ল। কেশী দানৱ গুচি যোৱাত ইচ্ছাই সেই কন্যাজনীক ক'লে, হে শুভাননা, তুমি কোন ? কাৰ কন্যা ? তুমি ইয়াত কি কৰিছিলি ? ১৩-১৫ ॥

ইতি মহাভাৰতঃ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্য-পৰ্ব্বত কেশীৰ হাতৰপৰা দেৱসেনা-উদ্ধাৰ নামৰ ত্ৰয়োবিংশত্যাধিকদ্বিশততম অধ্যায়। ২২৩ ॥

॥ অধ্যায় ১২৪ ॥

॥ স্কন্দৰ উৎপত্তি : ১ ॥

কন্যাজনীয়ে-ক'লে, মই প্ৰজাপতিৰ কন্যা, মই দেৱসেনা নামে প্ৰসিদ্ধা। মোৰ ভগিনী হ'ল দৈত্যসেনা। মোৰ সেই ভগিনীক কেশীয়ে হৰণ কৰি নিছে। ১ ॥

আমি দুয়োজনীয়েই সদায় পিতাৰ অনুমতি লৈ আন আন সখীসকলেৰ সৈতে লগ লাগি এই মানস পৰ্ব্বতলৈ আহোঁ। ২ ॥

মহা অম্বৰ কেশীয়ে সদায় আমাক হৰণ কৰিবলৈ প্ৰাৰ্থনা জনায়। মোৰ ভগিনী দৈত্যসেনাই তেওঁৰ প্ৰাৰ্থনাত সন্মতি দিয়ে; কিন্তু হে পাকশাসন, মই হলে সন্মতি দিয়া নাই। ৩ ॥

হে ভগৱান, সেই কাৰণে দৈত্যসেনাক কেশীয়ে হৰণ কৰি নিছে আৰু আপোনাৰ

শক্তি মোক এৰি গৈছে। হে দেৱেন্দ্ৰ, এতিয়া আপোনাৰ আদেশ অনুসাৰে মই
দুৰ্জয় পতি কামনা কৰোঁ। ৪ ॥

কন্যাজনীয়ে ক'লে, তুমি মোৰ মাতীৰ কন্যা মোৰ মাতৃ হ'ল অদ্বিতীয়। মই বাপু
কৰি তোমাক নিজেই দেৱতাব শক্তিৰ পৰিচয় দিয়োঁ। ৫ ॥

কন্যাজনীয়ে ক'লে, মই মহাবাহু, মই অবলা, কিন্তু পিতাৰ বৰদানৰপৰা মই
দেৱতা আৰু অসুৰৰ পূজনীয়, বলৱান পতি লাভ কৰিব লাগে। ৬ ॥

ইলুই ক'লে, হে অনিন্দিতা দেৱী, তোমাৰ পতিৰ বল কেনেদৰণৰ হ'ব এই
বিষয়ে মই তোমাৰপৰা শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ। ৭ ॥

কন্যাজনীয়ে ক'লে, দেৱ, দানৱ, যক্ষ, কিন্নৰ, সৰ্প, ৰাক্ষস আৰু দুই দৈত্য-
সকলক যিহে জয় কৰিব পাৰিব, সি মহা শক্তিশালী আৰু মহা বলী, সি আপো-
নাৰ লগত লগ লাগি সকলো প্ৰাণীকে জয় কৰিব পাৰিব, সি বেদহিতকাৰক আৰু
কীৰ্ত্তিবৰ্দ্ধক তেৱেঁই মোৰ পতি হ'ব। ৮-৯ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, ইলুই সেই কন্যাজনীৰ কথা শুনি বৰ বেজাৰেৰে চিন্তা
কৰি স্থিৰ কৰিলে, এই কন্যাজনীয়ে যিভাৱে কথা ক'লে, তাৰ দ্বাৰা এওঁৰ পতি
নোহোৱাটোৱেই বুজা যায়। ১০ ॥

তাৰ পাছত সূৰ্য্য-সদৃশ তেজৱী ইলুই উদয় পৰ্ব্বতৰ পিনে দৃষ্টি কৰাত দেখা
পালে, সূৰ্য্য উদয় হবলৈ ধৰিছে আৰু চল্লয়ো সূৰ্য্যত প্ৰৱেশ কৰিবলৈ আৰম্ভ
কৰিছে। ১১ ॥

তাৰ পাছত তেওঁ দেখা পালে, অম্বাৰস্যা আৰম্ভ হ'লে বোদ্ৰমুহূৰ্ত্তত উদয়
পৰ্ব্বতত দেৱতা আৰু অসুৰসকলৰ যুদ্ধ হ'ব। ১২ ॥

তেওঁ আৰু দেখা পালে, পূবফালে প্ৰবৃত্ত হোৱা প্ৰাতঃ-সন্ধ্যা ৰঙা মেঘেৰে
যুদ্ধ হৈছে আৰু পূব সমুদ্ৰৰ পানীবোৰো ৰঙা হৈ উঠিছে। ভূগু আৰু অজিৰা
প্ৰভৃতিৰ পৃথক পৃথক মন্ত্ৰৰ দ্বাৰা হত-ব্য অগ্নিয়ে গ্ৰহণ কৰি সূৰ্য্যত প্ৰৱেশ কৰিবলৈ
ধৰিছে। আগতে অম্বাৰস্যাত দেৱ-অসুৰৰ যি যুদ্ধ হৈছিল, তাৰপৰা চকিৰ পৰ্ব্ব
সূৰ্য্যৰ ওচৰত উপস্থিত হৈছেহি। ধৰ্ম্মগত বোদ্ৰমুহূৰ্ত্তও আহি উপস্থিত হৈছে আৰু
চল্লও সূৰ্য্যত প্ৰৱেশ কৰিছে। ১৩-১৫ ॥

এনেদৰে চল্ল-সূৰ্য্যৰ এক ৰাশিত স্থিতি আৰু বোদ্ৰমুহূৰ্ত্তত তেনে মিলন দেখি
ইলুই চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৬ ॥

চল্ল আৰু সূৰ্য্যৰ যোৰ-মণ্ডল দেখা গৈছে। ইয়াৰ দ্বাৰা এই বাতিৰ শেষ-
ভাগতেই মহা-যুদ্ধৰ সূচনা হৈছে। ১৭ ॥

এই সিদ্ধ মনীয়েও প্ৰতিকূলভাৱে তেজৰ প্ৰবাহ বহন কৰিবলৈ ধৰিছে আৰু অগ্নিৰ
নিচিনা ৰঙা মুখেৰে শূণালীয়ে সূৰ্য্যৰ পিনে চাই শব্দ কৰিবলৈ ধৰিছে। ১৮ ॥

বোদ্ৰমুহূৰ্ত্তৰ এই মিলনো মেঘৰ পোহৰত প্ৰকাশিত হৈ উঠিছে আৰু অগ্নি-
সূৰ্য্যৰ লগত চল্লৰ সমাগমেও অল্পত সূচনা কৰিছে। ১৯ ॥

চক্ৰই যি পুত্ৰৰ উৎপাদন কৰিব, তেৱেঁই এই দেৱীৰ পতি হ'ব। অগ্নিও এই ভগ্নসমূহৰ দ্বাৰা মুক্ত হৈছে যেতিয়া এই অগ্নিদেৱেও যি পুত্ৰ উৎপাদন কৰিব সেই পুত্ৰও এই দেৱীৰ পতি হ'ব পাৰে। তাৰ পিছত ভগৱান ইন্দ্ৰ ~~এইদৰে~~ চিন্তা কৰি কৰি ব্ৰহ্মলোকলৈ গ'ল। ২০-২১ ॥

ইন্দ্ৰই সেই দেৱসেনাক লৈ গৈ ব্ৰহ্মাক ক'লে, ~~কোনো~~ ~~দেৱীৰ~~ ~~পুত্ৰ~~ ~~দেৱীৰ~~ পতি হ'ব, সেইটো আপুনি আদেশ কৰক। ২২ ॥

ব্ৰহ্মাই ক'লে, হে দানৱ-নিহন্তা, তুমি যিভাৱে এই কথাটো চিন্তা কৰিছা, তেনেধৰণৰ মহাবিক্ৰমী আৰু বলৱান পুত্ৰ জন্ম-গ্ৰহণ কৰিব। ২৩ ॥

হে শতক্ৰতু, সেই পুৰুষ তোমাৰে সৈতে দেৱ-সেনাপতি হ'ব আৰু শক্তিশালী সেই পুৰুষেই এই দেৱীৰো পতি হ'ব। ২৪ ॥

ইয়াকে শুনি ব্ৰহ্মাক নমস্কাৰ কৰি যি ঠাইত মতা শক্তিশালী বশিষ্ঠ আদি শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ আৰু দেৱৰ্ষিসকল আছিল, দেৱেন্দ্ৰ দেৱসেনাবে সৈতে তালৈকে আহিল। দেৱতাসকলক ভাগ কৰি দিবৰ বাবে তপস্যাৰ বলত যি সোমবস সংগ্ৰহ কৰিছিল, সেই সোমবস পান কৰিবৰ ইচ্ছা কৰি ইন্দ্ৰক সমুখত লৈ দেৱতাসকল যজ্ঞলৈ গ'ল। যথাৰীতি যাগ কৰি দেৱতাসকলৰ উদ্দেশ্যে প্ৰদীপ্ত অগ্নিত সেই মহাঘাসকলে হব্যৰ আহুতি দিলে। তাৰ পাছত সমাহৃত সেই অজ্ঞাত অগ্নি সূৰ্য্য-মণ্ডলৰপৰা ওলাই আহি মৌনভাৱে তাত উপস্থিত হ'ল আৰু আহৱনীৰ অগ্নিত থাকি, হে ভৱতশ্ৰেষ্ঠ, সেই ব্ৰাহ্মণসকলে মন্ত্ৰপূৰ্ব্বক দিয়া হব্যৰ নানা আহুতি তেওঁলোকৰপৰা গ্ৰহণ কৰি দেৱতাসকলত অৰ্পণ কৰিলে। ২৫-৩০ ॥

সেই অগ্নি তাৰপৰা বাহিৰলৈ আহি দেখা পালে, সেই মহাঘাসকলৰ পত্নী-সমূহৰ ভিতৰত কিছুমান নিজ নিজ আসনত আছে আৰু কিছুমান সুখেৰে শুই আছে। তেওঁলোক আটায়ে সুৱৰ্ণ-বেদী-তুলা, নিৰ্মল-চক্ৰলেখা-সদৃশ অগ্নিদিখাৰ দৰে উজ্জ্বল আৰু তৰাৰ দৰে অজ্ঞাত সুন্দৰী আছিল। ৩১-৩২ ॥

অগ্নিয়ে তেতিয়া তাত থকা ঋষি-পত্নীসকলত একান্তভাৱে চিন্তা অৰ্পণ কৰাত অগ্নিৰ চিন্তা চক্ৰল হৈ উঠিল আৰু তেওঁলোকক দেখি অগ্নি কাম-বশ হৈ পৰিল। ৩৩ ॥

অগ্নিয়ে চিন্তা কৰিলে, মই চক্ৰল হোৱাটো উচিত হোৱা নাই। যোৰ মনত বিকাৰ উপস্থিত হৈছে। এই কাম-বাসনাহীন সাক্ষী ঋষি-পত্নীসকলক মই কামনা কৰিছো। ৩৪ ॥

কোনো কাৰণ নোহোৱাকৈ মই এওঁলোকক চাবও নোৱাৰোঁ। আৰু স্পৰ্শ কৰিবও নোৱাৰোঁ। গতিকে গাহ'পত্য-অগ্নিত প্ৰৱেশ কৰি তাৰপৰা এওঁলোকক বাৰে বাৰে চাওঁ। ৩৫ ॥

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পাছত অগ্নিয়ে গাহ'পত্য অগ্নিক আশ্ৰয় কৰি সোণ-

বৰণীয়া সেই ঋষিপত্নীসকলক চাই চাই আৰু শিখাৰে তেওঁলোকক স্পৰ্শ কৰিয়েই যেন আনন্দ অসুস্তৰ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩৬ ॥

অগ্নি এনেদৰে বহুদিন ধৰি সেই গাৰ্হপত্য-অগ্নিত বাস কৰি সেই শ্ৰেষ্ঠ ঋষি-পত্নীসকলক চিত্তা কৰি কৰি একেবাৰে কামৰ বন্দীভূত হৈ পৰিল । ৩৭ ॥

ঋষি-পত্নীসকলক লাভ কৰিব নোৱাৰি কাম-সন্তপ্ত হৃদয়েৰে দেহ-ভ্যাগৰ নিশ্চয় কৰি অগ্নি বনলৈ গুচি গ'ল । ৩৮ ॥

ইফালে, দক্ষকন্যা স্বাহাট আগবপৰা অগ্নি দেৱতাক কামনা কৰি আছিল আৰু ভাৱিনী সেই দক্ষকন্যাই বহু দিনবপৰাই অগ্নিৰ চিত্ত অৰ্হষণ কৰি আছিল । ৩৯ ॥

কিন্তু অনিন্দিতা সেই দক্ষকন্যাই সাৱধানৈ থকা অগ্নিৰ চিত্ত ধৰিব পৰা নাছিল । অগ্নি বনলৈ যোৱা কথা জানিব পাৰি অগ্নিক কামসন্তপ্ত বুলি তেওঁ জানিব পাৰিলে । ৪০ ॥

ভাৱিনী সেই দক্ষকন্যাট ভাবিলে, সপ্তৰ্ষি-পত্নীসকলৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি তেওঁলোকৰ ৰূপত মোহিত, কাম-সন্তপ্ত অগ্নিক কামাৰ্ত্তা মই কামনা কৰিম । এনে কৰিলে অগ্নিও সন্তোষিত হ'ব আৰু মোৰো কামনাৰ ফল লাভ হ'ব । ৪১-৪২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্য-পৰ্বত স্কন্দৰ উৎপত্তিঃ ১ নামৰ চতুৰ্বিংশত্যাধিকদ্বিশততম অধ্যায় । ২২৪ ॥

॥ অধ্যায় ২২৫ ॥

॥ স্কন্দৰ উৎপত্তি : ২ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে নবাধিপ, অজিবাৰ স্বভাৱ, ৰূপ আৰু অস্তাশ্ৰয় গুণেৰে বিদ্ভূ-ৰিতা এজনী ভাৰ্যা আছিল । স্বাহা দেৱী প্ৰথমতে তেওঁৰ ৰূপ ধৰি অগ্নিৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু সেই বৰাজনাই অগ্নিক ক'লে, মই কামপীড়িতা, গতিকে আপুনি আগেয়ে মোৰ লগত সঙ্গত হওক । যদি এনে নকৰে তেনেহলে আপুনি মোক নিশ্চয় মৃত বুলি ধৰি ল'ব । হে ছত্ৰাণন, মই অজিবাৰ ভাৰ্যা, মোৰ নাম শিৱা । মোক ঋষি পত্নীসকলে ইয়ালৈ পঠাইছে । ময়ো নিশ্চিতভাৱে মন্ত্ৰণা কৰিহে ইয়ালৈ আহিছো । ১-৩ ॥

অগ্নিয়ে ক'লে, তুমি মোক কাম-পীড়িত বুলি কেনেকৈ জানিলা আৰু তুমি সপ্তৰ্ষিসকলৰ বিসকল প্ৰিয়-পত্নীৰ কথা ক'লা, তেওঁলোকেই বা মোক কেনেকৈ কাম-পীড়িত বুলি জানিলে । ৪ ॥

শিৱাই ক'লে, আগুনি জায়াৰ সদায় গ্ৰিহ, কিন্তু আমি আপোনাক ভয় কৰে'।। ইচ্ছিতৰ দ্বাৰা আপোনাৰ মন বুদ্ধি পাই মোক তেওঁলোকে আপোনাৰ ওচৰলৈ পঠিয়াই দিছে। মই মৈথুনৰ বাবে ইয়ালৈ আহিছো। গতিকে আগুনি শীঘ্ৰে কাম-ফল লাভৰ বাবে প্ৰস্তুত হওক। হে অগ্নি, মোলৈ ভগিনীসকলে অপেক্ষা কৰি আছে, মই সোনকালে যাম। ৫-৬ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পাছত অগ্নি প্ৰীতি আৰু হৰ্ষেৰে সেই শিৱাৰ লগত সজ্জত হ'ল। শিৱায়ে প্ৰীতিভাৱেৰে হাতেৰে অগ্নিৰ গুৰু ধাৰণ কৰিলে। ৭ ॥

শিৱাই চিন্তা কৰিলে, এই বনত যিবিলাকে এই ৰূপ দেখা পায় সেইবিলাকে অগ্নিদেৱৰ বিষয়ে ভ্ৰান্ত্ৰাঙ্গীসকলৰ দোষৰ কথা ক'ব। ৮ ॥

এই বহুত গোপন কৰিবলৈ মই গৰুড়ী পক্ষীৰ ৰূপ ধাৰণ কৰে'।। এইদৰে এই বনৰপৰা নিৰাপদে ওলাই যোৱাত সুবিধা হ'ব। ৯ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তেতিয়া শিৱাই গৰুড়ীৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি সেই মহা বনৰ-পৰা গুচি গ'ল। য'ততে শিৱাই বনসমূহৰ দ্বাৰা আবৃত দৃষ্টিবিধ (দেখিলেই বিষ লগা) আৰু সাতোটি মূৰৰ অদ্ভুত সাপৰ দ্বাৰা সুৰক্ষিত বান্ধস, পিশাচ, আৰু ভেনেদৰে পৰিপূৰ্ণ শুভ্ৰ শুভ পৰ্বত এখন (কৈলাস পৰ্বত) দেখা পালে। তৎক্ষণাত সেই দুৰ্গম পৰ্বতৰ ওচৰলৈ গৈ কল্যাণী শিৱাদেৱীয়ে লবালুবিকৈ এটি সুবৰ্ণ কুণ্ডত সেই গুৰু নিক্ষেপ কৰিলে। সেই দেৱীয়ে মহাত্মা সপ্তৰ্ষি-পত্নীসকলৰ প্ৰত্যেকৰে ৰূপ ধাৰণ কৰি অগ্নিক কামনা কৰিছিল, কিন্তু তপস্যাৰ প্ৰভাৱ আৰু পতি-গুণ্ণাৰ বলত সাক্ষী অকল্পতীৰ দিবা-ৰূপ স্বাহাদেৱীয়ে ধাৰণ কৰিব নোৱাৰিলে। হে কুৰুপ্ৰবৰ, সেই কাৰণে ছবাবহে মাত্ৰ কামিনী স্বাহাদেৱীয়ে প্ৰতিপদ তিথিত অগ্নিৰ গুৰু সেই কুণ্ডত নিক্ষেপ কৰিলে। সেই কুণ্ডত নিক্ষেপ কৰা ভেজৰ দ্বাৰা আবৃত সেই গুৰুই এটি পুত্ৰ জন্ম দিলে। ১০-১৬ ॥

ঋষিসকলৰ দ্বাৰা পূজিত ক্লান্ত (স্থলিত) গুৰুৰপৰা জন্মিছিল বুলিয়েই তেওঁৰ নাম হ'ল ক্লান্ত। সেই লৰাটোৰ মূৰ আছিল চটা, কাণ আছিল বাবখন, নাক আছিল ছটি, চকু আছিল বাৰটি, হাত আছিল বাবখন, গ্ৰীৱা আছিল এটা আৰু পেট আছিল এটা। দ্বিতীয়া তিথিত সেই বালক ব্যক্ত হৈছিল, তৃতীয়া তিথিত বালক-ৰূপে প্ৰকাশিত হৈছিল আৰু চতুৰ্থী তিথিত অজ-প্ৰত্যজ-বৃদ্ধ কাণ্ডিকৈয় বুলি জনাজাত হৈ পৰিছিল। বিদ্ৱান্তেৰে সৈতে বিশাল বস্ত্ৰবৰ্ণ মেঘৰ দ্বাৰা আবৃত, সূৰ্য্য-সদৃশ বস্ত্ৰবৰ্ণ অজস্ৰ পৰ্বতৰ ওচৰত প্ৰকাশিত হৈছিল আৰু সেই বালকে লোমহৰ্ষক বিশাল ধনু গ্ৰহণ কৰিছিল। ১৭-২০ ॥

ত্ৰিপুৰ-নাশক মহাদেৱে অসুৰ-বিনাশক যি ধনু বাখি থৈছিল, সচৰাচৰ (স্বাৱ-জজম) তিনিও লোককে সন্মোহিত কৰি সেই বালকে তেতিয়া সেই ধনু গ্ৰহণ কৰি শৰ কৰিছিল। মহা মেঘসমূহৰ শৰৰ নিচিনা বালকৰ সেই শৰ গুলি চিত্ৰ আৰু ঐবাৰত—এই ডাঙৰ হাতী দুটা নিজ নিজ ঠাইৰপৰা উঠিল। সূৰ্য্যসম প্ৰভাবুৰু সেই

বালকে তেওঁলোক অহা দেখি দুখন হাতেৰে সেই হাতী চুটাক আন হাতেৰে শক্তিনাশক অস্ত্ৰ আৰু আন হাতেৰে সেই অগ্নি-পুত্ৰই দলীসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ মহাকাব্য কুকুৰা চৰাই এটাক লৈ ভয়ঙ্কৰ গৰ্জন আৰু ধেমালি কৰিছিল । ১১-২১ ॥

বলবান সেই বালকে দুই হাতেৰে বসন্তালী প্ৰাণীসকলৰো ভয়ঙ্কৰ টক্‌টক্‌ এটি লৈ বজাইছিল । ২৬ ॥

সেই বালকে দুই হাতেৰে আকাশখন বহু ব'ৰ আঘাত কৰিছিল আৰু মনোহৰ ঘাৰা তিনিও লোকক পান কৰিয়েই মেন ধম্বালি কৰি কৰি শোভিত হৈছিল । ২১ ॥

অপৰিমিত আয়বলু-সম্পন্ন আৰু নব্বুৰ পৰাকৰ্মী সেই বালকৰ উদয়কালৰ অংশুমানী সূৰ্য্যদেৱ শোভিত হৈছিল । ২৮ ॥

অমৰাঘা সেই বালকে নানা মুখেৰে দিক্‌সমূহ চাবলৈ ধৰিলে আৰু বালকে আকৌ নানাবিধ শব্দ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩৯ ॥

বালকৰ শব্দ শুনি বহুতো মানুহ তাত উপস্থিত হ'লিহি । ভীত আৰু উদ্ভিন্ন মনেৰে তেওঁলোক সেই বালকৰ শব্দগান হ'ল । ৩৩ ॥

তোতিয়া নানা বৰ্ণৰ দিবিলাক লোকে সেই কন্দৰ আশ্ৰয় হৈছিল, সেই মহাবলী লোকসকলকো পাৰিষদ বুলি ভাজনসকলে কয় । ৩১ ॥

মহাবাহু সেই কন্দই হৈ আকাশমূহক তুলি আৰু সান্ত্বনা দি শুভ মহাপৰ্বতত ধনু আকৰ্ষণ কৰি বাণ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩২ ॥

তেওঁ হিমালয়-পুত্ৰ ক্ৰৌঞ্চ পৰ্বত শৰেৰে বিদীৰ্ণ কৰিলে । সেই বজ্জৰেট হাঁহ আৰু শগুনবোৰ মেক পৰ্বতলৈ যাত্ৰায়াত কৰে । ৩৩ ॥

সেই ক্ৰৌঞ্চ পৰ্বত বিদীৰ্ণ হৈ আত আৰ্ত্তনাদ কৰি কৰি বাগৰি পৰিল আৰু সেই পৰ্বত পৰা দেখি আন আন পৰ্বতেও শব্দ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩৪ ॥

অজয়-স্বভাৱ, বলীসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ কন্দই পীড়িতসকলৰ অতি আৰ্ত্তনাদ শুনিও চ্যুত নহল আৰু শক্তি নামৰ অস্ত্ৰ তুলি শব্দ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩৫ ॥

সেই মহাঘাই তোতিয়া সেই নিৰ্মল শক্তি নামৰ অস্ত্ৰ নিক্ষেপ কৰাত সেই অস্ত্ৰই কৈলাস পৰ্বতৰ ভয়ঙ্কৰ শৃঙ্গ তৎক্ষণাত্ ভেদ কৰি পেলালে । ৩৬ ॥

কন্দই নিক্ষেপ কৰা অস্ত্ৰৰ ঘাৰা বিদীৰ্ণ সেই শুভ্ৰ কৈলাস পৰ্বত সেই মহাঘাৰ-পৰা ভীত হৈ অস্থান্য পৰ্বতেৰে সৈতে পৃথিৱী পৰিত্যাগ কৰি ওপৰলৈ গ'ল । ৩৭ ॥

ভাৰ পাহত পৃথিৱী ব্যথিতা হৈ সকলোপ্ৰকাৰে বিলীৰ্ণ হৈ পৰিল । পীড়িতা সেই পৃথিৱী কন্দক লাভ কৰি শোভিতা হৈ উঠিল । ৩৮ ॥

পৰ্বতবিলাকো কন্দকেই নমস্কাৰ কৰি আকৌ পৃথিৱীলৈ গ'ল । ভাৰ পাহত গুৰুপক্ষৰ পক্ষ্মীত লোকসমূহে কন্দক পূজা কৰিছিল । ৩৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্তা-পৰ্বত কন্দৰ উৎপত্তি : ২ নামৰ পঞ্চবিংশত্যাধিকাবিশততম অধ্যায় । ২২৫ ॥

॥ অধ্যায় ২২৬ ॥

॥ কৃষ্ণৰ উৎপত্তি : ৩ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, মহা-সত্ত্ব, মহাবলী, মহাসেন কৃষ্ণই জন্ম-গ্ৰহণ কৰাৰ পাছত
নানা বকমৰ দুৰ্ঘোৰ মহা-উৎপাত আৰম্ভ হ'ল । ১ ॥

ত্ৰী পৃথকৰ স্বভাৱ বিপৰীত হ'ল; শীত, গ্ৰীষ্ম আদি ঋতুৰ অৱস্থা পৰিৱৰ্ত্তন
হ'ল; গ্ৰহসকল, দিকসমূহ আৰু আকাশ জলি উঠিল, পৃথিৱীয়েও ভীষণ শব্দ
কৰিবলৈ ধৰিলে । ২ ॥

প্ৰাণীসকলৰ শুভাকাঙ্ক্ষী ঋষিসকলে চাৰিওফালে দুৰ্ঘোৰ মহা উৎপাত দেখি
উদ্ভিগ্ন হৈ লোকসকলৰ শান্তি-বিধান কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩ ॥

সেই চৈতন্য-বনত যিবোৰ মানুহ বাস কৰিছিল, তেওঁলোকে কবলৈ ধৰিলে,
সপ্তৰ্ষিসকলৰ এজনী পত্নীৰ লগত সঙ্গত হৈ অগ্নিয়ে এটা মহা অনৰ্থ আনিলে ।
যিবিলাকে স্বাহা দেৱীক গৰুড়ী হৈ যোৱা দেখা পাইছিল, তেওঁলোকে গৰুড়ীক ক'লে,
তেওঁহে এই অনৰ্থ আনিছে । কাৰণ, আন মানুহবোৰে স্বাহা দেৱীয়ে এই কাৰ্য্য
কৰিছে বুলি জনা নাছিল । ৪-৬ ॥

এনেদৰে কোৱা কথা শুনি এইটো মোবেই পুত্ৰ—এই বুলি ভাবি লাহে লাহে
ওচৰলৈ গৈ স্বাহাদেৱীয়ে কৃষ্ণক ক'লে, কৃষ্ণ, মই তোমাৰ জননী । ৭ ॥

তাৰ পাছত সপ্তৰ্ষিয়ে তেওঁলোকৰ হাজনী পত্নীৰ স্বাৰা এই মহাৱলী পুত্ৰ জন্ম-
গ্ৰহণ কৰা বুলি শুনি অকল্মষীৰ বাহিৰে আন আটাইকেইজনী পত্নীকে তেওঁলোকে
পৰিত্যাগ কৰিলে । ৮ ॥

সেই বনবাসীসকলে সপ্তৰ্ষি-পত্নী হাজনীৰ স্বাৰা সেই পুত্ৰ জন্ম-গ্ৰহণ কৰা বুলি
কৈছিল আৰু তেতিয়া স্বাহাদেৱীয়ে এওঁ মোৰহে পুত্ৰ আৰু মই জনাত আপোনা-
লোকে যিদৰে শুনিছে কথাটো তেনেধৰণৰ নহয় বুলি বাৰে বাৰে সপ্তৰ্ষিসকলক
ক'লে । আৰু ক'লে, এই ঘটনা ঘটাব সময়ত মহামুনি বিশ্বামিত্ৰই সপ্তৰ্ষিসকলৰ
যজ্ঞ সমাপ্ত কৰি কামসম্পত্ত অগ্নিদেৱৰ পিছে পিছে গৈ আছিল । গতিকে তেওঁ
যথাযথভাৱে সকলো কথা জানে । ৯-১১ ॥

বিশ্বামিত্ৰ প্ৰথমতে কৃষ্ণৰ শৰণাগত হ'ল আৰু কৃতজ্ঞ কৰিবলৈ ধৰিলে । ১২ ॥

মহামুনি বিশ্বামিত্রই কন্দৰ কুমাৰ সম্বন্ধীয় ত্ৰয়োদশ মাজলিক কাৰ্য্য আৰু জাত-
কৰ্মাদি সকলো কাৰ্য্য সমাপ্ত কৰিলে । ১৩ ॥

ৰঙাননৰ মায়ায়া, কুকুট-পক্ষীৰ ৰূপ ধাৰণ, শক্তি-নাশক অস্ত্ৰ গ্ৰহণ আৰু পাবিষদ-
প্ৰাপ্তি—এই সকলো কাৰ্য্য লোকহিতকৰ কাৰণে বিশ্বামিত্রই কৰিলে । সেই কাৰণে
মিশ্বামিত্ৰ ঋষি কুমাৰৰ বন ত্ৰিভু হৈছিল । ১৪ ১৫ ॥

মহামুনি বিশ্বামিত্রই স্বাহাদেৱীয়ে অন্য ৰূপ ধাৰণ কৰা কথা জানিছিল আৰু
সেই কথা জানি সপ্তৰ্ষিসকলক তেওঁলোকৰ পত্নীসকলৰ কোনো অপৰাধ যথার্থ-
ভাৱে নাই বুলি কোৱা সত্ত্বেও পত্নীসকলক সপ্তৰ্ষিসকলে সকলোপ্ৰকাৰে পৰি-
ভ্ৰাণ কৰিলে । ১৬ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তেতিয়া কন্দৰ জন্মৰ কথা শুনি দেৱতাসকল মিলিত হৈ
দেৱৰাজ ইন্দ্ৰক ক'লে, হে দেৱৰাজ, এই কন্দৰ বল অসহনীয় হ'ব, গতিকে অচিৰে
আপুনি কন্দক বধ কৰক । যদি এওঁক আপুনি বধ নকৰে, হে মহাবলী ইন্দ্ৰ, তেতিয়া-
হ'লে তিনিও লোকক, আমাক আৰু আপোনাকো এওঁ পৰাজিত কৰি এৰেই দেৱেন্দ্ৰ
হ'ব । দেৱৰাজে তেতিয়া বাখিত হৈ ক'লে, এই বালক মহাবলী । ১৭-১৯ ॥

এওঁ যুদ্ধত বিক্ৰম দেখুৱাই লোকস্ৰষ্টাকো বিনাশ কৰিব পাৰিব । মই এই
বালকক বধ কৰিব নোৱাৰঁ, এই বুলি ইন্দ্ৰই দেৱতাসকলক ক'লে । ২০ ॥

তেতিয়া দেৱতাসকলে ক'লে, আপুনি যিহেতুকে এনেদৰে কৈছে, গতিকে বুজা
যায়, আপোনাৰ শক্তি নাই । ২১ ॥

সেই কাৰণে আজি কামৰীয়া (নিজৰ ইচ্ছা অনুসাৰে বল ধাৰণ কৰিব পৰা)
এই লোকমাতৃসকল কন্দৰ ওচৰলৈ যাওক আৰু কন্দক এওঁলোকে বধ কৰক ।
তাৰ পাছত লোকমাতৃসকল 'সেয়েই হ'ব' এইবুলি কৈ কন্দৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু
তেওঁৰ অগ্ৰতিহত বল দেখি আটায়ে বিষম্বদনা হৈ পলিল । ২২ ॥

এওঁক বধ কৰা সম্ভৱ নহয়, এই বুলি ভাবি আটায়ে কন্দৰ শৰণাগত হ'ল আৰু
তেওঁলোকে কন্দক ক'লে, হে মহাবলী, তুমি আমাৰ পুত্ৰ হোৱা । ২৩ ॥

দুহক-কহিত শ্ৰেণীকুল আমাক তুমি আনন্দিত কৰা । কন্দই তেওঁলোকৰ
সেই কথা শুনি স্তন্যপান কৰিব ইচ্ছাৰে তেওঁলোকক পূজা কৰি তেওঁলোকৰ
কামনা সম্পাদন কৰাত বলীসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ সেই কন্দই পিতৃ অগ্নি দেৱক
অহা দেখা পালে । ২৪-২৫ ॥

মাতৃসকলেৰে সৈতে কন্দৰ দ্বাৰা পূজিত হৈ মঙ্গলময় অগ্নিদেৱে তেওঁক পবিত্ৰীকৃত
কৰি বক্ষা কৰি আছিল । ২৬ ॥

মাতৃসকলৰ ভিতৰত যিগৰাকীৰ নাম ক্ৰোধ-সমুদ্ভৱা আছিল তেওঁ মূল ধাৰণ
কৰি ধাত্ৰীয়ে যিদৰে পুত্ৰক বক্ষা কৰে, তেনেদৰে কন্দক বক্ষা কৰিবলৈ ধৰিলে । ২৭ ॥

লোহিত-সমুদ্ৰ-কন্যা, বজ্জ পান কৰা সেই ক্ৰোধ-সমুদ্ভৱাই কুব ৰত্নাৱল হৈও
কন্দক আলিঙ্গন কৰি পুত্ৰৰ দৰে বক্ষা কৰিছিল । ২৮ ॥

ছাগ-বদন, বহু সন্তানযুক্ত অগ্নিদেৱে নাগবিকৰ দৰে হৈ ওমলা পুতলাৰ নিচিনাকৈ পৰ্বতস্থ সেই বালকক আনন্দ দিবলৈ ধৰিলে । ২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অষ্টম অধ্যায় সমাপ্ত-পৰ্বত স্বন্দৰ উপপত্তি : ৩ নামৰ পঞ্চনৱতাধিকৱিশততম অধ্যায় । ২২৬ ॥

॥ অধ্যায় ২২৭ ॥

॥ ইন্দু-স্বন্দ-সমাগম ॥

অৰ্জুনে ক'ল, গুহ, উপগুহ, পৰিবৃত্ত আৰু অনেদৰে মাতৃসমুহ, অগ্নি পুত্ৰ আৰু অগ্নিসকল আৰু ইয়াৰ নাতি, ও অ'ন পুত্ৰ আৰু ইয়াৰ হৰ্গত সৌম্য মাতৃ-সৈন্য সৈন্য স্বন্দক অ'গুি ধি অ'লিল । ১-২ ॥

সকল সু-স্বৰ স্বন্দ বিনয় স্বন্দৰ দেগি ইয়াৰ হৰ্গত সিদ্ধি ইতি দৰতা-স্বন্দ স্বন্দৰ ওচৰলৈ গ'ল । ৩ ॥

সকল দৰতা স্বৰা আৰু ব'ৰান স্বন্দ স্বন্দৰ হৰ্গত লৈ স্বন্দক বধ কৰিবলৈ স্বন্দৰি অতি শীঘ্ৰে তালৈ যাবলৈ ধৰিলে । ৪ ॥

এ ন বুদ্ধ, মহাপ্ৰভাণস চিত্ৰ বিচিত্ৰ প্ৰকাৰে পৰিশাভিত, নানা বাহন আৰু বাহুজ, শ্ৰেষ্ঠ বস্ত্ৰ পৰিধানকাৰী, শোভাময় আৰু অস্বত উগ্ৰ মহানাদী ইন্দ্ৰই সৈন্যক বধ কৰিবলৈ অতি কথা স্বন্দৰ বুদ্ধি পালে । ৫-৬ ॥

হে পাৰ্শ্ব, মহাবলী দেৱৰাজ শৰ্কেৰে দেৱসেনাসকলক আনন্দিত কৰি অগ্নি-পুত্ৰ স্বন্দক বধ কৰিবৰ কাণে শীঘ্ৰে যাবলৈ ধিলে । ৭ ॥

তাৰ পাছত দেৱতা আৰু অগ্নিসকলৰ দ্বাৰা পূজিত হৈ বাসৱ কাৰ্ত্তিকেয়ৰ দেৱত উপস্থিত হ'ল । ৮ ॥

ইয়াৰ পাছত দেৱতাসকলেৰে সৈতে দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই সিংহনাদ কৰিবলৈ ধিলে । স্বন্দৰো সেই শব্দ শুনি সমুদ্ৰ-সদৃশ শব্দ কৰিবলৈ ধিলে । ৯ ॥

কাৰ্ত্তিকেয়ৰ সেই তুমল শব্দত ঘূৰ্ণিত সমুদ্ৰৰ নিচিনা দেৱসেনাসমূহ অচেতন-প্ৰায় হৈ সেই সেই ঠাঙত ঘূৰিবলৈ ধিলে । ১০ ॥

অগ্নি-পুত্ৰ স্বন্দই দেৱসেনাবিলাকে তেওঁক বধ কৰিবলৈ অহা দেখি ক্ৰুদ্ধ হৈ যুধৰপৰা বিশাল অগ্নিলিখা নিক্ষেপ কৰিলে । ১১ ॥

সেই অগ্নিলিখাই মাটিত কঁপি কঁপি পৰি থকা দেৱসেনাসমূহ দগ্ধ কৰিবলৈ ধিলে । তেতিয়া দেৱসেনাসমূহৰ যুধ, শবীৰ, অস্ত্ৰ আৰু বাহনবোৰ জ্বলিছিল

ধৰিলে আৰু তেওঁলোক তৎক্ষণাৎ স্থান-ভ্ৰষ্ট ভৱাৰ দৰে শোভিত হ'ল আৰু সেই দেৱসেনাবোৰ দক্ষপ্ৰায় হৈ ক্ষুদ্ৰৰ শৰণাগত হ'ল । ১২-১৩ ॥

দেৱতাসকলে বজ্জৰ ইন্দ্ৰক পৰিত্যাগ কৰিহে শান্তি লাভ কৰিলে । ইয়াৰ পাছত দেৱতাসকলে পৰিত্যাগ কৰা শত্ৰুই ক্ষুদ্ৰৰ ওপৰত বজ্জ নিক্ষেপ কৰিলে । ১৪ ॥

ইন্দ্ৰই নিক্ষেপ কৰা সেই বজ্জই ক্ষুদ্ৰৰ দক্ষিণ-পাৰ্শ্বত আঘাত কৰিলে আৰু, হে মহাৰাজ, সেই মহাত্মা ক্ষুদ্ৰৰ দক্ষিণ পাৰ্শ্ব ভেদ কৰি পেলালে । ১৫ ॥

বজ্জ-প্ৰহাৰৰ ফলত ক্ষুদ্ৰৰপৰা আন এজন পুৰুষৰ জন্ম হ'ল । সেই পুৰুষ-জন আছিল যুৱা, তেওঁৰ শৰীৰটো আছিল সুৱৰ্ণ কৰচেৰে ঢকা, হাতত আছিল শক্তি নামক অস্ত্ৰ, কাণ দুখন আছিল অশ্লৌষিক কুণ্ডলৰ দ্বাৰা পৰিশোভিত আৰু বজ্জৰ কাৰণে জন্ম গ্ৰহণ কৰিছিল বুলিয়েই তেওঁৰ নাম হ'ল বিশাখ । প্ৰলয়-কালৰ অগ্নি-দূষণ প্ৰভাৱালী আন এজন পুৰুষৰ জন্ম হোৱা দেখি ইন্দ্ৰ ভয়েতে অঞ্জলি-ব্ৰহ্ম হৈ সেই ক্ষুদ্ৰৰ শৰণাগত হ'ল । তেতিয়া সাবুশ্ৰেষ্ঠ সেই ক্ষুদ্ৰই মৈনাসকলেৰে সৈতে দেৱতাজ ইন্দ্ৰক তাক্ষয় দান কৰিলে আৰু তাৰ পাছত গান্ধিত হৈ দেৱতাসকলে বাদ্যসমূহ বজ় নলৈ ধৰিলে । ১৬-১৮ ॥

ইতি মহাভাৰতঃ বনপৰ্বণঃ গৰ্ভগত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাসা-পৰ্বত ইন্দ্ৰ-ক্ষুদ্ৰ-সমাগম নামন সংপূৰ্ণি শত্ৰুধিক্ৰমতম অধ্যায়ঃ । ১২৭ ॥

॥ অধ্যায় ২২৮ ॥

॥ কুমাৰৰ জন্ম-কথা ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে মহাৰাজ, আপুনি এতিয়া ভয়ঙ্কৰ আৰু অদ্ভুত মূৰ্ত্তিৰ কাৰ্ত্তিকৰ পাৰিষদবৰ্গৰ কথা শুনক । ইন্দ্ৰৰ বজ্জৰ প্ৰহাৰত কাৰ্ত্তিকৰ দেহৰপৰা সেই সময়ত বহুতো কুমাৰৰ জন্ম হৈছিল । ১ ॥

সেই নিদাকণ প্ৰকৃতিৰ কুমাৰসকলে গৰ্ভগত সন্তান আৰু শিশু-সন্তানবিলাক ভৰণ কৰে । বজ্জৰ প্ৰহাৰত কাৰ্ত্তিকৰ দেহৰপৰা মহাবলযুক্তা কন্যা কিছুমানৰো জন্ম হৈছিল । ২ ॥

কুমাৰসকলে কাৰ্ত্তিকক পিতৃৰূপে কল্পনা কৰিছিল । ভগৱান কাৰ্ত্তিকে ভেতিয়া বুদ্ধত তেওঁলোকক বক্ষা কৰিবলৈ হাগমুখ ধাৰণ কৰিলে । ৩ ॥

নিজ পুত্র আৰু কন্যাসকলৰ দ্বাৰা পৰিবেষ্টিত হৈ যুদ্ধ-নিপুণ কাৰ্ত্তিকে মাতৃ-সকলৰ আগত উদ্ভাষ্য নাম ধাৰণ কৰিলে । ৪ ॥

কুমাৰসকলে পিতৃ-ৰূপে কল্পনা কৰিছিল বাবে জগতৰ সকলোৱে কাৰ্ত্তিকক কুমাৰ-পিতা বোলে । পুত্ৰাৰ্থী আৰু পুত্ৰহীন লোকসকলে নিজৰ ঘৰৰ ভেটিত অগ্নিপ্রদান আৰু মহাবলী কন্ত্ৰ নামৰ অগ্নিক আৰু স্বাতীক পূজা কৰে । ৫ ॥

তপ নামৰ অগ্নিয়ে হিসকল কন্যাক জন্ম দিলে তেওঁলোক উপস্থিত হ'লত কাৰ্ত্তিকে ক'লে, মই কি কৰিব পাৰোঁ । ৬ ॥

কুমাৰীসকলে ক'লে, হে দেৱ, আপোনাৰ অনুগ্রহত আমি গোটেই জগতৰ প্ৰধান বা শ্ৰেষ্ঠ মাতৃ হ'বলৈ ইচ্ছা কৰোঁ । আপুনি আমাৰ এই প্ৰিয় কাৰ্য্য সম্পাদন কৰক । ৭ ॥

উদাৰ বুদ্ধিসম্পন্ন কাৰ্ত্তিকে তেতিয়া এইদৰে বাৰে বাৰে ক'লে, নিশ্চয় হ'ব । আপোনালোক মজ্জলকাৰিণী আৰু অমজ্জলকাৰিণী আদি নানাপ্ৰকাৰৰ লোকমাতা হ'ব । তেতিয়া মাতৃসকলে কাৰ্ত্তিকক পুত্ৰৰূপে কল্পনা কৰি ওচি গ'ল । ৮-৯ ॥

কাফী, হলিমা, মালিনী, বৃংহিলা, আৰ্ঘ্যা, পল্লালা আৰু বৈমিত্ৰী—এই সাত-গৰাকী শিশু মাতা হ'ল । ১০ ॥

কাৰ্ত্তিক অনুগ্রহত এওঁলোক বলহীন, অতি নিষ্ঠুৰ স্বভাৱৰ, বস্ত্ৰ নয়নযুক্ত আৰু ভয়ঙ্কৰ অকৃতিৰ শিশু নামৰ এক পুত্ৰৰ জন্ম হ'ল । ১১ ॥

কাৰ্ত্তিক আৰু মাতৃসকলৰপৰা জন্ম লাভ কৰা এওঁক অষ্টম পুত্ৰ আৰু ছাগ-মুখক নৱম পুত্ৰ বুলি কোৱা হয় । ১২ ॥

হে মহাৰাজ, সেই ছাগমুখ ষষ্ঠমুখ কাৰ্ত্তিকৰেই বুলি জানিব । মাতৃসকলে তেওঁৰ দুটা মূৰৰ ভিতৰত ছাগমুখ মূৰটোকেই বেছি আদৰ কৰে । ১৩ ॥

কাৰণ কাৰ্ত্তিকৰ দুটা মূৰৰ ভিতৰত সেই ছাগমুখ মূৰটোকেই প্ৰধান বুলি কোৱা হয় । কিয়নো ইয়াৰ দ্বাৰাই কন্ত্ৰশাথে (কাৰ্ত্তিকে) দিবা-শক্তিৰ সৃষ্টি কৰিছিল । ১৪ ॥

স্কন্ধ পঞ্চম পঞ্চমী তিথিত এইদৰে নানা প্ৰকাৰ ঘটনা ঘটিছিল । আৰু ষষ্ঠী তিথিতে দেৱতাসকলৰ লগত কাৰ্ত্তিকৰ ঘোৰ যুদ্ধ হৈছিল । ১৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মৰ্কণ্ডেয়-সমাস্য পৰ্বত কুমাৰৰ জন্ম-কথা নামৰ অষ্টাধিঃশত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২২৮ ॥

॥ অধ্যায় ২২৯ ॥

॥ স্কন্দৰ উপাখ্যান ॥

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, কাৰ্ত্তিক স্বৰ্ণ-করচ আৰু স্বৰ্ণ-মালা, স্বৰ্ণ-মুকুট আৰু চুড়া, আৰু স্বৰ্ণময় কেয়ুৰ ধাৰণ কৰি (সুন্দৰ আসনত) বহি আছিল । ১১ ॥

তেওঁ বস্ত্ৰ-বৰ্ণ বস্ত্ৰ ধাৰণ কৰিছিল, দাঁতবিলাক তেওঁৰ অতি সুন্দৰ আছিল, ৰূপ অতি মনোহৰ, তেওঁ সৰ্ব্ব-সুলক্ষণীয়া আৰু ত্ৰিভুবনৰ প্ৰিয়পাত্ৰ । ১২ ॥

তেতিয়া বৰদাতা, মহাবীৰ আৰু যুৱক কাৰ্ত্তিকক মুক্তিমতী লক্ষ্মীদেৱীয়ে নিজেই আহি পদ্মৰূপ ধাৰণ কৰি সেৱা কৰিবলৈ ধৰিলে । ১৩ ॥

মনোহৰ-মুৰ্ত্তি, বিশালকীৰ্ত্তি আৰু অতি সুকুমাৰ কাৰ্ত্তিকক সকলো প্ৰাণীয়েই পূৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰৰ ৰূপ লৈ বহি থকা দেখিবলৈ পালে । ১৪ ॥

মহাশ্ৰা ব্ৰাহ্মণসকলে মহা প্ৰতাপী কাৰ্ত্তিকক পূজা কৰিলে আৰু মহৰ্ষিসকলে ভেটক এই কথা ক'লে । ১৫ ॥

ঋষিসকলে ক'লে, হে ব্ৰহ্মভূতা, আপোনাৰ মঙ্গল হওক আৰু আপুনি সমস্ত জগতৰে মঙ্গলকাৰী হওক । আপুনি জন্ম ধাৰণ কৰা মাত্ৰ দুদিনহে হৈছে । ইতিমধ্যে গোটেই পৃথিৱীয়েই আপোনাৰ বশীভূত হৈছে । ১৬ ॥

হে দেৱজ্যেষ্ঠ, আপুনি এওঁবিলাকক অভয় প্ৰদান কৰিছে । সেই কাৰণে আপুনিয়েই ত্ৰৈলোক্যৰ অভয়-প্ৰদানকাৰী ইন্দ্ৰ হওক । ১৭ ॥

স্কন্দই ক'লে, হে ৩৭২১সকল, ইন্দ্ৰই এই পৃথিৱীত সকলোৰে (হিতৰ) কাৰণে কি কৰে ? আৰু দেৱতাসকলকে বা ইন্দ্ৰই কেনেকৈ সদায় ৰক্ষা কৰে ? ১৮ ॥

ঋষিসকলে ক'লে, দেৱৰাজ ইন্দ্ৰ সন্তুষ্ট হৈ সমস্ত লোককে বল, ভেজ, সন্তান আৰু সুখ দান কৰে আৰু সকলোৰে অভীষ্ট সিদ্ধি কৰে । ১৯ ॥

ইন্দ্ৰই চতুৰ্ভুজসকলক সংহাৰ কৰে, সাধুসকলক জীৱন দান কৰে আৰু বলবিনাশী ইন্দ্ৰই প্ৰাণীবিলাকক নিজ কৰ্ত্তব্য-বিষয়ত নিযুক্ত হ'বলৈ আদেশ দিয়ে । ২০ ॥

তেওঁ সেই কাৰণে সূৰ্য্যহীন ঠাইত সূৰ্য্য, চন্দ্ৰহীন ঠাইত চন্দ্ৰ, অগ্নিহীন ঠাইত অগ্নি, বায়ুহীন ঠাইত বায়ু, স্থলহীন ঠাইত স্থল আৰু জলহীন ঠাইত জলৰূপে বিৰাজমান । ২১ ॥

এইবিলাকেই ইন্দ্ৰৰ কাৰ্য্য । ইন্দ্ৰৰ গাত বিপুল শক্তি আছে । হে বীৰ, আপুনিও মহা পৰাক্ৰমী । আপুনিয়েই আমাৰ ইন্দ্ৰ হওক । ২২ ॥

শক্রই (ইন্দ্রই) ক'লে, হে সাধুশ্রেষ্ঠ, হে মহাবাহু, আপুনি আমার সকলোবে আনন্দদায়ক ইন্দ্র হওক আৰু আজিয়েই দেৱৰাজ পদত অভিষিক্ত হওক । কাৰণ আপুনি দেৱতাসকলৰ ৰজা হ'বৰ উপযুক্ত । ১৩ ॥

কাৰ্ত্তিকে ক'লে, হে ইন্দ্রদেৱ, আপুনিৰে ব্যগ্ৰতা পৰিহাৰ কৰি শক্র জয় কৰাত ৰত থাকি ত্ৰিভুবন শাসন কৰক । মই আপোনাৰ দাস । ইন্দ্র লাভ কৰাত মোৰ অভিলಾষ নাই । ১৪ ॥

ইন্দ্রই ক'লে, হে বীৰ, আপোনাৰ পৰাক্ৰম অস্বুত । আপুনিৰে দেৱতাসকলৰ শত্ৰুক নাশ কৰক । হে বীৰ, আপোনাৰ বল-বীৰ্য্য দেখি মিসকল বিস্মিত হৈছে, তেওঁলোকে (মই ইন্দ্র পদত থাকিলেও) মোক অৱজ্ঞা কৰিব । ১৫ ॥

হে বীৰ, মই আপোনাৰ ওচৰত পৰাজিত আৰু হীনবল প্ৰতিপন্ন হৈ ইন্দ্র-পদত অধিষ্ঠিত হৈ থাকিলে উৎসাহী লোকসকলে আমাৰ মাজত বিভেদ ভাৱৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিব । ১৬ ॥

হে মহাবলী, আপুনি ভিন্ন হৈ গলে লোকসকলো দুই ভাগে বিভক্ত হৈ পৰিব । সকলোবিলাক দুই ভাগে বিভক্ত হ'লে স্বভাৱতেই আমাৰ মাজত যুদ্ধ আৰম্ভ হ'ব । ১৭ ॥

হে বৎস, সেই যুদ্ধত আপুনি মোক ইচ্ছানুসাৰে জয় কৰিব । তেতিয়া আপুনিৰে ইন্দ্র হ'ব । এই বিষয়ে বিচাৰ কৰিবলৈ একো নাই । ১৮ ॥

কাৰ্ত্তিকে ক'লে, হে ইন্দ্র, আপোনাৰ মঙ্গল হওক, আপুনি ত্ৰিভুবনৰ ৰজা আৰু মোৰো ৰজা, গতিকে মই আপোনাৰ কি আদেশ পালন কৰিব লাগে, মোক তাকে কওক । ১৯ ॥

ইন্দ্রই ক'লে, হে মহাবীৰ, মই আপোনাৰ কথা অনুসাৰে ইন্দ্র হৈ থাকিম, যদিহে আপুনি সঁচাকৈয়ে এই কথা কৈছে । ২০ ॥

হে মহাবলী কাৰ্ত্তিক, যদি আপুনি মোৰ আদেশ পালন কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে তেনেহ'লে দেৱতাসকলৰ সেনাপতি পদত অভিষিক্ত হওক । ২১ ॥

কাৰ্ত্তিকে ক'লে, মানৱবিলাকৰ বিনাশ, দেৱতাসকলৰ কাৰ্য্যসিদ্ধি আৰু মো আৰু ব্ৰাহ্মণসকলৰ হিতৰ কাৰণে মোক আপুনি সেনাপতি পদত অভিষিক্ত কৰক । ২২ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তেতিয়া ইন্দ্রই সকলো দেৱতাৰ লগত মিলিত হৈ কাৰ্ত্তিকক দেৱ-সেনাপতি পদত অভিষিক্ত কৰিলে । ঋষিসকলেও তেওঁক স্তুতি কৰিবলৈ ধৰিলে । তেতিয়া কাৰ্ত্তিকে অত্যন্ত শোভা পাবলৈ ধৰিলে । ২৩ ॥

অতি প্ৰজ্বলিত অগ্নিৰ শিখামণ্ডল যেনেকৈ শোভা পায়, সেইদৰে কাৰ্ত্তিকৰ মূৰৰ ওপৰত ধাৰণ কৰা স্বৰ্ণময় ছত্ৰ শোভা পাবলৈ ধৰিলে । ২৪ ॥

হে পৰম্প, হে মানৱশ্ৰেষ্ঠ, তাৰ পাছত যশস্বী মহাদেৱ পাৰ্ব্বতীৰে সৈতে তালৈ

আহি বিশ্বকৰ্ম্মাৰ দ্বাৰা নিৰ্ম্মিত স্বৰ্ণমালা নিজেই কাৰ্ত্তিকৰ ডিঙিত পিন্ধাই দিলেহি । ২৫-২৬ ॥

ভগৱান মহাদেৱে অত্যন্ত আনন্দিত হৈ পুত্ৰ-ৰূপ কাৰ্ত্তিকক আদৰ কৰিলে । ব্ৰাহ্মণসকলে মহাদেৱক অগ্নি বুলি কয় । সেই কাৰণে কাৰ্ত্তিক মহাদেৱৰ পুত্ৰ বুলি প্ৰসিদ্ধ । ২৭ ॥

মহাদেৱে শুক্ৰ ত্যাগ কৰিছিল । তাৰপৰাই কৈলাস পৰ্ব্বতৰ জন্ম হৈছিল । সেই কৈলাস পৰ্ব্বততেই কৃত্তিকাসকলে অগ্নিৰ শুক্ৰ নিক্ষেপ কৰিছিল । ২৮ ॥

মহাদেৱে পুত্ৰৰ দৰে কাৰ্ত্তিকক আদৰ কৰা দেখি দেৱতাসকলে গুণীশ্ৰেষ্ঠ কাৰ্ত্তিকক কৃত্ত-পুত্ৰ বুলি কৈছিল । ২৯ ॥

মহাদেৱে অগ্নিৰ শৰীৰত প্ৰৱেশ কৰি এই শিশু উৎপাদন কৰিছিল । সেই শিশুৱেই স্বন্দৰূপে পৰিণত হয় । সেই কাৰণেই স্বন্দ (কাৰ্ত্তিক) মহাদেৱৰ পুত্ৰ-ৰূপে প্ৰসিদ্ধ । ৩০ ॥

হে ভৱতনন্মন, দেৱশ্ৰেষ্ঠ কাৰ্ত্তিকে মহাদেৱ, অগ্নি, ব্ৰাহ্ম আৰু ছগৰাকী ঋষি পত্নীৰপৰা জন্ম লাভ কৰিছিল কাৰণে হেওঁ মহাদেৱৰ পুত্ৰৰূপে প্ৰসিদ্ধ হৈছে । ৩১ ॥

উজ্জ্বল দেহযুক্ত আৰু শ্ৰীমান অগ্নিপুত্ৰ কাৰ্ত্তিকে পৰিষ্কাৰ আৰু বস্ত্ৰবৰ্ণ বস্ত্ৰযুগল পৰিধান কৰি বস্ত্ৰবৰ্ণ দুইখণ্ড মেঘৰ সংযোগত সূৰ্য্যটো যিদৰে শোভা পায়, তেনে শোভা ধাৰণ কৰিলে । ৩২ ॥

অগ্নিয়ে দান কৰা, কুকুৰা চৰাইৰ চিন থকা আৰু অশ্লুত এখন পতাকা কাৰ্ত্তিকৰ বথত উল্হোলন কৰাত প্ৰলয়-কালৰ অগ্নিৰদৰে শোভা পাবলৈ ধৰিলে । ৩৩ ॥

দেৱতাসকলৰ জয়-বৰ্দ্ধনকাৰিণী, যি সকলো প্ৰাণীৰে অভীষ্ট আৰু যি কাৰ্ত্তি, শান্তি আৰু বলস্বৰূপা, সেই শক্তি কাৰ্ত্তিকৰ সম্মুখত আৱিৰ্ভাৱ হ'ল । ৩৪ ॥

তাৰ পাছত কাৰ্ত্তিকৰ সহজাত কৰুচ তেওঁৰ দেহৰ ভিতৰলৈ প্ৰৱেশ কৰিলে । কিন্তু যুদ্ধ কৰাৰ সময়ত সদায় সেই কৰুচৰ আৱিৰ্ভাৱ হয় । ৩৫ ॥

হে মহাবীৰ, শক্তি, ধৰ্ম্ম, বল, তেজ, সৌন্দৰ্য্য, সত্যতা, উদাৰতা, ব্ৰাহ্মণসকলৰ হিত চিন্তা, ধৈৰ্য্য, ভক্তসকলৰ বন্ধা, শত্ৰু-সংহাৰ আৰু লোক-বন্ধা—এই সকলো বিলাক কাৰ্ত্তিকৰ স্বাভাৱিক গুণ আছিল । ৩৬-৩৭ ॥

দেৱতাসকলে এইদৰে অভিষিক্ত কৰাৰ পাছত নানা ভূষণৰ দ্বাৰা ভূষিত, আনন্দচিন্ত আৰু উদাৰ-হৃদয়ৰ কাৰ্ত্তিক পূৰ্ণ চন্দ্ৰৰ দৰে শোভা পাবলৈ ধৰিলে । ৩৮ ॥

তেতিয়া ব্ৰাহ্মণসকলৰ বেদধ্বনি, দেৱতাসকলৰ বাদ্যধ্বনি আৰু দেৱতা আৰু গন্ধৰ্বসকলৰ মধুৰ সঙ্গীত শুনি অগ্নিৰা আৰু আন আন সকলোবোৰ আনন্দিত হৈ কাৰ্ত্তিকক পৰিৱেষ্টন কৰিলে । পিৰাচবিলাক আৰু দেৱতাসকলে আহি চাৰিওফালে বেৰি ধৰিলে । ৩৯-৪০ ॥

তেতিয়া দেৱতাসকলৰ সেনাপতি পদত অভিষিক্ত হৈ কাৰ্ত্তিক আনন্দমানে

শোভা পাবলৈ ধৰিলে । দেৱতাসকলেও সেনাপতি পদত অভিষিক্ত কাৰ্ত্তিকক দৰ্শন কৰিলে—যেন অন্ধকাৰ নাশ কৰি সূৰ্য্যদেৱেই উদিত হৈছে । ৪১ ।

তাৰ পাছত শত-সহস্ৰ দেৱসৈন্য তেওঁৰ ওচৰলৈ আহিল আৰু চাৰিওপিনৰপৰা 'আপুনি আমাৰ নেতা' এইদৰে কবলৈ ধৰিলে । ৪২ ॥

তেওঁলোকে কাৰ্ত্তিকক পূজা আৰু তুষ কৰিবলৈ ধৰিলে । তেতিয়া ভগৱান কাৰ্ত্তিকে সকলোৰে দ্বাৰা 'পৰিৱেশিত হৈ দেৱ-সৈন্যসকলক আশ্বাস প্ৰদান কৰিলে । ৪৩ ॥

তেতিয়া দেৱবাজে কাৰ্ত্তিকক সেনাপতি-পদত অভিষিক্ত কৰি যি দেৱসেনাক তেওঁ যুক্ত (কেশীদানৱৰ হাতৰপৰা) কৰিছিল সেই দেৱসেনাক স্মৰণ কৰিলে । ৪৪ ॥

স্বয়ং ব্ৰহ্মাই এওঁকেই (কাৰ্ত্তিককে) তেওঁৰ পতিৰূপে সৃষ্টি কৰিছে, এইদৰে ভাবি দেৱবাজে নানা অলঙ্কাৰেৰে বিভূষিত কৰি দেৱসেনাক তেওঁৰ ওচৰলৈ আনিলে । ৪৫ ॥

কাৰ্ত্তিকক ক'লে, হে দেৱশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি জন্ম গ্ৰহণ কৰাৰ পূৰ্বেই ব্ৰহ্মাই এই কন্যাটিক আপোনাৰ পত্নী বুলি নিৰ্দেশ কৰিছে । ৪৬ ॥

এতেকে আপুনি যথাবিধি মন্ত্ৰ পাঠ কৰি এই দেৱীৰ পদ্যকাণ্ডি-যুক্ত দক্ষিণ হস্ত গ্ৰহণ কৰক । এই কথা কোৱাত কাৰ্ত্তিকে যথানিয়মে তেওঁৰ পাণি গ্ৰহণ কৰিলে । ৪৭-৪৮ ॥

তেতিয়া মন্ত্ৰবিদ বৃহস্পতিয়ে মন্ত্ৰ যপ কৰিলে আৰু হোম কৰিলে । এই কাৰণেই দেৱসেনাক অগতঃ মানুহে কাৰ্ত্তিকৰ পত্নী বুলি জানে । ৪৯ ॥

এই দেৱসেনাকে ব্ৰাহ্মণসকলে যজ্ঞী, লক্ষ্মী, সুখপ্ৰদা, আশাদাঈ, শনীৱালী, কুহু, সংবৃদ্ধি আৰু অপৰাজিতা বুলি কয় । ৫০ ॥

যেতিয়া দেৱসেনাই কাৰ্ত্তিকক চিৰকালৰ কাৰণে পতি-ৰূপে লাভ কৰিলে, তেতিয়া স্বয়ং লক্ষ্মীদেৱীয়ে মুৰ্ত্তিমতী হৈ কাৰ্ত্তিকক আশ্ৰয় কৰিলে । ৫১ ॥

কাৰ্ত্তিকে পঞ্চমী তিথিত জীৰণাৰা (দেৱসেনাকপী) সেৱিত হোৱা গতিকেই পঞ্চমী তিথিক জীপঞ্চমী বোলে আৰু যজ্ঞী তিথিত কাৰ্ত্তিকে প্ৰথম সেনাপতিৰ কাৰ্য্য কৰি কৃতার্থ হোৱা গতিকে সেই যজ্ঞী তিথিক মহাতিথি বুলি কোৱা হয় । ৫২ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাস্যা-পৰ্ব্বত ৱাল্মীকীৰ উপাখ্যান নামৰ ঊনবিংশত্যাধিকশ্লোকতম অধ্যায় । ২২৯ ॥

॥ অধ্যায় ২৩০ ॥

॥ মনুস্য-গ্ৰহ-বখন ॥

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, লক্ষ্মী-বৰুণা দেৱসেনাই কাৰ্ত্তিকক পতিৰূপে বৰণ কৰিছে আৰু তেওঁ (কাৰ্ত্তিক) দেৱ-সেনাপতি হৈছে—এই কথা শুনি সপ্তৰ্ষিৰ পত্নীসকল তেওঁৰ ওচৰলৈ আহিল । ১ ॥

ঋষিসকলৰ দ্বাৰা পৰিত্যক্তা, ধাৰ্ম্মিক আৰু মহাত্মচাৰিণী সেই ঋষিপত্নীসকলে বেণাবেসিকৈ আহি প্ৰভাৱশালী দেৱ-সেনাপতি কাৰ্ত্তিকক ক'লে, ২ ॥

হে পুত্ৰ, আমাৰপৰাই তোমাৰ জন্ম হৈছে, এইদৰে মিছাকৈয়ে কোনোবাই ক'লে । সেই কথা শুনি শুনি আমাৰ দেৱতুল্য স্বামীসকলে বিনা কাৰণে আমাক পৰিত্যাগ কৰিছে আৰু তেওঁলোকে খঙতে আমাক পৱিত্ৰ স্থানবৰাও নমাই দিছে । গতিকে, তুমি আমাক বক্ষা কৰ' । ৩-৪ ॥

হে প্ৰভাৱশালী, তোমাৰ অনুগ্ৰহত আমাৰ অক্ষয় স্বৰ্গ হ'ব পাৰে আৰু তোমাক আমি পুত্ৰৰূপেও পাবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ । এই কাম কৰি তুমি ঋণমুক্ত হোৱ' । ৫ ॥

কাৰ্ত্তিকে ক'লে, হে অনিলিতা নাৰীসকল, নিশ্চয় আপোনালোক মোৰ মাতৃ আৰু মই আপোনালোকৰ পুত্ৰ । সেই কাৰণে আপোনালোকে যি ইচ্ছা কৰিছে সেয়ে হ'ব । ৬ ॥

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পাছত ইন্দ্ৰই কিবা ক'বলৈ ইচ্ছা কৰাত কাৰ্ত্তিকে ক'লে, আপোনাৰ কি কাৰ্য্য আছে কওক । তেওঁ এইদৰে কোৱাত ইন্দ্ৰই ক'লে, ৭ ॥

বোহিণীৰ কনিষ্ঠা ভগ্নী অভিজিৎদেৱীয়ে বোহিণীৰ লগত স্পৰ্দ্ধা কৰি জ্যেষ্ঠত লাভ কৰিবলৈ বুলি উপসয়া কৰিবলৈ বনলৈ গ'ল । ৮ ॥

সেই অভিজিৎ নক্ষত্ৰ আকাশবৰণা খহি পৰাত সেই বিষয়ে (তাৰ স্থান কেনেকৈ পূৰ্ণ কৰিব পৰা হ'ব) একো স্থিৰ কৰিব পৰা নাই । আপুনি ব্ৰহ্মাৰে সৈতে লগ লাগি কেনেকৈ সেই কাল পূৰ্ণ হ'ব তাৰ চিন্তা কৰক । আপোনাৰ মঙ্গল ইওক । ৯ ॥

ব্ৰহ্মাই ধনিষ্ঠা নক্ষত্ৰকে আদিকাল কল্পনা কৰিছিল । আৰু, পূৰ্ব্বতে বোহিণী নক্ষত্ৰ আদিকাল আছিল । তেতিয়া নক্ষত্ৰ, মাহ, দিন, সংখ্যা সমান আছিল । ১০ ॥

ইন্দ্ৰই এইদৰে কোৱাত কৃত্তিকা নক্ষত্ৰ (অভিজিৎৰ স্থান পূৰণ কৰিবলৈ)

আকাশলৈ গ'ল। সপ্ত নিবযুক্ত আৰু অগ্নিদৈৱত সেই কৃষ্ণিকা নক্ষত্ৰই এতিয়া আকাশত প্ৰকাশ পায়। ১১।

তাৰ পাছত বিনতাই কাৰ্ত্তিকক ক'লে, হে কাৰ্ত্তিক, তুমি মোৰ শিশুদাতা পুত্ৰ হোৱা। মই সদায় তোমাৰ লগত থাকিবলৈ ইচ্ছা কৰে। ১২।

কাৰ্ত্তিকে ক'লে, সেয়ে হওক, আপোনাক নমস্কাৰ কৰিছো, আপুনি পুত্ৰ-স্নেহৰ হেতু মোক উপদেশ দান কৰক। হে দেৱী, আপোনাৰ পুত্ৰবধূৰে আপোনাক সদায় গুৰুত্ব কৰিব। আপুনি সদায় মোৰ লগত থাকক। ১৩।

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পাছত মাতৃসকলে কাৰ্ত্তিকক কলে, পতিভাসকলে কয়, আমি সমস্ত লোকৰ মাতৃ। আমি তোমাবো মাতৃ হ'বলৈ ইচ্ছা কৰে। তুমি আমাক মাতৃ-ভাৱে পূজা কৰ। ১৪।

কাৰ্ত্তিক ক'লে, আপোনাসকল মোৰ মাতৃ আৰু ময়ো আপোনালোকৰ পুত্ৰ হ'লো। এতিয়া আপোনালোকৰ কি অভীষ্ট কাৰ্য্য কৰিব লাগে মোক কওক। ১৫।

মাতৃসকলে ক'লে, পূৰ্বতে যিসকলক এই ভগৱতৰ মাতৃ বুলি ধৰা হৈছিল তেওঁবিলাকৰ সেই স্থান আমাৰ হ'ব। তেওঁলোক কিন্তু তাত থাকিব নোৱাৰিব। ১৬।

হে দেৱশ্ৰেষ্ঠ, এতিয়া আমিহে ভগৱতৰ পূজনীয়া হ'ম। কিন্তু তেওঁলোক আৰু পূজনীয়া হ'ব নোৱাৰিব। আৰু, তেওঁলোকে তোমাৰ কাৰণে যিবিলাক সন্তান হৰণ কৰি নিছিল, সেই সন্তানবিলাক আমাক আনি দিয়। ১৭।

কাৰ্ত্তিকে ক'লে, সেই সন্তানবিলাক মৰিল, গতিকে আপোনালোকে সেইবোৰ আৰু নাপায়। এতিয়া আপোনালোকে যেনেকুৱা সন্তান পাবলৈ ইচ্ছা কৰে তেনেকুৱা আন কোনো সন্তান মই আপোনালোকক দিব পাৰে। ১৮।

মাতৃসকলে ক'লে, সেই মাতৃসকলৰ যিবিলাক সন্তান আছে আৰু তোমাৰ বাহিৰে যিসকলৰ বন্ধক আছে সেই সকলোবিলাককে আমি দিবলৈ ইচ্ছা কৰে। গতিকে তুমি তেওঁবিলাকক আমাৰ ওচৰলৈ আনি দিয়। ১৯।

কাৰ্ত্তিকে ক'লে, আপোনালোকক সন্তান আনি দিয়, কিন্তু আপোনালোকে যি ক'লে সি অতি নিদাকণ। আপোনালোকৰ মজল হওক। আপোনালোকক সকলোৱে পূজা কৰে। গতিকে আপোনালোকে সকলো সন্তানকে ভাল দৰে বন্ধা কৰক। ২০।

মাতৃসকলে ক'লে, হে কাৰ্ত্তিক, তোমাৰ মজল কামনা কৰে। তুমি যেনেকৈ ইচ্ছা কৰিছা তেনেকৈয়ে আমি সন্তানসকলক বন্ধা কৰিম। কিন্তু, হে প্ৰভাৱসম্পন্ন কাৰ্ত্তিক, তোমাৰ লগত চিৰদিন বাস কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে। ২১।

কাৰ্ত্তিকে ক'লে, শিশুবিলাকৰ যোল বছৰ নোহোৱালৈকে আপোনালোকে নানা ৰূপ ধাৰণ কৰি সিহঁতক (বোণ আদিৰ দ্বাৰা) নানা কষ্ট দিব। ২২।

ময়ো আপোনালোকক ভয়ঙ্কৰ বুদ্ধি, চিৰস্থায়ী আৰু বজ্জ্বলন যোৱেই অংশ এজন পুত্ৰ দিম। আপোনালোকক সন্মানিতা হৈ তেওঁৰ লগত বাস কৰিব। ২৩।

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পাছত কাৰ্ত্তিকৰ দ্বীৰবৰণা অগ্নিৰ নিচিনা উজ্জল আৰু মহাতেজস্বী এজন পুৰুষ শিশু-সন্তানসকলক খাবলৈ বুলি আকিৰ্ণিত হ'ল । ২৪ ।

তাৰ পাছত সেই পুৰুষ কুখাৰ্ণ হৈ অচেতন হৈ মাটিত বাগৰি পৰিল, আৰু কাৰ্ত্তিকৰ অনুমতিক্ৰমে কল্প-মূৰ্ত্তিৰ এটা গ্ৰহ হ'ল । ২৫ ।

ব্ৰাহ্মণসকলে এই গ্ৰহক কল্পাপস্মাৰ বুলি কয় । আৰু, এইদৰে অন্যান্ত কল্প-ৰূপ ধাৰণ কৰা বিনতাক শকুনি গ্ৰহ বুলি কোৱা হয় । ২৬ ।

পুত্নাক সকলোৱে বক্ষসী বুলি কয় । তেওঁকেই পুত্নাগ্ৰহ বুলি জানিব । ভয়ঙ্কৰ মূৰ্ত্তিৰ সেই নিশাচৰ ঝাংকসীয়ে শিশুবিলাকক অতি দাক্ষণ কষ্ট দিয়ে । ২৭ ।

ভয়ঙ্কৰ আকৃতিৰ আৰু এজনী পিশাচী আছে, তাইক শীত-পুত্না বোলে । সেই ঘোৰ মূৰ্ত্তিৰ ঝাংকসীয়ে নাবীসকলৰ গৰ্ভ হৰণ কৰে । ২৮ ।

অদিতিদেৱীক বেহতী বুলি কোৱা হয় । তেওঁৰ গ্ৰহৰ নাম বৈৰত । ভক্তি ভয়ঙ্কৰ মহাগ্ৰহ সেই বৈৰতেও শিশুবিলাকৰ নানাপ্ৰকাৰৰ পীড়া উৎপাদন কৰে । ২৯ ।

দৈত্যসকলৰ মাতৃ দিতিদেৱীক মুখমলিকা বোলে, সেই নিদাক্ষণা শিশু-ভ্ৰাংস পালে অতি আনন্দিত হয় । তেওঁক পৰাজিত কৰা অতি কঠিন । ৩০ ।

হে কুৰুন্মন, কাৰ্ত্তিকৰ দেওৰপৰা যিসকল কুমাৰ আৰু কুমাৰীৰ জন্ম হৈছিল সেইসকলেও অতি মহাগ্ৰহ হৈ গৰ্ভ ভক্ষণ কৰে । ৩১ ।

সেই কুমাৰীসকলৰ পতিকপে প্ৰখ্যাত, ভয়ঙ্কৰ কাৰ্য্য-কাৰী সেই কুমাৰসকলে জন্ম গ্ৰহণ কৰাৰ আগতেই শিশুবিলাক হৰণ কৰি নিলে । ৩২ ।

হে মহাৰাজ, যি সুবভিক পণ্ডিতসকলে গোমাতা বুলি কয়, সেই সুবভিৰ ওপৰতে উঠি শকুনি-গ্ৰহই পৃথিৱীত শিশুসকলক ভক্ষণ কৰে । ৩৩ ।

হে নবপতি, কুকুৰবিলাকৰ মাতা সবমাদেৱীয়েও সদায় নাবীৰ গৰ্ভ হৰণ কৰে । ৩৪ ।

যি বৃক্ৰবিলাকৰ মাতৃ, তেওঁ কৰ্ণ গহত (ওষধিহৃৎ) বাস কৰে । তেওঁ সদায় সোম্য মূৰ্ত্তিৰ, বৰদাজী আৰু প্ৰাণীসকলৰ প্ৰতি দয়াশীল্য । সেই কাৰণে পুজাৰ্থী লোকে কৰ্ণ বৃক্ৰত তেওঁক প্ৰণাম কৰে । ৩৫ ।

মদ্য-ভ্ৰাংসপ্ৰিয় এই গ্ৰহবিলাকে আৰু ওঠৰপ্ৰকাৰ অগ্ৰ গ্ৰহবিলাকে দহ দিন পৰ্য্যন্ত সদায় সূতিকাগৃহত বাস কৰে । ৩৬ ।

কক্ৰে সন্মদেহ ধাৰণ কৰি গৰ্ভস্থতী নাবীৰ দেহাত প্ৰৱেশ কৰি সেই গৰ্ভ ভক্ষণ কৰে । সেই কক্ৰে নাগ প্ৰসৱ কৰে অৰ্থাৎ তেৱেঁই নাগ-মাতা । ৩৭ ।

গন্ধৰ্বসকলৰ যি মাতৃ তেওঁ গৰ্ভ হৰণ কৰি গুচি যায় । তাৰ পাছত সেই নাবীৰ গৰ্ভ লয় পোৱা দেখা যায় । ৩৮ ।

অম্বৰাসকলৰ যি মাতৃ, তেওঁ গৰ্ভ হৰণ কৰি তাতেই (অদৃশ্যভাৱে) থাকে । তাকে ঘনীৰীসকলে গৰ্ভ নষ্ট হোৱা বুলি কয় । ৩৯ ।

লোহিত সাগৰৰ কন্যা কাৰ্ত্তিকৰ ধাত্ৰী আছিল। তেওঁৰ নাম লোহিতাশ্বিনী।
কদম গছত তেওঁক পূজা কৰা হয়। ৪০ ॥

পুৰুষসকলৰ ভিতৰত কল্প যেনে, স্ত্ৰীসকলৰ ভিতৰত আৰ্য্যাঙ তেনে। তেওঁ
কাৰ্ত্তিকৰ মাক। মানুহে ভিন্ ভিন্ অভিলাষ পূৰ্ণ কৰিবৰ কাৰণে তেওঁক পূজা
কৰে। ৪১ ॥

মই শিশুবিলাকৰ মহাগ্ৰহবিলাকৰ কথা ক'লো। শিশুবিলাকৰ ষোল বছৰ
বয়স নোহোৱালৈকে এই গ্ৰহবিলাকে সিহঁতৰ নানা অমঙ্গল ঘটায়। ৪২ ॥

যি মাতৃসকলৰ কথা কোৱা হ'ল আৰু যিবিলাক পুৰুষ গ্ৰহ আছে, সেই-
বিলাকক সন্মুখে মানুহে স্কন্দগ্ৰহ বুলি জানিব লাগে। ৪৩ ॥

শাস্তি কৰিব লাগে। স্নানৰ বস্তু, ধূপ, কাজল উপহাৰ আৰু বলিদানৰ
দ্বাৰা কাৰ্ত্তিকৰ পূজা কৰিব লাগে। হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, এইবিলাক ভৱ্যেৰে তেওঁক পূজা
কৰিলে আৰু গ্ৰণাম কৰিলে সকলো গ্ৰহই মানুহৰ মঙ্গল বিধান কৰে, আয়ু দান
কৰে আৰু বল দান কৰে। ৪৪-৪৫ ॥

মানুহৰ ষোল বছৰ বয়সৰ পাছত যিবিলাক গ্ৰহই অনিষ্ট কৰে, মই মহাদেৱক
স্মৰণ কৰি সেইবিলাকৰ কথা ক'ম। ৪৬ ॥

যি মানুহে শুই থকা বা সাৰ পাই থকা অৱস্থাতে দেৱতা দেখে, তেওঁ অতি
সোনকালে উদ্ধৃত্ত হয়; তাকেই দেৱগ্ৰহ বোলে। ৪৭ ॥

যি মানুহে শুই থাকোঁতে বা সাৰ পাই থাকোঁতেও পিতৃলোক দৰ্শন কৰে, তেওঁ
অতি সোনকালে উদ্ধৃত্ত হয়। এইটোকে পিতৃগ্ৰহ বোলে। ৪৮ ॥

যি মানুহে সিদ্ধ পুৰুষক অৱজ্ঞা কৰে আৰু সেই কাৰণেই সেই সিদ্ধই খঙত
শাপ দিয়ে, তেতিয়া তেওঁ অতি সোনকালে উদ্ধৃত্ত হয়। এইটোকে সিদ্ধগ্ৰহ
বোলে। ৪৯ ॥

হিসকলে নানাগ্ৰকাৰ গছ আশ্ৰয় কৰে আৰু বস আশ্ৰয়দান কৰে সেইসকল
অতি সোনকালে উদ্ধৃত্ত হয়। সেইটোৱে ৰাক্ষসগ্ৰহ। ৫০ ॥

দিব্য গছৰ্ক্ষসকল যত্নলৈ আহি যি মানুহৰ ওপৰত অধিষ্ঠিত হয়, সেই মানুহ
অতি সোনকালে উদ্ধৃত্ত হয়। সেই গ্ৰহৰ নাম গছৰ্ক্ষ গ্ৰহ। ৫১ ॥

পিশাচ যি মানুহৰ ওপৰত প্ৰতি দিনে বাৰে বাৰে অধিষ্ঠান কৰে, সেই মানুহ অতি
সোনকালে উদ্ধৃত্ত হয়। এই গ্ৰহেই হৈছে পিশাচগ্ৰহ। ৫২ ॥

এই কাল অতিক্ৰম কৰাৰ পাছত (ষোল বছৰ পাৰ হোৱাৰ পাছত) যি মানুহৰ
শৰীৰত যক্ষ প্ৰৱেশ কৰে সেই মানুহ অতি সোনকালে উদ্ধৃত্ত হয়। এই গ্ৰহকে
যক্ষগ্ৰহ বোলে। ৫৩ ॥

যাৰ মন জিদোষৰ (ৰাঘু, শিশু, কক্ষ) দ্বাৰা দূষিত হয় তেওঁ অতি সোনকালে
উদ্ধৃত্ত হয়। আয়ুৰ্বেদ শাস্ত্ৰ অনুসাৰে তেওঁৰ চিকিৎসা কৰা উচিত। ৫৪ ॥

উৎকর্ষাবলম্বঃ, ভয়ত নাইবা ভয়ঙ্কর বস্তু দর্শন কৰিও মানুহ উদ্ভাস হয় ।
তেনে অৱস্থাত সাধুনা দিয়াই তাৰ চিকিৎসা । ৫৫ ॥

কোনো কোনো গ্ৰহ ক্ৰীড়াভিলাষী, কোনোবাটো ভোগাভিলাষী আৰু কোনো
কোনোটো কামাভিলাষী, এইদৰে গ্ৰহবিলাক তিনি প্ৰকাৰৰ । ৫৬ ॥

মানুহৰ সত্ত্বৰ বচৰ বয়সলৈকে এই গ্ৰহাংশকে অনিষ্ট কৰে । ইয়াৰ পাচত
জবেই মানুহৰ গ্ৰহতুলা হয় । ৫৭

সংযতচিত্ত, ইন্দ্ৰিয়-দমনকাৰী, পবিত্ৰ সদায় আত্মসংযতীন, ঈশ্বৰ-বিশ্বাসী, দেৱতা
আৰু শাস্ত্ৰৰ প্ৰতি আস্থাশীল লোকক গ্ৰহবিলাকে সদায় ত্যাগ কৰে । ৫৮ ॥

হে মহাবাহু, তোমাৰ মই মানুহৰ গ্ৰহবিলাকৰ কথা ক'লে, এই গ্ৰহবিলাকে
মহাদেৱৰ যি ভক্ত তেওঁক স্পৰ্শ নকৰে । ৫৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সম্বাসা-পৰ্বত মনুয্য-গ্ৰহ-কথন নামৰ
ত্ৰিংশত্যাধিক-বিশততম অধ্যায় । ২৩০ ॥

॥ অধ্যায় ২৩১ ॥

॥ মহিষাসুৰ-বধ-আখ্যান ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, কাৰ্ত্তিকে এইদৰে মাতৃসকলৰ অভিলাম পূৰ্ণ কৰিলত স্বাহাদেৱীয়ে
ভেওঁক ক'লে, কাৰ্ত্তিক, তুমি গোৱ ভাস্কৰজাত পুত্ৰ । সেই কাৰণে তুমি দিয়া অতি দুৰ্লভ
স্নেহ লাভ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে' । তেতিয়া কাৰ্ত্তিকে ক'লে, আপুনি কেনে ধৰণৰ স্নেহ
পাবলৈ ঠক্কা কৰে ? । ১-২ ॥

স্বাহাই ক'লে, হে মহাবাহু, মই দক্ষৰ প্ৰিয়তমা কন্যা, মোৰ নাম স্বাহা ।
মই বাল্যকাল পাব হৈ যোৱাৰ পাছৰপৰাই সদায় অগ্নি দেৱতাৰ প্ৰতি আসক্ত
হৈ আছো । ৩ ॥

কিন্তু হে পুত্ৰ, অগ্নিদেৱতাই মই যে তেওঁৰ প্ৰতি আসক্ত এই কথা একেবাৰে
না জানে, এতেকে মই সদায় অগ্নি দেৱতাৰ লগত থাকিবলৈ ইচ্ছা কৰে' । ৪ ॥

কাৰ্ত্তিকে ক'লে, হে দেৱী, বিজসকলে মন্ত্ৰৰ দ্বাৰা সংহাৰ কৰি হব্য (দেৱতাৰ
উদ্দেশ্য) বা কৰ্ম (পিতৃসকলৰ উদ্দেশ্য)—যি কোনো বস্তুকে 'স্বাহা' এইদৰে উচ্চাৰণ
কৰি অগ্নিত আহুতি দিব । ৫ ॥

হে শোভনা, আজিৰপৰা সং-চৰিত্ৰজ্ঞান আৰু সং পথে চালিত লোকসকলে

এইদৰে অগ্নিত আহুতি দিব। তেনে কৰিলে অগ্নি দেৱতা সদায় আপোনাৰ লগত বাস কৰিব। ৬ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, কাৰ্ত্তিকে এইদৰে কৈ পূজা কৰাত স্বাহাদেৱীয়ে ভেঙৰ স্বামী অগ্নিদেৱতাৰ লগত মিলন হ'ব বুলি ভাবি সন্তুষ্ট হৈ কাৰ্ত্তিকক আদৰ কৰিলে। ৭ ॥

তাৰ পাছত প্রজাপতি ব্ৰহ্মাই কাৰ্ত্তিকক ক'লে, কাৰ্ত্তিক, তুমি এতিয়া তোমাৰ পিতৃ ত্ৰিপুৰাসুৰ-নিধনকাৰী মহাদেৱৰ ওচৰলৈ যোৱা। ৮ ॥

মহাদেৱ অগ্নিদেৱতাৰ শৰীৰত আৰু উমাদেৱী স্বাহাদেৱীৰ শৰীৰত প্রবেশ কৰি সৰ্বলোকৰ হিতৰ কাৰণে তোমাক অপৰাজেয়-ৰূপে উৎপাদন কৰিছে। ৯ ॥

মহাৰা কন্দ্ৰই উমাৰ গৰ্ভত যি শুক্ৰ স্থাপন কৰিছিল সেই শুক্ৰৰ কিছু অংশ এই পৰ্বতত পৰিছিল। তাৰপৰাই মিত্তিকা-মিত্তিক নামৰ এই স্ত্ৰী-পুৰুষ-মুগলৰ জন্ম হয়। আৰু অৱশিষ্ট শুক্ৰৰ কিছু অংশ লোহিত সাগৰত পৰিছিল। ১০ ॥

আৰু এক অংশ সূৰ্য্যৰ বশ্মিত আৰু আন অংশ পৃথিৱীত পৰিল। অশু এভাগ গছত লাগি থাকিল। এইদৰে পাঁচভাগত বিভক্ত হৈ পৰিছিল। ১১ ॥

সেই শুক্ৰৰ অংশবিলাক য'ত য'ত পৰিছিল, সেইবিলাকৰ ঠাইত নানা আকৃতিৰ অনুচৰবিলাক হৈছিল। এই কথা জানীসকলে জানে। এই ভয়ঙ্কৰমূৰ্ত্তি আৰু মাংসাহাৰীবিলাকেই সেই অনুচৰ, যি এতিয়া তোমাৰ পাৰিষদ হৈছে। ১২ ॥

'সেয়ে হওক', এইদৰে কৈ পিতৃবংশল আৰু অজেয়-বভাৱ কাৰ্ত্তিকে পিতৃ মহাদেৱৰ পূজা কৰিলে। ১৩ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, ধনাৰ্থী লোকসকলে অৰ্ক পুষ্পৰ দ্বাৰা সেই পাঁচবিধ অনুচৰৰ পূজা কৰিব লাগে। আৰু বোগমুক্তিৰ কাৰণেও ভেঙৰবিলাকৰ পূজা কৰিব পাৰে। ১৪ ॥

বালকৰ চিতাৰ্থীসকলে সদায় কন্দ্ৰৰপৰা উৎপন্ন হোৱা মিত্তিকা-মিত্তিক নামৰ দম্পতিক নমস্কাৰ কৰিব লাগে। ১৫ ॥

সন্তানার্থীসকলে বৃক্ষৰপৰা উৎপন্ন আৰু নবমাস-সভোজী বৃদ্ধিকা নামৰ দেৱী-সকলক প্রণাম কৰিব লাগে। ১৬ ॥

এইদৰে এই পিলাচবিলাকৰ সংখ্যা গণনা কৰিব নোৱাৰি। হে মহাৰাজ, এতিয়া কাৰ্ত্তিকে কেনেকৈ ঘণ্টা আৰু পতাকা লাভ কৰিছিল তাৰ বৃত্তান্ত কওঁ শুনক। ১৭ ॥

ইন্দ্ৰৰ এবাৰত হাতীৰ শৈজয়ন্তী নামৰ ঘণ্টা প্ৰসিদ্ধ ঘণ্টা আছিল। বুদ্ধিমান ইন্দ্ৰই নিজেই সেই কেইটা আনি কাৰ্ত্তিকক দিলে। ১৮ ॥

তাৰে এটা ঘণ্টা কাৰ্ত্তিকক আৰু আনটো বিশাখাক দিছিল। আৰু, কাৰ্ত্তিক আৰু বিশাখা—দুয়োকে দিয়া পতাকাৰ বং বস্তা আছিল। ১৯ ॥

ভেটিয়া দেৱতাসকলে যি যি বেলুৰ বস্তু কাৰ্ত্তিকক দিছিল সেইবিলাক লৈয়ে কাৰ্ত্তিকে ধেমালি কৰিছিল। ২০ ॥

পৰম সুন্দৰ আৰু উজ্জ্বল মূৰ্ত্তিৰ কাৰ্ত্তিক শিশাচবিলাক আৰু দেৱভাসকলৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত হৈ সেই সুৰ্য্যময় পৰ্ব্বতত শোভা পাবলৈ ধৰিলে। কিৰণ-যুক্ত সূৰ্য্যৰ দ্বাৰা মনোৰম গুণ-যুক্ত মন্দৰ পৰ্ব্বত যেনেকৈ শোভা পায়, ঠিক সেইদৰে কাৰ্ত্তিকৰ দ্বাৰা সুন্দৰ বন-যুক্ত কৈলাস পৰ্ব্বতো শোভা পাবলৈ ধৰিলে। ২১-২২ ॥

প্ৰস্তুত সন্ধানক-সুন্দৰ বন, কৰবী বন, পাৰিজাত বন, জপালোক বন, কদম্ব গছৰ খাবী, দিবা যুগবিলাক আৰু পক্ষীবিলাকৰ দ্বাৰা স্বেত পৰ্ব্বত (কৈলাস) শোভা পাবলৈ ধৰিলে। ২৩-২৪ ॥

তাত সকলো দেৱতা আৰু ঋষি উপস্থিত আছিল, আৰু মদ-গৰ্জ্জন আৰু সমুদ্ৰ-গৰ্জ্জনৰ দৰে গভীৰ তৰ্ফাধ্বনি হৈছিল। ২৫ ॥

দিবা গন্ধৰ্বসকলে আৰু অঙ্গৰাসকলে নৃত্য কৰিছিল আৰু আনন্দিত প্ৰাণী-সকলৰ মতা কোলাহল শুনিবলৈ পোৱা গৈছিল। ২৬ ॥

এইদৰে উল্লেখ ৰখি গোটেই পৃথিৱীৰ লোকে সেই কৈলাস পৰ্ব্বতত থাকি আনন্দ মনেৰে কাৰ্ত্তিকক চাইছিল। তেওঁৰ দেখি কিন্তু কোনোৱেই বিষয় হোৱা নাছিল। ২৭ ॥

মাৰ্কেণ্ডেই ক'লে, ভগৱান কাৰ্ত্তিক দেৱসেনাপতি পদত অভিযুক্ত হ'লত মতা ঐশ্বৰ্য্যশালী মহাদেৱে পাৰ্ব্বতীৰে সৈতে আনন্দ মনেৰে সূৰ্য্যৰ দৰে উজ্জ্বল ৰথত উঠি ভদ্ৰবটলৈ গ'ল। ২৮ ॥

সেই উৎকৃষ্ট ৰথত সিংহৰ আকৃতিৰ শত শত যন্ত্ৰ সংযোজিত আছিল। সেই-বিলাক ঝাল নামৰ সাৰথিৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হৈ ৰথ নিৰ্ম্মল আৰু শলৈ উঠিল। ২৯ ॥

সেই মনোহৰ কেশৱ-যুক্ত সিংহাকৃতি যন্ত্ৰবিলাক যেন আকাশক পান কৰিবলৈ প্ৰবৃত্ত হৈ গভীৰ শব্দেৰে পৃথিৱীৰ সকলো প্ৰাণীৰে ভয় জন্মাই আকাশেদি যাবলৈ ধৰিলে। ৩০ ॥

উল্লেখ-যুক্ত মেঘৰ ওপৰত সূৰ্য্যদেৱতা বিদ্যতেৰে সৈতে যেনেকৈ শোভা পায়, ঠিক সেইদৰে নানা বৰণৰ বিমানৰ ওপৰত মহাদেৱ আৰু পাৰ্ব্বতী শোভা পাবলৈ ধৰিলে। ৩১ ॥

ভগৱান নৰসিংহ কুৱেৰ গুহকসকলেৰে সৈতে মনোৰম পুষ্পক বিমানত আৰোহণ কৰি মহাদেৱৰ আগে আগে গমন কৰি শোভা পাবলৈ ধৰিলে। ৩২ ॥

ইন্দ্ৰয়ো ঐবাৰত আৰোহণ কৰি আন আন দেৱভাসকলেৰে সৈতে মিলি বৰ-দাঙা মহাদেৱৰ পাছে পাছে যাবলৈ ধৰিলে। ৩৩ ॥

আমোঘ নাগৰ মহাযক্ষ সম্মোহক আৰু মালাধাৰী যক্ষ আৰু বাক্সবিলাকৰ দ্বাৰা অলঙ্কৃত হৈ দক্ষিণ পথ অৱলম্বন কৰি যাবলৈ ধৰিলে। ৩৪ ॥

আচৰিত ৰকমে বুদ্ধ কৰিব পৰা বহুতো দেৱতা, বসুসকল আৰু কপ্ৰসকল লগ লাগি সেই আমোঘৰ সৌন্দৰ্য্যে যাবলৈ ধৰিলে। ৩৫ ॥

ভয়ঙ্কর আকৃতিৰ যমো, মৃত্তিমূন আৰু উগ্রমূৰ্ত্তিৰ বহুতো বোম্বৰ দ্বাৰা পৰি-
ৱেশিত হৈ মৃত্যুৰে সৈতে যাবলৈ ধৰিলে । ৩৬ ॥

ত্ৰি শিৰ-মুক্ত আৰু ধাৰ-মুক্ত বিজয় নামৰ কল্পৰ শূল সুশোভিত হৈ যমৰ
পাছে পাছে যাবলৈ ধৰিলে । ৩৭ ॥

জলাধিপতি, উগ্র পাশাধাৰী বকণ দেৱতাও নানাবিধ জলজন্তুৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত
হৈ সেই শূলক আৱৰি লাহে লাহে যাবলৈ ধৰিলে । ৩৮ ॥

কল্পৰ পট্টিশ গদা, মুষল আৰু শক্তি আদি উত্তম অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত
হৈ বিজয় নামৰ শূলৰ পাছে পাছে যাবলৈ ধৰিলে । ৩৯ ॥

ককা প্ৰতাপী কল্পৰ ছত্ৰ পট্টিশৰ পাছে পাছে যাবলৈ ধৰিলে । তাৰ পাছত
মহৰ্ষিসকলৰ দ্বাৰা স্বেৰিত হৈ কমণ্ডলুও যাবলৈ ধৰিলে । ৪০ ॥

সুশোভিত আৰু দেৱতাসকলৰ দ্বাৰা পূজিত দণ্ডও ডণ্ড আৰু অগ্নিবা আদি
ঋষিসকলৰ লগত সৌফালে যাবলৈ ধৰিলে আৰু শোভা পাবলৈ ধৰিলে । ৪১ ॥

কল্পদেৱ ক্লিষ্টাল বথত উঠি নিজ কপৰ দ্বাৰা সকলো দেৱতাকে আনন্দিত
কৰি তেওঁলোকৰ পাছে পাছে যাবলৈ ধৰিলে । ৪২ ॥

দেৱতাসকল, ঋষিসকল, গন্ধৰ্বসকল, নাগসকল, নদী, হ্ৰদ, সমুদ্ৰ, অশ্বৰা,
নক্ষত্ৰ, গ্ৰহ, দেৱকুমাৰসকল, আৰু নানা মূৰ্ত্তিৰ দেৱতাসকল কল্পদেৱৰ পাছে পাছে
যাবলৈ ধৰিলে । তেওঁবিলাকৰ ভিতৰত মনোৱৰম মূৰ্ত্তিৰ দেৱতাসকলে বাটে বাটে
পুষ্প-বৃষ্টি কৰি গৈছিল । ৪৩-৪৪ ॥

মহাদেৱক প্ৰণাম কৰি পৰ্জন্যদেৱ (ডাৱৰ আৰু বৰষুণৰ দেৱতা) তেওঁৰ
পাছে পাছে যাবলৈ ধৰিলে । আৰু চন্দ্ৰ দেৱতাই এটা স্বেত-বৰ্ণ ছত্ৰ তেওঁৰ মূৰৰ
ওপৰত ধৰিলে । ৪৫ ॥

হে মহাবাহু, বায়ু আৰু অগ্নি দুটা চৌৱৰ লৈ মহাদেৱৰ ছয়োপিনে থাকিল ।
আৰু, সূৰী দেৱৰাজ ৰাজৰ্ষিসকলেৰে সৈতে মহাদেৱক স্তুতি কৰি কৰি তেওঁৰ
পাছে পাছে আহিবলৈ ধৰিলে । ৪৬ ॥

গোবী, বিদ্যা, পাছাৰী, কেশিনী আৰু সুমিত্ৰা—এই আটাঠবোৰেই পায়ত্ৰীদেৱীৰ
লগ লাগি পাৰ্বতীৰ পাছে পাছে যাবলৈ ধৰিলে । ৪৭ ॥

তেতিয়া পণ্ডিতসকলে যিবিলাক গ্ৰন্থ ৰচনা কৰিছিল সেইবিলাকৰ অধিষ্ঠাতৃ
দেৱতাসকল আৰু সন্মুখত (সৈন্যৰ সন্মুখত) থকা ইন্দ্ৰাদি দেৱতাসকলে মহা-
দেৱৰ আদেশ পালন কৰিবলৈ ধৰিলে । ৪৮ ॥

কাৰ্ত্তিকৰ অনুচৰ এক ৰাক্ষস দেৱ-পতাকা লৈ দেৱ-সৈন্যসকলৰ আগে আগে
যাবলৈ ধৰিলে । আৰু যিজন সদায় অশান-ৰক্ষা-কাৰ্য্যত লিপ্ত থাকে, যিজন
মহাদেৱৰ সখা আৰু জগতৰ আনন্দদাতা, পিঙ্গল নামৰ সেই প্ৰধান যক্ষ এই দেৱ-
সৈন্যসকলৰ লগ লাগি কেতিয়াবা আগে আগে, কেতিয়াবা বা পাছে পাছে, তেওঁৰ
ইচ্ছানুসাৰে ভ্ৰমবটলৈ যাবলৈ ধৰিলে । তেওঁৰ গতিৰ কোনো স্থিৰতা নাছিল । ৪৯-৫০ ॥

পৃথিবীত ঝানুতে নানাবিধ উপচাবেৰে যি মহাদেৱক পূজা কৰে আৰু যাক শিৱ, ঈশ্বৰ, কল্প আৰু পিনাকী বোলে, সেই মহাদেৱক দেৱতাসকলে তেতিয়া নানাপ্রকাৰেৰে পূজা কৰিবলৈ ধৰিলে । ৫৩ ।

দেৱ-সেনাসকলৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত হৈ বেদৰ হিত চিন্তাকাৰী দেৱ সেনাপতি কাৰ্ত্তিক মহাদেৱক অনুসৰণ কৰি যাবলৈ ধৰিলে । ৫৪ ।

তাৰ পাছত মহাদেৱে কাৰ্ত্তিকক এই মহাবাক্য ক'লে, হে পুত্ৰ, তুমি পৱন'-
স্থিতিত এই সপ্তম সৈন্যাংশ সদায় শুব সাৱধানে ৰক্ষা কৰিবা । ৫৫ ।

কাৰ্ত্তিকে ক'লে, মই পৱনস্থিতিত সপ্তম সৈন্যাংশ ৰক্ষা কৰিম । ইয়াৰ উপৰিও মোৰ কি কৰ্ত্তব্য অতি সোনকালে ক'ক । ৫৬ ।

মহাদেৱে ক'লে, হে পুত্ৰ, তুমি তোমাৰ কাৰ্য্যৰ সময়ত সদায় মোক সাক্ষাৎ কৰিবা, মোক সাক্ষাৎ কৰিলে আৰু মোৰ প্ৰতি ব্ৰহ্ম বাখিলে তুমি পৰম মঙ্গল লাভ কৰিব পৰিবা । ৫৭ ।

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, এই কথা কৈয়ে মহাদেৱে কাৰ্ত্তিকক আলিঙ্গন কৰি এৰি দিলে । কাৰ্ত্তিকক মুক্ত কৰি দিয়াৰ পাছতেই মতা উৎপাতৰ সূচনা হ'ল । ৫৮ ।

হে মহাবাজ, ইঠাৎ সকলো দেৱতাকে মোহিত কৰি নক্ষত্ৰবিলাকেৰে সৈতে গোটেই আকাশ উজ্জ্বল হৈ পৰিল । গোটেই জগৎ বিকল হৈ পৰিল । ৫৯ ।

পৃথিবী কঁপিবলৈ আৰু শব্দ কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু, গোটেই জগৎ অন্ধকাৰাচ্ছন্ন হৈ পৰিল । এই ভয়ানক ঘটনা দেখি মহাদেৱ, মহাভাগ্য পাৰ্ৱতী, দেৱতাসকল আৰু মহৰ্ষিসকলৰ চিত্ত বিচলিত হৈ পৰিল । ৬০ ।

ভেৰ্ত্তলোক তেনেভাৱে মোহিত হৈ থাকোঁতেই নানা অস্ত্ৰধাৰী, ভয়ানক মূৰ্ত্তিৰ, পৰ্ব্বত আৰু মেঘৰ নিচিনা এক বিশাল সেনাবাহিনী অহা দেখা পালে । ৬১ ।

ভয়ঙ্কৰ আৰু অসংখ্য সেই সৈন্যবিলাক নানাপ্রকাৰ বাক্যেৰে উৰ্দ্ধন-গৰ্দ্ধন কৰি দেৱতাসকল আৰু মহাদেৱৰ অভিমুখে ধাৱমান হ'ল । ৬২ ।

সেই সৈন্যবিলাকে দেৱতাসকলৰ ওপৰত বহুতো বাণ, পৰ্ব্বত, শতগ্নী, প্ৰাস, অগ্নি, পৰিধ আৰু গদা নিক্ষেপ কৰিলে । ৬৩ ।

সেই ভয়ানক অস্ত্ৰবিলাক পৰিবলৈ ধৰাত গোটেই দেৱ-সৈন্যবিলাক বিমুগ্ধ হৈ আঁতৰি যোৱা অলপ সময়ৰ ভিতৰতে দেখিবলৈ পোৱা গ'ল । ৬৪ ।

যোদ্ধা, হস্তী, অশ্ব, অস্ত্ৰ, আৰু বহাবিলাক চাৰিওফালে ছিন্ন-ভিন্ন হৈ ছেদেলি-ভেদেলি হৈ পৰিল আৰু দানৱবিলাকৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হৈ দেৱ-সৈন্যবিলাক পৰাভূত হৈ পৰিল । ৬৫ ।

অগ্নিয়ে যেনেকৈ বন দগ্ধ কৰে অশুবহিকাকেও সেইদৰে দেৱ-সৈন্যসকলক দগ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে । (বন দগ্ধ কৰোঁতে) যেনেকৈ জাঙৰ জাঙৰ গছবিলাক অগ্নিত পতিত হয় তেনেকৈ দেৱ-সৈন্যবিলাক দগ্ধ হৈ পৰিবলৈ ধৰিলে । ৬৬ ।

এই মহাযুদ্ধত দেৱ-সৈন্যসকলৰ মূৰ আৰু দেহা ভেদ হ'বলৈ ধৰিলে। তেতিয়া তেওঁলোক বধা হৈ পলাবলৈ ধৰোঁতেও কোনো বন্ধক নাপালে। ৬৭।

তেতিয়া বসদৈত্য নিধনকাৰী ইন্দ্রট দেৱ-সৈন্যবিলাক অসুৰৰ আক্ৰমণত পলাবলৈ ধৰা দেখি তেওঁবিলাকক আশ্বাস দিবলৈ বুলি এইদৰে ক'বলৈ ধৰিলে, ৬৮।

হে বীৰসকল, তোমালোকে ভয় ভ্যাগ কৰাঁ, অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰি নিজ বিক্ৰম প্ৰকাশ কৰাঁ। তোমালোকৰ মঙ্গল হ'ব আৰু কোনো উদ্বেগৰ কাৰণ নাথাকিব। ৬৯।

অতি দুৰ্দান্ত আৰু ভয়ঙ্কৰ মূৰ্ত্তিৰ এই দানৱবিলাকক ভয় কৰাঁ আৰু মোৰ লগতে তোমালোকে এই দানৱবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ আগ বাঢ়াঁ। তোমালোকৰ মঙ্গল হ'ব। ৭০।

ইন্দ্রৰ কথা শুনি দেৱসৈন্যসকলে আশ্বাস পালে আৰু ইন্দ্রকে অৱলম্বন কৰি অসুৰবিলাকৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৭১।

তাৰ পাছত সেই সকলো দেৱতা, মহাপ্ৰতাপী মৰুৎসকল আৰু বসুসকলৰ লগ লাগি সাধ্যসকলেও অসুৰবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ আগ বাঢ়ি গ'ল। ৭২।

সেই দেৱ-সৈন্যসকলে ক্ৰুদ্ধ হৈ দৈত্য-সেনাবিলাকৰ ওপৰত যি বাণ আৰু অস্ত্ৰ নিক্ষেপ কৰিলে, সেইবিলাকে দৈত্য-সেনাবিলাকৰ গাত পৰি প্ৰচুৰ পৰিমাণে তেজ শুহিবলৈ ধৰিলে। ৭৩।

তেতিয়া পৰাক্ৰমৰ গাৱপৰা সাপৰোৰ যেনেকৈ সৰি পৰে, তেনেকৈ ধাৰযুক্ত বাণবিলাকৰ দ্বাৰা ছিন্ন হৈ অসুৰৰ দেহাবিলাক পৰা দেখিবলৈ পোৱা গ'ল। ৭৪।

তে মহাৰাজ, তেতিয়া সেই দৈত্যবিলাকৰ দেহ বাণৰ দ্বাৰা ছিন্ন হৈ চপৰা-চপৰ মেঘৰ দৰে পৃথিৱীত পৰিবলৈ ধৰিলে। ৭৫।

তাৰ পাছত দেৱতাসকলে নানাৰিধ বাণেৰে সেই অসুৰ-সেনাবিলাকক যুদ্ধত ভীত আৰু পৰাস্থ কৰি পেলালে। ৭৬।

তেতিয়া সকলো দেৱতা লগ লাগি আনন্দত উচ্চৰণে দৈত্যবিলাকক আহ্বান কৰিবলৈ ধৰিলে আৰু সকলোৱে লগ লাগি তুৰ্যা-ধ্বনি কৰিবলৈ ধৰিলে। ৭৭।

এইদৰে দেৱতা আৰু অসুৰবিলাকৰ মাজত ভীষণ যুদ্ধ হ'ল, আৰু বগবন্তী সেইবিলাকৰ তেজ আৰু মাংসেৰে যেন বোকাতেই পৰিণত হ'ল। ৭৮।

হঠাৎ দেৱতাসকলৰ পক্ষত অতি অমঙ্গল দেখিবলৈ পোৱা গ'ল। কাৰণ, ভয়ানক অসুৰসকলে দেৱতাসকলক বধ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৭৯।

তাৰ পাছত অসুৰবিলাকৰ তুৰ্যাধ্বনি, ভেৰীৰ শব্দ আৰু ভীষণ বিংহমান শুনিবলৈ পোৱা গ'ল। ৮০।

তাৰ পাছত মহিষ নামৰ এক মহাসুৰ এটা ভাঙৰ পৰ্ব্বত লৈ অসুৰ-সেনাৰ যাত্ৰাবপৰা ওলাই আহিল। ৮১।

হে মহাৰাজ, তেতিয়া যেখে আবৰি থকা সূৰ্য্যৰ দৰে, সেই-দানৱে পৰাক্ৰমটো দাঙি অনা দেখি দেৱতাসকল ভয়তে পলাবলৈ ধৰিলে। ৮২।

হে মহাবাহু, তাৰ পাছত মহিষে বেণাবেগিনীকে আহি দেৱতাসকলৰ ওপৰত সেই পক্ষ্যভটে। পেলাই দিলে, তেতিয়া সেই বিশাল পক্ষ্যভটে। পৰি কোটি কোটি দেৱসৈন্য নিহত কৰিলে আৰু দেৱসৈন্যসকল পৃথিৱীত পৰিবলৈ ধৰিলে। ১৩০-১৪৪।

তাৰ পাছত মহিষে দেৱতাসকলৰ মাজত ভয় জন্মাই সিংহ ফেনেকৈ কুল পশুবিলাকৰ প্ৰতি ধাৰমান হয়, তেনেকৈ অসুৰবিলাকক লৈ দেৱতাসকলৰ অগ্নি-মুখে ধাৰমান হ'ল। ১৪৫।

তেতিয়া ইন্দ্ৰ প্ৰভৃতি দেৱতাসকলে মহিষক তেওঁলোকৰ পিনে অহা দেখি ভয়তে মুগ্ধক্ষেত্ৰতে অস্ত্ৰ-পতাকা আদি পেলাই থৈ পলাবলৈ ধৰিলে। ১৪৬।

তাৰ পাছত মহিষে খঙতে উগ্ৰ যুষ্টি ধাৰণ কৰি কুলৰ বথৰ পিনে অগ্নসৰ হ'ল, আৰু জ'প মাৰি কুলৰ বথকুবৰত (কাঠবিশেষ) ধৰিলে। ১৪৭।

মহিষ ক্ৰুদ্ধ হৈ বথকুবৰত ধৰিলে আকাশ আৰু পৃথিৱীয়ে ভীষণ ধ্বংস কৰিলে। মহৰ্ষিসকলে যুষ্টিত হৈ পৰিল। ১৪৮।

তেতিয়া বিশালকায় আৰু মেঘ-বৰণীয়া অসুৰবিলাকে গভীৰ গৰ্জন কৰিবলৈ ধৰিলে। কাৰণ তেওঁলোকে নিশ্চয়কৈ ধৰি লৈছিল, তেওঁলোকৰ জয় হৈছে। ১৪৯।

কিন্তু তেনে অৱস্থা হ'লেও ভগৱান মহাদেৱে মুগ্ধ কৰি মহিষক বধ নকৰি সেই দুৰাশাৰ মৃত্যুৰ কাৰণ-স্বৰূপ কাৰ্ত্তিকক স্মৰণ কৰিলে। ১৫০।

মহিষেও মহাদেৱৰ ভয়ানক বথ দেখি দেৱতাসকলক ত্ৰস্তমান কৰি আৰু অসুৰবিলাকক আনন্দিত কৰি সিংহৰ দৰে গভীৰ গৰ্জন কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৫১।

তেতিয়া দেৱতাসকলৰ তেনে ভীষণ ভয় দেখি মহাপ্ৰতাপী কাৰ্ত্তিক খঙতে সূৰ্য্যৰ দৰে জ্বলিবলৈ ধৰিলে। ১৫২।

মহাবাহু কাৰ্ত্তিক তেতিয়া বস্ত্ৰ-বস্ত্ৰ পৰিধান কৰি, ডিঙিত বস্ত্ৰ-গুপ্পৰ মাল' পিন্ধি, বস্ত্ৰবৰ্ণ অস্ব সংযোজিত সূৰ্য্যৰ দৰে উজ্জল বথত উঠি বণমূলী পালেহি। কাৰ্ত্তিকক দেখি দৈত্য-সেনাবিলাক পলাবলৈ ধৰিলে। ১৫৩-১৫৪।

হে বাহেজ্ঞ, মহাপ্ৰতাপী কাৰ্ত্তিকেও তেতিয়া মহিষ-নিধনকাৰী উজ্জল শক্তি-বাণ তেওঁলৈ নিক্ষেপ কৰিলে। ১৫৫।

সেই শক্তিবাণ নিক্ষেপ কৰা মাত্ৰকেই মহিষৰ বিশাল মূৰ অদৃশ্য হ'ল আৰু মূৰ কটাৰ পাছত প্ৰাণহীন মহিষৰ দেহা পৃথিৱীত পৰিলহি। ১৫৬।

পৰ্ব্বতৰ দৰে বিশাল মস্তকে ভূপাতিত হৈ উত্তৰ কুক্ৰদেশৰ ঘোড়ল যোজন জুৰি থকা দ্বাৰদেশ কৰ্ত্ত কৰিলে। সেই কাৰণে সেই দ্বাৰদেশ অগম্য আছিল। ১৫৭।

কিন্তু এতিয়া (সেই মূৰ নথকাত) উত্তৰ কুক্ৰৰ অধিবাসীসকলে সেই পথেদি নিজ ইচ্ছামতে অহা-যোৱা কৰিব পাৰে। কাৰ্ত্তিকে নিক্ষেপ কৰা সেই শক্তিবাণ হাজাৰ হাজাৰ শত্ৰু নিধন কৰি আকৌ কাৰ্ত্তিকৰ ওচৰ পালেহি। ১৫৮।

এই সকলোবিলাক ঘটনা দেখুওৱা আৰু দানৱবিলাকে দেখিবলৈ পালে। বুদ্ধি-মান কাৰ্ত্তিকে বাণেৰে প্ৰায়বিলাক অসুৰক বধ কৰিলে। অৱশিষ্ট মি থাকিল।

সেই ভয়ঙ্কৰ দানৱবিলাক ভীত আৰু উদ্ভিষ্ট হৈ পৰিল। তেতিয়া কাৰ্ত্তিকৰ হৃদয় পাৰিষদবিলাকে হাজাৰে হাজাৰে সিহঁতক বধ কৰি যাবলৈ ধৰিলে। ১১-১০০।

কাৰ্ত্তিকৰ পাৰিষদবিলাকে অতি বং মনেৰে অসুৰবিলাকক বাবলৈ ধৰিলে আৰু সিহঁতক বস্ত্ৰ পান কৰি অলপ সময়ৰ ভিতৰতে গোটেই বৰষুণী দানৱ-শূন্য কৰি পেলালে। ১০১।

সূৰ্য্যই যেনেকৈ বৃক্ষসমূহ দগ্ধ কৰে আৰু বায়ুৱে যেনেকৈ মেঘবান্ধিক জ্বল কৰে ঠিক সেইদৰেই কাৰ্ত্তিকেও নিজ শক্তিৰ বলত শত্ৰুবিলাকক জ্বল কৰিলে। ১০২।

তাৰ পাছত দেৱতাসকলে কাৰ্ত্তিকক সন্মান প্ৰদৰ্শন কৰিলে। তেতিয়া কাৰ্ত্তিকেও মহাদেৱক প্ৰণাম কৰি কিৰণ বিস্তাৰকাৰী সূৰ্য্যৰ দৰে শোভা পাবলৈ ধৰিলে। ১০৩।

কাৰ্ত্তিকে শত্ৰুবিলাকক নাশ কৰি মহাদেৱৰ ওচৰলৈ যাওঁতে দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই তেওঁক আলিঙ্গন কৰি ক'লে, ১০৪।

হে বীৰশ্ৰেষ্ঠ মহাবাহু কাৰ্ত্তিক, তুমি এই মহিষক বধ দিছিল। আপুনি তাক বধ কৰিলে আৰু দেৱতাসকল যান মানত তৃপ্তত্ব লাভ কৰিছে। আপুনি বধ কৰিছে। ১০৫।

হে মহাবাহু, সেই দেৱশত্ৰু মহিষক আপুনি সংহাৰ কৰিলে আৰু লগতে শত শত দানৱকো বিনাশ কৰিলে। ১০৬।

নিহত দেৱশত্ৰু (অসুৰ)-বিলাক, যিবিলাকে পূৰ্বে আমাক উৎপীড়ন কৰিছিল, সেই শত শত দানৱক আপোনাৰ পাৰিষদবৰ্গই ভক্ষণ কৰিছে। ১০৭।

গতিকে যুদ্ধত আপুনি শত্ৰুবিলাকৰ অজৈয়, আৰু শিৱৰ দৰে প্ৰভাৱশালী। হে দেৱ, আপোনাৰ এই প্ৰথম কাৰ্য্য গোটেই বিশ্বত প্ৰখ্যাত হৈ পৰিব। ১০৮।

জিভুৱনত আপোনাৰ কীৰ্ত্তি অক্ষয় হৈ ৰ'ব। আৰু, হে মহাবাহু, দেৱতাসকল আপোনাৰ বন্দীভূত হৈ থাকিব। ১০৯।

কাৰ্ত্তিকক এইদৰে কৈ দেৱৰাজ ইন্দ্ৰই মহাদেৱৰ অনুমতি লৈ দেৱতাসকলেৰে সৈতে প্ৰস্থান কৰিলে। ১১০।

মহাদেৱ ভক্তবটলৈ গ'ল। দেৱতাসকলো নিজ নিজ ঠাইলৈ গ'লগৈ। যাবৰ সময়ত মহাদেৱে দেৱতাসকলক ক'লে, তোমালোকে কাৰ্ত্তিকক মোক কৰাব দৰেই জ্ঞান কৰিবা। ১১১।

অগ্নিপুত্ৰ কাৰ্ত্তিকে অসুৰবিলাকক বধ কৰি মহৰ্ষিসকলৰ দ্বাৰা পূজিত হৈ এদিনতেই যেন সমগ্ৰ জিভুৱন জ্বল কৰি পেলালে। ১১২।

যি ব্ৰাহ্মণে একাগ্ৰ চিত্তেৰে কাৰ্ত্তিকক এটা জল-বৃত্তাত পাঠ কৰে, তেওঁ ইহলোকত সুখ-সম্পদ লাভ কৰে আৰু পৰলোকত কাৰ্ত্তিকৰ সমান স্থান লাভ কৰে। ১১৩।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাসা-পৰ্বত মহিষাশুৰ-বধ আখ্যান নামৰ একত্ৰিংশত্ৰয়িক-খণ্ডতম অধ্যায়। ২৩১।

॥ অধ্যায় ২৩২ ॥

॥ কাৰ্ত্তিক-স্তব ॥

যুগিষ্ঠিৰে ক'লে, হে ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, হে ভগৱান, এই মহাত্মা কাৰ্ত্তিকৰ পৃথিৱীত যিবিলাক বিখ্যাত নাম আছে, সেটোবোৰ আমি শুনিবলৈ চাহো ক'ৰোঁ । ১ ॥

বৈষ্ণৱায়নে ক'লে, যুগিষ্ঠিৰে এইদৰে কোৱাত মহাত্মা আৰু মহা তপস্বী ভগৱান মাৰ্কণ্ডেয়ই এইদৰে ক'বলৈ ধৰিলে । ২ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, আগ্ৰেয়, ক্লদ, দীপ্তকীৰ্ত্তি, অনাময়, ময়ূৰকেতু, ধৰ্ম্মাত্মা, ভূতেশ আৰু মতিষমৰ্দ্দন, কামজিৎ, কামদ, কান্ত, সত্যৱাক, ভূৱনেশ্বৰ, শিশু, শীত্ৰ, শুচি, চণ্ড, দীপ্তবৰ্ণ আৰু শুভানন, অমোঘ, অনঘ, বোদ্ভ, প্ৰিয়, চজ্জানন, দীপ্তশক্তি, প্ৰশান্তাত্মা, ভদ্ৰকৃৎ আৰু কুটমোহন, যষ্টীপ্ৰিয়, ধৰ্ম্মাত্মা, পৱিত্ৰ, মাতৃবৎসল, কন্যা-ভৰ্তা, বিভক্ত, স্বাহেয় বেৱতীসুত, প্ৰভু, নেতা, বিশাখ, নৈগমেয়, সুশ্ৰুত, সুভূত, ললিত, বালক্ৰীড়নপ্ৰিয়, আকাশচাৰী, ব্ৰহ্মচাৰী, শুব, শবৰনোন্তৰ, বিশ্বামিত্ৰপ্ৰিয়, দেৱসেনাপ্ৰিয়, বাসুদেৱপ্ৰিয়, প্ৰিয় আৰু প্ৰিয়কৃৎ—কাৰ্ত্তিকৰ এই অলৌকিক নাম-বিলাক যি পাঠ কৰে, তেওঁ স্বৰ্গ, কীৰ্ত্তি আৰু ধন লাভ কৰে । এই বিষয়ে কোনো সন্দেহ নাই । ৩-৯

পুনৰ মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে কোৱশ্ৰেষ্ঠ, দেৱতা আৰু ঋষিসকলৰ দ্বাৰা যি-জন পুজিত সেই অজ্ঞেয় স্বভাৱৰ যড়ানন, শক্তিধাৰী আৰু মহাবীৰ কাৰ্ত্তিকক মই এতিয়া উক্তিৰশতঃ তেওঁৰ নামবিলাকৰ দ্বাৰা স্তুৱ কৰিম । তুমি শুনা । ১০ ॥

হে কাৰ্ত্তিক, আপুনি ব্ৰাহ্মণহিতৈষী, ব্ৰহ্মজিৎ, ব্ৰহ্মজ, ব্ৰহ্মনিষ্ঠ, ব্ৰহ্মজ্জশ্ৰেষ্ঠ, ব্ৰাহ্মণপ্ৰিয়, ব্ৰাহ্মণৰ দৰে ব্ৰতচাৰী, ব্ৰহ্মজ্ঞ আৰু ব্ৰাহ্মণসকলৰ কসদাতা । ১১ ॥

আপুনি স্বাহা, স্বধা, পৰম পৱিত্ৰ, মন্ত্ৰ-দ্বাৰা স্তুত, যড়ানন নামে বিখ্যাত । আপুনি বহুব, হুয় ঋতু, বাৰমাহ, চক্ৰিশ পক্ষ, হুই অয়ল আৰু দশ দিশ । ১২ ॥

আপুনি পদ্মনয়ন, পদ্মমুখ, সহস্ৰমুখ আৰু সহস্ৰবাহু, আপুনি লোকপাল আৰু আপুনি দেৱতা আৰু অমুৰসকলৰ উপাটক । ১৩ ॥

আপুনি দেৱসেনাপতি, ভীষণ খঙাল, প্ৰভু, সৰ্বব্যাপক, ইন্দ্ৰবিজয়ী, ভক্তসকলৰ সহস্ৰাবাসী আৰু পৃথিৱী, আপুনি সহস্ৰভুক্তি আৰু সহস্ৰভোক্তা । ১৪ ॥

আপুনি সহস্ৰশীৰ্ষ, সহস্ৰচৰণযুক্ত অনন্তনাগ আৰু পৰম শক্তিধাৰী, হে দেৱ, আপুনি নিজ ইচ্ছানুসাৰেই গজা, স্বাহা, পৃথিৱী আৰু কৃত্তিকাসকলৰ পুত্ৰ হৈছে । ১৫ ॥

হে ষড়ানন, আপুনি কুকুটেৰে ধেমালি কৰে আৰু আপুনি নিজ ইচ্ছানুযায়ী নানাবিধ ৰূপ ধাৰণ কৰে। আপুনিযে দীক্ষা, চন্দ্ৰ, মকংসকল, ধৰ্ম, বায়ু, গিবীজ আৰু ইন্দ্ৰ। ১৬ ॥

আপুনি সনাতনসকলৰ ভিতৰতো প্রধান সনাতন, প্ৰভুসকলৰো প্ৰভু, ভীষণ ধনুৰ্দ্ধব, সত্যৰ প্ৰবৰ্ত্তক, দৈত্যবিলাকৰ যম-স্বৰূপ, শত্ৰুবিলাকৰ বিজ্ঞতা আৰু দেৱতাসকলৰ নেতা। ১৭ ॥

আপুনিযে তপস্যাৰ বিষয়-স্বৰূপ সুন্দৰ পৰমাত্মা, আপুনি কাৰ্য্য-কাৰণ তত্ত্বৰ জ্ঞাতা আৰু কাৰ্য্য-কাৰণৰ স্বৰূপ। আপুনিযেই ধৰ্ম, অৰ্থ আৰু, এই দুটাৰ পাছৰ মোক্ষ-তত্ত্বৰো জ্ঞাতা। হে মহাত্মন, এই সমগ্ৰ জগৎ আপোনাৰ তেজৰে প্ৰকাশিত হৈ আছে। ১৮ ॥

হে সৰ্বদেৱ-প্ৰধান, হে লোকনাথ, যথাসক্তি মই আপোনাৰ স্তুত-গান কৰিছো। হে দ্বাদশবাহু, আপোনাক নমস্কাৰ, হে দ্বাদশনেত্ৰ, ইয়াতকৈ আৰু আপোনাৰ মহিমা মই (স্তুতি কৰিব) নাজানো। ১৯ ॥

যি ব্ৰাহ্মণে একাগ্ৰচিত্তে কাৰ্ত্তিকৰ এই জন্ম-বৃত্তান্ত পাঠ কৰে, নাইবা ব্ৰাহ্মণ-সকলক শ্ৰৱণ কৰে, তেওঁলোকে ধন, আয়ু, যশ, পুত্ৰ, শত্ৰুজয়, সম্পদ আৰু আনন্দ লাভ কৰে, আৰু (পৰকালত) ঈশ্বৰলোক প্ৰাপ্ত হয়। ২০ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত মাৰ্কণ্ডেয়-সমাসা-পৰ্বত কাৰ্ত্তিক-স্তৱ নামৰ দ্বাদ্ৰি-শত্ৰ্য্যধিক-বিশত্তম অধ্যায়। ২১ ॥

॥ অধ্যায় ২৩ ॥

॥ দ্রৌপদী-সত্যভামা-সম্বাদ-পৰ্ব ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ব্ৰাহ্মণসকল আৰু মহাত্মা পাণ্ডৱসকল যেতিয়া মাৰ্কণ্ডেয় মুনিৰ ওচৰত বহি আছিল, তেতিয়া দ্রৌপদী আৰু সত্যভামা একে লগেই তাত প্ৰৱেশ কৰিলে। ১ ॥

আনন্দমনেৰে ইহি তেওঁলোক দুয়ো সত্যৰ এক প্ৰান্তত বহিলগৈ। হে বাৰোজ, প্ৰিয়ভাষিনী দ্রৌপদী আৰু সত্যভামাই বহুত দিনৰ মূৰত লগা-লগি হৈ ইকনে সিজনৰ কথা শুনিবলৈ ধৰিলে। ২ ॥

তেওঁলোকে প্ৰথমে কুক-কুল আৰু যদু-কুল সম্বন্ধে নানা কথা ক'লে। তাৰ পাছত কুকৰ প্ৰিয় মহিষী সত্যভামাই ক'বলৈ ধৰিলে। ৩ ॥

সত্ৰাজিৎ বজাৰ কথা, সুমধ্যমা সত্যভামাই দ্রৌপদীক মনে মনে এইদৰে সুধিলে, দ্রৌপদী, তুমি কি উপায় অৱলম্বন কৰি পাণ্ডৱসকলৰ লগত আছা। ৪ ॥

দিক্‌পালসকলৰ দৰে মহাবীৰ, যুদ্ধক আৰু সকলোৰে প্ৰিয়-পাত্ৰ পাণ্ডৱসকল কেনেকৈ তোমাৰ বশীভূত হৈ আছে? হে কল্যাণী, কিয় তেওঁবিলাক কেতিয়াও কুপিত নহয়? ৫ ॥

হে সুন্দৰী, পাণ্ডৱসকল সদায় তোমাৰ বশীভূত হৈ আছে আৰু সকলো কামতেই তেওঁলোকে তোমাৰ মুৰলৈ চায় (তোমাৰ অভিপ্ৰায় জানিবৰ কাৰণে)। ইয়াৰ কাৰণ যথাযথভাৱে মোক কোৱাঁ। ৬ ॥

ঐত, তপস্যা, স্নান, মন্ত্ৰ, শাস্ত্ৰোক্ত ঔষধ, নিজৰ পটুতাৰ প্ৰভাৱ, কোনো মূল-বীৰ্য্যৰ প্ৰভাৱ, জপ, হোম, নাইবা কোনো ঔষধ—ইয়াৰ কোনটোৰ দ্বাৰা এই পঞ্চ পাণ্ডৱ তোমাৰ বশীভূত হৈ আছে। ৭ ॥

হে পাঞ্চালী, হে কৃষ্ণা, তুমি আজি মোক সৌভাগ্যজনক আৰু যশস্বৰ উপা-
য়ৰ কথা কোৱাঁ—যাৰ দ্বাৰা কৃষ্ণ সদায় মোৰ বশীভূত হৈ থাকিব। ৮ ॥

এইদৰে কৈ যশস্বিনী সত্যভামা মনে মনে থাকিল। তেতিয়া পতিব্ৰতা আৰু
মহা ভাগ্যৱতী দ্রৌপদীয়ে ক'বলৈ ধৰিলে, ৯ ॥

সত্যভামা, তুমি অসং স্ত্ৰীসকলৰ ব্যৱহাৰৰ বিষয়ে মোক শুধিছা। অসং-বিষয়ে
কথা কোৱা উচিত জানো? ১০ ॥

এনে প্ৰশ্ন কথা বা স্বামীসকলক মই কেনেকৈ বশীভূত কৰিছো সেই বিষয়ে
সন্দেহ কৰা তোমাৰ উচিত নহয়। কিয়নো, তুমি বুদ্ধিমতী আৰু কৃষ্ণৰ প্ৰিয়-
ভগ্নী। ১১ ॥

স্বামীয়ে যেতিয়াই জানে, তেওঁক বশীভূত কৰিবৰ কাৰণে তেওঁৰ পত্নীয়ে
কোনো ঔষধ বা মন্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে, তেতিয়াই তেওঁ ঘৰতে থকা
সাপৰ দৰে সেই স্ত্ৰীৰ প্ৰতি উদ্ভিগ্ন হৈ পৰে। ১২ ॥

যি সকলো সময়তে উদ্ভিগ্ন হৈ থাকে তেওঁৰ শান্তি ক'ত? আৰু শান্তিহীনৰেই
বা সুখ ক'ত? তাৰোপৰি মন্ত্ৰাদি প্ৰয়োগৰ দ্বাৰাও কেতিয়াবা স্বামী স্ত্ৰীৰ বশীভূত
নহয়। ১৩ ॥

শত্ৰুৰ প্ৰেৰণাত স্বামীৰ ৰূতি দাক্ষণ বোণ হোৱা দেখা যায়। কাৰণ যি-
সকল লোকে আন এজনক অনিষ্ট কৰিব বা মাৰিব খোজে তেওঁলোকে উপ-
কাৰী ঔষধ মূলি বিহ খাবলৈ দিয়ে। ১৪ ॥

যিবিলাক পুৰুষে ঔষধ জিভা আৰু চৰ্মৰ দ্বাৰা সেৱন কৰে, সেই ঔষধত থকা
বিষকুৰ্ণই অতি সোনকালে সেই পুৰুষক নাশ কৰে। ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই। ১৫ ॥

বহুতো স্ত্ৰীয়ে (বল কৰাৰ আশাৰে হানিকৰ ঔষধ দি) নিজ স্বামীক জলো-
দৰ বোণপ্ৰস্তু, দ্বিজবোণী, জবাজীৰ্ণ, নপুংসক, জড়, অন্ধ বা বধিব কৰি পেলাইছে। ১৬ ॥

পাপিষ্ঠসকলৰ অনুৰ্দ্ধিনী সেই পাপিষ্ঠাবিলাকে এইদৰে নিজ স্বামীৰ নানা বোণ জন্মায়। সেই কাৰণে জীৱসকলে কেতিয়াও কোনোপ্ৰকাৰে স্বামীৰ অপ্ৰিয় কাৰ্য্য কৰিব নালাগে। ১৭ ॥

হে যশস্বিনী সত্যভামা, মই মহাত্মা পাপুসকলৰ প্ৰতি যেনে ধৰণৰ ব্যৱহাৰ কৰোঁ, সেই সকলোবিলাক তুমি শুনা। ১৮ ॥

মই সদায় অহঙ্কাৰ, কাম আৰু ক্ৰোধ পৰিত্যাগ কৰি আন আন পত্নীসকলৰ লগতে অতি যত্নে পাপুসকলৰ পৰিচৰ্যা কৰোঁ। ১৯ ॥

মুই মানশূন্য হৈ নিজৰ ওপৰতে নিজৰ ভাব বাধি অহঙ্কাৰ পৰিত্যাগ কৰি স্বামীসকলৰ মন বৃদ্ধি তেওঁলোকৰ গুজ্জৰা কৰোঁ। ২০ ॥

স্বামীসকলৰ কটু-বাক্য, কষ্ট-শয়ন, কষ্ট-উপবেশন, কষ্ট গমন, ক্ৰোধপূৰ্ণ দৃষ্টি আৰু কু অভিপ্ৰায়--এই সকলোবিলাকৰ প্ৰতি মই সদায় আশঙ্কা কৰি থাকোঁ। ২১ ॥

(এইভাৱে থাকিয়ে) মই অগ্নি আৰু সূৰ্য্যৰ দৰে তেজস্বী, চন্দ্ৰৰ দৰে কোমল, ভীষণ বলী, প্ৰতাপী আৰু দৰ্শনৰ দ্বাৰাই শত্ৰুসংচাৰকাৰী পাপুসকলৰ গুজ্জৰা কৰোঁ। ২২ ॥

দেৱতা, গন্ধৰ্ব, মানুহ, যুৱক, ধনী, সুন্দৰভাৱে অলঙ্কৃত বা সুন্দৰ আকৃতিৰ হ'লেও আন পুৰুষ মোৰ মনোমত নহয়। ২৩ ॥

মই সদায় ঘৰৰ সকলো কাম-কাজ কৰোঁ, আৰু স্বামীয়ে যেতিয়ালৈকে স্নান নকৰে ময়ো স্নান নকৰোঁ, স্বামীয়ে আহাৰ গ্ৰহণ নকৰিলে ময়ো নকৰোঁ, আৰু স্বামীয়ে শয়ন নকৰিলে ময়ো নকৰোঁ। ২৪ ॥

স্বামী যেতিয়া ক্ষেত্ৰ, বন বা অগ্ৰ গ্ৰামৰপৰা ঘৰলৈ আহে তেতিয়া মই উঠি গৈ আসন আৰু জল দান কৰি তেওঁক সম্বৰ্দ্ধন জনাওঁ। ২৫ ॥

মই সকলো ভাণ্ড পৰিষ্কাৰ কৰোঁ, খাদ্য বস্তুবিলাক পৰিষ্কাৰ কৰি ৰাখোঁ, যথাসময়ত সকলোকে খাবলৈ দিওঁ, সংযত হৈ থাকোঁ, ধান আদি সম্পদ ৰক্ষা কৰোঁ আৰু ঘৰ দুৱাৰ পৰিষ্কাৰ কৰি ৰাখোঁ। ২৬ ॥

কাকো ভিৰঙ্কাৰ নকৰোঁ, অসং জীৱ সংসৰ্গত নাথাকোঁ, সদায় নিজ পৰিজনৰ অনুকূল আচৰণ কৰোঁ আৰু কেতিয়াও এলোহুৱা হৈ নাথাকোঁ। ২৭ ॥

পৰিত্যস্ত কণাৰ বাহিৰে মই কেতিয়াও নাহাঁহোঁ। ঘনে ঘনে ঘৰৰ দুৱাৰ মুখত গৈ থিয় হৈ নাথাকোঁ কোনো গুপ্ত ঠাইত বা উদ্যানত বহুত সময় নাথাকোঁ। ২৮ ॥

আৰু অতি বেচিকৈ হাঁহিব লগা বিষয় বা খং কৰিব লগা বিষয় মই পৰিত্যাগ কৰোঁ। সত্যভামা, মই সদায় পতি-গুজ্জৰাত ৰত থাকোঁ। ২৯ ॥

স্বামীৰ কোনোপ্ৰকাৰ অহিভেই মই বাহা নকৰোঁ। যেতিয়া স্বামী কোনো আত্মীয়ৰ বিশেষ কাৰ্য্যবশতঃ আন ঠাইলৈ যায় তেতিয়া মই পুষ্প আদি কৰি সকলো প্ৰসাধন-সামগ্ৰী পৰিত্যাগ কৰোঁ। ৩০ ॥

স্বামীয়ে যি পান নকৰে, যি ব্যৱহাৰ নকৰে বা যি ভোজন নকৰে মই সেই সকলোবিলাককে বৰ্জন কৰোঁ । ৩১ ।

হে যুৱভোক্তা, মই স্বামীৰ উপদেশ অনুসৰণে আৰু গৃহিণীসকলৰ নিয়মত চলোঁ । মই সকলো সময়তে সুন্দৰভাৱে অলঙ্কাৰ আদি পৰিধান কৰোঁ, সদায় স্বামীৰ প্ৰিয় আৰু হিত-কাৰ্য্যত নিযুক্ত থাকোঁ । ৩২ ।

মোৰ শ্বশুৰদেৱীয়ে (শাছ আয়ে) পূৰ্বতে মোক পৰিয়ালবৰ্গৰ প্ৰতি যেনে আচৰণ কৰিবলৈ উপদেশ দিছিল, শিক্ষা, উপহাৰ, ভ্ৰাতৃ, তিথি আদিত বন্ধন কৰা, মাননীয় লোকক সম্মান আৰু শ্ৰদ্ধা কৰা, আৰু আন আন যিবিলাক গৃহ-স্থীৰ নিয়ম মই জানো সেই সকলোবোৰ এলাঠ কাটি কৰি থৈ দিনে-ৰাতিয়ে মই অনুসৰণ কৰোঁ । আৰু সদায় সকলো কথাতে বিলীতভাৱে থাকি গৃহিণী-সকলৰ সকলো নিয়ম মানি চলোঁ । ৩৩-৩৫ ।

যিসকল স্বভাৱতেই কোমল, সাধু, সত্যপৰায়ণ আৰু সত্য-ধৰ্ম্মবান্ধক তাক (আন হাতে) ক্লক্ক হ'লে বিষাক্ত সাপৰ দৰে হয়, সেই স্বামীসকলৰ মই সদায় গুৰুত্ব কৰোঁ । ৩৬ ।

কাৰণ মোৰ মতে, পতিৰ আশ্ৰয়ত থকাই তিবোতাৰ সনাতন ধৰ্ম্ম । গতিকে তিবোতাৰ কাৰণে পতিয়েই দেৱতা আৰু পতিয়েই গতি । তেনেহে কোনো কোন তিবোতাই নিজ স্বামীৰ অপ্ৰিয় আচৰণ কৰে ? ৩৭ ।

মই কোনো কথাতে স্বামীসকলক অতিক্ৰম নকৰোঁ । তেওঁলোকক অতিক্ৰম কৰি ভোজন নকৰোঁ বা কোনো অলঙ্কাৰ পৰিধান নকৰোঁ । কেতিয়াও শাছ আইৰ নিন্দা নকৰোঁ আৰু গৃহস্থালী-কৰ্ম্মত সদায় ৰত থাকোঁ । ৩৮ ।

হে ভাগ্যৱতী, মোৰ গৃহকৰ্ম্মৰ প্ৰতি একাগ্ৰতা আৰু উৎসাহ, আৰু গুৰু-গুৰুত্বৰ গুণতেই মোৰ স্বামীসকল মোৰ বশীভূত হৈ আছে । ৩৯ ।

মই সদায় বীৰ-প্ৰসহিনী আৰু সত্যবাদিনী আৰ্য্য কুন্তীদেৱীক পান, ভোজন, আৰু বসনাদিৰ দ্বাৰা নিজ হাতেৰেই পৰিচৰ্যা কৰোঁ । ৪০ ।

মই বসন, ভূষণ আৰু ভোজনাদিৰ দ্বাৰা কেতিয়াও কুন্তীদেৱীক অতিক্ৰম নকৰোঁ, বা কেতিয়াও তেওঁক নিন্দা নকৰোঁ । কাৰণ তেওঁ মোৰ মানত পুথিৱীৰ দৰে মাননীয় । ৪১ ।

পূৰ্বতে মহাবাজ যুধিষ্ঠিৰৰ ঘৰত সদায় প্ৰথমতে আঠ হাজাৰ ব্ৰাহ্মণে সোণৰ পাত্ৰত ভোজন কৰিছিল । ৪২ ।

অষ্টাদশী হাজাৰ স্নাতক (নিভ্য স্বামী), গৃহস্থ, ব্ৰাহ্মণ আৰু তেওঁলোকৰ প্ৰত্যেকৰে ত্ৰিশজনাকৈ দাসী আছিল । এই সকলোবিলাককে মহাবাজ যুধিষ্ঠিৰে ভৰণ-পোষণ দিছিল । ৪৩ ।

দুৰ্গ-পাত্ৰত যিবিলাক ব্ৰহ্মচাৰীৰ কাৰণে (পাৰিৱেশকবিলাকে) সিদ্ধ অন্ন লৈ যায়, তেনেকুৱা আৰু দহ হাজাৰ ব্ৰহ্মচাৰী আছিল । ৪৪ ।

খাদ্য, পেষ আৰু বস্ত্ৰ—এই সকলোবোৰৰে উৎকৃষ্ট ভাগ আহৰণ কৰি মই সেই বেদবিদ্যুৎ জ্ঞানসকলৰ যথাযোগ্য-পূজা কৰিছিলো। ৪৫।

মহাত্মা যুধিষ্ঠিৰৰ এক লক্ষ দাসী আছিল। তেওঁলোক সকলোৱেই হাতত লম্বা বালা আৰু কেঁচুৰ, আৰু ডিঙিত মোণৰ হাবৰ দ্বাৰা অলঙ্কৃত আছিল। ৪৬।

নৃত্য-গীত-পাৰদৰ্শী, মহামূল্য অলঙ্কাৰ, মণি আৰু স্বৰ্ণ-ধাৰণকাৰী আৰু সদায় চন্দন অনুলেপন কাৰী, অনেক ক্ষত্ৰিয় মহিলাও আছিল। ৪৭।

মই সেই আটাইবিলাকৰে নাম, ৰূপ, কোনে কি খায়, কোনে কি পিন্ধে আৰু কোনে কি কাম কৰিছে বা নাই কৰা—এই সকলোবিলাক কথা জানো। ৪৮।

বুদ্ধিমান যুধিষ্ঠিৰৰ এক লক্ষ দাসী আছিল। তেওঁলোকে খাদ্য-বস্ত্ৰৰ পাত্ৰ হাতত লৈ দিনে-ৰাতিয়ে অতিথিসকলক ভোজন কৰাইছিল। ৪৯।

মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ যোতিয়া ইক্ষ্ণুপ্ৰস্থত বাস কৰিছিল তেতিয়া তেওঁৰ যাত্ৰাৰ সময়ত লক্ষ অশ্ব আৰু লক্ষ গজীয়ে তেওঁক অনুগমন কৰিছিল। ৫০।

মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰে যোতিয়া পৃথিৱী পালন কৰে তেতিয়া তেওঁৰ এই সকলো-বিলাক আছিল। এই সকলোবিলাকৰ সংখ্যা আৰু কৰ্ত্তব্য-নিৰ্দেশ আদি মই সকলো কৰোঁ আৰু শুনো। ৫১।

অন্তঃপুৰবাসী সকলোবিলাক গোবক্ষক, মেঘ-বক্ষকৰপৰা আৰম্ভ কৰি সকলো ভূতাই কি কৰে, কি নকৰে, সকলো মই জানো। ৫২।

হে কল্যাণী, হে যশস্বিনী সত্যভামা, বজাৰ গোটেই সম্পত্তি, আয় আৰু ব্যয়ৰ বিষয়ে পাণ্ডৱসকলৰ ভিতৰত একমাত্ৰ ময়ে জানো। ৫৩।

হে সুন্দৰী, ভৱতঃশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকলে মোৰ ওপৰতে তেওঁলোকৰ আত্মীয়-বুড়ীয়ে-সকলৰ ভাৱ অৰ্পণ কৰি গোটেইবিলাকে মিলি ধৰ্ম্ম-উপাসনাত বৃত্ত থাকে। ৫৪।

মোৰ ওপৰত যি ভাব ন্যস্ত আছিল, তাক দুৰাশ্বাৰিলাকে বলেৰে নিৰ নোৱাৰিছিল। মই সকলো সুখ-ভোগ ত্যাগ কৰি দিনে-ৰাতিয়ে সেই ভাব বহন কৰিছিলো। ৫৫।

স্বামীসকলৰ ধনৰ উড়ালবিলাক বৰ্ণনৰ নিধিপূৰ্ণ সমুদ্ৰৰ দৰে অধ্যুযা আছিল। সেইবিলাকৰ বৃত্তান্ত একমাত্ৰ ময়ে জানো। ৫৬।

মই দিনে-ৰাতিয়ে, ভোক-পিয়াহ সহ কৰি পাণ্ডৱসকলৰ শুদ্ধতা কৰোঁ। সেই কাৰণে মোৰ দিন ৰাতি সমানভাৱেই যায়। ৫৭।

হে সত্যভামা, মই চিৰকাল সকলোতকৈ আগতে শোভা-পাটীৰপৰা উঠোঁ, আৰু সকলোৰে শেষত গৈ। এইবিলাকেই মোৰ পতিক বশ কৰাৰ উপায়। ৫৮।

মই এইবিলাক মহৎ পতি-বলীকৰণ যন্ত্ৰ জানো। কিন্তু অসৎ জিবোতাৰ দৰে ব্যৱহাৰ মই নকৰোঁ বা কৰিবলৈ ইচ্ছাও নকৰোঁ। ৫৯।

বৈশম্পায়নে ক'লে, তেতিয়া সত্যভামাই দ্ৰৌপদীৰ সেই ধৰ্ম্মসজ্জা কথা শুনি

ধৰ্ম্মাচাৰিনী দ্রৌপদীক অতি আদৰেৰে ক'লে, হে পাঞ্চালনন্দিনী যাজ্ঞসেনী, মই তোমাৰ লবণাপন্ন হৈছো, তুমি মোক ক্ষমা কৰ। কাৰণ ইচ্ছানুযায়ী সখীসকলৰ লগত আলাপ কৰোঁতে উপহাস আদিবোও আলাপ কৰা হয় । ৬০-৬১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্রৌপদী-সত্যভামা-সম্বাদ-পৰ্বৰ নামৰ ত্ৰয়ঃত্ৰিংশ-ভাষিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৩৩ ॥

॥ অধ্যায় ২৩৪ ॥

॥ দ্রৌপদীৰ স্ত্রী-কৰ্ত্তব্য-কথন ॥

দ্রৌপদীয়ে ক'লে, সখী, স্বামীৰ মন আকৰ্ষণ কৰিবলৈ মই তোমাক এটা মোহনশূন্য উপায়ৰ কথা কওঁ শুনা, তুমি যথানিয়মে এই উপায় অবলম্বন কৰি সপত্নী-সকলৰ ওচৰবপৰা স্বামীক আকৰ্ষণ কৰি আনিব পাৰিবা । ১ ॥

পতিৰ নিচিনা দেৱতা ত্ৰিভুবনতে নাই । কাৰণ, তেওঁৰ অনুগ্ৰহত সকলো অশীৰ্ষ সিদ্ধি হয় । আন হাতে তেওঁৰ যেতিয়া খং উঠে তেতিয়া তেওঁ হত্যাও কৰিব পাৰে । ২ ॥

তেওঁৰপৰাই সন্তান, নানা প্ৰকাৰৰ ভোগৰ সামগ্ৰী, খ্যাতি, আসন, উত্তম বস্ত্ৰৰ দৰ্শন-লাভ, বস্ত্ৰ, মালা, গন্ধ, স্বৰ্গ আৰু ইহলোকত প্ৰচুৰ কীৰ্ত্তি লাভ কৰা হয় । ৩ ॥

এই পৃথিৱীত সুখৰ দ্বাৰা কেতিয়াও সুখ লাভ কৰা নাযায় । সেই গতিকে সতী, সাক্ষী তিৰোতাই দুখৰ দ্বাৰায় সুখ লাভ কৰে । সেইবাবে তুমি সদায় স্নেহ আৰু অনুৰাগৰ দ্বাৰা আৰু প্ৰসাধনৰ দ্বাৰা কৃষ্ণৰ শুদ্ধতা কৰিবা । ৪ ॥

তুমি স্নানৰ আসন, উত্তম মালা, আৰু নানা ধৰণৰ গন্ধ-দ্রব্য দান কৰি অতি উদাৰভাৱে তেওঁক ব্যৱহাৰ কৰিবা, যাতে তেওঁ (কৃষ্ণই) “মই এওঁৰ অতি প্ৰিয়,” এইদৰে ভাবি তোমাকেই গ্ৰহণ কৰে । ৫ ॥

দুৱাৰ-মুখত স্বামীৰ মাত তুলিলেই তুমি উঠি আহি ঘৰৰ ভিতৰত থাকিবা, আৰু তেওঁ ভিতৰ সোমোৱা দেখিলে লবালবিকৈ তেওঁৰ কাৰণে ভৰি ধোৱা পানী আৰু আসনাদি আনি দি তেওঁক শুদ্ধতা কৰিবা । ৬ ॥

সত্যভামা, দাসীক কোনো কামত আন ঠাইলৈ পঠিয়াই দিয়াৰ পাছত যদি কৃষ্ণ আহি পাহৰি ডেউিয়া নিজেই উঠি তেওঁৰ সকলো কাম কৰিবা । ডেউিয়া কৃষ্ণই আনিব পাৰিব, তুমি অতি যত্নেৰে তেওঁৰ শুদ্ধতা কৰিবা । ৭ ॥

তোমাৰ স্বামীয়ে তোমাৰ আগত বিয়ে নকওক, সি দ্রৌপদীৰ নহ'লেও তাক

তুমি গোপন কৰিবা। নহ'লে, তোমাৰ কোনো সপত্নীয়ে যদি সেই কথা কৃষ্ণক কৈ দিয়ে, তেতিয়া কৃষ্ণৰ তোমাৰ প্ৰতি বিৰাগ-ভাব হ'ব পাৰে। ৮ ॥

তুমি নানা উপায়েৰে তোমাৰ স্বামীৰ প্ৰিয় ব্যক্তিক, অনুবক্তসকলক বা হিতা-কাজী লোকসকলক ভোজন কৰাবা। আৰু স্বামীৰ বিদ্বেষৰ পাত্ৰ, পৰিত্যক্তা, অহিত চিন্তাকাৰী আৰু প্ৰতাবকসকলৰপৰা সদায় আঁতৰ হৈ থাকিবা। ৯ ॥

পুৰুষৰ আগত মন্ত্ৰতা আৰু অসাৱধানতা ত্যাগ কৰি মৌন অৱলম্বন কৰি মনৰ ভাৰী গোপন কৰিবা, আৰু নিৰ্জনত পুত্ৰ প্ৰহাৰ্যৰ বা শাস্ত্ৰৰো কেতিয়াও গুৰুত্ব নকৰিবা। ১০ ॥

সংকুলত জন্ম, পাপহীনা, আৰু সতী ত্ৰিৰোতাৰ লগতেহে তুমি বন্ধুত্ব স্থাপন কৰিবা। আৰু, কোপন-স্বভাৱা, উন্নতা, অধিক-ভোজিনী, চুকণী, হুঁচী আৰু চঞ্চল-মতিৰ ত্ৰিৰোতাক তলগ কৰিবা। ১১ ॥

এইবিলাক কাৰ্য্যই যশ, সৌভাগ্য আৰু স্বাৰ্থ সম্পাদন কৰে আৰু শত্ৰুক পৰাভূত কৰে। সেই কাৰণে তুমি মালা, অলঙ্কাৰ আৰু নানাশ্ৰুকাৰ অঙ্গাঙ্গ ধাৰণ কৰি আৰু পবিত্ৰ গন্ধ-মুক্ত হৈ পতিৰ গুৰুত্ব কৰিবা। ১২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্ৰৌপদী-সত্যভামা-সম্বাদ-পৰ্বত দ্ৰৌপদীৰ ক্তী-কৰ্ত্তব্য-কথন নামৰ চতুৰিংশতাব্দিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৭৪ ॥

॥ অধ্যায় ২৩৫ ॥

॥ শ্ৰীকৃষ্ণৰ দ্বাৰকা-গমন ॥

বৈশম্পায়নে কলে, কৃষ্ণই মাৰ্কণ্ডেয় আদি ব্ৰাহ্মণসকল আৰু মহাত্মা পাণ্ডৱ-সকলৰ লগত অলপ সময় তেওঁলোকৰ অনুকূল কথা-বতৰা পাতি থাকি তাৰ পাছত বধ্যাযোগ্য সম্ভাষণ আদি কৰি বথত উঠিবলৈ ইচ্ছা কৰি সত্যভামাক মাতিলে। ১-২ ॥

তাৰ পাছত সত্যভামাই দ্ৰৌপদীক আলিঙ্গন কৰি তেওঁৰ মনৰ অনুৰূপ, মনোহৰ আৰু সজ্জত কথা ক'বলৈ ধৰিলে, ৩ ॥

কৃষ্ণা, তোমাৰ (ৰাজ্য আদিৰ বাবে) যেন উৎকণ্ঠা, মনোকষ্ট নহয় আৰু যাতে (চিন্তাত) উজাগৰে নাথাক। কাৰণ, তুমি দেহতা-ভুল্য স্বামীসকলৰ দ্বাৰা বিজিত পৃথিৱী পুনৰ লাভ কৰিবা। ৪ ॥

হে শ্যামলোচনা, তুমি যি কষ্ট কৰিছা, তোমাৰ দৰে চৰিত্ৰবতী আৰু তোমাৰ দৰে সুলক্ষণ-যুক্তা ভিবোতাই তেনে কষ্ট চিৰ দিন ভোগ নকৰে । ৫ ॥

মই (ত্ৰিকালজ্ঞ) মুনিসকলৰ মুখে শুনিছোঁ, তুমি নিশ্চয় তোমাৰ স্বামী-সকলেৰে সৈতে নিষ্কটক আৰু নিকপজ্ঞৰ এই পৃথিৱী ভোগ কৰিবা । ৬ ॥

দ্রৌপদী, যুধিষ্ঠিৰে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলক বধ কৰি, সকলো শত্ৰুৰ প্ৰতিশোধ লৈ পৃথিৱী নিজৰ হাতলৈ অনা তুমি নিশ্চয় দেখিবলৈ পাবা । ৭ ॥

তুমি বনলৈ আহিবৰ সময়ত যি কোঁৱৰ-স্বামকলে অহঙ্কাৰত মত্ত হৈ তোমাক উপহাস কৰিছিল সেইসকলক অচিৰেই তুমি নিৰাশাপূৰ্ণ দেখিবলৈ পাবা । ৮ ॥

কৃষ্ণা, যিসকলে তোমাক তোমাৰ দুঃখৰ সময়ত অসং আচৰণ কৰিছিল সেই সকলোবিলাককে তুমি সমুপৰীতৈ যাবা বুলিয়ে ধৰি ল'বা । ৯ ॥

তোমাৰ পুত্ৰ প্ৰতিবিদ্যা (যুধিষ্ঠিৰ-জাত), সূতসোম (ভীম-জাত), ঞ্জতকৰ্ম্মা, (অৰ্জুন-জাত), শতানীক (নকুল-জাত) আৰু ঞ্জতসেন (সহদেৱ-জাত)—এই আটাইবোৰেই কুশলে আছে আৰু অস্ত্ৰ-শিক্ষা লাভ কৰি বীৰ হৈছে । ১০-১১ ॥

দ্বাৰকা-নগৰীত অভিমুখ্যৰ দৰে অতি সাদৰ আৰু মৰমৰ মাজত বাস কৰিছে, আৰু সুভদ্ৰায়ো তোমাৰ দৰেই অতি মৰম আৰু যত্নেৰে তেওঁলোকক চোৱা-মেলা কৰিছে । ১২ ॥

তোমাৰ প্ৰতি সুভদ্ৰাৰ কোনো বিপৰীত ভাৱ নাই । বৰং তোমাৰ কথাত বিশেষ প্ৰীতিহে লাভ কৰিছে । তোমাৰ পুত্ৰসকলৰপৰা কোনো দুঃখ পোৱা নাই । সেৱ কাৰণে তোমাৰ পুত্ৰসকলৰ দুঃখেই সুভদ্ৰাবো দুঃখ আৰু তেওঁলোকৰ মুখেই তেওঁবো সুখ । ১৩ ॥

কশ্মিণীদেৱীয়েও অতি যত্নেৰে প্ৰতিবিদ্যা আদিৰ পৰিচৰ্যা কৰে । আৰু কৃষ্ণয়ো ভানু প্ৰভৃতিতকৈ তেওঁবিলাকক বেছি মৰম স্নেহ কৰে । ১৪ ॥

মোৰ শত্ৰুদেৱতাই তেওঁবিলাকৰ খোৱা-পিন্ধাৰ বিষয়ত সদায় চকু দিয়ে আৰু বল-বাম আদি অন্ধক-বংশীয় আৰু বৃষ্ণি-বংশীয় সকলোৱেই তেওঁলোকক মৰম কৰে । ১৫ ॥

প্ৰহ্ম্য আৰু প্ৰতিবিদ্যা আদিৰ প্ৰতি তেওঁবিলাকৰ সমান স্নেহ । এইদৰে প্ৰিয়, সত্য, অভীষ্ট আৰু মনোগত অনেক কথা ক'লে । ১৬ ॥

তাৰ পাছত কৃষ্ণৰ বথৰ অভিমুখে যাবলৈ ইচ্ছা কৰি কৃষ্ণ-মহিমী সত্যভামাই দ্রৌপদীক প্ৰদক্ষিণ কৰিলে । ১৭ ॥

তাৰ পাছত সত্যভামা কৃষ্ণৰ বথত আৰোহণ কৰিলে । তেতিয়াই কৃষ্ণই ত্ৰিচিকিৱা হাঁহি মাৰি দ্রৌপদীক সাস্তুনা দি পাণ্ডৱসকলক প্ৰাতিনিবৃত্ত কৰি বেণৱান্ ধোৱা লৈ নিজ নগৰৰ অভিমুখে প্ৰস্থান কৰিলে । ১৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্রৌপদী-সত্যভামা-সংবাদ-পৰ্বত কৃষ্ণৰ দ্বাৰকা-গমন নামৰ পঞ্চত্ৰিংশত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৩৫ ॥

॥ অধ্যায় ২৩৬ ॥

॥ খোব-খান্না-পৰ্ব : ধৃতবাহুৰ খেদ ॥

অশ্বেজয়ে ক'লে, কৃষ্ণ যোৱাৰ পাছত যি নবজ্জেষ্ট পাণ্ডৱসকলে এইদৰে বনত থাকি শীত, গ্ৰীষ্ম, ব'দ আৰু বায়ুত নিজৰ শৰীৰ ক্ষীণ কৰিছিল, পৱিত্ৰ সৰোবৰ আৰু দ্বৈত-বনলৈ গৈ তেওঁলোকে কি কৰিছিল ? ১১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তেতিয়া পাণ্ডৱসকলে আগন্তুকক বিদায় দি সেই পৱিত্ৰ সৰোবৰৰ তীৰত ঘৰ সাজি তাত বাস কৰিবলৈ ধৰিলে, মাজে-সময়ে মনোহৰ বন, পৰ্ব্বত, আৰু নদী-তীৰত বিচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে ১২ ॥

পাণ্ডৱসকলে সেইদৰে বনত বাস কৰি থকা কালত নিত্য-বেদ-পাঠকাৰী, বেদবিদ আৰু প্ৰাচীন তপস্বীসকল তেওঁলোকৰ ওচৰলৈ আহে। তেওঁলোকেও ঋষিসকলৰ যথোচিত পূজা কৰে ১৩ ॥

তাৰ পাছত কোনো এদিন কথাত নিপুণ এজন ব্ৰাহ্মণ কৌৰৱসকলৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু তেওঁলোকৰ লগ লাগি অকস্মাৎ ধৃতবাহুৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল ১৪ ॥

তেওঁ নিজ আসনত বহাৰ পাছত কৃষ্ণজ্যেষ্ঠ ধৃতবাহু বজাই তেওঁক যথোপযুক্ত সৎকাৰ কৰি পাণ্ডৱসকলৰ যুগ্মাভ ক'বলৈ অনুৰোধ কৰিলে। তেতিয়া জ্ঞান আৰু বতাহত জ্বকলা হোৱা, অতি দুঃখত পৰা আৰু ক্ষীণ-শৰীৰ সুধিষ্ঠিৰ, ভীষ্ম, অৰ্জুন, নকুল আৰু সহদেৱৰ কথা আৰু বীৰনাথ্য হৈও অমাখ্য, অত্যন্ত দুঃখ-প্ৰাপ্তা দ্ৰৌপদীৰ কথা সেই ব্ৰাহ্মণজনে ক'বলৈ ধৰিলে ১৫-১৬ ॥

তাৰ পাছত মজা ধৃতবাহুই সেই ব্ৰাহ্মণৰ কথা শুনি দয়াবশতঃ অন্তৰ্য্য দুঃখ পালে। আৰু, তেওঁৰেই পোত্ৰ আৰু বাহুপুত্ৰ পাণ্ডৱসকল বনবাসী আৰু দুঃখত পৰা শুনি অতি বিষম হৈ যেনে যেনে জমুনিয়াহ কাচি কোনোৰকম বৈৰ্য্য ধৰি —সেই সন্ত্ৰলোবিলাক তেওঁৰপৰাই হৈছে—এই বুলি ভাবি এইদৰে ক'বলৈ ধৰিলে, ১৭-১৮ ॥

সত্যবাদী, পৱিত্ৰ-স্বভাৱ, সচেতিত আৰু মোৰ পুত্ৰসকলৰ ভিতৰত জ্যেষ্ঠ অজাত-শত্ৰু যি সুধিষ্ঠিৰে আগেয়ে বহু যুগৰ মোষেৰে নিৰ্ম্মিত শৰ্ম্মাত শয়ন কৰিছিল, তেওঁ এতিয়া কেনেকৈ ষাট্টিত ভৰ পাইছে ? ১৯ ॥

পূৰ্বে যিজন মাগধ বন্দীসকলৰ স্তুতি-গীত শুনি জ্বাৰত হৈছিল, এতিয়া নিশ্চয় সেই ইজ্জাভুল্য সুধিষ্ঠিৰ ষাট্টিত শয়ন কৰি শেষ ষাতি চৰাই-চিৰিকতিৰ কলবৰ শুনি আগবিত হয় ২০ ॥

পৃথিৱীত ভেনে দুঃখ-ভোগৰ অযোগ্য দেহা লৈও শীত আৰু বায়ুৰ দ্বাৰা পীড়িত দেহা আৰু ক্ৰোধত ঘৰ্মাস্ত-কলেৱৰ ভীমসেনে কেনেকৈ জ্যোৎস্নাৰ আগত মাটিত শয়ন কৰে । ১১ ॥

কোমল-স্বভাৱ, উদাৰ আৰু ধৰ্ম্মৰাজ্য সকলো সময়তে বশ হৈ থকা অৰ্জুনৰো শৰীৰৰ সকলো অঙ্গই যেন দুঃখানলত দগ্ধ হৈছে । সেই কাৰণে তেওঁৰো নিশ্চয় খঙতে বাতি টোপনি নাহে । ১২ ॥

নিশ্চয় উগ্ৰতেজা অৰ্জুনৰ যুধিষ্ঠিৰ, ভীম, অৰ্জুন, নকুল, সহদেৱ আৰু জ্যোৎস্নাৰ সুখবিত্তীন দেখি খঙতে সাপৰ দৰে নিশ্বাস ত্যাগ কৰি ক'ব লাগিছিল টোপনি নধৰে । ১৩ ॥

তাৰ পাছত সুখ-ভোগ কৰিবৰ অধিকাৰী হৈও অসুখী, স্বৰ্গীয় দুজন দেৱতাৰ দৰে অতি সূক্ষ্মৰ, ধৰ্ম্ম আৰু সত্যত আৱদ্ধ আৰু অস্থিৰ-চিত্ত নকুল-সহদেৱো নিশ্চয় উজাগৰে থাকে । ১৪ ॥

বল শক্তি বায়ু তুলা আৰু বায়ুৰেই পুত্ৰ মহাবলী ভীমেও যুধিষ্ঠিৰৰ দৰা ধৰ্ম্ম-পাশত আৱদ্ধ হৈ নিশ্বাস ত্যাগ কৰি ক'ব লাগিছিল নিশ্চয় খঙত বেগ সত্য ক'ৰিছে । ১৫ ॥

যুদ্ধত আনতকৈ বেছি বলী ভীমসেনে মাটিত শয়ন কৰি মোৰ পুত্ৰসকলৰ বধ কামনা কৰি, সত্য আৰু ধৰ্ম্ম-পাশত আৱদ্ধ থকা কাৰণেই মাত্ৰ সময়ৰ কাৰণে বাট চাট আছে । ১৬ ॥

অজ্ঞাতশত্ৰু যুধিষ্ঠিৰক শঠতাৰ আশ্ৰয় লৈ জয় কৰে। ১৭ ৬ঃশাসনে বিবলাক কটু কথা কৈছিল, সেইবিলাক ভীমৰ অন্তৰত প্ৰাৱশ বৰি শুকান তৃণাগ্নিয়ে যেনেকৈ কাঠ দহন কৰে, সেইদৰে তেওঁৰ অঙ্গবিলাক দহন কৰিছে । ১৭ ॥

ধৰ্ম্ম-পুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে মোৰ পুত্ৰসকলৰ অনিষ্ট চিন্তা নকৰে । অৰ্জুনেও তেওঁৰেই অনুগমন কৰিব । কিন্তু বায়ুৰ দৰা অগ্নি যেনেকৈ বৃদ্ধিপ্ৰাপ্ত হয়, ঠিক সেইদৰে বনবাসৰ দ্বাৰা ভীমৰ ক্ৰোধো বৃদ্ধি পাইছে । ১৮ ॥

মহাবলী ভীমসেনে নিশ্চয় খঙতে জ্বলি-পকি গাতেৰে হাত মোগৰি মোৰ পুত্ৰ-পৌত্ৰবিলাকক দগ্ধ কৰিবলৈকে সেন তপত নিশ্বাস ত্যাগ কৰিছে । ১৯ ॥

গাভীৰধাৰী অৰ্জুন আৰু ভীমসেনে যেতিয়া ক্রুদ্ধ হ'ব তেতিয়া তেওঁলোক হৰম্বাজ আৰু কালৰ দৰে হ'ব, আৰু বজ্জৰ দৰে বাণ নিক্ষেপ কৰি যুদ্ধত শত্ৰু-সৈন্যৰ অৱশিষ্ট নাৰাখিব । ২০ ॥

মন্দমতি দুৰ্য্যোধন, শকুনি, কৰ্ণ আৰু দুঃশাসন—এওঁলোকে (গৰুত উঠি) মাত্ৰ মৌ আহৰণ কৰাৰ কথাই ভানিলে ; কিন্তু তাৰপৰা সৰি পৰাৰ কথা নান্ধা-বিলে। কিয়নো পাশা-খেলাৰ দ্বাৰায় তেওঁলোকে পৰৰ ৰাজ্য হৰণ কৰিলে । ২১ ॥

মানুহে ভুল বা অন্তত কৰ্ম্ম কৰি তাৰ ফল লাভ কৰিবলৈ অপেক্ষা কৰে । আৰু (সেই বিষয়ে নিজৰ কোনো অধিকাৰ নথকাত) অৱল হৈ তাৰ ফলৰ লগত সংযুক্ত হয় । এই ফলবৰণা তেওঁ কেনেকৈ যুক্ত হ'ব পাৰে ? । ২২ ॥

শস্য-ক্ষেত্র ভালকৈ চহ কৰি গুটি সিঁচিলে আৰু যথাকালত দেহতাই বৰ্ষণ কৰিলে তাত কিয় ফল ন'হ'ব ? এনে প্ৰসিদ্ধি আছেই । ইয়াৰ অন্যথা হ'লে (কীট-পতঙ্গ আদি) দৈববশতঃ হ'ব পাৰে । এই কথাকেই মই চিন্তা কৰি আছো । ২৩ ॥

পাশাপ্ৰিয় শকুনিয়ে যিহেতু সন্ধ্যাহাৰকাৰী পাণ্ডৱসকলক সন্ধ্যাহাৰ কৰা নাই, আৰু ময়ো যেতিয়া মোৰ দুই পুত্ৰসকলৰ বশবৰ্ত্তী হৈ ভাল কাম কৰা নাই, সেই কৰণে ধাৰণা কৰোঁ, এতিয়াই কুক-কুলৰ ধ্বংস-কাল উপস্থিত হৈছে । ২৪ ॥

কোনোও সবাই নিদিলেও বায়ু বৈ থাকিবই, গি নাবী গৰ্ভৱতী ভেৰ্ত প্ৰসৱ কৰিবই, দিন হোৱাৰ পূৰ্বে অৱশ্যেই নাতিঃ অৱসান হ'ব, আৰু নাতি হোৱাৰ আগে আগে নিশ্চয় দিনৰ শেষ হ'বই । ২৫ ॥

আমি কেনেকৈ যুষ্টিবিৰক ৰাজ্য পুনৰ ঘূৰাই দিম । অন্যট বা কেনেকৈ তেনে কৰিব পাৰে ? মানুহে কেতিয়াও বন্ধ অৰ্থ পুনৰ অপৰ্ণ কৰিব নোৱাৰে । কাৰণ, অৰ্থ নাথাকিলে অৰ্থৰ স্বাৰা কৰিব পৰা কামত সময় উপস্থিত হ'লে মানুহৰ বিপদ উপস্থিত হয় । গতিকে যুষ্টিবিৰক কেনেকৈ ৰাজ্য প্ৰত্যাপৰ্ণ কৰোঁ । ভৱিষ্যৎ বিপদৰেই বা কেনেকৈ নিবৃত্তি হ'ব ? ২ ॥

এন যাতে বিচক্ক হৈ আনৰ হাতলৈ নাযায়, অলপো নায়ো যাতে নহ'ব আৰু ক্ষয়ো যাতে নহয়, তেনেভাৱে ৰক্ষা কৰিব লাগিব । ৰক্ষা নকৰিলে সেট ধন লতপকাবে সিঁচনতি হৈ পৰিব । অভক্তন পুথিৱীত ভোগ নকৰিলে কৃত-কৰ্ম্মৰ নাশ নহয় । ১৭ ॥

অৰ্জুনে বনবাসত থাকিছেই ইল্ললোকলৈ গৈ তাত চতুৰ্বিধ অস্ত্ৰ শিক্ষা কৰি আকাঁ বৰ্ত্তালৈ ঘূৰি আহিছে । গতিকে অৰ্জুনৰ কি ক্ষমতা আপোনালোকে মন কৰক । ২৮ ॥

কোন মানুহে সম্বাদীয়ে বৰ্ণলৈ গৈ পুনৰ অন্য লোকলৈ আহিবলৈ ইচ্ছা কৰে ? গতিকে মই ভাবোঁ, কুক-কুলৰ অনেক লোক কালোপহত হৈ মৃত্যু হৈ আছে আৰু এই কথা জানিয়ে অৰ্জুন (ভাবণৰ) আকৌ ঘূৰি আহিছে । ২৯ ॥

সবাসাচী অৰ্জুন ধনুৰ্দ্ধব, ধনুও আকাঁ সেই অতি বেগ-সম্পন্ন গাভীৰ, ভাবোপৰি অস্ত্ৰবিলাক হ'ল স্বৰ্গীয় । গতিকে, এট তিনিওটাৰে তেজ সহ্য কৰিব পৰা মানুহ অগতঃ কোন আছে ? । ৩০ ॥

ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ সেই কথাবিলাক শুনি শকুনিয়ে নিজৰ ঠাইত দ্ৰোণোদন আৰু কৰ্ণক গৈ সকলো কথা ক'লেগৈ, তেতিয়া মন্দমতি দ্ৰোণোদনো বিষয় হৈ পৰিল । ৩১ ॥

টতি-মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্বাদশ-স্কন্ধৰ প্ৰথম স্কন্ধৰ প্ৰথম অধ্যায় । ২৬৬ ॥

॥ অধ্যায় ২০৭ ॥

॥ কৰ্ণ-শকুনি-বাক্য ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তেতিয়া ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ সেই কথা শুনি শকুনিয়ে কৰ্ণেৰে সৈতে গৈ উপযুক্ত সময়ত চূৰ্য্যোদনক এই কথা ক'লে, ১ ॥

হে ভৰতনন্দন, তুমি নিজ বুদ্ধি-বলে বীৰ পাণ্ডৱসকলক নিৰ্বাসিত কৰি চক্ৰই যেনেকৈ স্বৰ্গভোগ কৰে, তেনেকৈয়ে অকলে এই পৃথিৱী ভোগ কৰা ২ ॥

হে নবনাথ, তুমি পূব, দক্ষিণ, পাশ্চিম আৰু উত্তৰ দেশবাসী সকলো বজাকেই কবদাতা কৰিছা ৩ ॥

হে মহাবাজ, দীপ্তিমতী যি ৰাজলক্ষ্মীয়ে পূৰ্বে পাণ্ডৱসকলৰ ভজন কৰিছিল, সেই ৰাজলক্ষ্মীক এতিয়া তুমি ভাতৃসকলেৰে সৈতে ভোগ কৰিছা ৪ ॥

হে মহাবাজ, পূৰ্বে আমি যি দীপ্তিমতী ৰাজলক্ষ্মীক ইন্দ্ৰপ্ৰস্থ-স্থিত যুধিষ্ঠিৰৰ লগত দেখিবলৈ পাইছিলো, সেই ৰাজলক্ষ্মীক এতিয়া তোমাৰ লগত দেখিবলৈ পাইছো ৫ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, তোমাৰ শত্ৰুবিলাক অল্পকাল মাত্ৰ শোকাকুল হৈছিল। সেই ৰাজলক্ষ্মীক তুমি বুদ্ধিবলেৰে যুধিষ্ঠিৰৰপৰা আনিলা ৬ ॥

হে মহাবাজ, তুমি অনাৰ পাহতো সৈক (ৰাজলক্ষ্মীক) দীপ্তিময়ী-ৰূপেই দেখিবলৈ পাইছো। হে ৰাজেন্দ্ৰ, হে শত্ৰুবিৰহন্তা, অনাগ্ৰ বজাসকলো তোমাৰ বশ হৈ আছে ৭ ॥

শাসনত অধিষ্ঠিত সকলোৱেই 'আমি কি কৰিম', এইদৰে কয়। হে মহাবাজ, সমুদ্ৰবেষ্টিত এই নিখিল ধৰণী এতিয়া তোমাৰ ৮ ॥

(পৃথিৱী) পৰ্বত, বন, গাঁও, নগৰ, আকৰ—বহুত উপবন আৰু পৰ্বতৰ দ্বাৰা পৰিবেষ্টিত হৈ আছে ৯ ॥

হে মহাবাজ, বিজয়কালে তোমাক স্তব কৰে আৰু বজাসকলে তোমাৰ গোবহ কৰে। এনেদৰে তুমি নিজ যত্নৰ বলত, স্বৰ্গত দেৱতাসকলৰ মাজত সূৰ্য্য যেনেকৈ শোভা পায়, ঠিক তেনেদৰে শোভা পাইছা ১০ ॥

হে নবনাথ, কল্পসকলৰ দ্বাৰা যম আৰু দেৱতাসকলৰ দ্বাৰা ইন্দ্ৰ যেনেকৈ পৰিবেষ্টিত তুমিও কৌৰৱসকলৰ দ্বাৰা পৰিবেষ্টিত হৈ চক্ৰৰ দৰে উজ্জল হৈ আছে ১১ ॥

যি তোমাৰ আদেশৰ কোনো আদৰ নকৰে বা যি তোমাৰ শাসনৰ অধীনত নাই, সেই পাণ্ডৱসকলক এতিয়া জীৱন আৰু বনবাসী হৈ থকা দেখা গৈছে। ১২ ॥

হে মহাৰাজ, গুনিবলৈ পাইছো, পাণ্ডৱসকল এতিয়া বনবাসী জ্ঞান্ধনসকলৰ লগ লাগি দ্বৈত-বন নামৰ সৰোনৰব তীব্ৰত বাস কৰিছে। ১৩ ॥

হে মহাৰাজ, তুমি পৰম শোভাযুক্ত হৈ সূৰ্য্যৰ নিচিনা তেজৰ দ্বাৰা পাণ্ডৱ সকলক সন্তপ্ত কৰিবৰ কাৰণে সেই ঠাইলৈ যোৱা। ১৪ ॥

তুমি ৰাজ-আসনত অধিষ্ঠিত, আৰু তেওঁলোক ৰাজ্যচ্যুত, তুমি শোভা-সম্পন্ন আৰু তেওঁবিলাক শোভাহীন, তুমি সমৃদ্ধিশালী আৰু তেওঁলোক সমৃদ্ধিশীন। হে মহাৰাজ, এনে অৱস্থাত তুমি এবাৰ পাণ্ডৱসকলক চাই আহাঁগৈ। ১৫ ॥

হে মহাৰাজ, তুমি মহা সুখ্যাতি-সম্পন্ন হৈ মহা সুখে বাস কৰিছা। এই অৱস্থাত নহুংপুত্ৰ যমাত্ৰিৰদৰে তোমাক এবাৰ পাণ্ডৱসকলে দৰ্শন কৰক। ১৬ ॥

হে নৰনাথ, মিত্ৰসকল আৰু শত্ৰুসকলে মানুহৰ যি উজ্জ্বল সম্পদ দেখিবলৈ পায়, সেই সম্পদেই মিত্ৰসকলৰ আনন্দ আৰু শত্ৰুসকলৰ বিষাদ জন্মাব পাৰে। ১৭ ॥

পৰ্বতৰ ওপৰত বাস কৰা মানুহে ভূতলস্থিত মানুহক দেখাৰ দৰে সম্পদশালী মানুহে ভৱী শত্ৰুক যেতিয়া তেনেদৰে দেখে, তাতকৈ আৰু কি সুখ হ'ব পাৰে? ১৮ ॥

হে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ, শত্ৰুৰ গুংগ দৰ্শন কৰি যি সুখ লাভ কৰা যায়, তেনে সুখ বা আনন্দ পুত্ৰ, ধন বা ৰাজ্য লাভ কৰিও পোৱা ন'যায়। ১৯ ॥

তোমাৰ প্ৰয়োজন সিদ্ধ হৈছে (পাণ্ডৱসকলক বনবাস দিহাত), এতিয়া তোমাৰ পক্ষৰ মানুহে যেতিয়া অৰ্জুনক বনত বন্ধল আৰু যুগচৰ্ম্ম ধাৰণ কৰা দেখিব, তেতিয়া তেওঁলোকে কিমান আনন্দ পাব। ২০ ॥

তোমাৰ ভাৰ্য্যাসকলে অতি উত্তম বস্ত্ৰ পৰিধান কৰি, বন্ধল আৰু যুগচৰ্ম্ম ধাৰণকাৰী হুংগিতা দ্ৰৌপদীক দৰ্শন কৰক আৰু তেওঁ পুনৰ আশ্চৰ্যান্বিত কৰক, ধনবিহীনা বুলি ভাবি নিজৰ জীৱনক নিন্দা কৰক। ২১ ॥

তোমাৰ ভাৰ্য্যাসকলক অলঙ্কৃত দেখি তেওঁ যি গুংগ পাব, দ্বাত-সন্তোষতো তেনে গুংগ তেওঁৰ হোৱা নাছিল। ২২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে মহাৰাজ অশ্বত্থ, কৰ্ণই লুকুনিৰে সৈতে লগ লাগি দুৰ্যোধনক এইদৰে কোৱাৰ পৰাত দুয়োজনেই নিমাত হৈ থাকিল। ২৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ঘো-ৰাজা-পৰ্বতকৰ্ণ-লুকুনি-ব্যাক্য নামৰ সপ্তত্ৰিংশত্যাধিকষিণ্ডতম অধ্যায়। ২৩৭ ॥

॥ অধ্যায় ২৩৮ ॥

॥ ঘোষ-যাত্রা-স্বল্পণা ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, কর্ণৰ কথা শুনি বজা দুৰ্য্যোধন এবাৰ আনন্দিত হৈ আকৌ বিষঃ হৈ পৰিল। তাৰ পাছত এইদৰে ক'বলৈ ধৰিলে, ১ ॥

কৰ্ণ, তুমি যি কথা ক'লা, সেই সকলোবোৰ মোৰ মনতে আছে। কিন্তু পাণ্ডৱসকল য'ত আছে তালৈ পাবলৈ অনুমতি নাপাওঁ। ২ ॥

কাৰণ মহাবাজু ধৃতবাস্তুই সেই বীৰসকলকে লক্ষ্য কৰি বিলাপ কৰে। বিশেষকৈ, তপস্যাৰ বলত আমাতকৈ বেছি শক্তিশালী হোৱা বুলি ভাবে। ৩ ॥

নাইবা, বজাই যদি আমাৰ মনৰ ভাব বুজিব পাৰে তেনেহ'লে ভবিষ্যৎ মঙ্গলৰ কাৰণে অনুমতি নিদিয়। ৪ ॥

কাৰণ, বনবাসী পাণ্ডৱসকলৰ বিনাশৰ বাদে দ্বৈত-বনত আমাৰ আন কোনো প্ৰয়োজন নাই। ৫ ॥

পাশা-খেলৰ সময় উপস্থিত হওঁতে বিদূৰে মোক, তোমাক আৰু শকুনি নামাক যি যি কথা কৈছিল তুমি সেই সকলোবোৰেই জানা। ৬ ॥

সেই সকলো কথা আৰু আন আন যি বিলাপ হৈছিল, সেই সকলো চিন্তা কৰি যোৱাৰ বা থকাৰ বিষয়ে মই একো স্থিৰ কৰিব পৰা নাই। ৭ ॥

মই গৈ বনৰ ভিতৰত দ্ৰৌপদীৰে সৈতে ভীম আৰু অৰ্জুনক কষ্টত থকা দেখিবলৈ পাম—এই কথাত মোৰ আনন্দৰ সীমা নাথাকিব। ৮ ॥

বহুল আৰু মৃগ-চৰ্ম ধাৰণকাৰী পাণ্ডৱসকলক দেখি মই যিমান আনন্দ পাম, এই গোটেই পৃথিৱীখন পালেও বোধ হয় মই সিমান আনন্দ নাপাম। ৯ ॥

কৰ্ণ, মই যে বনৰ ভিতৰত ক্ৰপদ-নন্দিনী দ্ৰৌপদীক গেকৱা বসন ধাৰণ কৰা দেখিম, তাতকৈ অধিক সুখ মোৰ কি হ'ব পাৰে? ১০ ॥

পাণ্ডুজ বুধিষ্ঠিৰ আৰু ভীমে বেতিয়া মোক পৰম শোভামুগ্ধ দেখিব তেতিয়াহে মোৰ জীৱন সাৰ্থক হ'ব। ১১ ॥

কিন্তু মই যাতে সেই বনলৈ যাব পাৰোঁ বা বজাট মোক যাবলৈ অনুমতি দিব পাৰে, তেনে কোনো উপায় মই দেখা নাই। ১২ ॥

সেই কাৰণে তুমি মাডুল শকুনি-আৰু দৃষ্টাসনেৰে সৈতে লগ লাগি এনে উপায়ৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা যাতে আমি দ্বৈত-বনলৈ যাব পাৰোঁ। ১৩ ॥

ময়ো আজি যোতা-নোখোতাৰ বিষয়ে উপায় স্থিৰ কৰি কালিলৈ বজাৰ ওচৰলৈ যাম । ১৪ ॥

মই আৰু কুকৰ্ণেষ্ঠ ভীষ্ম তাত বহি থাকোঁতেই তোমালোকে যি উপায় আলোচনা কৰি স্থিৰ কৰা, তাক শকুনিৰে সৈতে লগ লাগি (বজাৰ আগত) কৰা । ১৫ ॥

তাৰ পাছত মই ভীষ্মৰ আৰু মহাবাজৰ কথা শুনি অননয়পূৰ্বক পিতামহ ভীষ্মৰ অনুমতি লৈ যাবৰ কাৰণে উদ্যোগ কৰিম । ১৬ ॥

সেয়ে হ'ব, এই কথা কৈ তেওঁলোক সকলো নিজ নিজ ঘৰলৈ গ'ল । তাৰ পাছত বাতিপুত্ৰাই কৰ্ণ দূৰ্য্যোধনৰ ওচৰলৈ গ'ল । ১৭ ॥

তাৰ পাছত কৰ্ণই হাঁহি হাঁহি দূৰ্য্যোধনক ক'লে, মহাবাজ, আমি আলোচনা কৰি যি উপায় স্থিৰ কৰিছো, শুনা । ১৮ ॥

মহাবাজ, দ্বৈত-বনৰ ওচৰতে গোপালবিলাক (গুৰাসবিলাক) তোমাৰ কাৰণে প্ৰতীক্ষা কৰি আছে সেই গাঁৱলৈ যোৱাৰ চলেৰে আমি তালৈ যাম । ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই । ১৯ ॥

হে নবনাথ, গোপালসকলৰ গাঁৱলৈ যোৱাটো বজাৰ উচিৎ—এইদৰে ক'লে তোমাৰ পিতাৰাষ্ট্ৰ নিশ্চয় যাবলৈ অনুমতি দিব । ২০ ॥

কৰ্ণ আৰু দূৰ্য্যোধনে ঘোষ-যাত্ৰাৰ (গুৰাসবিলাকৰ গাঁৱলৈ যোৱাৰ) বিষয়ে এইদৰে কথোপকথন কৰি থাকোঁতেই গান্ধাবৰাজ শকুনিৰেও হাঁহি হাঁহি আহি ক'লেহি, ২১ ॥

ময়ো শুনাগাঁথা কৰি দ্বৈত-বনলৈ যোৱাৰ বিষয়ে এই নিৰ্দ্ধিষ্ট উপায়টোকেই স্থিৰ কৰিছো । এইটো কথাটো বজাট অনুমতি যে দিবট, আনকি প্ৰেৰণাও দিব । ২২ ॥

হে মহাবাজ, দ্বৈত-বনৰ ওচৰত গোপালসকলে তোমাৰ আগমন প্ৰতীক্ষা কৰি আছে । এই বুলি সেই গাঁৱলৈ যোৱাৰ চলেৰে আমি তালৈ যাম । ইয়াত কোনো সন্দেহ নাই । ২৩ ॥

তাৰ পাছত সকলোৱেই হাঁহি হাঁহি কৰমৰ্দ্দন কৰিবলৈ বুলি ইজনে সিজনলৈ হাত আগ বঢ়াই দিলে । তাৰ পাছত এই বিষয়ে স্থিৰ কৰি বজা ধৃতবাহুৰ লগত দেখা কৰিলে । ২৪ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ঘোষ-যাত্ৰা-পৰ্বত ঘোষ-যাত্ৰা-মন্ত্ৰণা নামৰ অষ্টত্ৰিংশত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৩৮ ॥

॥ অধ্যায় ২৩ ॥

॥ দুর্যোধনৰ প্ৰস্থান ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে ভৰতবন্দন জন্মেজয়, তান পাছত তেওঁবিলাক সকলোৱে (কৰ্ণ, দুর্যোধন, শকুনি) গৈ ধৃতৰাষ্ট্ৰে সৈতে সাক্ষাৎ কৰিলে আৰু তেওঁলোকে বজাৰ শুভাশুভাদি সোধাৰ পাছত বজায়ে তেওঁলোকক মঙ্গলাদিৰ বিষয়ে সুধিলে । ১ ॥

তাৰ পাছত পূৰ্ব্ব নিৰ্দ্ধাৰিত কৰা সময় নামৰ এখন গোপাল উপস্থিত হৈ বজাক জনালে, বজাৰ গৰুবিলাক তেতিয়া দ্বৈত-বনত আছে । ২ ॥

তাৰ পাছত, হে মহাৰাজ, কৰ্ণ আৰু শকুনিৰে ৰাজশ্ৰেষ্ঠ মহাৰাজ ধৃতৰাষ্ট্ৰক ক'লে, ৩ ॥

হে কৌৰৱৰাজ, সম্প্ৰতি ঘোৰবিলাক অতি মনোহৰ ঠাইত বাস কৰিছেহি । আৰু, গৰুবিলাক সংখ্যা দ্বাৰণ কৰা বা পোৱলিবিলাক চিহ্নিত কৰাৰ সময়ো হৈছে । ৪ ॥

আৰু, হে মহাৰাজ, এই সময়ত আপোনাৰ পুত্ৰকসলেও যুগুতা কৰা উচিত । সেই কাৰণে আপুনি দুর্যোধনক তালৈ যাবলৈ অনুমতি দিয়ক । ৫ ॥

ধৃতৰাষ্ট্ৰই ক'লে, হে পুত্ৰ, যুগুতাও ভাল আৰু গৰুবিলাক পৰ্য্যবেক্ষণ কৰাও উচিত । কিন্তু গোপালবিলাকক নিশ্বাস কৰা উচিত নহয় । মই সেইটোও চিন্তা কৰিছো । ৬ ॥

কাৰণ, মই শুনিছো, তাৰ ওচৰতে নৰশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকল আছে । সেই কাৰণে তালৈ তোমালোকক যাবলৈ মই অনুমতি দিব নোৱাৰোঁ । ৭ ॥

কাৰণ, হে কৰ্ণ, সেই মহাবাহুসকল ছলনাত্মক পৰাজিত হৈছে—মহা বনত হুংগ ভোগ কৰিছে আৰু সদায় তপস্যা কৰি আছে । গতিকে, তোমালোকক পৰাজয় কৰিবলৈ সমৰ্থত্বম্ হৈ উঠিছে । ৮ ॥

দুৰিষ্ঠিৰ হওঁতে জন্ম নহয় ; পিছে, ভীষ্মসেন অতি বঙাল । হ্ৰোপনীতো সাক্ষাৎ অগ্নি । ভাৰোগৰি তোমালোক অহঙ্কাৰী আৰু মোহবুদ্ধ ; গতিকে, নিশ্চয় কোনো অপৰাধ কৰিবা । তেতিয়া তেওঁলোকে তোমালোকক দণ্ড কৰিব । কাৰণ, তেওঁলোক এতিয়া তপস্বী হৈ আছে । ১০ ॥

নাইবা তেওঁবিলাক বীৰ আৰু বহুত অধীৰ হৈ আছে, গতিকে ভৱবাৰি আৰু অগ্ৰাণ্ত অন্ত লৈ সন্মিলিত হৈ অন্ত-ভেজৰ দ্বাৰাও তোমালোকক দণ্ড কৰিব পাৰে । ১১ ।

তাৰোপৰি তোমালোকৰ সংখ্যা বহুত বুলি যদি কোনোপ্ৰকাৰে তেওঁবিলাকক আক্ৰমণ কৰিবলৈ যোৱা, তেন্তে সেইটোও অতি নীচ লোকৰ কাম হ'ব । আৰু সেইটো কৰিবা বুলিও মনে নধৰে । ১২ ।

কাৰণ, মহাবাহু অৰ্জুনে ইল্ললোকত বাস কৰি স্বৰ্গীয় অন্ত-শিক্ষা সমাপন কৰি তাৰপৰা বনলৈ ঘূৰি আহিছে । ১৩ ।

যি অৰ্জুনে আগেয়ে দৈব-অন্ত শিক্ষা নকৰাকৈয়ে পৃথিৱী জয় কৰিছিল, সেই অৰ্জুনে এতিয়া দেৱান্ত শিক্ষা কৰিছে । গতিকে, তেওঁ তোমালোকক সন্তাৰ কৰিব নোৱাৰিবনে ? । ১৪ ।

নাইবা, তোমালোকে মোৰ কথা শুনাৰ পাছত যদিও তাত গৈ বিৰোধ নকৰিবলৈও যত্নবান হোৱা আৰু পাণ্ডৱসকলক বিশ্বাসে কৰা, তথাপিও উষ্ণিগ্ৰ-ভাৱেই বাস কৰিব লাগিব, গতিকে দুঃখেই ভোগ কৰিবা । ১৫ ।

তাৰোপৰি তোমালোকৰ কোনো সৈন্যই যদি যুধিষ্ঠিৰৰ কোনো অপকাৰ কৰে, তেনে সেই অজ্ঞানকৃত কাৰ্য্যই তোমালোকৰ অপবাধ কল্যাণ । ১৬ ।

সেই কাৰণে, হে ভৱতনন্দন, দুৰ্য্যোধন, গৰুবিলাকৰ সংখ্যা নিৰ্দ্ধাৰণ আদি কৰিবলৈ বিশ্বাসী কৰ্ম্মচাৰীবিলাকেই সাঙুক । তোমালোক নিজে তালৈ যোৱাটো মোৰ অভিপ্ৰেত নহয় । ১৭ ।

শকুনিৰে ক'লে, হে ভৱতনন্দন, যুধিষ্ঠিৰ ধাৰ্ম্মিক । তাৰোপৰি তেওঁ বাৰ বছৰ বন-বাস পাটিব বুলি বাত্সভাত প্ৰদীক্ষা কৰি গৈছে । ১৮ ।

আৰু ধাৰ্ম্মিক জ্ঞান আৰু পাণ্ডৱসকলেও তেওঁকেই অনুসৰণ কৰে । কুন্তীনন্দন যুধিষ্ঠিৰে আমাক খং নকৰে । ১৯ ।

আমাৰ যুগতালৈ গাবলৈ প্ৰবল ইচ্ছা হৈছে আৰু আমি গৰুবিলাকৰ সংখ্যা আদিহে নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিবলৈ বৰ ইচ্ছা কৰিছো, পাণ্ডৱসকলক দৰ্শন কৰিবলৈ নহয় । ২০ ।

আৰু, তাত কোনো নীচ লোকৰ ব্যৱহাৰ নহয়, আৰু পাণ্ডৱসকল য'ত বাস কৰিছে তালৈ আমি নাযাওঁ । ২১ ।

বৈশম্পায়নে ক'লে, শকুনিৰে এইদৰে কোৱাত মহাবাহু বৃদ্ধবাঈই অনিচ্ছা-সঙ্কেত স্বতীসকলেৰে সৈতে দুৰ্য্যোধনক যাবলৈ অনুমতি দিলে । ২২ ।

দুতৰাষ্ট্ৰই অনুমতি দিয়াত ভৱতক্ষেত্ৰ দুৰ্য্যোধনে কৰ্ণ, দুঃশাসন আৰু অগ্ৰাণ্ত ভাতৃসকল, বৃদ্ধিমান্ শকুনিৰে সৈতে লগ জাগি লগত হেজাৰ হেজাৰ স্ত্ৰী আৰু বিদ্যাল সৈন্যবাহিনী লৈ ৰাজধানীৰপৰা নিৰ্গত হ'ল । ২৩-২৪ ।

মহাবাহু দুৰ্য্যোধনে দৈত্যজন নামৰ বন আৰু সৰোবৰ চাবলৈ যাবলৈ ওলো-
ৱাত নগবাসীসকলেও নিজ নিজ ভাৰ্য্যাগৰ্ভে সৈতে তেওঁক অনুসৰণ কৰিলে । ২৫ ॥

আৰু, আঠ হাজাৰ বথ, ত্ৰিশ হাজাৰ হাতী, ন হাজাৰ ঘোঁৰা, বহুত হাজাৰ
পদাতি, গাড়ী দোকান, বেশ্যা, বলিক, স্তুতি-পাঠক আৰু, শ শ আৰু হাজাৰ
হাজাৰ যুগয়াকাণী লোকে তেওঁক অনুসৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ২৬-২৭ ॥

তে নৰনাথ, তাৰ পাছত বজা পৰমানন্দ সমুদয় সৰ্ষা কালকৈ উজ্জ্বল বায়ুৰ লক্ষৰ
দৰে অতি কোলাহল কৰি লৈ ধৰিলে । ২৮ ॥

বজা দুৰ্য্যোধনে সেই দিনা হস্তিনাপুৰত পৰা ৬৪ ক্ৰোশ আত্মগৈ তাত বাস কৰিলে ।
তাৰ পাছত সেই সেনাবানিনী থৈ দ্বিতীয় বনত সৰোবৰলৈ গৈ যাত্ৰা কৰিলে । ২৯ ॥

অতি মণ্ডাভাৱেৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ধোম-যাত্ৰা-পৰ্বত দুৰ্য্যোধনৰ ঐশ্বৰ্য্য নামৰ
উনচত্বাৰি শতাব্দিক-দ্বিশতম অধ্যায় । ২৯ ॥

৥ অধ্যায় ২৪০ ॥

॥ গন্ধৰ্ব-দুৰ্য্যোধন-সম্বাদ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত বজা দুৰ্য্যোধন সেই বনত বাস কৰি
গোপালসকলৰ বাসস্থানৰ চৰলৈ গ'ল আৰু তাত তেওঁ বাস-ভৱন নিৰ্মাণ কৰিলে । ১ ॥

আৰু, ভূতাসকলে তেওঁৰ বাস-ভৱনৰ চৰলতই মনোহৰ, সুপৰিক্ৰিত, পানী
আৰু গছ থকা সৰ্ব গুণ-সম্পন্ন ঠাঁইক কৰ্ণ, শকুনি আৰু সকলো জাতিৰ কাৰণে
বেলেগ বেলেগকৈ বহুতো ধৰে সাজি দিলে । ২-৩ ॥

তাৰ পাছত বজা দুৰ্য্যোধনে শ-শ, হাজাৰ-হাজাৰ গৰু দৰ্শন কৰিলে আৰু
সেই সকলোবিলাককে চিহ্নিত আৰু গণনা কৰিলে । ৪ ॥

গো-বংশবিলাককো চিহ্নিত কৰিলে, শিৰাৰ উপযুক্ততা-ৰূপে গৰুবিলাক চিনি
ললে আৰু যি গৰুবিলাকৰ পোৱালি নিচেই গৰু আছিল, সেইবিলাককো সংখ্যা
নিৰ্দ্ধাৰণ কৰিলে ।

এইদৰে দুৰ্য্যোধন গৰুবিলাকৰ সংখ্যা ওভুতি গণনা কৰি তিনি বছৰ বয়সৰ গৰু-
বিলাক পৰ্য্যবেক্ষণ কৰি গোপালসকলৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত হৈ আনন্দৰনে বিচৰণ কৰিবলৈ
ধৰিলে । ৬ ॥

নগবাসীসকলে আৰু হাজাৰ-হাজাৰ সৈন্তই দেৱতাৰ দৰে মহাবাহুৰে ক্ৰীড়া
কৰিবলৈ ধৰিলে । ৭ ॥

তাৰ পাছত বৃত্তা, দীত আৰু বাদ্যত নিপুণ গোবালকসকল আৰু স্তম্ভৰূপে

অলঙ্কৃত। গোপকন্যাসকলে (নৃত্য-গীতাদিৰ দ্বাৰা) দুৰ্য্যোধনৰ সেৱা কৰিবলৈ ধৰিলে । ৮ ॥

তেতিয়া ভাৰ্যাসকলৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত মহাৰাজ দুৰ্য্যোধনে আনন্দিত হৈ তেওঁ-লোকক যোগাতা অনুসৰি অন্ন, বস্ত্ৰ, আৰু নানাবিধ পানীয় দান কৰিলে । ৯ ॥

তাৰ পাছত তেওঁলোক সকলোৱে মিলি চানিওপিনৰপৰা বাঘ, ম'হ, মৃগ, ভালুক, গৰু আৰু গাহৰি বধ কৰিলে । ১০ ॥

দুৰ্য্যোধনেও বাগেৰে সোঁ পশুবিলাক আৰু বহুতো হাতী বিদীৰ্ণ কৰি অনুচৰ-বিলাকৰ দ্বাৰা ত্ৰিগণাবিলাকক অতি মানাহৰ ঠাইত ধৰাবলৈ ধৰিলে । ১১ ॥

হে ভৱতনন্দন, তেওঁ গো-দুগ্ধ পান কৰি নান্য উপভোগ্য বস্তু উপভোগ কৰি মনোৰম বন-উপবনবিলাক দৰ্শন কৰিবলৈ ধৰিলে । ১২ ॥

মন্ত্ৰ-ভ্ৰমৰৰ দ্বাৰা সেৱিত গ'ক ময়ূৰৰ বৰৰ দ্বাৰা মুখৰিত দ্বৈত-বন অভিযুখে গমন কৰিলে । ১৩ ॥

(সেই বন) মন্ত্ৰ ভ্ৰমৰৰ দ্বাৰা সেৱিত আৰু ময়ূৰ-কঠম্বৰৰ দ্বাৰা আকুল, সপ্ত-চ্ছদ বৃক্ষ আৰু বকুল বৃক্ষৰ দ্বাৰা পৰিপূৰ্ণ । ১৪ ॥

উজ্জ্বল দৰে সমৃদ্ধি-যুক্ত মহাৰাজ দুৰ্য্যোধনে এই বনলৈক দৰ্শন কৰিবলৈ ধৰিলে । ইপিনে ধৰ্ম্মপুত্ৰ আৰু জ্ঞানী যুধিষ্ঠিৰে ভাৱে থাকি সেই সৰোবৰৰ ওচৰতে গৃহ নিৰ্মাণ কৰি ধৰ্ম্মপত্নী দ্ৰৌপদীৰে সৈতে মিলি উত্তম বিধানৰে বগু ফল-মূলাদিৰে 'সাদাস্থ্য' নামৰ ৰাজৰ্ষি :জ কৰিছিল । ১৫-১৭ ॥

হে ভৱতনন্দন, তাৰ পাছত দুৰ্য্যোধনে ভাজাৰ-ভাঞ্জাৰ ভৃত্যক আদেশ দিলে, তে মালোকে অতি সোনকালে বহুত ক্ৰীড়া-গৃহ নিৰ্মাণ কৰ'। । ১৮ ॥

'যিবা আদেশ' বুলি কৈ আজ্ঞাৱাহী ভৃত্যসকলে ক্ৰীড়ামণ্ডপ নিৰ্মাণ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি দ্বৈত-বনলৈ গমন কৰিলে । ১৯ ॥

দুৰ্য্যোধনৰ সৈন্তৰ প্ৰথমভাগ দ্বৈত-বনৰ ওচৰলৈ যোৱা যাত্ৰকে গন্ধৰ্বসকলে তেওঁলোকক প্ৰৱেশ কৰাত বাধা দিলে । ২০ ॥

হে নবনাথ, বিচাৰপ্ৰিয় গন্ধৰ্বৰাজ চিত্ৰসেনে নিজ সৈন্তবিলাকৰ, অশ্ববিলাকৰ আৰু দেৱভাসবলৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত হৈ ক্ৰীড়া কৰিবলৈ আগতেই কুৱেৰ-ভৱনৰ-পৰা তালৈ আহিছিল । তেওঁলোকৰ দ্বাৰায় সেই সৰোবৰ পৰিৱেশিত আছিল । ২১-২২ ॥

হে মহাৰাজ, তেতিয়া দুৰ্য্যোধনৰ অনুচৰবিলাকে সেই সৰোবৰটো গন্ধৰ্ব-বিলাকৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত দেখি দুৰ্য্যোধন য'ত আছিল তালৈ উত্ততি গ'লগৈ । ২৩ ॥

দুৰ্য্যোধনে সিহঁতৰ কথা শুনি যুদ্ধত অপৰাজেয় কিছুমান সৈন্ত তালৈ পঠিয়াই দিলে আৰু তেওঁবিলাকক ক'লে, তোমালোকে গন্ধৰ্ববিলাকক ভাবপৰা আঁতৰাই দিয়াগৈ । ২৪ ॥

দুৰ্য্যোধনৰ কথা শুনি তেওঁৰ সেনাপতিয়ে দ্বৈত-বন সৰোবৰলৈ গৈ গন্ধৰ্ব-সকলক ক'লেগৈ, ২৫ ॥

ধৃতবাস্তব পুত্র বলবান্ দুৰ্যোধন নামৰ বজা বিহাব কৰিবৰ ইচ্ছাবে ইয়ালৈ আহিছে। সেই কাৰণে তোমালোক ইয়াৰপৰা আঁতৰি যোৱা। ২৬ ॥

হে নবনাথ, এইদৰে কোৱাত গন্ধৰ্বসকলে ইহি ইহি সৈন্যবিলাকক কঠোৰ-ভাৱে ক'লে, আমি স্বৰ্গবাসী গন্ধৰ্ব। তোমালোকৰ অজ্ঞবুদ্ধি বজা দুৰ্যোধনে বুজিব পৰা নাই। সেই কাৰণেই বশীভূত মানুহৰ দৰে আমাক এই আদেশ দিছে। ২৮ ॥

আক তোমালোকো অজ্ঞবুদ্ধি থাক মুমূৰ্শু লোক, ইয়াত কোনে সন্দেহ নাই। সেই কাৰণেই বিকাৰ-গ্ৰস্ত হৈ তেওঁৰ আদেশ অনুসাৰে আমাক এইদৰে কৈছাৰি। ২৯ ॥

য'ত কুকৰাজ আছে তোমালোক তৎক্ষণাতঃ তালৈ যোৱা। নহ'লে আজি তোমালোক যমপুৰীলৈ যাব। ৩০ ॥

গন্ধৰ্বসকলে এইদৰে কোৱাত দুৰ্যোধনৰ সৈন্যবিলাক স'ত দুৰ্যোধন আছে তালৈ গ'লগৈ। ৩১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ঘোষ-যাত্ৰা-পৰ্বৰ অন্তৰ্গত দুৰ্যোধন-সংবাদ নামৰ চত্বাবিংশত্যাধিক-বিশততম অধ্যায়। ২৪০ ॥

॥ অধ্যায় ২৪১ ॥

॥ কৰ্ণৰ পৰাণ ॥

বৈশম্পায়নে ক'ল, হে মহাবাজ জন্মেজয়, তাৰ পাছত তেওঁলোক আটাই-বিলাক লগ হৈ দুৰ্যোধনৰ ওচৰলৈ গৈছিল আৰু কোৱবসকলক কোৱা কথাবোৰ বৰ্ণনা কৰিছিল। ১ ॥

হে ভৱতবংশীয় জন্মেজয়, গন্ধৰ্বসকলে কোৱবৰ সৈন্যবোৰক বাধা দিলত ধৃত-বাস্তব পুত্র প্রতাপী দুৰ্যোধনে ক্ৰোধপূৰ্ণ হৈ সেই সৈন্যবোৰক নিৰ্দেশ দিলে, ৩ ॥

যদি সমস্ত দেৱতাসকলেই সৈতে স্বয়ং ইন্দ্ৰয়ো এই অৱজ্ঞাৰ খেল খেলাইছে, তথাপি মোৰ অনিষ্টকাৰী অধ্যাত্মিক এইসকলক শাসন কৰা গৈ। ৩ ॥

দুৰ্যোধনৰ কথা শুনি মহাপৰাক্ৰমী ধৃতবাস্তব পুত্ৰসকল আৰু সহস্ৰ সহস্ৰ যুঁজাৰু-সকল অন্ত-শব্দেৰে সজ্জিত হ'ল। ৪ ॥

তেওঁলোকে সেই আটাইবিলাক গন্ধৰ্বক অৰ্জ্জবিত কৰাৰ মনেৰে মহা সিংহ-নাৰেৰে দশোদিশ মুখবিত কৰি বলেৰে বনত প্ৰৱেশ কৰিলে। ৫ ॥

তাৰ পাছত আন কিছুমান গন্ধৰ্বই কুক-সৈনিকসকলক বাৰণ কৰিলে।

হে পৃথিবীপতি জন্মেজয়, গন্ধৰ্বসকলে প্রিয় বাক্যেবে নিষেধ কৰা সত্ত্বেও কুক-সৈন্য-সকল তেওঁলোকক অৱজ্ঞা কৰি সেই প্রকৃত্ত অবণালৈ সোমাই গ'ল । ৬-৭ ।

বজা হুয়োধন এড়তি ধৃতবাহুব পুত্ৰসকল বাক্যেবে ক্ষান্ত নোহোৱাত আকাশ-বিহাৰী সেই গন্ধৰ্বসকলে চিত্ৰসেনক জনালেগৈ । ৮ ।

গন্ধৰ্বৰ বজা চিত্ৰসেনে ভেতিয়া পৰম ক্রুদ্ধ হৈ কোবরসকলক লক্ষ্য কৰি তেওঁ-লোক সকলোকে ক'লে, অনাৰ্থা-নাচইতক দমন কৰা'গৈ । ৯ ।

হে ভবতবংশীয় জন্মেজয়, চিত্ৰসেনৰ আদেশ পাই গন্ধৰ্বসকলে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ লৈ ধৃতবাহুব পুত্ৰসকলৰ ফালে লৰি আহিল । ১০ ।

অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰেৰে সাজু হৈ গন্ধৰ্বসকলক অকস্মাৎ অৱতীৰ্ণ হোৱা দেখি হুয়োধনক এৰি থৈ কোবরসৈন্যসকল দশাদিশে পলাবলৈ ধ'লে । ১১ ।

ধৃতবাহুব পুত্ৰসকল পৃষ্ঠভঙ্গ দি পলাই যাবলৈ ধৰা সত্ত্বেও বাধানন্দন বীৰ কৰ্ণ পৰাখুখ হোৱা নাছিল । ১২ ।

গন্ধৰ্বৰ বৃহৎ সৈন্য-বাহিনীয়ে আক্রমণ কৰা দেখি তেওঁ মহা শৰ-বৃষ্টিৰে সিহঁতক বাধা প্ৰদান কৰিছিল । ১৩ ।

অৰ্জুজ্ঞ আকৃতিৰ সূতীক্ষ্ম শৰসমূহেৰে, ভল্ল নামৰ অস্ত্ৰবোৰেৰে আৰু গোৰে নিশ্চিত শিক্তৰ দাঁতৰ দৰে চোকা বৎসদন্ত নামৰ অস্ত্ৰবাহিৰে সূত-নন্দন মহাবীৰ কৰ্ণই শত-শত গন্ধৰ্বক হেলাবতে বাণবিদ্ধ কৰি তেওঁলোকৰ উত্তম অস্ত্ৰবোৰ (দিবোদেশ) মাটিত বগৰাই অলপ সময়ৰ ভিতৰতই চিত্ৰসেনৰ সৈন্য-বাহিনীক জ্বলা-কলা কৰিলে । ১৪-১৫ ।

বুদ্ধিমান সূত-পুত্ৰৰ দ্বাৰা গন্ধৰ্বসকল নিহত হ'বলৈ ধৰাৰ লগে লগে কেয়ো-পিনৰপৰা আকৌ শত-শত, সহস্ৰ-সহস্ৰ গন্ধৰ্ব উপস্থিত হ'লহি । মুঠ কথা, প্ৰচণ্ড-বেগেৰে অৱতীৰ্ণ হোৱা চিত্ৰসেনৰ সৈনিকেৰে ক্ষতকৰ ভিতৰতে পৃথিবীখন গন্ধকেৰে ভৰপূৰ হৈ পৰিল । ১৬-১৭ ।

ইয়াৰ পাছত বজা হুয়োধন, সুৰলতনয় শকুনি, হুশাসন, বিকৰ্ণ, আৰু ধৃত-বাহুব আন আন পুত্ৰসকলে গৰুড়ৰ ধ্বনিৰ নিচিনা শব্দিত বথবোৰেৰে সেই গন্ধৰ্ব সৈন্যবোৰ নিধন কৰিলে । ১৮ ।

ইয়াৰ পাছত কৰ্ণক আগত লৈ হুনাই যুদ্ধ আৰম্ভ কৰিলে । বৃহৎ বথবোৰ একে লগ কৰি আৰু মহাবীৰসকলেৰে কৰ্ণক মাজত লৈ তেওঁলোকে গন্ধৰ্বসকলক আঙৰি ধৰিলে । সেই সময়ত কোবরসকলৰ লগত গন্ধৰ্বসকল সন্মুখ-সংগ্ৰামত নামি গ'ল । ১৯-২০ ।

তাৰ পাছত লোমহৰ্ষক তুয়ল যুদ্ধ চলিল । শৰেৰে নিপীড়িত গন্ধৰ্বসকল অজ্ঞপ্ৰিত হ'ল । গন্ধৰ্বসকল পীড়িত হোৱা দেখি কোবরসকলে উচ্চ নিনাদ কৰি-বলৈ ধৰিলে । ২১-২২ ।

গন্ধৰ্বসকলে হয় খোৱা দেখি চিত্ৰসেনে সহিব নোৱাৰিলে। তেওঁ কোষৰ-
সকলক বধ কৰিবলৈ মন কৰি খণ্ডেৰে আসনবপৰা জঁপিয়াই পৰিল। ২৩।

তাৰ পাছত বিচিত্ৰ কৌশলবোৰত অভিজ্ঞ চিত্ৰসেনে শাস্ত্ৰাময় অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰি
যুঁজিবলৈ ধৰিলে। কোষৰসকল চিত্ৰসেনৰ সেই শাস্ত্ৰাৰ দ্বাৰা মোহিত হ'ল। ২৪।

হে ভবতৰাণীৰ জন্মজয়, সেই সময়ত দুৰ্যোধনৰ এখন এখন যুঁজাক দহোটা
দহোটা গন্ধৰ্বৰে সৈতে সমৰত সন্মুখীন হব লগীয়া হৈছিল। ২৫।

তাৰ পাছত, হে নৰপতি, সেই সময়ত বিপুল সৈন্যবাহিনীৰ দ্বাৰা বণ-পীড়িত
সেই কোষৰ-বাৰ্ত্তনী আৰু কোষৰসকলৰ ভিতৰৰ জীয়াই থাকিবলৈ চক্কা কৰা
লোকসকল মুছত সগ্ৰস্ত হৈ পলাই গ'ল। ২৬।

হে বজা জন্মজয়, দুৰ্যোধনৰ সেন্যবোৰ ভিন্ন-ভিন্ন দৈ চাৰিওফালে পলাবলৈ
ধৰা সত্ত্বেও সূৰ্য্যনন্দন কৰ্ণ অচল-অটল পৰাক্ৰম দৰে থিস হৈ থাকিল। ২৭।

দুৰ্যোধন, তেজস্বী কৰ্ণ আৰু সুবলন্তনয় শকুনিয়ে সমৰত কত-বিকত হৈ গন্ধৰ্ব-
সকলৰ লগত যুঁজিলে। ২৮।

হত্যা কৰিবলৈ চক্ৰক শত-শত, সহস্ৰ সহস্ৰ গন্ধৰ্ব একত্ৰিত হৈ বণত কৰ্ণক
আক্ৰমণ কৰিছিল। ২৯।

মহা পৰাক্ৰমী গন্ধৰ্বসকলে পট্টিল, ত্ৰিশূল, অসি আৰু গদাৰে সুতপুত্ৰক বধ
কৰা কামনাৰে চাৰিওফালৰপৰা আক্ৰমি ধৰিলে। ৩০।

কিছুমানে বথৰ অজ-প্ৰত্যজ ছেদন কৰিলে; কেইজনমানে বথৰ পতাকা পেলাই
দিলে; কিছুমানে বথদণ্ড আৰু ঘোঁৰাবোৰ বগৰাই দিলে আৰু আন কিছুমানে
সাৰথিক তললৈ পেলাই দিলে। ৩১।

কিছুমানে বথৰ চক্ৰ আৰু গোপনীয় স্থান নষ্ট কৰিলে। আন কিছুমানে বথৰ
বাহুবোৰ খহাই দিলে। পৰিশেষত বহু সহস্ৰ গন্ধৰ্বই বথখন ভিল-ভিলকৈ খণ্ড-
বিখণ্ড কৰিলে। ৩২।

তাৰ পাছত সুতপুত্ৰ কৰ্ণই খড়্গ-চৰ্ম ধাৰণ কৰি, নিজ-বথৰপৰা জঁপিয়াই পৰি
ভতালিকে বিকৰ্ণৰ বথত উঠি আত্মবক্ষাৰ কাৰণে ঘোঁৰা কেইটা খেদিলে। ৩৩।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ঘোৰ-যাত্ৰা-পৰ্বত কৰ্ণৰ পৰাভৱ নামৰ
একচত্বাৰিংশতাবিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৪১।

॥ অধ্যায় ২৩২ ॥

॥ দুৰ্য্যোধনাদি-হৰণ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে মহাবাহু জন্মেজয়, মহাবতী কৰ্ণ গন্ধৰ্বসকলৰ দ্বাৰা পৰাজিত হ'লত দুৰ্য্যোধনৰ চকুৰ আগতেই সমস্ত কোঁৱৰ সৈন্যবাহিনী পলাই দিহা-দিহি গ'ল ১১ ॥

কোঁৱৰ-পক্ষীয় সেই আটাইবিলাকেই পৃষ্ঠভ্ৰম দি পলাবলৈ ধৰা লক্ষ্য কৰিও মহাবাহু দুৰ্য্যোধন সেট বণত পৰাশুখ হোৱা নাছিল ১২ ॥

গন্ধৰ্বৰ বিপুল বাহিনীয়ে আক্রমণ কৰা দেখি শক্ৰদমনকাৰী তেওঁ মহৎ শৰবৃষ্টিৰে চাৰিও ফাল আৱৰি পেলালে ১৩ ॥

গন্ধৰ্বসকলে সেই শৰ-বৰ্ষণক গণ্য নকৰি দুৰ্য্যোধনক হত্যা কৰিবলৈ ইচ্ছুক হৈ তেওঁৰ বথখন চাৰিওপিনৰপৰা আগুৰি পেলালে ১৪ ॥

বথৰ অঙ্গ-প্রত্যঙ্গ, বথদণ্ড, বথৰ গুপ্তস্থান, ধ্বজ, সাৰথি, অশ্বসমূহ, ত্ৰিবেণু (বাঁহ তিনিডাল) আৰু বথত থকা শয্যা—এই আটাইবোৰ শবসমূহেৰে থণ্ড-বিথণ্ড কৰিলে ১৫ ॥

ইয়াৰ পাছত মহাবাহু চিত্ৰসেনে লাগি গৈ ২৪বিহীন হৈ ভূপাতিত হোৱা দুৰ্য্যোধনক জীৱিত অৱস্থাতেই ধৰি লৈ গ'ল ১৬ ॥

তে বাজেজ্ঞ জন্মেজয়, তেওঁক লৈ যোৱাৰ পাছত বথৰ ভিতৰত থকা দুঃশাসনক গন্ধৰ্বসকলে কেয়োপিনৰপৰা আগুৰি লৈ গ'ল ১৭ ॥

আন কিছুমানে বিৰিংশতি-চিত্ৰসেনক, আৰু কিছুমানে বিন্দ অনুবিন্দ আৰু বাজমহিষীসকলক লৈ দিহা-দিহি গুচি গ'ল ১৮ ॥

গন্ধৰ্বসকলৰ দ্বাৰা দুৰ্য্যোধনৰ সৈন্যবাহিনী আক্ৰান্ত (পীড়িত) হ'ল ১৯ ॥ তেতিয়া আগৈয়ে পলাই যোৱা কোঁৱৰ-সৈন্যবোৰ লগ লাগি পাণ্ডৱসকলৰ ওচৰ পালেগৈ ২০ ॥

মহীপতি দুৰ্য্যোধনক নিবলৈ ধৰাত কোঁৱৰ-পক্ষীয় শকট-আবোহী (গাড়োহান), পন্থ বা পটহৰ মালিক আৰু যান-বাহন চলাওঁতা—এই আটাইবিলাকেই পাণ্ডৱ-সকলৰ শৰণাপন্ন হ'ল ২১ ॥

দৈনিকসকলে ক'লে, হে মহাবাহু দৃষ্টিৰ, প্ৰিয়দৰ্শন ধৃতবাহুৰ পুত্ৰ পৰাক্ৰমী

বজা হুৰ্যোধন গন্ধৰ্বসকলৰ দ্বাৰা অপহৃত হৈছে। তে পাণ্ডৱসকল, ততালিকে তেওঁক অনুসৰণ কৰক। ১১ ॥

হুৰ্য্যসহ দৃষ্টাসন, হুৰ্জয় হুৰ্জুথ আৰু ৰাজমহিষীসকলক বান্ধি গন্ধৰ্বসকলে অপহৰণ কৰি লৈ গৈছে। ১২ ॥

ৰাজ-কল্যাণ-কামনাকাৰী হুৰ্যোধনৰ মন্থীকল এনেকৈ কাতৰ স্বৰেৰে আৰ্ত্তনাদ কৰি যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰ চাপিল। ১৩ ॥

সেইদৰে যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰত সাজায়া-ভিক্ষাৰী হোৱা হুৰ্যোধনৰ বাখিত বৃদ্ধ মন্ত্ৰী-সকলক ভীমসেনে মনত লগাকৈ কবলৈ ধৰিলে, ১৪ ॥

চাণ্ডী-কৌৰৱা সংগ্ৰহ কৰি বণ ৩ অংশে চেষ্টা কৰি আমি যি কাম কৰিলো-হেঁতেন, তাক গন্ধৰ্বসকলে সম্পন্ন কৰিলে। ১৫ ॥

মনেৰে এক প্ৰকাৰে প্ৰতিষ্ঠিত হৈ থাকিব খোজা ইষ্টতৰ পৰিণাম অন্তপ্ৰকাৰৰ হ'ল। ই কপট-পাশাখেলত অভিজ্ঞ বজা দ্ব্যতৰাষ্ট্ৰৰ কুম্ভগণৰ পৰিণাম। ১৬ ॥

অন্ধৰ-অসমৰ্থ লোকক হিংসা কৰে। তাজনক আন লোকে নাশ কৰে—এই কথা আমাৰ জনা আছে। ১৭ ॥

সৌভাগ্যক্ৰমে জগতত আমাৰ কুশল-কামনাকাৰী লোক আছে। তেৱেঁই নিশ্চেষ্টভাৱে বহি থকা আমাৰ পৰিণামত সুখ-দায়ক এই ভাৱ বহন কৰিলে। ১৮ ॥

সুখত থকা দুৰ্মতিয়ে শীত, বতাহ আৰু ব'দৰ তাপ সহ কৰি তপস্যাৰ দ্বাৰা ক্ষীণ হৈ পৰা বিষম অৱস্থাত থকা আমাক চাবলৈ ইচ্ছা কৰিছিল। ১৯ ॥

দ্বাৰা অধ্যাত্মিক কুকনন্দন হুৰ্যোধনৰ চৰিত যিসকলে অনুসৰণ কৰে, তেওঁ-লোক সময়ত পৰাভৱৰ সন্মুখীন হয়। ২০ ॥

যিজনে এই কুম্ভগণ-শিক্ষা দিছে তেওঁ পাপ কাৰ্য্য সাধন কৰিছে। সেই কাৰণে আপোনাৰসকলক খোলাথুলিকৈ কওঁ, কুন্তী-পুত্ৰসকল সদায় নিষ্ঠুৰতাবিহীন। ২১ ॥

ভীমে খঙত জ্বলি-পকি কোবৱসকলক এইদৰে কঠোৰ বাক্যেৰে সন্মোদন কৰা দেখি বজা যুধিষ্ঠিৰে—এইটো কৰ্কশতা-প্ৰয়োগৰ সময় নহয়—বুলি বুজাবলৈ ধৰিলে। ২২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত খোষ-দ্বাত্ৰা-পৰ্বত হুৰ্যোধনাদি-হৰণ নামৰ দ্বিচত্বাৰিংশত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৪২ ॥

॥ অধ্যায় ২৪৩ ॥

॥ দূৰ্য্যোধন-মোচনৰ অনুজ্ঞা ॥

সুধীতিৰে ক'লে, বোণা, ভয়ত কাতৰ হৈ আশ্ৰয়-ভিক্ষাবীৰুপে আমাৰ ওচৰ
চপা, বিষম চৰৱস্থাত পৰা কৌৰৱসকলক তুমি এনেকৈ কিয় কৈছা? ১ ॥

হে বৃকোদৰ্শ, জ্ঞাতিবৰ্গৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ-সৃষ্টি আৰু গাঠ-কাঙ্ক্ষা হয়। জুপে
লগে শত্ৰুতাও আচৰণ কৰা হয়, কিন্তু সেইবোৰৰ দ্বাৰা ক্ষত্ৰিয়ৰ কুলধৰ্ম নাপ
নহয়। ২ ॥

কিন্তু যেতিয়া বাহিৰৰ আন কোনোবাটো জ্ঞাতি-ভাইসকলৰ বংশৰ ওপৰত
হস্তক্ষেপ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে, তেতিয়া বাহিৰৰ পৰাভৱক সাধুসকলে কেতিয়াও
ক্ষম নকৰে। ৩ ॥

এই দুৰ্ন্যতি দূৰ্য্যোধনে আমি বহুকাল ইয়াত বাস কৰা বুলি জানে। সি
এইদৰে আমাক অৱজ্ঞা কৰিবলৈ আহি এই অপিয় কাৰ্য্য কৰিছে। ৪ ॥

হে বীৰ, গন্ধৰ্বই দূৰ্য্যোধনক বলেৰে লৈ যোৱাত আৰু বাহিৰৰ লোকৰপৰা
আমাৰ তিবোতাসকলৰ এই অপমানত আমাৰ জাতি-কুল জট্ট হয়। ৫ ॥

আশ্ৰয়-ভিক্ষাবীসকলৰ পৰিত্ৰাণৰ কাৰণে আৰু আমাৰ বংশ-গৌৰৱ বক্ষাৰ
নিমিত্তে, হে নববীৰসকল, উদ্বুদ্ধ হোৱাঁ; সাজু হোৱাঁ, পলম নকৰিয়া। ৬ ॥

অৰ্জুন, যমজ নকুল-সন্তেৰ আৰু হে বীৰ, তুমি কাৰো গাতত পৰাজিত
নোহোৱা। হে নবশ্ৰেষ্ঠসকল, গন্ধৰ্বসকলৰ গাতৰপৰা দূৰ্য্যোধনক তোমালোকে
মুক্ত কৰাঁ। ৭ ॥

হে নববীৰসকল, নানাবৰণৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰেৰে তৰপুৰ, সোণৰ ধ্বজাযুক্ত এই-
বোৰ বাহুকবনীয়া উজ্জল বথ হুতবাহীৰ পুত্ৰসকলৰ। ৮ ॥

ইন্দ্ৰসেন প্ৰভৃতি সাৰথীসকলে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰেৰে সজ্জিত হৈ উঠি থকা নিত্য-সজ্জিত
আৰু প্ৰৱল ধ্বনি-মুখৰিত এই বথবোৰত তোমালোক আৰোহণ কৰাঁ। ৯ ॥

এইবোৰত আৰোহণ কৰি সমবন্ধেজত গন্ধৰ্বসকলেৰে সৈতে যুদ্ধ কৰিবলৈ
যত্ববান হোৱাঁ আৰু কোনো সঙ্কোচ নকৰাকৈ সাৱধানৰে দূৰ্য্যোধনৰ মোচনৰ
বাবে প্ৰস্তুত কৰাঁ। ১০ ॥

বৃকোদৰ, যি কোনো ক্ষত্ৰিয়ই আশ্ৰয়ৰ কাৰণে সন্মুখত উপস্থিত হোৱা লোকক
চৰম শক্তি প্ৰয়োগ কৰিও সৰ্ব্বপ্ৰকাৰে বক্ষা কৰে, তোমাবোৰো কথাই নাই। ১১ ॥

কৃতাজলি-পৰায়ণ, শৰণাপন্ন শত্ৰুকো দেখি স্থিৰভাৱেৰে 'যোই' বুলি নিৰা-
পদে পঠিয়াই দিয়া মহান ব্যক্তিকে শৰণাগতৰ বন্ধক হ'ব পাৰে । ১২ ॥

হে পাতুনন্দন, প্ৰাৰ্থনাতো দান, ৰাজ-কৰ্ম, পুণ্ডৰ জন্ম আৰু শত্ৰুৰ মোচন—
এইবোৰ দুখেসাধ্য; অকল শত্ৰুৰ মোচন আন তিনিবিধৰ সমান । ১৩ ॥

দুৰ্যোধনে শৰণাপন্ন হৈ তোমালোকৰ বাহ-বলক আশ্ৰয় কাৰ জীৱন-কামনা
কৰিছে, ইয়াকৈ অধিক কি হ'ব পাৰে ? ১৪ ॥

হে বীৰ বৃকোদৰ, যদি মোৰ যজ্ঞ আৱদ্ধ নহ'লহেঁতেন, তেন্তে মই নিজেই
এই কামৰ বাৰ লগতহে গ'লোহেঁতেন । এই বিষয়ে বিচাৰৰ মোৰ অৱকাশ
নাই । ১৫ ॥

হে ভীম, প্ৰথমে প্ৰীতি-বাক্যেৰে দুৰ্যোধনক যুক্ত কৰিবলৈ যত্ন কৰিবা । তাৰ
পাছতহে সৰ্ব্বপ্ৰকাৰৰ কৌশলেৰে চেষ্টা কৰিবা । ১৬ ॥

সেই গন্ধৰ্বৰাজ চিত্ৰসেন যদি প্ৰীতি-বচনেৰে প্ৰবোধিত নহয়, তেন্তে যুদ্ধ
পৰাক্ৰমেৰে দুৰ্যোধনক (দুৰ্যোধনক) যুক্ত কৰিবা । ১৭ ॥

ইয়াৰ পাছত, হে ভীম, যদি সহজ যুদ্ধেৰে তেওঁ কৌৰৱসকলক ভাগ নকৰে,
তেন্তে নানা কৌশলেৰে প্ৰতিদ্বন্দ্বীসকলক দমন কৰি সেই কৌৰৱসকলক যুক্ত কৰা
উচিত হব । ১৮ ॥

হে ভৱভৱংশীয় বৃকোদৰ, যজ্ঞ-সম্বন্ধীয় বহু কাৰ্য্য কৰিব লগায়া হৈ থকা অৱ-
স্থাত মই তোমালোকক ইমানখিনিকে নিৰ্দেশ দিবলৈ অমৰ্থ । ১৯ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, অজ্ঞাতশত্ৰু স্থিতিৰ কথা শুনি অৰ্জুনে কৌৰৱসকলক
মোচন কৰা সম্পৰ্কে শ্ৰেষ্ঠজনৰ বাক্য মানি ল'লে । ২০ ॥

অৰ্জুনে ক'লে, যদি প্ৰীতি-বাক্যেৰে গন্ধৰ্বসকলে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলক সমৰ্পণ
নকৰে, তেন্তে আজি গন্ধৰ্বৰাজৰ জন্মভূমিয়ে ৰক্তপান কৰিব । ২১ ॥

হে ৰজা, সত্যবাদী অৰ্জুনৰ সেই প্ৰতিজ্ঞা শুনি কৌৰৱসকলৰ মনলৈ উৎসাহ
আছিল । ২২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত দ্বোষ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত দুৰ্যোধন-মোচনৰ অনুজ্ঞা
নামৰ ত্ৰিচত্বাৰিংশতীয়া-দ্বিংশততম অধ্যায় । ২৪৩ ॥

॥ অধ্যায় ২৪৪ ॥

॥ পাণ্ডব আৰু গন্ধৰ্বৰ যুদ্ধ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, যুধিষ্ঠিৰৰ কথা শুনি ভীমসেন প্ৰভৃতি পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱ-সকল হাঁহিমুখেৰে থিয় হ'ল । ১ ॥

হে ভৰতবংশীয় জ্ঞানেশ্বৰ, তাৰ পাছত মহাবতী পাণ্ডৱসকলে সুৰ্ণ-খচিত বিচিত্ৰ কৰচাবোৰু ধাৰণ কৰিলে । ২ ॥

হেওঁলোকে নানাতৰহৰ দিবা-অস্ত্ৰ হাতে ল'লে । আঁটায়ে পতাকা আৰু ধনু-শৰ লৈ বথেৰে সজ্জিত হ'ল । ৩ ॥

সেই সময়ত পাণ্ডৱসকলক উজ্জ্বল অনলৰ দৰে দেখা গৈছিল । বেগবন্ত অশ্ব-বোৰেৰে সংযুক্ত সুসজ্জিত বথবোৰত উঠি পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকল ততাতৈয়াকৈ সেই ঠাটৰপৰা যাত্ৰা কৰিলে । তাৰ পিছ মুহূৰ্ত্তত কৌৰৱ সৈন্যসকলৰ মাজত আনন্দৰ জয়ধ্বনি প্ৰাদুৰ্ভূত হৈছিল । ৪-৫ ॥

মহাবতী পাণ্ডু-পুত্ৰসকলক একে লগে যোৱা দেখি জয়ৰ কাৰণে ব্যাকুল গগন-গামী গন্ধৰ্ব মহাবতীসকল নিভীকভাৱে তীব্ৰ গতিৰে বন্তেকৰ ভিতৰতেই সেই বনলৈ আহিছিল ; কিন্তু অলপ পাছত সেই জয়োদ্ধত গন্ধৰ্বসকল নিবাস হ'ল । ৬-৭ ॥

লোকপানসকলৰ দৰে উদাত্ত হৈ বগক্ষেত্ৰত অৱতীৰ্ণ হোৱা সেই চাৰিওজন বীৰ পাণ্ডৱক বথৰ ওপৰত নিৰাজিত দেখি গন্ধমাৰ্জনবাসী গন্ধৰ্বসকলে ব্যুহ বচনা কৰি অৱস্থান কৰিলে । ৮-৯ ॥

হে ভৰতবংশীয় জ্ঞানেশ্বৰ, জানী নৰপতি ধৰ্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰৰ কথা অনুসাবে ক্ৰমে যুদ্ধ যুদ্ধ চলিবলৈ ধৰিলে ; কিন্তু সেই সময়ত গন্ধৰ্ব-ৰাজৰ যুচ সৈনিকসকলক কোনো যুদ্ধ যুদ্ধ কাৰ সুবুদ্ধিটো আনিব পৰা নগ'ল । ১০-১১ ॥

তাৰ পাছত শত্ৰু-সম্ভাপক সবাসাচী অৰ্জুনে সেই গগনবিহাৰী অদম্য গন্ধৰ্ব-সকলক যুদ্ধক্ষেত্ৰত সাদুনাশচক এই কথা ক'লে, মোৰ ভাই সুৰোধনক তোমা-লোকে পৰিত্যাগ কৰাঁ । ১২ ॥

যশস্যালী পাণ্ডুনন্দন অৰ্জুনে এইদৰে কোৱাত তেওঁলোকে খিল-খিলকৈ হাঁহি পাৰ্শ্বক ক'লে, বোপা, এই পৃথিৱীত আমি অকল এজনৰ কথাহে মানি চলোঁ । যিথোন তেওঁৰেই শাসন মানি হঃখ-কষ্টৰ হাত সাৰি ফুৰি ফুৰোঁ । ১৩-১৪ ॥

হে ভবতবংশীয় অৰ্জুন, অকল তেওঁৰ আদেশমতে আমি চলোঁ। সেই দেৱৰাজ ইন্দ্ৰত বাহিৰে আমাৰ আন কোনো শাসক নাই। ১৫ ॥

গন্ধৰ্বসকলে এইদৰে কোৱাত কুৰীপুত্ৰ ধনঞ্জয়ে গন্ধৰ্বসকলক তুনাহঁ এই প্ৰত্যুত্তৰ দিলে, ১৬ ॥

গন্ধৰ্বৰাজৰ পৰনাদী-ধৰ্ম আৰু মানৱৰ লগত সম্পৰ্ক—এই ঘনবীৰ কাম কৈতিয়াও সমীচীন নহয়। ১৭ ॥

ধৰ্মৰাজৰ আদেশমতে পুত্ৰৰাষ্ট্ৰৰ এই মৰু পৰাক্ৰমী পুত্ৰসকলক আৰু এওঁ-লোকৰ ভাৰ্যাসকলক তোমালোকে পৰিত্যাগ কৰাঁ। ১৮ ॥

হে গন্ধৰ্বসকল, যদি ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলক প্ৰীতি-বাক্যেৰে সন্তুষ্ট হৈ পৰিত্যাগ নকৰাঁ, তেন্তে মই নিজেই বিক্ৰম প্ৰকাশৰে ত্ৰয়োধনক মুক্ত কৰিম। ১৯ ॥

পৃথানন্দন সবাসাচী ধনঞ্জয়ে এইদৰে কে প্ৰত্যেক গন্ধৰ্বৰ প্ৰতি সুতীক্ষ্ণ বাণ নিক্ষেপ কৰিলে। ২০ ॥

সেইদৰে উৎকট বলবান গন্ধৰ্বসকলে পাণ্ডৱসকলৰ প্ৰতিও বাণ বৰাখিলে; পাণ্ডৱসকলেও স্বৰ্গবাসী গন্ধৰ্বসকলক বাণ-বৰিষণেৰে আৱৰি পেলালে। ২১ ॥

হে ভবতবংশীয় জনৈজয়, তাৰ পাছত ক্ষিপ্ৰবেগী গন্ধৰ্বসমূহ আৰু ভীষণ বেগশালী পাণ্ডৱসকলৰ ভিতৰত তুমুল যুদ্ধ লাগিল। ২২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ষোড়শাধ্যায়-পৰ্বত পাণ্ডৱ আৰু গন্ধৰ্বৰ যুদ্ধ নামৰ চতুষ্চত্বাংশত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৪৫ ॥

॥ অধ্যায় ২৪৫ ॥

॥ গন্ধৰ্বৰ গৰাণ্ডব ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত দিব্য অস্ত্ৰধাৰী আৰু সোণৰ মালা পৰিধানত কাৰী গন্ধৰ্বসকলে প্ৰদীপ্ত শৰ নিক্ষেপ কৰি চাৰিও দিশ আৱৰি পেলালে। ১ ॥

বীৰ পাণ্ডৱ চাৰিগৰাকী আৰু হাজাৰ-হাজাৰ গন্ধৰ্ব বণত নাৰি গৈছিল। হে বজা জনৈজয়, সেই ঘটনা আশ্চৰ্যজনক সেন হৈ পৰিছিল। ২ ॥

গন্ধৰ্বসকলে কৰ্ণ আৰু ত্ৰয়োধনৰ বথ শতধা-বিখণ্ড কৰিছিল। সেইদৰে তেওঁ-লোকে চাৰি পাণ্ডৱৰ বথো আচ্ছাদিত কৰিছিল। ৩ ॥

হে মহাবীৰ, বৰক্ষেত্ৰত অৱতীৰ্ণ হোৱা শত-শত গন্ধৰ্বক পুৰুষপ্ৰবীৰ পাণ্ডৱ-সকলে বহুবাৰ ঠেকত পেলাইছিল। ৪ ॥

চাৰিওপিনে বাণ-বৰিষণেৰে ধেদেলি-ভেদেলি হৈ শূন্যত বিচৰণকাৰী গন্ধৰ্বসকল পাণুপুত্ৰসকলৰ আগত থিৰেৰে থাকিব নোৱাৰিলে । ৫ ॥

তেতিয়া অৰ্জুনে খণ্ডত জ্বলি-পকি অতিক্ৰুদ্ধ গন্ধৰ্বসকলক প্ৰতি লক্ষ্য কৰি দিবা মতা অন্তৰোৰ নিক্ষেপ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে । ৬ ॥

বলোদ্ধীপ্ত অৰ্জুনে সমৰত আগুৱৈ অন্তৰে সহস্ৰ-সহস্ৰ গন্ধৰ্বৰ হেজাৰ-বিজাৰ সৈন্যক যমৰ পুৰীলৈ পঠিয়ালে । ৭ ॥

তেন্তে মহাবাহু, বলশালীসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ মহাধনুৰ্দ্ধন ভীমে সুভীক্ষ শবসমূহেৰে বৰত শত-শত গন্ধৰ্বক বধ কৰিলে । ৮ ॥

তে বজা জলৈজয়, মতাবলী মাত্ৰীপুত্ৰ নকুল-সহদেৱেও যুদ্ধত আসক্ত হৈ সমুদ্ৰ-খত পোতা শত-শত শত্ৰু বিনাশ কৰিলে । ৯ ॥

মহাবাহী পাণ্ডৱসকল দ্বাৰা দিবা-অন্তৰোৰেৰে নিহত হ'বলৈ ধৰা গন্ধৰ্বসকল যুতবাস্তৱ পুত্ৰসকলক লৈ আকাশলৈ জঁপিয়াই উঠিল । ১০ ॥

সেইসকলক আকাশলৈ উঠা দেখি কুন্তীপুত্ৰ ধনঞ্জয়ে বচা-মচা শববোৰেৰে চাৰিও ফাল আৱৰি ৰাখিলে । ১১ ॥

তেওঁলোক শৰেৰে আৱদ্ধ তে পিঞ্জৰাৱদ্ধ চৰাটৰ দৰে হৈ ক্ৰোধবশতঃ গদা, শক্তি আৰু ঋষি নামৰ দুমুখীয়া শয়ল অৰ্জুনৰ ওপৰত নিক্ষেপ কৰিলে । ১২ ॥

অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰও পৰম নিপুণ অৰ্জুনে সেই গদা-শক্তি আৰু ঋষি খণ্ডিত কৰি বজ্জমবোৰেৰে (জল্লবোৰেৰে) গন্ধৰ্বসকলৰ শৰীৰ ক্ষত-বিক্ষত কৰিলে । ১৩ ॥

ওপৰৰপৰা মাটিত পৰিবলৈ ধৰা হাত-ভৰি আৰু শিৰোদেশেৰে শিলাবৃষ্টি হোৱা যেন বোধ হৈছিল । তেতিয়া শত্ৰুসকলক ভয় উপজিল । ১৪ ॥

পাণ্ডৱসকল মতাৰা অৰ্জুনৰ দ্বাৰা নিহত হ'বলৈ ধৰা গন্ধৰ্বসকলে অন্তৰীক্ষত (আকাশত) থাকি ভূমিষ্ঠ অৰ্জুনৰ ওপৰত শৰ বৰিষণ কৰিছিল । ১৫ ॥

শত্ৰুদমনকাৰী সবাসাচীয়ে সেই শৰ-বৰ্ষণক নিজৰ গুপ্তবাজিৰে বাৰণ কৰি গন্ধৰ্বসকলক ধনাই ভেদিছিল । ১৬ ॥

কুকৰ্ণৰ আমন্দ-বৰ্দ্ধক অৰ্জুনে শূনাকৰ্ণ (ভক্তৰ দৰে অস্ত্ৰ-বিশেষ) ইল্ল-জাল আৰু সূৰ্য্য-অগ্নি-চল্লবাণ তেওঁলোকৰ ওপৰত নিক্ষেপ কৰিছিল । ১৭ ॥

কুন্তীপুত্ৰ বাণেৰে নিহত হ'বলৈ ধৰা গন্ধৰ্বসকল ইল্লৰ বাণেৰে বিদ্ধ হোৱা নৈৱ্যসকলৰ দৰে অতিশয় বিষাদগ্ৰস্ত হৈছিল । ১৮ ॥

উৰ্দ্ধ গতিৰে লক্ষ্যহালৈ ধৰা গন্ধৰ্ববোৰক শববোৰেৰে আৰু এ'কা-বোঁকা মানলৈ ধৰা-ৰাৱক ভল্ল নামৰ বজ্জমবোৰেৰে সবাসাচীয়ে বাধা দিছিল । ১৯ ॥

হে ভবত-বংশধৰ, কুন্তীপুত্ৰ অৰ্জুনৰ দ্বাৰা গন্ধৰ্বসকল আহত হোৱা দেখি চিত্ৰসেনে হাতত গদা লৈ অৰ্জুনৰ ফালে খেদি গ'ল । ২০ ॥

গদা হাতত লৈ যুদ্ধত সমুদ্ৰলৈ আগ বাঢ়ি অহা দেখি পাৰ্শ্বই লোৰে তৈয়াৰী সেই গদাপাট শৰেৰে সাত খণ্ড কৰিলে । ২১ ॥

বাণবোৰেৰে গদাপাট খণ্ড-বিখণ্ড কৰি কটা দেখি বিদ্যাৰ বলেৰে নিধক
সংগোপন কৰি তেওঁ পাণ্ডুনন্দন অৰ্জুনৰ লগত হুঁহুঁছিল। ২২ ॥

কেয়োপিনে প্ৰয়োগ কৰা তেওঁৰ সেই দিবা-অস্ত্ৰবোৰ অৰ্জুনে দিবা-অস্ত্ৰৰ সহা
য়েৰে তৎক্ষণাৎ বাৰণ কৰিলে। ২৩ ॥

মহাশ্মা অৰ্জুনৰ দ্বাৰা সেই প্ৰসিদ্ধ অস্ত্ৰবোৰেৰে বাধাপ্ৰাপ্ত হৈ বলহান গন্ধৰ্ব-
ৰাজ মায়াৰ বলত অদৃশ্য হ'ল। ২৪ ॥

ইয়াৰ পাছত লুকাই থাকি তেওঁ প্ৰহ'ৰ কৰিবলৈ ধৰা লক্ষ্য কৰি অৰ্জুনে
আকাশগামী মন্ত্ৰপুত্ৰ দিবা-অস্ত্ৰেৰে তেওঁক তাড়না কৰিলে। ২৫ ॥

নানা ৰূপ ধৰিবলৈ সমৰ্থ কুৰেব-বিজ্ঞেয়া অৰ্জুন ক্ৰুদ্ধ হৈ শলভেদী বাণৰ
সহায়েৰে অদৃশ্য অৱস্থাতে তেওঁৰ বিনাশৰ উপক্ৰম কৰিলে। ২৬ ॥

সেই অস্ত্ৰবোৰেৰে মহাশ্মা অৰ্জুনৰ দ্বাৰা নিহত হ'বলৈ উপক্ৰম হোৱাত তেওঁ
অৰ্জুনৰ সন্মুখত দেখা দি ক'লে, তেওঁ অৰ্জুনৰ প্ৰিয় সখি। ২৭ ॥

চিত্ৰসেনে ক'লে, এই যুদ্ধত মোক মিত্ৰ বুলি জানিব। ইয়াৰ পাছত সখি-
য়েক চিত্ৰসেনক যুদ্ধত তেনেই দুৰ্বল হোৱা লক্ষ্য কৰি পাণ্ডৱশ্ৰেষ্ঠ অৰ্জুনে তেওঁৰ
উন্মুক্ত অস্ত্ৰ সম্বৰণ কৰিলে। ২৮-২৯ ॥

ধনঞ্জয়ক অস্ত্ৰ সম্বৰণ কৰা দেখি আন পাণ্ডুপুত্ৰসকলেও দ্ৰুতগতিৰে চলোৱা
ঘোঁৰাবোৰ, সজ্জানৰ কাৰণে সাজু কৰা শৰবোৰ আৰু হাতৰ ধনুৰবোৰ বন্ধ কৰিলে। ৩০ ॥

চিত্ৰসেন, ভীম, সব্যসাচী (অৰ্জুন) আৰু ধমজ নকুল-সহদেৱে পৰস্পৰৰ
কুশল-বাতৰি লৈ নিজৰ নিজৰ বথবোৰেই অৱস্থান কৰি থাকিল। ৩১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ঘোষ-যাত্ৰা-পৰ্বৰত গন্ধৰ্ব-ৰিপৰাভৰ নামৰ
পঞ্চচত্বাৰিংশত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৪৫ ॥

॥ অধ্যায় ২৪৬ ॥

॥ দুৰ্যোধনৰ মোচন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত মহাধনুৰ্জয় আৰু অতিশয় কাণ্ডিমান অৰ্জুনে
গন্ধৰ্ব-সৈন্যসমূহৰ মাজত থকা চিত্ৰসেনক হাঁচি হাঁহি সূধিলে, হে বীৰ, আপুনি
কৌৰৱসকলক নিগ্ৰহ কৰাৰ উদ্দেশ্য কি? কি কাৰণে এই দুৰ্যোধন সপৰিবাৰে
দণ্ডিত হল? ১-২ ॥

চিত্রসেনে ক'লে, হে ধনঞ্জয়, হুৰাখা দুৰ্য্যোধন আৰু পানী কৰিব এই অসং
ইচ্ছা মই স্বৰ্গলোকত থাকিয়েই জানিব পাৰিছিলো। ৩ ॥

অনাথ লোকৰ দৰে নানা আঁঠৈ-আহুকাৰ সহ্য কৰি বহু ঠাইত ঘূৰি-পৰি
সম্প্ৰতি এই বনত আপোনালোক থকা জানিবলৈ পাই দুৰ্য্যোধনে ভাবিছিল,
সুখ-সন্তোষৰ মাজত থকা মই নানা দুঃখ-দুৰ্গতিত অস্থিত সেই পাণ্ডৱসকলক এবাৰ
চাই লওঁ। ৪ ॥

ইহঁত যশস্যশালিনী দ্রোণদীকো উপহাস কৰিবলৈ এই ঠাই গৈছিলহি। ৫ ॥

সুৰপতি ইলুই ইহঁতৰ কাৰ্য্যৰ অভিপ্ৰায় জানি, মোক কছিল, দেৱী অমাত্য-
সকলেৰে সৈতে দুৰ্য্যোধনক বান্ধি ইয়ালৈ লৈ আহাঁগৈ। কিন্তু ভাতৃবৰ্গেৰে সৈতে ধন-
ঞ্জয়ক নিৰাপদে ৰাখিব। ৬ ॥

হে পাণ্ডুনন্দন অৰ্জুন, তেওঁ তোমাৰ প্ৰিয় বন্ধু আৰু তোমাক অনুশাসন দিয়াৰ উপ-
যোগী। সেই কাৰণে দেৱৰাজৰ আদেশ অনুসাবে মই খব-ধৰকৈ ইয়ালৈ আহিলো। ৭ ॥

এই হুৰাখা বন্ধ হৈছে; মই এতিয়া সুৰাণয় স্বৰ্গধামলৈ যাওঁ। ইলুৰ উপদেশ
অনুসাবে মই এই হুৰাখাক লৈ যাম। ৮ ॥

অৰ্জুনে ক'লে, চিত্ৰসেন, যদি মোৰ প্ৰিয় কামনা কৰা, তেন্তে ধৰ্ম্মৰাজৰ
নিৰ্দেশ অনুসাবে আমাৰ ভাই এই দুৰ্য্যোধনক পৰিত্যাগ কৰা। ৯ ॥

চিত্ৰসেনে ক'লে, ধনঞ্জয়, ই পানী আৰু উল্লভ; ই বিমোচনৰ যোগ্য নহয়।
ই ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰ আৰু দ্রোণদীৰ প্ৰসংগক। ১০ ॥

কুন্তী-পুত্ৰ ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰে ইয়াৰ এই উদ্দেশ্য নাজানে। আচল কথা শুনি
যেনে ইচ্ছা, তেনে কৰা। ১১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তেওঁলোক আটাইয়ে বজা যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰলৈ গল্প আৰু
গৈয়েই দুৰ্য্যোধনৰ অভিপ্ৰেত সকলো কাহিনী দাঙি ধৰিলে। ১২ ॥

যুধিষ্ঠিৰে গন্ধৰ্বৰ সেই কথা শুনি দুৰ্য্যোধন প্ৰভৃতি সেই আটাইবোৰক ততালিকে
মুক্তি দিলে আৰু গন্ধৰ্বসকলক প্ৰশংসা কৰিলে। ১৩ ॥

অমাত্য, জাতি আৰু বন্ধুবৰ্গেৰে সৈতে এই দুৰ্ব্বৃত্ত দুৰ্য্যোধনক বল-বিক্ৰমী আৰু
আৰু শক্তিশালী আপোনালোকে সৌভাগ্যক্ৰমে হিংসা কৰা নাই (অতি উগ্ৰদণ্ড
দিয়া নাই)। ১৪ ॥

হে পুত্ৰাবৰ, গন্ধৰ্বসকলে মোৰ এই মহৎ উপকাৰ সাধন কৰিলে। এই হুৰা-
খাৰ মুক্তিৰ মোৰ কুলৰ সম্মান ৰক্ষা পৰিল। ১৫ ॥

আপোনালোকৰ দৰ্শন পাই পৰম সন্তুষ্ট হৈছোঁ। আপোনাসকলৰ অতীত কাৰ্য্য
কি আছে কৰিবলৈ আদেশ দিয়ক। সকলো সজ উদ্দেশ্য সাধন কৰি ওচি
যাওক, পলম কৰিব নালাগে। ১৬ ॥

ধীশক্তিসম্পন্ন যুধিষ্ঠিৰৰ অনুমতিক্ৰমে চিত্ৰসেন প্ৰভৃতি গন্ধৰ্বসকল অলম্বাসকলেৰে
সৈতে আনন্দেৰে প্ৰস্থান কৰিলে। ১৭ ॥

কৌবহসকলে মুক্ত হিন্দক গন্ধৰ্বক নিধন কৰিছিল, দেৱবাজে দিব্য-অমৃত বৰ্ষণ কৰি সেই যুত গন্ধৰ্বসকলক পুনৰ্জীৱিত কৰিলে । ১৮ ॥

ইয়াৰ পাছত সেই আত্মীয়-স্বজনসকলক আৰু ৰাজমহীসকলক মুক্ত কৰি আৰু তেনে দৃষ্টৰ কাৰ্য্য সাধন কৰি পাণ্ডৱসকল আনন্দিত হল । ১৯ ॥

নাৰী আৰু কুমাৰসকলেৰে সৈতে সমুদায় কুক-বংশীয় লোকসকলৰ সম্মানৰ পাত্ৰ হৈ সেই সময়ত মহাবতী মহাত্মা পাণ্ডৱসকল যজ্ঞকুণ্ডৰ অগ্নিৰ দৰে শোভিত হৈছিল । ২০ ॥

তাৰ পাছত মুক্তি লাভ কৰা দূৰ্য্যোধনক সেই সময়ত ভায়েকসকলেৰে সৈতে একে লগে থকা যুধিষ্ঠিৰে মৰমেৰে কৈছিল, বোপা, তুমি এই এনে দুঃসাহস কেতিয়াও নকৰিবা । হে ভৰত-বংশধৰ, দুঃসাহসী লোকসকল সুখেৰে জীয়াই নাথাকে । ২১-২২ ॥

হে কুকনন্দন, ভাতৃবৰ্গেৰে সৈতে তোমালোক সুখেৰে থাক । নিজ ইচ্ছামতে ঘৰলৈ যোৱা ; কাৰো লগত শত্ৰুতা আচৰণ নকৰিবা । ২৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হেঁচিয়া পাণ্ডুপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰৰ অনুমতিক্ৰমে ৰজা দূৰ্য্যোধন ধৰ্ম্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰক অভিষাদন কৰি ইন্দ্ৰিয়-শক্তি বিলোপ হোৱা কাতন লোকৰ দৰে বিদীৰ্ণ আৰু লজ্জিত হৃদয়েৰে নিজ নগৰলৈ উভতি গ'ল । ২৪-২৫ ॥

কুক-বংশীয় দূৰ্য্যোধন গ'লত, কুন্তীপুত্ৰ বীৰ যুধিষ্ঠিৰে দ্বিজাতিসকলৰ দ্বাৰা সম্মানিত হৈ অমৰসকলৰদ্বাৰা পৰিৱেশিত ইন্দ্ৰৰ দৰে তাপসসকলৰ মাজত সেই দ্বৈতবনত ভায়েকসকলেৰে সৈতে আনন্দেৰে বিহাৰ কৰি থাকিল । ২৬-২৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্বোষ-যাত্ৰা পৰ্ব্বত দূৰ্য্যোধনৰ মোচন নামৰ যটুচতুৰিংশতীক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৪৬ ॥

॥ অধ্যায় ২৪৭ ॥

॥ কৰ্ণ-দূৰ্য্যোধনৰ কথোপকথন ॥

জন্মেজয়ে ক'লে, শত্ৰুসকলৰ দ্বাৰা পৰাজৃত হৈ বহু হোৱা আৰু তাৰ পাছত যুদ্ধেৰে মহাত্মা পাণ্ডৱসকলে মুক্তি দিয়া, অভিমানী, অতি হুচাচাৰ, আত্মপ্ৰশংসাকাৰী, পুৰুষালিৰ আত্মভৰিতাবে পাণ্ডৱসকলক অৱমাননাকাৰী, সদায় অহংকাৰী, পাপাশয় দূৰ্য্যোধনৰ হস্তিনাপুৰত প্ৰৱেশ-কাৰ্য্য মোৰ মনেৰে দৃক-দুঃসাহ্য যেন লাগিছে । ১-৩ ॥

হে বৈশম্পায়ন, শোকত আকুল-প্ৰাণ আৰু লজ্জিত-হৃদয় দূৰ্য্যোধনৰ পুৰ-প্ৰৱেশৰ কথা বহুলাই বৰ্ণনা কৰক । ৪ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ধৰ্ম্মৰাজে তেনেকৈ পঠিয়াই দিয়া ধৃতবাস্তি-নন্দন দুৰ্য্যোধন
দুঃখ আৰু লাজতে ভলমুৱা হৈ যাবলৈ ধৰিলে । ৫ ।

হাতী-ঘোঁৰা-বথ আৰু পদাতি—এই চাৰিবিধ অস্ত্ৰ-বিশিষ্ট সৈন্তবাহিনীৰ দ্বাৰা
অনুসৃত ৰজা দুৰ্য্যোধন শোকেৰে অভিকৃত চিত্তেৰে নিজৰ পৰাজয়ৰ কথা ভাবি
ভাবি নিজ নগৰলৈ উভতি যাবলৈ ধৰিলে । ৬ ।

বাটত ভাল ঘাঁহু-পানী থকা ঠাইত যান-বাহনবোৰ এৰি শুভ ৰমণীয় ভূমি-
ভাগত বেছাই প্ৰৱেশ কৰিলে । তাৰ পাছত, হাতী ঘোঁৰা আৰু পদাতি সৈন্তবোৰক
যথাস্থানত ৰখালে । ৭-৮ ।

দুৰ্য্যোধন অগ্নিৰ দৰে উজ্জ্বল পালেঙত যেতিয়া বহিল, তেতিয়া বাতিৰ শেষত
তেওঁক বাহুৰ গৰাইৰ পৰা মুক্ত হোৱা চক্ৰৰ নিচিনা দেখা গৈছিল । সেই সময়ত কৰ্ণই
তেওঁৰ ওচৰ চাপি কৈছিল, ৮-৯ ।

হে গান্ধাৰীনন্দন, সৌভাগ্যক্ৰমে তুমি জীৱিত আছা, ভাগ্যক্ৰমে আমাৰ
পুনৰ্মিলন হ'ল আৰু ভাগ্যৰ বলতেই তুমি মায়াবী গন্ধৰ্বসকলক পৰাজয় কৰিছা । ১০ ।

হে কুকনন্দন, সৌভাগ্যক্ৰমে মই তোমাৰ জয়াভিলাষী, যুদ্ধ-ৰত, শত্ৰু-বিজয়ী
মহাবীৰী ব্ৰাহ্মসকলক দেখা পাইছো । ১১ ।

তোমাৰ চকুৰ আগতেই গন্ধৰ্বসকলে মোক ৰাইল কৰিবলৈ খেদি যোৱাত
আমাৰ ছেদেলি-ভেদেলি হোৱা সৈন্তবাহিনীক মই সুশৃঙ্খলভাৱে ৰাখিব নোৱা-
ৰিলো । ১২ ।

মই শব্দেৰে ক্ষত-বিক্ষত আৰু নিপীড়িত হৈ পলাই গলো । হে ভৰত-বংশধৰ,
কিন্তু তোমালোকক সেই অমানুষিক যুদ্ধৰপৰা নাবী-সৈন্ত আৰু বাহনেৰে সৈতে
অক্ষত দেহে অহা দেখিবলৈ পাই মই অতি অস্তিত্ব মানিছো । ১৩-১৪ ।

হে ভৰতবংশীয় মহাবাজ, এই জগতত এনে কাম কৰা কোনো মানুহ নাই,
যি কাম তুমি ব্ৰাহ্মসকলেৰে সৈতে সম্পন্ন কৰিছা । ১৫ ।

বৈশম্পায়নে ক'লে, কৰ্ণই এইদৰে কোৱাত ৰজা দুৰ্য্যোধনে সেই সময়ত
চকুলা টুকি টুকি গদগদ স্বৰেৰে অজৰাজ কৰ্ণক ক'লে । ১৬ ।

উক্তি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ঘোৰ-যাত্ৰা-পৰ্বৰত কৰ্ণ-দুৰ্য্যোধনৰ কথোপকথন
নামৰ সপ্তচত্বাৰিংশত্যাধিক-ধিশততম অধ্যায় । ২০৭ ।

॥ অধ্যায় ২৪৮ ॥

॥ দুৰ্য্যোধনৰ বাক্য ॥

দুৰ্য্যোধনে ক'লে, হে বাধানন্দন কৰ্ণ, তুমি নাজানি কেছা, গতিকে তোমাব
কথা মই দোষযুক্ত বুলি নধৰোঁ। তুমি ভাবিছা, মই বলোঁ যে শত্ৰু গন্ধৰ্বসকলক জয়
কৰিছা। ১১।

হে মহাবীৰ, গন্ধৰ্বসকলে বহু কাল ব্যাপি মোৰে আৰু মোৰ ভাই সকলোৰে
সৈতে মহা যুদ্ধ কৰিছিল। উভয় পক্ষৰ ক্ষয় সাধন হ'ল। ১২।

অধিক মায়াবী গন্ধৰ্বসকলে আকাশত উঠি যেতিয়া যুঁজিবলৈ ধৰিলে, তেতিয়া
আমি গগনচৰ গন্ধৰ্বসকলোৰে সৈতে সমানে যুদ্ধ কৰিব নোৱাৰিলো। ১৩।

আমি বণত পৰাজিত হৈ ভূতা-মন্ত্ৰী, পুত্ৰ-পৰিবাৰ, সৈন্ত আৰু যান-বাহনেৰে
সৈতে বন্দী হলো। লগে লগে পৰম দুঃখিত আমাক উচ্চ আকাশ-পথেৰে তেওঁ-
লোকে লৈ যাবলৈ ধৰিলে। ১৪।

ইয়াৰ পাছত আমাৰ কিছুমান সৈনিক, মন্ত্ৰী আৰু মহাবলীয়ে অনাজিতক
আশ্ৰয় দিওঁতা পাণ্ডৱসকলৰ ওচৰ চাপি কাতৰভাৱে ক'লে, ১৫।

অমাত্য, মহিষী আৰু ভ্ৰাতৃসকলোৰে সৈতে ইয়ালৈ অহা ধৃতৰাষ্ট্ৰ-পুত্ৰ বক্য
দুৰ্য্যোধনক স্বৰ্গবাসী গন্ধৰ্বসকলে বন্দী কৰি লৈ গ'ল। ১৬।

ভাৰ্যাসকলোকে বৈতে সেই নবপত্নিক আপোনাসকলে দৃষ্ট কৰক। তেতিয়া
আপোনাসকলৰ মজল হ'ব। আৰু, কুক-বংশীয় ললনাসকলৰ অপমান হোৱাটো
উদ্ভিত নহব। ১৭।

এইদৰে কোৱাৰ পাছত ধৰ্ম্মাত্মা, জ্যেষ্ঠ পাণ্ডুনন্দন যুধিষ্ঠিৰে অইন পাণ্ডুপুত্ৰ-
সকলক বুজাই-বঢ়াই আমাক ৰোচন কৰিবলৈ আদেশ দিলে। ১৮।

ইয়াৰ পাছত পুৰুষোত্তম পাণ্ডৱসকলে সেই ঠাইলৈ আহি স্বয়ং সন্তোষাশী
আৰু মহাবলী বৈত্ত প্ৰীতি বচনেৰে আমাৰ স্বাক্ষৰ ভিক্ষা কৰিছিল। ১৯।

প্ৰিয় বাক্য কৰকাৰতো গন্ধৰ্বসকলে আমাক পৰিত্যাগ নকৰাত অৰ্জুন, ভীম-
আৰু উৎকট বলবানী দুই ভাই নকুল-সহদেৱে গন্ধৰ্বসকলৰ ওপৰত বহু বাৰ লক-
বৃষ্টি কৰিছিল। ২০।

অকল পাছতেই গগনবিহাৰী আটাইবিলাক গন্ধৰ্বই বন এৰি দুঃখ-লোকত
কাতৰ আমাক টনা-আঁজোৰা কৰি আনন্দমনেৰে স্বৰ্গলৈ যাবলৈ ওলাল। ২১।

ভাৰ পাচত অমানুষিক-অদ্ভুত অন্তৰ্ভাৱ ক্ৰমশঃ ত্যাগ কৰি ধনজয়ে লৰাবোৰেৰে কেয়োপিনে আকাশ আৱৰি পেলালে । ১০ ॥

পাণ্ডুপুত্ৰ অৰ্জুনেৰে সুতীক্ষ্ণ বাণবোৰেৰে দশোদিশ আবৃত হোৱা দেখি ধনজয়ৰ বন্ধু চিত্ৰসেনে সেই সময়ত আত্ম-প্ৰকাশ কৰিলে । ১১ ॥

পাণ্ডুপুত্ৰ অৰ্জুনেৰে সৈতে পৰস্পৰে আলিঙ্গন কৰি চিত্ৰসেনে কুশল-বাতৰি সুধিলে । পাণ্ডৱসকলেও তেওঁৰ মন্ত্ৰল বাতৰি ল'লে । ১২ ॥

তেওঁলোক পৰস্পৰে ওচৰ চাপি আক পৰিহিত চৰ্ম্ম নিৰ্ম্মিত বৰ্ম্ম পৰিত্যাগ কৰি পাণ্ডৱসকলেৰে সৈতে গন্ধৰ্ব্ব বীৰসকল ল'গ লাগি গল । চিত্ৰসেন আক ধন-জয়ে পৰস্পৰক সন্মান দেখুৱালে । ১৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ষোড়শ-খণ্ডা-পৰ্ব্বত দুৰ্য্যোধনৰ পাক নামৰ অষ্টচত্বাৰিংশতাত্মিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৪৮ ॥

। অধ্যায় ২৪৯ ॥

॥ দূৰ্য্যোধনৰ অবশন ॥

শত্ৰুবিৰ-নিহন্তা অৰ্জুনে তেতিয়া চিত্ৰসেনৰ ওচৰ চাপি ইতি ইতি এই পৌকষ-যুক্ত কথা কৈছিল, ।

হে বীৰ গন্ধৰ্ব্বশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি মোৰ জ্ঞানি-ভাটসকলক মৃত্তি দিয়া উচিত ; কাৰণ, পাণ্ডৱ বংশধৰসকল জীয়াই থাকোঁতে নিশ্চয় তেওঁলোক ধৰ্ম্ম বা অৱজ্ঞান যোগ্য হ'ব নোৱাৰে । ১ ॥

হে কৰ্ণ, পণ্ডনন্দন মহাত্মা অৰ্জুনে এইদৰে কোৱাত চিত্ৰসেন গন্ধৰ্ব্বক আহি মন্ত্ৰণা কৰি সুখ-সম্পদহীন পাণ্ডুপুত্ৰসকলক দুঃখাৰ্ত্ত ভাৰ্ষাণ্যৰে সৈতে বনত চাবলৈ বুলি তালৈ বাওণা হোৱা কথা তেওঁৰ আগত বক্ত কৰিলে । ২-৪ ॥

গন্ধৰ্ব্বই তেনে কথা উচ্চাৰণ কৰিবলৈ ধৰাৰ সময়ত মই লাজেৰে অভিভূত হৈ ভূমিৰ বুকুত থকা গাঁতত প্ৰৱেশ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছিলো । ৫ ॥

ইয়াৰ পাচত পাণ্ডৱসকলৰ লগত গন্ধৰ্ব্বসকল যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰলৈ গৈ আশাৰ কু-মন্ত্ৰণা আক তেওঁলোকে আমাক বন্দী কৰা হুতাশ বৰ্ম্মবাজক জনাইছিল । ৬ ॥

শত্ৰুৰ হাতত বন্দী হোৱা হতভাগীয়া মোক ভিবোতাৰ সন্মুখত বান্ধি বাধি যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰত উপহাৰ-ৰূপে অৰ্পণ কৰিছিল । ইয়াতকৈ নো অধিক কি দুঃখ হ'ব পাৰে ? ৭ ॥

নিতৌ যিসকল মোৰ অপ্ৰিয় আৰু যিসকলৰ মই চিৰ-শত্ৰু, আজি দুৰ্দ্ধৃতিয়ে
আহিব ধৰা মোক সেইসকলে মুক্ত কৰিছে; তেওঁলোকেই মোক জীৱন দিছে। ৮ ॥

হে বীৰ, যদি সেই মহাবলত নিহত হলে হেঁতেন, তেন্তেিয়েই মোৰ কাৰণে
শ্ৰেয়স্কৰ হ'লহেঁতেন; এনেকুৱা জীৱনৰ কোনো আৱশ্যক নাই। ৯ ॥

গন্ধৰ্বৰ হাতত মৰা হ'লে পৃথিৱীত মোৰ যশস্বী। বিয়পি গ'লহেঁতেন আৰু
এই অক্ষয় পুণ্য লাভ কৰি ইন্দ্ৰলোকত থাকিলোহেঁতেন। ১০ ॥

হে নবশ্ৰোত্ৰসকল, অ'হি মোৰ মনৰ সকলো ভোমালোকে শুনাহক। মই
ভয়তেই অনশন আৰম্ভ কৰিম; ভোমালোক ঘনলৈ যোৱাহক। ১১ ॥

মোৰ ভাতৃসকল নিজ নগৰলৈ যাওক: কৰ্ণ, তুমি আৰু গ্ৰান আন বন্ধু বান্ধৱ-
বৰ্গই দৃশাসনক আগত লৈ অ'হি প্ৰ-নগৰলৈ প্ৰস্থান কৰক। ১২ ॥

শত্ৰুৰ দ্বাৰা নিপেষিত মই কোক্ৰাণ নগৰলৈ উভতি নেযাম। শত্ৰুৰ সন্মান
নষ্টকাৰী আৰু সুহৃদৰ সন্মান ক্ষোভকাৰী মহ সুহৃদসকলৰ শোকদায়ক আৰু
শত্ৰুবোৰৰ হৰ্ষবৰ্দ্ধক হ'লো। ইন্দ্ৰিপুৰ নগৰ পাত্ৰ মই জনাধিপতি ধৃতবান্ধক কি
কম? ১৩-১৪ ॥

ভীষ্ম-দ্রোণ-কৃপাচাৰ্য্য-অশ্বথামা-বিহুৰ-সপয়-বাহ্লীক-সামদন্ত, মাননীয় আন আন
বয়োবৃদ্ধ লোকসকল, পুজনীয় ব্ৰাহ্মণসকল, শিল্পীসকলৰ মুখিয়ালসকল আৰু উদাসীন-
ভাৱে জীৱন যাপনকাৰী সাধু-মহন্তসকল—এই আটাইবিলাকে মোক কি ক'ব? ময়েই
বা তেওঁলোকক কি কম? ১৫-১৬ ॥

শত্ৰুৰ মূৰত উঠি বুকুত সেইদৰে বিক্ৰম প্ৰকাশ কৰি আত্মদোষত আজি
স্থানচ্যুত হৈছো,—এই কথা সেইসকলক কেনেকৈ কম? ১৭ ॥

বিনয়শূন্য লোকসকল জী, বিদ্যা আৰু ঐশ্বৰ্য্য লাভ কৰি বহু কাল ভাল
ভাৱস্থাত নাথাকে। গৰ্হ-গ্ৰহকাৰত উদ্ভূত মোৰো আজি এনে হৈছে। ১৮ ॥

হায়, মহ দুৰ্দ্ধৃতিয়ে অজ্ঞনভাবশতঃ এই অনুচিত, মনোদুঃখদায়ক, কদাচাৰ-
পূৰ্ণ কাম কৰিলো আৰু সেই কাৰণে এই সঙ্কটত পৰিলো। ১৯ ॥

সেইবাবে মই অনশন আৰম্ভ কৰিম—মই জীয়াই থাকিব নোৱাৰোঁ।
শত্ৰুসকলে কঠোৰে উদ্ধাৰ কৰা কোন আত্মসন্মানী লোক জীয়াই থাকিব খুজিব? ২০ ॥

মহাবিক্ৰমী পাণ্ডৱসকলে মোক অৰ্হমাননাৰ চকুৰে চাইছে। কোন সন্মানী
লোকে পুৰুষত্ববিহীন হৈ আৰু শত্ৰুবোৰৰ উপহাসৰ পাত্ৰ হৈ জীয়াই থাকিব
পাৰে? ২১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এনে চিন্তাৰ দ্বাৰা ব্যাকুল হৈ দুৰ্য্যোধনে দৃশাসনক ক'লে,
হে ভাতৃ-বংশধৰ দৃশাসন, মোৰ এই বাক্য শুনা, ২২ ॥

মই তোমাক বান্ধ-পাটত অভিযুক্ত কৰিছো; তুমি বজা হৈ কৰ্ণ আৰু শকু-
নিৰ দ্বাৰা সংবন্ধিত এই বিশাল পৃথিৱী শাসন কৰা। ২৩ ॥

ইন্দ্ৰই দেৱতাসকলক পালন কৰাৰ দৰে তুমিও আত্মৱল্লক বিদ্যাসেবে পালন কৰাঁ। শাখাৰ বন্ধু-বান্ধৱসকলেও ইন্দ্ৰৰ ওচৰত দেৱতাসকলৰ দৰে জীৱন যাপন কৰক। ২৫।

তুমি নিৰ্দোষভাৱে সদায় ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰতি ব্যৱহাৰ কৰিবা। (নিঃসঙ্কোচে ব্ৰাহ্মণসকলৰ জীৱিকা-বিধান কৰিবা)। বন্ধু-বান্ধৱ আৰু সুহ্ৰদসকলৰ তুমি চিৰ সাৰথি হবা। ২৬।

বিশ্বক্ৰে যিদৰে দেৱতাসকলৰ ওপৰত চকু ৰাখে, তুমিও সেইদৰে জ্ঞাতিবৰ্গৰ প্ৰতি চকু ৰাখিবা। পিতা-মাতা প্ৰকৃতি গুৰুসকল তোমাৰ পালনীয়; যোদ্ধা, পুথিৱী পালন কৰাঁগৈ। ২৬।

তেওঁ (দূৰ্য্যোধনে) সুহ্ৰদসকলক আহ্বানদৰ অভ্যৰ্থনা কৰি শত্ৰুঘোষক নিন্দা-ভংসনা কৰি আৰু হুঃশাসনক প্ৰস্তুত সাৱটি ধৰি যোদ্ধাৰ্থে বুলি ক'লে। ২৭।

তেওঁৰ সেই কথা শুনি অজ্ঞকণ্ঠ হুঃশাসনে হুঃখত কাউৰ হৈ দীনভাৱে হাত ধোৱা কৰি তেওঁক প্ৰণাম জনাই কবলৈ ধৰিলে। ২৮।

হুঃশাসনে শোক-সন্তপ্ত চিন্তেৰে আৰু অৱাক্ত কণ্ঠধ্বনিৰে 'প্ৰসন্ন হওক' বুলি ককায়েকক কে মাটিত দীৰ্ঘল দি পৰিল। ২৯।

তাৰ খণ্ডক পাছতেই হুঃখাৰ্ত্ত চিন্তেৰে চৰণ দুখনিত চকুলো পেলাই নবজ্ঞেষ্ঠ হুঃশাসনে ক'ল,—আত্মনি এইদৰে প্ৰস্তাৱ কৰা উচিত হ'ব নোৱাৰে। ৩০।

সমস্ত পুথিৱী বিলাপ হ'ব পাৰে; আকাশ খণ্ড-বিখণ্ড হ'ব পাৰে; সূৰ্য্যই নিজ প্ৰভা পৰিত্যাগ কৰিব পাৰে; চন্দ্ৰই শীতল কিৰণ এৰিব পাৰে; বায়ুৱে বেগ ত্যাগ কৰিব পাৰে; হিমালয় নৰিব পাৰে; সাগৰ শুকাব পাৰে আৰু অগ্নিয়ে উজ্জ্বলা ত্যাগ কৰিব পাৰে; কিন্তু মহাৰাজ, আপোনাৰ অনুপাত্যাত এই বসুধাতা মই কেতিয়াও শাসন নকৰোঁ। এই বুলি কে তেওঁ 'প্ৰসন্ন হওক' এই কথা পুনঃ পুনঃ কবলৈ ধৰিলে। ৩১-৩৩।

আত্মনিয়েই আখাৰ বংশত এশ বছৰ বজা হ'ব লাগিব, এইদৰে বজা দূৰ্য্যোধনক কৈ, হে ভৱত-বংশীয় জন্মেজয়, হুঃশাসনে ককায়েকৰ চৰণ দুখন চুই হিয়া ঢাকুৰি কান্দিছিল। ৩৪।

হুঃশাসন আৰু দূৰ্য্যোধনক তেনে হুঃখিত দোষ কৰ্ম ব্যখিত হৈ ওচৰলৈ গৈ তেওঁলোকক ক'বলৈ ধৰিলে, হে কুকবংশীয়জয়, সূৰ্য্যতাৰ কাৰণে সাধাৰণ লোকৰ দৰে বিষাদ কৰা কিয়? ৩৫-৩৬।

শোক কৰি থকা মানুহৰ পৰিভাপ কেতিয়াও আঁতৰি নেযায়। শোকাতুৰ লোকৰ শোকে বিপদ আঁতৰাই নিনিয়ে যেতিয়া দুঃখ-শোক কৰি কোনো লাভ নাই। ৩৭।

সেই কাৰণে সাধাৰ্ণ থকা অৱস্থাত শোকত অধীৰ হৈ কি লাভ? হুয়ো ধৈৰ্য্য ধৰক; শোক কৰি শত্ৰুক আনন্দ নিদিব। ৩৮।

হে মহাবাজ তুৰ্য্যোধন, পাণ্ডৱসকলে আপোনাৰ যুক্তি-সাধন কৰি কৰ্ত্তব্য কামকেই কৰিছে । দেশবাসী প্ৰজাসকলে সম্ভাৱ বজাৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰা উচিত । ৩৯ ।

আপোনাৰ ঘাৰা প্ৰতিপাদিত হৈ তেওঁলোকে কোনো পৰিতাপ নোপোৱাকৈ ঘাস কৰি আছে । এনে অৱস্থাত সাধাৰণ মানুহৰ দৰে আপুনি বিবাদ কৰা অনুচিত । ৪০ ।

আপুনি অনশন আবদ্ধ কৰাত আপোনাৰ সহোদৰসকল বিষয় হৈছে । গতিকে উঠক, আপুনি নিম্ন ৰাজ্যলৈ যাওক । আপোনাৰ অজল হ'ব ; আপুনি সহোদৰ-সকলক প্ৰবোধ দিয়ক । ৪১ ।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত যোষ-ৰাজা-পৰ্বৰ তুৰ্য্যোধনৰ অনশন নামৰ ঊনপঞ্চাশত্যাধিক-ত্ৰিশততম অধ্যায় । ২৪৯ ।

॥ অধ্যায় ২৫০ ॥

॥ কৰ্ণৰ উপদেশ ॥

কৰ্ণট ক'লে, মহাবাজ, এই ঠাইত আজি আপোনাৰ ধৈৰ্য্যচূড়িৰ কাৰণ নুবুজোঁ । হে বীৰ, আপুনি যে পাণ্ডৱসকলৰ সহায়ত যুক্ত হৈছে, সিনো কি আচৰিত কথা হ'ল ? ১ ।

হে শত্ৰুদমনকাৰী, আপুনি তৎকালৰ শত্ৰুসকলৰ বন্দীভূত হ'ল । ২ ।

হে কুকৰ্ণেশ্বৰ, সৈন্যদল-ভুক্ত লোকসকলে আক দেশত বাস কৰা অনসাধাৰণে সজ্ঞানে বা অজ্ঞানে বজাৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰা উচিত । ৩ ।

এই পৃথিৱীত প্ৰধাস পুৰুষসকলে প্ৰায়েই শত্ৰুৰ সৈন্য-ৰাষ্ট্ৰনীক ভুজ কৰে আৰু যুদ্ধত অকৰুণকীয় সৈন্যবোৰৰ দ্বাৰা বন্দীও হয়, যুদ্ধও হয় । ৪ ।

দৈনিক-জীৱন হাপন কৰা যিসকল মানুহ বজাৰ দেশত থাকে, তেওঁলোকে একতাবদ্ধ হৈ বজাৰ কৰ্ম্মাণৰ কাৰণে স্বাৰ্থভাৱে চেষ্টা কৰা উচিত । ৫ ।

মহাবাজ, একান্তলত আপোনাৰ অধীনস্থ দেশত বাস কৰা পাণ্ডৱসকলৰ দ্বাৰা অস্বাভিহিত আপুনি যুক্ত হৈছে । সেই বিষয়ে আপোনাৰ অনুতাপ কিয় ? ৬ ।

হে কৰ্ণপুত্ৰ, নিম্ন সৈন্যেৰে দেশত ভক্ত-ৰাজা কৰা বৃপতিজ্ঞেৰ আপোনাৰ পিছে পিছে যে পাণ্ডৱসকলে অনুগমন কৰা নাই, এই কামহে তেওঁলোকৰ পক্ষে ভাল হোৱা নাই । ৭ ।

বীর, বলবান আৰু যুদ্ধত পলায়ন নকৰা সেই পাণ্ডৱসকল আগবেপৰাই আপোনাৰ দাস হিছাপে সহায়কাৰী হৈ আছে। ৮।

পাণ্ডৱসকলৰ সমুদায় ধন-বস্তু আজিও আপুনি উপভোগ কৰি আছে। ধৈৰ্য্যশীল পাণ্ডৱসকলে চাওক—তেওঁলোকে জনশন কৰা নাই। ৯।

মহাৰাজ, উঠক, আপোনাৰ শুভ হ'ব। আপুনি পলম কৰা অনুচিত। হে নৃপতি, বজাৰ দেশত বাস কৰা লোকসকলে নিশ্চয় বজাৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰা কৰ্ত্তব্য। সেই বিষয়ে আপোনাৰ অনুতাপ কিয়? ১০।

হে বাজেন্দ্ৰ মোৰ এই বাক্য যদি পালন নকৰে, তেন্তে হে শত্ৰুমৰ্দ্দন, আপোনাৰ চৰণ শুদ্ধ কৰি মই ইয়াতেই থাকিম। ১১।

হে নৰোত্তম, আপুনি অবিহনে মই জীয়াই থাকিবলৈ হেপাহ নকৰোঁ। হে নৃপতি, জনশন কৰিলে আপুনি আন বজাসকলৰ সমুখত হাস্যাম্পদ হ'ব। ১২।

বৈশম্পায়নে কলে, কৰ্ণই এইদৰে কোৱা সত্ত্বেও বজা দুৰ্য্যোধনে স্বৰ্গ-প্ৰাপ্তিৰ বাবে সিদ্ধান্ত কৰি সেই ঠাইৰপৰা উঠিবলৈ মন কৰা নাছিল। ১৩।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ঘোষ-যাত্ৰা-পৰ্বত কৰ্ণৰ উপদেশ নামৰ পঞ্চাশত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৫০।

॥ অধ্যায় ২৫১ ॥

॥ দুৰ্য্যোধনৰ জনশন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে বজা জন্মেন্দ্ৰ, জনশন আৰম্ভ কৰা কৰ্ম্ম-শূণ্য-বিহীন বজা দুৰ্য্যোধনক সুবল-পুত্ৰ শকুনিয়ে তেতিয়া সাক্ষ্য দি কবলৈ ধৰিলে। ১।

শকুনিয়ে ক'লে, হে কুব্জেশ্বৰ, কৰ্ণই কঁচিয়াই কোৱা কথা তুমি জনিছা। মই আহৰণ কৰা বিপুল ঐশ্বৰ্য্য তুমি অজানভাৱতঃ কিয় নান কৰা? ২।

হে নৃপতি, তুমি আজি অন্ধ-বুদ্ধিৰ কাৰণে প্ৰাণ ভাগ কৰিবলৈ ওলাইছা। নাইবা, বুদ্ধি পাইছো, তুমি বৰোদ্ধাসকলক কেতিয়াও সেনা-গুহা কৰা নাই। ৩।

বিজনে উপস্থিত হোৱা আনন্দ বা দুঃখ উপভোগ নকৰে, তেওঁ পানীৰ ভিতৰত ধোৱা মাটিৰ কেচা পাত্ৰৰ দৰে লক্ষী লাভ কৰিও নান কৰে। ৪।

অতি ভীক, অতি কাতৰ, দীৰ্ঘজীৱী, অমনোৰোগৰ বাবে অসুস্থ, ক্ষয়মানাদি ঘোৰ-যুক্ত আৰু বিষয়াসক্ত বজাক প্ৰজাসকলে ভ্ৰম্য নকৰে। ৫।

প্ৰজাসকলে সদায় ভোমাৰ সেনা-সংকাৰ কৰে, এনেদৰে বিপৰীত-কিৰক

তোমার শোক উদিত হয় কিয় ? কুণ্ডীনন্দন পাণ্ডৱসকলে তোমার উপকাৰ কৰিছে । সেই কাৰণে তুমি শোক কৰা উচিত হোৱা নাই ॥ ৬ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ, যি ক্ষেত্ৰত তুমি আনন্দ কৰা উচিত আৰু পাণ্ডৱসকলক গ্ৰন্থসো কৰা উচিত, তুমি তাত শোক কৰিছা । ই তোমার পক্ষে বিপৰীত কাম কৰা হৈছে । ৭ ॥

প্ৰসন্ন হোৱাঁ ; আশ্বত্থা নকৰিবা । সৰ্ব্বই চিন্তেৰে পাণ্ডৱসকলৰ সুকাৰ্য্য স্মৰণ কৰাঁ আৰু তেওঁলোকক ৰাজ্য ঘূৰাই দিয়' । তেতিয়া তুমি যশস্যা আৰু ধৰ্ম্ম লাভ কৰিবা । ৮ ॥

এই সুকাৰ্য্যৰ কথা মনত ৰাখি তেওঁলোকৰ ওচৰত তুমি কৃতজ্ঞ হোৱাঁ । পাণ্ডৱসকলৰ লগত শুভ ভ্ৰাতৃত্বাৱস্থাপন কৰি আৰু তেওঁলোকক কেনোবা এঠাইত বসতি কৰিবলৈ দি তেওঁলোকে পৈতৃক ৰাজ্য সমৰ্পণ কৰাঁ । তাৰ পাছত তুমি সুখ-সন্তোষ পাবা । ৯ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, শকুনিৰ কথা শুনি দূৰ্য্যোধনে দুঃশাসনৰ পিনে দৃষ্টি পেলাই মলিন বদনেৰে ভৰি দুখনত দাঘল হৈ পৰা ভ্ৰাতৃ-স্নেহপূৰ্ণ, শত্ৰু-দমনকাৰী বীন দুঃশাসনক সূত্ৰাম হাতেৰে তুলি লৈ চেনেহতে সানটি ধৰি শিৰোভাণ কৰিলে । ১০ ॥

কণ আৰু সুবল-তনয় শকুনিৰ বাক্য হৃদয়ঙ্গম কৰি ৰজা দূৰ্য্যোধন তেতিয়া ৰাজ্যৰ সম্প্ৰদায় কতি কৰি থৈ লাজত অভিভূত হৈ নৰ নিৰাশ হৈ পৰিছিল । ১১-১৩ ॥

সুহৃদসকলৰ সেই কথা শুনি তেওঁ মৰ্ম্মাহত হৈ কৈছিল, ধৰ্ম্ম-ধন-ঐশ্বৰ্য্য আৰু সুখ-সম্পদৰ, নাইবা ৰাজ্য আৰু ৰাজত্ব-ভোগৰ মোৰ কোনো আৱশ্যক নাই । যাওক, আপোনালোকে মোৰ সৰ্ব্বজন নষ্ট নকৰিব । ১৪-১৫ ॥

অনশনৰ প্ৰতি মোৰ এই নিশ্চিত ভাব অব্যাহত আছে । আপোনালোক মোৰ পূজনীয় আৰু শুক, সকলোটি নগৰলৈ উত্তি য়োক । ১৬ ॥

এইদৰে কোৱাত তেওঁলোকে শত্ৰুদমনকাৰী নৰপতিৰ ক'লে, হে ৰাজেন্দ্ৰ, তেওঁ ৰত-বংশধৰ, আপোনাৰ যি দশা আমাৰো সেয়েই ; আপুনি অবিলম্বে কেনেকৈ নগৰত প্ৰৱেশ কৰিম । ১৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সুহৃদ-আত্মীয়-বন্ধন-ভ্ৰাতৃসকল আৰু মন্ত্ৰীবৰ্গট বহুপ্ৰকাৰেৰে কোৱা সত্ত্বেও তেওঁ সেই নিশ্চয়তাৰপৰা বিচলিত নহল । ১৮ ॥

সেই নিশ্চয়তাক অৱলম্বন কৰিয়েই ধৃতিবান্ধী-নন্দন দূৰ্য্যোধন কুশময় শয্যা বচনা কৰি জল-আচমনেৰে পৰিত্ৰ হৈ ভূমিত অৱস্থান কৰিলে । ১৯ ॥

কুল আৰু বহুলধাৰী ৰাজ্যেষ্ঠ দূৰ্য্যোধন ব্ৰত-উপবাস প্ৰভৃতি নিয়মবোৰ মানি যবণৰ ইচ্ছাবে কাষ্ঠাদি সঞ্চয়ন কৰি আহা-বিহাৰাদি সকলো বাহ্যিক ক্ৰিয়া বন্ধ কৰি মৌন অৱলম্বন কৰি থাকিল ২০-২১ ॥

ইয়াৰ পাছত ভেঁওৰ সেই দিশ্চয়তাৰ গৰু পাই আগেৰে দেৱভাসকলৰ ভাষা পৰাজিত হোৱা, পাতালবাসী, ভয়াৱহ দৈত্য-দানৱসকলে নিজ-পক্ষীয়সকলৰ মাখ জামিবলৈ পাই দুৰ্য্যোধনক আহ্বান কৰি তালৈ নিহাব উদ্দেশ্যে অৰ্ধৰ্ক বেদত উক্ত কৰা আত্মবিক যজ্ঞ আৰম্ভ কৰিলে । ২২-২৩ ॥

মন্ত্ৰবিশাৰদ সেই দৈত্য-দানৱসকলে বৃহস্পতি আৰু শুক্ৰাচাৰ্য্যাই উক্ত কৰা মন্ত্ৰকোৰেৰে আৰু অৰ্ধৰ্ক বেদত কোৱা মুক্তসমূহেৰে মন্ত্ৰ-জপাদি-পৰ্যায়ণ হৈ বৃহদাবণ্যক উপনিষদত কথিত হোৱা কৰ্ম্ম-সমূহ সম্বাপন কৰিলে । ২৪ ॥

সুদৃঢ় ব্ৰত-পৰায়ণ, বেদ-বেদান্তত সুনিপুণ ব্ৰাহ্মণসকলে বিশেষ সংযতভাৱে মন্ত্ৰপুত হৰু আৰু যি'উ অগ্নিত আহুতি দিলে । ২৫ ॥

সেই কৰ্ম্ম সম্পন্ন হ'লত ভীষণ-অজুত দানৱসকলে সেই ঠাইত বজাই হামিহুকালৈ ধৰিলে । সেই সময়ত, হে বজা ভগ্নেজয়, আজ্ঞা-পালিকা দেৱতা এগৰাকী যজ্ঞকুণ্ডত উথিতা হ'ল আৰু, “কি কাৰ্য্য সাধে?” বুলি সুধিলে । ২৬ ॥

পৰম পুণ্যকিৰ্ত্ত অস্তৰেৰে দৈত্যসকলে ভেওঁক ক'লে, অনশন-ব্ৰত পালন কৰা বজা দুৰ্য্যোধনক ইয়ালৈ লৈ আহ'। ২৭ ॥

ভেতিয়া সেই কৃত্যাই (আজ্ঞাকাৰী দেৱতাপদাকীয়ে) ‘ভাল বাক’ বুলি কৈ সেই ঠাইবপৰা গ্ৰহান কৰিলে আৰু নিমিষতে বজা দুৰ্য্যোধন অৱস্থান কৰা ঠাই পালেগৈ । ২৮ ॥

সেই কৃত্যাই বজা দুৰ্য্যোধনক লৈ আহি বসাতলত প্ৰৱেশ কৰিলে আৰু ভেওঁক অলা বুলি দানৱবোৰক তৎক্ষণাৎ জনাই দিলে । ২৯ ॥

ভেওঁক অলা দেখি বাতিৰ ভিতৰতেই একজিভ হৈ আনন্দ মনেৰে আৰু ঈৰ্ষ উৎফুল্ল নৱনেৰে অভিমান-আব্দাৰ প্ৰকাশ কৰি দুৰ্য্যোধনক ক'লে । ৩০ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ঘোষ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত দুৰ্য্যোধনৰ অনশন নামৰ একপঞ্চাশতাব্দিক-ত্ৰিশতায় অধ্যায় ॥ ২৫১ ॥

॥ অধ্যায় ২৫২ ॥

॥ দুৰ্য্যোধনৰ পুৰ-প্ৰবেশ ॥

দানৱসকলে ক'লে, হে ভৰত-কুল-সন্তান, হে বৰ্ষাজ্ঞ দুৰ্য্যোধন, নিভৌ বীৰসমূহ আৰু কৰ্ম্মাসকলেৰে পৰিৱেষ্টিত আত্মনি আৱৰণ নামৰ এই দুঃসাহসিক কাৰ্য্য কি কাৰণে কৰিলে ? আজ্ঞা-দানকাৰী জ্যোত জ্ঞেয়গামী হৰু আৰু কু-মণ্ডমণ্ড পাত্ৰ হৰু । ১-২ ॥

আপোনাৰ দৰে বুদ্ধিমান আইন লোকসকল বহু পাপমুক্ত অকৃত্যৰ বিৰোধী কামবোৰত লিপ্ত নহয় । ৩ ॥

হে বজা, ধৰ্ম-অৰ্ধ-সুখ-মহত্যা-১ ভাপ আৰু বিক্ৰমণ চানিকাদী শত্ৰুদোষৰ ধৰ্ম বৰ্দ্ধিনী এই মতি পৰিত্যাপ কৰক । ৪ ॥

হে জ্যেষ্ঠ, আপোনাৰ দেহত-কিছয়ে অৰ্ধ শৰীৰৰ সংগঠন সম্পৰ্কে তথ্য-কথা প্ৰথমে জনক । তাৰ পাছত আপুনি ঠিকুৰা ধৰিব পাৰিব । ৫ ॥

মহাবাজ, পুৰণি কালত আমি আপোনাক তপস্যাৰ দ্বাৰা দেহাদিদেহ মতেজবৰ-পৰা পাইছিলো । আপোনাৰ শৰীৰৰ ওপনভাগ আৰু নাভিৰ ওপৰৰ অংশ বহুসমূহৰ দ্বাৰা নিৰ্ম্মিত হৈছিল । ৬ ॥

হে নিম্পাপ, আপোনাৰ নাভিৰপৰা নিম্ন শৰীৰাংশত অন্ত-কল্পেৰে অভেদ্য আছিল । দেৱী ভৱানীয়ে আপোনাক কপেৰে তিবোতাত মন হৰিব পৰা ফুলৰ মিটিনাকৈ গঢ়িছিল । ৭ ॥

হে কাঙ্ক্ষাৰ্হ, এটাবৰেই আপোনাৰ দেহ মতেজৰ অৰ্ধ মহাদেৱীৰ দ্বাৰা নিৰ্ম্মিত । তাপুনি দিবা, স্বৰ্গজাত । আপুনি মানুহ নহয় । ৮ ॥

ভগদত্ত প্ৰভৃতি দিবা-অন্ধত অভিজ্ঞ মহা পৰাক্ৰমী কৃত্তিয় ৰীতসকলে আপোনাৰ শত্ৰুবোৰ ক্ষয় কৰিব । ৯ ॥

সেই কাৰণে আপুনি বিবাদ কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই । আপোনাৰ কোনো ভয় নাই । আপোনাক সহায় কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰে দানবসকলে পৃথিৱীত ভয় প্ৰকাশ কৰিছে । ১০ ॥

আন কিছুমান অসুখ ভীষ-স্ৰোণ-ৰূপাচাৰ্য্য প্ৰভৃতিত প্ৰৱেশ কৰিব । সেই অসুখসকল প্ৰতিটো হোৱা তেওঁলোকে মমতা ত্যাগ কৰি আপোনাৰ বৈবীসকলেৰে লৈছে হুঁজিব । ১১ ॥

দানবসকল আহিটো হৈ অন্তৰায়া আক্ৰমণ কৰাৰ পাছত তেওঁলোক ব্ৰহ্মহীন হৈ বৃহত কটা-ভিঙা কৰি পুত্ৰ-ভাত-পিড়-খিমা-সকু-বাছৰ আৰু বাজকসকলক, আইন কি, আলিৰ বন্ধকো হাত মাৰি যাবলৈ নিদিব (বধ নকৰাকৈ এৰি নিদিব) । ১২-১৩ ॥

আটাইবিলাক জ্যেষ্ঠ লোকেই বিধি-বিধান অনুসৰি হিতাচিত্ত জান হেৰুৱাই কল্পিত চিন্তেৰে প্ৰণয়-চেনেহক দূৰৈত বিসৰ্জন দি উজ্জ্বলভাৱে হাতী চিন্তেৰে প্ৰেৰণ কৰিব । ১৪ ॥

মোৰপৰা জীৱন লৈ সাৰিব মোৱাৰিকি-এওঁলকে পৰম্পৰে শিক্ত কথা বক্তব্য কৰি আটাইকোৰেই অন্ত-কল্প প্ৰয়োগেৰে পুৰুষাঙ্গি প্ৰকাৰত ব্যক্ত থাকি আৰু আৰু-প্ৰক্ৰিয়া-পৰাষণ হৈ, হে কুক জ্যেষ্ঠ, জনসমূহৰ ভয় সাধন কৰিব । ১৫-১৬ ॥

মহাত্মা পক্ষ-পাণ্ডবসকলেও বিপক্ষ-ভুক্ত হৈ বৃদ্ধ কৰিব । কৃত্তিয় যোদ্ধিত বৃদ্ধ প্ৰকাশ কৰা অৰু বলতান আৰু দৈৱমন্তত কলীয়াৰ সেই কৈত্যা-ৰাজকলেই এই পাণ্ডবসকলকো বধ কৰিব । ১৬-১৭ ॥

মহাৰাজ, আপোনাৰ সৈন্যবাহিনীয়ে গদা-মুদগৰ-ক্লিশূল আৰু বহুবিধ সৰু-বৰ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰেৰে যুদ্ধত বিক্ৰম প্ৰকাশ কৰি শত্ৰুসকলেৰে সৈতে যুদ্ধ কৰিব। ১৮ ॥

হে বীৰ, আপোনাৰ অন্তৰত অৰ্জুনৰূপৰা ভয় পোৱা ভাব আছে। আমি অৰ্জুন-বধৰ উপায়ো ঠিৰাং কৰিছো। ১৯ ॥

হে বীৰ, নিহত নবকাসুৰৰ আত্মাই কৰ্ণৰ শৰীৰত আশ্ৰয় লৈ পূৰ্ব-শত্ৰুতা স্মৰণ কৰি কৃষ্ণ আৰু অৰ্জুনৰ লগত যুদ্ধ কৰিব। ২০ ॥

শত্ৰু জয় কৰিবলৈ সমৰ্থ, ধনুৰ্দ্ধৰৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ মহাৰথী কৰ্ণই বগত পাৰ্থক আৰু আপোনাৰ সকলো শত্ৰুক পৰাজয় কৰিব। ২১ ॥

এই কথা জনিবলৈ পাট বজ্জধাৰী ইন্দ্ৰই অৰ্জুনক বন্ধা কৰাৰ কাৰণে স্নয়ং হনু-বেশেৰে আঁঠি কৰ্ণৰ কুণ্ডল দুটা আৰু কৰচটো অপহৰণ কৰিব। ২২ ॥

তাৰ বাবে আমাৰ দ্বাৰা এই ঠাইত নিযুক্ত হোৱা শ-শ, হেজাৰ-হেজাৰ, দৈত্য আৰু ৰাক্ষসকল, বগত পৰাভূমুখ নহবলৈ শপথ লোৱা সৈন্যবাহিনী আপোনা, অৰ্ৰাং সংশপ্তক নামেৰে জনাজ্ঞত হৈ বীৰ অৰ্জুনক বধ কৰিব। আপুনি শোক নকৰিব। হে নবপতি, আপুনি শত্ৰুতীন বসুমতী ভোগ কৰিব লাগিব। ২৩-২৪ ॥

হে কৃষ্ণ-বংশধৰ, সেই কাৰণে আপুনি বিষাদশ্ৰুত ন'হব। বিষাদ আপোনাৰ কাৰণে উৎসৃষ্ট নহয়। আপুনি আত্ম-হত্যা কৰিলে আমাৰ পক্ষৰ হানি হ'ব। ২৫ ॥

হে বীৰ, আপুনি যাওক : আপোনাৰ মতি কোনো প্ৰকাৰে নিপৰীত নকৰিব। আপুনি চিৰকাল আমাৰ আশ্ৰয়-দাতা আৰু পাণ্ডৱসকল নিতৌ দেৱতাসকলৰ ভবসাম্বল। ২৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সেই শ্ৰেষ্ঠ দৈত্য-দানৱসকলে এতিদৰে কৈ দুৰ্দমনীয় ৰাজশ্ৰেষ্ঠ দূৰ্যোধানক পুত্ৰৰ দৰে আলিঙ্গন আৰু আশ্বাস দি আৰু প্ৰিয় ৰাক্যেৰে তেওঁৰ মতি স্থিৰ কৰি, হে ভৱত বংশধৰ, যোৱা জয়লাভ কৰাটো; এই বুলি যানলৈ অনুমতি দি তেওঁক পঠিয়াই দিছিল। ২৭-২৮ ॥

তেতিয়া সেই আজ্ঞাপালিকা দেৱতাটি (কৃত্যটি) তেওঁলোকে বিদায় দিয়াত মহাৰাজ দূৰ্যোধানক আগেয়ে অনশন কৰা ঠাইলৈ আকৌ লৈ আহিল। ২৯ ॥

কৃত্যাই বীৰ দূৰ্যোধানক হুঁচাই সেই ঠাইত থৈ যোৱাৰ সন্ধান দেখুৱালে আৰু বজাৰ অনুমতিক্ৰমে তাতেই অদৃশ্য হ'ল। ৩০ ॥

হে ভৱত-বংশীয় জ্ঞানেশ্বৰ, কৃত্য গ'লত বজা দূৰ্যোধানে সপোনৰ নিচিনা এই আটাইবোৰ কথাৰ বিষয় ভাবিবলৈ ধৰিলে। ৩১ ॥

পাণ্ডৱসকলক যুদ্ধত জয় কৰা ভাৱ তেওঁৰ উপজিল। শত্ৰু-বাওক অৰ্জুনক বধ কৰাৰ কাৰণে নিয়োগ কৰা কৰ্ণক আৰু সংশপ্তকসকলক দূৰ্যোধানে সমৰ্থভাৱে বুলি ধাৰণা কৰিছিল। ৩২-৩৩ ॥

হে ভৱত-কুলশ্ৰেষ্ঠ জ্ঞানেশ্বৰ, দুৰ্গতি দূৰ্যোধানৰ পাণ্ডৱসকলক জয় কৰা আশা এতিদৰে দৃঢ় হৈ উঠিছিল। ৩৩-৩৪ ॥

নবকৰ প্ৰেতাৰা চিন্তিত আৱিষ্ট হোৱা কৰ্ণয়ে তেতিয়া অৰ্জুনক বধ কৰিবৰ বাবে নিষ্ঠুৰ ধাৰণা পোষণ কৰিছিল । ৩৬-৩৫ ॥

বান্ধসবোৰ অন্তৰত আৱিষ্ট হোৱা সংশ্লিষ্টক সৈন্যসকলো বজোৱা আৰু তমোৱাৰ দ্বাৰা আক্ৰান্ত হৈ অৰ্জুনক বধ কৰিবলৈ ইচ্ছুক হৈ উঠিছিল । ৩৬-৬ ॥

হে মহাৰাজ জন্মেজয়, দানৱসকলৰ দ্বাৰা চিত্ত আক্ৰান্ত হোৱা ভীষ্ম, দ্ৰোণ আৰু কৃপাৰ্য্য প্ৰভৃতিয়ো আগ-দৰে পাণ্ডৱসকলৰ প্ৰতি স্নেহ-পৰাষণ কৰিছিল নাছিল । ৩৬-৩৭ ॥

নিশাৰ অন্তৰত মৃতদেহ-মৃতদেহত । সূৰ্য্যোদয় কৰ্ণই মিচিকিয়াই ঠাঁতি মাৰি তাত মোৰ কৈ তুমি কৈ এই মজিমুক্ত কথা ক'লে, ৩৬ ॥

মৃত লোকক শত্ৰুৰোৰক জয় কৰিব নোৱাৰে । জীয়াই থাকিহে শুভ ফলবোৰ পায় । হে কুৰুপুত্ৰ, মৃত লোকৰ মজলেট বা ক'ত ? জয়েই বা ক'ত ? ৩৬ ॥

মহা পৰাক্ৰমা কৰ্ণই তেওঁক বাহু দুখনেৰে সাৰটি ধৰি ক'লে, আজি বিবাদ, ৬য় নাইবা মৰণৰ সময় নহয় । ৪০ ॥

মহাৰাজ, উঠক ; মৃত্যুৰে কি হ'ব ? হে শত্ৰু-নাশক, আপুনি শোক কৰে কিয় ? আগেয়ে বল-বিক্ৰমেৰে শত্ৰুক পৰিতপ্ত কৰি এতিয়া আপুনি মৃত্যু কামনা কৰে কিয় ? ৪১ ॥

নাইবা, অৰ্জুনৰ পৰাক্ৰম দেখি আপোনাৰ ভয় লাগিছে । আপোনাৰ ওচৰত সত্য প্ৰতিজ্ঞা কৰিছো, বৰ্ত্ত মই অৰ্জুনক বধ কৰিমই । ৪২ ॥

হে জনাধিপতি, এয়োদশ বৰ্ষ পাৰ হ'লে সত্য কৈ মই অস্ত্ৰ ধাৰণ কৰি পাণ্ডৱ-সকলক আপোনাৰ বশলৈ আনিম । ৪৩ ॥

কৰ্ণই এইদৰে কোৱাত দুঃশাসন প্ৰভৃতিয়ে প্ৰণাম কৰাৰ লগে লগে দৈত্যসকলৰ কথাত ভৰসা ৰাখি দুৰ্য্যোধন খিয় হ'ল । ৪৪ ॥

দৈত্যসকলৰ সেই কথা শুনি মন খিৰ কৰি লৈ মানৱজ্ঞেষ্ঠ দুৰ্য্যোধনে হাতী, ঘোঁৰা আৰু বথৰ পয়োভৰেৰে পদাতি সৈন্যবোৰে বেঢ়ি থকা সেই বিশাল সৈন্য-বাহিনী সজ্জা কৰিলে । ৪৫-৪৬ ॥

হে বজ্জা জন্মেজয়, গজাৰ প্ৰবাহ নিচিন কৈ সেই বিপুল বাহিনী আহিবলৈ ধৰিলে । ৪৬ ॥

ধ্বল ছত্ৰ-চামৰ আৰু পতাকাবোৰেৰে, আৰু হস্তা-ধ্বজ আৰু পদাতি সৈন্যেৰে পৰিবিষ্ণু সেই সৈন্য-বাহিনী ডাঠ মেঘ আঁতাৰ যোৱাৰ স্তম্ভত, ঈশ্বৰ-ব্যক্ত পাবনীৰ আকাশৰ দৰে শোভিত হৈছিল । ৪৭-৪৮ ॥

মাকৰাভোম বজ্জাৰ দৰে এওঁ বিজয়সকলৰ জয়ধ্বজপূৰ্ণ কুটিৰাচাৰ দ্বাৰা পুঞ্জিত হৈ গুলপাজলি আৰু মালাদান গ্ৰহণ কৰি জনাধিপতি পুতৰাক্ট-নন্দন দুৰ্য্যোধন পৰম কাৰ্ত্তিমান হৈ আগে-আগে গৈছিল । ৪৮-৪৯ ॥

হে বাজেজ জন্মেজয়, কৰ্ণ আৰু দ্যুতসেৱী দ্ৰুপদ-পুত্ৰ শকুনিৰে সৈতে দুঃশাসন

প্ৰভৃতি ভেটৰ আটাইবিলাক ভায়েক, ভূবিশ্বা, সৌমদন্ত আৰু বাহ্লীক দেশৰ মহাবাহু প্ৰভৃতি কৌৰৱ-পক্ষীয় নায়কসকল নামাধিৰ বধ আৰু হৃৎ-হৃদীষোৰেৰে যাত্ৰা কৰা নৃপসিংহ দুৰ্য্যোধনৰ পাছে পাছে গৈছিল। হে বাজেজ্ঞ, অলপ দিনৰ ভিতৰতে তেওঁলোক গৈ নিজ ৰাজধানীত প্ৰৱেশ কৰিছিল। ১৫০-৫২

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ঘোৰ-যাত্ৰা-পৰ্বত দুৰ্য্যোধনৰ পদ-প্ৰৱেশ নামৰ দ্বিপঞ্চাশতাব্দিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৫২।

॥ অধ্যায় ২৫৩ ॥

॥ কৰ্ণৰ দিগ্বিজয়-যাত্ৰা ॥

জনমেজয়ে ক'লে, মহাৰা পান্ডৱসকল সেই বনভবনস কৰি থকা সময়ত মহাধনুৰ্দ্ধাৰী, শ্ৰেষ্ঠ ধৃতৰাষ্ট্ৰ-পুত্ৰসকলে, সূৰ্য্য-তনয় কৰ্ণ, মহাবলী শকুনি, ভীষ্ম, জ্যেণ আৰু কৃপাচাৰ্য্যই কি কৰিছিল, তাক আপুনি মোৰ আগত কওক। ১-২।

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহাবাহু ভগ্নেশ্বৰ, পান্ডৱসকলে এমেকৈ কীৰ্ত্ত প্ৰকাশ কৰি গুচি গ'লত আৰু পান্ডুপুত্ৰসকলৰ দ্বাৰা মৃত হৈ গজকৰ্ণ-পৰিত্যক্ত দুৰ্য্যোধন হস্তিনাপুৰলৈ আহিলত, ভীষ্মই দুৰ্য্যোধনক ক'লে, বোপা, তুমি বৈভ-বনলৈ যাবলৈ ওলাওঁতেই মই কৈছিলো, তাত মোৰ মত নাহি। ৩-৪।

তালৈ তোমাৰ গমন আৰু তুমি সেই ঠাইত গৈ কৰা কাৰ্য্য মই ভাল পোৱা নাহি। অকল তালৈ যোৱাৰ কাৰণেই তোমাক শত্ৰুবোৰে বলেৰে ধৰ্ম্মী কৰি নিবলৈ পালে। ৫।

হে নৰপতি গান্ধাৰীনন্দন, সৈন্যসকল চকুৰ আগত ধৰ্ম্মজ পান্ডৱসকলৰ দ্বাৰা বন্ধন-মুক্ত হৈ লজ্জিত নোহোৱাঁনে? ৬।

হে বাজেজ্ঞ, হে নৃপনন্দন, তুমি আৰু তোমাৰ সৈন্যবাহিনীয়ে কোঁচাল লগাই থাকোঁতে গজকৰ্ণৰ লগত বণ দিবলৈ ভয় কৰি স্তম্ভপুত্ৰ কৰ্ণ লগাই গ'ল। ৭।

হে মহাবাহু, তুমি মহাৰা পান্ডৱসকলৰ আৰু স্তম্ভপুত্ৰ হৰ্ষভি কৰ্ণৰ বিক্ৰম নিজ চকুৰেই দেখিবলৈ পালে। ৮।

হে নৃপজ্যেষ্ঠ, হে ধৰ্ম্মানুযুক্ত, ধনুৰ্দ্ধেদত, শৌৰ্য্য-বীৰ্য্যত নাইবা ধৰ্ম্ম-বিধৰিত কৰ্ণ পান্ডৱসকলৰ ভাৰিৰ ঘোৰাণ্ড নহয়। ৯।

গতিকে, হে সজ্জজ্যেষ্ঠ, এই ধ্বংস বুদ্ধিৰ কাৰণে সেই মহাৰা পান্ডৱসকলৰ লগত মই সজ্জ স্থাপন কৰা উচিত বুলি ভাবোঁ। ১০।

হে বজা জন্মেজয়, ভীষ্মই এইদৰে কোৱাত জনাৰিপতি দুৰ্য্যোধন বিজ্ঞপন
হাঁহি এটা মাৰি সুবল-পুত্ৰ শকুনিৰে সৈতে ওলাই অঁতৰি গ'ল । ১১ ॥

দুৰ্য্যোধনক ওলাই যোৱা জনি-কৰ্ণ-হুলালন শুভ্ৰিত মহাৰাজকুলকলো মহাবলী
দুৰ্য্যোধনৰ পিছে পিছে গ'ল । ১২ ॥

হে বজা জন্মেজয়, তেওঁলোকক প্ৰস্থান কৰা দেখি কুকবংশীয়কুলকলোৰ শিতামহ
ভীষ্ম অভিলষ লক্ষিত হৈ নিজৰ ঘৰলৈ গ'লগৈ । ১৩ ॥

ভীষ্ম যোৱাত, হে মহাৰাজ, নলপতি দুৰ্য্যোধনে আকৌ সেই ঠাইলৈ আহি
মন্ত্ৰীসকলৰ লগত এইদৰে মন্ত্ৰণা কৰিলে, আমাৰ কাৰণে কি মঙ্গলজনক ? আমাৰ
কি কাৰ্য্য অশ্লিষ্ট আছে ? কেনেকৈনো আমাৰ ভাল হ'ব পাৰে ? মূঠতে
আমাৰ কাৰণে যি হিতদায়ক, তাক আজি মন্ত্ৰণা কৰোঁহক । ১৪-১৫ ॥

কৰ্ণই ক'লে, হে কুকবংশীয় দুৰ্য্যোধন, মই এযাব কথা কওঁ, তাক আপুনি
গমি চাওক । ভীষ্মই আমাক সদায় নিন্দা কৰে আৰু পাণ্ডৱসকলক প্ৰশংসা
কৰে । ১৬ ॥

হে মহাবাহু, আপোনাৰ প্ৰতি বিদ্বেষ ভাব থকাৰ কাৰণে মোকো তেওঁ
বিদ্বেষ কৰে । হে নবপতি, তেওঁ নিতৌ আপোনাৰ সম্মুখত মোক ভৎসনা কৰে । ১৭ ॥

হে ভৰতবংশীয় মহাৰাজ, হে শক্ৰসিপীড়ক, আপোনাৰ সম্মুখত ভীষ্মই পাণ্ডৱ
যি যশসা-গান গাইছে আৰু আপোনাৰ যি নিন্দা কৰিছে, ভীষ্মৰ সেই কথাবোৰ
মই সহিব নোৱাৰোঁ । ১৮-১৯ ॥

ভূজা, সৈন্যবাহিনী আৰু যক্ষ-বাহিন লগত দি মোক আদেশ দিয়ক, মই
গাবি-বন, পৰ্ব্বত-পাহাৰেৰে সৈতে সমস্ত পৃথিৱী জয় কৰিম । ২০ ॥

কল্যাণী চাৰিজন পাণ্ডৱ লগ ছৈ যি পৃথিৱী জয় কৰিছে, তাক মই অকলে
আপোনাৰ কাৰণে জয় কৰিম, তাত কোনো সংশয় নাই । মোৰ এই কাম কুক-কুল-
মহাৰাজ, অতি মন্দমতি ভীষ্মই নিজ চকুৰে দেখক । ২১ ॥

দি অনিন্দনীয় লোকক নিন্দা কৰে, প্ৰশংসা কৰিব নলগীয়াজনক প্ৰশংসা
কৰে । গতিকে আজি মোৰ বল-বীৰ্য্য দেখি নিজকেই নিন্দা কৰক । ২২ ॥

মহাৰাজ, মোক আদেশ দিয়ক ; আপোনাৰ বিজয় সুনিশ্চিত । মই আপোনাৰ
সম্মুখত অস্ত্ৰ স্পৰ্শ কৰি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছোঁ । ২৩ ॥

হে মহাৰাজ, হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ জন্মেজয়, কৰ্ণৰ সেই কথা শুনি নৰাধিপতি
দুৰ্য্যোধনে পৰম পুলকিত হৈ কৰ্ণক ক'লে, ২৪ ॥

কই নিজকে বস্ত্ৰ মানিছোঁ ; মই অনুগৃহীত হৈছোঁ ; কাৰণ মহা পৰাক্ৰমী
আপুনি মোৰ হিত-কাৰ্য্য-লক্ষনসমূহ সদায় লিপ্ত থাকে । আজি মোৰ জয় সফল
হাৰিছোঁ । ২৫ ॥

হে বীৰ, আপুনি যি সুহৃদত মৰম সকলো দ্ৰৱ্য নিহত কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰে,

সেই ক্ষণতেই আপুনি যাত্ৰা কৰক। আপোনাৰ শুভ হওক আৰু যোকে সন্তু-
পদেশ দিয়ক। ২৬ ॥

ধীমান দুৰ্য্যোধনৰ দ্বাৰা এইদৰে উক্ত হৈ শত্ৰু নমনকাৰী কৰ্ণই জয়-যাত্ৰাৰ
কাৰণে ওলাবলৈ সাজু হৈ থকা যান-বাহন-চালকসকলক আদেশ দিলে। ২৭ ॥

শুভ গ্ৰহদেৱভাসকলঃ দৃষ্টিমুগ্ধ তিথি আৰু নক্ষত্ৰত, শুভ বৃহস্পতি, সংক্ৰান্ত থকা
ব্ৰাহ্মণসকলৰ আশীৰ্বচনেৰে অগ্নিনিদ্ৰিত সেই মহা ধনুৰ্জয় কৰ্ণই মাজলিক ব্ৰহ্মাসমুদ্ৰেৰে
স্নান কৰি আৰু শুভ বাক্যেৰে অভিযুক্ত হৈ বথস্থানিৰে চৰাচৰ ত্ৰিভুবন নিনা-
দিত কৰি শুভ-যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলে। ২৮-২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত খোষ-যাত্ৰা-পৰ্বত কৰ্ণৰ দিগ্‌বিজয়-যাত্ৰা নামৰ
ত্ৰিপঞ্চাশত্যধিক-ঋণততম অধ্যায়ঃ ২৫৩ ॥

॥ অধ্যায় ২৫৪ ॥

॥ কৰ্ণৰ দিগ্‌বিজয় ॥

বৈশম্পয়ানে ক'লে, হে ভবতকুলশ্ৰেষ্ঠ অশ্বজয়, তাৰ পাছত মহাধনুৰ্জয় কৰ্ণই
বিপুল সৈন্য-বাহিনী পৰিচালনা কৰি ক্ৰপদ বজাৰ বন-পুৰী অৱবোধ কৰিলে। ১ ॥

হে নৃপশ্ৰেষ্ঠ, মহাসমবেৰে বীৰ ক্ৰপদক বশীভূত কৰি গোণ-কণ, নানাতৰহৰ
বহু আৰু কৰ-কাটল তেওঁৰপৰা গ্ৰহণ কৰিলে। ২-৩ ॥

হে বাজেস্ত্ৰ অশ্বজয়, তেওঁক পৰাজয় কৰি তেওঁৰ অনুৱৰ্ত্তী সামন্ত বজাসকলক
বশ কৰিলে আৰু তেওঁলোকৰ দ্বাৰা কৰ দিয়ালে। ৪ ॥

ইয়াৰ পাছত উত্তৰ দিশলৈ গৈ সেই সেই নৰপতিসকলক বশ কৰিলে।
তাৰ পাছত উগদন্তক পৰাজয় কৰি বাধানন্দন কৰ্ণ দ্বিবিশ্ৰেষ্ঠ হিমালয়ত উঠিল।
তাত শত্ৰুসকলেৰে সৈতে দুৰ্জি দুৰ্জি আশে-পাশে দশো-দিশে থকা নৰপতিসকলক
বশ কৰিলে। তেওঁ হিমালয়ত বাস কৰা বজাসকলক জয় কৰি আটাইবিলাক-
পৰা কৰ লৈছিল। ৫-৬ ॥

তাৰ পাছত নেপাল দেশত যিসকল বজা আছিল, তেওঁলোকক জয় কৰিলে।
সেই পৰ্ব্বতবপৰা নামি তেওঁ পূব দিশৰ ফালে আগুৱাই গ'ল। ৭ ॥

ইয়াৰ পাছত ক্ৰমে অজ-বজ-কলিজ-ভণ্ডিক (ভঁড়িৰাজ্য), মিথিলা-মগধ আৰু
কৰ্কশণ্ড (বগা ঘোঁৰা থকা ৰাজ্যত) প্ৰৱেশ কৰি তেওঁলোকক নিজৰ বশলৈ নি
আৱলীৰ, যোধ্য আৰু অহিক্ত জয় কৰিলে। ৮-৯ ॥

পূব দিশত দিগ্বিজয় কৰি সেই পথেৰে বৎসভূমিলৈ গ'ল। গহ্ব-বন নথকা, মাথোন বৃত্তিকাৰে ভৰ-পূৰ সেই বৎসভূমি জয় কৰি মোহন, পত্নন, ত্ৰিপুরী আৰু কোসলা—এই আটাইবোৰ ৰাজ্য জয় কৰিলে। সকলোবোৰৰা ধৰ-কাটল আদায় কৰি সূতপুত্ৰ কৰ্ণই দক্ষিণ দিশলৈ গৈ মঠাবথীসকলক জয় কৰি দাক্ষিণাত্যত ৰাজত্ব কৰা কক্ষীৰ লগত যুঁজিছিল। ১০-১২।

সেই কক্ষীয়ে তুমুল যুদ্ধ কৰি সূতনন্দন কৰ্ণক কৈছিল, তে বাজেস্ত, আপোনাৰ বল-বিক্ৰমত মই শ্ৰীত হৈছো। আপোনাক মই দাখা নিদিওঁ, মাথোন ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্মহে পালন কৰিলোঁ। ধন-বস্তু যিমান ইচ্ছা কৰে, মঞ আনন্দেৰে আপোনাক দিম। ১৩-১৪।

কক্ষীৰে সৈতে কৰ্ণই পাণ্ডা আৰু ক্ৰীশলকৈকে গৈছিল। তাত তেওঁ নবপতি কেবল, নীল, বেণুদাৰিপুত্ৰ আৰু আন আন দক্ষিণ দিশত থকা ৰজাসকলৰ হতুৱাই দ্ব্যৰ্থোদনে কৰ দিয়াগৈ। ১৫-১৬।

তাব পাছত সূতনন্দন কৰ্ণই শিশুপালক পুত্ৰক আক্ৰমণ কৰি পৰাজয় কৰিলে। হে ভৰত কুলজ্ঞেপ, লগে লগে মহা বিক্ৰমী কৰ্ণই ওচৰ-পাজনৰ সকলো ৰজাকেই বশীভূত কৰিলে। তেওঁ অৱন্তী-দেশীয় ৰজাসকলক বশ কৰি সন্ধি-সূত্ৰেৰে বৃষ্ণি বংশীয়সকলৰ লগত মিত্ৰতা-পালনত আৱদ্ধ হৈ তেওঁলোকেৰে সৈতে আপ পাছ-তেই পশ্চিম দেশত থকা ৰজাসকলকো পৰাভূত কৰিলে। ১৬-১৭।

বৰ্ণন দেৱতাৰ দিশ পশ্চিম ফাললৈ আহি তেওঁ বৰ্ষৰ ঘৰন ৰজাসকলৰ হতুৱাই আৰু পশ্চিম দেশত বাস কৰা ৰজাসকলৰ হতুৱাই কৰ দিয়াগৈ। ১৮।

পূব, পশ্চিম আৰু দক্ষিণফালে অৱস্থিত সমুদায় ৰাজ্য জয় কৰি নীতিবিশাৰদ সূতপুত্ৰ বীৰ কৰ্ণই ব্লেচ্ছ, অৰণ্যবাসী আৰু পৰ্ব্বতেত বসতি কৰা সাধুতা-পৰায়ণ ৰোচিতকসকলক আৰু আগ্ৰেয় আৰু মালৱৰ জন-গণসমতिसমূহক হেলাৰঙে পৰাভূত কৰি লগক আৰু ঘৰনসকলকো জয় কৰিলে। ১৯-২১।

তেওঁ সভ্যভাষাৰ পিতাক নগজিৎ প্ৰভৃতি মহাবথীসকলকো পৰাভূত কৰিছিল। এইদৰে সমস্ত পৃথিৱী বশ কৰি বিজয়ী মহাবথী পুৰুষেৰে কৰ্ণ হস্তিনাপুৰলৈ উভতি আহিল। ২২।

হে মহাৰাজ জম্বেজয়, মহাধনুৰ্জয় সেই কৰ্ণক মহা দেৱি জনাধিপতি বৃতবাস্ত্ৰ পুত্ৰ দ্ব্যৰ্থোদনে ভ্ৰাতৃ-পিতৃ আৰু বন্ধু-বান্ধৱেৰে সৈতে আসনৰপৰা উঠি সমৰ-শোভিত কৰ্ণক বিধিমতে অৰ্চনা কৰিলে (অভ্যৰ্চনা জনালে) আৰু বিজয়-বাতৰি নগৰত ঘোষণা কৰি দিলে, ২৩-২৪।

জীপ, জোণ, কৃপাচাৰ্য আৰু ৰাজ্ঞীকৰপৰা মই যি পোৱা নাই, তাক আপোনাৰপৰা পালোঁ; আপোনাৰ মজল হওক। ২৫।

হে কর্ণ, অধিক কোন্‌কায় আবশ্যক কি?—আপুনি মেষৰ ভাষণ জনক। হে মহাবাহু, হে জ্যেষ্ঠ, আপোনাক লায়ক-ৰূপে পাই মই আক্ৰি লায়কবৃত্ত হৈছোঁ। ২৬।

হে পুৰুষজ্যেষ্ঠ, সেই পাণ্ডুপুত্ৰ আটাইবিলাকেই আক জগদত্তৰ আন আন জ্যেষ্ঠাতি-জ্যেষ্ঠ বজাসকল গোপোনাৰ বোল কণাৰ একলাও নহয়। ২৭।

হে মহা ধনুৰ্দ্ধাৰী কর্ণ, বজাধাৰী ইজুই অদিত্তিক যিদৰে ভক্তিভাৱে চায়, আপু-নিও ধৃতবাস্তী আক যশস্যাশালিনী পাছাৰীক ভেনেভাৱে চাব। ২৮।

হে নৰপতি জন্মেজয়, তাৰ পাছত হস্তিনাপুৰ নগৰত হৈ-হৈ-বৈ-বৈ বজা আক হাহাকাৰ ধ্বনি কিম্বি পৰিছিল। ২৯।

কিছুমানে কর্ণক প্রশংসা কৰিছিল। তেনেকৈ অইন কিছুমান তেওঁক ঘিৰা কৰিছিল। সেই হস্তিনাপুৰত বসতি কৰা আন আন নৰপতিসকল স্তম্ভ হৈ মনে মনে আছিল। ৩০।

হে পৃথিৱীপতি জন্মেজয়, শত্ৰুধাৰীসকলৰ জ্যেষ্ঠ, সূতপুত্ৰ কর্ণই ওখ আক দ ক্ষেৰোবেত্তে, কন্দৰ আক নগৰবোটেৰে, দ্বীপ আক জলমগ্ন স্থানসমূহেৰে ভৰ-পুৰ, পৰ্বত-বন আক বিস্তীৰ্ণ শস্য-পথাৰেৰে পৰিপূৰ্ণ, শ্ৰমোদ-কাননসমূহেৰে বিভাজিত আক সমুদ্ৰ-সংলগ্ন সমস্ত পৃথিৱী এইদৰে বিজয় কৰি সেই সেই নৰপতিসকলক কিছু দিনক প্ৰিত্তৰে কৰা কৰি ক্ষয় ধন-বড় কৈ আহি বজা দুৰ্য্যোধনক ওচৰ চাপিছিল। ৩১-৩৬।

হে শত্ৰুঘনকাৰী বজা জন্মেজয়, বীৰ কর্ণই বাজা-ভবকত প্ৰৱেশ কৰি পাছাৰীৰে সৈতে একে ঠাইতে থকা ধৃতবাস্তীক ছেঁচা কৰিছিল। ৩৭।

হে নৰজ্যেষ্ঠ, ধৰ্ম্মজ্ঞ কর্ণই পুত্ৰৰ দৰে তেওঁৰ চৰণ দুখনিত প্ৰণাম জনালে। ধৃত-বাস্তীয়ো চেনেহে তেওঁক সাবট্টি ধৰি দিহত বিচায় দিলে। ৩৮।

হে ভৰতবংশৰ জন্মেজয়, বজা দুৰ্য্যোধনে আক সুবলপুত্ৰ শকুনিৰে তেতিয়াৰ-পৰা কর্ণই পাণ্ডৱসকলক পৰাভৱ কৰিব পাৰিব বুলি জানিছিল। ৩৯।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ঘোষ-যাত্ৰা-পৰ্বত কর্ণৰ দিগ্বিজয় নামৰ চতুঃপঞ্চাশতাব্দিক-বিশ প্ৰথম অধ্যায়। ২৫৪।

॥ অধ্যায় ২৫৫ ॥

॥ দুৰ্য্যোধনৰ যজ্ঞাবস্তু ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে জনাৰিষতি মহাৰাজ জন্মেজয়, বিপক্ষ-বীৰহন্তা শূত্ৰ-পুত্ৰ কৰ্ণই পৃথিৱী বিজয় কৰি দুৰ্য্যোধনক ক'লে । ১ ॥

কৰ্ণই কলে, হে কুকবংশীয় দুৰ্য্যোধন, মই আপোনাক যি ক'ম, তাক পোনতে বুজি লওক । হে শত্ৰু-দমনকাৰী, নোৰ কথা শুনাৰ পাছত সেই অনুসাৰে আপুনি কাম কৰা উচিত হ'ব । ২ ॥

হে বীৰ, হে নৃপোত্তম, আজি আপোনাৰ এই পৃথিৱী বৈনী-বিহীন । উচ্চমনা আপুনি ইজ্জৰ দৰে শত্ৰু বিনাশ কৰি ইয়াক পালন কৰক । ৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, কৰ্ণই এনেকৈ কলুত বজা দুৰ্য্যোধনে দুৰ্নাই কৰ্ণক ক'লে, হে পুৰুষ-শ্ৰেষ্ঠ, আপুনি যাৰ নায়ক তেওঁৰ একোৱেই দুৰ্লভ নহয় । ৪ ॥

আপুনি মোৰ সহায়, অনুৰক্ত আৰু মোৰ কাৰণে সদায় যত্নপৰ । মোৰ মনৰ এটা কামনা আছে, তাক আপুনি যথাযথভাৱে শুনক । ৫ ॥

পাণ্ডৱৰ সেই ৰাজসূয় মহাযজ্ঞ দেখি মোৰো স্পৃহা জন্মিছিল । হে শূত্ৰপুত্ৰ, মোৰ সেই আশা পৰিপূৰণ কৰক । ৬ ॥

এনেকৈ কোৱাত কৰ্ণই বজা দুৰ্য্যোধনক ক'লে, হে নৃপশ্ৰেষ্ঠ, পৃথিৱী পালনকাৰী সকলো ভূপতি আজি আপোনাৰ বশ্য । শ্ৰেষ্ঠ বিজয়সকলক আৰু মোগাৰ দিওঁত-বিলাকক আশ্বাস কৰক আৰু, যজ্ঞৰ ফল-ফুলাদি সামগ্ৰীবোৰ বিধিমতে যোগাব কৰক । ৭-৮ ॥

হে শত্ৰু-দমনকাৰী মহাৰাজ, যথানিয়মে নিমন্ত্ৰিত সেই বেদজ্ঞ যাজ্ঞিকসকলে শাস্ত্ৰমতে যজ্ঞক্ৰিয়া সম্পাদন কৰক । ৯ ॥

হে ভৱত-কুলতিলক, বহু খাদ্য আৰু পেয় দ্ৰব্য-সমৰ্থিত আৰু সম্বন্ধিময় জ্ঞান-গৰিমাবে মণ্ডিত আপোনাৰ ওস্তাদিও মহাযজ্ঞ প্ৰৱৰ্ত্তিত হওক । ১০ ॥

হে মহাৰাজ জন্মেজয়, কৰ্ণই এনেকৈ কোৱাৰ পাছত দুৰ্য্যোধনে পুৰোহিতক সন্মানৰে অনাই এই কথা ক'লে, ১১ ॥

মোৰ কল্যাণৰ কাৰণে বিধিগতে ক্ৰমঃক্ৰম নকৰাকৈ প্ৰচুৰ দক্ষিণাযুক্ত যজ্ঞশ্ৰেষ্ঠ ৰাজসূয়ৰ অনুষ্ঠান কৰক । ১২ ॥

এনেকৈ কোৱাৰ পাছত বিজয়প্ৰৱৰ পুৰোহিতে সৰণতক ক'লে, দুৰ্বিষ্ঠিৰ

জীৱিত অৱস্থাত আপুনি আপোনাৰ বংশত সেই মহা যজ্ঞ কৰিব নোৱাৰে । (বংশৰ ভিত্তবত এজন এই যজ্ঞকাৰী জীয়াই থাকিলে দ্বিতীয় ৰাজসূয় যজ্ঞ হ'ব নোৱাৰে) । ১৩ ॥

তে কুককুলশ্ৰেষ্ঠ, হে নৃপোত্তম, আপোনাৰ স্বয়ং পিতৃদেৱ দীৰ্ঘায়ু হৈ জীৱিত আছে ; এই অৱস্থাত এই যজ্ঞ কৰা আপোনাৰ বিৰুদ্ধ কাম হ'ব । ১৪-১৫ ॥

এই বাবেও, হে নবপতি, আপোনাৰ কাৰণে এই যজ্ঞানুষ্ঠান নীতি-বিৰুদ্ধ । হে শাসক, ৰাজসূয়ৰ সমান ফলদায়ক আন এটা মহা যজ্ঞ উক্ত আছে । ১৬ ॥

তে ৰাজেন্দ্ৰ, আপুনি সেই যজ্ঞ কৰক ; লগতে স্তনক, মহাৰাজ, আপোনাৰ যিসকল কৰদাতা বজা আছে—তেওঁলোকে ৰাজ-কৰবোৰ আৰু অংশ হিছাপে সোণ আৰু সোণৰ অলঙ্কাৰবোৰ দিয়ক । ১৬-১৭ ॥

হে নৃপশ্ৰেষ্ঠ, সেই সোণেৰে আপুনি সম্প্ৰতি এটা নাঙল তৈয়াৰ কৰক । হে ভৱত-বংশধৰ, যজ্ঞ-বেদীৰ (হদৰ) ভিতৰত পৰা ভূমিভাগ সেই নাঙলেৰে চহাওক । ১৭-১৮ ॥

হে নৃপশ্ৰেষ্ঠ, সেই পৰিষ্কৃত ভূমিৰ ওপৰত সূনিস্থিত খাদ্যসমূহেৰে উদৈনন্দী হোৱা সেই যজ্ঞানুষ্ঠান-বিধিযুক্ত জতি-বৰ্ণ-নিৰ্বিশেষে সকলোৰে কাৰণে দুৱাৰ মুকলি ৰাখি প্ৰৱৰ্ত্তিত হওক । ১৮-১৯ ॥

সংলোকৰ কাৰণে উপযোগী বৈষ্ণৱ নামৰ এই যজ্ঞ আপোনাৰ অনুষ্ঠেয় । এই যজ্ঞৰ দ্বাৰা পুৰাণ-পুৰুষ সকল জীৱিষুত বাঞ্চে আন দেৱতাক প্ৰাৰ্থনা কৰা নহয় । এই মহা যজ্ঞই যজ্ঞশ্ৰেষ্ঠ ৰাজসূয়ৰ লগত ফেৰ মাৰিব পাৰে । ১৯-২০ ॥

হে ভৱত-বংশধৰ, এই যজ্ঞ কাৰ্য্যত আমাৰ মত আছে, আপোনাৰো কল্যাণ হয় । এই যজ্ঞ নিৰ্ব্বিয়ে হ'ব পাৰে ; লগে লগে আপোনাৰ আকাঙ্ক্ষাও সফল হয় । ২১ ॥

সেই পুৰোহিত আৰু ব্ৰাহ্মণসকলে এনেদৰে কোৱাৰ পিছত মহীপতি দুৰ্য্যোধনে কৰ্ণ, সুবল-নভয় শকুনি আৰু আপোন ভাকেসকলক ক'লে, ২২ ॥

ব্ৰাহ্মণসকলৰ সমুদায় কথা মে ৰ মনত লাগিছে, তাত কোনো সংশয় নাই । যদি আপোনালোকৰো মনঃপূত হয় তেন্তে বেগতে কওক । ২৩ ॥

এতিয়ে কোৱাত তেওঁলোক আটাইবিলাকেই "তথাস্তু" বুলি সম্প্ৰতি প্ৰকাশ কৰিলে । তাৰ পাছত বজাই শিল্পীসকলক যথাক্ৰমে আদেশ দিলে । ২৪ ॥

হে নৃপশ্ৰেষ্ঠ অশ্বৈজয়, নাঙল নিৰ্ম্মাণ কৰিবলৈকো শিল্পীসকল বিশেষভাৱে আদেশ-প্ৰাপ্ত হৈছিল । তেওঁলোকে তেওঁ কোৱামতে যথাক্ৰমে সকলো কাৰ্য্য সম্পন্ন কৰিলে । ২৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত দ্বায়মাত্ৰা-পৰ্ব্বত দুৰ্য্যোধনৰ যজ্ঞাৰম্ভ নামৰ পঞ্চপঞ্চাশত্যাধিক-স্থিততম অধ্যায় । ২৫৫ ॥

॥ অধ্যায় ২৫৬ ॥

॥ দুর্যোধনৰ বৈষ্ণৱ-যজ্ঞ ॥

বেণুস্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত যজ্ঞ-গৃহাদি সজোৱা শিল্পীসকলে, সচিবসকলে আৰু পৰম জানী বিদূৰে দুর্যোধনক ক'লে, ১ ॥

হে ভৰত-বংশীয় মহাৰাজ, যজ্ঞ-গৃহাদি সময়মতে সজোৱা হৈছে আৰু সোণেৰে ভৈয়ানী বহুমূলীয়া গোটেইটো নাঙল প্ৰস্তুত হৈছে । ২ ॥

হে মহাৰাজ জন্মেজয়, নৃপশ্ৰেষ্ঠ দুর্যোধনে ইয়াকে শুনি সেই মহাযজ্ঞৰ অনুষ্ঠান আৰম্ভ কৰিবলৈ আদেশ দিলে । ৩ ॥

তাৰ পাছত বহু প্ৰয়োজন-সাধক (অনেক অৰ্থব্যয় হোৱা), বিগুৰুৰূপে প্ৰস্তুত, সেই যজ্ঞ শাস্ত্ৰমতে আৰম্ভ হ'ল ; শাস্ত্ৰ আৰু ক্ৰম-অনুসৰি দুর্যোধন দীক্ষিত হ'ল । ৪ ॥

ধৃতৰাষ্ট্ৰ, মহাযশস্বী বিদূৰ, ভীষ্ম, দ্ৰোণ, কৃপাচাৰ্য্য, কৰ্ণ আৰু যশস্যা-শালিনী গান্ধাৰী তেনে কামত পৰম আনন্দিত হৈছিল আৰু, হে ৰাজেন্দ্ৰ, নৰপতিসকলক আৰু ব্ৰাহ্মণবৰ্গক নিমন্ত্ৰণ কৰিবলৈ শীঘ্ৰগামী দূতবোৰ পঠোৱা হৈছিল । ৫-৬ ॥

বেণুস্পায়নৰে দূতবোৰ নিজৰ নিজৰ অভিপ্ৰেত উদ্দেশ্যেৰে প্ৰয়াণ কৰিছিল । তেওঁলোকৰ ভিতৰৰ যাত্ৰা কৰি ওলোৱা এজন দূতক দুঃশাসনে ক'লে, দৈতবনলৈ ততালিকে গৈ পাপী পাণ্ডৱটোক আৰু সেই বনত বাস কৰা ব্ৰাহ্মণসকলক যথানিয়মে নিমন্ত্ৰণ কৰা'গৈ । ৭-৮ ॥

তেওঁ পাণ্ডৱসকলৰ ওচৰলৈ গৈ প্ৰণাম জনাই ক'লে, হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, কুককুল-গৌৰৱ নৃপশ্ৰেষ্ঠ দুর্যোধনে বল-বিক্ৰমেৰে উপাৰ্জন কৰা অৰ্ঘবালিৰে যজ্ঞ পাতিছে । তালৈকে নৃপতিসকল আৰু যেষ্ট-সেই ঠাইৰে ব্ৰাহ্মণসকল যাবলৈ ধৰিছে । জনাধিপতি ধৃতৰাষ্ট্ৰ-পুত্ৰ ৰজা দুর্যোধনে আপোনালোকক আমন্ত্ৰণ জনাইছে । ৰজাৰ মনৰ কাৰ্যনা, আপোনাসকলে সেই যজ্ঞ চাবগৈ । ১১-১২ ॥

দূতৰ সেই কথা শুনি নৃপতিশ্ৰেষ্ঠ ৰজা যুধিষ্ঠিৰে কবলৈ ধৰিলে, সৌভাগ্য-ক্ৰমে পূৰ্বপুৰুষসকলৰ কীৰ্ত্তিবৰ্জক ৰজা যুধোধনে এই প্ৰধান যজ্ঞ আৰম্ভ কৰিছে । ১২-১৩ ॥

আমিও গলোঁহেঁতেন, কিন্তু এতিয়া কোনোমতেই নোৱাৰি—কাৰণ ব্ৰহ্মোদল বহুৱলৈকে আমাৰ সেই প্ৰতিজ্ঞা নিতান্ত পালনীয় । ১৪ ॥

ধৰ্ম্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰৰ কথা শুনি ভীষ্মে কবলৈ ধৰিলে, নৰপতি ধৰ্ম্মৰাজ ভেটিয়া

যাব—যেতিয়া তেৰ বছৰ উকলি যোৱাৰ পিছত বণযজ্ঞত প্ৰদীপ্ত ছত্ৰাশনৰ বুকুত সেই দুৰ্য্যোধনক নৰপতিয়ে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰ সহায়েৰে পেলাই দিব । ১৫-১৬ ॥

যেতিয়া পাণ্ডৱে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰসকলৰ ওপৰত ক্ৰোধৰ ঘৃতাঙ্কতি ত্যাগ কৰিব, তেতিয়া ময়ো বীৰদৰ্পে যাম বুলি দুৰ্য্যোধনৰ আগত কবাইগৈ । ১৭ ॥

এ বজা জন্মেজয়, বাকীবিলাক পাণ্ডু-পুত্ৰই কোনো অগ্ৰিয় কথা কোৱা নাছিল । দুভেঙে দুৰ্য্যোধনৰ আগত যথাযথভাৱে সকলো কথা নিবেদন কৰিছিল । ১৮ ॥

হে মহোদয়, এয়াৰ পাছত নানা দেশৰ শ্ৰেষ্ঠ নৰপতিসকল আৰু বিজ্ঞ ব্ৰাহ্মণবৰ্গ দুৰ্য্যোধনৰ নগৰলৈ আহিছিল । ১৯ ॥

শাস্ত্ৰ অনুসাৰে ক্ৰম ভঙ্গ নকৰাকৈ যথানিয়মে অৰ্চিত সেই নৰপতিসকল পৰম সন্তুষ্ট আৰু আনন্দিত হৈছিল । ২০ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ জন্মেজয়, সমস্ত কৌৰৱসকলৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত ধৃতৰাষ্ট্ৰয়ো মহা আনন্দেৰে বিহ্বলকৈছিল, ২১ ॥

হে কৰ্ণঃ (দাসীপুত্ৰ দ্বাপাল), যজ্ঞ-ভৱনত সমৱেত সকলোলোক সু-ভোজন পাই যাতে সুখী আৰু সন্তুষ্ট হয়, তুমি এতালিকে তেনে দিহা কৰ' । ২২ ॥

হে শত্ৰু-দমনকাৰী জন্মেজয়, ধৰ্ম্মবিদ্ বিদ্বান্ বিহাৰে জাতি-বৰ্ণ-নিৰ্ব্বিশেষে সকলোকে যথাযোগ্যভাৱে অভাৰ্থনা কৰিলে । ২৩ ॥

তেওঁ তৰ্ষ চিত্তেৰে খাদ্য বস্তু খাবলৈ দি আৰু পেষদ্রব্য পিবলৈ দি সুগন্ধি মালা-বোৰেৰে আৰু নানা প্ৰকাৰৰ কাপোৰেৰে তেওঁলোকক সৎকাৰ কৰিলে । ২৪ ॥

ৰাজশ্ৰেষ্ঠ বীৰ দুৰ্য্যোধনে শাস্ত্ৰীয় ক্ৰম অনুসাৰে গাইত্ৰী আশ্ৰমৰ কামবোৰ সমাপন কৰি হেজাৰ হেজাৰ নৰপতি আৰু ব্ৰাহ্মণসকলক সান্ত্বনা-বাক্যেৰে শোধ-পোছ কৰি বিবিধ ধনবস্তু উপহাৰ দি বিদায় দিলে । ২৫-২৬ ॥

নৃপতিসকলক বিদায় দি ভায়েকসকলৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত হৈ তেওঁ কৰ্ণ আৰু শকুনি প্ৰভৃতিৰে সৈতে হস্তিনাপুৰীত প্ৰৱেশ কৰিলে । ২৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ঘোষ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত দুৰ্য্যোধনৰ বৈষ্ণৱ-যজ্ঞ নশ্বৰ ঘটপঞ্চাশত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৫৬ ॥

। অধ্যায় ২৫৭ ॥

॥ যুধিষ্ঠিৰৰ চিন্তা ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে নৃপসত্তম, হে মহাবাজ জন্মেজয়, অচঞ্চল ভাৱেৰে প্ৰৱেশ কৰিবলৈ ধৰা মহাধনুৰ্জয় দূৰ্য্যোধনক স্তুতিপাঠকসকলে স্তুতি কৰিছিল আৰু জনসাধাৰণে অভিনন্দিত কৰিছিল । ১ ॥

তাৰ পাছত সেই মানুহবিলাকে আঠৈ আৰু চন্দন-চূৰ্ণ ছটিয়াই কৈছিল, হে নৰপতি, আপোনাৰ এই যজ্ঞ সৌভাগ্যক্ৰমে নিৰ্ব্বিয়ে সমাপ্ত হ'ল । ২ ॥

কিন্তু তাক সমৰেত হোৱা কিছুমান উন্মাদ ৰোগগ্ৰস্ত মানুহে বাক্য দূৰ্য্যোধনকে কৈ পেলাইছিল, আপোনাৰ এই যজ্ঞ যুধিষ্ঠিৰৰ যজ্ঞৰ সমান হোৱা নাই । ৩ ॥

কিছুমান উন্মাদ লোক জনাধিপতিক সেই ঠাইত এইদৰে কৈছিল, এই যজ্ঞ ধৰ্ম্মৰাজৰ যজ্ঞৰ ষোলভাগৰ এভাগো হোৱা নাই । ৪ ॥

পৰিশেষত তাত উপস্থিত থকা তেওঁৰ সুহৃদসকলে কৈছিল, এই যজ্ঞটো সকলো যজ্ঞকেই চেৰ পেলাইছে । যযাতি, নহা, মাক্ষাতা আৰু ভৰত—এওঁলোকে এই যজ্ঞ সম্পাদন কৰি পৱিত্ৰ হৈ আটাইবিলাকেই দূৰ্গধামলৈ গ'ল । ৫ ॥

হে ভৰত-কুলশ্ৰেষ্ঠ জন্মেজয়, সুহৃদসকলৰ এই শুভ বাক্যবোৰ শুনিবলৈ পাই নৰাধিপতি দূৰ্য্যোধন হৰ্ষ চিত্তেৰে অন্তঃপুৰত থকা নিজ-ভৱনত প্ৰৱেশ কৰিলে । ৬-৭ ॥

হে নৰপতি, তাৰ পাছত মাক-পিতাকৰ, ভায়ে-দ্রোণ-কৃপ প্ৰভৃতিৰ আৰু বিদূৰৰ চৰণত অভিবাদন কৰি লগে লগে ভায়েকসকলৰ প্ৰণাম গ্ৰহণ কৰি আৰু তেওঁলোকৰ দ্বাৰা পৰিৱেশিত হৈ ভাতৃসকলৰ হৰ্ষবৰ্জক তেওঁ প্ৰধানতম আসন এখনত বহিল । ৮-৯ ॥

তেতিয়া সূতপুত্ৰ কৰ্ণই থিয় হৈ মহাবাজ দূৰ্য্যোধনক কবলৈ ধৰিলে, হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, আপোনাৰ এই মহা যজ্ঞ সুমঙ্গলেৰে সমাপ্ত হ'ল । ১০-১০ ॥

হে নৰশ্ৰেষ্ঠ, যুদ্ধত পাণ্ডৱসকল নিহত হোৱাৰ পাছত আপুনি ৰাজসূয় যজ্ঞ কৰিলে মই দুনাট আপোনাক পূজা কৰিম । ১০-১১ ॥

পৰম যশস্যাশালী মহাবাজ দূৰ্য্যোধনে তেওঁক কৈছিল, হে বীৰ, আপুনি কোৱা এই কথা সত্য ; দুবাআ পাণ্ডৱসকল নিহত হ'লে, হে নৰশ্ৰেষ্ঠ, যেতিয়া মই মহা যজ্ঞ ৰাজসূয় কৰিম, এইদৰে সজ্জাৰণ জনাব । ১১-১৩ ॥

হে ভৰত-বংশীয় জন্মেজয়, কুককুলজাত মহাবাজ দূৰ্য্যোধনে এইদৰে কৈ কৰ্ণক আদিদ্বন্দ্বন কৰি ৰাজসূয় যজ্ঞৰ কথা ভাবিছিল । ১৩-১৭ ॥

নৃপশ্ৰেষ্ঠ সেই দূৰ্য্যোধনে ওচৰত থকা কুকৰ্ষণীয় লোকসকলক ক'লে, হে কৌৰৱসকল, পাণ্ডৱসকলক নিধন কৰি কেতিয়ানো বহু-ধন-সাধ্য যজ্ঞশ্ৰেষ্ঠ ৰাজসুয় যজ্ঞৰ অনুষ্ঠান কৰিম ? ১৪-১৫ ॥

তেতিয়া কৰ্ণই তেওঁক ক'লে, হে নৃপকুণ্ঠৰ দূৰ্য্যোধন, মোৰ প্ৰতিজ্ঞা শুনক । অৰ্জুনক নিধন নকৰালৈকে মই মোৰ ভৰি দুখন আনক ধুৱাই দিবলৈ নিদিওঁ । আজিৰপৰা কধিৰাক্ত মাংস মই নেখাম । সুৰা-বৰ্জ্জন ত্ৰাত মই আচৰণ কৰিম । যেই সেই মানুহে খুজিলেও মই নাই বুলি নকওঁ । ১৬-১৭ ॥

কৰ্ণই যুদ্ধত অৰ্জুনক বধ কৰা প্ৰতিজ্ঞা কৰাৰ লগে লগে মহাবতী, মহাধনুৰ্জ্বৰ ধৃতবাস্তৱ পুত্ৰসকলে উচ্চ শব্দৰ বোল তুলিছিল আৰু পাণ্ডৱসকল পৰাজিত হ'ব বুলি ভাবি লৈছিল । ১৮-১৯ ॥

হে ভৱত-বংশীয় ৰাজেন্দ্ৰ জন্মেজয়, তেজস্বী দূৰ্য্যোধন সেই নবশ্ৰেষ্ঠসকলক বিদায় দি কুৰেবৰ চৈত্ৰবথ কাননত প্ৰভু জীবিষ্ণু সোমোৱাৰ নিচিনাকৈ নিজ ৰাজ-ভৱনত প্ৰৱেশ কৰিলে । সেই ঠাইত থকা ধনুৰ্জ্বৰসকলো নিজৰ নিজৰ বাস-ভৱনলৈ গ'ল । ২০-২১ ॥

দূতসকলৰ কথাত বিচলিত হৈ মহাধনুৰ্জ্বৰ পাণ্ডৱসকলে সেই যজ্ঞৰ উদ্দেশ্য-বোৰ ভাবি ভাবি কোনো সুখ-শান্তি পোৱা নাছিল । ২২ ॥

হে ৰাজেন্দ্ৰ জন্মেজয়, কৰ্ণই অৰ্জুনক বধ কৰা প্ৰতিজ্ঞাৰ বাতৰি চোৰাংচোৱা-সকলে দুনাই তেওঁলোকক জনালগৈ । ২২ ॥

হে নৰাধিপতি জন্মেজয়, এই বাতৰি শুনি ধৰ্ম্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ বৰ উদ্ভিগ্ন হ'ল । তেওঁ অদ্ভুত বিক্ৰমী কৰ্ণক অভেদ্য কৰুচ পৰিধান কৰোঁতা বুলি জানি অতীত জীৱনৰ ক্লেশবোৰ এটা এটাকৈ স্মৰণ কৰি চিন্তিত কোনো শান্তি নোপোৱা হ'ল । ২৩ ॥

চিন্তাত আকুল মহাত্মা যুধিষ্ঠিৰৰ বহু হিংস্ৰ জন্তু আৰু বিষধৰ সৰ্পসমূহেৰে পৰিপূৰ্ণ ধেতবন নামৰ অৱণাধন এবি যাবলৈ মন গৈছিল । ২৪ ॥

বীৰ ভ্ৰাতৃবৰ্গ, ভীষ্ম-দ্ৰোণ-কৃপ আৰু সমবৰ শোভাবৰ্জক সূতপুত্ৰ কৰ্ণেৰে সৈতে লগ লাগি নৰপতি দূৰ্য্যোধনেও বসুন্ধৰা (ৰাজ্য) শাসন কৰিছিল । ২৫ ॥

সামন্ত স্বজাসকলৰ প্ৰিয় কাৰ্য্যত নিতৌ আসক্ত হৈ দূৰ্য্যোধনে অজস্ৰ দক্ষিণাৰে পৰিপূৰ্ণ যজ্ঞানুষ্ঠানবোৰ সম্পাদন কৰি বিপ্ৰসকলক পূজা কৰিছিল । ২৬ ॥

ধনেই দান আৰু উপভোগৰ মূল কাৰণ বুলি মনেৰে ঠিৰাং কৰি শত্ৰুদমন-কাৰী বীৰ দূৰ্য্যোধনে ভ্ৰাতৃসকলৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য সাধন কৰিছিল । ২৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ঘোষ-যাত্ৰা-পৰ্ব্বত যুধিষ্ঠিৰৰ চিন্তা নামৰ সপ্তপঞ্চাশতাব্দিক-দ্বিংশততম অধ্যায় । ২৫৭ ॥

॥ অধ্যায়ে ২৫৮ ॥

॥ যুগ-স্বপ্নোত্তর-পর্ব : কন্য়াক-প্লবেশ ॥

জন্মেজয়ে ক'লে, মহাপৰাজ্ঞমী পাণ্ডু-পুত্রসকলে হুয়োঁাধনক মুক্ত কৰাৰ পাছত সেই বনত কি কৰিছিল, অনুগ্রহ কৰি মোক কওক । ১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত এদিনাখন বাতি দৈত্য-বনত গুই থকা কুন্তী-পুত্র যুধিষ্ঠিৰে সপোনত চকুলোৰে পৰিপূৰ্ণ কিছুমান হৰিণ দেখিলে ।

কৃতাজলি কৰি কঁপি কঁপি থকা হৰিণবোনক বাজেস্ত্র যুধিষ্ঠিৰে সুধিলে, তোমালোক কোন ? কি ইচ্ছা কৰিছা আৰু কি কৰ যুজিছা, কোৱা । ২ ॥

যশস্যাশালী কুন্তীনন্দন যুধিষ্ঠিৰে এইদৰে কোৱাত সেই বনত নিতৌ নিতন্ত হৈ বাকী থকা যুগবোৰে যুধিষ্ঠিৰক ক'লে, ৪ ॥

হে ভৰত-বংশধৰ মহাপাণ্ডু, আমি দৈত্য-বনত বাস কৰা মৰি শেষ হৈ বাকী থকা কেইটামান হৰিণ বিনম্ৰ হব নোখোজেঁ ; আপুনি বাসস্থান পৰিৱৰ্ত্তন কৰক । ৫ ॥

আপোনাৰ ভায়েকসকল বীন আৰু আটায়ে অস্ত্র-শস্ত্ৰত সুদক্ষ । তেওঁলোকে বনবাসী জন্তুবোৰৰ নংল অলপতে অৱশেষ ৰাখিছ । ৬ ॥

হে মহামতি, বংশৰ ধৰণী-স্বৰূপ আমি অলপ কেইটামানহে বাকী আছে । হে বাজেস্ত্র যুধিষ্ঠিৰ, আপুনি অনুগ্রহ কৰিলে আমাৰ বংশ বৃদ্ধি হব পাৰে । ৭ ॥

ভয়তে কঁপিবলৈ ধৰা, মাথোন মূল কেইটো বাকী বোৱা যুগবোৰ দেখি ধৰ্ম্ম-ৰাজ যুধিষ্ঠিৰ দুঃখত কাতৰ হৈছিল । ৮ ॥

সকলো প্ৰাণীৰ হিত-সাধনত বত বজা যুধিষ্ঠিৰে ভেতিয়া সেই জন্তুবোৰক ক'লে, তোমালোকে যেনে প্ৰস্তাৱ কৰিছা—ময়ো সেই কাৰ্য্য তেনেদৰেই কৰিম । ৯ ॥

ৰাতিৰ অন্তত সাৰ পাট ৰাজপ্ৰেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰে যুগবোৰৰ প্ৰতি দয়াত্ৰ হৈ মুঠ বান্ধি একে লগে থকা ভায়েকসকলক কলে, । ১০ ॥

ৰাতি সপোনত হতাৱলিষ্ট যুগবোৰে মোক এনেকৈ ক'লে, আমি নংলৰ সূত্ৰ-স্বৰূপ ; আপোনাৰ কল্যাণ হব— আমাক দয়া কৰক । ১১ ॥

সিহঁতে সত্য কথা কৈছে ; আমি বনবীয়া জন্তুবোৰক দয়া কৰা উচিত । আমি ইয়াত থকাৰ এবছৰ আঠ মাহ হৈছে আৰু এই বালত এই জন্তুবোৰ ধায়েই আছে । ১২ ॥

ভৃগুবিদ্ব সৰোৱৰৰ ওচৰত মকডুমিৰ শিৰঃস্থানত বহু যুগ থকা কাম্যক নামৰ এখন পৰম বম্বা বন আছে। তাত এই অৱশিষ্ট বসতিৰ কালছোৱা বিহাৰ কৰি আনন্দেৰে থাকোঁগৈ। ১৩ ॥

তাৰ পাছত সেই ধৰ্ম্মপৰায়ণ পাণ্ডৱসকল ব্ৰাহ্মণসকলৰ লগত একে লগে বসতি কৰা লোকসকলে সৈতে সোনকালে সেই কাম্যক-বনলৈ গ'ল। লগে লগে ইন্দ্ৰসেন প্ৰভৃতি প্ৰেৰণীয় দেৱকসকলো তেওঁলোকৰ পাছে পাছে গ'ল। ১৪-১৫ ॥

সুখাদ্য আৰু পৱিত্ৰ জলবাশিৰে পৰিপূৰ্ণ গন্তব্য পথ অতিক্ৰম কৰি তেওঁ-লোকে তপস্যা-প্ৰৱৰ্ত্তিত-পুণ্যাশ্ৰম কাম্যক-বন দেখা পালে। ১৬ ॥

সেই সময়ত বিপ্ৰশ্ৰেষ্ঠসকলৰ দ্বাৰা পৰিৱেষ্টিত ভৰত-কুলভিলক কুবৰাশীৰ সেই পাণ্ডৱসকলো পুণ্যাত্মা লোকে স্বৰ্গত প্ৰৱেশ কৰাৰ নিচিনাকৈ সেই পৱিত্ৰ ঠাইত প্ৰৱেশ কৰিলে। ১৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত যুগসংস্কৃত-পৰ্ব্বত কাম্যক-প্ৰৱেশ নামৰ অষ্টপঞ্চাশতাদধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৫৮ ॥

॥ অধ্যায় ২৫৯ ॥

॥ ব্ৰীহিদ্ভৌগিক পৰ্ব্ব : যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰতি ব্যাসৰ উপদেশ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে ভৰত-কুলশ্ৰেষ্ঠ জন্মেজয়, বনত বাস কৰি থাকোঁতে সেই মহাত্মা পাণ্ডৱসকলৰ এঘাৰ বছৰ অতি কষ্টেৰে উকলি গৈছিল। ১ ॥

সুখ-সম্পদ ভোগদ যোগ্য সেই শ্ৰেষ্ঠ পুৰুষসকলে নিৰ্দ্ধিষ্ট কাল চমু চাপি আহিছে বুলি ধৰি লৈ অকল ফলমূল ভক্ষণ কৰি হৃৎখেৰে জীৱন-গাপন কৰিবলৈ ধৰিলে। ২ ॥

মহাবাহু ৰাজৰ্ষি যুধিষ্ঠিৰ নিজৰ কৰ্ম্ম-দোষৰ কাৰণে তেওঁৰ ভায়েকসকলে ভুগিব লগীয়া হোৱা অভাৱনীয় হৃৎখেৰ কথা ভাবি ভাবি হৃদয়ত শেলসমূহ অৰ্পিত হোৱাৰ দৰে হৈ সুখেৰে শুৱ নোহাবিছিল। ৩-৪ ॥

তেওঁ সেই সময়ত দ্যুত-ক্ৰীড়াত শকুনি ঐচ্ছিকপৰা উদ্ভৱ হোৱা অত্যাচাৰৰ কথা আলচি আৰু সূতপুত্ৰ কৰ্ণৰ সেই সময়ৰ কৰ্ম্মলব্ধাকাৰোৰ স্মৰণ কৰি মহৎ কোপ-ৰিয় বুকুত লৈ কাভৰ হৈছিল আৰু ঘনাই ঘনাই হা-হুহুনিয়াহ কাঢ়িছিল। ৫ ॥

অৰ্জুন, যমজ ভায়েক নকুল-সহদেৱ, যশস্য-শালিনী দ্ৰৌপদী আৰু আটাইতকৈ বলিষ্ঠ, মহাশক্তিশালী ভীমে যুধিষ্ঠিৰৰ মুখৰ পিনে চাই সেই মহৎ হৃৎখেৰ-কষ্ট সহ কৰিছিল। ৬-৭ ॥

এইসকল শ্ৰেষ্ঠপুৰুষে মাথোন অলপ কালহে বাকী আছে বুলি প্ৰবোধ মানি কেতিয়াবা কেতিয়াবা উৎসাহ, ক্ৰোধ হেঁচি বাখি শাৰীৰিক কষ্টৰ দ্বাৰা দেহ অক্ষ-
কৰণ কৰিছিল । ৮ ॥

ইয়াৰ পাছত কিছুকালৰ অন্তৰ সত্যৱতীৰ সুপুত্ৰ মহাযোগী বাসুদেৱ পাণ্ডৱ-
সকলক চাবলৈ হেঁপাহ কৰি তালৈ আহিছিল । ৯ ॥

তেওঁক অহা দেখি কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে তৎক্ষণাৎ থিয় হৈ বিধিযতে সেই মহা-
আৰু অৰ্চনা কৰিলে । ১০ ॥

পাণ্ডৱসকলৰ আনন্দবৰ্দ্ধক যুধিষ্ঠিৰ তেওঁক প্ৰণিপাত্তেৰে সন্মুখ কৰি তেওঁ
বহিলত তেওঁৰ গুচৰত সংযতভাৱে বহিছিল আৰু তেওঁক গুৰুত্ব কৰিবলৈ ইচ্ছাক
হৈ আছিল । ১১ ॥

বনজাত বস্তুবোৰেৰে কোনোমতে জীয়াই থাকি নাজিয়েকসকল খীণাই হোৱা
দেখি মহৰ্ষি মৰমতে পমি গৈ গদগদহৰে কবলৈ ধৰিলে, ১২ ॥

হে ধাৰ্ম্মিকসকলৰ শ্ৰেষ্ঠ মহাবাহু যুধিষ্ঠিৰ, শুনা । সংসাৰত দুঃখ-শোকেৰে
পৰিভ্ৰষ্ট নোহোৱা মানুহে পৰম সুখ পাব নোৱাৰে । মানুহে সুখ-দুঃখ অনুক্ৰমে
উপভোগ কৰে । ১৩ ॥

হে শ্বকুৰশ্ৰেষ্ঠ, সাধাৰণ মানুহে অনন্ত সুখ নেপায় । প্ৰজাৱান লোকেহে
পৰম বুদ্ধি ব্ৰহ্মবিদ্যাৰ বলত সেই নিত্য সুখ লাভ কৰে । ১৪ ॥

সৃষ্টি, স্থিতি আৰু লয়ৰ কাৰণ নিত্য-ব্ৰহ্মক জ্ঞান চকুৰে দেখা প্ৰজাৱান লোক
সুখ-লাভতো আনন্দিত নহয় আৰু দুঃখ পালেও বিষম নহয় । সুখ উপস্থিত
হ'লেও তেওঁলোকে উপভোগ কৰে আৰু দুঃখে আক্ৰমণ কৰিলেও সহ্য কৰে । ১৫ ॥

এতেকে সময় অনুসাৰে লাভ হোৱা এই সুখ-দুঃখক কৃষকসকলে পোৱা শস্য-
বোৰৰ দৰে উপভোগ কৰিব লাগে । জ্ঞানতকৈ একো উৎকৃষ্ট নাই ; অকল
জ্ঞানেৰে মহমুগ্ধ লাভ হয় । ১৬ ॥

হে ভৱত-বংশীয় যুধিষ্ঠিৰ, জ্ঞানৰ অসাধ্য একোৱেই নাই—এই কথা হৃদয়ঙ্গম
কৰিবা । ১৭ ॥

হে মহাবাহু যুধিষ্ঠিৰ, সত্য-সবলতা, ক্ৰোধ-শূন্যতা, ইচ্ছা-অনিচ্ছাৰ বিভাগবোধ,
বাহেল্লিয়বোৰৰ নিগ্ৰহ-ৰূপ দম, অস্তৰিাল্লিয়সমূহৰ সংযম-ৰূপ শম, তিস্তাভাৰ-শুদ্ধতা,
অসূয়াভাৰ-হীনতা, বাহিৰে-ভিতৰে বক্ষিত পৰিতো আৰু জিতেন্দ্ৰিয় হোৱা—এই
গুণবোৰ পুণ্যকৰ্ম্ম লোকসকলৰ পৰিতো-সাধক । ১৮ ॥

অৰ্ঘ্যৰূপ আসক্তি থকা বক্তৃ-পতিপৰায়ণ বিপথগামী লোকসকলে নিৰন্তৰ পাপ-
যোনি লাভ কৰে । সিহঁতে প্ৰকৃত সুখ নাপায় । ১৯ ॥

ইহলোকত যি কাম কৰা হয়, সেই কামেই পৰলোকত লগ দিয়েগৈ । সেই
কাৰণে একাগ্ৰতা ব্ৰতেৰে আৰু গুৰু-ভজনা প্ৰভৃতি নিয়মেৰে শৰীৰক সংশোধিত
কৰা উচিত । ২০ ॥

হে মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, দান কৰাৰ শুভ সময় উপস্থিত হ'লে, পৰজীকাতৰতা-বিহীন হৈ (কাৰ্পণ্য-ভাব পৰিত্যাগ কৰি) হৰ্ষ চিত্তেৰে অৰ্জুন কৰি আৰু জ্ঞানম জনাই শক্তি-অনুসাৰে দান কৰা উচিত । ২১ ॥

সত্যানাদী লোক অনায়াসে দীৰ্ঘায়ু তাক সৰলতা লাভ কৰে । অক্ৰোধী আৰু আনক দোষ নিদিয়া মানুহে পৰম শান্তি পায় । ২২ ॥

জিতেন্দ্ৰিয় পুৰুষ অন্তৰিদ্ৰিয়-সংযম-পৰায়ণ । গতিকে, তেওঁ চিন্তাকাল কোনো ক্ৰোধ নেপায় । তেওঁ জিতচিত্ত বাবে আনৰ ধন-সম্পত্তি দাখ পৰিতাপ নকৰে । ২৩ ॥

পাদাঙ্কুৰ ভগ্ন হৈ থোৱা মানুহ আৰু দানশীল লোক ভোগী আৰু সুখী হয়, আৰু অহিংসুক ব্যক্তিয়ে পৰম আনোঙ্গা লাভ কৰে । ২৪ ॥

মাননীয় লোকক মানি চলা লোক উচ্চ বংশতৰে জন্ম তেনেকৈ জিতেন্দ্ৰিয় পুৰুষ কেতিয়াও বশদৰে সম্মুখীন নহয় । ২৫ ॥

শুভ ভাবৰ পশুপ্ৰাণী মানুহে মৰণৰ লগে লগে তেঁওঁৰ জ্ঞান হকাৰ কাৰণে শুভ মতি বুকুত লৈ জন্ম গ্ৰহণ কৰে । ২৬ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে মাননীয় মহাৰাট, দান, দৰ্শ আৰু শাৰীৰিক কষ্টদায়ক তপস্যাৰ ভিতৰত পৰলোকত কোনবিধ শ্ৰেষ্ঠ নাইবা কোন বিধ দুঃসংসা ? ২৭ ॥

বাসুদেৱে ক'লে, ৰোপা, দানতকৈ বেচীৰ দুৰ্দ্ধৰ কাৰ্য্য পৃথিৱীত নাই । অথবা প্ৰতি মানুহৰ তৃষ্ণা প্ৰতি পৰল আৰু সেই অৰ্থ দুঃশ-কষ্টেৰেহে পাত কৰা হয় । ২৮ ॥

হে মহাৰাট, ধন-কাৰণে পিয় প্ৰাণৰ তাৰো তৰি থৈ বীৰ-পুৰুষসকলে সমুদ্ৰ-নাৱিক অটব-অংগাৰ প্ৰবাস কৰেগৈ । ২৯ ॥

ধন কামনাকাৰী কিছুমান মানুহে কৃষ্ণ-গাংক্ষা-বাহসায়ঃ লাগি যায় আৰু কিছুমানে প্ৰেবলীয় ভৃত্য হৈ পৰে । ৩০ ॥

সেই কাৰণে দুঃখেৰে অৰ্জুন কৰা ধন-বস্তু পৰিত্যাগ কৰা বৰ টান কথা । দানতকৈ অধিক দুৰ্দ্ধৰ কাৰ্য্য নাই । গতিকে দানেৰে শ্ৰেষ্ঠ—এয়ে মোৰ অভিপ্ৰায় । ৩১ ॥

বিশেষভাৱে জনা উচিত, ক্ৰায়সম্পন্ন উপায়েৰে উপাৰ্জিত ধন সু-পাত্ৰ, সু-কাল আৰু সু-স্থানত সাধু পুৰুষসকলক দান কৰা উচিত । ৩২ ॥

অন্তায়েৰে উপাৰ্জিত ধনেৰে যি দান-দৰ্শ কৰা হয়, সেই দানদৰ্শই দান-কৰ্ত্তাক নৰদাদি মহা ভয়দৰে পৰিতাপ নকৰে । ৩৩ ॥

যে যুধিষ্ঠিৰ, নিচেই তাকৰীয়া দানো যদি সু-পাত্ৰক শুভ কালত বিত্তহীনৰে অৰ্পণ কৰা হয়, তেন্তে সেই দানৰ ফল পৰলোকত অনন্ত বুলি কথিত আছে । ৩৪ ॥

এই দানৰ বিষয়ে—এদোণ আহু ধান দান কৰি, দুদোণে পোৱা ফলৰ বিষয়ে—এটা পুৰণি উপাখ্যান আছে । ৩৫ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ক্ৰীহিদ্ৰৌণিক-পৰ্ব্বত যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰতি বাসৱ উপদেশ নামৰ উপযুক্তত্যাগিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৫৯ ॥

॥ অধ্যায় ২১০ ॥

॥ মুদ্‌গলোপাখ্যান ॥

যুধিষ্ঠিরে ক'লে, ১ ভগৱান, নৱ মহাত্মাই (মুদ্‌গলে) কেনৈক এদোণ ধান ভাগ কৰিছিল আৰু কি বিধিৰ দ্বাৰা ক'ক কেনৈক দিয়া হৈছিল, মোক কওক । ১ ॥

প্ৰত্যক্ষধৰ্ম্মী ভগৱান যিজনৰ কৰ্ম্মত সন্তুষ্ট হয়, সেই মাধু ধৰ্ম্মাচাৰীৰ জন্ম সফল পূৰি যাই গ'লো । ২ ॥

বাসে ক'লে, হে মহাৰাজ, শস্য-আভৰণৰ দ্বাৰা জীৱিকা নিৰ্ব্বাহ কৰি আৰু আন, কু-চৰ্চ্চ নকৰি জিহ্বাস্থিয় সত্যবাদী মুদ্‌গল নামে এজন মুনি কুকৰ্ণেত্ৰত বাস কৰিছিল । ৩ ॥

কপৌৰ ব্যৱসায় (শস্য পুটাল ফৰা) ৰে আৰু অতিথ্য-পৰায়ণ হৈ ক্ষিয়া-ৱান সেই মহাতপসীয়ে সংকল্প কৰি এটা যজ্ঞ উপাসনা কৰিলে । ৪ ॥

ঈশী-পুত্ৰ সত্ৰ মুনিয়ে গছৰ গাত খাৰ্জিন আৰু কপৌৰ ব্যৱসায় (শস্য আভৰণ) সত্ৰায়ে এদোণ দান উপাৰ্জন কৰিছিল । ৫ ॥

অতিস-পৰায়ণ মুনিয়ে আঁঠুটি আৰু পূৰ্ণমান যাগ পালন কৰি দেৱতা আৰু অতিথ্যৰ অৱশিষ্ট-আভাৱে এজন আপন কাৰিলে । ৬ ॥

হে মহাৰাজ, সাক্ষাৎ ত্ৰিভুবনৰ পতি ইন্দ্ৰই দেৱতাসকলেৰে সৈতে পৰ্ব্বই পৰ্ব্বই তেওঁৰ (মুনিৰ) আহাৰৰ অংশ গ্রহণ কৰিছিল । ৭ ॥

তেওঁ বিশ্বদেৱ, বৰুণ প্ৰভৃতিৰ কৰ্ম্ম যথাকালত সম্পন্ন কৰি মুনিৰ বৃত্তি অন্তৰ্ভুক্ত কৰি হৰিষ মনেৰে অতিথিসকলক অন্ন-দান কৰিছিল । ৮ ॥

সেই অহিংসা-পৰায়ণ মহাত্মাই দান কৰা ধানদোণৰ ভৱশিষ্ট অতিথি দেখি-লেও বাঢ়ে । ৯ ॥

তাকেই মনীষীসকলৰ শ শ জনে খায় আৰু মুনিৰ পৱিত্ৰ ভ্যাগৰ কাৰণে সেই অন্ন বাঢ়ি যায় । ১০ ॥

হে ৰজা, দিহাসা ধৰ্ম্মাসা, মুনি সেই ধাৰ্ম্মিক ব্ৰতধাৰী মুদ্‌গলৰ কথা শুনি তেওঁৰ ওচৰলৈ আহিল । ১১ ॥

হে প্ৰাজপ, কেশৱীৰ মুৰ্খৰ বলিহাৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি, মুনিয়ে অনন্যৰূপে বিবিধ কটুবাৰ্য্য উচ্চাৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ১২ ॥

মুনিশ্ৰেষ্ঠই সেট ব্ৰাহ্মণৰ ওচৰ চাপি ক'লে, হে ব্ৰহ্মশ্ৰেষ্ঠ, আপোনাৰ ওচৰত উপস্থিত হোৱা মোক আচাৰ্য্যী বুলি জানিব। ১৩ ॥

মুদগলে উত্তম পাদ্য, অৰ্থ্য আৰু আচমন প্ৰদান কৰি মুনিক 'আপোনাৰ শুভা-গমন হওক', বুলি সমিধান দিলে। ১৪ ॥

সেই অতিথি-সেৱা-ব্ৰতধাৰী মুনিৱে বৰ জ্ঞানাবে ভোকত আতুৰ সেই বলিয়া তপস্বীক অন্ন-দান কৰিলে। ১৫ ॥

ভোকত আতুৰ সেই বলিয়াই সোৱাদ অন্নকেৰি সমুদায় খাই পেলালে, তেতিয়া মুদগলে আংকী দিলে। ১৬ ॥

আহাৰ খোৱাৰ পাছত উজ্জ্বল অগ্নিৰে নিজৰ সকলো অঙ্গ স্পৰ্শি পেলালে আৰু তাৰ পাছত যেনেকৈ আগিছিল তেনেকৈ গুচি গ'ল। ১৭ ॥

এইদৰে শস্য-আহৰণকাৰী মুনিৱে দ্বিতীয় বাৰ অন্ন লাভ কৰাত মথাসময়ত বলিয়া আহি সকলো অঙ্গ খাই পেলালে। ১৮ ॥

কিন্তু লম্বোনে থকা সেট মুনিৱে আকৌ শস্য গোটাই আনিলে। ভোকেও সেই মুদগলক বিকৃত কৰিব নোৱাৰিলে। ১৯ ॥

পুত্ৰ-ভাৰ্যা সহিতে শস্য-আহৰণকাৰী সেই ব্ৰহ্মশ্ৰেষ্ঠৰ গাত খং, হিংসা, অপ-মান নাইবা ভয় প্ৰৱেশ কৰিব নোৱাৰিলে। ২০ ॥

তেনেকৈয়ে সেই দুৰ্ব্বাসাট শস্য-আহৰণ কৰ্ম্মত আসক্ত মুনিশ্ৰেষ্ঠক হাবাৰ লগ ধৰি মথাসময়ত কৃতকাৰ্য্য হিছিল। ২১ ॥

দুৰ্ব্বাসাট মুদগলৰ কোনোপ্ৰকাৰ মনৰ বিকাৰ নোদেখিলে, শুদ্ধ জীৱৰ শুদ্ধ আৰু পবিত্ৰ মনতে দেখা পালে। ২২ ॥

তাৰ পাছত সত্ত্বই তেঁ সেই মুনিৱে মুদগলক ক'লে, এই পৃথিৱীত আপো-নাৰ নিচিনা অহিংসুক দাতা কোনো নাই। ২৩ ॥

আপুনি ভোক (প্ৰাণধৰ্ম্ম) নিবাৰণ কৰিছে, ধৈৰ্য্য ধাৰণ কৰিছে আৰু আপো-নাৰ সোৱাদ পোৱা জিভাখনেও সোৱাদ লবলৈ এৰিছে। ২৪ ॥

আত্মাতে প্ৰাণৰ উৎপত্তি-স্থান, মন ধৰ্ম্মিগ্ৰহ আৰু চকল; মন আৰু ইঞ্জিয়-বিলাকৰ ঐকান্তিক তপসাত সত্য ধৰ্ম্ম। ২৫ ॥

হে সাধু, পবিত্ৰমেৰে অৰ্জ্জু অন্ন ত্যাগ কৰা আৰু পবিত্ৰ অন্নকেৰণৰ দ্বাৰা দুঃখ এবোৱা—এই-সকলোখিনি আপোনাৰ ক্ষেত্ৰতে সম্ভৱ হৈছে। ২৬ ॥

আপোনাৰ লগত যিহি আমি বৰ সত্ত্বই আৰু অনুগৃহীত হৈছো। আপোনাৰ ধৈৰ্য্যই ইঞ্জিয় জয় কৰিছে আৰু দমন-ভাব আৰু সাম্য-ভাব সমভাৱে বিভক্ত হৈছে। ২৭ ॥

দয়া, সত্য আৰু ধৰ্ম্ম—সকলো আপোনাতেই প্ৰতিষ্ঠিত হৈছে। আপুনি কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা ত্ৰিলোক জয় কৰিছে আৰু পৰম পতি লাভ কৰিছে। ২৮ ॥

আপোনাৰ সুমহৎ দান স্বৰ্গবাসীসকলৰ দ্বাৰা ঘোষিত হৈছে। হে সৎ-চৰিত্ৰবান ব্ৰতধাৰী, আপুনি সৌন্দৰ্য্যৰে স্বৰ্গলৈ যাব। ২৯ ॥

দুৰ্বাসা মূনিৰে এইদৰে কেৱোৱাহে দেৱদুত বিমানৰে আহি মূলদল
ওচৰত উপস্থিত হ'ল । সেই বিমান হংস-সাবস সংযুক্ত, কিঞ্জৰী কালৰ মাটী-
বিভূষিত, যোজাই চাতিত, চিত্ৰ-খচিত্ৰ আৰু স্বৰ্ণৰ গজৰে সুকাসিত আছিল । ৩০ ৩১ ।

দেৱদুতে বিপ্ৰবিক ক'লে, হে মূনি, এই বিমান নিজ-কৰ্মৰ দ্বাৰা লাভ
কৰা হৈছে । উঠক, আপুনি পৰম সিদ্ধি লাভ কৰিছে । ৩২ ।

এনেকৈ কোৱাত দেৱদুতক মূনিৰে ক'লে, হে দেৱদুত, আপুনি কোৱা স্বৰ্ণ-
বাসীসকলৰ গুণবোৰ মই জানিবলৈ বাঞ্ছা কৰোঁ । তাত কি কি গুণ আছে, কি
উপস্যা আছে, বা তাৰ নিশ্চয়তাই বা কি ? সেই স্বৰ্ণত মুখ কি আৰু মুখ বা
কি ? ৩৩-৩৪ ।

সং কুলত উপজা সাধুসকলে কৰ, সাধুৰ যিত্ৰতা, সন্তপদী যিত্ৰতা । হে
প্ৰভু, সেই যিত্ৰতাক সাৰোগত কৰি আপোনাক উক্ত কৰা সুহিছো । ৩৫ ।

ইয়াত যি মূল-কথা বা হিত-কথা আছে, কোনো গুণ-পৰ্বা নকৰি কওঁক ।
তাকে শুনিহে আপোনাৰ কথাবোৰে সিদ্ধান্ত কৰিম । ৩৬ ।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ত্ৰীভিজৌপিক-পৰ্বত মূলদলোপাখ্যান
নামৰ ষষ্ঠাধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৫০ ।

॥ অধ্যায় ২৬১ ॥

॥ মূলদল-দেৱদুত-সংবাদ ॥

দেৱদুতে ক'লে, হে মহৰ্ষি, আপুনি শ্ৰেষ্ঠ বুদ্ধি-সম্পন্ন হৈয়ো উত্তম স্বৰ্ণ-মুখক
অজ্ঞানীৰ দৰে বহু ভাষিব লগীয়া মূল চিন্তা কৰিছে । ১ ।

হে মূনি, যিখন মুখলোক উৰ্দ্ধত অৱস্থিত, যি স্থান মুক্তিপ্ৰদ, য'ত চিবকাল
দেৱতা বোৱা বাটেৰে ফুৰা-চকা কৰিব পাৰি তাকেই স্বঃ (স্বৰ্ণ) সংজ্ঞা দিয়া
হৈছে । ২ ।

হে মূলদল, উপস্যা নকৰা পুৰুষসকল, মহা স্বৰ্ণ সমাধা নকৰাসকল, অসত্য-
বাসীসকল আৰু নাস্তিকসকল ভাট্টে দাব নোৱাৰে । ৩ ।

হে অজ্ঞান, ধৰ্ম্মিক, ঠিকিৰ-বিভেতা, দম-দম-অন্তলহনকাৰী, অহিংসুক, দান-
ধৰ্ম্মত আসক্ত আৰু যজ্ঞত লিপ্ত থকা বীৰসকলে দম-দমাত্মক শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম্ম লাভ কৰি
সাদুদোকসকল বিচৰণ কৰা সেই পুণ্য লোকলৈ গমন কৰে । ৪-৫ ।

হে মূলদল, নিৰিল দেৱদত্ত, সাধ্যদত্ত, মহৰ্ষিসকল, দাম, ধাম, ধৰ্ম্ম আৰু

অপেশ্বৰীসকল বাস কৰা স্থানবোৰ বহুপ্ৰকাৰে কলাপকৰ আৰু উদ্ভীপ্ত হৈ অভি-
লাষ পূৰ্ণ কৰি জিনিকি আহে । ৬-৭ ॥

হে মৃদগল, তাত তেজিগ্ন হেজাৰ যোজন জুৰি পৰ্বতবাজ, মেকগিৰি আৰু
দেৱতাৰ উদ্যানবিলাক আছে । ৮ ॥

নন্দনাদি পুণ্য-স্থানবিলাক, পুণ্য-কৰ্ম্মৰ বিলাকবিলাক তাত আছে আৰু তাত
ভোক, পিয়াহ, নিদ্ৰা, শীত, গ্ৰীষ্ম আৰু জয় নাই । ৯ ॥

কুৎসিত বা অমঙ্গল তাত অলপো নাই, সকলোপিনে মনোমোহা গোন্ধ আৰু
সকলোপিনে সুখৰ পৰশ । ১০ ॥

হে মূনি, তাত সকলোপিনে শব্দবোৰ শুনিবলৈ ভাল আৰু মনোগ্ৰাহী । তাত
শোক, জ্বাৰ, ক্লেশ বা পৰিতাপ নাই । ১১ ॥

হে মূনি, নিজ কৰ্ম্মফলৰ হেতু-স্বৰূপ সেই লোক এনেকুৱাই । নিজে
কৰা সুকাৰ্য্যৰ দ্বাৰা পুৰুষ তাত অৱস্থান কৰে । ১২ ॥

হে মৃদগল, পিতা-মাতাৰপৰা ওপজা, কৰ্ম্মৰপৰা ওপজা আৰু তেজোময়
শৰীৰ ইয়াত নাথাকে । আগ বাঢ়ি যাওক । ১৩ ॥

তাত খাম, দুৰ্গন্ধ, শোচ, প্ৰস্ৰাৱ আদি নাই । হে মূনি, তাত বজো-বস্ত্ৰয়ো
তেওঁলোকক (স্বৰ্গবাসীসকলক) বাধা দিব নোৱাৰে । ১৪ ॥

হে ব্ৰহ্মণ, স্বৰ্গবাসীসকলৰ স্বৰ্গীয় সৌৰভেৰে সুবাসিত মনোমোহা মালাবিলাকো
জ্ঞান নপৰে । এনেধৰণৰ বিমানযুক্ত হৈ তেওঁলোক স্বৰ্গত বাস কৰে । ১৫ ॥

হে মহামূনি, স্বৰ্গ জয় কৰোঁতাসকলে ঈৰ্ষা, শোক, দুঃখ, মোহ, মাৎসৰ্য্য বৰ্জন
কৰি তাত সুখ প্ৰৱৰ্ত্তন কৰে । ১৬ ॥

হে মূনিশ্ৰেষ্ঠ, তেনেধৰণৰ লোকবিলাকৰ হৃদয়ৰ ওপৰত মিথুনকৈ দিব্য গুণ-
সম্পন্ন স্থানসমূহ বিৰাজ কৰিছে । ১৭ ॥

হে ব্ৰহ্মণ, প্ৰথমতে যিবোৰ উদ্ভীপ্ত শুভ ব্ৰহ্মলোক মূনিসকলে নিজ শুভ-কৰ্ম্মৰ
দ্বাৰা পৱিত্ৰ কৰিছিল, তাত খড়্গ নামেৰে আন আন দেৱতাসকলে আছে । সেই
লোকৰ পিছতেই যিবোৰ লোক আছে সেই লোকসমূহক দেৱতাসকলেও উপাসনা
কৰে । ১৮-২০ ॥

সেই পিছৰ লোকবিলাক বাসনাপূৰক হৈ নিজ পোহৰেৰে জ্বলন্ত হৈ আছে ।
সেই লোকবিলাকে পাখিৰ ঐশ্বৰ্য্য, হিংসা আৰু সন্তাপ স্বীকাৰ নকৰে । ২০ ॥

সেই অমৃত-ভোজীসকলে যজ্ঞাহুতিৰ দ্বাৰা যাজনা নকৰে । তেওঁলোক দিব্য-
শৰীৰৰ ; বিগ্ৰহ-মূৰ্ত্তি তেওঁলোকৰ নাই । ২১ ॥

সেই চিৰস্থায়ী দেৱতাসকল সুখত সুখকাৰী, বহুয় । কল্প পৰিৱৰ্ত্তন হ'লেও
তেওঁলোক তেনেকৈ পৰিৱৰ্ত্তিত নহয় । ২২ ॥

হে মূনি, তেওঁলোকৰ জবা-মুত্ৰায়েই বা ক'ত ? আনন্দ, গ্ৰীতি আৰু যুগো
নাই । অনুৰাগ আৰু হিংসাই বা ক'ত ? ২৩ ॥

হে মুদগল, দেৱতাসকলেও পৰম গতিলৈ আকাজক্ষা কৰে। সেই পৰম সিদ্ধি পাবলৈ তান আৰু ইচ্ছান অগোচৰ। ২৪

এই দেৱলোক তেতিয়াখন। তালৈ মনীষীসকল শ্ৰেষ্ঠ নীতি বা বিধিসম্মত দানৰ দ্বাৰা গমন কৰে। ২৫।

সেই সুখ, সম্পত্তি আপুনি দান আৰু কৰ্ম্ম দ্বাৰা লাভ কৰিছে। আপুনি উজ্জ্বল-স্বাস্থ্যযুক্ত; আপোনাক তপস্যা আৰু সুকৰ্ম্ম দ্বাৰা লাভ কৰা ইয়াক (সুখ-সম্পত্তি) ভোগ কৰকহি। ২৬।

হে ব্ৰহ্মণ, এই স্বৰ্গ-সুখ তথা নানাবিধ লোকৰ কথা আৰু স্বৰ্গৰ সেই গুণ-বোৰৰ কথা কোৱা হ'ল। এতিয়া দোষবোৰ জানি লওক। ২৭।

সেই স্বৰ্গত কৃতকৰ্ম্মৰ সি ফল ভোগ বৰা হয়, তাৰ মূখ্য কাৰ কোনো কৰ্ম্মও কৰা নহয়, ভোগ কৰাও নহয়। ২৮।

হে মুদগল, সেই দোষ আৰু তান ফলত যি পতন হয় আৰু ইন্দ্ৰিয় সুখ-বৰ্দ্ধন কৰিব খোজাসকলৰো যি পতন, সেই সকলবিধৰ মোৰ জনা আছে। ২৯।

নামনি এওঁ লোক ইটোৱে অকাসকলেও উজ্জ্বলৰ শোভা বা শ্ৰী দেখি নায অসন্তোষ বা অন্তৰ্গত হয় তাত সেওটোৱে গুণৰ দোষ। ৩০।

সংজ্ঞা আৰু মোহৰ পতন, বঞ্চে-গুণ প্ৰাৰম্ভ আৰু মালাবিলাক স্নানতঃপু হ'লে চলিলে পান হোৱাৰ ভয় হ'ল বিদ্যমান। ৩১।

হে মুদগল, ব্ৰহ্ম-লোকৰ পৰা আনন্ত কৰি উৰ্দ্ধলোকসমূহৰ এইবোৰেই দাক্ষণ্য দোষ। স্বৰ্গলোকত সুকৰ্ম্ম কৰা লোকৰ গুণ সংখ্যাতীত। ৩২।

হে মুনি, স্বৰ্গত্ৰীক্ষাকালৰ পক্ষে আন এটা শ্ৰেষ্ঠ গুণ হ'ল তেওঁলোক শুভ পক্ষ-পাতিনী বুদ্ধিৰ দ্বাৰা মনুষ্যৰ মাৰ্গত তপজে। ৩৩।

তাতে সেই মহাভাগ সুখভাগী হয়, তথাপি যদি ধৰ্ম্মজ্ঞান লাভ নকৰে, তেনে-হ'লে ক্ৰমান্বয়ে অধম যোনিলৈ নাম যায়। ৩৪।

ইহ জন্মত যি কৰ্ম্ম কৰা হয় পৰ জন্মত তাৰ ফল ভোগ কৰা হয়। হে ব্ৰহ্মণ, এয়েই (হে ভগৱত) কৰ্ম্মভূমি আৰু সেইটো (স্বৰ্গ) ফলভূমি বুলি জনা যায়। ৩৫।

মুদগলে ক'লে, এই স্বৰ্গৰ মহৎ দোষবোৰ আপুনি বৰ্ণনা কৰিলে। এতিয়া আন সি দোষ নথকা লোক আছে তাৰ কথা মোক কওক। ৩৬।

দেৱদূত ক'লে, ব্ৰহ্ম লোকৰ উৰ্দ্ধে বিষ্ণুৰ পৰম-পদ। ই পৱিত্ৰ সনাতন জ্যোতি। ইয়াক পৰমব্ৰহ্ম বুলি সকলোৱে জানে। ৩৭।

হে বিপ্ৰ, দন্ত, লোভ, ঋণ, মোহ, দ্ৰোহ—এইবিলাকত অভিভূত বিষয়াসক্ত পুৰুষ-সকল তালৈ যাব নোৱাৰে। ৩৮।

মমতা, অহঙ্কাৰ, দম্ব আৰু ইন্দ্ৰিয়—এইবোৰ নোহোৱা ধ্যান-যোগ-পৰায়ণ মানৱসকলে তালৈ যায়। ৩৯।

হে মুনসল, আপুনি যোক যি কুৰিছে এই সকলো কোৱা হ'ল। এতিয়া ব'লক, আপোনাৰ অনুগ্ৰহত আমি সোনকালে যাওঁক। ৪০ ॥

বাসে ক'লে, মুনসলে ইয়াকে জনি নিজৰ বুদ্ধিৰে কথা আলচিলে। মুন-
শ্ৰেষ্ঠই কথা আলচি দেৱদুতক ক'লে, ৪১ ॥

হে দেৱদুত পিতা, আপোনাক নমস্কাৰ। আপুনি যথাসুখে যাওক। মই মহা
লোহেৰেহে কাম কাৰৰ লাগিব, স্বৰ্গৰ বা সুখেৰে নহয়। ৪২ ॥

স্বৰ্গৰপৰা পতন অতি দাকণ পৰিতাপ। স্বৰ্গ-ভাগীসকলে হ'লে পৃথিৱীত
বিচৰণ কৰে; গতিকে মই স্বৰ্গ কামনা নকৰোঁ। ৪৩ ॥

ম'লৈ গৈ মানুহে শোক নাপায়, কষ্ট নাপায় বা চলাচল নকৰে, মই কেৱল
সেই ঠাইটোকে বেছিকৈ গতি কৰিম। ৪৪ ॥

এই কথা কৈ সেই দেৱদুতক বিদায় দি লক্ষ্য-আহৰণত ব্যস্ত থকা মুন ভালদৰে
লাভ হৈ থাকিল। ৪৫ ॥

প্ৰশংসা আৰু নিন্দা একে যেন হৈ চপৰা দলি, লিল আৰু সোণ একো যেন
হোৱাৰ দৰে হৈ বিভক্ত জ্ঞান-যোগৰ দ্বাৰা মুন ধ্যানত অভ্যস্ত হ'ল। ৪৬ ॥

ধ্যান যোগৰপৰা বল আৰু উৎকৃষ্ট বুদ্ধি লাভ কৰি বুদ্ধিদায়ক শাস্ত্ৰত পৰম
সিদ্ধি উপনীত হ'ল। ৪৭ ॥

গতিকে, হে কুন্তী-নন্দন, তুমিও হুংখ কৰা উচিত নহয়। উপচি পৰা বাজ্য-
পৰা পৰিত্ৰষ্ট হ'লেও তপৰ দ্বাৰা তাক পাবা। ৪৮ ॥

গাড়ীৰ চকাৰ কোমোৰাত লাগি থকা নেমিবিলাক যেনেকৈ চকাৰ বেৰত
লাগি থাকে তেনেকৈ সুখৰ পিছত হুংখ আৰু হুংখৰ পিছত সুখ মানুহৰ জীৱনত
জানি নিহিগাকৈ লাগি থাকে। ৪৯ ॥

হে অপৰিহিত বিক্ৰমশালী বৃষ্টিৰ, তুমি পিতৃ-পিতামহৰ বাক্য পাবা। ভেৰ
বহুৰ পাৰ হ'লে তোমাৰ মনৰ দাহ দূৰ হ'ব। ৫০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সেই ৰীমান ভগৱান ব্যাস পাণ্ডুৱে বৃষ্টিৰক এইদৰে কৈ
ভগৱানৰ অৰ্থে শুনৰ আজ্ঞামলৈ গ'ল। ৫১ ॥

ইতি মহাভাৰতঃ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ব্ৰাহ্মণিক-পৰ্বত মুনসল-দেৱদুত-সংবাদ
নামৰ একষষ্ঠাধিক-ত্ৰিশততম অধ্যায়ঃ। ২৬১ ॥

॥ অধ্যায় ২৬২ ॥

॥ দ্রৌপদী-হরণ-পৰ্বঃদুৰ্দ্ধাসা-উপাখ্যান : ১ ॥

অগ্নেজয়ে ক'লে, এইদৰে যেতিয়া সেই মহাৰাজা পাণ্ডৱসকল মুনিসকলেৰে সৈতে নানাধিৰ কথা-বতৰাৰে আনন্দ লভি বনত বাস কৰি আছিল আৰু যেতিয়া ডেওঁলোকে (পাণ্ডৱসকলে) অগ্নৰ অৰ্থে ওচৰ চপা জ্ঞানসকলক দুৰ্য্যদত্ত অগ্নেৰে দ্রৌপদীৰ ভোজনৰ সময় অৰ্থি বনৰীয়া হৰিণৰ আনাৰিষ মাংসৰ দ্বাৰা ভূক্তি দিছিল, তেতিয়া, হে মহামুনি, তুমি পাপাচাৰী দুৰ্য্যোধনাদি ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰগণ, দৃঃশাসন, কৰ্ণ আৰু শকুনিৰ মতামুসৰি কিয় ডেওঁলোকৰ ওচৰলৈ আহিছিল ? মই সুমিছো, হে ভগৱান বৈশম্পায়ন, এই কাহিনীটো মোক কওক । ১-৪ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে মহাৰাজ, নগৰত বাস কৰা লোকসকলৰ দৰে পাণ্ডৱসকলেও বনতে তেনেধৰণে কাৰ্য্য-কৰ্ম্মাপ কৰা বুলি জনি দুৰ্য্যোধনে ডেওঁলোকৰ প্ৰতি অন্তায় কৰাৰ বুদ্ধি পাতিছিল । ৫ ॥

তেনেকৈয়ে শঠভাও চতুৰ কৰ্ণ, দৃঃশাসন আদিয়ে নানা উপায়েৰে পাণ্ডৱসকলৰ বিৰুদ্ধে অন্তায় চিন্তা কৰি থাকোঁতে ধৰ্ম্মাৰাজ আৰু অতি বশৱী দুৰ্দ্ধাসা লগত এক অযুত শিষ্য লৈ বেছাই কোবৱসকলৰ ওচৰলৈ আহিছিল । ৬-৭ ॥

বৰ খঙাল সেই মুনিক তালৈ অহা দেখি বিনয়ী, কান্তিমান দুৰ্য্যোধনে সংবত-ভাৱে ভায়েকসকলেৰে সৈতে ধৰ্ম্মিৰ ওচৰলৈ গৈ অতিথি হিছাপে ডেওঁক নিমন্ত্ৰণ কৰিলে । ৮-৯ ॥

দুৰ্য্যোধনে নিজে সেৱক হিছাপে থাকি মুনিক সেৱা কৰিলে । সেই মুনিক্ৰেওঁ তাত কেবাদিনো থাকিল । ১০ ॥

হে মহাৰাজ, ডেওঁৰ শাপলৈ ভয় কৰি সতৰ্ক হৈ বজা দুৰ্য্যোধনে অহৰহ ডেওঁৰ পৰিচৰ্যা কৰিলে । ১১ ॥

হে নবপতি, মোৰ ভোক লাগিলে, শীঘ্ৰে মোক ভাত দিয়াঁ, বুলি কৈ ডেওঁ পা খুৱলৈ গ'ল আৰু অলপ পাহতেই উত্ততি আহিল ; আৰু, মোৰ আতি ভোক নাই, ভাত নাখাওঁ, বুলি কৈ অদৃশ্য হ'ল । ১২ ॥

দুৰ্দ্ধাসাই হঠাতে আকৌ আহি ক'লে, শীঘ্ৰে আমাক খাবলৈ দিয়াঁ । কেতিয়াবা আকৌ ৰাজনিশা উঠি প্ৰত্যৰণা কৰি নাইবা ডিবকাৰ কৰি ভাত নাখাইছিলো । ১৩ ॥

দুৰ্ব্বাসাই এইদৰে চলাতো দুৰ্য্যোধন বজা বিচলিত হোৱা নাছিল, তেওঁৰ খঙো উঠা নাছিল। তেতিয়া মূনি অতিশয় সন্তুষ্ট হৈছিল আৰু দুৰ্য্যোধনক কৈছিল, হে ভাৰত, মই সন্তুষ্ট হৈ বৰ দিব খুজিছোঁ। ১৪-১৫ ॥

দুৰ্ব্বাসাই ক'লে, হে ৰাজন, তোমাৰ মনত যি খেলাইছে, সেই বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰাঁ, তোমাৰ কল্যাণ হওক। মই সন্তুষ্ট হ'লে তোমাৰ ধৰ্ম্মসম্মত অলম্ব্য একো নাট। ১৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সেই পৰিত্ৰাণা মহাবিৰ এই কথা শুনি দুৰ্য্যোধনে নিজে পুনৰ্জন্ম লাভ কৰা যেন পালে। ১৭ ॥

মূনি তুষ্টি হ'লে বৰ খোজা উচিত বুলি পূৰ্বে কৰ্ণ-দুঃশাসন আদিৰে সৈতে যি মন্ত্ৰণা কৰা হৈছিল, সেইমতে দুৰ্ব্বাক্ষিয়ে স্থিৰ কৰি অতি আনন্দিত হৈ মূনিক বৰ খুজিলে, ১৮ ॥

হে ব্ৰাহ্মণ, আপুনি সলিষো মোৰ যেনেকৈ অতিথি হ'ল, তেনেকৈ, আমাৰ কুলজ যি ধৰ্ম্মাৰ্থী, শ্ৰেষ্ঠ আৰু জ্যেষ্ঠ মহাৰাজ যুধিষ্ঠিৰ ভায়েকসকলেৰে সৈতে মনত বাস কৰি আছে, সেই গুণৱান আৰু চৰিত্ৰৱানৰ আপুনি অতিথি হওক। ১৯-২০ ॥

যেতিয়া সেই সুকুমাৰী, যশস্বিনী, বৰাজনা, ৰাজ-কুমাৰী দ্ৰৌপদীয়ে ব্ৰাহ্মণ-সকলক আৰু পতিসকলক ধুৱাই আৰু নিজে খাট উঠি সুখাসীনা হৈ জিৰণি ল'ব, তেতিয়া আপুনি, মোৰ প্ৰতি যদি অনুগ্ৰহ থাকে, তালৈ গ'ব। ২১-২২ ॥

তোমাৰ প্ৰতি প্ৰীতিৰ কাৰণে মই তাকেই কৰিম—এই বুলি দুৰ্য্যোধনক কৈ ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ দুৰ্ব্বাসাও তাৰপৰা যেনেকৈ আহিছিল তেনেকৈ গুচি গ'ল। ২৩ ॥

তেতিয়া দুৰ্য্যোধনে নিজক কৃতার্থ মানি কৰ্ণৰ হাতত ধৰি আনন্দ লাভ কৰিলে আৰু কৰ্ণয়ো ভায়েকসকলেৰে সৈতে লগ লাগি থকা দুৰ্য্যোধনক আনন্দতে ক'লে। ২৪-২৫ ॥

কৰ্ণই ক'লে, ভাগ্যইহে কামনা-সিদ্ধিৰ ফালে আনিছে; তুমি ভাগ্যৰ বল-তহে বুদ্ধি-লাভ কৰিছা, ভাগ্যৰ কাৰণেহে তোমাৰ শত্ৰুসকল অপাৰ দুঃখ-সাগৰত নিমগ্ন হৈছে। ২৬ ॥

পাণ্ডু-পুত্ৰসকল দুৰ্ব্বাসাৰ ক্ৰোধাগ্নিত পৰিছে। নিজৰ মহা পাপৰ ফলত সিহঁত অভেদ্য অন্ধকাৰত পৰিছে। ২৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে মহাৰাজ, এইদৰে সেই কুটনীতিজ্ঞ দুৰ্য্যোধন আদি হৰ্ষ-মনেৰে হাঁহি হাঁহি নিজ নিজ ঘৰলৈ গুচি গ'ল। ২৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত দ্ৰৌপদী-হৰণ-পৰ্ব্বত দুৰ্ব্বাসা-উপাখ্যান : ২ নামৰ দ্বিষষ্ঠতমিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৯ ॥

॥ অধ্যায় ২৬৩ ॥

॥ দুৰ্ব্বাসা-উপাখ্যান ৪ ২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত কোনো এদিনাখন দুৰ্ব্বাসা অমৃত শিষ্য লগত সৈ পাণ্ডৱসকল সুখাসীন হৈ থকা জানি আৰু দ্ৰৌপদীয়ে খাই উঠি বহুত জানিব পাৰি সেই বনত গৈ উপস্থিত হ'ল । ১ ॥

কাৰ্ভিমান সুহিৰ বক্ষা যুধিষ্ঠিৰে অতিথি যোৱা দেখি ভায়েকসকলেৰে সৈতে আগ বাঢ়ি অভ্যর্থনা কৰিলে । ২ ॥

তেওঁৰ ওচৰত হাত খোৱাকৈ থাকি ভালদৰে জেঠ আসনত বহুৱাই যথাবিধি পূজা কৰি অতিথি তিছাপে নিমন্ত্ৰণ কৰিলে । ৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে ভগৱান, নিত্যকৰ্ম সমাধা কৰি শীঘ্ৰে আহকগৈ । সেই নিম্পাপী মুনও শিষ্যবৰ্গেৰে সৈতে গা ধুবলৈ গ'ল । ৪ ॥

মোক ইমানবোৰ শিষ্যেৰে সৈতে কেনেকৈ ভোজন কৰাব ?—দুৰ্ব্বাসাই চিন্তা কৰিলে আৰু সমাহিতচিত্তে মুনবৰ্গ গা ধুবলৈ পানীত নামিল । ৫ ॥

হে মহাবাহু, এনে সময়তে তিৰোতাৰ ভিতৰত জেঠা, পতিভ্ৰতা দ্ৰৌপদী অন্নৰ বাবে পৰম চিন্তাৱিতা হৈ পৰিল । ৬ ॥

তেওঁ চিন্তা কৰি যেতিয়া অন্নৰ কোনো উপায় নাপালে, তেতিয়া তেওঁ কংস-হত্যাকাৰী ক্ৰীকৃষ্ণক মনেৰে ভাবিবলৈ ধৰিলে, ৭ ॥

হে কৃষ্ণ, হে কৃষ্ণ, মহাবাহু দৈৱকীনন্দন, অৰিনান্দী, বাসুদেৱ, জগন্নাথ, শৰণাগতৰ ভয় দূৰ কৰোঁতা, বিশ্বৰ আত্মা, বিশ্বজনক, বিশ্বৰ হৰ্তা, ভক্তৰ পালক, গোপালক, প্ৰজাপালক, পৰাংপৰ, আকৃতি আৰু চিহ্নৰ (সেই নামৰ মনোবৃত্তিৰ) প্ৰৱৰ্ত্তক প্ৰভু, তোমাৰ ওচৰত মই শৰণাপন্ন হৈছোঁ । ৮-১০ ॥

তুমি পূজনীয়, বৰদাতা, অনন্ত, অগতিৰ গতি, পুৰাণ-পুৰুষ, প্ৰাণ আৰু মনোবৃত্তিয়ে ঢুকি নোপোৱা, সকলোৰে অধ্যক্ষ, পৰাধ্যক্ষ, তোমাৰ মই শৰণ লৈছোঁ । হে শৰণাগতবংসল, কৃপা কৰি মোক বক্ষা কৰাঁ । ১১-১২ ॥

নীলা ভেট ফুলৰ পাহিৰ দৰে স্নান বৰণীয়া যাৰ অঙ্গ, পদ্মকোষৰ দৰে বক্তাও যাৰ নয়নযুগল, সূৰ্য্যৰ দৰে উজ্জ্বল যাৰ দৃষ্টি, পীতাম্বৰধাৰী, যাৰ ভিত্তিত উজ্জ্বল কোমল-মণি, সেই তুমিয়েই সকলো প্ৰাণীৰ আদি-অন্ত আৰু আত্মা, জেঠবো জেঠ জ্যোতি, বিশ্বাত্মা আৰু সৰ্ব্বভৰ্ত্তা । ১৩-১৪ ॥

তোমাকেই পৰমবীজ আৰু সকলো সম্পদৰেই মূল বুলি কোৱা হয় । হে দেৱেশ্বৰ, তুমি বন্ধাকৰ্ত্তা হৈ থাকিলে কোনো বিপদৰে ভয় নাই । ১৫ ॥

পূৰ্বে সভাত মোক যিদৰে হৃৎশাসনবপৰা যুক্ত কৰিছিলো, সেইদৰে এই সঙ্কটৰ-পৰাও মোক উদ্ধাৰ কৰাটো উচিত হ'ব । ১৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এইদৰে দ্রোণদীয়ে স্তুতি কৰাত দ্রোণদীৰ সঙ্কটৰ কথা জানিব পাৰি দেৱদেৱ, জগতৰ পতি, ভকতবৎসল, অপ্ৰতিহত পতিৰ ঈশ্বৰ কেশৱে অতি শীঘ্ৰে ওচৰতে থকা কল্মশীক শয়নত এৰি থৈ তালৈ আহিল । ১৭-১৮ ॥

ভাৱ পাছত দ্রোণদীয়ে তেওঁক দেখি পৰম আনন্দেৰে প্ৰণাম কৰি বাসু-দেৱৰ স্নাগত মূনিৰ আগমন আদিৰ কথা ক'লে । ১৯ ॥

শ্ৰীকৃষ্ণই দ্রোণদীক ক'লে, মই বৰ আতুৰ হৈছো, ডোক লাগিছে । হে দ্রোণদী, শীঘ্ৰে মোক ভোজন কৰোৱাঁ, পাছত সকলো কৰিবা । ২০ ॥

কৃষ্ণৰ কথা শুনি দ্রোণদীয়ে লাজ পাই ক'লে, হে দেৱ, চকুত মোৰ ভোজনৰ সম্বললৈকে যি সূৰ্য্যদত্ত অন্ন আছিল, তাক খাই পেলালো ; সেটো দেখি ভাত নাই । তেতিয়া ওপৱান কমলনয়নে দ্রোণদীক এইদৰে ক'লে, ২১-২২ ॥

হে কৃষ্ণা, এইটো পৰিহাসৰ সময় নহয়, মট জুখাতুৰ, মোক লৈ ধেমালি নকৰিবা । অতি শীঘ্ৰে গৈ ভাতৰ চকটো আনি মোক দেখুৱাঁ । ২৩ ॥

এইবুলি কৈ যতুল-বন্ধক কেশৱে ভাতৰ চকটো অনাই তাৰ কানত লাগি থকা শাকাম দেখি তাকেই গ্ৰহণ কৰিবলৈ স্থিৰ কৰি যজ্ঞভোক্তা ঈশ্বৰ ঐহবিয়ে দ্রোণদীক ক'লে, বিশ্বাত্মা সঙ্কট হওক, দেৱতা সঙ্কট হওক । ২৪-২৫ ॥

তাৰ পাছত মহাবাহু হৃৎখহাৰী শ্ৰীকৃষ্ণই সহদেৱক ক'লে, ভোজনৰ কাৰণে মুনিসকলক ততালিকে মাতি অনাটো । ২৬ ॥

হে শ্ৰেষ্ঠ বজা, তাৰ পাছত মহা যশস্বী সহদেৱে দেৱনদীলৈ গা ধুবলৈ যোৱা দূৰ্ব্বাসা প্ৰকৃতি মুনিসকলৰ সকলোকে ভোজনৰ কাৰণে মাতি আনিবলৈ লবালবিকৈ গ'ল । তেওঁলোকে তেতিয়া পানীত নাখি অঘমৰ্গ (উপাসনা-বিশেষ) কৰি আছিল । ২৭-২৮ ॥

তেওঁলোকে পৰম তৃপ্তিৰ দ্বাৰা সম্পূৰ্ণ হৈ অন্নৰসৰ উপাৰ অন্ন দেখি পানীৰপৰা উঠি পৰম্পৰে পৰম্পৰলৈ চাবলৈ ধৰিলে । ২৯ ॥

সেই মুনিসকলে দূৰ্ব্বাসাক দেখি ক'লে, আমি বজা স্থিতিবৰ হতুৱাই ভাত বজাই গা ধুবলৈ আহিছোঁহক । ৩০ ॥

হে বিপ্ৰৰ্ষি, আমাৰ ভিত্তিলৈকে পেট ভৰিছে, কিবো খাম, আমি মিছাকৈয়ে ভাত বজাইছো । তাতনো আমি কি কৰিমহে ? ৩১ ॥

দূৰ্ব্বাসাই ক'লে, অনৰ্থক পাকৰ বাবে আমি বাজ্জিৰ ডাঙৰ অপৰাধ কৰিলো । পাণ্ডৱসকলে জ্ঞোৰদৃষ্টিৰে আমাক পুৰি নেমাবে যেন । ৩২ ॥

হে বিশ্ৰাম, ধীমান বাজৰ্হি অস্থবীৰ্য কথ্য যুক্ত পৰিলে মই হৰিব চৰণা-
শ্ৰিতজনক ববকৈ ভয় কৰোঁ । ৩০ ॥

সকলো পাণ্ডৱ ধৰ্ম-পৰায়ণ, মহৎ গুণবিশিষ্ট, বীৰ, বিদ্বান, ব্ৰহ্মচাৰী আৰু
তপস্যাৱত । ৩৪ ॥

তেওঁলোক সদায়েই সদাচাৰ্য্য বত আৰু কৃষ্ণভক্ত, তেওঁলোকৰ ধৰ্ম উঠিছে,
ভূলাসমূহক জুয়ে যেনেকৈ পোবে তেনেকৈ আমাক পুৰি যাবিব । গতিকে, হে
শিষ্যসকল, তেওঁলোকক একো নোসোধাইক পলোৱা । ৩৫ ॥

গুৰুদেৱ যুনিৰে এইদৰে কোৱাত সকলোবোৰ আশ্চৰ্য পাণ্ডৱসকলে ভয় কৰি
দশোদিশে পলাই গ'ল । ৩৬ ॥

সহদেৱে দেৱনদীত গৈ সাধুজ্ঞেষ্ঠ যুনিসকলক বিচানি চালে আৰু সেই নদীৰ
তীৰ্ধবোৰত ইফালে-সিফালে বিচাৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে । ৩৭ ॥

সহদেৱে ভাত থকা তপস্বীসকলকপৰা যুনিসকল পলোৱা বুলি শুনি যুধিষ্ঠিৰৰ
ওচৰলৈ আহি সেই ঘটনাটো জনালে । ৩৮ ॥

তাৰ পাছত সেই পাণ্ডৱসকল যুনিসকল উভতি আহিব বুলি আশা কৰি
কিছু সময় আশ্বসংযমপূৰ্বক অপেক্ষা কৰি আছিল । ৩৯ ॥

অকস্মাৎ মাজনিশা আহি দুৰ্ৱাসাই আমাক ছল কৰিব । কেনেকৈকো
দৈৱৰপৰা লাভ কৰা এই দুঃখ আমি পাব কৰিব পাৰোঁ । ৪০ ॥

এইদৰে ঘনাই হুয়ুনিয়াহ কাচি চিন্তায়িত হৈ থকা দেখি কাণ্ডিমান্ন ঐকৃষ্ণই
দেখা দি ক'লে । ৪১ ॥

ঐকৃষ্ণই ক'লে, হে পাৰ্থসকল, ঋষিৰ গুৰুল কোপত আপোনালোকৰ বিপদ
বুলি জানিব পাৰি দ্রোণদীৰে চিন্তা কৰা যাত্ৰেই মই শীঘ্ৰে আহিলো । ৪২ ॥

সেই দুৰ্ৱাসা ঋষিৰপৰা অলপো ভয় নাই । আপোনালোকৰ ভেজৰ বাবে
ভয় খাই আগেয়ে পলাই গ'ল । ৪৩ ॥

যিসকল সদায় ধৰ্ম-পৰায়ণ, তেওঁলোক কেতিয়াও বিপদাপন্ন নহয় । আপোনা-
লোকৰপৰা বিদায় ললো; এতিয়া যাওঁ । আপোনালোকৰ সৰ্ব্বদাই কল্যাণ
হওক । ৪৪ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ঐকৃষ্ণৰ কথ্য শুনি সকলোৰে মন সুস্থ হ'ল আৰু
বেদনা দূৰ হৈ পাণ্ডৱসকলে দ্রোণদীৰে সৈতে ঐকৃষ্ণক ক'লে, ৪৫ ॥

হে প্ৰভু শোবিন্দ, মহাসমুদ্ভূত যুৰিবলৈ ধৰি ভেল লাভ কৰাৰ দৰে তুমি
স্বামীৰ সহায়ত পাব হ'ব নোৱৰা বিপদ পাব হ'লো । ৪৬ ॥

তুমি স্বৰ্গল সাৱন কৰাঁ, তোমাৰ কল্যাণ হওক । এই আশা পাই ঐকৃষ্ণ
নিজ পুৰীলৈ গ'ল । হে প্ৰভু মহাভাগ, পাণ্ডৱসকলেও দ্রোণদীৰে যৈতে আনন্দভাৱে

বনে বনে ফুৰি বসবাস কৰিবলৈ ধৰিলে। হে মহাৰাজ, আপুনি যোক যি প্ৰশ্ন কৰিলে, উত্তৰত ইমানকে কলো। ৪৭-৪৮ ॥

এইদৰে হৃদৰাষ্ট্ৰৰ পুতেকসকলে পাণ্ডৱসকলৰ প্ৰতি প্ৰয়োগ কৰা ছলনাবোৰ বুখা হৈছিল। ৭৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্ৰৌপদী-হৰণ-পৰ্বত দুৰ্ব্বাসা-উপাখ্যান : ২ নামৰ ত্ৰিষষ্ঠত্যাধিক-ত্ৰিশততম অধ্যায়। ২৬৩ ॥

॥ অধ্যায় ২৬৪ ॥

॥ জয়দ্রথৰ আগমন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ভৰত বংশৰ শ্ৰেষ্ঠ মহাৰথীসকলে হৰিণা পছৰে পৰিপূৰ্ণ কাম্যক বনত দেৱতাসকলৰ দৰে খোজ কাঢ়ি বিহাৰ কৰিছিল। ১ ॥

হে শক্ৰদমন ৰজা, চাৰিওপিনে নানাধৰণৰ বনবোৰ আৰু সকলো ঋতুৰ সময়ত সুবম্য হৈ ফুল থকা বনৰাজি পৰিদৰ্শন কৰি যুগয়াণীল ইন্দ্ৰডুলা পাণ্ডৱসকলে সেই মহৎ বনত বিচৰণ কৰি কিছু কাল বিহাৰ কৰিছিল। ২-৩ ॥

তাৰ পাছত উদ্ধীপ্ত তপস্বী ভৃগুবিন্দু আৰু পুৰোহিত মহৰ্ষি যোম্যৰ আদেশ-মতে দৌপদীক আশ্ৰমত থৈ সেই শক্ৰতাপন পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ সকলো কেইজন ব্ৰাহ্মণৰ অৰ্থে চাৰিওদিশে একে সময়তে চিকাবলৈ গৈছিল। ৪-৫ ॥

তাৰ পাছত সিদ্ধ দেশৰ মহা যশস্বী ৰজা বাৰ্দ্ধক্য বিয়াৰ উদ্দেশ্যে শাৰ ৰজাৰ ৰাজ্যলৈ বাওণা হৈছিল। ৬ ॥

তেওঁ উৎকৃষ্ট বাজোচিত সাজ-পাৰ পিন্ধি বহুত ৰজাৰে সৈতে কাম্যক-বনলৈও আহিছিল। ৭ ॥

তেওঁ নিৰ্জ্জন বনত পাণ্ডৱসকলৰ প্ৰিয় ভাৰ্যা যশস্বিনী দ্ৰৌপদীক আশ্ৰয়ৰ দ্বাৰত বৈ থকা দেখা পালে। ৮ ॥

উত্তম ৰূপ ধাৰণ কৰি উজ্জ্বল শৰীৰেৰে সুশোভিতা হৈ বিজুলীয়ে নীলা মেঘক পোহৰ দিয়াৰ দৰে বনভূমি পোহৰ কৰি থকা দ্ৰৌপদীক তেওঁ দেখিছিল। ৯ ॥

এইগৰাকী অপেন্দ্ৰবা নে দেৱকতা, নে দেৱতাৰ নিৰ্ম্মিত মায়াদেৱী—এই দুলি সকলোৱে হাত যোৰ কৰি সেই স্নানবীৰ পিনে চাই আছিল। ১০ ॥

সিদ্ধ দেশৰ হৃষ্টমনা ৰজা বাৰ্দ্ধক্য জয়দ্রথ সেই স্নানবীৰ দেখি আচৰিত হৈছিল। ১১ ॥

তেওঁ কামযুদ্ধ হৈ কোটিক নামৰ বজাক সুধিছিল, এই সুন্দৰী কাৰ এওঁ মানৱী হয় নে নহয় ? ১২ ॥

এই অতি সুন্দৰীক পাই মোৰ বিষায় কোনো আৱশ্যক নাই । এওঁক লৈ মই নিজ ঘৰলৈ যাম । ১৩ ॥

হে শাঙ (কোটিক), আপুনি এওঁৰ সংবাদ সংগ্ৰহ কৰি আহকগৈ, সুশোভিত জয়গলেৰে এওঁনো কাৰ পত্নী আৰু ক'নপৰা কি কাৰণে এই কাঁইটীয়া বনলৈ আহিল ? ১৪ ॥

মনোৰম নিতম্ব, সুন্দৰ দাঁত, লাহী কঁকাল আৰু আয়ত-লোচনযুক্ত এই লোক-সুন্দৰীয়ে মোক আজিয়েই ভজিবনে ? ১৫ ॥

এই বৰাজনাক লাভ কৰি মোৰ ইচ্ছা পূৰ হ'বনে ? হে কোটিক, সোনকালে গৈ এওঁৰ স্বামী কোন, জানি আহকগৈ । ১৬ ॥

ইয়াকে শুনি সেই কোটিক নামৰ বজাই কুণ্ডল, পিছি বথৰপৰা মামি ৬চৰ চাপি শিয়ালে বাঘিনীক সোধাৰ দৰে দ্রৌপদীক সুধিলে । ১৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্রৌপদী-হৰণ-পৰ্বত জয়দ্রথৰ আগমন নামৰ চতুঃষষ্ঠাধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৬৪ ॥

॥ অধ্যায় ২৬৫ ॥

॥ কোটিকৰ প্ৰশ্ন ॥

কোটিকে ক'লে, এছাৰ নিশাৰ প্ৰজ্বলিত অগ্নিৰ দৰে দেদীপ্যমান আৰু কদম গছৰ শাখা এটি হল্যই ধৰি বতাহত হাল্জি-জালি অকলশৰে আশ্ৰমত থিয় হৈ থকা, হে সু-জ-বিশিষ্টা সুন্দৰী, তুমি কোন ? ১ ॥

অপৰিচিত আপেৰে ভূমিতা হৈ মহৎ অৱণ্যতো তোমাৰ ভয় লগা নাইনে ? তুমি দেৱী নে যক্ষী ; দানৱী নে অপেচৰী, নাইবা দৈত্যৰ বৰাজনা । ২ ॥

তুমি সৰ্পৰাজ বাসুকিৰ দেহধাৰী কন্যা, নে নিম্বৰ (বনচৰৰ) কন্যা, নে বান্দসৰ কন্যা ? ধনেশ্বৰ কুন্তেৰ, চক্ৰ, যম আৰু বজা বৰণ—এইসকলৰ কোনজনৰ পত্নী ? ৩ ॥

তুমি ব্ৰহ্মা, কশ্যপ, সূৰ্য্য, বিষ্ণু আৰু ইন্দ্ৰ—এওঁলোকৰ কোনজনৰ গৃহবপৰা আগমন কৰিছা ? আমি বিসকল ইয়াত উপস্থিত আছো, আমাক তুমি একো কথা সোধা নাই আৰু আমিও, তোমাৰনো পতি কোন, তাক নেজানো । ৪ ॥

হে সুলভী, আমি তোমাৰ প্ৰতি সন্মান আগ বঢ়াইছো আৰু তোমাৰ মহান পিতাবাহে কথা সুধিছো। তোমাৰ বন্ধু, স্বামী, কুল আৰু কাৰ্য্যৰ প্ৰকৃত কথা আমাক বিবৰি কোৱাঁ। ৫।

মই ক্ষত্ৰিয় বজা সুবধৰ পুত্ৰ, যাক কোটিক বুলি সকলোৱে জানে। ইটোৰ মাজত চয়ন কৰা হুতাশ্বিৰ দৰে উজ্জল সোঁ যিহুনে স্বৰ্ণ-বধত অপেক্ষা কৰি আছে, সেই পদ্মপাহিৰ দৰে আয়তলোচন পুৰুষজন ত্ৰিগৰ্ভৰ বজা, বীৰ ক্ষেম-হৰ। পুষ্ণিত পৰ্জ্বত-নিধবত বাস কৰা কুলিন্দাধিপতিৰ পুত্ৰ, বীৰাশ্ৰমী, ধনুৰ্জাৰী আৰু আমাৰকৈ জ্যেষ্ঠ সোঁ পুৰুষজনে, হে আয়তলোচনা, তোমালৈ চাই আছে। পুণ্ডৰীক পাবত বৈ থকা শ্যাম বৰণীয়া সুদৰ্শন হৃদকজন ইক্ষাকুৰাজ সুভৰৱ পুত্ৰ। তেওঁ শত্ৰুহতা, তেওঁৰ সৈন্তক সুবীৰকৰ বাৰজন ৰাজপুত্ৰ হাতত পতাকা লৈ অনুগমন কৰিছিল। ৬-৯।

অজ্ঞাবক, কুণ্ঠৰ, গুপ্তক, শত্ৰুজয়, সঞ্চয়, সুপ্ৰহু, ভয়হৰ, ভয়ৰ, বৰি, দুৰ, প্ৰতাপ আৰু কুহীন নামৰ বীৰসকলে আৰু ছহেজাৰ বখী, হাতী, ঘোঁৰা আৰু পদাতি—সকলোৱে বঙা বৰণৰ ঘোঁৰা লগোৱা বধত উদ্ধীপ্ত অগ্নি যজ্ঞলৈ যোৱাৰ দৰে যাক অনুসৰণ কৰে সেইজনেই জয়দ্রথ নামে সৌদীৰৰ বজা, তেওঁৰ কথা তুমি বোধ হয় শুনিছা। তেওঁৰ আন আন ভায়েক অদীনসত্তা, বলাহক, আনীক আৰু বিদাৰণ আদি। ১০-১২।

সৌদীৰৰ বলৱান আৰু জ্যেষ্ঠ বীৰসকলে সৌদীৰৰ বজাক অনুগমন কৰে। এওঁলোকৰ সহায়ত বজাই মকংগলৰ দ্বাৰা সুৰক্ষিত ইল্ল যোৱাৰ দৰে আগুৱাই যায়। ১৩।

হে সুকেনী, আমি তোমাক চিনি নাপাওঁ, তুমি কাৰ পত্নী আৰু কাৰ জীয়াৰী কোৱাঁ। ১৪।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্ৰৌপদী-হৰণ-পৰ্বত কোটীকৰ প্ৰশ্ন নামৰ পঞ্চমষ্টাধিক-বিশততম অধ্যায়। ২৬৫।

॥ অধ্যায় ২৬৬ ॥

॥ দ্রৌপদীৰ বাক্য ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ইয়াৰ পাছত শিৱিগ্ৰন্থৰ (কোটিকে) পঞ্চ সোদাত বান্ধ-
কুঁৱৰী দ্রৌপদীয়ে কদমৰ ডালটো এৰি দি আৰু কৌলিক বস্ত্ৰ চান্দৰখন পিছি
কেবাহীকৈ চাই ক'লে, ১ ॥

হে ৰাজকোঁৱৰ, মই বুদ্ধিৰ দ্বাৰায় ভালদৰে জানিছো, মোৰ নিচিনা তিবোতা
আপোনাৰ লগত কথা পতাৰ উপযুক্ত নহয়। কিন্তু ইয়াত আপোনাৰে সৈতে
কথা পাঠোতা পুৰুষ বা তিবোতা আন কোনো নাই। ২ ॥

হে ভদ্ৰ, মই বৰ্ত্তমান অকলশৰীয়া; সেই কাৰণে স্বধৰ্ম্মত বত্থাৰ্থকি এই বনত
কিয় অকলশৰে মই আপোনাৰ লগত কথা হ'ব লগা হৈছে। তাক বুজি লওক। ৩ ॥

আপোনাক সুবৰ্ণৰ পুত্ৰ বুলি জানো, যাক কোটিখ বুলি মানুহে জানে।
হে শিৱি-বংশজ, সেই কাৰণে মই মোৰ বিখ্যাত কুল আৰু বন্ধুৰ কথা আপো-
নাক কওঁ। ৪ ॥

হে শৈব্য, মই ক্ৰপদ ৰজাৰ সন্ততি, মোক মানুহে কৃষ্ণা বুলি জানে। মই পাঁচজনক
পতি-বৰণ কৰিলো। তেখেতসকলেই খাণ্ডৱপ্ৰস্থলৈ যোৱা বুলি শুনিবলৈ পাইছে। ৫ ॥

যুধিষ্ঠিৰ, ভীমসেন, অৰ্জুন, আৰু পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ মাদ্ৰীৰ দুই পুত্ৰ নকুল আৰু
সহদেৱ—এই পৃথাক পুত্ৰসকলে মোক ইয়াতে থৈ চাৰি দিশ তেওঁলোকৰ ৰাজত
ভাগ কৰি চিকাৰলৈ গৈছে। ৬ ॥

পূব দিশ ৰজাই (যুধিষ্ঠিৰে), দক্ষিণ দিশ ভীমসেনে, পশ্চিম দিশ ধনঞ্জয়ে আৰু
উত্তৰ দিশ যমজই (নকুল আৰু সহদেৱে) লৈছে। মই ভাৰ্য্যা, এই জ্যেষ্ঠ ৰথীসকলৰ
ইয়ালৈ উভতি আহিবৰ সময় উপস্থিত হৈছে। ৭ ॥

তেওঁলোকৰপৰা আপুনি যথেষ্ট সন্মান পাব, ৰথৰ ঘোৰাবোৰ মুকলি কৰি
ইয়াতে নামক। ধৰ্ম্মৰ পুত্ৰ মহাত্মা যুধিষ্ঠিৰ অতিথিগ্ৰিয় আৰু তেওঁ আপোনাক
দেখি প্ৰীতি লাভ কৰিব। ৮ ॥

সেই চন্দ্ৰবদনা ক্ৰপদ-জীয়াৰী শৈব্যৰ পুত্ৰক বিশ্বাস কৰি আৰু তেওঁলোকৰ
আতিথ্যৰ বাবে চিন্তা কৰি সেই প্ৰশস্ত পৰ্ণ-কুটীৰত প্ৰৱেশ কৰিলে। ৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত দ্রৌপদী-হৰণ-পৰ্ব্বত দ্রৌপদীৰ বাক্য নামক
ষট্ৰিংশত্যাধিক-বিশতম অধ্যায়। ২৬৬ ॥

॥ অধ্যায় ২৬৭ ॥

॥ জয়দ্রথ-দ্রৌপদী-সংবাদ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে ভাৰত, সেই সকলো বজ্জাই আসন গ্রহণ কৰাত কোটিকে দ্রৌপদীৰ লগত হোৱা কথাবোৰ জনালে । ১ ॥

কোটিকৰ কথা শুনি সৌৱীৰে তেওঁক ক'লে, দ্রৌপদীয়ে কথা কোৱাৰ লগে লগে মোৰ মনত জ্বাল লাগিছে । ২ ॥

আপুনি সেই নাৰীশ্ৰেষ্ঠা দ্রৌপদীৰ ওচৰত পৰা কলেই উভতি আহিল ? হে মহাবাহু, তেওঁক দেখিলে আন তিৰোতাসকলক বান্দৰী যেনহে লাগে ; এইটো আপোনাক সঁচা কথাই কৈছো । ৩ ॥

দ্রৌপদীক দেখা খাজকে তেওঁৰ সৌন্দৰ্য্যই মোৰ মন একেবাৰে হৰণ কৰি নিছে । হে শৈব্য, যদি তেওঁ মানৱ তিৰোতা হয় তেন্তে সেই কল্যাণীৰ কথা মোক কওক । ৪ ॥

কোটিকে ক'লে, এৱেঁই যশস্থিনী ৰাজকুঁৱৰী কৃষ্ণা বা দ্রৌপদী । এওঁ পাঁচ পাণ্ডু-পুত্ৰৰ অতি সন্মানিতা মহিষী । সকলো কেইজন পৃথাক পুত্ৰৰেই এওঁ প্ৰিয় আৰু বহু-সন্মানিতা সতী । জয়দ্রথ, তেওঁৰে সৈতে সৌৱীৰ ৰাজ্যৰ ফালে যাওক । ৫-৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এইদৰে কোৱাত সৌৱীৰ আৰু সিদ্ধুৰাজ্যৰ অধিপতি দুষ্টাক্ষা জয়দ্রথে প্ৰত্যুত্তৰ দিলে, দ্রৌপদীক মই দেখা পাইছো । সিদ্ধু-ৰাজৰ সপ্তম পুত্ৰ জয়দ্রথে সিংহৰ সমাজত কুকুৰনেচীয়া সোমোৱাৰ দৰে পৱিত্ৰ আজন্মত সোমাই দ্রৌপদীক ক'লে, ৭-৮ ॥

হে চাকনিভৰিনী, তোমাৰ কুশল হওক । তোমাৰ স্বামীসকল নিৰোগী হওক আৰু যিবিলাকৰ ডুম্বি কুশল বাহা কৰা, তেওঁলোকে আনন্দেৰে বোগশূন্য হৈ থাকক । ৯ ॥

দ্রৌপদীয়ে ক'লে, হে মহাবাহু, ৰাষ্ট্ৰ-বিষয়ত, ধনত আৰু সৈন্য-বলত আপোনাৰ কুশল নে ? আপুনি অকলে সহৰ্ষে সিদ্ধুৰাসী সহ শিৱি ৰাজ্যৰ আচাৰ্য্য লোকসকলক, সৌৱীৰ ৰাজ্যৰ লোকসকলক আৰু আন আন যিসকলক আপুনি জানে সেইসকলক ধৰ্ম্মত পালন কৰিছেনে ? ১০-১১ ॥

কুকৰাংশীয় কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ বজা কুশলে আছে। তেওঁৰ ভায়েকসকল আৰু আন যিবিলাকৰ কথা আগুনি যুধিষ্ঠে সেই সকলোটি কুশলে আছে। ১২ ॥

হে ৰাজকোঁৱৰ, পাদু আৰু আসন গ্ৰহণ কৰক। ৰাতিপুৱাৰ ভোজনৰ বাবে পক্ষাশটি হৰিণ আপোনাক দিয়া হ'ব। ১৩ ॥

হৰিণৰ মাংস, পৃষত, ন্যক্ক, শৰঙ, শহা, শহুৰ, কক আদি হৰিণবোৰ আৰু বন-গৰু, ভালুক, গাহৰি আদি আন আন যুগজাতীয় পশুবোৰ কুন্তীৰ পুতেক যুধিষ্ঠিৰে আপোনাক নিজে দান কৰিব। ১৪, ১৫ ॥

জয়দ্রথে ক'লে, তুমি দিব খোজা মোৰ ৰাতিপুৱাৰ ভোজন সকলো সাৰ্থক। তুমি কেৱল আই আৰু মোৰ বথঙ উঠি সুখ-সন্তোষ লাভ কৰাঁ। ১৬ ॥

ৰাজ্য হেৰুৱাই হতাশ আৰু কাতৰ হৈ খীণাই যোৱা বনবাসী পৃথিৱীপুত্ৰ-সকলক তুমি সেৱা কৰা উচিত নহয়। ১৭ ॥

বুদ্ধিমতী তিবোতা জীহীন স্বামীৰ লগ নালাগে। স্বামী জীযুক্ত হলেহে লগ ল'ব লাগে। জীৱিনাশ হ'লে তাত বাস নকৰিবা। ১৮ ॥

জীহীন ৰাষ্ট্ৰবিলাক সদায় নষ্ট পাউছে। পাণ্ডুৰ পুতেকহঁতক ভক্তি কৰি কষ্ট ভোগ কৰা তোমাৰ প্ৰয়োজন নাই। ১৯ ॥

হে সু-নিভষিনী, তুমি মোৰ ভাৰ্যা হোৱা, সিহঁতক (পাণ্ডৱসকলক) এৰাঁ আৰু সুখ লাভ কৰাঁ। সমুদায় সিদ্ধ আৰু সৌৱীৰ ৰাজ্যৰ লোকসকলক মোৰ লগতে লাভ কৰাঁহি। ২০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সিদ্ধৰাজৰ বুকু কঁপা কথা শুনি দ্ৰৌপদী ভৱাৰ্ত্ত দৃষ্টিৰে আন ঠাইলৈ আঁতৰি গ'ল। ২১ ॥

সুমধ্যমা দ্ৰৌপদীয়ে জয়দ্রথৰ সেই কথা অৱমাননা কৰি খেদ কৰি কৈছিল, হে সিদ্ধৰাজ, তুমি এনেদৰে কবলৈ লাজ পোৱা নাইনে? ২২ ॥

অনিচ্ছিতা দ্ৰৌপদীয়ে স্বামীসকলক উপস্থিতি কামনা কৰি জয়দ্রথৰ কথাৰ মূৰত কথা কৈ তেওঁক প্ৰলোভিত কৰি পলম কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। ২৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্ৰৌপদী-হৰণ-পৰ্বত জয়দ্রথ-দ্ৰৌপদী-সংবাদ নামৰ সপ্তষষ্ঠ্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৬৭ ॥

॥ অধ্যায় ২৬৮ ॥

॥ দ্রৌপদী-হরণ ॥

তাঁৰ পাছত স্বৰ্গদেৱে সুন্দৰ কিন্তু খঙতে মৌলান পৰা বঙা চকুযুৰি আঁক
ক্ষেণে উন্নত, ক্ষণে অন্নত জয়গল-বিশিষ্ট ক্রপদ-নন্দিনীয়ে খঙত মুখেৰে ফুংকাৰ
কৰি জয়দ্রথক কবলৈ ধৰিলে, ১ ॥

মুখ, যক্ষ আৰু বাক্সসমূহৰ মাজতো তিষ্ঠি থকা, নিজ কামত গ্ৰাসন্ত,
ইজ্ঞাতুলা যশস্বী, সাপৰ দৰে ভয়ঙ্কৰ মহাবতীসকলক নিন্দা কৰি কিয় লাজ
নেপায় ? ২ ॥

হে সুবীৰ, বনচান্দীয়েই হওক বা গৃহীয়েই হওক, তপস্বীয়েই হওক বা সম্পূৰ্ণ-
বিদ্যা-সম্পন্নই হওক, সাধুসকলে তেওঁলোকৰ শ্রংশসা-বচনেই কয়, কেতিয়াও তেওঁলোকৰ
বদনাম বা পাপৰ কথা নকয়। কিন্তু কুকুৰৰ প্ৰকৃতিৰ মানুহে পাপ কথাকেই কয়। ৩ ॥

কিন্তু মই ভাবোঁ, ক্ষত্ৰিয়-সমাজত তোৰ এনে কোনো নাই যিজনে আজি
গভীৰ গাঁতত পৰিবলৈ ধৰা তোক হাতত ধৰি টানি ৰাখিব পাৰিব। ৪ ॥

তই ধৰ্ম্মৰাজক জয় কৰিবলৈ আশা কৰিছ; তোৰ এই কাৰ্য্য চিহ্নালয়ৰ
অধিত্যকাত চাৰি ফুৰা, পৰ্বত-পৃষ্ঠৰ নিচিনা বৃহৎ হিমজুৰে কুমতিত থকা হাতীক
লাঠীৰে জাকৰপৰা আঁতৰাবলৈ চেষ্টা কৰাৰ দৰে হৈছে। ৫ ॥

মূৰ্খাৰ কাৰণে, তই থকা প্ৰৱল সিংহৰ মুখত ওলমি থকা কেশৰ কুটিবলৈ
ওলাইছ, কিন্তু যেতিয়া খঙাল ভীমসেনক দেখিবি, তেতিয়া সেই সিংহক উজুটিয়াই
থৰ-কাটুটি এৰি পলাব লাগিব। ৬ ॥

তই খঙাল, উগ্ৰ, বিজেতা অৰ্জুনৰ লগত ৪৭ দিব খুজিছ; তই পক্ষাতৰ
গল্লবত ওপজা আৰু ডাঙৰ হোৱা মহা বলৱান ভয়ঙ্কৰ প্ৰস্তুপ সিংহক যেন ভৰিবে
গছকি মাৰিবলৈ ওলাইছ। ৭ ॥

তই পুৰুষজ্যেষ্ঠ যজ্ঞা ভাই-ককাই পাণ্ডৱ দুজনৰে সৈতে খুঁজিবলৈ ওলাইছ;
তই বলিয়া হৈ দুখন জিতা থকা বিষধৰ ফেটী-সাপ দুটাৰ নেজত ভৰিবে গছকি
অতিক্ৰম কৰিবলৈ ওলাইছ। ৮ ॥

বিদৰে ইকৰা, নল আৰু কল গছে নিজৰ নাশৰ কাৰণে ফল ধৰে, উন্নতিৰ
কাৰণে নহয়—সেইদৰে পাণ্ডৱসকলৰ দ্বাৰা ৰক্ষিতা মোক কেঁকাবাই নিজৰ নাশৰ
কাৰণে গৰ্ভ-ধাৰণ কৰাৰ দৰে নিব খুজিছ। ৯ ॥

জয়ন্তথে ক'লে, জানিছো, হে কৃষ্ণা, সেই বাজপুত্ৰসকল :কনে সেইটো মোৰ জনা আছে। কিন্তু তেনে ভয় দেখুৱা কথাৰ দ্বাৰা আজি তুমি আমাক ভয় খুৱাব নোৱাৰিব। ১০ ॥

হে কৃষ্ণা, আমি সকলো আকৌ সপ্তদশ বংশত ১ ওপছা হৈ, নৱম কুলত ওপছা নহওঁ। হে দ্ৰৌপদী, আমাৰ হুটা গুণতকৈও বহুত কম থকা বুলি পাত্ৰৰ পুতেকসকলক আমি ভাবোঁ। ১১ ॥

তুমি তুৰন্তে বথত বা হাতীত উঠা, আমাক মুখৰ কথাৰেই বাধা দিব নোৱাৰিব। তুমি পদুম কান্তৰ স্বৰেৰে সৌৱীৰৱৎ একোৰ অনুগ্ৰহ প্ৰাৰ্থনা কৰা। ১২ ॥

দ্ৰৌপদীয়ে ক'লে, মহা বলৱতী হৈয়ো এই ক্ষেত্ৰত দুৰ্বল। বদৰে মই সৌৱীৰ-বাজৰ কথা মানি লমনে? বল-প্ৰয়োগৰ ফলত মই সম্বন্ধ হৈ তোমাক কান্তৰ বাক্যেৰে অনুন্নয় কৰিম বুলি নেভাবিব। ১৩ ॥

একেখন বথতে লগ হৈ থাকি কৃষ্ণাৰ্জুনে যাক অগ্ৰেষণ কৰিব তেওঁক (দ্ৰৌপদীক) ইচ্ছায়ো কদাপি হৰণ কৰিব নোৱাৰিব, নীচ মানৱবৃত্তো কণাই নাই। ১৪ ॥

কিৰীটিধাৰী শ্ৰীকৃষ্ণই বথৰ ওপৰত থাকি শত্ৰু-পক্ষৰ বীৰবিলাকক আহত কৰি যিদৰে শত্ৰুৰ মনত আঘাত দিয়ে, সেইদৰে মোৰ নিমিত্তেও ধৰাং বতৰত ঘৰ-পোৰা জুইৰ দৰে তোৰ সৈন্যবাহিনীক তেওঁলোকে বেঢ়ি পেলাব। ১৫ ॥

জনাৰ্দন, সাজক, বুদ্ধিবীৰ আৰু মহাধনুৰ্জব কেৰুয়সকল—এই সকলো বাজকে"ৱৰে অনন্দেৰে মোক বিচাৰি যাব। ১৬ ॥

মুৰ্বীৰে তৈয়াৰী, মেঘৰ দৰে গৰ্জ্জনশীল, অতি বেগৱান আৰু ভয়ঙ্কৰ শৰবিলাকে গাভীৰবপৰা নিক্ষিপ্ত হোৱা লগে লগে অৰ্জুনৰ হাত কঁপাই অতি ভীষণ শব্দ কৰে। ১৭ ॥

পতঙ্গসমূহৰ দৰে বেগৱান, গাভীৰবপৰা এৰা বৃহৎ শব্দসমূহ আৰু মহা-বলৱন্ত অৰ্জুনক যেতিয়া দেখিবা তেতিয়া নিজ বুদ্ধিক নিন্দা কৰিবি। ১৮ ॥

যেতিয়া গাভীৰ-ধনুৰ্জবে শব্দৰ শব্দেৰে আৰু তৃণৰ শব্দেৰে পুনঃ পুনঃ ওপৰলৈ দাঙি কাঁড়বোৰ তোৰ বুকুলৈ পঠিয়াব তেতিয়া তোৰ মন কেনে হ'ব? ১৯ ॥

অধম, গদা হাতত লৈ খেদি অহা ভীমে আৰু মাত্ৰীপুত্ৰ দুজনে চাৰিওফালৰপৰা তোকে বেঢ়ি ধৰা দেখা পালে, ক্ৰোধাগ্নি উল্লীৰণ কৰা দেখা পালে, চিনদিনলৈ সম্ভৱ হৈ থাকিবি। ২০ ॥

১ আঠবিধ কৰ্ম্ম আৰু ন প্ৰকাৰ শক্তি যি বংশৰ বৈশিষ্ট্য তাকে সপ্তদশ বংশ বোলা হৈছে।

যিহেতু মই পূজনীয় পতিসকলক মনেবেও কেতিয়াও কোনো প্ৰকাৰৰ কষ্ট দিয়াৰ কথা নাভাবোঁ, সেই পাণ্ডৱসকলৰ ফলত আজি ভোক পাৰ্শ্বসকলে বশ কৰা আৰু নিপীড়ন কৰা দেখিম । ২১ ॥

তই নৃশংসই উৎপীড়ন কৰিলেও মই ভয় নাখাওঁ । কিয়নো, মই কুকবংশৰ শ্ৰেষ্ঠ বীৰকেইজন আহি পালেই পুনৰ এই কাম্যক-বনলৈ উভতি আহিম । ২২ ॥

সিহেতে আক্ৰমণ কৰা দেখি বিশালনেজা দ্ৰোপদীয়ে ভয় খাই, গালি পাৰি “নুহুৰি, নুহুৰি” বুলি কৈছিল আৰু পুনৰোহিত ধোম্যক চিঞৰি মাতিছিল । ২৩ ॥

জয়দ্রথে দ্ৰোপদীৰ চাদৰৰ আঁচলত ধৰাত তেওঁ জয়দ্রথক গাঁতয়াই দিলে । সেই পাপীক তেওঁ বগবাই পেলোৱাত সি লিপা কাটি পেলোৱা গছৰ দৰে পাৰি গ'ল । ২৪ ॥

মহাবেগৱান জয়দ্রথে পুনৰ আক্ৰমণ কৰি টনি নিয়াত দ্ৰোপদীয়ে ধোম্যৰ ভৰিত সোৱা কৰি বথত উঠিল । ২৫ ॥

ধোম্যই ক'লে, জয়দ্রথ, মহাবীৰ পাণ্ডৱসকলক জয় নকৰাকৈ এওঁক নিব নোৱাৰোঁ । ক্ষত্ৰিয়ৰ প্ৰাচীন ধৰ্ম্ম বক্ষা কৰোঁ । ২৬ ॥

ধৰ্ম্মৰাজক আগত লৈ যেতিয়া পাণ্ডৱ বীৰসকলক লগ পাবা তেতিয়া সামান্য পাপকৰ্ম্ম কৰাৰ ফল পাবা; ইয়াত সন্দেহ নাই । ২৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ইয়াকে কৈ ধোম্য মুনি সেই অপহৃত্য যশস্বিনী ৰাজকুঁৱৰীৰ পিছে পিছে পদাতিক দলৰ মাজত গৈ থাকিল । ২৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্ৰোপদী-হৰণ-পৰ্বত দ্ৰোপদী-হৰণ নামৰ অষ্টমষ্টতমিক-দ্বিত্যন্তম অধ্যায় । ২৬৮ ॥

॥ অধ্যায় ২৬৯ ॥

॥ পাণ্ডৱসকলৰ আগমন ॥

বিভিন্ন দিশত আঁতৰি থকা শ্ৰেষ্ঠতম ধনুৰ্দ্ধৰ পৃথৱী পুতেকসকলে সকলো দিশ ভ্ৰমণ কৰি হৰিণ, গাহৰি আৰু ব'হৰোৰ মাৰি লৈ অৱশেষত লগ লাগিছিল । ১ ॥

তাৰ পাছত পাৰ্শ্বসকল হৰিণ, হিংস্ৰ-জন্তুৰে পৰিপূৰ্ণ আৰু চৰাইখিলাকে বসতি কৰা সেই কাম্যক-মহাবনলৈ আহিছিল আৰু সুস্থিতিৰে চৰি ফুৰা হৰিণবিলাকৰ মাত শুনি ভায়েকসকলক কৈছিল, ২ ॥

বেলিয়ে পোহৰ দিয়া ফাললৈ মূখ কৰি হৰিণ আৰু চৰাইখিলাকে শব্দে

অনিষ্ট সাধন কৰা এই মহাবনখনলৈ গভীৰ বেগনা জনাই বিকটভাৱে চিঞৰিবলৈ ধৰিছে । ৩ ।

আমাৰ হৰিণৰ আৱশ্যক নাই ; শীত্ৰে উভতি যাওঁ, মোৰ মন ব্যথিত আৰু দৃঢ় হৈছে । মোৰ শৰীৰৰ বুদ্ধি জ্ঞাত কৰি প্ৰাণ-পতি (প্ৰহান ইজিৰ) শোকতপ্ত হৈ উঠিছে । ৪ ।

গৰুড়ৰ দ্বাৰা সৰোৱৰ সৰ্পগ্ৰন্থ হোৱাৰ দৰে, বাহু অৰাজক আৰু লক্ষ্মীপ্ৰিয় হোৱাৰ দৰে, সুবীয়ে পান কৰা শূন্য কলহৰ দৰে কাৰ্য্যক-বনে। মোৰ মনত প্ৰতিভাও হৈছে । ৫ ।

বতাহতকৈও মহা বেগৱান ঘোঁৰাবিলাকৰ পিঠিত উঠি প্ৰকাণ্ড আৰু সুন্দৰ বথ-বৃক্ষ হৈ সেই বীৰ-পুৰুষসকল ডেতিয়া আজন্ম-মুৱা হোৱা দেখা পাইছিলো । ৬ ।

তেওঁলোক উভতি আহোঁতে শিয়ালে বঁওফাললৈ আহি ডাঙৰ শব্দ কৰি হোৱা দিছিল । তাকে বজ্জা যুৰিঠিৰে ভাবি চাই ভীম আৰু গৰ্জ্জুনক কৈছিল, ৭ ।

এই নীচ যোনিৰ বান্ধবটোৱে আমাৰ বঁওফাললৈ আহি যি কৈছে তাৰ-পৰা ভালদৰে প্ৰকাশ পাইছে যে পাপী কোঁৱৰবিলাকে আমাক অপমান কৰি বলেৰে নিষ্পেষণ কৰিবলৈ ধৰিছে । ৮ ।

এটননে তেওঁলোকে বিশাল বনত চিকাৰ কৰি কাৰ্য্যক-বনত প্ৰৱেশ কৰোঁতে জ্ৰোপদীৰ ৰাজী, দাসী ছোৱালীজনীক কান্দি থকা দেখা পালে । ৯ ।

হে মহাৰাজ, ইন্দ্ৰসেনে লৰালৰিকৈ তাইৰ ফাল লৰি গৈ নথৰপৰা জঁপিয়াই নিচেই ওচৰ চাপি ৰাজীক ক'লে, ১০ ।

তুমি মাটিত বাগৰি কন্দিতা কিয় ? মোমাৰ মুখখন যে শেঁতা পৰি শুকাই গৈছে । অতি নৃশংস কাম কৰোঁতা কোনো পাপীয়ে ৰাজকুঁৱৰী জ্ৰোপদীক হৰণ কৰি নিয়া নাইতো ? ১১ ।

সেই অভাৱনীয় ৰূপৰ, বহল চকুৰ, কুক্ৰোধসকলৰ শৰীৰ-স্বৰূপ দেৱী যদি পৃথিৱীত প্ৰৱেশ কৰিছে, নাইবা সৰগ অথবা সাগৰ পাইছেগৈ, তেন্তে ধৰ্ম্মৰ পুতেক যুধিষ্ঠিৰে খেনে সন্তাপ পাইছে সকলোবোৰ পৃথিবী পুত্ৰ তেনে সন্তাপ পাই তেওঁক বিচাৰ যাব । ১২-১৩ ।

এনেকুৱা শত্ৰুবিনাশক, কষ্ট-সহিষ্ণু আৰু অজ্ঞেয় পাপুৰুষসকলৰ বহিঃ-দ্ৰৱ্য-স্বৰূপ, অতি উত্তম বস্ত্ৰৰ নিচিনা, প্ৰাণসম, নাথৱতী প্ৰিয়তমাক কোন মূৰ্খই হৰণ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছে বুজিব পৰা নাই । ১৪ ।

এই ভয়ঙ্কৰ, ভীষ্ণ, জ্বেষ্ঠ শববিলাক আজি কাৰ শৰীৰ ভেদ কৰি পৃথিৱীত প্ৰৱেশ কৰিব ? জ্ৰোপদীৰ প্ৰতি তুমি হিংস্ৰ নকৰিবা । হে ভীক, কেনেকৈ আজি জ্ৰোপদী পুনৰ ইয়ালৈ আহে তুমি বুজিবা । ১৫ ।

পৃথিবী পুত্ৰসকল সকলোবোৰ শত্ৰুক বধ কৰি জ্ৰোপদীৰে সৈতে আহিব । তাৰ পাছত চিন্তা কৰি হাঁহি-মুখে ৰাজীয়ে জাবথি ইন্দ্ৰসেনক কহিলে ধৰিলে, ১৬ ।

অৱস্থাতে ইন্দ্ৰ-সদৃশ পাঁচজনকে পৰাজুত কৰি দ্ৰৌপদীক বল কৰি ৰাখি নিছে। এয়া সিহঁত যোৱা নতুন বাট পৰি আছে। সিহঁতে গছকি যোৱা গছবিলাক যবকি যোৱা নাই, ডাগি-ছিগিহে আছে। ১৭ ॥

আগ বাঢ়ি আহক, শীঘ্ৰে অনুসৰণ কৰক, ৰাজকুঁৱৰী দূৰলৈ যোৱা নাই। আপোনালোক ইন্দ্ৰ-সদৃশ গোটেই কেইজনে মনোৱম আৰু মহৎ গুণ-সম্পন্ন কৰচৰিলাক পৰিধান কৰক। ১৮ ॥

গালি আৰু শাস্তিৰ দ্বাৰা মোহপ্ৰাপ্ত নো হওঁতেই আৰু খীণাই যোৱা মুখেৰে চিত্তভ্ৰম নো হওঁতেই, বহুমূলীয়া ধনুবোৰ আৰু শৰবোৰ লওক আৰু দ্ৰৌপদীক বিচাৰক। ১৯ ॥

পৱিত্ৰ হিউৰে পৰিপূৰ্ণ হোমৰ আহুতি-পাত্ৰ ভস্মত অৰ্পণ কৰাৰ দৰে দ্ৰৌপদীয়ে কোনো অপাত্ৰত তনু-দান নো কৰোঁতেই, তুঁহৰ জুইত আহুতি দিয়াৰ দৰে আৰু ক্ষতানত পেলাই দিয়া মাজাৰ দৰে অপৱিত্ৰ নো হওঁতেই দ্ৰৌপদীক অনুসৰণ কৰক। ২০ ॥

আকৌ পুৰোহিত ব্ৰাহ্মণ প্ৰমুখ হ'লে কুকুৰে যজ্ঞীয় সোমৰস চেলেকাৰ দৰে বা মহাৰণ্যত চিকাৰ কৰি উঠি লিয়ালে পদ্ম-সৰোৱৰত স্নান কৰাৰ দৰে অৱস্থা হোৱাৰ পূৰ্বে এই পথবোৰ অনুসৰণ কৰক। ২১ ॥

যজ্ঞীয় পিঠক কুকুৰে স্পৰ্শ কৰাৰ দৰে কোনো অপকাৰীয়ে আপোনালোকৰ প্ৰিয়াৰ সু-নাসিকায়ুক্ত, সুলোচনা, চক্ৰৰ কিৰণৰ দৰে উজ্জ্বল, প্ৰসন্ন আৰু শুভ বদন স্পৰ্শ নো কৰোঁতেই শীঘ্ৰে এই পথবোৰ অনুসৰণ কৰক; এই ক্ষেত্ৰত আপোনালোকৰ সময় যেন অলপো অপব্যয় নহয়। ২২ ॥

বুধিষ্ঠিৰে ক'লে, ভদ্ৰা, গতি সম্বৰণ কৰা, কথা সংযত কৰা, আমাৰ আগত কৰ্কশ কথা নকবা। ৰজাই হওক বা ৰাজপুত্ৰই হওক, মন্ত্ৰাচাৰীসকল মন্ত্ৰতাৰ কাৰণে নিজে প্ৰৱক্ষিত হয় অৰ্থাৎ নিহত হয়। ২৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এইদৰে কৈ পাণ্ডৱসকলে ঘনাই সাপৰ দৰে কৌপাই কৌপাই মহাধনুৰপৰা গুণবোৰ বিক্ষেপণ কৰি নিৰ্দেশিত সেই পথ অনুসৰণ কৰি ততালিকে খাদ্ৰা কৰিলে। ২৪ ॥

তাৰ পাছত অৱস্থানৰ সৈন্তৰ ঘোঁৰাৰ খুৰাৰ গছকত ওপৰলৈ উঠা ধূলিৰ মাজত আৰু পদাতিক সৈন্তবিলাকৰ মাজত সোমাই ধোমাই ভীমক 'শীঘ্ৰে আহা, শীঘ্ৰে আহা' বুলি চিঞৰি চিঞৰি মাতি থকা পাণ্ডৱসকলে দেখিবলৈ পালে। ২৫ ॥

দূৰৱস্থাত পৰিও সেই ৰাজ-কৌৱৰসকলে ধোমাক 'আপুনি ৰজ্ঞনে আহক' বুদ্ধি সাক্ষ্য দি শেন চৰাই মাহ-মাংসৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হোৱাৰ দৰে বেগেৰে সেই সৈন্তৰ ফালে দৌৰি গৈছিল। ২৬ ॥

অৱস্থানক আৰু অৱস্থানৰ বখত উঠি থকা প্ৰেৰণাক দেখি ইন্দ্ৰৰ নিচিনা

কমতালানী আৰু দ্রৌপদী-ধৰ্মপত্নী দুজনে হোৱা পাণ্ডৱসকলৰ খং বেছিকৈ চহিল । ২৭ ॥

তাৰ পাছত ভীম, অৰ্জুন, মহা ধৰ্মৰাজ বীৰ, ভাই-বোৰাই দুজনে আৰু বীৰ্য্য-
বুধিৰে সিদ্ধবাজ জয়দ্রথক খঙত পাহৰণৰা ভৰ্গসনা কৰি চিকিৎসা নৈছিল ;
পাছত পঞ্চবিলাকৰ সকলোপিনে দিশ-জয় হৈছিল । ১৮ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্রৌপদী-ধৰ্মপত্নী পাণ্ডৱসকলৰ আগমন
নামৰ ঊনসপ্তত্যাধিক-দিশততম অধ্যায় । ২৬৯ ॥

॥ অধ্যায় ২৭০ ॥

॥ দ্রৌপদীৰ উক্তি ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পিছত বনত ভীম আৰু অৰ্জুনক দেখি খঙাল জয়দ্রথ
বীৰসকলৰ মাজত ভয়ঙ্কৰ কলবৰ উঠিল । ১ ॥

সেই শ্ৰেষ্ঠ পুৰুষসকলৰ ভিতৰত দুবান্ধা বজা জয়দ্রথে নিজে পাণ্ডৱসকলৰ
পতাকাৰ আগবোৰ দেখি হীন-তেজ হৈ বথত থকা উদ্দীপ্তা দ্রৌপদীক সুমিছিল, ২ ॥

কৃষ্ণা, এই পাঁচজন মহাবীৰী আহিছে ; মই ভাবোঁ, এওঁলোক তোমাৰেই
পতি । হে সুকেশী, তোমাৰ চিনাকি বথত থকা পাণ্ডৱসকলৰ এজন এজনকৈ
প্ৰত্যেকৰে কথা আমাক কোৱাঁ । ৩ ॥

দ্রৌপদীয়ে ক'লে, মূৰ্খ, তই অতি ভয়ঙ্কৰ আয়ুস-নাশক কৰ্ম্ম কৰি মহা ধৰ্ম্মৰাজ-
সকলৰ বিষয়ে জনাব কোনো প্ৰয়োজন নাই । মোৰ এই বীৰ পতিসকল
লগ লাগিছেহি । এই যুদ্ধত তইতৰ এজনো জীয়াই নাথাকিব । ৪ ॥

কিন্তু মোক সুধিহ যেতিয়া তই যুধিষ্ঠিৰক সকলো কথা কব লাগিব ; কাৰণ
এইটো ধৰ্ম্ম । সকলো ভায়েকসকলেৰে সৈতে ধৰ্ম্মৰাজক দেখি মোৰ বেজাৰ নোহোৱা
হ'ল আৰু তোৰ প্ৰতিও ভয় নলগা হ'ল । ৫ ॥

যাব পতাকাৰ আগত সুন্দৰ আকৃতিৰ নন্দ আৰু উপনন্দ নামে দুখৰ যুগল
দুটি বাজি থাকে, যাক যানুহে ধৰ্ম্ম-অৰ্থ নিৰ্ণয়ত বুলি কৰ্ম্ম কৰি অনুসৰণ
কৰে, বিজয় সোণৰ নিচিনা বিস্তৃত, উজ্জল বৰণৰ, বিজয়ৰ শব্দৰ জাহী, নাক জোঙা
আৰু চকু বহল, সেইজন মোৰ পতিৰ যানুহে কোবলৰ জেঠতম ধৰ্ম্মপুৰুষ বুলি
কয় । ৬-৭ ॥

এই ধৰ্ম-পৰায়ণ নববীৰে শৰণাগত শত্ৰুকো প্ৰাণ পৰ্য্যন্ত দান কৰে । দুৰ্ভ-
তাই নিজৰ মজলৰ অৰ্থে হাত যোৰ কৰি অস্ত্ৰ ত্যাগ কৰি এওঁৰ শৰণাগত হ । ৮ ॥

আক, প্ৰকাশ আলগছৰ দৰে মহাবাহু, জকুটিৰ দ্বাৰা জহুগল লগ লগাই ওঠ
কাহুৰি থকা যিজনক বধৰ ওপৰত দেখিছ সেইজনেই বুকোদৰ নামে মোৰ
পতি । ৯ ॥

কষ্টসহিষ্ণু, বলিষ্ঠ, মহা বলবন্ত, আজানেয় ঘোঁৰাবোৰে এই বীৰক ভালদৰে
কঢ়িয়াই লৈ ফুৰায় । এওঁৰ কাৰ্য্যবোৰ মানৱাতীত । এওঁৰ ভীম নামৰ শকটো
পৃথিৱী ব্যাপি গৈছে । ১০ ॥

অপৰাধীবিলাকে এওঁৰ বৈৰিতাৰ অন্ত নেপায় । এওঁ শত্ৰুক কেতিয়াও
নেপাহৰে, শত্ৰু নাশ কৰি যায়, শত্ৰু ধ্বংস কৰাৰ পাচতো বেছিকৈ শান্তি
লভ কৰিব গোৱালে, অৰ্থাৎ পুত্ৰ-পৌত্ৰাদি পৰ্য্যন্ত এওঁৰ শত্ৰুতা থাকে । ১১ ॥

শ্ৰেষ্ঠ ধনুৰ্জব, ধৈৰ্য্যায়লম্বী, যশস্বী, জিতেজয়, শ্ৰেষ্ঠজনৰ সেৱা-পৰায়ণ, নববীৰ,
স্থিতিবৰ ভায়েক আৰু শিষ্য এৱেঁই ধনঞ্জয় অজুৰ্ন নামে মোৰ পতি । ১২ ॥

যিজনে ইচ্ছাৰ কাৰণে, লোভৰ কাৰণে বা ভয়ৰ কাৰণে ধৰ্ম্ম ত্যাগ নকৰে
আৰু নৃংস কৰ্ম্ম নকৰে, এৱেঁই অগ্নিৰ দৰে তেজস্বী, শত্ৰু-সহনশীল আৰু
শত্ৰুৰ বিনাশকাৰী কুন্তীৰ পুতেক । ১৩ ॥

যিজন সকলো ধৰ্ম্মৰ আৰু অৰ্থৰ নিৰ্ণয়জ্ঞ, ভয়াভুৰসকলৰ ভয় দূৰ কৰোঁতা,
মনীষী, যাৰ পৃথিৱীতে উত্তম ৰূপ বুলি সকলোৱে কয়, যাক সকলো পাণ্ডৱে
অৱৰূপ কৰি থাকে আৰু যি প্ৰাণতকৈও অধিক আৰু ত্ৰত-পৰায়ণ, সেইজনেই মোৰ
পতি নকুল বীৰ আৰু মহান অসি-যুদ্ধ-কুশল, বুদ্ধিমান, লম্বু আৰু বিচিত্ৰ হাতযুক্ত
এৱেঁই অজিতীয় সহদেৱ । ১৪-১৫ ॥

হে মূৰ্খবুদ্ধি, যুদ্ধত দৈত্য-সেনাৰ প্ৰতি ইজুই ব্যৱহাৰ কৰাৰ দৰে আজি যাৰ
কাৰ্য্য দেখিবি তেওঁ বীৰ, অস্ত্ৰধাৰী, বুদ্ধিমান, মনস্বী আৰু ধৰ্ম্মপুত্ৰ বজ্জা স্থিতিবৰ
প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰোঁতা সহদেৱ । ১৬ ॥

যিজন চক্ৰ-সূৰ্য্যৰ দৰে তেজস্বী, পাণ্ডৱসকলৰ প্ৰিয় আৰু কনিষ্ঠ, যাৰ সমান
বুদ্ধি থকা মানুহ নাই আৰু সাধুসকলৰ ভিতৰতো তেনেকুৱা বিবেচক বজ্জা নাই,
তেৱেঁই এই বীৰ, সদানন্দ, বুদ্ধিমান সহদেৱ নামে মোৰ পতি । এওঁ প্ৰাণেই
ত্যাগ কৰিব নতুবা জুইতে প্ৰৱেশ কৰিব, তথাপি ধৰ্ম্মক অতিক্ৰম কৰি নাযায় । ১৭-১৮ ॥

এওঁ সদায় মনস্বী, ক্ষত্ৰিয়ৰ ধৰ্ম্মত বস্ত আৰু সমুদ্ৰৰ গৰ্ভত মকৰৰ পিঠিত
বিশীৰ্ষ হোৱা বজ্জেৰে পৰিপূৰ্ণ নাৱৰ দৰে কুন্তীৰ প্ৰাণৰ প্ৰিয়তম আৰু মামত-বীৰ । ১৯ ॥

তোৰ এই সকলো যুঁজাৰ সৈন্যদলক পাণ্ডু-পুত্ৰসকলৰ দ্বাৰা আহত আৰু
বিন্ধু হোৱা দেখিবি । এই যি পাণ্ডু-পুত্ৰসকলৰ কথা কোৱা হ'ল, সিসকলক মোহপ্ৰাপ্ত
হৈ তই অৱমাননা কৰিছ । যদি তই ত্বৰ্কছিয়ে এওঁলোকৰপৰা বজ্জা পাব পাব, তেন্তে
নমবটকয়েই পুনৰ্জন্ম লাভ কৰিবি । ২০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পিছত পঞ্চেন্দ্ৰ-স্বৰূপ পাঁচ পাণ্ডৱে হাত যোৱা কৰি থকা অৱনত, ভৱাতুৰ পদাতিকবিদ্ভাকক এৰি ক্ৰোধাৱিহিত হৈ সৈন্য-দলক অধীনলৈ আনি শব-স্থিতিৰে সকলোপিনে অন্ধকাৰ কৰি পেলালে । ২১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্ৰোণদী-হৰণ-পৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্ৰোণদীৰ উক্তি নামৰ সপ্তত্ৰিংশ-অধ্যায়ঃ । ২৭০ ॥

॥ অধ্যায় ২৭১ ॥

॥ জয়দ্রথৰ গদায়ন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সাৱধানৈ থাকাঁ, প্ৰহাৰ কৰাঁ, শীঘ্ৰে বিপক্ষলৈ খেদি যোৱাঁ—এই বুলি সিদ্ধুৰ বজাই সেই বজাসকলক পঠিয়াই দিলে । ১ ॥

তাৰ পিছত স্থিতিৰেৰে সৈতে ভীম, অৰ্জুন, নকুল আৰু সহদেৱক দেখি বণ্ডত সৈন্যবিলাকৰ মাজত তুমুল শব্দ বাজি উঠিল । ২ ॥

সেই বাঘৰ নিচিনা উৎকট বল-সম্পন্ন, পুৰুষশ্ৰেষ্ঠসকলক দেখি শিৱি, সৌৱীৰ আৰু সিদ্ধুৰ বজাবিলাকৰ বিষাদ জন্মিল । ৩ ॥

উপবিভাগ সোণেৰে চিত্ৰিত আৰু শৈক্য নামৰ লোৰে তৈয়াৰী ভীষ্ম গদা লৈ ভীমে কাল-প্ৰেৰিত সিদ্ধুবাজৰ ফালে লুৰি গৈছিল । ৪ ॥

তাৰ পিছত কোটিকে ভীমক বহুত বথেৰে আগুৰি ধৰাত ভীম আৰু জয়দ্রথৰ মাজত ব্যৱধান হৈছিল । ৫ ॥

হাতেৰে নিক্ষেপ কৰা শেল, তোমৰ আৰু নাৰাচ অস্ত্ৰবোৰেৰে আবৃত হ'লেও ভীম নলবিল । ৬ ॥

কিন্তু সেই ভীমে সিদ্ধুৰ ধ্বজা-বাহিনীৰ সন্মুখত আৰোহী সহ এটা হাতীক আৰু চৈধ্যজন পদাতি সৈন্যক গদাৰে বধ কৰিলে । ৭ ॥

অৰ্জুনে সৌৱীৰক ধৰাৰ উদ্দেশ্যে সৈন্যদলৰ আগত থকা পৰ্ব্বতীয়া মহাবৰীৰ পাঁচ লজনক বধ কৰিলে । ৮ ॥

তেতিয়া সেই বুদ্ধত বজা স্থিতিৰে নিজে বিশিষ্ট সূৰীৰথ আক্ৰমণকাৰী-বোৰৰ এলজন চকুৰ পচাবতে বধ কৰিলে । ৯ ॥

তাৰ পিছত পঞ্চদশবাহী নকুলে বথৰপৰা নামি পদাতিক সৈন্যবিলাকৰ কটা খুববোৰ অসংখ্য গুটিৰ দৰে সিঁচৰতি হৈ পৰি থকা বাবে বাবে দেখা পালে, অৰ্ঘাৎ ডেউ সৈন্যৰ মূৰেৰে বনতুল ওপচাই পেলালে । ১০ ॥

সহদেৱেও গদ্যৰপৰা নামি চৰাইক পেন্দোৱাৰ দৰে বথেৰে গৈ গজাৰোহী-বিলাকক মাৰাচৰ জ্বাৰা ভূপাতিত কৰিলে । ১১ ॥

ভাৰ পিছত ত্ৰিগৰ্ত্ত বজাই ধনু লৈ মহাবধৰপৰা নামি অহি বজা দুৰ্বিষ্টবধ চাৰিওটা অশ্বক গদাবে বধ কৰিলে । ১২ ।

কুন্তীপুত্ৰ বজা ধৰ্ম্মবাজেও আশানুযায়ী সেই গদাভিজনক পাই অৰ্জুনে বাণেৰে ভাৰ বুকু বিদ্ধিলে । ১৩ ।

শৰেৰে সেই বীৰৰ হৃদয় ভেদ কৰাত মুখবপৰা তেজ ওলাই শিপা উৰালি পৰা গছৰ দৰে সি সমুখতে পৰি গ'ল । ১৪ ।

বথৰ ঘোঁৰা হেৰুৱাই ধৰ্ম্মবাজে ইন্দ্ৰসেনক লগত লৈ বথবপৰা নামি সহদেৱৰ বথখন পালেগৈ । ১৫ ।

কেমহুৰ আৰু মহামুখ—দুয়ো দুফালবপৰা নকুলৰ ফালে সন্ধান কৰি ভীম-লব বৰ্ষণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ১৬ ।

বাৰিষাৰ মেঘৰ দৰে ভোমৰ-অস্ত্ৰ বৰ্ষণকাৰী দুয়োজনকে এপাট বিপট অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা মাজীৰ পুতেক নকুলে এজন এজনকৈ বধ কৰিলে । ১৭ ।

হস্তী-চালনত সুবজ্জ ত্ৰিগৰ্ত্তবাজ সুৰথে তেওঁৰ বথত হস্তী সংযোজনা কৰি নিজেই চালক হৈ নকুলৰ ফালে বথ চলাই দিলে । ১৮ ।

কিন্তু নকুলে ভয় নাখাই সেই বথবপৰা অসিচৰ্শ্ব হাতত লৈ যোগ্যস্থান আশ্ৰয় কৰি পৰ্ব্বতৰ দৰে অচল হৈ থাকিল । ১৯ ।

ভাৰ পিছত সুৰথেও ওপৰলৈ শুঁড় দাঙি থকা সেই খঙাল গজশ্ৰেষ্ঠক নকুলৰ বধৰ কাৰণে পঠাই দিলে । ২০ ।

নকুলে সেই হাতীটো ওচৰলৈ আহোঁতে তাৰ গালত থকা দাঁত সহ শুঁড়তাল ভৰোৱালেৰে কাটি পেলালে । ২১ ।

সেই কিকিণী-ভুৰিত হাতীয়ে মহা শব্দ কৰি আৰু তল মূৰকৈ মাটিত পৰি হাতীৰ আৰোহক মৰিমূৰ কৰি পেলালে । ২২ ।

সেই মাজীৰ পুত্ৰ মহাবথ বীৰ নকুলে সেই মহৎ কাম কৰি ভীমসেনৰ বথখন পাই সুখ লাভ কৰিলে । ২৩ ।

কোটক বজাই ভীমৰ ফালে খেদি আহিছিল আৰু তেওঁৰ সাৰথিয়ে বথখন চলাই আনিছিল । এনেতে ভীমে ক্ষুব্ধাৰ অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা সাৰথিৰ শিৰচ্ছেদ কৰিলে । ২৪ ।

কিন্তু সেই বজাই সাৰথিক মহাবাহু ভীমে বধ কৰা বুলি ধৰিব নোৱাৰিলে আৰু তেওঁৰ খোঁৱাবিলাক যুদ্ধত সাৰথি নিহত হোৱাত পলাই গ'ল । ২৫ ।

আক্ৰমণকাৰীবিলাকৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱ ভীমে সাৰথি হত হৈ মিস্থ হৈ যাৰ খোজা বজাক মৃতিত লৈ থকা কুন্ত অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা হত্যা কৰিলে । ২৬ ।

ধনঞ্জয়ে ভল্ল নামক তাঁক অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা বাৰজন মৌৰীৰৰ ধনু আৰু সুৰবোৰ কাটি পেলালে । ২৭ ।

সেই অন্তিমৰ্থী অৰ্জুনে যুদ্ধত বাণৰ সমুখত পৰা শিৱিৰ বংশধৰ, প্ৰধান ইত্যাকু বংশধৰ ত্ৰিগৰ্ত্ত আৰু সৈন্যসকলক বধ কৰিলে । ২৮ ।

সব্যাসাচী অৰ্জুনে শতাকাৰে সৈতে বহুত হাতী আৰু ধ্বজ সহ বহুত মহাবল ধ্বংস কৰিলে । ২৯ ॥

মূৰ নোহোৱা শৰীৰ আৰু শৰীৰ নোহোৱা মূৰে সমস্ত বণক্ষেত্ৰ আচ্ছাদন কৰি পেলালে । ৩০ ॥

কুকুৰ, শঙুণ, হাবগিলা, উলভাস, শিয়াল আৰু কাউৰীবিলাকে মুহুৰ্ত্তত মৰা বীৰবিলাকৰ তেজ-মাংসেৰে তৃপ্তি সাধন কৰিছিল । ৩১ ॥

সেই বীৰসকল মৰিলত সিদ্ধুৰাজ জয়দ্রথৰে ভয় খাই দ্ৰৌপদীক এৰি পলাই যাবলৈ ইচ্ছা কৰিলে । ৩২ ॥

সেই নবাধ্য জয়দ্রথ গোট খাই থকা সৈন্যৰ মাজত দ্ৰৌপদীক নমাই থৈ হাতে প্ৰাণ ৰক্ষা কৰিব পাৰে ভাব কৰণে বনলৈ দৌৰ দিলে । ৩৩ ॥

ধৰ্ম্মবান্ধে ধোমাক আগত লৈ থকা দ্ৰৌপদীক দেখি মাজীৰ পুতেক বীৰ নকুলৰ হতুৱাই তেওঁক বথত তুলি ললে । ৩৪ ॥

তাৰ পিছত জয়দ্রথ পলাই যোৱাত হঠকি যোৱা সৈন্যদলক ভীমে ব বুলি নাৰাচ অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা বধ কৰিল । ৩৫ ॥

কিন্তু অৰ্জুনে জয়দ্রথক পলাই যোৱা দেখি সিদ্ধু-সৈন্যবিলাকক অমথা বধ নকৰিবলৈ ভীমক বাধা দিলে । ৩৬ ॥

অৰ্জুনে ক'লে, যাৰ অসং ব্যৱহাৰৰ কাৰণে আমি এই অসহনীয় হুংখ লাভ কৰিছোঁ সেটো জয়দ্রথক বণক্ষেত্ৰত দেখা নাই । ৩৭ ॥

জয়দ্রথকেই বিচাৰক, আপোনাৰ কল্যাণ হওক ; দুৰ্জাকবিলাকক মৰাৰ কোনো আৱশ্যক নাই । এই নিষ্ফল কামটোলৈ আপুনি কিয় আগ বাঢ়িছে ? ৩৮ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, বুদ্ধিমান অৰ্জুনে এইদৰে কোৱাত কথাত চতুৰ ভীমে বৃথিষ্ঠিৰৰ ফালে চাই এইদৰে ক'লে, । ৩৯ ॥

মহাৰাজ, শত্ৰুপক্ষৰ ডাঙৰ ডাঙৰ বীৰবোৰ নিহত হ'ল আৰু অনেক দখোদিলে পলাই গ'ল । মহাৰাজ, আপুনি দ্ৰৌপদীক লৈ ইয়াৰপৰা উভতি যাওক । ৪০ ॥

হে বাজেন্দ্ৰ, নকুল আৰু সহদেৱেৰে সৈতে আৰু মহাত্মা ধোমোৰে সৈতে দ্ৰৌপদীক আশ্ৰমৰ স্থানলৈ নি সান্ত্বনা দিয়ক । ৪১ ॥

সেই মূৰ্খ সিদ্ধুৰাজ যদি তলাতল লোকত থাকে নাইবা ইল্লব সাৰথি হৈও থাকে তথাপি মই তাক নেৰিছোঁ । ৪২ ॥

বৃথিষ্ঠিৰে ক'লে, হে মহাবাহু, যশস্বিনী পাছাৰী আৰু পাছাৰীৰ জীয়েক হুংখলাক মনত ৰাখি সিদ্ধুৰাজক হুবাচ্চা হ'লেও বধ নকৰিবা । ৪৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ইয়াকে শুনি জ্ঞানৱতী দ্ৰৌপদীয়ে লাফ আৰু বহুত ব্যাকুলমনা হৈ ভীম আৰু অৰ্জুন-উভয় পণ্ডিকে এইদৰে ক'লে, ৪৪ ॥

যদি মোৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰা হয় তেন্তে সেই হুবাচাৰ, দুৰ্জুতি, পাপী, বংশৰ কলঙ্ক আৰু গুৰুমাধৱ সিদ্ধুৰাজক বধ কৰিব লাগে । ৪৫ ॥

যি শত্ৰুৱে আইনৰ ভাৰ্য্যাক হৰণ কৰে আৰু যি শত্ৰুৱে আইনৰ ৰাজ্য অপহৰণ কৰে, সি কৰ্মা যুজিলেও তাক যুদ্ধত কোনোমতে যুক্তি দিব নালাগে । ৪৬ ।

এইদৰে কোৱাত সেই নবজ্জৈষ্ঠ ভীম আৰু অৰ্জুনে হ'ত সিদ্ধুৰাজ আহে তালৈকে যাত্ৰা কৰিলে আৰু ৰজা পুৰোহিতৰে সৈতে দ্ৰৌপদীক লৈ আশ্ৰমলৈ উভতি গ'ল । ৪৭ ।

তেওঁ আশ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰি ঋষিসকলৰ আসনবোৰ আৰু ছাত্ৰসকলৰ বাস-স্থানবোৰ বিশৃঙ্খল লৈ থকা দেখা পালে আৰু মাৰ্কাণ্ডেয় প্ৰভৃতি ব্ৰাহ্মণসকলৰ দ্বাৰা আশ্ৰম পৰিপূৰ্ণ হৈ থকা দেখিবলৈ পালে । ৪৮ ।

মহাজানী হুধিষ্ঠিৰ ডায়েক নকুল আৰু সহদেৱৰ মাজত দ্ৰৌপদীক লগত লৈ একাগ্ৰ-চিন্তে পাৰ্শ্বালীৰ কাৰণে অনুতাপ কৰি থকা ব্ৰাহ্মণসকলৰ মাজত উপস্থিত হ'লহি । ৪৯ ।

সৈন্ধৱবিলাকক আৰু সৌৱীৰবিলাকক পৰাস্ত কৰি দ্ৰৌপদীক উদ্ধাৰ কৰি ৰজা হুধিষ্ঠিৰক পুনৰ উভতি অহা দেখি ব্ৰাহ্মণসকল আনন্দিত হ'ল । ৫০ ।

তেওঁলোকে আগুৰি ধৰাত ৰজা তাত বহিল আৰু সুন্দৰী দ্ৰৌপদী যমজ ভাতৃদ্বয়েৰে সৈতে আশ্ৰমত সোমালগৈ । ৫১ ।

সেই ভীম আৰু অৰ্জুনেও শত্ৰু জয়ত্ৰথ এক ক্ৰোশলৈকে যোৱা শুনি নিজেই ঘোঁৰাবোৰ চলাই বেগেৰে তেওঁৰ অনুসৰণ কৰিলে । ৫২ ।

সুপুৰুষ অৰ্জুনে যে এক ক্ৰোশ আঁতৰত থকা সিদ্ধুৰাজৰ ঘোঁৰাবিলাকক বধ কৰিলে, এইটো এটা অতি অদ্ভুত কৰ্ম আছিল । ৫৩ ।

সঙ্কট-সময়তো নিৰ্ভীক, দিব্যাস্ত্ৰধাৰী অৰ্জুনে অস্ত্ৰসম্বৃত শৰব দ্বাৰা দুৰূহ কৰ্ম সাধন কৰিলে । ৫৪ ।

তাৰ পিছত ভীম আৰু অৰ্জুন—উভয় বীৰে ঘোঁৰাবোৰ নিহত হোৱা সেই ভীত, ব্যাকুলচিত্ত আৰু অকলশৰীয়া সিদ্ধুৰাজক খেদি গ'ল । ৫৫ ।

কিন্তু সিদ্ধুৰাজে নিজৰ ঘোঁৰাবোৰ নিহত হোৱা দেখি অতি হুঃখিত হৈ আৰু অৰ্জুনক অতি বিক্ৰমপূৰ্ণ কাৰ্য্য কৰা দেখি পলায়ন কৰিবলৈ উদ্যত হৈ বনলৈ লব দিলে । মহাৰাছ অৰ্জুনে পৰাজিত সিদ্ধুৰাজ পলাবলৈ উদ্যত হোৱা দেখি পিছে পিছে গৈ ক'লে, ৰাজকুমাৰ, এনে পৰাক্ৰম লৈ তই কিয় বলপূৰ্বক তিৰোতাৰ প্ৰাৰ্থী হৈছিলি ? ৫৬-৫৮ ।

ৰাজকুমাৰ, উভতি আহ, পলায়ন তোৰ উচিত হোৱা নাই; অনুচৰ-বৰ্গক শত্ৰুৰ মাজত এৰি কিয় পলাইছ ? ৫৯ ।

অৰ্জুনে এইদৰে কোৱাত সিদ্ধুৰাজ নুভঙিল । ব, ব, বুলি বলহুত ভীম হঠাতে তাৰ ফালে ধাৱিত হ'ল । তাক বধ নকৰিব—এই বুলি দয়াক্ষ অৰ্জুনে ভীমক আকৌ খাটিলে । ৬০ ।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত দ্ৰৌপদী-হৰণ-পৰ্বত জয়ত্ৰথৰ পলায়ন নামৰ একসপ্তত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৭১ ।

॥ অধ্যায় ১৭২ ॥

॥ জয়দ্রথ-বিক্ষোভন-পৰ্ব ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, কিছু জয়দ্রথে হুয়ো ভায়েক ভীম আক অৰ্জুনক বণো-
দাত দেখি অতি হৃঃশিত আক প্রাণ-বক্ষার্থী হৈ অবিহ্বলভায়ে লখালবিকৈ
পলাইছিল । ১ ॥

বলরান, খঙাল ভীমে বথবপবা নামি সিদ্ধ-বাজক গেদি গৈ চুলিৰ আগত
ধৰিলে । ২ ॥

ভীমে সিদ্ধ-বাজক দাঙি নি মাটিত চৌচৰালে আক মূবৰ চুলিত ধৰি মাৰ
সোধালে । ৩ ॥

আকৌ চেতনা পাই বাবে বাবে বিলাপ কৰি উঠিবলৈ ইচ্ছা কৰাত মহাবাহু
ভীমে তেওঁৰ মূবত পদাঘাত কৰিলে । ৪ ॥

ভীমে তেওঁৰ গাত আঠু দুটা দি মুৰ্খ্যাঘাত কৰাত বজা ওকতৰ আঘাতত
বুজ্জ' গ'ল । ৫ ॥

হে কোবর, হৃঃশলাব (গান্ধাৰীৰ জীয়েকৰ) কাৰণে আগতে বজা বুদ্ধিটিৰে
কোহামতে অৰ্জুনে খঙাল ভীমক জয়দ্রথক আঘাত কৰাত বাধা দিছিল । ৬ ॥

ভীমসেনে ক'লে, কষ্ট পোৱাৰ অথোগ্য দ্রোপদীক কষ্ট-দিওঁতা এই পাণ্য-
চাৰী নবোধম মোৰ হাতবপৰা সাৰি যোৱা উচিত নহয় । ৭ ॥

মইনো কি কৰিব পাৰোঁ, যিহেতু বজা বুদ্ধিটিৰ সদায়েই দয়াদান । তুমিও
কুন্ত বুজিব ঘাৰা মোক সদায়েই বাধা দিয়া । ৮ ॥

এই বুলি কৈ ভীমে অৰ্জুচক্স বাণেৰে মাত-বোল নোহোৱা জয়দ্রথৰ পাঁচ
ঠাইত মৃতন কৰি চুলিৰ পাঁচটা ক'ট কৰি দিলে । ৯ ॥

তাৰ পাছত জয়দ্রথক তিবন্ধাৰ কৰি ভীমে ক'লে, যদি জীয়াই থাকিবলৈ
ইচ্ছা কৰ, তেন্তে গুন । ১০ ॥

সংসদত আক সভাত 'মই ভোমালোকৰ দাস'—এইদৰে ক'ব লাগিব । এনে
কবিলেহে মই তোৰ জীৱন দান দিব । কিয়নো, বুদ্ধ-বিজ্ঞতাৰ এয়েই নিয়ম । ১১ ॥

কাতৰ জয়দ্রথও সমবশোভী পুৰুষজ্ঞেষ্ঠ সেই ভীমক ক'লে, সেয়েই হ'ব । ১২ ॥

কুড়ীৰ পুতেক ভীমে ডেউয়া লবচৰ নকৰাটক অচেতন হৈ ধূলিড লেটি লৈ পৰি থকা জয়দ্রথক বাহি বথড তুলি ল'লে । ১৩ ॥

তাৰ পাছত ভীমে অৰ্জুনৰ পাছফালে জয়দ্রথক বথড তুলি লৈ আজ্ঞাব্য বধাস্থানড বৈ থকা যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰলৈ লৈ গ'ল । ১৪ ॥

ভীমেও ভেনে অৱস্থাত জয়দ্রথক আজ্ঞামত দেখুৱালে । বজা যুধিষ্ঠিৰে তেওঁক দেখি বৰকৈ হাঁহি 'এবি দিয়'৷' বুলি ক'লে । ১৫ ॥

এই পাপাচাৰীয়ে যে পাণ্ডৱসকলৰ দাসত্ৱ লাভ কৰিছে সেইটো জ্যোপদীক ক'ব লীপে, এই বুলি ভীমে বজা যুধিষ্ঠিৰক ক'লে । ১৬ ॥

তাৰ পাছত ককায়েকে মৰমেৰে ভীমক ক'লে, যদি আমি মাননীয় হওঁ, তেন্তে এই অৰমক এবি দিয়'৷ । ১৭ ॥

জ্যোপদীয়েও যুধিষ্ঠিৰৰ ফালে চাই ভীমক ক'লে, আপুনি (বাণেৰে তুলি কাটি) তেওঁৰ পাঁচটা চুলিৰ জ'ট কৰিছে; সি বজাৰ দাস হৈছে, এতিয়া তেওঁক এবি দিয়ক । ১৮ ॥

হে মহাৰাজ, তেওঁ যুক্ত আৰু বিহ্বল হৈ যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰ চাপি আন্তৰাধান কৰি তাত থকা যুনিসকলকো দেখি নমস্কাৰ কৰিলে । ১৯ ॥

অৰ্জুনে জয়দ্রথক সেইদৰে অধীনলৈ অনা দেখি দয়াদান বজা ধৰ্মপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, ২০ ॥

ভূমি নীচ আৰু সামান্য সহায়যুক্ত, কিন্তু এতিয়া তুমি দাস ওচলি আৰু যুক্ত হ'লা । এনেদৰে আকৌ কেতিয়াও পৰৰ তিৰোতালৈ মন নেমেলিবা । তোমাক ধিক, তোমাত বাহিৰে কোন মৰাধমে এনেকুৱা কাম কৰিব পাৰে? ২১ ॥

মৃতপ্ৰায় বুলি জানি সেই অমঙ্গলকাৰীৰ ফালে চাই ভৱতবংগৰ জ্যেষ্ঠ বজা যুধিষ্ঠিৰে কৃপা কৰি ক'লে, ২২ ॥

তোমাৰ বুদ্ধি ধৰ্মৰ ফালে ৰাঢ়ক । অধৰ্মলৈ মন নকৰিবা । হে জয়দ্রথ, যোঁৱা, বথ, পদাতি—এইবিলাকেৰে সৈতে তুমি কুশলে যোৱাগৈ । ২৩ ॥

হে বজা জয়দ্রথ, এইদৰে কোৱাত জয়দ্রথে মনে মনে থাকি লাজ পাই হঃখত কাতৰ হৈ পজাৱালৈ গতি কৰিলে । ২৪ ॥

জয়দ্রথে বিৰূপাক উন্নাপতি দেৱৰ লবণাগত হৈ অজুত তপস্যা আবদ্ধ কৰিলে । তাতে বৃষভৰাজ মহাদেৱ সন্তুষ্ট হ'ল । ২৫ ॥

জিলোচন সন্তুষ্ট হৈ নিজেই উপহাৰ গ্ৰহণ কৰিলে । সেই মহাদেৱে তেওঁক যি বৰ দিলে আৰু তেওঁ ললে, তাক শুনা । ২৬ ॥

বথ সহিতে সমস্ত পাণ্ডৱকে যুদ্ধত যেন মই জয় কৰিব পাৰোঁ—এই বুলি বজাই মহাদেৱক বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিলে আৰু মহাদেৱেও সি হ'ব মোৱাৰে বুলি বজাক ক'লে । আৰু ক'লে, এই জয়দ্রথ আৰু অৰথা পাণ্ডৱসকলক জানো যুদ্ধত ৰাধা দিব পাৰিবা? ২৭-২৮ ॥

সেই নৰক্ষণী দেৱতাৰ ইন্দ্ৰ, বদৰীনাথত তপস্যা কৰি থকা, নাৰায়ণ যাৰ সহায়, সকলো লোকৰেই অজ্ঞেয় আৰু সকলো দেৱতাৰেই অদম্য, মহাবাহু অৰ্জুনক বাদে আনক এই অৰ্জুনীয় দিব্য পাণ্ডপত শৰ যুঁই দিয়া নাই। অৰ্জুনে লোকপালসকলৰপৰা বজ্জাদি মহাশৰবোৰ লাভ কৰিছে। ২৯-৩০ ॥

দেৱ-দেৱ, সুবসুৰ, যাৰ আত্মাৰ অন্ত নাই, গ্ৰহাণ পুৰুষ, অব্যক্ত, বিশ্ব'আ, বিশ্বমূৰ্ত্তিমান, প্ৰভু বিষ্ণুৱে যুগান্তকালত কালাগ্নিকণে জগৎ দহ কৰে। ৩১ ॥

সেই কালাগ্নিয়ে পৰ্বত, সমুদ্ৰ, ভূপবোৰ, শিল, বন-উপবনবোৰ আৰু পাতা-লব তলতো বিচৰণ কৰি ফুৰাসকলৰ নাগজোকবিলাকে দহ কৰে। ৩২ ॥

তাৰ পাছত শ্মশ্ৰুত গৰ্জি ভীষণ শব্দ কৰি বিহ্বাহমালা ধাৰণ কৰি সকলো দিশতে উঠি বৰষুণ দি কজাস্তৰ অগ্নি-নিৰ্ব্বাপক নানা বৰণৰ অতি মহান হেথ-বিলাকে স্থলধাৰাৰে সকলো দিশ পৰিপূৰ্ণ কৰি সেই কালাগ্নি নুমাই পেলায়। ৩৩-৩৫ ॥

তেতিয়া চন্দ্ৰ, সূৰ্য্য, বায়ু আৰু গ্ৰহ-নক্ষত্ৰ সকলো নাশ হৈ চৰাচৰ উপশান্ত লভি একাৰ্ণৱ জলত নিমগ্ন থাকে। ৩৬ ॥

চাৰি সহস্ৰ যুগ একাৰ্ণৱ জলত পৃথিৱী নিমগ্না থকাৰ পাছত হেজাৰ চকুৰ, হেজাৰ মূৰ আৰু হেজাৰখন ডৰি থকা, ইন্দ্ৰিয়ৰ অগোচৰ নাৰায়ণ নামক পুৰুষে শুৱলৈ উচ্ছা কৰে। ৩৭ ॥

তাতে ভগৱানদেৱ নাৰায়ণে তেতিয়া সমুদ্ৰত হেজাৰ সূৰ্য্যপুঞ্জৰ কিৰণধাৰী, ধৱল চন্দ্ৰহাৰ, এওঁ গাখীৰ, যুগল আৰু ভেটফুলৰ দৰে শুভ্ৰবৰ্ণ, হাজাৰ কণাৰে বিন্দু আকৃতিৰ পালংক-স্বৰূপ অনন্তনাগৰ ওপৰত শয়ন কৰে। ৩৮-৩৯ ॥

সেই বিড় নাৰায়ণে সমুদ্ৰত শয়ন কৰোঁতে নিশাৰ আন্ধাৰেৰে পৰিপূৰ্ণ কৰি নিজ-ৰাতিৰ সৃষ্টি কৰে আৰু সত্ত্ব গুণৰ আৱিৰ্ভাৱত সাৰ পাই শূন্যলোকলৈ চায়। ৪০ ॥

নাৰায়ণৰ বিষয়ে এটা শ্লোক প্ৰচলিত আছে। ভগৱানৰে দেহ-স্বৰূপ পানীয়েই নাৰা বুলি আমি শুনিছো। সেই নাৰাই তেওঁৰ আশ্ৰয়, নাৰাকে অনন্তজনন কৰি তেওঁ থাকে; এই কাৰণে ভগৱানক নাৰায়ণ বুলি জনা যায়। ৪১-৪২ ॥

ধ্যানৰ সময়ত প্ৰজাসকলৰ উপস্থিতিৰ অৰ্থে ব্ৰহ্মা ওপজে। ধ্যানৰ পাছতেই নাৰায়ণৰ নাভিৰপৰা এটি পদ্ম ফুল ফুটি ওলায়। ৪৩ ॥

তাৰ পাছত নাভি-পদ্মৰপৰা চাৰি মুখৰ ব্ৰহ্মা ওপজে। জগতৰ পিতামহ ব্ৰহ্মা সেই পদ্মৰ ওপৰতেই হঠাৎ অধিষ্ঠান কৰে। ৪৪ ॥

তাৰ পাছত ব্ৰহ্মাই সমগ্ৰ জগত শূন্য দেখি নিজৰ সমকক্ষ আৰু মনঃসজ্জত মৰীচি প্ৰভৃতি নজন মহৰ্ষিৰ সৃষ্টি কৰে। ৪৫ ॥

তেওঁবিলাকে ঘৰু, বৰু, পিশাচ, সৰ্প, হানুহ আদি চৰাচৰ সকলো প্ৰাণীকেই সৃষ্টি কৰিলে। ৪৬ ॥

ভগৱানৰ তিনিটা অস্ত্ৰা—ব্রহ্মা-ৰূপে স্ৰজন কৰে (বজ্ৰোত্তৰ), বিষ্ণু-ৰূপে পালন কৰে (সত্ত্বোত্তৰ), আৰু কল্প-ৰূপে সংহাৰ কৰে (তমোত্তৰ) । ৪৭ ।

হে সিদ্ধপতি, বেদত পাৰ্গত ব্ৰাহ্মণ আৰু মুনিসকলে কোৱা বিষ্ণুৰ অদ্ভুত কৰ্মবিলাকৰ কথা তুমি জানো শুনা নাই ? ৪৮ ।

তেতিয়া প্ৰভু বিষ্ণুৱে সকলোপিনে পানীৰে বুৰি একে সমুদ্ৰ আৰু একে আকাশ হোৱা পৃথিৱীত বিচৰণ কৰি বাৰিষা কালত ৰাতি চাৰিওফালে বুৰি ফুৰা জোনাৰী-পকৱাৰ দৰে হৈ পৃথিৱীত প্ৰাণী বহুৱাবৰ বাবে ইচ্ছা কৰিলে । ৪৯-৫০ ।

পানীত বুৰি থকা গাভীৰূপী পৃথিৱীক দেখি উদ্ধাৰ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি ভাবিলে—কি ৰূপ ধাৰণ কৰিনো মই পানীৰপৰা পৃথিৱীক উদ্ধাৰ কৰোঁ । ৫১ ।

এইদৰে চিন্তা কৰি দিব্যচক্ৰেৰে চাই গাহৰিয়ে পানীত খেয়ালি কাঁৰ প্ৰীতি লাভ কৰা এটি ৰূপ স্ৱৰণ কৰিলে । ৫২ ।

প্ৰভুৱে অশ-যোজীন আয়তনৰ, দহ যোজন বাপক, বেদৰ সম-পৰিমিত্ত, ৰাজ্য, পৰ্জ্বতৰ সমান বৃহৎ শৰীৰ, চোকা দাঁও, অতি উজ্জ্বল, মহা মোহামুহুৰ দৰে গৰ্জ্জন-শীল, কাল-মেঘ হেন হৈ গাহৰিৰ শৰীৰ ধাৰণ কৰি যজ্ঞবাহ-ৰূপে জলত প্ৰৱেশ কৰিলে আৰু এটা দাঁতেৰে পৃথিৱীক উদ্ধাৰ কৰি নিজ স্থানত স্থাপন কৰিলে । ৫৩-৫৪ ।

আকৌ মহাবাহ প্ৰভু বিষ্ণুৱে দৈত্যৰাজ হিবণ্যকলিপুৰ সভালৈ গৈ হাতত হাত লগাই অৰ্জ্জ-মানৱ আৰু অৰ্জ্জ-সিংহ ৰূপ ধাৰণ কৰি এটি অপূৰ্ণ শৰীৰ ধাৰণ কৰিলে । ৫৫ ।

দিতিৰ পুতেক, দৈত্যসকলৰ আদি-পুৰুষ, দেৱতাৰ অবি, বীৰ হিবণ্যকলিপুৰে সেই অপূৰ্ণ পুৰুষক দেখি খঙতে চকু বঙা কৰি হাতেৰে ত্ৰিশূল দাঙি লৈ মালা পৰিধান কৰি মেঘৰ গৰ্জ্জনৰ দৰে গৰ্জ্জন কৰি কালমেঘৰ দৰে নবসিংহক খেদি গৈছিল । ৫৭-৫৯ ।

তাৰ পাছত বলৱন্ত যুগৰাজে নবসিংহ শৰীৰ লৈ চোকা নখেৰে দৈত্যৰাজক একেবাৰে চিৰাচিৰ কৰি পেলালে । ৬০ ।

এইদৰে ভগৱানে শত্ৰু-বিনাশক দৈত্যোত্তৰক নিধন কৰি পুনঃ কাঙ্ক্ষিমান পদ্মাক প্ৰভুৱে লোক-হিতৰ কাৰণে কল্পপৰ পুত্ৰ-ৰূপে অদিতিৰ গৰ্ভত স্থিতি লাভ কৰে, আৰু এহাজাৰ বছৰ পূৰ্ণ হোৱাত অদিতিয়ে উত্তম গৰ্ভ প্ৰসৱ কৰে । ৬১-৬২ ।

তেতিয়া স্ত্ৰীমান ভগৱান মেঘাচ্ছন্ন দিনৰ মেঘৰ দৰে শ্যামল, উজ্জ্বল নয়ন-বিশিষ্ট, বাওনাৰ বেশে, হাতত দণ্ড কমণ্ডলু ধাৰণ কৰি বুকুত জীৱৎস-চিহ্ন ধাৰণ কৰি জটীধাৰী হৈ লঙণ পিছি বালকৰ বেশত দানৱ-ৰজাৰ বলিৰ যজ্ঞস্থানলৈ গ'ল । ৬৩-৬৪ ।

বৃহস্পতিৰ সহায় লৈ ভগৱান বলিৰ যজ্ঞত প্ৰৱেশ কৰিলে । সেই ৰাক্ষস-শৰীৰধাৰী ভগৱানক দেখি আনন্দিত হৈ বলিয়ে ক'লে, ৬৫ ।

হে ব্রাহ্মণ, তোমার দৰ্শনত সন্তুষ্ট হৈছো। তোমাক কি দিওঁ কোৱা ? বলিয়ে
এইদৰে বোৱাত বামনে উত্তৰ দিলে, ৬৬ ॥

‘মজ্জল হওক’ বুলি বলিক কৈ বামনৰূপী ভগৱানে আচৰিত হৈ ক’লে, হে
দানৱ-পতি, মোক তিনি গোজ মাত্ৰ মাটি দিয়’। ৬৭ ॥

বলিয়ে সম্ভাষণে সেই অপৰিমিত তেজৱান ব্রাহ্মণক দান দিলে। তাৰ
পাছত হৰিৰ অতি দিব্য আৰু অতি অদ্ভুত ৰূপ ওলোৱাত তেওঁ তিনি খোৰোৰ
নিমিষতে পৃথিৱী হৰণ কৰি নিলে। তাৰ পাছত সনাতন বিষ্ণুদেৱে পৃথিৱীখন
ইন্দ্ৰক দিলে। ৬৮-৬৯ ॥

ভগৱানৰ বামন নামৰ অৱতাৰৰ কথা তোমাক কোৱা হ’ল। তেওঁৰ অনু-
গ্ৰহণে দেৱতাসকলে অভ্যাদয় লাভ কৰিছিল আৰু সেই হেতুকে জগতকে বিষ্ণুময়
বুলি কয়। ৭০ ॥

অসাধুবিলাকক দমন কৰিবৰ কাৰণ আৰু ধৰ্ম্ম-ৰক্ষাৰ কাৰণে ভগৱান পৃথি-
ৱীত অৱতাৰ হৈছিল আৰু তেওঁ যত্নকুপত জন্ম-গ্ৰহণ কৰিছিল। ৭১ ॥

সেই ভগৱান বিষ্ণুক কৃষ্ণ বুলি কীৰ্ত্তন কৰা হয়। হে সিদ্ধৰাজ, যি দেৱৰ
কৰ্ম্মবিলাক বিদ্বানসকলে গায়, আৰু যি দেৱক অনাদি, অনন্ত, লোক-নমস্যা, অজৈয়,
শঙ্খ-চক্ৰ-গদা-পদ্মধাৰী, জীবৎসধাৰী, পীতাম্বৰ, প্রভু কৃষ্ণ বুলি কোৱা হয়, সেই
কৃষ্ণই বিদ্বানসকলৰ শ্ৰেষ্ঠজন অৰ্জ্জুনক ৰক্ষা কৰে। ৭২-৭৪ ॥

সেই পদ্মাস্ক, কান্তিমান, অতুল-বিক্ৰমশালী, শত্ৰু বীৰ-নাশক জীকৃষ্ণ অৰ্জ্জুনক
একেখন ৰথতে বাখি সহায়ক হৈ থাকে। সেই হেতুকে দেৱতাসকলৰো অজৈয় আৰু
দুঃসহ মানৱত্ব লাভ কৰা কোন লোকে আকৌ অৰ্জ্জুনক ৰণত জয় কৰিব ? ৭৫-৭৬ ॥

হে ৰাজন, এক মাত্ৰ অৰ্জ্জুনৰ বাহিৰে যুধিষ্ঠিৰৰ সমুদায় সৈন্যবল আৰু চাৰি
পাণ্ডৱসহ শত্ৰুৱৰ্গক তুমি এদিন জয় কৰিবা। ৭৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক’লে, আচৰিত চমু-কাণ থকা, বামন, কুঁজা, বিকট-মূৰ্ত্তি আৰু
নানাপ্ৰকাৰে প্ৰহাৰ কৰিবলৈ উদ্যত হৈ থকা ভয়ঙ্কৰ পাৰিষদবৰ্গেৰে সৈতে সেই
জিলোকৰ পিতা, কামনেজ-বিনাশন, উমাপতি, পদ্মপতি, যজ্ঞভ্ৰষ্টা, ত্ৰিপুৰাবি, ভগ্ননেজ-
বিনাশক, উমা-সহায়, ভগৱান মহাদেৱ সিদ্ধ-ৰাজক এইদৰে কৈ অন্তৰ্ধান
হ’ল। ৭৮-৮০ ॥

নীচ জয়দ্রথ নিজ-ঘৰলৈ গ’ল আৰু পাণ্ডৱসকলো কাম্যক-বনতে থাকিল। ৮১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত জয়দ্রথ-বিকোভন-পৰ্ব্ব নামৰ বিসপ্তত্যাধিক-
দ্বিশততম অধ্যায়। ২৭২ ॥

॥ অধ্যায় ২৭৩ ॥

॥ বামোগাখ্যান-পর্ব : যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰশ্ন ॥

জন্মেজয়ে ক'লে, এইদৰে দ্ৰৌপদী-হৰণত যথেষ্ট কষ্ট পাই ইয়াৰ পিছত নব-
শ্ৰেষ্ঠ পাণ্ডৱসকলে কি কৰিলে ? ১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এইদৰে জয়দ্ৰথক জিনি দ্ৰৌপদীক মুক্ত কৰি ধৰ্ম্মৰাজ
যুধিষ্ঠিৰ মুনিগণৰ লগত বাস কৰিছিল । ২ ॥

দ্ৰৌপদীৰ কথা শুনি অনুতাপ কৰা মহৰ্ষিসকলৰ ভিতৰত মাৰ্কণ্ডেয় মুনিক
পাণ্ডুপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে এই কথা ক'লে । ৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে ভগৱন, দেৱৰ্ষিসকলৰ ভিতৰত আপুনি প্ৰখ্যাত আৰু ভূত-
ভৱিষ্যৎ সকলো জানে ; মই প্ৰশ্ন কৰিছো, মোৰ অন্তৰত যি সংশয় উপস্থিত
হৈছে তাক দূৰ কৰক । ৪ ॥

এই মহাত্মা পাণ্ডুৰ বোৱাৰী, ক্ৰপদৰ জীয়েক যজ্ঞৰপৰা উৎপন্ন, অযোনি-
সম্ভূতা আৰু মহা ভাগ্যৱতী । ৫ ॥

কাল, দেৱ আৰু প্ৰাণীসকলৰ ভৱিষ্যৎ— এই তিনিটাক মই হুবডিক্ৰম্য বুলি
ভাবোঁ, কাৰণ এই তিনিটাৰ ব্যতিক্ৰম নহয় । ৬ ॥

কোনো বিমুক্ত লোকক যেনেকৈ কোনো মিছা চোৰা-দোৰে স্পৰ্শ কৰে
তেনেধৰণে আমাৰ এই ধৰ্ম্মজ্ঞা আৰু ধৰ্ম্মচাৰিণী পত্নীক স্পৰ্শ কৰিছে । ৭ ॥

দ্ৰৌপদীয়ে অকণো পাপ কাম কৰা নাই ; ব্ৰাহ্মণসকলৰ প্ৰতিও কেতিয়াও
নিৰ্দিত কাম কৰা নাই ; মহৎ ধৰ্ম্মকে ভালদৰে আচৰণ কৰি আছে । ৮ ॥

মূৰ্খবুদ্ধি জয়দ্ৰথে বলেৰে তেওঁক হৰণ কৰিছে । তেওঁক অপহৰণ কৰাৰ কাৰণে
সেই পাপৰ মূৰ চুলি খুৰাই দিয়া হৈছে । ৯ ॥

সহায় থকাতো তেওঁক যুদ্ধত পৰাস্ত কৰিলো । সেই সিদ্ধ-সৈন্যদলক বধ
কৰি আমি আকৌ দ্ৰৌপদীক উদ্ধাৰ কৰিলো । ১০ ॥

সেই ভাৰ্য্যা অপহৰণ হোৱা হুঃখ আমি লাভ কৰিলো । চিকাৰৰ দ্বাৰা জীৱিকা
নিৰ্ব্বাহ কৰিছো আৰু বনবাস খাটিছো, এয়েই আমাৰ কষ্ট । ১১ ॥

আমি বনবাসী হৈও বনত বাস কৰা পণ্ড-জাতিৰ প্ৰতি হিংসা-আচৰণ কৰিছো,
মিথ্যাচাৰী কপটীয়া জাতিসকলে আমাক প্ৰহাস দিয়াটোও হিংসা । ১২ ॥

সঁচাকৈয়ে মোৰ সমান দুৰ্ভাগীয়া লোক আছেনে ? আপুনি আগেয়ে দেখিছে-
নে বা শুনিছেনে ? ১৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত বামোপাখ্যান-পৰ্বত যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰশ্ন নামৰ
ত্ৰিসপ্তত্ৰিকবিশতম অধ্যায় । ২৭৩ ॥

॥ অধ্যায় ২৭৪ ॥

॥ বাম-বাবণৰ জন্ম-কথা ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ট ক'লে, তে ৩১৩শ্ৰেষ্ঠ, বামেও অনুপম কষ্ট ভোগ কৰিছিল ।
বলৱান, দুখীয়া ৰাক্ষসৰাজ পুৰণে জটায়ু-পক্ষীক বধ কৰি মায়া কৰি আশ্ৰম-
পৰা বামৰ পত্নী জানকীক লৰা-ঢপৰালৈ হৰণ কৰি নিছিল । ১-২ ॥

বামে সুগ্ৰীৱৰ সৈন্যবল আশ্ৰয় কৰি লঙ্কানগৰ দগ্ধ কৰি আৰু তীক্ষ্ণ শৰেৰে
সাগৰত সোঁতু বান্ধি সীতাক উদ্ধাৰ কৰিছিল । ৩ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, কোন কুলত বাম উপজিছিল, তেওঁৰ বল-পৰাক্ৰমেট বা কি
আছিল ? ৰাৱণ কাৰ পুতেক আৰু বামেৰে সৈতেই বা তেওঁ কিয় বৈৰিভা
কৰিছিল ? ৪ ॥

ভগৱান, এই সকলোবোৰ কথা মোক ভালদৰে কব লাগি, অক্লান্ত-কৰ্ম্মী
বামৰ চৰিত্ৰ মই শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ । ৫ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, ঠিকাকু বংশত ওপজা অজ নামেৰে এজন মহান ৰজা
আছিল । তেওঁৰ পুতেক দশৰথ সদায় বেদ-পাঠত বত আৰু পৱিত্ৰ হুতাৰ
আছিল । ৬ ॥

ধৰ্ম্মাৰ্থত সুপণ্ডিত তেওঁৰ চাৰিজন পুতেক আছিল— বাম, লক্ষ্মণ, শক্ৰৱৰ্ত্ত আৰু
মহাশূলৱান ভৰত । ৭ ॥

বামৰ মাক কৌশল্যা আৰু ভৰতৰ মাক কৈকেয়ী । শক্ৰৱৰ্ত্তা লক্ষ্মণ আৰু
শক্ৰৱৰ্ত্ত সুমিত্ৰাৰ পুতেক আছিল । ৮ ॥

হে বিষ্ণু, নিদেহৰ ৰজা জনক, আৰু সীতা তেওঁৰ জীয়েক । সীতাক স্বয়ং বিধা-
তাই বামৰ মৰমৰ পত্নী-স্বৰূপে প্ৰজন কৰিছিল । ৯ ॥

তে জননাশ্ৰক, বাম আৰু সীতাৰ জন্ম এয়েই । তোমাক বিহৰি কোৱা হ'ল ।
ঐতিহ্য ৰাৱণকো অল্প ভোমাক বিহৰি কৰ্ত্ত । ১০ ॥

মহা ভগৱান, সৰ্ব লোকৰ সুখিকৰ্ত্তা, অৱত্ৰ, সাক্ষাৎ প্ৰত্ন, প্ৰজাপতি দেৱেই বাত-
ণৰ ককাদেউতাক । ১১ ॥

পুলস্ত্য নামৰ ডেউৰ মনঃসঙ্কুত মৰমৰ পুত্ৰ আছিল। ডেউৰে নামৰ ভাৰ্য্যাৰ গৰ্ভত প্ৰভু কুৰেবৰ জন্ম হৈছিল। ১২ ॥

পিতাক পুলস্ত্যক এৰি কুৰেবৰ ককায়েকৰ আশ্ৰয়ত আছিল। হে বজা, ডেউৰ ওপৰত খং উঠি পিতাক পুলস্ত্যই নিজেই নিজক অশু-পুৰুষৰূপে সৃষ্টি কৰিলে। ১৩ ॥

তাৰ পাছত কুৰেবৰ পিতৃ-বিদ্বেষৰ প্ৰতিশোধ লবলৈ ক্ৰুদ্ধ হৈ ডেউৰ নিজৰ শৰীৰৰ আধা ভাগৰ দ্বাৰা বিজ্জৱা নামে ব্ৰাহ্মণ হৈ জন্মিল। ১৪ ॥

কুৰেবৰ প্ৰতি সন্তুষ্ট হৈ ব্ৰহ্মাই ডেউক অমৰ হবলৈ, ধনৰ অধিপতি হবলৈ আৰু প্ৰজা-পালন কৰিবলৈ বৰ দিছিল। ১৫ ॥

সেইদৰে মহাদেৱৰ লগত মিত্ৰতা কৰিবলৈ আৰু কুৰেবৰ পুতেক নল-কুৰেবক বান্ধসমূহেৰে পৰিপূৰ্ণ ৰাজধানী লঙ্কাত থাকিবলৈ ব্ৰহ্মাই বৰ দিছিল। ১৬ ॥

ব্ৰহ্মাই আৰ্কে ৰাজাধিৰাজত্ব, যক্ষসকলৰ ওপৰত আধিপত্য আৰু কামৰূপ পুষ্পক নামৰ বিমান কুৰেবক দান কৰিছিল। ১৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ৰামোপাখ্যান-পৰ্বত ৰাম-ৰাৱণৰ জন্ম-কথা নামৰ চতুঃসপ্তত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৭৪ ॥

॥ অধ্যায় ২৭৫ ॥

॥ ৰাৱণ প্ৰভৃতিৰ বৰ-লাভ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, পুলস্ত্যৰ অৰ্দ্ধ শৰীৰৰপৰা যি মূনি উৎপন্ন হৈছিল, বিজ্জৱা নামৰ সেই মুনিয়ে কুৰেবক খঙৰ চকুৰে চাইছিল। ১ ॥

হে ৰাজন, বান্ধসৰাজ ৰাৱণে সেই পিতৃক খঙাল বুলি জানিছিল আৰু ডেউৰ সন্তুষ্টিৰ কাৰণে সদায় যত্ন কৰিছিল। ২ ॥

ৰাজাধিৰাজ কুৰেৰ লঙ্কা নগৰত বাস কৰিছিল আৰু পিতাকক তিনিজনী বান্ধসী লিগিৰী প্ৰদান কৰিছিল। ৩ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, নাচ-গানত নিপুণ লিগিৰীহীত সেই মহাত্মা মূনি বিজ্জৱাক সদায় সন্তুষ্ট কৰিবলৈ যত্নপৰ আছিল। ৪ ॥

হে নৰপতি মহাৰাজ, পুষ্পোৎকটা, ৰাকা আৰু মালিনী—এই তিনিগৰাকী যুদ্ধবীৰে নিজৰ মজল-কামনা কৰি প্ৰতিদ্বন্দিতাৰ ভেটিত বিজ্জৱাক শুজুৱা কৰিছিল। ৫ ॥

মহাত্মা বিজ্জৱাই প্ৰত্যেককে একোজনকৈ মনঃপুত লোকপাল-সদৃশ পুত্ৰ বৰ দিছিল। ৬ ॥

পুষ্পোৎকটীৰ গৰ্ভত পৃথিৱীত অভুলনীয় বলসম্পন্ন কুণ্ডকৰ্ণ আৰু দশগ্ৰীৱ নামৰ বান্ধসম্ভ্ৰেষ্ঠ দুটি পুত্ৰ জন্মিছিল । ৭ ।

মালিনীয়ে বিভীষণ নামে পুত্ৰ এজন জন্ম দিলে আৰু সেইদৰে বাকাই খৰ আৰু শূৰ্পণখা নামেৰে যজ্ঞা সন্তান এহাল প্ৰসৱ কৰিলে । ৮ ।

বিভীষণ ৰূপত সকলোতকৈ শ্ৰেষ্ঠ আছিল আৰু সেই মহাভাগ বিভীষণ কৰ্মবত্ত আৰু কৰ্মপৰায়ণ আছিল । ৯ ।

কিন্তু মহা বলৱান, মহা পৰাক্ৰমী, অতি উৎসাহী, বান্ধসম্ভ্ৰেষ্ঠ দশানন সকলোতকৈ শ্ৰেষ্ঠ আছিল । ১০ ।

মায়াৱী, ৰণ-নিপুণ, উগ্ৰ-নিশাচৰ কুণ্ডকৰ্ণ যুদ্ধত সকলোতকৈ শ্ৰেষ্ঠ বলৱান আছিল । ১১ ।

খৰ ধনুৰ্বিদ্যাত বিক্ৰমশালী, ব্ৰহ্ম-বিৰোধী আৰু মাংসাহাৰী আছিল আৰু তেনেকৈ উগ্ৰৰূপা শূৰ্পণখা সিদ্ধসকলৰ বিদ্ৰ-কাৰিণী আছিল । ১২ ।

সকলো কেইজনহে বেদজ্ঞ, বীৰ, সং কৰ্মত ব্ৰতী আছিল । তেওঁলোকে গন্ধমাদন পৰ্ব্বভূত পিতাকৰ লগত ঘনিষ্ঠভাৱে বাস কৰিছিল । ১৩ ।

তাৰ পাছত বিজ্ঞাৰ অইনটো পুতেক কুৰেবক পৰম সমুদ্ভিসম্পন্ন হৈ পিতাকৰ লগতে বহি থকা তাত তেওঁলোকে দেখিবলৈ পাইছিল । ১৪ ।

তাৰ পাছত তেওঁলোকে হিংসা-পৰায়ণ হৈ তপস্যা কৰিবলৈ সংকল্প কৰিলে আৰু ঘোৰ তপস্যাৰ দ্বাৰা ব্ৰহ্মাক সমুদ্ভ কৰিলে । ১৫ ।

দশানন পঞ্চায়িৰ মাজত থাকি বায়ু ভক্ষণ কৰি গভীৰ ধ্যানমগ্ন হৈ এখন ভবিৰ ওপৰত হেজাৰ বছৰ থিয় দি আছিল । ১৬ ।

কুণ্ডকৰ্ণই তাপসৰ আহাৰ খাই আৰু তাপসৰ ব্ৰত ধাৰণ কৰি মাটিত ভুই তপস্যা কৰিছিল আৰু উপবাসত অনুবক্ত থাকি সদায় জপ-পৰায়ণ হৈ সৰল মনৰ বুদ্ধিমান বিভীষণে গছৰ সাৰ পৰা পাত খাই সেই সময়তে ঘোৰ তপস্যা কৰি আছিল । ১৭-১৮ ।

খৰ আৰু শূৰ্পণখাই হৰিষ মনেৰে সেই তপস্যাকাৰীসকলক একা আৰু পৰিচৰ্যা কৰিছিল । ১৯ ।

সেই অদম্য দশাননে হেজাৰ বছৰ পূৰ্ণ হোৱাত নিজৰ মূৰ কাটি অগ্নিত আহুতি দিছিল আৰু তাৰ দ্বাৰা জগতৰ প্ৰভু ব্ৰহ্মাক সমুদ্ভ কৰিছিল । ২০ ।

তাৰ পিছত ব্ৰহ্মাই নিজেই গৈ সিহঁতৰ প্ৰত্যেককে বেলেগ বেলেগ বৰ দিব বুলি প্ৰলোভন দেখুৱাই তপস্যাৰপৰা বিৰত কৰিলে । ২১ ।

ব্ৰহ্মাই ক'লে, হে পুত্ৰগণ, তোমালোকৰ প্ৰতি মই সমুদ্ভ হৈছো, তপস্যা এই আৰু বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰাঁ । অমৰত্বত বাহিৰে যি বৰকে বিচাৰাঁ সেয়েই সকল ভ'ব । ২২ ।

তোমাৰ মথং আকাঙ্ক্ষাৰ কাৰণে নিজৰ যি মূৰ অগ্নিত আহুতি দিহা, সেই সকলোবোৰ তোমাৰ ইচ্ছানুৰূপ হৈ বদ্বি দৈ তোমাৰ দেহত লাগিব । ২৩ ।

তুমি যথেষ্ট কপধাৰী আৰু তোমাৰ দেহত কুকৰ্ম নাথাকে। তুমি শত্ৰুৰ যুদ্ধত বিজয়ী হ'বা, কোনো সন্দেহ নাই। ২৭ ॥

বাৱণে ক'লে, গন্ধৰ্ব, দেৱতা, অসুৰ, যক্ষ, ৰাক্ষসকলৰপৰা আৰু সৰ্প, কিন্নৰ আৰু ভূতগণৰপৰা মোৰ যেন পৰাজয় নহয়। ২৫ ॥

ব্ৰহ্মাই ক'লে, মনুষ্যৰ বাহিৰে যিবিলাকক তুমি ইয়াত উল্লেখ কৰিলে সেই-বিলাকৰপৰা তোমাৰ কোনো ভয় নাই। মই তেনে বিধান কৰি থৈছো। তোমাৰ কুশল হওক। ২৬ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, এইদৰে কোৱাত তেতিয়া দশানন সন্তুষ্ট হ'ল। দুৰ্ব্বৰ্দ্ধি বাৱণে নিজে মনুষ্যভোজী কাৰণে মনুষ্যক অৱহেলা কৰিলে। ২৭ ॥

তাৰ পিছত ককাদেউতাক ব্ৰহ্মাই কুন্তকৰ্ণকো সেইদৰে বৰ মাগিবলৈ ক'লে। তপস্যাৰ পাছত অৱসাদগ্ৰস্ত হোৱা সি গভীৰ নিদ্ৰা প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। ২৮ ॥

সেয়েই হ'ব বুলি কৈ ব্ৰহ্মাই বিভিন্নগণ বাবে বাবে কলে, হে পুত্ৰ, মই সন্তুষ্ট হৈছো, তুমি বৰ মাগ। ২৯ ॥

বিভাষণে ক'লে, মহা বিপদত পৰিলেও অধৰ্ম্মত মোৰ যেন মতি নহয় আৰু শিক্ষা-নকৰা সকলো ব্ৰহ্মান্ন মই যেন জুনা হৈ উঠোঁ। ৩০ ॥

ব্ৰহ্মাই ক'লে, হে শত্ৰুনাশন, যিহেতু ৰাক্ষস-যোনিত জন্ম লৈও তোমাৰ অধৰ্ম্মত মতি হোৱা নাই, সেই হেতু তোমাক অমৰ বৰ দিলো। ৩১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে নৰপতি, ৰাক্ষস বাৱণে বৰ লাভ কৰি কুৱেৰক যুদ্ধত জিনি লগাবপৰা খেদি দিলে। ৩২ ॥

ভগৱান কুৱেৰ গন্ধৰ্ব আৰু যক্ষবিলাকৰ অনুগত হৈ ৰাক্ষস আৰু কিংপুৰুষবিলাকৰ লগত লগা ত্যাগ কৰি গন্ধমাদন পৰ্ব্বতলৈ গ'ল। ৩৩ ॥

বাৱণে আক্ৰমণ কৰি কুৱেৰৰ পুষ্পক বথখন কাঢ়ি ল'লে, আৰু কুৱেৰেও অভিশাপ দি ক'লে, এই বথে তোক বহন নকৰিব। ৩৪ ॥

যুদ্ধত তোৰ যিয়েই ঘাতক হ'ব, তাকেই ই বহন কৰিব। গুৰুক আৰু যোক অপমান কৰি তই শীঘ্ৰে বিনাশ হবি। ৩৫ ॥

হে মহাৰাধ, পৰম শ্ৰীযুক্ত হৈ আৰু সাধুৰ পথ স্মৰণ কৰি ধৰ্ম্মাত্মা বিভীষণে কুৱেৰৰ অনুগমন কৰিলে। ৩৬ ॥

বুদ্ধিমান, সম্পত্তিশালী, ভগৱান কুৱেৰ ভায়েক বিভীষণৰ প্ৰতি সন্তুষ্ট হৈ তেওঁও যক্ষ আৰু ৰাক্ষস সেনাবিলাকৰ সেনাপতিত্ব অৰ্পণ কৰিলে। ৩৭ ॥

ৰাক্ষস, কিংপুৰুষ আৰু বলৱান পিশাচবোৰে মিলি দশানন ৰজাক অভিষেক কৰিলে। ৩৮ ॥

সেই অতি বলৱান দশাননে স্ব-ইচ্ছাই কপ সলাই আকাশত উৰি দৈত্যসকলৰ আৰু দেৱতাসকলৰ বহুবোৰ হৰণ কৰি ফুৰিবলৈ ধৰিলে। ৩৯ ॥

কাম-বলী দশাননে দেৱতাসকলৰ ভয় জন্মাই সকলোকে উৎপীড়ন কৰি কন্দুৱা-
ইহিল কাৰণে তেওঁক বাৰণ বোলা হয়। ৪০ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত বামোপাখ্যান-পৰ্বত বাৰণ প্ৰভৃতিৰ
বৰ-লাভ নামৰ পঞ্চসপ্ততীক্ষিক-বিশততম অধ্যায়। ২৭৫ ॥

॥ অধ্যায় ২৭৬ ॥

॥ বানবাদিৰ উৎপত্তি ॥

মাৰ্কেণ্ডেই ক'লে, তাৰ পাছত মহৰ্ষি, দেৱৰ্ষি আৰু সিদ্ধগণ অগ্নিক আগত লৈ
ব্ৰহ্মাৰ প্ৰৰণাগত হ'ল। ১ ॥

অগ্নিয়ে ক'লে, বিব্ৰৱাৰ পুতেক মহা বলৱান দশাননক ভগৱানে আগতে বৰ
দি অবধ্য কৰিছে, সেই মহা বলৱানে প্ৰজাসকলক নানা প্ৰকাৰে বাধা দি আহিছে।
সেই কাৰণে ভগৱানে আমাক বক্ষা কৰক, হে ভগৱান, আমাক পৰিত্ৰাণ কৰোঁতা
আন কোনো নাই। ২-৩ ॥

ব্ৰহ্মাই ক'লে, হে অগ্নি, দেৱতা আৰু অসুৰে তাক যুদ্ধত জয় কৰিব
নোৱাৰে। সেই সম্পৰ্কে যি কৰিব লগীয়া তাৰ বিধান কৰি থোৱা হৈছে। তাৰ
পতন ওচৰ চাপি আহিছে। ৪ ॥

তাৰ কাৰণে মই নিয়োগ কৰামতে চতুৰ্ভুজ বিষ্ণু অৱতীৰ্ণ হৈছে। সেই বিষ্ণুৱে
যোদ্ধাসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠজন হৈ সেই কৰ্ম কৰিব। ৫ ॥

মাৰ্কেণ্ডেই ক'লে, তাৰ পাছত পিতামহ ব্ৰহ্মাই তেওঁলোকৰ ওচৰতে থকা
ইন্দ্ৰক ক'লে, তুমি সকলো দেৱতাবে সৈতে মৰ্ত্যত জন্ম-গ্ৰহণ কৰা গৈ। ৬ ॥

তোমালোকে বান্দৰী আৰু মাইকী ভালুকবিলাকৰ উদৰত বিষ্ণুৰ সহায়ক,
ইচ্ছানুকম্প কপ-বল-সম্পন্ন বীৰপুত্ৰ উৎপাদন কৰা গৈ। ৭ ॥

তাৰ পাছত সকলো দেৱতা, গন্ধৰ্ব আৰু দানৱবিলাকে ভাগে ভাগে পৃথিৱীত
অৱতীৰ্ণ হ'বলৈ শীঘ্ৰে মন্ত্ৰণা কৰিলে। ৮ ॥

হুন্ধুভি নামৰ গন্ধৰ্বীক ব্ৰহ্মাই তেওঁলোকৰ আগতে আদেশ কৰিলে, তুমি
কাৰ্য্য-সিদ্ধিৰ কাৰণে পৃথিৱীলৈ যোৱা। ৯ ॥

পাছত ব্ৰহ্মাৰ বাক্য শুনি হুন্ধুভি গন্ধৰ্বীয়ে মনুষ্য-লোকত যত্নৰা নামেৰে
কঁড়ী হৈ জন্ম-গ্ৰহণ কৰিলে। ১০ ॥

ইন্দ্ৰকে আদি কৰি সেই সকলো দেৱতাই বান্দৰ আৰু ভালুকৰ বৰাজনাসকলৰ
পত্ৰত সন্তান জন্মালে। ১১ ॥

সন্তানবিলাক সকলোৱে পৰ্বতশৃঙ্গ, খাল ভাল, অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ ভেদ কৰিব পৰা হৈ বল আৰু মনস্যাত পিতৃগণক অনুসৰণ কৰিছিল। ১২।

তেওঁলোক সকলোৰে শৰীৰ বজ্জৰ দৰে দৃঢ় আছিল আৰু বেগত, ইচ্ছাত, বিক্ৰমত বলীয়ান আৰু যুদ্ধত নিপুণ আছিল। ১৩।

তেওঁলোক অযুত হাতীৰ সমান বলৱান, বেগত বায়ুৰ সমান, য'তে ইচ্ছা ত'তে বাস কৰিব পৰা বিধৰ আছিল আৰু কোনো কোনো বনবাসীও আছিল। ১৪।

'লোক-সৃষ্টিকৰ্ত্তা' ভগৱান ব্ৰহ্মাই এইদৰে সেই সকলো বিধান কৰি যি যি কাৰ্য্য ৰেনেকৈ কৰিব লাগে মন্থৰাক বুজাই দিলে। ১৫।

মনোৰেণী মন্থৰাই ব্ৰহ্মাৰ বাক্য পালন কৰি অ'লৈ - ত'লৈ গৈ শত্ৰু-নিৰাশত বত থাকি তাকেই কৰিলে। ১৬।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ৰামোপাখ্যান-পৰ্ব্বত বানবাদিৰ উৎপত্তি নামৰ ষট্‌সপ্তত্ৰিংশততম অধ্যায়। ২৭৬।

॥ অধ্যায় ২৭৭ ॥

॥ ৰামৰ বন-গমন-আখ্যান ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে ব্ৰাহ্মণ, আপুনি ৰামচন্দ্ৰ আদি দশৰথ ৰজাৰ পুত্ৰ চাৰিজনৰ জন্ম-কথা এটা এটাকৈ ভাঙি ক'লে, এতিয়া তেওঁৰ বনলৈ যোৱাৰ কাৰণ জনিবলৈ ইচ্ছা কৰিছো, অনুগ্ৰহ কৰি বৰ্ণনা কৰক। ১।

দশৰথ ৰজাৰ বীৰ পুত্ৰ দুজন ৰাম আৰু লক্ষ্মণ আৰু মিথিলাৰ ৰাজকুমাৰী শশস্বিনী সীতাও কি কাৰণে বনলৈ গ'ল? ২।

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে মহাৰাজ, ক্ৰিয়া-পুত্ৰ, ধাৰ্ম্মিক, সদায় জ্ঞানৰ উপাসক ৰজা দশৰথ পুত্ৰবিলাকৰ জন্ম হোৱাত বৰ আনন্দিত হ'ল। ৩।

এই মহা তেজস্বী পুত্ৰসকল দিনে দিনে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। এওঁলোকে বিবিধ ব্ৰহ্মচৰ্য্য অৱলম্বন কৰি স-বহুত বেদত আৰু ধনুৰ্বেদতো পাৰ্গত হৈ উঠিল আৰু সময়ানুসাৰে তেওঁলোক কেয়োজনৰে বিবাহ-কাৰ্য্যও সম্পন্ন কৰা হ'ল। তেতিয়া ৰজা দশৰথ বৰ সুখী আৰু প্ৰীতমান হ'ল। ৪-৫।

ৰজা দশৰথৰ পুত্ৰবিলাকৰ ভিতৰত ৰামচন্দ্ৰই সবাতোকৈ ডাঙৰ আছিল। পিতাকৰ মনত আনন্দ-বৰ্দ্ধনকাৰী, বুদ্ধিমান ৰামচন্দ্ৰৰ মনোমোহা ৰূপে সকলো-বিলাক প্ৰজাকেই আনন্দ দিছিল। ৬।

হে ভাৰত, বুদ্ধিমান ৰজা দশৰথে তেওঁৰ নিজৰ বয়স হোৱা দেখি,

বৰ্ণজ পুৰোহিত আৰু মন্ত্ৰীসকলেৰে সৈতে বামক ঘূৰবাজ পাতিবলৈ মন্ত্ৰণা কৰিলে; তেওঁলোকেও বজাৰ সময়োচিত প্ৰস্তাৱ অনুমোদন কৰিলে। ৭-৮ ॥

মন্ত গজেন্দ্ৰগামী, মহাবাহু বামচন্দ্ৰৰ চকুঘূৰি বঙা, বুকু বহল, বাহু দুখন দীঘল, ক'লা বৰণৰ কেকোবা চুলিৰে তেওঁ নিজৰ সৌন্দৰ্য্যৰ দ্বাৰা দীপ্তিমান আৰু বৃদ্ধত ইন্দ্ৰভকৈও অধিক ক্ষমতাশালী বাঁহ, সকলো ধৰ্ম্মতে পাৰ্গত আৰু বুদ্ধিত বৃহস্পতিৰ সমান হৈ উঠিল। ৯-১০ ॥

সকলো বিদ্যাত প্ৰধান আৰু জিতেন্দ্ৰিয় বামৰ প্ৰতি সকলো প্ৰজা অনুবক্ত আছিল; এনেকি, শত্ৰুবিলাকেও তেওঁক দখি ভাল পাইছিল। ১১ ॥

হে কৌবৰনন্দন, দুইৰ দমনকাণী, সাধুসকল আৰু ধাৰ্ম্মিকসকলৰ বন্ধক কোনেও কোনোমতেই অভিজুত কৰিব নোৱৰা, সকলোকে পৰাজয় কৰি নিজে জয় লাভ কৰা, ঈৰ্ষাশীল আৰু কোশল্যা তানন্দবৰ্দ্ধক পুত্ৰ বামচন্দ্ৰক দখি বজা দশৰথে অভিশয় প্ৰীতি লাভ কৰিছিল। ১২-১৩ ॥

মহা তেজস্বী, বীৰ্য্যবান, বজা দশৰথে বামচন্দ্ৰৰ গুণবিলাক স্মৰণ কৰি অভিশয় সম্বন্ধে হৈ পুৰোহিত বশিষ্ঠক মাতি কৈছিল, ১৪ ॥

হে প্ৰভু, আজি নিশা পুৰা নক্ষত্ৰাশ্ৰিত হৈ পৰম পৱিত্ৰ যোগ প্ৰাপ্ত হৈছে, গতিকে বামৰ অভিষেকৰ কাৰণে সামগ্ৰীবোৰ গোটাওক আৰু বামকো নিমন্ত্ৰণ কৰি আনক। ১৫ ॥

বজাৰ এই কথা শুনিয়েই মন্তবাই তৎক্ষণাৎ লবালবিকৈ গৈ কৈকেয়ীক কবলৈ ধৰিলে, কৈকেয়ী, আজি বজাই তোমাৰ মূৰত পৰম দুৰ্ভাগ্যৰ বোজা জাপি দিলে। দুৰ্ভাগিনী, আজি তোমাক তীক্ষ্ণ বিষ থকা, ক্লেশ, ভয়ঙ্কৰ সাপে দংগন কৰাই ভাল আছিল। ১৬-১৭ ॥

কোশল্যা পৰম! ভাগ্যৱতী, কাৰণ তেওঁৰ পুত্ৰৰ আজি ৰাজ্যাভিষেক হ'ব, আৰু তোমাৰ পুত্ৰটো ৰাজ্যৰ ভাগ নেপালে যেতিয়া তোমাৰ সেই সৌভাগ্য ক'ত? ১৮ ॥

মন্তবাব কথা শুনি ক্ৰীণমথ্যা, চাকহাসিনী কৈকেয়ীয়ে সকলোপ্ৰকাৰ অলঙ্কাৰ পিন্ধি দিয়া ৰূপ ধাৰণ কৰিলে আৰু বজাক অকলশৰে লগ পাই প্ৰণয়-ব্যক্তক স্তম্ভৰ বাকোৰে ক'বলৈ ধৰিলে, ১৯-২০ ॥

হে সত্য-প্ৰতিজ্ঞ মহাবাহু, আপুনি মোক এটা বৰ দিম বুলি কৈছিল, সেই বৰ আজি মোক দিয়ক আৰু আপুনিও সন্তুষ্টৰপৰা মুক্ত হওক। ২১ ॥

বজাই ক'লে, তুমি যি বৰ লবলৈ উচ্ছা কৰা মই তাকেই দিম, কোন অবধ্যক বধ কৰিব লাগে অথবা কোন বধ কৰিব লগীয়াজনক মৃত্তি দিব লাগে, নাইবা আজি কাক ধন দিব লাগে নাইবা কাৰপৰা ধন অপহৰণ কৰি আনিব লাগে, জ্ঞানপক দিয়া ধনৰ বাহিৰে যি কিছু ধন-সম্পত্তি আছে, সেইবিলাকৰ ভিতৰত তুমি যি খোজা মই তাকেই দিম। ২২-২৩ ॥

হে কল্যাণী, মই চাৰিও জাতিৰ বন্ধা কৰোঁতা, পৃথিৱীৰ বজাসকলৰ ওপৰত বজা। মই তোমাক দিব নোৱৰা একোৱেই নাই। তোমাক কি বৰ লক্ষণে সোনকালে কোৱাঁ, মই তোমাক এতিয়াই দিওঁ। ২৪ ॥

বজাৰ কথা শুনি কৈকেয়ীয়ে বজাক বশ কৰিব পাৰিছো বুলি জাৰি আশ্বৰ্য্যেৰে বলৱতী হৈ বজাক সাৱটি ধৰি, প্ৰেমেৰে আলিঙ্গন কৰি ক'বলৈ ধৰিলে, মহাৰাজ, বামৰ অভিষেকৰ কাৰণে যিবিলাক লক্ষ্মণী গোটোৱা হৈছে সেইবিলাকেৰে ভৱতক অভিষেক কৰা হওক আৰু বাম বনলৈ যাওক। ২৫-২৬ ॥

বজা এই অপ্ৰিয় দাক্ষণ কথাৰ শুনি অতিশয় দুঃখান্বিত আৰু মৰ্ম্মাহত হ'ল। তেওঁ কোনো কথাকেই ক'ব নোৱাৰিলে। ২৭ ॥

পিতাকৰ এনেকুৱা অৱস্থা দেখি, ধৰ্ম্মাত্মা বীৰ্য্যৱান বামে “বজাৰ কথাই সত্য হওক” বুলি কৈ বনলৈ গ'ল। ২৮ ॥

মহাৰাজ, আপোনাৰ মঙ্গল হওক। তেতিয়া ধনুৰ্জীৱী, প্ৰিয়দৰ্শন লক্ষ্মণ আৰু তেওঁৰ ভাৰ্য্যা, জনক বজাৰ কন্যা, বিদেহ ৰাজকুমাৰী সীতাও তেওঁৰ পাছে পাছে গ'ল। ২৯ ॥

বাম বনলৈ যোৱাত বজা দশৰথ নম্বৰ দেহ এৰি যুত্যাৰ অধীন হ'ল। ৩০ ॥

বাম বনলৈ যোৱাত আৰু দশৰথৰো যুত্যা হোৱাত কৈকেয়ীয়ে ভৱতক মতাই আনি এটদৰে ক'লে, ৩১ ॥

বজা দশৰথ স্বৰ্গী হ'ল আৰু বাম - লক্ষ্মণো বনলৈ গ'ল, তুমি এতিয়া এই ৰাজ্য গ্ৰহণ কৰাঁ। এই বিশাল ৰাজ্য সকলোপ্ৰকাৰে সুখপ্ৰদ আৰু নিঃকটক হৈ পৰিছে। ৩২ ॥

তেতিয়া ধৰ্ম্মাত্মা ভৱতে এইদৰে ক'লে, হায় কুল-কলঙ্কিনী, তুমি অতি নিষ্ঠুৰ কাম কৰিলা। ধনৰ লোভত স্বামীক বধ কৰি বংশৰ উচ্ছেদ সাধন কৰিলা, মোৰ ওপৰত কলঙ্কৰ বোজা জাপি দিলা। আই, তোমাৰ কামনা পূৰ্ণ হওক—এই বুলি কৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে। ৩৩-৩৪ ॥

ভৱতে নিজৰ চৰিত্ৰ শোধন কৰিলে অৰ্ধ্যাং কৈকেয়ীয়েহে এইবিলাক কৰিলে, মই কৰা নাই, এই বুলি সকলোকে কৈ ভৱতে বামক ওভতাই আনো বুলি ওলাল। ৩৫ ॥

কৌশল্যা, কৈকেয়ী আৰু সুমিত্ৰাক যানত তুলি আগ কৰি দি শত্ৰুয়েৰে সৈতে ভৱত অতি দুঃখ মনেৰে যাবলৈ ধৰিলে। ৩৬ ॥

বশিষ্ঠ বামদেৱেৰে সৈতে আন আন হাজাৰ হাজাৰ ব্ৰাহ্মণ, পুৰবাসী আৰু গ্ৰামবাসী প্ৰজা—সকলোৰে সৈতে ভৱত বামক ওভতাই আনিবলৈ গ'ল। ৩৭ ॥

ভৱতে গৈ তপস্বীৰ বেশধাৰী ধনুৰ্জীৱ বামক লক্ষ্মণেৰে সৈতে চিত্ৰকূট পৰ্ব্বতত দেখা পালে। ৩৮ ॥

পিতৃৰ আজ্ঞা পালনকৰী বামচক্ৰই ভৱতক ভাবপৰা পঠিয়াই বিয়াত তেওঁ বামৰ পাতৃক আগত লৈ নন্দীগ্ৰামত ৰাজ্য পালন কৰিবলৈ ধৰিলে। ৩৯ ॥

নগরবাসীসকল আকোঁ আহিব পাৰে তুলি সন্দেহ বৰি বাম ব্ৰহ্মব্যাভ সোমাই শৰভঙ্গ মূনিৰ আশ্ৰমত প্ৰৱেশ কৰিলে। ৪০ ॥

বামে শৰভঙ্গ মুনিক যথোচিত সন্মৰ্জনা কৰি আক সংকাৰ কৰি গোদাৱৰী নদীৰ পাৰত থকা বমণীয় দণ্ডকাৰণ্যত বাস কৰিবলৈ ধৰিলে। ৪১ ॥

দণ্ডকাৰণ্যত বাস কৰা বামচন্দ্ৰৰ লগত, শূদ্ৰপৰ্ণথাই লগাই থিয়ত, দণ্ডকাৰণ্য-বাসী খৰৰ লগত দুৰ্ঘোৰ শত্ৰুতা হৈছিল। ৪২ ॥

ধৰ্মবৎসল বামচন্দ্ৰই তপস্বীসকলক বন্ধা কৰাৰ কাৰণে পৃথিৱীত থকা চৈধ্য হাজাৰ বান্ধস বধ কৰিছিল। ৪৩ ॥

বুদ্ধিমান বাঘৰ বামচন্দ্ৰই মহা বলহান খৰ আৰু দুৰ্ঘক বধ কৰি সেই বৰ্ণা-বগাখন নিৰাপদ কৰিছিল। ৪৪ ॥

এই বান্ধসবিলাক বধ হোৱাৰ পিছত নাক আৰু ওঁঠ কটা যোৱা শূদ্ৰপৰ্ণথা ককায়েক বাৱণৰ থকা ঠাই লক্ষ্যলৈ গ'ল। ৪৫ ॥

তাৰ পাছত শুকাই থকা তেজৰে মুখখন বাঙলী হৈ থকা, দুৰ্ঘতে মুৰ্ছিত হোৱা যেন হৈ শূদ্ৰপৰ্ণথা ককায়েক বাৱণৰ ওচৰ পাই ভৰিত পৰি গ'ল। ৪৬

তাইক তেনেকুৱা অৱস্থাত দেখি বাৱণ খঙতে দাঁত কৰচি সিংহাসনৰপৰা উঠিল। ৪৭ ॥

তেওঁ নিজৰ মন্ত্ৰীবিলাকক তাৰপৰা পঠিয়াই দি ৰাজসভা ভঙ্গ কৰি তাইক অকলশৰীয়াকৈ ক'লে, শূদ্ৰপৰ্ণথা, মোক আগ্ৰাহ্য কৰি মোৰ কথা নেভাবি কোনে ভোমাৰ এই অৱস্থা কৰিলে? ৪৮ ॥

কোনে সুতীক্ষ্ণ শূলেৰে গোটেইটো গা বঁহিলে, কোন মূৰত জুই তুলি লৈ বিশ্বন্তভাৱে সুখেৰে শুই আছে? ঘোৰ বিৰাক্ত সাপক কোনে ভৰিৰে গোৰ মাৰি দিলে আৰু কোনে কেশৰী সিংহৰ দাঁতত হাত লগাই জীয়াই আছে? ৪৯-৫০ ॥

জুই লগা গছ যিদৰে বাতি হ'লে নিজৰ ধোন্দৰপৰা ওলোৱা জুইৰে জ্বলি উঠে, সেইদৰে বাৱণো জুই-ফিৰিঙতি ওলোৱাদি ওলোৱা কথাৰ সোঁতত নিজে নিজে জ্বলি উঠিল। ৫১ ॥

ভনীয়েক শূদ্ৰপৰ্ণথাই খৰ-দুৰ্ঘৰ বিনাশ আৰু বান্ধসবিলাকৰ পৰাতৰ হোৱা আদি সমুদায় কথা কৈ বামৰ পৰাক্ৰম বৰ্ণনা কৰিলে। ৫২ ॥

ভেতিয়া ৰাষ্ট্ৰপ কৰ্ত্তব্য স্থিৰ কৰি লৈ ভনীয়েকক সন্তুনা দি নগৰ-বন্ধাৰো যথোচিত বন্দৱস্ত কৰি ওপৰলৈ উৰিল। ৫৩ ॥

ত্ৰিকদ্ট পৰ্বত আৰু কাল পৰ্বত অতিক্ৰম কৰি মকৰ আদি জল-জন্তুৰ বাস-স্থান গভীৰ জলবাশিৰে পৰিপূৰ্ণ মহাসমুদ্ৰ দেখা পালে। ৫৪ ॥

দশানন ৰাষ্ট্ৰপ এই মহাসমুদ্ৰ অতিক্ৰম কৰি মহাত্মা শূলপাণি মহাদেৱৰ প্ৰিয় স্থল গোকৰ্ণ পৰ্বত পালেগৈ। ৫৫ ॥

আগেয়ে বিশ্বাসিত্ব যজ্ঞত বায়বণবা ভয় পাই তপস্যা কবি থকা তেওঁৰ আগৰ মন্ত্ৰী মাৰীচৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল । ৫৬ ॥

ইতি মহাভারতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত রামোপাখ্যান-পৰ্বত বায়ব বনগমন -আখ্যান-নামৰ সপ্তসপ্তত্ৰিংশ - ত্ৰিশততম অধ্যায় । ২৭৭ ॥

॥ অধ্যায় ২৭৮ ॥

॥ মাৰীচ-বধ আৰু সীতা-হৰণ ॥

মার্কণ্ডেয়ই ক্ৰম্ভে, মাৰীচে বাৰণক অহা দেখি লবালবিকৈ উঠি ফল-মূল আদিৰে সংকাৰ কৰি অৰ্চনা কৰিলে । ১ ॥

বাৰণ বিশ্রাম কৰি বহিলত নিজেও বঠিল আৰু কথা জনা মাৰীচে কথাত নিপুণ বাৰণক বহু অৰ্থযুক্ত মধুৰ বাক্যেৰে কলিল ধৰিলে, ২ ॥

আপোনাৰ মুখৰ বৰণ অস্বাভাৱিক হৈছে দেখোন ? আপোনাৰ নগৰত সকলোৰে মঙ্গল নে ? প্রজাবিলাকে আপোনাক আগৰ দৰে মানি চলিছেনে ? ৩ ॥

হে বান্ধসেশ্বৰ, আপোনাৰ ইয়ালৈ অহাৰ কাৰণ কি ? ময়েই বা কি কাৰ্য্য সাধন কৰিব লাগিব ? অতি দুৰ্দ্ধৰ হ'লেও সেই কাৰ্য্য মই কৰা বুলিয়েই ভাবিব । ৪ ॥

তেতিয়া বাৰণে শূণ্ণখাৰ নাক-কটা, খৰ-হৃষণক বধ কৰা আদি যি যি কাৰ্য্য বাৰে কৰিছে, সেই সমুদায় কথাকেই ক্ৰোধ আৰু ভৎসনামুক্ত বাক্যেৰে মাৰীচৰ আগত সংক্ষেপে বৰ্ণালে । ৫ ॥

বাৰণৰ কথা শুনি মাৰীচে কৈ উঠিল, আপুনি বায়ব ওচৰলৈ নেযাব, মই সেই মহাক্সৰ পৰাক্ৰম জানো, তেওঁৰ বাণৰ বেগ সহ্য কৰিবলৈ কোনো সমৰ্থ নহয় । ৬ ॥

আৰু সেই পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ বামেই ময়ো সন্ন্যাস-ধৰ্ম্ম ল'ব লগা হোৱাৰ প্ৰথম কাৰণ । ৭ ॥

কোন দুৰাশ্বাট আপোনাক মৃত্যুৰ মুখলৈ যাবলৈ ক'লে ? মাৰীচে এইদৰে কোৱাত বাৰণে তাক ভৎসনা কৰি খঙেৰে ক'লে, ৮ ॥

তই যদি মোৰ কথামতে কাম নকৰ তেনেহ'লে তোৰ মৃত্যু নিশ্চয় । মাৰীচে ভাবিলে, মৰণ হ'ব লাগিলে বিশিষ্ট ব্যক্তিৰ হাতত মৰাই ভাল । ৯ ॥

মোৰ মৰণ নিশ্চিতই যেতিয়া ইয়াৰ কথামতেই কাম কৰোঁ—এইদৰে ভাবি মাৰীচে বান্ধসেশ্ৰেষ্ঠ বাৰণক কলে, ১০ ॥

আপোনাৰ কি কাৰ্য্য কৰিব লাগিব কওক, মোৰ ইচ্ছা নাথাকিলেও মই সেই কাৰ্য্য সাধন কৰিম। ১১ ॥

বাৰণে মাৰীচক ক'লে, তুমি বড়ৰ শিং আৰু বড়ময় চিত্ৰ-বিচিত্ৰ নোম থকা পছ এটা হৈ সীতাক প্ৰলোভন দেখুওৱাওঁগৈ। সীতাটো তোমাৰ এনেকুৱা যুগ-ৰূপ দেখি নিশ্চয় মাৰিবলৈ বামক পঠাব। ১২ ॥

বাম ভাবপৰা গ'লে সীতা মোৰ বল হ'ব, মই তেওঁক লৈ গুটি আহিম। পাছত সীতাৰ বিয়োগৰ-শোকত দুৰ্ব্বদ্ধি ৰামো মৰিব, তুমি মোক এইগিনি সাহায্য কৰ। ১৩ ॥

বাৰণে এইদৰে কোৱাত মাৰীচে নিজৰ প্ৰেতকাৰ্য্য আদি কৰি ল'লে, আৰু হৃৎখিত মনেৰে বাৰণৰ পাছে পাছে যাবলৈ ধৰিলে। ১৪ ॥

তাৰ পাছত অনায়াসে মতং কাৰ্য্য কৰিব পৰা ঈৰামচন্দ্ৰৰ আশ্ৰম পাই দূয়ো ভালে আগেয়ে, মন্ত্ৰণা কৰামতে সমুদায় কাম কৰিলে। বাৰণ ত্ৰিদণ্ডধাৰী, যুগ্ধ-মন্ত্ৰক, কমণ্ডলুধাৰী এজন সন্ন্যাসী হ'ল আৰু মাৰীচো পছ এটা হ'ল, আৰু উভয়ে সেই ঠাইলৈ গ'ল। যুগ-ৰূপধাৰী মাৰীচ সীতাৰ আগত দেখা দিলে। ১৫-১৭ ॥

বিধাতাৰ বিধানমতে সীতাই সেই পছ মাৰি দিবলৈ বামক পঠিয়ালে। ৰামো সীতাৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰিবলৈ বুলি হাতত ধনুইলৈ লৰালবিকৈ গ'ল। ১৮ ॥

ৰামে হাতত ধনু আৰু খড়্গ লৈ আঙুলিত অঙ্কুলিৰক্ষক আৰু পিঠিত তুণ বান্ধি সীতাক ৰক্ষা কৰিবলৈ লক্ষ্মণক থৈ যুগৰ লোভত ব্ৰহ্মাই যুগ-ৰূপ ধৰি যুগ-ৰূপিনী নিজ কন্যা তাৰাক ৰমণ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি খেদি যাওঁতে সেই যুগৰূপিনী তাৰাক ৰণ কৰিবলৈ মহাদেৱ যিদৰে হাতত ধনু লৈ পাছে পাছে খেদি গৈছিল, সেইদৰে যুগৰূপী মাৰীচক খেদি গ'ল। যুগৰূপী ৰাক্ষসো কেতিয়াবা নেদেখা হৈ, কেতিয়াবা দেখা দি যাবলৈ ধৰিলে। ২০ ॥

এইদৰে সি বামক বহু দূৰলৈ লৈ গ'ল, তেতিয়াহে ৰামে তাক ৰাক্ষস বুলি জানিব পাৰি যুগ-ৰূপী ৰাক্ষসক অমোঘ বাণ মাৰি বধ কৰিলে। ২১ ॥

তেতিয়া সেই ৰাক্ষসে ৰামৰ বাণত মৰিবলৈ ওলাই ৰামৰ মাতৰ অনুকৰণ কৰি 'হায় সীতা' 'হায় লক্ষ্মণ' বুলি আতুৰ মাতেৰে চিঞাৰ দিলে। বিদেহ ৰম্ভিনী সীতাই এই কৰুণ স্বৰ শুনিবলৈ পালে। যি ফালৰপৰা শব্দ আহিছিল সেইফাললৈ সীতা লৰি যাবলৈ, ওলোৱাত লক্ষ্মণে তেওঁক ক'লে, হে ভীক, আপুনি ভয় নকৰিব, বামক কোনে প্ৰহাৰ কৰিব পাৰে? গুচিন্ধিতা, অলপ পাছতেই আপুনি আপোনাৰ স্বামী বামক দেখা পাব। ২৩-২৪ ॥

লক্ষ্মণে এইদৰে কোৱাত সীতাই তেওঁক সন্দেহ কৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে। ২৪-২৫ ॥

নিৰ্গল চৰিত্ৰ - জুহুখেৰে বিভূষিতা সীতা। স্ত্ৰী-স্বভাৱ হেতুকে তেওঁৰ সেই চৰিত্ৰ নেখাকিল। পতিভ্ৰতা, সাধনী সীতাই লক্ষ্মণক কঠুৱা কথা কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে, ২৬ ॥

মুখ, তুমি মনে মনে যি ভাবিছা সেই অভিপ্ৰায় তোমাৰ সিদ্ধ নহ'ব। মই অস্ত্ৰেৰে অত্যাৰুণ্য কৰিম, অথবা পৰ্ব্বতৰ শূভৰণা জ'প দিম, কিম্বা জুইত

প্ৰৱেশ কৰিম, তথাপিতো মই মোৰ স্বামী বামক এৰি ভোমক নভজে।
বাৰিনীয়ে কেতিয়াও শিয়ালক নভজে। সীতাৰ এই কথা শুনি সৰুবিজয়ান বামৰ
প্ৰিয় ভাতৃ লক্ষ্মণে কাণ দুখনত আঙুলি দিলে, আৰু বাম বিফালে গৈছিল সেই-
ফালে যাবলৈ ধৰিলে। ২৭-২৯ ॥

ধনুৰ্ভব লক্ষ্মণে তেতিয়া বামৰ খোজ চাই গৈছিল সীতাক মেদেখা হ'ল। ৩০ ॥

এই সময়তে অনিলিতা সীতাক হৰণ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি ছাইৰে ঢাকি
খোৱা জুইৰ নিচিনা যতি বেণেৰে নিজকে লুকুৱাই অমঙ্গলীয়া ৰাক্ষস ৰাৱণে মন্ত্ৰজয়
ৰূপ ধৰি আহি দেখা দিলে। ৩১-৩২

ধাৰ্ম্মিকা জনক-কন্যা সীতাই তেওঁক অহা দেখি ফল-মূল আৰু আসন আদিয়ে
অভ্যৰ্থনা কৰিলে। ৩৩ ॥

ৰাক্ষসৰাজ ৰাৱণে সেই সকলোবিলাকৰ ফালে চকু-কাণ নিদি নিজৰ ৰূপ
প্ৰকাশ কৰি সীতাক এইদৰে সান্তুনা দিবলৈ ধৰিলে, ৩৪ ॥

হে সীতা, ৰাক্ষসবিলাকৰ ৰজা মই ৰাৱণ নামে বিখ্যাত। সমুদ্ৰৰ পাৰত
লক্ষা নামে মোৰ মনোহৰ ৰাজধানী। হে সুশ্ৰোণী, তুমি মোৰ ভাৰ্যা হোৱা।
তুমি ভাতৃ নৰ-নাৰীবিলাকৰ মাজত মোৰে সৈত সুশ্ৰাভিতা হৈ থাকিবা। তপস্বী
বামক এৰ। ৩৫-৩৬ ॥

পাছত তাৰ এনেকুৱা বহুতো কথা শুনি সীতাই কাণত আঙুলি দিলে আৰু
'এনেকুৱা কথা নকৰি' বুলি ক'বলৈ ধৰিলে, ৩৭ ॥

নক্ষত্ৰবিলাকেৰে সৈতে স্বৰ্গধন খহি পৰিব, পৃথিৱী চৰ্ণ-বিচৰ্ণ হ'ব, জুই
শীতল হ'ব, তথাপি মই বামক পৰিত্যাগ নকৰে। ৩৮ ॥

গণ্ডমূল ভেদ কৰি মদ প্ৰতিভ হোৱা বনচাৰী মহাগজক এৰি হস্তিনীয়ে কেতি-
য়াবা গাহৰিক স্পৰ্শ কৰেনে? ৩৯ ॥

মধু-পুষ্প আৰু মৌজোলেৰে ভৈয়ৰ কৰা সুৰা পান কৰি কোনোবাই কাজি
পানী খাবলৈ ইচ্ছা কৰে নে, বা কাজি পানীৰ কথা ভাবিব পাৰেনে? ৪০ ॥

সীতা এইদৰে কৈ তাক খঙতে ওঠ কঁপাই বাৰে বাৰে হাত জোকাৰি
আশ্ৰমৰ ভিতৰ সোমাল। ৪১ ॥

ৰাৱণে খঙতে অচেতন হোৱা সুশ্ৰোণী সীতাক কঠুৱা কথাৰে ভংসনা কৰি
লৰালবিকৈ গৈ আশ্ৰমৰ ভিতৰলৈ সোমোৱাত বাধা দিলে আৰু চুলিত ধৰি লৈ
ওপৰলৈ উৰা মাৰিলে। ৪২ ॥

তাৰ পাছত পৰ্বতৰ ওপৰত থকা গুহৰাজ ভট্টাৱদেৱে ৰাৱণে হৰণ কৰি লৈ
খোৱা আৰু "হে বাম হে বাম" বুলি কল্লা দুখনী সীতাক দেখা পালে। ৪৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত বামোপাখ্যান-পৰ্বত মাৰীচ-বধ আৰু
সীতা-হৰণ নামৰ অষ্টসপ্তত্যয়িক-দ্বিশততম অধ্যায় ॥ ২৭৮ ॥

11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044 10

[illegible]

বাম ভায়েকক দেখি বাকসব বাসভূমি অবশ্যই আঁতৰ নীতাক 'অকস্মেৎ' এৰি
ভূমি কিয় আহিল। বুলি কৈ লক্ষণক লিখা কহিলে। ১৪ ॥

দুৰ্গ-ৰূপ এৰি বাকসে তেওঁক বুঝিলে গৈ, অহা আৰু লক্ষণে সীতাক এৰি
আহাৰ কথা ভাবি বামৰ অশুভপ্ত হৈছিল। ১৫ ॥

বাম অশুভাপ্ত কৰি লক্ষণবিকৈ আহিবলৈ ধৰিলে 'আৰু ক'লে, লক্ষণ, সীতা
জীয়াট আছেনে? আমি তেওঁক দেখা পাবগৈনে?' ১৬ ॥

তেতিয়া লক্ষণে সীতাই যিবিলাক কথা বলগা অগ্ৰিম কথা কৈছিল, সেই
সকলোবিলাক বামৰ আগত ক'লে। ১৭ ॥

অশুভপ্ত-সদৰ বামচক্স লৰালবিকৈ আশ্রয়লৈ যাবলৈ ধৰিলে, এনেদে আশ্রয়
পৰ্বত-প্রমাণ শতপ এটা মৰি পৰি থকা দেখা পালে। ১৮ ॥

তাৰ পাহত লক্ষণেৰে সৈতে বামচক্সই ডাক দেখি বাকস বুলি ভাবি মহা-
ধনুত গুণ বি তালৈ খেদা মাৰি গ'ল। ১৮ ॥

তেওঁৰী জটায়ুৰ বাম আৰু লক্ষণক ক'লে, জোয়ালোকৰ মজল হুগুৰ, মই
গুগ্ৰবাক, দশবধৰ সহিয়েক হওঁ। ১০ ॥

তেওঁৰ সেই কথা শুনি, এওঁ কোন, আমাৰ পিতাৰ নাম লৈছে দেখোন,
বুলি কৈ হুয়োজনে ধনু সামৰিলে। ২১ ॥

তাৰ পাহত তেওঁলোক দুয়োজনে পাৰ্থ কটা চৰাইটো দেখা পালে।
জটায়ুৰে তেওঁলোক দুয়োৰো আগত সীতাক বন্ধা কৰিবলৈ বাওঁতে যে বাহুণে
তেওঁক বধ কৰিলে এই কথা ক'লে। ২২ ॥

বামে জটায়ুক সুধিলে, বাহুণ কোন ফালে গ'ল? গুগ্ৰ দুবটো জোকায়ি নিম্ব
কথা মৰি থাকিল। ২৩ ॥

বামেও তেওঁৰ ইজতমতে দক্ষিণ দিশ বুলি জানিব পাবিলে আৰু সীতাক
সহিয়েকৰ সঙ্গলানে অভ্যন্তি সজ্জাৰ কৰিলে। ২৪ ॥

তেওঁলোকে আশ্রয়লৈ গৈ দেখিলে, দুৰ্গচৰ্চ, কীৰ্ত আদি আশ্রয়ৰ বহুবিলাক
ইকাষে-সিকাষে পৰি সিঁচৰতি হৈ ভাগি পৰি আছে, আৰু লই লই শিৱালিবিলাক
আহি ভৰি পৰিছে। ২৫ ॥

সীতা-হৰণৰ দুঃখত পোড়িত, দুঃখ আৰু শোকত আতুৰ হৈ লক্ষণপনকাৰী জটায়ু
দুজন দণ্ডকাৰণীৰ দক্ষিণফালে যাবলৈ ধৰিলে। ২৬ ॥

সেই মহাবনত লক্ষণেৰে সৈতে বামে দেখিলে, পছৰিলকে চাৰিওফালে বেহিছে
তেলিছে লবা-চপৰা কৰিবলৈ ধৰিছে। ২৭ ॥

জলি উঠা দায়ানবৰ দৰে প্রাণবিলাকৰ যৌৱ শব্দ হ'ল, এই সময়তে
তেওঁলোক দুয়োজনে এটা ভয়ঙ্কৰ কঁহক দেখা পাইল। ২৮ ॥

কঁহকটোৰ আকৃতি ভয়ঙ্কৰ বৈৰ আৰু পৰ্বতৰ 'শিখি', কঁহকৰ শাল পুৰণ

[illegible][illegible]

বাক্যে, প্রেক্ষিত, কাল, স্থান, ব্যক্তি, ক্রিয়া, বস্তু, পরিণাম, কারণ, ফল, প্রভৃতি
 কালে তাই অতি বিকৃত ভাবে কথিত হইতে পারে। তাহা হইলে, তাহা

সীতা-হরণ, যোব এই অপরাধ, অপোমনাক ব্যাধিরূপে। উক্ত হোতা, ভাষ্য
 নিত্যম যুক্ত— এইবিলাক বিষয়রূপে। উক্তই শব্দ এই ভাষ্য কোষের ভেদভেদ
 সীতাবে সৈতে অপোমনাক শব্দ-সিদ্ধান্তইহা বিবর্তন। উক্ত শব্দ পদার্থ-সিদ্ধান্ত
 হোতা নেদেখিল। ৩২-৩৩।

কুদ, আধে, সমিধ আসিবে বাগ্যত অভিজিক হোৱা, যেনব আহবন নোহোৱা,
শব্দকালৰ চক্ৰৰ লহৰে বনোহোৱা দানাব মুখকৰ যিহিলাকে দেখা পাব তেওঁ-
যোকেই ধৰ্মা হ'ব। ৩৪।

এইদবে বহুপ্রকারে লক্ষণে বিলাপ করিবলৈ ধরিলে । এনেকু^১। দিশবর^২ ঈশ^৩।
মতো। এইধর্ম্য নহৈ স্বামচর্যই লক্ষণক ক'লে, ৩৬ ॥

হে নববাহাদুর, ভগ্ন নকবিবা, মই থাকোঁতে ই তোমাক একো কবির মোতাক্কিন, ছুঁমি ইয়ার সোঁ হাতখন কাটি পেলাওতী, এয়া মই ব'লিও হাতখন কাটি পেলাজোতাই। এইদবে কৈ বায়ে ডাব ব'লিও হাতখন খড়গেবে টুকুবা-টুকুবা কৈ পেলাজো। খলদান সুমিআদলান লক্ষণেও ককায়েকর আগজেই ডাব সোঁ হাতখন কাটি পেলালে। ৩৬-৩৮।

লক্ষ্যে আকৌ তার পান্থ-দেশত গর একালে জাতিত কবিলে । সেই কহিল
মহা কবিত প্রাণহীন হৈ মাটিত পবি গ'ল । ৩৬ ॥

তাব দেহবশবৎ এমন দিব্য কপধারী পুরুষ ওলাই আকাশত কুলি থকা বুঝায়
জিচিনাকৈ দেখা দিলে । ৯০ ।

বাগ্মী বাবচন্দ্রই ডাক সুধিলে, তুমি কোন রোজ", ডোহাক দেখি, বই বন্ধ
আচবিত্ত হৈছে। ন'চাকৈরে অতি আচবিত্ত কথা। ৪১।

[illegible]

ভৌমিক নীতি-সুত্রাদি ব্যতীত ইহা হইল নিষ্কৃতি, সুনির্দিষ্ট, ও সঙ্গতিপূর্ণ।
 বোম্বাই, ডেও জেলায় সাহায্য করিয়া : ৪৩ :

[illegible]

দেই কাছপে-তুৰি ডেউক'ৰ সলৈ গৈ ডেউকাৰ দুইপৰা কৰণ কৰি, দেউকাৰ কাছপে
ডেউকাৰ নবে। ডেউকাৰ কাছপে সাহায্য কৰিব। ৩৬।

আমি ইটাকেইহে ক'ব পাৰোঁ। বাসকৰ কাছপে দুইপৰা কৰণ কৰি থকা ঠাই জানে।
তুৰি দিচ্চি সীতাক দেখিবলৈ পাব। ৩৭।

এই দুই কৈয়েই সেই দিবানন্দৰ পুৰুষ অৰ্জুন হ'ল, বীৰ বাসকৰ কাছপে উভতে
বৰ আচৰিত হ'ল। ৩৮।

ইতি মহাভাৰতৰ কনিকাৰ অৰ্জুনৰ বাসোপাখ্যান-পৰ্বত কনিকা-বধ নামক
একোনাশীতমিক - খণ্ডতম অধ্যায়। ২৭৯।

। অধ্যায় ২৮০।

॥ সীতাৰ প্ৰতি ব্ৰিজটোৰ সাক্ষাৎ ॥

সীতা-হৰণৰ দুইমতে আত্মৰ হোৱা বাসকৰ ইয়াৰ পাছত অলপ পুৰুষে বহু
পৰিশ্ৰমে পুৰুষ কল আৰু ডেউকা কল থকা অলপ সৰোৱৰ দেখা পালে। ১।

অৱতৰ নিচিনা পুৰুষক পুৰুষত বতাহ গাত লগাত সেই কনিকাই বাসকৰ
সীতাৰ কথা মনত পৰিল। ২।

কাম-বাণত সন্তুষ্ট হৈ বাসকৰ বাসকৰ ই সীতাক বাবে বাবে স্তব্ধ কৰি
বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে, পিছে সেই অৱস্থাত লক্ষ্মণে তেওঁক কৈছিল, ৩।

হে মানব, আপুনি জানিব, আৰ্জুনৰ পুৰুষ। ব্যাধিৰ নিচিনা এয়েকুৱা ভাবে
আপোনাক স্পৰ্শ কৰিব নালাগে। ৪।

সপ্ৰতি সীতা আৰু বাসকৰ থকা দেখা পালে। এতিয়া আপুনি তুৰি আৰু
বহুমে সীতাক উদ্ধাৰ কৰা কাৰ্য্য সকল কৰিব। ৫।

মই একাধাৰে আপোনাৰ শিৰা, কল আৰু মহাৰত আৰো বেজিৰা আপুনি
আহুত হওক। বলক, আমি পৰ্বত বাসকৰ কাছপে দুইপৰা কৰণ কৰি থকা ঠাই জানে। ৬।

এইদৰে বহুবিধ কথাবে লক্ষ্মণে বাসকৰ সাক্ষাৎ। বিলাপ তেওঁ কৰিবলৈ হ'ল,
আৰু কৰ্ম্মবাত মনোনিৱেশ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৭।

বীৰ আত্মৰ-বাস আৰু লক্ষ্মণ-পক্ষৰ পক্ষীয় বা দুই পক্ষ আৱৰ্ণ
ভৰণ কৰি তাৰপৰা গ'ল। ৮।

তেওঁলোক দুজনে বহু কল-মূলেৰে পৰিপূৰ্ণ বাসকৰ পক্ষি থকা কনিকাৰ
পৰ্বত পাই পৰ্বতৰ ওপৰত সীতাৰ বাসকৰ দেখা পালে।

সুগ্ৰীৱের বিজ্ঞানসম্মত কল্যাণের জন্যে তিনি জানবরতী হস্তমুখ্যে বাম আঁক কল্যাণে
উভয়ে পঠিতাই দিলে । ১০ ।

হে অকাম্যক, সুগ্ৰীৱের বাবা সন্ধ্যাসিঁড় হৈ ডেওলোক হুজর সুগ্ৰীৱের উভয়ে
ক'ল আঁক ডেওলোক হুজর জানবরতী হুগ্ৰীৱের অস্ত্র মিত্রতা করিলে । ১১ ।

বামের কার্য সুগ্ৰীৱক জনোৱাত বামবিলাকে দ্বাৰে হবন কবি কিলেক
সীতাই ডেওলোকের উভয়ে সেৱাই দিতা সেই কাশোৱনক বামক দেখুৱাই । ১২ ।

বামচন্দ্রের সীতাই কাশোৱন দেখি প্রত্যয় পাইল আঁক বামের অধিপতি সুগ্ৰীৱক
প্রতি দিলেক পুৰ্ব্বকীয় সকলো বামকর উপহৃত বহা পাতি অধিকার করিলে । ১৩ ।

কল্যাণের অস্ত্রমণ্ড মুখ্যে বামক বহ করিম বুলি প্রতিজ্ঞা করিলে, কল্যাণ প্রদীপে
সীতাক পুনঃ জ্বালি নিম বুলি প্রতিজ্ঞা করিলে । ১৪ ।

এইদৰে পৰম্পৰে প্রতিজ্ঞাত হৈ পৰম্পৰে পৰম্পৰক বিশ্বাস কবি হুজ
কমিলে ইচ্ছা কবি কিলেক্যাত নৈ সকলোটি থাকিলে ল'লে । ১৫ ।

সুগ্ৰীৱে কিলেক্যাত নৈ উভয়ের সিংহনাদ কবিলে ধবিলে, বামের সহ কবিল
নোৱাবিলে, কিন্তু ভাবাই নিষেধ কবিলে । ১৬ ।

ভাবাই ক'লে, বামের সুগ্ৰীৱে যিদে সিংহনাদ কবিছে, মই ভাবোঁ, ডেও
কাবোবাব আঁকর পাইছে । গতিকে, আপুনি হুজলে যোৱা উচিত নহব । ১৭ ।

ডেওতা মুগ্ৰীৱ-মালাবে বিভূষিত ভাবাপতি বামবাহ্য বালীয়ে চন্দ্রমুখী ভাবাক
ক'লে, ১৮ ।

তুমি মুগ্ৰীৱতী, সকলো প্রাণীবে মাত বৃদ্ধা, তুমি ভাবি চোৱা, যোৱা
অধম ভাবে কান আঁকর পাইছে । ১৯ ।

অজপমান সময় ব্যান কবি চন্দ্রের নিচিনা শোভাময়ী জানবরতী ভাবাই বামক
ক'লে, হে কপীশ্বৰ, কও তনক । ২০ ।

দমবধ বন্ধন, পুত্র বামচন্দ্রের ভার্য্যা অপহৃত হৈছে, সেই বন্ধনবী, বামে
সুগ্ৰীৱের লগত, মিত্রতা কবি উভয়ে শত্রু আঁক মিত্রক উভয়ে সমানভাৱে ভাবিব
বুলি, প্রতিজ্ঞা কবিছে । সুগ্ৰীৱের শত্রু আঁক মিত্রই বামবো শত্রু আঁক মিত্র,— দুয়োবো
ভিতবত এনেকুৱা কথা হৈছে । ২১ ।

মহা বনবান, অপবাকের, কোনেও পবাকর কবিল নোৱবা, বেধাৱী, মুগ্ৰীৱ-
সকল অশ্রম হুজর ডেওলোক হুজরকো কার্য-সিঁড়ি কাবণে ডেওলোক লগতে আছে । ২২ ।

সুগ্ৰীৱের অস্ত্র মিত্র, বিবিদ, পদনকুমার হস্তমণ্ড আঁক ভাবকর বহা ভাব-বানো
কবিলে । ২৩ ।

এই বনবানকো এটাই কেইজনে মহা বনবান আঁক মুগ্ৰীৱের বামের পবাক
কল্যাণ কাবণে, শোভার ডেওলোক হুজরকো বহ কবিলে লগতে হ'ব । ২৪ ।

সুগ্ৰীৱের অস্ত্র মিত্র, বুলি ভাবি কিলেক্যাত হৈ বামবাহ্য ভাবি ভাবক
ক'লি কিলেক্যাত কবিলে । ২৫ ।

ভাবাক কঠুৱা কথাবে ভংগন কৰি জ্বাৰ বৃদ্ধবৰণ। তলাই প'ল আক:অচল্যস্থান
পৰ্জাতত থকা সুগ্ৰীৱক কবলৈ ধৰিলে, ২৬ ॥

আগেয়ে তোক মই কেইবাবাৰো পৰাস্ত কৰিছো। জোৰ জীয়াই থাকিবলৈ
বৰ ইচ্ছা, সেই কাৰণে মোৰ জাতি বুলি তোক দেখাবি, এৰি দিছো। এতিয়া
আকৌ বহিবলৈ ঠহান খবৰেদা লগাইছ কিয়? ২৭ ॥

বালীয়ে এইদৰে কোৱাত শত্ৰুঘাতী সুগ্ৰীৱে বায়ক সন্মোহন কৰি মৰণ-কাল
উপস্থিত হোৱা বালীক এইদৰে বুদ্ধিপূৰ্ণ বাক্য কবলৈ ধৰিলে, ২৮ ॥

হে বজা, তুমি মোৰ বাজা আৰু ভাৰ্যা হৰণ কৰি দিছা, এনেদৰে মই
জীয়াই থাকোঁ কোনকৈ? সেই বাবেহে যুদ্ধ কৰিবলৈ আহিছো বুলি জানিবা। ২৯ ॥

এইদৰে বহুতো তৰ্ক-বিতৰ্ক কৰি বালী আৰু সুগ্ৰীৱে দুয়োজনে খাল, ভাল
আৰু নিল আদি লৈ যুদ্ধ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ৩০ ॥

তেওঁলোকে সজনে সজনে আহাত কৰিবলৈ ধৰিলে। কেতিয়াবা দুয়োজনেই
মাটিত পৰি যায়, কেতিয়াবা দুয়ো হেগ চাই ঘূৰি ফুৰে আৰু পৰস্পৰে মুঠ্যাঘাত
কৰে। ৩১ ॥

নখ আৰু দাঁতৰ আহাতত দুয়োজনেই ক্ষত-বিক্ষত হোৱাত তেজৰে বাঙলী
হোৱা উভয়ে ফুলি থকা পলাল গছৰ নিচিনা শোভা পাইছিল। ৩২ ॥

যুদ্ধ কৰি থাকোঁতে তেওঁলোকক চিনি উলিয়াবলৈ টান হোৱাত হনুমানে গৈ
সুগ্ৰীৱৰ ভিত্তিত এধাৰ মালা দি দিলে। ৩৩ ॥

তেতিয়া বীৰ সুগ্ৰীৱ কঠৰ মালাৰে য়েথমালা-বিভূষিত সীমান মল্লৰ মহা
পৰ্জাতৰ নিচিনা শোভা পাইছিল। ৩৪ ॥

সুগ্ৰীৱক চিন দিয়া দেখি বামে বালীক লক্ষ্য কৰি তেওঁৰ শ্ৰেষ্ঠ মহাধনুত টান
দিলে। ৩৫ ॥

বিস্ফাৰিত ধনুখন এটা গছৰ দৰে শোভা পাইছিল। বালীয়ে বুকুত ঘাপৰ
আঘাত পাই বৰ ভয় খালে। ৩৬ ॥

বালীৰ হৃদয় ভদ পোৱাত মুখেৰে তেজ বতিয়াবলৈ ধৰিলে আৰু লক্ষ্মণেৰে
সৈতে থকা বানক দেখা পালে। ৩৭ ॥

বালী বামচক্ৰক নিন্দা কৰি যুজ্বিলত হৈ মাটিত পৰি প'ল। ভাবাই নেট
চক্ৰৰ নিচিনা তেজৱী বালীক মাটিত পৰি থকা দেখিলে। ৩৮ ॥

বাল্যৰ মৃত্যু হোৱাৰ পাছত সুগ্ৰীৱে স্বামীহীন চক্ৰমুখী ভাৰ্য্যেৰে সৈতে কিঞ্চিৎকাৰ
আধিপত্য লাভ কৰিল। ৩৯ ॥

বায়েও সুগ্ৰীৱৰ ঘাৰা অভাৰ্থিত হৈ বমণীয় মালাধাৰ পৰ্জাতত টাবি যাহ কাজ
বাস কৰিলে। ৪০ ॥

হপিনে বায়েও সীতাক লক্ষ্যলৈ লৈ গৈ নন্দন-বনৰ নিচিনা সুন্দৰ, তপস্বীৰ
আজ্ঞাধৰ নিচিনা অলোক-বনৰ ওচৰত এটা সুন্দৰ ঘৰত থৈ দিলে। ৪১ ॥

খাঁৰীৰ ডিঙাত খীয়াই যোৱা, উপহীনীৰ বেশৰাখিণী, উপস্যা-পৰাধনা, আৰু-
লোচনা সীতা উপবাস কৰি কেতিয়াবা ফলমূল ভোজন কৰি অতি দুখেৰে বস্তু
কৰিবলৈ ধৰিলে। ৪২-৪৩ ॥

বাক্সাধিপতি বাৰপে বচি, কোৱোৱাল, কুঠাৰ, দুলাৰ আদি অস্ত-প্ৰাণকালী
বাক্সাসকলক সীতাক বন্ধা কৰিবলৈ আদেশ দিলে। ৪৪ ॥

এই বাক্সাবিলাকৰ কোনোজনীৰ দুটা কোৱোৱালীৰ তিনিটা চকু, কোৱোৱাল
কপালত চকু, কাৰোবা জিভাখন দীঘল, কোৱোৱালীৰ দ্বিতীয় নাকত ই, কোৱোৱালীৰ
তিনিটা স্তন, কোনোজনীৰ বা একল-ভৰি, কাৰোবা তিনিটা হাঁট আৰু এটা চকু—
এনে মৰণৰ চকু জলি থকা, উটৰ নোমৰ মিচিলা চুলি থকা আৰু এটা আৰু
বহুতো বাক্সায়েও সাঁচাক দিনে-ৰাত্ৰিৰে সাৰহানে বেচি ধৰি গৈছিল। ৪৫-৪৬ ॥

দাকণ ঝাড় মতা বাক্সাসকলে অতি কৰ্ম্মৰ মাৰুতৰে সূলেচনা সীতাক লগায়
ভৰ্জন-গৰ্জন কৰিছিল। ৪৭ ॥

এইজনীয়ে আমাৰ বজাক অহুহেলা কৰি জীয়াই আছে, এহক আমি টুকুৰা-
টুকুৰ কৰি কাটি তিপ তিপকৈ ভগাই খাম। ৪৮ ॥

এইদৰে বাবে বাবে ভয় দেখুৱাই ভৰ্জনা কৰা তিবোতাবোৰক স্বামীৰ শোকত
আঁতুৰ হৈ থকা সীতাই জুমুনিয়াহ কাটি কৈছিল, ৪৮ ॥

বাইটিহঁত, তোমালোকে মোক সোনকালে খাই পেলোৱা। ক'লা কেঁকোবা
চুলিৰে, পদ্মলোচন বামৰ আবহনে মোৰ আৰু জীয়াই থাকিবলৈ ইচ্ছা নাই। ৫০ ॥

মহ'লে মই মোৰ এই স্বামীহীন জীৱন ভাল গছত থকা সাপৰ নিচিনাকৈ জীৱনৰ
প্ৰিয় বস্তু নোহোৱাৰ বাবে অনাহাৰে শুকাই শুকাই ত্যাগ কৰিম। ৫১ ॥

মই বামৰ বাহিৰে আন কোনো পুৰুষৰ ওচৰলৈ নাযাওঁ, ই দুৰূপ, ইয়াকে
জানি তোমালোকে যি কাৰৰ খোজী, কৰা। ৫২ ॥

সেও কক শতাধিণী বাক্সাহঁতে সীতাৰ এও কথা ভাল এটাই কেইজনীয়ে
বাক্স-বজা বাৰণক ক'বলৈ গ'ল। ৫৩ ॥

এই বাক্সাবোৰ খোৱাত ধৰ্ম্মজ্ঞা, প্ৰিয়বাদিনী ত্ৰিজটা নামে বাক্সী একজনীয়ে
সীতাক সাধুনা দি'লে, ৫৪ ॥

সীতা, মই তোমাক কথা এটা কওঁ, জনা। তুমি ভৱ নকৰিবা। সখী,
তুমি মোক বিশ্বাস কৰা। ৫৫ ॥

বাক্সাজেষ্ঠ মেঘাৱতী অবিহা নামে এজন বুঢ়া আছে। তেওঁ বামৰ হিচৈলী,
তেওঁ তোমাৰ কথা মোক কৈছিল, ৫৬ ॥

তুমি মোৰ কথামতে সীতাক তেওঁৰ স্বামী বাম বলৱান লগুণেৰে হস্তে
লগালে আছে স্বাস্থ্য আশ্বাস দি সন্তোষ দিবা। ৫৭ ॥

ইজাৰুলা তেজৱী বাক্স-বজাৰ লগত তেওঁ মিত্ৰতা কৰিছে আৰু ইজাৰুলা
বাক্স-বজাক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ যত্ন কৰিছে। ৫৮ ॥

লোকৰ নিশ্চিন্দীয়া এই বাৰণবপৰা ভোম্বাৰ কোনো ভয় নাই। দুখি কল্কিয়েকৰ শাপৰ দ্বাৰা বঁকা পৰি আছে। ৪৯।

এই অজিভেজিৰ পাণিঠ বাৰণে এসময়ত বজাক বলাংকাৰ ককিষ্টল দাঁতৈ বনকুৱেৰে শাপ দিছিল, তই কোনো অনিষ্টদুকা ভিষোতাক বলাংকান কৰিব নোৱাৰিবি। ৫০।

মুগ্ধোৱৰ দ্বাৰা বন্ধিত হৈ ভোম্বাৰ দুখিমান স্বামী বাৰ লক্ষণেৰে সৈতে সোনকালে আহিব আৰু ভোম্বাক ইয়াবপৰা উদ্ধাৰ কৰিব। ৫১।

মিথো কুলখাভী এই বাৰণৰ বিনাশৰ কাৰণে অনিষ্টসূচক এটা ভয়ঙ্কৰ সপোন দেখিলো। ৫২।

কল্কুচেতা কুৰাঙা এই বাৰুস বাৰণ অতি ভয়ঙ্কৰ, চৰিত্ৰৰ দোবত স্বাভাৱিক-ভেই ই সকলোৰে ভয় বঢ়াইছে। ৫৩।

এই কাষ্টে-পোৱাই দিনে-ৰাতিয়ে দেৱতাসকলৰ আগত দৰ্শ কৰি থাকে। তথা বিনাশৰ ইচ্ছিত-ৰূপে মই এই সপোন দেখিলো, ৫৪।

বাৰণে যেন গাত তেল বঁহি নঙঠা হৈ বোকাৰ পৰি গৈছে আৰু ধাৰৰ বখৰ উঠি যেন বাবে বাবে মাটি আছে। ৫৫।

কুন্তকৰ্ণকে আদি কৰি বাৰুসবিলাক যেন নঙঠা হৈ কুলি দুবাই বঙা হালু পিছি আৰু বঙা চন্দন লৈ দক্ষিণ ফালে গৈছে। ৫৬।

একমাত্ৰ বিভীষণেহে যেন বগা ছাতি, বগা হালু আৰু চন্দন ইতি বগা পাণ্ডৱী মাৰি এখন ভগ্না পৰ্বতত উঠিছে। ৫৭।

এওঁৰ চাৰিজন মন্ত্ৰীয়ে বগা হালু আৰু চন্দন পিছি বগা পৰ্বতত উঠিছে, আশাক বেৰ বিগৰণপৰা বন্ধা কৰিব। ৫৮।

বামৰ অন্ত্ৰেৰে সঙ্গাৰা পৃথিৱী বিয়পি পৰিব, ভোম্বাৰ স্বামীৰ মনসাৰ দ্বাৰা গোটেইখন পৃথিৱী পৰিপূৰ্ণ হ'ব। ৫৯।

আৰু মই দেখিলো, সকলো দিল দহ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি যেন লক্ষণে কিলুমান জহিৰ ওপৰত বহি মধু-পায়স খাইছে। ৬০।

আৰু মই দেখিলো, ভূমি যেন ভেজ্জোৰে বাতলী হৈ কান্দি কাখি উত্তৰ ফাললৈ গৈছে আৰু ভোম্বাক বাৰে বহি আছে। ৬১।

হে বৈদেহী, ভূমি সোনকালে স্বামীক পাব। অতি সোনকালে লক্ষণেৰে থকা বাহৰ লগত মিলিত হৈ আনন্দ পাব। ৬২।

মুগলোচনা সীতাটো ত্ৰিজটোৰ এনেবিলাক কথা শুনি পুনঃ স্বামীৰ লগত মিলিত হ'ব পাৰিব বুলি আশ্বাসিতা হ'ল। ৬৩।

এই সময়তে সেই দাক্ষণ পিলাচিনীহীত আতি সীতাক আগৰ দৰে ত্ৰিজটোৰ লগত বহি থকা দেখা পালে। ৬৪।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত বামোপাখ্যান-পৰ্বত সীতাৰ প্ৰতি ত্ৰিজটোৰ সাক্ষী নামৰ অধ্যাত্মিক-বিশুদ্ধতৰ অধ্যায়। ৬৫।

। অধ্যায় ২৮।

॥ ব্যৰণ-স্নাত্ত-সম্বাদ ॥

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পিছত স্বামী-শোকত আতুৰা, দুখনী, মলিন বস্ত্ৰ পৰিধান কৰা, আয়তীৰ চিন-স্বৰূপ এডাল মণিমাত্ৰ অলঙ্কাৰ কৰি শিখা, বান্ধনীবিলাকে পৰিচৰ্যা কৰি থকা, মিলৰ ওপৰত কান্দি কান্দি বহি থকা সীতাক কাষাতি বান্ধে দেখা পালে আৰু তেওঁ তেওঁৰ ওচৰলৈ গ'ল । ১-২ ।

বুদ্ধত দেৱতা, দানৱ, গন্ধৰ্ব, যক্ষ, কিন্নৰ আদিয়ে পৰাজয় কৰিব নোৱৰা বান্ধৱ কন্দৰ্প-বাণত পৌড়িত হৈ অশোক-বনলৈ গ'ল । ৩ ।

ঈশান বাৰণ দিব্য বস্ত্ৰ আৰু বহু-মূলীয়া মণিময় কুড়ল, বিচিত্ৰ মালা আৰু মুকুট পিন্ধি সাক্ষাৎ বসন্তৰ নিচিনা হৈছিল । ৪ ।

অশ্বিনত থকা চড়িয়না গছক এতি যত্নেৰে বিজুৰিত কৰিলেও সি কল্পবৃক্ষৰ সমূহ হ'ব নোৱাৰে । সি চড়িয়না হৈয়েই থাকিব । বান্ধনো মণি-বস্ত্ৰাদিৰ দ্বাৰা বিজুৰিত হ'লেও সি ভৱভৰেই আছিল । ৫ ।

সেই নিশাচৰ বান্ধনে শনি গ্ৰহ ৰোহিণীৰ ওচৰলৈ যোৱাৰ দৰে গৈ সেই মধ্যাহ্নীয়া সীতাক দেখা পালে । সি সীতাৰ ওচৰলৈ গ'ল । ৬ ।

কাম-শবত আহত হোৱা বান্ধনে ভৱ খোৱা হৰিণীৰ নিচিনা, সুজোপী, অৰুণা সীতাক মাতিব এইদৰে কৈছিল । ৭ ।

হে সীতা, এতিয়ালৈকে তুমি তোমাৰ পতিৰ কাৰণে বি অনুগ্ৰহ দেখুৱাইছা নেয়েই যথেষ্ট । এতিয়া, হে কৃশালী, তুমি প্ৰসন্ন হোৱা আৰু বস্ত্ৰ-অলঙ্কাৰ আদি পিন্ধি ধুনীয়াকৈ সাজ-পাৰ কৰি মোৰ প্ৰতি প্ৰসন্ন হোৱা । ৮ ।

হে বৰাবোহা, তুমি মহামূল্য বস্ত্ৰ আৰু অলঙ্কাৰ পিন্ধি বোক ভজ'। আৰু মোৰ সকলো ভিৰোভাৰ ভিৰবত জেঠ নাবী হোৱা । ৯ ।

দেৱ-কন্যাখিলাক, গন্ধৰ্বৰ ভিৰোভাখিলাক, দানৱ-কন্যা আৰু দৈত্যৰ ভিৰোভা-খিলাকো মোৰ ঘৰত আছে । ১০ ।

চৈব্য কোটি শিশাচ আৰু ভৱভৰ কাম-কৰা বীৰ, মানুহ খোৱা হুই কোটি বান্ধনে মোৰ আদেশ পালন কৰে । ১১ ।

ভাউকৈও ডিঙ্গিওন যক্ষই মোৰ আদেশ পালন কৰেহে । অৱশ্যে ভাৱে কিছুখিনি কুৰখোৱা উই ধনপতি কুৰেবৰ আশ্বিনতো থাকে । ১২ ।

হে ভদ্ৰা, হে বামোদক, মই সিংহাসনত উঠি বাজসভাত বহিলে মোৰ ভাই কুন্তেৰক যিদৰে সেৱা কৰে সেইদৰে গন্ধৰ্ব আৰু অশ্ববসকলে মোকো সেৱা কৰে । ১৩ ।

বিপ্ৰৰ্থি বিশ্বতা যুনিৰ মই সাক্ষাৎ পুত্ৰ, মই লোকপালসকলৰ ভিতৰত পঞ্চম লোকপাল, সেইবাবেও মোৰ যলস্যা বিশ্বপি পৰিছে । ১৪ ।

মিৰা, ভক্ষা আৰু ভোজ্য আৰু নান্যকি পানীৰ ত্ৰিংশাবিধি ইন্দ্ৰৰ যিহে আছে, সেইবিলাক মোৰো আছে । ১৫ ।

তোমাৰ বনবাসৰ কষ্ট কৰ কৰি দিওঁ, হে যুজ্ঞোপী, তুমি মন্দোদৰীৰ দৰে মোৰ ভাৰ্যা হওঁ । ১৬ ।

অবিবাহ বৈ থকা চকুৰ পানীৰে সীতাৰ সুগঠিত উন্নত স্তনদ্বয় সিক্ত হৈ আছিল । বান্ধণে এইদৰে কোৱাত স্বামীকেই একমাত্র দেৱতা বুলি ভবা বামোদক বালিকা বৈদেহীয়ে নীচমনা বাৱণক অন্তৰে অন্তৰে তৃণ যেন ভাবি মুখখন দুবাই ভাবকালে নোচোৱাকৈয়েই কৈছিল, ১৭-১৮ ।

হে বান্ধসেন্ধব, মোৰ দুৰ্ভাগ্য যে তোমাৰ মুখৰপৰা বাবে বাবে এনেকুৱা মুখখনক কথা শুনিবলৈ পাইছো । হে ভদ্ৰসুখ, অকল্যাণকৰ পৰদাৰা-হৰণকে মুখ বুলি ভাবিছা । তাৰপৰা তোমাৰ মন পৰিবৰ্ত্তন কৰা । ১৯-২০ ।

মই পৰদাৰা, সদায় পতিব্ৰতা, অতএৱ অলভ্যা । মোক লাভ কৰা অসম্ভৱ । বিশেষতঃ, মই এজনী সাধাৰণ মানৱী, মই তোমাৰ ভাৰ্যা হোৱাৰ উপযুক্তা নহওঁ । ২১ ।

ব্ৰহ্মবীৰ্য্যত উৎপন্ন, ব্ৰহ্মাৰ সমান বিপ্ৰ এজন তোমাৰ পিতা ; তুমি মোক লিকপায় অৱস্থাভ বলাৎকাৰ কৰি কি প্ৰীতি পাবা ? ২২ ।

তুমি লোকপালৰ সমান হৈও ধৰ্ম পালন নকৰা কিয় ? বজাৰ ওপৰতো বজা, মহাদেৱৰ সখিয়েক, প্ৰভু ধনেশ্বৰ কুন্তেৰৰ ভায়েক বুলি কৈ এনেকুৱা গৰ্হিত কাম কৰিবলৈ লাজ নোপোৱানে ? ২৩-২৪ ।

এইদৰে কৈ কৃলাঙ্গী সীতাই মুখখন কাপোৰেৰে ঢাকি ভলম্ব কৰি মূৰ আৰু স্তন দুটি কঁপাই কান্দিবলৈ ধৰিলে । ২৪-২৫ ।

সীতাই কান্দি থাকোঁতে তেওঁৰ মূৰত থকা সুসংঘত, স্নিগ্ধ, দীঘল কেণী, কোঁপাই থকা কাল সাপিনীৰ নিচিনা দেখা গৈছিল । ২৫-২৬ ।

সীতাই সেইদৰে নিষ্ঠকৰা কথা কৈ প্ৰত্যাখ্যান কৰাতো দুৰ্দ্ধৃতি বান্ধণে আকোঁ কবলৈ ধৰিলে, ২৬-২৭ ।

হে সীতা, কামদেৱে মোৰ অজবিলাক দহ কৰক লাগে, তথাপি তুমি সন্তুষ্ট নহ'লে, হে যুজ্ঞোপী, চাক-হাসিনী, তোমাক মই মূল নকৰোঁ । ২৭-২৮ ।

মই কি কৰিব পাৰোঁ ? তুমি যে এতিয়াও আমাৰ খাদ্য, মানুহ বামুণ্ডেই কমপৰা আভাৰ পৰা নাই, ছেওঁকেই মনতে ভাবি আছে ? ২৮-২৯ ।

বান্ধসৰ মহাবজা বাৱণ সেই অনিন্দিতাঙ্গী সীতাক এইদৰে কৈ কুন্তে

ঠাইতে দেখেবা হৈ নিম্ন ইচ্ছায়তে যি ঠাইলৈ যাব লাগে সেই ঠাইলৈ গুচি গ'ল । ৩০ ।

ভেড়িলা সীতাও বান্ধসীবিলাকৰ দ্বাৰা আবৃত্তা আৰু জিহটাৰ দ্বাৰা সেন্ধিতা হৈ ডাঙেই থাকিল । ৩১ ।

ইতি মহাত্মাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত বামো পাণ্ড্যান পৰ্ব্বত বান্ধন-সীতা সংবাদ নামৰ একাশীত্যাধিক-বিশততম অধ্যায় । ২৮১ ।

। অধ্যায় ২৮২ ।

॥ হনুমানৰ প্ৰত্যাগমন ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, সূগ্ৰীৱৰ তত্ত্বাৱধানত বামচন্দ্ৰই লক্ষ্মণেৰে সৈতে ব'স কৰি থকা সময়ত দেখিলে, আকাশখন নিশ্চল হৈছে । ১ ।

শত্ৰু-নাশক বামচন্দ্ৰই দেখিলে, সেই নিশ্চল আকাশত গ্ৰহ-লক্ষ্য আৰু ভাবাবিলাকেৰে সৈতে নিশ্চল চন্দ্ৰ উদয় হৈছে । ২ ।

ভেট, উৎপল আৰু পদ্মৰ সুগন্ধ কঢ়িয়াই অনা পৰ্ব্বতৰ চেটা বতাহ পাত লগাত হঠাৎ সীতাৰ কথা ভেটৰ মনত পৰিল । ৩ ।

বাতিপুৰা বান্ধসৰ দৰত আৱদ্ধ হৈ থকা সীতাৰ কথা মনত পৰাত বৰ্ম্মাচ্ছা বাহৰ মনটো বৰ বেয়া লাগিল ; তেওঁ বীৰ লক্ষ্মণক মাতি ক'লে, ৪ ।

লক্ষ্মণ, ভূমি বানবৰাজ সূগ্ৰীৱৰ ওচৰলৈ কিচ্ছিক্যাতলৈকে যোৱা । নিশ্চয় জানিবা, স্বাৰ্থ-সাধন কৰাত চতুৰ কৃত্যই গ্ৰাম্য-বৰ্ণত জ্ঞানী-সন্তোষাদি কাৰ্য্যত আসক্ত হৈ আমাৰ কাৰ্য্য-সাধনৰ বাবে কোনো বন্ধ লোৱা নাই । ৫ ।

সেই মূৰ্খ বানব-কুলাধমক মই ৰাজ্যত অভিষেক কৰিলো, গৰুৰ দৰে নেজ থকা শাস্ত্ৰবিলাক আৰু ভালুকবিলাকেও তাক বজা বুলি মানিছে । ৬ ।

হে বহুকুলভিলক মহাবাহু লক্ষ্মণ, এই কাৰণেই মই ডোৱাৰে সৈতে কিচ্ছিক্যাব উপবনত বালীক বধ কৰিলো । ৭ ।

লক্ষ্মণ, সেই অধম বানবক পৃথিৱীৰ ভিতৰত মই কৃত্য বুলি ভাবিছো, যিহেতু সেই মূৰ্খই যোৰ এনেকুৱা অৱস্থা এতিয়াও জনা নাই । ৮ ।

মই জানিলো, সি প্ৰতিজ্ঞা পালন কৰিব নাজানে ; যিহেতু উপকাৰী মোক অৱহেলা কৰিছে । ৯ ।

যদিহে সি কাম-সুখ-ভোগত আসক্ত হৈ কোনো উদ্যোগ নকৰাকৈ ভৈ আৱঁঠে, তেনেহ'লে তাক সকলো প্ৰাণীয়ে যি পতি পায় সেই পতি পাবলৈ ৰাজীৱ বাটেদি পঠিয়াই দিবা । ১০ ।

বলিছে আশাৰ কাৰ্য-সাধন কৰিলে কিবা চেষ্টা কৰা দেখা, জেৰাই'ল সেই বান্ধাজেঠক বোঁক ওচৰলৈ লৈ আহিল। হে কান্ধুংহ, বঁম কৰী, বোৰী, সোনকালে যোৱী। ১১।

জেঠ আভুয়ে এইদৰে কোৱাত ওকজনৰ বাক্য পালন কৰাত তৎপৰ লক্ষণ, বাণেৰে সৈতে গুণ লগোৱা ধুনীয়া বস্তুখন হাতত লৈ যাত্ৰা কৰিলে। ১২।

তেওঁ কিছুকিছা নগৰৰ দ্বাৰত উপস্থিত হৈ কোনো বাধা নোপোৱাকৈয়েই প্ৰৱেশ কৰিলে। বানবৰাজ সুগ্ৰীৱে তেওঁক খঙেৰে অহা দেখি লৰাকৃষিকৈ উঠি অভ্যৰ্থনা কৰিলে। ১৩।

বানবাৰিপতি সুগ্ৰীৱে ভাৰ্য্যাবে সৈতে বিনীতভাৱে সন্তোষ মনেৰে তেওঁক সম্বাদন কৰিলে। ১৪।

লক্ষণে বামে কৈ পঠোৱা কথাবিলাক নিৰ্ভয়ে ক'লে। তেওঁ সমুদায় কথা শুনি কুতাজ্জলি হৈ ক'বলৈ ধৰিলে। ১৫।

মহাৰাজ, বানবাৰিপতি সুগ্ৰীৱে নিজৰ ভৃত্য আৰু ভাৰ্য্যাবে সৈতে সন্তোষ মনেৰে নবজ্যেষ্ঠ লক্ষণক এইদৰে ক'লে, ১৬।

হে লক্ষণ, মই দুৰ্ব্বদ্ধি, অকৃতজ্ঞ বা নিৰ্জ্ঞান নহওঁ, মই সীতাৰ অশ্বেষণৰ কাৰণে কি যত্ন কৰিছোঁ কওঁ শুনা। ১৭।

মই বিনয়শীল বান্ধববিলাকক সকলো দিশলৈ পঠিয়াই দিছোঁ আৰু সিহঁতক সমনৰ বাহিৰ দিছোঁ-এমাহৰ ভিতৰত সিহঁত উভতি আহিব লাগিব। ১৮।

হে বীৰ, সিহঁতে এই পৃথিৱীৰ বন, পৰ্ব্বত, পুৰী, সাগৰ, আকাশ, গাঁও, নগৰ আৰু ধনিবিলাকতো বিচাৰি চাব। ১৯।

সিহঁতৰ আজিৰপৰা পাঁচ বাতিৰ মূৰত এমাহ পূৰ্ণ হ'ব। তেতিয়া তুমি বামেৰে সৈতে অভ্যন্ত প্ৰিয় সম্বাদ শুনিবলৈ পাবা। ২০।

বুদ্ধিমান বানবাৰিপতি সুগ্ৰীৱে এইদৰে কোৱাত লক্ষণে ক্ৰোধ পৰিত্যাগ কৰিলে আৰু সন্তোষমনে সুগ্ৰীৱক প্ৰশংসা কৰিবলৈ ধৰিলে। ২১।

লক্ষণে সুগ্ৰীৱেৰে সৈতে মালাৱান পৰ্ব্বতত থকা বাঘৰ ওচৰলৈ গৈ সুগ্ৰীৱে কি কাম কৰিছে সেইবিলাক বিবৰি ক'লে। ২২।

সেই সময়তে হাজাৰ হাজাৰ বান্দৰ তিনিও দিশ বিচাৰি উভতি আহিল; কিন্তু বিবিজাক বান্দৰ দক্ষিণ দিশলৈ গৈছিল, সিহঁত তেতিয়াও উভতি অহা নাছিল। ২৩।

সিহঁতে বাঘৰ আগত ক'লে, আমি সঙ্গৰা পৃথিৱী বিচাৰি ফুৰিলো; কিন্তু সীতা বা বাৰণ এজনকো দেখা নাপালো। ২৪।

যিবিলাক জ্যেষ্ঠ বান্দৰ দক্ষিণফাললৈ গৈছে, সিবিলাকৰ আশা কৰি বাঘজাই আত্মবভাৱে প্ৰাণ ধাৰণ কৰি আহিল। ২৫।

মুই মাহ পাব হৈ যোৱাত এদিন কিছুমান বান্দৰে লৰালৰিকৈ সুগ্ৰীৱৰ ওচৰলৈ আহি এইদৰে কৈছিল, ২৬।

হে বানৰবজাৰ, বালীয়ে বিখন ভাঙা ধনুৰ বজা কবিলি আৰু জাপুনিও
ভাক বজা কৰি আছে, সেই ধনুৰ হনুমান আৰু বালীপুত্ৰ অকলকে জাপি-কৰি
যিখিলাক বান্দকক আপুনি সীতাক বিচাৰিলে দক্ষিণ দিশলৈ পঠিয়াইছিল, সিহঁতেও
উপভোগত উল্লস হৈ আছে । ২৭-২৮ ।

সিহঁতে সেইদৰে অলপ-উপদ্রৱ কৰা বুলি জনি সুগ্ৰীৱে কৃতকাৰ্য্য হোৱা বুলি
ভাবিলে । কাৰণ, কৃতকাৰ্য্য হোৱা কৃত্যইহে মনৰ উৎসাহত একেধৰা কৰা
কৰে । ২৯ ।

মোহাৰী, বানৰজোঁট সুগ্ৰীৱে বাঘৰ আগতো এইদৰে ক'লে; সৰ্বজ্ঞ অনুমান
কৰিলে, সিহঁতে সীতাক দেখিছে । ৩০ ।

হনুমানকে জাপি কৰি বান্দবখিলাক বিজ্ঞাপ কৰি বাঘ, লক্ষ্মণ আৰু বানবা-
ধিপতি সুগ্ৰীৱৰ ওচৰত আহি উপস্থিত হ'ল । ৩১ ।

হে ভাৰত, হনুমানৰ গতি-বিধি আৰু যুধৰ আকৃতি দেখি সিহঁত কৃতকাৰ্য্য
হৈছে বুলি অৰ্থাৎ সিহঁতে সীতাক দেখি আহিছে বুলি বাঘৰ দৃঢ় প্ৰত্যয় হ'ল । ৩২ ।

মানোবধ পূৰ্ণ হোৱা বান্দবখিলাকে বাঘ, লক্ষ্মণ আৰু সুগ্ৰীৱক যথাবিধি প্ৰণাম
কৰিলে । বাঘচক্ৰই শৰেৰে সৈতে ধনুখন হাতত তুলি লৈ নত হৈ প্ৰণাম কৰা
বান্দবখিক ক'লে, ভোমালোকৰ কৃতকাৰ্য্যতাবে মোক জীয়াই ৰাখিবানে ? অৰ্থাৎ
ভোমালোকৰ কৃতকাৰ্য্যতাৰ ওপৰত মোৰ জীৱন-মৰণ নিৰ্ভৰ কৰিছে । ৩৩-৩৪ ।

মুহুৰ্ত্ত শত্ৰুক বধ কৰি জানকীক উদ্ধাৰ কৰি আনি আকৌ মই অমোঘ্যাত
বজা হ'বনে ? ৩৫ ।

মই বিদেহ-নন্দিনী সীতাক উদ্ধাৰ নকৰাকৈ আৰু বণত শত্ৰুক বধ নকৰাকৈ
পট্টাভীন অৰধুত সন্ন্যাসী হৈ জীৱন ধাৰণ কৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰোঁ । ৩৬ ।

ৰামে এইদৰে কোৱাত বাহুপুত্ৰ হনুমানে উত্তৰ দিলে, হে বাঘ, আপোনাৰ
প্ৰিয় কথা কওঁ শুনক, মই সীতাক দেখি আহিছোঁ । ৩৭ ।

আমি দক্ষিণফালে পৰ্ব্বত, বন, খনি আদি বিচাৰি ফুৰি বহুত দিনৰ মুহুৰ্ত্ত
গে এটা গছৰ দেখা পালোঁ । ৩৮ ।

হাৰি-বনেৰে পৰিপূৰ্ণ, কীট আদিৰ আবাস, বহু যোজন বিস্তৃত সেই অন্ধকাৰময়
গছৰ ওহাত আমি এটাইবোৰেই প্ৰৱেশ কৰিলোঁ । ৩৯ ।

আমি সেই বাটেদি বহু দূৰ গৈ তাতে, সেই ওহাৰ মাজতেই সূৰ্য্যৰ কিৰণ
লিভিলে দীপ্তিখালী এটা মন্দিৰ দেখা পালোঁ । ৪০ ।

হে বহুদক্ষ, সেই উত্তম ঘৰটো ময় নামে দানৱ, তাতে প্ৰভাবতী নামে
একবাৰী ভগৱিনী কন্যাই উপস্যা কৰি আছিল । ৪১ ।

আমি সেই ভগৱিনীয়ে দিয়া নানা বিধ ভক্ষ্য, ভোজ্য আৰু পানীয় খুই
পান্ধ বজা পালোঁ, আৰু তেওঁ দেখুৱাই দিয়া বাটেৰে ওলাই আহিলোঁ । ৪২ ।

সেই ঠাইবৰণা ওলাই আহি আশি লগত সন্মুখৰ ওচৰতে সহ্য, মন্ত্ৰ আৰু নৰ্কৰ নামে মহাপৰ্বত কেইখন দেখা পালে। ৪৩।

আশি মন্ত্ৰ পৰ্বতত উঠি বৰণালয়ৰ ফালে চাই বনত বৰ হুঁত পালে। আশি অতি হুঁত, বিষ আৰু শিল হৈ জীৱনৰ আশা একেবাৰে এৰিয়েই দিলে। ৪৪।

ভিবি, কুণ্ডীৰ, মৰুৰ আশিৰ বাসস্থান, বহু নত যোজনা বিতৰ্ণ সেই মহাসন্মুখৰ কথা ভাবি আশি অতিশয় চিন্তিত আৰু হুঁত হ'লো, আৰু অনশন কৰি শ্ৰাৱ-ত্যাগ কৰিবলৈ সক্ষম কৰিলে। ৪৫।

তেতিয়া আশি আটাইবোৰ গোট খাই বহিলো; কথা প্ৰসঙ্গত তাতে আমাৰ মূৰবৰণা জটায়ুৰ কথাও ওলাল। ৪৬।

তাৰ পাছত পৰ্বতৰ শৃঙ্গৰ বৰণৰ নিচিনা বৰণৰ, দ্বিতীয় গৰুড়ৰ নিচিনা, বেধিছেই ভয় লগা, ভয়ঙ্কৰ চবাই এটা দেখা পালে। ৪৭।

মি আমাক খাৰ বুলিয়েই ভাবিছিল, পিছে ওচৰলৈ আহি ক'লে, হেৰ, এয়া কোন, মোৰ ভাই জটায়ুৰ কথা কৈহ? ৪৮।

মই জটায়ুৰ জ্যেষ্ঠ ভ্ৰাতৃ, সম্প্ৰতি নামে পক্ষীবিলাকৰ বজা। আশি হুহুহুহু, জটায়ুৰে ময়ে, অবিয়া-অবি কৰি সূৰ্য্যৰ ওচৰলৈ যায় বুলি উৰা মাৰিছিলো। ৪৯।

তেতিয়া মোৰ পাখি দুখন পুৰি গ'ল, কিন্তু জটায়ুৰ নুপুৰিলে। তেতিয়াবৰণা মই মোৰ মৰমৰ ভাই গৃধ্ৰবাজ জটায়ুক আজি বহু দিন ধৰি দেখা নাই। ৫০।

পাখি দুখন পুৰি যোৱাত মই এই পৰ্বতত পৰি গ'লো। তেতিয়াবৰণা মই ইয়াতে আছো। ডেউ এইদৰে কোৱাত ডেউৰ ভায়েকৰ যত্ন হ'ল বুলি আশি কলে। ৫১।

আপোনাৰ এই বিপদৰ কথাও সংক্ষেপে কলো। হে মহাবাজ, সম্প্ৰতি এই মহা অপ্ৰিয় কথা শুনি বৰ হুঁত হ'ল। ৫২।

হে অবিম্বৰ, ডেউ বিষয়মানে আমাক আকৌ সুধিলে, সেই বাৰ কোন? সীতাই বা কোন? আৰু জটায়ুৰ কেনেকৈ যত্ন হ'ল? ৫৩।

হে জ্যেষ্ঠ বানবসকল, ভোৱালোকৰণা সেই সন্মুখৰ কথা শুনিবলৈ ইচ্ছা কৰোঁ। মই ডেউৰ আগত আপোনাৰ বিপদৰ কথা আৰু আশি অনশনে বৰিবলৈ ওলোৱা কথাও বহুলাই কলো। সেই পক্ষীবাজে এইদৰে কৈ আমাক অনশনবৰণা তুলি বন্ধা কৰিলে, ৫৪-৫৫।

মই বাৱশক জানো। সন্মুখৰ পাবত ত্ৰিকুট পৰ্বতত লক্ষ্য নামে তাৰ মহানন্দব-খন মই দেখিছো। ৫৬।

সীতা তাতেই আছে; ইয়াত মোৰ কোনো সন্দেহ নাই। ডেউৰ এই কথা শুনি আশি আটাইবোৰ লবালবিকৈ উঠিলে। ৫৭।

হে পবনপ, আশি তেতিয়া সকলোৱে সাগৰ পাৰ হ'বলৈ যত্না কৰিবলৈ ধৰিলে, কিন্তু কোনেও সাগৰ পাৰ হ'বলৈ সাহ নকৰে। ৫৮।

মই তেতিয়া সিডাক স্মৰণ কৰি এম বোজন বহল সেই সমুদ্ৰত অঁপ দিলো
অক জলবাকসীকো বধ কৰিলো । ৬২ ।

ভাও উপবাসিনী আৰু উপঃ-পৰায়ণ, স্বামীক দেখা পাবলৈ বৰকৈ হেপাই কৰি
থকা সীডাক বাৰণৰ অন্তঃপুৰত দেখা পালো । ৬৩ ।

ভেওঁৰ মূৰত অঁট বান্ধিছে, গাটো মলিন হৈছে আৰু শুকাই-বীণাই কৈছে,
ভেওঁ উপহীনী হৈছে আৰু মনত দুঃখ কৰি আছে । এইবিজ্ঞাক নানা কাৰণে মই
ভেওঁক চিনি পালো । ৬৪ ।

মই নিৰ্জলজ থকা পূজনীয় আই সীডাৰ ওচৰলৈ গৈ ক'লো, আই সীডা, মই
বাকৰ হুত, পন্নক পুত্ৰ বানব হনুমান । ৬৫ ।

তোমাক দেখা পোৱাৰ আশাবে আকাশেদি আহি এইখিনি পাইছো ।
বাককুমাৰ বাম আৰু লক্ষ্মণ—দুয়োজন ভাই-ককাই ভালে আছে । ৬৬ ।

সমুদ্ৰত বানবৰ অধিপতি সুগ্ৰীৱৰ তত্ত্বাবধানত ভেওঁলোক আছে । বামে
তোমালৈ কৈ পঠিয়াইছে, মই লক্ষ্মণেৰে সৈতে ভালে আছে । ৬৭ ।

বামৰ সখিয়ে হোৱাৰ কাৰণে সুগ্ৰীৱেও তোমাৰ কুশল-বাৰ্তা শুনি পঠিয়াইছে ।
বান্ধববিলাকেৰে সৈতে সোনকালে তোমাৰ স্বামী ইয়ালৈ আহিব । ৬৮ ।

হে দেৱী, মোক বিশ্বাস কৰাঁ, মই বান্ধবহে, বান্ধব নহওঁ । সীডাই তেতিয়া
অলপ পৰ চিন্তা কৰি মোক ক'লে, ৬৯ ।

মহাবীৰ, জ্ঞানবৃত্ত অবিদ্যা এজন বান্ধব . সেই অবিদ্যাৰ কথামতে মই তোমাক
হনুমান বুলি জানিছো । ৭০ ।

সেই অবিদ্যাই সুগ্ৰীৱৰ তোমাৰ নিচিনা মন্ত্ৰীসকল থকা বুলি কৈছে । তুমি
অতিয়া যোৱাঁ । এইবুলি কৈ সীডাই মোক এই মণিটো দিলে । ৭১ ।

অনিশ্চিত বৈদেহীয়ে এই মণিটো ইমান দিনে বাধি জীৱন ধাৰণ কৰি আছে ।
জানকীয়ে আপোনাৰ প্ৰত্যয়ৰ কাৰণে মণিটো দি এইদৰে ক'লে, ৭২ ।

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি মহাগিৰি চিত্ৰকূটত এদিন এটা কাউৰীলৈ ঐক্ল
বাণ মাৰিছিল, এই বুলি কৈ আপোনাৰ প্ৰত্যয়ৰ কাৰণে মোৰ হাতত মণিটো
দিলে । ৭৩ ।

মই মণিটো ল'লো, লক্ষাপুৰণো দত্ত কৰিলো, আৰু আপোনাৰে ওচৰ
পুৱাইছোহি । বামে এই প্ৰিয় কথা শুনি হনুমানক প্ৰশংসা কৰি অভ্যন্ত আনন্দ
সংকাৰ কৰিলে । ৭৪ ।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত বামোপাখ্যান-পৰ্বত হনুমানৰ প্ৰত্যয়ৰ
নামৰ দ্ব্যন্বিত্যধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৮২ ।

॥ অধ্যায় ২৬০ ॥

॥ সেতু-বন্ধন ॥

স্বর্কণ্ডেই ক'লে, বামে বান্দববিলাকেবে সৈতে সেই ঠাইত বহি থাকোঁতে
সুগ্ৰীৱৰ আদেশমতে ডাঙৰ ডাঙৰ ষোল্ল বান্দববিলাক উপস্থিত হ'ল । ১ ॥

বেগমত, এশ হাজাৰ কোটি বান্দবেবে সৈতে বালীৰ শত্ৰুবেক ঈমান সুবেণ বাবৰ
ওচৰলৈ আহিল । ২ ॥

এশ কোটি বান্দবেবে সৈতে মহা বলৱান বানবৰাজ গজ আৰু গজৰ যেনেগে
বেজেনে আহি উপস্থিত হ'ল । ৩ ॥

হে মহাবাহু, ষাঠি কোটি হাজাৰ বান্দবেবে সৈতে প্ৰকৰ্ষণ আৰু গজৰ নিচিনা
নেজ থকা ভয়ঙ্কৰ আকৃতিৰ গজাৰুও আহিল । ৪ ॥

গজমাদন পৰ্ব্বতত বাস কৰা গজমাদন নামে প্ৰখ্যাত বান্দবে এশ হাজাৰ
কোটি বান্দব লগত লৈ আহিল । ৫ ॥

মহা বলশালী, মেধাৱী বান্দব পনসে দহ, বাৰ, ত্ৰিশ আৰু পঁচ কোটি বান্দব
সংগ্ৰহ কৰি লৈ আহিল । ৬ ॥

অতি বলৱান, ভেজৱী, ঈমান দৰিযুখ নামে বৃদ্ধ বানব মহা ভেজৱী এজাক
সৈন্য লৈ উপস্থিত হ'ল । ৭ ॥

জাহ্নৱানেও ক'লা বৰণৰ, সুখত ডিল থকা, ভয়ঙ্কৰ কাম কৰিব পৰা এশ হাজাৰ
কোটি ভাজুক লৈ আহিল । ৮ ॥

এইবিলাকৰ বাহিৰেও আন আন বান্দব-দলৰ দলপতি অসংখ্যাত বান্দব
বাবৰ কাৰ্য্যৰ কাৰণে তাত আহি উপস্থিত হ'ল । ৯ ॥

কিছুমান বান্দবৰ শৰীৰ পৰ্ব্বতৰ শৃঙ্গৰ দৰে ভয়ঙ্কৰ আছিল, কিছুমানেবা
সিংহৰ দৰে গৰ্জন কৰিছিল । এইবিলাক বান্দব সেই ঠাইলৈ লৰি অহাত তাত
এটা ভূমূল শব্দ হ'ল । ১০ ॥

সেই বান্দববিলাকৰ কিছুমানৰ বৰণ পৰ্ব্বতৰ শৃঙ্গৰ নিচিনা, কিছুমানৰ শ'হৰ
নিচিনা আৰু কিছুমানৰ বা মূখবিলাক বিকট আছিল । ১১ ॥

সিঁহৰ কিছুমান উৰি অহাদি আহিছিল, কিছুমান বাগৰি আহিছিল, কিছুমান
জঁপিয়াই জঁপিয়াই আহিছিল, আৰু কিছুমান চাবিওকালপৰা ধূলি উৰাই
আহিছিল । ১২ ॥

তেতিয়া এই সমুদ্ৰৰ সমান বান্দৰৰ মহা সৈন্যবিলাকে সুগ্ৰীৱৰ আদেশমতে তাতে থাকিবলৈ ঠাই কৰি ল'লে । ১৩ ॥

এইদৰে মহা মহা বান্দৰবিলাকে চাৰিওফালৰপৰা আবৰি ধৰাত, প্ৰশস্তি তিথি আৰু নক্ষত্ৰ চাই শুভ মুহূৰ্ত্তত সেই সৈন্য-বাহুলৈ লোক-উদ্ধাৰৰ কাৰণেহে যেন জীমান ৰামচন্দ্ৰই সুগ্ৰীৱেৰে গৈতে যাত্ৰা কৰিলে । ১৪-১৫ ॥

পৰন-নন্দন হনুমান সেই মহৎ সৈন্যবাহুৰ সন্মুখত আছিল আৰু সুমিত্ৰা-নন্দন লক্ষ্মণে নিৰ্ভয়ে পাশ্ব-ৰক্ষা কৰিছিল । ১৬ ॥

ৰাম আৰু লক্ষ্মণে হাতত ধনুৰ গুণৰ আঘাত নাসাগিবলৈ আঙুলিত আঙুলি-ৰক্ষক পিঙ্গি গ্ৰহবিলাকে আবৰি থকা চন্দ্ৰ-সূৰ্য্যৰ নিচিনাকৈ বান্দৰৰ মহা সৈন্যবিলাকেৰে আবৃত হৈ গৈছিল । ১৭ ॥

শাল, তাল, শিল আদি অস্ত্ৰ লৈ গৈ থকা সেই বান্দৰ-সৈন্যবোৰে সূৰ্য্য উদয় হ'লে পকা শালিধানৰ পথাৰ যিদৰে শোভা পাই সেইদৰে শোভা পাইছিল । ১৮ ॥

নল, নীল, অজ্ঞদ, মৈন্দ আৰু দ্বিবিদ আদিয়ে ৰক্ষা কৰা মহতী বান্দৰ-সেনা ৰামৰ কাৰ্য্য-সাধনৰ কাৰণে আগ বাঢ়ি গ'ল । ১৯ ॥

বহুতো ফল-মূল থকা প্ৰচুৰ পৰিমাণে মধু, মাংস আদি খাদ্য-বস্তু পোৱা, ভাল পানী থকা, সুন্দৰ ঠাইবিলাকত আৰু পৰ্ব্বতৰ অধিত্যকা-ভূমিত, বহল পথাৰ-বিলাকত বিজ্ঞান কৰি বৈ বৈ অবাধে গৈ সেই বান্দৰ-সৈন্যবিলাক লৱণ সমুদ্ৰৰ পাৰত উপস্থিত হ'ল । ২০-২১ ॥

নানা বৰণৰ ধ্বজ-মুক্ত, দ্বিতীয় সাগৰৰ নিচিনা সেই সৈন্যবোৰ সমুদ্ৰৰ বেলা-ভূমিৰ বনত বাস কৰিবলৈ ধৰিলে । ২২ ॥

তেতিয়া দশৰথৰ পুত্ৰ জীমান ৰামচন্দ্ৰই সেই মুখ্য মুখ্য বান্দৰবিলাকৰ মাজত সুগ্ৰীৱক সময়োচিত কথা এইদৰে কৈছিল, ২৩ ॥

এই মহৎ সৈন্যদল আৰু সাগৰো অতি দৃষ্টৰ, সহজে পাৰ হ'ব নোৱৰা । এই সাগৰ-লঙ্ঘনৰ বাবে আপোনাৰ মতে কি উপায় হ'ব পাৰে ? ২৪ ॥

নিজকে বৰ বলৱন্ত বুলি ভবা কিছুমান বান্দৰে ক'লে, এই মহাসমুদ্ৰ পাৰ হ'বলৈ সকলোৱেই সমৰ্থ নহ'ব । ২৫ ॥

তাৰে কিছুমানে ক'লে, নাৱেৰে পাৰ হ'ম ; কিছুমানে ক'লে, আমি নানা-বক্সৰ ভেল সাজি পাৰ হ'ম । কিন্তু ৰামে সকলোকে সাক্ষ্যনা দি ক'লে, এইবিলাক উপায়েৰে নহ'ব । ২৬ ॥

হে বীৰসকল, এখ যোজন বহল এই জলনিধি সমুদ্ৰ পাৰ হোৱা সকলোৰে পক্ষে অসম্ভৱ । তোমালোকৰ এই বুদ্ধি উপযুক্ত হোৱা নাই । ২৭ ॥

বহু সংখ্যক সৈন্য পাৰ কৰিব পৰা জোখাৰে নাও নাট । তাৰ উপৰি বেপাৰী-বিলাকো নাৱত মাৰ্গতে বিপদত পৰে, আমাৰ নিচিনাবোৰ কেনেকৈ নিৰাপদে পাৰ হ'ম । ২৮ ॥

দক্ষ-পক্ষই অল্পপ ছিদ্ৰ পালেই আমাক বধ কৰিব, এতেকে সৰু নাও বা ভেলেবে পাৰ হ'ব পৰাটো মোৰ মনে নধৰে । ২৯ ॥

মই সংযত হৈ উপবাসে থাকি সমুদ্ৰক উপাসনা কৰিম, তেতিয়া তেওঁ মোক দেখা দি বাট দেখুৱাই দিব । ৩০ ॥

যদি তেওঁ বাট দেখুৱাই নিদিয়, তেনেহ'লে অগ্নি আৰু পৰনৰ দৰে উজ্জ্বল, আমোৰ, দিব্য অস্ত্ৰেৰে পুৰি দক্ষ কৰি দিম । ৩১ ॥

এই বুলি কৈ বামচন্দ্ৰই লক্ষ্মণেৰে সৈতে আচমন কৰি কুশাসনত বহি বিধিমতে সমুদ্ৰক উপাসনা কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩২ ॥

নদ-নদীবিলাকৰ অধিপতি জীৰাম তেজস্বী সাগৰ-দেৱতাই জ্বল-জন্তুবিলাকেৰে সৈতে আহি সপোনত জীৰামচন্দ্ৰক দেখা দিলে । ৩৩ ॥

শত শত বটাকৰেৰে আবৃত হৈ সাগৰ-দেৱতাই 'হে কৌশল্যানন্দন' বুলি সম্বোধন কৰি মধুৰ বাক্যেৰে ক'লে, ৩৪ ॥

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, কোৱাঁ, মই তোমাৰ কি সাহায্য কৰিব লাগিব, যয়ো ঠক্কাকু-বংশৰ, মই তোমাৰ জ্ঞাতি হওঁ । ৩৫ ॥

হে নদ-নদীপতি, আপুনি এটা বাট দিব লাগে—যি বাটেৰে গৈ সেই পুৰুষ্য নন্দন অধম দশগ্ৰীৱ বান্ধক বধ কৰিব পাৰোঁ । ৩৬ ॥

মই এইদৰে খোজাতো যদি আপুনি মোক বাট নিদিয়, তেনেহ'লে দিব্য অস্ত্ৰ-মন্ত্ৰেৰে অভিমন্ত্ৰিত ৰাণৰ দ্বাৰায় আপোনাক শুকুৱাই পেলাম । ৩৭ ॥

বৰুণালয় সাগৰ-দেৱতাই ৰামে এইদৰে কোৱা শুনি হাত ধোৱ কৰি ব্যথিত-ভাৱে কবলৈ ধৰিলে, ৩৮ ॥

মই তোমাৰ কোনো ব্যাঘাত কৰিবলৈ ইচ্ছা নকৰোঁ, মই তোমাৰ বিদ্ৰূকাৰী নহওঁ । মই তোমাক কওঁ শুনা, তাকে শুনি যি কৰিব লাগে কৰিবা । ৩৯ ॥

যদি মই তোমাৰ আদেশমতে সৈন্য-বিলাকক দ্বাৰলৈ বাট দিওঁ, তেনেহ'লে আনবিলাকেও ধনু-অস্ত্ৰৰ বলৰে এইদৰে মোক আদেশ কৰিব । ৪০ ॥

তুচ্ছা, বিশ্বকৰ্ম্মাৰ পুত্ৰ, শ্ৰেষ্ঠ শিল্পী বলৱান নল নামে এটা বান্দৱ ইয়াত আছে । ৪১ ॥

তেওঁ কাঠ, তুণ বা শিল যি কোনো বস্তুকেই মোৰ ওপৰত পেলাই দিলে মই তাক ওপঙাই ৰাখিম । ৪২ ॥

এই বুলি কৈ সাগৰ-দেৱতা অন্তৰ্জান হ'ল । তেতিয়া ৰামে নলক ক'লে, তুমি সমুদ্ৰত এখন সেতু সজোৱা । মোৰ মনে ধৰে, তুমি পাৰিবা । ৪৩ ॥

এই উপায়েৰে কাকুৎস্থ ৰামচন্দ্ৰই দহ যোজন বহল আৰু এশ যোজন দীঘল এখন সেতু সমুদ্ৰৰ ওপৰত সজালে । ৪৪ ॥

ৰামৰ আদেশমতে সজোৱা সেই পৰ্ব্বতাকাৰ সেতুখন নল-সেতু নামে আজিও প্ৰখ্যাত হৈ আছে । ৪৫ ॥

বান্ধস-বজা বান্ধৰ ভায়েক বিভীষণ চাৰিজন মন্ত্ৰীৰে সৈতে সমুদ্ৰৰ পাৰত থকা শ্ৰীৰামচন্দ্ৰৰ ওচৰলৈ আহিল । ৪৬ ॥

মহামনা বামে তেওঁক স্বাগত সন্তোষ কৰি গ্ৰহণ কৰিলে । কিন্তু তেওঁক বান্ধৰ গুপ্তচৰ বুলি ভাবি সুগ্ৰীৱৰ মনত আশঙ্কা হৈছিল । ৪৭ ॥

বামে সত্য কটোৱাত বিভীষণৰ সুব্যৱহাৰৰ ইঙ্গিত পাই আচলতে তেওঁক বুজি পালে ; তেতিয়া তেওঁক প্ৰশংসা কৰিলে । ৪৮ ॥

বিভীষণক বামে সমুদায় বান্ধসবিলাকৰ ৰাজ্যৰ স্বত্বাধিকাৰে কৰ্ম্মক্ষেপ কৰি তেওঁৰ মন্ত্ৰ-সচিব পাতিলে আৰু লক্ষ্মণৰ লগত মিত্ৰ কৰি দিলে । ৪৯ ॥

হে নৰাধিপ, বিভীষণৰ কথামতে ৰামচন্দ্ৰ সেই সেতুৰে এমাহৰ ভিতৰতে মহাসমুদ্ৰ পাৰ হ'ল । ৫০ ॥

তাৰ পিছত লক্ষ্মণলৈ গৈ লক্ষ্মা নগৰৰ ডাঙৰ ডাঙৰ বহুতো উদ্যান বান্ধ-বিলাকৰ দ্বাৰায় ছিন্ন-ভিন্ন কৰি পেলোৱালে । ৫১ ॥

পিছত বান্ধৰ গুপ্তচৰ হৈ শুক আৰু সাৰণ নামে দুজন মণী বান্ধৰ-ৰূপ ধৰি আহিছিল ; কিন্তু বিভীষণে সিহঁতক ধৰা পেলালে । ৫২ ॥

এই বান্ধস দুটাই যেতিয়া সিহঁতৰ আচল ৰূপ ধৰিলে, তেতিয়া বামে সিহঁতক সমুদায় সৈন্যবিলাকক দেখুৱাই এৰি দিলে । ৫৩ ॥

সেই নগৰৰ উপবনত সৈন্যবিলাকক স্থাপন কৰি বামে জ্ঞানী, বুদ্ধিমান অঙ্গদক বান্ধৰ ওচৰলৈ দূত কৰি পঠিয়াই দিলে । ৫৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বন-পৰ্বৰ অন্তৰ্গত ৰামোপাখ্যান-পৰ্বত সেতু-বন্ধন নামৰ ত্ৰ্যশীত্যধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৮৩ ॥

॥ অধ্যায় ২৮৪ ॥

॥ লক্ষা-প্ৰবেশ ॥

মাক'ণ্ডেয়ই ক'লে, বহুত ফল-মূল, খাদ্য আৰু পানী থকা সেই বনত সৈন্য-নিবাস স্থাপন কৰি কাকুৎস্থ ৰামচন্দ্ৰই যথানিয়মে সিহঁতক ৰক্ষা কৰি আহিল । ১ ॥

বান্ধৰে প্ৰাকাৰ আৰু তোৰণবিলাক সুদৃঢ় হোৱাত স্বাভাৱিকভেদেই কোনেও প্ৰৱেশ কৰিব নোৱৰা লক্ষা অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰেৰে নানা প্ৰকাৰ যন্ত্ৰ আদি নিৰ্ম্মাণ কৰি সুদৃঢ় কৰিলে । ২ ॥

মাহ, কুষ্ঠীৰ আদি থকা, সহজে পাৰ হ'ব নোৱৰাকৈ সাজোটা ডাঙৰ গড়খাটৈ দিলে আৰু সেইবিলাকৰ মাজত খয়ৰ কাঠৰ শলা পুতি দিলে । ৩ ॥

সেই পৰিখাবিলাকৰ দুৱাৰত হিলৈ মাৰিব পৰা যন্ত্ৰ, জুই লগোৱা শলিতা আৰু শিলৰ গুলিবিলাক সজাই থৈ দিয়া হৈছিল। ধুনাৰে কপিল-বৰণ হোৱা, সাপৰ নিচিনা ভয়ঙ্কৰ যোদ্ধাবিলাকে মুসল অলাত বাণ, তোমৰ, খড়্গ, পৰশ, শত্ৰুী আৰু মৌ সানি চিক্‌চিকীয়া কৰা মুদগৰ লৈ বন্ধা কৰি থকাত প্ৰাকাৰটো দুৰ্দ্ধৰ্য হৈছিল। ৪-৫ ॥

নগৰৰ সকলোবিলাক দুৱাৰতে সৈন্যবিলাক লুকাই থাকিব পৰা ঠাই আৰু লঙ্ঘন কৰিব নোৱৰা ডাঙৰ ডাঙৰ স্তম্ভ সজাই তাত প্ৰচুৰ সৈন্য, হাতী, ঘোঁৰা আদিৰে ভৰ-পূৰ কৰি থোৱা হৈছিল। ৬ ॥

পাছত অজ্ঞদ আহি লঙ্কাৰ দুৱাৰত উপস্থিত হ'ল আৰু বাৱণে জনাকৈ নিৰ্ভয়ে লঙ্কাত প্ৰৱেশ কৰিলে। ৭ ॥

সেই মহা বল্লৱান অজ্ঞদ কোটি কোটি ৰাক্ষসৰ মাজত মেঘবিলাকেৰে আৱৰি থকা সূৰ্য্যৰ দৰে শোভা পাইছিল। ৮ ॥

মন্ত্ৰীবিলাকে আৱৰি থকা বাৱণৰ ওচৰ পাই বাগ্মী অজ্ঞদে বাৱণক সম্বোধন কৰি ৰামৰ সংবাদ কবলৈ আৰম্ভ কৰিলে, ৯ ॥

হে ৰজা, কোশলাধিপতি মহা যশস্বী ৰাঘৱ ৰামে তোমাক যথাসময়তে যি কথা কৈ পঠিয়াইছে, তাকে মানি সেইদৰে কাম কৰা : ১০ ॥

ৰজা অজ্ঞিতেল্লিয় আৰু অনীতিপৰায়ণ হ'লে তাৰ সেই অনীতিৰ প্ৰভাৱত দেশ আৰু নগৰ ধ্বংস হয়। ১১ ॥

বলপূৰ্বক মোৰ সীতাক হৰণ কৰাৰ বাবে তুমি এজনহে মোৰ ওচৰত দোষী কিম্বা সেয়ে বহুতো নিৰপৰাধীৰ বধৰ কাৰণ হ'ব। ১২ ॥

তুমি বল-দৰ্পত দৰ্পিত হৈ বনচাৰী বহুতো ঋষি আৰু ৰাজৰ্ষি বধ কৰিছা, দেৱতাসকলকো অৱজ্ঞা কৰি আহিছা আৰু কালি থকা বহুতো তিৰোতা হৰণ কৰি আনিছা; এতিয়া সেইবিলাক অন্যায়ৰ ফল পোৱাৰ সময় উপস্থিত হৈছে। ১৩-১৪ ॥

হে নিশাচৰ, যদি তুমি পুৰুষ হোৱা, তেনেহলে মোৰ লগত যুদ্ধ কৰা, মই তোমাক মন্ত্ৰীবিলাকেৰে সৈতে বধ কৰিম, মই মানুহৰ ধনুৰ ক্ষমতা কিমান চাই লোৱা। ১৫ ॥

জনক-নন্দিনী সীতাক এৰি দিয়া, যদিহে কেতিয়াও এৰি নিদিয়া, তেনেহ'লে মই ভীক্ৰ বাণৰ দ্বাৰা এই পৃথিৱীত ৰাক্ষস নোহোৱা কৰিম। ১৬ ॥

শ্ৰীৰামচন্দ্ৰৰ দূতৰ মুখৰ এনেকুৱা কঠুৱা কথা শুনি বাৱণ সছ কৰিব নোৱাৰি ক্ৰোধত মূৰ্ছিত হ'ল। ১৭ ॥

ৰজাৰ ইচ্ছিত পাই চাৰিটা ৰাক্ষসে, পখীয়ে বাঘক ধৰাৰ দৰে, অজ্ঞদৰ চাৰি অঙ্গত জপটিয়াই ধৰিলে। ১৮ ॥

তেতিয়া অঙ্গদে গাত ধৰি থকা বান্ধস চাৰিটাৰে সৈতে ওপৰলৈ জঁপ মাৰি প্ৰাসাদৰ ৰাজ-অট্টালিকাৰ ওপৰত উঠিল। ১৯ ॥

অঙ্গদে বৰ বেগেৰে জঁপ মৰাৰ কাৰণে সেট বান্ধস কেইটা বৰ আঘাত পাই মাটিত পৰি যোৱাত সিহঁতৰ বুকু ভাগি গ'ল। ২০ ॥

প্ৰাসাদৰ ওপৰৰপৰা আকৌ জঁপ মাৰি ঝঙ্কাপুৰ অতিক্ৰম কৰি আহি সুবেল পৰ্বতৰ ওচৰত পৰিল। ২১ ॥

তেজস্বী বান্দৰ অঙ্গদে অলপ বিজ্ঞান কৰি কোশলাধিপতি ৰায়ৰ ওচৰলৈ গৈ সমুদায় কথা বিবৰি ক'লে। ৰায়ে তেওঁক অভিনন্দন জনাই প্ৰশংসা কৰিলে। ২২ ॥

বহুন্দন ৰামচন্দ্ৰই বায়ুবেগী সকলোবিলাক বান্দৰকেই একেলগে লৈ লুকাৰ প্ৰাকাৰ ভেদ কৰিলে। ২৩ ॥

লক্ষণে বিভীষণ আৰু ভালুকৰ অধিপতি জাম্বুৱানক লগত লৈ দুৰ্ভেদ্য দক্ষিণ হুৰাৰখন অৱবোধ কৰিলে। ২৪ ॥

দীঘল বাহু, হাত, উৰত, কৰণৰ মাজত ওলমি পৰা ধোঁৱা-বৰণীয়া তিনি-কোটি ভালুকো সাজু হৈ আছিল। ২৫ ॥

বান্দৰবিলাকৰ কিছুমান জঁপিয়াই জঁপিয়াই উৰি যোৱাদি গৈছিল, কিছুমান ৰাগৰি পৰিছিল। এইবিলাক বান্দৰৰ ধূলিৰে সূৰ্য্যৰ পোহৰ আৱৰি থোৱাত সূৰ্য্যটো নেদেখা হৈছিল। ২৬-২৭ ॥

কিছুমান বান্দৰৰ বৰণ শালিধানৰ ফুলৰ নিচিনা, কিছুমানৰ শিৰীষ ফুলৰ নিচিনা, কিছুমানৰ তৰুণ সূৰ্য্যৰ বৰণৰ নিচিনা আৰু কিছুমানৰ বা শণ গছৰ ফুলৰ নিচিনা হালধীয়া আছিল। ২৮ ॥

হে মহাৰাজ, বান্ধসৰ বুঢ়া আৰু তিৰোতাবিলাকে সকলোফালৰপৰা আহি আচৰিত হৈ দেখিলে, নগৰৰ প্ৰাকাৰবিলাক একেবাৰে কপিল বৰণৰ হৈ পৰিছে। ২৯ ॥

মলিৰে নিৰ্মাণ কৰা গম্বুজ আৰু কৰ্ণাদৰ কোণীয়া-কুলিকৈ সজোৱা বাটচ'ৰাৰ ওপৰত থকা কলসীবিলাক ভাঙি পেলালে, যন্ত্ৰবিলাকৰো মূৰৰ ভোপবিলাক ভাঙি সিঁচৰতি কৰি দলিয়াই পেলাই দিলে। ৩০ ॥

মহা শক কথা, শলিতা আৰু গুলিৰে সজাই থোৱা বৰটোপবোৰ চকাৰে সৈতে তুলি লৈ বৰ বলেৰে লুকাৰ মাজলৈ দলিয়াই দিছিল। ৩১ ॥

শই শই বান্ধস প্ৰাকাৰৰ বন্ধাৰ কাৰণে আছিল, সিহঁতো বান্দৰৰ খেদা খাই প্ৰাণপণে পলাবলৈ ধৰিলে। ৩২ ॥

তাৰ পিছত ৰজাৰ আদেশমতে কাম-কপী, বিকৃত আকাৰৰ এল হাজাৰ বান্ধস সংখ্যক হৈ ওলাই আহিল। ৩৩ ॥

সিহঁতে বৰ বিক্ৰম দেখুৱাই অস্ত-বৰ্ষণ কৰি বনবাসী বান্দৰবিলাকক খেদাই দি আকৌ প্ৰাকাৰ সুশোভিত কৰিবলৈ ধৰিলে। ৩৪ ॥

কিছুমান মাছৰ নিচিনা ক'লা বৰণৰ ভয়ঙ্কৰ বান্ধসৰ দ্বাৰা তোৰণ-ধাৰখন আকৌ বান্ধবহীন হ'ল । ৩৫ ॥

বহুতো ডাঙৰ ডাঙৰ বান্ধৰ শূলৰ খোচ খাই মৰিল । কিছুমান বান্ধসে শুভ আৰু ভগ্না তোৰণৰ টুকুৰাৰ আঘাতত প্ৰাণ এৰিলে । ৩৬ ॥

বান্ধসবিলাকৰ বান্ধববিলাকৰ লাগত চুলিয়া-চুলি যুদ্ধ হৈছিল, পৰস্পৰে পৰস্পৰক নখ আৰু দাঁতেৰে আঘাত কৰিছিল আৰু কামোৰা-কামুৰি কৰিছিল । ৩৭ ॥

তাতু বান্ধৰ আৰু বান্ধসবিলাকে ভয়ঙ্কৰ শব্দ কৰিছিল, কিছুমান মৰিছিল, কিছুমান মাটিত বাগৰি পৰি আছিল; তথাপি কোনেও কাকো এৰি দিয়া নাছিল । ৩৮ ॥

ৰামেও মেঘে বৰষুণ দিয়াদি শব বৰ্ষণ কৰিছিল । সেই শববিলাকে গৈ লক্ষ্য পাই তাত থকা বান্ধসবিলাকক বধ কৰিছিল । ৩৯ ॥

দৃঢ়ভাৱে ধনু-ধৰা, পৰিশ্ৰমজয়ী লক্ষ্মণেও নাৰাচৰ দ্বাৰা দুৰ্গত থকা বান্ধসবিলাকক মুখামুখিকৈ পাই বধ কৰিছিল । ৪০ ॥

এইদৰে লক্ষ্যখন বিমৰ্দ্ধিত কৰি লক্ষ্য আৰু জয় লাভ কৰিলে; পিছত শ্ৰীৰাম-চন্দ্ৰৰ আদেশ পাই সৈন্যবিলাক শিৱিবলৈ উভতিল । ৪১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ৰামোপাখ্যান-পৰ্ব্বত লক্ষ্য-প্ৰৱেশ নামৰ চতুৰাশীত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৮৪ ॥

॥ অধ্যায় ২৮৫ ॥

॥ ৰাম-ৰাৱণৰ দুৰ্দুযুদ্ধ ॥

মাৰ্কেণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পিছত ৰাৱণৰ তলতীয়া পৰ্কণ, পতন, জন্তু, খৰ, হৰি, ক্ৰোধবশ, প্ৰকম্প, অকম্প আৰু প্ৰখনক আদি কৰি ক্ষুদ্ৰ বান্ধস এদল আহি শিৱিবত থকা ৰামৰ সৈন্যবিলাকৰ ওচৰ চাপিল । ১-২ ॥

নেদেখাকৈ অহা সেই দুৰাঘ্নাইতক বিভীষণে দেখি চিনি পাই সিহঁতৰ অন্তৰ্দ্ধান হোৱা ভাৱা নীশ কৰি দিলে । ৩ ॥

তেতিয়া দূৰত থাকি বলৱান বান্ধববোৰে সিহঁতক দেখা পাই চাৰিওফালৰপৰা বেছি ধৰি মাৰি পেলালে । সিহঁত প্ৰাণহীন হৈ মাটিত পৰিল । ৪ ॥

বলৱান ৰাৱণ এইবোৰ সহিব নোৱাৰি ভয়ঙ্কৰ বান্ধস আৰু পিশাচ সৈন্যেৰে আবৃত হৈ যুদ্ধলৈ ওলাই আহিল । ৫ ॥

যুদ্ধ-শাস্ত্ৰৰ বিধান জনা, সাক্ষাৎ গুৰুচাৰ্য্যৰ নিচিনা যুদ্ধ-নীতিজ্ঞ ৰাৱণে গুৰুচাৰ্য্যৰ মতে এটা বৃহৎ বচনা কৰি বান্ধববিলাকক বেছি ধৰিলে । ৬ ॥

বামেও বৃহস্পতিৰ নীতিমতে সেই নিশাচৰৰ বিৰুদ্ধে প্ৰতিবদ্যাহ বচনা কৰি বদ্যাহ নিৰ্মাণ কৰি ওলাই অহা বাৰণক আক্ৰমণ কৰিলে। ৭ ॥

পিছত বাৰণ ওচৰ চাপি আহি বামৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ ধৰিলে। সেইদৰে লক্ষ্মণেও ইন্দ্ৰজিতৰ লগত যুদ্ধ আৰম্ভ কৰিলে। ৮ ॥

বিক্ৰপাক্ষৰ লগত সুগ্ৰীৱ, তাৰ নামৰ বান্দৰৰ লগত নিখৰ্ব্ব, নিশাচৰ তুণ্ডৰ লগত নল, পনস বাক্সৰ লগত পটুশ—পৰস্পৰে যুদ্ধ আৰম্ভ কৰিলে। ৯ ॥

এইদৰে যুদ্ধ-স্থলত বাক্স আৰু বান্দৰবোৰে নিজ নিজ বাহুবলৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি যোগ্য প্ৰতিদ্বন্দ্বীৰ লগত যুদ্ধ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ১০ ॥

আগেয়ে দেৱতা আৰু অসুৰৰ যেনেকুৱা যুদ্ধ হৈছিল সেই যুদ্ধৰ দৰে গাৰ নোম শিৰিবি উঠা, ভয়তুৰবিলাকৰ ভয় জন্মোৱা সেই বান্দৰ আৰু নিশাচৰৰ ভয়ঙ্কৰ যুদ্ধ প্ৰৱল হৈ উঠিল। ১১ ॥

বাৰণে শক্তি, শূল, তৰোৱাল বৃষ্টি কৰি নামক আক্ৰমণ কৰিলে। বামেও সেইদৰে শানিত চোকা বাণেৰে বাৰণকে অত্যন্ত পীড়িত কৰিলে। ১২ ॥

সেইদৰে লক্ষ্মণেও মৰ্মস্থল ভেদ কৰা গছতো বাণ মাৰি ইন্দ্ৰজিতক আৰু ইন্দ্ৰজিতেও বহুতো বাণৰ দ্বাৰা লক্ষ্মণক থকা-সৰকা কৰিলে। ১৩ ॥

বিভীষণে প্ৰহস্তুক আৰু প্ৰহস্তুয়ো বিভীষণক চৰাই পাখিৰ নিচিনা পাখি-লগা তীক্ষ্ণ তীক্ষ্ণ বাণেৰে পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ প্ৰতি নিৰ্ভয়ে শৰ-বৰ্ষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৪ ॥

সেই বলৱানসকলৰ মহা-অস্ত্ৰবিলাকৰ একত্ৰ সমাৱেশ হোৱাত সেইবিলাকৰ জন্ম জন্ম শব্দত চৰাচৰ তিনিও লোকে ভয় খাইছিল। ১৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত বামোপাখ্যান-পৰ্ব্বত বাম-বাৰণৰ দ্বন্দ্বযুদ্ধ নামৰ পঞ্চাশতীতম-দ্বিতীয়া অধ্যায়। ২৮৫ ॥

॥ অধ্যায় ২৮৬ ॥

॥ প্ৰহস্তাদি বাক্স-বধ আৰু কুন্তকৰ্ণৰ নিদ্ৰাভঙ্গ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পাছত নিষ্ঠুৰ যোদ্ধা প্ৰহস্তাই হঠাতে বিভীষণৰ ওচৰ চাপি ভীষণ গৰ্জনা কৰি গদাৰে ভেৰ্তক আক্ৰমণ কৰিলে। ১ ॥

ধীমান বিভীষণ ভীৰ বেগেৰে প্ৰহস্ত গদাৰ আঘাত পাই অকণো কম্পিত নহল, বৰঞ্চ হিমালয়-পৰ্ব্বত-সদৃশ ধীৰভাৱে থিয় দি থাকি ভেৰ্ত শতদণ্ডী নামৰ বিপুল মহাশক্তি-অস্ত্ৰ মন্ত্ৰপুত কৰি প্ৰহস্তৰ মূৰলৈ লক্ষ্য কৰি নিক্ষেপ কৰিলে। ২-৩ ॥

ବଞ୍ଚସମ ବେଗଶୀଳ ଏହି ଅସ୍ତ୍ର ଫୁଟ-ଗତିରେ ଗୈ ବାଙ୍କସର ଓପରତ ନିପତିତ ହେ ଡେଉଁର
ନିବିଚ୍ଛେଦନ କରାତ ବାଙ୍କସର ଦେହ ବାଡ଼-ବିଧକ୍ତ ତକର ଦବେ ଧ୍ବଂସ-ପ୍ରାପ୍ତ ହ'ଲ । ୫ ।

ବାଙ୍କସ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁଦ୍ଧତ ଏହିଦବେ ନିହତ ହୋବା ଦେଖି ଧୂଆଙ୍କ ନାମେ ବାଙ୍କସେ ଫୁଟ
ପଦେ ବାଙ୍କସବୋର ସମ୍ବୁଧିଲେ ଖେଦି ଗ'ଲ । ୬ ।

ତେତିଆ ମହା ମହା ବାଙ୍କସବିଳାକ ମେଘ-ସଦୃଶ, ଭୀମ-ଦର୍ଶନ ବାଙ୍କସ ସେନାହି ହଠାତେ
ଏହିଦବେ ଖେଦି ଅହା ଦେଖି ବଞ୍ଚକେତ୍ର ଏରି ପଳାବଲେ ଧରିଲେ । ୭ ।

ମହା ମହା ବାଙ୍କସ ବୀରଗଣ ହଠାତେ ଏହିଦବେ ପଲୋବା ଦେଖି ମକତାଞ୍ଜ କପି-
ପ୍ରବର କନୁମାନ ସୁଦ୍ଧର ସମ୍ବୁଧିନ ହ'ଲ । ୮ ।

ହେ ବାଙ୍କନ ସୁଧିତିବ, ସୁଦ୍ଧକେତ୍ରତ ପରନ-ନନ୍ଦନ ହନୁମାନକ ଏହିଦବେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋବା
ଦେଖି ବାଙ୍କସବୋର ଲବା-ଲବିକେ ଚାରିଓକାଳବପବା ଆହି ବଞ୍ଚକେତ୍ରତ ଉପସ୍ଥିତ
ହ'ଲ । ୯ ।

ତେତିଆ ପତ୍ରସ୍ପର୍ଶେ ପବସ୍ପରକ ଆକ୍ରମଣ କରାବ କଳତ ବାୟ ଆକ ବାସ୍ତବର ସୈନ୍ୟର
ଭିତରତ ତୁମ୍ଭ ଲୋମହର୍ଷକ ଅକ୍ଷ ଉଦ୍ଧିତ ହ'ଲ । ୧୦ ।

ଏହିଦବେ ଭୀଷଣ ସଂଗ୍ରାମ ଉପସ୍ଥିତ ହୋବାତ ବଞ୍ଚକେତ୍ର ଡେଜେରେ ପକ୍ଷିଲ ହ'ଲ ଆକ
ଧୂଆଙ୍କି ଡେଉଁର ଅବଜାଲର ଛାବା କପି-ସୈନ୍ୟକ ଅଭିହୃତ କରି ତୁଲିଲେ । ୧୧ ।

ବାଙ୍କସ-ପ୍ରଧାନ ଧୂଆଙ୍କି ବାଙ୍କସ-ସୈନ୍ୟକ ଏହିଦବେ ଆକ୍ରମଣ କରା ଦେଖି ଅକ୍ଷ-
ପକ୍ଷ-ହତ୍ତା ପରନ-ନନ୍ଦନ ହନୁମାନେ କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ଆହି ତାକ ଆକ୍ରମଣ କରিলେ । ୧୨ ।

ତେତିଆ ସୁଦ୍ଧତ ହନୁମାନ ଆକ ଧୂଆଙ୍କ ପବସ୍ପର୍ଶେ ଜୟ ଲାଭ କରିବଲେ ଇଚ୍ଛା କରି
ସୁଦ୍ଧତ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୋବାତ ତାହାନି କାଳତ ଇନ୍ଦ୍ର ଆକ ଶ୍ରୀରାମର ଭିତରତ ଯି ଯୋରତର
ସୁଦ୍ଧ ହେଉଛି, କପିପ୍ରବର ହନୁମାନ ଆକ ବାଙ୍କସ-ବୀର ଧୂଆଙ୍କର ଭିତରତେ ତେନେ ଧବରଣ
ସୁଦ୍ଧ ଆବଶ୍ୟକ ହ'ଲ । ୧୩ ।

ଗଦା ଆକ ଯୁଧିରେ ବାଙ୍କସେ କପି-ପ୍ରବରକ ଆକ୍ରମଣ କରিলେ ଆକ କପିବୋରେଓ
ଠାଲ-ଠେଣୁଲି ଆକ ଗା-ଗହରେ ସୈତେ ବାଙ୍କସକ ଆସାତ କରିବଲେ ଧରିଲେ । ୧୪ ।

ଶେଷତ ମକତାଞ୍ଜ ହନୁମାନେ ଅତିଶୟ କ୍ରୋଧାଗ୍ନିତ ହେ ବଥ, ସାବଧି ଆକ ଅସ୍ତେରେ
ସୈତେ ଧୂଆଙ୍କକ ବଧ କରিলେ । ୧୫ ।

ବାଙ୍କସ-ପ୍ରବର ଧୂଆଙ୍କ ଏହିଦବେ ନିହତ ହୋବା ଦେଖି ବାଙ୍କସ-ସୈନ୍ୟର ସ୍ବନତ ସାହସ
ବାଢ଼ିଲ ; ସିହିତେ ତେତିଆ ଆନ ଆନ ବାଙ୍କସ-ସେନାକ ବଧ କରিলେ । ୧୬ ।

ଏହିଦବେ ଜରୋଜ୍ଞାସୀ, ସହା ବଳଧାଳୀ ବାଙ୍କସ-ସୈନ୍ୟର ଛାବା ବାଙ୍କସ ନିହତ ହୋବା ଦେଖି
ଅବଶିଷ୍ଟ ବାଙ୍କସ-ସୈନ୍ୟ ଭୟରେ ସିହିତର ସଜ୍ଜ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଲଜ୍ଜାବ ଅଭିଯୁକ୍ତେ
ସାହସୀନ ହ'ଲ । ୧୭ ।

ତେତିଆ ବାକୀ ଥକା ବାଙ୍କସବୋରେ ଶୁଦ୍ଧ ଦି ଲଜ୍ଜାତ ଉପନୀତ ହେ ବଜା ବାସ୍ତବ
ଆଗତ୍ତ ସକଳେ କଥା ସଂବାଦଧାରେ ନିବେଦନ କରিলେ । ୧୮ ।

ସିହିତବପବା ସୈନ୍ୟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆକ ସହାଧର୍ମୀ ଧୂଆଙ୍କ ବାଙ୍କସ-ସୈନ୍ୟର ହାତତ
ନିହତ ହୋବା ଗୁନି ବାସ୍ତବେ ଦୀର୍ଘକାଳେ ଏଠା ହନୁମାନଙ୍କ କାଢ଼ିଲେ ଆକ ନିଜେ ଡେଉଁର

শ্ৰেষ্ঠাসনৰপৰা থিয় হৈ ক'লে, তেনেহেৰে এতিয়া কুন্তকৰ্ণৰ কামৰ সময় উপস্থিত হ'ল। ১৮-১৯ ॥

এই বুলি কৈ ভীষণ শৰকাৰী বিবিধ বান্ধ-মজ্জৰ সহায়ত টোপনিত মগ্ন হৈ থকা নিদ্ৰালু কুন্তকৰ্ণক জগালে। ২০ ॥

ভয়-বিহ্বল বান্ধসাধিপতি ৰাৱণে অতি যত্নে কুন্তকৰ্ণক জাগোৱাৰ পিছত কুন্তকৰ্ণ সুস্থ হৈ টোপনিৰ জাল এবাই অনুজ্জিৱটিপ্তে আসনত অধিষ্ঠিত হোৱাত দশগ্ৰীৱ ৰাৱণে এইদৰে কবলৈ ধৰিলে, হে কুন্তকৰ্ণ, যিহেতু তুমি এনে সুগভীৰ নিদ্ৰাৰ অধিকাৰী, এতেকে তুমিয়ে ধন্য; কিয়নো এই নিদ্ৰাৰ কাৰণেই মহা ভয়ানক যি দাক্ষণ সময় আমাৰ উপস্থিত হৈছে তাৰ কথা তুমি ঘূৰ্ণাক্ষৰেও গম পোৱা নাই। ৰায় নামৰ এজনে বান্ধববোৰৰ লগ লাগি সেতু বাছি সাগৰ পাৰ হৈ আহি আমাক সকলোকে অৱমানিত কৰিছে আৰু আমাৰ বহুতকে নিধন কৰিছে। মই জনক-নন্দিনী ভেঁওৰ ভাৰ্য্যা সীতাক হৰণ কৰি আনিছো। ২১-২৪ ॥

এতিয়া সীতাক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ মহাসমুদ্ৰত সেতু বাছি ৰাম ইয়াতলৈ আহিছে আৰু প্ৰহস্ত প্ৰভৃতি মহা মহা জ্ঞাতিবৰ্গক বধ কৰিছে। ২৫ ॥

হে শত্ৰুকুল-বিনাশক, এতিয়া তোমাত বিনে তাক বধ কৰিব পৰা আন কোনো নাই। এতেকে, হে বলিষ্ঠ-প্ৰৱৰ, তুমি অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰে সজ্জিত হৈ ৰণাভি-মুখে যাত্ৰা কৰাঁ আৰু ৰামকে আদি কৰি সকলো শত্ৰুকুল ধ্বংস কৰাঁ। দুষণৰ কনিষ্ঠ ভাতা বজ্জবেগ আৰু প্ৰমাথী—এই দুজন বহুত সৈন্য লগত লৈ তোমাৰ লগত যাব। ২৬-২৭ ॥

বান্ধস-পতি ৰাৱণে মহা বেগৱান কুন্তকৰ্ণক এইদৰে কৈ বজ্জবেগ আৰু প্ৰমাথীক এই সম্বন্ধে কৰিব লগীয়া কাম যি যি সম্ভৱ হব পাবে সকলো ক'লে। ২৮ ॥

তেতিয়া দুষণানুজ বীৰদ্বয়ে “যি আজ্ঞা” বুলি ৰাৱণৰ আদেশ মানি কুন্তকৰ্ণক আগত লৈ বগলৈ যাত্ৰা কৰিলে। ২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্কৰ অন্তৰ্গত ৰামোপাখ্যান-পৰ্কত প্ৰহস্তাদি বান্ধস-বধ আৰু কুন্তকৰ্ণৰ নিদ্ৰা-ভঙ্গ নামৰ ষড়শীত্যধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৮৬ ॥

॥ অধ্যায় ২৮ ॥

॥ কুন্তকর্ণ-বধ ॥

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পাছত অনুচববৰ্গেৰে সৈতে নিজ নগৰীৰপৰা ওলাই গৈ কুন্তকর্ণই যুদ্ধৰ কাৰণে সাজু হৈ থকা জয়োজ্ঞাসী কপি-সৈন্যক সম্মুখত দেখা পালে । ১ ॥

ৰামক দেখা পোৱাৰ আশাৰে সৈন্যদলৰ পিনে চকু ফুৰাই চাওঁতে হাতত ধনু লৈ সুসজ্জিত হৈ থকা অৱস্থাত সুমিত্ৰা-নন্দন লক্ষ্মণক কুন্তকর্ণই দেখা পালে । কুন্তকর্ণক বান্দৰবোৰে দেখিয়েই চাৰিওফালৰপৰা তেওঁৰ ওচৰলৈ আহি আগুৰি ধৰিলে আৰু প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড অসংখ্য গছেৰে তেওঁক আঘাত কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩ ॥

কিছুমানে নিৰ্ভীকচিত্তে, অকল নখৰ সহায়তে তেওঁৰ শৰীৰ ক্ষত-বিক্ষত কৰিবলৈ ধৰিলে ; এইদৰে বান্দৰবোৰে যুদ্ধ-মাৰ্গ অলৱৰ্ণন কৰি ভয়ঙ্কৰ যুদ্ধাত্মসমূহৰ দ্বাৰা ৰাক্ষসপ্ৰহৰ কুন্তকর্ণক আক্ৰমণ কৰিলে । কপি-সৈন্যৰ দ্বাৰা তাড়িত হৈ কুন্তকর্ণই হাঁহি হাঁহি বান্দৰবোৰক ভক্ষণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ৪-৫ ।

চণ্ডবল আৰু বজ্জৰাজ নামে মহা বলৱন্ত দুটা বান্দৰক সি খিতাতে গিলি থলে । ৰাক্ষসৰ এই ভয়ঙ্কৰ কামটো দেখি তাৰ প্ৰভৃতি বান্দৰগণ শঙ্কিত হ'ল আৰু উচ্চস্বৰে চীংকাৰ কৰিবলৈ ধৰিলে । বান্দৰসকলৰ যুথপতিসকলে এইদৰে চীংকাৰ কৰা শুনি সুগ্ৰীৱ ওলাই আহি নিৰ্ভীকচিত্তে কুন্তকর্ণৰ সম্মুখীন হ'ল । তেতিয়া কপিশ্ৰেষ্ঠ মহামনা সুগ্ৰীৱে ক্ষিপ্ৰ গতিৰে কুন্তকর্ণক আক্ৰমণ কৰি বৃহৎ এডাল শাল গছৰ দ্বাৰা ৰাক্ষসৰ মূৰত আঘাত কৰিলে । ৬-৯ ॥

সুগ্ৰীৱে এইদৰে আঘাত কৰাত শাল গছজোপা ভাগি টুকুৰা-টুকুৰ হ'ল, অথচ ৰাক্ষসে কোনো প্ৰকাৰৰ দুঃখকে অনুভৱ নকৰিলে । বৰঞ্চ শাল গছৰ সংস্পৰ্শত ৰাক্ষস সজাগ হৈ ভীষণ-ৰূপে গৰ্জি উঠিল । ১০ ॥

তাৰ পাছত বলপূৰ্বক দুখন হাতেৰে সুগ্ৰীৱক তুলি লৈ যাবলৈ উপক্ৰম কৰা দেখি মিত্ৰপক্ষৰ আনন্দবৰ্দ্ধক, সুমিত্ৰানন্দন, শক্ৰ-বীৰ বিনালক, বীৰ লক্ষ্মণ ক্ৰত পদে আগ বাঢ়ি আহি তাৰ সম্মুখীন হ'ল আৰু সোণৰ পাখি লগোৱা মহা মহা শব্দসমূহ কুন্তকর্ণৰ প্ৰতি নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে । এই শব্দসমূহে কুন্তকর্ণৰ কৰুচ আৰু শৰীৰ ভেদ কৰি তেজৰে বাঙলী হৈ ভূমিভল বিদীৰ্ণ কৰিলে । এইদৰে হৃদয় বিদীৰ্ণ হোৱাত মহা ধনুৰ্দ্ধৰ কুন্তকর্ণই বান্দৰ-ৰাজ সুগ্ৰীৱক এৰি দি শিলাস্ত-ব্ৰকণ অতি বৃহৎ শিল এটা লৈ লক্ষ্মণৰ ওচৰলৈ খেদি গ'ল । ১১-১৫ ॥

সি এইদৰে খেদি অহাত লক্ষ্মণে সুতীক্ষ্ণ, ক্ষুব্ধৰ অন্তৰ দ্বাৰা তাৰ উন্নত বাহু চুখন কাটি দিয়াত বান্ধসে চতুৰ্ভুজ ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। ১৬ ॥

তেতিয়া সৌমিত্ৰিয়ে তেওঁৰ অন্তৰ ক্ষিপ্ৰতা দেখুৱাই সুতীক্ষ্ণ অন্তৰ দ্বাৰা শিলাযুগ্ম-যুগ্ম বান্ধসৰ চাৰিওখন ভূজকে কাটি দিলে। ১৭ ॥

চাৰিওখন হাত কাটি দিয়াৰ পাছতো বান্ধসে বহুত গাত-ভৰি আৰু মূৰ সংযুক্ত অতিকায় ৰূপ ধাৰণ কৰিলে। তেতিয়া লক্ষ্মণে ব্ৰহ্মাস্ত্ৰৰ দ্বাৰা পৰ্বতপুঞ্জ সদৃশ তাৰ বৃহৎ শৰীৰ নিৰ্দীৰ্ণ কৰিলে। ১৮ ॥

মহা বীৰ্য্যশালী কুম্ভকৰ্ণ দিব্যান্তৰ দ্বাৰা আশ্রিত হৈ বজ্জাহত ঠাল-ঠেঙুলিযুক্ত মহাবান্ধৰ দৰে মাটিত বাগৰি পৰিল। ১৯ ॥

বৃত্তাসুৰ-সদৃশ বেগশীল কুম্ভকৰ্ণ প্ৰাণহীন হৈ মাটিত পৰি যোৱা দেখি ভয়তে বান্ধসবোৰ লৰি পলাবলৈ ধৰিলে। ২০ ॥

তেতিয়া দৃশৰ কনিষ্ঠ ভাতৃ-যুগল বান্ধস সৈন্যবোৰ পলাবলৈ ধৰা দেখি যুদ্ধৰ কাৰণে পুনঃ সিহঁতক থিতাপি লগাই ক্ৰোধান্বিত হৈ শত্ৰুপক্ষৰ প্ৰতি খেদি গ'ল। ২১ ॥

বজ্জবেগ আৰু প্ৰমাথী—উভয়ে ক্ৰোধান্বিত হৈ এইদৰে খেদি অহা দেখি লক্ষ্মণ ভীষণ-ৰূপে গৰ্জ্জন কৰি উঠিল আৰু তেওঁ শৰ নিক্ষেপ কৰি উভয়কে আক্ৰমণ কৰিলে। ২২ ॥

তেতিয়া, তে পৃথানন্দন মুখিষ্টিৰ, দৃশৰ কনিষ্ঠ ভাতৃদ্বয় আৰু ধীৰ বুদ্ধিসম্পন্ন লক্ষ্মণৰ ভিতৰত তুমুল লোমহৰ্ষক যুদ্ধ এখন আৰম্ভ হ'ল। ২৩ ॥

অজস্র শৰবৰ্ষণৰ দ্বাৰা লক্ষ্মণে বান্ধস দুজনক আক্ৰমণ কৰিলে আৰু বান্ধস দুজনেও ক্ৰোধান্বিত হৈ সেইদৰে লক্ষ্মণৰ ওপৰত অন্ত-বৰ্ষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ২৪ ॥

এইদৰে বজ্জবেগ, প্ৰমাথী আৰু মহাবাহু লক্ষ্মণৰ ভিতৰত মুহূৰ্ত্তকাল ধৰি এখন ভীষণ সংগ্ৰাম চলিল। ২৫ ॥

তেতিয়া মকতান্ধজ হনুमानে সুবৃহৎ গিৰিশৃঙ্গ এটা হাতত লৈ লৰি আহি বান্ধস বজ্জবেগৰ প্ৰাণ সংহাৰ কৰিলে। ২৬ ॥

আৰু, মহা বলশালী কপিপ্ৰব নীলে প্ৰকাণ্ড শিল এটা লৈ দৃশানুজ প্ৰমাথীৰ প্ৰাণ নাশ কৰিলে। ২৭ ॥

ইয়াৰ পাছতো উভয় পক্ষই আক্ৰমণ আৰু প্ৰত্যাক্ৰমণ কৰোঁতে বায় আৰু বায়ুৰ সৈন্যৰ ভিতৰত এখন ঘোৰতৰ সংগ্ৰাম চলি থাকিল। ২৮ ॥

এই যুদ্ধত বনচৰ বান্দৰগণে শই শই বান্ধস বধ কৰিলে। যুদ্ধত বান্ধসবোৰৰেহে অধিক হানি হ'ল, সেই অনুপাতে বান্ধস-সৈন্যৰ হানি নোহোৱাৰ নিচিনাই বুলিব পাৰি। ২৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত বামোপাখ্যান-পৰ্বত কুম্ভকৰ্ণ-বধ নামৰ সপ্তাশীত্যধিক-বিশততম অধ্যায়। ২৮৭ ॥

॥ ইল্লজিতৰ লগত বায়-লক্ষণৰ যুদ্ধ আৰু বায়-লক্ষণৰ মৃত্যু ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পাহত অনুচৰবৰ্গেৰে সৈতে কুন্তকৰ্ণ, মহা ধনুৰ্দ্ধাৰী প্ৰহস্ত আৰু অতি তেজস্বী ধৃত্যক্ষ যুদ্ধত নিহত হোৱা শুনি বাৰণে তেওঁৰ বীৰ-পুত্ৰ ইল্লজিতক সম্ভোদন কৰি ক'লে, হে শত্ৰুবিনাশক, এতিয়া তুমি লক্ষণে সৈতে বায় আৰু সুগ্ৰীৱক বিনাশ কৰাঁগৈ । ১-২ ॥

তুমি মোৰ সুপুত্ৰ আৰু বজ্জধৰ শচীপতি সহস্ৰাক্ষক জয় লাভ কৰি নোৰ কাৰণে অত্যাঙ্কল যশোৱাশি তুমি উপাঙ্কৰ্ণ কৰিছা । ৩ ॥

হে শত্ৰুহন্তা, অস্ত্ৰধাৰীসকলৰ ভিতৰত তুমি শ্ৰেষ্ঠ, এতেকে প্ৰকাশ্য, অথবা অপ্ৰকাশ্য অৱস্থাত থাকি তোমাৰ দিব্য অস্ত্ৰসমূহৰ সহায়ত শত্ৰুকুল বধ কৰাঁ । ৪ ॥

হে অনঘ, বায়, লক্ষণ অথবা সুগ্ৰীৱে তোমাৰ শৰাঘাত সহ্য কৰিব নোৱাৰে, সিহঁতৰ অনুচৰ সৈন্যবোৰৰতো কথাই নাই । ৫ ॥

হে নিম্পাপমতি ইল্লজিৎ, প্ৰহস্ত আৰু কুন্তকৰ্ণই খৰ-নিধনৰ যি পোতক তুলিব পৰা নাই, এতিয়া, হে মহাভূজ, তুমি তাক তোলাগৈ । ৬ ॥

হে পুত্ৰ, আগতে ইল্লক জয় কৰি তুমি যিদৰে মোক আনন্দিত কৰিছিলো, আজিও তাক্ষ অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা সৈন্যবৰ্গেৰে সৈতে শত্ৰুকুল ধ্বংস কৰি মোক আনন্দিত কৰাঁ । ৭ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, বাৰণে এইদৰে কোৱাত ইল্লজিৎ 'যিবা আজ্ঞা' বুলি সমব-সাজেৰে সুসজ্জিত হ'ল, আৰু ততালিকে যুদ্ধক্ষেত্ৰলৈ প্ৰস্থান কৰিলে । ৮ ॥

বণক্ষেত্ৰত উপস্থিত হৈ বাক্সপুঞ্জৰ ইল্লজিতে উচ্চৈঃস্বৰে নিজ নাম শুনাই যুদ্ধৰ বাবে শুভ-লক্ষণ লক্ষণক আহ্বান কৰিলে । ৯ ॥

তেতিয়া লক্ষণ শৰ আৰু ধনু হাতত লৈ তেওঁৰ হাত চাপৰিতে শত্ৰুপক্ষৰ মাজত ভয়ৰ সঞ্কাৰ কৰি সিংহই ক্ষুদ্ৰ যুগল অনুধাৱন কৰাদি বণক্ষেত্ৰলৈ তীব্ৰ বেগে আগ বাঢ়ি গ'ল । ১০ ॥

উভয়েৰ জয়-লাভৰ হেপাহ বিদ্যমান, আৰু উভয়ে দিব্যাস্ত্ৰ-বিষয়ত পাকৈত ; এনে স্থলত পৰস্পৰৰ প্ৰতি স্পৰ্দ্ধাযুক্ত হৈ বণত অৱতীৰ্ণ হোৱাত দুয়ো পক্ষৰ ভিতৰত বোৰতৰ এখন সংগ্ৰাম আৰম্ভ হ'ল । ১১ ॥

বাৰণ-পুত্ৰ, বলিষ্ঠ, প্ৰধান ইল্লজিতে যেতিয়া দেখিলে যে শৰ-যুদ্ধত তেওঁ লক্ষ-

গক কোনোপধ্যে নোৱাৰে তেতিয়া তেওঁ তাতকৈ শুভতৰ আন এটা প্ৰচেষ্টাৰ আশ্ৰয় লৈ লক্ষ্মণক মহা বেগশালী তোমৰ অন্ত্ৰেৰে আঘাত কৰিলে। কিন্তু সুতীক্ষ্ণ শবসমূহৰ দ্বাৰা সৌমিত্ৰিয়ে সেইবোৰে খণ্ডন কৰিলে। ১২-১৩ ॥

তীক্ষ্ণ শবাস্তৰ দ্বাৰা তোমৰ ছিন্ন বিচ্ছিন্ন হৈ মাটিত পৰিবলৈ ধৰাত বালীপুত্ৰ মহাবেগশালী শ্ৰীমান অক্ৰমে এজোপা গছ লৈ ইল্লজিতক খেদি গ'ল আৰু তেওঁৰ শিৰোদেশত আঘাত কৰিলে। কিন্তু বীৰ্য্যস্থান ইল্লজিৎ অলপে ভীত নহৈ অক্ৰমে বুকুলৈ প্ৰাস অস্ত্ৰ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ওলোৱা দেখি লক্ষ্মণে শবাস্তৰ দ্বাৰা তাক বিচ্ছিন্ন কৰিলে। এনে অৱস্থাত বানৰ-পুত্ৰ বীৰ অক্ৰমে তেনেই ৬৮ৰ চাপি অহা দেখি বাৰুণ-পুত্ৰ ইল্লজিতে গদাৰে অক্ৰমে শৰীৰৰ ব'গু ভাগত আঘাত কৰিলে। কিন্তু বালীপুত্ৰ, মহা বলৱান অক্ৰমে তালৈ অকপো অক্ৰমে নকৰি ক্ৰোধান্বিত হৈ এজোপা শাল গছ ইল্লজিতৰ ওপৰত নিক্ষেপ কৰিলে। ১৪-১৮ ॥

হে পাৰ্থ, ইল্লজিতক বধ কৰাৰ উদ্দেশ্যে খঙৰ কোবত নিক্ষেপ কৰা গছ-জোপাই ঘোঁৰা আৰু সাৰথিৰে সৈতে ওঁঠৰ বথখন ভাঙি পেলালে। এইদৰে ঘোঁৰা আৰু সাৰথি নিহত হোৱাত বাৰুণাৰাজ ইল্লজিৎ বধৰপৰা জঁপ মাৰি মাটিত নামি গৈ আৰু নিজ মায়াবলেৰে তাতেই অন্তৰ্হিত হ'ল। বহু-মায়াৱী বান্ধৱ অন্তৰ্হিত হোৱা দেখি ৰাম নিজেই আহি তাত উপস্থিত হ'ল আৰু বান্ধৱ-সৈন্যক বন্ধা কৰি থাকিল। তেতিয়া ইল্লজিতে ৰামক উদ্দেশ্য কৰি তেওঁৰ বৰলক্ষ শব-সমূহ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে। ১৯-২১ ॥

শবৰ জালত ৰাম আৰু মহা বলশালী লক্ষ্মণ উভয়েৰে শৰীৰ ক্ষত-বিক্ষত হ'ল। তথাপিও বীৰদুগলে মায়াবলে অদৃশ্য ইল্লজিতলৈ শব নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে।

এইদৰে বাৰুণপুত্ৰ ইল্লজিৎ আৰু ৰাম-লক্ষ্মণৰ ভিতৰত যুদ্ধ চলিবলৈ ধৰিলে; তেতিয়া ইল্লজিৎ খঙতে অধীৰ হৈ শই শই, হাজাৰে হাজাৰে শব ৰাম লক্ষ্মণৰ গালৈ নিক্ষেপ কৰিলে। বান্ধৱবোৰে অদৃশ্য অৱস্থাত থাকি একেবাহে শব-নিক্ষেপ কৰি থকা ইল্লজিতক বিচাৰি বৃহৎ বৃহৎ শিলাখণ্ড হাতত লৈ আকাশ-পথত প্ৰৱেশ কৰিলে। কিন্তু সেই বান্ধৱে অদৃশ্য অৱস্থাতে থাকি বান্ধৱবোৰক আৰু ৰাম-লক্ষ্মণ দুয়োজনাকৈ শবসমূহৰ দ্বাৰা হানিবলৈ ধৰিলে। ২৩-২৫ ॥

এইদৰে মায়াবলেৰে নিজক আবৃত কৰি ৰাখি বাৰুণ-পুত্ৰই ভীষণভাৱে আক্ৰমণ কৰাত জাতদুগল শববিধ হৈ গগনমণ্ডলৰপৰা বহি পৰা :জ্ঞান আৰু সূৰ্য্যৰ নিচিনাকৈ মাটিত বাগৰি পৰিল। ২৬ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ৰামোপাখ্যান-পৰ্বত ইল্লজিতৰ লগত ৰাম-লক্ষ্মণৰ যুদ্ধ আৰু ৰাম-লক্ষ্মণৰ মূৰ্ত্তা নামৰ অষ্টাশীত্যধিক-বিশততম অধ্যায়। ২৮৮ ॥

॥ অধ্যায় ২৮৯ ॥

॥ ইন্দ্রজিৎ-বধ ॥

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, আত্মগল বাম আক লক্ষণক এইদৰে নিপাতিত হোৱা দেখি
বাতৰ-সুত ইন্দ্রজিতে তেওঁৰ ববলক শবসমূহৰ দ্বাৰা পুনঃ তেওঁলোকক বান্ধি
পেলালে । ১ ॥

তেতিয়া শিঞ্জবান্ধক পখীৰ যেনে অৱস্থা হয়, বণক্ষেত্ৰৰ ভিতৰত ইন্দ্রজিতৰ পাশ-
বন্ধত থকা বীৰযুগলৰো তদনুকূপ অৱস্থা হ'ল । ২ ॥

শ শ শবৰ দ্বাৰা আবৃত হৈ তেওঁলোক দুজনাক এইদৰে পৰি থকা দেখি
কপিৰাজ সুগ্ৰীৱ, সুশেণ, মৈন্দ, দ্বিবিদ, কুমুদ, অজদ, চন্মুমান, নীল, তাৰ, নল
আদি বান্দববৰ্গই তেওঁলোকক চাৰিওফালে বেঢ়ি ধৰি থিয় দি থাকিল । ৩-৪ ॥

তেতিয়া কৰ্ণদক্ষ বিভীষণ সেই ঠাইত উপস্থিত হৈ প্রজ্ঞা অন্তৰ সহায়ত বীৰ-
যুগলক সজ্ঞান কৰিলে, আক অলপ সময়ৰ ভিতৰতে দিবা-মন্ত্ৰপুত বিশল্য মহৌ-
ষধিৰ সংযোগত তেওঁলোকক পাশৰপৰা মুক্ত কৰিলে । ৫-৬ ॥

এইদৰে অলপ কালৰ পাছত নবশ্ৰেষ্ঠ মহাবতী দুজনে সংজ্ঞা লাভ কৰি শেল-
মুক্ত হোৱাত তেওঁলোকৰ সকলো ক্লান্তি দূৰ হ'ল আক উভয়ে উঠি বহিল । ৭ ॥

তাৰ পাছত, হে পাৰ্থ, ঠিকাকু-নন্দন বাম সূত্ৰ হোৱা দেখি বিভীষণে কৃতাজলি-
পুটে তেওঁক কবলৈ ধৰিলে, ৮ ॥

হে অৰিন্দম, বাজাধিৰাজ কুৱেৰৰ আদেশমতে কৈলাস পৰ্বতৰপৰা কোনো
এজন গুহকে এই পানী লৈ আপোনাৰ ওচৰলৈ আহিছে । ৯ ॥

হে মহাবাজ, অন্তৰ্হিত হৈ লুকাই থকা প্রাণীবৰ্গক আপুনি দেখা পোৱা কৰিবৰ
কাৰণে পৰম্পৰ কুৱেৰে এই পানী আপোনাৰ দান কৰিছে । ১০ ॥

এই পানীৰে চকু মোহাৰি লৈ অন্তৰ্হিত হৈ থকা প্রাণীবৰ্গক আপুনি দেখা
পাব আক আপুনি আন যি প্রাণীকে এই জল দিব তেওঁ সেইদৰে লুকাই থকা
প্রাণীক দেখা পাব । ১১ ॥

তথাস্ত বুলি কৈ বামে সুপৰিভূত সেই পানী লৈ চকুঘোৰ ধুই ল'লে, লগতে
মহামনা লক্ষণেও সেইদৰে তেওঁৰ চকু প্রক্ষালন কৰিলে । তাৰ পাছত সুগ্ৰীৱ,
জাম্বৱান, চন্মুমান, অজদ, মৈন্দ, দ্বিবিদ, নীল প্রভৃতি প্ৰায় সকলোবোৰ প্ৰধান
বান্দবে নিজ নিজ চকু ধুই লৈ বিভীষণে যিদৰে কৈছিল ঠিক সেইদৰে দেখা পোৱা

হ'ল আক লগে লগে, হে বাঞ্জন যুগিষ্ঠিৰ, ইন্দ্ৰিয়ৰ অগোচৰ বস্তুসমূহ তেওঁলোকে দেখা পাবলৈ ধৰিলে । ১৩-১৪ ॥

ইপিনে কৃতকৰ্ম্ম ইন্দ্ৰজিৎ তেওঁৰ পিতৃদেৱৰ ওচৰত সকলো কথা জনাই অতি শীঘ্ৰে উভতি আহি পুনঃ বণক্ষেত্ৰত উপস্থিত হ'ল । ১৫ ॥

যুদ্ধৰ ইচ্ছাৰে সংক্ৰুদ্ধভাৱে ইন্দ্ৰজিতক পুনঃ উপস্থিত হোৱা দেখি বিভীষণৰ উপদেশমতে লক্ষ্মণ তেওঁ সমুখলৈ লৰি আহিল । ১৬ ॥

বিভীষণৰ সঙ্কেতমতে আফিক কাৰ্য্য সম্পন্ন নকৰাকৈ অহা অৱস্থাতে সাময়িক জয়োন্মাদ-গৰ্ব্বী, কৃতসংকল্প ইন্দ্ৰজিতক বধ কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি লক্ষ্মণে ক্ৰোধাৱিষ্ট হৈ তেওঁৰ ওপৰত শৰ বৰ্ষণ কৰিবলৈ ধৰিলে । ১৭ ॥

ইজনে সিদ্ধনক পৰাভূত কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি যুদ্ধত প্ৰবৃত্ত হোৱাত দুয়োৰো ভিতৰত তাহানি কাৰ্ণৰ ইন্দ্ৰ আৰু প্ৰহ্লাদৰ ভিতৰত হোৱা যুদ্ধৰ নিচিনা অতি আশ্চৰ্য্যজনক, বিচিত্ৰ এখন যুঁজ আৰম্ভ হ'ল । ১৮ ॥

ইন্দ্ৰজিতে মৰ্ম্মভেদী তীক্ষ্ণ শৰসমূহৰ দ্বাৰা লক্ষ্মণক হানিবলৈ ধৰিলে আৰু সেইদৰে লক্ষ্মণেও প্ৰগ্নি-সদৃশ শৰৰ দ্বাৰা বাৰং-পুত্ৰক আক্ৰমণ কৰিলে । ১৯ ॥

লক্ষ্মণৰ শৰাঘাতত ইন্দ্ৰজিৎ ক্ৰোধতে অধীৰ হ'ল আৰু লক্ষ্মণলৈ বিষমৰ সৰ্প-সদৃশ আঠপাট শৰ নিক্ষেপ কৰিলে । ২০ ॥

তাৰ পাছত অনল-সদৃশ তিনিপাট শৰেৰে বীৰ লক্ষ্মণে কিদৰে ইন্দ্ৰজিতৰ প্ৰাণ সংহাৰ কৰিলে কওঁ শুনা । ২১ ॥

এপাট শৰেৰে তেওঁ ইন্দ্ৰজিতৰ ধনু লৈ থকা হাতখন শৰীৰৰপৰা কাটি পেলালে আৰু আন এপাট শৰেৰে নাৰাচ বাণ লৈ থকা দ্বিতীয়খন বাহু কাটি মাটিত পেলাই দিলে । তাৰ পাছত অতি সুতীক্ষ্ণ জ্যোতিৰ্ম্ময় তৃতীয়পাট শৰৰ দ্বাৰা লক্ষ্মণে সুন্দৰ নাসায়ুক্ত সমুজ্জল কুণ্ডল-শোভিত ইন্দ্ৰজিতৰ মূৰটো কাটি পেলালে । ২২ ॥

এইদৰে হাত আৰু মূৰ কাটি দিয়াৰ পাছত ভীমদৰ্শন কৰছাকৃতি ইন্দ্ৰজিতক বধ কৰি বীৰপ্ৰৱৰ লক্ষ্মণে অস্ত্ৰৰ দ্বাৰা সাৰথিকো নিপাতিত কৰিলে । ২৩ ॥

তাৰ পাছত অশ্বসমূহ বধ লৈ লক্ষ্যত প্ৰৱেশ কৰাত পুত্ৰ-বিহীন বধ বাৰণৰ চকুত পৰিল । ২৪ ॥

পুত্ৰক এইদৰে নিহত হোৱা দেখি বাৰণৰ মনত আতঙ্ক উপস্থিত হ'ল আৰু শোক আৰু মোহতে অভিভূত হৈ তেওঁৰ চিন্তা বিভ্ৰম হোৱাত তেওঁ সীতাক বধ কৰিবলৈ উদ্যত হ'ল । ২৫ ॥

ততালিকে খড়্গ হাতত লৈ বাৰণে বামক দেখা পাবলৈ আগ্ৰহান্বিত হৈ থকা অশোক-বন-নিবাসিনী সীতাৰ গুৰিলৈ বেগেৰে প্ৰস্থান কৰিলে । ২৬ ॥

ক্ৰোধাৱিষ্ট, দুৰ্ব্বুদ্ধি, পাপমতি বাৰণৰ উদ্দেশ্য বুজি পাই কি উপায়ে অবিদ্ধাই তেওঁক শান্ত কৰিলে, তাক কওঁ শুনা । বাৰণক সম্বোধন কৰি অবিদ্ধাই ক'লে, ২৭ ॥

হে মহাবাজ, আপুনি এখন প্ৰদীপ্ত মহাবাজ্যত অধিষ্ঠিত, এতেকে স্ত্ৰী-বধ কৰা

আপোনাৰ পক্ষে কোনোপধ্যে যুক্ত নহব। যিহেতু তেওঁ ত্ৰী আৰু বন্ধন-অৱস্থাত আপোনাৰ বশীভূত হৈ আছে, এতেকে বৰ্ত্তমানে তেওঁ মৰাৰ ভুল্য অৱস্থাত। তেওঁৰ দেহ পাত হ'লেই যে তেওঁৰ মৃত্যু তেনে কথা মই নাভাৱোঁ। আপুনি তেওঁৰ স্বামীক বধ কৰক, তেনেহলেই তেওঁক বধ কৰাৰ সমান হ'ব। ৩০ ॥

হে ৰাজন, স্বয়ং ইন্দ্ৰও বিক্রম-বিষয়ত আপোনাৰ সমকক্ষ নহয় আৰু এবাৰ নহয়, বহু বাৰ ইন্দ্ৰেৰে সৈতে সমগ্ৰ দেৱতাগণৰ আপুনি ত্ৰাস সৃষ্টি কৰিছে। ৩১ ॥

এইদৰে বহুপ্ৰকাৰৰ প্ৰবোধ বাক্যৰ দ্বাৰা অবিদ্যাই ৰাৱণক সান্ত্বনা দিয়াৰ পাছত, ৰাৱণেও তেওঁৰ কথাকে মানি ল'লে। ৩২ ॥

তাৰ পাছত ৰণযাত্ৰা কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰি নিশাচৰ ৰাৱণে খড়্গ হাতত লৈ আদেশ দিলে, যুদ্ধৰ কাৰণে বধ সাজু কৰাঁ। ৩৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত ৰামোপাখ্যান-পৰ্ব্বত ইন্দ্ৰজিৎ-বধ নামৰ একোনব্বত্যধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৮৯ ॥

॥ অধ্যায় ২৯০ ॥

॥ ৰাৱণ-বধ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, প্ৰিয় পুত্ৰ ইন্দ্ৰজিৎ নিহত হোৱা দেখি দশগ্ৰীৱ ৰাৱণ অত্যন্ত ক্ৰুদ্ধ হ'ল আৰু সোণ-বস্ত্ৰ-বিভূষিত বখত উঠি যুদ্ধলৈ ওলাই আহিল। ১ ॥

বিবিধ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰেৰে সজ্জিত, ঘোৰমূৰ্ত্তি অসংখ্য বাক্সৰ দ্বাৰা পৰিস্ৰুত হৈ বান্দৰ সেনাপতিসকলৰ লগত যুদ্ধ কৰি কৰি তেওঁ ৰামৰ ফালে খেদি গ'ল। ২ ॥

ৰাৱণে খঙতে এইদৰে অধীৰ হৈ খেদি অহা দেখি ক্ৰৈন্দ, নল, নীল, অজদ, হনুমান, জাম্বৱান প্ৰভৃতি বীৰগণেৰে নিজ নিজ সৈন্যগণে সৈতে তেওঁক বাধা দিলে আৰু ৰাৱণৰ চকুৰ আগতে বিবিধ গছ-পাদপৰ দ্বাৰা ৰাৱণৰ সৈন্যবোৰ ধ্বংস কৰিবলৈ ধৰিলে। বাক্সাধিপতি মায়াৱী ৰাৱণে লক্ষপক্ষৰ দ্বাৰা তেওঁৰ সৈন্যদল এইদৰে নিহত হোৱা দেখি মায়া-বাণ সৃষ্টি কৰিলে। ৩-৫ ॥

শই শই, হাজাৰে হাজাৰে, বাক্স-শব, শক্তি, খড়্গ আৰু বস্ত্ৰম হাতত লৈ তেওঁৰ শৰীৰবপৰা ওলাই অহা দেখা গ'ল। ৬ ॥

ৰামে তেওঁৰ দিব্য অস্ত্ৰৰ সহায়ত সেই সকলো বাক্স বধ কৰাত বাক্সৰাজ ৰাৱণে পুনঃ আন মায়া সৃষ্টি কৰিলে। ৭ ॥

হে ভাৰত ভূমিষ্ঠিৰ, এইবাৰ ৰাৱণ ৰাম আৰু লক্ষণৰ প্ৰতিদ্বন্দ্বিধাৱী অসংখ্য বাক্স সৃষ্টি কৰি ৰাম আৰু লক্ষণৰ ওচৰলৈ খেদি গ'ল। ৮ ॥

এই বান্ধসবোৰ বাম আৰু লক্ষ্মণক পূজা-অৰ্চনা জনাই তেওঁলোকৰ ওচৰ চাপিল । ৯ ॥

তেতিয়া ইক্ষাকুনন্দন সৌমিত্ৰিয়ে বান্ধসবাজৰ এই মায়া দেখি নিজে ভোল নগৈ উচ্চৈঃস্বৰে বামক কলে, ১০ ॥

হে বাঘৰ, আমাৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তি-স্বৰূপ পাণাখ্যা এই বান্ধসবোৰক আপুনি বধ কৰক । লক্ষ্মণৰ কথা শুনি নামে এই সকলোকে আৰু তেওঁৰ মূৰ্ত্তি ধাৰণ কৰি অহা আন আন বান্ধসবোৰকো নিপাতিত কৰিলে । ১১ ॥

ঠিক এনে সময়তে হৰিৎ বৰ্ণৰ অশ্ব সংযুক্ত, আদিত্যসম জ্যোতিৰ্ম্ময় বথত আৰোহণ কৰি ইক্ষব সাৰথি মাতলি বগভূমিত অৱতৰণ কৰি বামৰ ওচৰত উপস্থিত হল । ১২ ॥

তেতিয়া মাতলিয়ে বামক ক'লে, হে কাকুৎস্থ, এতিখনেই দেৱবাজ ইক্ষব হাল-ধীয়া বৰণৰ অশ্বযুক্ত উত্তম বথ । হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, অভ্যুৎকৃষ্ট এই বথত আৰোহণ কৰিয়েই ইক্ষুই শই শই দৈত্য-দানৱ বধ কৰিছিল । এতিয়া আপুনি এই যুদ্ধত মোক সাৰথি-স্বৰূপে লৈ এই বথৰ সহায়ত অতি শীঘ্ৰে বাৰণক বধ কৰক, বিলম্ব নকৰিব । মাতলিয়ে এইদৰে কোৱাত, কিজানি ইও বান্ধসৰে মায়া, এই বুলি ভাবি বাম মাতলিৰ কথাৰ যথার্থতা সম্বন্ধে শঙ্কান্বিত হ'ল । ১৩-১৫ ॥

তেতিয়া বিভীষণে তেওঁক ক'লে, হে নবশ্ৰেষ্ঠ, এইটো দুৰাখ্যা বাৰণৰ মায়া নহয় । এতেকে, হে মহাদ্যুতি, আপুনি বেগতে ইক্ষব এই বথত আৰোহণ কৰক । বিভীষণৰ কথা শুনি তথাস্ত বুলি কাকুৎস্থ বাম সেই বথত আৰোহণ কৰিলে, আৰু খঙতে অধীৰ হৈ দশগ্ৰীৱ বাৰণক আক্ৰমণ কৰিলে । বাৰণ এইদৰে আক্ৰান্ত হোৱা দেখি প্ৰাণীসমূহৰ মাজৰপৰা এটা হাহাকাৰ ধ্বনি উদ্ভিত হ'ল আৰু সবগতো দিব্য পুৰুষসকলে পটহ-ধ্বনিৰে ভীষণ সিংহনাদ কৰিবলৈ ধৰিলে । ইপিনে দশগ্ৰীৱ বাৰণ আৰু বাজপুত্ৰ বামৰ ভিতৰত ঘোৰতৰ সংগ্ৰাম আৰম্ভ হ'ল । ১৬-১৯ ॥

যুদ্ধ এনে ঘোৰতৰতাবে হৈছিল যে তাৰ তুলনা আৰু পাবলৈ নাই ; এই তুমুল যুদ্ধত নিশাচৰ বাৰণে ঘোৰতৰ অন্তসমূহ বামৰ ওপৰত নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে । ২০ ॥

তেতিয়া ইক্ষব বজ্জতুল্য, ব্ৰহ্মদণ্ডসম যি পাট শূল বাৰণে বামৰ প্ৰতি নিক্ষেপ কৰিবলৈ দাঙি ললে, বামে তীক্ষ্ণ শৰ এপাটৰ দ্বাৰা তাক তেতিয়াই ধ্বংস কৰিলে । ২১ ॥

বামৰ এই ভীষণ দৃষ্কৰ কৰ্ম্ম দেখি বাৰণ সন্তুষ্ট হ'ল । তেতিয়া বাৰণে অতি ক্ৰোধান্বিত হৈ লবালবিকৈ সুতীক্ষ্ণ শৰসমূহ বামলৈ নিক্ষেপ কৰিবলৈ ধৰিলে । ২২ ॥

বাৰণে তুণ্ডী, শূল, মুসল, অমোঘ পৰশু, নানাপ্ৰকাৰৰ শক্তি-অস্ত্ৰ আৰু সুতীক্ষ্ণ শতগ্ৰী অন্তসমূহ হাজাৰে-হাজাৰে, অযুতে-অযুতে বামৰ গালৈ নিক্ষেপ কৰাত বান্ধবসকল বাৰণৰ অদ্ভুত এই মায়া দেখি ভয়তে চান্ধিগ্ৰকালে

লবি পলাবলৈ ধৰিলে। তেতিয়া কাকুৎস্থ বামে তেওঁৰ ভূগৰপৰা সোণৰ পাখি লগোৱা সুপত্ৰ, সুমুখ শৰ উলিয়াই লৈ ব্ৰহ্মাস্ত্ৰৰ লগত সংযোগ কৰিলে, ইন্দ্ৰকে আদি কৰি দেৱতাগণ আৰু গন্ধৰ্বসকল ব্ৰহ্মাস্ত্ৰৰ দ্বাৰা অনুমতিত বাণৰ প্ৰধান এই শৰৰ ৰূপ দেখি অতি খানন্দিত হ'ল, আৰু দেৱ-দানৱ আৰু কিম্বৰ-গণে পৰম শত্ৰু বাৰুণ আয়ুঃকাল অতি অলপহে মাত্ৰ অৱশিষ্ট আছে বুলি ধৰি ললে। তাৰ পিছতে বামে অসীম শক্তি-সম্পন্ন, ব্ৰহ্মদগুৰু, বাৰুণাস্ত্ৰকৰ, ঘোৰ সেই শৰ নিক্ষেপ কৰিলে। হে ভাস্কৰ যুধিষ্ঠিৰ, বামে যথাসম্ভৱ শক্তি প্ৰয়োগ কৰি ধনুত টান দি শৰ নিক্ষেপ কৰাৰ লগে লগে যি মহা অগ্নি প্ৰজ্জ্বলিত হ'ল, সি ৰাক্ষসপ্ৰধান বাৰুণ, তেওঁৰ বথ, অশ্ব আৰু সাৰথিক চাৰিওফালে বেঢ়ি ধৰি দগ্ধ কৰিলে। ২৫-৩০ ॥

অক্লান্তকৰ্মী ৰামৰ দ্বাৰা বাৰুণ এইদৰে নিহত হোৱা দেখি গন্ধৰ্ব আৰু চাৰুণগণেৰে সৈতে দেৱতাসকল পৰম হৰ্ষান্বিত হ'ল। ৩১ ॥

নিহত হোৱাৰ লগে লগে পঞ্চভূতে মহাভাগ বাৰুণক পৰিত্যাগ কৰিলে আৰু এইদৰেই ব্ৰহ্মাস্ত্ৰৰ তেজৰ বলত তেওঁ লোকসমূহৰপৰা বিচ্যুত হ'ল। ৩২ ॥

ব্ৰহ্মাস্ত্ৰৰ দ্বাৰা বিদগ্ধ হৈ তেওঁৰ শৰীৰ, ধাতু, মাংস আৰু কধিব সকলো বিনষ্ট হল আৰু শেহত তেওঁৰ ভস্ম পৰ্যন্ত অদৃশ্য হ'ল। ৩৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ৰামোপাখ্যান-পৰ্বত বাৰুণ-বধ নামৰ নৱত্যয়িক-ত্ৰিশততম অধ্যায়। ২৯০ ॥

॥ অধ্যায় ২৯১ ॥

॥ ৰামৰ লগত সীতাৰ পুনৰ্মিলন, অযোধ্যালৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন আৰু ৰামৰ ৰাজ্যাভিষেক ॥

ৰাম কুভ্ৰমতি, সুব-বৈৰী, ৰাক্ষসেন্দ্ৰ বাৰুণক বধ কৰি যুযিত্ৰানন্দন লক্ষ্মণ আৰু সুদেৱবৰ্গেৰে সৈতে পৰম হৰ্ষান্বিত হ'ল। ১ ॥

তাৰ পাছত দশগ্ৰীৱ নিহত হোৱা দেখি ঋষিসকলেৰে সৈতে দেৱতাবৰ্গই জয়যুক্ত আশীৰ্বচনেৰে মহাভূজ ৰামচন্দ্ৰক পূজা অৰ্চনা কৰিলে। ২ ॥

সৰগৰ দেৱতা আৰু গন্ধৰ্বসকল কমলপত্ৰাক ৰামক তেওঁলোকৰ বাণী আৰু পুষ্পবৃষ্টিৰ দ্বাৰা পূজা স্ততি কৰি যেনে যিদৰে আহিছিল সেইদৰে নিজ নিজ

স্থানলৈ উভতি গণ আৰু লগে লগে সমগ্ৰ আকাশমণ্ডলেই মহান উৎসবময় হৈ পৰিল । ৩-৭ ॥

তাৰ পাছত শত্ৰু বিনাশক, মহাশয়ঃ বামচন্দ্ৰই দশদীৱক বধ কৰি লক্ষ্য ৰাজ্য বিভীষণৰ হাতত অৰ্পণ কৰাত তেওঁৰ বৃদ্ধ মন্ত্ৰী, মহাপ্ৰাজ্ঞ অৰিদ্ভা বিভীষণক আগত লৈ সীতাৰে সৈতে লক্ষ্যৰপৰা ওলাই আহিল । ৫-৮ ॥

অতি নম্ৰ আৰু শৌনভাৱে বামৰ ওচৰত উপস্থিত হৈ অৰিদ্ভাই মহাশয় বামক কবলৈ ধৰিলে, তে মহাশয়ন, সুচৰিত্ৰ-সম্পন্ন জানকীক আপুনি গ্ৰহণ কৰক । ৭ ॥

মন্ত্ৰীবৰৰ এই কথা শুনি ইক্ষ্বাকুদেৱ বামে বথৰপৰা নামি বাঢ়াৰুলিত-নয়না সীতাৰ পিনে দৃষ্টি কৰিলে । ৮ ॥

সৰ্বস্বাস্থ্যমণী সীতাৰ শোকাভূত অৱস্থা, মলিন ৰূপ, মূৰত জটা আৰু শৰীৰত মলিন বসন দেখি মানৱ বাস্তৱ্যৰ দোষভূতী হোৱা বুলি আশঙ্ক কৰি বামে তেওঁক ক'লে, বৈদহী, তুমি এতিয়া মুক্ত, যাঁলৈকে ইচ্ছা যাব পাৰাঁ, মোক কৰ্ত্তব্য মই কৰিলো । ৯-১০ ॥

তে ভদ্ৰা, মোৰ নিচিনা এজনক পত্নীৰূপে পাই ৰাক্ষসৰ ঘৰত থাকিও তুমি এনেদৰে জৰাগত হোৱাটো উচিত নাছিল; এই কাৰণতেই মই এই নিশাচৰক বধ কৰিলো । ১১ ॥

ধৰ্ম্ম বিষয় সকলো কথা জানি-শুনি মোৰ নিচিনা এজনে পৰৱৰ্ত্তীৰ অধীনত থকা তিৰোতা এজনীক কেনেকৈ গ্ৰহণ কৰিব পাৰোঁ ? ১২ ॥

মৈথিলী, তুমি সচৰিত্ৰাই হোৱা বা অসচৰিত্ৰাই হোৱা, কুকুৰে চেলেকা খিউৰ দৰে তোমাক গ্ৰহণ কৰিবলৈ মোৰ প্ৰযুক্তি হোৱা নাই । ১৩ ॥

তথাহি বামৰ এই নিদাকণ কথা শুনি সীতাই অন্তৰত বৰ আঘাত পালে আৰু শুৰি কাটি পেলোৱা কল গড়জুপিত নিচিনাকৈ মাটিত ঢলি পৰিল । ১৪ ॥

বামক দেখা পোৱাৰ আনন্দতে তেওঁৰ মুখখীয়ে যি উজ্জ্বল ৰূপ ধাৰণ কৰিছিল, তেওঁৰ এই নিদাকণ কথা শুনা মাত্ৰকে নিঃশ্বাস-বন্ধুচিত দৰ্পণৰ নিচিনাকৈ তেওঁৰ মুখখী পুনঃ ততালিকে মলিন হৈ পৰিল । ১৫ ॥

বামৰ কথা শুনি লক্ষ্মণকে আদি কৰি সকলো বান্দৱ মানৱ নিচিনা নিশ্চেষ্ট হৈ পৰিল । ১৬ ॥

ঐক এনে সময়তে বিভীষণা, পদ্মশোভা, জগৎ-ভ্ৰমী, দেৱ চতুৰ্দ্বজ ব্ৰহ্মা বিমান-যোগে আহি বামক দেখা দিলেহি । ১৭ ॥

লগতে ইন্দ্ৰ, অগ্নি, বায়ু, যম, বৰুণ, যক্ষাধিপতি ভগৱান কুৱেৰ, সুনিৰ্জল সপ্তৰিগণ, মহামূলা-সমুজ্জল হংসবাহন বহুত আৰোহণ কৰি ৰজা দশৰথো দিবা, জ্যোতিৰ্ময় ৰূপ ধাৰণ কৰি আহি তাত উপস্থিত হ'ল । ১৮-১৯ ॥

এইদৰে দেৱতা আৰু গন্ধৰ্বগণেৰে সৈতে অন্তৰীক্ষ-পৰিপূৰ্ণ হোৱাত তাৰকাৰাজিৰে মণ্ডিত শবৎকালৰ নভোমণ্ডল-সদৃশ অন্তৰীক্ষই শোভা ধাৰণ কৰিলে । ২০ ॥

তেতিয়া কল্যাণময়ী, যশস্বিনী সীতাদেৱীয়ে তেওঁলোকৰ মাজত থিয় দি বিশাল বক্ষ-বিশিষ্ট ৰামক সম্বোধন কৰি কবলৈ ধৰিলে, ২১ ॥

ৰাজপুত্ৰ, মই কোনোদিনে আপোনাৰ কোনো দোষাচৰণ কৰা নাই, স্ত্ৰী আৰু পুৰুষৰ মনৰ গতি আপুনি ভালদৰে জানে, এতেকে এই সম্বন্ধে মই আপোনাক যিখিনি কওঁ, শুনক ॥ ২২ ॥

এই বায়ু সদায় প্ৰবহমান হৈ প্ৰাণীবৰ্গৰ অন্তৰত চলাচল কৰি থাকে। যদি কিবাটো পাপ মই কৰি থাকোঁ, তেন্তে তেওঁ মোৰ প্ৰাণ সংহাৰ কৰক ॥ ২৩ ॥

আৰু, সেইদৰে অগ্নি, পানী, আকাশ আৰু পৃথিৱীয়েও মোৰ শৰীৰৰপৰা প্ৰাণ-বায়ু উলিয়াই নিয়ক, যদিহে মই কোনো প্ৰকাৰৰ পাপ কাম কৰি আছোঁ ॥ ২৪ ॥

হে বীৰ, যিহেতু সপোনতো মই আপোনাত বিনে আন কাৰো চিন্তা কৰা নাই, এতেকে বিধিৰ শিখনমতে আপুনিয়ৈই মোৰ পতি হওক ॥ ২৫ ॥

সীতাৰ মুখৰপৰা এই কথা ওলোৱাৰ লগে লগে মহাত্মা বাস্কৰসকলৰ মনত আনন্দ ওপজাই অন্তৰীক্ষৰপৰা লোক-সাক্ষীসকল, কল্যাণময়ী, পৰম পৱিত্ৰ এটা বাণী প্ৰতিধ্বনিত হ'ল ॥ ২৬ ॥

বায়ুয়ে ক'লে, বাঘৰ, ময়ে সদায় প্ৰবহমান বায়ু। হে ৰাজন, মই সত্যৰ নাম লৈ কৈছো, মৈথিলী নিষ্পাপা, এতেকে আপুনি ভাৰ্যা হিচাপে তেওঁক গ্ৰহণ কৰক ॥ ২৭ ॥

অগ্নিয়ে ক'লে, হে বহুমনস্কন, ময়ে প্ৰাণীবৰ্গৰ শৰীৰৰ ভিতৰত থকা অগ্নি। তে কাকুৎস্থ, মৈথিলীয়ে তিল-পৰিমাণে অপৰাধ কৰা নাই ॥ ২৮ ॥

বৰুণে ক'লে, হে বাঘৰ, প্ৰাণীবৰ্গৰ ভিতৰত যি বস সজ্জাৱিত হৈ থাকে, সি মোৰপায়ে উৎপন্ন, মই আপোনাক দঢ়াই কৈছো, মৈথিলী নিষ্পাপা; আপুনি তেওঁক গ্ৰহণ কৰক ॥ ২৯ ॥

ব্ৰহ্মাও ক'লে, বৎস কাকুৎস্থ, সীতাই যে সতীত্ব ধৰ্ম্ম বক্ষা কৰি আছে, সেই বিষয়ে আচৰিত হ'ব লগা একো নাই। তুমি ৰাজসি-ধৰ্ম্মত অধিষ্ঠিত সাধু আৰু সচ্চৰিত্ৰবান। এতিয়া মোৰ এই কথা শুনা ॥ ৩০ ॥

হে বাৰ, তুমি দেৱতা, গন্ধৰ্ব্ব, সৰ্প, যক্ষ, দানৱ, আৰু মহৰ্ষিসকলৰ শত্ৰু এই বাৰণক নিপাত্তিত কৰিলো ॥ ৩১ ॥

পূৰ্বতে মোৰপৰা পোৱা এটা বৰৰ অনুগ্ৰহতে ই সকলো প্ৰাণীৰে অবধ্য হৈছিল। তাৰ পাছত কোনো এটা বিশেষ কাৰণত কিছু কাল এই পাপাত্মাৰ প্ৰতি আওকাণ কৰি থাকিব লগা হয়। শেহত তাৰ নিজৰ বধৰ অৰ্থে ঋষাচ্ছাই সীতাক হৰণ কৰে; কিন্তু নলকুবেৰে দিয়া শাপৰ বলত মই সেই সময়ত সীতাক বক্ষা কৰি আছিলো ॥ ৩২-৩৩ ॥

নলকুবেৰে এই বুলি তাক অভিসম্পাত দিছিল, যদি কেতিয়াবা সি তাৰ প্ৰতি অনাসক্তা আন কোনো স্ত্ৰীৰ ওপৰত ব্যভিচাৰ কৰে তেনেহলে লগে লগে

তাৰ মূৰ শতখণ্ডত বিভীৰ্ণ হ'ব। সেই কালডোখৰৰ ভিতৰত সি এইদৰে শাপ-
গ্ৰস্ত হৈ আছিল। ৩৪ ॥

হে মহাস্থতিসম্পন্ন বাম, তুমি এই বিষয়ে অবশ্যে শপথ কৰিব নালাগে।
এতিয়া তুমি তেওঁক গ্ৰহণ কৰাঁ। হে দেৱপ্ৰভাশালী বীৰ, বাৰণক বধ কৰি
তুমি এটা মহৎ কাৰ্য্য সাধন কৰিছা। ৩৫ ॥

দশবথে ক'লে, হে বৎস, মই তোমাৰ ওপৰত সন্তুষ্ট হৈছো, তোমাৰ মঙ্গল
হওক; মই তোমাৰ জনক দশবথ। হে পুৰুষোত্তম, মই তোমাক অনুমতি দিছো,
এতিয়া তুমি ৰাজ্য শাসন কৰাঁগৈ। ৩৬ ॥

ৰামে ক'লে, হে ৰাজেশ্বৰ, যদিহে আপুনি মোৰ জনক তেন্তে মই আপোনাক
অভিবাদন জনালো; আপোনাৰ আদেশ মানি লৈ মই মনোৰম অযোধ্যা নগ-
ৰীলৈ যাম। ৩৭ ॥

এইদৰে কথাবতৰা হোৱাৰ পাছত যুধিষ্ঠিৰক সন্মোদন কৰি মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে,
হে ভৱতৰ্ভূত, ৰজ্ঞাঙ্কলোচন বামৰ কথা শুনি তেওঁৰ পিতৃদেৱ পৰম হৰ্ষান্বিত
হৈ পুনঃ তেওঁক ক'লে, হে মহাত্মা, তোমাৰ চৈধ্য বছৰ কাল সম্পূৰ্ণ হৈছে,
এতিয়া তুমি অযোধ্যালৈ গৈ ৰাজ্য শাসন কৰাঁগৈ। তাৰ পাছত সুহৃদগৰ দ্বাৰা
অভিনন্দিত হৈ ৰামে দেৱতাৰ্গক নমস্কাৰ জনাই পৌলমীৰ (শচীৰ) লগত মহেন্দ্ৰ
মিদৰে মিলিত হৈছিল, তেওঁৰ ভাৰ্য্যা সীতাৰ লগতো সেইদৰে মিলিত হ'ল।
তাৰ পাছত পৰশুৰামে বৃদ্ধামাত্য অবিদ্যাক বৰ প্ৰদান কৰিলে আৰু বান্ধসী
ত্ৰিধাতাক ধন আৰু সম্ভাৱনেৰে অভিনন্দিত কৰিলে। এইবোৰ হৈ যোৱাৰ পাছত
ইন্দ্ৰকে আদি কৰি দেৱতাগণেৰে সৈতে ব্ৰহ্মাঃ তেওঁক ক'লে, হে কৌসল্যানন্দন,
মই তোমাৰ অভিলষিত কেইটামান বৰ তোমাক দিবলৈ ইচ্ছা কৰিছো, তুমি কি
বৰ লবা, কোৱাঁ। উত্তৰত ৰামে ধৰ্ম্মত স্থিতি, শত্ৰুৰ হাতত অপৰাজয়তা আৰু
বান্ধসসকলৰ দ্বাৰা নিহত বান্ধবসকলৰ পুনৰ্জীৱন—এই তিনিটা বৰ প্ৰাৰ্থনা
কৰিলে। ৩৮-৪২ ॥

বামৰ প্ৰাৰ্থনা শুনি ব্ৰহ্মাই “সেয়ে হওক” বুলি কোৱাৰ লগে লগে, হে মহা-
ৰাজ যুধিষ্ঠিৰ, বান্ধববোৰ পুনঃ চেতন। লাভ কৰি উঠি ৰহিল। তেতিয়া মহা-
ভাগ্য সীতাদেৱীয়েও হনুমানক এই বুলি বৰ দান দিলে, ৪৩-৪৪ ॥

হে পুত্ৰ, জীৱান্দ্ৰিয় কীৰ্ত্তি যেতিয়ালৈ বৰ্দ্ধি থাকিব তুমিও তেতিয়ালৈ জীৱিত
থাকিবা আৰু মোৰ বৰতে, হে পিঙ্গলাক্ষ হনুমান, দিব্য-উপভোগসমূহ সদায়
তোমাৰ ওচৰত বৰ্ত্তমান থাকিব। ৪৫ ॥

তাৰ পাছত অক্লান্তকৰ্ম্মী সেই বীৰ পুৰুষসকলে চাই থাকোঁতেই ইন্দ্ৰকে
আদি কৰি দেৱতাসকল অস্তৰ্জান হ'ল। তেতিয়া ইন্দ্ৰৰ সাৱধি মাতলিয়ে ৰামেৰে
সৈতে জানকীৰ মিল হোৱা, দেখি পৰম প্ৰীত হৈ সুহৃদগৰ মাজৰপৰা এইদৰে ক'লে,
হে সভাপৰাক্ৰম বাম, আপুনি দেৱতা, গন্ধৰ্ব্ব, যক্ষ, অসুৰ, মনুষ্য আৰু নাগকুলৰ

এই দুঃখ নিবারণ কৰিলে; এতেকে যেতিয়ালৈকে পৃথিৱীয়ে দেৱতা, অসুৰ, যক্ষ, বক্ষ, গন্ধৰ্ব, পন্নগকুলক ধাৰণ কৰি থাকিব তেতিয়ালৈকে লোকসমূহে আপোনাৰ গুণানুকীৰ্ত্তন কৰি থাকিব। অস্ত্ৰধাৰীসকলৰ জিতবত সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ বামক এই বসি কৈ মাতলিয়ে তেওঁলৈ পূজা-সন্মান জনাই তেওঁৰ অনুমতিক্ৰমে আদিত্যসম উজ্জল বথখন লৈ তাৰপৰা প্ৰস্থান কৰিলে। ৪৬-৫১।

তাৰ পাছত বামচন্দ্ৰই লক্ষা-বক্ষণ বন্দবস্ত কৰি সীতাক আগত লৈ লক্ষ্মণ, সুগ্ৰীৱ প্ৰমুখ-বান্দৰগণ আৰু বিভীষণেৰে সৈতে তেওঁলোকৰ দ্বাৰা নিৰ্ম্মিত সেই সেতুৱেদি সমুদ্ৰ পাৰ হ'ল, আৰু মুখ্য মন্ত্ৰীগণেৰে সৈতে কামৰূপ, গগনবিহাৰী পুষ্পক বথত আৱেষ্ণ কৰি জ্বিতেন্দ্ৰিয় বামচন্দ্ৰই সমুদ্ৰৰ পাৰত গি ঠাইত শয়ন কৰিছিল তাতে বান্দৰবোৰেৰে সৈতে খিতাপি ল'লে। ৫২-৫৫।

তাৰ পাছত ধৰ্ম্মাত্মা বাঘৰে যথাসময়ত বান্দৰবোৰক একত্ৰ কৰি বহুদাি দানৰ দ্বাৰা সন্মানিত আৰু সন্তুষ্ট কৰি তেওঁলোকক বিদায় দিলে। গোপুচ্ছ, ঋক্ষকুল আৰু অ্যান আন প্ৰধান প্ৰধান বান্দৰবোৰ যোৱাৰ পাছত বিভীষণ আৰু সুগ্ৰীৱেৰে সৈতে বাম কিল্কিদ্ধা নগৰীলৈ গাহিল। ৫৬-৫৭।

বৈদেহীৰে সৈতে পুষ্পক বথত উঠি আহোঁতে বাটত বিবিধ বনৰাজি তেওঁক দেখুৱাই আহিছিল। তাৰ পাছত কিল্কিদ্ধা নগৰীত উপস্থিত হৈ অস্ত্ৰধাৰীসকলৰ শ্ৰেষ্ঠ বামচন্দ্ৰই কৃতকৰ্ম্মা অজ্ঞদক যোৱৰাজ্যত অভিষিক্ত কৰিলে। এইদৰে কাম সম্পন্ন কৰি বাম লক্ষ্মণেৰে সৈতে যি পথে আহিছিল সেই পথকে আশ্ৰয় কৰি নিজ নগৰীলৈ যাত্ৰা কৰিলে। তাৰ পাছত ৰাষ্ট্ৰপতি বামচন্দ্ৰ অযোধ্যাত উপনীত হৈ দূত-স্বৰূপে হনুমানক সকলোপ্ৰকাৰৰ ইজিত আৰু এনে ক্ষেত্ৰত জনাব লগীয়া কথাখিনি জনাই ভৱতৰ ওবিলৈ পঠালে। ৫৮-৬১।

বায়ুপুত্ৰ উভতি আৰ্হি পোৱাত বামচন্দ্ৰ নন্দীগ্রামলৈ গৈ দেখিলে, ভৱত চাৰবাস পৰিধান কৰি মলিন কলেৱৰেৰে বামৰ পাছকাষোৰ সন্মুখত লৈ বহি আছে। তাৰ পাছত ভৱত আৰু শক্ৰদ্বৰ লগত মিলিত হৈ বীৰ্য্যৱান বাঘৰ সৌমিঞিৰে সৈতে পৰম আনন্দিত হ'ল। বাম ৰাজ্যত উপস্থিত হোৱা দেখি ভৱতে মসন্মানে তেওঁৰ ওপৰত দ্যাসৰূপে সংৰক্ষিত ৰাজ্যভাৰ বামত অৰ্পণ কৰি পৰম আনন্দ লাভ কৰিলে। ৬২-৬৫।

তেতিয়া বসিষ্ঠ আৰু ব্যাসদেৱ দুয়োজনে শুভ দিনত বৈষ্ণৱ-নক্ষত্ৰৰ (জৱণা) সংযোগত বামক ৰাজ্যত অভিষিক্ত কৰিলে। ৬৬।

অভিষেক কাৰ্য্য সমাপ্ত হোৱাৰ পাছত বামচন্দ্ৰই সুহৰুগেৰে সৈতে কপিশ্ৰেষ্ঠ সুগ্ৰীৱ আৰু পুলস্ত্য নন্দন বিভীষণক নিজ ঠাইলৈ উভতি যাবলৈ বিদায় দিলে। ৬৭।

বিবিধ ভোগাপচাৰৰ দ্বাৰা তেওঁলোকে প্ৰীতি লাভ কৰাত বামচন্দ্ৰই তেওঁলোকৰ প্ৰতি কৰিব লগীয়া সকলো কাম সমাধা কৰি বেজাৰ মনেৰে তেওঁলোকক বিদায় দিলে। ৬৮।

তাৰ পাছত বাঘৰ বামে পুষ্পক বথকো। যথাযোগ্যভাৱে পূজা-অৰ্চনা কৰি পৰম প্ৰীতিৰে সৈতে সেই বথ বৈশ্বৰূপ কুন্তেৰক প্ৰত্যৰ্পণ কৰিলে। ৬৯ ॥

সকলো কাম সমাধা কৰি উঠি বামে দেৱৰ্ষি বসিঠেৰে সৈতে গোমতী নদীৰ তীব্ৰত জাকথ্য গ্ৰাক নিবৰ্গল নামক দহোটা অশ্বমেধ যজ্ঞ সমাপন কৰিলে। ৭০ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত বামোপাখ্যান-পৰ্বৰত বাঘৰ প্ৰগত সীতাৰ পুনৰ্মিলন, অযোধ্যালৈ প্ৰত্যাবৰ্ত্তন আৰু নামৰ ৰাজ্যাভিষেক নামৰ একনৱতমিক-বিশেষতম অধ্যায়। ২৯১ ॥

॥ অধ্যায় ২৯২ ॥

॥ যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰতি আশ্বাস-দান ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে মহাবাহু যুধিষ্ঠিৰ, পুৰণি কালত অসীম শক্তিসম্পন্ন বাম-চন্দ্ৰও বনবাসৰ কাৰণে এইদৰে দুঃসহ বিপদৰ মাজেদি যাব লগা হৈছিল। ১ ॥

হে পৰম্প, তুমি ক্ষত্ৰিয়, সেই কাৰণে প্ৰত্যক্ষ ফলপ্ৰদ বাহুবলকে আশ্ৰয় কৰি আছা, আগতে ইন্দ্ৰকে আদি কৰি দেৱতা আৰু অনুৰগণো এই পথকে আশ্ৰয় কৰি চলিছিল, তদুপৰি তুমি অশুমাত্ৰও পাপাচৰণ কৰা নাই, এতেকে হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, তুমি শোক নকৰিবা। ২-৩ ॥

মৰুৎগণৰ সহায় লৈ বজ্জপাণি ইন্দ্ৰই বৃজ, দুৰ্জয়, নহুচি আৰু দীৰ্ঘজিহ্বা ৰাক্ষসীক বধ কৰিছিল। ৪ ॥

এই সংসাৰত সহায়-মুক্ত পুৰুষে সকলোপিনে সিদ্ধি লাভ কৰে, এতেকে ধনজয় যাৰ জাতা তেনে এজনৰ পক্ষে মুক্ত পৰাভৱ জানো হ'ব পাৰে? ৫ ॥

তদুপৰি, বনবাসীসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ ভীম-পৰাক্ৰম ভীম, মহা ধনুৰ্দ্ধাৰী শাজী-মৃত যুৱক বীৰধ্বজল তোমাৰ সহায়। ৬ ॥

এনেবোৰ বীৰপুৰুষ তোমাৰ সহায় থাকোঁতে, হে পৰম্প, তুমি এনেদৰে বিষঃ চোৱাৰ কাৰণ কি? এই বীৰ-পুৰুষসকলে মৰুৎগণ সহ বজ্জধাৰী ইন্দ্ৰৰ সেনাকো পৰাজয় কৰিব পাৰে। ৭ ॥

হে ভৱভৰত, দেৱ-অৰূপ, মহাধনুৰ্দ্ধাৰী এই বীৰসকলৰ সহায়ত মুক্তকৈ তুমিও তোমাৰ শত্ৰুকলক পৰাভৱ কৰিব পাৰিবা। ৮ ॥

চোৱাঁ, এই বনৰ স্তম্ভমতে বীৰ্য্যোন্তুত, মহাপলশালী, দুৰাশা দিক্ৰবাজ অক্লান্তে শ্ৰোণদীক হৰণ কৰি নিয়ে, তাৰ পিছত তোমাৰ মহাশা জাতুসকলে দুঃসাধ্য সাধন কৰি তেওঁক পৰাজিত কৰে আৰু নিজ বশলৈ আনি শ্ৰোণদীক উদ্ধাৰ কৰে। ৯-১০ ॥

ৰামে কোনো সহায় নোলোৱাকৈয়ে ভীম-পৰাক্ৰম দশগ্ৰীৱ বান্ধসক যুদ্ধত নিহত কৰি বৈদেহীক উদ্ধাৰ কৰে। হে ৰাজন, সেই সময়ত ৰামৰ একমাত্ৰ বন্ধু আছিল অশ্ব জ্ঞাতিত উৎপন্ন বান্দৰ আৰু কৃষ্ণমুখ-বিশিষ্ট ডালুকবোৰ। তুমি এই সকলো কথা ভাবি চোৱা উচিত। ১১-১২ ॥

হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ, এনে স্থলত তুমি কোনোপধ্যে শোক কৰা উচিত নহয়। হে পৰ-স্তপ কুৰুশ্ৰেষ্ঠ, তোমাৰ নিচিনা মহাত্মাজন শোকৰ বশীভূত নহয়। ১৩ ॥

তেতিয়া বৈশম্পায়নে ক'লে, ধীমান মাৰ্কণ্ডেয়ই এইদৰে আশ্বাস দিয়াত বজা যুধিষ্ঠিৰে শোকাতুৰ ভাব এৰি মনত সাহস পাই পুনঃ মূনিবৰক-স্মিলিলে। ১৪ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত ৰামোপাখ্যান-পৰ্বত যুধিষ্ঠিৰৰ প্ৰাত আশ্বাস-দান নামৰ দ্বিনৱত্যধিক-দ্বিষততম অধ্যায়। ২২২ ॥

॥ অধ্যায় ২২৩ ॥

॥ পতিব্ৰতা-মহাত্মা-পৰ্বঃ সাবিত্ৰীৰ উপাখ্যানঃ ১ ॥

হে মহামুনি, অকল ক্ৰপদ-নান্দিনীৰ বাবে মোৰ যেমত শোক, মোৰ কাৰণে, নাইবা জাতৃবৰ্গৰ কাৰণে অথবা মোৰ হৃত ৰাজ্যৰ বাবেও মোৰ তেনে শোক নাই। ১ ॥

পাশা খেলত দুৰাশ্বা কোঁৱৰসকলে আমাৰ ওপৰত যেতিয়া উৎপীড়ন কৰিছিল সেই সময়ত এই কৃষ্ণায়ে আমাক ৰক্ষা কৰিছিল। তাৰ পিছত জয়ব্ৰতখণ্ড বনৰ ভিতৰত বলপূৰ্ব্বক তেওঁকেই তৰণ কৰি নিয়ে। ২ ॥

হে মূনিপ্ৰসন্ন, ইয়াৰ আগতে আপুনি পতিব্ৰতা, মহাভাগা এই শ্ৰৌপদীৰ নিচিনা আন কোনো নাৰী দেখিছেনে অথবা তেনে কোনো নাৰীৰ কথা আপোনাৰ কাণত পৰিছেনে? ৩ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, হে যুধিষ্ঠিৰ, কুলদ্বীৰ ভাগ্যত খেনে ঘটনা হ'ব পাৰে ৰাজ-কন্যা সাবিত্ৰীয়ে তেনেবোৰ ঘটনা কিদৰে ভোগ কৰিব লগা হৈছিল তাক কওঁ শুনা। ৪ ॥

মদ্ৰদেশত ধৰ্মপ্ৰাণ, পৰম ধাৰ্মিক এজন বজা আছিল; তেওঁ ব্ৰাহ্মণ্য-ধৰ্মত স্থিত, মহাত্মা, সত্যপ্ৰতিজ্ঞ আৰু জিহেজিয় আছিল। তেওঁ যাজিক, দানশীল, সুদক্ষ, পুৰ আৰু জনপদবাসীৰ প্ৰিয় আৰু সততে সকলো প্ৰাণীৰ প্ৰতি হিত কামত বৃত্ত আছিল। এই বজাজনৰ নাম আছিল অশ্বপতি। ৫-৬ ॥

কমাশীল, বিজিহেজিয় এই বজাজনৰ কোনো সন্তান সন্ততি নাছিল; এই কাৰণে বয়স ভাটী দিয়াত বজাৰ মনত সন্তাপৰ জ্বাৰ উদয় হ'ল। ৭ ॥

তেতিয়া সন্তান-লাভৰ কাৰণে 'তেওঁ' তীব্ৰ ব্ৰত আচৰণ কৰিবলৈ ধৰিলে, জিতেজিৱি হৈ ব্ৰহ্মচৰ্যা ব্ৰতত থাকি আহাৰৰ বিষয়ত সংযত হ'ল। ৮।

হে বাকজ্যেষ্ঠ যুধিষ্ঠিৰ, তেওঁ নিতৌ শত-সহস্ৰ বাৰ সান্নিধ্যী-মন্ত্ৰৰ দ্বাৰা অগ্নিত আহুতি দি দিনৰ বৰ্ষ ভাগত সংযতচিত্তে অলপ আহাৰ কৰিছিল। ৯।

এই নিয়মে তেওঁ ওঠৰ বছৰ কটায়, তাৰ পিছত অষ্টাদশ বছৰ পূৰ্ণ হোৱাত সান্নিধ্যী দেৱী তেওঁৰ ওপৰত স্তুতি হয়। ১০।

হে ৰাজন, তেতিয়া বনৰা দেৱী সান্নিধ্যী দিবা-ৰূপ লৈ অগ্নিকুণ্ডৰপৰা ওলাই আহি ৰজাৰ আগত দেখা দিলে আৰু পৰম আনন্দে তেওঁক কবলৈ ধৰিলে। ১১।

সান্নিধ্যীয়ে ক'লে, হে ৰাজন, তোমাৰ ব্ৰহ্মচৰ্যা, শুদ্ধ-সংগম, নিয়ম আৰু সৰ্বাংগ আৰু চক্ৰিত মই পৰম সন্তুষ্ট হৈছো। ১২।

এতিয়া, হে মহাবাহু অশ্বপতি, তুমি ধৰ্মৰূপৰা বিচলিত নহৈ তোমাৰ অগ্নি-লামিত বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰাঁ। ১৩।

অশ্বপতিয়ে ক'লে, হে দেৱী, মই ধৰ্ম কামনা কৰি সন্তানৰ কাৰণে এই ধৰ্মানুষ্ঠান আৰম্ভ কৰিছো। এতেবে কুস-পৰিবৰ্দ্ধক বহু সংখ্যক পুত্ৰ মোৰ ক্ষয় হওক—এয়ে মোৰ কামনা। ১৪।

হে দেৱী, দ্বিজাতিগণে কহে, সন্তান-লাভেই পৰম ধৰ্ম, এতেকে যদিহে আপুনি মোৰ ওপৰত সন্তুষ্ট হৈছে তেন্তে এট বৰণে মই আপোনাৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা কৰিলো। ১৫।

সান্নিধ্যীয়ে ক'লে, ৰাজন, পূৰ্বৰেই মই তোমাৰ অভিপ্ৰায়ৰ কথা জানি ভগ-ৱান পিতামহক তোমাৰ পুত্ৰৰ অৰ্গল নিবেদন জনাইছিলো। ১৬।

বিধিৰ বিধানমতে তেওঁৰ অনুগ্ৰহেত, হে সৌম্য, অতি শীঘ্ৰে তোমাৰ ক্ষেত্ৰ-স্থিনী এগৰাকী কন্যা উপজিব। ১৭।

ঠক্কাৰ উত্তৰত কুৰি সেন আন কোনো কথা উত্থাপন নকৰা, পিতামহৰ সৃষ্টিৰ নিয়ম অনুসৰি সন্তুষ্ট হৈ মই তোমাক এই কথা কলো। ১৮।

সান্নিধ্যীয়ে ক'লে, তেতিয়া ৰজাই সোনকালে এইদৰে হৰ বুলি সান্নিধ্যীৰ বচনকে মাখি লৈ পুনঃ তেওঁক প্ৰসন্ন কৰিলে। ১৯।

জাৰ পিছত সান্নিধ্যী অন্তৰ্ধান হোৱাত ৰজা নিজ নগৰলৈ আহিল আৰু ধৰ্ম-মতে ওজাপালন কৰি নিজ ৰাজ্যত বাস কৰি থাকিল। ২০।

কিছু কাল অৱতীত হোৱাত পিতৃক সন্তুষ্টপৰায়ে ৰজাৰ ধৰ্মচাৰিনী, জ্যেষ্ঠা মহিষীয়ে গৰ্ভ-ধাৰণ কৰিলে। ২১।

হে ৰাজৰাজ, আকামত ভাৰগতি চক্ৰ বিমহৰ বুদ্ধি লাভ কৰে সান্নিধ্যী প্ৰধানা মহিষীৰ গৰ্ভে—সেইদৰে কুৰি পানলৈ কৰিলে। ২২।

যথোচিত্ৰত সান্নিধ্যীয়ে পুত্ৰ-পালন কৰিছিল। ৰজা নিজাকৈ বাকজ্যেষ্ঠ-ব্ৰত-পতিয়ে পৰম আনন্দচিত্তে তেওঁৰ সকলো অৰ্জ-কৰ্ত্ত অলপ কৰিছিল। ২৩।

সান্নিহীৰ অনুগ্ৰহে এই উপেন্দ্ৰি আৰু সান্নিহী-মন্ত্ৰৰ দ্বাৰা দিয়া আহুতিৰ ফলতেই এই কন্যা পোৱা হৈছে। ইয়াকে ভাবি বিপ্ৰসকল আৰু বজাই এই নায়কৰ লৈ সান্নিহী। ২৪।

মুষ্টিমতী, লক্ষ্মী-সদৃশ, বাজ-বক্সা সান্নিহীয়ে ক্ৰমে ভাঙৰ হৈ যথাসময়ত যৌৱনত ভৰি দিলে। ২৫।

জনসমূহে সূৰ্য্যমা, পৃথুনিভম্বিনী, সুৰ্ভৰ্ম্ময়ী, প্ৰতিমা-সদৃশ এই কন্যা-বক্সাট পাই তেওঁক দেৱকন্যা বুলি মানিবলৈ ধৰিলে। ২৬।

কিন্তু ভেজোৱলে দেৱপাখানা, পদ্মপলালোশলোচনা সান্নিহীৰ ভেজৰ দ্বাৰা প্ৰতি-বাৰিত হৈ তেওঁক ভাৰ্য্যাৰূপে গ্ৰহণ কৰিবলৈ কোনো পাত্ৰ আগ বাঢ়ি নাছিল। ২৭।

তাৰ পাছত কোনো এটা পৰ্ব-দিনত সান্নিহীয়ে উপবাস কৰি থাকি স্নান আৰু অনুশলন কাৰ্য্য শেষ কৰাৰ পিচত যথাবিধি দেৱপূজা কৰি অগ্নিত আহুতি প্ৰদান কৰে। তাৰ পাছত ব্ৰাহ্মণসকলৰ পূজা শেষ কৰি নিৰ্ম্মালি-স্বৰূপ ফুল আৰু মালা হাড়ত লৈ সাক্ষাৎ লক্ষ্মী-স্বৰূপা মূৰ্ত্তি ধাৰণ কৰি মহাৰা পিতৃদেৱৰ ওচৰ চাপে। ২৮-২৯।

পিতৃদেৱৰ ওচৰত নিৰ্ম্মালি অৰ্পণ কৰি তেওঁৰ চৰণত গ্ৰাম জনাই হস্ত-যোৰ কৰি তেওঁ পিতৃকৰ ওচৰত থিয় দি থাকিল। ৩০।

দেৱী-স্বৰূপা এই কন্যাবক্সাই যৌৱনত ভৰি দিয়াতো কোনো পাত্ৰই তেওঁক বিচাৰি নহাত বজা অতিশয় দুঃখিত হ'ল। ৩১।

বজাই ক'লে, হে পুত্ৰী, এতিয়া তোমাৰ বিয়াৰ কাল উপস্থিত, কিন্তু কোনো পাত্ৰই তোমাক বিচাৰি মোৰ ওচৰলৈ অহা নাই। এতেকে তুমি নিজেই তোমাৰ উপযুক্ত পাত্ৰ বিচাৰি লোৱা। ৩২।

যাকে তুমি তোমাৰ উপযুক্ত পাত্ৰ বুলি ভাবা, তেওঁৰ বিষয়ে বোক সকলো কথা জনাব। তাৰ পাছত বিবেচনা কৰি মই তোমাক সমৰ্পণ কৰিম। এতেকে তোমাৰ ইচ্ছা অনুসৰি বৰ বিচাৰি লোৱা। ৩৩।

হে কল্যাণী, বিজ্ঞাতিসকলে বৰ্ণশাস্ত্ৰ পাঠ কৰোঁতে মই ১২ জনিহিলো তোমাক কওঁ জনা। যি পিতাই কন্যা সম্প্ৰদান নকৰে, যি স্বামীয়ে গ্ৰহকালত ভাৰ্য্যাৰ লগত সহবাস নকৰে, আৰু স্বামীৰ মৃত্যুৰ পিচত যি সন্তানে মাকক ভয়-পোষণ দি বন্ধা নকৰে, এই তিনিওজন নিন্দনীয় হয়। ৩৪-৩৫।

এতিয়া মোৰ এই কথা শুনি তুমি তোমাৰ স্বামীৰ অৱেগ-বিষয়ত যত্নপৰ হোৱা আৰু যাতে দেৱতাসকলৰ ওচৰত মই নিন্দনীয় বহুত ভেনে কৰা। ৩৬।

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, বজাই তেওঁৰ কন্যাক এইদৰে কৈ বহু মন্ত্ৰীসকলক বাধাৰ কাৰণে যথোপযুক্ত বাহনাবি প্ৰস্তুত কৰিবলৈ আদেশ দিছিল। ৩৭।

ভেতিয়া উপস্থিত সান্নিহী সলজলৈকে পিতৃদেৱৰ ওচৰত গৈ জনাই পিতৃ আজ্ঞা মানি নিশ্চিন্তভাৱে ওলাই গ'ল। ৩৮।

এইদৰে সোণৰ বহুত উষ্ণ বৃক্ষ মন্ত্ৰীগণেৰে সৈতে তেওঁ ৰাজবিসকলৰ সন্মত
তপোবনলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ৩৯ ॥

বৎস দুৰিষ্ঠিৰ, সান্নিধ্যী এইদৰে এলাট গৈ যামনীৰ বৃক্ষসকলৰ পানমন্ডল
কৰি এখন বনৰপৰা ক্ৰমে আন এখন বনলৈ গৈ সকলো তপোবনতে দুৰি
কুৰিবলৈ ধৰিলে । ৪০ ॥

এইদৰে সকলো তীৰ্থক্ষেত্ৰতে ৰাজনন্দিনী সান্নিধ্যীয়ে প্ৰধান প্ৰধান দ্বিজসকলৰ
ভিতৰত ধন বিতৰণ কৰি সেই ঠাইবোৰ চাই কুৰিবলৈ ধৰিলে । ৪১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত পতিব্ৰতা-মহাত্মা-পৰ্বঃ সান্নিধ্যীৰ উপাখ্যান :
নামৰ ত্ৰিবিদ্যাবিধিক-দ্বিপদতম অধ্যায় । ২১৩ ॥

॥ অধ্যায় ২৪ ॥

॥ সান্নিধ্যীৰ উপাখ্যান : ২ ॥

মাৰ্কণ্ডেয় মুনিয়ে ক'লে, তাৰ পাহত মন্ত্ৰ দেশৰ অধিপতি বজ্জা অধিপতি নাৰদ
মুনিৰে সৈতে কথা পাতি ৰাজসভাৰ মাজত বহি আছিল । ১ ॥

তাৰ পাহত সকলো তীৰ্থ আৰু আজ্ঞাৰ ভ্ৰমণ কৰি সান্নিধ্যী মন্ত্ৰীসকলৰ
লগত পিতাকৰ ঘৰলৈ উলটি আহিল । ২ ॥

কাভিমতী সেই সান্নিধ্যীয়ে নিজৰ পিতাকক নাৰদেৰে সৈতে বহি থকা দেখি
মুৰ দৌৱাই ছয়োজনকে প্ৰণাম কৰিলে । ৩ ॥

নাৰদে ক'লে, মহাৰাজ, আপোনাৰ এই কথা ক'লৈ গৈছিল, আৰু কোন
ঠাইৰপৰা আহিল, আপুনি কি কাৰণে এই যুৱতী সান্নিধ্যীক যোগ্য পাত্ৰত সন্ত্ৰস্থান
কৰা নাই ? ৪ ॥

অধিপতিয়ে ক'লে, দেৱৰ্ষি, সেই উদ্দেশ্যেই পঠাইছিলো, আজি আহিছে । কাক
বৰণ কৰিছে, সান্নিধ্যীৰ মূৰৰপৰাই জনক । ৫ ॥

মাৰ্কণ্ডেয় ক'লে, বিশেষভাৱে ক'বৰ নিষিদ্ধে পিতাকে কোৱাত সেই কুলক্ষণা
সান্নিধ্যীয়ে ভেটিয়াই পিতাকৰ কথা শিৰোধাৰ্য্য কৰি এই কথা ক'লে । ৬ ॥

সান্নিধ্যীয়ে ক'লে, শাস্ত্ৰ দেশত দ্ৰামথেন্স নামেৰে এজন বিখ্যাত বৰ্ণ-পৰাৱণ
কজিয় বজা আছে । সেই বজাৰ বাক্য পালন কৰাৰ পাহত তেওঁ অন্ধ হ'ল । ৭ ॥

দুৰ্দ্ধিত সেই বজাৰ চকু দুটি নিমিটে হোৱাত আৰু তেওঁৰ পুত্ৰ নাৰদক
থকাত বজা অন্ধ হোৱাৰ আশঙ্কাত সান্নিধ্যীয়ে পুৰুষ ব্ৰহ্মৰে তেওঁৰ বাক্য অতিক্ৰম কৰি
ললে । ৮ ॥

শ্ৰেষ্ঠত্বটী সেই বজা ডাৰ্ঘ্য আৰু নাৰালুক পুৰ্ণকৰে সৈতে বনলৈ গ'ল, আৰু মহাবল্যলৈ গৈয়ো বজাই উপস্থাপ্ত কৰিবলৈ ধৰিলে । ৯ ॥

তেওঁৰ পুতেকৰ নাম সত্যহান । তেওঁ লগৰত জন্মি তপোবনত ভাঙৰ হৈছে । তেওঁৰেই ঘোঁৰ যোগ্য পতি, যি যেনেৰে তেওঁকে বৰণ কৰিছো । ১০ ॥

নাৰদে ক'লে, হায়! হায়! মহাবাজ! সাধ্বীদ্বীপে বৰ বেয়া কাৰ্য কৰিলে, কাৰণ তেওঁ ন'হানি গুণবন্ত সত্যহানক পত্নীৰূপে বৰিছে । ১১ ॥

তেওঁৰ পিতাকে সঁচা কথা কয়, মাকেও সঁচা কথা কয়, এতেকে ভ্ৰাতৃগণে তেওঁৰ নামকৰণ কৰিছে সত্যহান । ১২ ॥

বাল্য-কালৰপৰা ঘোঁৰা সত্যহানৰ প্ৰিয় পত্নী, এওঁ 'ম্ৰাটিবো' ঘোঁৰা নিৰ্দ্ধাণ কৰে, ঘোঁৰাৰ চিত্তও আঁকে, এতেকে এওঁৰ আন এটি নাম চিত্ৰাশ্ব । ১৩ ॥

বজাই ক'লে, সেই বাজপুত্ৰ, সত্যহান বৰ্ত্তমানে তেজস্বী, বুদ্ধিমন্ত, কৰ্মাশীল । নাইবা বীৰ, আৰু পিতৃ-পিয় হৈছে বুলি ঘোঁৰ মনে ধৰে । ১৪ ॥

নাৰদে ক'লে, সত্যহান সূৰ্য্যৰ দৰে তেজস্বী, বুদ্ধিত বৃহস্পতিৰ তুল্য, ইন্দ্ৰৰ নিচিনা বীৰ আৰু পৃথিৱীৰ সমান কৰ্মা-গুণ-বৃদ্ধ । ১৫ ॥

অশ্বপতিয়ে ক'লে বাৰ্হপুত্ৰ ক্ষত্ৰীয়াই দাৰ্ঘ্য, ক্ৰান্তৰেজযুক্ত, কপৰন্ত, উদাৰ নাচৰা প্ৰিয়দৰ্শন হয় নে ? ১৬ ॥

নাৰদে ক'লে, নিজৰ শক্তি আৰু দান-বিষয়ত সঙ্কতিৰ পুত্ৰ বন্তিদেৱৰ সমান আৰু উশোনৰৰ পুত্ৰ শিৱিৰ দৰে তেওঁ ব্ৰহ্মনিষ্ঠ আৰু সত্যবাদী । ১৭ ॥

দুৰ্লভসেনৰ পুত্ৰ সত্যহান যযাতিৰ দৰে উদাৰ, চন্দ্ৰৰ দৰে প্ৰিয়-দৰ্শন, স্বৰ্গৰ বৈদ্য অশ্বিনীকুমাৰৰ তুল্য কপৰন্ত আৰু বলবান । ১৮ ॥

তেওঁ একাধাৰে দাতা, যুদ্ধ, শূৰ, সত্যাত্মীয়, জিতেন্দ্ৰিয়, মৈত্ৰ, অনসূয়, লজ্জাশীল আৰু দীপ্তিশালী । তেওঁৰ অন্তৰত সবলতা সদায় থাকে, তেওঁৰ স্থিতিৰ নিশ্চয়তা আছে । তপোবৃদ্ধ আৰু শীলবৃদ্ধ লোকে চমুকৈ সত্যহানৰ এই সজ্জনবোৰ কীৰ্ত্তন কৰি থাকে । ১৯-২০ ॥

অশ্বপতিয়ে ক'লে, শ্ৰদ্ধ! আপুনি সত্যহানৰ সদ্গুণাবলীৰ কথা ক'লে । 'সত্যহান'ৰ যদি কোনো দোষ আছে, তেন্তে সেইদোষৰ কথাও কওক । ২১ ॥

নাৰদে ক'লে, সত্যহানৰ এটি মাথোন ভাঙৰ দোষ আছে, সেই দোষে তেওঁৰ গুণবোৰ তল পেলাইছে । সেই দোষটো অৰোপকৰাৰ্থ কৰিলেওঁ উচোৱা কটিন । ২২ ॥

এওঁৰ এটি দোষ আছে, জান দোষ নাই । সেই দোষটো এয়ে হৈ, জাজিৰ-পৰা এবছৰ পূৰ্ণ হ'লে, অজ্ঞায় সত্যহানে দেহা-ভ্যাগ কৰিব । ২৩ ॥

বজাই ক'লে, শান্তনা সাধ্বীদ্বী, আই, তুমি আকৌ 'বনলৈ' গৈ 'হানি' পতিত কৰণ কৰাঁ, সত্যহানৰ এটি প্ৰধান দোষে গুণবোৰ অতিক্ৰম কৰিছে । ২৪ ॥

দেহ-সম্বন্ধিত গুণ নানান মোক ক'লে, আজিৰপৰা এবচৰ পূৰ্ব হ'লে, অজ্ঞান সত্যতানে প্ৰাণ ত্যাগ কৰিব । ২৫ ॥

সাবিত্ৰীয়ে ক'লে, কাঠ, খিল আদিৰ অংশ কৃত্তি এৰাব মাথোন পৰে, কন্যাক এবাৰ মাথোন সম্প্ৰদান কৰা হয়, 'দিলো'—এই বাক্য এবাৰ মাথোন কোৱা হয়, এই তিলিটো এৰাৰ এবাৰেই হৈ থাকে । ২৬ ॥

সত্যতানু দীৰ্ঘায়ু নাইবা অজ্ঞান হওক, গুণশালী নাইবা গুণহীন হওক, মই সেৱিকা এবাৰ পতিতৰ বৰণ কৰিছোঁ, ভোজিয়া দুখাই কটকো ভুজুৱাৰে বৰণ নকৰোঁ । ২৭ ॥

কোনো কাম জনেৰে নিশয় কৰি তাৰ পাচত কথাৰে প্ৰকাশ কৰা হয়, পাছে কৰ্মৰ দ্বাৰা সম্পাদিত হয়, এতেক মোৰ মনেই প্ৰমাণ । ৮ ॥

নাথদে ক'লে, নবজ্জন্ম, আপোনাৰ দুহিতা সাৱিত্ৰীৰ বুদ্ধি খিৰ হৈছে । সাৱিত্ৰীক কোনোপকাৰেই ধৰ্ম্ম-মাৰ্গৰপৰা বাৰণ কৰিব নোৱাৰিব । ২৮ ॥

সত্যতানুৰ যিহেতু গুণ আছে, সেটোবোৰ গুণ জ্ঞান শূন্যৰ দৰে ! এতেকে সত্যতানুক আপোনাৰ কন্যাক সম্প্ৰদান কৰাটোৱেই যোৰ হ'লো । ২৯ ॥

বজাই ক'লে, আপুনি কোৱা এই যথার্থ বাক্য উলজা কৰিব নোৱাৰি । ময়ো আপুনি কাৱানতেই কাম কৰিম, যিহেতু ভগৱান আপুনি মোৰ গুৰু । ৩০ ॥

নাথদে ক'লে, তোমাৰ কন্যা সাৱিত্ৰীৰ সম্প্ৰদানত মজল হওক । মই এতিয়া যাওঁ, তোমাকো সকলোৰে কল্যাণ হওক । ৩১ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, নাথদে এই কথা কৈ উঠি স্বৰ্গলৈ গ'ল । বজায়ে কন্যা বিয়াৰ বিষয়ে মোজা কৰিবলৈ ধৰিলে । ৩২ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত পতিততা-মায়া-পৰ্বত সাৱিত্ৰীৰ উপাখ্যান ২২ নামৰ চতুৰ্ব্ৰত্যাধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৯৪ ॥

॥ অধ্যায় ২৯৫ ॥

॥ সাৱিত্ৰীৰ বিবাহ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, কিছু দিনৰ পাছত সেই 'বজাই'কন্যা সম্প্ৰদান বিষয়ে দেৱদেৱীটোকে চিহ্ন বিবাহোচিৎ সামগ্ৰীবোৰ সিন্ধুৰৈকৈ অনাৰে । ১

তাৰ পাছত বজা বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণ, ঋত্বিক্ আৰু পুৰোহিতসকলক আহ্বান কৰি এটি শুভদিনত কন্যাকে সৈতে স্বৰ্গলৈ গ'ল । ২ ॥

বজা পত্ৰিত্ত অৰণ্যলৈ গৈ দিৱলকলৈয়ে সৈতে খোজ কাঢ়িয়েই বাজৰি
হুমংসেনৰ আজ্ঞামত উপস্থিত হ'ল । ৩ ।

তেতিয়া সেই আজ্ঞামত, শাস্ত্ৰ গ্ৰন্থৰ উল্লেখ কুলাসনত বহি থকা মহাভাৰত তত
বজাক দেখিলে । ৪ ।

সেই বজাই সেই বাজৰিৰ যথাবিধি পূজা কৰি কথা কোৱাত হুমংসেন হৈ
নিজৰ পৰিচয় কিলে । ৫ ।

ধৰ্ম্মজ্ঞ সেই বজা হুমংসেনে বজাক অৰ্ঘ্য, আলন আৰু গো দান কৰি কি
নিমিত্তে তেওঁ তালৈ আহিছে সুধিলে । ৬ ।

সত্যহানক উপলক্ষ্য কৰি অহা বুলি কৈ তেওঁৰ সকলো অভিপ্ৰায় আৰু সমুদায়
কৰ্তব্যাকৰ্তব্য জনালে । ৭ ।

অশ্বপতিয়ে ক'লে, বাজৰি, যোৰ এই শোভনা কন্যাটিৰ নাম সাৱিত্ৰী ।
ধৰ্ম্মজ্ঞ, যোৰ কন্যাটিক নিজৰ ধৰ্ম্ম-অনুসৰি আপুনি বোহাৰীৰূপে গ্ৰহণ কৰক । ৮ ।

হুমংসেনে ক'লে, আমি বাজ্যভ্ৰষ্ট হৈছো, বনবাস খাটি নিৰৱসৰতে উপহী
হৈ ধৰ্ম্ম-আচৰণ কৰোঁ । বনবাস-ৰূপ এই কঠোৰ অভ্যাস নথকা আপোনাৰ কন্যাই
কেনেকৈ আজ্ঞামত বাস কৰিব ? ৯ ।

অশ্বপতিয়ে ক'লে, মহাৰাজ, উপপত্তি-বিলাশ থকা যুথ আৰু হুমং যোৰ
দুহিতাই যিদৰে জানে, যেনো জানো । যোক এনে কথা ক'ব নালাগে, মই
সুনিশ্চিত হৈ আপোনাৰ আজ্ঞামলৈ আহিছো । ১০ ।

মিত্ৰভাৰ বাবে নম্ৰ হোৱা যোৰ আশা হেন কৰা আপোনাৰ উচিত নহয় ।
প্ৰীতি হেতুকে আপোনাৰ ওচৰত উপস্থিত হৈছো, যোক নিৰাল কৰা আপোনাৰ
অনুচিত । ১১ ।

আমি দুয়ো সমান, আপুনি যোৰ, আৰু মই আপোনাৰেই, এই কথা আশাৰ
ন্যায্য । আপুনি পুত্ৰবধূ-ৰূপে যোৰ কন্যাক যেনোনীত কৰক, আৰু আপোনাৰ
পুত্ৰ সত্যহানে ভাৰ্য্যা-ৰূপে পাণি-গ্ৰহণ কৰক । ১২ ।

হুমংসেনে ক'লে, আগৰপৰাই আপোনাৰ লগত সৰু পতাৰ যোৰ ইচ্ছা ।
কিন্তু মই বাজ্যভ্ৰষ্ট হোৱাৰ কাৰণে এই বিষয়ে চিন্তা কৰিছিলো । ১৩ ।

মই আগৰেপৰা যিটো ইচ্ছা কৰি আছো, সেই আকাঙ্ক্ষা আত্মিয়েই সম্পন্ন
হওক । কাৰণ, আপুনি যোৰ সম্বন্ধীত অৰ্জুনি । ১৪ ।

তাৰ পাছত দুয়োজন বজাই আজ্ঞামত বাস কৰা ব্ৰাহ্মণগণক অনাই বিধি-
মতে পুত্ৰ-কন্যাৰ বিবাহ-কৰ্ম্ম সমাপন কৰিলে । ১৫ ।

অশ্বপতি যথাযোগ্য বসন, ক্ষুণ্ণ, ধন, বস্তু, হাতী, ঘোঁৰা, দোলা আদিয়ে
সৈতে কন্যা সম্প্ৰদান কৰি সন্তুষ্টিমনে নিজৰ ব্ৰাহ্মণ্যলৈ গ'ল । ১৬ ।

সত্যহানো সৰ্ব্ব গুণ থকা সেই ভাৰ্য্যা লাভ কৰি সন্তুষ্ট হ'ল, আৰু
সাৱিত্ৰীও মনে মনে অভিলষ কৰা তেওঁক স্বামীৰূপে পাই সন্তুষ্ট হ'ল । ১৭ ।

পিডাক ওচি যোৱাত সাহিত্যীয়ে সমস্ত বস্ত্ৰ, অলঙ্কাৰ এৰি, গৰুৰ বাঁকলি আৰু কাষৰ কাপোৰ পিন্ধিলে । ১৮ ।

সাহিত্যীয়ে সেৱা, শীল, সত্য আদি গুণ, দেহ, জিন্তেজিৱন্ত আৰু সকলোৰে অভিলষিত কৰ্ম্মৰ অনুষ্ঠানৰ দ্বাৰা সকলোকে সন্তোষিত কৰিলে । ১৯ ।

সকলো আচ্ছাদন আৰু অৰীৰ-গুৰুৱাৰে শাহুৱেকক, দেৱ-সংকাৰৰ দ্বাৰা পছ-বেকক, বাক্য-সংযম, শ্ৰিয়কথা, নিপুণতা, শম, বহঃ আৰু বাহুহাৰৰ দ্বাৰা স্বামীক সন্তোষিত কৰিলে । ২০-২১ ।

দুৰ্বিষ্টিৰ, এইভাৱে সেই আচ্ছাদিত উপসংগৰ অনুষ্ঠান কৰি বাস কৰোঁতে কৰোঁতে সেই সাধুসকলৰ কিছু কাল অভিলষিত হ'ল । ২২ ।

কিন্তু মনত আনন্দ নথকা সাহিত্যীৰ দিনে-ৰাতিয়ে উঠোঁতে-বহোঁতে নাৰদে কোৱা কথা আৰাৰ মনতে থাকিল । ২৩ ।

উচি মহাত্মাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত পতিৱতা-মাহাত্ম্য পৰ্বত সাহিত্যীৰ বিবাহ নামৰ পঞ্চনৱত্যৱিক-বিশতত্তম আধ্যাত্ম । ২১৫ ।

॥ অধ্যায় ২১৬ ॥

॥ সত্যবান-সাহিত্যীৰ বন-গমন ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, মহাবাজ, তাৰ পাছত বহু দিন উকলি যোৱাত সত্যবানৰ মৰণৰ সময় আহি উপস্থিত হ'ল । ১ ।

নাৰদে কোৱা কথা আৰাৰ সাহিত্যীৰ জনৱত নিতৌ সজাগ হৈ আছিল, দিন গণনা কৰোঁতে কৰোঁতে প্ৰতিদিন গত হৈছিল । ২ ।

চতুৰ্থ দিনত স্বামী মৰা পৰিব, ইত্যাকে মনতে ভাষি ভাৰতীয়া সাহিত্যীয়ে জিৱাত্ম-ব্ৰত পালি দিন-ৰাতি কটালে । ৩ ।

সাহিত্যীৰ সেই ব্ৰতৰ কথা শুনি বজাট বৰকৈ বেজাৰ পাই উঠি সাহিত্যীক বুজনি দিলে । ৪ ।

হৃদয়ভেদে ক'লে, বজাৰ জীৱাৰী, তুমি বৰ কঠিন ব্ৰত আৰম্ভ কৰিল।। তিনি-দিনীয়া অমোৰ খটী ব্ৰত বৰ কঠিনাধ্য । ৫ ।

সাহিত্যীয়ে ক'লে, পুৰুষীক, আপুৰি বেজাৰ সজাবি, এই ব্ৰত লক্ষ্যপন্ন কৰিছ।। কিয়নো এই ব্ৰত উদ্যোগ-বৃত্ত । উদ্যোগেই কাৰ্য্য-সাধনৰ উপায় । ৬ ।

হৃদয়ভেদে ক'লে, তুমি ব্ৰতৰম্ভ কৰিছ।। এনে কথা কোৱোঁতেই যি ক'ব নোৱাৰি, হোৱা নবে হাবুহে লক্ষ্যপন্ন কৰি।। দুখিতাই ক'ব। ৭ ।

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, মহামনা দুঃসংসেলে এইসবে দৈব সন্ধান মনে থাকিল, আক
থিয় দি থক। সার্বজীক কাঠের পুতলাব দবে দেখা গ'ল । ৮ ।

ভবত-বংশ-শ্রেষ্ঠ, কাঞ্চন স্বামীব যত্নে হ'ল, এই কথা শুনার্থে কবি থাকোতে
থাকোতে দুখিনী সার্বজীক সেই ব্যতিক্রম অতিবাহিত হ'ল । ৯ ।

আজিয়েই পড়িব যত্ন-দিন, এই কারণে সার্বজীয়ে প্রদীপ্ত অগ্নিত হোম
করিলে, আক সূর্য্যদেব চারি হাত মাথোন উখিত হোমাত পূর্ণাকৃত করিব
লগিয়া নিত্য-কর্ম শেষ কবি বৃদ্ধ ব্রাহ্মণগণ আক শঙ্কর-শাহরেকক যথাক্রমে
অভিষাদনপূর্ব্বক স্থিতিতে হাত ঘোর কবি তেওঁ থিয় দি থাকিল । ১০-১১ ।

তপোবনত বাস করোঁতা সেই তপসসকলে সার্বজীক হিতকর আক মঙ্গল-
জনক অবৈধব্য রূপ আলীঙ্গন প্রদান করিলে । ১২ ।

যান-যোগত নিবিষ্টচিত্তা সার্বজীয়ে 'সেইটো'রই হওক' বুলি তপস্বীসকল
সেই কথাবোব মনে মনে গ্রহণ করিলে । ১৩ ।

বজ্রাব কন্যা সার্বজীয়ে সেই সময় আক সেই মুহূর্ত্তেই বাট চাই থাকোতে
থাকোতে নাবদব কথা মনতে ভাবি বব দুঃখিতা হ'ল । ১৪ ।

ভবত-বংশ-শ্রেষ্ঠ, তার পাহত সার্বজীক শহরকে আক শাহরকে অকলে থকা
সেই বজ্রাব দুহিতাক মবসেবে ক'লে । ১৫ ।

শঙ্কর-শাহরকে ক'লে, যিভারে ব্রহ্ম অনুষ্ঠান করিব লাগে, সেইভারেই তুমি
শেষ করিহা, এতিয়া ভোজনর সময় হৈছে, শীঘ্রে ভোজন কর । ১৬ ।

সার্বজীয়ে ক'লে, বেলি যাব গ'লে সকলকামা হৈ মই ভোজন করিম ।
মনে মনে মোর এই সঙ্কল্প, আক মই তাকে প্রতিজ্ঞা করিহো । ১৭ ।

মার্কণ্ডেয়ই ক'লে, সার্বজীয়ে যোরা সম্পর্কে এইভারে কৈছে, এনেতে সত্য-
বান কুঠার লে বনলৈ যাবলৈ ওলাল । ১৮ ।

সার্বজীয়ে গিবীয়েকক ক'লে, অকলে যোরা ভাল নহয় । মই আপোনাক
এবিব নোহাবে, আপোনার লগত ময়ো যাম । ১৯ ।

সত্যবান ক'লে, ভাবিনা, তুমি ইয়াব আগলয়ে কেতিয়াও বনলৈ যোরা নাই,
হাবিব বাট কটকর; আক তুমি ব্রত পালি খীশাইহা, কেনেকৈ যোজ কাটি
যাবা । ২০ ।

সার্বজীয়ে ক'লে, উপবাসত মোর অলপো ক্লেশ নাইবা ভাগব লগা নাই,
যাবব নিমিত্তে মোর হেপাহ হৈছে, যেক নিবেদন করা আপোনার উচিত, কর । ২১ ।

সত্যবানে ক'লে, যদি তুমি যাবব নিমিত্তে একটুকু হেপাহ করিহা, একটুকু
সেয়ারে গ্রিয় কাক করিম । কিন্তু তুমি যোব নিমিত্তে অল্পকি লগা সারিব,
নললে এই যোনে সেক ক'ল । ২২ ।

তীক্ষ্ণ বুদ্ধিমণি সার্বজীয়ে শঙ্করকে আক শাহরকে অভিষাদন করি
ক'লে, মোর যাবী কল-লগাহ করিমলৈ, যোব অকলে যাবলৈ ওলাইহা । ২৩ ।

মোৰ ইচ্ছা, আপোনালোকৰ অনুমতি পালে মই এওঁৰ লগত বনলৈ যাম। যাবলৈ নিদিলে বিচ্ছেদ সহিব নোৱাৰিম। ২৪ ॥

শুক আৰু অগ্নিহোত্ৰ হোমৰ নিমিত্তে আপোনালোকৰ পুত্ৰ যাবলৈ ওলাইছে, আন উদ্দেশ্যে নাযায়, নিষেধ কৰা অনুচিত। প্ৰায় এবছৰমান মই আশ্ৰয়বশৰা কোনো ঠাইলৈ যোৱা নাই, ফুলি থকা বনখন চাবলৈ মোৰ বৰ কোতূহল হৈছে। ২৫-২৬ ॥

হামৎসেৰে ক'লে, যেতিয়া পিতাকে সাৱিত্ৰীক মোক বোৱাবীকপে দান কৰিছিল, তেতিয়াৰপৰা এই সাৱিত্ৰীয়ে কোনো অনুন্নয় কৰা কথা মোৰ মনত নপৰে। ২৭ ॥

পতিকৈ বোৱাবীয়ে ইচ্ছা অনুসৰি কাম কৰক। বাছা, বাটত সত্যৱানৰ যেন কোনো বিধিনি নথটে। ২৮ ॥

যশস্বিনী সাৱিত্ৰী শহুৰ আৰু শাহুৱেকৰ অনুমতি লৈ প্ৰায় ভাগি পৰা হিৱাৰে হাঁহি হাঁহি পতিৰে সৈতে বনলৈ গ'ল। ২৯ ॥

বিপুলনয়না সাৱিত্ৰীয়ে চাৰিওফালে বিতাপন আৰু ম'ৰা চৰাইৰ দ্বাৰা সেৱিত নানাতৰহৰ বনমোৰ চাবলৈ ধৰিলে। ৩০ ॥

পুণ্যম্ৰোতা নৈ আৰু ফুলে ফুলে ফুলি থকা উত্তম পৰ্বতবোৰ চোৱা—সত্যৱানে সাৱিত্ৰীক এই মধুৰ ৰচন ক'লে। ৩১ ॥

স্বামীক প্ৰতি মূহূৰ্ত্তে সকলোপ্ৰকাৰে সুস্থ দেখিও বিষণ্ণ সাৱিত্ৰীয়ে নাৰদ মুনিৰ কথা সুঁৱৰি গিৰীয়েকক মৰা বুলিয়েই ধাৰণা কৰিলে। ৩২ ॥

ধীৰ-গামিনী সাৱিত্ৰী পতিৰ পাছে পাছে যাবলৈ ধৰিলে। স্বামীৰ মৃত্যু-কালৰ প্ৰতীক্ষা কৰোঁতে কৰোঁতে হৃদয় যেন দ্বিখণ্ডিত হ'বলৈ ধৰিলে। ৩৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত পতিব্ৰতা-মাহাত্ম্য-পৰ্বত সত্যৱান-সাৱিত্ৰীৰ বন-গমন নামৰ ষট্চনৱত্যধিক-দ্বিশততম অধ্যায়। ২৯৬ ॥

॥ অধ্যায় ২৯৭ ॥

॥ সাৱিত্ৰীৰ বৰ-প্ৰাৰ্থনা আৰু লাভ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়েই ক'লে, অলপ পাছতে বীৰ্য্যবন্ত সেই সত্যৱানে ভাৰ্গৱাৰে সৈতে কলকোৰ সংগ্ৰহ কৰি থালী ভৰালে, তাৰ পাছত খৰি কাটিবলৈ ধৰিলে। ১ ॥

কাঠ কাটোঁতে কাটোঁতে ভেঙৰ দাম ওলাবলৈ ধৰিলে, আৰু সেই পৰিজয়তে দ্বন্দ্ব কিং উঠিল। ২ ॥

ভাগবত কাতৰ হৈ তেওঁ প্ৰিয় পত্নীৰ কাষলৈ গৈ ক'লে, পৰিত্ৰাণ কৰা হেতুকে মোৰ মূৰটো বিচাৰিলৈ ধৰিছে । ৩ ॥

সাবিত্ৰী, মোৰ অঙ্গ-প্ৰত্যঙ্গবোৰ দুৰ্ব্বল লাগিছে, আৰু হিয়াখন যেন ফাটি যায় ! মিত-ভাষিনী, মই নিজকে পীড়িত বুলি অনুভৱ কৰিছো । ৪ ॥

মোৰ মূৰত যেন শুলে বিদ্ধিৰ লাগিছে, এইটো মই বুজিব পাৰিছো । এতেকে কল্যাণী, মই শুবৰ ইচ্ছা কৰোঁ, মোৰ থিয় হৈ থাকিবৰ শক্তি নাই । ৫ ॥

সাবিত্ৰী গিৰীয়েকৰ ওচৰলৈ গৈ তেওঁৰ মূৰটো কোলাত লৈ মাটিত বহিল । ৬ ॥

তাৰ পাছত তপস্বিনী সাবিত্ৰীয়ে নাৰদৰ কথা সুঁৱৰি সেই যুহুৰ্ত্ত, ক্ষণ, বেলা আৰু দিন চিন্তিবলৈ ধৰিলে । ৭ ॥

খন্তেক পিছতেই সাবিত্ৰীয়ে দেখিলে, বক্ত-বক্তধাৰী, সংযত-কেশ, বিশাল-শৰীৰ, সূৰ্য্যৰ দৰে তেজস্বী, অতি উজ্জ্বল শ্যামবৰ্ণ, লোহিত-লোচন, ভীষণ এজন পুৰুষে হাতত পাশু লৈ সত্যৱানৰ কাষত থিয় হৈ তেওঁৰ ফালে চাই আছে । ৮-৯ ॥

তেওঁক দেখি স্বামীৰ মূৰটো লাহেকৈ মাটিত থৈ ওতালিকে উঠি আৰ্ত্তা হৈ কম্পিত-হৃদয়ে হাত যোৰ কৰি ক'লে । ১০ ॥

সাবিত্ৰীয়ে ক'লে, আপোনাৰ এই অলৌকিক দেহাটো দেখি আপোনাক দেৱতা বুলি জানিছো । দেৱজ্যেষ্ঠ, আপুনি কোন, কি কৰিব খুজিছে, ইচ্ছাপূৰ্ব্বক কওক । ১১ ॥

যমে ক'লে, সাবিত্ৰী, তুমি সতী আৰু তপোৱতা, এই কাৰণে তোমাক কওঁ, কল্যাণী, মোক যম বুলি জানিবা । ১২ ॥

তোমাৰ স্বামী ৰাজকুমাৰ এই সত্যৱান অজ্ঞায়, মই তেওঁক বান্ধি নিম, এয়ে মোৰ উদ্দেশ্য বুলি জানিবা । ১৩ ॥

সাবিত্ৰীয়ে ক'লে, ভগৱান, শুনিছো আপোনাৰ দৃঢ়বিলাকেই মানুহবিলাকক নিবলৈ আহে । তেনেহলে প্ৰভু, আপুনি নিজে কিয় আহিল ? । ১৪ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই কলে, যমক এই কথা কোৱাত, ভগৱন্ত যমে সাবিত্ৰীৰ সন্তুষ্টিৰ নিমিত্তে নিজৰ অহাৰ কাৰণ বিধিমেতে তেওঁক কবলৈ ধৰিলে, ১৫ ॥

এই সত্যৱান ধাৰ্ম্মিক, ৰূপৱান্ আৰু গুণৰ সাগৰ । এনেকুৱা পুৰুষক মোৰ দূতগণে নিব নোৱাৰে, গতিকে মই নিজেই আহিছো । ১৬ ॥

তাৰ পাছত যমে সত্যৱানৰ দেহাৰপৰা পাশবন্ধ, বশীভূত, অঙ্গুষ্ঠ-প্ৰমাণ এজন পুৰুষক বলেৰে আকৰ্ষণ কৰি উলিয়ালে । ১৭ ॥

তাৰ পাছত সত্যৱানৰ প্ৰাণহীন, শ্বাসশূন্য, প্ৰভা-বহিত, নিশ্চেষ্ট শটো বৰ বেয়া দেখা হ'ল । ১৮ ॥

যম তেওঁক বান্ধি দক্ষিণফাললৈ যাবলৈ ধৰিলে, নিয়ম-ব্ৰত সংসিদ্ধা, মহাভাগা, পতিব্ৰতা সাবিত্ৰীও দুঃখেতে কাতৰা হৈ যমৰ পিছে পিছে যাবলৈ ধৰিলে । ১৯ ॥

যমে ক'লে, সাবিত্ৰী, প্ৰতিনিবৃত্ত হোৱা, উলটি যোৱা, যিমান দূৰলৈ যোৱা সম্ভৱ-

পৰ। সিমান দূৰলৈ আহিলা। তোমাৰ পতিৰ ঋণ-পৰিশোধ-কাজ কৰিছা, এওঁৰ ঔজ্জ্বল্যেৰে কাৰ্য্য শেষ কৰা। ২০ ॥

সাবিত্ৰীয়ে ক'লে, মোৰ পতিক আপুনি যি ঠাইলৈ নিয়ে, নাইবা নিজেই যি ঠাইলৈ যায়, মোৰো সেই ঠাইলৈ যোৱা উচিত। এইটোৱেই মূগমীয়া ধৰ্ম্ম। ২১ ॥

তপস্যা, গুৰুভক্তি, স্বামীৰ স্নেহ, ব্ৰত আৰু আপোনাৰ অনুগ্ৰহত মোৰ গতি-বোধ নহয়। ২২ ॥

তত্ত্বাৰ্থদৰ্শী পণ্ডিতসকলে বিয়াত সন্তপদী গমনকে মিত্ৰতা বুলি কয়, আৰু মিত্ৰতাক উপলক্ষ্য কৰি দুঃখাধৰমান কথ' কওঁ, অনুগ্রহ কৰি শুনক। ২৩ ॥

ইন্দ্ৰিয়-পৰায়ণ লোকবিলাকে বনত ধৰ্ম্ম, ব্ৰহ্মচৰ্য্য আৰু সন্ন্যাস আদি পালন নকৰে। বিজ্ঞানবাদী হৈ ধৰ্ম্ম সম্বন্ধে কথা কয়, সেই নিমিত্তে সন্তসকলে ধৰ্ম্মক প্ৰধান বুলি কয়। ২৪ ॥

সন্তসকলে মন এটা আশ্ৰমৰ ধৰ্ম্মেৰে আমি সকলোৱে জ্ঞান-মাৰ্গ পাব পাৰোঁ। নৈতিক ব্ৰহ্মচাৰী হৈ গুৰুকুলত বাস কৰা, আৰু দাবাদি-ত্যাগ-ৰূপ সন্ন্যাস ধৰ্ম্ম ইচ্ছা নকৰোঁ। সেই নিমিত্তে সন্তসকলে ধৰ্ম্মক প্ৰধান বুলি কয়। ২৫ ॥

যমে ক'লে, অনিন্দিতা সাৱিত্ৰী, বৰা। মই তোমাৰ স্বৰ আৰু বাঞ্জন আদিৰে সুস্পষ্ট, আৰু হেতু থকা যুক্তি-সঙ্গত কথাত সন্তুষ্ট হৈছোঁ। এতিয়া তুমি বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰা, সত্যৱানৰ জীৱনৰ বাদে যি যি বৰ যুক্তিবা, সেই সমুদায় বৰ তোমাক প্ৰদান কৰিম। ২৬ ॥

সাবিত্ৰীয়ে ক'লে, মোৰ শহুৰ নিজৰ বাজ্যৰপৰা ব্ৰষ্ট হৈ বন-বাস আশ্ৰয় কৰি অন্ধ হৈ আশ্ৰমত বাস কৰি আছে। আপোনাৰ অনুগ্ৰহত সেই বজা চকু লাভ কৰি অগ্নি আৰু সূৰ্য্যাস দৰে বলৱন্ত হওক। ২৭ ॥

যমে ক'লে, প্ৰশংসনীয় সাৱিত্ৰী, মই তোমাক সেই বৰ দিলোঁ। তুমি প্ৰাৰ্থনা কৰামতেই হব। মই দেখিছোঁ, তুমি বাট বুলাব কাৰণে ক্লান্ত হৈছা, গতিকে উভতি যোৱা, নগ'লে তোমাৰ বৰ জন্ম হ'ব। ২৮ ॥

সাবিত্ৰীয়ে ক'লে, যিহেতু মই স্বামীৰ কাষত আছোঁ, গতিকে মোৰ জন্ম ক'ত? যি ঠাইলৈ আপুনি পতিক লৈ যাব, সেই ঠাইলৈকে মই যাম। যি ঠাইত মোৰ স্বামী, সেই ঠাইলৈ মোৰ গতি নিশ্চিত। দেৱেশ, ধনাই মোৰ কথা শুনক। ২৯ ॥

সাধুসকলেৰে সৈতে এবাৰ মাথোন মিলন বাঞ্ছনীয়, তাৰ পাছত মিত্ৰতা ওপজে, এইটোকে কোৱা হয়। সাধু পুৰুষৰ লগত মিলন কেতিয়াও বিকল নহয়। সেই নিমিত্তে সাধু লোক সং-সঙ্গত থকা উচিত। ৩০ ॥

যমে ক'লে, ভামিনী, তুমি যি কথা ক'লা, সেইটো হৃদয়গ্ৰাহী, পণ্ডিত লোকৰো বুদ্ধি-বৰ্জক, আৰু যুক্তিসঙ্গত। সত্যৱানৰ জীৱনৰ বাদে আকৌ দ্বিতীয় বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰা। ৩১ ॥

সাবিত্ৰীয়ে ক'লে, বুদ্ধিমন্ত মোৰ শহৰ-ৰজাই পূৰ্বতে অপহৃত নিজৰ ৰাজ্য লাভ কৰক; আৰু মোৰ শহৰ নিজৰ ধৰ্ম্মৰপৰা যেন বিচ্যুত নহয়, এই দ্বিতীয় বৰটো আপোনাৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ । ৩২ ॥

যমে ক'লে, ৰজাই শীঘ্ৰেই নিজৰ ৰাজ্য পাব; আৰু ধৰ্ম্মৰপৰা বিচ্যুত নহব । ৰাজকন্যা, তোমাৰ কামনা পূৰ্ণ কৰিলো, এতিয়া তুমি উলটি যোৱা, নগ'লে তোমাৰ পৰিশ্ৰম হ'ব । ৩৩ ॥

সাবিত্ৰীয়ে ক'লে, আপুনি লোকবিলাক নিয়মেৰে সংযত কৰি ৰাখিছে, এইবিলাকক নিয়ন্ত্ৰিত কৰি যাতনাৰ পাছত সেই লোকবিলাকক সংকৰ্ম্মৰ ফল দিয়ে । প্ৰভু, সেইহেতুকে আপোনাৰ যমত বিচ্যুত হৈ আছে । মই কোৱা এই কথা আশাৰ আপুনি শুনক । ৩৪ ॥

কৰ্ম্ম, মন আৰু কথাবে সকলো প্ৰাণীৰ প্ৰতি অনিষ্ট চিন্তা নকৰা দয়া আৰু দানেই সম্ভৱকলম্ব সনাওন ধৰ্ম্ম । ৩৫ ॥

এই পৃথিৱী এনেকুৱাই, মানুহবিলাক শক্তি আৰু কৌশলহীন । কিন্তু সাধু-গণে শৰণাগত শত্ৰুকো দয়া কৰে । ৩৬ ॥

যমে ক'লে, পিপাসু মানুহৰ পানী যেনে তৃপ্তিকৰ, তোমাৰ এই বাক্যও মোৰ তেনে তৃপ্তিকৰ । হে শুভা, সত্যদানৰ জীৱনৰ বাদে কি বৰ লব খোজা কোৱা । ৩৭ ॥

সাবিত্ৰীয়ে কলে, মোৰ পৃথিৱী-পতি পিতা অপুত্ৰক । তেওঁৰ এম ওঁৰস-পুত্ৰ জন্ম গ্ৰহণ কৰক । যি সম্ভান উপজিব, সেইবিলাকৰ দ্বাৰা যেন সতি-সম্ভানৰ বৃদ্ধি হয় । আপোনাৰ ওচৰত এই তৃতীয় বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিলো । ৩৮ ॥

যমে কলে, হে কল্যাণী, তোমাৰ পিতৃৰ বংশ-বৃদ্ধিকাৰী, অতি ডেকাৰী এম পুত্ৰ জন্ম গ্ৰহণ কৰক । নৃপহিতা, তোমাৰ বসনা পূৰ্ণ হৈছে, তুমি বহু দূৰ বাট আহিছা, এতিয়া উভতি যোৱা । ৩৯ ॥

সাবিত্ৰীয়ে ক'লে, স্বামীৰ সমীপত থকাত মোৰ বাবে সেইখিনি বাট একো দূৰ নহয়, মোৰ মনটো বেছি দূৰলৈ গৈছে । আপুনি গৈ থাকিয়েই আকৌ মই কোৱা কথা শুনক । ৪০ ॥

আপুনি সূৰ্য্যৰ প্ৰতাপশালী ভৱয়, এই নিমিত্তে পণ্ডিতমণ্ডলীয়ে আপোনাক বৈৱৰ্ণ্যত বুলি কয় । হে ঈশ্বৰ, প্ৰজাগণ আপোনাৰ পক্ষপাত নোহোৱা ধৰ্ম্ম-শাসনত থাকে, এতেকে আপুনি ধৰ্ম্মৰাজ বুলি জনাজাত । ৪১ ॥

সাধুলোকক যিমানখিনি বিশ্বাস কৰা যায়, নিজৰ ওপৰতো সিমানখিনি বিশ্বাস নহয় । এই বাবে সকলোৱে সম্ভৱ ওচৰত বিশেষকৈ প্ৰাৰ্থনা কৰিব খোজে । ৪২ ॥

সকলোৰে সৈতে সৌহাৰ্দ থাকিলে বিশ্বাস জন্মে । সেই নিমিত্তে আনুহে বিশেষৰূপে সজ্জনক বিশ্বাস কৰে । ৪৩ ॥

যমে ক'লে, হে শুভা, শোভনাজী, তুমি যেনেকুৱা কথা কলা, এনেকুৱা

কথা মই তোমাৰ বাদে কাৰো মুখত শুনা নাই। এই কথাত সন্দেহ হৈছে, এতেকে সত্যহানৰ জীৱনৰ বাহিৰে চতুৰ্থ বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ, আৰু গুচি যোৱা। ৪৪।

সান্নিধ্যীয়ে ক'লে, সত্যহানৰ ওঁৰসত মোৰ পৰ্ভত শক্তি-শৌৰ্য-মুক্ত, বংশবৃদ্ধি-কাৰক এশ পুত্ৰ হওক, আপোনাৰ ওচৰত এই চতুৰ্থ বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ। ৪৫।

যমে কলে, হে অবলা, তোমাৰ বন-বীৰ্য্যশালী আনন্দ-বৰ্দ্ধক এশ পুত্ৰ হ'ব। হে ৰাজকুমাৰী, তোমাৰ যেন ভাগৰ নালাগে, এতিয়া উভতি যোৱা, তুমি দীৰ্ঘ পথ অতিক্ৰম কৰিছা। ৪৬।

সান্নিধ্যীয়ে ক'লে, নিজৰ পাত্ৰপৰাই সম্ভান উৎপাদন মোৰ নিচিনা ভাৰ্য্যাব কাম্য। গতিকে, পতিহীন মোৰ কেনেকৈ ধৰ্ম্ম-সঙ্গত সম্ভান হ'ব পাৰে? বৰ দান কৰি সমুই কষ্ট অনুভৱ নকৰে, নাইবা তেওঁ অৱসন্ন নহয়। মোৰ দৰে তিবোতাৰ সৎ-সঙ্গ-লাভ নিষ্ফল হ'ব নোৱাৰে। সম্ভব একো অসাধ্য কৰ্ম্ম নাই। এতেকে মই নিৰ্ভয়। ৪৭।

সমুসকলে সত্যৰ দ্বাৰা সূৰ্য্য-লোকলৈ নিযে, সমুসকলে সত্যেৰে পৃথিৱীক ধাৰণ কৰে। মহাৰাজ, অতীতৰ আৰু ভৱিষ্যতৰ সমুই গতি, সাধুসকলৰ মাজত সজ্জনে কষ্ট নাপায়। ৪৮।

এই কথা আৰ্য্য-সেৱিত, শাস্ত্ৰত বুলি জানি সমুসকলে আনৰ উপকাৰ আৰু প্ৰত্যুপকাৰলৈ বাট নাচাই পৰৰ উদ্দেশ্য সাধন কৰে। ৪৯।

সাধুকসলৰ অনুগ্ৰহ কেতিয়াও বিফল নহয়। ভেওঁলোকৰ অৰ্থ নাইবা মান্ধোহানি নহয়। যিহেতু এই তিনিটা সদায় ভেওঁলোকৰ অব্যাহত থাকে, এতেকে সাধু-গণেই সকলোৰে ৰক্ষা-কৰ্ত্তা। ৫০।

যমে ক'লে, হে সতী, মই যিমানৈই তোমাৰ সুখদ, গুঢ় অৰ্থ থকা আৰু ধৰ্ম্মমুক্ত কথাবোৰ শুনিলো, সিমানৈই তোমাৰ ওপৰত মোৰ ভক্তি হৈছে; এতেকে তুমি অনুপম বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ। ৫১।

সান্নিধ্যীয়ে ক'লে, হে মানদ, সমীচীন-দাম্পত্য-মিলনৰ দ্বাৰে আন বৰত মোৰ কেনেকৈ ধৰ্ম্মসঙ্গত পুত্ৰ-লাভ হ'ব পাৰে? মই প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ, মোৰ স্বামী এই সত্যহান পুনৰ্জীৱিত হওক। কাৰণ, পতি বিনে মই যুতা। ৫২।

মই পতিহীনা হৈ সুখৰ কামনা নকৰোঁ, মই স্বামী-বহিতা হৈ স্বৰ্গও কামনা নকৰোঁ, ভক্ত-শুভ হৈ শ্ৰীও কামনা নকৰোঁ। স্বামীহীনা হৈ জীয়াই থাকিবলৈ মোৰ শক্তি নাই। ৫৩।

আপুনিৰে মোক এশ পুত্ৰ হ'ব বুলি বৰ দিছে, আনকালে আপুনিৰে মোৰ পত্তিক অপহৰণ কৰিছে। এতেকে সত্যহান জীৱিত হওক, এই বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ; ভেতিয়াহে আপোনাৰে কথা সঁচা হ'ব। ৫৪।

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, সূৰ্য্যৰ মৃত ধৰ্ম্মৰাজ যমে 'সেয়ে হওক', এই বুলি কৈ পাশমুখ কৰি সন্তুষ্টিভেদে সান্নিধ্যীক ক'লে, ৫৫।

হে কুলনন্দিনী, হে ভাগ্যৱতী, মই তোমাৰ স্বামীক যুক্ত কৰি দিলো, তুমি এওঁক লৈ যোৱা, এওঁ নীৰোগ আৰু কৃতাৰ্থ হ'ব। ৫৬ ॥

সত্যৱান তোমাবে সৈতে চাৰি শ বছৰ জীয়াই থাকিব; আৰু তেওঁ যজ্ঞ-ধৰ্ম্মৰ দ্বাৰা খ্যাতি লাভ কৰিব। ৫৭ ॥

তোমাৰ গৰ্ভত সত্যৱানে এশ পুত্ৰ উৎপাদন কৰিব। আৰু, তেওঁলোকো পুত্ৰ-পৌত্ৰ-ক্ৰমে ক্ষত্ৰিয় বজা হ'ব। ৫৮ ॥

সেই ক্ষত্ৰিয় বজাবিলাক তোমাৰ নাম অনুসৰি 'সাবিত্ৰী' বুলি সদায় বিখ্যাত হৈ থাকিব; আৰু তোমাৰ মাতৃৰ গৰ্ভত তোমাৰ পিতৃৰ ওৰসত এশ পুত্ৰ জন্মিব। ৫৯ ॥

মালৱীৰ গৰ্ভত পুত্ৰ-পৌত্ৰক্ৰমে শাস্বত মালৱবিলাকৰ উদ্ভৱ হ'ব, আৰু তোমাৰ ভাতৃবিলাক দেৱভূজ্য ক্ষত্ৰিয় হ'ব। ৬০ ॥

প্ৰতাপশালী ধৰ্ম্মৰাজ যম তেওঁক এনেকুৱা বৰ দান দি সাৱিত্ৰীক নিবৃত্ত কৰি নিজৰ ঘৰলৈ গ'ল। ৬১ ?

যম গুচি যোৱাত সাৱিত্ৰীও স্বামীক লাভ কৰি যি ঠাইত তেওঁৰ স্বামীৰ শ্ৰাদ্ধ বৰণীয়া শটো পৰি আছে, সেই ঠাইলৈ গ'ল। ৬২ ॥

সাৱিত্ৰীয়ে স্বামীক মাটিত পৰি থকা দেখি তেওঁৰ কাষলৈ গৈ আলিঙ্গন কৰিলে; আৰু তেওঁৰ মূৰটো কোলাত তুলি লৈ সাৱিত্ৰী মাটিত বহিল। ৬৩ ॥

সত্যৱানেও আকোঁ সংজ্ঞা লভি বিদেশৰপৰা অহা মানুহৰ দৰে বাবে বাবে সপ্ৰেম দৃষ্টি-পাত কৰি সাৱিত্ৰীক কৰলৈ ধৰিলে। ৬৪ ॥

সত্যৱানে ক'লে, হায়, কি কষ্ট! মই বহু সময় টোপনিত আছিলো, তুমি কি নিমিত্তে মোক জগোৱা নাই? গিজনে মোক আকৰ্ষণ কৰিছিল সেই শ্ৰামবৰ্ণ পুৰুষজন কত? ৬৫ ॥

সাৱিত্ৰীয়ে ক'লে, পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি মোৰ কোলাত বহু সময় শুই আছিল। সেই লোকান্তক ভগৱান যমদেৱ গৈছে। ৬৬ ॥

হে মহাভাগ ৰাজকুমাৰ, নিদ্ৰাহীন আপোনাৰ বৰ ভাগৰ লাগিছে, যদি পাৰে উঠক, ৰাতি আন্ধাৰ হ'ল, চাওক। ৬৭ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পাছত সত্যৱানে সংজ্ঞা পাই সুখেৰে শুই থকা লোকৰ দৰে উঠি দিক্‌বোৰ আৰু বনৰ শ্ৰেণভাগবোৰ চাই ক'লে, ৬৮ ॥

সুন্দৰী, তোমাৰ লগত ফল সংগ্ৰহ কৰিবলৈ গৈছিলো, তাৰ পাছত খৰি কাটি থাকোঁতে মোৰ মূৰৰ বিষ হৈছিল। ৬৯ ॥

শিৰঃপীড়াত বৰকৈ উত্তপ্ত হৈ আৰু বেছি সময় থিয় হৈ থাকিব নোৱাৰি তোমাৰ কোলাত টোপনি গৈছিলো, হে কল্যাণী, মই এইষোৰ স্মৰণ কৰিব পাৰোঁ। ৭০ ॥

তুমি অঁকোৱাল মাৰি ধৰাত টোপনিৰে মোৰ মন হৰিলে, তাৰ পাছত গাঢ় অন্ধকাৰ। তাৰ পাছত মহা শক্তিশালী এজন পুৰুষ দেখিলো। ৭১ ॥

হে শোভনা, তুমি যদি সেই কথা জানা ভেঙে কোঠাচোন ? মই সপোন দেখিলো নে সঁচা ঘটনাকে দেখিলো ? ৭২ ॥

সাবিত্ৰীয়ে ক'লে, হে নৃপ-ভনয়, বাতি হৈছে ; কালিলৈ আপোনাক ভাঙি-পাতি গোটেই ঘটনাটো ক'ম । ৭৩ ॥

হে ধৰ্ম্মাশ্বা, উঠক, আপোনাৰ মজল হওক, আপোনাৰ পিতৃ-মাতৃক চোৱা উচিত । বাতি আন্ধাৰ হৈছে, বেলিও মাৰ গ'ল । ৭৪ ॥

কৰ্দ্ধশভাষী নিশাচৰবিলাক আনন্দিত হৈ ফুৰিবলৈ ধৰিছে । পশুবোৰ চৰি থকা বনত পাতৰ শব্দবোৰো শুনা গৈছে । ৭৫ ॥

দখিণ-পছিমফালে থাকি মোৰ মন কঁপাই এই উগ্ৰ শিয়ালবোৰে বিকট 'হোৱা হোৱা' শব্দ কৰিব লাগিছে । ৭৬ ॥

সত্যৱানে ক'লে, ভাঠ আন্ধাৰেৰে বেৰি থকা ভয় লগা হাবিত বাট চিনি নাপাবা আৰু যাবও নোৱাৰিবা । ৭৭ ॥

সাবিত্ৰীয়ে ক'লে, আজি এই দন্ধ-অবগত্য শুকান গছ জ্বলি আছে, বায়ুৰে সঞ্চালিত জুই কোনো কোনো ঠাইত দেখা গৈছে । ৭৮ ॥

গতিকে ইয়ালৈ জুই আনক, চাৰিওফালে জুই জলাওঁ । এই কাঠবোৰ ইয়াত আছে, নিজৰ সন্তাপ এৰক । ৭৯ ॥

হে নিম্পাপ, আপোনাক ক'ল যেন দেখা গৈছে, যদি যাবলৈ সমৰ্থ নহয়, আৰু হাবিখন অন্ধকাৰৰ দ্বাৰা আবৃত হ'লে যদি বাট চিনি নাপায়, তেন্তে কাইলৈ বাতি-পুত্ৰা বনখন দেখা গ'লে আপোনাৰ আদেশমতে যাম । এতেকে যদি আপোনাৰ ইচ্ছা হয়, এবাতি ইয়াতেই থাকোঁ । ৮০-৮১ ॥

সত্যৱানে ক'লে, মোৰ মূৰৰ বিষ গুচিছে, আৰু অৱস্থাবোৰ সুস্থ বুলিয়েই বুজিছো । তুমি প্ৰসন্না হ'লে পিতৃ-মাতৃৰে সৈতে মিলন ইচ্ছা কৰোঁ । ৮২ ॥

মই কেতিয়াও অসময়ত ইয়াৰ আগেয়ে পৰিভ্ৰম কৰা নাছিলো । সন্ধ্যা লগাৰ আগতে মোৰ আয়ে মোক ঘৰতে ৰাখে । ৮৩ ॥

দিনৰ ভাগতো মই ফুৰিবলৈ গলে মোৰ পিতৃ-মাতৃয়ে বেজাৰ পায় । পিতাই আজ্ঞামবাসীসকলেৰে সৈতে মোক ধৰি ৰাখে । ৮৪ ॥

'পলম কৰি আহিছা—এই কথা কৈ পূৰ্বে দুঃখিত মাতৃ-পিতৃয়ে বৰকৈ মোক বহু বাৰ গৰিহণা দিছিল । ৮৫ ॥

মোৰ নিমিত্তে আজি তেওঁলোকৰ যে কি অৱস্থা হৈছে, মই সেইটোক ভাবিছো । মোক নেদেখিলে তেওঁলোকৰ বৰ দুঃখ হ'ব । ৮৬ ॥

পূৰ্বে বাতি কান্দি কান্দি পিতৃ-মাতৃয়ে মোক কৈছিল, বহুভাৱে প্ৰীতিমুগ্ধ আৰু গভীৰভাৱে দুঃখিত আমি দুয়োজন বুঢ়া । ৮৭ ॥

বাছা, তই নাথাকিলে আমি দুদণ্ডমানো জীয়াই থকা টান । শূদ্ৰ, তই নেবালৈকে আমি দুয়ো নিশ্চিতকৈ জীয়াই থাকিম । ৮৮ ॥

বুঢ়া আৰু অন্ধৰ ভয়ে দৃষ্টিশক্তি, ভোৰ ওপৰতেই বংশ নিৰ্ভৰ কৰিছে। ভোৰ ওপৰতেই পিতৃ আৰু কীৰ্ত্তিৰ ভাৰসা। আমাৰ ভয়ে সন্তান। ৮৯ ॥

মোৰ আই আৰু পিতৃ বুঢ়া হৈছে, ময়ে তেওঁলোকৰ লাগুটি। নাজানো বাতি তেওঁলোকে মোক নেদেখিলে তেওঁলোকৰ কি অৱস্থা হ'ব। ৯০ ॥

নিজাক মই নিন্দা কৰোঁ। কাৰণ, টোপনিৰ নিমিত্তেই মোৰ অনুপস্থিতিৰ বাবে পিতৃ আৰু হিতকাৰিণী মাতৃ সংশয়-প্ৰাপ্ত হৈছে। ৯১ ॥

কষ্টকৰ আপদত থকা ময়ো আশঙ্কান্বিত হৈছো। মাতৃ-পিতৃ-বহিত হৈ মই জীয়াই থাকিলে ইচ্ছা নকৰোঁ। ৯২ ॥

এই সময়ত, বোধ কৰোঁ, মোৰ অন্ধ পিতাই উগুন্-থুগুন্ হৈ প্ৰত্যেক আশ্ৰম-বাসীকেই প্ৰকাশ্যভাৱে মোৰ বিষয়ে সুধিব লাগিছে। ৯৩ ॥

হে কল্যাণী, মই মোৰ পিতৃ আৰু স্বামীৰ অনুৰাভিনী, পৰিহৰ্ষলা মাতৃৰ কাৰণে যিমান অনুভূত হৈছো, নিজৰ নিমিত্তেও সিমানে অনুশোচনা নকৰোঁ। ৯৪ ॥

মোৰ কাৰণে তেওঁলোক আজি বৰ অনুভূত হৈছে, তেওঁলোক জাৰিত থাকিলে ময়ো জীয়াই থাকিম, তেওঁলোকক ময়ে পোষণ কৰিব লাগে। তেওঁলোকে ভাল পোৱা কষ্ট মোৰ কৰণীয় বুলি মই জানো। ৯৫ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, গুৰুভক্ত, গুৰুপ্ৰিয়, সেই ধৰ্ম্মাৰ্থ্যাই এইভাৱে কৈ হাত দুখন দাঙি দুঃখত চিঞৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে। ৯৬ ॥

তাৰ পাছত ভেনেকুৱা অৱস্থা দেখি শোকাৰ্ত্ত পণ্ডিত সান্নিধ্যীয়ে ক'লে। ৯৭ ॥

ধৰ্ম্মশীলা সান্নিধ্যীয়ে গিৰিয়েকৰ চকুৰ লোতক মচি কববৈ ধৰিলে, যদি মই তপস্যা, দান, হোম কৰি আছো, তেন্তে এই বাতিটো মোৰ শাহু, শহুৰ, আৰু পতিৰ পক্ষে কল্যাণকৰ হওক। ৯৮ ॥

মই স্বেচ্ছাক্ৰমে মিছা কথা কোৱা মোৰ মনত নপৰে। সেই সত্যকপী-ধৰ্ম্মই আজি মোৰ শাহু-শহুৰক বন্ধা কৰক। ৯৯ ॥

সত্যৱানে ক'লে, হে সান্নিধ্যী, মই পিতৃ-মাতৃৰ দৰ্শন কামনা কৰোঁ, পলম নকৰিবা। ১০০ ॥

হে সুন্দৰী, পূৰ্বে যদি মই মাতৃ নাইবা পিতৃৰ অপ্ৰিয় কাম কৰিছো, তেন্তে মোৰ জীৱনৰ আৱশ্যক নাই, সত্যৰ দ্বাৰা যেন আত্ম-লাভ কৰিব পাৰোঁ। ১০১ ॥

ধৰ্ম্মভ যদি তোমাৰ মন আছে, আৰু যদি মোৰ জীৱন-ধাৰণ ইচ্ছা কৰা, তেন্তে মোৰ প্ৰিয় কাম কৰা, আমি দুয়ো আশ্ৰমলৈ যাব। ১০২ ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, তাৰ পাছত শোভনাক্ষী সান্নিধ্যী উঠি হুলিবোৰ বান্ধি দুহাতেৰে পণ্ডিত ধৰি তুলিলে। ১০৩ ॥

সত্যৱানেও থিয় দি হাতেৰে অঙ্গবোৰ মাৰ্জ্জন কৰি চাৰিওফালে চাই থালীলৈ চকু দুবালে। ১০৪ ॥

তাৰ পাছত সান্নিধ্যীয়ে ভেঁওক ক'লে, কাইলৈ কল আহৰণ কৰিব। মই কিন্তু

অলঙ্কৰ বস্ত্ৰৰ লাভ আৰু লঙ্ক বস্ত্ৰৰ বন্ধাৰ নিমিত্তে আপোনাৰ এই কুঠাবখন লৈ যাম । ১০৫ ॥

সান্নিধ্যীয়ে ফলপূৰ্ণ পাত্ৰটো গছৰ ঠালত অঁৰি কুঠাৰ লৈ স্বামীৰ কাষলৈ আকৌ উলটি আহিল । ১০৬ ॥

গজ-গামিনী সান্নিধ্যী নিজৰ বঁাও কান্ধত স্বামীৰ বাহু থৈ সোঁ হাতেৰে তেওঁক সাবটি ধৰি যাবলৈ ধৰিলে । ১০৭ ॥

সত্যৱানে ক'লে, হে ভীক, অহা-যোৱাত অভ্যাস থকাৰ কাৰণে মই বাটবোৰ চিনি পাওঁ । গজবোৰৰ সুৰুঙাটদি অহা কোনৰ কিৰণত বাটৰ গম পাইছো । ১০৮ ॥

হে কল্যাণী, আমি দুয়োজনে যি বটেদি আতি ফল সংগ্ৰহ কৰিছিলো, সেই বাটেই গৈ থাকোঁ, বাট নিবিচাৰিবা । ১০৯ ॥

এই পলাশৰ জাৰণিত দুবাটা চিন আছে । তাৰ উত্তৰফালে যিটো বাট আছে, সেই বাটেদি বেগা-বেগিকৈ গৈ থাকোঁ । ১১০ ॥

মই পিতৃ-মাতৃক চাবলৈ ইচ্ছুক হোৱাত মোৰ গা তাল লাগিছে, বলো পাইছো । এই কথা কৈ ততাতৈয়াকৈ আশ্ৰমৰ অভিমুখে যাবলৈ ধৰিলে । ১১১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত পতিব্ৰতা-মাহাত্ম্য-পৰ্বত সান্নিধ্যীৰ উপা-
খ্যান : ৩ নামৰ সপ্তনৱত্যধিক-দ্বিশততম অধ্যায় । ২৯৭ ॥

॥ অধ্যায় ২৯৮ ॥

॥ সত্যৱানৰ গুনজীৱন আৰু সাবিত্ৰীৰ বৰ-লাভ-কথন ॥

মাৰ্কণ্ডেয়ই কলে, এই সময়তে বাহুবলী দ্ব্যমৎসেনে চকু লাভ কৰি নিৰ্ৰল কৃতিৰে সকলো চাবলৈ ধৰিলে । ১ ॥

হে ভৱতজ্জেষ্ট যুধিষ্ঠিৰ, তেওঁ ভাৰ্য্যা শৈৱ্যাবে সৈতে আজ্ঞামবোৰত দ্বি-
পুতেকৰ নিমিত্তে বৰ কাতৰ হল । ২ ॥

সেই বাতি সেই দম্পতীয়ে আশ্ৰমবপৰা পুতেকক বিচাৰি নৈ, হাবি, আৰু
সৰোবৰবোৰ ঘূৰিলে । ৩ ॥

যি কোনো শব্দ শুনি সূত-শঙ্কাত উদ্ভূত হৈ সত্যৱান সান্নিধ্যীৰে সৈতে আহিছে
শুলি মাতিবলৈ ধৰিলে । ৪ ॥

টান ভৰিৰে হাবিৰ আভেদি খোজ কঢ়াত তেওঁলোকৰ দেহা কুশ কাঁইটেৰে
কত-বিকত হল, আৰু ভেজ ববলৈ ধৰিলে, এইকপে উভয়ে উল্লসৰ দৰে লবি-
তাপৰি ঘূৰিবলৈ ধৰিলে । ৫ ॥

তাৰ পাছত আশ্ৰমবাসী ব্ৰাহ্মণগণে তেওঁলোকৰ কাষলৈ আহি বেছি ধৰ্মী বুদ্ধনি দি তেওঁলোকক নিজৰ আশ্ৰমলৈ লৈ গল। ৬।

তাতে ভাৰ্য্যাহ সহ তেওঁ পূৰ্ব্বৱৰ্তী বজ্জাবিলাকৰ বিচিত্ৰ অৰ্থযুক্ত কথা-প্ৰসঙ্গেৰে বুদ্ধ উপবীৰিলাকৰ দ্বাৰা আশ্বাসিত হৈ কৃত হ'ল। ৭।

তাৰ পাছত পুণ্ডিকক চাবলৈ ইচ্ছুক, বুদ্ধ তেওঁলোকক আকৌ আশ্বাস দিয়াত তেওঁলোক বৰকৈ হুগুখিত হৈ পুতেকৰ বাল্যকালৰ ঘটনাবোৰ সুঁহিবিলে। ৮।

তেওঁলোক দুয়োজন শোকাত্ত হৈ আক ককণভাৱে 'হা বাছা, হা সতী বোৱাৰী, ক'ত আছা, ক'ত আছা' বুলি কান্দিবলৈ ধৰিলে। সত্যবাক ব্ৰাহ্মণে তেওঁলোকক সাৱিত্ৰী আৰু সত্যৱানৰ কথা ক'লে। ৯।

সুজটাই ক'লে, যদি সত্যৱানৰ ভাৰ্য্যা সাৱিত্ৰী, তপ, দম আৰু সদাচাৰু বৰা আছে, তেনেহলে সত্যৱান জীৱিত আছে। ১০।

গোত্ৰমে ক'লে, মই সাক্ষৰ বেদ অধ্যয়ন কৰিছো, মোৰ মহৎ তপো সঞ্চিত আছে, বাল্য কালত ব্ৰহ্মচৰ্য্য ব্ৰত পালিছো, আৰু গুৰু-অগ্নিক সন্তোষিত কৰিছো। ১১।

মই সংযমী হৈ সকলো ব্ৰত পালিছো, আৰু পূৰ্বে বিধিমেতে কেৱল বায়ু ভক্ষণ কৰি উপবাস খাটিছো। ১২।

মই তপস্যাবে আনৰ সকলো চিকীৰ্ষা জানো, এইটো সঁচাকৈ আপোনাৰ লোকে জানিব যে সত্যৱানে জীৱন-ধাৰণ কৰি আছে। ১৩।

শিষ্যই ক'লে, মোৰ শিক্ষাগুৰুৰ মুখৰপৰা যি বাক্য ওলাল, সেই কথা কেতিয়াও মিছা নহয়, সত্যৱান জীয়াই আছে। ১৪।

ঋষিবিলাকে ক'লে, সত্যৱানৰ ভাৰ্য্যা সাৱিত্ৰী বৈধৱ্যাহীন, সকলো সুলক্ষণযুক্তা, গতিকে সত্যৱান জীৱিত আছে। ১৫।

ভৰদ্বাজে ক'লে, সত্যৱানৰ ভাৰ্য্যা সাৱিত্ৰী তপস্যা, দম আৰু সদাচাৰ-পৰায়ণ। এতেকে সত্যৱান জীৱিত। ১৬।

দাল্ভ্যই ক'লে, আপোনাৰ দৃষ্টি-শক্তি যেনেকৈ হ'ল, আৰু সাৱিত্ৰীয়ে যিভাৱে অনাগাৰে ব্ৰত পালিছে, তাৰ দ্বাৰায় অনুমান হয়, সত্যৱান মৰা নাই। ১৭।

আপস্তম্বই ক'লে, প্ৰসন্ন দিক্‌বোৰত পত্ৰ-পক্ষীয়ে যিদৰে মাতি আছে, আৰু আপোনাৰ যেনেকুৱা ধৰ্ম্ম-ভাব, তাৰ দ্বাৰা বুজা যায়, সত্যৱান জীৱিত। ১৮।

ধৌমাই ক'লে, আপোনাৰ পুত্ৰ সৰ্ব্ব-গুণশালী, জনপ্ৰিয় আৰু দীৰ্ঘায়ু-লক্ষণযুক্ত। এতেকে সত্যৱান জীৱিত আছে। ১৯।

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, দ্ৰামংসেন সেই সত্যবাদী তপস্বীসকলৰ দ্বাৰা এইভাৱে আশ্বাসিত হৈ তেওঁলোকে কোৱা কথাবোৰ চিন্তা কৰি স্থিৰ হ'ল। তাৰ পাছত খন্তেকৰ ভিতৰত সাৱিত্ৰী স্বামী সত্যৱানেৰে সৈতে আশ্বিত হৈ প্ৰত্যাগমন কৰি আশ্ৰমত সোমাল। ২০-২১।

ব্রাহ্মণসকলে ক'লে, পুত্ৰৰ লগত মিলন, আৰু আপোনাক চকুদান দেখি আমি সকলোৱে আপোনাৰ ভাগ্য-বৃদ্ধিৰ কথা সোধোঁ। ২২ ॥

পুত্ৰৰ আগমন, সান্নিধ্যীৰ দৰ্শন আৰু আপোনাৰ নেত্ৰ-প্ৰাপ্তি—এই তিনিটাৰ বাবে আপোনাৰ ভাগ্য বাঢ়িছে। ২৩ ॥

আমি সকলোৱে যিবোৰ কথা কৈছিলো, সেই কথাও কোনো সংশয় নাথাকিল। শোভেই আপোনাৰ অতুল ঐশ্বৰ্য্য হ'ব। ২৪ ॥

হে পৃথা-ভনয় যুধিষ্ঠিৰ, তাৰ পাছত সেই ব্ৰাহ্মণসকলেই তাতে অগ্নি প্ৰজ্জ্বলন কৰি মহীপতি দ্যুমৎসেনৰ হকে উপাসনা কৰিলে। ২৫ ॥

শৈব্যা, সত্যবান আৰু সান্নিধ্যী এফালে থিয় হৈ আছিল, সেই সময়ত বিপ্ৰই অনুমতি দিয়াত শোকবহিত হৈ বহিল। ২৬ ॥

হে যুধিষ্ঠিৰ, তাৰ পাছত বনবাসী ঋষিসকলে বজাৰে সৈতে একে লগে বহি আনন্দিত হৈ নৃপতিৰ পুত্ৰ সত্যবানক সুধিলে। ২৭ ॥

ঋষিসকলে ক'লে, হে বিড়, কি নিমিত্তে তুমি তোমাৰ ভাৰ্য্যাৰ সৈতে আগেয়ে অহা নাই? কি কাৰণেৰে বহু বাতি আহিলা, তোমাৰ কি ঘটনা ঘটিছিল? হে বাজকুমাৰ, তোমাৰ পিতৃ, মাতৃ আৰু আমি উদ্বাহল হৈছিলো। কি কাৰণে পলম হৈছিল নাজানো, গোটেই ঘটনাটো কোৱাঁ। ২৮-২৯ ॥

সত্যবানে ক'লে, মই পিতাৰ অনুমতি লৈ সান্নিধ্যীৰে সৈতে অৰণ্যলৈ গৈছিলো। তাৰ পাছত খৰি কাটি থাকোঁতে মোৰ ঘূৰটো বিষাইছিল। ৩০ ॥

লিৰোবেদনাত মই বহুত সময় টোপনিত আছিলো, এইখিনিয়েই জানো। মই কেতিয়াও সিমান সময় আগেয়ে শোৱা নাই। ৩১ ॥

আন কোনো কাৰণ নাই। আপোনালোকে যেন আমনি নাপায়, এই কাৰণেই শেষ বাতি আহিছো। ৩২ ॥

গোতমে ক'লে, তুমি তোমাৰ পিতৃৰ ততালিকে চকু পোৱাৰ কাৰণ একোকে নাজানা। সান্নিধ্যীয়ে ক'ব পাৰিব। ৩৩ ॥

সান্নিধ্যী, তুমি এই ঘটনাৰ অশান্তিগুৰি জানা। সান্নিধ্যী, তোমাক শক্তিত ব্ৰহ্মাৰ পত্নী সান্নিধ্যী বুলিয়েই মই জানো। তুমি এই বিষয়ৰ কাৰণ জানা, সেই নিমিত্তে সত্য কথা কোৱাঁ, যদি তোমাৰ গোপনীয় কথা নাথাকে, তেন্তে আমাৰ আগত কোৱাঁ। ৩৪-৩৫ ॥

সান্নিধ্যীয়ে ক'লে, এই ঘটনাটো আপোনালোকে জানক, আপোনালোকৰ ইচ্ছা পূৰ্ণ হওক। এই বিষয়ে কোনো গোপনীয় কথা নাই, সত্য ঘটনা শুনক। ৩৬ ॥

মহাত্মা নাৰদে কৈছিল, এবছৰৰ পাছত মোৰ স্বামীৰ মৰণ হ'ব। সেই দিবস উপস্থিত হৈছে বুলি জানি মই পণ্ডিক পৰিত্যাগ কৰা নাই। ৩৭ ॥

এওঁ নিদ্রিত হোৱাত, কিহৰেৰে সৈতে যম নিজে এওঁৰ সৰীপত উপস্থিত হৈ এওঁক বাতি দক্ষিণফালে লৈ যাবলৈ ধৰিলে। ৩৮ ॥

মই সত্য-বাক্যেৰে সেই প্ৰভু দেৱতাৰ ভূতি কৰিবলৈ ধৰিলো। তেওঁ মোক-
পাঁচোটা বৰ দিছিল, সেইবোৰ বৰৰ কথা মোৰপৰা শুনক। ৩৯।

মোৰ শত্ৰুৰ চকু আৰু স্বৰাজ্যলাভ, এই দুটা বৰ, আৰু মোৰ পিতৃৰ শত পুত্ৰ
আৰু মোৰ নিজৰ শত্ৰু পুত্ৰ-প্ৰাপ্তি বৰ লাভ কৰিছো। ৪০।

মোৰ স্বামী সত্যৱানে চাৰি শ বছৰ আয়ু লাভ কৰিছে। পতিৰ দীৰ্ঘ জীৱন-
প্ৰাপ্তিৰ নিমিত্তেই মই এই ব্ৰতৰ অনুষ্ঠান কৰিছো। ৪১।

আপোনালোকক বহুলাই এই কাণ্ডবোৰ কলো। মোৰ ভৱিষ্যতে সুখৰ সূচনা
হ'ল, মোৰ পক্ষে এই দুঃখটো মহৎ বুলি বিবেচিত। ৪২।

ঋষিসকলে ক'লে, হে সতী, তুমি সংকুলোদ্ভৱা, নিজৰ সচ্চৰিত্ৰ, ব্ৰতৰ
অনুষ্ঠান, আৰু পুণ্য কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা অন্ধকাৰপূৰ্ণ হৃদয় বুৰ যোৱা, ধ্বংস হব লগীয়া
ৰাজবংশ পুনৰ উদ্ধাৰ কৰিলা। ৪৩।

মাৰ্কণ্ডেয়ই ক'লে, সমৱেত ঋষিসকলে! তেনেকৈ প্ৰশংসাপূৰ্বক ত্ৰেষ্ঠ নাৰী
সাৱিত্ৰীক সন্মানিত কৰি পুত্ৰেৰে সৈতে দ্যামংসেনক মাতৃ দি আনন্দিত হৈ শীঘ্ৰে
কুশলে ঘৰাঘৰি গল। ৪৪।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত পতিব্ৰতা-মাহাত্ম্য-পৰ্ব্বত সত্যৱানৰ পুনৰ্জীৱন
আৰু সাৱিত্ৰীৰ বৰ-লাভ-কথন নামৰ অষ্টনৱতাধিক-বিশততম অধ্যায়। ২৯৮।

॥ অধ্যায় ২৯৯ ॥

॥ সাৱিত্ৰী-মাহাত্ম্য ॥

মাৰ্কণ্ডেয়েই কলে, সেই ৰাতি পাৰ হোৱাৰ পিছ দিনা বেলি ওলালত গোটেই
তপস্বীসকল পূৰ্ব্ৰাহ্ণ-কৃত্য সমাপন কৰি দ্যামংসেনৰ আজ্ঞামলৈ আহিল। ১।

মহৰ্ষিসকলে বাৰে বাৰে সাৱিত্ৰীৰ সেই মহাভাগ্যৰ কথাবোৰ দ্যামংসেনক কৈ
একোপধ্যে তৃপ্ত হোৱা নাছিল। ২।

নৰপতি যুধিষ্ঠিৰ, তাৰ পাছত সমুদায় প্ৰজামণ্ডলী দ্যামংসেনৰ আজ্ঞামলৈ
আহিল, আৰু দ্যামংসেনৰ পূৰ্ব্ব-বৈবীক তেওঁৰ মন্ত্ৰীয়ে বধ কৰাৰ কথা ক'লে। ৩।

সহায় আৰু বান্ধৱ থকা শত্ৰুক মন্ত্ৰীয়ে হত্যা কৰা, আৰু শত্ৰু-সৈন্য পলায়ন
কৰাৰ কথা আনুপূৰ্ব্বিক জনালে। ৪।

মহাৰাজৰ প্ৰতি সকলো মানুহৰে এক মত হৈছে। চক্ৰৱানেই হওক নাইবা
চক্ৰহীনেই হওক, তেখেতেই আমাৰ ৰজা হওক, এই কথা প্ৰচাৰ কৰিছে। ৫।

মহাবাজ, এই কথা নিশ্চিত কৰি আমাক আৰ্পোনাৰ ওচৰলৈ পঠাইছে, এই যানবোৰ আক চতুৰঙ্গ সৈন্য আপোনাৰেই । ৬ ॥

মহাবাজ, নিজৰ বাজধানীলৈ যাত্ৰা কৰিব লাগে । আপোনাৰ মঙ্গল হওক । নগৰত আপোনাৰ জয়-জয়কাৰ ঘোষিত হৈছে । আপুনি দীৰ্ঘকাল পিতৃ-পিতামহৰ পদত অধিকত হওক । ৭ ॥

ৰজা দ্যুমৎসেনক সুন্দৰ আক চক্ৰস্থান দেখি বিস্ময় মানি উৎফুল্ল-লোচন হৈ সকলোৱে মূৰ দোঁৱালে । ৮ ॥

তাৰ পাছত আজ্ঞাবাসী বৃদ্ধ ব্রাহ্মণসকলক অভিষেক কৰি আক তেওঁ-লোকৰ দ্বাৰা অভিষিক্ত হৈ ৰাজধানীলৈ যাত্ৰা কৰিলে । ৯ ॥

শৈবাণ্ড সাহিত্ৰীৰে সৈতে সুকান্তৰে মূল্যবান আসনযুক্ত, নলযুক্ত মানত সেনাবৃত্ত হৈ ৰাওনা হ'ল । ১০ ॥

তাৰ পাছত পুৰোহিতসকলে সন্তুষ্টচিত্তে দ্যুমৎসেনক অভিষিক্ত কৰিলে আক তেওঁৰ মহাশ্ৰী পুত্ৰ সত্যবানক স্বৰৰাজ পদত অধিষ্ঠিত কৰিলে । ১১ ॥

তাৰ পাছত কালক্ৰমে সাহিত্ৰীৰ কীৰ্ত্তিবৰ্দ্ধন, অতি শোখাশালী এশ পুত্ৰ জন্মিছিল । ১২ ॥

সেইদৰে মদ্র দেশৰ ৰজা অম্বপতিৰ ঔৰসত, মালৱীৰ গৰ্ভত, অতি বলৱন্ত, সাহিত্ৰীৰ সহোদৰ ভায়েক এশ উপজিছিল । ১৩ ॥

এইদৰে সাহিত্ৰীয়ে পিতৃ, মাতৃ, শহুৰ, শাহু, সমস্ত পতিকুল আক নিজকো কষ্টৰপৰা উদ্ধাৰ কৰিলে । ১৪ ॥

তেনেকৈ এই কল্যাণী, সুচৰিতা, বুদ্ধবধু, দ্ৰোণদীয়ে সাহিত্ৰীৰ দৰে আপোনা-লোকৰ সকলোক উদ্ধাৰ কৰিব । ১৫ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, মহাবাজ জন্মেজয়, এইদৰে মহাশ্ৰী মাৰ্কণ্ডেয়ই যুধিষ্ঠিৰক উপদেশ দিয়াত তেওঁ শোক-দুঃখ আওকাণ কৰি সেই সময়ত কামাক-বনত বাস কৰিছিল । ১৬ ॥

যি মানুহে ভক্তিভাৱে সাহিত্ৰীৰ এই উত্তম আখ্যান শুনে, তেওঁলোক সুখী আক সকলো কাৰ্য্যতে কৃতার্থ হৈ দুঃখ নাপায় । ১৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বন-পৰ্বৰ অন্তৰ্গত পণ্ডিতা-মহাশ্ৰী-পৰ্বত সাহিত্ৰীৰ মহাশ্ৰী নামৰ একোন-ত্ৰিশততম অধ্যায় । ২১১ ॥

॥ অধ্যায় ৩০০ ॥

১। কুণ্ডল-আহরণ-পৰ্ব : সূৰ্য্য-কৰ্ণ-সংবাদ : ১ ॥

অস্বপ্নে ক'লে, হে শ্ৰেষ্ঠ দ্বিজ, ইন্দ্ৰৰ কথামতে লোমশ মুনিৰে পাণ্ডুনন্দন যুধিষ্ঠিৰক কৈছিল, ১।

যিটো কথা আত্মপানৰ পক্ষে ভীষণ ভয়ৰ কাৰণ, সেই কথা কোনো ঠাইত নক'ব। অৰ্জুন এই ঠাইৰপৰা গৈছে, গতিকে সেই গুপ্ত কথা আপোনাৰ আগত কওঁ। ২।

কৰোঁতাসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ কৰ্ণৰ কাৰণে আপোনালোকৰ মহা ভয় আছে। সেই ধৰ্ম্মাশ্বাই কাৰো আগত এই কথা কোৱা নাই। ৩।

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে বাজশ্ৰেষ্ঠ, জিজ্ঞাসু আপোনাক এই কথাটো কওঁ, ভবভ্ৰেষ্ঠ, আপুনি মোৰ কথা শুনক। ৪।

বাৰ বছৰ উকলি যোৱাত ত্ৰয়োদশ বৰ্ষত পাণ্ডৱবিলাকৰ হিতকাৰী ইন্দ্ৰ কৰ্ণৰ ওচৰত ডিঙা কৰিবলৈ উদ্যত হল। ৫।

হে মহাবাহু, বিভাৱসু সূৰ্য্য দেৱৰাজৰ অভিপ্ৰায় জানি কুণ্ডলৰ নিমিত্তে কৰ্ণৰ সমীপলৈ আহিছিল। ৬।

হে বাজশ্ৰেষ্ঠ ভবভুলোভৰ, স্পৃহণীয় চিত্ৰকমলমুখ, বহুমূলীয়া দৰ্ঘ্যাত ব্ৰাহ্মণপ্ৰিয়, সত্যবাদী, নিঃস্বস্তিত, বীৰ কৰ্ণক পুত্ৰ-চেনেহৰ নিমিত্তে বৰ কৃপা কৰি বাতি শুই থকা অৱস্থাত সূৰ্য্যই দেখা দিলে। ৭-৮।

বেদজ্ঞ ব্ৰাহ্মণৰ ৰূপ ধৰি যোগ-ঋদ্ধি-ৰূপৱান্ সূৰ্য্যই কৰ্ণক হিতাৰ্থে সাক্ষাৎ দি ক'লে, ৯।

হে মহাবাহু, সত্যবাদীবিলাকৰ মাজত শ্ৰেষ্ঠ, হে বাহু। কৰ্ণ, আজি যিজনাত্তোৰ অতি হিতকৰ কথা এযাব কওঁ, শুন। ১০।

হে কৰ্ণ, পাণ্ডৱবিলাকৰ হিতৈষী ইন্দ্ৰই তোৰ কুণ্ডলমোৰ অগ্ৰহৰণ কৰিবলৈ ব্ৰাহ্মণৰ বেশেৰে তোৰ ওচৰলৈ আহিব। ১১।

তেওঁ তোৰ চৰিত্ৰ যেনেকৈ জানে তেনেকৈ গোটেই জগতৰে জানে। সন্ত-সকলে তোৰ ওচৰত ডিঙা কৰে, তই দান কৰ, কিন্তু কাৰো ওচৰত হাত নাপাত। ১২।

বাহু, তই প্ৰাৰ্থিত বস্তু ব্ৰাহ্মণসকলক দান কৰ, ধৰ্ম্মই হওক নাইবা আৰ্য বস্তুৱেই হওক, কাকো বিমুখ নকৰ। ১৩।

ভোক এনেকুৱা দাতা বুলি জানি ইজ্ঞা নিজেই ভোৰ কুণ্ডল আৰু কৰচ ভিক্ষা কৰিবলৈ আহিব । ১৪ ॥

যাচক তেওঁক তই কুণ্ডলযোৰ নিদিবি, নিজৰ শক্তিকে পৰাভূত কৰিবি । কুণ্ডল-যোৰ ভোৰ অতি কল্যাণকৰ । ১৫ ॥

বাছা, কুণ্ডল বন্ধাৰ নিমিত্তে তই বহু কাৰণ দেখুৱাই কৰি, আন আন নানা-বকম ধনেৰে ঘনে ঘনে নিৱাৰণ কৰিবি । ১৬ ॥

বহু, জী, গৰু, বহুবিধ ধন, আৰু বহু দৃষ্টান্তেৰে কুণ্ডল-জিহ্না পূৰন্দৰক বুজাবি । ১৭ ॥

কৰ্ণ, যদি তই সহজাত, মজ্জলকৰ, কুণ্ডলযোৰ দান কৰ, তেন্তে আত্মহীন হৈ মৃত্যুৰ বশৱৰ্তী হবি । ১৮ ॥

হে মানদ, তই যদি বণত কৰচ আৰু কুণ্ডলযুক্ত হৈ থাক, তেন্তে তই শত্ৰুবিলাকৰ দ্বাৰা অবধা হবি, মোৰ এই কথা সাৰোগত কৰিবি । ১৯ ॥

অমৃতৰ নিমিত্তে বহুসম্ভৱ এই দুয়োবিধৰ উৎপত্তি হৈছে । ২০ ॥ কৰ্ণ, যদি ভোৰ জীৱনটো প্ৰিয়, তেন্তে তই ১২০বিধ বস্তু বন্ধা কৰা উচিত । ২০ ॥

কৰ্ণই কলে, হে প্ৰভু, মোক অতি সৌহাৰ্দ দেখুৱাই যে ক'বলৈ ধৰিছে, আপুনি নো কোন ? স্নেহাৰে ব্ৰাহ্মণৰ বেলধাৰী আপুনি কোন কওক । ২১ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, হে বাছা, মই দিৱাকৰ, ভোৰ প্ৰতি সৌহাৰ্দ দেখুৱালোঁ । তই মোৰ কথা ৰাখ, ভোৰ পক্ষে মোৰ কথা অতি শ্ৰেয়স্কৰ । ২২ ॥

কৰ্ণই কলে, আজি মোৰ হিতায়েৰী প্ৰভু সূৰ্যাদেৱে যে মোক এই কথা ক'লে, এয়ে মোৰ অতি মজল । মোৰ এই কথা শুনক । ২৩ ॥

বৰদাতা আপোনাক মই প্ৰসন্ন কৰোঁ, আৰু প্ৰীতিৰে প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ, যদিও মই আপোনাৰ প্ৰিয়, তথাপি দান-ব্ৰতৰপৰা মোক নিবৃত্ত নকৰিব । ২৪ ॥

হে বিভাৱসু, মই যে দ্বিজশ্ৰেষ্ঠসকলক মোৰ প্ৰাণে দান কৰিব পাৰোঁ, মোৰ এই দান-ব্ৰতৰ কথা গোটেই জিভুৱনে ঠিককৈ জানে । ২৫ ॥

হে খেচৰোত্তম, যদি দেৱৰাজে কপট বেশেৰে ব্ৰাহ্মণৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি পাতুলন্দনবিলাকৰ হিতাৰ্থে মোৰ ওচৰত ভিক্ষা কৰিবলৈ আহে, তেনেহলে, হে দেৱবৰ, মই উত্তম কৰচ আৰু কুণ্ডলযোৰ দান কৰিম । জিভুৱনত বিখ্যাত মোৰ কীৰ্ত্তি যেন লোপ নহয় । ২৬-২৭ ॥

মোৰ দৰে বীৰপুৰুষৰ প্ৰাণ বন্ধণ কৰাটো যশস্যাৰ কথা নহয়, লোক-সম্ভৱ, কীৰ্ত্তিযুক্ত মৰণেইহে মোৰ গৌৰৱৰ কথা । ২৮ ॥

যদি ব্ৰহ্মাসুৰ-হস্তা ভিক্ষাৰ্থে, মোৰ ওচৰলৈ আহে, তেন্তে দানব্ৰতী মই কৰ-চেৰে সৈতে কুণ্ডলযোৰ ইজ্ঞাক দান কৰিম । ২৯ ॥

পাতুলপুত্ৰবিলাকৰ হিতাৰ্থে মোৰ কৰ্ণ-কুণ্ডলযোৰ যদি যাচনা কৰিবলৈ আহে, তেনেহলে জিভুৱনত মোৰ কীৰ্ত্তি থাকিব, ইজ্ঞাৰ দুৰ্ণাম হব । ৩০ ॥

হে ভানুমান, মই ত্ৰিভুবনত প্ৰাণৰ বিনিময়তো কীৰ্ত্তি বৰণ কৰোঁ, কীৰ্ত্তিহীন হৈ স্বৰ্গভোগ কৰে, কীৰ্ত্তিহীনৰ নাম লোপ পায় । ৩১ ॥

কীৰ্ত্তিয়ে মাকৰ দৰে পুত্ৰক ত্ৰিভুবনত জীয়াই ৰাখে । অকীৰ্ত্তিয়ে জীৱিত থকা মাহনুৰো প্ৰাণ নাশ কৰে । ৩২ ॥

হে লোকেশ্বৰ বিভাৱসু, কীৰ্ত্তিয়েই যে মানুহৰ আত্মা, এই পুৰণি কথা আশাৰ ব্ৰহ্মাই নিজে কীৰ্ত্তন কৰিছে । ৩৩ ॥

পৰলোকত পুত্ৰক কীৰ্ত্তিয়েই আশ্ৰয় আৰু ইহলোকত বিত্তৱ। কীৰ্ত্তিয়েই আত্ম-বৰ্দ্ধিনী হয় । ৩৪ ॥

দানৱতী মই বিধিমেতে ব্ৰাহ্মণক বিধিযুক্ত দান দি আৰু মোৰ সহজাত কুণ্ডল-যোৰ দান কৰি যুগমীয়া কীৰ্ত্তি লাভ কৰিম । ৩৫ ॥

মই সংগ্ৰামত শৰীৰ আহতি দি সুত্ৰকৰ কৰ্ম কৰি আৰু সমৰত শত্ৰুবিলাকক জয় কৰি একমাত্ৰ যশসা লাভিম । ৩৬ ॥

সংগ্ৰামত জীৱিতাৰ্থী, ভয়াভুৰবিলাকক অডয় দি আৰু বৃদ্ধ, বালক, দ্বিজাতিক মহা ভয়বশৰা মুক্ত কৰি পৃথিৱীত অতি উৎকৃষ্ট, স্বৰ্গীয় পৰম যশসা লাভ কৰিম । ৩৭ ॥

প্ৰাণ দান কৰিও মই কীৰ্ত্তি ৰাখিম, এইটোৱেই মোৰ ব্ৰত বুলি আপুনি জানিব । ৩৮ ॥

হে দেৱ, দানৱতী মই ব্ৰাহ্মণ হৈ অহা কণ্টৰেশী ইন্দ্ৰক অতি উত্তৰ এই ভিক্ষা দান কৰি ত্ৰিভুবনত মুক্তি লাভ কৰিম । ৩৯ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত কুণ্ডল-আহৰণ-পৰ্ব্বত সূৰ্য্য-কৰ্ণ-সংবাদ : ১ নামৰ ত্ৰিশততম অধ্যায় । ৩০০ ॥

॥ অধ্যায় ৩০১ ॥

॥ সূৰ্য্য-কৰ্ণ-সংবাদ ৪২ ॥

সূৰ্য্যই ক'লে, কৰ্ণ, তই নিজৰ, বন্ধুবিলাকৰ, পুত্ৰবিলাকৰ, ভাৰ্য্যাবিলাকৰ, মাতৃৰ আৰু পিতৃৰ অপকাৰ নকৰিবি । ১ ॥

হে প্ৰাণভূষৰ, আত্মবক্ষণলীল পুৰুষে প্ৰাণীবিলাকৰ দেহাৰ অনিষ্ট নোহোৱাকৈ যশসা-প্ৰাপ্তি, আৰু স্বৰ্গত স্থিৰা কীৰ্ত্তি কামনা কৰে । ২ ॥

তই যে জীৱন-ধাৰণৰ প্ৰতি আশংকা কৰি খিলঞ্জীয়া কীৰ্ত্তি কামনা কৰিছ সেই কীৰ্ত্তিয়ে তোৰ প্ৰাণ হৰণ কৰিব, ইয়াত অকণো সংশয় নাই । ৩ ॥

হে পুৰুষ-শ্ৰেষ্ঠ, এই পৃথিৱীত জীৱিত থকা পুত্ৰাদিৰ আলিঙ্গন আদি সুখ পিতৃ আদিয়ে পায়। তই মৰিলে, তোৰ পিতৃ আদিৰ কি সুখ হ'ব ? ৩।

হে মহাত্মাতি-নবশ্ৰেষ্ঠ, পুৰুষকাৰৰ দ্বাৰা বজাবিলাক শ্ৰেষ্ঠ হ'ব পাবে বুলি জানিবি। আৰু, জীৱিত পুৰুষৰ উত্তম কীৰ্ত্তি লাভ হ'ব পাবে। ৫।

ভয়ভূত মৰা মানুহৰ স্বীকৃতিৰ প্ৰয়োজন নাই। মৰা মানুহে কীৰ্ত্তিৰ মোল নুবুজে, জীৱিত লোকেহে কীৰ্ত্তি-সুখ ভোগ কৰে। ৬।

প্ৰাণহীনজনৰ মালা-ধাৰণ যেনে বৃথা, মৰা মানুহৰ কীৰ্ত্তিও তেনে নিষ্ফল। তই মোৰ ভক্ত, এতেকে তিত-কাঁমনা কৰি মই তোক এই কথা ক'লো। ৭।

হে মহাবাহু, মোৰ প্ৰতি উত্তমা ভক্তি থকা হেতুকে, তই মোৰ ভক্ত, এই কাৰণে ভক্তিমন্ত্ৰবিলাকক মই বন্ধা কৰা মোৰ কৰ্ত্তব্য। ৮।

মোৰো ভক্তি উপজিছে, তই মোৰ কথা ৰাখ। আৰু, এই বিষয়ে অধ্যাষ, দেৱ-নিৰ্ম্মিত এটি ডাঙৰ ঘণ্টা আছে। এতেকে তোক এই কথা কলো, নিৰ্ভীক হৈ সেই কৰ্ম কৰ। ৯।

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, দেৱগুহ্য কথা তই জানিব নোৱাৰিবি। সেই নিমিত্তে গোপনীয় কথা তোক নকওঁ। যথাসময়ত সেই কথা জানিবি। আৰু, পুনৰ মই কওঁ, তই বাধাৰ পুত্ৰ, এই কথা জানিবি, বজ্জপাণিয়ে ডিফা কৰিলেও তেওঁক তোৰ কুণ্ডলযোৰ নিদিৰি। ১০-১১।

হে মহাত্মাতি, বিমল আকাশত বিশাখা নক্ষত্ৰৰ মধ্যৱৰ্তী পূৰ্ণচন্দ্ৰৰ দৰে সুন্দৰ কুণ্ডলযোৰৰ দ্বাৰা তই শোভিত হৈছ। ১২।

জীয়াই থকা পুৰুষৰ উত্তমা কীৰ্ত্তি আনন্দদায়িনী বুলি জানিবি। প্ৰিয় কৰ্ণ, কুণ্ডলৰ কাৰণে অহা দেৱৰাজক তই ওভুটাই পঠাবি। ১৩।

হে নিষ্পাপ, তই ঘনে ঘনে হেতুযুক্ত নানাতৰহৰ কথাৰে দেৱৰাজৰ কুণ্ডল-স্পৰ্শা আঁতৰাব পাৰিবি। ১৪।

কৰ্ণ, তই হেতু থকা যুক্তিসঙ্গত আৰু মধুৰ বচনেৰে পুৰন্দৰৰ এই দুৰ্ব্বুদ্ধি শুচাবি। ১৫।

হে নবশ্ৰেষ্ঠ, তই সদায় সবাসাচীৰ প্ৰতি স্পৰ্ধা কৰ, বাৰ অৰ্জুনে কুৰু-শক্ৰত্ৰৰ ৰণত তোৰ লগত যুঁজিব। ১৬।

যুদ্ধত যদি তই কুণ্ডল ধাৰণ কৰি থাক, তেন্তে ইন্দ্ৰ নিজে অৰ্জুনৰ সখি হলেও, অৰ্জুনে তোক জিনিব নোৱাৰে। ১৭।

কৰ্ণ, সংগ্ৰামত যদি তই অৰ্জুনক পৰাজিত কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰ, তেন্তে তই ব্ৰাহ্মণৰ বেশধাৰী ইন্দ্ৰক এই মন্ত্ৰলকৰ কুণ্ডলযোৰ দিয়া অনুচিত। ১৮।

ইতি মহাত্মাৰতন বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত কুণ্ডল-আচৰণ-পৰ্বৰ সূৰ্য্য-কৰ্ণ-সংবাদঃ ৫
আৰম্ভ একাধিক-ত্ৰিংশততম অধ্যায়। ৩০১।

। অধ্যায় ৩০২ ।

॥ সূৰ্য্য-কণ-সংবাদ : ৩ ॥

হে ভগৱান সূৰ্য্যদেৱ, মোক আপুনি যেনে ভক্ত বুলি জানে, হে পৰম-বশি-
ৱান, সেইকপে মোৰ কোনো অদেয় দ্ৰব্য নাই । ১ ॥

হে আদিভা, আপুনি সদায় যিদৰে ভক্তিৰে সৈতে মোৰ পূজিত, মোৰ ভাৰ্য্যা,
পুত্ৰ, আত্মা, মুহূৰ্ত্ত এইবিলাকো মোৰ সেই-কপ প্ৰিয় নহয় । ২ ॥

হে ভাস্কৰ, মহাপুৰুষসকলে প্ৰিয় লোকৰ প্ৰিয় কাম কৰে, আৰু ভক্তবিলাকৰ
নিজৰ অভিলಾষ পূৰ্ণ কৰে, এই বিষয়ে কোনো সংশয় নাই, আৰু আপুনিও এই
কথা জানে । ৩ ॥

মোক আপুনি প্ৰিয় আৰু ভক্ত বুলি জানিয়েই এইদৰে মোৰ হিতকৰ কথা
ক'লে । আকাশ-মণ্ডলত এনেকুৱা হিত কথা কোৱা আন দেৱতা নাই । ৪ ॥

হে ভীক্ষু বশিষ্ঠাশলী, আপোনাক বাৰে বাৰে প্ৰসন্ন কৰি আকৌ মূৰ দৌৱাই
প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ, এইবোৰ কথা কোৱাৰ নিমিত্তে মোক যেন আপুনি ক্ষমা কৰে । ৫ ॥

মই সদায় অসত্যক, বিশেষকৈ ব্ৰাহ্মণ আৰু সজ্জনসকলক যেনে ভয় কৰোঁ,
মৃত্যুকো তেনে ভয় নকৰোঁ । ৬ ॥

হে দেৱ, আপুনি পাণ্ডৱ অৰ্জুনক উদ্দেশ্য কৰি মোক যি কথা ক'লে, এই
বিষয়ে জীৱন-দানতো মোৰ বিচাৰ কৰিব লগীয়া একো নাই । ৭ ॥

হে ভাস্কৰ, অৰ্জুনেৰে সৈতে মোৰ দ্বৈৰথ সমৰ লাগিব, সেই নিমিত্তে আপো-
নাৰ মানসিক সন্তোষপৰা উত্তৰ হোৱা হুংখ দূৰীভূত হওক, বগত অৰ্জুনক মই
পৰাভূত কৰিম । ৮ ॥

হে দেৱ, পৰশুৰামৰপৰা আৰু মহাশ্ৰী দ্ৰোণাচাৰ্য্যৰপৰা আয়ত্ত কৰা মোৰো
শ্ৰেষ্ঠ অস্ত্ৰবল আছে, এই কথা আপোনাৰ জনা আছে । ৯ ॥

হে দেৱবৰ, ভিক্ষুক বজ্জপাণিক মই মোৰ জীৱনো দিব পাৰোঁ, এইটো মোৰ
ব্ৰত বুলি জানিব । ১০ ॥

সূৰ্য্যই ক'লে, হে প্ৰিয়, যদি ইন্দ্ৰক মঙ্গলকৰ কুণ্ডলযোৰ দানেই কব, তেন্তে
ভয়ে অৰ্জুনক জিনিবৰ নিমিত্তে ইন্দ্ৰক কৰি, হে শতক্ৰতু, প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ হৈ মই
আপোনাক কুণ্ডলযোৰ দিব পাৰোঁ । কুণ্ডল ধাৰণ কৰি থাকিলে আপুনি প্ৰানী-
বিলাকৰ অবধ্য হ'ব । ১১-১২ ॥

হে বাছা, বণত অৰ্জুনৰ হাতত তোৰ বিনাশ কাৰনা কৰি ইজাই প্ৰাৰ্থী হৈ তোৰ কুণ্ডল অপহৰণ কৰিব । ১৩ ॥

ভয়ো তেওঁক সত্য-প্ৰিয় কথাবে কাকুতি কৰি অমোঘ শক্তিৰ নিমিত্তে দেৱেশ পুৰন্দৰক অভ্যৰ্থনা কৰি কৰি, ১৪ ॥

হে সহসলোচন, মোক শত্ৰু-নাশকাৰিণী অমোঘ শক্তিপাট দিয়ক । মই আপোনাক কুণ্ডলযোৰ আৰু উত্তম কৰচ দান কৰিম । ১৫ ॥

তই এই কথাবে প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ কৰি শত্ৰুক কুণ্ডলযোৰ দিবি । কৰ্ণ, সেই অমোঘ নামৰ শক্তিপাটৰ দ্বাৰা সংগ্ৰামত শত্ৰু বধিব পাৰিবি । ১৬ ॥

হে মহাবাহু, দেৱৰাজৰ সেই অমোঘ শক্তিয়ে শই শই, হাজাৰে হাজাৰে শত্ৰুক নিপাত নকৰাকৈ হুলাই নিজৰ হাতলৈ উলটি নাহে । ১৭ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এইদৰে কৈ সূৰ্য ততালিকে অন্তৰ্জান হ'ল । তাৰ পাছত কৰ্ণই জপৰ অন্তত সূৰ্যক স্বপ্নৰ কথা নিবেদন কৰিলে । ১৮ ॥

ৰাতি স্বপ্নত উভয়ৰে দেখা হোৱা, পৰস্পৰ বাক্যালাপ কৰা, আৰু যথাতত্ত্ব সেই আটাইবোৰ যথাক্ৰমে কৰ্ণই তেতিয়া সূৰ্যক ক'লে । ১৯ ॥

সেই কথা শুনি ৰাহুসুদন, ভগৱান সূৰ্যদেৱে কৰ্ণক বিন্মিত কৰি ক'লে, এনে হৈছিল । ২০ ॥

তাৰ পাছত শ্ৰেষ্ঠ বীৰহন্তা ৰাধাৰ পুত্ৰ কৰ্ণ তত্ত্ব-কথা জানি অমোঘ শক্তিপাট পাবলৈ আকাঙ্ক্ষা কৰি বাসৱলৈ প্ৰতীক্ষা কৰি থাকিল । ২১ ॥

. ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত কুণ্ডল-আহৰণ-পৰ্বত সূৰ্য-কৰ্ণ-সংবাদ : ৩ নামৰ দ্বাদশ-ত্ৰিশততম অধ্যায় । ৩০২ ॥

॥ অধ্যায় ৩০৩ ॥

॥ পুথাব প্ৰতি কুণ্ঠিতোজ বজাৰ উগদেশ ॥

জন্মেজয়ে ক'লে, ইয়াত সূৰ্যই গুপ্ত কথাটো কৰ্ণক নকলে কিয় ? সেই কুণ্ডল-যোৰ আৰু কৰচটোনো কেনে ? ১ ॥

হে পূজ্যতম, কৰ্ণই কৰচ আৰু কুণ্ডলযোৰ ক'ত পালে, হে ভপোদন, এই কথা মই জনিব খোজোঁ, সেই কথা মোক কওক । ২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে মহাৰাজ, সূৰ্য্যৰ সেই গুপ্ত কথা, কৰচটো আৰু কুণ্ডল যোৰ, কি প্ৰকাৰৰ মই আপোনাক কওঁ । ৩ ॥

হে মহাৰাজ, পূৰ্ব কালত তীৱ্ৰ ভেজৰী, দীৰ্ঘকাষ, ডাঠ, লম্বী আৰু জটীল

সুন্দৰ, নিখুঁত, ব্ৰহ্ম-তেজোৰে জ্বলি থকা, যধু-পিঙ্গল-বৰ্ণ, মিষ্টভাৱী, তপঃস্বাধ্যায়-ভূষণ এজন ব্ৰাহ্মণ কুন্তিভোজ বজাৰ সমীপত উপস্থিত হৈছিল । ৪-৫ ॥

সুমহান তপস্বী সেই ব্ৰাহ্মণে কুন্তিভোজ বজাক ক'লে, হে মাৎস্যৰ্য্যহীন, আপোনাৰ আশ্রয়ত মই ভোজনৰ নিমিত্তে জিকা ইচ্ছা কৰোঁ । ৬ ॥

হে নিম্পাপ, যদি আপুনি নাইবা আপোনাৰ অনুচৰবিলাকে মোৰ প্ৰতি অপ্ৰিয় ব্যৱহাৰ নকৰে, আৰু আপুনি ভাল পায়, তেন্তে আপোনাৰ ভৱনত মই থাকিব খোজোঁ । ৭ ॥

হে মীহৰাজ, মই মোৰ ইচ্ছামতে যাতায়াত কৰি থাকিম, কোনোৱেই যেন মোৰ শয্যাসন বেয়া কৰি অপৰাধী নহয় । ৮ ॥

বজা কুন্তিভোজে তেওঁক প্ৰীতিযুক্ত ভাৱে ক'লে, ভাল কথা, এনেকুৱাই হ'ব । অলপ পাছতেই আকৌ ব্ৰাহ্মণক ক'লে, ৯ ॥

হে মহাপ্ৰাজ্ঞ, পৃথা নামে মোৰ যশস্বিনী, শীলবৃত্তযুক্তা, সাক্ষী, নিয়তা আৰু ভাৱিনী এটি কন্যা আছে । সেই কন্যাটিয়ে আপোনাক সসন্মানে শুভ্ৰা আৰু সংকাৰ কৰিব । মোৰ সেই দুহিতাটিৰ চৰিত্ৰ আৰু সদাচাৰৰ দ্বাৰা আপুনি তৃপ্তি লাভ কৰিব । ১০-১১ ॥

বজাই এইভাৱে কৈ তেওঁক বিধিমতে পূজা কৰি কন্যাৰ কাষলৈ গৈ পৃথুল-লোচনা পৃথাক ক'লে, ১২ ॥

বাছা, মোৰ ঘৰত এজন শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰাহ্মণ বাস কৰিব খোজে, আৰু মই তেওঁক থাকিব পাৰিব বুলি প্ৰতিজ্ঞা দিছো । ১৩ ॥

বাছা, তয়ে তেওঁক ভালমতে শুভ্ৰা কৰি সজ্জা কৰিব পাৰিব বুলি মই তেওঁৰ আগত কৈছো, তই মোৰ কথা নেপেলাবি । ১৪ ॥

সেই প্ৰভু, তপস্বী, স্বাধ্যায়বত ব্ৰাহ্মণ মহাতেজস্বী ; তেওঁ যি যি বস্তু খোজে সেই সেই বস্তু তই অকুপণভাৱে দিবি । ১৫ ॥

ব্ৰাহ্মণ শ্ৰেষ্ঠতেজ, ব্ৰাহ্মণ পৰম তপস্যা, ব্ৰাহ্মণসকলৰ নমস্কাৰৰ দ্বাৰা সূৰ্য্য আকাশত শোভা পায় । ১৬ ॥

মহাসুৰ বাতাপি আৰু তালজজ্বই মানাইসকলক অপমান কৰাৰ নিমিত্তে ব্ৰহ্মদণ্ডৰ দ্বাৰা নিহত হৈছিল । ১৭ ॥

বাছা, সম্প্ৰতি মই তোৰ ওপৰত কৰ্ত্তব্যৰ গুৰু ভাৱ দিলো, তই সদায় সংযত হৈ ব্ৰাহ্মণৰ আৰাধনা কৰিবি । ১৮ ॥

হে নন্দিনী, বালা-কালবপৰাই ঘৰত ব্ৰাহ্মণ, গুৰু, আৰু বন্ধুৰ প্ৰতি ভোৰ চিন্তাৰ একাগ্ৰতা আছে বুলি মই জানো । ১৯ ॥

তেনেকুৱা একাগ্ৰতাৰে যথোচিতভাৱে তই দাস, মিত্ৰ, সখী, মাতৃ আৰু পিতৃ—এই আটাইবিলাককে ব্যাপি আছে । ২০ ॥

এই বৰ্জিধানীত আৰু ভোৰ অন্তৰপুৰত কোনো অসন্তুষ্ট লোক নাই। হে অনন্তলাকী, ভূতাজনৰ প্ৰতিও ভোৰ সন্মতহাৰ আছে। ২১।

পৃথা, তই বালিকা বুলিয়েই কোপন ব্ৰাহ্মণৰ বিষয়ে ভোক উপদেশ দিব লগীয়া হৈছে, এই কথা মই মানো, আৰু তই মোৰ পালিতা সূতা। ২২।

তই বৃষ্টি বংশত জন্মিত, আৰু বজা শূন্যসেনৰ প্ৰিয় কন্যা। ইতিপূৰ্বে প্ৰীতি-মান ভোৰ পিতৃয়ে নিজে মোক দুহিতৃৰূপে দিছে। ২৩।

বসুদেৱৰ ভগিনী মোৰ কন্যাবিলাকৰ মাজত ডাঙৰ। প্ৰথম সন্তানটো মোক দিব বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰি দিছে, সেই নিমিত্তে তই মোৰ দুহিতা। ২৪।

ভেনেকুৱা ৰাজকুলত উপজিছ, আৰু ৰাজবংশত বাঢ়িছ। সাধাৰণ সুখত-কৈও বেচি সুখ পাইছ, এটা হৃদয়পৰা যেন আন এটা হৃদয়ে আহিছ। ২৫।

হীন-কুলত ওপজাবিলাকে কোনোমতেহে নিৰ্বন্ধ পায়। হে কল্যাণী, প্ৰমদা-বিলাকে প্ৰায় বাল্যাবস্থাত নিন্দনীয় কাম কৰে। ২৬।

পৃথা, ভোৰ ৰাজ-কুলত জন্ম হৈছে আৰু ভোৰ ৰূপো অল্পত। সেই নিমিত্তে যোগ্যা ভাৱিনীৰ ওচৰলৈ আহিছো। ২৭।

ভাৱিনী পৃথা, তই দৰ্প, দম্ভ আৰু মান এৰি বৰদাতা বিপ্ৰক আৰাধনা কৰি মঙ্গল লাভ কৰ। ২৮।

হে কল্যাণী, হে অনঘা, এনেকুৱা কাম কৰিলে নিশ্চয় কল্যাণ লাভ কৰিবি। দ্বিজশ্ৰেষ্ঠ কুপিত হ'লে মোৰ গোটেই বংশটো ভয়ভূত হ'ব। ২৯।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত কুণ্ডল-আহৰণ-পৰ্বত পৃথাৰ প্ৰতি কুন্তি-ভোজ ৰজাৰ উপদেশ নামৰ ত্ৰ্যমিক-ত্ৰিশততম অধ্যায়। ৩০০।

॥ অধ্যায় ৩০৪ ॥

॥ পৃথাৰ দ্বিজ-পৰিচৰ্যা ॥

কুন্তীয়ে ক'লে, হে মহাৰাজ, মই নিয়মবতা হৈ প্ৰতিজ্ঞাভিযতে পৃথাৰ দ্বাৰা ব্ৰাহ্মণক আৰাধনা কৰিম। হে ৰাজেন্দ্ৰ, মই মিছা কথা নকওঁ। ১।

ব্ৰাহ্মণক পূজা কৰাটোৱেই মোৰ স্বভাৱ। আৰু আপোনাৰ প্ৰিয় কাৰ্য্য কৰাটোৱেই মোৰ পৰম মঙ্গল। ২।

পূজনীয় তেওঁ গৰুলি, পুৱা, ৰাতি নাইবা ৰাজ নিশা আহিলেও মোৰ ওপৰত তেওঁৰ খং উঠিব নোৱাৰিব। ৩।

হে ৰাজেন্দ্ৰ, ব্ৰাহ্মণৰ পূজা কৰিব পাৰিলেই মোৰ লাভ। হে মহোত্তম, আপোনাৰ আদেশ মানি হিত কৰিম। ৪।

হে বাজেন্দ্র, আপুনি আশুত ২৩ক, বিজ্ঞপ্তিই অগ্নি কাম বুদ্ধবে । আপোনাৰ ঘৰত থাকিলে বুদ্ধিব, আপোনাক সত্য কথা কলৈ । ৫ ।

হে অনব, এই ব্রাহ্মণজনৰ যিটো প্ৰিয় আৰু আপোনাৰ পক্ষেও হিতকৰ, হে মহাবাজ, মই সেইপ্ৰকাৰে চেষ্টা কৰিম । আপোনাৰ মনৰ ধু-দুৱনি শুচক । ৬ ।

হে ভূপতি, শ্ৰেষ্ঠ ব্রাহ্মণক পূজিলে তেওঁলোকে তৰাৰ পাবে, আৰু, অপমান কৰিলে বধিব পাৰে । ৭ ।

এই কথা মই জানো, গতিকে বিজ্ঞোত্তমক দুই কৰিম । হে মহাবাজ, মোৰ নিমিত্তে বিজ্ঞশ্ৰেষ্ঠপৰা আপুনি বেজাৰ নাপাব । 'অতীতত মুকুতাৰ নিমিত্তে চাৰন মূনিৰ যেনেকুৱা অৱস্থা হৈছিল, হে বাজেন্দ্র, ব্রাহ্মণৰ ওচৰত অপৰাধ কৰিলেও বজাবিলাকৰ তেনে অমঙ্গল হয় । ৮-৯ ।

আপুনি ব্রাহ্মণজনক যিদৰে প্ৰতিজ্ঞা দিছে ময়ো সেইমতে উত্তম নিয়মেৰে বিজ্ঞশ্ৰেষ্ঠৰ আবাধনা কৰিম । ১০ ।

এনেকৈ বাহুল্যভাৱে কোৱা কুস্তীক বজাই আলিঙ্গন আৰু সমৰ্থন কৰি এইদৰেই কৰিব বুলি তাৰ পাছত সকলোকে আদেশ দিলে । ১১ ।

বজাই ক'লে, হে প্ৰশংসনীয়, হে সাধুশীলা, তই এইদৰে মোৰ, তোৰ নিজৰ আৰু বংশৰ হিতৰ নিমিত্তে নিৰ্ভয়মনে ওপহী ব্রাহ্মণজনৰ শুদ্ধতা কৰিবি । ১২ ।

ব্রাহ্মণপ্ৰিয়, মহা যশস্বী, বজা কুন্তিভোজে সেই কণ্টাক এইপ্ৰকাৰে কৈ সেই বিজ্ঞক পৃথাক পৰিচৰ্চ্যাৰ নিমিত্তে সঁপি দিলে । ১৩ ।

হে বিপ্ৰ, সুখত ডাঙৰ হোৱা মোৰ এই ছোৱালীটিয়ে যদি আপোনাৰ কোনো অপৰাধ কৰে, তেন্তে আপুনি অন্তৰত যেন বেজাৰ নাপায় । ১৪ ।

শ্ৰেষ্ঠ ব্রাহ্মণসকলে সদায় প্ৰায়ে অপৰাধী বৃদ্ধা, ল'ৰা, আৰু ওপহীবিলাকৰ ওপৰত খং নকৰে । ১৫ ।

অতি দোষতো ব্রাহ্মণসকলে ক্ষমা কৰিব লাগে । 'হে ব্রাহ্মণশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি যথাশক্তি, তেপাহ পলুৱাই পূজা গ্ৰহণ কৰিব । ১৬ ।

ব্রাহ্মণজনে 'তথাস্ত' বুলি স্বীকৃত হোৱাত, সেই বজাই সৰুটিচিন্তে সেই ব্রাহ্মণজনক হাঁহ আৰু চন্দ্ৰ-কিৰণৰ দৰে এটি শুভ ভৱন বাসৰ কাৰণে দিলে । ১৭ ।

তাতে অগ্নিশালাত ভানুৰ নিচিনা উজ্জ্বল আসন পাতি দিলে, আৰু আগৈয়ে কোৱামতে আহাৰ আদিৰ সুব্যৱস্থা কৰিলে । ১৮ ।

ৰাজ-কণ্ঠাই এলাহ আৰু নিজৰ মান আঁতৰাই থৈ ব্রাহ্মণৰ আবাধনাত অতি যত্নৱতী হ'ল । ১৯ ।

শুচিৱতা, সতী সেই পৃথাই পৰিচৰ্চ্যাৰ যোগ্য ব্রাহ্মণৰ সমীপলৈ গৈ যথাবিধি দেৱতাৰ দৰে পৰিতৃপ্ত কৰিছিল । ২০ ।

ইতি মহাভাষ্যৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত কুণ্ডল-আহবণ-পৰ্বত পৃথাক বিজ্ঞ-পৰিচৰ্চ্যা নামৰ চতুৰধিক-ত্ৰিশততম অধ্যায় । ৩০৪ ।

॥ মহাশি দুৰ্দ্ধাসাবণবা পুথাব মন্ত-স্বাভ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ব্রতপৰা২৭। সেই পুথাই ণিত্ত্বচিহ্নে তপস্বী ব্রাহ্মণ দুৰ্দ্ধা-
সাক সেৱাবে সন্তুষ্ট কৰিবলৈ ধৰিলে । ১ ।

হে বজা, সেই মুনিজ্ঞেষ্ঠ দুৰ্দ্ধাসা পুৰা আহিম বুলি কৈ কেতিয়াবা সন্ধ্যা-
সময়ত উপস্থিত হয় আৰু কেতিয়াবা ৰাতিত আছে, কিন্তু কন্ধ্যাই সকলো সময়তে
সদায় খোৱা-লোৱা, আসন-শয্যা আদিৰে আগতকৈয়ো বেছিকৈয়ে মুনিৰ পূজা
কৰিবলৈ ধৰিলে । ২-৩ ।

কন্ধ্যাই অন্নাদি আৰু আসন-শয্যা আদিৰ দ্বাৰা মুনি এনেভাৱে পৰিচৰ্যা
কৰিছিল যে সেইবোৰ দিনে দিনে বাঢ়িহ যাবলৈ ধৰিলে, অলপো কম নহ'ল । ৪ ।

মুনি দুৰ্দ্ধাসাই কেতিয়াবা সময়-অসময় নাচাই 'এইটো দিয়', 'এইটো
নালাগে' বুলি দুস্ত্রাণ্য অন্নাদি বস্তু খোজে, কিন্তু এনেভাৱে মুনিৰে বিবৰ্ত্ত
কৰাটো পুথাই নিন্দা-অপবাদ আদি অশ্লিষ্ট কথাবে মুনিৰ কোনো বিবৰ্ত্তি নজ-
ন্মাই সেই অভিলষিত বস্তু আনি তৎক্ষণাৎ উপস্থিত কৰি দিয়ে । হে বাজেন্দ্ৰ,
পুথাই শিষ্যৰ দৰে, পুত্ৰৰ দৰে আৰু ভগিনীৰ দৰে অনলসভাৱে মুনিৰ পৰিচৰ্যা
কৰিবলৈ ধৰিলে । ৫-৭ ।

হে বাজেন্দ্ৰ, অনিন্দিতা কন্ধ্যা-২৮ পুথাই আনন্দচিহ্নে ব্রাহ্মণজ্ঞেষ্ঠ মুনি
দুৰ্দ্ধাসাৰ মনত বৰ সন্তোষ জন্মালে । ৮ ।

সেই কন্ধ্যা পুথাব শান্ত স্বভাৱ, অমায়িক ব্যৱহাৰ আৰু অনলসভাৱে কৰা
পৰিচৰ্যাতে মুনি বৰ সন্তুষ্ট হ'ল । বা (দ্বিতীয় অৰ্থ) পুথাব পৰিচৰ্যাতে সন্তুষ্ট
হৈ মুনিৰে পুথাব কল্যাণৰ বাবে সমাধিৰ সময়ত মঙ্গল চিন্তা কৰিলে । ৯ ।

হে ভাৱত, পুথাব পিতাকে পুৰা আৰু গধূলি পুথাক সোধে, বাছা,
তোমাৰ পৰিচৰ্যাতে মুনি সন্তুষ্ট হৈছেনে ? ১০ ।

বৰ সন্তুষ্ট হৈছে, পিতা, বুলি সেই মহামুনি পুথাই উত্তৰ দিয়ে । তেতিয়া
মহাত্মা কুণ্ডিনোজে মনত বৰ আনন্দ লাভ কৰে । ১১ ।

পাছত যেতিয়া এনেদৰে এবছৰ পাৰ হৈ গ'ল, মুনি দুৰ্দ্ধাসাই পুথাব পৰি-
চৰ্যাতে সন্তুষ্ট হৈ কোনো দোষ বা ত্রুটি-বিচ্যুতি একো নাপালে । তেতিয়া সন্তুষ্ট
হৈ সেই মুনি দুৰ্দ্ধাসাই পুথাক ক'লে, হে ভক্ত, কল্যাণী, তোমাৰ পৰিচৰ্যাতে

মই বৰ সন্তুষ্ট হৈছো। এই সংসাৰত সাধাৰণ লোকৰ দুৰ্গত বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰা, হে সুল্লবী, যি এবৰ প্ৰভাৱত তুমি সকলো নাৰীক চেৰ পেলাব পাৰিবা। ১২-১৪।

কুষ্ঠীয়ে ক'লে, হে বেদবিৎপ্ৰৱৰ, মোৰ সকলো হৈছে, যিহেতুকে আপুনি আক পিতা সন্তুষ্ট হৈছে। হে বিপ্ৰ, মোৰ আক বৰৰ প্ৰয়োজন নাই। ১৫।

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, হে চাক্ৰাসিনী, শুভে, যদি তুমি মোৰপৰা বৰ লবৰ ইচ্ছা নকৰা, তেনেহ'লে দেৱতাবিলাকক আহ্বান কৰাৰ বাবে এই মন্ত্ৰ গ্ৰহণ কৰা। ১৬।

হে সুল্লবী, এই মন্ত্ৰেৰে তুমি যি যি দেৱতাক আহ্বান কৰিবা, সেই সেই দেৱতা তোমাৰ বশৱৰ্তী হৈ থাকিব লাগিব। ১৭।

সেই দেৱতাৰ ইচ্ছা থাকক বা নাথাকক, তেওঁলোক মন্ত্ৰৰ প্ৰভাৱত বশৱৰ্তী হৈ তোমাৰ ওচৰত ভূতাব নিচিনাকৈ অৱনত হৈ থাকিব লাগিব। ১৮।

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে ৰজা, তেতিয়া অনিন্দিতা সেই পৃথাই আপৰ ভৱ কৰি মুনিক দ্বিতীয় বাৰ প্ৰত্যাখ্যান কৰিব নোৱাৰিলে। ১৯।

হে ৰজা, তেতিয়া সেই ব্ৰাহ্মণ দুৰ্ব্বাসাই অথৰ্ব বেদৰ আগভাগত উল্লেখ কৰা মন্ত্ৰবিলাক সুল্লবী পৃথাক গ্ৰহণ কৰালে। ২০।

হে বাজেন্দ্ৰ, মূনি-কন্যাক সেই মন্ত্ৰবিলাক দি ৰজা কুন্তিভোজক ক'লে, ৰজা, তোমাৰ কন্যাৰ দ্বাৰা শুক্ৰদ্বা লাভ কৰি মই সুখেৰে তোমাৰ ঘৰত অতিশয় তৃপ্তি লাভ কৰি থাকিলো। এতিয়া আহিলো। এই বুলি কৈ মূনি অন্তৰ্হিত হ'ল। ২১-২২।

মুনিক তাতেই অন্তৰ্হিত হোৱা দেখা পাই ৰজা কুন্তিভোজে বৰ বিস্ময় মানিলে আক কন্যা পৃথাৰ বৰ প্ৰশংসা কৰিলে। ২৩।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত কুণ্ডল-আহৰণ-পৰ্বত মহৰ্ষি দুৰ্ব্বাসাৰপৰা পৃথাৰ মন্ত্ৰ-লাভ নামৰ পঞ্চাধিক-ত্ৰিশততম অধ্যায়। ৩০৫।

॥ অধ্যায় ৩০৬ ॥

॥ কুষ্ঠীৰ সূৰ্য্যাহ্বান ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, কোনো কাৰণবশতঃ সেই মূনি যোৱাৰ পাছত এদিন কুষ্ঠীয়ে মন্ত্ৰবিলাকৰ বলাবল সন্মুখে মনতে চিন্তা কৰিলে। ১।

তেওঁ মনতে ভাবিলে, সেই মহাত্মা মূনিৱেনো মোক এইবোৰ কেনে মন্ত্ৰ দিলে? এইবোৰৰ অতি সোনকালে পৰীক্ষা কৰি চাব লাগিব। ২।

এনেকৈ চিন্তা কৰি থাকোঁতে হঠাৎ তেওঁ দেখিবলৈ পালে, তেওঁৰ যজো-

বর্ণন হৈছে। কতকালতে, অৰ্থাৎ বিবাহৰ আগতে, বজ্জ্বলা হোৱাত তেওঁ বৰ লজ্জিত হ'ল। ৩।

পাছত এদিন দালানৰ ওপৰত এখন দামী পাৰ্লেণ্ডত থাকি দেখিবলৈ পালে, পূবপিনে সূৰ্য্যদেৱ উদিত হৈছে। ৪।

তেতিয়া সূৰ্য্যময়ী পৃথাই সেই সূৰ্য্যমণ্ডলৰ ওপৰত মন আক চকু দিলে। কাৰণ, সন্ধ্যা সময়ৰ সূৰ্য্যৰ প্ৰভাৱে তেওঁ তৃপ্তি-লাভ কৰিব পৰা নাছিল। ৫।

তেতিয়া পৃথাব দিবা দৃষ্টি আৱিৰ্ভূত হ'ল। তেওঁ দিবা কৱচ আৰু কুণ্ডল-মুগলেৰে উদ্ভাসিত দিবা-কপধাৰী সূৰ্য্যদেৱক দেখিবলৈ পালে। ৬।

হে নবাধিপ, তেতিয়া 'মুনিয়' দিয়' মন্ত্ৰৰ প্ৰতি তেওঁৰ কৌতুক জন্মিল, আৰু সুন্দৰী পৃথাই সূৰ্য্যক আশ্বাস কৰিলে। ৭।

হে বজ্জা, পৃথাই আচমন কৰি পানীৰে সকলো ঈশ্বৰ্য পৱিত্ৰ কৰি শাস্তিচিন্তে সূৰ্য্যদেৱক আশ্বাস কৰিলে। সূৰ্য্যদেৱ আহি তৎক্ষণাৎ উপস্থিত হ'ল। ৮।

মোৰ নিচিনা পিঙ্গল বৰ্ণ, শঙ্কাৰ দৰে কণ্ঠযুক্ত, মহা বলশালী সূৰ্য্যদেৱ কৱচ, কুণ্ডল আৰু বলয় চাদিয়ে সুশোভিত হ'ল যেন ঠাঁহি ঠাঁহি সকলো দিশ উদ্ভাসিত কৰি যোগ-বলেৰে নিজক দৃঢ়তা কৰি এভাগেৰে জগতক পোহৰাট আনভাগেৰে পৃথাব ওচৰত আহি উপস্থিত হ'ল। আৰু, শাস্ত্যৰে, মধুৰ কথাবে পৃথাক ক'লে, হে ৰাণী, মন্ত্ৰ-বলেৰে আয়ত হৈ তোমাৰ ওচৰলৈ আহিছো। এতিয়া মই তোমাৰ অধীন। কি কৰিব লাগে কোৱাঁ। তুমি যি কবা মই তাকেই কৰিম। ৯-১০।

কুন্তীয়ে ক'লে, হে ভগৱান, আপুনি য'বপৰা আহিছিল তালৈ যাওকগৈ। মই কৌতুকবশতঃ আপোনাক আশ্বাস কৰিছিলো। ১১।

সূৰ্য্যাই ক'লে, হে কুশোদৰী, তুমি মোক যেনেদৰে কৈছা মই তেনেদৰেই ৰাম। কিন্তু দেৱতাক আশ্বাস কৰি আনি অনৰ্থক ওভতাই পঠোৱা যুক্তি-যুক্ত নহয়। হে সুভগে, তোমাৰ মনৰ অদিপ্ৰায় হ'ল, সূৰ্য্যৰপৰা জগতত অসামান্য বীৰ্য্যশালী, কৱচ-কুণ্ডল-যুক্ত এটি পুত্ৰ মোৰ উৎপন্ন হওক। অতঃপৰ, হে গজগামিনী, তুমি মোক আশ্ব-প্ৰদান কৰাঁ। হে সুন্দৰী, তোমাৰ সৰুৰ অনুসাৰে পুত্ৰ জন্ম গ্ৰহণ কৰিব। হে ভদ্ৰা, চাক্ৰাসিনী, তোমাৰে সৈতে সজ্জত হৈ তাৰ পাছত উভতি ৰাম। যদি আজি তুমি মোৰ প্ৰিয় কথা নকৰাঁ, তেতিয়া হ'লে মই ক্লেশ হৈ তোমাক, তোমাৰ পিতা আৰু ব্ৰাহ্মণ দৰ্শনাসক শাপ দিম। তোমাৰ কাৰণে সেই সকলোকে একেবাৰে ধ্বংস কৰিম। ইয়াত অকণো সন্দেহ নাই। ১২-১৭।

যি পিতাই তোমাৰ দুৰ্নীতি নাজানে আৰু যি বায়ুণে তোমাৰ স্বভাৱ আৰু ব্যৱহাৰ নজনাটো তোমাক মন্ত্ৰ দিছিল, আজি সেই মূৰ্খ পিতা আৰু ব্ৰাহ্মণ উভয়েৰে বন্ধ বিধান কৰিম। ১৮-১৯।

হে ভাস্কিনী, চোৰী, আকাশত ইল্ল আদি সকলো দেৱতাই তুমি বোক প্ৰভাৱণা কৰা দেখা পাই ইঁহি ইঁহি যেন চাবলৈ ধৰিছে। তোমাৰ এই চকু

দিব্য । তুমি ইয়াৰে দেৱতাবিলাকক চোৱাঁ । মই তোমাক আগতেই এই চকু দিছো, যাৰ দ্বাৰা তুমি মোক দেখিবলৈ পাইছা । ২০ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, পাছত ৰাজকন্তা পৃথাই নিজৰ নিজৰ বাহনত বহি থকা সকলো দেৱতাকে আকাশত দেখিবলৈ পালে । ২১ ॥

সেই বালিকা পৃথাই দেৱতাসকলক দেখা পাই যেন লজ্জিত হৈ ভয় ভয় কৰি সূৰ্য্যদেৱক ক'লে, হে কিৰণমালী, আগুনি নিজৰ বাহনলৈ যাওক । মই কহা, সেই কাৰণে আপোনাৰ হৃৎকদায়ক অপৰাধ কৰিছো । ২২ ॥

এই শৰীৰ-দানৰ অধিকাৰী হৈছে পিতা, মাতা আৰু অন্যান্য ণ্ডকসকল । গতিকে সংসাৰত মই ধৰ্ম্ম লোপ কৰিব নোৱাৰোঁ । নাৰীসকলৰ শৰীৰ ৰক্ষা কৰা-টোৱেই শ্ৰেষ্ঠ কাৰ্য্য । ২৩ ॥

হে বিভাৱসু, মই বালিকা বুলি মন্ত্ৰৰ বল চোৱাৰ কাৰণে আপোনাক আহ্বান কৰিছিলো । হে প্ৰকৃ, বালিকা বুলি মোৰ সেই অপৰাধ ক্ষমা কৰা আপোনাৰ উচিত । ২৪ ॥

সূৰ্য্যাই ক'লে, বালিকা বুলিয়ে তোমাক অনুন্নয় কৰিছো । অন্যই অনুন্নয় পাব নোৱাৰে । হে কহা কুন্তী, আশ্ব প্ৰদান কাৰ্য্য, হে ভীক, এনে কৰিলে তোমাৰ লাভি হ'ব । ২৫ ॥

আৰু এটা কথা, তুমি মোক মন্ত্ৰেৰে আহ্বান কৰিছা যেতিয়া, হে ভীক ভাৱিনী, তোমাৰে সৈতে সঙ্গত নোহোৱাকৈ নিষ্ফলে উলটি যোৱাটো ভাল নহ'ব । ২৬ ॥

গতিকে তুমি মোৰে সৈতে সঙ্গতা হোৱাঁ । মোৰ দৰে পুত্ৰ লাভ কৰিব পাৰিবা আৰু সংসাৰত বিলিষ্টা হৈও থাকিব পাৰিবা । ইয়াত অলপমানো সন্দেহ নাই । ২৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত কুণ্ডল-আহৰণ-পৰ্ব্বত কুন্তীৰ সূৰ্য্যাহ্বান নামৰ ষড়ধিক-শতত্ৰয় অধ্যায় । ৩০৬ ॥

॥ অধ্যায় ৩০৭ ॥

॥ সূৰ্য্য-সম্মান ॥

মনস্বিনী সেই কন্যা পৃথাই বহুপ্রকার মধুর কথা কৈ সূৰ্য্যক অনুন্নয় কৰিবলৈ যত্ন কৰিলে, কিন্তু সমর্থ নহ'ল । ১ ॥

যেতিয়া বালিকা পৃথাই সূৰ্য্যক প্রত্যাখ্যান কৰিব নোৱাৰিলে, তেতিয়া শাপৰ-পৰা ভয় কৰি পাছত এই সময় চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে, মোৰ কাৰণে নিৰপৰাধী পিতা আৰু ব্রাহ্মণৰ ক্রুদ্ধ এই সূৰ্য্যৰপৰা কেনেকৈনো শাপ নালাগে । ২-৩ ॥

তেজ আৰু তপস্যা সকলোপ্রকার পাপ-বিলম্বক হ'লে সেইবিন্যাসক অতি ওচৰত ৰখা সং-স্বভাৱসম্পন্ন বালকৰো উচিত নহয় । মই আজি সেই তেজ হাতত লৈ বৰ ভয় পাটছো । মই নিজেই নিজক দান কৰি কেনেকৈনো অকাৰ্য্য কৰোঁ । ৪-৫ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, শাপৰপৰা ভীতা হৈ পৃথাই মনত বহুপ্রকার চিন্তা কৰি বৰ আকুলিতা হ'ল আৰু বৰ্তব্যাকৰ্তব্য-বিষয়ত বিমূঢ় হৈ পৰিল । হে বিশাম্পতি, তেওঁ অকাৰ্য্য কৰা কাৰণে এফালে বন্ধুবিলাকৰপৰা লাজ, আৰু আনফালে সূৰ্য্যক প্রত্যাখ্যান কৰিলে পাছে জানো তেওঁলোক শাপগ্রস্তা হয় এই চিন্তা—এই উভয় সংকটত পৰি শেষত লাজতে গদগদস্বৰে ঋষ্যদেৱক এই বুলি ক'লে । ৬-৭ ॥

কুন্তীয়ে ক'লে, হে দেৱ, মোৰ নিতা আৰু মাতা আছে আৰু অন্য বন্ধু-বৰ্গও আছে । তেওঁলোক জীয়াই থকা কালত এই বিধি লোপ হ'ব নোৱাৰে । ৮ ॥

হে দেৱ, আপোনাৰ সৈতে যদি মোৰ অবৈধ সঙ্গ হয়, তেতিয়া হ'লে মোৰ কাৰণে এই সংসাৰত বংশৰ যশস্যা নষ্ট হ'ব । ৯ ॥

অথবা, হে প্রভাকৰ, যদি আপুনি এইটো ধৰ্ম্ম বুলি মনত ভাবে তেনে হ'লে বন্ধুবিলাকৰ সম্প্রদান ব্যতিৰেকেও আপোনাৰ অভিলাষ পূৰ্ণ কৰিম । ১০ ॥

হে চুৰ্জৰ্ব, মানৱসকলৰ ধৰ্ম্ম, যশ, কীৰ্ত্তি আৰু আশু আপোনাতে প্রতিষ্ঠিত, গতিকে আপোনাক আশ্ব-প্রদান কৰিও মই যেন সতী হৈ থাকিব পাৰোঁ । ১১ ॥

সূৰ্য্যই ক'লে, হে শুচিন্দ্ৰিতে বৰাবোহে, তোমাৰ পিতা, মাতা, আৰু অন্যান্য গুৰুজন তোমাৰ সম্প্রদানৰ অধিকাৰী নহয় । তোমাৰ মঙ্গল হ'ব, তুমি যোৱা কথা শুনা । ১২ ॥

হে জাতিনী, বৰখণ্ডিনী, সুজোষী, যিহেতুকে কন্যাই সকলোকে কাৰনা কৰে আৰু 'কন' শব্দৰে অৰ্ঘও কাৰনা কৰা সেই কাৰণে কন্যা সদায় এই সংসাৰত বৃত্তা । ১৩ ॥

হে ভাস্কিনী, সেই কাৰণে মোক আত্ম-প্ৰদান কৰিলে তোমাৰ কোনো অৰ্ধৰ্শ কৰা নহ'ব, আৰু লোকৰ হিতকাৰী ময়ে বা কিয় অৰ্ধৰ্শ কৰিম ? ১৪ ।

হে বৰবৰ্গিনী, সকলো জ্ঞানী আৰু পুংকষ যে অনাহৃত, অৰ্থাৎ যুক্ত, এইটো লোকসকলক স্বভাৱ । বিবাহ আদি নিয়ম কেৱল স্বভাৱৰ বিকাৰ মাত্ৰ বুলিহে কোৱা আছে । ১৫ ॥

মোৰে সৈতে সঙ্গতা হ'লেও তুমি সেই কন্যা হৈয়ে থাকিবা ; আৰু তোমাৰ পুত্ৰটোও মহাবাহু আৰু যশস্বী হ'ব । ১৬ ॥

কুন্তীয়ে ক'লে, হে সৰ্ব্বতমোপহাৰী, যদি আপোনাৰপৰা মোৰ পুত্ৰ হয়, সেই যেন কৰচ-কুণ্ডলধাৰী, শৌৰ্য্যযুক্ত, মহাবাহু আৰু বীৰ হয় । ১৭ ॥

সূৰ্য্যাই ক'লে, হে ভদ্ৰে, তোমাৰ পুত্ৰ মহাবাহু আৰু দিবা কৰচ-কুণ্ডলধাৰী হ'ব । আৰু তেওঁৰ কৰচ-কুণ্ডল উভয়ে অমৃতময় হ'ব । ১৮ ॥

কুন্তীয়ে ক'লে, হে দেৱ ভগৱান, আপুনি মোৰ গৰ্ভত যি পুত্ৰ উৎপাদন কৰিব, তেওঁৰ সেই উত্তম কৰচ আৰু কুণ্ডল যদি অমৃতৰপৰা হয় তেতিয়া হ'লে আপুনি কোৱামতে আপোনাৰে সৈতে মোৰ সংসৰ্গ হওক । সেই পুত্ৰ যেন ধাৰ্ম্মিক হয় আৰু আপোনাৰ নিচিনা সেন তেওঁৰ বীৰ্য্য, ৰূপ, সত্তা আৰু তেজ হয় । ১৯-২০ ॥

সূৰ্য্যাই ক'লে, হে মন্তকাশিনী ৰাণী, মোৰ মাতা অদিতিয়ে মোক যি কুণ্ডল দুটা দিছিল, হে ভীক, সেই কুণ্ডল দুটা আৰু এই উত্তম কৰচ দিম । ২১ ॥

কুন্তীয়ে ক'লে, হে কিৰণমালী ভগৱান, আপুনি যেনেদৰে ক'লে, যদি এনে-কুৰ' হয়, তেনে হ'লে আপোনাৰে সৈতে মই সঙ্গতা হ'ম । ২২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, 'বাক তেনেই হ'ব' এই বুলি কৈ আকাশবিহাৰী, বাহুব শক্ৰ, যোগাৱ্থা সূৰ্য্যদেৱ কুন্তীত আৱিষ্কৃত হ'ল আৰু তেওঁৰ নাভিত স্পৰ্শ কৰিলে । তেতিয়া সেই কুন্তীদেৱী সূৰ্য্যৰ তেজোৰে বিহ্বল হৈ অচেতনপ্ৰায় যেন হৈ শয্যাতে পৰি গ'ল । ২৩-২৪ ॥

সূৰ্য্যই ক'লে, হে সুশ্ৰোণী, মই এতিয়া আহিলো । তুমি অন্তৰ্ধাৰীবিলাকৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ পুত্ৰ প্ৰসৱ কৰিবা আৰু কন্যা হৈও থাকিবা । ২৫ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, পাছত সেই বালিকা পৃথা লজ্জাৱিত হৈ যাবলৈ ওলোৱা অতি তেজস্বী সূৰ্য্যক ক'লে, 'সেয়ে হয় যেন' । এনেদৰে লাজুকী কুন্তীৰাজ-কন্যা সূৰ্য্যৰ প্ৰলোভন-কথাত তেওঁৰ ওচৰত পুত্ৰ প্ৰাৰ্থনা কৰি মোহাৱিষ্কৃত হৈ ভাগি পৰা লতাৰ দৰে সেই পৱিত্ৰ শয্যাতে পৰি গৈছিল আৰু সূৰ্য্যদেৱে তেজৰ দ্বাৰা তেওঁক মুক্ত কৰি যোগ-বলেৰে তেওঁত আৱিষ্কৃত হৈ নিজক স্থাপিত অৰ্থাৎ গৰ্ভাধান কৰিছিল ; কিন্তু তেওঁৰ কন্যাত্ব লোপ কৰি দোষ উৎপাদন কৰা নাছিল । গৰ্ভাধান হোৱাৰ পাছত কন্যা পৃথাই আকৌ সংজ্ঞা লাভ কৰিছিল । ২৬ ॥

ইতি মহাভাবতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত কুণ্ডল-আহৰণ-পৰ্ব্বত সূৰ্য্য-সন্মিলন নামক সপ্তাধিক-শততম অধ্যায় । ৩০৭ ॥

॥ অধ্যায় ৩০৮ ॥

॥ কণ-পৰিত্যাগ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে পৃথিৱীপতি, তাৰ পাছত মাঘ মাহৰ দহ দিন যোৱাত শুক্লা প্ৰতিপদ তিথিত আকাশত চন্দ্ৰৰ দৰে পৃথিৱীৰ গৰ্ভ-সঞ্চাৰ হ'ল । ১ ॥

সুনিউহা বালিকা পৃথিৱী বন্ধুবালিকাৰ ভয়ত সেই গৰ্ভ গোপনভাৱে ধাৰণ কৰিছিল । তাক কোনো লোকে জানিব নোৱাৰিলে । কাৰণ, কন্যাৰ অন্তঃপুৰুষ থকা পৰিবৰ্দ্ধিত মিশ্ৰণ বালিকা ধাত্ৰী-কন্যাত বাহিৰে আন কোনো বয়সীয়ে তেওঁক জনা নাছিল । ২-৩ ॥

পাছত কালক্ৰমে সেই বয়সীয়ে সূৰ্যদেৱৰ অনুগ্ৰহত কন্যা হৈ থাকিয়ে দেৱতাৰ নিচিনাকৈ গৰ্ভ প্ৰসৱ কৰিলে । পিতাক যেনে লৰাটোও তেনেই হ'ল । সূৰ্য্যই আগতে কোৱামতে সেই লৰাটো তেনেকুৱা কৱচ-যুক্ত, উজ্জ্বল কুণ্ডল-বিশিষ্ট, সিংহৰ নিচিনা চকু থকা আৰু ষাঁড়ৰ দৰে স্বৰ্ণ-বিশিষ্ট হ'ল । ৪-৫ ॥

ভাৱিনী কুন্তীয়ে প্ৰসৱ কৰাৰ লগে লগেই ধাত্ৰীৰে সৈতে দিহা-পৰম্যাৰ্শ কৰি সেই নৱ-জাতকক মমৰ লেপ দিয়া, চাৰিওফালে কাপোৰৰ আঁৰ থকা সুখ-দায়ক চাকনি থকা এটা মনোহৰ পেৰাৰ ভিতৰত ভৰাই কান্দি কান্দি অশ্ব নদীত উটাই দিলে । ৬-৭ ॥

হে বজা, তেওঁ কন্যাৰ গৰ্ভ-ধাৰণ কৰায়ে অকৰ্তব্য এইটো জানিও পুত্ৰ-স্নেহত বিলাপ কৰি কৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে । ৮ ॥

সেই সময়ত অশ্ব নদীৰ পানীত পেৰাটো উটুৱাই দি কুন্তীয়ে কান্দি কান্দি বিবিলাক কথা কৈছিল সেইবিলাক কণ্ড শুনক, ৯ ॥

বাহা, ভূচৰ, জলচৰ আৰু খেচৰ ভূতবিলাকৰপৰা 'তোমাৰ মজল হওক' তোমাৰ পথবিলাক মজলময় হওক । তোমাৰ পথত ব্যাঘাত কৰা কোনো পত্ৰ যেন উপস্থিত নহয় । যদি কোনোবা তোমাৰ ওচৰত উপস্থিত হয় তথাপি তেওঁৰ মন যেন তোমাৰ অনিষ্ট কৰিবলৈ প্ৰস্তুত নহয় । ১০-১১ ॥

জলাধিপতি বকণ বজাই তোমাক পানীত বন্ধা কৰক, অভবীকৃত থকা বায়ুৱে তোমাক অভবীকৃত সকলোফালে বন্ধা কৰক । যি জনে অলৌকিক নিয়মে মোৰ গৰ্ভত তোমাক প্ৰদান কৰিছিল, তোমাৰ পিতাৰা সেই ভাপসংগ্ৰেষ্ঠ সূৰ্য্যদেৱে তোমাক সকলোতে বন্ধা কৰক । ১২-১৩ ॥

আদিভাসকল, বসুসকল, কহুসকল, সাধ্যসকল, বিশ্বদেহসকল, মকংসকল, দিক-সকল আক দিকপালসকল আক ইন্দ্ৰেবে সৈতে সমুদায় দেহভাসকলে সম আক বিষম সকলো অৱস্থাতে তোমাক বন্ধা কৰক । ১৪-১৫ ॥

তুমি বিদেশত থাকিলেও কৰুচ-চিনেৰে মই তোমাক চিনিব পাৰিম । হে পুত্ৰ, তোমাৰ পিতা সেই দিবাকৰেই ধনু, যি নদীত ওপঙি গৈ থাকোঁতে দিব্য চকুৰে তোমাক দেখিবলৈ পাব । ১৫-১৬ ॥

হে দেহসজ্জত, তুমি পিয়াহত আত্মৰ হৈ বাৰ স্তন পান কৰিবা আক তোমাক যি পুত্ৰৰূপে কল্পনা কৰিব সেই বমণী ধনু । ১৭ ॥

হায়, যি সূৰ্য্যৰ নিচিনা তেজস্বী, দিব্য কৰুচযুক্ত, দিব্য কুণ্ডল-ভূষিত, পহুৰ পাতিব দৰে বিশালনেত্র, বঙা পহুৰ দৰে তান্ত্র-বৰ্ণ-উজ্জ্বল কাণ্ডযুক্ত, প্রশস্ত-ললাট আক সুন্দৰ কেশযুক্ত তোমাক পুত্ৰৰূপে কল্পনা কৰিব, কব নোৱাৰোঁ, সেই বমণীয়ে কি সঁপোন দেখিছে । ১৮-১৯ ॥

হে পুত্ৰ, সেইবিলাক বমণীয়েই ধনু যিবিলাকে শৈশৱ অৱস্থাত অব্যক্ত মধুৰ কিবা-কিবি কথা কৈ ধূলি-ধূসৰিত হৈ ইফালে-সিফালে আঠু কাটি ফুৰি থকা তোমাক দেখিবলৈ পাব আক যৌৱন-কালত তিমালয়ৰ বনৰ মাজত জঙ্গল গ্ৰহণ কৰা কেশব-যুক্ত সিংহৰ দৰে তোমাক যিবিলাকে দেখিবলৈ পাব, সেইবিলাকেই ধনু । ২০-২১ ॥

হে বজ্জা, পৃথাই এনেদৰে বহু বিলাপ কৰি তেতিয়া সেই পেৰাটো অশ্ব নদীৰ পানীত উটুৱাই দিলে । মহাৰাজ, পুত্ৰক দেখিবলৈ ইচ্ছুক, পুত্ৰৰ শোকত কাতৰ, কমলনয়না পৃথাই কাল্পি কাল্পি ধাত্ৰীৰে সৈতে দোভাগ নিশা সময়ত পেৰাটো উটুৱাই নি শোকাভূৰা হৈ, পাহে জ্বালোচা পিতাকে মাতে, এই ভয়ত পুনৰ আহি ৰাজ-মন্দিৰত সোমাল । ২৩-২৪ ॥

সেই পেৰাটো ভাহি ভাহি গৈ অশ্ব নদীৰপৰা চৰ্ম্মস্থতী নদীত, তাৰপৰা যমুনাত আক গমুনাৰপৰা গৈ গঙ্গাত পৰিল । ২৫ ॥

পেৰাৰ ভিতৰত থকা সেই গৰ্ভ (বালক) গঙ্গাৰ চৌত ভাহি ভাহি গৈ সূত-বাজ্যৰ চম্পাপুৰীৰ ওচৰ পালেগৈ । অমৃতৰপৰা উৎপন্ন হোৱা সেই দিব্য কৰুচ আক কুণ্ডলযুক্ত আক বিধি-নিষ্মিত জড়ফলি সেই গৰ্ভটোক জীয়াই ৰাখিছিল । ২৬-২৭ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্ব্বৰ অন্তৰ্গত কুণ্ডল-আচৰণ-পৰ্ব্বত কৰ্ণ-পৰিভ্যাগ নামৰ অষ্টাধিক-শতত্ৰয় অধ্যায় । ৩০৮ ॥

। অধ্যায় ৩০৯ ।

॥ বাধাৰ কৰ্ণ-প্ৰাপ্তি ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এই সময়ত ধৃতবাস্তৱৰ সখিয়ক সূতৰাজ অধিবথ সত্ৰীকে গজালৈ গৈছিল । ১ ।

হে বজা, সেই সূতৰাজ অধিবথ- অসামান্য ৰূপ-লাৱণ্যযুক্তা বাধা নামে ভাগ্যৱতী এজনী ৰাণী আছিল । সেই ৰাণী বাধাই সন্তানৰ কাৰণে বিশেষ যত্ন কৰিছিল, কিন্তু সন্তান লাভ কৰিব পৰা নাছিল । গজাৰ পাবলৈ যোৱাৰ পাছত তেওঁ এটা পেৰা গজাৰ পানীত হঠাতে ভাহি অহা দেখা পালে । পেৰাটোত বন্ধাৰ প্ৰতিসৰ (অৰ্থাৎ, দুৰ্ব্বা, কুঙ্কুম, চাউল আদি বন্ধাৰ দ্ৰব্যবিলাক) দিয়া আছে আৰু সেই পেৰাটো কুঙ্কুমযুক্ত হাতৰ চিনেৰেও শোভিত হৈ আছে । সেই পেৰাটো গজাৰ চোৱে আনি পাবত লগালে । ২-৪ ॥

সেই ভাৰ্মিনী বাধাই কোঁতুলবশতঃ পেৰাটো ধৰালে আৰু পাছত সূত-ৰাজ অধিবথলৈ খবৰ দি পঠালে । ৫ ॥

বজা অধিবথে পেৰাটো পানীৰপৰা তুলি আঁতৰাই নিয়ালে আৰু যন্ত্ৰৰ দ্বাৰা মোকলোৱাই দেখিলে, তাত এটি বালক আছে । ৬ ॥

সেই বালকটি নৱোদিত সূৰ্য্যৰ দৰে দীপ্তিমান, সোণৰ কৰচৰাৰী, আৰু মনোহৰ কুণ্ডল-শোভিত মুখেৰে সুশোভিত । ৭ ॥

তেতিয়া সেই সূতৰাজ অধিবথ ভাৰ্ম্যাৰে সৈতে বিশ্বস্বত উৎফুল্ল হৈ সেই বালক-টিক কোলাত লৈ ভাৰ্ম্যাক ক'লে, হে ভীক, মই যিদিনা জন্ম-গ্ৰহণ কৰিছিলো, সিদিনাৰপৰা এই এটা অন্তত দেখিবলৈ পালো । মোৰ বিশ্বাস, এই দেৱগৰ্ভ আমাৰ বাবে উপস্থিত হৈছে । সন্তানহীন মোলৈ নিশ্চয় দেৱতাই এই পুত্ৰটো পঠাই দিছে, এই বুলি বজাই সেই পুত্ৰটি বাধাক দিলে । ৮-১০ ॥

পছয়ৰ গৰ্ভৰ দৰে বৰ্ণ-বিভিষ্ট, দিব্য-শোভাসম্পন্ন, দেৱসন্তত সেই বালকক বাধাই বিধি অনুসাৰে পুত্ৰৰূপে গ্ৰহণ কৰিলে । ১১ ॥

বাধাই যথানিয়মে বালকক প্ৰতিপালন কৰিবলৈ ধৰিলে । বীৰ্য্যৱান বালক ক্ৰমে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে । সেই অৱধি অধিবথৰ ঔৰসজাত আৰু অন্ত বহুতো সন্তান উপজিল । ১২ ॥

সেই বালকে সোণৰ কৰচ আৰু সোণৰ কুণ্ডল ধাৰণ কৰিছিল হেতুকে ব্ৰাহ্মণ-সকলে তেওঁৰ নাম ৰাখিলে বসুবৰ্ণা । ১৩ ॥

অপৰিমিত বিক্ৰমশালী, প্ৰভাসম্পন্ন কৰ্ণ এইপ্ৰকাৰে সূতৰাজৰ পুত্ৰ হৈছিল । তেওঁ বসুসেন আৰু বৃষ—এই নামেও বিখ্যাত হৈছিল । ১৪ ॥

সূতৰ সেই বীৰ্য্যৱান, দিবা-কৰচধাৰী প্ৰথম পুত্ৰ যে অক্ষৰাজ্যত বাঢ়িবলৈ ধৰিছে, এই কথাটো গুপ্তচৰৰ দ্বাৰা কুন্তীয়ে জানিব পাৰিছিল । ১৫ ॥

সূত অধিবৰ্ষে কালক্ৰমে পুত্ৰক ডাঙৰ হোৱা দেখা পাই হস্তিনাপুৰলৈ পঠাই দিলে । ১৬ ॥

বীৰ্য্যৱান কৰ্ণ তাতে ধনুৰ্বেদ শিক্ষাৰ্থে দ্ৰোণৰ লগত বাস কৰিলে, আৰু এটি সুবিধাতে দুৰ্য্যোধনেৰে সৈতে বন্ধুত্ব কৰিলে । ১৭ ॥

তেওঁ দ্ৰোণ, কৃপ আৰু পৰশুৰামৰপৰা চাৰিবিধ অস্ত্ৰ লাভ কৰি জগতত মহা ধনুৰ্দ্ধৰ বুলি বিখ্যাত হ'ল । ১৮ ॥

হে বজা, দুৰ্য্যোধনেৰে সৈতে বন্ধুতা কৰাৰ পাহত কৰ্ণই কুন্তীৰ পুত্ৰবিলাকৰ অনিষ্ট কৰাৰ কাৰণে সদায় ইচ্ছুক হৈ মহাত্মা অৰ্জুনেৰে সৈতে বৃদ্ধ কৰিবলৈ সদায় ইচ্ছা কৰিবলৈ ধৰিলে । কাৰণ যিদিনা তেওঁক উপস্থিত হোৱা দেখা গৈছিল, সেই অৰ্দ্ধি অৰ্জুনেৰে সৈতে তেওঁৰ আৰু তেওঁৰে সৈতে অৰ্জুনৰ নিৰন্তৰ স্পৰ্দ্ধা আছিল । ১৯-২০ ॥

মহাৰাজ, কৰ্ণ সূৰ্য্যৰ ওৰসে কুন্তীৰ গৰ্ভত জন্ম গ্ৰহণ কৰি সেই সময়তে যে সূতৰ ঘৰত বাস কৰিছে, এইটো যে সূৰ্য্যৰ গোপনীয় বিষয় আছিল, ইয়াত সন্দেহ নাই । সুধিষ্ঠিৰে কৰ্ণৰ সহজাত কুণ্ডল আৰু কৰচ দেখা পাই তেওঁক বৃদ্ধত অবধ্য বুলি মনত ভাবি বৰ অনুতপ্ত হৈছিল । ২১-২২ ॥

হে বাজেন্দ্ৰ, দুপৰ সময় আহিলে কৰ্ণই পানীৰপৰা উঠি যেতিয়া হাত যোৰ কৰি তানুমান সূৰ্য্যৰ স্তৱ কৰে, সেই সময়ত ব্ৰাহ্মণসকলক দিব নোৱৰা তেওঁৰ একো নাছিল । কৰ্ণৰ সেই নিৰ্ণয়ৰ কথা জানি ইন্দ্ৰ ব্ৰাহ্মণ ৰূপ ধৰি 'ভিক্ষা দিয়' বুলি এদিন তেওঁৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল । তেতিয়া বাধাৰ পুত্ৰ কৰ্ণই আপোনাৰ শুভাগমন হওক, এই বুলি উত্তৰ দিলে । ২৩-২৫ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত কুণ্ডল-সাহৰণ-পৰ্বত বাধাৰ কৰ্ণ-প্ৰাপ্তি নামৰ নৱাধিক-শতত্ৰয় অধ্যায় । ৩০৯ ॥

॥ অধ্যায় ৩১০ ॥

॥ কর্ণৰ কবচ-কুণ্ডল-দান ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, অধিবথৰ পুত্ৰ কর্ণই ব্ৰাহ্মণ-বেশে শ্রীকৃষ্ণ-গোপন কৰি উপস্থিত হোৱা ইন্দ্ৰক দেখা পাই ক'লে, আপোনাৰ শুভ আগমন হৈছে। কিন্তু তেওঁ ইন্দ্ৰৰ অভিপ্ৰায় বুজিব নোৱাৰিলে। ১১ ॥

পাছত অধিবথ-পুত্ৰই সেই ব্ৰাহ্মণক ক'লে, সোণৰ কণ্ঠাভৰণ যুক্ত বহু সুন্দৰী ৰমণী, অথবা বহু গাঁও, অথবা অসংখ্য গো-ধন— এইবিলাকৰ ভিতৰত আপোনাৰ কি দিম? ১২ ॥

ব্ৰাহ্মণে ক'লে, সোণৰ কণ্ঠাভৰণ-যুক্ত ৰমণী আৰু প্ৰীতিবৰ্দ্ধক অশ্বাশ্বা যি ধন মোক দিব খুজিছা, সেইবোৰ মই ইচ্ছা নকৰোঁ। সেইবোৰ অশ্ব যাচকক দিয়োঁ। তোমাৰ সহজ্ঞান যি এই কবচ আৰু কুণ্ডল আছে, যদি তুমি সত্যবাদী হোৱা, তেন্তেই সেইটো তোমাৰ শৰীৰপৰা কাটি মোক দিয়োঁ। হে শক্ততাপন, তুমি মোক এইটো অতি সোনকালে দিয়াটো মই ইচ্ছা কৰোঁ। সকলো লাভতকৈ এইটোৱেই মোৰমতে পৰম লাভ। ৩-৫ ॥

কৰ্ণই ক'লে, হে ব্ৰাহ্মণ, মই আপোনাক ভেটিব মাটি, সুন্দৰী ৰমণী, বহু গো-ধন আৰু যাবজ্জীৱন জীৱিকা নিৰ্ব্বাত কৰিব পৰা তুমি দিব পাৰোঁ, কিন্তু কবচ আৰু কুণ্ডল দিব নোৱাৰোঁ। ৬ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তে ভৱতঃশ্ৰেষ্ঠ, কর্ণই এনেপ্ৰকাৰে বহু কথাকে প্ৰাৰ্থনা কৰাতো সেই ব্ৰাহ্মণে অশ্ব বৰ প্ৰাৰ্থনা নকৰিলে। ৭ ॥

কৰ্ণই নানাপ্ৰকাৰে সান্ত্বনা আৰু বিধি অনুসাৰে পূজা কৰাতো সেই বিজ্ঞপ্ৰৱৰে অশ্ব বৰ কামনা নকৰিলে। ৮ ॥

সেই ব্ৰাহ্মণশ্ৰেষ্ঠই যেতিয়া অশ্ব বৰ প্ৰাৰ্থনা নকৰিলে, তেতিয়া বাধাৰ পুত্ৰ কর্ণই ইহি ঠাঁহিয়ে যেন সেই ব্ৰাহ্মণক এই বুলি ক'লে, মোৰ এই কবচ সহজাত আৰু দিয়া। সেই কাৰণে মই সংসাৰত সকলোৰে অৱধ্য, অতএব মই ইন্দ্ৰক আপোনাক দিব নোৱাৰোঁ। ৯-১০ ॥

হে বিপ্ৰবৰ, আপুনি মোৰপৰা শুভ-দায়ক, নিৰ্ভীক এই বিদ্যাল পৃথিৱী-ৰাজ্য স্বথামথ গ্ৰহণ কৰক। হে বিজ্ঞশ্ৰেষ্ঠ, মই যদি সহজাত দিয়া কবচ আৰু কুণ্ডল-বহিৰ হওঁ, তেতিয়া হ'লে শত্ৰুৰ বধ্য হয়। ১১-১২ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, যেতিয়া ভগৱান ইন্দ্ৰই অশ্ব বৰ প্ৰাৰ্থনা নকৰিলে, তেতিয়া কৰ্ণই হাঁহি হাঁহি ইন্দ্ৰক এই বুলি ক'লে, হে প্ৰভু দেৱ-দেৱ, আপোনাক মই আগতে জানিব পাৰিছো। সেই কাৰণে জানি-ভনি আপোনাক অনৰ্থক বৰ দিয়াতো যুক্তিস্থত নহয়। কাৰণ আপুনিহে সাক্ষাৎ দেৱতাৰ ঈশ্বৰ আৰু অশ্বাশ্ব প্ৰাণীবিলাকৰো নিয়ন্তা প্ৰভু। গতিকে, আপুনিহে মোক বৰ দিয়া উচিত। ১৩-১৫।

হে দেৱ শক্ৰ, যদি মই আপোনাক এই সহজাত কৰচ আৰু কুণ্ডল মিঠ, তেনেহলে মই শক্ৰবিলাকৰ বধা হ'ম, আৰু আপুনিও লোকসকলৰ উপহাসসাম্পদ হ'ব লাগিব। ১৬।

হে শক্ৰ, সেটো কাৰণে বৰৰ বিনিময় কৰি মোৰ এই উত্তম বৰ্ণ আৰু কুণ্ডল ইচ্ছানুসাৰে গ্ৰহণ কৰক। নহলে মই নিদিওঁ। ১৭।

ইন্দ্ৰই ক'লে, তোমাৰ ওচৰলৈ অহাৰ আগতেই সূৰ্য্যই মোক জানিব পাৰিছিল। বোধ কৰোঁ, তেওঁই তোমাক সকলো কৈছে। হে পুত্ৰ কৰ্ণ, তুমি যেনে উচ্ছা কৰিছা তেনেই হওক। মোৰ বহুবৰ বাহিৰে তোমাৰ যি কোনো অভিলষিত প্ৰাৰ্থনা কৰা। ১৮-১৯।

বৈশম্পায়নে ক'লে, পাছত কৰ্ণই আনন্দচিত্তে ইন্দ্ৰৰ ওচৰলৈ গৈ সম্বৰ্ণমনে অমোঘ শক্তিলৈ লক্ষ্য কৰি বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰিলে। ২০।

কৰ্ণই ক'লে, হে বাসৱ, মোৰ কৰচ আৰু কুণ্ডলৰ পৰিৱৰ্ত্তে সেনাসমূহৰ আগত প্ৰৱল শক্ৰসকলক সংহাৰ কৰিব পৰা অমোঘ শক্তি-অস্ত্ৰ দিয়ক। ২১।

হে পৃথিৱী-পালক, পাছত ইন্দ্ৰই শক্তিৰ কাৰণে মনে মনে অলপ সময় চিন্তা কৰি শেষত কৰ্ণক ক'লে, কৰ্ণ, তুমি মোক তোমাৰ সহজাত কৰচ আৰু কুণ্ডল দিয়া। আৰু তাৰ পৰিৱৰ্ত্তে নিয়ম অনুসাৰে মোৰপৰা শক্তি গ্ৰহণ কৰা। ২২-২৩।

হে সূতপুত্ৰ, মই যেতিয়া যুদ্ধত প্ৰৱৃত্ত হওঁ, তেতিয়া মোৰ হাতৰপৰা ওলাই যোৱা অমোঘ শক্তি শ শ শক্ৰক বিনাশ কৰি আকোঁ মোৰ হাতলৈ ঘূৰি আহে। সেটো শক্তি তোমাৰ হাতলৈ গৈ গৰ্জ্জন আৰু প্ৰতাপনকাৰী এজন মাথোন তেওঁৰী শক্ৰক নাশ কৰি পুনৰাটো মোৰ হাতলৈ ঘূৰি আহিব। ২৪-২৫।

কৰ্ণই ক'লে, যাৱপৰা মোৰ ভয় হ'ব পাবে, মই এনে গৰ্জ্জনকাৰী আৰু প্ৰতাপনকাৰী এজন মাত্ৰ প্ৰৱল শক্ৰক মহা যুদ্ধত মাৰিব ধোজোঁ। ২৬।

ইন্দ্ৰই ক'লে, তুমি বগন্ধেত্ৰত গৰ্জ্জনকাৰী বলৱান এজন শক্ৰক মাৰিব পাৰিবা কিন্তু তুমি যি এজনক প্ৰাৰ্থনা কৰিছা, তেওঁক সেই মহাআই বন্ধা কৰি আছে; বেদজ্ঞ পণ্ডিতসকলে যাক অপৰাজিত বৰাহ অচিন্ত্য-নাৰায়ণ বুলি নিৰ্দেশ কৰিছে, সেই কৃষ্ণই তেওঁক বন্ধা কৰি আছে। ২৭-২৮।

কৰ্ণই ক'লে, হে ভগৱান, কৃষ্ণই যদি তেওঁক বন্ধা কৰে কৰক, তথাপি আপুনি এজন বীৰ বিনাশ কৰিবৰ বাবে মোক অমোঘ শক্তি দিয়ক, যাৰ দ্বাৰা প্ৰতাপী শক্ৰক বধ কৰিব পাৰোঁ। মই মোৰ শৰীৰৰপৰা কৰচ আৰু কুণ্ডল কাটি আপোনাক দিম, কিন্তু শৰীৰটো কাটি পেলালে মই যেন দেখাত কুৎসিত নহওঁ। ২৯-৩০।

ইন্দ্ৰই ক'লে, কৰ্ণ, তুমি সত্য-পালন কৰিবলৈ যিহেতুকে অভিলাষী হৈছা, অউএব তোমাৰ শৰীৰ কোনো প্ৰকাৰে কুংসিত নহ'ব আৰু পৰীৱত কোনো ক্ষতৰ চিনো নাথাকিব । ৩১ ॥

হে বাগ্মীৰ কৰ্ণ, তোমাৰ পিতৃবাব যেনে বৰ্ণ আৰু ভেজ আছে, তুমি আকৌ তেনে বৰ্ণ আৰু ভেজ-বিশিষ্ট হ'বা । কিন্তু তোমাৰ প্ৰাণৰ সংশয়-স্থল উপস্থিত ন'হলে আন আন শত্ৰুসমূহ বৰ্ত্তমান থকাতো যদি জয়বশতঃ প্ৰমত্ত হৈ এই অমোঘ শক্তি অন্ত্ৰ প্ৰয়োগ কৰা, তেতিয়া হলে এই অন্ত্ৰ তোমাৰ ওপৰতে পৰিব । ৩২-৩৩ ॥

কৰ্ণই ক'লে, হে শত্ৰু, আপুনি মোক যিদৰে ক'লে, মই এইটো সত্য কৰি কৈছো, যেতিয়া মোৰ প্ৰাণৰ সংশয় উপস্থিত হ'ব, তেনে সময়তহে এই ঐন্দ্ৰ শক্তি-অন্ত্ৰৰ প্ৰয়োগ কৰিম । ৩৪ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে নৰনাথ, তেতিয়া কৰ্ণই প্ৰজ্বলিত শক্তি-অন্ত্ৰ বিধিপূৰ্বক গ্ৰহণ কৰি তীক্ষ্ণ অন্ত্ৰ লৈ সকলো শৰীৰ কাটিবলৈ ধৰিলে । তাৰ পিছত কৰ্ণই এইদৰে নিজৰ শৰীৰ কাটিবলৈ ধৰা দেখা পাই দেৱতা, মানৱ আৰু দানৱ সকলোৱে সিংহনাগ কৰিবলৈ ধৰিলে । কৰ্ণক কিন্তু মুখৰ ওপৰত কোনো বিকাৰে দেখা নিদিলে । ৩৫-৩৬ ॥

নৰপ্ৰতীৰ কৰ্ণই শৰীৰটো কাটিছে, অথচ বাৰে বাৰে হাঁহিছে, ইয়াকে দেখা পাই তেতিয়া আকাশত দেৱতাৰ চুন্দুতি বাজি উঠিল আৰু দিব্য পুষ্পবৃষ্টি হ'বলৈ ধৰিলে । ৩৭ ॥

তাৰ পাছত কৰ্ণই শৰীৰৰপৰা দিব্য কৱচ কাটি বস্ত্ৰাস্ত হৈ থকা অৱস্থাতে ইন্দ্ৰক দিলে আৰু কাণৰপৰা কাটি কুণ্ডলযোৰো ইন্দ্ৰক দিলে । ৩৮ ॥

তাৰ পাছত ইন্দ্ৰই কৰ্ণক সেইদৰে বন্ধনা কৰি হাঁহি হাঁহি মনতে ভাবিলে, মোৰ পাণ্ডৱবিলাকৰ কাৰ্য্য কৰা হ'ল ; কিন্তু আচলতে তেনে কামৰ দ্বাৰা পৃথিৱীত কৰ্ণৰ যশস্যাহে ৰখা হ'ল । তাৰ পাছত তেওঁ স্বৰ্গলৈ গুচি গ'ল । ৩৯ ॥

কৰ্ণক প্ৰতাৰণা কৰা বুলি শুনিবলৈ পাই ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰবিলাক ভগ্নদৰ্প আৰু বিষঃ হ'ল, আৰু সূতপুত্ৰক তেনে অৱস্থাত পেলোৱা বুলি শুনিব পাৰি বনত থকা পাণ্ডুপুত্ৰবিলাক আনন্দিত হ'ল । ৪০ ॥

জ্ঞান্বেজয়ে ক'লে, হে ভগৱান, সেই বীৰ পাণ্ডৱবিলাকে ক'ত থাকি কাৰপৰা সেই প্ৰিয় ঘটনাটো শুনিবলৈ পালে ? আৰু বাৰ বছৰ পাৰ হৈ যোৱাৰ পাছত বা কি কৰিলে, এই সকলো ঘটনা আপুনি মোক বহলাই কওক । ৪১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সেই নৰবীৰ পাণ্ডৱসকলে সিন্ধুৰাজ জয়দ্রথক পৰাভৱ কৰি খেদি দ্ৰৌপদীক উদ্ধাৰ কৰি মহৰ্ষি মার্কণ্ডেয়ৰ ওচৰত দেৱতা আৰু ঋষিবিলাকৰ পুৰাণ চৰিত্ৰ বিস্তাৰিতভাৱে শুনি অতি ভয়ানক বনবাসৰ সকলো সময় অতিক্ৰম কৰি সমুদায় বথ, লগৰীয়া, ব্ৰাহ্মণ, স্ততিপাঠক আৰু পাচকবিলাকেৰে সৈতে কাম্যক-বনৰ আজ্ঞাৰপৰা ৰৈতবনলৈ আকৌ দূৰি আহিল । ৪২ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত কুণ্ডল-আহৰণ-পৰ্বত কৰ্ণৰ কৱচ-কুণ্ডল-জান নামৰ দশাধিক-শতত্ৰয় অধ্যায় । ৩১০ ॥

॥ অবগি-হৰণ পৰ্ব : যুধিষ্ঠিৰ আদিৰ যুগান্বেষণ ॥

জন্মেজয়ে ক'লে, এইভাৱে ভাৰ্য্যাক অপহৰণ কৰি নিয়াত অত্যন্ত কষ্ট পাই পাছত আকৌ দ্রৌপদীক লাভ কৰি পাণ্ডৱবিলাকে কি কৰিলে ? ১ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, এনেভাৱে ভাৰ্য্যা দ্রৌপদীক হৰণ কৰাত অতিশয় ক্লেশ পাই ধৈৰ্য্যশালী ৰজা যুধিষ্ঠিৰ ভাতৃবিলাকেৰে সৈতে কামাৰবন এৰি থৈ নানা-ভৱৰ অসংখ্য গছ-গছনিৰে ভৰা, সুমধুৰ ফলপূৰ্ণ, মনোহৰ দ্বৈত-বনলৈ আকৌ উভতি আহিল । ২-৩ ॥

ব্ৰতশীল সেই পাণ্ডৱবিলাক ফল-মূল আহৰণ কৰি আৰু পৰিমিত আহাৰ কাৰি ভাৰ্য্যা দ্রৌপদীৰে সৈতে তাতে বাস কৰিবলৈ ধৰিলে । ৪ ॥

ধৰ্ম্মাৰ্থা, নিয়ত-ব্ৰতশীল, শত্ৰু-তাপনকাৰী, পৰাক্ৰমী, কুন্তীপুত্ৰ ৰজা যুধিষ্ঠিৰ, ভীষ্ম অৰ্জুন আৰু মাদ্ৰাৰ পুত্ৰ নকুল আৰু সহদেৱ সেই দ্বৈত-বনত বাস কৰাৰ সময়ত ব্ৰাহ্মণসকলৰ কাৰণে শেষত সুখ-ফলদায়ক বহু ক্লেশ সহ্য কৰি বাস কৰি থাকিল । ৫-৬ ॥

সেই কুক্ৰোষ্ঠ পাণ্ডৱবিলাক দ্বৈত-বনত বাস কৰি থকা সময়ত শেষত সুখজনক যিবিলাক দুঃখ পালে মই সেইবোৰ কওঁ শুনক । ৭ ॥

এদিনাখন এজন তপস্বী ব্ৰাহ্মণৰ অবগি আৰু জুই মন্থন কৰা এডাল দণ্ড এটা পহুৱে শিঙেৰে গা ঘৰ্হাঁওঁতে পহুটোৰ শিঙত লাগি গ'ল । তেতিয়া সেই মহা বেগৱান পহুটো শিঙেৰে অবগি লৈ জঁপিয়াই জঁপিয়াই আশ্ৰমৰপৰা বেগেৰে ওলাই গ'ল । ৮-৯ ॥

তে কুক্ৰোষ্ঠ, অবগি লৈ যোৱা দেখা পাই অস্থিহোত্ৰ ৰক্ষাৰ কাৰণে ব্ৰাহ্মণজন খৰখেদাকৈ আহি ৰজা যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰত উপস্থিত হ'ল । ১০ ॥

ভাতৃবিলাকেৰে সৈতে দ্বৈতবনত থকা যুধিষ্ঠিৰৰ ওচৰলৈ লৰা-লৰিকৈ আহি সেই ব্ৰাহ্মণজনে বদ দুঃখ কৰি যুধিষ্ঠিক এই বুলি ক'লে, ৰজা, এজোপা গছৰ ডালত মন্থন-দণ্ডেৰে সৈতে মোৰ অবগি আঁৰি থোৱা আছিল । এটা হৰিণাই গা ঘৰ্হাঁওঁতে সেই অবগি তাৰ শিঙত লাগিল । হে মহাৰাজ, মহা বেগৱান সেই প্ৰকাণ্ড হৰিণাটোৱে মোৰ সেই অবগি শিঙত লৈ জঁপিয়াই জঁপিয়াই আশ্ৰমৰপৰা বেগেৰে ওলাই গুচি গ'ল । ৰজা, তোমালোক সকলো পাণ্ডৱে সেই হৰিণাক

খোজৰ চিনে চিনে বিচাৰি গৈ তাক ধৰি মোৰ অৰণি আনি দিয়'৷, যাতে মোৰ অগ্নিহোত্ৰ লোপ নহয়। ১১-১৪ ॥

ব্ৰাহ্মণৰ কথা শুনি পাণ্ডুপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰ বৰ দুঃখিত হ'ল। তেওঁ ভ্ৰাতৃবিলাকেৰে সৈতে ধনু ধৰি যুগৰ অনুসন্ধান কৰিবলৈ ওলাল। ১৫ ॥

সেই নবগ্ৰন্থৰ, মহাৰথ পাণ্ডৱ কেয়োজন সন্ন্যাসযুক্ত হৈ আক হাতত ধনু-বাঁড় লৈ ব্ৰাহ্মণৰ বাবে যত্নপূৰ্ব্বক তৎকৰণে যুগৰ পাছে পাছে খোঁজি গ'ল। ১৬ ॥

সেই যুগক ওচৰতে দেখা পাই মহাৰথ পাণ্ডৱবিলাকে কাণি, নালিক আৰু নাৰাচ আদি বাণ মাৰিলে; কিন্তু যুগক বিদ্ধিৰ নোৱাৰিলে। তেওঁলোক যুগ মাৰিবলৈ চেষ্টা কৰি থাকোঁতেই সেই মহা যুগ তেওঁলোকৰ অদৃশ্য হৈ পৰিল। যুগক দেখা নাপাই মনখী পাণ্ডৱসকল বিবত হ'ল আৰু মনতে বৰ দুঃখ পালে। ১৭-২৮ ॥

পাণ্ডৱবিলাক ভোক আৰু পিছাত বৰ ক্লান্ত হৈ সেই গহন-বনৰ মাজৰ এজোপা বটগছৰ শীতল ছায়াত আহি বহিল। ২৯ ॥

সকলোবিলাক বহাৰ পাছত তেওঁলোকৰ ভিতৰত দুঃখিত হৈ থা কৰি নকুলে কুকনন্দন ডাঙৰ ভায়েক যুধিষ্ঠিৰক ক'লে, আমাৰ এই বংশত কেতিয়াও অল-সত্যৰ কাৰণে ধৰ্ম আৰু অৰ্থ লোপ হোৱা নাছিল। সকলো প্ৰাণীৰ প্ৰতি আমি সদায় অনুত্তৰ নাছিলোঁ। (অৰ্থাৎ কোনোবা লোক কিবা কাৰ্য্যোপলক্ষে আমাৰ ওচৰলৈ আহিলে কেতিয়াও আমি নোৱাৰোঁ বুলি উত্তৰ দিয়া নাছিলোঁ)। এনে স্থলত আমাৰ আজি এই দোষ কিয় হ'বলৈ গ'ল? ২০-২১ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰণি-হৰণ-পৰ্বত যুধিষ্ঠিৰ আদিৰ যুগান্বেষণ নামৰ একাদশাধিক-শততম অধ্যায়। ৩১১ ॥

॥ অধ্যায় ৩১২ ॥

॥ নকুল আদিৰ পতন ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, বিপদৰ কোনো নিৰ্দিষ্ট সীমা নাই, কি উদ্দেশ্যে সিহঁতৰ হয়, তাৰো নিৰ্ণয় নাই, আৰু কি কাৰণে হয়, সেই কাৰণৰো কোনো নিৰ্ণয় নাই; কিন্তু ধৰ্ম্মই পাপ আৰু পুণ্য উভয়ৰে ফল সুখ আৰু দুঃখ-ৰূপ বিভাগ কৰি দেখুৱায়। ১ ॥

ভীমে ক'লে, যেতিয়া প্ৰতিকামীয়ে দ্ৰোপদীক বান্দীৰ নিচিনাকৈ সতালৈ লৈ গৈছিল তেতিয়া মই যে তাক তাতে নামাবিলোঁ, সেই কাৰণে আমাৰ এই পাপ হৈছে। ২ ॥

অৰ্জুনে ক'লে, সভাত সূত-পুত্ৰ কৰ্ণই যি মৰ্মভেদী অতি তীৱ্ৰ বাক্য প্ৰয়োগ কৰিছিল, মই সেই বাক্য সহ্য কৰাৰ কাৰণেই আজি এই কষ্ট পাব লগীয়াত পৰিছোঁ । ৩ ।

সহদেৱে ক'লে, হে ভাৰত, যেতিয়া শকুনিৱে কপট পাশাখেলেবে আপোনাক পৰাজয় কৰে, তাতে যে মই তাক নিহত নকৰিলোঁ সেই কাৰণেই আজি আমি দুঃখ পাব লগীয়াত পৰিছোঁ । ৪ ।

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত বজা যুধিষ্ঠিৰে নকুলক ক'লে, গছত উঠি চাৰিওফালে চোৱা'চোন ক'ৰবাত ওচৰতে পানী আছেনেকি ? আৰু পানীৰ ওচৰত গছ আছেনেকি ? ভাই, পৰিশ্ৰমাত্মক তোমাৰ এই ভাড়াবিলাক পিৰাহত বৰ আত্মৰ হৈ পৰিছে । ৫-৬ ।

বাক বুলি কৈ নকুল তৎক্ষণাৎ গছত উঠিল আৰু দশোদিশে চকু ঘূৰাই চাই তেওঁ জ্যেষ্ঠ ভাতৃ যুধিষ্ঠিৰক ক'লে, মহাৰাজ, পানীৰ ওচৰত থকা বহু গছ দেখা গৈছে আৰু সাংস পখীৰ কলৰৱো শুনা গৈছে—গতিকে তাত যে পানী আছে সন্দেহ নাই । ৭-৮ ।

তেতিয়া ধৈৰ্য্যশীল কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, হে সাধু বোপা, তুমি তালৈ যোৱা, আৰু অতি সোনকালে তুগত ডৰাই পানী আনাগৈ । ৯ ।

বাক বুলি কৈ ককায়েকৰ নিৰ্দেশ অনুসাবে নকুল য'ত পানী আছে তালৈ গ'ল আৰু অতি সোনকালে পানীৰ ওচৰ পালেগৈ । ১০ ।

সাবস পখীৰে পৰিবৃত্ত, সুন্দৰ, ফটফটীয়া, নিৰ্দ্দল পানী দেখা পাই মনতে খাবলৈ ইচ্ছা কৰি পানীত নামিছে মাথোন এনেতে তেওঁ এক আকাশীৱাণী শুনিবলৈ পালে । ১১ ।

হেৰা বোপা, সাহস নকৰিবা । এইটো মই আগতে গ্ৰহণ কৰিছোঁ । যেনে মোৰ প্ৰশ্ন কেইটাৰ উত্তৰ দিব পাৰিব তেওঁহে পানী খাব আৰু নিব পাৰিব । হে মাতৃপুত্ৰ, মোৰ প্ৰশ্নবিলাকৰ উত্তৰ আগতে দিয়' আৰু তাৰ পাছত পানী খোৱা আৰু লৈও যোৱা । ১২ ।

নকুল পিৰাহত বৰ আকুল হৈছিল, সেউকাৰণে যক্ষৰ কথা অৱহেলা কৰি পানী খালে আৰু খোৱাৰ লগে লগে ঢলি পৰিল । ১৩ ।

নকুলে পলম কৰা দেখা পাই কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে ভায়েক বীৰ সহদেৱক ক'লে, সহদেৱ, তোমাৰ ককায়েক নকুল পানী আনিবলৈ যোৱা বহুত সময় হ'ল ; কিন্তু এতিয়াও ঘূৰি নাহিল, গতিকে তুমি গৈ নকুলক আনাগৈ আৰু পানীও লৈ আহ' । ১৪-১৫ ।

বাক বুলি কৈ সহদেৱ নকুল যিকালে গৈছিল সেইকালে গৈ সেই পুৰুষীৰ পাৰত উপস্থিত হ'ল আৰু ককায়েকক বৰি পৰি থকা দেখিবলৈ পালে । ১৬ ।

সহদেৱ ভাতৃ-শোকত সম্ভণ্ড আৰু পিৰাহত অভ্যন্তৰীণ পীড়িত হৈ পানীৰ কাষলৈ গ'ল

লগে লগে তেওঁ আকাশীৰাণী অনিৰলৈ পালে, বোপা সহদেৱ, সাহস নকৰিবা, আগতে মোৰ প্ৰশ্নৰ সমিধান দিয়'৷, তাৰ পাছত পানী খোৱ'৷, আৰু লৈও বোৱ'৷। ১৭-১৮ ॥

সেই আকাশীৰাণী অৱজ্ঞা কৰি সহদেৱে বৃন্দীভল পানী খালে আৰু খায়ে চলি পৰিল। ১৯ ॥

ইয়াৰ পাছত কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে অৰ্জুনক ক'লে, হে শত্ৰুদমনকাৰী বীৰংসু, তোমাৰ জায়েৰা হুজন পানী অনাৰ কাৰণে বহু আগতে গ'ল, কিন্তু এতিয়াও ঘূৰি নাহিল। তুমি দুই ভাড়া আৰু পানী লৈ আহাঁগৈ। তোমাৰ মজল হওক। ভাই, হৃৎক্ৰান্ত আমাৰ তুমিয়ে মাথোন একমাত্ৰ মহলম্বন। ২০-২১ ॥

যুধিষ্ঠিৰে এই বুলি কোৱাত মেধাৱী অৰ্জুন ধনু-শৰ আৰু খড়্গ লৈ সেই সৰোবৰৰ পাৰ পালেগৈ। পাছত স্বেতৱাহন অৰ্জুনে দেখিবলৈ পালে, পানী আনিবলৈ যোৱা সেই পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ নকুল আৰু সহদেৱ দুয়োজন ভায়েক মৰি পৰি আছে। ২২-২৩ ॥

নবশ্ৰেষ্ঠ বৃদ্ধীপুত্ৰ অৰ্জুনে ভায়েক দুজনৰ দুই থকাৰ দৰে মৰি পৰি থকা দেখা পাই বৰ হৃৎক্ৰান্ত হ'ল আৰু ধনু তুলি লৈ সেই এনং চাৰিওফালে চাবলৈ ধৰিলে। ২৪ ॥

সব্যসাচী অৰ্জুনে তাত চাৰিওফালে চকু ঘূৰাই সেই মহা বনৰ মাজত কোনো প্ৰাণীকে যেতিয়া দেখা নাপালে, তেতিয়া তেওঁ শ্ৰান্ত হৈ পানীৰ ওচৰলৈ আগ বাঢ়ি গ'ল। গৈ থাকোঁতে তেওঁ এটা আকাশীৰাণী শুনিলে, হেৰা, তুমি পানীৰ ওচৰলৈ কিয় আহিছা? তুমি বলেৰে এই কাম কৰিব নোৱাৰিবা। হে কুন্তীমন্দন, যদি মই বৰা প্ৰশ্ন কেইটাবোৰ উত্তৰ ক'ব পাৰ'৷, হে ভাবত, তেতিয়া হ'লে পানী খাবও পাৰিবা আৰু নিবও পাৰিবা। ২৫-২৭ ॥

এইপ্ৰকাৰে নিবাবিত হৈ পাৰ্থক ক'লে, তুমি মোৰ আগত ওলাই নিবাবণ কৰা যাতে মোৰ বাগৰে খণ্ড-বিখণ্ড হৈ আগলৈ এনে কথা কবলৈ নোপোৱা। ২৮ ॥

এইদৰে কোৱাৰ পাছত অৰ্জুনে শত্ৰু-বেধিত দেখুৱাই অস্ত্ৰ-মন্ত্ৰৰ দ্বাৰা অতি-মহিত শৰাইলাক বৰ্ষণ কৰি সকলো দিশকে আচ্ছন্ন কৰিলে। ২৯ ॥

হে ভবভৰ্ষভ, তেওঁ পিয়াহত বৰ কাতৰ হৈ কাণি, নালীক আৰু নাৰাচসমূহ বিচৰ্জুন কৰি অসংখ্য শৰেৰে আকাশত বৰ্ষণ কৰিবলৈ ধৰিলে। ৩০-৩১ ॥

যক্ষই ক'লে, পাৰ্থ, তোমাৰ অনৰ্থক এনে কৰাৰ প্ৰয়োজন কি? প্ৰশ্নবোৰৰ উত্তৰ দিয়'৷ আৰু তাৰ পাছত পানী খোৱ'৷। প্ৰশ্নবোৰ নোকোৱাকৈ যদি পানী খোৱা তেনেহলে আৰু তুমি নাথাকিবা। যক্ষই এনেকৈ কোৱাৰ পাছত সব্যসাচী ধনঞ্জয়ে সেই বাক্য অনাদৰ কৰি পানী খালে আৰু খায়ে চলি পৰিল। ৩২-৩৩ ॥

ইয়াৰ পাছত কুন্তীপুত্ৰ যুধিষ্ঠিৰে ভীষ্মসেনক ক'লে, হে শত্ৰুভাণন, নকুল, সহদেৱ, আৰু অৰ্জুন পানী আনিবলৈ বুলি বহু সময় আগতে গ'ল, কিন্তু এতিয়া-

লৈকে উভতি নাছিল। হে ভাৰত, তুমি তেওঁবিলাকক লৈ আহাঁগৈ আৰু পানীও আনিবা। তোমাৰ মঙ্গল হওক। ৩৩-৩৫ ॥

বাক বুলি কৈ ভীমসেন গৈ সেই ঠাই পালেগৈ—য'ত সেই পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ তিনিও ভায়েক পৰি আছে। ৩৫-৩৬ ॥

ভীমসেন তেওঁলোকক সেইদৰে পৰি থকা দেখা পাই বৰ হুংখিত হ'ল। পিয়াহত আতুৰ মহাবাহু ভীমসেনে মনত ধাৰণা কৰিলে, এই কাৰ্য্যটো কোনোবা যক্ষ-বান্দুস আদিৰ হ'ব। ৩৬-৩৭ ॥

তেওঁ মনতে চিন্তা কৰিলে, আজি নিশ্চয় যুদ্ধ কৰিব লাগিব। গতিকে আগতে পানী খাই লওঁ, এই বুলি পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ পৃথা-পুত্ৰ বৃকোদৰ পানী খাবলৈ বুলি আগ বাঢ়ি গ'ল। তেতিয়া যক্ষই ক'লে, বোপা, সাহস নকৰিবা, এইটো মই আগতে গ্ৰহণ কৰিছোঁ। আগতে মোৰ শ্ৰদ্ধাৰ্থে এ উত্তৰ দি তাৰ পাছত পানী খোৱা আৰু লৈও যোৱা। ৩৭-৩৮ ॥

অমিততেন্দ্ৰী যক্ষই এইদৰে কোৱাত ভীমসেনে যক্ষৰ সেই প্ৰহুবিলাকৰ উত্তৰ নিদিয়াকৈ পানী খালে আৰু ঢলি পৰিল। ৪০ ॥

তাৰ পাছত পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ যশস্বী কুণ্ডীপুত্ৰ মহাবাহু বজা যুধিষ্ঠিৰ মনত চিন্তা কৰি সন্তপ্তচিত্তে উঠিল আৰু জনমানৱৰ শক-বতিত, হৰিণ, গাহৰি আদি পশু আৰু নানা পখী, আজিও নাল বৰণীয়া, উজ্জল গছবিলাকেৰে শোভিত-ভূমিৰ আৰু পখীৰ অবাঞ্ছ মধুৰ ধ্বনিৰে মুখৰিত সেই মহা বনৰ মাজত সোমাল। ৪১-৪৩ ॥

সেই বনৰ মাজেদি গৈ শ্ৰীমান বজা যুধিষ্ঠিৰে সুবৰ্ণময় কেশববিলাকেৰে অলঙ্কৃত, পদ্ম, সিদ্ধুৰাৰ আৰু বেতবনবিলাকেৰে পৰিবৃত্ত, কেতেকী, কৰবাৰ আৰু বট গছেৰে আচ্ছন্ন সেই সৰোবৰ দেখিবলৈ পালে। দেখি তেওঁৰ বোধ হ'ল, যেন বিশ্বকৰ্ম্মাতে তাক নিৰ্ম্মাণ কৰিছে। যুধিষ্ঠিৰ পৰিশ্ৰান্ত হৈ সেই সৰোবৰৰ ওচৰলৈ গৈ বৰ বিস্ময়ায়িত হৈ পৰিল। ৪৪-৪৫ ॥

ওঁতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰুণ-৩৭-পৰ্বত নকুলাদিৰ পতন নামক দ্বাদশাধিক-শতত্ৰয় অধ্যায়। ৫১২ ॥

। অধ্যায় ৩১৩ ।

॥ যুধিষ্ঠিৰৰ খেদ আৰু যক্ষৰ প্ৰশ্ন ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, যুধিষ্ঠিৰে দেখিবলৈ পালে, ইন্দ্ৰৰ নিচিনা সৌৰৱ-সুৰ্য্য ভায়েকহঁত যুগান্ত-সময়ত জড় হৈ পৰা লোকপালবিলাকৰ দৰে মৰি পৰি আছে। ভীম, অৰ্জুন, নকুল আৰু সহদেৱ প্ৰাণহীন আৰু নিশ্চেষ্ট হৈ পৰি আছে, আৰু তেওঁলোকৰ ধনুৰ্বাণবিলাকেও ইফালে-সিফালে সিঁচুৰি হৈ পৰি আছে। ইয়াকে দেখা পাই তেওঁ দীঘল হুমুনিয়াহ পেলাই শোকৰ চকুলোৰে আচ্ছন্ন হৈ পৰিল। সেই সকলোবিলাক ভায়েককে পৰি থকা দেখা পাই মহাবাহু ধৰ্মপুত্ৰই চিন্তামুগ্ধ হৈ বিলাপ কৰিবলৈ ধৰিলে, ১-৪ ।

হে মহাবাহু বৃকোদৰ, তুমি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিলি, মই বণত গদাবে কোবাই দুৰ্য্যোধনৰ কৰঙৰ দুটা ভাঙি পেলাম। হে কুকবংশ-বৰ্জ্জন মহাবাহু মহাত্মা বীৰ, তুমি আজি নিপাতিত হোৱাত মোৰ সেই সকলো আশা নিষ্ফল হ'ল। মানৱৰ প্ৰতিশ্ৰুত বাক্যবিলাক মিছা হ'লেও হ'ব পাৰে, কিন্তু তোমালোকক উদ্দেশ্য কৰি যিবিলাক দৈৱবাণী হৈছিল সেইবিলাক মিছা হয় কি কাৰণে? হে ধনঞ্জয়, তোমাৰ জন্ম-সময়ত দেৱতাবিলাকেও 'কুন্তী, তোমাৰ এই পুত্ৰ ইন্দ্ৰতকৈ ইয়ল মহত' বুলি যি কথা কৈছিল, আৰু উত্তৰ-পৰিষাদ পৰ্ব্বতত সমুদায় প্ৰাণীয়ে 'এওঁলোকৰ ৰাজ্যলক্ষী অপহৃত হৈছে, কিন্তু এওঁই বলপূৰ্ব্বক তাক আকৌ উদ্ধাৰ কৰিব, যুদ্ধত এওঁক জয় কৰিব পাৰে এনে কোনো নাই আৰু এওঁ জয় কৰিব নোৱাৰিব এনে-কুন্তীও কোনো নাই'—এইদৰে যি গান কৰিছিল সেইবোৰ কিয় মিছা হ'ল? হয়, সেই মহা বলশালী জিহ্বা কেনেকৈনো যত্নৰ বশবৰ্ত্তী হ'ল? যাক সহায়-স্বৰূপে অৰ্জুনৰ কৰি আমি জীয়াই আছিলো সেই ধনঞ্জয় মোৰ আশা সংহাৰ কৰি মাটিত পৰি আছে। ৫-১১ ।

হায়, সকলোপ্ৰকাৰৰ অস্ত্ৰই যিবিলাকৰ প্ৰতিহত কৰিব নোৱাৰে, যুদ্ধত সান্ত্বনাল, বীৰ্য্যসম্পন্ন, মহাবলশালী সেই কুন্তী-পুত্ৰ ভীমসেন আৰু ধনঞ্জয় সৰ্বজনীন শত্ৰুৰ সংহাৰক হৈও কেনেকৈনো শত্ৰুৰ বশবৰ্ত্তী হ'ল। ১২ ।

হায়, মোৰ হৃদয় বৰ কঠিন। আজি এই ম'জা ভাই দুজনক পৰি থকা দেখিও

তেতিয়া মোৰ হৃদয় বিলীৰ্ণ হোৱা নাই, তেতিয়া নিশ্চয় মোৰ হৃদয় পায়পক্ষ সাবৰ দ্বাৰা গঠিত হৈছে । ১৩ ।

হে পুৰুষাৰ্হেটসকল ! তোমালোক সকলো দেশজ আৰু কালজ, ক্ৰিয়ানান আৰু উপহী । এনে হৈও তোমালোকে তোমালোকৰ অনুৰূপ কাৰ্য্য নকৰাকৈ কিয় পৰি আছা ? ১৪ ।

হে অপৰাজিত বীৰসকল, তোমালোকৰ শৰীৰ অক্ষতে আছে, ধনুৰ্বাণে অসং- যত হৈ আছে, তথাপি তোমালোক অচেতন হৈ মাটিত কি নিমিত্তে পকি আছা ? ১৫ ।

মহামতি, ধৰ্ম্মাত্মা, নৰপতি যুধিষ্ঠিৰে পৃথিৱীৰ ওপৰত পৰি থকা পাহাৰৰ শৃঙ্গ- সমূহৰ দৰে ভায়েকবিলাকক সুখেৰে গুহি থকাৰ নিচিনা দেখা পাই খেদবুদ্ধ, ধৰ্ম্মাত্ম- শৰীৰেৰে আৰু কষ্টকৰ অৱস্থাত পৰি 'এইটো এনেহে হ'লনে' বুলি শোক-সমুদ্ৰত নিমগ্ন আৰু বিয়াকুল হৈ কাৰণ চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে । কিন্তু দেশ-কালৰ বিভাগ- জনা মহামতি মহাবাহু যুধিষ্ঠিৰে চিন্তা কৰিও সেই সময়ত কি কৰ্তব্য, সেইটোৰ একো নিশ্চয় কৰিব নোৱাৰিলে । ১৬-১৮ ।

পাছত ধৰ্ম্মাত্মা ধৰ্ম্মপুত্ৰই তেতিয়া নিজক সুস্থিৰ কৰি বুদ্ধি সহকাৰে বিশেষ- ভাৱে চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে । কোন ব্যক্তিয়েনো এই বীৰসকলক মাৰিলে ? এওঁলোকৰ শৰীৰত অস্ত্ৰৰ আঘাত নাই, আৰু ইয়াত কোনো লোকৰ ভৰিৰ চিনো নাই । অতএব বোধ হৈছে, যি ব্যক্তিয়ে মোৰ এই ভাইবিলাকক নিপাত্তিত কৰিছে সি কোনোবা ডাঙৰ প্ৰাণী হ'ব । ১৯-২১ ।

যি যি হওক, মই একাগ্ৰভাৱে চিন্তা কৰি চাম, অথবা পানী খায়ে জ্ঞানিম । সদায় কপট-বুদ্ধি দুৰ্য্যোধনে গান্ধাৰ-ৰাজপুত্ৰ শকুনিৰ দ্বাৰা মাৰণ-বিধি অনুসাৰে গোপনে এই সৰোবৰ নিৰ্ম্মাণ কৰিবও পাৰে । যাৰ কাৰ্য্য আৰু অকাৰ্য্য উভয়ে সমান, সেই অকৃতাত্মা পাপিষ্ঠক কোন লোকে বিশ্বাস কৰিব পাৰে ? অথবা সেই দুৰাত্মাই গুপ্ত পুৰুষবিলাকৰ দ্বাৰায় এই কাৰ্য্যৰ অনুষ্ঠান কৰাবও পাৰে । মহাবুদ্ধি যুধিষ্ঠিৰে সেই বিষয়ে এনে প্ৰকাৰে বহুত চিন্তা কৰিবলৈ ধৰিলে । ২২-২৫ ।

কিন্তু বিষেৰে পানী দূষিত হোৱা বুলি তেওঁৰ ধাৰণা ন'হল । কিয়নো, তেওঁ চিন্তা কৰি চালে, "এওঁবিলাক মৰিছে, তথাপি এওঁলোকৰ অলপো বিকৃতি হোৱা নাই । মোৰ ভাইবিলাকৰ মুখৰ বৰণ প্ৰসন্ন হৈয়ে আছে । এই পুৰুষাৰ্হেটসকল প্ৰত্যেকজনেই প্ৰবল সৈন্যৰ বেগৰ দৰেই বলশালী, এই কাৰণে যি যথাযোগ্য কালত লোকক অন্ত কৰে সেই সময়ত বাহিৰে আৰু কোন লোকে ইসকলক মাৰিক পাৰে ? এনে নিশ্চয় কৰি তেওঁ সেই সৰোবৰৰ পানীত নামে-আক, এনেভে- শূন্যত এটা বাগী শুনিবলৈ পালে । ২৬-২৮ ।

মক্ষই ক'লে, হে ৰাজপুত্ৰ, শেলুৱৈ, বাহু আদি খোৱা মই এটা বগলী । মজ্জ

তোমাৰ ভাই কেইজনক প্ৰেতপুৰীলৈ পঠাইছো। যদি মই ক'বা প্ৰশ্ন কেইটাৰ উত্তৰ নিদিয়া, তেতিয়া তুমিও তেওঁলোকৰে পক্ষতকৈ হ'বা। ২৯।

বাপু, সাহ নকৰিবা। এই পুখুৰীটো মই আগতেই গ্ৰহণ অৰ্থাৎ অধিকাৰ কৰিছো। মোৰ প্ৰশ্নকেইটাৰ উত্তৰ দিয়াঁ, পানী, খোৱাঁ আৰু লৈও মোৱাঁ। ৩০।

যুষ্টিৰে ক'লে, পখীয়ে এই কাম ক'বা বুজি মোৰ বিশ্বাস নহয়, গতিকে মই সুধিছো, আপুনি কত্ৰবিলাকৰ, অথবা বাহুদিলাকৰ ভিতৰৰ কোন প্ৰধান দেৱতা? হিমালয়, পৰিষাত, বিদ্যা আৰু মলয়—এই চাৰিটা ভেজৱী পৰ্ব্বতক কোনে নিপাতিত কৰিলে? ৩১-৩২।

হে বলীশ্ৰেষ্ঠ, আপুনি অতি মহৎ কাৰ্য্য কৰিছে। যুদ্ধত বিবিলাকক দেৱতা, গন্ধৰ্ব, অসুৰ, বান্দস কোনোৱেই সজ কৰিবলৈ সমৰ্থ নহয়, সেইবিলাকক যেতিয়া আপুনি মাৰিছে, তেতিয়া আপুনি অতি অদ্ভুত কাৰ্য্যই কৰিছে। ৩২-৩৩।

আপোনাৰ উদ্দেশ্য আৰু অভিপ্ৰায় কি মই বুজিব পৰা নাই। সেই কাৰণে জানিবৰ বাবে মোৰ মনত কৌতূহল হৈছে, অথচ ভয়ো লাগিছে। হে ভগৱান, আপোনাৰ বৃত্তান্ত জানিবৰ বাবে মোৰ মন উদ্বিগ্ন হৈছে আৰু মূৰত বেণী জন্মিছে, গতিকে আপোনাক সুধিছো, কোন আপুনি ইয়াত আছেহি। ৩৪-৩৬।

যক্ষই ক'লে, মই এজন যক্ষ, জলচৰ পখী নহওঁ। ময়ে তোমাৰ এই মহাবল-স্থান জাত্ৰবিলাকক মাৰিছো। ৩৭।

বৈশম্পায়নে ক'লে, হে ভৰতশ্ৰেষ্ঠ মহীপতি, পাছত যুষ্টিৰে তেনে কৰ্কশ অন্তত কথা শুনি যক্ষৰ কথা শেষ নো হওঁতেই তেওঁৰ ওচৰত আহি থিয় দিলে, আৰু দেখিলে, তাল গছৰ দৰে ওখ, অগ্নি আৰু সূৰ্য্যৰ নিচিনা ভেজৱী, পৰ্ব্বতৰ দৰে প্ৰকাণ্ড-শৰাৰ, বিকপাক (অৰ্থাৎ ত্ৰিনেত্ৰ), অধৰ্ঘণীয় যক্ষই এজোপা গছক আশ্ৰয় কৰি মেঘৰ দৰে গভীৰ শব্দেৰে তৰ্জ্জন-গৰ্জ্জন কৰিব লাগিছে। ৩৭-৪০।

যক্ষই ক'লে, বজা, তোমাৰ এই জাত্ৰবিলাকক বাবে বাবে নিষেধ কৰা সত্ত্বেও বলপূৰ্ব্বক পানী খোৱাৰ কাৰণে মই মাৰি পেলাইছো। বজা, যি প্ৰাণ বক্ষা কৰিবৰ ইচ্ছা কৰে তেওঁ ইয়াৰ পানী নাখাব। ৪০-৪১।

হে পাৰ্শ্ব, সাহস নকৰিবা, এইটো মই আগতে অধিকাৰ কৰিছো। হে কুন্তী-বন্দন, মোৰ প্ৰশ্ন কেইটাৰ উত্তৰ দি উঠি পানী খোৱাঁ আৰু নিয়াঁও। ৪২।

যুষ্টিৰে ক'লে, হে যক্ষ, আগতে গ্ৰহণ কৰা আপোনাৰ বস্তু মই কাৰণা নকৰোঁ। কাৰণ, সাধু পুৰুষসকলে সদায় এইটো যুঠেই প্ৰশংসা নকৰে। ৪৩।

হে পুৰুষশ্ৰেষ্ঠ, যিহেতুকে নিজৰ বক্ষণ নিজেই ক'ব লাগে এই কাৰণে মোৰ জ্ঞান অনুসাৰে আপোনাৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিয়, আপুনি মোক সোধক। ৪৪।

যক্ষই ক'লে, কোনে আদিত্যক উন্নয়ন কৰে? কোন বস্তু তেওঁৰ চাৰিওফালে থাকে? কোন বস্তুৰে বা তেওঁক অন্তৰ্ভুক্ত কৰে? কোন বস্তুতে বা তেওঁ এতিয়াকৈ বস্তু? ৪৫।

স্থিতিবে ক'লে, ব্রহ্মাই আদিভ্যক উন্নয়ন কৰে, দেহভাবিলাক ভেৰ্ণ চাৰিও-
ফালে থাকে, ধৰ্মই ভেৰ্ণক অন্তৰ্ভুক্ত কৰায় আৰু সত্যত ভেৰ্ণ প্ৰতিষ্ঠিত হয় । ৪৬ । *

যক্ষই ক'লে, বজা, কাৰ দ্বাৰা জ্যোতিয় হয়? কাৰ দ্বাৰা মহতক লাভ কৰে?
কাৰ দ্বাৰা দ্বিতীয়স্থান হয় আৰু কাৰ দ্বাৰা বুদ্ধি হয়? ৪৭ ।

স্থিতিবে ক'লে, বেদৰ দ্বাৰা জ্যোতিয় হয়, তপস্যাব দ্বাৰা মহতক লাভ কৰে,
বৈধ্যৰ দ্বাৰা দ্বিতীয়স্থান হয়, আৰু বৃদ্ধ-সেৱাৰ দ্বাৰা বুদ্ধিমান হয় । ৪৮ । **

যক্ষই ক'লে, ব্ৰাহ্মণবিলাকৰ দেহত কি? সাধুৰ নিচিনা ধৰ্ম কি? এওঁলোকৰ
মানৱ-ভাৱ কি? এওঁলোকৰ অসাধুৰ দৰে কি? ৪৯ ।

স্থিতিবে ক'লে, বেদ-পাঠ এওঁলোকৰ দেহত, তপস্যাই এওঁলোকৰ সাধুৰ নিচিনা,
যত্নেই মানৱ-ভাৱ আৰু পৰিবাৰেই অসাধুৰ দৰে । ৫০ । ***

যক্ষই ক'লে, কৃত্তিৰ দেহত কি? সাধুৰ নিচিনা ধৰ্ম কি? এওঁলোকৰ মানৱ-
ভাৱ কি? অসাধুৰ দৰে কি? ৫১ ।

স্থিতিবে ক'লে, ধনুৰ্বেদ এওঁলোকৰ দেহত, যজ্ঞ এওঁলোকৰ ধৰ্ম, ভয় মানৱ-
ভাৱ আৰু আৰ্ত্তক পৰিত্যাগ কৰা এওঁলোকৰ অসাধুৰ দৰে আচৰণ । ৫২ ।

* যি শ্ৰোত্ৰ আদি ইন্দ্ৰিয়বৰ্গৰ দ্বাৰা শব্দ আদি বিষয় আদান অৰ্থাৎ গ্ৰহণ
কৰে, সেই আদিভ্য শব্দৰ বাচ্য হৈছে জীৱ । মই গোৰ, মই অশ্ব, মই সুখী, মই
দুখী, মই কৰ্তা ইত্যাদি প্ৰকাৰ অনুভৱৰ দ্বাৰা দেহৰ ওপৰত যি আত্মাৰ আৰোপ
হৈ থাকে, বেদে সেইটোক দেহাদিতকৈ পৃথক কৰি দেখুৱাই দিছে । সেই আদিভ্য
নামক জীৱাত্মাৰ দেহভাবাপন্ন শব্দ, দম আদি সদায় সহচৰ হয় । তেতিয়া সাক্ষাৎ
বা পৰম্পৰা সম্বন্ধে কৰ্মোপাসনা-ৰূপ ধৰ্মই জীৱক অন্ত অৰ্থাৎ হৃদয়াকাশ-ৰূপ নিজ-
কাৰণ স্থানলৈ নিয়ে । এনে প্ৰকাৰে সঙ্গ-ভাব পালে পাছত জ্ঞান-যোগৰ দ্বাৰা
সঙ্গনত্বৰ বাধা পৰি শেষত সকলো বাধাৰ অবৰুদ্ধত চিন্মত্ৰ সত্যত প্ৰতিষ্ঠিত হয় ।

** বেদাধ্যায়ী লোক আচাৰ্য্যৰ মুখৰপৰা অৱগত হোৱা বেদাৰ্থ অৱধাৰণক
দ্বাৰা জ্যোতিয় হয়, কেৱল অক্ষৰ-জ্ঞানৰ দ্বাৰা নহয় । বেদাৰ্থ অৱধাৰণ কৰাৰ পাছত
ভেৰ্ণ বুদ্ধি আৰু তপস্যাৰ দ্বাৰা কৃত বিষয়ৰ সম্যক নিৰ্ণয় কৰি মহৎ অৰ্থাৎ ব্ৰহ্মক
জানিব পাৰে । তাৰ পাছত নিদিধ্যাসনৰ দ্বাৰা প্ৰত্যগাত্মাৰ অনীশত্বাৰ্থি বিশিষ্ট
অবিদ্যাৰ দ্বাৰা উপস্থিত হোৱা যি জীৱ সম্বন্ধী-ৰূপ ভাব বিপৰীত বিদ্যাৰে অৰ্থাৎ
দিবা-জ্ঞানেৰে প্ৰাপ্য যি দ্বিতীয় ৰূপ সেই ৰূপ-বিশিষ্ট হয় । এই তিনিও বিষয়ৰ
যি নিশ্চয়াত্মক জ্ঞান সেইটো গুৰুৰ উপদেশৰপৰাহে লাভ হয় ।

*** ব্ৰাহ্মণসকলৰ বেদ-অধ্যয়ন স্বৰ্গ-প্ৰাপক কাৰণে দেহত । শব্দ, দম
আদি তপস্যাই সদাচাৰ, দেহাদিৰ অভিমানেই জন্ম-ব্ৰণ আদিৰ প্ৰাপক আৰু বেদ-
ব্ৰাহ্মণৰ নিন্দাট অসাধু আচৰণ । ইয়াৰ ভিতৰত আগৰ হুটা গ্ৰহণ কৰিব লাগে
আৰু পাছৰ হুটা পৰিত্যাগ কৰিব লাগে ।

যকই ক'লে, কোন এটা বস্তু যজ্ঞীয় সাম ? কোন এটা বস্তু যজ্ঞীয় যজ্ঞঃ আৰু এই-বিলাকৰ ভিতৰত কোনে যজ্ঞক বৰণ কৰে আৰু কোনে যজ্ঞক অতিক্ৰম নকৰে ? ৫৩ ।

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, প্ৰাণেই যজ্ঞীয় সাম, মনেই যজ্ঞীয় যজ্ঞঃ, অকল ঋগেই যজ্ঞক বৰণ কৰে আৰু সেই ঋগক যজ্ঞই অতিক্ৰম নকৰে । ৫৪ ।*

যকই ক'লে, কোন বস্তু আৱণকাকাবীসকলৰ জ্যেষ্ঠ ? কোন বস্তু নিৱণকাকাবী-সকলৰ জ্যেষ্ঠ ? কোন বস্তু প্ৰতিষ্ঠামানবিলাকৰ জ্যেষ্ঠ ? কোন বস্তু এসৱকাকাবী-বিলাকৰ জ্যেষ্ঠ ? ৫৫ ।

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, বৰযুগ আৱণকাকাবীসকলৰ, বীজ নিৱণকাকাবীবিলাকৰ, পক্ষ প্ৰতিষ্ঠামানবিলাকৰ আৰু পুত্ৰ এসৱকাকাবীবিলাকৰ ভিতৰত জ্যেষ্ঠ । ৫৬ ।**

যকই ক'লে, সকলো লোকৰ মান্য, জগতত পূজিত আৰু যুজ্জিমান কোন ব্যক্তি ঈন্দ্ৰিয়ৰ বিষয় অনুভৱ কৰি আৰু উশাহ-নিশাহ লৈও জীৱিত নাথাকে অৰ্থাৎ মৃত্যু বুলি পৰিগণিত হয় ? ৫৭ ।

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, যিজনে দেৱতা, অতিথি, ভৃত্য, পিত্ৰাদি আৰু নিজ—এই পাঁচটাৰ তৃপ্তি সাধন নকৰে সেইজন উশাহ-নিশাহ লৈও মৰাৰ দৰে হৈ থাকে । ৫৮ ।

যকই ক'লে, পৃথিৱীত কোন শ্ৰেষ্ঠ ? স্বৰ্গতকৈ কোন উচ্চ ? বতাহতকৈ কোন বেগৱান ? তুণতকৈ সবহ কি ? ৫৯ ।

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, মাতা পৃথিৱীতকৈ জ্যেষ্ঠ, পিতা স্বৰ্গতকৈ উচ্চ, মন বতাহত-তকৈ বেগৱান আৰু চিন্তা তুণতকৈ সবহ । ৬০ ।

যকই ক'লে, কোন বস্তুৱে শুই থাকোঁতেও চকু নুযুদে ? কোন বস্তু জগতিৰ স্পন্দিত ৰহয় ? কি বস্তুৰ হৃদয় নাই ? কোন বস্তু বেগতে বাঢ়ি উঠে ? ৬১ ।

* সাম আৰু যজ্ঞৰ্বেদ যেনেদৰে যজ্ঞৰ উপকাৰক হয়, সেইদৰে প্ৰাণ আৰু মনক সংযমো জ্ঞানৰ উপকাৰক হয় । সকলোতকৈ প্ৰধান ঋগ্বেদে জ্ঞানক দীপ্তি পতিকে সেই ঋগ্বেদক এৰি জ্ঞানৰ উৎপত্তি কেতিয়াও হ'ব নোৱাৰে ।

**বিধি অনুসাৰে অগ্নিত দিয়া আহুতি আদিত্যলৈ যায়, আদিত্যৰপৰা সূৰ্য্যলৈ, সূৰ্য্যৰপৰা অন্ন ভস্ম আৰু অন্নৰপৰা প্ৰজাৰ উৎপত্তি হয় । এই সূৰ্য্য অনুসাৰে যিবিলাকে যজ্ঞৰ অনুষ্ঠানৰ দ্বাৰা বেত্তাবিলাকৰ আৱণ অৰ্থাৎ তৃপ্তি সম্পা-দন কৰে, সকলো প্ৰাণীৰ উপকাৰক বুলি বৰযুগেই তেওঁলোকৰ পক্ষে জ্যেষ্ঠ কল : যিবিলাকে নিৱণ অৰ্থাৎ পিতৃ-তৰ্পণ কৰে, 'পিতৃ-পিতামহ আদি সম্বন্ধই হৈ ভোজ্যক পৰমায়ু, সম্ভান, ধন, বাজ্য, বিদ্যা, সকলো সুখ আৰু মোক্ষ দিয়ক,' স্মৃতিত উক্ত কৰা এই বচন অনুসাৰে তেওঁলোকৰ বীজ অৰ্থাৎ নিজৰ উপকাৰক উক্ত বস্তুবিলা-কেই জ্যেষ্ঠ-কল ; যিবিলাকে ইহ-লোকতই প্ৰতিষ্ঠা লাভ কৰিবলৈ অভিলাষ কৰে, সম্ভাৰ উৎপাদন কৰাৰ কাৰণে গাটবিলাকেই তেওঁলোকৰ পক্ষে জ্যেষ্ঠ কল ; আৰু যিবিলাকে সম্ভান লাভ কৰিবলৈ কামনা কৰে তেওঁলোকৰ পক্ষে জ্ঞান, তৰ্পণ আদিৰ অধিকাৰী কাৰণে পুত্ৰই দৌহিত্যতকৈ জ্যেষ্ঠ কল ।

স্থিতিৰে ক'লে, মাছে টোপনিভো চকু মুহুদে, কণী জন্মিও স্পন্দিত নহয়, শিলৰ
হৃদয় নাই আৰু নদী বেগতে বাঢ়ি উঠে । ৬২ ।*

* যক্ষই ক'লে, প্ৰবাসীৰ মিত্ৰ কোন? সাধুবিলাকৰ ঘৰৰ মিত্ৰ কোন? আত্মৰ
মিত্ৰ কোন? মৰিবলৈ ওলোৱা লোকৰ মিত্ৰ কোন? ৬৩ ।

স্থিতিৰে ক'লে, প্ৰবাসীৰ মিত্ৰ লগৰীয়া, সাধুসকলৰ ঘৰৰ মিত্ৰ -গৃহিণী, আত্ম
অৰ্থাৎ বোগীৰ মিত্ৰ চিকিৎসক আৰু মৰিবলৈ ওলোৱা লোকৰ মিত্ৰ দান । ৬৪ ।**

* মাছে যেনেকৈ নদীৰ দুয়ো পাৰে বিচৰণ কৰি নিজৰ থকা ঠাই পানীত
ভুই থাকিও চকু মুহুদে সেইদৰে জীৱয়ো স্বপ্নাৱস্থা আৰু নিদ্ৰাৱস্থা অথবা ইহলোক
আৰু পৰলোকত বিচৰণ কৰিও নিজৰ আগ্ৰহ-কণ সদৃশ পালেও মনৰ দৰে
লুপ্তদৃষ্টি নহয়, গতিকে মনৰ নাশ হ'লেও জীৱৰ নাশ হোৱাৰ সম্ভাৱনা নাই ।
অৱিনাশী কাৰণে জীৱৰ উৎপত্তি নাই সঁচা, কিন্তু অল্প অৰ্থাৎ পিতৃ-ব্ৰহ্মাণ্ড উৎপন্ন
হয় আৰু উৎপন্ন হৈও স্পন্দিত নহয় । পুৰুষ-প্ৰৱৰ্ত্তিত অহঙ্কাৰ আদি অড়বৰ্গহে
চেষ্টিত হয় । উৎপন্ন আৰু অনুৎপন্ন এই পিতৃ-ব্ৰহ্মাণ্ডৰ আৰু জীৱৰ যি সংযোগ
কণ দুহুত তাৰ নিবৃত্তিৰ উপায় কেৱল স্থল, সূক্ষ্ম, কাৰণ—এই তিনিপ্ৰকাৰ শৰীৰৰ
আৰোপৰ নিবৃত্তি 'অয়' অৰ্থাৎ আপত্তে কোৱা তিনিপ্ৰকাৰ শৰীৰৰ অধ্যাস-বহিত
যোগীৰ হৃদয় লোকৰ ঠাই নহয় । কিন্তু সমাধিবপৰা হোৱা যোগীবিলাকৰ দ্বাৰা
হয়, সেইটো কেৱল চিত্তৰ বিক্ষেপৰ কাৰণেহে । তেওঁলোকৰ চিত্তা-নদী বাহু দৰ্শনা-
দিৰ আৱেগত বাঢ়ি উঠে । গতিকে সুস্থল লোকৰ সপোন দেখাৰ দৰে সমাধিবপৰা
উঠিলেই তেওঁলোকৰ প্ৰপঞ্চ-জ্ঞান হৈ থাকে ।

** প্ৰবাসী মানুহক লগৰীয়া লোকে যিদৰে আপদে-বিপদে সহায় কৰে, সাধু-
লোকৰ গৃহিণীয়ে যিদৰে গৃহ-কাৰ্য্যত সহায় কৰে আৰু চিকিৎসকে বোগীক বোগ-
পৰা মুক্ত কৰিবলৈ যিদৰে সহায় কৰে, সেইদৰে যি মনক নিবোধ কৰিব নোৱাৰে
তেনে লোকৰ পক্ষে পৰলোকত দানেই মিত্ৰ । ইয়াৰ তাৎপৰ্য্য হ'ল, অকপটভাৱে,
বিগুহুচিত্তে দান কৰিলে সেই দানৰ ফলত পৰলোকত লাভি হয় ।

যকই ক'লে, হে বাজেজ, সকলো প্রাণীর অস্তিত্ব কোন? সনাতন ধৰ্ম কি? অমৃত কি? আৰু এই সকলো জগৎ কি? ৬৫।

মুষ্টিৰে ক'লে, সকলো প্রাণীর অস্তিত্ব অগ্নি, পৰম হৃদয় অমৃত, সেই অমৃততাই অমৃত সনাতন ধৰ্ম আৰু বায়ু এই সহস্র জগৎ। ৬৬।*

যকই ক'লে, কোন বস্তু অকলে বিচরণ কৰে? কোন বস্তু জগ্মি আকৌ জন্মে? হিমব ঔষধ কি? আৰু কি বস্তু ডাঙৰ আতপণ? ৬৭।

মুষ্টিৰে ক'লে, সূৰ্য্য অকলে বিচরণ কৰে, চন্দ্ৰ বাবে বাবে জন্মে, অগ্নিয়েই হিমব ঔষধ আৰু ভূমিতেই ডাঙৰ আতপণ। ৬৮।**

যকই ক'লে, ধৰ্মৰ শেষ ঠাই কি? যশস্যৰ শেষ ঠাই কি? স্বৰ্গৰ শেষ ঠাই কি আৰু সুখৰ শেষ ঠাই কি? ৬৯।

মুষ্টিৰে ক'লে, ধৰ্মৰ শেষ ঠাই দক্ষতা, যশস্যৰ শেষ ঠাই দান, স্বৰ্গৰ শেষ ঠাই সত্য আৰু সুখৰ শেষ ঠাই স্বভাৱ। ৭০।***

যকই ক'লে, মনুষ্যৰ আত্মা বোল বস্তু কি? এওঁৰ দৈৱ-লক বস্তু কোন? এওঁৰ উপজীৱন কি আৰু পৰম আশ্রয় কি? ৭১।

* দান চিত্ত-ভক্তিৰ দ্বাৰা যজ্ঞাদিৰ প্ৰযুক্তিৰ কাৰণ। যজ্ঞাদিও চিত্তৰ একাগ্ৰতাৰ দ্বাৰায় সমষ্টি-উপাসনাৰ প্ৰৱৰ্ত্তক। সেইবাবে যজ্ঞৰ সাধন আহুতীত্বাদি অগ্নিয়েই অস্তিত্ব দৰে সকলোৰে পূজনীয়। ঔষধিৰ অধিপতি চন্দ্ৰ। সকলো বৃক্ষ-তৃণ-লতা আদিৰ লগত চন্দ্ৰৰ সন্মৰ্ক থাকে। গাইবিলাকে তৃণাদি খোৱাৰ কাৰণে তৃণাদিৰ লগত সন্মৰ্ক থকা চন্দ্ৰ দৃষ্টকপে নিৰ্গত হয়। তাকে অগ্নিত আহুতি দিয়া হয় কাৰণে সেই হৃদয় অমৃত আৰু সোম নামে অভিহিত হয়। এই অমৃততাই মুক্তিৰ কাৰণ বুলি ইয়ে সনাতন ধৰ্ম। 'বায়ুয়েই ব্যক্তি' বায়ুয়েই সমষ্টি এই জ্ঞতি অনুসারে পিতৃ-ব্রহ্মাণ্ডাত্মক সকলোতে ব্যাপি থকা বায়ুকে মুক্তিৰ দ্বাৰ বুলি কব লাগিব।

** পিতৃ-ব্রহ্মাণ্ডাত্মক বায়ুৰ বিনাশ হ'লে জগৎ-প্ৰকাশক সূৰ্য্যৰ নিচিনা উদা-ত্মক আত্মা মাত্ৰ বৰ্ত্তমান থাকে। সেয়ে হ'লেও যে প্ৰপঞ্চ জ্ঞান হয় তাৰ একমাত্ৰ কাৰণ মনৰ কল্পনা। 'চন্দ্ৰমা মন হৈ' এই জ্ঞতি-প্ৰমাণ অনুসারে অবিদ্যাবাশতঃ চন্দ্ৰমা অৰ্থাৎ মন বাবে বাবে উৎপন্ন হয়। সেই মনেই দুঃখদায়ক জগত্তৰ কল্পনা কৰে। 'অগ্নি বাক্য হৈ' এই জ্ঞতি অনুসারে 'অহং ব্ৰহ্মাস্মি' ইত্যাদি ব্ৰহ্ম প্ৰতি-পাদক জ্ঞতিবাক্যবিলাক সেই সূৰ্য্যৰ অভিভাৱক অবিদ্যা জাত্যাকপ হিমব নিৰাধক। আৰু এই ভূমি অৰ্থাৎ শবীৰ প্ৰধান আতপণ, অৰ্থাৎ বিদ্যা আৰু অবিদ্যাৰ প্ৰধান আধাৰ। এই শবীৰতেই সংসাবিত্তৰ দৰে অসংসারী ব্ৰহ্ম-ভাৱো সাক্ষাৎকাৰ কৰিব পৰা যায়।

*** ধৰ্ম, যশস্যা, স্বৰ্গ আৰু সুখ লাভ কৰা বাৰ উদ্যোগ তেওঁ উদ্যোগ, বাক্য আৰু সংস্কাৰৰ আশ্ৰয় কৰিলে কৃতকাৰ্য হ'ব পাৰে। কাৰণ উদ্যোগ আশ্ৰয়ৰ ধৰ্ম সুপ্ৰতিষ্ঠিত থাকে।

স্থিতিৰে ক'লে, মানৱৰ পুত্ৰই আত্মা, ভাৰ্য্যায়েই দৈৱ-লক্ষ বহু, মেখেই উপ-
জীৱন আৰু দানেই পৰম আশ্ৰয় । ৭২ ॥*

যক্ষই ক'লে, ধনৰ সাধনবস্ত্ৰবিলাকৰ ভিতৰত উত্তম কি ? ধনৰ ভিতৰত উত্তম
কি ? লাভবিলাকৰ ভিতৰত উত্তম কি ? ৭৩ ॥

স্থিতিৰে ক'লে, দক্ষতাই ধনৰ সাধনবিলাকৰ ভিতৰত উত্তম, শাস্ত্ৰ-জ্ঞান ধন-
সকলৰ ভিতৰত উত্তম, আৰোগ্যই সাতসকলৰ ভিতৰত উত্তম, আৰু সন্তোষেই
সুখসকলৰ ভিতৰত উত্তম । ৭৪ ॥**

যক্ষই ক'লে, সংসাৰত কোন ধৰ্ম্ম শ্ৰেষ্ঠ ? কোন ধৰ্ম্ম নিত্য-ফলদায়ক ? কাক সংযত
কৰিলে মানৱে শোক নকৰে আৰু কাৰে সৈতে সন্তি কৰিলে ভজ নহয় ? ৭৫ ॥

স্থিতিৰে ক'লে, আনুশংসাই পৰম ধৰ্ম্ম, ত্ৰয়ো ধৰ্ম্মই নিত্য-ফল-বিশিষ্ট, সংসাৰত
মানৱে মন সংযত কৰি শোক নকৰে আৰু সাধুসকলেৰে সৈতে সন্তি কৰিলে
সি জীৰ্ণ নহয় । ৭৬ ॥***

যক্ষই ক'লে, কি পৰিত্যাগ কৰিলে লোক প্ৰিয় হ'ব পাৰে ? কি পৰিত্যাগ
কৰিলে লোকে শোক নকৰে ? কি পৰিত্যাগ কৰিলে অৰ্ধৱান হয় আৰু কি পৰি-
ত্যাগ কৰিলে সুখী হয় ? ৭৭ ॥

আগতে কোৱা উদ্যোগ, দান, সত্য আৰু শীল—এই গোটবিলাকৰে সেৱা
কৰা উচিত । কিন্তু তাৰ ভিতৰতে দানক সকলো প্ৰকাৰে সেৱা কৰিব লাগে । কাৰণ,
দানে পৰলোকত আত্ম-প্ৰদান কৰে কাৰণে পুত্ৰৰ দৰে দান আত্মা । আৰু এই দানৰ
ফল বৰ বৰ্ণনীয় আৰু সন্তোষদায়ক কাৰণেই ভাৰ্য্যাৰ দৰে বহু । 'মিছিলে ভোগ কৰিব
নোৱাৰি' এই বচন অনুসাৰে পৰকালত উপজীৱ্য কাৰণে মেঘৰ দৰে উপজীৱনৰ স্বৰূপ ।

***শাস্ত্ৰ-জ্ঞানৰ ওচৰত সোণ-ৰূপ আদি সকলো ধন বিনাশী কাৰণে সিৰোৰ অতি
নিকৃষ্ট । সেই শাস্ত্ৰ-জ্ঞান-ৰূপ উৎকৃষ্ট ধন উপাৰ্জন কৰিবলৈ উদ্যোগ কৰা
আৱশ্যক । শাস্ত্ৰ-জ্ঞানৰ প্ৰকৃত উদ্দেশ্য হৈছে ধৰ্ম্ম সঞ্চয় কৰা ; কিন্তু শৰীৰ আৰু
মন যদি কলুষ হয়, তেতিয়া হ'লে সেইটো কোনোপ্ৰকাৰে সিদ্ধ নহয়, গতিকে ধৰ্ম্ম-
সাধনৰ পৰম উপযোগী হোৱাৰ কাৰণে আৰোগ্যই উৎকৃষ্ট লাভ । বাসনাই মান-
ৱৰ দুঃখৰ মূল কাৰণ, এট বাসনা দূৰ হ'লে দুঃখ নাথাকে আৰু কামনাৰ নাশেই
সন্তোষ । গতিকে সন্তোষেই প্ৰধান সুখ । উদ্যোগ, অধ্যয়ন আৰু আৰোগ্য—এই
তিনিটা কেৱল সন্তোষৰ দ্বাৰা জ্ঞানৰ উপযোগী হয় ।

*** বিষয় পৰিত্যাগ কৰা লোকৰপৰা কাৰো উন্নত সজ্ঞাৱনা নাথাকে কাৰণে
সন্ন্যাস ধৰ্ম্মই শ্ৰেষ্ঠ ধৰ্ম্ম আৰু সদায় গ্ৰহণ কৰিব লগীয়া । অকাৰ, উকাৰ আৰু
মকাৰ—এই ত্ৰিমাত্ৰাত্মক প্ৰণৱেই ত্ৰয়ো । তাক আশ্ৰয় কৰা ধৰ্ম্ম এই যে ওপৰত
কোৱা অকাৰাদিৰ অৰ্ধভূত স্থল, সূক্ষ্ম আৰু কাৰণ—আত্মাৰ এই উপৰি তিনিটাৰ
পাছৰটোত আগৰ আগৰ কেইটাৰ প্ৰবিলাপৰ দ্বাৰা অৰ্ধ-মাত্ৰাত্মক ভূৱীয়া জগতে
ভ্ৰম হয় ; গতিকে মোক্ষৰ কাৰণ হোৱাৰ বাবে এই ত্ৰয়ো ধৰ্ম্মৰ ফলেই অক্ষয়
এই ধৰ্ম্ম লাভ কৰাৰ একমাত্ৰ উপায় মনৰ সংযম । কিয়নো, মনৰ দ্বাৰা আত্মভক্ত
অৱগত হৈ জীৱ শোকৰপৰা মুক্ত হয় । কিন্তু কিভাবে মনক নিগৃহীত কৰিব
পৰম যায় সেইটো জাৰ্মিক লাগিলে কৃপালু সাধুবিলাকৰ আশ্ৰয় লোৱা আৱশ্যক ।
কাৰণ, ভেৰ্ত্তলোকৰ আশ্ৰয় ললেহে কৃতকাৰ্য্য হ'ব পৰা যায় ।

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, মানৱ অভিমান এৰিলে সুখী হয়, ক্ৰোধ এৰিলে মানুহে শোক নকৰে, কাম এৰিলে মানুহ অৰ্থহীন হয়, আৰু লোভ এৰিলে সুখী হয় । ৭৮ ॥ *

যক্ষট ক'লে, কিহৰ কাৰণে ব্ৰাহ্মণক, কিহৰ কাৰণে নট-নৰ্ত্তকক, কিহৰ কাৰণে ভৃত্যক আৰু কিহৰ কাৰণে বজ্জাক দান দিয়া হয় ? ৭৯ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, ধৰ্ম্মৰ কাৰণে ব্ৰাহ্মণক, সশস্যৰ কাৰণে নট-নৰ্ত্তকক, ভৱণৰ কাৰণে ভৃত্যক আৰু ভৱৰ কাৰণে বজ্জাক দান দিয়া হয় । ৮০ ॥ **

যক্ষট ক'লে, লোক কিহেৰে আৱৃত থাকে ? কিহেৰে প্ৰকাশ নাপায় ? কি কাৰণে মিত্ৰই ত্যাগ কৰে আৰু কি কাৰণে স্বৰ্গলৈ নাযায় ? ৮১ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, লোক অভ্যাসেৰে আৱৃত হৈ থাকে, তমো-গুণেৰে প্ৰকাশ নাপায়, লোভৰ কাৰণে মিত্ৰক পৰিত্যাগ কৰে আৰু সজ্জৰ কাৰণে স্বৰ্গলৈ নাযায় । ৮২ ॥ ***

* অভিমান, ক্ৰোধ, কামনা আৰু লোভ—এই কেইটাই হৈছে সকলো অনৰ্থক মূল । গতিকে এইবিলাক পৰিত্যাগ কৰিলে মন নিগৃহীত হয় । ৭৮ ॥

** যি দান ধৰ্ম্মৰ কাৰণে বুলি আগতে কোৱা হৈছে সেই দান হৈছে ব্ৰাহ্মণক দিয়া দানহে । নৰ্ত্তকাদিক দিয়া দান ধৰ্ম্মৰ কাৰণে নহয় ।

*** যেনেদৰে বজ্জত সৰ্পভয় হ'লে বজ্জ প্ৰকাশ নাপায়, সেইদৰে জৰা, মৰণ, শোক, দুঃখ আদিৰ আশ্ৰয়ভূত অজ্ঞানৰ কাৰ্য্য স্থূল আৰু সূক্ষ্ম শৰীৰৰ দ্বাৰা লোক অৰ্থাৎ দৰ্শনৰ বিষয়ভূত আত্মা তিৰোতিত হৈ আছে । এই কাৰণে সেই অজ্ঞান নাশৰ কাৰণে আগতে কোৱা প্ৰবিলাপন-ৰূপ ত্ৰয়ী-ধৰ্ম্ম অৱশ্যেই গ্ৰহণ কৰিব লাগে । দানৰ প্ৰভাৱত মান আদিৰ পৰাজয়পূৰ্ব্বক মনক নিগৃহীত কৰিলেই আত্মাত্মিক দুঃখ নাপ হ'ব পাৰে । গতিকে ত্ৰয়ী-ধৰ্ম্মৰ আশ্ৰয় কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই, আৰু সুস্থিতি-কালত স্থূল আৰু সূক্ষ্ম শৰীৰ দুটাৰে জ্ঞান নাথাকে । গতিকে আপোনা-আপুনিয়েই অজ্ঞান নাশ হয় যেতিয়া ত্ৰয়ী-ধৰ্ম্মৰ আচৰণ কৰাৰ কি প্ৰয়োজন ? এনে কবাতো নিশ্চয় উচিত নহয় । কাৰণ 'তম' অৰ্থাৎ মূল অজ্ঞান-ৰূপ মায়াৰ দ্বাৰা সুস্থিতি-কালতো আত্মা আবৃত হৈ থাকে, গতিকে প্ৰকাশ নহয় । এই কাৰণে অজ্ঞান-নাশৰ বাবে স্থূল, সূক্ষ্ম, আৰু কাৰণ—এই তিনিটা শৰীৰকেই প্ৰকৃষ্টভাৱে বিলীন কৰিব লাগে । কা-ণ, জ্ঞান আৰু অজ্ঞান—এই দুয়োটা পদাৰ্থ পৰস্পৰ-বিকল্প যেতিয়া, কেৱল মনক নিৰোধ কৰিলেই অজ্ঞানকৃত সংসাৰ কোনোপ্ৰকাৰে নাশ হয় বুলি ক'ব নোৱাৰি, কিন্তু যিদৰে সৰ্পৰ বধৰ দ্বাৰা বজ্জৰ নিশ্চয় হ'লে ব্ৰাহ্মণক জয় একেদৰে নিৰ্মূল হয়, সেইদৰে দেহ তিনিটাৰ বধত আত্ম-রূপৰ প্ৰতীতি হ'লেই সমূল সংসাৰৰ নাশ হয় । মানৱে যে অত্যন্ত অন্তৰঙ্গ-সাধন শয়, দয় আদি পৰিত্যাগ কৰে, আৰু সংসাৰ-বন্ধনবশত মুক্ত হ'ব নোৱাৰে, তাৰ একমাত্ৰ কাৰণ লোভ আৰু আসক্তি । সেই কাৰণে সকলোপ্ৰকাৰে লোভ আৰু আসক্তি পৰিহাৰপূৰ্ব্বক জ্ঞান সাধন কৰা উচিত ।

যক্ষই ক'লে, পুষ্কর কেনেকৈ যুত হয় ? বাঈ কেনেকৈ যুত হয় ? জ্ঞান-
কেনেকৈ যুত হয় আৰু যজ্ঞ কেনেকৈ যুত হয় ? ৮৩ ।

সুধিষ্ঠিৰে ক'লে, পুষ্কর দৰিদ্ৰ হ'লে যুত হয়, বজা ন'হলে বাঈ যুত হয়,
জ্যোতিষ নহলে জ্ঞান যুত হয় আৰু দক্ষিণা নহলে যজ্ঞ যুত হয় । ৮৪ । *

যক্ষই ক'লে, দিক্ কি ? পানী কি ? অন্ন কি ? বিষ কি ? আৰু জ্ঞানৰ কাল
কি ? এইবিলাক কোৱাঁ আৰু তাৰ পাছত পানী খোৱাঁ আৰু নিৰ্বাঁও । ৮৫ ।

সুধিষ্ঠিৰে ক'লে, সাধুবিলাকেই দিক্, আকাশেই পানী, ভিক্ষাই বিষ, পৰৱৰ্ত্তে
অন্ন আৰু ব্রাহ্মণেই জ্ঞানৰ কাল । হে যক্ষ, আপুনি বা কি ভাবে ? ৮৬ । **

যক্ষই ক'লে, তপস্যাৰ স্বৰূপ কি ? দম কাক বোলে ? শ্ৰেষ্ঠ কৰ্ম্ম কাক
বোলে আৰু লাজ কাক বোলে ? ৮৭ ।

* প্রাণভূমি পতিত সঞ্জন-স্থান শবীৰ-ৰূপ বাঈ প্রাণবিহীন হ'লে যিদৰে
নিষ্ফল হয়, বেদ-বেদান্তত ব্রাহ্মণ নহলে জ্ঞান যিদৰে নিষ্ফল হয় আৰু দক্ষিণা-
বহিত হলে যজ্ঞ যিদৰে নিষ্ফল হয়, সেইদৰে দৰিদ্ৰ পুষ্কর লুক্চিভ আৰু দান-
মানাদি-বহিত হোৱাৰ কাৰণে জীয়াই থাকিলেও মৰাৰ দৰে হয় ।

** বেদ-প্রমাণনিষ্ঠ সাধু ব্যক্তিয়েই ব্রহ্ম-জ্ঞানৰ আচল উপদেষ্টা । এই কাৰণে
আচাৰ্য্যৰ উপদেশ অনুসাৰে ব্রহ্মক জ্ঞানৰ লাগে । বেদৰ প্ৰমাণ অনুসাৰে 'ভল' শব্দৰ
বাচ্য হৈছে পিতৃ-ব্রহ্মপুত্ৰক কাৰ্য্যৰ অভিমানী, অচেতন, ব্যক্তি, সমষ্টি, জীৱ ; আৰু
আকাশ শব্দই পিতৃ-ব্রহ্মপুত্ৰক অব্যাকৃত কাৰণৰ অভিমানী ঈশ্বৰক লক্ষ্য কৰিছে ।
কেৱল উপাধিৰ দ্বাৰা এইবিলাক ভিন্ ভিন্ বুলি প্ৰতীতি হয় । নহলে 'সেই এট
দেৱদত্ত'—এই বাক্যত যেনেকৈ সেই কাল সেই দেৱদত্ত আৰু এই দেশ এই কালৰ
দেৱদত্তৰ দেশ আৰু কালৰূপ উপৰি-অংশ বাদ দিলে সকলো ভেদ আঁতৰি গৈ
কেৱল দেৱদত্তৰ স্বৰূপ মাথোন প্ৰতীতি হয়, সেইদৰে জীৱত আৰু ঈশ্বৰত—এট
উপাধি অংশ এৰি পেলালে উভয়ত কেৱল শুদ্ধ চৈতন্য অংশ মাত্ৰ লক্ষিত হয় ।
এটপ্ৰকাৰে উপৰি-ভেদ শুচ্যবৎ একমাত্ৰ উপাধি হৈছে ইন্দ্ৰিয়-সংযম আৰু ইন্দ্ৰিয়-
গ্ৰাস বিষয়সমূহৰ প্ৰবিলাপন । পানী মিহলোৱা লোণৰ দৰে প্ৰবিলাপন অনাস্থাসে
হ'ব পাৰে যদিও, তথাপি নোহোৱাৰ কাৰণ হৈছে প্ৰাৰ্থনা, অৰ্থাৎ কাম । জন্ম-
মৰণৰ কৰ্ম্ম হোৱাৰ কাৰণে কামেই বিষয় দৰে অনৰ্থক হৈছে । গতিকে কাম
পৰিত্যাগপূৰ্ব্বক শুদ্ধ উপদেশ অনুসাৰে সকলো প্ৰপঞ্চ বিলাপিত কৰি জীৱ
আৰু ব্রহ্মৰ অভেদ সাক্ষাৎকাৰ কৰা উচিত । কিয়নো জ্ঞানৰে সৈতে যিটো দিৱ্য
হয় তাৰ সময় কেৱল ব্রাহ্মণ অৰ্থাৎ ব্রহ্মজ্ঞ । যি সময়তে ব্রহ্মজ্ঞ উপস্থিত হ'ব,
তেতিয়াই স্বৰ্গ-জ্ঞানাদিৰ শিক্ষা আৰু অনুষ্ঠান কৰা কৰ্ত্তব্য । হে যক্ষ, আপুনি যোক-
সাধনেৰে সৈতে যি ব্রহ্মজ্ঞানৰ কথা সুধিলে মই জ্ঞান অনুসাৰে তাৰ উত্তৰ দিলোঁ ।
এতিয়া আৰু কিবা সুধিব লগীয়া আছে যদি সোধক ।

মুখিটিৰে ক'লে, স্বৰ্ণৰূপ নিবত থকাই তপস্যা, মনৰ নিগ্ৰহেই দম, বস্তু-সহিষ্ণু-
তাই কমা আৰু অসং কাৰ্য্যৰপৰা বিৰত থকাই লজ্জা । ৮৮ ॥

যক্ষই ক'লে, তে বজা, উৎকৃষ্ট জ্ঞান কি ? উৎকৃষ্ট শম কি ? উৎকৃষ্ট কমা কি
আৰু উৎকৃষ্ট আজ্ঞা কি ? ৮৯ ॥

মুখিটিৰে ক'লে, উত্তৰাৰ্থ বোধেই উৎকৃষ্ট জ্ঞান, চিত্তৰ প্রশান্ততাই উৎকৃষ্ট
শম, সকলো প্ৰাণীৰ সুখ চিন্তা কৰাৰ দয়া আৰু সমচিত্ততা অৰ্থাৎ চিত্তৰ সম-ভাৱ
বখায়েই সাধনা । ৯০ ॥

যক্ষই ক'লে, পুৰুষৰ দুৰ্জয় শত্ৰু কোন বোলে ? সন্ত নপৰা ব্যাধি কাক
বোলে ? সাধু কাক বোলে আৰু কাকেই বা অসাধু বোলে ? ৯১ ॥

মুখিটিৰে ক'লে, কোনো ধৰ্ম্ম মানৱৰ দুৰ্জয় শত্ৰু, লোভেই অন্ত নপৰা ব্যাধি,
সকলো প্ৰাণীৰে হিতকাৰীয়েই সাধু আৰু নিৰ্জয় ব্যক্তিয়েই অসাধু । ৯২ ॥

যক্ষই ক'লে, বজা, মোহ কাক বোলে ? অভিমান কাক বোলে ? আলস্য
কাক বোলে আৰু শোক কাক বোলে ? ৯৩ ॥

মুখিটিৰে ক'লে, ধৰ্ম্ম-বিষয়ত অনভিজ্ঞ হৈ থকাই মোহ, আত্মাভিমানই অভি-
মান, ধৰ্ম্মত নিৰ্জয় হৈ থকাই আলস্য আৰু শোকেই অজ্ঞান । ৯৪ ॥

যক্ষই ক'লে, এই সংসাৰত ঋষিসকলে কিহক উৎকৃষ্ট দৈৱ্য, কিহক উৎকৃষ্ট
দৈৱ্য, কিহক উৎকৃষ্ট জ্ঞান আৰু কিহক উৎকৃষ্ট দান বুলি কৈ গৈছে ? ৯৫ ॥

মুখিটিৰে ক'লে, ঋষিসকলে স্বৰ্ণৰূপ নিবত থকাকে দৈৱ্য, ইন্দ্ৰিয়-সংযম
কৰাকে দৈৱ্য, মনৰ মল ত্যাগ কৰাকে উৎকৃষ্ট জ্ঞান আৰু প্ৰাণীবিলাকক বন্ধা
কৰাকে উৎকৃষ্ট দান বুলি কৈছে । ৯৬ ॥

যক্ষই ক'লে, কোন লোকক পণ্ডিত বুলি জানিব লাগিব ? নাস্তিক কাক বোলে ?
মূৰ্খ কোন ? কাম কি আৰু কাক মৎসৰ বুলি কোৱা আছে ? ৯৭ ॥

মুখিটিৰে ক'লে, ধৰ্ম্মজ ব্যক্তিকেই পণ্ডিত বুলি জানিব লাগিব, পৰলোকত
বিশ্বাস নকৰা মূৰ্খই নাস্তিক, সংসাৰৰ হেতু-বাসনাই হৈছে কাম আৰু হৃদয়ৰ
ভাপকেই মৎসৰ বুলি কোৱা আছে । ৯৮ ॥

যক্ষই ক'লে, অহঙ্কাৰ কাক বোলে ? দম্ব কাক বোলে ? কাক পৰম দৈৱ
বুলি কয় আৰু কাক পৈত্তৱ বোলে ? ৯৯ ॥

মুখিটিৰে ক'লে, মহা অজ্ঞানক অহঙ্কাৰ বোলে, ধৰ্ম্মৰ ধৰ্ম্ম উৎকৃষ্টকে দম্ব
বোলে, দানৰ ফলকে পৰম দৈৱ বোলে আৰু পৰম দোষ অনুসন্ধান কৰা অৰ্থৰ
পৰৰ ওপৰত মিছাকৈ দোষ আৰোপ কৰাকে পৈত্তৱ বোলে । ১০০ ॥

যক্ষই ক'লে, ধৰ্ম্ম, অৰ্থ আৰু কাম—এইবিলাক পৰস্পৰ-বিৰোধী বস্তু, নিত্য-
মিত্তক এইবিলাকৰ কেনেকৈ এঠাইত মিলন হ'ব পাৰে ? ১০১ ॥

যুগিষ্ঠিবে ক'লে, যেতিয়া ধৰ্ম আৰু ভাৰ্য্যা— এই দুটা পৰস্পৰৰ অধীন হয়
তেতিয়া ধৰ্ম, অৰ্থ আৰু কাম—এই তিনিটাৰ বিবোধ নহয়। ১০২ ॥

যক্ষই ক'লে, হে ভবতশ্ৰেষ্ঠ, কিহেৰে মানৱে অক্ষয় নবক পায়? মই এই কথাটো
তোমাক সুমিছো। তুমি মোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰটো অতি সোনকালে দিয়। ১০৩ ॥

যুগিষ্ঠিবে ক'লে, হে যক্ষ, যি ভিক্ষাৰী দুখীয়া বায়ুশূন্য ভিক্ষা দিম বুলি নিজে
মাতি আনি পাছত নাই বুলি কৈ ওভতাই পঠায়, সিহনেই অক্ষয় নবক পায়। ১০৪ ॥

বেদী, ধৰ্মশাস্ত্ৰ, ব্ৰাহ্মণ, দেৱতা আৰু পিতৃ-ধৰ্মসকলত যি মিছা বুদ্ধি কৰে
অৰ্থাৎ যি বেদাদিক মিছা বুলি কয়, সিয়েই অক্ষয় নবকত পৰে। ১০৫ ॥

যি লোকে ধন থাকিলেও দান-ভোগত বঞ্চিত হৈ পাছত নাই বুলি মিছা
কথা কয়, সিয়েই অক্ষয় নবকত পৰে। ১০৬ ॥

যক্ষই ক'লে, বংশ, চৰিত্ৰ, বেদপাঠ আৰু বেদ আদি শাস্ত্ৰৰ জ্ঞান— এই বিলা-
কৰ ভিতৰত কিহেৰে আচলতে ব্ৰাহ্মণত্ব লাভ হ'ব পাৰে— সেইটো মোক নিশ্চয়
কৰি কোৱ। ১০৭ ॥

যুগিষ্ঠিবে ক'লে, হে পিতা যক্ষ, গুনক, বংশ, বেদাধ্যয়ন বা বেদাদি শাস্ত্ৰৰ
অৰ্থৰ বিশিষ্ট জ্ঞান— এইবিলাক ব্ৰাহ্মণত্বৰ শ্ৰেষ্ঠ কাৰণ নহয়, অকল চৰিত্ৰ-
ইহে ব্ৰাহ্মণত্বৰ শ্ৰেষ্ঠ কাৰণ। ১০৮ ॥

ব্ৰাহ্মণে বিশেষভাৱে, যজ্ঞ-সহকাৰে, ভালদৰে চৰিত্ৰ বন্ধা কৰা উচিত। কাৰণ
যি চৰিত্ৰত কীৰ্ত্তি নহয়, তেওঁ একোতেই কীৰ্ত্তি নহয়। যাৰ চৰিত্ৰ হত হৈছে
তেওঁহে আচলতে হত। ১০৯ ॥

অধ্যাত্ম (পৰ্য্যটন), অধ্যাপক আৰু শাস্ত্ৰ চিন্তা কৰা অধ্যাত্ম লোক আছে,
তেওঁলোক যদি বাসনা অৰ্থাৎ চৰিত্ৰ-হীন হয়, তেতিয়া হ'লে তেওঁলোক সকলোৱেই মূৰ্খ।
ক্ৰিয়ানানভনহে পণ্ডিত। ১১০ ॥

যি ব্ৰাহ্মণ চাৰিও বেদ জানিও চৰিত্ৰ-হীন হয়, তেওঁ মূৰ্খতকৈও নীচ, আৰু,
যি অগ্নিহোত্ৰপৰ অৰ্থাৎ সদায় অগ্নি হোত্ৰ কৰে আৰু জিতেজিৰ, তেওঁকহে প্ৰকৃত
ব্ৰাহ্মণ বুলি কোৱা আছে। ১১১ ॥

যক্ষই ক'লে, প্ৰিয়ভাৰী লোকে কি লাভ কৰে? বিবেচনা কৰি কাম কৰা

* যেতিয়া অগ্নিহোত্ৰ আদি ধৰ্ম সন্মাস ধৰ্মৰ দৰে ভাৰ্য্যাৰ বিবোধী নহয়,
আৰু যেতিয়া ভাৰ্য্যা দানাদি কাৰ্য্যৰ প্ৰতিবন্ধকতাদিৰ দ্বাৰা ধৰ্মৰ বিবোধিনী নহয়,
তেতিয়া ধৰ্ম আৰু অৰ্থৰ উৎপন্ন হয় আৰু ভাৰ্য্যায়ো কাম পূৰণ কৰে। গতিকে,
সেই সময়ত ধৰ্ম, অৰ্থ আৰু কাম—এই তিনিটাৰ এঠাইত মিলন হয়। এই কাৰণে
ধৰ্ম-বিবোধী অৰ্থ কাম থকাত ধৰ্মৰ অনুষ্ঠান হ'ব নোৱাৰে বুলি কোৱা উচিত
নহয়। আচলতে গৃহস্থ-লোকৰ ধৰ্মৰ দ্বাৰা বুদ্ধি হ'ব পাৰে বুলি নিশ্চয় কৰি
কোৱাটোহে উচিত।

লোকে কি লাভ কৰে? বহু-মিত্ৰ-বৃদ্ধ লোকে কি লাভ কৰে? আৰু ধৰ্ম্মত বদ্ধ লোকে কি লাভ কৰে? ১১২।

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, প্ৰিয়ভাষী লোক সকলোৰে প্ৰিয় হয়। বিবেচনা কৰি কাৰ্য্য কৰা লোক সকলো বিষয়তে জয়-যুক্ত হয়, বহু-মিত্ৰ-বৃদ্ধ লোক সুখেৰে বাস কৰে আৰু যি লোক সদায় ধৰ্ম্মত বদ্ধ থাকে তেওঁ উত্তম গতি লাভ কৰে। ১১৩।

যক্ষই ক'লে, কোন আনন্দিত? আশ্চৰ্য্য কি? পদ্মা কি আৰু বাৰ্তা কি? মোৰ এই প্ৰশ্ন চাৰিটাৰ অৰ্থ কোৱাঁ, তোমাৰ ভাই চাৰিজন জীৱিত হওক। ১১৪।

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, যি লোক ধৰ্ম্ম আৰু প্ৰহাসী নহৈ দিনৰ পঞ্চম বা ষষ্ঠ-ভাগত নিজৰ ঘৰত শাক ৰান্ধি খাই থাকে, হে বাৰিচৰ, তেৱেঁই আনন্দিত। ১১৫।

এই সংসাৰত প্ৰাণীবিলাক দিনে দিনে যমৰ ঘৰলৈ গৈয়ে আছে, তথাপি বাকী থকা লোকবিলাকে যে চিৰজীৱী হৈ থাকিম বুলি ভাবে ইয়াতকৈ আশ্চৰ্য্য কিবা আছেনে? ১১৬।

তৰ্কৰ কোনো সীমা নাই, বেদ-শাস্ত্ৰও ভিন্ ভিন্। এনে এজন ঋষিও নাই যাৰ মত প্ৰমাণ বুলি গণ্য হ'ব পাৰে, গতিকে ধৰ্ম্মৰ তত্ত্ব শুভাত নিহিত আছে। এই কাৰণে মহাজনসকল যি বাটেৰে গৈছে, সেইটোৱেই পদ্মা। ১১৭।

এই সংসাৰত মহা অজ্ঞান-ৰূপ কেৰাহিত কালৰূপ-বান্ধনিয়ে দিন আৰু ৰাতি-ৰূপ খৰিবে, সুখ আৰু অগ্নিৰে, মাহ আৰু ঋতুৰূপ ঘোটনীৰে বৃষ্টি প্ৰাণী-বিলাকক পাক কৰে, এইটোৱে বাৰ্তা। ১১৮।

যক্ষই ক'লে, হে শত্ৰুতাপন, তুমি মোৰ প্ৰশ্নবিলাকৰ যথাযথ ব্যাখ্যা কৰিলা। এতিয়া পুৰুষৰ ব্যাখ্যা কৰাঁ আৰু কোন লোক সৰ্ব্বধনী কোৱাঁ। ১১৯।

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, পুণ্য কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা উপাৰ্জন কৰা যিটো লক্ষই স্বৰ্গ আৰু মৰ্ত্যক স্পৰ্শ কৰে, সেই লক্ষটো যিমান দিনলৈ থাকিব, সেই পৰ্য্যন্ত তেওঁক পুৰুষ বুলি কোৱা হয়। যাৰ প্ৰিয়-অপ্ৰিয়, সুখ-দুঃখ আৰু অতীত-অনাগত সমান, সেই মানুহেই সৰ্ব্বধনী। ১২০-১২১।

* ধৰ্ম্মৰ তত্ত্ব নিকপণ কৰিবৰ কাৰণে তৰ্ক, জ্ঞতি আৰু ঋষি-বাক্যবিলাকক অৱলম্বন কৰিব লাগিব। কিন্তু তৰ্কৰ কোনো অবধি নাই, বেদৰ বাক্যবিলাকো পৰস্পৰ-বিকল্প অৰ্থৰ প্ৰতিপাদক, আৰু ঋষিবিলাকৰ মতো ভিন্ ভিন্। গতিকে ধৰ্ম্মৰ তত্ত্ব নিৰ্ণয় কৰা টান। এই কাৰণে ধৰ্ম্মৰ তত্ত্ব নিকপণ কৰাৰ বাবে ধৰ্ম্ম-শাস্ত্ৰ আদি অলেখ বিদ্যাত পৰিজ্ঞান সকৰি মহৎ লোক যি বাটেৰে যায় সেই বাটেকেই যোৱা উচিত।

০০জীৱৰ সকাম বা নিজস্ব কৰ্ম্মৰ দ্বাৰা যি এটা কীৰ্ত্তি লক্ষৰ উপপন্ন হয় সেই কীৰ্ত্তি লক্ষই স্বৰ্গ আৰু মৰ্ত্য ব্যাপে। সেই কীৰ্ত্তি লক্ষটো যিমান দিনলৈ থাকে মানুহ যিহেঁতু সিমান দিনলৈকে জীৱাই থকাৰ দৰে হয়। পাহত ৰাসনা, অন্ধ-

যক্ষই ক'লে, বজা, তুমি পুষ্কৰ (জীৱৰ) ব্যাখ্যা কৰিলা আৰু যি নৰ সৰ্ব-
ধনী তাৰো ব্যাখ্যা কৰিলা। সেই কাৰণে তোমাৰ ভ্ৰাতৃবিলাকৰ ভিতৰত তুমি
যিজনকে ইচ্ছা কৰা সেইজনেই জীৱিত ৩৩ক। ১২২ ॥

মুখিষ্ঠিৰে ক'লে, হে যক্ষ, যিজনৰ শৰীৰৰ বদন দ্যায়, চকুযুগি বজা, বুকুখন
বহল, আৰু উচ্চ শাল গছৰ দৰে শকত মহাবাহু, সেই নকুল জী উঠক। ১২৩ ॥

যক্ষই ক'লে, ভীমসেন তোমাৰ পুত্ৰ। এই অৰ্জুন তোমাণোকৰ আশ্ৰয়।
হে বজা, তেওঁলোক দুজনক এৰি সেই সপত্নী-পুত্ৰ নকুলৰ জীৱন কিয় ইচ্ছা কৰিলা ?
যাৰ দহ হাজাৰ গাভীৰ সমান বল, সেই ভীমসেনক এৰি থৈ তুমি নকুলৰ জীৱন
ইচ্ছা কৰিছা ? ১২৩-১২৫ ॥

সেইদৰে, ভীমসেন তোমাৰ অতি প্ৰিয় বুলি সকলো লোকে কয়, তেতি
কি অভিপ্ৰায়ে ভীমক এৰি সপত্নী-পুত্ৰৰ জীৱন বাঞ্ছা কৰিলা ? সকলো পাতুৱে যাৰ
বাহুবলক আশ্ৰয় কৰিছে সেই অৰ্জুনক এৰি নকুলৰ জীৱন ইচ্ছা কৰিছা ? ১২৬-১২৭ ॥

মুখিষ্ঠিৰে ক'লে, ধৰ্ম্মক বিনষ্ট কৰিলে ধৰ্ম্মই বিনষ্ট কৰে, আৰু ধৰ্ম্মক
ধৰ্ম্মই বক্ষা কৰে। গতিকে ধৰ্ম্ম বিনষ্ট হৈ যাতে আমাক নষ্ট নকৰে, তাৰ বাবে
মই ধৰ্ম্ম নেৰোঁ। ১২৮ ॥

হে যক্ষ, অবৈষম্যক মই পৰমার্থতকৈও পৰম ধৰ্ম্ম বুলি ভাবোঁ। সেই অবৈষম্যক
মই বক্ষা কৰিবলৈ ইচ্ছা কৰিছোঁ। অতএব নকুল জী উঠক। ১২৯ ॥

বজা মুখিষ্ঠিৰ ধৰ্ম্মশীল—এইবুলি সকলোৱে মোক জানে। মই স্বৰ্ণৰূপৰ
বিচলিত হব নোখোজে। এই কাৰণে নকুল জী উঠক। ১৩০ ॥

মোৰ পিতাৰ কুন্তী আৰু মাত্ৰী—এহ দুগৰাকী ভাৰ্যা। দুয়োগৰাকীয়েই সপুত্ৰ হৈ
থাওক—এইটোকে মোৰ মনে নিশ্চয় কৰিছে। ১৩১ ॥

কুন্তী যেন, মাত্ৰীও মোৰ তেনে মাতা। তেওঁলোক দুজনৰ মাৰুত মোৰ
কোনো প্ৰভেদ নাই। হে যক্ষ, ভাই দুজনৰে দুয়োগৰাকী সমান হৈ থকা মই
ইচ্ছা কৰোঁ, অতএব নকুল জী উঠক। ১৩২ ॥

যক্ষই ক'লে, হে ভবতক্ৰেষ্ঠ, তোমাৰ মতে অৰ্থ আৰু কামতকৈ সমতাই
শ্ৰেষ্ঠ, এত কাৰণে তোমাৰ সকলো কেইজন ভ্ৰাতৃ জী উঠক। ১৩৩ ॥

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰণি-হৰণ-পৰ্বত মুখিষ্ঠিৰৰ খেদ আৰু
যক্ষৰ প্ৰশ্ন নামৰ ত্ৰয়োদশাধিক-ত্ৰিশততম অধ্যায়ঃ ৩১৩ ॥

সাৰে ইহলোকত জন্ম-গ্ৰহণকাৰ কাৰ্য্য কৰে। ইহলোকত খটখটিত উঠাৰ দৰে যি
নিষ্কাম কৰ্ম্ম কৰে তেওঁ মুক্তি পায় আৰু যি সন্ধান কৰ্ম্ম কৰে তেওঁ নান্নি অহাৰ
দৰে পুনঃ সংস্ৰবত কৰ্ম্ম-পাণৰ দ্বাৰা বিশেষভাৱে আৱদ্ধ হৈ থাকে। কিন্তু যি
মানৱ সকলোও সমদৰ্শী, তেওঁৰ জ্ঞানজনীৰ লক্ষণ ধাৰণ কৰে আৰু তেওঁৰেই
সৰ্বধনী অৰ্থাৎ পূৰ্ণকাম।

॥ নকুল আদিৰ জীৱন আৰু যুধিষ্ঠিৰৰ বৰ-দাণ্ড ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, তাৰ পাছত যক্ষৰ বচন অনুসাৰে সেই আটাই কেইজন পাণ্ডৱ উঠি বহিল আৰু যশ্বেকৰাভিতৰতে তেওঁলোকৰ ডোক-পিয়াহো অঁতৰি গ'ল । ১ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, পুত্ৰবীৰ্য্য এখন ভৰিৰে থিয় হৈ থকা অপৰাজেয় আপোনাক সুধিছো, আপুনি কোন দেৱতা ? মই ভাবোঁ, আপুনি যক্ষ নহয় । ২ ॥

আপুনি বসুসকল, কল্পসকল নাইবা মৰুৎসকলৰ ভিতৰত শ্ৰেষ্ঠ কোনোবা এজন হ'ব ? অথবা, বজ্জধাৰী স্বয়ং ত্ৰিদিৱেশ্বৰ ইন্দ্ৰ হ'ব । ৩ ॥

মোৰ এটা সকলোবিলাক হাঁহ লাখ বীৰেৰে সৈতে যুদ্ধ কৰিবলৈ সমৰ্থ । মই এনে কোনো যোদ্ধা দেখা নাই যি এওঁলোক সকলোকে নিপাতিত কৰিব পাৰে । এওঁলোকৰ ইন্দ্ৰবিলাক এনে সুস্থ হৈ আছে যে এওঁলোক যেন টোপনিবপৰা সাৰ পাহঁহে উঠিছে । গতিকে মোৰ বিশ্বাস, তুমি আপুনি আমাৰ কোনোবা বন্ধু নহয় স্বয়ং পিতা । ৪-৫ ॥

যক্ষই ক'লে, বাছা যুদ্ধ-পৰাক্ৰম ভৱঃশ্ৰেষ্ঠ, মই তোমাৰ পিতা ধৰ্ম্ম । তোমাক দেখা কৰাৰ ইচ্ছাৰে মই ইমালৈ আহিছো বুলি জানিবা । ৬ ॥

যশস্যা, সত্য, দম, শুচিতা, আৰ্জ্জৱ, লজ্জা, তচকলতা, দান, তপস্যা আৰু ব্ৰহ্মচৰ্য্য—এইবিলাক মোৰ শৰীৰ বুলি জানিবা । ৭ ॥

অহিংসা, সমতা, শান্তি, তপস্যা, শুচিতা আৰু অমৎসৰতা—এইবিলাক মোৰ দ্বাৰ বুলি জানিবা । তোমাত এইবিলাক আছে বুলি তুমি মোৰ সদায় অভিমান্ত প্ৰিয় । ৮ ॥

তুমি ভাগ্যবশে পাঁচটাত অনুবক্ত আৰু হুঁটা জয় কৰিছা । প্ৰথমতে হুঁটা, মাজ-সময়ত হুঁটা আৰু শেষত হুঁটা শত্ৰুক তুমি জয় কৰিব পাবিছা । ৯-১০ ॥

* পূৰ্ব-৩১৪ পূণ্য-কণ্ঠৰ ফলত সৌভাগ্যক্ৰমে আত্ম-দৰ্শনৰ সাধনকৃত অৰ্জু, দম, উপবতি, তিতিকা, সমাধি—এই পাঁচটা বিষয়ত অনুবক্ত হৈ আছা আৰু প্ৰাণীৰ স্বভাৱহীন ভোক, পিয়াহ, শোক, মোহ, জৰা, আৰু মৃত্যু—এই হুঁটাকো ভাগ্যবশে জয় কৰিছা । এটা হুঁটাৰ ভিতৰত এথম হুঁটা এথম বহুসতে উৎপন্ন হয়, মাজৰ হুঁটা মাজ সময়ত আৰু শেষৰ হুঁটা শেষ বহুসত পৰলোকলৈ নিৰব কাৰণে উৎপন্ন হয় ।

তোমাৰ মঙ্গল হওক । মই ধৰ্ম, তোমাক পৰীক্ষা কৰিবৰ কাৰণে তোমাৰ ওচৰলৈ আহিছো । তোমাৰ সমভাৱত মই বৰ সন্তুষ্ট হৈছো । হে জনৰ, তোমাক বৰ দিম । ১০ ॥

হে নিষ্পাপ ৰাজেন্দ্ৰ, বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰাঁ । মই তোমাক বৰ দিম । যিবিলাক পুৰুষ মোৰ ভক্ত, সেইবিলাকৰ কেতিয়াও দুৰ্গতি নহয় । ১১ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, যুগই যুগ্ম-দণ্ডেৰে সৈতে যাৰ অৰণি লৈ গৈছিল, সেই ব্ৰাহ্মণৰ অগ্নিহোত্ৰ যাতে লোপ নহয়, এইটোৱেই মোৰ প্ৰথম বৰ হওক । ১২ ॥

যক্ষই ক'লে, হে ৰজা কুন্তীপুত্ৰ, তোমাক পৰীক্ষা কৰাৰ কাৰণে ময়ে যুগ-ৰূপ ধৰি ব্ৰাহ্মণৰ যুগ্ম-দণ্ডেৰে সৈতে অৰণি অপহৰণ কৰিছিলো । ১৩ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ভগৱান যক্ষই 'দিম' বুলি কৈ ক'লে, তুমি দেৱতাৰ সদৃশ, গতিকে তুমি অগ্ৰ বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰাঁ, তোমাৰ মঙ্গল হ'ব । ১৪ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, আমাৰ বাৰ বছৰ বনবাসৰ কাল পাৰ হৈ গ'ল । এতিয়া ত্ৰয়োদশ বছৰত অজ্ঞাত-বাসৰ সময় উপস্থিত হৈছে । এই ত্ৰয়োদশ বছৰত বাস কৰি থকাত কোনো লোকে যেন আমাক কেতিয়াও জানিব নোৱাৰে, এই বৰ দিয়ক । ১৫ ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, ভগৱান ধৰ্ম্মৰাজে 'তোমাক সেই বৰ দিলো' বুলি উত্তৰ দিলে, আৰু পাছত সভা-বিক্ৰম কুন্তীপুত্ৰক আহ্বাস দি ক'লে, যদি নিজ-ৰূপেও এই পৃথিৱীত পৰিত্ৰয়ণ কৰাঁ, হে ভাৰত, তথাপি এই ত্ৰিভুবনত তোমালোকক কোনেও জানিব নোৱাৰিব । ১৬ ॥

হে কৌৰৱ-নন্দনসকল, মোৰ অনুগ্ৰহত এই ত্ৰয়োদশ বছৰটো কোনেও জানিব নোৱাৰাকৈ তোমালোকে বিৰাট নগৰত গোপনে থাকিব পাৰিবা । ১৮ ॥

তোমালোকে মনেৰে যেয়ে যি ৰূপ লবলৈ সক্ষম কৰিছা, তোমালোক সকলোৱে তেনে ৰূপ ধাৰণ কৰিব পাৰিবা । ১৯ ॥

অৰণিৰে সৈতে এইটো ব্ৰাহ্মণক দিয়াগৈ । তোমাক জানিবৰ কাৰণে যুগ-ৰূপ ধৰি ময়ে এইটো অপহৰণ কৰিছিলো । ২০ ॥

হে সাধু, অগ্ৰ আৰু অতীষ্ট বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰাঁ । তোমাক মই দিম । হে নবজ্যেষ্ঠ, মই এইখিনি বৰ দিও তৃপ্তি লাভ কৰিব পৰা নাই । ২১ ॥

হে পুত্ৰ, তৃতীয় আৰু এটা অসদৃশ বৰ প্ৰাৰ্থনা কৰাঁ । কাৰণ, তুমি মোৰপৰা জন্ম গ্ৰহণ কৰিছা, আৰু বিদ্বৰো মোৰ অংশ-সম্ভূত । ২২ ॥

যুধিষ্ঠিৰে ক'লে, সকলো দেৱতাৰ জ্যেষ্ঠ, সনাতন আপোনাক মই দেৱা পালো । হে পিতা, আপুনি সন্তুষ্ট হৈ মোক যি বৰ দিয়ে মই তাকেই গ্ৰহণ কৰিম । হে প্ৰভু, মই সদায় যেন এই লোভ, মোহ আৰু ক্ৰোধ জয় কৰিব পাৰোঁ, আৰু দান, তপস্যা আৰু সত্যত যেন মোৰ সন্তোষ মন থাকে । ২৩-২৪ ॥

ধৰ্মৰাজে ক'লে, হে পাণ্ডৱ, তুমি স্বভাৱতে এইবিলাক গুণেৰে বিভূষিত। তুমি ধৰ্ম; গতিকে তোমাৰ এইবিলাক আক হ'ব। ২৫।

বৈশম্পায়নে ক'লে, লোক-নিয়ন্তা ভগৱান ধৰ্মৰাজ এই বুলি কৈ অন্তৰ্হিত হ'ল। মনসী, ধীৰ পাণ্ডৱবিলাকো সুখেৰে শুই থাকি উঠাৰ দৰে উঠি লগ লাগি ক্লান্তি-বহিত হৈ আশ্ৰয়লৈ গ'ল আৰু সেই তপস্বী ব্ৰাহ্মণক মন্থন-দণ্ডেৰে সৈতে অশনি প্ৰত্যৰ্পণ কৰিলে। ২৬-২৭।

পিতা-পুত্ৰৰ মিলন-স্বৰ্গীয়, ধৰ্মৰাজৰ সমাগম আৰু ভীষ্ম আদিৰ উত্থান, কীৰ্ত্তি-বৰ্দ্ধক এই মহৎ আখ্যান যি শুনে, তেওঁ ভিত্তিলিয় হয় আৰু পুত্ৰ-পৌত্ৰাদিৰে সৈতে শত বৰ্ষ পৰ্য্যন্ত জীৱাট থাকে। ২৮।

যিবিলাক মানৱে এই আখ্যান ভালকৈ জানে তেওঁলোকৰ কেতিয়াও অধৰ্ম্মত মতি নহয়, বন্ধু-বিচ্ছেদ নহয়, পবন-অপহৰণ আৰু পৰস্মী-ধৰ্ম্মলৈ মন নাযায় আৰু অসৎ কাৰ্য্যত কেতিয়াও মনৰ আসক্তি নজন্মে। ২৯।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অশনি-হৰণ-পৰ্ব্বত নকুলাদিৰ জীৱন আৰু যুধিষ্ঠিৰৰ বব-লাভ নামৰ চতুৰ্দশাধিক-শতত্ৰয় অধ্যায়। ৩১৪।

॥ অধ্যায় ৩১৫ ॥

॥ অজ্ঞাত-বাসৰ মন্ত্ৰণা ॥

বৈশম্পায়নে ক'লে, সত্যাক্ৰম, ব্ৰতশীল, মহাত্মা পাণ্ডৱবিলাকে এয়োদশ বছৰত গোপনভাৱে অজ্ঞাত-বাস কৰিবলৈ ইচ্ছুক হৈ ধৰ্মৰাজ যমৰ নিৰ্দেশ অনুসাবে যিবিলাক ব্ৰত-পৰায়ণ, বিদ্বান, হিতৈষী আৰু ভক্ত, মহাত্মা ঋষি বনবাসত তেওঁ-লোকেৰে সৈতে বাস কৰিছিল, তেওঁলোকবপৰা আদেশ লবলৈ বুলি ওচৰ চাপি বহিল আৰু হাত যোব কৰি ক'লে, যুভৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰবিলাকে হল কৰি আত্মাৰ ৰাজ্য অপহৰণ আৰু বহু অন্যায়ে কৰিছে এইটো আপোনালোক সকলোৰে জ্ঞনা আছে। ১-৪।

আমি বাৰ বছৰ কাল বব কৰেৰে বনবাস খাটিলো। এতিয়া অজ্ঞাত-বাসৰ কাল ত্ৰয়োদশ বছৰটো অৱলিষ্ট আছে। গতিকে সেই ত্ৰয়োদশ বছৰটো আমি গোপনভাৱে বাস কৰিম। আপোনালোকে আমাক আদেশ দিয়ক। ৫।

দুৰ্বাসা দুৰ্য্যোধন, কৰ্ণ আৰু শকুনি আপোনালোকৰ চিৰ-শত্ৰু। যদি সিহঁতে কেনেবাকৈ জানিব পাৰে ভেটিয়া হ'লে আমাৰ আত্মিত পুৰবাসী আৰু আত্মীয়-

যজ্ঞন আদিব বব অনিষ্ট কবিত্ব । সিহঁতে আশ্বাব অনুসন্ধান লোহাব কাৰণে
ওপুতব নিমুক্ত কবিত্ব । ৬-৭ ।

আশ্বাব জানো ব্রাহ্মণসকলেৰে সৈতে নিজ নিজ বাজ্যত মিলিত হৈ একত্ৰিত
হোৱাব অৱস্থা হুবি আহিব ? ৮ ।

পুত-বভাৱ, ধৰ্মপুত্ৰ বজা হুবিষ্ঠিৰ ইয়াকে কৈ শোক আৰু দুঃখত কাউৰ হৈ
চকুলো টুকি টুকি কান্দি কান্দি মূৰ্ছিত হৈ পৰিল । ৯ ।

ভ্ৰেতিয়া ব্ৰাহ্মণসকলেৰে সৈতে ব্ৰাহ্মণসকলে তেওঁক আহ্বত কৰিলে, আৰু, যি
ঘোমাই বজাক অৰ্ধপূৰ্ণ কথা ক'বলৈ ধৰিলে, ১০ ।

বজা, আপুনি বিজ্ঞান, দান্ত, সত্যবাদী আৰু ভিত্তিজিয় । এনেকুৱা লোক
আপদত কেতিয়াও মুক্ত নহয় । ১১ ।

শত্ৰু-নিৰ্য্যাভূনৰ কাৰণে নানা ঠাইত গোপনে থাকি মহাত্মা দেৱতাসকলো বহু
বাৰ বিপদগ্ৰস্ত হৈছিল । ১২ ।

চাওক, ইয়া নিম্বলৈ গৈ গিৰিপ্ৰস্থৰ আশ্ৰমত গোপনভাৱে থাকি শত্ৰুবিলাকৰ
নিধন-কাৰ্য্যত সফলকাম হৈছিল । ১৩ ।

সেইদৰে বিষ্ণু অতিথিৰ গৰ্ভত বাস কৰাৰ আগতে হৃষ্ণীৰ ৰূপ ধাৰণ কৰি
অসুৰ সংহাৰ কৰাৰ কাৰণে বহু দিন গোপনভাৱে আছিল । পাছত ব্ৰহ্মৰূপী
হৰি গোপনভাৱে ব্ৰাহ্মণ-ৰূপে অৱতীৰ্ণ হৈ তিনি বিক্ৰমৰ দ্বাৰায়ে বলিৰ সকলো
বাজ্য অপহৰণ কৰিছিল, এটোটা আপুনি তুনিছে । ১৪-১৬ ।

আকৌ, অগ্নিয়ে যে প্ৰচ্ছন্নভাৱে সমুদ্ৰত লুকাই থাকি দেৱতাসকলৰ কাৰ্য্য
সাধন কৰিছিল, আপুনি সেইটোও তুনিছে । ১৭ ।

হে ধৰ্মজ, শত্ৰুৰ নিগ্ৰহৰ কাৰণে হুৰিৰে প্ৰচ্ছন্নভাৱে ইন্দ্ৰৰ বজ্ৰৰ মাজত সোমাই
থাকি যি কাৰ্য্য কৰিছিল, আপুনি সেইবিলাক সকলো তুনিছে । ১৮ ।

এইদৰে, তেজস্বাসকলৰ প্ৰধান সূৰ্য্যদেৱে গোপনভাৱে পৃথিৱীত সোমাই থাকি
সকলো শত্ৰুক সংহাৰ কৰিছিল । ১৯ ।

তেনেকৈ, ভয়ানক কৰ্মকাৰী বিষ্ণুৱে দশৰথৰ ঘৰত গোপনভাৱে থাকি বুদ্ধত
বাতৰুক সংহাৰ কৰিছিল । ২০ ।

গতিকৈ, মহাত্মাসকলে সেই সেই ঠাইত গোপনভাৱে লুকাই থাকি বেনেকৈ
শত্ৰুক জয় কৰিছিল, আপুনিও তেনেকৈ বুদ্ধত শত্ৰুক জয় কৰিব পাৰিব । ২১ ।

ধৰ্মজ বজা হুবিষ্ঠিৰে ঘোমাব তেনেকুৱা উপদেশপূৰ্ণ কথাৰে আৰু নিজ বিবে-
কেৰে পৰিতুষ্ট হৈ তলেৰে শত্ৰুক বধ কৰিবলৈ মন নেমেছিলে । ২২ ।

ইয়াৰ পাছত বলীজ্বেষ্ঠ, মহাবাহু, বলহান ভীমসেনে বজাৰ আশঙ্ক বঢ়াই
ক'লে, মহাবাহু, আপোনাকে অপেক্ষা কৰি আৰু ধৰ্মানুগত বিবেকৰ দ্বাৰা অৰ্জুনে
কোনো সাহস কৰা নাই, আৰু সেইবোৰ শত্ৰুক ধ্বংস কৰিব পৰা অতিমান
বিক্ৰমশালী নকুল আৰু সহদেৱকো এই সদায় নিৰাবণ কৰি আছে । ২৩-২৪ ।

মহাবাহু, যি কামত আপুনি আমাক এৰি নিদিয়ৈ আৰি তেনে কাৰ কেতিয়াও নকৰৌ। গতিকে আপুনি সেই সকলো সোনকালে কৰক। আৰি বে শত্ৰু জয় কৰিব, সি নিশ্চয়। ভীমসেনে এই বুলি কোৱাত জ্ঞানপসকল বৰ সন্তুষ্ট হ'ল আৰু সুৰিষ্ঠিৰ আদিক আশীৰ্বাদ কৰি তেওঁলোকৰপৰা বিদায় লৈ নিজ নিজ ঘৰলৈ যাবৰ উপক্ৰম কৰিলে। ২৬-২৭।

বেদজ্ঞ সেই জ্যেষ্ঠ জ্ঞানপসকল, যতিসকল আৰু ঋষিসকল ভীমসেনৰ উক্ত কথা শুনি বৰ সন্তুষ্ট হ'ল আৰু সুৰিষ্ঠিৰ আদি পাক্ষয়বিলাকক আশীৰ্বাদ দি পুনঃ দৰ্শন লাভৰ আকাঙ্ক্ষা কৰি যথাযথভাৱে তেওঁলোকৰপৰা বিদায় লৈ নিজ নিজ ঠাইলৈ যাবৰ বাবে খোজ ল'লে। ২৮।

সেইদৰে বীৰ পঞ্চ-পাণ্ডৱো উঠিল আৰু পুৰোহিত ধৌম্যক আগত লৈ দ্ৰৌপদীৰে সৈতে যাবলৈ ওলাল। ২৯।

নানা শাস্ত্ৰত অভিজ্ঞ, যন্ত্ৰবিশাৰদ আৰু সন্ধি-বিগ্ৰহ আদিৰ সমস্ত সম্বন্ধে অভিজ্ঞ, মানবজ্যেষ্ঠ সেই সকলো পাণ্ডৱ কাইলৈবপৰা গোপন অজ্ঞাতবাস কৰিবৰ বাবে যন্ত্ৰণা কৰিবলৈ বুলি সেই ঠাইবপৰা এক ক্ৰোধ দূৰলৈ গৈ এঠাইত বহিল। ৩০।

ইতি মহাভাৰতৰ বনপৰ্বৰ অন্তৰ্গত অৰণি হৰণ-পৰ্বত অজ্ঞাতবাসৰ যন্ত্ৰণা নামৰ পঞ্চদশাধিক-শতত্ৰয় অধ্যায়। ৩১৫।

॥ বনপৰ্বৰ সমাপ্ত ॥